

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

Православна Философија Истине

*Свом душом сматрам за велику милост Божију,
Што је мене недостојног Тросунчани Господ,
Удостојио да одмуцам Богочовечанске истине Његове
У овој „Православној Философији Истине“. Зато
молим читаоце њене:*

*Поклонимо се Оцу,
И Сину Његовом и Светом Духу,
Светој Тројици у Једној Суштини, Са
Серафимима кличући:
Свет си, Свет, Свет, Господе! Слава
Теби!*

*На Светог Фотија Великог,
6/19 фебр. 1976. године*

*Свештени Архимандрит Јустин,
духовник манастира Ђелије*

ТОМ I

Предговор

УВОД

1. Појам о догматици
2. Појам о догматима
3. Особине догмата
4. Догмати и Свето Откривење
 5. Догмати и разум
 6. Црква и догмати
7. Извори догматике као науке
 8. Задатак догматике
9. Руководно начело у догматици
 10. Метод у догматици
 11. Подела догматике
12. Историја православне догматике

ДЕО ПРВИ

ОДЕЉАК ПРВИ

Бог у суштини

13. Постојање Бога
14. Садржина, каквоћа и границе богопознања
15. О бићу Божјем и његовим својствима
 16. Подела божанских својстава
 17. Општа својства бића Божјег
 18. Ум Божји
 19. Воља Божја
 20. Осећање Божје
 21. Јединство бића Божјег

ОДЕЉАК ДРУГИ

- [22. Догмат о Светој Тројици](#)
- [23. Тројичност лица у једносушном Богу - Учење Светог Откривења и Светог Предања](#)
- [24. Божанство и једносушност Лица Свете Тројице](#)
- [25. Лична својства Божанских Лица Пресвете Тројице](#)
- [26. Антитринитарне јереси](#)
- [27. Filioque](#)
- [28. Критика римокатоличког учења о Filioque](#)

ДЕО ДРУГИ

Однос Бога према твари

ОДЕЉАК ПРВИ

Бог као Творац света

- [29. Постанак света уопште](#)
- [30. Јеретичка учења о постанку света](#)
- [31. Постанак духовног света](#)
- [32. О злим дусима](#)
- [33. Заблудна учења о Анђелима и злим дусима](#)
- [34. Постанак човечанског света](#)
- [35. О првобитном стању човековом](#)
- [36. Првородни грех, његови узроци и последице](#)
- [37. Суштина и значај прародитељског греха](#)
- [38. Последице првородног греха по прародитеље](#)
- [39. Наследност првородног греха](#)
- [40. Заблудна учења о првородном греху](#)
- [41. Преглед и критика римокатоличког и протестантског учења о првородном греху](#)

ОДЕЉАК ДРУГИ

Бог као Промислитељ

- [42. О Божјем промислу](#)
- [43. Промишљање Божје о човеку до пада](#)
- [44. Божје промишљање о човеку после пада](#)
- [45. Однос промисла Божјег према слободи разумних твари и према злу у свету](#)
- [46. Јеретичка учења о промислу Божјем](#)
- [47. Превечни савет Божји о спасењу људи](#)
- [48. Припрема рода људског за спасење](#)
- [49. Припрема рода људског од Адама до Авраама](#)

- [50. Припрема изабраног народа Божјег](#)
[51. Припрема незнабожаца за Спаситеља и спасење](#)

ТОМ II

ОДЕЉАК ТРЕЋИ

Бог као Спаситељ

[Христологија](#)

- [1. Тајна Боговаплоћења](#)
- [2. О личности Господа Исуса Христа](#)
 - [а\) Исус Христос - истинити Бог](#)
 - [б\) Исус Христос - истинити човек](#)
 - [в\) Исус Христос - истинити Богочовек](#)
- [3. Начин ипостасног сједињења двеју природа у Господу Исусу Христу](#)
- [4. Последице ипостасног сједињења двеју природа у Господу Исусу Христу](#)
- [5. Христолошке јереси](#)
- [6. О Пресветој Богомајци, Приснодеви Марији Богородици](#)
- [7. Кратак преглед и критика римокатоличког учења о непорочном зачећу свете Деве Марије](#)

БОГОЧОВЕКОВО ДЕЛО

Сотериологија

[Господ Исус Христос као Спаситељ](#)

- [1. Тајна Боговаплоћења и тајна спасења](#)
 - [а\) Обожење човечанске природе](#)
- [2. Тајна Спаситељевог крштења и тајна спасења](#)
- [3. Тајна Спаситељевог преображења и тајна спасења](#)
- [4. Тајна Спаситељевог страдања, крсне смрти и тајна спасења](#)
 - [а\) Неопходност Богочовековог спасоносног страдања](#)
 - [б\) Искупљење Богочовеком](#)
 - [в\) Богочовек скида проклетство са рода људског](#)
 - [г\) Помирење људи са Богом смрћу Богочовека](#)
 - [д\) Оправдање, очишћење и освећење људске природе крвљу Богочовека](#)
 - [ђ\) Богочовекова победа над грехом, смрћу и ђаволом](#)
- [5. Тајна Спаситељевог силаска у ад и тајна спасења](#)
- [6. Тајна Спаситељевог васкрсења и тајна спасења](#)
- [7. Тајна Спаситељевог вазнесења и тајна спасења](#)

- [8. Тајна Спаситељевог учења и тајна спасења](#)
[9. Тајна Спаситељевог делања и тајна спасења](#)

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ

Црква, Светајна Христова (Благовест о Цркви и животу у Њој)

[Једино ново под сунцем](#)

[Богочовек = Црква](#)

[Глава Цркве](#)

[Вечна Ипостас Цркве](#)

[Црква - Богочовечанско Тело](#)

[Црква - плурома свега божанскога и свега човечанскога](#)

[Црква - свециљ и свесмисао](#)

[Црква - светајна Божија](#)

[Светајна човека](#)

[Црква - Богочовек продужен кроз све векове](#)

[Богочовечанска пуноћа = Црква](#)

[Свети Златоуст - човек изнад Вишњих Сила](#)

[Црква - пуноћа Христа](#)

[Црква - Богочовечанска радионица](#)

[Богочовек - расте!](#)

[Прва Света Тајна и прва Света Врлина](#)

[Човеково боголико јединство](#)

[Једно Тело](#)

[Глава - најглавније у Телу Цркве](#)

[Христов сведар свету - Црква](#)

[Човек - благодатни Богочовек](#)

[Богочовечански Организам](#)

[Човек у Цркви - "расте растом Божијим"](#)

[Охристовљење човека](#) [Личност](#)
[и друштво](#)

[Сутелесници Христови](#)

[Нема хришћанства ван Цркве](#)

[Логосна свецелисходност твари](#)

[Савршен човек](#)

[Еванђелска гносеологија](#)

[Човек - божанско величанство](#)

[Крв Самога Бога](#)

[Време и Вечни](#)

Све створено - логосно
Логосна целисходност света и грех
Логосно свејединство
Логосна свециљност
Грех - противлогосна сила
Ологосење човека
"Првенац из мртвих"
Све саздано као Црква
Богочовек - свепуноћа
Црква - оваплоћени Бог Логос
Богочовек у царству смрти
Зло - "разума"
Утемељеност у Вери
Еванђеље - свакој твари
Христолика страдања чланова Цркве
Страдање за Тело Цркве
Црква - светајна, свесветиња, свеблавест
Савршен човек
Сарадња Благодати и слободне воље
Борба за спасење душе
Познање Тајне Божије
Богочовечански разум Цркве
У Цркви: „све ризнице мудрости и знања"
Живот у Христу Господу Вера
- свеврлина
Вера - душа сваке врлине
Философија по Богочовеку
Богочовек - мерило свега
Категорички императив богочовечанске гносеологије
Светитељи - философи
Философија "по човеку"
Хришћани - испуњени Божанством Христом
Благодатни богољуди
Идолопоклонство
Истина = човек
Шта Бог хоће са овим светом? Са човеком?
Христос = Црква: свејединство
Логосно свејединство
Црква - начињена од Анђела и људи
Свејединство свих твари
Логос времена
Црква - лек за сваки грех

Грех - сав ђаво
"бог овога света" - ђаво
Грех - богопротивљење, богоборство
Греховне сласти
Спасење = ухристовљење и охристовљење
= живљење у Спаситељу = живљење у Цркви
Сведоброта = Црква
Благодат и вера
Вера - "дар Божји". Вера и дела.
Људи - рукотворевина Божја
Нови човек
Обогочовечени човек
Надприродно у природи
Прави Бог и прави човек
Богочовек - нови човек
Крв Богочовека Христа Христолики
човек
Врховни закон у Цркви
Црква - небоземно биће
Живот у Цркви - саборан
Човек - обитељ Свете Тројице
Црква - Божија Светајна
Црква - најдрагоценија тајна вечности
Човек - небоземно биће
Тајна Богочовека и човека
Црква - Богочовечански организам
Црква: "неисказано богатство Христово"
У Цркви - све богочовечанско
Божански свециљ живота Вера
и знање
Вера - свепобедни подвиг
Саборност сваке врлине у Цркви
У Цркви: саборно живљење и сазнање
Православна гносеологија: љубав - орган познања
Богочовечанска љубав Христова
Новозаветни гносеолошки принцип
Охристовљење = обогочовечење
Спасење: непрекидно доживљавање Спаситеља
Живот људски: или подвиг ђавоподражавања или подвиг боговаплоћења
Звање хришћанина: испунити се Господом Христом
Тајанственост тела човечијег
Дух Свети изграђује Цркву

Црква: Тело Свете Тројице
Црква: Тело Богочовека Христа
Човек између ђавола и Бога
Богочовек = Црква
Обогочовечење човека
Крвни сродници Божји = Свето Причешће Ради
чега је саздано тело?
Једина Свевредност рода људског
Еванђелско учење о вредностима
Једини смисао људског бића
Сва истина о свету
Христопознање од христодоживљавања
Хришћани постају Христоси
Крст - стожер свега еванђелског
Трбух - Бог
Земаљски мислити
Тајна хришћанског живота
Прослављење тела
Хришћанство - непрестано доживљавање Христа
Философија "по Христу"
Човеково обогочовечење = охристовљење = опрквењење
Од старог до новог човека
Христолики човек
"Сви - један Христос"
Најглавнија охристоличујућа врлина
Тело Бога Логоса = Црква
Сва благовест Богочовека и Његове Цркве
Живот вечни - у Цркви
Логос и Логика живота
Истина - Богочовек
Мерило свих мерила
Философија антихриста
Саборност и свеодговорност
Богомисао и богоосећање
Богочовечење и човекообожење
Охристовљење

СВОЈСТВА ЦРКВЕ

Својства Цркве

1. Јединство и јединственост Цркве

2. Светост Цркве

3. Саборност Цркве

Прагматика и методика свечовечанске саборности

Тројична саборност

Црква - једина свестварност свих светова

Човек - црква у маломе

Саборност времена у Цркви

Светоотачка богочовечанска саборност

Васељенски Сабори

Васељенски Сабори о јересима

Свети канони и богочовечанска вера

4. Апостолност Цркве

Васељенски Сабор

Канони

МОЛИТВЕНО БОГОСЛОВЉЕ О ЦРКВИ

Молитвено Богословље о Цркви Богородица

- Црква

Крст - Црква

Анђели - Црква

Апостоли - Црква

Свети Мученици - Црква Сви

Свети - Црква

ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА

Пневматологија

(Учење о Светом Духу у Цркви)

Учење о Светом Духу у Цркви

Све бива Духом Светим

Христопознање - Духом Светим

Црква - непрекидни Духовдан

Завршни празник

Благодат

Богочовечанске врлине

Богочовечанско правило Крштење

Цркве

Доживљавање догмата Закон

Духа

Спасење Духом Светим

Охристовљење Духом Светим

Усиновљење Духом Светим

Црква = Царство Божије Духоносци
- сведоци

Хришћанска философија

Хришћанска гносеологија

Богочовечански метод познања

Охристовљење - Духом Светим

Боголиконост

"Једино потребно"

Боголиконост слободе "Залог

Духа"

Тајна Цркве

Отројичење

Богочовечанска вера

Богочовечанско усиновљење

Наследник Божји

Живљење по Духу

Врлинско самораспињање

"Еванђеље спасења"

Истинско христовознање

Јединство хришћана

Удуховљење и одуговљење

Свеоружје Божје

Љубав Духа Светога

Еванђеље - Сам Господ Христос

Савршени образац човека

"Духа не гасите"

Спасење - освећење Духом

Најсавршенија христовидеја Подвиг

отројичења

Непогрешиво мерило свега

Молитва - уметност христовечњиве душе

Стицање Духа Светога врлиновањем

Крштење - отројичење

Силазак Св. Духа

Св. Оци - Духоносци

Св. Иринеј Лионски

Св. Атанасије Велики

Св. Василије Велики

Св. Григорије Богослов Св.

Григорије Ниски

Св. Кирил Јерусалимски

Св. Јефрем Сирин

[Св. Макарије Велики](#) [Св. Златоуст](#)
[Св. Исидор Пелусиот](#)
[Св. Максим Исповедник](#)
[Св. Симеон Нови Богослов](#)
[Св. Григорије Палама](#)
[Св. Серафим Саровски](#)
[Пневматологија молитвеног богословља](#)
[Пентикостар](#)

ЦРКВА - БОГОЧОВЕЧАНСКО ПРЕДАЊЕ

Црква на свом Богочовечанском путу

[Црква на свом Богочовечанском путу](#)
[Вера Истине](#)
[Црква Свете Тројице. Једна и недељива вера](#)
[Човек - Божанско величанство](#)
[Стубови Цркве](#)
[Лице Цркве](#)
[Однос Главе Цркве према телу Цркве](#)
[Црква - рај](#)
[Богочовечанска речитост о Цркви](#)
[Моје и твоје](#)
[Рат против Цркве](#)
[Мрзети грех - волети грешника](#)
[Црквена _____ гносеологија](#)
[Богочовечанско јединство Цркве.](#)
[Епископство једно и нераздељиво](#)
[Ван Цркве - нема спасења](#)
[Васељенска Црква - правилно исповедање Вере](#)
[Тајна Христова - Црква](#)
[Господ Христос даје Цркви енергије = дарове Св. Духа](#)
[Црква - обличје и слика света](#)
[Црква је слика и прилика човека](#)
[Црква Божија - слика и обличје душе](#)
[Све тајне свих светова у Богочовеку](#)
[Људи - богови по Христу и Христом](#)
[Архитектоника Светог Духа и врлина](#)
[Израђивање себе по Христу](#)
[Доживљавање Христа врлинама](#)
[Сваки члан Цркве - потенцијални богочовек](#)
[Манастир - Црква у маломе](#)

Сви смо ми тело Христово. Црква је - Свеистина

На рачун Цркве

- никаква уступања и одступања: а кривеца

"Економија"

Црква = тројица православних

Молите се за јеретике

Вера - светајна и свеврлина Човековом
усавршавању- нема краја Сваки човек
- потенцијални Христос.

Сваки верник - сав Христос Свето

Причешће нас обоготворава

Човек - бог по благодати. Бескрајно усавршавање човека кроза сву вечност
Непогрешивост Цркве. Антитројица: грех, смрт и ђаво У
стварима вере - нема компромиса!

ЦРКВА - БЛАГОДАТНА ЗАЈЕДНИЦА

Благодат

Свете Тајне

Света Тајна Крштења

Света Тајна Миропомазања

Света Тајна Евхаристије - Литургија

Света Тајна Покајања

Света тајна Свештенства Света

Тајна Брака

Света Тајна Јелеосвећења

Свете Врлине

Јерархија

Богослужења и Празници

ЦРКВА СВИХ СВЕТИХ

Пресвета Богородица у Цркви Светитељи

Божији

Свете Мошти

Свете Иконе Тајна

Часнога Крста

БОГОЧОВЕК КАО СУДИЈА

Есхатологија

Загробни живот

Смрт тела и бесмртност душе

[Посебни суд](#)
[Стање душа у загробном животу](#)

БОГОЧОВЕК КАО СУДИЈА
Други Долазак Христов и Царство будућег века

[Свршетак света и историје](#)
[Време и знаци Другог Христовог Доласка](#)
[Антихрист и његова делатност](#)
[Други Долазак Господа Исуса Христа](#)
[Васкрсење мртвих](#)
[Преображај природе](#)
[Свеопшти и Последњи Суд](#)
[Вечни Живот](#)

* * * * *

[Врховна свевредност и врховно свемерило](#)

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ I

Предговор

Ἐρῶ τοιγαροῦν ἑμὸν οὐδέν, τα δέ σποραδην θείοις
τε και σοφοῖς ἀνδράσι λελεγμένα συλλαβδμν ἐκΟμσομαι.
(Ја нећу ништа своје говорити, него ћу укратко изложити
оно што су рекли Божји и мудри људи).

Св. Јован Дамаскин (Fons scientiae, Dialectica, c. 2;
Migne, P.gr.t 94,col. 533A)

Кренут из небића ка Свебићу човек путује кроз чудесна тајанства Божја, обучена у чаролиске облике вештаства и духа. Што је даље од небића а ближе Свебићу он је све гладнији бесмртности и безгрешности, све жеднији непролазности и вечности. А ка небићу тирански вуче грех, и кроз смрт краде душу похлепно. Сва је мудрост живота: савладати небиће у себи и око себе и утонути сав у Свебиће. Тој мудрости учи философија Духа Светога, јер је она мудрост и знање, благодатна мудрост и благодатно знање о природи бића; а зеница је те мудрости: знање божанског и човечанског, видљивог и невидљивог. Философија Духа Светога је у исто време морална стваралачка сила која кроз уподобљавање Богу путем подвижничкоблагодатног усавршавања умножава у човеку божанску мудрост о Богу, свету и човеку. Тај етички карактер православне философије наглашава свети Јован Дамаскин када вели: „Философија је уподобљавање Богу (ομοιοῦσθαι Θεώ)", и стога „уметност над уметностима и наука над наукама (τέχνη τεχνῶν καὶ ἐπιστήμη ἐπιστημῶν)"^[1].

Као животворна философија Духа Светога она је једина уметност која из шареног и веома сложеног бића човековог може извајати боголику и христолику личност; као наука Духа Светога она је једина наука која самољубиво и осмрћено створење што се човек зове може научити како се савлађује смрт и стиче бесмртност. Стога је православна философија: уметност над уметностима и наука над наукама.

Философију Духа Светога сачињавају вечне истине о Богу, свету и човеку, које се еванђелско-црквеним језиком зову догмати. Отуда је Догматика философија и наука о вечним истинама Божјим, које су људима откривене да би их они оваплотили у живот свој, те на тај начин постигли вечни смисао свога постојања, свога мучног путовања од небића ка Свебићу. Али у савременог човека је сувише очигледна парализа осећања бесмртности и вечности као и помраченост сазнања о вечности и богочовечности свега људског. Успаван и заробљен метафизичким и етичким релативизмом савремени човек обично завршава свестраним нихилизмом. А када се неко разбуди из кошмарног сна релативизма и назре чаробну реалност вечног и бесмртног, он увек нађе у себи силе за узмах и узлет ка вечној истини о свету и човеку. Чим у души човековој гране неки вечни проблем, у њему се одмах појави нека понорна и пустињска глад и жеђ за вечном истином. И тада га немилосрдно осећање глади и жеђи гони кроз пустињу живота ка оазама где вечне истине расту и жуборе извори живе воде која отиче у живот вечни. У том новом расположењу човек се сав претвара у стрелу чезнућа за оним што је бесмртно и вечно, божанско и свето. Сав је устремљен од човечјег ка Богочовечјем. И уколико се божански живот слива у његову душу кроз истине Божје, утолико у њему буја живот бесмртни и вечни. Јер су у својој богочовечанској реалности

живот и истина, вечни живот и вечна истина, једно и исто. „Ја сам пут и истина и живот“, објавио је чудесни Господ Исус, јер је само у Њему ово троје једно и једносушно, а ван Њега нема пута ка вечном, нема истине о вечном, нема живота у вечном. То је оно што његову Богочовечанску Личност чини јединственом и незаменљивом. У свему што је Христово влада ово нераздељиво тројство: пут, истина и живот. У сваком догмату Христа Господа ово је троје увек једно и недељиво, јер је сваки догмат пут који кроз истину вечну води у живот вечни. Отуда је у догматима све бескрајно, бесмртно и вечно; и нема ничег пролазног, смртног, фиктивног. Вечност и богочовечност су једина категорија новозаветног живота и мишљења, стога су догмати као вечне истине увек вечни и богочовечни. Динамизирајући благодатним еванђелским живљењем своју мисао човек поступно узраста из једне вечне истине ка другој, из друге ка трећој, и тако редом, кроз безброј других, ка врху изнад свих врхова, да најзад постигне пуноћу свога бића, плирому свога постојања, и сазнања, и осећања. Смрт греху и смрти, — то је лозинка еванђелске, богочовечанске, православне философије. Хранећи се вечним истинама Христовим православни човек постепено ослобађа своје сазнање, и вољу, и осећање, и живот од свега греховнога, пролазнога, релативнога, смртнога, а уживљавајући се у све што је свето, непролазно, апсолутно, вечно, он оживљује себе. У њему се благодатним подвижништвом свестрано врши савлађивање старог човека, грехољубивог, саможивог, антропоцентричног, у име Богочовека, увек безгрешног, богоживог, богоцентричног. У свом радосном стремљењу ка Богочовеку христочежњиви човек и мишљу и животом расте у све висине, спушта се у све дубине, шири у све ширине; он сав без остатка расте растом Божјим ка, за релативистичко-нихилистичко сазнање, недогледним богочовечанским висинама, где је чудотворни Господ Исус све у свему за нашу мисао, душу, осећање и живот.

Тајна Истине је не у стварима, не у идејама, не у симболима, већ у Личности, и то Богочовечанској Личности Господа Христа: „Ја сам Истина“, Истина свесавршена, никад умањена никад променљива, увек једна и иста у својој савршеној пуноћи, увек једна и иста јуче, данас, и вавек; Истина увек вечита — и у времену вечита, увек безгранична — и у ограниченом безгранична, увек бесмртна — и у смртном бесмртна. Све остале истине извиру из ње као зраци из сунца, стога су и оне бесмртне и вечне. Све догме сачињавају у ствари једну једину Истину: Богочовека Господа Христа. Све оне воде Њему, јер исходе из Њега; све оне одводе Њему као што сваки сунчев зрак одводи сунцу. Ако само човек пође и иде до краја истине о добру, мора доћи до Господа Христа као њеног извора, и творца, и почетка; ако иде до краја истине о правди, опет мора доћи до Господа Христа као њеног извора и творца; ако иде до краја истине о животу, о свету, о вечности, о љубави, о савршенству, о милосрђу, о блаженству, о кротости, о нади, о молитви, о вери, увек мора доћи до Господа Христа као њиховог јединог извора и творца. Човек православне философије свим бићем осећа

и увиђа да нема ничег релативног ни с ове ни с оне стране гроба; свом душом својом кроз све подвиге, догађаје и доживљаје он тече и отиче у бесконачност и вечност, Христову бесконачност и Христову вечност.

Вечне истине догматске нису ни апстрактни појмови, ни силогистички закључци, ни логичке хипотезе, већ догађаји и доживљаји у свој својој историској непосредности и стварности, јер су оне објављене, откривене, виђене, чуле, остварене у простору и времену међу људима. На пример, догма о Светој Тројици је вечна истина, објављена свету кроз многе старозаветне и новозаветне појаве, догађаје и доживљаје; догма о Богочовеку Христу заснована је на историској стварности Богочовека Исуса из Назарета; догма о васкрсењу заснована је на факту васкрсења Христовог. Што важи за ове, важи и за све остале догме, јер су све оне, од прве до последње, засноване на историској стварности, очевидности и несумњивости. Ако човек непристрасно загледа у смисао и садржину новозаветних догмата, он ће морати увидети да сви они претстављају и јесу божанска и богочовечанска факта у границама времена и простора. Њих људи могу несхватити, али их не могу оспоравати. Истина, упорни богоборци одричу и сама факта, ма да их својим очима гледају и виде. Класичан пример тога су фарисеји као прототип свих фарисеја свих времена. Они поричу факта просто зато што су факта, просто зато што желе да факта не буду факта, и старају се свим силама да их претворе у хипотезе, у илузије, у фикције.

Догматика је мозаик своје врсте. Она распоређује и разврстава вечне догматске истине према њиховим својствима, слаже их и сличава према светлости којом зраче, те се на тај начин добија лик Христов у мозаику вечних истина, лик целокупног старозаветног и новозаветног Откривења. Догматске истине су у свему божанске, бесконачне, безграничне и вечне, јер су од бесконачног, безграничног и вечног Бога. Оне по самој природи својој не могу бити од човека и по човеку. Ту човек не ствара, јер људи немају у себи моћи и силе да стварају вечне и бескрајне истине, већ их готове примају од Бога. Њихово се стваралаштво у овом погледу састоји у томе: да вечне догматске истине усвоје вером, и благодатним подвизима еванђелским паретворе их у свој живот, у своју мисао, у своје осећање. И тако постигну светост и савршенство. У том погледу Светитељи су живо оваплоћење вечних истина догматских. Они су поседници светих истина догматских, а тиме и њихови проповедници и исповедници. Православни догматичар мора ићи њима за све догматске истине, учити се у њих, не заборављајући притом да се са Светитељима општи молитвом, постом и бдењем. Отуда је посао православног догматичара подвижнички и еклектички. Подвижнички на првом месту, јер се православни човек учи у Светитеља кроз свете подвиге у молитвеном поштовању и страхопоштовању пред носиоцима вечних истина Божјих. Свети Дамаскин је једном за свагда утврдио руководно начело за православне догматичаре,

говорећи у предговору свога догматског система „Тачно изложење православне вере“ о својој улози: „Ја нећу ништа своје говорити, него ћу укратко изложити оно што су рекли Божји и мудри људи“. Наводећи ове речи великог и светог богослова ја се, у ништавности и убогости својој, једва усуђујем рећи, да сам се и ја при раду држао овог начела његовог. И још додајем у пламеној искрености: према њему и осталим Оцима Цркве, философима Духа Светога, ја сам као глувонем; ја муцам (о, да ми је да сричем!) вечне истине Божје за великим Оцима, великим у светости и мудрости, а најпре за чудесним музичарем вечних истина — светим Јованом Дамаскином. Ако је што у овом мом раду добро, еванђелско, православно, припада њему и њима, а све што је супротно томе — припада мени, само мени. Многome сам се научио у великих догматичара православних новијега доба: митрополита Макарија, епископа Силвестра, митрополита Антонија. При раду сам имао у виду и радове осталих православних догматичара новијега доба: архиепископа Филарета, архимандрита Антонија, протојереја Малиновског, Зикоса Роси, Андруце, Диовуниотиса, протојереја Стевана Веселиновића.

Потребно је да нагласим да сам био принуђен да према својим убогим силама у многome стварам догматску терминологију коју, делимично, немамо, а уколико постоји није довољно разрађена.

Ова прва књига Догматике обухвата све до христологије, а остало: од христологије од есхатологије, објавићу, ако Бог да, ускоро.

На дан светих апостола Петра и Павла

лета Господњег 1932.

Јеромонах Јустин

НАПОМЕНЕ:

[1] Fons scientiae, Dialectica, с. 3; Migne, P. Gr. t 94, col. 533 BC.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ I

УВОД

1. Појам о догматици

У самом називу „догматика“ садржи се предмет догматике и појам о њој, који собом намећу логичку дефиницију: догматика је наука о догматима хришћанске вере. Али пошто се од стране разних хришћанских вероисповести догмати могу различито схватати и тумачити, то Православна Црква, излажући и тумачећи богооткривене догмате у духу еванђелском, апостолском и васељенском, назива своју догматику православном^[1], и тиме је издваја и ограђује од нееванђелских, неапостолских, невасељенских, неправославних схватања догмата спасења. Према томе, православна догматика је наука која систематски и у духу једине, свете, саборне и апостолске Цркве Православне излаже и тумачи догмате хришћанске вере.

НАПОМЕНЕ:

[1] „Православна“ је превод грчке речи ορθόδοξος, која је сложена из двеју речи: ὀρθῶς = правилно, тачно, и δοκέω = мислим, држим, сматрам, верујем, те отуда реч ορθοδοξία значи: правомислије, правоверје, православље. Насупрот ортодоксији (православљу) стоји

хетеродоксија = инославље, иномислије, иновјере (έτεροδοξία, од έτέρως δοκέω = друкчије, иначе мислим, верујем).

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ I

УВОД

2. Појам о догматима

Догмати су богооткривене вечне истине вере, које се садрже у Светом Откривењу, а чува их, објашњава и саопштава Црква као божанска, животворна и неизменљива правила спасења. Сама реч догмат (δόγμα) грчког је порекла, и долази од глагола δοκέῖν (мислити, држати, сматрати, веровати) у његовом облику δέδογμαи (у 3. лицу δέδοκται = решено, одређено, опредељено), те етимолошки означава мисао одређену, утврђену као неоспорну логичку истину у ма којој области људске делатности: философској, религијској, законодавној[1].

Стари грчки и римски писци употребљавају реч догмат у философском, етичком, законодавном смислу са значењем учења, правила, које је због своје неоспорне истинитости за многе добило значај логички и фактички обавезне истине, заповести, закона, наредбе[2].

У Старом Завету реч догмат означава с једне стране политичке наредбе, државне указе и законе[3] а с друге — заповести Мојсејева закона[4] или заповести које се односе на религиозни живот уопште.[5]

У Новом Завету реч δόγμα употребљена је пет пута у двојаком смислу: политичком, и означава царске указе и законе[6], и религиозном, означавајући прописе Мојсејева закона који су у своје време имали обавезну силу за сваког Јеврејина[7], и новозаветне уредбе које су обавезне за све чланове Христове Цркве. Јер се у Делима Апостолским вели да Апостол Павле и Тимотеј учашу верне да држе догмате које прописаше Апостоли и старешине у Јерусалиму (φυλάσσειν τά δόγματα τά κεκοιμενα υπό των αποστόλων και των πρεσβυτέρων των έν Ιερουσαλήμ).[8]

Повлачећи разлику између прописа Мојсејевог закона и вечних новозаветних истина, догмата, апостол Павле вели да је Господ Христос „закон заповести (Мојсејевих) догматима укинуо" (τον νόμον των εντολών εν δόγμασι καταργήσας)[9].

На основу тога, још од апостолских времена формирао се црквени значај речи „догма", као божанске, неоспорне, апсолутне и општеобавезне истине вере[10]. Велики ревнитељ богоданог апостолског Предања, свети Кирил Јерусалимски, основне истине вере, које се садрже у Символу јерусалимске Цркве, назива неопходним догматима (των αναγκαίων δογμάτων)[11], благочестивим догматима (δογμάτων ευσεβών)[12], а подвиг вере, којим се ови усвајају на спасење, назива догматичким обликом вере (είδος της πίστεως το δογματικόν)[13]. Целокупно новозаветно учење о Богу он назива догматима о Богу (τα περί θεού δόγματα), а лично и животворно усвајање ових догмата делотворном вером он сматра за неопходни услов спасења, због чега и вели: „Највећа је добит — изучавање догмата"[14]. Набројавши све новозаветне истине о Богу, Сину Божјем, Духу Светом, о добру, о злу, о домостроју спасења уопште, свети Григорије Богослов позива оглашене да своје добро, своје спасење, свој нови живот заснују на темељу ових догмата (ἐπι τούτω τω θεμελίω των δογμάτων)[15]. Свети Григорије Ниски дели целокупно хришћанско учење на два дела: на етички део и на тачне догмате (εις το ηθικόν μέρος και την των δογμάτων ακρίβειαν)[16]. Свети Златоуст под догматима разуме хришћанско вероучење[17], а Викентије Лерински васељенску веру (universalis fides) назива васељенском догмом (catholicum dogma)[18]. На Васељенским саборима реч догма употребљавана је у значењу: истина хришћанског вероучења[19], и саборски Оци називају догматима своје одредбе о вери, а све остале одлуке и прописе — канонима, правилима. То се делимично огледа и у томе што Црква назива догматиком (δογματικόν) оне богослужбене стихире, које садрже у себи учење вере о Пресветој Богородици, о оваплоћењу Господа Христа, о двама природама у његовој једној Богочовечанској Личности.

Тако се на црквеном језику, у строгом смислу речи, догматима називају само оне богооткривене истине које се тичу вере, за разлику од богооткривених истина етичког, обредног и канонског карактера, али се притом никад несме губити из вида, да све оне, на крају крајева, сачињавају једну недељиву^{целину}.

НАПОМЕНЕ:

- [1] На то указује Климент Александриски када вели: Το μὲν δόγμα εστίκατάληψίς τις λογική (Strom. VIII, 5; P. gr. t. 9, col. 581).
- [2] Ксенофонт, *Ἀνάβασις* III, 3, 5. — Цицерон пише: Sapientia neque de seipsa dubitare debet, neque de suis decretis, quae philosophi vocant dogmata (Quaest. acad., lib. IV, c. 9). А Сенека вели: Nulla ars contemplativa sine decretis suis est, quae Graeci vocant dogmata; nobis decreta licet appellare, vel scita, vel placita (Epist. 95). — У том смислу св. Исидор Пелусиот назива Сократа законодавцем атичких догмата (ὁ τῶν Ἀττικῶν δογμάτων), а учења Платона и стоика — догматима (Epist. 11; P. gr. t. 78, col. 185; Epist. 91, ib. col. 1453).
- [3] Дан. 2, 13; 3, 10; 6, 89; Јестира 3, 9.
- [4] Језек. 20, 24.
- [5] 2 Мак. 10, 8; 15, 36.
- [6] Лк. 2, 1; Д. А. 17, 7.
- [7] Кол. 2, 14.
- [8] Д. А. 16, 4.
- [9] Еф. 2, 15.
- [10] Види: Св. Игњатије Богоносац, *Ad Magnes.* 13,1; св. Варнава, *Epist.* 1.6; Ориген, *De princip.* I, 7.
- [11] *Catech.* IV, 3.
- [12] *ibid.* IV, 2.
- [13] *ibid.* V, 10.
- [14] *ibid.* IV, 2: Μέγιστον κτήμα ἐστί τό τῶν δογμάτων μάθημα.
- [15] *Orat.* 40, 45; P. gr. t. 36. col. 424 AC; ср. св. Васил. Вел. *In Psalm.* 44, 4.

[16] Epist. 24.

[17] In Genes. hom. 11, 5;

[18] Commonit. prim. n. 18; P. lat t. 50, col. 664.

[19] Види VI Вас. сабора прав. 1.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ I

УВОД

3. Особине догмата

Оно што догмате чини вечним божанским истинама, и што их карактерише као такве, јесу њихове нарочите особине: богооткривеност, црквеност, општеобавезност и неизменљивост.

а) *Богооткривеност* је основна особина која догмате чини догматима, јер потврђује њихово божанско порекло. Према томе, догмати нису само истине вере, већ истине вере самим Богом откривене. Њихово божанско порекло чини их непоречно истинитима, вечнима, спасоноснима, непостижнима, надумнима. Да их Бог није сам открио, до њих никада не би могао доћи никаквим напорима ни колективни ум човечанства, ни индивидуални ум појединих људи. Отуда су догмати предмет вере; они се примају вером као надумне божанске истине, што Црква показује почињући Символ вере речју: Верују. Божанског порекла, догмати садрже богооткривене истине о Тројичном Божанству и његовом творачком, промислитељском, искупитељском, осветитељском и судијском односу према свету и човеку. А у свету овоме Бог једини зна себе, зато Он једини и може открити себе и своје истине.^[1] И Он то чини кроз оваплоћеног Сина свог Јединородног,^[2] у коме обитава сва пуноћа Божанства телесно (*πάν το πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς*),^[3] а тиме и сва пуноћа божанских

истина[4] које Он открива по своме божанском благовољењу онима који верују у Њега, живе Њиме и ради Њега.[5] Тиме што су Христове, ове догматске истине су божанске, вечите, неизменљиве и апсолутно истините.[6] Оне су савршено и завршно Откривење Божје, и претстављају последњу реч коју Бог непосредно објављује људима кроз Сина свог Јединородног[7].

Божанско порекло одликује хришћанске догмате као вечне божанске истине од догмата нехришћанских религија и философских учења као истина људских, релативних, пролазних. Ван Христовог Откривења нема вечних божанских истина догматских, нити их може бити. Једном за свагда божански догмати су дати у Светом Откривењу, и Црква их као такве чува и исповеда. Имајући у виду божанско порекло догмата, и све што из тога проистиче, свети Оци и Учитељи Цркве називају догмате — догматима Божјим (δόγματα θεοῦ),[8] догматима Христовим,[9] догматима Господњим[10] догматима еванђелским,[11] догматима божанственим,[12] догматима апостолским,[13] догматима истине,[14] догматима небеске философије.[15] А свети Василије Велики пише: „Од догмата и проповеди, сачуваних у Цркви, једне имамо од писаног учења (тј. Светог Писма), а друге, који су дошли до нас од апостолског Предања примили смо тајно (ἐν μυστηρίω), но и једни и други имају подједнаку силу (τὴν αὐτὴν ἰσχύϊν) за побожност".[16]

б) *Црквеност* је друга карактеристична особина сваког догмата. Самим тим што је дело Откривења, догмат је и дело Цркве. Јер је Црква тело Откривења. Нема сумње, Божанско Откривење садржи све догматске истине вере, али пошто се Откривење налази једино у Цркви, то уобличење и тумачење светих догмата припада Цркви као богочовечанском телу Христовом, које живи и дела Духом Светим. У овој делатности својој она је непогрешна, Јер је глава њена безгрешни Господ Христос, а душа њена — Свети Дух Истине који је уводи у сваку истину.[17] Очигледно је да је црквеност као особина догмата органски и логички условљена њиховом богооткривеношћу; и обратно. Но између богооткривености и црквености догмата као њихових особина никако се логиком људском не може повући гранична линија, као што се не може повући ни између Откривења и Цркве. Јер Откривење је Откривење Црквом и у Цркви, као што је и Црква — Црква Откривењем и у Откривењу. Неопходношћу својих природа они су унутрашње нераздвојно сједињени и међусобно условљени. Ван Цркве не може бити догмата, јер ван ње не може бити истинског божанског Откривења. Догмат је догмат само Црквом, у Цркви, кроз Цркву. Пошто је Црква једини Богом одређени чувар и тумач Светог Откривења, то је она једини ауторитативни судија, који по божанском дару и праву непогрешно разликује истинско Откривење од лажног, одређује канон светих Књига, и објављује богооткривене истине као догме.

Ван ње, без ње, мимо ње, и саме вечне истине Откривења губе своју божанску истинитост, постојанство и неизменљивост, и постају плен самовољних ћуди људских. Пример тога имамо у јеретицима, који се обично тиме одликују што вечне и надумне истине Откривења тумаче по свом разуму, а не по светом, саборном, апостолском, васељенском разуму Цркве. Господ Христос је Цркву учинио телом својим богочовечанским, испунио је Духом Истине занавек, и одредио је да буде столп и утврђење истине (στύλος και ἑδραῖωμα της αληθείας)[18] да би она кроза све векове била неустрашиви чувар и непогрешни тумач вечних божанских истина Светог Писма и Светог Предања. Као таква она не може грешити, ни обмањивати, ни обмањивати се. Њена реч је Божја реч у свима питањима Светог Писма и Светог Предања. Из ње и њоме говори Господ Христос Духом својим Светим и уводи у сваку божанску истину Светог Откривења. Први доказ тога налази се у Делима Апостолским, када Црква, у лицу својих претставника, руковођена Духом Светим, објављује догматске одлуке, обавезне за све чланове Цркве, под геслом: Изволися Святому Духу и намъ (εδοξε τω ἁγίω Πνεύματι και ἡμῖν).[19] По овом богооткривеном апостолском геслу и методу радили су сви свети Васељенски сабори Православне Цркве, непогрешно тумачећи и објављујући божанске догмате Светог Откривења. Због такве богодане власти и права Цркве у санкционисању светих догмата свети Оци називају догмате — догматима Цркве (τα της Εκκλησίας δόγματα),[20] догматима црквеним (τα εκκλησιαστικά δόγματα).[21] Отуда, члан Цркве може бити само онај који верује и прима све догмате вере онако како их Црква држи и тумачи; ко се томе противи, одбацујући или изврћући их, тога Црква отсеца од богочовечанског тела свог и одбацује. Набројавши све догмате претходних Васељенских сабора, свети Оци VI Васељенског сабора наређују: „Аще же кто либо изъ всехъ не содержитъ и не приѣмлетъ выше реченныхъ догматовъ благочестія, и не тако мыслить и проповедуетъ, но покушается идти противу оныхъ: тотъ да будетъ ана Thema... отъ сословія христсанскаго, яко чуждый, да будетъ исключень и извержень".[22]

б) *Општеобавезност* догмата, коју прописују свети Оци VI Васељенског сабора, природна је последица њиховог божанског порекла и неопходности за спасење сваког члана Цркве. Откривени Тросунчаним Божанством, санкционисани и објављени Црквом Христовом као вечне божанске истине, неопходне за спасење, догмата су самим тим обавезни за свакога који жели спасење. Одрицање од њих одрицање је од Спаситеља и његовог испуниошког подвига спасења. Усвајање догмата вером као вечних, спасоносних и животворних истина Божјих доноси сваком човеку спасење и живот вечни.[23] У богооткривеној чистоти и истинитости својој догмати су неопходни за спасење; ко хоће да их замени или измени, подводи себе под страшну апостолску анатему: Аще мы, или ангель съ небесе благовестить (εὐαγγελίζηται) вамъ паче, еже благовестихомъ (εὐηγγελισάμεθα) вамъ, ана Thema да будетъ.[24] Влашћу, даном јој од самог

Господа Христа,^[25] Црква је увек тако поступала и поступа.^[26] Од свију који јој приступају она захтева исповедање свих божанских догмата вере; и док разноврсне грешнике трпи у себи, трудећи се да их исправи и спасе, дотле, сагласно Спаситељевој заповести,^[27] одлучује од себе оне који се противе светим догматима или их изврћу.

Примање догмата је општеобавезни, безусловни услов спасења још и зато што од тога зависи сав морални живот човеков.^[28] Усвојивши вером вечне догматске истине Откривења, човек их еванђелским подвизима молитве, поста, љубави, наде, кротости, смирености, милосрђа, правдољубља, и светим тајнама, поступно претвара у своју природу, постепено расте растом Божјим, да би достигао у меру раста пуноће Христове.^[29] Пошто су свети догмати вечне и спасоносне божанске истине животворном силом Тројичног Божанства, од кога и долазе, то је у њима сва сила новог живота по Христу, сва сила благодатног морала еванђелског. Они су заиста речи вечнога живота.^[30] И самим тим што су они Христове речи, дух су и живот су (πνεύμα ἐστὶ καὶ ζωὴ ἐστὶ).^[31] Мимо вере у њих нико не може ни познати вечни смисао овога пролазнога живота, нити степи блажену бесмртност и живот вечни.^[32] Једино када подвигом делотворне вере усвоји вечне догматске истине Христове, човек постаје лоза на божанском чокоту Христу, и кроз њега почињу да струје сокови вечног божанског живота, који га оспособљују да род многи роди за живот вечни.^[33] То је једини начин, и другога нема, да човек, обесплођену грехом природу своју, оплоди бесмртношћу и вечношћу. У висину божанских савршенстава^[34] човек може расти једино ако себе подвигом самоодречне вере учини заједничарем у корену (συνκοινωνός τῆς ρίζης) божанских истина Христових.^[35]

У ствари, догмати су божанске заповести, божанска правила новог живота у Духу Светом, јер непролазном светлошћу својом осветљавају човеку вере сав пут из мрачне пећине тела у лазур Христове вечности. Отуда православна етика није друго до примењена у живот догматика. Нови живот у Христу сав је изаткан из догматских истина Светог Откривења.^[36] Јер је Црква тело у коме божанске догматске истине струје као крв, оживотворавајући вечним животом све делове богочовечанског организма. Све што се налази у тајанственом благодатном телу Цркве повезано је животворном силом Духа Светог у једну чудесну богочовечанску целину. Ко православним подвигом вере учлани себе у богочовечанско тело Цркве Христове, тај свим својим бићем осећа да су догмати свете, животворне силе, које га постепено из смртног прерађају у бесмртног, из временог у вечног. И усто свом душом сазнаје да су догматске животворне истине најнеопходнија неопходност у сфери људског живота и мишљења, и да је Црква стога у пуном праву када одлучује од себе оне који поричу догмате или их изврћу и унакажују. Порицање или извртање догмата равно је духовном самоубиству, јер такав човек отсеца себе од

животворног тела Цркве, прекида животну везу између себе и благодатних сила Цркве, које су једине у стању да човека испуне вечним божанским животом и преведу из смрти у живот вечни. Незаменљивост светих догмата чини оправданим сав ревносни догматизам Цркве у истинама вере, и објашњава сву њену богомудру одлучност у одбацивању оних који или поричу или изврћу божанске догмате. Када би Црква у овом постала равнодушна, престала би бити Црквом, јер би показала да је несвесна незаменљивости, животворности и спасоносности вечних божанских истина, које се садрже у светим догматима Откривења.

Догмати су општеобавезне истине вере још и зато што су они богодане норме правилног религиозног мишљења и правилног религиозног осећања. Помоћу њих сваки човек може развијати своје сазнање и осећање до неслућених божанских савршенстава; ван њих, он се стално дави у живом песку људског релативизма, док се најзад сасвим не удави.

Нигде, ни на земљи ни на небу, нема веће слободе ни више могућности за бесмртну делатност људског сазнања и осећања него што је има у божанским догматским истинама Цркве, јер оне уводе човека у царство Тројичног Божанства, у коме је све бесконачно, вечно и бездано. Зар има игде веће слободе него у безданим дубинама и бескрајним висинама Духа Божјег? Вечиту истину објављује Апостол када вели: Где је Дух, онде је слобода (*ου δε το Πνεύμα, εκει ελευθερία*).[\[37\]](#)

г) **Неизменљивост** као особина догмата истиче из њихове богооткривености, црквености и неопходности за људски живот и спасење. Као Богом дана правила вере, од чијег усвајања зависи спасење људи, догмати су неизменљиви и неприкосновени, због чега васељенска Црква Христова анатемом осигурава њихову неизменљивост од оних који јој прете[\[38\]](#). Као што се Бог не мења, тако се и истине његове не мењају. Пошто су догмати вечне божанске истине, то се не мењају, нити се могу мењати, јер су од Бога у кога нема промењивања ни мењања[\[39\]](#). Предани Цркви самим Богом, Црквом санкционисани и уобличени, догмати се не могу ни мењати, ни умножавати, ни смањивати. „Догмати Божји су неизменљиви“, вели свети Василије Велики[\[40\]](#). Догмати небеске философије, пише Викентије Лерински, не могу се подвргавати никаквој промени, сасецању или извртању, као што је то случај са земаљским уредбама, које се могу усавршавати једино непрестаним поправкама и примедбама[\[41\]](#).

Из поменутих особина, које карактеришу догмате као вечне божанске истине, следи закључак да су догмати истине Откривења, Богом уручене Цркви, као божанска, неизменљива и обавезна за све верне правила вере, без којих и мимо којих нема спасења, нити познања вечног живота и смисла животног.

НАПОМЕНЕ:

- [1] ср. Мат. 11, 27.
- [2] Јн. 1, 18. 14.
- [3] Кол. 2, 9.
- [4] Јн. 1, 14.17; 5, 33; 8, 32. 36. 40. 45. 46; 14, 6; 17, 17. 19; 18, 37; Еф. 1, 13;4,21.
- [5] ср. Мт. 11,27; Јн. 1, 12,13; 3, 34 - 36. 16; 6, 45,46; Мт. 16, 17; Еф. 3, 3;Гал. 1, 12; 1 Јн. 1, 15.
- [6] ср. Јн. 14, 6; 1, 17; 8, 12; 12, 35. 46.
- [7] ср. Јевр. 1,1.
- [8] Ориген, In Math. XII, 23; Р. гр. t. 13, со1. 1036; Климент. Алекс. Strom. III,2; VI, 15; Блаж. Теодорит, Ер. ad Johan, Antioch; св. Григ. Ниски, In Christi resurrect.
- [9] Св. Игњатије, Ad Magnes. 13; св. Вас. Вел. In Psalm. 46, 4; св. Златоуст, In Gal.hom. 1,1.
- [10] Св. Игњатије, Ad Ephes 13.
- [11] Св. Атанас. Вел. In Math hom. 9.
- [12] Св. Григорије Ниски, In Christi resurrect.; De vita s.. р. Ephrem Syri.
- [13] Блаж. Теодорит, Hist. eccl. lib 1, с. 1; Р. гр. I. 87, со1. 885; Ориген, Contra Cels. lib. III.
- [14] Св. Григорије Ниски, De anima et resurrect.
- [15] Викентије Лерински, Commonit, prim.n.. 22; Р. lat. t.. 50, col. 669.

[16] De Spir.Sancto. c. 27, 2.

[17] ср. Еф. 1, 23; 5, 23; Кол. 1, 18. 24; Јн. 16, 13.

[18] ср. Јн. 16, 13; 8, 32. 34. 36; 1 Тим. 3, 15.

[19] Д. А. 15, 28. ср. 16, 4.

[20] Св. Григ. Ниски, Contra Eunom. Orat. 12; De vita s. p. Ephrem Syri; св.Злат. In Gal. hom. 9, 1.

[21] Св. Кирил Алекс, In Amos. c. 2; P. gr. t. 71. col. 441; св. Злат. In Math.21, 23; св. Григ. Ниски, De anima, et resurrect.

[22] VI Васељ. саб. Прав. 1.

[23] ср. Мт. 28, 19-20; Мк. 16, 15-16; Јн. 5, 24; 6, 40; 7, 38-39; 17, 36; 1 Јн.5,20.

[24] Гал. 1, 8; ср. 1 Јн. 2, 21-2.

[25] Јн. 20, 21-23; Мт. 18, 17-18.

[26] Види VI Вас. сабора Прав. 1.

[27] Мт. 18, 17-18; 10, 32-33; Мк. 8, 38; Лк. 9, 26; 12, 9; ср. 2 Тм. 2, 12.

[28] Св. Игњатије Богоносац поручује хришћанима: „Старајте се да се утврдите у догматима Господа нашега Исуса Христа и светих Апостола" (Ad. Ephes, 13).

[29] ср. Кол. 2, 19; Еф. 4, 13.

[30] Јн. 6, 68.

[31] Јн. 6, 63.

[32] ср. Јн. 6, 69; 14, 6; 1 Јн. 5, 20.

[33] ср. Јн. 15, 27.

[34] ср. Мат. 5, 48.

[35] ср. Рм. 11, 17.

[36] На то указује св. Григ. Ниски када вели да сазнање о Богу као нашем Творцу, и Промислитељу, и Судији, „захтева да наш живот буде безгрешан" (De perfecta christiani forma).

[37] 2 Кор. 3, 17; ср. 1 Кор. 2, 10-12; Рм. 8, 16.

[38] VI Вас. саб. Прав. 1.

[39] Јак. 1,17.

[40] In Нехаем. hom. II.

[41] Commonit. prim. n. 22; P. lat. t. 50, col. 669; n. 21, col. 666.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ I

УВОД

4. Догмати и Свето Откривење

Као што је Свето Писмо извор светих божанских догмата, тако исто је и Свето Предање (ή *αγία παράδοσις*), јер је и оно жива реч Божија, само Свето Писмо — записано свето Предање, дотле је свето Предање — усмено свето Писмо. И једно и друго су истог божанског порекла, јер су Откривење једног истог Тројичног Божанства. Шта више, свето Предање је по времену старије од светог Писма. Како у Старом Завету, тако и у Новом, свето Предање претходи светим Књигама. Више од двадесет година Црква није имала записан Нови Завет, него је свето Предање било једино мерило вере и целокупног домостроја спасења. „Божанствени људи, пише блажени Теофилакт у предговору свога тумачења на Еванђеље по Матеју, учили су се не из списка и књига, него имајући чисти ум, просветљавали су се озарењем Пресветог Духа, и тако упознавали вољу Божију из разговора самога Бога са њима лице у лице. Такав је био Ној, Авраам, Исаак, Јаков,

Јов, Мојсеј. Али када су се људи искварили и постали недостојни просветљења и научења од Светога Духа, тада је човекољубиви Бог дао Писмо да би се бар помоћу њега сећали воље Божије. Тако је и Христос испрва сам лично беседио са Апостолима, и послао им за учитеља благодат Светога Духа. Али пошто је Господ предвидео да ће се касније појавити јереси и наше нарави искварити, то је благоволео да Еванђеља буду написана, да би се ми, учећи се из њих истини, одупрли јеретичкој лажи, и да се наше нарави не би искварили сасвим." У својој првој беседи о Еванђељу по Матеју свети Златоуст благовести: „У ствари, ми не би требало да имамо никакву потребу за Писмом, него да водимо живот тако чист, да би место књига душама нашим служила благодат Духа, и сва срца наша била исписана Духом, као што су књиге мастилом. Али пошто смо ми одгурнули ову благодат, онда не остављајмо бар овај други пут. А да је први пут био заиста бољи, то је Бог показао и речима и делима својим. Јер је Он са Нојем, са Авраамом и његовим потомцима, а и са Јовом и са Мојсејем беседио не путем Писма већ Сам лично, пошто је њихов ум био чист. Када је пак сав јеврејски народ потонуо у дубину безбожности, тада су већ постали неопходни: Писмо, таблице, и поуке кроз њих. И као што је познато, то се десило не само са старозаветним светитељима, него и са новозаветним. Јер и Апостолима није предано Богом ништа писано, већ им је место Писма обећана благодат Духа. Той, рекао им је Он, вспомнеть вамъ вся (Јн. 14, 26). А да би знао, да је ово било далеко боље, чујмо шта Он говори преко Пророка: завещаю вамъ заветъ новъ, дая законы Моя въ мысли ихъ и на сердцахъ ихъ напишу я, и будутъ вси научены Богомъ (Јерем. 31, 3184; Јн. 6, 45). И Павле, показујући ово преимућство једнога над другим, говори да је он добио закон написан не на скрижалехъ каменныхъ, но на скрижалехъ сердца плотяныхъ (2 Кор. 3, 3). Али када су се, по истеку многог времена, једни удаљили од правог учења а други од чистоте живота и наравствености, тада је опет настало писмено поучавање."

По свему, Свето Писмо и Свето Предање су подједнако неопходни, подједнако важни, подједнако незаменљиви. Ту истоветност њихову истиче апостол Павле када пише Солуњанима: Браћо, стојте и држите предања (*τάς παραδόσεις*), којима се научисте или речју или посланицом нашом (*είτε δια λόγου είτε δι επιστολής ημών*)^[20]. Тумачећи ове апостолове речи, свети Златоуст вели: „Из овога се јасно види, да Апостоли нису све предавали кроз посланице, негосумногосаопштавалиибез писања; али и једно и друго подједнако заслужују веру (*έστιν αξιόπιστα*). Стога ми сматрамо достојним вере и црквено Предање. Постоји предање, — ништа више не тражи (*Παράδοσις έστι, μηδέν πλέον ζητεί*)"^[21]. Обраћенима се није давала књига да изучавају истине Христове, него су их у почетку Апостоли и њихови ученици усмено поучавали; тек се касније јавила потреба да се један део Светог Предања запише у свете новозаветне књиге, док се већи део преносио у цркви живом речју, од Апостола и њихових

ученика, путем апостолског прејемства. Али важност и значај и записаног и усменог Светог Предања остала је увек једна иста; и тек једно у другом, и једно са другим сачињавају пуноћу божанских истина спасења. Богомудро сведочанство о томе имамо у светог Иринеја који пише: „Шта би било да нам Апостоли нису оставили своја писања (Свето Писмо)? Зар не би требало следовати поретку Предања, које су они оставили онима, којима су и Цркве поверили? Овоме поретку следују многа племена варварска, која, поверовавши у Христа, имају спасење, написано у душама њиховим Духом, без хартије и мастила, и брижљиво чувају древно Предање... Такви људи, поверовавши без Писма, сматрају се за варваре због наречја, али што се тиче учења, нарави и живота, они су по вери веома мудри и угађају Богу, проводећи живот у свакој правди, чистоти и мудрости. Ако би им ко стао проповедати лажно учење јеретичко, они би одмах затворили уши, и побегли далеко, не желећи ни да чују богохулну беседу. Тако они, утврдивши се на древном апостолском Предању, и не пуштају до ума свог никакву таштину.[\[22\]](#)

Због свега тога, васељенска Црква Христова са подједнаком ревношћу чува и Свето Писмо и Свето Предање у њиховој богооткривеној апостолској пуноћи, чистоти и неприкосновености. „Истину не треба тражити у других, саветује свети Иринеј, већ јој се треба учити у Цркви, у коју су Апостоли, као у богату ризницу, сложили све што може бити истинито. Ту ко хоће нека црпи себи животворно пиће; ту су врата живота; а сви други — лоповисуи разбојници, и зато треба бежати од њих а љубити оно што долази од Цркве, и примати од ње Предање истине (*veritatis traditionem*)... Где су сложени дарови Господњи, тамо се и треба учити истини. т.ј. у оних у којих се налази прејемство Цркве од Апостола и борави здрава, беспрекорна поука и неискварена, неповређена реч. Они чувају нашу веру,... и без опасности (од заблуда) излажу нам Писма (*scripturas*)".[\[23\]](#) Ориген пише: „Нека се чува црквено Предање, које је путем прејемства предано од Апостола, и које досада борави у црквама. Само оној истини и треба веровати, која се ни у чему не разилази са црквеним апостолским Предањем".[\[24\]](#) Свети Епифаније саветује: „Неопходно је држати сеи Предања, јер је немогуће наћи све у Светом Писму. Свети Апостоли су једно оставили у Светом Писму, а друго у Светом Предању, што сам Павле потврђује: *якоже предахъ вамъ (1 Кор. И, 2)*".[\[25\]](#) Сачињавајући једну недељиву божанску Истину, Свето Писмо и Свето Предање се међусобно допуњују, условљују, објашњују и одржавају. За правилно разумевање Светога Писма неопходно је руководство Светога Предања. Свети Иринеј одлучно тврди: „Они који не знају Предање, не могу наћи истину у Писму".[\[26\]](#) Климент Александриски вели да су „правило истине изгубили они који тумаче Свето Писмо противно црквеном Предању".[\[27\]](#) Ориген учи да „не треба отступати од првобитног и црквеног Предања, и веровати Писмима друкче него како су нам путем прејемства предале Божје Цркве".[\[28\]](#) „Предметом вере треба признавати само ону истину, која се ни

у чему не разилази са црквеним и апостолским Предањем (in nullo ab ecclesiastica et apostolica discordat traditione)".^[29] Свети Кипријан пише: „Ако се обратимо извору божанског Предања, одмах ће престати људска заблуда".^[30] Свети Василије Велики благовести: „Од сачуваних у Цркви догмата и проповеди, неке имамо из записаног учења (ἐκ τῆς ἐγγράφου διδασκαλίας), а неке смо примили од апостолског предања (ἐκ τῆς τῶν Ἀποστόλων παραδόσεως) по прејемству у тајни (ἐν μυστηρίῳ). И једни и други имају исту силу (τὴν αὐτὴν ἰσχύν) за побожност; и овоме неће противречити нико, ко је иоле упознат са прописима Цркве. Јер ако станемо одбацивати неписане обичаје, као да немају велики значај, онда ћемо неприметно оштетити Еванђеље у најглавнијим стварима, или шта више, од апостолске проповеди оставићемо пусто име".^[31] Свети Дамаскин, говорећи о неисказаној божанској важности Светог Предања, вели: „Ми не прекорачујемо вечне границе (ὄρια αἰώνια), које поставите Оци наши, него држимо предања (τὰς παραδόσεις), као што их примисмо. Јер ако станемо кварити устројство Цркве (τὴν οἰκοδομὴν τῆς Εκκλησίας) маиу најмањим стварима, оно ће се постепено разрушити цело".^[32] „Молимо народ Божји, народ свети, да се чврсто држи црквених предања (τῶν ἐκκλησιαστικῶν παραδόσεων). Јер одбацивање из Предања најмањих ствари, као камења из зграде, убрзо ће срушити сву зграду".^[33]

Шести Васељенски сабор својим деветнаестим правилом санкционисао је једном за свагда апостолско учење васељенске Цркве Христове о тумачењу Светога Писма светим Предањем: „Предстоятели црквей должны по вся дни, наипаче же во дни воскресные, поучати весь клирь и народъ словесамъ благочестія, избирая изъ Божественаго Писанія разуменія и разсужденія истины, и не преступая положенныхъ уже пределовъ и преданія богоносныхъ Отець: и аще будетъ изследуемо слово Писанія, то не инако да изеясняютъ оное, разве какъ изложили светила и учители Церкви въ своихъ писаніяхъ, и сими более да удовлетворяются, нежели составленіемъ собственныхъ словъ, дабы при недостатке уменія въ семь, не уклонитися отъ подобающаго."

Познато је да су сви Васељенски сабори, од првог до седмог, одбацивали јереси и утврђивали божанске догмате вере, не само на основу Светога Писма већ и на основу Светог Предања.^[34] Свети Кирил Јерусалимски вели да се Црква назива васељенском (καθολικὴ саборном), стога што без икаквог недостатка предаје све догмате (ἀπαντα τὰ δόγματα), које људи имају знати.^[35]

Из свега реченога јасно је зашто Црква Христова анатемише оне који одбацују Свето Предање и свете Васељенске саборе. „Отвергающимъ преданія, Божественному Откровенію согласная, и православнокаволическою Церковш хранимая, анавема".^[36] „Отвергающимъ же Соборы святыхъ Отець и ихъ преданія, Божественному

Откровению согласная и православно-каволическою Церковію благочестно хранимая, аनावема".[\[37\]](#).

НАПОМЕНЕ:

[\[1\]](#) Јевр. 1, 1; ср. Гал. 4, 45.

[\[2\]](#) 1 Кор. 2, 9. 10. 7.

[\[3\]](#) ср. Еф. 3, 1; Гал. 1, 12.

[\[4\]](#) 1 Кор. 1, 24; ср. Рм. 1, 16.

[\[5\]](#) Кол. 2, 3

[\[6\]](#) ср. Кол. 2, 9; Јн. 14, 9; 1 Јн. 1, 12.

[\[7\]](#) Јн. 1, 14.

[\[8\]](#) Кол. 3, 9.

[\[9\]](#) Јн. 1, 18; ср. 6, 46; 5, 37; 12, 45.

[\[10\]](#) Мт. 11, 27; ср. Јн. 3, 34-35; 6, 46; Мт. 16, 17.

[\[11\]](#) De anima et resurrect.

[\[12\]](#) Православное исповедание каволической и апостолской Церкви восточной, одговори на питање 4 и 96.

[\[13\]](#) Послание патриарховъ восточно-каволической Церкви о православной Вере члан 2.

[\[14\]](#) у Јевсев. Hist. eccles. V, 28.

[\[15\]](#) Посл, патриарх. Восточно-кавол. Церкви о правосл. вере, чл. 2.

[16] Ad Constant., lib. II. n. 9; ср. св. Иринеј, Adv. haeres, V, 21, 2; Ориген, De princip, IV, 8.

[17] Commonit. I, n. 2; P. lat. t. 50. col. 640.

[18] ср. Д. А. 2, 14; 8, 18 - 23; 1, 14; 1 Петр. 5, 5; Јак, 4, 6.

[19] In Psalm. 119.

[20] 2 Сол. 2, 15; ср. 1 Тм. 6, 20; Кол. 2, 8; 1 Кор. 11, 2; 2 Тм. 1, 13. 14; 2, 2; 3, 14; 2 Јн. 12; Јн. 21, 25; Мт. 4, 23; 9, 35; Мк. 6, 2; 10, 1; Лк. 24, 27; Д. А. 1, 3; 20, 35.

[21] In 2 Thess. hom, 4, 2.

[22] Adv. haeres. III, 4, 1 и 2; ср. ib. III, 3; „Свето Писмо је први писани облик Предања“.

[23] Adv. haeres. III, 4, 1; IV, 36 и 45. — „Сви који желе да сазнаду истину, треба да се обраћају у свакој цркви Предању апостолском, које је извесно у свему свету“ (ib. III, 3).

[24] De princip. I, 2.

[25] Haeres. 60, cap. 6.; ср. ib. 55, 61 и 75.

[26] Adv. haeres. III, 2; ср. IV, 6.

[27] Strom. I, 7.

[28] In Math. 29.

[29] Он, De princip. Praef. n. 2.

[30] Epist. 74.

[31] Св. Вас. Вел. Прав. 91 (De Spir. Sancto, с. 27).

[32] De imagin., Orat. II, 12; P. gr. t. 94, col. 1297 V; ср. De imagin., Orat. III, 41; col. 1356 C

[33] Он, De imagin, Orat. I; col. 1284 A.

[34] Види: Бл. Теодорит, Hist. eccl. I, 8; V, 8 и 9; св. Атан. Вел. De decret. niceae Synodi, 27; Hardnini, Acta Concil., t. II, col. 1354; t. III, col. 450; VI Вас. саб. Прав. 1 и 2; VII Вас. саб. Пр. 1.

[35] Catech. XXIII, 23.

[36] Чин православія, л. 8, Москва 1820. год.

[37] Ib. л. 7.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ I

УВОД

5. Догмати и разум

Однос догмата према људском разуму детерминисан је њиховом обостраном природом и својствима. Док су догмати по природи божанске истине са божанским својствима вечности, бескрајности, неизмешљивости, дотле је разум људски по природи — тваран, са људским својствима релативности, ограничености, изменљивости. Осим тога, у својој емпириској даности разум људски проникнут је греховношћу, те се сва његова делатност креће у категорији греха. Посматрани ма с које стране, догмати се увек јављају као божанске истине, које у сваком погледу премашају и превазилазе разум људски. Нема догматске истине која се може сасвим сместити у чауру људског огреховљеног разума, те стога нема догмата који се може потпуно логички схватити, логички објаснити, логички образложити. Ставе ли се пред разум људски богооткривени догмати: о тројичности, о оваплоћењу, о крсту, о васкрсењу, о вечном животу, о Светој Богородици, о благодати, о првородном греху, о Страшном суду, или ма који други, — он неће бити у стању да продре у тајанствену природу ниједнога од њих. Пошто нам је Бог даровао блага, вели свети Златоуст, која превазилазе људско схватање, Он с правом захтева од нас веру. Сви наши најважнији догмати туђи су умовању (ἐρημα λογισμών) и доступни једино вери (πίστεως εχεται μόνης).

На пример: Бог је нигде и свуда. Шта је несхватљивије за разум од овога? И у једном и у другом има много необјашњивог. Бог се не затвара местом, и у Њему нема места. Он нити је постао, нити Себе створио, нити отпочео

постојати. Какав разум (ποῖος λογισμός) би примио ово, када не би било вере? И зар не би то изгледало смешно? А немати краја (τέλος), — зар то није теже од сваке загонетке? Бог је беспочетан, нерођен, неописан и безграничан, — и то је такође непостижно уму (άπορον). Или, можда би се могла објаснити умом (λογισμῶ ἐξετάσαι) бестелесност Божја? Расмотримо. Бог је бестелесан. Шта је то: бестелесан? Једна гола реч; разум (ή έννοια) ништа не извлачи из ње, и ништа не замишља. Када би ишта замислио, он би прешао вештаственом, ономе из чега се образује тело. Значи, када уста говоре о бестелесном, разум не појима о чему она говоре (οὐκ οἶδε δε ή διάνοια τί λέγει), или појима само толико да бестелесно — није тело... Или још: Божјој природи је несвојствено зло; али сваки бива добар једино по својој вољи; следствено, зло је својствено Божјој природи. Али то је немогуће рећи; сачувај Боже! И још: да ли Бог има биће по својој вољи (θέλων) или против своје воље (μη Φέλων)? Али и то је немогуће рећи. Опет: ограничава ли Бог васељену или не? Ако је не ограничава, онда она Њега ограничава; ако је пак ограничава, онда је Он безграничан по природи (άπειρος τη φύσει). Још нешто: ограничава ли Бог сам Себе? Ако ограничава, значи: Он је беспочетан не у односу према Себи већ у односу према нама; следствено, беспочетан је не по природи. Тако, свуда долазимо до противречних закључака (πανταχού τά εναντία δεῖ δοῦναι). Какав мрак, и како је свуда нужна вера (πανταχού πίστεως δεῖ)! Једино је она чврста.[\[1\]](#)

Пред сваким божанским догматом разум људски стоји немоћан; и ако је искрен, он мора свој однос изразити признанием: не разумем. Побуни ли се пак пред њиховом загонетном тајанственошћу, они постају за њега бесмислица и лудост, безумље и саблазан.[\[2\]](#) Неспособан да схвати и разуме догматске истине, разум људски тиме сведочи да је неспособан бити њихов тумач и творац. Ограничен, релативан, изменљив, огреховљен, разум људски не може стварати безграничне, апсолутне, неизменљиве, безгрешне истине, нити их схватити. Оне прерастају његову категорију појимања и стоје над њим. Оне са сваке стране превазилазе његове силе и способности. Суштином својом догматске истине су сакривене у неиспитаним дубинама мудрости Божје, и, покривене покривалом божанске тајанствености, живе у неприступачној светлости Тросунчаног Божанства, јер разум људски не би могао издржати блесак њихове сунчане божанске тајне. Као што би човек не само ослепио већ и уништио себе, када би се приближио сунчевим протуберанцама, тако би и разум људски уништио себе, када би могао наг продрети у наднебеске висине Тројичног Божанства, где безбројна сунца вечних истина пламте. За пут међу њих, разум људски мора имати покривало вере, и бити обучен у свеоружје еванђелских добродетељи.

У самој ствари, однос разума људског према догматима као вечним истинама Христовим, детерминисан је односом самога Господа Исуса према разуму људском у његовој греховној даности. Шта Господ Христос

уопште тражи од сваког човека као услов идења за Њим? — Једно, само једно: да се одрече себе и узме крст свој: Ако ко хоће за мношћу, нека се одрече себе (ἀπαρνησάσθω εαυτόν) и узме крст свој, и иде за мношћу.^[3] Одречење се себе значи: одречење се себе у целокупној психофизичкој стварности своје огреховљене личности, тј. одречење се своје душе, своје воље, свога разума, свога ја, свога антропоцентричког, егоистичког закона живота и мишљења. А човек то постиже, када самоодречним подвигом вере у Христа распне себе греху и свему грешном у себи и око себе; када умре греху и смрти, да би оживео безгрешном и бесмртном Господу Христу.^[4] Посебно пак, разум се одрече себе, када престане сматрати себе самобитним творцем истине, мерилом истине, вођом истине, и самоодречним подвигом вере преда себе Господу Христу, да му Он буде и творац истине, и мерило истине, и вођ истине. Човек ће сачувати себе за живот вечни једино ако саможртвеним подвигом вере изгуби душу своју ради Христа, преда је Христу, јер ће је у Њему поново наћи, и то — обновљену, облагодатљиву, обесмрћену, овековечену. Јер то је смисао Спаситељевих речи: Ако ко изгуби душу своју мене ради, наћи ће је (εὕρησει αὐτήν),^[5] сачуваће је (σώσει αὐτήν),^[6] сачуваће је за живот вечни (εις ζωὴν αἰώνιον φυλάξει αὐτήν).^[7] Када се човек ради Господа Христа одрекне себе, своје грешне душе, свога грешног разума, свога огреховљеног ја, он свега себе поверава и предаје Господу Христу, умире ради Господа Христа, зрно личности своје сахрањује у Господу Христу. И тада се у божанским дубинама благодати Христове зрно човечје личности разједињује, обезобличује, распада, разлучује од свега греховног и смртног, ослобођава од егоистичке откинутости и осаме, умире за све што је пролазно и грешно, и човекољубиви Господ га оживљује својом бесмртношћу, овековечује својом вечностју, испуњује својом истином, и тиме оспособљује да роди много божанског рода. Јер то значе Спаситељеве речи: Заиста, заиста вам кажем: ако зрно пшенично паднувши у земљу не умре, оно једно остане (αὐτός μόνος μένει); ако ли пак умре (ἐάν δέ ἀποθάνῃ), много рода роди. Који љуби душу своју, изгубиће је; а ко мрзи душу своју у овом свету, сачуваће је за живот вечни.^[8] Другим речима, ако човек не омрзне грешну душу своју, ако се самоодречним подвигом вере не одрекне ње у њеној греховној реалности, и не преда је Господу Христу, онда један остане, сам и усамљен остане, беспомоћан остане у греху свом и смртности својој, бесплодан и неродан остане са свим умом и разумом својим, са свом вољом и делатношћу својом. Ако ли подвигом надумне вере умре своје греху, своје егоизму, своје грешном разуму, и сву судбу своју преда у руке Господу Христу, онда — много рода роди: сачува себе, душу своју, разум свој за живот вечни, умножи и помножи себе бескрајним бројем Христових савршенстава, плуромом живота. Таква је награда за самоодречни подвиг еванђелске вере. Зато апостол Павле, који је на себи самом искусно сав трагизам и сву бесмисленост човека и света без Христа, и подвигом надумне вере познао сву дубину и ширину и дужину и висину љубави Христове,^[9] и отада све сматрао за трице и штету према

преважноте познању Христа Исуса Господа свога, којег ради је све оставио,[\[10\]](#) — проповеда, да је дужност хришћана, да поробљују „сваки разум на послушност Христу (πάν νόημα εις την ὑπακοήν τοῦ Χριστοῦ)".[\[11\]](#) Предавши себе Господу Христу, и живећи у Њему и Њиме, човек постаје сутелесник Христов,[\[12\]](#) етернизира душу своју, стиче „ум Христов", по смелом тврђењу великог Апостола: Ми ум Христов имамо (ημεῖς νοῦν Χριστοῦ ἔχομεν),[\[13\]](#) тј. ум хришћана се у богочовечанском телу Христовом — Цркви, на неки неизречено тајанствен начин по дејству благодати, сједињује са умом Христовим, и тако оспособљује за познање Христових божанских истина. Ово благодатно познање вечних божанских истина, оличених и датих у богочовечанској личности Господа Исуса, природна је последица благодатно-подвижничког живота у Цркви Христовој. Ми веровасмо и познасмо (ημεῖς πεπιστεύκαμεν καὶ ἐγνώκαμεν) да си ти Христос, Син Бога животога,[\[14\]](#) изјављују Апостоли Господу Христу, и тиме једном засвагда одређују однос између вере и знања, и постављају новозаветно правило о вери као средству познања вечних истина, откривених Господом Христом. Али и у томе чудесном процесу благодатног удубљивања сазнањем у вечне истине Христове човек апостолске вере у смирености својој драговољно се поверава руководству Цркве, њеном светом, саборном, апостолском, непогрешном разуму. Преображен Христовом вером, човек увиђа, види и признаје, да је саборно, богочовечанско сазнање Цркве једини непогрешни вођ за његово сазнање кроз бездане дубине и недогледне висине божанских истина Христових. И што више благодаћу Божјом и еванђелским подвизима својим понире у неисказано богатство многоразличне премудрости Христове, сложене у Цркви,[\[15\]](#) утолико већма распознаје неиспитљиву тајанственост њене суштине, и заједно са Апостолом смирено признаје: Сада видимо као кроз стакло у загонетци (δι' ἑσόπτρου ἐν ἀνίγματι).[\[16\]](#) Таква је природа божанских истина догматских: ма колико благодаћу Божјом човек ушао у њих, никад их не може до дна испитати, сазнати, јер он увек остаје у границама своје људске природе, у категорији човечјега, а оне — изнад свих граница, у својој божанској бескрајности, вечности и неиспитљивости. И Христов човек се, са блаженим осећањем небеске радости, придружује Апостолу, који кличе: О дубино богатства и премудрости и знања Божјега! како су неиспитљиви његови судови и неистражљиви његови путеви![\[17\]](#)

Вера никада не губи карактер вере; она остаје вером и у овом и у оном свету, јер је њен предмет — бескрајни, бесконачни, вечни Бог и Господ, са свима својим неисказаним и безбројним савршенствима. На крају свих крајева, Бог увек остаје тајна, вечита тајна и за најсавршеније благодаћу Божјом сазнање људско и разум људски. Тајна Божија никад не престаје бити тајном, зато и вера људска никад не престаје бити вером, већ увек остаје, и у вечном животу остаје. То сведочи Апостол, говорећи: А сад остаје (μένει) вера, нада, љубав, ово троје[\[18\]](#), што значи, оне остају и никад не престају,[\[19\]](#) ни у овом ни у оном свету, јер стално остају и никад не престају

свете божанске истине и тајне, које сачињавају предмет вере наше, љубави наше, наде наше. Вера, љубав и нада јављају се и у овом и у оном свету као главне силе препорођене личности човекове, пошто је Тросунчани Господ обучен у такве бесконачне и неисказане тајне, да увек има премного разлога, да се и у вечном животу однос христочежњивих чланова Цркве нормира вером, љубављу и надом.

Вечне догматске истине су предмет вере; а вера је подвиг који обухвата сву личност човекову, па самим тим и разум човеков. Вера је тиме вера, што вечне догматске истине Еванђеља претвара у живот човеков. Све еванђелске добродетељи, на челу са вером, јесу небески хлеб вечнога живота, којим хранећи се, човек обесконачује себе, освећује себе, обесмрћује себе, облагодаћује себе, усавршава себе до крајњих граница своје боголикости. При томе, и сам разум, као органски део човекове боголике личности, добија своју дубину и ширину и висину. У том процесу усавршавања себе благодатним подвизима еванђелским, догмати као вечне божанске истине постају нормативна и регулативна начела целокупног живота човековог, а тиме и целокупне мислене делатности његове. Благодатни живот човеков у Цркви неминовно постаје извором благодатног познања вечних истина догматских. Доживљујући их као суштину свога живота, човек постиже њихову истинитост, и неопходност, и спасоносност за људску личност уопште. Притом се може поставити еванђелско начело и правило, еванђелски категорички императив: Твори, да би познао. Јер то је смисао Спаситељевих речи: Ако ко хоће његову (тј. Бога Оца) вољу творити (το θέλημα αὐτοῦ ποιεῖν), дознаће (γνώσεται) је ли ово од Бога.^[20] Све што је Христово — остварљиво је, оваплотљиво је. Јер у Господу Христу нема ничег апстрактног, ничег иреалног; Његова је јединственост у томе, што је Он оваплоћени Бог и што су у Њему као таквом оваплоћене све божанске истине. А пошто се оваплотио Бог, и са Њим све божанске истине, то значи све су оне остварљиве, оваплотљиве у сфери људског живота, и то у границама времена и простора. О томе сведочи цео Нови Завет и сва историја Цркве Христове.

Претварајући благодатним подвизима вечне догматске истине у свој живот, Христов човек поступно улази у разумевање ових истина, али увек под руководством светог и саборног разума Цркве васељенске. Притом, сасвим природно: познање следи из вере; вера као начин живота и мишљења постепено води из знања у знање. Али што више расте у благодатном разумевању догматских истина, подвижник вере се све више и више учвршћује у убеђењу, да је Откривење — Откривење, ане знање.

Овакво гледиште на однос између догмата и разума, вере и знања, налази своју пуну потврду у учењу светих Отаца и Учитеља Цркве. Тако, свети Кирил Александриски расуђује о томе: „Нужно је веровати, да би се разумело. А што се истине божанске примају вером, из тога не следи да се

ваља потпуно отказати њихова проучавања, него се пре треба старати да се уздигнемо бар до оног не сасвим јасног разумевања ових истина, за које Апостол вели: видим као кроз стакло у загонетци. Стога добро чине када тврде, да не треба најпре познати па онда веровати, него стављајући прво веру, знање међу на друго место. Јер знање следи за вером, а не претходи јој, по речима: аще не уверите, ниже имате разумети (Ис. 7, 9). Проста и нерадознала вера на тај начин сачињава неку врсту темеља, на коме се после већ зида знање, које нас мало по мало приводи у меру раста Христова и у човека савршена и духовна.[21] Тако гледа на однос између вере и знања и блажени Августин: „Верујемо, да бисмо познали; а не знамо, да бисмо поверовали”. [22] Знање о Богу расте са вером у Бога. Уколико човек благодатним подвизима напредује у вери, утолико напредује у познању предмета и истина вере. Свети Златоуст благовести: „Вером се стиче знање о Богу (δια της πίστεως ή γνώσις), и без вере немогуће је познати Га.” [23] При томе вера је критеријум (κρίτήριον) знања о Богу и божанским догматима. [24] По Тертулијану, вера претходи знању, јер „упућује разум достигнућу истинитог знања”. [25] Наглашавајући недомислимост многога у учењу о Светој Тројици, свети Василије Велики види у томе разлог за што јачу веру у Њу, и пише против јеретичког рационализма Евномијевог: „Ако све будемо мерили својим разумом и претпостављали да оно што је непостижно за разум, сасвим не постоји, онда ће пропасти награда вере, пропаће награда наде. Чиме ћемо постати достојни оних блаженства, која су нам припремљена под условом вере у невидљиво, ако будемо веровали само ономе што је очигледно за разум?” [26] Као продужујући мисао светог Василија Великог, блажени Августин вели: „Вредност вере се и састоји у томе, што она верује не видевши. Јер шта је велико у томе, ако људи верују ономе што виде, по мисли самога Господа, који, изобличујући ученика, говори: яко видевь мя, вероваль еси; блажени не видешии, веровавшие”. [27] Вера је не ствар логичких доказа, већ поверења у Господа, као највишег извора свих истина вере [28]. Суштина свих истина вере је погружена у невидљиво. [29] Онима који веру условљују доказима разума, свети Касијан вели: „Ти тражиш доказа ономе што је речено Богом? Ја ти га дати нећу. Бог је то казао; Бог је то рекао; за мене Његова реч и јесте највиши доказ. Доказе остављам на страну, клонећи се спорова; да бих веровао за мене је доста знати само Онога који говори. Вера ми не допушта да сумњам у речено, не допушта да га судим. Зашто да истражујем на који је начин истинито оно што је Бог казао, када не треба да сумњам у истинитост онога што је Богом казано”. [30] Разум је дужан да се према божанским истинама вере односи са побожним страхопоштовањем, јер Бог и све што је Божје несравњено превазилази наш разум. [31] Стога је основно правило за разум људски при третирању вечних догматских истина: не мудровати више него што ваља мудровати, него мудровати целомудрено (φρονεῖν εἰς τὸ σωφρονεῖν) по мери Богом дане вере. [32]

НАПОМЕНЕ:

- [1] In Coloss. hom. 5, 3.
- [2] ср. 1 Кор. 1, 18, 23; Д. А. 17, 18, 32.
- [3] Мт. 16, 24; ср. Мк. 8, 34; Лк. 14, 26-27; Јн. 12, 24-26.
- [4] ср. Кол. 3, 3-8; Рм. 6, 6. 10-13; Гал. 2, 19; 6, 14.
- [5] Мт. 16, 25.
- [6] Мк. 8, 35; Лк. 9, 24; Ср. 17, 33.
- [7] Јн. 12, 25.
- [8] Јн. 12, 24-25.
- [9] ср. Еф. 3, 18-19.
- [10] ср. Флб. 3, 7-8.
- [11] 2 Кор. 10, 5.
- [12] ср. Еф. 3, 6.
- [13] 1 Кор. 2, 16.
- [14] Јн. 6, 69; ср. Еф. 4, 13; 1, 17.
- [15] Еф. 3, 11.
- [16] 1 Кор. 13, 12.
- [17] Рм. 11,33.
- [18] 1 Кор. 13, 13.
- [19] ср. 1 Кор. 13, 8; ср. ев . Иринеј, Contra haer, II, 28, 3.
- [20] Јн. 7, 17.

[21] In Joan. lib. IV, c. 4; P. gr. t. 73, col. 628 i 629.

[22] In Joan. tract. 40, n. 9; cr/ De lib. arbitr. lib. I, c. 2, n. 4.

[23] In Phil. hom. 11, 2.

[24] Климент Алекс, Strom. II, 4.

[25] Adv. Marcion. I, 2.

[26] Contra Eunom, lib. II, n. 24.

[27] In Joan. tract. 79, n. 1. Ср. св. Григорије Ниски: „На вери у Господа Христа као на темељу зидамо начела живота нашег и свакодневним упражњавањем у добру чинимо себи законом чисте мисли и дејства" (De perfect.christ. form).

[28] ср. Рм. 10, 17.

[29] Јевр. 11, 1; Рм. 8, 24; 2 Кор. 4, 18; 1 Петр. 1, 8.

[30] De incarnat., lib. IV, c. 6.

[31] Св. Златоуст, In Hebr., hom. 2, 1.

[32] Рм. 12, 3; ср. 1 Кор. 4, 6; Гал. 6, 3; Рм. 14, 23.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ I

УВОД

У Господу Христу дате су једном за свагда вся божественныя силы, яже къ животу и благочестію,^[1] и објављене све божанске истине спасења, те је Спаситељ на Тајној вечери и могао рећи ученицима својим: Вся, яже слышахъ отъ Отца моего, сказахъ вамъ.^[2] Све што је Господ Христос открио и дао људима вечно је, непроменљиво је, апсолутно је, зато што је Он сам вечан, непромењив, апсолутан: Исус Христос је јуче и данас исти и вавек.^[3] Али Његово неисказано човекољубље врхуни у томе, што је Он себе таква, и такво своје учење, у свој богочовечанској пуноћи оставио Цркви, као телу своме, коме је Он глава, и у коме борави непрестано.^[4] Објављујући Црквом и из Цркве сву вољу Божју.^[5] Апостоли бацају анатему на свакога који ма у чему изврће Еванђеље Христово и његове вечне, неизменљиве истине: Аще мы, или ангелъ съ небесе благовестить вамъ паче, еже благовестихомъ вамъ, анавема да будетъ.^[6]

Свесна тога, Црква Христова са серафимском ревношћу чува све догматске истине Откривења у њиховој божанској чистоти и неизменљивости. Али као Богом постављени чувар и тумач Светог Откривења, она, вођена Духом Светим, објашњава, тумачи и формулише догмате онако како је Дух Свети упућује и учи. Она то чини с обзиром на потребе својих верника, да би богооткривене истине догматске учинила приступачнијима људском сазнању и пријемчивости. Радећи тако она ништа ново не уноси у свете догматске истине, већ их само изражава на нов начин, даје им друкчију одору са вербалне стране. Али у овој делатности својој она је непогрешива, јер дејствује безгрешним Господом Христом у Духу Светом, који је чува од сваке заблуде и обмане.^[7] Непрестано се бринући о спасењу својих верних, Црква је у борби са јеретицима на разне начина истицала и изражавала догматске истине Откривења, због чега је створила и нарочите изразе, којих нема у Светом Писму, али које је изазвала потреба времена, као на пример изразе: једносуштан (ομοούσιος), Богочовек (Θεάνθρωπος), оваплоћење (ένσωμάτωσις, ένσαρκος παρουσία), вачовечење (ένανφρώπησις), Богородица (Θεοτόκος), Богомајка (Θεομήτωρ), Приснодева (Αειπάρθενος) и тд. Да би верне сачувала од јеретичких заблуда и саблазни, Црква је, нарочито на Саборима, раскривала, објашњавала и тумачила поједине догмате, као на пример: на I Васељенском сабору догмат о једносушности Лица Пресвете Тројице, догмат о Божанству Сина; на II Вас. сабору догмат о Божанству Светога Духа; на III Вас. сабору догмат о оваплоћењу Бога Речи и догмат о Светој Богородици; на IV Вас. сабору догмат о Богочовечанству Господа Христа; на V и VI Вас. сабору догмат о двема вољама и дејствима у Господу Христу; на VII Вас. сабору догмат о светим иконама; на Картагенском сабору догмат о првородном греху и благодати; на Лаодикиском сабору догмат о тајни миропомазања, и тд.

Оваквим својим радом Црква није ништа ново уносила у догматско учење Светог Откривења, нити га мењала; она је само у новом облику

објављивала оне догмате, који су у њој одувек постојали као богооткривене истине и као опште, васељенско, апостолско вероучење. То потврђује и чињеница, што су Оци Сабора своје одредбе вере обично пропраћали усклицима: „То је вера апостолска! то је вера отачка! то је вера васељенска!“ Сазнање Цркве о апсолутној истинитости, неопходности и спасоносној светих догмата увек је било подједнако живо и силно, само га је Црква, изазивана разним потребама свог историског живота, изражавала на Саборима с новом силом и давала му нове изразе. Догмата су у Цркви увек били догмата, како за време Сабора, тако и пре и после њих; Црква их је увек подједнако и потпуно била свесна, само у својој богомудрој увиђаваности понекад је јаче наглашавала неке од њих, с обзиром на потребе својих верника. Оличавајући собом живо богочовечанско тело вечних догматских истина, Црква непрестано поседује оне исте богооткривене истине, које су јој још у почетку уручили сам Господ Христос и његови свети Апостоли. И када говори догматске истине, она — своје говори, као из Бога, пред Богом, у Христу говори.^[8] Она мисли кроз догмате; она кроз њих и помоћу њих сазнаје и осећа себе као себе; ван њих она је немогућа, као и они ван ње. Свесна себе као живог тела догматских истина, она је самом природом свога светог, саборног и апостолског сазнања и осећања одређена да вечне истине Откривења разјашњава и формулише према потребама свога историског живота. Радећи тако, она поступа у духу и по духу Откривења, које поседује и чува. Јер ни Тројични Господ није одједном открио људима све истине Откривења, већ их је објављивао постпуно, према потребама људи и њиховој пријемљивости. То потврђује апостол говорећи: Многочастњ и многообразна древле Богъ глаголавый отцемъ во пророцехъ, въ последокъ дній сихъ глагола намъ въ Сынъ.^[9] Зашто је Бог тако поступао? На то свети Василије Велики одговара овако: „Домостројитељ нашег спасења уводи нас у велику светлост истине после поступног навикавања на њу, јер штеди нашу немоћ. У дубини богатства премудрости своје и у неиспитаним судовима разума свог, Он је одредио за нас ово лако и згодно руководство, привикавајући нас испрва да гледамо сенке предмета и посматрамо сунце у води, да не би, приступивши одједном гледању чисте светлости, обневидели. На том је основу и измишљен закон, имый сенъ грядущихъ (Јевр. 10, 1), и праслике у пророка — та претсказивања истине, ради обучавања очију срца, да би подесан постао за нас прелаз од њих ка премудрости у тајни сакривеној“.^[10] А свети Григорије Богослов овако расуђује о томе: „У току векова догодила су се два знаменита преображаја (μεταθέσεις) живота људског, који се називају два завета и, по познатој речи Светога Писма, потреси земље (σεισμοί γης, Агеј 2, 7). Један је водио од идола Закону, а други од Закона Еванђељу... Али се са оба два Завета десило једно исто. Шта управо? Они су увођени не одједаред, не при првом потхвату за дело. Због чега? Да би сазнали, да нас не принуђују већ убеђују (μη βιασθωμεν, αλλά πεισθωμεν). Јер што није драговољно, није ни трајно, као што се поток или растиње не могу задржавати силом. Што је драговољно, трајније је и

чвршће. И једно је дело онога који употребљава насиље, а друго је сопствено наше. Једно је својствено насилничкој власти, а друго — Божјем правосуђу... Стари Завет је јасно проповедао Оца, а мање јасно Сина; Нови Завет је открио Сина и указао на Божанство Духа. Сада борави с нама Дух, дајући нам јасније познање о Себи. Јер није било безопасно, пре но што се исповеди Божанство Оца, проповедати јасно Сина, и пре но што се призна Божанство Сина, — изразићу се мало смелије, — обременјивати нас проповећу о Духу Светом и подвргавати нас опасности да изгубимо последње силе, као што бива са људима који претоваре себе прекомерном храном, или који још слаб вид свој управљају на сунчеву светлост. Требало је да светлост Свете Тројице озарава просветљаване постепеним додавањима (ταῖς κατὰ μέρος προσθήκαις), и, како говори Давид, восхожденијами (ἀναβάσει, Пс. 83, 6), наступањима из славе у славу и напредовањима".[\[11\]](#)

Та поступност у откривању божанских истина огледа се и у проповеди самог Господа Христа, који говори час у причама, час у сликама, час отворено и јасно, а час прикривено и алегорички. Угледајући се на Њега, поступају и свети Апостоли.[\[12\]](#) По угледу и на Њега и на њих, поступа и Црква Православна, када божанским истинама Откривења у разним временима даје разне изразе и објашњења. А када се указивала потреба, да се извесне догматске истине Светог Откривења обуку у неизменљиве формуле, она је и то чинила. Такав је случај са никео-цариградским Символом вере. Саставивши га као руководство и образац вере за сва времена, Црква је објавила да је он неизменљив не само по садржини већ и по облику, по букви (=по слову).

У свој разноврсној догматској делатности својој Црква проповеда и исповеда једно и исто Откривење, једне и исте догматске истине. То се ни у ком случају не може и не сме сматрати ни као промена суштине, ни као еволуција догмата. „Као што је сунце, то стварање Божије, у целом свету једно исто, тако и проповед истине свуда сија и просвећује све људе који желе да дођу до познања истине. Ни најсилнији у речи од претставника Цркве неће рећи више него што је речено самим учењем (Христовим), јер нико није већи од Учитеља, нити ће слаб у речи умањити Предање. Пошто је вера једна и иста, то и онај који о њој много каже не додаје, и ко мало каже не умањава је. Веће или мање знање неких, по мери разумевања, састоји се не у мењању саме садржине, не у томе да се измишља други Бог... или други Христос, или други Јединородни, већ у томе да се марљиво испита мисао казаногa у причама и да се доведе у сагласност са садржином вере и да се открије ток дела домостроја Божјег односно рода људског".[\[13\]](#) Од нарочитог је значаја у овом погледу мишљење Викентија Леринског. Задржавајући се на речима апостола Павла: Предаше сохрани (1 Тм. 6, 20), он овако расуђује: „Предање, вели Апостол, сачувај. Шта је Предање? То што ти је поверено, а не што си ти пронашао; то што си примио, а не што

си сам измислио; то није дело ума него учења, није приватна својина него свенародна предаја; дело које је до тебе дошло, а не тобом откривено; у односу према њему ти ниси проналазач него стражар, нисти оснивач него следбеник, ниси вођ него вођен. Предаше, говори Апостол, сохрани, то јест, талант вере васељенске сачувај у потпуности, неповређености. Што ти је поверено, то и нека остане у тебе, то ити предаји. Добио си злато, злато и предаји. Нећу да ми подметнеш место једнога друго; нећу да ми место злата преваром потуриш олово или бакар; нећу злата на изглед, дај га у природи... Учи томе чему су тебе учили, и говорећи ново, не реци новачење... Можда ће стога неко рећи да у Цркви Христовој не треба да буде никаквог напредовања вере. Напротив, оно мора бити, и притом највеће... Само ово напредовање мора бити стварно напредовање а не промена вере (*vere profectus sit ille fidei, non permutatio*). Напредовање је када се ова или она ствар развија (*amplificetur*) сама у себи, а промена — када се нешто из једнога претвара (*transvertatur*) у друго. Треба, дакле, да расте и развије се у току векова до највишег степена разумевања, знања, мудрост, како сваког хришћанина, тако и свих заједно, како једнога човека, тако и целе Цркве, али само — у истом роду, тј. у једном и истом догмату, у једном и истом смислу, у једном и истом предмету схватања. Вера је дело душе, али у овом погледу личи на тела. Са умножавањем година тела се развијају, али остају то што су била. Цветно доба детшћства и зрели старачки узраст веома су међу собом различии; па ипак, старци постају они исти који су пређе били деца, тако да, и ако се раст и изглед једног те истог човека мења, ипак природа човекова остаје неизмењена и личност иста.... Колико има делова тела у детета, толико их је и у одраслога; и ако се што додало у току времена, опет је све то и раније постојало у зачетку, те се тако после у стараца не јавља ништа ново што се није раније тајило у деце... Том закону напредовања неопходно треба да следи и догма хришћанске вере. Нека и она с годинама јача, са временом се шири, са вековима уздиже, али ипак остаје неразрушива и неповређена, цела и савршена у свима подразделима својих делова, у свима, тако рећи, органима и осећањима својим, без и најмање промене, без икаквог губитка у свом садржају, без икакве измене у својим одредбама... На црквеној њиви преци наши су посејали у старини зрневље пшенице, — вере... А пошто крај и почетак не треба да противрече један другоме, то ће бити законито и доследно ако од пшеничког усева ми пожњемо род, род догматске пшенице. Нека се првобитне саднице, у току времена развијајући се постелено, и сада ђубре и негују; но својства њихова ни у ком случају не могу бити измењена. Нека им се додаје облик, изглед, рашчлањавање, али природа сваке врете мора остати иста... Само оно што је земљоделством Божјим по вери отаца засађено у Цркви, нека се старањем синова негује и чува, нека цвета и зри, нека напредује и усавршава се. На тај начин треба догмате небеске философије (*caelestis philosophiae dogmata*) у току времена учвршћавати, углађивати, очишћавати (*excurentur, limentur, poliantur*); али их не треба мењати, ни сасецати, ни унакажавати".[\[14\]](#)

Како су свети Оци схватили рад Цркве на санкционисању и формулисању догматских истина Светог Откривења показује нам акт IV Васељенског сабора (451 год.), упућен цару Маркијану. У њему свети Оци саборски пишу: „Вера никејска довољна је за верне; али се мора стати на пут онима који покушавају да кваре веру, не што би се никејској вери нешто ново додало, него да би се новачење јеретика обелоданило. Тако је, на пример, православна вера односно Светога Духа исказана довољно за верне још у речима (никејског Символа): *верујем у Светога Духа*; али су Оци (II Васељенског сабора) због духобораца додали томе још: *Свети Дух је Господ и Бог, и од Оца исходи*. Исто тако се и наука о оваплоћењу још у никејском Символу садржала речима: *Он сиђе и њостаде тело и човек*; али сатана некоје заведе, те једни порекоше рођење Бога од Деве и одбацише израз Богородица (Θεοτόκος), а друга објавише да је Божанство Сина променљиво и подложно страдању,... једни тајну сједињења (двеју природа у Господу Христу) порекоше и индивидуалну појаву (Господа Христа) показаше као проста човека или пророка, а друга истакосе разлику природа, ради чега су Оци: Василије Велики, папа Дамас и Сабори: у Сардици и Ефесу, нашли за потребно да помисле и на нова објашњења старе никејске вере. Али се не сме казати: овде би се могло стати и остати, јер ни јеретици на том не застају, као што је и свети Кирил у својој посланици западњацима, Проклу цариградском и Јовану антиохиском, нашао за потребно да помисли на нове допуне у погледу вере".[\[15\]](#).

НАПОМЕНЕ:

[\[1\]](#) 2 Петр. 1, 3.

[\[2\]](#) Јн. 15, 15; ср. Јн. 1, 18; Јуд. 3.

[\[3\]](#) Јевр. 13, 8; ср. 1. Кор. 3, 11; Апок. 1, 4.

[\[4\]](#) ср. Еф. 5, 23; 4, 10-13; Кол. 1, 24; Мт. 28, 20.

[\[5\]](#) ср. Д. А. 20, 27; Еф. 1, 11.

[\[6\]](#) Гал. 1, 8.

[7] ср. Јн. 16, 13; 14, 26. 17.

[8] ср. 2 Кор. 2, 17; 5, 20 [9][9] Јевр. 1,1.

[10] De Spirit. Sancto, с. 14.

[11] Orat. 31, 25. 26; P. gr. t. 36, col. 160 D - 161 D.

[12] 1 Кор. 9, 20-23.

[13] Св. Иринеј. Adv. haer. I, 10, 2 и 3.

[14] Commonit. I, n. 23; P. lat. t. 50, col. 667-669.

[15] Hefele, Conciliengeschichte, II Bd. 473, 4.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ I

УВОД

7. Извори догматике као науке

Једини извор догмата јесте Свето Откривење. Али пошто су извесни догмата Светог Откривења у току времена излагани од стране Цркве у кратким, сажетим обрасцима вере или симболима, у одредбама Васељенских и Помесних сабора, и у вероисповедањима светих Отаца, то ови служе као непосредни извор догматичкој науци.

а) *Симболи*. Потстакнута потребама верних или изазвана заблудама јеретика, Црква је још од апостолских времена изражавала своју богооткривену веру у облику кратких симбола, које је затим на првом и

другом Васељенском сабору заменила општеобавезним Символом вере, званим Никеоцариградски.

Ма да су у Апостолским Црквама још од почетка постојали симболи у облику предања, ми их тек касније, нарочито од четвртог века, налазимо записане код светих Отаца и Учитеља Цркве. Тако, свети Кирил Јерусалимски назива символ Јерусалимске Цркве „светом и апостолском вером”,^[1] и тиме посведочава његову апостолску древност. Символ гласи: „Верујем у једнога Бога Оца, сведржитеља, творца неба и земље, свега видљивога и невидљивога. И у једнога Господа Исуса Христа, Сина Божија јединороднога, рођенога пре свих векова од Оца, Бога истиннога; кроз којег је све произашло; који се оваплоти и вачовечи, распетога и погребенога; који васкрсе из мртвих у трећи дан; који узиђе на небеса и седе с десне стране Оца, и који ће доћи у слави да суди живима и мртвима, чијем царству неће бити краја. И у јединога Светога Духа, Утешитеља, који је говорио кроз пророке. И у једино крштење ради опроштаја грехова; и у једину свету васељенску Цркву; и у васкрсење тела; и у живот вечни.”^[2] Символ Александриске цркве свети Александар александриски назива „апостолским догматима цркве.”^[3] Наводећи символ Антиохијске Цркве, свети Јован Касијан примећује да је „у овом символу изложена вера свих Цркава,... пошто је вера једна за све Цркве.”^[4] О символу Римске Цркве Руфин пише да је апостолског порекла.^[5]

Износећи пред Оце I Васељенског сабора символ Кесаријске Цркве, Јевсевије кесариски се овако изражава: „Како смо примили од епископа који су нам претходили, и како смо се при првом оглашењу и при примању крштења научили из Божанских Писама, како смо веровали и учили у презвитерству и у самом епископству, тако верујемо и сада, и износимо пред вас нашу веру.”^[6] Излажући и бранећи символ Кипарске Цркве, свети Епифаније говори поборницима православља: „Нека умукну јеретици против свете Деве, чисте невесте Христове, то јест, матере наше свете Цркве, јер синови њени чувају веру по прејемству од својих светих Отаца, то јест од светих Апостола, који су им такође заповедили да је предају и проповедају и својој деци. Будите и ви синови Апостола и предајите ово учење својој деци;... поучавајте их, руководите, упућујте непроменљиво у овој светој вери васељенске Цркве, коју је од Апостола Господњих примила на чување света и једина Дева Божја.”^[7]

По свима овим символима древних Апостолских Цркава види се да је у њима опширније разрађена и изложена Спаситељева еванђелска формула крштења: Во имя Отца и Сына и Святаго Духа. То је чињено не стога што је вера апостолска била недовољна, већ штосу опширније излагајте ове вере у облику символа изискивале потребе Цркве при спремању и крштавању оглашених и при сузбијању лажних учења јеретичких. Иако се ови симболи донекле разликују по слову, они су једно по духу. Али саборно сазнање васељенске Цркве, побуђено потребама

времена, sastavilo je, na osnovu božanskog učenja Svetog Otkrivenja i simbola drevnih Apostolskih Crkava, opšteobavezni, završni, неизменљиви Символ вере на првом (325 г.) и другом (381 г.) Васељенском сабору, који је по местима где су ови Сабори држани назван Никеоцариградски. У њему су једном за свагда изложене главне догматске истине богооткривене вере апостолске, због чега га је васељенска Црква објавила за неизменљиви образац вере свих времена. Општу обавезност и неизменљивост Никеоцариградског симбола потврдили су потоњи Васељенски сабори. Тако су Оци IV Васељенског сабора халкидонског (451 г.), по прочитању овог Символа, једнодушно и једногласно изјавили: „То је вера Отаца! То је вера Апостола! То верујемо сви ми; то верују православии! Анатема ономе који друго верује“!^[8]

б) *Одлуке Васељенских и Помесних сабора.* Поред симбола за догматику су од велике важности одлуке Васељенских, као и оних Помесних сабора који су потврђени од стране Васељенских,^[9] у којима су свети Оци, дејствујући благодатно по васељенском разуму Цркве, подробније изложили извесне догмате вере, који се налазе у Светом Писму и Светом Предању. У овим се одлукама обично садрже закључци, до којих су саборски Оци долазили после дугах расправљања и многобрижних истраживања дотичних догматских истина у Светом Писму и Светом Предању васељенске Цркве. Стога су такве одлуке израз светог, апостолског, саборног сазнања и осећања васељенске Цркве Христове, која живи и дејствује богооткривеним истинама Светога Писма и Светога Преданна. Такве су одлуке: I Васељенског сабора о лицу Господа Исуса Христа, II Васељенског сабора о Божанству Светога Духа, III Вас. сабора о Пресветој Богородици, IV Вас. сабора о двама природама у Господу Христу, петог сабора о двама вољама и дејствима у Господу Христу, VII Вас. сабора о светим иконама. Свесеоеодлуке јављају као потребно разјашњење Никеоцариградског Символа вере. Такву важност има и оно догматско учење Цркве, које се местимице налази у појединим правилима Светих Апостола, Васељенских и девет Помесних сабора. На пример, учење: о Светој

Троици,^[10] о бесеменом рођењу Господа Исуса Христа,^[11] о првобитној природи човека,^[12] о прародителском греху,^[13] о благодати,^[14] о Цркви,^[15] о крштењу,^[16] о миропомазању,^[17] о Евхаристији,^[18] о покајању,^[19] о свештенству,^[20] о браку,^[21] о светим иконама,^[22] и тд.

в) *Вероисповедања светих Отаца и Учитеља Цркве.* Потстициани потребама времена поједини Оци и Учитељи Цркве излагали су у нарочитим вероисповедањима догматске истине, које се, кратко и сажето изражене, налазе у симболима и одлукама Васељенских и Помесних сабора. Сва таква вероисповедања, која је васељенска Црква одобрила и потврдила као истинити израз свога светог, саборног и апостолског учења, имају велику важност за догматику. Такво вероисповедание, прво по времену и важности, припада светом Григорију Чудотворцу, епископу

неокесариском (III век). Оно је уживало особити углед у неокесариској цркви, а одобрено је и утврђено на VI Васељенском сабору.[\[23\]](#) У старој Цркви било је такође у великом уважању вероисповедање светог Лукијана Мученика, презвитера, у коме је необично силно била изражена вера Цркве у Свету Тројицу, насупротив јеретичком учењу Савелија и Павла самосатског.[\[24\]](#) Од велике је важности вероисповедание светог Василија Великог, уперено против савремених му лажних учења о Светој Тројици.[\[25\]](#) Важно је тако исто „Кратко изложение православне вере“ светог Атанасија Синаита (+700), које има облик кратког катихизиса, као и светог Софронија, патријарха јерусалимског, исповедање вере у Свету Тројицу и две природе у Господу Христу, које је одобрено на VI Васељенском сабору.[\[26\]](#) Од важности је такође и исповедање вере Теодора, патријарха јерусалимског, у коме се јасно и разговетно излаже учење о триипостасности и једносушности Тројичног Божанства. Оно је одобрено на VII Васељенском сабору.[\[27\]](#)

Треба споменути још вероисповедание, познато под именом Символа светог Атанасија Великог. Оно ужива нарочити углед међу римокатолицима и протестантима. У њему се јасно и језгровито излаже учење о разлици и једносушности трију Лица у Богу, и о начину сједињења двеју природа у личности Богочовека Христа. Али очигледно је да ово вероисповедание не припада светом Атанасију, ни његовом веку, јер је цело уперено против несторијанског и монофизитског учења јеретичког, што сведочи да се није могло појавити пре петог века.[\[28\]](#)

Од каснијих изложења вере, која нису одобрена нити утврђена на Васељенским саборима, те према томе имају вредности само уколико се слажу и уколико изражавају једино, свето, саборно и апостолско учење васељенске Цркве Христове, изражено у симболима и вероисповедањима древне Цркве, споменућемо неколико.

1) *Изложење православне вере*, од светог Григорија Паламе, архиепископа солунског (XIV век); 2) *Исповедање православне и неповређене вере Христове*, од Генадија, патријарха цариградског, које је он саставио на захтев султана Мехмеда II, по заузећу Цариграда;[\[29\]](#) 3) *Катихизис*, од Мелетија Пиге, патријарха цариградског; 4) *Три догматичке посланице* патријарха цариградског Јеремије, упућене виртембершким протестантским богословима (1576/1581 год); 5) *Исповедање*, од јерусалимског патријарха Доситеја, које је 1672 г. одобрио Јерусалимски сабор, а године 1723 послато руском светом Синоду од стране свих православних патријараха као образац тачнога изложења вере.[\[30\]](#) Примљено од стране руског светог Синода, оно је њиме касније издато (1838 год.) на руском језику под насловом: *Послание патриарховъ православнокаволическія Цркви о православној вере*; 6) *Православное исповедание*, од митрополита кијевског Петра Могиле, које је било разматрано и исправљано на Саборима: у Кијеву (1640 год.) у Јашу (1643 год.), и затим

одобрено од свих православних патријараха, и издано под насловом:
Православное исповедание каволической и апостолской Церкви восточной.

НАПОМЕНЕ:

- [1] Prevotii edit., p. 224.
- [2] Hahn, Bibliothek der Symbole und Glaubensregein der Alt. Kirche 132-134.
- [3] Valesii edit, p. 920 (1720 г.). Блаж. Теодорит, Hist. eccl. I, 4 — Символ гласи: „Вјерујем, како учи апостолска Црква, у једнога само нерођенога Оца...И у јединога Господа Исуса Христа, Сина Божија јединороднога, рођенога... од Оца... пре векова... Јединога Светога Духа исповедало, и једну и једину самовасељенску и апостолску Цркву... Сем тога признајемо васкрсење мртвих, којему је почетак био Господ наш Исус Христос, који истинито а не призрачно тело прими од Богородице Марије, и при крају векова за одбацивање грехова дође роду човечанском, који се разапел и умре... васкрсе из мртвих, узнесе се на небеса, и седи с десне стране Величине" (Hahn, ib. 19, 20).
- [4] De incarnat, VI, c. 3; P. lat. t. 50, col. 142144. — Символ гласи: „Верујему једнога и јединога само истинитога (in unum et solum verum) Бога, Оца свемогућнога, творца свега видљивога и невидљивога. И у Господа нашега Исуса Христа, Сина Његова јединороднога, и првороднога пре свију саздања; рођенога од Њега пре свих векова, а не створенога; Бога истинита од Бога истинитога, једносушна Оцу, кроз кога су и векови устројени, и све постало; којије ради нас дошао и родио се од Деве Марије, распет био под Понтијем Пилатом ипогребен био, и трећег дана васкрсао по Писму, и узишао на небеса, и који ће опет доћи да суди живима и мртвима" (У св. Касијана, ib.).
- [5] Comment. in symbol. apostol. n. 4 і 5. Првобитни текст симбола гласи: „Верујем у Бога сведржитеља. И у Христа Исуса, Сина Његова јединороднога, Господа нашега, рођенога од Духа Светога и Марије Деве, при Понтију Пилату распетог и

погребенога, којије у трећи дан васкрсао из мртвих, узишао на небеса, и седи с десне стране Оца, одатле ће доћи да суди живе и мртве.. И у Светога Духа, свету Цркву, опроштај грехова, васкрсење тела, живот вечни"(Св.

Епифаније, *Haeres.* 72, п. 3).

[6] Св. Атанас. Вел. *Орег.* 1.1, pars 1, р. 238, Edit. Montfauc. — Символ гласи: „Верујем у јединога Бога Оца, сведржитеља, творца свега видљивога и невидљивога. И у јединога Господа Исуса Христа, Реч Божију, Бога од Бога, светлеет од светлости, живот од живота, Сина јединороднога, прворођенога пресваког саздања, пре свих векова од Оца рођенога, кроз кога је све произашло, Који се ради нашег спасења оваплотио и међу људима живео, и страдао, и вас крсао у трећи дан, и узишао Оцу, одакле ће опет доћи у слави да суди живе и мртве. Верујем и у јединога Духа Светога" (*ib.* р. 238; текст у Денцингера: *Epichiridion symb. et definit.*, 7 р.)

[7] *Ancorat.* п. 120, *Орег.* т. II, р. 122, Edit. Dion. Peta., 1682 г. - Символ Кипарске Цркве гласи: „Верујем у једнога Бога Оца, сведржитеља, творцанебаи земље, и свега видљивога и невидљивога. И у јединога Господа Исуса Христа, Сина Божија јединороднога, од Оца рођенога пре свих векова, то јест изсуштине Оца (ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς), светлост од светлости, Бога истинита од Бога истинита, рођена и нестворена, једносушна Оцу, кроз кога је све постало, како на небесима, тако и на земљи; који је ради нас људи и ради нашег спасења сишао с неба и оваплотио се од Духа Света и Марије Деве, и вачовечио се; који је разапет ради нас при Понтију Пилату, пострадао и погребен, и васкрсао у трећи дан по Писму, и узишао на небеса, и седи с десне стране Оца, и који ће опет доћи да суди живе и мртве, чијем царству неће бити краја. И у Духа Светога, Господа животворног, који од Оца исходи, кога са Оцем и Сином треба славити, и који је говорио кроз пророке. У једину свету васељенску и апостолску Цркву. Исповедамо једино крштење ради опроштаја грехова. Чекамо васкрсење мервих и живот будућега века. Амин. Оне који говоре, да је било некад кад Сина Божијаније било, и да Га није било пре него што се Он родио, или — да је Он постао из ничега, или из ипостаси, или из суштине; оне који тврде, да је Он пролазан или измешњив, анатемише васељенска и апостолска Црква" (*Hahn*, 134, 135).

[8] *Hefele, Conciliengeschichte*, II Bd. 439-441; ср. III *Vas.* саб. прав. 7; VI *Vas.* саб. прав. 1 и 2.

- [9] VI Вас. саб. прав. 2.
- [10] Апост. правила, прав. 49. и 50; II Вас. саб., прав. 1 и 7; Лаодик. саб. прав. 7; Картаг. саб. прав. 2.
- [11] VI Вас. саб., прав. 79.
- [12] Картаг. саб., прав. 109.
- [13] Картаг. саб., прав. 110, 114, 115 и 116.
- [14] Картаг. саб., прав. 111, 112 и 113.
- [15] I Вас. саб., прав. 19; II Вас. саб., пр. 7; VI Вас. саб., прв. 64 и 95; Лаодик. саб., пр. 7 и 8; Гангр. саб., пр. 21.
- [16] VI Вас. саб., прав. 84; Картаг. саб. пр. 79; Апостол, прав. пр. 49 и 50.
- [17] II Вас. саб., прав. 7; Лаодик. саб., пр. 7 и 48.
- [18] I Вас. саб., прав. 13 и 18; VI Вас. саб., пр. 28 и 32; Картаг. саб., пр. 46 и 50.
- [19] Апост. прав., пр. 52; VI Вас. саб., прв. 102; Лаодик. саб. пр. 2.
- [20] IV Вас. саб. прав. 2; Лаодик. саб., прв. 13.
- [21] Апост. прав., пр. 51; Гангр. саб., прв. 21, 1, 14.
- [22] VI Вас. саб., прв. 82; VII Вас. саб., прв. 9.
- [23] Прав. 2. - То вероисповедање гласи : „Један је Бог, Отац Речи живе, суштаствене Мудрости и Силе и обличја свога; савршени Родитељ Савршенога; Отац Сина јединороднога. Један је Господ, једини од јединога, Бог од Бога, слика и обличје Божанства, Реч делатна, Премудрост којасве садржи, и силатворачка сваке твари, истинити Син Истинитога, невидљиви од невидљивога, нераспадљиви од нераспадљивога, несамртни од несамртнога и вечни од вечнога. Један је Дух Свети, који од Оца суштину има, а кроз Сина је јављен људима, који је обличје Сина савршенога, савршени живот, узрок живих, извор свети, Светиња која даје освећење, ипокомесе познаје Бог Отац, који ја изнад свега и у свему, и Бог Син који је кроз све. Тројица савршена

славом, вечношћу и царством, не дели се, нити умањава". (Hahn, Op. cit. 253).

[24] Оригинални текст овог вероучења изгубљен је, али је познато, да су се њиме служили учесници II Антиохијског помесног сабора (341 год.) при састављању свога исповедања вере (Созомен, Eccl. hist. III, 5).

[25] De vera M, t. II, p. 354 и 355. edit. Paris 1618 г.

[26] Bini Concil., t. V, p. 161, edit. Morel.

[27] Ibid. p. 599-601.

[28] Што се пак тиче такозваног Апостолског симбола, који је у изузетном уважењу код римокатолика и протестаната, њега Православна Црква не признаје, нити га је икада употребљавала. Њено гледиште отоме изразио је на Флорентиском сабору (1439 год.) исповедник Православља, св. Марко, митрополит ефески, изјавивши: „Ми немамо, нити знамо за Апостолски симбол" (Concil. Florent, Sect. VI, cap. 6).

[29] Kimmel, Libri symbol. eccles. graec, p. 124, 1843 год.

[30] Kimmel, ibid.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ I

УВОД

Задатак догматике је да у систему изложи свете догмате Откривења, онако како их има, чува, предаје и објашњава једина, света, саборна и апостолска Црква Христова. Она несме уносити ништа ново у вечне догматске истине Цркве, али јој је дужност да их излаже што је могуће приступачније и пријемљивије за религиозно сазнање верних. Она потиरे свој задатак и престаје бити православном науком ако при систематском излагању светих догмата наруши у ма ком погледу догматско учење Православне Цркве.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ I

УВОД

9. Руководно начело у догматици

Да би догматика испунила свој задатак, неопходно је потребно да у своме бескрајно одговорном послу има не само стручног већ и непогрешног руковођа. Такав руковођ не може бити човек, нити ишта човечије, због ограничености, релјативности, огреховљености свега људскога. Не може бити ни само Свето Откривење, због разлога које смо напред изнели при расматрању питања о односу између Откривења и догмата, и између Откривења и Цркве. Такав руковођ може бити само Једина, Света, Саборна и Апостолска Црква Христова, која живи изнад свих људских релативности на висинама богочовечанске непогрешности и коју Дух Свети води кроз мрачну и страшну историју овога света путем безгрешне истине Христове, држећи њено васељенско сазнање и осећање у границама божанске непогрешности. Стога је православији догматичар дужан да се у своме раду руководи искључиво тим васељенским сазнањем и осећањем Цркве. Он то може постићи ако благодатним подвизима еванђелским постане сутелесник у вечно живом богочовечанском телу Цркве, јер само на тај начин биће у стању да непрестано осепа и сазнаје све божанске истине, којима се храни и живи васељенско сазнање и осећање Цркве Христове.^[1] Верско сазнање и осећање савремене Цркве Православне у суштини је

продужење оног светог, саборног и апостолског сазнања, које Цркву од пометка карактерише као богочовечанско тело Христово. Оно је увек свето, увек саборно, увек апостолско, увек богочовечанско, увек васељенско; његов се континуитет не може никад прекинути ничим, јер га силом својом божанском етернизира Дух Свети, који у Цркви непрекидно борави. И оно, Духоносно и Духоношено, путује кроз све историске мене и промене, остајући у суштини једно, свето, саборно, апостолско и васељенско. Отуда је за догматичара насушна неопходност да се свом душом, свим срцем, свим умом молитвено погрузи у то свето, саборно, апостолско и васељенско сазнање Цркве, да би њиме и из њега нормирао сав свој рад на пољу догматичке науке. Притом он несме заборављати благословену реч Господа Исуса, да само чисти срцем виде Бога и вечне истине Божје.[\[2\]](#)

Нема сумње да свето саборно, апостолско, васељенско сазнање Цркве нарочито пројављује себе на Васељенским саборима, у списима богомудрих Отаца, у богослужбеним књигама и благочестивим обичајима и веровањима, заснованим на древном апостолском Предању. Добро је при томе имати на уму Оригеново правило: „Предметверетребадабуде само она истина, која се ни у чему не разилази са апостолским и црквеним Предањем”.[\[3\]](#) О неопходности богомудре опрезности у разликовању богооткривених догматских истина Светог Писма и Светог Предања од апокрифних и подметнутих истина и истиница људских, необично мудро пише учитељ црквени Викентије Лерински: „Характерна је особина православних да чувају предања и завете светих Отаца, осуђујући непотребна новачења по поновљеној речи Апостола: Ако вам ко проповеда Еванђеље друкчије него што примнете, нека буде анатема (Гал. 1, 8)... И тако, чим се покаже трулеж какве заблуде,... одмах ваља сабрати мишљења предака... Али, ваља купити мишљења оних Отаца, који су живели, учили и боравили у вери и васељенској заједници: свето, мудро, непрекидно, и удостојили се да с вером отпочину у Христу, или да блажено умру за Христа. А њима треба веровати по овом правилу: то што сви, или многи, једнодушно примају, држе и предају отворено и стално, као по каквој претходној међусобној сагласности учитеља, — то треба сматрати потпуно поузданим и несумњивим”.[\[4\]](#) У истом врло значајном спису, само на другом месту, овај учитељ Цркве пише: „У самој васељенској Цркви треба се на сваки начин држати онога што су свагда, што су свуда, што су сви веровали (*quod semper, quod ubique, quod ab omnibus creditum est*); јер у ствари и у правом смислу само то и јесте васељенско, што потпуно све собом обухвата, као што показује и само значење ове речи. А овоме правилу ми ћемо бити верни једино тако, ако будемо следовали свеопштости, древности, сагласности. Следовати свеопштости значи признавати за истину само ону веру, коју исповеда сва Црква на свом земном шару; следовати древности значи ни у ком случају не отступати од учења, којег су се несумњиво држали наши свети Оци и преци; следовати,

најзад, сагласности значи у самој древности примати само оне одредбе вере и решења, којих су се држали сви, или, у крајњем случају, готово сви пастири и учитељи".^[5]

НАПОМЕНЕ:

^[1] ср. Еф. 3, 6; 1 Кор. 12, 27, 6. 15; Еф. 4, 25; 5, 30; Рм. 12, 5.

^[2] ср. Мт. 5, 8.

^[3] De princip., Praef. n. 2.

^[4] Commonit. I, 24, 18.

^[5] Ibid., n. I, 2; P. lat. t. 50, col. 640.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ I

УВОД

10. Метод у догматици

Сви догмати сачињавају једну недељиву органску целину. Сваки од њих има исти извор; сваки има своје живо и животворно место у богочовечанском телу Цркве; свакоме припада бескрајна божанска вредност, и неизменљивост, и сила. При систематском излагању догматског учења Цркве догматичар мора, на првом месту, водити рачуна о тој органској, унутрашњој повезаности светих догмата. А то ће постићи, ако их буде

посматрао из богочовечанске перспективе васељенске Цркве Христове. Тиме обухвата и порекло светих догмата, и њихово место у историји васељенске Цркве. Према томе, најцелисходнији метод православне догматике јесте: догматско-историски. Према овом методу сваки се догмат има расматрати: у његовој црквеној дефиницији, затим у Светом Откривењу као извору, и, најзад, у његовој историчности. То значи, сваки се догмат има расветлити у свој његовој онтолошкоисториској битности: изнети његову дефиницију од стране Цркве, и показати на основу чега је Црква из Светог Откривења дала дотичну дефиницију. У том циљу, сваки се догмат има да расветли, објасни и протумачи доказима из Светог Откривења, при чему се и Стари и Нови Завет има тумачити онако како их тумачи Православна Црква кроз Васељенске и Помесне саборе, и свете Оце и Учитеље. А то значи да се сваки догмат има разгледати у светлости сведочанстава Светог Преданна, како је оно изражено у одлукама Васељенских и Помесних сабора, у списима светих Отаца и Учитеља Цркве, у богослужбеним књигама и древним обичајима свете, саборне, апостолске Цркве васељенске. На тај се начин сваки догмат у потребној мери осветљава и са историске стране, и показује какво је место у које доба заузимао у животу Цркве. Притом се догматика стара да изнесе заблуде, које су у разна времена ницале око разних догмата. То значи, њена је дужност да у потребној сразмери изложи разна јеретичка учења.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ I

УВОД

11. Подела догматике

Пошто су предмет догматике вечне догматске истине Светог Откривења, које говоре о Богу у његовој суштини, и о Богу у његовом односу према свету и човеку, то се и догматика дели у два дела, од којих сваки има своје подразделе. Први део расматра Бога у суштини, а други расматра Бога у његовим односима према свету и човеку. Према томе, у први део улазе догмати: о постојању Бога, о каквоћи и степену богопознања, о бићу

Божјем и његовим својствима, о јединству бића Божјег и о Светој Тројици. А у други део улазе догмати: о Богу као Творцу света, о Богу као Промислитељу, о Богу као Спаситељу, о Богу као Осветитељу, и о Богу као Судији.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ I

УВОД

12. Историја православне догматике

Историја догматике дели се на два периода: први обухвата време од апостолског доба до светог Јована Дамаскина (VIII век), други — од светог Дамаскина до данас.

1. *Први период.* У овом периоду разрађен је огроман догматски материјал. Свестрано су догматске истине Светог Откривења разјашњаване, излагане, формулисане, санкционисане. Сав црквени живот испуњен је живом догматском вером, која се пројављује у многостраној делатности Цркве. Мученици умиру за догматске истине вере; Исповедници их неустрашиво исповедају; Оци и Учитељи Цркве их свестрано изучавају, излажу, објашњавају, бране и богомудро проповедају. Сав многоструки живот Цркве своди се на што потпуније остварење и изложење светих истина догматских. На тај начин се шири и учвршћује богоотривена апостолска вера, а сузбија лаж незнабожачких и јеретичких учења и живота. И мишљу и делом остварују се у благодатном животу Цркве вечне истине догматске у свеукупној њиховој интегралној датости, само разрађене у личне подвиге и претворене у лично достојање сваког сутелесника Богочовечанског Тела Христовог. Напоредо се продубљује и благодатно црквено сазнање и благодатно црквено искуство: и идејна и емпириска стварност узраста у новој догматској категорији живота и

мишљења, богочовечанској категорији, у којој се и сав живот човеков и мишљење креће и бива и јесте од Оца кроз Сина у Духу Светом. Жива побожност, и временом и срцем ближа чудесном Спаситељу, уобличавала је своја дубока и нова благодатна доживљавања богооткривених догматских истина у превасходне облике речи и мисли; устостручавала род еванђелског семења небеских истина догматских, засејаног Спаситељем по благодатној њиви Цркве; упетостручавала и удвостручавала таланте небеских дарова; увећавала богочовечанско богатство света, и све то слагала у пребогате догматске ризнице једине, свете, саборне и апостолске Цркве Христове, да се њима богате и издржавају до краја времена сви гладни и жедни вечних истина Божјих у овом свету многострадалном.

Више или мање систематско излагање светих догматских истина почиње Оригеновим списом *О начелима* (Περί ἀρχῶν = De principiis). Састоји се из предговора и четири књиге. У предговору се говори о изворима догмата: Светом Писму и Светом Предању, и истиче као руководно начело при истраживању догматских истина вере ово правило: „Само ону истину треба веровати, која се ни у чему не разлика са апостолским и црквеним Предањем.“ У првој књизи говори се о Светој Тројници, о разумним бићима и првобитном стању свега сазданог, о бестелесним и телесним суштинама, о анђелима, њиховој слободи и паду; у другој: о узроцима постанка света и о самом постању, о оваплоћењу Господа Христа, о делатности Светога Духа, о души и делатности разумних бића и о њиховом паду, о васкрсењу, о суду, о казнама; у трећој: о слободи човечије воље, о средствима моралног усавршавања, о постанку света у времену и његовом крају; у четвртој: о богонадахнутости Светог Писма и о томе како га ваља читати.

Централна идеја, око које Ориген групише своје систематско излагање догматских истина, јесте: да је Бог све у свему. Али у овом свом раду, Ориген је, дајући сувише места философском мудровању, у неким стварима отступио од богооткривеног учења Цркве и пао у тешке заблуде. Тако је заблудно учио о постанку света, о постанку душа (преегзистенција), о превечном паду, о апокатастасису свега, па и ђавола у првобитно безгрешно стање. Са чисто пак формалне стране недостатак је овог дела у томе, што је Ориген пропустио да разматра догматско учење Цркве о светим тајнама, о јерерхији, о својствима Божанске суштине, а чисто исагошкохерменевтичким проблемима посветио читаву четврту књигу. Али када се ови недостаци одбију, ово Оригеново дело има великог значаја у историји догматике као науке.

По времену други систематизатор догматског учења Цркве јесте свети Кирил Јерусалимски (+386) са својим списом *Катихезе*. Катихеза има двадесет и три; у осамнаест излаже се оглашенима догматско учење по члановима Символа вере јерусалимске цркве; а у пет, које се називају

мистагогичке (μυσταγωγικοί), свети Отац уводи новопросветљене (τους νεοφώτιστους) у црквено учење о светим тајнама крштења, миропомазања и евхаристије. Ово дело излаже богооткривене догматске истине потпуно у духу једине, свете, саборне и апостолске Цркве васељенске. Али иако је као систем потпуније од Оригеновог, оно ипак није потпуно. Осим тога, писано је у проповедничком тону.

Од великог је значаја спис светог Григорија Ниског: *Велика катихетичка реч* (Λόγος κατηχητικός ὁ μέγας). Има 40 глава; садржи догматско учење о Светој Тројици, о оваплоћењу Господа Христа, о греху и злу, о првобитном стању човековом, о спасењу, о крштењу и евхаристији као средствима препорођаја и обесмрћења, и о последњој судби човека. Свети Григорије се нарочито зад ржава на оним догматима које су у његово време били угрозили јеретици, као догмат о Светој Тројици, о оваплоћењу и искупљењу. Али ни овај спис није потпун, јер не обухвата многе догматске истине.

Кратко изложење божанских догмата (Θείων δογμάτων ἐπιτομή) блаженог Теодорита Кирског (+ 457) претставља врло озбиљан покушај да се да догматски систем. У овом спису говори се о Светој Тројици и божанским именима, о стварању света, анђела и човека, о промислу, о спасењу, о својствима Божјим, о крштењу, васкрсењу, суду, о Антихристу, о другом доласку Господа Христа, о девичанству и браку, итд. Али и овај спис, који се одликује сажетошћу и разговетношћу, не обухвата све догматске истине вере.

На западу је блажени Августин први покушао да систематски изложи догматско учење Цркве, и то у списима: *Ручна књига Лаврентију о вери, нади и љубави* (Enchiridion ad Lavrentium sive de fide, spe et caritate), и *О хришћанском учењу* (De doctrina christiana). Али док први спис има више катихизички карактер, догле други има више херменевтички. Може се споменути још и спис De civitate Dei, у коме блажени Августин расматра многе догмате црквене, али са философскоисториског гледишта.

Систематскије излагање догматског учења Цркве припада на западу ученику Августиновом Фулгенцију, епископу руспенском (+ 533 год.). Он је то учинио у спису: *О вери или о правилу вере* (De fide seu de regula fidei). У њему он излаже учење о Светој Тројици, о оваплоћењу Логоса, о Творцу, о постанку духовног и материјалног света, о првобитном стању човековом, о паду и наследности првородног греха, о суду, о васкрсењу, о оправдању, о вери, о крштењу, о благодати, о Цркви.

Тек половином осмога века јавља се дело које чини епоху у историји догматике. То је *Тачно изложење православне вере* ("Εκθεσις ακριβής της ορθοδόξου πίστεως) светога Јована Дамаскина († 780 г.). Оно претставља у пуном смислу изванредан догматски систем учења васељенске Цркве Христове. Одликује се стројношћу, сразмерношћу, прецизношћу и

апсолутном верношћу богооткривеном догматском учењу Светог Писма и Светог Предања, онако како га једина, света, саборна и апостолска Црква Христова поседује, чува, објашњава и тумачи својим богочовечанским, благодатним и васељенским сазнањем и осећањем. Дело је подељено у четири књиге. У првој се излаже учење о Богу, његовој непостижности, постојању, о јединству његове суштине и Тројичности Лица, и о својствима његовим; у другој; о постању света невидљивог и видљивог, о промислу, о предвиђању Божјем и предодређењу, о човеку и његовом првобитном стању; у трећој: о божанском домостроју нашег спасења, о оваплоћењу Бога Речи, о двома природама у Господу Христу, о општењу њихових својстава, о једној ипостаси Бога Речи, о двома вољама и дејствима у Господу Христу, о искупитељском подвигу Спаситељевом, о силаску у ад; у четвртој: о Спаситељевом васкрсењу, вазнесењу и седењу с десне стране Оца, о вери, о крштењу, о евхаристији, о побожном поштовању Светитеља, светих моштију и светих икона, о Светом Писму, о греху и злу, о закону Божјем и закону греховном, о Антихристу, о васкрсењу, судуи вечној судби људи.

Поред свих својих ненадмашних преимућстава овај догматски систем светог Дамаскина има извесне недостатке. Они су у томе што њиме нису обухваћени сви догмата Цркве, као: о благодати, о тајнама: миропомазању, покајању, свештенству, браку, јелеосвећењу; и што је делимично унесен чисто психолошкогносеолошки материјал. Када се то изузме, онда се свети Дамаскин јавља у својој неупоредивој догматичарској величини, коме нема такмаца на пољу догматичке науке. Очистивши душу и срце многотрудним еванђелским подвизима, овај велики подвижник вере, при излагању светих догмата, понире својим облагодаћеним умом у светилиште Божанског Откривења, и сваки догмат образлаже светим Писмом и расветљује светлошћу светог, апостолског, саборног Предања васељенске Цркве. Као богопослана пчела он је покупио божански мед догматских истина, сложен у благодатном учењу Светог Откривења, светих Васељенских и Помесних сабора, светих Отаца и учитеља Цркве, нарочито Атанасија Великог, Василија Великог, Григорија Богослова, Златоуста, расподелио га у саћу свога догматског система, да њиме вечито храни духове гладне божанских истина. Таквим својим радом свети Дамаскин је постао, и завек остао, најбољи и најсигурнији вођ сваком православном догматичару кроз неисказана тајанства светих догматских истина Цркве Православне.

2. *Други период.* После светог Дамаскина догматичка наука у Православној Цркви креће се у кругу његовог утицаја. Ни на Истоку ни на Западу нико није могао достојно наставити дело светог Дамаскина, акамоли надмашити га. Он непрестано остаје ненадмашни исполин на пољу догматичке науке.

Од радова у овом периоду споменућемо оне који имају већу важност за догматичку науку Православне Цркве.

Догматично свеоружје православне вере (Πανοπλία δογματική της ορθοδόξου πίστεως) монаха Јевтимија Зигабена (XII век) еклектичког је карактера, и претставља неку врсту зборника светоотачких мишљења о појединим догматима. На овом делу радили су многи Зигабенови савременици, али је он прикупљени материјал систематски средно. *Ризница православна* (Θυσιαυρός ορθοδοξίας) Никите Хонијата (+ 1206 г.) спис је догматско-полемичког карактера, уперен против Јереси, са циљем да се заштити учење Православне Цркве.

Падом Византије под власт Турака наступио је застој у развићу догматичке науке, да се тек после два века појави јачи рад на њој у Руској цркви. Почетак је дао митрополит кијевски Петар Могила, који је 1631. године основао у Кијеву „Колегију“, у којој се, поред осталог, предавало и догматично богословље. Али све до 1711. године оно се предавало на латинском језику и у схоластичком духу. Те године Теофан Прокопович почиње предавати догматично богословље у кијевској Академији, ради на ослобођењу догматике од схоластике, и полаже темељ догматици као систематској науци. Свој догматски систем он дели на два дела: у првом говори о Богу по себи (de Deo ad intra), у другом: о Богу према спољњем свету (de Deo ad extra). Но он није успео да заврши свој рад.

Тежња да се догматика у Русији ослободи схоластике, учинила је да се у XVIII веку она почиње предавати на руском језику. Први који је догматику написао на руском језику био је митрополит кијевски Платон. Она се зове: *Сокращенная христганская богословгя*; састоји се из три дела, од којих догматика заузима у ствари други део.

После се ређају мањи системи и уџбеници догматички. Међу њима се издваја својом јасноћом, тачношћу и сажетошћу уџбеник догматичког богословља архимандрита Антонија (1848 г.). Потом се један за другим појављују три најзначајнија догматска система у Руској цркви. То су: *Православно догматическое богословіе* (1849-1853 год.) Макарија, митрополита московског; *Православное догматическое богословіе* (1864 год.) Филарета, архиепископа черниговског, и *Опытъ православнаго догматическаго богословія* (1884 год.) Силвестра, епископа-ректора кијевске Духовне академије. Догматика митрополита Макарија одликује се систематичношћу, свестраношћу третирања догматских проблема и изобиљем светоотачког материјала. Рађена философско-критичким методом догматика архиепископа Филарета даје много места апологетско-рационалном образложењу и оправдању догмата. Догматика пак епископа Силвестра истиче се осветљавањем догматских истина са историске стране. У најновије време запажен је рад протојереја Н. Малиновског: *Очеркъ православнаго догматическаго богословія* (1910 год.).

У Грчкој цркви рад на догматици је у последње доба достојно заступљен у лицу Зикоса Роси и Х. Андруце. Роси је издао само први део догматике, под насловом: *Догматски ситем Православне саборне Цркве* (Σύστημα δογματική της 'Ορθοδόξου καθολικής 'Εκκλησίας, 'Εν 'Αθήναις 1903). Има више апологетскофилософски карактер. — Дело професора Андруце: *Догматика Православне источне Цркве* (Δογματική της 'Ορθοδόξου 'Ανατολικής Εκκλησίας, 'Εν 'Αθήναις, 1907) одликује се концизношћу, али даје много места философском третирању догматских истина.

У Српској цркви од радова на догматичном пољу имамо: *Тело теологическо*, од Рајића, у 5 књига; *Наука православне вере*, од митрополита Михаила; *Догматичко богословље*, од архимандрита (касније митрополита скопљанског) Фирмилијана; *Православна догматика*, од протојереја Саве Теодоровића, уџбеник; *Догматика*, од професора Љубомира Рајића, уџбеник; *Догматика*, од протојереја Милоша Анђелковића, уџбеник. Нарочито се истиче , од протојереја С. М. Веселиновића, ректора Богословије св. Саве (Београд 1912 год.), од које је, на жалост, изашла само књига прва

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ I

ДЕО ПРВИ - ОДЕЉАК ПРВИ
Бог у суштини

13. Постојање Бога

Све своје догматско учење Православна Црква црпи из богооткривене вере, и заснива на њој, зато свој Символ и почиње речју: Верујем. Тиме она исповеда да су сви њени догмата, од првог до последњег, предмет вере. Доследна томе она, као Богом назначени поседник, чувар и тумач Светог Откривења, не доказује догматске истине већ показује, јер оне у својој богооткривеној даности садрже своју највишу оправданост.

Догмат о постојању Бога је почетни догмат, јер му такво место припада по самом божанском домостроју људског спасења: Веровати же подобаеџ приходящему кѢ Богу, яко естѢ.[1] Како све тако и овај догмат Православна Црква заснива на вери, што и изражава почетним речима свога Символа: Верую во единого Бога. Пошто вером има Бога, она нема потребе нити сме догматску истину Божанског Откривења претварати у логичку претпоставку људског умовања. За њу је постојање Бога ботооткривена истина коју треба веровати и вером примати, а не претпоставка коју треба логички доказивати и на основу логичких доказа примати, јер је од претпоставке до фикције растојање и сувише мало. Постојање Бога она не доказује већ показује присуством вечних божанских истина у себи и присуством натприроднога у природи и човеку.

Догматско учење Цркве о постојању Бога зато је такво, што је такво учење самог Светог Откривења, које она у потпуности чува и исповеда. Откривење се не упушта у доказивање Бога; оно Га показује у Његовим делима. Сам почетак Откривења сведочи о томе; њиме се не доказује Бог већ показују дела Његова као дела Онога чије постојање претходи свему, условљава све, и без кога се никакво друго постојање ни стварање ма чега замислити не може: ВѢ начале сотвори БогѢ небо и землю.[2]

Међутим, иако не доказује Бога намерно, Свето Откривење ипак божанском светлошћу својом тако осветљава видљиву природу као творевину натприродног Творца да помоћу ње и необлагодаћени, природни разум људски може доћи до убеђења да Бог постоји. Сва је богоздана твар као неки кажипрст који непрестано указује на Бога-Творца: Небеса поведаюѢ славу Божию, творение же руку Его возвещаетѢ твердь.[3] Невидљиви Бог учинио је Себе донекле видљивим у природи; непознати Бог учинио је Себе донекле познатим кроз природу, зато нема изговора за људе који у видљивој природи не виде довољно разлога за веру у постојање Бога невидљивог: Зане разумное Божіе (τό γνωστόν του Θεού = оно што се може дознати о Богу) яве естѢ вѢ нихѢ, БогѢ бо явилѢ естѢ имѢ; невидимая бо Его (τά γάρ άόρατα αύτοῦ) отъ сазданія Міра твореньми помышляема видима суть, и присносущная сила Его и Божество, во еже быти имѢ безответнымѢ (αναπόλόγητους).[4] Љубимац премудрости Божје, молитвено погружен у величанство и красоту Богом сазданог света, објављује: Отъ величества бо и красоты сазданій сравнительно рододелатель ихъ познаваеѢся.[5] Не само постојање видљиве природе него и постојање човекова живота, покрета и бивања, својом тајанственошћу и силом указује на Бога као узрочника и живота, и покрета, и бивања: Јер у Њему живимо, и крећемо се, и јесмо (εν αύτω γάρ ζώμεν και κινούμεθα και έσμεν).[6] Живећи у оваквом свету, пуном божанске тајанствености и силе, човек не може имати изговора за неверовање у Бога. Зато свети Златоуст назива твар „учитељицом богопознања”.[7] Бог је толико очигледан у сводим делима, која са свих страна окружују човека, да само безуман човек,

човек извртаћена ума и нечиста срца, може одрицати Бога: Рече безумник у срцу свом: нема Бога.^[8] Зато је свети Атанасије Велики у праву када тврди: „Порицати Бога Творца и Саздатеља својствено је онима који ума немају”.^[9] Одричући Бога, човек — безбожник у свом безумљу иде даље од самих ђавола, јер ови не одричу Бога већ верују и дрхћу.^[10] По учењу Светог Откривења, путоказ ка Богу находи се не само у природи око човека већ и у самом човеку: у боголикости душе његове. Створивши човека по обличју свом, Бог је самим тим утиснуо у биће његово тежњу ка Богу и способност за познање Бога. Отуда је у недосежној за грех боголикој суштини својој природа бића човекова богочежњива. Боголиконост је жариште богочежњивости човекове. У томе је најдубљи основ вере у Бога, и средиште свега божанственога у човеку, на што указује Спаситељ говорећи: Царство Божије је унутра у вама (εντός υμῶν ἐστίν).^[11] По Тертулијану, боголиконост душе је то што омогућава човеку познање Бога, што сведочи о постојању Бога речитије од сваке књиге, што човека чини човеком.^[12] По боголикој души људској разливена је нека врста урођене тежње ка Богу, урођеног осећања о Богу. „У све људе без изузетка, вели Климент Александриски, уливена је нека божанствена сила (τις ἀπόρροια θεϊκή), која их невољно побуђује на признање да постоји Бог једини, бесмртни и нерођени”.^[13] Ова божанствена сила, разливена по боголикој души људској, служи као гносеолошки основ за стицање знања о Богу и формирање идеје о Богу путем човековог посматрања свога боголиког бића и богоздане природе видљивог света. И када свети Оци и Учители Цркве говоре о човеку урођеној идеји о Богу, они под тим разумеју не да готово знање о Богу постоји у духу човековом од самог Бога него да човек делатношћу свога богозданог сазнања формира идеју о Богу путем изучавања своје боголике душе и Богом створене природе. У том смислу блажени Јероним богочежњивост душе човекове назива „Семеном Божјим” у човеку, које се при благопријатним моралним условима развија у знање о Богу, а при неблагопријатним — слаби, суши се и вене.^[14] У боголикости душе садржи се она божанска светлост која се даје и осветљава всякаго човека градуцаго вѣ мѣрѣ,^[15] да би он, вођен њоме кроз тајанства овога света, могао пронаћи Творца света. Разум је свима људима дат од Бога, вели свети Григорије Богослов, да би нас кроз видљиву природу одводио Богу.^[16] Када би пак у духу човековом постојало готово урођено знање о Богу, готова урођена идеја о Богу, која би својом очигледношћу и јасноћом неодољиво наметала човеку убеђење да Бог постоји, онда не би било атеиста.

Такозвани логички докази о постојању Бога: космолошки, телеолошки, онтолошкопсихолошки, историски, морални, и многи други који су се током времена формирали у религиозно-философском рационализму, не могу у догматици Православне Цркве имати вредност стварних доказа, јер су засновани на принципима релативног, ограниченог, огреховљеног разума и чулног опажања људског, и јер истина о постојању Бога за Цркву и Откривење није логичка претпоставка коју треба

доказивати путем логичких силогизама већ истина Богом откривена, и стога несумњива. Као божанска реалност и датост ова истина не зависи од доказа и доказивања, од логичке функције разума. Логички докази колико откривају Бога толико Га и скривају. Ту се човек губи у антиномијама, зато се од њих не може направити мост вере ка Богу преко непремостивог понора непомирљивих антиномија. Пошто је догмат о постојању Бога истина богооткривена и вечна, то главну своју доказну силу он црпи из Светога Откривења, тј. из Светог Писма и Светог Предања како их чува и тумачи Православна Црква Христова.

Моћ којом човек долази до непоколебљивог убеђења да постоји Бог живи и истинити јесте вера. Научним путем, у строгом смислу речи, не може се доказати постојање Бога. Позитивистичка наука бави се чињеницама које подлежу чулном опажању, т. ј. феноменима. Бог није предмет чулног опажања, и схватања заснованог на њему, зато не може бити предмет научног истраживања. Наука ради по утврђеном методу посматрања, анализе и синтезе. Али такав се метод не може употребити у доказивању постојања Бога због саме природе Божје, која је бескрајна, апсолутна, вечна. Бог који свестрано превазилази границе и могућности људског сазнања, а нарочито сазнања у методу научне експериментације, не може бити објекат истраживања. Недосежан за научна средства познања, Бог не може бити научним путем ни познат, ни доказан. „Ако под доказним знањем, вели Климент Александријей!, ваља разумети такво знање које захтева дубље начело за оно што желимо доказати, онда за Бога нема доказа, Бог не може бити производ доказа.“^[17] Свети Атанасије Велики објављује еванђелску истину говорећи: „Божанство се не даје логичким доказима већ вери и побожном разуму“.^[18]

Када би се постојање и биће Бога могло доказати научним путем, онда би били непотребни и излишни: и Откривење, и Црква, и вера. Но сама природа Божанства чини неопходним и Откривење, и Цркву, и веру. Бог је, показује Откривење, по бесконачној природи својој невидљив^[19] и живи у неприступачној светлости,^[20] зато не може бити предмет људског научног познања. Проникнута духом Светог Откривења, свети Оци нарочито наглашавају да је Бог у бесконачности својој несхватљив за разум људски и недостижан за сва чулнодискурсивна средства којима се он служи у својој делатности. Њихова мишљења о томе језгровито изражава свети Дамаскин: „Бог није нешто од постојећег, не зато што уопште не постоји него зато што је изнад света постојећег (*υπερ πάντα ὄντα*), чак изнад самога бића (*υπερ αὐτό το εἶναι ὄν*). Јер ако знање има за свој предмет оно што постоји, онда то што је изнад знања (*το ὑπερ γνώσιν*) свакако је и изнад бића (*υπερ οὐσίαν*); и обратно: што је изнад бића, то је и изнад знања. Божанство је, дакле, бескрајно и несхватљиво (*ἀπειρον και ἀκατάληπτον*); и једино што је у Њему схватљиво јесте његова бесконачност и несхватљивост (*ἡ ἀπειρία και ἀκατάληψία*).“^[21] Ову бесконачност и

несхватљивост Божанства можемо крстити разним именима, али их никада не можемо изразити помоћу њих; можемо их облачити у различите појмове, али никада исцрпети њихову природу, јер што више бескрајност Божанства хватамо у речи — она је све бескрајнија, и несхватљивост његова — све несхватљивија. Уколико су пак наше речи, и назвања, и имена, изрази појмова, а наши појмови увек ограничени и релативни, те ни сваки засебно нити сви скупа не могу обухватити биће Божје у његовој божанској даности и надреалној реалности, то свети Оци називају Бога безименим, многоименим, надименим (*αἰώνυμος, πολυώνυμος, ὑπερώνυμος*).

НАПОМЕНЕ:

- [1] Јевр. 11,6.
- [2] 1 Мојс. 1, 1; ср. Пс 88, 12-13; 101, 26; 135, 5; 145, 6; Јн. 1, 3; Д. А. 14, 15; Јевр. 3, 4; 11, 3; Апок. 14, 7; Сирах. 18, 1.
- [3] Пс. 18, 1; ср. 96, 6; Д. А. 14, 17; Ис. 6, 3; 40, 21-22. 26; Јов. 12, 79; 26, 5,14; 28, 328; 36, 26-37, 24; 38, 4, 41, 25; Прич. Солом. 16, 4; Сирах. 43, 45. 12. 28.
- [4] Рм. 1, 19-20.
- [5] Прем. Солом. 13, 5; ср. Д. А. 14, 15. 17; Мт. 6, 26. 28; Пс. 18, 1.
- [6] Д. А. 17, 28.
- [7] De diabol. II, 3; sr. De stat. X, 5.
- [8] Пс. 13, 1; ср. 52, 1; Прем. Сол. 13, 1.
- [9] Orat. contr. gent. 30; P. gr. t. 25, col. 61 A.
- [10] ср. Јак. 2, 19; Мк. 1, 22. 34; Мт. 3, 29; Д. А. 19, 15.
- [11] Лк. 17, 21; ср. 5 Мојс. 30, 14.

[12] De testim. anim. c. 1 i 2; Apolog. c. 17; Adv. Marcion. I, 3.

[13] Cohort. ad gent, c 6; P. gr. t. 8, col. 173.

[14] Comment. in epist. ad Galat. lib. I, c 1, vers. 15; P. lat. t. 26, col. 326.

[15] Јн. 1,9.

[16] Orat. 28, 16; P. gr. t. 36, col. 48 B.

[17] Strom. V, 6.

[18] Ad Serap. Epist. I, 20; P. gr. t. 26, col. 577 A: „Ἡ γὰρ Θεότης οὐκ ἐναποδείξει λόγων, ὡσπερ εἴρηται, παραδίδοται, ἀλλ' ἐν πίστει καὶ εὐσεβει λογισμῶμετ' εὐλάβειας”.

[19] 1 Јн. 4, 12; Јн. 1, 18; 2 Мојс. 33, 20.

[20] 1 Тм. 6, 16. [21] De fid. I, 4; P. gr. t. 94, col. 800 B; ср. св. Григ. Богосл.

Orat. 38, 7; P.

gr.t. 36, col. 317 C.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ I

ДЕО ПРВИ - ОДЕЉАК ПРВИ
Бог у суштини

14. Садржина, каквоћа и границе богопознања

Све своје знање о Богу православна Црква заснива на вери, због чега свој Символ и почиње речју: Верујем, а не речју: знам. Бог је предмет вере, зато

је и богопознање ствар вере. Вера увек остаје вером, и само до извесног ступња може постати знањем, јер је предмет њен Бог — увек бескрајан, увек непостижан, увек надуман. „Бог је недостижан за разум људски, изјављују православни првојерарси; људи Га могу знати само делимично, онолико колико је Он сам благоволео открити Себе за њихову веру и побожност”.^[1] Превазилазећи сваки појам и сваку категорију постојања, Божанство је суштином својом апсолутно недоступно људском сазнању. „Шта је Бог у суштини, то не може знати не само ниједан видљиви створ него и невидљиви, тј. ни сами Анђели, пошто нема никаквог поређења између Творца и твари. Али за нашу побожност довољно је и то, као што сведочи свети Кирил Јерусалимски, када знамо да има Бога јединога, Бога вечитога, који је вазда себи самом подобан и раван”.^[2] Али надумност и несхватљивост Божанства врхуни у Тројичности Божанских Лица при апсолутном јединству суштине. „Никаквим поређењем није могуће потпуно објаснити ову догму и разговетно претставити у нашем уму на који је начин Бог један у суштини а Тројичан у Лицима... Никакав ум, не само људски него и анђелски не може постићи Њега, ни језик изразити. Верујући на такав начин, ми ништа више не истражујемо... За нас је доста што Свето Писмо... говорећи о једном Богу, показује нам Тројичност Лица... О томе многократно говоре и Учитељи Цркве”.^[3]

Свето Откривење на разне начине посведочава непостижност и несхватљивост Божанске суштине. Због своје ограничености, релативности и немоћи људска природа је неспособна да поднесе визију Божанске суштине и да је позна. То сам Господ објављује светом и великом пророку Мојсеју: Не можеш видети лица моего; не бо узритъ человекъ лице мое, и живъ будетъ.^[4] Велики тајновидац апостол Павле, који је био узнесен до трећег неба, видео рај и чуо неисказане речи,^[5] изјављује: Бог живи у неприступачној светлости; Њега нико од људи није видео, нити може видети.^[6] Знање о Богу, чија савршенства неизмерно премашају сваки наш појам о савршенству, добија се као дар Божји, као откривење Божје; Син се познаје Оцем, и Отац Сином: Нико не зна Сина до Отац, нити Оца ко зна до Син, и ако коме хоће Син открити (ἀποκαλύψομαι).^[7] Дух Свети се познаје Сином, Син и Отац Духом,^[8] јер у Богу шта је нико не зна осим Духа Светога,^[9] који и даје истинско знање о Богу,^[10] и открива тајне Божје онима који верују и љубе Бога.^[11] Једном речју: Бог се може познати Богом; без Бога немогуће је познати Бога. „Нико не може знати Бога, пише свети Иринеј, ако га Бог не научи, тј. Бог се не може познати без Бога”.^[12] А свети Григорије Богослов изјављује: „Што ми постојимо, и што знамо Бога, то је од Бога (ἐκ Θεού)”.^[13] Захваљујући Господу на богопознању, блажени Августин Му се овако обраћа: „Ја сам познао Тебе, али не без Тебе него у Теби, пошто си Ти светлост која ме је просветила”.^[14]

По неисказаном човекољубљу свом Бог је открио о себи људима оно што они могу схватити о Њему. Он је то учинио делимично у природи, потпуније у Старом Завету, а најпотпуније у Господу нашем Исусу Христу. Отуда пред људским сазнањем стоје два пута ка богопознању: природни и натприродни. Природни води богопознању кроз изучавање видљивог света као творевина Божје[15] и боголике суштине душе људске,[16] натприродни — кроз Свето Откривење, дато најпре преко старозаветних Изабраника, а затим преко оваплоћеног Бога и Господа нашег Исуса Христа.[17] Ова два пута не противрече један другоме већ се међусобно допуњују. Натприродни је допуна природноме, који је, искварен и обесшњен грехом, постао недовољан, несигуран вођ ка богопознању и често одводи у заблуду и лаж. Циљ натприродног Откривења уопште, а напосе у личности Богочовека Христа, јесте: да оспособи људе за познање Бога истинитога, да им најочигледније покаже присуство вечнога Бога у границима овога света.[18] Зато Апостол љубави благовести: Знамо да Син Божији дође, и даде нам разум да познамо Бога истинитога (δέδωκεν ἡμῖν διάνοιαν ἵνα γινώσκωμεν τον ἀληθινόν Θεόν).[19] У личности Господа Христа дат је истинити Бог и живот вечни, дато је потпуно откривење Бога, и несумњиво истинито знање о несумњиво истинитом Богу.[20] Иако Бога нико није видео никад: Господ Христос, јединородни Син, који је у наручју Оца, ОнГа објави.[21]

Бог је открио себе људима сразмерно способности, моћи, границама и обиму њиховог сазнања. И људи могу сазнати из Откривења о Богу оно и онолико, што им је и колико им је могуће знати. „Бог нас није оставио у потпуном незнању, вели свети Дамаскин... Најпре преко Закона и Пророка, затим преко свог јединородног Сина, Господа и Бога и Спаса нашега Исуса Христа, саопштио нам је знање о себи према нашим моћима (κατά το ἐφικτόν ἡμῖν). Стога све што су нам предали Закон и Пророци, Апостоли и Еванђелисти ми примамо, познајемо и поштујемо; и више тога ништа не тражимо. Као свезнајући и промишљајући о благу свакога, Бог нам је открио оно што нам је потребно знати, а прећутао оно што не можемо носити. Тиме треба да смо задовољни, и у томе да останемо, не преступајући границе вечне (ὅρια αἰώνια)[22] и Предање Божје (την θεϊάν παράδοσιν)".[23]

Људи могу стицати знање о Богу зато што им је Бог усадио у душу способност за богопознање, за примање натприродног Откривења. Та способност, иако натприродна по себи, назива се природном, пошто се налази у богозданој природи људској. Степен нашег богопознања зависи од степена наше пријемљивости. Природно богопознање допуњено је и усавршено натприродним Откривењем. Али сва та наша знања о Богу, иако максимална за наше сазнање, нису адекватна савршенствима Божјим у њиховој бескрајној савршености. Она су истинита и најсавршенија за нашу ограничену природу, за наша оруђа познања, али нису по себи

апсолутно потпуна и исцрпна[24], да би се могло тврдити да она показују Богу његовој суштини, какав је по себи, и каквим Он себе зна и види. Бог је недомислим за људску мисао.[25] Савршено знање о Богу припада једино самом Богу[26]. „Ми знамо Бога по његовим дејствима, пише свети Василије Велики, али смо неспособни да се приближимо његовој суштини. Јер његова дејства силазе до нас, док његова суштина остаје неприступачна (αἱ μὲν γὰρ ἐνέργειαι αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς καταβαίνουσιν, ἡ δὲ οὐσία αὐτοῦ μένει ἀπρόσιτος)"[27]. А свети Кирил Јерусалимски вели: „О Богу говоримо не онолико колико треба (јер је то једино Њему извесно) већ колико смешта људска природа (ὅσα κενώρηκεν ἡ ἀνθρώπινη φύσις) и колико немоћ наша носити може. Јер мине разјашњујемо шта је Бог, већ искрено признајемо да немамо потпуно знање о Њему. Јер у стварима које се тичу Бога, велико је знање — признавати своје незнање".[28] Наша знања о Богу, добијали их ми из Откривења или из природе, увек су сразмерна савршенству ограничене природе наше и света нашег. И у Откривењу свом натприродном Бог не пружа друге истине до оне које може сместити наша природа. Зато је у праву Апостол када тврди да ми сада делимично (ἐκ μέρους) знамо Бога, и да ће се то наше знање употпунити у будућем животу, опет сразмерно границама наших моћи сазнања[29]. Ма да Господ Исус претставља собом „пуноћу Божанства телесно"[30], његово је Божанство покривено завесом тела[31], те је на тај начин наша визија Бога и наше познање Бога посредно, опет с обзиром на границе и замах наших способности познања и на нашу људску немоћ. Стога Апостол говори истину о богооткривеној истини када вели: Сада видимо као кроз стакло у загонетци[32]; сада вером ходимо а не гледањем[33]. Природа и Откривење као огледало одражавају у себи обличје Божје, и на томе ми заснивно своје знање о Богу. У огледалу се обично види само спољашњи облик и изглед огледаног предмета, а не и његова унутрашњост, суштина; лик а не и душа. То значи, у природи и Откривењу, том Божјем огледалу, ми видимо одражај, отсјај, изглед Божанства, и вером стварамо закључке о Њему. Али и као такво, ово, богооткривеном вером, стечено знање о Богу садржи све истине које су нужне и неопходне за спасење људско; оно потпуно задовољава човекове способности познања и оправдава најсавршенију веру у Тросунчаног Бога и Господа.

Овакво учење о садржини, каквоћи, обиму и границама богопознања налази се нарочито обрађено код оних Отаца и Учитеља Цркве, који су се ботили против лажних јеретичких учења о богопознању. Јеретици гностици другог века, као Василид, Валентин, Птоломеј, Карпократ, учили су да је Бог потпуно достижан за људско сазнање и да Га људи могу знати исто тако као што Он сам зна себе.[34] То су учење довели до крајности јеретици четвртог века Аеције и Евномије. Аеције је говорио: „Ја знам Бога тако јасно и потпуно, да ни себе не могу знати у тој мери у којој знам Бога".[35] А Евномије је истицао да он до танчина зна Бога као што Бог зна себе. „Ја знам Бога као што Бог зна себе".[36] Насупрот њима, свети Оци

су излагали и штитили богооткривено учење Цркве, по коме је суштина Божанства непозната и неисказана, и људи могу знати само оно што се односи на Бога, што је око Бога (τά περί τον θεόν), тј. дела Божја у колико се Он пројављује у њима. Ограничени ум и дух људски не могу докучити неограничену суштину Божанства, јер кад би неограничено било схваћено ограниченим, и бескрајно крајним, и бесконачно коначним, онда би неограничено престало бити неограниченим, и бескрајно бескрајним, и бесконачно бесконачним. „Када би се Божанство могло схватити разумом (διάνοια), вели свети Григорије Богослов, онда већ не би било безгранично, јер је и појам (ή κατάληψις) једна врста ограничења.”[\[37\]](#) А свети Атанасије пише: „По доброту и сили својој Бог борави у свему (έν πάσι), а по природи својој — изнад свега (έξω δε των πάντων κατά την ιδίαν φύσιν).”[\[38\]](#) Налазећи се изнад сваке суштине, Бог је самим тим „изнад сваког људског схватања (ὑπερέκεινα πάσης ανθρωπινής έπινοίας),”[\[39\]](#) стога „Бог који се може схватити није Бог (Θεός γαρ καταλαμβανόμενος ουκ έστι Θεός).”[\[40\]](#) „Пошто је схватање највише Природе недоступно људској мисли, вели свети Григорије Ниски, то место мишљења заузима вера која досеже до онога што превазилази ум и схватање”[\[41\]](#). Људи могу Бога познати утолико, уколико је Он себе пројавио у природи, у боголикој души људској, а нарочито у Речи својој — Господу нашем Исусу Христу.[\[42\]](#) Свети Василије Велики расуђује: „Докучити суштину Божју, то је не само изнад људи него и изнад сваке разумне природе, ако се под разумном природом разуме природа створена... Но ми, узношени делима Божјим, и из створења упознавајући Творца, стичемо знање о његовој доброту и мудрости. То и јесте разумное Бояпе (Рм. 1, 19), које је Бог јавио свима људима[\[43\]](#)... Ми тврдимо да знамо Божју величину, Божју силу, премудрост, доброту и промисао,... и правосуђе његово, али не саму суштину.”[\[44\]](#) А брат светог Василија по телу и духу, свети Григорије Ниски, пише: „Сама у себи по својој суштини природа Божја је изнад сваког мишљења, јер је недоступна и непостижна ни за какве логичке категорије мисли, и код људи још није пронађена никаква сила, способна да постигне оно што је непостижно и није измишљено никакво средство за схватање оног што је неизрециво... Али Онај који је изнад сваке природе, пошто је невидљив и недостижан по природи, у другом погледу бива видљив и достижан... Јер невидљив по природи Он постаје видљив у дејствима, пошто је приметан у ономе што је око Њега.”[\[45\]](#) Пишући против гностика, који су уображавали да су потпуно испитали и схватили Бога, свети Иринеј указује на неспособност човеку да потпуно испита и схвати дела Божија, акамоли самога Бога, и вели: „Бог је неизмерљив (immensurabilis) срцем и необухватљив (incomprehensibilis) душом.”[\[46\]](#) Сама природа ума људског, као органа познања, претставља за самог човека необјашњиву и недокучиву тајну, и блажени Августин је у праву када пита: „Каквим ће умом човек схватити Бога, када није у стању да схвати сам ум, којим жели да схвати Бога?”[\[47\]](#). „Нема те природе, пише Ориген, за коју би Бог био видљив,... по самој својој природи Он је такав да се не може видети.”[\[48\]](#) Али то не значи

да је Бог апсолутно недосежан за људско сазнање. „Наше очи не могу посматрати суштину светлости, тј. супстанцију сунца; али посматрајући блесак његов и зраке, што падају кроз прозоре или друге какве спроводнике светлости, ми ипак можемо допи до сазнања, колико је велика светлост и сам извор вештаственога светила. Исто тако и дела божанског промисла и вештина у уређењу васионе јесу као неки зраци божанске природе, при упоређењу са самом природом. Наш разум по природи својој не може посматрати самога Бога какав је Он по себи, али може познати Оца свих твари по красоти дела његових и величанствености васионе.”[\[49\]](#) А Минуције Феликс пише: „У свој величини својој Бог је познат себи самоме; наше срце је сувише тесно за такво познање, и, стога, ми Га тек онда достојно оцењујемо, кад Га назовемо неоцењивим.”[\[50\]](#) Свети Дамаскин, као резимирајући учење Цркве о богопознању, вели: „Божанство је неизрециво и непостижно... Осим саме прве и блажене Природе, нико никада не познаде Бога изузев коме Он сам откри, нико не само од људи него и од надкосмичких Сила, па чак нико ни од самих Херувима и Серафима.”[\[51\]](#) Ипак нас Бог није оставио у потпуном незнању... Да је Он беспочетан, бесконачан, вечан, нестворен, неизмешљив, прост, невидљив, неописљив, неограничен, непостижан, добар, праведан, свемогућ, сведржитељ, свевидећ, промислитељ,... то ми и знамо и исповедамо... Ми не можемо ни рећи ишта о Богу, нити чак помислити изван онога што нам је сам Бог рекао, казао и открио у Божанским Писмима Старог и Новог Завета.”[\[52\]](#)

Божанство је непостижно духу људском још и стога што је овај, поред своје ограничености, помрачен и унакажен грехом, те је тиме појачана његова неспособност за правилно познање Бога и чисто созерцање Божанства. Грехопадом је покварен дух као орган богопознања, и људи осуетишася помишленији своими (ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν) и омрачиси неразумное ихъ сердце.[\[53\]](#) Огубављен губом греха људски ум је искварио и унаказио своју боголику природу и залудео у таштим мислима својим.[\[54\]](#) Окужен нечистотом греха и зла,[\[55\]](#) ум је људски онеспособио себе за чисто богопознање. Као разбијено огледало, он је неспособан да огледа у себи Бога Творца. А када се томе дода још и то, да сав свет у злу лежи,[\[56\]](#) онда постаје јасно да ни природа, разбијена и оскрнављена злом, не претставља собом читаво и чисто огледало, у коме би се могао одражавати пречисти лик узвишеног Творца. Искварена грехом, боголика душа људска је неспособна за спасоносно познање Бога. Зато свети Богослов објављује: Којигод греши не виде Га нити Га позна.[\[57\]](#)

Једини начин да човек оспособи себе за правилно и спасоносно богопознање јесте: да очисти себе од греха, јер само чисти срцем могу Бога видети и познати.[\[58\]](#) То се постиже благодатним препорођајем човека и свих његових органа познања путем упражњавања еванђелских добродетељи.[\[59\]](#) По мери упражњавања у благодатним добродетељима

еванђелским човек се очишћава од греха; по мери очишћења стиче истинско богопознање, и небеска мудрост силази у његову душу.[\[60\]](#) Јер је света и чиста мудрост Божја изрекла: Вѣ злохудожную душу не видеть премудрость, ниже обитаетъ вѣ телеси повиннемъ греху.[\[61\]](#) Истинско и спасоносно знање о Богу човек стиче када га кроз Свето Откривење и кроз овај свет, осветљен „Светлошћу света”,[\[62\]](#) води благодатним подвизима очишћено срце и просветљен ум. О томе један од тројице светих Богослова овако богословствује: „Не може сваки философирати о Богу... За ово су способни људи опробани, који су провели живот у созерцању (έν θεωρία), а пре свега очистили и душу и тело, или их бар очишћавају. За нечистог опасно је коснути се Чистога, као за болестан вид — сунчеве светлости...[\[63\]](#) Очишћењем себе стиче се Чисти. Желиш ли да постанеш богослов (θεολόγος) и достојан Божанства? Држи заповести; ходи путем заповести Божјих; јер пракса одводи созерцању (πράξις γαρ επίβασις θεωρίας)”.[\[64\]](#) Свети Григорије Ниски пише: „Нико се не може приближити Божанској чистоти, не поставши најпре сам чист”.[\[65\]](#) По светом Јустину, Бога виде они који су живели праведно и очистили себе праведношћу и осталим добродетељима.[\[66\]](#) А свети Теофил говори многобошцу Автолику: „Бога виде они који су способни да Га виде, у којих су управо отворене очи душе. Сви имају очи, али су оне у неких покривене мраком те не виде сунчеву светлост. И ма да слепци не виде, сунчева светлост ипак постоји и светли, а слепци нека се жале на себе и на своје очи. Тако су и у тебе, пријатељу мој, очи твоје душе помарачене твојим гресима и рђавим делима. Човек треба да има душу као светло огледало. Када на огледалу има прљавштине, онда се у њему не може видети лице људско: тако и човек, када је грех у њему, не може видети Бога”.[\[67\]](#) Са прекрасним по природи Божанством, вели свети Григорије Ниски, душа ступа у општење према чистоти.[\[68\]](#) Очисти ли душу своју благодатним подвизима, човек проналази себе, боголику суштину бића свог, стиче право познање о себи, а кроз боголику своју долази и до правог познања о Богу. „Када душа скине са себе сву прљавштину греха која се излила по њој, и чува чистом своју боголику (то κατ' εικόνα), онда она, просветљена њоме, као у огледалу гледа у њој Реч — лик Очев (την εικόνα του Πατρός), а у Речи и Оца”.[\[69\]](#) Отуда је Климент Александријски могао тврдити: „Ко познаје себе, тај познаје Бога”.[\[70\]](#) У боголику душе људске свети Василије Велики види најсигурнији путка богопознању: „Тачно посматрање себе самог пружа ти довољно руководство за познање Бога. Јер ако будеш пажљиво посматрао себе, ти нећеш имати потребе да у уређењу васионе тражиш трагове Створитеља, него ћеш у себи самом, као у неком малом свету, угледати велику премудрост свога Творца”.[\[71\]](#)

Сва имена која се приписују Богу изражавају не његову суштину и природу већ оно што се односи на њих. Свети Дамаскин пише: „Оно што ми потврдно приписујемо Богу, показује нам не његову природу, већ оно што се односи на природу (τά περί την φύσιν)”.[\[72\]](#) Разумом се може

схватити не то шта је Бог у суштини већ шта Он није, и шта не може бити. „Ма да није могуће схватити шта је Бог, пише свети Атанасије, ипак је могуће рећи шта Он није”.^[73] Блажени Августин вели: „Бог је неизрецив (ineffabilis); лакше исказујемо шта Он није него шта Он јесте”.^[74] И та неухватљивост Бога у речи, у изрази, у имена; та безименост (αωνυμία) и надименост (ύπερωνυμία) и јесте узрок што Му се приписују многа имена (πολυωνυμία).^[75]

Док су неки јеретици робовали једној крајности тврдећи да је Бог достижан по суштини, дотле су други, као Кердон, Маркион, маркионити, и њима слични, робовали другој крајности учећи да је Бог апсолутно недокучив људском сазнању и потпуно непознат.^[76] Затим је Арије тврдио да је познање Бога немогуће, јер је немогућ непосредни однос Бога према свету и човеку. Против ових јеретичких заблуда свети Оци су излагали и бранили божанску истину Светог Откривења, по којој се Бог може познати не у суштини већ у пројавама својим. „Ко се даје познати и од најмањег броја људи, вели свети Иринеј, тај није непознат. Господ није рекао да Отац и Син уопште не могу бити познати,^[77] иначе би узалудан био његов долазак. Јер ради чега Он дође овамо? Да ли ради тога да би нам казао: не тражите Бога, Он је непознат и нећете Га наћи; као што лажу следбеници Валентионови, да је Христос тако казао еонима њиховим. Али то је будалаштина. Јер је нас Господ научно да нико не може знати Бога, ако га сам Бог не научи, тј. да се Бог не познаје без Бога; а да би Бог био познат, воља је Очева. Јер Њега познају они, којима Син открије. И зато Је Отац објавио Сина да би помоћу Њега објавио себе свима...”^[78] Човек сам по себи не види Бога. Али Бог кад хоће бива видљив људима, и то којима хоће, када хоће и како хоће... Као што светлост виде они који су у светлости и бивају учесници у њеном сјају, тако и они који су у Богу — виде Бога и учествују у његовом сјају. Сјај пак његов оживотворава их; учесници су, дакле, живота, који Бога виде. И с тога Бог недостижни, и несхватљиви, и невидљиви, чини себе видљивим, и схватљивим (κατολαμβανόμενον) и достижним за верне... Јер као што је величина његова неиспитљива, тако је неисказана и његова доброта, по којој Он бива видљив и дарује живот онима који Га виде”.^[79] А свети Кирил Јерусалимски овако богословствује о томе: „Неко ће рећи: ако је биће Божје непостижно, зашто онда говориш о Њему? Али зар зато, што нисам у стању попити сву реку, да не узимам из ње онолико воде колико ми је потребно? Зар зато, што очи моје нису у стању сместити цело сунце, да не гледам у њега онолико колико ми треба? Зар би ти хтео да ја, зато што када уђем у неки велики воћњак не могу појести све воће, изађем из њега потпуно гладан?”^[80]

НАПОМЕНЕ:

- [1] Правосл. исповед., чл. 1, 8.
- [2] Ibid.
- [3] Ibid. 10.
- [4] 2 Мојс. 33, 20; ср. Суд. 13, 22; Дан. 10, 8; Сирах. 43, 28-35.
- [5] 2 Кор. 12, 2. 4.
- [6] 1 Тм. 6, 16.
- [7] Мт. 11, 27; ср. Јн. 14, 7-11.
- [8] ср. Јн. 14, 26. 17; 15, 26; 16, 13-15.
- [9] 1 Кор. 2, 12.
- [10] 1 Кор. 2, 12.
- [11] 1 Кор. 2, 10; ср. Рм. 8, 16; 1 Јн. 4, 13; Д. А. 5, 32.
- [12] Contr. haer. IV, 6, 4; ср. V, 1, 1; Тертулијан, De anima, с. 1.
- [13] Orat. 19, 8; P. gr. t. 35, col. 1062 C; ср. Ориген, Contr. Cels. VII, 42; Климент Алекс. Strom. V. 12.
- [14] Soliloqu. с 31, n. 12.
- [15] Рм. 1, 19-20.
- [16] 1 Мојс. 1, 27; 1 Кор. 11, 7; Кол. 3, 10.
- [17] Јевр. 1, 12; 1 Петр. 1, 10-12; Јн. 8, 26; 14, 7-10; 15, 15; Гал. 4, 4; Еф. 1, 9-10.
- [18] 1 Јн. 1, 14; Јн. 1, 1. 2. 14; Лк. 1, 2; 24, 39.
- [19] 1 Јн. 5, 20.
- [20] 1 Јн. 5, 20; Кол. 2, 9; 2, 2; Флб. 3, 8; Јн. 17, 3.
- [21] Јн. 1, 18; 1 Јн. 4, 12.

- [22] Прич. Солом. 22, 28.
- [23] Defid. I, I; col. 289 B. 292 A.
- [24] ср. Сирах. 43, 29-34.
- [25] У св. литургији св. Јов. Злат. пред освећење св. дарова свештеник се молитвено обраћа Богу: Ты бо еси Богъ... недоведомъ. — А у Акатисту Исусу Сладчајшему каже се: Исусе, мудрости недомыслимая. — Икосъ 7.
- [26] ср. 1 Кор. 2, 10-11.
- [27] Epist. 234 ad Amphil., 2; ср. св. Иларије, De Trinit. II, 6; II, 9. 10; III, 26; IV, 2; V, 21.
- [28] Catech VI, 2.
- [29] ср. 1 Кор. 13, 9-10.
- [30] Кол. 2, 9.
- [31] Јевр. 10, 20.
- [32] Кор. 13, 12.
- [33] 2 Кор. 5, 7.
- [34] Св. Иринеј, Contr. haer. II, 28,9.
- [35] Св. Епифаније, Haeres. 76; ср. Сократ, Hist. eccl. 4, 7.
- [36] Бл. Теодорит, Haeret. fabul, 4, 3; Сократ, Hist. eccl. 4, 7; Созомен, Hist. eccl. 7, 17; св. Григорије Ниски, Contra Eunom., Orat, 12; De deitate Filii et Spir. Sanct.
- [37] Orat. 28,10; P. gr. t. 36, col. 40 A; sp. ibid. 11 i 12, col. 40 A - 41 B.
- [38] De decr. Nicenae synod. 11; P. gr. t. 25, col. 433 D; sp. ibid. 22, col. 453 D.
- [39] Contra gent. 2; ib. col. 5 C
- [40] Quaest, ad Antioch. respons. ad quest, 1 (Овај спис се приписује светом Атанасију, али не припада њему).
- [41] De vita s. Gregorii Thaumaturg.

- [42] Contra gent. 34; ib. col. 68 CD - 69 A.
- [43] Advers. Eunom. I, 14.
- [44] Epist. 234, ad Amphiloch.
- [45] De beatitud. Orat. 6; P. gr. t. 44, col. 1268 и 1269.
- [46] Contr. haer. IV, 19, 2; sr. IV, 20, 1.
- [47] De Trinit. V, 1, 2.
- [48] De princip. 1,1, 8.
- [49] ibid. I, 1, 6.
- [50] Octavius, c. 18. Апологет Мелитон пише: „Нема вида који би могао видети Бога, ни разума који би Га могао разумети, ни речи која би Га могла објаснити" (Apoloq. c. 1).
- [51] ср. св. Златоуст, De incomprehens. Dei natur., homil. 3, 3.
- [52] De fid. I, 1, col. 789 A; 1, 2, col. 792 C 793; sr. I. 4, col. 797 B.
- [53] Рм. 1, 21; ср. Еф. 4, 18; 5 Мојс, 28, 28-29; Ис. 59, 10; Јов. 5, 13.
- [54] Рм. 1, 28. 22, 1 Тм. 6, 5; 2 Тм. 3, 8.
- [55] Тит. 1,15.
- [56] 1 Јн. 5, 19.
- [57] 1 Јн. 3, 6.
- [58] Мт. 5, 8.
- [59] Јн. 3, 3. 5; 7. 17; 5, 40; Лк. 13, 34; 1 Јн. 4, 6; Јак. 4, 8; 1, 18; 1 Петр. 1, 23; 2 Кор. 5, 17; Гал. 6, 15; Тит. 3, 5.
- [60] ср. Јак. 3, 17.
- [61] Прем Солом. 4, 2.
- [62] Јн. 8, 12; 9, 5; ср. 1, 9; Еф. 5, 8; 1, 1 Сол. 5, 5.
- [63] Св. Григорије Богослов, Orat, 27, 3; P. gr. t. 36, col. 13 D.

- [64] Orat. 20, 12; P. gr. t. 35, col. 1080 B.
- [65] De virginitate, c 21.
- [66] Dialog. cum Tryph. n. 4.
- [67] Ad Autol. I, 2; ср. св. Атанас. Вел. De incarn. Verbi, 57; P. gr. t. 25, col. 196 C
- [68] De anima et resurrect
- [69] Св. Атанасије Вел. Contx gent. 34; P. gr. t. 25, col. 68 D; sp. ib. 30; 32; св. Григ. Ниски, De beatitud, Orat, 6; Origen, De princip. I, 1, 7.
- [70] Paedag. III, 1; P. gr. t. 8, col. 556.
- [71] Homil. in illud.: attende tibi ipsi, P. gr. t. 31, col. 213 и 216.
- [72] De fid. I, 4; col. 800 B.
- [73] Histor. arian. ad. monach. 2; P. gr. t. 25, col. 693 A; ср. Ориген, ContraCels. VI, 62; Климент Алекс. Strom. V, 11.
- [74] In Psalm. 85, n. 12; ср. свети Јустин, Dialog. cum Tryph. 4; Apolog. II, 5 и 6; Ориген, De princip I, 1, 5.
- [75] Св. Теофил. Ad. Autol. I, 3, 4; св. Григ. Ниски, Contra Eunom. Orat. 12; св. Јустин, Apolog. I, 61; Apolog. II, 6; Муниције Феликс, Octav. 18; Климент Алекс. Strom. V, 12; св. Дамаскин, De fid. I, 12.
- [76] Св. Иринеј, Contr. haer. I, 25, 1 и 2; ср. III, 24. 2.
- [77] Св. Отац има у виду Спаситељеве речи: Мт. 11, 27.
- [78] Contra haer. IV, 6, 4 и 5.
- [79] ibid. IV, 20, 5; ср. Тертулијан, Apologet. c. 17.
- [80] Catech. VI. 5; ср. св. Григ. Богосл. Orat. 38, 7.

ДЕО ПРВИ - ОДЕЉАК ПРВИ

Бог у суштини

15. О бићу Божјем и његовим својствима

По богооткривеном учењу Цркве, Божје биће својом суштином недоступно је разуму људском, али је донекле доступно кроз своја својства. По најунутрашњијем бићу свом Бог не може бити предмет људског посматрања, расуђивања и закључака, јер живи изнад сваке људске мисли и мислимости уопште. Но једном страном свог надмислимог бића Бог је отворен према духу људском, и човековом сазнању утолико доступан уколико је мислени орган човеков способан за богопознање. То је она страна бића Божјег која се у видљивом свету пројављује кроз разна својства Божја, као што су: љубав, правда, светост, свемогућство, доброта, премудрост и др., и на тај начин објављује у видљивом облику своја унутрашња невидљива својства, по којима се донекле може судити о његовом унутрашњем бићу. Под својствима Божјим ваља разумети оне искључиво божанске особине, које Бога чине Богом и издвајају Га од свих осталих бића.

За правилно богопознање од огромне је важности правилно одговорити на питање: какав је однос између својстава Божјих и најунутрашњије суштине бића Божјег; уколико су својства стварни изрази бића Божјег; какво је оно у себи и по себи? И Свето Писмо и Свето Предање одговарају: да су својства Божја стварни изрази бића Божјег, али собом не дају сву дубину бића Божјег.^[1] У својој надумној реалности суштина бића Божјег остаје невидљива и недоступна, док својства изражавају оно што је око ње (τι τῶν περὶ αὐτῆν),^[2] објављујући онолико стварне истине колико је довољно за људски живот и спасење.^[3] Својства Божја, по речи светог Григорија Богослова, малим мерама (μικροῖς μέτροις) захватају необухватљиву суштину бића Божјег.^[4] Иако говоре о разним особинама Божјим, ова својства ипак не противрече једно другом, не искључују једно друго, не претстављају ни посебне суштине ни посебна бића.^[5] Она не сачињавају неке стварне разлике у суштини Божјој, нити су разграничена. Иако многобројна у Богу, Бог је ипак биће просто и апсолутно, недељиво и несложено. „Божанство је просто и несложено; а сложено је оно што је састављено из многог и различитог. Ако дакле несазданост, беспочетност, бестелесност, бесмртност, вечност, доброту и твораштво, и томе слично,

назовемо битним разликама у Богу (*ουσιώδεις διαφοράς ἐπὶ Θεοῦ*), онда ће Божанство, састављено из толиких и таквих својстава, бити сложено а не просто. А то тврдити о Богу била би крајња непобожност".[6]

Својства Божја не претварају божанску суштину у нешто сложено, нити уносе у њу неке случајне елементе, јер су она из ње, и међу собом су једносушна. При свој једносушности својој она одржавају своју разноликост у пројавама својим према ограниченим бићима, изражавајући односе просте, несложене, недељиве суштине Божје према мноштву сазданих бића, нарочито према духу људском који није способан да једним једноставним дејством мисли обухвати бесконачно јединство једносушних својстава бића Божјег.[7] Својства Божја постоје у Богу не уништавајући нити нарушавајући савршену простоту и јединство Божанске суштине. „Господ наш Исус Христос, вели свети Василије Велики, где говори о Себи, откривајући људима човекољубље Божанства и доброту домостроја, означио је то различитим својствима... Пошто је један, једна проста и несложена суштина, Он назива Себе на једном месту овако а на другом онако... Јер, по различности дејстава и по разноликом односу према онима којима је добра чинио, Он приписује Себи разна имена... Нема ниједнога имена које би, обухвативши сву природу Божју, било довољно да је потпуно изрази. Али многа и различита имена, узета свако у свом сопственом значењу, сачињавају појам, разуме се, веома таман и скучен у сравању са целином, али занас довољан".[8]

Свето Откривење је откривење самога Тројичног Божанства. Све што је у њему речено Богом о Богу — истина је, истина непролазно реална и савршена. У њему нема пустих фраза нити појмова без вечне садржине. Оно описује Бога онаквим какав Он јесте, прилагођавајући своје описивање људској способности за примање Откривења. Бог, да би био и остао Бог, не може бити друкчији него онакав каквим је објавио себе у свом Откривењу. „Ако Бог заиста постоји, вели свети Григорије Ниски против Евномија, онда Он неопходно мора бити онакав каквим Га описује Свето Писмо: и судија, и цар, и све оно што специјално говори о Њему... Зар Свето Писмо узалуд означава Божанску природу многим именима, називајући Бога судијом, праведним, силним, дуготрпељивим, истинитим, милосрдним, и другим сличним називима? Када се ниједно од ових имена не би схватало у свом сопственом смислу, и сва се по своме значењу могла без разлике мешати међу собом, онда би сасвим узалудно било користити се многим именима за означавање Бога, када она по значењу не претстављају никакву разлику међу собом".[9] Нема сумње да имена и својства Божја, објављена у Светом Откривењу, јесу стварна својства, само са том разликом што у Богу постоје у несравњено савршенијем облику. Многоразлична премудрост Божја (ἢ πολυποικίλος σοφία τοῦ Θεοῦ)[10] пројављује се на многе и разне начине (πολυμερῶς καὶ πολύτροπος)[11] и у видљивом и у невидљивом свету.[12] Божанство, по природи безгранично и бесконачно, јављајући се

у свету ограниченом и коначном, не може се јављати потпуном безграничношћу своје бескрајне реалности. Уколико се јавља, јавља се у својим реалним својствима, која донекле изражавају само биће Божије. Сачињавајући једну полифонијску целину, својства Божја нити деле биће Божје, нити нарушавају његово јединство и простоту, нити им се може приписати неко постојање, одвојено од бића Божјег. У Светом Откривењу се Бог назива истином, светлошћу, љубављу, добротом. То значи да су и истина, и светлост, и љубав, и доброта, при свој разлици својој неопдељиве суштином од бића Божјег, изражавајући га собом онолико колико људска природа примити може. „Када ми, вели блажени Августин, називамо Бога вечним, бесмртним, нетљеним, неизмешљивим, живим, мудрим, моћним, прекрасним, праведним, благим, блаженим и духом, може изгледати као да се само последњим од споменутих назива означава супстанција, док остали називи означавају својства те супстанције. Али тога нема у неизреченој и простој природи. Јер све што се исказује о њој у односу према својствима, то треба мислити и у односу према њеној супстанцији или суштини. Стога је немогуће рећи, да се Бог назива духом с обзиром на супстанцију а добрим с обзиром на својства, него се Он назива и једним и другим с обзиром на супстанцију... Бити — за Бога је исто што и бити силним, или бити праведним, или бити мудрим, и ма шта ти рекао о његовом простом мноштву или сложеној простоти, тиме ће бити означена његова супстанција. ...Отуда, називамо ли Бога вечним, или бесмртним, или нетљеним, ми исказујемо једно исто. Тако, када говоримо о Богу да је Он биће које поседује живот и разум, ми тим самим исказујемо и то да је Он премудар... Бити праведан за Бога је исто што бити добар и блажен; и бити духом исто што бити праведан, и добар и блажен... Ко је блажен, тај је, разуме се, и праведан, и добар, и дух.”^[13] Делљивост је подједнако несагласна са Божанством као и хаотично биће, јер би у првом случају Божанство престало бити апсолутно, јединствено и вечно, а у другом — премудро, слободно, свемогуће, блажено. „Бог је прост и несложен, пише свети Иринеј, и сав себи самом подобан и раван. Он је сав осећање, сав — дух, сав — мисао, сав — разум, сав — слух, сав — око, сав — светлост, и сав — извор свих блага... Па ипак, Он је изнад овога, и зато — неизрецив”.^[14] Свако се божанско својство, учи свети Атанасије, налази у Божјој суштини (έν ουσία); и када би својства постојала одвојено од ње, или оделито једно од другог, Божанска би се Јединица (ή θεία μονάς), која је недељива (αδιαίρετος), показала сложена (σύνθετος), дељива на суштину и акциденцију (τεμνόμενη εις ουσίαν κα συμβεβηκός), што не може имати места у Божанству.^[15]

НАПОМЕНЕ:

- [1] Рм. 1, 19-20; 1. Кор. 13,12; Флб. 3,12; 1 Тм. 6,16; 2 Тм. 2,19; Јн. 1,14.18.
- [2] Св. Атанасије Вел. De decret. nicaenae synod. 22; P. gr. t. 25, col. 453 D.
- [3] ср. 2 Петр. 1, 3.
- [4] Orat. 28, 12; P. gr. t. 36, col. 40 CD.
- [5] Св. Григорије Ниски, Contra Eunom. lib. 12.
- [6] Св. Дамаскин, De fid. I, 9; col. 833 B - 836 A.
- [7] Ср. св. Григорије Ниски, Contr. Eunom. lib. 12.
- [8] Advers. Eunom. Lib. I, 7 и 10.
- [9] Contra Eunom. lib. 12. — Св. Иларије пише: „Ми не треба да говоримо о Богу друкче него што је Он сам казао о себи за наше разумевање" (DeTrinit. V, 21).
- [10] Еф. 3, 10.
- [11] Јевр. 1,1.
- [12] Еф. 3, 10; Кол. 2, 3; 1, 26. 16; Јевр. 1, 1; 2 Петр. 1, 21.
- [13] De Trinit. XV, 5, 8; VI, 4, 6; XVI 5, 7.
- [14] Contra haeres. II, 13, 3 и 4; sr. ibid. I, 12, 2.
- [15] Contra arian. Orat. IV, 2; P. gr. t. 36, col. 469 B; ср. св. Иларије De Trinit. lib. 8.

ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ I

ДЕО ПРВИ - ОДЕЉАК ПРВИ

Бог у суштини

16. Подела божанских својстава

Пошто су сва из једног извора, сва божанска, сва безгранична, сва апсолутна, својства Божја се не могу делити на виша и нижа, на апсолутна и релативна, на битна и споредна, на првобитна и изведена. Свако је од њих у исто време и само по себи и у свима осталима. Она нису међусобно подређена, нити се једно јавља као носилац других. И као љубав — Бог је сав љубав, и као премудрост — Он је сав премудрост, и као вечност — Он је сав вечност, и као блаженство — Он је сав блаженство. У тајанственој сржи својој једносушна међу собом својства не могу противречити једно другоме ни у самоме Богу нити у пројавама својим у овом свету. Свемогућство је сагласно са светошћу, доброта са правдом и милошћу,^[1] и тако редом: свако је божанско својство сагласно са свима и сва са сваким. Сачињавајући једну хармоничну целину, она и дејствују хармонично. „Ми имамо Бога, вели свети Кирил Јерусалимски, Бога јединог, Бога постојећег, Бога вечног, увек себи самом подобног... Јер није Он различит и друкчији зато што се назива и благим, и праведним, и сведржитељем, и Саваотом, већ будући један и исти Он пројављује безбројна дејства Божанства ($\mu\upsilon\sigma\iota\alpha\varsigma\ \tau\acute{\alpha}\varsigma\ \tau\eta\varsigma\ \Theta\epsilon\acute{o}\tau\eta\tau\omicron\varsigma\ \epsilon\nu\epsilon\rho\upsilon\gamma\epsilon\iota\alpha\varsigma$); Он није у једном својству више а у другом мање него је у свима подобан себи самом; Он није једино велик у човекољубљу, а мали у премудрости, него човекољубље има равнoсилно премудрости, не делимично види Он а делимично не види, већ је он сав — око, сав — слух, сав — ум”.^[2] Свети Максим Исповедник пише: „Људи се оделито називају или људима добрим, или мудрим, или праведним, а Бог је безгранично — све то: и благ, и премудар, и праведан, и благост, и премудрост, и праведност, као суштина сваког савршенства.”^[3]

Када нам извесна својства Божја изгледају важнија од других, то долази не отуда што су она заиста по себи таква и што се битно разликују од других, већ што нам их таквима претставља наш мислени орган који има своје категорије делатности. Како у бићу Божјем тако и у пројавама својим

сва су својства подједнако битна и подједнако важна. Али ради лакшег схватања ми ћемо их разврстати с обзиром на људске способности познања. Пошто је дух људски саздан по образу Божију,^[4] те стога донекле изображава Дух Божији у његовој бесконачној реалности, то је најцелисходније да се божанска својства разврстају аналого природи и силама духа људског. У духу људском разликујемо биће духа и силе духа, тј. дух у његовој недељивој, органској целини, и пројаве духа: разум, вољу, осећање; аналого томе, можемо у Богу разликовати биће Божје и силе његове. Према томе, најзгодније је разврстати својства Божја на својства бића Божјег и на својства сила његових, тј. ума, воље и осећања. Пошто биде Божје сачињава заједничку припадност сила, то се својства бића Божјег могу назвати општим својствима, а својства ума, воље и осећања — посебним својствима Божјим. Према томе, општа својства бића Божјег била би: самобитност, неизменљивост, вечност, свудаприсутност, духовност. Посебна својства ума Божјег јесу: свезнање и премудрост, — воље: слобода, свемогућство, светост, правда, — осећања: блаженство и љубав.

НАПОМЕНЕ:

^[1] ср. Пс. 84, 11-12.

^[2] Catech. VI, 7.

^[3] У Јевтимија Зигабена, Рапорl. Т. III, par. 1.

^[4] 1 Мојс. 1, 27.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ДЕО ПРВИ - ОДЕЉАК ПРВИ

Бог у суштини

17. Општа својства бића Божјег

а) *Самобитност* (αὐτουσία) је својство Божје, по коме је Бог потпуно самосталан бићем, пуноћа живота и свих савршенстава, и, као такав, постоји од себе, собом и у себи, и за своје постојање нема потребе ни у коме и ни у чему сползаем. Самосталан и независан бићем у апсолутном смислу речи Бог поседује савршену пуноћу (πλήρωμα) бића не оскудевајући ни у чему. Свему што постоји Он даје постојање; стога је све зависно од Њега, једино независног.

Ово својство бића Божјег наглашено је снажно и у Старом и у Новом Завету. У том погледу веома је значајан доживљај пророка Мојсеја. Боговидац пита Бога: кад отидем синовима Израиљевим, па им речем: Бог отаца ваших посла ме к вама, ако ме упитају: како му је име? шта ћу им казати? — Господ одговара Мојсеју: Азѣ есмь сый (Ἐγώ εἰμι ὁ ὢν = Ја сам онај који јест). Тако речеши сином њ Израиљевимъ: Сый посла мя кѣ вамѣ... Сие мое есть имя вечное.^[1] Свети Григорије Богослов вели да је Сый (ὁ ὢν) по преимућству име Божје..., не само зато што је Бог сам дао себи то име... већ што је оно најсвојственије Богу... Ми иштемо име којим би се изражавала природа Божја или његова самобитност (το εἶναι кад' εαυτό) и независност од ма чега другог; Сый и јесте у самој ствари сопствено име Божје, које потпуно припада Њему а не некоме пре или после Њега."^[2] „Од свих имена која се дају Богу, пише свети Дамаскин, најглавније је Сый (ὁ ὢν), као што и сам Бог, одговарајући Мојсеју на гори, говори: кажи синовима Израиљевим: Сый посла мя (2 Мојс. 3, 14). Јер Бог садржи у себи самом пуноћу бића (ὄλον το εἶναι) као неко бескрајно и безгранично море суштине."^[3]

Садржећи у себи целокупно биће у његовој безграничној и неизмерној реалности, Бог самим тим садржи сав живот и све што живот чини животом. Зато је Он једини узрок и извор сваког живота: Он даје свима живот, и дихање, и све (τά πάντα);^[4] у Њему живимо, и крећемо се, и јесмо^[5]. Независан бићем ни од чега ни од кога, Бог је, на божански тајанствен начин, и центар, и периферија, и атмосфера свега што постоји, свега што је постало, тј. свега зависнога: Јер је од Њега и кроз Њега и у Њему

све.[6] Божју самобитност и свеживотност истиче нарочито Господ Исус говорећи: Отац има живот у себи (Ὁ Πατήρ ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ).[7]

О самобитности Божјој свети Атанасије богословствује: „Бог ни у коме нема нужде; Он је довољан себи (αὐτάρκη) и испуњен собом, и у Њему се све садржи, или боље рећи — Он свему даје биће.”[8] Проникнут богооткривеним учењем Цркве о самобитности Бога свети Дамаскин говори из срца истине: „Верујемо у једнога Бога,... беспочетног, нествореног, нерођеног, нетљеног и бесмртног, вечног, бесконачног, неописаног, безграничног, бескрајно силног, простог, несложеног, неизмешљивог, невидљивог,... творца свега видљивог и невидљивог, одржитеља и чувара свега, промислитеља свега,... који све испуњава, ни од чега садржан,... који је изнад свега, надбог, наддобар, надпун (ὑπέρθεος, ὑπεράγαυος, υπερπλήρης),... који је изнад суштине, и живота, и речи, и мисли, који је самосветлост (αὐτοφώς), самодоброта (αὐτοαγαθότης), саможивот (αὐτοζωή), самосуштина (αὐτοουσία), пошто не добија своје биће од другога, ... него је Он сам извор бића — свему што постоји, извор живота — свему што живи, извор разума — свему разумноме, узрок свих блага — свима створењима”.[9]

б) *Неизменљивост* (ἀναλλοίωτον) је својство Божје, по коме је Бог недоступан променама и изменама, пошто је увек један исти у свесавршеној пуноћи самобитности своје и увек себи подобан и раван у свима својствима својим и у свем бићу свом. Нема сумње да је неизменљивост као својство бића Божјег равнoсилно самобитности Божјој. Бог је неизменљив, јер је апсолутна пуноћа бића, јер је независан бићем, јер ништа не позајмљује ни од кога и ни од чега да би могао вечито постојати. „Богу је својствено немати нужде ни у чему и ништа не требати ни од кога, вел свима давати сва блага”.[10] Као свесавршена пуноћа бића, Бог не прелази, нити може прелазити из једне врете бића у другу, већ је увек раван себи у свему. Вечита неизменљивост је својство не само суштине Божје већ и свих дејстава воље његове. Никаква промена није могућа у Богу, јер је Он апсолутна пуноћа свих савршенстава, у којој нема места за прелаз из једног стања у друго. Азъ есмь Господь Богъ вашъ, и не изменяюся, објављује сам Бог преко пророка Малахије.[11] Промена је својствена бићима несамобитним, која имају почетак, и из тренутка у тренутак путују своје крају, позајмљујући посредно или непосредно од једино Самобитног све што им је потребно за постојање. Бог је беспочетно и бесконачно самобитан, и као такав — неизмешљив и у суштини, и у својствима, и у делима.[12] У Њега несть премене или преложетя стень (τροπὴς ἀποσκίασμα).[13] Као самобитни творац Бог је у односу према сазданој твари увек исти и неизменљив, због чега Му се псалмопевац обраћа речима: Въ началехъ ты, Господи, землю основалъ еси, и дела руку твоею суть небеса. Та погибнуть, ты же пребывавши; и вся яко риза обетшають, и

яко одежду свієши я, и изменятся. Ты же тойжде еси, и лета твоя не оскудеють.[\[14\]](#)

Све што се мења, самом променом својом сведочи да је створено, док је Богу својствена апсолутна неизменљивост због свесавршене пуноће бића. Али неизменљивост Божја не претставља собом нешто што би ма у ком погледу могло личити на окамењену непокретност. При неизмешљивости својој биће је Божје — живот, и то живот пун разноврсних сила и разнолике делатности.[\[15\]](#)

Када се неизмешљивост као вечно својство бића Божјег доведе у везу са извесним особинама Божјим, које су такође вечне, у религиозном сазнању људском може се појавити недоумица. Тако на пр. како се може рађање Сина и исхођење Светога Духа помирити са неизменљивошћу Божјом, када рађање и исхођење, по логици и искуству људском, претпостављају и претстављају неку врсту покрета и прелаза из једног стања у друго? Богомудри одговор на то даје свети Дамаскин: Бог Отац, рађајући Сина из своје суштине, рађа Га сам од себе без ичије помоћи, ито рађа вечно, беспочетно (*ἀνάρχως*), безвремено (*ἀχρόνως*), бесконачно (*ατελεύτητος*), непрестано (*ακαταπαύστως*), и зато без уштрба по своју неизменљивост. Отац никада није постојао без Сина, јер се Отац без Сина не би називао Оцем. Да је икад постојао без Сина и постао Отац после, не будући Оцем раније и одувек, Он би се подвргао промени. А таква мисао ужаснија је од сваког богохулства, јер је немогуће рећи за Бога да нема у себи силе за вечно рађање Сина из своје сопствене суштине. Порекнемо ли да Син одувек постоји са Оцем, од кога је рођен, завели бисмо промену (*τροπήν*) у ипостаси Оца, и тиме порекли сву Божанску Тројицу[\[16\]](#). Слично расуђивање важи и за исхођење Светога Духа. У самобитном и вечном бићу Божјем исхођење Светог Духа је самобитно и вечно, и стога ни у ком случају оно не може бити ни узрок ни знак изменљивости неизмешљиве природе Тројичног Божанства.[\[17\]](#)

Но да ли је оваплоћењем Сина наступила промена у неизменљивој природи Свете Тројице? Ово питање врло целисходно решава Црква богооткривеним учењем о начину сједињења двеју природа у личности Господа нашег Исуса Христа. По том учењу, које су формулисали Оци IV Васељенског Сабора, две природе у Господу Христу сједињене су не само нераздељно и неразлучно него и несливено и неизменљиво (*ἀτρέπτως*), тако да се ни Божанство није променило у човечанство, ни човечанство у Божанство, већ су и божанска и човечанска природа остале у својим својствима и границама при једној ипостаси Богочовека Христа, због чега је Божанство остало неизменљиво. Оваплоћењем би наступила промена у Тројичном Божанству само у том случају када би се у личности Господа Исуса божанска природа измешала са човечанском и на тај начин

образовале једну нову, мештовиту природу, што у ствари и сачињава суштину монофизитске јереси.[\[18\]](#)

Још једна недоумица: како се неизменљивост Божја може помирити са стварањем света као нечег временског и изменљивог? На то блажени Августин одговара: у односу према Богу стварање света није нешто случајно, неочекивано и непредвиђено Богом, јер мисао о свету није случајно, нити због неких спољњих побуда, никла у уму Божјем, већ је постегала у њему од вечности, и то као мисао о свету који је имао бити саздан у времену. Слетствено, стварање света није друго до остварење једне вечне и неизмешљиве мисли Божје, извршење вечних и неизмешљивих одлука воље Божје.[\[19\]](#) На то исто указује свети Апостол говорећи: Богу су позната (γνωστά) одвека сва дела његова.[\[20\]](#) А свети Дамаскин учи: твар (ή κτίσις) је произашла не из суштине Божје (ουκ ἐκ της τοῦ Θεοῦ ουσίας), него је вољом и силом (βουλήσει καὶ δυνάμει) Божјом приведена из небића у биће, и зато се у природи Божјој није десила никаква промена (τροπή). С друге стране, саздана Богом не из суштине Божје већ спољашњим творачким дејством воље Божје, твар је апсолутно неслична (ἀνόμονον) природи Божјој, и као таква — изменљива.[\[21\]](#)

в) *Вечност* (αἰωνιότης) је својство Божје које карактерише Бога као биће беспочетно и бескрајно, које је изнад, пре и после времена, али и у сваком тренутку времена непрекидно.[\[22\]](#) Бог ни у ком смислу не зависи од времена нити је ограничен њиме, али време зависи од Бога и ограничено је Њиме. Тачну дефиницију вечности и времена немогуће је дати, јер су и вечност и време тајном природе своје неизмерно шири и дубљи од људских појмова. У појави својој време је близанац простора, и човек их не може замислити једно без другог докле год се његов ум налази у оваквој категорији постојања и делатности. У извесном смислу, време је регистровање промена које се дешавају код бића која имају почетак и крај. Путовање пролазних бића од почетка ка крају назива се трајањем. Али трајању самог времена постоји крај, јер и време има своју смрт.[\[23\]](#) Трајање пак, које нема ни почетка ни краја, које не зна за смат, могло би се назвати вечношћу. Из тога се несме закључити да је време нека онтолошка супротност вечности. Напротив, гледано из пепине нашег временског ума, време личи на неки тајанствени увод у вечност. Самобитни, вечни Бог је узрок времена, зато се вечност и време на искључују; зато време налази у вечности свој смисао и своју пуноћу. На божански начин, несхватљив за наш ум, Бог је не само пре и после времена већ и у времену, ма да није од времена, нити ичим зависи од њега.

Самобитност Божја неминовно пројављује себе кроз вечно трајање, кроз вечност. Азь есмь алфа и омега, начатокъ и конецъ, глаголетъ Господь, сый (ὁ ὢν), и иже бе (ὁ ἦν), и грядый, вседержитель.[\[24\]](#) Као почетак и крај

свакоме бићу, Бог је почетак и крај сваком трајању, па и трајању самог времена: Азь есмь первый и последній, говори Господ.^[25] По свесавршеној пуноћи бића свог Бог је пре сваког почетна и иза сваког краја. Азь есмь первый и азъ есмь во вѣкѣ, објављује Господ;^[26] преже мене не бысть инь богъ, и по мне не будетъ.^[27] У односу према свему Он је Богъ вечный.^[28] Раскликтане душе псалмопевац Му се обраћа: Господи, преже, даже горамаъ не быти и создатися земли и вселенней, и отъ века до века Ты еси.^[29] Вечност се Божја ничим временским не може ни приближно измерити; наша мерила о времену нису Божја мерила. Зато апостол Петар пише хришћанима: Сіе да не утаится васъ, возлюбленніи, яко единъ день предъ Господомъ яко тысяща летъ, и тысяща летъ яко день единъ.^[30] А псалмопевац говори Богу:

Тысяща летъ предъ очима твоима, Господи, яко день вчерашній, иже мимо иде, и стража ноцная.^[31] Као творац времена, Бог влада временом; Он је — цар векова (βασιλεύς των αιώων).^[32]

Вечност је искључиво својство Божје. „Каква друга црта, пита Тертулијан јеретика Хермогена, више свега припада Богу, ако не вечност? И каква је друга особина вечности ако не — постојати свагда у прошлости и бити у будућности, и, због свога преимућства, не имати никаквог почетка и никаквог краја.”^[33] У правом смислу речи, једино је Бог вечан, јер нема почетка ни краја; а створена бића имају почетак, и могу не имати крај, могу постати бесмртна једино по дару вечнога Бога и Господа. „Вечност је свагдаживот (ἀειζωότης), вели свети Исидор Пелусиот, због чега се овај појам обично приписује једино беспочетном јестеству, у коме је све свагда исто и у истом облику. Појам бесмртности може се приписивати и ономе што је дозвано у биће и не умире, на пр. анђелу, души... А вечност, у сопственом смислу, припада Божанском бићу, због чега се она обично и приписује једино достојној поклоњења Тројици, која не трпи изразе: пре и после, не допушта појмове о првом, другом и трећем, јер је Божанство изнад броја и пре сваког времена.”^[34] На такву садржину појма о вечности указује и свети Василије Велики говорећи: „Када се обазremo на минуле векове па видимо да се живот Божји простира преко сваког почетка, онда Бога називамо нерођеним (ἀγένητον); а кад се пустимо умом у будуће векове, онда Необухватљивог, Безграничног Бесконачног називамо непролазним (ἀφθαρτον).”^[35] А свети Григорије Богослов богословствује: „Када разум посматра Безграничнога у односу према почетку и крају (јер Безгранични — ἀπειρον — се простира преко почетка и краја),... онда Га назива вечним (αἰώνιον). Јер вечност није ни време, ни делић времена, зато што је неизмерна.”^[36] Вечан бићем Бог се не може сместити у нашу категорију времена, нити се може изразити икаквим појмовима ума који дејствује у времену и зависно од времена као категорије мишљења. „Бог је свагда био, јесте, и биће; али је боље рећи да Он свагда јесте (ἐστιν αἰεῖ), јер био и биће означавају деобу нашег времена, својственоу пролазној природи,

а Сый постоји свагда (ὁ δε ὢν ἀεί)... Он је као неко безгранично и бескрајно море суштине (πέλαγος οὐσίας), што се простире преко граница сваке претставе о времену и природи".[37] Погружен у размишљање о вечности Божјој, блажени Августин овако расуђује: „У вечности нема ни прошлости ни будућности, јер што је прошло — престало је да постоји, а што ће бити — још није дошло у постојање. Али вечност је само садашњост; она нема прошлости која још не постоји, нити будућности која већ не постоји...[38] Свака прошлост већ није постојеће, а свака будућност — још није постојеће, слетствено: како прошлост тако и будућност јесу недостатак у бићу. Но у Богу нема никаквих недостатака. Према томе, у Богу нема ни прошлости, ни будућности, већ само садашњост".[39] Али с обзиром на људе, који живе и дејствују у времену и простору, Бог зна и третира њихову прошлост као прошлост, њихову садашњост као садашњост, и њихову будућност као будућност.

г) *Свудаприсутност* (πανταχοῦ παρούσια) је својство Божје, по коме је бескрајни, бесконачни, безгранични, непросторни, необухватљиви Бог сав присутан свуда, свагда, и на сваком месту, на начин непојаман за људски ум. Обухватајући и прожимајући све, Бог се ни на који начин не може никим и ничим обухватити ни прожети. Он је у исти мах у свему и изнад свега: као беспросторан и необухватљив Он је неизмерном величином свога бића изнад свега, трансцендентан свему; а као апсолутна пуноћа бића, Он је присутан у свему, иманентан свему, и самом простору, јер би његово неприсуство у простору означавало непуноћу и неапсолутност његовог бића. Као свудаприсутан Бог на тајанствени начин борави сав свуда и свагда, при чему Га ни простор ни време не могу ограничити, јер је Он, при свој својој свудаприсутности, ипак вазда изнад и изван свакога места и времена.

Своју свудаприсутност посведочава сам Бог преко свог светог пророка, говорећи: Зар сам ја Бог само изблиза а не Бог и издалека? Може ли се ко сакрити на тајно место да га ја не видим? Не испуњавам ли ја небо и земљу?[40] Омолитвљеном душом својом осећајући снажно свудаприсутност Божју, богоглагољиви Давид пева: Камо појду оть духа твоего; и оть лица твоего камо бежу? Аще възду на небо, Ты тамо еси; аще сниду во адъ, тамо еси. Аще же возму криль мои рано и вселюся въ последнихъ моря, и тамо бо рука твоя наставить мя, и удержить мя десница твоя.[41] Када је богомудри Соломон подигао велелепни храм Богу, осетио је да се Необухватљиви не може ничим обухватити, и овако се молио Богу: Гле, небо и небеса над небесима не могу те обухватити, а камо ли овај дом што га сазидах.[42] Својим облагодаћеним срцем живо осећајући присуство Божје свуда и у свему, апостол Павле вели да Бог није далеко ни од једнога од нас, јер у Њему живимо, крећемо се и јесмо[43], и Он је над

свима, и кроза све, и у свима нама (ὁ ἐπὶ πάντων, καὶ διὰ πάντων, καὶ ἐν πάσιν ἡμῖν).[44]

Богооткривено учење о свудаприсутности Божјој посведочено је од светих Отаца и Учитеља Цркве. Тако, Минуције Феликс пише: „Све небеско и земаљско, и све што се налази иза граница овог видљивог света, извесно је Богу и све је пуно његова присуства. Он је свуда; и нама је не само близак него се налази и унутра у нама”.[45] Објашњавајући речи Господње: Еда небо и земљу не Азь наполняю (Јерем. 23, 24), Ориген се служи следећим поређењем да би објаснио начин Божје свудаприсутности: „Као што у телу нема ниједног делића у коме не би присуствовала душа, тако и у свету нема ничег у чему не би присуствовао Бог који све собом испуњава.”[46] А богомудри Атанасије Велики пише: „По доброти и сили својој Бог борави у свему, а по природи својој изван свега.”[47] Побиијајући антропоморфистичке претставе о Богу, свети Кирил Јерусалимски вели: „Бог није ограничен местом већ је творац места; боравећи у свима њима Он није ни једним обухваћен.”[48] А свети Златоуст благовести: Бог све испуњава, свему присуствује, не делимично него у исти мах сав у свему.[49] Свети Григорије Ниски пише: „Божанство се подједнако налази у свему и подједнако прониче сву творевину.”[50] Блажени Августин вели: „Треба замишљати Бога као Онога који све садржи а сам се ни у чему не садржи, као Онога који сав борави свуда без места (sine loco ubique totum)[51]... Бог се не налази негде. Јер што је негде — то се садржи местом, а што се садржи местом — тело је. Бог пак није тело, дакле, Он се не налази негде. Али пошто Он постоји, и постоји не у неком месту, то је боље рећи да је у Њему све него да је Он негде. Ипак у Њему није све на такав начин да би Он сам био место, јер место означава нешто просторно, нешто што извесно тело запрема дужином, или ширином, или висином, а у Богу нема ничег сличног. Отуда, и све постоји у Њему, и Он није место.”[52] Као резимирајући богооткривено учење Цркве о свудаприсутности Божјој, свети Дамаскин пише: „Бог, будући невештаствен и неограничен, не обухвата се местом, јер је Он сам за се место, испуњавајући све, постојећи изнад свега и садржећи све... Треба знати да је Божанство недељиво, зато се потпуно цело налази свуда (ὅλον οὐκ ὡς πανταχοῦ ὄν), а не делимично у извесном месту раздељујући се слично телима, него цело у свему и цело изнад света (ὅλον ἐν πασι, καὶ ὅλον ὑπὲρ το πᾶν).”[53]

Али у Светом Писму се често говори да Бог нарочито борави на небу,[54] у храму,[55] у човеку,[56] или на местима његовог јављања људима.[57] Како се то може помирити са учењем Цркве о свудаприсутности Божјој? По тумачењу светих Отаца, тако се у Светом Писму говори о извесним местима, у којима је Бог нарочито присутан, с обзиром на морални значај који им људи придају по вољи Божјој, и с обзиром на чистоту душе људске и њену пријемљивост за оно што је Божје. О томе свети Дамаскин пише: „Бог, не мешајући се ни с чим, прожима све

и свему даје своје силе према достојности и пријемљивости свакога, тј. према физичкој и моралној чистоти. Јер невештаствено је чистије од вештаственог, и добродетељно од спојеног са злом. Дакле, местом се Божјим назива оно што највише учествује у његовом дејствовању и благодати. Отуда је небо његов престо, јер су тамо Анђели који творе вољу његову и славе Га непрестано, што и сачињава његов покој; а земља је подножје ногама његовим (Ис. 66, 1), јер Он на њој у телу сь човеки поживе (Варух 3, 38). Ногом, пак, Божјом названо је свето тело његово. Местом Божјим се назива и црква, јер је издвајамо као неко свештено место за слављење Бога, у коме и молитве узносимо Њему. Исто тако и друга места у којима нам је очигледно Божје дејствовање називају се Божјим местима."[\[58\]](#)

Али све ове аналогije о начину свудаприсутности Божје ни приближно не казују тачно како то Бог бива свуда присутан. Најбоље је у овом погледу стати уз светог Златоуста који говори: „Да је Бог свуда — то знамо, али како — то не разумемо."[\[59\]](#)

д) *Духовност* (*πνευματικότης*) је својство Божје које карактерише Бога као духовно биће у најчистијем и најсавршенијем смислу. Пошто вештаство увек значи извесно ограничење, то у Богу одсуствује свака вештаственост, и Он као безгранично, вечно и апсолутно биће мора располагати најпотпунијом и најсавршенијом духовношћу. „Назовет ли Божанство телом, вели свети Григорије Богослов, како ћеш Га онда назвати безграничним, бесконачним, невидљивим? Зар су тела таква? Ако пак природа тела није таква, онда, назвавши Бога телом, не одбацујеш ли заједно са тим и то да је Он безграничан, и бесконачан, и невидљив?"[\[60\]](#) Но између духовности људске душе и духовности бића Божјег постоји неизмерна разлика. Духовност боголике душе људске је предалеки одблесак свесавршене духовности бића Божјег. Дух Божји и особине његове ваља замишљати неизмерно савршенијима од ограниченог и сазданог духа људског, „који је мислено обличје Божје”.[\[61\]](#) Исто тако, Бог као духовно биће неупоредљиво је савршенији од духовних бића, Анђела: јер је Он безграничан, а они ограничени; Он — вечан, а они бесмртни, тј. Бог је вечан и с обзиром на прошлост и с обзиром на будућност, а Анђели су вечни само с обзиром на будућност, и то по дару вечнога Бога и Господа.

Само се облагодаћени ум људски, ослобођен потпуно чулних, грубих, вештаствених претстава о Богу, може у већој мери уздићи до схватања чисте бестелесности Божје. А помрачени, огрубели, искварени грехом ум, није у стању да се много уздигне изнад чулних претстава и схвати Бога као чисто духовно биће, већ Му најчешће приписује свакојаку вештаственост, па чак и најгрубљу. О томе Апостол говори: људи искваренога ума

претварају славу нетленнаго Бога въ подобіе образа тленна человека и птиць и четвороногъ и гадъ.[62]

Духовност бића Божјег је једна од основних богооткривених истина Старог и Новог Завета. По учењу Старог Завета, Бог је потпуно духовно биће, које се не може упоредити ни с ким и ни с чим у свету сазданих бића,[63] због чега је нејодлучније забрањено приписивати Богу ма какву вештаственост.[64] Зато што је бићем апсолутно духован, Бог и може бити, и мора бити, и јесте: свудаприсутан, безграничан, необухватљив, несместив,[65] вечан,[66] неизменљив.[67] Осим тога, Богу се приписују својства савршене светости, савршене свемоћи, савршене правде, савршене доброте, што све посведочава савршену духовност природе Онога који је Бог духовъ и всякія плоти.[68]

У старозаветном Откривењу налазе се и неке привидно антропоморфистичке претставе о Богу. У њему се често помиње Божје лице, руке, очи, уста, ноге и други органи тела, којима се приписују и одговарајуће психофизичке функције.[69] Али то долази отуда што се старозаветно Откривење, с једне стране, прилагођава старозаветном човеку, недовољно духовном да би могао схватити Бога као чисту духовност, а с друге — што људи о Богу суде аналогно својој психофизичкој структури. При свему томе то није стварни антропоморфизам већ привидни; то је антропоморфизам речи, израза, а не — идеја, садржине, јер се Бог у Старом Завету уопште претставља као биће неизмерно више од сваког тела и вештаствености,[70] због чега се најстрожије забрањује прављење кумира и видљивих изображења Божијих.[71]

У Новом Завету царује истина о апсолутној духовности бића Божјег. Сам Спаситељ јасно и разговетно учи: Бог је дух (Πνεύμα ὁ Θεός).[72] Оповргавајући незнабожачке грубе, чулне претставе о Богу, апостол Павле вели: Не должны есмы непщевати подобно быти Божество злату, или сребру, или каменю художну начертану, и смышлешю чловучу.[73] А хришћане учида је Бог апсолутна духовност: Господъ же Духъ есть; и идеже Духъ Господень, ту свобода.[74] Пошто је Бог свесавршени, апсолутни, вечни дух, то је Он и Отац духова (ὁ Πατήρ τῶν πνευμάτων).[75] Као самобитни и безгрешни дух, Бог је невидљив,[76] непролазан (ἀφθαρτος),[77] једини бесмртан.[78] Њему као свесавршеном духу припада вечна мудрост и знање,[79] савршена и свемоћна воља,[80] безгранична и преизобилна љубав,[81] и друга слична својства.

Богооткривену истину о духовности бића Божјег Црква је увек ревностно чувала и неотступно исповедала. Бранећи догму Откривења о апсолутној духовности бића Божјег и оповргавајући антропоморфистичке претставе гностика о Богу, свети Иринеј пише: Бог „Отац свију веома је далек од наклоности и страсти (affectionibus et passionibus) које бивају у људи; Он је прост и несложен..., пошто је сав-дух (totus spiritus), сав-мисао,

сав-осећање, сав разум, сав-око, сав-светлост, и сав-извор свих блага".^[82] Говорећи о савршеној и пречистој духовности бића Божјег Ориген вели: „Бог није некакво тело или нешто што постоји у телу, него је Он проста и мислена природа, која не допушта никакву сложеност... и јест у сваком погледу јединица (μονάς), или, боље рећи, јединство (ένας), јесте ум и извор, у коме је почетак сваке мислене природе и свакога ума".^[83]

У четвртом веку формирао се груби антропоморфизам, чији је најизразитији претставник био монах Авдије, због чега су антропоморфисти прозвани авдијанцима. Они су учили да Бога треба замишљати у свему подобним човеку, не искључујући ни тело са његовим органима. По блаженом Теодориту, Авдије је говорио да је Бог човеколик (άνθρωπόμορφος), и приписивао му телесне делове,^[84] те тиме и у погледу тела изједначио Бога са човеком. А свети Епифаније бележи да је Авдије учио, да се лик Божји у човеку налази не само у духовности него и у телесности човековој.^[85]

Против Авдијеве јереси свети Оци су истављали божанско учење Откривења, по коме се боголикоост односи на душу човекову, а не и на тело.^[86] А привидно антропоморфистичке изразе у Светом Писму, којима се Богу приписују извесни телесни органи и одговарајуће психофизичке функције, треба разумети у преносном, духовном, симболичком смислу, јер су они употребљени да би Божанство, које је апсолутни дух, било схватљивије за људе као психофизичка бића. „Пошто у Божанском Писму, вели свети Дамаскин, налазимо веома многе ствари симболички (συμβολικώς) речене о Богу на телесан начин, то треба знати да је нама људима, обученима у ово грубо тело, немогуће друкчије разумети или говорити о божанским, узвишеним и невештаственим дејствима Божанства сем помоћу слика, фигура и симбола, које ми употребљавамо. Дакле, све што је о Богу речено на телесан начин, речено је симболички и садржи веома узвишени смисао, јер је Божанство просто и неуобличљиво (άσχημάτιστον)".^[87] По светом Григорију Богослову, места Светога Писма, у којима се на антропоморфистички начин говори о Богу, треба разумети не буквално већ у преносном смислу. „По Светом Писму, вели свети Отац, Бог спава (Пс. 43, 24), буди се (Дан. 9,14), гневи се (5 Мојс. 11, 17), хода, и има Херувиме као свој престо (Ис. 37, 16). Али, зар је Бог икада био подвргнут немоћима? када си чуо да је Бог — тело? Очигледно је да се ту замишља нешто чега у ствари нема. Јер, саобразно нашим појмовима, ми смо и Божје назвали именима, узетим од нас самих. Када Бог, из разлога само Њему познатим, обуставља своје старање, и изгледа да не брине о нама, то за нас значи да Он спава... Када пак одједном почне да нас засипа добром, то значи да се пробудио... Он кажњава, а ми велимо: гневи се... Он дејствује час овде час онде, а по нашем схватању: Он хода. Брзину у кретању ми смо назвали летењем... давање и примање — руком. Тако исто сваку другу

Божју силу и свако друго Божје дејство ми изображавамо нечим позајмљеним од телеснога".[\[88\]](#)

По светотачком тумачењу, у Светом Писму под очима Божјим, веђама и гледањем треба разумети његово свевиђење и свезнање; под ушима и слухом — његово благовољење и примање наших молитава; под устима и говором — објављење воље његове; под јелом и пићем — наше стремљење ка његовој вољи; под лицем — његово откривење и објављивање себе преко дејстава; под рукама — његову делатну силу; под ногама и ходом — његов долазак и јављање; под заклетвом — неизменљивост његове одлуке; под гневом и јарошћу — његову мржњу и одвратност према злу; под заборавом, спавањем и дремањем — његово одлагање одмазде непријатељима и одуговлачење са обичном помоћи пријатељима.[\[89\]](#) „Кратко рећи: све речено о Богу на телесан начин (σωματικώς), има неки прикривени смисао, учећи нас помоћу онога што је наше ономе што је изнад нас; из овога се изузима оно што се говори о телесном доласку Бога Речи, јер Он ради нашег спасења прими целог човека, тј. душу разумну и тело, својства (ἰδιώματα) људске природе и природне, непорочне страсти".[\[90\]](#)

Чувајући огњеном благодатном ревношћу ово богооткривено учење Светог Писма и Светог Предања о апсолутној духовности бића Божјег, Црква је осудила и анатемисала антропоморфистичку јерес: „Глаголющимъ Бога не быти духу но плоть, анавема".[\[91\]](#)

НАПОМЕНЕ:

[\[1\]](#) 2 Мојс. 3, 13. 14. 15; ср. 6, 3; Апок. 1, 4, 8.

[\[2\]](#) Orat. 30, 18; P. gr. t. 36, col. 125 C. 128 A. На питање: зашто је Бог дао себи име заједничко са бићем, блажени Јероним одговара: „То је стога што, док је све остало добило своје биће од Божијег добротинства, Бог који свагда постоји, нема почетка изван себе него је сам себи почетак, а пошто је сам узрок свога постојања, не може се мислити да своје биће има од нечег спољашњег"(Comment. in epist. ad Ephes. lib. II, c 3; P. lat. t. 26, col. 488 и 489).

- [3] De fid. I, 9; col. 836 A.
- [4] Д. А. 17, 25; ср. Пс 32, 6; 49, 10-12; 20, 5; 26, 1; Ис. 42, 5; Јов. 12, 10.
- [5] Д.А. 17, 28.
- [6] Рм. 11, 36; "Οτι ἐξ αὐτοῦ και δι αὐτοῦ και εις αὐτου τα πάντα.
- [7] Јн. 5, 26; ср. Пс. 35, 10.
- [8] Contra gent. 28; P. gr. t. 25, col. 56 B.
- [9] De fid. I, 8, col. 808 C. D.
- [10] Св. Златоуст, De stat. hom. X, 4.
- [11] Мал. 3,6; ср. 4. Мојс. 23,19; 1 Цар. 15, 29
- [12] Ср. Јевр. 6, 17; Пс. 32, 11; Ис. 46, 4; Прич. Сол. 19, 2.
- [13] Јак. 1. 17; ср. Ис. 46, 10.
- [14] Пс. 101, 25-27; ср. Јевр. 1, 10-12; Ис. 51, 6; Мт. 24, 35; Јевр. 13, 8.
- [15] Бл. Августин. De Trinit. V, 4, 5.
- [16] De fid, I, 8; col. 812 B - 813 C.
- [17] ibid. I, 8; col. 816 C - 817 B, 324 AB.
- [18] Св. Григорије Ниски о томе пише: Бог „у односу према свакој врстипромене има својство неизменљивости, и Он ју је пројављивао не само у једноизвесно време него је увек био такав: и до времена домостроја спасења, и за време самог домостроја, и после тога; у своје неизменљивом и непроменљивом јестеству Он није, за време своје делатности за нас, ништа изменив у нешто што не одговара овој јестеству. Јер нераспадљивост и неизменљивост по природисвагда остаје иста и не мења се заједно са нижом природом када се по домостроју спасења сједињује са овом, слично сунцу које, бацајући зрак у таму, не помрачава светлост зрака већ помоћу зрака претвара таму у светлост. Тако се и светлост истинита, засијавши у тами нашој, није помрачила тамом већ је собом осветлила мрак... И као што се Божанство, будући у распаљивом телу, није подвргло распаљивости, тако исто Оно није постало друкчије и није се изменило лечећи изменљивост душе наше... Ми објављујемо и

сведочимо да је Христос, Божја сила и Божја премудрост, увек неизмешив, увек нераспадљив"(Писмо 3, стр. 465, 466 и 470, Творенія св. Григ. Нискаго, т. VIII, Москва 1871).

[19] De civit. Dei, XI, 4. 2.

[20] Д. А. 15, 18; а у пророка Данила читамо: Бог „сведый вся прежде бытія ихъ" (Дан. 13, 42).

[21] Defid. 1, 8; col. 812 BC.

[22] ср. Апок. 1, 4.

[23] ср. Апок. 10, 6.

[24] Апок. 1, 8; ср. 22, 13.

[25] Апок. 1, 17; ср. 2. 8; 22, 13.

[26] Ис. 48, 12; ср. 41, 4; 44, 6.

[27] Ис. 43, 10.

[28] Ис. 40, 28.

[29] Пс. 89, 1. 2; ср. Ис. 43, 13.

[30] 2 Петр. 3, 8.

[31] Пс. 89, 5.

[32] Тм. 1, 17; ср. Дан. 7, 14.

[33] Advers. Hermog. c. 4.

[34] Epist. 149, lib. III.

[35] Advers. Eunom. I, 7.

[36] Orat. 38, 8; P. gr. t. 36, col. 320 A.

[37] Orat. 45, 3; t. 36, col. 625 C.

[38] De vera relig. c 40.

[39] De divers. 83. quaest. 17.

[40] Јерем. 23, 23-24; ср. Јов. 34, 21; Прем. Сол. 1, 7; Сирах. 23, 27; 17, 16.

[41] Пс. 138, 7-10; ср. 5 Мојс. 4, 39; Ис. Нав. 2, 11; Амос 9, 2.

[42] 3 Цар. 8, 27; ср. 2 Днев. 6, 18; Ис. 66, 1; Д. А. 7, 49.

[43] Д. А. 17, 27-28.

[44] Еф. 4, 6; ср. Јн. 4, 21-23.

[45] Octav. n. 32.

[46] Select. in Jerem. c. 23. v. 24. [47] De decr. Nicaen. synod. II; P. gr. t.
25, col. 433 D; ср. ibid. 22, col.

453 D.

[48] Catech. VI, 8.

[49] In Psalm. 138, 2: πάντα πληροίς, πάσι πάρει, οὐ κατὰ μέρος ἀλλ'
ὁμοῦπάσιν δλος.

[50] De professione christian.

[51] De Trinit. V, 1, 2.

[52] De divers. 83. quaest. 20.

[53] De fid. 1, 13; col. 852 A. C; ср. св. Иларије, De Trinit. II, 6.

[54] Пс. 113, 24; 5 Мојс. 10, 14; Ис. 66, 1; Д. А. 7, 49.

[55] 3 Цар. 9, 3; ср. 5 Мојс. 12, 11; 4 Цар. 21, 4; 2 Днев. 33, 4; Јерем. 32,
34.

[56] 2 Кор. 6, 16; 3 Мојс. 26, 13; 1 Кор. 3, 16; Јн. 14, 23; Апок. 3, 20.

[57] 1 Мојс. 28, 19-22; 35, 7; 22, 14.

[58] De fid. 1, 13; col. 852 B.

[59] In Hebr. hom. II, 1.

[60] Orat. 28, 7; P. gr. t. 36, col. 33 B.

[61] Ориген, De princip. I, 1, 7; ср. св. Теофил. Ad Autolic. I, 3.

[62] Рм. 1, 21. 23. 29.

[63] Ис. 40, 18; ср. Д. А. 17, 29.

[64] 2 Мојс. 20, 45; 3 Мојс. 26, 1; 5 Мојс. 5, 8; Пс. 96, 7. [65] 3 Цар. 8, 27; 2

Днев. 6, 18; Ис. 66, 1; Јерем. 23, 24; Пс. 138, 79; Јов.

34,21; Амос. 9, 2.

[66] 5 Мојс. 32, 40; Јерем. 10, 10; Ис. 40, 28.

[67] Пс. 101, 26-28.

[68] 4 Мојс. 16, 22; ср. Јевр. 12, 9; Јов. 12. 10; Зах. 12, 1.

[69] 1 Мојс. 4, 16; 2 Мојс. 1, 15; Ис. 25, 11; Јерем. 3, 15; Пс. 32, 6; 98, 5; 43,3. 4; 16, 6.

[70] Јов. 10, 45; 1 Цар. 16, 7; Пс. 120, 4; Ис. 40, 28.

[71] 2 Мојс. 20, 4 5; 5 Мојс. 8, 9.

[72] Јн. 4, 24.

[73] Д. А. 17, 29; ср. Ис. 40, 18-20.

[74] 2 Кор. 3, 17.

[75] Јевр. 12, 9.

[76] Кол. 1, 15; 1 Тм. 1, 17.

[77] Рм. 1, 23; 1 Тм. 1, 17.

[78] 1 Тм. 6, 16.

[79] Рм. 11, 33; Мт. 11,27.

[80] Еф. 1, 11; Јн. 6, 38.

[81] Еф. 2, 4; Рм. 2, 4.

[82] *Contra haer.* II, 13, 3.

[83] *De princip.* I, 1, 6.

[84] *Haeres. fabul.* IV, 10.

[85] *Haeres.* 70.

[86] Св. Григорије Ниски, *De homin. orific.* с. 4; св. Златоуст, *In Genes. hom.* 8, 3; блаж. Теодорит, *Hist. eccl.* IV, 9; бл. Августин, *De Trinit.* XII, 7 и др.

[87] *De fid.* I, 11; col. 841 AB; ср. Климент Алекс. *Strom.* V, 11; Ориген, *De princip.* I, 1 и 2; св. Василије Вел. *Advers. Eunom.* I, 14.

[88] *Orat.* 31, 22; t. 36, col. 157 AC; ср. св. Кирил Алекс. *Advers. Julian lib.* V, Блаж. Августин, *De civit. Dei*, XII, 23; XVI, 5.

[89] Св. Дамаскин, *De fid.* I. 11; col. 841 B — 844 B; ср. Ориген, *De princip.* I, 9.

[90] Св. Дамаскин, *ibid.*

[91] Чинъ правослаыя (који се чита у Недељу Православља).

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ I

ДЕО ПРВИ - ОДЕЉАК ПРВИ
Бог у суштини

18. Ум Божји

Као самобитни, вечити и апсолутни дух, Бог поседује свесавршени, вечити ум. У Божјем уму све је безгранично и бескрајно. Ту нема границе између бити и знати. Његово је знање у сваком погледу свезнање. Нема мере ни његовој природи ни његовом знању. Стога Свето Откривење учи да знању Божјем нема мере,[\[1\]](#) Бог је — Господ знања.[\[2\]](#) Савршено знање и савршена мудрост су на тајанствен начин једно у Богу; у Њему је дубина мудрости и знања.[\[3\]](#) Нема сумње да Божје знање није резултат спољних утисака, прерађених затим у уму мисленом делатношћу. Бог зна на начин несхватљив за наш ум. То Свето Откривење потврђује говорећи: Ко позна ум Господњи (τίς ἐγνώ τον Κυρίου)?[\[4\]](#)

Својства ума Божјег

а) *Свезнање* (παγκύνωσις) је својство ума Божјег, којим Бог на најсавршенији и најпотпунији начин зна и себе и све остало. Непосредни предмет Божјег сазнања јесте биће и својства самога Бога. У Богу као бићу самобитном, вечном и неизмешљивом, савршено самосазнање и свезнање је непосредни, вечни акт. Самосазнање човеково, као тајанствена суштина боголике душе његове, у сравњењу са Божјим самосазнањем није друго до бескрајно далеки одблесак, који никако не може да проникне у суштину Божјег самосазнања, које је за сваки створени ум ограђено неприступном светлошћу.[\[5\]](#) На то указује сам Спаситељ говорећи: Никтоже знаеъ Сына токмо Отець, ни Отца кто знаеъ токмо Сынъ.[\[6\]](#) Погружен у божанске тајне, Апостол благовести: Кто бо вестъ отъ человекъ, яже въ человеце, точно духъ человека, живушій въ немъ? Такожде и Божія никтоже вестъ, точію Духъ Божій.[\[7\]](#) Ма с које стране човек посматрао ум Божји и његова својства, он се мора придружити светом Иринеју, и са њим рећи: Бог је сав-ум, сав-разум, сав-дух делатни, сав-светлост.[\[8\]](#)

У односу према твари Божје знање се јавља као свезнање: Нема твари Њему непознате, него је све голо и откривено пред очима његовим.[\[9\]](#) Очи су Господње на сваком месту гледајући зле и добре.[\[10\]](#) Богу су позната одувек сва дела његова;[\[11\]](#) Он надгледа све што јо под небом, знајући шта је на земљи, све што створи.[\[12\]](#) Бог је већи од срца нашег и зна све (γινώσκει πάντα).[\[13\]](#)

Знајући све ствари савршено и непосредно, да ли Бог својим свезнањем, које се с обзиром на будућност јавља као предзнање (πρόγνωσις), на неки начин умањује, стешњава, предодређује слободу твари у њеној делатности и самоопредељењу? Иако унапред зна све мисли, сва осећања, сва дела људска,[\[14\]](#) Бог ипак тиме не умањује, нити стешњава, нити предодређује мисли, осећања, дела људска, јер је сама слобода дар Божји човеку, чија неприкосновеност чини човека човеком, тј. боголиким

бићем. Поред тога, предвиђајући дела људска, Бог у исто време предвиђа и слободу људску као узрочника и извршиоца тих дела. Унапред знајући све мисли људске, и осећања, и дела, Бог их зна као слободне мисли, као слободна осећања, као слободна дела, а не као неопходна.^[15] У ствари, Божје предзнање је знање и гледање свих мисли људских, и осећања, и дела, у стању њиховог збивања, јер за Бога не постоји ни прошлост ни будућност већ је све садашњост. Као што наше посматрање извесних предмета ван нас не условљава собом њихово постојање, тако и предзнање Боје не условљава собом слободна дела људска, јер их Бог предвиди и зна онаквима, каквима их замишљају и остварују сами људи у слободи својој.

Свети Дамаскин расуђује: „Предзнање Божје (ή προγνωσις τοῦ Θεοῦ) је истинито и непроменљиво, али оно ни у ком случају није узрок онога што ће се десити, него Бог унапред зна (προγινώσκει) да ћемо ми учинити ово или оно. Он унапред зна многе ствари које Њему нису по вољи, али није стога Он њихов узрок. Као што лекар није узрок болести када унапред распозна (προέγνων) да ће се неко разболети, већ је обољење последица неког другог узрока који изазива болест, а предзнање (ή πρόγνωσις) лекарево је ствар његове вештине, — тако и Бог није узрок онога што ћемо ми учинити, већ наша слободна воља.“^[16] По блаженом Августину, Бог унапред зна сав низ узрока свих збивања у свету, али у том низу воља наша заузима важно место. Она има у себи онолико силе колико јој је Бог допустио да има, предвидевши унапред њену будућу силу и будућу делатност; и када она пројављује ту своју силу, она то чини као потпуно слободно биће, као поседник те силе. Човек грешити не зато што је Бог предвидео да ће он грешити, нити грешити по некој неопходности (fatum) или случајности (fortuna), већ што сам хоће; а Бог, предвиђајући то, показује да не може бити обманут. Ко не жели грешити, тај не грешити, што је Бог такође предвидео, знајући да он неће зажелети да грешити.^[17]

б) *Премудрост* (πανσοφία) је својство ума Божјег које се пројављује у најцелисходнијем стварању света, промишљању о свету, и спасењу света. У тајанственој суштини својој премудрост Божја је једно са свезнањем Божјим. Стога се у Светом Откривењу и говори: У Него премудрост и сила, у Тога совет и разум.^[18] Самобитна, вечна, неизмењива по себи као и само биће Божје, премудрост Божја се пројављује у делима и дејствима Божјим. Богонадахнути псалмопевац дивити се мудрости свега Божјег: Јако возвеличишася дела твоя, Господи, вся премудростию сотворишь еси.^[19] Највиша и најмања створења сведоче о неизреченој премудрости Божјој. „Дивити се Господу, саветује свети Златоуст, не само што је створио сунце и небо него што је створио мртва: та животињица, и ако мајушна, претставља собом велики доказ премудрости Божје“. ^[20] Осим васељене као творевине Божје премудрост Божју посведочавају још и начин Божјег промишљања о

свету као и план и средства за спасење света. Они садрже у себи премудрост Божју у тајности сакривену.[\[21\]](#) Дивећи се томе, свети Апостол узвикује: О, глубина богатства и премудрости и разума Божія! яко неиспытани судове Его и неизследовани путіе Его.[\[22\]](#) Због тако неисказане, безграничне и вечне мудрости, Откривење и назива Бога јединим премудрим,[\[23\]](#) и премудрошћу.[\[24\]](#)

НАПОМЕНЕ:

[\[1\]](#) Пс. 146, 5.

[\[2\]](#) 1 Цар. 2, 3.

[\[3\]](#) Рм. 11, 33; ср. Ис. 11, 2.

[\[4\]](#) Рм. 11, 34; 1 Кор. 2, 16; Ис. 40, 13; ср. Прем Сол. 9, 13; Сирах. 1, 5.

[\[5\]](#) ср. 1 Тм. 6, 16.

[\[6\]](#) Мт. 11, 27; ср. Јн. 6,46.

[\[7\]](#) 1 Кор. 2, И; ср. Рм. 11, 33; Јов. 36, 23.

[\[8\]](#) Contra haer. II, 28, 4. [\[9\]](#) Јевр. 4,13; ср. Јерем. 23, 24; Јов. 34,21; Пс. 138, 79; Дан. 13,42; Ис. 46,10.

[\[10\]](#) Прич. Сол. 15, 3; ср. Пс. 138, 16; Сирах. 23, 27-29. [\[11\]](#) Д. А. 15, 18; Прем. Сол. 23, 29. У јутарњим молитвама православни се обраћа Господу... сокровенная человекъ яве предведый. (Молитвы утренняя, молитва пятая)

[\[12\]](#) Јов. 28, 24; ср. Пс. 146, 4; 49, 11; 32, 14-15.

[\[13\]](#) 1 Јн. 3, 20; ср. Мт. 9, 4; Мк. 2, 8; Лк. 5, 22; 1 Кор. 4, 5.

[\[14\]](#) ср. Пс. 138, 24; 118, 168; 37, 10; Мт. 6, 6; Дан. 13, 2.

[15] ср. Блаж. Августин, De liber. arbitr. III, 4.

[16] Dial. contra manich. 79; P. gr. t. 94, col. 1577 b; sr. De fid. II. 30, col. 972 A; Ориген, De princip. III, 1; св. Амвросије, De fide I, 7.

[17] De civit. Dei V, 9, 4; V, 10, 2.

[18] Јов. 12, 13; ср. Прич. Сол. 2, 6; Дан. 2, 21.

[19] Пс. 103, 24; ср. 91, 6; Прич. Сол. 3, 19; Јерем. 10, 12.

[20] De stat. hom. XII, 2.

[21] 1 Кор. 2, 7.

[22] Рм. 11, 33; ср. Јов. 9, 10; 5, 9; 36, 23.

[23] 1 Тм. 1, 17; ср. Прем. Сол. 7, 15.

[24] 1 Кор. 1, 24; ср. Кол. 2, 3.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ I

ДЕО ПРВИ - ОДЕЉАК ПРВИ
Бог у суштини

19. Воља Божја

Самобитни, вечни Бог има самобитну, премудру вољу, у којој је све савршено, све апсолутно, све неизмешљиво. Природом својом и пројавама својим воља Божја неизмерно премаша моћи нашег разумевања. У тајанственој суштини својој она је у исто време и остварено хтење.^[1] Али на који је начин воља Божја у исти мах и остварено Божје хтење, то ум људски постићи не може: Кто бо отъ человекъ познаеть советъ (βουλήν) Божій;

или кто помыслить, что хотеть Богъ?[2] Као свесавршено и једино самобитно биће, Бог нема предмет свога хтења ван себе. Имајући у апсолутној пуноћи сва савршенства, Бог је као такав сам предмет своје воље и хтења. Ван Њега и нема добра, нити га може бити. Зато нас Спаситељ учи да се једино покоравамо свесавршеној и једино апсолутно доброј вољи Оца нашега небеског. Отче нашъ,... да будет воля твоя, яко на небеси, и на земли.[3] Њој се као таквој повињавао и сам Спаситељ, што сведочи његова гетсиманска молитва: Отче, аще волиши мимонести чашу сш отъ мене; обаче не моя воля, но твоя да будетъ.[4] У свој разноврсној делатности својој: у стварању света, у промишљању о свету, у спасењу света, Бог дејствује по савету воље своје (κατά την βουλήν του θελήματος αυτού).[5] Тајну воље своје (το μυστήριον του θελήματος αϊτού)[6] Бог нам је открио у Богочовечанској личности Господа нашег Исуса Христа. А тајна је његове пресвете воље: спасти људе од греха и зла кроз Исуса Христа.[7] Желећи спасење свету, Бог му жели највише добро и победу над оним што није Божје, а то је — грех, зло и смрт. „Јер Богу није по вољи оно, што Он сам није створио”. [8] Желећи спасење човеку, Бог тиме не уништава слободу човекову, јер му Он само предлаже спасење а не намеће. Када би силом наметао човеку спасење, у том би случају Бог сам противречио себи, тј. Он би као Спаситељ противречио себи као Творцу, јер је створио човека са слободном вољом, да се сам слободно опредељује за добро и за зло.[9]

Својства воље Божје

а) *Слобода* (αὐτεξοῦσιον) воље Божје је својство које показује да се Бог у свему опредељује силом своје свесавршене, самобитне, вечне, премудре, неизмешљиве природе. Како бићем тако и вољом својом Бог је апсолутно независан од свега спољашњег. Воља Божја дејствује по апсолутном самоопредељењу, пошто Бог не зависи ни од кога и ни од чега спољашњег. Али та апсолутна слобода увек дејствује у савршеној сагласности са свима осталим својствима Божјим.

Главна одлика духа Божјег јесте слобода: Господъ же Духъ есть; а идеже Духъ Господень, ту свободаю[10] Дух Господњи раздељује духовне дарове властію коемуждно якоже хоцетъ.[11] У стварању света пројавила се савршена слобода воље Божје: Вся, елика восхоти Господъ, сотвори на небеси и на земли, въ моряхъ и во всехъ безднахъ.[12] Не само пак у стварању света већ и у промишљању о свету, и у спасењу света пројављује се слобода свесавршене воље Божје, која се у свему опредељује својом вечном добротом и светошћу.[13] Једном речју: Бог све чини по савету воље своје.[14]

Божанска истина Светог Писма о слободи воље Божје посведочена је светим Предањем, нарочито кроз оне свете Оце који су сузбијали заблуду многобожачких философа и неких јеретика, који су проповедали да је Бог потчињен судбини и да је по неопходности створио свет. Свети Оци су доказивали истину Светог Откривења, по којој Бог не подлеже никаквој неопходности, већ се, као биће апсолутно добро и апсолутно слободно, опредељује по својој вечној и премудрој вољи. Тако, по светом Иринеју, Бог кад нешто има у мисли Он то истовремено има и у хтењу, пошто је сав — мисао (ὁλος έννοια), сав — воља (δλος үέλημα).[15] А по светом Григорију Ниском, ум и воља Божја су тако нераздвојно и унутрашње сједињени, да се између њих не може замислити никакав временски размак; они увек дејствују заједно, истовремено, сагласно.[16]

Као биће савршено и апсолутно добро Бог не може ни штети, ни бирати, ни чинити ишта друго осим добра. Воља Божја, зато што је по природи својој највише добро, и то добро — неизмешљиво, вечно, савршено, не може се у своме добру мењати, ни усавршавати, ни опадати.[17] Свети Дамаскин показује да одсуство својства избора у вољи Божјој није знак одсуства саме воље, већ знак одсуства оне ограничености која је својствена вољи коначној, ограниченој. Јер избор увек претпоставља неку врсту саветовања, што је знак незнања и ограничености, а Бог зна све простим, савршеним знањем. Он не бира, јер има апсолутно знање о свему.[18]

б) *Свемогућство* (παντοδυναμία) је својство Божје којим Бог остварује све што је угодно његовој пресветој, предоброј и премудрој вољи. Свемогућство је Божје у апсолутној хармонији са свима осталим својствима Божјим, и дејствује из њих, кроз њих, и са њима, а никако без њих или против њих. Отуда Бог чини све што може штети својом савршено светом, савршено добром, савршено праведном, савршено мудром, савршено неизмешљивом природом. Он не може штети нешто, што би било у супротности са његовим вечним бићем и неизмешљивим својствима. „Сведржитељство и свемогућство Божје опредељују се његовим сопственим хтењем и опредељењем; и отуда Он производи не све што може, већ само оно чини, и може чинити, што хоће".[19] Бог може чинити што хоће, али има ствари које не чини а може их чинити. На пример, Он би могао уништити свет, али Он то неће да чини. Блажени Августин вели: „Много може Бог, а неће; ништа пак неће што не може".[20]

Свемогућство Божје посведочавају сва она места Светога Писма, која говоре о Богу као Творцу, као Промислитељу, као Сведржитељу, као Спаситељу. Бог је — Бог сила,[21] Господ сила[22]; Он је — једини силни (μόνος δυνάστης).[23] О свемогућству Божјем говори и Спаситељева молитва у Гетсиманији: Оче, све је могуће теби.[24] У божанском

домостроју спасења свемогући Бог чини могућим и оно што људима изгледа немогуће; то сведоче Спасове речи: У Бога је све могуће (πάντα δυνατά)[25]. Многострадални Јов говори Богу: Вемъ, јако вся можеши, невозможно же тебе ничтоже.[26] Благовесник Гаврил архистратиг објављује Светој Деви: Не изнеможећ у Бога всякъ глаголь.[27] Моћ и свемоћ Божја пројављују се нарочито у тренутном стварању света: Той рече и — быша: той повеле и — создашася.[28]

Приговор: Бог није свемогућ зато што не може грешити и што не може умрети[29], у ствари је софистички силогизам. Свети Епифаније богомудро расуђује када вели: Бог може чинити све што зажели, али чини само оно што је сагласно са Божанством.[30] Свети Климент пак пише: „За Бога нема ничег немогућег осим лажи”.[31] Блажени Августин богословствује: „Када говоримо да Бог не може умрети, ни обмањивати, тиме се не умањује његова моћ. Напротив, његова би моћ постала мања, кад би ово немогуће постало за Њега могуће. Зато управо Он и јесте свемоћан што не може умрети, ни обмањивати се. Јер свемогућему ваља да је својствено како учинити оно што хоће, тако и не покушавати оно што неће, и што би учинило, кад би се десило с њим, да не буде свемоћан”.[32]

б) *Светост* (ἀγιότης) је својство Божје које показује да се воља Божја у свему руководи апсолутним добром, да је њено перманентно стање — потпуно јединство са добром у коме царује савршена чистота и одсуствује свако зло. Савршена светост је одлика свега Божјег. У Богу су и светост и слобода безгранични и неизмешљиви, зато Он не може грешити ни постати несвет. Његова је воља хармонична у свима својим својствима и дејствима; у њој је немогућ сукоб, или противречност, или немоћ.

Свето Откривење изобилује доказима о свесавршеној и неизменљивој светости Божјој. Тако сам Господ говори: Азъ есмь Господъ Богъ вашъ, и да освятитесь и будете святи, јако святъ есмь Азъ.[33] Неисказана светост Божја побуђује небеске Силе да непрестано славослове Господа. У свом чудесном виђењу пророк Исаија види Господа на престолу превисоком, а наоколо Серафиме где кличу: Святъ, Святъ, Святъ Господъ Саваотъ.[34] Величајући Бога псалмопевац говори: Святъ Господъ Богъ нашъ.[35] Апсолутно свет у себи и по себи Бог пројављује светост у свима својим односима према свету: свет је закон његов,[36] свето је место где се Он јавља,[37] свет је пут његов,[38] света је вера његова,[39] света је Црква његова,[40] свете су слуге његове,[41] свет је у свима делима својим.[42]

Божја свесавршена светост пројављује се у свету као апсолутна доброта (ἀγαθότης). Сам Спаситељ одлучно изјављује: Нико није добар (ἀγαθός) осим једнога Бога.[43] Доброта људска, упоређена са Божјом, не може се назвати добротом; а и кад се назива добротом, назива се уколико долази

људима као дар од једине апсолутне доброте — Бога.^[44] Пошто је апсолутно свет и апсолутно добар, то Бог не може ни чинити зло ни бити узрок зла.^[45] За Бога је природна немогућност — бити зао, чинити зло, бити узрок зла.^[46] То најречитије показује и доказује Богочовек Христос, у чијој је чудесној личности и безгрешном животу објављена људима савршена светост и савршена доброта Божја.^[47]

Попут Светога Писма, верни чувари богооткривених истина, свети Оци многострано истичу, објашњавају и посведочавају светост Божју као апсолутно, вечно, самобитно, неизменљиво својство Божје. По њима, Бог је једини свет по природи и стога једини извор светости, а људи могу постати свети једино заједничарећи у Божјој светости помоћу благодатних подвига. „Ваистину, једини је свет Онај који је по природи свет (φῶσει ἅγιος); и ми смо свети, али не по природи већ заједничарењем (μετοχή), подвижништвом (ασκήσει) и молитвом”.^[48] Пошто је апсолутно добар, апсолутно свет, апсолутно неизменљив, Бог не може грешити; признати могућност греха у Богу исто је што и одбацити Бога као вечито и апсолутно биће. По премудром човекољубљу свом Бог је створио људе слободноразумним бићима, да би добровољно узрастали у божанским савршенствима, опредељујући се слободно за оно што је Божије. Но Бог није крив што људи своју слободу употребљавају на грех и зло. Пошто је љубав, Бог не жели да људе насилно приводи добру, нити да им уништава слободу коју им је даровао као божански дар.

Грех се ни у каквом виду не може приписати Богу. Сваки грех је преступање воље Божје, што човек чини злоупотребом богодане му слободе. У ствари, грех је једино зло. А све остало што ми називамо физичким злом, као земљотреси, помори, глади, разне невоље, којима нас Бог кажњава за грехе, — није по себи зло, нити се због тога може рећи да је Бог виновник зла, као што су неки јеретици говорили. У самој ствари, све те недаће су посредне и непосредне последице греха као јединог зла, које Бог или допушта или шаље као средства поправке, да би се људи тргли од зла и греха и устремили ка добру, у коме је живот, и бесмртност, и блаженство. Тако расуђују свети Оци тумачећи она места Светог Писма, у којима се, по изгледу, Бог претставља као виновник зла. „Када чујеш: будеть зло во граде, еже Господь не сотвори? (Амос 3, 6), знај да се ту под именом зла разумеју невоље, које се шаљу на грешнике да би се тргли од безакоња... Бог творить миръ и зиждеть злая (Ис. 45, 7): у теби нарочито гради мир, када спасоносним учењем успокајава дух твој и укроћује страсти које војују на душу твоју; зиждеть злая, тј. преображује зло и управља на боље, те оно добија особине добра... Уосталом, ако миром назовемо стање, слободно од рата, а злом — невоље ратне..., онда ћемо рећи да Бог, по праведном суду свом, шаље у рату казну на оне који су заслужили казну”.^[49] „Треба знати, пише свети Дамаскин, да у Светом Писму постоји обичај Божје допуштење називати његовим дејством... Тако,

изреке: затвори Богъ всехъ въ противлеше (Рм. 11, 32), и: даде имъ Богъ духа нечувствя, очи не видети и уши не слышати (Рм. 11, 8), треба разумети не као да је сам Бог учинио то, већ да је Он само допустио, пошто је добро само по себи независно и слободно од принуде... Но чак и онда, када Свето Писмо говори да Бог зиждетъ злая (Ис. 45, 7) и да нетъ зла во граде, еже Господъ не сотвори (Амос 3, 6), оно тиме не показује да је Бог виновник зала (αίτιον κακῶν), јер реч зло има два значења: некад она означава зло по природи (το τῆ φύσει κακόν), које је противно добродетељи и вољи Божјој, а некад означава зло и муку за наше чувство, тј. невоље и напасти. А оне, иако тешке, само су по изгледу зле, док су у самој ствари добре, јер за разумне оне постају узроци преокрета и спасења. За њих Свето Писмо вели да бивају од Бога. Али и овде ваља приметити, да смо и таквих зала узрок ми сами, јер су невољна зла (τὰ ἀκούσια) пород добровољних зала (τῶν ἐκούσιων κακῶν)".[50]

г) *Правда* (δικαιοσύνη) је својство Божје које показује Бога као свеправедног законодавца и свеправедног судију. Као једини добар, једини свет, једини праведан, једини свемогућ, Бог је и створио само оно што је добро,[51] и, поврх тога, својим разумним створењима дао свети закон: законъ святъ и заповедъ свята и праведна и блага.[52] Осим природног моралног закона, датог људима човекољубивим Творцем при самом стварању,[53] Бог им је у свом натприродном Откривењу кроз Стари и Нови Завет дао свој праведни и свети закон и своја праведна и света средства, да би људи извршењем праведног и зветог закона помоћу праведних и светих средстава и сами постали праведни и свети.[54] У богочовечанској личности Господа Исуса Христа Бог је дао људима све што је људској природи потребно за бесконачно узрастање у божанском савршенству. Зато је Господ наш Исус Христос изразио вечну и свету правду Божју тражећи од људи божанско савршенство: Будите савршени (τέλειοι) као што је свршен Отац ваш небески.[55] Вечна правда праведног и светог Законодавца захтева од људи добровољно вршење светих и праведних закона и заповести Божјих, како бина тај начин узрастајући растом Божјим достигли у меру раста пуноће Христове.[56]

У својој апсолутној правди и светости Бог је не само једини свеправедни законодавац, већ и једини свеправедни судија: Единъ естъ законоположникъ и судија,[57] који као такав праведно награђује извршиоце свога закона а нарушиоце праведно кажњава.[58] Све што ради на испуњењу праведног и светог закона Божјег Бог награђује или у овом или у оном свету; све пак што нарушава, потире и омаловажава његов свети закон Он кажњава или у овом или у оном свету. Праведни Законодавац је у исто време и праведный Судија,[59] који по вечној правди суди, и судиће на завршетку света и века сваком човеку посебно и свима људима скупа.[60]

Одлуке пресвете и савршене правде Божје су апсолутно праведне и правичне, јер се она не обазире на лице и порекло, не гледа ко је ко, него праведан суд суди по вери и делима.[\[61\]](#) Нико и ништа не може поколебати правду Божју, јер правда Его пребиваењ во векъ века.[\[62\]](#)

Богооткривено учење о правди као својству Божјем и Богу као свеправедном судији Црква је будно чувала и увек исповедла кроз Оце и Учителие, нарочито када му је опасност грозила од јеретика (маркионита, манихејаца и др.). Не могући да логички помире постојање у једном Богу својства љубави и својства правосуђа, ови су јеретици прибегавањем двобоштву налазили излаз из тешкоће. По њима, постоје два бога: новозаветни бог добра, љубави и милости, и старозаветни бог сурове и немилосрдне правде који суди и кара. Оци и Учители Цркве одбацили су ово учење као богохулно. Јер, по њима, у Богу су и љубав и правда два апсолутна и потпуно сагласна својства, која никад ни у чему не противрече једно другом већ увек у савршеној хармонији дејствују једно са другим, једно у другом, и једно кроз друго. Чим тога не би било, Бог би се претворио у хаотично биће, престао бити Бог и уништио себе.

Љубав у Богу је увек праведна, као што је и правда увек љубећа. Садржећи у себи апсолутно добро, апсолутну љубав, апсолутну правду, Бог у исто време садржи и апсолутно блаженство. И када се Божја правда, љубав, добро, пројављују у овом свету, пројављују се садржећи у себи и блаженство, те људи, стичући их, стичу уједно и блаженство. А све што је ван њих, тј. зло и грех садрже у себи муку и мучење.[\[63\]](#)

Оповргавајући Маркионово учење о два бога: старозаветном — суровом и злом, и новозаветном — благом и милостивом, свети Иринеј пише: „Ако Бог који суди није уједно и добар (bonus), да би указао милост онима којима треба..., то сеОн неће показати ни праведан (justus) ни мудар судија... Маркион, дакле, раздељујући Бога у два, називајући једнога добрим (bonus) а другата судећим (judicialem), и у једном и у другом случају уништава Бога. Јер судећи (Бог), ако није уједно и добар, није Бог, јер Бог није онај у коме нема доброте (bonitas); и добри (Бог), ако није уједно и судећи (judicialis), неће бити Бог, као ни први, пошто је лишен онога својства које Бог мора да има."[\[64\]](#) Општење са Богом општење је са вечним животом, светошћу, блаженством и свима божанским добрима; а удаљење и одвајање од Бога кроз грехе, одвајање је од свију божанских добара, због чега ће се грешници находити у вечном мучењу, не што би их сам Бог унапред подвргао казни, већ ће их казна постићи што су сами лишили себе свих божанских добара.[\[65\]](#)

У своме спису против Маркиона Тертулијан показује да је правда не само сама по себи морално добро, већ и његов чувар; исто тако, доброта не само не искључује собом правду, већ би без ње била немоћна добродушност, која даје злу некажњивог маха, што је савршено противно

Божанској природи, која љуби само оно што је добро.^[66] Бог допушта казне за грехе; и оне, ма да су мучно зло за оне који су их заслужили и подносе их, саме у себи садрже добро, јер су сагласне са правдом, служе као браниоци свега доброг, и свагда одводе тријумфу добра^[67].

Као аргумент против Божје правде и правосуђа истине се чињеница: у овом свету често праведници страдају а грешници благују. Но ова чињеница добија своје једино могуће правилно објашњење у светлости богооткривеног учења Светог Писма и Светог Предања. По њему, живот на земљи није време ни коначне награде ни коначне казне од стране Бога; недаће праведника и благовање грешника у овом свету често зависе од људи и околности које сами људи стварају. Када Бог допушта или шаље невоље на праведнике, Он поступа по својој премудрој правди, јер на земљи нема праведника који не би ни у чему сагрешио.^[68] Бог то чини са добром намером: да их помоћу тога још више прекали у добру и утврди у вери, а тиме и од свакога греха очисти.^[69] Када пак Бог у овом свету обасипа грешнике својим добрима, Он то чини да би их добротом пробудио и побудио на покајање, показујући им тиме своју милостиву правду и сведочећи им да је блаженство и радост само у божанском добру.^[70] Чинио једно или друго, Бог поступа по својој вечној правди, јер као свезнајући Он до најмањих ситница зна све шта је у човеку.^[71] Али упоредо са оваквим поступањем Божјим према праведницима и грешницима врши се чисто субјективни процес како у душама праведника тако и у душама грешника: уколико се умножавају страдања праведника, утолико се и утеха Божја умножава у њима;^[72] грешници пак, и при спољашњем благовању, често бивају мучени својом савешћу за своје грехе и безакоња.^[73]

НАПОМЕНЕ:

[1] ср. св. Григор. Ниски, De Spirit. Sanct. 13.

[2] Прем. Сол. 9, 13.

[3] Мт.6,9. 10; Лк. 11, 2.

[4] Лк. 22, 42.

[5] Еф. 1. 11.

- [6] Еф. 1, 9.
- [7] Еф. 1, 5.
- [8] Тертулијан, *De cult. faemin.* 7.
- [9] ср. Сирах. 15, 1417; Јерем. 21, 8.
- [10] 2 Кор. 3, 17; ср. Јн. 4, 24.
- [11] 1 Кор. 12, 11.
- [12] Пс. 134, 6; ср. 113, 11; Дан. 4, 32; Јов. 9, 12, 23; 13; Јерем. 27, 5, 6; Прич.Сол. 21, 1; Апок. 4, 11.
- [13] Мк. 10, 18; 1 Јн. 1, 5; Пс. 5, 5; 5 Мојс. 32, 4; Јн. 9, 31; Прич. Сол. 3, 32.
- [14] Еф. 1, И. 5, 9; Рм. 9, 20, 21; Ис. 29, 16; 45, 810; Јерем. 18, 6.
- [15] *Contra haer.* 1,12, 2,.
- [16] *Contra Eunom. lib.* 12.
- [17] Ориген, *Contra Cels.* V, 14; бл. Августин, *Contra Faust.* XXII, 22; св. Василије Вел. Нехаем. ном. 2, 4; св. Григорије Богосл. *Orat.* 34, 10; св. Кирил.Алекс. *In Joan. lib.* V с. 8, vers. 29.
- [18] *De fid.* II, 22; col. 945 CD.
- [19] Правосл. исповуд. ч. 1, одг. на пит. 14.
- [20] *Enchirid.* 95: *Multa potest Deus et non vult; nihil autem vult quod non potest.*
- [21] Пс. 88, 9; ср. 76, 14.
- [22] Пс. 23, 10.
- [23] 1 Тм. 6, 15.
- [24] Мк. 14, 36.
- [25] Мт. 19, 26.
- [26] Јов. 42, 2.

[27] Лк. 1, 37.

[28] Пс. 32, 9; ср. 1 Мојс. 1, 3 6. 9. 11. 15. 20. 24; Пс. 71, 18; 76, 14.

[29] Виклиф је писао: Deus „essare non potest, ergo non est onnipotens.

[30] Haeres. 70, 7.

[31] Epist ad Cor. 27

[32] De civit. Dei, V, 10, 1.

[33] 3 Мојс.11, 44; ср. 19, 2; 20, 7; 1 Цар. 2, 2; 1 Петр. 1, 15-16.

[34] Ис. 6, 3; ср. Апок. 4, 8.

[35] Пс. 98, 9.

[36] Рм. 7, 12; Пс. 18, 8.

[37] Д. А. 7, 33; 2 Мојс. 3, 5; Ис. Нав. 5, 15; 2 Петр. 1, 18.

[38] Пс. 76, 14; 144, 17.

[39] Јуд 20.

[40] Еф. 2, 21.

[41] 2 Кор. 13, 12; Еф. 1, 4; Кол. 3, 12; 1 Сол. 5, 27; Јевр. 3, 1; 1 Петр. 3, 5; 2
Петр. 1, 21; Апок. 18, 20; 22, 6.

[42] Пс. 144, 17.

[43] Мк. 10, 18.

[44] Јак. 1, 17; Јн. 3, 27.

[45] Јак. 1, 13; Прич. Сол. 11, 20; Јн. 1, 5.

[46] 1 Јн. 1, 5; Јн. 8, 12; 9, 5.

[47] ср. Јн. 1, 5; 9, 46; 1 Петр. 2, 22; 1 Јн. 3, 5.

[48] Св.Кирил Јерусал. Catech. XXIII, 19.

[49] Св. Василије Вел. Qoud Deus поп est auct. mal. п. 6; ср. св.

Златоуст, De diabol. hom. I, 45; Климент Алекс. Paedag. I, 8; Strom. I, 17; св. Атан. Вел. Contra gent. 7; Блаж. Августин, De Genes. contra manich. lib. II, с 29.

[50] De fid. IV, 19; col. 1192 В. С. 1193 А.

[51] ср. 1 Мојс. 1, 31; Пс. 110, 3; Прем. Сол. 39; 21; Прич. Сол. 8, 31.

[52] Рм. 7, 12; ср. Пс. 18, 8; 11, 7; 1 Тм. 1, 8.

[53] Рм. 2, 15; Јевр. 8, 10; Д.А. 17, 27.

[54] 3 Мојс. 11, 44; 1 Сол. 4, 3; Еф. 2, 10.

[55] Мт. 5, 48; ср. 5 Мојс. 18, 13; 1 Днев. 28, 9; Јевр. 6, 1; 1 Петр. 1, 15.

[56] Кол. 2, 19. Еф. 4, 13.

[57] Јак. 4, 12.

[58] Пс. 7, 12; 9, 9; 66, 5; 95, 13; 118, 75; Пс. 3, 13; Д. А. 17, 31.

[59] 2 Тм. 4, 8.

[60] Д. А. 17, 31; Мт. 25, 32-46; Рм. 14, 10; Д. А. 10, 4243; Еф. 6, 8; 2 Кор. 5, 10; 2 Тм. 4, 78; 1 Петр. 3, 12; Рм. 12, 19; 5 Мојс. 32, 35.

[61] 1 Петр. 1, 17; 3, 12; Рм. 2, 6; 11; Пс. 5, 1213; 23, 45; Прич. Сол. 3, 33; 2 Кор. 5, 10.

[62] Пс. 110. 3; ср. 47, 11; 101,28.

[63] ср. св. Григорије Ниски, In Ecclesiast. hom. VII.

[64] Contra haer. III, 25, 2 и 3.

[65] Ibid. V, 27, 2.

[66] Advers. Marcion. II, 11 и 12.

[67] ibid. II, 14; De resurrect carn. 14.

[68] 1 Јн. 1, 8; 3 Цар. 8, 46; Прич. Сол. 20,9; Јов. 14, 45; 15,14; Пс. 50,7; Ис. 64, 6; Еклез. 7, 21. [69] 1 Петр. 1, 67; 2 Кор. 4, 17; Рм. 8, 18; 5, 35; Јов. 23, 10; Прич. Сол. 17,3; 27, 21; Сирах. 2, 5. Зах. 13, 9; Јак. 1, 24; Прем. Сол. 3, 6; 2 Кор. 12, 10.

[70] Рм. 2, 4; 2 Петр. 3, 9; Ис. 30, 18.

[71] Јн. 2, 25.

[72] 2 Кор. 1, 57; 4, 8. 17; 6, 4-10; 1 Кор. 4, 11-13; Рм. 14, 17.

[73] Прем. Сол. 11, 17, 12, 27.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ I

ДЕО ПРВИ - ОДЕЉАК ПРВИ

Бог у суштини

20. Осећање Божје

У духу Божјем, аналога духу људском, поред ума и воле постоји још и осећање као битна сила његова. Та осећајна страна бића Божјег разнолико се пројављује у Светом Откривењу, због чега се различито и описује. Обично се њена природа и делатност називају у Светом Писму срцем Божјим, које се радује, тугује, гневи, љуби правду, ненаведи безакоње.^[1] Али све ове изразе не треба схватити у антропоморфистичком смислу, већ као речи, прилагођене моћима људског схватања и изражавања. И овом страном свога бића Бог се јавља као неизмерно савршенији од људи, изобилујући и у њој сваким божанским савршенством и пуноћом: вечношћу, безгрешношћу, безграничношћу, самобитношћу, неизменљивошћу, слободом, свудаприсутношћу.

Својства осећања Божјег

а) *Блаженство* (μακαρότης) је стално, непрекидно, неизменљиво, вечно самоосећање Божје, које долази од преживљавања свих божанских

савршенстава као суштине свога бића. Поседујући апсолутну пуноћу свих савршенстава, Бог самим тим поседује савршено блаженство. Савршена и неизменљива хармонија свих својстава бића Божјег чини Бога савршено и неизмешљиво блаженим. Отуда је Бог — блаженный и единъ сильный, Царь царствующихъ и Господь господствующихъ.^[2] Пошто је блаженство Божије стално, непрекидно стање, које Богу не долази споља нити зависи од ичега спољашњег, то се не може мењати, ни расти, ни опадати. Имајући свагда у савршној пуноћи сва вечна блага, Бог је увек у равној мери блажен, без обзира на то, да ли Га људи поштују или не. Аще согръшилъ еси, что сотвориши (Богу)? Аще же и много беззаконовалъ еси, что можеши сотворити (Ему)? Понеже убо праведенъ еси, что даси Ему? или что изъ руки твоя возметъ?^[3]

Апсолутно блажен у себи, Бог се у пројавама својим у области коначног света јавља као извор блаженства за коначна бића.^[4]

б) *Љубав* (αγάπη) је битна особина осећања Божјег, којом Бог живи у себи и према свету ван себе. По учењу Светог Откривења Бог не само има љубав већ *јесте* Љубав. У Њему су биће и љубав једно исто. Зато је основна благовест светог Еванђеља Христовог. Бог је љубав (ὁ Θεός ἀγάπη ἐστίν).^[5] „Ако би ко запитао, вели свети Григорије Богослов, шта ми поштујемо и чему се клањамо? Одговор је готов: ми поштујемо љубав. Јер, по речи Светог Духа, Бог наш јесте љубав (1 Јн. 4, 8), и овај назив Богу је пријатнији од сваког другог имена”.^[6] „Живот наевшије Природе јесте љубав”.^[7] Љубав је побудила Бога и на стварање света, и на промишљање о свету, и на спасење света. Побуђен љубављу Бог је створио свет да би саздањима својим дао удела у својим божанским савршенствима, уколико су ова способна да их приме и усвоје.^[8] Побуђен љубављу, Бог непрекидно промишља о свету, водећи коначна бића путем своје вечне истине ка вечном блаженству.^[9] Промисљајући љубављу о палом роду људском, Бог шаље усвет јединородног Сина свог, да спасе свет од греха и преведе из смрти у живот вечни: Тако бо возлюби Богъ мiръ, яко и Сына своего едиnorodнаго дальъ естъ, да всякъ веруяй въ Онъ не погибнетъ, но иматъ животъ вечный.^[10] О семъ естъ любви, не яко мы возлюбихомъ Бога, но яко той возлюби насъ и посла Сына своего очищенiе о гресехъ нашихъ.^[11] Проничући сва божанска савршенства и добра, која Бог излива на нас стварањем света, промишљањем о свету, спасавањем света, љубав се појављује као свеза свих савршенстава (σύνδεσμος της τελειότητος), свеза која спаја у прекрасно јединство сва еванђелска савршенства,^[12] и сваког човека Божјег прерађује из смртног у бесмртног, из временог у вечног, из пролазног у непролазног.

НАПОМЕНЕ:

- [1] Јерем. 7, 31; 23, 20; 30, 2324; 32, 41; Д. А. 13, 22; Ос. 11, 8; Пс. 44, 8; Прич. Сол. 11, 20; Јевр. 1,9.
- [2] 1Тм. 6, 15; ср. 1, И; Пс. 15, 11.
- [3] Јов. 36, 67; ср. Јерем. 7, 19; Јов. 22, 3.
- [4] Пс. 26, 813; 15, 11; Јак. 1, 17; Пс. 49.15. 85, 11; Мт. 5, 8.
- [5] 1 Јн. 4, 8; ср. 4, 16.
- [6] Orat. 23.
- [7] Св. Григорије Ниски, De anima et resurrect.
- [8] Еф. 1, 5. 9; Јн. 14, 23; Мт. 25, 34.
- [9] Јн. 14, 6; 18, 34; 1, 17; Мт. 7, 9-11; 5, 45; 10, 29; Лк. 1, 72. 78; 6, 36; 2Кор. 1, 3; Рм. 2, 4; И, 16. 22; Пс. 24, 10; 102, 13; 144, 9; Ис. 9, 6.
- [10] Јн. 3, 16; ср. 6, 40; Ис. 9, 6.
- [11] 1 Јн. 4, 10; ср. 2, 2; Рм. 5, 8; Тит. 3, 4-5.
- [12] Кол. 3, 12-14.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ I

ДЕО ПРВИ - ОДЕЉАК ПРВИ

Бог у суштини

21. Јединство бића Божјег

Бескрајан, вечан, апсолутан, свесавршен бићем Бог је, уисто време, Један и Једини. Друкчије и не може бити. Јер кад би поред Бога постојао још неко раван Њему, онда Он не би био бескрајан већ крајан, не би био апсолутан већ релативан, не би био свесавршен већ полусавршен, не би био безграничан већ ограничен. Једном речју: Он не би био Бог. Јер „ако Бог није Један, онда не постоји“.[1] Оличавајући сва савршенства у њиховој безграничној реалности, Бог мора бити један. „Јер Бог, ако је савршен, не може бити него један“.[2] Сам појам о апсолутном неминовно претпоставља и појам о једном. Јер апсолутно биће је тиме апсолутно што је једно, пошто два или више апсолута не могу постојати а да не престану бити апсолутни. Другим речима, два или много богова не могу постојати. „Бог је савршен, вели свети Дамаскин, и без недостатка и у доброти, и у премудрости, и у сили, беспочетан, бесконачан, вечан, неограничен; просто речено: савршен у свему (κατά πάντα). Ако се дакле допусти достојање многих богова, мораће се признати разлика међу њима многим. Јер ако међу њима нема разлике, онда нису многи већ један; ако пак постоји разлика међу њима, где је, онда, савршенство (ή τελειότης)? Јер ако недостатка савршенства буде или у доброти, или у сили, или у премудрости, или у времену, или у месту — тада неће бити ни Бога. Али истоветност (ή ταυτότης) у свему показује пре једног Бога, а не многе. Сем тога, када би било много богова, како би се очувала неограниченост? Јер где би био један, тамо не би био други... Дакле, један је Бог, савршен, неограничен, творац света, одржилац и управитељ, изнад и испред сваког савршенства (ὑπερτελής και προτέλειος“.[3]

Вера у јединство Божанства основна је догма Светог Откривења. Јер први знак истинског богопоштовања јесте: веровати и исповедати да је Бог Један и Једини (εις και μόνος).[4] Ту догматску истину божанског Откривења васељенска Црква је изразила почетним речима Символа вере: Верују во единого Бога (Πιστεύω εἰς ἐνὰ Θεόν). А пре тога она се налази у свима симболима помесних цркава,[5] и у вероисповедањима светих Отаца и Учитеља Цркве.[6]

Основна божанска истина старозаветног Откривења јесте вера у једног и јединог истинитог Бога и Господа. Она је душа свих осталих старозаветних истина, и оне су њоме и због ње истините и божанске. Избраништво Израшља и састоји се у држању и чувању богооткривене вере

у једног јединог Бога и Господа. Јехова је не само врховни Бог, Бог над боговима,[\[7\]](#) него и један једини и истинити Бог: Увеси и обратишися умомъ, яко Господъ Богъ твой сей Богъ на небеси горе) и на земли долу, и несть разве его.[\[8\]](#) Истину о једном и једином истинитом Богу и захтев да се верује у Њега као таквог садржи прва од Десет заповести, које је сам Бог предао пророку Мојсеју: Азъ есмъ Господъ Богъ твой,... да не будутъ тебѣ бози инш разве мене.[\[9\]](#) Стога касније боговидац Мојсеј говори народу: Слыши Израилю: Господъ Богъ Господъ единъ есть.[\[10\]](#) Величајући превасходство једног и јединог истинитог Бога над лажним незнабожачким боговима, надахнути псалмопевац кличе Богу живом и истинитом: Нестъ подобенъ тебе въ бозехъ, Господи, и несть по деломъ твоимъ... Яко велии еси ты и творяи чудеса, ты еси Богъ единъ.[\[11\]](#) Устима богонадахнутог Исаије сам Бог Саваот говори: Азъ Господъ Богъ и несть разве мене еще Бога:[\[12\]](#) азъ первый и азъ по сихъ, кромъ мене несть Бога;[\[13\]](#) прежде мене не бысть инъ Богъ, и по мне не будетъ;[\[14\]](#) азъ Богъ, и несть разве мене спасаи.[\[15\]](#)

Старозаветно учење о јединству бића једног и јединог истинитог Бога добија своју савршену и завршну пуноћу у новозаветном Откривењу. Сам Спаситељ објављује да је прва од Десет заповести Божјих прва и највећа заповест засве људе свих времена: Первейши всехъ заповедий: слыши, Израилю, Господъ Богъ вашъ Господъ единъ есть.[\[16\]](#) Само спасење људи Спаситељ чини зависним од познања и исповедања вере у једног јединог и истинитог Бога: Се же есть животъ вечный, да знаютъ тебе Единнаго истиннаго Бога (ίνα γινώσκωσι σε τον μόνον αληθινόν Θεόν).[\[17\]](#) Научени Господом Христом и утврђени Духом Светим у овом познању и вери у једног истинитог Бога, свети Апостоли пламено проповедају и распростиру ову веру. Осветљујући светлошћу божанске истине суштину многобоштва, они показују и доказују, да је многобоштво дело грехом исквареног ума људског и мисли људских залуделих у пороцима.[\[18\]](#) Много је лажних богова и много лажних господа, које су људи измислили, али ми знамо, тврде Апостоли, да су они — ништа на свету (οὐδέν ἐν κόσμῳ), и да нема другога Бога осим јединога (οὐδεὶς Θεός ἕτερος εἰ μὴ εἰς). И ми имамо тог јединог Бога Оца, од којег је све, и јединога Господа Исуса Христа, кроз којег је све.[\[19\]](#) И кротке овце Христове, свете Апостоле, ништа тако не узбуђује и не разгневује као схватање њихове проповеди о једном једином и истинитом Богу у многобожачком смислу.[\[20\]](#) Испуњени божанском истином о јединству и јединствености Бога живог и истинитог, они се узбуђују при самом погледу на идоле,[\[21\]](#) и неустрашиво тврде да то нису богови, већ дела руку људских.[\[22\]](#) Хранећи се вечним истинама Господа Христа, и гледајући све људе са богочовечанских видика Спаситељевих, они неућутно проповедају, да је један једини и истинити Бог — Бог не само Јевреја, него и свих других народа: Единъ Богъ и Отець всехъ, иже надъ всеми и чрезъ всехъ и во всехъ.[\[23\]](#) И како они из обрезања, тако и они из необрезања, оправдавају

се вером у једнога истинитога Бога.[\[24\]](#) А Господ Исус Христос и јесте истинити Бог и живот вечни.[\[25\]](#)

Једног срца са светим Писмом, Свето Предање изобилује живом и животворном истином о јединству и јединствености истинитог Бога и Господа Свети Оци, свете очи Цркве, нетремице гледају и непрестано исповедају ту божанску истину Светог Откривења. Она је за њих и физички и метафизички, и логички и кардинално — једино могућа. У свему изузетно један, Бог је изузетно један и јединством свога бића. Као апсолутна пуноћа свега Он је јединством свога бића јединствен, и изнад сваког поређења са јединством коначних бића и ствари. Јединство његовог бића не може се ни у ком случају замишљати сходно јединству бића у физичкој природи. Као јединица Бог је бесконачан и бескрајан, док су јединице у физичкој природи тиме јединице што су коначне и ограничене. Као један Бог је бесконачно један. Или: Бог је бесконачно бесконачна јединица, и једна једина бесконачност. Бог је један, али не као што је предмет један међу себи сличним предметима, већ јединствено, изузетно и неупоредљиво један, апсолутно један, бесконачно један, безгранично један, тако даиза Њега, ван Њега иосим Њега нема, нити може бити другога Бога. У том свом надумном јединству Божје биће је просто, несложено, недељиво, апсолутно. Као апсолутна јединица Бог је један (εἷς) и једини (μόνος), тј. Он је апсолутно јединство (ἕνως) и апсолутна јединственост (μονάς), који се не могу ни делити, ни ограничавати, ни замишљати сложени.[\[26\]](#)

Сузбијајући многобоштво незнабожаца и многобоштво јеретикагностика који су Божанство разбили на еоне, од којих сваки поседује веће или мање делове Божанства и његових атрибута,[\[27\]](#) свети Оци и Учитељи Цркве доказују сву бесмисленост и нелогичност таквог учења и таквог веровања, јер је многобоштво и у идеји и у пракси убитачно по људску природу. Тако, по светом Атанасију Великом, сама чињеница да постоји један свет а не многи, несумњив је доказ да постоји и један Творац. Симетрија, поредак, хармонија, који се огледају у свету, неопходно нас наводе на мисао да је и Бог један а не многи богови, Бог који промишља о свету и управља светом. Када би стварање света, промишљање о свету, управљање светом, било дело многих богова а не једног јединог Бога, онда би настао неред, хаос, анархија. Јер као што је многобоштво — безбоштво (πολυθεότης - ἀθεότης), исто тако је и многоначелност (πολυαρχία) по неопходности безначелност (ανάγκη αναρχία).[\[28\]](#)

Свети Оци су не само многобоштво већ и двобоштво одбацивали као логичку немогућност и очигледну бесмислицу у оваквом свету и у оваквом човеку. Да би логички оправдали постојање зла и добра у свету, јеретици манихејци прибегли су дуализму, по коме постоје два бога, од којих је један бог добра и узрок свега доброг, а други — бог зла и виновник свега злог. Богомудри Учитељи Цркве истицали су да овакво двобоштво претставља

логичку противречност, а тиме и немогућност. Јер ако су оба два бога равносилна, онда би се њихова борба завршила уништењем и добра и зла у свету; ако су пак неравносилна, јачи би уништио слабијег, те би у свету постојао или само бог добра и добро, или само бог зла и зло.[\[29\]](#)

У шестом веку појавила се међу монофизитима секта трибожника. По њиховом учењу, све три Личности у Тројичном Божанству имају своје нарочите, засебна суштине (*μερικὰς ουσίας*), те на тај начин свака претставља оделитог бога. Вођ ове јереси био је Јован граматик из Александрије, прозван Филопон.[\[30\]](#)

У седмом веку појавила се са манихејским дуализмом јерес павлићанска, која претставља шизматичко развиће манихејства, или секту манихејску. А после ње, у деветом веку, јавила се јерес богумилска, која се такође држала манихејског двобоштва.

У седмом веку појавила се са манихејским дуализмом јерес павлићанска, која претставља шизматичко развиће манихејства, или секту манихејску. А после ње, у деветом веку, јавила се јерес богумилска, која се такође држала манихејског двобоштва.

НАПОМЕНЕ:

[\[1\]](#) Тертулијан, *Adv. Mare.* I, 3: *Deus, si non unus est, non est.* [\[2\]](#) Лактације, *Divinae institutiones* I, 3: *Deus si perfectus est, non potest esse, nisi unus.*

[\[3\]](#) *De fid.* I, 5, col. 801 A. B; ср. св. Иринеј. *Contra haer.* II, 1, 2 и 5.

[\[4\]](#) Св. Јустин, *Cohort. ad Graec.* с. 36.

[\[5\]](#) Види: *infra*, стр. 50-53.

[\[6\]](#) Види: *infra*, стр. 54-55.

[\[7\]](#) Свештени писци Старога Завета покаткад називају Бога —

Богом над боговима (5 Мојс. 10, 17; Пс. 95, 45; 96, 9; 134, 5; 5 Мојс. 32, 31). Они то чине када истичу неизмерно преимућство Бога истинитог над лажним незнабожачким боговима. О лажности, ништавности, мртвостинезнабожачких богова и целокупне многобожачке религије они говоре на многе и разне начине (3 Мојс. 17, 7; 19, 4; 4 Мојс. 33, 32; 2 Мојс. 23, 24; 20, 5; 1 Мојс. 35, 2; 5 Мојс. 7, 5; 4, 3; 32, 21 38; Јерем. 2, 5; 10, 6-10; 3, 10; 13, 25; Ис. 44, 20; Пс. 105, 28, 4 Цар. 19, 15-19).

[8] 5 Мојс. 4, 39; ср. 4, 35; 32, 39; Ис. Нав. 2, 11; Ис. 44, 8; 3 Цар. 8, 60.

[9] 2 Мојс. 20, 2. 3; ср. 5 Мојс. 5, 6. 7; Пс. 80, 11.

[10] 5 Мојс. 6, 4.

[11] Пс. 85, 8. 10; ср. 5 Мојс. 3, 24; 2 Цар. 7, 22; Ис. 45, 21. [12] Ис. 45, 5; ср. Пс. 17, 32; 2 Цар. 22, 32; 2 Мојс. 15, 11; Ис. 43, И; Ос. 2, 23; Захар. 14, 9; Малах. 2, 10.

[13] Ис. 44, 6; ср. 41, 4; 48, 12; 44, 8.

[14] Ис. 43, 10; ср. 41, 4; 46, 9.

[15] Ис. 43, 11; ср. Ос. 13, 4.

[16] Мк. 12, 29.

[17] Јн. 17, 3.

[18] Рм. 1, 21. 22. 23. 28.

[19] 1 Кор. 8, 4. 5. 6. 7.

[20] Д. А. 14, 7-15.

[21] Д. А. 17, 16.

[22] Д. А. 19, 26.

[23] Еф. 4, 6; ср. 1 Тм. 2, 5; Гал. 3, 20.

[24] Рм. 3, 29-30; 4, 11-12.

[25] 1 Јн. 5, 20. [26] ср. Клим. Алекс. Stom. V, 11; Ориген, De princip. I, 1, 6; бл. Августин, De vera relig. с. 36, п. 66. De Trinit. VI, 4. 6.

[27] Св. Иринеј. Contr. haer. I, 1, 1. 2. 3. [28] Contra gent 39; P. gr.

t. 25, col. 77 B; ib. 38, col. 76. A. B; ср. св.

Амвросије, De fid. I, 1; св. Иринеј, II, 27, 2; св. Јустин, Cohort. ad Graec. с. 27; Ориген, Contr. Cels. I, 23; бл. Августин, De vera relig. с. 32, 33; св. Дамаскин, De fid. I, 5. [29] Св. Иринеј, Contra haer. II, 1, 4; III, 25, 3; Тертулијан, Adv. Marc.

1, 2 и 3; св. Атан. Вел. Contra gent. 6 и 7; св. Кирил Јерус. Catech. VI, 13; св. Дамаскин. De fid. IV. 20.

[30] Св. Дамаскин De haeres. 83; P. gr. t. 94, col. 744.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ I

ДЕО ПРВИ - ОДЕЉАК ДРУГИ

Бог у суштини

22. Догмат о Светој Тројици

Целокупно учење Светог Откривења о Богу, изражено речима, симболима, делима, богојављењима, своди се, на крају крајева, на догму о Светој Тројици као на највећу и најсветију тајну. Упоређена са осталим свештеним тајнама, она сачињава тајну над тајнама. Богооткривено учење о Јединству бића Божјег и о његовим својствима претставља неку врсту увода и припреме за откривење учења о Тројичности Лица у Једноме Богу. Васцело учење Светог Откривења о Богу самом природом својом стреми и хрли ка учењу о Светој Тројици као пуноћи истине, као срцу савршенства, као души Божанства. Оно сачињава једну недељиву целину, један

свештени организам; зато се не може делити ни парчати, а да не изгуби свој богонадахнути карактер и животворну благодатност и силу. Пошто је недељиво учење Откривења о Богу — „недељива је вера, недељива и побожност”.^[1] Учење Откривења о

Богу Оцу недељиво је од учења о Богу Сину и од учења о Богу Духу Светом^[2]. То је разлог што отац Православља, свети Атанасије Велики, објављује: „Савршено богословље је у Тројици” (έν Τριάδι ή θεολογία τελεία ёστι)^[3]. Вера хришћанска је вера у Свету Тројицу, и она је савршена и непроменљива^[4], јер је њоме објављена пуноћа истине и откривења о Богу Троједном. Велики тајновидац божанских истина, свети Григорије Богослов, говори: „Ми смо видели и проповедамо кратко и просто богословље Тројице (σύντομον και άπέριττον της Τριάδος Φεολογίαν), од Светлости — Оца примивши Светлост — Сина у Светлости — Духу”.^[5]

Учење Свете Тројице о Светој Тројици сачињава савршено учење о Богу, савршено богословље; у томе је и савршено богопознање и савршено спасење. Света Тројица је све у свему: у њој је сва истина, сав живот, сав пут, сва вечност. По себи, и у своје откривењу свету, Света Тројица је „пречистое богословія таинство”.^[6]

Због тако изузетне и јединствене важности, догмат о Светој Тројици јесте *signum* Хришћанства, оно чиме се хришћанска религија одликује и разликује од свих осталих религија.^[7] У том догмату је специфична новина и савршена пуноћа хришћанског Откривења. Из њега, као зраци из сунца, зраче сви остали догмати хришћанске вере. На њему је као на непоколебљивом и неразоривом дијамантском темељу сазидан сав чудесни богочовечански чертог нашега спасења. Без вере у Свету Тројицу не може се постати члан Цркве Христове, не може се бити хришћанин. „Хришћанин се одликује вером у Оца и Сина и Светога Духа”.^[8] Црква је основана на вери у Свету Тројицу, учи свети Атанасије Велики; ко отпадне од те вере, не може се назвати хришћанин.^[9] Стварно, у Цркви је све од Свете Тројице и у Светој Тројици, јер је Господ основао и укоренио Цркву у Светој Тројици, (έν Τριάδι γαρ αυτήν ёθεμελίωσε και ёρριζώσεν ό Κύριος), рекавши ученицима: Идите и научите све народе крстећи их у име Оца и Сина и Светога Духа.^[10] Од вере у Свету Тројицу зависи и њоме се држи сва Црква^[11]; у Цркву се улази једино вером и крштењем у име три Лица Свете Тројице.^[12] У Цркви све бива од Оца кроз Сина у Духу Светом: Отац кроз Сина у Духу Светом чини све, ствара све, ради све, даје све.^[13] Заснована на вери у Свету Тројицу, Црква је увек живела учењем Светог Откривења о Троличном Божанству, верно га чувала, многе муке и борбе за њега поднела, и према потреби изражавала га, краће или опширније, у својим древним симболима^[14], вероисповедањима,^[15] свештенородњама,^[16] славословљима,^[17] литургијама, молитвама, песмама,^[18] возгласима, док га најзад није дефинитивно и завршно

изразила у Никејоцариградском Символу вере. Првих осам чланова чланова овога Символа садрже неизменљиву догму Цркве о Светој Тројици. А опширније је то учење Црква изразила у Исповедању вере које наречени епископ свечано изговара у храму приликом хиротоније. Оно гласи:

(грчки)

Πιστεύω εἰς ἕνα θεόν, ἐν τρισὶ Προσώποις μεριζόμενον, Πατέρα φημι, και Υἱον και Ἅγιον Πνεῦμα μεριζομενον λεγω, κατὰ τον της Ἰδιότητος λόγον · ἀμέριστον δε, κατὰ την οὐσίαν, και δλη Τριάς ἢ αὐτή, και δλη Μονάς ἢ αὐτή. Μονάς, κατὰ την οὐσίαν, και φυσιν, και μορφην · Τριάς, κατὰ την ιδιότητα, και ὀνομασίαν · ονομάζεται γαρ, ὁ μεν, Πατήρ, ὁ δε, Υἱός, το δε ,Ἅγιον Πνεῦμα. Ὁ Πατήρ ἀγέννητος, και ἀναρχος · οὐ γαρ ἔστιν αυτού τι πρεσβύτερο ν · ην γάρ εκείνος, και πάντως ην Θεός. ἀναρχος δε, διτι μη εκ τίνος ἔχει το εἶναι ἢ ἔξ εαυτού. Πιστεύω δε, διτι ὁ Πατήρ αιτία ἔστιν Υἱού, και Πνεύματος · τού μεν Υἱού, γενντώς. τού δε Ἁγίου Πνεύματος, ἐκπορευτώς · μηδεμίας διαστάσεως, μηδέ ἀλλοτριώσεως ἐν τούτοις θεωρούμενης, ἢ μόνον της διαφοράς τών υποστατικῶν Ἰδιωμάτων · διτι ὁ μεν Πατήρ γεννά τον Υἱόν, και προβάλλει το Πνεῦμα το "Ἅγιον · ὁ δε Υἱός γεννάται ἐκ μόνου τού Πατρός · και τα Πνεῦμα το "Ἅγιον εκπορεύεται ἐκ τού Πατρός. Και οὕτω μίαν αρχήν πρεσβεύω, και εν αίτιον ἐπιγινωσκω,τό ν Πατέρα, Υἱού και Πνεύματος, λέγω δε τόν Υἱόν, αρχήν ὑπέρχρονον και ἀόριστον · οὐχ ὡς αρχήν των κτισμάτων, οἶονεί πρωτόκτιστον ὄντα, τα πρεσβεία τοῦτων ἐπιφερόμενον · ἀπαγε! τούτο της ἀρειανῶν δυσσεβείας ἔστι παραλήρημα · εκείνος γαρ ὁ δυσώνυμος ἐβλασφήμει κτίσμα τόν Υἱόν, και το Πνεῦμα τό "Ἅγιον · ἐγώ δε λέγω αρχήν τόν Υἱόν ἐκ τού ἀναρχου ὄντα, ἵνα μη παραδεχθῶσι δύο ἀρχαί · μετά της αρχής δέ ἐπι Υἱού τό Πνεῦμα τό "Ἅγιον, επειδή και ἀμα και ομού τό εἶναι ἔχουσιν ἐκ Πατρός, ὁ, τε Υἱός και τό Πνεῦμα τό Ἅγιον · ὁ μεν γεννητός, τό δέ ἐκπορευτός, ὡς ειρηται. Καί οὐ# ὁ Πατήρ διήρηται τοῦ Υἱοῦ, οὐθ' ὁ Υἱός τού Πνεύματος, οὔτε το Πνεῦμα το Ἅγιον, Πατρός και Υἱού · ἀλλ δλος ἔστιν ὁ Πατήρ ἐν τῷ Υἱῷ και τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, και ὄλος ὁ Υἱός ἐν τῷ Πατρὶ και τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, και δλον το Πνεῦμα το "Ἅγιον ἐν τῷ Πατρὶ και τῷ Υἱῷ · ἡγῶνται γαρ διηρημένως, και διήρηται ἡγῶμένως Πιστεύω εἰς ἕνα Θεον, Πατέρα παντοκράτορα, ποιητήν ουρανού, και γης, ορατῶν τε πάντων, και ἀοράτων · ἀναρχον μεν, και ἀγέννητον, και ἀναίτιον · αρχήν δε φυσικήν, και αἰτίαν Υἱού, και Πνεύματος. Πιστεύω και εἰς τον μονογενή αυτού Υἱόν, ἀρ' ῥ' εὔστως, και ἀχρόνως ἔξ αὐτου γεννηθέντα, ὁμοούσιον αὐτῷ, δί ου τα πάντα ἐγένετο. Πιστεύω και εἰς το Πνεῦμα το "Ἅγιον, το ἔξ αυτού τον Πατρός ἐκπορευόμενον, και συνδοξαζόμενον, ὡς συναἰδιον, και σῦνθρονον, και ὁμοούσιον, και ὁμόδοξον, και τῆς κτίσεως δημιουργόν.

(црквено-словенски)

Верую во единого Бога, во трехъ Лицахъ: Отца, и Сына, и Святаго Духа, разделяемаго въ разсужденіи свойствъ личныхъ, нераздельнаго же по существу. Едина и таяжде есть всецелая Троица и всецелая Единица, Единица по существу и естеству: Троица же по личнымъ свойствамъ и именованиямъ Отца, и Сына, и Духа Святаго. Отець нерожденъ и безначаленъ,[19], понеже имать бытіе не отъ кого либо, но токмо отъ себе. Верую такожде, яко Отець есть вина Сына и Духа: Сына чрезъ рожденіе, Духа же Святаго чрезъ исхожденіе[20] Отець раждаетъ Сына и изводитъ Святаго Духа, Сынъ же раждается[21] отъ Отца, и Духъ Святыи исходитъ отъ Отца. И тако чту единое начало и признаю Отца единою виною Сына и Духа. Глаголю же и Сына быти начало превысшее времени и безпредельное: не яко начало тварей первозданное, то есть, первое сотворенное, и древностію ихъ превасходящее, — да не будетъ! ибо сіе есть суесловіе арианскаго нечестія: Арій злоименитый хульно училъ, яко тварь есть Сынъ и Духъ Святыи. Азь же глаголю, яко Сынъ есть начало отъ безначальнаго,[22] собезначальное, такожде и Духъ Святыи[23] Ни Отець отъ Сына разлучися, ниже Сынъ отъ Духа, ни Духъ Святыи отъ Отца[24] : но всецело Отець есть въ Сыне и Святемъ Дусе, и всецело Сынъ во Отце и Святомъ Дусе, и всецело Духъ Святыи во Отце и Сыне. Ибо соединены раздельно и разделены единично.

Верую во единого Бога Отца, Вседержителя, Творца небу и земли, видимыхъ же всехъ и невидимыхъ: безначальнаго убо и нерожденнаго и безвиновнаго, начало же естественное и вину Сына и Духа. Верую и во едиnorodнаго его Сына, неистечно и безвременно изъ него рожденнаго, единосущна ему, Имже вся быша. Верую и въ Духа Святаго, изъ тогожде Отца исходящаго и сославимаго, яко соприсносущнаго, и сопрестольнаго, и единосущнаго, и равнославнаго, и твари содетеля.

(српски)

Верујем у једнога Бога у трима Лицима: Оца, и Сына, и Светога Духа, раздѣљивог у смислу личних својстава, а нераздѣљивог по суштини. Једна и иста је васцела Тројица и васцела Јединица; Јединица по суштини и природи, а Тројица по личним својствима и називима Оца, и Сына, и Светога Духа. Отац је нерођен и беспочетан: јер не постоји ништа старије од Њега; јер Он беше, и потпуно беше Бог; беспочетан пак, јер има биће не од неког другога већ од себе. Такође верујем да је Отац узрок Сына и Духа:

Сина кроз рађање а Духа Светога кроз исхођење; међу њима не постоји никакав размак нити отуђеност, већ само разлика ипостасних својстава. Отац рађа Сина и изводи Светога Духа, а Син се рађа само од Оца, и Дух Свети исходи од Оца. И тако поштујем један почетак и признајем Оца јединим узроком Сина и Духа. Велим пак да је Син почетак изнадвремени и безгранична: не као првоздани почетак твари, тојест прво створени и који их древношћу превазилази, — не било тога! јер је то празнословље аријанске безбожности: мрски Арије учио је богохулно да су Син и Дух Свети — твар. Ја пак велим да је Син почетак од беспочетнога, да се не би добила два почетка; а Сину је сабеспочетан Дух Свети, пошто заједно и подједнако имају биће од Оца и Син и Дух Свети: Син кроз рођење а Дух Свети кроз исхођење, као што би речено. Нити се Отац разлучи од Сина, нити Син од Духа, нити Дух Свети од Оца и Сина: него је Отац васцео у Сину и Светоме Духу, и Син је васцео у Оцу и Светом Духу, и васцео је Дух Свети у Оцу и Сину, јер су сједињени раздељиво и раздељени сједињено.....

Верујем у једнога Бога Оца, сведржитеља, творца неба и земље, и свега видљивога и невидљивога: беспочетног и нерођеног и безузрочног, природни пак почетак и узрок Сина и Духа. Верујем и у јединороднога Сина његовог, рођеног од њега неистециво и ванвременно, једносушнога њему, кроз кога све постаде. Верујем и у Духа Светога, који од самог Оца исходи и са њим се слави, као савечан, и сапрестолан, и једносуштан, и равнославан, и саздатељ твари.

У такозваном Атанасијевом символу учење Цркве о Светој Тројици изражено је врло прецизно и тачно. Он гласи:

(црквено-словенски)

Вера католическая сія есть: да единого Бога въ Троицу, и Троицу во единицу почитаемъ, ниже сливаюше ипостаси, ниже существо разделяюще. Ина бо есть ипостась Отча, ина Сыновня, ина Святаго Духа.

Но Отчее, и Сыновнее, и Святаго Духа, едино есть Божество, равна слава, соприисусно величество. Яковъ Отець, таковъ и Сынъ, таковъ и Святыи Духъ... Тако: Богъ Отець, Богъ Сынъ, Богъ и Духъ Святыи: обаче не три бози, но единъ Богъ...

Отець, ни отъ кого естъ сотворень, ни созданъ, ниже рождень. Сынъ отъ Отца самого естъ не сотворень, ни созданъ, но рождень. Духъ Святыи отъ Отца не сотворень, не созданъ, ниже рождень, но исходящъ...

И въ сей Троице ничтоже первое или последнее: ничтоже более или меньше: но целы три Ипостаси, соприисносущны суть себе и равны.

(српски)

„Вера васељенска ова је: да једнога Бога у Тројици и Тројицу у јединици поштујемо, не сливајући Ипостаси нити раздељујући суштину. Јер је једна ипостас Оца, а друга — Сина, а другачија — Светога Духа.

Али Очево, Синовље и Светога Духа једно је Божанство, равна слава, савечно величанство. Какав је Отац, такав је и Син, такав и Дух Свети... И тако: Бог је Отац, Бог је Син, Бог је и Дух Свети, па опет нису три бога него један Бог...

Отац није ни од кога створен, ни саздан, нити рођен. Син је од Оца самог не створен, ни саздан, него рођен. Дух Свети је од Оца не створен, ни саздан, ни рођен, него исходећ...

И у овој Тројици ништа није прво ни последње, ништа веће или мање, него су целе три Ипостаси, савечне себи и равне".

НАПОМЕНЕ:

[1] Св. Кирил Јерус, Catech. XVI, 4.

[2] ib.

[3] Contra arian. Orat. I, 18. P. gr. t. 26. col. 19 A.

[4] ib. col. 49 B.

[5] Orat. 31, 3; P. gr. t. 36, col. 136 C.

[6] Канонъ Безплотнымъ, песнь д, въ понедѣльникъ утра Гласъ а (Октоихъ).

[7] Ср. св. Григ. Богосл. Orat. 25, 16; Orat. 20, 6; Orat. 38, 8; Orat. 45, 4; Св. Дамаскин, De fid. 1. 7.

[8] Св. Григорије Ниски, De Spiritu Sancto.

[9] Ad. Serap. Epist. I, 28; t. 26. col. 573 A. B. [10] Он, Ad. Serap. Epist. III, 6; t. 26, col. 633 C

[11] Ориген, Jn. Exod. hom. IX, 3.

[12] Он, De princip. I, 3, 5.

[13] Св. Атан. Вел., Ad Serap. Epist. I, 28; Epist. III, 5; ср. Ad Serap. Epist. 1,12; св. Кирил Јерус, Catech. XVIII, 29; св. Иринеј; Contra haer V, 36. 2.

[14] Види: infra, стр. 50-53.

[15] Види: infra, стр. 54-55; ср. св. Иринеј, Contra haer. I, 10, 1. 2; III, 4, 2; Тертулијан, De praescript. 9; Adv. Прах. 2; De virgin. veland. 1; Ориген, De princip. Praefat 4; бл. Августин. De vicit. Dei, XI, 24. [16] Од апостолских времена крштење је вршено у име Оца и Сина и Св. Духа трикратним погружењем у воду (св. Јустин, Apolog. I, 61;

Тертулијан, De virgin. veland. 1; Adv. Prah. 26, De praescript. 20, св. Атан. Вел. Ad. Serap. Epist 1,30, и др.

[17] Од најстаријих времена у Цркви су се употребљавале доксологије, најпре: „Слава Оцу кроз Сина у Св. Духу", или „Слава Оцу и Сину са Св. Духом", а затим: „Слава Оцу и Сину и Св. Духу" (св. Василије Вел., De Spir. Sancto, с. 25. 27. 29).

[18] Св. Василије Вел., De Spir. Sancto, с. 27.

[19] У црквено-словенском тексту изостављено.

[20] У црквено-словенском тексту изостављено.

[21] У црквено-словенском тексту изостављено.

[22] У црквено-словенском тексту изостављено.

[23] У црквено-словенском тексту изостављено.

[24] У црквено-словенском тексту изостављено.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ I

ДЕО ПРВИ - ОДЕЉАК ДРУГИ

Бог у суштини

23. Тројичност лица у једносушном Богу - Учење Светог Откривења и Светог Предања

Хришћанство је засновано на светим тајнама и светим истинама, али оно што те тајне и те истине чини неупоредљиво светима и неисказано тајанственима јесте богооткривена истина о Светој Тројици. Њу не би могао открити или измислити ни индивидуални ум ма ког човека, нити колективни ум васцелог човечанства, јер она неизмерно премаша све људске способности сазнања и стваралаштва. Никада ни једно од сазданих бића не може разумети како у једном Богу постоје три Лица, како је Отац — Бог, и Син — Бог, и Дух Свети — Бог, па ипак нису три бога него један једини Бог и Господ. Нема разума, нема ума, који би нам могли показати и објаснити како и на који начин постоји Света Тројица. То је ствар несхватљива, неисцрпна и неизразива, те је „речи изразити не могу, нити осећање обухватити, нити разум схватити. Све је неисказано недокучиво, несхватљиво“^[1] То не може изразити не само језик људски него ни анђелски.^[2]

Недомислим за мисао људску, неразумљив за разум, несхватљив за ум, необухватљив за осећање, недокучив за срце, - догмат о Светој Тројици

је бесконачна истина, не пронађена човеком већ откривена свемилостивим Богом. Зато о овом светом догмату ваља размишљати у границама свете и смирене вере, и говорити о њему онолико колико је сам Бог казао о њему у Светом Откривењу, али при томе говорити онако како су богомудри Оци Цркве, „тајници Тројице”, [3] облагодаћеним умом својим и просветљеним срцем расветлили неисказане дубине богооткривене истине о Тројичном Божанству и показали како треба са страхом Божјим, вером и љубављу размишљати и говорити о ономе што је Божје. [4]

Свето Откривење је у ствари откривење истине о Тројичном Божанству од Тројичног Божанства, коју је Бог могао одједном објавити људима у потпуности, али Он то није урадио, јер се у Откривењу опажа да је ова истина била поступно објављивана људима с обзиром на њихов духовни и морални узраст. У Старом Завету је учење о Светој Тројици доста нејасно, кратко и непотпуно, пошто се откривење божанских натприродних истина врши поступно и полако, сходно духовном и моралном развићу прималаца. Тек у Новом Завету ово учење добија свој потпун израз. Старозаветно учење о Богу било је припрема за новозаветно. Оно је било као зрно, из кога се у благом климату тросунчане благодати новозаветне имало развити новозаветно учење о Тројичном Богу. Узрок овој поступности откривења истине о Светој Тројици свети Оци и Учитељи Цркве виде, с једне стране, у томе што су Јевреји били духовно незрели да одједном приме целокупно учење о томе, и што су били склони многобоштву, па су могли догму о Тројичном Божанству тумачити у многобожачком смислу; а с друге стране у томе што је људска природа уопште, због своје ограничености и греховне искварености, била неспособна да одједном прими пуноћу божанског учења о Светој Тројици, него је морала бити постепено исцељивана, оспособљавана и увођена у ову пресвету тајну над тајнама. „Стари Завет је јасно објавио Оца, вели свети Григорије Богослов, а Сина више нејасно; Нови је открио Сина и указао на Божанство Духа; сада пак сам Дух борави с нама и јасније нам показује себе. Јер није било безопасно, пре но што се призна Божанство Оца, јасно проповедати Сина, и пре но што смо примили проповед о Сину, оптерећивати нас проповећу (да се смелије изразим) о Духу Светом, да не бисмо били изложени опасности да изгубимо чак и оно што нам је на Домаку, као што бива са људима који сувишном храном претоваре себе, или слабе очи упиру у сунчеву светлост, него је требало да светлост Свете Тројице озарава просветљаване постепеним додавањем, узлажењем, напредовањем из славе у славу”. [5] А блажени Теодорит пише: „По својој бесконачној мудрости Бог није хтео да Јеврејима објави потпуно знање о Светој Тројици, да они не би у томе нашли повод да се клањају многим боговима, јер су били склони египатској безбожности; и зато се после вавилонскога ропства, када су Јевреји јасно осећали одвратност према многобоштву, сусрећу не само у њиховим свештеним него и у несвештеним књигама далеко више веома јасних места, него раније, у којима се говори о

Божанским Лицима".^[6] Свети Епифаније богословствује: „Једно Божанство (Θεότης μία) је нарочито објављено у Мојсеја, Двојица (δυάς) пак проповедана је силно у Пророка, а Тројица (Τριάς) се показује у Еванђељима".^[7]

а) *Стари Завет* је несумњиво завет Тројичног Божанства, али се места која се односе на догмат о Светој Тројици, с обзиром на пројављивање и улогу појединих Лица тросунчаног Господа, могу сврстати у три групе.

Прву групу сачињавају она места где Бог говори о себи у множини, задржавајући у исто време и појам о себи као Једноме. Та су места: И рече Богъ: сотворимъ человека по образу нашему и по подобію ... И сотвори Богъ человека, по образу Божию сотвори его.^[8] И рече Богъ: се, Адамъ бысть яко единъ отъ насъ.^[9] И рече Господъ: приидите, и сошедше смесимъ тамо языкъ ихъ... И тако смеси Господъ устна всея земли.^[10] По тумачењу светих Отаца, ова места показују да у Богу има више међу собом равних Божанских Лица, али се њихов број не одређује тачно.^[11]

Другу групу сачињавају она места која ближе одређују број Божанских Лица као три, при чему се не употребљавају посебни лични називи и не повлаче никакве разлике. У таква места, по учењу светих Отаца, спада оно у коме се описује јављање Бога Аврааму код Мавриског грма у облику тројице путника: Јави му се Господ Бог (Jahve) код грма Маврискога, кад сеђаше на вратима пред шатором својим у подне. Подигавши очи своје погледа, и гле, три човека стајаху према њему. И угледавши их потрча им у сусрет испред врата шатора свога, и поклони се до земље. И рече: Господе (Adonai), ако сам нашао милост пред тобом, немој проћи слуге свога.^[12] Јасно је да се Авраам обраћа тројици као једноме, и то као једноме Господу. Сав разговор између Авраама и Господа води се од тројице у име једнога,^[13] а у последњем стиху, којим се и завршује ово богојављење, вели се: И Господ отиде свршивши разговор са Авраамом.^[14] У овом јављању Бога Аврааму древно црквено Предање види појаву Свете Тројице. „Авраам сусреће тројицу, вели блажени Августин, а клања се једноме. Угледавши тројицу, он је дознао тајну Тројице, а поклонивши се као Једноме, он је исповедно једнога Бога у три Лица".^[15] Молитвени дух Цркве, који мисли свештеним Предањем, у овоме богојављењу гледа јављање Свете Тројице: Священнотайникъ Авраамъ бывъ: священнообразно древле, Творца всехъ и Бога и Господа, во трехъ убо Ипостасей державу единственну позна.^[16] Авраамъ добродетелі. и страннолюбіемъ Троицу пріятъ, ангельски пришедшую.^[17] Пресельникъ сый Авраамъ, сподобися образно воспріяти единственнаго убо Господа въ тріехъ Ипостасехъ, пресущественна мужескими же зраки .^[18]

Указивање на тројичност Лица у Богу свети Оци виде такође и у серафимској песми: Свет, Свет, Свет Господ Саваот, коју је пророк Исаија

чуо приликом свога боговиђења.[\[19\]](#) Трикратко понављање речи: Свет, разматрано у вези са осталим текстом ове главе, показује да се песма односи на једног Бога у Троици. Пророк је видео Господа где седи на престолу високу и уздигнуту, и чуо глас његов који говори: кога ћу послати, и ко ће за нас ићи[\[20\]](#)? Ово питање показује да се једно Лице Свете Троице обраћа себи равнима. Контекстом ових места са новозаветним местима[\[21\]](#) потврђује се да је пророк Исаија у овом свом виђењу видео Господа Бога, тј. Оца и Сина и Светога Духа. Када Серафими, вели свети Атанасије Велики, славослове Бога, говорећи трикратно, Свет, Свет, Свет Господ Саваот, они славослове Оца и Сина и Светога Духа... Јер Отац и Син и Свети Дух јесте Господ Саваот. Јер је једно Божанство и један Бог у трима Ипостасима".[\[22\]](#) Најјасније сведочанство Старога Завета о Светој Троици налази се у књизи Премудрости Соломонове; оно гласи: Вољу Твоју ко би познао, да Ти ниси дао Премудрост и послао Твог Светог Духа са висине.[\[23\]](#)

Трећу групу чине она места у Старом Завету која одређеније повлаче разлику међу Божанским Лицима, називајући их њиховим правим именима. Тако се о личности Сина и његовом Божанству говори у месијанским пророштвима. Господь рече ко мне, вели Месија, Сынъ мой еси Ты, азъ днесъ родихъ Тя.[\[24\]](#) Давид говори: Рече Господь (Jahve) Господеви (Adonai) моему: моему: седи одесную мене, дондеже положу враги Твоя подножіе ногъ Твоихъ... Изъ чрева прежде денници родихъ Тя.[\[25\]](#) Месија се назива Богом: Помаза Те, Боже (Elohim), Богъ Твой елеемъ радости паче причастникъ Твоихъ.[\[26\]](#) У пророка Исаије Месија се назива: Емануил, што значи: с нама Бог.[\[27\]](#) велика совета Ангелъ, чуденъ, советникъ, Богъ крепкій, властелинъ, князь мира, Отецъ будущаго века,[\[28\]](#) што све показује његово Божанство и самосталност његове личности од Јеховине.

На личност Светога Духа и његово Божанство указују, иако не тако јасно, ова места: Духъ Божій ношашеся верху воды.[\[29\]](#) Пророк Захарија говори да Господ Саваот „Духом својим преко Пророка пређашњих" ела речи и закон,[\[30\]](#) те су њихове речи биле његове речи.[\[31\]](#) Најјаснија сведочанства о личности и Божанству Светога Духа налазе се у месијанским пророштвима: Господь посла мя, и Духъ Его;[\[32\]](#) Духъ Господень на мене, егоже ради помаза мя, благовестити нищимъ мя посла.[\[33\]](#) О Духу Светом као посебној Божанској личности говори се и на другим местима у Старом Завету.[\[34\]](#)

На истину о Троједном Богу указују још и сва она места у Старом Завету која говоре о „Речи",[\[35\]](#) о „Анђелу Божјем", „Анђелу Господњем",[\[36\]](#) о Премудрости Божјој, као животворном и животодавном начелу, која од вечности постоји са Богом.[\[37\]](#)

б) *Нови Завет* није друго до откривење Свете Тројице о Светој Тројици. У њему је потпуно откривен и објављен догмат о Светој Тројици, и то откривен Оцем, Сином и Светим Духом. Бог Отац шаље Сина и дејствује кроз Њега; Бог Син открива Оца, казује и низводи Духа; Бог Дух Свети објашњава Сина и наставља дело његово. Све, од почетка до краја, бива од Оца кроз Сина у Духу Светоме, јер „Отац све твори кроз Сина у Духу Светоме”.^[38] У свему новозаветном дејствује Света Тројица, јер све што се даје, даје се у Тројици (ἐν Τριάδι), и све је од једнога Бога.^[39] Спасење људи је заједничко дело Троличног Божанства. Сав живот, и рад, и учење оваплоћеног Сина Божјег на земљи јесте непрекидна проповед речју и делом о Триипостасном Богу. У Новом Завету је све од Свете Тројице и све у Светој Тројици, „јер је у Тројици савршенство” (ἐν τῇ Τριάδι γὰρ ἡ τελείωσις ἐστίν).^[40]

Нови Завет почиње Арханђеловом благовешћу светој Деви о Светој Тројици: *Дух Свети* доћи ће на тебе, и сила *Највишега* осениће те, зато и оно што ће се родити биће свето, и назваће се *Син Божји*.^[41] Пред сам почетак Спаситељеве проповеди, која ће и садржином, и силом, и дејством сва бита од Тројице у Тројици, Тројично Божанство објављује себе при крштењу Господњем на Јордану: *Отац* сведочи с неба за Христа који се крштава: ово је *Син* мој омиљени; а *Дух Свети* у исто време силази с неба, у облику голуба, на Сина,^[42] што је све надахнуто и беспримерно лепо изражено у богојављенском тропару: Во Јордане крещающуся Тебе, Господи, Троическое явися поклонение (ἡ τῆς Τριάδος ἐφανερώθη προσκύνησις): Родителевъ бо гласъ свидетельствоваше Тебе, возлюбленнаго Тя Сына именуя, и Духъ во виде голубине извествоваше словесе утверждеше, явлейся Христе Боже, и Миръ просвещей, слава Тебе. Сва Спаситељева проповед и речима и делима посведочава Божанство и Личност Оца, Божанство и Личност Сина, Божанство и Личност Светога Духа. Када на Тајној вечери Спаситељ открива ученицима последњу и завршну тајну, Он је своди на Тројично Божанство као на извор и увор сваког савршенства, истине, живота.^[43] А када се при вазнесењу свом растаје са ученицима, Он им у неколико речи сумира своје Еванђеље и оставља им као гесло спасења: веруи крштење у име Свете Тројице: Идите и научите све народе крстећи их у име Оца и Сина и Светога Духа... Ко узверује и крсти се, спашће се.^[44] Наводећи ове Спаситељеве речи, свети Иларије вели: „Какав се елеменат у тајни људског спасења не садржи у овим речима? Шта је заборављено, шта остављено у мраку? Све је потпуно, као од Божанске пуноће; савршено, као од Божанског савршенства.”^[45]

Свети Апостоли, непоколебљиво верни Спаситељу, целокупним животом и учењем својим друго и не раде него примењују и разрађују кратку формулу спасења: у име Оца и Сина и Светога Духа, и непобитно посведочавају да се спасение састоји у исповедању Тројичног Божанства. У

тој тросунчаној Истини је сва дубина, и висина, и ширина, и дужина новозаветне Цркве. Ван ње — Црква је немогућа и немислима; као што је немогуће без крштења у име Свете Тројице постати члан Цркве, облагодатити се и спасти се.[\[46\]](#) Имајући то у виду, Апостол пише Коринћанима: Благодат Господа нашега Исуса Христа и љубав Бога и Оца и заједница Светога Духа са свима вама.[\[47\]](#) Објашњавајући ове речи светог Апостола, свети Атанасије Велики пише: „Благодат и дар што се у Тројици даје (έν Τριάδι δίδοται), даје се од Оца кроз Сина у Духу Светоме. Јер као што дарована благодат јесте од Оца кроз Сина, тако и ми не можемо бити учесници дара осим у Духу Светоме. Јер поставши учесници његови, ми имамо љубав Оца, благодат Сина, и заједницу самога Духа".[\[48\]](#)

Откривајући нам пресвету тајну Тројичног Божанства, Нови Завет нам јасно показује да је Бог троличан и по себи и у свом односу према свету. Та се ипостасна разлика између Божанских Лица непрестано повлачи и подвлачи у Светом Откривењу. О тој разлици и ипостасној самосталности Божанских Лица говори сам Спаситељ: Изиђох од Оца (παρά τοῦ Πατρὸς), и дођох на свет; и опет остављам свет и идем Оцу.[\[49\]](#) Богочовечанска делатност Спаситељева у ствари је истовремена делатност Оца и Сина као двеју различитих Личности: Отац мој досада дела, и ја делама;[\[50\]](#) Отац који борави у мени (ὁ δε Πατήρ ὁ ἐν ἐμοὶ μένον) Он твори дела.[\[51\]](#) При свој разлици Лица очувано је јединство Божанске суштине: Ја и Отац једно смо (ἐγώ και ὁ Πατήρ ἐν ἑσμεν);[\[52\]](#) нико не зна Сина до Отац, нити Оца ко зна до Син.[\[53\]](#) Иако је постао човек, Син Божји је увек остао једно са Богом Оцем: Нисам сам, него ја и Отац који ме посла;[\[54\]](#) ко има љубав к мени, имаће к њему љубав Отац мој[\[55\]](#). Никаква страдања нису могла да ослабе или поремете једносушност оваплоћеног Сина Божјег са Богом Оцем. Живећи у поруганом и страдалничком телу људском, Син се моли Оцу: Прослави ме Ти, Оче, у Тебе самога славом, коју имадох у Тебе, пре него што свет постаде.[\[56\]](#) О разлици између Личности Оца и Личности Сина сведоче још и сва она места у Новом Завету која говоре о Господу Христу као истинитом, једином и јединородном Сину Божјем.[\[57\]](#)

Повлачећи разлику између своје Личности и Личности Бога Оца, Спаситељ је јасно наглашавао такву разлику и с обзиром на Личност Бога Духа Светог. На Тајној вечери Он говори својим следбеницима: Ја сам пут, истина и живот; нико неће доћи Оцу до кроза ме... Ја ћу умолити Оца, и даће вам другога Утешитеља, да буде с вама до века: Духа истине.[\[58\]](#) Утешитељ Дух Свети, кога ће Отац послати у име моје, Он ће вас научити свему.[\[59\]](#) Као самостална Божанска Личност, Дух Свети раздељује, по својој власти и вољи, различите духовне дарове.[\[60\]](#)

НАПОМЕНЕ:

- [1] Св. Иларије, *De Trinit.* II, 5; ср. св. Иринеј, *Contra haer.* II, 28, 5. 6. 9; св. Атанас. Вел., *Ad Serap. Epist.* 1, 17. 18. 20.
- [2] Ср. бл. Августин, *De symbolo ad catech.* с. 9.
- [3] „Тайникъ Троицы” је назив који Црква у својим богослужбеним књигама даје великим Оцима као: св. Василију Великом, св. Атанасију Великом, св. Григорију Богослову и др.
- [4] Ср. св. Григорије Богослов, *Орат.* 23, 12.
- [5] *Орат.* 31, 26; т. 36, 161 С; ср. св. Григ. Ниски, *De Spir. Sancto.*
- [6] *Lib. de curat. Graecorum affect.*
- [7] *Haeres.* 74, 10.
- [8] 1 Мојс. 1, 26. 27.
- [9] 1 Мојс. 3, 22.
- [10] 1 Мојс. 11,6.7.9.
- [11] Св. Атанас. В., *Contra gent.* 46; св. Ј. Златоуст, *In Genes. hom.* 8, 3. 4; св. Васил. В., *Adv. Eunom. lib. V, P. gr. t.* 39, col. 756; *In hexaemer. hom.* 9, 6; св. Амвросије, *In hexaemer. lib. VI, с* 7; бл. Августин, *De Trinit.* 1, 7, 14; св. Кирил Алекс, *De Trinit. dialog.* 3, *P. gr. t.* 75, col. 804 и 805, св. Јустин, *Dialog. Cum Tryph. n.* 62; св. Иринеј, *Contra haer.* IV, 20, 1; св. Иларије, *De Trinit.* V, 8-10.
- [12] 1 Мојс. 18, 13.
- [13] *ib. ст.* 13-33
- [14] *ib. ст.* 33.
- [15] *De temp. serm.* 70 (al. *append. serm.* 5) n. 4, ed. Paris. 1683, T. V. p. 2 (*apPend. col.* 12).

[16] Канонъ пресв. Троиць, пѣснь а, въ недѣлю утра, на полунощницъ, Гласъ ѱ (Октоихъ).

[17] Канонъ, пѣснь д, Среда сырная (Пост. Труд.).).

[18] Канонъ Троичень пѣснь 5, въ неделю утра, на полунощнице, Гласъ ѱ (Октоихъ). Ср. Явися Аврааму Богъ тріипостасный у дуба древле маврійскаго (ib. пѣснь з). Патріарху Аврааму егда явился еси во образъ мужества, Троичная единице (Канонъ Троичень, пѣснь г, въ нед. утра, на полунощ., Гласъ д). Ты древле явъ Аврааму яко явился еси тріипостасный, единственъ же естествомъ Божества (Канонъ ко св. и животв. Троице, пѣснь г, въ неделю утра, Гласъ а).

[19] Ис 6. 3.

[20] ib ст. 8.

[21] Јн. 12, 41; Д. А. 28, 25-26.

[22] De incarn. et contra arian. 10; t. 26, col. 1000 В; ср. св. Григ. Богосл., Orat. 38. 8, Orat. 45, 4; св. Басил. Вел., Advers. Eunom. III, 3; св. Амвросіје, De fid. II, 12; св. Ј. Златоуст, Advers. Judaeos, Orat. 1, 1.

[23] Прем. Сол. 9, 17.

[24] Пс. 2, 7; Д. А. 13, 33; Јевр. 1, 5; 5, 5.

[25][25] Пс. 109, 1. 3; Мт. 22, 44; Мк. 12, 36; Лк. 20, 42; Д. А. 2, 34; ср. I Кор. 15, 25; Јевр. 1, 13.

[26] Пс. 44, 8.

[27] Ис. 7, 14; Мт. 1, 23.

[28] Ис. 9, 6.

[29] 1 Мојс. 1, 2.

[30] Захар. 7, 12.

[31] 2 Цар. 23, 2.

[32] Ис. 48. 16.

[33] Ис. 61, 1; ср. Лк. 4, 18. 21; Ис. 11, 23.

- [34] Види: Пс. 32, 6; 50, 13; 103, 29. 30; 142, 10; 147, 7; Немиј. 9, 20; Јов. 33,4; 27, 3; 34, 4; Данил. 4, 6; Јоилъ 2, 28; Ис. 44, 3; Језек. 36, 26.
- [35] Пс. 32, 6; ср. Јн. 1, 3; Пс. 106, 20; 32, 4; 118, 89; Ис. 40, 8; 55, 11; Прем.Сол. 16, 12; 18, 15-16.
- [36] 2 Мојс. 3, 2. 4. 11. 12; ср. Д. А. 7, 37-38; 1 Мојс. 16, 7-13; 21, 17-19; 22, 10-18; 31, 11-13; 4 Мојс. 22, 22-35; Суд. 6, 11-27; 13, 3-24; Зах. 12, 8; Малах. 3, 1; Ис. 9, 6 (ср. св. Иларије, De Trinit. V, 11. 12).
- [37] Прич. Сол. 8, 22-31; ср. Јов. 28, 12-28; Варух 3, 9-37; Сирах. 1, 110;24,1-13; Прем. Солом. 6, 22-24; 7, 21-30; 8,14; 9, 14; 9, 9-19; 10,12; 11,14.
- [38] Св. Атанас. В., Ad Serap. Epist. 1, 28; t. 26, col. 596 A; sr. Ad Serap. Epist.III, 5.
- [39] Он, Ad Serap. Epist. 1, 31; t. 26, col. 600 C - 601 A.
- [40] ib. I, 30; col. 597 C [41] Лк. 1, 35.
- [42] Мт. 3, 1617; Мк. 1, 10-11; Лк. 3, 22; Јн. 1, 32-33.
- [43] Види: Јн. 13, 1-17, 26.
- [44] Мт. 28, 19; Мк. 16, 16.
- [45] De Trinit. II, 1.
- [46] ср. св. Јустин, Apolog, I, 61; Тертул. Adv. Прах. 26; св. Атанас. В., Ad Serap. Epist. I, 30; св. Иларије, De Trinit. II, 1. 5; св. Ј. Златоуст, In 1 Cor. hom. 20,3. 4; св. Амвросије, De myster. V, 28; св. Дамаскин, De fid. I, 8.
- [47] 2 Кор. 13, 13; ср. 1 Кор. 12, 46; 1 Петр. 1, 1. 2; Д. А. 2, 32-33; 7, 55; Рм.1, 1. 3. 4; 15, 1516; 15, 30, 1 Кор. 6, 11; 2 Кор. 1, 19. 21. 22; Гал. 4. 6; 2, 13. 14;Тит. 3. 46.
- [48] Ad. Serap. Epist. I 30; t. 26, col. 600 C.
- [49] Јн. 16, 28.
- [50] Јн. 5, 17; ср. 9, 4.
- [51] Јн. 14, 10.

[52] Јн. 10, 30.

[53] Мк. 11, 27; ср. Јн. 10, 15.

[54] Јн. 8, 16; ср. 3, 13, 18.

[55] Јк. 14, 21.

[56] Јн. 17, 5.

[57] Јн. 3,16.18; 1,14.18; 1 Јн. 4, 9; Мт. 3,17; Рм. 8, 32; Кол. 1,13; 1 Јн. 5, 20.

[58] Јн. 14, 6. 16.

[59] Јн. 14, 26.

[60] 1 Кор. 12, 11; ср. Д. А. 20, 28; 2 Петр. 1, 21; Д. А. 1, 16; 2, 4; 1, 5; И, 15;19, 6; 1 Кор. 3, 16; 6, 19; Рм. 8, 9; Гал. 4, 6; 1 Кор. 2, 11.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ I

ДЕО ПРВИ - ОДЕЉАК ДРУГИ

Бог у суштини

24. Божанство и једносушност Лица Свете Тројице

Новозаветно Откривење показује нам не само да су у Богу три Лица него и то да су та три Лица једно Божанство. Вечито различита међу собом по вечним личним својствима, та су Лица у свему осталом истоветна, једнака, равна и једносушна по Божанству, тј. и Отац је Бог, и Син је Бог, и Дух

Свети је Бог, па ипак нису три Бога него један једини Бог. "Јер је у Тројици, тј. у Оцу, и у Сину, и у Светоме Духу — једно Божанство".^[1] Јер је „вечно и

једно Божанство у Тројици, и једна слава Свете Тројице".^[2] Тертулијан изражава неизменљиву богооткривену веру Цркве када вели: „И Отац је Бог, и Син је Бог, и Дух Свети је Бог, и сваки појединце је Бог".^[3] Сви православни тумачи тајана Старога и Новог Завета, говори блажени Августин, које год сам само могао читати, који су пре мене писали о Светој

Тројици која је Бог, старали су се, сагласно Светом Писму, учити: да Отац и

Син и Свети Дух, по неразделивој једнакости једне и исте суштине (substantiae), сачињавају Божанско јединство, и стога нису три бога него један Бог.^[4] Новозаветно учење о Божанству и једносушности трију Божанских Лица богонадахнуто је изразио први Васељенски сабор устима Осије кордовског: „Божанство није једно лице, као што мисле Јевреји, већ три Лица, не по имену само него разликујући се међу собом по ипостаси... Син је Бог, не део него савршен исто као и Отац, исте суштине какве и Отац који Га је родио на неисказан начин. Заједно са Оцем и Сином постоји и Дух Свети, који има исту суштину и власт као Отац и Син. Ми смо дакле дужни исповедати једну вољу, једно царство, једну силу, једно господство..., једно Божанство и исту суштину Оца и Сина и Светога Духа. Не допуштајући мешање или раздељење Лица неизрециве и блажене Тројице, ми верујемо да је Отац увек Отац истинитог Сина, увек онај који јесте и који остаје, и Син — истинити Син истинитог Оца, увек онај који јесте и који остаје, и Дух Свети — истинити Дух Свети, увек онај који јесте и који остаје, — Тројица неразделива, неисказана..., која има једно Божанство и исту суштину".^[5] Према томе, свако Божанско Лице има сва божанска савршенства, и то потпуно и неразделиво, па ипак нису три бога већ један Бог. Разлика међу Божанским Лицима заснива се само на различи њихових личних својстава, а не на разлици божанских својстава уопште. Свакоме Лицу Свете Тројице припада Божанство у подједнакој и равној мери, али при свему томе ипак нису три бога већ једно Божанско биће, један Бог.

а) *Божанство Оца* је посведочено на свакој страници Новог Завета, и то Оца у апсолутном, вечном, божанском смислу. Сам Господ Исус обраћа се свом Небеском Оцу речима: Исповедајте се, Оче, Господи небесе и земљи.^[6] Указујући Јеврејима да је вера у Бога Оца условљена вером у Божјег Сина, Спаситељ вели: Азъ придохъ во имя Отца моего, и не приѐмлете мене... Не мните, яко азъ на вы реку ко Отцу; есть, иже на вы глаголетъ, Моисей, нанъже вы уповаете. Аще бо бысте веровали Мойсеови, веровали бысте и мене: о мне бо той писа^[7]. Вечни Бог Отац кроз свог вечитог и Јединородног Сина пружа људима могућност и средство спасења и стицања вечног живота вером у Свету Тројицу: Бог тако заволе свет да и Сина свог Јединородног даде, да ни један који га верује не погине него да

има живот вечни.[\[8\]](#) А живот се вечни састоји у познању и исповедању Божанства Оца и Сина, по речи Спаситељевој: Ово је живот вечни, да познају Тебе (Ὁν ἠγνοῦσκόωσι σε) јединога истинога Бога, и кога си послао Исуса Христа.[\[9\]](#) Сав свој спаситељски подвиг на земљи Господ Христос заснива на Божанству Оца и свом јединству са њим.[\[10\]](#)

Научени тајни Свете Тројице од саме Свете Тројице, Апостоли Спасови јасно, одлучно и неустрашиво посведочавају благовест Христову о Божанству Оца. Свети апостол Павле позива римске хришћане „да једнодушно једним устима славе Бога и Оца Господа нашег Исуса Христа”,[\[11\]](#) а Коринћане учи „да идол није ништа на свету, јер ми имамо само једнога Бога Оца, од кога је све”[\[12\]](#), који је „Бог и Отац Господа нашега Исуса Христа, Отац милости и Бог сваке утехе”.[\[13\]](#) Богооткривену догму о Божанству Оца Црква је једном заувек истакла као почетну истину своје вере у првом члану васељенског Символа вере: Верују во единаго Бога Отца...

б) *Божанство Сина* је свудаприсутна реалност у Новом Завету, која се на разне начине испољава. Божански карактер својих дела и свога учења сам Спаситељ објашњава својом божанском једносушношћу са Оцем: Ја и Отац једно смо (ἐγὼ καὶ ὁ Πατήρ ἐν ἑσμεν).[\[14\]](#) Чак и онда када Јевреји гледају да Га убију „што оцем својим називаше Бога и грађаше се једнак Богу”, Он не отступа од свог учења о себи као Богу и једносушном са Оцем, већ им одлучно говори: Заиста, заиста вам кажем: Син не може ништа чинити сам од себе него што види да Отац чини; јер што Он чини и Син чини онако (οὐ γὰρ ἄν ἐκεῖνος ποιῇ, ταῦτα καὶ ὁ υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ).[\[15\]](#) По природи својој, дела су његова — дела која припадају Божанству и која само Бог чинити може, као: васкрсавање мртвих, опраштање грехова, страшни суд, победа над смрћу, даровање вечног живота.[\[16\]](#) А све то довољан је разлог да Сина треба поштовати као Бога.[\[17\]](#)

И по други пут, и то у врло тешким околностима, Спаситељ неустрашиво објављује и брани своје Божанство и једносушност са Богом Оцем. Божанским чудесима својим Он је из темеља потресао душе Јевреја, и они Га у трему соломоновског храма узбуђено питају: докле ћеш мучити душе наше? ако си ти Христос кажи слободно. Исус им одговори: ја вам казах па не верујете. Дела која ја творим у име Оца свога она сведоче за ме... Ја и Отац једно смо.[\[18\]](#) Као одговор на то, Јевреји узеше камење да га убију што он, човек будући, гради се Богом. Но Спаситељ ни тада не пориче своје Божанство и једнакост са Оцем већ их упозорава на дела своја као на сведочанство о своме Божанству и јединству са Богом Оцем: Ако не творим дела Оца свога не верујте ми. Ако ли творим, ако мени не верујете, делима мојим верујте, да познате и верујете да је Отац у мени и ја у Њему.[\[19\]](#) Једносушност Сина са Оцем, чини Сина у свему једнаким и равним Оцу по

природи, достојанству и слави. Све што има Отац моје је.[\[20\]](#) Но исто тако: све што има Син Очево је.[\[21\]](#) Стога је Спаситељ могао рећи за себе: који види мене — види Оца.[\[22\]](#) Као истинити Бог који има сва божанска савршенства, Спаситељ захтева према себи поштовање као према Богу Оцу: Верујте у Бога и у мене верујте (πιστεύετε εις Θεόν, και εις εμε πιστεύετε).[\[23\]](#)

Очевици Логоса и сведоци његовог богочовечанског живота на земљи, свети Апостол и једнодушно исповедају и уче да је Исус Христос — Син Божји и Бог. Апостол Натанаил пре свију исповеда Исуса Христа за Сина Божјег.[\[24\]](#) Касније у име свих Апостола апостол Петар то исповеда: Ты еси Христосъ Сынъ Бога живаго.[\[25\]](#) Громовник новозаветног Откривења, коме су откривене највеће тајне, свети Јован Богослов јасније него ико посведочује Божанство Господа Исуса, једносушност његову са Оцем, и самосталност и вечност његове Божанске Ипостаси: У почетку беше Реч (ὁ Λόγος), и Реч беше у Бога (και ὁ Λόγος ην προς τον Θεόν), и Бог беше реч (και Θεός ην ὁ Λόγος).[\[26\]](#) И та Реч, тај Јединородни Син Божји, који је у наручју Оца, постаде тело, и усели се у нас, и видесмо славу његову, славу као Јединороднога од Оца.[\[27\]](#) Сумирајући у неколико речи сву своју благовест о Господу Исусу, свети Воанергес вели: Знамо да Син Божји дође, и дао нам је разум (διάνοιαν) да познамо Бога истинога, и да будемо у истинома Сину његовом Исусу Христу. Овај је Истинити Бог и живот вечни (οὗτος ἐστιν ὁ ἀληθινός Θεός και ἡ ζωὴ αἰώνιος).[\[28\]](#) Проверивши личним опитом стварност васкрслог Господа Христа, апостол Тома кличе: Господ мој и Бог мој![\[29\]](#) Обраћен у хришћанство, не учењем већ виђењем васкрслог Господа Исуса, апостол Павле је сав свој живот и све своје Еванђеље изградио на Божанству Исусовом. Основна је истина: Господ Исус је оваплоћени Бог; велика тајна побожности јесте: Бог се јави телу (Θεός ἐφανερώθη ἐν σαρκι).[\[30\]](#) Целокупном личношћу својом богочовечанском Господ Исус је: образъ Бога невидимаго (εἰκὼν του Θεου του αοράτου),[\[31\]](#) сјајне славы и образъ ипостати Его (ἀπαύγασμα της δόξης και χαρακτήρ της υποστάσεως αὐτοῦ);[\[32\]](#) у Њему живи сва пуноћа Божанства телесно (ἐν αὐτῶ κατοικεῖ πάν το πλήρωμα της Θεότητος σωματικῶς),[\[33\]](#) зато је Он над свима Бог, благословен довека.[\[34\]](#) Имајући таквога Бога и Господа дужност је свакога хришћанина да у побожном живљењу очекује „блажену наду и појаву великога Бога и Спаса нашега Исуса Христа".[\[35\]](#) Имајући као Бог сва божанска савршенства, Господ Исус има и сва божанска својства: Он је вечан,[\[36\]](#) Он је алфа и омега, први и последњи,[\[37\]](#) Он је самобитан,[\[38\]](#) Он је свудаприсутан,[\[39\]](#) Он је неизменљив,[\[40\]](#) Он је свезнајући,[\[41\]](#) Он је свемоћан.[\[42\]](#) Сав живот Спаситељев на земли, од почетка до краја, сведочи да је Он истинити Бог; нарочито: његово натприродно рођење, његово крштење, његово преображење, његово васкрсење и вазнесење, и сва остала чудеса његова. Пошто је превечни Бог, Господ Христос је: творац света видљивога и невидљивога,[\[43\]](#) промислитељ,[\[44\]](#) живот и животодавац,[\[45\]](#) светлост и

светлодавац,[\[46\]](#) чудотворац,[\[47\]](#) цар над царевима и господар над господарима.[\[48\]](#) Пошто је Он по свему истинити Бог и Господ, Њега треба поштовати као и Оца,[\[49\]](#) веровати у Њега,[\[50\]](#) надати се у Њега,[\[51\]](#) љубити Га,[\[52\]](#) молити Му се,[\[53\]](#) клањати Му се,[\[54\]](#) исповедати Га.[\[55\]](#)

Иако је Божанство Господа Исуса срж Новог Завета, ипак има у Новом Завету извесних места која привидно противрече његовом Божанству и једносушности са Богом Оцем. Али сва се та места односе или на човечанску природу Господа Исуса, или на то што Он као Син Божји има биће од Бога Оца. Због јединства Спаситељеве Богочовечанске Личности својства његове човечанске природе приписују се Њему као Богочовеку. Тако, када апостол Павле говори да Бог Отац васкрсе Христа из мртвих,[\[56\]](#) он мисли на васкрсење тела његовог, јер оно што је својствено телу његовом приписује се Личности његовој (τα γαρ του σώματος αὐτοῦ εἰς το αὐτοῦ πρόσωπον λέγεται).[\[57\]](#) Тако и Спаситељеве речи: Отац даде живот Сину (Јн. 5, 26), треба разумети да је живот дао телу (τη σαρκι) његовом, као човеку.[\[58\]](#) А када Господ Исус говори: Кога Отац посвети (ἡγίασε) и посла на свет (Јн. 10, 36); Ја посвећујем себе (εγὼ αγιάζω ἑμαυτόν) за њих, да и они буду освећени истином (Јн. 17,19); Боже мој, Боже мој, зашто си ме оставио? (Мт. 27, 19); — Он то говори од нашег лица (ἐκ προσώπου ἡμετέρου λέγει), јер је, узевши обличје слуге и поставши човек, понизио себе до саме смрти, и то смрти крсне. Зато и Бог Њега, тј. тело његово (το σῶμα αὐτοῦ) узвиси, и дарова Му име које је веће од свакога имена.[\[59\]](#) Кад год Свето Писмо говори: Син прими, Син узме, Син се прослави, оно то говори о његовом човечанству (δια την ανθρωπότητα αὐτοῦ), а не о Божанству. Када Спаситељ вели: Отац мој који ме посла већи је од мене (Јн. 14, 28), Он то вели стога што је постао човек. А пошто је Он Логос Оца, то је по природи раван и једносуштан Оцу (ομοούσιος τω Πατρι), јер се из суштине Очеве родио, због чега и објављује: Ја и Отац једно смо (Јн. 10, 30); ко виде мене — виде Оца (Јн. 14, 9).[\[60\]](#) Спаситељеве речи: Идем Оцу своме и Оцу вашем, и Богу своме и Богу нашем (Јн. 20, 17) не значе да је Он у истом смислу Отац Сину и људима, и Бог Сину и људима. Јер је Бог Њему Отац по природи, а људима по благодати, и јер је Отац Њему Бог као узрок и начело Божанства, а људима као творац; и још: Њему је Отац постао Бог по домостроју (κατ' οἰκονομίαν), уколико је постао човек, а људима је Он по природи Бог и Господ.[\[61\]](#) Када Спаситељ вели богатом младићу:

Што ме зовеш добрим (αγαθός)? нико није добар осим једнога Бога (Мк. 10, 18), Он то чини зато што га је младић држао само за човека а не и за Бога и као таквом му приступио.[\[62\]](#) А када Спаситељ изјављује о последнем дану: Нико не зна, ни Син, до Отац (Мк. 13, 32). Он то говори по човечанској природи (ανθρωπίνως) својој.[\[63\]](#) Речи апостола Петра: Чврсто нека зна сав дом Израиљев да је и Господом и Христом Бог учинио (ἐποίησε) овога Исуса кога ви распесте[\[64\]](#); и Павлове: Бог је глава Христу[\[65\]](#); Бог Господа нашега Исуса Христа,[\[66\]](#) — односе се не на

Божанство Господа Исуса, већ на човечанску природу његову коју је Он примио по домостроју спасења. Бог је човека Исуса учинио Господом и Христом, а не Сина Божјег, који је по природи Бог и Господ. Еванђелист Јован не вели: Логос постаде Богом, већ: Логос беше Бог (Јн. 1, 1.), беше Бог увек, и тај Бог Логос постаде тело (σαρξ), да би тело његово постало Бог Логос (ἵνα ἢ σαρξ αὐτοῦ γένηται Θεός Λόγος).[67] Речи премудрога Соломона: Господь созда мя (ἐκτίσε με) начало путей своихъ въ дѣла своя (Прич. Солом. 8, 22), односе се на Спаситељево тело, на оваплоћење његово, јер је Он постао човек, а Богом је увек био.[68] Речи „ἐκτίσε με" односе се на моменат када је Бог Логос обукао саздано тело (δετε την κτιστήν ἐνεδύσατο σάρκα).[69]

Ова наведена места, као и сва слична места у Светом Писму, која привидно противрече Божанству Сина Божјег, тумаче се, по учењу светих Отаца, на исти начин.[70]

Богообјављена истина Светог Откривења о Божанству Сина Божјег постала је кроз оваплоћење његово срцем богочовечанског тела Христовог, Цркве, и остала занавек њена животворна и чудотворна сила. Стога је Црква увек живела овом истином, чувала је молитвено и свето, и исповедала смело и кроз Символе, и кроз Мученике, и кроз богоносне Оце, и кроз све верне свих векова. Сви древни Символи истичу догму о Божанству Сина Божјег као главну истину, без које и мимо које нема спасења.[71] Сви Мученици и Исповедници страдали су и страдају за Исуса као за незаменљивог Бога и Господа.[72] Од самог почетка, сва богослужења Цркве, све свештенорадње, круже око Божанства Господа Исуса као око свог стожера.[73]

Садржећи све то у себи као своје васељенско самоосећање и васељенску самосвест, Црква је кроз духоносне Оце првог Васељенског сабора занавек и неизменљиво изразила своју веру у Божанство Сина Божјег у другом члану Символа вере; И во единого Господа Исуса Христа, Сина Божја, единороднаго, иже отъ Отца рожденнаго прежде всехъ векъ; света отъ света; Бога истинна отъ Бога истинна (Θεόν ἀληθινόν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ), рожденна, не сотворенна, единосушна Отцу (ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ), имже вся быша.

б) *Божанство Светога Духа.* Нови Завет је завет у Духу Светом, зато се пуноћа новозаветног Откривења састоји у објављењу и посведочењу истине о Божанству Светога Духа као трећег Лица Свете Тројице. У Новом Завету се Дух Свети стварно назива Богом. Када апостол Петар прекорева Ананију што је слагао Духу Светоме, он Духа Светог право назива Богом: Зашто испуни Сатана срце твоје да слажеш Духу Светоме и сакријеш од новаца што узе за њиву? Људима ниси слагао него Богу (τῷ Θεῷ).[74] Као треће

Лице Божанске Тројице Дух Свети исходи од Оца (*παρά τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται*),^[75] једносуштан је са Оцем и Сином, и у свему подобан и раван њима по Божанству, што Спаситељ изрично објављује својом заповешћу о крштавању свих народа во имя Отца и Сына и Святаго Духа.^[76] То исто уче и свети Апостоли кад год говоре о Светој Тројици.^[77] А то све показује да је Дух Свети у сваком дејству свом нераздељиво сједињен са Оцем и Сином, јер где је Дух Божји тамо је Бог.^[78] Но највећи доказ, по светом Василију Великом, о јединству Духа Светог са Оцем и Сином јесте тај што је речено да Он има исти однос према Богу какав има према свакоме човеку дух који се налази у човеку. Јер је речено: Ко од људи зна шта је у човеку осим духа човечијега који живи у њему? тако и у Богу шта је Божије (*τα του Θεου*) нико не зна осим Духа Божјега (*εἰς το Πνεύμα του θεου*) (1 Кор. 2, 11).^[79] Пошто је по природи Бог, Дух Свети је свезнајући,^[80] свемоћан,^[81] свудаприсутан.^[82] Имајући сва божанска својства, Он има и сва божанска дејства: препорођава крштењем,^[83] управља Црквом Христовом,^[84] отпушта грехе,^[85] усиновљава људе Богу^[86], чини људе Христовима,^[87] освећује, оправдава и врши све благодатне функције,^[88] јер је извор истине и светлости,^[89] раздаје духовне дарове,^[90] сарађује у свима добрим делима,^[91] чини чудеса,^[92] чини људе храмом Божјим, храмом својим, јер је сам Бог,^[93] чини Свето Писмо богонадахнутим говорећи преко Пророка и Апостола.^[94] Царство Божје је царство благодати Духа; оно је „правда и мир и радост у Духу Светом (*έν Πνεύματα άγίφ*)”,^[95] зато се и остварује Духом Светим.^[96] Приписујући Светоме Духу сва ова божанска својства и дејства, Нови Завет јасно и непобитно показује да је Дух Свети Бог, у свему раван Богу Оцу и Богу Сину. „Божанство Духа Светога веома је јасно показано у Светом Писму, вели свети Григорије Богослов. Обрати пажњу наове чињенице: Христос се рађа — Дух претходи (Лк. 1, 35); Христос се крштава — Дух сведочи (Јн. 1, 32-34); Христос се куша — Дух га изводи (Мт. 4, 1); Христос чини чудеса — Дух сарађује (Мт. 12, 28); Христос се узноси — Дух га наслеђује (Д. А. 2, 4).”^[97] Пошто је Дух Свети у свему и по свему Бог, то и Њему припада божанска слава, поштовање и поклоњење, као Оцу и Сину.^[98] Ту божанску узвишеност и неприкосновеност Светога Духа наглашава сам Спаситељ када објављује духохулним фарисејима, да ће се сваки грех и хула опростити људима, па и хула на Сина човечијега, али се хула на Светог Духа неће опростити ни на овоме свету ни на ономе.^[99]

У Светом Писму сусрећу се извесна места која привидно противрече наведеним новозаветним доказима о Божанству Светога Духа. Тако, речи Спаситељеве о Светоме Духу: Не отъ себе глаголати имаъ,^[100] значе да ће Дух Свети, као једносуштан са Оцем и Сином, говорити из тог јединства бића на свој ипостасни начин. „И Син не говори од себе него сведочи: Отац који ме посла Он ми даде заповест шта ћу казати ишта ћу говорити (Јн. 12,

49), не зато што се учи у Оца, већ зато што све што говори Отац, говори кроз Сина у Духу Светом."[\[101\]](#)

Богооткривену истину Новог Завета о Божанству Светога Духа Црква је увек исповедала, чувала и бранила као зеницу ока. То је она чинила и чини кроз Симболе и вероисповедања,[\[102\]](#) кроз свети живот светих Отаца и Исповедника и свих верних и покајаних, који су живели у вери и умирали за веру у Триипостасног Бога и Господа. Све то своје богооткривено учење и благодатно искуство о Божанству Светога Духа Црква је богомудро и неизменљиво за сва времена изразила кроз духоносне Оце другог Васељенског сабора у осмом члану Симбола вере: И въ Духа Святаго, Господа, Животворящаго, иже отъ Отца исходящаго (то ёк тоу Патρός ёκπορευόμενον), иже со Отцемъ и Сыном спокланяема и сславима (συμπροσκυνοῦμενον και συνδοξαζόμενον), глаголавшаго пророки.

„Безбожно је говорити да је Дух Божји створен или саздан, вели свети Атанасије Велики, јер цело Свето Писмо Старог и Новог Завета са Оцем и Сином увек збраја и слави и Духа Светога, јер је Он истог Божанства (της αὐτῆς Θεότητος) и исте суштине".[\[103\]](#) Где год се у Светом Писму помињу Отац и Син, помиње се и Дух Свети,[\[104\]](#) јер Дух Свети је увек исти, јер је једносуштан са Оцем и Сином.[\[105\]](#) Неодвојив (ἀχώριστον) је Дух од Сина, као што је неодвојив Син од Оца.[\[106\]](#) „Који хуле Духа Светога, пише свети Атанасије, и говоре да је Он створење (κτίσμα), нека се постиде због следећег. Ако постоји Тројица, и вера у Тројицу, нека кажу: да ли је Тројица увек Тројица, или је било када Тројице није било? Ако је пак Тројица вечна, онда Дух Свети није твар (κτίσμα) пошто вечито постоји са Логосом (ἀϊδίως συνόν τω Λόγω) и у Њему јесте. Јер је било када твари (τά κτίσματα) није било. Ако је пак Дух твар, а твари су из ничега (ἐξ οὐκ ὄντων), очигледно је да је било када Тројице није било (δτε οὐκ ην Τριάς) него је било двојство (δυάς). И ко би могао рећи шта безбожније од тога?... Као што Син, будући увек Сином, није твар, тако и Тројица, будући увек Тројицом, ништа у њој није твар (οὐδέν ἐστιν ἐν αὐτῇ κτίσμα), јер и Дух није твар. Као што је увек била Тројица, тако је Она и сада; и као што је Она сада, тако је увек била и јесте Тројица, а у Тројици Отац и Син и Свети Дух".[\[107\]](#)

Трепетна и свештена осећања васељенске Цркве о Божанству Светога Духа навиру из речи светог Григорија Богослова: „Дух Свети је увек био, и јесте, и биће; Он нити има почетка, нити ће имати краја, него се увек са Оцем и Сином сврстава и збраја. Јер није доликовало: било Оцу да икада буде без Сина, или Сину да буде без Духа. Тако нетто било би за Божанство у највишем степену стидно, јер би изгледало да је Оно дошло у пуноћу савршенства помоћу неке унутрашње промене. Дакле, Дух је увек био приман а не примајући; Онај који усавршава а не који се усавршава; Онај који испуњава ане који се испуњава; Онај који освећује ане који се освећује; Онај који обожује ане који се обожује (ὑεονν, ού θεοῦμενον); увек један и

исти у себи и за Оне са којима се збраја; невидљив, вечит, несместив, неизмешљив, без каквоће (ἀποίου), без количине (ἀποσου), без форме (ἀνείδεον), неописљив, самопокретан, вечнопокретан, слободан, самомоћан (αὐτοδύναμον), свемоћан; живот и животворан; светлост и светлодавац; самодобро и извор доброте; Дух прави, врховни; Господ, давалац, издвојитељ; зидар свога храма; наставник, који дела како хоће; који раздељује дарове; Дух усиновљења, истине, мудрости, разума, знања, побожности, савета, силе, страха; којим се Отац познаје и Син прославља, и који Њега једини знају: једно устројство, једна служба, једно поклоњење, једна сила, једно савршенство, једно освећење".[108\]](#)

НАПОМЕНЕ:

- [1] Св. Атанас. Вел. Ad. Serap. Epist. IV, 3; t. 26, col. 641 B
- [2] Он, Contra arian. 1, 18; t. 26, col. 48 C
- [3] Adv. Prax. 13: Et Pater Deus, et Filius Deus, et Spritus Sanctus Deus, et Deus unusquisque".
- [4] De Trinit. I, 4. 7.
- [5] Гелас. Hist. concil. Nic. 1, 11.
- [6] Мт. 11, 25; ср. Лк. 10, 21.
- [7] Јн. 5, 43. 45. 46.
- [8] Јн. 3, 16; ср. 6, 40.
- [9] Јн. 17, 3; ср. 6, 19.
- [10] Јн. 1, 18; 1,14; 3, 35; 4, 23-24; 5,19-27. 36. 37; 6, 27. 36. 40-44. 45. 65; 8,19. 42; 10, 30; 13, 3; 14, 6. 10; 16, 27-28. 30; 17, 21; 20, 17; Мт. 26, 41-42; Мк. 14,36-39; Лк. 11,2.
- [11] Рм. 15, 6; ср. Кол. 1, 12; 3, 17.

[12] 1 Кор. 8, 4. 6.

[13] 2 Кор. 1, 3; ср. 1 Петр. 1, 3; Еф. 1, 2, 3; 4, 6; 3, 14; Рм. 1, 7; 6, 4; 1 Кор. 1,3; 2 Кор. 1, 2; Гал. 1, 3; Флб. 1, 2; Кол. 1, 3; 1 Сол. 1, 1; 2 Сол. 1, 2, 1 Тм. 1, 2; 2Тм. 1, 2; Тит. 1, 4; Филим. 3.

[14] Јн. 10, 30; ср. 17, 21; 14, 9. 11; 8, 19; 14, 7.

[15] Јн. 5. 18. 19.

[16] Јн. 5, 20-30; ср. Мт. 9, 6; Јн. 11, 43-44; Мк. 5, 41; Лк. 7, 14-15.

[17] Јн. 5, 23.

[18] Јн. 10, 25-30.

[19] Јн. 10, 31. 33. 37. 38; ср. 15, 24.

[20] Јн. 16, 15

[21] Јн. 17, 10.

[22] Јн. 14, 9; ср. 17, 10; 14, 11. — Тумачећи Спаситељеве речи: који видемене — виде Оца, св. Кирил Јерус. вели: „Који виде Сина — виде Оца, јер је Син у свему подобан Ономе који га је родио; живот од живота рођен, светлост од светлости, сила од силе, Бог од Бога (Θεός ἐκ Θεού). Својства Божанства у Сину нимало нису различита, те који се удостоји видети Божанство Сина, наслађује се виђењем Онога који је родио" (Catech. XI, 18: t. 33, col. 713 A).

[23] Јн. 14, 1; ср. 5, 23.

[24] Јн. 1, 49.

[25] Мт. 16, 16; ср. Јн. 6, 69.

[26] Јн. 1, 1.

[27] Јн. 1, 18. 14, ср. 1 Јн. 1, 12; 4, 9. 10; Апок. 19, 13; 1, 10, 17; 1, 8.

[28] 1 Јн. 5, 20.

[29] Јн. 20, 28.

[30] 1 Тм. 3, 16; ср. Гал. 4, 4; Д. А. 20, 28.

[31] Кол. 1, 15; ср. 2 Кор. 4, 4. [32] Јевр. 1, 3. Овде је реч *ὑπόστασις* употребљена у значењу суштине. Ср.Флб. 2, 6.

[33] Кол. 2, 9.

[34] Рм. 9, 5.

[35] Тит. 2, 13; ср. 1 Кор. 2, 8; Флб. 2, 10-11.

[36] Јн. 8, 58; 17, 5; 1, 1. 2.

[37] Апок. 1, 8. 10. 17; 2, 8; 22, 13.

[38] Јн. 5, 26; 1, 4.

[39] Јн. 3, 13; Еф. 4, 9-10; Мт. 18, 20.

[40] Јевр. 1, 10-12; 13, 8.

[41] Мт. 11, 27; Јн. 10, 15; 2, 24-25; 21. 17; 16, 30; Кол. 2, 3. Апок. 2, 23; 3, 14.

[42] Јн. 10, 27-29; 5, 21; Флб. 3, 21.

[43] Јн. 1, 3; Кол. 1, 16; Јевр. 1, 2. 10.

[44] Кол. 1, 7.

[45] Јн. 1, 4; 5, 26; 10. 10. 28.

[46] Јн. 1, 5; 3, 19; 8. 12; 9, 5; Еф. 5, 8.

[47] Јн. 10, 38; 14, 10; 5, 15. 17. 19. 21; Мт. 12, 28; 9, 35; 9, 6; Мк. 16, 17-18. 20.

[48] Апок. 17, 14; 19, 16; Мт. 28, 18; 1 Тм. 6, 15.

[49] Јн. 5, 23; 1 Јн. 2, 23.

[50] Јн. 14, 1; 6, 40. 47; 3, 36. 16; 1 Јн. 3, 23.

[51] 1 Тм. 1, 1; 1 Јн. 3, 3; Д. А. 28, 20; Рм. 5, 2. 5; 8, 24; 12. 12; 15, 13; 1 Петр. 1, 3; 3, 15.

[52] 1 Кор. 16, 22; Јн. 14, 23.

[53] Јн. 14, 13-14; 15, 16, 17; 16, 23; Рм. 10, 13; Д. А. 2, 21; 22, 16.

[54] Јевр., 1, 6; Флб. 2, 10-11; Апок. 5, 11-14; 7, 11; 4, 10.

[55] 1 Јн. 4, 15; Мт. 10, 32; Лк. 12, 8; 1 Јн. 2, 23; 4, 2; 2 Јн. 7.

[56] Гал. 1, 1.

[57] Св. Атанас. Вел., De incarn. et contra arian. 2; Р. gr. t. 26, col. 988 А.

[58] ib.

[59] ib. col. 988 ВС; ср. ib. n. 3, col. 989 А: „Јер се Највиши не узвишује, него се тело Највишега узвишује; и телу Највишега дарова се име изнад свакога имена.“

[60] ib. n. 4, col. 989 ВС.

[61] ib. n. 8, col. 996 ВС. — Св. Кирил Јерус. о томе пише: „Да ти не би помислио да је Он на исти начин Отац Сина и тварй (των κτισμάτων) Господ Христос је и повукао овде ту разлику. Јер није рекао: идем Оцу нашем, да се створење не би изједначило са Јединородним, већ је рекао: Оцу моме и Оцу вашем, тј. моме — по природи (κατά φύσιν), а вашем по усиновљењу (κατά θεσιν); и опет: и Богу моме и Богу вашем, друкчије — моме, пошто сам ја Истинити и Јединородни, а друкчије вашем, пошто сте ви створења. Дакле, Син Божји је истинити Бог, неисказано рођен пре свих векова“. (Catech. XI,19; t. 33, col. 713 ВС).

[62] Св. Атанас. Вел. De incarn. et contra arian. 7; t. 26, col. 993 АВ.

[63] ib.; ср. св. Ј. Златоуст, In Math. hom. 76, 1. 2 [64] Д. А. 2, 36.

[65] 1 Кор. 11,3.

[66] Еф. I, 7.

[67] Св. Атанас. Вел., De incarn. et contra arian. 3; t. 26, col. 989 А.

[68] Он, Contra arian. Orat. I, 53; t. 26, col. 121 В - 124 В; Orat. II, 1. II. 18.44. 56. 60. 65. 66. 78.

[69] Он, Contra arian. Orat. II, 50; t. 26, col. 253 А.

[70] Он, De incarn. et contra arian. 4; t. 26, col. 989 В.

[71] Види: infra, Символи (стр. 50-53).

[72] Види ма које житије ма ког Мученика или Исповедника.

[73] Види ма које богослужење и ма коју свештенорадњу.

[74] Д. А. 5. 3. 4.

[75] Јн. 15, 26.

[76] Мт. 28, 19.

[77] 1 Петр. 1, 2; 2 Кор. 13, 13; Рм. 9, 1; 1 Кор. 12, 57. и т. д.

[78] 1 Јн. 4, 13; ср. св. Атанас. Вел. De incarn. et contra arian. 13.

[79] Св. Васил. Вел. De Spirit. Sanct. с. 16.

[80] 1 Кор. 2, 10; ср. Јн. 14, 26; 16, 13.

[81] 1 Кор. 12, 7-11; Мт. 12,28.

[82] Рм. 8, 9-16; 1 Кор. 3, 16; 6, 19; 12, 7-13; 1 Кор. 12, 13.

[83] Јн. 3, 5; Тит. 3, 5, 1 Кор. 12, 13.

[84] Д. А. 20, 28; 13, 2; 16, 67; Еф. 2, 22.

[85] Јн. 20, 22-23.

[86] Рм. 8, 14-16; Гал. 4, 67.

[87] Рм. 8, 9; Гал. 4, 6; Еф. 2, 22; 1, 13; 3, 16-17; 4, 30; 1 Кор. 12, 3; 1 Петр.
2,
5.

[88] 1 Кор. 6, 11; Рм. 8, 26; 1 Петр. 1, 2.

[89] Јн. 14, 17. 26; 16, 13.

[90] 1 Кор. 12, 4. 8-11; Еф. 3, 4, 5; Рм. 5, 5.

[91] Рм. 8, 26; Гал. 5, 22-23.

[92] Мт. 12, 28; Лк. 11,20

[93] 1 Кор. 3, 16; 6, 19; 2 Кор. 6, 16. [94] 2 Петр. 1, 20, 21; 2 Тм. 3, 16; Лк. 2, 28; Д. А. 18, 25; 28, 25; 1, 16, 4, 25.

„Зашто, пита св. Василије Велики, Дух Свети није Бог, када је Писмо његово богонадахнуто?" (Advers. Eunom. V).

[95] Рм. 14, 17.

[96] Јн. 3, 5; Мт. 12, 28; Лк. 4, 18; 11, 20.

[97] Orat. 31, 29. т. 36, 165 В.

[98] Мт. 28, 19; 1 Петр. 1, 2; 2 Кор. 13, 13.

[99] Мт. 12, 31-32; Мк. 3, 28-29.

[100] Јн. 16, 13.

[101] Св. Васил. Вел. Advers. Eunom. V.

[102] Види: infra, стр. 50-53 и 54-55. [103] De incarn. et contra arian. n. 9; t. 26, col. 997 A ; sr. ib. n. 13; Ad. Serap. Epist. I, 9; Ad Serap. Epist. III 2. 4. 5.

[104] Он, De Trinit. et Spir. Sanct. 4. 5; t. 26, col. 1193 D - 1195 C

[105] Он, Ad Serap. Epist. I, 27; t. 26, col. 593 A. C [106] ib. n. 33; col. 608 A.

[107] Ad Serap. Epist. III, 7; t. 26, col. 638 BC

[108] Orat. 41, 9; t. 36, col. 441 B. C

ДЕО ПРВИ - ОДЕЉАК ДРУГИ

Бог у суштини

25. Лична својства Божанских Лица Пресвете Тројице

Јасно је учење Светог Откривења: Отац је Бог, Син је Бог, Дух Свети је Бог; то су три Лица једнога Божанства, због чега Православна Црква неотступно верује, исповеда и учи: Бог је један по бићу, а тројичан по Лицима; у једној недељивој Божанској суштини постоје три савршена и савечна Лица; Бог је у исто време и један и тројичан: вечно постоји као савршена Јединица у савршеној Тројици и савршена Тројица у савршеној Јединици. „Ми друкчије не можемо замислити једнога Бога, вели свети Иполит, него верујући при томе у Оца, Сина и Светога Духа... Ко би изоставио ма кога од њих, не би достојно прославио Бога, јер се Отац прослављу кроз Тројицу”.^[1] Бог је „јединица тричисленна”.^[2] У једној нераздељивој суштини коју називамо Бог постоје три оделита Лица: Отац, Син и Свети Дух; заједничка им је суштина и сва њена својства, и зато имају једно заједничко име (δνομα κοινόν): Бог, Божанство,^[3] а посебна су им лична својства. Једносушност њихова чини да је сваки од њих носилац целокупне природе Божанске, и да је сваки од њих — васцели Бог (δλος Θεός).^[4] Изузетна и неизрецива надумност богооткривене истине о Светој Тројици и састоји се у томе што су три Лица Божанства у исто време и једносушна по бићу и различита *по* личним својствима. „Безначалное естество, и непредельное, въ Трїехе познавається единствехъ, Богоначальныхъ Ипостасехъ единое Божество, въ Отце, и Сыне, и Дусе”.^[5] Лично ствојство Оца јесте нерођеност (ἀγεννησία), јер се ни од кога не рађа нити исходи; лично својство Сина јесте рођеност (γέννησις), јер се вечно рађа од Оца; лично својство Духа Светога јесте исхођење (ἐκπόρευσις), јер вечно исходи од Оца. Стога је „сопствено име Беспочетнога — Отац, беспочетно Рођенога — Син, и нерођено Исходећег или Произлазећег — Дух Свети”.^[6]

Заједничко и једно у Тројичном Божанству јесте то што сва три савечна Лица имају једну исту суштину (το ταυτόν της ούσιας), једно исто дејствовање, једну исту вољу, једну исту власт, једну исту моћ, једну исту доброту. Свака од три Ипостаси је једно са осталима не мање него са самом собом, тј. Отац, Син и Дух Свети у свему су једно (κατά πάντα εν εΐσιν) осим нерођености, рођености и исхођења. Очинство је лично својство Оца, синовство — Сина, исхођење — Духа Светога.^[7] У Тројичном Божанству заједничко (το κοινόν) је суштина (ουσία), а ипостас означава особеност

сваког Лица (το διάζον).[8] „И Оцу и Сину и Светоме Духу заједничко је: беспочетност и Божанство... Специфично пак својство Оца јесте нерођеност, Сина — рођеност, Духа Светога — исхођење”.[9] Сва три Лица имају једну суштину, због чега су један Бог; али се међу собом разликују по личним својствима, због чега су Тројица. „Све што има Отац припада и Сину, осим нерођености; све што има Син припада Светоме Духу осим рођености. А нерођеност и рођеност не разделяју суштину него се разделяју унутра у суштини”.[10] Ми се клањамо, изјављује свети Григорије Богослов, Оцу и Сину и Светоме Духу, разделяјући лична својства (τάς ἰδιότητας) а сједињујући Божанство (ἐνοῦντες δὲ τὴν Θεότητα); и не сводимо три Ипостаси на једну, да не би пали у Савелијев недуг, нити једнога Бога делимо на три разноврсне и несродне суштине, да не би пали у Аријево безумље.[11] „Отац није умањио себе, вели блажени Августин, да би родио из себе Сина, него је тако родио из себе другога себе, да је сав остао у себи и борави у Сину онакав какав је и сам; исто тако и Дух Свети, васцели од васцелог (integer de integro), не претходи Ономе од кога исходи, него је такав са Њим какав је из Њега, не умањава Га исхођењем, нити увеличава својим борављењем у Њему”.[12]

Бити нерођен, рађати се и исходити, каже се: прво — о Оцу, друго — о Сину, треће — о Светоме Духу, при чему се вечно чува несливеност трију Ипостаси (το ἀσῦγχυτον των τριῶν υποστάσεων) у једној природи и достојанству Божанства. Син није Отац, јер је Отац један, али је оно што и Отац; Дух није Син, ма да је од Бога, јер је Јединородни један, али је оно што и Син: Три су једно по Божанству ('εν τα τρία τή θεότητι), и Једно је три по личним својствима (καί το εν τρία ταῖς ἰδιότησιν), те тако не постоји једно — у смислу Савелијевом, ни три — у смислу аријанске зле поделе.[13] „Свакако је сама Тројица један Бог (unus Deus); и тако је један Бог као год што је један Творац”.[14]

Основа је еванђелске вере: исповедати и поштовати Бога Оца, Бога Сина, Бога Духа Светога, три Личности, једно Божанство, неразделиво у слави, части, суштини и царству.[15] Замислите, вели свети Григорије Богослов, Тројицу као један бисер, који је одасвуд исти и подједнако блиста. Ако се ма који делић бисера оштети, сва лепота његова пропада. Тако када омаловажавате Сина да би указали поштовање Оцу, Отац не прима ваше поштовање. Отац се не прославио непоштовањем Сина. Поштовање Сина постаје поштовањем Оца. Ако омаловажавате Духа Светога, Син не прима ваше поштовање. Јер иако Дух Свети није на исти начин од Оца који Син, ипак је Он од истог Оца (ἐκ τοῦ αὐτοῦ Πατρός). Или поштуј васцелу Тројицу, или је омаловажавај целу, да би био доследан себи.[16] „Када кажем: Бог, вели овај свети Богослов, треба да вас једновремено обасја једна и трострука светлост: трострука према својствима или Ипостасима или Лицима (κατά τάς ἰδιότητάς εἴθουν υποστάσεις εἴτε πρόσωπα), а једна — због суштине, то јест због Божанства (κατά τον της ουσίας λόγον, εἴθουν

Θεότητος). Јер се Божанство дели недељиво (*διαίρεῖται ἀδιαίρετως*), ако се тако могу изразити, и сједињује се раздељиво (*συνάπτεται δνηρημένως*). Јер Божанство је једно у трима (*ἐν γὰρ ἐν τρισὶν ἢ Θεότης*), и три су једно (*καὶ τὰ τρία ἐν*); у њима је Божанство, или тачније рећи: они су Божанство".[17]

Савршена Јединица свесавршеног Тројичног Божанства, својом неодољивом еванђелском истинитошћу и неуклонљивом реалношћу, јесте Светиња над светињама, у коју никада неће бити способан проникнути ум људски, ни у овом свету ни у оном. „Три су једно (*τὰ τρία ἐν*), али једно не ипостасју него Божанством. Јединица у Тројици обожавана (*Μονάς ἐν Τριάδι προσκυνομένη*), и Тројица у Јединицу оглавлена (*καὶ Τριάς εἰς μονάδα ἀνακεφαλαίουμένη*), сва достојна обожавања, сва царска, једнопрестолна, свеславна, надкосмичка, надвременска, нестворена, невидљива, неприкосновена, недокучива, која једино зна какав је поредак у њој, а коју ми подједнако поштујемо и којој служимо, и која једина улази у Светињу над светињама остављајући сву твар изван".[18] „Тројица је заиста Тројица, али Тројица означава не набрајање неједнаких предмета него збир једнаких и равночесних, при чему назив сједињује оно што је сједињено по природи и не дозвољава да се распадањем броја разори оно што је неразориво".[19] Стога треба и јединство Божанства чувати, и три Ипостаси исповедати, сваку са њеним својством.[20]

Ипостасне разлике у Тројичном Божанству, које сваку Ипостас карактеришу као апсолутну у најсавршенијем смислу, ни у ком погледу не ремете, нити деле, нити распарчавају, нити разједињују јединство Божанске суштине, пошто је суштина недељива. Свету Тројицу ваља замишљати не као три дела једне целине него као неразлучно сапостојање трију бестелесних Савршених.[21] Три су Ипостаси потпуно савршене, али је Тројица једна и нераздељива; сједињује се несливено (*ἀσυγχύτως*), а као Јединица дели се недељиво.[22] Једна је иста суштина, једно Божанство у три Ипостаси, те свете Ипостаси не могу ни у ком случају претстављати три бога. Бог Отац, Бог Син и Бог Дух Свети једна су природа у трима Личностима (*μία φύσις ἐν τρισὶν ἰδιότησι*) које су савршене и себи довољне, бројно дељиве, али недељиве Божанством.[23] Вечно је и једно Божанство у Тројици (*αἰδιος καὶ μία Θεότης ἐστὶν ἐν Τριάδι*); Божанска монада се не може делити у три божанства, да би се очувала и Божанска Тројица и Божанска *μοναρχία*.[24] Једно је Божанство и један Бог у трима Ипостасима.[25] „Кад год размишљам о једној од Ипостаси, вели свети Дамаскин, ја је сазнајем као савршеног Бога (*τέλειον Θεόν*) и савршено биће; а када сједињујем и збрајам три Ипостаси, ја сазнајем једног савршеног Бога, јер Божанство није сложено него је у трима савршеним Лицима једно, савршено и несложено".[26]

Ипостасне разлике у Божанству не сачињавају саму природу него само оно што се односи на природу (*περὶ τὴν φύσιν, οὐ ταῦτα φύσις*), јер је

у трима Ипостасима једна природа, једно Божанство.[\[27\]](#) „У нас је један Бог, јер је Божанство једно, расуђује свети Григорије Богослов,... ма да верујемо у три Ипостаси. Јер није једна Ипостас више а друга мање Бог; нити је једна ранија а друга познија; нити се одвајају вољом, нити се деле у сили; нити се у њих налази ишта што бива у дељивих вештастава; једном речју: Божанство је недељиво у раздељеним Личностима (ἀμέριστος ἐν μεμερισμένονς), иту је једна светлост као што би била у три сунца која се садрже једно у другом.[\[28\]](#) Отуда, када гледамо на Божанство, на Први Узрок, на Монархију, онда оно што ми схватамо јесте Једно; али када гледамо на Ипостаси у којима је Божанство, и на Оне који вечно и равнославно имају своје биће од Првог Узрока, онда обожавамо Три...[\[29\]](#) Свака од Ипостаси Божанства једно је са осталима не мање него са самом собом због истоветности суштине и силе".[\[30\]](#)

Три Божанске Ипостаси су један Бог јединством суштине; Оне владају њоме потпуно и савршено једнолико Ипостаси су нарочити начини троличног постојања (τρόπον υπάρξεως) једне и исте Божанске суштине.[\[31\]](#) Ипостасна својства су у Божанству вечита, неизменљива, непреносива са једне Ипостаси на другу: Отац није лишен нерођености зато што је родио Сина, нити је Син лишен рођености зато што је од Нерођенога, нити се Дух Свети претвара у Оца или у Сина зато што исходи или зато што је Бог; јер је лично својство неизмешљиво, иначе како би могло остати личним својством када би се преносило и мењало?[\[32\]](#)

Очигледно је да је начин постојања једног Бога у три Лица, у суштини својој, несхватљив и непретстављив за људску мисао. „Све што се говори о Оцу, Сину и Светом Духу, ваља замишљати изнад свих векова и изнад све вечности: јер је ово једна Тројица која превазилази свако разумевање, не само временско него и вечно".[\[33\]](#) Никакво поређење, никакав символ, никаква слика, никаква реч, узети из људског живота у времену и простору, не могу довољно и јасно изразити ову пресвету тајну. „Ја сам врло брижљиво размишљао о овоме, изјављује свети Григорије Богослов, посматрао са сваке стране, тражећи неко поређење (εικόνα τίά) за ово, али не пронађох ништа на земљи што би се могло упоредити са Божанством. Јер ако се и пронађе нека малена сличност, она већим делом умакне, остављајући ме доле са поређењем... Најзад сам дошао до закључка да је најбоље оставити на страну сва поређења и сенке као нешто варљиво и далеко од истине, а држати се побожне мисли остајући при мало речи, имати Духа Светог за путовођа, чувајући до краја као свог присног друга и саговорника озарење које примих од Њега, пролазити овај век и, према својим моћима, убеђивати и друге да се клањају Оцу и Сину и Светоме Духу — једноме Божанству и сили".[\[34\]](#)

Свако Лице Свете Тројице, чувајући своју самосталност и личност, наводи се и у два друга, и не може се замислити без Њих; сва се три Лица међусобно проничу живећи вечито једно у другом, са другим, ради другог.^[35] „Побожно је схватање ово: нити се Отац без Сина икада замишља, нити се Син без Светога Духа појима. Као што је немогуће узаћи Оцу ако се мишљу не узнесемо кроз Сина, тако је немогуће Исуса назвати Господом осим Духом Светим (1 Кор. 12, 3). Стога, Отац и Син и Дух Свети познају се свагда у савршеној Тројици, у најприснијој последичности и међусобном јединству, пре свих векова, пре сваке идеје наше о ма чему. Отац је увек Отац, и у Оцу Син, и са Сином Дух Свети.”^[36] Када се говори о Оцу, замишља се у исто време са Њим и Син, и у Сину Свети Дух; и када се помене Син, са Њим иу Њему се претпоставља и Отац и Дух Свети. Зато, ко вређа једно Лице Свете Тројице, вређа сву свету Тројицу; ко одриче једно Лице, одриче са њим и друга два; ко неправилно учи о једном Лицу, неправилно учи о целој Светој Тројици.^[37] Свако од три света Лица има савршену Ипостас, да се не би сматрало да је савршена природа састављена из трију несавршених, него да је у трима савршеним Ипостасима једна проста суштина (έν τρισί τελείας ύποστάσει μίαν άπλήν ούσίαν) која је изнад и испред сваког савршенства. У неограниченом Божанству се не може допустити ни временско, ни просторно растојање, јер Ипостаси постоје једна у другој (έν άλλήλαις γαρ αί ύποστάσεις είσίν), не сливене него сједињене, по речи Господњој: Ја сам у Оцу и Отац у мени (Јн. 14, 11); нити се може допустити икаква разлика у вољи, мишљењу, дејствовању, моћи, или чему другом, што би могло створити стварну разлику. Отуда ми исповедамо да су Отац, Син и Дух Свети не три бога него један Бог у Тројици. Они имају своје биће један у другоме (την έν άλλήλαις περιχώρησιν έχουσι) без икаквог мешања и стапања.^[38]

Указујући на непостижност тајне о Светој Тројици, свети тајновидац саветује: треба једино знати ово: Јединицу у Тројици и Тројицу у Јединици обожавану, у којој су и раздељеност и јединство недокучиви^[39]. Сва надумност, и логичка недокучивост, и недомислимост тајне Пресвете Тројице и састоји се у томе, што су три самостална, савечна, свесавршена Лица Божанска истовремено једно суштином и разделена недељиво. „Божество Единица и Троица естъ; о преславнаго обращены! Соединяемая естествомъ, делится Лицы свойственно; несекома бо сечется, едино суци троится; Сія Отець естъ, Сынь и Духъ живый, соблюдающая все.”^[40]

а) *Лично својство Оца* којим се Он вечито и неизменљиво разликује од Сина и Светога Духа јесте нерођеност (άγεννησία). „Под нерођеним ми смо научени да разумемо оно што је без порекла (το άνευ αιτίας)”.^[41] По овом личном својству Бог Отац је беспочетан (άναρχος), безузрочан (αναίτιος), нестворен, нерођен, несаздан, а у односу према другим Божанским Лицима

Он је почетак (αρχή), беспочетни почетак, узрок (αίτια); у посебном пак односу према Сину — Он је Отац,[\[42\]](#) а према

Светој Духу—Производителу (προβολεύς).[\[43\]](#) Божанство сваког Лица Свете Тројице јесте Божанство свих трију Лица, али док Отац, као први у Тројици, јесте Бог сам од себе, докле су Син и Свети Дух од Оца беспочетно и вечно. На тај се начин одржава и Јединство и Тројичност Божанства. „Иако говорим о трима Ипостасима, вели свети Дамаскин, ипак истичем један почетак (αρχήν), јер је Отац почетак Сина и Духа, не по времену него по узрочности (κατ' αἰτίαν), зато што су Логос и Свети Дух од Оца, ма да и не после Оца. Као што је светлост од опња, и огањ по времену не претходи светлости (јер је немогуће да постоји огањ без светлости, него је огањ почетак и узрок светлости која од њега произлази), тако је и Отац — почетак и узрок (αρχή και αίτία) Логоса и Духа, зато што су Логос и Дух од (έκ) Оца, и Отац им не претходи по времену. Ја дакле исповедам један почетак као природни узрок (μίαν αρχήν ως αίτιον φυσικόν) Логоса и Духа, наиме: Оца[\[44\]](#)... Све дакле што Син и Дух имају — имају од Оца, и само биће (και αυτό είναι); и када не би било Оца, не би било ни Сина ни Духа; и када нешто не би имао Отац, то не би имао ни Син ни Дух. И због тога, то јест зато што постоји Отац — постоји и Син и Дух; и због Оца имају и Син и Дух све што имају, то јест зато што Отац то има, осим нерођености, рођености и исхођења. Јер се једино овим личним својствима разликују међу собом три свете Ипостаси, будући недељиво раздељене, не суштином него карактеристиком своје сопствене личности... Стога ми не говоримо да су Отац, Син и Свети Дух три бога, него тврдимо да је Света Тројица један Бог, пошто се Син и Дух своде на један узрок (εις εν αίτιον)"[\[45\]](#)

У Тројичном Божанству не постоје три или два почетка, три или два узрока, већ само један почетак, један извор, један узрок: Отац. Када би постојали три почетка или три узрока, онда би било три бога а не један Бог, јер би у Божанству владала триархија а не μοναρχία. Када би постојали два почетка или два узрока, онда би било два бога, јер диархија чини немогућим постојање једнога Бога. Само μοναρχία чини и одржава јединство у Тројичном Божанству, које је један Бог и Господ.[\[46\]](#) „Отац је извор и узрок (πηγή και αίτία) Сина и Светога Духа; и то Отац јединога Сина и Производителу (προβολεύς) Светога Духа. Син је Син, Реч, Премудрост, Сила, Обличје, Сјај, Изображење Оца, и од Оца. Али Дух Свети није Син Оца него Дух Оца, као Онај који од Оца исходи. Али је Он и Дух Сина, но не стога што је од Њега, већ што кроз Њега од Оца исходи. Јер је само један узрок: Отац".[\[47\]](#)

Признајући Оцаза једини узрок и начело Тројичног Божанства, нимало се не умањује, нити мења, нити крњи, нити нарушава, нити ремети савршено јединство и једнакост Сина и Светога Духа у свему што Свету Тројицу чини Тројицом. Уводећи надвременски (άχρονον), нераздељиви (άχώριστον) и бесконачни почетак Божанства (αόριστον αρχήν Θεότητος),

вели свети Григорије Богослов, ми подједнако поштујемо и Почетак и Оне што су од Почетка: Почетак поштујемо зато што је Почетак таквих Произлазећих, а ове пак, зато што на такав начин, такви, и из таквог Почетка прилазе, неодељени од Њега ни временом, ни природом, ни поклоњењем, једно су са Њим али раздељено (*διηρημένως*), раздељени су са Њим али сједињено (*συνημμένως*), подједнако славни како међусобним односима тако и сваки за себе посебно узет и расматран, — савршену Тројицу из Трију савршених (*Τριάδα τελείαν ἐκ τελείων τριῶν*). Јер је Божанство кренуло из јединице (*μονάδος*) због богатства, преступило двојство (*δυσάδος*), (зато што је Божанство изнад вештаства и форме, из којих се састоје тела), и ограничило се Тројицом (*Τριάδος δε ορισθείσης*) због савршенства (јер је тројство прво што превазилази двојство), да Божанство не би остало ограничено нити се разлило у бесконачност.[\[48\]](#)

Објашњавајући православно учење о Светој Тројици, свети Григорије Богослов вели: ми поштујемо једно начело (*μοναρχίαν*), али не једноначелност (*μοναρχίαν*) које се ограничава на једно лице, већ једноначелност која се састоји из јединства природе, једнодушности воље, истоветности покрета и уструмљености ка Једноме Оних који су од Њега (то што је немогуће у створеној природи), тако да Они, иако се разликују по броју, суштином се не раздељују. Стога Јединица која се од почетка кренула у двојство зауставила се у Тројици (*διὰ τοῦτο μονάς ἀπ' ἀρχῆς εἰς δυάδα κινήθεισα, μέχρι Τριάδος ἔσθη*).[\[49\]](#) Савршена Јединица у Тројици, и савршена Тројица у Јединици, — то је сав Бог и сва истина о Богу. И Беспочетно, и Почетак, и Оно што је са Почетном — један је Бог. Но беспочетност или нерођеност није природа Беспочетности, јер се природа нечега не одређује оним што оно није него оним што оно јесте. И Почетак, тиме што је почетак, не одељује се од Беспочетнога: јер бити почетак не сачињава његову природу, као што и бити беспочетним не сачињава његову природу, као што и бити беспочетним не сачињава природу Беспочетнога: јер се ово односи на природу, а не сачињава саму природу (*περὶ γὰρ τὴν φύσιν, οὐ ταῦτα φύσις*). И Оно што је са Беспочетним и са Почетном није ништа друго до то што и Они. Дакле, име Беспочетноме је Отац, Почетку — Син, Ономе што је са Почетком — Дух Свети, а природа у Трима је једна — Бог (*φύσις δὲ τοῖς τρισὶ μία, Θεός*). Јединство је Отац, од Кога и ка Кома се узводе друге Ипостаси, не стапајући се него сапостојећи с Њим, при чему се не раздељују међу собом ни временом, ни вољом, ни силом.[\[50\]](#)

Беспочетност, безузрочност искључиво се приписује Богу Оцу само у односу према Богу Сину, који се рађа од Оца, и према Богу Духу Светоме, који исходи од Оца, а по Божанству су заједно са Оцем беспочетни, безузрочни и Син и Свети Дух, или боље: сабезузрочна је и сабеспочетна сва Света Тројица. Ту свету истину Црква молитвено изражава у својим богослужбеним књигама када о Тројичном Божанству вели: Единое Богоначаліе въ тріехъ Лицехъ;[\[51\]](#) триипостасное единоначаліе; Богоначаліе

трисолнечное.[\[52\]](#) Солнца солнцы, сугубо озариша, Сынъ и Духъ отъ Отца, несозданни, собезначални: обоимъ Отець единый виновень воруется.[\[53\]](#) Оцу се не може приписивати почетак, учи свети Григорије Богослов, да не бисмо увели нешто првобитније од Првобитног и тиме уништили биће Првобитнога; нити можемо Сина и Духа Светога сматрати беспочетним (ἀναρχον), да не би одузели Оцу његово лично својство. Јер Они нису беспочетни, и уједно су на неки начин беспочетни (ἀναρχα), у чему се и састоји чудноватост и необичност. Они нису беспочетни у односу према Узроку, јер су Они из Бога, иако нису после њега (εν και μη μετ' αυτόν), као светлост из сунца. Али они су беспочетни у односу према времену, јер нису под временом. И Оцу, и Сину, и Светом Духу заједнички су: непосталост и Божанство (το μη γεγονέναι και ή θεότης), а Сину и Духу заједничко је то што су од Оца. Специфично својство Оца је нерођеност, Сина — рођеност, а Духа Светога — исхођење.[\[54\]](#) Не треба тако љубити Оца па му одузимати својство бити Оцем, као што то чине аријанци. Јер чији ће Он бити Отац када отуђимо од Њега, заједно са тварју, и природу Сина? Не треба бити ни такав христољубац, па Христу не сачувати својство бити Сином. Јер чији ће Он бити Син ако се не односи према Оцу као према узроку? Не треба Оцу умањивати достојанство бити узроком, што му као Оцу и Родитељу припада, јер ће Он бити узрок малог и недостојног ако није узрок Божанства, созерцаваног у Сину и Духу. Треба дакле и чувати веру у једнога Бога и исповедати три Ипостаси, или три Лица, и то свако са његовим личним својством. А вера у једнога Бога сачуваће се, када и Сина и Духа будемо сводили на један Узрок (εις εν αίτιον), (не мешајући их са њим), како по једном и истом кретању и вољи Божанства, тако и по истоветности суштине (την της ουσίας ταυτότητα). Сачуваће се вера у три Ипостаси, када не будемо измишљали никакво мешање или стапање, да не би, поштујући једну Ипостас више него друге, уништили све. Сачуваће се и лична својства, када будемо замишљали и називали Оца беспочетним и почетном, (почетном као узрок, као извор, као вечну светлост), а Сина — нипошто беспочетним, па ипак почетном свега. Али се у реч: почетак, не сме уносити ништа временско.[\[55\]](#) Отац је почетак (αρχή) Сина и Духа не по времену него по узроку (кат' αίτίαν), јер је из Оца Син и Дух Свети, ма да и не после Оца.[\[56\]](#) „Якоже единого корене отрасли богосадны, Сынъ и Духъ возаяша: ибо Отець единовиновень есть, безлетный безлетнымъ Лицамъ единочестень.“[\[57\]](#)

Новозаветни поредак трију светих Личности Тросунчаног Божанства: Отац, Син и Свети Дух, ни у ком случају и ни на који начин не значи ни суштаствену, ни логичку, ни хронолошку, ни модалну подређеност ма ког Лица према осталима.[\[58\]](#) Сва три Лица су савечна и у свему једнака, осим у својим личним својствима. Отац зато што је Отац, вечно сазнаје себе као Оца; Син зато што је Син, вечно сазнаје себе као Сина; Свети Дух зато што је Свети Дух, вечно сазнаје себе као Светога Духа. „Чувши о Оцу, пише свети Григорије Ниски, ми подразумевамо узрок свега; дознавши за Сина,

сазнајемо Силу која је засијала из првог узрока ради устројења васељене; дознавши за Духа, ми разумемо Извршну силу онога што је уведено у постојање стварањем од Оца кроз Сина. Дакле, Ипостасисунесливено одељене једна од друге, — разумем Ипостаси Оца и Сина и Светога Духа, а биће њихово, ма какво оно било (јер је оно неизразиво речју и недосежно мисли), не раздељује се ни у какву другачију природу. Отуда недосежност за мисао подједнако доликује свакоме од Лица поштованих у Тројици. Слетствено, мудар човек, када га запитају шта је у суштини Отац, истину ће одговорити ако каже да је то питање изнад сазнања. Исто ће тако учинити и односно Јединороднога Сина, да се његова суштина никаквом речју обухватити не може, јер је речено: родъ же Его кто исповестъ? (Ис. 53, 8). На исти начин реч Господња и у погледу Светога Духа указује на такву исту немогућност достижења, говорећи: гласъ Его слышиши, но не вѣси откуда приходитъ и камо идетъ (Јн. 3, 8). Пошто дакле ми не признајемо никакву разлику у недокучивости трију Лица (јер једно Лице није више а друго мање недокучиво, него је једна и иста недокучивост у Тројици), то, руковођени самом недокучивошћу и несхватљивошћу, говоримо да не находимо у Светој Тројици никакве разлике суштине, осим поретка Лица и исповедања Ипостаси. Поредак Лица, по коме се вера, почињућу у Оцу кроз посредништво Сина завршава у Духу Светом, нама је предан у Еванђељу. А разлика између Лица, која се открива у самом поретку одвојености њихове у преданом учењу, не побуђује мисао о њиховом стапању код оних који могу следити за значением речи, пошто назив Отац показује особеност појма о Оцу, и назив Син и Свети Дух показују такође особене појмове, тако да се Лица, означена овим називима, ни на који начин не сливају једно са другим."[\[59\]](#)

На неисказан и непретстављив начин Отац вечито рађа Сина и вечито производи Духа. Никакво расуђивање које се креће у границама категорије времена не може ни приближно изразити то неисказано рађање и неизразиво исхођење. На питање: када је настало то рођење и то исхођење? свети Григорије Богослов одговара: „Пре сваког *када*. А ако се треба изразити мало смелије: онда кад и Отац. Када пак Отац? — Никада није било да Оца није било (οὐκ ἦν, δτε οὐκ ἦν); и исто тако, никада није било да није било Сина и да није било Светога Духа. Опет ме питај, и опет ћу ти одговорити. Када је Син рођен? Када Отац не беше рођен. Када је Дух произашао? Када Сина бејаше, не произашао (οὐκ ἐκτεπορεῦεται) него рођен (γενένηται) ван времена и насхватљиво, ма да ми не можемо замислити оно што је изнад времена ако чак избегаемо, као што желимо, сваки израз који означава време. Јер изрази: када, пре, после, испрва, не искључују време, ма како се ми напрезали у томе."[\[60\]](#) На питање: који то отац није почео бити оцем? Свети Григорије одговара: „Онај чије постојање нема почетка... Бог Отац не постаде Оцем касније него што је почео постојати, јер Његово постојање нема почетка. Он је Отац у апсолутном

смислу, јер није уједно и Син; исто тако и Син је Син у апсолутном смислу, јер није уједно и Отац".[61]

Начин вечитог рађања Сина и вечитог исхођења Духа зна само Отац који рађа, Син који се рађа и Дух Свети који исходи од Оца.[62] Ти чујеш о рођењу Сина, вели свети Григорије Богослов, не мучи се да сазнаш какав је начин рођења. Чујеш да Дух исходи од Оца, не мучи се да сазнаш како исходи. Доста ти је што знаш да постоји Син и да је од Оца, да исходи Дух и то од Оца; не буди сувише радознао, да се с тобом не би десило оно што се дешава са оком које пиљи у сунчеву светлост.[63]

Природа људске мисли је таква да она никако не може докучити на који начин Отац рађа Сина. То само једини Бог зна, а створена природа то не може знати, не само људска него ни анђелска. „Не стиди се да признаш своје незнање, саветује тим поводом свети Кирил Јерусалимски, јер ти не знаш оно што ни Анђели не знају. Једино Онај који је родио зна Рођенога; и Рођени од Њега зна Онога који је родио; а Свети Дух сведочи у Светом Писму да је Рођени — Бог беспочетни... Нити се Родитељ лишио чега, нити Рођени има какав недостатак... Нити Родитељ има Оца, нити Рођени има брата; нити се Родитељ претворио у Сина, нити је Рођени постао Отац. Од једног јединог Оца родио се један Јединородни Син, те не постоје нидва neroђена (*δυο ἀγέννητοι*) нити два јединородна (*δύο μονογενείς*). Једини је Отац neroђен (јер neroђен је Отац који нема Оца), и један је Син вечно рођени од Оца... Рођење, вршено силом Божјом, јесте изван времена (*ἄχρονος*). Бог није Сина свога из небиха увео у биће, нити је усинио неко лице које није било Син, него будући вечити Отац, родио је вечно (*ἀνδίως*) и неизразиво једног јединог Сина који нема брата".[64]

Умови сазданих бића не могу докучити не само начин вечног рађања Сина и начин вечног исхођења Духа, него ни разлику између таквог рађања Сина и таквог исхођења Духа. Али разлика нема сумње постоји, пошто вечито рађање Сина од Оца и вечито исхођење Духа од Оца означавају два нарочита облика ипостасног постојања, које није допуштено мешати. „Разлика између рађања и исхођења постоји, вели Свети Дамаскин, али природу те разлике ми не можемо ни на који начин сазнати".[65]

б) *Лично својство Сина* којим се Он вечно и неизмешљиво разликује од Оца и Духа јесте рађање (*γέννησις*). Он се вечито рађа из природе Оца по својој вољи и сходно животу апсолутне хармоније која влада у свесавршеној пуноћи бића Божјег. По самој природи својој Отац хоће и љуби Сина и Син хоће и љуби Оца.[66] Вечно постојање једног условљено је вечним спотојањем другог. Вечит је Отац, вечит и Син, зато је и рађање Сина вечито,[67] једино и јединствено,[68] свесавршено и свеимајуће,[69] унутрашње, у неприступачној светлости Божанства,[70] недокучиво.[71] Оно је, по речи светог Атанасија Великог, савршено рађање од Савршенога (*γέννημα τέλειον ἐκ τελείου*),[72] стога се ни по чему не може поредити са

рађањем створења у времену и простору. По природи својој и по свима својствима својим оно је апсолутно несватљиво за створена бића уопште, како за Арханђеле и Анђеле, тако и за Пророке и Апостоле, за све људе и за сву твар.[73] При објашњавању ове свете тајне никаква се временска мерила не могу узимати у озбир, нити примењивати. Начин на који Отац рађа Сина — неизрецив је (ἀρρητος) и својствен природи Божјој, стога и познат једино Оцу и Сину.[74] „Рођење Сина јесте нешто изузетно и достојно Бога; за њега нема поређења, не само у стварима, него ни у мисли, ни у разуму, зато човекова мисао не може разумети, како нерођени Бог бива Оцем Јединороднога Сина, јер то рођење је вечно и непрекидно”. [75] Вечити, неизменљиви, бестрасни Бог, који је природој и постојањем изнад времена и простора, не може рађати у времену, временски и просторно, него рађа Сина вечито, неизменљиво, бестрасно. „Божанство је бестрасно (απαθής) иако рађа. Оно рађа на божански начин (θεϊκώς) а не на људски (ουκ ανθρωπικώς), јер и биће његово није људско.[76] Син се рађа из суштине Оца,[77] али се притом суштина Божанства не раздељује, нити умањује, нити крњи.[78] Пошто Бог није састављен из делова, него је једноставан, прост и бестрастан, то је и рађање Сина од Оца бестрасно и недељиво

(αμέριστος).[79] „Отац је, родивши Сина, остао Отац и није се изменио. Он је родио Мудрост, али сам није остао без мудрости (άσοφος); родио је Сина, али није изнемогао; родио је Бога, али се није лишио Божанства; и ништа није изгубио, нити се умањио, нити изменио; исто тако и Рођени нема никаквог недостатка. Савршен је Онај који је родио, Бог је и Рођени”. [80]

Син се беспочетно и вечито рађа од Оца, из суштине Оца; рађа се као савршени од савршенога, као једини од јединога, као васцели од васцелога (δλος έξ δλου), као Бог истинити од Бога истинитог.[81] У вечности није било тренутка када је Отац био без Сина, него су увек постојали заједно Отац као Отац а Син као Син.[82] Отац увек (semper) рађа Сина и Син се увек (semper) рађа.[83] Стога је Син не у простом смислу вечан (ουχ άπλωσ άίδιος), него је вечан вечношћу Очевој (τη του Πατρός άϊδιότητι), и има вечност Очевој, и никада није било да Њега није било, него је увек постојао будући неодељив од Оца.[84] „Отац је увек Отац и Син је увек Син... Отац, будући Отац у апсолутном смислу и Отац једини (μόνος), јесте и био је и увек ће бити Отац; и Син је Син у апсолутном смислу, и јесте једини (μόνος) Син. Према томе несумњиво је: да Отац јесте и назива се увек Оцем, и Син јесте и назива се увек Сином... И као што Отац никада није био Син, тако и Син никада неће бити Отац. И као што Отац будући једини Оцем никада неће престати бити Отац, тако и Син будући једини Сином неће престати бити Син... И Дух Свети није у Светом Писму назван син, да га не би сматрали за брата; није назван ни син Сина, да не би Оца сматрали за деду; напротив, Син се назива Сином Очевој, и Дух — Духом Очевој”. [85]

Лично својство Сина: вечито и божанско рађање од Оца, има све особине вечности Божанства, те се на тај начин чува вечна неизменљивост Ипостаси другога Лица Пресвете Тројице. Син је, по речима светога Дамаскина, увек био са Оцем и у Оцу из кога се родио вечно и безпочетно (ἀϊδίως και ἀνάρχως). Јер никада није било да је постојао Отац а да Син није постојао, него су увек заједно постојали и Отац и Син од Њега рођени. Јер се Отац не би могао без Сина назвати Оцем. Ако је некад постојао не имајући Сина, онда није био Отац; и ако је касније почео имати Сина, онда је исто тако касније постао Отац не будући Оцем раније, и изменио се поставши Оцем од неоца. А таква мисао је ужаснија од сваког богохулства, јер је немогуће рећи о Богу да није имао природне силе рађања. А сила рађања састоји се у способности родити из себе, тј. из сопствене суштине биће, слично себи по природи. Безбожно је, дакле, говорити о рођењу Сина да се оно десило у времену, и да је постојање Сина почело после Оца. Јер ми исповедамо рођење Сина од Оца, тј. из његове природе. И ако ми не допустимо да је Син од почетка (ἐξ αρχής) постојао заједно са Оцем од кога је рођен,[\[86\]](#) онда ћемо увести измену Ипостаси Очеве (τροπήν τῆς του Πατρὸς υποστάσεως), јер је Он не будући Оцем, доцније постао Отац... Рађање у Богу је беспочетно и вечно (ἀνάρχος και ἀίδιος), пошто је оно дело Његове природе и произлази из његове суштине (ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ), иначе би Онај који рађа претрпео измену, и био би Бог први и Бог потоњи, и тако би се десио прираштај у Богу... Будући изнад времена и беспочетан, и бестрастан, и бестелесан, и једини, и бесконачан, Бог и рађа невременски, беспочетно и бестрасно, и Његово рађање нема ни почетна ни краја. Он рађа беспочетно, јер је неизменљив; рађа бескрајно и непрестано, јер је беспочетан, вечан, бесконачан, и увек један исти.[\[87\]](#)

Сам савршени Син савршенога Оца, и Јединородни Изданак нерођенога Бога; сам Бог од Бога, дух од духа, светлост од светлости, Господ Исус смело говори: Отац је у мени, и ја сам у Оцу (Јн. 10, 38). Јер као што је Отац дух, тако је и Син дух; као што је Отац Бог, тако је и Син Бог: као што је Отац светлост, тако је и Син светлост. Својства што су у Оцу јесу извор својства што су у Сину; тј. Он је свецело Син Онога који је свецело Отац; Он није унесен споља, јер пре Сина не беше ничега; нити је Он начињен од нечег, јер је Син од Бога; нити је Он делимично син, јер је пуноћа Божанства у Сину; нити је Он Син у неком само смислу, већ у сваком погледу. Што је у Оцу, и у Сину је такође; што је у Нерођеном, и у Јединородном је исто тако. Један је од Другога, и њих Двоје су Јединство; не Два начињена једно, но ипак Један у Другога, јер оно што је у Обојима исто је. Отац је у Сину, јер је Син од Оца; Син је у Оцу, јер је Отац једини извор Сина; Јединородни је у Нерођеном, јер је Јединородни од Нерођеног. Тако су Они узајамно Један у Другога, јер као што је све савршено у Нерођеном Оцу, исто тако је све савршено у Јединородном Сину. Ово је Јединство што постоји у Сину и Оцу, ово сила, ово љубав; наша нада, и вера, и истина, и пут, и живот није у истраживању Очевих сила и у потцењивању Сина, него у поштовању

тајне и величанства Његовог рађања, у стављању Њерођеног Оца изнад сваког супарништва, и у сматрању Јединородног Сина за Њему равног у вечности и моћи, исповедајући о Богу Сину да је Он од Бога.[\[88\]](#)

Вечито рађање Сина од Оца чини Оца вечитим Оцем а Сина вечитим Сином. Када не би било тако, нити би Отац био Оцем нити Син Сином; другим речима: Света Тројица не би била Светом Тројицом, нити би постојала. Сам појам о вечном Оцу претпоставља и садржи у себи појам о вечном Сину, и обратно: појам о Сину претпоставља и садржи у себи појам о Оцу. Када се каже: Отац, означава се тиме и Син пре но што се изрекне сама реч: Син. Када се каже: Син, несумњиво се и Отац подразумева у Сину иако се и није ставила испред њега реч: Отац.[\[89\]](#) Отац није Син, нити је Син Отац, али Отац је Отац Сина, и Син је Син Оца.[\[90\]](#) Ако је икада било да није било Оца, богословствује свети Григорије Богослов, онда је било када није било ни Сина. Ако је икада било да није било Сина, онда је било када није било ни Духа Светога. Ако је један био од почетка, онда и Тројица беху такође. Ако одбациш Једнога од Тројице, онда немој тврдити да високо цениш осталу Двојицу.[\[91\]](#)

Да би донекле проникли у загонетну тајну вечног рађања Сина од Оца, богомудри Учитељи Цркве употребљавају извесна поређења. Али и када се зађе у та поређења, треба имати на уму мудар савет светог Иларија, по коме, иако при размишљању о природи и рађању Божјем употребљавамо понека поређења, нека нико не помисли да су та поређења савршена и потпуна. Између Бога и земаљских ствари не може бити поређења. На поређења морамо гледати као на помоћна средства, а не као на средства која описују Бога исцрпно, јер она пре наговештавају него што исцрпљују смисао који ми тражимо.[\[92\]](#) Поређења која у овом погледу употребљавају Учитељи Цркве јесу: Син се рађа од Оца као светлост од светлости, као живот од живота, као истина од истине, као премудрост од премудрости, као светлост од огња. Рађајући се од Оца Син се не одваја од Оца, него је увек нераздељив са Њим као светлост са опњем. „Као што истовремено постоје огањ и светлост, која од њега произлази, јер не бива најпре огањ па светлост већ постоје заједно; и као што светлост увек произлази од огња, и увек је у њему, и никако се не одваја од њега, тако се и Син рађа од Оца, никако се не одвајајући од Њега него увек обитавајући у Њему. Али док светлост која се нераздељиво рађа од опња, и увек обитава у њему, нема своју сопствену самосталност (ἰδίαν ύπόστασιν) без огња, јер је она природно својство огња, дотле Јединородни Син Божји, који је рођен од Оца нераздељиво и неразлучно, и који увек обитава у Њему, има своју сопствену Ипостас (ἰδίαν ύπόστασιν), различиту од Очеве.“[\[93\]](#) Али људска упоређења су увек упоређења, а не објективна божанска реалност у њеном бесконачном савршенству и пуноћи. Отуда и тајна рођења Сина од Оца после свих поређења остаје надумном тајном, коју само Бог зна.[\[94\]](#) „Ако нас ко упита, вели свети Иринеј, на који је начин Син рођен од Оца, ми

ћемо му одговорити да то произвођење, или рођење, или наречење, или откривење, или ма каквим се именом назвало његово неисказано рођење — нико не зна: ни Валентин, ни Маркион, ни Сатурнин, ни Василид, ни Анђели, ни Арханђели, ни Начала, ни Власти, нико осим Оца који је родио и Сина који је рођен (*nisi solus qui generavit Pater, et qui natus est Filius*). Када је, дакле, Његово рођење тако неисказано, онда сви они који се упињу да рођење Његово објасне нису при себи, обећавајући да објасне оно што је необјашњиво."[\[95\]](#) Образлажавајући немогућност да се рођење Сина од Оца схвати и објасни, свети Григорије Богослов вели: „Божје рођење нека буде поштовано ћутањем. Велика је ствар за тебе да знаш да се Син родио. А како, убеђени смо да то ни Анђели схватити не могу акамоли ти. Хоћеш ли да ти објасним како се родио? Онако како то знају Отац који је родио и Син који се родио; а све што је више од овога, покривено је облаком и недоступно је твом слабом виду."[\[96\]](#)

Свето Откривење назива Сина Божјег Логосом, Речју,[\[97\]](#) указујући тиме на духовност његовог божанског рођења и на Његово Божанство. Као што се реч људска рађа од разума дејством унутрашње радње духа, али не умањује разум, него служи као његов израз, тако се и Син духовно рађа од Оца, не умајући тиме Оца, него служи као вечита Реч Оца, вечити Разум Оца, вечита Мудрост Оца, вечити сјај славе Очево, вечити Лик Оца.[\[98\]](#) И овде, наравно, ваља приметити да је између духа човекова и речи његове с једне, и Бога и Речи Његове с друге стране, разлика неупоредљива. Бог увек има своју Реч која се рађа од Њега и која није као наша реч непостасна и у ваздуху разливена, већ је ипостасна (*ἐνυπόστατος*), жива, савршена, не ван Бога, него увек у Њему.[\[99\]](#) Савршена духовност, вечност, неизменљивост и надумност рађања Сина од Оца огледа се нарочито у Божанству Речи која се рађа и Оца који је рађа: У почетку беше Реч (*ὁ Λόγος*), и Реч беше у Бога, и Бог беше Реч. Она беше у почетку у Бога,[\[100\]](#) тј. у беспочетном почетку. Али да би вечно рађање Сина било ближе нашим појмовима, боље је, како вели блажени Августин, говорити да је Син увек рођен од Оца (*semper natus*) него ли да се увек рађа (*semper nascitur*), јер оно што се увек рађа, још није рођено, а Син је рођен; и увек је Син пошто је увек рођен.[\[101\]](#)

Овако рођење Сина од Оца као вечно својство Ипостаси Синовље, са свима својим божанским одликама, и чини Сина Божјег јединим, Јединородним (*μονογενής*) Сином Божјим,[\[102\]](#) сопственим (*ἰδιος*) Сином Божјим,[\[103\]](#) прворођеним (*πρωτότοκος*) Сином Божјим,[\[104\]](#) за разлику од људи који могу или не могу постати синови Божји по благодати. Створења у времену и простору рађају се по вољи Божјој, али не из природе Божје.[\[105\]](#) Једини је Господ Христос Син Божји по природи, а људи нису синови Божји по природи, већ могу постати синови Божји по вери и благодати кроз Исуса Христа.[\[106\]](#) Јединородни Син Божји ни у ком

смислу није твар нити се може упоређивати са њом. Он је изнад и беспочетно испред свега што је створено и што се да замислити.

Све ове одлике Сина показују непобитно да је Син Божји као вечна Ипостас Свете Тројице — Бог, једносуштан са Оцем и Светим Духом. То је богооткривена вера Цркве коју је Црква увек исповедала, штитила и бранила као душу своју кроз свете Апостоле и Исповеднике, Мученике и свете Оце,[\[107\]](#) кроз молитве и подвиге, кроз све верне и христољубиве, кроз свете Саборе и свете људе, и за сва времена неизменљиво изразила у другом члану Никејоцариградског Символа вере: И во единнаго Господа Исуса Христа, Сына Божія, едиnorodнаго (τον μονογενή), иже отъ Отца рожденнаго прежде всехъ векъ (τον εκ του Πατρός γεννηθέντα προ πάντων των αιώων); света отъ света, Бога истинна отъ Бога истинна, рожденна, не сотворенна, единосущна Отцу (ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ), имже вся быша.

в) *Лично својство Светога Духа* којим се Он као вечна Ипостас Тројичног Божанства разликује од Оца и Сина јесте његово исхођење (ἐκπόρευσις) од Оца. Ову божанску истину открио нам је сам Спаситељ на Тајној вечери као једну од највећих тајни Троједног Бога, говорећи својим ученицима: Када дође Утешитељ, кога ћу вам ја послати од Оца (ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ του Πατρός), Дух истине, који од Оца исходи (ὃ παρὰ τοῦ Πατρός ἐκπορεύεται), Он ће сведочити за мене.[\[108\]](#) Ове Спаситељеве речи јасно показују: а) да је Свети Дух самостална Ипостас, б) да исходи од Оца, и в) да се шиље у свет Сином. Дакле, по среди су две радње: прва је исхођење Светога Духа од Оца као од узрока и начела Божанства, а друга — слање Светога Духа у свет Сином[\[109\]](#); прва је унутрашња и вечна, и дешава се у Тројичном Божанству без обзира на саздани свет, а друга је привремена и дешава се с обзиром и у односу на свет створених бића, јер се Дух Свети шиље у све од Оца и Сина да буде Утешитељ, наставник и сведок људима о искупитељском подвигу оваплоћеног Сина Божјег.[\[110\]](#) Као треће Лице Пресвете Тројице Дух Свети продужује као Бог спасоносно дело, које је друго Лице извршило као Богочовек. Спасење људи је заједничко дело Свете Тројице, због чега Спаситељ и говори својим следбеницима: Ја ћу умолити Оца да вам да другог Утешитеља, Духа истине, да буде с вама вавек.[\[111\]](#) Дух Свети, вечна Ипостас Тројичног Божанства, почива на Сину, учествује у његовом искупитељском делу као Бог,[\[112\]](#) шиље се у свет од Сина,[\[113\]](#) даје се ученицима као Цркви[\[114\]](#).

Због таквог односа са Сином Дух Свети се и назива Духом Сина.[\[115\]](#)

Божанско Откривење јасно учи и сведочи да Дух Свети вечито исходи од Оца, што сачињава његово лично, вечито неизменљиво својство, и да се привремено шиље у свет од Оца и Сина, што опет сачињава његов

привремени посао, који личи на посао стварања. Вечност и неизменљивост Личности Светога Духа осигурана је вечношћу његовог исхођења од Бога Оца, које бива по вољи самога Духа као вољи свесавршеног Тројичног Божанства, што Црква изражава речима: Јакоже благоволи самовластно (καθώς περ εὐδόκησεν αὐτεξούσιος), необладаний исходитъ Духъ отъ Отца...[\[116\]](#)

У Божјој природи, простој и несложеној, вели Свети Дамаскин, треба побожно исповедати биће Духа Божјега, али би било безбожно мислити да је у Богу Дух нешто што споља (ἐξωθεν) долази, како то бива у нас, сложених бића. Ми бисмо до ништавила унизили величанство Божје природе, када би о Духу који је у Богу мислили као о нашем духу. Али ми смо дужни сматрати Га као суштаствену силу (δύναμιν οὐσιώδη), која постоји у својој сопственој и посебној ипостаси (ἰδιαζούση ὑποστάσει), која исходи од Оца и у Логосу почива (τοῦ Πατρὸς προερχομένην, καὶ ἐν τῷ Λόγῳ ἀναπαυομένην), која се не може одвојити од Бога у коме постоји, ни од Логоса кога прати, која не може ишчезнути у небиће, која, као и Логос, постоји лично (καθ' ὑπόστασιν), живи, има слободну вољу, креће се самостално, делатна је, увек хоће добра, има моћи да свако хтење своје воље спроведе, нема ни почетка ни краја. Јер ни Отац никад није био без Логоса, ни Логос без Духа.[\[117\]](#)

Богооткривено учење о Ипостаси Светога Духа, које је са страхом Божјим, вером и љубављу чувано у Цркви и исповедано у свима древним симболима,[\[118\]](#) нашло је свој завршни и неизмешљиви догматски израз у осмом члану Никејоцариградског Символа вере, који гласи: И въ Духа Святаго, Господа, животворящаго, иже отъ Отца исходящаго (το ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον) иже со Отцемъ и Сыномъ спокланяема и сславима (συμπροσκυνοῦμενον καὶ συνδοξαζόμενον), глаголавшаго пророки. Ово исповедање потврдили су сви доцнији Васељенски сабори као богооткривено, савршено и неизменљиво, јер су Оци свих Васељенских сабора били убеђени да Никејоцариградски Символ „савршено учи о Оцу, Сину и Светоме Духу”.[\[119\]](#) Карактеристичан је у том погледу римски сабор, који је одржан под претседништвом папе Дамаса. На њему је осуђено лажно учење духобораца о Светоме Духу, и донете одлуке које су биле послате Павлину, епископу антиохијском. У њима се вели: „Ако ко не буде говорио и исповедао да Дух Свети јесте заиста и сопствено од Оца (το Πνεῦμα το ἅγιον ἐκ τοῦ Πατρὸς εἶναι ἀληθῶς καὶ κυρίως), као што је и Син од суштине Божје и Бог, Божја Реч, — да буде анатема. Ако ко буде говорио да је Дух створење, или да је постао кроз Сина (εἰ τις εἶπη εἶναι το Πνεῦμα το ἅγιον ποίημα, ἢ δια τοῦ Υἱοῦ γεγενῆσθαι), — да буде анатема. Ако ко не буде говорио да је у Оца и Сина и Светога Духа једно Божанство, власт и господство, једна слава и владавина, једно царство, једна воља и истина, — да буде анатема. Ако би ко и правилно мислио о Оцу и Сину, али не буде правилно веровао о Духу Светом, тај је јеретик”.[\[120\]](#)

Као што се Син рађа од Оца на тајанствен и несхватљив начин, тако и Дух Свети исходи од Оца на начин не мање тајанствен и не мање несхватљив. Вечно исхођење Духа од Оца сачињава с једне стране вечиту разлику између Духа Светога као Лица и Оца као Лица и Сина као Лица; с друге стране чини га у свему осталом једнаким и равним са Оцем и Сином. „Размишљајући о овоме просто и на обичан начин, вели свети Григорије Ниски, ми верујемо и исповедамо, да у свему постојећем и мислимом што се налази у свету, и изнад света, у времену и пре векова, са Оцем и Сином мора бити подразумевај и Дух Свети, који није лишен ни воље, ни дејствовања, нити чега другог што се побожно замишља као добро. И стога, изузев разлике у поретку и по ипостаси, ми не примамо разлику ни у чему другом, него говоримо да се Дух рачуна као трећи по реду после Оца и Сина; а трећи и по поретку Предања (Мт. 28, 10). У свему пак осталом исповедамо нераздельно јединство по природи и части, по побожности и слави и велељепију, и по власти над свима, и по благочестивом исповедању”.[\[121\]](#) Исхођење је начин, облик постојања (τρόπος υπάρξεως) Духа Светога као оделитог Лица Божанског. „Дух Свети исходи од Оца, али не рађањем него исхођењем (οὐ γεννητός, ἀλλ' ἐκπορευτός). Ово је другачији начин постојања, несхватљив и непознат (ἀληπτός τε καὶ ἀγνώστος) као и рађање Сина”.[\[122\]](#) „Дух Свети је заиста Дух који производи од Оца, али не као Син (οὐχ υἱός), јер производи не рађањем него исхођењем (οὐδε γὰρ γεννητός, ἀλλ' ἐκπορευτός)”.[\[123\]](#) „Дух Свети је увек био, и јесте, и биће; Он нити има почетка нити ће имати краја, него се увек са Оцем и Сином сврстава и збраја... Све што има Отац припада и Сину, осим нерођености; све што има Син припада и Духу, осим рођености”.[\[124\]](#) „Не називам Духа Светог ни нерођеним, вели свети Василије Велики, (јер знам једног Нерођеног), ни рођеним (јер из Предања вере знамо Јединородног); о Духу пак истине, будући научени да Он исходи од Оца, исповедамо да је Он од Бога несаздано”.[\[125\]](#) „Треба знати једнога Бога Оца, беспочетног и нерођеног, и једнога Сина који је рођен од Оца, и једнога Духа који има постојање од Оца (ἐκ Θεοῦ τὴν ὑπαρξιν ἔχων), који уступа Оцу нерођеност и Сину рађање, а иначе је у свему осталом саприродан (συμφυές) Њима и сапрестолан, подједнако славан и поштован”.[\[126\]](#) „Уверавам, писао је свети Василије Велики, свакога човека који исповеда Христа а одриче Бога, да му Христос ништа користити неће; уверам такође свакога онога који призива Бога, али одбацује Сина, да је вера његова узалуд; уверавам исто тако и свакога онога који отстрањује Духа Светога, да ће његова вера у Оца и Сина бити бескорисна, јер он не може имати ове вере без присуства Духа. Јер ко не верује у Духа, не верује у Сина; а ко не верује у Сина, не верује у Оца. Нико не може Исуса Господом назвати осим Духом Светим (1 Кор. 12, 3). Бога нико није видео никад: Јединородни Син који је у наручју Оца, Он га објави (Јн. 1, 18). Који не верује у Духа, нема удела ни у истинском поклоњењу, јер је немогуће друкче се клањати Сину осим Духом Светим, и немогуће је друкче призивати Оца осим Духом усиновљења”.[\[127\]](#)

Сумирајући својим облагодаћеним духом богооткривено учење Цркве о Светоме Духу, свети Дамаскин вели: „Верујемо и у једнога Духа Светога, Господа животворног, који од Оца исходи и у Сину почива, који је Оцу и Сину спокланјемъ и сславимъ, пошто је једносуштан и савечан; у Духа од Бога, Духа правога, силнога, извор мудрости, живота и освећења; у Бога који са Оцем и Сином постоји и назива се; несазданого, потпунога, творца, сведржитеља, светворећега, свемоћнога, бескрајно моћнога, који господује над целокупном твари (δεσπόζον πάσης κτίσεως) а над којим нико не господује, који обожује а кога нико не обожује (Φεοῦν οὐ θεοῦμενον), који испуњује а не испуњује се, који освећује а кога не освећују, Утешитеља, јер прима молитве свију, у свему подобан Оцу и Сину; који од Оца исходи, и кроз Сина се свој твари даје и усваја (ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, καὶ δι' Υἱοῦ μεταδιδόμενον καὶ μεταλαμβάνόμενον ὑπο πάσης κτίσεως); који кроз себе ствара и осуштињује (οὐσιοῦν), освећује и чува сву твар; који је ипостасан, постоји у својој сопственој Ипостаси (ἐν ἰδίᾳ ὑποστάσει υπάρχον), нераздвојив и недељив од Оца и Сина; који има све што има Отац и Син, осим нерођености и рођености. Јер Отац је безузрочан и нерођен, пошто није ни од кога већ сам од себе има своје биће, нити ишта што има — има од неког другог; напротив, Он је почетак и узрок свега. А Син је од Оца по рођењу; Дух пак Свети иако је такође од Оца, ал и није по рођењу него по исхођењу.”[\[128\]](#)

Богооткривену истину о личном својству Светога Духа Црква одувек ревностно крили и чува у своме благодатном, светом, апостолском, весељенском самосазнању и молитвено изражава својим богослужењем, нарочито на дан свете Педесетнице. Око чудесне Личности кроткога Утешитеља она молитвено плете раскошне венце своје смирене вере и благодатне речитости: „Духъ Святыи бе убо присно, и есть, и будетъ: ниже начинаемъ, ниже престаяй, но присно Отцу и Сыну счиненъ и счисляемъ: животь и животворяй: светъ, и свита податель, самоблагий, и источникъ благостыни: имже Отець познавається, и Сынъ прославляется, и отъ всехъ познавається; едина сила, едино счетаніе, едино поклоненіе Святыя Троицы.”[\[129\]](#) „Духъ Святыи, светъ и животь, и живый источникъ умный: Духъ премудрости, Духъ разума, благий, правый, умный обладали, очищай прегрешенія: Богъ и боготворяй, огонь отъ огня происходяй: глаголай, дейй, разделяй дарованія, имже пророцы вси, и божественны апостоли съ мученики венчашася, странное видеше, огонь разделяйся въ подаяше дарованіи”.[\[130\]](#) А молитвена раскликтаност Цркве као да врхуни у стихирѣ, пуној еванђелског заноса и усхићења: „Прїидите, людіе, Трїипостасному Божеству поклонимся, Сыну во Отце, со Святымъ Духомъ: Отець бо безлетно роди Сына, и Духъ Святыи бе во Отце, со Сыномъ прославляемъ: едина сила, едино существо, едино Божество, емуже покланяющася, вси глаголемъ: Святыи Боже, вся содѣявый Сыномъ, содействомъ Святаго Духа: Святыи крѣпкий, имже Отца познахомъ, и Духъ

Святыи прииде въ мѣрѣ: Святыи безсмертныи, утешительныи Душе, отъ Отца исходяи, и въ Сыне почиваяи: Троице Святая, слава Тебе.[\[131\]](#)

НАПОМЕНЕ:

- [\[1\]](#) Contra Noet. c. 14.
- [\[2\]](#) Тако се често назива Бог у богослужбеним књигама.
- [\[3\]](#) Св. Григорије Богослов, Orat. 40. 45; t. 36, 424 A.
- [\[4\]](#) Св. Атанас. Вел., Contra arian. III, 6; t. 26, 332 BC; sr. Contra arian. 1,16.
- [\[5\]](#) Канонъ воскрес, песнь ѿ, Неделя, Гласъ а (Октоихъ).
- [\[6\]](#) Св. Григорије Богослов, Orat. 30, 19; t. 36, 128 C.
- [\[7\]](#) Св. Ј. Дамаскин, De fid. 1, 8; P. gr. t. 94, col. 828 CD.
- [\[8\]](#) Св. Васил. Вел., Epist. 38, 5; sr. Epist 236, 6: ΟυσΙΑ δε και ὑπόστασις ταῦτην ἔχει την διαφοράν ην ἔχει το κοινόν προς το καθ' ἕκαστον, οίον ὡς ἔχειτο ζῶον προς τον δείνα ἀνὸρωπον. — Треба приметити да је терминологија, којом се одређивала и изражавала богооткривена истина о Тројичном Божанству, коначно била утврђена у Цркви у четвртом веку (362 год.). До тога доба Учитељи Цркве употребљавали су израз ουσία, апонекади ὑπόστασις, да би изразили оно што је заједничко опште у Троједном Божанству; а за означање посебних, личних разлика у Тројичном Богу употребљавали су израз εὐποστάσεις, πρόσωπα (persona). Да би се уклониле недоумице и неспоразумизбог различитог разумевања и употребе истих термина, св. Атанасије Великисазове 362 год. сабор у Александрији, на коме је решено да под речима: ουσία, substantia, ваља разумевати оно што је заједничко за сва три Лица Пресвете Троице, а то је суштина; а под речима: ὑπόστασις, πρόσωπον, persona, ваља разумевати оно што је

тројично у суштини, а то су Лица (Hafele, Con.Geschicht. I, 728. 729. ss.). Држећи се ове на

Александријском сабору утврђене терминологије, Оци II Васељенског сабора у посланици римској цркви изразили су се о црквеној вери у Св. Тројицу: она учи веровати у име Оца и Сина и Св. Духа, тј. у Божанство, силу и једну суштину Оца и Сина и Св. Духа, равночасно достојанство и савечно царство у трима савршеним Ипостасима или у трима савршеним Лицима (έν τρισί τελείαις ύποστάσεσιν, ήτον τρισι τελείοις προσώποις) (Binii Concil. T. I, p. 667).

[9] Св. Григор. Богосл., Orat. 25.16; t. 35,1221 B: Κοινόν γαρ Πατρι μεν και Υιφ και άγιω Πνεύματι, το μη γεγονέναι, και ή Θεότης... "Ίδιον δέ Πατρός μεν, ή άγεννησία · Υιού δέ, ή γέννησις · Πνεύματος δέ, ή έκπεμψις..

[10] Св. Григор. Богослов. Orat. 41,9; t. 36, 441 C.

[11] Orat. 20, 5; t. 35, 1072 A; sr. Orat. 6, 22; t. 35, 749 B.

[12] Epist. 170 (al. 66, n. 5; P. lat. t. 33, 750.

[13] Он, Orat. 31, 9; t. 36, 141 D. 144 A. Ср. бл. Августин: „Ако су наша миса оиречи немоћне да схвате и означе однос који постоји у Божанству између једног и тројице, ми смо ипак, у најмању руку, дужни знати и са сигурношћу истаћи оно што противречи побожној вери и што треба избегавати да се не бипало у заблуду. Тако, немогуће је говорити да су у Тројици три суштине, да неби (слично аријанцима) унели деобу у оно што сачињава безусловну једнакост. Такође је немогуће говорити да у Божанству нема тројице, како је то говорио Савелије и тиме пао у заблуду. Неопходно је говорити овако: у Божанству је једна суштина, а три Ипостаси или Лица, три не у смислу њихове деобе него особености"

(De Trinit. lib. VII, 9).

[14] Б. Августин, Contra serm. arian., 3.

[15] Св. Григор. Богослов, Orat. 31, 28; t. 36, 164 C.

[16] Orat, 37, 18; t. 36, 304 AB.

[17] Orat, 39, 11; t. 36; 345 CD; sr. Orat. 43, 30; t 36, 537 B.

[18] Он, Orat. 6, 22; t. 35, 749 C.

- [19] ОН, Orat, 23, 10; t. 35, 1161 В.
- [20] ОН, Orat, 2, 38; t. 35, 445 С.
- [21] Св. Васил. Вел. Homil. 24, contra sabel. et Arium et anom. n. 5.
- [22] Св. Атанасије Вел. In illud, Omnia mihi tradita sunt, n. 6; P. gr. t. 25, col.220 А; sr. Ad Serap. Epist. IV, 12; Contra Apollinar. I, 3.
- [23] Св. Григ. Богослов, Orat, 33, 16. t. 36, 236 А; sr. Orat. 42, 16; Orat, 20, 6; Orat. 39, 11.
- [24] Св. Атан. Вел. Contra arian. Orat. I, 18; t. 26, 48 С; De decret. Nic. synod.26; t. 25, 465 А.
- [25] ОН, De incarn. et contra arian. 10; t. 26, 1000 В: μία γὰρ ἡ θεότης καὶ εἰς θεός ἐν τρισὶν ὑποστάσεσι.
- [26] De fid. I, 12; t. 94, 848 С.
- [27] Св. Григор. Богослов, Orat. 42, 15; t. 36, 476 В; ср. Orat. 41, 9.
- [28] У богослужбеним књигама Св. Тројица се назива: трисолнечное Божество ; трисветлоє существо; единица трисолнечная; естество трисолнечное; трисолнечный Господь.
- [29] Orat. 31, 14; t. 36, 148 D - 149 А.
- [30] Orat, 31, 16; t. 36. 152 D; ср. Orat. 40, 45 — Бл. Августин пише: Tantusest solus Pater, vel solus Filius, vel solus Spiritus sanctus quantus est simul Pater et Filius et Spiritus sanctus (De Trinit. VI, 9).
- [31] Ср. св. Васил. Вел. Homil. contra sabel. et Arium et anom. n. 6; P. gr. t.31,613 А; св. Атанас. Вел. Contra arian. Orat. III, 15.
- [32] Св. Григ. Богослов, Orat, 39. 12; t. 39, 348 ВС.
- [33] Ориген, De princip. IV, 28
- [34] Orat. 31, 31. 33; t. 36, 169 А. 172 А; ср. ib. n. 10, col. 144 ВС, бл. Августин, De Trinit. VII, 7.
- [35] Ср. св. Атанас. Вел. Ad Serap. Epist. I, 30, Epist. III. 56.
- [36] Св. Григорије Ниски, De spir. Sancto.

- [37] Св. Атанас. Вел. Ad Serap. Epist. 1,1; In illud, Omnia mihi tradita sunt, 4. 5.
- [38] Св. Ј. Дамаскин, De fid. 1, 8; t. 94, col. 824 В, 828 D - 829 АС; ср. ib. I,14, col. 860 В. — По учењу св. Дионисија Алекс, Отац и Син су двоје, и један у другоме постоје (έν αλληλοις είναι) (св. Атанас. В., De sentent. Dionys. 23; t.25, col. 513 В).
- [39] Св. Григ. Богослов, Orat, 25, 17; t. 35, 1221 С.
- [40] Канонъ, песнь ѿ, среда в седм. св. поста (Труд поста.): ή ουσία Μονάσέστιν άτμητος, ένουμένη тή φύσει μερίζεται τοις προσώποις ειδικώς; μή τρωμένηγαρ τμάται, εν ούσα τρισεϋεται; αϋτη Πατήρ έστιν, ό Υιός και Πνεύμα το ζων, ήφρουρούσα το πάν.
- [41] Св. Григ. Ниски, Contra Eunom lib. XII, pars. II; P. gr. t. 45, col. 917 С
- [42] Пс. 2, 7; Јевр. 1, 5.
- [43] Јн. 15, 26.
- [44] Contra manich. n. 4; P. gr. t. 94, col. 1509 CD; ср. св. Атанас. Вел. Contraarian. Orat. IV, 1; t. 26. 468 В: „Један је почетак Божанства, а не два почетка:отуда је управо и једноначелност (μία αρχή θεότητος, και οϋ δυο αρχαί; όθενκυρίως και μοναρχία έστιν). Ср. Он, De Synod. 50 и 3; св. Кирил Јерус. Catech.XI, 20; бл. Августин, De Trinit. IV, 20, 29 Св. Епифаније пише: „Једини је БогОтац, и једини истинити Бог...“, али једини истинити Богзатошто је од Јединога једини Јединородни (μόνος έκ μόνου ό Μονογενής) и само једини Дух Свети... Из истог је Божанства (έκ тής αυτής Θεότητος) Син и Свети Дух... Син јерођен од Оца и Дух Свети је произашаоодОца (προελβόν έκ Πατρος) (Ancorat. n. 11; Haeres 74).
- [45] Св. Дамаскин. De fid. I, 8; t. 94, 824 АВ, 829 А; ср. Клим. Алекс. Strom,VII, 1; Кирил Јерус. Catech XI, 14.
- [46] Ср. св. Атанас. Вел. Contra arian. Orat. III, 15.
- [47] Св. Дамаскин, De fid. I, 12, col. 849 В; ср. ib. I, 13, col. 856 С; св. Васил.Вел.: „Отац је корен и извор Сина и Светога Духа“ (Homil. contra sabe]. et Arium et anom. n. 4). Св. Амвросије: Fons Pater Filii est, quia radix Pater Filii est (Dend IV, 10, 132). Св.

Атанас. В., Contra arian. Or. IV, 1; Ad. Serap. Epist. I, 28,19.^А У тројичном канону вели се: Иже источникъ и корень Отець сый, яковиновень иже въ Сыне и Святемъ твоємъ Дусе: сросленнаго Божества...(Канонъ св. Троиць, песнь в, неделя, Гласъ в, Октоихъ.).

[48] Orat. 23, 8; t. 35, 116 С.

[49] Orat. 29, 2; t. 36, 76 АВ.

[50] Св. Григ. Богослов, Orat, 42, 15; t. 36, 476 АВ.

[51] Канонъ св. Троице, песнь й, въ неделю утра на полунощн. Гласъ ё,(Октоихъ).

[52] Канонъ св. Троице, песнь д, въ неделю утра, Гласъ а (Октоихъ).
— У тропару петога гласа пева се: Собезначальное Слово Отцу
и

Духови... — На вечењу
св.Педесетницеовакосеопевасебеспочетностисабезузрочност Трију
светих Ипостаси: Воспѣваемъ тя безначальнаго Отца, и
собезначальнаго Сына, и соприсносущнаго и пресвятаго Духа... (τον
ἀναρχον Πατέρα, και τον συνἀναρχον Υἱόν, και το συναϊδιον και
πανἀγιον Πνεύμα...) (Стихира на Господи воззвахъ).

[53] Канонъ, песнь д, Память вселенскихъ шести Соборовъ, месяцъ
јуліи сі день (Минеј).

[54] Orat, 25, 15. 16; t. 35, 1220 ВС. 1221 В; ср. Orat. 29,3.

[55] Он, Orat. 20, 7. 8; t. 35. 1072 С. 1073 АВ.

[56] Св. Ј. Дамаскин, Contra manich. 4; Р. gr. t. 94, col. 1509 С.

[57] Канонъ, песнь й, Память святыхъ
вселенскихъ шести
Соборовъ,месяць јуліи сі день (Минеј).

[58] Ср. св. Васил. Вел. De Spir. Sanct. с. 16; св. Григ. Ниски, De Spir.
Sancto.

[59] Epist. 24. — Мало даѣе у истом писму богомудри Отац Цркве
вели: “Ако све што јесвојствено Оцу има Син и сва савршенства
Сина опажају се у Духу, онда ми не находимо у Св. Тројици
никакве разлике у погледу висине славе међу њеним Лицима.
Но и по никаквом телесном поређењу једно није вишеадруго

мање, јер оно што је невидљиво и што нема облика не може се обухватити мером... Према томе, ако је савршен Син, савршен је и Дух. Јер разум не признаје степене савршенства у Ономе који је свесавршен, не сматра Га нити мање савршеним нити више савршеним. И из дејства Лица Св. Тројице ми распознајемо недељивост славе њихове. Оживотворава Отац, говори ЕванОеље (Јн. 5, 21), оживотворава и Син, оживотворава и Дух, по сведочанству Господа којијерекао да је Дух оно што оживотворава (Јн. 6, 63).

- [60] Orat. 29, 3; t. 36, 77 A.
- [61] Orat. 29, 5; t. 36, 80 A; ср. св. Кирил. Јерус. Catech. XI, 8. 10.
- [62] Св. Иринеј, Contra haer. II, 28, 6; II, 13, 8; Св. Теофил. Ad Autolic. 11, 15.
- [63] Orat. 20, 11, 10; t. 35, 1077 CB; ср. Orat. 25, 16; t. 35, 1221 B.
- [64] Catech. XI, 13. 14; t. 33, col. 705 C. 708 AB. - Блаж. Августин пише: „Допуштено је знати да је Син рођен, али није допуштено расправљати на којије начин рођен; оно порицати није ми допуштено, ово истраживати опасно је”(De Trinit. VII, 8).
- [65] De fid. I, 8; col. 824 A; ср. св. Григор. Богосл. Orat. 23, 11; t. 35, 1161C1164 B; Orat. 31, 8; t. 36, 141 B; бл. Августин, Contra Maxim, III, с 14.
- [66] Св. Атанас. Вел. Contra arian. Orat. III, 6; t. 26, 464 CB; ó Πατήρ αγαπά και θέλει τον Υιόν, και ó Υιός αγαπά και θέλει τον Πατέρα
Ср. ib. n. 52 и 62.
- [67] Пс. 2, 7; 109, 3; Ми. 5, 2.
- [68] Јн. 1, 18; 10, 30.
- [69] Јн. 17, 10.
- [70] Јн. 1, 18; 10, 38.
- [71] Ис. 53, 8.
- [72] Contra arian. II, 35; t. 26; 221 B; ср. Expositio fid. 3; t. 25, 204 C.
- [73] Св. Иларије, De Trinit. II, 9; св. Јустин, Apolog. I, 22.

- [74] Св. Атанас. Вел. *Contra arian.* II, 36; t. 26, 224 A; ср. *De incarn. et contraarian.* 8, св. Кирил Јерус, *Catect.* XI, 5.
- [75] Ориген, *De princip.* I, 2, 4.
- [76] Св. Григор. Богосл. *Orat.* 25, 17; t. 35, 1221 C; ср. св. Атан. Вел. *De decret. Nic. synod.* 10,
- [77] Св. Атанас, В. *Contra arian. Orat.* III, 62, 66; *De decret. Nic. synod.* 10. 22. *Epist. ad afros episc.* 5.
- [78] Св. Григ. Ниски, *Contra Eunom.* I, 18: (Οὐκ ἐν τῷ γεννᾶν την οὐσίαν μερίζει). Св. Атанас. В, *Expositio fid.* 2; *Ad Serap. Epist.* I, 16.
- [79] Св. Атанас. В., *Contra arian. Orat.* I, 28; *De decret. Nic. synod.* 20; ср. Ориген, *De princip.* I, 2, 4.
- [80] Св. Кирил Јерус, *Catech.* XI. 18; t. 33, 713 AB; ср. св. Атан. В. *Expositio fid.* 1.
- [81] Св. Атанас. В., *Expositio fid.* 1. 2. 3; *Contra arian. Orat.* III, 62. 66; *De decret. Nic. synod.* 22; св. Иларије, *De Trinit.* III, 4.
- [82] Јн. 1, 1. 14. 18; 5, 20. 21. 24 26; 10, 38; 14, 10, 11; св. Атанас. Вел., *Contra arian, Orat.* I, 28.
- [83] Бл. Августин, *Epist.* 174.
- [84] Св. Атанас. Вел. *Contra arian Orat.* III, 28; t. 26, col. 384 BC; ср. Ориген. *In. Epist. ad Rom.* I, 5; *P. gr.* t. 14, col. 848 и 849; *In Jerem. nom.* IX, 4; *P. gr.* t. 13, col. 357; *De princip.* IV, 28.
- [85] Св. Атанас. Вел. *Ad Serap. Epist.* IV, 6; t. 26, 645 CD; *Ad Serap, Epist.* I, 16; t. 26, 569 B; ср. *Expositio fid.* 2; св. Григ. Богосл., *Orat.* 29, 3. 17.
- [86] Ср. св. Иринеј, *Contra haer.* II, 30, 9: *Semper autem coexistens Filius Patri, olim et ab initio semper revelat Patrem, et Angelis, et Archangelis, et Potestatibus, et Virtutibus et omnibus, quibus vult revalare Deus.* Ср. *ib.* II, 25, 3; III. 6, 2; III, 18, 1.
- [87] *De fid.* I, 8; t. 94, col. 812 A. B. 813 A. B. C
- [88] Св. Иларије, *De Trinit.* III, 4; ср. *ib.* V, 39.

- [89] Св. Атанас. В., De sentent. Dionys. 17. t. 25, 504 С; ср. Клим. Алекс, Strom. V, 1; P. gr. t. 9, col. 9; Strom. VII, 2, col. 409, 412; св. Кирил. Јерус, Catech. XI. 14.
- [90] Св. Атанас. Вел., Expositio fid. 2, t. 25, col. 204 В.
- [91] Orat. 31, 4; t. 36, col. 137 А.
- [92] De Trinit. I, 19.
- [93] Св. Дамаскин, De fid. I, 8; t. 94, col. 816 В; ср. св. Јустин, Dial. cum Tryph. 61; Тертулијан, Adv. Прах. с 8; Apologet. с 21; св. Иполит, Contra Noet. с.11; св. Атан. В., Desentent. Dionys. 15.
- [94] Св. Дамаскин, De fid. I, 8; 94, col. 816 В
- [95] Contra haer. II, 28, 6.
- [96] Orat. 29, 8; t. 36, 84 С.
- [97] Јн. 1, 1. 14; 1 Јн. 1, 1.
- [98] Јевр. 1, 3; 1 Кор. 1, 24; Кол. 1, 15; 2 Кор. 4, 4.
- [99] Св. Дамаск., De fid. I, 6; col. 804 А.
- [100] Јн. 1, 12; ср. 1 Јн. 1, 1.
- [101] Lib. Quuest. 83, quaest. 37.
- [102] Јн. 1, 18. 14; 3, 16. 18; 1 Јн. 4, 9. Св. Дамаскин вели: Син се назива Јединородним јер је Он једини од јединога Оца на тако јединствен начин рођен (μονογενής δε, ότι μόνος έκ μόνου του Πατρός μόνως έγεννήθη), јер никакво друго рођење није слично рођењу Сина Божјег, нити има другог Сина Божјег (Defid. I, 8; col. 816 С.)
- [103] Рм. 8, 12.
- [104] Кол. 1, 12; ср. св. Атанас. Вел. Expositio fid. 2.
- [105] Св. Дамаскин, De fid. I, 18; col. 812 В.
- [106] ср. Јн. 1, 12. 13; 3, 3. 5; 1 Петр. 1, 23; Рм. 8, 14; Гал. 4, 47. Св. Атанас. Вел., De incarn. et contra arian. n. 8.

- [107] Види нарочито: св. Атанас. Вел., *Contra Apollinar.* 1, 9; *De Synod.* 47. 48.50. 51. 52. 53 54. 40; *Epist. ad afros*, 6. 8. 9. 5; *De decret. Nis. synod.* 19. 20.
- [108] Јн. 15, 26; ср. Мт. 10, 20; Лк. 10, 12; Д. А. 1, 1628; 2 Петр. I, 21; Јевр. 3, 7; 10, 15.
- [109] Св. Иларије пише: „Од Оца исходи Дух Истине, али се Сином шиље од Оца (a Patre procedit Spiritus veritatis, sed a Filio a Patre mittitur)" (*De Trinit* VIII, 20). Св. Амвросије вели: „Син говори: Дух Свети од Оца исходи (Јн. 15,26); ипак због заједнице и јединства природе шиље се од Сина (propter societatem unitatemque naturae a Filio mittitur)" (*Tract. de Trinit*; P. lat. t. 17, col. 520).
- [110] На св. Педесетницу Православна Црква се молитвено обраћа Св. Духуовим речима: Всесвятый Душе, исходяй изъ Отца, и Сыномъ пришедый къ безкнижнымъ ученикомъ (То πανάγιον Πνεύμα, το προίόν εκ του Πατρός, και διΥιού ενδήμησαν τοις άγραμμάτοις μαθητάις) (Егзапостилар).
- [111] Јн. 14, 16. 17.
- [112] Ис. 11, 2; 61, И; Лк. 4, 18.
- [113] Јн. 16, 7.
- [114] Јн. 20, 21. 22; Д. А. 1, 8; 2, 14.
- [115] Гал. 4, 6.
- [116] Канонь, песнь 6, на јутрењу св. Педесетнице.
- [117] *De fid.* I, 7; col. 805 А. В.
- [118] Види, *infra*: Символи, стр. 50-53.
- [119] IV Васељ. сабор, *Vinii Concil.* Т. III, р. 339.
- [120] Теодорит, *Eccles. hist.* V, 11.
- [121] *De Spir. Sancto.*
- [122] Св. Дамаскин, *De fid.* I, 8; col. 816 С. Св. Кирил Александриски пише: „Ми знамо да Дух исходи од Оца, али не истражујемо

на који начин исходи, држећи се у оним границама, које су нам поставили богослови и блажени људи" (De Trinit. c. 19). [123] Св. Григор. Богосл., Orat, 39, 12; t. 36, col. 348 В.)

[124] Он, Orat. 41, 9; t. 36, col. 441 В. С.

[125] Epist. 125.

[126] Св. Григор. Богосл., Orat. 32, 5; t. 36, col. 180 В.

[127] De Spir. Sancto, c 11.

[128] De fid. I, 8; col. 821 ВС.

[129] Хвалитна стихира, на грчком она гласи: Το Πνεύμα το άγιον, ην μεν άεί και εστί, και εσται, ούτε άρξάμενον, ούτε παυσόμενον, αλλ' άει Πατρι και Υίωσσοντεταγμένον, και συναριθμούμενον · ζωή, και ζωοποιούν · φως, και φωτόςχορηγόν, αύτάγαθον, και πηγή άγαθότητος · δι' ου Πατήρ γνωρίζεται, και Υιόςδοξάζεται, και παρά πάντων γινώσκεται, μία δύναμις, μία σϋνταξις, μία προσκύνησις τής αγίας Τριάδος.

[130] Хвалитна стихара. На грчком гласи: Το Πνεύμα το άγιον, φως, και ζωη, και ζώσα πηγή νοερά. Πνεύμα σοφίας, Πνεύμα συνέσεως · αγαθόν, ευθέс, νοερόν, ηγεμονεύον, καθαίρον τα πταισματα. Θεός, και θεοποιούν · πυρ, έκ πυρός προіόν, λαλούν, ενεργούν, διαιρούν τα χαρίσματα δι' ου Προφήται άπαντες, και Θεού Απόστολοι, μετά Μαρτύρων έστέφθησαν ξένον άκουσμα, ξένον θέαμα, πυρ διαιροϋμενον εις νομάс χαρισμάτων.

[131] Стихирана вечерњу св. Педесетнице, на Госп. воззв. Слава и ныне. — Црква молитвено и богослужбено исповеда да намъ је Господ Христос „въ великій спасительный день Пятдесятницы праздника" показао „тайну святых и единосущных, и соприсносущных, и нераздымных, и несиянных Троицы" (Из коленопреклоне молитве у недељу св. Педесетнице).

ТОМ I

ДЕО ПРВИ - ОДЕЉАК ДРУГИ

Бог у суштини

26. Антитринитарне јереси

Још од најстаријих времена црквено учење о Светој Тројици постало је камен спотицања и саблазни за све оне који су хтели да мером људског разума измере неизмерну тајну богооткривене истине. Учење Светог Писма о Светој Тројици Црква је благодаћу чувала у религиозном сазнању својих чланова, и поступно га формулисала у догму, с обзиром на заблуде јеретика, а са циљем да се очува неповређеност и јединство праве вере. Разни јеретици су са разних страна нападали еванђелско учење о Светој Тројици, а Црква је на то одговарала јаснијим, потпунијим и одлучнијим формулисањем нападнутих страна богооткривеног учења. Кратку еванђелску формулу крштења (Мт. 28, 19) свети Оци су богомудро развили, посведочили и потврдили. Против сваке заблуде они су из својих облагодатених душа изводили непобедиве еванђелске истине, и својим подвизима омогућавали победу истине над заблудом.

Историја антитринитарних јереси има, у главном, три периода:

- 1) од Керинта до Арија,
- 2) од Арија до Социна, и
- 3) од Социна до данас.

1. Први период обухвата доба у коме се је хришћанско учење одређивало на супрот јудаизму, гностицизму и грчкој философији. Једни су јеретици, следујући грубим појмовима јеврејским о Месији као човеку и земаљском цару, хтели по сваку цену да остану при вери у једнога Бога, и нису разлиновали у Божанству никаква лица. Такви су били у 1 веку: Керинт и евионити, а у 2 веку: Теодот и Артемон. Други јеретици, који су били под утицајем источне философије, сматрали су Господа Исуса и Светог Духа за еманације божанства, и то еманације ниже од самог Бога.

Такви су били гностици разних врста. А трећа врста јеретика сматрала је да су три Божанска Лица само три разне појаве једног истог Бога. Такви су били у другом веку Праксеј, у трећем Ноет, Савелије, Павле Самосатски.

Керинт је савременик светога Јована Богослова; пореклом је Јеврејин. Свети Иринеј овако излаже његов систем: изнад свега постоји врховни Бог. Свет је створио демиург. То је нека сила, која је потпуно одвојена и удалена од врховног Бога, и не познаје га. Исус није рођен од Деве, него је син Јосифа и Марије, рођен као остали људи, само их превазилази праведношћу, мудрошћу и разумношћу. После крштења на њега је од врховног Бога сишао Христос у облику голуба. Тада се он оспособио да објави врховног, непознатог Оца, и да чини чудеса. Али је, најзад, Христос, као биће духовно и нестрадално (*impassibilis*), оставио Исуса, те је Исус сам пострадао и васкрсао. [1] Још је Керинт учио да је старозаветни закон био дат од анђела, и да Бог Јевреја није био Господ него анђео.

Евионити су примили хришћанство као реформисано јудејство. По њиховом учењу: постоји Бог једини, творац и господар света. Христос је за њих обичан човек (*ψιλός άνθρωπος*), рођен од Јосифа и Марије. Тачним испуњавањем Мојсејевог закона Исус је постао Христос, што може и сваки постати. Практиковање обрезања и верност старозаветним заповестима и обичајима неопходни су за спасење.

Евионити су примали само Еванђеље по Матеју као Еванђеље Јевреја, а одбацивали су апостола Павла и његове посланице, јер су га сматрали за отпадника од закона.

Теодот кожар, али учен човек, приликом гоњења одрекао се Господа Христа, и из Византије отишао у Рим, да би сакрио своју срамоту. Али у Риму буде препознат, и да би се оправдао он изјави да се, одричући се Исуса Христа, он одрекао не Бога него само човека. По њему, Исус је био само човек, који се родио од деве, и живео побожније од осталих људи. На њега је при крштењу сишао Христос у облику голуба и даровао му моћ, која му је била потребна да изврши своју мисију. Али ипак то Исуса није учинило Богом.

Артемон је учио слично Теодоту. Порицао је Божанство Господа Исуса, а тиме и ипостасност Сина у Светој Тројици.

Гностицизам је кроз многобројне своје претставнике, у главном, хтео да хришћанство претвори у религиозну философију. У том свом потхвату

он је пао у велику заблуду према хришћанском догмату о Светој Тројици. Сви разноврсни правци гностицизма могу се, у главном, свести на ова начела:

Од вечности постоји један врховни Бог; он је Плирома, пуноћа савршенства и блаженства, извор свега. Од њега су се, у извесним периодима, поступно еманирала бића, звана Еони (οὐῶν), у којима је Он ограничио своју бескрајност, и у свакоме од њих пројавио по једно своје божанско својство. Еони, нижа божанска бића, створили су сва бића нижа од себе, јер су они прелаз од Бескрајног крајном. Другим процесом еманације бића су се све више удаљавала од Бескрајног, и постајала све ближе и ближе крајном. Материјални свет стоји насупрот свету еманације. Он је постао на овај начин: Еон најближи Божанству, Софија, пао је и отпао од врховног Бога желећи да постигне највећу светлост и потонуо у мрак. Онда је бунтовни син Софије, Еон демиург, створио материјални свет. Овај демиург је Бог Старог Завета; а Бог Исусов је различит, и узвишенији. Стварањем материјалног света поникао је дуализам: на једној се страни налази царство духа, светлости и добра, а на другој — царство материје, мрака и зла. Човек је мешавина духа и материје, добра и зла. Потиснути материју из човековог бића, свести човека на дух, то је велико дело човекове моралне дисциплине, које достиже свој врхунац поницањем у виши свет духа и светлости. Али то дело омета демиурга, који као владар у материјалном свету спречава овај процес одухотворења човека, и задржава га у своме царству материје. Да би паралисао зло дело демиургово, да би помогао човеку у његовом моралном усавршавању, и да би осигурао његово коначно ослобођење од окова материје и демиурга, један од главних Бона дошао је у свет као спаситељ човека. Овај божански Бон сјединио се са материјалним и земаљским телом човека Исуса, кога је Јован крстио на Јордану, и тако га учинио Христом. Посао Исуса спаситеља је двојак: да ослободи палу Софију, и да покупи семе светлости које је падом Софије пало у мрак и помешало се с њим. Стварни циљ спаситеља, који је Исуса употребио као своје оруђе, био је да саопшти тајни γνῶσις. Помоћу овог гносиса, сачуваног у гностичком предању, узвишенији људи ослобођавају се земаљских окова и враћају у царство светлости. Смрт Христова била је дело злог демиурга. Пред распеће небески Бон је напустио Исуса, и распето тело није имало удела у спасењу човека. Напуштајући Исуса, небески Бон се вратио у виши духовни свет са ослобођеном Софијом и тиме воспоставио хармонију у Плироми.

Из реченога јасно се види да Христос гностицизма није ни Бог ни човек већ неко међубиће. Као еманације врховног Бога Он је природом бића свог нижи од свог извора; као таква божанска еманација Он није могао обитавати у вештаственом и, слетствено, злом телу. Зато је Исус био или прост човек на кога је Бон Христос сишао у време крштења и напустио га пред распеће, или је тело, у које је Христос био привидно обучен, било призрак, и сва дела његова била привидна. У гностицизму

искупитељспаситељ увек остаје одвојен и различит од историског Исуса, који је само врло духован човек, сједињен само на извесно време са небеским искупитељем. Он је божански учитељ који је својим апостолима предао тајни $\gamma\nu\omega\sigma\iota\varsigma$ помоћу кога се људска природа пречишћује.

Очигледно је да у оваквом систему какав је гностички нема места за хришћанску богооткривену догму о Тројичном Божанству, једносушном и троличном.

Маркион је развио своје учење на принципу дуализма. По њему, постоје два начела, два бога: Бог Старог Завета, творац света, који није рђав по себи, али је строг, суров, несталан, зна само са правду и силу, од њега долазе све патње човечанства, и — Бог откривен Исусом, који је виши од старозаветног Бога, јер је благ, добар, милостив, пун саучешћа. Ма да се свет није обазирао на њега, јер не беше његово дело, он је ипак хтео, из сажалења, да му помогне.

У Исусу Христу и Исусом Христом се открива врховни Бог. Исус Христос је спасоносни Дух. Он нема ничег заједничког са старозаветним Месијом. Као што има два бога, тако има и два Христа. Месијанска пророштва Старог Завета не односе се на Исуса Христа него на другог Месију, који има да се јави доцније као посланик праведног старозаветног Бога. Исус Христос се није родио, него је изненада „у петнаестој години владавине Тиберија сишао у галилејски град Капернаум," сишао, разуме се, с неба. Он је имао привидно тело; ништа није позајмио од демиурговог дела. Његова проповед претставља непрекидну противност старозаветном закону, пророцима и целокупном домостроју демиурговом. Али му демиург и његове присталице нису то опростили. Исуса хватају и распињу. Међутим Исусово распеће и живот до распећа постају средство спасења за људе. Добри Бог нас искупљује од демиурга. Затим спаситељ силази у ад да тамо проповеда Еванђеље и објави спасење.

Због оваквог свог учења, које у основи онемогућава сагласност са хришћанском догмом о Триипостасном Божанству, Маркион је био одлучен од Цркве.

Монархијанизам је јерес која се појавила крајем другог века. Пошто нису могли да помире тројичност Лица са јединством, једноначелношћу ($\mu\omicron\nu\alpha\rho\chi\eta\iota\alpha$) Божјом, монархијани су, у име јединства Божјег, или потпуно одбацивали постојање других лица у Богу осим једног, или под њима разумевали само разне облике и пројаве једног и истог божанског лица. Отуда постоје две врсте монархијанизма: динамички и модалистички. Претставници првог претстављају Христа као човека обичног, који је више

него Пророци обдарен божанском благодаћу, мудрошћу и силом (*δυνάμει*, отуда *δυναμική μοναρχία*), а претставници другог претстављају Оца, и Сина и Светога Духа као три облика (*modi*, *τρόποι*; отуда *modalismus*, *τροπική μοναρχία*).

Као претече динамичког монархијанизма могу се сматрати јеретици *алози* (*άλογοι*), који су порицали вечно постојање Христа као Логоса, а сматрали су га за човека који у себи носи Божанство Оца. Као њихов духовни отаци вођ може се сматрати Теодот, козар из Византије. Његови ученици: Теодот мењач, Артемон, Асклепијадис и Аполонид, преиначили су учење свога учитеља и учили да је Христос био човек у коме је обитавало Божанство.

Први облик модалистичког монархијанизма имамо у јереси патрипасијана. Претставници ове јереси били су Праксеј, Ноет, Верон и Берил. Они су учили да је Бог један не само по природи или бићу, него и по лицу. „У ствари, Отац је тај који је сишао у утробу Деве и родио се, и рађајући се постао Син, свој сопствени Син себи, произлазећи од себе.”^[2] Отац је сам себе учинио сином себи. Отац је тај који се родио, страдао и умро (*Pater natus, Pater passus est*; отуда патрипасијанизам). Св. Иполит вели за Ноета: „Он тврди да је Христос сами Отац и да се сам Отац родио, страдао и умро”.^[3] „Ноет вели да је Христос казао: Ја и Отац једно смо. Али нека он види и разуме да Христос није казао: Ја и Отац једно смо. Ја, него — једно смо: а израз *смо* указује на два Лица а на једну силу”.^[4] Праксеј је сматрао да се Отац назива Сином према приликама. Исти Бог као невидљив, нерођен, нестрадалан назива се Оцем, а као видљив, рођен и страдалан назива се Сином. Праксеј је сматрао за алегорију оно што се у Јовановом Еванђељу говори о Логосу.

Савелије је разрадио и допунио модалистички монархијанизам и развио га у философски систем своје врсте. Суштина његовог учења је: Бог у себи самом чиста је и недељива монада (*μονάς*); као такав он је једно једино лице: зове се *υιοπάτωρ* = синоотац. Али излазећи из свога покоја и ћутања ради стварања света и промишљања о свету, Он се јавља у три различита облика (*σχηματισμούς*): у Оца, Сина и Духа. У Старом Завету Он се јавља као Отац — законодавац, у Новом као Син — спаситељ. А као Дух Свети Он освећује душе. Отац, Син и Свети Дух нису три посебна лица у божанској монади, него су то три поступне појаве, три модуса, три маске, у којима се божанска монада објављује свету. Ова три сукцесивна стања не сачињавају никакве личне разлике у самој божанској монади; она су само три аспекта, три модалитета, три имена једног истог бића (*έν μία ύποστάσει τρεις όνομασίαι*), тј. три облика откривења једног Бога, који у лицу Оца дела као творац и законодавац, у лицу Сина као искупитељ од оваплоћења до вазнесења, и у лицу Светога Духа као осветитељ, од вазнесења до данас. После сваког откривења дотично се лице враћа у

монаду; Син се већ вратио, а Дух ће се вратити после потпуног освећења верних, на крају векова. Када се Отац откривао свету, тада није постојао ни Син, ни Дух Свети, а када се почео откривати Син, престао је постојати Отац, као што је са откривењем Светога Духа престао постојати Син. Доћи ће време када ће се и Дух Свети, завршивши своје откривење, вратити у божанску монаду, куда су се вратили Отац и Син, да би Бог био све у свему.

Значајни претставник модалистичког монархијанизма био је *Павле из Самосате*, епископ антиохијски (изабран око 260 г.). Против њега су држана у Антиохији три сабора од 263 — 268 г. Трећи сабор (267 и 268) га је одлучио од Цркве као јеретика. Његово се учење састојало у овоме: У Богу постоји само једна личност (*πρόσωπον εν*); али се ипак у њему може разликовати разум (*λόγος*) и мудрост (*σοφία*). Овај логос и софија немају ни своју сопствену суштину, ни биће (*αυυπόστατος*); они су проста својства. Бог од вечности изговара своју Реч = Логос, али је Логос безличан. Ова Реч делала је у Мојсеју, у Пророцима, а нарочито у Исусу, Сину Давидовом, рођеном од Деве дејством Светога Духа. Исус је само човек: он је одоздо (*κάτωθεν*), али га је Реч инспирисала одозго (*άνωθεν*), и инспиришући га сјединила се с њим. Јединство Исуса са Богом састојало се само у томе, што је имао једну вољу са Богом. Ова безлична Реч (Логос) била је у Исусу као у храму, и није учинила да Исус буде Бог као личност. Али благодарећи том сједињењу Исус је постао јединствено и изузетно биће. Помазан Духом Светим при крштењу он је постигао морално савршенство. Његова љубав према Богу је без слабости; његова воља је непогрешна; његова узвишеност је натприродна. Као награду за то Бог му је дао моћи да чини чудеса. И он триумфује над грехом, не само у себи, него и у нама: он нас искупљује и спасава. Чистота његова живота као и његова страдања чине име његово драгоценијим од сваког имена; он је поставлен за судију живих и мртвих, обучен у божанско достојанство, тако да га ми можемо звати „Бог рођен од деве; Бог објављен у Назарету“. У аналогу смислу може се говорити и о његовој преегзистенцији, јер Исус није преегзистирао супстанцијално и лично (*ουσία και ύποστάσει*) до свог рођења, али је он предвиђен и предодређен Богом, објављен и претсказан од Пророка.

2. Други период антитринитарних јереси отвара се аријанизмом. Својим учењем *Арије* (+ 336) је толико узбунио Цркву, да је због тога сазван I Васељенски сабор (325 год.) у Никеји, који је осудио Арија и формулисао Црквено догматско учење о Сину Божјем у никејском Символу вере.

Аријево учење састојало се у овоме:

Бог је један. Он је једини нерођен, беспочетан, вечан, неисказан, несхватљив, и нема себи равна. Он не може своје биће, своју суштину давати другима, делити је, јер би то значило да је сложен, дељив, променљив, што је немогуће. Ономе што је створено Он не може давати своје биће, које је нестворено. Стога треба осудити изразе који претпостављају заједницу и рађање. Све што је ван Бога створено је из ничега вољом Божјом. Бог није увек био Отац, јер иначе створено не би било створеним већ вечним. Бог није увек био Отац, него је било када је Бог био сам и није био Отац, а доцније је постао Оцем.

Овај Бог је хтео да створи свет, зато је претходно створио оруђе стварања, једно више биће, које се у Светоме Писму назива Речју = Логосом, Мудрошћу, Сином, Обличјем. Логос је посредник између Бога и света. Он је пре свих створења пре времена (ἀρχρόνως) и пре векова (πρo αιώωνων), јер и време и векови почињу кад и свет; а све њих је створио Логос. Али и Логос није вечан, нити савечан Богу (αίδιος ή συναιδιος), јер је и Он створен из ничега. Он потиче од Бога уколико је створен од Бога, али ни у ком смислу од Божје суштине. Он је постао из ничега (ἐξ ούκ όντων), и било је када њега није било, и није га било пре но што је постао, а почео је да постоји онда када је створен. Логос није од суштине Божје (έκ της ουσίας τοῦ Θεού), али је постао и постоји волком Божјом. Он није ни исте суштине са Оцем, ни истих својстава. Када би то био, онда би постојала два Бога.

Да би означио начин на који је постао Логос, Арије употребљава изразе: рођени, родио се, родивши се (γεννήσαντα, έγέννησεν, γεννηθείς). Али Логос није Син Божји по природи него по благодати (κατά χάριν). Бог га је учинио својим сином предвиђајући његове заслуге. Логос није истинити Бог (Θεός αληθινός); он је бог само у оном смислу у коме Свето Писмо праведнике назива боговима, јер је он посве туђ и несличан суштини и личности Оца (αλλότριος μεν και ανόμοιος κατά πάντα της τοῦ Πατρός ουσίας και ιδιότητος). Он се назива Логосом и Мудрошћу, али и ови атрибути припадају њему утолико уколико их добија од нестворене Мудрости и Логоса који су у Богу. У ствари, он је једна од многих створених сила којима се Бог служи по својој вољи. Он није раван Богу, нити једносуштан са Њим (ουδέ ομοούσιος αὔτω). Њему је Бог туђ по суштини, јер беспочетно постоји.

Пошто Син није Бог по природи, пошто није вечан, то и његово знање није савршено. По природи он је променљив (τρέπτός) као и остали људи. Сину је Отац невидљив, и он не може потпуно и тачно ни видети ни знати свога Оца; што Син види и зна, то види и зна по својим сопственим моћима као и остали људи. Он нема савршено знање о Богу, нити о себи самом. Ма да је Логос створ, ипак није као остали створови. Он је савршени створ Божји (κτίσμα τοῦ Θεού τέλειον);

Бог може саздати створење, које би било равно Логосу, али не које би било више од њега. Својом стадном наклоношћу ка добру, уз припомоћ благодати Божје, Логос се развијао и удостојио славе, поштовања и самог имена Бог, који су му Отац и Црква приписали. Моралним усавршавањем и дејством благодати Христос је постао оно што је био, тако да се може назвати: јаки бог (Ισχυρός θεός). Он се благодаћу обожио (ἐθεοποιήθη), зато се и назива по имену бог, као и сви остали људи који се благодаћу обоже. О оваплоћењу и човечанству Логосовом важи све оно што је у Светом Писму и Предању речено. Он је узео на себе истинско тело; афекти, које историски Христос пројављује, показују да он није потпуно Бог већ биће подложно страдању.

Аријево учење о Светоме Духу није јасно. По њему, Дух је самостално биће; са Оцем и Сином он сачињава тројство. Али Дух Свети је бескрајно удаљен, одвојен од других двеју личности; он им је туђ по суштини; он нема ни исту суштину ни исту славу. Вероватно је да је Арије сматрао да је Син створио Духа, и да му је овај подређен.

Полуаријанци су ублажили аријанизам и хтели да се држе неке средине између православних (никејаца) и аријанаца. Избегавали су главни термин никејског Символа: ομοούσιος, који тачно карактерише однос Сина према Оцу, а употребљавали су реч: ὁμοιοῦσιος (сличносуштан). По њима, однос Сина према Оцу одређује се тачније речју ὁμοιοῦσιος него ли речју ομοούσιος. Суштина Сина слична је суштини Оца, разликујући се од ње само тиме што није истоветна с њом. Он је истинити Син, рођен ван времена и пре свих векова. Он је сличан Оцу по суштини (ὁμοιος κατ' οὐσίαν) и по Божанству (κατὰ τὴν θεότητα).

На Никејском сабору епископ анкирски *Маркел* био је један од најватренијих поборника за ομοούσιος. Али је затим, пишући против аријанаца, и сам пао у јерес. Она се састоји у овоме:

Треба најпре, мисли *Маркел*, утврдити јединство Бога. Постоји монада из које истиче триада, јер је немогуће, ако се пође од три личности, свести их на јединство. Бог је недељива монада, једно лице (πρόσωπον) а не три. Ипак у Богу постоји Логос. *Маркел* не каже: Син, јер сматра да се имена: Син, Христос, Исус, Живот, Пут, и тд. односе једино на оваплоћеног Логоса. Неоваплоћени (ἀσαρκος) Логос није Син; Он је просто Логос. И о овом Логосу Свето Писмо нам каже три ствари. Прво, да он беше у пометку (ἐν ἀρχῇ), што значи да беше у Оцу потенцијално (δυνάμει); друго, да он беше у Бога (προς τον Θεόν), што значи да беше у Бога стварно, као енергија (ενεργεία), и да је све сам створио; треће, да Логос беше Бог, да би нам се показало да Божанство није дељиво, пошто Логос беше у Богу и Бог у Логосу. Логос је такође вечан, једносуштан са Богом (ομοούσιος,

αὐτοοὔσιος). Логос, који је δύναμις у Богу, пројављује се у стварању света као стваралачка делатност (ἐνέργεια δραστική; ἡ ἐνέργεια τῆς πράξεως). Та δύναμις почиње своју делатност стварањем света, али тек оваплоћењем Логос, који је обличје невидљивог Бога, постаје видљив. У Христу је Логос постао личност и Син Божји, прворођени и цар. У Христу је сва твар оглављена (ἀνακεφαλαίωσασθαι), и човек — грешник, чија се природа налазила такође сједињена са Логосом, постао је овим сродством усињен Богу, непропадљив и бесмртан. Тога ради се Логос и оваплотио. Али тело не приличи Богу. Иако је васкрсењем стекло бесмртност, оно тиме није постало достојније Бога, који је изнад бесмртности. Може се, дакле, сматрати да ће се Логос, после другог доласка, лишити свога човечанства и вратити Богу, као што је био пре стварања света. Триада ће се сажети у монаду. Тада ће Бог бити све у свему.

До силаска на Апостоле Дух Свети се, учи Маркел, садржао у Логосу и Оцу. Али у тренутку силаска, монада се проширила у триаду (ἡ μονὰς φαίνεται πλατυνομένη εἰς τριάδα).^[5]

Маркелов ученик *Фотин*, епископ сирмијски, учио је да је Бог само једна ипостас, али има у себи свој Логос. Он је λογοπάτωρ. До свога оваплоћења Логос је био само Логос, а Сином је постао тек од момента свога оваплоћења. Уколико је унутрашњи, овај Логос је менталан, појмован (ἐνδιάθετος); уколико је делатан, он постаје изражен, испољен (προφορικός); и ово испољавање, ово продужење (prolation) сачињава у Богу прво проширење (πλατυσμός). Дух Свети сачињава друго проширење.^[6]

Аеције († 367) и *Евномије* († 393), крајњи левичари у аријанизму, негативношћу свога учења превазишли су све остале аријанце и полуаријанце. Они су учили: Бог је биће у суштини просто и једно. Он је суштином нерођен. Пошто је бескрајно прост, Он је потпуно разумљив и схватљив. Ја знам Бога, говорио је Евномије, као што Он сам зна себе. Али пошто је Бог суштствено нерођен и непродуктиван, то све што је рођено или произведено, не би могло бити Бог; оно не може бити ни ὁμοούσιον, ни ὁμοιοούσιον, ничак ὁμοιον Богу; оно мора бити од друге суштине (ἐξ ἑτέρας οὐσίας), мора бити ἑτεροούσιον, мора бити неслично (ἀνόμοιον). Син, пошто је створен, сличай је Оцу у моралном погледу, али му није сличай по бићу. Он је и по свему и по суштини несличан Оцу (ἀνόμοιος καὶ κατὰ πάντα καὶ κατ' οὐσίαν). Сва се његова привилегија састоји у томе што је он биће које је прво до Бога, док су сва друга створења, рачунајући и Светога Духа, дело Сина. Син је у том смислу створење нествореног (κτίσμα τοῦ ἀκτίστου), некао једно од створења.

Присталицама ове двојице јеретика дају се имена: аецијани, евномијани, аномијани, ексуконтијани, хетероусијастии.

Угледни претставник полуаријанаца, епископ цариградски *Македоније*, развио је на начелима аријанизма свој јеретички систем. Он је објавио да је Дух Свети створ, и то створ Сина, зато је нижи и од Оца и од Сина. јер кад не би био створ, онда би он био или други Син Божји, или унук. Дух Свети је не само створ, него је исто што и анђели, само се достојанством разликује од њих. Као такав, он се може називати Богом.

По свом оснивачу ова се јерес назива македонијанством, а по свом предмету — духоборством. Она је осуђена на II Вас. сабору у Цариграду, који је у свом Символу (чл. 8.) донео догматску одредбу о Духу Светом као Господу животворном, једносушном Оцу и Сину, и равном у слави са Оцем и Сином.

Други Васељенски сабор је донео у свом Символу завршну догматску одредбу о трећем Лицу Свете Тројице. Тако је Црква Никејоцариградским Символом вере формулисала за свагда своје догматско учење о Светој Тројици. Али и после II Васељенског Сабора јавила се јерес *тритеиста* (трибожника). Они су учили да су Отац, Син и Дух Свети три посебна и оделита божанска лица, која имају три посебне и оделите божанске суштине. Главни претставник тритеизма био је Јован Филопон (шести век), граматик из Александрије.

Из тритеизма се развио *тетратеизам* (четворобоштво). Присталице ове заблуде су учили да у Тројици постоје три засебне божанске индивидуе; а иза њих и одвојено од њих постоји божанска суштина, из које оне црпе своје божанство. На челу ових јеретика стајао је монофизитски патријарх Дамјан, због чега су се назвали „дамјанисти“.

3. У трећем периоду, који почиње са добом реформације, на западу су се обновили многе старе антиринитарне јереси. Међу реформистима, који су по преимућству рационалисти, јављају сеу XVI веку одлучни антиринитарци. Такви су Лелије и Фауст Социн. Ондашње антиринитарне мисли нашле су свога систематизатора у Фаусту Социну, по коме се његове присталице називају *социнијани*. Они потпуно одбацују догму о Светој Тројици као нешто што се не слаже ни са Светим Писмом ни са здравим људским разумом. По њима, ова догма противречи Светоме Писму, јер се у њему не само нигде не вели да је Бог тројичан, него се, напротив, у њему налазе изрична места (Јн. 17, 3; 1. Кор. 8, 6; 1. Тм. 2, 5; Еф. 4, 6; Тм. 24, 36), која противрече троличности Божјој. Противречи и здравом разуму, јер се не може ни дијалектички ни логички разумети, како је у

једној суштини постоје три посебна лица. Бог је по природи такво просто, несложено биће, да се не може делити на личности. Свето Писмо учи да је само Отац у правом смислу Бог. Суштина Божанства се не може сјединити са човечанством, Бескрајни са крајним; између њих нема никаквих сразмера.

Ако би се чак претпоставило да Син Божји постоји као оделита личност, ипак би било немогуће склопити јединство од двеју целина. Јединство двеју природа у једној личности Христа немогуће је. Исус Христос је обичан човек, али човек зачет у Деву дејством Божјим на чудесан начин. Последица таквог зачећа је да је Исус остао Слободан од грешних наклоности; шта више, обдарен је вољом, која је природно тежила светости, и која није могла ни заблудети ни бити кушана. Тако рођен и тако обдарен, Исус је био при крштењу помазан Духом Светим. (Дух Свети пак није божанска Личност него сила, енергије Божанства). Исус је био обдарен једним нарочитим вишим знањем: да би могао имати визију Бога Он је пре ступања на јавну проповед био узнесен на небо за извесно време, и добио знање, које је имао да објави свету. Због своје савршене послушности и безгрешног живота Он је опет узет на небо и поверена му је божанска управа над светом. Зато њему припада божанско поштовање. Његово васкрсење је било искључиво дело Божје, ново рођење, којим је он стварно постао ново створење, лично слободно од смрти и несавршенства. Као таквом, њему је поверено управљање Црквом, зато се с правом може називати Богом и поштовати као Бог, али ипак не треба губити из вида да је он само Божји опуномоћеник.

Арминијани са својим вођом Арминијем обновили су у другој половини шеснаестог века аријанизам. Они нису потпуно порекли догму о Светој Тројици, али су учили да је Отац и по реду (*ordo*), и по власти (*potestas*), и по достојанству (*dignitas*) виши од осталих лица, као централно начело Божанства. Само Отац има божанску природу и божанска савршенства, а Син и Дух Свети добијају их од Њега. Отац који рађа већи је од Сина који се рађа, и већи од Духа који исходи.

Сведенборг (1689-1772) и његови следбеници сведенборгијани уче да је Исус Христос једини Бог неба и земље и да је у њему Божанска Тројица Оца, Сина и Светога Духа. Божанска Тројица нема три лица, него је сједињена у једно лице. Сам Бог Јехова сишао је с неба као божанска истина, која је Реч, и узела на себе човечанску природу, да би човека ослободила адских сила и васпоставила поредак у Духовном свету и у Цркви. Својом борбом са адским силама и својом креном смрћу Он је извршио велико дело искупљења: сјединио је у своме човечанству божанску истину са божанским добром, или божанску мудрост са божанском љубављу, и тако се вратио у

своје Божанство, у коме је био од вечности, заједно са и у своме прослављеном човечанству, због чега Он заувек држи адске силе у покорности, и сви који верују у њега биће спасени.

Религиозни реформистички рационализам нашао је свој философски израз у Канта, Шелинга, Хегела и осталих рационалиста. *Кант* је признавао једног Бога, али порицао тројичност у Богу, и сматрао Господа Христа за човека. *Шелинг* је у своме философском систему заступао мишљење да је „Апсолутни“ у исто време и идеалан и реалан, вечно прелази из станка нереалног у стање реално, остајући увек раван себи. Син Божји је бесконачност која се јавља у границама коначног, а Дух Свети је начело које коначно узводи бесконачном. *Хегел* разматра Божанство као чисту Идеју, као чисту мислену делатност и знање. Али пошто сазнање претпоставља и предмет сазнања, то Бог од вечности Самог Себе разликује и сазнаје или рађа Себе као Сина, и у исто време сазнаје Себе једним или равним Себи, тј. Духом. У систему Хегеловом се ни Син ни Дух не сматрају као вечне посебне личности Божанства. У њега је Бог — вечна идеја. Та идеја, у апстрактном облику, неостварена, јесте — Отац; када се одвоји у појаву, у спољашњост природе, јесте — Син; а када се из појаве враћа у коначни дух иу самосазнање јесте — Свети Дух.

НАПОМЕНЕ:

[1] Св. Иринеј, *Contra haer.* I, 26, 1.

[2] Св. Иполит, *Philosoph.* X, 10; X, 27.

[3] *Contra Noet.* 1.

[4] *ib.* 7.

[5] Римски сабор 380. г. и Цариградски 381 г. анатемисали су маркеловце.

[6] Учење Фотина осуђено је на Миланском сабору 344-345 г., и на антиохијском сабору 344 г.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ I

ДЕО ПРВИ - ОДЕЉАК ДРУГИ
Бог у суштини

27. Filioque

(Кратки историјат)

Половином шестог века на Западу је међу хришћанима у Шпанији узело маха учење о исхођењу Духа Светог и од Сина (et Filio, Filioque). Томе је нарочито допринео ондашњи популарни севиљски владика Исидор. На III Толедском сабору (589 г.) ово је учење добило изван саборски карактер, јер су учесници сабора унели у Никејоцариградски Символ вере после речи: „credimus et in Spiritum Sanctum dominum et vivificantem ex Patre”, још и речи: „et filio (procedentem)”^[1]. Стављено на такав начин у ред догмата, ово се учење отада све више и више распростирало међу вернима у Шпанији, чему су нарочито припомогли четврти (634 год.), шести (638 г.), једанаести (675 г.) и петнаести (693 г.) толедски сабори.

Filioque је изазвало велике спорове и на Истоку и на Западу. Локални догмат шпанске цркве поступно је хватао маха на Западу, ма да је често наилазио на отпор код самих епископа. Тако су, за време папе Мартина, западни епископи који су учествовали на Латеранском сабору (649 год.) исповедали своју веру у Свету Тројицу буквално по Никејоцариградском Символу и уједно с тим дословно поновили одлуку IV Васељенског сабора о неприкосновености и неизменљивости овога Символа.^[2] Папа Агатон у једној својој посланици VI Васељенском сабору је писао је да се савршено знање састоји у марљивом и будном чувању свих чланова апостолске вере, верујући и у Духа Светог, Господа животворног, који од Оца исходи; у другој посланици том истом Сабору одлучно је тврдио да се римска црква чврсто држи вере, предане од стране пет Васељенских сабора, и нарочито се брине да се ништа не измени, ништа не дода нити одузме од онога што је одређено правилима светих Васељенских сабора.^[3]

Крајем VIII века Гали су под Карлом Великим освојили један део Шпаније и тамо затекли да се на литургијама употребљава Символ вере са уметком *Filioque*. По угледу на то у Галији се почео постепено одомаћивати обичај употребе на литургијама Символа вере са уметком *Filioque*. Али то је наилазило на отпор и осуду људи јачег васељенског осећања и црквеног сазнања. Тако је тим поводом знаменити богослов галијске цркве Алкуин писао (798 год.) лионским хришћанима у својој деветој посланици: „Љубљена браћо, најозбиљније се чувајте заблуде нових шпанских секата. Следуйте у вери светим Оцима и приљубљујте се васељенској Цркви (*universali Ecclesiae*) пресветом једнодушношћу, јер је писано: Не преступај границе својих Отаца (Прич. Сол. 22, 28). И немојте ништа ново уносити у Символ католичке вере... Идите отвореним путем апостолског учења и не скрепите са царског пута на беспућа новачења ни десно ни лево”.^[4] Али овакви протести нису имали ширег и трајнијег успеха, пошто је ватрени поборник *Filioque* био Карло Велики, у чијој се дворској капели употребљавао Символ вере са тим уметком. То је веома утицало на распрострањење и одомаћење филиоквистичког Символа.

Символ са уметком *Filioque* појављује се на Истоку почетком деветога века, када су 809 год. галикански монаси „Конгрегације Маслинске горе” допутовали у Јерусалим да се поклоне светим местима и стали на литургији употребљавати филиоквистички Символ вере. Због тога су дошли у сукоб са тамошњим грчким свештенством, чији је одлучни претставник монах Јован, из манастира светог Саве Освећеног, називао њихово учење о *Filioque* јересју а галиканске монахе јеретицима. Увређени, галикански монаси упуте поводом тога писмо папи Лаву III, жалећи се и молећи га за заштиту и упутство. „Премилостиви оче, писали су они, извештавамо те о невољи коју овде подносимо. Јован, из манастира светог Саве, писао је против нас говорећи да су галиканци који се налазе на Маслинској гори — јеретици, и рекао нам је да смо сви ми галиканци — јеретици; он одбацује веру нашу говорећи да нема горе јереси... После тога ми смо објавили свештеницима Светога града... и рекли им да ми верујемо онако као и света римска црква,... да у Символу вере говоримо више него они: који од Оца и Сина исходи, на што Јован, тај непријатељ душе своје, рече да се баш по тим речима и показујемо јеретици... И тако нам се због овог Јована деси у Светоме граду велика забуна, јер он вели да Дух Свети не исходи од Оца и Сина... На грчком не говоре као ми него веле: *који од Оца исходи*, и реч коју ми употребљавамо на латинском они сматрају за недопуштену”.^[5]

Ову жалбу галиканских монаха папа Лав III пошаље императору Карлу Великом са својим спроводним писмом. Карло Велики поводом тога сазове у Ахену сабор новембра месеца 809 године. Појединости о раду сабора недостају. Зна се: да је на сабору претседавао сам Карло, да је већина била за *Filioque*, и да је по завршетку сабора послата у Рим папи на

одобрење саборска одлука по вормском владици Бернару и корвејском абату Аделхарду. Папа је примио изасланике, и причитавши одлуку сабора о Filioque, изјавио: „Тако мислим, тако држим... Ако би ко хтео о овој ствари другачије мислити или учити, забрањујем; и онога који противно мисли, ако се не би обратио и не би хтео држати овога мишљења, ја сасвим одбацујем”.^[6] Али, иако се сложио са учењем о исхођењу Светога Духа и од Сина, папа је ипак одлучно одбио молбу изасланика да се Filioque унесе у Никејоцариградски Символ вере. Он је, са римским сабором (810 год.), наредио да се на две сребрне таблице уреже текст Никејоцариградског Символа вере без Filioque и истакне у храму светог Петра, испод чега стави: „Ја Лав, поставих ово из љубави и ради одржања православне вере (Haec Leo posui amore et cautela orthodoxae religionis)”.^[7]

Али наследници Лава III, нарочито упорни папа Никола I, учинили су све, успркос протестима који су долазили са истока у име васељенске Цркве и вере, да уметак Filioque у Символу вере остане као догмат на Западу. Од тога доба па до данас римокатолици упорно исповедају и бране ово своје учење. Filioque су задржале у својим Символима и све верске заједнице које су се после реформације одвојиле од Рима.

НАПОМЕНЕ:

^[1] Harduini, Acta concil., tom. III, 471. 472.

^[2] Labbei Concil. tom. XV, p. 185 и 189.

^[3] Bini Concil. tom. V. p. 62 и 63.

^[4] Migne, P. lat. t. 100, col. 288.

^[5] Stephan. Baluz. Miscellaneor. tom. VII, p. 15 и 16, Париз 1715. г.

^[6] Migne, P. lat, t. 102, col. 971.

^[7] Hefele, Conciliengesch. III 754. s.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ I

ДЕО ПРВИ - ОДЕЉАК ДРУГИ

Бог у суштини

28. Критика римокатоличког учења о Filioque

Порекло римокатоличког учења о исхођењу Светога Духа „и од Сина“ треба тражити делимице у учењу светог Амвросија, а већим делом у учењу блаженог Августина.

Свети Амвросије пише: „Јер као што се Син рађа од Оца, тако и Дух Свети исходи од Оца и Сина (ex Patre Filioque procedit).^[1] „Када Дух Свети исходи од Оца и Сина, не одваја се од Оца, не одваја се од Сина“.^[2]

Блажени Августин на многим местима у својим списима, нарочито у De Trinitate, излаже своје учење о исхођењу Духа Светога и од Сина. Тако он вели: „Не можемо рећи да Свети Дух не исходи од Сина, пошто се тај Дух узалуд не назива Духом Оца и Сина“.^[3] „Син је рођен од Оца, и Дух Свети (исходи) од Оца по почетку (principaliter), а пошто Отац без икаквог међувремена даје то исто Сину, то Дух заједнички исходи од Обојице (communiter de utroque procedit)... Не назива се узалуд у Тројици Богом Оцем Онај од кога је рођен Логос и од кога по почетку исходи (principaliter procedit) Дух Свети. Ја сам нарочито додао: по почетку (principaliter), јер се показује да Дух Свети исходи и од Сина (et de Filio). Али и то Му је дао Отац... као и све што је дао Јединородном Логосу рађајући Га. Слетствено, Отац је тако родио Њега, да би и од Њега исходно општи дар и да би Свети Дух био Духом Обадвојице (amborum)".^[4] „Као што Отац у себи самом има то да Свети Дух исходи од Њега, тако је Он и Сину дао то да од Њега исходи исти Свети Дух, јер ако све што има Син има од Оца, онда Он има и то да Свети Дух исходи од Њега".^[5] Али учећи тако о исхођењу Светога Духа и од Сина блажени Августин одбацује мисао да у Божанству постоје два

почетка, два начела: „Начело целокупне Божанствености или боље Божанства јесте Отац (totius divinitatis vel si melius dicitur Deitatis principium Pater est). Ко дакле исходи од Оца и Сина, тај се односи на Онога од кога је рођен Син”.^[6] „Треба објавити да су Отац и Син начело (principium) Духа Светога, не два начела”.^[7] — Али овакво своје учење о исхођењу Светога Духа и од Сина сам блажени Августин је сматрао не као предану веру, него као своје лично, приватно мишљење. Јер он о томе пише: „Било истинито ово мишљење или неко друго, неопходно је непоколебљиво држати веру и називати Оца Богом, Сина Богом и Духа Светога Богом, но не три бога”.^[8]

Ослањајући се на ауторитет блаженог Августина римокатолички богослови тврде да се њихово учење о *Filioque* оснива на Светом Писму и Светом Предању.

1. У одбрану свога филиоквистичког учења римокатолице, на прво место, позивају на самог Спаситеља, и то на речи које је изговорио на Тајној вечери: Кад дође Утешитељ, кога ћу вам послати од Оца, Дух истине, који од Оца исходи, Он ће сведочити за мене (Јн. 15, 26). У овим Спасовим речима римокатолици виде само једну радњу: вечно исхођење Светога Духа од Оца и Сина, јер, по њима, појам о исхођењу Духа од Оца већ садржи у себи појам о исхођењу Духа и од Сина; речи: *који од Оца исходи*, још не доказују да Дух Свети не исходи од Сина; разлог да Оци II Васељенског Сабора унесу у Символ вере да Дух Свети исходи од Оца јесте тај, што противници нису порицали веру васељенске Цркве да Дух такође исходи и од Сина; а када се речи: *који од Оца исходи* вежу се речима: *кога ћу вам послати од Оца*, онда су равнеречима: који од Оца и мене исходи.

Овакво римокатоличко схватање јасних и одређених Спаситељевих речи о исхођењу Светога Духа од Оца, гледано у светлости напред изложеног богооткривеног учења Светога Писма и Светога Предања о личном својству Светога Духа, сасвим је произвољно, натегнуто, изопачено, нетачно. Поред већ реченога споменућемо још и то, да сами облици које је Спаситељ употребио за глаголе: исходити (садашње време: *εκπορεύεται*) и послати (будуће време: *ἐγὼ πέμψω*) сведоче да је реч о двама божанским радњама: вечном исхођењу Светога Духа од Оца и привременом одашиљању Светога Духа у свет од Оца и Сина.

Наведене Спаситељеве речи (Јн. 15, 26) римокатолици радо тумаче у вези са речима: Све што има Отац моје је (Јн. 16, 15), и изводе закључак да Дух Свети исходи и од Сина, јер ако Отац има својство да производи из себе Духа, онда то својство има и Син. Али ове Спаситељеве речи значе: да Син по суштини и Божанству има све што и Отац, као што и Отац има све што и Син, изузимајући лична својства. То исто важи и за Светога Духа, јер и Он има по суштини и Божанству све што има Отац и што има Син, осимличних својстава, по којима се Они једино и разликују један од

другога. Јер ако би се лична својства преносила и мешала, онда би Тројица престала бити Тројицом, и не би уопште била Бог. Богооткривена је истина: Син се превечно рађа од Оца без посредништва Духа Светога, исто тако и Дух Свети исходи од Оца без посредништва Сина. Ако се под Спаситељевим речима: *Све што има Отац моје је*, разуме и исхођење Светог Духа, зашто не би припадала Сину Очева способност рађања Сина или Очева нерођеност, пошто и то припада Оцу? Ако се пак на основу Спасових речи: *Све што има Отац моје је*, може закључити да Дух Свети исходи од Сина јер исходи од Оца, онда се, доследно римокатоличкој логици, мора закључити да се Син рађа и од Духа Светога зато што се рађа од Оца. Доследно опет тој истој логици морало би се на основу Спаситељевих речи Оцу: *Све моје твоје је* (Јн. 17, 10) закључити да се и Отац рађа зато што се Син рађа, да се и Отац оваплотио зато што се Син оваплотио, да је и Отац страдао и распет био зато што је Син страдао и био распет. А све то одводи у јерес која пориче постојање трију вечних и неизменљивих Лица у Божанству.

Потврду свога учења о исхођењу Светог Духа од Сина римокатолици налазе и у следећим Спаситељевим речима: А Утешитељ Дух Свети, кога ће Отац послати у име моје, Он ће вас научити свему (Јн. 14, 26); А кад дође Он, Дух истине, упутиће вас на сваку истину; јер неће од себе говорити, него ће говорити што чује (Јн. 16, 13); Он ће ме прославити, јер ће од мога (ἐκ τοῦ ἐμοῦ) примити и јавити вам (Јн. 16, 14). Али ове Спасове речи говоре не о вечном исхођењу Светог Духа него о посланству и делатности Духа у вези са Спаситељевим богочовечанским подвигом на земљи и његовом богочовечанском науком. Дух истине *неће од себе Говорити*, као што ни једно Лице Свете Тројице, у строгом смислу речи, никада не говори искључиво од себе, већ из заједничке суштине Божанства. И за Оца, и за Сина, и за Светог Духа истина је једна, и кад неко од њих говори, говори једну исту истину, само у одори свога ипостасног својства. Зато и Дух Свети *неће говорити од себе*, већ од васцеле Тројице; говориће ону исту науку коју и Спаситељ; и ученици ће Спасови, по благодатном и огњеном дејству Светог Духа, моћи сместити у себи оно што нису могли за време Спаситељевог живота на земљи (Јн. 16, 12). По светоотачком тумачењу, ове Спаситељеве речи ни у ком случају не значе неку подређеност Светог Духа Сину било по суштини или по учењу. Када Спас говори: *од мога ће примити и јавити вам*, не вели: Дух ће позајмити од мене то што раније није имао нити знао, него вели: Он ће после мене наставити моје учење, Он, а не неко други, јер Он као Бог одувек све зна и све има.^[9] И сами глаголи, које Спаситељ употребљава, стоје у будућем времену: научиће (Јн. 14, 26), упутиће, говориће, објавиће (Јн. 16, 13), прославиће, примиће, јавиће (Јн. 16, 14), што показује да је овде реч не о вечном исхођењу као вечном личном својству Светог Духа, него о његовој спољашњој делатности у односу према свету као објекту спасења, у коме је делало друго Лице Свете Тројице као Спаситељ и оснивач Цркве, дома спасења.

У потврду свог филиоквистичког учења римокатолици се позивају још и на то што Апостоли називају Светог Духа — Духом Сина, Духом Христовим. Али Апостоли Га називају тако не зато што Он исходи од Сина, него што је једносуштан са Сином и што су дарови Духа саопштени и дати људима кроз Сина. Такво је светоотачко, православно схватање. Свети Василије Велики вели да се Дух Свети назива Духом Христовим јер је сједињен с Њим по природи.^[10] По начелу једносушности Дух припада Сину, као што Му и Отац припада, и обратно: Син припада подједнако Духу као и Оцу.^[11] „Да је Дух од Бога, о томе јасно учи Апостол говорећи: примисмо Духа који је од Бога (1 Кор. 2, 12), а да се Дух јавио кроз Сина, то је Апостол учинио јасним, назвавши Га Духом Сина”.^[12] „Ми поштујемо Духа Светога, изјављује свети Дамаскин, као Духа Бога и Оца, тј. од Њега производећег, који је уједно и Дух Сина јер је кроз Њега објављен и саопштен твари, а не зато што од Њега има Ипостас или постојање”.^[13] Објашњавајући због чега се Дух Свети назива Духом Христовим, блажени Теодорит вели да је то „јасно не стога што би Он био саздан од Бога кроз Сина (ἐκ τοῦ Θεοῦ δια τοῦ Υἱοῦ δεδημοιοῦσθηται), као што су мислили јеретици (духоборци), већ стога што је Он једносуштан са Оцем и Сином, из Оца исходи, а благодат његова... даје се кроз Сина (ἐκ Πατρὸς εκπορεύεται, ἢ δε τούτου χάρις... δια τοῦ Χριστοῦ χορηγείται)”.^[14]

2. Да би оправдали своје учење о исхођењу Светога Духа и од Сина, римокатолички се богослови позивају на учење неких источних Отаца и тврде да је између источне и западне Цркве, до патријарха Фотија, постојала само формална разлика у учењу о исхођењу Светога Духа, јер је неточна Црква, тобож, изражавала то учење формулом: од Оца *кроз Сина* (δι' Υἱοῦ, per Filium), а западна — формулом: од Оца *и Сина* (Filioque); у тим формулама није било стварне супротности; патријарх Фотије био је тај који је створио нову јерес: фотијанску, која руши јединство у Тројици.

Неоснованост овог тврђења лако се да уочити када се непристрасно проследи учење о Светоме Духу оних источних Отаца на које се римокатолички богослови позивају. Тако се они за оправдање свога тврђења позивају на светог Атанасије Великог, наводећи његове речи: Дух од Оца исходи, и као својствен Сину (τοῦ Υἱοῦ ἰδίου) даје се од Њега (παρ' αὐτοῦ) ученицима и свима који верују у Њега.^[15] Али ово, као и сва слична места,^[16] јасно говоре не о исхођењу Духа Светога и од Сина, већ о давању Духа кроз Сина, о одашиљању у свет Духа Сином, о просијавању Духа кроз Сина. Наведени став ни у ком смислу не претставља Сина ко узрок или начело Светога Духа, јер свети Атанасије јасно учи о исхођењу Духа Светога од Оца као личном својству Светога Духа, и о Оцу као јединственом узроку и начелу Божанства. „Свети Дух, вели свети Атанасије, који исходи од Оца (ἐκπόρευμα δν τοῦ Πατρὸς), увек је у рукама Оца који га шаље и Сина који га носи (καὶ τοῦ φέροντος Υἱοῦ) и кроз кога испуни све.”^[17] „Отац кроз Реч у Духу Светом све твори,... Отац као почетак извор (Πατήρ, ὡς ἀρχή καὶ

πηγή)." [18] Када се ова места светог Атанасија доведу у везу са онима која смо навели при разматрању личних својстава Тројичног Божанства, јасно је да свети Атанасије ни у ком смислу не сматра Сина за узрок Светога Духа, нити за посредника његовог вечног исхођења од Оца.

Свети Василије Велики, на кога се римокатолици такође позивају, јасно учи да Дух Свети исходи од Оца, а јавља се и познаје Сином. Само је Отац извор и начело Светога Духа, а Син никако и ни у ком случају. „Не (проповедамо ми) два бога, пише свети Василије, јер не (постоје) два Оца. Онај проповеда два бога који уводи два начела... [19] Корен и извор Сина и Светога Духа јесте Отац." [20] „Син се увек нераздвојно замишља са Светим Духом. Дух Свети (иако) сједињен са Сином, ипак има биће (то εἶναι) које зависи од узрока, тј. од Оца, из кога Он исходи (εκπορεύεται). Он има карактеристичну ознаку (то γνωριστικόν σημεῖον), својствену Њему по Ипостаси: да се познаје после Сина и Сином (το μετά τον Υἱόν και αὐτω γνωρίζεσθαι) и да има биће од Оца (και το εκ του Πατρός υφεστάναι). Син пак који кроз себе и са собом (δι' εαυτού και μεῦ' εαυτού) даје дасе познаје Дух који од Оца исходи (εκ του Πατρός εκπορευόμενον Πνεύμα), Он једини као Јединородни сија од нерођене Светлости, немајући са Оцем или са Духом ничег заједничког у ономе што служи као његова одлика." [21] Посредништво Сина у односима Духа према Оцу не сме се ни у ком случају схватити узрочно, тј. као да Дух од Сина и кроз Сина добија своје биће од Оца, него само у том смислу: да Дух кроз Сина пројављује твари своје већ готово биће које је добио, једино од Оца. „Ако Дух није од Бога, вели свети Василије, већ јесте кроз Христа, онда Он уопште не постоји (ει δε μη εστιν εκ Θεου, δια Χριστού δε εστιν, ουδέ εστιν το παράπαν)." [22]

Римокатолички богослови позивају се и на светог Григорија Богослова. У његовим речима о Сину као одблеску Оца, и о Духу као одблеску Сина, они, тобож, налазе потврду свога филиоквистичког учења, ма да је очевидно да Свети Григорије говори о једносушности и неразделивости Божанских Лица, и то у њиховом односу према људима. Поред тога он јасно и одређено вели: „Један је свети Дух који од Оца произлази (προελθόν εκ του Πατρός)." [23] „Оцу и Сину и Светоме Духу заједничко је: непосталост и Божанство; Сину пак и Светоме Духу то што су од Оца (το εκ του Πατρός)" [24]. Ако је ико од светих Отаца апостолски ревностно и тачно исповедао и проповедао богооткривену истину о исхођењу Светога Духа једино од Оца, онда је то, нема сумње, Свети Григорије Богослов, што се да видети из његовог учења о Светој Тројици, на које смо се толико пута позвали при излагању православног учења о Светој Тројици и својствима Божанских Лица.

Учење Светог Григорија Ниског о просијавању (εκλαμψις) и пројављивању (εκφανσις) Светога Духа кроз Сина римокатолици тумаче као εκπόρευσις Духа кроз Сина и од Сина. Али употреба израза δι' Υιού

нема у светог Григорија никакво узрочно значење с обзиром на исхођење Светога Духа. Јер свети Григорије врло јасно вели: „У овој нествореној суштини, Отац се замишља беспочетним, нерођеним и увек Оцем. Из Њега непосредно (има биће) Јединородни Син, који се замишља нераздвојно са Оцем. А кроз Њега и са Њим (δι' αὐτοῦ δε και μετ' αὐτοῦ) одмах, пре но што се појави претстава о нечем празном и непостојећем, појима се заједно и Дух Свети, који по своме бићу није каснији од Сина, те да би се Јединородни могао замислити без Духа, него узрок бића свог (την αἰτίαν τοῦ εἶναι) и Дух има од Бога свесвега, од кога има биће и Јединородна Светлост, а просијава (ἐκλάμψαν) кроз истиниту Светлост, тако да се Он не одваја од Оца или од Јединороднога ни растојањем ни разликом природе". [25] Још Свети Григорије пише: „Дух Свети има са Сином и Оцем заједничко то што је нестворен по природи, али се разликује од Њих по својим личним признацима (τόις ἰδίοις γνωρίσμασιν), јер је са Оцем сједињен као нестворен, од Њега се опет разликује тиме што није Отац као Он; са Сином је сједињен као нестворен и што узрок постојања (την αἰτίαν της υπάρξεως) има од Бога свесвега, а разликује се опет лично (ἐν τῷ ἰδιαζοντι) тиме што није постао од Оца на начин Јединородног (μονογενώς) и што је објавио себе кроз његовог Сина (δι' αὐτοῦ του Υἱού)" [26]. У Светој Тројици „једно је и исто Лице Оца из кога се рађа Син и исходи Дух Свети (εν γαρ και το αὐτό πρόσωπον του Πατρός ἐξ ου Υἱός γεννάται και το Πνεῦμα το ἅγιον εκπορεύεται). Због тога ми управо и називамо једним Богом Онога који је једини узрок Оних који су проузроковани Њиме, са којима је Он и савечан (διό και κυρίως τον ένα αἰτιον ὄντα των αὐτοῦ αιτιατών ενα Θεόν φамεν ἐπει και συνυάρκει αὐτοῦς)". [27]

Поборници Filioque најрадије се позивају на учење светог Кирила Александријског. У борби против Несторија који је учио да је Дух сила туђа Сину свети Кирил је нарочито наглашавао и подвлачио да је Дух својствен, сопствен Сину, да је суштаствено сједињен са Њим, да природно борави у Њему и са Њим, да Му се не даје споља, као што је то случај са Пророцима и Апостолима. У речима светог Кирила: Дух није туђ Сину, већ од Њега има све што Му припада, римокатолички богослови виде доказ за Filioque. То би могло бити тачно, да свети Кирил ништа више није учио нити рекао о Светоме Духу. Али када се целокупно учење светог Кирила о Светом Духу посматра синтетички и органски, онда се јасно види да се он држи апостолске васељенске вере, по којој Дух Свети вечно исходи од Оца, а привремено се шаље у свет од Оца и Сина. Говорећи о Светом Духу да је Он „као један из Оца кроз Сина по истоветности суштине (ὡς εν, ἐκ Πατρός δι' Υἱού δια την ταυτότητα της ουσίας)", свети Кирил продужава:

„Једне природе, дакле, један је и Дух, и излива се од Оца као из извора (οἰάπερ από πηγής), али није туђ Сину, јер се Син родио имајући у себи све својствено Оцу, и пошто је плод преузвишеног Божанства, како се може замислити лишеним добара Божанства? А Божанству је својствено освећење, које је Дух способен да покаже" [28]. Дух Свети „произлази од

Оца по природи, а кроз Сина (δι' Υιού) даје се твари"[29]. „Дух Свети силази нама од Оца (παρά Πατρός) не друкчије него кроз Сина (εἰ μὴ δι' Υιού)"[30]. „Верујемо, изјављује свети Кирил, и у Духа Светога, не сматрајући Га туђим Божанској природи, јер је и Он од Оца по природи (ἐκ Πατρός φυσικώς), а излива се на твар кроз Сина (προχέομενον δι' Υιού τῆ κτίσει)".[31] А на другом месту вели: „Ми исповедамо... да Дух проиходи од Онога у коме све добија живот. Животворни Дух Свети проиходи од Оца (πρόεισι ἐκ τοῦ Πατρός) на неизречен начин (ἀρρήτως), а даје се твари кроз Сина (δι' Υιού)".[32] Да се при расуђивању о Светом Духу ваља држати ботооткривене вере, очуване у светоотачком Предању, свети Кирил показује када вели: „Ми верујемо и у Духа Светога... који од Оца исходи... Ми смо научени да Он исходи од Оца (ἐκ τοῦ Πατρός), али сувише не истражујемо како исходи (πώς ἐκπορεύεται), већ се задовољавамо границама које нам одредише богослови и блажени људи".[33] Да се свети Кирил држао учења васељенске Цркве о исхођењу Светога Духа од Оца, имамо још једно сведочанство у његовом спору око тога са блаженим Теодоритом Кирским. Поводом деветог анатематизма у коме свети Кирил назива Духа „сопственим Сину" (ίδιον τοῦ Υιού) блажени Теодорит, епископ кирски, пише у своје име и у име малоазијских епископа ово: „Ако (Кирил) назива Духа сопственим Сину у том смислу, да је Он саприродан Сину и исходи од Оца (ὁμοφυές καί ἐκ Πατρός ἐκπορευόμενον), онда се ми слажемо са њим и признајемо да је изрека његова православна. Ако се пак тиме хтело рећи, да Дух из Сина или кроз Сина има своје постојање (ἐξ Υιού ἢ δι' Υιού τὴν ὑπαρξιν ἔχον), онда ми то одбацујемо као богохулно и безбожно (ὡς βλάσφημον τοῦτο καὶ ὡς δυσσεβές ἀπορρίψωμεν). Јер верујемо Господу који рече: Дух истине који од Оца исходи".[34] Изазван овом изјавом малоазијских епископа, свети Кирил је изјавио: „Ма да, по речи Спаситеља, Дух Свети исходи од Бога Оца, Он ипак није туђ Сину, јер Сии има све што и Отац".[35]

Како су западни богослови у VII веку схватили учење о исхођењу Светога Духа и од Сина приказује свети Максим Исповедник у своје писму презвитеру Марину. Знаменити Исповедник Православља пише: „Они не сматрају Сина за узрок Светога Духа, јер знају да је један узрок Сина и Духа: Отац, једнога по рођењу, другога по исхођењу. Али они то (тј. и од Сина) говоре да би показали да се Дух кроз Њега шаље (δι' αὐτοῦ προίέναι), и тиме означају јединство и неизменљивост суштине."[36]

Да се Син не може сматрати ни непосредним ни посредним узроком Духа очигледно је и у учењу о Светоме Духу богомудрог претставника црквеног Предања, светог Јована Дамаскина. Он пише: „Свети Дух је Дух Оца, пошто исходи од Оца. Он је и Дух Сина, али не у том смислу да има биће од Сина, него због тога што исходи од Оца кроз Сина (δι' αὐτοῦ ἐκ τοῦ Πατρός ἐκπορευόμενον); јер је један једини узрок: Отац (μόνος γὰρ αἴτιος ὁ Πατήρ)".[37] Јасно је из наведених речи светог Дамаскина да предлог δια

нема, нити може имати узрочно значење за исхођење Светога Духа од Сина. Свети Дамаскин још вели: „Сина не називамо ни узроком, ни Оцем, него говоримо да је од Оца (ἐκ του Πατρός), и називамо Га Духом Оца. Не говоримо да је Дух од Сина (ἐκ του Υιού),... него исповедамо да се Он нама јавља и даје кроз Сина (δι' Υιού)."[38] „Отац је почетак Сина и Духа, не по времену него по узроку. Јер је од Оца Логос и Дух, ма да не после Оца... Отац је почетак (αρχή) и узрок (αίτια) Логоса и Духа... Исповедам један почетак: Оца, као природни узрок Логоса и Духа." [39] „Дух Свети исходи, али нити је узрок нити је нерођен (οὔτε αἴτιον, οὔτε ἀγέννητον), јер има један узрок и извор: Оца, из кога произилази, не рођењем него исхођењем, да буде један Отац, један Син, један Дух Свети." [40] Када се ови наводи светог Дамаскина доведу у везу са његовим целокупним учењем о Светој Тројици, онда излази сасвим јасно да он ни у ком смислу не сматра Сина ни за узрок, ни за саузрок, ни за начело, ни за посредника исхођења Светога Духа од Оца.

Из учења Светих Отаца, чије смо учење о Светоме Духу проследили, очигледно је да васељенска апостолска Црква верује, учи и исповеда: да Син није узрочник, ни саузрочник, ни посредник бића Светога Духа, и да се δι' Υιού ни у ком случају не може истоветовати са римокатоличким учењем о Filioque, нити схватити у филиоквистичком смислу.

Али не само са садржајне већ и са формалне стране Filioque је нецрквена и антиканоничка новотарија, јер је на неапостолски, неканонски, несаборски начин убачено у завршени Символ вере васељенске Цркве. Још III Васељенски сабор (431 год.), на читаво столеће и пре појаве Filioque, својим седмим каноном забранио је свакоме без разлике да исказује, пише и склапа другу веру, осим вере већ утврђене у Символу вере, јер је, по изјави светих Отаца IV Васељенског сабора, „довољно и овог премудрог и спасоносног Символа божанске благодати за потпуно разумевање и учвршћење побожности, пошто он савршено учи о Оцу, Сину и Светоме Духу." [41] Ко би се дрзнуо да објави другачију веру, томе III Васељенски сабор прети анатемом ако је световњак, а свргаућем ако је клирик.

Да је седмим правилом III Васељенског сабора забрањено појединцима и помесним Црквама, мењати, проширивати или скраћивати Nikejocariogradski Символ вере, види се из писма претседника III Васељенског сабора, светог Кирила Александриског, Јовану антиохијском, у коме пише: „Ми не допуштамо ни себи нити икоме другоме да измени макар једну реч (λέξις) у Символу вере, или да изостави макар један слог (συλλαβήν), сећајући се онога који је рекао: Не приступај вечне границе које поставите Оци твоји (Прич. Сол. 22, 28). Јер нису говорили они, него сам Дух Бога и Оца, који од Њега исходи, а није туђ ни Сину у смислу суштине." [42]

Одлуке трећег и четвртог Васељенског сабора о неизменљивости Никејоцариграчког Символа вере потврђују сви потоњи Васељенски сабори. Тако, V Васељенски сабор понавља одлуку III и IV Васељенског сабора о неизменљивости Символа вере^[43]; VI Васељенски сабор, говорећи о тој неизменљивости вели, да је „за савршено познање и учвршћење вере православне довољно овог светог и православног Символа божанске благодати“^[44]; а када је на VII Васељенском сабору био прочитан Никејоцариграчки Символ вере, Оци Сабора су једнодушно изјавили; „Сви ми тако верујемо, сви тако исто мислимо, и сви се сагласно потписујемо... То је вера апостолска, вера отачка, вера православна, вера која је утврдила васељену... Ми следујемо древној одлуци Цркве, ми чувамо одредбе Отаца, а предајемо анатема оне који макар нешто додају или одузимају у Цркве“.^[45] Имајући у виду овакво држање светих Васељенских сабора у погледу Символа вере, свети Фотије, патријарх цариградски, пише: „Из седам Васељенских и светих сабора, догмат да Дух Свети исходи од Оца, решио је други, примио га трећи, сматрао га светим четврти, једногласно био за њега пети, јавно га признао шести, сјајно га борбом запечатио седми Сабор. Очигледно је да је сваки од њих слободно изразио и чувао благочешће и богословско учење, да Дух исходи од Оца, али не од Сина (тоῦ Πατρὸς, ἀλλ' οὐ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι)“.^[46]

Папа Јован III (872-882), осуђујући сам и учење о исхођењу Духа и од Оца, и начин на који је Filioque унесено у Символ вере, писао је патријарху Фотију: „Узвишености твојој опет изјављујемо, да би се оправдали пред тобом за овај додатак у Символу (тј. за Filioque): ми не само не говоримо ово (тј. Filioque), него, шта више, оне који су се по своме безумљу први усудили то рећи осуђујемо као преступнике (transgressores) божанске речи, као изопачитеље богословља Господа Христа и светих Првосвештеника и осталих светих Отаца који нам саборски (synodice) предадоше свети Символ, те их стављамо упоредо са Јудом“.^[47]

Изражавајући богооткривену веру, сазнање и учење васељенске Цркве о Светоме Духу, Цариградски сабор 879. год. бацио је, заједно са папским легатима кардиналом Петром и Евгенијем, анатему насве који би у Никејоцариграчки Символ вере уносили своје измишљотине и кварили га својим домецима.

У одбрану учења једне, свете, саборне и апостолске Цркве о исхођењу Светога Духа од Оца, а ни у ком смислу и од Сина, писао је много свети Фотије, патријарх цариградски, од чијих су списа нарочито важни: Књига о тајни Светога Духа,^[48] Окружнице 2 и 15, и Писмо архиепископу аквилејском. Његови аргументи против римокатоличког учења о Filioque могу се, у главном, свести на следеће:

Син не може бити посредник између Оца и Духа, пошто Дух није сопственост Сина. Ако би у Божанству постојала два начела, два узрока, онда се разорава јединство Божанства. Ако, Дух исходи и од Оца и од Сина, његово исхођење само од Оца мора бити или потпуно или непотпуно. Ако је непотпуно, исхођење од двају Лица било би много механичкије и непотпуније него исхођење од једног Лица само; ако није непотпуно, зашто би за Њега било неопходно да исходи и од Сина? Ако Син учествује у личном својству Оца, онда Син и Дух губе своје личне одлике, чиме се пада у полусавелијанство. Поставка, да у Божанству постоје два начела, од којих је једно самостално а друго прима своје порекло од њега, у корену уништава хришћански појам о Богу. Било би много доследније ова два начела повећати на три, јер би то више одговарало људском схватању Свете Тројице. Пошто је Отац начело и узрок не због природе Божанства, него због свог ипостасног својства, и пошто Ипостас Очева не укључује Сина, то Син не може бити начело и узрок. *Filioque* у ствари раздваја Очево Ипостас на два дела, или Ипостас Сина чини делом Очево Ипостаси. Учењем о *Filioque* Свети Дух је два пута одмакнут од Оца, и отуда има много нижи ранг него Син. Ако Дух Свети исходи и од Сина, онда од трију Божанских Лица само Дух Свети има више него један почетак (*αρχή*). Учењем о исхођењу Духа и од Сина, Отац и Син испадају ближи један другоме него Отац и Дух, пошто Син припада не само Очево природанега и Очево лично својство. Исхођење Духа од Сина је или исто као и оно од Оца, у ком се случају разлика међу Лицима губи мешањем својстава, или је различито, у ком случају постоји противност у Светој Тројици. Двоструко исхођење се не може помирити са принципом, да оно што није заједничко свима трим Лицима, искључиво припада само једноме од трију Лица. Ако Дух исходи и од Сина, зашто не би нешто исходило и од Духа, да би сена тај начин очувала равнотежа међу Божанским Лицима? Учењем о исхођењу Духа и од Сина, Отац се показује као пристрастан према Сину. Отац је или више узрок Духа него Син, или мање; ако је више, онда је то увреда према достојанству Сина, ако је мање, онда је то увреда према достојанству Оца. Латини чине Сина већим од Духа, јер Га сматрају узроком и непобожно Га стављају ближе Оцу. Уводећи другостепени узрок у Свету Тројицу, латини вређају Сина, јер Га чине узроком Онога који је већ проузрокован, те као узрок Он није потребан. Они раздељују Духа Светога на два дела: на онај од Оца и на онај од Сина. У Светој Тројици, сједињеној нераздељивим јединством, све три Ипостаси су неприкосновене, али ако се Синовство дода исхођењу Духа, Синовство је повређено и ипостасна својства оштећена. Ако је рођењем Сина била дата моћ Сину да од Њега исходи Свети Дух, како онда не би разорено само Синовство његово када Он, који је сам био проузрокован, постаде узроком другог који је раван Њему и исте природе са Њим? Према учењу о *Filioque* немогуће је видети зашто Свети Дух не би могао бити назван унуком. Ако је Отац узрок Сина, који је другостепени узрок Духа, онда је Отац истовремено и ближи и даљи узрок Духа! Двоструки узрок (први и другостепени) у Божанству неизбежно

садржи и двоструки резултат; отуда личност Духа мора бити двострука. Пошто у Светој Тројици не постоје временски односи, онда је Дух Свети, ако исходи и од Сина, морао бити рођен упоредо са Сином.

Погружен у неисказану тајну богооткривеног учења Цркве о Светоме Духу, свети Фотије је провидео сву пагубност неапостолског учења о Filioque, и још 867 године у својој Окружници писао, да би то богохулство на Светога Духа било довољно да се његови творци жигосу хиљадама анатема (*μυρίοις ἀναθέμασιν*).[\[49\]](#)

Римокатоличко Filioque уводи у Божанство два начела, диархију, и тиме нарушава јединство Божанства, монархију. Двоначелност (диархија) чини немогућом једноначелност (*μοναρχία*). Учењем о Filioque се нарушавају ипостасна својства Божанских Лица, и заводи опасна, јеретичка субординација међу пресветим Лицима. Сам пак начин уметања Filioque у неприкосновени и неизмешљиви Символ вере васељенске Цркве носи на себи печат горде и самољубиве анархичности, што је равно отпадању од једне, свете, саборне и апостолске Цркве, по речи Господа Цркве: Ако ли не послуша Цркву, да ти буде као незнабожац и цариник (Мт. 18, 17).

НАПОМЕНЕ:

[\[1\]](#) De dignit. condit. human.; P. lat. t. 17, col. 1015; cp. De Spirit. Sanct. c 9; P. lat. t. 16, col. 732: „Non ergo quasi ex loco mittitur Spiritus, aut quasi ex loco procedit, quando procedit ex Filio.”

[\[2\]](#) De Spirit. Sanct. c 9; t. 16, col. 733: „Spiritus quoque sanctus cum procedit a Patre et Filio, non separatur a Patre, non separatur a Filio.”

[\[3\]](#) De Trinit. IV, 20, 29; cp. ib. XV, 26, 45; Contra Maximin. II, 14, 1.

[\[4\]](#) De Trinit. XV, 17, 29.

[\[5\]](#) ib. XV. 16, 47; sr. In Joann. evang. tract. 99, n. 9.

[\[6\]](#) De Trinit. IV, 20, 29.

- [7] ib. V, 15: „Gatendum est Patrem et Filium principium esse Spiritus sancti, non duo principia”
- [8] De fide et symbol. c 9, n. 90.
- [9] Ср. св. Златоуст, In Joan. hom. 78, 2; hom. 75, 3; блаж. Августин, Contra sermon. arianor. c. 23.
- [10] De Spirit. Sanct. c. 18.
- [11] Св. Атанас. Велики, Ad Serap. Epist. IV, 4; P. gr. t. 26, col. 641 C; Ad Serap. Epist. I, 33; Ad Serap. Epist. III, 1.
- [12] Св.Василије Вел., Adversus Eunom. V. — Овакво учење није ништадруго до одређено, јасно и непрекидно осећање и сазнање једне, свете, саборнеи апостолске Цркве, која то врло често изражава у својим молитвама: ... Духъ отъ Отца исходяй, и Сыномъ вернымъ намъ явлейся подавателень (Πνεύμα ἐκΠατρὸς ἐκπορευτόν, καὶ δι' Υἱοῦ πιστοῖς ἡμῖν πεφηνός). Канонъ,песнь ѓ, на јутрењу св. Педесетнице. — Святы же и животворный Духъ исходя изъ Отца,Сыномъ же являемъ (Канонъ, песнь ѓ неделя, Гласъ ѓ Октоих). Душе отъ Отца исходяй, Сыномъ же являй (Канонъ, песнь в, суббота мясопустная). Животворящій Духъ, исходя изъ Отца, Сыномъ же являемъ (Канон св.Троиць, песнь ѓ, въ недело утра на полунощницъ, Гласъ ѓ, Октоихъ).Просовершенная единице, трипостасная,... Душе отъ Отца исходяй, Сыномм являйся (Канонъ, песнь в, суббота мясопустная).
- [13] Orat. de Sabbato.
- [14] Interpret. epist ad Rom. c 8, v. 11; P. gr. t.82, col. 132.
- [15] Ad Serap. Epist. I, 2; P. gr. t. 26, col. 533 B.
- [16] ib. I, 10; I, 27; I, 11; I, 25; Contra arian. Orat. II, 25; De Trinit. et Spirit.Sanct. n. 19. У IV посланици Серапиону (IV, 6; t. 26, col. 646 D), св. Атанасије пише: верујемо дасеДухсвети даје од Оца кроз Сина (παρά Πατρὸς δι' Υἱοῦ).
- [17] Expositio fid. 4; t. 25, col. 208 A.
- [18] Ad Serap. Epist. I, 28; t. 26. col. 596 A.
- [19] Homil. contra sabel. et Arium et anom. n. 3.

- [20] [ib.](#) n. 4.
- [21] [Epist.](#) 38, ad fratrem Gregorium, n. 3.
- [22] [Epist.](#) 52.
- [23] [Orat.](#) 25, 15; [P. gr. t.](#) 35, col. 1220 B.
- [24] [ib.](#) n. 16; col. 1221 B.
- [25] [Contra Eunom.](#) I, 26.
- [26] [Contra Eunom.](#) I; [P. gr. t.](#) 45, col. 336.
- [27] [OH](#), [Tract. advers. graec. ex commun. notion.](#), [P. gr. t.](#) 45, col. 180.
- [28] [De S. Trinit dialog.](#) VI; [P. gr. t.](#) 75, col. 1009.
- [29] [Contra Julian. lib. I](#); [P. gr. t.](#) 76. col. 556.
- [30] [In Joann. lib. XII, c 1](#); [P. gr. t.](#) 74, col. 712.
- [31] [De rect. fid.](#); [P. gr. t.](#) 76, col. 1204 и 1205.
- [32] [Contra Julian. lib. IV](#); [P. gr. t.](#) 76, col. 725.
- [33] [De sanct. et. vivific. Trinit. c 19](#); [P. gr. t.](#) 75, col. 1175.
- [34] [Epist.](#) 39; [P. gr. t.](#) 77, col. 173.
- [35] [У Labbei Concil. tom. VI](#), p. 123.
- [36] [Migne, P. gr. t.](#) 91, col. 136. [37] [De fid. 1, 12](#); [P. gr. t.](#) 94, col. 849 B [38]
[ib. I, 8](#); col. 832 B. 833 A.
- [39] [OH](#), [Contra manich. n. 4](#); t. 94, col. 1509 CD.
- [40] [OH](#), [De recta sentent. n. 1](#); t. 94, col. 1424 A.
- [41] [Binii Concil. tom. III](#), p. 339.
- [42] [Epist.](#) 39; [P. gr. t.](#) 77, col. 180 и 181.
- [43] [Binii Concil. tom. IV](#), p. 211 и 212.

[44] ib. tom. V, p. 257.

[45] ib. p. 828.

[46] Migne, P. gr. t. 102, col. 285.

[47] Harduini Acta concilior. tom. VI, p. 1, col. 119.

[48] Migne, P. gr. t. 102, col. 279-392,

[49] Migne, P. gr. t. 102, col. 736.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ I

ДЕО ДРУГИ - ОДЕЉАК ПРВИ

Однос Бога према твари - Бог као Творац света

29. Постанак света уопште

Неисказано тајанствен и савршен у своме божанском бићу Тросунчани Господ је такав и у својству Творца света, због чега догмат о Богу као Творцу одише неизреченом божанском тајанственошћу и спада у свештене тајне хришћанске вере. Од те тајне Бог нам је открио онолико колико нам је потребно за духовно усавршавање и спасење, а остало је сакривено у неиспитаним дубинама мудрости Божје,^[1] у неприступачној светлости Тросунчаног Божанства где чудесном суштином својом чуда божанских савршенстава живе.

Своја невидљива и увек неисказано тајанствена савршенства Тројични Господ нам је делимице открио у стварању видљивог и невидљивог света, што је богочовечанска мудрост Цркве кратко изразила првим чланом Символа вере: Верују во единого Бога,... Творца небу и земли, видимымъ

же всемъ и невидимымъ.^[2] Оваквом својом вером у Тројичног Бога као Творца свега видљивога и невидљивога Црква је у ствари исповедила богооткривену истину: да је свет дело воље, мудрости и силе Божје. То пак значи: свет није сам од себе постао; није случајно постао; нити постоји од вечности. Оваквим учењем Цркве јасно се двоји и разликује Творац од творевине, Бог од света. А и сам појам о стварању логички претпоставља на једној страни биће које ствара, а на другој твар која се ствара. Један по природи, Триипостасни Бог је један једини Творац једног јединог света који сачињава целину, а састоји се из духовних, вештаствених и духовновештаствених бића. По учењу Светог Откривења све што је Бог створио из ничега, извео из небића у биће, сачињава оно што се назива свет (κόσμος). У ужем смислу под светом се разуме земља, а у најужем — род људски.

1. Свето Откривење Тројичног Божанства почиње истином о Богу као једином Творцу света: Вѣ начале сотвори Богъ небо и землю.^[3] На тој почетној и првој истини оснива се целокупно Откривење Старог и Новог Завета. У почетку свега и пре почетна свега стоји Бог, без кога, мимо кога и против кога није ништа могло ући у постојање, у биће, у живот: вся (πάντα) темъ быша, и безъ него ничтоже бысть, еже бысть.^[4] Бог је то који је све (τά πάντα) створио,^[5] јер је од Њега и кроз Њега иу Њему све.^[6]

Говорећи о Богу као Творцу неба и земље Свето Откривење разуме под небом и земљом све што је стваралачком вољом Божјом постало, сву творевину Божју; и оно ни у ком смислу не изједначује Бога са светом, нити Бога чини зависним од света.^[7] Иако свет, не само у почетним него и у свима тренутцима свога постојања, зависи од Бога, ипак је Бог, као Творац, трансцендентан свету. Ово учење Светог Откривења које Црква чува и исповеда нема ничег заједничког ни са пантеистичким, ни са дуалистичким, ни са материјалистичким теоријама о пореклу света, теоријама које су послужиле неким јересима као основ за њихову космогонију и антропогонију. Јер по пантеистичком учењу свет је природна еманација суштине Божје, савечан је Богу, и јесте нека врста вечног тела Божјег; по дуалистичком учењу свет и Бог су два вечна бића, два вечна начела, при чему се Бог јавља не као творачко већ само као регулативно начело, а по материјалистичком учењу сва бића и све ствари постају из препостојеће хаотичне материје, која стваралачки дејствује неком иманентном стваралачком силом.

2. Пошто је свет творевина Триипостасног Бога, у његовом су стварању учествовала подједнако и нераздвојно сва три Божанска Лица, али свако на свој ипостасни начин. Силом своје једносущне и неразделиве

природе, мудрости и воље Божанска Лица су једносушна и нераздељива у својој творачкој делатности, при чему твораштво свакога Лица носи на себи своју ипостасну одлику. О творачкој делатности Бога Оца Свето Откривење говори: Нама је један Бог Отац, од кога је све (ἐξ ου τά πάντα).[8] О творачкој делатности Бога Сина вели се: Нама је... један Господ Исус Христос, кроз којег је све (δι' ου τά πάντα);[9] све кроза Њ постаде, и без Њега ништа не постаде што постаде;[10] Њиме би саздано све што је на небу и што је на земљи, видљиво и невидљиво,... све се кроза Њ и за Њ сазда; и Он је пре свега, и све је у Њему.[11] О творачкој делатности Бога Духа Светога каже се: Дух Божји који ме створи;[12] Речју Господњом утврдише се небеса, и Духом уста његових сва сила њихова.[13] Описујући стварање света боговидац Мојсеј пише: Дух Божји ношаше се над водом.[14] Под Духом Божјим у овом стиху, по тумачењу светог Василија Великог, разуме се Дух Свети; а реч „ношаше се“ означава да Дух Свети загреваше и оживотвораваше природу воде припремајући је за произвођење живих бића, као што птица, насађујући јаја и лежећи на њима, даје им неку животворну силу.[15]

Богооткривену истину Светога Писма о учешћу свих Лица Пресвете Тројице у стварању света Црква је изразила у свом васељенском Символу вере, у коме Бога Оца назива Творцем, а о Богу Сину вели: Имже вся быша (δι' ου τά πάντα ἐγένετο), док Бога Духа Светога назива животворящимъ (το ζωοποιόν). Богоглагољива уста Цркве, свети Оци, надахнуто исповедају свету истину Откривења о Светој Тројици као творцу света „Отац кроз Сина у Духу ствара све (κτίζει τά πάντα)“, објављује отац Православља, свети Атанасије Велики.[16] Ништа не долази у биће и не врши се него само кроз Сина у Духу Светоме,[17] јер Света Тројица, која је нераздељива по природи и једна по дејству (μία ταύτης ή ενέργεια), васцела учествује у стварању и произвођењу (δλη του κτίζειν και δημιουργεί ν ούσα).[18] Објашњавајући речи апостола Павла (Рм. 11, 36), свети Василије Велики пише: „Један је Бог од кога је све, и један је Господ Христос кроз кога је све, и један је Дух Свети у коме је све.“[19] говорећи о недељивом дејству недељиве Свете Тројице, свети Кирил Александриски вели: „Бог Отац све чини кроз Сина у Духу.“[20]

У разликовању творачке делатности Оца, Сина и Светога Духа не може се логиком ићи до краја, јер је сва прожета непроницљивом тајном Тројичног Божанства које увек дејствује недељиво и триипостасно. Када Свето Писмо и Свети Оци указују на извесну разлику у творачкој делатности трију Божанских Лица, они ни у ком случају не допуштају мисао да се једно Лице Пресвете Тројице користи другим Лицем као оруђем или као потчињеним сарадником. Напротив, и у тој разлици ипостасних дејстава они виде једно биће, једну вољу, једну силу, једну делатност. Расуђујући о тој разлици у творачкој делатности Божанских Лица свети Василије Велики овако је одређује: „Отац је првобитни узрок

(προκαταρτική αἰτία) свега створенога, Син је стваралачки узрок (δημιουργική), Свети Дух је извршни узрок (τελειωτική), тако да вољом Оца све постоји, дејством Сина све се доводи у постојање, присуством Духа све се извршава... Јер први узрок постојања свега јесте Један, који ствара кроз Сина и извршује кроз Духа. Делатност Оца који чини све у свему није несавршена, нити је стваралачко дело Сина непотпуно ако није извршено Духом. Отац, који ствара својом јединственом вољом, могао би стварати без Сина, али ипак Он хоће кроз Сина; нити би Сину, који дела по угледу на Оца, била неопходна сарадња, али и Син исто тако хоће да извршује кроз Духа."[\[21\]](#) А свети Григорије Ниски пише о истој ствари: „Пошто је Бог, који је над свим, створио све кроз Сина, не што не може без неке сарадње, и Јединородни Син дела све Светим Духом, не што има мање силе за самостално извршење, него је извор силе Отац, а сила Очева је Син, а дух силе је Свети Дух, то је и сва творевина, видљива и невидљива, дело божанске силе. И пошто нема места напору у ономе што сачињава Божанску природу, јер са хтењем греди извршење, намера истог тренутка бива остварењем, то се за све јестество што је произашло кроз стварање, с обзиром на покрет воље, тежњу намере и давање силе, оправдано може рећи да почиње од Оца, продужује се кроз Сина и извршује у Духу Светом."[\[22\]](#) Та мисао бруји кроз православно богослужење: Святыи Боже, вся содеявый Сыномъ, содействиемъ Святаго Духа."[\[23\]](#)

3. Бог је Творац и садржине и облика света; Он је матерку и створио и дао јој облик;[\[24\]](#) то значи: Он је створио свет из ничега, а не из неке материје која је постојала пре света, нити из своје божанске суштине. То је очигледно из Светог Откривења. У њему се нигде не говори о некаквој материји која би постојала пре стварања света, већ се напротив тврди да је Бог све створио у почетку: У почетку створи Бог небо и земљу.[\[25\]](#) Пре почетка постања света постојао је само Бог, који је силом своје моћи створио свет из ничега. То је изражено речима свете мајке светих Макавеја: Молю тя, чадо, да воззриши на небо и землю, и вся, яже въ нихъ, видящъ, уразумеши, яко отъ несущихъ сотвори сие Богъ (ὅτι ἐξ οὐκ ὄντων ἐποίησεν αὐτά ὁ Θεός).[\[26\]](#) Христоносни Апостол сведочи да Бог „зове оно што није као оно што јесте" (καλοῦντος τὰ μὴ ὄντα ὡς ὄντα = нарицаетъ не суцая яко суцая)[\[27\]](#), што значи да је свемогућство Божје безгранично, јер све што зажели ствара, доводи у постојање: Вся елика восхоте Господъ сотвори.[\[28\]](#) „Јер као што је нама лако назвати по имену оно што постоји, тако је Богу лакше, далеко лакше створити оно што не постоји (τὰ μὴ ὄντα).[\[29\]](#) Силом своје свемоћне речи Бог је из ничега сворио сав свет: и материју и њен облик: веројо разумеваемъ совершитися векомъ глаголомъ Божшмъ, во еже отъ неявляемыхъ видимымъ быти (εἰς τὸ μὴ ἐκ φαινόμενων τὰ βλέπομενα γεγονέναι).[\[30\]](#) А то значи: „Бог је створио из небића биће, из невидљивог видљиво, из непостојећег постојеће."[\[31\]](#)

Ово богооткривено учење живи одувек у свештеном сазнању Цркве, и она га исповеда кроз свете Оце. Безбожна је, уче Оци, бесмислена је, и богохулна мисао: да је Бог произвео свет из своје суштине или из већ постојеће материје „Пре свега веруј, саветује свети Јерма, да постоји један Бог, Творац и уредитељ свега, који је све из ничега (ex nihilo) привео у биће.”[32] Да је Бог створио свет из већ постојеће материје, то не би било ништа нарочито и велико, али се моћ Божја испољава баш у томе што Он из ничега ствара све што хоће. Свето Писмо показује да је материја, из које је Бог створио и усројио свет, саздана Богом.[33] „Говорите да је све произашло из већ готовог вештаства и не признавати да је Творац васељене произвео све из ничега, било би знак крајњег безумља.”[34] Бог није створио свет из себе, из своје суштине, већ из ничега. „Васељена је створена; њу Бог није родио из себе, да би она могла бити оно што и Он. Напротив, Он ју је саздао из ничега, да она не би била равна ни Ономе који ју је саздао, ни Сину Његовом кроз кога је саздана.”[35] „Кроз Реч Бог је створио из ничега све што раније ни на који начин није постојало.”[36] „Твар је произашла не из суштине Божје, него је вољом и силом Божјом приведена из небића у биће (ἐκ τοῦ μη ὄντος εἰς τὸ εἶναι).”[37] Почетак свога постојања свет је добио по вољи Божјој, стога је он у односу према Творцу нешто спољашње (ἐξωθεν)[38].

Што се тиче древне философске изреке: ex nihilo nihil fit, она се овде не може применити, јер богооткривеним учешем својим Црква учи не да је „ништа” само собом створило свет из себе, већ да је Бог свемоћан и премудром силом својом створио свет из ничега. Као идеја, као мисао, свет је одувек постојао у Богу, али је објављен стварањем.[39] „Бог је сва бића и све твари (τά πάντα) созерцавао пре постања њиховог (πρὶν γενέσεως αὐτῶν), имајући их у уму свом од вечности (ἀχρόνως ἐννοήσας); и свака твар улази у постојање у одређено време, сходно Божјој превечној, са хтењем сједињеној мисли (κατά τὴν θελητικὴν αὐτοῦ ἀχρόνον ἐννοίαν), која сачињава предодређење, и облик, и образац (προορισμός, καὶ εἰκὼν, καὶ παράδειγμα).”[40] Том превечном мишљу Бог ствара, и она је основ дела које испуњује Логос и извршује Дух.[41] Говорећи о томе како је Бог створио свет из ничега блажени Августин примећује да је Бог створио све вољом својом, а воља Божја није „ништа”. [42] По учењу светог Максима Исповедника Бог је своме знању твари, које је од вечности постојало у Њему, дао остварење (οὐσίωσιν) и произвео на свет, када је сам хтео.[43] Воља Божја је основ свега што постоји, зато почетак и порекло свега постојећег ваља видети у вољи и власти Божјој.[44]

4. Трипостасни Господ је „Творац не само твари већ и самог времена, у коме су твари добиле постојање,”[45] јер су простор и време два корелативна и нераздвојна појма. Творац света је, по речима светог Григорија Ниског, поставио време и простор као неке оквире за оно што је имало постати; на томе темељу је Творац саградио васељену. Немогуће је

да ишта што је путем стварања дошло у биће може бити независно од простора и времена.^[46] То значи, све што је Бог створио, створио је у времену, или тачније: са временем. На то указује и библијски опис постања света, када се све што је створено просторним пропраћа речима: И би вече и би јутро.

Сам први стих Библије: У почетку створи Бог небо и земљу, садржи у себи појам о истовременом почетку простора и времена, просторнога и временскога, јер тај стих и значи: у почетку времена створи Бог небо и земљу. Сам постанак света као просторне јединке истовремено је и постанак времена као категорије света.^[47] Свето Откривење изрично наглашава да је Бог творац времена.^[48] И као што је један исти Творац времена и простора, тако је један исти и почетак њихов. Пре почетка, о коме је реч у првом стиху Библије, нису постојали ни небо ни земља, него су постали са почетком времена и у времену. Бог је једини који постоји одувек, пре сваког временског и просторног почетка, пре но што би створена земља и васељена.^[49] О томе говоре речи Спаситељеве гетсиманске молитве небеском Оцу: И сада прослави Ти мене, Оче, у Тебе самога славом коју имадох у Тебе пре него свет постаде (πρὸ τοῦ τοῦ κόσμου εἶναι).^[50]

Овом свештеном истином дише Свето Предање апостолске и васељенске Цркве. Почетак света поклапа се са почетком времена, те тако нису два почетка него један. „Свет није створен у времену (in tempore), него са временом (sed cum tempore).“^[51] „У почетку времена Бог је створио небо и земљу. Јер време почиње са овим светом, није постојало пре света.“^[52] Једини је Бог беспочетан бићем, и Он је једини Творац свих векова и свих твари, а сам је изнад времена и пре времена, и изнад и пре свега створенога.^[53]

5. Пошто је створени свет дело свесавршеног Бога и Господа, то се разлог и циљ његовог постанка налази у Богу, а не негде изван Њега. Бог није створио свет по неопходности и потреби,^[54] или што би имао неке користи од њега. Бог је сам по себи савршена пуноћа блаженства,^[55] славе, мудрости и силе; према томе, Њега нико и ништа не може присилити ни на шта, нити Му ико и ишта може увећати силу или умножити славу. Живећи сав у ненарушивом јединству свих својих апсолутних савршенстава, Бог је као побуду и разлог за стварање света могао имати једино своју безграничну љубав, којом је зажеleo да створи свет, те тако и ван себе открије своја савршенства дајући створеним бићима могућност да учествују у његовој неисказаној доброты и блаженству. „Пошто се добри и предобри Бог није задовољио созерцањем себе самог, него је у преизобилној доброты својој зажеleo да постану бића која би могла уживати у његовим доборчинствима и суделовати у његовој доброты, то је Он из небића увео у биће и створио све видљиво и невидљиво.“^[56] То

значи, доброта Божја безгранична љубављу побуда је за стварање света, а циљ — учествовање твари у тој безграничној доброту Божјој.

Безгранична доброта Божја, која се према твари пројављује као безгранична љубав, сведочи да је Бог — љубав,[\[57\]](#) да је Он — једини добар.[\[58\]](#) Доброта као таква одразила се је на створењима Божјим: Благъ Господъ всяческихъ и щедроты Его на всехъ делахъ Его.[\[59\]](#) Циљ стварања света садржи се у самој побуди Божјој за стварање света, јер учествовање у свесавршеној доброту Божјој и јесте циљ сазданих бића: мы созданы на дела благая.[\[60\]](#) А учествовање у доброту Божјој и јесте учествовање у блаженству Божјем. Природно је што се то пројављује у слављењу Бога од стране сазданих бића. Свети Анђели непрекидно славе Бога јер је њихов живот непрекидно драговољно учествовање у доброту, а тиме и у блаженству Тросунчаног Господа.[\[61\]](#) На тајанствен начин сва твар прославља Бога, творца свог.[\[62\]](#) Човек је саздан да би, усавршавањем себе у доброту Божјој, учествовао у блаженству Божјем, и стога славно Бога, Творца и Спаситеља свога. Пошто доброта и љубав Божја према људима врхуне у Спаситељевом подвигу искупљења, то Спаситељ извршење дела искупљења назива прослављањем Оца свог небеског.[\[63\]](#) Унети сву личност своју у искупитељски подвиг Спаситељев, усвојити га свим бићем својим, и на тај начин прославити Бога и душом и телом, мислима и делима, осећањима и жељама, и јесте циљ човекова постојања на земљи.[\[64\]](#) Усавршавајући се у доброту Божјој, хранећи се њоме, човек се уподобљава Богу, и на тај начин учествује у блаженству Божјем, улази у вечну радост Господа свог.[\[65\]](#) А када Свето Откривење сумарно говори о циљу и смислу свега створенога, онда вели: Господ све створи себе ради,[\[66\]](#) све се кроза Њ и за Њ сазда,[\[67\]](#) све је Њега ради,[\[68\]](#) Он је омега свега,[\[69\]](#) све греде ка томе да Бог буде све у свему,[\[70\]](#) јер је Он „крайнее всехъ желаше."[\[71\]](#)

Вођени и увођени Духом Светим у тајне мироздања, свети Оци налазе да је доброта Божја једини повод и разлог стварању света. „Бог је добар, вели свети Атанасије Велики, или боље рећи: Он је извор доброте; а пошто Доброме није својствена завист ни према чему, то је Он, немајући зависти ни према чему, створио све из ничега Речју својом, Господом нашим Исусом Христом."[\[72\]](#) „Пошто Доброти није било довољно дасе креће самоу созерцавању себе (τη εαυτής θεωρία), него је требало да Добро излије и прошири своја добротинства на што већи број предмета (јер је то својствено највишој Доброти), то Бог најпре замишља анђелске и небеске Силе...; а када ово уреди, Он затим замишља други свет, вештаствен и видљив."[\[73\]](#)

6. Начин стварања овако сложеног и тајанственог света у основи својој непостижан је уму људском. То је тајна која се једино вером постиже: Вером познајемо (πίστει νοοῦμεν) да је свет речју Божјом свршен.[\[74\]](#) Од те

надумне тајне откривено нам је то, да је свет створен речју Божјом, премудрошћу Божјом, слободним дејством воље Божје.[\[75\]](#)

Пошто је Бог премудро створио свет слободним дејством свемоћне воље своје, то се свет јавља као нешто спољашње за Бога, као нешто што није постало из суштине Божје. Једино се из суштине Божје рађа Син Божји и исходи Дух Свети. „Твар није постала из суштине Божје, вели свети Дамаскин, него је вољом и силом Божјом приведена из небиха у биће, те промена не додирује природу Божју. Рађање значи да Онај који рађа производи из своје суштине Рађаног, који Му је сличай по суштини; но стварање и грађење значи да творац и градитељ производи од онога што је спољашње, а не из своје суштине, и то Му је апсолутно неслично по суштини.”[\[76\]](#)

Бог је створио све што је хтео и како је хтео: Вся елика восхоте Господь сотвори на небеси и на земли, въ моряхъ и во всехъ безднахъ[\[77\]](#) Гледан у своме завршном моменту, на крају своје мучне историје, при апокалиптичкој процени света, свет се јавља као дело свемудре и свемоћне воље Божје: Господи, Ты еси создалъ всяческая, и волею твоею суть, и сотворена.[\[78\]](#) У самој ствари: воља Божја је и порекло (origo), и начело (principium) и мера (mensura) свега створенога.[\[79\]](#) У његовој вољи сједињена је савршена мудрост са савршеном правдом, савршена истина са савршеном свемоћи: Рече Богъ: да будетъ..., и бысть;[\[80\]](#) Той рече, и быша; той повеле, и создашася.[\[81\]](#)

7. У стварању света Богом опажа се изванредан поредак и план. Свето Откривење разликује два момента у стварању: први моменат је стварање духовног света и безобличног космичког вештаства; други је — стварање бића и ствари из већ саздане безобличне материје, и то постепено, по врстама, у року од шест дана: први дан — светлост, други — видљиво небо, трећи — копно и мора и рибе у морима, четврти — сунце, месец и звезде, пети — рибе и птице, шести — све врете животиња, и човека.[\[82\]](#)

Оци Цркве уче да под првобитним небом и земљом, о којима се говори у почетку Библије,[\[83\]](#) не треба разумети небо које данас видимо, ни земљу на којој сада живимо, јер је ово небо постало касније, у други дан стварања видљиве природе, а ова земља у трећи дан стварања. Првобитно небо означава свет духовни, анђелски; првобитна земља — космичку масу која је садржала у себи вештаство свега онога што је у року од шест дана добило своје постојање и облик.[\[84\]](#) Да је невидљиви духовни свет постао пре видљивог света сведочи Свето Откривење: Егда сотворены быша звезды, говори Господ, восхвалиша мя гласомъ велиимъ вси Ангели мои.[\[85\]](#) О поретку стварања свети Григорије Богослов овако расуђује „Бог најпре замишља анђелске и небеске Силе. И мисао постаде делом које испуни Син и изврши Дух... А пошто дивно уреди прва сздања, Он

замишља други свет, материјални и видљиви, састављен и устројен од неба и земље и свега што је у њима... Али овим још није било обелодањено све богатство Доброте. Пожелевши и то да покаже, Творац Логос из обојега, тј. из невидљиве и видљиве природе, ствара једно живо биће: човека."[\[86\]](#)

8. Све што је Бог створио добро је по самој природи својој, јер долази од Онога који је једини добар, и који, као такав, не може чинити зла. О каквоћи створенога света сам је Бог дао свој непогрешни суд, који боговидац изражава речима: И виде Богъ вся, елика сотвори, и се добра зело.[\[87\]](#) Богомудри Соломон сведочи: Всяческая, яже сотвори Богъ, добра;[\[88\]](#) а премудри син Сирахов говори: Дела Господня вся яко добра зело.[\[89\]](#) Христоносни Апостол благовести: Свако је створење Божје добро (*πάν κτίσμα Θεού καλόν*) и ништа није на одмет.[\[90\]](#) Иако оскрнављена и унакажена грехом, природа ипак одржава у себи доброту и величину Божју и својства Божја,[\[91\]](#) и показује да је доброта и милост Божја вазда на свима тварима.[\[92\]](#)

Живећи богооткривеном истином о доброту свега Богом створенога, мисао светих Отаца указује на дивну доброту свега створенога и на потпуно отсуство зла у свету који је створен добрим Богом. Зло је у богозданој природи туђинац, који сеод ђавола увукао у свет кроз човека. „О твари овако расуђуј, вели се у Православном исповедању, да је и она сама добра пошто ју је створио Бог, с том разликом само што разумна и слободна твар када се уклони од Бога постаје злом не што је таква саздана, него што су њена дејства супротна разуму. А твар неразумна, пошто нема слободе, сасвим је добра по природи својој."[\[93\]](#) У Посланици источних Патријараха говори се: „Пошто је Творац по бићу свом добар, све што је Он створио — створио је дивним, и Он никада не може бити творац зла. А ако у човеку или демону има (јер ми просто у природи незнамо зла) какво било зло, тј. *грех*, оно је противно вољи Божјој; и то зло долази или од човека или од ђавола. Јер је потпуно истинито и без икакве сумње да Бог не може бити виновник зла."[\[94\]](#)

НАПОМЕНЕ:

[\[1\]](#) Ср. св. Јован Златоуст, In Genes. hom. 2, 2.

[2] Πιστεύω εις ένα Θεόν,.. Πονητήν ουρανού και γής, ορατών τε πάντων και αορατών. Ову је веру у Бога као Творца Црква изражавала и у древним символима својим: јерусалимском, кипарском, антиохиском, кесариском (види ifra:Символи, стр. 50. 51. 52.)

[3] 1 Мојс. 1, 1.

[4] Јн. 1, 3: Πάντα δι' αυτού ἐγένετο, και χωρίς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδέ εν, ογέγονεν. Ср. 1. Мојс. 1, 3. 6. 9. 11. 15. 16. 20. 24. 27. 31; Πα 32. 6; Кол. 1, 16; Пс.88,12; 103, 24; 120, 2; 123, 8; 133, 3; 134, 6; 135, 5; 145, 6; 32, 9; 101, 26; Јерем. 10,12; 51, 15; Ис. 51. 13; 45, 11; 42, 5; 37, 16; Дан. 14, 5; Прич. Сол. 16, 4.

[5] Јевр. 3, 4; ср. Јов. 12, 9; Д. А. 4, 24; 14, 15; 17, 24; Немиј. 9, 6; Апок. 10,6; 14, 7.

[6] Рм. 11, 35: ὅτι ἐξ αὐτοῦ και δι' αὐτου και εις αὐτον τά πάντα.

[7] Ср. Д. А. 14, 15-17.

[8] 1 Кор. 8, 6; ср. Јевр. 2, 10; Д. А. 4, 24. 25. 26. 27.

[9] 1 Кор. 8, 6.

[10] Јн. 1, 3.

[11] Кол. 1, 16. 17: ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τά πάντα, τά ἐν τοῖς ούρανοις και τά ἐπι ἡῶν ΥΠ?. ἡ ορατά και αόρατα,... τά πάντα δι' αὐτοῦ και εις αὐτόν ἐκτισται; και αὐτός ἐστι προ πάντων, και τά πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκε.

[12] Јов. 33, 4; ср. Пс. 103, 30.

[13] Пс. 32, 6.

[14] 1 Мојс. 1, 2.

[15] In Hexaem. hom. 2, 6.

[16] Ad Serap. Epist. III, 5; P. gr. t. 26, col. 632 B.

[17] ОН, Ad Serap. Epist. I, 31; col. 601 A.

[18] ib. 28; col. 596 A.

[19] Adversus Eunom. V, 3.

- [20] De rect. fid. Orat. II, 51. У Посланици источних Патријарха вели се: „Верујемо да је триипостасни Бог, Отац, Син и Св. Дух — творац свега видљивога и невидљивога" (чл.4).
- [21] De Spir. Sancto, с. 16, п. 38.
- [22] De Spir. Sancto advers. pneumatom.
- [23] Из стихире на вечерњу св. Педесетнице, на Господи воззв. Славаи ныне.
- [24] Св. Василије Велики пише: „Бог је створио и небо и земљу, а не само половину; Он је створио цело небо и целу земљу, стварајући суштину са обликом" (In Нехаем. hom. 2, 3).
- [25] 1 Мојс. 1, 1.
- [26] 2 Мак. 7, 28; ср. Пс. 33, 6.
- [27] Рм. 4, 17.
- [28] Пс. 134, 6.
- [29] Св. Јован Златоуст, In Rom. hom. 8,5.
- [30] Јевр. 11,3.
- [31] Св. Јован Златоуст, In Hebr. hom. 22, 1.
- [32] Pastor. lib. II, mand. 1.
- [33] Св. Теофил. Ad Autolic. II, 4 и 10; ср. св. Иринеј, Contra haer. II, 10, 2 и 4.
- [34] Св. Јован Златоуст, In Genes. hom. 2, 2; ср. св. Атанасије Вел., De incarn. Verbi. 2; Contra gent. 39.
- [35] Блаж. Августин, De Genes. contra manich I, 2, 4. Блаж. Августин, De Genes. contra manich I, 2, 4.
- [36] Св. Атанасије Велики, De incarn. Verbi, 3 (P. gr. t. 25, col. 101 A):
Ἐξ ουκ ὄντων και μηδαμῶς υπάρχοντα τα δλα εις το είναι πεποιηκεναι τον Θεόν δια τοῦ Λόγου οίδεν. Ср. Тертулијан. De praescript. с. 13; Ориген, De princip. Praefat. 4.
- [37] Св. Јован Дамаскин, De fid. I, 8; P gr. t. 94, col. 812 B.

- [38] Св. Атанасије Вел., *Contra arian. Orat.* III, 62; P. gr. t. 26, col. 453 B.
- [39] Ср. Прич. Сол. 8, 22-31; Екклез. 11, 5; 8, 3; св. Григорије Богослов, *Orat.* 38, 9; блаж. Августин, *De civit. Dei* XI, 4, 2; XII, 17, 2; *De Genes. ad litt.* V, 33; IV, 26; *Confess.* XIII, 25; св. Јован Златоуст, *In Hebr. hom.* 2, 2.
- [40] Св. Јован Дамаскин, *De fid.* I, 9; t. 94, col 837 A.
- [41] Он, *ib.* II, 2; col. 865 A; ср. св. Васил. Вел., *In Нехаем. hom.* 2, 2.
- [42] *Ad. Oros. contra priscill.* c 2.
- [43] *Capit. de charit. Centur.* IV, n. 14; P. gr. t. 90, col. 1048.
- [44] Св. Амвросије, *In Нехаемер.* I, 5, 19.
- [45] Правосл. исповед. део I, одг. на питање 33.
- [46] *Contra Eunom.* I, 26.
- [47] ср. Јевр. 11,3.
- [48] Јевр. 1, 2; ср. Прич. Сол. 8, 23.
- [49] ср. Пс. 89, 3; 101, 26-28; Кол. 1, 17.
- [50] Јн. 17, 5; ср. Еф. 1, 4.
- [51] Блаж. Августин, *De civit. Dei*, XI, с. t; ср. *Confess.* XI, с. 12 и 13.
- [52] Св. Амвросије, *In Нехаем.* I, 9.
- [53] Св. Јован Дамаскин. *De fid.* II, 1; col. 864 C; 11, 6; col. 880 B.
- [54] ср. Д. А. 17, 25; Атинагор, *Legat.* 4.
- [55] ср. 1Тм. 1, 11; Јн. 5, 26. [56] Св. Ј. Дамаскин, *De fid.* 11, 2: col. 864 C;
ср. Атинагор, *De resurr.*
mort. с. 12.
- [57] 1 Јн. 4, 16. 8.
- [58] Мк. 10, 18; ср. Пс. 105, 1; 106, 1; 135, 126; Јак. 1. 17; Ис. 49, 15.

[59] Пс. 144, 9; ср. Сирах. 18, 12; Прем. Сол. 11, 25-27.

[60] Еф. 2, 10; Јевр. 13, 21; Мт. 5, 16.

[61] Ис. 6, 3; Апок. 4, 8; Пс. 102, 20. [62] Пс. 18, 1; Ис. 6, 3; Пс. 148. 1,13.

[63] Јн. 17, 4.

[64] ср. 1 Кор. 6, 20; 10. 31; Еф. 1, 56; Јн. 9, 3; И. 4; Рм. 9, 23; 2, Сол. 1, 10; Сирах. 17, 7. 8. 11; Ис. 43, 7; 61, 3; св. Григ. Богослов, Орат. 39, 13.

[65] То је смисао Спаситељеве приче о талантима (Мт. 25; 15-30).

[66] Прич. Сол. 16, 4.

[67] Кол. 1, 16; ср. Еф. 3, 9; Јевр. 1, 2.

[68] Јевр. 2, 10.

[69] Апок. 1, 8.

[70] 1 Кор. 15, 28.

[71] Канонъ Безплотнымъ, песнь ε.

[72] De incarn. Verbi, 3; P. gr. t. 25, col. 101 AB

[73] Св. Григорије Богослов, Орат, 38, 9. 10. P. gr. t. 36, col. 320 C. 321 A; ср. св. Јован Златоуст, In Genes. hom. 3, 3.

[74] Јевр. 11,3. [75] Прич. Сол. 3, 19; Пс. 32, 6; Јн. 1, 3; Пс. 135, 5; 1 Мојс.

1, 3. 6. 9. И.

14.20. 24. 26; Пс. 134, 6; 113, 11; Дан. 4, 32; Апок. 4, 11.

[76] De fid. I, 8; 812 C.

[77] Пс. 134, 6.

[78] Апок. 4, 11.

[79] Св. Амвросије, In Hexaem. I. 5, 19; II, 2, 4.

[80] 1 Мојс. 1, 3. 6. 9. 11. 14-15. 20. 24. 29-30.

[81] Пс. 148, 5. [82] 1 Мојс. 1, 327; ср. св. Иполит, *In Genes.* 1, 6; св.

Атанасије Вел.

Contraarian. Orat. II, 19; блаж. Августин, *De vera relig.*, 36; *Confession.* XII 8; *De fide etsymbol.*, 2; *De Genes. contra manich.* I, 1, 57; св. Јован Дамаскин, *De fid.* II, 5.

[83] 1 Мојс. 1, 1.

[84] ср. св. Јов. Дамаскин, *De fid.* II, 6; col. 880 АВ.

[85] Јов. 38, 7. [86] *Orat.* 45, 5. 6. 7; *P. gr. t.* 36, col. 629 А. С. 632 А; ср.

Orat. 38, 9. 10. 11.

– А у Канону бесплотним Силама Црква говори: Ангельскія чины
перве умысливъ, умъ Божественный створи (песнь
а, въ понеделникъ утра, Гласъ а, Октоихъ).

[87] Мојс. 1, 31; ср. Прич. Сол. 8, 31; Пс. 110, 3.

[88] Еклез. 3, 11.

[89] Сирах. 39, 21.

[90] 1 Тм. 4, 4; ср. Д. А. 10, 28; Рм. 14, 14; Плач. Јерем. 3, 33.

[91] ср. Рм. 1, 20; Пс. 18, 2; 103, 24; 144, 9.

[92] Пс. 144, 9; Мх, 6, 26; Сирах. 18, 12.

[93] део I, одг. на питање 31.

[94] чл. 4.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ I

ДЕО ДРУГИ - ОДЕЉАК ПРВИ

Однос Бога према твари - Бог као Творац света

30. Јеретичка учења о постанку света

Подводећи богооткривену истину о постанку света под принципе старе грчке философије гностици су обновили старе грчке заблуде о пореклу свега. Неки су од њих учили да је свет савечан Богу. Најистакнутији претставник таквог учења био је јеретик Хермоген, против кога је Тертулијан писао, доказујући да он уводи два божанства као начела света. „Ако Бог није једини вечан, и ако све остало није од Њега произашло, онда Он није Бог; а ако је свет савечан Богу и, самим тим, раван Њему по бићу, онда је он раван Богу по неизменљивости, по бесконачности и по свему. А то значи: он је друга Бог. Али два вечна и упоредна начела не могу се допустити по претстави здравога разума.”^[1] Неки су гностици учили да су свет створили Анђели или демиург. Против њих свети Иринеј пише: Ако су анђели, или неко други створили свет против воље Божје, значи да су они моћнији од Бога; а ако су га створили по вољи његовој, значи да Бог није могао без њихове сарадње. Али Бог ни у коме и ни у чему нема потребе. Он је сам у себи, на начин који ми не можемо ни схватити ни описати, замислио све твари и створио их како је хтео.^[2] Они који говоре да су анђели творци света, вели свети Дамаскин, нису друго до уста оца свог ђавола, јер анђели, и сами створења, не могу бити творци.^[3] Ниједан анђеол није у стању да створи себе а камоли свет.^[4]

Богооткривено учење Цркве о постанку света у времену и са временом није разумео како треба Ориген. Он је мислио да Бог не би био свемоћан када свет не би постојао увек и одувек. Ако би се сматрало да некад није било света, онда би то значило да у то доба Бог није био свемоћан, него је такав постао касније, када је свет створио. На тај начин изгледало би да се Бог увећао, прешао из нижег у више стање, из мање у већу моћ. А то би било бесмислено. Али ако никада није било времена када Бог није био свемоћан, онда је неопходно признати да је овај свет постојао одувек.^[5]

Ово Оригеново учење одбацила је Црква. Јер, по учењу светих Отаца, у Богу треба разликовати идеју о свету од остварења те идеје стварањем света као објективне реалности. Бог је од вечности имао идеју о свету, али ју је остварио у времену и са временом кад Му је била воља.

НАПОМЕНЕ:

[1] Adv. Hermog. c. 47; ср. св. Васил. Вел. In Hexaem. hom. 2, 2. [2]

Contra haer. II, 2, 2. 3. 4; ср. св. Јустин, Dialog. cum. Tryph. п. (2; св.

Амвросије, In Hexaem. 3, 7; св. Атанас. Вел., Contra arian. Orat. II, 27.

[3] De fid. II, 3; col. 873 В.

[4] Блаж. Августин, De Genes. ad. litt. IX, 15, 28.

[5] Ориген, De princip. I, 2, 10.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ I

ДЕО ДРУГИ - ОДЕЉАК ПРВИ

Однос Бога према твари - Бог као Творац света

31. Постанак духовног света

Трипостасни Бог је своју творачку силу пројавио најпре у стварању духовног света. Он је из ничега створио сва духовна бића, обдаривши их по својој премудром благовољењу животом и духовно моралним особинама. Створена да буду извршиоци и весници воље Божје, ова су духовна бића названа анђели. А назив анђеоло (ἀγγελος) име је не природе него дужности, и значи: гласник, весник. [1] У Светом Откривењу на неким местима реч „анђеоло" употребљава се у преносном смислу и означава људе које је Бог

бирао за веснике своје воље у свету.^[2] Ово изједначавање анђела и људи по називу потекло је због исте службе коју анђели и Божји изабраници врше међу људима. Али, било би погрешно на том основу изједначавати анђеле и људе по природи и бићу, јер Свето Писмо, у већини случајева и у главном, под именом анђела разуме бића своје врсте, која се разликују и од Бога и од људи својом посебном природом и постојањем, својом самосталном личношћу и својствима.

Да су анђели заиста посебна бића и личности, сведочи нам Свето Откривење на разне начине. У самом почетку Библије износи се како Бог поставља херувима са пламеним мачем пред врата Едема да чува пут ка дрвету живота,^[3] што јасно показује да је херувим самостално биће, посебна личност, која свесно и драговољно испуњује вољу Божју. Анђели изводе Лота из Содома.^[4] Патријарх Јаков види анђеле како силазе и узлазе по лествицама које стоје на земљи, а врхом додирују небо где Господ Бог стоји.^[5] Овим се анђели јасно разликују од Бога и од људи као нека међубића, нижа од Бога а виша од човека. У књизи Јова анђели се називају синовима Божјим који кличу од радости када Бог ствара звезде^[6] и који свагда претстају Господу кад год Он то зажели,^[7] али у којима Бог, и поред тога што су Му тако блиски, налази недостатке своје врсте.^[8] Све то показује анђеле као самостална бића, као слободне личности, које имају свој посебни начин постојања и живота.

У Светом Откривењу налази се читав низ сведочанстава о јављањима анђела као стварних, личних бића, која посредују између Бога и људи. Тако, пророк Давид види анђела Господња где по заповести Божјој мори народ;^[9] анђеоски Господњи јавља се пророку Илији и даје му упутства поводом болести цара Охозиије;^[10] пророк Исаија види шестокрилне серафиме где окружују престо Господа Саваота славећи Га, од којих један слеће к њему и жаром се дотиче уста његових говорећи му: Ево, ово се дотаче уста твојих, и безакоње твоје узе се, и грех твој очисти се;^[11] пророк Језекиљ види многооке херувиме, који видовито прате сва догађања у васељени;^[12] пророку Данилу се неколико пута јавља арханђеоски Гаврил и открива му будућу судбину његовог народа;^[13] пророку Захарији се у неколико махова јавља анђеоски Господњи и саопштава му вољу Божју.^[14] На стварности оваквих јављања анђела људима у Откривењу и заснована је вера људи у анђеле као лична бића и Божје веснике.

Новозаветно Откривење нарочито изобилује појавама анђела и сведочанствима о њима. У историји новозаветног човечанства анђели учествују од самог почетка па све до апокалиптичког завршетка. Ту су измешани анђели са људима као браћа по вери, љубави и нади. Нови Завет се отвара јављањем арханђела Гаврила Захарији са вешћу да ће жена његова, нероткиња Јелисавета, родити сина — Јована Претечу,^[15] и јављањем истога Арханђела светој Деви Марији са благовешћу да ће

родити Спаситеља света.[\[16\]](#) Приликом Спаситељевог рођења у Витлејему јавља се мноштво анђела који славослове новорођеног Богомладенца.[\[17\]](#) Анђео се неколико пута јавља у сну праведном Јосифу, дајући му потребна упутства.[\[18\]](#) Анђели се јављају и служе Господу Исусу у пустињи пошто је победно кушача.[\[19\]](#) У Гетсиманском врту анђео се јавља Спаситељу и крепи Га.[\[20\]](#) Анђео одваљује камен са гроба Спаситељевог.[\[21\]](#) Анђео први објављује Мирносицама блавест да је Господ васкрсао.[\[22\]](#) При Спасовом вазнесењу анђели се јављају Апостолима и објашњавају им тајну вазнесења и другог доласка Спаситељевог.[\[23\]](#) Анђели учествују у животу младе Цркве: анђео се јавља и ослобађа Апостоле тамнице;[\[24\]](#) анђео упућује Корнилија на пут спасења;[\[25\]](#) анђео се јавља апостолу Петру у тамници и изводи га из ње;[\[26\]](#) анђео удара првог црквоборца Ирода који умире изједен од црва;[\[27\]](#) анђео се јавља апостолу Павлу и објављује да му ваља путовати у Рим пред ћесара.[\[28\]](#) Апокалипсис сав припада њиховим јављањима и дејствима.[\[29\]](#) Све ово очигледно показује да су анђели самостална бића и чудесне личности које учествују у целокупном новозаветном домостроју спасења, извршујући вољу Божју као посланици Божји.

Новозаветно Откривење обилује не само јављањима светих Анђела, него и учењем о анђелима. Једно се другим потврђује, разјашњује, допуњује. Сам Спаситељ, објашњавајући причу о кукољу, говори о анђелима као бићима реалним, не мање реалним и очигледним него што је реалан и очигледан Син Човечји, свет, синови царства и синови зла.[\[30\]](#) Својим учењем Господ саветује да не презиру ниједног од малих који, вером у Њега, стреме у Царство небеско, јер анђели њихови на небесима једнако гледају лице Оца небеског.[\[31\]](#) То значи да су анђели не само самостална, лична бића, него и да су веома блиски Богу и имају велику вредност пред Њим. О томе говоре и Спаситељеве речи људима: *Всякъ, иже аще исповестъ мя предъ человеки, и Сынъ человеческій исповестъ его предъ ангелы Божиими; а отверпйся мене предъ человеки, отверженъ будетъ предъ ангелы Божиими.*[\[32\]](#) Неотступно и увек верни Господу Христу са Њим ће доћи „и сви свети Анђели“ приликом другог доласка његовог у слави.[\[33\]](#) Одговарајући садужејима који су одрицали постојање анђела[\[34\]](#) Господ Исус не само потврђује да анђели постоје, него показује и начин на који постоје: *Въ воскресеніе бо ни женятся, ни посягають, но яко ангели Божиі на небеси суть.*[\[35\]](#) Када пламени ученик употребљава нож да заштити свог божанског Учитеља, Спаситељ осуђује његов поступак речима: *Мислиш ли ти да ја не могу сад умолити Она свога да ми пошање више од дванаест легиона анђела?*[\[36\]](#) Све ове речи о светим анђелима Спаситељ не би ни изговорио када анђели не би постојали као бића самостална, лична, света и блиска Богу.

Христоносни Апостоли уче што и Господ о постојању светих Анђела. Апостол Павле заклиње свога ученика Тимотеја да се нелицемерно држи

светог учења, и то га заклашће пред Богом и Господом Исусом Христом и избранима његовим анђелима.[\[37\]](#) Анђели с неба гледају све шта се дешава са хришћанима у свету.[\[38\]](#) У Цркви Христовој анђели се уче истој божанској мудрости којој и људи.[\[39\]](#) Они су увек на служби Богу,[\[40\]](#) и Црква их је препуна.[\[41\]](#) Апостол Петар јасно разликује Пророке и Апостоле од Анђела.[\[42\]](#)

Ово богооткривено учење Црква је увек брижљиво чувала и од старине у својим симболима исповедала веру у Бога као Творца духовног, невидљивог света. Тако се у древном символу јерусалимске (а слично и у симболима антиохиске, кесариске и кипарске) цркве вели: „Верујем у једнога Бога Творца неба и земље, свега видљивога и невидљивога.“ Та општа вера нашла је свој израз у првом члану васељенског Никејоцариградског Символа вере, и тиме је занавек сакционисана једином, светом, саборном и апостолском Црквом. Одлуком VII Васељенског сабора да се, упоредо са светим иконама Спаситеља и Светитеља, имају побожно поштовати и свете иконе светих Анђела, Црква је још једном на саборски начин исповедила и потврдила васељенску веру своју у постојање бестелесних анђела као бића стварних, личних, самосталних и светих.

2. Анђели нису ни у ком смислу самоникла и самобитна бића, него је њих створио Бог као и сва створења. Свето Откривење јасно сведочи да све што постаде — Богом постаде,[\[43\]](#) слетствено и анђели. Осим тога у Старом Завету се изрично говори да је Бог створио анђеле. Јездра се обраћа Богу речима: Ти си сам Господ једини, Ти си створио небо и небеса . под небесима и сву војску њихову, земљу и све што је на њој, мора и све што је у њима, и Ти оживљаваш све, и војска небеска Теби се клања.[\[44\]](#) Да се овде под војском небеском разумеју анђели види се из контекста (Лк. 2, 13), где се анђели називају војницима небеским. Апостол Павле јасно сведочи да је анђеле створио вечни Син Божји: кроз Њега би саздано све што је на небу и што је на земљи, видљиво и невидљиво, били Престоли, или Господства, или Поглаварства, или Власти: све се кроза Њ иза Њ сазда.[\[45\]](#)

Док Свето Откривење јасно учи да је Бог створио анђеле, дотле у њему није јасно кад су створени. Судећи по већ наведеном месту из књиге о Јову где се вели да су Анђели клицали од радости кад је Господ створио звезде,[\[46\]](#) и на основу свега реченога о првобитном небу, као и на основу библиске повести о кушању првих људи у рају од змије, односно палог духа,[\[47\]](#) што претпоставља да је свет духова пре тога постојао и да се у њему већ био десио неки морални преврат који се завршио отпадништвом од Бога неких духова, — мора се закључити да је Бог створио анђеле пре материјалног света. Богонадахнути тумачи божанског Откривења: свети Златоуст, свети Григорије Богослов и свети Дамаскин уче да је Бог створио

анђеле пре материјалног, видљивог света.^[48] А молитвена мисао Цркве каже да су анђели „тваремъ начатокъ.“^[49]

3. Природа анђела је бестелесна, духовна, јер су они духови (τά πνεύματα).^[50] „Желиш да знаш, пита блажени Августин, име природе анђелове? Ево њега: дух. Желиш да знаш његову дужност? Ево ње: анђео. По бићу своме он је дух, а по дужности анђео“.^[51] Као духови анђели су невидљиви, разумни, слободни, бесмртни, бестрасни. Све ове особине чине да се природа анђела не може изразити категоријама људске мисли и речи, те у ствари „само Творац зна облик и дефиницију (το εἶδος καὶ τὸν ὄρον) анђелске суштине“.^[52] Пошто су анђели савршеније природе од људске, то ми не можемо са тачношћу (μετὰ ἀκριβείας) знати шта су они по природи.^[53]

О духовности природе анђела Свето Откривење говори и на посредан начин називајући их невидљивима (τά ἀόρατα),^[54] тј. недосезнима за наша чула. По учењу Отаца анђели када се и по вољи Божјој јављају достојним људима, јављају се не онакви какви су по себи у својој невидљивој суштини, него у неком преображеном облику (ἐν μετασχηματισμό), у каквом би их људи могли видети.^[55] Ма да су анђели духовна створења, ипак се њихова духовност мора разликовати од духовности бића Божјег, јер је духовност Божја апсолутна, бескрајна, безгранична, а анђелска је релативна, коначна, ограничена. На то, у извесном смислу, указује свето Откривење када вели да Бог и у анђела својих налази недостатке.^[56] Свети Оци и Учитељи Цркве слажу се у мишљењу да су анђели бића релативно духовна, бестелесна. Када неки од њих говоре о телесности анђела, они под њом разумеју: или најфинија тела, светловидна и етирна, која немају ништа заједничко са материјалном телесношћу, или нарочити облик постојања, или просторну ограниченост. С друге стране, они Оци који заступају потпуну бестелесност анђела, кад је сравњују са бестелесношћу Божјом, налазе за потребно да јој припишу извесну вештаственост. То схватање свети Дамаскин овако формулише: „Анђео је биће разумно, слободно, бестелесно (ἀσώματος)... Бестелесним и невештаственим (ἄυλος) назива се у сравњењу са нама, јер у сравњењу са Богом, јединим несравњивим, све изгледа грубо и вештаствено (παχὺ τε καὶ ὕλικον); једино је Божанство истински невештаствено и бестелесно.“^[57]

Иако су анђели бестелесни, духовни, ипак су ограничени у просторном погледу, јер свудаприсутност припада једино Богу. На такву ограниченост и несвудаприсутност анђелску указује Свето Откривење када изображава анђеле како силазе с неба на земљу или узлазе са земље на небо,^[58] што показује да они не могу истовремено бити и на небу и на земљи. Они се налазе тамо где дејствују, јер су и они на извештан начин ограничени местом (circumscripti loco).^[59] Анђели су ограничени (περὶ γράπτοι), вели свети Дамаскин, јер када се налазе на небу, њих нема

на земљи, а када их Бог шаље на земљу, они не остају на небу, и не могу у исто време бити и дејствовати и овде и тамо. Пошто су они умови (νόες), то се налазе у местима мисленим (έν νοητοῖς τόποις), и нису ограничени на телесан начин (ού σωματικώς περιγραφόμενοι). Они не узимају на себе облик на телесан начин (σωματικώς), нити се простиру у три димензије, него духовно (νοητως) присуствују и дејствују тамо где им је наређено, при чему их ништа не може спречити: ни зидови, ни врата, ни катанци, ни печати.[\[60\]](#)

С обзиром на будућност анђели су бесмртни, тј. не могу умрети,[\[61\]](#) али им та бесмртност припада не по природи, већ по дару и благодати Божјој, јер све што има почетак по природи мора имати и крај.[\[62\]](#)

Анђели су савршенији од људи[\[63\]](#) и по природи, и по уму, и по вољи, и по моћи, и по сили.[\[64\]](#) Али пошто су они бића саздана и ограничена, то и њихово духовно развиће и усавршавање има својих граница. „Сви су Анђели створени Богом кроз Логоса и освећењем од Духа Светога достигли савршенство, учествујући у светости и благодати по вредности и чину.“[\[65\]](#) Анђели постоје вољом Оца, ушли су у биће дејством Сина, и усавршили се присуством Духа.[\[66\]](#) Освећење и усавршавање анђела подвиг је у коме они учествују свим бићем својим: и вољом, и умом, и осећањем. „Савршенство анђела је освећење, и истрајност у њему.“[\[67\]](#) Они имају освећење не из саме суштине своје, него од Духа Светога, и послушношћу остају у њему.[\[68\]](#) Они су се, дејством благодати Светога Духа, толико усавршили и утврдили у добру и светости, да су постали неподвижни на зло. „Отъ Святаго Духа освящаеми Ангелстии Собори, на зло пребываютъ недвижимы, еже къ первому благому восхожденію обожаеми.“[\[69\]](#) Анђели су сада непокретни на зло не по природи (ού φύσει), него по благодати (άλλα χάριτι) и по својој привржености једино добру.[\[70\]](#)

Непокретни на зло дејством благодати Божје и својом љубављу према божанском добру, добри Анђели су вавек свети и светли.[\[71\]](#) Али они су свети и светли по дару Божјем, а не самостално и независно. Они су највернији поседници и преноситељи светости и светлости Божје. „Анђели су, по речи светог Дамаскина, другостепене светлости (φωτά δευτέρα), умне, које своје светљење добијају од првобитне и беспочетне Светлости.“[\[72\]](#) Анђели, као φωτά δευτέρα, осветљавани пречистом Светлошћу, примају то озарење, по мери природе своје и чина; они су тако упили и утиснули у себе Добро, да су постали другостепене светлости, те могу просветљавати (φωτίζειν) и друге изливањем и предавањем Прве Светлости.[\[73\]](#) Не грешити — припада Богу, а и Анђелима због њихове близине Богу[\[74\]](#) коју су они искористили да се добровољно утврде у добру за вавек. Бог је Светлост највиша, неприступачна, неизречна; а друга светлост (δευτερον φως) је Анђео, нека врста отицања Прве Светлости (του πρώτου φως απορροή τις) и заједничарење, који добија светљење приврженошћу и послушношћу Првој Светлости.[\[75\]](#) Анђели су прва

бића од Бога и око Бога; они први пију од Прве Светлости, и просветљавани речју истине сами су светлост и одблесци савршене Светлости (τελείου φωτός απανύασματα).[76] Они гледају Бога лице у лице, созерцавају вечну истину, схватају у Логосу законе и принципе твари, и имају удела у божанској вечности.[77] Све то указује на њихову неисказану радост, блаженство и савршенство.

Поред свега таквог савршенства Анђели су ипак бескрајно далеко од тога да се њихово савршенство ма у ком погледу може поредити са Божјим савршенством. Савршенство је њихово савршенство твари, и у границама сазданих твари. Тако, на ограниченост њиховог савршенства указује Свето Откривење када тврди, да нико (значи: ни анђели) осим Духа Божјег не зна дубине Божје,[78] да анђели не знају будућност која је једино Богу извесна,[79] не знају потпуно тајну искупљења у коју желе завирити,[80] па не знају ни помисли срца људских.[81] Они својом сопственом силом не могу ни чудеса творити, јер је Бог творяй чудеса единъ.[82] Бог и у њима налази извесне недостатке[83] Проникнута овом богооткривеном истином свети Оци уче да Анђели, при свој својој умности, која је много виша од људске, не знају нити могу знати природу Божанства.[84] Свесни недокучивости Божје природе, Анђели крилима заклањају лица своја славећи Господа Саваота, јер највиши степен мудрости производи највиши степеј страхопоштовања и побожности.[85] Анђели созерцавају Бога уколико им је то могуће (κατά το έφικτόν αύτοϊς), и тиме се хране.[86] Упоређени са човеком, Анђели су далеко савршенији од њега; упоређени са Богом, они се показују ограничени и несавршени, јер су твар, и јер се савршенством својим, ма како оно било велико, крећу у границама своје богоздане природе.[87]

4. Анђелски свет је по броју неизбројив. Свето Откривење сведочи о томе. Пророк Данил говори о хиљадама хиљада анђела[88]; свети тајновидац Јован у Откривењу види анђеле чији је број неисказано велики[89]; сам Спаситељ говори о легионима анђела[90]; Еванђелист Лука говори о мноштву небеских анђела који славослове новорођеног Богомладенца[91]; апостол Павле вели да се верни сједињују кроз Цркву са безброј анђела (μυριάσιν αγγέλων)[92]; други долазак Господа Христа на земљу биће праћен непрегледним мноштвом светих Анђела.[93]

Свети Оци сматрају да је блажена војска светих Анђела безбројна, и мноштво бестелесних Сила бескрајно, те су бројеви које ми употребљавамо малени да означе њихово безбројно мноштво. „Редови небеских бића не могу се избројати. Многе су блажене војске надсветских духова; оне премашују немоћну и уску меру наших материјалних бројева"[94]. Анђела је тако много, да они превазилазе сваки број.[95]

5. Анђели се разликују и деле међу собом по савршенству и чину. Свето Откривење јасно говори о тој разлици и подели међу њима.

Када апостол Павле хоће тачније одреди шта је све Јединородни Син Божји створио на небу, он вели: Темъ создана быша всяческая, яже на небеси..., аще престоли, аще господствія, аще начала, аще власти.[\[96\]](#) Осим ова четири степена Свето Откривење разликује још пет степена небеске јерархије: Серафиме,[\[97\]](#) Херувиме,[\[98\]](#) Силе,[\[99\]](#) Арханђеле[\[100\]](#) и Анђеле.[\[101\]](#)

Исповедајући ову богооткривену истину о подели и разлици међу светим Анђелима, Црква их кроз свете Оце дели на три чина, а сваки чин на три реда. Таква је подела изражена у древном црквеном спису „О небеској јерархији“, који се приписује светом Дионисију Ареопагиту. Ту се небеске Силе, с обзиром на савршенство природе и близине Тросунчаном Божанству, деле на три јерархије (ιεράρχιαι), и свака јерархија на три лика (χόροι). Вишу јерархију (ἐπάρχιαι) сачињавају: Серафими, Херувими, Престоли; средњу јерархију (μεσάρχιαι): Господства, Силе, Власти; нижу јерархију (ὕπάρχιαι): Начела, Арханђели, Анђели. Виша јерархија добија светлост од Тросунчаног Господа, средња је добија од више, а нижа од средње.[\[102\]](#) То бива „саобразно њиховој природи и чину“ (κατά τὴν ἀναλογίαν τῆς φύσεως καὶ τῆς τάξεως)[\[103\]](#).

„Анђели се разликују један од другогa светлошћу и положајем (τῷ φωτισμῷ) καὶ τῇ στάσει), било да њихова светлост зависи од њиховог положаја, или да њихов положај зависи од њихове светлости; и они просветљавају један другогa (ἀλλήλους φωτίζοντες), јер превазилазе једни друге чином или природом. Јасно је да виши Анђели предају светлост и знање нижима“.[\[104\]](#)

Учећи увек тако о светим Анђелима Црква је на V Васељенском сабору осудила Оригеново мишљење,[\[105\]](#) по коме су сви бестелесни духови саздани потпуно једнаки по природи, и првобитно нису били подељени на степене, него се то десило када је један изванредан број њихов пао и отпао од Бога.[\[106\]](#)

6. Анђели живе на небу, и имају један посао: да славе Бога и служе Његовој божанској вољи.[\[107\]](#) Свето Откривење показује то и доказује. Свети боговидац Исаија види Серафиме како круже око престола Божјег кличући: Святъ, Святъ, Святъ Господъ Саваотъ; исполнь вся земля славы Его[\[108\]](#); христољубљени Јован, погружен у апокалиптичке визије, сведочи како небеске Силе покоя не имају дань и ноць, глаголюще: Святъ, Святъ, Святъ Господъ Богъ Вседержитель, иже бе, и сый и грядый.[\[109\]](#) Пророк Данило види где Ветхий денъми седи на престолу небеском, тысяща тысящъ (Анђела) служаху Ему, и тьмы темъ предстояху Ему.[\[110\]](#) Сам Спаситељ изјављује да Анђели выну видятъ лице Отца небеснаго[\[111\]](#), и непрестано испуњују вољу Божју и на небу и на земљи, служећи на тај начин остварењу Божјег плана о свету и човеку.[\[112\]](#) Анђели су моћни, вели

свети Дамаскин, и готови на извршење Божје воље, и по својственој им брзини одмах се појављују тамо где им божански миг нареди.[\[113\]](#)

НАПОМЕНЕ:

- [\[1\]](#) ср. Ориген, *Contra Cels.* V, 4; св. Иларије, *De Trinit.* V, 22; блаж. Августин, *Serm.* 1 in Psalm. 103, n. 15.
- [\[2\]](#) Мал. 2, 7; 3, 1; Мт. 11, 10; Мк. 1, 2; Лк. 7, 27; 9, 52; 2 Дневн. 36, 15; Ареј 1, 13; Апок. 1, 20; 2, 1. 8. 12. 18; 3, 1. 7. 14.
- [\[3\]](#) 1 Мојс. 3, 24.
- [\[4\]](#) 1 Мојс. 19, 1. 15.
- [\[5\]](#) 1 Мојс. 28, 12-13.
- [\[6\]](#) Јов. 38, 7.
- [\[7\]](#) Јов. 1, 6; 2, 1.
- [\[8\]](#) Јов. 4, 18.
- [\[9\]](#) 2 Цар. 24, 16-17.
- [\[10\]](#) 4 Цар. 1, 3 и 15.
- [\[11\]](#) Ис. 6, 27.
- [\[12\]](#) Језек. 10, 1-22.
- [\[13\]](#) Дан. 8, 16; 9, 21.
- [\[14\]](#) Захар. 1, 9-19; 2, 3; 3, 36; 4, 1-5.
- [\[15\]](#) Лк. 1, 11-20.
- [\[16\]](#) Лк. 1, 26-38.

- [17] Лк. 2, 9-13.
- [18] Мт. 1, 20; 2, 13. 19.
- [19] Мт. 4, 11.
- [20] Лк. 22, 43.
- [21] Мт. 28, 2.
- [22] Мт. 28, 57; Мк. 16, 58; Лк. 24, 48; Јн. 20, 12.
- [23] Д. А. 1, 10. 11.
- [24] Д. А. 5, 19-20.
- [25] Д. А. 10, 3.
- [26] Д. А. 12,7-11.
- [27] Д. А. 12, 23.
- [28] Д. А. 27, 23.
- [29] Апок. 7, 1. 2. 11; 8, 2. 3. 6. 7. 8. 10. 12; 9, 1; 10, 1. 7. 8; 15, 1. 6; 16, 25. 10.12. 17; 17, 1, 7; 18, 12; 20, 1 и т. д.
- [30] Мт. 13, 37-41.
- [31] Мт. 18, 10.
- [32] Лк. 12, 8-9.
- [33] Мт. 25, 31; Лк. 9, 26.
- [34] Д. А. 23, 8.
- [35] Мт. 22, 30.
- [36] Мт. 26, 53.
- [37] 1 Тм. 5, 21.
- [38] 1 Кор. 4, 9.
- [39] Еф. 3, 10.

- [40] Јевр. 1, 14; 1 Петр. 3, 22.
- [41] Јевр. 12, 22-23.
- [42] 1 Петр. 1, 22.
- [43] Јн. 1, 3; Рм. 11, 36; Јевр. 3, 4; Еф. 3, 9; Апок. 4, 11.
- [44] Немиј. 9, 6.
- [45] Кол. 1, 16.
- [46] Јов. 38, 7.
- [47] 1 Мојс. 3, 1-19.
- [48] Св. Ј. Златоуст, *Ad Stagyrium* I, 2; *In Genes. hom.* 22, 2; *Ad eos qui scandalizati sunt liber*, с 7; св. Григорије Богослов, *Orat.* 38, 9; 45, 5; св. Ј. Дамаскин, *De fid.* II, 3.
- [49] Канонъ Безплотнымъ, песнь а.
- [50] Јевр. 1, 14; ср. Мт. 22, 30.
- [51] *Serm.* 1 in Psalm 103. n. 15.
- [52] Св. Ј. Дамаскин, *De fid.* II, 3; col. 865 В.
- [53] Св. Ј. Златоуст, *De incomprehens. Contra anom.* *Serm.* V, 3; ср. св. Дионисије Ареопагит, *De coel. hier.* с. VI.
- [54] Кол. 1, 16.
- [55] Св. Ј. Дамаскин, *De fid.* II, 3; col. 869 А; св. Ј. Златоуст, *In Genes. hom.* 22, 2; *De consubstant. Contra anom.* *Serm.* VII, 6.
- [56] Јов. 4, 28.
- [57] *De fid.* II, 3; col. 865 В. 868 А; ср. св. Амвросије, *De Abraham.* 2, 8.
- [58] Дан. 9, 21. 23; 8, 15; 1 Мојс. 28, 12; Јн. 1, 51; Лк. 1, 26. 38; Мт. 28, 2; Лк. 2, 15; 22, 43.
- [59] Св. Григорије Велики, *Moral.* II, 2; *In Evangel. hom.* X, 1.
- [60] Св. Ј. Дамаскин. *De fid.* II, 3; col. 860 АВ.

- [61] Лк. 20, 36.
- [62] Св. Ј. Дамаскин, De fid. II, 3; col. 868 С; ср. св. Григор. Богослов, Orat. 29, 13.
- [63] Пс. 8, 57; Јевр. 2, 7.
- [64] 2 Петр. 2, 11; Пс. 102,20.
- [65] Св. Ј. Дамаскин, De fid. II, 3; col. 869 А. У Канону Безплотнымъ вели се: Словомъ твоимъ ипостаснымъ, Господи, ангельское естество соделалъ еси,освятивъ же божественнымъ Духомъ, Троицу богословити научилъ еси, Боже,во вики (песнь в).
- [66] Св. Василије Велики, De Spir. Sancto, с. 16, п. 38.
- [67] ib.
- [68] Св. Ј. Дамаскин, II, 3; col. 869 В.
- [69] Канонъ святымъ Ангеломъ, песнь д, въ понеделникъ утра, Гласъ с, Октоихъ.
- [70] Св. Јован Дамаскин, De fid. II, 3; col. 872 В; ср. св. Григорије Богослов,Orat. 41. 11; 38, 9; св. Григорије Велики пише: Пошто су Анђели смирено изабрали љубав према Ономе који их је саздао, то су овом неизменљивошћу победили у себи саму изменљивост своју „ (Moral. XXVI, 6, 11). Ср. блаж. Августин. Enchirid. 57; De civit. Dei, XI, 13.
- [71] 2 Кор. 11, 14.
- [72] Св. Ј. Дамаскин, De fid. II, 3; col. 868 В. У служби Безплотнымъ силама вели се: Безплотнии Ангели, Божію престолу предстојаци, и отонудными свѣтлостями облиставаеми и светолитии вечно аяюще, и свети бивающе вторіи, Христу молитесь... (стриха, Гласъ а).
- [73] Св. Григорије Богослов, Orat. 28, 31; P. gr. t. 36, col. 72 В; ср. св. Дионисије Ареопагит, De coel. hier. с. IV, 2; с. V; с. X, 2.
- [74] Св. Григ. Богослов, Orat. 40, 7; t. 36, col. 365 ВС.
- [75] Он, Orat, 40, 5; цол. 364 Б.
- [76] Он. Orat. 6, 12; т. 35, цол. 737 Б.

- [77] Блаж. Августин, *De civit. Dei*, IX, 22; XXII, 29, 1; *De Genes. ad litt.* VIII, 45, *De Trinit...* IV, 22.
- [78] 1 Кор. 2, 11.
- [79] Мк. 13, 32.
- [80] Еф. 2, 10; 1 Петр. 1. 12; ср. св. Јован Златоуст, *In Јоан. hom.* 1, 2.
- [81] 3 Цар. 8, 39; Јерем. 17, 9; 1 Кор. 2, 11.
- [82] Пс. 71, 18.
- [83] Јов. 4, 18.
- [84] Св. Василије Велики, *De Spir. Sancto*, 38; св. Григорије Ниски, *De orat. domin.* 4; св. Ј. Златоуст, *De incomprehens. Contra anom. Serm. I*, 6.
- [85] Св. Ј. Златоуст, *De incomprehens. Contra anom. Serm. IV*, 1.
- [86] Св. Ј. Дамаскин, *De fid.* II, 3; col. 872 В.
- [87] ср. св. Златоуст, *De incomprehens. Contra anom. Serm. V*, 3.
- [88] Дан. 7. 9-10.
- [89] Апок. 5, 11.
- [90] Мт. 26, 53.
- [91] Лк. 2, 13.
- [92] Јевр. 12, 22.
- [93] Јуд. 14.
- [94] Св. Дионисије Ареопаг. *De coel. hier.* с. 14; ср. св. Атанасије Велики *Contra arian. Orat. II*, 27; св. Ј. Златоуст, *De incomprehens. Contra anom. Serm. II*, 4.
- [95] Св. Јован Златоуст, *In Genes. hom.* 3, 6.
- [96] Кол. 1. 16; ср. Еф. 1, 21; 3, 10; Кол. 2, 10.

- [97] Ис. 6, 2.
- [98] 1 Мојс. 3, 24; 2 Мојс. 25, 18-22; Језек. 9, 3; 10, 1-20; 41, 18. 20. 25; Пс.79,2; 17, 11; 98, 1; Ис. 37, 16.
- [99] Еф. 1, 21; Рм. 8, 38; 1 Петр. 3, 22.
- [100] Јуд. 9; 1 Сол. 4, 16.
- [101] Рм. 8, 38; 1 Петр. 3, 22.
- [102] De coel. hier. IV, 3; VI, 2; VII, 2; VIII, 2; IX, 2; X, 1; ср. св. Ј. Дамаскин, De fid. II, 3; св. Григорије Богослов, Orat, 28, 31; Orat, 38, 9; св. Атанасије Вел., Ad Serap. Epist. I, 13 и 17; Epist. II, 4; Epist. III, 3; св. Ј. Златоуст, De incomprehens. Contra anom. Serm. IV, 4; св. Игњатије Богоносац, Epist. ad Trall. с 5; св. Иринеј, Contra haer. II, 30, 3. 6; Ориген, De princip. I, 5; Contra Cels. VI, 30; св. Василије Вел., Contra Eunom. III, 2; св. Григорије Ниски, Contra Eunom. VII, 5; св. Кирил Јерусалимски, Catech. XI, 11; VI, 4; блаж. Августин, Enchirid. с. 57, п.15; св. Григорије Велики, In Evang. lib. II, hom. 34, 7; Moral. 32, 48.
- [103] Св. Григорије Богослов, Orat, 28, 31; Р. gr. t. 36, col. 72 В; ср. св. Кирил Јерусалим., Catech. VII, 11.
- [104] Св. Дамаскин, De fid. II, 3; col. 881 С - 872 А. У Св. Писму налазимо инека посебна имена анђелска као: Михаил = ко је као Бог (Дан. 12, 1; Јуд. 9; Апок. 12, 7), Рафаил = помоћ Божја, лек Божји (Тов. 3, 16; 12, 15), Гаврил = сила Божја (Дан. 8, 16; Лк. 1, 19). Урил = светлост, огањ Божји (3 Јездр. 4, 1. 5; 5, 20), Салатиил = молитва Богу (3 Јездр. 5, 16). Нема сумње да ова имена одговарају извесним нарочитим особинама дотичних Анђела.
- [105] Origen, De princip. II, 9, 5 i 6; III, 5, 5; I, 8, 1.
- [106] V Вас. сабор, прав. 2 и 14.
- [107] Св. Јован Дамаскин, De fid. II, 3; col. 872 С.
- [108] Ис. 6, 3; ср. Језек. 3, 12; Пс. 148, 2.
- [109] Апок. 4, 8; ср. 7, 11-12.
- [110] Дан. 7, 9. 10.
- [111] Мт. 18, 10.

[112] Јевр. 1, 14; Д. А. 5, 19; 7, 58. 66; Мт. 4, 11; 25, 31; 28, 2. 57; 13, 3942.49; Лк. 22, 43; 2, 14; Гал. 3, 19; Еф. 1, 21; 1 Петр. 3, 22; Јн. 5, 4; 1, 51; Пс. 33, 8; Апок. 7, 1. 2; 16, 5; 14, 18.

[113] De fid. II, 3; col. 872 A.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ I

ДЕО ДРУГИ - ОДЕЉАК ПРВИ

Однос Бога према твари - Бог као Творац света

32. О злим дусима

Свето Откривење показује и потврђује да постоје не само добри него и зли духови, и то као лична, самостална бића, која су се драговољно и неповратно утврдила и усавршила у злу. Стварно постојање злих духова Свето Писмо доказује њиховим јављањем у овом свету и својим учењем о њима. Свето Писмо тачним именима обележава карактер и делатност нечистих духова. Главни, врховни дух зла назива се у Светом Писму: Сатана (јеврејски: satan = противник, обманљивач)[1], ђаво (διάβολος = клеветник[2], опадач), Велзевул,[3] Велијар,[4] кнез власти ваздушне,[5] кнез овога света,[6] кнез ђаволски,[7] кушач,[8] Деница (ὁ Ἐωσφόρος = Lucifer),[9] Авадон,[10] а остали зли дуси називају се: нечисти духови,[11] духови зла, зли духови,[12] беси, демони,[13] анђели Сатане.[14]

1. Да су ђаво и анђели његови бића лична и стварна показује Свето Писмо описом њихових јављања људима и њиховог присуства у овом свету. У књизи Јова износи се како се Анђели често јављају пред лицем Божјим, а са њима и ђаво, и подробно се описују све невоље којима ђаво, по допуштењу Божјем, куша праведнога Јова.[15] Зли дух узнемирава Саула;[16] ђаво напада на Давида и навраћа га на небогоугодно дело;[17] ђаво је, у облику змије, посејао прво зло у овом свету које се разгранало

кроз све душе свих потомака Адамових.[18] У пророчком виђењу Захаријином описује се првосвештеник Исус како стоји пред анђелом Господњим, а с десне стране његове ђаво као његов тужитељ.[19] У књизи Товита говори се о демону који бежи од дима тамњаного.[20] Премудри Соломон објављује да завишћу ђавола смрт уђе у свет.[21]

Нови Завет пружа многобројне доказе о нечистим дусима као бићима самосталним, личним и стварним. Тако нам Нови Завет најпре описује ђавола као кушача, који врло вешто и лукаво куша Спаситеља, и са којим Спаситељ води разговор као са личношћу стварном, самосталном, разумном и слободном.[22] Много пута Спаситељ изгони нечисте духове из бесомучних, обраћајући се нечистим дусима као самосталним, рационалним бићима[23]. Када фарисеји окривљују Спаситеља да Он помоћу Велзевула, кнеза ђаволскога, изгони ђаволе[24], Он не само не пориче постојање ђавола, већ одговором својим потврђује да стварно постоји и Сатана и царство његово: Аще сатана сатану изгонитъ, на ся разделися есть; како убо станеть царство его? И аще азъ о вельзевуле изгоню бесы, сынове ваше о комъ изгонять?[25] Царство Божје остварује се у свету влашћу над нечистим дусима и изгоњењем ових из душа и тела људских помоћу силе Духа Светога, јер је то обележје и знак вере Христове[26]. Нечисти дуси су бића у којима су оличени чисто зло и грех, и Спаситељ показује и учи да се они „једино молитвом и постом“ изгоне из човека и из света.[27] У осуди коју ће свеправедни Судија на дан Страшнога суда изрећи над грешницима: Идите од мене, проклети, у огањ вечни, припремљен ђаволу и анђелима његовим,[28] ђаво и анђели његови се јасно двоје и разликују од грешних људи и претстављају као стварна, лична, одговорна бића, којима је одређена вечна казна. „Ђаволи верују и дрхћу“[29], јер су лична, самостална и разумна бића. Онису сву природу бића свог својевољно претворили у радионицу греха, и они су једини творци греха у свету људском, док су људи творци греха уколико су се драговољно сјединили са њима те се духовно рађају од њих, због чега је у вечној Књизи речено: Који твори грех од ђавола је (ἐκ τοῦ διαβόλου ἐστίν), јер ђаво греши од почетка.[30] Ђаво је заклети отац лажи и свега лажнога, отац греха и свега грешнога, зато је он човекоубица од искони.[31] Све мисли ђаволове, вешто сложене у читаву философију греха и лукаво сврстане у саблажњиву апологију зла, уперене су на то да људе одврате од Бога, због чега богоносни Апостол опомиње: Да нас не превари Сатана, јер знамо шта он мисли.[32] Кроз сва зла своја нечисти дуси хватају људе у своје богоборачке мреже и трују их гресима и пороцима.[33] Ђаво и анђели његови, и сва пагубна дела њихова, толико су у овом свету реални, и страшни, и моћни, да их само Бог може победити и разорити, што и јесте разлог Божјег оваплоћења и искупитељског подвига у свету огреховљеном и ођавољеном: Сего ради явился Сынъ Божій, да разрушитъ дела діаволя.[34]

Богооткривено учење о нечистим дусима Црква је одувек верно чувала и кроз Свето Предање раскривала и разјашњавала. Стародревни обреди Крштења показују како се од оних који се крштавају тражило да се одрекну ђавола и свих дела његових. А Житија Светих подвижника сведоче како они сав свој живот проводе у борби са нечистим духовима, а није ретко да им се ови и у видљивим облицима јављају.

2. Порекло ђавола и његових анђела треба тражити у њима самима, у њиховом слободном и драговољном отпадништву од Бога као вечне истине, светлости и добра. Свесавршени и сведобри Господ и њих је био створио добрима, и светима, и светлима, али се они нису хтели љубављу према Богу одржати у добру, остати у истини, стога су пали и отпали од Бога, и постали лаж, зло и грех. О томе јасно говоре Спаситељеве речи грехољубивим Јеврејима: Ваш је отац ђаво, и сласти оца свога хоћете да чините; он је човекоубица од почетка, и у истини не остаде (*έν τη ἀληθεία οὐκ ἔστηκεν*), јер нема истине у њему (*ὅτι οὐκ ἔστιν ἀλήθεια έν οὐτώ*); кад говори лаж своје говори: јер је лажа и отац лажи.[\[35\]](#) То значи: ђаво је био унутра у истини, ограђен истином, и од њега је зависило да ли ће остати у њој, али је он претпоставио да је напусти; и он је драговољно отпао од истине, испао из истине, у којој је стајао, живео и кретао се.

Он је отпао од Бога свим својим бићем, и у њему није остало нимало истине; зато је сав без остатка постао лаж и отац лажи, сваке лажи на Бога и истину Божју у овом и оном свету.[\[36\]](#) Безгрешни Господ је и ђавола и анђеле његове био створио безгрешнима, али су они својевољно сагрешили, иступили из истине Божје и добра Божјег, и пошли путем гордих мука и страдања, који кроз Страшни суд Божји воде у вечне муке и у другу смрт. На то указују речи светог Апостола: Бог не поштеде анђеле који сагрешише, него их метну у окове мрака пакленог, и предаде да се чувају за суд.[\[37\]](#) То исто тврди апостол Јуда: Бог ангелы не соблюдышыя своего начальства (*την εαυτών αρχήν*), но оставлышыя свое жилище (*ἀπολιπόντας το ίδιον οίκητήριον*), на судъ великаго дне узами вечными подъ мракомъ соблюде.[\[38\]](#) То значи: Анђели су постали ђаволи јер нису сачували своје првобитно стање безгрешности, светости, истине, добра; они су својевољно напустили своје жилиште, свој божански дом истине, правде, светости, добра, и оковали себе тамом зла, греха и лажи.

Попут богооткривене истине Црква учи својим светим, саборним, апостолским умом, да су зли дуси, створени добрим Богом, били у почетку добри анђели, па су доцније, по слободној својој вољи, отпали од Бога и Божје вечне истине, сами себе претворили у зле и постали лаж и творци зла и греха. „Првивиновникгрехаиотацзала јесте ђаво, вели свети Кирил Јерусалимски. То је Господ рекао а не ја: ђаво греши од почетка (1 Јн. 3, 8). Пре њега нико не сагреши; а он је сагрешио не зато што је од природе добио неопходну наклоност ка греху — то *ἀμαρτητικόν* — (иначе би узрок

греха пао на онога који га је таквим створио); али створен добрим, он је по сопственој вољи својој постао ђаво (διάβολος γέγονεν ἐξ οικείας προαιρέσεως)"[39]. „Ђаво је из почетка био добар, вели свети Златоуст, али поставши немаран пао је у такву злобу, да после већ и није устао. А да је он био добар сведочи Христос: Ја видех сатану где спаде с неба као муња (Лк. 10, 18). Сравниће са муњом показује и светлост пређашњег стања и брзину пада"[40]. На другом месту свети Златоуст говори да је ђаво „веома зао, само не по природи него по самоопредељењу и слободи"[41]. Бог није ни Анђеле ни људе створио злим по природи, пише свети Иринеј. Пошто је Бог створио све, а ђаво постао узрок отпадништва сам себи и другима, то Свето Писмо с правом назива оне који остају у стању отпадништва синовима ђавола и анђелима зла (maligni)[42]. „Ђаво је нечист дух, пише блажени Августин; он је добро као дух, а зло као нечист; он је дух по природи, а нечист по греху; од та два својства прво је од Бога, а друго од самога ђавола." [43] Треба знати, вели свети Атанасије Велики, да се ђаволи називају ђаволима не што су такви створени, јер Бог ништа зло створио није, него су и они створени добри, али су отпали од небеског начина мишљења (από της ουρανίου φρονήσεως).[44]

3. По учењу Светог Откривења гордост је почетак греха,[45] што значи да је гордост почетак сваког греха уопште, начело греха, душа греха и у овом свету и у свету анђелском.[46] Прецењујући своја богодана савршенства Сатана је хтео да се изједначи с Богом, али је гордошћу отпао од истине, од светлости, и потонуо у мрак, сурвао се у пакао.[47] „Први светлосац, вели свети Григорије Богослов, превазневши се високо, када је, одликован изузетном славом, узмаштао о царској почести великога Бога, изгубио је своју светозарност, са срамом је спао овамо, и, зажелевши да буде бог, сав је постао тама... Али је пао не сам, него је повукао у пад многе"[48]. Први светлосац, Деница (ὁ Ἑωσφόρος = Lucifer), постао је тама због своје охолости, и назван је тамо са њему потчињеним богоотпадничким силама које су удаљењем од добра постале творци зла (δημιουργοί της κακίας).[49] Гордост је почела од ђавола, који се преварио преценивши моћ и достојанство дато му од Творца, и наумио да се у слави изједначи са Богом, због чега је и збачен са небеске висине са оним анђелима које је увукао у своје зло[50]. Ђаво и духови који су се с њим упињали да приграбе Божје достојанство, лишили су себе богозданог достојанства и пали с неба[51]. Ђаво је пао с неба „по злоби и неизмерној гордости"[52]. „Ђаво је најпре постао горд да би пао, затим завидљив да би нама напакостио"[53]. Све је бестелесне духове створио добри Бог, вели блажени Теодорит, али ђаво и демони, обузети гордошћу и охолошћу, одлучили су се на зло и испали из свога првобитног стања[54]. Грех анђела је грех гордости; они су одбили да се покоравају Богу и да Му буду верни.[55] Демони су пали гордошћу, и они су окренути к себи а не к Богу (ad seipsos, non ad Deum conversi)[56]. Основна је одлика ђавола и његових анђела: противити се Богу и издавати себе за Бога[57]. Пали дух није саздан

зао по природи, вели свети Дамаскин, него је био добар и саздан за добро, и ни трукне зла није добио од Творца. Али не подневши светлост и почаст што му је Творац подарио, он се својевољним опредељењем (αὐτεξουσίω προαιρέσει) одвратио од природнога противприродноме (ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν εἰς τὸ παρὰ φύσιν) и подигао против Бога који га је створио са жељом да дигне бунт против Њега; и први отступивши од добра постао је зао[58].

Својим падом из неисказане светлости нечисти духови су се отиснули у таму најкрајњу, јер су пали по своме слободном опредељењу, у чему су учествовали свим разумом својим, свом вољом својом, свим бићем својим. Створени од сведоброг Бога као чисти духови, они су били испуњени сваком божанском светлошћу и красотом и слободни од сваког греха и зла, а пали су једино по потпуно самосталној и неизнуђеној одлуци ума свог и воље своје, уставши дрско на самога Бога. Исте природе са Анђелима, вели свети Дамаскин, они су постали зли својевољним самоопредељењем приклонивши се од добра ка злу[59]. Пошто су се свесно и драговољно свим бићем определили за вечно богоборство, они су гордошћу толико огрезли у злу да им више ни покајања ни поправке нема. Они су, по речи светога Јустина, неизменљиво зли (αμετάβλητος πονηροί)[60]. Изједначивши себе свесно, разумно и упорно са злом, ђаво има вољу која се не може покајати (ἀμετανόητον ἔχει τὴν προαίρεσιν)[61]. На неповратни пад нечистих духова указује Свето Откривење када учи да су за њих одређене вечне муке[62]. Пад је за анђеле што и смрт за људе, вели свети Дамаскин, јер после пада за њих нема покајања, као што га нема ни за људе после смрти[63]. Ово богооткривено учење о неповратном паду злих духова било је одувек убеђење васељенске Цркве Христове, која је на V Васељенском сабору и осудила мишљење Оригена и оригениста о покајању демона и њиховом повратку Богу.

4. Демони су и после пада остали духовни, бестелесни, али само са потпуно измењеним моралним стањем и расположением и са савршено посувраћеним својствима своје духовне природе. Говорећи о њима Свето Писмо их назива дусима[64], нечистим дусима[65], злим дусима[66]. Духови по природи, демони имају разум, вољу, осећање, које пројављују у својој делатности и животу[67]. По својим злим моћима они превазилазе човека[68], али су њихове моћи ипак ограничене. То се види из тога што Сатана може кушати људе само по допуштењу Божјем[69], што је побеђен Господом Христом[70], што га хришћани, наоружани свеоружјем Божјим, могу побеђивати[71], и што ће Антихриста, чији ће долазак бити по чињењу Сатанину, Господ Исус убити духом уста својих и искоренити светлошћу доласка свог.[72] Ма да ограничена, ипак је демонска моћ у злу велика[73]. Демони су проузроковачи свих људских порока и страсти, хуле на Бога и разврата душе људске, јер иза сваког порока и греха скрива се ђаво као првобитни творац њихов[74]. Демони могу наводити људе на зло, али их не могу приморати на зло без њиховог пристанка. Ваво је потстрекач на грех, вели свети Кирил Јерусалимски; он потстрекава све,

али ипак не може приморати оне који му се не покорављују[75]. Сва зла и све нечисте страсти измислили су демони, вели свети Дамаскин; и мада им је допуштено да кушају људе, ипак они не могу никога приморати, јер од нас зависи да ли ћемо примити или одбацити оно на што нас они потстичу и што нам предлажу[76]. Сваки човек има слободну вољу, и ђаво може потстицати на грех и зло, али он нема власти (οὐκ ἔχει τὴν ἐξουσίαν) приморати против воље[77]. Када би демони имали власти, не би дали ниједном хришћанину да живи[78]. Али они не могу људе искушавати више него што ови могу поднети[79]. Као чувар и промислитељ сазданих бића Бог не допушта демонима да сасвим потисну и коначно утврде зло у свету, иако им попусти у развијању зла у свету[80]. Сваког човека прати по један демон, вели свети Касијан, трудећи се свим средствима да разврати његову душу[81]. Учење Цркве каже, пише Ориген, да свака разумна душа има слободну вољу и да јој претстоји борба са ђаволом и анђелима његовим, пошто се они старају да је обремене грехом[82]. У тој борби са људима они употребљавају сва средства која им Бог допушта, а понекад узимају на себе разна обличја[83]. Они не знају будућност, али могу, користећи се својим многовековним искуством, чинити извесне прогнозе које се често обистињују[84]. Демони претскажују, вели свети Дамаскин, понекад — провидећи у далеке догађаје, а понекад — само нагађујући, због чега често и лажу. Не треба им веровати, мада они много пута говоре и истину[85].

5. Свето Откривење не казује нам тачан број палих духова, али нам даје на знање да је он врло велики[86] и показује да и међу њима постоји разлика у сили и моћи за зло. Сам Спаситељ говори о нечистом духу који, изашавши из човека, доводи затим „седам других духова, горих од себе (πνεύματα πονηρότερα αὐτοῦ)"[87]. Апостол Павле разликује међу злим дусима начала, власти и светодршце таме овога света (міродержителєй тьмы века сего)[88]. Овим Апостол указује на постојање чинова и степена међу нечистим дусима, јер у каквим су чиновима пали, у таквим су и остали. Као што међу добрим Анђелима има степена, тако и међу злима има степена своје врсте[89]. Сам Спаситељ говори о Велзевулу, кнезу ђаволском[90], о ђаволу и анђелима његовим[91]. „Велико је мноштво демона, вели свети Атанасије Велики, у ваздуху око нас, и нису далеко, и велика је разлика међу њима"[92]. А по светом Дамаскину, мноштво демона је неизбројно (ἀπειρον)[93].

НАПОМЕНЕ:

- [1] Мт. 4, 10; 12, 26; Мк. 1, 13; 3, 23. 26; 4, 15; Лк. 10, 18; 13, 16. 22, 3; Јн.13, 27; Д. А. 5, 3; 26, 18; Рм. 16, 20; 1 Кор. 5, 5; 7, 5; 2 Кор. 11, 14; 1 Сол. 2, 18; 2Сол. 2, 9; Апок. 2, 9. 13, 24; 12, 9; 20, 2. 7. Св. Јустин вели да име *Сатана* долази од јеврејске и сиријске речи *сатá* што значи: отпадник (*αποστάτης*), и речи *νάς*, што значи: змија (*όφις*). (Dialog. cum Tryph. с. 103).
- [2] Мт. 4, 1; 13, 39; 25, 41; Лк. 4, 2. 3; 8, 12; Јн. 8, 44; 13, 2; Д. А. 10, 38; Еф.4, 27; 6, 11; 1 Тм. 3, 7; Јевр. 2, 14; Јак. 4, 7; 1 Петр. 5, 8; 1 Јн. 3, 8. 10; Апок. 2, 10;12, 9. 12; 20. 2. 10; 1 Дневн. 21. 1; Пс. 109, 6; Јов. 1, 6; 2, 2.
- [3] Мт. 12, 24. 27; Мк. 3, 22; Лк. 11, 15. 18. 19.
- [4] 2 Кор. 6, 15.
- [5] Ер. 2, 2.
- [6] Јн. 12, 31; 14, 30.
- [7] Мт. 9, 34; 12, 24; Мк. 3, 22; Лк. 11, 15.
- [8] Мт. 4, 3.
- [9] Ис. 14, 12.
- [10] Апок. 9, 11.
- [11] Мт. 10, 1; Мк. 1, 27; 3, И; 5, 13; 6, 7; Лк. 4, 36; 6, 18; Д. А. 5, 16; 8, 7;Апок. 16, 13.
- [12] Еф. 6, 12; Лк. 7, 21; 8, 2; И, 26; Д. А. 19, 12. 13. [13] Мт. 7, 22; 9, 34; 10, 8; 12, 27, 28; Мк. 1, 34. 39; 3, 15. 22; 6, 13; 16, 9.
- 17;Лк. 4, 41; 8, 30. 35; 9, 49; 10, 17; 11, 19. 20; 1 Кор. 10, 20. 21; Јак. 2, 19.
- [14] Апок. 12, 7. 9; Мт. 25, 41.
- [15] Јов. 1, 6. 12; 2, 2. 6.

[16] 1 Цар. 16, 14. 15.

[17] 1 Днев. 21, 1.

[18] 1 Мојс. 3, 1. 6. 14; Апок. 12, 9.

[19] Захар. 3, 1.

[20] Товит. 2, 3.

[21] Прем. Сол. 2, 24.

[22] Мт. 4, 1-11; Лк. 4, 1-13.

[23] Мк. 5, 2-13; 1, 23-26; 3, 11; 9, 25; Лк. 4, 34-35; 4, 41.

[24] Мт. 12, 24.

[25] Мт. 12, 26-27; Мк. 3, 22-26; Лк. 11, 15-20.

[26] Мт. 10, 1; Мк. 16, 17.

[27] Мк. 9, 29.

[28] Мт. 25, 41.

[29] Јак. 2, 19.

[30] 1 Јн. 3, 8.

[31] Јн. 8, 44.

[32] 2 Кор. 2, 11.

[33] 2 Тм. 2, 26.

[34] 1 Јн. 3, 8.

[35] Јн. 8, 44. Тумачећи Спасове речи: „У истини не остаде“, св. Златоуст вели да то значи: не остаде у добром животу (In Joап. hom. 54, 3).

[36] ср. Апок. 12, 9. 10; 2. Сол. 2, 9.

[37] 2 Петр. 2, 4.

- [38] Јуд. 6.
- [39] Catech. II. 4.
- [40] De poenitent, hom. I, 2; ср. св. Макарије Вел., Homil. 16, 1.
- [41] De diabol. hom. II, 2.
- [42] Contra haer. IV, 41,2.
- [43] Contra Julian. c 9.
- [44] Vita S. Antonii, 21; P. gr. t. 26, col. 876 A
- [45] Сирах. 10, 15; ср. 1 Тм. 3, 6; Ис. 14, 13-14.
- [46] ср. блаж. Августин, De Genes. ad litt. XI, 14.
- [47] Ис. 14, 13-15; Јн. 8, 44.
- [48] Св. Григорије Богослов, Carm. Theologic. 6.
- [49] Он, Orat. 45, 5; t. 36, col. 629 B; ср. Orat. 38, 9; Orat, 36, 5.
- [50] Св. Амвросије, Epist. 84.
- [51] Св. Ј. Златоуст, In Genes. hom. 22, 2.
- [52] Он, In Genes. hom. 17, 7; ср. In Genes. hom. 15, 4.
- [53] Св. Лав, De coll. Serm. IV.
- [54] Haeretic. fabul. compendium, lib. V, 8.
- [55] Блаж. Августин, Enchirid., 28; De civit. Dei, XII, 6.
- [56] Фулгенције, De Trinit. VIII; ср. св. Григорије Вел. Moral., 28, 11.
- [57] ср. 2 Сол. 2, 4.
- [58] De fid. II, 4; col. 876 A; ср. св. Григорије Ниски, Orat. catech. c. 6.
- [59] De fid. II, 4; col. 876 B.
- [60] Dialog. cum Tryph. c 141.

- [61] Св. Кирил Јерусалимски, Catech. IV, 1.
- [62] Мт. 25, 41; 2 Петр. 2, 4; Апок. 20, 10.
- [63] De fid. II, 4; col. 877 C.
- [64] Мт. 8. 16; 12, 45; Лк. 10, 20.
- [65] Мт. 10, 1; Мк. 1, 27. 3, 11; 5, 13; 6, 7; Лк. 4, 36; 6, 18; Д.А. 5, 16; 8, 7; Апок. 16, 13.
- [66] Лк. 7, 21; 8, 2; 11, 26; Д. А. 19, 12. 13: Еф. 6, 12.
- [67] 2 Кор. 2, 11; 2 Тм. 2, 26; Јн. 8, 44; Јак. 2, 19; 3; 15 и др.
- [68] Еф. 6. 11-12; 1 Петр. 5, 8.
- [69] Јов. 1, 12; 2, 6.
- [70] Мт. 4, 1-11; Јевр. 2, 14; 1 Кор. 15, 54-56; 2 Тм. 1, 10.
- [71] Еф. 6, 10-13; 1 Петр. 5. 8-9; Мк. 16, 17.
- [72] 2 Сол. 2, 7-9.
- [73] Мк. 5, 2. 4; 9, 18; 2 Сол. 2, 9; 2 Кор. 11, 3; Апок. 12, 12. [74] Ср. Мт. 13, 27. 38. 39; Лк. 11, 24 - 26; 1 Петр. 5, 8; Еф. 2. 2; Апок. 20, 7; 12, 9; Д. А. 5, 3; 2 Кор. 4, 4.
- [75] Catech. II, 3.
- [76] De fid. II, 4; col. 877 D.
- [77] Св. Кирил Јерусал. Catech. IV, 21.
- [78] Св. Атанасије Вел., Vita s. Antonii, 28; P. gr. t, 26, col 885 B.
- [79] 1 Кор. 10, 13.
- [80] Ср. Лк. 22, 31; Јов. 1, 12; 2, 6.
- [81] Collat. VII, 17; Collat, VII, 12. 13.

[82] De princip. Praef. 5.

[83] Св. Ј. Дамаскин, De fid. II, 4; col. 887 А. [84] Блаж. Августин, De civit. Dei, IX, 20, 22; In Joan., tract, 110 7; св. Макарије Вел., Homil. 26, 9.

[85] De fid. II 4; col. 877 В. Св. Атанасије Велики пише: Демони ништа не знају од себе, него што код других примете, то објављују (Vitas. Antonii, 33; t. 26. col. 892 В).

[86] Лк. 8, 30; 10, 17. 20; 11, 18-20; Еф. 6, 12; Мт. 12, 26.

[87] Лк. 11,26;Мт. 12,45

[88] Кол. 2, 15; Еф. 6, 12.

[89] Ср. св. Ј. Златоуст, In Ephes. hom. 22, 3.

[90] Мт. 12, 24.

[91] Мт. 25, 41.

[92] Vita s. Antonii, 21; t. 26, col. 876 А.

[93] De fid. II, 4; col. 876 В.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ I

**ДЕО ДРУГИ - ОДЕЉАК ПРВИ
Однос Бога према твари - Бог као Творац света**

33. Заблудна учења о Анђелима и злим дусима

Противно црквеном богооткривеном учењу многи су гностици учили да Анђеле није створио Бог, него истину, еманирају се из самог Божанства, из саме суштине божанске. Јеретици пак, који су у своме схватању света били дуалисти, учили су да пали духови нису постали зли по својој вољи него су зли по самој природи својој од почетка.

Оригеново учење о међусобној једнакости Анђела по савршенству осудио је V Васељенски сабор као заблуду. Исти Сабор је осудио и другу Оригенову заблуду, по којој ће наступити време када ће се и сам Сатана са анђелима својим повратити Богу и добру, и коначно се измирити са Богом.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ I

ДЕО ДРУГИ - ОДЕЉАК ПРВИ

Однос Бога према твари - Бог као Творац света

34. Постанак човечанског света

Тросунчани Господ створио је првога човека по лику своме као родоначалника човечанског света. Створио га је мало мањим од Анђела, а много већим од твари. Тело му је саздао од земље: тиме је у човеку заступљен материјални свет; и задахнуо га духом живота: тиме је у њему заступљен духовни свет. Припадајући душом духовном свету, а телом — материјалном, човек се јавља као мали свет у великоме (микрокосмос) или као велики свет у маломе (макрокосмос). Желећи да објави богатство своје доброте, вели свети Григорије Богослов, Бог решава да произведе једно живо биће из обојега, тј. из видљиве и невидљиве природе, и Он ствара човека узевши из већ саздане материје тело, а од себе дах (што се назива разумном душом и образом Божјим — εικόνα Θεού), ствара као неки други свет, у маломе — велики (έν μικρῶ μέγαν)[1]. А свети Дамаскин пише: Бог је створио човека као неки други свет, мали у великоме (έν μεγάλῳ μικρόν)[2]. Такав створен, човек претставља собом тајанствено јединство материје и духа, видљивога и невидљивога, земаљскога и

небескога, временскога и бесмртнога, просторнога и бескрајнога; претставља као неку средину између величине и маленкости[3].

Начин стварања човека разликује се особеношћу од начина сварања материјалног света. Свето Откривење сведочи да је материјални свет створен по речи Божјој, а човек по образу и подобију Божјем. Стварању човека претходи саветовање у Тројичном Божанству, после чега сва три Божанска Лица непосредно и лично стварају човека. И рече Богъ: сотворимъ человека по образу нашему и по подобш (кат' еικόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν)... И сотвори Богъ человека, по образу Божио сотвори его: мужа и жену сотвори ихъ.[4] Тако је „првога човека створио не само Отац, него и Син, и Свети Дух"[5]. Отуда „Святымъ Духомъ всяка душа живится, и чистотою возвышается, свѣтлеется троическимъ единствомъ, священногаине"[6].

Говорећи по други пут у књизи Постања о стварању човека, боговидац Мојсеј даје неке појединости које у многоне расветљују тајанствено двојство човекова бића. Ту он показује да је тело човеково из праха земљиног, а душа — из даха Божјег. И созда Богъ человека, персть вземъ отъ земли, и вдуну въ лице его дыхаше жизни: и бысть человекъ въ душу живу.[7] А о стварању жене вели се: И наложи Богъ изтуплеше на Адама, и успе: и взя едино отъ ребръ его, и исполни плотию вместо его. И созда Господь Богъ ребро, еже взя отъ Адама, въ жену, и привеле ю ко Адаму.[8]

Преимућство човековог стварања састоји се у томе што је Триипостасни Бог лично и непосредно, тако рећи својим сопственим рукама, саздао тело човеково и дао му свој дах живота, а није га земља, по заповести Божјој, сама произвела, као што је тобио случај са осталим живим бићима на земљи.[9] „Од видљиве и невидљиве природе, вели свети Дамаскин, Бог је својим властитим рукама створио човека по образу својему и по подобију: од земље је саздао тело, а душу разумну и мислећу дао му дахом својим"[10]. У човеку је на веома тајанствен начин измешана боголика доброта и красота са црним прахом земљиним, и „човек је створен Творцем да буде овоплоћено обличје трансцендентне Божанске моћи"[11], човек није ни само тело нити чисти дух; он је јединство тела и духа, и то богоздано јединство, у коме је све неизрециво тајанствено и загонетно. Душа без тела не сачињава човека, нити тело без душе, него једно са другим и једно у другом. Тако, по речима светог Иринеја, душа може бити део човека (*pars hominis*), али никако сав човек; потпун човек је у јединству, у савезу душе са телом. Исто тако ни телесни састав (*plasmatio carnis*) сам по себи није потпун човек, него је тело човека и део човека (*pars hominis*); ни душа сама по себи није човек, него је душа човека и део човека.[12] Шта је човек, пита свети Јустин, ако не разумно биће, састављено из тела и душе? Је ли душа по себи човек? Не, него је она душа човека. Хоћемо ли тело назвати човеком? Не, него телом човека. Ни душа

ни тело, одвојено узети, нису човек, него се њихово јединство назива човек[13].

1. Иако је тело неопходни састојак човекова бића, његов вештаствени основ, ипак је оно оруђе, орган, а душа живот и животворно начело у човеку. Душа може живети без тела, али тело не може без душе: дух је оно што оживљава (το ζωοποιούvν), тело не користи ништа (οὐκ ωφελεῖ οὐδέν)[14], јер је тело без духа мртво (το σώμα χωρὶς πνεύματος νεκρόν ἐστίν)[15]. Боголика душа је биће просто, бестелесно, разумно, слободно, животворно. Као просто биће она је недељива, као бестелесно — невидљива, као животворно — бесмртна. А тело је прашина земљина, глинени сасуд душе, земљани дом душе[16], у коме душа живи привремено. На то указују речи премудрог Соломона: И возвратитися персть въ землю, якоже бе, и духъ возвратится къ Богу иже даде его[17]. Сву своју вредност тело добија од боголике душе која борави у њему; без ње се оно распада, умире и губи своју вредност. О томе речито говори Спаситељ када пита: Каква је корист човеку, ако сав свет добије, а душу своју оштети (την δε ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῆ)? Или какав ће откуп дати човек за душу своју?[18]

Овом животворном истином Светога Писма о души и телу живи Свето Предање, и говори нам о њој благодатно и свештено. Свети Дамаскин пише: „Душа је суштина (οὐσία) жива, проста, бестелесна, по својој природи невидљива за телесне очи, бесмртна, мислећа и разумна, безоблична (ασχημάτιστος), служи се органским телом и даје му живот, и узрастање, и осећање, исилу рађања; ум (νοῦς) припала души не као нешто туђе њој него као најчистији део њен, јер што је око у телу то је ум у души. Душа је, даље, слободна, има способност хтења и делатности (Фελητικὴ τε καὶ ενεργητικὴ); она је променљива, то јест променљива с обзиром на вољу, јер је створена. Све је то душа по природи (κατὰ φύσιν) добила од благодати Створитеља, од које благодати је добила и биће (το εἶναι) и нарочиту врсту природе"[19]. Бог је творац и душе и тела; душа је прекрасно сздање Божје, боголико слободно, бесмртно, нетрулежно, по благодати Божјој; тело је оруђе (ἐργαλεῖον) душе, нека врста одеће и покривача душе[20]. „Тело није јаче од душе, вели свети Иринеј, пошто душа надахњује, и оживљава, и узраста, и устројава тело; душа поседује тело и влада њиме. Тело је као инструмент, а душа заузима место уметника... Дајући живот телу, сама душа не престаје живети"[21]. Тело је као харфа, вели свети Атанасије Велики, на којој душа, разумна и бесмртна, као музичар свира. Душа креће тело, а она сама себе покреће, јер кретање душе није ништа друго до живот душе. За тело велимо да живи када се креће, а умире када престане да се креће, тј. када га душа напусти[22]. „Душа је живот тела, а живот душе је Дух Божји"[23]. У принципу, у онтолошкој дубини својој, живот душе је од Светога Духа: „Святымъ Духомъ всяка душа живится"[24]. Погружен у боголику крастоу душе,

свети Макарије Велики говори: Заиста је душа дело велико, божанско и чудесно. При стварању душе Бог ју је створио по образу добродетељи Духа (κατά την εικόνα των αρετών τοῦ Πνεύματος); ставио је у њу законе добродетељи, расуђивање, знање, разумност, веру, љубав и остале добродетељи по образу Духа (καὶ τὰς λοιπὰς ἀρετὰς κατὰ την εικόνα τοῦ Πνεύματος)[25]. Наднесен над тајну чудесног бића што се човек зове, свети Григорије Богослов закључује: Човек је најсложеније и најразноврсније биће (το πολυτροπώτατον ζῶον καὶ ποικιλώτατον): душа му је од Бога, божанска, и има небеско благородство, а тело је од праха земљиног; што је Бог за душу, то је душа за тело, сједињујући га и управљајући њиме[26].

2. Сва непролазна вредност, незапамћивост и драгоценост душе долазе од њене боголикости, тј. од тога што је човек саздан по лику Триипостасног Бога. Душа је драгоценија од свега створенога, вели свети Макарије Велики, јер је једино човек саздан по образу и подобију Божјем[27]. Боголикоост душе састоји се у одражавању првообраза Божјег у богообразној души човековој: Бог је свесавршена духовност, првообраз духовности, душа је одражај те духовности; Бог је свесавршени Ум, ум човеков је одражај тога Ума; Бог је свесавршена Слобода, слобода човекова је одражај те Слободе; Бог је апсолутна Вечност, првообраз Вечности, бесмртна душа јесте одражај те Вечности; Бог је свесавршена Светост и Доброта, способност душе човековезасветости доброту јесте одражај те Светости и те Доброте; Бог је врховни господар и управитељ свега, човекова способност владања природом одражај је тога. Уопште, све карактеристичне црте Божанства, по учењу светог Григорија Ниског, садрже се на изванредан начин у боголикој души човековој[28]. Створен по образу Тројичног Божанства, човек се јавља као одражај тога Божанства у најбитнијој сржи свога бића[29]. Божанска праведност и светост истине (δικαιοσύνη καὶ ὁσιότης τῆς ἀληθείας) сачињавају суштину боголикости душе[30]. Стога је човек у праснови својој биће θεοειδές и θεοείκελον[31]. Оно што је створено по образу Божјем, вели свети Григорије Ниски, у свему је налик на Првообраз: ум је налик на Ум, бестелесност на Бестелесност, али је природом нешто друго и разликује се од Првообраза, јер не би било „по образу“ (κατ' εικόνα) када би у свему било једно исто са Првообразом. Црте, којима се у несазданој природи одликује Првообраз, показују нам се у образу саздане природе, јер као што се у малом парчету стакла, када на њ падне сунчев зрак, види цео сунчев шар, показујући нам га не у његовој природној величини, већ у обиму дотичног парчета, тако и у сићушности наше природе сијају обличја неисказаних својстава Божјих[32]. Као што сликари помоћу боја преносе људске ликове на своје слике, тако је наш Творац насликао лик свој у бићу човековом украсивши га чистотом, бестрасношћу, блаженством, добротом[33]. Речи Библије: „по образу Божјем“ створи Бог човека, значе да је Бог створио људску природу да учествује у сваком добру, јер ако је Божанство пуноћа добра, а човек је његов образ, онда образ налази своју

сличност у Првообразу, пошто је испуњен сваким добром[34]. Отуда је образ Божји својствен бољим деловима наших својстава, а све оно што је у нашем животу ниско и јадно далеко је од тога да наличи на Божје[35]. Али при свој сличности која постоји између Бога и онога што је створено по образу Божјем, постоји у исто време и велика разлика међу њима, јер док је Бог нестворен, неизменљив и увек исти, дотле створена природа не може постојати без промене.[36]

Поставља се питање: где се и у ком делу човекова бића налази боголикост? Одговарајући на ово питање свети Епифаније вели да Црква верује и исповеда, да је човек уопште створен по лику Божјем, али не одређује у коме се делу човекова бића налази та боголикост[37]. Други Оци и Учитељи Цркве дају разне одговоре по овоме питању, али та разлика не иде дотле да би они противречили један другоме или основном богооткривеном учењу. Тако неки од њих држе да се лик Божји налази не у телу него у души човековој, јер је Бог бестелесан; вештаствено тело не може бити обличјем бестелеснога Бога.[38] Други пак, сматрајући да Бог као дух има и битна својства духа: ум, слободу и бесмртност, мисле да се лик Божји налази или у уму човековом,[39] или у слободној вољи,[40] или у бесмртности душе његове. А чињеница да је душа човечја једна по бићу, а тројична по својствима која се могу назвати: воља, ум, осећање, или: воља, ум, сећање, побуђује неке Оце да у томе виде њену боголикост. „Бог је Отац, пише свети Амвросије, Бог је Син, Бог је Дух Свети, али нису три Бога него један Бог који има три Лица; слично томе и душа је ум, душа је воља, душа је сећање, али нису три душе у једном телу, него једна душа која има три силе, и у тим трим силама наш унутрашњи човек по природи својој чудесно одражава лик Божји"[41]. Али и поред све сличности постоји ипак битна и огромна разлика између тројичности у Богу и тројичности у души човечјој, јер тројичност у Богу означава три посебна, самостална, савршена и вечна Лица, а тројичност у човеку — три несамосталне, безличне силе и својства.

Пошто је тело близанац боголике душе, и она једино у заједници са њим сачињава човека, то она, живећи у телу, које је такође Бог створио, одражава донекле и на телу боголикост своју, због чега, а и с обзиром на јеретике гностике који су тело сматрали за зло по природи, неки Оци уче да се лик Божји налази чак и у телу човековом.[42] У томе смислу ваља разумети и речи при опелу: Плачу и рыдаю, егда помышляю смерть, и вижду во гробехъ лежащую по образу Божию созданную нашу красоту, безобразну, безславну, не имущую вида (την κατ'εἰκόνα Θεοῦ, πλασθεῖσαν ἡμῖν ωραιότητα, ἀμορφον, ἀδοξον, μη εχουσαν εἶδος).

Имајући све то у виду, може се рећи да се лик Божји, више или мање, одражава у целом човеку, а не искључиво у једном делу бића његова, или својству, или сили. По мишљењу светог Григорија Ниског, васцела људска природа, која је створена у Адаму и продужава се кроз сав род људски,

сачињава лик Божји који се не налази у неком делу њеном, већ у њој као целини[43]. Али и поред свега тога, не може се човек отргнути од узбудљивих речи светог Григорија Ниског по овом питању: На који је начин човек, то смртно, пролазно, краткотрајно биће, — обличје оне природе која је бесмртна, чиста и вечита? Прави одговор на ово питање зна само сама Истина.[44]

3. У библиском опису стварања човека направљена је извесна разлика између то *κατ' εικόνα* и то *καθ' ὁμοίωσιν*. Говорећи о саветовању Тројичног Божанства пред стварање човека, свети Мојсеј вели да је Бог одлучио да створи човека по образу и по подобију своме; описујући пак само стварање вели: и сотвори Богъ человека, по образу Божию сотвори его,[45] а изоставља речи: и по подобно. Зашто није урађено оно што је намеравано? пита свети Григорије Ниски. Зашто није речено: и сотвори Богъ человека, по образу Божию, и по подобию. Да ли је Творац изнемогао? Безбожно је тако што говорити. Да ли је Творац променио своју намеру? Безбожно је тако што и помислити. Рекао је и променио намеру? Не.

Свето Писмо не каже ни да је Творац изнемогао, ни да је намера остала неиспуњена. Какав је онда разлог што је прећутано: и по подобију? Разлог је тај што *κατ' εικόνα* ми имамо по стварању, а *καθ' ὁμοίωσιν* стичемо по својој вољи. Бити по образу Божјем нама је својствено по првом нашем стварању, али постати по подобију Божјем — зависи од наше воље. И то што зависи од наше воље налази се у нама само као могућност; а стичемо га стварно помоћу наше саморадне. Да Господ, намеравајући створити нас, није претходно казао: да створимо човека... и по подобију, и да нам није даровао могућност да будемо по подобију, ми не бисмо могли својим сопственим силама постати подобии Богу. Ми смо при стварању добили могућност да будемо подобии Богу. Али, давши нам ову могућност, Бог је препустио нама самима да изграђујемо своје подобије с Богом, да би нас за наш подвиг удостојио пријатне награде, да не би били слични безживотним сликама које праве живописци.[46] „При самом стварању мом, расуђује у истом спису свети Отац, ја сам добио то *κατ' εικόνα* а по слободној вољи постајем то *καθ' ὁμοίωσιν*... Једно је дато а друго је остало недовршено, да бих ја, усавршивши сам себе, постао достојан награде Божје. А како постајемо по подобију? Кроз Еванђеље. Шта је хришћанство? Уподобљавање Богу, колико је могуће за људску природу. Ако си се решио да будеш хришћанин, онда се постарај да постанеш пободан Богу, обуци се у Христа”.

Облагодаћеним умом својим удубљени у библиску повеет о стварању човека, свети Оци уче: да се то *κατ' εικόνα* налази у самој природи душе човекове, у њеном разуму, у њеној слободи, у њеној осећајности, а то *καθ' ὁμοίωσιν* — у правилном развићу и богоцентричном усавршавању свих психофизичких својстава бића човекова, тј. у уподобљавању Богу кроз све мисли и дела, речи и осећања, намере и жеље. А Свето Откривење није

друго до Божје упутство, Божја наука, Божја уметност, како човек, на основу боголикости душе своје, може да постане богоподобан у свем живљењу свом. Заједно са постанком човек је од Бога добио боголикоост, а богоподобије се постиже вежбањем благодатних добродетели еванђелских, задобијањем дарова Светога Духа. „Речи: то кат' εικόνα означавају разум и слободну вољу, вели свети Дамаскин, а то καθ' ὁμοίωσιν значе уподобљавање добродетељи колико је то могуће” [47]. Под подобијем Божјим свети Златоуст разуме уподобљавање човека Богу, уколико је то могуће, помоћу кротости, смирености и осталих добродетељи уопште. [48] Образ Божји човек је примио при стварању, а подобије може стећи вежбањем себе у подражавању Богу, јер је могућност за постигнуће савршенства у почетку дата човеку кроз боголикоост, а остварење богоподобија он постиже еванђелским делима. [49] Док нам је Божји образ дат као реалност, дотле нам је подобије дато као могућност; прво је дато, друго је задато. У ствари то καθ' ὁμοίωσιν као могућност, потенцијално (δυνάμει) исто што и то кат' εικόνα, вели свети Василије Велики; а практиковањем добродетељи, чињењем добра, еванђелским животом постиже се реално подобије Божје. [50] Створивши тако човека, Бог нам је задао задатак који можемо правилно решити једино ако сву садржину личности своје кроз благодатне подвиге еванђелске уподобимо лику Божјем који је у души нашој. Душа је саздана по образу Божјем, да би стремљењем и што јачим уподобљавањем Богу могла сачувати своје благодатство. [51] Подобије Божје у човеку јесте стварно у томе да се човек својим животом што је могуће више уподобљава Богу док душа не постане сасвим богоподобна. [52]

4. Пошто је Бог створио човека по образу своме и дао му могућности дасе уподобљава Њему, Он је, самим тим, одредио и циљ човековом постојању. У тајанственој суштини свог бића човек носи богодани циљ живота свог и средства за његово остварење. Образ Божји у човеку је реална сличност образа са Првообразом, а подобије циљ човековог живота, по коме се човек у свему има уподобити Богу као своме Првообразу. Нови Завет је сав у тој мисли: циљ је човекова постојања да сву садржину, сва својства бића свог уподоби Богу, да постане савршен као што је Бог савршен, [53] да постигне обожење (Φέωσις) целокупне природе своје заједничарењем у Божјој природи. [54] Поступним уподобљавањем Богу кроз веру, љубав, наду, молитву, пост, кротост, смиреност, богољубље, братољубље и остале добродетели човек у ствари поступно доживљава све веће и веће блаженство, учествује у њему свим бићем својим, због чега и прославља Бога, Творца и Спаситеља свога. Отуда подобије Божје као циљ човекова постојања значи: даноноћно усавршавање себе Богом и по Богу, служење Богу, прослављање Бога, блаженствовање у Богу. Својим благодатноподвижничким узрастањем ка Богу и божанском савршенству човек у исто време и најречитије прославља Бога и најстварније преживљава блаженство божанско као садржину свога постојања. Своме

богоданом циљу човек несумњиво греде ако свако дело душе своје, бића свог, чини у име Божје и ради славе Божје,[\[55\]](#) ако живи онако као што се пристоји Богу.[\[56\]](#)

Бог је по доброты својој створио човека боголиким; и душа, будући образ божанске доброты и красоты, има за циљ да се што више уподоби своме Првообразу.[\[57\]](#) Душа је створена боголиком да би човек свим бићем својим стремио сједињењу са Богом.[\[58\]](#) По учењу светог Василија Великог и само устројство тела човечјег сведочи о томе: „Устројство тела твог за тебе је школа о циљу ради кога си створен. Ти си створен усправним зато да не би живот свој вукао по земљи, него гледао ка небу и Богу који је тамо, и да не би трчао за скотским уживањем него, сагласно са даним ти разумом, живео небеским животом”[\[59\]](#). Људи су створени да би кроз добре подвиге неуморно стремили циљу свога постојања: обожењу (θέωσις), и постигли га.[\[60\]](#) Стварајући људе по образу своме Бог им је кроз Реч своју дао силе да могу живети светим животом и на тај начин учествовати у блаженству.[\[61\]](#) Бог је створио човека боголиким да би он, урођеном му тежњом ка Богу, постелено узрастајући у духовном и моралном савршенству, постигао крајњи циљ свога тајанственог постојања: обожење.[\[62\]](#)

Назначение и однос човека према видљивој природи Господ Бог је одредио речима својим које је као прве упутио првом пару људском: Рађајте се и множите се, и напуните земљу, и владајте њоме, и будите господари од риба морских и од птица небеских и од свега звериња што се миче по земљи.[\[63\]](#) То значи: људи су дужни богоподобно владати свим што је у свету; боголиком душом својом светлети свој твари, осветљавати јој пут ка Тросунчаном Творцу; водити је к Њему, бити нека врста опуномоћеника, чувара и посредника између твари и Творца; а то све радити кроз лично самоусавршавање и узрастање растом Божјим ка мери раста пуноће Христове.[\[64\]](#) Пошто је створио видљиву и невидљиву твар, вели блажени Теодорит, Бог је најзад саздао човека и поставио га као неки свој лик усред твари живих и бездушних, видљивих и невидљивих, да би му твари живе и бездушне пружале користи, као неки данак, а невидљива бића, имајући старање о човеку, посведочавала тиме љубав своју према Христу[\[65\]](#).

- [1] Orat 38 11; P. gr. t. 36; 321 CD.
- [2] De fid. II, 12; P. gr. t. 94, col. 921 A.
- [3] Св. Григорије Богослов, Орат, 45, 7; т. 36, цол. 632 Б; ср. Orat. 2. 75;Orat. 32, 27; Orat. 14, 23. Наводећи речи Псалмопевца: Шта је човек те га се опомињеш? (Пс. 8, 5), св. Григорије узвикује: „Каква је то нова тајна о мени? Ја сам мали и велики, незнатан и узвишен, смртан и бесмртан, земљан и небесан. Једноје у мене заједничко са доњим светом, а друго са Богом; једно — са телом, а друго — са духом" (Orat. 7, 23; т. 35, col. 785 В) Ср. св. Атанас. Вел.,Contra gent. 32, 27.
- [4] 1 Мојс. 1, 26. 27; ср. 1 Мојс. 5, 1; 9, 6; Кол. 3, 10; Еф. 4, 24.
- [5] Блаж. Теодорит, Haeretic. fabul, compendium, lib. V, 3. Ову истину св.Откривења Црква многократно исповеда кроз своје молитве: „Јако создалъ есимя по образу твоему и по подобш, Богоначальная и вседетельная Троице, неслиянная единице" (Канонъ ко святей и живоначальней Троице, песнь д, въ неделю утра, Гласъ а, Октихъ). „Иже за благость создавъ человека, и по образутвоему сотворъ, во мне обитай, трисветле Боже мой" (Канонъ св. и живоначальней Троице, песнь ё, въ неделю утра на полунощнице. Гласъ ё).Човека Христос Господ „созда по образу своему рукою своею" (Богоридиченъна Стіхов.. стіх. въ субботу на велицей вечерни, Гласъ ё).
- [6] Степенна, Антаронъ первый, въ неделю утра, Гласъ д.
- [7] 1 Мојс. 2, 7.
- [8] 1 Мојс. 2, 21-22.
- [9] 1 Мојс. 1, 24.
- [10] De fid. II, 12, col. 920 В.
- [11] Св. Григорије Ниски, Orat catech. с. 6; ср. De infantib. qui praemature abripiuntur; De hominis opific. III, 3; св.Григорије Богослов, Orat. 32, 27
- [12] Contra haer. V, 6. 1.
- [13] De resurrect. с. 8; ср. блаж. Августин, De civit. Dei, XIII, 24, 2; XXI,

3. 2 [14] Јн. 6,

63.

[15] Јак. 2, 26.

[16] Ср. 2 Кор. 5, 1; 5, 10; 1 Кор. 6, 20; 7, 34; 5, 35.

[17] Еклез. 12, 7; ср. Пс. 145. 4.

[18] Мт. 16, 16; ср. Мк. 8, 36-37; Мт. 6, 25-26; 10, 28. 10, 28.

[19] De fid. II, 12; col. 924 B — 925 A; ср. св. Максим Исповедник, De anima, VI; св. Макарије Вел., Homil. I, 7.

[20] Св. Кирил Јерусал. Catech. IV, 18 i 23.

[21] Contra haer. II, 33, 4.

[22] Св. Атанасије Вел. Contra gent. 32, 33; P. gr. t. 25, col. 64 C 65 BC; ср. св. Ј. Златоуст, In Rom. hom. 13, 2.

[23] Св. Макарије Вел., Homil. 30, 5; ср. Homil. 1, 10-11.

[24] Степенна, Артіфонъ первый, въ неделю утра Гласъ д.

[25] Св. Макарије Вел., Homil. 46, 5.

[26] Orat. 2, 16 i 17; t. 35, col. 425 A. C; sr. Orat. 38, 11.

[27] Homil. 15, 43.

[28] Orat, catech. c 5.

[29] Ср. св. Атанас. Вел. Contra gent. 2, De incarn. Verbi, 3. 5. 11.

[30] Еф. 4, 24.

[31] Св. Методије, De resurrect I, 35, 2; 36, 2; 34, 3.

[32] De anima et resurrect; ср. De hominis opific. c 11, 2.

[33] Он, De hominis opific. 5, 1.

[34] ib. c 16. 10.

[35] ib. c 20, 5.

[36] *ib.* с 16, 12.

[37] *Haeres.* 70, 2. [38] Св. Кирил. Јерусал. *Catech.* IV, 18; св. Василије Велики, *In Psalm.* 48, п.8; св. Амвросије, *Нехаемер.* VI, 8, 45; св. Ј. Златоуст, *In Genes. hom.* 8, 2; св. Григорије Богослов, *Orat.* 45, 7; Ориген, *De princip.* I, 1, 7; *Contra Cels.* VIII, 49; св. Дамаскин, *De fid.* II, 12 и др.

[39] Св. Иринеј, IV, 4, 3; блаж. Августин, *In Joan. trach.* 3; Тертулијан, *Advers. Prae.* 5; и др.

[40] Св. Иларије, *Tract. in Psalm.* 134, п. 14; блаж. Јероним, *Epist.* 146; св. Дамаскин, *De fid.* II, 12 и др. [41] *Lib. de dignit. condit. human.* с 2; ср. Блаж. Августин, *De Trinit.* IV, 4, 5; XIV, 8.

[42] Св. Јустин, *De resurrect.* п. 10; *Dialog. cum Tryph.* с. 4. св. Иринеј, *Contra haer.* II, 33, 4; IV, 4, 3.

[43] *De hominis opific.* с 16, 17. 18.

[44] *ib.* с 16, 4.

[45] Мојс. 1, 26-27.

[46] *Orat. in verba: faciamus homin...*

[47] *De fid.* II, 12; col. 920 В; ср. Климент Алекс, *Strom.* II, 22; св. Иринеј, *Contra haer.* IV, 38, 4.

[48] *In Genes. hom.* 10, 3.

[49] Ориген, *De princip.* III, 6, 1; ср. блаж. Августин, *De Spirit. et unima,* с 10. [50] *De hominib. struct.* с 21; ср. св. Кирил Јерус. *Catech.* XIV, 10; св. Григорије Богослов, *Orat.* 39, 7; *Orat.* 45, 7.

[51] Св. Григорије Богослов, *Orat.* 6, 14; т. 35, col. 740 В.

[52] Св. Григорије Ниски, *De anima et resurrect.*

[53] Мт. 5, 48; ср. 1. Петр. 1, 16.

[54] 2 Петр. 1, 4.

[55] ср. 1 Кор. 6, 20; 10, 31; Мт. 5, 16.

[56] 1 Сол. 2, 12; Кол. 1, 10.

[57] Св. Григорије Ниски, *De hominis opific.* с. 16, 10; с. 12, 10 [58] Св.

Григорије Богослов, *Orat.* 45, 7; t. 36, col. 632 ВС.

[59] *De homin. structura*, *Orat.* II.

[60] Св. Григорије Богослов, *Orat.* 4. 124; t. 35, col. 664 С; ср. *Orat.* 7, 23; *Orat.* 14, 26; *Orat.* 20, 1.

[61] Св. Атанасије Велики, *De incarn. Verbi*, 3; t. 25, col. 101 В; ср. *ib.* 4 и 5.

[62] Св. Ј. Дамаскин, *De fid.* II, 12; col. 924 А; ср. св. Иринеј, *Contra haer.* IV,38,3.

[63] 1 Мојс. 1, 28.

[64] Ср. Кол. 2, 19; Еф. 4, 13.

[65] *In. Genes. quaest.* 20; ср. св. Григ. Ниски, *De hominis opific.* с 2, 12.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ I

ДЕО ДРУГИ - ОДЕЉАК ПРВИ
Однос Бога према твари - Бог као Творац света

35. О првобитном стању човековом

1. Створен по лику Божјем, човек је изашао из руке Божје непорочан, бестрастан, безазлен, свет, безгрешан, бесмртан, што је све душу његову чинило необично богочежњивом. Такву је оцену о човеку дао сам Бог, када је за све што је створио, па и за човека, рекао да је „добро веома“^[1]. „Бог створи човека безазленим (ἀκακόν), безболним (ἀλυπόν), безбрижним, сваком врлином украшеним, сваким добром изобилним“^[2]. Као такав, човек је био способен да, помаган благодаћу Божјом, постигне циљ који му је Бог поставио. Цело биће његово, са свима састојцима и својствима, било је чисто и свето, и тиме способно за бескрајно усавршавање у добродетелји и мудрости. „Наше јестество, вели св. Григорије Ниски, било је првобитно саздано Богом као неки сасуд, способен за примање савршенства“^[3]. Саздан и устројен Богом, човек је, по речима светог Иринеја, изграђивао себе по образу и по подобију нествореног Бога: благовољењем и наређењем Оца, дејством и стваралаштвом Сина, храном и узрастањем Духа он је постелено напредовао и пењао се ка савршенству (προς τέλειον), то јест ка Богу. Требало је да човек најпре буде створен, а пошто је створен — да расте, и растући да јача, и јачајући да постане изобилан, и поставши изобилан да се усаврши, и усавршавајући се да се прослави, и прослављајући се да се удостоји видети свога Бога Господа.^[4] Нема сумње, ум првозданог човека био је чист, светао, безгрешан, способен за дубока познања, али је уједно, као ум створеног бића, био и ограничен; он је требао да се развија и усавршава као што се развијају и усавршавају умови самих Анђела.

Бог је створио човека безгрешним (χωρίς αμαρτίας).^[5] Али, та је безгрешност била релативна, не апсолутна; она је лежала у човековој слободној вољи, а није била неопходност његове природе. Другим речима: човек је могао не грешити, а не: човек није могао грешити. О томе свети Дамаскин пише: „Бог створи човека по природи безгрешним (φύσεν ἀναμάρτητον) ипо вољи слободним (θελήσει αὐτεξούσιον). Безгрешним, велим, не у смислу да није могао примити грех - οὐχ ὡς μη ἐπιδεχόμενον ἁμαρτίαν (јер је једино Божанство недоступно греху), него у том смислу да је могућност греха имао не у својој природи, већ пре у слободној вољи. То значи, он је могао, помаган благодаћу Божјом, остати у добру и напредовати у њему, као што је по својој слободи могао, уз попуштење Божје, одвратити се од добра и обрести се у злу“.^[6] Дакле, први људи били су безгрешни не у смислу да по природи не могу грешити, него да по слободној вољи могу не грешити. Грех није био саставни део њихове богоздане природе, али је могао постати достојање њихове слободне воље. Иако створени безгрешни, њима је као слободним бићима било остављено да се драговољно, уз припомоћ благодати Божје, утврђују у добру и усавршавају у божанским добродетељима.

Што важи за душу, важи и за тело првих људи. Створено Богом, и оно је било безгрешно, бестрасно, а са тим и слободно од болести, страдања и

смрти.^[7] Са таквом душом и таквим телом човек је могао несметано и радосно постићи циљ живота који му је Бог поставио.

2. Поред свих изванредно драгоцених својстава духовних и телесних којима је Бог обдарио човека, ипак је човеку, као бићу несамобитном и ограниченом, за његово богоугодно постојање била потребна непрекидна помоћ од Бога, који је једини извор живота за сва створења духовна и телесна. Ту помоћ Бог пружа човеку још и тиме што насади рай во Едеме на востоцехъ, и введе тамо човека, егоже созда.^[8] Рај је, по речима светог Дамаскина, био као неко царство, у коме би човек проводио живот блажен и радостан; он је био ризница сваке радости и весеља, јер Едем значи наслада. У њему је све било испуњено миомиром, заливено светлошћу, и превазилазило сваку претставу чулне красоте и дивоте. То је био заиста божански крај, обиталиште достојно онога који је саздан по лику Божјем.^[9]

Рај у коме су живели први људи био је и вештаствен и духован: за тело вештаствен, као видљиво блажено обиталиште, а за душу — духован, као стање благодатног општења са Богом и духовног созерцања твари. Свети Оци схватају рај као нетто у исто време и вештаствено и духовно. То схватање сажето изражава свети Дамаскин: „Неки су замишљали рај вештаственим (οἰσθητόν), а други — духовним (νοητόν); мени пак изгледа да, као што је човек био саздан уједно вештаственим и духовним, тако је и његов пресвети храм био уједно вештаствен и духован, и на тај начин имао двојак изглед. Човек је телом наставао у божанственом и дивном крају, а душом је живео у неисказано узвишеном и дивном месту, где је Бога имао за свој дом и за своју светлу одећу; обучен је био у његову благодат, наслађивао се и хранио преслатким созерцањем Бога, као неки други анђео... Ја мислим, дакле, да је божански рај био двојак, и стога је правилно учене, предано од богоносних Отаца, од којих су једни замишљали рај вештаственим а други духовним".^[10]

Живећи у рају, човек је добијао непосредна откривења од Бога који је општио са њим, учио га богоподобном животу, упућивао на свако добро.^[11] Нашим прародитељима у рају није ништа недостајало; и они су могли непрестано и неотступно ићи из благодати у благодат, из откривења у откривење, из савршенства у савршенство, из боговиђења у боговиђење. Бестрастан, јер је подобје бестраснога Бога, човек се, по речи св. Григорија Ниског, наслађивао самим богојављењем лице у лице^[12]. Као безгрешан Адам је могао општити непосредно са Богом, гледати његова неизречена савршенства, јер је створен да Бога гледа и њиме се озарава и просветљава.^[13] Живећи у рају, Адам је добијао познања непосредно од Бога и усавршавао се созерцањем духовних предмета (τη τῶν νοητῶν θεωρία), и живео истински светим животом^[14]. Човек је био створен по лику Божјем да би сличним могао видети слично, јер се живот душе састоји у созерцању Бога.^[15] Бог је настанио човека у рају, вели свети Дамаскин,

који је био вештаствен и духован: он је телом боравио у вештастvenом рају, на земљи, а духом је општио са Анђелима, гајећи божанске мисли (θείας γεωργών εννοίας) и хранећи се њима. Он је био наг, јер је био безазлен срцем и проводио је невин живот; кроз створења се узносио ка једином Творцу и наслађивао се созерцањем Бога (τή αὐτοῦ θεωρία).[16] Бог је одредио човеку да чува лик Божји у себи, да се кроз боголикоост душе стално сећа Бога творца, да у својој чистој души, слободној од греха и страсти, созерцава Реч и у Речи Оца, и да се созерцањем духовних вредности божанских усавршава бескрајно.[17] Бог је створио човека боголиким, и, обдаривши га својом божанском благодаћу, кроз њу га ставио у општење са собом.[18] Без помоћи Божје човек ни у рају не би могао живети благочестиво.[19] И у дивном рају човек је могао живети једино хранећи душу благодаћу Божјом, а тело — плодовима рајским. Као што тело умире ако остане при својој природи и не узима хране из спољашњег света, тако исто и душа умире ако остане при својој природи и не храни се божанском животворном благодаћу.

Да би боголики човек могао живети пуним благодатним и бесмртним животом, човекољубиви Господ је засадио „усред раја дрво живота.“[20] Хранећи се родом овог дрвета, човек је могао и телом остати безболестан и бесмртан, јер је дрво живота имало силу да даје живот, и од њега су се могли хранити само достојни живота и неподложни смрти.[21] Да је тако, сведочи Свето Откривење када вели: Богъ смрти не сотвори[22]; Богъ созда човека въ неистление и во образъ подобия своего сотвори его; завистию же диаволею смерть вниде въ миръ.[23] Богомудри Апостол јасно учи да је смрт ушла у човека кроз грех.[24] Попут Откривења, свети Оци једнодушно уче да је човек био саздан бесмртан и за бесмртност,[25] а Црква је васељенску веру у богооткривену истину о тој бесмртности саборски изразила одлуком Картагенског сабора: „Ако ко рече да је Адам, првотворени човек, створен смртним, тако да, сагрешио он или не, умро би телом, тј. изашао би из тела не по казни за грех него по неопходности природе, — да буде анатема.“[26]

Оци и Учитељи Цркве схватили су Адамову бесмртност по телу не као да он није могао умрети по самом својству своје телесне природе, него да је могао не умрети по особитој благодати Божјој. Као биће саздано човек је по природи (κατά φύσιν) био пролазан, крајан, коначан; а да је остао у божанском добру, он би благодаћу Божјом остао бесмртан, непролазан.[27] То значи, човек је био предодређен за бесмртност коју је могао постићи само да је остао послушан Богу. „Бог је створио човек, вели свети Теофил, ни смртним ни бесмртним него... способним и за једно и за друго, то јест, ако буде тежио ономе што води бесмртности, испуњујући заповед Божју, он би добио од Бога бесмртност као награду за то и постао би богоподобан, а ако се буде окренуо за делима смрти, не покоравајући се Богу, он би сам постао виновник своје смрти“.[28] „До греха, пише блажени Августин, тело човеково се могло називати и смртним у једном погледу и

бесмртним у другом: смртним, јер је могло умрети (quia poterat mori), бесмртним, јер је могло не умрети (quia poterat non mori). Једна је ствар: не моћи умрети (non posse mori), каквима је Бог створио нека бесмртна бића; а друга је ствар: моћи не умрети (posse non mori), у каквом је смислу саздан бесмртним први човек. То се давало њему од дрвета живота, не од устројства његове природе (non de constitutione naturae), због чега је, чим је сагрешио, одвојен од дрвета живота, да би могао умрети (ut posset mori); док би, да није сагрешио, могао не умрети (posset non mori). Дакле, он је био смртан по својству свога земаљског тела, а бесмртан по благодати (beneficio) Творца".[\[29\]](#)

Да би Адам могао развијати своје телесне силе стремлением ка бесмртности и блаженству, Бог га је увео у „рай сладости“ да обрађује и чува рај[\[30\]](#); а да би могао развијати своје духовне силе богоподобним усавршавањем у божанском добру, Бог му је, сходно његовој боголикој природи, дао заповед да не једе од дрвета познања добра и зла: И заповеда Господь Богъ Адаму, глаголя: отъ всякаго древа, еже въ рай, снєдію снеси; отъ древа же, еже разумети доброе и лукавое, не снєсте отъ него; а въ онъ же аще день снєсте отъ него, смертію умрете.[\[31\]](#) Бог је обдарио човека слободном вољом, вели свети Григорије Богослов, да би се слободним избором опредељивао за Добро, и настанио га у рају да обрађује бесмртне биљке које вероватно означавају божанске мисли. Он му је такође дао закон (закон) као материјал за вежбање слободне воље. Закон пак бејаше заповед, које родове сме да једе, а које не треба да дира.[\[32\]](#) Под дрветом живота,[\[33\]](#) вели свети Дамаскин, може се разумети она божанствена мисао коју ми црпемо из посматрања вештаственога света, и онај пут којим ми кроз ову мисао усходимо ка Родоначалнику, Творцу и Узроку свега постојећег. То је Бог и назвао „сваким дрветом“,[\[34\]](#) тј. пуним и недељивим, и носећим једино приврженост добру. И кад Бог говори: отъ всякаго древа, еже въ рай, снєдію снеси, Он као да вели: кроз сва моја створења пењи се мени — Творцу, и са свију њих сабери један плод — мене, истински живот; нека ти свака твар доноси као плод — живот и општење са мношвом, и нека ти општење са мношвом буде основ твога постојања; јер ћеш на тај начин бити бесмртан.[\[35\]](#)

Дајући човеку такву заповест у рају, Бог му је тиме дао могућности да вежба своју слободну вољу у драговољном избору и чињењу онога што је богоугодно и избегавању онога што је Богом забрањено. Слободним испуњавањем ове Божје заповести човек је имао да докаже да је достојан блага којима га је Господ био обдарио и окружио. А он је могао лако и радосно испуњавати ову заповест, јер је све у њему и у природи око њега било свето, безгрешно и чисто, па га је вукло Богу. Премудри Исус, син Сирахов, у праву је када вели за прве људе: Бог по образу соему сотвори я; помышлеше языкъ и очи и уши и сердце даде имъ размышляти; художествомъ разума исполни я и добрая и злая показа имъ. Положилъ

есть око свое на сердцах ихъ, показати имъ величество делъ своихъ, да имъ святыни его восхвалятъ и да поведають величества делъ его. Приложилъ имъ художество и законъ живота даде въ наследіе имъ. Заветъ вечный постави съ ними и судьбы своя показа имъ. Величество славы видеша очеса ихъ, и славу гласа ихъ слыша ухо ихъ[36]. Искористивши сва ова богодана преимућства, човек би својом богоугодном делатношћу показао да заслужује бесмртност, пошто би свим бићем својим живео у богочежњивим мислима, осећањима, жељама, делима. У самој ствари, за човека не би било корисно, расућује свети Дамаскин, да добије бесмртност пре но што буде искушан и опробан, јер би се могао погордити и потпасти подједнакој са ђаволом осуди (1 Тм. 3, 6) који се по произвольном паду, због своје бесмртности, неповратно и неотступно утврдио у злу; док су Анђели, пошто су драговољно изабрали добродетель, непоколебљиво благодаћу утврђени у добру. Зато је било потребно да човек најпре буде кушан, да би, када се при кушању кроз чување заповести покаже савршен, примио бесмртност као награду за добродетель. У ствари, будући по природи својој нешто средње између Бога и вештаства, човек би се, да је избегао пристрасност према сазданим предметима и сјединио се љубављу са Богом, очувањем заповести утврдио у добру непоколебљиво (ἀμετακίνητον)[37].

Заповест је била нека врста васпитача (τις παιδαγωγία) за душу и обуздавача у наслади (τροφής σωφρόνισμα)[38]. Бог је човека, створеног по образу Божјем, увео у рај и дао му закон по коме се имао управљати. Да је чувао тај закон и остао у добру, он би у рају проводио здрав, радостан и сладостан живот и стекао би небеску бесмртност[39]. Живот душе, саздане по образу Божјем, састоји се у созерцању Бога; њен стварни живот састоји се у заједничарењу са божанским Добром; чим престане душа да општи са Богом, престаје њен стварни живот[40]. „Покораванье Богу јесте бесмртност (υποταγή Θεού, αφθαρσία), вели свети Иринеј; истрајност у бесмртности је слава Нестворенога... Созерцање Бога град и бесмртност (δρασις Θεού περιποιητική αφθαρσίας), а бесмртност чини блиским Богу (αφθαρσία δε εγγύς είναι ποιεί Θεού)"[41]. Да смо остали оно што смо били, изјављује свети Григорије Богослов, и сачували заповест, ми бисмо постали оно што нисмо били и приступили би дрвету живота од дрвета познања. Шта би, дакле, постали? Бесмртни и врло блиски Богу[42].

Бог је Адаму у рају дао онакву заповест да би му још од самог почетна показао да је за човека најглавније у животу: драговољно се потпуно покоравати Творцу, јер је богоподобно усавршавање могуће само ако човек буде вољу своју саображавао са вољом Божјом. Да је то заиста најважније за човека Бог показује још и тиме што за прекршај заповести прети смрћу, јер је отступање од воље Божје — смрт за душу и тело човеково и прекид богоцентричног усавршавања. У тој једној заповести садржао се сав закон, све потоње заповести Божје дате у Светом Откривењу. У закону датом Адаму, пише Тертулијан, налазимо прикривене све заповести које су

касније објављене преко Мојсеја, као: возлюбиши Господа Бога твоего отъ всего сердца твоего и отъ всея души твоея (5 Мојс. 6, 5); возлюбиши ближняго своего, яко самъ себе (3 Мојс. 19, 18); не убиши, не укради, не послушевствуй на друга твоега свидетелства ложна (2 Мојс. 20, 13. 14); чти отца твоего и матеръ (2 Мојс. 20, 12), не пожели туђе (5 Мојс. 5, 20). На тај начин, први закон дат у рају Адаму и Еви јесте као нека мајка свих осталих заповести Божјих. У самој ствари, да су Адам и Ева љубили Господа Бога свог, они не би поступили против његове заповести; да су љубили ближњег, тј. један другога, они не би поверовали наговору змије и не би непосредно за тим убили себе изгубивши бесмртност нарушењем заповести; они не би извршили крађу окусивши тајно од рода дрвета и старајући се да се сакрију од лица Божија; они не би постали саучесници лажову — ђаволу, поверовавши му да ће постати као богови; најзад, да нису пожелели туђе, у том општем и првобитном закону Божјем садржале све заповести каснијег закона које су биле објављене у своје време.[\[43\]](#)

Што се тиче саме природе дрвета познања добра и зла, већина Учитеља Цркве сматра да је оно било стварно као и остала дрвета у рају, јер се у Библији вели: И прозябе Богъ еще отъ земли всякое древо красное въ видение и доброе въ снѣдъ; и древо жизни посреде рая, и древо еже ведети разуметелное добраго и лукаваго[\[44\]](#). Поводом ових светих речи Библије свети Теофил пише: „Дивно је било само по себи дрво познања, диван је био и плод његов. Јер није оно било смртоносно, како то неки мисле, већ прекршај заповести"[\[45\]](#). Оно је названо дрветом познања добра и зла зато што је човек преко овог дрвета сазнао опитом какво се добро садржи у покоравану, а какво зло у противљењу вољи Божјој. Свето Писмо је назвало ово дрво — дрветом познања добра и зла, вели свети Златоуст, не што је оно саопштавало такво познање, него што се преко њега имао извршити прекршај или одржање заповести Божје. Човекољубиви Господ, желећи да од самог почетка уразуми човека и предочи му да он има свога Творца, благоволео је показати му своју власт у овој малој заповести. Господ је поверио човеку сав видљиви свет, дао му да живи у рају и да се користи свиме што је у њему; а да се човек, мало по мало, не би занео мишљу о самобитности свега видљивог и узмаштао много о своме достојанству, Бог му наређује да се уздржава од једнога дрвета, а за нарушење ове заповести одређује тешку казну, да би он знао да се налази под Господом и да се и свим осталим користи по доброти Господа. Али пошто је Адам по крајњој непажњи преступно са Евом дату заповест и јео од дрвета, то је дрво названо дрветом познања добра и зла. То не значи да човек дотле није знао шта је добро а шта зло; знао је он то, јер је жена, разговарајући са змијом, рекла: Рече Богъ: да не ясте отъ него, да не умрете; то значи, она је знала да ће смрт бити казна ако преступе заповед. Али пошто су они после једења од тога дрвета лишени и вишње славе и осетили наготу, то га је Свето Писмо назвало дрветом познања добра и зла: у њега је, тако рећи, било вежбање у послушности или непослушности. Смрт и остале невоље дошле

су у ствари не од дрвета него од прекршаја заповести, од непослушности[46]. Бог је у рају дао човеку закон за вежбање у слободи, вели свети Григорије Богослов; заповест је била закон: каквим се плодовима користити а каквог се не дотицати. Заповеђено им је не дотицати се дрвета познања добра и зла, које је било засађено не злонамерно и забрањено, не из зависти; напротив, оно је било добро (καλόν) за оне који би га употребили благовремено (εὐκαιρως), јер је ово дрво, по моме нахођењу, било созерцање (θεωρία), коме без опасности могу приступити само они који су се искуством усавршили, али које није било добро за просте и у својим жељама наумерене[47]. Дрво познања у рају служило је као нека проба, и кушање, и вежбање човекове послушности и непослушности; отуда је и названо дрветом познања добра и зла. А можда му је такав назив дат стога што је оно, онима који његов род једу, давало моћи да познаду своју сопствену природу. То је познање добро за савршене и утврђене у божанском созерцању (εν τῇ ὑεία θεωρία) и за оне који се не боје пада, јер су они истрајним вежбањем у таквом созерцању стекли извесну навику, али није добро за неискусне и сладострасним прохтевима подложне, јер се они нису утврдили у добру и још су недовољно учвршћени у привржености само ономе што је добро[48].

По природи својој дрво познања добра и зла није било смртоносно; напротив, оно је било добро као и све друго што је Бог створио, само га је Бог изабрао као средство да опроба човекову послушност према Богу. Човек је добио познање о добру и злу, вели свети Иринеј. Добро је: слушати Бога, веровати у Њега, држати заповест његову; а зло је и смрт: не слушати Бога. Пошто је Бог обдарио човека прекрасном душом, то је он знао и добро послушности (bonum obedientiae) и зло непослушности (malum inobedientiae), да би око ума, примајући искуство обадвога, могло се расуђивањем изабрати оно што је боље, и да човек не би никада постао немаран или нехатан према Божјој заповести; и сазнавајући искуством да је зло оно што га лишава живота, то јест непослушност према Богу, он није нипошто и никада требао да је проба; знајући исто тако да је добро оно што одржава живот, то јест послушност према Богу, он је требао да је марљиво и најозбиљније чува и негује[49]. „Дрво познања је добро, као објашњавајући мисао Божју говори блажени Августин, али га се не дотичи. Зашто? зато што сам ја Господ а ти слуга: ето сав разлог. Ако ти разлог изгледа мали, то значи ти не желиш да будеш слуга. А шта је корисније за тебе него да будеш под влашћу Господа? Како ћеш пак бити под влашћу Господа ако не будеш под његовом заповешћу?"[50] У малој заповести била је изражена сва воља Божја о човековом живљењу у рају, „а воља Божја и јесте најсавршенији устав и закон"[51].

Живећи у рају у неизреченој хармонији са вољом Божјом, први су људи расли из добра у добро, из боговиђења у боговиђење, из савршенства у савршенство, из радости у радост, напредовали из блаженства у

блаженство, непрестано стремићи и гредећи својим богочежњивим бићем ка врху изнад свих врхова, ка Тросунчаном Богу и Господу.

НАПОМЕНЕ:

- [1] 1 Мојс. 1, 31; ср. Екл. 7, 30.
- [2] Св. Ј. Дамаскин, *De fid.* II, 12; col. 921 A; ср. св. Григорије Ниски, *Orat.catech.* с. 5 и 8.
- [3] Св. Григорије Ниски, *In funere Pulcheriae.*
- [4] *Contra haer.* IV, 38, 3; ср. Климент Алекс. *Strom.* IV, 25; *Strom.* VI, 12.
- [5] Св. Атанасије Вел., *Contra Apollinar. lib.* II, 5; t. 26, col. 1140 B.
- [6] *De fid.* II, 12; col. 924 AB
- [7] Ср. св. Златоуст, *De statuis, hom.* 11, 2; *In Genes. hom.* 16, 5; 17, 1, 2.
- [8] 1 Мојс. 2, 8.
- [9] *De fid.* 11, 11; col. 912 A - 913 A.
- [10] *De fid.* II, 11; col. 916 BC; ср. св. Григор. Богослов, *Orat.* 38, 12.
- [11] 1 Мојс. 1, 28-30; 2, 15-17. 19. 22; 3, 8; Сирах. 17, 6. 9. 10. 11; ср. св. Атанас. Велики, *De decret. Nic. synod.* 5.
- [12] *Orat. Catech.* с 6.
- [13] Св. Атанасије Вел., *Contra gent.* 7; t. 25, col. 16 B; ср. *ib.* 33 и 34.
- [14] *ib.* 2; col. 8 B.
- [15] Св. Григорије Ниски, *De infantibus qui praemat. abripiuntur.*

[16] De fid. II, 30; col. 976 B - 977 A. [17] Св. Атанас. Вел., Contra gent. 2;

t. 25, col. 8 B; De incarn. Verbi, 3.

5. 11.

[18] Св. Ј. Дамаскин, De fid. II, 30; col. 976 A.

[19] Блаж. Августин, De civit. Dei, XIV, 27.

[20] 1 Мојс. 2, 9.

[21] Св. Ј. Дамаскин, De fid. II, 11; col. 916 B.

[22] Прем. Сол. 1, 13.

[23] Прем. Сол. 2, 13-14; ср. 2 Кор. 5, 5.

[24] Рм. 5; 12, 1 Кор. 15, 21. 56.

[25] Св. Јустин, Dialog. cum. Трупн.. с. 124; Тацијан, Contra Граес. 7; св.Иларије, In Psalm. 1, п. 13; блаж. Августин, De civit. Dei, XIII, 15; св. Васил.Вел., Homil. quod Deus non est auctor malorum, 6. 7; св. Григ. Богосл., Orat. 45, 8; св. Григ. Ниски, Orat. catech., с. 6; св. Ј. Златоуст, In Genes. hom. 18, 2.

[26] Св. Атанас. Вел., De incarn. Verbi, 5; t. 25, col. 104-105 A.

[27] Св. Атанас. Вел., De incarn. Verbi, 5; t. 25, col. 104-105 A.

[28] Ad Autolic. II, 27; ср. Атинагор, Legat. pro christ. 31.

[29] De Genes. ad litteram, VI, 36; ср. De civit. Dei, VIII, 11.

[30] 1 Мојс. 2, 15.

[31] 1 Мојс. 2, 16-17; ср. Рм. 5, 12; 6, 23.

[32] Orat. 38, 12; t. 36, col. 324 B.* [33] 1 Мојс. 2, 9.

[34] 1 Мојс. 2, 17.

[35] De fid. II, II; col. 917 BC.

[36] Сирах. 17,3.5-11.

[37] De fid. I, 30; col. 977 BC.

[38] Св. Григорије Богослов, Orat. 45, 28; t. 36, col. 661 C.

[39] Св. Атанасије Велики, De incarn. Verbi, 3; t. 25, col. 101 BC [40] Св.

Григорије Ниски, De infantibus qui praemat, abripiuntur.

[41] Contra haer. IV, 38, 3.

[42] Orat. 44, 4; t. 36, col. 612 AB.

[43] Adv. Indaeos, c. 2.

[44] 1 Мојс. 2, 9. Блаж. Теодорит пише: „Св. Писмо тврди да су и дрво живота и дрво познања добра и зла никли из земље; слетствено, она супо природи својој слична са осталим растињем. Као што је дрво крсно — обично дрво, али се због спасења које се добија вером у Распетога на њему назива спасоносним тако су и ова дрвета — обично растиње, изникло из земље, али по Божјој одредби једно је од њих названо дрветом живота а друго, пошто је послужило оруђем за познање греха, дрветом познања добра и зла" (In Genes. quaest. 27).

[45] Ad Autolic. II, 25.

[46] In Genes. hom. 16, 6.

[47] Orat. 45, 8. t. 36, col. 632 CD; Orat. 38, 12; t. 36, col. 324 BC.

[48] Св. Ј. Дамаскин, De fid. II, 11; col. 913 AB; 916 D. 917 A.

[49] Contra haer. IV, 39, 1.

[50] Tract. in Psalm. 70; De civit. Dei. XIII, 20; XIV, 12.

[51] Св. Јован Дамаскин, De fid. II, 12; Col. 920 A.

ДЕО ДРУГИ - ОДЕЉАК ПРВИ

Однос Бога према твари - Бог као Творац света

36. Првородни грех, његови узроци и последице

Наши прародитељи нису остали у стању првобитне праведности, безгрешности, светости и блаженства, него су преступивши заповест Божју, отпали од Бога, светлости, живота, и пали у грех, таму, смрт. Безгрешна Ева је допустила да буде обманута од лукавомудре змије. Обмана је изведена уметнички, заслађена привидном наивношћу. Полазећи од питања које тобож изражава сумњу у постојање Божје заповести, змија отворено клевета Бога, приписује Му завист, тврдећи, насупротив Њему, да ће једење забрањенога рода учинити људе безгрешним и свезнајућим, и да ће они бити као богови. Саблажњиви предлог змијин изазива у Евиној души врење гордошћу, које брзо прелази у богоборачко расположење, коме се Ева радознало подаје и хотимично преступа заповест Божју. Жена са своје стране наводи мужа да јој следује, и он драговољно једе од забрањеног рода. Свето Откривење овако описује тај догађај: Змија беше мудрија од свега звериња земаљског које створи Господ Бог. И рече змија жени: је ли истина да је Бог казао да не једете од сваког дрвета у рају? А жена рече змији: ми једемо са дрвета у рају; само рода са онога дрвета усред раја, казао је Бог, не једите и не дирајте у њ, да не умрете. А змија рече жени: нећете ви смрћу умрети; него зна Бог да ће вам се, у онај дан кад окусите с њега, отворити очи и бићете као богови (ὡς θεοί), знајући добро и зло. И виде жена да је род на дрвету добар за јело, и да га је милина гледати, и да је красно ради знања, узабра рода с њега и окуси, па даде и мужу своме, те и он окуси.[\[1\]](#)

Овај библиски опис јасно показује да је змија први, главни, творачки узрок пада наших прародитеља, и, на тај начин, проналазач, зачетник, творац греха и зла у свету видљивом. Али, не змија сама по себи, јер је и она као створење доброга Творца морала бити добра,[\[2\]](#) већ она као оруђе ђавола који се скрива у њој и из ње говори, клевета Бога, наговара Еву на зло. А да се у змији скривао ђаво, лако се и јасно види из других места Светога Писма. У њему се вели: И збачена би аждаја велика, змија стара, која се зове ђаво и сатана, који вара сву васељену[\[3\]](#); ђаво је човекоубица од почетка[\[4\]](#); завишћу ђавола смрт уђе у свет[\[5\]](#); змија превари Еву лукавством својим[\[6\]](#); од жене је почетак греха, и због ње умиремо сви.[\[7\]](#)

Порекло зла и греха је у ђаволу; отуда сваки грех људски, не само први, у суштини својој води порекло од ђавола као творца свих зала; између грешника и ђавола постоји неко тајанствено генетичко сродство, због чега богонадахнути Апостол вели: Који твори грех од ђавола је (ἐκ τοῦ διαβόλου ἐστίν), јер ђаво грешни од почетка (ὅτι ἀπ' ἀρχῆς ὁ διάβολος ἀμαρτάνει)[8].

Овом истином Светога Писма о пореклу и узроку греха и зла у свету прожета је душа Светога Предања. Као што је завист ђавола према Богу била узрок његовом паду на небу, тако је завист његова према човеку, као боголиком саздању Божјем, била повод пагубном паду првих људи. „Треба сматрати, вели свети Златоуст, да речи змије припадају ђаволу, кога је на ту превару побудила његова завист, а овом се животињом он користио као zgodним оруђем, да би, прикривши мамцем своју превару, обмануо најпре жену, а потом помоћу ње и првозданог“[9]. Ђаво је завишћу отпао од Бога, пише свети Иринеј, и пошто је он пали анђео, то он и може чинити само то што је чинио у почетку: обмањивати и заводити ум човеков на преступање заповести Божјих, и постелено помрачавати срце његово[10]. Завист ђаволова, вели свети Григорије Ниски, и из ње рођена наклоност ка пороку, постала је пут у свако потоње зло. Јер кад је он, отпавши од добра, породило у себи завист, и први пут створио у себи наклоност ка злу, он је, — слично камену који се одвалио од врха планине и својом сопственом тежином котрља наниже, — покидавши своје првобитне природне везе са добром и гравитирајући свом својом тежином ка пороку, својевољно вучен као неким бременом, дошао до крајње границе порочности; и пошто је он ону разумну силу, коју је од Творца добио за сарадњу у добру, учинио својим оруђем за проналажење зловних планова, то он лукаво, са обманом, приступа човеку и наговара га да сам себи својим сопственим рукама нанесе смрт и постане самоубица[11]. Нема сумње, ђаво је творац греха, а змија је била само оруђе његово: Сатана же льстивый сосудъ змиа употребивъ, снєдію прелести[12].

Други узрок, или боље саузрок пада наших прародитеља била је њихова слободна воља. То се види из библијског описа. Иако је пала по превари Сатане, Ева није пала што је морала пасти, него што је хтела; њој је предложен, а не наметнут, прекршај заповести Божје. Она је поступила по предлогу Сатане тек пошто је претходно свесно и драговољно свом душом својом усвојила његов предлог, јер она и душом и телом учествује у томе: разгледа род на дрвету, види да је добар за јело, да је милина гледати га, да је красно ради знања, размишља о њему, па тек онда доноси одлуку да узабере с њега и једе. Како је поступила Ева, тако је поступио и Адам. Као што је змија наговарала Еву да окуси од забрањенога рода, а није је приморавала јер није могла, тако је и Ева урадила с Адамом. Он је могао да не прими род који му је Ева понудила, али он то није учинио већ је драговољно преступно заповест Божју.[13] Завишћу ђавола и обманом жене човек је заборавио дату му заповест, окусио горки род и био побеђен

грехом.^[14] Зло се зачело у змијиђаволу; искушењем змијиним побеђена је била жена; затим је женом побеђен муж, те је на тај начин зло добило своје биће кроз тројицу^[15]. И човек и жена учествовали су у своме паду својом пуном слободом, јер ван слободне воље нема греха, нема зла.^[16] Да први људи нису пали драговољно, нико их не би могао приморати да падну,^[17] јер ђаво само побуђује на грех а не принуђује, пошто нема моћи^{за то.}^[18]

НАПОМЕНЕ:

[1] 1 Мојс. 3, 16.

[2] ср. 1 Мојс. 1, 31.

[3] Апок. 12, 9; ср. 20, 2.

[4] Јн. 8, 44.

[5] Прем. Сол. 2, 24.

[6] 2 Кор. 11,3.

[7] Сирах. 25, 27; ср. 1 Тм. 2, 14.

[8] 1 Јн. 3, 8.

[9] In genes. hom. 16, 2; ср. ib. 16, 1; hom, 17, 5; 17, 6; 17, 7. блаж. Августин, De genes. ad litt. XI, 34; De civit. Dei, XIV, 11, 2; св. Ј. Дамаскин, De fid. II, 10.

[10] Contra haer. V, 24, 4 и 3; ср. св. Јустин, Dialog cum. Tryph. с. 103; св. Амвросије, De paradisi. с. I, 9.

[11] Orat. catech, с. 6.

[12] Стих, на Господи възвахъ, Неделя сыропустная.

[13] 1 Мојс. 3, 6. 17. [14] Св. Григорије Богослов, Orat. 45. 8; t. 36, col. 633

А; ср. св. Ј. Златоуст, In Genes. hom. 17, 4.

[15] Св. Григорије Ниски, In Christi resurrect. Orat. 1.

[16] Он, Orat. catech, с 7; ср. св. Ј. Златоуст, In Genes. hom. 17, 5.

[17] Св.Јован Златоуст, Ad Stagyrium, 1, 5. [18] Св.Макарије Велики,
De custodia cordis, 12; ср. De libert. mentis.

3.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ I

ДЕО ДРУГИ - ОДЕЉАК ПРВИ Однос Бога према твари - Бог као Творац света

37. Суштина и значај прародитељског греха

Грех наших прародитеља бескрајно је важан и судбоносан поступак, јер је њиме поремећен сав богодани однос човека према Богу и према свету. До пада сав се живот наших прародитеља заснивао на богочовечанском поретку: Бог је био све у свему, и они су то са радошћу и усхићењем осећали, сазнавали и примали; Бог им је непосредно откривао вољу своју, и они су јој се свесно и драговољно повињавали; Бог их је руководио у свему, и они су Му свим бићем радосно следовали. Падом је нарушен и одбачен богочовечански поредак живота, а усвојен ђавочовечански, јер су својевољним преступањем заповести Божје први људи објавили да желе достићи божанско савршенство, постати „као богови“ не помоћу Бога већ помоћу ђавола, а то значи: мимо Бога, без Бога, против Бога. Сав живот њихов до пада састојао се у драговољноблагодатном испуњавању воље Божје; у томе је био сав закон живота, јер је у томе био сав закон Божји према људима. Претступањем заповести Божје, то јест воље Божје, први људи су преступили закон и ступили у безакоње, јер је грех — безакоње (ή αμαρτία ёστιν ή ανομία)[1].

Закон Божји: добро, служење добру, живљење у добру, заменен је законом ђавољим: злом, служењем злу, живљењем у злу. Заповест Божја је закон, јер изражава вољу доброг и предоброг Бога; нарушење те заповести је грех, и јавља се као нарушење закона Божјег, као безакоње.^[2] Непослушношћу према Богу, која се пројавила као вршење воље ђаволове, први људи су драговољно отпали од Бога и приљубили се ђаволу, увели себе у грех и грех у себе,^[3] и тиме у основу нарушили сав морални закон Божји, који није друго до воља Божја која од човека тражи једино: свесну и драговољну послушност и неизнуђену покорност. „Нека нико не мисли, изјављује блажени Августин, да је грех првих људи мален и лак зато што се састојао у једењу рода са дрвета; и при томе рода не рђавог ине шкодљивог већ само забрањеног; — заповешћу је тражена послушност, таква добродетељ, која је у разумних бића мајка и чувар свих добродетељи“.^[4]

У ствари, првородни грех значи одбацивање од стране човека Богом одређеног циља животу: уподобљавање Богу на основу боголике душе човекове, и замењивање тога уподобљавањем ђаволу. Јер су грехом људи пренели центар свога живота из боголике природе и реалности у ванбожју реалност, из бића у небиће, из живота у смрт, одлутали од Бога и залутали у мрачну и беспутну даљину фиктивних вредности и реалности, пошто их је грех одбанио далеко од Бога^[5]. Створени Богом за бесмртност и богоподобно усавршавање, људи су, по речима светог Атанасија Великог, скренули са тог пута, зауставили се на злу и осмртили себе, јер их је преступање заповести одвратило од бића небићу, од живота смрти^[6]. Душа је кроз грех одлутала од себе, од боголикости своје, и постала изван себе (ἐξω αὐτῆς γενομένη)^[7], и затворивши око којим је могла Бога гледати, измислила себи зло, и на њега окренула своју делатност, уображавајући да нешто ради, док се у ствари батрга по тами и трулежи.^[8] Кроз грех људска природа се одвратила од Бога (ἀποστροφή του Θεού) и обрела се изван присности са Богом (ἐξω τῆς πρὸς Θεόν οἰκειότητος)^[9].

Грех је, у суштини својој, противприродан и неприродан, јер у богозданој природи није било зла, него се оно појавило у слободној вољи неких бића, те се оно јавља као отступање од богоздане природе и устајање против ње. Зло није друго, вели свети Дамаскин, до скретање од природног у противприродно (ἐκ του κατὰ φύσιν εἰς το παρὰ φύσιν παραδρομή), јер нема ничег злог по природи (οὐδέν γάρ κακόν κατὰ φύσιν). Јер вся елика сотвори Бог — добра зело (1 Мојс. 1, 31); и све што остаје у онаквом стању у каквом је саздано — добро је веома; а оно пак што својевољно отступа од природнога (ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν) и скреће у противприродно (εἰς το παρὰ φύσιν) налази се у злу. Зло није нека богодана суштина, или својство суштине, него својевољно (ἐκούσιος) одвраћање од природног ка противприродном, што у ствари и јесте грех. Грех је изум слободне воље ђаволове (της αὐτεξουσίου γνώμης τοῦ διαβόλου εὐρημα). Слетствено, ђаво

је зао (κακός). У оном облику у ком је саздан, он није био зао већ добар, јер га је Творац створио анђелом светлим, блиставим, разумним и слободним, али је он својевољно (εκουσίως) отступио од природне добродетели и обрео се у мраку зла, удаљивши се од Бога који је једини добар, животворећ и светлодавац; јер свако добро њиме постаје добро, уколико се пак удаљава од Њега вољом, а не местом (γνώμη, οὐ γὰρ τόπος), утолико постаје зло[10].

Првородни грех је утолико судбоноснији и тежи што је заповест Божја била лака, јасна и одређена. Први људи су је могли без муке испунити, јер их је Бог настанио у рају, где су се наслађивали красотом свега видљивог и хранили животворним родом свих дрвета осим дрвета познања добра и зла[11]. Сем тога, они су били потпуно чисти и безгрешни, те их ништа изнутра није мамило у грех; њихове су доховне силе биле свеже, пуне свемоћне благодати Божје[12]. Да су хтели, они су са мало напора могли одбацити кушачев предлог, утврдити се у добру, и занавек остати безгрешни, свети, бесмртни, блажени. Поред тога, јасна је била реч Божја, да ће „смрћу умрети“ ако окусе од забрањенога рода.

У самој ствари, првобитни грех семенски, у клици, садржи све остале грехе, сав закон греха уопште, сву његову суштину, његову метафизику, и генеологију, и онтологију, и феноменологију. У првородном греху се открила суштина сваког греха уопште, начело греха, природа греха, алфа и омега греха. А суштина, било ђаволовог или људског греха, јесте: непослушност према Богу као апсолутном Добру и Творцу свега доброга. Узрок те непослушности је самољубива гордост. Ђаво не би могао завести човека на грех, вели блажени Августин, да се у овоме није појавило самољубље[13]. Гордост је врхунац зала, говори свети Златоуст. Богу ништа није тако одвратно као гордост. Стога је Он још испочетка све тако уредио, да истреби у нама ту страст. Због гордости ми смо постали смртни, живимо у тузи и невољи; због гордости живот наш пролази у мукама и напорима, оптерећен непрекидним радом. Први човек је пао у грех од гордости, пожелевши да буде раван Богу[14]. Првородни грех је као ганглија у коју се стичу сви нерви свих грехова, стога он, по речима блаженог Августина, и јесте „неисказано отступништво (ineffabilis apostasia)“. „Ту је и гордост, јер је човек зажеleo да буде више у својој власти него у Божјој; ту је и ружење светиње, јер није поверовао Богу[15]; ту и човекоубиство, јер је себе подвргао смрти; ту и духовни блуд, јер је непорочност душе нарушена наговором змије; ту и крађа, јер се користио забрањеним родом; ту и љубав према богаћењу, јер је зажеleo више него што му је било довољно“[16]. У нарушењу заповести Божје у рају Тертулијан види нарушење свих заповести Божјих из Декалога. У самој ствари, вели Тертулијан, да су Адам и Ева љубили Господа Бога свог, не би поступили против Његове заповести; да су љубили ближњега, тј. један другога, не би поверовали наговору змије, и не би, непосредно затим убили себе изгубивши бесмртност нарушењем заповести; не би извршили крађу окусивши тајно

од рода дрвета и старајући се да се сакрију од лица Божија; не би постали саучесници лажову — ђаволу, поверовавши му да ће постати као богови, и тако не би увредили Оца свог Бога који их је саздао од праха земљиног; најзад, да нису пожелели туђе, не би окусили од забрањеног рода^[17]. Да првородни грех није био мајка свих потоњих грехова, да није био бескрајно пагубан и ужасан, он не би изазвао онако пагубне и ужасне последице, и не би свеправедног Судију — Бога љубави и човекољубља — побудио да прародитеље наше и њихове потомке онако казни. „Заповешћу Божјом било је само забрањено јести са дрвета, и зато грех изгледа лак; али како га је великим сматрао Онај који се не може обмањивати, довољно се види из количине казне“^[18].

НАПОМЕНЕ:

[1] 1 Јн. 3, 4.

[2] ср. св. Ј. Дамаскин, *De fid.* IV, 22; P. gr. t. 94 col. 1197 С.

[3] ср. Рм. 5, 19.

[4] *De civit. Dei*, XIV, 12; ср. *In. Psalm.* 71.

[5] Далече отъ Бога грехъ мя отрину, — јадикuje православна душа, у молитви своје Анђелу хранитељу (Канонъ Ангелу хранителю, песнь д)

[6] *De incarn. Verbi*, 4; t. 25, col. 104 ВС.

[7] Он, *Contra gent.* 8; t. 25, col. 16 D.

[8] *ib.* 7; t. 25, col. 16. АС; ср. св. Кирил Јерус, *Catech.* II, 1.

[9] Св. Кирил Александар., *In Psalm.* 50, v. 13; *In Psalm.* 78, v. 8.

[10] *De fid.* IV, 20; col. 1196 ВD; ср. *ib.* II, 30; II, 4. [11] ср. св. Ј. Златоуст, *In Genes. hom.* 14, 3, *hom.* 17, 4; блаж. Теодорит, *In Genes. quaest.* 38.

[12] ср. св. Ј. Златоуст, In Genes. hom. 15, 4; hom. 16, 6. [13] De civit. Dei, XIV, 13, 2; 11, 2; 13, 1; De Genes. ad litt, XI, 39; ср. св. Амвросије. In Psalm. 118, Sermo VII, 8.

[14] Св. Ј. Златоуст. In Matth. hom. 65, 6.

[15] ср. св. Ј. Златоуст. In Genes. hom. 16, 4.

[16] Блаж. Августин, Enchirid. с. 45.

[17] Adversus Iudaeos, с. 2.

[18] Блаж. Августин, Contra Julian., VI, с. 23.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ I

ДЕО ДРУГИ - ОДЕЉАК ПРВИ
Однос Бога према твари - Бог као Творац света

38. Последице првородног греха по прародитеље

Грех наших прародитеља Адама и Еве назива се првородним зато што се јавио у првом роду људи и што је био први грех у свету човечанском. Иако је као поступак трајао кратко време, он је изазвао тешке и пагубне последице по духовну и вештаствену природу наших прародитеља, као и по сву видљиву природу уопште. Својим грехом прародитељи су увели ђавола у свој живот и дали му места у богозданој и боголикој природи. На тај начин грех је постао стваралачко начело у њиховој природи, противприродно и богоборачко, злољубиво и ђавоцентрично. Пошто је преступио заповест Божју, човек је, по речима светог Јована Дамаскина, био лишен благодати, изгубио поуздање у Бога, покрио себе суровошћу

мучног живота (јер то означава смоково лишће), обукао се у смртност, то јест у смртност и грубост тела (јер то означава облачење у коже), по праведном суду Божјем био истеран из раја, осуђен на смрт и постао подложен трулежи.^[1] Преступивши заповест Божју Адам се умом одвратио од Бога и окренуо твари, од бестрасног постао страстан, и љубав своју од Бога окренуо на твар и трулежност.^[2] Другим речима, последица пада наших прародитеља била је: греховна исквареност њихове природе, и, кроз то и у томе, смртност њена.

Својевољним и самољубивим падом у грех човек је лишио себе оног непосредног благодатног општења са Богом, које је крепило његову душу на путу богоподобног усавршавања. Тиме је човек сам осудио себе на двојаку смрт: телесну и духовну; телесну која настаје када се тело лишава душе која га оживљава, и духовну која настаје када се душа лишава благодати Божје која је оживљава вишим духовним животом. „Као што тело онда умире када га душа оставља без своје силе (της οικείας ενεργείας), тако и душа онда умире када је Дух Свети оставља без своје силе (της οικείας ενεργείας)".^[3] Смрт тела разликује се од смрти душе, јер се тело са смрћу распада, а кад душа умре са греха она се не распада него се лишава духовне хветости, богочезњивости, радости и блаженства, и остаје у стању мрака, туге и страдања, живећи непрестано собом и од себе, што много пута значи: грехом и од греха. Нема сумње, грех је разорење душе свога рода, распадање душе, труљење душе, јер душу поремећује, извраћа, унакажава њен богодани поредак животни и онемогућава остворење циља који јој је Богом одређен, те на тај начин чини смртном и њу и тело њено. Стога је свети Богослов у праву када вели: „Постоји једна смрт: грех; јер је грех разорење душе".^[4] Грех, ушавши једном у душу, огреховио ју је, осмртио, због чега се духовна смртност назива греховном исквареношћу (φθορά). Чим се грех, жалац смрти,^[5] зарио у човекову душу, одмах је пустио у њу и разлио по њој отров смрти. И уколико се отров греха ширио у природи човековој, утолико се човек удаљавао од Бога који је живот и извор сваког живота, и тонуо у смрт. „Адам, као, што је сагрешио због рђавог хтења (δια μοχθηράν προαίρεσιν) тако је и умро због греха: оброци бо греха смрт (Рм. 6, 23); уколико се удаљио од живота, утолико се приближио смрти, јер је Бог — живот, а лишавање живота — смрт. Стога је Адам сам себи припремио смрт удаљењем од Бога, по речи Светог Писма: яко се, удаляющш себе отъ Тебе погибнуть (Пс. 72, 27)".^[6] Код прародитеља наших духовна смрт је наступила одмах по грехопаду, а телесна касније. Али иако су Адам и Ева проживели много година пошто су окусили од рода са дрвета познања добра и зла, вели свети Златоуст, то не значи да се нису испуниле речи Божје: вѣ онѣже аще день снесте отъ него, смертію умрете. Јер од онога тренутка када су чули: земля еси, и вѣ землю отидеши, они су добили смртну пресуду, постали смртни и, може се рећи, умрли.^[7] У ствари, расуђује свети Григорије Ниски, душа наших прародитеља је умрла пре тела, јер непослушност је грех не тела него воље, а воља је

својствена души, од које је и почела сва пустош наше природе. Грех није ништа друго до удаљење од Бога који је истинити и једини живот. Први човек је живео много година после своје непослушности, греха, што не значи да је Бог слагао када је рекао: у који дан окусиш с њега, умрећеш. Јер самим удаљењем човека од истинитог живота смртна пресуда против њега била је потврђена истога дана.[\[8\]](#)

Пагубна и пустошна промена, која је са грехом настала у целокупном духовном животу прародитеља, обухватила је и све силе душе, и одразила се на њима у својој богоборачкој ружноћи. Греховна повређеност духовне природе човекове пројавила се најпре у помрачењу разума — ока душе. Разум је кроз грехопад изгубио дотадању мудрост, проницљивост, видовитост, замах и богочежњивост; у њему се помрачило и само сазнање о свудаприсутности Божјој, што се види из покушаја палих прародитеља да се сакрију од свевидећег и свезнајућег Бога,[\[9\]](#) и да лажно претставе своје учешће у греху.[\[10\]](#) „Нема ништа горе од греха, вели свети Златоуст; дошавши, он нас не само испуњује стидом, него и чини безумним оне који су били разумни и који су се одликовали великом мудрошћу. Погледај до каквог је безумља дошао сада онај који се досада одликовао толиком мудрошћу... Чувши гласъ Господа Бога, ходяца въ рай по полудни, он се заједно са женом сакрио отъ лица Господа Бога посреде древа райскаго. Какво безумље хтети се сакрити од Бога свудапристуног, од Творца који је све створио из ничега, који зна оно што је сакривено, који је саздао срца људска, који зна сва дела њихова, испитуетъ сердца и утробы, и зна саме покрете срца"[\[11\]](#). Грехом се разум наших прародитеља одвратио од Творца и окренуо твари, од богоцентричног постао егоцентричан, одао се грешним помислима и њиме су овладале себичност и гордост. „Преступивши заповест Божју човек је пао у греховне помисли, не што је Бог створио ове помисли које га заробљују, него што их је ђаво лукавством посејао у разумну природу човекову (τη λογική φύσει τοῦ ἀνθρώπου), која је постала преступна и од Бога одбачена, тако да је ђаво установио у природи човековој закон греха (νόμον αμαρτίας), и смрт царује кроз дело греха"[\[12\]](#). Значи, грех тако дејствује на разум да овај из себе рађа и производи мисли грешне, зле, злосмрадне, трулежне, смртне, и држи човекову мисао у кругу смртнога, пролазнога, временскога, не дајући јој да се вине у божанску бесмртност, вечност, непролазност.

Грехом је повређена, ослабљена и искварена воља наших прародитеља: изгубила је своју првобитну светост, богољубивост и богочежњивост, постала зла и грехољубива, и зато више склона злу него добру. Одмах по паду у наших прародитеља појављује се и обелодањује склоност ка лажи: Ева баца кривицу на змију, Адам на Еву, па чак и на Бога који му је даде.[\[13\]](#) Преступањем заповести Божје грех се разлио по души човековој, и ђаво је засновао у њој закон греха и смрти,[\[14\]](#) те се она својим жељама креће већином у кругу греховнога и смртнога. Бог је добар и

предобар, вели свети Дамаскин; таква је и воља Његова, јер оно што Он жели јесте добро; заповест пак која томе учи јесте закон, да би људи, држећи га, били у светлости; а нарушење заповести јесте грех; грех произлази од ђаволовог потстицања, наговарања, подбадања, и човековог неизнуђеног и драговољног прихватања те ђаволове сугестије. И грех се такође назива законом.[\[15\]](#)

Наши су прародитељи грехом укаљали и оскрnavили своје срце: оно је изгубило своју првобитну чистоту и непорочност, осећање љубави према Богу потиснуто је осећањем страха од Бога[\[16\]](#); и срце се предало неразумним чежњама и страсним жељама. Тако је у наших прародитеља обневидело око којим су они Бога гледали, јер је грех као скрама пао на срце, које само кад је чисто и свето види Бога[\[17\]](#).

Поремећај, помрачење, посувраћеност, ослабљеност, које је првородни грех изазвао у духовној природи човековој могу се кратко назвати: поремећајем, повредом, помрачењем, онакажењем лика Божјег у човеку. Јер је грех помрачио, наружно, унаказио прекрасни лик Божји у души првозданог човека. „Човек је створен по лику Божјем и по подобју, вели свети Василије Велики, али је грех унаказио красоту лика (то κάλλος της εικόνας ήχρειώσεν) увукавши душу у страсне жеље"[\[18\]](#). По учењу светога Златоуста, док Адам још не беше сагрешио већ лик свој, саздан по лику Божјем, чувао чист, дотле су му се звери покоравале као слуге, а када је лик свој упрљао грехом, звери нису познале у њему господара свог, и од слугу постадоше непријатељи његови, и стадоше ратовати против њега као против туђинца[\[19\]](#). „Када је у живот људски ушао грех као навика, пише свети Григорије Ниски, и од малог почетка произашло необухватљиво зло у човеку, и боголика красота душе, саздана по подобју Првообразне, покрила се као какво жељезо рђом греха, онда се већ није више могла у потпуности сачувати красота природног душиног лика, него се изменила у одвратни облик греха. Тако је човек, велико и драгоцено створење, лишио себе свог достојанства упавши у блато греха, изгубио лик нетрулежног Бога, и кроз грех се обукао у лик трулежи и прашине, слично онима који су из несмотрености упали у благо и укаљали лице своје, те их чак ни познаници не могу да распознаду"[\[20\]](#). Исти Отац Цркве под изгубљеном драхомом еванђелском (Лк. 15, 8 10) разуме душу човекову, тај лик Цара Небескога, који није сасвим изгубљен, али је запао у блато, а под блатом треба разумети плотску нечистоту[\[21\]](#).

По учењу Светог Писма и Светог Предања лик Божји у палом човеку није био уништен, већ дубоко повређен, помрачен и унакажен. Тако разум палог човека, иако помрачен и растројен грехом, није био сасвим изгубио тежњу за Богом и истином Божјом, и способност да прима и схвата откривења Божја[\[22\]](#). На то указује скривање наших прародитеља од Бога после учињеног греха, јер оно сведочи о њиховом осећању и сазнању

кривице пред Богом; о томе говори и то што су Бога одмах познали чим су глас Његов чули у рају; о томе сведочи и сав потоњи живот Адамов све до саме смрти. То исто важи и у погледу воље и срца у палом човеку: иако су и воља и срце грехопадом били озбиљно повређени, ипак је у палом првочовеку остало извесно осећање добра и жеље за добром[23], као и способност за чињење добра и испуњавање основних захтева моралнога закона[24], јер је слобода избора између добра и зла, која одликује човека од неразумних животиња, остала и после пада неутуђивом својином човекове природе[25]. Уопште, лик Божји није био потпуно уништен у палом човеку јер човек није био једини, самостални и самобитни творац свога првог греха, јер није пао искључиво по хтењу и дејству своје воље, него и по дејству ђаволовом. „Пошто човек, вели се у Православном исповедању о грехопадку прародитеља и његовим последицама по њихову природу, будући невин, није сачувао заповест Божју у рају, то је он лишио себе достојанства свога и онога стања које је имао у време своје невиности[26]... Тада је одједном изгубио савршенство разума и знања; његова воља обратила се више злу него добру, на тај начин због учињеног зла његово стање невиности и безгрешности изменило се у стање греховности"[27]. „Верујемо, изјављују источни Патријарси у својој Посланици, да је први човек, створен од Бога, пао у рају када је преступио заповест Божју, послушавши савет змијин[28]... Кроз преступ пали човек уподобио се неразумним животињама, то јест помрачио се и лишио савршенства и бестрасности, али се није лишио оне природе и силе коју је добио од предоброг Бога. Јер би он, у противном случају, постао неразуман и, слетствено, нечовек; али он је сачувао ону природу, са којом је био створен као и природну силу, слободном, живом и делатном, те је по природи могао бирати и чинити добро, и избегавати и одвраћати се од зла"[29].

Због присне и тесне везе душе са телом првородни грех је произвео растројство и у телу наших прародитеља. Последње грехопада по тело њихово биле су: болести, муке и смрт. Жени, као првој виновници греха, Бог изриче овакву казну: умножая умножу печали твоя и въздыханія твоя, въ болезнехъ родиши чада[30]. Изричући такву казну, вели свети Златоуст, човекољубиви Господ као да говори жени: Ја сам хтео да ти проводиш живот без туге и болести, живот Слободан од сваке невоље и јада и пун свакога задовољства; хтео сам да ти, обучена у тело, не осећаш ништа плотско. Али пошто се ти ниси користила овом срећом како ваља, него те је изобиље блага довело до тако страшне неблагодарности, то, да се ти не би одала још већој самовољи, ја мећем на тебе узду и осуђујем те на муке и уздахе"[31]. Адаму пак, сукривцу грехопада, Бог изриче ову казну: яко послушалъ еси гласа жены твоея и ялъ еси отъ древа, егоже заповедахъ тебъ сего единого не ясти, отъ него ялъ еси: проклята земља въ делехъ твоихъ, въ печалехъ снеси тую вся дни живота твоего; тернія и волчцы возрастить тебе, и снъси траву селную; въ поте лица твоего снеси хлебъ твой, дондеже возвратишия въ землю, отъ неяже взять еси: яко земля еси, и въ землю отидеши[32].

Човекољубиви Господ кажњава човека проклетством земље. Земља је била саздана за човека да се наслађује њеним плодовима, али Бог, пошто је човек сагрешио, баца на њу проклетство, да би то проклетство лишило човека мира, спокојства и благостања, задајући му невоље и муке при обрађивању земље. Све те муке и невоље наваљене су на човека да он не би сувише високо мислио о своме достојанству и да би га стално потсећале на његову природу и чувале од већих грехова[33].

„Из греха су се као из извора излиле на човека болести, невоље, страдања“, вели свети Теофил[34]. Грехопадом је тело изгубило своје првобитно здравље, невиност и бесмртност, и постало болешљиво, порочно и смртно. Оно је до греха било у савршеној хармонији са душом; та је хармонија са грехом престала, и настао је рат тела са душом. Као неминовна последица првородног греха јавила се смрт тела зато што је грех унео у тело разорно начело болести, намоћи и трулежи, и што је Бог удаљио прародитеље од дрвета живота, чијим би родом они могли одржати бесмртност свога тела[35], а то значи: бесмртност са свима болестима, невољама и страдањима, Човекољубиви Господ је истерао наше прародитеље из раја, да не би они, једући род са дрвета живота, остали бесмртни у гресима и невољама[36]. То не значи да је Бог био узрок смрти наших прародитеља, већ они сами својим грехом, пошто су непослушношћу отпали од Бога живог и животворног, и предали се греху који лучи отров смрти и осмрћује све чега се косне. Грехом је смртност „пренета на јестество, створено за бесмртност; она покрива његову спољашњост а не унутрашњост, обухвата вештаствени део човека, али се не дотиче самог лика Божјег“[37].

Грехом својим наши су прародитељи пореметили богодани однос свој према видљивој природи: истерани су из блаженог обиталишта свог — раја[38], изгубили су у многومه власт над природом, над животињама, и земља је постала проклета с човека: трње и коров ће ти рађати[39]. Створена ради човека, оглавлена човеком као тајанствено тело његово, благословена ради човека, земља је са свима тварима постала проклета због човека, и потчињена трулежи и распаљивости, чега ради „сва твар уздише и тужи“.[40]

НАПОМЕНЕ:

- [1] De fid. III, 1; col. 981 A; ср. св. Јован Златоуст, In Genes. hom. 16, 5; hom. 18, 1.
- [2] Св. Ј. Дамаскин, De fid. II, 30; col. 977 C D.
- [3] Св. Ј. Златоуст, In Ephes. hom. 18, 3.
- [4] Св. Григорије Богослов, Orat. 18, 42; t. 35, 1041 A.
- [5] 1 Кор. 15, 56.
- [6] Св. Василије Велики, Quod Deus non est auctor malor. 7; ср. Тацијан, Orat. ad Graec, c. 2.
- [7] In Genes. Hom. 17, 9.
- [8] Contra Eunom. lib. II, 13.
- [9] 1 Мојс. 3, 8.
- [10] 1 Мојс. 3, 12-13.
- [11] In Genes. hom. 17, 2.
- [12] Св. Атанас. Вел., Contra Apollinar. lib. II, 6; P. gr. t. 26, col. 1141 A.
- [13] 1 Мојс. 3, 13. 12.
- [14] Св. Атанас. Вел., Contra Apollinar. lib. II, 6; t. 26, col. 1141 A.
- [15] De fid. IV, 22; col. 1197-1200 A.
- [16] 1 Мојс. 3, 8.
- [17] ср. Мт. 5, 8.
- [18] Sermo asceticus, I, 1.
- [19] Homil. in Psalm. 3.
- [20] De virginit., c. 12.
- [21] ib.
- [22] ср. Тацијан, Contra Graec, c. 13.
- [23] Рм. 7, 18.
- [24] Рм. 2, 14-15.

- [25] Св. Иринеј, Contra haer. IV, 17, 3.
- [26] Правосл. исповед. чл. 1, питање 22.
- [27] ib. питање 23.
- [28] Члан 6.
- [29] Члан 14.
- [30] 1 Мој. 3, 16.
- [31] In Genes. hom. 17, 7.
- [32] 1 Мојс. 3, 17-19.
- [33] Св. Ј. Златоуст, In Genes. hom. 17, 9.
- [34] Ad Autolic. 11,25.
- [35] 1 Мојс. 3, 22.
- [36] Св. Ј. Златоуст, In Genes. hom. 18, 3.
- [37] Св. Григорије Ниски, Orat catech., с. 8.
- [38] 1 Мојс. 3, 23-24.
- [39] 1 Мојс. 3, 18.
- [40] Рм. 8, 11-22.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ I

**ДЕО ДРУГИ - ОДЕЉАК ПРВИ
Однос Бога према твари - Бог као Творац света**

39. Наследност првородног греха

1. Пошто сви људи воде порекло од Адама, то је првородни грех путем наслеђа прешао и пренео се на све људе. Отуда је првородни грех у исто време и наследни грех. Примајући од Адама људску природу, сви ми са њом примамо и греховну исквареност, због чега се сви људи јављају на свет као „деца гнева по природи (τέκνα φύσει οργής)"^[1], јер на огреховљеној природи Адамовој почива праведни гнев Божји. Али првородни грех није потпуно истоветан у Адаму и у његовим потомцима. Адам је свесно, лично, непосредно и својевољно преступно заповест Божју, тј. учинио грех који је произвео у њему греховно стање, у коме влада начело греховности. Другим речима, у првородном греху Адамовом ваља разликовати два момента: прво, сам поступак, сам акт прекршаја заповести Божје, сам преступ (παράβασις = преступление)^[2], саму погрешку (παράπτωμα = прегрешение)^[3], само непослушање (παρακοή = ослушание)^[4]; и друго, греховно стање тиме створено, огреховљеност, αμαρτία^[5]. Потомци Адамови, у строгом смислу речи, нису лично, непосредно, свесно и својевољно учествовали у самом поступку Адамовом, у самом преступу, у παράπτωμα, у παρακοή, у παράβασις, него рађајући се од палог Адама, од његове огреховљене природе, они у рођењу примају као неминовно наследство греховно стање природе, у коме обитава грех (αμαρτία) који као неко живо начело дејствује и вуче да се чине лични греси, слични Адамовом, због чега се и подвргавају казни као и Адам. Неминовна последица греха, душа греха, смрт царује од Адама, вели свети апостол Павле, и надъ несогрѣшившими по подобію преступленія Адамова (κάι ἐπι τοὺς μή ἀμαρτήσαντας ἐπι τῷ ὁμοιώματι τῆς παραβάσεως Ἀδάμ)^[6], тј., по тумачењу блаженог Теодорита, и над онима који нису сагрешили непосредно као Адам и јели од забрањеног рода, него су сагрешили слично (ἐπι τῷ ὁμοιώματι) преступу Адамовом и постали учесници пада његовог, као праоца^[7]. „Пошто су у стању невиности сви људи били у Адаму, вели се у Православном исповедању, то чим је Адам сагрешио — сагрешили су са њим сви и ушли у греховно стање, бивши подвргнути не само греху него и казни за грех"^[8]. У самој ствари, сваки лични грех сваког потомка Адамовог црпе своју суштинску, греховну силу из греха прародитељског, и наследност првородног греха није друго до продужење палог стања прародитеља у потомцима Адамовим.

2. Наследност првородног греха свеопшта је, јер нико од људи није изузет од тога осим Богочовека Господа Исуса који је рођен на натприродан начин од свете Деве и Духа Светог.

Свеопшту наследност првородног греха потврђује на многе и разне начине свето Откривење Старог и Новог Завета. Тако, оно учи да је пали, огреховљени Адам рађао децу „по образу свому"^[9], тј. по унакаженом, повређеном, огреховљеном образу своме. Праведни Јов указује на

прародитељски грех као на извор свеопште људске греховности када говори: Кто бо чистъ будетъ отъ скверны? никтоже, аще и единъ день житіе его на земли[10]. Пророк Давид, иако рођен од благочестивих родитеља, жали се: Се бо въ безаконіихъ (у јеврејском оригиналу: въ безакоши) зачатъ есмь, и во гресехъ (у јеврејском: во грехъ) роди мя мати моя[11], чиме указује на огреховљеност људске природе уопште, и на њено преношење путем зачећа и рађања. Сви су људи, као потомци палог Адама, подложни греху, због чега Свето Откривење и вели: несть человекъ, иже не согрешить[12]; несть человекъ праведенъ на земли, иже сотворить благое и не согрешить[13]; кто похвалится чисто имети сердце? или кто дерзнетъ рещи чиста себе быти отъ греховъ?[14] Ма колико се трагало за безгрешним човеком, за човеком који не би био заражен греховношћу и подложен греху, старозаветно Откривење тврди да таквог човека нема: вси уклонишася, вкупе непотребни быша; несть творяй благое, несть до единого[15]; всякъ человекъ ложь[16] у том смислу што у свакоме потомку Адамовом кроз огреховљеност дејствује отац греха и лажи — ђаво, лажући на Бога и на богоздану твар.

Новозаветно откривење заснива се на истини: сви су људи грешни, сви осим Господа Исуса Христа. Произлазећи путем рађања од огреховљеног Адама као јединог родоначалника[17], сви су људи под грехом (ὅφ' ἁμαρτίαν), сви сагрешеше и лишени су славе Божије[18], сви су по огреховљеној природи својој деца гнева[19]. Отуда, ко има, зна и осећа новозаветну истину о грешности свих људи без изузетка, тај не може рећи да је ико од људи без греха: Аще речемъ, яко греха не имамъ, себе прелїаемъ, и истины несть въ насъ[20]. Једини је Господ Исус без греха као Богочовек, јер је рођен не путем природног, семеног, греховног зачећа, већ путем безсеменог зачећа од Деве свете и Духа Светог. Живећи у свету који у злу лежи[21], Господ Исус греха не сотвори, ни обретеся лествъ во устехъ его[22], јер греха у Њему нема (ἁμαρτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστι)[23]. Будући једини безгрешан међу свим људима свих времена, Спаситељ је могао, смео и имао право да ђаволски лукаве непријатеље своје, који су Га непрестано вребали да би Га окривили у греху, неустрашиво и јавно упита: који ме од вас кори за грех (τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἁμαρτίας)[24].

У своме разговору с Никодимом безгрешни Спаситељ објављује да је за улазак у Царство Божје свакоме човеку неопходно да се препороди водом и Духом Светим, пошто је сваки човек рођен са првородним грехом, јер рожденное отъ плоти плоть есть (το γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκός, σαρξ ἔστι).[25] Овде реч *σαρξ* означава ону греховност адамовске природе са којом се сваки човек рађа на свет, која прижима цело биће човеково, и нарочито се пројављује у његовим плотским расположењима, тежњама и делима.[26] Због те греховности, која дејствује у личним гресима и кроз личне грехе свакога човека, сваки је човек роб греха (δούλος τῆς

αμαρτίας).[27] Тиме што је Адам отац свих људи, он је и творац свеопште греховности свију људи, а кроз то и свеопште осмрћености и смрти.

Робови греха су у исто време и робови смрти; наслеђујући од Адама греховност, они самим тим наслеђују и смртност. Богоносни Апостол пише: Као што кроз једнога (δί ενός) човека (тј. кроз Адама: Рм. 5, 14) грех уђе усвет (ή αμαρτία εις τον κόσμον εισήλθε), и кроз грех смрт (και δια της αμαρτίας ο θάνατος), и тако смрт уђе у све људе, пошто сви сагрешише (έφ' φ πάντες ήμαρτον).[28] То значи: Адам је родоначалник човечанства, и као такав, он је родоначалник свеопште људске греховности; од њега и кроз њега ушла је у све његове потомке ή αμαρτία, греховност природе, наклоност греху, која као греховно начело које живи у сваком човеку (ή οικούσα αμαρτία)[29] дејствује, производи смртност и пројављује се кроз све личне грехе човекове. Али када би наше рођење од грешних прародитеља било једини узрок наше греховности и смртности, онда би то било несагласно са правосуђем Божјим које не може допустити да сви људи буду грешни и смртни само зато што им је праотац сагрешио и постао смртан, без њиховог личног учешћа у томе и пристанка на то. Но ми се јављамо као потомци Адамови зато што је свезнајући Бог предвидео да ће воља свакога од нас бити слична вољи Адамовој, и да ће сваки од нас сагрешити као и Адам. То потврђују речи Христовог Апостола: έφ'ώ πάντες ήμαρτον = пошто, зато што, јер сви сагрешише; отуда по речима блаженог Теодорита, сваки од нас подлежи смрти не због праочевог греха, него због свог сопственог (ου γαρ δια την του προπάτορος άμαρτίαν, άλλα δια την οϊκείαν έкаστος δέχεται τοϋ θανάτου τον δρον).[30] А свети Јустин вели: „Род људски од Адама допао је у власт смрти и обмане змијине са тог узрока што је сваки човек чинио зло (παρά την Ιδίαν αίτίαν έкаστου αύτων πονηρευσαμένου)“[31]. Према томе наследност смрти, која је настала од Адамовог греха, простире се на све Адамове потомке још и због њихових личних грехова које је Бог од вечности предвидео у својем свезнању.

На генетичку и узрочну зависност свеопште греховности потомака Адамових од греха Адамовог указује свети Апостол када повлачи паралелу између Адама и Господа Христа. Као што је Господ Исус извор правде, оправдања, живота и васкрсења, тако је и Адам извор греха, осуде и смрти: Јакоже одинаго прегрепениемъ (δί' ενός παραπτώματος) во вся человеки вниде осуждение (κατάκριμα), такожде и одинаго оправдениемъ (δί' ενός δικαίωματος) во вся человеки вниде оправдание жизни (δικαίωσιν ζωής). Јакоже бо ослушаниемъ одинаго човека (δια της παρακοής του ενός άνθρώπου) грешни быша мнози, сице и послушаниемъ одинаго (δια της υπακοής τοϋ ενός) праведни будутъ мнози.[32] Понеже бо човеком (δί' ανθρώπου) смерть, и човекомъ (δί' ανθρώπου) воскресение мертвымъ. Јакоже бо о Адаме вси умирають, такожде и о Христе вси оживутъ[33].

Греховност људске природе, потичући од Адама, пројављује се у свима људима без изузетка као неко живо греховно начело, као нека жива греховна сила, као нека категорија греха, као закон греха, који живи у човеку и дејствује у њему и кроз њега[34]. Али у томе човек учествује својом слободном вољом, те се греховност природе грана и разраста кроз његове личне грехе. Закон греха, који се таји у природи људској, војује притив закона ума и чини човека својим робом, те човек не чини добро које хоће него зло које неће, поступајући тако због греха који живи у њему (ή οικούσα αμαρτία)[35]. У природи људској борави смрад и осећање греха, вели свети Дамаскин, то јест похота и чулна наслада, и називају се законом греха; а савест сачињава закон ума људског[36]. Закон греха војује против закона ума, али није у стању да у човеку потпуно уништи свако добро и онеспособи га за живот у добру и ради добра. Боголиком суштином душе своје, иако онакажене грехом, човек се труди да служи закону ума свог, тј. савести, и по унутрашњем, богочежњивом човеку он осећа радост у закону Божјем[37]. А када благодатним подвигом делотворне вере учини Господа Христа животом свога живота, онда он лако и радосно служи закону Божјем[38]. Али и незнабошци који живе ван Светог Откривења, поред све потчињености закону греха, увек имају у себи хтење добра као неотуђиво и неприкосновено својство своје природе, и могу боголиком душом својом да познаду Бога живог и истинитог и да чине оно што је сагласно са законом Божјим који је написан у срцима њиховим[39].

3. Богооткривено учење Светог Писма о стварности и свеопштој наследности првороднога греха разрађено је, разјашњено и посведочено Црквом у Светом Предању. Још из апостолских времена постоји свештени обичај Цркве да крштава децу во оставление греховъ (εις άφεσιν αμαρτιών), о чему сведоче саборске одлуке и свети Оци. Поводом тога мудри Ориген је писао: „Ако се деца крштавају ради отпуштења грехова (pro renaissance peccatorum), пита се — каквих то грехова? Када су то она сагрешила? Чегу друго ради њима је потребна купељ крштења, ако не ради тога што нико не може бити чист од прљавштине макар један дан поживео на земљи? Деца се, дакле, крштавају јер се тајном крштења очишћавају од прљавштине рођења"[40]. Поводом крштавања деце ради опроштаја грехова Оци Картагенског сабора (418 год.) у По канону веле: „Ко год одриче потребу крштења мале и из материнске утробе тек рођене деце, или каже да, иако се она крштавају ради отпуштења грехова (εις άφεσιν αμαρτιών), али од прародитељског Адамовог греха ништа на себи немају што би требало очистити бањом препорођења (из чега би следило да образац крштења εις άφεσιν αμαρτιών не треба сматрати истинитим него лажним), — да буде анатема; јер апостола реч: кроз једнога човека грех уђе у свет, и кроз грех смрт, и тако смрт уђе у све људе, пошто сви сагрешише (Рм. 5, 12), ваља се разумети не друкчије него онако како је то свагда разумевала васељенска Црква (ή καθολική εκκλησία) која је свуда разливена и распострањена. Јер по овоме правилу вере, и деца која сама по

себи још не могу учинити никакве грехе бивају истински крштена ради отпуштења грехова, да се кроз препорођење очисти у њима оно што су примили од старог рођења". У борби са Пелагијем, који је одрицао стварност и наследност првородног греха, Црква је на више од двадесет сабора осудила то Пелагијево учење и тиме показала да је истина Светог Откривења о свеопштој наследности првородног греха дубоко укорењена у њеном светом, саборном, васељенском осећању и сазнању.

Код свију Отаца и Учитеља Цркве који су се бавили питањем о свеопштој грешности људи налазимо јасно и одређено учење о наследној греховности коју они чине зависном од Адамовог првородног греха. „Сви смо ми сагрешили у првом човеку, пише свети Амвросије, и кроз наслеђе природе распрострло се од једнога на све наслеђе и у греху... Адам је, дакле, у свакоме од нас: у њему је сагрешила људска природа, јер је кроз једнога грех прешао на све"[41]. „Немогуће је, вели свети Григорије Ниски, обухватити бројем мноштво оних у којима се путем наслеђа распространило зло; пагубно богатство порока, раздељујући се свакоме од њих, увеличавало се сваким, и на тај начин је плодородно зло прелазило у непрекидном ланцу покољења, разливајући се по мноштву људи до бесконачности, док није, дошавши до крајње границе, овладало свом људском природом, као што је јасно рекао пророк за све уопште: сви уклонишася, вкупе неключими быша (Пс. 13, 3), и није било ничег у постојећем што не би било оруђем зла"[42]. Пошто су сви људи наследници огреховљене природе Адамове, то се сви зачињу и рађају у греху, јер по природном закону оно што се рађа исто је што и онај који рађа; од повређеног страстима рађа се страсни, од грешникагрешник.[43] Заражена прародитељском греховношћу душа људска се све више и више одавала злу, умножавала грехе, измишљала пороке, стварала себи лажне богове, и људи су, не знајући за засићеност у злим делима, све даље и све више напредовали у порочности и распростирали смрад својих грехова, показујући да су постали незасити у грешењу (ακόρεστοι περί το άμαρτάνειν γεγόνασι)[44]. Заблудом једнога Адама заблудео је сав род људски (omne hominum genus aberravit); Адам је пренео на све људе своју осуду на смрт и жалосно стање своје природе; сви су под законом греха, сви су робови духовни; грех је отац нашег, неверство је мајка наше душе[45]. Од тренутка нарушења заповести Божје Сатана и анђели његови усели су у срце, у ум, и у тело људско, као на свој сопствени престо[46]. Нарушивши заповест Божју у рају Адам је учинио првобитни грех, и свој грех пренео (την άμαρτίαν παρέπεμψεν) на све[47]. Адамовим преступом грех је доспео у све људе (εις πάντας άνθρώπους έφφασεν ή άμαρτία)[48]; и људи су, зауставивши се мишљу на злу, постали смртни, и њима је овладала поквареност, трулеж (φθορά)[49]. Сви Адамови потомци добијају првородни грех путем наслеђа (κατά διαδοχήν) кроз рођење од Адама по телу[50]. „Постоји нека потајна прљавштина (τις κρυπτός ρυπος) и нека преобилна тама страсти, која је кроз Адамов преступ продрла у цело

човечанство (πάση τῇ ἀνθρώπιότητι); и она помрачава и скрнави и тело и душу"[51]. Пошто су људи наследили Адамову греховност, из срца њиховог тече „мутни поток греха"[52]. Од престапа Адамовог тама је легла на сву твар и на сву природу људску (πάση φύσει ἀνθρώπου), и стога људи, покривени овом тамом, проводе живот у ноћи, у страшним местима[53]. Адам је падом својим примио у душу своју страшно злосмрадије (τὴν πολλήν δυσωδίαν) и испунио се црнилом и тамом. Чиме је пострадао Адам, тиме смо пострадали и сви ми који происходимо од семена Адамова; сви смо ми синови тог помраченог родоначалника, сви смо заједничари тог истог злосмрадија (πάντες τῆς αὐτῆς δυσωδίας μετέχομεν)[54]. Као што је Адам преступивши заповест Божју примио у себе квасац (ζύμην) злих страсти, тако је сав род људски, рађајући се од Адама, путем учешћа (κατὰ μετοχήν) постао заједничар тога квасца; и постепеним умножавањем и разрастањем у људима су се толико намножиле греховне страсти, да је цело човечанство ускисло злом[55]. Свеопшту наследност првородног греха, која се пројављује у свеопштој грешности људи, није измислио човек, већ она сачињава богооткривену догматску истину хришћанске вере. „Нисам ја измислио првородни грех, писао је блажени Августин против пелагијанаца, у који васељенска Црква верује одискона, него си ти, који одбацујеш тај догмат, без сумње нови јеретик"[56]. Крштавање деце, при коме се кум у име деце одриче Сатане, сведочи да се деца налазе под првородним грехом, јер су рођена са огреховљеном природом у којој дејствује Сатана[57]. А и само страдање деце не долази због њихових личних грехова, него је то пројава казне коју је праведни Бог изрекао над природом људском палом у Адаму[58]. У Адаму је људска природа искварена грехом, подвргнута смрти и праведно осуђена, због тога се и сви људи рађају од Адама у том истом стању[59]. Греховна исквареност од Адама прелази на све његове потомке путем зачећа и рађања, због чега су сви подложни тој исконској греховности (originis vitio), али која не уништава у људима њихову слободу за хтење и чињење добра и способност за благодатни препород[60]. Сви су се људи нашли у Адаму не само кад је он био у рају, него су били са њим иу њему (cum ipso et in ipso) када је био истеран из раја због греха, стога и подносе све последње Адамовог греха[61].

Сам начин преношења првородног греха са предака на потомке, обавијен је, у суштини својој, непроницљивом тајном. „Ништа није познатије (notius) од учења Цркве о првородном греху, вели блажени Августин, али и ништа тајанственије (secretius) за разумевање"[62]. По црквеном учењу једно је несумњиво: да наследна греховност од Адама прелази на све људе путем зачећа и рађања. По овом питању веома је важна одлука Картагенског сабора (252 год.), на коме је учествовало 66 епископа под претседништвом светог Кипријана. Решивши питање да крштење деце не треба (по угледу на обрезање деце у старозаветној цркви у осми дан) одлагати до осмог дана, него их крштавати и пре тога, Сабор је овако

образложио своју одлуку: „Пошто се и највећим грешницима, који су много грешили против Бога, дарује отпуштење грехова када узверују, и никоме се не ускраћује опроштај и благодат, утолико пре не треба бранити то детету које, тек што се родило, ни у чему није сагрешило (*nihil peccavit*) него је само, произашавши по телу од Адама примило заразу стародревне смрти (*contagium mortis antiquae*) кроз само рођење, и које утолико лакше може приступити примању отпуштења грехова што се њему отпуштају не његови сопствени, већ туђи греси (*non propria sed aliena peccata*)”[63].

4. Преношењем прародитељске греховности на све потомке Адамове путем рађања, насве њих се, у исто време, преносе и све последице које су постигле наше прародитеље после пада: унакаженост лика Божјег, помрачење разума, исквареност воље, оскрнављеност срца, болести, страдања и смрт[64].

Сви људи, као Адамови потомци, наслеђују од Адама боголикост душе, али боголикост помрачену и унакажену греховношћу. Сва душа људска уопште прожета је прародитељском греховношћу. Лукави кнез таме, вели свети Макаров Велики, још у почетку заробио је човека и сву душу оденуо грехом, све њено биће, и сву је оскрнавио (*δλην ἐμίανεν*), сву је заробио, није оставио у њој слободан од своје власти ниједан део њен, ни помисли, ни ум, ни тело. Сва је душа настрадала од страсти порока и греха, јер је лукави сву душу обукао у зло своје, то јест у грех[65]. Осећајући немоћно копрцање сваког човека посебно и свих људи укупно у понору греховности, православији се с ридањем моли: Вѣ бездне греховнеи валяяся, неизследную милосердія Твоего призываю бездну: отъ тли Боже мя возведи[66]. Али иако је у људима онакажен и помрачен лик Божји, који претставља целост душе, ипак он није уништен у њима, јер би његовим уништењем било уништено оно што човека чини човеком, а то значи: био би уништен човек као такав. Лик Божји и надаље сачињава главну вредност у људима[67], и делимице пројављује своје главне особине[68]. Господ Христос је и дошао у свет, не да поново створи лик Божји у палом човеку, него да га обнови: да свой паки обновить образъ, истлевшіи страстьми[69]: да обнови растлившее грехомъ естество наше[70]. И у гресима човек је, ипак, образ Божји (*εἰκὼν Θεοῦ*)[71]: Образъ есмь неизреченныйя твоя славы, аще и язвы ношу прегрешений[72]. Новозаветни домострој спасења пружа управо палом човеку сва средства, да он помоћу благодатних подвига преобрази себе, обнови лик Божји у себи[73], и постане христолик[74].

Унакажењем и помрачењем душе човекове као целине унакажен је и помрачен разум људски у свима потомцима Адамовим. То се помрачење разума испољава у његовој тромости, обневиделости и неспособности да прими, усвоји и разуме духовне ствари, тако да „једва нагађамо шта је на земли, а шта је на небу ко ће испитати?”[75] Огреховљени, телесни човек

(ψυχικός άνθρωπος) не прима што је од Духа Божјега, јер му се чини лудост, и не може да разуме[76]. Отуда непознавање истинитога Бога и духовних вредности; отуда заблуде, предрасуде, неверје, сујеверје, незнабоштво, многобоштво, безбоштво[77]. Али ово помрачење разума, ову његову залуђеност грехом, ову његову заблуделост у греху, не треба замишљати као потпуно уништење човекове умне способности за схватање духовних ствари; Апостол учи да људски ум, иако је у мраку и магли првороднога греха, ипак има способности да делимично позна Бога и прими његова откривења[78].

Као последица првородног греха јавља се у Адамових потомака исквареност, ослабљеност воље и њена већа наклоност злу него ли добру. Грехоцентрично самољубље је постало главна полуга њихове делатности. Оно је оковало боголику слободу њихову и учинило их робовима греха[79]. Ма како грехоцентрична била воља у Адамових потомака, ипак у њој није потпуно уништена наклоност ка добру: човек сазнаје добро, жели га, а огреховљена воља вуче ка злу и чини зло: добро што хоћу не чиним, него зло што нећу оно чиним[80]; неудержанное стремление к злу влечет мя, действием врага, и обычаем лукавымъ.[81] То греховно стремљење злу путем навике постало је у току историје као неки закон човекове делатности: обретаю убо законъ, хотящу ми творити доброе, яко мне злое прилежитъ (ὅτι ἐμὸν το κακόν παράκειται)[82]. Но и поред свега тога, боголика душа огреховљених потомака Адамових отима се богочежњивом стихијом воље своје ка Божјем добру, соуслаждається закону Божию[83], хоће добро, трза се њему из ропства греховнога, јер је хтење добра и извесна способност за чињење добра остала у људи, ослабљених наследством првородног греха и њиховом личном грешношћу, тако да, по речи апостола, незнабошци естествомъ законная творять (φῦσει τὰ τοῦ νόμου πονή)[84]. Људи се ни у ком случају не јављају као слепо оруђе греха, зла, ђавола; у њима увек живи слободна воља, која, поред све огреховљености, ипак дејствује слободно, може и хтети добро и чинити га[85].

Нечистота, укаљаност, оскрнављеност срца је општи удео свих потомака Адамових. Она се пројављује као неосетљивост за духовне ствари и као погруженост у неразумие чежње и страсне жеље. Успавано грехољубљем срце људско тешко се буди за вечну реалност светих истина Божјих: сонъ вrehовный тяготитъ сердце[86]. Заражено исконом греховношћу срце је радионица злих мисли, злих жеља, злих осећања, злих дела. Спаситељ учи: отъ сердца бо исходить (ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται) помышления злая, убшства, прелюбодеяния, любодеяния, татьбы, лжесвидетельства, хулы[87]. Али, глубоко сердце паче всехъ[88], па је и у греховном стању сачувало моћ соуслаждатися закону Божию[89]. У греховном стању срце личи на огледало убрљано црним блатом, које заблиста божанском чистотом и красотом чим се блато греха са њега скине; у њему се онда може Бог огледати и видети[90].

Смрт је удео свију потомака Адамових, јер се рађају од Адама зараженог грехом и, зато, смртног. Као што од зараженог извора природно тече заражени поток, тако од родоначалника, зараженог грехом и смрћу[91]. И смрт Адама и смрт његових потомака је двојака: телесна и духовна. Телесна смрт је када се тело лишава душе која га оживљава, а духовна — када се душа лишава благодати Божје која је оживљава вишим духовним, богочежњивим животом, а по речима светог пророка: душа же согрешающая, та умреть[92]. Смрт има своје претече: болести и страдања. Тело, ослабљено наследном и личном греховношћу, постало је трулежно, а „смрт трулежношћу (τή φθορά) царује над свима људима"[93]. Грехољубиво тело се подало греховности, која се пројављује у неприродној превласти тела над душом, због чега се тело често јавља као неки велики терет за душу и сметња за њену богочежњиву делатност. Тело трулежно терети душу, вели премудри Соломон, и земљани дом обременује ум многобрижни.[94] Као последица адамовске огреховљености јавио се у Адамових потомака пагубни расцеп и раздор, борба и непријатељство између душе и тела: Плоть же похотствуетъ на духъ, духъ же на плотъ; сія же другъ другу противятся, да не яже хочете, сія творите[95].

НАПОМЕНЕ:

[1] Еф. 2, 3.

[2] Рм. 5, 14.

[3] Рм. 5, 12.

[4] Рм. 5, 19.

[5] Рм. 5, 12, 14.

[6] Рм. 5, 14. 12; блаж. Теодорит, In Psalm. 50, v. 7.

[7] In Rom. ad vers.

[8] Правосл. исповед. чл. 1 пит. 24.

[9] 1 Мојс. 5, 3.

[10] Јов. 14, 45; ср. 15, 14; Ис. 63, 6; Сирах. 17, 30; Прем. Сол. 12, 10;
Сирах. 41, 8

[11] Пс. 50, 7

[12] 3 Цар. 8, 46; 2 Дневн. 6, 36.

[13] Еклез. 7, 21.

[14] Прич. Сол. 20, 9; ср. Сирах. 7, 5

[15] Пс. 52, 4; ср. Пс. 13, 3; 129, 3; 142, 2; Јов. 9, 2; 4, 17; 25, 4; 1 Мојс. 6, 5;
8,21

[16] Пс. 115, 2

[17] Д. А. 17, 26.

[18] Рм. 3, 9. 23; ср. 7, 14.

[19] Еф. 2, 3.

[20] 1 Јн. 1, 8; ср. Јн. 8, 7. 9.

[21] 1 Јн. 5, 19.

[22] 1 Петр. 2, 22; ср. 2 Кор. 2. 5. 21.

[23] 1 Јн. 3, 5; ср. Ис. 53, 9.

[24] Јн. 8, 46.

[25] Јн. 3, 6.

[26] ср. Рм. 7, 56. 14-25; 8; 116; Гал. 3, 3, 5, 16-25; 1 Петр. 2, 11. и т. д.

[27] Јн. 8, 34; ср. Рм. 6, 16; 2 Петр. 2, 19.

[28] Рм. 5, 12.

[29] Рм. 7, 20.

[30] Interpret. in epist. ad Rom. с. 5, v. 12.

[31] Dialog cum. Tryph. c 88.

[32] Рм. 5, 18-19.

[33] 1 Кор. 15, 21-23.

[34] Рм. 7, 14-23.

[35] ib.

[36] De fid. IV, 22; col. 1200 B [37] Рм. 7, 22.

[38] Рм. 7, 25.

[39] Рм. 7, 18-19; 1, 19-20; 2, 14-15.

[40] In Luc. hom 14: ср. св. Иринеј, Contra haer, II, 22, 4; св. Амвросије, DeAbrah. II, 18; блаж. Августин, De peccat. merit. et rem. I, 34; III, 7; I, 25.

[41] Apolog. proph. David, II, 12. У другом свом делу исти Отац Цркве пише: *Lapsus sum in Adam, de paradiso eiectus in Adam, mortuus in Adam; quomodorevocet, nisi me in Adam invenerit, ut in illo culpaе obnoxium, morti debitum, ita in Christo iustificatum?* (De excessu fratris sui Satyri, II, 6).

[42] In Christi resurrect. [43] Св. Атанас. Вел., In Psalm. 50; св. Григор. Ниски, De beatitud. Orat. 6. [44] Св. Атанас, Вел. Contra. gent. 89; t. 25, col. 16 C - 21 A; De incarn. Verbi. 5; t. 25, col. 105 B; ср. св. Григорије Богослов, Orat. 38, 13; св. Иринеј, Contrahaer. V, 24, 3; св. Ј. Златоуст, In Rom. hom. 13, 1; св. Макарије Вел. Homil. 11, 5; св. Ј. Дамаскин, De fid. III, 1.

[45] Св. Иларије, In Matth. 18, 6; In Psalm. 59, 4; 1, 4; 126, 13; 136, 5; In Matth. 10, 23.

[46] Св.Макарије Вел., Homil. 6, 5.

[47] Св. Василије Вел., Homil. dicta tempore famis et siccit, 7. [48]

Св.Атанасије Вел., Contra arian. Orat I, 51; t, 26 col. 117 C [49] Св.

Атанас. Вел., De incarnat. Verbi, 4; t. 25, 104 B.

[50] Св. Дидим, De Trinit. II, 12; ср. св. Атанас. Велики, Contra apollinar lib. II, 8.

[51] Св. Макарије Вел., De patientia et discret., 9.

[52] Св. Григорије Богослов, Carm. De seipso; ср. Orat. 16, 15; Orat. 38, 4.

[53] Св. Макарије Вел., Homil. 43, 7.

[54] Он, Homil. 30, 8.

[55] Он, Homil. 24, 2.

[56] De nupt. et concup. II, 12.

[57] Блаж. Августин, De peccat. merit et. remiss., I, 63, 64.

[58] Он, Contra Julisan., VI, 67; II, 9.

[59] Он, De civit. Dei, XIII, 14; ср. св. Иринеј, Contra haer. III, 22, 4; V, 16, 3; св. Јустин, Dialog. cum Truph. с 95; св. Кирил Алекс. In Psalm. 50, v. 12. In Rom. V, 18, 20; Блаж. Теодорит, In Psalm. 50, v. 7; In Psalm. 60, v. 7, 8; Haeret. fabul. compend., lib. V, 11.

[60] Тертулијан, De anima, с 40 и 41; ср. De testimon. animae, 3; св. Макарије Вел., Homil. 46, 23.

[61] Ориген, In Rom. B, 9; B, 1.

[62] De moribus eccles. cathol. I, 40.

[63] Св. Кипријан, Epist. 59. ad Fidum.

[64] ср. св. Дамаскин, De fid. II, 28; col. 961.

[65] Homil. 2, 1; ср. Homil. 50, 5; Homil. 41, 1.

[66] Канонъ пресв. Богородице, песнь с ѿтрось; въ субботу на повечерш,

Гласъ в. Ср. Греховный мракъ покрываетъ мя, и студная моя дйла безъвоздержанія выну, и совестное томлеше непрестанно мучить мя: увы май гдеубо ныне скрюся?.. (Слава и нынй, Богородичень, седалень; на утрени мес. јуль е! день, Минеј).

[67] 1 Мојс. 9, 6.

[68] 1 Мојс. 9, 12.

[69] На Господи възвахъ, Слава и ныне, Богородичень; въ субботу на величій вечерни, Гласъ д.

[70] Последованіе ко св. Причащенію, Молитва великаго Васілія а.

[71] 1 Кор. 11, 7.

[72] Тропарі непорочн. (мертвыхъ), Опело.

[73] 2 Кор. 3, 18.

[74] Рм. 8, 29; Кол. 3, 10.

[75] Прем. Сол. 9, 16.

[76] 1 Кор. 2, 14.

[77] Рм. 1, 2131; Пс. 13, 13; 52, 14; ср. св. Атанасіе Вел., *Contra gent*, 89; св. Григор. Богослов, *Orat.* 19, 13. 14; *Orat.* 14, 25; *Orat.* 14, 25; *Orat.* 22, 13; *Orat.* 45, 8. 12; св. Григор. Ниски, *Orat. catech.*, с. 6; св. Ј. Златоуст, *Ad popul. antioch.*, *hom.* XI, 2; св. Макарије Вел. *Homil.* 43, 7; св. Ј. Дамаскин, *De fid.* III, 1.

[78] Рм. 1, 19-20.

[79] Јн. 8, 34; Рм. 5, 21; 6, 12. 17. 20.

[80] Рм. 7, 19.

[81] Канонц молебный пресвяей Богородице, песнь д; въ неделю на повечеріи, Гласъ а.

[82] Рм. 7, 21.

[83] Рм. 2, 14.

[84] Рм. 2, 14.

[85] ср. св. Кирил Јерусал., *Catech.* II, 1. 3. 4.

[86] Канонъ ко св. Јовану Предтечи, песнь s, Богородичень; въ вторникъ утра, Гласъ в.

[87] Мт. 15, 19; ср. Мк. 7, 21; 1 Мојс. 6, 5; Прич. Сол. 6, 14.

[88] Јерем. 17, 9.

[89] Рм. 7, 22.

[90] ср. Мт. 5, 8.

[91] ср. Рм. 5, 12; 1 Кор. 15, 22.

[92] Језек. 18, 20; ср. 18, 4.

[93] Св. Атанасије Вел., De incarn. Verbi, 8; t. 25, col. 109 A.

[94] Прем. Сол. 9, 15.

[95] Гал. 5, 17.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ I

ДЕО ДРУГИ - ОДЕЉАК ПРВИ
Однос Бога према твари - Бог као Творац света

40. Заблудна учења о првородном греху

Још у првим вековима хришћанства евионити, гностици и манихејци одрицали су догму о првородном греху и његовим последицама. По њиховом учењу, човек никада није морално пао и нарушио заповест Божју, јер је пад извршен далеко пре појаве човека у свету. Услед утицаја

злога начела које влада у свету мимо воље и без воље човекове, човек је само подвргнут греху који је већ постојао, и тај је утицај неодољив.

Офити (ὄφεις = змија) су учили да је човек, окрепљен саветом мудрости која се јавила у облику змије (ὄφινόμορφος), преступно заповест и тако постигао познање истинитог Бога.

Енкратити и манихејци су учили да је заповешћу својом Бог забранио Адаму и Еви супружанске брачне односе; грех се прародитеља састојао у томе што су прекршили ту заповест Божју. — Неоснованост и лажност овога учења је очигледна, јер се у Библији јасно каже да је Бог, чим је створио прве људе, благословио их и рекао им: рађајте се и множите се, и напуните земљу,^[1] и дао им одмах закон брачни.^[2] Све се то, дакле, десило пре но што је змија искушала прве људе и навела их на грех.

Климент Александријски је погрешно учио што је сматрао да се грех првих људи састојао у нарушењу заповести која им је забрањивала превремено супружанство.^[3]

Сагласно својој теорији о преегзистенцији душа, Ориген је пад и грех првих људи схватао као пад њихових душа у духовном свету пре постанка овога света, па их је Бог због тога протерао с неба на земљу и уселио у тела, што је тобож означено начином изгнања Адамовог из раја и његовог облачења у кожане хаљине.^[4]

У петом веку британски монах Пелагије и његове присталице пелагијанци изнели су своју теорију о пореклу и наследности греха, која је у свему противна богооткривеном учењу. Она се укратко састоји у овоме: грех није нешто супстанцијално и не припада природи човека; грех је потпуно случајна тренутна појава која ниче једино у области слободне воље, и то пошто се у њој развије слобода која га једина може произвести. Шта је грех уопште? да ли оно што се може избећи (quod vitari potest), или оно што се не може избећи? Оно што се не може избећи, није грех (peccatum non est); грех је оно што се може избећи, те, према томе, човек може бити без греха (sine peccato esse), пошто грех зависи искључиво од човекове воље. Грех није неко стално и неизменљиво стање или греховно расположење; он је само један случајни и тренутни противзаконски поступак воље који оставља свој траг једино у сећању и савести грешника. Отуда први грех Адамов није могао чак ни у самој Адамовој духовној ни телесној природи произвести никакву битну повреду; још мање је то могао учинити у његовим потомцима који нису могли наследити од свога праоца оно што он сам није имао у својој природи. Признати постојање наследног греха значило би признати грех по природи, тј. признати постојање зле, порочне природе, а то би одвело манихејству. Адамов грех није могао прећи на његове потомке још и зато што би било противно правди да одговорност за грех једнога човека пређе на људе који нису учествовали у

извршењу греха. Осим тога, ако је Адам могао пренети свој грех на своје потомке, зашто онда праведник не преноси своју праведност на своје потомке, или зашто се и други греси не би такође преносили? Не постоји, дакле, наследни грех, грех ex traduce. Јер ако би постојао првородни, наследни грех, он би морао имати свој узрок; овај пак узрок не би се могао налазити у вољи детета, пошто је она још неразвијена, него у вољи Бога, те би тај грех у ствари био грех Божји а не детињи. Признати првородни грех значи признати грех по природи, то јест признати постојање рђаве, зле природе, а то је манихејско учење. У ствари, сви се људи рађају онако исто невини и безгрешни какви су били прародитељи до пада. У томе стању невиности и непорочности они остају све док се у њима не развије свест и слобода; грех је могућ само при постојању развијене свести и слободе, јер је он у ствари акт слободне воље. Људи греше по својој сопственој, свесној слободи, а, делимично, угледајући се на Адамов пример. Слобода човекова је тако силна, да би човек могао, када би само чврсто и искрено решио, остати заувек безгрешан и не учинити ниједан грех. Ја кажем, изјављује Пелагије, да човек може бити без греха (sine peccato[5]). Пре и после Христа било је философа и библиских праведника који нису никада грешили[6]. Смрт није последица Адамовог греха, него је она неопходни удео створене природе. Адам је створен смртним; грешно или не, он је морао умрети. Противу пелагијанске јереси нарочито се борио блажени Августин, моћно бранећи древно учење Цркве о првородном греху, али је при томе и сам пао у супротну крајност. Он је, наиме, тврдио да је првородни грех до таквога ступња уништио првобитну природу човекову, да огреховљени човек не може, не само учинити добро него ни зажелети га, ни штети га. Он је роб греха у коме одсуствује свако хтење и чињење добра[7].

НАПОМЕНЕ:

[1] 1 Мојс. 1, 28. [2]

1 Мојс. 2, 24.

[3] Strom. V.

[4] Contra Cels. IV, 40.

[5] Пелагије у Августина, De natura et gratia, 8.

[6] Пелагије, Ad Demetriadem. 3, 7.

[7] De civit, Dei, XIV, 11; Contra duas epist. pelag. 1, 2.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ I

ДЕО ДРУГИ - ОДЕЉАК ПРВИ
Однос Бога према твари - Бог као Творац света

41. Преглед и критика римокатоличког и протестантског учења о првородном греху

1. Римокатолици уче да је првородни грех одузео Адаму првобитну праведност, благодатно савршенство, али није повредио саму природу његову. А првобитна праведност (*justitia originalis*), по њиховом учењу, није била органски, саставни део духовне и моралне природе човекове, већ спољашњи дар благодати (*donum gratiae, donum supernaturale*), нарочита додатак природним силама човековим (*donum superdditum*). Отуда се грех првога човека састојао у одбацивању те чисто спољашње, натприродне благодати, која је споља управљала њиме. Тај грех одбацивања благодати, одвраћања човека од Бога, није ништа друго до лишење човека те благодати, лишење човека првобитне праведности (*defectus, privatio justitiae originalis*), и повратак човеков чисто природном стању, стању безблагодатном. Сама пак природа човекова остала је и после пада онаква иста каква је била и пре пада. Лик Божји се у човеку није изменио, унаказио; његове главне силе, разум, осећање и воља, остале су какве су биле и пре пада. До греха Адам је био као царски дворанин, коме се због преступа одузела спољашња слава, и он се вратио у првобитно стање, у коме је пре тога био.

У одредбама Тридентског сабора о првородном греху говори се да се грех прародитеља састојао у губљењу дароване им светости и праведности,

али се тачно не одређује какве је врсте била та светост и праведност. Тамо се тврди да у препорођеном човеку не остаје апсолутно никаквих трагова греха или нечега што би било непријатно Богу. Једино остаје похота (concupiscentia), која је, због свога изазивања човека на борбу, пре корисна за људе него штетна. У сваком случају, она није грех, ма да је сама од греха и вуче греху. У петој одредби се вели: „Свети Сабор исповеда и зна да у крштених остаје похота; али она, као остављена за борбу, не може шкодити онима који се не слажу са њом и онима који се мушки боре благодаћу Исуса Христа, него се, напротив, крунише онај који се буде славно подвизавао. Свети Сабор објављује да ову похоту, коју Апостол понекад назива грехом, васељенска црква никада није називала грехом у смислу да је она у препорођених истински и сопствено грех (quod vere et proprie in renatis peccatum sit), него да је од греха и вуче греху".^[1]

Ово римокатоличко учење је неосновано стога што првобитну праведност и савршеност Адамову замишља као спољашњи дар, као преимућство које се природи додаје споља и од природе одваја. Међутим, јасно је из древног апостолско црквеног учења да је та Адамова првобитна праведност не спољашњи дар и преимућство, него саставни део богоздане природе његове. Сагрешивши, човек је дубоко повредио своју природу. Свето Писмо тврди да је грех тако дубоко потресао и растројио човекову природу да је човек ослабио за добро, те и кад хоће не може учинити добро^[2], а не може га учинити управо зато што грех има силан утицај на природу човекову. Осим тога, да грех није тако јако повредио природу човекову, не би било потребе да се Јединородни Син Божји оваплоти, дође у свет као Спаситељ и тражи од нас потпун телесни и духовни препород^[3]. Поред тога, римокатолици не могу дати правилан одговор на питање: како може неповређена природа носити у себи concupiscentiam? У каквом односу стоји concupiscentia према здравој природи?

Исто тако нетачно је римокатоличко тврђење да у препорођеном човеку не остаје апсолутно ничег греховног и неугодног Богу, уступајући место само ономе што је непорочно, свето и богоугодно. Јер из светог Откривења и учења старе Цркве знамо да благодат, која се кроз Господа Христа даје палом човеку, не дејствује механички, не даје освећење и спасење одједном и за трен ока, него постелено прониче све психофизичке силе човекове сразмерно његовом личном подвигу у новом животу, те га тако истовремено и лечи од свих греховних недуга и освећује у свима мислима, осећањима, жељама и делима. Неосновано је преувеличавање мислити и тврдити да у препорођених нема апсолутно никаквих остатака греховних недуга када христољубљени тајновидац јасно учи: Ако речемо да греха немамо (ὅτι ἁμαρτίαν οὐκ ἔχομεν), себе варамо и истине нема у нама^[4]; и велики Апостол народа пише: Добро што хоћу не чиним, него зло што нећу оно чиним. Ако пак чиним оно што нећу, већ ја то не чиним него грех који обитава у мени (ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοῖ ἁμαρτία)^[5].

2. Насупрот римокатоличком учењу о првородном греху стоји учење протестантско. По њему, грех је потпуно уништио у човеку слободу, лик Божји и све духовне силе, те је сама природа човекова постала грехом, и он није апсолутно способан ни за какво добро; све што жели и чини јесте грех; и саме добродели његове јесу греси; човек је духовни мртвац, статуа без очију, ума и осећања; грех је уништио у њему природу саздану Богом и место лика Божјег ставио у њега лик ђавола. Наследио грех је толико ушао у природу човекову, толико је прожео, да га никаква сила на овоме свету не може одвојити од човека; шта више, ни само крштење не уништава тај грех него само изглађује кривицу; тек ће се у васкрсењу мртвих тај грех потпуно узети од човека. Али иако човек, због потпуног ропства првородном греху, нема у себи моћи да чини добро које би се пројављивало у делима праведности (*justitia operum*), праведности духовне (*justitia spiritualis*), или у божанским делима која се односе на спасење душе, ипак у њему има духовне силе која дејствује у области грађанске праведности (*civilis justitia*), тј. пали човек може, на пример, говорити о Богу, изражавати спољашњим делима извесно повињавање Богу, може се повињавати властима и родитељима при избору спољашњих дела: задржати руку од убиства, прељубочинства, крађе и тд.

Када се ово протестантско учење посматра у светлости напред изложеног богооткривеног учења Цркве о првородном греху и његовим последицама, неоснованост његова постаје очигледна. Неоснованост је нарочито у томе што протестантско учење потпуно изједначаје првобитну праведност Адамову са самом природом његовом, те никакве разлике не прави између њих. Отуда, када је човек сагрешио, није му била одузета само првобитна праведност него сва природа; губитак првобитне праведности је истоветан са губитком, уништењем природе. Свето Писмо пак ни у ком смислу не признаје потпун уништај природе Адамовим грехом, нити признаје да се на место пређашње природе, саздане Богом, могла појавити природа нова по обличју Сатанину. Када би ово последње било истинито, онда у човеку не би остале никакве жеље за добро, никакве склоности ка добру, никакве моћи да чини добро. Свето Писмо међутим тврди да и у палом човеку има остатака добра, склоности ка добру, жеље за добро, и способности да чини добро^[6]. Спаситељ је управо и апеловао на заостало добро у огреховљеној природи људској. Сами ти остаци добра не би могли постојати, да је Адам по греху добио обличје Сатанино место обличја Божјег.

Протестантске секте, арминијани и социнијани, претстављају у овом погледу обнову пелагијанског учења, јер одбацују сваку узрочну и генетичку везу између првородног греха наших прародитеља и грехова њихових потомака. Адамов грех не само што није могао да има неку пагубну силу за потомке Адамове него ни самог Адама није повредио. Као

једину последицу Адамовог греха они признају смрт, али смрт није казна него физичко зло које се преноси путем рођења.

У овој ствари Православна Црква и данас, као и увек, неотступно исповеда богооткривено учење Светог Писма и Светог Предања. У Посланици источних Патријараха каже се: „Верујемо да је први човек, створен Богом, пао у рају онда када је прекршио заповест Божју послушавши савет змијин, и да се отуда прародитељски грех распростире на све потомство путем наслеђа, те тако нема никога од рођених по телу који би био слободан од тога бремена и не би осећао последице пада у овом животу. Бременом пак и последицама пада ми називамо не сами грех (као: безбожност, богохулство, убиство, мржњу и све остало што произлази од злог срца људског) него јаку неклоност ка греху... Пали кроз преступ човек уподобио се неразумним животињама, то јест помрачио се и лишио савршенства и бестрашћа, алисе није лишио оне природе и силе коју је добио од преблагот Бога. Јер, у противном случају, он би постао неразуман и, слетствено, не човек, али је он сачувао ону природу, са којом је био створен, и природну силу — слободном, живом и делатном. Те тако по природи може изабрати и чинити добро, избегавати зло и одвраћати се од њега. А да човек може по природи чинити добро, на то је и Господ указао када је говорио да незнабошци љубе оне који њих љубе, а апостол Павле веома јасно учи у посланици Римљанима (1, 19), и другде, где говори да језици, закона не имуће, естествомъ законная творять (Рм. 2, 14). Отуда је очигледно да добро које човек учини не може бити грех, јер добро не може бити зло. Будући јестественим оно чини човека само телесним а не духовним... А у благодатно препорођених оно, појачавано благодаћу, постаје савршено и чини човека достојним спасења"[\[7\]](#). А у Православном исповедању вели се: „Пошто су у стању невиности сви људи били у Адаму, то чим је он сагрешио, сагрешили су с њим сви, и ушли у стање греховно, бивши подвргнути не само греху него и казни за грех... Стога се са овим грехом и ми зачињемо у утроби мајке и рађамо, као што каже Псалмопевац: се бо въ беззаконіихъ зачатъ есмь и во гресехъ роди мя мати моя (Пс. 50, 7)... Отуда се у свакоме због греха јављају разум и воља повређени. Уосталом, ма да је људска воља и повређена првородним грехом, ипак (сагласно мисли светог Василија Великог) још и сада до воље свакога стоји да буде добар и чедо Божје, или зао и син ђавола"[\[8\]](#).

[1] Concil. Trid. sess. V, 5.

[2] Рм. 7. 18-19.

[3] Јн. 3, 3. 5. 6.

[4] 1 Јн. 1, 8.

[5] Рм. 7, 19-20; ср. 8, 23-24. [6] Рм. 7, 18; 2 Мојс. 1, 17; Ис. Навин, 6, 14;

Мт. 5, 46; 7, 9; 19, 17; Д. А.

28, 2; Рм. 2, 14-15.

[7] Члан 6 и 14.

[8] Део I, пит. 24 и 27.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ I

**ДЕО ДРУГИ - ОДЕЉАК ДРУГИ
Однос Бога према твари - Бог као Промислић**

42. О Божјем промислу

Пошто је свет премудра творевина доброте и љубави Божје, то се он и одржава у постојању дејством вечне доброте и љубави Божје. Зависај од Бога бићем свет је зависан од Њега и постојањем. Створивши свет са одређеним циљем Бог га и води остварењу постављеног циља својим непрекидним промишљањем (πρόνοια) о њему. Друкчије и бити не може, јер је Бог по природи добар и мудар, и зато промишља о свету, вели свети Дамаскин, јер није добар онај који не промишља. Као бесконачно добар Он дивно промишља о свему; као неисказано мудар Он се о свему стара на најбољи начин.[1] Према томе, божански

промисао је непрекидно дејство мудрости, доброте, љубави и свемоћи Божје; дејство којим Бог надгледа, чува и одржава биће и силе својих створова, упућује их крајњем циљу, помаже свакоме добру, а обуздава или исправља злоне спутавајући слободу твари.

Своје неизменљиво догматско учење о промислу Божјем Црква Христова је изразила у првом члану васељенског Символа вере једном речју: Сведржитељ (Παντοκράτωρ). Она је тиме исповедила своју веру и убеђење: да се све што постоји у свету, видљиво и невидљиво, држи, одржава и управља непрекидним дејством промисла Божјег, а што се зла тиче Бог га само предвиђа и допушта, али га не подржава, јер га Он није створио. Зло пак које се већ десило, бива упућено нечем корисном од стране врховне Доброте, која сама не твори зла већ га само упућује ка бољем, уколико је то могуће.[\[2\]](#)

Промисао Божји је један и недељив по себи, јер је дејство једног и недељивог Бога, али, огледан у огледалу људског аналитичког духа, он се јавља у два главна облика: у чувању света и управљању светом. Чување (συντήρησις) света је оно дејство премудре и свемоћне воље Божје, којим Бог држи и одржава у постојању и трајању свој створени свет. Управљање пак светом јесте дејство премудре и преблаге воље Божје, којим Бог упућује и води духовни и вештаствени свет богоназначеном циљу света. У својој промислитељској љубави Тросунчани Господ промишља о васцелој творевини својој уопште и о свакоме створу посебно. У тајанственој суштини својој промисао Божји је недељив, јер Бог и о целини и о посебним тварима промишља простим, несложеним детством, али у огледалу људског аналитичког разума он се показује као општи и посебни; општи обухвата сав свет у целини, а посебни — сваку твар понаособ, од највеће до најмање, од Анђела до црва, од свезвежђа до атома.

По учењу Светога Писма Бог испуњује небо и земљу[\[3\]](#); небо је престо његов а земља подножје ногама његовим[\[4\]](#); Он све држи речју силе своје[\[5\]](#); све оживотворава[\[6\]](#); очински се стара о свима створењима, јер заповеда своме сунцу те обасјава и зле и добре, и даје дажд и праведнима и неправеднима[\[7\]](#); од постанка света Он непрестано дела у свету[\[8\]](#); све се Њиме држи[\[9\]](#); у његовој је руци душа свих бића, и дух свакога човека[\[10\]](#); од Њега зависи и постојање и живот, и покрет: јер у Њему живимо, и крећемо се, и јесмо[\[11\]](#); Он одређује место и време за живот створова[\[12\]](#), и даје им све што је потребно за постојање; Он свима даје живот и дихање и све[\[13\]](#); без његове воље ни длака с главе не пада[\[14\]](#); Он надгледа земљу и залива је; покрива небо облацима, даје дажд, производи траву, даје храну стоци и птицама, задева поља пшеницом; Он све храни, све одржава, све надгледа[\[15\]](#); нема ничега што је без Њега иван Њега: јер је од Њега и кроз Њега и у Њему све[\[16\]](#); Он је створио небо, небеса над небесима и сву војску њихову, земљу и све што је на њој, мора и све што је у њима, и Он оживљава

све то[17]; Он сам надгледа све што је под небом, знајући шта је на земљи, све што створи[18]. У неизреченој промислитељској љубави својој Бог брине бригу свих створова, и највећих и најмањих[19]; Он храни птице небеске, и одева их, анекмоли људе[20]; Он даје силе љиљанима у пољу те расту и одевају се красотом неисказаном[21]. Размишљајући са молитвеним дивљењем о свеопштем и многобрижном промислу Божјем, премудри Соломон се овако обраћа Богу: Ти љубиш сва бића и не гнушаш се ничега што си створио; јер када би нешто мрзео, Ти га не би створио. Како би пак ишта трајало, када Ти не би хтео? или како би се сачувало нешто што Ти ниси позвао (у биће)?[22] Уопште, Божји промисао је тако очигледно откривен у Светом Писму, вели Климент Александриски, да то не треба ни доказивати, већ треба изобличавати и кажњавати онога који мисли да промисла нема[23].

Очигледно је да свети догмат о промислу Божјем свом садржином својом извире из Светога Писма. По учењу Светог Откривења промисао је природна и логична последица стварања; Бог је промислитељ зато што је Творац; у промишљању Божјем о свету продужено је, на извештан начин, стваралаштво Божје у свету, по речи Спасовој: Отецъ мой доселе делаеъ (εργάζεταί), и азъ делаю (κάγω̅ ε̅ργάζομαι)[24]. Осим тога и сама циљност Богом створеног света захтева постојање Божјег промисла о свету. Ако свет има Богом одређени циљ, онда мора постојати промисао, који би упућивао остварењу тога циља[25]. Промисао Божји је непотребан ако свет нема циља. Створивши свет из небића, Бог га промислом својим кроз биће води ка циљу; а циљ је: да се твар усавршена сједини са Творцем, да Бог буде све у свему[26]. Пошто је Бог из љубави и по великој доброты створио свет, не може се не бринути о свету. Многобрижно промишљање његово о свету показује да је Он из љубави створио свет и да је Он неизменљиво и вечито добар. Васцело Свето Писмо, како у целини тако и у свима појединостима, јесте стварни летопис промишљања Божјег о свету. Створивши свет, Бог је остао у свету и са светом, ма да је и над светом; Он увек бди над њим и промислом својим упућује га божанском циљу[27].

Истина о промислу Божјем, објављена у Светом Писму, свом божанском истинитошћу и бесмртношћу живи у богочовечанском телу Христовом — у Цркви кроз свето Предање. Оци и Учители Цркве хране њоме све душе, гладне Божје истине и правде. Тако Атинагора пише: „Ни на небу ни на земљи ништа није изузето од управљања и промисла Божјег, и старање Творчево простире се на све: видљиво и невидљиво, велико и мало, јер сва творевина укупно и свака твар посебно, сходно својој природи и циљу ради кога су створене, имају потребу у промишљању Творчевом"[28]. Отац Господа нашега Исуса Христа, вели свети Атанасије Велики, као најбољи управитељ, својом сопственом Премудрошћу и својом сопственом Речју, Господом нашим Исусом Христом, свиме спасоносно управља исве уређује (διακοσμεῖ) и чини како сам за најбоље налази[29].

Отац је вечним Сином својим сву васељену (το πᾶν) створио и уредио (διεκόσμησε) и озарава је својим промислом (φωτίζει τη ἑαυτοῦ πρόνοια). Као добри Логос (ἀγαθός Λόγος) доброта Оца Он је удесио поредак у васељени спајајући супротности са супротностима (τα μὲν ἐναντία τοῖς ἐναντίοις συναπτῶν) и из тога извлачећи пуну хармонију. Као Божја Сила и Божја Премудрост Он окреће небо, а земљу је учврстио не наслонивши је ни на шта. Њиме је сунце постало светлоносно и обасјава васељену. Од Њега и месец има своју меру светлости. Њиме се и вода држи у облацима, и дажд натапа земљу: Њиме је и море омеђено, и земља украшена разним биљкама[30]. Природа створених твари, пошто је саздана из ничега, узета сама по себи (καθ'ἑαυτήν), јесте нешто трошно, немоћно и смртно. Пошто је свака саздана природа, уколико зависи од својих сопствених услова, нешто трошно и распадљиво, то да се васељена (το δλον) не би поново вратила у небиће (εἰς το μη εἶναι) добри Бог, који је сву твар створио својим Логосом, није оставио твар да се својом сопственом природом заноси и узбуркава, од чега би јој претила опасност да понова утоне у небиће, него као Дobar управља васељеном (την σῶμασσαν) и подржава је у бићу Логосом својим, који је и сам Бог, да би твар, озаравана управом, промислом и уредбом Логоса, могла чврсто стојати у бићу и не подвргнути се ономе чему би се могла подвргнути (тј. небићу) када је Бог Логос не би чувао[31]. Свемоћни и свесавршени Логос

Оца, проходећи све и свуда пројављујући своје силе, садржи све у себи и обухвата, те тако ништа не оставља без своје силе, него *све* и у свему сваку твар посебно и све твари укупно оживљава и чува у исто време... Од свега што постоји и бива нема ничег што није у Логосу и што Логосом није постало и било, по речи Еванђелиста: Въ начала бе Слово (ο Λόγος), и Слово бе къ Богу, и Богъ бе Слово. Вся темъ быша, и безъ Него ничтоже бысть (Јн. 1, 1.3). Као што музичар, наструнивши харфу, и вешто спајајући дубоке тонове са високима и средњима, производи једну мелодију, тако и Логос — Божја Премудрост, држећи васељену као харфу, и спајајући оно што је на небу са оним што је у ваздуху, сједињујући целину са посебним (τά δλα τοῖς κατὰ μέρος συναπτῶν) и надгледајући својим мигом и вољом, прекрасно и складно производи један свети један поредак у свету. То и јесте чудесно у Божанству Логоса, што Он једним и истим мигом, не у разна времена, него одједном и све скупа: и оно што је право и оно што је округло, и горње, и средње, и доње, и влажно, и хладно, и топло, и видљиво и невидљиво, води управља и уређује сваку ствар сходно њеној природи (κατὰ την ἐκάστου φύσιν). Јер једним и истим мигом његовим оно што је право креће се као право, округло као округло, и средње се ставља у покрет онакво какво јесте, топло се загрева, суво се суши, и свесесаобразно својој природи, оживотворава и одржава Њиме, те се на тај начин Узиме ствара нека чудесна и ваистину божанска хармонија (θαυμαστή τις και θεία αληθώς αρμονία).[32] По једноме мигу Бога Логоса све се истовремено одржава у реду, те свака твар чини оно што јој је својствено и све твари скупа сачињавају један поредак[33]. Из овако разноврсних твари стварајући

промислом својим један свет и један поредак у свету, Бог Логос не оставља изван себе и невидљиве Силе, већ и њих, као Творац, обухвата са осталим бићима, и оживотворава их и одржава својим промишљањем (τῆ εαυτοῦ πρόνοια)[34].

„Свака твар по промисли Божјој добила је и добија свој изглед, и ред, и број, и величину, те тако ничег узалудног и случајног није било нити бива“[35].

Промисао Божји се огледа у свему. Разгледајте, саветује блажени Теодорит, природу видљивих твари, њихов положај, поредак, стање, кретање, сразмеру, складност, красоту, дивоту, величину, корисност, пријатност, разноврсност, промену; погледајте како промисао Божји из сваке части творевине навире на вас, очитује себе, објављује себе; погледајте, он је очигледан на небу и небеским светилима: сунцу, месецу и звездама; он је очигледан у ваздуху, у облацима, на копну и на мору, у свему што је на земљи; очигледан је у растињу, трави и семењу; очигледан је у бићима словесним и бесловесним, у гмизавцима, у птицама, у рибама, у водоземцима, у кроткима и свирепима, у питомима и дивљима. Расудите сами: ко држи небеске сводове? Како то да небо толико хиљада година постоји а није остарело, нити је време изазвало икакву промену у њему, ма да је оно по природи изменљиво, као што сведочи блажени Давид (Пс. 101, 2738). Имајући изменљиву и трошну суштину, оно је досада остало онакво какво је створено, јер га подржава, чува и даје му трајност Логос Божји који га је створио... Творац управља творевином; будући сам бродоградитељ и производитељ вештаства, Он не оставља без управе своју лађу, и не престаје управљати крмом[36]. Сама мисао о Богу као бесконачно добром Творцу неминовно одводи закључку да је Творац неизоставно и Промислитељ света, јер ради чега је створио свет ако неће да се брине о њему? Кад је Бог, чијој доброты нема мере, благоволео небићу даровати биће, како би могао занемарити своју творевину и не бринути се о њој?[37]

Одрицати промисао значи бити безуман. Они који не верују у постојање промисла Божјег, вели исти Отац Цркве, и безумно тврде да овај свет, који се састоји из неба и земље, без крманоша броди у оваком поретку и складу, личе на човека који седи на броду, плови по мору, гледа како крманош држи крму, окреће је како треба, час на лево час на десно, и управља лађу жељеном пристаништу, — па ипак почне заступати очигледну лаж говорећи да на крми не стоји крманош, да лађа нема крме, да се не управља кретањем крме, већ сама по себи плови, савлађује таласе, побеђује ветрове, нема потребе за морнарима и за крманошем који командује морнарима. Тако и они који одричу промисао Божји: они јасно и очигледно виде да Господ васељене управља својом творевином, и све води и креће складно и у поретку; виде складност у свему што се дешава; виде красоту и корист у сваком сздању, и намерно се праве слепи и

бестидно поступају, јер примајући дарове Промисла ругају им се и руже их, и чиме се користе тим самим устају против Промислитеља[38]. „Ми смо дужни веровати, изјављује свети Григорије Богослов, да је Бог Творац и Саздатељ свих твари, јер како би могао и постојати свемир (то *πάν*), да га неко није створио и уредио? Ми смо дужни веровати да постоји Промисао који све држи и спаја у свету, јер за бића за која је неопходан Творац, неопходан је у исто време и Промислитељ; иначе свет, ношен случајем као лађа олујом, морао би се због хаотичних струјања вештаства у трен ока разрушити, распасти и вратити у првобитни хаос и неред"[39]. Као што река, вели Златоусти песник Христове истине, делећи се на мноштво рукава, натапа крај кроз који протиче, тако нас и промишљање Божје окружава са свих страна, обидно се изливајући, притичући и успуњујући све[40]. Ниједна створена природа, видљива или духовна, не може се одржати без Божјег старања и промисла[41]. Због све га тога очигледно је да сваки који не признаје промисао Божји јесте уистини безбожник[42].

НАПОМЕНЕ:

[1] De fid. II, 29; col. 964 B.

[2] Послан, источн. Патријар. Чл. 5.

[3] Јерем. 23, 24.

[4] Мт. 5, 34. 35.

[5] Јевр. 1, 3.

[6] 1 Тм. 6, 13.

[7] Мт. 5, 45; Лк. 6, 35.

[8] Јн. 5, 17.

[9] Кол. 1, 17.

[10] Јов. 12, 10.

[11] Д. А. 17, 28.

[12] Д. А. 17, 26; Пс. 103, 8. 9; 1-19; 90-91.

[13] Д. А. 17, 25.

[14] Мт. 10, 30.

[15] Пс. 64, 10-14; 146, 8-9; Д. А. 14, 17; Пс. 144, 15-16; Јов. 38. 41; Пс. 103,14; Мт. 6, 26. 27.

[16] Рм. 11,36; 1 Кор. 12,6.

[17] Немиј. 9, 6.

[18] Јов. 28, 24; Прич. Сол. 15, 3; Пс. 32, 14; Јевр. 14, 13.

[19] Мт. 6, 25-34.

[20] Мт. 6, 26; ср. Пс. 90, 116.

[21] Мт. 6, 28-29.

[22] Прем. Сол. 11, 25-26.

[23] Strom. V.

[24] Јн. 5, 17; ср. блаж. Августин, De Genes. ad litt, IV, 22.

[25] ср. Пс. 103, 29; Јов. 34, 14-15.

[26] Мт. 5, 48; 1 Кор. 15, 28.

[27] Јевр. 1, 3; Кол. 1, 16-16; Еф. 4, 6.

[28] De resurrect. mort. 18.

[29] Св. Атанасије Велики, Contra gent. 40; t. 25, col. 80 С [30] ib. col. 81

АВ.

[31] ib. 41, col. 81 С — 84 А; ср. блаж. Августин, In Joan. Tract. II, 10. [32] ib. 42, col. 84 В - 85 В. ср. св. Ј. Златоуст, De stat. hom. IX, 25; hom. X,12.

[33] ib. 43, col. 88 А.

[34] *ib.* 44, col. 88 C

[35] Св. Иринеј, *Contra haer.* II, 26, 3; *sr.* IV, 36, 6; Климент Алекс. *Strom.* I, с 2; Муниције Феликс, *Octav.* n. 17.

[36] *De providentia*, *Orat.* I; ср. св. Ј. Златоуст, *In Ephes.* 19, 34; *Ad eos quiscandalizati sunt liber*, с 5; св. Амвросије, *In Hexaem.* VI, 4, 21. [37] Блаж. Теодорит, *De providentia*, *Orat.* II; ср. св. Амвросије, *De offic.* с 1, 13.

[38] Блаж. Теодорит, *De providentia*, *Orat.* II; ср. св. Ј. Златоуст, *De providentia*; св. Теофил. *Ad Autolic.* n. 5; св. Иринеј, *Contra haer.* II, 6.

1.

[39] *Orat.* 14, 33; *P. gr. t.* 35, col. 901 C - 904 A; ср. *Orat.* 40, 45; *Orat.* 16, 5; св. Ј. Златоуст, *In Hebr. hom.* II, 3. Климент Алекс. *Strom.* I, 11; св. Ј. Златоуст, *In Rom. hom.* 7, 4; блаж. Августин, *De Genes. ad litt.* IV, 12, 22; Лактације, *De ira Dei*, с 9; св. Ј. Дамаскин, *De fid.* II, 1.

[40] Св. Ј. Златоуст, *In Psalm.* 45, 1.

[41] Св. Василије Велики, *De spir. Sancto*, с 8.

[42] Климент Алекс, *Strom.* V, с. 1.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ I

ДЕО ДРУГИ - ОДЕЉАК ДРУГИ
Однос Бога према твари - Бог као Промислителъ

Иако створен по лику Божјем, човек није био остављен самом себи. О носиоцу боголике душе, те највеће драгоцености у овом свету[1], Бог је од самог почетка показао нарочито промишљање[2]. Створен од Бога безгрешан и релативно савршен, човек је имао циљ: да постигне божанско савршенство, да се уподоби Богу, чега ради је и створен[3]. У њему је била богодана клица савршенства, коју је требало у благопријатним условима развијати до потпуног узраста и расцветата. То је човек могао постићи само уз промислитељску помоћ Божју. Њему је било неопходно руководство Божје, јер је његова богочежњива душа на дугам путу ка вечној Истини могла слободним хтењем својим скренути с пута у беспуће. Једино вођен промислом Божјим, откривењем Божјим, он је могао поуздано ићи из мањег савршенства у веће, из већег у највеће, и из непотпуног знања у потпуније, из потпунијег у најпотпуније[4]. Богочежњив, он је могао испунити себе сваком пуноћом Божјом само уз благодатно — промислитељску помоћ Тројичног Божанства[5].

Своје промишљање о човеку до грехопада Бог је показао на неколико начина. Он је човека ради створио рај, настанио га у рају[6], где га је сва природа, свим створењима и силама својим, благонаклоно помагала у усавршавању и узрастању растом Божјим у човека савршана у меру раста пуноће Христове, у човека христолика, ради чега је и био саздан по лику Божјем[7]. Бог је човека ради засадио усред раја дрво живота[8], од чијег би рода човек, по дејству благодати, остао и телом безболестан и бесмртан. Бог се јављао нашим прародитељима, удостојавао их непосредних откривења својих, беседио с њима, учио их вољи својој, истини својој, давао им знање на знање, мудрост на мудрост, благодат на благодат[9]. Ради човековог вежбања у добру и духовног усавршавања, као и ради телесног обесмрћења, Бог је дао човеку заповест да не једе са дрвета познања добра и зла[10]. Испуњењем ове заповести човек је имао да се утврди у послушности вољи Божјој као највишем, најсавршенијем и најсветијем закону, и тиме занавек практички да призна вољу Божју за свагдашњи закон, идеал и мерило своје воље и целокупне животне делатности.

НАПОМЕНЕ:

[1] Мт. 16, 26; Мк. 8, 36-37.

[2] Мт. 6, 26; 10, 30.

[3] Мт. 5, 48.

[4] Мт. 11, 27.

[5] Еф. 3, 14-19.

[6] 1 Мојс. 2, 8.

[7] Кол. 2, 19; Еф. 4, 13; Рм. 8, 29; Еф. 4, 24.

[8] 1 Мојс. 2, 9.

[9] 1 Мојс. 2, 19. 22; Сирах. 17, 6-11.

[10] 1 Мојс. 2, 16.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ I

ДЕО ДРУГИ - ОДЕЉАК ДРУГИ
Однос Бога према твари - Бог као Промислитељ

44. Божје промишљање о човеку после пада

1. По великом човекољубљу свом Бог није престао да промишља о човеку ни после његовог пада. Шта више, и у самој казни за грех: смрти, огледа се Божје промишљање о палом човеку, јер се смрћу пресеца човеково бесконачно грешење и распрострањање зла и непрекидно живљење у мучним, тешким и проклетим условима живота, које је створио грехопад. „Смрћу Законодавац зауставља распрострањање греха, вели свети Кирил Александријски, и у самој казни пројављује човекољубље. Пошто је

Он, дајући заповест, са преступавшем заповести сјединио смрт, и пошто је преступник потпао под ову казну, то Он и удешава тако да сама казна служи на спасење. Јер смрт разорава ову животну природу нашу, и на тај начин, с једне стране зауставља дејства зла, а с друге — избавља човека од болести, ослобађа га напора и труда, пресеца његове невоље и бриге, и чини крај страдањима телесним. Ето каквим је човекољубљем Судија разблажио саму казну"[\[1\]](#). Сама казна на смрт прелази у човекољубље, вели свети Григорије Богослов, јер је смрт пресецање грешења (то διακοπήν οα την άμαρτίαν), да зло не би постало бесмртно (ίνα μή άθάνατον ητό κακόv).[\[2\]](#) Божје промишљање о палим људима огледа се у томе што им Бог даје све што је потребно за одржање живота,[\[3\]](#) што се брине о свима и свакоме,[\[4\]](#) што шиље помоћ,[\[5\]](#) упућује срца,[\[6\]](#) укрепљује душе,[\[7\]](#) сарађује трудбеницима,[\[8\]](#) човекољубиво одређује границе животу и раду свакога човека,[\[9\]](#) брижно прати живот свакога човека од утробе материне до гроба,[\[10\]](#) стара се о сваком човеку са више љубави него мајка,[\[11\]](#) располаже свима догађајима у животу људском,[\[12\]](#) чини добра свима људима без разлике,[\[13\]](#) нарочито помаже праведнике,[\[14\]](#) заклања их штитом милости своје.[\[15\]](#) „Јасно је, дакле, да нема ни једнога човека о коме Бог не промишља. А ако се Бог и не стара о свима на исти начин, и то је велики знак Његовог промисла, јер Он пројављује промисао свој према користи свакога"[\[16\]](#).

Божје промишљање о палим људима огледа се нарочито у томе што човекољубиви Господ свакоме човеку даје Анђела хранитеља, који га крили и чува, који га избавља од зла не спутавајући слободу његову, који се моли Богу за њега и верно га као сапутник прати кроз живот[\[17\]](#). По учењу светих Отаца, Анђели „служе Богу у делима његовог божанског промисла"[\[18\]](#). Чувајући људе, Анђели припомажу њихово успевање у добру, вери и побожности, и подржавају их на путу спасења[\[19\]](#). Хранителіе спасенія благочестивыхъ Ангели"[\[20\]](#). „Велико је достојанство људских душа, јер свака од њих од самога рођења има одређеног Анђела хранитеља"[\[21\]](#). Нарочито и преимућствено то важи о хришћанима, јер су им у њиховом подвигу спасења Анђели хранитељи неопходни као помоћници, наставници, молитвеници и заступници пред Богом[\[22\]](#).

2. Као промислитељ Бог промишља о народима и царствима, упућујући удес њихов својим циљевима. Као Цар све земље, Он царује над народима, влада над царствима, дајући их коме хоће[\[23\]](#); Њиме цареви царују и владари постављају правду[\[24\]](#); срце царева је у Његовој руци, Он их поставља, Он и свргава[\[25\]](#). Сагласно моралном стању народа и својим божанским циљевима Бог им или изобилно даје земаљска блага[\[26\]](#) и тих и миран живот[\[27\]](#), или глад, поморе, земљотресе[\[28\]](#), ропство и остале невоље[\[29\]](#). По његовој се вољи једна царства дижу а друга падају[\[30\]](#). „Бог сам раздаје земаљска царства и добрима и рђавима, и раздаје их не без намере, не случајно, него саобразно току дела и времена, који је за нас

сакривен и за Њега потпуно извeстан"[\[31\]](#). Особито Божје промишљање о народима огледа се у томе што Бог народима, као посебним целинама, даје Анђеле хранитеље: свето Откривење нам показује како се Анђео јеврејског народа и Анђео персиског народа моле Богу сваки за свој народ[\[32\]](#). Као хранитељи народа они се брину о њима, о постизању циљева које је Бог народима поставио, одвраћају народе од зла, упућују их добру, заузимајући се молитвено за њих пред Богом и внушавајући на разне начине оно што служи на добро народима[\[33\]](#). О Анђелима хранитељима читавих народа Оци Цркве уче да „они чувају покрајине земаљске и управљају народима и земљама како их је одредио Творац"[\[34\]](#).

Богооткривена је истина да и помесне Цркве имају своје Анђеле хранитеље који их руководе у њиховој богочовечанској делатности у свету[\[35\]](#). „Ја сам уверен, изјављује свети Григорије Богослов, да нарочити Анђео штити (προστατέϊν) сваку Цркву, како ме томе учи Јован у Апокалипсису"[\[36\]](#). На такву делатност светих Анђела указује Црква у своме молитвеном богословљу: Велия Ангелъ твоихъ сила, Христе; безтелесни бо суцце Миръ протичуть, сахраняюще Церкви силою, яже отъ Тебе, Владыко, и Тебе молятся о вселенней"[\[37\]](#).

4. У суштини својој начин промишљања Божјег о свету је недостижан уму људском као и начин стварања света, али по облику дејствовања промисао Божји о људима изводи се, у главном, на два начина: природни и натприродни. Природни начин промишљања Божјег о свету састоји се у томе, што се све твари у васељени крећу, бивају и јесу по природним законима, које је Бог у почетку установио, само под промислитељским надзором Божјим; ту Бог помаже људе упућује их остварењу циља њиховог живота помоћу природних средстава, тј. помоћу сила и закона који се налазе у самој природи човековој или у природи око човека и помоћу природног тока ствари и догађаја у свету.[\[38\]](#) Натприродни начин Божјег промишљања о свету састоји се у томе што Господ ради нашег оздрављења и спасења употребљава натприродна средства: чудеса (τέρατα)[\[39\]](#), знамења (σημεία)[\[40\]](#), силе (δυνάμεις)[\[41\]](#), помоћу којих „побеждается естества чинъ"[\[42\]](#). Целокупно Откривење Старог и Новог Завета најбоља је илустрација натприродног промишљања Божјег о свету, а нарочито Богочовечански домострој спасења, извршен чудесном личношћу Господа Исуса Христа.

5. Промисљање Божје о свету, као и стварање света, није дело само једнога Лица Пресвете Тројице, већ сва Три Лица. Отац промишља кроз Сина у Духу Светоме; Њихово је промислитељско дејство неразделиво и заједничко[\[43\]](#). Тројично Божанство у својој једносушној и неразделивој природи промишља о спасењу људи и шиље Спаситеља у лицу Једнородног Сина који извршује спасење у Духу Светом[\[44\]](#).

Ова богооткривена истина је саставни део једне, свете, недељиве богочовечанске истине Цркве Христове која просијава кроз свете Оце. Свети Атанасије Велики пише: „Отац све чини кроз Сина у Духу Светом, и на тај начин чува јединство Свете Тројице, а у Цркви се проповеда Један Бог”[\[45\]](#). Свети Василије Велики богословствује: „Дух Свети је у сваком дејству сједињен и нераздвојан са Оцем и Сином”[\[46\]](#).

НАПОМЕНЕ:

- [\[1\]](#) De incarnat. Domini; ср. св. Теофил. Ad Autolic, II, 26.
- [\[2\]](#) Orat. 38, 12; t. 36, col. 324 D.
- [\[3\]](#) 1 Тм. 6, 17.
- [\[4\]](#) 1 Петр. 5, 7; Мт. 6, 32-33; Лк. 12, 30-31; Прем. Сол. 12, 13; Лк. 12, 7.
- [\[5\]](#) Пс. 120, 2; 123, 8.
- [\[6\]](#) Прич. Сол. 21,2.
- [\[7\]](#) Прич. Сол. 16, 2.
- [\[8\]](#) Пс. 126, 1.
- [\[9\]](#) Јов. 12, 10; Пс. 38, 56; Д. А. 17, 25.
- [\[10\]](#) Пс. 21, 20-22; 138, 15; 70, 6; Јов. 10, 11.
- [\[11\]](#) Ис. 49, 15; Мт. 7, 11; Лк. 15, 20; ср. св. Ј. Златоуст. Ad Stagyr. 1, 5.
- [\[12\]](#) 1 Цар. 2, 67; 5 Мојс. 32, 39; Прем. Сол. 16, 12-13; Сирах. 11, 21.
- [\[13\]](#) Мт. 5, 45.
- [\[14\]](#) Рм. 8, 28; 2 Петр. 2, 9; 1 Кор. 10, 13; Пс. 33, 16; 32, 18; Јов. 36. 7. 10; Пс.102, 13, 17. 18; 90, 116.
- [\[15\]](#) Пс. 5, 12.

- [16] св. Ј. Златоуст, In Matth. hom. 28, 3.
- [17] Мт. 18, 10; Пс. 33, 8; 90, 10. 11; Д. А. 12, 15, Јевр. 1, 14; 1 Мојс. 48,16; 24, 7.
- [18] Блаж. Теодорит, Haeretic. fabular. compendium, lib. V, с. 7; ср. св. Ј. Дамаскин, De fid. II, 3.
- [19] Јевр. 1, 14; Зах. 2, 3; 4 Цар. 1, 3. 1517; Суд. 2, 16.
- [20] Канонъ св. бесплотнымъ Ангеломъ, песнь д, въ понедѣльникъ утра, Гласъ г. Октоихъ.
- [21] Блаж. Јероним, In Matth. с. 18; ср. блаж. Аврустин, De civit. Dei, XX,14; блаж. Теодорит, In Genes. quaest. 3; св. Касијан, Collat. VIII, 17.
- [22] Ориген, In Num. hom. 20, 3; св. Василије Велики, In Psalm. 48, п. 15; Св.Ј. Златоуст, In Coloss. hom. 3, 4; In Matth. hom. 59, 4; In Act. Apost. hom. 26, 3; св. Амвросије, Exposit. in psalm. 118.
- [23] Пс. 46, 3. 7. 8; Малах. 1, 14; Дан. 4, 22. 29.
- [24] Прич. Сол. 8, 15.
- [25] Дан. 2, 21; 4, 14; Прич. Сол. 21, 1; Сирах. 10, 4; Јерем. 27, 56.
- [26] Ис. 1, 19.
- [27] 1 Тм. 2, 2; Јерем.. 29, 7.
- [28] Мт. 24, 7.
- [29] Дан. 3, 38.
- [30] Дан. 2, 37-44.
- [31] Блаж. Августин, De civit. Dei, IV. 33; ср. св. Иринеј, Contra haer. V, 24, 3.
- [32] Дан. 10, 1-21.
- [33] Дан, 11, 1-45; 1 Мојс. 41, 1-28.

[34] Св. Ј. Дамаскин, De fid. II, 3; col. 872 A; ср. св. Василије Велики, Advers. Eunom. III 1; св. Григорије Богослов, Carm. dogmat. 6; блаж. Августин, Enarr. in psalm. 88, 3; блаж. Теодорит, In Genes. quaest. 3; Daniel. X, 13; св. Касијан, Collat. VIII, 17.

[35] Апок. 1, 20.

[36] Orat. 42, 9; t. 36, col. 469 A; ср. Ориген, In Numer. hom. 11, 5; 20. 3; св. Василије Велики, Epist. 238.

[37] Стихира на Господи възвахъ; въ неделю вечера, Гласъ f, Октоихъ.

[38] Д. А. 14, 17; Мт. 5, 45; Рм. 1, 19-20; 2, 15; 13, 36; 1 Кор. 11, 31-32; 2 Петр. 2, 6; 1 Цар. 19, 11; Пс. 118, 90-91; 64, 10; 1-48, 56; Прем. Сол. 11 17; 12, 27.

[39] Мт. 24, 24; Мк. 13, 22; Д. А. 2, 19. 22. 43; 4, 30; 5, 12; 6, 8; 7, 36; 14, 3; 15, 12; Рм. 15, 19; 2 Кор. 12, 12; Јевр. 2, 4.

[40] Мт. 16, 4; 24, 24. 30; Мк. 13, 22, 16, 17. 20; Лк. 21, 11. 25; Јн. 2, 23; 4, 54; 6, 2; 7, 31, 9, 16; 10, 41; 11, 47; 12, 37; 20, 30; Д. А. 2, 19. 22. 43; 4, 30; 5, 12; 8, 6; 14, 3; Рм. 15, 19; 2 Кор. 12, 12; Јевр. 2, 4. [41] Мт. 7, 22; 11, 20. 21. 23; 13, 58; Мк. 6, 2; 9, 39; Лк. 10, 13; 19, 37; Д. А.

2, 22; 8, 13; 19, 11; 2 Кор. 12, 12.

[42] Акатистъ Пресвятей Богородице.

[43] Јн. 5, 17; Мт. 12, 28; 28, 19.

[44] Еф. 1, 3-14; Јн. 3, 16; Мт. 28, 19-20; Јевр. 1, 13; 1 Кор. 12, 4-10; Рм. 14, 17; Кол. 1, 17.

[45] Ad Serap. Epist. I, 28; t. 25. col. 596 A; ср. Ad Serap. Epist. III, 5; De Trinit. et Spir. Sancto, 12 и 14; Ad Serap. Epist. I, 20 и 30; Contra arian. Orat, 3. 25; Contra gent. 41.

[46] De Spir. Sancto, с 16; ср. блаж. Августин, De vera relig. с. VII, 13.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ I

ДЕО ДРУГИ - ОДЕЉАК ДРУГИ
Однос Бога према твари - Бог као Промислитељ

45. Однос промисла Божјег према слободи разумних твари и према злу у свету

У тајанственој суштини својој однос промисла Божјег према слободи разумних бића недоступан је аналитичком суду људском, али донекле доступан облагодаћеном, оцрквењеном уму хришћанском. Оно што се да схватити облагодаћеним умом и светим искуством јесте: да слобода разумних бића не смета промислу Божјем, нити промисао Божји смета слободи. Промисао помаже разумнослободна бића, али им тим помагањем не нарушава, не уништава, не спутава слободу, пошто је сама слобода дар Божји, дар који сачињава срж природе разумних бића, дар који их чини оним што јесу, дар који им је Богом дат као неприкосновена, неотуђива, лична својина. Ту нема, нити може бити сукоба и неспоразума, јер Бог као неизменљиво Дobar не уништава нити спутава даровану слободу, већ као Свезнајући — унапред зна све жеље и намере слободноразумних бића, као Премудар — увек налази начина да о свему промишља не умањујући слободу разумних бића. Промислом својим Тросунчани Господ свагда и свуда дејствује тако да слобода његових створава остане вазда неприкосновена. „Треба знати, пише свети Дамаскин, да постоје многи начини Божјег промишљања, и они се не могу ни речима објаснити ни умом схватити“[\[1\]](#). Човек не може да схвати начине промишљања Божјег о свету, учи свети Златоуст, јер се у главном Промисао и састоји у томе што су узроци за нас недокучиви. Када то не би превазилазило наше схватање, неко би још могао уобразити да је човек узрок света[\[2\]](#).

Дејствујући на човекову слободну вољу божански тајанствено, промисао Божји не приморава је на зло, него је јача и орасположује за добро не спутавајући њену слободу. Он не присиљава покрете наше воље,

него их помаже ка добру, а оставља их саме када хрле ка злу. Ако воља по своме слободном избору тежи добру, онда промисао помаже ту њену тежњу; а ако воља слободним хтењем тежи злу, промисао је напушта да би она радила самостално. „Дела промисла бивају или по благовољењу (κατ' εὐδοκίαν) или по допуштењу Божјем (κατὰ συγχώρησιν). По благовољењу бивају она која су неоспорно добра, а по попуштењу — супротна... Избор дела зависи од нас, а исход њихов зависи од Бога. Притом, исход добрих дела зависи од помоћи Божје, јер Бог по своме предзнању (κατὰ τὴν πρόγνωσιν) праведно помаже оне који са правом свешћу избирају добро; а исход рђавих дела зависи од остављености човека Богом, пошто Бог по предзнању своме праведно оставља човека"[3]. Бог тако дејствује својим промислом, да је све зло од нас, а све добро — како од нас тако и од његове помоћи. Бог не жели зла и не чини га, али га допушта, и оно бива по нашој вољи.[4] „Божанско Писмо и учење истине признају једног Бога који, иако над свим влада својом моћи, ипак много трпи по своме благовољењу. Он влада и над идолопоклоницима, али их трпи по својој незлобивости. Влада и над јеретицима који су Га се одметнули, али их трпи по своме великом снисхођењу; влада и над ђаволом, али и њега трпи: трпи га не по немоћи, као да је побеђен од њега. Јер ђаво је начало створења Господња (Јов 40, 14); он је постао предмет потсмеха, не за самога Бога (пошто је то недостојно Бога) него за Анђеле Њиме створене. Бог је допустио ђаволу да продужи живот из два разлога, то јест: да би се ђаво, пошто буде побеђен, подвргао великој срамоти, а људи добили венце. О премудрог промисла Божјег! Он злу вољу претвара у средство спасења верујућих. Јер као што је мрску намеру браће Јосифове обратио у средство свога сопственог домостроја, и, допустивши им да из мржње продаду брата, нашао прилику да уздигне на царство онога кога је сам хтео, тако је и ђаволу допустио да војује против људи, да би се људи, победивши га, удостојили венаца, и да би се по одржаној победи сам ђаво, као побеђен од најслабијих, подвргао великој срамоти, а људи веома прославили као поборници онога који је некада био Арханђео".[5]

Иако Бог допушта слободној вољи људској да хоће и чини зло, ипак не допушта да се зло сасвим укорени и прошири и потпуно потисне добро. Последице злих дела Господ промислом својим упућује крајњем добру, ради кога су људи и створени. При томе људска воља није притешњена нити спутана, пошто се правилна употреба слободе састоји управо у томе да она тежи и греде крајњем богоназначеном циљу живота и света. Сагласно превечној намери својој о свету Бог упућује силе моралних бића циљу ради кога су и саздана. Али тим упућивањем Промислитељ не смета сазданој слободи разумних бића, него је потпомаже у правилном развићу њеном. Сазданој слободној вољи остављена је слобода делања. Она може несметано да изабира и чини добро или зло, али последице злих дела промисао Божји упућује крајњем циљу света.

2. Што важи за однос промисла Божјег према слободи сазданих бића, важи и за однос промисла према злу, јер је зло пород злоупотребљене слободе. У ствари, однос зла сазданих бића према промислу Божјем детерминисан је односом слободе сазданих бића према промислу. У суштини својој зло је једно: морално, а физичко зло је само последица, само пројекција, само рефлекс моралног зла у сфери вештаства. По природи својој зло није само голо одрицање добра, него стварно нарушавање богозданог поретка у свету духовном и физичком, стварно устајање против Творца, стварно богоборство, па било оно свесно или несвесно, промишљено или спонтано. Но при свему томе оно не уништава нити спутава Промислитеља света. А слобода сазданих бића има као главну одлику то што може штети и чинити добро и зло, јер иначе добро или зло, учињени по неопходности, не би могли имати никакву моралну вредност. Бог допушта зло због неприкосновености човекове слободе која чини човека слободним моралним бићем. Хотећи и чинећи зло, човек као морално биће злоупотребљава богодану слободу своју, и тиме ради против воље Божје која претставља савршену пуноћу добра и савршени закон слободе[6], због чега Бог не може чинити зло, нити злом кушати разумна бића[7]. Али и дејствујући против воље Божје, човек не иступа из сфере промисла Божјег, јер је то немогуће. „Упамти, препоручује Ориген, да ништа не бива без промисла Божјег, ма да не (?) без воље. Много шта бива без воље Божје, а ништа без промисла"[8].

Премудри Промислитељ допушта морално зло, пошто је могућност греха неодељива од слободе разумних бића и не онемогућује дејствовање промисла. Али, с друге стране, преблаг и Промислитељ употребљава све да слободу твари одврати од греха не одузимајући јој оно што је чини слободом: законом забрањује грех[9], прети грешницима и преступницима закона[10], обуздава их казнама, и ублажава последице зла. Бог не онемогућује зло у свету, јер би тиме онемогућио слободу разумноморалних бића, коју им је сам дао; нити пак спречава зло у свету, јер би тиме ограничио слободу дејствовања моралних бића. У овом погледу, дејство промисла Божјег своди се само на допуштање греха, али ни у ком случају не помаже нити подржава грех. Али и само допуштање греха ни у ком смислу не сме се схватити као Божји немар према судбини сазданих бића, већ једино и само као Његова жеља да не повреди његову слободу и да им маха да се самостално опредељују или за добро или за зло, гредући добровољно једном или другом. А како је велика љубав Божја према људима и како многобрижно старанье Божје о њима и о васцелој творевини уопште, види се из тога што је Бог од самога пометка људског постојања на земљи, давао људима савете, заповести, законе, предочавао им пагубне последице греха и пустошно дејство зла. Али у свему томе Бог је само предлагао, а није приморавао људе на вршење Његове свете воље. Врхунац Божјег неисказаног човекољубља сачињава то што је људима за борбу са грехом и победу над њим дао старозаветно и новозаветно Откривење, слао у свет Пророке и изабранике, па најзад послао и Сина свог

Јединородног, ау Њему иса Њим пружио људима и сва натприродна средства и све благодатне силе за победу над злом и задобијање вечног живота и блаженства[11].

У суштини својој физичко зло је последица моралног зла, тј. последица злоупотребљене слободе, слободе која је по своме самоопредељењу напустила вољу Божју као закон свога делања и пошла за богоборачком таштином духа зла и смрти[12]. Под физичким злом разумеју се: болести, земљотреси, помори, суше, глади, невоље, страдања разних врста у свету вештаственога. У односу свом према физичком злу Промислитељ показује бескрајно човекољубиву мудрост: разне облике његове обраћа у средства и лекове за лечење слободно — моралних бића од зла и греха и за усавршавање у добродетељи[13]. „Промисао Божји управља свим; и што се сматрало казном, показује се као лек"[14]. „Болести по градовима и народима, вели свети Василије Велики, суше, неродице и невоље које свакога сусрећу у животу, заустављају растење греха. И свако зло такве врсте Бог шаље да би предупредио појаву истинских зала. Јер су и телесна страдања и спољашње невоље смишљене ради обуздања греха. Дакле, зло није од Бога, него Бог истребљује зло, као што лекар истребљује болест а не уноси је у тело. Рушење пак градова, земљотреси, поплаве, војнички поразни, бродоломи, свако уништење многих људи које се дешава од земље или мора, од ваздуха или огња, и од свакога другог узрока, бивају ради тога да се остали опамете, јер Бог свенародне пороке лечи свенародним казнама"[15].

3. Поред многобрижног промишљања Божјег о људима ипак се у овом свету често догађа да праведници страдају а грешници благују, што код неких изазива сумњу у праведност Божјег промишљања, а каткад и сумњу у постојање промисла уопште. При решавању овога проблема треба најпре установити шта је мерило праведног и грешног. Постоје, у главном, два таква мерила: људско и Божје. Људско мерило праведног и грешног, којим људи мере људе и деле их на праведнике и грешнике, због људске ограничености, несавршености и грешности није апсолутно и непогрешиво већ релативно и погрешиво, зато се не може узети као меродавно и пуноважно. Божје пак мерило праведног и грешног дато је, у свој савршености и непогрешности својој, у личности, животу и раду Богочовека Господа Исуса. Као једини безгрешан и једини свезнајући Он зна најсакривеније покрете душе и срца људског: зато и може непогрешно судити о људима, делити их на праведне и грешне, због чега сав суд (ἡ κρίσις πάσα) припада Њему[16]. Осим тога, треба имати на уму да постоји разлика између људског и Божјег мерила о томе што је благо и благостање. Људи често под благом и благостањем разумеју само земаљска добра и материјално благостање, трошно, пролазно, мољчаво, а Бог разуме благо духовно: истину, правду, милосрђе, смиреност, кротост, љубав, молитву, пост, трпљење, страдање за истину Христову, једном речју: духовно

благостање које се поклапа са духовним савршенством и блаженством, и које је вечно, непролазно, небеско, те га ни мољац ни рђа не може покварити, нити лупежи поткопати и украсти[17]. Јер се истинско благостање човеково, и богатство, и блаженство састоји у богаћењу Богом[18].

Бог понекад допушта и чини да праведници страдају на земљи, и то ради њихове користи — спасења душе. При томе треба имати на уму да на земљи нема ниједног праведника који би био потпуно чист од свакога греха и прљавштине[19]. Невоље и искушења, које промислом својим Бог допушта или шиље на људе, јесу чистишти своје врсте, у коме се људи чисте и прекаљују као злато вђ гориниле[20], и проналазе у себи силе за нове добродетељи као што су трпљење, великодушност, кротост, истрајност, које благодаћу изграђују унутрашњег, новог човека, човека кога Господ саздаје у правди и светињи истине"[21]. „Промисао Божји често допушта, вели свети Дамаскин, да праведник западне у невоље, да би се другима показала добродетељ која се скрива у њему, као што је случај са Јовом... Понекад Бог допушта да свети, побожни човек тешко страда, да не би отпао од праве савести нити пао у гордост због дароване му силе и благодати, као што је случај са апостолом Павлом"[22]. У свом промислитељском домостроју људског спасења Бог је невоље и страдања поставио као пут у Царство небеско[23]. Христоносни апостол објављује „да нам кроз многе невоље ваља ући у Царство Божје"[24].

Бог често према рђавим људима, безбожницима и грешницима, нарочито показује своју очинску љубав и доброту, обасипа их земаљским благом са промислитељском жељом да загреје и раскрави окорело срце њихово, да их разбуди на вечни циљ живота, да им отвори очи душе за небеске и вечне вредности, да их изблатаи муља смртности изведе у лазур бесмртности, да изазове у њима спасоносно осећање тронутости и лековите сузе покајања и умиљења, да душегубно зло њихово савлада својим божанским добром[25].

Не треба заборављати еванђелску истину: сваки који зло чини — мрзи на добро и истину[26]; а зли људи, потстицани грехом у души, устају на праведнике, на добро и правду у њима, гоне их, муче, бију, па чак и убијају, и Бог промислом својим све то допушта, јер не жели да слободну делатност слободне воље људске спречи или уништи[27]. А судбина христоносних праведника над којима бди многобрижни промисао Божји изражена је апостолским речима: Сви који побожно хоће да живе у Христу Исусу биће гоњени[28]. Природно је што тако бива, јер свет који у злу лежи[29] не може и неће да љуби и поштује носиоце вечнога добра: христоносне праведнике. Али преблаги Промислитељ, и она зла која грешници чине праведницима, обраћа у корист по ове, јер они на бојиште са злом изводе своје дивне добродетељи: кротост, трпљење, праштање, молитву за гонитеље, благосиљање непријатеља, благодужност. А при томе силази на њих

благодат Божја у изобиљу, теши их Утешитељ Благ, и они се осећају блажени и радостни у страдањима својим за правду Христову[30]. Безбожнике пак често и потајно мучи савест због злих дела њихових[31].

При решавању овога проблема не треба губити из вида нарочито то, да овај садашњи живот није време у коме се одређује и досуђује потпуна и вечна награда за добра или казна за зла дела, већ је то свеправедним и премудрим промислом Божјим остављено за дан Страшнога суда. „Када нам је отворено Царство небеско, вели свети Златоуст, и обећана награда у будућем животу, онда је већ непристојно испитивати зашто праведници овде трпе невоље, а рђави људи живе у задовољствима. Јер када тамо свакога очекује награда по заслугама, нашто се узбуђивати овдашњим срећним или несрећним догађајима? Помоћу овдашњих невоља обучава Бог Њему покорне као јуначке борце, а слабије, нерадније и неспособне да поднесу ишта тешко уразумљује претходно на добра дела"[32]. Свети Златоуст набраја осам разлога због којих Светитељи страдају: 1) да не би због величине својих заслуга и чудеса пали у гордост; 2) да други не мисле о њима више него што доликује људској природи, сматрајући их за богове а не за људе; 3) да би се сила Божја показала кроз људе слабе и узама везане; 4) да би се јасније обелоданило њихово трпљење као трпљење људи који служе Богу не ради награде, него испољавају такву благодушност да и после великих невоља показују чисту љубав према Богу; 5) да бисмо размишљали о васкрсењу и били убеђени да ће они после овдашње смрти добити награду за овдашње трудове; 6) да би сви, када их снађу недаће, имали утеху и олакшање гледајући на њих и сећајући се њихових невоља; 7) да бисмо их подражавали као људе који имају исту природу с нама, и 8) да бисмо знали кога треба сматрати блаженим, а кога јадним и кукавним[33]. „Човекољубиви Бог, пише свети Василије Велики, употребљава суровост демона за наше исцељење као што мудри лекар употребљује змијин отров за лечење болесника"[34]. Погружен мишљу у тајанствене дубине промисла Божјег свети Златоуст вели: „За све о чему смо у недоумици ми ћемо говорити: судьбы Твоя бездна многа (Пс. 35, 7). Јер и то што ми не знамо све, јесте дело премудрости Божје. Када би се ми покоравали Богу зато што знамо узроке догађајима, онда не би била велика награда наша, и наше покораване Богу не би било израз вере; а када се ми, не знајући узроке, с љубављу покоравамо свима Божјим наредбама по истинској послушности и искреној вери, онда веома много користимо душама својим. Ми треба да смо убеђени у једно само: да Бог све шаље ради наше користи; а када нам сам начин није познат, не истраживати га, и не роптати, и не падати духом. Знати га — за нас је немогуће, и некорисно; немогуће, јер смо смртни; некорисно, јер се брзо подајемо гордости"[35]. И као резимирајући своја видовита размишљања о узроцима тајанственог дејствовања промисла Божјег исти свети учитељ васељене вели: „Има још много и других узрока, али су они скривени од нас а познати Творцу нашем — Богу"[36].

НАПОМЕНЕ:

- [1] De fid. II, 29; col. 968 B. „Имајући све то у виду, вели исти свети Отац, ми смо дужни да се дивимо свима делима Промисла, да их хвалимо и без испитивања (ἀνεξετάστως) примамо, макар многим она изгледала и неправедна, јер је промишљање Божје невидљиво и несхватљиво, а наше су мисли, дела и будућност познати једино Богу" (ib. col. 964 C). Ср. блаж. Теодорит, De providentia, Orat X.
- [2] In Ephes, hom. 19, 4; ср. In Rom. hom, 16, 7.
- [3] Св. Ј. Дамаскин, De fid. II, 29; col. 965 A. 968 A.
- [4] Св. Ј. Златоуст, In 2 Tim. hom. 8, 4.
- [5] Св. Кирил. Јерусал., Catech. VIII, 4.
- [6] Јак. 1, 25. 17; 1 Јн. 1, 5.
- [7] Јак. 1, 13.
- [8] In Genes. hom. 3, 2.
- [9] 2 Мојс. 20, 1-17.
- [10] 5 Мојс. 27, 15-26, 2 Мојс. 21, 1-36; 22, 1-31; 23, 24-33.
- [11] 2 Петр. 1, 39; Д. А. 1, 3.
- [12] Рм. 8, 20; 1 Мојс. 3, 17.
- [13] 3 Цар. 9, 79; 5 Мојс. 29, 22-28; Јерем. 22, 79; 2 Дневн. 33, 10-13; Прич. Сол. 17, 3; Сирах. 2, 5; 2 Кор. 1, 47; Рм. 5, 3; Д. А. 14, 22; 2 Сол. 1, 4; Јак. 1, 24
- [14] Блаж. Јероним, In Ezech. c. 1.

- [15] Quod Deus non est auctor malor. 5.
- [16] Јн. 5, 22; 1 Кор. 4, 5; 1 Дневн. 28, 9; 1 Цар. 16, 7; Јерем. 11, 20; 17, 10; 20, 12; Апок. 2, 23; Пс. 7, 10.
- [17] Мт. 6, 19-20; 19, 21; Лк. 12, 31-33.
- [18] Лк. 12, 20-21; 1 Тм. 6, 17-19.
- [19] Јов. 14, 45; Пс. 50, 7; 1 Јн. 1, 8; Прич. Сол. 24, 16; ср. блаж. Августин, *Contra Faust.* 1, 3.
- [20] Прем. Сол. 3, 6; Сирах. 2, 5; Прич. Сол. 17, 3; ср. св. Григорије Богослов, *Orat.* 14, 30.
- [21] Рм. 5, 35; 2 Кор. 4, 16; Еф. 4, 24; Так. 1, 34; 2 Кор. 12, 5; 1. 5; Мт. 5, 40-42.
- [22] *De fid.* 11, 29; col. 965 A; ср. *ib.* col. 965 B.
- [23] 2 Кор. 4, 10; 1 Сол. 3, 3; 2 Сол. 1, 5; 1 Петр. 2, 19-21; 4, 16; Јевр. 12, 68.
- [24] Д. А. 14, 22; ср. Мт. 7, 14; Лк. 13, 24; 2 Тм. 2, 12; 3, 12.
- [25] Рм. 2, 4; 12. 20-21.
- [26] Јн. 3, 20.
- [27] Јн. 15, 18; 20; 1 Јн. 3, 13.
- [28] 2 Тм. 3, 12; ср. Флб. 1, 29; Мт. 16, 24; Рм. 8, 17.
- [29] 1 Јн. 5, 19.
- [30] Мт. 5, 11-12; Д. А. 5, 40-41; 1 Петр. 3, 14; Мт. 10, 19-20. 22.
- [31] Блаж. Августин. *Enarr. in psalm.* 53, 8.
- [32] *Ad Stagyr. hom.* 1, 8; ср. св. Григорије Богослов, *Orat.* 14, 31.
- [33] *De stat.* 1, 6; ср. *De diabol. hom.* 1, 7.
- [34] *Comment. in Isar.* c 13, v. 5.
- [35] *Ad Stagyr. hom.* 1, 7.

[36] ib. hom. 1, 9.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ I

ДЕО ДРУГИ - ОДЕЉАК ДРУГИ
Однос Бога према твари - Бог као Промислитељ

46. Јеретичка учења о промислу Божјем

Насупрот богооткривеној догматској истини о промислу Божјем стоје лажна учења разних јеретика о промислу, како оних рационалистичког правда тако и оних мистичког. Тако су у другом и трећем веку гностици и манихејци учили да светом влада судбина а не промисао; живот и смрт, богатство и сиромаштво, болест и здравље, и сви догађаји уопште зависе од судбине. У петом веку порицао је Пелагије да Бог промислом потпомаже разумне и слободне створове, јер је сматрао да се промисао коси са њиховом слободом, спречава је, онемогућава и уништава. У шеснаестом веку Цвингли и Калвин, као и сви предестинацијани, толико су потенцирали утицај промисла на разумна бића, да су порекли слободу ових и Бога прогласили виновником свију човекових поступака, без обзира на то јесу ли добри или рђави.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ I

ДЕО ДРУГИ - ОДЕЉАК ДРУГИ

Однос Бога према твари - Бог као Промислитель

47. Превечни савет Божји о спасењу људи

Промисљање Божје о човеку почиње превечном мишљу Божјом о стварању човека, због чега је оно различено по неиспитаним дубинама мудрости Божје. Биће човеково је такво да ни у једном стању свога постојања не може опстати и остати у категорији човечности без промисла Божјег. Нарочито се промисао Божји појачава и разноврсно испољава када је у питању пали човек, пало човечанство. Предвиђајући још пре стварања човека да ће овај по слободном дејству воље своје пасти у грех и залутати у беспућа и поноре зла, Бог је, побуђен човекољубљем, решио да палог човека спасе у своје време. Тога ради решило је Тројично Божанство да се паломе човеку пружи средство спасења оваплоћењем Јединородног Сина Божјег; ово спасење пали човек имао би да усвоји драговољно подвигом живе делотворне вере у оваплоћеног Сина Божјег. Ова превечна и неизказано тајанствена одлука Свете Тројице о спасењу рода људског и предодређењу средства за то спасење, назива се у Светом Писму: саветом и предзнањем Божјим (βουλή και πρόγνωσις του Θεού)[1], тајном воље Божје (το μυστηριον του θελήματος)[2], тајном, сакривеном од векова и од нараштаја (το μυστηριον το άποκεκρυμμένον από των αιώνων και από των γενεών)[3], тајном, сакривеном у Богу и од самих Анђела на небу[4], тајном спасења, предодређеном од Бога (ην προώρισεν ο Θεός) пре векова (προ των αιώνων) на славу нашу[5].

О овом превечном савету Божјем и одлуци Божјој о спасењу палог човека оваплоћеним Сином Божјим сведочи сам оваплоћени Син. Он објављује о себи да је од Оца послат у свет да изврши вољу Његову и да сврши дело Његово (το έργον αυτού)[6], да је добио заповест од Оца да душу своју положи за спасење људи[7]. Новозаветна благовест о спасењу људи, оличена и остварена Богочовеком Господом Исусом, у ствари је испуњење одлуке Божје у превечном савету[8]. Још пре постања света (προ καταβολής κόσμου) Господ Исус је одређен да скупоченом крвљу својом искупи људе препорађајући их Духом Светим кроз веру у Тројично Божанство[9]. Пре вечних времена (προ χρόνων αιωνίων) у превечном Савету Божјем одређено је да се људи спасу посинаштвом Богу кроз Исуса Христа у светињи Духа и вери истине, и то благодаћу која је дата у Њему на драговољно усвајање од стране људи[10].

На превечну одлуку о оваквом домостроју спасења Триипостасни Господ био је побуђен једино неисказаном љубављу према свом саздању.

То потврђује васцели живот и подвиг Спаситељев на земљи. Сав домострој спасења људи: од превечног Савета па кроз старозаветно Откривење, од старозаветног кроз новозаветно: оваплоћење Спасове, Његов живот, учење, страдање, распеће, смрт, васкрсење, вазнесење, благодатни живот богочовечанског тела Христовог — Цркве све до Страшнога суда, — показује непобитно да је дело спасења људи дело потпуно слободне, неизнуђене љубави Божје према роду људском. У припреми рода људског за спасење и у самој појави оваплоћеног Господа Исуса Христа показало се у пуноћи својој „човекољубље Спаситеља нашега Бога (ή φιλανθρωπία τοῦ σωτήρος ἡμῶν Θεοῦ)"^[11]. О томе говоре речи самога Спаситеља Христа: Тако бо возлюби (ἠγάπησεν) Богъ мiръ, яко и Сына своего едиnorodнаго далъ естъ, да всякъ веруяй въ онъ не погибнетъ, но иматъ животъ вечный)^[12]. Живећи љубављу као суштином свога бића^[13], Бог показа љубав своју к нама тиме што Сина свог Јединородног посла на свет да живимо кроза Њ^[14]. А оваплоћени Син показује своје бескрајно човекољубље тиме што душу своју полаже да је опет узме; нико је не узима од Њега, него је сам од себе полаже^[15]. Са премноге љубави своје према људима Бог их Господом Христом оживљава из греховне осмрћености, васкрсава их са Њим на нови живот у Духу Светом, преображава их у Њему чудном благодаћу својом^[16]. Једном речју, сав домострој спасења људи кроз Сина Божјег као на јединој побуди Божјој за спасење људи.

НАПОМЕНЕ:

[1] Д. А. 2, 23.

[2] Еф. 1, 9.

[3] Кол. 1, 26; ср. Рм. 16, 25; 1 Петр. 1, 20.35

[4] Еф. 3, 9-10.

[5] 1 Кор. 2, 7.

[6] Јн. 4, 34.

[7] Јн. 10, 17-18; 14, 31.

[8] Лк. 22, 22; Д. А. 2, 23; 3, 18; 4, 28.

[9] 1 Петр. 1, 19 - 23.

[10] 2 Тм. 1, 9; Еф. 1, 45; 2 Сол. 2, 11; Тит. 3, 46.

[11] Тит. 3, 4.

[12] Јн. 3, 16; ср. 1 Јн. 4, 8.

[13] Јн. 4, 16. 8.

[14] 1 Јн. 4, 9.

[15] Јн. 10, 1718.

[16] Еф. 2, 46; Рм. 8, 10-11; 6, 45.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ I

**ДЕО ДРУГИ - ОДЕЉАК ДРУГИ
Однос Бога према твари - Бог као Промислителъ**

48. Припрема рода људског за спасење

За велико дело спасења људи у Господу Христу од греха и смрти, које је у превечном Савету предодређено од Пресвете Тројице, човекољубиви Бог је постепено припремао род људски. Одредивши од вечности да палог човека спасе оваплоћењем, животом, смрћу и васкрсењем Јединородног Сина свог, Бог је своју одлуку привео у дело, не чим су први људи пали, ни ускоро после пада, него када је наступила „пуноћа времена (πλήρωμα τοῦ χρόνου)" [1], времена схваћеног и гледаног са гледишта Божјег, са гледишта вечности. Ова пуноћа времена, гледана изнутра, из самог времена, означава сазрелост греха у свету, његову претећу пустошност, потпуну ускислост људске природе квасцем греховности, савршену немоћ људске природе да

себе собом спасе од греха и смрти, потпуну огрезлост људи у греху, свестрану осмрћеност и поробљеност смрћу: людіе седящіи во тме... въ стране и сени смертней[2]. Човекољубиви Господ је могао да спасе прве људе одмах по паду, али би то спасење било више наметнуто, насилно, механичко. У премудром промислу свом Он је оставио да људи духовно сазру за спасење, да се оно јави као неопходна нужност њихових богочежњивих стремљења, уздаха и нада. Потребно је било да људи као разумно-слободна бића осете свим бићем својим сву гадост греха и сав ужас смрти, да сазнаду сву дубину свога пада у грех и отпадништва од Бога, да пламено осете немоћ своју да себе собом спасу од греха и смрти и да драговољно развију у себи чежњу за Спаситељем и спасењем. У том циљу Бог је дуго времена и на разне начине припремао људе за спасење у Господу Исусу[3], што се показало у припремању свега човечанства, а нарочито у припремању изабраног народа Божјег.

НАПОМЕНЕ:

[1] Гал. 4. 4.

[2] Мт. 4, 16.

[3] Јевр. 1, 13; 1 Петр. 1, 10; Еф. 1, 10; Ис. 9, 6.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ I

**ДЕО ДРУГИ - ОДЕЉАК ДРУГИ
Однос Бога према твари - Бог као Промислитељ**

49. Припрема рода људског од Адама до Авраама

Припремање рода људског за Спаситеља и спасење почиње од самог бунтовног отпадништва Адамовог од Бога. Одмах по грехопаду човекољубиви Господ је у промислитељској љубави својој открио Адаму и Еви тајну искупљења обећаваши им да ће „Семе женино“ сатрти змију = ђавола и његову творевину: грех и смрт, и спасти род људски^[1], и тиме постати смисао и центар целокупне историје људске од Адама па до последњег човека на земљи. Ову прву благу вест у горкој атмосфери грехом затрованог и смрћу зараженог живота људског свети Оци су с правом назвали првоеванђељем. Она је првоеванђеље стога што in nuce садржи у себи мисао: да ће се Месија — Спаситељ родити од жене, сатрти кушача, ослободити човека од робовања греху, злу и смрти, и воспоставити између човека и Бога ону везу и онај однос који је постојао међу њима до грехопада. Ово првоеванђеље тако су схватили и сами прародитељи наши. Осећајући сав ужас свога стидног отпадништва од Бога они жуде за ослобођењем од греха и зла, и зато свог првог сина називају Кајином, тј. човеком од Бога^[2], са потајном надом да он може бити то „Семе женино“. Ламех назива сина свог Нојем, тј. успокојењем, говорећи: сей упокоить настъ отъ делъ нашихъ и отъ печали рукъ нашихъ, и отъ земли, юже прокля Господъ Богъ^[3], чиме изражава наду у остварење првоеванђеља. Сам Ноје са своје стране изражава веру и наду у Искупитеља благословом који даје Симу и којим га означава као родоначалника обећаног Семена^[4].

НАПОМЕНЕ:

^[1] 1 Мојс. 3, 15.

^[2] 1 Мојс. 4, 1.

^[3] 1 Мојс. 5, 29.

^[4] 1 Мојс. 9, 26-27.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ I

ДЕО ДРУГИ - ОДЕЉАК ДРУГИ
Однос Бога према твари - Бог као Промислитељ

50. Припрема изабраног народа Божјег

Тајанственим дејством премудрог промисла свог Бог је у душама људи подржавао веру у будућег Спаситеља. Али та је вера под притиском умножених безакоња, нарочито после вавилонске пометње и расејавања народа, све више губила своју јасноћу и јачину, јер су је гушили безбожност, идолопоклонство и безакоње у злу подивљалих људи. Зло је толико било узело маха и освојило народе, да је претило да потпуно уништи веру у истинитога Бога и у обећаног Спаситеља. Да би то онемогућио, Бог је изабрао праведног Авраама и учинио га оцем изабраног народа, у коме се имала очувати вера у правога Бога и у Искупитеља, и у коме се имао јавити сам Спаситељ и Искупитељ света. Изабрани народ Бог је припремао за Спаситеља и спасење помоћу обећања, пророштава месијанских, праобраза, закона и помоћу целокупног религиозног домостроја.

[1] Обећања и пророштва у књигама Мојсејевим. У изабраном народу обећање Божје о Искупитељу и вера у Њега преносили су се с колена на колена и били нарочито подржавани Богом и појачавани кроз избранике Божје. Самог родоначалника изабраног народа, Авраама, Бог је, ради очувања истинске вере у једнога истинитога Бога, издвојио из свег рода људског, заповедно му да остави свој дом и крај, и даому обећање да ће се „у њему благословити сви народи на земљи” [1]. То исто обећање поновио је Бог Исааку и Јакову [2], што показује да ни Авраам, ни Исаак, ни Јаков, нису те личности у којима ће се непосредно благословити сви народи земаљски, већ њихов необични Потомак — Месија, у коме ће се стварно на све народе излити благослов Божји, и омогућити и пружити свима народима спасење од греха и смрти. [3] То потврђује и сам Спаситељ када вели:

Авраамъ отецъ вашъ радъ бы былъ, да бы видель день мой: и виде и возрадовася[4]. Да би учврстио и одржао веру у будућег Месију, патријарх Јаков са свог самртничког одра оставља у наслеђе потомцима својим месијанско пророштво, у коме јасније одређује порекло Месије, време његовог доласка и власт над народима коју ће Он као Спаситељ имати: Не оскудеетъ Князь и вождь отъ чреслъ его, дондеже пршдутъ отложена ему, и той чаяше языкоъ[5].

Пред смрт пророка Мојсеја Бог преко њега објављује пророштво о великом Пророку — Месији, који ће говорити истину Божју, бити посредник између Бога и људи, и, због непослушности према Њему, људи ће бити одговорни Господу: Пророка возставлю имъ отъ среды братш ихъ, якоже тебе: и вдамъ слово мое во уста Его, и возглаголетъ имъ, якоже заповѣдаю ему; и человекъ той, иже не послушаетъ словесъ Его, елика возглаголетъ Пророкъ оный во имя мое, азъ отмщу отъ него[6]. Да овде није реч о неком обичном пророку већ о Пророку — Месији показује предање древне јудејске цркве које сведочи да: не уста више у Израиљу пророк као Мојсеј, којег Господ позна лицем к лицу[7]. Да се ово пророштво односи на Спаситеља — Месију, има много потврда у Новом Завету[8].

[2] *Месијанска пророштва у Псалмима.* Сви су псалми, од првог до последњег, пуни месијанских мисли, очекивања, нада пророштава. Таквима их сматра Православна Црква кроз богоглагољива уста светог Атанасија Великог. Али ми ћемо се задржати само на најглавнијима од њих. Главном творцу богонадахнутих псалмова, пророку Давиду, Бог открива да ће се од колена његовог родити обећани Месија, коме ће Бог бити Отац и Он Богу Син, и чије ће царство бити вечно.[9]

Стога се у Псалмима Давидовим све креће и кружи око будућег Месије као око сунца свих бића и нада. При подробној анализи Псалама могао би се из њих извајати читав лик будућег Месије—Спаситеља.

По надахнутом учењу Псалама обећани Искупитељ биће Помазаник—Месија (Maschiach); против Њега ће устати цареви и народи, али Он је Син Божји, и псалмопевац позива све народе да Га поштују као Сина, и да сву наду положи на Њега као Бога и Господа, да не би, отступајући од Њега, пропали на путевима својим.[10] У своје искупитељском подвигу на земљи Месија пролази кроз страдања као Господ са Господом, и, умирући праведан, очекује васкрсење, а са њим и обиље радости.[11] Страдања Месије за род људски биће велика; Он ће се осећати остављеним од Бога; Њему ће се ругати непријатељи, опколиће га као пси многи, и ругати Му се због његовог уздања у Господа; његове хаљине делиће међу собом, и за доламу бациће коцку; усред таквих страдања Страдалцу ће се кости расути, срце као восак истопити, језик за

грло прионути, и у прах смртни бачен бити. Али се Господ неће оглушити о молитву његову и услишаће Га; а Он ће, после тога, испевати хвалу Богу, и Њему ће се поклонити сви незнабошци.[\[12\]](#) Месија—Страдалник принеће Богу жртву за грехе људи, и та ће жртва заменити собом све старозаветне жртве, јер ће се састојати у добровољном приносу тела Месијина, чиме ће се осветити људи који желе освећење и спасење.[\[13\]](#) Помазаник Божји биће кротак и диван, пун кротке правде; десница ће његова чинити чудеса; покориће народе; престо ће његов бити вечан и непоколебљив, јер је Он — Бог, кога Бог помазује уљем радости; његове хаљине миришу смирном, алојем и касијом; име ће његово постати незаборавно, те ће га народи славити вавек века.[\[14\]](#) У односу према Господу сам је Месија — Господ, и под ноге његове Господ ће положити непријатеље његове, јер је Он од вечности рођени Син Божји. Али Месија је не само Господ, него и вечни свештеник, који има вавек приносити жртву за грехе других: Ты иерей во векъ по чину Мелхиседекову.[\[15\]](#)

[\[3\]](#) *Месијанска пророштва у Пророка.* Уколико је човечанство током времена све више и дубље залазило у историју, и уколико су понорнице греховности биле све размреженије, многобројније и понорније, утолико је Бог све јаче и очигледније подржавао месијанске наде у изабраном народу, откривајући му кроз Пророке све јасније и јасније тајну будућег Месије. Кроз мрачне епохе људских порока и црвене магле страсти, Пророци су пролазили богочежњиво, објављујући дане Месијине и сведочећи да ће спасоносним именом његовим примити опроштење грехова сви који Га верују[\[16\]](#). И док су душе људске замирале на прашумским беспућима греховности и смртности, Пророци су Духом Светим указивали на вијугаву стазу вере која води и одводи Месији и Спаситељу[\[17\]](#). Сви су они били трубе Духа Светога које најављују долазак Господа Спаситеља са свима неисказаним дарима његове благодати и свих сила потребних за живот вечни и спасење.

У свештеној чежњи за Месијом пророк Јоиљ је претсказао да ће се у дане Месије — Искупитеља Дух Свети изобилно излити на све који буду веровали у Њега, и да ће се спасти сви који буду призивали име Његово[\[18\]](#).

У пророчком надахнућу свом пророк Амос је објавио да ће Господ воспоставити палу скинију Давидову, тј. Цркву Божију, саградити је за навек, и она ће овладати свим народима[\[19\]](#).

У узбудљивој пророчкој визији пророк Осија претсказује да ће доћи велики дан у који ће Господ Бог помиловати и спасти дом Јудин; и размножиће се синови Израилеви као песак морски који се не може измерити ни избројати, и постаће синови Бога живога. После многих пометњи и лутања синови Израилеви ће се обратити и затражити Господа

Бога свог и Давида цара свог, и побожно ће приступити Господу и благиости његовој у последње дане, и Он ће завити ране њихове и исцелити их, и дати им живот и познање Бога. Што је најглавније, Месија ће их избавити од ада и смрти: где прѝа твоя, смрте? где остень твой, аде?[20]

Месијанска пророштва пророка Исаије су све саме богодане визије еванђелски јасне, живе и убедљиве, те га свети Оци, с правом, називају старозаветним еванђелистом. Он је претсказао да ће се Месија родити од Деве и назвати Емануил, што значи: с нама Бог[21]. Он ће се родити као дете, мада је Син Божји; Он је велика совета Ангелъ, чудень, советникъ, Богъ крепкѝй, Властитель, Књязъ мира, Отець будуцаго века[22]. Он ће бити испуњен Духом Господњим и помазан Господом, да би објавио благе вести народима, завио рањене у срцу, огласио слободу сужњима, тешио тужне, проповедао пријатну годину Господњу[23]. Он ће чинити велика чудеса: отвараће очи слепима, уши глувима; исцељиваће хроме и немусте; красота Божја залиће свет, пустиња ће процветати као ружа, и вечна радост биће на Сиону[24]. Кротки Месија објавиће праведни суд народима; треке „стучене неће преломити; јављаће суд по истини; Господ ће учинити да Он буде завет и светлост народима, да отвори очи слепцима, да изведе сужње из затвора и из тамнице који седе у тами; Он ће водити слепе путем којег нису знали, обратиће пред њима мрак у светлост и што је неравно у равно[25]. Господ ће Месију учинити светлошћу народима, да би се спасение проширило на све народе[26], те ће и они који ходе у тами видети светлост велику, и онима који седе у сени смртној засветлиће видело[27], и сва ће се земља испунити познања Господњег[28]. Месија ће спасавати спасењем вечним, и отворити свети пут по коме неће ићи нечисти, и на светој гори утврдиће се дом Господњи око кога ће се стицати сви народи и коме ће се поклонити свако колена земаљско[29]. Али вечно искупљење за људе Месија ће стећи тиме што ће као Искупитељ принети себе на жртву за греха људске. Он ће бити без славе, презрен и одбачен између људи, као онај кога свак заклања лице, нагрђен болестима и немоћима нашим; биће убројан међу злочинце, људи Га неће сматрати ни за шта, и мислиће да Га Бог бије и мучи. Али Он сам неће учинити греха, нити ће се превара наћи у устима његовим, него ће немоћи наше узети на себе и болести наше понети; биће рањен за грехе наше и мучен за безакоња наша; као овца биће вођен на заклање и безгласан као јагње пред оним који га стриже, да бисмо се ранама његовим исцелили. Он ће драговољно предати душу своју на смрт, и бити сахрањен у богаташа, ма да ће Му одредити гроб са злочинцима. А када душу своју буде принео на жртву за грехе света, Он ће видети дуговечно потомство, оправдаће многе и грехе њихове узеће на себе[30]. Зато што ће душу своју драговољно предати на смрт, добиће удео са великашима и са силнима ће делити добит, те ће тако прослављени Страдалник бити предмет побожног дивљења, поштовања и уздања за народе и за царе[31]. Али царство Месије — Страдалника биће не земаљско него духовно и благодатно, пуно познања Господњег, правде,

истине, мудрости, љубави, мира, светости и светлости, и када ће Месија позвати све народе преко својих Апостола и следбеника[32].

Савременик пророка Исаије пророк Михеј претсказао је да ће се Месија родити у Витлејему јудејскоме, истичући при том вечно рођење Месијино од Бога Оца. Месија ће основати вечити дом Господњи, и учиће све људе путевима Господњим, сакупиће све скрушене, прогнане и унижене, и цароваће вавек века[33].

У време вавилонскога ропства велики начелник изабраног народа, пророк Јеремија, претсказао је кроз плачне визије своје да ће се јавити Месија који ће се звати: Господь (Jehovah) праведенъ нашъ[34]. Он ће основати заветъ новъ, савршенији од пређашњег, и биће написан на срцима људским; у њему ће се опростити греси људима, исви ће познати Господа; и Господ ће им дати путъ инъ и сердце ино, и завет нови биће заветъ вечный[35].

У чемерном вавилонском ропству пророк Језекиљ тешио је своје саплеменике радосним претсказањем да ће Господ слугу свога Давида, тј. његовог потомка — Месију учинити јединим Пастирем, и основати заветъ веченъ, у коме ће сви имати једно срце и један нови дух, и ходити по заповестима Господњим и држати и извршавати уредбе Божје[36].

Пророк Данило је видовитом душом својом са великом историском тачношћу претсказао време доласка царства Месијиног, кога он назива Сином човечјим. То је богољубљени пророк учинио у своме пророштву о седмицама, које му је открио Божји весник архангел Гавриил[37].

У своме пророчком надахнућу пророк Захарија провидео је у далеку будућност и претсказао царски, и, у исто време, кротки и смирени улазак Спаситељев у Јерусалим, издавање Њега за тридесет сребрника, бежање ученика његових од Њега као бежање оваца од пораженог пастира, и пробадање копљем ребра његовог[38].

Пророк Авакум је проповедао: да ће Искупитељ зацело доћи и неће одоцнити; Његовим доласком земља ће се напунити познања славе Господње као што је море пуно воде, и праведник ће жив бити од вере своје у Њега, и радовати се у Богу спасења Свога[39].

Пророк Агеј, тешећи народ који се при освећењу другог храма јерусалимског с тугом сећао величествености првога храма, претсказао је у божанском надахнућу да ће у скорој будућности Господ потрести небеса и земљу, и доћи изабрани из свију народа и напунити храм славе, и слава ће овога храма бити већа него она првога, јер ће се у њему јавити Искупитеље и зацарити мир свој[40].

Пророк Малахија је у своме пророчком надахнућу објавио пророштво о Претечи као Анђелу који ће доћи непосредно пред Искупитељем и припремити пут пред Њим који је Господ и Ангелъ завета[41].

4. *Други начини припрема изабраног народа.* У промислитељском припремању изабраног народа за будуће искупљење и спасење Искупитељем Бог је употребљавао и праобразе (τύποι), у којима се давало или пророштво, или наговештај, или праслика Искупитеља, његовог дела, његовог царства, и то не у речима него у личностима, догађајима и свештенорадњама Старога Завета. Тако нека историска лица имају праобразни значај у односу према Месији, на пр. Мелхиседек, цар Давид, пророк Јона. Пророк Давид назива Месију свештеником по чину Мелхиседекову[42]; други пак пророци називају Месију Давидом[43]. Сам Спаситеље указује на Јонин тродневни боравак у утроби кита као на праобраз свога тродневног боравка у утроби земље[44]. Старозаветне жртве, пасхално јагње, прелаз преко Црвенога мора, мана, вода из камена, бакарна змија, обрезање, све тоима свој праобразни смисао у односу на Месију и Његово царство, по речи светог Апостола: Ся же вся образы (τύποι) прилучахуся онемъ; писана же быша въ научение наше[45]. Исто тако, сав обредни закон Мојсејев са свима обредима жртвоприношења, чишћења, кропљења, праобразовао је новозаветно Царство Месијино, ибио је сенъ грядущихъ благъ, а не самыи образъ вещей[46], јер је самыи образъ вещей дат и откривен у Цркви Христовој која је тело Његово[47].

Не само обредним, већ и моралним и грађанским законом Бог је припремао изабрани народ за вечни морални закон, који је имао објавити Месија идати људима благодатну силу за његово извршење. Немоћан да људима да савршенство и да их спасе греха и смрти, старозаветни закон је будио и продубљивао сазнање о грешности, а тиме појачавао чежњу за Искупитељем од греха и упућивао људе вериу Њега.[48] Зато апостол Павле и назива старозаветни закон васпитачем ка Христу (παιδαγωγός εἰς Χριστόν)[49], јер је Христос кончина закона (τέλος νόμου).[50] И сви старозаветни праведници постали су и били су праведници том вером у будућег Месију, вером која их је водила кроз најмрачнија страдања и учинила их победиоцима у свима искушењима.[51] У ствари, целокупно старозаветно Откривење водило је кроз све путеве ка Месији — Господу Исусу; сва старозаветна чуда указивала су на Њега — највеће Чудо; сви пророци упућивали су Њему — највећем Пророку; све свештенство чезнуло је за Њим — вечним Првосвештеником; сва вера хитала је Њему — Зачетнику и Завршитељу вере; сав закон водио је Њему — вечном Законодавцу; сва немоћ људска вапила је за Њим — јединим Спаситељем.

НАПОМЕНЕ:

- [1] 1 Мојс. 18. 18; 12, 3; 22. 18.
- [2] 1 Мојс. 26, 4; 28. 14.
- [3] Гал. 3, 16; Д. А. 3, 25-26.
- [4] Јн. 8. 56.
- [5] 1 Мојс. 49, 10; ср. Јн. 5, 46; Лк. 2, 30-32.
- [6] 5 Мојс. 18, 18-19; ср. 18, 5.
- [7] 5 Мојс. 34, 10.
- [8] Д. А. 3, 22-24; 7, 37; Мт. 17, 5; Лк. 2, 44; Јн. 5, 46; 1, 45; 4. 25; 7, 16.
- [9] 2 Цар. 7, 12-16. 19.
- [10] Пс. 2,2.7. 11. 12.
- [11] Пс. 15, 8. 10. 11; ср. Д. А. 2, 26-29; 13, 35-37.
- [12] Пс. 21. 131; ср. Мт. 27, 46; Мк. 15, 34; Јн. 19, 22-24; Јевр. 19, 2224; Мт. 27, 29; 27, 43; Јн. 19, 23-24.
- [13] Пс. 39, 68; ср. Јевр. 10, 5-16.
- [14] Пс. 44. 28. 18; ср. Јевр. 1. 8, 9.
- [15] Пс. 109, 1. 3. 4; ср. Мт. 22, 42-45; Мк. 12, 35-37; Лк. 20, 41-44; Д. А. 2,34-36; Јевр. 1, 13; 7, 17.
- [16] Д. А. 3. 24; 10, 43.
- [17] 2 Петр. 1, 21; Еф. 3, 5.
- [18] Јоиљ, 2, 28-32; ср. Д. А. 2, 16-21.
- [19] Амос, 9, 11-12; ср. Д. А. 15-16.

[20] Осија 1, 11. 7. 10; 3, 45; 6, 13; 13, 14; ср. Рм. 9, 26; 1 Петр. 2, 10; 1 Кор.15, 4; 15, 45; Јевр. 2, 14.

[21] Ис. 7, 14; ср. Мт. 1, 22-23.

[22] Ис. 9, 6.

[23] Ис. 11, 2; 61, 12; ср. Лк. 4, 13-22.

[24] Ис. 35, 1-10; ср. Мт. 11, 45; 15, 30.

[25] Ис. 42, 17. 16; ср. Мт. 12, 1821; Д. А. 1, 47; Лк. 4. 18.

[26] Ис. 49, 6; ср. Д. А. 13, 47.

[27] Ис. 9, 2; ср. Мт. 4, 16.

[28] Ис. 11,9.

[29] Ис. 45, 17; 35, 8; 11, 9; 2, 2; 45, 23.

[30] Ис. 52, 14; 53, 2-12; 50, 6; ср. Јн. 1, 11; Мт. 8, 17; Рм. 4, 25; 5, 10; 1 Кор.15, 3; 1 Петр. 2, 24; Мт. 26, 63; 27, 12; Мк. 15, 61; Д. А. 8, 32-33; 1 Петр. 2, 23; 1 Јн. 3, 5; Мк. 15, 28; Лк. 22, 37; Мт. 27, 57. 59; Јн. 10, 11-18; Мт. 20, 28.

[31] Ис. 53, 12; 52, 13-15; 11. 10.

[32] Ис. 11, 19; 2, 25; 9, 7; 49, 69; 65, 1; 66, 19.

[33] Михеј, 5, 2; 4, 17; ср. Мт. 2, 56; Јн. 7, 42; Лк. 1, 33.

[34] Јерем. 23, 6.

[35] Јерем. 31, 31-34; 32, 39-40; ср. Јевр. 8, 8; Рм. 11, 27; Јевр. 8, 10-11; Д.А. 10, 43.

[36] Језек. 37, 24. 26; 34. 23-31; 11, 19-20; ср. Јевр. 13, 20.

[37] Дан. 7, 13; 9, 24-27.

[38] Зах. 9, 9; 11, 12; 13, 7; 12, 10; ср. Мт. 21, 5; Јн. 12, 15; Мт. 26. 15; 26, 31; Мк. 14, 27; Јн. 19, 37; Апок. 1, 7.

[39] Авак. 2, 3. 4. 14; 3, 18; ср. Јевр. 10, 37; Рм. 1, 17; Гал. 3, 11.

[40] Агеј, 2, 7-10; ср. Јевр. 12, 26.

[41] Малах. 3, 1; 4, 56; ср. Мт. 11, 10; Мк. 1, 2; Лк. 7, 27; Мт. 17, 10-13; Мк.9; 11-13; Лк. 1, 17.

[42] Пс. 109; ср. Јевр. 5. 6; 7, 17; [43] Јерем. 30. 9; Језек. 34, 24.

[44] Мт. 12, 40; 16, 4; Лк. 11, 29; 1 Кор. 15, 4; Јона 2, 3.

[45] 1 Кор. 10, 11; Рм. 15, 4; Гал. 4, 22-31.

[46] Јевр. 10, 1.

[47] Кол. 2, 17.

[48] Рм. 8, 3; 3, 20; 7, 78; Јевр. 10, 1.

[49] Гал. 3, 24.

[50] Рм. 10, 4.

[51] Јевр. 11, 13.39.40; 12, 12.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ I

ДЕО ДРУГИ - ОДЕЉАК ДРУГИ
Однос Бога према твари - Бог као Промислитељ

51. Припрема незнабожаца за Спаситеља и спасење

У своје промислитељском старању човекољубиви Господ је не само изабрани народ него и незнабошце припремао нарочитим средствима за Спаситеља и спасење. Иако је Бог, по речи светог Апостола, у прошавшим нараштајима пустио све народе да иду својим путевима,[\[1\]](#) и није им дао непосредно Откривење, ипак их није сасвим одбацио у грешности њиховој, нити им оставио себе непосведочена,[\[2\]](#) него их је добротворствима својим припремао за Спаситеља. Промислитељском љубављу својом Он их је помоћу чудесно уређене видљиве природе и њених мудрих закона поучавао у истинском богопознању и богопоштовању, те они не могу имати изговора за одрицање правога Бога.[\[3\]](#) Упоредо са тим они су у боголикој души својој, иако помраченој грехом, имали неућутног учитеља о Богу, истини Божјој и добру Божјем. И заиста, они су за Спаситеља и спасење били припремани моралним законом који је Бог написао у срцима њиховим те је дејствовао кроз савест њихову.[\[4\]](#) Сва историја древних народа, вођена промислом Божјим,[\[5\]](#) припремала је народе за појаву Спаситеља. Само расејавање изабраног народа припомогло је припреми незнабожаца за долазак Месије, јер су се ови упознали са светим истинама Откривења, пошто је Свето Писмо било преведено на грчки језик. Колико је богочежњивости било у душама незнабожаца сведочи нам Свето Еванђеље, јер је Господ Христос за живота на земљи сретао у незнабожаца тако дирљиву веру какву није налазио ни у синова изабраног народа Божјег. Уопште, човекољубиви промисао Божји дејствовао је у душама свих људи неисказано мудро и милостиво, и њихове су се богочежњиве душе свесно или несвесно, вољно или невољно, отимале ка будућем Спаситељу, и кроз све своје наде и уздахе, молитве и сузе, страдања и невоље, ноћи и поноћи хитале ка Њему — јединој Светлости живота и истине у оба два света.

НАПОМЕНЕ:

[\[1\]](#) Д. А. 14, 16.

[\[2\]](#) Д. А. 14, 17.

[\[3\]](#) Рм. 1, 19-20.

[\[4\]](#) Рм. 2, 14-15.

[5] Дан. 2, 21; 4, 14; ср. блаж. Теодорит, De providentia, Orat. X.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ II

ОДЕЉАК ТРЕЋИ
Бог као Спаситељ

Христологија

Уведено грехом у вештаствени свет као демонска реалност, зло се помоћу разноврсне делатности човекове брзо расплодило, размножило и одомаћило у овом свету. Оно се тако вешто ородило са вештаством, тако интимно сродило са њим, тако уметнички помешало са њим, да их је човеку као човеку немогуће разлучити. А са душом човековом зло се тако присно сјединило и тајанствено изједначило, да их је самом човеку као духовновештаственом бићу немогуће раздвојити, немогуће потпуно раставити и одвојити[1]. У свету вештаственом зло се разрасло до грандиозних сразмера, обукло у неслућене вештаствене облике, постигло такву чаролиску вештаствену реалност, каква не постоји ни у свету демонском, јер је вештаствена реалност зла могућа само у свету човечанском, пошто је једино човек духовно-вештаствено биће у сва три света. У свету човечанском зло је кроз најразноврсније грехе нашло таква фантастична остварења, о каквима се не може сањати ни у свету чистога зла, у паклу. Заљубљен у зло, човек је постао уметнички зао, због чега је зло у свету човечанском дошло до своје нарочите уметности. У измишљању греховних сласти и у наслађивању злом човек се може такмичити са врховним духом зла. Разиграна злом до фанатичке и сладострасне заљубљености у грех, природа људска се толико опила грехом, да је зло сматрала за природну појаву свога живота.

Насупрот злу, које је у роду људском постизало своја најфантастичнија остварења, дејствовао је Промисао Божји остварујући вечно божанско

добро у свету човечанском. Сатанском злу Промисао Божји противстављао је божанско добро; мржњи противстављао љубав; смрти противстављао бесмртност, да најзад самом ђаволу противстави Бога у лицу Богочовека Христа. Бесконачности човекове делатности у злу и греху противстављена је бесконачност Божје делатности у добру и безгрешности; ђаволу је противстављен Бог. И када је људско грехољубље било толико здружило ђавола са човеком, да је претила опасност да се од њих образује ђавочовек, јавио се у свету човечанском Богочовек, да спасе човека од греха, од зла, од ђавола. Превелика је била рана која је покривала човечанство, вели свети Кирил Јерусалимски, од пете до главе није на њему било ничег читавог. Ране човечанства премашале су људску медицину (*την ἡμετέραν ἰατροείαν*). Људи нису могли исправити зло, за то је био потребан Бог.[\[2\]](#)

Пратећи род људски на свима путевима и беспућима зла и греха, Промисао Божји изводио је против сваког зла божанско добро, да најзад против целокупног ђаволског зла у свету изведе целокупно божанско добро у лицу Богочовека Христа. Своју савршену пуноћу и свој потпуни израз човекољубиви Промисао Божји нашао је у појави на земљи Спаситеља света, Господа нашег Исуса Христа. Оваплоћење Сина Божјег Јединородног преставаља врхунац Божјег човекољубивог промишљања о свету и човеку. Оваплоћењем Бога Логоса, вели свети Атанасије Велики, објављено је промишљање Божје о свима тварима (*ἡ τῶν πάντων ἐγνώσθη πρόνοια*); објављено је и то да је руковалац и творац промишљања сам Логос Божји[\[3\]](#). Оваплоћење Логоса јесте најглавније дело Божјег промишљања о нама (*κεφάλαιον δὲ τῆς τοῦ Θεοῦ κηδεμονίας*)[\[4\]](#). У своме промишљању о свету Бог је употребио безбројна средства, док најзад није у пуноћи објавио своје човекољубиво промишљање у великој и неисказаној тајни оваплоћења Логоса[\[5\]](#). Оваплоћење Логоса је сврха (*τέλος*), гла вни циљ Божјег промишљања о свету (*τοῦτο, κυρίως ἐστὶ τὸ τῆς προνοίας καὶ τῶν προνοουμένων, πέρας*)[\[6\]](#). Док на једној страни дејствује сав ђаво у огреховљењу и осмрћењу човека и света, дотле на другој страни дејствује сав Бог у спасењу човека и света од греха и смрти, у освећењу и обесмрћењу свега људског.

Промишљање Божје о свету морало се манифестовати у давању Спаситеља свету, јер је спасење света од зла и смрти природна и логична последица Божјег човекољубивог промишљања о свету и човеку. У спасењу човека и света од греха, од зла, од смрти, од ђавола, Божје промишљање о свету врхуни божански савршеним човекољубљем. Пошто је у вештастvenом свету зло било нарасло и израсло кроз човека до неслућених сразмера, пустошећи род људски смрћу, и претило да овај свет раствори у хаос злих и богоборачких стихија, то се сам Бог јавио као Спаситељ света од зла и смрти.

Као што је стварање света и промишљање о свету заједничко дело свију Лица Пресвета Тројице, тако је и спасење света њихово заједничко дело[7]. Пошто је првога човека, вели блажени Теодорит, створио не сам Отац, него и Син и Свети Дух, то и у поновном стварању, то јест у спасењу, учествују и Отац и Син и Свети Дух[8]. Спасење, освећење бива од Оца кроз Сина у Духу Светоме[9]. Отац кроз Сина у Духу Светом све усавршава и обнавља (τέλειοι καί ανακαινίζει)[10]. Син Духом Светим обожујући (θεοποιών) и усиновљујући људе приводи их Оцу, јер у спасењу учествује сва Света Тројица[11]. У онима који се спасавају Бог је присутан кроз Сина у Духу Светом[12]. Једна је освећујућа, просвећујућа, спасавајућа сила Свете Тројице: Отац шаље Сина, Син — Духа; Син долази у име Оца, а Дух у име Сина; Син прославља Оца, а Дух Сина[13]. Отац нам кроз Сина у Духу Светом даје и живот, и светлост, и усиновљење, и спасење[14].

Све што се односи на промишљање Божје о нама и на спасење, вели свети Григорије Ниски, обавља се Светом Тројицом (δια των Τριών μεν γίνεται). Отац ништа не твори чега се не дотиче Син, и опет Син ништа не производи без Духа; свако дејство Божанства, које се простира на твар, од Оца исходи, кроз Сина се простира и Духом се извршује (ἐκ Πατρός ἀφορμάται και δια του Υίου πνόεισι, και ἐν τω Πνεύματι τω άγιω τελειοῦται). Спасење је једно а не тројако, иако га обавља Света Тројица, јер се оно не расеца на три дела према броју Светих Лица. Спаситељ свију јесте Бог свесвега, ма да спасење обавља Син благодаћу Духа. У Светом Писму се помињу не три Спаситеља него један, иако се признаје и исповеда да је спасење дело Свете Тројице[15]. Божанство и слава Свете Тројице су тако сједињени и неразделиви, пише свети Јован Касијан, да ми не можемо замислити ништа у једној Личности Тројице што би се могло одвојити од пуноће Божанства; отуда је и сила Тројице увек била присутна у делима Спаситеља Христа (in operibus Salvatoris semper virtus fuerit Trinitatis)[16].

Иако се у Светом Писму и Светом Предању Спаситељем назива Бог уопште, то јест Пресвета Тројица[17], ипак се у посебном и ужем смислу Спаситељем назива Господ наш Исус Христос, јер је Он својим оваплоћењем, животом, — страдањем, васкрсењем и вазнесењем извршио дело искупљења и спасења рода људског[18].

НАПОМЕНЕ:

- [1] Ср. св. Макарије Велики, *Homil. VI, 3*; P. gr. I. 34, coi. 520 BD; *Homil. II, 3*, col. 464 D.
- [2] *Catech. XII, 7*; P. gr. t. 33, col. 733 AB.
- [3] *De incarnat. Verbi, 54*; P. gr. t. 25, col. 192 B.
- [4] Св. Јован Златоуст, *In Galat. cap. II, 8*; P. gr. t. 61, col. 648.
- [5] Св. Кирил Александриски, *De incarnat Domini, 8*; P/ Gr. T. 75, col. 1425CD
- [6] Св. Максим Исповедник, *Quaestiones ad Thalassium, quaest. 60*; P. gr. t.90, col. 621 A.
- [7] Јуд. 25; ср. 1 Тм. 1, 1; 2, 34; Тит. 3, 46.
- [8] *Haeretic. fabular. compendium, lib. V, c. 3*; P. gr. t. 83, col. 457 CD.
- [9] Св. Атанасије Велики, *Ad. Serap. 1, 20*; P. gr. t. 26, col. 577 C.
- [10] Он, *ib. I, 9*; col. 553 B.
- [11] *ib. I, 25*; col. 589 B.
- [12] *ib. I, 12*; col. 561 B.
- [13] *ib. I, 20*; col. 580 AB.
- [14] *ib. I, 18*; col. 573 B 576 C.
- [15] *Quod non sint tres dei*; P. gr. t. 45, col. 125 BC, 128 AD, 129 B. [16] *De incarnat. Christi contra Nestorium, lib. VII, c. 17*; P. lat t. 50, col. 238 A.
- [17] У богослужбеним књигама Цркве се на разноврсне начине истиче да је спасење заједничко дело Свете Тројице, нарочито у служби на дан свете Педесетнице. Потсетићемо само на једну стихиру, која улази и у свету Литургију: Видехомъ светъ истинный,... нераздельней Троице поклоняемся,табонась спасла есть.
- [18] Ср. 1 Јн. 4 14; Тит. 1, 4; 2 13; 3, 6.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ II

ОДЕЉАК ТРЕЋИ

Бог као Спаситељ

1. Тајна Боговаплоћења

Ако икаква појава у овом загонетном свету времена и простора заслужује да се назове тајном, онда је то на првом и изузетном месту: личност Исуса Христа, личност оваплоћеног Бога. Посматрали је ма са које стране, приступали јој ма са кога гледишта, ова је Личност историски факт, који је у исто време и неодољиво реалан и неодољиво тајанствен. Ту се најреалнија реалност такмичи са најтајанственијом тајанственошћу. Отуда је разумљива реч највидовитијег Христозналца, светог апостола Павла, реч коју он, погружен у неисказана тајанства личности Христове, изговара са бескрајним чуђењем и свештеним дивљењем: Велика је тајна побожности: Бог се јави у телу ($\mu\acute{\epsilon}\gamma\alpha \acute{\epsilon}\sigma\tau\iota \tau\omicron \tau\eta\varsigma \epsilon\upsilon\sigma\acute{\epsilon}\beta\epsilon\iota\alpha\varsigma \mu\acute{\upsilon}\sigma\tau\eta \rho\iota\omicron\nu \Theta\epsilon\acute{\omicron}\varsigma \acute{\epsilon}\phi\alpha\nu\epsilon\rho\acute{\omega}\theta\eta \acute{\epsilon}\nu \sigma\alpha\rho\kappa\iota$)[\[1\]](#). Шта је друго „велика тајна побожности“, вели свети Кирил Александриски, ако не сам Логос Бога Оца који се нама јавио у телу, то јест Христос[\[2\]](#). Величина те тајне састоји се у томе што Логос, који је Бог, постаде човек не преставши бити Богом, него занавек остајући у ономе што беше[\[3\]](#). У тој великој тајни сабране су све тајне свих светова. Васцела тајна Бога и васцела тајна човека сусреле су се и сјединиле у њој, и образовале највећу тајну под небом и над небом: Богочовека. Тајни човека приступила је тајна Бога; и тек у светлости ове, и у јединству са овом, тајна човековог бића добила је свој непролазни смисао и своју вечиту вредност. Горка, прегорка тајна човекова бића први пут је божански савршено заслађена у личности Богочовека Христа, заслађена неком новом, метафизичком сладошћу и непролазном божанском радошћу. Тек у личности Богочовека Исуса природа се људска причестила вечним блаженством и бесмртним благословом, и осетила себе савршено светом, савршено Божјом, савршено безгрешном, савршено добром, савршено мудром, савршено бесмртном, савршено боголиком. Велика и божанска, несхватљива и неизразива тајна оваплоћења Божјег, вели свети Григорије Палама, састоји се у томе што је наша природа постала $\acute{\omicron}\mu\acute{\omicron}\theta\epsilon\omicron\nu$ [\[4\]](#). Господ

Христос је ради нас постао миомир, и објавио у Себи безгрешну природу човекову (καταδείξας εν αὐτῷ το ἀπλημμελες ἔχουσαν την ἀνθρώπου φύσιν)[5].

У Богочовеку Христу тек људска природа је нашла свој вечни смисао и циљ, и спасла се анархистичког релативизма и нихилистичког хуманизма. У Њему — човек је нашао и пронашао себе, нашао и пронашао свој божански оригинал, који је био унакажен и обезличен грехом, злом, смртношћу. На божански тајанствен начин у личности Господа Исуса цео Бог дат је целом човеку, да би се човек, окрњен, смањен, сужен грехом, могао употпунити, увећати, обесконачити Богом; да би се, злом и смрћу опатуљени и уништављени човек, могао Богом развити у пуног, правог човека, у човека савршена, у меру раста пуноће Христове[6].

Оваплоћен у човека, бесконачни Бог је показао да Бог у човеку, нераздељиво сједињен са човеком, јесте нешто сасвим природно и сасвим нормално; шта више: нешто најприродније, и најнормалније, и најбоље, и најцелисходније за људско биће. У Богочовеку Христу је најочигледније показано, да Бог није за човека нешто неприродно, механичко, наметнуто, већ најприроднија потреба његове природе, слободна и неизнуђена потреба, јер савршено и потпуно одговара бескрајној слободи духа људског у његовој тежњи за божанским савршенством.

Оваплоћењем својим Бог је на најочигледнији начин ушао у саму матицу људског живота, ушао у крвоток, у срце, у центар свега, центар свесвега. Потиснут грехом из света, из тела, из душе људске, Бог се оваплоћењем враћа у свет, у тело, у душу, постаје човек, и из човека ради за човека, уселује се у свет[7], и из твари промишља о твари. Оваплоћење Бога јесте највећи потрес у свету, и у световима, јер се тиме остварило чудо над чудима. Ако је дотле стварање света из ничега било највеће чудо, нема сумње да га је оваплоћење Бога превазишло својом чудесношћу. Док су се при стварању света речи Божје облачиле у вештаство, дотле се при оваплоћењу сам Бог облачи у тело, у материју, у вештаство. Отуда је оваплоћење Бога највећи догађај у свима световима: за сваку личност, за свако биће, за сваку твар.

До оваплоћења Бога, благовести свети Златоуст, постојао је расцеп, раселина, провалија између неба и земље, али је Господ оваплоћењем својим сјединио небески свет са земаљским (τά επουράνια των επιγείων), и постао њихова заједничка глава[8]. Оваплотивши се, Господ је Собом сјединио небо и земљу (οὐρανόν και γην ἦνωσε δι' εαυτού), и духовно, невидљиво спојио са вештаственим, видљивим, и саздану природу показао као једну (τοис νοητοῖς συνῦψε τά αισθητά, και μίαν ἔδειξε την κτιστήν φύσιν)[9]. Сјединивши Собом све, Господ Христос се јавио као центар (κέντρον), око кога круже сва бића и све ствари[10]. Оваплоћени Господ сјединио је природу анђелску и људску; Он је темељ свих темеља, основ свих

основа[11]. Оваплоћењем Бога даје се нови центар свету: Богоцентар, око кога круже сва бића и све ствари остварујући план Божји о свету.

У оваплоћењу Логоса открила се тајна Божја која је дотле била сакривена у Богу[12], сакривена за сва бића: од анђела до човека, и од човека до црва[13]. У тајни Христовој тајна је Божја[14]. Када велики Апостол говори: „Тајну која је била сакривена од постања света и нараштаја" (Кол. 1, 26), он подразумева тајну Христову (то тоῦ Χριστοῦ μυστήριον). Очи гледно је да се ова тајна састоји у неизразивом и несхватљивом ипостасном сједињењу Божанства и човечанства[15]. Наводећи апостолске речи (Еф. 3, 1012), свети Кирил Александриски вели, да је тајна Христова — веистину божанска премудрост, и ни по чему човечанска; божанска премудрост која је сакривена у неисказаним и несхватљивим дубинама. Стога се она никаквим умом не може постићи, већ се предаје вери простој и безазленој[16]. Само Дух Свети уводи у море превечног знања и мудрости Христове[17]. У оваплоћењу Бога објављена је превечна тајна Божја о спасењу света[18], спасењу које се постиже освећењем, светошћу[19]. Боговаплоћењем је устројен домострој спасења. У ствари, у боговаплоћењу су дати и суштина, и метод, и средство спасења човека и света од греха, зла и смрти. Ту се налазе: сав програм спасења, и сва средства, и сви путеви од човека ка Богу, од твари ка Творцу, од блудног сина ка Оцу. У Богочовеку је дат најреалније остварен божански идеал човечије личности; а у богочовечанском организму, Цркви, дат је најреалније остварен божански идеал светог, благодатног друштва.

Оваплоћење Бога је, с једне стране, дело бескрајног човекољубља Божјег[20], а с друге, свестрани захтев људске природе, растргане, пустошене, осмрћене грехом и злом. Разбијен и развејан грехом, човек није могао држати себе у границама човечијег, већ је многим крајевима своје душе био зашао у сатанско, у ђаволе, у паклено. Он једраговољно би постао радионица греха и зла: делателице бивъ всячески дјаволе[21]. Природа греха је таква, да увек иза сваког греха стоји ђаво као првобитни творац и отац зла. „Нека нико не мисли и не говори, препоручује свети Симеон Нови Богослов, да у нама нема ђавола када чинимо зло. По мери зла које човек чини, он има у себи и ђавола, било малог или великог, или — многе ђаволе"[22]. Виртуозном разноврсношћу зла онеспособљен да собом спасе себе од греха, смрти и ђавола, и васпостави у себи боголику красоту душе и живот вечни, човек се по неком тајанственом закону богочежњивости отимао ка Богу кроз своје страдање, и носталгију, и очајање, и свесно и несвесно, вољно и невољно чезнуо за оваплоћењем Бога. „Пороци у души сакривени толико су зли и неизлечиви, да је немогуће искоренити их и истерати голим људским старањем и добродетељу, без пријема у помоћ силе Духа"[23]. Те своје пагубне немоћи човек није био потпуно свестан, пошто му је и само сазнање било помрачено и полуузето мрачном силом греха и зла. Човекољубиви Господ, једини знајући немоћ људске природе,

милостиво се оваплотио, да би немоћног човека спасао од греха, смрти и ђавола: Едине ведый чoлoвeчeскoгo сущeствa нeмoщъ, и милoстивнo въ нe вooбрaжeся[24]...

Али не само што човек није могао сам спасти себе од греха и смрти и задобити бесмртност и живот вечни, већ никакво биће, више од човека а ниже од Бога, није то могло учинити, јер су сва бића, на лествици постојања која се протеже од човека до Бога, саздана, и стога неспособна и немодна да спасу човека од греха и смрти и васпоставе у њему боголико здравље, красоту, бесмртност и савршенство. У својој отровној и смртоносној суштини грех је нешто што нико, осим једнога Бога, не може ни искоренити, ни уништити, ни отпустити[25]. Стога је безгрешни и свемоћни Господ објавио преко светих Пророка у своме Откривењу: Ја сам, ја сам који бришем безакоња[26]; Азъ Богъ, и несть разве мене спасаий[27].

Човек, у својој огреховљеној стварности, располагао ма и највећим савршенством, нема силе, ни моћи, ни власти, ни умења, да спасе човека од греха и смрти сјединивши га са Богом савршеним сједињењем. Што важи за човека, важи за свако створење уопште, па било оно више или ниже од човека. Спасење човека могао је извршити једино Бог Творац; у томе је и узрок оваплоћења вечног Сина Божјег, Бога Логоса. Само је Творац, Логос Божји, учи Отац православља, свети Атанасије Велики, оваплотивши се, могао бити спаситељ рода људског победивши грех и смрт. Када би Логос био створ (κτίσμα), и као такав постао човек, онда би човек и надаље остао оно што је био, не сјединивши се с Богом. Јер како би се створ могао помоћу створа сјединити са Творцем? Или, каква би помоћ била сличнима од сличних, када је и овима самима нужна таква помоћ? Када би Логос био створ, како би онда могао Он ослободити осуде Божје и отпустите грех, када је у Пророка написано да то припада Богу? Ко је Бог као Ти, који уклања грехе и пролази безакоња? (Мих. 7, 18). Бог је рекао: земља си, и у земљу ћеш се вратити (1 Мојс. 3, 19), и људи су постали смртни. Зар је онда могуће да створ ослободи од греха (λυθήνοα την άμαρτίαν)? Напротив, од грха ослобађа само Господ, као што је рекао: Ако вас Син ослободи, заиста ћете бити слободни (Јн. 8, 36). И Син, ослободивши људе од робовања греху, стварно је показао да Он није створ, нити један од створова, него властити Логос и лик Очеве суштине (ε'ικών της του Πατρός ουσίας), јер је и у почетку Отац осудио грех, и Он једини отпушта грехе. Пошто је Логосом било речено: земља си, и у земљу ћеш се вратити, то се, према томе, тим истим Логосом, и у Њему, врши ослобођење и разрешење од осуде[28].

Осим тога, када би Логос био створ, човек би, не сјединивши се са Богом, остао и надаље смртан, јер створ не би могао сјединити створове са Богом, пошто је и њему самом потребан неко који би га сјединио, нити би иједан део твари могао послужити као спасење за сву твар, пошто му је и

самом потребно спасење. Да се то не би десило, Бог шаље Сина свог, и Син постаје човек, узевши на себе тварно тело[29]. Када би Логос био створ, какву би помоћ могао указати створовима, пошто би и њему самоме, као створу, било потребно спасење? Али пошто је Логос, будући Творцем, сам постао Створитељ твари (των κτισμάτων), то се Он на крају векова обукао у тварно (το κτιστόν), да би, као Творац, могао обновити и поправити твар. Као што твар није саздала твари (τά κτίσματα), тако се твар (κτίσμα) никада не би могла спасти тварју (ὑπό κτίματος), када Логос не би био Творац. Вера васељенске Цркве зна да је Логос Божји — Творац и Саздатељ свесвега, и то да је Он ради нашег спасења постао човек[30].

Падом у грех људи су унели у своју природу трулеж, квареж (φθοράν); покајањем би се могли спасти греха, ал и не и трулежи, јер покајање не изводи из природнога стања, већ само обуздава грехе. Да је по среди био само грех, и да за њим није дошла квареж, покајање би било прекрасно. Али је људском природом кроз преступ овладала квареж, и људи су изгубили благодат боголикости (την του κατ' εικόνα χάριν). Људима нико није могао помоћи нити им повратити благодат осим Бога Логоса, који је из ничега створио васељену у почетку[31]. Њему је припадало да трулежно (το φθαρτόν) поврати у нетрулежност (εις άφθαρσίαν). Пошто је Он Очев Логос, и изнад света, природно је што је Он једини могао све да васпостави (ανακτίσαι τά όλα), за све да пострада и за све да посредује[32].

Како је требало обновити човека, сазданог по Образу Божјем, дошао је на земљу сам Образ Божји, Спаситељ наш Исус Христос. То нису могли учинити људи, јер су сами створени по образу (κατ' εικόνα); нису могли ни Анђели, јер и они нису образи (εικόνες). Стога се и јавио Логос Божији да, као Образ Оца, васпостави човека, сазданог по образу Божјем[33]. Рекапитулирајући узроке Спаситељевог оваплоћења, свети Атанасије вели: Нико други сем самога Спаситеља, који је у почетку створио из ничега васељену, није могао нашој трулежној природи подарити нетрулежност; нико сем Онога, који је Лик Оца, није могао васпоставити у људима боголикост (το κατ' εικόνα); нико сем Господа нашег Исуса Христа, који је живот по себи, није могао смртну природу нашу узвести бесмртности; најзад, нико други није могао саопштити људима знање о Оцу, нити оборити идолопоклоничку безбожност, сем Логоса који управља васељеном, сем јединог истинитог и Јединородног Сина Очевог[34].

Син Божји, вечни Логос Божји, вели свети Иринеј, сишао је од Оца, оваплотио се, извршио домострој нашег спасења, јер је човеку који је једном за свагда био побеђен и разорен непослушношћу, било немогуће обновити себе (replasmare) и однети победу; и јер је било немогуће да он, који је потпао под власт греха, сам постигне спасење[35]. Да се Син Божји није оваплотио и као Бог даровао нам спасење, ми га сами никада не бисмо могли степи. Да се кроз оваплоћење човек није сјединио са Богом, он

никада не би могао постати учесник у нетрулежности (μετασχεῖν τῆς αφθαρσίας). Ми се не бисмо могли усинити Богу да се Син Божји, поставши тело, није сјединио са нама, и дао нам могућности да помоћу Њега општимо са Богом. Осим тога, требало је да Он, који је узео на Себе да уништи грех и спасе човека од смрти, постане човек, што је и постао, да би грех био сатрвен човеком и човек се спасао смрти[36].

Логос је ради тога постао човек, и Син Божји — Сином човечјим, да би човек, сјединивши се са Сином Божјим и добивши усиновљење, постао Сином Божјим. Јер ми не бисмо могли другачије добити нетрулежност и бесмртност, да се нисмо сјединили са нетрулежношћу и бесмртношћу. Али како бисмо се могли сјединити са нетрулежношћу и бесмртношћу, да најпре нетрулежност и бесмртност није постала оно што смо ми (nisi incorruptela et immortalitas facta fuisset id quod et nos), да би трулежно било прогутано нетрулежним, и смртно бесмртним, да бисмо ми добили усиновљење?[37]

Трећи у дивној тројници светих богослова, свети Симеон Нови Богослов, вели да је човек кроз грехопад изгубио своје првобитно здравље и његова се природа разболела. Болест пак, угнездивши се у природу, постала је природном, непроменљивом као и природа. Ово болесно стање је природно болесно стање трулежи. За исцељење од ове основне, корените болести нужна је натприродна сила. Да би се болесна природа људска излечила, и у њој васпоставило истинско здравље које јој је било својствено по првобитном њеном устројству, потребна је натприродна и вечна сила. Која је та натприродна и вечна сила, која може да нам поврати првобитно здравље? То је Господ наш Исус Христос, Син Божји, који је, да би слично излечило сличним, благоволео узети на Себе здраву природу људску. И када се ко вером приљубљује уз Христа, тада се Христос сједињује са њим и Божанством и здравим човештвом, и помоћу таквог сједињења васпоставља у њему првобитно здравље[38]. Да су људске душе, не само незнабожаца и безбожника, него и самих Јевреја који су веровали у Бога истинитога, могле колико треба омрзнути светске похоте и плотске наклоности, и на тај начин победити ђавола и његову државу смрти, онда не би било никакве потребе да благи, милосрдни и човекољубиви Бог постаје човеком[39].

У чудесну тајну боговаплоћења уткане су све благе тајне Божје, и дате човеку као одговор на његове муке у греху, очај у злу и беспомоћност у смрти. Ако је до оваплоћења Сина Божјег и могло бити сумње у промишљање Божје о палом човеку, у љубав Божју према грехољубивом свету, актом оваплоћења показана је сва бесконачност и бесмртност љубави Божје према палом роду људском. Оваплоћењем својим Бог је завршно и савршено показао и доказао да је љубав — срж његовог божанског бића, да је Он — љубав. Само је бескрајна љубав могла побудити Бога да сиђе у

човека, да се обуче у бласто тела људског, да се оваплоћењем сједини са човеком, узме грех света на Себе, спасе човека од смрти и оспособи га за бесмртност и живот вечни[40]. Само оваплоћење Бога јесте истинско човекољубље, и стога се оно може назвати једино истинским човекољубљем, а све друго не заслужује тај назив, јер није то[41].

Узрок оваплоћења Бога је његово човекољубље, вели свети Григорије Ниски, јер је човекољубље специфична ознака Божанске природе (ίδιον γνώρισμα της θείας φύσεως ή φιλανθρωπία). Оболелој природи нашој потребан је био лекар, паломе човеку потребан је био исправитељ, лишеноме живота потребан је био оживотворитељ, отстрањеноме од удела у добру потребан је био водитељ ка добру, затвореноме у тами потребан је био долазак светлости, заробљеник је тражио откупитеља, сужањ заштитника, роб ослободиоца. То је било довољно да побуди Бога да посети људску природу: да се оваплоти[42].

У делу оваплоћења Бога огледа се пуноћа и савршенство свих благих својстава Божјих[43]. Примити тело и претрпети све оно што је оваплоћени Син Божји претрпео јесте далеко веће дело него створити свет и извести га из небића у биће. Оваплоћење Бога је далеко веће дело човекољубља од стварања света[44]. Син Божји који је створио свет и седи с десне стране Оца, зажелио је и решио да постане брат наш, и ради тога ја оставио Анђеле и вишње Силе, сишао к нама и оваплотио се. И оваплотивши се Он нам је пружио толика блага: разорио је смрт, ослободио нас од власти ђавола, избавио од ропства, удостојио свога братства, и других безбројних добара. Он је једино из човекољубља примио наше тело, да би нас помиловао. То је једини узрок таквог домостроја његовог[45].

Тајна боговаплоћења доноси нам у себи и тајну спасења, јер је циљ оваплоћења Бога: спасење човека и света од греха, зла, смрти и ђавола. Господ Христос је дошао у свет: да нађе и спасе што је изгубљено (ζητήσαι και σώσαι το άπολωλός)[46], да спасе грешнике (αμαρτωλούς σωσαι)[47], да нас крвљу својом очисти од грехова[48], да нас избави од сваког безакоња (από πάσης ανομίας)[49], да сатре смрт и ђавола[50], да нас благодаћу научи спасењу[51], да нас, помрачене грехом, просветли и уведе у вечну светлост и истину[52], да нас поново сједини са Богом и дарује нам живот вечни[53]. У самом богопосланом имену: Исус = Спаситељ[54], садржи се сва суштина спасоносног подвига Христовог на земљи. Спасити људе од греха, зла, смрти и ђавола, а кроз њих и сву палу твар, циљ је Спаситељевог оваплоћења.

Богооткривено учење о спасењу као циљу оваплоћења Црква је занавек изразила у вечном Символу вере: Насъ ради человекъ и нашего ради спасенія шедшаго съ небесъ и воплотившагося отъ Духа Свята и Маріи Девы и вочеловечшася. Овом истином је испуњено васељенско осећање и

сазнање једне, свете, саборне и апостолске Цркве, и она навире из богоносних душа Светих Отаца и Учитеља Цркве.

Погружен молитвено и трепетно у велику тајну боговаплоћења, свети Атанасије Велики говори: Ми смо узрок што је Он сишао, и ми смо својим преступом изазвали човекољубље Логоса, те је Господ дошао к нама и јавио се међу људима. Ми смо дакле повод (ὕπόθεσις) његовом оваплоћењу (της εκείνου ενσωματώσεως); ради нашег спасења (δια την ημών σωτηρίαν) Он је показао толико човекољубље, да је примио на Себе тело човечије и јавио се у њему[55]. Шта је узрок те Бог ради нас прима човечанску природу? пита благодатни Богослов, и одговара: Несумњиво, наше спасење (το σωθῆναι ημάς). Јер шта би друго могло бити?[56]

Ради спасења људи Логос Божји постаде човек, вели свети Иринеј; Онај који је Син Божји — постаде син човечји, да би човек, сјединивши се с Логосом и примивши усиновљење, постао син Божји. Јер ни на који други начин ми не бисмо могли добити нетрулежност и бесмртност осим кроз сједињење са нетрулежношћу и бесмртношћу. На који би се пак начин ми могли сјединити са нетрулежношћу и бесмртношћу, да најпре нетрулежност и бесмртност није постала оно што смо ми, те да би тако трулежно могло бити апсорбовано нетрулежношћу и смртно бесмртношћу, и ми примили усиновљење?[57]

Господ Христос се оваплотио да човека извуче из пучине греха[58]. Сам Господ Христос, који је Бог, вели свети Златоуст, обукао се у наше тело и постао човек не чега друго градине гради спасења рода људског[59]. Човека, који је пао у грех и постелено уводио у свој живот све врсте зала и живот заменио смрћу, ко је требао да поврати у првобитну благодат? ко да подигне палог, да дозове изгубљеног, да изведе на пут заблуделог? ко други ако не Господ природе? Јер једини Онај који је у почетку дао живот могао је, и требало је, да васпостави изгубљени живот. Откривење нас и учи овој истини: да је Бог створио човека у почетку, и спасао га када је пао[60].

Узрок оваплоћења (causa incarnationis) Спаситељевог био је у томе, да тело које је сагрешило спасе Собом[61]. Тајна оваплоћења Бога је спасење целокупне творевине[62]. О овоме блажени Августин расуђује: Један је узрок доласку Господа Христа: да спасе грешнике (peccatores salvos facere). Уклони болести, уништи ране, и онда није потребан лек[63]. Да човек није пропао, Син човечји не би дошао[64]. Бог Логос постаде тело да би кроз његово оваплоћење наше тело могло постићи сједињење са Богом Логосом[65]. Господ наш Исус Христос ради тога је и дошао: да измени, преобрази, обнови, пресазда (ἀνακτίσθαι) природу, ову душу која је услед преступа искварена страстима; да то учини сјединивши је са својим Божанским Духом[66].

По неисказано премудром човекољубљу свом Бог је изабрао оваплоћење Јединородног Сина свог као средство за спасење рода људског. Он је то учинио не што спасење света није могао извршити на други начин, већ што је спасење оваплоћењем најкорисније за људе и најцелисходније. О томе свети Атанасије Велики овако богословствује: И не долазећи у свет Бог је могао само рећи реч и тако разрешити клетву. Али треба имати у виду оно што је корисно за људе, а не предавати се размишљању о томе шта је све могуће Богу. Господ промишља о ономе што је корисно за људе, па то и чини. Он је дошао да устроји наше спасење (την ημών ἐργάσεται σωτηρίαν). Нема сумње, Он је, по свемоћи својој, могао с неба изрећи реч, опростити грехе људима и ослободити их клетве. Али то би могло бити штетно по људе, јер би они, охрабрени опраштањем, убрзо поново пали у грех; тада би им опет требало опростити, и не би било краја таквим опраштањима, а они би се све више и више навикавали на грех и постајали све гори и гори. Грешећи непрестано, њима би непрестано било потребно опраштање, и никада се не би ослободили грехова и њихових пагубних последица[67].

О тој истој ствари свети Григорије Ниски овако расуђује: Могао је Бог, веле, учинити добро човеку, то јест спасти га, а да се не оваплоти. Он који је једним актом воље своје створио васељену и једним покретом воље непостојеће учинио постојећим, зашто није и човека вратио у првобитно станке, отргнувши га од вражје силе, неком свемоћном и божанском влашћу, ако Му сето свиђало, него иде далеким заобилазним путевима, облачи телесну природу (σώματος φύσιν), ступа у живот путем рођења, пролази по реду све узрaste, затим подноси смрт, и на тај начин достиже циљ васкрсењем свога властитог тела, као да Он није могао, остајући на висинама своје божанске славе, спасти човека својом заповешћу, а оставити у страну овакве околишне путеве? Ако је у Христу толико моћи да Он господари и смрћу и животом, зашто онда само актом воље своје не чини оно што жели, него околишним путем извршује наше спасење: рађа се, васпитава се, и смрћу спасава човека? Он нас је могао спасти и не подвргавајући се овоме. На овакав приговор довољно је разумним људима у одговор рећи, да болесници не прописују лекарима како ће их лечити, не препиру се о начину лечења, не говоре зашто се лекар дотакао болесног места и изабрао за лечење такво и такво средство, а не неко друго; напротив, гледајући на крај добротворства, они са захвалношћу примају добротворство... Онима који су поверовали да је Бог долазио у свет, можда је излишно и порицати овај долазак, као да није извршен премудро и на најбољи начин. Јер за оне који се упорно не противе истини није мали доказ Божјег доласка и боравка у овом свету сведочанство самих догађаја који су се десили у овом животу... У домостроју спасења, извршеном оваплоћеним Богом, узела су учешће сва савршена и блага својства Божја, зато оно нема никаквих недостатака[68].

Бог Логос се оваплотио, пише блажени Теодорит, да би обновио природу, иструлелу грехом (ίνα την ύπο της αμαρτίας διαφθαρείσαν νεουργηση φϋσιν). Он је примио на Себе сву сагрешившу природу, да би све исцелио. Он се могао јавити и без тела, као што се у старини јављао Аврааму, Јакову и другим светитељима. Напротив, Њему је било по вољи да сама побеђена природа ступи у борбу са противником и однесе победу. Зато је Он и примио на Себе и тело и душу разумну[69]. Господ Христос је ради нас постао човек и узео обличје слуге, за наша безакоња био одведен на смрт. Тако је поступио Спаситељ, који нас је, као Бог, могао спасти једним покретом воље своје. Али Он је учинио оно што је за нас важнее и што нас највише посрамљује: постао је наш салатник и једне части са нама[70].

Има глупих људи, вели блажени Августин, који говоре: зар Премудрост Божја није могла другаче ослободити људе него на тај начин што постаде човек, што се роди од жене и што поднесе сва она зла од грешника? Ми им одговарамо: свакако, могла је; али и да је другаче учинила, вашој се глупости и то не би допало[71]. Господ је постао човек, пише свети Дамаскин, да би побеђено победило (ίνα το νικηθέν νικηση). Свемогући је могао својом свемоћном влашћу и силом истргнути човека из тиранинових руку, али би у том случају тиранији имао разлога да се жали како је он победно човека, а од Бога је доживео насиље. Зато милосрдни и човекољубиви Бог, зажелевши да побеђеног покаже победитељем, постаје човек, да би сличним васпоставио слично[72].

Оваплоћењем Сина Божјег није се десила никаква промена у Тројичном Божанству: није се нимало изменила ни природа ни лична својства пресветих Лица. Јер Логос постаде тело, вели свети Атанасије, не да што дода Божанству (οϋ δια προσθήκην Θεότητος), него да васкрсне тело. Божанска Тројица и пошто је Логос примио на Себе тело од свете Деве Марије, јесте Тројица (Τριάς ёστιν), не допушта ни додавање ни одузимање, него је увек савршена (αλλ' αεί τελεία ёστί)[73]. Иако је Божанству Сина додато човечанство, вели блажени Августин, ипак није начињена четворица од трију Лица (tamen non est personarum facta quaternitas), него остаје Тројица (sed permanet Trinitas)[74]. Пети Васељенски сабор у свом петом анатематизму вели: „Оваплоћењем једнога од Свете Тројице, Бога Логоса, Света Тројица није примила никакав додатак личности или ипостаси”[75].

Оваплоћењем Сина Божјег нимало се није изменио његов однос према осталим Лицима Свете Тројице. Сјединивши у својој Ипостаси две природе: Божанску и човечанску, друго Лице Свете Тројице није тиме увело четврту ипостас у тролично Божанство, нити се природа Божанства, заједничка за сва три Лица, непосредно оваплотила, него се оваплотила друга Ипостас Свете Тројице, која има Божанску природу. Облагодаћеним

умом својим свети Дамаскин овако о томе расуђује: Ми не велимо да се Божанство, схваћено безлично, оваплотило, већ тврдимо да се Божанство сјединило са човечанством у једној од својих Ипостаси (έν μια των αυτης υποστασεων),... да се при оваплоћењу једнога од Лица Свете Тројице, Бога Логоса, Божанска природа у једном од својих Лица сва и потпуно сјединила са свом човечанском природом (πάσαν και τελείαν την φύσιν της Θεότητος έν μιá αυτης υποστασεων ένωθήναι πάση τή άνύρωπίνη φύσει), ...и да Отац и Дух Свети нису учествовали у оваплоћењу Логоса ни на који други начин осим — божанским знамењима, благовољењем и хтењем (ει μη κατά τάς θεοσημίας, και κατ' ευδοκίαν και βουλησιν)... Мисе клањамо обема природама у Христу, јер је са телом његовим сједињено Божанство. Не додајемо четврто лице Светој Тројици — ού γαρ τέταρτον παρεντίθημι πρόσωπον έν τή Τριάδι — (сачувај Боже!), него исповедамо једно Лице Бога Логоса и тела Његовог. Тројица је остала Тројицом и по оваплоћењу Логоса[76].

Нема сумње да у тајанственој мудрости свесавршене Божанске Тројице постоје нарочити разлози што се оваплотио Син а не Отац или Дух Свети. О томе богомудри отац Цркве, свети Дамаскин, овако расуђује: „Отац је Отац, а не Син; Син је Син, а не Отац; Дух Свети је Дух, а не Отац нити Син; јер је лично својство неизменљиво. Иначе, како би оно остало личним својством, ако би се мењало и преносило? Стога Син Божји постаје Сином човечијим, да би лично својство остало неизменљиво. Јер, будући Сином Божјим, Он постаде Сином човечијим оваплотивши се од свете Деве и не напустивши лично својство[77].

У тајни боговаплоћења је и тајна времена. Време је опкољено и прожето вечношћу. Збивања у времену имају своје невидљиво корење у недогледним дубинама вечности. Оваплоћење Бога у свету временском збило се онда када је, по премудром и човекољубивом промислу Божјем, настала „пуноћа времена" (το πλήρωμα του χρόνου)[78], то јест када су људи од немоћи, очајања и ужаса не стајали већ „седели у тами и сени смртној"[79]; када су грех, зло и смрт сазрели у свету и опустошили душу човека и човечанства; када су се душе људске, вијане смрћу, стапале у један очајни глас: глас вапијућег у пустињи осмрћеног живота; када је биће човеково, измучено грехом и изгризено смрћу, цело ушло у чежњу за Спаситељем од греха и смрти.

Када је сва твар постала нечиста, вели свети Симеон Нови Богослов, и сви људи пали у последњу дубину зла, тада је сишао на земљу Син Божји и Бог, да пресазда човека толико униженог, да га оживи умртвљеног, и дозове из опсене и заблуде[80]. Господ се оваплотио онда, богомудро расуђује свети Григорије Ниски, када је корен зла на најразноврсније начине (πολυτρόπως) проклијао у људским слободним вољама (έν ταϊς των ανθρωπων προαιρέσεσι), и када је зло достигло крајњу меру (το άκρότατον

μέτρον), те није било ни једне врете порока на који се људи не би одважили[81].

Долазак Господа Христа у телу и јесте пуноћа времена (πλήρωμα τῶν καιρῶν), вели свети Златоуст. Када је Он преко Анђела, Пророка и Закона био све учинио, али то ништа није помогло, него се, напротив, налазила у опасности и сама чињеница: да човек није узалуд створен, узалуд уведен у биће, пошто тако погубно успева у злу; када су просто сви пропадали, пропадали већма него при потоцу, тада је Он пронашао домострој спасења посредством благодати (εὔρε ταῦτην τὴν οἰκονομίαν τὴν διὰ τῆς χάριτος), те се тако показало да Он није био створио човека без плана и узалуд[82].

У тајни боговаплоћења људско сазнање се сусреће са свима тајнама Божјим, зато од схватања и објашњења ове пресвете тајне зависи схватање и објашњење и осталих тајни Божјих: о свету, о човеку, о животу, о смрти, о спасењу, о освећењу, о савршенству, о циљу света и човека, о смислу живота. Ко се не саблазни о тајну боговагођења, неће се лако саблазнити ни о остале тајне; ко се не спотакне о ову тајну, неће се брзо спотаћи ни о остале тајне[83]. У тајни боговаплоћења је тајна личности Исуса из Назарета. Схвати ли се правилно оваплоћење Бога, схватиће се правилно и дело оваплоћеног Бога. Искупитељско дело Исусово не може се правилно схватити, ако се најпре правилно не схвати и не објасни тајна личности Исусове, која се сва садржи у делу оваплоћења.

Ко иоле непристрасно приступи изучавању живота Исусовог, мора стећи убеђење: да је искупитељски подвиг Исусов дело његове тајанствене Личности. То се двоје не може ни делити, ни растављати; отуда се његов искупитељски подвиг може објаснити једино у светлости његове необичне Личности. Исус спасава зато што је Спаситељ; спасење је подвиг од Њега, кроз Њега, у Њему. Он спасава Личношћу својом, не науком која би била одвојена од Личности. Наука његова без Личности његове не спасава, јер је она само одблесак, само зрачење, само сенка Личности његове. Његова наука без његове Личности није друго до лоза без чокота; као што лоза добија животворни сок од чокота и њиме живи, тако и наука Господа Исуса добија своју животворну силу и дејство од Њега и Њиме живи, јер је она једино Њиме — дух и живот[84]. Без Њега она постаје и завек остаје: теорија, апстракција, схоластика, суво учење, неостварљиво и неживотно.

Наука Господа Исуса је вечито жива и животворна једино Њиме, јер је Он сам вечито жив и животворан. У самој ствари, ученицима својим, следбеницима својим, Цркви својој Он оставља Себе, Личност своју, а у њој и кроз њу и науку своју; Он је са њима и у њима у све дане до свршетка века[85]. У томе је основна разлика између Господа Исуса и свих осталих оснивача религија. Али пошто је његова наука неодвојива од Његове Личности и спасоносна само Његовом Личношћу, то се најпре мора решити проблем Личности Господа Исуса, па тек онда приступити

проблему спасења које је Он извршио, јер је решењем проблема његове Личности условљено решење проблема спасења човека и света од греха, зла и смрти.

Напомене:

- [1] 1 Тм. 3, 16.
- [2] De incarnat. Unigeniti; P. gr. t. 75, col. 1196 BA.
- [3] Он, Ad reginas de recta fide, Orat. II, 33; t. 76. col. 1377 B.
- [4] Homil. XIV, In Annuntiat, immacul. Domin. nostrae Deipare semper Virginis Mariae; P. gr. t. 151, col. 168 A.
- [5] Св, Кирил Александриски, Quod unus sit Christus; P. gr. t, 75, col. 1333 A.
- [6] Ср. Еф. 4, 13; Кол. 2, 19.
- [7] Ср. Јн. 1, 14-15.
- [8] In Ephes. Homil. 1, 4; P. gr. t. 62, col. 15.
- [9] Св. Максим Исповедник, Expositio orationis Dominicae; P. gr. t. 90, col.877 B. — Славословећи у благовештенским стихирама оваплоћење Бога, молитвена мисао Цркве вели: „нижняя съ вышними совокупаются" (τὰ κάτω τοῖς ἄνω συνάπτεται), з„емная быша небо" (τὰ ἐπίγεια γέγονεν οὐρανός) (Благовещение пресв. Богородицы, на стиховне стихиры).
- [10] Св. Максим Исповедник, Mystagogia, с. 1; P. gr. t. 91, col. 668 AB.
- [11] Св. Ј. Златоуст, Толкование на пророка Исаию, г. 28, ст. 16, стр. 167, 168; Творения Св. Ј. Златоустаго, томъ 6, книга I, С. Петербургъ, 1900.

- [12] 1 Кор. 2, 7; Кол. 2, 23.
- [13] Ср. Еф. 3, 10-11.
- [14] Св. Кирил Александрийски, Scholia de incarnat. Unigeniti; P. gr. t. 75, col. 1393 B.
- [15] Св. Максим Исповедник, Quaest, ad Thalass, quaest. 60; P. gr. t. 90, col. 620 C.
- [16] Adversus Nestorium, lib. III; P. gr. t. 76, col. 112 AB; ср. ib. lib. IV, col. 169 AB; ib. lib. V, c. 2, col. 220 CD.
- [17] Он, Scholia de incarn. Verbi Dei; P. gr. t. 75, col. 1413 A; ср. De incarnat.Domini, t. 75, col. 1192 AB.
- [18] 1 Петр. 1, 19-20; Д. А. 2, 23; 4, 27-28.
- [19] Еф. 1, 4; 2 Сол. 2, 13; 2 Тм. 1, 9.
- [20] Ср. Јн. 3, 16.
- [21] Последование ко святому причащению, Молитва 4.
- [22] Слово 22, 4; стр. 188; Слова преп. Симеона Нового Богослова, переводъ съ новогреческаго епископа Теофана, Москва 1882.
- [23] Св. Григорије Ниски, De instituto christiano; P. gr. t. 46, col. 293 AB: Οὕτω δε ἐστὶ πονηρὰ καὶ δυσίατα τὰ τα'ις ψυχᾶϊς ἐγκεκρυμμένα κακά, ὥστε μὴ δυνατόν εἶναι διὰ μόνης τῆς ἀνθρωπινῆς σπουδῆς καὶ ἀρετῆς ἐκτρίψαι καὶ ἀνελεῖν, εἰ μὴ τις τοῦ Πνεύματος δυναμὶν σὺμμαχὸν προσλάβῃ.
- [24] Канонъ, Ирмосъ 3 песни, мѣсяць ноемврїй 20 день.
- [25] Ср. Мт. 9, 36; Мк. 2, 5-11; Лк. 5, 20-24.
- [26] Ис. 43, 25; ср. 44, 22; Пс. 102, 3.
- [27] Ис. 43, 11; ср. Ос. 13,4.
- [28] Contra arian. Orat. II, 67; P. gr. t. 26, col. 289 C — 292 A; sr. Contra arian.Orat. 1, 43.
- [29] Он, Contra arian. Orat. II, 69; col. 293 A.
- [30] Он, Epist. ad Adolph. 8; P. gr. t. 26, col. 1084 A.

[31] Ср. Он, *In illud: Omnia mihi tradita sunt*, 2. 3, P. gr. t. 26, col. 212 C, 213A: Спаситељ прима тело, да би све обновио, јер је доликовало да Он, кроз Кога је у почетку све постало, обнови Собом све. У почетку је све кроза Њ ушло убиће; а касније, пошто је све пало, Логос је постао тело и обукао се у тело, да у»ему све обнови. Он је постао човек, да би спасао човека.

[32] Он, *De incarnat. Verbi*, 7; P. gr. t. 25, col. 108 C 109 A; ср. *Contra Apollinar.*, lib. II, 6.

[33] Он, *De incarnat. Verbi*, 13; col. 120 B.

[34] *ib.* 20; col. 129.

[35] *Contra haeres.*, III, 18, 1. 2.

[36] *ib.* III, 18, 7.

[37] *ib.* III, 19, 1.

[38] Слово шестое, стр. 58 и 59; Слова преп. Симеона Н. Богослова, преводъ съ новогреч. епископа Теофана, Москва 1882. Ср. Слово четрнадцатое, стр. 121: Човек пати од неке потајне велике болести која се тешко распознаје и која је тако велика и тако огромна, да јој сличне никада није било нити ћеикада бити. Стога је било неопходно да сам Бог дође да је излечи". Ср. *ib.* стр. 122-123

[39] Он, Слово дванадцатое, стр. 112.

[40] Ср. Јн. 3, 16; 1 Јн. 4, 9-10; 2 Кор. 5, 19; Рм. 5, 8.

[41] Ср. Тит. 3,4.

[42] *Orat catech.* c. 15; P. gr. t. 46, col. 48 A. B

[43] Ср. св. Јован Дамаскин, *De fide*, III, 1.

[44] Св. Јован Златоуст, *In Hebr. Homil.* IV, 3; P. gr. t. 63, col. 40.

[45] *ib.* *Homil.* V, 1; P. gr. t. 63, col. 47.

[46] Лк. 9, 10; ср. Мт. 18, 11.

[47] 1 Тм. 1, 15; ср. Мт. 9, 13; Мк. 2, 17; Лк. 5, 32.

[48] Рм. 3, 25; 1 Јн. 1, 7; 4, 10.

- [49] Тит. 2, 14.
- [50] Јевр. 2, 14.
- [51] Тит. 2, 11-12.
- [52] Јн. 12, 46; 3, 19-21; 18, 37.
- [53] Јн. 17, 21-23; 3, 16; 6, 40.
- [54] Мт. 1, 21. 25.
- [55] De incarnat. Verbi Dei, 4; P. gr. t. 25, col. 104 A.
- [56] Св. Григорије Богослов, Orat. 30, 2; P. gr. t. 36. col. 105 B.
- [57] Contra haeres. III, 19, 1.
- [58] Св. Григорије Ниски, In Christi ascension.; P. gr. t. 46. col 692 C [59]
In Genes. Homil. III, 4; P. gr. t. 53, col. 37.
- [60] Св. Григ. Ниски, Orat, catech. c. 8; P. gr. t. 45, col. 40 B C. [61] Св.
Амвросије, De incarnationis dominicae sacramento, cap. VI, 56;
P. lat. t. 16, col. 864 A; ср. De fide, II, c 11; III, c. 7.
- [62] Он, De fide, lib. V, cap. 8; P. lat. t. 16, col. 697 C: quia incarnationis
Deimysterium universae salus est creaturae.
- [63] Serm. 175, 1; P. lat. t. 38, col. 945.
- [64] Блаж. Avgustin, Serm. 174, 2; P. lat. t. 38, col. 940: Si homo non
perisset, ruius hominis non venisset.
- [65] Св. Иларије, De Trinit, I, 11; P. lat. t. 10, col. 33; ср. IX, 55.
- [66] Св. Макарије Велики, Homil. 44, 1; P. gr. t. 34, col 780 A. [67] Contra
arian., Orat. И, 68; P. gr. ĩ. 26, col. 292 A — 293 A. [68] Orat catech. c.
15, 17, 18, 20; P. gr. t. 45, col. 48 B. C, 53 A. B, C, 56 D, 57 A.
- [69] Haeret. fabular. compend., lib. V, 11; P. gr. t. 83, col. 489 D, 492 A.
- [70] Св. Григорије Богослов. Orat. 19, 13; P. gr. t. 35, col. 1060 A.

- [71] De agone christiano, с. И; P. lat. t. 40, col 297.
- [72] De fide, III, 18; P. gr. t. 94, col. 1072 B.
- [73] Epist. ad Epictet., 9; P. gr. t. 26, col. 1065 A B; ср. блаж. Августин, In Ioan, tract. XIX, 15; св. Максим Исповедник, Epist. 12, P. gr. t. 91, col. 468 D.
- [74] Serm. 186; P. lat. t. 39, col. 999.
- [75] Ούτε γὰρ προσθήκη ν προσώπου ἡγουν υποστάσεως ἐπεδέξατο ἡ αγία Τριάς, και σαρκοθέντος τοῦ ενός αγίας Τριάδος Θεοῦ Λόγου (Cinquieme concileeocumenique, Huitieme et demiere session, le 2 juin 553, str. 114, *Histoire de conciles*, Hefele — Leclercq, t. III, premiere partie, Paris 1909)
- [76] De fide, III, 11; p.gr. t. 94, col. 1025 C, 1004 B, 1028 B, 1013 C 1016 A; ср. св. Максим Исповедник, Expositio Orat. Domin., P. gr. t. 90, col. 876 CD.
- [77] De fide, IV. 4; col. 1105 C 1108 A; ср. св. Григорије Богослов, Orat.
- [78] Гал. 4, 4; ср. Догматика, кн.. I, стр. 330-331 (3656).
- [79] Мт. 4, 16.
- [80] Слово 45, стр. 344; Слова преп. Сим. Н. Богослова, Москва 1882.
- [81] Orat. catech. с. 29; P. gr. t. 45, col. 76 A B.
- [82] In Ephes. Homil. I, 4; P. gr. t. 62, col. 16.
- [83] Ср. 1 Петр. 2, 7; Лк. 2, 34.
- [84] Ср. Јн. 6, 63.
- [85] Ср. Мт. 28, 20; 10, 40.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ОДЕЉАК ТРЕЋИ

Бог као Спаситељ

2. О личности Господа Исуса Христа

Ако има бића у коме су се стекле све свештене тајне неба и све тужне тајне земље, онда је то биће — Исус из Назарета. Све што је небеско, онострано, метафизичко, божанско, у Њему је постигло своју земаљску, онострану, физичку реалност. Кроз Њега је невидљиво постало видљивим, небескоземаљским, божанско-човечанским, онострано-овостраним, трансцендентно-иманентним, Богочовеком. Све тајне неба и земље у Њему су тако чудесно здружене, сљубљене, сједињене, да је неосетан и природан прелаз оностраног у онострано, метафизичког у физичко, натприродног у природно, божанског у људско. Сва тајна Бога и сва тајна човека оваплотиле су се у Њему; сав Бог и сав човек оваплотили су се у Њему, и то је оно што Га је учинило јединственом и изузетном Личношћу, Личношћу која се не може поновити ни у једном свету. Као такав, Он је највеће чудо у свима световима, чудо како за људе тако и за Анђеле. А ако се и ђаволи ичему чуде, чуде се Богу у телу[1]. Отуда је Он — „једино ново под сунцем" (το μόνον κοινόν ὑπό τον ἥλιον)[2].

На све оностране истине навикао је ум људски, на све земаљске појаве навикло је око људско и чула људска, али и за ум и за чула људска Исус је тајанственији од свега тајанственог, необичнији од свега необичног, чуднији од свега чудног. Нема личности у историји света око које је никло толико питања; нема личности око које се толико спорило и говорило; нема личности око које су толики људи падали и попадали, дизали се и подизали[3]. Господ Исус је постао камен спотицања⁷, о који се мора спотаћи сваки који се иоле озбиљно замисли над тајном живота и смрти. Он се јавио као стена саблазни[4], коју не може обићи ни једна душа на своме путу ка истини вечној и бесмртној. „Шта је ово?" питали су се у чуду савременици и очевици Господа Исуса[5]. Шта је ово? питају се људи свих времена чим се сретну са сетним Исусом из Назарета, за кога веле да се никад смејао није, али су Га често виђали где плаче. Као огроман, огроман пламени знак питања Он се протеже од земље до у врх неба, и мора га видети ко макар тренутно прогледа на свет вечних реланости. Он је најзагонетнији знак питања, на који сваки човек мора дати одговор себи или у овом или у оном свету. Тешко је, претешко уму човечијем и срцу снаћи се пред овако необичним проблемом, пред овако непоновљивим чудом, пред овако небивалом тајном. А одговорити правилно на питање:

ко је и шта је Исус из Назарета? немогуће је без помоћи Божје, без откривења Божјег. То посведочава сам Исус. Његови присни ученици, који су дуго времена ишли за Њим, пратили Га и дању и ноћу, присуствовали па и учествовали у његовим доживљајима, у његовим делима, у његовим поукама, никако нису могли да силом свог човечанског сазнања схвате: ко је Он, шта је Он. И Он, тајна над тајнама, претвара се сам у питање, и пита своје ученике: А ви шта мислите, ко сам ја?^[6] И када апостоли одговарају: Ти си Христос, Син Бога живога^[7], Господ Христос им показује да им је ту истину о Њему открио Отац Небески, а не њихова људска крв, њихов људски ум, њихово људско срце^[8]. Јер је Он тајна која надраста све што се човек зове.

Тако је сам Господ Исус једном за свагда показао начин, на који се може једино правилно решити проблем његове Личности, и одговорити на питање: ко је и шта је Исус Христос? Ту одговара сам Бог кроз Свето Откривење, јер „нико не зна Сина до Отац, нити Она ко зна до Син, и ако Син коме хоће открити“^[9], и јер „нико не може Исуса назвати Господом осим Духом Светим“^[10]; као што и обратно, по речи светог Кирила Александриског, нико не може рећи: анатема на Исуса, осим Велзевулом^[11]. Тајна Сина открива се Духом Светим. Речи Откривења: „У светлости твојој видимо светлост“, значе, по тумачењу светог Григорија Богослова: у Духу видимо Сина^[12].

Божанско откривење казује нам три истине о Исусу Христу, три истине које се своде на једну истину. А те су три истине ове: 1) Исус Христос је истинити Бог, 2) Исус Христос је истинити човек, и 3) Исус Христос је Богочовек.

НАПОМЕНЕ:

^[1] Ср. Мт. 4, 1-11. ^[2] Св. Јован Дамаскин, De fide, III, 1; P. gr. t.

94, col. 984 B; ср. св.

Григорије Ниски, Contra Eunomium, lib. III; P. gr. t. 45, col. 584 B; св. Иринеј, Contrahaeres. IV, 34, 1.

^[3] Ср. Лк. 2, 34.

[4] 1 Петр. 2, 7.

[5] Мк. 1, 27.

[6] Мт. 16, 15.

[7] Мт, 16, 16.

[8] Мт. 16, 17.

[9] Мт. 11, 17; ср. 16, 17.

[10] 1 Кор. 12, 3; ср. 2, 11.

[11] Adversus Nestorium, lib. II. c. 4; P. gr. t. 76, col. 77 A.

[12] Orat. 34, 13; P. gr. t. 36, col. 253 A.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ II

ОДЕЉАК ТРЕЋИ
Бог као Спаситељ

2. О личности Господа Исуса Христа

а) Исус Христос - истинити Бог

Ако човек непристрасно проследи до краја ма коју мисао Христову, или реч, или дело, или осећање, увек ће на њиховом дну наћи Бога. Реалност свих реалности, на којој стоји Личност Исуса из Назарета, јесте Божанство. Одбаци ли се Бог из Исуса, онда је Исус најтрагичније и најбедније створење под сунцем. У том случају, Он није реално биће, већ привиђење, утвара, сабласт. Јер је Бог то што његову Личност чини изузетно реалном,

изузетно трајном, изузетно вечном. Посматран у нагој историској стварности, Исус из Назарета је пројавио Себе реалним животом, реалним делима, реалним речима, који најочигледније показују да је у Њему сав Бог. Јер онакав живот, онаква дела, онакве речи, могу бити само живот Бога, дела Бога, речи Бога.

На Исуса треба применити објективни, експериментални, индуктивни метод, јер се само строгим, доследним и до краја изведеним индуктивним методом може пронаћи крајња, основна истина о Исусу, истина да је Он — истинити Бог и Господ. Без тога се никако и ни на који начин не може објаснити ни Личност Исусова, ни живот његов, ни дела његова, ни учење његово. Најдетаљнија и најнемилосрднија анализа историјске еванђелске стварности, која обухвата сав историјски живот и рад Исуса Христа, мора открити у Њему Бога истинитог, Бога непосредне историјске реалности, а не неке метафизичке удаљености и недосежне трансцендентности.

Посматран из чистих историјских чињеница Светог Откривења, Исус се у свему показује као Бог, као Бог у телу, као Бог у историји, као Бог у временском и просторном животу. Верност чињеницама Откривења, то је оно што се тражи од непристрасног истраживача при испитивању онога што се односи на Исуса историјске еванђелске стварности. Ако се изврну, унаказе, извитопере или одбаце историјске чињенице откривења, онда се губи реална подлога, на којој се једино може осетити и познати Божанство Господа Исуса. Само буквално усвајање историјских еванђелских чињеница може нам дати тачан и јасан појам о Исусу као Богу и Господу. Напуштање историјских чињеница Светог Откривења значи напуштање јединог пута који човеково осећање и сазнање одводи у тачно и правилно схватање Личности Исусове.

Пуноћом и реалношћу своје Личности и живота Исус из Назарета престава Собом дословно испуњење и потпуно остварење свега онога што је у Старом Завету о божанском Месији претсказано, проречено, обећано, прасликовано. Са најбуквалнијом историјском тачношћу и верношћу на Њему се испунило све што је претсказано о божанском Спаситељу. Стари Завет је пророковао, прасликовао и очекивао Месију који ће својом Божанском личношћу и делатношћу спасти род људски од греха и смрти; Нови Завет је сав изграђен на чињеницама које непобитно показују и доказују да је Исус из Назарета заиста многоочекивани божански Месија, заиста Син Божји, заиста Бог и Господ. Својом божанском правдом Стари Завет је ушао у новозаветну стварност, и тако постао њен саставни део; Исусов однос у том погледу према Старом Завету изражен је речима: тако бо подобаеъ намъ исполнити всяку правду^[1]. Он је дошао „да испуни закон“, божански закон, да га оствари на земљи, јер „докле небо и земља стоји, неће нестати ни најмањега словца или једне титле из закона док се

све не изврши"[2]. Смисао је неба и земље: да се на њима, у лицу Месије — Бога, оствари божанска правда, проречена и претсказана од богонадахнутих видилаца старозаветних.

Божанске особине, које су старозаветни духоносни провидиоци приписивали Месији, зраче неодољивом историјском стварношћу из Личности и дела Исуса Назарећанина[3]. Иако натприродне по својој божанствености ове божанске особине су човечански природне по својој новозаветној остварености и стварности. Нови Завет је тиме нов што избилује натприродним појавама и знамењима, који несумњиво посведочавају и потврђују да је Исус из Назарета заиста Бог и Господ. Сви главнији догађаји из Исусовог живота показују јасно, да је Он заиста Бог у телу. Само његово необично рођење и знамења која га окружују указују на Њега као на Богомладенца. У самој благовести коју небески Благовесник доноси светој Деви налази се сведочанство о божанском карактеру Исусовом и о божанском начину његовог рођења од свете Деве: „Дух Свети доћи ће на тебе, и сила Највишега осениће те, зато и оно што ће се родити биће свето, и назваће се Син Божји"[4].

Да се од чисте Деве имао родити само човек а не Бог, вели свети Јован Касијан, зар би била потребна оваква озбиљна опомена о Божјем доласку? Зашто интервенише само Божанство? Да се имао родити само човек од човека, и тело од тела, нема сумње довољна би била заповест или Божја жеља. Јер када су воља Божја и заповест његова биле довољне (*sola sibi tantum voluntas Dei imperiumque suffecit*) да створе небеса, формирају земљу, саздаду мора, Анђеле, Арханђеле, Господства, Власти и безбројно мноштво небеских војника (Пс. 32,9), зашто је било недовољно за стварање једног човека оно што је било довољно за стварање света осталог? Сигурно не, зато што је рођење Бога имало да се изврши доласком самога Бога, јер Бог не би могао бити зачет човеком ако Он сам не допусти, нити бити рођен ако Он сам не уђе у утробу (*quia et concipi ab homine Deus nisi se donante, et nasci nisi se illabente, non poterat*). И тако силази Логос, Син; величанство Духа Светога присуствује; сила Очева осењује, да би у тајни светог зачећа учествовала цела Света Тројица (*utique ut in sacramento sacrae conceptionis omnis esset cooperatio Trinitatis*). Зато, вели Арханђео, и оно што ће се родити од ње биће Свето, и назваће се Син Божји. Дивно Арханђео додаје „зато", да би показао да ће ово уследити стога што му је претходило оно што је претходило, и да ће се стога родити Бог што је на њу при зачећу сишао Бог (*et quia Deus supervenisset in conceptione, ideo Deus futurus esset in partu*)[5].

Рађајући се од свете Деве и Духа Светог, Исус испуњује пророштво богоглавољивог пророка Исаије[6], који Га је с правом назвао Емануил, што значи: с нама Бог[7]. Бескрајна божанска тајна опкољава како Исусово рођење по телу тако и његово превечно рођење од Оца по Божанству. Зато

се реч пророка Исаије може применити и на једно и на друго: А род његов ко ће исказати?[\[8\]](#) Анђео Господњи, који се јавља пастирима, новорођеног Исуса назива „Христом Господом“[\[9\]](#). У богопосланом имену: Исус Спаситељ, које су наденули новорођенчету[\[10\]](#), претсказана је божанска делатност Његова: спасење људи од греха. А спасавати од греха може само Бог[\[11\]](#), јер Он једини има моћи и право да отпусти грехе[\[12\]](#). Само име Исус „нарочито показује да је Он истински и по природи (vere et natura) Господ свију“[\[13\]](#). Када побожни и праведни Симеон Богопримац узима у руке своје младенца Исуса, он Га, испуњен Духом Светим, назива спасење (το σωτήριον)[\[14\]](#), зато што је Исус заиста Бог, који је као Логос по природи од Оца, а од Деве Он исти по телу (κατά σάρκα)[\[15\]](#).

Исуса прате божанске тајне и лепе божанске особине од самог рођења. И при крштењу на Јордану Он објављује Себе као Друго Лице Пресвете

Тројице, као Сина Божјег, као Бога. Сам Бог Отац гласом с неба сведочи за Њега: Ово је Син мој љубљени, који је по мојој вољи[\[16\]](#). Ове исте речи поновио је Бог Отац при Спаситељевом преображењу на Тавору, када је Спас беседио са светим пророцима Мојсијем и Илијом о својој искупитељској страдању за спасење рода људског[\[17\]](#). Али најубедљивији доказ о томе да је Исус заиста Бог и Господ, дат нам је у Његовом чудесном и славном васкрсењу. Очигледном стварношћу свог васкрслог тела Спаситељ неодољиво утиче и на таквог скептика, какав је био апостол Тома, да овај усхићено и радосно кличе: Господ мој и Бог мој[\[18\]](#). Апостол Тома је опипао тело свога Господа, вели свети Јован Касијан, и посведочио да је Он Бог, јер се Исус не може делити од Бога[\[19\]](#). Како Спасово васкрсење, тако и Његово вазнесење, и слање Духа Светог на апостоле, показују и непобитно доказују да је Исус из Назарета заиста Бог и Господ.

Ови главни догађаји из живота Исусовог јасно сведоче да пред собом имамо божанско биће. Јер се они ни на који начин не могу ни извести ни испрести из људског бића. Али не сведоче само ови натприродни догађаји у границама видљиве природе својом опипљивом стварношћу и вештаственом природношћу да је Исус истински Бог и Господ, него и сам Спаситељ лично сведочи за Себе да је истинити Син Божји и Бог. Још у детињству свом Он објављује својим родитељима да је његов Отац — Бог[\[20\]](#). А када ступа на јавну проповед, и његова загонетна личност изазива распре у народу Он поступно, али јасно и одлучно, објављује: да је његово порекло с неба, да је Он јединородни Син Оца небеског, да је свуда присутан, да је свемоћан, и да само вера у Њега као Сина Божјег Јединородног и свудаприсутног може спасти људе и даровати им живот вечни[\[21\]](#).

Божанство Исуса из Назарета је основна стварност у Новом Завету; из ње ничу све друге новозаветне стварности и истине[\[22\]](#). Као зраци из сунца,

тако божанска чудеса Исусова природно истичу из чудесне Личности његове. Не сведоче само божанска дела Исусова о Њему да је Бог, него и Божанско учење његово сведочи о Њему да је Он — Бог и Господ. Чудо је његова Личност, чудо су његова дела, али је исто тако чудо и његово учење, чудо по својој божанској истинитости, божанској убедљивости, божанској реалности, божанској новини: „И уплашише се сви тако да питаху један другога говорећи: шта је ово? и какво је ово учење ново, да с влашћу и духовима нечистим заповеда и слушају га?"[\[23\]](#) Учење Исусово је божански ново и божански чудесно као и сама божанска Личност његова. Он и живи, и дела, и учи као истинити Бог и Господ; тиме запањује, смирава и ућуткује своје противнике[\[24\]](#), а испуњује радошћу своје присталице[\[25\]](#).

Божанска дела Господа Исуса природни су израз његових божанских особина. Пошто је истинити Бог, Он није могао не делати као Бог. Еванђеље као једина истинска благовест речито је сведочанство о томе. Да Исус није Бог, зар би „највећи између рођених од жена" објавио Исуса за Месију, за доносиоца царства небеског, за крститеља Духом Светим и огњем, за вечног Судију?[\[26\]](#) Како Исус није Бог, када у пустињи побеђује Сатану и „сва кушања", и Анђели Му после тога служе?[\[27\]](#) Како је Исус — велика Светлост у тами и сени смртној, ако није Бог?[\[28\]](#) Како прости радници, рибари, на позив Исусов остављају све и одлазе за Њим, ако Он као Бог не дејствује божански у њиховим душама?[\[29\]](#) Како Он исцељује „сваку болест и сваку немоћ људи", ако није Бог?[\[30\]](#) Да није Бог, зар би Исус могао једном речју исцелити губавца од губе?[\[31\]](#) Да није Бог, зар би Он могао са велике даљине речју исцелити слугу капернаумског капетана?[\[32\]](#) Да није Бог, зар би Он могао речју исцелити десет губавих људи?[\[33\]](#) Да није Бог, зар би Он могао додиром исцелити Петрову ташту од грознице?[\[34\]](#)

Ако Исус није Бог, како речју изгони нечисте духове и исцељује све болеснике, испуњујући на тај начин месијанско пророштво Исаијино: Он немоћи наше узе и болести понесе?[\[35\]](#) Много пута Исуса називају Господом, и Он се не противи томе; како онда није Бог и Господ?[\[36\]](#) Како Исус иде по мору, и слушају Га ветрови и воде, ако заиста није Бог?[\[37\]](#) Како Исус укроћује два неукротива бесомучника гергесинска; како изгони из њих безбројне ђаволе; како Га ђаволи моле, и слушају, као свога господара, ако Он није истинити Бог?[\[38\]](#) Како Исус отпушта грехе, када то само Бог може чинити и учинити; и како Он види мисли људске, ако није Бог?[\[39\]](#) Како Исус васкреава Јаирову кћер, и одећом својом исцељује од неисцељиве болести жену крвоточиву, ако није Бог и Господ?[\[40\]](#) Како Он васкрсава Лазара, који је већ четири дана био мртав, ако није заиста Бог?[\[41\]](#) Како Он додиром руке своје исцељује два слепца, ако није Бог?[\[42\]](#) Како Он исцељује немог бесомучника, и чини оно што се нигда није видело у Израиљу, ако није Бог?[\[43\]](#) Како Он претвара воду у вино, ако није Бог?[\[44\]](#)

Да Исус није Бог, зар би могао својим ученицима дати власт над нечистим духовима, и власт да исцељују од сваке болести и сваке немоћи, и да васкрсавају мртве, што они стварно и чине?[\[45\]](#) Да није Бог, зар би могао тврдити да ће се спасти сваки који имена његова ради претрпи до краја мржњу и гоњење?[\[46\]](#) Да Исус није Месија и Бог, зар би, одговарајући Претечи на питање да ли је Он Месија, указао на месијанскобожанска дела своја, о којима је пророковао богоносни пророк Исаија?[\[47\]](#) Да Исус није Бог, зар би могао исцелити слепог од рођења; зар би могао Духом Божјим изгонити ђаволе и низводити на земљу царство небеско?[\[48\]](#) Да Исус није Бог и Господ, зар би могао са пет хлебова и две рибе нахранити пет хиљада људи, осим жена и деце, и још учинити да претекну дванаест пуних котарица?[\[49\]](#) Да Исус није Бог, зар би се болесници могли исцељивати од сваке болести додиром скута његове хаљине?[\[50\]](#) Да Исус није Бог, зар би могао својим речима: „устани, узми одар свој и ходи“, исцелити тридесетосмогодишњег болесника у Витезди?[\[51\]](#) Да Исус није Бог, зар би могао речју исцелити бесомучну кћер Хананејкину?[\[52\]](#)

Ако Исус није Бог који божанском силом својом преображава вештаство тела и одећа, како се онда пробразио на Тавору, те је лице његово заблистало као сунце а хаљине његове постале беле као светлост?[\[53\]](#) Ако Исус није Бог, каквом онда силом изгони ђавола из тела јаднога младића, који је толике муке поднео од овога?[\[54\]](#) Ако Исус није Бог, како онда даје власт Цркви и њеним служитељима, да што год свежу на земљи буде свезано на небу, и што год разреше на земљи буде разрешено на небу?[\[55\]](#) Ако Исус није Бог, како на реч његову одмах усахну смоква?[\[56\]](#) Како Исус није Бог и Господ, када при његовом распећу и смрти сва твар уздише и тужи: црквена завеса се раздире на двоје, земља се тресе, каменке се распада, гробови се отварају, многа тела светих устају?[\[57\]](#) Како Исус није свемоћни Бог, када сам из мртвих васкрсава, и после васкрсења свог јавља се ученицима својим четрдесет дана говорећи им о Царству Божјем?[\[58\]](#) Како Исус није Бог, када се са телом узноси на небо и седе с десне стране Бога Оца?[\[59\]](#)

Делима својим божанским посведочујући силно и непобитно своје вечно Божанство, Исус Назарећанин нам и својим божанским учењем посведочује исто тако силно и исто тако непобитно: да је Он заиста истинити Бог и Господ. Јер ако Он није Бог, како онда Он може бити извор вечног блаженства, и давалац вечних истина Божјих; и како страдање ради Њега може бити блаженство за људе?[\[60\]](#) Ако Он није Бог, како онда испуњује, допуњује, усавршава божански закон старозаветни?[\[61\]](#) Ако Он није Бог који људима даје силеи моћи да постигну божанско савршенство, како може захтевати од људи да постану савршени као Бог?[\[62\]](#) Ако Он није Бог, како говори о Себи као вечном Судији који ће на дан Страшнога суда бацити у пакао све богоборце?[\[63\]](#) Ако Он није свеблаг и Господ, како захтева од својих следбеника да Га већма љубе него оца, мајку, жену, децу,

па чак и душу своју?[\[64\]](#) Ако Исус није Бог, како онда може говорити: „Све је мени предао Отац Мој, и нико не зна Сина до Отац, и ако коме хоће Син открити?“[\[65\]](#) Ако Исус није Месија и Бог, како су се онда испуниле на Њему месијанске речи пророка Исаије о његовој кротости и благи, о вечној правди његовој и победи њеној, о Њему као узданици народа?[\[66\]](#)

Да Исус није Бог, зар би називао Себе небеским сејачем, а свет њивом својом; и зар би говорио за Себе да ће се на дан Суда јавити као вечни Судија који ће све саблазни и незаконике бацити у пећ огњену?[\[67\]](#) Да Исус није Бог, зар би допустио да Га апостоли исповедају као Христа, Сина Бога живота; и зар би Цркву своју зидао на Божанству свом као на темељу?[\[68\]](#) Да Исус није Бог, зар би могао захтевати од следбеника својих, да се Њега ради одрекну себе, душе своје, да би је на тај начин у Њему нашли обновљену, обесмрћену овековечену?[\[69\]](#)

Како Исус није Бог, када објављује да је све могуће ономе који верује у Њега?[\[70\]](#) Како Исус није Цар и Господ неба, када богатом младићу обећава да ће, ако остави све и пође за Њим, имати благо на небу?[\[71\]](#) Како Исус није Бог, када ученицима својим, који су Њега ради оставили све, обећава да ће они на дан Страшнога суда сести на дванаест престола и судити над дванаест колена Израиљевих?[\[72\]](#) Како Исус није Бог и божански Учитељ, када од следбеника својих захтева да никога не зову учитељем, већ једино Њега, Учитеља?[\[73\]](#) Како Исус није Бог, када јасно и одлучно говори о другом славном доласку свом на облацима са силом и славом великом, када ће доћи као муња, и сунце ће помрчати, и месец светлост изгубити, и звезде попадати, и силе се небеске покренути?[\[74\]](#) Како Исус није Бог, када објављује да ће при другом доласку његовом доћи сви свети Анђели са Њим, и Он ће сести на престо славе своје, и сабраће се пред Њим сви народи, и разлучиће зле од добрих, добрима ће дати царство небеско, а зле бацити у огањ вечни?[\[75\]](#) Како Исус није Бог који спасава, када на Тајној вечери установљава свету тајну Евхаристије, јер се крв његова пролива ради отпуштања грехова?[\[76\]](#)

Ако Исус није Месија и Син Божји Јединородни, како онда на питање Кајафино: заклињем те живим Богом да нам кажеш јеси ли ти Христос Син Божји? одговара: јесам; и одседе ћете видети сина човечјег где седи с десне стране силе и иде на облацима небеским?[\[77\]](#) Ако Исус није Бог, како онда по васкрсењу свом шаље ученике своје на проповед Еванђеља свој твари, обећавајући им да ће бити с њима вавек: Идите и научите све народе крстећи их у име Оца и Сина и Светога Духа, учећи их да све држе што сам вам заповедно; и ево ја сам с вама у све дане до свршетка света?[\[78\]](#) Ако Исус није истинити Бог и Господ, како је онда Он: вечни Логос Божји, и Бог, и живот по себи, и светлост по себи, светлост истинита, светлост живота?[\[79\]](#) Ако Исус није Бог, и вечна Истина, и благодат, како онда „благодат и истина постаде кроз Исуса Христа“?[\[80\]](#) „Ако је Христос само човек, како

онда ово дође помоћу Њега? Откуда у Њему бејаше Божанска сила, ако је у Њему била смао човечанска природа? (Unde in eo virtus divina, si in eo sola humana conditio?)"[81] Ако Исус није Бог, како је Он онда Јединородни Син Божји, који је вечито у наручју свога Оца, и једини Га јавља?[82] Ако Исус није Бог, како је Он онда јагње Божје које узима грех света на себе?[83] Да Исус није Бог, зар би „највећи између рођених од жена" сведочио за Њега да је откривењем Бога Оца и силаском Духа на Исуса познао у Исусу Сина Божјега?[84] Да Исус није Бог, зар би називао Себе Сином Божјим Јединородним, који се оваплоћује, те вера у Њега даје живот вечни?[85] Да Исус није божански Месија и Бог, зар би Он сам открио жени Самарјанки да је Он — Месија?[86] Да Исус није истинити Бог, зар би имао силе: да васкрсава мртве, да има живот по себи као и Бог Отац, и да онај који верује у Њега има живот вечни још овде на земљи?[87] Да Исус није Бог, зар би могао тврдити за Себе, да је Он — хлеб живота, који силази с неба и даје живот свету, хлеб од кога се никада не гладни?[88] Да Исус није Бог у телу, зар би могао објавити да је тело његово извор вечнога живота и васкрсења, и ко једе тело његово и пије крв његову има живот вечни и сједињује се најприсније са Њим занавек?[89] Да Исус није Бог, зар би вера у Њега испуњавала верника Духом Светим, који је Треће Лице Божанске Тројице?[90] Да Исус није заиста Бог, зар би могао рећи за Себе: ја сам светлост света; ко иде за мном неће ходити по тами, него ће имати светлост живота?[91]

Како Исус није Бог, када његова истина спасава и ослобођава од греха?[92] Да Исус није био безгрешни Бог и Господ, зар Га лукави непријатељи његови, који су га стално вребали, не би окривили када их је Он јавно питао: Који ме од вас кори за грех?[93] Када Исус не би био вечни Бог, зар би тврдио за Себе: Ја сам прије него се Авраам родио?[94] Како Исус није вечити Син Божји, једносуштан се Оцем, када тврди за Себе: Ја и Отац једно смо?[95] Да Исус није Бог, зар би могао објавити, и делима посведочити, да је за Њега смрт — сан, и још говорити: Ја сам васкрсење и живот; који верује мене ако и умре живеће; и ниједан који живи и верује мене неће умрети вавек?[96] Ако Исус није Бог, како онда објављује Себе Господом?[97] Ако Он није Бог, како онда захтева да се у Њега верује као и у Бога Оца?[98] Да Исус није Бог, зар би могао објавити о Себи: Ја сам пут и истина и живот?[99] Да Исус није по Божанству једно исто са Оцем, зар би могао рећи за Себе: Ко виде мене, виде Оца; Ја сам у Оцу и Отац у мени?[100] Да Исус није свемоћни Бог који даје божанске моћи и свемоћи, зар би могао рећи: Који верује у мене, дела која ја творим и он ће творити, и већа ће од ових творити?[101] Да Исус није Бог, зар би вера у Њега и љубав к Њему могле низводити Пресвету Тројицу у душу верујућег?[102] Да Исус није Јединородни Син Божји, зар би могао говорити о Себи: Изађох од Оца, и дођох на свет, и опет остављам свет, и идем к Оцу?[103] Да Исус није вечити Син Божји, зар би се могао обратити Оцу небеском

овим речима: И сад прослави ти мене, Оче, у тебе самога славом коју имадох у тебе прије него свет постаде?[\[104\]](#)

Свемоћно и свемилостиво Божанство Господа Исуса нарочито се силно пројављује у делима његових светих Апостола и следбеника. Јер *Дела Апостолска* су дела божанска. Нико од људи, остајући у границама људске природе и људске моћи, не би могао учинити ниједно од оних дела која су описана у Делима Апостолским и осталим Посланицама светих Апостола. Очигледна дела, очигледна пракса, сведоче о Исусу да је Он Бог који увек, по обећању[\[105\]](#), живи и дела у својим следбеницима, и твори дела као што су његова, и већа од ових[\[106\]](#). Божанска дела светих Апостола непоречно сведоче о Исусу да је Он истинити Бог и Господ; ту нема ничег априористичког, апстрактног, непрагматичког, незаснованог на живом опиту, на личном искуству, неурамљеног у рамове оностране делатности, већ свуда и у свему дело, пракса (πράξις), божанскоапостолско дело, божанскоапостолска пракса. Чудесни Господ Исус, као носилац новозаветног откривења, сав је дело, божанско дело у границама људског живота и искуства. Сва вера у Христа као Бога, и сва дела такве вере, засновани су на стварности његовог Божанства. То је оно што одушевљава и ојачава на живот у Христу, на страдање и мучеништво ради Христа — незаменљивог Бога и Господа. Први свети мученик за Господа Исуса, архиђакон Стефан, а за њим и попут њега и сви остали свети Мученици, Исповедници, верници, налазе напресушни извор одушевљења и радости за своју мученичку и исповедничку веру у осећању и визији да је Господ Исус вечито жив као Јединородни Син Божји и седи с десне стране Бога Оца.

Ако Исус није Бог који божански дејствује кроз своје Апостоле, како они творе дела божанска, дела апостолска? Ако Он није Бог, како им по васкрсењу свом показује себе жива многим и истинитим знацима, јавља им се четрдесет дана, и говори им о царству Божјем?[\[107\]](#) Ако Исус није истинити Бог, како се његово обећање, да ће Апостолима послати Духа Светога, испуни на дан свете Педесетнице, и Дух Свети сиђе на њих у облику огњених језика, и освети их и посвети за велико божанско дело еванђелске проповеди?[\[108\]](#) Ако Исус није Бог, како онда покајање и крштење уиме његово дарује отпуштање грехова и благодат Светога Духа Божјега?[\[109\]](#) Ако Исус није свемоћни и свесилни Бог, како апостол Петар у име његово исцељује хромог од рођења?[\[110\]](#) Ако Исус није Бог, како Апостоли проповедају, и проповед своју делима потврђују, да сем Исуса нема другога имена под небом данога људима којим би се они могли спасти?[\[111\]](#) Ако Исус није Бог, како „Апостоли чинише многа чудеса и знаке“, како се „рукама апостолским учинише многи знаци и чудеса међу људима“, како сви болесници оздрављаху ма од које болести страдали?[\[112\]](#)

Да кроз светог апостола Петра није дејствовала божанска сила Исусова, зар би његова сенка исцељивала најразноврсније болеснике?[\[113\]](#) Да Исус није Бог, зар би Анђео Господњи отворио ноћу тамничка врата и ослободио свете Апостоле?[\[114\]](#) Да Исус није Бог и Господ, зар би могао просте и некњижевне људе одушевити за проповед Еванђеља и дати им силу да се неустрашиво боре за име његово и да исповеднички говоре: Већма се треба Богу покоравати него људима?[\[115\]](#) Да Исус није Бог, зар би премлади архиђакон Стефан, пун силе и вере у Исуса, могао чинити знаке и чудеса велика међу људима? И зар би могао видети небо отворено и Исуса где стоји с десне стране Бога?[\[116\]](#) Да Исус — Бог није испуњавао христочежњиву душу светог Првомученика, зар би се он могао молити за оне што су га каменовали: Господе, не прими им ово за грех?[\[117\]](#)

Када Исус не би био вечити Бог и Господ, зар би се могао у онако заслепљујућој светлости јавити Савлу и обратите Себи њега који је „дисао претњом и смрћу на ученике Господње“, и испунити га Духом Светим, и просветити, и охрабрити за небивалу проповед о Исусу као Сину Божјем и Богу?[\[118\]](#) Када Исус не би био Бог, зар би апостол Петар могао исцелити Енеју од осмогодишње узетости речима: Енеја, исцељује те Исус Христос, устани и простри сам себи?[\[119\]](#) Када Исус не би био свемилостиви Бог, зар би свети апостол Петар могао, обративши се молитвом Њему, васкрснути Тавиту, рекавши: Тавито, устани?[\[120\]](#) Да свети апостол Павле није живео Христом Богом и дејствовао његовом божанском силом, зар би могао речју својом ослепити Елима врача? И зар би могао хромог од утробе исцелити речима: Теби говорим у име Господа Исуса Христа, устани на своје ноге право?[\[121\]](#) Када Исус не би био свечисти Бог, зар би апостол Павле могао његовим именом изгонити нечисте духове?[\[122\]](#) Да апостол Павле није био испуњен божанском силом Исусовом, зар би се могло десити оно што је написано у светој и истинитој књизи Дела Апостолских: Бог чињаше не мала чудеса рукама Павловим, тако да су и запрегаче и убрушчиће знојаве од тела његова носили на болеснике, и онисе исцељиваху од болести, и духови зли излажаху из њих?[\[123\]](#) Када Исус не би био Бог и Господ, зар би се могао јављати гоњеном и мученом апостолу Павлу, и крепити га на неустрашиве подвиге?[\[124\]](#)

Само као истинити Бог и Господ, Исус је могао кроз своје свете Апостоле чинити божанска дела и јављати божанско учење свог Еванђеља. Свети апостол Павле Еванђеље христово назива Еванђељем Божјим (εὐαγγέλιον Θεοῦ)[\[125\]](#). „Ако је дакле проповед о Христу Еванђеље Божје, како Христос није Бог?“[\[126\]](#) Исус Христос је посведочен силно за Сина Божјег Духом Светим, нарочито васкрсењем из мртвих[\[127\]](#). Како је Исус могао сам васкрснути из мртвих, ако није Бог и живот и васкрсење? Он је васкрсао из мртвих не као обичан човек, већ је Он јачи и супериорнији од смрти у колико је — живот и Бог[\[128\]](#). Ако Христос није Бог, како онда Еванђеље његово може бити сила Божја на спасење свакоме који

верује?[\[129\]](#) „Јер ако смо уопште поверовали у Њега, поверовали смо као у Бога“[\[130\]](#). Ако Христос није Бог, како ће се онда на дан Страшнога суда узасудити „тајне људске по Еванђељу преко Исуса Христа“?[\[131\]](#)

Да Христос није безгрешни Бог, зар би могао крвљу својом отпуштати грехе и даривати оправдање онима који верују у Њега као истинитог Бога[\[132\]](#). Да Христос није Бог, зар би благодаћу и правдом његовом дошло на све људе оправдање живота; и зар би благодат почела царовати правдом за живот вечни кроз Исуса Христа?[\[133\]](#) Да Христос није Бог, зар би могао онима који верују у Њега даровати благодат и силу: да ходе у новом животу, да живе праведно, свето, безгрешно, и да крај њихове вере буде живот вечни у Христу Исусу?[\[134\]](#) Ако Христос није Бог, како закон Духа живота у Њему ослобођава од закона греха и смрти, побеђује грех и смрт, и човек живи правдом Божјом и мртав је за грех и смрт?[\[135\]](#) Ако Христос није Бог, како даје Духа усиновљења и како кроз Њега постајемо наследници Божји и сунаследници његови?[\[136\]](#) Ако Христос није Бог, како је онда васкрсао себе из мртвих, узнео се са телом на небо, седи у телу с десне стране Бога Оца, и моли се за нас?[\[137\]](#) „Зар није очигледно (ἐναργύως) да је Христос — Бог, када љубећи Њега ми љубимо Бога свесвега?“[\[138\]](#) Како Христос није Бог и Господ, када апостол Павле, који је толико пута видео васкрслог Господа, тврди да је Он „над свима Бог“?[\[139\]](#) Како Христос није Бог, када Га христоносни Апостол назива Господом и Богом свих, чијим се именом спасава сваки који Га верује?[\[140\]](#) Како Христос није вечно живи Бог, када ћемо сви изаћи на суд пред Њега, да Му сваки као Богу да одговор за себе?[\[141\]](#)

Ако Христос није Бог, како Он поседује и дели ону исту благодат коју и Бог Отац има, дели и раздељује; и како даје свезнање и свеоткривење?[\[142\]](#) Да Христос није Бог, зар би крст његов био сила Божја којом се верни спасавају; зар би сам Христос био „Божја сила и Божја премудрост“; и зар би Он могао бити за људе: правда, и освећење и искупљење?[\[143\]](#) Када Христос не би био Бог од Бога, како би Собом оличавао „премудрост Божију у тајности сакривену, коју одреди Бог пре света за славу нашу“; и како би се Он — распети — могао називати Господом славе?[\[144\]](#) Како Христос није Бог, када примањем Њега и Духа његовог верници постају храм Божји?[\[145\]](#) Очигледно је да је Христос — Бог и Господ, пошто ће по други пут сипи с неба: да суди свима, да изнесе на видело што је скривено у тами, и да објави помисли срца[\[146\]](#). Ако Христос није свемоћни Бог, како се именом његовим освећују, и очишћују, и оправдавају, и постају наследници царства Божјег: блудници, идолопоклоници, прељубочинци, ацувани, мужеложници, лупежи, лакомци, пијанице, кавгације, хајдуци?[\[147\]](#) „Ако примањем Духа Христова постадосмо храмови Божји, и нисмо своји, јер смо искупљени крвљу његовом, те не живимо себи него Ономе који нас је купио, зар није очигледно да је Христос — Бог (Θεός ἐναργύως), кроз кога смо ми и храмови Божји, коме и као Богу

служимо?"[148] Ако Христос није једносуштан са Богом Оцем; како би нашло места у Светом Откривењу ово тврђење: „Ми имамо само једнога Бога Оца, од којег је све, и ми у њему, и једнога Господа Христа, кроз којег је све, и ми кроз Н?"[149] „Ако онај који има закон Христов, има закон Божји, како Христос није Бог (πως ού Θεός ό Χριστός)?"[150]

Када Христос не би био Бог, како би богомудри Апостол називао Цркву Христову Црквом Божјом (εκκλησία τοῦ Θεού)?[151] „Бог је глава Христу (1 Кор. 11,3), јер је од Њега по природи, пошто се Логос родио од Бога Оца. Како онда Христос није Бог, када Му је Отац по природи (κατά φύσιν) глава?"[152] Рећи да Христос није по природи и уистини Бог (φύσει και ἀληθεία Θεός), није ништа друго до рећи: анатемате Исусе[153]. Како Исус није истинити Бог, када је у свима својим дејствима једнак Богу Оцу и Богу Духу Светом?[154] Говорећи: „Бог постави у Цркви прво апостоле, друго пророке, треће учитеље, а потом чудотворце, онда дарове исцељивања, помагања, управљања, различие језике" (1 Кор. 12, 28). Апостол под речју Бог подразумева Господа Христа[155]. Сва се вера хришћанска заснива на васкрсењу Господа Христа, јер се тиме побеђује грех и смрт и осигурава бесмртност човечјој личности кроз васкрсење из мртвих, што сачињава божанску новину у овом свету греха и смрти, — како онда Христос није Бог?[156]

Да Христос није Бог, зар би могао по суштини и по дејству бити раван Богу Оцу и Богу Духу Светом; и зар би Он могао бити остварење и испуњење свих Божјих обећања?[157] „Како Христос није Бог, вели свети Кирил Александриски, када је Он мирис познања Очевог? (2 Кор. 2, 1415). Јер се у природи човека не може пронаћи миомир Божје природе (τηντης Φείας φύσεως εἰωδίαν), него што као мирис човештва (ή της ἀνῦρωπότητος οσμή) јасно означава човека, тако и мирис Божанства (ή της Θεότητος) означава Бога. А када се Христос назива миомиром Оца, што Он у ствари и јесте, како онда Он није Бог, ма да је ради спасења људског Логос Бога Оца и постао човек?"[158]

Ако Христос није Син Божји и лик Бога (εἰκὼν τοῦ Θεού) како је ондау Њему откривено Еванђеље Божје; како се онда силом Духа његова, а кроз веру у Њега, ми преображавамо у његово обличје из славе у славу?[159] Христос је и по томе Бог, што нам се свима ваља јавити на суду његову, да примимо сваки што је који у телу учинио, или добро или зло[160]. Како Христос није Бог, када је, примивши грех света на Себе, помирио свет са Богом и дао нам службу помирења?[161] Хришћани су храмови Бога живог (2 Кор. 6,16), јер у њима обитава Дух Свети, који се назива Духом Христовим, по реченоме: Ако ко нема Духа Христова, он није његов (Рм. 8,9), — како онда Христос није Бог?[162] Ако Христос није Бог, како је свети апостол Павле био Христом узнесен до трећег неба, узнесен у рај, и тамо

чуо неисказане речи?[\[163\]](#) Када Христос не би био Бог и његово Еванђеље — Божје Еванђеље, зар би апостол Павле онако одлучно тврдио дато Еванђеље „није по човеку“; и зар би онако страшно и непоштедно проклињао оне који хоће да изврну Еванђеље Христово и друкчије га објаве?[\[164\]](#) Ако Христос није Бог, како се онда човек вером његовом оправдава; и како живећи Христом он живи Богом?[\[165\]](#) Ако је Христос само човек, како вера његова укину закон старозаветни, закон Божји?[\[166\]](#) Ако Христос није Син Божји и Бог, како се у Њега крштавамо као и у Бога Оца и Духа Светога; и како вером његовом постају синови Божји сви који се у Њега крштавају?[\[167\]](#) Христос, као Јединородни Син Божји, Духом својим усињује људе Богу, чини их наследницима Божјим, показује Собом Бога, даје знање о Богу, — како онда није Бог?[\[168\]](#)

Ако Христос није Јединородни Син Божји и Господ, како нас онда Бог Отац пре постања света (*πρὸ καταβολῆς κόσμου*) изабра у Њему за светост, за посинаштво, за избављење крвљу његовом за опроштење грехова?[\[169\]](#) Бог Отац подиже Христа Исуса из мртвих и посади с десне стране на небесима, над свим Поглаварствима, и Властима, и Силама, и Господствима, и над сваким именом што се може назвати, не само на овоме свету него и на ономе који иде, и све покори под ноге његове, и Њега даде за главу Цркви, над свима, која је тело његово, пуноћа онога који све испуњава у свему, — како онда Христос није Јединородни Син Божији, и Бог, и Господ?[\[170\]](#) Ако Христос није Бог, како вера у Њега сједињује са Богом оне који су дотле биле безбожни (*ἄθεοι*) на свету?[\[171\]](#) Како Христос није Бог и Господ када је крстом убио непријатељство између човека и Бога, помирио људе са Богом и међу собом, начинио собом новог човека, учинио вернике светима и домаћима Богу?[\[172\]](#) Када Христос не би био Бог, зар би могао открити службу тајне, од постања света сакривене у Богу, и обзнанити је кроз Цркву своју не само људима на земли него и Поглаварствима и Властима на небу?[\[173\]](#) Када Христос не би био Бог, зар би вера у Њега и љубав к Њему могле испунити људе сваком пуноћом Божјом?[\[174\]](#)

Да Христос није свемоћни Бог и Господ, зар би могао чинити свемоћним онога који у Њега верује, Њиме живи, и смело говори: Све могу у Христу Исусу који ми моћи даје?[\[175\]](#) Ако Христос није видљиви лик Бога невидљивога (*εἰκὼν τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου*), како онда имамо избављење крвљу Његовом и отпуштење грехова; како кроз Њега би саздано све што је на небу и што је на земљи; како се све кроза Њ и за Њ сазда; како је Он пре свега и све у Њему?[\[176\]](#) Ако Христос није Бог, како онда у Њему живи телесно сва пуноћа Божанства (*ἐν αὐτῷ κατοικεῖ παντὸ πλήρωμα τῆς Θεότητος*)?[\[177\]](#) Да Христос није Бог, зар би живот оних који верују у Њега био сакривен са Њим у Богу?[\[178\]](#) Да Христос није Господ славе, зар би при другом доласку свом могао духом уста својих убити и искоренити Антихриста светлошћу доласка свог?[\[179\]](#) Христоносни Апостол назива

Исуса Христа Богом Спаситељем нашим и Господом[180], што сигурно не би учинио да Христос није истинити Бог, јер „име *Спаситељ* (то τοῦ Σωτηρος ὄνομα) доликује само ономе који је заиста и у правом смислу по природи Бог (κυρίως τε καὶ ἀληθῶς μόνῳ τῷ κατὰ φύσιν ὄντι Θεῷ). А Исус Христос и јесте Спаситељ и Господ наш[181]. Како Христос није Бог, када некадањи непоштедни христорборац пише о Њему: Истинита је реч и свакога примања достојна да Христос Исус дође на свет да спасе грешнике, од којих сам први ја. Али тога ради ја бих помилован да Исус Христос на мени првоме покаже све трпљење за углед онима који му хоће веровати за живот вечни[182]. Поводом ових речи великога Апостола свети Кирил Александриски вели: Ако Христос спасава грешнике, трпи грехе, очекујући покајање грешника, ако је сва наша вера заснована на Њему, и вером у Њега добијамо живот вечни, — како онда Он није Бог? Јер само Бог може спасти свет, то јест људе у свету, и трпети грешнике, и оживотворавати вером која је у Њега[183].

Да се Бог Логос није оваплотио, јавио у телу, зар би истинољубиви Апостол могао објавити да се у томе састоји „тајна побожности“, тајна вере, говорећи: Велика је тајна побожности: Бог се јави у телу, оправда се у Духу, показа се анђелима, проповеди се незнабошцима, верова се на свету, узнесе се у слави?[184] Да Христос није Бог, зар би Он био — једини силни Цар над царевима и Господар над господарима; и зар би имао бесмртност, и живео у светлости неприступној?[185] Када Христос не би био Бог, како би славни боговидац и тајновидац могао називати Њега великим Богом и Спаситељем нашим?[186]

Христос је несумњиво Бог и Господ, јер је далеко славици од Анђела, јер су Анђели — слуге његове, јер је престо његов вечит, јер је Он увек исти и непролазан[187]. Апостол благовести о Исусу: Као што деца имају тело и крв, тако и Он узео удела у томе, да смрћу сатре онога који има државу смрти, то јест ђавола[188]. Наводећи ове речи светог Апостола свети Кирил Александриски их овако тумачи: Логос Божји узео је удела у телу и крви нашој, да би, предавши на смрт своје сопствено тело, поново га оживео, пошто је као Бог живот по природи. Јер, како би смрт била разрушена, да тело, које је запало у смрт и оживело, није било властито тело живота по природи (ἰδιον δι τῆς κατὰ φύσιν ζωῆς), то јест Логоса Божјег?[189] Исус је вечни првосвештеник; Исус има вечно свештенство; Исус може вавек спасти оне који кроза Њ долазе Богу; Исус свагда живи да се може молити за њих, — како онда није Бог и Господ?[190] Да није Бог и Господ, зар би Христос крвљу својом могао постати вечно искупљење; зар би крв његова могла очистити савест нашу од мртвих дела, да служимо Богу живоме и истиноме; зар би Он сатро грех својом жртвом?[191] Како Исус није Бог када је божански савршен и неизмешљив, јер је јуче и данас онај исти и вавек?[192] Да Христос није Бог, зар би могао бити творац завета вечнога, завета новог?[193]

Када Христос не би био Бог, Он нас не би могао васкрсењем својим преродити за живу наду, за непропадљиво и неувењљиво наследство на небесима[194]. Он греха не учини, нити се превара нађе у устима његовим; Он грехе наше понесе на телу свом, и његовом се раном исцелисмо[195], — значи: Он је истинити Бог и Господ. Вера у Исуса као Бога и Спаситеља и познање Њега дарују човеку све божанствене силе, потребив за вечни живот, помоћу којих човек узима удела у Божјој природи[196]; ато показује да је Исус заиста Бог, заиста Господ.

Да Христос није Бог, зар би нам могао објавити и дати живот вечни?[197] Крв његова очишћава нас од сваког греха[198]. Зар би то било могуће да Он није истинити Бог и Господ? Када Христос не би био Син Божји и Бог, зар би одрицање од Њега било у исто време одрицање и од Бога Оца?[199] Ко не признаје да је Христос — Бог у телу, тај је антихристов; а ко признаје да је Он — Бог у телу, од Бога је[200]. Када Христос не би био Бог, како би нам могао дати Духа Божјег, по коме и познајемо да је Он Бог?[201] Свети Воанергес објављује гласом Громова својих: Знамо да Син Божји дође, и дао нам је разум да познамо Бога истинитога, и да будемо у истини Сину његовом Исусу Христу. Овај је истинити Бог и живот вечни (οὗτος ἐστὶν ὁ ἀληθινὸς Θεός, κοὶ ἡ ζωὴ αἰώνιος)[202]. Како Христос није истинити Бог и Господ, када сваки онај који чини преступе и не стоји у науци Христовој — нема Бога, а који стоји у науци Христовој — има и Оца и Сина?[203] Не признавати Христа за Бога, значи бити безбожан, јер безбожни су сви који се одричу јединога господара Бога и Господа нашега Исуса Христа[204].

Како Христос није Бог, када Он влада тајном времена и живота; када има кључеве од смрти и ада?[205] Како Он није Бог, када има божанско свезнање и божанску свемоћ?[206] Ако Он није истинити Бог и Господ, откуда Њему поклоњење од свих светих стоврења Божјих?[207] Да Христос није вечни Бог и свемоћни Господ, Он не би рекао за Себе: Ја сам алфа и омега, почетак и свршетак, први и последњи[208].

Свето Писмо и Старог и Новог Завета зрачи божанском силом свудаприсутног Сина Божјег, који открива Себе у Старом Завету као Јединородног Сина Божјег, само још неоваплоћеног, а у Новом открива Себе иста, али оваплоћена. У праву је свети Иринеј када вели, да је Син Божји посејан свуда по Светом Писму (inseminatus est ubique in Scripturas Filius Dei)[209].

У светлости и стварности Новог Завета добијају своју потпуну потврду сва она места Старог Завета која говоре о Божанству Логоса, Сина Божјег. Ово ће бити довољно јасно ако се расмотре најглавнија месијанска места, и усвоји светоотачко тумачење тих места. Тако, у пророчком надахнућу псалмопевац назива Месију Сином Божјим. Сам Месија сведочи

о Себи: Господ рече мени: ти си Син мој, ја те данас родих[210]. Овде се, по тумачењу светога Златоуста, реч *данас* односи на Спаситељево оваплоћење, на његово рођење по телу. Када је Он примио тело, онда се све слично без бојазни говори о Њему[211]. Сам Бог говори о Месији: Изъ чрева прежде денници родихъ тя[212]. Свети Атанасије Велики овако тумачи ову месијанску реч: „Јасно је да је деницом названа Спаситељева појава утелу (κατά σάρκα), којој је претходило рођење од Бога (το ἐκ τοῦ Θεοῦ γέννημα). Отуда ове речи из псалма као да значе: из себе самог родих те пре појаве утелу (πρὸ τῆς κατὰ σάρκα ἐπιφανείας). Стога речи: прежде денници, значе исто што и: пре оваплоћења Логоса (πρὸ τῆς σαρκώσεως τοῦ Λόγου)"[213].

Сам Господ Христос објављује да се на Њега односе пророчке речи 109 псалма: Рече Господ Господу моме: седи мени с десне стране[214]. „Речи: седи мени с десне стране, не означавају човечанско већ Божје достојанство (το ἀξίωμα Θεοῦ). Јер пошто је Божје достојанство постало човечанским достојанством (ἀνθρώπου ἀξίωμα), да би човечанско достојанство било признато за Божје достојанство, то је и речено: седи мени с десне стране"[215].

У Старом Завету се Месија назива Господом, Богом (Адонај, Елохим), па чак и Јеховом, именом које се искључиво приписује само Богу. Тако се у четрдесет четвртом, месијанском псалму вели: Заволео си правду и омрзнуо безакоње, тога ради помаза те, Боже, Бог твој уљем радости[216]. Апостол Павле сведочи да се ове речи односе на Господа Исуса[217]. „Свети Дух је назвао Богом обојицу, то јест и Сина који се помазује и Оца који Га помазује.... Ни Господ, ни Свети Дух, ни Апостоли не би никада изрично и одлучно назвали Богом (Deum) онога који није Бог, када Он не би стварно био Бог (nisi esset vere Deus); нити би они икога самоволно назвали Господом (Dominum) осим онога који господује над свим (nisi qui dominatur omnium), то јест Бога Оца и његовог Сина који је од Оца свог добио господство над свим створењима"[218].

У речима осамдесет првог псалма: Бог стаде на сабору богова, и усред богова изрече суд (Пс. 81, 1), говори се о Оцу и Сину и о онима који су добили усиновљење, а они су Црква. Јер Црква је сабор Божји који је Бог, то јест сам Син, сабрао Собом (per semetipsum). О Њему се опет говори: Бог над боговима, Господ говори и дозива земљу (Пс. 49, 1). Који Бог? Онај о коме је казано: Бог ће јавно доћи, Бог наш, и неће ћутати (Пс. 49, 3), то јест Син Божји, који је јавно дошао људима, и који говори: јавих се онима који ме не траже (Ис. 65, 1)[219]. Старозаветни еванђелист назива Месију Богом: Ево, објављује он, Бог наш доћи ће и спашће нас[220]; име ће му бити: Бог силни, Отац вечности[221]. Разуме се, вели свети Касијан, ове се речи односе на божанску природу Христову. И зато што се Бог родио у људском облику, његовом је божанству дато божанско име[222]. Саопштавајући Божје речи о цару који ће доћи да утврди вечну правду на земљи и обави

спасење, свети пророк Јеремија узвикује: Ево имена којим ће се назвати: Господ (Јехова) — правда наша[223].

Ако је новозаветно Откривење ичим дух и живот, онда је то — Божанством Господа Исуса. Одузети му то, значи: одузети му живот, убити му дух, умртвити га, обесмислити га, уништити га. Као што од Личности Христове, ако јој се одузме Божанство, остаје смртно тело људско, смртна природа људска, тако и од Светог Откривења, ако се одузме истина Божанства Исусова, Откривење престаје бити Откривењем, престаје бити истином, престаје бити животом. Ако би се могло рећи, да је човештво Господа Исуса у извесном смислу — тело Откривења, онда је Божанство његово — душа Откривења. Уклонити Божанство из Исуса, исто је што и обезличити Га, унаказити, убити, уништити. Без Божанства Он не може бити Бог, а то значи: не може бити ни Спаситељ, ни Искупитељ, ни Истина, ни Пут, ни Живот. На истини да је Он — Бог, Господ Исус је саградио Цркву своју[224]. И Црква је Црква — Божанством Господа Исуса. Без тога, она је мртви дом, пећина хајдучка, изложба привиђења. Божанством Господа Исуса у њој је све чудесно и чудотворно. Стога је све у њој: и истина, и живот, и богослужење — сазидано на Исусовом Божанству, живо њиме, вечито њиме, спасоносно њиме. То је разлог што је Црква толике борбе поднела, и подноси, бранећи ову свету божанску догму, јер је тиме бранила, и брани, душу своју, срце своје, биће своје.

Живећи истином Божанства Исусовог, Црква ју је у своме Предању херувимски видовито чувала и арханђелски неустрашиво исповедала. Сав њен живот изаткан је на пређи те истине. Том истином је све у Светом Предању и свето, и божанско, и истинито, и вечно. Ова истина је иманентна свему црквеном; она сачињава крајугаони камен на коме је изгређен сав богочовечански домострој спасења. Многобројна су сведочанства светих Отаца и учитеља Цркве, Житија Светих, богослужбених књига и Васељенских сабора о Божанству Господа нашег Исуса Христа. Осврт и загледање у неке од Отаца, бациће довољно светлости на ову богојављену истину, којом живи Свето Предање као свети близанац Светога Писма.

Непосредни ученик светих Апостола, пламени исповедник Христове вере, свети Игњатије Богоносац поручује хришћанима да буду нераздвојни од Бога Исуса Христа (Θεοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ)[225], који као Бог даје мудрост[226], јер је Он Бог наш рођен од свете Деве Марије[227]. Дужност је хришћана да чине све што би их учинило храмовима Христовим, да би у њима могао обитавати Бог наш (Θεός ἡμῶν)[228]. Хришћани иду путем савршенства и подражаваоци су Бога, запајајући душу своју крвљу Божјом (ἐν αἵματι Θεοῦ)[229]. Постоји један лекар, који је и тело и дух, и рођен и нерођен, који је Бог у човеку (ἐν ἀνθρώπῳ Θεός), истинити живот у смрти — Исус Христос наш Господ[230]. Појавом Бога у људском облику (Θεοῦ

ανθρωπίνως φανερούμενου) разорено је царство зла и дат нови, вечни живот[231].

Богомудри апологет хришћанства, свети Јустин, заснива своју одбрану Хришћанства пред Трифоном на томе што старозаветним Откривењем доказује, да је Исус Христос — Господ, Бог и Син Божји (Κύριος ὡν ὁ Χριστός, καὶ Θεός καὶ Θεοῦ Υἱός ὑπαρχων)[232], да је Он — Бог, Син јединог и нерођеног и неисказаног Бога (Θεόν, τοῦ μόνου καί ἀγεννήτου καὶ ἀρρητου Θεοῦ υἱόν)[233].

Велики ревнитељ апостолског Предања, свети Иринеј, сву веру заснива на Божанству Господа Христа. „Нико се други не назива Богом (Deus nominatur) нити зове Господом осим Бога и Господа свега (то јест Оца) ... и његовог Сина Исуса Христа Господа нашег"[234]. Нико се од синова Адамових не назива у потпуном и апсолутном смислу Богом и Господом осим Исуса Христа, који је Бог и Господ, и Цар вечни, и Јединородни, и Логос оваплоћени[235]. Црква је од Апостола и њихових ученика примила веру у једнога Бога Оца, Сведржитеља, и у једнога Христа Исуса, Сина Божија (τον Υἱόν τοῦ Θεοῦ), који се оваплотио ради нашег спасења[236]. Никада дакле ни Господ, ни Свети Дух, ни Апостоли не би Христа одређено и одлучно назвали Богом (definitive et absolute Deum nominassent), када Он не би заиста (vere) био Бог; нити би икога произвољно назвали Господом осим Бога Оца господујућег над свим и његовог Сина, који је од свог Оца добио господство над целокупном твари[237].

Исус Христос је несумњиво Бог, јер је Он оваплоћени Логос Божји. Кроз самог Логоса, који је оваплоћењем постао видљив и опипљив (visibilem et palpabilem), јављао се Отац, ма да нису сви подједнако веровали, али су сви у Сину видели Оца, јер Отац је *невидљиво* Сина (invisible etenim Filii Pater), а Син је *видљиво* Оца (visibile autem Patris Filius). И стога су сви, говорећи са Христом на земљи, називали Га Богом. Чак и демони су, видећи Сина, говорили: Знамо те ко си, светац Божји (Мк. 1, 24). И ђаво — кушач, видећи Га, говорио је: Ако си Син Божји (Мт. 4, 3; Лк. 4, 3)[238]. Да је истинити човек и истинити Бог (vere homo et vere Deus), Исус Христос је добијао сведочанства од свију: од Оца, од Светога Духа, од Анђела, од створења, од људи, од палих духова и демона, од непријатеља, и најзад од саме смрти. Али Син, управљајући свим ради Оца, дела од почетка до краја, и без Њега нико не може познати Бога. Јер Син је познање Оца (agnitio enim Patris, filius), а познање Сина је у Оцу (agnitio autem Filii in Patre) и кроз Сина откривено[239].

Богооткривену истину о Божанству Господа Христа свети Атанасије Велики је богонадахнуто исповедао, бранно и одбранио од аријанизма, који је Господа Исуса лишавао Божанства и сводио Га на твар, на створење. Завири ли човек у ма који спис светога Атанасија, мора видети да се сва

света Христологија његова заснива на истини о Божанству Исуса Христа. У овоме тренутку ми ћемо се задржати само на неким мислима светога Оца Православља. По њему, једини је Христос — истинити Бог и Бог Логос од Бога (Θεός αληθινός, Θεού Θεός Λόγος)[240]. Својим Божанством Он је уништио и помрачио и измишљотине стихотвораца, и демонску опсену, и јелинску мудрост; очигледно је, дакле, да је Он заиста Син Божји, Логос, Премудрост, и Сила Очева. Отуда и дела његова нису дела човечанска (ανθρώπινα) него надчовечанска (υπέρ ανθρώπων); и стварно, она су Божја и по својој појавности и у сравњењу са делима људским[241]. Јер ко је икада од људи образовао себи тело од једне девојке? Или: ко је икада од људи лечио онакве болести какве је лечио Господ наш? Ко је исправљао природне недостатке, и слепоме од рођења давао вид? Он је не само исцељивао ране, већ је, као изнова, рађао и васпостављао тело. Он је изгонио из људи болести, демоне и саму смрт... Шта да се каже о другим чудесима његовог Божанства? Који је човек умирао, а сунце се помрачило, и земља затресла? Ето, до данашњег дана умиру људи, и раније су умирали; је ли се икада при чијој смрти десило такво чудо? Али оставимо дела која је Он учинио у телу, и загледајмо шта је учинио Он по васкрсењу свог тела. Је ли икада постојао човек, чије би учење, једно и исто, овладало свуда од краја до краја земље, и према коме се поштовање раширило по свој земљи? Или, ако је Христос човек а не Бог Логос, као што говоре Јелини, зашто онда њихови богови не спрече да се поклоништво Христу не шири у оним земљама где се њима клањају?[242]... Чија је смрт икада изгонила демоне; и чије су се смрти икада бојали демони као Христове? Где се само спомене име Спаситељево, изгони се одатле сваки демон. Ко је у људима толико укротио душевне страсти (τά ψυχικά πάθη), да и блудници живе целомудрено, и човекоубице одбацују мачеве, и некадањи плашљивци постају храбри? И, уопште, ко је убедио варваре и разне многобожачке народе да одбаце своје безумље и размишљају о миру? Зар не вера Христова? Зар не крсни знак? Ко је други тако уверио људе у бесмртност као крет Христов и васкрсење тела Христова? Јелини су испредали сваковрсне лажи, али ипак нису могли измислити васкрсење својих идола; они чак ни помишљали нису на могућност — да тело понова постоји после смрти. Тако је и у овоме очигледно да је Христос — Син Божји. Ма куда погледали, Божанство Логоса свуда изазива дивљење[243].

Зашто је име хришћанина скупоцено, вели свети Григорије Богослов, ако не стога што је Христос — Бог[244]. А по светом Григорију Ниском, оваплоћени Бог, Господ Христос, Дао је довољан доказ свога Божанског доласка у својим чудесима, чиме се и одликује Божја природа (δι' ὧν ἡ θεία χαρακτηρίζεται φύσις). Божје је дело — оживотворавати људе; Божје је дело — промислом чувати сва бића; Божје је дело — давати храну и пиће оним створењима којима је пао у део живот у телу; Божје је дело — добро чинити потребитима; Божје је дело — слабошћу изнурену природу поново вратити себи здрављем; Божје је дело — подједнако владати свом твари:

земљом, морем, ваздухом, надваздушним пространствима; Божје је дело — имати довољну силу за све, а пре свега бити јачи од смрти и трулежи. Када би, дакле, у повести о оваплоћеном Богу недостајало нешто од ових споменутих ствари, онда би они који не припадају нашој вери били у праву да одбаце нашу тајну; ако се пак све што се подразумева под Богом (δι' ὧν νοεῖται Θεός) садржи у реченоме о Њему, шта онда смета вери?[\[245\]](#)

Много је, вели свети Кирил Јерусалимски, истинитих сведочанстава о Божанству Господа Христа. Отац сведочи с неба о Сину (Мт. 3, 17; 17, 5); сведочи Дух Свети силазећи телесно (σωματικῶς) у облику голуба (Лк. 3, 22); сведочи архангел Гаврил доносећи благу вест Марији (Лк. 1, 2738); сведочи Дева Богородица (Лк. 1,2738); сведочи блажено место јасала (Лк. 2, 7); сведочи Египат који је примио Владику док је још био дете по телу (Мт. 2, 14); сведочи Симеон који Га је узео у наручја и рекао: Сада отпушташ с миром слугу свога, Господе, по речи својој, јер видеше очи моје спасење твоје, које си уgotовио пред лицем свију људи (Лк. 2, 2931); сведочи за Њега и пророчица Ана, веома побожна испосница и подвижница (Лк. 2, 3638); сведочи Јован Крститељ (Јн. 1, 15. 32. 34), највећи међу пророцима, првак Новог Завета, који на неки начин сједињује у себи оба Завета, Стари и Нови; сведочи река Јордан (Мт. 3,13); сведочи море Тиверијадско (Јн. 6, 1); сведоче слепци, сведоче хроми, сведоче васкрснути мртваци (Мт. 11, 5); сведоче демони говорећи: Шта је теби до нас, Исусе? Знамо те ко си, светац божји (Мк. 1, 24); сведоче ветрови који су престајали на његову заповест (Мт. 8, 2627); сведоче пет хлебова који су умножени за нахраћење пет хиљада људи (Мт. 14, 1621); сведочи свето дрво крста, које до данашњег дана гледамо у нашој средњој, и које је одавде испунило скоро сву васељену помоћу оних који са вером узимају од њега частице; сведочи она палма у долини која је гранчицама снабдела децу када су Господа поздравила (Јн. 12, 13); сведочи Гетсиманија (Мт. 26, 36) која као да још разумним људима показује Јуду; сведочи ова света Голгота која се диже над нама (Мт. 27, 33); сведочи пресвети Гроб и камен који досада лежи тамо (Мт. 27, 60); сведочи сунце које сада сија, а које се помрачило у време Спаситељевог страдања (Лк. 23, 45); сведочи тама која би тада од шестог сата до деветог (Мт. 28, 45); сведочи светлост која сијаше од деветог сата до вечера; сведочи света Маслинска гора са које се Он узнео Оцу (Д. А. 1, 12); сведоче кишоносни облаци који су однели Господа из очију Апостола (Д. А. 1, 9); сведоче небеска врата која су примила Господа, о којима говори псалмопевац: возмите врата князи ваша, и возмитеся врата вечная, и внидетъ Царъ славы (Пс. 23, 7); сведоче бивши непријатељи његови, од којих је блажени Павле један, који је за кратко време био његов непријатељ, а затим Му дуго времена служио; сведоче дванаест Апостола који су проповедали истину не само речима него и страдањима својим и смрћу својом; сведочи Петрова сенка која је силом Христовом исцељивала болесне (Д. А. 5, 15); сведоче запрегаче и убрушчићи који су силом Христовом исцељивали тада помоћу Павла (Д. А. 19, 12); сведоче Персијанци и Готи и сви обраћени

незнабошци, умирући за онога кога нису видели телесним очима; сведоче демони које до данашњег дана изгоне верни[246].

Еванђеља показују, вели свети Иларије, да је Исус Христос истинити Син Божји, и стога — истинити Бог. Јер ако Он није истинити Син, не може бити истинити Бог (*quia neque verus Filius erit, nisi verus et Deus est*); нити може бити истинити Бог, ако није истинити Син[247]. Син Божји јесте Бог; ова је истина изражена у његовом имену. Једно име не обухвата два Бога, јер једно име *Бог* јесте име једне недељиве природе (*unius atque indifferentis naturae*). Јер пошто је Отац — Бог, и Син је Бог; и оно име, које специфично припада Божанској природи, својствено је свакоме, стога су Двоје — Једно (*uterque unum sunt*). Јер Син, ма да постоји кроз рођење од Божанске природе, ипак чува јединство у своме имену; Отац и Син су једно и по природи и по имену. Тако Син Божји има име *Бог* као резултат свог рођења[248]. Син Божји није отпочео бити Богом из ничега, него је рођен као Бог. У своме посебном постојању Он је оно што и Бог, и ништа друго[249].

Син Божји поседује, по своме рођењу, све што је Божје (*omne quod Dei est*), стога дело Сина је дело Оца, јер Га његово рођење није лишило оне природе која је његов извор и у којој Он обитава, и јер Он има у Себи ону природу којој Он дугује своје вечно постојање[250]. Отац је у Сину и Син је у Оцу; рођење Сина је једино од Оца; никаква туђа или неслична природа није поникла у Божанству и постоји као Бог. Бог од Бога, вечито постојећи, не дугује своје Божанство никоме другоме до Богу. Не могу се Отац и Син сматрати као два Бога, јер су они Двоје један Бог (*quia unum uterque sunt*). Не могу се ни мешати, јер они двоје нису једна личност[251]. Истина: да је Син Божји Бог од Бога, не претвара Бога у два бога. Бог од Бога, или Бог у Богу, не значи да постоје два бога, јер Бог постоји, Један од Једнога, вечито са једном Божанском природом и једним Божанским именом[252].

Сва благодат, вели свети Касијан, сила, моћ, Божанство, и пуноћа правог Божанства и слава, увек су постојали заједно са Христом и у Христу, било на небу или на земљи или у утроби или при његовом рођењу. Ништа што је својствено Богу никада није недостајало Богу (*nihil unquam Deo de Deo defuit*). Јер Божанство увек беше присутно Богу (*semper enim cum Deo deitas*), нигде и никад одвојено од Њега (*non loco unquam ab eo, non tempore separata*). Јер Бог је свуда присутан у својој потпуности и у своме савршенству. У њему нема ни поделе, ни промене, ни смањивања, јер ништа не може бити додато Богу нити одузето од Њега, јер Он не подлежи ни смањивању Божанству ни прираштају Божанства. Он беше иста Личност за живота на земљи која и на небу; иста Личност у своме пониженом стању која беше и на висинама небеским; иста Личност у сићушности човештва као и у слави Божанства. Јер Христос беше све што је Бог (*quia Christus totum erat quod Deus*). У самом тренутку његовог зачећа

као човека сиђе сва сила Божја, сва пуноћа Божанства, јер васцело савршенство Божанства дође оданде, одакле беше његово порекло. Нити је његова човечанска природа икада била без Божанства, пошто је она сам факт свога постојања примила од Божанства (*qui utique hoc ipsum quod erat, a Deo accerperat*)^[253]. Никаква се подела или раздвајање не може учинити између Христа и Бога (*per disjunctionem aut divisionem aliquam inter Christum fieri et Deum*): јер васцело Божанство беше у Христу, и васцели Христос беше у Богу (*quia totus in Christo Deus, et totus in Deo Christus*). Ту се не може допустити никаква подела или разлучење. Остаје само: прибећи простом, побожном и здравом исповедању, то јест обожавати, љубити и клањати се Христу као Богу^[254].

Сва изграђена и састављена од богооткривене истине о Божанству Господа Исуса, Црква је оваплоћење те истине, тело њено, пројекција њена, остварење њено у свету тродимензионе стварности. Имајући Свето Откривење за своје сазнање и осећање, Црква и осећа себе и сазнаје себе као тело Господа и Бога нашег Исуса Христа. Њено самоосећање и самосазнање садржи у себи као суштину своју — истину о Божанству Господа Исуса. Њено постојање, и у смислу узрока и у смислу трајања, потпуно зависи од Божанства Господа Христа. Ако Христос није Бог, онда Црква није божанска установа, није школа божанског живота, није радионица бесмртности, није непрекидно чудо благодати која очишћава, освећује, просвећује, усавршава, спасава. Када Христос не би био Бог, Црква не би могла непрестано чинити божанска дела у свету: отпуштати грехе, исцељивати од зла и смрти, ослобађати од ђавола, давати дарове Духа Светога. Зато што је тело Бога и Господа нашег Исуса Христа, Црква постоји, живи и дела у свету као јединствена и неразорива божанска установа. Божанство Господа Христа је суштина вере њене, љубави њене, наде њене, молитве њене, осећања њеног, сазнања њеног, мудрости њене, милосрђа њеног, христољубља њеног, човекољубља њеног, благодати њене, тајни њених, еванђелских добродетелей њених, свега што је њено. Сва чудотворна сила њена, и моћ, и свемоћ, потичу, и ничу, и извиру из Божанства Господа Исуса. У њој је све у свему — Христос Бог наш. Која истина њена, која молитва њена, која светиња њена, која света тајна њена, која добродетељ њена, које откривење њено, које богослужење њено, који обред њен, који духовни дар њен — не црпе своју животворну силу и моћ из присутног јој Божанства Господа и Спаса нашега Исуса Христа? Ако се разгрне богочовечанско тело Цркве, у њему се свуда и у свему мора наћи Божанство Господа Исуса као душа његова, као свудаприсутна и свеиспуњујућа душа његова.

Имајући, осећајући, сазнајући Божанство Господа Христа као суштину свога бића, свога сазнања, свога постојања, Црква неућутно и неустрашиво исповеда и проповеда богооткривену истину: Исус из Назарета је истинити Син Божји и Бог, раван Оцу по Божанству и по

својствима и по дејствима Божанске суштине. Ову истину, од које зависи сав живот Цркве, сав смисао њен, сва савест њена, сва вечна вредност њена, Црква је као најнеопходнију неопходност и најстварнију новозаветну стварност једном за свагда уобличила и неизменљиво изразила у шест чланова васељенског, општеобавезног никеоцариградског Символа вере:

(грчки)

Και εις ενα Κυριον Ιησοϋν Χριστον τον Υιον του Θεου, τον μονογενη, τον εκ του Πατροс γεννηθεντα προ παντων των αιωνων φως εκ φωτος, Θεον αληθινον εκ Θεου αληθινου, γεννηθεντα ου ποιηθεντα, ομοουσιον τω Πατρι, δι ου τα παντα εγενετο. Τον δν' ημαс τους ανθρωπουс, και δνα την ημετεραν σωτηριαν, κατελθοντα εκ των ουρανων, και σαρκωθεντα εκ Πνευματος Αγίου, και Μαρίας της Παρθένου, και ενανθρωπήσαντα. Σταυρωβέντα τε υπέρ ημών επί Ποντίου Πιλάτου, και παθόντα και ταφέντα. Και αναστάντα тή τρίτη ημέρα, κατά τас γραφάс. Και ανελθόντα ειс τους ουρανούс, και καθεζόμενον εκ δεξιων του Πατροс. Και παλιν ερχόμενον μετά δόξης κρїναι ζώνταс και νεκρούс ο της βασιλείас ούκ εсται τέλος.

(црквено-словенски)

И во единого Господа Исуса Христа Сина Божія, единородного, иже отъ Отца рожденного прежде всехъ векъ; света отъ света, Бога истинна отъ Бога истинна, рожденна не сотворенна, единосущна Отцу, имже вся быша. Нась ради человекъ и нашего ради спасенія, спедшаго съ небесь, и воплотившагося отъ Духа Свята и Маріи Деви, и вочеловечшася. Распятого же за ны при Понтійсте Пилате, и страдавша и погребенна. И воскресшаго въ третій день, по писаніемъ. И восшедшаго на небеса, и седяща отъ десную Отца. И паки грядущаго со славою судити живимъ и мертвымъ, егоже царствію не будетъ конца.

(српски)

И у једнога Господа Исуса Христа Сина Божјег, Јединородног, рођеног од Оца пре свих векова; светлост од светлости, Бога истинитога од Бога истинитога,

рођеног не створеног, једносушног са Оцем, кроз кога је све постало. Који је ради нас људи и ради нашег спасења сишао с неба, и оваплотио се од Духа Светога и Марије Деве, и очовечио се. Који је распет за нас у време Понтија Пилата, и страдао и погребен. И који је васкрсао у трећи дан, као што је писано. И који се узнео на небо, и седи с десне стране Оца. И који ће опет доћи са славом да суди живима и мртвима, и његовом царству неће бити краја.

НАПОМЕНЕ:

- [1] Мт. 3, 15.
- [2] Мт. 5, 17. 18.
- [3] Види о томе: Догматика, књ. 1, стр. 332-340 (367-375).
- [4] Лк. 1, 35.
- [5] De incarnat. Domini contra Nestor., lib. II, c 2; P. lat. t. 50, col. 36.
- [6] Ис. 7, 14.
- [7] Мт. 1, 22-23.
- [8] Ис. 53, 8.
- [9] Лк. 2,11.
- [10] Мт. 1, 21. 25; Лк. 1, 31; 2, 21.
- [11] Ис. 43, 11; Ос. 13, 4.
- [12] Мт. 9, 27; Мк. 2, 1-11; Лк. 5, 20-25.
- [13] Св. Кирил Александриски, Scholia de incarat. Unieen., c. 3; P. er. t. 75, col. 1373 B.
- [14] Лк. 2, 29. 25. 27. 28.

[15] Ср. Св. Кирил Александриски, De recta fide ad reginas; P. gr. t. 76, col.

[16] Мт. 3, 17; Лк. 3, 22; Мк. 1, 11.

[17] Мт. 17, 5; Мк. 9, 7; Лк. 9, 35.

[18] Јн. 20, 27-28.

[19] De incarnat. Christi contra Nestor., lib. III, c 15; P. lat. t. 50, col. 73 A.

[20] Лк. 2, 49.

[21] Јн. 3, 13. 16-18; 6, 40; 5, 21. 24; 7, 38.

[22] Новозаветно учење о Божанству Господа Исуса изложено јеопширно у првој књизи ове *Догматике*, стр. 142-147 (158-164).

[23] Мк. 1, 27; ср. 3, 12; 6, 2.

[24] Мк. 12, 34.

[25] Мк. 12, 37.

[26] Мт. 3, 2. 3. 10-12; Мк. 1, 2-10; Лк. 3, 4-17.

[27] Мт. 4, 1-11; Мк. 1, 12-13; Лк. 4, 1-13 [28] Мт. 4, 16.

[29] Мт. 4, 18-22; Мк. 1, 16-21; ср. Мт. 9,9.

[30] Мт. 4, 23-24; Мк. 6, 55-56; Мт. 9, 35; 15, 30-31.

[31] Мт. 8, 23; Мк. 1, 40-42; Лк. 5, 12-13.

[32] Мт. 8, 6-13; Лк. 7, 2-10.

[33] Лк. 17, 12-19.

[34] Мт. 8, 14-15; Мк. 1, 30-31; Лк. 4, 38-39.

[35] Мт. 8, 16-17; Ис. 53, 4; Мк. 1, 32-34; Лк. 4, 40-41.

[36] Мт. 8, 21; Лк. 9, 59.

[37] Мт. 8, 24-27; 14, 24-33; Мк. 4, 36-41; Лк. 8, 22-25.

- [38] Мт. 8, 28-34; Мк. 5, 1-19; Лк. 8, 26-39.
- [39] Мт. 9, 27; Мк. 2, 1-12; Лк. 5, 18-26.
- [40] Мт. 9, 18-26; Мк. 5, 22-43; Лк. 8, 41-56.
- [41] Јн. 11,39-44.
- [42] Мт. 9, 27-31; ср. Мт. 20, 29-44; Мк. 10, 46-52; лк. 18, 35-43.
- [43] Мт. 9, 32-33; Лк. 11, 14.
- [44] Јн. 2, 1-11.
- [45] Мт. 10, 1. 8; Мк. 3, 15; 6, 7; Лк. 9, 1.2.6.
- [46] Мт. 10, 22.
- [47] Мт. 11, 36; Ис. 29, 18; 35, 5; Лк. 7, 19-23.
- [48] Јн. 9, 17; Мт. 12, 28; Лк. 11, 20.
- [49] Мт. 14, 14-21; Мк. 6, 33-44; Лк. 9, 1217; Јн. 6, 5-13; ср. Мт. 15, 32-38; мк. 8, 19; ср. св. Јован Касијан, *De incarnat. Domini contra Nestor.*, lib. VI, c 1.
- [50] Мт. 14, 35-36.
- [51] Јн. 5, 19.
- [52] Мт. 15, 22-28; Мк. 7, 24-30.
- [53] Мт. 17, 17; Мк. 9, 28; Лк. 9, 28-36.
- [54] Мт. 17, 14-21; Мк. 9, 17-27; Лк. 9, 38-42.
- [55] Мт. 18, 17-18; 16, 19.
- [56] Мт. 21, 19-20; Мк. 11 12-14.
- [57] Мт. 27, 50-52; Мк. 15, 38.
- [58] Мт. 28, 6.10; Мк. 16, 1-14; Лк. 24, 5-49; Јн. 20, 1 21.25; Д. А. 1, 3.
- [59] Мк. 16, 19; Лк. 24, 50-52; Д. А. 1, 9.

- [60] Мт. 5, 3-12; Лк. 6, 20-23.
- [61] Мт. 5, 17-48; Лк. 6, 27-44.
- [62] Мт. 5, 48; Лк. 6, 36.
- [63] Мт. 7, 21-23.
- [64] Мт. 10, 37; Лк. 14, 26-27.
- [65] Мт. 11, 27; ср. Јн. 3,56; 6, 46.
- [66] Мт. 12, 15-21; Ис. 42, 1.
- [67] Мт. 13, 37-42.
- [68] Мт. 16, 16-18; ср. Јн. 11, 27; 1, 49; Мт. 14, 33; Мк. 1, 1; Јн. 1, 34; 5, 25;9, 35-37; 10, 36; 20, 31; Д. А. 9, 20; 2 Кор. 1, 19; Гал. 4, 4; Еф. 4, 13; Јевр. 4, 14; 6,6; 10, 29; 1 Јн. 3, 8; 4, 15; 5, 5. 10. 12. 13. 20; ср. св. Кирил Јерусалимски, Catech.XI. 3; св. Јован Касијан, De incarnat. Domini contra Nestor., lib. III. c 14; св. Кирил Александријей, Quod beata maria sit Deipara, 19, P. gr. t. 76, col. 280 A.
- [69] Мт. 16, 24-25; Мк. 8, 34-35; Лк. 9, 23-24.
- [70] Мк. 9, 23; Мт. 17, 20; 21, 22.
- [71] Мт. 19, 21; Мк. 10, 21; Лк. 18, 22.
- [72] Мт. 19, 27-28; Лк. 22, 29-30.
- [73] Мт. 23. 8.10.
- [74] Мт. 24, 27-31; Мк. 13, 24-27; Лк. 21, 25-28; ср. Ис. 13, 10; Језек. 32, 7;Јоилъ. 2, 31.
- [75] Мт. 15, 31-46.
- [76] Мт. 26, 26-28; Мк. 14, 22-24; Лк. 22, 19-20; ср. 1 Кор. 11, 23-29.
- [77] Мт. 26, 63-64; Мк. 14, 62.
- [78] Мт. 28, 19-20.
- [79] Јн. 1, 1.3.4.5.9.

- [80] Јн. 1, 17.
- [81] Св. Јован Касијан, *De incarnat. Domini contra Nestor.*, lib II, c 5; P. lat. t.50, col. 45 C; sr. ib. lib. III, c 6.
- [82] Јн. 1, 18.
- [83] Јн. 1, 29.
- [84] Јн. 1, 32-34.
- [85] Јн. 3, 15-16; 9, 35-37.
- [86] Јн. 4, 25-26.
- [87] Јн. 5, 21-26; 6, 40; 10, 28.
- [88] Јн. 6, 33-35.
- [89] Јн. 6, 51-57.
- [90] Јн. 7, 38-39.
- [91] Јн. 8, 12; ср. 9, 5; 1, 9; 12, 35; 12, 46.
- [92] Јн. 8, 32-36.
- [93] Јн. 8, 46.
- [94] Јн. 8, 58; ср. св. Јован Касијан, *De incarnat. Domini contra Nestor.*, lib.V, c 8.
- [95] Јн. 10,30.
- [96] Јн. 11,25-26.
- [97] Јн. 13, 13.
- [98] Јн. 14, 1.
- [99] Јн. 14, 6.
- [100] Јн. 14, 9-10; ср. 10, 38. 45.
- [101] Јн. 14, 12.
- [102] Јн. 14, 23.

- [103] Јн. 16, 28.
- [104] Јн. 17, 5.
- [105] Мт. 28, 20.
- [106] Јн. 14, 12.
- [107] Д. А. 1, 23.
- [108] Д. А. 1, 4. 8; 2, 1-36.
- [109] Д. А. 2, 38-42; 10, 43; 13, 38.
- [110] Д. А. 3, 2-26.
- [111] Д. А. 4, 8-22.
- [112] Д. А. 2, 43; 5, 12.16.
- [113] Д. А. 5, 15.
- [114] Д. А. 5, 19-20; ср. 12, 523; 16, 23-34.
- [115] Д. А. 5, 29, 40-42.
- [116] Д. А. 6, 8; 7. 55-56.
- [117] Д. А. 7, 59-60.
- [118] Д. А. 9, 1—17; 9, 18-30; ср. св. Јован Касијан, *De incarnat. Domini contra Nestor., lib. III, c 6.*
- [119] Д. А. 9, 33-34.
- [120] Д. А. 9, 36-42.
- [121] Д. А. 14, 10.
- [122] Д. А. 16, 18.
- [123] Д. А. 19, 11-12.
- [124] Д. А. 23, 11; 18,9.

[\[125\]](#) Рм. 1,1.

[\[126\]](#) Св. Кирил Александриски, *De recta fide ad reginas*; P. gr. t. 76, col. 1224 A.

[\[127\]](#) Рм. 1, 4.

[\[128\]](#) Ср. св. Кирил Александриски, *De recta fide ad regin.*; P. gr. t. 76, col 1224 A.

[\[129\]](#) Рм. 1, 16.

[\[130\]](#) Св. Кирил Александриски, *De recta fide ad regin.*; P. gr. t. 76, col. 1224 C

[\[131\]](#) Рм. 2, 16; ср. 2, 2-11; 14, 10.

[\[132\]](#) Рм. 3, 24-25; ср. 5, 12. 8. 9. 10; ср. св. Кирил Александриски, *De rectafide ad regin.*; P. gr. t. 76, 1289 C

[\[133\]](#) Рм. 5, 17. 18. 21; ср. св. Кирил Александриски, *De recta fide ad regin.*; P.gr. t. 76. col. 1321 A B.

[\[134\]](#) Рм. 6, 122; ср. св. Кирил Александриски, *De recta fide ad regin.*; P. gr. t.76. col. 1300 C [\[135\]](#)

Рм. 8, 2-13.

[\[136\]](#) Рм. 8, 15-17.

[\[137\]](#) Рм. 8, 34.

[\[138\]](#) Св. Кирил Александриски, *De recta fide ad regin.*; P. gr. t. 76, col 1230 A.

[\[139\]](#) Рм. 9,5.

[\[140\]](#) Рм. 11, 9-13; ср. 13, 14; 14, 89; 1 Кор. 1, 23; 2 Кор. 1, 23; Гал. 1, 2; Еф.1, 23; Флб. 1, 2; Кол. 1, 2; 1 Сол. 1, 1. 3; 2 Сол. 1, 2. 7. 8. 12; 2, 16; 3, 6; 1 Тм. 1,12; 1, 12. 14; 2 Тм. 1, 2; 2, 8; Флб. 3, 5.

[\[141\]](#) Рм. 14, 10.12.

[\[142\]](#) 1 Кор. 1, 38.

[\[143\]](#) 1 Кор. 1, 17-30.

- [144] 1 Кор. 2, 78.
- [145] 1 Кор. 3, 16.
- [146] 1 Кор. 4, 5; ср. 5, 5.
- [147] 1 Кор. 6, 9-11.
- [148] Св. Кирил Александриски, *De recta fide ad reginas*; P. gr. t. 76, col. 1236 A.
- [149] 1 Кор. 8, 6.
- [150] 1 Кор. 9, 21; св. Кирил Александриски, *De recta fide ad regin.*, P. gr. t. 76, col. 1236 C
- [151] 1 Кор. 10, 32.
- [152] Св. Кирил Алксандриски, *De recta fide ad regin.*; P. gr. t. 76, col. 1236 D 1237 A.
- [153] 1 Кор. 12, 3; св. Кирил Александриски, *De recta fide ad regin.*; P. gr. t. 76.col. 1237 A.
- [154] 1 Кор. 12, 46.
- [155] Св. Кирил Александриски, *De fide ad reginas*; P. gr. t. 76, col. 1237 B.
- [156] 1 Кор. 15, 14. 17. 20. 22. 23. 57.
- [157] 2 Кор. 1, 19-22.
- [158] *De fide ad regin.*; P. gr. t. 76, col. 1240 A.
- [159] 2 Кор. 3, 15-4, 6.
- [160] 2 Кор. 5, 10.
- [161] 2 Кор. 5, 18-21. ср. Св J. Касијан, *De incamat. Domini contra Nestor.*, lib.
- [162] Св. Кирил Алксандриски, *De fide ad regin.*; P. gr. t. 76, col. 1241 D.
- [163] 2 Кор. 12, 1-10.
- [164] Гал. 1, 6-12.

- [165] Гал. 2, 19-20.
- [166] Гал. 3, 5-25; св. Кирил Александриски, *De fide ad regin.*; P. gr. t. 76, col.1244 C D.
- [167] Гал. 3, 26-27; св. Кирил Алекс, *ib.* col. 1245 AB.
- [168] Гал. 4, 49; св. Кирил Алекс, *ib.*, col. 1304.
- [169] Еф. 1, 4. 5. 7; ср. 2 Сол. 2, 13; 2 Тм. 1, 9; св. Кирил Алекс, *ib.*, col. 1328.
- [170] Еф. 1, 20-23.
- [171] Еф. 2, 11-13.
- [172] Еф. 2, 14-19; ср. Кол. 1, 19-23.
- [173] Еф. 3, 9-10; ср. Кол. 1, 24-29; 2, 23.
- [174] Еф. 3, 17-19.
- [175] Флб. 4, 13.
- [176] Кол. 1, 14-17; ср. Јевр. 1, 2; 2, 10.
- [177] Кол. 2, 9.
- [178] Кол. 3, 3.
- [179] 2 Сол. 2, 8.
- [180] 1 Тм. 1, 1.
- [181] Св. Кирил Александриски, *De recta fide ad reginas*; P. gr. t. 76, col.1253 CD.
- [182] 1 Тм. 1, 1516.
- [183] *De recta fide ad reginas*; P. gr. t. 76, col. 1329 CD.
- [184] 1 Тм. 3, 16.
- [185] 1 Тм. 6, 14-16.
- [186] Тит. 2, 13; ср. 3, 4. 6. Поводом Апостолових речи (Тит. 2, 13) свети Јован Касијан пише: Што се тиче имена нашег Господа,

овде ништа не недостаје (*nihil hic de nominibus Domini nostri deest*): Он се назива и Богом, и Спасителем, и Исусом, и Христом. Сва та имена припадају Богу. Спаситељ је Бог, Исус је Бог, Христос је Бог. Сва ова имена припадају једноме Лицу (*De incarnat. Christi, contra Nestor., lib. 11, c 4; P. gr. t. 50, col. 42 B*).

[187] Јевр. 1, 4-14; ср. 7, 24.

[188] Јевр. 2, 14.

[189] *De recta fide ad reginas; P. gr. t. 76, col. 1284 B*.

[190] Јевр. 7, 24 26; 8, 12.

[191] Јевр. 9, 12. 14-15; 9, 26. 28.

[192] Јевр. 13, 8.

[193] Јевр. 13, 20; 8, 10-12; 9, 15-16.

[194] 1 Петр. 1, 35.

[195] 1 Петр. 2, 22-24; ср. Ис. 53, 9; Јн. 8, 46; 1 Јн. 3, 5.

[196] 2 Петр. 1, 14.

[197] 1 Јн. 1, 1; ср. 5, 11-13.

[198] 1 Јн. 1, 7; 2, 2.

[199] 1 Јн. 2, 22-23.

[200] 1 Јн. 4, 23; ср. 4, 15; 5, 1; 2 Јн. 7.

[201] 1 Јн. 3, 24; 4, 13.

[202] 1 Јн. 5, 20.

[203] 2 Јн. 9.

[204] Јуд. 4.

[205] Апок. 1, 16-20; 5, 6.

[206] Апок. 2, 27; 2, 19. 23; 3, 1. 8. 15.

[207] Апок. 5, 13-14; 7, 9 12. 15.

- [208] Апок. 22, 13.
- [209] Contra haeres. IV, 10, 1; sr. ib. IV, 11, 1; IV, 34, 13.
- [210] Пс. 2, 7; Д. А. 18, 33; Јевр. 1, 5; 5, 5.
- [211] In. Hebr. Homil, II, 3; P. gr. t. 63, col. 25.
- [212] Пс. 109, 3.
- [213] Contra arian., Orat. IV, 28; P. gr. t. 26, cel. 512 BC.
- [214] Пс. 109, 1.
- [215] Св. Атанасије Велики, Contra Apollinar., lib. II, 15; P. gr. t. 26, col. 1157B; ср. св. Иринеј, Contra haeres., III, 6, 1.
- [216] Пс. 44, 8.
- [217] Јевр. 1, 9.
- [218] Св. Иринеј, Contra haeres., III, 6, 1.
- [219] ib.
- [220] Ис. 35, 4.
- [221] Ис. 9, 6.
- [222] De incarnat. Christi contra Nestor., lib. II, c 3; P. lat. t. 50, col. 39 A.
- [223] Јерем. 23, 56; 33, 15 16.
- [224] Мт. 16, 16-18.
- [225] Ad. Trall. 7, 1.
- [226] Ad Smyrn. 1, 1; ср. Ad. Ephes. Натпис; 17, 2; Ad Rom. Натпис; 3, 3; 6, 3; Ad Polyc. 8, 3.
- [227] Ad Ephes. 18, 2.
- [228] Ad Ephes. 15, 3; ср. 15, 18.
- [229] Ad Ephes. 1, 1.
- [230] Ad Ephes. 7, 2; ср. Ad. Polyc. 3, 2.

- [231] Ad. Ephes. 19, 3.
- [232] Dialog. cum Tryphon., c. 128; cp. ib. c. 48 i c. 132.
- [233] ib. c. 126.
- [234] Contra haeres., III, 6, 2.
- [235] ib. III, 19, 2.
- [236] ib. 1, 10, 1.
- [237] ib. III, 6, 1.
- [238] ib. IV, 6, 6.
- [239] ib. IV, 6, 7.
- [240] De incarnat. Verbi, 47; P. gr. t. 25, col. 180 C
- [241] ib. 48; col. 184 B.
- [242] ib. 49; col. 184 B D.
- [243] ib.50,col. 185 BD; 54, col. 193 A.
- [244] Orat. 37, 17; P. gr. t. 36, col. 301 C; cp. Orat. 2, 95; Orat. 30, 8.
- [245] Orat. catech. c. 12; P. gr. t. 45, col. 44 CD; cp. ib. c. 13 i c. 25.
- [246] Catech. X, 19; P. gr. T. 33, col.685 A – 688 C; cp. ib. XII, 13; X, 6; IV, 9; XI, 16, 18, 4; IV, 7
- [247] De Trinit. lib. VII, c. 2; P. lat. t. 10, col. 200 C.
- [248] ib. VII, c. 13; col. 210 A.
- [249] ib. VII, c. 14; col. 211 A; cp. ib. c. 21, c. 25.
- [250] ib. VII, c. 26; col. 222 C; cp. ib. c. 27.
- [251] ib. VII, c. 31; col. 226 AB.
- [252] ib. VII, c. 32, col. 227 A.; cp. ib. c. 38, c. 41. [253] De incarnat. Domini
contra Nestor., lib. II, c 7; P. lat. t. 50, col.
4849; cp. III. hb. V, c 6.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ II

ОДЕЉАК ТРЕЋИ
Бог као Спаситељ

2. О личности Господа Исуса Христа

б) Исус Христос - истинити човек

Када би Господ Исус био само истинити Бог, а не и истинити човек, Он не би могао на онако реалан начин ући у историју човечанства, нити значити за човека оно што сада значи. Човек се осећа човеком само кроз петочулно тело и душу њему, што га и чини бићем своје врете, бићем које има нарочиту и изузетну категорију постојања. Самим тим човековом сазнању је предестинирана категорија реалности, и човек с правом сматра реалношћу оно што је реално за категорији његовог бића, онаквог какво је оноу својој психофизичкој стварности. Да је Исус Христос само Бог, а не и човек, Он се не би могао уткати у живот рода људског са онаом неодољивом и неуклонљивом стварношћу, која чини да Га људско сазнање неминовно осећа онако непосредно реалним и животним као што је реално и животно биће што се човек зове. Да није прави човек, човек са душом и телом, Господ Исус би остао трансцендентан људском животу и историји, и с правом би сва повест о Њему била оглашена за мит и Он увршћен у митска бића. За људе, који су мање-више неповерљиви према бестелесним бићима, Господ Христос, да је само бестелесни Бог, не би могао имати праве животне реалности и вредности. Једино телесном, опипљивом, човечанском реалношћу своје Личности Господ Исус је могао створити Нови Завет, јавити се као стварни одговор на сва питања људског духа, и постати за људе незаменљива вредност и

једина утеха. Да Господ Христос није човек, не би било еванђелске историје. Само из физичке, човечанске стварности Христове Личности потекла је, и непрестано истиче, историска стварност Хришћанства као једине благе вести у овом горком свету. Исус Христос — истинити човек, извор је те стварности; уклоните тај извор, пресахнуће река хришћанске вере. Да Исус Христос није био истинити човек, Он не би могао основати Хришћанство као историску стварност и силу, јер се на бајци, на привиђењу, на сабласти не би могла саиздати огромна зграда историског Хришћанства: Црква. Зар би некњижевни, прости, сиромашни рибари галилејски пошли за Господом Исусом, да Он није био стварни човек, човечански реалан у свима својим делима, мислима, речима и целокупном животу свом? И зар би они због привиђења и помоћу привиђења могли запалити свет новом вером? Еванђеља су и сувише проста, и сувише непосредна у својој историској стварности и реализму; она не доказују човечанство Исусово већ га показују, констатују, описују као најобичнију стварност. Нико у Еванђељима није посумњао да је Исус истинити човек. То је чињеница ван спора. Да није био истинити човек, зар би Исус могао бити онако мила и привлачна личност за неизбројне масе простоердачног народа, и онако мрско биће за фарисеје и књижевнике? Нису се ови дан и ноћ ломили и паштили како да окриве, ухвате и убију, не Исуса — привиђење и фантом, већ Исуса — човека стварног, очигледног, чудотворног, земаљског, обичног.

И још: да Исус није истинити човек, не би могао основати Завет у својој крви, јер је његов Завет — Нови Завет у крви^[1]. У свему што је новозаветно, осећа се мирис свете, пречисте, богочовечанске крви Исусове. Нови Завет, од свог еванђелског почетка па све до апокалиптичког завршетка, показује и приказује Исуса као Сина човечијег, као човека. У Исусу је дат човек у својој потпуности, завршености и савршености. Нема ничег уистини људског што Му недостаје. Он је потпун, савршен и завршен човек, у коме нема никаквих недостатака. Све што је људско Њему је и присутно и познато, али људско у својој првобитној, неоскрнављеној, неогреховљеној датости и реалности. Када се непристрасно проследи и испита све што је у Новом Завету записано о Господу Исусу, мора се стећи и осећање и сазнање и убеђење: да је Он — човек, истинити, прави човек, у својој човечанској реалности реалнији од ма које људске личности у историји рода људског. У све се може посумњати, само не у неодољиву и неуклонљиву историчност личности Исусове.

Нови Завет је од почетка до краја повеет о свему ономе што се збило са Исусом из Назарета. Исус се рађа, расте, живи, дела, говори, плаче, страда, умире као истинити човек. Ничим Он не личи на привиђење, на сабласт, на утвару. У свему што је његово иод Њега осећа се да је Нови Завет — завет у његовој крви, крви човечанској, истинској, стварној. Сви догађаји и доживљаји у његовом животу, својом појавношћу и очигледном

реалношћу, веома су људски, човечански, земаљски реални и очевидни. Његови су Му непријатељи оспоравали Божанство, али Му нико није оспоравао човечанство. Оно је толико ван спора, да су његови непријатељи само за једним жудели, само на једном радили: да Га убију, и на тај начин ослободе себе страшне реалности и присутности његовог тела. У коликој је мери Господ Христос истински, прави, потпуни човек, да се лако уочити, ако се, макар у главним потезима, прегледају чињенице Новог оавета, чињенице изражене у догађајима, доживљајима, делима, речима Господа Исуса и његових светих ученика.

Родослов Исуса Христа, у коме учествују људи најочигледније историске стварности, сведочи јасно да је Исус Христос заиста Син човечји, заиста човек, чија се човечанска природа пружа чак до Адама[2]. Зачеће Христово од Свете Деве Марије, њена деветомесечна трудноћа, само његово рођење, па повијање у пелене, па метање у јасле, па поклоњење новорођенчету од стране пастира и мудраца, — сведоче очигледно да пред собом имамо реално људско биће[3]. Обрезање Исуса у осми дан, ношење у храм у четрдесети дан, жеља Иродова да убије новорођенче, бекство у Египат, — зар све то не показује да је Исус био биће истински људско, биће од тела и крви?[4]

Зато што је био уистини потпуно људско биће, за Исуса је написано у Еванђељу: Дете растијаше, и јачаше духом (то δε παιδίον ηἰξανε, και ἐκραταιοῦτο πνεῦματι), и пуњаше се премудрости (πληροῦμενον σοφίας), и благодат Божија беше на њему[5]. Господ Исус настањује се у Назарету, и назива се Назарећанин не зато што је невидљив дух већ што је видљив, реалан човек, који живи у категорији времена и простора[6]. Њега као видљивог и несумњивог човека крштава на Јордану свети Јован Крститељ[7]. Зато што је човек Он пости четрдесет дана у пустињи, осећа глад, при чему Га ђаво куша сумњајући да је Син Божји, али никако не сумњајући да је истински човек[8]. Својом неодољиво привлачном човечанском личношћу Он прикупља своје прве ученике, и они полазе за Њим као за стварним људским бићем, а не за неком утваром[9]. У свој својој човечанској реалности Он проходи градове и села, исцељује од болести, изгони нечисте духове, васкрсава мртве, проповеда Еванђеље царства, и нико не посумња да је Он човек, нити ико рече да је Он привиђење, или да личи на привиђење[10]. Додиром својих истински човечанских руку Он исцељује[11]. Зар није човек, прави човек Он који нема где главе заклонити?[12]

Као стварни човек Исус и једе и пије, а клеветници његови говоре за Њега: где човека изелице и пијанице, друга цариницима и грешницима[13]. Да Господ Исус није био истинити човек, зар би се фарисеји толико паштити „како би га погубили“?[14] Сама чињеница да је Он имао сроднике по телу, показује Га као несумњиво људско биће, коме

је својствено имати сроднике по телу[15]. При свој чудотворној божанствености својој Он је са таким вештастеном непосредношћу човечански реалан, да Га људи називају сином дрводељиним[16], сином Јосифовим[17]. Он иде по мору не као утвара, већ као човек[18]. Да је био само Бог, а не и прави човек, зар би Господ Исус могао истински страдати, пошто је Божанство нестрадално; и зар би апостола Петра назвао Сатаном што Га је одвраћао од страдања спасоносног за род људски?[19]

Преображење Спаситељево на Тавору показује да се тело његово преобrazilo и просијало Божанством, јер је по Божанству Он увек раван и подједнак и неизменљив у слави, и светлости, и сјају[20]. Када Господ Христос не би био истински човек, зар би његов свечани улазак у Јерусалим био онако прост и човечански дирљив?[21] Да човечанска реалност Господа Исуса није била и сувише очигледна, и сувише опипљива, зар би Јуда издао привиђење; и зар би среброљубиви архијереји јеврејски давали своје миле сребрнике за утвару?[22] Када Господ Исус не би био истинити човек, зар би на Тајној вечери открио пресвету тајну: да је његов Нови Завет — завет у крви његовој која ће се пролити за многе ради отпуштања грехова, и да је тело његово — живот свету?[23] Да Господ Христос није прави човек, већ само Бог, зар би тужио; зар би забринут говорио ученицима својим: жалосна је душа моја до смрти; зар би падао на лице своје молећи се да Га мимоиђе чаша смрти; зар би за време молитве зној његов био као капље крви које капаху на земљу; зар би Он са крста вапио к Богу: Боже мој, Боже мој, зашто си ме оставио?[24]

Зато што је био истинити човек, Господ Исус је суђен, пљуван, бијен, шибан, исмеван, осуђен на смрт, распет, пребијена Му колена, пробијена копљем ребра[25]. Он је умро као прави човек, и био погребен као прави мртвац[26]. Да није имао истинско тело људско, шта би Он васкрсао при васкрсењу свом, када Божанство његово нити умире, нити васкрсава?[27] Да Господ Христос није васкрсао са телом које је имао пре распећа, зар би се по васкрсењу свом могао показивати ученицима својим у стварном човечанском телу, чију су стварност ученици проверили на најкритичкији начин, као што то сведочи пример апостола Томе?[28] Васкрслог Спаситеља ништа тако не жалости као сумња Апостола у стварност његовог човечанског тела; и када им се јавља свима, и они мисле да виде духа, Он им с прекором говори: Зашто таква сумња улази у срца ваша? Видите руке моје и ноге моје: ја сам главом; опипајте ме и видите (ψηλαφήσατέ με καιδετε); јер дух тела и костру нема као што видите да ја имам (ὅτι πνεύμα σάρκα και ὀστέα ουκ ἔχει, καθὼς ἐμέ θεωρεῖτε ἔχοντα)[29]. По васкрсењу свом Спаситељ показа себе жива као истинитог човека многим и истинитим знацима, јављајући се Апостолима својим четрдесет дана и говорећи им о царству Божјем. А у четрдесети дан по васкрсењу узнесе се на небо као истинити човек, са обећањем светих

Анђела да ће овај Исус при другом доласку свом доћи на земљу опет као истинити Син човечји[30].

Нови Завет је у ствари историја Спаситељевог живота у телу, и последица те многозначајне историје. Ту све посредно или непосредно сведочи да је Господ Исус био прави, истинити човек у свима моментима свога земаљског живота. Исус Назарећанин је истинити човек, то је закључак до кога се мора доћи ако се нерпристрасно испита Нови Завет. Кратка формула новозаветног учења о Господу Исусу као истинитом човеку дата је у језгровитој и силној речи светог Јована Богослова: Логос постаде тело (ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο)[31]. У овој речи врхуни новозаветни реализам. Као сваки прави човек, Господ Христос носи у човечанској души и телу свом сва човечанска осећања и стања, само без примесе греха. По телу свом Он осећа потребу за храном и пићем, за одмором и спавањем[32]: осећа глад[33], жеђ[34], умор[35]; Он тугује и плаче[36], жалости се и сажаљева[37], осећа и показује нарочиту љубав према извесним лицима[38], осећа радост и изражава је на човечански начин[39].

Целокупним својим животом и учењем Господ Христос је силно посведочен за Сина Божјег и Бога[40], али је исто тако силно посведочен и за истинитог човека, човека са стварним човечанским телом и стварном човечанском душом, што је у Еванђељу изражено благовешћу: Логос постаде тело[41]. Спаситеље је нарочито волео да назива себе месијанским називом: Син човечји (ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου)[42], чиме је са изузетним нагласком посведочавао стварност своје човечанске природе. Нато указују дирљиве речи његове: Лисице имају јаме и птице небеске гнезда, а Син човечји нема где главе заклонити[43]. Бог у телу, Господ Исус објављује о себи да Он, као Син човечји има божанску власт: отпуштати грехе људима[44]. Син човечји, реалан у својој човечанској природи као Син Божји у Божанској, господар је и од суботе[45].

Вечити Син Божји постао је Сином човечјим, и као такав јавио се у својству небеског сејача који по њиви овога света сеје божанске истине и дела[46]. Син Божји, поставит Сином човечјим, учинио је људску природу својим вечним достојањем, и као Син човечји располаже Страшним судом Божјим, и господар је Анђела и небеских Сила[47]. Господ Исус врло често објављује да ће Он као Син човечји истински, стварно пострадали, умрети и васкрснути[48]. Други долазак свој Господ Исус назива доласком Сина човечијег[49]. Крст је знак Сина човечијег[50]. Блаженство људи зависи од њихове вере у Сина човечијег и од страдања ради Њега: Блажени сте, говори Спаситељ следбеницима својим, када на вас људи омрзну и кад вас раставе и осрамоте, и разгласе име ваше као зло Сина ради човечијег[51]. Бог Отац предао је сав суд Сину свом зато што је овај постао Син човечји[52], проживео људски живот у свој његовој горчини и сети, те му

нико од људи неће моћи с правом рећи: немаш права да судиш нама, људима, јер ниси био човек и стога не знаш каква је то мука бити човек.

Вечни живот људи Господ Христос је учинио зависним од једења тела Сина човечијега и од пијења крви његове: Заиста, заиста вам кажем, ако не једете тела Сина човечијега (ἐάν μη φάγητε τὴν σάρκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου) ине пијете крви његове (καὶ πῖντε αὐτοῦ τὸ αἷμα), немате живота у себи. Који једе моје телои пије моју крв има живот вечни (ἔχει ζωὴν αἰώνιον)[53].

Колико је незаменљиво важна истина: Господ Исус је истинити човек, види се и по томе, што је у Еванђељу забележено да је Спаситељ осамдесет и четири пута назвао себе Сином човечјим, што ни изблиза није случај са ма којим другим називом који је себи Господ приписивао. Једном приликом говорећи Јудејцима Спаситељ изрично назива себе човеком: Ви гледате да убијете мене, човека (ζητεῖτε με ἀποκτεῖναι, ἄνθρωπον) који вам истину казах коју чух од Бога[54]. Да је човечанство Господа Исуса вечно, и на небо узнесено, да седи с десне стране Бога оца, сведочи нам први свети мученик за Христа, архиђакон Стефан, који: погледа на небо и виде славу Божију и Исуса где стоји с десне стране Бога; и рече: ево видим небеса отворена и Сина човечијега где стоји с десне стране Бога[55].

Сва проповед светих Апостола није друго до непрекидно сведочење очевидаца о историској истинитости и стварности Исуса Христа као истинитог Бога и истинитог човека. Та историска стварност личности Христове и јесте оно што их је привукло Исусу и учинило његовим неустрашивим ученицима и исповедницима. Чудесна историска реалност Бога и човека Исуса јесте оно што они као Исусови пратиоци и сведоци ушима својим чуше, очима својим видеше, рукама својим расмотрише и опипаше[56]. Зато они, када им христорборци забрањују да спомињу име Христово, неустрашиво изјављују: Ми не можемо не говорити што видесмо и чуемо (οὐ δυνάμεθα γὰρ ἡμεῖς ἀ εἰδομεν καὶ ἠκοῦσαμεν, μη λαλέῖν)[57]. У њих је сва вера у Господа Христа и све учење о Господу Христу засновано на њиховом личном искуству и личном осведочењу, због чега свети апостол Петар и наглашава да је у њих све засновано на историској стварности а не на измишљотинама и бајкама: Ми вам не показасмо силу и долазак Господа нашега Исуса Христа идући за бајкама вешто измишљеним (οὐ γὰρ σεσοφισμένοις μῦθοις ἐξακολουθησαντες), него сами бесмо очевици величанства његовог (ἀλλ' ἐπόπται γεννηθέντες τῆς ἐκείνου μεγαλειότητος)[58].

Као очевици и пратиоци Бога у телу свети Апостоли само сведоче оно што видеше и чуше; њихова је дужност и позив, сва апостолска дужност и сав апостолски позив: да сведоче што видеше и чуше за све време Исусова боравка међу њима, почевши од крштења Јованова до дана када се узнесе на небо[59]. И сам Спаситељ, када се узноси на небо, оставља имкао своју

последњу жељу: да буду сведоци (μάρτυρες) његове личности, живота и рада[60]. И они су целог свој живота само то и били: сведоци Исусови, очевици и сведоци. Сва сила њихове проповеди састоји се у сведочењу историске стварности свега онога што је Исусово; у томе сведочењу они су заиста сведоци = мученици (μάρτυρες), јер суза своју очевидцу истину, опитну и реалну, мученички страдали и мученици постали[61]. Апостолство је непрекидно сведочење божанске истине Христове, сведочење до мучеништва и самим мучеништвом.

Исповедничка, мученичка неустрашивост светих Апостола у сведочењу Христове истине показала се у њиховој првој проповеди на дан свете Педесетнице: Људи Израилјци! послушајте речи ове: Исуса Назарећанина, човека од Бога потврђена међу вама силама и чудесима и знамењима које учини Бог преко њега међу вама, као што и сами знате, овога преко руку безаконика приковасте и убисте: и овога Исуса васкрсе Бог, чему смо ми сви сведоци (οὐ πάντες ἡμεῖς ἐσμεν μάρτυρες)[62]. Што више Апостоле гоне због њихове проповеди о Исусу, они све неустрашивије сведоче о Њему као истинитом Богу и истинитом човеку. Када их Анђео Господњи на чудесан начин ослобађа тамнице, и њих понова хватају, изводе пред сабор јеврејских старешина, и ови им прете смрћу, они смело изјављују: Већма се треба покоравати Богу него људима. Бог отаца наших подиже Исуса, кога ви убисте обесивши на дрво. Њега Бог десницом својом узвиси за поглавара и спаситеља, да да Израиљу покајање и отпуштење грехова. И ми смо његови сведоци ових речи: (ἡμεῖς ἐσμεν μάρτυρες τῶν ρημάτων τούτων).[63]

Заснивајући сву своју проповед и рад на личном искуству о Исусу свети Апостоли не престају понављати своје тврђење и убеђење, да су они само сведоци Исусови: Ми смо сведоци свему што учини Исус (ἡμεῖς μάρτυρες πάντων ὧν ἐποίησεν) у земљи Јудејској и у Јерусалиму; којег и убише обесивши на дрво. Њега Бог васкрсе трећи дан, и даде му да се покаже, не свему народу него нама сведоцима (μάρτυσι) напред изабранима од Бога, који с њим једосмо и писмо по васкрсењу његовом из мртвих. И заповеди нам да проповедамо народу и да сведочимо (διαμαρτυροῦσθαι) да је он одређени од Бога судија живима и мртвима[64].

Апостол Павле није био међу Апостолима за живота Спаситељева на земљи, па ипак се целокупно апостолство његово састоји у сведочењу онога што је видео и чуо од васкрслог Господа, који му се безброј пута јављао учећи га своме Еванђељу. Он изјављује да је он само сведок (μάρτυς) пред свима људима онога што је видео и чуо[65]. Схватајући и вршећи службу апостолства као сведочење о Исусу апостол Павле у ствари извршује заповест Спаситељеву, заповест коју му је сам Господ дао када му се јавио на путу за Дамаск. Апостол вели да му је Господ тада рекао: Устани и стани на ноге своје, јер ти се за то јавих да те учиним слугом и сведоком овоме

што си видео и што ћу ти показати (μάρτυρα ὧν τε εἶδες ὧν τε ὀφθήσομαι σοι)[66]. Другом приликом апостол Павле добија од Господа исту заповест. О томе у Делима Апостолским пише: Ону ноћ стаде Господ преда њ и рече: не бој се, Павле, јер као што си сведочио за мене у Јерусалиму, тако ти ваља сведочити (μαρτυρήσοα) и у Риму[67]. Не само свети Апостоли већ и сви прави хришћани јесу сведоци Христови, који животом својим посведочавају истинитост и стварност живота и дела Исуса Христа — истинитог Бога и истинитог човека[68].

Када Господ Исус не би био истинити човек, како би могао умрети и крв своју пролити за спасење људи?[69] Господ наш Исус Христос је онако исто стваран и реалан човек као и Адам; и као што кроз човека Адама уђе грех у свет, и кроз грех смрт, тако благодаћу једнога човека Исуса Христа (τοῦ ἐνός ἀνθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ) изобилно се изли на многе благодат Божја и живот вечни[70]. Ако Господ Исус није истинити човек, онда је лажна смрт његова, лажно и васкрсење његово; а када је лажна смрт његова, лажно је и крштење у име његово, лажно и спасење[71]. Будући истинитим човеком, Господ Христос је и умро, и васкрсао, и оживео, да би овладао и мртвима и живима[72].

Ако Господ Исус није умро и васкрсао као истинити човек, узалуд је вера наша: још смо у гресима, и нико нас не може спасти[73]. Као што кроз човека Адама би смрт, тако кроз човека (δι' ἀνθρώπου) Исуса и васкрсење мртвих[74]. Први је човек од земље, земан (χοϊκός); друга је човек — Господ с неба (ὁ δεῦτερος ἀνθρώπος ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ)[75]. Када Господ наш Исус Христос не би био савршен човек, зар би новозаветни идеал људски могао бити: достићи у човека савршена (εἰς ἀνδρα τέλειον), у меру раста пуноће Христове (εἰς μέτρον ηλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ)[76]. Да Господ Исус није истинити човек, зар би богомудри Павле могао писати Тимотеју:

Један је Бог, и један посредник Бога и људи, човек Исус Христос (ἀνθρώπος Χριστός Ἰησοῦς)?[77]

Тајна личности Христове је у томе што је Он — Бог у телу (Θεός ἐν σαρκί), у истинитом телу.[78] Како људи имају тело и крв (σαρκός και αίματος), тако и Син Божји узео удела у томе (μέτεσχε τῶν αὐτῶν), постао истинити човек, да смрћу сатре онога који има државу смрти, то јест ђавола[79]. Пошто је истинити човек, Господ Исус је био у свачему искушан као и ми, осим греха, зато може пострадали са нашим слабостима и помоћи онима који се искушавају[80]. Да Господ наш Исус Христос, као начелник и завршитељ вере, није драговољно претрпео крст ради спасења света, зар би људи с радошћу трчали у борбу са грехом и смрћу и подносили најљућа страдања ради Њега?[81] Нарочито истичући реалност и истинитост човечанске природе Спаситељеве, свети Син Громова сведочи, да је то нешто што Апостоли очима својим видеше, ушима својим

чуше, рукама својим опипаше[82], и зато је Антихристов сваки који пориче да је Господ Исус у телу дошао: Сваки дух који не признаје да је Исус Христос у телу дошао (έν σαρκι έληλυθότα), није од Бога; и овај је антихристов[83].

УсветлостининовозаветнихсведочанставаоГосподуИсусукаоистинитомчовеку добија своје историско, реалистичко објашњење и потврду старозаветно учење о Месији као истинитом човеку, Сину човечјем, Страдалнику. Сва пророштва, претсказања, обећања, праслике, виђења о Месији као истинитом човеку, од његовог зачећа од Деве па све до икупитељског страдања, погребња и васкрсења његовог, испунили су се у земаљском животу Месије — Исуса Христа, истинитог Бога и истинитог човека[84].

Оваплоћењем Сина Божјег, његовим животом у телу, испунило се обећање Божје, дато пророку Мојсеју на Синају, обећање које као да сумира сав домострој Божји о спасењу света и човека: Уселићу се у њих, и живећу у њима, и бићу им Бог, и они ће бити мој народ (ένοικησω έν αὐτοίς, και έμπεριπατησω, και εσομαι αυτών Θεός, και αύτοι έσονται μοι λαός)[85]. По тумачењу светог Кирила Александриског, ова се реч Божја испунила у оваплоћењу (ή σάρκωσις), у очовечењу (ή ένανθρώπησις) Сина Божјег, Господа нашег Исуса Христа, истинитог Бога и истинитог човека[86].

Свето Откривење нам приказује и показује Господа Исуса као истинитог, потпуног, савршеног човека, али човека који се од свих осталих људи одликује тиме што је на натприродан начин рођен од Деве свете и Духа Светога и што је безгрешан. Натприродан начин Спаситељевог зачећа описан је драматично у благовести светог арханђела Гаврила светој Деви Марији, којом се благовешћу отвара Нови Завет[87]. Исус се зачео од Духа Светога, — то сведочи Арханђео и Еванђелисти[88]; а да ће се родити од свете Деве, — то сведочи сам Бог устима пророка Исаије[89]. Родити се од девојке није мање чудно и тајанствено од зачећа Духом Светим. И једно и друго је натприродно, надљудско; и за једно и за друго неопходно је непосредно Божје учешће и дејство. У Еванђељу се вели: нађе се да је Дева Марија зачала од Духа Светога[90]. „Не иди даље, саветује свети Златоуст, не тражи више од реченога, не питај: како је то Дух Свети учинио у Деви? Јер када је немогуће објаснити начин на који се врши зачеће и развиће детета при природним условима, како можемо онда објаснити када оно бива чуденим дејством Духа? Да не би узнемиравао еванђелиста и досађивао му честим запиткивањем о томе, он је себе ослободио тога, споменувши по имену Онога који је учинио то чудо. Ништа више не знам, вели, осим да је то учињено од Духа Светога. Нека се постиде они који желе да објасне узвишено рођење.... Јер нити је арханђео Гаврил нити Матеј могао нешто више рећи сем да је рођење од Духа Светога; али како и на који начин је то Дух Свети учинио, нико од њих није могао објаснити, јер није било могуће"[91].

Исповедајући божанско рођење Спасово од Деве као бесемено и безболно свети Оци VI Васељенског сабора изјављује да је света Дева по телу родила Реч на начин надуман и неизрецив (*υπερ νουν και λόγον*)[\[92\]](#). У Спаситељевом чудесном рођењу од свете Деве и Духа Светога „ниште се природни закони" (*νόμοι φύσεως κατολϋονται*)[\[93\]](#). У сфери васколиког искуства људског ова натприродна стварност, објављена у чудесном рођењу Сина Божјег од Деве свете, преставаља собом чудо над чудима. Созерцавајући ову пресвету тајну, молитвени дух Цркве трепетно благовести: Чудо чудесь, Благодатная, въ тебе зрящи тварь радуется: зачала бо еси безсеменно, и родила еси неизреченно, егоже чиноначалія Ангеловъ видети не могутъ[\[94\]](#).

Друга одлика Господа Христа као човека, која Га издваја од свих људи и чини јединственим у роду људском, јесте његова савршена безгрешност. Сва историја његовог земаљског живота сведочи о томе. У Њему је нашло свој савршени живот и свој савршени израз све што је људско, све — осим греха. Свето Писмо се не стици, вели свети Григорије Ниски, да приповеда о Господу Христу све што је својствено нашој природи, осим тежње на греху (*πλην της καθ' άμαρτίαν οομής*)[\[95\]](#). Он је, као истинити човек, био слободан од прародитељске греховности, јер је зачет и рођен на натприродан начин: од Духа Светога и Деве свете, а не на обичан начин људског размножавања на који се преноси греховна зараза[\[96\]](#). То показују речи светог благовесника Гаврила светој Деви: Духъ Святыиъ найдетъ на тя, и сила Вышняго осенить тя: тем же и рождается свято (*διό και το γεννώμενον άγιον*), наречется Сынъ Божий[\[97\]](#). Осим тига, у његовој личности је човечанска природа била тако присно сједињена са божанском да јој је било немогуће грешити.

Спаситељев живот на земљи био је живот апсолутне светости и безгрешности. А и најљући непријатељи Спаситељеви, фарисеји, лукаве уходе туђих грехова, нису могли изобличити Спаситеља за грех ни онда када их је Он отворено и јавно пред народом питао: Који ме од вас кори за грех (*τίς εξ υμων ελέγχει με περι άμαρτίας*)?[\[98\]](#) А на крају свога земаљског живота, на Тајној вечери, безгрешни Господ објављује својим ученицима да владар овога света, Сатана, иде к Њему кроз издајство Јудино, али не може у Њему наћи ничег свог, ничег греховног: Иде владар овога света, и у мени нема ништа (*και εν έμοι ουκ έχει ουδέν*)[\[99\]](#). Као истинити човек Господ Христос је за време свог земаљског живота био „у свачему искушан као ми, осим греха (*χωρίς άμαρτίας*)"[\[100\]](#).

Очевици и сведоци Спаситељевог земаљског живота и рада, свети Апостоли, сведоче: да греха у Њему нема (*άμαρτία εν αυτω ουκ έστι*)[\[101\]](#), да Он не знађаше греха[\[102\]](#), да Он греха не учини (*άμαρτίαν ουκ έποίησεν*), нити се превара нађе у устима његовим (*ουδέ ευρέθη δόλος έν τω στόματι αυτού*)[\[103\]](#). Слободан од прародитељске греховности, и од сваког личног

греха, Господ Исус је безазлено и непорочно јагње (ἀμωμος και άспυλος)[104], савршени праведник међу неправедницима[105], свет међу несветима[106], архијереј свет, безазлен, чист, одвојен од грешника (κεχωρισμένος από των αμαρτωλών) својом безгрешношћу и светошћу[107].

Говорећи о овим двама одликама Господа Исуса, о натприродном рођењу и безгрешности, свети Симеон Нови Богослов вели да је Бог Логос, Творац наш, како је сам знао и умео сишао на земљу и постао човек, не на начин људског зачећа, него од Духа Светога и Марије Приснодеве, као што је написано: Слово плоть бысть и вселися въ ны (Јн. 1, 14) Он је постао човек савршен по телу и души, не на начин људског зачећа. Син и Логос Божји и Бог узео је од Богородице Марије тело и претворио га у човека савршена с душом и телом, да би истински био син Адамов. Поставши човек, сличан нама по свему, осим греха, Он је тим самим одмах постао сродник по телу свима људима. Но Христос, будући уједно и Бог и човек, као што по Божанству јесте и остаће свет, тако и по човечанству, и душом и телом јесте и остаће свет, пресвет и пренепорочан[108].

Грех није саставни део природе људског тела, јер је руком безгрешног Творца тело било саздано безгрешним и чистим. Грех је од ђавола ушао у човека кроз његову слободну вољу и пристанак, али он је туђ природи људског тела и сачињава једину неприродност у природи богозданог тела. Тело Господа Исуса било је природно и реално као и тело сваког човека уопште, само у њему није било неприродног наноса: греховности. Имајући то у виду апостол Павле пише: Посла Бог Сина свог у подобију тела греха (έν όμωμάτι σαρκός αμαρτίας = въ подобии плоти греха) и осуди грех у телу (έν τη σαρκι)[109]. То значи: Господ је имао стварно тело, а не привидно; оно је било налик на тело греха утолико уколико је било стварно тело, али без греха. Да је апостол рекао: у телу греха, приписао би грех безгрешном Господу, јер би оваплоћеног Бога учинио заједничарем греха. Тумачећи ове речи христовног апостола, свети Златоуст вели: „Што је речено да Бог посла Сина у подобију тела, немој из тога изводити закључак да је тело Христово било другачије (άλλην σάρκα); али пошто је апостол рекао: *греха*, то је и додао реч: *подобије*. Јер је Христос имао не греховно тело (άμαρτωλόν σάρκα), него подобно нашем грешном, па ипак безгрешно (άναμαρτητον) и по природи исто (την αυτήν) као и наше"[110].

Поводом овога свети Јован Касијан пише: „Апостол вели: Бог посла Сина свог у подобију тела греха, да бисмо ми дознали да је Он заиста примио тело, али у њему не беше греха; и да бисмо ми, уколико је тело у питању, разумели да тело беше стварност, а уколико је грех у питању — оно беше само подобије греха (et quantum ad corpus veritas intelligeretur; quantum ad peccatum, similitudo peccati). Јер, ма да је свако тело грешило, ипак Он имађаше тело без греха (ille autem sine peccato carnem habuerit), и

имађаше у Себи подобије грешнога тела (similitudinem peccatricis carnis in se habuit), пошто Он беше у телу (dum in carne esset); али Он беше Слободан од истинског греха, јер Он беше без греха"[\[111\]](#).

Објашњавајући ове значајне речи христочежњивог Апостола, блажени Теодорит пише: „Апостол није рекао: у подобију тела, већ у подобију тела греха. Јер је Син Божји примио на себе природу људску, али није примио грех људски (ἀμαρτίαν δε ἀνθρωπείαν οὐκ ἔλαβε). Зато апостол није назвао оно што је Син Божји примио на себе подобијем тела, већ подобијем тела греха (ἀλλ' ομοίωμα σαρκός αμαρτίας).

Јер Христос, имајући једну и исту природу с нама, није имао један и исти правац воље (τὴν γὰρ αὐτὴν ἔχων φύσιν, τὴν αὐτὴν οὐκ εσχέ ἡμῖν γνῶμην)"[\[112\]](#).

О истим речима светога Апостола пламени Тертулијан пише: „Ми не тврдимо да је Он примио подобије тела (similitudinem carnis), то јест облик тела место стварности (quasi imaginem corporis et non veritalem), већ да је примио подобије сагрешившег тела (sed similitudinem peccatricis carnis), јер је тело Христово не грешивше било подобно телу грешившем, подобно по природи а не по искварености (quod ipsa non peccatrix caro Christi, ejus fuit par, cujus erat peccatum; genere, поп vitio)"[\[113\]](#). Оваплоћени Син Божји осуди грех у телу, но не тело у греху (поп carne in deliquentia); осуди не дом, него житеља дома[\[114\]](#).

Логос постаде тело, вели свети Кирил Александриски, али не тело греха (οὐ σαρκὸς αμαρτίας), већ подобије тела греха, и поживе међу људима на земљи као човек, и постаде у свему сличан нама (ἐν ὁμοιώματι γέγονε τῷ καθ' ἡμᾶς) осим греха. Јер уједно беше и Бог и човек[\[115\]](#). Апостол каже: „Посла Бог Сина свог у подобију тела греха", а не просто: у подобију тела, уништавајући богохуство безбожних учења, јер благодат Духа унапред зна све; вели: „у подобију тела греха", да бисмо ми дознали да је он реч *подобије* употребио зато што је Спаситељ наш био слободан од свакога греха (το πάσης αμαρτίας ἀπηλλάχθαι). Јер је Он, поставит човек, постао човек по природи, осим греха, стога у подобију тела греха осуди грех у телу. Примивши људску природу Он није примио јарам греха који је господарио над људима, него је сатро сву власт његову и показао да је могуће у људској природи избећи стреле греха[\[116\]](#).

Целокупно учење Светог Откривења о човечанству Господа Исуса показује нам и сведочи да је Он у свему, осим греха, једносуштан са нама по својој човечанској природи, која се и у Њему, као и у свима људима, изражавала кроз истинито човечанско тело и кроз истиниту човечанску душу. На тај начин Свето Откривење живим и очигледним историским чињеницама потврђује стварност и истинитост Спаситељевог оваплоћења (ἐνσαρκωσις), и очовечења (ἐνανθρώπησις), и чини ту стварност и ту

истинитост неопорецивом за нормално људско сазнање и осећање које увек дејствује кроз психофизичку структуру човековог бића. Живећи богооткривеном истином Светога Писма и Светога Предања о Господу Исусу као стварном, и истинитом, и савршеном човеку, Црква је ову спасоносну истину неустрашиво исповедала, исповеда, и вавек ће исповедати. Да би је сачувала васцелом у њеној богооткривеној истинитости и вредности, Црква јој је силом своје божанске власти дала неизменљиво вербално обличје у неизменљивом васељенском Символу вере:

(грчки)

Τον δι' ημάς τους ανθρώπους, και δια την ήμετέραν σωτηρίαν, καθελθόντα έκ των ουρανών, και σαρκωθέντα έκ Πνεύματος Αγίου, και Μαρίας της Παρθένου, και ένανθρωπήσαντα. Σταυρωθέντα τε υπέρ ημών επί Ποντίου Πιλάτου, και παθόντα και ταφέντα. Και άναστάντα τη" τρίτη ημέρα, κατά τάς γραφάς. Και άνελθόντα εις τους ουρανούς, και καθεζόμενον 'εκ δεξιών του Πατρός. Και πάλιν έρχόμενον μετά δόξης κρΐναι ζώντας και νεκρούς' ου της βασιλείας ουκ έσται τέλος.

(црквено-словенски)

Насъ ради человекъ и нашего ради спасенія спедшаго съ небесъ, и воплотившагося отъ Духа Свята и Маріи Девы, и вочеловечшася. Распятаго же за ны при Понтійстеи Пилате, и страдавша и погребенна. И воскресшаго въ третій день по писаниємъ. И восшедшаго на небеса и седяща одесную Отца. И паки грядущаго со славою судити живымъ и мертвымъ, егоже царствію не будетъ конца.

(српски)

Који је ради нас људи и ради нашег спасења сишао с неба, и оваплотио се од Духа Светога и Марије Деве, и постао човек. И који је распет за нас у време Понтија Пилата, и страдао и погребен. И који је васкрсао у трећи дан, као што је писано. И који се узнео на небо, и седи с десне стране Оца. И који ће опет доћи са славом да суди живима и мртвима, и његовом царству неће бити краја.

Својим самоосећањем и самосазнањем укорењени и утемељени у светом, саборном, апостолском и васељенском осећању и сазнању Цркве, свети Оци су херувимски будно чували богооткривено учење о Господу Христу као истинитом човеку, и ову истину надахнуто исповедали и проповедали, нарочито када јој је грозила опасност од јеретика, који су порицали човечанску природу у Господу Исусу. Ово ће бити очигледно ако се задржимо на главнијим сведочанствима светих Отаца по овој ствари, не залазећи у подробности.

Пламени исповедник Господа Исуса, свети Игњатије Богоносац, сву своју веру и радост у страдању за Господа заснива на стварности еванђелског Исуса. „Ако је Господ страдао привидно, као што тврде неки безбожници (ἄθεοι), то јест неверници (ἄπιστοί), чега ради сам ја у узама, и зашто чезнем да се борим са зверовима? У том случају ја умирем узалуд”[\[117\]](#).

Порицање истинитог човечанства у Господу Христу повлачи за собом и порицање истинитог Божанства у Њему. Ако тело Христово није тело, вели Тертулијан, и човек Христос није човек, онда ни Христос Бог — није Бог (саго, пес саго; homo, нес homo: proinde Deus Christus, пес Deus). Јер ако је тело његово привиђење (phantasma), зашто не би и Божанство његово било привиђење (phantasma)?[\[118\]](#) Ако је лаж све оно што је речено о телу Христовом у Еванђељу, онда је разрушено целокупно дело Божје (totum Dei opus), целокупни значај и плод Хришћанства; ако се пориче смрт Христова, пориче се и истинито васкрсење Христово[\[119\]](#). „Ако је тело Христово било привиђење, изјављује блажени Августин, Христос је обмануо; а ако је обмануо, Он није истина. Али Христос је истина: дакле, тело његово није било привиђење”[\[120\]](#).

Господ Исус није једно изгледао а друго био (non aliud videbatur et aliud erat), вели свети Иринеј, него какав је био, такав је изгледао (sed quod erat, hoc et videbatur). Стога је Он, будући Учитељем, имао и узраст Учитеља, не презирући нити превазилазећи човека, нити пак нарушавајући у себи закон рода људског, него освећујући свако доба људског живота одговарајућим добом свога живота. Јер је Он дошао да собом спасе све, све који се кроз Њега рађају Богу: одојчад, малишане, дечаке, младиће и старце. Стога је Он прошао кроз сваки узраст; постао је одојче за одојчад, и осветио их; постао је малишан за малишане, освећујући тиме оне који су у томе узрасту, и уједно дајући им пример побожности, праведности и покорности; постао је младић за младиће, показујући им пример и освећујући их за Господа. Исто тако Он је био старац за старце, да би свима био савршени Учитељ, не само излагањем истине него и узрастом, освећујући уједно одрасле и постајући им пример[\[121\]](#).

Господ Исус је прошао кроз сваки узраст, да би за све васпоставио општење са Богом. Стога су они, који говоре да се Он привидно јавио (*putative manifestatum*) и није родио у телу, нити истински (*vere*) постао човек, још под древном осудом, препуштајући власт греху, пошто по њиховом мишљењу смрт није побеђена.... Јер је требало да Онај, који је узео на себе да уништи грех и искупи човека од смрти, постане и сам човек, да би човек сатро грех, и човек изашао испод власти смрти. Стога је Логос Божји постао човек. А ако је Он, не поставши тело (*саго*), изгледао као тело (*parebat quasi саго*), онда дело његово није било истинито. Али што је изгледао, Он је то и био (*quod autem parebat, hoc et erat*): Бог који је у себи васпоставио древно устројство човека, да би убио грех, лишио смрт њене моћи и оживотворио човека; стога су и дела његова истинита[122].

Логос Божји постао је човек, и Син Божји постао је Син човечји, да би човек, сјединивши се са Сином Божјим и добивши усиновљење, постао Сина Божји. Јер ми не бисмо никако могли добити нетрулежност и бесмртност без сједињења нашег са нетрулежношћу и бесмртношћу. Али како бисмо се ми могли сјединити са нетрулежношћу и бесмртношћу, да најпре нетрулежност и бесмртност нису постале оно што и ми, да би трулежно било прогутано нетрулежношћу и смртно бесмртношћу, и тако ми добили усиновљење[123].

Од реалности и потпуности човечанске природе Господа Исуса зависи спасење човека. У колико је Спаситељ истински и у самој ствари (*ὄντως ἀληθεία*) постао човек, вели свети Атанасије Велики, извршено је спасење целог човека (*δλου τοῦ ἀνθρώπου*), то јест не само тела него и душе и тела. Тело Господње било је људско по природи (*ἀνθρώπινον φύσει*), узето од Деве Марије, и истинито, пошто је било истоветно с нашим (*ἐπει ταῦτόν ην τω ἡμετέρω*), јер је Марија наша сестра, пошто смо сви од Адама[124]. По својој човечанској природи Господ Христос је једносуштан с нама (*ομοούσιος ἐστὶν ἡμῖν*). По телу ми смо сродници Господа Исуса; тела су наша сродна (*ομογενή*) са телом Господа Христа[125]. Христос се назива савршеним Богом и савршеним човеком (*τέλειος ἀνθρώπος*) не зато што се божанско савршенство претворило у човечанско савршенство, нити што се у Њему признају два оделита савршенства, већ по пуноћи бића, да обојица буду један исти у свему савршени Бог и човек (*τέλειος κατὰ πάντα, Θεός και ἀνθρώπος ὁ αὐτός*) [126]. Чудесност оваплоћеног Бога састоји се у томе што је Господ постао човек, и то човек без греха[127].

Веруј, саветује свети Кирил Јерусалимски, да је Јединородни Син Божји сишао на земљу ради грехова наших, примио на себе човештво подобно нашем (*τὴν ὁμοιοπαθὴ ταυτην ἡμῖν ἀναλαβὼν ἀνθρωπότητα*), и родио се од свете Деве и Духа Светог, и постао човек, не привидно и умишљено, већ уистини (*οὐ δοκῆσει και φαντασία της ἐνανθρώω πῆσεως γενομένης, ἀλλὰ τῆ ἀλήθεια*); нити је прошао кроз Деву као кроз канал,

него се истински оваплотио од ње (ἀλλὰ σαρκῶθεις ἐξ αὐτῆς ἀληθῶς), и стварно (ἀληθῶς) је јео као ми, и стварно (ἀληθῶς) пио као ми. Јер ако је очовечење привиђење, онда је и спасење привиђење (εἰ γὰρ φάντασμα ἦν ἢ ἐνανθρώπησης, φάντασμα καὶ ἡ σωτηρία)[128]. Када се у току времена обелоданила немоћ људске природе, Господ је узео на себе оно што је тражио човек, јер пошто је човек тражио да чује од себи сличног лица (παρὰ ὁμοιοπροσώπου), то је Спаситељ узео на себе природу сличне немоћи (ἀνέλαβε τὸ ὁμοιοπαθές ὁ Σωτὴρ), да би могао људе лакше поучити[129].

Сотериолошка је неопходност: да Исус буде истинити и потпуни човек. На томе свети Григорије Богослов заснива истину о Исусу као Спаситељу човека. Христос је примио на себе целог човека, да би спасао целог човека, јер оно што није примљено није ни исцељено, а што се сјединило са Богом, то је спасено (τὸ γὰρ ἀπρόσληπτον ἀθεράπευτον ὁ δὲ ἦνῶται τῷ Θεῷ τούτο καὶ σώζεται). Адам је васцео пао, а не само половином свога бића, зато је Спаситељ примио целу природу Адамову, да би га целог спасао. Спаситељ се оваплотио да би уништио грех, осветивши слично сличним. Њему је било потребно тело ради нашег осуђеног тела, и душа ради наше душе, и ум ради ума који је у Адаму први пао, први био погођен. Јер оно што је примило заповест Божју, није ни сачувало заповест; и оно што је преступило заповест највише је осећало потребу за спасењем; а оно што је осећало ту потребу, то је Спаситељ и примио на себе[130]. Јер је Он постао све (πάντα) што је човек, осим греха (πλην τῆς αμαρτίας)[131].

Син Божји је постао потпун човек у свему осим греха, да би спасао целог човека, који је пао целом својом природом. Оваплоћени Бог је дошао да пронађе и спасе човека, изгубљеног у греху и смрти, кога он назива овцом. И он проналази изгубљену овцу, и меће на своје раме целу овцу (δλον τὸ πρόβατον), а не само њену кожу. Да би целог човека Божјег сјединио душом и телом са Божанством, Он ништа није изоставио од људске природе што није узео на себе (οὐδὲν ἀφήκε τῆς φύσεως ἡμῶν δ οὐκ ἀνέλαβεν), јер је речено да је Он у свачему искушан осим греха (Јевр. 4, 15)[132]. Христос узима на себе потпуног човека (τέλειον τὸν ἄνθρωπον), и спасава човека, и постаје образац свима нама, да би осветио првине сваког дела и оставио слугама својим непоколебљиву ревност за предање[133].

Зато што је Господ Христос био истинит и потпун човек, Свето Писмо се не стиди да о Њему говори (ιστορεῖ) све што је својствено нашој природи (οσα τῆς φύσεως ἡμῶν ἴδια ἀνεπαισχύντως), то јест како Он једе, пије, спава, замара се, расте телом, напредује; другим речима, има све што карактерише људску природу, осим наклоности ка греху (πλην τῆς καθ' ἀμαρτίαν ορμῆς). Јер грех је неуспех, а не својство људске природе (ἡ γὰρ αμαρτία ἀπότευγμα φύσεως ἐστίν, οὐκ ἰδίωμα). Као што болеет и осакаћеност нису од почетка расле са људском природом, него се догађају

као нешто противприродно (παρά φύσιν), тако и делатност у правцу зла (ή κατά κακίαν ενέργεια) треба да се схвати као нека осакаћеност, узетост урођеног нам добра (τις πῆρωσις ἐμπεφυκóτος ἡμῖν ἀγαθοῦ); она није нешто по себи реално, него је ми видимо у отсуству добра (έν τή του ἀγαθοῦ απουσία). Стога Онај који је природу нашу преобразио у своју божанску силу, сачувао ју је у себи читаву и здраву (ἀπηρον και άνοσον), јер није примио у себе осакаћеност коју грех производи у воли. Он греха не учини, нити се превара нађе у устима његовим (1 Петр. 2, 22)[134].

Логос Божји обукао се у истинско тело, не у привидно и утварно, вели свети Златоуст. Он је пожелео да прође кроз сва наша стања: и да се роди од жене, и да буде одојче, и да буде повијен у пелене, и да се доји млеком, и да искуси све остало, да би утврдио истину домостроја спасења и запушио уста јеретицима. Он и спава у лађи, и путује, и умара се, и подноси све људско, да би самим делом убедио све у своје очовечење. Он и предстаје суду, и распиње се на крсту, и подвргава се најсрамнијој смрти, и полаже се у гроб, да би дело домостроја постало очигледно за све. А ако Он није истински примио наше тело, онда ни распет није био, нити је умро, нити био погребен, нити васкрсао; ако пак није васкрсао онда се руши целокупно учење о домостроју спасења (πάς ó της οικονομίας λόγος άνατέτραπται)[135].

Да је Спаситељ управо произишао из тела Деве (από της σαρκός της Παρθένου), Еванђелист јасно показује речима: рождшеебося въ ней; и Павле речима: рождаемаго отъ жены (Гал. 4, 4). Од жене, вели Апостол, затварајући уста онима који тврде да је Христос прошао кроз Марију као кроз неку трубу (δτι ώσπερ διά τίνος σωλήνος παρήλθεν ó Χριστός). Ако је то тачно, зар је била потребна и девојачка утроба? Ако је то тачно, онда Христос нема с нама ништа заједничко; напротив, тело његово је различито од нашег, није истог састава с њим. И како онда говорити да је Он произашао из корена Јесејева? Како Га називати Палицом? Сином човечјим? Како и Марију називати мајком? Како рећи да Христос води порекло од семена Давидова? Да је узео на себе обличје слуге? Шта ћемо са речима: Логос постаде тело? Зашто је Павле писао Римљанима: отъ нихъ же Христосъ по плоти, сый надъ всеми Богъ (Рм. 9, 5)? Из ових речи, и из многих других места Светога Писма, види се да је Христос произашао од нас, из нашег састава, из девојачке утробе, а на који начин, то се не види (то δε πώς, ούκέτι δήλον). Дакле, не истражуј ни ти, него веруј ономе што је откривено (αλλά δέχου το άποκαλυφθέν), и не труди се да докучиш оно што је прећутано[136].

Мајка свих празника јесте Божић, каже свети Златоуст, као дан рођења Христова по телу. Од њега су добили свој почетак и основ Богојављење, и свето Васкрсење, и Вазнесење, и Педесетница. Да се Христос није родио по телу, Он се не би ни крстио, а крштење и јесте Богојављење (τά Θεοφάνια);

не би ни распет био, а распеће и јесте Васкрсење; не би послао ни Духа Светога, а силазак Светога Духа и јесте Педесетница. Тако су од рођења Христова, као различии потоци са једног извора (ὡσπερ ἀπὸ τίνος πηγῆς), потекли сви ови празници. И овај дан би не само из тога разлога могао имати првенство, него још и стога што је догађај овога дана чудеснији од свих догађаја. Да Христос, поставит човек, умре, било је у природи ствари, јер иако није греха учинио Он је ипак био примио смртно тело. Разуме се, и ово је достојно чуђења; али да Он Бог, благоизволи постати човек и понизити себе тако да се то ни умом постићи не може, јесте ствар која највише поражава и зачуђује (τοῦτό ἐστὶ τὸ φρικωδέστατον καὶ ἐκπλήξεως γέμον)[137].

Спаситељ се родио од Деве и Духа Светога, — то је еванђелски факт; али како, остало је сакривено у дубинама Божанског ћутања. Пита ли ко: на који начин? свети Златоуст изјављује: Ја пре других исповедам своје незнање; ја кажем да не знам. Не истражуј неистражливо. Ја велим да је он примио тело од Деве, и исповедам да је то било истинито тело; а на који га је начин Он примио од ње, ја то не могу знати. Ја нисам мудрији од Пророка, нити сам паметнији од Светога Духа који је говорио кроз Пророке. Дух Свети који зна јаже сућ Божја, као дух човека који зна јаже вѣ человеце (ср. 1 Кор. 2,11), није казао ништа више већ само ово: родѣ же Его кто исповестѣ? Ја и ти, ко смо ми, да истражујемо неистражливо и распитујемо за неисказано?[138] Да се Спаситељ родио од Деве, знам, али начин на који се родио, не разумем (τὸν δὲ τρόπον οὐδέ καταλαμβάνω). Рођење Сина Божјег од Деве немогуће је објаснити. То је Бог сакрио, и нико не може открити. То се прима једино вером (μόνη τῇ πίστει τὰ τοιαῦτα παραδεκτά)[139].

Господ је примио на себе потпуну човечанску природу (τελείαν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἀνέλαβε), због чега је и називан сином Давидовим, сином Авраамовим, Сином човечјим, човеком, Адамом, Јаковом и Израиљем. Јер је Он, као савршени Бог и као савршени човек, даровао људима савршено спасење (ὡσπερ γὰρ τέλειος ἦν Θεός, οὕτω δὲ καὶ τέλειος ἀνθρώπος τελείαν τοῖς ἀνθρώποις παρέσχε τὴν σωτηρίαν)[140].

Пошто је цео човек био преварен, вели свети Кирил Александриски, и цео потпао под грех — пре тела био је прелашћен ум, јер најпре сагласност ума само оцртава (σκιαγραφεί) грех, а затим га већ тело уобличава својом делатношћу — то с правом Господ Христос, желећи да подигне палу природу, пружа руку свему човековом и подиже пало тело, и ум, који је саздан по лику Створитеља[141]. Господ Христос је све што је људско поднео не ради себе већ ради нас, свуда чувајући оно што приличи људској природи, да се божански домострој спасења не би сматрао призраком (ἵνα μὴ φαντασία ἢ οἰκονομία νομίζηται)[142]. Господ Исус се

назива Сином човечјим зато што је рођен од жене по телу, ма да је као Логос — Бог[143].

Васељенска вера учи, пише Викентије Лерински, да Логос Божји постаде човек на тај начин, што узе на себе нашу природу, не привидно и призрачно, него у стварности и истини (*non fallaciter et adumbrate, sed vere expresseque susciperet*), и изврши људска дела не као подражавајући дела другог, него као творећи своја властита.... Он није подражавао нити изигравао савршеног човека, него је показао (*exhiberet*) да је Он стварно и зацело прави човек (*homo verus*). Док је Бог Логос остао неизмешљив у својој суштини примивши природу потпуног човека (*in se perfecti hominis suscipiendo naturam*), Он је у ствари био тело, био стварно човек, не привидно него уистини, не подражавањем него у суштини (*non simulatoria, sed vera, non imitativa, sed substantiva*)[144].

Бог Логос који нас је створио у пометку, вели свети Дамаскин, ништа није изоставио од онога што је био унео у нашу природу, него је примио све (*πάντα ανέλαβε*), тело и душу разумну и мисаону, и њихова својства (*και τα τούτων ιδιώματα*), јер живо биће, лишено ма чега од овога, већ није човек. Јер је Он сав примио мене свега (*όλον γαρ όλος ανέλαβε με*), и сав се сјединио са васцелим, да би васцелом (*δλω*) човеку даровао спасење. Јер оно што не би било примљено, остало би неисцељено (*το γαρ άπόσληπτον, άθεράρευτον*)[145].

Син Божји и Бог, богословствује свети Симеон Нови Богослов, сишао је с неба, ушао у утробу Деве и Богородице, провео у њој девет месеци и постао човек, и прошао по реду сав пут наше природе[146].

НАПОМЕНЕ:

[1] Мт. 26, 28; Мк. 14, 24; Лк. 22, 20; Д. А. 20, 28.

[2] Мт. 1, 1-17; Лк. 3, 23-38; ср. Лк. 1, 32; Рм. 1, 3; 9, 5; Гал. 4, 4; Јевр. 7,14; 12, 16.

[3] Лк. 1, 31. 35. 42; 2, 5. 7. 8; Мт. 1. 18. 25; 2, 1-12.

- [4] Лк. 2, 21. 22-38; Мт. 2, 13-23.
- [5] Лк. 2, 40; ср. 2, 52.
- [6] Мт. 2, 23.
- [7] Мт. 3, 13-17; Мк. 1, 9-11; Лк. 3, 21-22.
- [8] Мт. 4, 1-11; Мк. 1, 12-13; Лк. 3, 21-22; ср. Мт. 21, 18.
- [9] Мт. 4, 18-22; Мк. 1, 14-20; Лк. 5, 3-11; Мт. 9, 9-13; Мк. 2, 13-17; Лк. 5, 27-32.
- [10] Мт. 4, 23-24; Мк. 6, 55; Мт. 9, 35; Мк. 6, 6; Лк. 13, 23; Мт. 15, 30-31.
- [11] Мт. 8, 3. 15; 9, 29; 20, 34.
- [12] Мт. 8, 20.
- [13] Мт. 11, 19; Лк. 7, 34.
- [14] Мт. 12, 14; 26, 4.
- [15] Мт. 12, 46; Мк. 3, 31; Лк. 9, 19-20; Мт. 13, 55.
- [16] Мт. 13, 55.
- [17] Јн. 6, 42.
- [18] Мт. 14, 26-29; Мк. 6, 48-51; Јн. 6, 19-20.
- [19] Мт. 16, 21-23; ср. 17, 12; 17, 22; 20, 18-19.
- [20] Мт. 17, 18; Мк. 9, 2-10; Лк. 9, 28-36.
- [21] Мт. 21, 1-11; Мк. 11, 1-10; Лк. 19, 29-44.
- [22] Мт. 26, 14-16; Мк. 14, 10-11; Лк. 22, 46.
- [23] Мт. 26, 26-28; Мк. 14, 22-24; Лк. 22, 19-20; 1 Кор. 11, 23-25.
- [24] Мт. 26, 36-46; 27, 46; Мк. 14, 32-42; Лк. 22, 39-46; Јн. 18, 1-11.
- [25] Мт. 26, 65-68; 27, 12. 11, 22. 26. 28. 29. 30. 31. 32. 35; Мк. 14, 53. 64.65; 15, 1. 15-25; Лк. 22, 54. 63-65; 23, 1-46; Јн. 19, 17. 18. 34.

- [26] Мт. 27, 57-61; Мк. 15, 42-47; Лк. 23, 50-56; Јн. 19, 39-42.
- [27] Мт. 28, 27; Мк. 16, 28; Лк. 24, 1-12; Јн. 20, 1-12.
- [28] Мт. 28, 9-10; Мк. 16, 9-13; Лк. 24, 13-35; Јн. 20, 13-31; 21, 122; ср. 1Кор. 15, 48.
- [29] Лк. 24, 37-39.
- [30] Д. А. 1, 3, 9-11; Мк. 16, 14-19; Лк. 24, 50-51.
- [31] Јн. 1, 14.
- [32] Мт. 4, 2; Лк. 4, 2; Мт. 21, 18; Мк. 11, 12; Јн. 4, 7; Мк. 4, 38.
- [33] Лк. 4, 2; Мт. 4, 2; 21, 18.
- [34] Јн. 19, 28; Мт. 27, 48.
- [35] Јн. 4, 6.
- [36] Јн. 11,33,35.
- [37] Лк. 7, 13; Мт. 9, 36; 14, 14; 15, 32; 20, 3, 34; Мк. 6, 34; 8, 2; Јн. 13, 21.
- [38] Јн. 11,5; 13, 1; 21, 7, 20; 18,23.
- [39] Мт. 11, 25; Лк. 10, 21; Јн. 11, 15.
- [40] Рм. 1, 4; Д. А. 4, 33; Еф. 3, 45.
- [41] Јн. 1, 14; ср. 1 Јн. 1, 1.
- [42] Дан. 7, 13-14.
- [43] Мт. 8, 20.
- [44] Мт. 9, 6; Мк. 2, 10; Лк. 5, 24.
- [45] Мт. 12, 8; Мк. 2, 28; Лк. 6, 5.
- [46] Мт. 13, 37-38.
- [47] Мт. 13, 41; 16, 27; 19, 28.

- [48] Мт. 17, 22. 9; 20, 18-19. 28; 26, 2. 24; Мк. 8, 31; 9, 9. 12. 31; 10, 33-34; 14,21; Лк. 9, 22. 44; 17, 25; 18, 31-33; 24, 7.
- [49] Мт. 24, 27; 24, 37. 39. 44; 25, 13; 25, 31; 26, 64; Мк. 8, 38; 13, 26; 14, 62; Лк. 9, 26; 12, 40; 17, 24. 30; 18, 8; 21, 27.
- [50] Мт. 24, 30.
- [51] к. 6, 22.
- [52] Јн. 5, 27, 22.
- [53] Јн. 6, 53-54.
- [54] Јн. 8, 40; ср. Јн. 1, 30; Д. А. 17, 31.
- [55] Д. А. 7, 55-56.
- [56] 1 Јн. 1,1.
- [57] Д. А. 4, 20; ср. 1 Јн. 1, 3.
- [58] 2 Петр. 1, 16.
- [59] Д. А. 1, 21-22.
- [60] Лк. 24, 48; Д. А. 1, 8.
- [61] Ср. Д. А. 22, 20.
- [62] Д. А. 2, 22. 23. 32; ср. 3, 15; 4, 33.
- [63] Д. А. 5, 19. 27. 28. 29-32.
- [64] Д. А. 10, 39-42; ср. 13, 31; 8, 25; 4, 33; 18, 5; 20, 21; 1 Петр. 5, 1.
- [65] Д. А. 22, 15; ср. 20, 24; 28, 23.
- [66] Д. А. 26, 16.
- [67] Д. А. 23, 11.
- [68] Ср. Јевр. 12, 1; Апок. 2, 13; 11, 3; 17, 6.
- [69] Рм. 5, 6-10; ср. Еф. 1, 7; 2, 13-16; Кол. 1, 14. 20. 22; Јевр. 1, 3; 2, 9; 10; 9, 12. 15. 17. 27; 10, 12; 1 Петр. 1, 18-19; 1 Јн 1, 7; 2, 2.

- [70] Рм. 5, 12. 15. 19. 21.
- [71] Ср. Рм. 6, 35. 8; 10, 9.
- [72] Рм. 14, 9; ср. 2 Кор. 6, 15; 1 Сол. 4, 14.
- [73] Ср. 1 Кор. 15, 14-18.
- [74] 1 Кор. 15, 21.
- [75] 1 Кор. 15, 47.
- [76] Еф. 4, 13; ср. Флб. 3, 8-14; Кол. 1, 28.
- [77] 1 Тм. 2, 5.
- [78] 1 Тм. 3, 16.
- [79] Јевр. 2, 14; ср. 2, 16. 17. 18.
- [80] Јевр. 4, 15; 2, 18; 5, 79.
- [81] Ср. Јевр. 12, 14; 1 Петр. 2, 21. 23. 24; 3, 1. 13; 2 Петр. 3, 15.
- [82] 1 Јн. 1, 1.
- [83] 1 Јн. 4, 3; ср. 2 Јн. 7.
- [84] Види о томе: *Догматика*, књ. I, стр. 333-340 (367-375). У овом погледу од огромног су значаја Паримије које се на Бадњи дан читају на Царским часовима и на Вечерњу. Види још: св. Григорије Ниски, *Adversus Judaeos*, 39; P.gr. t. 46, col. 208 B217 C.
- [85] 2 Кор. 6, 16 = 3 Мојс. 26, 12.
- [86] *Adversus Nestor.*, lib. I, c. 8; P. gr. t. 76, col. 53 A D.
- [87] Лк. 1, 26-38.
- [88] Лк. 1, 31. 35; Мт. 1, 18. 20.
- [89] Ис. 7, 14; Мт. 1, 23.
- [90] Мт. 1, 18.
- [91] In Matth. Homil. V, 2; P. gr. t. 57, col. 42.

- [92] VI Васель. саб. Прав. 79.
- [93] Св. Григорије Богослов, Orat. 38, 2; P. gr. t. 36, col. 313 B.
- [94] Въ неделю вечера, Богородичень (Гласъ 1, Октоихъ).
- [95] Epist. 3; P. gr. t. 46, col. 1020 D.
- [96] О овоме види: *Догматика*, књ. I, стр. 285-299.
- [97] Лк. 1, 35.
- [98] Јн. 8, 46.
- [99] Јн. 14, 30.
- [100] Јевр. 4, 15.
- [101] 1 Јн. 3, 5.
- [102] 2 Кор. 5, 21.
- [103] 1 Петр. 2, 22; ср. Ис. 53, 9.
- [104] 1 Петр. 1, 19.
- [105] 1 Петр. 3, 18.
- [106] Д. А. 3, 14.
- [107] Јевр. 7, 26.
- [108] Слово 35, 1-2, стр. 269, 272; Слова преп. Симеона Нового Богослова, в переводе на рускій съ новогреч. епископа Теофана, Выпускъ первый, Москва 1882.
- [109] Рм. 8, 3.
- [110] Ad Rom. Homil. 13, 5; P. gr. t. 60, col. 514-515.
- [111] De incarnat. Domini contra Nestor., lib. IV, c 3; P. lat. t. 50 col. 79 C
- [112] Interpret. epist. ad Rom. c. 8, v. 3; P. gr. t. 82, col. 128 D.
- [113] De carne Christi, c 16; P. lat. t. 2, col. 826 A.
- [114] Тертулијан, De resurrect. carnis, c 46; P. lat. t. 2, col. 908 A.

- [115] Quod unus sit Christus; P. gr. t. 75, col. 1305 C
- [116] Св. Кирил Александриски, *De incarnat. Domini*, 9; P. gr. t. 75, col. 1429 AB; ср. Лб. 11, col. 1436 B; ib. 10, col. 1432 D 1433 A.
- [117] Ad Trall. c. 10.
- [118] Adv. Marcion. III, 8; P. lat. t. 2, col. 359 C
- [119] ib. col. 360 AB; sr. De incarnat. Christi, 5.
- [120] 83 Quaestion., quaest. 14; Si phantasma fuit corpus Christi, fefellit Christus, et si fefellit, veritas non est. Est autem veritas Christus: non igitur fuit phantasma corpus ejus (P. lat. t. 40, col. 14).
- [121] Contra haeres. II, 22, 4.
- [122] ib. III, 18, 7; ср. ib. IV, 33, 5.
- [123] ib. III, 19, 1; sr. III, 19, 3 III, 20, 2.
- [124] Epist. ad Epict. 7; P. gr. t. 26, col. 1061 AB.
- [125] De sententia Dionys. 10; P. gr. t. 26, col. 493 D 496 A. [126] Contra Appollinar. lib. I, P. gr. t. 26, col. 1121 C 1124 A.s
- [127] ib.
- [128] Catech. IV, 9; P. gr. t. 33, col. 465 A 468 A; ср. ib. XII, 3, 13. 23. 24. 31.33; VI, 14.
- [129] ib. XII, 14; col. 141 A.
- [130] Epist. CI; P. gr. t. 37, col. 181 C 184 A.
- [131] Он, Orat. 45, 9; P. gr. t. 36. col. 633 C
- [132] Св. Григорије Ниски, *Contra Eunom*, lib. II; P. gr. t. 45, col. 545 C.
- [133] Он, *In baptismum Christi*; P. gr. t. 45, col. 580 C
- [134] Он, Epist, 3; P. gr. t. 46, col. 1020 D-1021 A.
- [135] In Genes. Homil. 58, 3; P. gr. t. 54, col. 510.
- [136] Он, In Matth. Homil. 4, 3; P. gr. t. 57, col. 43.
- [137] Он, *De incomprehensibili*, VI, 4; P. gr. t. 48, col. 752753.

- [138] Он, Толкованіе на прор. Исаію, гл. 53, ст. 8, стр. 326; Творенія св. I. Златоустаго, томъ VI, кн. I, С. Петербурга, 1900.
- [139] Он, De Melchisedeco, 2; P. gr. t. 56. col. 259.
- [140] Блаж. Теодорит, Haeret. fabul. compend. lib. V с 14; P. gr. t. 83 col. 504 B.
- [141] De incarnat. Domini, с 17; P. gr. t. 75, col. 1445 C
- [142] Он, Quod Maria sit Deipara, 26; P. gr. t. 76, col. 288 A.
- [143] Он, De recta fide ad regin.; P. gr. t. 76, col. 1277 A.
- [144] Commonitor. с 14; P. lat. t. 50, col. 657.
- [145] De fide, III, 6; P. gr. t. 94, col. 1005 AB.
- [146] Слово 58, 1; стр. 62; Слова преп. Симеона Новаго Богослова, въ перевод на русскій языкъ съ новогреческаго епископа Теофана, Выпускъ второй, Москва, 1890.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ II

**ОДЕЉАК ТРЕЋИ
Бог као Спаситељ**

2. О личности Господа Исуса Христа

в) Исус Христос - истинити Богочовек

Сва божанска откривења о Исусу Христу сливају се у две истине. Прва је истина: Исус Христос је истинити Бог, а друга: Исус Христос је истинити човек. И ове две сливају се опет у једну свету и спасоносну истину: Исус Христос је истинити Богочовек. Не само Бог, нити само човек, већ Богочовек. Али, иако истинити Бог и истинити човек, Исус Христос је ипак једно лице, не два. Иако су у Њему две природе: божанска и човечанска, Он ни у ком смислу не преставља собом два посебна лица већ једно једино, и то — Божанско Лице, Лице Бога Логоса, који је у своју Божанску Ипостас примио човечанску природу. По суштини својој божанска природа и човечанска природа разликују се бескрајно и неизмерно. Али богочовечанско чудо Личности Христове састоји се баш у томе, што су ове две бесконачно различите природе сједињене Ипостасју Логоса у једно чудесно и недељиво јединство. И док у том чудесном ипостасном јединству разлика између божанске и човечанске природе остаје, ипак она није таква да би свака природа имала своје посебно лице, од чега би се добила два оделита лица, два Христа, од којих би један био Бог, а други човек.

Описујући Исуса Христа као истинитог Бога и истинитог човека, Свето Откривење својом неодољивом стварношћу приказује и показује да је у Њему само једно једино Лице, јер су Божанство и човечанство сједињени у једну Ипостас, у једно лице, и то у Лице Бога Логоса. Човечанска природа у Господу Исусу, иако потпуна и савршена, нема своју посебну ипостас; њу је у свој потпуности њеној примио Бог Логос у своју божанску Ипостас. „Бог Логос се оваплоти, примивши од Богородице првину нашег састава — тело (την ἀπαρχήν του ημετέρου φυράματος, σάρκα), оживљено душом словесном и разумном, тако да сама Ипостас Бога Логоса постаде Ипостасју тела (ὡστε αὐτὴν χρηματίσαι τῆ σαρκι ὑπόστασιν, τὴν του Θεοῦ Λόγου ὑπόστασιν). И Ипостас Логоса, која је раније била проста (ἀπλήν), постаде сложена (σύνθετον), и то сложена из двеју савршених природа (ἐκ δύο τελείων (ούσεων): Божанства и човештва. И ова Ипостас носи у себи своје изузетно и особено својство: божанско Синоводство Бога Логоса, којим се и разликује од Оца и Духа Светога; такође носи и изузетна и особена својства тела, којима се Она одликује и од Мајке и од осталих људи. Оваплоћена Ипостас Бога Логоса носи у себи и она својства Божанске природе, којима је сједињена са Оцем и Духом, а и она обележја људске природе, којима је сједињена и са мајком и са нама. Још се оваплоћена Ипостас Бога Логоса разликује, како од Оца и Духа, тако од Мајке и од нас, тиме што је Она у исти мах и Бог и човек. Јер ми знамо да је то најособеније својство Ипостаси Христове (της τοῦ Χριστοῦ υποστάσεως ἰδιαιτάτων Ἰδίωμα)"[1].

Новозаветно Откривење, ако се пажљиво и молитвено проучи, речито показује да Господ Христос увек осећа и сазнаје себе као једно једино Лице, свагда, свуда, и у свему једно и једино: у животу, у делатности, у учењу, у смрти, у васкрсењу, у вазнесењу. Господ Исус увек приписује себи као једној

Личности како својства и дејства своје Божанске природе, тако и својства и дејства своје човечанске природе. Он никада не осећа, не сазнаје, не претставља себе као два лица, већ увек као једно једино. У свима догађајима Спаситељевог живота: рођењу од свете Деве, крштењу на Јордану, преображењу на Тавору, страдању, смрти, васкрсењу, вазнесењу, појављује се једна и иста Личност као носилац свега што је Христово. Иза свих чудеса Спаситељевих стоји, као творац и извршитељ њихове натприродне стварности, увек једна и иста Личност оваплоћеног Бога Логоса. Само из ње и њоме она су могућа, стварна, објашњива и божанска. Исто тако, из сваке Спаситељеве мисли, и осећања, и речи, зрачи и дејствује једна и иста Личност: Личност оваплоћеног Бога Логоса. Али ово јединство Спаситељеве Личности ни у ком случају не уништава разлику која увек постоји између Божанске и човечанске природе у Њему, ни разлику између чисто човечанских својстава човечанске природе његове и чисто божанских својстава Божанске природе његове.

Када Господ и Бог наш Исус Христос наизменично назива себе час Сином човечјим, час Сином Божјим, наглашавајући у првом случају стварност и истинитост своје човечанске, а у другом стварност и истинитост своје Божанске природе, Он увек осећа, сазнаје и показује себе као једно једино Лице: Лице оваплоћеног Бога Логоса.^[2] У разговору с Натанаилом, објављујући себе и као Сина Божјег и као Сина човечјег, Господ Исус показује себе као једну Личност која, и када пројављује своје божанско свезнање и свемоћ, ипак осепа и сазнаје себе човечански реалном и вештаственом^[3]. Спаситељ се показује као једно Лице када у разговору с Никодимом истиче да се нико не попе на небо осим који сиђе с неба, Син човечји који је на небу^[4], приписујући Себи једном и недељивом и својства човечанске природе као што су просторна ограниченост тела људског, страдање и васкрсење телом, и својства Божанске природе као што су свудаприсутност, свеживотност, вечност^[5].

Јединство Личности чини те Господ Исус говори о себи, да ће Он, Син човечји, дати живот вечни онима који верују у Њега, јер је Он — хлеб Божји који силази с неба и даје живот свету^[6]. При томе Господ изјављује, да је Он, Исус из Назарета, у свој својој човечанској стварности, хлеб живота, и који долази к Њему неће огладнети, и који верује у Њега неће никада ожеднети^[7]. Но најнепосреднији човечански реализам звучи из ових Спаситељевих речи које најочигледније сведоче о Њему као једној јединој Личности оваплоћеног Бога Логоса: Ја сам хлеб живи који сиђе с неба (ἐγὼ εἶμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς); који једе од овога хлеба живеће вавек; и хлеб који ћу ја дати тело је моје (ἢ σαρξ μου ἐστίν), које ћу дати за живот света. Заиста, заиста вам кажем: ако не једете тела Сина човечијега и не пијете крви његове, нећете имати живота у себи. Који једе моје тело (ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα) и пије моју крв (καὶ πίνων μου τὸ αἷμα)

има живот вечни, и ја ћу га васкрснути у последњи дан. Јер је тело моје право јело и крв моја право пиће[8].

Са не мање очигледности Господ Исус пројављује себе као једну Личност када пред Јудејцима назива себе и Сином Божијим и Сином човечијим, који као Син Божји постоји вечно и беспочетно, а као Син човечји подлежи људском страдању и смрти[9]; који као Син Божји јесте безгрешност и истина која ослобођава од греха и смрти[10], а као Син човечји у опасности је да буде убијен[11]. Када на Тајној вечери тајанствени Спаситељ казује ученицима тајну своје једне, недељиве, неизменљиве Личности, Он им вели: Изидох од Оца (ἐξήλυον παρὰ τοῦ Πατρός), и дођох на свет; и опет остављам свет, и идем к Оцу[12]. Какав је по бићу и Личности дошао Спаситељ од Оца у свет, такав се и враћа Оцу, сјединивши са собом и потпуну човечаску природу у недељиво јединство своје Личности. Такав је отишао из овог света, такав и занавек остао: недељив, неизменљив, један, једини Господ наш Исус Христос[13].

Духопросвећени Апостоли су једнодушни у осећању, и сазнању, и исповедању, да је Исус Христос једна једина Личност, недељива и неизменљива. Никада, нигде, ни у чему они не деле Господа Исуса у два бића, или у две личности, или у Исуса човека и у Исуса Бога. Један је Исус и пострадао и васкрсао; није један Исус умро, а други васкрсао. Целокупно сведочанство светих Апостола своди се баш на тврђење: да је то једна иста и истоветна личност: „Овога Исуса васкрсе Бог, чему смо ми сви сведоци“ (τούτον τον Ἰησοῦν ἐνέστησεν ὁ θεός, ου πάντες ἡμεῖς ἐσμεν μάρτυρες)[14]. Друга Ипостас Пресвете Тројице, Бог Логос постаде тело[15], остајући у свему истоветна, неизмешљива и вечна Ипостас. Зато што је Бог Логос, поставши човек, остао неизменљив у својој Божанској Ипостаси, Он је као Богочовек могао показати и пројавити вечну божанску славу своју. То значе речи христољубљеног Богослова: И ми видесмо славу његову, славу као Јединороднога од Оца[16]. Бог *Λογος* узео је обличје слуге, постао човек, понизио себе, постао послушан до смрти, и то смрти крене[17], али је при свему томе остао неизменљив у својој Божанској природи, неизменљив у својој Божанској Ипостаси.

Јединородни и вечни Син Божји родио се од свете Деве не престајући бити Богом; отуда је Он Богочовек. То сведоче речи богонадахнутог апостола: Посла Бог Сина свог Јединородног, који је рођен од жене (γενόμενον ἐκ γυναικός)[18]. Поводом ових апостолових речи свети Дамаскин вели: „Апостол није рекао: кроз (διὰ) жену, него: од жене (ἐκ γυναικός). Тиме је божанствени Апостол показао да управо Јединородни Син Божји и Бог јесте Онај који је од Деве постао човек, и да Рођени од Деве и јесте Син Божји и Бог. А Он се родио на телесан начин (σωματικώς) уколико је постао човек; није се уселио у напред сазданог човека, као у неког пророка, него је сам суштаствено и истински (ουσιωδώς και αληθώς) постао

човек, то јест дао је да у његовој Ипостаси постоји тело, одухотворено душом словесном и разумном, и сам је постао Ипостас за тело (καὶ αὐτὸς γεγρονώς αὐτῆ" ὑπόστασις)"[19].

Ипостас Бога Логоса и по оваплоћењу свом остала је иста и истоветна, увек друга Ипостас Пресвете Тројице, увек пуноћа Божанства. У Исусу Христу, у тој оваплоћеној Ипостаси Бога Логоса, „обитава сва пуноћа Божанства телесно" (πάν το πλήρωμα της Θεότητος σωματικώς)[20], што врло јасно показује да је Исус Христос савршени Бог и савршени човек, то јест Богочовек. Син Божји, који је по телу (κατὰ σάρκα) рођен од семена Давидова, и јесте Исус Христос Господ наш[21], над свима Бог[22]. Сва се тајна хришћанске вере исцрпљује речју: Бог се јави у телу (Θεός ἐφανερώθη ἐν σαρκί)[23], Бог се јави као Богочовек.

Божанско учење Светога Писма о Богочовештву Господа нашег Исуса Христа Црква је одувек неговала у своје благодатном саборном осећању и сазнању, чувала га неизменљиво и свето, и према потребама изражавала у древним симболима апостолских цркава: јерусалимске, римске, антиохијске, александријске, кесаријске, кипарске, да га најзад дефинитивно и неизменљиво изрази у вечном Символу вере, никеоцариградском, у члановима 27. У овим члановима се богомудро исповеда божанска истина Светог Откривења да је једна и иста Личност, један и исти Господ Исус Христос Син Божји (И во *единого* Господа Исуса Христа Сына Божія...): Бог од Бога, Светлост од Светлости, једносуштан са Оцем, који је сишао с неба, оваплотио се од Духа Светог и Деве свете, и очовечио се, и распет био, и страдао, и погребен био, и васкрсао, и узнео се на небо, и опет ће доћи да суди живима и мртвима.

Исповедајући и бранећи богообјављену истину о Богочовештву Господа Христа, изражену у Никеоцариградском Символу вере, свети Оци IV Васељенског Сабора дали су опширније објашњење ове пресвете истине у своје исповедању вере, које гласи:

(грчки)

Ἐπόμενοι τοίνυν τοῖς ἁγίοις πατέραςιν εὐα καὶ τον αὐτόν ὁμολογεῖν Υἱόν τον Κύριον ημῶν Ἰησοῦν Χριστον συμφώνως ἅπαντες ἐκδιδάσκομεν, τέλειον τον αὐτόν ἐν Θεότητι καὶ τέλειον τον αὐτόν ἐν ἀνθρωπότητι, Θεόν αληθώς καὶ ἀνθρωπον αληθώς τον αὐτόν, ἐκ ψυχῆς λογικῆς καὶ σώματος, ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ κατὰ την Θεότητα, καὶ ὁμοούσιον τον αὐτόν ἡμῖν κατὰ την ἀνθρωπότητα, κατὰ πάντα ὁμοιον ἢ μι ν χωρὶς αμαρτίας· προ αἰώνων μεν ἐκ του Πατρός γεννηθέντα κατὰ την θεότητα, ἐπ' εσχάτων δε των ἡμερων τον αὐτόν δι' ημάς καὶ διὰ την ἡμετέραν σωτηρίαν ἐκ Μαρίας τῆς

παρθένου τῆς Θεοτόκου κατά την ανθρωπότητα, ενα και τον αυτόν Χριστόν, Υἱόν, Κυῖριον, μονογενή, ἐν δύο φύσεσιν ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως, ἀχωρίστως γνωριζόμενον οὐδαμοῦ τῆς τῶν φύσεων διαφορᾶς ἀνηρημένης δια την ἔνωσιν, σωζόμενης δε μάλλον τῆς Ἰδιότητος τῆς ἑκατέρας φύσεως και εἰς ἐν πρόσωπον και μίαν ὑπόστασιν συντρεχούσης, οὐκ εἰς δύο πρόσωπα μεριζόμενον ἢ διαιροῦμενον, ἀλλ' ενα και τον αυτόν Υἱόν και μονογενή, Θεόν Λόγσον, Κυῖριον Ἰησοῦν Χριστόν' καὶ ἄπερ ἄνωθεν οἱ προφήται περί αὐτοῦ και αὐτός ημᾶς ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός ἐξε—παίδευσε και το τῶν πατέρων ἡμῖν παραδέδωκε συμβολον.[\[24\]](#)

(црквено-словенски)

Последующе божественнымъ Отцемъ, все единогласно поучаемъ исповедывати единого и тогожде Сына, Господа нашего Иисуса Христа, совершенна въ Божестве и совершенна въ человечестве, истинно Бога и истинно человека, тогожде изъ души и тела, единосущна Отцу по Божеству и единосущна тогожде намъ по человечеству, по всему намъ подобна кроме греха, рожденна прежде векъ отъ Отца по Божеству, въ последние же дни тогожде ради насъ и ради нашего спасенія отъ Маріи Девы Богородицы по человечеству, единого и тогожде Христа, Сына, Господа, едиnorodнаго, во двухъ естествахъ неслитно, неизменно, нераздельно, неразлучно познаваемаго (никакоже различю двухъ естествъ потребляемому соединеніемъ, паче же сохраняемому свойству коегождо естества, во едино лице и во едину ипостась совокупаемаго), не на два лица разсекаемаго или разделяемаго, но единого и тогожде Сына и едиnorodнаго, Бога Логоса, Господа Иисуса Христа, якоже древле Пророцы о Немъ, и якоже самъ Господь Иисусъ Христосъ научи насъ, и якоже предаде намъ символъ Отець нашихъ.

(српски)

Следећи светим Оцима, сви једнодушно учимо исповедати једног и истог Сина, Господа нашег Иисуса Христа, савршеног по Божанству и савршеног по човечанству, ваистину Бога и ваистину човека, (состављеног) из разумне душе и тела, једносущног са Оцем по Божанству, и једносущног с нама по човечанству, подобног нама у свему осим греха; рођеног пре векова од Оца по Божанству, а у последње дане ради нас и ради спасења нашег (рођеног) од Марије Деве Богородице по човечанству, једног и истог Христа, Сина, Господа, Јединородног, у двома природама несливено, непроменљиво, нераздељиво, неразлучно познатог (јер због сједињења —

разлика двеју природа није нимало уклоњена, већ су шта више својства сваке природе сачувана, и стичу се у једно лице и у једну ипостас), не у два лица располовљеног и раздељеног, него једног и истог Сина, и Јединородног, Бога Логоса, Господа Исуса Христа, као што нам испрва Пророци објавише за Њега, и као што нас сам Господ Исус Христос научи, и као што нам предаде символ Отаца наших.

У тако званом Атанасијевом символу учење о Личности и Господа Христа је овако изражено:

(латински)

Est ergo fides recta, ut credimus et confiteamur, quia Dominus noster Jesus Christus Dei Filius Deus et homo est (dualitas in unitate). Deus est ex substantia Patris ante saecula natus, et homo est ex substantia matris in saeculo natus: perfectus Deus, perfectus homo: ex anima rationali et humana carne subsistens, aequalis Patri secundum divinitatem, minor Patre secundum humanitatem. Qui licet Deus sit et homo, non duo tamen, sed unus est Christus (unitas in dualitate). Unus autem non conversione deitatis in carnem, sed assumptione humanitatis in Deum; unus omnino non confusione substantiae, sed unitate personae.[\[25\]](#)

(црквено-словенски)

Есть же правая вера, да веруемъ, и исповедуемъ, яко Господъ нашъ Исусъ Христосъ, Сынъ Божій, Богъ и человекъ есть. Богъ отъ существа Отца, прежде векъ рожденный: и человекъ есть отъ существа материя, во времени рожденный. Совершенный Богъ, и совершенный человекъ, отъ души словесныя, и человеческія плоти состояй.

Равенъ Отцу по божеству, мній Отца по человечеству. Иже аще и Богъ есть и человекъ, обаче не два, но единъ есть Христосъ: единъ же не премененіемъ божества въ плоть, но воспріятіемъ человечества въ божество: единъ всяко, не сліятемъ естество, но единствомъ ипостаси.

(српски)

Права је дакле вера, да верујемо и исповедамо, да је Господ наш Исус Христос Син Божји — Бог и човек (двојство у јединству). Бог је од суштине Оца пре векова рођен, и човек је од суштине мајке у времену рођен: савршени Бог, савршени човек састојећи се из душе разумне и човечанског тела, раван Оцу по Божанству, мањи од Оца по човечанству. Он иако је и Бог и човек, ипак није два него је један Христос (јединство у двојству). Један је пак не претварањем Божанства у тело него примањем човечанства у Божанство; зацело један, не сливањем суштина већ јединством ипостаси.

Као Богочовек, Господ и Бог наш Исус Христос открио је не само Бога него и човека. Његовим Богочовештвом је коначно и завршно решен и проблем Бога и проблем човека. Зато је Богочовештво Христово крајугаони камен Хришћанства. Препорођај, освећење, просвећење, спасење налази се у Богочовеку, не у човеку. Човек у својој нагој човечности је нешто што само собом не може опстати ни усавршити се до крајњих граница својих човечанских могућности; он је нешто што треба препородити, осветити, просветити, допунити, усавршити Богочовеком. Исус Христос је и Бог и човек, Богочовек; и као такав Он је — једна једина Личност. То је прва чињеница Светог Откривења, од које се мора поћи, ако се жели ући у тајну бића Божјег и бића човечјег. Ко њу обиђе, или одбаци, или унакази, не може ући у мистерију Хришћанства, нити проићи у изузетно необичну Личност Христову. Исус Христос је Богочовек, — то је полазна тачка богооткривеног, богоданог историског Хришћанства. Од ње полазе Еванђелисти и Апостоли, Мученици и Исповедници, свети Оци и Чудотворци; од ње полазе сви они који су се благодатним подвизима еванђелским удостојили да их Дух Свети, Дух Истине води и уводи у сваку истину Божју о Исусу из Назарета.

Прекрасна душа светог Игњатија Богоносца, сва сабрана молитвом и Духом Светим, и уведена у боготкривену истину о Богочовеку Исусу, збори нам о Њему: „Постоји један Лекар, који је и тело и дух, рођен и нерођен, Бог у човеку (*ἐν ἀνθρώπῳ Θεός*), у смрти — истинити живот, од Марије и од Бога, — Исус Христос Господ наш"[24]. Он је Син човечји и Син Божји[25]. Иако као Син Божји — невидљив, Он је ради нас постао видљив (*ὁρατός*); неопипљив, нестрадалан, Он је ради нас постао страдалан (*παθητός*), и све претрпео ради нас[26].

Први свети апологет Хришћанства, богомудри Јустин философ, види у Исусу Христу једну личност Богочовека. По њему, Христос је Бог, Син јединог, нерођеног и неисказаног Бога[27]; Он је Господ, и Бог Син Божји

(καὶ Θεός Θεοῦ Υἱός)[28], и као такав постао је човек ради нас (δι' ἡμᾶς ἄνθρωπος γέγονεν), да би нам, поставши учесник у нашим страдањима, даровао исцељење[29]. Исус Христос, који је Логос Божји, јавио се ради нас и постао потпун човек, то јест човек са телом, разумом и душом[30], и сва страдања која је поднео, и сва слава којом је увенчан, односе се на Њега таквог[31].

За Тертулијана, човека бурне и неустрашиве вере, Исус Христос је једна Личност са двама природама. Ми видимо два природе, не помешане већ сједињене у једној Личности (*non confusum, sed coniunctum in una persona*), Бога и човека Исуса (*Deum et hominem Jesum*)[32]. Богооткривено правило апостолске вере, којим Црква живи, састоји се у томе, да се верује у Исуса Христа, Сина Божјег, рођеног од Деве Марије, распетог за време Понтијског Пилата, васкрслог из мртвих у трећи дан, вазнесеног на небо, седећег с десне стране Оца, који је послао Духа Светога, и који ће имати да суди живима и мртвима по васкрсењу тела[33].

Господ наш Исус Христос је истинити Бог и истинити човек, расуђује свети Иринеј. Син Божји, који је Логос Божји, и од вечности постоји у Оца, оваплотио се и постао човек (*incarnatus est et homo factus*) и сишао до саме смрти и извршио домострој нашега спасења[34]. Само сјединивши у себи Бога и човека, Христос је могао победити непријатеља рода људског и даровати спасење људима. Да се Бог није сјединио са човеком, човек не би могао постати причасник бесмртности, нетрулежности (*οὐκ ἠδυνήθη μετασχεῖν τῆς αφθαρσίας*). Јер је посреднику између Бога и људи (*τὸν μεσίτην Θεοῦ τε καὶ ἀνθρώπων*) ваљало бити у блиском сродству и са Богом и са људима, да би их спријатељио и спојио, да би човека привео Богу, и људима открио Бога[35].

Обесмрћење и спасење човека је немогуће без Богочовека. Логос Божји је ради тога постао човек, вели свети Иринеј, и Син Божји — Син човечји, да би човек, сјединивши се са Сином Божјим и добивши усиновљење, постао Син Божји. Јер ми не бисмо могли ни на који начин стећи нетрулежност и бесмртност осим кроз сједињење са нетрулежношћу и бесмртношћу. Али ми се не бисмо могли сјединити са нетрулежношћу и бесмртношћу, да најпре нетрулежност и бесмртност нису постале оно што ми јесмо, да би трулежно било апсорбовано нетрулежним и смртно бесмртним[36]. Ту веру у једну Личност Богочовека Исуса Христа, Сина Божјег, који се оваплотио, родио од Деве, страдао, васкрсао, узнео на небо, који ће у слави Очевој понова доћи да васкрсне свако тело људско, да се пред Њим, Исусом Христом, Господом нашим и Богом, Спаситељем и Царем, поклони свако колено оних који су на небу и на земљи и под земљом, и да изврши праведан суд над свима бићима, дарујући праведнима живот вечни и славу вечу, а неправеднима огањ вечни, — ту веру Црква, иако расејана по свему свету, брижљиво чува као да има једну

душу и једно срце, и ту веру проповеда, учи и предаје као да су у ње једна уста[37].

Учени подвижник Ориген има надахнуту визију Богочовечанске личности Христове. На првом месту ми морамо истаћи, вели он, да је природа Божанства (Deitatis natura) у Христу, која Му припада као Јединородном Сину Божјем, једно (aliud), а природа човечанска (humana natura), коју је Он узео на себе у последње време ради домостроја спасења, друго (alia)[38]. Али при двојству природа, Господ Христос је једно лице, једно биће, Он је и Бог и човек, Богочовек (Deus homo)[39]. То јединство је такво да се не може Син Божји двојити од Исуса, јер су по оваплоћењу душа и тело Исусово заиста једно са Логосом Божјим (εν γάρ μάλιστα μετά την οἰκονομίαν γεγένηται προς τον Λόγον του Θεού ή ψυχή και το σώμα Ιησοῦ)[40]. Основна је истина апостолског учења веровати: да је Исус Христос, који дође у свет, рођен од Оца пре сваке твари; да је у последње време кроз оваплоћење постао човек иако је био Бог, и поставши човек остао је Бог као што је и био (et homo factus mansit quod erat Deus); да је примио тело као што је наше, само с том разликом што је оно било рођено од Деве и Духа Светога; да је овај Исус Христос био истински рођен, истински страдао, истински а не привидно умро; да је истински васкрсао из мртвих, и по васкрсењу свом општио са својим ученицима, и узнео се на небо[41].

По учењу богомудрог Оца православља, светог Атанасија Великог, Јединородни Син Божји, једносушни са Оцем Логос оваплотио се од свете Деве Богородице и Духа Светога, примио на себе целог човека, човека који се састоји из душе и тела, и јавио се човек Христос, превечни Бог (άνθρωπος Χριστός, ό προ αιώνων Θεός). Стога се Христос назива човек, назива се и Бог; Христос је и Бог и човек, и један је Христос (Θεός και άνθρωπος ёστιν ό Χριστός, και εις ёστιν ό Χριστός)[42]. Душа Христова са телом увек има ипостасно јединство са Богом Логосом. Јер је Христос један из двеју противположних природа (εις γάρ ёστιν ό Χριστός ёк δυο των εναντίων), савршени Бог и савршени човек[43]. Христос се назива савршеним Богом и савршеним човеком по пуноћи бића, то јест по пуноћи божанске и човечанске природе, да би и једно и друго било један и исти по свему савршени Бог и човек (τέλειος κατά πάντα, Θεός και άνθρωπος ό αυτός)[44]. Двострук је по природама Христос (διπλούς ων ταῖς φύσεσιν ο Χριστός), а један једини по Ипостаси (μοναδικός ёστι την υποστασιν) која усваја себи оно што припада и једној и другој природи (Ιδιοποιείται τα της ёκατέρας φύσεως). Ипостас Сина Божјег постала је ипостасју човечанске природе (τη ανθρωπίνη φύσει γέγονεν ύπόστασις)[45].

Господ Христос има два обличја (δύο ёχει μορφάς), и чува их не кварећи ниједно. Јер Син Божји и Бог, поставши човек, није уништио Божје обличје (την θεϊκήν μορφήν); нити је Он, Бог, одбацио човечанско обличје (την

άνθρωπίνην μορφήν). У Њему су два обличја: обличје Господа и обличје слуге; прво је по природи божанско, а друго по природи човечанско; прво је вечно, друго — временско; прво је од Оца, друго од Деве; прво је од Јединога (ἐκ μόνου), друго од Једине (ἐκ μόνης); ово је двоје у Њему једноме. Јер нити раздвајамо Бога Логоса од тела (ἀπό του σώματος), нити знамо два Сина, и два Христа, него вечног Сина Божјег који се у последње време родио из саме утробе Девине као потпун човек. Јер као што Отац који је родио — роди савршеног Сина (τέλειον Υἱόν): тако и сам једини Син и Логос Оца, желећи да потпуно спасе пропалог човека, постаде савршен човек (τελείως ἐγένετο άνθρωπος). Примивши тело Он није изоставио душу, него је и душу и ум примио[46].

Господ је постао човек по природи, а не привидно. Оваплоћење Логоса извршено је сагласно Божјој природи (κατά φύσιν Θεού), стога Му се не може приписати грех, пошто је Божјој природи грех недоступан. У томе се и састоји чудо, што је Господ постао човек, и то човек без греха; тиме је извршено потпуно обновљење (καινότης ὅλη), да би се показала његова моћ. Од онога што је некада сам унео у људску природу Он је узео на себе оно што је хтео, то јест: рођење од жене, узраст и разна животна доба, умор, глад, жеђ, сан, тугу, смрт, васкрсење. Ради тога, где је трулело људско тело тамо Исус полаже своје тело; и где је душа људска била овладана смрћу тамо Христос показује да је и његова душа људска, да Он, и као човек не би био овладан смрћу, и да би као Бог разорио државу смрти: да би онде где је посејана трулеж изникла нетрулежност; и где је царовала смрт да Он бесмртни, појавивши се у обличју душе људске (έν μορφή ψυχῆς ἀνθρωπίνης), покаже бесмртност, и на тај начин нас учини заједничарима своје нетрулежности и бесмртности у нади на васкрсење из мртвих.... У искупитељском подвигу свом Господ је дао тело за тело (σῶμα ἀντι σώματος), и душу за душу (ψυχήν ἀντι ψυχῆς), и потпуно биће за целога човека (καί τελείαν ὑπαρξιν υπέρ δλου ἀνθρώπου)[47].

Свети Кирил Јерусалимски, душе изаткане од боготкривених истина Светога Предања, изражава својом христологијом саборно христоосећање и христосазнање Цркве васељенске. По њему, Христос је имао две природе: био је човек уколико је био видљив, и Бог уколико је био невидљив. Као човек Он је стварно јео као ми (јер је имао тело подобно нашем), а као Бог нахранио је пет хиљада људи са пет хлебова; као човек Он је стварно (ἀληθῶς) умро, а као Бог васкрсао је четвородневног мртваца; као човек Он је истински (ἀληθῶς) спавао на лађи, а као Бог ишао по води[48]... Треба веровати у једнога Господа Исуса Христа, Јединороднога Сина Божјег. Велимо: у једнога, да би његово Синовство било јединородно; велимо: у једнога, да ти не би претпоставио да постоји неки други; велимо: у једнога, да ти не би разноимена дејства његова разлио непобожно на многе синове[49].

Многа имена има Спаситељ наш, али су јеретици у заблуди када говоре да је једно Христос, друго Исус, треће Двер, итд. Но вера нас предупредује, правилно говорећи: во одинаго Господа Исуса Христа, јер иако су многа имена, али је Личност једна (έν το ύποκείμενον)[50]. Исус Христос је Бог који се родио од Деве. Није свето дело клањати Му се као обичном човеку (τον ψιλόν άνθρωπον προσκυνεΐν), нити је побожно дело говорити да је Он само Бог без човечанства (χωρίς τής ανθρωπότητος), тј. без човечанске природе. Јер ако је Христос — Бог, што Он у ствари и јесте, али није узео на Себе човечанску природу, онда смо ми туђи спасењу. Треба Му се, дакле, клањати као Богу, и веровати да се Он очовечио (ένηνθρώπησεν). Нема никакве користи говорити да је Он човек без Божанства (άνευ Θεότητος), тј. без Божанске природе, нити је спасоносно не признавати у Њему човечанство са Божанством, тј. човечанску са Божанском природом[51].

Велики тајник Божанске Тројице, свети Григорије Богослов, ишчезава у трепетном усхићењу пред чудесном тајном Личности Богочовека Исуса. У Господу Христу ми не одвајамо човека од Божанства, вели свети Богослов, него исповедамо јединство и истоветност Лица (ένα και τον αυτόν δογματίζομεν), које није одувек било човек већ Бог и Син Јединородни, превечни, који није имао тела нити ичег телесног, али који је у последње време узео на себе човечанство, човечанску природу, ради нашега спасења; страдалан по телу, нестрадалан по Божанству; ограничен по телу, неограничен по духу; у исти мах земан и небесан, опишљив и неопипљив, обухватљив и необухватљив; да би једном и истом Личношћу, која је савршени човек и Бог, био обновљен васцели човек, пали кроз грех.... Ако ко уводи два сина, једнога од Бога а другога од Деве Марије, а не признаје да је то једно и исто Лице, нека буде лишен усиновљења које је обећано правовернима. Јер иако су Бог и човек две природе, као што су у човеку душа и тело, ипак не постоје два сина нити два бога (υίοι δε ού δύο, ουδέ θεοί), као што у души и телу не постоје два човека. Кратко речено: у Спаситељу су две различите природе, јер невидљиво није истоветно са видљивим, и превремено са временским, па ипак у Њему нису две личности. Јер су обе природе једно сједињењем (εν τη συγκράσει), Бог се очовечио, и човек се обожио[52].

Препун молитвене мудрости свети Јефрем Сиријски пише: „Једног и истог исповедам савршеним Богом и савршеним човеком, у двома природама које су ипостасно или лично сједињене и које се познају неразделљиво, несливено и неизменљиво, који се обукао у тело, одухотворено словесном и разумном душом, и постао нам сличай у свему осим греха; један и исти је Бог и човек, и у једном и у другом савршен, Један у две природе, и у две Један"[53].

По молитвом расталасаној души светог Златоуста у свој својој богозданој красоти плови богооткривена истина о Богочовештву Господа Исуса. По њему, Господ Христос је савршени Бог и савршени човек. У Сину свом Бог је послао посредника између Бога и људи. Да би могао извршити своје посредничко дело, посредник мора бити Богочовек, тј. мора бити у најприснијем јединству и сродству и са Богом и са човеком. Посредник треба да је у присној заједници са обема странама (ἀμφοτέροις κοινωνεῖν) између којих има да посредује. Посреднику је својствено да поседује оно што имају обадве стране између којих посредује, да би их могао привести узајамном општењу. Ако пак он има оно што припада једној страни, а лишен је онога што припада другој, онда он већ није посредник. Према томе, ако Исус Христос нема природе Очеве (τῆς τοῦ Πατρὸς φύσεως), онда није посредник већ је одвојен од Њега. Јер као што је Он узео удела у људској природи (τῆς τῶν ἀνθρώπων φύσεως) зато што је дошао људима, тако исто је Он учесник и у природи Божјој зато што је дошао од Бога. Пошто су се у Њему сјединиле две природе, то је Он имао бити близак обема природама (εγγύς τῶν δύο φύσεων). Као што је, дакле, Он постао човек, тако је био и Бог. Да је био само човек, Он не би могао постати посредник, јер Му је ваљало беседити и са Богом. Исто тако, да је био само Бог, Он не би био посредник, јер Га не би примили они за које посредује[54].

Светла истина Светог Откривења о Богочовештву Господа Исуса зрачи из богомудрог учења светог Кирила Александриског. У двома природама, Божанској и човечанској, Господ Христос је један и не дели се. Као што је Логос Бога Оца савршен у Божанству (ἐν Θεότητι τέλειος), тако је савршен и У човечанству (ἐν ἀνθρωπότητι τέλειος), јер је примио на себе не тело неодухотворено, већ тело одухотворено душом разумном[55]. Христос је у једној Личности и Бог и човек; као такав Он је посредник између Бога и људи. Доставши човек, Он није удвојио себе, јер као што Логос беше Бог пре свога доласка на земљу, тако је и поставши човек, опет један (εἰς πάλιν). Апостол Га назива посредником између Бога и људи, јер је Он један из двеју суштина (ὡς ἐξ ἀμφοτέρων τῶν οὐσίῶν ἓνα ὄντα). Он је дакле посредник Бога, јер је исте суштине са Оцем (διὰ τῆς αὐτῆς οὐσίας ὑπάρχειν τῷ Πατρὶ); Он је још и посредник људи, јер потпуно партиципира у људској природи (διὰ το καὶ τῆς ἀνθρωπείας μετασχηκέναι φύσεως τελείως) осим греха[56]. На основу Светога Писма ми велимо да се посредник између Бога и људи састоји из наше људске природе (ἐκ τῆς καθ' ἡμᾶς ἀνθρώπινης), која је у Њему са изузетног разлога потпуна, и из Сина Божјег по природи, тј. Јединороднога, који се јавио. Тврдимо пак да је између неједнаких и несличних природа настало јединство путем неке неисказане дружбе и заједнице. И ми знамо једнога Христа, и Господа, и Сина; и знамо да у Њему постоји и подразумева се и Бог и човек. Навикли смо пак да ово јединство сматрамо потпуно неразделивим (ἀδιάσπαστος), верујући да је Он и Јединородни и Првородни: Јединородни, пошто се јавио као Логос

Бога Оца, и из суштине његове, а Првородни, пошто је постао човек, и међу многим браћом. Јер као што је Бог Отац један, од кога је све, тако је и Господ Исус Христос један, кроз кога је све. Јер ми знамо да је Он по природи Бог Логос, кроз кога је све, иако јепостаотело (σαρξ), то јест човек[57].

Господ Христос је савршен Бог и савршен човек; Он је у исто време и Син Божји и Син човечји. Све људско и све божанско што је о Њему у Светом Писму речено своди се на једну Личност (εις έν πρόσωπον συνήχθαι φάμεν). Јер знамо да Он исти и спаваше на крми и с влашћу заповедаше мору и ветровима; Он исти и замамарашесе од путаи својом силом и ђаше по мору као по копну; Он исти је, дакле, и Бог и човек[58]. Исус Христос је јуче и данас и вавек онај исти. Јер ми не делимо домострој спасења у два лица (εις πρόσωπα δυο), нити два сина место Јединороднога проповедамо и верујемо, него смо научили и друге учимо да у Христу постоје две природе[59]. Господ Христос није двострук (ου διπλούς), него је један и једини (εις τε και μόνος) Господ и Син, Логос Бога Оца, не без тела; јер између човечанства и Божанства постоји превелика разлика и растојање, али Логос Божји, имајући удела у телу и крви опет је један, и пре тела и после тела један, то јест један (εις) и пре оваплоћења и по оваплоћењу[60]. Господ наш Исус Христос беше увек Син Божји, постојећи као истинити Бог, а узевши на себе у последње време људску природу, Он је један и исти (εις και ό αυτός υπάρχει), па звали Га или Бог, или човек, или Исус[61], јер ни један од ових назива не уништава други[62].

Господ Исус Христос био је по своме Божанству једносуштан са Оцем (homoousios Patri), пише свети Касијан, а по телу био је једносуштан са својом Мајком (secundum carnem autem homoousios matri fuit). Не да је Он био једна личност која беше једне суштине са Оцем, а друга која беше једне суштине са Мајком, него зато што је исти Господ Исус Христос, и рођен као човек, и будући Богом, имао у себи својства и Оца и Мајке, и у чему је био човек Он је показао сличност са својом Мајком (in eo quod homo est humanae matris reddidit similitudinem), а у чему беше Бог Он је имао саму природу Бога Оца[63].

Облагодаћеним умом својим синтезирајући богооткривено учење Цркве по овом питању свети Дамаскин пише: „Ми тврдимо да се при очовечењу једнога од Свете Тројице — Бога Логоса — васцела и савршена природа Божанства (πάσαν και τελείαν την φύσιν της Θεότητος) у једној од својих Ипостаси сјединила са васцелом људском природом (πάση τη άνθρωπίνη φύσει), а не део са делом... Ми тврдимо да се сва суштина Божанства сјединила са свом природом човечанском. Бог Логос није ништа изоставио од онога што је засадио у нашој природи када нас је у почетку створио, него је примио све: тело, душу разумну и словесну, и својства њихова, јер створење које је лишено једне од ових припадности већ није човек. Али Он сав (όλον) примио је мене васцелога (όλον με), и сав се

сјединио са свим (όλος όλω ήνωθη), да би васцеломе даровао спасење. Јер оно што не би Он примио, остало би неизлечено... Ми не проповедамо Њега ни само као Бога, лишеног нашег човечанства, нити само као човека, лишавајући Га његовог Божанства, нити као Бога и човека подвојено, већ проповедамо да Он, један и исти (ένα και τον αυτόν), јесте уједно и Бог и човек, савршени Бог и савршени човек, васцели Бог и васцели човек (όλον Θεόν και όλον άνθρωπον), један и исти — васцели Бог и са телом својим, и васцели човек и са надбожанским Божанством својим (μετά της υπερθέου αὑτοῦ Θεότητος). Називајући Га савршеним Богом и савршеним човеком, ми тиме изражавамо пуноћу и отсуство ма каквог недостатка у природама; говорећи пак да је Он васцели Бог и васцели човек, ми тиме означавамо јединственост и недељивост Ипостаси (το μοναδικόν και άτμητον της υποστάσεως)... Сав (όλος) Христос је савршени Бог, али није све (όλον) у Њему Бог, јер је Он не само Бог него и човек. Исто тако, Он је сав (όλος) савршени човек, али није све у Њему човек, јер је Он не само човек него и Бог. Реч *све* (όλον) означава природу, а реч *сав* (όλος) - означава Ипостас" [\[64\]](#).

НАПОМЕНЕ:

- [\[1\]](#) Св. Јован Дамаскин, De fide, III, 7; P. gr. t. 94, col. 1009 A B.
- [\[2\]](#) Као потврда овога служе сва она места из Светог Откривења, која говоре о Спаситељу као Сину човечјем и Сину Божјем, а која смо напред истакли говорећи о Исусу Христу као истинитом човеку и о Њему као истинитом Богу.
- [\[3\]](#) Јн. 1, 48-51.
- [\[4\]](#) Јн. 3, 13.
- [\[5\]](#) Јн. 3, 13-16.
- [\[6\]](#) Јн. 6, 27. 29. 33. 42.
- [\[7\]](#) Јн. 6, 35; ср. 6, 38-40.
- [\[8\]](#) Јн. 6, 51. 53-55.

- [9] Јн. 8, 23. 25. 28. 35. 40. 42. 58.
- [10] Јн. 8, 46. 32-36. 24.
- [11] Јн. 8, 40. 59; ср. 10, 32-33; Мт. 16, 16-23.
- [12] Јн. 16, 28.
- [13] Ср. Д. А. 1,11; 7, 55; Јевр. 13,8.
- [14] Д. А. 2, 32; ср. 2, 22-24; 3, 13-16; 5, 30-32.
- [15] Јн. 1, 14; ср. Мт. 16, 16.
- [16] Јн. 1, 14.
- [17] Флб. 2, 68.
- [18] Гал. 4, 4; ср. Рм. 1, 3.
- [19] De fide, III, 12; P. gr. t. 94, col. 1029 B.
- [20] Кол. 2, 9.
- [21] Рм. 1, 34.
- [22] Рм. 9, 5.
- [23] 1 Тм. 3, 16.
- [24] Mansi, Analecta collect. concil. t. 7, col. 115 A — C [25] U Denziger-Bannwart, Enchirid. n. 40; eci. 12, Friburgi 1913
- [26] Epist. ad Ephes. c. 7.
- [27] ib. c. 20.
- [28] Epist. ad Polycarp. c. 3.
- [29] Dialog. cum Tryph. c. 126.
- [30] ib. c. 128.
- [31] Он, Apolog. II, c. 13.
- [32] ib. c. 10.

- [33] ОН, Dialog. cum Tryph. c. 68. 49.
- [34] Advers. Prax., 27; P. lat. t. 2, col. 215 B.
- [35] ОН, De praescript, advers. haeres. c 13; P. lat. t. 2, col. 30 B, 31 A.
- [36] Contra haeres. III, 18, 1. 2.
- [37] ib. III, 18, 7.
- [38] ib. III, 19, 1.
- [39] ib. 1, 10, 1. 2.
- [40] De princip. I, 2, 1; P. gr. t. 11, col. 130 A; cp. Contra Cels. VII, 17.
- [41] De princip, II, 6, 3; P. gr. t. 11, col. 211 C
- [42] Contra Cels. II, 9; P. gr. t. 11, col. 809 D; cp. ib. 1, 66.
- [43] De princip. Praefat. 4; P. gr. t. II, col. 117 B.
- [44] Contra Apollinar. lib. I, 13; P. gr. t. 26, col. 1116 AB.
- [45] ОН, In Psalm. 21, vers. 21; P. gr. t. 27, col. 136 BC.
- [46] ОН, Contra Apollinar. lib. I, 16; P. gr. t. 26, col. 1121 C 1124 A; cp. ib. I,7; De incarnat. et contra arian. 22.
- [47] ОН, Fragmenta varia; P. gr. t. 26, col. 1224 BC.
- [48] ОН, Fragmenta varia; P. gr. t. 26, col 1256 D 1257 A.
- [49] ОН, Contra Apollinar. lib. I, 17; P. gr. t. 26, col. 1124 A 1125 A.
- [50] Catech. IV, 9; P. g. t. 33, col. 468 A.
- [51] ib. X, 3; col. 661 C.
- [52] ib. X, 4; col. 665 A.
- [53] ib. XII, 1; col. 725 A, 728 A.
- [54] Epist. 101; P. gr. t. 37, col. 177 BC, 180 A; cp. Orat. 38,15.16; Orat. 29,19. 20.
- [55] Слово на Преображ. Господа, 158-159; Творенк иже во святахъ отца нашего Ефрема Сирина, часть вторая, Москва 1849.

- [56] In Epist. 1 ad Timoth. Homil. 7, 2; P. gr. t. 62, col. 536-537.
- [57] De recta fide ad regin. I, 13; P. gr. t. 76, col. 1221 B. cp. De incarnat. Unigenit, P. gr. t. 75, col. 1220.
- [58] ОН, Quod beata Maria sit Deipara, 12; P. gr. t. 76, col. 269 A B; cp. De incarnat. Unigeniti, t. 75, col. 1245 D; Apologeticus contra Theodor. pro XII capit. 6, P. gr. t. 76, col. 425 B; ib. 10, col. 445 B.
- [59] ОН, De incarnat Unigenit; P. gr. t. 75, col 1208 D-1209 A.
- [60] ОН, Scholia de incarnat. Verbi Dei; P. gr. t. 75, col. 1413 C-1416 A.
- [61] ОН, De incarnat. Domini, 31; P. gr. t. 75, col. 1472 C
- [62] ОН, Advers. Nestor. lib. III, c 6; P. gr. t. 76, col. 85 A, 84 D.
- [63] ОН, Quod beata Maria sit Deipara, 14; P. gr. t. 76, col. 272 C.
- [64] ib. 16; col. 276 A; cp. ib. 18.
- [65] De incarnat. Domini contra Nestor., lib. VI, c 13; P. lat. t. 50, col. 171 A.
- [66] De fide, III, 6; P. gr. t. 94, col. 1004 B, 1005 A B; III 7, col. 1012 A. B.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ II

ОДЕЉАК ТРЕЋИ Бог као Спаситељ

3. Начин ипостасног сједињења двеју природа у Господу Исусу Христу

Посматрана у нагој историској стварности богочовечанска Личност Господа Исуса, иако садржи две савршене природе: Божанску и

човечанску, ипак се вазда показује, појављује и јесте једна, једина и увек иста. Приказујући стварност двеју природа у Господу Христу и очигледност њиховог ипостасног сједињења Свето Откривење се не труди да путем логичке, дискурсивне анализе покаже, или докаже, или објасни људском сазнању начин на који је то сједињење извршено. И у овом случају, као скоро увек и у свему. Откривење не доказује већ показује; показује чињенице онакве какве су оне у својој непосредној историској стварности и датости, и опомиње нас сигналским речима: ко има уши да чује, нека чује; ко има очи да види, нека види. Оно констатује чињенице, не објашњава их, јер је у њиховој стварности и очигледности њихова истинитост и оправданост. Оно просто и искрено приказује Господа Исуса онаквим какав је Он био у својој богочовечанској реалности, не додајући Му ништа нестварно, измишљено, нити Му одузимајући ишта стварно, очигледно. У верности историском реализму новозаветно Откривење је ненадмашно и неподражљиво. Оно о Господу Исусу сведочи у ствари само оно што људи непосредне историске еванђелске стварности чуше, што очима својим видеше, што размотрише и руке њихове опипаше, што на најкритичкији и најскептичкији начин проверите[1].

Откривење сведочи: Бог се јави у телу (Θεός ἐφανερώθη ἐν σαρκί)[2], али не објашњава тајанствени унутрашњи процес тога јављања, већ додаје: то је велика тајна побожности (μέγα ἔστι το τῆς ευσέβειας μυστήριον)[3]. Али, да богочежњиви дух људски не би остао у потпуном незнању начина ипостасног сједињења двеју природа у Господу Исусу, божанско Откривење нам говори о њему онолико колико природа људска примити може. Тако, оно нам показује да су две природе у Спаситељу ипостасно сједињене, при чему се не претварају Једна у другу, нити губе своја својства, већ свака остаје при себи и у својим границама. То значи еванђелска истина: Логос постаде тело и усели се у нас[4], тј. постаде тело остајући Богом као што је и био. Логос постаде тело не претворивши се у тело (οὐ τράπεις εἰς σάρκα), вели свети Атанасије Велики, него ради нас узео на себе живо тело и постаде човек. Јер тело у коме беше Логос није једносушно Божанству, него је истински рођено од Деве Марије; и сам се Логос није преобратио у тело и кости (μή τραπεύτος εἰς ὅστέα καὶ σάρκα), него се јавио у телу (ἀλλ' ἐν σαρκί γενομένου)[5]. Логос постаде тело, не значи да се десило неко претварање Божанске суштине у тело (τροπήν τίνα τῆς θείας οὐσίας εἰς σάρκα), него да је Бог Логос узео на себе човечанску природу[6]. Логос Божји постаде човек узевши удела у телу и крви нашој, али при томе није претрпео ни промену (μετάστασιν), ни претварање своје природе у тело (τροπήν τῆς ἰδίας φύσεως εἰς σάρκα), јер је као Бог неизменљив[7]. Иако постаде тело, Бог Логос остаде оно што јесте, јер је по природи неизменљив[8].

У својој богочовечанској реалности Господ Христос је видљиви лик Бога невидљивога (εἰκὼν τοῦ Θεοῦ του αοράτου)[9]. И као Бог Он је савршени Бог, и као човек Он је савршени човек. Зато христоносни Апостол и вели: у Њему обитава сва пуноћа Божанства телесно (έν αὐτῶ κατοικεῖ πᾶν το πλῆρωμα της Θεότητος σωματικῶς)[10]. Божанство друге Ипостаси Свете Тројице, узевши на себе тело човечје и поставши човек, ништа није изгубило од своје пуноће. Божанска и човечанска природа у Богочовеку Христу тако су тајанствено сједињене, да је Он у исто време и обличје Бога (μορφή Θεοῦ) и обличје човека, обличје слуге (μορφή δούλου)[11]. Обличје Бога означава суштину Бога (τήν οὐσίαν δηλοῖ του Θεοῦ), а обличје слуге означава суштину слуге, то јест суштину човека[12]. Сјединивши се ипостасно са Божанском природом Бога Логоса, људска природа у Њему није изгубила своје битне одлике, није престала бити људска, што показује његова смрт, васкрсење и вазнесење. Уопште, у Светоме Писму се ипостасно сједињење двеју природа у Господу Христу никад и нигде не назива ни претварањем једне у другу, ни стапањем, ни мешањем, већ примањем човечанске природе од стране Бога Логоса, узимањем обличја слуге, човека[13].

Богочовечанско тело Христово, Црква, не би била верна себи, одрекла би се своје суштине, убила би себе, када о начину ипостасног сједињења двеју природа у Господу Христу не би учила што и Свето Откривење. Своје васељенско, саборно, свештено, апостолско, непроменљиво учење о томе Црква је Духом Светим саборски изразила кроз богомудре Оце IV Васељенског сабора, када је једном за свагда објавила да су две природе у Господу Исусу сједињене: несливено (ἀσυγχύτως), непромељиво (ἀτρέπτως), нераздељиво (ἀδιαρέτως), неразлучно (ἀχωρίστως). Другим речима, сјединивши се ипостасно, две природе се нису претопиле једна у другу, нити образовале неку нову природу, него су обе у Личности Спаситеља остале као две различите природе са различитим својствима. Оне постоје у Њему потпуно целе и потпуно различите, са свима својим специфичним својствима, али су у исто време тако сједињене да не постоје оделито, нити сачињавају два посебна лица, него су сједињене у једну Ипостас Богочовека Господа Христа. Неразлучно сједињене у једној Ипостаси Спаситеља од тренутка његовог зачећа у утроби свете Деве ове се природе нису никад ни за најкраће време разлучиле, нити ће се икад разлучити. Јединством Ипостаси оваплоћеног Бога Логоса оне су једно, али у том јединству оне не губе своје битне ознаке, које сачињавају вечиту разлику између њих, јер је Божанска природа у Господу Христу увек Божанска, а човечанска природа увек човечанска.

Хранећи богогладне душе своје божанском истином Светог Откривења о ипостасном сједињењу Божанске и човечанске природе у Личности Богочовека Исуса, свети Оци су апостолски смело исповедали ову истину и богомудро је образложавали и објашњавали. Своје осећање

Христа, увек живо, будно и молитвено, они су облагодаћеним умом својим претварали у дубоке, дивне и раскошне мисли о чудесности и незаменљивости Бога и Господа нашег Исуса Христа.

Пламеном душом погружен у сунце новозаветне истине о Личности Богочовека Христа Тертулијан благовести: Логос је Бог, а Логос Господњи остаје вавек чувајући свагда своју природу. Када Логос не допушта промену, онда је појмљиво да речи Светога Писма: Логос постаде тело, треба схватити не друкче него да је Логос почео постојати у телу, јавио се и био видљив и опипљив кроз тело (*manifestatur, et videtur, et contrectatur per carnem*). Јер када би Логос постао тело претворивши и изменивши своју природу (*ex transfiguratione et demutatione substantiae*), онда би Исус имао само једну природу, образовану из двеју (*una jam erit substantia Jesus ex duabus*), био би нека смеша тела и духа (*mixtura quaedam*), као ћилибар — из злата и сребра, и престао би бити и дух и тело, као ћилибар — злато и сребро, пошто би се из мешавине овога двога образовало нешто треће. На тај начин, Христос не би био Бог, јер би престао бити Логос пошто се претворио у тело, и не би био тело, то јест човек, пошто се претворио у Логос, него би се из једног и другог образовало нешто ново, што би било нешто треће. Али ми, сагласно Светом Писму, признајемо Њега и за Бога и за човека, и за Сина Божјег и за Сина човечјег, са једном и другом природом које имају своја специфична својства, јер Логос није ништа друго до Бог, а тело ништа друго до човек (*quia neque Sermo aliud quam Deus, neque caro aliud quam homo*). Ми видимо у Њему двоструку природу (*duplicem statum*), не помешану (поп *confusum*), него сједињену у једном Лицу, Бога и човека Исуса (*sed coniunctum in una persona, Deum et hominem Jesum*). Када би Он био нешто треће, састављено из једне и друге природе (*ex utroque confusum*), као ћилибар, онда не би могле постојати одређене пројаве једне и друге природе. Али пошто су обе природе дејствовале, свака саобразно својим својствима, не мешајући се, то су и дејства њихова одговарала овим својствима[14].

Својим оомолитвљеним умом свети Иполит је дубоко проникао у тајну Личности Спаситељеве. Божји Логос је ради нас, вели он, истински постао човек, осим греха, и на људски начин безгрешно творио оно што је својствено нашој природи. Доставши човек кроз самоунижење (*δια την κένωσιν*), Он није ни у ком погледу нарушио своје јединство са Оцем. Какав је био без тела (*δίχα σαρκός*), то јест пре оваплоћења, такав је остао и по оваплоћењу, ничим није ограничен. И кроз тело Он је божански (*Φεϊκώς*) творио оно што је својствено Божанству, показујући да има две природе: Божанску и човечанску, и да у обема десјтује, сходно њиховој истинској и стварној суштини. Двојаким дејствовањем, божанским и човечанским, оваплоћени Логос је показао да је Он у исто време и безгранични Бог и ограничени човек, имајући суштину (*οὐσίαν*) свакога од њих у потпуности, са одговарајућим природним својствима (*φυσικῆς ιδιότητος*). Отуда знамо

да њихова разлика остаје увек, сходно природи свакога, и без измене. Али разлика између Божанства и човечанства није, као што неки кажу, чисто компаративна, релативна ствар (κατά σύγκρισιν), да ми не бисмо могли са сигурношћу говорити о већем и мањем у једноме који је увек исти по себи. Јер поређења се могу чинити између објеката сличне природе, а не између објеката несличне природе. Али између Бога Творца свих твари и онога што је створено, између бескрајног и крајног, између безграничности и ограничености, не може бити никакве врсте поређења, пошто се они разликују међу собом не компаративно, релативно, него апсолутно у суштини. Па ипак, ту је у исто време остварено неко неизрециво и неоспориво сједињење двога у једну Ипостас (υποστάσις), што потпуно премаша разум свих створених бића. Јер Божанска природа је потпуно иста после оваплоћења као што је била и пре оваплоћења; она је у својој суштини бесконачна, безгранична, нестрадална, неупоредљива, неизменљива, непретворљива, самосилна, безгранично добра. Бог свих твари, по учењу Светога Писма, постаде истински, без промене, безгрешан човек, и то на начин који Он Једини зна, пошто је Он природни Неимар ствари које су изнад нашега схватања. И спасоносним оваплоћењем Он уведе У тело делатност свога Божанства, при чему ову делатност

Он није ограничио телом кроз самоунижење (κένωσις), нити је она природно истицала из тела као што је истицала из његовог Божанства (οὐδ' ὡπερ τῆς αὐτοῦ Θεότητος οὕτω καὶ αὐτῆς φυσικῶς ἐκφυσούμενην), него ју је пројављивао кроз тело у стварима које је чинио на божански начин у своме оваплоћеном стању. Јер тело не постаде Божанством по природи помоћу промене природе, као да оно постаде суштаствено телом Божанства, него што беше пре оваплоћења оно продужи да буде по природи и делатности и после сједињења са Божанством. И творећи у телу оно што је својствено безгрешном телу, Он је доказао кенозис Божанства ради нас, и то потврдио чудесима и страдањем тела. И после свог оваплоћења Он је по природи остао бесконачни Бог, пројављујући делатност својствену и доличну себи, делатност која је суштаствено истицала из његовог Божанства, а пројављивала се кроз његово савршено свето тело у чудесним делима [15].

У чудесном оваплоћењу Бога манифестовала се без икакве промене свемоћна и свестваралачка енергија целокупног Божанства (τῆς ὅλης Θεότητος) помоћу његовог савршено светог тела, и у делима која је чинио на божански начин ова енергија Божанства остала је у својој суштини слободна од сваког ограничења, мада је просијавала кроз тело које је само суштаствено ограничено. Јер оно што је у његовој природи без порекла не може се ограничити природом која има порекло, ма да је ова ступила са оном у неко надумно јединство; нити би ова икада могла бити унесена у ону природу и њену природну делатност, пошто оне остају свака у границама своје сопствене и проридне неизменљивости (ἐκάτερον τῆς ἰδίας ἐντός μένει φυσικῆς ἀτρεψίας) [16].

Бог који је суштaствено вечан, постаде својом бесконачном моћи безгрешан човек; Он је оно што беше, у свему по чему се распознаје Бог; и оно што Он постаде, Он је у свему по чему се распознаје човек, и може се распознати. У оба ова вида Он никада не испада из себе (*μένει ἀνέκπτωτος*); у својој божанској делатности као и у човечанској Он чува своје суштaствено неизменљиво савршенство[17].

Посматрајући Господа Христа из еванђелске стварности, а не из својих осећања, Ориген не налази довољно силе у души човековој, којом би се човек могао достојно надивити тајни оваплоћеног Бога Логоса. Посматрајући Сина Божјег у еванђелској стварности ми се губимо у најдубљем чуђењу што је таква једна природа, узвишенија од свега и свачега (*eminens omnium*), понизила своје величанство и постала човек, и живела међу људима[18]. Од свих чудесних и силних дела Спаситељевих, оно што сасвим премаша људско чуђење и стоји с оне стране моћи људског трошног, смртног разумевања или осећања (*illud penitus admirationem humanae mentis excedit, nec invenit mortalis intelligentiae fragilitas quomodo sentire vel intelligere possit*), јесте то, како да онако силна моћ божанског величанства, сам Логос Очев, сама Мудрост Божја, у којој су створене све ствари видљиве и невидљиве, постоји у границама онога човека који се појавио у Јудеји (*intra circumscriptionem ejus hominis qui apparuit in Judaea*); и још, како да Мудрост Божја уђе у утробу једне жене, и роди се као дете, и плаче као што одојчад плачу!... Пошто у Исусу видимо неке ствари тако људске, да се оне, како изгледа, ни по чему не разликују од обичне трошности смртника (*ut nihil a communi mortalium fragilitate distare videantur*), и неке ствари тако божанске да оне могу припадати једино првобитној и неисказаној природи Божанства, ту ограниченост људског разума не може да нађе излаз. Поражен чуђењем и дивљењем, људски разум не зна како да се снађе, чега да се држи, куда да крене. Ако помисли да је Исус — Бог, он види смртника (*si Deum sentiat, mortalem videt*); ако помисли да је човек, он Га посматра где устаје из гроба пошто је разорио државу смрти. Стога се Исус мора посматрати са највећим страхом и поштовањем, да би се јасно могла уочити истина: да две природе постоје у једном и истом Бићу. Објаснити ову тајну речима, премаша не само људске силе већ и схватање свих небеских Сила[19].

Богочовек је рођен. Пошто је Бог потпуно примио на себе душу људску, а упоредо са њом и тело, то се Он с правом назива Син Божји, Сила Божја, Христос, и Мудрост Божја. Исто тако, Син Божји, кроз кога је све саздано, назива се Исус Христос, и Син човечији. Јер се у Светоме Писму с једне стране говори да је Син Божји умро, то јест умро човечанском природом, с друге стране назива се Сином. човечјим Онај који има да дође у слави Оца свога са светим Анђелима. И то је разлог што се у целом Светом Писму говори о Божанској природи не само у људским речима, него се човечанској природи приписују називи божанског достојанства (*et hac de*

causa per omnem Scripturam tam divina natura humanis vocabulis appellatur, quam humana natura divinae nuncupationis insignibus decoratur)[20].

Отац Православља, свети Атанасије Велики, говори нам о чудесној тајни Господа Исуса из самог срца божанске истине. Сједињење тела са Божанством Логоса десило се у утроби свете Деве Марије, пише свети Атанасије, јер је Логос, сишавши с неба, из утробе подигао себи тело, тело које није постојало пре силаска Логоса или пре свете Богородице Марије[21].

И ово тело постаде телом Бога Логоса, али не једносуштно са Божанством Логоса (οὐχ ὑμοῦσιος της τοῦ Λόγου Θεότητος)[22]. Поставши човек Бог Логос је непроменљиво (ἀμεταῦτέως) био и у телу, и у души, и у себи самом (προς τε το σῶμα, προς τε την ψυχήν, προς τε εαυτόν), Он који је у наручју Оца[23]. Тело је оваплоћењем постало своје (ιδία) Логосу по природи, и неодељиво по сједињењу (αδιαίρετος κατά ένωσαν). Логос постаде тело не да би Логос престао бити Логосом, него да би Логос био у телу (ίνα έν σαρκί η ό Λόγος). Он постаде тело, то јест да би Логос у век био Логос и имао тело, у коме је Бог Логос примио у обличју човечјем страдање и смрт, сишавши до гроба и ада, у коме телу је Он извршио и васкрсење из мртвих, пруживши доказ тела, крви и душе кроз своје властито и неодељиво тело[24].

Доставши човек Логос се није претворио у људско обличје (οῦ τραπεις εις άνθρωπου μορφήν), нити се показао у сенкастом (σκιώδη) облику презревши биће људско, него, будући по природи Бог, рађа се као човек (ό ών φύσει Θεός γεννάται άνθρωπος), да би то двоје било један (εις), савршени по свему (τέλειος κατά πάντα), који је показао природно и потпуно истинито рођење[25]. Поставши човек и узевши тело на себе Господ ничим није умањио себе као Бога (ουδέν ήττον ην Θεός), јер облачењем тела Он није смањио себе него је обожио (έθεοποιείτο) тело и учинио га бесмртним[26]. Тако, дакле, Христос се назива савршеним Богом и савршеним човеком не што се Божанско савршенство претворило (μεταποιηθείσης) у човечанско савршенство (то је безбожно), не што се у Њему признају два савршенства подвојено (ово је туђе побожности), нити због напретка у добродетељи и усвајања праведности (небило тога!), него због пуноће бића, да ово двоје буде један и исти по свему савршени Бог и човек[27].

Господ Исус има два обличја: обличје Бога и обличје човека (Флб. 2, 67). Поставши човек Син Божји и Бог није уништио своје Божанско обличје (την θε'ικήν μορφήν), нити је, као Бог, одбацио људско обличје (την άνθρωπίνην μορφήν). Зато ми не двојимо Бога Логоса од тела (οὔτε γάρ διαιροῦμεν τον Θεόν Λόγον από τοῦ σώματος), нити знамо два Сина, и два Христа, него превечног Сина Божјег који је у последње време из саме утробе

Девине постао савршени човек. Јер као што Отац који је родио — роди савршеног

Сина, тако овај исти и Један Син и Логос Очеви постаде савршени човек[28]. Узевши тело на себе: Господ не постаде другим (οὐκ ἄλλος γέγονε), него будући исти (ὁ αὐτός ὢν), покри себе телом[29].

Логос постаде човек остајући Богом (μένων Θεός), да би, поставши човек, био верован као Бог (Θεός πιστευθή). Тако Христос, будући човеком, јесте Бог, јер будући Богом Он постаде човек, и у обличју човека спасава верне[30]. Логос, будући Богом и Творцем, дође да постане човек, да би оживотворио човека и сатро злобног врага; и роди се од жене, успоставивши у себи од првога саздања обличје човека (την ἀνθρώπου μορφήν) и показавши у обновљеном обличју тело без телесних жеља (δίχα σαρκικών θελημάτων) и људских помисли. Јер у Њему беше воља једнога Божанства и целокупна природа Логоса у појави људскога обличја и видљивог тела другога Адама, не у дељењу лица (οὐκ ἐν διαίρεσει προσώπων) него у постојању Божанства и човечанства (ἀλλ' ἐν ὑπάρξει Θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος)[31].

Циљ је и карактеристична црта Светога Писма да нам објави две истине о Спаситељу: да је Он увек био Бог, и јесте Син, као Логос, блистање и мудрост Оца, и да је најпосле, примивши ради нас тело од Деве Богородице Марије, постао човек. Логос постаде човек (ἄνθρωπος γέγονε), ане уђе у човека (οὐκ εἰς ἄνθρωπον ἦλθε). Као Бог, Он имађаше своје властито тело (ἴδιον ἔσχε σῶμα). Пошто Он беше у телу, то се оно што је својствено телу назива његовим (αὐτοῦ), као на пример: глад, жеђ, страдање, умор, и томе слично што припада телу. Дела пак својствена самоме Логосу (τά δε αὐτοῦ τοῦ Λόγου ἴδια ἔργα), као : васкрсавање мртвих, давање вида слепома, исцељење жене крвоточиве, Логос је чинио својим властитим телом (δια τοῦ Ἰδίου σώματος). И Логос је носио немоћи тела као своје (ὡς ἰδίας), јер тело беше његово (αὐτοῦ γὰρ ἦν ἡ σαρξ); и тело је служило делима Божанства, јер у Њему обитаваше Божанство, јер тело беше Божје (Θεοῦ γὰρ ἦν σῶμα). Отуда, када је страдало тело, Логос није био ван њега (οὐκ ἦν ἐκτός ταύτης ὁ Λόγος), због чега се и страдање назива његовим. И када је Логос на божански начин (θεϊκῶς) творио дела Оца свога, тело не беше ван Њега (ἐξῶθεν αὐτοῦ), него је опет Господ творио ово у самоме телу[32].

Даби тачније схватили и нестрадалност (το ἀπαθές) природе Логосове, и немоћи које Му се због тела приписују, добро је да саслушамо блаженог апостола Петра, јер је он веродостојан сведок о Спаситељу. Он, дакле, пише у својој Посланици, говорећи: *Христос пострада за нас телом* — *σαρκί* (1 Петр. 4, 1). Према томе, када се каже о Христу да је гладан, жедан, уморан, да не зна, да спава, плаче, иште, уклања се, рађа се, одриче се чаше и, уопште, када Му се приписује оно што је својствено телу (πάντα

τα της σαρκός), треба увек понављати споменуте речи Апостолове. Тако, Христос гладује и жеђује за нас *телом*; вели за себе да не зна, прима ударце и умара се за нас *телом*; и још: уздиже се на крст, рађа се, расте *телом*; плаши се, скрива се *телом*; говори: Ако је могуће да ме мимоиђе чаша ова (Мт. 26, 39), подноси бијење, прима ране *телом*; и уопште све слично овоме прима ради нас *телом*. Стога је и сам Апостол рекао: *Христос пострада за нас*, не Божанством него *телом*, да би дознали да страдања нису својствена самоме Логосу по природи (αυτοῦ τοῦ Λόγου ἰδια κατὰ φύσιν), него су својствена самоме телу по природи (αὐτῆς τῆς σαρκός ἰδια φύσει). Стога нека се нико не саблажњава оним што је људско у Господу, него, напротив, нека зна да је сам Логос по природи нестрадалан (απλαθής), али се о Њему то говори због тела у које се обукао, јер је то својствено телу, а само тело је властито тело Спаситеља (τοῦ δε Σωτήρος ἰδιον αὐτό το σῶμα)...Када видимо Спаситеља да на божански начин (θεϊκῶς) чини нешто или говори помоћу свог сопственог тела (δι' ὀργάνου τοῦ ἰδίου σώματος), онда треба знати да Он то чини као Бог; и опет, када велимо да Он на човечји начин (ανθρωπίνως) говори, или страда, не треба губити из вида да је Он, узевши тело на себе, постао човек, и зато тако дела и говори. Знајући шта је својствено свакој од ових природа, видећи и разумевајући даи једно и друго чини једна Личност, ми ћемо правилно (ορθῶς) веровати и никада нећемо пасти у заблуду[33].

Све што се човечанско (τά ανθρώπινα) говори о Спаситељу у Еванђељу не треба приписивати Божанству Логоса него његовом човештву. Јер, ма да *Логос постаде тело*, ипак су немоћи сопственост тела; и ма да је тело богодвижно у Логосу (εἰ ἡ σαρε θεοφορεῖται ἐν τῷ Λόγῳ), ипак благодат и сила припадају Логосу. Дела Оца свог Он је чинио телом (δια τῆς σαρκός), но ништа мање у Њему су такође биле очигледне немоћи тела. Тако, Он се и распитивао за Лазара и васкрсао га; противречио је Матери, говорећи: још није дошао час мој (Јн. 2, 4), и одмах је претворио воду у вино; јер истинити Бог беше у телу (αληθινός γαρ Θεός ἦν ἐν τῇ σαρκί), и истинито тело беше у Логосу (καὶ αληθῆς σαρε ἦν ἐν τῷ Λόγῳ). Отуда је Он делима својим објављиво себе, Сина Божјег, и Оца свог; а кроз немоћи тела Он је показивао да на себи носи истинско тело и да је оно његова сопственост[34].

Спаситељ није имао тело бездушно (ἀψυχον), неосетљиво (ἀναίσθητον), неразумно (άνόητον), јер, пошто је Спаситељ ради нас постао човек, тело његово није могло бити неразумно (άνόητον), то јест није могло бити без човечанског разума, нити је у самом Логосу извршено само спасење тела него и душе. Као истинити Син Божји, Он постаде и Син човечји; и као Јединородни Син Божји, Он исти постаде и Првородни међу многим браћом. Стога, није један био Син Божји пре Авраама, а неко други после Авраама; нити је један био који је васкрсао Лазара, а други који је питао за њега, него је један и исти на човечански начин (ανθρωπίνως) рекао:

где сте метнули Лазара? а на божански начин (θεϊκῶς) га васкрсао; један иисти је телесно (σωματικῶς), као човек, шњуноу, а божански (θεϊκῶς), као Син Божји, отворио очи слепоме од рођења; и пострадавши телом, Он је божански отворио гробове и васкрсао мртве[35].

Господ, будући Богом и поставши човек, као Бог васкрсавао је мртве, речју исцељивао све, претворио воду у вино (јер ова дела не беху човечанска), а као онај који је носио на себи тело, Он је жеднео, радио и пострадао (јер ово није својствено Божанству); као Бог Он је рекао: Ја сам у Оцу и Отац у мени (Јн. 14, 11), а као онај који тело носи на себи, корио је Јудејце: Зашто иштете да убијете мене, човека који вам истину казах коју чух од Оца? (Јн. 8, 40). Све је ово чињено не подвојено (οὐ διηρημένως) по каквоћи чињенога, не на такав начин да се у једној ствари пројављивало дејство тела без Божанства, а у другој дејство Божанства без тела; напротив, све је ово чињено заједнички, повезано (συνημμένως), и један је био Господ који је ово чудесно творио својом благодаћу[36].

Христос је и страдалан (παθητός), пошто је човек; и нестрадалан (απαθής), пошто је Бог. Свето Писмо најпре назива Господа човеком, па онда говори о страдању његовом, да се не би изрекла нека хула на Божанство. Отуда Закон, Пророци, Еванђелисти и Апостоли не говоре о рођењу Божанства Логосовог (γέννησιν του Λόγου Θεότητος), него исповедају Оца и проповедају Сина, а од Марије изводе порекло Христово по телу (κατά σάρκα), као Сина Давидовог и Јосифовог, који је примио обличје слуге, да би људи признавали његово човечанство (το ἀνθρώπινον), и да би исповедали да је Бог Логос од Бога Оца, који је за људе поднео страдања у страдалничком људском обличју, показавши у страдајућем телу нестрадалност (έν τω πάσχοντι σώματι την ἀνάυθειαν), у умирућем — бесмртност, у погребеном — нетрулежност, у кушаном — победу, у остарелом — обнову, јер се наш стари човек разапе са Њим (Рм. 6, 6). У томе и лежи благодат. Божанство пак ни на који начин не припушта Себи страдање без страдајућег тела (δίχα πάσχοντος σώματος), не показује збуњеност и тугу без душе тугујуће и збуњене, не сетује и не моли се без сетујућег и молећег се ума[37].

Свето Писмо проповеда да је Логос од Бога Оца на неисказан начин, и да се Он у последње време родио од Деве као човек, да би немогуће било не веровати у Њега као Бога и одрицати његово рођење по телу. Где се спомиње тело, тамо Свето Писмо разуме устројство целокупног човечјег састава без греха, и са именом човека сједињује појам о страдању. О Божанству Логоса оно исповеда неизменљивост и неизрецивост (την ἀτρέπτότητα και την ἀφραστότητα), стога се о Логосу говори као о Богу (θεολογείται ο Λόγος), а излаже се родослов човека (γενεαλογείται δε άνθρωπος), да би један исти природно и истински био и у једном и у другом: Бог у вечности Божанства и стварању твари, а човек у рођењу од

жене и узрастању у току година; Бог у животворним добротворствима и силан у чудотворствима, а човек у нама својственим страдањима и у нашим немоћима. Логос је Бог у пројављивању бесмртности, нетрулежности и неизменљивости, а човек у прикованости за крст, у проливању крви, у сахрањивању тела, у силаску у ад, у васкрсењу из мртвих. Тако, Христос је подигнут из мртвих, а као Бог Он подиже мртве[38].

У Христовом телу које је било обрезано, ношено, које је узимало храну и пиће, умарало се, било приковано на крст, и пострадао, био је нестрадални и бестелесни Логос Божји. Тело је лежало у гробу, када је Логос, не разлучујући се од њега (μη χωρισθείς αὐτοῦ), сишао да проповеда сущимъ въ темнице духовомъ (1 Петр. 3, 19). Овим се најбоље обелодањује безумље оних који тврде да се Логос претворио у тело и кости. Када би тако било, онда гроб не би био потребан, јер би тело само собом сишло да проповеда духовима у аду. Но истина је у томе: да је сам Логос сишао да проповеда, а Јосиф је тело, обавивши га плаштаницом, метнуо у гроб. И свима је постало очигледно, да тело не беше Логос, него беше тело Логоса (σῶμα ην του Λόγου). И ово исто тело кад је васкрсло опипао је апостол Тома и видео на њему язвы гвоздинныя (Јн. 20, 25), ране које је поднео сам Логос гледајући прикованим своје сопствено тело, и ма да је то могао спречити, није спречио, него је, шта више, бестелесни Логос усвојио као своје све што је било својствено телу (ἰδιοποιεῖτο τὰ τοῦ σώματος ἴδια, ὡς εαυτοῦ ὁ Λόγος ὁ ασώματος). Зато када је слуга ударио тело, Логос је, као сам подносећи то, рекао: зашто ме бијеш? (Јн. 18, 23). И ма да је Логос по природи неприкосновен (ἀψάυστως), ипак је рекао: плеши Мои вдахъ на раны, и ланите мои на заушенія, лица же моего не отвратихъ отъ студа заплеваній (Ис. 50, 6). Све што је човечанско тело Логосово пропатило, Логос је, сједињен са њим, приписивао Себи, да бисмо могли постати заједничари у Божанству Логосовом. И што је веома чудновато јесте то, да је један и исти страдао и није страдао (αὐτός ην ὁ πάσχων και μη πάσχων); страдао, јер је страдао његово властито тело (το ἴδιον αὔτοῦ ἐπάσχε σῶμα), а Он је био у страдајућем телу; и није страдао, јер је Логос, будући Богом по природи, нестрадалан (απαθής). Бестелесни Логос беше у страдалном телу, а тело имађаше у себи нестрадалног Логоса који је уништавао немоћи самога тела. Ово је учинио Логос, и тако се збило, да би Логос, узевши на себе оно што је наше, и приносећи га на жртву, уништио га, и обукавши нас потом у своје, дао Апостолу повод да каже: ово распаљиво треба да се обуче у нераспаљивост, и ово смртно да се обуче у бесмртност (1 Кор. 15, 53)[39].

Бог, када под обликом наше маленкости показује постојање своје у телу, не мења место, као ми који се скривамо у неком било месту. Јер како ће променити место Онај који испуњава небо и земљу?.... Христос је, дакле, од Марије Богочовек, не неки други Христос, него један и исти (εις και ὁ αὐτός). Он је пре векова од Оца, Он је и у последње време од Деве; пре —

невидљив и светим Силама небеским, а сада — видљив због сједињења са видљивим човеком, видљив не по невидљивом Божанству него по дејству Божанства кроз човечанско тело и целога човека (τῆ τῆς Θεότητος ενεργεία δια του ανθρωπίνου σώματος και δλου άνθρωπου), кога је обновио присвајањем себи[40].

Господ је постао човек, и то човек без греха, чиме је извршено потпуно обновљење. Стога, где је иструдело тело људско, тамо Исус полаже и своје сопствено тело; и где је душа људска била овладана смрћу, тамо Христос показује да је и његова душа човечанска, да Он и као човек не би био овладан смрћу, и да би као Бог разорио државу смрти, те да би онде где је била посејана трулеж никла нетрулежност, да би онде где је даровала смрт пројавио бесмртност Он — бесмртни, појавивши се у обличју душе људске, да би нас на тај начин учинио заједничарима своје нераспадљивости и бесмртности, у нади на васкрсење из мртвих, да се, као што је писано, ово распадљиво обуче у нераспадљивост, и ово смртно обуче у бесмртност (1 Кор. 15, 24)[41].

Оваплоћени Бог Логос није био тако спутан телом да не би, када је био у телу (έν σώματι), био и изван тела, и да би, када је покретао тело, васељена била лишена његовог дејства и промисла. Али је најчудноватије то, што је Он као Логос садржао све, а није ничим био садржан (ού συνείχετο μεν υπό τίνος). И као што је Он, боравећи у свима тварима, суштином изван свега (έκτος μεν ёστι του παντός κατ' ούσίαν), а својим силама у свему (έν πάσι δε ёστι таίς εαυτού δυνάμεσι), све уређујући, на све и у свему распростирући свој промисао, оживотворавајући и сваку твар и све твари скупа, обухватајући све и необухваћен ничим, него сав по свему (δλος κατά πάντα) боравећи у једином Оцу свом, тако је Он, и у људском телу боравећи, и сам га оживотворавајући, несумњиво оживотворавао и све остало, обитавао у свима тварима, и био изван свега (έν τοις πάσιν ёγένετο, και εξω των δλων ην), давао да Га распознаду у телу по делима, и пројављивао себе дејствима на сву твар... Поставши човек Логос Божји није био спутан телом; напротив, Он је владао њиме, те је тако Он и у телу био и налазио се у свима тварима, и био изван бића и почивао у једином Оцу. А најчудесније је то, што је Он и као човек живео, и као Логос све оживотворавао, и као Син са Оцем боравио. Отуда, када Га је Дева рађала Он није патио, нити се оскрнавио боравећи у телу, него је, напротив, осветио тело; јер и обитавајући у свима тварима, Он не узима удела у свему него, напротив, Он све оживотворава и храни[42].

Тајна Личности оваплоћеног Бога Логоса је огромна; разум људски није у стању да изрази красоту и славу тела Христовог (κάλλος κοα δόξαν σώματος Χριστού), него треба исповедати оно што се збило, као што Свето Писмо каже, и клањати се Богу истинитом у славу његовог човекољубља и са надом на спасење наше у Христу Исусу Господу нашем[43].

Христос је имао две природе, вели свети Кирил Јерусалимски. Он је био човек по ономе што је било видљиво на Њему, а Бог по ономе што је било невидљиво. Као човек Он је стварно јео, као ми, јер је имао тело подобно нашем, а као Бог нахранио је са пет хлебова пет хиљада људи; као човек Он је стварно (αληθώς) умро, а као Бог васкрсао је четвородневног мртваца; као човек спавао је стварно на лађи, а као Бог ишао је по води[44]. Када Еванђеље вели: Книга родства Исуса Христа, сына Давидова, сына Авраамља (Мт. 1, 1), ту треба разумети рођење по телу. Јер је Он постао Син Давидов при крају векова, а Син је Божји пре свих векова, беспочетно. У првом случају, Он је узео на себе оно што није имао (ὅπερ οὐκ εἶχε), а друго што има, вечито има као рођен од Оца. Он има два оца: једнога — Давида, по телу, а другога — Бога, Оца свога по Божанству (θεϊκώς). Као Син Давидов Он подлежи времену, опишљивости и родослову, али као Син Божји не подлежи ни времену, ни месту, ни родослову[45].

Није свето дело клањати се оваплоћеном Богу Логосу као простом човеку (τὸν ψιλὸν ἄνθρωπον), нити је побожно говорити да је Он само Бог без очовечења. Јер ако је Христос — Бог, као што зацело и јесте, али није узео на себе човечанску природу, онда смо туђи спасењу. Дакле, треба се клањати Њему као Богу, али и веровати да се Он очовечио. Јер нема користи говорити да је Он човек без Божанства (ἄνθρωπον ἄνευ Θεότητος), нити има спасења не признати у Њему човечанство заједно са Божанством[46].

Херувимски будан на све што је Христово, свети Василије Велики пише монаху Урвикију: Чуо сам да има неки који се старају да изопаченим мишљењима унаказе правилно учење о оваплоћењу Господа. Они говоре да се и сам Бог претворио у тело; да Он није, кроз свету Деву Марију, узео на себе природу (φύραμα) Адамову, него се својим сопственим Божанством променио у вештаствену природу (φύσις). Ово бесмислено учење веома је лако оповргнути. Али пошто је очигледно богохулство, то мислим да је за онога који се боји Господа довољна и сама напомена. Јер ако се је Бог претворио, онда се је изменио. Али нека једалекоодменетаква реч и таква помисао, када је сам Бог објавио: Азъ есмь, и не изменяюся (Малах. 3, 6). Поред тога, каква нам је корист од оваплоћења, ако наше тело, сједињено са Божанством, није победило државу смрти? Јер Он није претварањем себе начинио своје сопствено тело (οὐ γὰρ τραπεῖς οἰκεῖον ὑπεστῆσατο σῶμα), које је постало када се сјединила с њим Божанска природа (παχυνθείσης αὐτῶ της θεϊκῆς φύσεως). Ако се пак сва природа Јединороднога претворила, како се онда необухватљиво Божанство могло обухватити обимом малога тела? Убеђен сам да нико ко је при себи и има страха Божјега, не пати од овога безумља[47].

Други од тројице светих Богослова сав је оомолитвљеним осећањем и оомолитвљеном мишљу погружен у чудесну тајну оваплоћеног Бога и

Господа нашег Исуса Христа. По њему, у Господу Христу су две природе, Бог и човек, као што су душа и тело, али нису два сина нити два бога... Иако треба кратко рећи: Спаситељ је од двају елемената који су различите међу собом (άλλο μέν και άλλο τα έξ ών ό Σωτηρ), јер невидљиво није исто што и видљиво, нити вечито што и временско, па ипак Он није два лица (ούκ άλλος δε και άλλος). Сачувај Боже! Јер две су природе једно сједињењем (εν τή συγκράσει), пошто је Бог постао човек, и човек се обожио (Θεού μεν ένανθρωπήσαντος, άνθρωπου δε θεωθέντος)[48].

У оваплоћењу Бога велика је тајна ради нас по среди. Новина се уводи у природу, и Бог постаје човеком. Онај који се својом сопственом славом и величанством носи по небу над небесима на истоку (Пс. 67, 4), слави се на западу наше ништавности и маленкости. И Син Божји прима на себе да постане и да се назове Син човечји, не мењајући оно што беше — ούχ δ ην μεταβολών — (јер је непроменљив — άτρεπτον γαρ), него узимајући на себе оно што не беше — αλλ' δ ούκ ην προσλαβών — (јер је човекољубив — φιλάνθρωπος γαρ), да би се Необухватљиви могао обухватити, општећи са нама посредством тела као кроз вео, пошто је природи, подложној рођењу и кварежи, немогуће поднети његово чисто, непокривено Божанство. Тога ради меша се оно што је туђе мешању (τα άμικτα μίγνυται); и не само меша се Бог са рођењем, и Дух са телом, и Вечити са временом, и Неизмерни са мером, него и рођење са девичанством, и бешчашће са Оним који је узвишенији од сваке части, и Нестрадални са страдањем, и Бесмртни са распадљивим[49].

Син Божји, превечни Логос, који се од Оца родио пре сваког времена и бестелесно, у последње време постао је ради нас Син човечји, родивши се од Деве Марије неисказано и непорочно (јер ништа не може бити прљаво где је Бог и чиме се спасење постиже), васцели човек и сами Бог, који је пострадао за целог човека да би му целом даровао спасење; нестрадалан Божанством (άπαύή Θεότητι), страдалан оним што је узео на себе (παθητόν τω προσλήματι)[50]. Христос је Божанство које је понизило себе (ή κενωüεüσα Θεδτης) и примило тело (ή προσληφθειüσα σαρξ); ново сједињење: Бог и човек, један из обога (εν έξ άμφοίν), и кроз једнога обојица (και δι' ενός άμφοτερα)[51].

Све што је у Светом Писму речено узвишено о Господу Исусу Христу односи се на његово Божанство, на ону природу која је изнад страдања и тела, и све немоћно (τα δε ταπεινότερα) — на Онога који је сложен (τω συνθέντω), и који је ради људи понизио себе и оваплотио се, очовечио се, и затим узнео се... Сада је Он човек, а био је изнад човека и несложен (άσυνθετος). Што Он беше, то и остаде (δ μεν ην, διέμεινεν); а што не беше, то узе на Себе. У почетку Он беше непроузрочен (άνοατίως); јер шта може бити узрок Бога? Али касније Он би рођен због узрока; а узрок беше у томе: да спасе људе... И земаљски човек постаде Богом, пошто се сјединио са

Богом и постао са Њим једно, јер је преовладао оно што је боље, да би и ја утолико постао Богом уколико Он постаде човеком (ἵνα γένωμαι τοσοῦτον Θεός, ὅσον ἐκεῖνος ἄνθρωπος). Он се родио, али је и пре био рођен; родио се од жене, али и од Деве; прво је људско (ἄνθρωπινον), друго — божанско (θεῖον); овде је рођен без оца (ἀπάτωρ), тамо — без матере (ἀμήτωρ). Све је ово од Божанства... Он је крштен као човек, али је отпуштао грехе као Бог. Био је кушан као човек, али је победио као Бог. Био је гладан, али је хиљаде хранио, јер је Сам — хлеб живи и небески. Био је жедан, али је и објавио: ко је жедан нека дође к мени и пије (Јн. 7, 37). Он се замарао, али је Сам — одмор уморнима и обремененима. Њега је савлађивао сан, али је Он лако ишао по мору, заповедао ветровима, спасао Петра који се давно. Називају Га Самарјанином и веле да је ђаво у Њему, но Он ипак спасава човека који је силазио из Јерусалима у Јерихон, па га ухватили разбојници (Лк. 10, 30), ипак Га распознају демони, Он изгони демоне, шиље у понор легион духова и види где вођ демона спаде с неба као муња (Лк. 10, 19). Њега каменују, али не могу да Га ухвате. Он се моли, али и прима молитве. Он плаче, али и зауставља сузе. Он пита где је метнут Лазар, јер беше човек; али и васкрсава Лазара, јер беше Бог. Њега продају, и то по ниску цену: за тридесет сребрника; али Он искупљује свет, и то високом ценом: сопственом крвљу својом. Био је мучен и рањен (Ис. 53, 5), али Он исцељује сваку бољет и сваку немоћ (Мт. 4, 23). Њега подижу и прикивају на дрво, али нас Он дрветом живота обнавља, и спасава распетог с Њим разбојника, и тамом покрива видљиви свет. Њега поје оцтом, дају Му жуч; но ко је Он? — Онај који је претворио воду у вино. Он полаже душу своју, али има власт узети је опет (Јн. 10, 18); и раздире се завеса, и распада се каменке, и устају мртви. Он умире, али и даје живот, и својом смрћу сатира смрт. Њега сахрањују, али Он васкрсава, Он силази у ад, али изводи из њега душе, и узноси се на небо, и доћи ће да суди живима и мртвима[52].

Спаситељ наш иде из места у место, иде Он кога не може обухватити никакво место, Он, надвремени, бестелесни, безгранични, исти који беше и јесте; који беше и изнад времена (υπέρ χρόνον ην), и дође под време (υπό χρόνον), и беше невидљив и постаде видљив (ἀόρατος ην, και ὀράται). Он беше у почетку, и беше у Бога, и беше Бог (Јн. 1,1). Он понизи (ἐκένωσε) оно што беше, и узе на себе оно што не беше (και δ μη ην προσέλαβεν); не постаде Он два, него допусти да постане једно из двога (εν ἐκ των δυο). Јер обоје су Бог (Θεός γαρ αμφοτέρω), и Он који узе и оно што би узето (τό τε προσλάβόν, και τό προσληφθέν); две природе се стичу у једно (δύο φύσεις εις εν συνδραμοῦσαι), не два сина[53].

Бог је објавио себе људима кроз рођење. С једне стране Онај који јесте, и вечито јесте од вечитог Бића, изнад узрока и речи, јер не беше речи узвишеније од Речи; а с друге стране Он ради нас касније постаде, да би нам Онај који нам је дао биће (τό εἶναι) даровао и добробиће (ευ εἶναι), или

боље: да би нас, који смо због зла отпали од добробића, својим оваплоћењем повратио опет добробићу[54].

Сам Логос Божји, превечни, невидљиви, несхватљиви, бестелесни, Почетак од Почетна, Светлост од Светлости, Извор живота и бесмртности, Одражај првобитне красоте, непокретни Печат, непроменљиви Лик, дефиниција Оца и Реч, долази своме сопственом лику, узима на себе тело ради тела, сједињује себе са душом разумном, очишћујући слично сличним (τω ὁμοίω τό ὁμοίον), и у свему постаје човек, изузев греха. Иако зачет од Деве којој претходно и душа и тело беху очишћени Духом Светим, ипак је Онај што произађе Бог са оним што беше узео на себе једна Личност од двеју супротности (εν ἐκ δυο των εναντίων), наиме: од тела и Духа, од којих тело би обожено, а Дух обожи. О новог сједињења! о чудног спајања! Онај који јесте — постаје (ὁ ὢν γίνεται), Нестворени — ствара се (ὁ ἀκτιστος κτίζεται), Необухватљиви — обухвата се (ὁ ἀχώρητος χωρεῖται) разумном душом која посредује између Божанства и вештаствености тела. Онај који обогаћује — осиромашује, осиромашује до мога тела, да бих се ја обогатио његовим Божанством. Препуни — испражујују се (ὁ πλήρης κενούται), јер Он испражњује себе од своје славе на кратко време, да бих ја узео удела у његовој пуноћи. Какво богатство доброте! Каква је ово тајна о мени? Ја сам добио лик Божји, и нисам га сачувао; Он узима на себе моје тело, да би и лик спасао (ινα την εικόνα σώση) и тело обесмртио (και την σάρκα ἀθανατίση)[55].

Господ би послан, али као човек, јер Он беше двоструке природе (διπλούς γαρ ην); и Он, по закону тела (νόμω σώματος), осећаше и умор, и глад, и жеђ, и беше у агонији, и плакаше; а када се израз *послан* употреби о Њему као Богу, онда значи да се по Божјем благовељењу то сматра као посланство, јер Он томе приписује све што се односи на Њега, изражавајући тиме своје поштовање према Вечноме Начелу и жељу да Га не сматрају за противника Богу (άντιθεος). За Њега се пише, и да би предан, али и да сам Себе предаде; да Га Отац васкрсе и узнесе на небо, али и да сам Себе васкрсе и узнесе на небо. Прво се односи на благовољење Оца, а друго на његову сопствену моћ[56].

Благодатно мишљење светог философа Григорија Ниског о начину сједињења двеју природа у Господу Исусу представља многозначајан и красан акорд у богочовечанској симфонији црквене истине о томе. Веле: природа људска је мала и ограничена, а Божанство је безгранично; како безграничност може бити обухваћена атомом? Али, ко каже да се бесконачност Божанства (ή απειρία της Θεότητος) може обухватити ограниченим телом (τή περιγραφή της σαρκός) као неким сасудом? Чак се ни у нашем животу духовна природа (ή νοερά φύσις) не закључава у границе тела (εντός των της σαρκός ὀρων). Напротив, величина тела ограничена је сводим сопственим деловима, а душа се покретима мисли

слободно распростире по свој твари: уздиже се до небеса, понире у бездане, проходи сву васељену широм, радознало се погружава у подземне регионе, често испитује небеска чудеса, и не осећа никакву тегобу од бремена тела. Када дакле душа човекова, иако нужношћу природе сједињена са телом (κατά την της φύσεως ανάγκην συγκεκραμένη τω σώματι), ипак слободно бива свуда, каква је онда неопходност тврдити да се Божанство спутава природом тела?... Божанство, ма да је било у човеку, није подлежало никаквом ограничена (πάσης περιγραφής ἔκτος εἶναι). Ако пак питаш, на који се начин Божанство сједињује са човечанством, ти претходно испитај какво је сродство душе са телом. Када је непознат начин (ὁ τρόπος) на који се душа сједињује са телом, онда не помишљај да ћеш схватити начин на који се Божанска природа сједињује са човечанском. Али као што смо у случају сједињења душе и тела ми уверени да је душа нешто различите од тела (ἕτερον εἶναι τι παρὰ το σώμα), јер када се тело одвоји од душе, постаје мртво и неактивно, — и ми не знамо начин сједињења (καί τον της ενώσεως οὐκ ἐπιγινώσκομεν τρόπον); тако и при истраживању начина сједињења Божанске природе са човечанском, иако смо свесни да се узвишена Божанска природа разликује од смртне и пролазне, ипак ми нисмо способни да схватимо начин сједињења Божанства са човечанством (τον δε της ἀνακράσεως τρόπον του θειου προς το ἀνθρώπινον συνιδεῖν οὐ χωροῦμεν). Да се Бог родио у природи човека (ἐν ἀνθρώπου φύσει), мине сумњамо због чудеса која су нам саопштена, али одбијамо да истражујемо начин на који се родио, јер је то недоступно мислима (μείζον ἢ κατά λογισμῶν ἔφοδον)[57].

Божанство Логоса је увек исто (ἀεὶ ὡσαύτως ἔχει): и пре оваплоћења (πρὸ τῆς σαρκός), иу оваплоћењу (ἐν τῇ σαρκι), и после страдања, будући свагда по природи оно што беше (ο ἦν) и остајући такво за навек (καί εις ἀεὶ διαμένουσα).

Али у страдању његове човечанске природе Божанство је извршило домострој нашега спасења (την υπέρ ημών οἰκονομίαν ἐπλήρωσε) одвојивши на кратко време душу од тела, али не одвајајући себе ни од душе ни од тела са којима се једном за свагда сјединило, и опет сједињујући елементе који су били тако одвојени, да би васцелој људској природи дао почетак и пример васкрсења из мртвих[58].

Син истинитога Бога је истинити Бог; Он је непроменљив, неизменљив и увек исти (ἀεὶ ὁ αὐτός), неспособан за промену на горе или на боље, јер прво противречи његовој природи, а друго је немогуће у Њему. Јер шта може бити узвишеније од Најузвишенијег (τί γαρ ὑψιστου ὑψηλότερον), и шта може бити боље од Најбољег (τί τοῦ ἀγαθοῦ ἀγαθότερον)? У ствари, Он је тако сједињен са сваким савршенством добра, да у Њему није могућа никаква врста промене. Ово своје својство Он није показивао само у извесним приликама, него је увек био такав (ἀεὶ ὡσαύτως ἔχων): и пре

оваплоћења, и у оваплоћењу, и после оваплоћења. У целокупној својој делатности за нас Он никада ни у чему није изменио непроменљивост и неизменљивост своје природе. Оно што је по природи непролазно и неизменљиво, увек је исто (ἀεὶ τοιοῦτον ἐστίν); оно се не мења са ниском природом када се налази у њој због домостроја спасења (κατ' οἰκονομίαν). Као што светлост зрака не потамни када сунце зарије свој зрак у мрак, већ зрак претвори таму у светлост, тако и истинита Светлост, сијајући у нашој тами, не би помрачена тамом, већ је собом осветли[59].

У Господу Христу Божанска природа је увек једна и иста и на исти начин постоји (ἀεὶ μία καὶ ἡ αὐτὴ καὶ ὡσαύτως ἔχουσα), а тело је по себи оно што виде разум и чуда... Тело је страдалне природе (παθητικὴς ἐστὶ φύσεως), а Логос — делатне (ἐνεργητικὴς); и нити је тело творац онога што постоји, нити је сила коју Божанство има страдална. Логос беше у почетку у Бога, а у искуству смрти је човек, те нити човечанска природа беше од вечности, нити Божанска природа беше смртна; и све остало што се односи на Господа Христа треба на исти начин посматрати (κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον). Лазара не васкрсава човечанска природа, нити га сахрањеног оплакује нестрадална сила (ἢ ἀπαθὴς ἐξουσία), него су сузе својствене човеку, а живот — истинском Животу. Човечанска природа не храни хиљаде, нити свемоћна Сила хита смокви. Ко је тај што се замара од пута, и ко је тај што без напора држи речју сву васељену у постојању? Ко је отсјај славе (Оца)? Које то лице за време страдања трпи ударце, а које се слави од вечности? Очигледно је да ударци припадају слуги у коме беше Господ (ἐν ὧ Δεσπότης), а част и слава — Господу, обученом у слугу, тако да због везе и сједињења природа посебна својства сваке постају заједничка обојима (κοινὰ γίνεσθαι ἐκατέρως τὰ ἀμφοτέρω), те Господ прима на себе ударце слуге, а слуга се прославља славом и чашћу Господњом. То је разлог што се крст назива крстом Господа славе (1 Кор. 2, 8), и што сваки језик исповеда да је Господ Исус Христос на славу Бога Оца[60].

Нити ми приписујемо своје спасење човеку, вели овај богомудри Отац Цркве, нити сматрамо да је непролазна Божанска природа страдална и смртна (ἐμπαθὴ καὶ ἐπίκηρον). Али ми свакако треба да верујемо божанским речима, које објављују да Логос, који беше у почетку, беше Бог, и да после Логос постаде тело, би видљив на земљи и живљаше с људима; и ми овакве божанске речи примамо са вером. Јер када чујемо да је Он Светлост, и Сила, и Правда, и Живот, и Истина, и да све кроза Њ постаде, ми све ово и слично овоме сматрамо да је истинито и веродостојно, приписујући то телу, сједињеном са Логосом. Као што није допуштено сматрати да својства тела (τὰ τῆς σαρκὸς ἰδιώματα) постоје у Логосу који беше у почетку, тако исто, с друге стране, ми не можемо држати да оно што је својствено Божанству (τὰ τῆς Θεότητος ἴδια) постоји у природи тела. Пошто су у еванђелском учењу о Господу измешане узвишене и богодоличне идеје са незнатним и човечанским, то ми сваку од ових идеја

приписујемо или једној или другој од ових природа: оно што је човечанско приписујемо човечанској природи (το μὲν ἀνθρώπινον τῷ ἀνθρώπινῳ), а оно што је узвишено — Божанству (το δε ὑψηλὸν τῇ Θεότητι); и тврдимо да је Син, као Бог, потпуно нестрадалан и непропадљив. Све што се у Еванђељу говори о његовом страдању, то је Он обавио својом човечанском природом која је примила такво страдање. Јер, заиста, Божанство извршује (ἐνεργεῖ) спасење света помоћу тела које је узело на себе (διὰ τοῦ περὶ αὐτὴν σώματος), и то тако да страдање припада телу, а само дејство, извршење — Богу (τοῦ δε Θεοῦ τὴν ἐνέργειαν)... Апостол Павле свуда проповеда сједињење човечијег са Божјим, па ипак и у једном и у другом разликује оно што им је својствено (τοῖδιον), тако да, док се с једне стране човечанска немоћ изменила на боље (πρὸς τὸ κρεῖττον ἀλλοιωθείσης) у заједници са непропадљивим, догле, с друге стране, Божанска моћ није опала својим сједињењем са нижом врстом природе (πρὸς τὸ ταπεινὸν συνάφεια τῆς φύσεως)... Када Апостол проповеда ону природу која превазилази и премаша сваки ум, он употребљује преузвишена имена, називајући Га: над свима Бог (Рм. 9, 5), велики Бог (Тит. 2, 13), Сила Божја, Премудрост Божја (1 Кор. 1, 24), и томе слично. Али када има у виду васцело искуство страдања које, због наше немоћи, Господ Христос неминовно узео на себе са нашом природом, он томе сједињењу природа (το συναμφοτέρον) даје име које узима од нас, и назива Га човеком. Али, називајући Га човеком, он Га тиме не изједначује са осталом природом, него штити побожност која учи да је човечанска природа прослављена тиме што ју је Господ узео на себе, и да Божанска природа није оскрнављена својим снисхођењем већ даје да човечанска природа буде подложна страдањима, а она својом божанском силом врши васкрсење онога што је пострадао. И тако се искуство смрти (ἢ τοῦ θανάτου πείρα) односи на Онога који је био у заједници са нашом страдалном природом због сједињења човека са Њим (διὰ τὴν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς αὐτὸν ἔνωσιν), али у исто време узвишена и богодилична имена силазе на човека. Тако се Господом славе (1 Кор. 2,8) назива Онај који је на крсту висео, пошто се величанство које се садржи у овим именима преноси са Божанског на човечанско сједињењем његове Божанске природе са природом ниже врсте. Апостол Га због тога описује разноврсно и различито: час као Онога који сиђе с неба, час као Онога који је рођен од жене; час као Бога превечног, час као човека у последње време; тако се сматра да је Јединородни Бог нестрадалан (ἀπαθής), а Христос — страдалан (παθητός). Тврдећи овакве противности приписује свакој природи она имена која јој припадају[61].

Као што схватамо да сила Бога Логоса пронице сву твар на небу, у ваздуху, на земљи, у мору, и верујемо да је Он свуда и у свему присутан, а не кажемо да је Он нека од оних ствари у којима се налази, тако ми не велимо да је Он, пролазећи кроз страдања тела, и сам страдалан (ἐμπαθής). Али као што кажемо да је Он узрок свега што постоји, да Он обухвата васељену, и да Он неисказаном силом свога величанства управља свим оним што је у покрету

и држи у одређеном ставу све што је непокретно, тако кажемо да Он би рођен међу нама да нас излечи од болести греха, прилагођавајући употребу своје лекарске силе страдању, и примењујући лечење на начин који је Он сматрао за најбољи с обзиром на онај део творевине што је био оболео. Пошто је било корисно да Он излечи страдање додиром, ми велимо да га је Он тако излечио. Али пошто је Он излечио нашу бољет, не треба стога сматрати да је сам постао страдалан (εμπαθής)[62].

Пошто људски живот има два краја: један од кога почиње, а други којим се завршава, то је било неопходно да и Лекар нашег живота обухвати оба два наша краја, не само завршетак него и почетак, да на тај начин и у једном и у другом узвиси болесног човека. Оно дакле што налазимо да се десило на завршетку, десило се и на почетку. Јер као што при завршетку Он учини по домостроју спасења (κατ' οἰκονομίαν) да се тело растави од душе, а недељиво Божанство које се једном сјединило са субјектом (τω ὑποκειμένω) не разлучи се нити од тела нити од душе, него док са душом беше у рају и спремаше тамо улазак људима у лицу разбојника, Оно остаде са телом у срцу земље и разори онога што има државу смрти (због чега се и тело назива Господом — Мт. 28, 6 — због Божанства које се налазило унутра у Њему — δια τὴν ἐγκειμένην Θεότητα), — тако исто, у почетку, ми закључујемо да сила Највишега, сјединивши се силаском Светога Духа на свету Деву са целом нашом природом (ὅλη τη φύσει ἡμῶν), борави у нашој души и меша се са телом, да би спасење било савршено у свима састојцима нашим. Тако је Божанство и у почетку и на крају свога човечанског живота сачувало своју богодоличну и узвишену нестрадалност (της θεοπρεπούς τε και υψηλής απάθειας). Тако нити почетак беше као наш почетак, нити завршетак као наш завршетак. И у једном и у другом Господ Христос је показао своју божанску силу: почетак није оскрнављен сладострашћем, завршетак није био завршетак у труљењу[63].

Антиохијски славуј еванђелских истина, свети Златоуст, слаткогласно велича чудесну Личност Господа Исуса. Када Еванђелист вели: Логос постаде тело (Јн. 1, 14), он тиме неће да покаже да је Логос изменио своју суштину него да је узео на себе истинито тело (ου μεταβολήν ουσίας, ἀλλὰ σαρκός αληθινής ἀνάληψιν παραστήσαι βουλόμενος)... Логос постаде тело, не претворивши своју суштину у тело (οὐ μεταβαλόντα εἰς σάρκα την οὐσίαν), него само примивши тело, тако да је суштина његова остала неприкосновена (ἀλλ' ἀναλάβοντα οὐτήν, ἀνεπάφον μενοῦσης εκείνης). Ако пак ко рекне, да се Бог, као свемогућ, могао преобратити у тело, на то ми одговарамо, да Бог све може не другачије него остајући Богом (ὅτι πάντα δύναται, ἕως ἀν μένη Θεός ὢν); а ако би он допустио себи промену, и уз то промену на горе, како би онда био Бог? Промена је апсолутно несвојствена непролазном Бићу. Ово Биће је изнад сваке промене (πάσης γὰρ ἀνωτέρα μεταβολής ἢ οὐσία αὐτή). Нити постоји ишта боље од Њега, да би Оно могло напредовати ка томе. А да је Еванђелист употребио реч

постаде (Јн. 1, 14) зато да ти не би сматрао оваплоћење за измишљотину (φαντασίαν), он додаје: и усли се у нас (Јн. 1, 14), као да вели: немој ништа неприлично подозревати у речи *постаде*. Ја говорим не о измени непроменљиве Природе, него о њеном усељењу у нас и борављењу (οὐ γὰρ τροπὴν εἶπον τῆς ἀτρέπτου φύσεως ἐκείνης, ἀλλὰ σκη'νωσιν καὶ κατοίκησιν). Боравилац није једно исто са боравиштем, већ је нешто друго; једно се усељује у друго, иначе усељавања не би ни било, јер се ништа не усељује у само себе. Сједињењем и општењем Бог Логос и тело — једно су (τῆ ἐνώσει καὶ τῆ συνάφεια ἐν ἑστίν ὁ Θεός Λόγος καὶ ἡ σαρξ), не у смислу да се десило неко мешање или уништење природа, него да се образовало неко неисказано и неизразиво сједињење (οὐ συγχύσεως γενομένης, οὐδὲ αφανισμού τῶν οὐσιῶν, ἀλλ' ἐνώσεως ἀρρητου τινός καὶ ἀφράστου). А како се то десило не питај (το δε δπως, μη ζητει); то се десило како Он једини зна (ἐγένετο γὰρ ὡς οἶδεν αὐτός)[64].

Када Исуса Христа називаш Богом, вели свети Златоуст у своме писму монаху Кесарију, онда исповедаш у Њему оно што је по природи својој просто, несложено, неизменљиво, невидљиво, бесмртно, неописано, непостижно, и томе слично. А називајући Га човеком, ти означаваш у Њему оно што је својствено немоћној природи; глад, жеђ, плач за Лазарем, страх, проливање крви, и томе слично, што је Божанству туђе. Када Га пак називаш Христом, онда уједно изражаваш и једно и друго у Њему (συνήψας ἑκατέρω): стога Христос може бити назват и страдалан и нестрадалан; страдалан по телу, нестрадалан по Божанству. То што се каже о Христу, може се казати о Сину, о Исусу, о Господу, пошто су сва ова имена заједничка и изражавају собом обадве природе (κοινὰ γὰρ τοῦτα, καὶ δεκτικά τῶν δύο οὐσιῶν τὰ ὀνόματα)... Само, ова заједничка имена и ваља употребљавати када исповедаш тајну домостроја спасења. У самој ствари, ако рекнеш да је у ма каквом смислу пострадао Бог, изрећи ћеш немогућност, изрећи ћеш богохуљство и пашћеш у безбожност манихејаца и других сличних јереси; ако пак, с друге стране, рекнеш да је пострадао човек, онда ће бити очигледно да је у тебе храм тела — храм пуст. Без боравитеља храм се не може ни назвати храмом, пошто у том случају он већ није храм. Но можда ће неки рећи: како је Господ рекао: Сада гледате да убијете мене, човека који вам истину казах коју чух од Бога (Јн. 8, 40)? Ово је истинита и савршено тачна реч: од боравећег у Њему Божанства Он није престао бити човек (neque enim ex inhabitante defraudabatur Deitate) и, желећи да покаже природу, подложну страдању, Он је употребио назив: човек, пошто је Христос и Бог и човек, Бог по нестрадалности, човек по страдалности. Један је Син, један Господ, нема сумње један је и исти Он који влада у сједињеним природама једним господством, једном влашћу (idem ipse procul dubio unitarum naturam unam dominationem, unam potestatem possidens). Али ове природе нису једносушне, и свака без мешања чува своја властита својства, пошто су обе несливене... По усељењу Божанске природе у тело, ово двоје су заједно саставили једнога Сина, једно Лице

(*unam personam utraque haec fecerunt*), које се при нераздельности у исто време распознаје као несливено, не у једној само природи него у двома савршеним природама. У противном случају, ако се допусти постојање једне природе, да ли би се могло говорити о несливености? да ли би се могло говорити о нераздельности? да ли би тада била могућа реч о самом сједињењу? Немогуће је да се једна и иста природа сама са собом сједињује, или слива, или раздељује. Какав је то пакао изригао учење, да је у Христу једна природа?[\[65\]](#)

По природи слободан и истинит Син Оца Христос је узео на себе обличје слуге (Флб. 5, 67). Он је знао, и то тачно знао, да ово унижење не може нимало умањити његову славу, јер она није била позајмљена, приграбљена, туђа и несвојствена Њему, него природна и истинита (φυσική και γνήσια). Он је и узео на себе обличје слуге, потпуно свестан и уверен да Му то никако не може наудити (ὅτι οὐδέν αὐτόν τοῦτο παράβλαψαι δυνήσεται). И стварно, то Му није наудило, и Он је и у обличју слуге остао са том истом славом[\[66\]](#). Спаситељ се са висине Божанства спустио у понижено стање људске природе, не лишавајући се своје славе него извршујући дело домостроја спасења[\[67\]](#). Преузвишеност његовог Божанства није притом уништила његову сличност и сродство с нама, нити је његово сродство с нама помрачило преузвишеност његовог Божанства, него се и једно и друго показало у делима[\[68\]](#). И када Спасител. говори о себи смирено, Он то чини не због униженог бића свог, већ из снисхођења према духовној немоћи слушаалаца[\[69\]](#).

Христочежњиви љубитељ небеских истина, свети Јефрем Сирин, овако се изражава о Личности оваплоћеног Бога Логоса: „Исповедам једног и истог савршеног Бога и савршеног човека, у двома природама, које су ипостасно или лично сједињене и познају се нераздельно, несливено и непроменљиво, који се обукао у тело, одухотворено словесном и разумном душом, и постао као и ми у свему осим греха. Један и исти јесте и земаљски и небески, и времени и вечни, и почетни и беспочетни... Бог и човек, и у једном и у другом савршен, један у двома природама“[\[70\]](#).

Божанство и тело бораве нераздельиво и несливено у једној Ипостаси и у једном Лицу... Један је Бог који се јавио на свет у телу. Слава његова говорила је о Божанској природи која је од Оца, а тело његово говорило је о човечанској природи која је од Марије. Обе ове природе састале су се и сјединиле у једној Ипостаси. Једини од Оца, јединац и од Марије. Ко раздељује природе у Њему, биће одељен од царства његовог; а ко их слива, биће лишен живота његовог. Ко одриче да је Марија родила Бога, неће угледати славу његовог Божанства; а ко одриче да је Он носио безгрешно тело, неће добити спасење и живот који се дају кроз његово тело. Сама дела његова сведоче и Божанске силе његове убеђују паметне људе да је Он истинити Бог. А страдања његова показују да је Он истинити човек. Ако за

слабије памећу ово није убедљиво, они ће у страшни дан његов искусити за то казну.

Ако Он није био тело, нашто онда Марија? А ако није Бог, кога онда Гаврил назива Господом? Ако није био тело, ко је онда лежао у јаслима? А ако није био Бог, кога су онда славили Анђели што су с неба сишли? Ако није био тело, ко је онда био повијен у пелене? А ако није Бог, коме су се онда клањали пастири? Ако није био тело, кога је онда обрезао Јосиф? А ако није био Бог, у чију је онда славу звезда ишла по небу? Ако није био тело, кога је онда Марија хранила својим млеком? А ако није био Бог, коме су онда мудраци донели дарове? Ако није био тело, кога је онда Симеон држао у наручју? А ако није био Бог, коме је онда он говорио: отпусти ме с миром? Ако није био тело, кога је онда Јосиф узео и бежао у Египат? А ако није био Бог, на коме се онда испунила реч: Из Египта дозвах Сина свог (Ос. 11, 1)? Ако није био тело, кога је онда Јован крстио? А ако није био Бог, коме је онда Отац говорио с неба: Ово је Син мој љубљени, који је по мојој вољи (Мт. 3, 17)? Ако није био тело, ко је онда гладнео и жеднео у пустињи? А ако није био Бог, коме су онда служили Анђели? Ако није био тело, ко је онда био позван на свадбу у Кани Галилејској? А ако није био Бог, ко је онда претворио воду у вино? Ако није био тело, у чије су онда руке били стављени хлебови? А ако није Бог, ко је онда у пустињи са пет хлебова и две рибе нахранио многе хиљаде људи, осим жена и деце? Ако није био тело, ко је онда спавао на лађи? А ако није Бог, ко је онда запретно ветровима и мору? Ако није био тело, с ким је онда обедовао Симон фарисеј? А ако није био Бог, ко је онда отпустио грешници грехе? Ако није био тело, ко је онда седео код студенца, уморан од пута? А ако није Бог, ко је онда дао Самарјанки воду живу и укорио је што је имала пет мужева? Ако није био тело, ко је онда носио људске хаљине? А ако није Бог, ко је онда чинио чудеса и силе? Ако није био тело, ко је онда пљунуо на земљу и начинио кал? А ако није Бог, ко је онда помоћу кала дао вид очима? Ако није био тело, ко је онда плакао на Лазаревом гробу? А ако није Бог, ко је онда заповеднички приморао четвородневног мртваца да изиђе из гроба? Ако није био тело, ко је онда седео на магарету? А ако није Бог, коме су онда излазиле у сусрет гомиле народа славећи га? Ако није био тело, кога су онда ухватили Јевреји? А ако није Бог, ко је онда заповедно земљи те су они попадали? Ако није био тело, ко је онда био бијен? А ако није Бог, ко је онда исцелио и поново учврстио на свом месту уво које је отсекао Петар? Ако није био тело, коме су онда шљували у лице? А ако није Бог, ко је онда Апостолима дунуо у лице Духа Светога? Ако није био тело, ко је онда стајао на суду пред Пилатом? Ако није био тело, с кога су онда војници скинули хаљине и разделили их? А ако није Бог, зашто се онда помрачило сунце када је био на крсту? Ако није био тело, ко је онда био распет на крсту? А ако није Бог, ко је онда потресао земљу до темеља? Ако није био тело, чије су онда руке и ноге биле приковане клинцима? А ако није Бог, од чега се онда раздрла црквена завеса, распало камење, отворили гробови? Ако није

био тело, ко је онда завапио: Боже мој, Боже мој, зашто си ме оставио (Мт. 27, 46)? А ако није Бог, ко је онда рекао: Оче, опрости им (Лк. 23, 34)? Ако није био тело, ко је онда био распет на крсту са разбојницима? А ако није Бог, ко је онда казао разбојнику: Данас ћеш са мном бити у рају (Лк. 23, 43)? Ако није био тело, коме су онда давали оцат и жуч? А ако није Бог, од чијег је онда гласа задрхтао ад? Ако није био тело, чија су онда ребра била прободена копљем и из њих потекли крв и вода? А ако није Бог, ко је онда развалио врата ада, и покидао окове, и по чијем су наређењу изашли мртваци који су били затворени? Ако није био тело, кога су онда Апостоли видели у гробу? А ако није Бог, како је онда ушао кроз затворена врата? Ако није био тело, чије је онда Тома опипао ране од клинаца на рукама и рану од копља на ребрима? А ако није Бог, коме је онда Тома повикао: Господ мој и Бог мој (Јн. 20, 28)? Ако није био тело, ко је онда јео на мору Тиверијадском? А ако није Бог, по чијем се онда наређењу мрежа напунила рибама? Ако није био тело, кога су онда Апостоли видели где се узноси на небо? А ако није Бог, ради кога се онда отворило небо, коме су се са трепетом клањале небеске Силе, коме је говорио Отац: седи мени с десне стране (Јевр. 1, 13), као што каже и Давид: Рече Господ Господу моме: седи мени с десне стране (Пс. 109, 1), и тако даље? Ако Христос није Бог и човек, онда је лажно спасење наше, лажна и пророштва Пророка [71].

Бог који се оваплотио није се променио, нити слио, нити разделио, него је један беспочетни и вечни Син и до оваплоћења ипо оваплоћењу (*ἀλλ' εἰς ἑστὶν ἀναρχὸς καὶ ἀίδιος Υἱός, καὶ προ σαρκώσεως, καὶ μετὰ σαρκώσιν*) [72].

По светом Амвросију, тајна Господа Исуса Христа, коју Анђели не знају, не може се схватити осим откривењем (*nisi ex revelatione*). Јер ко би могао силом свога разума, а не вером, пратити Господа Исуса када силази са небеских висина у најниже дубине, или када се из ада диже у небеса, или када понижава себе да би могао обитавати међу нама? У свему томе Он не постаде мањи него што беше, будући увек Син у Оцу. Својом Божанском природом Он је блистање Оца, а човечанском — Он је неутледан. Боја обеју ових природа показује се и сија у Њему. Али ознаке његовог Божанства су старије у Њему него тајне тела његовог, јер Он не узе своје порекло од Деве, него Он, који је већ постојао, дође у Деву [73].

У Господу Исусу Христу није један од Бога (*alter ex Patre*), а други од Деве (*alter ex Virgine*), него је Један исти на један начин од Оца, а на други начин од Деве (*sed idem aliter ex Patre, aliter ex Virgine*) [74]. Један је Син Божји, и рођен од Оца и произишао од Деве, разликујући се по начину, али слажући се по имену у једном (*distanti ordine, sed in unum concurrente nomine*). И ма да је Он и Бог и човек у разлици природе (*diversitate naturae*), ипак је Он у исто време исти у обема природама (*idem tamen non alter in utroque*). У обема природама Он је један, и у обема је Он савршен (*in utroque*

unus, et utroque perfectus)... Поставши човек, Он је несличан Оцу, али не по Божанству него по своме телу; није одвојен од Оца, али се разликује по служби; остајући сједињен са Оцем по моћи, Он је одвојен тајном страдања[75].

Као Син Божји, Господ Христос је истинити Син човечји, вели свети Иларије; нити је Он мање човек зато што је рођен од Бога, нити је мање Бог зато што је човек рођен од Бога. Исти Христос је Син човечји, који је такође Син Божји, јер је сав Син човечји сав Син Божји (*quia totus hominis filius totus Dei filius sit*). Бог Логос постаде човек не напуштајући тајну своје сопствене природе (*in sacramento naturae suae manens, homo natus sit*). Он би рођен не да би у исто време преставао два одвојена бића, него да би постало јасно да је Он, који беше Бог пре него што постаде човек, сада узео на себе човечанску природу, и јесте Бог и човек... Ми исповедамо да је Он једна и иста Личност не губитком Божанства, него узимањем на себе човечанства: у обличју Бога кроз своју Божанску природу, у обличју човека од свога зачећа Духом Светим, и на очи нађе се као човек. То је разлог што Он после свога рођења као Исус Христос, и свога страдања, смрти и погребља, такође устаде из мртвих. Ми не можемо двојити Њега од Њега самог у свима овим тајанствима, тако да Он више не буде Христос (*non potest in his sacramentorum diversitatibus ita ab se dividuus esse, ne Christus sit*). Јер Христос који узме обличје слуге не бејаше нико други до Онај који беше у обличју Бога: Онај који умре бејаше исти Онај који би рођен; Онај који васкрсе јесте опет као Онај који умре; Онај који је на небу као Онај који васкрсе; најзад, Онај који је на небу јесте као Онај који раније сиђе с неба. Тако човек Исус Христос, Јединородни Бог, као тело и као Логос у исто време Син човечји и Син Божји, не престајући да буде оно што је, то јест Бог, узме на себе истинску човечанску природу... Логос, поставши тело, није могао не бити тело које постаде (*Verbum caro factum non potuit non caro esse quod factum est*); ипак, Он увек остаде Логос иако постаде тело. Као што Логос, поставши тело, није могао напустити природу свога Извора, тако због порекла своје природе Он није могао не остати Логос; али у исто време ми морамо веровати да Логос јесте оно тело које Он постаде, но увек са оградом, да када Он борављаше међу нама, тело беше не Логос, него беше тело Логоса, који борави у телу (*non caro illa Verbum sit, sed Verbi caro sit habitantis in carne*)[76].

Учење блаженог Августина о Божанској Личности Господа Исуса зрачи светлошћу богооткривене истине о томе. По њему, Логос је могао постати човек остајући оно што беше (*manens quod erat*), зато што беше свемоћан. С обзиром на то што је Логос постао тело, није се Логос претворио у тело, него је тело приступило Логосу не губећи себе (*sed caro ad Verbum, ne ipsa reperit, accessit*); као што је човек душа и тело, тако је Христос — Бог и човек. Исти је Бог који и човек, и исти човек који и Бог (*idem Deus qui homo, et qui Deus idem homo*), не мешањем природа већ

јединством Личности (*non confusione naturarum sed unitate personae*)^[77]. Сам Бог остаје Бог; човек приступа Богу, и бива једна Личност (*et fit una persona*), тако да је Он не полубог (*semideus*), делом Бога бог и делом човека човек (*parte Dei Deus, et parte hominis homo*), него васцели Бог и васцели човек (*sed totus Deus et totus homo*)^[78]. Као што се у јединству личности душа сједињује са телом да би постао човек, тако се у јединству Личности (*in unitate personae*) Бог сједињује са човеком да би био Христос. У оној дакле личности мешавина је душе и тела, а у овој Личности мешавина је Бога и човека^[79].

Исус Христос Син Божји јесте и Бог и човек: Бог, јер је Логос Божји, човек пак, јер је у јединство Личности Логосу приступила разумна душа и тело (*quia in unitatem personae accessit Verbo anima rationalis et caro*). Стога уколико је Бог, Он и Отац су једно (Јн. 10, 30), уколико је пак човек, Отац је већи од Њега (Јн. 14, 28). Као Логос, Он је раван Оцу, као човек — мањи је од Оца. Један је Син Божји, и Он исти је Син човечји; један је Син човечји, и Он исти је Син Божји (*unus Dei filius, idemque hominis filius; unus hominis filius, idemque Dei Filius*); не два сина Божија (*non duo filii Dei*): Бог и човек, него један Син Божји (*sed unus Dei Filius*). Бог без почетка човек од извесног почетка (*Deus sine initio, homo a certo initio*), Господ наш Исус Христос^[80].

Бесконачна и мила тајанственост Личности Христове, разливена по свему што је еванђелско и богочовечанско, провире из светог, саборног, апостолског осећања и сазнања Цркве кроз богомудре мисли и богоглагољиве речи светог Кирила Александриског, чијим је благодатним трудом првенствено Црква победила душегубно и христохулно учење Несторијево о Личности Господа и Бога Исуса Христа.

Као што је Логос Бога Оца савршен у Божанству (*εν θεότητι τέλειος*), вели свети Кирил, тако је савршен и у човечанству (*έν ανθρωπότητι τέλειος*) које је примио на себе, јер је примио не тело неодухотворено (*ούκ άψυχον σώμα*), него тело одухотворено душом разумном (*έμψυχώμενον ψυχή λογική*)^[81]. Као Бог и Господ свега, Јединородни Син Божји постаде човек, не привидно, нити претворивши се неком променом и преокретом у тело (јер је Логос Божји непроменљив и увек исти), нити почевши да постоји истовремено са телом (јер је сам творац векова, и по својој Ипостаси живот од живота Бога Оца), него се истински роди од жене и појави се човек живи и постојећи (*άνθρωπος ό ζών και υπάρχων*). И савечни Богу Оцу Бог Логос, узевши на себе обличје слуге, савршен је и у Божанству, савршен и у човештву, не из самог Божанства и тела састављен у једног Христа и Господа и Сина, него из савршеног Божанства и савршеног човештва чудесно сједињен у једног и истог (*εις ένα και τον αυτόν παραδόξως συνδοῦμενος*)^[82].

Сагласно Светоме Писму ми учимо да се Посредник измену Бога и људи састоји из нашег савршеног човечанства и из Јединородног по

природи Сина Божјег. Тврдимо пак да са неким неисказаним стицањем и сусретом извршило сједињење двеју неједнаких и несличних природа. И ми познајемо Једнога Христа, и Господа, и Сина, који јесте и Бог и човек, и треба да се сматра за таквог. Ми смо навикли да ово јединство бранимо као апсолутно недељиво (αδιάσπαστος παντελώς), верујући да је један исти и Једиnorodни и Првородни (και Μονογενή και πρωτότοκον): Једиnorodни — као Логос Бога Оца, и из суштине Оца; а Првородни, пошто је постао човек и међу многим браћом[83].

Божанство је једно, а човештво нешто друго, због разлога које у себи садрже; али ово двоје се у Христу стекло у јединство (εις ενότητα) на необичан и надуман начин (ξένως τε και υπέρ νουν), без сливања и промене. Начин сједињења је апсолутно несхватљив (άπερινόητος δε παντελώς ό της ενώσεως τρόπος)[84]. Када велимо да се Логос Божји сјединио са човечанском природом, за нас је очигледно да је начин сједињења (ό της ενώσεως τρόπος) изнад људског разума; он је апсолутно тајанствен (απόρητος παντελώς), и никоме од створења није тачно познат, осим јединоме Богу који све зна[85].

Када се каже да је тело на неисказан начин сједињено с Богом, оно што је истински неизрециво, што је изнад ума и израза (ύπερ νουν ёστι και λόγον), јесте њихово истинско сједињење или свеза. Начин пак свега онога што се дешава међу њима нико не зна[86]. Не распитуј како се родио Син Божји од Деве, јер где Бог хоће, побеђује се природни поредак (όπου γαρ βούλεται Θεός, νικάται (ούσεως τάξις): узажелео је, могао је, сишао је, спасао је. Све прати Бога. Данас се рађа Вечни (ό ων), и Вечни постаје оно што не беше (ό ων γίνεται όπερ ούκ ην), јер Он, Бог, постаје човек не престајући бити Бог. Он не постаде човек путем напуштања Божанства (κατ' εκστασιν θεότητος), нити постаде Бог путем усавршавања од човека (ούτε κατά προκοπήν έξ άνθρωπου γεγονε Θεός), него Он, Логос, постаде тело и остаде нестрадалан по својој неизменљивој природи[87]. Ми верујемо да је Логос постао тело, не путем преобраћања или промене (ου κατά μετάστασιν ή τροπήν), него што се уселио у нас, и учинио својим храмом истинско тело које је присајединио себи, тело које је имало душу разумну[88].

Немој делити, саветује свети Кирил, ни стављати одвојено човека и одвојено Бога Логоса; не замишљај да Емануил има две личности (διπρόσωπον)[89]. Један је Господ Исус Христос кроз кога је све, јер ми не говоримо да је једно Син који се пре свих веркова родио из суштине Бога Оца, а друго Онај који се у последње време родио од Деве, постао под законом, већ тврдимо да је један и исти Логос и пре и после истинског сједињења са телом. Јер Син који је по природи од Бога Оца, узевши на себе тело одухотворено и оумљено (έμψυχόν τε και εννουν σώμα), роди се по телу од свете Деве и Богородице Марије, не претворивши се у тело (ουκ εις

σάρκα τραπεῖς). И узевши на себе тело, Он није напустио да буде Бог, јер је и при томе остао Господ свега[90]. Нема сумње, дубок је и истински неизрецив, и нашем разуму неодстижан, начин сједињења (ὁ τῆς ἐνώσεως τρόπος) двеју природа у Господу Исусу[91].

Господ Христос је од Бога као Бог, а од Деве као човек. Јер Логос који је на неизрецив и надуман начин засијао од Бога Оца, родио се и од жене када је узео на себе човечанску природу и спустио себе у оно што не беше. Он тиме није напустио своје Божанство, него се као Бог појавио на земљи у људском облику, не као станујући у човеку (οὐχ ὡς ἐν ἀνθρώπῳ κατοίκησαν), него поставит сам по природи човек (ὡς κατὰ φύσιν ἀνθρώπος γεγωνώς), при чему је сачувао своју божанску славу[92].

Не треба називати Исусом Христом ни Логоса Божјег без човечанства, нити рођени од жене храм, несједињен са Логосом. Под Христом се разуме Логос Божји који се оваплоћењем на неискazan начин (ἀπορρήτως) сјединио са човечанством. Христос је узвишенији од човечанства као по природи Бог и Син, а нижи од богодоличне славе као човек. Он није мањи од Оца по истоветности суштине и по једнакости у свему, а мањи је због човечанске природе (διὰ τὸ ἀνθρώπινον). У Светом Писму се понекад говори о Њему каода је сав човек (ὡς ὅλος ὢν ἀνθρώπος), пошто се прећуткује његово Божанство из сотериолошких разлога (οικονομικώς), а понекад опет да је сав Бог, пошто се прећуткује његово човечанство; али ни у једном ни у другом случају Њему се не наноси неправда, јер се оба назива стичу у једно јединство[93].

Бестелесни постаде видљив, и Неопипљиви — опипљив (απτός ὁ ἀναφής), пошто Му тело, у које се обукао од земље, не беше туђе, него га учини својим сопственим храмом, и са њим је познат као Бог и Господ... Он нити Божанством уништи човечанство, нити човечанством изгуби Логоса после оног неискazanог сједињења, него ми исповедамо једног и истог Сина, који се из овога двога појавио на неизрецив начин као један[94]. Ма да је Јединородни Логос по природи Бог од Бога, Он постаде човек, али се не претвори у тело (οὐκ εἰς σάρκα τραπεῖς), нити у неку смешу или стапање (ἢ φύρμον, ἢ κράσιν), него је понизио себе (καθεὶς δε μάλλον εαυτόν εἰς κένωσιν), и није презрео сиромаштво људске природе. Јер је Он као Бог хтео да тело, које је било потчињено греху и смрти, објави јачим од греха и смрти, и поврати у пређашње стање, учинивши га својим. И то учинивши својим не тело без душе (ἀψυχον), као што неки мисле, него тело одухотворено разумном душом (ἐψυχωμένην δὲ μάλλον ψυχὴ νοερά). Он није презрео пут који је служио овоме потхвату, и поднео је човечанско рођење, остајући оно што беше (μεμνηκώς ὅπερ ἦν). Јер Он би чудесно (παράδόξως) рођен по телу; и Он који је бестелесан и неопипљив постаде видљив у облику човечјем на земљи. Он исти беше уједно и Бог и човек, јер беше Бог у облику човечјем, и Господ у облику слуге[95].

Бог, који је изнад сваке твари, постаде човек и беше у ономе што је људско; Невидљиви, који је с неба и одозго, постаде видљив по телу (ορατός κατά σάρκα), у облику земаљских бића; Неопипљиви постаде опипљив; Онај који је по властитој природи својој Слободан, узео на себе обличје слуге[96]. Невидљив по природи, постаде видљив, јер и видљиво тело бејаше његово властито (ότι και 'ίδιον ην αὐτοῦ το όρώμενον σώμα). Он који је неопипљив, постаде опипљив због тела које је присајединио себи (δια το ενωῦεν αὐτω σώμα)[97]. Бесплотни се оваплоћава ради тебе (ο άσαρκος διά σε σαρκούται); Неопишљиви због бестелесности своје природе — постаје опипљив; Беспочетни — потчињава себе телесном почетку (ό άναρχος, υπό αρχήν γίνεται σωματικήν); Савршени — расте (ό τέλειος αύξει); Непроменљиви — напредује (ό άτρεπτος προκόπτει); Онај који застире небо облацима — повија се у пелене; Цар се полаже у јасле[98].

Господ Исус Христос је Син Божји, Логос Бога Оца који се очовечио и оваплотио. Он је један и исти, уједно Бог и човек, и Њему једноме припада све божанско (ενός τα πάντα τά ὑεοπρεπη) и осим тога све човечанско (τα ανθρώπινα). Јер Он, постојећи увек пошто је Бог, роди се по телу од жене. Њему, једном и истом, припада и вечно биће и постојање, и рођење по телу у последње време. Он који је по природи свет као Бог, освећује се са нама пошто је постао човек, коме је и потребно освећење. Он који је по природи Господ, назива Богом свога Оца зато што је обличје слуге учинио својим[99].

По неразделивом сједињењу (καθ' ένωσιν άδιάσπαστον) Логос је учинио својим (ίδιον) оно што је узео на себе, и с правом се сматра: да је Исус и Бог и истинити Син Божји, и један једини (ένα τε και μόνον) као Логос од Бога Оца, рођен божански (θεϊκώς) пре свих векова и времена, а у последње доба Он исти рођен по телу од жене[100]. Као ми постаде Онај који је изнад нас, и у ропским условима бејаше Онај који је Слободан по природи. Зато је и на нас проширио своје достојанство (το αξίωμα). И ми смо названи синови Божји, и приписујемо себи оно што је Очево. Јер и оно што је људско (τα ανθρώπινα) поста његово. Када дакле ми кажемо да је Он узео на себе обличје слуге (Флб. 2.7), ми тиме означавамо сву тајну домостроја спасења кроз оваплоћење (δλον έστι της οικονομίας της μετά σαρκός το μυστήριον)[101].

Логос, Бог, није се изменио иако је узео на себе тело, одухотворено разумном душом. Он није човека присајединио себи, како то говоре неки новатори у вери него је сам постао тело (σαρξ), то јест човек (άνθρωπος)[102]. Живећи у телу, у границама људских услова (τοίς της άνωρωπότητος μέτροις), Он је сведочио о своме вечном постојању, говорећи: Заиста, заиста вам кажем, ја сам (έγώ ειμν) пре него се Авраам родио (Јн. 8, 58); кад вам казах земаљско па не верујете, како ћете веровати ако вам кажем небеско? Нико се не попе на небо осим који сиђе с неба, Син човечји који је на небу (Јн. 3, 1213). Превечни Логос, који постоји увек, сиђе

с неба, и затим се Он исти појави као човек, јер је један Христос и Господ, и када постаде тело Он изговори наведене речи[103].

Логос Бога Оца назива се човеком, иако је по природи Бог, јер је слично нама узео удела у крви и телу. Тако се Он јави људима на земљи, не напустивши оно што беше него узевши на себе човечанску природу у њеној потпуности[104]. Сјединивши се тајанствено са човечанском природом Бог ју је сачувао онаквом каква је била, али је и сам остао оно што беше. Сјединивши се са њом једном, Он се сматрао као један са њом (ὡς εἰς μετ' αὐτῆς), и усвојио је оно што је њено, а и пренео на њу дејство своје сопствене природе (τῆς ἰδίᾳ φύσεως τὴν ἐνέργειαν)[105]. Један је Онај који пре очовечења беше истинити Бог, и који у човечанској природи остаде оно што беше, и јесте, и биће. Не треба једнога Господа Исуса Христа делити на човека посебно (εἰς ἰδικῶς ἄνθρωπον) и на Бога посебно (εἰς θεόν ἰδικῶς), него ми говоримо да је један и исти Исус Христос, знајући да постоји разлика између природа, и да природе остају једна са другом несливене (ἀσυγχύτους)[106]. Иако се у Светоме Писму Господ Христос често назива човеком, назива се не у смислу да је Он посебно човек, одвојен од Логоса Бога Оца, него ми верујемо да је Он истинити Бог, и ради нашег спасења постаде Син човечји, остајући Бог, и један је Господ Исус Христос. Веома је безбожно делити Га у два сина и у два христа после нераздвојног сједињења (μετά τὴν ἀδιάσπαστον ἐνωσιν), које превазилази сваки разум и израз[107].

Необухватљиви даде себе ради нас да буде обухваћен у утроби Деве телом које узео од ње. Необухватљиви би обухваћен телом (ὁ ἀχώρητος ἐν σαρκὶ ἐχώρειτο); Неизменљиви узео обличје човека; Нестрадални пострада драговољно за нас и ради нас својим властитим телом (τῆ ἰδίᾳ σαρκί). Недељиви од Бога Оца би рођен на земљи, као што је писано, и са људима поживе. Неопипљиви би копљем прободен од беззаконика. Нестрадални добровољно претрпе крст ради нас. Светлост бесмртна предаде себе смрти, и то смрти крсној.[108]

У Господу Исусу Христу ми не сливамо природе, изјављује свети Кирил, нити озакоњујемо мешавину (κράσιν) Творца и твари, него познајемо природу Бога Логоса и знамо суштину обличја слуге, и сваку од природа обожавамо као једнога Сина (ἐκατέραν δὲ φύσιν ὡς εἰς προσκυνούμεν Ἰόν).

Јер се наизменице и једна и друга назива Христос... Ми исповедамо разлику природа (φύσεων μὲν διάκρισιν) и јединство личности (πρόσωπον δὲ ἐνωσιν)[109]. Богонадахнуто Писмо каже да се Логос Божји ипостасно сјединио са телом без сливања (ἀσυγχύτως τε καὶ καθ' ὑπόστασιν ἐνωθῆναι σαρκί), јер Њему не беше туђе тело с којим се сјединио, а које беше рођено од жене, него као што је свакоме од нас његово тело своје сопствено (ίδιον), на исти начин и тело Јединороднога беше његово властито (ίδιον) а не припадеше некоме другоме, јер се тако и родио по телу[110]. Јединородни

Логос Божји постаде човек, и узевши на себе тело земно, сједини га са собом ипостасно (ένώσας καθ' υπόστασιν έαυτω)[111]. Логос Божји се сједињењем нераздвојно и неизменљиво здружио са својим властитим телом (τη ίδια σαρκί). Иако је постао човек, Он није престао бити Бог; нити се десило претварање тела (της σαρκός μεταβολήν) у природу Божанства, нити претварање Божанства у тело, јер је природа Логоса, и онда када се сјединила са телом, остала исто што је била[112].

Очовечење Бога Логоса не значи да се божанска природа претворила у тело, него да се уселила у човека[113]. Ово усељење није просто, ни релативно (σχετική), него истинско и ипостасно (καθ' υπόστασιν)[114], јер се Логос сједињује са телом ипостасно[115]. Ово крајње сједињење је недељиво и неразлучно, и један је Син у сваком смислу и у сваком погледу[116]. Под ипостасним сједињењем ми ништа друго не изражавамо, вели свети Кирил, него само то да се природа Логоса (ή του Λόγου φύσις), или Ипостас (ή υπόστασις), штои јесте сами Логос (ο έστιν αυτός ο Λόγος), истински сјединио са човечанском природом, без икакве промене и сливања (τροπής τίνοσδίχα και (τυγχϋσεως), те се тако разуме и јесте један Христос, Он исти и Бог и човек[117].

У оваплоћеном Богу Логосу и Божанска и човечанска природа остају свака у своје природно својству (έν ιδιότητα τη" κατά φύσιν)[118]. Ја исповедам, пише свети Кирил, да између Божанске и човечанске природе постоји врло велика разлика и растојање, јер су оне различите по каквоћи свога бића (έτερα γαρ κατά γε τον τοϋ πώς είναι λόγον), и оне ни по чему не личе једна на другу. Али чим међу нас ступи тајна Христова, стање сједињења не уклања разлику, а искључује делење; сједињење не слива нити меша природе, него, пошто је Логос Божји узео удела у телу и крви, опет се разуме и каже да је Син један[119]. После ипостасног сједињења Логоса са телом, било да неко назове Логоса Богом, ми Га разумемо не без његовог властитог тела, — било да Га назове Христом, ми распознајемо у томе оваплоћеног Логоса. Јер је једна ипостас оваплоћеног Бога Логоса (μίαν υπόστασιν την τοϋ Λόγου σεσαρκωμένην)[120].

Један је Господ Исус Христос, и једна је верау Њега; није вера наша као у двојицу, тј. посебно у Исуса Бога Логоса и посебно у Исуса човека, јер је један Син, и Бог, и Господ, Логос Бога Оца, и пошто постаде човек. Тиме што постаде човек, Он ни на који начин не престаде бити Бог; нити тиме што је Бог по природи Он одби да постане и буде човек. Као што у човечанској природи Он остаде Бог, тако ништа мање није човек (άνθρωπος ουδέν ηττόν έστιν) будући у природи и достојанству Божанства. Обоје дакле у једном истом, и један исти Бог и човек јесте Емануил[121].

Оваплотивши се, Бог Логос постаде једносуштан с нама (γεγονεν ήμιν ομοούσιος), то јест човек, али остаде једносуштан и са самим Богом Оцем,

те се замишља, и беше, и јесте Бог. Он јесте оно што беше; и имајући исту суштину са Богом Оцем на небесима Он мудро узе на себе човечанску природу; а назначен за Посредника, Он је собом (δι' ἑαυτοῦ) спојио у одговарајуће јединство оно што је међу собом било потпуно раздвојено због разлога који су били у самим природама, како Божанској тако и човечанској (τά τοις της φύσεως λόγοις ὀλοτρόπως ἀλλήλων διηρημένα)[122].

Ми непоколебљиво исповедамо, изјављује свети Кирил, да Логос Божји постаде тело, и произађе од жене остајући Богом, и Он исти јесте и Бог и човек уједно. У своме божанском достојанству Он се није постидео услова, оквира човечанске природе (τοῖς ἀνθρωπότητος μέτροις), нити је због човечанске природе лишио себе божанске силе и превелике славе. Они пак који су навикнути да овакве ствари добро разликују, у обема природама виде једнога Господа Христа, и, схватајући тајну његову утанчано и тачно, говоре: О дубино богатства и премудрости и знања Божјега! како су неиспитљиви његови судови и неистражени његови путеви! Јер ко позна ум Господњи? (Рм. 11, 33; 1 Кор. 15, 10)[123]. Ми знамо и верујемо да је Логос Бога Оца, узевши на себе тело и крв, остао исти, то јест Бог (ὁ αὐτός δηλονότι Θεός), и сачувао своје преузвишено божанско достојанство, иако је ради нас постао тело. Он је и сада Бог не мање него што је био раније, иако је постао човек; Њему се клања и небо и земља[124].

Све што се у Светом Писму говори о жеђи, о глади, о страдању Господа Христа, треба приписати Њему као човеку. Он, Бог, постаде човек, и остаде нестрадалан по својој Божанској природи, а страдалан је по својој човечанској природи, по телу[125]. Све што се човечанско о Њему пише, Он је поднео не ради себе него ради нас, чувајући свуда оно што доликује човечанској природи (πανταχοῦ το πρέπον φυλάττων τη ἀνθρωπινή φύσει), да се не би помислило да је оваплоћење привидно[126].

У никејском Символу вере, тврди свети Кирил, блажени Оци Никејског сабора дали су „дефиницију праве и беспрекорне вере“ (των της ὀρθής και ἀδιάβλητου πίστεως δρον), и то с обзиром на Личност Господа Христа. Објашњавајући шта значе други и трећи члан никејског Символа, свети Отац вели: Јединородни Логос Очев, будући по природи Бог, роди се по телу од свете Деве, и постаде човек као ми. При томе Он не престаде бити Бог, него будући оно што беше, остаде у природи и слави Божанства. Ми не велимо да је Он постао човек на тај начин што се претворио и изменио у оно што не беше, јер је Он увек исти (ἀει γάρ ἐστιν ὁ αὐτός), и не подноси ни сенку промене (τροπής ἀποσκίασμα). Ми исто тако тврдимо да није настало ни мешање, ни сливање, ни стапање његове суштине са телом; тврдимо да се Логос сјединио са телом, које је имало разумну душу, на начин коде само Он зна (μόνος οἶδεν αὐτός), јер је изнад нашег ума и неизрецив (υπέρ νοῦν τε και ἀπορρήτως). Дакле, и пошто узе тело на себе

Он остаде Бог, и јесте један Син Бога Оца, Господ наш Исус Христос; исти пре свих векова и пре сваког времена пошто је Логос, у последње време, постаде човек ради нашег спасења[127].

Исти Логос је ипре оваплоћења без тела (ἀσαρκός), ипо оваплоћењу у телу. Стога ми тврдимо да је Он уједно и Бог и човек, не растављајући Га на човека посебно који је сам за себе и на Бога Логоса посебно, да не би замишљали два сина, него исповедамо да је један и исти Христос, и Син, и Господ. Јер Он који је постао што и ми, ма да је остао оно што је био, није одбацио оно што је наше (τά ἡμῶν), него је чак ради домостроја спасења допустио себи оно што је људско, у границама човечанске природе; и тиме није ништа нашкодио ни својој Божанској природи ни сдави, јер је Он и на такав начин још једнако Бог и Господ света[128]. Доставши човек, јединородни Логос Божји ипак остаде Бог, имајући све што и Отац, осим Очинства[129]. Један је и исти Син и Господ и пре оваплоћења и после оваплоћења (καὶ πρὸ τῆς σαρκώσεως, καὶ μετὰ τὴν σάρκωσιν)[130]. Логос Бога Оца, Бог по природи и изван тела, остао је Бог и са телом (μετὰ σαρκός); и Син по природи и пре оваплоћења (πρὸ σαρκός), остао је Син и када постаде тело; и будући уистини Господ свега, остао је у тој истој слави и пошто је постао човек[131].

Бестелесни Логос Бога Оца прими рођење по телу, то јест узе од свете Деве тело, које на неисказан начин присаједини себи не сливајући се с њим (ἀσυγχῦτως), и „Бог Господ нам се јави“, као што Свето Писмо вели (Пс. 117, 27). Мивелимодателопостаде властито (ἰδίον) тело Логоса, а не неког нарочитог и одвојеног човека, и неког другог Христа и Сина до Логоса. И као што се за тело, које припада свакоме од нас, каже да је сопствено тело свакога од нас посебно, тако и тело Христово треба схватити као сопствено његово. Јер иако је тело његово једнородно с нашим или једносушно — ομογενές ἦγουν ὁμοούσιον (јер је рођено од жене), ипак га треба схватити и називати његовим сопственим телом (ἰδίον αὐτοῦ). А пошто је Логос Бога Оца живот по природи, то се и тело његово показало животворно; на тај начин је и постало за нас животворни благослов[132].

Када кажемо да Логос постаде тело, ми не велимо да се десило сливање (οὐ συγχυσιν), ни мешање (οὐ φουζιόν), ни претварање (οὐ τροπήν), ни промена (οὐκ ἀλλοίωσιν) Логоса, него да се Он на неисказан и тајанствен начин сјединио са телом које је имало разумну душу. Ми тврдимо, дакле, да је Логос Бога Оца, узевши на себе свето и одухотворено тело, и истински сјединивши се несливено, из саме материје произишао као човек, али ипак и тако остао истинити Бог[133].

Поставши тело, то јест човек, Логос није богоносни човек (οὐκ ἄνθρωπος Θεοφόρος ἐστὶ), него Бог који је драговољно понизио себе и својим сопственим учинио тело од жене, и то не тело без душе (οὐκ

ἀψυχον), нити без ума (οὐδέ ἄνουν), него тело одухотворено и разумно (ἐμψυχόν τε καὶ νοεράν)[134]. Начин очовечења Бога Логоса је заиста дубок и необјашњив, и за људску мисао несхватљив. Али ипак о њему треба размишљати; није, свакако, безопасно сувише се много бавити оним што није људско; а врло је здраво не мучити се оним што је изнад људског разума, нити покушавати да се разуме оно што је немогуће разумети. Дубока тајна очовечења Логоса превазилази ум људски. Ова божанска тајна није у надметљивим речима мудрости људске него у доказивању Духа[135].

Погружавајући се с молитвеним трепетом у тајну чудесне Личности Спаситељеве, свети Кирил се много задржава на речима апостола Павла у посланици Филибљанима, где се о Господу Христу вели: који, будући у обличју Бога (ἐνμορφῇ Θεοῦ ὑπαρχων = во образе Божји сый), није се отимао да се упореди с Богом, него је испразнио себе (εαυτὸν ἐκένωσε = себе умалил/, истоцил = понизио себе = смањио себе), узевши обличје слуге (μορφὴν δούλου λαβών = зракъ раба приимъ), поставши као и други људи (ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος = въ подобіи человечестемъ бивъ), и на очи нађе се као човек (καὶ σχήματι εὐρεθείς ὡς ἄνθρωπος = и образомъ обретеса якоже человекъ); понизио је себе (ἐταπεινώσεν εαυτὸν = смирилъ себе) поставши послушан до саме смрти, и то смрти крсне[136].

На питање: какво је то испражњење, понижење, смањење (κένωσις) Бога Логоса, свети Кирил одговара: То је узимање од стране Логоса нашег тела, узимање обличја слуге, уподобљење нама (ἢ πρὸς ἡμᾶς ὁμοίωσις), при чему Логос ни најмање не мења своју властиту природу, јер је Он изнад сваке створене твари. Он је понизио Себе на тај начин, што се ради спасења света спустио у оквиру људске природе (καθεὶς οἰκονομικῶς ἐν τοῖς τῆς ἀνθρωπότητος μέτροις)[137]. Кенозис Логоса не значи да је ишта у његовој властитој природи повређено (*nihil in natura propria violatum*), или измењено, или учињено нижим, јер је Он непретворљив, и непроменљив, и нестрадалан. Пошто је истински постао тело, то јест човек, Он је убогост људску учинио својом сопственом (*humanitatis paupertatem propriam sibi fecit*). Прво, Он је постао човек, и остао Бог; затим, примио је обличје слуге Он који је, као Син, по природи својој слободан. Тако, за Њега који је Господ славе каже се да је примио славу; за Њега који је сам живот тврди се да је оживљен, и да је над свим примио власт Он који је цар свега. Он који је раван Богу Оцу, постаде послушан до крене смрти, итд. Он је својим телом учинио својим све што припада човечанској природи, и изршио домострој спасења остајући оно што беше (*manens quod erat*)[138].

Јасно је из речи апостола Павла (Флб. 2, 57) да Логос Божји узме на себе обличје слуге остајући оно што беше, то јест обличје Бога (ἢ τοῦ Θεοῦ μορφῇ); а обличје слуге означава не само видљиву страну човека, него сву природу човекову (οὐ το φαίνόμενον μόνον τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ πάσαν τὴν ἀνθρώπου φύσιν). Јер као што обличје Бога означава суштину Бога (τοῦ

Θεοῦ τὴν οὐσίαν), тако обличје слуге означава не само оно што је видљиво него сву суштину човекову (πάσαν τοῦ ἀνθρώπου τὴν οὐσίαν)[139]. А речи: „поставит као и други људи, и на очи нађе се као човек" (Флб. 2, 7) Апостол је ставио не као називе природе (οὐχ ὡς τῆς φύσεως ονόματα) него делатности (τῆς ενεργείας), јер Господ Христос, имајући нашу природу, није примио нашу поквареност (τὴν ἡμετέραν οὐ κατεδέξατο πονηρίαν), него је слободан од свакога зла, као што Пророк објављује да Он „не учини безакоње, нити се превара нађе у устима његовим" (Ис. 53, 9), и као што житељ пустиње Јован сведочи говорећи: „Гле, јагње Божје које узима грех света" (Јн. 1, 29). Стога је апостол Павле по неопходности рекао да је Он постао у подобију човека (ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπου) и да се на очи нађе као човек, пошто је био Слободан од сваког злог дејства људског (τῆς πονηρίας ενεργείας τῶν ἀνθρώπων ἀπηλλαγμένον)[140].

Речи Апостолове, да Он постаде као и други људи и на очи нађе се као човек, треба разумети тако да Господ наш Исус Христос, имајући нашу природу, није нам у свему био једнак (οὐ κατὰ πάντα ἴσος ἡμῖν ἐτύγχανεν). Јер Он се родио од жене, али не на исти начин као ми; Он је имао тело одухотворено и разумно као ми, али Га покрети греха (τῶν δε τῆς αμαρτίας κινήματων) нису узнемиравали као нас, него је Он у телу, против кога је војевао грех, уништио тиранију греха; тога ради је и постао у подобију човека (ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπου), и на очи се нашао као човек, и понизио себе поставши послушан до саме смрти, и то смрти крсне; а ова реч: „понизио себе" значи: узео на себе понижену природу људску[141].

Постојећи у обличју и једнакости Бога Оца Логос његов није се отимао, као што Апостол пише, да се упореди с Богом, него је спустио себе у драговољни кенозис (εἰς ἐκούσιον κένωσιν), и јавио се нама, не напуштајући да буде оно што јесте, и остајући Бог, и онда када није презрео да узме на себе оквири човечанске природе (το τῆς ἀνθρωπότητος οὐκ ἀτιμάσας μέτρον). Све је дакле његово: и оно што је божанско и оно што је човечанско. Јер зашто би понизив себе (κεκένωκεν εαυτόν), ако се стидео људске природе и њених оквира? И ако се одвраћао од онога што је људско, ко Га је то приморао неопходношћу и силом да постане човек? Све дакле еванђелске речи, и оне што звуче човечански и оне што звуче божански, ми приписујемо једној Личности (ἐνὶ προσώπῳ), јер верујемо да је један Син Исус Христос, то јест очовечени и оваплоћени Логос Божји[142].

Логос испражњује себе (Λόγος κενοῦται), будући по природи неиспражњив (ἀκένωτος τὴν φύσιν υπάρχων): „испразнио је сам себе, узевши обличје слуге" (Флб. 4, 7)[143]. Кенозисом се назива то што је Бог Логос постао човек[144]. Имајући биће једнако по природи са Оцем, Логос је понизио себе (κεκένωκεν εαυτόν), и узевши обличје слуге, то јест поставит човек, и нашавши се на изглед као ми, спустио је Себе у кенозис (τεταπείνωκεν εαυτόν εἰς κένωσιν). Како дакле Онај који је у обличју Бога

и раван Богу спусти себе у кенозис? Није ли очигледна тајна Христова? Бог по природи, Он постаде човек у смирености и одбачености. Поставши као ми, Он је и са телом очувао своју Божанску славу. Један је дакле Христос Бог у човечанској природи, будући и са човечанском природом оно што беше[145].

Трудећи се да бар донекле објасни чудесну тајну сједињења двеју природа у једној Личности Господа Христа, свети Кирил се позива на пример тајанственог сједињења двеју различитих природа, духовне и вештаствене, у једној личности човековој. Човек се састоји, вели свети Кирил, из двеју несличних (ἐξ ἀνομοίων) природа, тј. из душе и тела, па ипак се обоје сматра једним човеком (εις νοείται το συναμφοτέρον ἄνθρωπος). На исти дакле начин (κατά τον ἴσον οὖν τρόπον) треба расуђивати и о самом Христу. Јер један је Син, и један Господ Исус Христос, и пре оваплоћења, и када постаде човек[146]. У Господу Христу су две природе: Божанска и човечанска, сједињене међу собом несливено и непо мешано. Тако нешто видимо и у устројству човека. Ми велимо да се у човеку душа није стопила са телом, него сјединила, здружила, сродила, и дејствује. Нити ико, осим сасвим безумних, назива душу смртном, или тело бесмртним, него разликујемо две природе, а распознајемо једно живо биће од обеју састављено; сваку од ових двеју природа називамо посебним именом: једну душом, другу телом, а бићу, састављеном из обеју, дајемо друго име: човек[147].

Своје учење о Личности Господа нашег Исуса Христа, које је у исто време богооткривено учење једне, свете, саборне и апостолске Цркве, свети Кирил је најсажетије изразио у дванаест чувених анатематизама, од којих су у даном моменту за нас најважнија ова четири анатематизма:

1. Ако ко не исповеда да се Логос Бога Оца ипостасно сјединио са телом (σαρκί καθ' ὑπόστασιν ἠνώσθαι) и да је један Христос са својим сопственим телом (ενα τε εἶναι Χριστον μετά της ἰδίας σαρκός), то јест да је један исти уједно и Бог и човек, — да буде анатема! (Анатематизам други)[148].

2. Ако ко у једном Христу дели ипостаси после сједињења, спајајући их само савезом достојанства (συνάφεια τῆ κατά τὴν ἀξίαν), ауторитета и власти, а не пре савезом природног сједињења (συνοδὸν τὴν καθ' ἐνωσιν φυσικὴν), — да буде анатема! (Анатематизам трећи)[149].

3. Ако се ко дрзне да Христа назове богоносним човеком (θεοφόρον ἄνθρωπον), а не пре Богом истинитим, и јединим по природи Сином, пошто Логос постаде тело и узе јаког удела у нашем телу и крви, — да буде анатема! (Анатематизам пети)[150].

4. Ако ко не исповеда да је тело Господа животворно, и да је властито (*ίδίαν*) тело само Логоса Бога Оца, него неког другог уз Њега који је сједињен са Њим по достојанству (*κατά την ἄξιαν*),... и да је оно постало властитим телом Логоса који има моћи да све оживотворава, — да буде анатема! (Анатематизам једанаести)[\[151\]](#).

Христолошка мисао Викентија Леринског свим бићем својим извире из саборног и светог сазнања апостолске Цркве Христове. Васељенска Црква исповеда, пише *он*, једнога Христа Исуса, не два; један исти је истовремено и Бог и човек (*eiusdemque Deum pariter atque hominem confitetur*). У њему је једна Личност, али две суштине (*unam quidem in eo personam, sed duas substantias*); две суштине, али једна Личност; две суштине, јер Логос Божји није променљив (*mutabile*) да би се могао преобратити у тело (*ut ipsum verteretur in carnem*); једна Личност, да не би изгледало да Црква, признајући два сина, обожава не Тројицу него четворицу... У Богу је једна суштина, али три Личности; у Христу су две суштине, али једна Личност... Како су у Спаситељу две различите суштине, а не две различите личности? То је отуда што је суштина божанства једна, а суштина човечанства друга. Па ипак, Божанство и човечанство нису две различите личности него један и исти Христос (*sed unus idemque Christus*), један и исти Син Божји (*unus idemque filius Dei*), једна и иста Личност једног и истог Христа Сина Божјег (*et unius eiusdemque Christi et filii Dei una eademque persona*), као што је у човеку тело једно, а душа друго, али је један и исти човек душа и тело. У Петру и Павлу душа је једно, тело друго, па ипак не постоје два Петра, један душа, други тело; или два Павла, један душа, други тело, — него један и исти Петар, и један и исти Павле, и сваки се од њих састоји из двеју различитих природа: душе и тела. Тако, дакле, у једном и истом Христу постоје две суштине: једна Божанска, друга човечанска; једна од (*ex*) Бога Оца, друга од (*ex*) Деве Матере; једна савечна и равна са Оцем, друга временска и нижа од Оца; једна једносушна са његовим Оцем, друга једносушна са његовом Мајком (*una consubstantialis Patri, altera consubstantialis matri*), али један и исти Христос у двама суштинама (*unus tamen idemque Christus in utraque substantia*). Стога, не постоји један Христос — Бог, други — човек; нити један нестворен, други створен; нити један нестрадалан, други страдалан; нити један раван Оцу, други нижи од Оца; нити један од (*ex*) свога Оца, други од (*ex*) своје Мајке, него један и исти Христос, Бог и човек (*sed unus idemque Christus Deus et homo*), исти нестворен и створен, исти непроменљив и неподложен страдању, исти путем искуства упознат и са променом и са страдањем, исти раван Оцу и нижи од Оца, исти рођен од Оца пре векова, исти рођен од своје Мајке у времену, савршен Бог, савршен човек. У Богу — узвишено Божанство, у човеку — потпуно човечанство (*plena humanitas*). Потпуно човечанство, пошто има и душу и тело, и то истинско тело, наше, материнско (*carnem veram, nostram, maternam*); душу пак — разумну, обдарену умом и разумом (*animam vero intellectu praeditam, mente ac*

ratione pollentem). Постоји, дакле, у Христу Логосу душа и тело, али целина је један Христос (*sed hoc totum unus est Christus*), један Син Божји, и један наш Спаситељ и Искупитељ: један, не путем неког штетног сливања Божанства и човечанства, него путем једног потпуног и изузетног јединства Личности (*unus autem, non corruptibile nescio qua divinitatis et humanitatis confusione, sed integra et singulari quadam unitate personae*). Јер сједињење није преобратило нити претворило једну природу у другу, него их је на такав начин здружило у једно, да док у Христу увек остаје јединственост једне и исте Личности, вечито остају и изузетна својства сваке природе (*ut manente semper in Christo singularitate unius ejusdemque personae, in aeternum quoque permaneat proprietates uniuscujusque naturae*). Отуда следи да нити Божанска природа икада почиње да буде тело, нити тело икада престаје да буде тело. Као објашњење овоме може послужити људска природа: јер не само у садашњем животу, него и у будућем, сваки посебни човек састојаће се из душе и тела; његово се тело никада неће претворити у душу, нити душа његова у тело; и док ће сваки индивидуални човек живети вечито, вечито ће постојати у сваком индивидуалном човеку и разлика између двеју суштина. Тако ће и у Христу свака суштина задржати за навек своје нарочито својство, али без штете по јединство Личности (*ita in Christo quoque utriusque substantiae sua cuique in aeternum proprietates, salva tamen personae unitate, retinenda est*)[\[152\]](#).

Ово јединство Личности у Христу, вели Викентије, није наступило после његовог рођења од Деве, него је било извршено у само њеној утроби (*sed in ipso Virginis utero compacta atque perfecta est*). Јер ми морамо обратити највећу пажњу на то, да исповедамо Христа не само једног, него увек једног (*semper unum*). Јер би било неподношљиво богохулство исповедати да је Христос један сада, а сматрати да Он некад није био један него два; један, дакле, од његовог крштења, а два при његовом рођењу. Ово чудовишно скрнављење светиње ми можемо избећи једино ако признамо да је човек сједињен са Богом помоћу јединства Личности, и то не од вазнесења, или васкрсења, или крштења, него у самој његовој Матери, у самој њеној утроби, у самом зачећу свете Деве (*in ipsa virginali conceptione*)[\[153\]](#). Благословена је Црква што верује да у Христу постоје две истинске и савршене суштине а једна Личност, тако да нити разлика природа дели јединство Личности, нити јединство Личности уништава разлику суштина. Благословена је Црква што схвата да је Бог постао човек, не претварањем природе него помоћу Личности (*post conversione naturae, sed personae ratione*), и то не привидне и пролазне Личности него суштствене и вечите (*personae autem non simulatoriae et transeuntis, sed substantiae et permanentis*)[\[154\]](#).

Омолитвљена мисао светог подвижника Јована Касијана дубоко прониче у дивну тајну Личности Господа нашег Исуса Христа. Ми исповедамо, вели он, да је наш Господ и Бог Исус Христос једини Син

Божји, који је од Оца рођен пре свих векова, а када у времену ради нас постаде човек од Духа Светога и Приснодеве Марије, бејаше Бог при своме рођењу. И док ми исповедамо две суштине тела и Логоса, ми увек са побожним уверењем и вером признајемо да је једна и иста Личност недељиво Бог и човек; и ми говоримо, да, од тренутка када Он узео на себе тело, све што је припадало Богу би дато човеку, као што опет све што је припадало човеку би присаједињено Богу (*omnia dicimus quae erant Dei transisse in hominem, ut omnia quae erant hominis in Deum venirent*). И у том смислу „Логос постаде тело”: не да Он путем неког претварања или промене постаде оно што не беше, него да помоћу божанске економије Логос Очев никада не остави Оца па ипак је благоволео постати истински човек (*numquam a Patre discedent, homo proprie fieri dignaretur*), и Јединородни би оваплоћен помоћу оне скривене тајне коју једино Он разуме (*incarnatusque sit unigenitus secreto illo mysterio quo ipse novit*). Јер наше је да верујемо, а његово — да разуме. И тако, сам Бог Логос, примајући све што припада човеку, постаде човек, и човек кога Он узео, примајући све што припада Богу, не може не бити Бог. Када говоримо да се Он оваплотио, ми не сматрамо да се десило неко смањење његове суштине, јер Бог зна како да сједини Себе без икакве штете по своју природу (*sine sui corruptione misceri*), па ипак да истински приопшти себе (*et tamen in veritate misceri*). Он зна како да прими у Себе, а да тиме не увећа себе, као што Он зна начин на који да да Себе, а да не претрпи никакав губитак.... Богочовек, Исус Христос, Син Божји, истински је ради нас рођен од Духа Светога и Приснодеве Марије. И тако у два природата Логос и тело постадоше једно (*in alterutrum unum fit Verbum et caro*), тако да док свака суштина остаје природно савршена у себи, Божанска предаје своје човечанској (*humanitati divina communicent*) без икаквог губитка по себе, а човечанска заједничари у Божанској (*et divinitati humana participant*). Ту није Једна личност Бог, а друга личност човек, него иста личност која је Бог јесте такође и човек; и опет, човек који је такође и Бог, назива се и заиста јесте Исус Христос једини Син Божји... Бог Логос у својој потпуности постаде потпуно човек (*totus Deus Verbum factus est totus homo*). Јер није то Бог Отац који постаде човек, нити Дух Свети, већ Јединородни Син Очев. И тако ми морамо држати да је једна Личност тела и Логоса (*ideoque una persona accipienda est carnis et Verbi*), и одано и без икакве сумње веровати да један и исти Син Божји, који се никад не може делити, постојећи у два природата у дане свога тела истински узео на себе све што припада човеку, и увек истински имаћаше као своје сопствено оно што припада Богу (*vere semper omnia gessisse quae sunt hominis, et vere semper possedissee quae Dei sunt*)^[155].

Називали ми Господа Христа Сином Божјим или Сином човечјим, Он је у свима случајевима једна и иста Личност^[156]. Ко пориче да је Исус Христос Син Божји једна Личност, тај пориче све. Јер је правило црквене тајне и православне вере такво, да онај који пориче један део божанске

Тајне, не може признавати други (ut qui partem divini sacramenti negat, partem non valeat confiteri). Јер је у њој све тако повезано и сједињено међу собом, да једно не може стајати без другог, и ако човек одриче само један делић међу осталим деловима, њему ништа не користи што верује у све остале (qui unum ex omnibus denegaverit, alia ei omnia credidisse non possit)[157]. Ово је наша вера, ово наше спасење: веровати да наш Бог и Господ Исус Христос јесте један и исти пре свега и после свега (eundem et ante omnia credere, et post omnia). Јер као што је писано: Исус Христос јуче је и данас онај исти и вавек (Јевр. 13, 8). Јер *јуче* означава све прошло време, у коме је Он пре почетка био рођен од Оца; *данас* покрива време овога света, у коме Он би опет рођен од Деве, пострада, и васкрсе; а изразом *вавек* означена је сва бесконачна вечност у будућности (omnis futurae aeternitatis immensitas designatus)[158].

Кроз благодатне речи христочежњивог исполина вере, светог Максима Исповедника, Црква је исповедила своје свето, саборно, васељенско осећање Христа и његове чудесне тајне. Као што је у човеку једна личност, вели свети Максим, а различите суштине (ταυτότης μεν ἔστι προσώπου, ἑτερότης δε οὐσιών). Јер је он једна Личност, или Ипостас; Божанство је једне суштине, а човечанство друге. Као што је немогуће исповедати јединство Свете Тројице, а да се не истакне ипостасна разлика, тако је апсолутно неопходно да се и о Господу Христу, који је један од Свете Тројице, проповеда и јединство и разлика (καὶ τὴν ἔνωσιν καὶ τὴν διαφορῶν κηρῶττειν)[159]. Као што једносушност Свете Тројице означава једну суштину, и разноипостасност (το ἑτεροῦπόστατον)— три Ипостаси, тако и разлика суштине Логоса и суштине тела означава две суштине (δύο οὐσίας) али свака од њих нема своју посебну ипостас, него је једна Ипостас или Личност[160]. Као што кажемо да је у Светој Тројици једна суштина, и не сливамо три Ипостаси, нити три Ипостаси уништавају једну суштину, тако кажемо да је и у Господу Христу, који је један од Свете Тројице, једна Ипостас, и не сливамо две природе његове, нити две природе раздељују једну Ипостас[161].

Ми мислимо и верујемо, изјављује овај свети Исповедник, да се један Христос састоји из двеју савршених природа, Божанске и човечанске, и исповедамо једну Ипостас његову (τὴν αὐτοῦ μίαν ὑπόστασιν), и верујемо да су природе и после сједињења остале несливене и нераздељиве. Исповедајући две природе у једном истом, ми признајемо да је Он исти уједно и Бог и човек. Ми верујемо да у двома природама недељиво и несливено (ἀδιαίρετους τε καὶ ἀσυγχῶτως) постоји после сједињења Он исти, савршен у Божанству и савршен у човештву, као сав у деловима (ὡς δλον ἐν μέρεσιν). Јер из којих се делова састоји, у тим се деловима распознаје као цео (ὡς δλον) после сједињења[162].

Спасоносно је исповедање вере: веровати да је Син и Логос Бога Оца ради људи, због људи, истински постао човек без греха; поставши човек није престао бити Бог, нити је себе као истинског човека умањιο тиме што је остао оно што беше, и јесте, и увек ће бити по природи: Бог; али као Бог по суштини и природи, непроменљиво (ατρεπτως) по домостроју спасења ради нас истински постаде човек узевши на себе тело које има разумну и словесну душу. Стога, исти је и Бог по природи и истински, и исти је човек по природи и истински, пошто је Он ваистину исти и једно и друго у потпуности (ανελλιπως). Ниједна од ових природа, које су се у тајни оваплоћења, то јест савршеног очовечења, ипостасним сједињењем спојиле, није нимало због сједињења оштетила себе, него је свака сачувала своју суштинску одлику и границе (φυλαττοῦσης τον εαυτης ουσιωδη λογον τε και δρον), то јест природно својство (την φυσικην ιδιότητα) несливено и неизменљиво после сједињења. Јер сједињење не уништава разлику двеју природа које су се стекле у једну личност, него потпуно искључује њихово раздељење и посебно постојање[163].

У васељенској Цркви се чува право, истинито и спасоносно учење апостолске вере о Личности Господа Христа. По том учењу: Логос Божји, творац људи, на неисказан начин ради људи, због људи, истински узео на себе тело, које има словесну и разумну душу, и не мењајући своје Божанство (ου τροπή Θεότητος) постаде човек без греха. Ово апостолско учење учи нас, људе, да исповедамо и држимо, да ниједну природу ни пошто не поричемо после Логосовог очовечења, то јест после сједињења: ни Божанску, по којој је Он увек Бог, једносуштан је са Оцем, и остаје; ни човечанску, по којој је Он исти (ο αυτός) ради нас истински постао човек, и једносуштан је са нама. Он није променио оно што беше и што јесте, и вечито ће по природи бити Бог; нити је, поставши човек нераздељивим сједињењем (καθ' ένωσιν αδιάσπαστον), изменио природу тела одухотвореног, будући један и исти и Бог и човек (εις ών και ο αυτός Θεός τε και άνθρωπος). Он је не само по називу и имену Бог и човек, него је стварно и истински Бог и човек у правом смислу (πράγματι και αλήθεια Θεός και άνθρωπος και υπάρχων κυρίως), и с правом се тако назива.... Логос Божји је постао човек, али је постао човек узимањем на себе разумног тела, које је на ипостасни начин нераздељиво сјединио са собом (καθ' ύπόστασιν αδιάσπαστος ένωθείσης αύτω). Стога је Он исти у правом смислу и Бог и човек: Бог је увек био, а човек је постао, али је и једно и друго у пуној мери (ανελλιπως). Ово крајње јединство Ипостаси не слива природе, да би се изгубио разлог њихове разлике; нити се истинском различитошћу природа, из којих се састоји, раздељује. Разлика се природа ни на који начин не уништава због сједињења[164].

После ипостасног сједињења Божанство Христово је остало по суштини Божанством (κατ' ούσίαν Θεότης) и ни најмање се није претворило у суштину тела; исто тако, његово човечанство је по суштини

остало човечанство (μεμένηκε κατ' οὐσίαν ἀνθρωπότης), и није се преобратило у природу Божанства. Ако се ни Божанство Христово, ни човечанство његово нису претворили једно у друго због ипостасног сједињења, него су природе остале несливене, јасно је да и после сједињења постоји разлика између у Христу сачуваних природа, и нико је не може порећи[165].

Бог Логос је ипостасно сјединио себе са телом нама једносушним, које је одухотворено душом словесном и разумном. Савршени Бог постао је савршени човек; Бог није одбачен тиме што је постао човек, то јест оно што не беше, нити је спречен да постане оно што не беше, наиме човек, тиме што је остао оно што беше и јесте, наиме Бог. Будући Богом Он постаде човек. По својој Божанској природи у суштини Он је нестворен, невидљив, бесконачан, неизменљив, непроменљив, нестрадалан, непролазан, бесмртан, творац свега; а по природи тела свог и нашег (κατά δε την τής σαρκός αυτού φύσιν και ήμετέραν) Он исти је створен (κτιστόν), страдалан, ограничен, обухватљив, смртан. Он исти једносуштан је са Богом Оцем по Божанству, и једносуштан са нама по човечанству. Стварно, а не по имену само, Он исти је уједно и Бог и човек; није двострук (δι᾽ ἴλοῦν) по Ипостаси, то јест по Личности, јер је један и исти и пре оваплоћења био и после оваплоћења остао[166].

Следећи светим Учитељима Цркве, побожно је исповедати: да су у Господу Христу две природе, несличне по суштини (ἀνόμοιους κατὰ την οὐσίαν), спојене у неисказано јединство; оне су и после сједињења остале несливене, али тако несливене да се никакво раздељење не уводи, него остаје непроменљива разлика (την διαφοράν ἀτρέπτον μένειν). Разлика и раздељење (διαφορά και διαίρεσις) нису једно исто. Разлика (διαφορά) је стање, по коме се предмети разликују један од другог; то јест, тело је по природи и суштини оно што јесте, и опет, Бог Логос је по природи и суштини оно што јесте. Раздељење (διαίρεσις) пак јесте сечење скроз и скроз (τομή διαμπάξ), то јест предмети се сасвим расцепају (δι' ὅλου τά υποκείμενα τέμνουσα), и сваки одвојено и за себе постоји, и раздвојени су један од другог[167]. Треба, дакле, исповедати крајње сједињење двеју природа у Господу Христу, но и после сједињења признавати разлику између двеју природа које су се несливено спојиле и сачувале[168].

Ми исповедамо, дакле, Господа нашег Исуса Христа из двеју природа састављеног (ἐκ δυο μὲν οὐσεων συνκείμενον): из Божанства и човештва; и распознајемо Га у двама природама (εν δύο φύσεσιν): у Божанској и човечанској. Јер као што ми, када говоримо да је Он од двеју природа, мислимо да је Он од Божанства и човештва, тако и када говоримо да је Он у двама природама, ми означајемо да је Он природно и у Божанству и у човештву. Наравно, после сједињења Он није одвојен (κεχωρισμένον) ни од једне природе из којих се састоји, него је у њима, од којих и јесте увек, и

постоји, и распознаје се (έν αὐταῖς, έξ ὧν και εστίv αεί, και ὄvτα και γvωριζόμεvον)[169]. Од двеју дакле природа (έκ δυο οὖv φύσεωv), не две природе (οὐ δύο φύσεις), него једну сложену Ипостас (μίαv ὑπόστασιν σύνФетov) називамо Христом; она обухвата собом ове природе као своје сопствене, и садржи их као своје властите делове који се допуњују (ώς ἴδια και συμπληρωτικά μέρη); и у њима као у деловима она и јесте и распознаје се (και έν αὐταῖς ως έν μέρεσι και ούσαν και γvωριζομένηv)[170]. Делови Христови (μέρη Χριστού) су његово Божанство и човечанство, од којих и у којима се састоји (έξ ὧν και έν αἰς ὑφέστηκε)[171]. Христова Ипостас је једна и јединствена и пре оваплоћења и после оваплоћења[172]. Очигледно је да је ипостасно сједињење Божанства и човечанства у Господу Христу тајна неизрецива и несхватљива[173].

Мед боготкривене истине о тајни Спаситељеве Личности, у капљицама разливен по Светоме Писму и Светоме Предању, свети Дамаскин је као неуморна пчела радилица сабрао у саће своје облагодате душе, и нуди нам га кроз своје богоглагољиве речи. Тајанствено и надумно сједињење двеју природа у једној Личности Господа Христа свети Дамаскин назива перихорисисом (περιχώρησις), што значи: кружење, прожимање, обитавање једне природе у другој, живљење једне у другој без губљења своје индивидуалности. Две природе су се у Господу Христу сјединиле међу собом без промене и измене (ἀτρέπτως και ἀναλλοιώτως), вели свети Дамаскин, те нити се Божанска природа лишила своје урођене простоте, нити човечанска претворила у природу Божанства, нити је пак из њих двеју постала једна сложена природа (μήτε έκ τῶν δύο μίας γεγενημένης συνθέτου φύσεως)... Ми исповедамо да се један и исти Христос састоји из двеју различитих природа: Божанства и човечанства, и постоји у двама природама (έν δυσι φύσεσιν), и јесте и назива се савршени Бог и савршени човек[174].

Ми држимо да је Божанска Ипостас Бога Логоса постојала пре сваког времена и вечно, проста, несложена (ἀσύvФетov), нестворена, бестелесна, невидљива, неопипљива, безгранична, имајући све што има Отац, као једносушна са Оцем, разликујући се од Очеве Ипостаси начином рођења и личним својством, будући савршена и никада од Очеве Ипостаси одвојена. У последње пак време Логос се, не напуштајући Очево наручје, на неописан начин уселио у утробу свете Деве, и без семена, на начин несхватљив и само њему познат (ἀπεριλίπτως, ως οἶδεν αὐτός), учинио је да тело које је узео од свете Деве постоји у самој превечној Ипостаси (έν αὐτῇ τη προαιωνίω ὑπόστασει). И налазећи се у утроби свете Богородице, Бог Логос је такође био у свему и изнад свега (έν πάσι και υπέρ τα πάντα), али у њој је био дејством оваплоћења (ενεργεία σαρκώσεως). Он се, дакле, оваплоти узевши на себе првине нашег састава (ἀπαρχήv τοῦ ημετέρου φυράματος) — тело, оживљено мисаоном и разумном душом, тако да је сама Ипостас Бога Логоса постала Ипостасју тела (τή σαρκι ὑπόστασιν), и Ипостас Логоса, која

је раније била проста, постаде сложена, и то сложена из двеју савршених природе (σύνθετον δε ἐκ δύο τελείων φύσεων): Божанства и човештва. И ова Ипостас има у себи, с једне стране, карактеристично и особено својство божанског Синовства Бога Логоса, којим се разликује од Оца и Духа, а, с друге стране, има карактеристична и особена својства тела, којима се разликује од Матере и од осталих људи. Оваплоћени Бог Логос има у себи и она својства Божанске природе (τα της θείας φύσεως Ιδιώματα), помоћу којих је сједињен са Оцем и Духом, и оне ознаке човечанске природе (τα της ανθρωπινής φύσεως γνωρίσματα), помоћу којих је сједињен са Мајком и са нама[175].

Још се оваплоћени Логос разликује, како од Оца и Духа тако и од Мајке своје и од нас, тиме што је Он исти уједно и Бог и човек. Јер то ми знамо као најособеније својство Ипостаси Христове (τούτο γαρ της του Χριστού υποστάσεως ιδιαίτατον ιδίωμα γινώσκομεν). Стога ми исповедамо да је Он један Син Божји и после очовечења; Он исти је и Син човечји, један Христос, један Господ, једини Јединородни Син и Логос Божји, Исус, Господ наш. Ми не проповедамо Њега ни као Бога само, лишеног нашег човечанства, нити као човека само, лишавајући Га његовог Божанства, нити као Бога и човека подвојено, већ проповедамо да Он, један и исти (ένα και τον αυτόν), јесте уједно и Бог и човек, савршени Бог и савршени човек, васцели Бог и васцели човек (όλον Θεόν και όλον άνθρωπον), један и исти — васцели Бог и са телом његовим, и васцели човек и са надбожанским Божанством његовим (μετά της υπερθέου αυτού Θεότητος). Називајући Га савршеним Богом и савршеним човеком, ми тиме изражавамо пуноћу и отсуство ма каквог недостатка у природама; говорећи пак да је Он васцели Бог и васцели човек, ми тиме означавамо јединственост и недељивост Ипостаси (το μοναδικόν και άτμηπον της υποστάσεως)[176].

Исто тако треба знати да, иако ми говоримо да две природе Господње прожимају једна другу (περιχωρεϊν έν άλλήλαις τάς του Κυρίου φύσεις), ипак знамо да прожимање (ή περιχωρησις) долази од Божанске природе, јер она пронице и прожима све како хоће, а њу ништа не пронице и не прожима. Она своја преимућства предаје телу, остајући сама нестрадална и непричасна страдањима тела (απαθής, και τών της σαρκός παθών αμέτοχος)[177]. Природе, дакле, у Господу сједињене су ипостасно не сливајући се, а раздељене су недељиво с обзиром на метод и начин разлике (διήρηνται δε άδαιρέτως λόγω και τρόπφ της διαφοράς). И оне се не броје према начину на који су сједињене, јер ми не говоримо да су, с обзиром на Ипостас две природе у Христу, него се оне броје сходно начину по коме су оне недељиво раздељене (ω δετρόπω άδαιρέτως διήρηνται), јер су у Христу две природе с обзиром на метод и начин разлике. Сједињене ипостасно, и прожимајући једна другу (και την έν άλλήλαις περιχώρησιν έχουσαι) оне су сједињене несливено, при чему свака од њих чува своју властиту

природну разлику (την οἰκείαν ἐκάστη φυσικὴν διαφορὰν διασώζουσα)[178].

Једне и иста Ипостас Логоса, поставши Ипостасју обеју природа, не допушта ни једној од њих да буде безипостасна (ἀνυπόστατον), нити им дозвољава да буду разноипостасне међу собом (ἐτεροῦποστάτους ἀλλήλων); нити је она понекад Ипостас једне природе, а понекад друге, него је она увек Ипостас обеју природа нераздељиво и неразлучно (ἀλλ' αἰεὶ ἀμφοτέρων ἀδιαίρετως, καὶ ἀχωρίστως ὑπάρχει ὑπόστασις). Ипостас се не дели и не распарчава, тако да један део припада једној природи а други другој, него је она сва Ипостас и једне и друге природе недељиво и свецело (ἀλλὰ πάσα ταύτης καὶ πάσα ἐκείνης, ἀμερῶς καὶ ολοσχερῶς ὑπάρχουσα). Јер тело Бога Логоса не доби постојање као нека посебна ипостас, нити се појави нека друга ипостас поред Ипостаси Бога Логоса, него је у њој добило своју Ипостас или, боље рећи, било је примљено у Ипостас Бога Логоса. Стога тело нити је безипостасно (ἀνυπόστατος), нити уводи у Тројицу дугу ипостас[179]. Сама ипостас Бога Логоса постаде Ипостасју тела, и у том смислу: Логос постаде тело (Јн. 1, 14) без промене (ἀτρέπτως), и тело постаде Логос без измене (ἀμετάβλητος), и Бог постаде човек, јер Логос је Бог, и човек је Бог због ипостасног сједињења (καὶ ὁ ἄνθρωπος Θεός, διὰ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν)[180].

Оповргавајући монофизитско учење о јединству природе у Господу Христу, свети Дамаскин излаже богооткривено, апостолско, православно учење о природи и личности, и о разлици која постоји међу њима. Оно што јеретике одводи у заблуду, вели богомудри Отац Цркве, јесте то што они уче да су природа (φύσις) и личност (ὑπόστασις) једно исто (τοταῦτό). Када ми говоримо о природи човека као једној, треба знати да ми то говоримо не обраћајући пажњу на проблем душе и тела. Јер када упоредимо душу и тело међу собом, не можемо рећи да су једне природе (μίας φύσεως). Али пошто постоје многе људске личности (ὑποστάσει), па ипак све имају исту врсту природе — јер се све састоје из душе и тела, све имају удела у природи душе (τῆς φύσεως τῆς ψυχῆς), и поседују суштину тела (τὴν οὐσίαν τοῦ σώματος) и општи вид (τὸ κοινόν εἶδος) — то ми и говоримо да је природа свих ових многобројних и различитих личности једна (τῶν πλείστων καὶ διαφόρων υποστάσεων μίαν φύσιν), док свака личност има две природе и постоји у двама природама, не име: у души и телу. Али се у случају Господа нашег Исуса Христа не може допустити неки општи вид, општа форма (κοινόν εἶδος). Јер никада није било, нити има, нити ће икада бити другога Христа, који би се састојао из Божанства и човечанства, и који би у Божанству и човечанству био у исти мах савршени Бог и савршени човек. Отуда је немогуће рећи да је у Господу нашем Исусу Христу једна природа (μίαν φύσιν), начињена из Божанства и човештва, као што говоримо за посебну човечанску индивидуу да је начињена из душе и тела. Јер у овом случају ми имамо посла са индивидуом, а Христос није

индивидуа (οὐκ άτομον), јер не постоји општи вид, општа категорија Христосности, под коју бисмо Га могли подвести (ουδέ γὰρ ἔχει κατηγοροῦμενον εἶδος Χριστότητας). Стога ми и говоримо да се у Христу десило сједињење двеју савршених природа: Божанске и човечанске, не мешањем, нити стапањем, нити растварањем, нити сарастварањем (οὐ κατὰ φυσμόν, ἢ συγχυσιν, ἢ συγκρασιν, ἢ ανακρασιν). Напротив, то је сједињење извршено синтезом (κατὰ συνθεσιν), то јест Ипостасју (καθ' ὑπόστασιν), и то : непроменљиво, несливено, неизменљиво, неразделиво и неразлучно. И ми исповедамо у двама савршеним природама Једну Ипостас оваплоћеног Сина Божјег, држећи да у Њему Једна иста Ипостас припада и Божанству и човечанству, и Да су обе природе сачуване у Њему и после сједињења, али не остављамо сваку природу одвојено и посебно (Ἰδία και αναμερος), него сматрамо да су оне међу собом сједињене у Једној сложеној Ипостаси (ἡνωμένας ἀλλήλαις ἐν τη μια συνθέτω ὑποστάσει). Јер ми држимо да је то сједињење суштаствено, то јест истинско, а не привидно; суштаствено, не у смислу да се из двеју природа образовала једна сложена природа, него да су се оне истински сјединиле у једну сложена Ипостас Сина Божјег (εις μίαν ὑπόστασιν σύνθετον τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ), и сачувале своје битне разлике (την ουσιώδη διαφοράν). Јер је створено остало створеним, и нестворено — нествореним; смртно је остало смртним, и бесмртно — бесмртним, неограничено — неограниченим, безгранично — безграничним, видљиво — видљивим и невидљиво — невидљивим[181].

Две природе, ипостасно сједињене у Господу Христу, имају своје две одговарајуће воље и своја два одговарајућа дејства. У борби против монотелита Православна Црква је својим светим, саборним, васељенским умом кроз богоносне Оце VI Васељенског сабора формулисала догму о двама вољама и двома дејствима у Господу Христу и додала исповедању вере халкидонских Отаца IV Васељенског сабора. Та одредба гласи:

(грчки)

Και δύο φυσικά θελήσεις ἴτοι θελήματα ἐν αὐτῷ (Χριστῷ), και δύο φυσικά ενεργείας ἀδιαιρέτως, ἀτρέπτως, ἀμερίστως, ἀσυγχύτως, κατὰ τὴν τῶν αγίων πατέρων διδασκαλίαν ὡσαύτως κερύττομεν' και δύο μεν φυσικά θελήματα οὐχ ὑπεναντία, μη γένοιτο, καθὼς οἱ ἀσεβεῖς ἔφησαν αιρετικοί, ἀλλ' ἐπόμενον το ἀνθρώπινον αὐτοῦ θέλημα, και μη ἀντίπιπτον, ἢ ἀντίπαλα! ον, μάλλον μεν οὖν και πανσθενεῖ θελήματι' ἔδει γὰρ το της σαρκός θέλημα κινηθῆναι, υποταγῆ ναι δε τῷ θελήματι τῷ θεϊκῷ.[182]

(српски)

И ми исто тако исповедамо, по учењу светих Отаца, две природне воље или хтења у Христу, и два природна дејства недељиво, неизменљиво, неразлучно, несливено; и две природне воље нису опречне, — не дао Бог! —, као што рекоше безбожни јеретици, него човечанска воља његова следује, не противи се, нити противстаје, већ се покорава његовој Божанској и свемоћној вољи; јер је требало да се воља тела креће и повињава Божанској вољи.

Богооткривена истина о двема вољама и двома дејствима у Господу Христу разрађена је богомудро од стране неустрашивог исповедника Православља, светог Максима Исповедника. По њему, воља је битно својство природе, исто тако и дејство. Двојство природа у Господу Исусу логично и природно се пројављује у двојству воља и двојству дејстава. Имајући човечанску природу, оваплоћени Логос имао је у њој и вољу (θέλημα), јер човечанска природа не може постојати без воље. Природна воља (θέλημα φυσικόν) је сила која жели оно што је по природи (δύναμις του κατά φύσιν όντος ορεκτική), и која битно садржи сва она својства која сачињавају природу, по којој је увек природи урођено хтети. Није једно исто имати урођено хтење, и хтети (ού ταυτόν δε το πεφουκέναι θέλειν, και θέλειν), као што није једно исто имати урођену способност говора, и говорити. Оваплоћени Логос као човек имао је урођено хтење, а сам је био покретан и управљан Божанском вољом (τω θε'ίκω θελήματι). Јер његово је — не хтети ништа супротно Богу. Као човек Спаситељ је имао човечанску, природну вољу (θέλημα φυσικόν), којом је управљала његова Божанска воља, а човечанска јој се воља његова није противила (ουκ έναντιοῦμενον)[182].

Ако Господ Христос као човек није заиста имао природну човечанску вољу, онда није истински постао савршен човек, нити је уопште постао човек (οὔδ' δλωζ άνθρωπος γέγονεν)[183]. А ако је као човек имао природну вољу, Он је свакако у суштини хтео оно што је Он сам као Бог по природи ставио у састав људске природе када ју је створио. Јер Он није дошао да поквари природу, коју је сам као Бог и Логос створио, него је дошао да потпуно обожи природу (διόλου θεωσαι την φύσιν), коју је сам по својој вољи, благовољењем Оца и сарадњом Духа, присајединио себи у једној и истој Ипостаси, са свима њеним природним својствима, но само без греха[184]. Дакле, као Бог по природи, Он је хтео оно што је по природи божанско и Очево (ήθελε τά κατά φύσιν θεία και Πατρικά), јер је Он био једне воље са својим Родитељем; а као човек по природи, Он исти опет је хтео оно што је по природи људско (ήθελε τά κατά φύσιν ανθρωπίνα), нина који начин не противећи се вољи Очевој[185].

Ми православно верујемо, изјављује свети Максим, да је оваплоћени Бог Логос у свему истовремено савршени Бог и савршени човек, и да на савршен начин и оно што је божанско и оно што је човечанско по природи има, и хоће, и чини (έχειν φυσικώς, και θέλειν, και ενεργεῖν). Он у исто време има у правом смислу и божанску и човечанску суштину, и вољу, и дејствовање[186]. У Ипостаси оваплоћеног Бога Логоса разлика између двеју сједињених природа остаје неокрњена и потпуна; никаква промена или сливање не дотичу се двеју природа, ни њихових суштина, ни воља, ни дејствовања, нити ичега што им припада[187]. Треба се, дакле, побожно држати учења и вероисповедања светих Отаца, и исповедати две природне воље (δύο φυσικά θελήματα) и два суштаствена дејствовања у једном и истом Господу Христу. Јер ако речемо да је у Њему једна воља и једно дејство, онда је Он по природи или само Бог, но не и човек, или само човек, но не и Бог, или није ни Бог ни човек[188].

Господ Христос је по природи и Бог и човек. Све што је својствено и једној и другој природи Он има по природи (τά έκάτερας ἰδία φύσεως κατά φύσιν έχει): има божанску вољу и дејство, и човечанску вољу и дејство, али не једну само која би уништила два по природи дејства, или још једну осим ових двеју природних, која би учинила да постоје три дејства и три воље. Једном и истом Христу ми приписујемо по природи како једну и другу суштину, тако и једну и другу суштаствену вољу и дејство (και έκάτεραν αὐσιώδη Φέλησιν και ενεργειαν)[189].

Учење богоносних Отаца васељенске Цркве и светих Васељенских сабора је ово: исповедати Бога у свему по природи савршеног, и човека у свему по природи савршеног (изузев само грех), једног и истог и јединог Господа и Бога Исуса Христа. Не треба ни од једне природе одузимати оно што Га по природи чини савршеним, нити рећи да Он има или само божанску или само човечанску вољу и дејство. Ради нашег спасења Он нити је оштетио, нити изменио, нити уништио ишта од онога што Га чини апсолутно најсуштасвенијим Логосом (ὁ ὑπεροῦσιος Λόγος). Он је потпуно и савршено (изузев само грех) у себи и собом сачувао по свему и у свему оно што сачињава и божанску и човечанску природу. Отуда је по природи и вољеван и делатан (ὅθεν και ὑελητικὸς φύσει, και ενεργητικὸς) један и исти и једини Господ наш и Бог, по обема својим природама, из којих и у којима јесте. Он, Бог, постаде човек, и то човек разуман (νοερός), то јест вољеван по природи и делатан у истини (θελητικὸς φύσει κάϊ ενεργητικὸς κατ' ἀλήθειαν), Он који је сам по природи и једини Бог. Он васцелог мене узе на себе и све што је моје, да би ми васцелом даровао спасење[190]. Две природне воље, два природна дејства једнога и истога Христа Бога, сједињени су несливено и недељиво, као и две природе његове: Божанска и човечанска[191].

Господ Христос не би спасао васцелог човека, да није узео на себе целокупну природу човечанску. Узевши на себе душу разумну и словесну са сродним јој телом, то јест потпуног човека, само без икакве мрље, и присајединивши себи ипостасно, сам натприродни Бог имао је потпуно душу природну слободну вољу (αὐτεξούσιον θέλησιν). Пошто смо заповест Божју преступили не без учешћа воље (οὐ θελήσεως δίχα), нама је неопходно било излечење воље. И када се сам Бог оваплотио, излечио је слично узимањем на себе сличног (τῆ προσλήψει τοῦ ομοίου τό ὁμοίου). Узевши на себе вољу човечанску и њено разумно и животно дејствовање (λογικὴν καὶ ζωτικὴν ἐνέργειαν). Он ју је очистио од сваке прљавштине, и оваплоћењем даровао Божанство целокупној нашој природи. Јер када је Бог Логос при стварању снабдео нашу природу вољом и делатношћу, и то слободном вољом и радном делатношћу, јасно је да је Он узео на себе и ипостасно присајединио себи онакву природу какву је у почетку створио, то јест по природи вољевну и делатну (θελητικὴν φύσει καὶ ἐνεργητικὴν). Јер се не би могла назвати нашом природа, која би била без урођених јој сила (τῶν αὐτῆς ἐμφυτῶν δίχα δυνάμεων) које су јој битне. Није дакле наша, човечанска природа она природа која нема воље (ἀνεθέλητος), нити она која је без делатности (ἀνεενεργητος), јер то би значило да је без душе (ἀψυχος)[192].

Сагласно светим Оцима и ми исповедамо, вели свети Максим, да један и исти Христос има две различите природе, два природна дејства и две суштствене воље (ουσιώδη θελήματα). Јер нити је човечанска нити Божанска природа у Њему била изван суштине или изван урођене воље или дејства (ἐμφυτου θελήματος ἢ ενεργείας). Пошто је то тако, онда је очигледно да Онај исти који из њих, то јест из Божанства и човечанства, у једној и истој Ипостаси постоји, јесте у правом смислу и Бог и човек, једносуштан с нама и једнодејствен (ομοούσιος ἡμῖν ἐστι καὶ ὁμοεργῆς), ипо човечанској природи има исту урођену вољу, али исто тако једносуштан и једнодејствен са Оцем (ομοούσιος τῷ Πατρὶ καὶ ὁμοεργῆς), ипо Божанској природи има исту вољу[193].

Треба јасно разликовати вољу као битно својство природе од начина хтења, од избора. Није једно исто хтети, имати вољу, и начин хтења (οὐ ταυτόν το θέλειν καὶ το πῶς θέλειν), као што није једно исто гледати и начин гледања. Јер хтети, имати вољу, припада природи, као и гледати; и то је својствено свима који су исте природе и истог рода (καὶ πάσι τοῖς ὁμοφυέσι καὶ ὁμογενέσι προσόν); а начин хтења (το δε πῶς θέλειν), као и начин гледања, то јест хтети шетати или не хтети шетати, и гледати десно или лево, или горе или доле, јесте начин на који се употребљава воља и вид (τρόπος ἐστι τῆς τοῦ θέλειν καὶ ὁρᾶν χρήσεως), и тај начин припада једино ономе који се служи њиме, и он га раздваја од других[194].

Оно што је у природи људској не учи се (ἀδίδακτα εἶναι τὰ φυσικά). Ако се не учи оно што је природно, то ми нисмо учењем стекли вољу, хтење (ἀδίδακτον δε ἔχομεν το θέλειν), јер се нико никада није учењем научно хтењу (οὐδεις γάρ ποτέ θέλειν διδάσκεται): воља се дакле налази у самој природи човековој. И опет, ако је човек по природи разуман (λογικός), разумна је по природи и његова природна слободна моћ (φύσει αὐτεξούσιον), јер слободна моћ, по учењу Отаца, и јесте воља (θέλησις ἐστίν): дакле, човек је по природи вољеван (ἀρα φύσει θελητικός ὁ ἄνθρωπος). И опет, ако је човек створен по лику блаженог и надсуштатственог Божанства, а Божанска природа је слободна по природи (αυτεξούσιος δε φύσει ἢ θεία φύσις), значи и човек је, будући заиста лик Божанства, слободан по природи (αυτεξούσιος τυγχάνει φύσει); а ако је слободан по природи, значи човек је и вољеван по природи (θελητικός ἀρα φύσει)[195].

Исти Господ Христос бејаше сав Бог (ὁλος ἦν Θεός) са човештвом, и Он исти — сав човек (ὁλος ὁ αὐτός ἄνθρωπος) са Божанством. Он исти, као човек, у себи и собом потчињаваше Богу и Оцу оно што је човечанско, дајући нам Себе као најбољи образац и пример за подражавање, да бисмо ми, гледајући у Њему свог вођа спасења, добровољно потчинили Богу све што је наше и желели оно што Он сам жели[196].

Неодољива истинитост богооткривеног учења о чудесној Личности Господа Исуса, која постоји, хоће и дејствује у двома природама, ипостасно сједињеним, и у свима својствима која им јестествено припадају, избија из сваке речи светог Дамаскина, који је своје осећање и своје сазнање молитвено и благодатно сјединио са саборним и светим осећањем и сазнањем Цркве Христове, из које и у којој он и мисли и говори о Личности Богочовека Христа. Исповедајући да је сам Господ наш Исус Христос савршени Бог и савршени човек, вели свети Дамаскин, ми тврдимо да Он има све што и Отац, осим нерођености, и све што и први Адам, осим греха. Ми тврдимо такође, да Он, сагласно двома природама, има двојна природна својства која припадају двома природама (διπλά ατ των δύο φύσεων φυσικά): две природне воље, Божанску и човечанску; две природне слободе (αυτεξούσια δύο φυσικά), Божанску и човечанску, исто тако мудрост и знање, Божанско и човечанско. Једносуштан са Богом и Оцем, Он слободно хоће и дејствује као Бог (αυτεξουσίως θέλει και ενεργεί ως θεός), а једносуштан с нама, Он исти слободно хоће и дејствује као човек (αυτεξουσίως θέλει και ενεργεί ως ἄνθρωπος ὁ αὐτός). Јер његова су чудеса, а његова и страдања[197].

Пошто су у Христу две природе, ми тврдимо да су у Њему и две природне воље и два природна дејства. Али пошто је Ипостас двеју његових природа једна, то ми тврдимо да Један исти и хоће и дејствује природно по обема природама (φυσικώς κατ' ἀμφω τας φύσεις), из којих, у којима, и које

су — Христос Бог наш. Али Он хоће и дејствује не подвојено него сједињено (οὐ διηρημένως, ἀλλ' ἠνωμένως), јер жели и дејствује у свакој од обеју природа са учешћем друге. Јер у којих је суштина иста, у њих је иста и воља и дејство; а у којих је суштина различита, у њих је различита и воља и дејство; и обратно, у којих је воља и дејство исто, у њих је и суштина иста, а у којих је различита воља и дејство, у њих је и суштина различита. Стога ми у Оцу и Сину и Светом Духу по истоветности дејства и воље распознајемо истоветност природе. А у божанском домостроју оваплоћеног Сина Божјег, ми по разлици дејстава и воља распознајемо и разлику природа. Знајући пак разлику природа, ми исповедамо да су воље и дејства такође различити. Јер као што број природа једног и истог Христа, — када се о Њему побожно размишља и говори —, не раздељује једног Христа, него показује да се чак и у сједињењу очувала разлика између природа, тако и број воља и дејстава, који суштаствено припадају његовим природама, — јер је Он ради нашег спасења и желео и дејствовао по обема природама —, не уводи деобу, него само показује да се разлика између њих сачувала и у сједињењу. Јер воље и дејства ми називамо природнима, а не ипостаснима (φυσικά γὰρ, καὶ οὐχ ὑποστατικά). Будемо ли их сматрали за ипостасне, мораћемо рећи да три Ипостаси Свете Тројице имају различите воље и различита дејства (ἑτεροθελεῖς καὶ ἑτεροενεργεῖς)[198].

Треба знати да хтење и начин хтења није једна иста ствар (οὐ ταύτόν ἐστι). Јер хтење је својствено природи, и припада свима људима, али начин хтења не зависи од природе већ од нашег слободног избора, од нашег суда (τῆς ἡμετέρας γνώμης). Сви људи не пројављују своју вољу ни своја дејства на исти начин. Јер начин хтења или дејствовања јесте начин употребе воље и дејствовања, а то припада само ономе који се користи тим способностима, и то је оно што га одваја од осталих[199].

Уопште хтети назива се вољом (το μὲν ἀπλῶς θελεῖν, θέλησις), или способношћу хтења (ἢ θελητικὴ δύναμις), која је способност — разумно стремљење и природна воља (λογικὴ οὐσα δρεξις καὶ θέλημα φυσικόν); али хтети на извештан одређени начин, или оно што подлежи хтењу, претпоставља предмет хтења и зависи од слободног избора (θέλημα γνωμικόν). Способност хтети урођена је природи; тако на пример, Божанској природи урођена је способност хтети, и то тако и човечанској. А онај који се користи својом вољом, то јест ипостас, као на пример Петар, јесте онај који хоће. Пошто је, дакле, Христос један, и Ипостас његова једна, то је један и исти који хоће и на божански и на човечански начин (εἰς καὶ οὗτος ἐστὶν ὁ θέλων θεϊκῶς τε καὶ ἀνθρώπινως). А пошто Он има две природе, способне хтења, јер су разумне (а све што је разумно, способно је хтети и слободно се опредељивати = πᾶν γὰρ λογικόν θελητικόν τε καὶ αὐτεξούσιον), то ми кажемо да су у Њему две воље или два природна хтења. Он исти способан је хтети по обема својим природама (θελητικός γὰρ ἐστὶν ὁ αὐτός κατ' ἀμφω τὰς αὐτοῦ φύσεις), јер је Он примио ону

способност хтења која нам по природи припада. И пошто један и исти Христос хоће сагласно и једној и другој природи (ὁ θέλων καθ' ἑκατέραν), то можемо рећи да је у Њему и предмет хтења један исти (το αὐτό θελητόν λέξομεν ἐπ' αὐτοῦ): не као да је Он хтео само оно што је хтео као по природи Бог (јер Божанству није својствено хтећи јести, пити и томе слично), него је хтео и оно што припада човечанској природи, и то не противречећи слободи избора (οὐκ ἐν ἐναντιότητι γνώμης), већ чинећи то по својству природа (ἐν ιδιότητι τῶν φύσεων). Јер ово је Он онда по природи хтео (φυσικῶς ἤθελεν), када је и Божанска воља његова то хтела, и допуштала телу да страда и чини оно што му је својствено [\[200\]](#).

Способност хтења припада по природи свима људима подједнако. Пошто сваки човек има по природи способност хтења, то и Господ, не само као Бог, већ и као човек има по природи способност хтења. Јер као што је узео на себе нашу природу, Он је узео у њој и нашу вољу (το ἡμέτερον θέλημα). У том смислу Оци су и говорили да је Он у себи самом упечатио нашу вољу. Ако воља не припада природи, онда мора припадати или ипостаси (ὑποστατικόν ἐσται), или бити противприродна (παρά φύσιν). Но ако би воља припадала ипостаси, онда би Син имао вољу различиту од Очеве (ἑτερόβουλος), јер ипостасно својство карактерише само једну ипостас. Ако би пак воља била противприродна, онда би она означавала испадање из природе (ἐκπτώσις τῆς φύσεως ἐσται το θέλημα), јер оно што је противприродно, разорно је за оно што је природно [\[201\]](#).

Ми тврдимо, вели свети Дамаскин, да у Господу нашем Исусу Христу постоје и два дејства (δύο τάς ενεργείας). Као Бог и једносуштан са Оцем Он је имао подједнако са Њим божанско дејство, а пошто је постао човек и једносуштан са нама, Он је имао и дејство, својствено људској природи. Али треба знати да се међу собом разликују: дејство (ενέργεια), способност дејствовања (ενεργητικόν), производ дејства (ενέργημα), и онај који дејствује (ὁ ενεργών). Дејствовање је делатно и суштаствено кретање природе; способност дејствовања је природа из које произлази дејство; производ дејства је резултат дејствовања, а онај који дејствује јесте онај који употребљава дејство, то јест личност, ипостас [\[202\]](#).

У Исповедању вере које новонаречени епископ изговара при својој хиротонији, потчињавајући себе потпуно и безусловно васељенском осећању и сазнању једне, свете, саборне и апостолске Цркве Христове, и предајући себе свецело и бесповратно служењу Божанској Истини Цркве Божје, он произноси и ове многозначајне речи о Личности незаменљивог Бога и Господа Исуса:

(грчки)

...Πιστεύω τον ένα της αυτής ύπερουσίου, και ζωαρχικής Τριάδος, τον μονογενή Λόγον, κατελθόντα έκ τών ουρανών δι' ημάς τους ανθρώπους, και δια την ημών σωτηρίαν, σαρκωθήναι έκ Πνεύματος Αγίου, και Μαρίας τής Παρθένου ένανθρωπήσαι, τουτέστι τέλειον άνθρωπον γενέσθαι, μένοντα Θεόν, και μηδέν μεταβαλόντα τής θείας ουσίας, δια την προς την σάρκα κοινωνίαν, ή άλλοιώσαντα· άλλ' άνευ τροπής προσειληφόντα τον άνθρωπον, έν αύτώ το πάθος και τον σταυρόν ύπομειναι, παντός πάθους, κατά την θείαν φύσιν, ελεύθερον και άναστήναι τη τρίτη ήμερα εκ τών νεκρών και είς τους ουρανούς άνεληλυθόντα, έκ δεξιών καθίσαι τού Θεού και Πατρός... "Έτι δε του ένανθρωπήσαντος Λόγου μίαν ύπόστασιν ομολογώ" και ένα πιστεύω τον αυτόν, και κηρύττω Χριστόν, έν δυσι μετά την ένανθρώπησιν ταϊς θελήσεσι, και φύσεσι, τον έν οϊς, και έξ ών πέφυκε σώζοντα" ακολούθως δε και δύο θελήματα πρεσβεύω, της έκαστης φύσεως το 'ίδιον θέλημα, και τήν ιδίαν σώζουσης ένέργειαν.

(*црквено-словенски*)

...Верую, яко единый отъ таяжде пресущественныя и живоначальныя Троицы едиnorodное Слово, снизшедь съ небесь насъ ради человекъ и нашего ради спасенія, воплотися отъ Духа Свята и Маріи Девы вочеловечися, сиречь совершенный человекъ бысть, пребывая Богъ, и ничтоже переменивъ отъ божескаго существа приобщеніемъ къ плоти, или во иное превративъ: но безъ приложенія воспріявъ человека, въ немъ страданіе и смерть претепъ, отъ всякаго страданія по божескому естеству свободный, и воскресе въ третій день изъ мертвыхъ: и возшедь на небеса, восседе одесную Бога и Отца... Еще же воплотившагося Слова едину ипостась исповедую: и верую и проповедую, яко единый и тойжде есть Христось въ двухъ по воплощеніи естествахъ, сохраняя, въ нихже и изъ нихже бе. Последовательне же и две воли чту, коемуждо естеству сохраняющу собственную волю и свободное (=свое) действе.

(*српски*)

...Верујем, да се један од исте надсуштаствене и животворне Тројице, Јединородна Реч, сишавши с неба, нас ради људи и нашег спасења ради оваплоти од Духа Светога и Марије Деве очовечи, то јест постаде савршени човек, остајући Бог, и нимало не изменивши божанску суштину заједницом са телом, нити претворивши, него без промене

примивши човека, у њему страдање и смрт претрпе, слободан од сваког страдања по Божанској природи; и васкрсе у трећи дан из мртвих; и узишавши на небо, седе с десне стране Бога и Оца... Још исповедам једну ипостас оваплоћене Речи; и верујем и проповедам, да је један и исти Христос у двома по оваплоћењу природама, чувајући их, у којима и од којих беше. Доследно поштујем и две воље; свака природа чува своју властиту вољу и властиту дејство.

Молитвена мисао Цркве, пуна свештеног усхићења, узбуђења и дивљења, кружи око пресвете тајне Личности Спаситељеве тихо, опрезно, на серафимски трепетним осећањима. Њој — молитвеној и христочезњивој, саборној, светој и апостолској Цркви, открива се тајна Христова више него ма коме, ма где и ма кад[203]. Тајни чудесне Личности Спаситељеве, бесконачној са сваке стране, Црква приступа са бесконачним молитвама, и њену бескрајну, но у свему неодољиву реалност, ограђује раскликтаним усхићењем, и свештеним узбуђењем, и непрекидним усклицима, и смиреном мудрошћу. Шта је за њу рођење Бога у телу? Тајна сакривена, Анђелима неказана, јер беспочетни Логос прима почетак (Слово бо безначалное начало приѐмб), рађа се као човек од Деве[204]. Све је ту надумно: драговољно се ствара Нестворени (зиждется Несозданный волею), Онај који јесте — постаје (Сый бываеть); будући сав Бог, ако се и оваплотио, није се претворио, остао је неизменљив[205]. Спаситељ се силом Божанства сјединио са човеком, сједињењем несливеним, у подобију тела[206]. Оваплоћење Бога је „чудо, всякш разумъ ужасающее и обдержажющее"[207]; и задивљена душа призива небо и земљу и преисподњу на тај призор: Слыши, небо, и внуши, земле, да подвижатся основашя, да приимуть трепеть преисподняя: яко Богъ же и Творецъ въ плотское одеяся зданіе, и иже державною рукою создавши тварь, утробы зрится зданіе. О глубина богатства, и премудрости, и разума Божія! яко неиспытаны судьбы его, и неизследованы путіе его[208]. Неизменљиви Лик Очев, Обличје вечности његове, прима обличје слуге, од безбрачје Мајке произашавши не претрпе промену: јер што беше — остаде, будући истинитим Богом; и што не беше — прими на себе, поставши човек из човекољубља[209].

На Божић постаје видљив телом (ὁράτια σαρκι) Онај који је по природи невидљив (ὁ φύσει ἀόρατος)[210]. Велико и необично чудо зби се данас: Дева рађа, и материца се не квари; Логос се оваплоћава, и од Оца се не одваја[211]. Тајна оваплоћења Божјег „не терпитеъ испытатя" (οὐ φέρει το μυστήριον ἐρευνᾶν)[212]. Данас се збива необична тајна: природа се обнавља, и Бог постаје човек; што беше — остаде (ὅπερ ἦν, μεμένηκε), и што не беше — прими на Себе, не претрпевши ни стапање ни деобу (οὐ φυσιὸν ὑπομείνας, οὐδέ διαίρεσαν)[213]. Захваћена молитвеним дивљењем пред

тајном оваплоћења Божјег, православна се душа узбуђено пита: Како ћу изразити велику тајну? Бесплотни се оваплоћује (ὁ ἀσαρκος σαρκούται), Логос се увећава (ὁ Λόγος παχύνεται = слово одбележава), Невидљиви постаје видљив (ὁ ἀόρατος ὁράται), Неопипљиви постаје опипљив и Беспочетни — почиње (ὁ ἀναρχος ἀρχεται)[\[214\]](#). Логос, Бог, и сав постаде земан, васцелом Божанству уединивши човечанство у Ипостаси својој[\[215\]](#). Чудо оваплоћења, иако реалније од сваке реалности, по свему превазилази границе свега природнога, и иде с њим у раскорак: јер где Бог хоће, тамо се побеђује природни поредак (идеже бо Богъ хоцетъ, побеждается естества чинъ), јакоже пишеть: Христосъ родися, преже падшиш возставити образъ[\[216\]](#).

Оваплоћењем се Бог Логос обукао из свете Богородице у васцелог човека: Во всего Адама облечеса изъ тебе, Богородице, все плотоносно происшедшее Слово (ὁλος σαρκοφόρος προελθὼν ὁ Λόγος)[\[217\]](#). Невидљиви, поставши видљив оваплоћењем, поживе с људима[\[218\]](#). Једини невидљиви Бог, оваплотивши се, постаде видљив[\[219\]](#), и на тај начин би објављена вечита тајна (еже отъ века таинства явление) Божја о свету и човеку[\[220\]](#). На свете Благовести се пева: Данас се открива вечна тајна: Син Божји постаје Сином човечјим да, узевши оно што је горе, подари ми боље[\[221\]](#). Неописани Бог и Господ оваплоћењем описује себе, слика себе: Будући неописан својом Божанском природом, пева се оваплоћеном Спаситељу у Недељу Православља, Ти си, Господе, оваплотивши се у последње време, изволео описати Себе, јер си примањем на Себе тела, примио и сва својства његова[\[222\]](#). Невидљиви Бог, оваплотивши се, учинио је себе видљивим; неописани Господ, оваплотивши се, описао је себе телом:

Неописанное Слово Отче, изъ тебе, Богородице,
описася воплощеніемъ...[\[223\]](#)

Оваплоћењем својим Бог Логос није умањио Себе, нити осиромашео: Савечни Логос пребеспочетнога Оца (ὁ συνάιδιος Λόγος τοῦ προανάρχου Πατρός), не разлучивши се од онога што је горе, сиђе доле из милосрђа, и примивши Адамову убогост, узне туђе обличје[\[224\]](#). Јединородни Син и Логос Божји, будући бесмртан, изволео је оваплотити се од свете Богородице, и не изменивши себе постао је човек (ἀτρέπτως ἐνανθρωπήσας)[\[225\]](#).

О чудесном начину сједињења двеју природа у Личности Господа Христа нарочито говоре догматици разних гласова у Октоиху. Тако се у догматику трећег гласа вели: Како да се не дивимо богочовечанском породици твојој (τον θεανδρικόν σου τόκον), Свечесна? Без оца си родила Сина телом, који се пре векова родио од Оца без матере, и ни на који начин Он није претрпео промену, или стапање, или раздељење (μηδαμὼς ὑπομείναντα τροπήν, ἢ φυρμόν, ἢ διαίρεσιν), него је сачувао у потпуности

својства и једне и друге суштине (*ἀλλ' ἐκατέρας οὐσίας τὴν ἰδιότητα, σώαν φυλάξαντα*). У догматику шестог гласа каже се: Син Јединородни који је пре сваког времена засијао из Оца, Он исти из тебе произађе, Чиста, оваплоти се на неисказан начин, будући по природи Бог и поставши нас ради по природи човек; Он се не раздељује у два лица (*οὐκ εἰς δύο ἀνθρώπων τεμνόμενος*), него се распознаје у двама природама несливено (*ἀλλ' ἐν δύο φύσεων, ἀσυγχύτως γνωριζόμενος*). А у догматику шестога гласа пева се: Небески цар се из човекољубља појави на земљи и поживе с људима; јер примивши тело од Деве чисте, и произашавши од Ње са оним што је примио, један је Син, двострук природой, но не Ипостасју (*εἰς ἐστὶν Υἱός, διπλούς τὴν φύσιν, ἀλλ' οὐ τὴν ὑπόστασιν*). Стога истински проповедајући савршеног Бога и савршеног човека, ми исповедамо Христа Бога нашег. — Једну Ипостас у двама природама Богородица је родила Бога оваплоћеног[226]. Иако је Емануил један личношћу, ипак је двострук природом, јер суу Њему две воље и два дејства[227].

Личност Господа Исуса је бесконачна тајна и с обзиром на своју вечну Божанску прошлост и с обзиром на своју вечну богочовечанску будућност. Непристрасна мисао о Христу увек се извија у молитву, неосетно прелази у њу, и побожним дивљењем прати Спаситеља на свима његовим тајанственим путевима. Трепетна мисао Цркве о Господу Христу, вођена Светим Духом, извија се у молитвену песму Оној која је оваплоћеног Бога родила: Тајна, која је била од вечности сакривена и Анђелима непозната, кроз тебе се, Богородице, људима на земљи појави: Бог у несливеном сједињењу оваплоћен (*ἐν ἀσυγχύτῳ ενώσει σαρκούμενος*)⁹. Ма како човек посматрао натприродно рођење Господа Христа од Духа Светога и Деве свете, и његову чудесну Личност у двама различитим природама, несливено, нераздељиво, неразлучно и неизменљиво сједињеним, мора увидети да су то две неуклонљиво историске чињенице, које при свој својој несумњивој реалности остају: надумне, надчовечанске, несхватљиве, неизразиве. Молитвена мисао Цркве, погружавајући се у бесконачну тајанственост ових чињеница, непрестано понавља и тврди да су оне: паче ума, паче слова, паче естества, паче смисла и слышанија. Оваплоћење Бога је „недомысленно и непостижимо таинство[228]. Оно је не само ново чудо, него — увек ново, и увек најновије; увек свеже, и увек најсвежије: Чудо всехъ чудесъ новейшее (Φαῦμα, τῶν πάντων θαυμάτων κοινότερον)[229]. Стога то чудо — језик не може изразити; надокучив је начин рођења (*ακατάληπτος ἐστὶν ὁ τρόπος τῆς κινήσεως*), јер где Бог хоће, тамо се побеђује природни поредак[230].

НАПОМЕНЕ:

- [1] Ср. 1 Јн. 1, 1; 2 Петр. 1, 16; Д. А. 4, 20; Јн. 20, 2428; Лк. 24, 11, 3741.
- [2] 1 Тм. 3, 16.
- [3] 1 Тм. 3, 16.
- [4] Јн. 1, 14.
- [5] Epist. ad Epictet. 8; P. gr. t. 26, col. 1064 A. 1061 C.
- [6] Св. Кирил Александриски, De incarnat. Domini, 18; P. gr. t. 75, col. 1449 B.
- [7] Он, Explicatio duodec. capit. 5; P. gr. t. 76, col. 304 B.
- [8] Он, Apologetic, pro XII capit. 5; P. gr. t. 76, col. 320 B; ср. ib. 11, col. 449 A.
- [9] Кол. 1, 15.
- [10] Кол. 2, 9.
- [11] Флб. 2, 6.
- [12] Св. Кирил Александриски, De incarnat. Domini, 10; P. gr. t. 75, col. 1428C. Мало даље, свети Отац наставља: Апостол није рекао: поставши у обличју Бога, него: будући у обличју Бога (έν μορφή θεοῦ υπάρχων), чиме је показао да је Он одувек Бог и Господ (ib. 10; col. 1429 CD); ср. ib. 10, col. 1432 B.
- [13] Ср. Јн. 1, 14; Флб. 2, 7.
- [14] Advers. Prax. c. 27; P. lat. t. 2, col. 214 D, 215 A D.
- [15] Contra Beron. fragment. I i III.
- [16] Он, ib. fragment. III.
- [17] Он, ib. fragment. IV.
- [18] De princip. II, 6, 1; P. gr. t. 11, col. 209 A, 210 A.

- [19] [ib.](#) II, 6, 2;col. 210 B, 211 A.
- [20] [ib.](#) II, 6, 3;col. 211 D, 212 A.
- [21] [Contra Apollinar.](#) lib. I, 4; P. gr. t. 26, col 1097 C.
- [22] [OH, De decretis Nic. Syn.](#) 15; P. gr. t. 25, col. 440 C; [Contra Apollinar.](#) lib. I,12; t. 26, col. 1113 B.
- [23] [OH, Contra Apollinar.](#) lib. II, 17; P. gr. t. 26, col. 1161 B.
- [24] [ib.](#) lib. I, 12; P. gr. t. 26, col. 1113 B. C. ⁵
- [25] [ib.](#) 7, col. 1105 A B
- [26] [OH, De decret. Nic. Syn.](#) 14; P. gr. t. 25, col. 440 D.
- [27] [OH, Contra Apollinar.](#) lib. I, 16; P. gr. t. 26, col. 1121 C 1124 A.
- [28] [OH, Fragmenta varia;](#) P. gr. t. 26, col. 1256 D. 1257 A.
- [29] [OH, Contra arian. Orat.](#) II, 8; P. gr. t. 26, 1144 A.
- [30] [OH, Contra Apollinar.](#) lib. II, 7; P. gr. t. 26, col. 1144 A.
- [31] [ib.](#) 10, col 1148 C
- [32] [OH, Contra Arian, Orat.](#) III, 26; P.gr. t. 26, col. 385 A; cp. [ib.](#) 30, col. 388 A; [ib.](#) 31, col. 389 A. B; [ib.](#) 32, 389 C.
- [33] [OH, Contra arian. Orat.](#) III, 34. 35; P. gr. t. 26, col. 396 A C, 397 B.
- [34] [ib.](#) Orat. III, 41, col. 409 C 412 A; cp. [De sententia Dionys.](#) 910; t. 25,col. 492 B 496 B; [De decret. Nic. Synod.](#) 14; t. 25, col. 440 BD.
- [35] [On, Tomus ad Antiochen.](#) 7; P. gr. t. 26, col. 804 B 805 A.
- [36] [OH, Ad Serap, Epist.](#) IV, 14; P. gr. t. 26, col. 656 C 657 A.
- [37] [OH, Contra Apollinar.](#) lib. II, 12. 13; P. gr. t. 26, col. 1152 C 1153 AB.
- [38] [ib.](#) 18, col. 1164 BC.
- [39] [OH, Epist. ad Epictet.](#) 5. 6; P. gr. t. 26, 1060 A 1021 A.
- [40] [OH, Contra arian. Orat.](#) IV, 36; P. gr. t. 26, col. 524 C 525 A.

- [41] Он, Contra Apollinar. lib. I, 17; P. gr. t. 26, col. 1124 BC.
- [42] Он, De incarnat. Verbi, 17; P. gr. t. 25, col. 125 AC.
- [43] Он, Contra Apollinar. lib. I, 21; P. gr. t. 26, col. 1132 A.
- [44] Catech. IV, 9; P. gr. t. 33, col. 468 A.
- [45] ib. XI, 5; col. 696 B.
- [46] ib. XII, 1; col. 728 A.
- [47] Epist. 262; P. gr. t. 32, col. 973 BC.
- [48] Св. Григорије Богослов, Epist. 101; P. gr. t. 37, col. 180 A.
- [49] Он, Orat. 39, 19; P. gr. t. 36, col. 348 D 349 A; cp. Orat 36, 910.
- [50] Он, Orat. 40, 45; P. gr. t. 36, col. 424 B.
- [51] Он, Orat. 2, 23; P. gr. t. 35, 432 B.
- [52] Он, Orat. 29, 18. 19. 20; P. gr. t. 36, col. 97 B. 100 A, 100 C, 101 AC.
- [53] Он, Orat. 37, 2; P. gr. t. 36, col. 284 C 285 A; cp. ib. 3.
- [54] Он, Orat. 38, 3; P. gr. t. 36, col. 331 C.
- [55] ib. 13; col. 325 AC; Orat. 45, 9, P. gr. t. 36, col. 633 C 636 A.
- [56] Он, Orat. 38, 15; P. gr. t. 36, col. 328 CD.
- [57] Orat. catech. c. 10.11; P. gr. t. 45, col. 41 VC, 44 AB; cp. Advers. Apollinar., P. gr1 45, col. 1197 C
- [58] Он, Contra Eunom., lib. II; P. gr. t. 45, col. 548 BC.
- [59] Он, Epist. 3; P. gr. t. 46, col. 1020 A B; cp. De perfecta christian. forma, t.46, col. 269 CD; Contra Eunom., lib. VI, P. gr. t. 45, col. 736 D 737 A.
- [60] Он, Contra Eunom., lib. V; P. gr. t. 45, col. 705 AD.
- [61] Он, Contra Eunom., lib. VI; P. gr. t. 45, col. 712 C 713 A, 716 A. C. D,717 A; cp. ib. col. 736 D 737 As
- [62] ib. col. 721 D 724 B.

- [63] Он, Epist. 3; P. gr. t. 46, col. 1021 C1024 A.
- [64] In Johan. Homil. 11, 2; P. gr. t. 59, col. 7980.
- [65] Epistola ad Caesarium monachum; P. gr. t. 52, col. 757, 758, 759.
- [66] Св. Јован Златоуст, Contra anom. X, 7; P. gr. t. 48, col. 793; cp. Contra Judaeos et gent. quod Christus sit Deus, 2.
- [67] Он, In martyres, 2; cp. In Epist. ad Ephes. Homil. 20, 5.
- [68] Он, In Genes. Homil. 49, 2; P. gr. t. 54, col. 446.
- [69] Он, De consubst, Contra anomoeos, VII, 4; P. gr. t. 48, col. 761; cp. Inpsalm. Homil. 44, 5.
- [70] Слово на Преображ. Господа, стр. 158159; Творенія иже во святыхъ отца нашего Ефрема Сирина, часть вторая, Москва 1849.
- [71] Он, ib. стр. 154, 155, 156, 157, 158.
- [72] Св. Исидор Пелусиот, Epistolar. lib. I, Epist. 419, Hermogeni episcopo;
P. gr. t. 78, coi. 416 C
- [73] De fide, lib. IV, c II, 2. 3; P. lat. t. 16, col. 643 B.
- [74] Он, De incarnat. cap. V, 35; P. lat. 1.16, col. 862 D; cp. De fide, lib. VII, c 9,60.
- [75] Он, De excessu Satyri, lib. I 12. 13; P. lat. t. 16, col. 1350 CD, 3151 A.
- [76] De Trinit. Lib. X. 21, 22, 23 P. lat. t. 10,col. 359 A. B, 360 A. B, 361 A 366 B.
- [77] Sermo 186, c. 1; P. lat. t. 38, col. 999; cp. Epist. 137, 9.
- [78] Он, Sermo 293, 7; P. lat. t. 38, col. 1332.
- [79] Он, Epist. 137, 11; P. lat. t. 33, col. 520: Nam sicut in unitate personae anima unitur corpori, ut homo sit; ita in unitate personae Deus unitur homini, ut Christus sit. In illa ergo persona mixtura est animae et corporis; in hac persona mixturaest Dei et hominis.
- [80] Он, Enchiridion, c. 35; P. lat. t. 40, col. 249250.

- [81] De recta fide ad regin., 13; P. gr. t. 76, col. 1221 B; cp. De recta fide ad Theodor.,24;P.gr.t.76,col.H68B.
- [82] ОН, De incarnat. Unigeniti; P. gr. t. 75, co]. 1220 CD.
- [83] ib. col. 1208 D.
- [84] ОН, Quod unus sit Christus; P. gr. t. 75, col. 1292 A.
- [85] ОН, Scholia de incamat. Unigen. c 8; P. gr. t. 75, col. 1376 C; cp. Adv. Nestor. lib. IV, c 5, P. gr. t. 76, col. 197 B; Apologet, pro XII cap. contra oriental, P. gr.t. 76, col. 324 C.
- [86] ОН, Adv. Nestorium, lib. II, c 9; P. gr. t. 76, col. 96 B.
- [87] ОН, De recta fide ad regin. 10, P. gr. t. 76, col. 1216 A.Речииз Божићне беседе св. Златоуста.
- [88] ОН, Ad regin. de recta fide, II, 22; P. gr. t. 76, col. 1364 A; cp. Explicatio duodec. capit, declar. 5; P. gr. t. 76, col. 304 B. D.
- [89] ОН, De incarnat. Unigeniti; P. gr. t. 75, col. 1221 A.
- [90] ОН, Ad regin. de recta fide, II, 3; P. gr. t. 76. col. 1340 AB; cp. De incarnat.Unigeniti, P. gr. t. 75, col. 1224 B; De recta fide ad regin., P. er. t. 76, col. 1260 A,1268 C, 1272 C
- [91] ОН, De incarnat. Unigeniti; P. gr. t. 75, col. 1217 A.
- [92] ib. col. 1221 B; cp. ib. col. 1224 A.
- [93] ОН, De incarnat. Unigeniti; P. gr. t. 75, col. 1225 D 1228 A.
- [94] ib. col. 1252 A, 1253 A.
- [95] ОН, Quod unus sit Christus; P. gr. t. 75, col. 1261 BC; cp. Adv. Nestor. lib.IV, c 2, P. gr. t. 76, col. 77 A; Apologet. contra Theodoret, P. gr. t. 76, col. 441 A.
- [96] ОН, Quod unus sit Christus; P. gr. t. 75, col. 1269 D; cp. ib. 1333 C
- [97] ОН, Adv. Nestor. lib. V, c 6; P. gr. t. 76, col. 241 A; cp. Explicatio duodec.capit, declar. III, P. gr. t. 76, col. 300 C 301 A; Apologet. pro XII cacit, P. gr. t.76, col. 321 B.

- [98] Он, Apologet. pro XII capit, contra oriental.; P. gr. t. 76, col. 341 C;
cp. De recta fide ad regin., 10; P. gr. t. 76, col. 1213 AB, 1304 AB.
- [99] Он, Quod unus sit Christus; P. gr. t. 75, col. 1280 BC.
- [100] ib. col. 1308 D.
- [101] ib. col. 1288 B. D.
- [102] ib. col. 1304 D; cp. Scholia de incarnat. Unigenit. c 25, P. gr. t. 75, col. 1396D — 1397 A: Кад год у Светом Писму чујемо да Логос постаде тело, ми разумемо да Он постаде човек са душом и телом (*hominem intelligimus ex anima et corpore*). Логос, ма да је Бог, постаде савршени човек, примивши тело одухотворено и разумно (*corpus animatum et rationabile*), које себи истински присаједини. Како, то Он сам зна (*ipse sciat*).
- [103] Он, Quod unus sit Christus; P. gr. t. 75, col. 1309 D 1313 A.
- [104] Он, Scholia de incarnat. Unigeniti, c 4; P. gr. t. 75, col. 1373 CB.
- [105] ib. c. 9, col. 1380 B; cp. De incarn. Domini. 30, P. gr. t. 75, col. 1472 A.
- [106] Он, Scholia de incarnat. Unigenit. c 13, P. gr. t. 75, col. 1358 BC;
цп. Apologet. pro XII capit, P. gr. t. 76, col. 328 B.
- [107] Он, Ad reginas de recta fide, Orat. II, 59; P. gr. t. 76, col. 1420 C
- [108] Он, Scholia de incarnat. Verbi Dei; P. gr. t. 75, col. 1416 B.
- [109] Он, De incarnat. Domini, 32; P. gr. t. 75, col. 1472 D, 1473 B.
- [110] Он, Adv. Nestor. lib. I, c 1; P. gr. t. 76, col. 20 D.
- [111] ib. lib. III, c 4; col. 157 A.
- [112] ib. lib. I, c 3; col. 93 AB.
- [113] ib. c 8; col. 52 C, 53 D.
- [114] ib. col. 56 A; cp. ib. lib. II, c 2, col. 69 C
- [115] ib. lib. II, c 2, col. 69 C
- [116] Он, Apologetic, pro. XII capit. contra oriental.; P. gr. t. 76, col. 333 A.
- [117] Он, Apologetic, contra Theodoret.; P. gr. t. 76, col. 401 A.

- [118] Он, Epist. 46, 2; P. gr. t. 77, col. 241 B.
- [119] Он, Adv. Nestorium, lib. II, c 6; P. gr. t. 76, col. 85 AB; cp. Apologet. contra Theodoret, Anathem. VI, P. gr. t. 76, col. 425 A B.
- [120] Он, Adv. Nestorium, lib. II, c 8; P. gr. t. 76, col. 93 B. D.
- [121] ib. lib. III, c 2, col. 129 D 132 A; cp. ib. lib. III, c 3, col. 140 AB; Apologet pro XII capit., P. gr. t. 76, col. 344 D.
- [122] Он, Adv. Nestorium, lib. III, c. 3; P. gr. t. 76, col. 141 CD; cp. ib. lib. III, c5, col. 157 C
- [123] ib. lib. IV, c 1; col. 169 AB; cp. ib. lib. IV, c 3, col. 183 B. На другом месту свети Кирил пише: Пошто је Бог Логос драговољно сишао у границе људске природе (καταβέβηκεν εκών έν τοις της άνθρωπότητος μέτροις), било је неопходно да се роди од жене. Али када се каже да се родио по телу, не значи да је онда његова Божанска природа почела постојати (ούκ αρχήν τοῦ είναι), него Они бешеи јесте по природи и уистини Логос Бога Оца. Пошто пак Онајкојисе родио од свете Деве није просто (άπλως) човек као ми, него сам оваплоћени Логос, који има своје сопствено тело од ње (ίδιον έχων σώμα το έξ αυτής), због тога се и каже да се Он родио по телу (γεγεννήσθαι σαρκικώς), јер је усвојио себи рођење свога сопственог тела (De recta fide ad regin., 5, P. gr. t. 76, col. 1205BC; cp. Ad regin. de recta fide, Orat. II, 6, P. gr. t. 76, col. 1341 D1344 A; ib. 8, col. 1345 AB).
- [124] Он, Adv. Nestor., lib. IV, c 6; P. gr. t. 76, col. 204 C
- [125] ib. lib. IV, c. 3, col. 225 C.
- [126] Он, Quod beata Maria sit Deipara, 26; P. gr. t. 76, col. 288 A.
- [127] Он, Explicatio duod. capit, declar. I, P. gr. t. 76, col. 296 C 297 B; cp. Apologet. pro XII capit. contra oriental., P. gr. t. 76, col. 364 D 365 A; Apologetic. contra Theodoret, P. gr. t. 76, col. 428 A, 440 A. D.
- [128] Он, Expicatio duod. capit., explant. II; P. gr. t. 76, col. 297 D, 300 AB.
- [129] ib. declar. IX. col. 308 D.
- [130] Он, Apologetic. pro. XII capit. contra oriental., P. gr. t. 76, col. 328 B; cp. ib. col 332 A.
- [131] Он, De recta fide ad regin., 8; P. gr. t. 76, col. 1209 BC.

[132] Он, Apologet. pro XII capit. contra oriental; P. gr. t. 372 D 373 A; ср. ib.col. 376 CD; ср. De recta fide ad regin., 10, P. gr. t. 76, col. 1216 C: Што се тиче оваплоћења Спаситеља нашег, ми верујемо да се Бог Логос, остајући неизменљив и непроменљив, оваплотио ради обновљења човечанства. Јер Он, будући истинитим Сином Божјим по свом вечном рођењу од Бога, постаде и Син човечји по рођењу од Деве. И Он јесте један и исти савршени Бог по Божанству, и Једносуштан са Оцем $\omicron\mu\omicron\upsilon\sigma\iota\omicron\varsigma \tau\omega \text{ Πατρὶ}$); и Он исти је и савршени човек по рођењу од Деве, и једносуштан са људима по телу — $\omicron\mu\omicron\upsilon\sigma\iota\omicron\varsigma \text{ ἀνθρώπου}$ $\kappa\alpha\tau\alpha \tau\eta\nu \sigma\acute{\alpha}\rho\kappa\alpha$ (Речи епископа Виталија из беседе De fide).

[133] Он, Apologet. contra Theodoret.; p. gr. t. 76, col. 396 CD.

[134] ib. col. 421 BC.

[135] Он, De recta fide ad Theodos., 23; P. gr. t. 76, col. 1165 C D.

[136] Флб. 2, 68.

[137] Он, Quod unus sit Christus, P. gr. t. 75, col 1301 B; ср. Adv. Nestorium, lib.III, P. gr. t. 76, col. 116 A, 117 AB, 120 C, 125 B, 153 A. Св. Григорије Богослов под кенозисом разуме своје врсте помрачење и умањење Логосове славе — $\tau\eta\nu\tau\acute{\eta}\varsigma \delta\acute{o}\xi\eta\varsigma \omicron\iota\omicron\nu \upsilon\phi\epsilon\sigma\acute{\iota}\nu \tau\epsilon \kappa\alpha\iota \acute{\epsilon}\lambda\acute{\alpha}\tau\tau\omega\sigma\iota\nu$ (Orat. 37, 3; P. gr. t. 37, col. 285 B).

[138] Он, Scholia de incarnat. Domini, c. 15; P. gr. t. 75, col. 1374 BD.

[139] Он, De incarnat. Domini, c. 8; P. gr. t. 75, col. 1425 D 1428 A; ср. ib. 10, col. 1432 B

[140] ib. c. 10, col. 1428 D 1429 A.

[141] ib. c 10, col. 1432 D 1433 A; ср. Thesaur., P. gr. t. 75, col. 120 AB.

[142] Он, Explicatio duodec. capit. declar. IV, P. gr. t. 76, col. 301 BC; ср. Ad regin. de recta fide, Orat. II, 19, P. gr. t. 76, col. 1360 BC.

[143] Он, Apologetic. pro. XII capit. contra oriental., P. gr. t. 76, col. 341 B.

[144] Он, Ad reginas de recta fide, Orat. II, 50; P. gr. t. 76, col. 1404 D.

[145] Он, De recta fide ad reginas; P. gr. t. 76, col. 1308 AB.

- [146] O_H, De incarnat. Unigeniti; P. gr. t. 75, col 1224 B.
- [147] O_H, De incarnat. Domini. 32; P. gr. t. 75, col. 1472 D1473 A.
- [148] O_H, Explicatio duodec. capit; P. gr. t. 76, col. 296 C
- [149] ib. col. 297 C
- [150] ib. col. 304 A.
- [151] ib. col. 309 D 312 A; cp. De recta fide ad reginas, 10; P. gr. t. 76, col.1216 CD.
- [152] Commonitor. c 13; P. lat. t. 50, col. 655, 656, 657.
- [153] ib. c 15, col. 658.
- [154] ib. c 16, col. 659.
- [155] De incarnat. Domini contra Nestorium, lib. I, c 5, P. lat. t. 50, col. 2529;cp. ib. lib. IV, c 1. 3. 6. 7; III, c. 10.
- [156] ib. lib. IV, c 8, col. 85.
- [157] ib. lib. VI, c 17, col. 176177.
- [158] ib. lib. VI, c 19, col. 182183.
- [159] Opuscula theolog. et polem., De duabus Christi naturae, 2; P. gr. t. 91, col. 145 B148 A.
- [160] ib. 7, col. 148 C
- [161] ib. 8, col. 148 D 149 A.
- [162] O_H, Epist. 15; P. gr. t. 91, col. 572 D.
- [163] O_H, Epist. 17; P. gr. t. 91, col. 581 AB; cp. col. 584 A.
- [164] O_H, Epist. 18; P. gr. t. 91, col. 585 A D; cp. Epist. 15, col. 157 C 161 A.
- [165] O_H, Epist. 15; P. gr. t. 91, col. 565 BC.
- [166] O_H, Epist. 11; P. gr. t. 91, col. 468 ABCD.
- [167] O_H, Epist. II;col. 469AB.
- [168] O_H, Epist. 12; col. 480 CD.

- [169] *On*, *Epist.* 12, col. 500 BC.
- [170] *ib.* col. 493 A.
- [171] *On*, *Epist.* 13, col. 525 A.
- [172] *ib.* col. 521 B.
- [173] *On*, *Quaest.* ad *Thalass*; P. gr. t. 90, col. 620 C
- [174] *De fide*, III, 3; P. gr. t. 94, col. 988 B, 989 A.
- [175] *ib.* III, 7; col. 1008 CD; *cp.* *ib.* IV, 5, col. 1109 C 1112 A: Ипостас Бога Логоса пре оваплоћења бејаше проста, несложена, бестелесна и нестворена; оваплотивши се, Она постаде и Ипостасју тела (γένεονε και τή σαρκι ύπόστασις), и постаде сложена (γένεονε σύνθετος) из Божанства које је увек имала и из тела које је примила (και έξ ης προσείληφε σαρκός), и Она носи својства двеју природа, и распознаје се у двама природама (έν δυσι γνωριζομένη φύσις). Тако јеједна и иста Ипостас нестворена по Божанству (άκτιστός τέ έστι τη Θεότητι) и створена по човечанству (και κτιστή τή άνβρωπότητι), видљива и невидљива. Иначе, ми бисмо били приморани или да раздељујемо једнога Христа, признавајући две ипостаси, или да поричемо разлику природа и уводимо претварање и сливање.
- [176] *ib.* III, 7, col. 1009 A. B. C, 1012 A.
- [177] *ib.* col. 1012 C.
- [178] *ib.* III, 9; col. 1013 B.
- [179] *ib.* III, 9; col. 1017 AB.
- [180] *ib.* III, 11, col. 1024 B; *cp.* *ib.* col. 1025 B1028 A.
- [181] *De fide*, III, 3, col. 992 A 993 ABC; *cp.* *ib.* III, 5, col. 1000 C 1001 B.
- [182] *Mansi*, *Amplissima coll. concil.*, XI, 637 B C
- [183] *On*, *Opuscula theologica et polemica*; P. gr. t. 91, col. 45 D 48 A. B. D.
- [184] *ib.* col. 49 B.
- [185] *ib.* col. 77 BC.
- [186] *ib.* col. 77 C 80 A; *cp.* *ib.* col. 268 CD.

- [187] [ib.](#) col. 80 BC; [cp.](#) [ib.](#) col. 96 A D.
- [188] [ib.](#) col. 97 A.
- [189] [ib.](#) col. 97 C 100 A.
- [190] [ib.](#) col. 280 C, 281 BC.
- [191] [ib.](#) col. 129 B D; [cp.](#) [ib.](#) col. 160 AC, 209 B; *Disputatio cum Pyrrho*, P. gr. t 91, col. 300 B.
- [192] ОН, *Opuscula theologica et polemica*; P. gr. 91, col. 131 B.
- [193] [ib.](#) col. 157 AB; [cp.](#) [ib.](#) col. 200 BC.
- [194] [ib.](#) col. 209 C; [cp.](#) [ib.](#) col. 289 BC, 344 C, 328 A, 320 D 324 C, 325 D 328 A.
- [195] ОН, *Disputatio cum Pyrrho*; P. gr. t. 91, col. 292 D293 A.
- [196] [ib.](#) 306 BC; [cp.](#) [ib.](#) col. 324 CD.
- [197] [ib.](#) col. 305 CD.
- [198] *De fide*, III, 13; P. gr. t. 94, col. 1033 A.
- [199] ОН, *De fide*, III, 14, col. 1033 B 1036 A; [cp.](#) св. Максим Исповедник, *Opuscula theolog. et polemica*, P. gr. t. 91, col. 109 A.
- [200] ОН, *De fide*, III, 14; P. gr. t. 94, col. 1036 AB.
- [201] [ib.](#) III, 14, col. 1036 B 1037 A.
- [202] [ib.](#) III, 14, col. 1040 A B.
- [203] [ib.](#) III, 15, 1045 C 1048 A.
- [204] [Cp.](#) Еф. 3, 10.
- [205] Предпразднество Рождества Христова, 23 декемврій, светиленъ.
- [206] тамо, на Хвалитехъ стихиры.
- [207] Предпраздн. Рождества Христова, 24 декемвр., на повечеріи Канонъ, песнь 4
- [208] тамо, тропарь.

[209] тамо, Часъ шестый, тропарь.

[210] Еже по плоти Рождество Господа Бога и Спаса нашего Иисуса Христа, 25 декември, на Вечерн. стихира:... Неизменный бо образъ Отець, образъ присносуція его, зракъ раба приємлетъ, отъ неискусобрачнью Матере прошедь, не преложение претерпевъ: еже бо бе пребысть, Богъ сый истинень (ὁ γὰρ ἦν οἰεμεινε, Θεός ὡν ἀληβινός): и еже не бе пріять (καὶ δ οὐκ ἦν προσέλαβεν).

[211] тамо, Повечерје великое, на литіи стихира.

[212] тамо.

[213] тамо, на хвалитехъ стихира.

[214] Саборъ Пресвятыя Богородицы, 26 декемвр., на стихов. стихира.

[215] тамо.

[216] Святое Преображеше Господа и Бога и Спаса нашего Иисуса Христа, 6 августа, на утрени, Канонъ, песнь 3: Богъ Слово сый, весь землень бысть, всему Божеству смесивъ человечество, во Ипостаси своей (Θεός ὅλος υπάρχων, ὅλος βροτός γεγονός, ὅλη τη Θεότητι μίξας τήν ανθρωπότητα, ἐν ὑποστάσει σου).

[217] Соборъ Пресвят. Богородицы, 26 декемврій, на утрени, седалень.

[218] Въ вторникъ утра, Канонъ покаянень, песнь 3, Богородичень (Гласъ 1,Октоихъ).

[219] Въ неделю утра, Канонъ Пресв. Богородица, песнь 4, Ирмосъ (Гласъ 4,Октоих); ср. Во вторникъ на повечеріи, Канонъ Пресв. Богородица, песнь 3 (Гласъ 1, Октоихъ).

[220] Въ четвертокъ утра, Канонъ святымъ Апостоломъ, песнь 3.

[221] Тропарь Благовещенія, 25 мартъ. А светиленъ Благовещенія вели: Еже отъ века днесъ познавается таинство Божіе, Богъ Слово, Сынъ Девы Маріи за милосердіе бываетъ, и радость благовещенія Гавршль провещаваеъ.

[222] тамо, на Хвалитехъ, Слава и ныне: Еже отъ века таинство открываеъ днесъ (το ἀπ' αἰώνος μυστηριον ανακαλύπτεται

σήμερον), и Сынъ Божій Сынъ человекъ бываетъ , да худшее воспріемъ, подасть ми лучшее.

[223] Неделя первая святаго поста, въ нюже Православіе воспоминается, на велицей вечерни, на Господи воззв. стихира: Естествомъ неописанный Божественнымъ твоимъ сый, на последняя, Владыко, воплощься, изволилъ еси описоватися, плоть бо пріятіемъ, и свойства вся сея взялъ еси. На грчком ова стихира гласи: Φῦσει ἀπερίγραπτος, τῆ θεϊκῆ σου ὑπάρχων, ἐπ' ἑσχατῶν, Δέσποτα, σαρκῶθεις ἠξίωσας περιγράφεσθαι τῆς σαρκός προσλήψει γὰρ, καὶ τὰ ἰδιώματα, ἀνελάβου ταύτης ἅπαντα.

[224] тамо: Ο ἀπερίγραπτος Λόγος τοῦ Πατρὸς, ἐκ σου Θεοτόκε περιεγράφη σαρκουμένου... ср. Гласъ 1 (Октоихъ), въ среду на повечерш Канонъ пресв. Богородица, песнь 3: Иже естествомъ неописанный, воплощься изъ тебе написеся, Богоблагодатная.

[225] Благовещеніе Пресвятыя Владычицы нашея Богородицы, 25 мартъ, на хвалитехъ стихира.

[226] Литургији: Единородный Сыне, ...

[227] Въ неделю утра, Канонъ Пресв. Богородица, песнь 7 (Гласъ 5, Октоихъ). Ср. Въ субботу на повечеріи, Канонъ Пресв. Богородица, песнь 8 (Гласъ 3): ... сугубъ зримъ во единой ипостаси.

[228] Въ среду на повечеріи, Канонъ Пресв. Богородица, песнь 9 (Гласъ 5,Октоихъ).

[229] На стиховнѣ, Богородичень (Гласъ 4): Еже отъ века утаенное, и Ангеломъ несведомое таинство (το ἀπ' αἰῶνος ἀπόκρυφον, καὶ Ἀγγέλοις ἀγνώστον μυστήριον), тобою Богородице сущимъ на земли явися, Богъ въ неслитномъ соединена воплощаемъ.

[230] Въ неделю утра, Канонъ Пресв. Богородица, песнь 6 (Гласъ 4, Октоихъ)

[231] Догматикъ седмога гласа.

ТОМ II

ОДЕЉАК ТРЕЋИ

Бог као Спаситељ

4. Последице ипостасног сједињења двеју природа у Господу Исусу Христу

Ипостасно сједињење Божанске и човечанске природе у Господу Исусу Христу извор је нарочитих последица које карактеришу Личност Богочовека Исуса као јединствену и беспримерну по важности и значају за све што се назива Бог и човек. Сам начин ипостасног сједињења је чудесан, натприродан, надуман, зато су и последице сједињења чудесне, натприродне, надумне.

Последице су условљене и нормиране Ипостасју, која је носилац, и начело, и веза, и сила сједињења двеју природа у Господу Христу. Као што је ипостасно сједињење Божанске и човечанске природе у Личности Богочовека извршено на тајанствен начин: неразлучно, недељиво, несливено, неизменљиво, тако су и последице овог ипостасног сједињења, уколико извиру из Божанске и човечанске природе Христове, у међусобном односу сједињене: неразлучно, недељиво, несливено, неизменљиво. У томе се и састоји чудесност и божанственост, које собом преставаљају ове последице.

Сва дела Господа Христа — дела су једне Ипостаси; сва осећања Господа Христа — осећања су једне Ипостаси; све мисли Господа Христа — мисли су једне Ипостаси; све биће Господа Христа — биће је једне Ипостаси; сав живот Господа Христа — живот је једне Ипостаси; сав подвиг искупљења и спасења Господа Христа — подвиг је једне Ипостаси. Али при свему том ипостасном јединству Божанска природа Христова остаје у својим границама, а човечанска опет у својим. Ипостас је та која својства једне природе чини својствима друге, не штетећи ни себе као вечиту и неизменљиву Ипостас Божанску, нити пак и једну од двеју природа које Она сједињује.

Природа, карактер и границе последица које произлазе из ипостасног сједињења у Господу Христу двеју природа, њихових двеју воља и двају дејстава, зависе како од природе и карактера Логосове Ипостаси, тако и од

природе и карактера природа које су сједињене. Реалношћу својом последице ипостасног сједињења ни најмање не нарушавају разлику која постоји између Божанске и човечанске природе, између Божанске и човечанске воље, између Божанског и човечанског дејствовања, нити пак ова разлика онемогућује ипостасно сједињење двеју природа, воља, и дејстава, које је увек недељиво, неразлучно, несливено, неизменљиво. И у последицама ипостасног сједињења остаје у потпуности оно што Божанску природу, Божанску вољу, Божанско дејство, одликује као Божанске, и што човечанску природу, човечанску вољу, човечанско дејство, одликује као човечанске.

Последице ипостасног сједињења двеју природа у Господу Христу ове су: 1) усвајање, размена, општење својстава (*ίδυοποίησις, ἀντίδοσις, κοινωποίησις των ἰδιωμάτων*); 2) апсолутна безгрешност, односно апсолутна светост Господа Исуса; 3) обожење човечанске природе у Господу Христу; 4) нераздељиво поклоњење Исусу Христу по Божанству и човечанству, и 5) Мајка Господа и Бога Исуса Христа јесте — Богородица и Приснодева.

1. Општење својстава Божанске и човечанске природе у Господу Христу обавља се јединством Личности, јединством Ипостаси Христове. Пошто једна и иста Ипостас Бога Логоса у Господу Христу јесте потпуно, и нераздељиво, и савршено, Ипостас како Божанске природе његове тако и човечанске природе његове, то се преко јединства Ипостаси својства једне природе преносе на другу: божанска на човечанску и човечанска на божанску, опште међу собом и размењује се. Због јединства Ипостаси, која је носилац обеју природа, Господу Христу се као Богу приписују имена, својства и дејства која Му припадају по човечанству; и обратно, Њему као човеку приписују се имена, својства и дејства која Му припадају по Божанству. То је разлог што се у Светом Писму његовој Божанској природи често приписују својства човечанске природе, као што се, с друге стране, његовој човечанској природи понекад приписују својства Божанске природе. Тако се у Светом Писму Господ Христос назива: Господом славе распетим[1]; за Њега се вели: Господ Бог стече Цркву крвљу својом[2]; Њега, Начелника живота убише[3]; други човек је Господ с неба[4]; ми се помирисмо с Богом смрћу Сина његова[5]; Бог Сина свог не поштеде, него Га предаде на смрт за све нас[6]; иако бејаше Син Божји, али од онога што пострада научи се послушању, и савршивши се, постаде свима узрок спасења вечнога[7]. Исто тако се у Светом Писму Господу Исусу као Сину човечјем и човеку често приписују својства која припадају његовој Божанској природи, на пример: свудаприсутност (Нико не узиће на небо осим који сиће с неба, Син човечји који је на небу)[8], власт отпуштати грехе[9]; вечно Синовство божанско[10]; суд над светом на Страшном суду[11]; божанска слава[12]; божанска свемоћ[13]; божанско поклоњење[14].

Богооткривена истина Светога Писма о тајанственом општењу својстава двеју природа у Господу Христу јединством Ипостаси разливена је по благодатним мислима светих Отаца и Учитеља Цркве, чије христочежњиве душе, окриљене и узнесене вером, живе на безоблачним висинама божанских истина. Пошто су последние ипостасног сједињења двеју природа у Господу Исусу у органској вези с начином њиховог сједињења, то је о овоме било доста речи и у претходној глави, али важност проблема нагони нас да се још позабавимо овом истином, онако како је схваћена и објашњена о молитвљеном душом богомудрих филозофа — светих Отаца.

Свети Иполит вели: Творац свих твари оваплоти се од пресвете Приснодеве Марије; Он исти бејаше савршени Бог, и Он исти бејаше савршени човек. По своме Божанству Он је чинио божанска дела својим пресветим телом, таква дела наима, која нису припадала телу по природи; а по своме човечанству Он је подносио човечанске ствари, такве ствари наима, које нису припадале Божанству по природи. Он ништа божанско не чињаше без тела (*γυμνόν σώματος*); нити Он исти учини ишта човечанско без учешћа Божанства (*ἀμοιρον δράσας Θεότητος*). Тзко је Он сачувао за себе нов и доличан метод (*καινοπρεπη τρόπον*), којим Он чињаше и једно и друго, док оно што је природно и Божанству и човечанству остаде неизменљиво (то кат' *ἀμφω φυσικώς ἀναλλοίωτον*)[\[15\]](#).

Логос Божји, Мудрост и Истина, вели Ориген, иако је узео на себе тело, с правом се назива Сином Божјим, Сином Божјом, Христом, Мудрошћу Божјом, или стога што је тело било потпуно у Сину Божјем, или стога што је тело примило Сина Божјег потпуно у себе. И опет, Син Божји, кроз кога је саздана сва твар, назива се Исусом Христом и Сином човечјим. Јер се такође вели да је Син Божји умро, што се односи на ону природу која себи може допустити смрт (*pro ea scilicet natura quae mortem utique recipere poterat*); и назива се Сином човечјим Он, за кога је објављено да ће понова доћи у слави Бога Оца са светим Анђелима. То је разлог што се кроз цело Свето Писмо не само о Божанској природи говори у човечанским речима (*divina natura humanis vocabulis appellatur*), него се и човечанска природа украшује називима божанског достојанства (*humana natura divinae punctionationis insignibus decoratur*). На ово се, заиста, много стварније, него на ишта друго, може применити оно тврђење: И биће двоје једно тело; и нису више двоје него једно тело (1 Мојс. 2, 24; Мк. 10, 8)[\[16\]](#).

Сунчани светилник православие истине, свети Атанасије Велики, општење двеју природа у Господу Христу назива усвајањем (*ἰδιοποίησις*) својстава једне природе од стране друге помоћу јединства Ипостаси. Пошто је Христос двострук по природама а један по Ипостаси, Он усваја себи оно што припада и једној и другој природи (*Ἰδιοποιεῖται τὰ τῆς ἑκατέρας φύσεως*). Када Апостол вели за христуубице, да не би Господа

славе распели да су Га познали (1 Кор. 2,8), Он тиме не каже да је Божанство страдало (οὐ τὴν θεότητα πεπονθέναι φησιν), које је Господ славе, него човечанска природа коју је Господ био узео на себе. Исто тако, када се говори да је сам Син и Бог страдао, говори се с тога што је у Господу Христу једна Ипостас Божанства, која је постала и Ипостасју човечанске природе. Он је страдао по човечанској природи својој, а сишао је с неба, и налази се на небу (Јн. 3, 13), по Божанској Ипостаси својој; Он је Син човечји по природи коју је касније примио, пошто је с неба сишао. И опет: Он исти је Господ због јединства Ипостаси, и човек по човечанству које се сјединило са њом; а по Божанству Он је с неба[17].

Оваплоћењем својим Логос се није претворио у тело. Да се претворио у тело, гроб би био непотребан, јер би тело само собом сишло да проповеда духовима у аду. Али пошто је Логос сишао да проповеда, Јосиф је тело, омотавши га плаштаницом, сахранио на Голготи. Тако је свима показано да тело не беше Логос, него беше тело Логоса. И ово тело, када је васкрсло из мртвих, опипао је апостол Тома, и видео на њему јазвы гвоздинья (Јн. 20, 25), које је поднео сам Логос (οὐς ὑπέμεινεν αὐτός ὁ Λόγος); видећи прикованим своје властито тело, иако је могао то да спречи, Он није спречио, него је бестелесни Логос усвојио себи, учинио својим оно што је својствено телу (ἰδιοποιεῖτο τὰ τοῦ σώματος ἴδια). И стога, када је слуга ударио тело, Логос је, као сам подносећи то, рекао: зашто ме бијеш? (Јн. 18,23). И мада је Логос по природи неприкосновен, ипак је изрекао: Леђа своја подметах онима који ме бијаху и образе своје онима који ме удараху; не заклоних лица свога од руга и заплувања (Ис. 50, 6). Јер оно што је човечанско тело Логосово трпело, то је, сједињени са њим Логос, приписивао себи (ταῦτα, συνών αὐτῷ ὁ Λόγος, εἰς εαυτὸν ἀνέφερεν), да бисмо ми могли узети удела у Божанству Логоса. А чудесно је то, што је Један и исти страдао и није страдао (αὐτός ἦν ὁ πάσχων καὶ μὴ πάσχων): страдао је, јер је страдало његово властито тело, а Он је био у страдалном телу; и није страдао, јер је Логос, по природи Бог, нестрадалан (ἀπαθής). Сам бестелесни Логос био је у страдалном телу (ἐν τῷ παθητῷ σώματι), али је и тело имало у себи нестрадалног Логоса (το δε σῶμα εἶχεν ἐν ἑαυτῷ τον ἀπαθή Λόγον), који је уништавао немоћи самога тела[18].

Исповедајући Христа као Бога и као човека, ми Га тиме не раздељујемо, него сагласно Светом Писму верујемо, да се страдање и смрт односе на тело Логосово, а да је сам Логос непроменљив и неизменљив. Стога, Он исти и страда и не страда (αὐτός ἐστὶν ὁ παθὼν καὶ μὴ παθὼν); Божанском природом је нестрадалан, непроменљив и неизменљив, а телом страда (τῆ δε σαρκι παθὼν)[19]. Божанство никако не прима страдање без страдајућег тела (οὐδαμοῦ δε Θεότης πάθος προσίεται δίχα πάσχοντος σώματος); не показује страх и жалост без страхујуће и жалеће душе; не тугује и не моли се без тугујућег и молећег се ума[20]. Свето Писмо нигде не говори о крви Божјој без тела, или да је Бог пострадао и васкрсао кроз

тело (Θεόν δια σαρκός παθόντα και ἀναστάντα). Такве дрске мисли својствене су аријанцима, пошто они Сина Божјег не признају за истинитог Бога. А Свето Писмо проповеда о Богу који је постао човек, о крви, страдању и васкрсењу тела Божјег (αἷμα, και πάθος, και ἀνάστασιν σώματος Θεού), и то васкрсењу из мртвих[21]. Страдање, смрт и васкрсење десили су се у телу и души Бога.[22] На крсту је умрло тело Логосово, а Бог Логос је непромењиво био у телу, и у души, и у себи самом[23].

Логос, будући Богом и поставши човек, као Бог је васкрсавао мртве, исцељивао све речју, претворио воду у вино (јер ово нису била дела човечанска), а као Онај који на себи носи тело, Он је бивао жедан, замарао се, и страдао (јер ово није било својствено Божанству). Као Бог, Он је рекао: Ја сам у Оцу и Отац у мени (Јн. 14, 11), а као Онај који носи тело на себи, Он је изобличавао Јудејце: гледате да убијете мене, човека који вам истину казах коју чух од Оца (Јн. 8, 40). Ово се збивало не подвојено (οὐ διηρημένως) по каквоћи чињенога, као да се оно што припада телу обнаруживало без Божанства, а што припада Божанству обнаруживало без тела, него се све то збивало сједињено (συνημμένως δε πάντα ἐγίνετο), и један је био Господ који је то на чудесан начин творио својом благодаћу. Он је плунуо као човек, али је плувачка била божанска, јер је њоме даровао вид слепоме од рођења. И када је хтео да покаже да је Бог, изражавајући то човечанским језиком, Он је рекао: Ја и Отац једно смо (Јн. 10, 30). Он је исцељивао самом вољом својом. Пруживши своју човечанску руку, Он је подигао Петрову ташту, огнемъ жегому (Мт. 8, 15), и васкрсао из мртвих већ умрлу кћер зборничког старешине. А јеретици по свом сопственом незнању предали су се безумљу; и једни од њих, гледајући оно што је телесно у Спаситељу (τα σωματικά του Σωτήρος), одрицали су речено у Еванђељу: У почетку беше Логос (Јн. 1, 1), а други, посматрајући оно што је Божанско (τα της Θεότητος), порицали су оне речи Еванђеља: Логос постаде тело (Јн. 1, 14). Но муж верни и апостолски, знајући човекољубље Господа, када види знамење Божанства, диви се Господу у телу (θαυμάζει τον εν τω σώματι Κυρίου); посматрајући пак оно што је својствено телу, веома се диви томе, примећујући у томе деловање Божанства (της Θεότητος ἐνέργειαν). Таква је вера црквена[24].

Пошто је Бог Логос постао човек, ми видимо славу његову, славу као Јединороднога од Оца, пуног благодати и истине (Јн. 1, 14). Јер оно што је претрпео телом, то је узвеличао као Бог. Телом (σαρκι) је осећао глад, а на божански начин (θεϊκώς) је хранио гладне. И ако се ко саблажњава његовим телесним дејствима, нека се увери оним дејствима у којима Он дејствује као Бог. Он као човек (ανθρωπίνως) пита где лежи Лазар, а васкрсава га као Бог (θεϊκώς). Стога нека се нико не потсмева називајући Га дететом, указујући на његово узрастање са годинама, на то што је Он јео, пио, страдао, да не би, порекавши оно што је својствено телу (τά ἴδια του σώματος), потпуно порекао и Његов долазак ради нас. И као што је Он постао човек не по

обичном природном поретку, тако је, узевши на себе тело, доликовало Њему да покаже оно што је својствено телу, да не би преовладала манихејска измишљотина. И опет, дејствујући телесно, требало је да Он не скрива оно што је својствено Божанству (τά της Θεότητος), да Самосатски не би имао разлога називати Га човеком, и то човеком другим (άλλον) мимо Бога Логоса[25].

Када апостол Петар вели: Тврдо дакле нека зна сав дом Израиљев да је и Господом и Христом Бог учинио овога Исуса кога ви распесте (Д. А. 2, 36), не говори он о његовом Божанству, да је Бог Њега учинио Господом и Христом, него о његовом човечанству, које је сва Црква (πάσα ή Εκκλησία), која у Њему господује и царује по његовом распећу, и која се помазује на царство небеско, да би даровала са Њим, који је понизио себе за њу и примио њу, узевши на себе обличје слуге. Јер је Логос и Син Божји увек био Господ и Бог; и није после распећа учињен Господом и Христом, него је његово Божанство учинило Господом и Христом његово човечанство (την ανθρωπότητα αυτού έποίησεν ή Θεότης αυτού Κυριον και Χριστόν). И када Спаситељ вели: Оче, ако је могуће, нека ме мимоиђе чаша ова (Мт. 26, 39), али не моја воља него твоја да буде (Лк. 22, 42); и: дух је срчан, али је тело слабо (Мт. 26, 41), Он тиме показује две воље: човечанску, која је својствена телу, и Божанску, која је својствена Богу. Човечанска се воља, по слабости тела, моли да је мимоиђе страдање, а Божанска је готова на њега.... Као човек Он се одриче страдања, али као Бог, по Божанској суштини нестрадалан, Он је са готовошћу примио страдање и смрт. Смрт није могла да задржи Њега, јер је у подобију човека био Бог, који је по својој вољи умро, и васкрснут својом властитом силом као Бог, о чему је и Давид говорио: да воскреснећ Богъ, и расточатся врази Его (Пс. 67, 2); и затим: востани Господи Боже мой повелениемъ, имже заповедалъ еси. И сонмъ людей обидеть Тя: и о томъ на высоту обратися. Господъ судить людемъ (Пс. 7, 710). А Апостол говори: пострада по слабости, али је жив по сили Божјој (2 Кор. 13, 4). Сила Божја јесте Син, који је пострадао по слабости (παθών έξ ασθενείας), то јест од сједињења са телом (εκ της σαρκικής συμπλοκής), и који се као човек молио да Га мимоиђе страдање, али остао жив по својој Божанској сили[26].

Оваплоћени Логос не назива се Христом без тела, јер ово име прати страдање и смрт, као што апостол Павле вели: Христос је имао пострадади, као први из васкрсења мртвих (Д. А. 26, 23); пасха наша закла се, Христос (1 Кор. 5, 7); човек Христос Исус који себе даде у откуп за све (1 Тм. 2, 56). Апостолово величезање то што Христос није Бог, него што је Он и човек. Стога је и речено: Опомињи се Исуса Христа који уста из мртвих, од семена Давидова по телу (2 Тм. 2, 8). Због тога Свето Писмо зближава и једно и друго име указујући на његово постојање; невидљиво, Он се схвата и уистини јесте Бог, а видљиво — Он је опипљив и уистини јесте човек; Он је тоне раздељењем лица или имена (ούκ έν διαίρέσει πρωσώπων ή

ονομάτων), него природним рођењем и нераскидљивим сједињењем (ἀλλὰ φυσική γεννήσει καὶ ἀλύτῳ ενῶσει), да би, када се у Њему истински исповеда страдање, Он исти био истински исповедан и страдалним и нестрадалним. Како би дакле Логос, који је Бог, постао Христос, пре него што је постао човек? Јер ако је име Христово сопствено (ἰδίον) име Божанства, одвојено од тела, онда се оно може давати и Оцу и Светоме Духу; онда ће и страдање бити заједничко (κοινόν), као што неки заблудели говоре. Или ћете, можда, рећи да је сам нестрадални и бестелесни Бог Логос и пре оваплоћења и очовечења био доступан страдању и смрти? И како би Син, једносуштан са Оцем и нераздељив с Њим по Божанској природи, непроменљив и неизменљив, могао бити назван страдалним (παθητός) да није постао човек, узевши на себе из Деве целокупно обличје човечјег састава, да би био и човек у страдању, и непроменљив као Бог? Ради тога је и било помазање. Као Бог, Он није имао нужду у помазању, нити је опет помазање извршено без Бога, него је Бог и извршио помазање и примио помазање у телу. Очигледно је, дакле, да Логос није без човечанског тела постао Христом, нити се једним делом својим појавио у телу или у подобију душе, него је, остајући оно што беше, узео на себе обличје слуге, нелишено постојања, које се очевидно пројавило у страдању, у васкрсењу и у целокупном домостроју спасења, као што је писано и објављено [\[27\]](#).

У Господу Исусу Христу ми не двојимо човека од Божанства, пише свети Григорије Богослов Кледонију, него исповедамо да је Један и исти раније не човек већ Бог и Син једини превечни, који није имао тела нити ичег телесног, али који је у последње дане постао човек ради нашег спасења; страдалан по телу, нестрадалан по Божанству (παβητόν σαρκί, ἀπαθή Θεότητι); ограничен по телу, безграничан по духу; у исто време земан и небесан, видљив и невидљив, обухватљив и необухватљив; да би једном и истом Личношћу, која је потпун човек и потпун Бог, био обновљен сав човек, пали под грех... Ако неко тврди да је тело Спаситељево сишло с неба, а није од земље и од нас, — да буде анатема. Јер речи Светога Писма: други је човек Господ с неба; и: какав је небески, тако су небески (1 Кор. 15, 47.48); и: нико се не попе на небо осим који сиђе с неба, Син човечји који је на небу (Јн. 3, 13), ове речи и њима сличне треба разумети да су оне речене због сједињења са небеским; онако исто као што се и речено, да је све постало кроз Христа (1 Кор. 8, 6; Јн. 1, 3), и да се Христос усељује у срца наша (Еф. 3, 17), односи не на видљиву природу у оваплоћеном Богу, него на невидљиву, духовну, јер су сједињени како природе тако и имена, и прелазе једно у друго по закону најприснијег сједињења (καὶ περιχώρουσων εἰς ἀλλήλας τῷ λόγῳ τῆς συμφύιας) [\[28\]](#).

Облагодаћена мисао светог Кирила Александриског сва је у срцу богооткривене истине о општењу својстава двеју природа у Личности Господа Христа. По њему, тело Господа Исуса није сишло с неба него је од

Деве. Ми имамо многобројне доказе у Светом Писму да тело и Логос нису растављени него обоје спојени у једно, и да се на неки начин мешају својства њихових природа (ἀλλήλοις ἀνακίρνάς τὰ τῶν φύσεων Ἰδιώματα). Тако Спаситељ вели Никодиму: Нико се не попе на небо осим који сиђе с неба, Син Божји (Јн. 3, 13). Јудејцима пак који су Спаситеља исмевали што рече да је његово сопствено тело животворно, Он каза: Зар вас ово саблажњава? А кад видите Сина човечјега да одлази горе где је пре био? (Јн. 6, 62). Тело Господа Христа је животворно због сједињења са живим и с неба дошавшим Логосом (καθ' ἑνώσειν, τὴν πρὸς τὸν ζώντᾱ τε καὶ οὐρανόθεν Λόγον)[29].

Властити и једносуштни Логос Очев, и када је постао човек, сачувао је у својој природи својства Божанства (τῶν τῆς Θεότητος ἰδιωμάτων). Треба дакле знати, да је Он своје сопственом телу подарио славу божанске делатности (χαριζόμενον μὲν τῇ Ἰδίᾳ σαρκὶ τῆς θεοπρεποῦς ἐνεργείας τὴν δόξαν), али учинио својим оно што је својствено телу (οἴκειοῦμενον δὲ αὐτᾷ σαρκός) и обукао у то своју властиту природу сједињењем које је настало при оваплоћењу[30]. Треба Богу Логосу, и када је са телом, приписивати божанска преимућства, као Богу који се по природи сјединио са телом и допустио да добра његове сопствене природе постану заједничка његовом властитом телу (τὰ τῆς ἰδίας φύσεως ἀγαθὰ κοινοποιεῖν εἰωθότι τῷ ἰδίῳ σώματι)[31]. Оно што је својствено човечанској природи постаде своје Логосу (γέγονε ἰδία τοῦ Λόγου), и обратно: оно што је својствено Логосу постаде своје човечанској природи (ἰδία δὲ πάλιν τῆς ἀνθρωπότητος). Јер се тако разуме један Христос, и Син, и Господ[32]. Због ипостасног сједињења двеју природа при оваплоћењу Бога Логоса вели се у Еванђељу да је Син човечји сишао снеба (Јн. 3, 13), јер оваплоћени Логос приписује своје телу сјај своје сопствене славе и божанског величанства[33].

Ми исповедамо да је Господ Христос, као Бог, нестрадалан по Божанској природи, а страдалан по човечанској, по телу. Када духоносни Апостол вели: Он би распет по слабости, али је жив по сили Божјој (2 Кор. 13, 4), он тиме каже да је Господ пострадао као човек, ма да је по своје Божанству Он изнад сваког страдања апосолутно. Пошто је тако, Он је допустио да тело пати и, претрпевши да умре као човек, Он је оживео себе као Бог, сам оживотворивши свој храм... Он је допустио телу да се креће по својим сопственим законима (συγκεχώρηκε τῇ σαρκὶ καὶ διὰ τῶν οἰκέων ἵεῖναι νόμων); и каже се да је његово оно што припада телу, јер је тело његово властито[34]. Господ Христос је препустио тело законима његове сопствене природе (παρεχώρει μὲν τὸ σῶμα τοῖς τῆς ἰδίας φύσεως νόμοις) и оно је окусило смрт, и то онда када је сједињени са њим Логос нашао за корисно; али је оно понова оживљено божанском силом Логоса који је био сједињен с њим ипостасно[35]. Због ипостасног сједињења двеју природа, у Светоме Писму се врло често оно што је својствено човечанској природи приписује самом Богу Логосу[36].

У Делима Апостолским вели се, да Господ Бог стече Цркву крвљу својом (Д. А. 20, 28). То не значи да је Господ Христос пострадао Божанском природом, него да Он страдања свога тела приписује Себи (τα της σαρκός αὐτοῦ πάτρη εις αὐτόν αναφέρεται), јер то тело није тело неког другог човека, већ је тело самог Логоса. Ако се дакле крвљу Божјом назива крв, јасно је да је онај што је узео тело на себе био Бог[37]. Све еванђелске изреке о Господу Христу, како оне човечанске, тако и оне богодоличне, ми приписујемо једном Лицу (ἐνὶ προσώπῳ προσάπτομεν), јер верујемо да је Исус Христос, који је очовечени и оваплоћени Логос Божји, један Син. Ако се стога о Њему говори нешто човечанско, то ми преносимо на његово човечанство, јер је његово и оно што је човечанско; ако се пак говори о Њему као Богу, опет ћемо једном Христу и Сину приписати изреке изнад човечанске природе, јер верујемо да је Он очовечени Бог. Они пак који Га раздељују у два лица, свакако измишљају два сина. Јер као што међу нама људима није допуштено да се један човек дели у два лица, како се састоји из душе и тела, већ је један и исти човек, тако ваља мислити и о Емануилу. Јер пошто је оваплоћени и очовечени Логос Божји — један Син и Господ, несумњиво је једно и његово лице; и ми Њему приписујемо и оно што је човечанско због домостроја оваплоћења и оно што је божанско због његовог неисказаног рођења од Бога Оца[38]. Све, дакле, припада једноме Христу: и оно што је божанско и оно што је човечанско[39]. Према томе, један и једини Христос Исус чинио је и божанска знамења својим сопственим телом (δι' οργάνου τοῦ Ἰδίου σώματος)[40]. Тело бејаше своје сопствено Логосу који је сишао с неба и постао Син човечји. Један је дакле Христос и Син. Тако, оно што је својствено Логосу, постаде својствено телу; а оно што је својствено телу, постаде својствено Логосу, осим греха само (ἴδια μὲν της σαρκός τα τοῦ Λόγου γέγονεν, ἴδια δε τοῦ Λόγου τα της σαρκός, δίχα μόνης αμαρτίας)[41]. Иако је Логос постао тело, ипак Он као Бог дејствује властитим телом, пошто и оно има силе због Њега[42].

Ако Бог Логос није узео на себе васцелу човечанску природу: тело, душу и ум, како је онда могао рећи: Сада је душа моја жалосна. И шта да кажем? Оче, сачувај ме од овога часа; али за то дођох на час овај (Јн. 12, 27). Оче, прослави Сина свог (Јн. 17, 1). Жалосна је душа моја до смрти (Мт. 26, 38). Оче, у руке твоје предајем дух свој (Лк. 23.46). — Јасно је из ових речи, да је Јединородни постао човек, узевши на себе не тело без душе и без ума (ἀψυχόν τε και άνουv), него тело одухотворено душом и разумом, тело које је у потпуности имало све што треба. И као што Он усваја себи све што је својствено његовом телу (ὡσπερ οἴκειοῦται πάντα τά τοῦ Ἰδίου σώματος), тако исто усваја себи и оно што је својствено души (οὕτω και τά της ψυχής). Јер је било потребно да Он буде сличан нама у свему оном што припада души и телу. А и ми се састојимо из разумне душе и тела. И као што је Он због домостроја спасења допуштао понекад своме сопственом телу да претрпи оно што је својствено телу, тако је допуштао и својој души да претрпи оно што је њој својствено. Иако по природи Бог, и изнад

целокупне твари, Он је у свему очувао меру кенозиса (το τῆς κενώσεως μέτρον τετήρηκε πανταχού)[43].

Христос није само човек, нити бестелесни Логос, него сјединивши се са нашом човечанском природом, иако по себи нестрадалан, Он својим телом претрпљује оно што је човечанско (πάθει σαρκι τη Ιδία τά ανθρώπινα)[44]. Страдање је добровољно поднео Син Божји, који у себи садржи необухватљивог Оца, и кога опет Отац садржи. Садржан Оцем, у наручју Оца, Он се на необјашњив начин садржао и у своме сопственом телу (έχωρεῖτο άρρητως και έν τη Ιδία σαρκί). Исти Син Божји оживео је трећег дана, запленивши ад, и јавио нам се својим властитим телом, да би и нас ослободио смрти и трулежности. Дакле, страдање је Божје (Θεού τοίνυν το πάθος), и васкрсење је Божје (Θεού και ή άνάστασις), и вазнесење је Божје, и васцело је уподобљење према нама, без греха, Божје (Θεού και ή κατά πάντα προς ημάς όμοίωσις, χωρίς αμαρτίας). Све је у Њему било не привидно него истински (οὐ δόκησει, αλλά άληθεία)[45].

Пошто је Јединородни Син Божји, који је по природи од Оца, постао ради нашег спасења од Деве, то ми са сигурношћу тврдимо да је свето тело, које је Он узео од блажене Деве његово сопствено (ίδιον αυτού). Стога и сасвим правилно говоримо да је Он из спасилачких разлога усвојио страдања тела, али и сачувао у свему томе нестрадалност своје природе. Јер је Он Бог од Бога. Када се дакле каже да телом страда (σαρκι παθείν), не замишља се да Он у својој властитој природи, уколико је Бог, страда, него да усваја себи страдање (ίδιοποιοῦμενος δε μάλλον το πάθος), јер је његовим постало тело које је присајединио себи[46].

Христос је пострадао својим телом а не Божанском природом, и то на начин апсолутно неизрецив (απόρητος παντελώς), да се не може никаквим умом схватити. Расуђивајући правилно и сагласно са истином, ми сматрамо да Логос није био туђ страдању о коме је реч, и не велимо да је Он по телесном рођењу, које је претходило страдању, био неки други, нити држимо да је оно што је својствено њему учињено у његовој преузвишеној природи Божанској. Треба тако разумети, да је Он својим телом страдао, иако је Божанством нестрадалан. На који пак начин, никаквим се примером не може објаснити, јер све заостаје иза истине, иза саме стварности каква је она по себи. То превазилази сваки разум (πέρα λόγου)[47].

Учећи овако богомудро о општењу својстава двеју природа у Личности Господа Исуса, свети Кирил је крепко и снажно изразио ово православно учење, бранећи га од јеретика, у дванаестом анатематизму, који гласи: Ако ко не исповеда, да је Логос Божји страдао телом (παθόντα σαρκι), и распет био телом (έσταυρωμένον σαρκι), и смрт окусио телом (θανάτου γευσάμενον σαρκι), и постао првородни из мртвих (πρωτότοκον έκ νεκρών), јер је живот, и животворац, и Бог, — да буде анатема[48].

Бог Логос, сјединивши се са човеком, вели свети Јован Касијан, не допушта никакву деобу у себи на човека и Бога. Нити Он икоме допушта да држи да је једна личност Сина човечјег, а друга личност Сина Божјег. Напротив, у целом Светом Писму Он спаја и, тако рећи, инкорпорира у Божанство Господње човечанство (*Dominicum hominem connectit Deo atque consorporat*), тако да нико не може двојити човека од Бога у времену, нити Бога од човека у његовом страдању. Јер ако Га посматрате у времену, ви ћете наћи да је Син човечји увек са Сином Божјим. Ако обратите пажњу на његово страдање, ви ћете наћи да је Син Божји увек са Сином човечјим, и да је Христос — Син човечји и Син Божји тако један и недељив, да се, по речима Светога Писма, човек не може двојити у времену од Бога, нити Бог од човека у његовом страдању (*pes homo separari a Deo tempore, pes ab homine Deus omnino valeat passione*). Отуда долази оно што Спаситељ вели за себе: Нико се не попе на небо осим који сиђе с неба, Син човечји који је на небу (Јн. 3, 13)... Спајајући тако Сина Божјег и човечјег, и сједињујући тако Бога и човека да ту не може бити никакве деобе ни у времену ни у страдању, јасно је показано да је Господ Исус Христос једна и иста Личност, и као Бог кроз сву вечност, и као човек кроз подношење свога страдања. И ма да није допуштено рећи да је човек беспочетан (*ininitabilis*), или да је Бог страдалан (*passibilis*), ипак у једној Личности Господа Исуса Христа ми можемо говорити и о човеку као вечитом, и о Богу као умрлом (*in uno tamen Domino Jesu Christo et homo ante perpetuus, et Deus mortuus praedicatur*). Јер Христос означава целу Личност, и име његово представља обе природе, јер су и човек и Бог рођени; и када се ово име употребљава, узима се цела личност и ништа се не изоставља. То не значи да је пре рођења од Деве иста вечност припадала у прошлости човеку као што је припадала Богу, него зато што се Бог сјединио са човеком још у утроби Деве следи да, када употребљавамо име Христово, не може се говорити о једном без другог[49].

Због сједињења Бога Логоса и човека, извршеног оваплоћењем, називи: Бог и Христос — тако прелазе један у други, да за све што је учинио Бог, можемо рећи: учинио је Христос; и што год је поднео Христос, ми можемо рећи: поднео је Бог[50]. И тако, следујући свештеној речи Светога Писма, ми можемо без бојазни и без двоумљења говорити да Син човечји сиђе с неба и да Господ славе би распет, јер због тајне оваплоћења Син Божји постаде Сином човечјим и Господ славе би распет у Сину човечјем (*quia secundum suscepti corporis sacramentum, et Filius Dei factus est Filius hominis, et in Filio hominis crucifixus est Dominus majestatis*)[51].

Последица јединства Личности у Господу Христу је то, вели Викентије Лерински, да се својства Божја приписују човеку, а својства тела приписују Богу (*quia Dei sunt propria tribuuntur homini, et quae carnis propria adscribuntur Deo*). Стога је под божанским руководством и написано, с једне стране, да Син човечји сиђе с неба (Јн. 3, 13), а с друге — да Господ славе би распет на земљи (1 Кор. 2, 8). Отуда долази и то да је, пошто тело

Господње беше начињено, беше створено, речено — да је сам Логос Божји био створен, сама свезнајућа Мудрост Божја била створена[52]... Нека је благословена Црква, вели овај мудри Учитељ, што проповеда да је ово јединство Личности тако реално и делатно, да она због њега, у чудесној и неисказаној тајни, приписује божанска својства човеку и човечанска Богу (ut propter eam miro ineffabilique mysterio et divina homini et Deo ascribat humana). Због њега, с једне стране, она не пориче да је човек, као Бог, сишао с неба, а с друге, она верује да је Бог, као човек, био створен, страдао и распет био на земљи. Због њега, најзад, она исповеда човека за Сина Божјег, и Бога за Сина Деве[53].

Свети Лав Велики, у својој посланици светом Флавијану цариградском, написаној против Несторијеве и Јевтихијеве јереси, усвојеној и одобреној на IV Васељенском сабору у Халкидону, богомудро пише: „Један и исти Господ наш Исус Христос јесте и истинити Бог и истинити човек. И у овом јединству нема никаквог преобраћања, него су се униженост човека и величина Божанства сјединили међусобно; и као што се Бог не мења кроз милосрђе, тако се и човек не уништава од величине славе Божије... И Божанска и човечанска природа чувају своја својства неповређенима (sine defectu), и као што обличје Бога не уништава (non adimit) обличје слуге, тако и обличје слуге не умањује (non minuit) обличје Бога... И једна и друга природа у међусобном општењу дејствује сагласно законима својим: Логос чини оно што је Логосово (Verbo scilicet operante quod Verbi est), а тело врши он што је својствено телу (et carne exsequente quod carnis est). Једна природа блиста чудесима, друга подлежи увредама. И као што Логос није отступио од равне са Оцем славе, тако и тело није оставило природу нашега рода"[54].

Свети Софроније, патријарх јерусалимски, у својој посланици [читаној на] VI Васељенском сабору, вели: „Христос је један и два (εν και δυο). Он је један с обзиром на Ипостас и Личност; Он је два с обзиром на природе и њихова одговарајућа својства. Ова Му својства не сметају да стално остане један, па ипак Он не престаје да буде два с обзиром на природе. Ми такође признајемо у тим двома природама једног и истог Христа и Сина јединог; Он врши φυσικώς дела сваке природе, сходно унутрашњој каквоћи сваке природе или својствима која су јој природна... Будући један и исти, Христос је чинио, као Бог — дела Божанска, и као човек — дела човечанска. Остајући дакле један и исти, Он је говорио и делао и на божански и на човечански начин; није један чинио чудеса, а неко други творио дела човечанска, него је један и исти Христос и Син, који је чинио и оно што је божанско и оно што је човечанско, ипак различито (κατ' ἄλλο και ἄλλο)... Као вечити Бог, Он је чинио чудеса, а уколико је постао човек, Он је чинио дела нижа и човечанска. Заиста, у Христу, као што свака природа чува стално своја властита својства, исто тако свака природа чини у заједници са другом оно што јој је својствено: Логос чини уз учешће тела

оно што је својствено Логосу, а тело чини уз учешће Логоса оно што је својствено телу, и то све у једној јединој Ипостаси и без икакве под еле... Он је дао и сачувао својој човечанској природи, када је Он то хтео, силу да дела (ἐνεργεῖν) и да подноси оно што је њој својствено, да не би његово оваплоћење сматрали за привидно. Зацело, Он није насупрот и против своје воље примао страдања, када је допуштао да Га она нападају физички и на човечански начин, и када је Он делао и кретао се по човечанским побудама... Он је дакле страдао, делао и дејствовао на човечански начин, уколико је Он то хтео и уколико је сматрао за потребно, ради оних који су посматрали његова дела... Он је узео на себе тело страдално, смртно, пролазно, подложно свима природним својствима и догађањима која не сачињавају грех, и Он је допустио овоме телу да страда и дела по својој сопственој природи до његовог васкрсења из мртвих. Тада је Он ваистину разорио оно што је у нама било страдално, смртно и пролазно, и ослободио нас"[\[55\]](#).

Говорећи о последицама ипостасног сједињења двеју природа у Господу Христу, свети Максим Исповедник заснива своје учење на богооткривеној истини о томе. Ми тврдимо, вели он, да су и чудеса и страдања — Христова, јер је један Христос који чини и оно што је божанско и оно што је човечанско (ὡς ἐνός ὄντος του Χριστού τού τά θεία και τα ανθρώπινα ενεργούντος): оно што је божанско чини телом, јер кроз тело, које не оскудева у природној енергији, Он пројављује силу чудеса; а оно што је човечанско чини на божански начин, јер је без природне принуде, по својој власти и слободној вољи, примио искуство човечанских страдања. Његов је и крст и смрт и гроб и васкрсење и вазнесење на небо, откуда је сишао без тела, али није променио место, јер се нина који начин на може обухватити[\[56\]](#).

Име Христа не означава природу него сложену Ипостас (συνθέτου υποστάσεως). То јест, сав Христос јесте и Господ и Бог, и свемоћан, имајући у себи и тело које је ради нас и ради спасења нашег недељиво и несливено носио, тело страдално и не свемоћно, створено, видљиво, ограничено; тело не свемоћно по природи, него које кроз Христа има свемоћну вољу (ἐν τῷ Χριστῷ παντοδύναμον θέλημα εχουσαν). Јер Христос није Ипостасју смртан и бесмртан, нити опет немоћан и свемоћан, видљив и невидљив, створен и нестворен, него једно је по природи (το μὲν φύσει), а друго по Ипостаси (τό δε ὑποστάσει). Један је Христос, и има и једно и друго по природи (φυσικῶς). Јер речи: Не како ја хоћу, него како ти Оче (Μτ. 26, 39), не показују ништа друго него то да је Он имао истинско тело које се боји смрти. Јер телу је својствено бојати се смрти, тужити и борити се. Дакле, Он није оставио тело без његове сопствене делатности, да би, показавши његову слабост, посведочио и природу његову. Сада пак не скрива делатност тела, да би ти дознао да Он није био само човек. Јер као што је у свему показивао оно што је људско (τά ανθρώπινα), тако је увек чинио оно

што је својствено Божанству (τά της Θεότητος). Стога Он размењује и меша и речи и дела. Због тога и претсказује као Бог оно што ће се збити, и, опет, противи се као човек[57].

Христос је по природи и Бог и човек, и има по природи оно што је својствено и Божанској и човечанској природи: божанску вољу и дејство, и човечанску вољу и дејство. Као што и једну и другу суштину, тако и једну и другу суштаствену вољу и дејство ми приписујемо једном и истом Христу по природи (τω αὐτῷ καὶ μόνῳ Χριστῷ κατὰ φύσιν προσνεμομεν). Иако разлику његових делова знамо, ми саобразно приписујемо његовом Божанству оно што је божанско, и његовом човечанству оно што је човечанско; с друге пак стране, због ипостасног сједињења, оно што је својствено и једној и другој природи, ми наизменично приписујемо и једној и другој (τά ἐκατέρας Ἰδία φύσεως κατὰ ἀντίδοσιν τῆ ἑτέρα προσάπτομεν)... Целом, истом, једном и једином Христу по природи приписујемо све што је својствено природама из којих се састоји, осим само греха; стога ми исповедамо да је по природи Он исти и страдалан и нестрадалан, и нестворен и створен, и ограничен и безграничан, и земаљски и небески, и видљив и духован, и обухватљив и необухватљив[58]. Господа Исуса Христа, који је по природи Бог и истинити човек, ми друкчије не распознајемо него по својствима која су урођена природама (ἐμφυτῶν Ἰδιωμάτων) и која Га карактеришу и као Бога и као човека, и којима се и кроз које се обележава Онај који беше и постаде: чинећи својевољно као Бог чудеса која су изнад људске моћи, и Он исти страдајући добровољно ради нас као човек[59].

Својства двеју природа у Господу Христу опште међу собом путем размене (τω της ἀντιδόσεως τρόπῳ). Очигледно је да ова разлика није дело једне природе него обеју, које су неједнаке: својства, која по природи припадају свакој од двеју природа, путем општења (κατ' ἐπιλλαγὴν) постају због неисказаног сједињења њихова међусобна својства, при чему не бива ни сливање ни мењање природа. Ово општење својстава обухвата и две воље у Господу Христу. Следећи и у овоме, као у свему, светим Оцима, ми говоримо да је сам Бог свега, неизменљиво поставши човек, не само Он исти као Бог хтео оно што одговара његовом Божанству, него је Он исти и као човек хтео оно што припада његовом човечанству[60]. Апостол вели: Гле, све ново постаде у Христу (2 Кор. 2, 17), и тиме означава не једно дејство, већ нов и тајанствен начин пројављивања двају природних дејстава у Христу, што одговара несхватљивом начину узајамног прожимања двеју природа у Христу (τω ἀπορρήτῳ τρόπῳ της εἰς ἀλλήλας των Χριστοῦ φύσεων περιχωρήσεως προσφόρως), и показује да је његов по човеку живот — нов и чудесан, и у природи бића непознат, као што је недокучљив начин општења својстава због тајанственог сједињења двеју природа[61].

Облагодаћени дух светог Јована Дамаскина сабира као нека свештена жижа разнобојне зраке богооткривене истине Светог Откривења о

општењу својстава у Господу Христу и расипа их богомудро кроз своје учење. По њему: Логос усваја себи човечанска својства, јер све што припада његовом светом телу његово је; и Он даје телу да учествује у његовим својствима путем општења, путем размене (κατά τον ἀντιδόσεως τρόπον), због узајамног прожимања и ипостасног сједињења природа (δια την εἰς ἄλληλα των μερών περιχώρησιν, και την καθ' ὑπόστασιν ενωσιν), и зато што је био Један и исти Онај који је дејствовао и обављао и оно што је својствено Богу и оно што је својствено човеку и у једном и у другом облику бића при узајамном општењу обеју природа (μετά της βατέρου κοινωνίας). Стога се и вели да Господ славе би распет (1 Кор. 2, 8), ма да његова Божанска природа није страдала, али исто тако се исповеда да је Син човечји био на небу пре страдања, као што сам Господ рече (Јн. 3, 13). Јер један и исти Господ славе по природи и истински постаде Сином човечјим, то јест човеком, и ми знамо да Њему припадају и чудеса и страдања, ма да је Он исти чинио чудеса једном природом, а срадања трпео другом природом. Јер ми знамо да као што је у Њему једна Ипостас, тако се и суштаствена разлика природа сачувала[62]. Због јединства Ипостаси оваплоћеног Логоса човечанска својства постају Божја (θεού) а божанска — човечја (άνθρωπου), и то путем размене (τώ τρόπω της ἀντιδόσεως), међусобног несливеног перихорисиса и крајњег ипостасног сједињења[63].

Признајући у Господу нашем Исусу Христу две природе, а једну Ипостас састављену из обеју природа, ми их, када имамо у виду његове природе, називамо Божанство и човечанство, а када посматрамо сложену из двеју природа Ипостас (την ἐκ τών φύσεων συντεθειῖσαν ὑπόστασιν), ми Га понекад називамо именима која се односе на његову двоструку природу, као: Христос, Богочовек, оваплоћени Бог; а понекад именима која се односе на једну од његових природа, као: Бог, Син Божји, и: човек, Син човечји. Јер један и исти је подједнако и Син Божји и Син човечји: Син Божји је вечито од Оца без узрока (ἀει ἀναίτιως ἐκ Πατρός), ау последње време постаде Сином човечјим из човекољубља[64].

Када говоримо о Христовом Божанству, ми не приписујемо његовом Божанству својства човечанска. Јер ми не велимо да је Божанство страдално или саздано; нити пак његовом телу, или човечанству, приписујемо својства Божанства, јер ми не говоримо да је његово тело, то јест човечанство, несаздано. Али када је реч о његовој Ипостаси, давали јој ми име које укључује обе природе или име које се односи на једну од њих, ипак јој приписујемо својства обеју природа (αμφότερων τών φύσεων τά ιδιώματα αὐτή ἐπιτίθεμεν). Јер Христос (име које означава и једну и другу природу) назива се и Богом и човеком, и сазданим и несазданим, и страдалним нестрадалним[65]. А када се Он назива Сином Божјим и Богом, с обзиром на једну од његових природа, и тада прима својства сапостојеће природе, то јест тела (δέχεται τά της συνυφεστηκυίας φύσεως ιδιώματα, ἥτοι της σαρκός), ио Њему се говори као о Богу који страда и о распетом Господу

славе, не уколико је Он Бог него уколико је Он исти и човек. Исто тако, када се Христос назива човеком и Сином човечјим, Он прима својства и одлике Божанске природе, и назива се превечним Младенцем, беспочетним човеком (*άνθρωπος άναρχος*), не уколико је Он младенац и човек, него уколико је Он, превечни Бог, постао у последње време младенац. Такав је начин размене, начин општења својстава (*οὗτός έστιν ό τρόπος της άντιδόσεως*), када свака од обеју природа даје другој у размену своја својства због истоветности Ипостаси и узајамног прожимања природа (*έκατέρως φύσεως άντιδιδοῦσης τη έτερα τα ίδια δια την της υποστάσεως ταυτότητα, και την εις άλληλα αυτών περιχώρησιν*). Према томе, ми можемо говорити о Христу: Сей Богъ нашъ на земли явися, и съ человеки поживе (Варух, 3, 36. 38); и: овај човек је несаздан, нестрадалан и безграничан[66].

Што важи за општење природа у Господу Христу, важи и за општење његових воља и дејстава. Као што признајемо и исповедамо, вели свети Дамаскин, да су у Господу Христу сједињене две природе и да прожимају једна другу, а не одричемо њихову разлику, него их заједно рачунамо и сматрамо за нераздељиве, тако признајемо у Њему и сједињење воља и дејстава, али правимо разлику међу њима и бројимо их не уводећи поделу. Јер као што је у Христу тело обожено не претрпевши никакву промену у својој природи, тако су и воља и дејство обожени не прелазећи своје границе (*των οίκείων ούκ εξίστανται δρων*). Јер је један који је уједно и Бог и човек, и који хоће и дејствује и на један и на други начин, то јест на начин својствен и Богу и човеку[67].

Божанству Христовом је својствено Божанско и свемоћно дејство, а човечанству његовом — дејство као што је наше. Приликом васкрсења Јаирове кћери (Лк. 8, 54), резултат Спаситељевог човечанског дејства било је то што је девојчицу узео за руку и подигао је, а Божанског — што ју је повратио у живот. Ова су дејства различита, ма да су она у богочовечанском дејствовању нераздељива једно од другог (*εί και αλληλων αχωριστοι υπάρχουσιν εν τη θεανδρική ενεργεία*)... А приликом васкрсења Лазара човечанска природа Христова не васкрсава Лазара, нити пак Божанска пролива сузе, јер су сузе својствене човечанској природи, а живот — Ипостасном животу. Па ипак, и једно и друго је заједничко обема природама због истоветности Ипостаси (*κοινώς αμφοτέρων εκατερα, δια το ταύτόν της υποστάσεως*). Јер Христос је један, и Једна је његова Личност, или Ипостас, али ипак Он има две природе: Божанску и човечанску. И слава, која природно истиче из Божанства, због истоветности Ипостаси постаде заједничка и једној и другој природи, као што опет и оно што проистиче из тела постаде заједничко обема природама. Јер је један и исти Онај који је и једно и друго, то јест и Бог и човек, и Њему припадају и божанска и човечанска својства. Божанска знамења чинило је Божанство, али не без тела (*ού δίχα της σαρκός*), а оно што је својствено телу, чинило је тело, али не без Божанства (*ού χωρίς της Θεότητος*). Јер иса страдајућим

телом било је сједињено Божанство, остајући нестрадално, али чинећи страдања спасоносима; и са дејствујућим Божанством Логоса био је сједињен свети ум, који је разумео и знао шта је извршено. Божанство, иако предаје телу своја преимућства, само не учествује у страдањима тела (αὐτὴ δε τῶν τῆς σαρκός παθῶν διαμένει ἀμέτοχος). Јер његово тело није страдало помоћу Божанства (δια τῆς Θεότητος) на начин на који је његово Божанство дејствовало помоћу тела (δια τῆς σαρκός). Јер је тело његово послужило као оруђе Божанства (ὄργανον τῆς Θεότητος)[68].

Христос, дакле, дејствује сагласно обема својим природама и свака његова природа дејствује у заједници са другом (ἐνεργεῖ ἑκατέρω φύσιν ἐν αὐτῷ μετὰ τῆς θατέρου κοινωνίας): Логос ауторитетом и силом Божанства чини оно што је својствено Логосу, то јест све што је славно и царско; тело пак чини све што је својствено телу, и то сагласно вољи Логоса с ким је сједињено и чија је сопственост постало... Оно што је својствено човеку Христос није чинио на један чисто човечански начин (οὐκ ἀνθρωπίνως γὰρ ἐπραττε τὰ ἀνθρώπινα), јер је био не само човек него и Бог, због чега су и страдања његова животворна и спасоносна; нити је оно што је својствено Богу чинио на чисто божански начин (οὐδέ θεϊκῶς ἐνήργε τὰ θεία), јер је био не само Бог него и човек, због чега је божанска чудеса чинио додиром, речју, и томе слично[69].

Тајанствени однос двеју воља у Господу Христу свети Дамаскин овако објашњава: Спаситељ је φυσικῶς имао, и као Бог и као човек, способност хтења. Али је његова човечанска воља следовала и повињавала се његовој божанској вољи, не руководећи се својом сопственом наклоношћу, него желећи оно што је желела његова божанска воља (ἀλλὰ ταῦτα θέλων, ἃ τὸ θεῖον αὐτοῦ ἠθέλεε θέλημα). Са допуштењем божанске воље трпела је човечанска воља његова оно што јој је својствено по природи. Јер када се човечанска воља његова одрицала смрти и божанска воља његова била сагласна са тим и допуштала, природно је што се тада Господ молио да Га мимоиђе смрт, и био у борењу и страху; и када је његова божанска воља хтела да његова човечанска воља изабере смрт, тада је за њу страдање постало добровољно (ἐκοῦσιον αὐτῆ το πάθος ἐγένετο), јер је Он добровољно предао себе на смрт не само као Бог него и као човек. Тиме је он и нама даровао неустрашивост пред лицем смрти. Тако, пред своје спасоносно страдање Он вели: Оче, ако је могуће, нека ме мимоиђе чаша ова (Мт. 26, 39). Очигледно је да је Он имао пити чашу као човек, а не као Бог. Он је дакле као човек желео да Га мимоиђе чаша; и то су биле речи природне бојазни. Али не моја воља да буде (Лк. 22, 42), то јест *не моја* уколико сам ја друге суштине у сравњењу с Тобом, *него твоја*, то јест моја и твоја уколико сам ја једносуштан с Тобом. Ово су речи храброга срца. Јер душа Господа, пошто је Он по своме благовољењу истински постао човек, искусивши с почетка природну немоћ, према осећању природног сажаљења за тело с ким се имала растати, окрепљена затим божанском

вољом, храбро се решава на смрт. Пошто је Он исти био сав (δλος) Бог са својим човечанством, и сав (όλος) човек са својим Божанством, то је Он сам као човек у себи и собом потчинио човека Богу и Оцу и постао послушан Оцу, дајући нам тако у себи најбољи образац и пример[70].

Душа Господа Христа, покретана својом слободном вољом (αύτεξουσίως κινούμενη), пројављивала је хтење, али је по својој слободној вољи хтела оно што је његова божанска воља хтела да она хоће. Јер се тело није кретало на миг Логоса, као што су Мојсеј и сви свети били покретани мигом Божјим, него је Он један и исти, будући и Богом и човеком, хтео и по божанској и по човечанској вољи (κατά τε την θείαν και την άνθρωπινήν ήθελε θέλησιν), због чега су се две воље у Господу Христу разликовале једна од друге не расположением, већ пре природном силом (ού γνώμη, φυσική δε μάλλον δυνάμει). Јер је његова воља била беспочетна, свестваралачка, праћена силом, и бестрасна; а човечанска воља његова почела је у времену, и сама претрпела природне и невинне патње (και αυτή τα φυσικά και αδιάβλητα πάθη υπέμενε), и по природи није била свемоћна, али пошто је истински и по природи постала вољом Бога Логоса, то је и сама постала свемоћна (πανατοδύναμος)[71].

Ми не велимо, пише свети Дамаскин, да су у Господу Христу дејства раздељена (διηρημένας) и да природе дејствују одвојено једна од друге (διηρημένως), него тврдимо да свака од њих заједно са другом и уз учешће друге врши оно што јој је својствено. Јер нити је оно што је својствено човеку Господ Христос чинио на чисто човечански начин (ούτε γαρ τα ανθρώπινα ανθρώπινως ένήργησεν), пошто није био само човек; нити је пак оно што је својствено Богу чинио само као Бог (οϋτε τα θεία κατά Θεόν μόνον), јер Он не беше само Бог, него уједно и Бог и човек. Јер што важи за сједињење и разлику природа у Господу Христу, важи и за сједињење и разлику његових природних воља и дејстава. Треба дакле знати, да у случају Господа нашег Исуса Христа ми понекад говоримо о двама природама, а понекад о једном Лицу, но и једно и друго своди се на један појам (εις μίαν αναφέρεται έννοιαν), јер две природе су један Христос, и један Христос је две природе. Отуда је свеједно рећи: Христос дејствује сагласно и једној и другој од својих природа, или: свака природа у Христу дејствује у заједници са другом (ενεργεί έκάτερα φύσις έν τω Χριστω μετά της θατέρου κοινωνίας). Божанска природа, дакле, учествује у делању тела, јер је благовољењем божанске воље допуштено телу да страда и чини оно што му је својствено, и јер је делање тела потпуно спасоносно, а ово је својствено не човечанском него божанском дејству. С друге стране, тело учествује у делању Логосова Божанства, јер су божанска дејства обављана телом као оруђем (δια τε το ώς δι' οργάνου του σώματος τάς θείας έκτελεϊσθαι ενεργείας), и јер је један Онај који уједно дејствује и као Бог и као човек... Богочовечанско дејствовање (ή θεανδρική ενεργεια) дакле значи да је, пошто је Бог постао човек, и човечанско дејствовање његово било божанско (ή ανθρωπινή αυτού

ενέργεια θεία ην), то јест обожено (τεθεωμένη), и не без удела у његовом божанском дејствовању (ουκ άμοιρος της θείας αύτου ενεργείας); и његово божанско дејствовање није било без удела у његовом човечанском дејствовању, него се свако од њих разматрало у вези са другим (αλλ' έκατέρα συν τη έτερα θεωρούμενη)... Када говоримо о једном богочовечанском дејству Христовом, ми разумемо два дејства двеју његових природа: божанско дејство које припада његовом Божанству, и човечанско дејство које припада његовом човечанству[72].

Сам Логос Божји све је претрпео телом (σαρκι), док је његова божанска и једина нестрадална природа остала нестрадалном. Јер када је страдао један Христос, који је састављен од Божанства и човечанства и који постоји у Божанству и човечанству, тада је у Њему страдало само оно што је по својој природи подложно страдању, а оно што је било нестрадално, — није страдало. Божанство, пошто је нестрадално, није страдало са телом. Треба још знати: ми говоримо да је Бог пострадао телом (Θεόν σαρκι παθόντα φαρμέν), али нипошто не говоримо да је Божанство пострадао телом (Θεότητα δε σαρκι παθοῦσαν), или да је Бог пострадао кроз тело (Θεόν δια σαρκός παθόντα).. Ма да је Христос умро као човек, и његова се света душа одвојила од пречистог тела његовог, ипак је његово Божанство остало неразлучно са обојима (η Θεότης αχώριστος αμφοτέρων διέμεινε), то јест и са душом и са телом. И тако се једна Ипостас није разделила на две ипостаси, јер су и тело и душа од самога почетка имали постојање у Ипостаси Логоса. Иако су се у време смрти душа и тело разлучили једно од другог, ипак је свако од њих остало, имајући једну Ипостас Логоса (την μίαν τοῦ Λόγου ύπόστασιν έχοντα). Тако је једна Ипостас Логоса била Ипостасју и Логоса, и душе, и тела, јер никада ни душа ни тело нису имали посебну ипостас, мимо Ипостас Логоса. А Ипостас је Логоса увек једна, никада две. Према томе, Ипостас Христа је увек једна. Јер, иако се душа разлучила од тела по месту (τοπικώς), ипак је била ипостасно сједињена с њим помоћу Логоса (ὑποστατικώς δια του Λόγου ήνωτο)[73].

Тајна ипостасног сједињења двеју природа у Господу Исусу одразила се својом недокучљивом загонетношћу и на човечанско знање Господа нашег Исуса Христа. Ипостасним јединством са Логосом оно се усавршило до крајњих граница, али је ипак остало у категорији човечјега. Иако се, због обожења човечанске природе у Христу, обожило и само човечанско знање, оно се није претворило у божанско свезнање, пошто је свезнање својство божанске природе, него се у ипостасном јединству са Логосом обогатило божанским свезнањем не престапајући границе човечанске природе. Разуме се, у најунутрашњијој битности својој, однос човечанског знања према божанском свезнању у једној Личности Богочовека Христа толико је тајанствен, загонетан и суптилан, да га никакав ум људски не може докучити и описати. Ми ћемо се у овом проблему предати вођству

богомудрих Отаца, и низ њихове благодатномолитвене мисли спустити се, уколико је то могуће, у богочовечанске дубине ове тајне.

Спаситељева питања: где лежи Лазар (Јн. 11, 34); ко говоре људи да сам ја (Мт. 16, 13); колико хлебова имате (Мк. 6, 38); шта хоћете да вам учиним? (Мт. 20, 32) — саблажњавала су христорборне аријанце, и они су на основу њих тврдили да је Господ Христос поставио ова питања зато што није знао. Свети Атанасије Велики одбацује то њихово тврђење као богохудно, и вели: зашто они мисле да Спаситељ не зна? Јер ко пита, не значи да неминовно и не зна оно о чему пита; напротив, ономе који зна слободно је питати о стварима које зна. Тако, када је Спаситељ питао: колико хлебова имате? еванђелист Јован је знао да је Он питао не из незнања, него је, напротив, знао колико хлебова имају, јер Еванђелист вели: а ово говораше кушајући Филипа, јер сам знађаше шта ће чинити (Јн. 6, 6). Ако је пак знао што је чинио, није дакле питао из незнања него знајући. Слично овоме треба разумети и друге Спаситељеве речи, јер када је питао: где лежи Лазар? и: ко говоре људи да сам ја? питао је не из незнања, него је знао оно о чему је питао, знајући шта ће учинити. Тако се овим софизам јеретика одмах обара. Ако пак и даље буду упорни у истраживању због чега је Христос питао, онда нека чују да у Божанству нема незнања (ἐν τῇ Θεότητι οὐκ ἔστιν ἀγνοια), а телу је својствено незнање (τῆς δὲ σαρκός ἴδιόν ἐστι το ἀγνοεῖν). Да је ово тачно види се из тога, што је Господ, који је питао: где лежи Лазар? још док је био далеко, рекао: Лазар умре (Јн. 11, 14), и казао где је умро. И Онај за кога јеретици веле да не зна, унапред зна помисли ученика, зна шта се налази у свачијем срцу, шта у човеку. И, што је важније, Он једини зна Оца и говори: Ја сам у Оцу и Отац у мени (Јн. 14, 10). Није ли, дакле, очигледно за свакога, да је незнање својствено телу (τῆς σαρκός ἐστι το ἀγνοεῖν), а сам Логос, уколико је Логос, зна све пре но што се збуде (τά πάντα καὶ πρὶν γενέσεως γινώσκει). Јер и када је постао човек, Он није престао бити Бог; нити избегава оно што је човечје зато што је Бог. Напротив, будући Богом, Логос је примио на себе тело; и будући у телу, Он је обожио тело (ἐθεοποίησεν τὴν σάρκα). И као што је питао у телу, тако је у њему и васкрсао мртвога, и показао свима да Оживитељ мртвих утолико пре зна тајне свију. Тако је поступио пресветли Логос Божји који је све ради нас претрпео, да би на тај начин, поневши на себи и наше незнање (τὴν ἀγνοίαν ἡμῶν), даровао нама познање јединог истинског Оца његовог и Њега самог, постао ради насна спасење света [74].

На основу Спаситељевих речи: А о дану томе и о часу нико не зна, ни Анђели, ни Син (Мк. 13, 32), јеретици приписују Спаситељу незнање, и сматрају да у њима имају моћан разлог за своју јерес. Али, и у овом случају они богоборствују. Јер Господа неба и земље, којим све постаде, они оцењују с обзиром на дан и час, и свезнајућег Логоса они окривљују за незнање суднога дана; и веле да Син који зна Оца — не зна час и дан Суда. Може ли ико рећи ишта бесмисленије од овога? или, какво се безумље

може сравнити са њиховим? Логосом је постало све, и године, и времена, и ноћ, и дан, и сва твар; и они говоре да Створитељ незна своју творевину! Сама свеза речи у споменутом месту Светога Писма показује да Син Божји зна час и дан. Рекавши: ни Син, — Он описује ученицима оно, што претходи томе дану, говорећи: биће то и то, и тогда кончина (Мт. 24, 14). Онај који говори о ономе што претходи томе дану, несумњиво зна и дан који ће се јавити после претказаног. Када пак Он не би знао *час*, не би могао указати на оно што претходи томе часу, не знајући када ће наступити тај час. Говорећи пак тако о ономе што претходи томе дану и часу, Господ је тачно знао (οἶδεν ακριβώς), и не може не знати када ће наступити тај час и дан[75].

Спаситељ је рекао да о дану томе и часу не зна ни Син, не због чега друго, него због тела као човек. То није недостатак Логоса, већ је човечанској природи својствено и не знати (της ανθρωπινής φύσεως ης ἔστιν Ἴδιον και το ἀγνοεῖν). И ово се може потпуно разумети, ако човек са добром савешћу испита време, када је и коме је Спаситељ рекао ово. Он дакле није ово рекао онда кад Њиме би створено небо, нити када се Оцем уређиваше све, нити пре но што постаде човек, него онда када *ЛОГОС постаде тело* (Јн. 1, 14). Стога се и све што Логос, пошто је постао човек, говори на човечански начин, с правом приписује његовом човечанству (τη ανθρωπότητα δίκαιον ἀνατιθέναι). Јер је Логосу својствено знати створене ствари и бића, и знати њихов почетак и крај, пошто су они његово дело. И Логос зна колико је твари саздао и докле ће оне постојати. Знајући почетак и крај сваке твари, Он несумњиво зна заједнички и општи крај свега. Говорећи о Еванђељу о себи по човечанској природи својој: Оче, дође час, прославни Сина свога (Јн. 17, 1), јасно је да Он као Логос зна и час свеопштег краја, а као човек не зна (ως δε ανθρωπος, αγνοεῖ), јер је човеку својствено не знати, нарочито не знати ово. Али и ово незнање Спаситељ је из човекољубља учинио својим, јер, пошто је постао човек, Он се не стиди да због незнајућег тела (δια την σάρκα την αγνοούσαν) рекне за себе: не знам, да би тиме показао да Он, знајући као Бог, не зна по телу (εἰδώς ὡς Θεός, αγνοε \ σαρκικώς), као човек. Он није рекао: не зна ни Син Божји, да се не би Божанство показало незнајуће, него просто вели: не зна ни Син, да би се незнање односило на Сина човечијег[76].

Сведочанство, да је Спаситељ изговорио речи: *не зна ни Син* по човечанској природи (ανθρωπίνως), — показује уједно да Он по Божанској природи (θεϊκώς) зна све. Јер за истога Сина, за кога вели да не зна онај дан, говори да зна Оца: Нико не зна Оца до Син (Мт. 11, 27). Сваки ће се, осим аријанаца, сложити, да Онај који зна Оца, утолико пре зна све што се тиче твари, а са тиме и њен крај. А ако су онај дан и час већ одређени Оцем, јасно је да су одређени кроз Сина (δια τοῦ Υἱοῦ ὠρισται), и Син зна оно што је одређено кроз Њега. Јер нема ништа што није кроз Сина постало и било одређено. Према томе Син, Творац свега, зна какве су, у коликом броју и са

каким трајањем, по благовољењу Оца, твари добиле постојање, и у чему ће и када ће бити њихова промена. Још нешто: ако све што припада оцу припада и Сину, као што је то сам Син рекао (Јн. 16, 15), а Оцу припада знати дан судњи, очигледно је да и Син зна, имајући ово знање од Оца као своје сопствено (ιδιον). И још: ако је Син у Оцу, и Отац у Сину, а Отац зна дан и час, јасно је да и Син, будући у Оцу, зна оно што је у Оцу, зна и дан судњи и час[77].

Ми христољубци и христоносци знамо, изјављује свети Атанасије, да је Логос рекао: не знам, — не приписујући незнање себи као Логосу, јер је Он знао, него је то рекао показујући своје човечанство, јер је људима својствено не знати и јер је обукао себе у незнајуће тело (και δι τῆς σαρκῆς ἀγνοοῦσαν ἐνεδυσάτο), боравећи у коме рекао је по телу не знам. И рекавши тада: не зна ни Син, — Господ је одмах додао: Стражите дакле, јер не знате у који ће час доћи Господ ваш (Мт.24, 42); и још: у који час не мислите доћи ће Син човечји (Мт. 24, 44). Ради вас, и поставши сличай вама, ја сам рекао: ни Син. А када не би знао по Божанству, Он би требао рећи: стражите, јер не знам; и: у који час не очекујем. Али Господ није то рекао; него рекавши: јер не знате; и: у који час не мислите, — Он је показао да је људима својствено не знати, ради којих и Он, имајући тело слично с њима и поставши човек, рече: не зна ни Син, јер не зна по телу, ма да као Логос зна (οὐκ οἶδε γὰρ σαρκί, καίπερ ὡς Λόγος γινώσκων)[78].

Као што Спаситељ, поставши човек, са људима гладује и жеђује и страда, тако са људима, као човек, и не зна; а по Божанству, будући Логосом и Премудрошћу у Оцу, Он зна и нема ничег што Он не зна. Тако и о Лазару опет по човечанској природи својој пита Онај који је дошао да га васкрсне и који зна откуда да дозове Лазареву душу; а знати где је била душа, важније је него знати где лежи тело. Он пита по своме човечанству (ανθρωπίνως), да би га васкрсао по своме Божанству (θεϊκώς). Тако и ученике пита дошавши у пределе Кесарије, ма да је и пре Петрова одговора знао шта мисле о Њему. Јер ако је Отац открио Петру оно о чему је Господ питао, јасно је да је то откривење било кроз Сина, јер је Спаситељ рекао: нико не зна Сина до Отац, нити Оца ко зна до Син, и ако коме хоће Син открити (Мт. 10, 27). Ако се пак знање о Оцу и Сину открива кроз Сина, онда нема сумње да је Господ који пита, сам раније открио Петру од Оца, а касније питао по човечанској природи, да би тиме показао да је, питајући по телу (σαρκικώς), знао по Божанству (θεϊκώς) шта ће Петар рећи. Дакле, Син зна, знајући све и знајући свога Оца, а од овога знања ништа не може бити веће ни савршеније[79].

Својим развраћеним разумом (διεφθαρμένη διάνοια) аријанци су, пише свети Атанасије, рђаво тумачили речи еванђелиста Луке: Исус напредоваше у мудрости (προέκοπτε σοφία) и у расту и у милости код Бога и код људи (Лк. 2,52). Овде се напредовање не односи на Логоса, јер какво

би напредовање имао Онај који је раван Богу? и на који би начин могао расти Син када је увек у Оцу? и како би Он, који је Премудрост Божја, напредовао у премудрости?... Људи, као створења, могу напредовати у добродетељи, јер је људима својствено напредовати; Син пак Божји, пошто није имао у чему да напредује будући савршен у Оцу, понизио је себе ради нас, да бисмо ми његовим смирењем могли већма узрастати; а наша се узрастање састоји не у чему другом до у удаљењу од чулнога и у приближењу самоме Логосу, јер и његово понижење није ништа друго до примање нашег тела. Дакле, није напредовао Логос као Логос, пошто је Он савршен од савршенога Оца и ни у чему се не нуждава, него је и овде реч о напредовању по човечанској природи, јер је напредовање такође својствено људима[80].

Говорећи са великом обазривошћу, Еванђелист је са напредовањем везао и узраст (Лк. 2, 52). А Логос и Бог се не мере узрастом, но узрасти припадају телима; према томе, и напредак припада телу (του σώματος ἔστιν ἡ προκοπή). Јер је са напредовањем тела напредовало у њему и пројављивање Божанства (ἡ φανέρωσις της Θεότητος) за оне који виде. И уколико се више откривало Божанство, утолико се више код свих људи множила милост према Њему као човеку... Пошто је тело узрастало постелено и Логос пројављивао себе у њему, најпре Петар, а затим сви, исповедају да је Он ваистину Син Божји, иако Јудејци, и стари и нови, драговољно затварају очи и не желе да виде да: напредовати у мудрости, не значи да сама Премудрост напредује, него да човечанска природа у њој напредује (το ἀνθρώπινον μάλλον ἐν αὐτῇ προκόπτειν)[81].

Пошто Логос постаде тело (Јн. 1,14), то се с правом може говорити да је Он напредовао телом (σάρκα προέκοπτεν), јер се изван Логоса није дешавало никакво напредовање, о коме ми говоримо. У Логосу је било тело које је напредовало и назива се телом Логоса. И то опет стога, да би човечанско напредовање, због сапостојећег Логоса, остало непоколебљиво. Тако, дакле, то није напредовање Логоса, нити је Премудрост била тело, него је тело постало телом Премудрости (της Σοφίας σῶμα γέγονεν ἡ σαρξ). Стога, није Премудрост, уколико је она Премудрост, сама по себи напредовала, него је човечанство напредовало у Премудрости (το ἀνθρώπινον ἐν τη Σοφία προέκοπτεν), узвишујући се постелено над људском природом, обожујући се, постајући и јављајући се свима као оруђе Премудрости за делатност Божанства и његово светљење. Због тога Еванђелист није рекао: напредоваше Логос, већ: *Исус напредоваше*, а овим је именом Господ назван пошто постаде човек. Тако, дакле, напредовање припада човечанској природи. А због напредовања тела вели се да је и Господ напредовао стога што је тело било његова сопственост[82].

Оповргавајући аријанско погрешно тумачење Спаситељевих речи о томе како нико не зна о последнем дану и часу, ни сам Син, до Отац (Мк.

13, 32), свети Григорије Богослов вели: како ишта што припада постојећим тварима може не знати Премудрост, Творац векова, Завршитељ и Обновитељ Крај свега створенога, који онако исто зна шта је у Богу као што дух човечји зна шта је у човеку: (1 Кор. 2, 11). Јер шта је савршеније од таквог знања? И како Син, који тачно зна шта ће се десити пред последњи час и на самом завршетку, не би знао сам завршетак? Јер знање о једном повлачи за собом знање о другом. Свакоме је врло јасно да Син, као Бог, зна то, а као човек приписује себи незнање. На овакву нас мисао наводи и то што је реч Син стављена сама, без објашњења чији је Он Син, да бисмо ми ово незнање схватили у побожном смислу и приписали га човечанству, а не Божанству (*τω ἀνθρωπίνω, μη τω θεϊώ*)[83].

У Еванђељу се вели: Исус напредоваше у узрасту, у мудрости и у благодати (Лк. 2, 52), не у том смислу да је Он у томе добијао неки прираштај (јер шта је могло постати савршеније у Ономе који је од почетка савршен?), него у том смислу да се ово постелено (*κατά μικρόν*) откривало и обнаруживало у Њему[84].

У своје писму светом Амфилохију, епископу иконијском, свети Василије Велики објашњава еванђелске речи које се односе на незнање Господа Исуса Христа о последњем дану и часу (Мк. 13, 32). Он вели: у Светом Писму се Господ Христос назива Божја Сила и Божја Премудрост (1 Кор. 1, 24). Нема сумње, знање је само један део мудрости (*μέρος δε δηλονότι της σοφίας ή γνώσις*); а ако Господу Христу недостаје ма који део, онда Он није потпуно Обличје Бога; и како би се могло разумети, да Отац не покаже онај дан и онај час, то јест најмањи делић векова, Ономе кроз кога је створио векове? Како би могао Творац васељене не имати знање о најмањем делићу онога што је Њиме створено? Како може Онај који казује какви ће сепри крају света јавити знаци на небу и на земљи, не знати сам крај? Када Он каже: Тада још није крај (Мт. 24, 6), Он то јасно тврди, са знањем а не у сумњи. Спаситељ је рекао да не зна онај дан и час, пошто је постао човек, у својству човека (*από του ἀνθρωπίνου μέρους*). Он је још рекао: Све што има Отац моје је (Јн. 16, 15), а једна од ствари коју Отц има јесте знање о оном дану и о оном часу[85].

У Господу Христу, због потпуног сједињења Божанске и човечанске природе, узајамно се измењују имена (*ἀντιμεθέστησαν τὰ ονόματα*), тако да се оно што је човечанско назива божанским, и божанско човечанским. Због тога апостол Павле и вели да је Господ славе распет (1 Кор. 2, 8), и назива се именом Исуса Онај коме се клања свако колена оних који су на небу и на земљи и под земљом (Флб. 2, 10)[86].

Када се у Еванђељу каже, вели свети Кирил Александриски, да Исус напредоваше у расту и у мудрости и у благодати (Лк. 2, 52), не треба мислити да се напредовање односи на Бога Логоса. Треба се сетити шта

божанствени Павле пише: Христос је Божја Сила, и Божја Премудрост (1 Кор. 1, 24).

Иако је Он Премудрост Родитеља и као Бог свесавршен, каже се за Њега да је напредовао у мудрости, јер је кроз крајње сједињење мудро узео на себе својства човечанске природе. Ми не заводимо ни деобу Ипостаси после сједињења, нити говоримо да природа божанства подлежи узрасту и напредовању, него је Логос, поставши тело, из разлога сотериолошких учинио својим оно што је својствено телу (κατ' οἰκείωσιν οἰκονομικῆ ν εαυτοῦ πεποηται τα ἴδια της σαρκός)[\[87\]](#).

Из разлога домостроја спасења речено је у Еванђељу: Исус напредоваше у расту и у мудрости и у благодати (Лк. 2, 52). Јер је Логос Божји допустио да његово човечанство напредује по обичајима своје сопствене природе (δια των τῆς ιδίας φύσεως ἐθῶν), и као да је хтео да постелено објављује своје Божанство, и да упоредо са узрастањем тела распростире и оно што припада његовом Божанству (τη τοῦ σώματος ἡλικία συμπαρεκτείνειν τα ἑαυτοῦ), да не би оно изгледало као нешто туђе и својом необичношћу смутило неке. Дакле, телесно узрастање и напредовање у благодати и мудрости доликује човечанској природи, а сам Логос Божји свесавршен је по својој природи, те Му не треба ни напредовање, ни мудрост, ни благодат; шта више, Он сам додељује створењима и мудрост и благодат и свако добро[\[88\]](#).

У Еванђељу је за Господа Христа речено: А дете растијаше и јачаше у духу, и пуњаше се премудрости, и благодат Божја беше на њему (Лк. 2, 40); и још: Исус напредоваше у расту и у премудрости и у милости код Бога и код људи (Лк. 2, 52). Говорећи да је Господ наш Исус Христос — један, вели свети Кирил, и приписујући Њему истоме и оно што је човечанско и оно што је божанско, ми тврдимо да условима кенозиса (τοῖς μεν τῆς κενώσεως μετροῖς) заиста доликује да приме телесно узрастање и постепено јачање свију телесних делова. То исто важи и за пуњење премудрошћу, јер се сразмерно узрастању тела пројављивала иса њим сједињена премудрост. А природи Логоса доликује опет: вечито имати савршену Премудрост, и бити Премудрост. Његово је дакле све људско што му у стању кенозиса припада; но његово је исто тако све што је божанско и што му као Богу припада... Када чујеш речи: „А дете растијаше, и јачаше у духу, и пуњаше се премудрости“, схвати то као заштиту тајне домостроја спасења, извршеног оваплоћењем. А да Бог беше у телу, блажени Еванђелист потврђује говорећи: „Благодат Божја беше на њему“. Не каже се да је имао благодат Божју, позајмљену од неког другог Бога, него да дете имађаше благодат која доликује Богу. Јер Логос и беше, и јесте, Бог и када се у телу јавио, то јест постао човек као и ми. Нема ничег невероватног у томе што се за Њега каже да има благодати, то јест да напредује у благодати код Бога и људи, јер је сам Отац примио домострој спасења кроз оваплоћење, као што

је сам Син, због корисности и складности тајне спасења, присвојио себи оно што је својствено телу (οἰκειοῦμενον τὰ σαρκικά)[89].

Мудри Еванђелист, пошто је рекао да је Логос посао тело, показује да је Он због домостроја спасења (οικονομικώς) допустио своме сопственом телу да се креће по законима своје властите природе (δια τῶν της ιδίας φύσεως ἴναи νόμων). Људској пак природи је својствено да напредује у расту и мудрости и благодати.... Због домостроја спасења Он је допустио законима човечанске природе да владају Њиме (ἡφίει δη οὖν οἰκονομικώς τοις της ἀνθρωπότητος μέτροις ἐφ' ἑαυτῶ το κρατεῖν)... Логос Божји, као Бог, свесавршен је и нема потребу ни за чим, па ни за узрастањем; а пошто је постао човек, Он је учинио својим оно што је наше (τα ημῶν), и ми знамо да је Он, као Бог, изнад нас[90]. Напредовати у мудрости није својствено Богу премудроме, и самодовољноме, и вечито савршеноме, који не прима ни прираштај нити смањење, него је то својствено људском духу, који упоредо са узрастом напредује, захтева поуке, оспособљује се за уметност и науку, и поступно долази до знања и човечанских и божанских ствари[91].

Спаситељ је рекао: А о дану томе и о часу нико не зна, ни Анђели небески, ни Син до Отац (Мк. 13, 32). Али, вели свети Кирил, Логос Божји је Премудрост Божја, и Он унапред зна све што ће се десити у будућности. Дакле, незнање није својствено Богу Логосу него човечанској природи, која је у оно време само то знала што јој је откривало Божанство које је обитавало у њој (δσα ἡ ἐνοικοῦσα Θεότης ἀπεκάλυψε). Господ наш Исус Христос, иако је и Бог и човек, ипак је један и исти због истинског сједињења, и не може се делити на два дела, те је његово и знати и не знати. Он је дакле као Премудрост Очева на божански начин знао, али пошто се подвргао под меру незнајуће човечанске природе (το της αγνοούσης ἀνθρωπότητος ὑπέδυ μέτρον), Он из разлога спасења присваја себи између осталог и то — да ништа не зна, али ипак са Оцем зна све[92].

Треба знати, вели свети Дамаскин, да је Господ Христос примио на себе незнајућу и ропску природу (την μεν αγνοούσαν και δούλην ἀνέλαβεν φύσιν), јер се човечанска природа у односу према Богу који ју је створио јавља као ропска и нема знање о будућности. Ако се дакле, као што учи свети Григорије Богослов, раздвоји видљиво од онога што се познаје умом, онда тело треба назвати ропским и незнајућим, али због истоветности Ипостаси и неразднојног сједињења душа Господа се обогатила знањем будућности и осталим божанским знамењима... Човечанска природа по суштини својој не поседује знање будућности, али душа Господа због свог сједињења са самим Богом Логосом и истоветности Ипостаси обогатила се осталим божанским знамењима, и знањем будућности[93].

О Исусу Христу говори се у Еванђељу да је напредовао у премудрости и у расту и у благодати (Лк. 2, 52). Напредујући у расту, Он је, по мери узрастања, обелодањивао премудрост која је у Њему. Осим тога, ово се

говори о Њему и стога, што је Он напредовање људи у премудрости и благодати и испуњење Очевог благовољења, то јест богопознање и спасење људи, учинио својим сопственим напредовањем (οικεία προκοπήν ποιούμενος), у свему усвајајући себи оно што је наше (καὶ οἰκειοῦμενος πανταχοῦ τοῦ ἡμέτερον)... Јер ако је тело Исуса Христа од пометка свога постојања било истински сједињено са Богом Логосом или, боље рећи, ако је у Њему постегало и имало са Њим ипостасну истоветност, како се онда у потпуности није обогатило сваком премудрошћу и благодаћу? Не тако да је тело само узимало удела у благодати, нити да је само по благодати општило са оним што припада Логосу, него, боље рећи, због ипостасног сједињења, пошто и оно што је човечанско и оно што је божанско припада једноме Христу, јер Он исти бејаше уједно и Бог и човек, и излива на свет: и благодат, и премудрост, и пуноћу свих блага[94].

2. Природна последица ипостасног сједињења двеју природа у Господу Христу јесте његова савршена светост, односно безгрешност. Свесавршена светост Бога Логоса, услед ипостасног сједињења, пренела се и на човечанску природу оваплоћеног Господа, али при томе човечанска природа није изгубила оно што је чини човечанском, него је остала у својим границама, у категорији човечјега. Пошто је Ипостас Бога Логоса постала Ипостасју тела, то греху није било, нити је могло бити места у Господу Христу. Господ Исус је по свему и у свему био савршено свет и безгрешан. Он не само није имао ни трунке греха, већ није могао да греши, јер је увек и у свему био једна и иста Ипостас Бога Логоса. О томе нам сведочи сав живот Господа Христа у телу на земљи. Сав Нови Завет живи том истином. Прва благовест којом свети архистратиг Гаврил отвара Нови Завет јесте: да ће оно што ће се родити од Духа Светога бити свето (ἀγιον)[95], свето у божанском смислу, потпуно слободно од наследног греха, а затим и од личног.

Пошто је проживео савршено свет и безгрешан живот, Господ Исус је и могао смело да пита своје лукаве непријатеље, који су Га стално вребали да би Га ухватили у ма каквом греху: који ме од вас кори за грех (τίς ἐξ υμῶν ἐλέγχει με περὶ αμαρτίας)?[96] А на Тајној вечери, када благи Спаситељ открива основне тајне свога домостроја спасења, Он изјављује да у Њему нема ничег греховног, ничег што би могло бити и назвати се грешним, злим, ђавољим. Јер то значе његове свете речи: Иде владар овога света, и у мени нема ништа (ἐν ἐμοί οὐκ ἔχε οὐδέν)[97]. Владар овога света, ђаво, ма колико и ма како трагао за грехом и злом у Господу Христу, ипак од свега тога не може у Њему наћи ништа.

Очевици и пратиоци оваплоћеног Господа, на основу свог дугог личног, провереног искуства, сведоче непоколебљиво и јасно, да је Господ Христос апсолутно свет и безгрешан. Тако, христољубљени Јован, коме је нежни Спаситељ најпотпуније открио тајну своје чудесне Личности,

изјављује за Господа Исуса: Греха у Њему нема (αμαρτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστι)[98]. Апостол огњене вере, свети Петар, вели за свог незаменљивог Учитеља: Он греха не учини (ἀμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν), нити се превара нађе у устима његовим[99]. По богооткривеном сведочанству, Господ Исус је у свачему искушан као ми, осим греха (πεπειρασμένον κατὰ πάντα καθ' ομοιότητα, χωρὶς αμαρτίας)[100].

Због ипостасног сједињења двеју природа у Господу Христу, Он је не само слободан од греха и наклоности ка греху, већ и од сваког унутрашњег искушења. Као потпуни човек Господ Исус је имао потпуну човечанску природу, са свима њеним својствима и особинама, то јест са свим оним што је чини неизменљиво човечанском. Све што је природно припада човечанској природи, Господ Христос је имао. Грех није саставни део, природни део људске природе, зато га Господ Христос није имао као саставни део своје човечанске природе. Грех је по суштини својој туђ људској природи, и не сачињава њен природни састојак, зато Господ, мада је и узео у потпуности човечанску природу, није са њом узео и грех. Господ Исус Христос, савршени Бог и савршени човек, не може да греши. Такав је закон, неизменљив закон његове Божанске Личности. Рећи за Њега: Он може да греши, значи: лишити Га Божанске Ипостаси и природе.

Верни богооткривеној истини о апсолутној светости и безгрешности Господа нашег Исуса Христа, Оци V Васељенског сабора осудили су у своме дванаестом анатематизму Тодора Мопсуетског што је тврдио, да Господ Исус није био слободан од унутрашњих искушења и борбе страсти (ὑπὸ παθῶν ψυχῆς καὶ τῶν τῆς σαρκός ἐπιθυμιῶν ἐνοχλοῦμενον)[101].

Наводећи из Светога Писма већ поменута места која сведоче о безгрешности Господа Христа, Ориген вели да сва она показују да у Њему није било осећања греха (omnia nullum in eo peccati sensum indicant exstitisse), нити је осећај греха икада ушао у Њега (nunquam in eum iniquitatis sensus intrasset). Христос је имао разумну душу, а природа душа је способна и за добро и за зло; како онда објаснити случај са Христовом душом? Нема сумње да је природа његове душе била иста као и у других, иначе се она не би могла називати душом када не би заиста била таква. Али пошто се моћ избора између добра и зла налази код свију, душа Христова је изабрала љубав према правди, и огромношћу своје љубави приљубила јој се непроменљиво и нераздвојно, тако да је чврстина циља, и огромност привржености, и неугасива ватра љубави, уништила сваки осећај за измену и промену (omnem sensum conversionis atque immutationis abscinderet), и оно што је раније зависило од воље, силом дугог обичаја преобратило се у природу (et quod in arbitrio erat positum, longi usus affectu jam versum sit in naturam). И тако ми морамо веровати да је у Христу постојала човечанска и разумна душа, не претпостављајући да је имала осећај или могућност за грех (et nullum sensum vel possibilitatem eam putandum est habuisse

peccati)... Душа Христова која је увек у Логосу, увек у Премудрости, увек у Богу, јесте Бог у свему што чини, што осећа, што схвата (omne quod agit, quod sentit, quod intelligit, Deus est), и стога се не може назвати ни превртљивом, ни променљивом, пошто је имала непроменљивост од свога сједињења са Богом Логосом (quae inconvertibilitatem ex Verbi Dei unitate indesinenter ignita possedit)[102].

Бог Логос, Творац првога човека, вели свети Атанасије, дошао је да би постао човек ради оживотворења човека и обарања злобног непријатеља; и родио се од жене, васпоставивши у себи од првога састава обличје човека, и у обновљеном обличју показао тело без телесних жеља (δίχα σαρκικών θελημάτων); јер је у Њему воља јединога Божанства и цела природа Логоса у појави човечјег обличја и видљивог тела другога Адама, не у разделењу лица него у постојању Божанства и човечанства (ἀλλ' ἐν υπάρξει Θεότητος και ἀνθρωπότητος)[103].

Човечанска природа у Господа Христа у свему је као и наша, осим греха; она има сва човечанска телесна и душевна својства, уколико ова немају карактер греха и уколико не претпостављају грех. Те и такве особине у Господу Христу свети Оци називају τὰ πάθη (невоље, патње, страдања). Свети Дамаскин пише: Ми исповедамо да је Господ Христос узео на себе све природне и невинне патње човекове (πάντα τὰ φυσικά και ἀδιάβλητα πάθη του ἀνθρώπου ἀνέλαβεν). Јер је Он узео на себе целог човека и све што је својствено човеку, осим греха, јер грех није природан (ου φυσική), нити га је Творац посејао у нама, него касније посејан од ђавола у нашој слободној вољи ниче са нашим пристанком, и не влада над нама насилно. Природне пак и невинне патње су оне које не зависе од нас (τά ουκ ἐφ' ἡμῖν), него су ушле у људски живот због осуде за преступ; то су: глад, жеђ, умор, труд, сузе, трулежност, избегавање смрти, страх, претсмртне муке, и томе слично што по природи припада свакоме човеку (ἀτινα πάσι τοῖς ἀνθρώποις φυσικῶς ἐνυπάρχουσι)[104]. Христос је, дакле, све узео на себе, да би све осветио. Био је кушан, и победио је, да би нам спремио победу и дао силу природи да победи противника, са циљем да природа, која је негда била побеђена, победи некадашњег победиоца истим оружјем којим ју је он био победио. Ђаво је напао Христа споља (ἐξωθεν προσέβαλεν), не кроз помисли, као и Адама, јер је и њега био напао не кроз помисли него кроз змију. Али Господ је одбио напад и развејао га као дим, да би патње које су Га нападе и биле побеђене, постале и за нас лако савладљиве, те да би на тај начин нови Адам спасао старог. Разуме се, наше природне патње биле су у Христу и сагласно природи и изнад природе (κατά φύσιν και υπέρ φύσιν). Јер су се оне на природан начин појављивале у Њему (κατά φύσιν μὲν γάρ ἐκινεῖτο ἐν αὐτῷ) када је Он допуштао телу да подноси оно што му је својствено; и биле су изнад природе стога што оно што му је природно (τά φυσικά) није предухитравало у Господу његову вољу (δτι οὐ προηγείτο ἐν τῷ Κυρίῳ της θελήσεως τά φυσικά). У самој ствари, у Њему се не

примећује ништа изнуђено него је све драговољно (πάντα ἐκούσια). Јер је Он по сопственој вољи и гладан био, и жеднео, и страховао, и умро[105].

Господ Христос је имао осећање страха, и то страха природног, невиног и неподложног греху[106]. Но ипак је тај страх био стваран. О томе свети Атанасије Велики пише: Један и исти Господ Христос је по свему савршени Бог и савршени човек. Стога је и рекао: Сада је душа моја жалосна (Јн. 12, 27). Реч *сада* значи: када је усхтео (ὅτι ἠθέλησεν), али је тиме ипак показао оно што је било стварно (το ὄν). Јер Он није говорио о ономе чега није било у Њему као да је било, нити као да је била реч о привидним стварима; јер се све ово дешавало по природи и стварно (φῦσει γὰρ και ἀληθεία τά πάντα ἐγένετο)[107]. Бојати се, није било својствено природи Логоса, као Логоса, него је Логос био у телу, подложном страху[108]. Када је Спаситељ плакао и страховао, плакао је и страховао не Логос, као Логос, него је то било својствено телу; а када је молио да Га мимоиђе чаша, није се плашило Божанство, него је и та немоћ била својствена човечанству. Речи: Боже мој, Боже мој, зашто си ме оставио? (Мк. 15, 34; Мт. 27, 46), Еванђелисти опет приписују Њему, ма да Логос нимало није страдао пошто је нестрадалан. Господ је постао човек, и ово се дешава с Њим и Он изговара ове речи као човек, да би, олакшавши и ова страдања тела, учинио тело слободним од њих. Отуда, не може ни бити остављен од Оца Господа, који увек постоји у Оцу, како пре но што је изрекао ове речи, тако и после пошто их је изрекао.[109] Када Спаситељ говори: Боже мој, Боже мој, зашто си ме оставио? Он то говори од нашега лица (ἐκ προσώπου ἡμετέρου λέγει), јер је узео на себе обличје слуге (Флб. 2, 7); и као што вели Исаија: Сей грехи наш носитъ, и о насъ болезнуетъ (Ис. 53, 4). Отуда, Он тугује не за себе него за нас; није Он остављен Богом, него смо остављени ми, и ради нас остављених Он је дошао у свет[110].

Спаситељеве речи: Боже мој, Боже мој, зашто си ме оставио? не значе да је Он сам остављен Оцем, или својим Божанством, него Он у себи изображава, преставља оно што је наше (ἐν ἑαυτῷ δε τυποῖ το ἡμέτερον). Јер мисмо раније били остављени и презрени, а сада смо примљени и спасени страдањима Нестрадалнога. Слично томе, Он усваја нашу неразумност и нашу грешност (την ἀφροσύνην ἡμῶν, και το πλημελές οἰκειοῦμενος), као што се види из двадесет и првог псалма, јер се он очигледно односи на Христа[111].

Речи: Боже мој, Боже мој, зашто си ме оставио? (Мт. 27, 46) Спаситељ је изрекао као онај који је присвојио наше лице (το ἡμέτερον οἰκειοῦμενος πρόσωπον). Јер Отац не би могао бити назван његовим Богом да Христос није ставио себе у исти ред с нама; нити је Христос икада био оставлен својим Божанством, него смо били ми остављени и презрени. Стога се Он и молио као онај који је присвојио наше лице[112].

3. Природна последица ипостасног сједињења двеју природа у Господу Христу јесте: обожење (ή θέωσις) човечанске природе Његове. Ипостасно сједињена са Богом Логосом, човечанска природа у Господу Христу сва се узвисила, сва усавршила, сва обожила до крајњих граница, али при томе није изгубила свој карактер, своју ограниченост, своју човечност. Она се сва обожила: и тело, и душа, и ум, и волџа, али при свему томе није престала бити човечанска, него је остала у својим границама. Излажући свој божански догмат, свети Оци VI Васељенског сабора објављују: „Као што се пресвето и непорочно тело Христово није уништило обожењем, него је остало у својим сопственим границама (έν τω ίδίω αὐτῆς δρω) и са оним што је оно само по себи, тако се са обожењем није уништила ни човечанска воља његова, него је остала потпуна"[113].

Богодано је учење Светог Предања: тело се обожило у Господу Христу, јер је постало тело Бога Логоса. Господ наш, вели свети Атанасије Велики, поставши ради нас човек и узевши на себе тело, ништа мање није био Бог, јер облачењем на себе тела Он није умањио себе него је шта више обожио тело (έθεοποιεῖτο τοῦτο) и учинио га бесмртним[114]. Када Апостол каже о Господу Христу: Зато и Бог њега узвиси, и дарова му име које је веће од свакога имена (Флб. 2; 9); он ово говори о телу његовом. Јер се Највиши не може узвисити, него се узвишује тело Највишега (αλλ' ή σαρχ αὐτοῦ συν αὐτω θεολογηθη). Није речено: Логос постаде Бог, него: Бог беше Логос (Јн. 1, 1), то јест: Логос је увек био Бог, и овај сами Бог постао је тело, да би тело његово постало Бог Логос (ίνα ή σαρχ αὐτοῦ γένηται Θεός Λόγος); као што је Тома, опипавши тело његово, узвикнуо: Господ мој и Бог мој (Јн. 20, 26), називајући и једно и друго Богом (το συναμφότερον θεολόγων)[115]. Свето Писмо вели да Отац васкрсе Сина свог из мртвих (Гал. 1, 1), и с правом то вели, јер је Он својим Логосом и Сином васкрсао тело Сина свог. И ми не говоримо да је тело по природи Син Божји, него да је оно тело Сина Божјег (το σώμα τοῦ Υἱοῦ του Θεού). Отуда, када је васкрснуто тело, сматра се да је Син васкрснут из мртвих[116].

Сам Бог Логос, вели свети Григорије Богослов, постаде човек у свему осим греха. Он је једна Личност од двеју супротних природа: тела и Духа; од њих тело би обожено, а Дух га обожи (ων, то μεν έθέωσε, то δε έθεώθη)[117]. Тело Спаситељево је обожењем постало Бог (τή θεώσει Θεός)[118].

Треба знати, пише свети Дамаскин, о телу Господа се говори да је оно обожено, да је постало једно са Богом и Бог (όμόθεος, και Θεός) не претварањем, ни преображењем, или променом, или стапањем природе. Једна од природа је обожила (έθέωσε), као што вели свети Григорије Богослов, а друга је обожена (έθεώθη) и, усуђујем се рећи, постала једно са Богом (όμόθεος); и Онај који је помазао постаде човек, и оно што је помазано постаде Бог (και Θεόν το χριόμενον). И то се десило не

претварањем природе, него домостројитељским сједињењем, то јест ипостасним сједињењем, у коме се тело неразлучно сјединило са Богом Логосом, и међусобним прожимањем природа. Јер као што исповедамо да се Бог очовечио без претварања и промене, тако замишљамо да је извршено и обожење тела. Јер као што Логос, зато што постаде тело, није прекорачио границе свога Божанства (των δρών της οικείας Θεότητος), нити напустио преимућства која му као Богу припадају, тако ни тело, будући обожено, није се променило у својој природи или у својим природним својствима (ούτε μην ή σαρξ θεωΟεϊσα της οικείας έτράπη φύσεως, ή των αυτης φυσικών ιδιωμάτων). Јер и после сједињења, и природе су остале несливене, и њихова својства неповређена. Тело пак Господа, због врло присног, то јест ипостасног сједињења са Логосом, обогатило се божанским силама (τάς θειας ενεργείας έπλούτισει), не изгубивши ништа од својих природних својстава. Јер тело није чинило божанска дела својом сопственом силом, него силом сједињеног са њим Логоса, пошто је Логос пројављиво своју силу кроз тело[119].

Једно исто тело било је и смртно по себи и животворно због ипостасног сједињења са Логосом. Исто тако говоримо и о обожењу воље, јер се њена природна активност није изменила, него је она, сједињена са божанском и свемоћном водом Логосовом, и постала вољом очовеченог Логоса (και γεγονότος Θεοϋ ένανθρωπησαντος Φέλημα). Отуда, када је Господ зажеleo да се сакрије (Мк. 7, 24), није могао то учинити по човечанској вољи својој, јер је Бог Логос благоволео показати да се у Њему стварно налази немоћ човечанске воље. Али Он је по својој вољи очистио губавог (Мт. 8, 3), због сједињења човечанске воље са божанском[120].

4. Пошто су у Господу Христу две природе ипостасно сједињене нераздељиво, то се као последица таквог сједињења јавља нераздељиво поклоњење Исусу Христу и као Богу и као човеку. Оваплотивши се, Бог Логос је примио човечанску природу у јединство своје Божанске Ипостаси на сву вечност, и она је постала човечанском природом Бога Логоса, стога јој и дугујемо поклоњење. Како пре оваплоћења, тако и по оваплоћењу, Бог Логос је нераздељиво један и исти, отуда Му и поклоњење припада као увек једном и истом Богу и Господу. Такво поклоњење себи, и као Богу и као човеку, Спаситељ захтева, говорећи: Дасви поштују Сина као што Оца поштују. Ко не поштује Сина, не поштује Оца који га је послао[121]. Када богоносни Апостол надахнуто говори о спасоносном оваплоћењу и очовечењу Бога Логоса, и његовој крсној смрти, он објављује као природно и логично — једно и недељиво поклоњење Исусу Христу и као Богу и као човеку, говорећи: Да се у име Исусово поклати свако колена оних који су на небу и на земљи и под земљом[122]. Њему као Богу и као човеку покорено је све у сва три света[123], и Њему се као таквом клањају сви Анђели Божји[124]. Ипостасно сједињен занавек са телом, Господ Исус се

узнео са њим на небо, и Он је као такав достојан да Му се клања: свако створење што је на небу, и на земљи, и под земљом[125].

Ова божанска истина Светога Писма о неразделивом поклоњењу Господа Христа, посведочена је силно Светим Предањем кроз свештене речи светих Отаца Цркве. Тако свети Атанасије пише: Сазданом телу Господњем треба одавати потребно поклоњење, јер је постало тело несазданог Логоса, и поклоњење се приноси Ономе чије је тело постало. Телу се, дакле, приноси дужно (ὀφειλομένως) поклоњење, поклоњење које приличи Божанству, јер је Логос — Бог, а тело је његово властито тело. У Еванђељу се вели: Жене мироносице, приступивши васкрслем Исусу,ухватишесезаногe његове и поклонише му се (Мт. 28, 9), што значи: ухватише се за ноге, поклонише се Богу (πόδας ἐκράτησαν, Θεόν προσκύνησαν); ноге су за додир имале кости и месо, али су биле Божије, и жене су се поклониле Богу[126].

Клањајући се телу Господњем, ми се не клањамо твари (οὐ κτίσμα προσκυνοῦμεν), изјављује свети Отац Православља, него се ми клањамо Господу твари, Богу Логосу који се оваплотио. Јер иако је само тело по себи део твари, ипак је постало телом Бога (Θεοῦ γέγονε σῶμα). И ми се клањамо таквоме телу, не као телу по себи (καθ' εαυτό), одвајајући га од Логоса; нити ми, желећи да се клањамо Логосу, удаљујемо Њега од тела, него знајући да: Логос постаде тело (Јн. 1, 14), ми Га и у телу постојећег признајемо за Бога. Стога, ко је толико безуман да би могао рећи Господу: отступи од тела, да бих ти се поклонио?... Тело није нанело срамоту Логосу, него се напротив, само прославило Логосом. Нити је Син Божји, будући у обличју Бога, умањио своје Божанство тиме што је узео на себе обличје слуге. Напротив, Он је постао ослободитељ сваког тела и сваке твари[127].

Они који неће да се клањају Логосу који је постао тело, показују се неблагодарни према његовом очовечењу; они који растављају Логос од тела, не признају да је извршено избављење од греха и разорење смрти. Где ће ови безбожници наћи одвојено и засебно оно тело које је Господ узео на себе, да би смели рећи: не клањамо се ми Господу са телом, него издвајамо тело и служимо само Господу. Блажени Стефан је видео Господа на небесима где стоји с десне стране Бога (Д. А. 7, 55). Анђели су објавили ученицима: Овај Исус који се од вас узе на небо тако ће доћи као што видесте да иде на небо (Д. А. 1, И). Па и сам Господ, обраћајући се Оцу, рекао је: Оче, хоћу да и они које си ми дао увек буду са мном (Јн. 17, 24). И уопште, тело је неодељиво од Логоса (αδιαίρετος ἔστιν ἡ σὰρξ ἀπὸ τοῦ Λόγου), стога је потребно да јеретици одбаце заблуду и поклоне се Оцу у име Господа нашега Исуса Христа, а оне који сене клањају и не служе Логосу који се јавио у телу, треба одбацити и не сматрати за хришћане него за незнабошце и Јудејце[128]. Клањајући се Господу у телу (τον Κύριον ἐν σαρκὶ προσκυνοῦντες), ми се клањамо не твари него Творцу који се обукао

у саздано тело[129]. Ко дакле не поштује храм, не поштује Господа у храму; ко раздваја Логоса од тела (ὁ διανῶων τον Λόγον ἀπό τοῦ σώματος), одбацује благодат која нам је дата у њему[130].

Богомудри отац Цркве, свети Кирил Александриски, сав је надахнут божанском истином Светог Откривења о једном поклоњењу Господу Исусу као Богу и човеку. Он изјављује: ми смо навикнути да једним поклоњењем поштујемо Емануила, не растављајући од Логоса тело које је са Њим ипостасно сједињено[131]. Ми исповедамо да је Логос Очев Бог по природи, да је добровољно понизио себе, узео тело, али задржао своје божанско достојанство. Њему се треба клањати и када је са телом, као што Му се клањамо пре но што је примио на себе тело, јер Он бејаше и јесте по природи Бог и пре кенозиса и када претрпе кенозис, поставши сличан нама[132]. Бог по природи, Логос постаде тело; а Њему се одаје поклоњење као једном и једином истинитом Сину Божјем, заједно са његовим властитим телом[133], јер тело беше сопствено Логосово, и Он са њим сматра се један (καὶ εἰς νοεῖται μετ' αὐτῆς)[134].

Идући побожним и непорочним путем светих Отаца, и дивно научени од апостолских и еванђелских списа, ми једним поклоњењем (μία προσκυνῆσει) поштујемо једног Господа Исуса Христа[135]. Наводећи речи апостола Павла о Исусу Христу, како је био у обличју Бога, узео на себе обличје слуге, пострадао креном смрћу, и како је Бог стога учинио да се у име Исусово поклати свако колена оних који су на небу и на земљи и под земљом (Флб. 2, 510), свети Кирил додаје: због Онога који носи, поштујем оно што носи (то јест, због Логоса који је узео на себе тело, поштујем и тело); због Онога који је прикривен, клањам се ономе што се види; Бог је неодољив од онога што се види (тј. од тела); због Онога који се не одељује, не раздељујем поштовање; раздвајам природе, али сједињујем поклоњење[136].

Изражавајући васељенско учење Цркве о једном поклоњењу Господу Исусу Христу као Богу и човеку, свети Кирил је а са њим и трећи Васељенски сабор, у осмом анатематизму против Несторија, осудио сваку заблуду у том погледу. У њему се вели: Ако се ко дрзне говорити, да се човечанској природи, коју је узео на себе Бог Логос, треба клањати једним поклоњењем, а Богу Логосу другим, прослављати њу као једно а Њега као друго, а не радије поштује Емануила једним поклоњењем (καὶ οὐχὶ δη μάλλον μία προσκυνῆσει τῷ; τον Εμμανουήλ) и узноси Му једно славословље, пошто је Логос постао тело, — да буде анатема[137].

Синтезирајући богооткривено учење Цркве о овој ствари, свети Дамаскин пише: Христос је један, савршени Бог и савршени човек. Њему са

Оцем и Духом ми се клањамо једним поклоњењем (μία προσκυνῆσει), и то Њему заједно са пречистим телом његовим (μετά της ἀχραντου σαρκός αὐτού). Ми не говоримо да је тело његово недостојно поклоњења, јер Му се поклоњење одаје у једној Ипостаси Логоса, која је постала и Ипостасју тела. Ми тиме не служимо твари, јер се клањамо телу Господа не као простом телу, него као сједињеном са Божанством, и зато што се две природе свде на једно Лице и на једну Ипостас Бога Логоса. Ми се клањамо обема природама у Господу Христу, зато што је са телом његовим сједињено Божанство[138]. Дакле, тело Спаситељево, по самој природи својој, као створено, није достојно поклоњења, али пошто се сјединило са Богом Логосом, ми му се ради Њега иу Њему клањамо[139].

5. Као последица ипостасног сједињења двеју природа у Господу нашем Исусу Христу јесте то, што је Мајка његова постала, и јесте, Богородица. Догматско учење Цркве о светој Деви Богородици изложићемо посебно..

НАПОМЕНЕ:

[1] 1 Кор. 2, 8.

[2] Д. А. 20, 28.

[3] Д. А. 3, 15.

[4] 1 Кор. 15, 47.

[5] Рм. 5, 10; ср. 2 Кор. 5, 18-19.

[6] Рм. 8, 32; ср. Јн. 3, 16; Гал. 2, 20.

[7] Јевр. 5, 8-9; ср. 2, 10.

[8] Јн. 3, 13.

[9] Мт. 9, 6; Мк. 2, 10; Лк. 5, 24.

[10] Мт. 16, 13. 16.

[11] Јн. 5, 27; Мт. 19, 28.

[12] Јн. 17, 3.

[13] Мт. 26, 64 [14] Флб. 2,7-11.

[15] Fragment. VIII.

[16] De princip. II, 6, 3; P. gr. t. 11, col. 212 A; ср. Contra Celsum, VII, 17.

[17] Fragmenta varia; P. gr. t. 26, col. 1224 BC.

[18] Он, Epist. ad Epictet., 6; P. gr. t. 26, 1060 BC; ср. De incarnat. et contra arian., 11, P. gr. t. 26, col. 1004 A: Ми не говоримо да је тело — Син Божји по природи, него да је оно — тело Сина Божјег (το σῶμα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ). Стога, када је васкрснуто тело, замишља се да је Син васкрснут из мртвих. Отуда, собзиром на тело ми говоримо да је Син умро, погребен, и васкрснут из мртвих; а по духу Он је био свуда, и на небу и на земљи.

[19] Он, Contra Apollinar. lib. 1, 11; P. gr. t. 26, col. 1112 BC.

[20] Он, Contra Apollinar. lib. II, 13; P. gr. t. 26, col. 1153 B.

[21] ib. 14, col. 1156 B.

[22] ib. 16, col. 1160 A: σαρκός δε Θεοῦ και ψυχής το πάθος, και ὁ θάνατος, και ἡ ἀνάστασις γέγονε.

[23] ib. 17, col. 1161 B: Θεοῦ τοῦ Λόγου ἀμεταθέτως ἔχοντος προς τε το σῶμα, προς τε την ψυχήν, προς τε εαυτόν. Ср. Epist. ad Epictet., 10, P. gr. t. 26, col. 1165-1168 A: Они који одричу да је Распети — Бог, нека се тргну од заблуде, убедивши се из Светога Писма, нарочито примером апостола Томе, који је, угледавши на Њему ране од клинаца, узвикнуо: Господ мој и Бог мој! (Јн. 20,28). Јер је Син, Бог и Господ славе, био у срамно прикованом и поруганом телу. Иако је страдало тело прободено на дрвету, и из ребара његових потекла крв и вода, ипак је оно, као храм Логоса, било испуњено Божанством (πεπληρωμένον ην της Θεότητος). Стога је и сунце, видећи Саздатеља свог страдајућим у поруганом телу, сакрило зраке, и земљу покрила тама. Само пак тело, имајући природу смртну, васкрело је (што је било изнад његове природе) зоог Логоса који је био у њему, и одбацило

јестествену трулежност, а обукавши се у Логоса који је изнад човека (ένδυσάμενον δέ τον υπερ ανθρωπον Λογον), постало је нетрулежно (γέγονεν άφθαρτον).

- [24] ΟН, Ad Serap. Epist. IV, 14, P. gr. t. 26, col. 656 C-657 B; ср. Contra arian. Orat. III, 41, P. gr. t. 26, col. 409 C-412 A.
- [25] ΟН, Epist. ad Maximum Philos., 3; P. gr. t. 26, col. 1088 D-1089 B.
- [26] ΟН, De incarnat. et contra arian. 21; P. gr. t. 26, col. 1021 A-1024 A.
- [27] ΟН, Contra apollinar. lib. II, 23; P. gr. t. 26, col. 1133 B-1136 B; ср. св.Иринеј, Contra haeres. III, 18, 3.
- [28] Epist. 101; P. gr. t. 37, col. 177 BC, 181 B.
- [29] De incarnat. Unigenit.; P. gr. t. 75, col. 1244 A. B. C.
- [30] ib. col. 1241 BC.
- [31] ib. col. 1249 A.
- [32] ΟН, Adversus Nestor., lib. III, c 3; P. gr. t. 75, col. 137 C
- [33] ΟН, Scholia de incarnat. Unigenit., c 4; P. gr. t. 75, col. 1374 B.
- [34] ΟН, Adv. Nestor., lib. V, c 3; P. gr. t. 76, col. 225 C, 228 A. B.
- [35] ib. c 6, col. 240 D.
- [36] ΟН, Quod beata Maria sit Deipara 7 P. gr. T. 76, col 264 ; ср. ib. 4, col.260 A; ib. 18, col. 277 A; Ad reginas de recta fide, Orat. II, 3, P. gr. t. 76, col. 1340 D.
- [37] ΟН, Quod beata Maria sit Deipara, 22; P. gr. t. 76, col. 281 D.
- [38] ΟН, Explicatio duod. capitum, Anathemat. IV, P. gr. t. 76, col. 301 C – 304A; ср. Apologet. pro XII capit. contra oriental., Anthemat. IV, P. gr. t. 76, col. 333 A, 337 C, 340 A C, 341 A; Adv. Nestor. lib. V, c 2, P. gr. t. 76, col. 220 D.
- [39] ΟН, Apologeticus contra Theodoretum pro XII, capit, Anthemat. IV P. gr.t. 76. col. 413 C: Πάντα τοίνυν έστι του ενός Χριστου, τά τε θεοπρεπή, και τα ανθρωπινα.

- [40] ib. Anathemat. VII, col. 428 A; cp. Apologetic. pro XII capit. contra oriental., Anathemat. X. P. gr. t. 76, col. 361 D.
- [41] ОН, De recta fide ad reginas, P. gr. t. 76, col. 1316 B.
- [42] ib. col. 1320 B; cp. Ad reginas de recta fide, Orat. II, 18, P. gr. t. 76, col. 1356 BC.
- [43] ОН, Ad reginas de recta fide, Orat. II, 55, P. gr. t. 76, col. 1413 BC; cp. Feragmenta dogmatica, P. gr. t. 76, col. 1453 B.
- [44] ОН, Ad reginas de recta fide, Orat. II, 42; P. gr. t. 76, col. 1393 B.
- [45] ОН, Scholia de incarnat. Verbi Dei, P. gr. t. 75, col. 1417 D 1420 A; cp. Ad regin, de recta fide, Orat. II, 14, P. gr. t. 76, col. 1352 CI.
- [46] ОН, Apologetic, pro XII capit. contra oriental, Anathemat. XII, P. gr. t. 76, col. 380 D 381 A.
- [47] ОН, Quod unus sit Christus, P. gr. t. 75, col. 1357 CD; cp. Scholia de incarnat. Unigeniti, c 34, P. gr. t. 75, col. 1407 B; c 8, col. 1377 B; Scholia de incarnat. Verbi Dei, P. gr. t. 75, col. 1417 A. — Не велим, каже свети Кирил, нити да је Отац страдалан, нити да је Син нестрадалан, него је Божанство нестрадално (απαθές μεν το Θεϊόν), јер је бестелесно, а Господ је страдалан због тела (παθητός δέ ο Κύριος δια την σάρκα) (Dialogus cum Nestorio, P. gr. t. 76, col. 253 D).
- [48] ОН, Explicatio duodec, capit., Anathemat. XII, P. gr. t. 76, col. 312 B.
- [49] De incarnat. Domini contra Nestor., lib. VI, c 22; P. lat. t. 50, col. 185, 186, 187, 188.
- [50] ib. lib. V, c 9; col. 123 B.
- [51] ib. lib. IV, c 7; col. 84 AB.
- [52] Commonitor. c 15; P. lat. t. 50, col. 658.
- [53] ib. c 16; col. 659.
- [54] Epist. 28; P. lat. t. 54, col. 767 AB.
- [55] Concile a Jerusalem 634, lettre synodale du patriarche Sophrone, *Histoire des conciles*, HefeleLeclerq, str. 369, 370, 371, 373, tome III, premiere partie (Paris, 1909).

- [56] Epist. 15; P. gr. t. 91, col. 573 B; cp. Epist. 13, col. 525 A; Opuscula theolog. et polemica, P. gr. t. 91, col. 84 C, 85 C
- [57] ОН, Opuscula theolog. et polemica; P. gr. t. 91, col. 268 AC.
- [58] ib. col. 117D-120AB.
- [59] ib. col. 117 D -120 AB.
- [60] ib. col. 121 A.
- [61] ОН, Disputatio cum Pyrrho; P. gr. t. 91, col. 296 D- 297 AB.
- [62] De fide, III, 3; P. gr. t. 94, col. 993 D- 996 A.
- [63] ОН, Homil. in Transfigurationem Domini, 2; P. gr. t. 96, col. 548 CD- 549 A.
- [64] ОН, De fide III, 4; col. 997 BC.
- [65] Ср. св. Кирил Александриски, De incarnat. Domini, 30, P. gr. t. 75, col.1472 AB; Adv. Nestor. lib. II, c 2, P. gr. t. 76, col. 69 D 72 D; De recta fide ad regin., P. gr. t. 76, col. 1220 D 1221 B, 1237 A.
- [66] De fide, III, 4; col. 997 C 1000 A.
- [67] ib. III, 15; col. 1052 AB.
- [68] ib. III, 15; col. 1056 A, 1057 AC, 1060 A.
- [69] ib. col. 1060 A B C.
- [70] ib. III 18, col. 1073 B 1076 B; cp. св. Максим Исповедник, Opuscula theolog. et polemica, P. gr. t. 91, col. 48 CD, 65 B, 80 CD 81 D, 164 C 165 B.
- [71] ib. J. Damaskin, De fide, III, 18; P. gr. t. 94, col. 1076 C-1077 A.
- [72] III, 19, col. 1080 A; cp. св. Максим Исповедник, Opuscula theologica et polemica, P. gr. t. 91, col. 100 B 104 A; 124 C 125 C
- [73] Св. J. Дамаскин, De fide, III, 27; P. gr. t. 94, col. 1093 B 1096 A, 1097 AB.
- [74] Contra arian. Orat. III, 3738; P. gr. t. 26, 404 A 405 A.
- [75] ib. 42, col. 412 BC 413 A.

- [76] ib. 43, col. 413 B-416 A.
- [77] ib. 44, col. 416 B-417 A.
- [78] ib. 45, col. 417 C-420 A.
- [79] ib. 46, col. 421 AB.
- [80] ib. 51. 52, col. 429 BC, 432 ABC.
- [81] ib. 52, col. 433 A B.
- [82] ib. 5354, col. 433 C — 436 B; cp. De incarnat. et contra arian., 11, P. gr. t.26, col 1004 A.
- [83] Orat. 30, 15; P. gr. t. 36, col 124 AB.
- [84] ОН, Orat. 43, 38; P. gr. t. 36, col. 548 B C.
- [85] Epist. 236, 1; P. gr. t. 32, col. 877 AB.
- [86] Св. Григорије Ниски, Advers. Apollinar. 2; P. gr. t. 45, col. 1277 A.
- [87] Apologetic. pro. XII capit. contra oriental., Anathemat. VI; P. gr. t. 76, col.340 D 341 B.
- [88] ОН, Scholia de incarnat. Unigeniti, c 13, P. gr.t. 75, col. 1388 BC; cp. Adv.Nestor., lib. III, c 4, P. gr. t. 76, col. 153 BD.
- [89] ОН, Ad regin. de recta fide, Orat. II, 16; P. gr. t. 76, col. 1353 B 1356 A.
- [90] ОН, Quod unus sit Christus; P. gr. t. 75, col. 1332 AC.
- [91] ОН, De incarnat. Domini, 20; P. gr. t. 75, col. 1453 D-1456 A.
- [92] ОН, Apologetic. contra Theodoretum pro XII capit., Anathemat. V, P. gr. t.76, col. 416 ABC; cp. Ad regin, de recta fide, Orat. II, 17, P. gr. t. 76, col. 1356 AC.
- [93] De fide, III, 21; P. gr. t. 94, col. 1084 B, 1085 A.
- [94] ib. III, 22; col. 1085 C 1088 AB.
- [95] Лк. 1, 35.

- [96] Јн. 8, 46.
- [97] Јн. 14, 30.
- [98] 1 Јн. 3, 5.
- [99] 1 Петр. 2, 22; ср. Ис. 53, 9.
- [100] Јевр. 4, 15.
- [101] Cinquieme concile oecumenique, Huitieme et derniere session, le 2 juin 553, стр. 123, *Histoire des Conciles*, HefeleLeclerq, t. III, premiere partie, Paris 1909.
- [102] De princip. II, 6, 4. 5. 6; P. gr. t. 11, col. 213 A. B. C, 214 A.
- [103] Contra Apollinar. lib II, 10; P. gr. t. 26, col. 1148 C
- [104] Ср. De fide, III, 23; P. gr. t. 94, col. 1089 A: Сама бојазан, и страх, и агонија спадају у природне и невинне патње, и не подлеже греху (καὶ μὴ ὑποκειμένων αμαρτίαι).
- [105] De fide, III, 20; P. gr. t. 94, col. 1081 B 1084 A; ср. св. Кирил Александриски, De incarnat. Domini 24, P. gr. t. 75, col. 1461 BC.
- [106] ib. III, 23; col. 1089 A.
- [107] Contra Apollinar. lib. II, 16; P. gr. t. 26, col. 1124 A.
- [108] Он, Contra aran. Orat. III, 55; P. gr. t. 26, col. 437 B.
- [109] ib. Orat. III, 56, col. 440 C — 441 A; ср. св. Кирил Александриски, Thesaurus, X, P. gr. t. 75, col. 120 C 121 A; Quod unus sit Christus, P. gr. t. 75, col. 1324 C, 1328 D.
- [110] Он, De incarnat. et contra arian. 2; P. gr. t. 26, col. 988 C.
- [111] Св. Григорије Богослов, Orat. 30, 5; P. gr. t. 36, col. 109 AB; ср. Orat. 30, 12, col. 117 CD.
- [112] Св. Ј. Дамаскин, De fide, III, 24; P. gr. t. 94, col. 1092 C-1093 A.
- [113] Concil. VI, apud Binium, t. III, par. I, p. 134-135.
- [114] De decretis Nic. Synodi, 14; P. gr. t. 25, col. 440 D.
- [115] Он, De incarnat. et contra arian., 3; P. gr. t. 26, col. 988 C-989 A.

- [116] ib. 11, col. 1001 C-1004 A; ср. Contra arian. Orat. III, 48, P. gr. t. 26, col.425 B.
- [117] Orat. 38, 13; P. gr. t. 36, col. 325 BC.
- [118] ОН, Orat. 39, 16; P. gr. t. 36, col. 353 B.
- [119] De fide, III, 17; P. gr. t. 94, col. 1068 B 1069 B.
- [120] Ib. col. 1069 C — 1072 A; ср. св. Максим Исповедник, Opuscula theolog. et polemica, P.gr. t. 91, col. 48 AB, 236 D 237 A.
- [121] Јн. 5, 23.
- [122] Флб. 2, 10.
- [123] 1 Кор. 15, 27.
- [124] Јевр. 1, 16.
- [125] Апок. 5, 11-13.
- [126] Contra Apollinar. Orat. I, 6; P. gr. t. 26,col. 1101 C, 1104 A.
- [127] ОН, Epist. ad Adelphium, 3. 4; P. gr. t. 26, col. 1073 D 1076 A, 1077 A.
- [128] ib. 5, col. 1077 CD- 1080 A.
- [129] ib. 6, col. 1080 C
- [130] ib. 8, col. 1081 B.
- [131] Adversus Nestorium, lib. II, c 10; P. gr. t. 76, col. 97 B: Ἡμεῖς δε, μαπροσκυνήσει τιμόν εἰθίσμεθα τον Ἐμμανουήλ, ού διίστάντες τού Λόγου το ένωθεν αύτω καθ' ύπόστασιν σώμα. Ср. De recta fide ad regin., 6, P. gr. t. 76, col.1205 D.
- [132] ib. c II.col. 101 B.
- [133] ib. c 11, col. 104 A; ср. ib. lib. V, c 6, col. 204 BC.
- [134] ib. c 12, col. 105 D; ср. ib. lib. III, c 1, col. 121 D.
- [135] ib. c 13, col. 109 D, 112 A.
- [136] ОН, Apologeticus pro XII capit. contra orientales, Anathemat. III; P. gr. t.76, col. 328 CD: Δια τον φοροῦντα, то φοροῦμενον σέβω'

δια τον κεκρυμμένον, προσκυνώ το φαινόμενον αχώριστος του φαινομένου Θεός' δια τούτο του μηχωριζόμενου την τημήν ου χωρίζω. Χωρίζω τάς φύσεις, αλλ' ενώ την προσκύνησιν. Ср. ib. Anathemat. VIII, col. 429 A B. *Напомена уредника*: Писцу јеомашком промакло да наводне речи Св. Кирила у ствари су неправославни цитат Несторијев. (*En. At.*).

[137] Св. Кирил Александриски, Explicat. duodec. capitum, Anathemat. VII, P. gr t. 76, col. 308 A. [138]

De fide, III, 8; P. gr. t. 94, col. 1013 C

[139] ib. IV, 3, col. 1105 A.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ II

ОДЕЉАК ТРЕЋИ Бог као Спаситељ

5. Христолошке јереси

Својом тајанственом Богочовечанском Личношћу Господ Христос је од самог почетка збунио многе, а саблазнио неке који су хтели да Га схвате на чисто човечански начин и објасне ограниченим разумом људским. Због тога су око Личности Спаситељеве ницале многе заблуде које су се поступно формирале у јереси [1]. Најраније јереси појавиле су се међу хришћанима из јудејства, који су на хришћанство гледали као на реформисано јудејство и хтели да по сваку цену задрже у хришћанству Закон и обрезање, или су под утицајем јудејства и гностицизма погрешно схватили Личност Господа Христа и хришћанство.

Међу најраније претставнике јудеогностичке јереси спада *Керинт* и његове присталице, керинтовци. Керинт је био савременик светога Јована

Богослова. Родом из Јудеје Керинт се учио у Александрији. Његово учење је мешавина јудејства и гностицизма. Под утицајем јудејства он је тврдио да су обрезање и обредни закон неопходни за спасење. А под утицајем гностицизма учио је о Богу и о Господу Христу ово: постоје врховни Бог; свет је створен од демиурга који је много ниже биће од Бога и не зна Бога који је изнад свега; Исус није рођен од Деве; био је син Јосифа и Марије, рођен као и остали људи, само је превазилазио људе праведношћу, мудрошћу и разумношћу (*justitia, prudentia et sapientia*); после крштења на Исуса је сишао од врховног Бога Христос у облику голуба, и Исус је онда постао способан да објави непознатог Оца и да чини чудеса; напослетку Христос остави Исуса, и Исус пострада и васкрсе, а Христос остаде нестрадалан (*impassibilem*), пошто је био духовно биће[2].

Међу најраније јереси спада и *докетизам* (*δοκητισμός*, од *δοκεῖν* = мислити, изгледати, чинити се). Налазећи се под утицајем гностичког дуализма, по коме је тело — зло, саздано од силе мрака и зла, докетизам је учио да Христос није имао стварно, вештаствено тело, већ привидно, утварно. Његово једење, пијење, рођење и смрт нису друго до илузије. — Блажени Јероним пише: „Крв Христова још беше у Јудеји када се рекло да је тело његово — привидно (*phantasma Domini corpus asserebatur*)”[3].

Евионити су били јеретици апостолског доба. Хришћанство су примали као реформисано јудејство. По њиховом учењу: постоји један једини Бог, творац и господар света. Христос је само обичан човек (*ψιλός άνθρωπος*), рођен из брака Јосифа и Марије; тачним испуњавањем Мојсејевог закона Исус је постао Христом. То може постати сваки, који тачно испуњава Закон. Чување Закона и свих обреда и обичаја неопходно је за спасење.

Гностицизам се као целина не може свести на једну личност. Он представља синкретички, философскорелигиозни покрет. Исто се тако као целина не може свести на један философски или религијски систем. Он је резултат мешања и комбиновања идеја из разних религија: вавилонске, египатске, халдејске, персијске; и философија: платонизма и неоплатонизма. У својим главним цртама он се развио пре хришћанске ере. Својим еклектичким карактером гностицизам је и у хришћанству нашао потстрека и материјала за себе. Он је и на Личност Господа Христа и на хришћанство применио свој еклектички принцип, и узео из њега оно што подилази под његово мерило истине. Гностицизам је тежња да се хришћанство претвори у религиозну философију на рачун Богочовечанске Личности Спаситељеве. По учењу гностицизма главно је и циљ је: стећи узвишено знање (*γνώσις*), које замењује просту веру (*πίστις*) [4].

У ствари, у гностичким системима није било места за Христа — Бога и Богочовека. Они су тврдили да се очишћавање људске природе обавља

личним напорима сваког појединца у самодисциплини и стицањем тајне науке, зато није потребна ни Црква, ни благодат, ни свете тајне.

Многобројни гностички системи могу се, у главном, поделити у две групе: сиријски гностицизам и александријски гностицизам. Сиријски гностици су позајмљивали идеје и мистерије из сиријске, халдејске и персијске религије, а александријски — из религије старог Египта. Ради што потпуније илустрације, ми ћемо укратко изложити системе тројице главних преставника гностицизма: Сатурнина, преставника сиријског гностицизма, и Василида и Валенстина, преставника александријског гностицизма.

а) *Сатурнин* је оснивач сиријског гностицизма; делао завладе Адријана. Учио је: постоји највише биће, Πατήρ άγνωστος = Отац непознати; он је створио мноштво духовних бића. На најнижем ступњу духовног света, близу границе која дели царство светлости од хаоса материје, било је седам анђела; они су узели део вештаствене масе и претворили га усвет, који су поделили међу собом, при чему им је Бог Јевреја био поглавица. Светли лик, који је на кратко време биоспуштен међу њих из удаљеног извора светлости, па опетузет од њих, побудио их је на нове жеље и намере. Поштонису били у стању да ухвате и задрже Светли лик, они су сепостарали да по том Лику створе човека. Но пошто је њихово саздање било способно само да као црв пузи по земљи, тосе Отац сажалио, и послао му искру свога божанског живота, која је учинила да човек иде усправно и да буде жив. Ова искра живота враћа се Извору живота када човек умре, док се тело раставља у своје првобитне састојке.

Насупрот оваквом човеку, изабраном роду, Сатана — господар материје, са којим су анђели непрекидно водили борбу, створио је нечастиви род људи, те је од ових био нападан и клеветан изабрани род за време живота у овом свету. Да би своје изабранике избавио од непријатеља, Отац је послао на земљу Бона (Нус), тј. Христа, обученог у привидно тело. Он има да уништи Сатану и његово царство.

б) *Василид*, родом из Александрије, био је први египатски гностик; делао је у првој четврти другог века. Учио је: постоји Први Узрок, врховни Бог, по имену Авраксас. Од нерођеног Оца рођен је Нус (Νους), од Нуса — Логос, од Логоса — Мисао, од ње — Мудрост и Сила, од њих — Анђели и Арханђели, који сачињавају прво небо. Од ових се еманирала друга серија, од друге — трећа, и тако редом све до триста шездесет и пет серија духова. Свака серија имала је по седам духова, и свака је имала своје небо. Духови-Анђели најближег, последњег неба створили су свет и његове житеље, и то по обрасцу који им је показао Еон-Софија. Међу тим Анђелима главни Анђео био је Бог Јевреја; он је био њихов поглавар. Они су поделили свет међу собом. Због тежње јеврејског Анђела Бога, да свој народ истакне над осталим народима, остали Анђели су потстакли незнабожачке народе

против Јевреја. И тада, да би спасао свет од пропасти, врховни Бог интервенише и шаље свој првородни Нус на најсветијег човека — Исуса, у тренутку када се овај крсти. Он се јавио у људском облику, да би оне који верују у њега ослободио од Анђела овога света.

Тело Христово било је привидно; он га је предао Симону Киринајцу, који је место Исуса и пострадао на крсту, док је сам Исус под видом Симона стајао крај крста и потсмевао се мучитељима. Због тога гностик не треба да признаје распеће; зато су се гностици одрицали своје вере за време гоњења, и потсмевали се мучеништву као глупости, пошто је личност, за коју су мученици страдали, била нико други до распети Симон.

в) *Валентин* је јеврејског порекла, родом из Египта. Био је, изгледа, васпитан као хришћанин, или је бар у раној младости исповедао хришћанство. Спада међу најистакнутије гностике; делао је у другој половини другог века. Учио је: постоји вечно, несхватљиво, апсолутно Биће, савршени Еон, Праначело, Прапочетак. То се биће зове Βυθός = Бездан. Витос је решио да пројави себе. Од њега и Еније (Ἐννοια = Мисао; ова Мисао витосове душе називала се још: Χάρις = Милост, Σιγή = Ћутање) произашли су парови, дуаде (=дијаде) Еона, и то пар за паром. Први пар сачињавали су Нус и Алитија (Νους = Ум; Ἀλήθεια = Истина); у њему: Нус је мушко, он је први принцип, обличје Витоса, а Алитија је женско. Од ове дуаде еманирао се Логос и Зои (Λόγος = Реч, Разум; Ζωή = Живот); од ове треће дуаде: Човек и Црква (Ἄνθρωπος = Човек; Ἐκκλησία = Црква). На тај начин је од четири дуада образована Огдоада — први степен бића. Од Логоса и Живота произашло је пет нових парова Еона — декада; а затим од Човека и Цркве — шест пари Еона, тј. једна додекада; тако сви Еони укупно сачињавају број тридесет.

Потпуно познање витоса имао је само првородни Нус. Други Еони су му завидели, и жудели за познањем Првог узрока. Софија, последњи и најудаљенији од тридесет Еона, жудна познања, изашла је из Плироме, да би се приближила Првоузроку. Из те жудње Софијине родило се ново биће, недонешено, несавршено, неуболичено, по имену Ахамот. Ахамот је пренео клицу живота у материју, која је вечно постојала са Витосом у пределу мрака, и тако створио Демиурга. Са своје стране, Демиург одмах створи видљиви универз, укључујући човечанство, и постаде њиховим богом. У тако створеном универзу постоје три врте бића: духовна, која су највиша и сродна са Плиромом; анимална или физичка, која сачињавају средњи ступањ; и материјална, која су најнижа и немају сродства са Плиромом. Сагласно овим трима врстама бића одговарају три типа људи: ψυχή υλική (душа вештаствена), ψυχή θεία (душа божанска), σπέρμα πνευματικόν (семе духовно). Први тип осуђен је на пропаст, последњи — на спасење, а средњи — или на једно или на друго, зависи од воље.

У овај систем увучено је хришћанско учење о спасењу Христом и Духом Светим. Друго и треће Лице Свете Тројице везани су на неки начин са Еонима: Нусом и Алитијом; а следећа дуада Еона: Логос и Живот, као да преставаљају активност њихове божанске егзистенције, тј. егзистенције Христа и Духа Светог. Тело Исусово створио је нарочито Демиург као средство којим се имало обавити спасење. Ово тело било је стављено у свету Деву, и прошло је кроз њу „као вода кроз трубу“, не позајмљујући од ње ништа. У току тридесет година Исус је живео као образац аскетске праведности, док у тренутку крштења није сишао на њега Еон Христос, који излази из Логоса, и то сишао у облику голуба, и остао на њему до распећа. Али када је требало да Спаситељ пострада, Христос се вратио у Плирому, а само материјално тело — Исус страдао је и умро.

Есхатологија Валентиновог система: људи у којима је било „духовно семе“ биће примљени у Плирому; они у који ма је било анимално семе, и који су сами себи стекли спасење, биће примљени у средњи регион, где ће владати Демиург; они пак у којима је било материјално семе, биће уништени. На крају свега, Ахамот ће бити примљен у Плирому да са Христом образује нову дуаду.

Маркион[5], монархијанизам[6], Савелије[7], Павле Самосатски[8], аријанизам[9], полуаријанизам[10], Маркел[11], Фотин[12], Аеције и Евномије[13], својим учењем о Личности Господа Исуса Христа унаказили су Божански Лик његов, пресаздали Га по своме лику и облику, и пружили свету многобројне лажне христосе, који са историским Исусом Христом, истинитим Богом и истинитим човеком, имају врло мало или нимало заједничког.

Аполинарије (t 390), епископ лаодикијски (од 360 или 362) велики аскет, веома образован, даровит, био је најпре поборник $\acute{\omicron}\mu\omicron\omicron\upsilon\sigma\iota\omicron\varsigma$ и противник аријанаца. У борби са аријанцима он је покушао да спасе јединство Личности Христове на рачун његове човечанске природе. Једини Бог може нас спасти; не може спасти свет човек који је подложен општој људској искварености и трулежи. Требало је да се Бог роди, страда, умре за нас; али, то је могло бити само тако, мислио је Аполинарије, ако би Божанство и човечанство сачињавали у Христу једно, формирали само једну природу, која би у исти мах чинила и дела човечанска и дела божанска.

То јединство у Христу Аполинарије схвата на следећи начин: два савршена бића ($\delta\upsilon\omicron\ \tau\acute{\epsilon}\lambda\epsilon\iota\alpha$) не могу никада постати једно; ако се савршени Бог сједини са савршеним човеком, онда се добијају два сина, један по природи Син Божји, а други — по усиновљењу; добијају се две личности ($\delta\upsilon\omicron\ \pi\rho\acute{\omicron}\sigma\omega\pi\alpha$): Бог и човек кога је узео.

Аполинарије сматра да је Христос савршен божанским савршенством ($\theta\epsilon\acute{\iota}\alpha\ \tau\epsilon\lambda\epsilon\iota\acute{\omicron}\tau\eta\tau\iota$), а не човечанским. Најпре је држао да је у историском

Христу Логос заузео место душе (ψυχή), тј. да је Логос примио само σαρξ. Тога се држао док је имао дихотомистички поглед на биће човеково, а то је: да се човек састоји из душе (ψυχή) и тела (σαρξ). Када је доцније постао трихотомист и сматрао да се човек састоји из тела, душе, и духа или ума (σώμα, ψυχή, πνεύμα или νοῦς), почео је учити да је Христос осим σώρξα имао и душу телесну (ψυχή σαρκική), али не и човечански дух (πνεύμα), човечански ум (νοῦς). „Христос је с правом назван небеским човеком, пошто је Бога имао за дух (πνεύμα), то ће рећи: за ум (νοῦς), са душом (ψυχή) и телом”.

Христос је природан човек (тј. тело и душа), вођен и управљан Логосом. Σαρξ Христов не живи и не креће се сам од себе: σαρξ и Управитељ саркса сачињавају једно лице (ἐν πρόσωπον); оруђе и Покретач сачињавају једно дејство (τὴν ἐνέργειαν); а када је једно дејство, једна је и суштина (μία καὶ ἡ οὐσία); једна дакле суштина постала је суштином Логоса и оруђа (τοῦ Λόγου καὶ τοῦ οργάνου).

Последице оваквог учења су:

1) Оваплоћење Логоса није ἐνανθρώπισης (очовечење) већ σάρκωσις (узимање тела); Исус Христос је Θεός σαρκοθεῖς; његово човечанство није једносушно са нашим, већ је слично њему.

2) σαρξ Христов је обожен; и то је оно што нас спасава. Нас оживотворава саркс Христов због сједињености његове са Божанством; Божанство је што оживотворава; саркс је обожен, јер је сједињен са Богом; он нас спасава, ми се спасавамо хранећи се њиме.

3) У Христу је једна природа. Ми исповедамо не две природе једнога сина, од којих је једна достојна поклоњења а друга није, већ исповедамо једну природу (μίαν φύσιν) Бога Логоса, која је постала саркс (σεσαρκωμένην) и којој се клањамо са сарксом његовим једним поклоњењем (μία προσκυνήσει). Нити исповедамо два сина. У Христу нису ни две личности, ни две природе, већ једна природа и једна суштина. Саркс није нешто додато Божанству, него је сједињен и срастао (σύμφυτος) са њим. Али то не значи да се једна од ових природа претвара у другу, или да се оне стапају у неку нову природу; напротив, ми велимо да је Господ по природи (φύσει) Бог и по природи (φύσει) човек. Али Логос, који је пре оваплоћења потпуна природа, оваплоћењем се сједињује са сарксом, који не сачињава природу по себи, јер не живи собом, и не може се одвојити од Логоса који га оживљава. Божанска ἀσαρκος природа Логосова постаде σεσαρκωμένη; најпре бејаше проста, затим постаде сложена (σύνθετος, σύγκρατος); једна природа Бога Логоса оваплоћена (μία φύσις του Θεού Λόγου σεσαρκωμένη).

Из јединства природе у Исусу Христу Аполинарије изводи јединство воље и дејства; из монофизитства — монотелитство. Ми исповедамо, вели он, једнога Христа, и услед тог јединства ми одајемо божанско поклоњење, поштујемо у њему једну једину природу, једну једину вољу и једно једино дејство. Активност, сила воље налази се у Логосу: Он је покретач (το κινούν), саркс је оруђе и покретан; и тако, и од покретача и од покретаног резултира једно биће, а не два.

Учење Аполинарија и аполинариста осуђено је на неколико сабора, између осталог и на римским саборима: 376, 377 и 382 године, и на II Васељенском сабору 381 год.

Несторије, патријарх цариградски (од априла 428-431 год.), објашњавајући јединство личности у Господу Христу, пао је у јерес која се по њему назива несторијанство.

По његовом учењу, јединство личности у Господу Христу јесте резултат сједињења двеју природа, а не личност самог Логоса пре оваплоћења. Природа не може постојати без своје одговарајуће личности. И Логос и човек уносе сваки своју личност у то јединство двеју природа. У том јединству природе остају оно што су, али се личности сједињују тако да из себе формирају „личност сједињења“, која није ни личност Логоса ни личност човека, већ личност комбинована, сложена из обеју личности. Природе остају у својим личностима и У својим природама, и у личности сједињења. Логос се служи личношћу човечанске природе, и човечанска природа се служи личношћу Логоса. Личност једне природе служи се личношћу друге природе. Божанство се служи личношћу човечанства, а човечанство — личношћу Божанства. Јединство личности у Исусу Христу бива узимањем и давањем. Личност Логоса узима у себе личност човека, и у накнаду за то даје себе овој личности. На тај се начин ове две личности прожимају и јесу једна у другој. Ово лично јединство не долази од стапања божанске личности са човечанском. И личност Логоса и личност човека продужују да постоје на неки начин као личности подређене Христовој личности, чији су оне састојци. Личност Божанства у Христу је човечанство; и личност човечанства је Божанство; она је једно у природи, а друго у сједињењу. Оваплоћење је узајамно употребљавање двеју личности узимањем и давањем, а Свето Писмо га назива Сином, Христом, Господом, час због личности Божанства, а час због личности човечанства.

Тако схваћено јединство личности у Исусу Христу показује, да његова личност, која је резултат оваплоћења, није била потпуно истоветна са личношћу Логоса пре оваплоћења. Зато Несторије не допушта да се Логосу или Богу приписују дела и страдања човечанства. Јасно је, вели он, да Син Давидов не беше Бог Логос. Није умро оваплоћени Бог, већ је васкрсло оно у чему је био оваплоћен. Прочитај цео Нови Завет, и тамо

нећеш нигде наћи да се смрт приписује Богу, већ Христу, или Сину, или Господу.

Из истог разлога Несторије не допушта да је Дева Марија — Богородица (Θεοτόκος) у дословном смислу те речи. Мајка треба да буде исте суштине које и син. Марија је створење; дакле, она не може бити мајком Божјом. Једино Отац је апсолутно Θεοτόκος. Марија није родила Божанство (την Θεότητα) него је родила човека, оруђе Божанства (Θεότητος ὄργανον). Пошто је међу вернима био у употреби израз Θεοτόκος, то је Несторије пристајао на њ, али само под условом да се Марија назива и човекородицом (ἀνθρώποτοκος). Пошто је Марија створење, то створење није могло родити Творца, него је родило човека, оруђе Божанства.

Несторије врло радо употребљава назив Χριστοτόκος (Христородица), и предлаже га место Θεοτόκος. Такође предлаже и назив Θεοδόχος (Богопримица), што значи да је Бог прошао кроз Деву, али се није родио од Деве.

Јевтихије, архимандрит цариградског манастира; човек ограничена ума и упоран; огорчени противник Несторија; пао у јерес, која је по њему названа јевтихијевство. Он је учио: тело Господа и Бога нашег Исуса Христа није једносушно с нама; тело човека није тело Бога; у Христу су две природе пре сједињења, а једна природа после сједињења; Божанска је природа у Христу прогутала човечанску, апсорбовала је.

На разбојничком сабору у Ефесу (449 год.) многи су бранили Јевтихија, али га IV Васељенски сабор у Халкидону (451 год.) осуди за јерес.

Монофизитство је име за јерес, које се даје свима противницима IV Васељенског сабора. По учењу монофизитства, у Христу су после оваплоћења две природе сједињене у једну. Ако би остале две, онда би у Христу морала бити два лица. Једна трупа монофизита држала је да тело Христово није било подложно немоћима људске природе: и кад је жеднео, и гладнео, и плакао, и замарао се, — све је Он то чинио зато што је хтео, а не по неопходности природе (οὐκ ἀνάγκη φύσεως). Друга екстремна група монофизита тврдила је да се тело Христово, од тренутка свога сједињења са Логосом, има сматрати не само за нетрулежно (ἀφθαρτον) него и за нестворено (ἀκτιστον).

Монотелитство је природна последица монофизитства: монофизитство се у своје историскодиалектичком процесу извило у монотелитство. Монотелитство учи: у Христу не постоје две природне воље нити два природна дејства, него Једна воља (εν θέλημα) и богочовечанско дејство (Φεανδρική ενέργεια); човечанство Господа Христа нема способности за сопствену делатност; оно је инертна суштина, по којој се шири и дејствује божански активитет, готово онако као што тело прима од

душе свој живот и свој покрет; динамички принцип је један, и, према томе, једно је дејство и рад овога принципа; човечанска природа је само оруђе, орган (то *ὄργανον*), послушан инструмент у рукама Логоса.

Адопционизам шпански је јерес која води порекло од толедског архиепископа Елипанда. Појавила се око 782 године. Елипанд је учио: у Христу постоје два синовства, два сина Божија, један — природни син, вечни

Логос, а други — посињен син, човек. Уз Елипанда је стао епископ ургелски Феликс. За њим је синовство — својство природе, а не личности; а пошто у Христу постоје две природе, стога постоје и два синовства. Својом Божанском природом, и као Логос, Христос је природни син Божји: Он је то по природи (*natura*), у истини (*veritate*), у правом смислу (*proprietas*), по роду (*genere*), по рођењу и по суштини (*nativitate atque substantia*); али својом човечанском природом, Он је син Божји не по природи (*non natura*), већ по благодати (*sed gratia*), по избору (*electione*), по вољи (*voluntate*), по допадању (*placito*), по предодређењу (*praedestinatione*), по усвојењу (*assumptione*), и томе слично; једном речју, Он је само син посињени, пошто човечанство није било рођено него усвојено Богом.

Године 792 састао се у Ратисбону сабор епископа Немачке, Италије, Француске, и осудио адопционизам. Године пак 794 састао се сабор у Франкфурту на Мајни, на коме су узели учешћа многи епископи, свештеници и учени монаси, осудили адопционистичку јерес и анатемисали Елипанда и Феликса.

Место оригиналне, еванђелске, историске, непоновљиве, чудесне Личности Богочовека Христа, налазимо лажне христосе у заблудним, хуманистичким учењима, социнијана[14], арминијана[15], Сведенборга[16], Канта[17], Шелинга[18], Хегела[19] и осталих рационалиста, чија се мисао о Господу Христу креће или под утицајем, или по принципима ових унаказитеља божанске Личности Спаситељеве.

НАПОМЕНЕ:

[1] Ср. св. Иринеј, *Contra haeres.* V, 20, 2.

- [2] Св. Иринеј, *Contra haeres.* I, 16, 1.
- [3] *Contra lucifer.*; P. lat. t. 23, col. 186 С.
- [4] О гностицизму види: *Догматика*, књ.. I, стр. 183-184 (202-204).
- [5] О њему види: *Догматика*, књ.. I, стр. 184-185 (204).
- [6] О њему види: *Догматика*, књ.. I, стр. 185-186(204-5).
- [7] О њему види: *Догматика*, књ.. I, стр. 186(206).
- [8] О њему види: *Догматика*, књ.. I, стр. 187(206-7).
- [9] О њему види: *Догматика*, књ.. I, стр. 187-189(207-9).
- [10] О њему види: *Догматика*, књ.. I, стр. 189(209).
- [11] О њему види: *Догматика*, књ.. I, стр. 189-190 (209-210).
- [12] О њему види: *Догматика*, књ.. I, стр. 190(210-211).
- [13] О њему види: *Догматика*, књ.. I, стр. 191 (211).
- [14] О њима види: *Догматика*, књ. I, стр. 192-193 (212-213).
- [15] њима види: *Догматика*, књ. I, стр. 193 (213).
- [16] О њима види: *Догматика*, књ. I, стр. 193 (213-214).
- [17] О њима види: *Догматика*, књ. I, стр. 193 (214).
- [18] О њима види: *Догматика*, , књ. I, стр. 193 (214).
- [19] О њима види: *Догматика*, књ. I, стр. 193 (214).

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ II

ОДЕЉАК ТРЕЋИ

Бог као Спаситељ

6. О Пресветој Богомајци, Приснодеви Марији Богородици

У природи новозаветног домостроја спасења и погледа на свет природно је и логично по вишој, богочовечанској логици, да Она, која је родила Бога и Господа нашега Исуса Христа, постане и остане, буде и јесте — Приснодева и Богородица. То је неминовна последица ипостасног сједињења двеју природа у Господу Христу, које је извршено у оваплоћењу његовом од Духа Светога и Марије Деве. Бог Логос је постао човек, зато је света Дева, којом је Он постао човек, ваистину Богородица. Пошто је Исус Христос Јединородни Син Божји, истинити Бог и Господ, то је света Дева која је родила Бога у телу — истинита Богородица. „Јер ако је Господ наш Исус Христос — Бог, вели свети Кирил Александриски, како не би света Дева, која Га је родила, била Богородица?"[\[1\]](#)

Света Дева јесте и назива се Богородицом не у том смислу да је Господа Христа родила по Божанству његовом, или дала биће и постојање његовом Божанству, јер је његово Божанство вечно и беспочетно, него у том смислу, да Га је родила по човечанству, јер рођени од ње, у самом зачећу и рођењу од ње био је, као што и увек јесте, истинити Бог. Као истинити Бог Он је у тренутку зачећа од Духа Светог и Марије Деве примио човечанску природу у јединство своје Божанске Ипостаси, и тело је постало тело Бога Логоса, али је иу оваплоћењу ипо оваплоћењу Он неизменљиво остао исто Божанско Лице, друго Лице Пресвете Тројице — Бог Логос, због чега је и света Дева, родивши Га, постала Богородицом, и заувек то остала.

„Свету Деву називамо у правом смислу (κυρίως) истинитом Богородицом, вели свети Дамаскин, јер као што је истинити Бог Онај који се родио од ње, тако је истинита Богородица она која је родила истинитог Бога од ње оваплоћеног (αληθής Θεοτόκος ή τον αληθινόν Θεόν έξ αυτής σεσαρκωμένον γεννήσασα). Јер ми говоримо да је она родила Бога, не сматрајући притом да је Божанство Логоса добило од ње почетак своје бићу (αρχήν του είναι), него држећи да је сам Бог Логос, који је пре векова ван сваког времена рођен од Оца, и беспочетно и вечно постоји са Оцем и Духом, у последње дане ради нашег спасења обитавао у њеној утроби, и неизменљиво се оваплотио од ње и родио. Јер света Дева није родила простог човека (ούχ άνθρωπον ψιλόν) већ истинитог Бога (άλλα Θεον αληφινόν), и не просто Бога већ Бога оваплоћеног (ου γυμνόν, άλλα σεσαρκωμένον), који није с неба донео тело и прошао кроз њу као кроз канал, него је примио од ње једносушно тело с нашим (όμοοϋσιον ήμϊν σαρκα) и узео га у своју Ипостас"[\[2\]](#).

Божанска истина о светој Деви Богородици сложена је из две истине: једна је, да је света Дева — Приснодева (Αειπαρθένος = Увекдева); а друга је, да је света Дева — Богородица (Θεοτόκος). Обе ове истине истичу из једног божанског извора: Светог Откривења. И једна и друга су божанска стварност у границама човечанског света.

а) Приснодевство пресвете Богородице претсказала је старозаветна пророчка визија, а потврдила новозаветна богочовечанска стварност. Својом богонадахнутом речју старозаветни еванђелист је претсказао велику новозаветну истину о рођењу Бога од Деве: Ето, девојка ће зачети, и родити Сина, и наденуће му име Емануил, што значи: с нама Бог[3]. Боговидац Мојсеј, коме је Бог открио многе новозаветне истине, видео је на брду Хориву у тајанственој појави несагориве купине праслику личности свете Деве Богородице, која, рађајући и родивши као Дева оваплоћенога Бога Логоса, остаје увек Дева, не престаје бити Девом[4]. У чудесној визији Господ открива светом пророку Језекиљу ненарушиву благовесну истину о Пресветој Богомајци: њено пречисто девичанство пре оваплоћења и по оваплоћењу Бога Логоса. И то је открива у симболичкој визији светих врата, кроз која пролази само Господ Бог наш, и она остају за увек затворена[5].

Нови Завет нам показује да је Пресвета Дева Марија родила Спаситеља као девојка, без учешћа мужа. О томе нам сведочи сам разговор који се водио између светог благовесника Архистратига Гаврила и Пресвете Деве Марије. Он јој објављује, да ће родити Спаситеља света; а она га у чуђењу пита: како ће то бити кад ја не знам за мужа? На то јој небески благовесник одговара: Дух Свети доћи ће на тебе и сила Највишега осениће те, зато и оно што ће се родити биће Свето, и назваће се Син Божји[6]. Потврду о таквом безмужном зачећу Спаситеља од свете Деве добија праведни Јосиф, који је хтео да је отпусти због њене трудноће; њему се Анђео јавља и објављује да је оно што се у светој Деви зачело од Духа Светога[7]. По откривењу Божјем, свети еванђелист Матеј сведочи: Кад је Марија била испрошена за Јосифа, а још док се нису били састали, нађе се да је она трудна од Духа Светога[8].

Натприродност Спаситељевог рођења показала се нарочито у томе што је света Дева и по рођењу остала Девом. Нама је дата чињеница, али није објашњен начин на који је она постала. Нешто нам је откривено, али много штошта није. Ми не знамо, вели свети Златоуст, како Необухватљивог обухвата утроба Деве (πώς ό άπειρος έν μήτρα εστί); како Сведржитељ борави у утроби Деве (πώς ό πάντα συνεχών κυοφορεΐται υπό γυναικός); како Дева рађа, и остаје Девом (πώς τίκτει ή Παρθένος, και μένει Παρθένος). У свему овоме, саветује свети Златоуст, не тражи поредак природни и законе брачне; све је ту натприродно (υπέρ φύσιν τά γινόμενα)[9]. Јосифова пак праведност пред Богом[10], пројавила се у његовој побожној покорности Анђеловој благовести[11], и још у томе што

је он и по рођењу Спаситељевом остао богобојажљиви покровитељ Пресвете Деве и Мајке, не нарушавајући њено девичанство, него је, по речима светога Златоуста, постао служитељ оваплоћења[12].

Натприродно зачеће, необично рођење Господа Исуса и сви чудесни догађаји око тога нису могли не изазвати и у светој Деви и у праведном Јосифу трепетно страхопоштовање према великој и светој тајни боговаплоћења. „Девичанство Маријино је у толико скупоценије и пријатније, вели блажени Августин, што га је она посветила Богу још пре но што се зачео од ње Христос. То показују њене речи Анђелу: како ће то бити кад ја не знам за мужа? Заиста, она ово не би рекла да раније није дала Богу обет да ће остати Девом (*nisi Deo virginem se ante vovisset*). Али пошто то није било у складу са обичајима Израиљаца, она се и обручила мужу праведном, који не би не само нарушио оно што је она већ посветила Богу, него би је и чувао од других"[13].

Речи еванђелиста Матеја: и не знађаше за њу док (*έως ου*) не роди сина свог првенца[14], не значе да је праведни Јосиф познао њу по рођењу Спаситеља. Овде је Еванђелист употребио реч *док*, вели свети Златоуст, да би тиме дао на знање да је Дева пре рођења Спасовог била апсолутно неприкосновена (*ἀνέπαφος ην ή Παρθένος*). У Светом Писму се ова реч често употребљава, не означавајући одређено време (*μη έπι διορισμένων τυθέναι χρόνων*). Тако се вели за Ноја: и испусти гаврана, који се не врати док не пресакну вода на земљи (1 Мојс. 8, 7), ма да се он ни после није вратио. Такође се у Светом Писму говори о Богу: отъ века *до* века Ты еси (Псал. 89, 2), али се тиме не стављају границе Божјем постојању (*ουχ όρους τιθεισα ενταύθα*)[15]. Тако је и овде Еванђелист употребио реч *док*, да би посведочио оно што је било пре рођења. А шта је било после рођења, препуштено је нама да сами судимо. Из реченога је очигледна последица то, да такав праведник, какав је био Јосиф, није зажелио да позна Деву после тога, пошто је она на тако чудесан начин постала мајка, и удостојила се да роди на нечувен начин и да произведе необичан плод[16]. Дакле, Дева и по рођењу остаје Приснрдевом (*μένει τοίνυν και μετά τόκων παρθένος ή Αειπαρβένος*), и до смрти своје није познала мужа[17]. Дева зачиње, Дева рађа, Дева је бременита, Дева је плодна, Дева — непрекидно (*concipiens virgo, pariens virgo, virgo gravida, virgo feta, virgo perpetum*)[18].

Реч *првенац* (*ό πρωτότοκος*), коју Еванђелист употребљава[19], означава онога који се родио први, па макар и не имао ни браћу ни сестре. Она значи и првенца и јединца. Треба знати, вели свети Дамаскин, да је првенац онај који је рођен први, макар био и јединац (*μονογενής*). Јер реч *првенац* означава онога који се родио први, и ни најмање (*ου πάντως*) не указује на рођење других[20].

У Еванђељима се говори о браћи и сестрама Исуса Христа[21], па се помињу и имена његове браће: Јаков, Јосија, Симон, Јуда[22]. При објашњењу овога треба имати у виду да у Светом Писму реч *брат* (αδελφός) означава често блиске сроднике, а не само рођену браћу. Тако се Авраам и Лот називају браћом[23], ма да је Лот био син Авраамовог брата Арана[24]; браћом се називају Јаков и Лаван, иако је Јаков био син сестре Лаванове Ревеке, жене Исаакове[25]. У таквом смислу треба разумети и називање браћом Исусовом његових блиских сродника. По мишљењу неких светих Отаца, ова браћа и сестре Исусове били су деца Јосифова из првог брака[26]; а по мишљењу других, они су били деца Марије Клеопове, сестре Пресвете Богородице, што значи да су они били браћа од тетке Господу Исусу.

б) Приказујући Исуса из Назарета, Сина свете Деве Марије, као у свему и по свему истинитог и правог Бога и Господа, Свето Откривење самим тим показује и доказује да је света Дева — Богородица. Осим тога, у Светом Откривењу има непосредних и јасних сведочанстава о томе. Тако је свети пророк Исаија прорекао да ће света Дева родити Бога: Ето, девојка ће зачети, и родити сина, и наденуће му име Емануил, што значи: с нама Бог (μεφ' ἡμῶν ὁ Θεός)[27]. Еванђеље потврђује да се божанско пророштво светог Пророка испунило: света Дева је заиста родила Емануила, тј. Бога с нама, Бога у телу, Богочовека[28], стога је она ваистину Мајка Божја, Богородица. Сам небески Благовесник објављује светој Деви да ће родити Сина Божјег[29]. Света Јелисавета, *испунивши се Духа Светога*[30], назива свету Деву *Мајком Господа* (ἡ Μήτηρ του Κυρίου), што показује да је сам назив: Богомајка, Богородица, од Духа Светога. Богоносни Апостол сведочи: посла Богъ Сына своего единороднаго, раждаемаго отъ жены[31]; — а жена од које се Он родио јесте света Дева Марија, због чега јој с правом припада назив: Богородица, Богомајка[32]. Говорећи о Господу Христу, исти Апостол вели: Бог се јави у телу[33], а тело је Господ и Бог Исус добио од свете Деве Марије, што значи да је она родила Бога оваплоћеног. Велики Апостол пише Римљанима да је од Израиљаца *Христос по телу* (κατὰ σάρκα), који је над свима Бог (ὁ ὢν ἐπὶ πάντων Θεός)[34], а она која Га је родила по телу није друго до Богородица, Богомајка. Родивши Бога у телу, света Дева је сјединила Бога са човеком, небо са земљом, што је још у Старом Завету претсказано светом патријарху Јакову у симболичком виђењу лествица, које стоје на земљи и врхом додирују небо, по њима силазе и узлазе Анђели Божји, а на врху стоји Господ Бог[35], због чега ово симболичко виђење и сачињава једну паримију на свете Благовести. Исто тако, и благовештенска паримија, узета из прича Соломонових[36], показује да је сама Премудрост Божја, Логос Божји, начинио себи дом, то јест тело узео од Пресвете Деве, и тиме је учинио Богородицом.

У светом осећању и сазнању васељенске Цркве од самог почетна живела је богооткривена истина Светога Писма о светој Деви Марији као

Приснодеви и Богородици. Прожети животворним васељенским осећањем и сазнањем Цркве, богомудри Оци и Учитељи нису могли не осећати, не сазнавати, и не проповедати свету Деву као Приснодеву и Богородицу. Исповедајући као основну истину новозаветне вере, да је Исус Христос Бог и Господ, они нису могли не исповедати свету Деву Приснодевом и Богородицом.

Христочежњиви апостолски ученик, свети Игњатије Богоносац, пише: „Бог наш Исус Христос по промислу Божјем би зачет од Марије из племена Давидова и до Духа Светога... Али од кнеза овога света беше сакривено и девичанство Маријино (ή παρθενία Μαρίας), и рођење, и смрт Господа, — три славне тајне, извршене у ћутању Божјем”[37]. У првом тому свога тумачења посланице Римљанима Ориген назива пресвету Деву Богородицом (Θεοτόκος), и опширно говори о томе (πλατέως έξητάσε) [38]. Свети Дионисије Александриски, у својој посланици, коју је заједно са сабором других александриских пастира писао Павлу Самосатском, назива свету Деву Марију Богородицом (Dei genitrix Maria) зато што се од ње оваплотио Христос, истинити Бог [39].

Свети Атанасије Велики, који је апостолском ревношћу и неустрашивошћу бранио и одбранио богооткривено учење о Божанству Господа Исуса, често назива и исповеда Приснодевом и Богородицом свету Деву Марију, која је родила Господа и Бога Исуса Христа [40]. Велики тајник Свете Тројице, не мање је тајник свете Богородице, свети Григорије Богослов пише Кледонију: „Ако неко не признаје свету Марију за Богородицу, одлучен је од Божанства” [41]. Пресвета Дева Марија не може бити друго до Богомајка (Θεομήτωρ) зато што је родила Бога [42]. „Ко одриче да је Марија родила Бога, неће угледати славу његовог Божанства” [43]. Натприродна, божанска величанственост свете Деве као Богомајке огледа се нарочито у томе, што је она и до рођења Спаситељевог, и при рођењу, и по рођењу била и остала Дева. „Девојка заче, девојка роди, и по рођењу девојком остаде” [44].

Син Божји, који је пре векова рођен од Оца, оваплотивши се у последње дане родио се од Деве на начин само Њему познат. Родио се бесемено и неизрециво, и њену девственост очувао нетакнутим. Јер где Бог хоће, ту се побеђује природни поредак. Бог Логос се уселио у саму утробу Деве, и огањ његовог Божанства није сагорео делове девичанског тела, већ их је сачувао у току девет месеци. Он се уселио у саму утробу Деве не згадивши се на трулежност природе. И из ње је произашао оваплоћени Бог, да би нас спасао [45].

Сузбијајући несторијанство богооткривеним учењем Цркве, свети Кирил Александриски је упоредо доказивао две истине Светог Откривења: да је Господ и Бог наш Исус Христос једна Личност и да је света Дева Марија —

Богородица, зато што је родила Бога и Господа Исуса. Логос заиста беше Бог, вели свети Кирил, и постаде човек, и, пошто је рођен по телу, то је она која Га је родила неминовно Богородица (Θεοτόκος); јер да није родила Бога, сигурно се не би називао Богом Онај кога је она родила. Њега самог Свето Писмо назива Богом; она је родила Бога очовеченог, пошто се не може другачије постати човек него рођењем од жене. Како дакле није Богородица она која је Њега родила? (quomodo igitur non sit, quae ipsum peperit, Θεοτόκος?) Да је Онај који је од ње рођен истинити Бог (Deus verus), сведочи нам Свето Писмо[46]. Логос, који је истинити Бог и од истинитог Бога, постаде човек. Он је дакле Бог у телу (Deus in carne), а она која је Њега телесно, или по телу родила, јесте ваистину Богородица (et Θεοτόκος vere est quae eum carnaliter, sive secundum carnem generavit)[47].

Ми исповедамо, изјављује свети Кирил, да је Онај који се родио од свете Деве Богородице Марије један и исти — савршени Бог и савршени човек, стога и свету Деву називамо Богородицом (ταῦτη τοι καὶ Θεοτόκον λέγομεν τὴν ἀγίαν Παρθένον), и велимо да је у њој суштаствено и стварно, не привидно, обитавао Бог Логос[48]. Света Дева је заиста Богородица, јер је телесно, по телу, родила Бога који се сјединио са телом[49]. Они који неразумно уче да света Дева није Богородица, неминовно (ἀναγκαίως) долазе до тврђења да постоје два сина Божија. Јер ако света Дева није по телу родила оваплоћеног Бога, они неминовно морају признати да је она родила обичног човека који ни по чему није виши од нас[50]. Хтели људи или не, Бог је Онај што се родио од Деве, јер је богодивна Дева родила у телу Бога Логоса, који је од Бога (ἢ θεοπρεπῆς Παρθένος ἔτεκεν ἐν σαρκὶ τὸν ἐκ Θεοῦ Θεόν Λόγον)[51].

Исус није раније био прост човек са којим се касније здружио и сјединио Бог, него је сам Логос, дошавши у саму блажену Марију, узео себи свој властити храм (то јест тело) из суштине Деве (ἐκ τῆς οὐσίας τῆς Παρθένου), и произашао из ње човек који је по спољашности био видљив, а унутрашње био истинити Бог (ἐνδοθεν δὲ Θεός υπάρχων ἀληθινός), стога је и после рођења Дева сачувала своје девичанство, што се није догодило ни са једним светитељем. Пошто је Онај који је по природи био Бог, узевши на себе у последње време и човечанску природу, примио од Деве пречудно рођење, то се блажена Дева сасвим природно и с правом назива Богородицом и Девомајком (Θεοτόκος καὶ Παρθενομήτωρ), јер Исус који се родио од ње не бејаше прост човек[52].

Пита ли неко: где то Свето Писмо назива Деву Богородицом? нека јасно чује оно што Анђео благовести пастирима: Данас вам се роди Спаситељ, који је Христос Господ — δὲς ἐστὶ Χριστός Κύριος (Лк. 2, 11). Анђео не вели: који ће бити Господ (δὲς ἐστὶ Κύριος), или: у коме ће обитавати Господ (ἐν ᾧ ὁ Κύριος ἐνοικήσειν μέλλει), него: који је Господ. Очигледно је, дакле, да Анђео назива Господом Рођенога. Слично Анђелу и апостол Петар

проповеда, када дошавши Корнилију говораше: Реч што посла синовима Израиљевим, благовестећи мир кроз Исуса Христа; овај је Господ свима — οὗτος ἐστὶ πάντων Κύριος (Д. А. 10, 36). Јасно је да је спасоносна проповед послана кроз Исуса Христа; Апостол показује да је овај Исус — Господ свима. Према томе, она која је Господа родила, несумњиво је Богородица (οὐκοῦν Θεοτόκος αναμφιβόλως ἢ τον Κύριον γεννήσασα). Тако је и мајка блаженога Крститеља, покренута Духом Светим (ὑπὸ Πνεύματος αἰίου κινούμενη), назвала свету Деву мајком Господа — ἡ μήτηρ τοῦ Κυρίου (Лк. 1, 41.43). Ко би толико безуман био, да не жели да са Еванђелистима назива свету Деву Богородицом?[\[53\]](#)

Свети и блажени Оци, вели свети Кирил, називали су свету Деву Богородицом, зато што се од ње оваплотио и очовечио Логос Бога Оца, Светлост од Светлости, Бог истинити од Бога истинитога; то јест, што се Он сјединио са телом које је имало разумну душу, и постао човек не престајући бити Бог (μετὰ τοῦ καὶ ἀπομείναι Θεόν)[\[54\]](#). Логос, по природи Бог, постаде тело, произађе на божански начин, то јест као што доликује Ономе који је ваистину Бог. Јер Он једини имађаше Мајку неискусобрачну (μόνος γὰρ ἔσχε μητέρα τὴν ἀπειρόγαμον), и сачувао је Девом ону која Га је по телу родила (καὶ τετήρηκε παρθένον τὴν τεκοῦσαν αὐτὸν κατὰ σάρκα). Чудновато је да они, који се не усуђују назвати свету Деву Богородицом, говоре да је Она родила Њега на богодоличан начин (Φεοπρεπῶς)[\[55\]](#).

Ми тврдимо, вели свети Кирил, да се Логос Бога Оца, узевши на себе свето и одухотворено тело, сјединио са њим истински несливено, и из утробе свете Деве произашао као човек, али и остао истинити Бог, с тога света Дева и јесте Богородица[\[56\]](#). Ако Емануил није вистину Бог, онда ни света Дева није Богородица[\[57\]](#). Стога је у првом анатематизму, написаном од светог Кирила, а санкционисаном од целе васељенске Цркве на III Васељенском сабору, подвргнут анатемати сваки који свету Деву не признаје за Богородицу. Анатематизам гласи: „Ако ко не исповеда да је Емануил истинити Бог, и због тога и света Дева — Богородица, јер је она телесно родила Логос Бога Оца који постаде тело, — да буде анатема”[\[58\]](#).

Последица ипостасног јединства двеју природа у Господу Христу, кога је света Дева родила, јесте да је она Богородица. По изузетном дару Онога који је наш Господ и Бог, вели Викентије Лерински, и уз то властити син свете Деве, она има да се признаје за истиниту и преблажену Богородицу (Theotocos), али не у смислу у ком је замишља безбожна јерес, која сматра да се она има називати Богородицом само зато што је родила човека који је касније постао Бог. Напротив, она је Богородица, јер је у светој утроби њеној извршена она пресвета тајна (sacrosanctum illud mysterium) којом је, због јединственог и изузетног јединства Личности, Логос у телу — тело, и човек у Богу — Бог (sicut Verbum in carne caro, ita homo in Deo Deus est)[\[59\]](#).

Свету преславну Деву ми у правом смислу исповедамо као истиниту Богородицу, пише храбри Исповедник богооткривене истине, јер се из ње путем неизразивог зачећа оваплотио и савршено очовечио сам истинити Бог Логос, један од Свете Тројице (του ενός της αγίας Τριάδος)[60].

Света Дева није зачала Сина Божјег, вели свети Дамаскин, Ипостасну силу Оца, од воље телесне, ни од воље мужевље (Јн. 1, 13), то јест не спајањем и Семеном, него благовољењем Оца и садејством Светога Духа (ἐκ της του Πατρός ευδοκίας και συνεργίας του αγίου Πνεύματος). Она је послужила томе, да Творац постане твар и Саздаатељ — саздање, и да се Син Божји и Бог оваплоти и очовечи од пречистог непорочног тела њеног и крви... Од ње се, дакле, родио Син Божји оваплоћени, не богоносни човек него Бог оваплоћени (ού υεοφόρος άνθρωπος, άλλα Θεός σεσαρκωμένος); помазан не дејством Помазујућег, као неки пророк, него присуством васцелог Помазујућег (ούχ ως προφήτης ενεργεία χριόμενος, παρουσία δε όλου του χριόντος), тако да је Помазујући постао човек, а помазани — Бог, не променом природе него ипостасним сједињењем. Јер један и исти бејаше и Помазујући и помазани: помазајући као Бог — себе самог као човека. Како онда није Богородица Она која је родила од ње оваплоћеног Бога (πώς ούν ου Θεοτόκος, ή Θεόν σεσαρκωμένον έξ αυτής γεννήσασα)? Она која се показала као слушкиња и мајка Творчева, стварно је, у правом смислу и уистини Богородица, Госпођа и Господарица над свима тварима (κυρίως και αληθώς Θεοτόκος, και Κυρία, και πάντων κτισμάτων δεσπόζουσα)[61].

Пошто се света Дева сагласила са речју Господњом коју јој је анђеο донео, на њу је сишао Дух Свети, очистио је (καθαϊρον αυτήν) и подарио јој силу да прими Божанство Логоса, као и силу да роди. И тада ју је, као неко божанско семе, осенила ипостасна Премудрост и Сила преузвишеног Бога, Син Божји, који је једносуштан са Оцем, и од њене свете и пречисте крви образовао себи тело, одухотворено душом словесном и разумном, првину нашег састава: не путем семена, него творачки, кроз Духа Светога (ού σπερματικώς, αλλά δημιουργικώς, δια τοῦ αγίου Πνεύματος). При томе се човечански облик није формирао постепеним додавањем, него се одједанпут усавршио (αλλ' ύφ' εν τελειωθέντος). Сам Бог Логос служио је телу као Ипостас. Јер се божански Логос није сјединио са телом, које је већ имало независно постојање, већ је, уселивши се у утробу свете Деве, у својој сопственој Ипостаси, не притеснивши је, узео на себе од пречисте крви Приснодеве тело, одухотворено душом словесном и разумном. Узевши на себе првину човечанског састава, сам је Логос постао Ипостасју тела, тако да је тело, чим се образовало, у исто време било тело Бога Логоса (άμα Θεού Λόγου σαρξ) и уједно с тим тело одухотворено, мислеће и разумно. Стога ми не говоримо о човеку обоженом него о Богу очовеченом (Θεόν ένανθρωπήσαντα). Јер сам Онај који је по природи савршени Бог, постаде по природи савршени човек; и при томе не измени своју природу, нити се

привидно оваплоти, него се са примљеним од свете Деве телом, оживотвореним душом мислећом и разумном, које је у Њему добило своје биће, ипостасно сјединио (*ενωθείς καθ' ύπόστασιν*), и то несливено, неизменљиво и неразлучно, не претворивши природу свога Божанства у суштину тела, нити суштину свога тела у природу свога Божанства, нити начинивши једну сложену природу из своје Божанске природе и човечанске природе коју је узео на себе[62].

Верни богооткривеном учењу о светој Деву као Богородици, Оци Цркве су назив Христородица, који је Несторије предлагао место назива Богородица, сматрали за хулу на самога Господа Исуса и одбацили га апостолски одлучно. Они су то учинили наслоњени на истину Светог Откривења, јер се у њему назив Христос, што значи помазаник[63], придаје свима онима који су добијали помазање од Духа Светога, па и свима хришћанима[64]. Тако, свети Кирил Александриски о томе пише: Када противници говоре да свету Деву треба називати Христородицом (*Χριστοῦτόκον*) а не Богородицом (*Θεοτόκον*), они јавно богохуле и поричу да је Христос — истинити Бог и Син. Јер ако верују да је Он истинити Бог, зашто се онда плаше да назову Богородицом ону која Га је родила по телу? Назив *Χριστος* даје се извесном лицу само зато што је помазано (*διὰ το κέχρισθαι*), као што се и назив *апостол* даје због апостолства, и назив *анђео* (весник) због весништва, јер ови називи означавају извесне радње, а не властиту суштину или лица (*οὐχ υποστάσεων ἰδικῶν, οὔτε μὴν προσώπων*). Јер се и пророци називају *χριστοί*, по речима псалма: Не дирајте у помазанике моје (*μη ἀπτέσθε τῶν χριστῶν μου*), и пророцима мојим не чините зла (Пс. 104, 15). А пророк Авакум говори: Изашао си на спасење народа свог, да спасеш помазанике своје — *τοῦ σῶσαι τοὺς χριστοὺς σου* (Авак. 3, 13). А Јединородном Сину Божјем дато је име *Χριστος* пошто се оваплотио, и оно означава његово помазање по оваплоћењу, јер је Он помазан пошто је постао човек[65].

Ми никада не називамо свету Деву Христородицом (*Χριστοτόκον*), вели свети Дамаскин, јер је тај увредљиви назив измислио нечисти, одвратни, по јудејски мудрујући Несторије, да би уклонио име Богородица и унизио ону која је једина пречаснија од сваке твари. Јер се Христом, то јест помазаником, назива и цар Давид и првосвештеник Аарон, јер је био обичај да се и цареви и првосвештеници помазују. Осим тога, сваки богоносни човек може се назвати Христом, али не Богом по природи, у каквом се смислу и богоодбачени Несторије дрзнуо назвати богоносцем (*θεοφόρον*) Рођенога од Деве. Нека је далеко од саме помисли наше, да Њега називамо богоносцем; напротив, ми исповедамо да је Он — Бог оваплоћени (*Θεὸν σεσαρκωμένον*). Јер сам Логос постаде тело, бивши зачет од Деве, и изашао је из ње Бог са човечанском природом коју је узео на себе, и коју је Он обожио чим ју је увео у биће, те су се тако једновремено десиле три ствари: узимање од стране Логоса човечанске природе, њен

улазак у постојање, и њено обожење. Тако се света Дева замишља и назива Богородицом не само због природе Логоса, него и због обожења човечанске природе (και δια την ύέωσιν του ανθρωπίνου), чије се и зачеће и постојање извршило једновремено на чудесан начин: зачеће Логоса (ή μεν συλληψις του Λόγου) и постојање тела у самом Логосу (της δέ σαρκός, ή έν αύτω τω Λόγω ύπαρξις). Сама Богомајка на натприродан начин (ύπερφυώς) послужила је томе, да Саздатељ постане твар, и да се Бог и Творац свега очовечи, обожујући узету човечанску природу, при чему сједињење чува сједињене природе онаквима какве су ушле у сједињење, то јест не само Божанску природу Христову него и човечанску природу његову, не само оно што је изнад нас него и оно што је од нас (το υπέρ ημάς, και καθ' ημάς)[66].

Богооткривену истину о светој Деви као Богородици и Приснодеви Црква је увек и одувек осећала, сазнавала и исповедала као саставни део богооткривене истине о чудесној Личности Богочовека Господа Исуса Христа. То се види у најранијим симболима апостолских цркава, чије је истине васељенска Црква једном за свагда слила и овековечила неизменљиво и непоречно у васељенском Символу апостолске вере: Никеоцариградском. Трећи члан овог светог и неизменљивог Символа гласи: Насъ ради человѣкъ и нашего ради спасешя, шпедшаго съ небесъ, и воплотившагося од Духа Свята и Марш Дѣвы, и вочеловѣчшася (τον δι' ημάς τους ανθρώπους, και δια την ήμετέραν σωτηρίαν, κατελθόντα έκ των ουρανών, και σαρκωθέντα έκ Πνεύματος 'Αγίου, και Μαρίας της Παρθένου, και ένανθρωπήσαντα). Овај трећи члан Символа вере је природни наставак и последица другог члана његовог, у коме се на најочигледнији начин исповеда Божанство Сина Божјег, његова вечита једносушност са Оцем. Имајући то осећање и то сазнање, Црква Божја није могла на III Васељенском сабору не објавити и печатом неизменљивости запечатити истину: да је света Дева — Богородица зато што је родила Бога и Господа нашег Исуса Христа[67]. У својој знаменитој догматској одредби о Богочовештву Господа Христа, IV Васељенски сабор назива свету Деву — Богородицом[68]. Изражавајући свето и апостолско осећање Цркве, V Васељенски сабор је донео следећу одлуку: „Ако ко свету преславну Приснодеву Марију не назива Богородицом у правом, већ у изврнутом смислу (καταχρηστικώς), или у том смислу да је она родила простог човека, а не да се од ње оваплотио Бог Логос (αλλ' ούχ του Θεού Λόγου σαρκωθέντος);... и ако ко клевета свети Сабор Халкидонски да он објављује свету Деву Богородицом у оном смислу у ком је схвата безбожни Теодор; или ако је ко назива човекородицом (άνθρωποτόκον) или Христородицом (χριστοτόκον) у смислу да Христос није Бог, уместо да је исповеда у правом смислу и ваистину Богородицом (κυρίως και κατά αλήθειαν Θεοτόκον αυτήν ομολογεί) зато што се од ње оваплотио у последње дане Бог Логос који је пре векова рођен од Оца, и то исповеда је Богородицом у оном побожном смислу у ком је исповеда свети Сабор Халкидонски, — да буде

анатема"[\[69\]](#). У првом пак правилу VI Васељенског сабора налази се и оваква одлука: „Печатом сагласности запечаћујемо учење изложено од две стотине богоносних Отаца, као необориву силу побожности, проповедајући једнога Христа Сина Божјег оваплоћеног, и исповедајући у потпуном смислу и ваистину Богородицом (κυρίως και κατά ἀλήθειαν Θεοτόκον) непорочну Приснодеву која Га је бесемено (ἀσπόρως) родила”.

Божанска истина Откривења о светој Деви као Приснодеви и Богородици, разрађена је богонадахнуто и молитвеноуметнички у црквеним богослужењима. Нема православног богослужења, у коме се света Дева не слави и не велича као Приснодева и Богородица. Безбројне су стихире, молитве, песме о њој, упућене њој. Довољно је споменути од њих врло мали број, па ће се и у њему моћи огледати сва чудесност Богомајкине личности, њена светост, њена непорочност, њена несравњива узвишеност, њена неопходност у домостроју нашег спасења, њена ничимнезаменљивост у историји рода људског. Свака реч црквеног сазнања о њој јесте молитва њој, славословље њој. Она је молитвени центар своје врсте, коме гравитирају сви молитвени уздаси и чежње православних молитава. Нема богослужења у Православној Цркви, у коме пресвета Богородица — „кротка Голубица” — не заузима прво место после Господа Исуса, Сина њеног предивног. Господ Христос и његова чудесна Богомајка су за молитвено осећање Православие Цркве два нераздвојна бића. Спасоносни искупитељски подвиг Господа нашег Исуса Христа нераздвојан је у православном осећању и сазнању новозаветне вере од пресвете, пречисте, преблагословене, славне Владичице наше Богородице и Приснодеве Марије.

Да бисмо то најелементарније, и делимично, илустровали, ми ћемо се најпре задржати на *Акатисту Пресветој Богородици*. По њему, Пресвета Богородица је: разрешење проклетства; у њој је побеђен природни поредак; она је у себи сместила „невместимаго всеми”; она је „радости прјятилице”, јер је кроз њу истинска радост први пут ушла у овај тужни свет; она је не само „Адамово исправленіе” него и „адово умерщвленіе”; она је Спаситеља родила, и тиме сама спасење света постала: радујся, мірови спасеніе; њоме се улази у спасеніе: радујся, божественный входе спасаемыхъ, Богоневесто; родивши Богомладенца она је постала мост над провалијом између неба и земље: радујся мосте, къ небесамъ преводяй; она је постала мост којим се прелази из смрти у живот: радујся мосте, воистинну преводяй всехъ отъ смерти къ животу, поющихъ тя; својим Богорођењем она је постала — вина всехъ обожешя (αἰτία τῆς τῶν πάντων θεώσεως) и њоме — мы обожихомся (δι' ἧς ἡμεῖς ἐθεώθημεν)[\[70\]](#); родивши Бога она је спасла свет од потопа греховног: радујся, Пренепорочная, отъ потопа греховнаго міръ спасшая; она је не само пакао умртваила него и двери раја отворила: радујся, райскихъ дверей отверзете. Но не само то, него је она и рај постала, у коме је дрво живота — Господ Исус: радујся,

Владычице, одушевленный раю, древо посреди имея жизни Господа; ми смо њоме од нашег грехопада устали: радујся, еюже отъ паденія нашего востахомъ; она је — всечудное всъхъ къ Богу примиреніе; она је — исправленіе челоуековъ, јер је ниспадете бесовъ; она је — дверь спасенія, ко кроз њу уѣ спашѣ се. Богорођењем својим она је постала обновљење свих твари уопште: радујся, еюже обновляется тварь (χαίρε, δι' ης νεοουγενῆται ἡ κτίσις); родивши једино Чистог, она је постала — всего шра очищеніе (παντός του κόσμου ἐξίλασμα); она је и — очистилище Міру; она је Богом обећана земља: радујся, земле обетованія; она је — цвет бесмртности (το άνθος της αΦαρσίας); она је — Бога невместимаго вместилище; она је сјединила девство и рождество; она је — пристанище житейскихъ плаваній, али и лађа хотящихъ спастися; она је — дверь спасешя (ἡ πύλη της σωτηρίας); она је — светило незаходимаго света; она умива од греха савест човечанства; она је селеше Бога и Слова; она је већа од Светиње на светињама: радујся, святая святыхъ большая; она је „неисцрпна ризница живота"; она је непоколебиви стуб Цркве; она је „тѣла врачеваніе" и „души спасеше", јер је родила Спаситеља душе и Исцелитеља тела. Она је не само живот родила него и сама живот постала: мертви Тобою оживляются, жизнь бо ипостасную родила еси, неміи прежде благолаголиви бывають; прокаженіи очищаются, недужи отгоняюся, духовъ воздушныхъ множества побеждаются, Дево, челоуековъ спасете; родивши оваплоћеног Бога Логоса, она је постала несагорива купина, у којој Божанство вечито гори а не сагорева: радујся, купино неопалимая; она је једино Безгрешног родила, зато је и безгрешна постала; она је „огњени престо Сведржитеља". Родивши Христа Бога она се узвисила „паче Серафимовъ"; њена висина је недогледна за мисли људске: радујся, высото неудобовосходимая челоуеческими помысли; њена дубина је несагледна и за анђелске очи: радујся, глубоко, неудобозримая и ангельскими очими; њена чудесна личност својом божанском тајанственношћу премаша сваки разум: радујся, премудрыхъ превосходящая разумъ.

Родивши свемилостивог Бога и Господа Христа, Пресвета Богомајка је и сама постала свемилостива. То осећање и сазнање прожима сву душу Цркве Православие, зато јој се православији хришћанин у тузи обраћа за утеху, у болести — за исцељење, у немоћи — за окрепљење, у очајању — за благонастројење. То молитвено настројење према свемилостивој Мајци и Деви дирљиво и трепетно изражава *Канонъ молебный ко Пресвятей Богородице, поемый во всякой скорби душевней и обстоянии*. По њему, Пресвета Богомајка је у свима невољама „једина надежда" наша, зато: не умолчимъ никогда, Богородице, силы твоя глаголати недостойни; аще бо ты не бы предстояла молящи, кто би насъ избавиль отъ толикихъ бѣдъ? кто же бы сахраниль до ныне свободны? не отступимте Владычице, отъ тебе, твоя бо рабы спасаеши присно отъ всякихъ лютыхъ. Када бура страсти пролама душу, православни се моли прекроткој Богомајци: „умири, Отроковице, тишиною Сина и Бога твоего, всенепорочная". „Молю, Дево, душевное

смушченіе, и печали моея бурю разорити; ты бо, Богоневѣстная, начальника тишины Христа родила еси, едина пречистая". Она је предстательство и покровъ живота нашег. Родивши Добротвора, она је и сама постала пребогати извор добротворства; она све може, јер је родила силног у моћи Христа: вся бо можеши, яко сильнаго въ крепости Христа рождши, Богоблаженная. Поставши Мајком милостивог Господа, она је и сама постала „извор милости“, „бездан милосрђа“. Њена милостивост је неизмерна, зато је она постала „мірови прибежище“. Помоћу ње „неудобства всякаго избавляемся“. Она даје — нетленную радость, јер је родила Узрочника радости, и још: вечное избавленіе, и миръ всякъ умъ преимушціи. Родивши јединог и незаменљивог Спаситеља, Пресвета Богомајка је и сама постала душъ всеовершенство спасеніе, и пространство въ скорбѣхъ (ψυχών παντελή σωτηρίαν, και πλατισμόν ἐν ταῖς Φλίψεσι). Она је предстательство христіанъ непостыдно, ходотайство ко Творцу непреложно. Она је „надежда безнадежных“.

Родивши Бога и Спаситеља нашег Исуса Христа, света Богородица је и сама постала „спасеше рода христіанскаго“, и православији јој се свакодневно обраћа као таквој: Милосердія двери отверзи намъ, благословенная Богородице ты бо еси спасеніе рода христіанскаго“. Преславна Богомајка је „пучина човекољубља“, „дубина милосрђа“, „помоћ беспомоћнима“; она је — уповаше Мира, она — грешнихъ очищеніе, она — очистилище Мира. У дивном Канону светој Богородици — Одигитрији, она се назива: всехъ скорбящихъ радость, обуреваемыхъ пристанище, больныхъ посещение. Она је за православне: једина помоћ, једина нада, једина похвала.

Међу јутарњим молитвама налази је једна која, ваљда, спада у најдивније молитве Пресветој Богомајци. Она се почиње речима: Воспеваю благодать твою, Владычице, молю тя, умъ мой облагодати. Ступати право мя настави путю Христовыхъ заповѣдей. Па даље: света Богородица је та која одгони „унынія сонъ“, ослобађа молитвом својом везаног веригама грехопада, крили човека и дању и ноћу; она оживљава умртвѣног страстима, јер је родила Животодавца; она просветљује душу ослепљену, јер је родила Светлост незалазну; она лечи душе од дугогодишњихъ страсти, јер је Лекара Родила; она избавља од огња вечитога, и црва злог, и тартара; она обнавља душу која је остарила у гресима; она даје покајичке сузе очима, које очишћавају душу од прљавштине; она, наданђелско биће, испуњује душу надземаљским расположењем: Превышшая Ангель, мірскаго мя превышша слитія сотвори; она даје духовну благодат; она избавља од зала која душу убијају.

Из огромног мора православие молитвене мисли о Пресветој Богородици, ми ћемо извадити још које зрно бисера многоценог. Преблагословена Богородица је: небо на земљи; земное небо (ουρανός

ἐπίγειος); у њој се побеђују природни закони: побеждаются естества уставы въ тебе, Дево чистая[71]; она је спасете Мира, очистилище Мира, земнороднымъ уповаше, неусыпаемая предстательница; она — честнейшая всяюя твари, святейшая святыхъ всехъ силъ; родивши Господа Христа, она је превазишла сваку врсту похвале: Всецарице, похвалы бо всякія превзошла еси чинъ, Христа рождши[72]. Она је столпъ огненный, среди мглы греха всемъ намъ путь спасешя показующій; она — темное полчище страстей и похотей нашихъ прогоняющая; она — столпъ огненный, отъ искушеній и соблазновъ Мира насъ покрывающщ; она — высшая небесъ, и ширшая небесъ; она — Владычица Мира. Она је утешение земныхъ, согрушающихъ очищение, грушнымъ спасение; она је древо жизни; она — едина паче солнца; она — падающихъ востание, согрешающихъ очищение, ходатаица спасения, едина падшихъ исправление, едина къ Богу руководительница и входъ. Она је — всечистая, всенепорочная, божественная ходатаица; она — спасете верныхъ, райская врата; она — верныхъ спасительница, спасаемымъ путь, спасешя стезя, Мира спасете, мостъ спасешя, спасете рода христианскаго. За њу се вели: Дева рождаетъ, и по рождества паки Девою пребываетъ[73]. Дева бо родила еси, и Дева пребыла еси, паче смысла, мати Дево[74]. О њој се пева: ... яже прежде рождества Дева, и въ рождестве Дева; и по рождестве паки пребывавши Дева[75]. Мати всехъ Царя, очищися Духомъ, Дево, была еси тебе создавшаго[76]. Родивши истинити Живот, она је притупила смерти жало, и мірскіи грехъ[77]. Она, едина Богоблаженная, јесте — очистилище естества[78], церковъ всесветлая Божія[79]. Она је всемъ земнымъ начало спасения[80]. У њој су се као у Богомајци испунила сва старозаветна пророштва и прасликe о светој Богородици: Иже о тебе пророчествія исполнишася, Дево чистая: овъ убо отъ Пророкъ дверь ты прорече, во Едеме на востоце зрящую, юже никтоже пройде, точ Зиждитель твой, и всего Мира; овъ же купину огнемъ жегому, яко въ тебе обита огонь Божества, и неопалима пребысть; инъ гору святую, отъ неяже отсъчеся камень краугольный, кроме руки человечесюя, и порази образъ мысленнаго Навуходносора[81]. Њу Црква велича яко Богонеестную Матерь.

Премного је песама, стихира, кондака, тропара, у којима се описује, велича, слави Пресвета Богомајка; сваки низ стихира завршава се „Богородичном" песмом; а у „крстобогородним" песмама описује се њена материнска туга за распетим Сином. Њена божанска туга богонадахнуто је опевана у великосуботним статијама. У самој светој Литургији прво место после Спаситеља припада богодивној Богомајци. Узимајући „време" за вршење свете Литургије, свештеник се обраћа Пресветој Богородици као „спасењу рода хришћанскога". За њу се најпре вади частица на светој Проскомидији, чије се стављање са стране Агнеца пропраћа речима: Предста Царица одесную тебе, въ ризы позлащенны одеяна, преукрашенна. У свим молитвама она се јавља испред свих Светитеља, као хоровођа у хору Светитеља: У најважнијем моменту свете Литургије, по

освећењу светих Дарова, ми се најпре молимо њој, и величамо је што нам је родила Бога, у дивној песми: Достојно естъ яко воистинну блажити тя Богородицу, присноблаженную и пренепорочную и матеръ Бога нашего. Честнейшую Херувимъ и славнейшую безъ сравнешя Серафимъ, безъ исленія Бога Слова рождшую, сущую Богородицу тя величаемъ [82].

Пошто Пресвета и Свемилостива Богомајка обухвата сав живот православног хришћанина, то јој се ми, после причешћа, обраћамо дивном захвалном молитвом: Пресвета Владичице Богородице, видело помрачене душе моје, надо, заштито, прибежиште, утехо, радовање моје, благодарим ти што си ме недостојног удостојила да будем причасник пречистога Тела и пречасне Крви Сина твога. Но ти, која си родила истинито Видело, просвети духовне очи срца мога; ти, која си родила извор бесмрћа, оживи ме умртвљеног гресима; ти, која си нежномилостива Мајка милостивог Бога, помилуј ме и дај ми умилење и скрушеност у срцу, и смиреност у мислима мојим, и повратак из ропства помисли мојих, и удостоји ме да до последњег даха свог неосуђено примам светињу пречистих Тајни, на исцељење душе и тела; и подај ми сузе покајања и исповести, да бих те певао и славно у све дане живота свог, јер си благословена и прослављена вавек. Амин.

Пресвета Богородица је и небо, и рај, и Дева, и Матер: Что тя наречемъ, о Благодатная? небо, яко возаяла еси Солнце правды; рай, яко прозябла еси цветъ нетленія; Деву, яко пребыла еси нетленна; чистую Матеръ, яко имела еси на святыхъ твоихъ обятіяхъ Сына, всехъ Бога: того моли спастися душамъ нашимъ [83]. Она је Мајка Бога, и отуда мајка свега божанског, свега светог, свега небеског, свега најбољег. Од свега доброг, она је најбоља; од свега светог, она је најсветија; од свега чистог, она је најчистија; од свега дивног, она је најдивнија. Она је најпунији образац свега најбољег. Јер кад је кроз њу Бог ушао у свет, у човека, како да кроз њу не уђе у човека све што је Божје, све што је небеско, све што је бесмртно, све што је вечито, све што је блажено? Зато: Всякъ земнородный да възиграется духомъ просвещаемъ, да торжествуетъ же безплотныхъ Умовъ естество, почитающее священное торжество Богоматере, и да вопіеть: радуйся всеблаженная, Богородице чистая Приснодево.

Пресвета Богомајка је всей вселенней крепкое заступление. Прва истинска и непролазна радост ушла је у свет кроз њено Богорођење; зато се кроз њу и због ње радује свака ствар и сав род људски: О тебе радуется, Благодатная, всякая тварь (ἐπι σοι χαίρει, Κεχαριτωμένη, πάσα ἡ κτίσις), ангельскій соборъ и человеческіи родъ, освященный храмe и раю словесный, девственная похвало... Она је „Богородица и мајка Светлости“; о њој се говори: Паче огнезранныхъ Серафимовъ явилася еси Чистая честнейшая. Неисказане тајне триблаженог Божанства унедриле су се у чудесној личности свете Богомајке; и оне су постале њеним тајнама.

Православни осећа и зна да се те свете тајне не могу никаквим умом, ни анђелским ни човечанским, схватити, зато молитвом раскликтана душа пева: Вся паче смысла, вся преславная твоя, Богородице, таинства, чистоте запечатанной, и девству храниму мати позналася еси неложна, Бога рождши истиннаго; того моли спастися душамъ нашимъ [84]. Погружавајући се у неисказану тајну Пресвете Богородице, свети, саборни, апостолски, васељенски дух Цркве види у њој: неизглаголанное Девы таинство; васцелом личношћу својом она је: неизреченное чудесь делателище [85], чудесь великое чудо (θαυμάτων το μέγιστον θαύμα) [86]. Отуда, дивљење и свештени ужас спопада православно срце на догледу пречудне и преславне Богомајке:

Ужасошася всяческая о божественной славе твоей: ты бо, неискусобрачная Дево, имела еси во утробе надъ всеми Бога, и родила еси безлетнаго Сына, всемъ воспевающимъ тя миръ подавающая.

НАПОМЕНЕ:

- [1] Epist. ad monachos; P. gr. t. 77, col. 13 B: Εἰ γὰρ ἐστὶ Θεὸς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, πῶς οὐ Θεοτόκος ἢ τεκοῦσα, ἀγία Παρθένος
- [2] De fide, III, 12; P. gr. t. 94, col. 1028 BC.
- [3] Ис. 7, 14 Мт. 1, 23; Ἴδοὺ, ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἐξει καὶ τέξεται υἱόν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἑμμανουήλ, ὃ ἐστὶ μεβερμηνευόμενον, Μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός.
- [4] 2 Мојс. 3, 18. Ово је паримија на Благовести, кроз коју благодатна мисао Цркве тумачи велику новозаветну блавест и стварност: Приснодевство Пресвете Богомајке.
- [5] Језек. 43, 27-44, 3. И у овој паримији на свете Благовести осветљена је и посведочена богооткривена истина о ненарушивом девичанству Пресвете Богомајке не само до рођења Господа Христа, него и у рођењу, и по рођењу. Ср. св. Амвросије, De instit. virgin. с. VIII, 52. Говорећи о овом симболичком виђењу светога Пророка, свети Дамаскин пише:

Као што је Господ сачувао Девом Ону која Га је зачала (*παρθένον την συλλαβοῦσαν ἐτήρησεν*), тако је, и пошто се родио, сачувао њено девичанство неповређеним (*την αὐτῆς παρθενίαν εφυλαξεν ατρωτον*), Он једини прошавши кроз њу (*δι αὐτῆς*) и сачувавши је затвореном (Језек. 44, 2).

(De fide, IV, 14; P. gr. t. 94, col. 1161 A)

[6] Лк. 1, 31. 34. 35.

[7] Мт. 1, 20.

[8] Мт. 1, 18.

[9] In Math. Homil. IV, 3; P. gr. t. 57, col. 43; In Genes. Homil. 49, 2; P. gr. t. 54, col. 446.

[10] Мт. 1, 19.

[11] Мт. 1, 20.

[12] In Math. Homil. V, 3; P. gr. t. 57, col. 58.

[13] De sancta virginit. c 4, P. lat. t. 40, col. 398; ср. св. Кирил Јерусалимски, Catech. XII, 30. 31. 32.

[14] Мт. 1, 25.

[15] Такосеу Библији вели: И Михала кћи Саулова не има порода *до* (*έως*) дана смрти своје (2 Цар. 6, 23), што не значи да је имала порода после својесмрти. И још Спаситељеве Речи: И ево ја сам с вама у све дане *до* (*έως*) свршетка века (Мт. 28, 20), не значе да ће Спаситељ престати бити с њима после свршетка века; јер божански Апостол говори: И тако ћемо свагда с Господом бити (1 Сол. 4, 17), то јест послесвеопштег васкрсења (ср. св. Дамаскин, De fide, IV, 14, P. gr. t. 94, col. 1161 D).

[16] In Math. Homil. V, 3, P. gr. t. 57, col. 58; ср. св. Дамаскин, De fide, IV, 14, P. gr. t. 94, col. 1161 BC.

[17] Св. Ј. Дамаскин, De fide, IV, 14, P. gr. t. 94, col. 1161 B. У својој беседи на Божић св. Василије Велики вели да Богородица никада није престала бити Девом (*ποτε έπαύσατο είναι παρθένος ή Θεοτόκος*).

[18] Блаж. Августин, Sermo 186, c. 1, P. lat. t. 38, col. 999. У продужењу овај Блажени Учитељ Цркве вели: Quid miraris haec, o homo?

Deum sic nasci oportuit, quando esse dignatus est homo. Talem fecit illam, qui est factus ex illa... Quomodo Deus esse desisteret, cum homo esse coepit, qui generatrici suae praestitit nedisisteret virgo esse, cum peperit?

[19] Мт. 1, 25.

[20] De fide, IV, 14; P. gr. t. 94, col. 1161 B.

[21] Мт. 12, 46; Мк. 6, 3; Јн, 2, 13; 7, 3. 5; ср. Д. А. 1, 14.

[22] Мт. 13, 55; Мк. 6, 3.

[23] 1 Мојс. 13, 8; 29, 15.

[24] 1 Мојс. 12, 45; 14, 14-16.

[25] 1 Мојс. 29, 15.

[26] Св. Епифаније, Haeres. 28 i 78; св. Амвросије, De institi, virginit. c. 6; св. Григорје Ниски, In Christi resurrect., Orat. II, P. gr. t. 46, col. 648 BC; св. Златоуст, In Math. Homil. V, 3; св. Кирил Јерусалимски, Catech. VII, 9.

[27] Ис. 7, 14.

[28] Мт. 1, 23.

[29] Лк. 1, 35.

[30] Лк. 1, 41.

[31] Гал. 4, 4.

[32] Наводећи ове речи христоносног Апостола, свети Дамаскин вели: „Апостол није рекао: кроз жену (δια γυναικός), него: од жене (ἐκ γυναικός). Тиме јебожански Апостол показао да управо Јединородни Син Божји и Бог јесте Онај који је од Деве постао човек, и да управо Рођени од Деве јесте Син Божји и Бог (ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ καὶ Θεός). А Он се родио на телесан начин (σωματικώς), уколико је постао човек, не уселивши се у раније сазданог човека (οὐ προδιαπλασθέντι ἀνθρώπῳ ἐνοικήσας), него је сам суштaствено и истински постао човек, тојест Он је у својој Ипостаси дао биће телу, одухотвореном душом словесном и разумном, исам је постао Ипостас за њу. Јер то значе речи: раждаемаго отъ жены. Отуда ми с правом и истински називамо

свету Марију Богородицом(δθεν δικαίως και αληθώς Θεοτόκον την αγίαν Μαρίαν όνομάζομεν), јер ово име садржи сву тајну домостроја спасења (τούτο γαρ το όνομα άπαν το μυστήριον της οικονομίας ουνίστησι). Јер ако је она која је родила — Богородица, то је Рођени од ње несумњиво Бог (πάντως Θεός), али несумњиво и човек (πάντως δε και άνθρωπος). Јер како би се могао родити од жене Бог, који превечно постоји, да није постао човек? Јер Син човечји је очигледно човек. Ако је пак Рођени од жене сам Бог, очевидно је онда да је један и исти и рођени од Бога Оца по божанској и беспочетној суштини, и у последње време рођени од Деве по суштини која има почетак и подлежи времену, то јест која је човечанска" (De fide, III, 12; P. gr. t. 94, col. 1020 BC).

[33] 1 Тм. 3, 16.

[34] Рм. 9, 5.

[35] 1 Мојс. 28, 10-17.

[36] Прич. Солом. 9, 1-11: Премудростъ созда себе домъ...

[37] Epist. ad Ephes. 18 i 19; ср. ib. 7; Epist. ad Smyrn. 1; св. Јустин, Аполог. I,33; св. Иринеј, Contra haeres. III, 22, 4; V, 19, 1.

[38] Сократ, Hist eccles. lib. VII, с 32, P. gr. t. 76, col. 812 B; ср. Ориген, De princip. Praefat. 4.

[39] Epist. ad Paul. Samosat; P. gr. t. 28, col. 1564.

[40] Contra arian. Orat. III, 14, P. gr. t. 26, col. 349 C; ib. III, 33, col. 393 B; ib. III, 29, col. 385 A; Contra arian. Orat. IV, 32, col. 517 B; De incarnat. Verbi, 8, P. gr. t. 25, col. 109; De incarnat. et contra arian. 22, P. gr. t. 26, col. 1025 A: Θεός ούνεστιν ο γεννηθείς έκ Παρθένου, και γενόμενος άνθρωπος έκ Μαρίας της Θεοτόκου. Contra Apollinar. lib. I, 4, P. gr. t.

26, col. 1097 D; ib. 12, col. 1113 B; ib. 13, col. 1116 A.

[41] Epist. 101. P. gr. t. 37, col. 177 C: ή τις ού Θεοτόκον την αγίαν Μαρίαν υπολαμβάνει, χωρίς έστι тής Θεότητος. Ср. Orat. 45, 9; Orat.

38, 13.

[42] Св. Кирил Јерусалимски, Homil. in occursum Domini, 2, P. gr. t. 33, col. П89 B; ср. Catech. X, 19, col. 685 A; XII, 15, col. 741 AB.

- [43] Св. Јефрем Сирин, Слово на Преображ. Господа, стр. 154; Творенія иже во святыхъ отца нашего Ефрема Сирина, часть вторая, Москва 1849.
- [44] Блаж. Августин, De Symbolo, Sermo 1, с. 3, P. lat. t. 40, col. 630: Virgo concepit, virgo peperit, et post partum virgo permansit. Ср. Sermo 186,1, P. lat. t. 38, col. 999: Concipiens virgo, pariens virgo, virgo gravida, virgo feta, virgo perpetum.
- [45] Св. Јефрем Сирин, Слово на Преображение Господа и Бога Спасителя нашего Иисуса Христа, стр. 148-149; Творенія, часть 2, Москва 1849.
- [46] Scholia de incarnat. Unigeniti, с. 26, P. gr. t. 75, col. 1400 D; ср. ib. col.1399 D; Quod beata Maria sit Deipara, 18, P. gr. t. 76, col. 1402 A.
- [47] ОН, Scholia de incarnat. Unigeniti, с 27, P. gr. t. 76, col. 1401 A; ср. ib. col.1402 A.
- [48] ОН, Scholia de incarnat. Verbi Dei, P. gr. t. 75, col. 1414 BC.
- [49] ОН, Advers. Nestorium, lib. I, с 5, P. gr. t. 76, col. 41 B. Θεοτόκος γε μηναληθώς ή αγία Παρθένος, ότι Θεόν ένωθέντα σαρκί τέτοκε σαρκικώς, τουτέστι,κατά σάρκα. Ср. Apologeticus contra Theodoret, pro XII capitibus, Anathemat. II, P. gr. t. 76, col. 397 A.
- [50] ОН, De recta fide ad regin. 6; P. gr. t. 76, col. 1205 CD.
- [51] ОН, Dialog. cum Nestorio; P. gr. t. 76, col. 252 AB.
- [52] ОН, Quod beata Maria sit Deipara, 4; P. gr. t. 76, col. 260 BC.
- [53] ib. 23, col. 284 AB.
- [54] ОН, Apologetic. pro XII capit, contra orientales, Anathemat. I; P. gr. t. 76,col. 320 B.
- [55] ib. col. 321 B.
- [56] ОН, Apologetic, contra Theodoret. pro XII capit, Anathemat. I; P. gr. t. 76,col. 396 D.
- [57] ib. col. 396 A; ср. Explicatio duodec. capit, Anathemat. I, P. gr. t. 76, col.297 AC.

- [58] Explicatio duodec. capitum, Anathemat. I, P. gr. t. 76, col. 296 C: Ἰ τις ουχί ομολογεί, θεόν εἶναι κατά ἀλήθειαν τον Ἐμμανουήλ, και δια τούτο θεοτόκον την αγίαν Παρβένον γεγένηκε γαρ σαρκικως σάρκα γεγονότα τον ἐκ θεού Πατρός Λόγον ανάθεμα ἔστω". Ср. Bini Concil. ephes. Pars. III, t. II. p. 442.
- [59] Commonitor. c 15; P. lat. t. 50, col. 658.
- [60] Св. Максим Исповедник, Epist; P. gr. t. 91, col. 504 A.
- [61] De fide, IV, 14; P. gr. t. 94, col. 1160 BCD 1161 A.
- [62] De fide, III, 2; P. gr. t. 94, col. 985 B 988 A.
- [63] Псал. 104, 15; 1 Дневн. 16, 22; 1 Цар. 16, 3; Авак. 3, 13.
- [64] 1 Јн. 2, 20. 27; Д. А. 10, 44-46.
- [65] Quod unus sit Christus, P. gr. T. 75, col. 1573D, 1276 A B D, 1277 A; ср. Св. Ј Касијан, De incarnat. Domini contra Nestor., lib. II, c 2; lib. V, c 1.
- [66] De fide, III, 12; P. gr. t. 94, col. 1032 AC; ср. ib. IV, 14, col. 1160 D-1161 A.
- [67] Види о томе: *Догматика*, кн.. I, стр. 225 [250].
- [68] Види о томе: *Догматика*, књ. I, стр. 80 [89].
- [69] Cinquieme concile oecumenique, Huitieme et derniere session, le juin 553, str. 117, *Histoire des Conciles*, Hefele — Leclercq, t. III, premiere partie, Paris 1909
- [70] Богородицом је истински обожена људска природа. Њоме смо постали заједничари у Божанској природи. То се снажно наглашава у многим стихира ма. На пример: Сравнитися желаніе ми вложивъ змій вселукавый, Содетеляю, яко плънника восхити. Тобою же, Всечистая, воззванъ быхъ, обожився стинъише: ты бо, о Богомати, мене, обожившаго родила еси (Месяць декем. естыи день, на утрени, Канонъ, песнь 1, Богородичень). — Божественнаго ыхомъ общницы естества, тобою, Богородице Приснодево, Бога бо намъ воплотившагос родила еси (Θείας γεγόναμεν κοινωνοί φύσεως, δια σοῦ Θεοτόκε Παρθενε Θεον γαρ ημιν σεσαρκωμενον ετεκες) (Въ четверток,

третія седмицы по Пасце, на утрени, седалень, Слава и ныне, Богородичень)

- [71] Успеніе Пресв. Богородицы, Канонъ, песнь 9, Ирмосъ.
- [72] Въ субботу на повечеріи, Канонъ Пресв. Богородица, песнь 1 (Гласъ 1,Октоихъ).
- [73] Въ неделю утра, седальны воскресны, Богородичень (Гласъ 4, Октоихъ).
- [74] Въ неделю утра, Канонъ Пресв. Богородице, пѣснь 1 (Гласъ 5). А у догматику другога гласа вели се: Дева родила еси, и Дева пребыла еси...
- [75] Въ субботу, на велиц. вечерни, Богородичень, (Гласъ 7).
- [76] Въ неделю утра, Канонъ Пресв. Богородица, пѣснь 7 (Гласъ 5, Октоихъ).
- [77] Въ пятокъ на повечер., Канонъ Пресв. Богородица, песнь 1 (Гласъ 5, Октоихъ).
- [78] Въ неделю утра, Канонъ Богород., песнь 7 (Гласъ 6, Октоихъ).
- [79] Въ среду утра, Канонъ Пресв. Богородице, песнь 8 (Гласъ 7, Октоихъ).
- [80] Предпразднство Благовещенія Пресв. Богородицы, 24 мартъ, Кондакъ.
- [81] Въ субботу вечера на Малей вечерни, Богородичень.
- [82] Уистини је достојно да зовемо блаженом тебе, Богородицу, увек блажену и пренепорочну, и Матер Бога нашега. Величамо тебе, пречаснију од Херувима и неупоредљиво славнију од Серафима, уистини Богородицу, која си Бога Реч непорочно родила.
- [83] Богородичень, въ навечеріи Рождества Христова.
- [84] Богородичень (Гласъ 2), въ пятокъ вечера. На грчком гласи: Πάντα υπέρ εννοιαν, πάντα υπερένδοξα τα σα, Θεοτόκε, μυστήρια' τή άγνεία εσφραγιομενη και παρθενία φυλαττομένη, μητηρ έγνοκτθης άψευδής, Θεόν τεκοῦσα άληθινον. Αυτόν κέτευε, σωθήναι τάς ψυχάς ήμων.

[85] Въ субботу на малей вечерни, на стиховне стѣхир., Слава и нѣине, Богородичень, (Гласъ 5, Октоихъ).

[86] Въ неделю третія седмицы святаго поста, Канонъ воскресень, песнь 6, Богородичень: Чудесь великое чудо въ тебе явися, нескверная Агнице, вземлющаго бо мѣра грехъ, Агнца родила еси (θαυμάτων το μέγιστον θαύμα ἐν ἰωφθη, ἀσπίλε Ἄμνας' τον γαρ αἴροντα του κόσμου την ἀμαρτίαν, Ἄμνον ἀπεкуηας)

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ II

ОДЕЉАК ТРЕЋИ

Бог као Спаситељ

7. Кратак преглед и критика римокатоличког учења о непорочном зачећу свете Деве Марије

Богооткривену истину једине, свете, саборне и апостолске Цркве о светој Богородици римокатолици су изменили и искварили својом новоскованом догмом о непорочном зачећу свете Деве Марије. Најпре је ова догма била богословско мишљење, које се још у деветом веку појавило у Шпанији у спису Пасхазија Радберта, истакнутог и утицајног писца. Он је писао: „Пошто се Дева Марија тако свечано прославља, јасно је из ауторитета Цркве да, кад је рођена, није подлежала никаквим гресима (nullis, quando nata est, subjasuit delictis), нити је, освећена у утроби, навукла на се првородни грех (neque contraxit in utero sanctificata originale peccatum)... Сада пак, пошто се по ауторитету целе Цркве слави, јасно је да је она била слободна од сваког првородног греха (constat eam ab omni originali peccato immunem fuisse)"[1].

Ово богословско мишљење Пасхазија Радберта постелено је стицало и своје присталице и своје противнике, тако да се у 12 веку распламтело у велики спор. Францисканци су се истакли као одлучни поборници овога учења, а Бернард Клервоски, Александар Халски, Бонавентура, Алберт Велики, Тома Аквински и доминиканци као одлучни противници. Али је у

току времена број присталица бивао све већи, а противника све мањи. Тако видимо да папа Александар VII објављује 1661 године, у својој були *Sollicitudo omnium Ecclesiarum*, да је света Дева Марија „сачувана чиста од мрље првородног греха" (*a macula peccati originalis praeservatam immunem*). Када је Пије IX постао папа, доминиканци су били приморани да усвоје учење о непорочном зачећу свете Деве. Чувени римокатолички догматичар Ђовани Пероне († 1876) заступао је гледиште да ово учење треба прогласити догмом. Пије IX је то учинио својом булом *Ineffabilis Deus* од 8 децембра 1854 године. Та догматска одлука гласи: „Утврђујемо, да је учење, које сматра да је преблажена Дева Марија у првом тренутку свога зачећа (*in primo instanti conceptionis suae*), особитом благодаћу и повластицом свемогућег Бога (*singulari omnipotentis Dei gratia et privilegio*), с обзиром на заслуге Исуса Христа, Спаситеља рода људског, била сачувана чиста од сваке мрље првородног греха (*ab omni originalis culpa labe praeservatam immunem*), — од Бога откривено (*esse a Deo revelatam*), и да зато сви верни морају чврсто и постојано веровати у то".

Када се ова римокатоличка догма размотри у светлости напред изложеног богооткривеног учења Светог Писма и Светог Предања о светој Деве Богородици, одмах постаје јасно да она противречи овом учењу свете апостолске васељенске Цркве. Осим тога, Свето Писмо јасно учи да нико од људи није слободан од првородног греха. Апостол Павле нарочито наглашава да нико од људи није изузет од првородног греха. *Сви су под грехом*, тврди он [2], *сви сагрешише* [3]. Пошто се првородни грех преноси путем природног зачећа и рођења, то значи да је од њега слободан само Господ Исус као натприродно рођен од свете Деве и Духа Светога.

Верна богооткривеној истини о свеопштој наследности првородног греха апостолска Црква Православна осуђује и одбацује римокатоличко учење о непорочном зачећу свете Деве Марије, и исповеда да се она зачала и родила природним путем од светога Јоакима и свете Ане, што значи да је њено зачеће подложно првородном греху. Свето Откривење нигде не назива свету Деву Марију првородном ћерком Божјом; нигде је не издваја од рода људског по њеној природи, зачећу и рођењу; нигде не помиње натприродни карактер њеног зачећа и рођења. Родивши Спаситеља света, Бога и Господа Исуса Христа, света Дева је због тога и тиме постала славнија не само од свих људи, него преславнија од свих Серафима и пречаснија од свих Херувима. Али то не значи да је она била потпуно безгрешна и непорочна још од свог зачећа у утроби мајке своје, свете Ане. Када би римокатоличко учење о непорочном зачећу свете Деве било тачно, онда би то уништило истинитост човечанске природе у Господу Христу и подвргло сумњи сам факт оваплоћења, и Господ Исус не би био прави претставник рода људског. Јер ако света Дева није прави члан грешног рода људског, њено би порекло морало бити небеско, натприродно, божанско, и у том

случају човечанство се не би могло стварно сјединити са Христом Богом, и Господ Христос не би могао бити стварни претставник рода људског.

Римокатолици воле још да тврде, да је светој Деви било неопходно да буде слободна од првородног греха, да би могла родити безгрешног Христа Спаситеља. Ако би се ово тврђење узело као тачно, онда би се довела у сумњу истинитост, стварност првородног греха, што је још у 12 веку истакао Бернард Клервоски. „Шта ћемо рећи, пита он лионске монахе у своме писму, ако неки на истом основу затражи да тако исто прослављамо оца и матер свете Марије? Такође, могу то исто захтевати за њене дедове и прадедове до бесконачности"[4]. У самој ствари, допустити непорочно зачеће Марији Деви, значило би — претпоставити непорочно зачеће и њеним претцима све до Адама, општег праоца рода људског. А то би се сукобило са истином Светога Откривења о стварности првородног греха и његовој свеопштој наследности у роду људском, што би повукло за собом одбацивање целокупне библијске антропологије. Пошто је учење Светог Откривења о свеопштој греховности свих људи без изузетка — несумњива, очигледна и непобитна истина, то је римокатоличко учење о непорочном зачећу свете Деве Марије — неистинито и лажно.

Истина, Православна Црква још из дубоке старине назива у својим богослужбеним књигама свету Богородицу: пресветом, пречистом, преблагословеном, преславном, пренепорочном, и у суперлативу јој приписује све што је најбоље, најчистије, најсветије, најдобродетељније. Али све то Православна Црква не односи на отсуство првородног греха у светој Деви, него на отсуство личних грехова у њој, од којих је она била слободна после силаска Светога Духа на њу и зачећа Господа Исуса. Због силаска Светога Духа на свету Деву и због зачећа Спаситељевог, и од зачећа, она је постала слободна од личних грехова. Зато што је родила једино Безгрешног, она је и сама постала у једном смислу безгрешна, то јест без личних грехова, а није била безгрешна у том смислу да је сама била рођена без првородног греха.

Измалена настањена у храму Божјем, света Дева се, по учењу богомудрих Отаца, и до зачећа Спаситељевог трудила да буде без личних грехова. Преиспуњена Духом Светим, као плодовита маслина, вели свети Дамаскин за свету Деву, она је постала жилиште сваке добродетељи (πάσης αρετής καταχώριον γέγονε), одвративши ум од сваке житејске и телесне жеље и на тај начин сачувавши девичанском и душу и тело, као што је и доликовало оној која је имала да у недра своја прими Бога, јер Он, будући светим, почива у светима. Тако дакле, света Дева тежи за светошћу (ἀγιωσύνην μετέρχεται) и показује се као свет и чудесан храм Бога вишњег[5].

Говорећи о оваплоћењу Бога Логоса од свете Деве, свети Григорије Богослов вели: „И душа и тело Деве били су предочишћени Духом" (καὶ

ψυχὴν καὶ σάρκα προκαθαρφέισης τῷ Πνεύματι)[6]. Мајку Господа Исуса „претходно је очистио Дух“ (τὴν Πνεύμα ἡγνίσε πρόοῦεν)[7]. Бог, дошавши кроз чисту Матер, не само што се сам није оскрнавио у утроби, него је и њу очистио (καὶ τὰ κάθηρεν)[8]. Свети Јефрем Сирин пише: „Христос се родио од природе која је била подвргнута нечистоти и којој је било потребно да се очисти Божјом посетом. Као што муња прониче све, тако и Бог. И као што муња обасјава оно што је сакривено, тако и Христос очишћава и оно што је сакривено у природи. Он је очистио и Деву, и затим се родио, да би показао да, где је Христос, тамо се чистота пројављује у свој својој сили. Очистио је Деву, спремивши је унапред Духом Светим; и затим утроба, поставши чиста, зачиње Њега. Очистио је Деву при њеној непорочности; стога ју је, и родивши се, оставио Девом.... Бог Логос, боравећи у Марији, учинио ју је туђом свему нечистом и телесном... И Марија је по благодати постала не жена већ дева. Не велим да је Марија постала бесмртна, већ да њу озаравану благодаћу, нису узнемиравале греховне жеље“[9].

Речи светог Атанасија Великог: „Марија је сестра наша, јер смо сви од Адама“[10], показују јасно да света Дева није била изузета од првородног греха. „Ја називам Марију Деву пренепорочном и пречистом, изјављује трећи од тројице светих Богослова, срањујући је са нама људима, слугама њеним; али срањујући је са Жеником њеним и Оцем његовим, ја је називам човеком, као што су и сви људи, само светом и светијом од свих људи, непорочном и најчистијом у свима родовима“[11].

Осећајући Пресвету Деву као срце своје, Православна Црква богонадахнуто објашњава однос свете Богомајке према грешности. На благовест светог Арханђела Гаврила да ће родити Сина Божјег, света Дева одговара молбом: Душу очисти, тело освяти, церковь сотвори мя вместительну Бога, скишю богоукрашену, одушевленъ храмъ наитіемъ Пресвятаго Духа, и жизни чистую матеръ[12]. А мало касније пресвета Дева додаје: ... душу убо очистихъ съ теломъ, и по глаголу твоему буди мене, да вселитса Богъ въ мя[13]. Бивши очишћена Духом Светим, Дева је постала Мајком Свевладара који ју је створио[14]. Надбожански Бог, Логос који је од Оца и са Духом Светим, коме се клањамо у Тројици, примивши тело од чисте Деве, освети њену пречисту утробу[15].

Очигледна је, дакле, из христонадахнутог учења богомудрих Отаца, да се непорочност и безгрешност Пресвете Деве Богородице односе не на отсуство првородног греха у њеној човечанској природи, већ на њен лични однос према пороку и греху и на њену борбу и превласт над пороком и грехом.

НАПОМЕНЕ:

- [1] De partu Virginis, lib. I; P. lat. t. 120, col. 1371 C, 1372 A.
- [2] Pm. 3, 9.
- [3] Pm. 3, 23; ср. Pm. 5, 12. 17; Jh. 3, 6; Гал. 3, 22; Псалм. 50, 7. Уопште, види о овоме: *Догматика*, кн.. I, стр. 285-299 (300-308). [4] Epistola 174, Ad canonicos lugdunenses, De conceptione s. Mariae (P. lat. t. 182, col. 334 D): Quid si alius, propter eamdem causam, etiam utrique parenti ejus festos honores asserat deferendos? Sed de avis et proavis idipsum posset pro simili causa quilibet flagitare, et sic tenderetur in infinitum.
- [5] De fide. IV, 14; P. gr. t. 94. 1160 A.
- [6] Orat. 45, 9, P. gr. t. 36, col. 633 D; ср. Orat. 38, 13, col. 325 B. [7] Он, Poemata dogmatica, De Testamentis et adventu Christi; P. gr. t. 37, col. 462 A. [8] Он, Poemata quae spectant ad alios, Ad Nemesium; P. gr. t. 37, col. 1569 A.
- [9] Слово на еретиковъ, стр. 71. 72; Творенія иже во святыхъ отца нашего Ефрема Сирина, часть третья, Москва 1849.
- [10] Epist. ad Epictet. 7, P. gr. t. 26, col. 1061 B: 'Αδελφή γαρ ημών ή Μαρία, έπει και πάντες έκ τοῦ 'Αδάμ έσμεν.
- [11] Св. Симеон Нови Богослов, Слово 45; Слова преп. Симеона Нового Богослова, переводъ съ новогреческаго еп. Теофана, кн. I, стр. 363 (Москва 1882).
- [12] Благовещеніе Пресв. Богородицы, 25, мартъ, Канонъ. песнь 7.
- [13] тамо, песнь 8.
- [14] Въ неделю утра, Канонъ Пресвятой Богородица, песнь 7 (Гласъ 5, Октоихъ): Мати всѣхъ Царя, очищшися Духомъ Дево, била еси, тебе создавшаго (Ντηρ του Παντάνακτος, άγνισθείσα Πνεῦματι, Παρθένε γεγένησαι, τοῦ σε πλαστουρησαντος).

[15] Въ пятокъ. Ваи, повечерш великомъ, Канонъ, Песнь 5, Богородичень: Пречистое чрево твое освяти, Чистая, плоть изъ него приѣмый пребожественный, въ Троиць покланяемый, изъ Отца Слово, и съ Духомъ Богъ (Τὴν ἀχραντὸν γαστέρα σου, ἡγίασεν Ἀγνή, σάρκα ἐξ αὐτῆς, λαβὼν ὁ ὑπέρθεος ὁ ἐνιριαδι προσκυνοῦμενος, ὁ ἐκ Πατρὸς Λόγος).

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ II

ОДЕЉАК ТРЕЋИ
Богочовеково дело - Сотериологија

Господ Исус Христос као Спаситељ

Божанска личност Господа Христа је свесавршена и недељива. То се снажно осећа у свему што је Христово. У свакој његовој мисли и речи и делу присутна је сва Богочовечанска личност његова, присутна потпуно и недељиво. У свима спољашњим и унутрашњим, видљивим и невидљивим изразима својим, Богочовекова је личност једна и недељива. Отуда и целокупни живот Христов на земљи сачињава једну недељиву, органску целину. Јединством и недељивошћу његове Богочовечанске личности детерминисано је јединство и недељивост његовог богочовечанског дела. Нема ничега ни у личности, ни у животу, ни у делатности Господа Исуса што би се могло одбацити као сувишно или непотребно. Све што је његово, саставни је део богочовечанског подвига његовог. Он је сав у свему своме.

Ни за шта што је Богочовеково не може се рећи: ово није потребно, може се одбацити. Када је апостол Петар предложио Спаситељу да страдање отстрани из свог богочовечанског подвига спасења рода људског, Он га је назвао сатаном: иди од мене, сатано!^[1] Све што је Христово: и оваплоћење, и крштење, и преображење, и страдање, и крена смрт, и васкрсење, и вазнесење, и делање, и учење, ушло је као неопходни састојак

у огромно, козмичко богочовечанско дело спасења људи, и не може се одбацити, а да се не повреди Богочовечанска личност Христова. Једна иста неизмерна богочовечанска вредност и сила прожима све што је Христово, те се из те недељиве богочовечанске целине не може издвојити један делић и рећи: ево, овим је Господ Христос спасао свет, искупио род људски. У Богочовеку и његовом животу и учењу све је бескрајно важно и неопходно, божански важно и неопходно. Стога је Господ светим Ученицима својим и оставио као лозинку спасења заповест о држању свега што је заповедно: Идите и научите све народе крстећи их у име Оца и Сина и Светога Духа, учећи их да све држе што сам вам заповедио (τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν)[2].

Целокупном Богочовечанском личношћу својом и целокупним богочовечанским животом својим Господ Христос је извршио спасење људског рода, зато Му је и дато име Исус, што значи: Спаситељ. Ово име није било дато ни неком делу његовом, ни учењу његовом, већ његовој недељивој Богочовечанској личности. Он је сав Исус, сав Спаситељ у свему што сачињава његову Богочовечанску личност и његово Богочовечанско дело. Богоданим именом Исус = Спаситељ, детерминисано је идело његово: спасење.

Због неизмерног богатства своје Богочовечанске личности, и због разноврсних дарова и добара које је донео свету, Спаситељ се назива разним именима: Пастир, Учитељ, Светлост, Пут, Истина, Живот, Првосвештеник, Пророк, Чокот, Господ, Син Божји, Христос, Камен, Јагње. Многа имена, а једна Личност и једно дело, јер и као Пастир Он је сав Пастир, и као Учитељ Он је сав Учитељ, и као Светлост Он је сав Светлост, и као Истина Он је сав Истина. Отуда је његово дело искупљења и спасења света и човека не само дело Њега као Пророка, Првосвештеника и Цара, већ дело Њега као једне недељиве Богочовечанске личности, онакве Личности каквом је описују и показују сва имена која јој се припишу У Светом Откривењу.

У свему искупитељском и спаситељском Господ Христос присуствује сав у васцелој пуноћи своје Богочовечанске личности. При томе се његова спаситељска сила и делатност јаче пријављује у неким његовим делима, као што су крштење и преображење, а врхуне у крсној смрти, васкрсењу, вазнесењу и силаску Светога Духа. Али све су то саставни делови његовог богочовечанског живота и подвига као једне недељиве органске целине. Крст врхуни само на темељу свега што му претходи. Крст је врх пирамиде спасења, али као врх он стоји на свему што је испод њега, а што је Спаситељ узидео у пирамиду спасења било речју, или мишљу, или молитвом, или уздахом, или чудом, или догађајем. Врх без темеља, и без онога што је назидано између темеља и врха, не би био врх. Темељ пирамиде спасења је оваплоћење Сина Божијег; на њему је Господ Христос својим земаљским

животом саградио богочовечански дом спасења, и на његовом врху поставио крст и васкрсење. Господ Исус је обавио спасење свим оним што је Он као Богочовек био, и свим оним што је као Богочовек учинио.

У самом имену Исус дато је цело богочовечанско дело Христово. Господ Христос спасава, јер је Спаситељ. Само као оваплоћени Бог, Господ Исус је и Спаситељ и спасење. Богочовечанска личност његова и јесте све и сва у спасењу, због чега Господ Христос и чини спасење свакога човека зависним од себе као Богочовека, говорећи: Ја сам врата; ко уђе кроза ме спашће се, и ући ће и изићи ће, и пацу ће наћи[3]. Све што улази у личност и дело Богочовека сачињава Еванђеље спасења. Зато се ништа Богочовеково не може ни изоставити, ни одбацити. У Спасењу је све спасоносно, све сотериолошко. Шта је то што би се из Господа Христа могло отстранити као несотериолошко? Све речи Спасове дух су и живот су[4]. Али дух су и живот једино његовом Божанском личношћу. Он је увек и у свему једна и иста Личност. У своју Божанску личност Он је и тело унео. Шта онда није спасоносно у Њему? Он је Спаситељ и као Пастир, и као Првосвештеник, и као Истина, и као Светлост, и као Живот, јер је његова Личност увек једна и недељива. Бескрајности његове Личности одговара бескрајност његовог богочовечанског подвига.

У свима моментима свога земаљског живота Господ Христос је непрекидно Спаситељ, само своју спаситељску силу Он пројављује час јаче час слабије, час отвореније час прикривеније. Са свих страна његовог богочовечанског живота теку и притичу спасоносне силе, да се најзад све стопе и слију у крсну смрт и васкрсење као у свеизвор спасења. Богочовечански подвиг спасења рода људског достиже своју завршну и савршену пуноћу у Спаситељевој крсној смрти и васкрсењу, због чега човекољубиви Господ хита томе кроз све своје дане и ноћи: „Ево идемо у Јерусалим, и све ће се свршити што су пророци писали за Сина Човечијега. Јер ће га предати незнабошцима, и наругаће му се, и ружиће га, и пољубаће га, и биће га, и убиће га; и трећи дан устаће"[5]. Но и пре свога спасоносног страдања и васкрсења Господ Христос је Спаситељ који непрекидно спасава људе својом богочовечанском силом. Да није тако, зар би пре крене смрти своје Он могао рећи Закхеју: данас дође спасење дому овом[6], и ослабљеноме: синко, опраштају ти се греси твоји[7], и многима: вера твоја спасе те.

Спасење рода људског, извршено чудесним Богочовеком Исусом, представља собом бескрајну богочовечанску тајну. У њој је спасоносно сједињена тајна Бога и тајна човека, живот Бога и живот човека. Стога је у њој све богочовечанско, од почетка до краја. Никаква људска мисао, ма како помогнута благодаћу, не може до дна проникнути у ову свету богочовечанску тајну. Наднесен над њу својим огромним умом, апостол Павле завршава своја размишљања о Спаситељевом подвигу спасења

чуђењем и дивљењем: О дубино богатства и премудрости и знања Божијега! како су неиспитљиви његови судови и неистражљиви његови путеви![\[8\]](#) У богочовечански подвиг спасења рода људског Господ Исус је унео премудрост Божију у тајности сакривену, коју одреди Бог пре света за славу нашу[\[9\]](#). Тајну воље своје (το μυστήριον τοῦ θελήματος αὐτοῦ) Тросунчани Господ нам је показао у богочовечанском домостроју спасења, извршеног Богочовеком Исусом[\[10\]](#).

Једна и недељива божанска тајна проходи богочовечанску личност Господа Христа и његово дело. На свима путевима богочовечанског подвига спасења блага и кротка Христова тајна сусреће и води душу људску, испуњујући је божанском благошћу и бескрајном радошћу. Дело Богочовека Христа је да спасе људе изгубљене у греху[\[11\]](#), да спасе људе од греха и смрти[\[12\]](#). Другим речима, дело је његово: обновити, препородити човека[\[13\]](#), просветити га[\[14\]](#), усавршити[\[15\]](#), охристоличити[\[16\]](#), обожити[\[17\]](#), обесмртити, овековечити[\[18\]](#). У то тајанствено дело своје Спаситељ је унео сву Богочовечанску личност своју, са свима њеним бескрајним савршенствима. И извршио га божански савршено целокупним подвигом свога богочовечанског живота на земљи од колевке до вазнесења.

У личности и делу Богочовека Христа: сав Бог дат је свему човеку. То је лек за исцељење човека од греха и смрти, и средство за освећење, охристоличење, обожење, обесмрћење и оспособљење човека за вечни живот у овом и оном свету. У томе је помирење човека са Богом, у томе искупљење, у томе спасење, и савршенство, и блаженство. Тиме је Богочовек постао и заувек остао поглавар спасења, вођ спасења (ὁ ἀρχηγός της σωτηρίας)[\[19\]](#), због чега је и упутио речи Богу Оцу: дело изврших (το ἔργον ἐτέλειώσα) које си ми дао да радим[\[20\]](#). Богочовечанско дело Христово је не мање тајанственои неизразиво од Богочовечанске личности његове. Но и личност и дело Богочовека Христа сачињавају једну и недељиву „велику тајну побожности“[\[21\]](#), велику тајну спасења.

Да је спасење рода људског омогућено, извршено и условљено Богочовечанском личношћу и богочовечанским подвигом Господа Исуса, речито нам сведочи Свето Откривење кроз Свето Писмо и Свето Предање. У божанску истину Спаситељеве личности и његовог подвига спасења ништа тако не уводи дух људски као Свето Предање, наслоњено на Свето Писмо; и Свето Писмо, осветљено Светим Предањем.

Прва благовест којом почиње новозаветно Откривење јесте благовест богопосланог Арханђела Светој Деви: да ће родити Сина коме има наденути име Исус, тј. Спаситељ[\[22\]](#). Овом првом благовешћу обухваћена је сва Личност и сва делатност Богочовека Христа. У самом богоданом имену Исус претсказан је и објављен сав Спаситељев богочовечански подвиг спасења рода људског. Врло је значајно да Бог није назвао Господа

Христа ни учитељем, ни пастирем, ни царем, ни првосвештеником, ни пророком, већ Спаситељем, јер је то име шире од свих осталих имена и садржи их у себи. А када се родио оваплоћени Бог, Анђео Господњи објављује пастирима да се родио: Спаситељ, Господ Христос[23]. То пак значи да је оваплоћени Логос: Спаситељ света као Богочовек, целокупном својом Богочовечанском личношћу и делатношћу.

Као Спаситељ, Господ Христос је у исто време и спасен»е. Праведни Симеон, пун Духа Светога, узимајући у руке младенца Исуса, назива Га спасењем (то σωτηριον)[24]. Богочовек Христос, у свој пуноћи своје богочовечанске еванђелске стварности, и јесте спасење. Стога се и вели у Светом Писму да се у Богочовечанској личности Господа Исуса „незнабошцима посла спасење Божје“[25]. Очевици Господа Исуса и његових дела са усхићењем говоре о Њему: "Сами чуемо и познамо да је овај заиста Спаситељ света, Христос (ὁ σωτήρ του κόσμου, ὁ Χριστός)"[26]. Обухватајући собом као Богочовек сва божанска и човечанска савршенства, неопходна за спасење човека од зла и смрти, Господ Христос је назват Спаситељем и од Бога и од људи.

У многољудној историји рода човечанског Бог никада није назвао Спаситељем, јер су сви људи без изузетка под грехом и смрћу. Само је безгрешни Господ Христос удостојен тог назива, као једина историска личност у којој се не нађе ни трунке греха, ни атома зла. У свесавршеној пуноћи своје Божанске личности, оваплоћени Бог Логос апсолутна је пуноћа свеживота и светлости[27], и само као такав Он је победа над грехом, смрћу и тамом[28]. Чим се Господ Исус јавио на проповед, велики Претеча Духом Светим објављује да је Он: Јагње Божије које узима грех света (ὁ αἰὼν τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου)[29], узима целокупним богочовечанским животом својим.

Само као Богочовечанска личност Господ Христос је постао за сав род људски: премудрост од Бога, и правда, и освећење, и искупљење[30]. Он се јавио као Богочовек: да грехе наше узме[31], тј. да нас ослободи од греха и оспособи за живот у светости и правди Божјој. Саблажњен духом зла и уништења, род људски је у својој историји више стварао дела његова него своја: зато се јави Син Божји да раскопа дела ђавоља[32]. Боголика красота душе људске била је сва наружена и загађена гресима, стога Бог посла Сина свога да очисти грехе наше[33].

Исуса Богочовека, у свој његовој историској стварности, Бог десницом својом узвиси за вођу и спаситеља (ἀρχηγὸν καὶ σωτήρα), да да људима покајање и опроштај грехова[34]. Иако божански савршен, Спаситељ је земаљски реалан и човечански приступачан. Богомудри апостол то снажно истиче: од Давидова семена подиже Бог по обећању Израиљу спаса Исуса[35]. Спаситељ је реалан човек, да би као човек спасао човека. Да се није јавио као истинити човек, могло би се рећи да је Он нека небеска

сабласт и утвара која механички и насилно намеће људима спасење. Својом безгрешном човечанском реалношћу Господ Христос привлачи људска бића која у Њему виде природног и неопходног Спаситеља људске природе.

Само као стварно савршени Бог и стварно савршени човек Господ Христос је Спаситељ људи и нада рода људског[36]. У свом бескрајном човекољубљу Он хоће да се сви људи спасу и дођу у познање истине[37]. Својим богочовечанским подвигом спасења Господ Христос је постао једини и јединствени Спаситељ рода људског, стога: нема ни у једноме другом спасења (οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλω οὐδενὶ ἢ σωτηρία). Јер нема другога имена под небом данога људима којим би се ми могли спасти[38]. Животворном силом својом Богочовечанска личност Господа Христа јесте у исто време и Спаситељ и спасење[39]. „Познање спасења јесте познање Сина Божјег, који заиста јесте и назива се и спасење, и Спаситељ, и извршење спасења (salus, et Salvator, et salutare)... Он је Спаситељ, јер је Син и Логос Божји; Он је извршење спасења, јер је Дух; Он је спасење, јер је тело: Логос постаде тело и обитаваше међу нама"[40].

Зато што у Богочовеку живи сва пуноћа Божанства телесно[41], Он је Спаситељ рода људског интегралном Личношћу својом, и свим оним што је у њој, од ње, са њом. Бесмртни Бог, вели свети Атанасије Велики, није дошао да спасе себе већ осмрћене; и није пострадао ради себе већ ради нас. Он је узео на себе нашу ништавност и нашу убогост, да би нам даровао своје богатство. Јер његово страдање је наше избављење од страдања (ἡμῶν ἀπάθεια ἔστι); његова смрт је наша бесмртност; његове сузе радост наша; његов погреб васкрсење наше; његово крштење наше освећење; ране његове наше исцељење; наказање његово мир наш; срамота његова наша слава; силазак његов наш узлазак[42].

У томе се и састоји чудо, што је Господ постао човек, и то човек без греха, због чега се извршило потпуно обновљење (καινότης δλη), да би се обелоданила његова моћ. И од онога што је сам по својој вољи установио у природи, узео је оно што је хтео, то јест: рођење од жене, узраст, године, труд, глад, жеђ, сан, тугу, смрт, васкрсење. Стога, где је трулело људско тело, тамо Исус полаже своје сопствено тело; и где је људска душа држана у смрти, тамо Христос показује да је и његова душа људска, да не би Он, као човек, био држан од смрти, и да би као Бог разорио државу смрти; да би, где је била посејана трулеж (ἡ φθορά), изникла нетрулежност (ἡ ἀφθαρσία); да би, где је даровала смрт, Он бесмртни претставши у облику душе људске (ἐν μορφῇ ψυχῆς ἀνθρώπινῆς), јавио бесмртност; и на тај начин учинио нас учесницима своје нестрадалности и бесмртности, у нади на васкрсење из мртвих[43].

Васцелим бићем својим Богочовечанским Господ Исус је спасао човека. Он је, по речи богомудрог Оца Православља, дао тело за тело, и душу за душу, и потпуно биће за целог човека (και τελείαν ὑπαρξιν υπέρ όλου ἀνθρώπου)[44]. Богочовек Христос спасао нас је целим својим бићем; спасење је свету Син од Оца[45]. Име Исус значи и Спаситељ и спасење (πῆ μὲν Σωτήρ, πῆ δε σωτηρία); од Спаситеља је спасење као од светлости осветљење[46].

Тајна спасења сва је у Богочовечанској личности Господа Исуса. Личност Спаситељева и његов подвиг спасења рода људског сачињавају једну недељиву органску целину. Ради обожења човека кроз спасење Бог Логос је и постао човек, јавио се и живео као Богочовек. Оваплотивши се, Господ Христос је узео у људску природу бескрајне силе Божанства, које и обављају спасење рода људског кроз Богочовечанску личност и богочовечански живот његов. Господ Христос је Богочовек, један из Божанства и човечанства, вели свети Григорије Богослов. У Њему се сјединио Бог и човек који су били удаљени један од другог. Све се сјединило у једно засве (πάντα υπέρ πάντων ἦλθεν εἰς εν) иза јединога праоца: душа за душу непослушну, тело за тело које се покорило души и са њом осуђено; Христос, који је без греха, за Адама који је био под грехом. Ради тога старо је замењено новим; страдањем је позван страдалник у првобитно стање; за сваки наш дуг узвратио је Онај који је изнад нас; и открила се нова тајна: човекољубиви Божји домострој спасења за палог кроз непослушност. Ради тога је и рођење од Деве; ради тога јасле и Витлејем; рођење место стварања, Дева место жене, Вихляем место Едема, јасле место раја, мало и видљиво место великог и сакривеног. Ради тога су Анђели који славе Небескога који је постао земаљским; пастири који виде славу на Јагњету и Пастиру; звезда путовођ, мудраци поклоници и дароносци, да би се уништило идолопоклонство. Ради тога се Исус крштава, и прима сведочанство одозго; ради тога поста, бива кушан и побеђује победиоца. Ради тога се изгоне демони, исцељују болести, и поверава малима велико дело проповеди, и они га извршују. Ради тога се буне народи и људи помишљају узалудне ствари. Ради тога је дрво за дрво, и руке за руку; руке, јуначки распрострте, за руку неуздржљиво пружену; руке приковане за руку самовољну. Ради тога је: подизање на крст за пад, жуч за једење забрањеног рода, трнови венац за рђаво господарење, смрт за смрт, тама за светлост, погреб за повраћање земљи, васкрсење за васкрсење. Све је ово било за нас неко Божје васпитање (ταῦτα πάντα παιδαγωγία τις ἦν περὶ ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ) и лечење наше немоћи, које је старог Адама враћало онамо одакле је пао, и приводило га дрвету живота, од кога нас је удаљио плод дрвета познања, неблагоприятно и неразумно опробан[47].

Губа греха унаказила је и обесветила све што је људско. Спаситељ мора бити све што и човек, све осим греха, и осветити собом све човечије. Стога свети Григорије и вели за Спаситеља: Он се понекад предаје и сну, да

би и сан благословио; понекад се замара, да би и труд осветио; понекад плаче, да би и сузе учинио достојнима похвале.[\[48\]](#)

Велика се тајна збива ради спасења рода људског. Обновљају се природе и Бог постаје човек; Син Божији благоизвољује постати и називати се и Сином човечијим, не мењајући оно што беше (јер је то неизменљиво), него примивши оно што не беше (јер је Он човекољубив), да би Необухватљиви постао обухватљив, ступајући у општење с нама преко тела (διὰ μέσης σαρκός) као кроз завесу, пошто рођена и пролазна природа није у стању подносити његово чисто Божанство. Ради тога се сједињује оно што је несједињиво (τα άμικτα μίγνυται): не само Бог са рођењем у времену, и ум са телом, и надвременско с временом, и безгранично с ограниченим, него и рођење са девичанством, и оно што је узвишеније од сваке славе са беслављем, и нестрадално са страдањем, и бесмртно са пролазним. Пошто је проналазач зла маштао да буде непобедив, уловивши нас надом на обожење, то сам бива уловљен покривачем тела, да би, насрнувши као на Адама, сусрео Бога. Тако је нови Адам спасао старога, и скинута осуда са тела, пошто је смрт умртвљена телом[\[49\]](#).

Кроза све што је Богочовеково струји спасоносна сила, али се најјаче пројављује у Спасовом страдању за свет. Када је Господу Христу требало пострадали за свет спаситељним страдањем, вели свети Богослов, тада је било потребно присајединити страдању све што се односи на страдање (πάντα συνδραμεῖν ἕδει προς το πάθος ὅσα του πάθους), као: појаву на свет, крштење, сведочанство с неба, проповед, хрљење народа, чудеса, и из свега саставити једну целину (ὡσπερ εν σώμα), нераздвојну и неразделиву временским размацима. Јер од крштења и проповеди јавило се узбуђење код народа (Мт. 21, 10), а од мноштва људи појава знамења и чудеса која приводе Еванђељу; од чудеса пак завист, од зависти мржња, а од мржње договарање и издајство, а од овога крст и све чиме смо спасени (ὁ σταυρός και δοοις σεσώσμεθα)[\[50\]](#).

Када је Господ Христос видео, да је душегубни грех упропастио у телу људском све небеско што је било стављено у њега, и да лукава змија царује над људима, тада Он, да би повратио себи своје достојање, није послао против болести друге помоћнике (јер је у великим страдањима слаб лек недовољан), него се сам, напустивши славу (κενώσας κλέος) коју је имао као безматерни (άμήτωρ) Син бесмртнога Бога Оца, јавио без оца необични за нас син, чак не необични, јер је Он Бесмртни, поставши смртан, дошао кроз Матер-Деву, да би цео спасао целога човека (φλον μ' ὀλος δφρα σαώση). И пошто је кроз пагубно једење био пао сав Адам (δλος Αδάμ), то је, по људским и уједно не људским законима, оваплотивши се у чесној утроби жене деве (άπειρογάμοιο γυναικός), дошао Бог и уједно смртан, сјединивши у једно две природе: једну сакривену а другу видљиву за људе, и од којих је једна била Бог, а друга се родила ради нас у последње дане. У

двема природама један је Бог Христос, јер је сједињен са Божанством, и из Божанства (ἐκ Θεότητος) је постао човек, да би, јавивши се међу људима као други, нови Адам, излечио пређашњег Адама. Али се Он јавио покривши се одасвуд завесом, јер је друкчије било немогуће приближити се људским слабостима, и усто је било потребно да змија, која сматра себе за мудру, приступивши Адаму, неочекивано сретне Бога, и о јачину његову сломи своју злобу, као што се бурно море ломи о чврсту стену[51].

Очовечење Христово је друго стварање човека, вели свети Григорије Богослов, јер је Бог пострадао телесно (σαρκικώς) нашим страдањем. Он је потпуно одужио све наше дугове. Из милосрђа према Еви Он се родио од жене, али од Деве, јер је и прво његово рођење од јединога Оца. Повијање у пелене било је место Адамове наготе. Путујућа звезда, то је поклоњење твари. Долазак мудраца, то је ступање многобожаца у Цркву. Крштење Христово било је очишћење вода (υδάτων) за нас. Дух, то је посведочено сродство. Пост је припрема за борбу са врагом. Кушање је било испитивање Божје мудре силе. Трнови венац и облачење у скерлетну кабаницу то је одузимање власти од ђавола у отвореној борби. Крст је победни знак. Клинци, то је прикивање нашег греха. Раширене руке на крсту означају да Христос све обухвата. Пробање жучи супротно је Адамовом пробању забрањеног плода. Један се од разбојника спасао, то је Адам који је поверовао; а други је био рђав, ма да и прикован на крст. Тама од шестог часа, то је плач за Страдалником. Васкрсење мртвих и улазак у град, то је превођење умрлих на небо. Крв и вода које су заједно потекле из ребра, то је двојако крштење: у купељи и страдању. Ово друго доносе опасности за време гоњења. Мртвост Исусова је уништење мртвости у човеку. Васкрсење Христово из мртвих јесте ослобођење човека из ада. Вазнесење Христово на небо узноси и човека горе[52].

Тајна спасења рода људског садржи у себи васцелу тајну Истине, оличену у оваплоћеном Богу и његовом богочовечанском животу. У ову тајну истине и спасења, по речима светог Григорија Ниског, улазе као саставни делови: Спаситељево човечанско рођење, узрастање од детињства до пунолетства, једење, пијење, труд, сан, туга, сузе, клеветање Спаситеља, суд над Њим, крст, смрт, полагање у гроб, васкрсење[53].

Спасење је бескрајно сложен подвиг, толико сложен, да само Бог може знати шта све треба да уђе у тај подвиг, и само Он може имати силе да учини тај подвиг. У својој чудесној Богочовечанској личности Господ Христос је захватио и обухватио сву тајну Божанског живота у њеној бескрајној разноврсности и сву тајну човечанског живота у њеној загонетној сложености, и тиме постао Спаситељ и спасење рода људског. У Богочовечанској личности његовој Бог нам је послао и Спаситеља и спасена, и зато се ни појам Спаситеља ни подвиг спасења не може одвојити од историске личности Богочовека Исуса[54].

Гледана у историској стварности кроз богочовечански подвиг спасења, извршеног на земљи, Личност Богочовека Христа добија разна имена, која Њој стварно сва припадају и у којима је несумњиво Она сва, али која су ипак изрази нашег схватања неисказане тајне оваплоћеног Бога. У свему свом Богочовек је несумњиво присутан целокупном Личношћу својом. Зато све што је Он јесте Спаситељ, и све што је његово јесте спасење. Богочовечанском бескрајношћу своје Личности и живота Господ Исус је за нас, по речима светога Атанасија Великог, и Пастир, и Првосвештеник, и Пут, и Врата, и све у свему[55]. Он је постао све ради нас (*pro nobis omnia factus est*), и на најразличније начине остварује наше искупљење. Иако је ради нас и гладовао и жеднео, Он нас ипак храни и поји својим спасоносним даровима. У томе је његова слава, у томе чудо његовог Божанства, што је Он природу наших страдања преиначио својом добротом. Јер је Он, Живот, умро да би нас оживео; Он, Логос, постао је тело, да би речју научно тело[56].

Због разноврсности богочовечанске делатности Господа Исуса у подвигу спасења рода људског Он се различито и разноврсно пројављује, али увек као једна недељива и непроменљива Богочовечанска личност, која се назива разним именима. Разни називи, вели свети Григорије Богослов, који се придају Христу, како они што Му припадају по Божанству, тако и они што Му припадају по човечанству, и то: Бог, Син, Обличје, Премудрост, Истина, Светлост, Живот, Сила, Пара, Излив (Прем. Сол. 7, 25), Блистање, Творац, Цар, Глава, Закон, Пут, Врата, Темел, Камен, Бисер, Мир, Правда, Освећење, Искупљење, Човек, Слуга, Пастир, Јагње, Првосвештеник, Жртва, Прворођени сваке твари, Првенац из мртвих. Сваки од ових назива Господ Христос јесте и назива се (*ἑστὶ τε καὶ κέκληται*) [57].

Богочовек се назива Сином, јер је истоветан са Оцем по суштини; и не само то, него је и од Оца. Назива се Јединородним, јер је не само Једини од Јединога и јединствено Један, него и на јединствен начин (*μονοτρόπως*) Један, а не као тела. Назива се Логосом, Речју (Јн. 1, 114), јер се односи према Оцу као реч према уму, не само бестрасношћу рођења, него и сједињеношћу са Оцем, и тиме што објављује Оца. Назива се Премудрошћу (1 Кор. 1, 25), јер је он знање (*ἐπιστήμη*) божанских и човечанских ствари. Назива се Сином (1 Кор. 1, 25), јер је Он чувар сазданих твари и давалац силе која их одржава у постојању. Назива се Истином (Јн. 14, 6), јер је по природи једно, не много (*εν, οὐ πολλά τῆ φύσει*); јер је чисти печат и свеистинити Облик Оца. Назива се Обличјем (2 Кор. 4, 4), јер је једносуштан са Оцем, и јер је од Оца а не Отац од Њега, пошто се сама природа обличја састоји у томе да оно буде подражавање оригиналу (*μίμημα τοῦ ἀρχετύπου*), чијим се обличјем назива. Назива се Светлошћу (Јн. 8, 12), јер је Он светлост душа које се чисте у разуму и животу. Назива се Животом (Јн.

14, 6), јер је Он светлост, устројство и осуштињење сваке разумне природе (δτι φως, και πάσης λογικής φύσεως σύστασης και ουσίωσις). Јер у Њему живимо, и крећемо се, и јесмо (Д. А. 17, 28) по двострукој сили удахнућа: по даху живота који је он удахнуо свима и по Духу Светоме кога удахњују у оне који могу да Га приме у оној мери у којој отварају уста разума (το στόμα της διανοίας). Назива се Правдом (1 Кор. 1, 30), јер дели људе по вредности, праведно судећи и оне под Законом и оне под Благадању, и душу и тело, да би душа владала а тело било под влашћу, да би боље господарило над горим а да горе не би устајало против бољег. Назива се Освећењем (1 Кор. 1, 30), јер је чистота, да би се чистотом усвајало Чисто. Назива се Искупљењем (1 Кор. 1, 30) као онај који нас, поробљене грехом, ослобађа, и као онај који је себе дао у откуп за нас, у жртву очишћења за васељену. Назива се Васкрсењем (Јн. 11, 25) као онај који нас сели одавде, и умртвљене грехом уводи у живот.

Ови називи доводе заједнички су Ономе који је изнад нас и који је ради нас; а називи који су нарочито својствени нама (ιδίως ημέτερα) и припадају човечанској природи Богочовековој јесу следећи:

Човек (1 Тм. 2, 5), да би Необухваљиви телом, због необухватљивости природе, не само постао обухватљив за тело, него и да би собом осветио човека, поставши као квасац за васцело тесто; да би ослободио свега човека осуде, уединивши са собом осуђено, за све поставши све оно што ми јесмо (πάντα μέρ πάντων γενόμενος, ἄδα ημείς), осим греха, тј. поставши тело, душа, ум, све оно што је смрт била прожела. *Син Човечији* (Јн. 3, 18) и кроз Адама и кроз Деву, од којих се родио (од Адама као праоца, од Деве као Матере) и по закону и не по закону рођења. *Христос*, по Божанству, јер само помазање освећује човечанство, не дејством својим као код других помазаника (κατά τους άλλους χριστούς), него присутством васцелог Помазујућег. А последица је овога помазања то, да се Помазујући назива човек а помазано постаје Богом. *Пут* (Јн. 14, 6), јер нас Собом води. *Врата* (Јн. 10, 9), као уводител. *Пастир* (Јн. 10,11), јер напаса на зеленој паши и одгаја крај тихе воде (Пс. 22, 2), одводи одавде, брани од зверова, повраћа залуталог, налази изгубљеног, превија рањеног, чува јаког, и поукама пастирског учења сакупља у онамошњи тор. *Овца* (Ис. 53, 7), као жртвовање. *Јагње* (1 Петр. 1, 19), као савршен. *Архијереј* (Јевр. 4, 14), као посредник. *Малхиседек* (Јевр. 7, 3), као рођени без мајке по природи која је изнад наше, и без оца по нашој природи (ὡς ἀμήτωρ το υπέρ ημάς, και ἀπάτωρ το καθ' ημάς); као цар Селима, тј. цар мира, и као цар правде... Исус Христос је јуче и данас телесно (σωματικώς), онај исти духовно (πνευματικός) и вавек века[58].

Сваки назив који се приписује Господу Исусу у његовом богочовечанском подвигу има свој сотериолошки значај. Господ Христос постаје свима све, вели свети Григорије Богослов, да би све придобио. Јер

Он не постаје само Јеврејин, не узима само на себе сваковрсна недолична и ниска имена, него, што је од свега тога недоличније, назива се самим грехом и самим проклетством *αὐτομαρτία* και *αὐτοκατάρα* (2 Кор. 5, 21; Гал. 3, 12). Иако није такав у самој ствари, Он се ипак назива тако. Јер како је грех Онај који и нас ослобођава од греха? И како је проклетство Онај који и нас искупљује од проклетства Закона? Али Он се назива тако, да би и до тог степена показао своју смиреност, и тиме нас научно смирености која води на висину. Дакле, Он постаје рибар, спушта се ка свима, баца мреже, подноси све, да би само извукао из дубине рибу, тј. човека, који плива по несталним и сланим таласима живота[59].

Господ Христос се назива Логосом, Речју, а сам је изнад речи. Изнад светлости је, а назива се светлошћу. Назива се огњем, не што је подложен чулима, него што очишћава танану и прљаву материју. Назива се мачем, јер отсеца рђаво од доброта; лопатом, јер очишћава гумно и, одбацујући све што је празно и лако, слаже у небеске житнице све што је пуно и тешко; секиром, јер после дугог трпљења сече неродну смокву, јер отсеца само корење зла; вратима, због улаза; путем, јер идемо њиме право; јагњетом, јер је жртва; првосвештеником, јер приноси на жртву тело; Сином, јер је од Оца[60].

Тајанствено дело спасења рода људског извршено је јединственом и непоновљивом личношћу Богочовека Христа и његовим јединственим и непоновљивим богочовечанским животом. Стога Свето Писмо, вели свети Василије Велики, говорећи о Господу Христу, не даје му један назив, нити само оне називе који се искључиво односе на његово Божанство и величину, него понекад употребљава називе који показују нарочите ознаке природе. Јер Свето Писмо зна име Сина које је изнад свакога имена (Флб. 2, 9), назива Га истинитим Сином (1 Јн. 5, 20), јединородним Богом (Јн. 1, 18), Божјом силом и премудрошћу (1 Кор. 1, 24) и Логосом (Јн. 1,1). И опет, због разноврсности дарова благодати, које Он од богатства доброте, по многоразличној премудрости својој, даје потребитима, Свето Писмо Га означава са безброј других имена (*μυρίαίς αὐτόν ἑτέραις προσηγορίας ἀποσημαίνει*), називајући Га Пастиром, Царем, Лекарем, Жеником, Путем, Вратима, Извором, Хлебом, Секиром, Каменом. Јер ови називи не означавају природу, него различите начине дејствовања (*το τῆς ενεργείας παντοδαπόν*), које Он, из милосрђа према своме сопственом саздању, показује потребитима сразмерно својству њихове потребе. Јер оне, који су прибегли његовој заштити и незлобивим трпљењем ојачали у великодушности, Он назива овцама, а себе признаје за Пастира таквих оваца које слушају глас његов и не поклањају пажњу туђим учењима, јер каже: овце моје слушају глас мој (Јн. 10, 17). А царем се назива за оне који су се већ високо уздигли и потребна им је законска владавина. Назива се вратима, јер правилношћу својих заповести одводи знаменитим делима, и исто тако са сигурношћу уводи у двор свој оне који кроз веру у Њега

прибегавају добру познања. Назива се Каменом зато што је Он вернима заштита, јака, непоколебљива и несаломљива.

Када непорочну душу, која нема мане ни мрље, изведе преда се (Еф. 5, 27), као чисту девојку, назива се Жеником. А када прима душу, изранављену од ђавола ужасним ранама, и исцељује је од тешке болести греха, тада се назива Лекарем. Када се Господ назива Путем, ми се мишљу уздижемо вишем смислу. Јер под речју пут ми разумемо напредовање ка савршенству (ἐπι το τέλειον προκοπήν), које се постелено и по извесном реду достиже делима правде и просветљењем разума, када непрестано желимо оно што је испред нас и сежемо за оним што нам недостаје, док не стигнемо блаженом циљу познању Бога, које Господ дарује собом (δι' εαυτού) онима који су поверовали у Њега. Јер Господ наш је стварно пут добри, сигурни и непогрешни, који води истинском добру Оцу. Стога и каже: нико не долази к Оцу до кроза ме (Јн. 14,6).

Господ осветљава оне што седе у тами незнања, и зато је Он истинита Светлост. Он суди одмеравајући ударје по вредности дела (κατά την τών έργων αξίαν), и стога је праведни Судија. Он подиже из понора оне који су се са висине живота оклизнули у грех, и зато је Он Васкрсење (Јн. 11, 25). Све то Он чини дејствујући додиром силе и вољом доброте (τή επαφή της δυνάμεως, και τω βουλήματι αγαθότητος). Напаса, просветљује, храни, води, лечи, васкрсава, непостојеће приводи у постојање, постојеће одржава. Тако од Бога долазе нам добра кроз Сина, који у свакоме дела брже но што та реч изразити може^[61].

Господ наш Исус Христос, у речима у којима говори о себи, откривајући људима човекољубље Божанства и благодат домостроја спасења (και την έξ οικονομίας χάρις), означио је ову благодат својствима која се у Њему самом виде, називајући себе вратима, путем, хлебом, чокотом, пастиром, светлошћу, не зато што је Он многоимен (οὐ πολυώνυμος τις ών), јер немају сва имена међу собом једно и исто значење. Једно је значење светлости, друго чокота, једно пута, друго пастира. Али будући по субјекту један (εν ών κατά το ύποκειμενον), и једна проста и несложена суштина, Он назива себе на једном месту овако, на другом онако, примењујући на себе имена која се међу собом разликују по смислу. Јер Он даје себи разна имена с обзиром на разлику дејствовања и разноврсност односа према онима којима чини добро. Он себе назива светлошћу света, означавајући овим именом неприступност славе Божије, и показујући да Он светлошћу знања озарава оне чије је око душе очишћено. Он назив себе чокотом, јер оне који су се вером укоренили у Њему одгаја плодношћу добрих дела. Он себе назива хлебом, јер је Он најбоља храна разумних створења (ως οίκειοτάτη τροφή λογικού τυγχάνων) за одржавање састава душе и очување њене особености, свагда допуњујући собом оно што недостаје и не допуштајући души да пада у немоћ која

долази од неразумности (εξ ἀλογίας). Тако дакле, ако човек расмотри свако од ових имена, наћи ће у њима разни смисао, али у суштини један и исти субјект (ενός εκάστου του κατά τήν ούσίαν τοις πάσιν υποκειμένου)[62].

Господ Христос се назвао човеком и Сином човечјим, вели свети Златоуст, назвао се путем и вратима, назвао се каменом. Ради чега се Он назвао путем? Ради тога, да би ти дознао, да ми кроз Њега узлазимо Оцу. Ради чега се назвао каменом? Ради тога, да би ти познао истинитост и непоколебљивост вере. Ради чега се назвао темељем? Ради тога да би ти сазнао да Он носи све (δτι πάντα βαστάζει). Ради чега се назвао кореном? Ради тога, да би ти знао да у Њему процветавамо. Ради чега се Он назвао пастиром? Ради тога што нас Он напаса. Ради чега се Он назвао овцом? Ради тога што је за нас принео себе на жртву и постао умилоствивљење. Ради чега се назвао животом? Ради тога што је васкрсао нас мртве. Ради чега се назвао светлошћу? Ради тога што нас је ослободио таме. Ради чега је назват мишицом? Ради тога што је једносуштан са Оцем. Ради чега је назват Речју? Ради тога што се родио од Оца. Јер као што се моја реч рађа из моје душе, тако се и Син родио од Оца. Ради чега је назват одећом? Ради тога што сам се ја, крстивши се, обукао у Њега. Ради чега је назват трпезом? Ради тога што једем Њега причешћујући се тајнама. Ради чега је назват домом? Ради тога што ја обитавам у Њему. Ради чега је назват обитаваоцем? Ради тога што ми постајемо храм његов. Ради чега је назват главом? Ради тога што сам ја постао чланом његовим (δτι μέλος αυτού κατέστην). Ради чега је назват жеником? Ради тога што је мене изабрао себи за невесту. Ради чега је назват непорочним? Ради тога што је узео мене, деву. Ради чега је назват господарем? Ради тога што сам ја слуга његов[63].

Јединородни Бог је, по речи светог Григорија Ниског, ради нас постао много шта (πολλά δι' ημάς ἐγένετο ó Μονογενής Θεός). Будући Логосом, Он постаде тело; будући Богом, Он постаде човек; будући бестелесан, Он постаде тело. И, осим тога, Он још постаде и грех, и проклетство, и камен, и секира, и хлеб, и овца, и пут, и врата, и много томе слично, не будући ничим овим по природи него ради нас поставит све то по домостроју спасења (ουδέν τούτων τη φύσει ών, αλλά δι' ημάς κατ' οϊκονομίαν)[64].

Апостол Павле нам је указао на значење имена Христос, рекавши да је Христос Божија сила и Божија премудрост. Он Га је такође назвао и миром, и неприступачном светлошћу у којој Бог живи, и освећењем, и искупљењем, и великим архијерејем, и пасхом, и очишћењем душа, и блистањем славе, и обличјем суштине, и творцем векова, и духовном храном и пићем, и каменом, и водом, и ликом невидљивога Бога, и великим Богом, и главом тела Цркве, и прворођеним нове твари, и првином умрлих, и прворођеним из мртвих, и прворођеним међу многим браћом, и посредником Бога и људи, и јединородним Сином венчаним славом и чашћу, и Господом славе, и почетком бића; осим тога: царем

правде, и царем мира, и царем свесвега, и многим другим таквим именима, која због мноштва није згодно набрајати. Заједно узети сви ови називи, од којих сваки пружа свој смисао као објашњење онога што означава, дају нам извештајан појам о значењу имена Христос, утолико нам показујући неисказано величанство уколико смо у стању да душом својом схватимо (δοσον χωροῦμεν τη ψυχή κατανοήσαι)[65].

Кроз сва своја многобројна дејства Господ Христос извршују богочовечански подвиг спасења рода људског једном и недељивом Личношћу својом. Веруј у једног Господа Исуса Христа, Сина Божијег јединородног, саветује свети Кирил Јерусалимски; у једнога Господа Исуса Христа, да Синовство буде јединородно; у једнога, да ти не би замишљао другог; у једнога, да ти не би дејствовање његово, изражено многим именима (το πολυώνυμον τῆς ενεργείας), безбожно проширио на многе синове. Он се назива вратима; и овај назив означава врата разумна, жива, која распознају оне што улазе. Назива се путем, који води Оцу небеском. Назива се јагњетом, које чесном крвљу својом очишћава васељену од грехова. Ово се јагње такође назива и пастирем, јер говори о себи: Ја сам пастир добри (Јн. 10, И). Он је јагње по природи човечанској, а пастир по човекољубљу божанском. Он се исто тако назива лавом, јер као силни лав из племена Јудина спасава верне а сатире противнике. Назива се каменом крајугаоним; који верује у њега неће се постидети.

Он се назива Христом, не рукама људским помазан, него превечно помазан од Оца на надчовечанско првосвештенство. Назива се мртвим, који није остао у аду, као сви остали мртваци, него је једини слободан међу мртвима (Пс. 87, 6). Назива се сином човечијим, који је добио постојање не од земље, као сваки од нас, него који иде на облацима да суди живима и мртвима. Назива се Господом, не у обичном смислу у каквом се називају људи, него као онај који има природно и вечно господство (ἀλλα ὡς φυσικῆν καὶ αἰδίου ἔχων κυριείαν). Сагласно самој природи дела Он се назива Исусом, добивши ово име од спаситељног лекарства (ἐκ τῆς σωτηριώδους ἰάσεως). Назива се Сином, не по усиновљењу, него по природном рођењу.

Многа имена има наш Спаситељ. Да нас дакле мноштво имена не би навело да мислимо како постоје многи синови, као што заблудели јеретици говоре да је Христос један, а Исус други, врата пак трећи, итд., то нас вера предупредује, правилно говорећи: во одинаго Господа Исуса Христа, јер иако су многа имена, али је лице једно (εἰ γὰρ καὶ πολλὰ αἱ προσήγορα, ἀλλ' ἐν τῷ ὑποκειμένῳ)[66].

Свеобимна и недељива Личност Богочовека Христа сва је у потпуности и недељиво присутна и васцелом богочовечанском подвигу спасења рода људског земаљским животом Спаситељевим. Органска интегралност богочовечанског подвига спасења нарочито се осећа и надахнуто изражава

у молитвеном сазнању Цркве васељенске. А сврх свега у светој Литургији, јер је она срце Цркве, срце којим живи чудотворни организам Цркве као животворно тело Богочовека Христа. То се изузетно снажно осећа и изражава у Литургији светог и богоносног Оца нашег Василија Великог, када се пред само освећење св. Дарова молимо Богу Оцу:

... А кад је наступила пуноћа времена, Ти си нам говорио у самом Сину твом, ... који, будући превечним Богом, јави се на земљи и поживе са људима, и, оваплотивши се од свете Деве, понизи себе (ἐκένωσεν εαυτόν), узевши обличје слуге, поставши сличан телу смирења нашег, да би нас учинио сличнима обличју славе своје (ἵνα ἡμᾶς συμμόρφους ποιήσῃ τῆς εἰκόνοσ τῆς δόξης αὐτοῦ). Јер пошто кроз човека грех уђе у свет, и кроз грех смрт, то је јединородни твој Син, који је у недрима Тебе Бога и Оца, благоизволео, родивши се од жене, свете Богородице и Приснодеве Марије, поставши под законом, осудити грех у телу свом, да би они који умиру у Адаму оживели у самом Христу твом; и поживевши у овом свету, давши заповести спасења (δοῦς προστάγματα σωτηρίας), избавивши нас од идолске заблуде, привео нас познању Тебе, истинога Бога и Оца, стекавши себи нас, народ изабрани, царско свештенство, род свети; и очистивши нас водом, и осветивши Духом Светим, предао себе у откуп на смрт, која је држала нас, продане под грех; и кроз крст (διὰ τοῦ σταυροῦ) сишавши у ад, да би собом испунио све, раскинуо је смртне узе, и васкрснувши трећи дан, и пропутивши сваком телу пут ка васкрсењу из мртвих, ... постаде првина мртвима, првенац из мртвих, да би Он међу свима у свему био први; и узневши се на небо, седе с десне стране величанства твог на висини, који ће и доћи да свакоме узврати по делима његовим[67].

Пошто је Личност Богочовека Христа божански и козмички огромна, то и сав његов богочовечански живот на земљи има козмички и свечовечански значај. Из свих Спаситељевих доживљаја, речи, дела, мисли, осећања, поступака, избија једна и иста божанска сила спасења, која се кроз природу људску излива на сву твар огреховљену и многострадалну. Једна и недељива тајна спасења пролази кроз све што је Богочовеково, тајанствено захватајући све људе свих времена, а кроз њих ^{и сву твар.}

НАПОМЕНЕ:

- [1] Мт. 16, 23.
- [2] Мт. 28, 19-20
- [3] Јн. 10, 9.
- [4] Јн, 6, 63.
- [5] Лк. 18, 31-33.
- [6] Лк. 19, 9.
- [7] Мт. 9, 2; Мк, 2, 5; Лк. 5, 20.
- [8] Рм. 11,33.
- [9] 1 Кор. 2, 7.
- [10] Еф. 1, 9.
- [11] Мт. 18, 11.
- [12] Јн. 4, 34; 6, 40; 17, 4.
- [13] Јн. 3, 1-10.
- [14] Јн. 1, 9; 8, 12; 9, 5; Еф. 5, 8; 1 Сол. 5, 5.
- [15] Еф. 4, 13.
- [16] Рм. 8, 29; Гал. 4, 27.
- [17] Јн. 10, 34; 2 Петр. 1, 45.
- [18] Јн. 5, 21. 24; 6, 47; 11,25.
- [19] Јевр. 2, 10.
- [20] Јн. 17, 4.
- [21] 1 Тм. 3, 16.
- [22] Лк. 1, 31.
- [23] Лк. 2, 11.

- [24] Лк. 2, 30; ср. 3, 6.
- [25] Д. А. 28. 28.
- [26] Јн. 4, 42.
- [27] Јн. 1, 4.
- [28] Јн. 8, 12; 12,35.46; 11,25.
- [29] Јн. 1,29.
- [30] 1 Кор. 1, 30.
- [31] 1 Јн. 3, 5.
- [32] 1 Јн. 3, 8.
- [33] 1 Јн. 4, 10.
- [34] Д. А. 5, 31.
- [35] Д. А. 13, 23.
- [36] 1 Тм. 1, 1.
- [37] 1 Тм. 2, 4.
- [38] Д. А. 4, 11-12.
- [39] 2 Тм. 2, 10; 3, 15.
- [40] Св. Иринеј, *Contra haer.* III, 10, 3.
- [41] Кол. 2, 9
- [42] *De incarn. et contra arian.*, 5; P. gr. t. 26, col. 992 AB.
- [43] Он, *Contra Apollinar.*, lib. I, 17; P. gr. t. 26, col. 1124 BC.
- [44] *ib.* 17; col. 1125 A.
- [45] Он, *Expositio on Psalm.* 19, 6; P. gr. t. 27, col. 125 D.
- [46] Он, *Sermo major de fide*, 22; P. gr. t. 26, col. 1276 A.

- [47] Orat. 11, 23. 24. 25; P. gr. t. 35, col. 432 B-436 A.
- [48] Он, Orat. 37, 2; P. gr. t. 36, col. 284 C.
- [49] Он, Orat. 39, 13; P. gr. t. 36, col. 348 D-349 B.
- [50] Он, Orat. 40, 29; P. gr. t. 36, col. 400 D-401 A. [51] Он, Poemata dogmatica, De Testament, et adventu Christi, 9; P. gr. t. 37, col. 459-461. [52] Он, Poemata moralia, Definitiones minus exactae; P. gr. t. 37, col. 959-961.
- [53] Oratio catechetica, cap. 9; P. gr. t. 45, col. 40 D.
- [54] Овом еванђелском истином живи Богочовечанско тело Христово, Црква. У Литургији Св. Златоуста, у Молитви за оглашене, свештеник се моли: Господе Боже наш, који на висинама живиш и на смирене погледаш, који синиспослао спасење роду човечанском — Јединородног Сина свог и Бога, Господа нашег Исуса Христа...
- [55] Epist. hortasticae, Epist. XIV, 1; P. gr. t. 26, col. 1419 AB.
- [56] ib. Epist. XIX, 4; col. 1421 A.
- [57] Orat. II, 98; P. gr. t. 35, col. 500 BC.
- [58] Он, Orat. 30, 20. 21; P. gr. t. 36, col. 128 D, 129 AC, 132 AC, 133 A. [59] Orat. 37, 1; P. gr. t. 36, col. 284 AB.
- [60] ib. 4; col. 285 D 288 A.
- [61] De Spiritu Sancto, cap. VIII, 17. 18. 19; P. gr. t. 32, col. 96 CD, 97 ABC, 100 A, 101 AB.
- [62] Он, Adversus Eunomium, lib. I, 7; P. gr. t. 29, col. 524 C — 525 B. [63] Homil. de capto Eutropio et de divitiarum vanitate, 8; P. gr. t. 52, col. 403.
- [64] De fide, ad Simplicium; P. gr. t. 45, col. 137 B.

[65] Он, De perfectione, ad Olympium monachum; P. gr. t. 46, col. 253 BCD.

[66] Catech. X, 3. 4; P. gr. t. 33, col. 661 C, 664 ABC, 665 A.

[67] Молитва коју свештеник чита за време: Святъ, Святъ, Святъ...

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ II

ОДЕЉАК ТРЕЋИ
Богочовеково дело - Сотериологија

1. Тајна Боговаплоћења и тајна спасења

Тајна спасења у свему се поклапа са тајном Боговаплоћења. Све што сачињава тајну спасења своди се на живот Сина Божјег у телу. Бог у телу и јесте Спаситељ. Не бог неке философске апстракције или религиозне трансценденције, већ Бог непосредне, земаљске историске стварности, Бог међу нама и са нама, Бог у човеку, Бог који је постао човек, Богочовек.

Својим животом на земљи оваплоћени Бог Логос је створио изузетну и небивалу историску богочовечанску стварност, у којој се налази и спасење, и испуњење, и освећење, и обожење човека. Стога је Боговаплоћење највећи догађај после стварања света и човека. При стварању човека Бог је свој лик, своју икону, урадио у тело људско, и добило се боголико биће: човек, а при оваплоћењу сам Бог улази у човека, постаје човек, и добио се: Богочовек. Онамо је указан циљ човековог постојања, а овде у пуноћи остварен. Кроз оваплоћење Бога Логоса човек је завршен и довршен Богочовеком. Зато је рођење Бога у телу најграндиознији преврат у историји наше планете и најсудбоноснија прекретница. У затворени тродимензиони свет улази Бог са свима својим бескрајним савршенствима. Зато је Богочовек једино под сунцем чудо које има почетка а нема краја. Ту је у најчудеснијем савршенству дато јединство Божјег и човечјег, натприродног и природног, оностраног и оностраног.

Због свога изузетног и непоновљивог богочовечанског савршенства Личност оваплоћеног Бога, и живот њен, не може се никад довољно ни изразити, ни исказати језиком људским. Сва људска поређења, и симболи, и називи, и имена која се дају Богочовековој личности и делу, само делимично казују суштину ствари, која свим својим бескрајностима тоне у неизразива тајанства Божија. Све што је Богочовеково не може се потпуно ухватити ни у меру људске мисли, ни у меру људске речи, ни у меру људске делатности. Све је, са сваке стране, бескрајно чудесно и дивно. Свуда и у свему је тајанствени Богочовек. А то значи: свуда и у свему је бесконачност до бесконачности.

Бог у телу, није друго до пуноћа Божанског живота у телу^[1], пуноћа Божанске истине у телу, пуноћа Божанског добра у телу, пуноћа Божанске љубави у телу, пуноћа свих Божанских савршенстава у телу. Оваплоћењем Бога Логоса сва су Божанска савршенства очовечена, тј. пренесена у категорију људског бића и живота, чиме је и извршен велики подвиг спасења човека од греха, зла и смрти.

Сједињење човечанске природе са Божанском у Личности Господа Христа и јесте спасење човечанске природе, и њено освећење, и обожење, и савршенство. Тек у Њему човечанска природа је нашла своју апсолутну светост, своју апсолутну доброту, своју апсолутну истину, своју апсолутну љубав, своје апсолутно савршенство. Ван Њега она је не на свом путу, већ на путу смрти, пролазности, релативности. Са Њим и у Њему она је потпуно и завршно нашла себе, свој вечни смисао, своје вечно остварење и свој вечни живот. Без Њега и мимо Њега она луди у привидним реалностима и непрестано умире бесмртном смрћу. Само сједињење са Богом, као вечном Истином и вечним Животом, могло је дати, и дало је људској природи спасење од греха, смрти и ђавола. А у спасењу је и преображење, и освећење, и обожење, и обесмрћење људске природе.

Пут човечанске природе у Личности Господа Христа од његовог зачећа у светој Деви па све до васкрсења и вазнесења сачињава Спаситељев богочовечански домострој спасења. Божић, као дан у који се родио оваплоћени Бог Логос, и јесте по преимућству дан Божјег оваплоћења, због чега и има огроман сотериолошки значај. То је темељ на коме је сазидана сва богочовечанска зграда спасења рода људског, отуда поводом Спаситељевог рођења толико радости и међу Анђелима и међу људима.

Сва беспримерна величина тајне спасења, а то значи: тајне искупљења, обновљења, преображења, освећења, обожења, обесмрћења људске природе, састоји се у историској чињеници: Бог се јави у телу (Θεός ἐφανερώθη ἐν σαρκί)^[2]. А са Богом и све што је Божје: Божја истина, Божје добро, Божја љубав, Божја мудрост, Божја сила, Божја светост, Божји живот, Божја вечност. У оваплоћеном Богу Логосу људима су дате све

божанствене силе, потребне за спасење и живот вечни; усвајајући их и претварајући их у своју природу путем благодатне вере, људи постају учесници у Божјој природи (θείας κοινωνοί φύσεως)[3]. Процес спасења у ствари је процес обожења људске природе помоћу Божанске, процес присаједињења Богу, процес осутелесничења Богочовеку Христу[4]. А тиме се постиже: улазак у вечно царство Господа нашег Исуса Христа[5]. Јер је тек у Личности Богочовека Христа дат људској природи улазак у вечност Божију.

Отуда је спасење: напредовање у благодати и познању оваплоћеног Бога, Господа нашег Исуса Христа[6]. Целокупним домостројем богочовечанског живота свог Господ Христос је најубедљивије посведочио да је Он, Син Божји, дошао у свет, постао човек, да буде Спаситељ свету[7]. И заиста, Он је показао у себи Бога жива, који је Спаситељ свима људима (σωτήρ πάντων ανθρώπων)[8]. Целокупним новозаветним домостројем спасења Господ Исус је непобитно посведочен за Спаситеља света[9]. Непристрасно посматрање његових дела и слушање његовог учења неминовно наводи људско срце на закључак: заиста је ово Спас свету, Христос (αληθώς ὁ σωτήρ τοῦ κόσμου, ὁ Χριστός)[10].

Сав богочовечански домострој спасења и јесте „дан спасења“, непрекидни дан који је почео Спаситељевим рођењем на свет и продужава се до Страшног суда[11]. У лицу оваплоћеног Бога спасоносна благодат (ἡ χάρις ἢ σωτήριος) показа се свима људима, учећи нас да се одречемо безбожности и жеља овога света, и да праведно и побожно поживимо на овоме свету[12].

Циљ оваплоћења Бога Логоса јесте спасење рода људског. Бог Логос дође на свет: да изнађе и спасе изгубљено[13]. У безмерном човекољубљу свом Бог не посла Сина свог на свет да суди свету, него да се свет спасе кроза Њ (Ἰνα σωῆ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ)[14]: кроза Њ, не кроз једно дело његово, или подвиг, него кроз целокупну Личност његову Богочовечанску и кроз целокупни живот његов богочовечански. Својим савременим сумњалицама Спаситељ јасно и одређено објављује циљ свога доласка у свет: дођох да спасем свет (Ἰνα σώσω τον κόσμον)[15]. Тајна Боговаплоћења објашњава се новозаветним домостројем спасења: Истинита је реч и сваког примања достојна, да Христос дође на свет да спасе грешнике[16]. Оно што је пре постања света било сакривено у неиспитљивим дубинама Тросунчаног Божанства о човеку и човечанству, објављено је у оваплоћеном Богу Логосу, Господу нашем Исусу Христу: Христос нас спасе и призва звањем светим, не по делима нашим, него по своје благовољењу и благодати, која нам је дана у Христу Исусу пре вечних времена[17].

Оваплоћење Бога Логоса подигло је људску природу и мисао из чулног у надчулно, из земаљског у небеско, из човечанског у божанско. Оно је вратило човека божанским говорима живота и бесмртности; извело га из

пустиње човекоцентричне усамљености и затворености и увело у дивне бескрајности божанске истине и слободе. Пошто је мисао људска једном пала у чулност, расуђује свети Атанасије Велики, то је Бог Логос благоизволео учинити себе видљивим помоћу тела (δια σώματος), да би, поставит човек, привукао себи људе, свратио на себе њихова чувства (τάς αἰσθήσεις); и да би људе, који Га гледају као човека, делима која чини убедио најзад, да је Он не само човек, него и Бог, Логос и Премудрост истинитога Бога. Желећи то да изрази, апостол Павле и говори: у љубави укореењени и утемељени, да бисте могли разумети са свима светима, шта је ширина и дужина и дубина и висина, и познати претежнију од знања љубав Христову, да се испуните сваком пуноћом Божијом (Еф. 3, 1719). Јер је Логос, распростревши се свуда, и горе и доле, и у дубину и у ширину: горе у творевини, доле у очовечењу (εἰς τὴν ἐνανθρώπησιν), у дубину у аду, у ширину пак у свету (εἰς τὸν κόσμον), све испунио знањем о Богу. То је разлог што Он није одмах по своме доласку принео жртву за све, предајући тело на смрт, и васкрсавајући га и чинећи себе невидљивим телесно, него је себе учинио видљивим помоћу тела, остајући у њему, и творио таква дела, и давао таква знамења, која су показивала да је Он не само човек него Бог Логос. Јер је Спаситељ очовечењем својим показао двоструко човекољубље: уништио је у нама смрт и обновио нас, и себе непозната и невидљива објавио помоћу дела (δια τῶν ἔργων ἐνέφαινε) и показао да је Он Очев Логос, Вођ и Цар васељене[18].

Грех одвлачи, удаљује од Бога; он је сила која изгони из човека оно што је божанско, сила која обезбожује човека, сазданог са циљем: да достигне божанско савршенство путем личних подвига, уподобљавајући се Богу под руководством боголике суштине своје душе. Господ Христос се и очовечио, да човека поново врати Богу, да га испуни Богом, да га обоголичи, да га обожити. Логос се Божји очовечио, вели свети Атанасије Велики, да бисмо се ми обожити (ἵνα ἡμεῖς θεωποιηθῶμεν); Он је помоћу тела учинио себе видљивим, да бисмо ми стекли појам о невидљивом Оцу; Он је поднео поругу од људи, да бисмо ми наследили бесмртност. Сам Он није претрпео никакву штету, јер је као сушти Логос и Бог нестрадалан и непролазан; страдајуће пак људе, ради којих је то и поднео, сачувао је и спасао својом нестрадалношћу (ἐν τῇ ἑαυτοῦ ἀπαβεία ἐτήρει καὶ διέσωζε). И уопште, дела Спаситељева, која је Он извршио својим очовечењем, таква су и толика, да хтети описати их, значило би личити на човека који посматра морску пучину и хоће да изброји њене таласе. Као што је немогуће обухватити погледом све таласе, јер се очима гледаоца непрестано показују све нови и нови таласи, тако и онеме који жели да умом обухвати све што је Христос у телу учинио, немогуће је то постићи, јер пред његовим мислима увек преостаје више од онога што је он схватио[19].

Кроз оваплоћење Бога Логоса безбројни таласи благодати Божје залили су сву твар, и показали да долазе из необухватне пучине

човекољубивог милосрђа Господњег. Пошто је човек био сагрешио и одвукао себе и сву твар у таму и смрт, то је човекољубиви Бог решио да оваплоћењем Сина свог спасе човека од завршне пропасти. Бог Отац је предао човека Сину свом, Логосу, вели свети Атанасије Велики, да би сам Логос постао тело и, примивши на себе тело, у свему обновио човека (κατά πάντα διορθώσθαι). Јер човек би предат Логосу као Лекару, да га излечи од уједа змије; као Животу, да васкрсне мртвога; као Светлости, да обасја таму; и као Разуму, да обнови разумно биће. Чим дакле Логосу би предато све, и Он постаде човек, одмах би све обновљено и усавршено (εὐύς διορθώθη και ἐτελειώθη τα όλα): земља место проклетства доби благослов, рај се отвори разбојнику, ад се препаде, гробови се отворише васкрснутима из мртвих, и узвисише се врата небеска да уђе Онај што долази из Едома (Пс. 23, 9; Ис. 63, 1)... Отац све предаде Сину, да би се у Њему све могло обновити, као што је кроз Њега све постало. Јер Њему би предато све, не да би од сиромашка постао богаташ; и Он прими све не да би, пошто нема власти, добио је (Боже сачувај!), него да би као Спаситељ све обновио. Јер је доликовало да, као што у пометку стварања кроз Њега, тако и при обновљењу у Њему, све дође у постојање, само са том разликом, што у почетку све кроза Њ дође у постојање (δι' αὐτοῦ γέγονεν εἰς τὸ εἶναι), а касније, пошто све беше пало, Логос постаде тело, и обуче се у тело, да би се у Њему све обновило (ἴν' ἐν αὐτῷ τα δλα κατορθωτή). Јер страдајући сам, Он нас је успокојио; гладујући сам, Он нас је нахранио, и, силазећи у ад, Он нас је извео отуда. У почетку, дакле, при стварању света, све је дошло у постојање по заповести: нека буде! нека произведе! (1 Мојс. 1,2.20.24), а при обновљењу доликовало је да све буде предато Логосу, да Он постане човек, и да се у Њему све обнови (και ἐν αὐτῷ τα πάντα ἀνακαινισθη). Јер будући у Њему, човек се оживотворио. Јер се Логос ради тога и сјединио са човеком, да проклетство не би више имало власти над човеком. Ради тога и у седамдесет првом псалму они што моле Бога за род људски говоре: Боже, суд свој дај Цару (ст. 1), да би смртна пресуда, која је била против нас, била предата Сину, и Он је уништи у себи умревпа за нас. Указујући на ово, Он је и сам рекао у осамдесет седмом псалму: на мњ утврдися ярость твоя (ст. 8); јер је понео на себи гнев који је био против нас; као што и говори у сто тридесет седмом псалму: Господь воздасть за мя (ст. 8)[20]. Да Господ није постао човек, ми не бисмо били избављени од грехова, нити бисмо устали из мртвих, него бисмо остали мртви под земљом; не бисмо били узнесени на небеса, него бисмо остали у аду[21]. Долазак Логоса уништио је смрт; и ми више не умиремо сви у Адаму, него се сви оживотворавамо у Христу[22]. Јер када: Логос постаде тело и усели се у нас (Јн. 1, 14), када дође да послужи и свима подари спасење, тада нам Он постаде спасење, постаде живот, постаде очишћење; тада његов домострој спасења постаде бољи од анђелског, и Он нам постаде пут, постаде васкрсење[23].

На оваплоћење, и сав богочовечански живот у овом свету, Бог Логос је био побуђен бескрајном љубављу према палом роду људском.

Оваплотивши се, Господ објашњава разлог због кога је то учинио. Јер томе да Он постане човек, претходи нужда људи (προηγείται ἢ των ανθρώπων χρεία)[\[24\]](#), без које се Он не би обукао у тело. Објашњавајући пак каква је била нужда због које је Он постао човек, Он вели: Сиђох с неба не да чиним вољу своју, него вољу Оца који ме посла. А ово је воља Оца који ме посла, да од онога што ми даде ништа не изгубим, него да га васкрснем у последњи дан. А ово је воља Оца мога, да сваки који види Сина и верује у њега има живот вечни, и ја ћу га васкрснути у последњи дан (Јн. 6, 38-40). И још: Ја, светлост, дођох на свет, да ни један који верује у мене не остане у тами (Јн. 12, 46). И још каже: Ја сам зато рођен, и зато дођох на свет, да сведочим истину (Јн. 18, 37). А Јован пише: Зато се јави Син Божји да разори дела ђавоља (1 Јн. 3, 8).

Спаситељ је, дакле, дошао да сведочи, и да прими за нас смрт, и да васкрсне људе, и да разруши дела ђавоља. То је узрок (ἢ αἰτία) његовог доласка у тело. Иначе, не би било ни васкрсења, да није било смрти. А како би било смрти да Он није имао смртно тело? Научивши ово од Господа, Апостол је и рекао: Пошто деца имају тело и крв, тако и Он узе удела у томе, да смрћу сатре онога који има државу смрти, то јест ђавоља; и да избави оне који год од страха смрти у свему животу бише робови (Јевр. 2, 14-15). И: пошто кроз човека би смрт, кроз човека и васкрсење мртвих (1 Кор. 15, 21). И још: што закону беше немогуће, јер беше ослабљен телом, посла Бог Сина свога у подобију тела греха, и за грех осуди грех у телу, да се правда закона испуни у нама који не живимо по телу него по духу (Рм. 8, 34). А Јован каже: не посла Бог Сина свог на свет да суди свету, него да се свет спасе кроза Њ (Јн. 3, 17). Још је Спаситеље рекао о себи: на суд ја дођох у овај свет, да виде који не виде, и који виде да постану слепи (Јн. 9, 39). Господ, дакле, није дошао ради себе него ради нашег спасења, да уништи смрт, да осуди грех, да слепима да вид, да све васкрсне из мртвих[\[25\]](#).

Бог Логос се настанио у телу, да би потпуно истерао грех из тела и наше мишљење постало слободно[\[26\]](#). Пошто се Господ обукао у тело, и постао нам сличан по телу, то се с правом назива и братом нашим и првенцем. Јер ма да је после нас постао ради нас човек и брат наш по сличности тела (δια τῆν του σώματος ὁμοίωσιν), ипак се и при томе назива, и јесте, првенац међу нама. Јер пошто су по Адамовом преступу сви људи пропадали, његово се тело пре других спасло и ослободило, јер је постало телом самога Логоса, и ми се већ после њега спасавамо као сутелесници Логоса (ὡς σωσμι τυγχάνοντες). Јер у овом телу Господ постаје наш вођ у царство небеско и ка Оцу своме, говорећи: Ја сам пут (Јн. 14, 6) и врата, и кроз мене треба да улазе сви (Јн. 10, 9).

Отуда се Он назива и првенац из мртвих, не што је пре нас умро (ми смо умрли пре), него што је, примивши за нас смрт и уништивши је, први васкрсао као човек, васкрснувши за нас тело своје (υπερ ἡμῶν ἀναστήσας

то εαυτοῦ σώμα). Пошто је дакле Он васкрсао, то и ми редом Њиме избог Њега устајемо из мртвих[27].

Појавом у телу Бог Логос враћа природу људску на пут Богу који је Адам био напустио. Пошто је првобитни пут кроз Адама био изгубљен, расуђује богомудри Атанасије, и место раја ми смо скренули у смрт, и чули: земља си, и у земљу ћеш се вратити (1 Мојс. 3, 19), то се човекољубиви Бог Логос, по благовољењу Оца, облачи у саздано тело (την κτισθεϊσαν σάρκα), да би оно тело, које је први човек умртвио преступом, оживотворио крвљу свога тела и обновио нам пут нови и живи завесом, то јест телом својим, како то вели Апостол (Јевр. 10, 19. 20)[28].

Бог Логос је извршио подвиг спасења рода људског својим богочовечанским животом на земљи, јер је у својој свесавршеној Божанској мудрости нашао, да је то најцелисходнији и најбољи начин. Као Творац, Он је савршено знао шта је све ставио у људску природу при стварању човека; као Спаситељ, Он најбоље зна како да ту природу обнови, врати Богу, усаврши до крајњих могућности и обожи, не одузимајући јој оно што је чини људском. Као што је само Бог могао бити Творац света, исто тако је само Бог могао бити Спаситељ света. Род људски, вели свети Атанасије, као што је у почетку добио постојање до Бога Логоса, тако се Њиме обнавља и усавршава и још при већој благодати, тј. благодати спасења; јер васкрснувши из мртвих, ми се више не бојимо смрти, него ћемо у Христу свагда царовати на небесима. То се десило стога што се сам Логос Божји обукао у тело и постао човек. Јер да је Логос, као створење (κτίσμα ων) постао човек, онда би и човек остао оно што је био, не сјединивши се са Богом. Јер како би се човек, као створење могао помоћу створења (διὰ ποιήματος) сјединити са Творцем? Или, каква би била помоћ сличнима од сличних, који се и сами нуждавају те помоћи? Када би Логос био створење (κτίσμα), како би Он имао моћи да поништи Божју одлуку и отпусти грех, када је у Пророка написано да то припада Богу? Ко је Бог као ти, који уклања грехе и пролази безакоња? (Мих. 7, 18). Бог је рекао: земља си, и у земљу ћеш се вратити (1 Мојс. 3,19), и људи су постали смртни. Стога, како је могуће да саздано биће разреши грех? Напротив, разрешио га је сам Господ, као што је и казао: ако вас Син ослободи, заиста ћете бити ослобођени (Јн. 8,36). И ослободивши нас, Син је стварно доказао да је Он не створење, нити једно од сазданих бића, већ властити Логос, и обличје Очеве суштине, јер је Отац и у почетку осудио грех, и Он једини отпушта грехе. Пошто је Логосом (έν τω Λόγω) било изречено: земља си, и у земљу ћеш се вратити, то се, сагласно томе, тим истим Логосом и у Њему извршује ослобођење и поништење осуде.

Али веле: иако је Спаситељ створење, могуће је да Бог само рекне реч и тиме разреши клетву. Исто тако могли би други рећи: да Спаситељ уопште ни долазио није, Бог је и онда могао само рећи реч и разрешити

клетву. Али треба имати у виду оно што је корисно за људе, а не упуштати се у размишљање о томе шта је све могуће Богу[29]. И пре Нојевог ковчега Бог је могао уништити ондашње покварене људе. Могао је и без Мојсеја само рећи реч и извести народ из Мисира, али је било корисно да то учини преко Мојсеја. Могао је Бог и без Судија спасти народ, али је за Израиљце било корисно да на извесно време имају Судије. И Спаситељ је могао доћи још у почетку, или, дошавши, могао је не бити предат Пилату; али је Он и дошао при крају времена и, када су Га тражили, рекао је: Ја сам (Јн. 18, 5). Јер што год Господ чини, то је и корисно за људе (б γὰρ ποιεῖ, τοῦτο καὶ συμφέρει τοὺς ἀνθρώπους); и друкчије није требало бити. Што је корисно и потребно, о томе Он и промишља. Стога је Он и дошао, не да Му служе, него да служи (Мт. 20, 28) и извршио наше спасење.

Нема сумње, Бог је могао и с неба да саопшти закон, али је знао да је за људе корисно да га саопшти са Синаја, и учинио је то да би и Мојсеј могао узићи и они, чујући реч изблиза, могли јаче веровати. Осим тога, мудар разлог због кога је тако учињено може се видети и из следећег. Да је Бог по свемоћи својој изрекао реч, и клетва била разрешена, у томе би се показала моћ Наредбодавца, и човек би постао онакав какав је Адам био до престапа, примивши споља (ἐξωθεν) благодат и не прилагодивши је телу (јер је такав и тада човек био уведен у рај), али би притом он, можда, постао гори, јер се научно да престапа закон. Будући такав, ако би био преварен од змије, опет би се појавила потреба да Бог издаје заповест и разреши клетву. И тако би се та потреба продужила у бесконачност (εἰς ἀπειρον), а људи би и даље били криви, робујући греху. Грешећи непрестано, људи би непрестано имали потребу за опраштањем, и никада се не би ослободили кривице, будући по себи тела (σάρκες ὄντες καθ' εαυτούς), и због немоћи тела свагда побеђивани законом.

И још: када би Син био створење (κτίσμα), човек би и надаље остао смртан, не сјединивши се с Богом. Јер твар (κτίσμα) не би могла сјединити твари (τὰ κτίσματα) са Богом, када и сама захтева сјединитеља; нити један део твари (το μέρος της κτίσεως) може бити спасење целокупне твари, када и сам има потребу за спасењем (δεόμενον καὶ αὐτό σωτηρίας)[30]. Да се, дакле, то не би десило, Бог шаље свога Сина, и Он постаје сином човечијим, узевши на себе саздано тело (τὴν κτιστὴν σάρκα λαβών), да би, пошто су сви одговорни смрти, Он сам, другчији од свих осталих, своје сопствено тело принео на жртву смрти за све (υπὲρ πάντων), и тако, као да смо сви кроз Њега умрли, да се изврши осуда изречена против нас, (јер су стварно сви умрли у Христу), и да сви кроз Њега (δι' αὐτοῦ) постану слободни од греха и од проклетства за грех, и да стварно остану вавек, васкрснувши из мртвих и обукавши се у бесмртност и нераспадљивост. Пошто се Логос обукао у тело, то је овим телом потпуно уништен сваки ујед змије. Ако би се неко зло и појавило услед телесних покрета, оно би се отсекло, и тиме се истовремено уништавала последица греха смрт, као што сам Господ каже:

иде владар овога света, и у мени не налази ништа (Јн. 14, 30). И, као што је написао Јован: зато се јави Син Божји да разори дела ђавоља (1 Јн. 3, 8). Пошто су сва та дела разорена телом његовим, то смо се тиме сви ми ослободили по сродству тела (πάντες οὕτω κατά την συγγένειαν της σαρκός ήλευθερώθημεν), и сјединили смо се већ са Логосом. А сјединивши се са Богом, нећемо више остати на земљи, него као што је сам Господ рекао, где је Он бићемо ими (Јн. 14, 3); и више се нећемо бојати змије, јер ју је Спаситељ сатро својим телом и протерао, и рекао јој: иди од мене, Сатано (Мт. 4, 10)[31].

Оваплоћењем Бога Логоса у људску природу ушла је божанска сила светлости и бесмртности, која је обезгрешује и обесмрћује. Пошто је Логос постао човек и учинио својим оно што је својствено телу (και ιδιοποιουμένου τά της σαρκός), то се ово више не дотиче тела због Логоса који је у њему, него је уништено Логосом, и људи више не остају грешни и мртви због својих страсти (κατά τά ίδια πάθη), него, васкрснувши силом Логоса (κατά την τοῦ Λόγου δύναμιν); остају заувек бесмртни и нетрулежни. Стога, када се рађа тело од Богородице Марије, рођеним се назива Онај који другима даје постојање, да би на себе пренео наше рођење, и да ми, који смо као сама земља, не бисмо отишли у земљу, него да, сјединивши се са Логосом који је с неба, будемо Њиме одведени на небо. Исто тако, дакле, Он није без разлога пренео на себе и друге немоћи тела, да бисмо ми, не више као људи већ као своји Логосу, узели удела у вечном животу. Јер више не умиремо по пређашњем пореклу у Адаму (κατά την προτέραν γενεσιν εν τω Αδάμ), него, пошто су наш постанак (της γενέσεω ημών) и све телесне немоћи пренесени на Логоса, ми устајемо са земље, разрешени од клетве за грех Оним који у нама ради нас постаде клетва. И то сасвим оправдано. Јер као што сви ми, који смо од земље, умиремо у Адаму, тако, препорођени одозго водом и Духом, сви се у Христу оживотворавамо, пошто тело наше није више земљано него је ологосено због самог Божјег Логоса (αλλά λοιπόν λογωθείσης της σαρκός διά τον του Θεού Λόγον), који ради нас постаде тело[32].

Својим човекољубивим оваплоћењем Бог Логос је захватив у подвиг спасења сву људску природу. Логос, Син Очев, сјединивши се са телом, постаде тело и савршени човек, да би људи, сјединивши се са Духом, постали један Дух. Он је, дакле, телоносни Бог (Θεός σαρκοφόρος), а ми смо духоносни људи (άνθρωποι πνευματοφόροι). Јер узевши првину од суштине људи, тј. од семена Адамова (која суштина је обличје слуге), и поставши у подобију човека, Он нам даде од очеве суштине првину Светога Духа (εδωκεν ήμῖν έκτης ουσίας τοῦ Πατρός άπαρχήν αγίου Πνεύματος), да бисмо сви постали синови Божији, у подобију Сина Божијег. Он дакле, истинити и по природи Син Божји, носи у себи све нас (τους πάντας ημάς φορεί), да бисмо сви ми носили у себи једнога Бога[33].

Васцели Бог Логос постао је васцелим човеком, и зато је спасао целог човека. Пошто је Спаситељ заиста, у самој ствари, постао човек, то је извршено спасење целог човека (όλου τοῦ ἀνθρώπου σωτηρία ἐγίνετο). Наше спасење није привид (οὐ φαντασία ἢ σωτηρία ἡμῶν), нити је спасење само тела, него стварно спасење целог човека, тј. душе и тела, спасење извршено у самом Логосу (ἢ σωτηρία γέγονεν ἐν αὐτῷ τῷ Λόγῳ)[34].

Логос не постаде тело да би ишта додао своме Божанству, него да би васкрсао тело. Логос није произашао од Марије да би се усавршио, него да би искупио род људски. Само људско тело имало је огромну добит од заједнице и сједињења Логоса са њим: од смртног постало је бесмртно, од душевног (ψυχικόν) постало је духовно (πνευματικόν), начињено од земље прошло је кроз небеска врата[35]. Тело није нанело срамоту Логосу, него се, напротив, само прославило Логосом. Син, који је у обличју Оца, није умањио своје Божанство узевши на себе обличје слуге, него је, напротив, постао ослободилац сваког тела и сваке твари[36]. Они који не желе да се клањају Логосу који је постао тело, показују се незахвални према његовом очовечењу. Они пак који одвајају Логоса од тела, не признају да је извршено избављење од греха и уништење смрти[37].

Превечни Бог Логос јавио се као човек, родивши се од Марије Деве и Духа Светога, и примивши од Деве све што је Бог у почетку унео у састав човека и створио, све осим греха. Тиме није изменио Божанство већ је по својој вољи обновио човечанство, да би незнабошци постали сутелесници и заједничари Христови (Еф. 3, 6), да би човек стварно био Бог, и Бог стварно човек (ἵνα καὶ ὁ ἀνθρώπος ἡ Θεός ἀληθῶς, καὶ ὁ Θεός ἡ ἀνθρώπος), пошто је јединородни Бог благоизволео пуноћом свога Божанства у утроби Деве васпоставити себи природу првобитног човека (τὴν τοῦ ἀρχέτυπου πλάσιν ἀνθρώπου) и ново саздање природним рођењем и неразоривим сједињењем, да обави спасоносно дело за људе, извршивши спасење људи страдањем, смрћу и васкрсењем[38].

Разуман по природи, слободан мишљу, не познавши зло опитом, знајући само оно што је добро, али преступивши заповест Божју, човек је запао у греховне помисли, не што је Бог створио те помисли које су га плениле, већ што их је ђаво обманом посејао у разумну природу човекову, која је постала преступничка и одбачена од Бога, тако да је ђаво у природи човековој поставио закон греха (νόμον αμαρτίας) и смрт која царује кроз дело греха. Ради тога и дође Син Божји да разори дела ђавоља (1 Јн. 3, 8).

Ђаво је произвео грех, посејавши га у разумну и духовну природу човека. Због тога је било немогуће разумној природи, која је својевољно грешила и под осудом смрти била, да сама себе врати у слободу, као што Апостол каже: што немогуће беше закону, јер беше ослабљен телом (Рм. 8, 3). Стога је сам Син Божји дошао, да природу људску васпостави у својој природи помоћу новог почетка и чудесног рођења. Он није поделио

првобитни састав, него је одбацио усејани дометак, као што сведочи Пророк говорећи: пре него што дете упозна шта је добро а шта зло, одбациће зло а изабрати добро (Ис. 7, 16). А да се безгрешност није јавила у природи која је сагрешила (έν τη άμαρτησάση φύσει), како би онда грех био суђен у телу, када ни тело није учинило грех самим делом, нити Божанство зна грех? Зашто Апостол вели: где се умножи грех, онде се још већма умножи благодат? (Рм. 5, 20). Не место описујући, него подразумевајући природу, он каже: као што кроз једнога човека грех уђе у свет, и кроз грех смрт; тако кроз једнога човека Исуса Христа благодат ће царовати правдом за живот вечни (Рм. 5, 12. 21), да би се кроз исту природу кроз коју је било напредовање греха, извршило и јављање правде, и на тај начин, по ослобођењу природе људске од греха, разорена била дела ђавоља, и Бог био прослављен[39].

Како да Христос не спасе свет поставши човеком, када је очигледно да се у истој природи, у којој је учињен грех, јавило изобиље благодати? А какво је то изобиље благодати? То је, што Логос постаде човек, остајући Бог, да би, поставши човек, исповедан био као Бог, пошто је Христос и као човек Бог, јер као Бог постаде човек, и у обличју човека спасава верујуће. Јер ако устима својим исповедаш да је Исус Господ, и верујеш у срцу свом да га Бог подиже из мртвих, спашћеш се (Рм. 10, 9). Али Бог је недоступан умртвљењу, нити Му је потребно васкрсење, него Он васкрсава из мртвих. Отуда је било потребно да Бог има нешто што би могао принети за нас, било у смрти или животу. Стога Логос тиме у ствари и спасава што постаде човек (ώστε τούτφ μάλλον σώζει ό Λόγος, ότι άνθρωπος γέγονεν)[40].

Обличје слуге које се јавило у Божанству Логоса, не по неопходности већ по природи и сили, показује своју безгрешност, разрушивши преграду неопходности и закон греха, и заробивши тиранина који је заробљавао, по речима Пророка: восшелъ еси на высоту, пленилъ еси пленъ (Пс. 67, 19). Иставивши против непријатеља обличје слуге, Логос односи победу кроз онога који је некада био побеђен. Исус је ради тога и прошао свеколико кушање, што је примио све чиме је у искуству опробано искушење; и тиме је одржао победу за људе, говорећи: ја победих свет (Јн. 16, 33). Јер ђаво није заратио против Божанства, које у Исусу није познао (а на то се не би ни усудио он, зато је и рекао: ако си Син Божји), него против човека, кога је давнодавно успео обманути, и кроз обманутога распространио своје зло на све људе. Пошто је Адамова душа била држана у осуди смрти и непрестано вапила своме Господару, а такође држане су биле заједно са Адамом и душе оних који су угодили Богу и оправдали се природним законом, и с њим туговале и вапиле, то је Бог, сажаливши се на човека кога је створио, благоволео тајном свога јављања извршити ново спасење роду људском (ηϋδόκησε δια μυστηρίου φανερώσεως καινότητος σωτηρίαν κατεργάσασθαι τω γένει των ανθρώπων), сатрти непријатеља који је из

зависти обмануо, и показати неупоредљиво узвишење човека природним и стварним сједињењем и заједницом са Највишим.

Логос, Бог и Створитељ првога човека, дошао је да постане човек, да би оживотворио човека и сатро злобног непријатеља. И Он се родио од жене, успоставио у себи од првог стварања обличје човека, и у обновљеном обличју показао тело без телесних жеља и људских помисли (δίχα σαρκικών θελημάτων και λογισμών ανθρωπίνων). Јер у Њему воља јединога Божанства и васцела природа Логоса у појави људскога обличја и видљивог тела другога Адама није у раздјељености лица (οὐκ ἐν διαίρεσει προσώπων), него у постојању Божанства и човечанства. Стога је ђаво приступио Исусу као човеку, али, не налазећи у Њему ознаке свога старог посева, ни успех у садашњем потхвату, он је, посрамљен и побеђен, уступио над собом победу, и у изнемоглости рекао: ко је овај што је дошао из Едома, то јест из земље људи, наступајући силно с крепошћу? (Ис. 63, 1). Због тога је и Господ рекао: иде владар овога света и у мени не налази ништа (Јн. 14, 30); мала знамо да је други Адам имао и душу и тело и целог првог Адама. Јер када би се реч „ништа“ односила на постојање човека, какво би онда нашао видљиво тело Рекавшега: „ништа“? Али у Њему није нашао ништа од онога што је произвео у првом Адаму. Тако је у Христу уништен грех (οὕτως κατελύθη ἡ αμαρτία ἐν Χριστώ), због чега и Свето Писмо сведочи: Он греха не учини, нити се обмана нађе у устима његовим (1 Петр. 2, 22) [\[41\]](#).

Кроз оваплоћење Бога Логоса ради спасења рода људског све невидљиве реалности Божје спојиле су се са видљивим реалностима тела људског, али су ипак задржале сву своју божанску тајанственост, коју човек постиже једино подвигом евађелске вере. Вера у оно што је очевидно, вели богоносни Атанасије Велики, не може се назвати вером, већ је она вера истинита, којом се немогуће признаје за могуће (ή το αδύνατον ἐν δυνάμει πιστεύουσα), слабо за силно, страдално за нестрадално, трулежно за нетрулежно, смртно за бесмртно. Тајна је ово велика, као што вели Апостол: а ја говорим за Христа и за Цркву (Еф. 5, 32). Бог није дошао да себе оправда, јер ни грешно није, него је, богат будући, нас ради осиромашио, да се ми његовим сиромаштвом обогатимо (2 Кор. 8, 9). На који је начин Бог осиромашио? На тај што је узео на себе осиротелу природу и предложио је у својој сопственој правди као ону која страда за људе, а сама је изнад људи (υπερ ανθρωπων πασχουσαν και υπερ ανθρωπους ουσαν), и која се јавила од људи, а сва је постала Божија (και ἐξ ανθρωπων φανερωθεισαν και Θεού δλην γενομένη). Јер да Он није постао првенац међу многим брапом, како би се јавио као првенац из мртвих? [\[42\]](#) Њудску природу, разривену неправдом и злом, могло је спасти и исцелити само најприсније сједињење са Богом. Растрзана гресима, она је свим својим бићем, свесно и несвесно, вапила за оваплоћењем Бога. Пошто је људска природа, учи богоблагодатни Атанасије Велики, претрпевши измену,

напустила правду и заволела безакоње, то је Јединородни постао човек, да би, исправивши у себи самом људску природу, побудио је да љуби правду и мрзи безакоње. То је и био узрок оваплоћења (ή της ένανθρωπήσεως αιτία)[43].

Долазак Бога Логоса у свет, и његов богочовечански боравак у свету, свуда се у Светом Писму назива спасением[44]. Богоозарени ум светог Атанасија то нарочито увиђа.

Богочовечанским спасењем људска природа се враћа у своју некадању безгрешну, богочовечанску лепоту. Господь воцарися, въ лепоту облечеса (Пс. 92, 1). Пошто је род људски, одметнувши се од Бога, пао под тиранију Сатане, то је дошао Јединородни, да би га поново потчинио својој власти, што се и догодило. Лепотом се Божјом назива спасење рода људског (Θεού εύπρέπειαν δε την σωτηρίαν αυτού του γένους φηοήν). Јер, да се Господ није оваплотио, узевши на себе природу нашу, осим греха, очигледно је да не би било нашег спасења[45]. Када Псалмопевац богонадахнуто говори: Сказа Господь спасение свое (Пс. 97, 2), он речју спасење означава долазак Господњи утелу (την ένσαρκον αυτού παρουσίαν σημαίνει), по речима Симеона: јер видеше очи моје спасење твоје (Лк. 2, 30)[46]. Псалмопевац богочежњиво вапи: возжелахъ спасение твое, Господи, (Пс. 118, 174). Речи: спасение твое означавају Христа, јер Исус значи: спасење Божије (θεού σωτηρία). Наше је дело желети спасење Божије, јер многи желе оно што је телесно. Божије пак дело је: да нас спасе у себи, да нас успокоји, да наследимо оно што је свето. Јер Божије спасење јесте вечни живот (τούτο γαρ ёστι το σωτήριον του Θεού, ή αιώνιος ζωή)[47].

Што је Господ благи употребио своје оваплоћење као средство спасења, разлог је његово бескрајно и свемудро човекољубље. Он је хтео да захвати и обухвати сву људску природу, да је сву унесе у своју божанску Ипостас, те да је на тај начин спасе безбожне и ванбожне пропадљивости, а оспособи за богочовечанску бесмртност и вечност. Јер пропадање и осмрђење човеково није друго до обезбожење, удаљење човеково од Бога као извора живота и бесмртности. Спасење пак човеково састоји се у приближењу човековом Богу, у сједињењу са Богом, у обожењу. Господ Христос је постао човек, да би у Себи најприсније и неразлучно сјединио човека са Богом, показавши свима људима у обожењу спасење људске природе од ванбожне и безбожие порочности, смртности и пропадљивости.

Ради нас Господ је постао човек, изјављује свети Григорије Богослов, и узео на себе обличје слуге, и за наша безакоња био је вођен на смрт. Тако је поступио Спаситељ који је, као Бог, могао спасти самим хтењем (τω θελήματι μόνον), пошто је све створио путем заповести. Али Он је учинио

оно што је за нас важније и што нас највише постиђује: постао је сличан нама и исте части са нама[48].

Господ се ради човека понизио и оваплотио, односно очовечио, да би се човек, уништивши у мислима својим све што је телесно и гмизаво, научно бити узвишенији и узносити се умом Божанству... Господ се оваплотио, и доњи човек постао је Богом (και γενόμενος άνθρωπος ό κάτω Θεός), пошто се спојио са Богом и постао једно с Њим, јер је превладало оно што је боље, да би утолико ја постао Бог уколико је Он постао човек (ίνα γένωμαι τοσούτον Θεός, όσον εκείνος άνθρωπος)[49].

Какав је разлог, те Бог ради нас узима на себе човечанску природу? Свакако, да би нас спасао... Ради нашега ослобођења Он је послужио телу, рођењу, немоћима нашим и свему чиме је спасао поробљене грехом. А шта је веће за убоштво човеково него да се сједини са Богом, и да кроз такво сједињење постане Бог (και γενέσθαι Θεόν εκ τής μίξεως)[50].

Вечни Бог Логос постаје човек ради нас, да би Онај који нам је даровао биће (то είναι), подарио нам и добробиће (то ευ είναι); или, боље рећи, да бисмо ми, који смо кроз грех отпали од добробића, понова били враћени у добробиће кроз оваплоћење (προς αυτό πάλιν έπαναγάγη δια σαρκώσεως). Долазак Бога људима кроз оваплоћење има за циљ, да нас поврати Богу, да бисмо се, одбацивши старог човека, обукли у новог (Еф. 4, 2223), и као што смо умрли у Адаму, тако у Христу да живимо (1 Кор. 15, 22), са Христом се рађајући, распињући, погребљујући и васкрсавајући. Јер је човеку потребно да претрпи овај спасоносни преокрет, да би, као што је из пријатнога произашло тужно, тако и из тужнога опет произашло пријатно. Јер где се умножи грех, онде се још већма умножи благодат (Рм. 5, 20). И када је једење од забрањеног плода било узрок осуде, у толико пре Христово страдање служи као оправдање[51].

Због страшне умножености греха и зла и силне повређености људске природе, најзад је, вели свети Богослов, постао потребан најјачи лек за страховите болести: човекоубиства, прељубе, кривоклетства, андроманије, и прво и последње од свих зала идолопоклонство и служење твари место Творцу. Пошто је све ово захтевало највећу помоћ, то се највећа помоћ и даје. А она је у овоме: сам Логос Божји, превечни, невидљиви, несхватљиви, бестелесни, почетак од почетка, светлост од светлости, извор живота и бесмртности, отисак првобитне красоте, непокретни печат, неизменљиви лик, дефиниција и реч Оца, долази своме обличју, носи тело ради тела, сједињује се с разумном душом ради моје душе, очишћујући слично сличним (τω όμοίω το δμοιον άνακαθαίρων), постаје човек у свему осим греха. Иако зачет од Деве, чији су и душа и тело предочишћени Духом, ипак је онај што је произашао од ње Бог и са човечанском природом, један од двеју супротности: тела и Духа, од којих једно обожује, а друго се обожује

(ων, το μεν ἐθέωσσε, το δε ἐθεώθη). О, новог сједињења! О, чудног спајања! Вечни почиње постојати; Нестворени се ствара; Богати осиромашује, осиромашује до мога тела, да бих се ја обогатио његовим Божанством; Препуни се испражњује (ὁ πλήρης, κενοῦται), испражњује се од своје славе не за дуго, да бих ја узео удела у његовој пуноћи. Какво богатство доброте! Каква је то тајна о мени? Ја сам добио лик Божји, и нисам га сачувао; Он узима моје тело, да би и лик спасао и тело обесмртио. Он ступа у другу заједницу с нама, много чудеснију од прве, у колико нам је онда даровао оно што је најбоље, а сада прима оно што је најгоре; али ово је боголикије од првога, ово је узвишеније за оне који ума имају![\[52\]](#)

Оваплотивши се, Бог Логос је сneo на земљу све богатство неба, све божанске истине и вредности, сав рај. Зато богомудри Богослов вели, да је Витлејем опет привео људе рају[\[53\]](#). Пошто је завишћу ђавола смрт ушла у свет (Прем. Сол. 2, 24), и овладала човеком помоћу обмане, то Бог, поставши човек, страда као човек, и осиромашује до узимања тела, да бисмо се ми обогатили његовим сиромаштвом. Отуда смрт, и гроб, и васкрсење. Отуда нова твар[\[54\]](#).

У питању спасења основна је истина: у Боговаплоћењу је спасење, а спасење је у обожењу. У личности Богочовека: и Бог се очовечио, и човек се обожио (Θεοῦ μεν ἐνανθρωπήσαντος, ἀνθρώπου δε ΦεωΦέντος)[\[55\]](#). Јер оно што Господ није узео на себе, то није ни излечено (το γαρ ἀπρόσληπτον, ἀθεράπευτον); а што се сјединило са Богом, то се и спасава (δ δε ἦνωται τω Θεω, τούτο και σώζεται). Ако је Адам пао једном половином, онда је и узета и спасена једна половина. Ако је пак пао цео (δλος), онда се сјединио са васцелим Рођеним (δλφ τω γεννηθέντα ἦνωται), и сав се спасава. Стога нека нам не завиде на потпуном спасењу, и нека не приписују Спаситељу само кости, жиле и облик људски[\[56\]](#).

Љубав Божја према нама није могла бити изражена другојаче него кроз спомињање тела, јер се Бог Логос ради нас спустио и до најгорег (μέχρι τοῦ χείρονος). Сваки разуман човек признаје да је тело мање важно од душе. Отуда речи: Логос постаде тело (Јн. 1, 14) имају исто значење као речи у којима се вели да Он постаде грех (2 Кор. 5, 21) и клетва (Гал. 3, 13), не зато што се Господ у то претворио (како би то било могуће?), него што је узимањем тела на себе узео наша безакоња и понео болести[\[57\]](#).

Оваплоћењем својим Бог Логос се спустио у све поноре људског греха, да би отуда извео и изнео људе својом божанском силом и љубављу. Када је Христос видео, вели свети Григорије Богослов, да је пагубни грех смрвио у телу људском све небеско што је у њега било стављено, и да лукавиа змија царује над људима, тада Он, да би повратио Себи своје достојање, није послао друге помоћнике против болести (јер је у великим страдањима слаб лек недовољан), него се сам, напустивши славу коју је имао као безматерни (ἀμήτωρ) Син бесмртнога Бога Оца, јавио без оца (δίχα πατρός) као

необични за нас син, чак не необични, јер је произашао од човека; и Он, Бесмртни, поставши смртан, дошао је кроз Матер-Деву, да би цео спасао целога човека (δλον μ' ὅλος ὄφρα σωῶσθ). Пошто је кроз пагубно једење пао цео (δλος) Адам, то је, по људским и уједно не људским законима, оваплотивши се у чесној утроби жене-Деве (о, невероватног чуда за немоћне!), дошао Бог и смртан, сјединивши у једно две природе, једну сакривену а другу видљиву за људе, од којих је једна била Бог, а друга се ради нас родила у последње дане. У двама природама један је Бог наш Цар и Христос, јер сједињен са Божанством и од Божанства (ἐκ Θεότητος) постао је човек, да би, јавивши се као нови Адам међу смртнима, исцелио пређашњег Адама. Али Он се јавио покривши се одасвуд завесом, јер је друкчије било немогуће да се приближи људским немоћима, и усто је било потребно да змија, која је сматрала себе за мудру, приступивши Адаму, преко очекивања сретне Бога, и о јакоћу његову сломи своје зло, као што се хучно море разбија о чврсту стену... Ту нема ничег стидног, јер је једино грех стидан (ἐπει μόνον αἰσχος αμαρτία). У Христу пак нема места ничем стидном, јер га је Логос саздао, а није од људског семена Он постао човек. Из тела пречисте ДевеМатере, које је предходно очистио Дух, изишао је самосаздани човек (αὐτοπαγῆς βροτός), а примио је очишћење ради нас. И све што је по Закону Он је испунио, да би Закону, као васпитачу, дао награду, и одао му погребне почести као замењеноме[58].

На стварности Спаситељевог оваплоћења зида се сав домострој спасења. Ако није било Господњег доласка у телу, вели свети Василије Велики, онда Искупитељ није дао за нас накнаду смрти, и није собом прекинуо царство смрти. Јер да је било једно чиме је владала смрт, а друго што је Господ узео на себе, ондасмртнебипрекинула своја дејствовања, страдања богоносног тела не би нам била на корист, Господ не би умртно грех у телу (οὐκ ἀπέκτεινε δε την ἁμαρτίαν ἐν τη σαρκι); не бисмо били оживљени Христом ми моји смо умрли у Адаму; не би било подигнуто оно што је пало, нити успостављено оно што је збачено, нити би постало присно Богу оно што је било отуђено од Њега обманом змије. Јер све то ниште они који тврде да је Господ дошао имајући небеско тело[59].

Господ је примио на себе природна страдања да би потврдио истинитост, а не привидност очовечења (εις βεβαίωσιν της αληθινής και οὐ κατά φαντασίαν ενανθρωπήσεως); сва пак страдања која проистичу одзла (τα δε ἀπό κακίας πάθη) и скрнавe чистоту нашег живота, Он је одбацио као недостојна пречистотога Божанства. Стога је речено, да се Он родио у подобију тела греха (Рм. 8, 3); не у подобију тела, него у подобију тела греха (οὐ γαρ ἐν ὁμοιώματι σαρκός, ἀλλ' ἐν ὁμοιώματι σαρκός αμαρτίας). Стога, иако је узео на себе наше тело са његовим природним страдањима, Он ипак греха не учини (1 Петр. 2, 24). Али као што је смрт, која нам је Адамом предата у телу (ἐν τή σαρκι), прогутана била Божанством (κατεπόθη ὑπό τής Θεότητος), тако је и грех уништен праведношћу која је у Христу Исусу,

због чега ћемо при васкрсењу примити тело које ни смрти, ни греху не подлежи[60].

Господ се оваплотио, да би се људи, саоваплоћавајући се Њему, спасавали греха и смрти. Промишљање Бога и Спаситеља нашег о спасењу човека, благовести свети подвижник Василије Велики, састоји се у дозивању човека из палог стања (από τής εκπτώσεως) иу повраћању у заједницу с Богом из стања отуђености које је настало због оглушења о заповест Божју. Ради тога је долазак Христов у телу, правила еванђелског живота; ради тога су страдања, крст, погреб, васкрсење, да би човек, спасаван подражавањем Христу, примио оно старо усиновљење. Отуда је за савршенство живота неопходно подражавање Христу, то јест не само подражавање показаним у животу Христовом примерима негневљивости, смиренуумља и дуготрпељивости, него и смрти Христовој, као што каже подражавалац Христов Павле: саображавајући се смрти његовој, да бих како достигао у васкрсење мртвих (Флб. 3, 10. 11)[61].

Тајна оваплоћења Бога јесте спасење свеколике твари[62]. Оваплоћење Јединородног, његово снисхођење је суштина спасења (το κεφάλαιον της σωτηρίας)[63]. Он, Бог, узео на себе наше тело, и ради спасења рода људског постаде човек[64].

Истинитост и стварнот спасења заснива се на истинитости и стварности оваплоћења. Јер, по богомудрој речи светог Кирила Јерусалимског, ако је очовечење привид (φάντασμα), онда је и спасење привид (φάντασμα και ή σωτηρία)[65]. Ако је Христос Бог, као што у ствари јесте, али није узео на себе човечанску природу, онда смо туђи спасењу. Треба се, дакле, клањати Њему као Богу и веровати да се Он и очовечио. Бескорисно је говорити да је Он човек без Божанства; исто тако нема спасења без признавања у Њему човечанства и Божанства. Треба дакле исповедати долазак Цара и Лекара. Јер Цар Исус, желећи да излечи, излечио је оно што је било болесно (έθεράπευσε το νοσούν), опасавши се рубцем човечанства (λέντιον άνθρωπότητος περιζωσάμενος)[66].

Када се у искуству показала немоћ људска, Господ је узео на себе оно што је нужно човеку. Пошто је човек тражио да чује од сличног себи лица (παρά όμοιοπροώπου), то је Спаситељ узео на себе човечанску природу, да би лакше научно људе. Ево и другог узрока његовом оваплоћењу. Христос је дошао да се крсти и да освети крштење; дошао је да чудотвори, идући по водама морским. Пошто пре његове појаве у телу: море виде и побеже, Јордань возвратися вспячь (Пс. 113, 3), то је Господ узео на себе тело, да би се море, видећи Га, зауставило, и да би Га Јордан примио без страха. Има још један узрок оваплоћења. Кроз девојку Еву дошла је смрт; требало је да се кроз Деву или, боље, из Деве јави живот, да би, као што је ону обманула змија, тако овој јавио блавест Гаврил. Људи су, напустивши Бога,

направили себи идоле у људском облику; и када су се човеколиким идолима лажно клањали као Богу, Бог је истински постао човек, да би уништио лаж. Ћаво је против нас употребио тело наше; и Павле, знајући то, говори: видим други закон у мојим удима, који војује против закона ума мог, и заробљава ме (Рм. 7, 23). Каквим нас је, дакле, оружјем ћаво побеђивао, таквим смо истим оружјем и спасени. Господ је примио од нас наше подобје (ἀνέλαβε το δμοιον ἐξ ἡμῶν ὁ Κύριος), да би спасао човечанство; примио је подобје наше, да би ономе што оскудева подарио велику благодат, да би грешно човечанство учинио заједничарем Богу. Јер где се умножи грех, онде се још већма умножи благодат (Рм. 5, 20). Било је потребно да Господ пострада за нас, али се ћаво не би усудио приступити да је то знао. Тако је, дакле, тело постало отров за смрт (δέλεαο του θανάτου), даби змија, када се надала да га прогута, повратила и оне које је била прогутала: Уништиће смрт Моћни, и Бог ће отрти сузе са свакога лица (Ис. 25, 8)[67].

Богочовечанским делом спасења оваплоћени Бог објашњава дело стварања света. Логос се јавља као Спаситељ, да би објаснио људима себе као Творца. У светлости оваплоћеног Бога Логоса постаје очигледна логосност и логичност оваквог света и оваквог човека. Човек је дивно дело Божије, расуђује свети Григорије Ниски, и уведен је у постојање за још нешто боље и дивније. Али, удаљивши се од божанских добара, он постепено уводи све врете зла: одвраћањем од живота уведена је смрт, лишењем светлости навучена је тама, отсуством добродетељи задарен је порок; једном речју: на место разноврсних добара ступила су разноврсна зла. И човека, који је из неразумности запао у такве и толике невоље (јер је немогуће било да остане разуман ἐν φρονήσει он који се одвратио од разумности, и да хоће нешто мудро он који се удаљио од мудрости), ко је требао понова да дозове првобитној благодати? Коме је доликовало исправити палог, дозвати пропалог, руководити заблуделог? Коме другоме ако не Господу природе? Јер само ономе који је у почетку дао живот могуће је било и доликовало је да понова врати живот са пута пропасти. То и чујемо, научени од тајанства истине (παρά τοῦ μυστηρίου της αληθείας), да је Бог створио човека у почетку, и спасао га када је пао[68].

Бог се јавио као човек међу људима из човекољубља. Оболеолој природи нашој потребан је био лекар; палом човеку потребан је био онај који би га подигао; одлуталоме од живота потребан је био оживотворитељ, отпаломе од добра потребан је био онај који би га вратио добру; закључаноме у тами потребан је био долазак светлости; заробљенику је био потребан откупитељ, затворенику — заштитник, држаноме под игом ропства — ослободилац. Ово је било довољно да побуди Бога да сиђе и посети људску природу, када је била у тако жалосном и тешком положају[69].

Оваплоћењем Бога Логоса Божанска сила је, као огањ, уништила у људској природи све што је противприродно (τοῦ παρὰ φύσιν), тј. смрт, трулеж, таму и остале изданке зла, и указала природи велику доброту нетрулежношћу. У великој тајни Божјег очовечења Господ је, тим самим што се сјединио са човечанством, примивши на себе све што је својствено људској природи: рођење, васпитање, узрастање, па и саму смрт, ослободио човека од зла и исцелио од болести[70].

Богу Логосу, који се сјединио са нашом природом, природно је било општити са нама кроз сва њена својства (διὰ πάντων τῶν ἰδιωμάτων αὐτῆς). Јер као што они који с хаљине спирају прљавштину не чине то тако да једне мрље оставе а друге уклоне, него сву тканину с краја на крај чисте од мрља, да би хаљина била подједнако драгоцену у свима деловима својим поставши прањем подједнако чиста, — тако је и спирајућа сила, пошто је живот људски био упрљан грехом и у почетку, и на крају, и у средини, требала да прожме све то, а не да нешто излечи очишћењем, а друго остави неизлеченим. Пошто је наш живот ограђен двома границама, тј. почетком и крајем, то се на обема границама налази сила која исправља природу (ἡ διορθωτική τῆς φύσεως δυνάμις), која и почетак додирује, и на крај се протеже, и обухвата све што се налази између почетка и краја[71].

Желећи да спасе целокупно биће и живот човека, човекољубиви Господ постаје потпуни човек, обухватајући све што човека чини човеком, све — осим греха. Али, неки се потсмевају нашој природи, вели свети Григорије Ниски, и исмевају начин нашег рођења, и мисле да на тај начин учине смешном тајну оваплоћења, пошто, тобож, не доликује Богу да на такав начин ступи у заједницу са људским животом. Но, једино је зло срамно по својој природи (μόνον αἰσχρόν τῆ" ἑαυτοῦ φύσει το κακόν ἐστί), и ако је нешто у сродству са пороком. А природни поредак, установљен Божјом вољом и законом, далеко је од прекора за порочност. Иначе, прекор би пао на Творца природе, ако се нешто њено покуди као срамно и недолично. Дакле, ако је Божанство туђе једино пороку, а природа порока не постоји, тајна пак казује да је Бог био у човеку, не у пороку (το δε μυστηριον ἐν ἀνθρώπῳ γενέσθαι τον Θεόν οὐκ ἐν κακία λέγει); иако је један пут човеков у свет, којим оно што се рађа улази у живот, онда по каквом то закону одређују Богу други начин ступања у живот, ма да сматрају за истинито да је Божанска сила посетила у пороку изнемоглу природу? Таквим људима се не допада начин посете, јер не знају да свако устројство тела само по себи има подједнаку вредност, и да ништа што у њему доприноси одржању живота не заслужује прекор као нешто стидно или рђаво. Јер је целокупно устројство органских делова управљено једном циљу; а циљ је: да човек остане у животу[72].

Неки могу приметити: када је у Христу толико силе, да је у његовој власти уништење смрти и увођење живота, зашто онда једино дејством

своје воље не учини оно што жели, него заобилазним путем извршује наше спасење: рађа се, васпитава се, доживљује смрт спасавајући човека, када је могао и не подвргавати се овоме и спасти нас? На ову примедбу, вели свети Григорије Ниски, људима добронамерним довољно је одговорити ово: болесници не прописију лекарима начин лечења, нити са добротворима споре о врсти лечења, нити говоре, зашто је лекар додирнуо оболело место, и зашто је за заустављање болести измислио овакво средство када је требало друго, — него, напротив, гледајући на циљ доборчинства, они са захвалношћу примају све то [73].

Желећи да омаловаже и покуде учење о спасењу људи оваплоћењем Бога Логоса, неки говоре: ако је дивно и красно оно што је Бог учинио, због чега је онда оклевао са добротворством? Зашто Он није, када је порок још био у почетку, пресекао његово даље напредовање? На ово, вели свети Григорије Ниски, ми имамо кратак одговор: одлагање добротворства било је дело премудрости и промишљања о ономе што је корисно за нашу природу. Јер и при телесним болестима, када се неки покварени сок увуче у тело, то, док се на површини не покаже све противприродно што се увукло унутра, вешти лекари не дају лекове који стежу тело, него чекају да изађе напоље све што се скрива унутра, и тек онда употребљавају лекове против обелодањене болести. Тако је и после тога, пошто је болест греха једном спопала природу људску, чекао свеопшти Лекар, да никаква врста зла не остане скривена у природи. То је разлог што Он одмах после Кајинове зависти и братоубиства не даје лек човеку, јер се још нису били обелоданили ни поквареност Нојевих савременика, ни ужасна болест содомског безакоња, ни богоборство Мисираца, ни гордост Асираца, нити Иродов безакони покољ деце, нити ишта друго о чему нам говори историја, и што су потоња покољења урадила, када је корен зла многоструко (πολυτρόπως) био проклијао у људским вољама. Пошто је, дакле, зло достигло врхунац, и није било врсте зла на коју се не би осмелили људи, то Он, да би се лек распрострео на сваку немоћ, лечи болест не у почетку, него када је достигла своју највећу меру [74].

Када је наступила пуноћа времена, оваплотио се јединородни Син Божји, и постао човек, и извршио сав домострој људског спасења (πάσαν τὴν κατὰ ἀνθρώπων οἰκονομίαν) [75]. Као свесавршени човек, Богочовек Христос је реинтегрирао људску природу, и постао нови Адам, у коме се светошћу спасења обнавља човечанство, и почиње ред нових људских бића, боголиких и христоликих. Оваплотивши се и поставит човек, вели свети Иринеј Лионски, Син Божји усеби је понова почео дути ред људских бића, и даровао нам скраћено спасење (in compendio nobis salutem praestans), да бисмо оно што смо изгубили у Адаму, тј. биће по обличју и подобију Божијем, опет добили у Христу Исусу. Јер је немогуће било да човек, који је једном био побеђен и упропашћен непослушношћу, сам пресазда (replasmare) себе и стекне награду за победу; такође је немогуће било да

добиле спасење онај који је пао под власт греха. И једно и друго учинио је Логос Божји, који се оваплотио, и сишао до саме смрти, и извршио домострој нашег спасења (et dispensationem consummans salutis nostrae)[76].

Оваплоћени Син Божји борио се је и победио, јер је Он био човек који се подвизавао за оце и послушањем прекинуо непослушање; јер је свезао силнога, и ослободио слабе, и даровао спасење своме саздању. Он је, дакле, сјединио човека са Богом. Јер да човек није победно непријатеља људског, непријатељ не би био правично (δικαίως) побеђен. И опет, да нам Бог није даровао спасење, не бисмо га имали чврсто. И да се човек није сјединио са Богом, не би могао постати заједничар нетрулежности. Јер је било потребно да посредник Бога и људи својим сродством и са Богом и са људима приведе обоје у пријатељство и слогу, и да претстави човека Богу, и да људима објави Бога. Јер на који бисмо начин ми могли постати учесници његовог усиновљења, да нисмо кроз Сина ступили у заједницу с Њим, да није његов Логос, поставши тело, ступио у заједницу с нама? Стога је Он и прошао кроз сваки узрост (per omnem venit aetatem), повраћајући свима општење са Богом[77].

Једино стварношћу свога оваплоћења Господ је подарио свету стварно спасење. Само као истински човек Господ Христос је извршио спасење рода људског. Било је потребно, изјављује свети Иринеј, да Онај, који је преузео на себе убити грех и искупити човека одговорног смрти, постане оно што је и био Он, тј. човек, који је грехом био одведен у ропство и налазио се под влашћу смрти, да би грех био умртвљен човеком, и човек изашао из смрти (et homo exiret a morte). Јер као што кроз непослушност једнога човека, који је првобитно био саздан од необрађене земље, многи постадоше грешни и изгубише живот, тако је било потребно да се кроз послушност једнога Човека, који се први родио од Деве, многи оправдају и добију спасење. Тако је, дакле, Логос Божји постао човек, као што и говори Мојсеј: Бог, истинита су дела његова (5 Мојс. 32, 4). Ако је пак Он, не поставши тело, личио на Тело (parebat quasi caro), онда дело његово није било истинито. Али какав је Он изгледао, такав је и био: Бог који успоставља у себи древно саздање човека, да би убио грех и уништио смрт и оживотворио човека; и стога су дела његова истинита[78].

Логос Божји постао је човек, и Син Божји постао је Син човечји, да би човек сјединивши се с Логосом и примивши усиновљење, постао син Божји. Јер ми не бисмо могли друкчије добити нетрулежност и бесмртност, да нисмо били сједињени са нетрулежношћу и бесмртношћу. Али како би се ми могли сјединити са нетрулежношћу и бесмртношћу, да најпре нетрулежност и бесмртност нису постале оно што и ми, да би нетрулежност прогутала трулежно и бесмртност смртно, да бисмо добили усиновљење[79].

Оваплоћење Бога Логоса, и сав његов живот у телу, имао је за циљ да спасе људе од греха и научи их како они могу живети у телу на божански начин. Сам Господ постао је „у подобију тела греха" (Рм. 8, 3), вели свети Иринеј, да би осудио грех, и пошто га осуди, да га истера из тела, и позове човека у своје подобије (*in similitudinem suam*), чинећи га подражаваоцем Бога и постављајући му закон Оца, да би он видео Бога, и дарујући му силу да прими Оца, јер је Логос Божји постао човек и обитавао у човеку, да би научно човека да прима Бога и Бога да обитава у човеку (*ut assuesceret hominem percipere Deum, et assuesceret Deum habitare in homine*), сагласно вољи Оца[80].

Јавивши се као Спаситељ, Богочовек Христос није потпуно изнова створио човека, који не би имао никакве везе са дотадањим човеком, него је у себи обновио древног човека и сву дотадању твар. Јер као што непослушношћу једнога човека уђе грех и кроз грех се одомаћи смрт, тако и послушношћу једнога човека би уведена правда да оплоди (*fructificet*) живот људи који су дотле били мртви. И као што је првоздани Адам добио своје вештаство од необрађене и још девичанске земље (*virgine*) (1 Мојс. 2, 5), и био саздан руком Божјом, тј. Логосом Божјим, (јер »све кроза Њ постаде", — Јн. 1, 3), и Господ је узео прах од земље и створио човека, — тако је и сам Он, Логос, обнављајући у себи Адама, сасвим разумљиво добио за обновљење Адама рођење од Марије која је била дева. Да је први Адам имао човека за оца и да се родио од семена мужевља, онда би се могло говорити да се и други Адам родио од Јосифа. А када је први Адам био узет од земље и саздан Логосом Божјим, онда је било потребно (*ἔδει*) да сам Логос, обнављајући у себи Адама, има сличности са његовим рођењем (*τὴν αὐτὴν ἐκείνῃ τῆς γεννήσεως εἶναι ομοιότητα*). Због чега, дакле, Бог није опет узео прах, него је учинио да саздање буде од Марије? Због тога да не би било друго саздање (*ἄλλη πλάσις*), нити друго оно што се имало спасти (*μηδὲ ἄλλο το σωζόμενον*), него да би онај исти Адам био обновљен, са очувањем сличности[81].

Греше они који говоре да Логос ништа није примио од Деве, пошто они, да би одбацили наследство тела (*τὴν τῆς σαρκός κληρονομίαν*), одбацују и сличност (*τὴν ομοιότητα*) између Њега и Адама. Јер ако је један добио од земље вештаство, и руком и уметношћу Божјом саздан, а други није руком и уметношћу Божјом саздан, онда он већ није сачувао подобије човека (*similitudinem hominis*) који је створен по лику и подобију самога Бога, и уметност Божија показале се недоследна, немајући у чему да обелодани своју премудрост. А то значи рећи, да се он привидно јавио као човек, док у ствари није био човек, и постао је човек не примивши ништа од човека. Јер ако Он није примио од човека суштину тела (*substantiam carnis*), онда Он није постао ни човек, ни Син човечји. А ако није постао оно што смо ми били, онда ништа велико није учинио што је пострадао и поднео. Сваки ће се сложити, да се ми састојимо из тела које је узето од

земље, и Душе која добија дух од Бога. То је Логос Божји и постао, обнављајући у самом себи своје саздање; и због тога Он признаје себе за Сина човечијег. И апостол Павле вели: посла Бог Сина свог, који је рођен од жене (Гал. 4, 4); и још: О Сину његовом, који је по телу рођен од семена Давидова, и предодређен као Син Божји у сили, по Духу светиње, васкрсењем из мртвих Исуса Христа Господа нашега (Рм. 1, 34).

Осим тога, излишан је у таквом случају његов силазак у Марију. Јер зашто је сишао у њу, када није хтео ништа примите од ње? И ако Он ништа није примио од Марије, онда не би узимао земаљску храну којом се храни тело, узето од земље, нити би огладнео постивши као Мојсеј и Илија четрдесет дана, пошто је тело његово захтевало своју храну; нити би ученик његов Јован рекао за Њега: Исус уморан од пута сеђаше (Јн. 4, 6); нити би Он плакао за Лазарем; нити би кржаве капље зноја падале с Њега; нити би Он рекао: жалосна је душа моја (Мт. 26, 38); нити би из прободеног ребра његовог изишла крв и вода. Јер све су то ознаке тела, узетог од земље, које је Он обновио у себи самом, спасавајући своје саздање (то *ἰδιον πλάσμα σώζων*).

Због тога еванђелист Лука показује да родослов од рођења Господа нашега до Адама садржи седамдесет и два колена, сједињујући крај са почетком и обзнањујући да је Он у себи самом обновио све народе који су се од Адама размножили и сва племена и сав род људски заједно са самим Адамом... Као што је Ева, док је још била девојка, показала непослушност и постала узрок смрти (*causa mortis*), тако је и Марија, имајући предодређеног мужа, али остајући девојком, кроз послушност постала узрок спасења за себе и за сав род људски (*et sibi, et universo generi humano causa facta est salutis*)[\[82\]](#).

Имајући у виду све богочовечанске потенције бића људског, Господ Христос је драговољно прошао свој богочовечански подвиг на земљи, да би спасењем вратио човека на пут који води у божанско савршенство и оправдао Бога што је створио човека богочезњивим бићем. Неопходно је било, расуђује богомудри Иринеј Лионски, што је Господ дошао изгубљеној овци, и извршио тако велико обновљење, и потражио своје саздање, да би спасао самог човека, који је био створен по лику и подобију његовом, када се навршило време његове осуде која га је снашла због непослушности, јер је целокупно устројство спасења човекова било по вољи Оца, да не би Бог био побеђен и његова премудрост понижена. Тер да се човек, саздан Богом за живот, напустивши живот кроз пораз од змије која га је повредила, није најзад вратио животу, него потпуно био препуштен смрти, онда би Бог био побеђен (*victus esset Deus*) и поквареност змије надвладала би Божју вољу. Али пошто је Бог непобедив и дуготрпељив, то се Он и показао дуготрпељив у делу исправљања човека и испитивања свега. Он је помоћу другог човека свезао јакога (тј. ђавола),

разорио његове сасуде и опустошио смрт, оживотворавајући умртвљеног човека. Јер први сасуд у ђаволовом поседу постао је Адам, кога је ђаво и држао у својој власти, тј. пакосно уносећи у њега грех, и под изговором бесмртности проузрокујући му смрт. Јер обећавајући им да ће они постати као богови (што је за њега савршено немогуће), произвео је у њима смрт. Стога је онај што је заробио човека, с правом (*juste*) и сам заробљен од Бога, а заробљени човек ослобођен од окова осуде. А тај човек јесте Адам, онај првотворни човек, о коме је Господ рекао: да начинимо човека по лику и подобију своме (1 Мојс. 1, 26); ми пак сви смо од њега, и пошто смо од њега, то смо и наследили његово име. Када се врши спасење човека, онда треба спасавати онога човека који је првобитно саздан. Јер је врло неразумно говорити да се онај, кога је жестоко повредио непријатељ и најпре одвео у ропство, не ослобођава од стране победиоца над непријатељем, него се ослобођавају синови његови које је он родио у том ропству. И непријатељ неће изгледати побеђен када први плен остане у њега[83].

Доласком Бога Логоса у телу, по благовољењу Оца, извршено је сједињење и остварена заједница Бога и човека, јер је Логос Божји још израна јављао преко Пророка да ће Бог постати видљив за људе и да ће живети са њима на земљи и говорити, и да ће бити поред свог створења, спасавајући гаи постајући му доступан, и ослобођавајући нас из Руку свих који нас мрзе, тј. од свакога духа преступничкога, и оспособљавајући нас за служење Њему у светости и правди у све дане наше, да би човек, испуњен Духом Божјим, ушао у славу Очеви[84]. Немогуће је живети без живота; а само постојање живота бива од општења са Богом (*ή δε ύπαρξις της ζωής εκ της τοϋ θεοϋ περιγίνεται μετοχής*); општење пак са Богом састоји се у познавању Бога и у наслађивању његовом благошћу[85].

Зло, које је по својој метафизичкој суштини бестелесно, има силну тежњу да се кроз човека оваплоти у свету вештаствених стварности. И то је оно донекле постигло, овладавши у великој мери телом људским кроз душу људску. Отуда је Спаситељ људског рода имао постати тело, да би безгрешним Божанством својим спасао од греха човека и све оно што човека чини човеком. Господ Христос сам је себе називао Сином човечијим, вели свети Иринеј, да би потврдио спасење тела нашег. Јер да се тело није имало спасти, Логос Божји не би постао тело. И Господ не би обновио у Себи самом тело и крв, дасам није постао тело и крв сагласно с првобитним сздањем, спасавајући у Себи самом на крају оно што је у почетку пропало у Адаму (*salvans in semetipso in fine illud, quod perierat in principio in Adam*)[86].

Да се Господ оваплотио не ради спасења, већ ради нечег другог, и да је примио тело из друге суштине (*ex altera substantia*), онда Он не би у себи обновио човека, нити би се могао називати тело. Али спасоносни Логос је постао оно што је био пропали човек, остварујући кроз Себе самог

општење човека са Нџим и извршујући човеково спасење. Оно пак што је било пропало, имало је тело и крв. Јер је Господ, узевши прах од земље, створио човека; и ради њега била је сва уредба Спаситељевог доласка. Он је, дакле, сам имао тело и крв, обнављајући у Себи не неко друго, већ првобитно створење Очево, тражећи оно што је било пропало. Стога Апостол и говори: ви сте се помирили (са Богом) у телу његовом (Кол. 1, 22), тј. праведно тело (*justa caro*) помирило је са Богом тело које је било под грехом, и спријатељило га са Богом[87].

Ми смо преступили заповест Творца и постали његови непријатељи. Оваплоћењем својим Господ нас је вратио у пријатељство са Богом, поставши посредник Бога и људи (1 Тм. 2, 5), умилостивљавајући за нас Оца коме смо сагрешили, и својом послушношћу покривајући нашу непослушност и дарујући нам покорност и општење са нашим Творцем. Стога нас је и научио да у молитви говоримо: и опрости нам дугове наше (Мт. 6, 12), јер је Он Отац наш коме смо постали дужници, преступивши његову заповест. А ко је Он? Да ли неки непознати Отац, који никада никоме није давао заповест? Или Бог кога проповеда Свето Писмо, и коме смо ми били дужници, преступивши његову заповест? А заповест је била дата човеку преко Логоса: јер Адам чу, вели се, глас Господа Бога (1 Мојс. 3, 8. 10). Добро, дакле, Логос његов говори човеку: опраштају ти се греси (Мт. 9, 2), јер Онај коме смо сагрешили у почетку, дарује нам опроштај грехова на крају. Да смо пак ми преступили заповест једнога, а други нам рекао: опраштају ти се греси, — тај не би био ни добар, ни истинит, ни правичан. Јер на који би начин био добар онај који не даје од свога? Или на који начин би био правичан онај који присваја себи туђе? И на који би начин греси били истински опроштени, да нам сам Отац, коме смо сагрешили, није даровао опроштај кроз Сина свог?[88]

Истински Логос Божји Творац је света; Он је и Господ наш, који је у последње дане постао човек и живео у овом свету, а невидљиво држи све што је створено и укорењен је у целокупној твари, јер Логос Божји управља и располаже свим (*omnia*); и ради тога је видљиво дошао својима, и постао тело, и висио на крсту, да би све и сва обновио у себи (*uti universa in semetipsum recapituletur*)[89].

Када се навршило време, Бог је послао Сина свог, који је рођен од жене (Гал. 4, 4). И Он је обновио све, и заратио против нашег непријатеља, и сатро онога који нас је у пометку заробио кроз Адама. Јер непријатељ не би био правично (*juste*) побеђен, да није био човек од жене онај који га је победно. Јер је помоћу жене он у почетку овладао човеком и одредио себе за непријатеља човеку. Отуда и Господ исповеда себе за Сина човечијег, обнављајући у себи првобитног човека, од кога је била саздана жена, да би, као што је кроз побеђеног човека наш род сишао у смрт, тако опет кроз човека ми добили победу над смрћу. Али Господ не би обновио у себи оно

древно и исконско непријатељство против змије, испуњавајући обећање Творца и извршујући његову заповест, да је био дошао од другог Оца. А пошто нас је један исти и створио у почетку и послао Сина свог при крају, то је Господ, који се родио од жене, извршио његову заповест, сатирући нашег непријатеља и усавршавајући човека по лику и подобију Божијем. И зато га Он није сатро нечим другим него изрекама Закона, и помогао се Очевом заповешћу у сатирању и посрамљењу анђелаотпадника.

Постивши четрдесет дана, као Мојсеј и Илија, Спаситељ је огладнео, на првом месту зато да бисмо у Њему познали истинског и стварног човека, јер је човеку својствено да огладни када пости, а на другом месту да би непријатељ могао ступити у борбу са Њим. Јер као што је он у почетку човека, који није патио од глади, једењем обмануо да преступи заповест Божју, тако на крају није могао онога који је трпео глад да наговори да узме храну која је од Бога. Када је, кушајући Господа, говорио: „Ако си Син Божји, реци да камење ово хлебови постану“, Господ га је одбио заповешћу Закона, говорећи: „Писано је: не живи човек о самом хлебу“. Тако је Господ трпљењем оскудице у овом свету уништио повреду, нанесену човеку у рају једењем забрањеног рода од стрне прародитеља. И при другом кушању Господ је оповргао кушача речима Закона. Тако је надувеност разума која је била у змији развјетана смирењем човека. При трећем кушању, Господ је, изобличавајући кушача, рекао: „Иди од мене, Сатано, јер стоји написано: Господу Богу својему поклањај се и њему јединоме служи“. Овим именом Господ га је разголитио и у исто време показао себе ко је. Победивши га, дакле, и трећи пут, Господ га је коначно отерао од себе, као законски побеђеног (*quasi legitime victum*); и прекршај заповести Божије, који је био у Адаму, уништен је помоћу заповести Закона коју је сачувао Син човечији, не преступивши заповест Божију. Ко је Господ Бог, о коме Христос сведочи, кога нико не треба да куша, коме сви треба да се клањају и да Њему јединоме служе? То је, нема сумње, онај исти Бог који је и Закон дао. Јер је то било претсказано у Закону и Господ је изрекама Закона показао да Закон од Оца објављује Логос Господњи, а отпали од Бога анђеоло бива уништен његовим гласом и побеђен Сином човечјим који је сачувао заповест Божју. Пошто је у почетку он наговорио човека да прекрши заповест Творца, због чега га је и имао у својој власти, а његова се власт састоји у преступу и отпадништву којима је он и везао човека, то је, с друге стране, он требао бити побеђен човеком (*per hominem*) и везан оним истим узама којима је везао човека, да би човек, ослободивши се, вратио се своме Господу, остављајући оне узе којима је био везан, тј. преступ (*transgressionem*). Јер везивање ђавола постало је ослобођење човека: не може неко ући у кућу јакога и покућство његово отети, ако најпре не свеже јакога (Мт. 12, 29). Господ га, дакле, изобличава у противречењу Богу који је створио све, и побеђује га помоћу заповести, а заповест је Божија Закон. Као човек, Он показује да је овај бегунац, и преступник закона, и отпадник од Бога, а затим, као Логос, Он га је чврсто везао као свога бегунца, и отео

његово покућство, тј. људе, над којима је он владао и којима се неправедно (injuste) користио. И правично (juste) је одведен у ропство онај који је човека неправедно (injuste) био одвео у ропство. А пређе заробљени човек истргнут је из власти власника по милосрђу Бога Оца, који се сажалио над својим саздањем и подарио му спасење, обновивши га кроз Логоса (per Verbum redintegrans), тј. кроз Христа, да би човек искуством сазнао, да није од себе већ по дару Божјем добио нераспадљивост[90].

У свему што је Богочовеково таји се сила спасења. Све што је оваплоћени Бог био, био је ради спасења људи; све што је чинио, чинио је ради спасења људи. У тајни оваплоћења спасење је света, тврди свети Кирил Александриски. И оно што изгледа безначајно, ситно, као: плач, страх, Господ Христос је то чинио ради нас. Плакао је као човек (ανθρωπίνως), да би убрисао сузе људске; туговао је са разлога домостроја спасења (οικονομικώς), допуштајући телу да претрпи оно што му је својствено, да би нас учинио храбрима; одбијао је чашу, да би крст осудио безбожност Јевреја. Каже се да је Он био немоћан по својој човечанској природи, да би престала људска немоћ. Он се молио и молбе приносио, да би молитве људске учинио приступачнима Оцу[91].

Оваплоћење Бога Логоса било је преко потребно за спасење људи, јер је Он на тај начин осудио грех у нашем телу. Међутим, да Логос није постао тело, оно што је људско остало би неисправљено, и ми бисмо телом робовали закону греха, пошто нико не би могао уништити грех у нама. Стога ми кажемо да је ипостасно сједињење Логоса са телом (την καθ' ύπόστασιν ένωσιν του Λόγου προς την σάρκα), са човечанском природом, било неопходно[92].

Да би све оглавио у Христу (ἀνακεφαλαιοῦμενος τα πάντα εν τω Χριστώ), и људску природу повратио у оно што је некада била, Бог је поступио врло мудро: послао је Сина свог, који је рођен од жене (Гал. 4, 4), да би, узевши на себете дослична наше миучинившига својим сопственим, обрео се на земљи као човек који не зна греха, и, као у свему послушан Богу Оцу, оправдао људску природу у себи, ослободио је окова смрти и крунисао бесмртношћу[93].

Оваплоћени Бог Логос назива се Исус, тј. Спаситељ, што уистини и јесте Он који се по телу родио од жене. Јер је тако спасао људе, не као човек присаједињен Богу, него као Бог који је постао сличай онима који су били у опасности, да би у себи воспоставио (ἀναπλάττηται) род људски у првобитно стање. Јер све у Њему беше ново[94].

Бог није створио смрт, нити ужива у разорењу живих бића, него је смрт ушла у свет завишћу ђавола (Прем. Сол. 1, 13; 2, 24). Али мрачна држава смрти никако се друкчије (οὐχ έτέρως) није могла срушити осим само очовечењем Јединороднога. Стога се Он и јавио као човек, и учинио

својим сопственим тело које је било под распаљивошћу (καὶ ἰδιὸν ἐποίησατο σῶμα τοῦ ὑπὸ φθορᾶν), да, пошто је Он живот, (јер је рођен из живота Она), засади у телу своје сопствено добро, тј. живот[95].

На мрак, којим су греси покрили људску природу, Бог Логос је оваплоћењем својим излио неизмерну божанску светлост, и обновио помрачено и унакажено биће људско. Пошто су људи, вели богоблагодатни Кирил Александриски, због својих страшних грехова и зала постали неосетљиви за Божја добра којима је Он по свом промислу обасипао људе, то се збива велика и неисказана тајна оваплоћења: сам Логос Божји, творац свих твари, бескрајан, неописан, неизменљив, извор живота, светлост од светлости, живи лик Очев, блистање славе, прима човечанску природу, обнавља (νεοποιεῖ) свој властити лик, искварен грехом, и обнавља (ἀνανεοῖ) човечије биће, састарено од сина зла, и показује његову првобитну красоту, стварајући га не од земље, као некада, него примајући га сам у себе, не претварајући божанску природу у човечанску, већ сједињујући човечанску са божанском; јер остајући што беше, Он узме на себе оно што не беше[96].

Тиме што је био потпуни човек, са свима стварним својствима човечанске природе, Богочовек је извршио спасење рода људског, задовољивши потпуно и правду божанску и потребу бића људског. Очовечени Логос је имао и душу човечанску, и тело човечанско, и ум човечански, и вољу човечанску. Да Господ Христос није имао човечански ум, него место њега Логос, као што то Аполинарије учи, онда се, вели свети Кирил Александриски, у пустињи са ђаволом борио само Бог, и Бог је однео победу. Пошто је пак Бог победио, онда човек не добија ништа од те победе, јер јој ништа није допринео. И ђаво би се могао хвалити да га је Бог победио; и с правом би могао правдати себе: ја се, Господе и Творче свега, нисам латио борбе против тебе, јер знам твоју силу, свестан сам твоје власти, познајем твоје господарство. Признајем своје ропство, и ако сам отпадник; а уступам и победи Анђела и свих небеских Сила, међу које сам и ја, несрећник, некада спадао; борбу сам пак предузео против човека, кога си ти саздао од блата, и створио по лику твојем, и почаствовао га разумом, и учинио житељем раја, и објавио господарем земље и мора. Њега сам до данашњега дана побеђивао, и рањавао, и смрти предавао... Ја нисам тако дрзак, нити сам полудео, да ступам у борбу са тобом, Творцем. — Ово би ђаво с правом рекао Спаситељу Христу, када Он не би био човек него Бог који се бори место човека. Јер ако човечански ум није био у Њему, онда је Бог, који је био у Њему место ума, чинио оно што је својствено уму, а то значи, Бог је гладовао са телом, Бог је жедан бивао, и замарао се, и подносио све остале људске муке (τὰ ἀνθρώπινα παθήματα). Ако се Бог борио и победно, онда је човек лишен победе[97].

Бог отац је благоволео да спасе људски род у Сину свом и то путем оваплоћења или очовечења (τροπή τω κατά την σάρκωσαν, ἤγουν ἐνανθρώπησιν), које је на сваки начин требало да се збуде рођењем од жене, да се сличношћу, коју има са нама од Бога рођени Логос, осуди у удима тела нашег закон греха; а сличношћу пак смрти Њега који не зна за смрт, да се уништи смрт. Јер кад смо срасли са Њим сличношћу смрти, то ћемо и васкрсењем (Рм. 6, 5). Неопходно је, дакле, било да се Вечни (ὁ ὢν) и Постојећи (ὁ ὑπαρχων) роди по телу, преневши у себе оно што је наше (τά ημῶν), да би породи тела, тј. ми, трулежни и пропали, обитовали у Њему, који је оно што је наше учинио својим, да бисмо и ми учинили својим оно што је његово (τά αὐτοῦ). Јер Он, богат будући, осиромаша ради нас, да бисмо се ми обогатили његовим сиромаштвом (2 Кор. 8, 9). Они који говоре да Логос Божји није постао тело, тј. да се није родио по телу од жене, уништавају целокупни домострој спасења (την οἰκονομίαν). Јер ако Он, богат будући, не осиромаша, из човекољубља спустивши се до нас, онда се ни ми нисмо обогатили оним што је његово, него се налазимо у сиромаштву, овладани проклететством, смрћу и грехом. Јер самим тим што је Логос постао тело, разрешава се и уништава оно што је снашло људску природу због проклетства и осуде. Ако се, дакле, ишчупа корен спасења нашег, и разори темељ наде наше, онда нити је држава смрти разорена, нити је уопште грех уништен, и ми смо још криви за преступ праоца Адама, и никакав бољитак нисмо добили од Христа, Спаситеља свих[98].

Апсурдно је негирати рођење Бога Логоса по телу од жене. Јер на који би начин Он могао оживотворити своје тело, ако оно није његово сопствено, који је живот? Како нас крв Исусова може очистити од свакога греха, ако је то крв обичног човека и човека под грехом? Како Бог Отац посла Сина свог, рођеног од жене, рођеног под законом (Гал. 4, 4)? Како Он осуди грех у телу? Јер осудити грех, не припада обичном човеку који заједно са нама има природу, овладану грехом. Али пошто је постао тело Онај који греха не знађаше, тиме је Он на најбољи начин збацио тиранију греха, и тело се обогатило својствима Логоса који се на неисказан начин сјединио са њим, и постало свето и животворно (ἀγίον τε καὶ ζωοποιόν) и пуно божанске моћи[99].

Логос Божји, по природи Бог, постаде истински човек да бисмо и ми постали род (γένος) не првог, земљаног човека, коме би од Бога речено: земља си, и у земљу ћеш се вратити (1 Мојс. 3, 19), и који би предат смрти, него другог, вивишњег и небеског човека, тј. Христа, који нас одводи непорочном животу, и који роба смрти показује бесмртним, и који ослобађа грехова оно што је везано замкама греха[100].

Ми верујемо, изјављује свети Кирил Александриски, да се Логос Бога Оца, који се родио кроз (δια) свету Деву телом, које има разумну душу, сјединио са њим; и ово неисказано и сасвим тајанствено сједињење учинило

је тело животворним; јер Логос, који је као Бог, по природи живот, учинивши нас заједничарима својим (εαυτοῦ μετόχους) не само духовно него и телесно (σωματικώς), показа нас бољима од распаљивости, и собом (δι' εαυτοῦ) уништи закон греха у удима тела нашег, и осуди грех у телу, као што је писано (Рм. 8, 3)[\[101\]](#).

Божанском силом свога оваплоћења Логос је „очистио грехе васцеле природе људске (πάσης της ανθρωπείας φύσεως)“, пише свети Исидор Пелусиот. И додаје: несаказно сједињење Логоса са човечанском природом узело је на божански начин грехе целога света[\[102\]](#).

Узевши на себе природу људску, али не подвргнувши се падовима људским, Господ је роду људском повратио првобитну красоту (την ἀρχαίαν καλλονήν) иу самој природи уништио силу проклетства[\[103\]](#).

Оваплоћењем Бога Логоса унесен је у људску природу божански квасац, којим треба да ускисне сав свет. Царство небеско, вели свети Исидор, слично је квасцу у безгрешном оваплоћењу Бога и Спаситеља нашег, којим је ускиснуо сав свет (ἀναφύρασάση τον ἀπαντα κόσμον), и саставом једнога тела, примљеног од наше суштине и од Богородице Марије, обновљено је у поновном рођењу свеколико од памтивека човечанство (την απ' αιῶνος ανθρωπότητα)[\[104\]](#).

Оваплоћењем својим Бог Логос је ушао у саму матицу људског живота и обесилио дејство ђавола у области целокупне људске природе. Пошто је пророк Исаија, вели свети Исидор, пророчким очима видео неизрециви долазак Спаситеља у телу, који је прибавио људском роду безбројна и предивна добра, а тиранина (тј. ђавола) обесилио, то је громко говорио: Учите се добро чинити, ви који живите на земљи, јер престаде нечастиви (Ис. 1, 17; 26, 9. 10), тј. престао је тиранији да напада и људе и жене. Сви су сада ван опасности, сем оних који сами себе драговољно потчињавају и подвргавају његовој превари, јер он може обмањивати, али не може силом приморати[\[105\]](#).

Господ је оваплоћењем својим на сву природу људску, огреховљену и осмрћену, излио спасоносну силу своју. Небески цар, вели свети Јефрем Сирин, бесмртни Господ, јединородни Син, мио Оцу, који је једино из добротe својом влашћу створио човека од земље, побуђен својим богатим милосрђем, ради тога самог човека кога су саздале пречисте руке његове сишао је с неба да спасе и исцели све страдалнике. Јер су по дејству ђавола сви изнемогли у злу; повреда је постала тешка и неизлечива; ни Пророци, ни свештеници нису били у стању да потпуно излече ране. Стога се свети, јединородни Син, видећи да је сва природа изнемогла у злу, по вољи Оца сишавши с неба, оваплотио у утроби свете Деве и по благовољењу свом, родивши се од ње, дошао да благодаћу и милосрђем излечи опхрване

разним немоћима, и речју својом исцели све болести. Он је све избавио од злосмрада њихових властитих рана[106].

Све што је у човеку од Бога природно је; једино грех није од Бога, зато је он нешто противприродно. Кроз преступ, вели свети Дамаскин, ми смо из онога што је природно (ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν) запали у оно што је противприродно (εἰς το παρὰ φύσιν). А Господ Христос, будући Богом и почевши на божански начин постојати по телу, тј. сјединивши се ипостасно са телом, вратио нас је из противприродног у природно. Јер то означавају речи: по обличју и по подобију. А и подвижништво, и подвижнички трудови нису измишљени за стицање добродетељи, као нечег што долази споља, него да бисмо одбацили зло туђе и противно природи. Тако, са трудом уклањајући са жељеза рђу која се налази на њему а није природна за њега, него се нахватала од немара, ми постижемо то да се појави природни сјај жељеза[107].

Син Божји је зато постао човек, да би понова даровао човеку оно чега ради га је створио. Јер он га је створио по лику своје разумним и слободним, и по подобију, тј. савршеним у добродетељима, уколико је то приступачно људској природи. Јер, отсуство брига и немира, чистота, доброта, премудрост, праведност, слобода од свакога зла, и јесу као неке црте Божанске природе. Ставивши, дакле, човека у заједницу са собом (јер га је створио за нераспадљивост, Прем. Сол. 2, 23), Он га је путем заједнице са собом одвео до нераспадљивости. А пошто смо преступањем заповести помрачили и унаказили црте лика Божјег усеби (τοὺς τῆς θείας εἰκόνας χαρακτήρας), то смо се ми, поставши зли, лишили заједнице са Богом, и, обревши се изван живота (ἐξω τῆς ζωῆς), потпали под распадљивост смрти. Но пошто нам је Син Божји био даровао оно што је најбоље, а ми то нисмо сачували, то Он узима на себе оно што је најгоре (τοῦ χείρονος), тј. нашу природу, да собом и у себи обнови боголикост и богоподобије (ἵνα δι' ἑαυτοῦ καὶ ἐν ἑαυτῷ ανακαίνισῃ μὲν τὸ κατ' εἰκόνα, καὶ καθ' ὁμοίωσιν), а и да нас научи добродетељном животу, учинивши га кроз себе лако доступним за нас; да нас ослободи од распадљивости заједницом живота, поставши првина нашег васкрсења; и да обнови неупотребљиви и разбијени сасуд, да би нас избавио од тираније ђавола, призвавши нас богопознању; и да нас ојача и научи побеђивати тиранина трпљењем и смирењем[108].

Чудесна сила спасења прострујала је кроз целокупну људску природу, када се на земљи родио оваплоћени Бог. У оваплоћеном рођењу, вели свети Симеон Нови Богослов, у коме је Пресвета Богородица родила Сина Божјег и Бога оваплоћеног, извршила се тајна обновљења људског рода и спасења целог света, тајна која је Господ наш и Бог Исус Христос, који је сјединио у себи удаљене природе: Бога и човека, и понео грех света[109].

Тајну оваплоћења Бога као тајну спасења Православна Црква богонадахнуто осећа својом омотитвљеном душом и богомудро изражава својом благодатном речитошћу. Нарочито у богослужењима на Благовести и Божић. Ту је њено осећање оваплоћеног Бога као Спаситеља изражено најдирљивије и најприсније. Њена света васељенска душа живи животворном истином Светог Откривења, по којој је спасење рода људског синтетички дато и изражено у оваплоћењу Бога Логоса.

Захваћен милиним прве благовести, која објављује рођење Сина Божјег у овом свету, дух Цркве Христове говори: од Благовести почиње посртање змије, умирање њено; а проклетство, које због греха лежи на роду људском, разрешава се и скида дивном спасоносном силом прве и једине истинске благовести, јер то значе речи: днесъ змиино омрачається шатаніе, клятвы бо праотчи разрешился соузь[110]. Грехом се уселио и оваплотио у човеку смрад лажи и обмане, а оваплоћењем Господа у човека се усељује божанско добро, и са њим миомир вечне истине и правде, зато се на Благовести објављује светој Деви, да ће се из ње оваплотити Господ, јако да проженетъ злосмрадіе прелести благостио[111]. Саздан боголик, човек је грехом унаказио лик Божји у себи; страсти безбожног живота сатрле су род људски, а Господ се оваплоћује: да род људски избави од страсти обезличености, и подари првобитну красоту[112].

По неисказаном милосрђу свом Господ се оваплоћује да, испунивши човека божанским добром и истином и животом, врати га у првобитно блаженство безгрешности. То је смисао Благовесникових речи светој Деви: приимеши во утробе твоей Бога воплощаема, и тобою человечество, на древнее блаженство, за благоутробіе призывающа[113]. У тајни Благовештења изражена је кроз Личност оваплоћеног Господа сва тајна спасења[114]. У боговаплоћењу даје се свету спасење, јер се Господ очовечује во спасеніе душъ нашихъ[115]. Благовештење је свети дан, у који се објављује превечна тајна Божија о спасењу света оваплоћењем Бога Логоса, због чега се тај дан и назива главизна нашегo спасенія[116].

Рађајући се од Деве, Господ Христос доноси благослов свуколикој природи људској, и постаје разрешеніе клятвы[117]. Господ се рађа да би, као једини моћан, вратио човека у првобитно достојање[118]. На свети дан Благовештења десио се велики козмички и свечовечански преврат и препород: Дева прима радост, земља постаде небом, свет се ослободи првобитног проклетства[119]. Људска природа, коју на дан светих Благовести Бог Логос прима у своје ипостасно јединство, обнавља се у начелу, и кроз обнављање причешћује се први пут истинском небеском радошћу[120]. До светих Благовести род људски је живео међу сенкама реалности и лутао међу заводљивим привиђењима; на Благовести он се кроз Бога Логоса враћа јединој реалности — Богу, и тиме ослобађа

привидних истина[121]. У томе је чудо, али сасвим природно, јер Творац природе не робује законима природе[122].

Божић је ваистину Божји дан, у који је Господ учинио велико божанско дело за род људски. То је дан којим време постаје — време спасења нашег[123]. Рај који је био затворен људским богоборачким грехом, Господ отвара својим рођењем у телу[124], и то отвара свима људима као потомцима Адамовим[125]. Рађајући Господа Исуса, Пресвета Богородица рађа избављење, и просвећење, и живот, и спасење[126], јер је свето неразделиво сједињено у његовој Богочовечанској личности.

Само рађање Бога у телу има тајанствени и спасоносни значај и утицај на целокупну природу људску уопште: постајући човек, милосрдни Господ раскида окове греха са људске природе[127]. Својим добровољним рођењем у телу, Господ нас враћа у првобитно, рајско стање[128]. До оваплоћења Бога Логоса сва је твар робовала греху; рођењем његовим у телу сва се твар ослобађа робовања првородном греху[129]. Творац избавља свет рађајући се добровољно од свете Деве[130].

Грехом је човек осмртио себе, и смрт је постала закон за људска бића; рађајући се као човек, Господ Христос изгони из људске природе начело смрти — грех, и обесмрћује сав род људски[131]. Људска природа, која је кроз првородни грех постала трулежна, исцељује се у новорођеном Богомладенцу и јавља се обновљена[132].

Чудесним рођењем Бога у телу извршиле су се истовремено четири славне тајне: отворен је рај, обновљен је род људски, уништено је проклетство, процветало је спасење свету[133]. Рођењем Спаситељевим у пећини свима су народима отворена рајска врата[134]. Род људски је грехом био осудио себе на смрт и проклетство, а Бог Логос је, родивши се телом, раздрао ризе древне осуде и обукао нас у нераспадљивост[135]. Па и само повијање у пелене чудесног Богомладенца има сотериолошки смисао и силу, јер оно означава и јесте: облачење наше природе у првобитну красоту[136].

Гресима отуђен од Бога, човек постаје грађанин неба рођењем Логоса од свете Деве[137]. Грехопадом својим човечанство је сву твар повукло у смрт и трулеж, али, рађајући се телом, Господ обнавља твар која је била иструлела у злим преступима; то је разлог да се рођењу Спаситељевом радују и горе и хумови и долине[138]. Творац, превечни Цар се рађа у Витлејему: и Едем се отвара, и пламено оружје се уклања, и ограда се руши, и небеске Силе се мешају са земљским створењима (αἱ οὐράνια δυνάμεις συν τοῖς ἐπι γῆς ἀναμίγνυνται), Анђели са људима сачињавају моћно славље[139]. Бесмртност људског живота, пресечена у рају грехом, обнавља се оваплоћењем Бога Логоса који је живот вечни, јер је дрво живота процветало у пећини Витлејемској[140].

Рођењем својим на земљи Господ Христос даје људима препород и одводи их првобитном благородству[141]. Бог Логос сена тајанствени начин сјединио са људима несливеним сједињењем, и узимањем на себе тела људског Он обесмрћује и спасава род људски[142]. Телесним доласком Христовим би уништено и разорено непријатељство између човека и Бога, човек се истински причешћује едемским дрветом живота, и постаје одгајивач и бесмртних биљака, тј. бесмртних мисли, осећања и дела[143]. Од Адама до доласка Христовог са грехом царује и ад, али се бестидна тиранија ада уништава, када се телом рађа Избавитељ, из колена Давидова, и зацарује на престолу заувек[144].

Кроз све што се збива са Богомладенцем Христом излива се на род људски животворна и спасоносна сила; отуда његово повијање у пелене, и полагање у јасле даје слободу роду људском[145]. Својим рођењем Христос као Бог дарује необичан препород потомцима Адамовим[146]. Творац, рађајући се као дете, обнавља сву ствар и одводи је првобитној красоти[147].

На Божић се одиграла најдирљивија драма у овом свету: оваплоћени Бог дозвоао је к себи род људски из обмане и мрачне ђаволове преваре, обновив га, и скинуо с њега проклетство рођењем својим од Деве[148].

Рођење Господа Бога и Спаса нашега Исуса Христа по телу јесте тајна која садржи у себи спасење рода људског: уништава се непријатељство између Бога и људи, рај се отвара, Херувим отступа од дрвета живота и род људски приступа и храни се рајским храном[149].

Ненаситим грехољубљем људи су ископали језиву провалију између земље и неба; једино рођењем Христовим та је провалија премошћена, земља и небо су сједињени, човек је оваплоћеним Богом узнесен на небо[150]. Бог Логос, родивши се као човек, најочигледније је показао у својој Богочовечанској личности јединог истинитог Бога и Господа, и у исто време разголитио сву лаж и ништавило многобожачких идола[151]. Појава Бога рођењем у телу изазива пораз ђавола, престанак осуде рода људског, и отварање раја[152].

Очовечењем својим мудри Творац обнавља боголиког човека који је преступом отпао од дивног божанског живота и осмртио се[153]. Но не само то, него се у самом Господњем рођењу телом врши тајанствено обновљење твари, која је утонула у распаљивост кроз зле преступе[154]. Творац, гледајући где пропада човек, кога је саздао својим рукама, савивши небеса сиђе, и заиста се оваплоти од Деве божански чисте[155]. Мудрост, Логос и Сила, Син Очев и Блистање, Христос Бог, очовечивши се обнови нас[156]. Пошто се Господ родио у Витлејему, Витлејем је отворио Едем рај, затворени грехом[157].

Оваплотивши с драговољно, Господ спасава од замки греха људе, залуђене злом у развраћеном свету[158]. Неисказана тајна спасења објављена је рођењем оваплоћеног Бога од Деве; света Богородица је, родивши Спаситеља, уништила првобитно проклетство Евино[159].

На дан свога рођења од Деве Господ Исус Христос уводи својом Богочовечанском личношћу у овај свет своје небеске тајне истине, које се све стапају у једну чудесну тајну спасења света и човека; Бог постаје човек, и тиме обнавља природу, не престајући бити Бог[160].

Потпуно се обукавши у човека рођењем од свете Деве, Бог Логос обнавља човека по великом милосрђу свом[161]. Господ се рађа као човек, да подигне палу боголику суштину бића људског[162]. Рођење Бога у телу просветило је на божански тајанствен начин сву твар, и она је прогледала и познала Творца[163]. По недокучљивом промислу Трисветог Божанства бестелесни Логос се рађа телом, Неописани се описује телом, и спасава род људски[164]. Рођењем Бога Логоса од свете Деве људи су се избавили од адамовског проклетства, и примили благослов, живот и избављење[165].

На Божић је извршена чудесна тајна: обновљена је природа тиме што је неизменљиви Бог постао човек[166]. Људи, спасени Христовим рођењем, величају Богородицу[167]. Бог, рођен телом од свете Деве, учини нас синовима Божјим, и онима који Га примите даде првобитно достојанство[168]. Сам поглед на Бога, рођеног телом у Витлејему, све створове испуњује неком тајанственом обновитељском силом, те се сва твар обнавља и постаје нова[169]. Света Дева је родила Сунце Христа; њиме се просветљује сва разумна природа светлошћу савршеног знања и удостојава се нетрулежности[170]. Грех и зло су одбацили сву твар далеко од Бога, рођењем пак сводим Господ Христос све то поново враћа Богу[171].

Безгрешни Господ се рађа од чисте Деве, и тиме обесмрћује сав род људски, разрешујући проклетство прамајке Еве[172]. Потпуно се обукавши у човека, милосрдни Господ препорађа и пресаздаје човека, кога је био створио по лику своме[173]. Господ је исцелио нашу оболелу природу, кроз оваплоћење своје сјединивши са њом најсигурнији лек: своје преславно Божанство[174].

Рођењем од Деве Господара над животом и смрћу заустављен је налет смрти[175]. Рођењем од свете Богородице Господ је умртвио непријатеља, очигледно разорио ад и људе ослободио[176].

Богомудра душа Цркве православие види у Спаситељевом обрезању многозначајни сотериолошки догађај, и објашњава га као органски део новозаветног домостроја спасења. По њој, Господ свију трпи обрезање, и као Бог обрезује људска сагрешења, и тиме даје спасење свету[177]. Своблаги Бог се није постидео да се ради људи обреже телесним

обрезањем, јер Он, творац Закона, испуњује оно што је по Закону и што су Пророци о Њему прорекли[178]. Будући бездан човекољубља, Господ се обукао у обличје слуге, и телом се обрезао, дарујући свима људима своју велику милост[179].

Обрезање је престало, пошто се Господ Христос драговољно обрезао, благодаћу спасавајући мноштво народа[180]. Господ Исус се јавио као испунитељ Закона, и тиме дао завршетак Закону; и примивши обрезање Он је разрешио људе од проклетства Закона[181]. Пошто се јавио Господ Христос, и засијало пролеће благодати (έλαμψε το της χάριτος έαρ), престало је суботство и обрезање јеврејско[182]. Творац Закона, испуњујући Закон, драговољно се обрезао телом, извршујући тиме обрезање зиме греха (περιτομήν εργαζόμενος του της αμαρτίας χειμῶνος)[183]. Трпећи обрезање по телу, Логос, Бог од Бога, остаје неизменљив по Божанству; и тако Он, који је изнад Закона, поступа по Закону, и тиме избавља све од проклетства Закона и дарује вишњи благослов (κατάρας νόμου έκλυτρούται τους απαντάς, και την άνωθεν εύλογίαν δεδώρηται)[184].

Колики је сотериолошки значај Спаситељевог рођења у телу, оваплоћења, очовечења, види се из тога што Православна Црква Христова свету Деву, која је родила Спаситеља, назива спасењем[185].

НАПОМЕНЕ:

[1] Ср. Кол. 2, 9; Еф. 1, 23.

[2] 1 Тм. 3, 16.

[3] 2 Петр. 1, 34.

[4] Ср. Еф. 3, 6.

[5] 2 Петр. 1, 11.

[6] 1 Петр. 3, 20.

[7] 1 Јн. 4, 9. 14.

- [8] 1 Тм. 4, 10.
- [9] Ср. Д. А. 5, 31; 13, 23.
- [10] Јн. 4, 42.
- [11] 2 Кор. 6, 2.
- [12] Тит. 2, 11.
- [13] Мт. 18, 11; ср. Лк. 19, 10.
- [14] Мт. 18, 11; ср. Лк. 9, 56.
- [15] Јн. 12, 47.
- [16] 1 Тм. 1, 15.
- [17] 2 Тм. 1, 9.
- [18] De incarnat. Verbi, 16; P. gr. t. 25, col. 125 B-125 A.
- [19] ib. 54; col. 192 BC.
- [20] In illud, Omnia mihi tradita sunt, 2; P. gr. t. 25, col. 212-A 213
- [21] Он, Contra arian. Orat. 1, 43; P. gr. t. 26, col. 101 B.
- [22] ib. 59; col. 136 C
- [23] ib. 64; col. 145 B.
- [24] Ср. Он, Contra arian. Orat. II, 56; P. gr. t. 26, col. 268 A: Бог Логос не би постао човек, да томе није била узрок нужда људи (ει μή τών ανθρώπων ή χρεία γέγονεν αίτία).
- [25] Он, Contra arian. Orat. II, 5455; P. gr. t. 26, col. 261 B, 264 B.
- [26] ib. 56; col. 265 C
- [27] ib. 61; col. 277 AB.
- [28] ib. 65; col. 285 A.
- [29] Ср. св. Григорије Палама, Homil. XVI; P. gr. t. 151, col. 189 A 192 B.

- [30] Ср. Он, Epistola ad Adelphium episcopum, 8; P. gr. t. 26, col. 1081 C: Када би Логос био створење (κτίσμα), Он не би узео на себе саздано тело (τοκτιστόν σῶμα), да би га оживотворио. Јер од какве би помоћи твар била тварима, када и сама има потребу за спасењем? Али пошто је Логос, Творац, сам постао Саздатељ, твари, то се Он при крају векова обукао у твар (то κτιστόν αὐτός ἐνεδύσατο), да би опет Он, као Творац, могао обновити и исправити твар. Као што твари нису биле саздане тварју (ὑπό κτίσματος), тако твар никада не би била спасена тварју (κτίσμα δε ὑπό κτίσματος οὐκ ἄν ποτέ σωθῆ), да Логос није био Творац.
- [31] Contra arian. Orat. II, 67.68. 69; P. gr. t. 26, col. 289 BC, 292 ABC, 293 ABC.
- [32] Он, Contra arian. Orat. III, 33; P. gr. t. 26, col. 393 BC, 396 A.
- [33] Он, De incarnat. et contra arian., 8; P. gr. t. 26, col. 996 C 997 A.
- [34] Он, Epistola ad Epictetum, 7; P. gr. t. 26, col. 1061 AB.
- [35] ib. 9; col. 1065 BC.
- [36] Он, Epist. ad. Adelphium episc, 4; P. gr. t. 26, col. 1077 A.
- [37] ib. 5; col. 1077 C.
- [38] Он, Contra Apollinar., lib. II, 5; P. gr. t. 26, col. 1140 ABC.
- [39] ib. 6;co1. 1141 ABC.
- [40] ib. 7;co1. 1144 AB.
- [41] ib. 9. 10;co1. 1148 A1149 A
- [42] ib. 11; col. 1149 C— 1152 A.
- [43] Expositio in Psalm., Ps. 44, 8; P. gr. t. 27, col. 209 CD.
- [44] ib. Ps. 66, 2;col. 292 B.
- [45] ib. Ps. 92, 1; col. 408 A.
- [46] ib. Ps. 97, 2; col. 420 B.
- [47] ib. Ps. 118, 174; col. 508 D 509 A.

- [48] Orat. 19, 13; P. gr. t. 35, col. 1060 A.
- [49] ОН, Orat. 29, 18. 19; P. gr. t. 36, col. 97 BC. 100 A.
- [50] ОН, Orat. 30, 2. 3; P. gr. t. 36, col. 105 B. C.
- [51] ОН, Orat. 38, 3. 4; P. gr. t. 36, col. 313 C, 316 A.
- [52] ib. 13; col. 325 ABCD.
- [53] ib. 17; col. 329 D 332 A.
- [54] ОН, Orat. 44, 4; P. gr. t. 36, col. 612 B.
- [55] ОН, Epist. 101 ad Cledonium, Epist. 1; P. gr. t. 37, col. 180 A.
- [56] ib. col. 181 C 184 A.
- [57] ib. col. 189 C.
- [58] Poemata dogmatica, De Testamentis et adventu Christi; P. gr. t. 37, col. 459, 460, 461, 462.
- [59] Epist. 261, 2; P. gr. t. 32, col. 969 B.
- [60] ib. 3; col. 972.
- [61] De Spiritu Sancto, cap. 15, 35; P. gr. t. 32, col. 128 CD.
- [62] Св. Амвросије, De fide, lib. V. cap. 8, 106; P. lat. t. 16. col. 697 C quia incarnationis Dei mysterium universae salus est creaturae.
- [63] Св. Златоуст, In illud, Dilius ex se nihil facit, 3; P. gr. t. 56, col. 251.³¹
- [64] ОН, In Genes. Homil. 3, 4; P. gr. t. 53, col. 37.
- [65] Catech. IV, 9; P. gr. t. 33, col. 468 A.
- [66] ОН, Catech. XII, 1; col. 728 A.
- [67] ОН, Catech. XII, 14. 15; col. 741 ABC.
- [68] Orat. catechet. cap. 8; P. gr. t. 45, col. 37 D, 40 BC.
- [69] ib. cap. 15; col. 48 AB.
- [70] ib. cap. 26; col. 69 AC.

- [71] ib. cap. 27; col. 69 CD.
- [72] ib. cap. 28; col. 73 AB.
- [73] ib. cap. 17; col. 53 AB.
- [74] ib. cap. 29; col. 73 D, 76 AB.
- [75] Св. Иринеј, Contra haer. III, 17, 4.
- [76] ib. III, 18, 1. 2.
- [77] ib. III, 18, 6. 7.
- [78] ib. III, 18, 7.
- [79] ib. III, 19, 1.
- [80] ib. III, 20, 2.
- [81] ib. III, 21, 9. 10.
- [82] ib. III, 22, 1. 2. 3. 4.
- [83] ib. III, 23, 1. 2.
- [84] ib. IV, 20, 4.
- [85] ib. IV, 20, 5.
- [86] ib. V, 14, 1.
- [87] ib. V, 14, 2. 3.
- [88] ib. V, 17, 1.
- [89] ib. V, 18, 3.
- [90] ib. V, 21, 1, 2, 3.
- [91] Apologet. contra Theodor. pro XII cap.; P. gr. t. 76, col. 441 B. C
- [92] On, De recta fide ad regin.; P. gr. t. 76, col. 1300 A, 1301 A; cp. Advers. Nestor. lib. I, cap. 1; P. gr. t. 76, col. 21 C
- [93] ОН, De recta fide ad regin., Orat. altera, 22; P. gr. t. 76, col. 1365 A.
- [94] ОН, Quod unus sit Christus; P. gr. t. 75, col. 1304 D-1305 A.

- [95] [ib.](#); col. 1352 BC.
- [96] [De incarnat. Domini](#), 8; P. gr. t. 75, col. 1425 CD.
- [97] [ib.](#) 16; col. 1444 ABC; cp. [ib.](#) col. 1445 CD, 1448 AB.
- [98] [ΟΗ](#), [Quod unus sit Christus](#); P. gr. t. 75, col. 1268 B 1269 A.
- [99] [ib.](#); col. 1269 BC.
- [100] [ΟΗ](#), [Advers. Nestor. lib. III](#), cap. 3; P. gr. t. 76, col. 141 D 144 A.
- [101] [ib.](#) lib. IV, cap. 5; col. 197 BC.
- [102] [Epistolar. lib. I](#), Epist. 42, Archontio monacho; P. gr. t. 78, col. 209 A:
Ἡ γαράρρητος τοῦ Λογού προς το ἀνθρώπινον ἔνωσις ἤρε
θεωπρεπῶς τὰς τοῦ κόσμου παντός αμαρτίας.
- [103] [ib.](#) Epist. 95, Eutonio diacono; col. 248 C.
- [104] [ib.](#) Epist. 201, Didymo; col. 312 B.
- [105] [ΟΗ](#), [Epistolar. lib. IV](#), Epist. 154; col. 1240 AB.
- [106] [Противъ изследователей естества Сына Божія](#), стр. 106;
[Творенія иже во святыхъ Отца нашего Ефрема Сирина](#), часть V:
Москва 1850.
- [107] [De fide](#), III, 14; P. gr. t. 94, col. 1044 CD-1045 A.
- [108] [ib.](#) IV, 4; col. 1108 ABC.
- [109] [Слово 45, 9](#); стр. 366, [Слова препод. Симеона Новаго Богослова](#),
въ перевода епископа Теофана, Выпускъ первый, Москва 1882.
- [110] [Предраздинство Благовещенія Пресвятыя Богородицы](#),
седалень, Слава и ныне.
- [111] [тамо](#), [Канонъ](#), [песнь 8](#).
- [112] [тамо](#), [Канонъ](#), [песнь 9](#).
- [113] [Благовещеніе Пресвятыя владичицы нашея Богородицы и](#)
[приснодевы Маріи](#), на малей вечерни, на Господи възвахъ,
стихира.

[114] тамо, Слава и ныне: родиши Сына превечнаго изъ Отца, и спасеть люди своя отъ грехъ ихъ.

[115] тамо, на стиховне, Слава и ныне.

[116] Тропарь Благовещенія.

[117] Благовещеніе..., на велицей вечерни, на Господи воззвахъ, стихира.

[118] тамо.

[119] тамо, на стиховне ситихира: Дева бо приємлет радость, земня быша небо, мір разрешися клетвы.

[120] тамо, Слава и ныне: Днесъ... Адамъ обновляется, и Ева первыя печали свободается. Ср. св. Дамаскин, *Homil. in Annuntiat, beat, virg. Mariae*; P. gr. t.96, col. 643 D, 644 C: Данас је извршено уништење првородног греха (*abolitio peccati primigenii*). Данас је освећена наша природа усељењем у њу Творца.

[121] тамо, седаленъ: Слово Божие на землю ныне сниде...: да отъ прелестиспасеть, яко Богъ, родъ человеческій.

[122] 26 мартъ, Соборъ архангела Гавріила, Канонъ Богородицы, песнь 6: закономъ естества не работаетъ Исусъ, содетель естества.

[123] 23 декем. Предпразднство Рождества Христова, на стиховне стихирь, Слава и ныне: Рождество Спасово је „время спасенія нашего“.

[124] 20 декем. Предпразднство..., Канонъ предпразднства, песнь 1, Богородиченъ: Едемъ отверзается тебъ рождшуся отъ Девы Богоотроковицы, во градъ, Владыко, Витлеемъ плотт.

[125] 21 декем. Предпразднство..., на стиховне стихира: .. въ Витлеемъ рождается, и Едемъ отверзаетъ сущимъ изъ Адама Господь.

[126] 20 декем. Предпразднство..., Канонъ предпразднства, песнь 9: ... отъ Девы Господь Исусъ, избавленіе, просвещеніе, и жизнь, и спасеніе, ныне во градъ Давидовъ раждается.

[127] 21 декем. Предпразднство..., Канонъ предпразднства, песнь 1: ... Богъ нашъ бывъ плотт отъ Девы отроковицы раждается, и пеленами повивается; плъници же разръшаетъ моихъ

прегръшений, яко благоутробень. — Ср. тамо, песнь 4: Исусъ плотт раждается, ... разрешая моя прегръшенія.

[128] тамо, песнь 5: Отъ Девы раждается Богъ Емануиль, и въ яслехъ возлегъ, наше возваніе волею содъловаеть.

[129] тамо, песнь 6: Господ Исус рождся, ... древнаго вся свободи преступленія, яко благоутробень.

[130] тамо, песнь 6, Богородичень: волею раждается Зиждитель изъ Девы Отроковицы, ... міръ избавляли.

[131] 22 декем. Предпразднство..., на утрени, седалень, Слава и ныне: Христось бо Господь, Божій Сынъ, изъ Девы раждается чистыя, весь родъ человекъ обезсмертвуя, разрешая же клятву праматере Евы.

[132] тамо, Канонъ, песнь 6, Богородичень: Исцеляя человеческое естество, древнимъ преступленіемъ истлевшее, безъ тли новъ раждается младенець.

[133] 23 декем. Предпразднство..., на Господи воззвахъ, Слава и ныне: отверзеся бо Едемъ, ... обновляется бо Адамъ и Ева съ нимъ, клятва бо разорися, спасеніе міру процвете.

[134] тамо, на повечеріи трипеснець, песнь 9: языкомъ (τοις ἔθνεσιν) отверзеся едемская дверь, раждающуся въ вертепъ Избавителю.

[135] тамо, Канонъ, песнь 3: Пеленами повився, плотно рождшееся Слово раздра ризы древнаго осужденія, и нась въ нетленіе облече. [136] тамо, Канонъ, песнь 3, Богородичень: Разрешихомся узъ осужденія, Зиждителю пеленами повившуся, и одеждею облекохомся, Богородице, первыя красоты.

[137] тамо, песнь 6: Странна мя бывша отъ Бога преступленьми, пребожественный, рожейся отъ Отроковицы неискусобрачныя, милости ради, гражданина небеснаго являетъ.

[138] тамо: Горы же и холмы и удолия возвеселитесь, Господь бо плотт раждается, обновляли тварь, истлевшую лукавыми преступленьми (ἀνακαίνιζωντην κτίσιν φθαρεισαν πονηραίς παραβάσεσιν).

[139] тамо, на стиховне стихиры, И ныне, предпразднства.

[140] тамо, тропарь предпразднства: ...древо живота въ вертепе процвете.

[141] 24 декем. Предпразднство Рождества Христова, на повечеріи Канонъ,песнь 1: Господи Боже мой,...
рождениемъ твоимъ божественнымъ возрождение дающему мне, и къ первому мя благородству возводящу (τω τή" γεννήσει σουβείαν, ἀναγέννησιν δίδόντν μοι, και εις την προτέραν με εϋγένειαν ἀνάγοντι).

[142] тамо, песнь 4: Крепостно Божества срастворився человекомъ (συγκρατείς τοις βροτοις), единениемъ неслитнымъ (ενώσει ασυχῶτω), плоть въ подобіи, Спасе, Адама обновлявши и спасавши воспріятиемъ (τον 'ΑδάμαφΦαρτίζεις και σώζεις).

[143] тамо, песнь 6: Погибе ныне и разорися древнія вражды средостение плотскимъ твоимъ пришествіемъ (τή σή ένσάρκω παρούσία), Христе, и пламенное оружіе всемъ даетъ плечи, живоноснаго же едемскаго древа причащся верно, безсмертныхъ садовъ абіе делатель показуяся (αθανάτων φυτών, άύβιςγεωργός άναδεικνύμενος).

[144] тамо: Царствуетъ со грехомъ адъ, отъ Адама даже до тебе (βασιλεύεισυν τή αμαρτία άδης εξ 'Αδάμ μέχρι σαυ); но погибаетъ техъ, безстудное мучительство, плотию раждающуся тебе, Избавителю (άλλ' αναιρείται τούτου ήναίδεια της τυραννίδος, το κατά σάρκα τικτομένου σου Λυτρωτά), отъ племени Давидова, и на престола царствія его посажену яве, и во веки царствующу.

[145] тамо, песнь 8: Разрешился связанный Адамъ, свобода же всемъ върнымъ даровася (ελευθερία τε πάσι δίδοτα πιστοίς), пеленами, Спасе, повиваему тебе, и въ вертепе малемъ, и въ яслехъ безсловесныхъ положену. — Ср.25 декем. Еже по плоти рождество Господа Бога и Спаса нашего Исуса Христа, на утрени, Канонъ первый, песнь 6: Прииде воплощя Христось Богъ нашъ изъчрева,... и пеленами повивается; разрешаетъ же многоплетенныя пленицы прегрешения (λῦει δε πολύπλοκουσ σειράс παραπτώσεων).

[146] 24 декем. на утрени, Канонъ предпразднства, песнь 1: Родитися грядеть Христось, странное возрождение сущимъ изъ Адама

яко Богъ даруя (ξένην ἀναγέννησιν τοῖς ἐξ Ἀδάμ, ὡς ἀγαθός δορούμενος).

[147] тамо, песнь 4: Тварь ныне обветшаніе все отвержи, Зиждителя зиждема и обновляюща тя видящи младенца бывша, и къ первой тя доброте возводяща (τον κτίστην κτιζόμενον, και καινουργοῦντά σε βλέπουσα, νήπιο νγενόμενον, και προς το πρώην σε κάλλος, ἐπανάγοντα).

[148] тамо, на хвалитехъ стихира: Днесь Адамъ воззвася отъ прелести и отъ мрачный сопотивника лести; Христось бо изъ Девы воплощается яко человекъ, иже Адама обновивъ, отягъ клятву девою.

[149] 25 декем. Еже по плоти рождество Господа Бога и Спаса нашего Исуса Христа, на Господи воззвахъ, стихира: Приидите, возрадуемся Господеви, настоящую тайну сказующе: средостеніе градежа разрушися, пламенное оружіе плещи дается, и херувимъ отступаетъ отъ древа жизни и азъ райскія пици причащюся, отъ негоже произгнанъ быхъ преслушанія ради.

[150] тамо, стихиры на литіи: Небо и земля днесь совокупишася (ἠνώθησαν), рождшуся Христу (τεχθέντος τοῦ Χριστοῦ). Днесь Богъ на землю прииде, и человекъ на небеса взыде (και ἄνθρωπος εἰς οὐρανοῦς ἀναβέβηκε). — Ср. тамо: По образу и по подобію, истлевша преступлешемъ, видевъ Исусъ, приклонивъ небеса сниде, и вселися во утробу девственную неизменно, да въ нейистлевшаго Адама обновить.

[151] тамо, И ныне: Рођењем Спасовим всякая леств идольская преста (πάσα πλάνη των ειδώλων πεπαυται).

[152] тамо, на стиховне, Слава:... днесь временный разрешился соузь осужденія Адамова (σήμερον ὁ χρόνιος ἐλύθη δεσμός της καταδίκης τοῦ Ἀδάμ), рай намъ отверзся, змій упразднися (ὁ ὄφις κατηργήθη), юже бо прельсти первое, ныне узре содетелю бывшуматерь (νύν ἐθεάσατο τοῦ Δημιουργούγενομένην Μητέρα).

[153] тамо, на утрени, Канонъ первый, песнь 1: Истлевша преступленіемъ, по Божію образу бывшаго, всего тленія суца, лучшія отпадша божественныя жизни, паки обновляетъ мудрый содетель.

[154] 23 декем. Предпразднство Рождества Христова, Канонъ, песнь 6: Господь бо плотию раждается, обновляли тварь, истлевшую лукавыми преступленьми.

[155] 25 декем. Еже по плоти рождество Господа Бога и Спаса нашего Иисуса Христа, на утрени, Канонъ первый, песнь 1: Видевъ Зиждитель гиблема человека, руками егоже созда, преклонивъ небеса сходить; сего же отъ Девы божественныя чистыя, всего осуществляет, воистину воплощся.

[156] тамо: Мудрость, Слово и Сила, Сынъ сый Отчій и Сіяше, Христось Богъ,... вочеловечся обновилъ есть насъ (ἐνανθρωπήσας, ἀνεκτήσατο ἡμᾶς).

[157] тамо, песнь 6, Икосъ: Едемъ витлеемъ отверзе (τὴν Εδέμ Βηθλεέμηνοιξε).

[158] тамо, Канонъ другїи, песнь 7: Зле неудержанно возвышаемый, нечестно бесящся отъ развращенія міра, низложилъ еси всемошне грѣхъ, яже привлече прежде (οὐς εἶλκοσε πρῶτον), днесъжеотъ сетей спасавши, воплощся волею Благодетелю (σήμερον τῶν ἀρκῶν σώζεις δέ σαρκῶθεις ἐκῶν εὐεργέτα).

[159] тамо, на хвалитехъ стихира: Богородице Дево, рождшая Спаса, упразднила еси первую клятву Евину, яко мати была еси благоволенія Отча, носящивъ нѣдрехъ Божіе Слово воплощенное (ὅτι μήτηρ γέγονας τῆς εὐδοκίας τοῦ Πατρὸς, βαστάζουσα ἐν κόλποις Θεόν Λόγον σαρκωφέντα). Не терпите тайна испытанк (οὐ φέρει το μυστηριον ἐρευνα). Верою единою сию вси славимъ (πίστει μόνῃ τούτο πάντες δοξάζομεν), зовуще съ тобою и глаголюще: неизреченне Господи (ανερμήνευτε Κόριε), слава тебе.

[160] 26 декем. Саборъ Пресвятыя Богородицы, на стиховне стихира: Преславное таинство устрояется днесъ, обновляется естество, и Богъ человекъ бываетъ, еже бе пребысть, и еже не бе прїять, ни смешенія претерпевъ, ниже разделенія.

[161] тамо, Канонъ священномученику Евтимт, песнь 6, Богородичень: Создавый по образу своему человека, за многое благоутробіе обновляетъ сего, изътебе, Дево Богомати, совершенно въ того одеявся (δια πολλήν εὐσπλαγχνίαν ἀναπλάττει τούτον ἐκ σου Παρθένε, Θεομήτορ ὀλοκληρώς αὐτόν ἐνδυσάμενος).

- [162] 24 декем. Предпразднство Рождества Христова, тропарь: Христось раждается, прежде падшии воскресити образъ.
- [163] 26 декем. Саборъ Пресв. Богородицы, на утрени, седалень: Иусу рождшуся въ Витлееме іудействомъ, тварь просветися, познавши Зиждителя.
- [164] Неделя по Рождестве Христовомъ, на утрени, Канонъ воскресень, песнь 6, Икосъ: Неизреченнымъ советомъ раждается плотію безплотный, описуется ныне теломъ неописанный (περιγράφεται νυν σώματι ó απερίγραπτος), испасаеть непреложно оба существа (και σώζει άτρέπτως τάς άμφω ουσίας).
- [165] 28 декем. на утрени, Канонъ, песнь 4, Богородичень: Избавлыпеса рождествомъ твоимъ (λυτρωθέντες τω τόκφ σου), благословенная, первыя клятвы (της πριν κατάρας), благословеніе воспріяхомъ, и жизнь и избавленіе (εύλογίαν άπειληφάμεν, κάΐ ζωην και λύτρωσιν).
- [166] 29 декем. на Господи возвахъ, И нынь: Преславное таинство устрояется днесъ (παράδοξον μυστήριον οικονομείται σήμερον), обновляется естество (καινοτομείται φύσις), и Богъ человекъ бываетъ; еже бе, пребысть, и еже не бе, пріявъ, ни смешенія претерпевъ, ниже разделенія.
- [167] тамо, на стиховне стихира: въ рождестве Христове... человецы спасены бывше, Богородицу величаютъ (άνθρωποι σωθέντες, την Θεοτόκον μεγαλυνουσι).
- [168] тамо, на утрени, Канонъ, песнь 9, Богородичень: Сыны Божія ны содела, рожейся плою Богъ изъ тебе, Всечистая; и первое даде достояніе того пріемшимъ (και το πρώτον δέδωκε αξίωμα τοίς αυτόν δεξαμένοις).
- [169] тамо, на хвалитехъ стихиры, И ныне: Зряци тя тварь вся, въ Витлееме плот да раждаема, Создателя и Зиждителя всехъ, новотворится паки, и обновляется. — Ср. Великіи канонъ св. Андрея Критскаго, песнь 9: Божіе бо рождеще обновляетъ естества.
- [170] тамо, на стиховнее стихиры: ... имже просвещается словесное естество все, Сіяніемъ познанія совершеннаго, и нетленія сподобляются.

[171] тамо, Слава.

[172] 30 декем. на утрени, седалень, И ныне: Христось бо Господь, Божїи Сынъ, отъ Девы раждается чистыя, весь человеческїй родъ, обезсмертствуя, реша же клятву праматере Евы.

[173] тамо, Канонъ, песнь 6, Богородичень: Создавый по образу своему человека, за многое благоутробїе, назидаетъ того, изъ тебе, Дево Богомати, весь въ него облекся (ἀναπλάττει τούτον ἐκ σου Παρθένε, Θεομήτορ, ὀλοκλήρως αὐτόν ἐνδυσάμενος).

[174] Неделя, на утрени, Канонъ Пресв. Богородице, песнь 4 (Гласъ 4, Октоихъ): Недугующее исцелилъ еси наше естество Владыко, скорейшую изъ Девы сю соединивый цельбу, твое пречистое, Слове, Божество (νοσοῦσαν ἐθεράπευσας ἡμῶν τὴν φύσιν Δέσποτα, δραστικώτατον ἐν τῇ Παρθένιῳ, ταῦτη ἐνώσας φάρμακον, τὴν σὴν ἀχραντὸν Λόγε Θεότηα).

[175] Въ среду утра, Канонъ Пресв. Богородица, песнь 1 (Гласъ 5, Октоихъ): Уставила еси смертное устремление, рождаша животомъ и смертію обладающаго, Всенепорочная (εστησας του θανάτου τὴν ρῆμην, τεξασα τον ζωῆς καιθανάτου δεσπόζοντα Πανάμωμε).

[176] Неделя, на утрени, Канонъ Пресв. Богородице, песнь 6 (Гласъ 1, Октоихъ).

[177] 1 іануарїй, Еже по плоти обрезаніе Господа нашего Исуса Христа, на утрени, Канонъ праздника, песнь 3, Кондакъ: Всехъ Господь обрезанье терпитъ, и человеческїя прегрешенїя, яко Богъ обрезуетъ (και βροτῶν та πταίσματα, ως αγαθός διατέμνει), даетъ спасеніе днесь міру (δίδωσι τὴν σωτηρίαν σήμερον κόσμῳ).

[178] тамо, на велицей вечерни, на Господи возвахъ стихиры.

[179] тамо, на утрени, Канонъ праздника, песнь 3, Слава и ныну. [180] тамо, песнь 4: Обрузаше преста, отнелуже Христось волею обрезася, языкъ множество спасая благодатт (των ἔθνῶν та πλήθη σώζων τὴ χάριτι).

[181] тамо, песнь 6: Прїять конецъ законъ, отнележе Христось младенчествовавъ, исполнитель закона сый, обрезаніе

воспріять, и разреши законную клятву (έλυσε την τού νόμου κατάραν).

[182] тамо.

[183] тамо, песнь 7.

[184] тамо, на хвалитехъ стихиры.

[185] У молитви: Милосердія двери отверзи намъ, благословенная Богородице, — Црква се Пресветој Богородици обраћа речима: Ты бо еси спасеніе рода христнскаго. — Видећи у кроткој и жалостивој Богомајци утеху неутешних, Црква јој сенаОпелу обраћа речима: Радуйся, ... еюже родъ человѣческой обрете спасеніе (Непорочни, И ныне)

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ II

ОДЕЉАК ТРЕЋИ Богочовеково дело - Сотериологија

1. Тајна Боговаплоћења и тајна спасења

а) Обожење човечанске природе

Господ Христос је Спаситељ зато што је Богочовек, и тиме што је Богочовек. У његовој се Личности Бог очовечио и човек обожио. Својом Богочовечанском личношћу Господ Христос преставља двоструко чудо: оваплоћење Бога и обожење човека. То је основна блавест која синтезира сав Нови Завет, и којом живи богочовечанско тело Христово

Црква. Ту најмилију своју благовест Црква, то увек живо Божанско Откривење, објављује речито кроз свете Оце и своје молитве и молбе.

Као у новом Адаму, као у родоначелнику новог човечанства, у Господу Христу је обожена људска природа у начелу. У самој ствари, спасење људске природе није друго до њено обожење у Личности Богочовека Христа. Обожење пак човечанске природе у Господу Христу долази од њеног ипостасног сједињења са Богом Логосом; али при томе човечанска природа не губи своју ограниченост и оно што је чини човечанском. Бог Логос, по богомудрој речи светога Дамаскина, узима на себе целог човека (*δλον τον άνβρωπον*), да би целоме човеку даровао спасење (*ίνα δλφ την σωτηραίν χαρίσητοα*)[\[1\]](#). Христос је узео на себе целог човека и све што је својствено човеку, осим греха, да би све осветио (*ίνα πάντα άγίαση*)[\[2\]](#).

Обожење човечанске природе у Личности Богочовека Христа извршено је на тај начин што Божанска природа Логоса прожима човечанску, и преноси на њу своја савршенства (*των οικείων άύχημάτων τη σαρκι μεταδίδωσι*)[\[3\]](#). Тако обожена човечанска природа није променила своју природу (*οϋτε της οικείας έτραπή φύσεως*), нити своја природна својства (*των αϋτης φυσικών Ιδιωμάτων*). Човечанска природа Господа Христа, због веома присног, тј. ипостасног сједињења са Богом Логосом, обогатила се божанским силама (*τάςθειάς ενεργείας έπλοϋτησε*), при чему није нимало изгубила своја природна својства[\[4\]](#).

Чињеница да је Бог постао човек, изражава се речју: оваплоћење, очовечење (*σάρκωσις, ένανθρώπησις*); чињеница пак да је човек у Христу обожен, изражава се речју: обожење, обоготворење (*θέωσις, θεοποίησις*). Обожење људске природе природна је последица Божјег оваплоћења. Оваплоћење Бога је средство којим Бог објављује смисао и циљ човечијег бића: обожење, и даје богочовечанска средства за његово остварење. Доставши човек, Господ Христос је дао циљ човеку; ушавши у тело, дао је циљ телу; ушавши у материју, дао је циљ материји. Осим тога, поставши човек, Господ Христос је осмислио све што је човечје: и рађање, и живот, и смрт. У Њему је људска природа прогледала и свој вечни смисао и циљ угледала. До Њега, људска природа је била грехом откинута од Бога, непремостива провалија зјапила је између ње и Бога; од Њега и Њиме, провалија је премошћена: Бог је ушао у тело, у људску природу, сјединио се с њом најприснијим сједињењем, учинио је својом на сву вечност.

Оваплоћењем својим Бог је постао учесник у људској природи, да би људи постали учесници у Божјој природи (*θείας κοινωνοί φύσεως*)[\[5\]](#). Боговаплоћењем човечанска природа је постала од временске вечна, од сићушне огромна. Или, по надахнутој речи светог Григорија Ниског: „Човек превазилази своју сопствену природу (*έκβαίνει την έαυτοϋ φυσιν ο*

άνθρωπος): од смртног постаје бесмртан, од пролазног непролазан, од временског вечан; једном речју: од човека бог (θεός ἐξ άνθρώπου)"[6].

Спаситељев богочовечански домострој спасења има за циљ: спасење човека кроз обожење. То је божанска истина, први пут објављена роду људском, и први пут остварена у оваплоћењу Бога Логоса. Обожење човека је, по светом Иринеју, смисао и циљ Боговаплоћења: Син свевишњега Бога постаде син човечји да би човек постао син Божји[7]. По неизмерној љубави својој Логос Божји постаде оно што смо ми, да би нас учинио оном што је Он (utī nos perficeret esse quod est ipse)[8]. Истичући како је спасење, односно обожење, немогуће без оваплоћења Бога Логоса, свети Иринеј вели: На који би начин човек прешао у Бога, да Бог није прешао у човека (εί μη ό Θεός έχωρήθη εις άνθρωπον)[9].

Спасење људске природе је немогуће без обожења; а обожење је немогуће без оваплоћења Бога истинитог. Оваплоћењем својим Бог Логос је увео у процес обожења сву људску природу, у начелу. Бог Логос је, вели свети Атанасије Велики, узео на себе људско тело, да би, обновивши то тело, као Саздатељ, обожио га у себи (ίνα... έν έαυτω θεοποίηση), и тако нас све, по сличности свога тела, увео у небеско царство. Али, човек се не би обожио, да се сјединио са тварју, и да Син није био истинити Бог. Човек не би приступио Оцу да Онај који се обукао у тело није био истинити по природи Логос Очев. И као што се ми не бисмо ослободили греха и проклетства да тело, у које се обукао Логос, није било по природи људско (јер ништа заједничко не би било између нас и онога што је туђе), тако се не би обожио човек (οὕτως ουκ άν έθεοποιήθη ό άνθρωπος) да Онај који је постао тело није по природи био од Оца, истинити и властити Логос Очев. Ради тога се и збило такво сједињење, да би се онај који је по природи човек сјединио са оним који је по природи Бог, и на тај начин постало чврсто и сигурно спасење и обожење човека (ή σωτηρία και ή θεοποίησις αύτοῦ)[10].

Као што је Господ, обукавши се у тело, постао човек, тако се ми људи, узети Логосом, обожујемо његовим телом (θεοποιοῦμεθα δια της σαρκός αύτοῦ), и већ наслеђујемо живот вечни[11]. Јер Бог Логос је постао човек, да би нас у себи обожио (ίνα ημάς έν έαυτω θεοποίηση); постао је човек од жене, и родио се од Деве, да би на себе пренео наше, греху подложно, рођење, и ми постали свети род, и учесници у Божјој природи (2 Петр. 1, 4)[12].

Све што је Христово има опште човечански значај. Оваплоћењем својим Бог Логос је захватио сву људску природу, и повео је путем Божјег синовства. Ради тога је Син Божји постао син човечји, вели Отац Православља, да би синови човечији, тј. синови Адамови, постали синови Божји[13].

Поставши човек, Бог Логос отвара људској природи видике бескрајног божанског савршенства, и путем спасења води је најпотпунијем обожењу. Бог Логос оваплотио се, вели свети Григорије Богослов, да би човек онолико постао бог (τοσοῦτον Θεός), колико је Бог постао човек (ὅσον ἐκεῖνος ἄνθρωπος)[14]. Богоочовечењем омогућује се и остварује човекообожење. Будући савршени Богочовек, Господ Христос обожује човека, не лишавајући човека онога што га чини човеком. Бог Логос, расућује свети Богослов, постаје човек по свему, осим греха. Бог обожи, човек би обожен (το μὲν ἐθέωσε, το δε ἐθεώη)[15].

Господ се оваплотио, да би боголикост људске природе обновио и до крајњег савршенства довео. Христос је сјединио свој лик са нашим, вели свети Григорије, да би страдајући Бог и мојим страдањима пружио помоћ, и мене учинио богом кроз свој човечански облик (καί με ὑεόν τέλεση εἰδεῖ τω βροτέω)[16]. Логос Очев био је Бог, али је постао човек, да би, сјединивши се са земним људима, сјединио са нама Бога. Он је на обе стране један Бог (εἰς θεός ἀμφοτέρωθεν); утолико је човек, уколико мене човека чини богом[17].

Човек је био саздан боголиким, да би напором своје слободне воље узрастао у бескрајном божанском савршенству, све више и више постајући бог по благодати. Али пошто човек није постао богом, вели мудри Богослов, то је сам Бог постао потпуним човеком, да би, помоћу узетога на себе обновивши оно што је био даровао (ὃ δέδωκ' ἀνάπλασας), уништио осуду свеколиког грха, и кроз Умрлога умртвио умртвитеља... Бог Логос је од почетна био Бог, творац свега, изнад времена, страдања и тела. А када је човек био рањен дрветом познања, и завист ударила на сву нашу природу као на лако уловљиву и подвргнуту осуди, тада се Логос Божји рађа ради нас, да би сатро охолост зависти и обновио повремену лик (τὴν φθαρείσαν εἰκόνα); јер се зачиње у чистој Деви, и појављује се на свет Бог, васцели Бог и човек, који спасава целога човека[18].

Обезбожена и обесвећена грехом људска природа је тек оваплоћеним Богом освећена и обожена. Логос постаде тело, вели свети Амвросије, да би тело могло постати Бог[19]. Син Божји понизио је себе, да би Он, чију пуноћу човек није могао да поднесе, улио себе у човека у колико је овај могао да Га смести (pro eo quod capere possem, infunderetur)[20].

По богомудром учењу светог Максима Исповедника, Бог Логос је својим оваплоћењем подарио људској природи натприродни дар: обожење (τὴν θέωσχην)[21]. Оваплоћење Бога онолико је учинило човека Богом, колико је Бог постао човеком[22]. Јер Онај који је без греха постао човек, јасно је да је природу људску обожио (ἐυεποίησε) не изменивши своје Божанство, и онолико је узвисио због себе, колико је сам спустио себе због човека (καὶ τοσοῦτον ἀναβιβάσει δι' εαυτόν, ὅσον αὐτός δια τὸν ἄνθρωπον εαυτόν κατεβίβασεν)[23].

Својим херувимски видовитим очима Црква види у оваплоћењу Бога Логоса обожење људске природе, и у обожењу спасење. Она то нарочито истиче у своме непогрешном схватању рођења Бога у телу, и на Божић снажно и надахнуто славослови ту благу вест. Данас Бог на земљу сиђе, и човек на небо узиђе[24]. Нека је слава и хвала Ономе који се родио на земљи и обожио природу земнородних људи[25]. Рађајући се од Деве, Господ Христос доноси људима „богатство обожења" (δλβον της Φεώσεως)[26]. Бог се људима јави од Деве, узевши наше обличје и обоживши тело[27]. Сав ради нас осиротевши, Бог Логос је својим сједињењем и општењем са човеком обоготворио човека[28].

Обожење човечанске природе, воспостављање њене богоздане целости, здравости, красоте, целисходности, јесте циљ човекољубивог оваплоћења Бога Логоса. Свесавршени се рађа, објављује свемудри дух Цркве у молитвеном божићњем богословљу, и Беспочетни узима почетак од Деве желепи да обожи човека[29]. Дева иде да роди Творца природе у вертепу, који је из ње на неисказан начин натприродно понео тело, да би обожио човечанство[30]. Бог Логос је, примивши тело наше, осиротео, да би људе учинио учесницима у Божанству[31]. На надуман и неизразив начин Бог постаде човек, да би обожио људску природу[32]. Људи, бића смртна, обожени су рођењем Христовим од свете Деве[33].

У самом рођењу Господа од свете Деве врши се на тајанствен и неисказано божански начин обожење људске природе и ослобођење њено од грехова[34]. Оваплотивши се, и узевши обличје слуге, Господ је обожио смртну природу људску и прославио је собом и са собом[35]. Желећи да обожи давно исквареног човека, Бог је постао човек[36]. Онај који се родио од Деве био је Бог, да би обожио смртне људе[37]. Ми смо обожени Богородицом зато што је она телом родила Бога Логоса[38]. Једино је Богородица обожила људе, јер је родила оваплоћеног Логоса[39].

Све што спада у богочовечански живот Господа Христа има боготворећу силу, која тајанствено прерађује људску природу из несавршене у савршену и човека чини богом по благодати. Човекољубиви Бог Логос постао је човек, и распет био, да би човека учинио богом[40]. Бескрајна доброта Христова огледа се у његовој божанској намери да својим очовечењем учини човека богом по благодати[41]. Желећи да обожи васцелог човека, Бог Логос се сав сједињује са светом Девом, и збива се недокучљива тајна: Дева рађа остајући Девом, и Бог се јавља у телу[42]. Бог је постао човек, да би обожио човечанство[43].

Узевши удела у природи људској, Бог Логос даје човеку своје Божанство; и јавивши се као човек без греха Он слично очишћава сличним[44]. Оваплоћење Бога Логоса има један циљ: обожење човека; богочовечански домострој спасења сав је у томе: Бог се оваплотио, и постао човек, да би нас обожио[45]. У тренутку Спаситељевог зачећа у светој Деви

на тајанствени начин силом обожења захваћена је сва природа људска: Христос се усели у свету Богородицу, и обожи сва људска бића[46].

Оваплоћујући се, Господ Христос обожује човека као особену врсту бића[47].

Грех је обезбожујућа и обесвећујућа сила; безгрешан и свесвети Логос Божји узима на себе иструлелу од греха људску природу, освећује је и обожује, и узводи до њене рајске безгрешне светости, боголикости и божанствености[48]. Бог Логос се јавио из свете Деве као савршен човек, да би људе обожио[49]. Давши Богу тело својом девичанском крвљу, света Дева је обожила човечанство[50]. Из свете Деве се рађа Бог, да би обожио човека[51].

У очовечењу Бога је обожење човека, а у обожењу је спасење. Отуда се тајна спасења садржи у тајни оваплоћења Бога Логоса.

НАПОМЕНЕ:

[1] De fide, III, 18; P. gr. t. 94, col. 1072 C.

[2] ib. III, col. 1081 BC.

[3] ib. III, 7; col. 1012 C [4] ib. III, 17; col. 1069 AB

[5] 2 Петр. 1, 4.

[6] De beatitud., Orat. VII; P. gr. t. 44, col. 1208 C

[7] Contra haeres., III, 10, 2.

[8] ib. V, Praefatio.

[9] ib. IV, 33, 4.

[10] Contra arian., Orat. II, 70; P. gr. t. 26, col. 296 AB.

- [11] ΟΗ, Contra arian., Orat. III, 34; P. gr. t. 26, col. 397 B.
- [12] ΟΗ, Epist. ad Adelphium episc, 4; P. gr. t. 26, col. 1077 A.
- [13] ΟΗ, De incarn. et contra arian., 8; P. gr. t. 26, col. 996 A.
- [14] Orat. 29, 19; P. gr. t. 36, col. 100 A.
- [15] ΟΗ, Orat. 38, 13; P. gr. t. 36, col. 325 BC.
- [16] ΟΗ, Poemata moralia, De humana natura; P. gr. t. 37, col. 762.
- [17] ΟΗ, Poemata dogmatica, De Christi incarnationis; P. gr. t. 37, col. 471.
— Ср. ib. De incarnat, advers. Apollinar., col. 469: Οὕτω το βεωσαν
και Οεωθέν ειςθεός.
- [18] ib. De incarnatione, adversus Apollinarium; P. gr. t. 37, col. 465, 466,
464.
- [19] De virginibus, lib. I, cap. 3, 11; P. lat. t. 16, col. 202 C
- [20] ΟΗ, De Spiritu Sancto, lib. I, cap. 8, 92; P. lat. t. 16, col. 756 B.
- [21] Quaestiones ad Thalassium; P. gr. t. 90, col. 632 A.
- [22] Ἡ τοῦ Θεοῦ ἐνανθρώπησις, τοσοῦτον δεόν ποιούσα τον
άνθρωπον, δσον αὐτός γέγονεν άνθρωπος.
- [23] ΟΗ, Capitum quinquies centen., Centur. I, 62; P. gr. t. 90, col. 1204 AB.
- [24] 25 декем. Еже по плоти рождество Господа Бога и Спаса нашего
Исуса Христа, стихира на литии: Днесъ Богъ на землю прииде, и
человекъ на небеса взиде.
- [25] тамо, седалень: Слава и хвала на земли рожденному, и
обожившему земнороднымъ существо.
- [26] тамо, Канонъ, песнь 7.
- [27] Последованіе часовъ въ навечеріи Рождества Христова, часть 1,
тропарь: Богъ человекомъ (άνθρώποις) отъ Девы явился,
вообразився якоже мы (μορφωθείς το καθ' ημάς),
иобоживъплоть (και θεώσας το πρόσλημμα).
- [28] 25 декем. Еже по плоти рождество Господа Бога и Спаса нашего
Исуса Христа, на утрени, Канонъ первый, песнь 5: Весь же по

намъ обнищавъ, и перстнаго отъ самаго единенія и общенія богосоделаль еси (δλον το καθ' ἡμαςδε πτωχεύσας, και χο'ίκόν έξ αυτῆς ενώσεως, και κοινωνίας έθεοϋργησας).

[29] 22 декем. Предпразднство по плоти рождества Господа Бога и Спаса нашего Исуса Христа, Канонъ, песнь 7: Всесовершенный раждается,... и Безначальный отъ Девы приемиетъ начало, обожити пріятіе искій.

[30] 21 декем. Предпразднство по плоти рождества Господа Бога и Спаса нашего Исуса Христа, Канонъ предпразднства, песнь 1, Богородичень: Дева Содѣтеля естества родити идетъ въ вертепе, плоть изъ нея по ипостаси несказанно преестественне понесшаго, яко да обожитъ человечествою

[31] Неделя, на утрени, Канонъ пресв. Богородица, песнь 3 (Гласъ 3, Октоихъ): Да божественному причастію земнородныхъ соделаеши, отъ Девы плоть нашу, ты обнищаль еси, приемъ (ίνα θείας κοινωνούς, τους γηγενείς έργάση έκτής Παρθένου, σάρκα την ημών, συ έπτώχευσας λαβών).

[32] 28 декем. на утрени, Канонъ, песнь 3, Богородичень: Да обожитъ человечество, Богъ бысть человекъ изъ тебе, Дево чистая, паче слова и смысла (ίνα θεώση το άνθρωπινον, ό Θεός έγένετο άνθρωπος, έκ σου Παρθένου της αγνής, υπέρ λόγον και έννοιαν).

[33] 29 декем. на утрени, Канонъ, песнь 9, Богородичень: Рождествомъ твоимъ, Дево, обожихомся смертнїи (τω τόκω σου Παρθένε, έθεώθημεν ο'ι θνητοί).

[34] 30 декем. на утрени, песнь 6, Богородичень: Обожаеть мя отъ Девы рождейся Господь (θεοί με γεννηθείς έκ Παρθένου ό Κύριος), и пеленами повивается, разрешение творя моихъ прегрушеній (την λύσιν τών έμών ποιούμενος εγκλημάτων).

[35] Неделя, на утрени Канонъ воскресень, песнь 6 (Гласъ 3, Октоихъ): ...воплощься бо Владыко, и бывъ въ рабїи зраць, обожиль еси, съ собою сопрославивъ (σαρκωθεις γαρ Δέσποτα, και γεγονώς έν δούλου μορφή, έθεουργήσας, και σεαυτω συνεδόξασας).

[36] Въ неделю утра, на полунощнице, Канонъ Троичень, песнь 5 (Гласъ 5,Октоихъ): Обожити хотя древле истлевшаго человека, ...человекъ бысть изъ тебе.

- [37] Въ пятюкъ утра, Канонъ честному и животв. кресту, песнь 7, Богородичень (Гласъ 5, Октоихъ): Богъ бо бе рождейся, да обожить чельовъки (θεός γαρην ό τεχθεις, ινα θεώση βροτούς).
- [38] Неделя, на литургии Блаженны, И ныне Богородичень (Гласъ 7, Октоихъ): Родила еси Сына и Слово Отчее, плотно насъ ради, якоже вестъ, Богородице, самъ (ώς οιδε, Θεοτόκε, ό αυτός); темже Дево Мати, обожени бывше тобою (ο'ι θεωθέντες δια σου).
- [39] Въ четвертокъ утра, Канонъ святымъ Апостоломъ, песнь 9, Богородичень (Гласъ 7, Октоихъ): Едина чельовечи обожила еси, воплощенно Слово породша.
- [40] Въ среду утра, Канонъ честному и животвор. кресту, песнь в 8 (Гласъ 8,Октоихъ): Да Бога чельовека соделаеши, чельовеколюбче, былъ еси чельовекъ(ίνα Θεόν τον άνβρωπον άπεργάση Φιλανθωπε, γέγονας βροτός), и кресту приобщився въ ребра прободаемъ, и оцтомъ съ желчно напояемъ.
- [41] Въ четвертокъ вечера, на Госп. возвахъ, стихиры крестни (Гласъ 7,Октоихъ): Да чельовека Бога соделаеши, чельовекъ былъ еси, преблагии Христе,и распялся еси (ίνα Θεόν τον άνθρωπον άπεργάση, βρότος γέγονας Υπεράγαβε,και σταυροῦσαι).
- [42] 8 ιануарии, Канонъ праздника, песнь 9, Богородичень: Всего мя Богъ обожити хотя, весь единится тебе (δλον με Θεός θεωσαι βουλόμενος, όλος ένοῦται σοι), и непостижимое всемъ таинство новодеиствуется (και το άκατάληπτον καινοτομείται πάσι μυστηριον), рождаеши Дева нетльнна, и плоть видится Богъ (και σαρξ οράται Θεός).
- [43] Въ среду на повечерии, Канонъ Пресв. Богородица, песнь 3 (Гласъ 1, Октоихъ): Да обожить чельовечество, Богъ бысть чельовкъ.
- [44] 4 ιануарии, Предпразднство Просвещенія, на повечерии, Канонъ, песнь 4: Причащайся плоти моеи, да твоего Божества подаси ми (μετάλαβαν τήςσαρκός μου, της σης Θεοτητος μεταδίδως μοι)... кроме греха явлься, подобнымъ очищая Слове подобное (τω όμοίω καθαίρων Λόγε τό δμοιον).
- [45] Во вторникъ утра, Канонъ умиленія ко Господу нашему Иисусу Христу, песнь 8, Богородичень (Гласъ 2, Октоихъ): Да обожить насъ Богъ воплотися, ... и бысть чельовекъ (ίνα θεωση ημάς, ό Θεός έσαρκώθη, ...και έγένετο βροτός). Ср. тамо, песнь 8: Да обожии насъ, воплотила еси (ίνα θεώσης ημάς, έσαρκώβης).

[46] Въ среду на повечеріи, Канонъ Пресв. Богородица, песнь 8, (Гласъ 5, Октоихъ): Христосъ въ нюже (тј. у Богородицу) вселься, земныя вся обожитъ.

[47] Неделя, Канонъ крестобогородичень, песнь 1 (Гласъ 1, Октоихъ): Христосъ обожаетъ мя воплощаяся (Χριστός θεοί με σαρκούμενος).

[48] Во вторникъ, на повечеріи, Канонъ Пресв. Богородица, песнь 5 (Гласъ 1, Октоихъ): Облекся въ мя Владыка, изъ тебе пройде, всенепорочная, и истлевшее естество обожитъ.

[49] Въ пятъкъ, на повечеріи, Канонъ Пресв. Богородица, песнь 8 (Гласъ 6, Октоихъ): Да человеки Сынъ твой, Владычице, обожитъ, явися изъ тебе совершенъ человекъ.

[50] Въ четвѣртокъ, на повечеріи, Канонъ молебный Пресв. Богородице, песнь 7 (Гласъ 2, Октоихъ): Бога воплощши девическими твоими кровьми, обожила еси, Дево, человечество.

[51] Въ пятъкъ утра, Канонъ честному и животворящему кресту, песнь 6, Богородичень (Гласъ 2, Октоихъ): Да обожитъ человека, изъ тебе, Дево, раждается Богъ. — Ср. Въ неделю вечера, на Господи воззвахъ стихиры, Богородичень (Гласъ 5, Октоихъ): Въ тя бо Божественное Слово вселися, Чистая, нашъ образъ обновити хотя.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИНЪ ЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ II

**ОДЕЛЪАКЪ ТРЕЋИ
Богочовеково дело - Сотериологија**

2. Тајна Спасителъвогъ крштења и тајна спасења

Крштење Господа Христа на Јордану има свечовечански значај. Оно је саставни део Спаситељевог богочовечанског живота на земљи и природна последица његовог оваплоћења.

Узевши човечанску природу на себе, Бог Логос ју је пронео и провео кроз све своје богочовечанске подвиге, помоћу којих је извршио спасење рода људског. Пронео ју је промислитељски и кроз своје крштење од светог Јована.

Као безгрешан Господ Христос није имао потребе да се крсти Јовановим крштењем покајања. Али као нови Адам, као нови родоначелник човечанства, који је узео на себе све грехе света[1], Он се крштава ради спасења људи, οικονομικώς. Јер као што је ради људи постао човек, да би сатро ђавола који је људе био сатро, тако се ради људи и крштава, да би у води сахранио прљавштину оних који су се имали препородити водом и Духом (ίνα ένθάψω τοις ύδασι τον ρύπον τών μελλόντων άναγεννηθίηναι δι' ύδατος και Πνεύματος)[2].

Своје крштење од Јована безгрешни Господ сматра неопходним за спасење рода људског, сматра га испуњењем сваке правде[3]. Када Претеча, свестан своје адамовске грешности[4], узбуђено моли Спаситеља: Ти треба мене да крстиш, а ти ли долазиш к мени? Господ му одговара: Остави сад, јер тако нам треба испунити сваку правду (ουτω γαρ πρόπον ёστιν ήμιν πληρώσαι πάσαν δικαιοσύνην)[5]. Под правдом се разуме Закон, вели блажени Теофилакт. Природа људска била је проклета, каже Спаситељ, јер није могла испунити Закон. Ја сам испунио и друге прописе Закона, а остаје ми ово: да се крстим. Учинивши ово, ја ћу природу ослободити проклетства (τούτο τοίνυν τελέσας, απαλλάξω την φύσιν της κατάρας). Јер ово доликује мени[6].

Јован Крститељ је сматрао, вели свети Златоуст, да никако не доликује Спаситељу да прими крштење од слуге. А Спаситељ му одговара да Му веома доликује. Зашто Му доликује? Зато што нам треба испунити сав Закон. То је Спаситељ и означио речима: сваку правду (Мт. 3, 15), јер је правда испуњење заповести (ή των εντολών έκπλήρωσις). Пошто смо ми већ испунили све друге заповести, вели Спаситељ, а остаје нам још ова, то и њу треба додати. Ја сам дошао да вас разрешим проклетства које лежи на вама због престапања Закона. Стога треба најпре да ја сам испуним сав Закон и ослободим вас осуде, и тако укинем Закон. Треба дакле да ја испуним сав Закон, пошто треба да вас разрешим проклетства, написаног против вас у Закону. Тога ради сам ја и узео на себе тело и дошао у свет[7].

Крштењем својим Господ Христос је ослободио природу људску од проклетства и повео је путем богочовечанског благослова и спасења. У овој бескрајној тајни учествује сва Света Тројица: Отац, Син и Свети Дух, објављујући себе свету као једно Божанство. Отуда је Спаситељево крштење

у ствари најпуније Богојављење: Отац је објавио и показао себе као Бога, Син је објавио и показао себе као Бога, Дух Свети је објавио и показао себе као Бога. А тиме је објављено и показано, да је дело облаговештења и спасења рода људског у ствари дело Тројичног Божанства.

По светом осећању и апостолском сазнању васељенске Цркве Христове, на Богојављење је објављена тајна спасења и делимично извршена. Разуме се, ни у једном тренутку свога земаљског живота Спаситељ не престаје својом Богочовечанском личношћу обављати спасење света, али у своје крштењу на Јордану Он то нарочито силно пројављује. Богојављење не би било потпуно, када се њиме не би објављивао и домострој спасења, и када оно не би имало изузетан сотериолошки значај. У крајњој линији, сама чињеница јављања Тројичног Божанства има за циљ: освећење и спасење човека. Јер је у томе сав смисао и доласка Спасовог у свет и јављања Тројичног Божанства свету. Спаситељево крштење је органски, саставни део његовог човекољубивог подвига спасења рода људског. У богочовечанском домостроју спасења света оно престава природну, неминовну, неизоставну и неизостављиву свештену тајну, из које непрекидно извире свемоћна сила спасења.

У крштењу Господа Христа крштава се на тајанствени начин сва људска природа, јер све што је Богочовеково преноси се на род људски силом његове Божанске личности. Чудесна тајна Спасовог крштења, гледана светим Оцима, тим светим очима Цркве, показује се као тајна спасења човека и света од греха, зла и ђавола. Погружен свим бићем у васељенско осећање и сазнање Цркве Христове, свети Атанасије Велики у свему Христовом види сотериолошки смисао и значај за све што је људско. По њему, силазак Духа Светога на Богочовека Христа при крштењу на Јордану био је силазак на нас (εις ημάς ην), јер Он носи на себи наше тело. Јер када се Господ, као човек, крсти у Јордану, ми се у Њему и Њиме умивамо; и када Он прима Духа, ми кроз Њега постајемо духопримци... Духом се не помазује Логос, уколико је Он Логос и Премудрост, него се у Њему и Њиме помазује тело које је Он узео на себе, да би се освећење, извршено над Господом као над човеком, извршило Њиме над свима људима (εις πάντας ανθρώπους γένηται παρ' αὐτοῦ)[8]. Оваплоћени Логос и даје и прима: даје као Логос Божји, прима као човек; не усавршава се Логос, јер је Он увек имао све и има, него се усавршавају људи који у Њему и кроз Њега имају почетак примања (οι αρχήν έχοντες τοῦ λαμβάνειν ἐν αὐτῷ και δι' αὐτοῦ). Јер када се за Њега сада каже да се помазује као човек, ми се у Њему помазујемо; и када се Он крштава, крштавамо се ми у Њему (ημεῖς ἐσμεν οἱ ἐν αὐτῷ βαπτίζόμενοι)[9].

За тајновидца Григорија Богослова Богојављење је дан нашега спасења[10], јер крштење Господа Христа у Јордану има свечовечански и козмички значај. Крштењем Спасовим освећује се вода, и са њом сва твар;

освећује се човек, и са њим сав род људски. Јовану Крститељу долази Исус, вели свети Богослов, Исус који освећује, можда, самога Крститеља, но несумњиво да васцелог старог Адама сахрани уводи (πάντα τον παλαιόν 'Αδάμ, 'iv' ένθάψη τω ύδατι), апре њих иради њих Он освећује Јордан и, пошто је сам био дух и тело, Он то извршује Духом и водом[11]. Крштење Спаситељево у Јордану било је очишћење вода (κάθαρσις υδάτων) ради људи[12]. Исус који се очишћује у Јордану јесте очишћење човека, или, боље рећи, овим очишћењем Он чини воде чистима, јер није било потребно очишћење Ономе који узима грех света на себе (Јн. 1, 29). Он и иде по мору, и предаје се, и распет бива, и сараспиње човеков грех, приводе Га као јагње, и Он приводи као Свештеник; као човек Он бива погребен, као Бог пак Он устаје, а затим узлази на небо, и доћи ће са славом својом. Колико славља за човека у свакој тајни Христовој! У свима њима је главно једно: човеково савршенство, обновљење и повратак првome Адаму (τελείωσις και ανάπλασις και προς τον πρώτον 'Αδάμ επάνοδος)[13].

Господ Христос је крштен као човек, али је разрешавао грехе као Бог; крштен је не што Му је било потребно очишћење, него да би осветио воде (iv' αγίαση τά ύδατα)[14]. Излазећи из воде по крштењу, Исус узноси са собом сав свет (συναναφέρει γάρ εαυτώ τον κόσμον), и види где се отварају небеса (Мк. 1, 10), небеса која је Адам за себе и за своје потомке био затворио, као и рај пламеним мачем[15].

Спаситељево крштење на Јордану, по светом Иполиту, треба разумети у сотериолошком смислу (οικονομικώς). По човекољубивом снисхођењу свом Господ није сакрио од природе вода оно што је учинио тајно: јер видеше Га воде, и уплашише се (Пс. 76, 17). Оне умало не изађоше и не побегоше из свога корита. Стога је Пророк, посматрајући овај догађај давно пре тога, питао: Што ти би, море, те побеже, и теби Јордане, те се обрати натраг? (Пс. 113, 3) А воде су на то одговориле: видесмо Творца свесвега у обличју слуге (Флб. 2, 7) и, пошто не знађасмо тајну домостроја спасења (το μύστη ριον της οικονομίας), спопаде нас страх[16].

Спаситељеве речи светом Крститељу: Остави сада, јер тако нам треба испунити сваку правду (Мт. 3, 15), свети Иполит овако објашњава: Остави, Јоване; ти ниси мудрији од мене. Ти гледаш као човек, а ја провидим као Бог... Ја сам испунитељ Закона, и не желим да ишта у њему оставим неиспуњено, да би после мене Павле могао гласно објавити: Христос је пуноћа закона за правду свакоме који верује (Рм. 10, 4). Крсти ме, Јоване, да нико не би презирао крштење. Ја примам крштење од тебе, слуге, да нико од царева и властодржаца не би презрео примити крштење од смиреног свештеника. Допусти ми да сиђем у Јордан, да би људи могли чути Очево сведочанство и познати моћ Сина. Тада Му допусти Јован: И крстивши се Исус изиђе одмах из воде; и отворише му се небеса, и гле Дух Божији сиђе

у облику голуба и остаде на Њему; и глас с неба који говори: Ово је Син мој љубљени, који је по мојој вољи (Мт. 3, 16 17).[\[17\]](#)

Како многобројних и разноврсних дарова бисмо се имали лишити, да је само Господ попустио Јовану и одустао од крштења! У самој ствари, до Спаситељевог крштења небеса су била закључана; горња област била је недоступна. Ми смо силазили у доње области, а нисмо узлазили у горње. И тек што се Господ крстио, у исто време је Он обновио старог човека и поново му поверио скиптар усиновљења. Јер одмах Му се отворише небеса (Мт. 3, 16). И зби се помирење видљивог са невидљивим (*διαλλαγή γέγονεν των ορατών προς τα άόρατα*); небески Чиновни се испунише радошћу, земаљске немоћи се излечите, неисказане ствари се открише, непријатељи се опријатељише[\[18\]](#).

На свети дан Богојављења извршено је велико тајанство очишћења људске природе кроз крштење Господа Исуса. Данас се Господ Христос крштава од Јована, вели свети Григорије Ниски, да би оскрнављеног очистио, Духа одозго довео и човека на небеса узнео; да би пали устао а посрамио се онај који га је оборио[\[19\]](#).

Кртивши се сам, Исус је осветио крштење, вели свети Кирил Јерусалимски. Но Он се није крстио да би добио опроштај грехова (јер је био безгрешан), него се, као безгрешан, крстио, да би онима који се крштавају подарио божанску благодати и достојанство (*χάριν θείαν και άξίαν*). Јер као што је Он, по примеру људи који имају тело и крв, и сам узео то на себе да бисмо ми, поставши учесници његовог телесног доласка, постали учесници и његове божанске благодати, тако се Исус и крстио, да бисмо тиме опет постали заједничари са Њим и добили са спасењем славу. По речима Јова (40, 18. 19), у водама је био дракон који је могао прогутати Јордан. Пошто је, дакле, требало размрскати драконове главе, Он је, сишавши у воде, везао јакога, да бисмо ми од Њега добили власт да стајемо на змије и на скорпије (Пс. 73, 14; Лк. 10, 19)[\[20\]](#).

Зашто се, пита свети Златоуст у својој беседи на Богојављење, Богојављењем (*Επιφάνεια*) не назива дан у који се Господ Христос родио него дан у који се крстио? Данашњи дан јесте дану који се Он крстио и осветио природу вода (*και την των υδάτων ήγίασε φῶσιν*). Стога на овај данашњи празник сви захватају воду, односе је у домове и чувају у току целе године, пошто су данас освећене воде; и дешава се очигледно чудо: ова се вода не квари од дугог времена, него, захваћена данас, она читава годину, а често и две и три године остаје читава и свежа, и после толиког времена не уступа води тек захваћеној са извора. Зашто се, дакле, овај дан назива Богојављењем? Зато што је Господ Христос постао познат свима не када се родио него када се крстио. До овога дана Он није био познат многима[\[21\]](#).

Својим крштењем осветивши воду, Господ је на тајанствен божански начин, у начелу, осветио сву твар. На то нам указује херувимски видовита мисао светог Златоуста: Господар Анђела сишао је у воде Јордана и, осветивши природу вода, излечио је сву васељену (πάσαν τὴν οἰκουμένην ἐθεράπευσε)[22].

Спасавајућа сила Богочовековог крштења прониче у сву људску природу и изгони из ње све греховно и порочно. Господ се крстио, вели свети Исидор Пелусиот, да би човека учинио чистим од престапа (τῆς παραβάσεως). Његово крштење ослобођава људе од греха и јесте символ њихове бесмртности (σύμβολον τῆς αὐτῶν αφθαρσίας) у Њему[23].

Господ Исус се крштава у својој тридесетој години, вели блажени Теофилакт, пошто ово доба прима у себе све грехе. Јер у прво, дечје доба, много је неразумности; у друго пак, младићко, много је пламене похоте и гнева; а у доба мушкости много је лакомства. Господ је, дакле, сачекао овај узраст, да би кроз све узрасте испунио закон и осветио нас (ἵνα δια πασῶν τῶν ηλικίων πλήρωση τον νόμον, καὶ ἀγίαση ημᾶς)[24].

Господ се није крстио, вели свети Дамаскин, што је Њему самом било потребно очишћење, него да би, учинивши својим моје очишћење, размрсао у води главе дракона (Пс. 73, 14), спрао грех, сахранио у води целог старог Адама (πάντα τον παλαιόν Ἀδάμ ἐνθάψη τῷ ὕδατι), осветио крститеља, испунио Закон, открио тајну Тројице, постао за нас образац и пример крштења[25].

Свечовечанску и свекозмичку силу и значај Спасовог крштења на Јордану у свој безданој дубини и необухватљивој ширини видовито раскрива и богомудро објашњава молитвена мисао Цркве. Нарочито у богојављенским богослужењима. Вођена светим осећањима васељенске Цркве, молитвена мисао Цркве расипа се у усхићеној радости на догледу божанског богатства, којим благи Спаситељ обogaђује бедни род људски својим крштењем на Јордану. Сила спасења, која је Господњим оваплоћењем ушла у свет, безбројним таласима залива род људски и сву твар кроз Спаситељево крштење на Јордану.

Рођење Господа Христа од свете Деве је тајна, пуна сотериолошког значаја и силе; тајна је и крштење његово од Јована, опет пуна сотериолошког значаја и силе: Неизрецив силазак Творца, који је пређе засијао од Деве, озарио је свет; а крстећи се на Јордану, Господ Христос извршује другу тајну: земнородним људима даје чудесан препород[26]. Крштењем својим у Јордану безгрешни Господ очишћава грехе наше, размрсака главу змије, отвара рај који је био затворио преступ, изазван змијином преваром; једном речју: збива се оно што је најглавније у необичној тајни спасења (таинства страннаго главизна = μυστηρίου ξένου το κεφάλου)[27]. По неизмерном милосрђу свом Господ крштењем својим

дарује вернима избављење[28]. Крштава се Добротвор свих, утопљујући у води мноштво безмерних сагрешења наших[29].

Црква назива Богојављење празником Просвешчења, празником просветљења, прасвећења, озарења, јер је Господ Христос кроз своје крштење светлошћу Тројичног Божанства просветлио, просветио, озарио грехом потамнелу, помрачену, поцрнелу природу људску. У крштењу Христовом просветљује се људска природа и избавља се од таме греха и облачи се у божанску одећу непролазноности[30]. Крстивши се, Господ је душама нашим подарио просветљење[31].

Крстећи се од Јована, Господ Христос је сав свет, и споља и изнутра, залио божанском светлошћу[32]. Христос нам се јавио у Јордану и свет просветлио[33]. У крштењу Господњем дошло нам је просветљење, јавила се благодат, настало избављење, просветлио се свет[34].

Крштење Спаситељево извор је божанске силе која спасава људе од греха и обнавља их. Крштењем својим божанственим Господ Христос обнавља нас, остареле од многих грехова[35]. Свеколико потомство Адамово састарено је гресима и смрћу; својим крштењем Господ обнавља, подмлађује сав род људски („Адама обновляетъ = τον 'Αδάμ ἀνακαινίζει“)[36].

Циљ Спаситељевог крштења у Јордану: да удави змију-ђавола, и спере Адамов преступ[37]. По великој милости својој Господ је јорданском водом утопио људске грехе[38]. Улазећи у воду Јордана, Господ пресушује реку зла[39]. Божанском светлошћу својом Господ Христос је запалио своје човечанско тело као светилник, и усред Јордана потражио божански лик који је био погребен страстима и гресима, и, пошто га је нашао, подарио му красоту крштењем својим[40].

Крштење Спасово има козмички значај: њиме је Господ сатро грех света[41]. Заражени адамовском греховношћу људи су до поражавајуће сличности изједначили себе са грехом, коме су дали најфантастичније човеколике облике реалности; очовечени Бог се крштава у Јордану, да би све људе очистио од адамовског греха[42], да би јорданском водом спрао грехе праоца[43]. Пошто иза свих људских грехова стоје нечисти дуси као главни творци греха, то је Господ Христос при своме крштењу размрсао својим Божанством главе невидљивих змија, тј. нечистих, злих духова[44].

Тајна Христовог крштења тоне и раствара се у огромној тајни Богочовечанске личности његове, и постаје јасна њоме и у њој. Јединородни Син Божји као човек иште крштење од смртнога, а као Бог узима на себе грех света (αἰῶν δε ὡς Θεός τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου) и даје свима велику милост[45]. Оваплоћени Бог, који је просветљење нашеи очишћење, улази у воде јорданске, да спере прљавштину људског зла и обнови нас

сатрвене[46]. Крстећи се, Господ Христос дарује свима живот неубивљив[47]. Смер Христовог крштења је да крштењем створи Цркви многа чеда[48].

Крштењем својим у Јордану Господ Исус безболно пресеца страшне болести људских душа, и овештале људе обнавља поновним рођењем[49]. Творац и Искупитељ прима крштење од Јована ради обновљења људи[50]. На Богојављење се открива људима дубина премудрости сакривене тајне и бездан Божјег промисла, јер се Бог на земљи јавио са телом ради обновљења рода људског[51].

Господ Христос је нови Адам, и својим крштењем Он исправља свепагубни пад Адамов, дарујући људима преславно ослобођење поновног рођења[52]. На Богојављење Спаситељ свих људи ослобађа човека од робовања ђаволу[53]. Дан Спасовог крштења назива се Богојављење, тј. Христојављење, јер је тог дана Господ Христос објавио, казао себе свету и своје дело. Својим крштењем Господ узноси на висину спасења нас, иструлеле од страсти[54]. Смирени Господ крштава се у реци, умивајући тиме човека од гадних страсти (πλῦτων με ρῦπου παθῶν)[55]. Крстећи се у водама јорданским, Господ Исус потапа људска сагрешења и извлачи људе из дубине зла[56].

Падом у грех човек је много божанског избацио из себе и скинуо са себе, зато се са стидом осетио наг пред Богом после свог грехопада. Имајући то у виду, богојављенска мисао Цркве објављује: преваром змијином човек би обнажен, а Господ га чесним крштењем својим облачи у спасоносну одећу (διὰ τοῦ βαπτίσματος στολήν ἐνδύσαι σωτήριον)[57]. Грех излива из себе смрт, а крштење Христово излива живот[58].

Својим оваплоћењем Логос Божји узео је на себе природу људску, која је била далеко од Бога, и боготворењим крштењем својим Он је усваја себи на начин који доликује Богу и узводи првобитном достојанству[59]. Божанским крштењем својим Господ уништава тамне облаке греха који покривају срца наша[60].

На Јордану се збила потресна тајна (το φρικτόν μυστηριον): крстећи се, Господ Христос је обукао човека у одећу небеског царства (ἐπενδύων με στολήν της ουρανών βασιλείας)[61]. Непостижан је уму начин на који Господ водом и Пресветим Духом очишћава људе; то је тајна његовог домостроја спасења, тајна надумна, чија је висина недогледна и дубина неизмерна[62]. Крстећи се у Јордану, Господ Христос сам врши велику тајну[63]. Велика и страшна тајна врши се у Јордану: Господар свих људи крштава се руком слуге ради очишћења свију[64], и по великом милосрђу свом извршује начатокъ спасења (ἀπαρχήν της σωτηρίας)[65].

Господ Христос се крштава, да огњем и Духом божанским очисти нашу природу[66]. Крштењем својим Господ Исус нас је помирио са Оцем[67]. Створитељ се оваплотио од чисте Деве двострук: Бог и човек (διπλούς Θεός και άνθρωπος), желећи да Адама, тј. сав род људски обнови крштењем (βέλων τον 'Αδάμ ανάπλασαι δια βαπτίσματος)[68]. Господ Исус, једини по природи невин, неодговоран, тражи да се крсти, јер је дошао да, крштаван у води, потопа кривице људске[69].

Спасење је у Личности Спаситеља. Где се Он појави, појављује се и спасење. Зато се и вели за Спаситеља: Он долази на јорданске воде да спасе род људски[70]. Носећи обличје слуге, Бог, крштењем својим боготворећим ослобађа нас од робовања ђаволу (βαπτίσματι θεουργω της δουλειας του έχαφρου έξαιρων ημάς)[71].

Греси су сурвали људску природу у поноре зла; страсти су је бациле у бездане порока, и она стрмоглавце пада у све ужасе ада. Господ се оваплотио, да би зауставио њено падање, подигао је и управио пут неба. То је Он учинио нарочито на Јордану: јер када се крстио у Јордану, наша природа, која је била оборена страстима, усправила се пут неба и поклонила Господу[72]. Крштењем Господа Исуса свима је дошло очишћење, избављење, обновљење, просветљење[73].

Једини Добротвор и Безгрешни благодаћу очишћава греховну прљавштину у водама јорданским (ἀποκαβαίρων τοις ὕδασι των αμαρτημάτων τον ρύπον χάριτι)[74]. Крстећи се од Јована, Спаситељ извршује велику тајну, јер човечанство, кога су греси били понизили, Он на неисказан начин узвеличује крштењем својим[75]. У реци Јордану Богочовек потапа људска сагрешења (τα των βροτών πταισματα)[76].

Спаситељ, пуноћа свих добара, говори Крститељу: приђи, крсти ме, јер хоћу да природу људи испуним светошћу и чистотом[77]. Бесмртним својим осећањем Црква снажно осећа да Господ Христос крштењем својим умива од првога пада Адама и сав род људски[78]. Свето сазнање васељенске Цркве драматично и дирљиво описује очишћење и спасење света Спасовим крштењем; Спас говори Претечи: позајми ми сада десницу твоју, да у себи сперем грехе света[79]; ја за то дођох, крсти мене који у себи очишћујем грехе људске[80].

Божанском светлошћу Господ очишћава у водама јорданским прљавштину душа наших[81]. Крштавајући се, Спаситеље дарује људима спасоносно ослобођење, очишћавајући огњем крштења прљавштину душа[82].

Христос Бог долази на Јордан да Га Јован крсти, да би својим Божанством размрскоа главе невидљивих змија, тј. злих духова[83].

Крштењем својим у Јордану Господ нас избавља од робовања древноме греху, освећује нас и просвећује (καὶ ἀγιάζων καὶ φωτίζων ἡμᾶς)[84].

Крштавајући се, Господ Исус нас је обновио божанским Богојављењем (τῷ Φείοις Θεοφανείοις μυστικῶς ἀναγεννῶντι ἡμᾶς) и узвео божанској светлости[85]. У ранија времена Господ је Пророцима показивао симболе свога Богојављења, а при крштењу у Јордану Он је људима јасно и на најстварнији начин објавио сакривене тајне, дарујући им нови препород[86]. Крштењем својим Спаситељ пружа велико средство спасења онима који осећају његово божанско блистање[87]. Сва твар, и на земљи и на небу, доживљује појаву Богочовека као своје освећење и спасење. Стога Црква и благовести: када се Господ појави као човек на Јордану: земља би освећена, воде бише благословљене, небо би обасјано, и род људски би избављен од горке тираније ђавоље[88].

На Богојављење Господ Исус у водама јорданским извршује огњем Духа очишћење људских грехова[89]. Пошто је постао нови Адам, Саздатељ чини новима земнородне, обављајући огњем и Духом и водом необични препород и чудесно обновљење, и боготворећи крштењем обнављајући их[90]. Господ Христос Духом чини душе новима, водом освећује тело, оживотворавајући човека; по своме премудром промислу Он доноси двоструки и одговарајући лек човеку, сазданом из душе и тела[91].

Адамовим грехопадом нарушено је човеково богосиновство; Господ Христос га обнавља својим богочовечанским подвигом спасења. Крштавајући се од Јована, Господ Исус је ослободио нас, који смо дотле били продани законом греха, и удостојио нас у синовљења[92]. Крштењем својим Господ очишћава род људски, подиже палого, посрамљује обореног тиранина, отвара небеса, низводи Духа божанског, и дарује причешћивање бесмртношћу[93].

Огроман је и недогледан сотериолошки значај свега што се са Господом Христом десило на земљи. Сваки догађај из његовог живота спасоносно утиче на сав људски род и на сву твар. Светим рођењем Христовим би освећена земља, а крштењем његовим благослови се природа вода, и род људски се поврати своме првобитном благородству[94]. Господ Исус долази на Јордан: да својим божанским крштењем очисти и спасе род људски[95]. Крстећи се у Јордану, добри Господ Христос сахрањује у води грехе наше[96]. Грех је на све људе навукао смрт; божанским крштењем својим Господ Исус даје бесмртност свима[97]. По великом милосрђу свом, Христос Бог водом потопљује грехе наше и крштењем пресаздаје нас, иструлеле у гресима (καὶ ἀναπλάττει φθαρόντας ἡμᾶς, διὰ τοῦ βαπτίσματος)[98].

У водама јорданским Господ Христос спалио је својим божанским огњем свеколико вештаство грехова (попали вещь всю греха =

συναφλέξεται ὑλὴν πάσαν αμαρτιῶν)[99]. Крстивши се, Он је подарио бесмртност нашим душама[100], и обукао људску природу у одећу бесмртности[101].

Господ је ради нас примио на себе оно што је наше, и када се крстио телом удостојио нас је отпуштања грехова[102]. Спасовим крштењем у Јордану његова вода постала је водом отпуштења грехова наших[103]. Крстивши се у Јордану, Господ је просветио сву твар[104].

Грех је огреховио, опоганио сву твар, потчинио је трулежи и распаљивости, па је и сама вода, која служи за спирање нечистоте, била обесвећена. На Богојављење Господ и Спаситељ наш Исус Христос пројављује своју спаситељску силу нарочито у томе што освећује природу вода: Данас се освећује природа вода[105]. Крштењем својим у Јордану Господ Христос је, као Бог, осветио природу воде, послао с неба Духа свог Светог, и размрскоа главе змија, тј. злих духова, који су се тамо гнездили[106]. На велики и свети дан Богојављења Спаситељ је објавио величанство Божјег домостроја спасења: Бог Логос је ради нас грешних постао човек; Он, једини чисти и бесмртни, нашим очишћењем очишћује себе у Јордану, освећујући човека и воде, и смрвљујући главе змија у води[107].

У својем крштењу Господ Богочовечанском личношћу својом устројава људима препорођај, који људе од нечистих чини чистима, од смртних бесмртнима[108]. Не само људску природу и род људски, већ и сав свет Господ захвата својим крштењем, и подиже собом, и види отворена небеса која је Адам био затворио за себе и за своје потомке[109].

Гледајући Спаситеља где се крсти, видовита душа Цркве осећа да је спасилачка сила његовог божанског крштења неизмерна по важности, јер је Он тада објавио себе као Бога, који извршује сав домострој спасења и спасава свет[110]. Отуда се на дан Спасовог крштења просвећује сва твар, радује се заједно све што је на небу и на земљи, мешају се Анђели и људи, јер где долази цар, долази и његова свита; тог дана јави се благодат Божија која спасава све људе[111] и очишћава од свакога греха[112]. На свети дан Богојављења безгрешни Творац неба и земље долази телом на Јордан тражећи крштење, да свет очисти од ђаволе обмане, и Господар свега крштава се од слуге и дарује роду људском очишћење водом[113].

Крштењем својим Господ је осветио јорданске воде, разорио државу греха и, преклонивши главу своју пред Претечом, спасао је од обмане сав род људски[114]. Цар векова, Господ, обнавља јорданском водом род људски, који је био иструлео у гресима, и смрвљује главе злих духова који су се гнездили тамо[115]. Крштава се с нама Христос, који је изнад сваке чистоте, даје освећење води, и то постаје очишћење душама[116]. Господ се крсти, да би твар очистио од сваке прљавштине[117].

Господ Исус извршује подвиг спасења: крстећи се Он, непорочан по природа (ὁ κατὰ φύσιν ἀμόλυντος), обнавља род људски, смрвљен грехом (τον συντριβέντα Ἀδάμ τῆ αμαρτία καινοποιοῦμενος)[118]. Адаму, који је ослепио у Едему, јави се сунце у Витлејему, и отвори му зенице, умивши их јорданском водом; њему, поцрнелом и помраченом, заблиста неугасива светлост; њему већ није ноћ него вечити дан[119]. У светим водама јорданским Спаситељ обнавља не само род људски ^{него и сав свет}[120].

НАПОМЕНЕ:

[1] Јн. 1,29.

[2] Јевтимије Зигабен, Comment. in Matth., cap. 3, vers. 15; P. gr. t. 129, col.169 C

[3] Мт. 3,15.

[4] Блаж. Теофилакт, Enarratio in Evang. Matth., cap. 3, vers. 14; P. gr. 1.123,col. 177 B.

[5] Мт. 3,15.

[6] Enarratio in Evang. Matth., cap. 3, vers. 15; P. gr. t. 123, col. 177 BC.

[7] In Matth., Homil. 12, 1; P. gr. t. 57, col. 203; ср. Он, De baptisme Christi, 3. 4, P. gr. t. 49, col. 369.

[8] Contra arian., Orat. I, 47; P. gr. t. 26, col. 108 C, 109 C

[9] ib. 48;col. 112 C 113 A.

[10] Orat. 40, 1; P. gr. t. 36, col. 360 B.

[11] Он, Orat. 39, 15; P. gr. t. 36, col. 352 B.

[12] Он, Poemata moralia, Definitiones minus exactae; P. gr. t. 37, col. 960 A.

- [13] ΟΗ, Orat. 38, 16; P. gr. t. 36, col. 329 BC.
- [14] ΟΗ, Orat. 29, 20; P. gr. t. 36, col. 100 C
- [15] ΟΗ, Orat. 39, 16; P. gr. t. 36, col. 353 AB.
- [16] Sermo in sancta Theophania, 2; P. gr. t. 10, col. 353 B.
- [17] ib. 5; col. 856 CD, 857 A.
- [18] ib. 6; col. 857 AB.
- [19] In baptismum Christi; P. gr. t. 46, col. 580 B.
- [20] Catech. III, 11; P. gr. t. 33, col. 441 AB.
- [21] De baptismo Christi, 2; P. gr. t. 49, col. 365, 366.
- [22] Homil. in sanct. Pascha, 5; P. gr. t. 52, col. 771.
- [23] Epistolar. lib. I, Epist. 66; P. gr. t. 78, col. 225 CD.
- [24] Enarrat. in Evang. Math., cap. 3, vers. 15. 16; P. gr. t. 123, col. 177 C
- [25] De fide, IV, 9; P. gr. t. 93, col. 1124 B.
- [26] 2 ιανουαρ., Предпразднство Просвещения, на повечерии Трипеснецъ, песнь 1: Неизреченное Зиждителя (του Κτίστου) сошествіе, первее (πρην) отъ Девы возаявша, міръ озарило естъ; самъ же паки Христось, другое таинствонныне совершая, грядетъ на Јордане земнымъ во странное возрождение (αυτός πάλιν ὁ Χριστός, ἄλλο νυν μύστη ριον, τελέσων ἐρχεται, ἐν Ἰορδάνη βροτων, εις ξένην ἀναγέννησιν).
- [27] тамо, на вечерни, на стиховне стихиры.
- [28] тамо, на утрени, Канонъ предпразднства, песнь 1: ... иже крещениемъ твоимъ вернымъ избавление присно даруя, за милосердіе безмерное (ὁ τω βάπτισμα) σου πιστοισ, την ἀπολύτρωσιν ἀει δοροῦμενος).
- [29] тамо, песнь 3:... всехъ крещается благодетель, въ водахъ погружая наше множество безмерныхъ прегрешеніи (ἐν τοις ὕδασι βυθίζων ημών την πλησθύν τών ἀμετρων παραπτώσεων).

- [30] тамо, песнь 4: Просвещается человеческое естество (λαμπρύνεται των ανθρώπων ή φύσις) и избавлеть тмы приємлеть греховныя (και λϋτρωσιντοῦ σκότους εἰόδέχεται της αμαρτίας), и свыше божественною одевається нетленія одеждею (και άνωθεν θεῖον περιβάλλεται της αφθαρσίας χιτώνα),обнажаемому мне.
- [31] 12 іануар., на Господи возвахъ: Господи,... крестився же дароваль еси просвищеніе душамъ нашимъ.
- [32] 8 іануар., на утрени, Седалень: Крещается Христось, просвещаяй міръ (βαπτίζεται Χριστός, ό τον κόσμον φωτίζων).
- [33] 10 іануар., на утрени, седалень: Христось явился намъ во Јордане, и міръ просвети (και τον κόσμον έφωτισε).
- [34] 10 іануар., на стиховне стихиры: Прииде просвещение, благодать явился, избавление наста, міръ просветися (ήλθεν ό φωτισμός, ή χάρις έπεφάνη, ή λϋτρωσις επέστη, ό κόσμος έφωτίσθη).
- [35] 2 іануар., на утрени, Канонъ предпразднетва, песнь 5: ... прииде Христось, насъ обновляя божественнымъ крещетемъ, обетшавшыя многими прегрешеньми.
- [36] 3 іануар., Предпразднство Просвещения, Канонъ предпразднства песнь 7.
- [37] 2 јануар., на утрени, Канонъ предпразднетва, песнь 6: Пучина сый, Христе, правды, предгрядеши (προέρχη) ныне на јорданскую рѣку потопитизм1я (βυθίσαι τον δράκοντα), и Адамово преступление изсушити (каί τοῦ 'Αδάμην παράβασιν πλύναι).
- [38] тамо: јорданскими струями погрузивый прегрешения земнородныхъ, за милость великую (ό ταῖς Ἰωρδάνου ροαῖς βυθίσας τά πταισματα των γηγενών, δια έλεος μέγα).
- [39] 3 јануар., Предпразднство Просвещения, Канонъ предпразднства, песнь 9: ...и злобы излияние изсушающа (και κακίας την χϋσιν ξηραίνοντα).
- [40] 2 јануар, на утрени, Канонъ предпразднства, песнь 7: Возжегль еси Христе, якоже светильникъ честную плоть твою среди Јордана, и взыскаль еси погребенный страстьми и грехомъ образъ, и обреть удобрилъ еси крещениемъ твоимъ Блаже.

[41] тамо, светиленъ: ...пребезначалное Слово (ὁ προάναρχος Λόγος) плоть приемъ, яко человекъ, прииде, крещаяся отъ рукъ, яже созда, во Јордане, погружали міра грехъ (λύσων του κόσμου την ἀμαρτίαν).

[42] тамо:... Богъ вочеловечивися, человеки вся отъ греха адамля очистити прииде. — Тамо, на хвалитехъ стихиры: ...радуйся рько, и уготовися, вся жеземля да радуется: Христось грядеть грѣхъ Адамовъ очистити, яко благоутробень (την ἀμαρτίαν του Ἀδαμ καθαίρει ὡς εὐσπλαγχνος).

[43] тамо, на хвалитехъ стихиры: ...прииде Христось ко струямъ юрданскимъ грѣхи омыти праотца водами (τάς αμαρτίας πλῦναι του προπάτοροςύδασι).

[44] тамо, на стиховне стихиры: Готовися, Јордане реко: се бо приходитъ;Христось Богъ креститися отъ Јоанна, да зміевъ невидимыя главы сокрушитъ Божествомъ въ водахъ твоихъ (ίνα τών δρακόντων αόρατους κεφάλας συνθλάση τῷ Θεότητι, ἐν τοις ύδασι τοις σοίς).

[45] 3 јануар., Предпразднство Просвещенія, на Господи воззвахъ, Слава и ныне.

[46] тамо, на стиховне стихиры:... яко да скверну омыегъ злобы человеческїа (τον ρύπον ὅπως πλύνη κακίας τών ανθρώπων), и обновить сокрушенныя ны (και ἀνάπλαση συντριβέντας ημάς).

[47] тамо, на повечерїи, Трипеснецъ, песнь 3:... жизнь даруетъ всемъ неубійственну (ἀνώλεθρον).

[48] тамо:... ныну же Христось грядеть церкве (τή Εκκλησία) чада многая крещеніемъ сотворити (δια του βαπτίσματος εἰόποιήσασθαι).

[49] тамо, песнь 8:... душъ многоболезненныя недуги неболезнено водою уставляя (ψυχών πολυύδυνα νοσήματα ἀναδυνιος ἐν ύδατι παύων), и обветшавшыя челууки обновляя пакибытіемъ (και παλαιωθέτας ανθρώπουςκαινίζων τή παλιγενεεσία).

[50] 13 јануар., на стиховне стихиры: Приими раболепно (δουλοπρεπως), прорече Јоанне, Избавителя міра (τον Λυτροχτην του κόσμου), и крести Зиждителя (τον Κτίστην) человековъ на обновление (βροτων εις ἀναγέννησιν).

[51] 3 iануар, Предпраздн. Просвещения, на повечерии, Трипеснецъ,
песнь

8:Глубина премудрости сокровеннаго таинства ныне является человекомъ

(βάθος σοφίας κεκρυμμένου μυστηρίου νυν φανεροῦται βροτοῖς),
Божіихъ судьбъ бездна ныне вернымъ открывається (Θεοῦ κριμάτων
νυν ἡ ἀβυσσος πιστοῖς ἐκκαλύπτεται), Богу съ плотію на земли
явльшуся на обновление человеческого рода (εἰς ἀνάπλασιν βροτείου
γένους).

[52] тамо, песнь 9: Всегубительное падение Адамово ныне
исправляя, явися новый Адам, свободенле пакыбитія подая
преславно крещениемъ (ύλέθρον πτώμα το τοῦ
'Αδάμ, νῦν ἐπανορθωσων, ἐπεφάνη νέος
Ἀδάμ, τήν ἐλευθερίαν της παλιγενεσίας παρέχων
παραδόξως διά βαπτίσματος).

[53] тамо:... всехъ Спасъ ныне... отъ работы восхищяя вражія человека
(δουλείας ἀφαρπάζων ἐχθροῦ τον ἀνβρωπον).

[54] тамо, на утрени, седалень:
...на съвозводякъ высоты спасения страстьми истлевшыя (ημάς
ἀνάγων προς ὑψος της σωτηρίας, πάυεσι ρεῦσαντας).

[55] тамо, Канонъ предпразднства, песнь 1.

[56] тамо, песнь 3:... въ няже вшедъ, потопляеши моя прегрешения
(έν οἷς καταδύομενος, βυθίζεις μου τα πταίσματα), и изъ глубины
восводиши мя всякую злобу (και ἐκ βάθου ἀνάγεις με πάσης
κακίας). [57] тамо.

[58] тамо, седалень, И ныне:... крещение Христово
животъ источающее (το βάπτισμα Χριστού, το ζωήν
ἀναβλύζον).

[59] тамо, Канонъ предпразднства, песнь 5: Далече человечество отъ
Бога бывшее, Слово Божіе ущедривъ (κατοικτηρησας), человекъ
явися, и крещениемъ богодельнымъ сіе присвояетъ боголепно,
и къ первообразному возводитъ достоянію (και βαπτισμω
θεουρω τούτο οικείοι θεοπρεπώς, και προς το ἀρχέτυπον
ἐπανάγει ἀξίωμα).

[60] тамо, песнь 6.

[61] тамо, седалень.

[62] тамо, Канонъ предпраздства, песнь 7: Высота неизреченна и глубина неизмерна есть, Владыко, смотренія твоего (ὑψος ἀφατον, και βάθος μημετρούμενον υπάρχει, Δέσποτα, οικονομία ή ση), всяко преходя ума постижение (πάσαν υπερβαίνουσα νοός κατάληψιν): какъ водою и всесвятимъ Духомъ земныя очищавши (πως δι' ύδατος και παναγίου Πνεύματος τους βροτουςάναχωνεύεις).

[63] 4 іануар., Предпраздн. Просвещенія, На повечеріи Канонъ, песнь

8:...ныне на Јордане таинственно идемъ, видяще таинство велие, еже Христось самъ совершаетъ (μυστηριον το μέγα, δπερ ήκει Χριστός έκτελέσαι).

[64] 8 іануар., на стиховне стихиры: Велие и страшное таинство совершается: Владыка бо всьхъ человекъ на очищеніевсехърукоюрабаκρεщается (μέγακαι φοβερόν μυστηριον τελείται' Δεσπότης γαρ των δλων βροτών εις ρύψιν πάντων χειρι δοϋλου βαπτίζεται).

[65] 3 іануар., Предпраздство Просвещенія, на хвалитехъ стихиры.

[66] 4 іануар., Предпраздство Просвещенія, на повечеріи Канонъ, песнь 6:... огнемъ и Духомъ божественнымъ очистити естество наше (πυρι και Πνεύματα θείω καθάραι την φύσιν ημών). — Ср. тамо, на утрени,

Канонъ предпраздства, песнь 1: ... Исусъ предгрядеть струями јорданскими нашесотворити очищеше (την ήμδν ποιήσαι κάθαρσιν).

[67] 4 іануар., Предпраздн. Просвещенія, на повечеріи Канонъ, песнь 8: ...крещеніемъ насъ Отцу примирившаго (δια βαπτίσματος ημάς τω Πατρί καταλλάξαντος).

[68] тамо, песнь 9.

[69] тамо:... просяй крещенія, единъ естествомъ неповинный (ό μόνος φύσειανεύθυνος), погребсти бо вины пришелъ еси человечесюя, въ водахъ крещаемъ (ένθάψαι γαρ εύθύνας ήλθες, των ανθρώπων, έν ύδασι βαπτιζόμενος).

[70] тамо, на утрени, седалень, Слава:... се бо спасти родъ человеческіи на Јорданскія струи приходить.

[71] тамо, Канонъ Предпраздства, песнь 3.

- [72] тамо, песнь 4: ... многими же страстьми низложенное естество наше къ небесемъ обратися, поклонився тебу (ή δε πολλοίς πάθεσι καττάρουτος φύσισημών προς ουρανούς άνεστράφη, προσκυνούσα σε).
- [73] тамо:... се очищение, се избавление, и обновлеше всехъ (ίδου ή κάθαρσις, ίδου ή λύτρωσις, ή ανάπλασις πάντων), просвещение приде во своя (όφωτισμός ήλθε εις τά ίδια); да присвоимся ему житія чистотою (οίκειωθώμενούν αύτω δια βίου καθαρότητος).
- [74] тамо, песнь 5.
- [75] тамо: Велие таинство совершая (μέγα μυστη'ριον έκτελων), къ великому Предтечи твоему, о великодаровите Господи, грядеши умалившееся человечество неизглаголанно величая крещениемъ (σμηκρυνФείσαν την ανθρωπότητα, άρρήτως μεγαλύνων δια βαπτίσματος).
- [76] тамо, песнь 7.
- [77] тамо:... приближися, крести мя, хощу бо исполнити естество земныхъ освящения и очищения (θέλω πληρώσαι γαρ φύσιν των βροτών αγιασμού καικαθαρότητος).
- [78] тамо, на хвалитехъ стихирь:... гряди, омый мя водами, крести мя ныне снизшедшаго: Адама бо омыти придохъ отъ перваго падения (τον γαρ 'Αδάμ έκπλύναι ήλθον του πριν πτώματος).
- [79] тамо: ... ныне десницу твою мне взаимствууй, и да омыю во мне міра прегрешения (ίνα έκπλύνω έν έμοί του κόσμου τα πταίσματα).
- [80] тамо, Слава:... на се бо придохъ, мене крести, во мне человековъ очищающа прегрешения (έμέ βάπτισον, τον έν έμοι τα τών βροτών καθαίρονταπταίσματα).
- [81] тамо, на стиховне стихирь: Явися Отеческое озарение славы на іорданскихъ струяхъ, крещениемъ очищая скверну душъ нашихъ (βαπτίσματακαθαίρον τον ρυ̅πον των ψυχών ημών).
- [82] тамо, Слава и ныне: Днесъ Христось спасительное человекомъ решение даруетъ (σωτηριον άνθρωποις λυτήριον δωρείται), душъ очищая скверну огнемъ крещения (ψυχών καθαίρων ρυ̅πον πυρι το του βαπτίσματος).

- [83] 5 іануар., Предпразднство Просвещенія, на Господи возвахъ, Слава и ныне: Готовися, Йордане, реко: се бо приходитъ Христось Богъ креститися отъ Иоанна, да зміевъ невидимый главы сокрушитъ Божествомъ въ водахъ твоихъ (Ἰνα των δρακόντων αόρατους κεφάλας συνθλάση τη Θεότητι έν τοις ύδασι τοιςσοις).
- [84] тамо, на стиховне стихиры.
- [85] тамо, на повечеріи, Канонъ, песнь 1.
- [86] тамо, песнь 3: Образы (σύμβολα) первое пророками показаль еси твоего Богоявления, ныне же сокровенная действиями сказаль еси, явль тайны человекомъ днесъ (νυν δέ та κεκρυμμένα таῖς ενεργείαις έγνώρισας, επιφανείσμυστήρια άνθρωποις σήμερον), подая новое возродеше (νέμων θείανάναγέννησιν).
- [87] тамо: Велие ко спасенію напутіе крещеніемъ подаеть Христось чувствующимъ его божественное осіяніе (μέγα προς σωτηρίαν έφόδιον το βάπτισμαπαρέχει Χριστός τοις α'ισθομένοις αυτού της θείας έλλάμψεως).
- [88] тамо, песнь 4: Явльпуся тебе теломъ, освятися земля, воды благословишася, небо просветится, родъ же человековъ горькаго мучительства вражья избавися (γένος δέ βροτων της πικρός τυραννίδος εχθρού λελύτρωται).
- [89] тамо:... прегрешеніи очищеніе ныне содеваетъ во юрданскихъ струяхъ огнемъ Духа (πταισμάτων χωνευτηριον νύν αποτελεί 'Ιορδανού το ρείθρον πυριτοῦ Πνεύματος).
- [90] тамо, песнь 5: Новотвориши земнородныя, новъ Адамъ бывъ Содетель, огнемъ и Духомъ и водою странное совершая возроденіе и обновленіе чудное, кроме сокрушенія и горнимъ крещеніемъ богодельнымъ новотворя (Νεοποιείς τους γηγενείς, νέος 'Αδάμ χρηματίσας ό Πλάστης, έν πυρι καιΠνεῦματι και ύδατι, ξένην έκτελών άναγέννησιν, και άνάπλασιν θαυμαστην, δίχα συντριψεως, και χωνευτηρίων, βαπτίσματι θεουργώ καινοποιοῦμενος).
- [91] тамо: Духомъ души новотвориши, водою же освящавши тело сложеное, животна назидая человека; сугубому бо сродная потребно лечбы мудрымъ промисломъ приносиши, яко врачъ

телесъ и душъ (δια του Πνεύματος ψυχάσκαινοποιεις, δια δε τοῦ ὕδατος αγιάζεις το σώμα το σῦνθετον, ζῶον ἀναπλάττωντον ἄνθρωπον τω διπλω γαρ τα συγγενή, χρησίμως φάρμακα σορή" προμήθεια, προσάγεις ως ιατρός σωμάτων και τών ψυχών).

[92] тамо, песнь 6:...закономъ грѣха первее проданныи ны свободилъ есиныне, и сыноположенія удостоилъ еси (νόμω τω της αμαρτίας πριν πεπεραμένους ημάς ήλευβέρωσας νυν, και υιοθεσίας κατηξίωσας).

[93] тамо, песнь 8: Избавление грядетъ Христосъ крещениемъ подати всемъ върнымъ: симъ бо Адама очищаетъ, падшаго возвышаетъ, низложшаго мучителя посрамляетъ (τον ρίψαντα τῦραννον αἰσχύνει), небеса отверзаетъ, Духа Божественнаго низводитъ, и нетления причастіе даруетъ (και της αφθαρσίαςτην μεθεξιν δωρεΐται).

[94] тамо, песнь 9: Земля освятися рождествомъ твоимъ святымъ, Слове; ... ныне же водное естество благословися (νῦν δε των υδάτων φύσις εύλόγηται) тебе плотію крещшуся, и родъ земнородныхъ къ первому взыде паки благородно (και γένος γηγενών προς την πριν έπανήλθεν αῦθις εύγένειαυ).

[95] тамо:... Адама очистити и спасти божественнымъ крещениемъ (τον'Αδάμ έκκαθάραι και σώσαι θείω βαπτίσματι).

[96] тамо, на утрени, Канонъ предпразднства, песнь 1: Христосъ наши въводе погребаетъ ныне грехи, яко благу (Χριστός τας ημών έν ύδασι θάπτει νῦναμαρτίας, ως αγαθός).

[97] тамо, песнь 8: ... безсмертіе божественною банею всемъ подая (άθανασίον τφ θείω Λουτρώ πάσι παρεχόμενος).

[98] тамо. — Ср. 10 іануар., на утрени, Канонъ, песнь 3, Богородичень:Грехъ праотца, иже изъ тебе рождейся, ПрисноДево, во юрданскей реце потопляетъ,яко благоутробень.

[99] 5 іануар., Предпразднство Просвещения, на утрени, Канонъ предпразднства, песнь 8.

[100] 9 іануар., на Господи възвахъ: Господи,... крестився бо даровалъ еси нетление душамъ нашимъ.

[101] 5 іануар., Предпразднство Просвещения, на утрени, Канонъ предпразднства, песнь 9: Христосъ крещается, во одежду

облачая нетленія челоѵечество (στολήν περιβάλλον αφθαρσίας το άνθρώπινον).

[102] 6 іануар., Святое Богоявлетє Господа Бога и Спаса нашего Иисуса Христа, на Господи возвахъ.

[103] 10 іануар., седалень: Богоявлетя время, Христось явися намъ во Јордане реце, пршдите, почерпемъ, верніи, воду оставлетя греховъ нашихъ (ύδωρ αφέσεωσ των αμαρτιών ημών).

[104] 6 іануар., Святое Богоявление Господа Бога и Спаса нашего Иисуса Христа, на Господи возвахъ, Слава и ныне:... просветиль еси всяческая (έφωτισαστα σύμπαντα).

[105] тамо, Великое освященіе воды: Днесъ водъ освящается естество(σήμερον των υδάτων αγιάζεται ή φύσις).

[106] тамо, молитва свештеникова:... Ты бо Богъ нашъ на земли явился еси, ись человеки пожиль еси; ты юрдансюя струи освятиль еси, съ небесе низпославый Святаго твоего Духа, и главы тамо гнездящихся сокрушилъ еси змievъ (και τας κεφάλας των έκείσε έμφωλευόντων συνέτριψας δρακόντων). — Ср. 9 іануар., на стиховне стихиры: Освятиль еси води, Спасе, юрдансия вся, и естество водное, яко Божъ (και την φύσιν των υδάτων, ως Θεός).

[107] тамо, стихира, Слава и ныне: Воспоимъ верніи, еже о насъ Божія благадеянія величество (τήс περί ημάс τοῦ Θεοῦ οίκονομαίας το μέγεθος): о нашемъ бо прегрешеніи бывъ человекъ, нашимъ очищеніемъ очищается во Јордане (την ήμων κάβαρσιν καῦαίρεται έν τώ Ιορδάνη), единъ чистый и нетленный,освящай менє и воды (αγιάζων έμέ και τα ύδατα), и главы змievъ сокрушайвъ воде.

[108] тамо, Повечерје великое, на литіи стихиры:... намъ собою устрояй породете (ημών οικονόμων την αναγέννησιν).

[109] тамо: Крещается Христось, и восходить отъ воды, совозводитъ бо съсобою Мїръ (αναφέρει γαρ έαυτω τον κόσμον), и зреть разводящаяся небеса, яже Адамъ затвори себъ и сущимъ съ нимъ.

[110] тамо:... все исполниль еси смотреніе, Спасе нашъ, да спасеши мїръ явленіемъ твоимъ, едине челоѵеколюбче (πάσαν έπλήρωσας ο'ικονομίαν, Σωτήρημών, ίνα σώσης τον κόσμον τη"

επιφάνεια σου). — Ср. 10 іануар., на Господивоззвахъ, И ныне:... все исполнилъ еси смотреніе, Спасе нашъ, да спасеши міръ явленіемъ твоимъ, едине челоѡколюбче. — 12 іануар. на Господи воззвахъ: Господи, ... крещаетися отъ раба, да спасеши души наша.

[111] тамо, И ныне: Днесъ тварь преосвещается (σήμερον ή κτίσις φωτίζεται), днесъ всяческая веселятся, небесная вкупе и земная, ангелы и челоѡцы смешаются (άγγελοι και άνθρωποι συμμίγνυνται): идеже бо цареву пришествіе, и чинъ приходитъ; ... темже апостолкѡй гласъ припевающе, согласно вошемъ: явися благодать Божіа спасительная всемъ челоѡкомъ (έπεφένη ή χάρις του Θεού, ή σωτήριος πάσαν άνθρωποις), озаряющи и подающи вернымъ велию милость.

[112] 9 іануар., седалень: Явися намъ всехъ Владыка во струяхъ таинственно (μυστικώς) юрданскихъ, очистити всякъ грехъ (χωνεύσαι πάσαν την άμαρτίαν), яко милостивъ и преблагъ.

[113] 6 іануар., Святое Богоявленіе Господа Бога и Спаса нашего И. Христа, на стиховне стихиры: Днесъ небесе и земли Творецъ приходитъ плотш (σαρκί) на Јордане, крещенія прося безгрешный, да очиститъ міръ отъ лести вражіа (ίνα καθαρή τον κόσμον από της πλάνης του εχθρού), и крещается отъ раба Владыка всяческихъ, и очищеше водою роду челоѡческому даруетъ (και καθαρισμόν δι' ύδατος τω γένει των άνβροόπων δωρεται). — Ср. 9 іануар., на Господи воззвахъ: Господи, ... крещся насъ ради, міръ свободилъ еси отъ работы чуждаго (τον κόσμον ήλευφέρωσας έκ της δουλείας του αλλότριου). — 12 іануар., на Господи воззвахъ: Господи, ... крестився бо избавилъ еси отъ работы души наша.

[114] тамо, на утрени, седалень, Слава и ныне: Струи освятилъ еси іорданскія, державу сокрушилъ еси греховную (το κράτος συνέτριψας της αμαρτίας), Христе Боже нашъ; преклонилъ еси себе длани Предтечеве, испаслъ еси отъ лести челоѡческїи родъ (και έσωσας έκ της πλάνης των ανθρώπων το γένος).

[115] тамо, Канонъ первый, песнь 1: Адама истлевшаго обновляетъ струями юрданскими (Αδάμ τον φθαρόντα αναπλάττει ρείθροις Ιορδανού), и зміевъ главы гаездящихся сокрушаетъ царь вековъ Господь.

[116] тамо, на хвалитехъ стихиры: ... крещается Христось съ нами, ижевсяюя вышши чистоты; влагаеть священіе воде (ένίησε τον άγιασμόν τω ύδατι), и душамъ сие очищеніе бываетъ (και ψυχών τούτο κάθαρσιν γίνεται).

[117] тамо, Канонъ второй, песнь 1:... скверны же всякія очистити тварь (ρϋπου τε παντός έκκαθάραι την κτίσιν). — Ср. 13 іануар., на стиховне стихиры: Явися Отческое Сіяніе славы во юрданскихъ струяхъ, крещеніемъ очищающее скверну душъ нашихъ (βαπτίσματι καθάιρον τον ρϋπον των ψυχών ημών).

[118] 7 іануар., Соборъ св. славнаго пророка, предтечи и крестителя Иоанна, на вечерни, на стиховне стихиры.

[119] тамо, на утрени, Канонъ праздника песнь 6, икосъ: Ослепшему Адамуво Едеме, явися солнце изъ Витлеема (έν Βυί)λεέμ), и отверзе ему зеницы, омывъ Сія іорданскими водами; очернившему и омраченому светъ возая неугасимый. Уже ему несть ночь, но всегда день.

[120] 10 іануар., на Господи воззвахъ.

ПРЕПОДОБНИ ЛУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ II

ОДЕЛЪАК ТРЕЋИ
Богочовеково дело - Сотериологија

3. Тајна Спасителъевог преображења и тајна спасења

На своме богочовечанском путу у овом свету Господ Христос је своју људску природу пронео и кроз преображење као кроз неопходни догађај у свом божанском домостроју спасења рода људског. Преобразивши се на Тавору, Господ је показао да је преображење људске природе Божанском, неопходни услов у богочовечанском подвигу спасења света од греха, зла и смрти. Јер је спасење немогуће без преображења људске природе Богом из греховне у свету, из рђаве у добру, из смртне у бесмртну. У самој ствари, спасење се и састоји у свестраном преображењу људске природе Богом.

Као и све Спаситељево, тако и његово преображење има општечовечански значај, јер се Он, по речи светога Прокла, преобразио не просто него да би нам показао будуће преображење природе (την μέλλουσαν της φύσεως μεταμόρφωσιν)[1]. Као нови родоначелник Спаситељ на Тавору показује кроз какво преображење имада прође људска природа на своме путу освећења, обожења, спасења. Као нови Адам, Богочовек Христос својим преображењем на чудесан начин захвата сав род људски и у својој човечанској природи обавља, у начелу, преображење целокупне природе људске. Живећи Господом Христом као својим непрекидним и вечним животом, Црква Православна свим бићем својим осећа незаменљиви значај преображења Спасовог у делу спасења рода људског и целокупне твари.

Посматрајући *sub specie Christi* адамску природу људског рода, видовито сазнање васељенске Цркве види у Спаситељевом преображењу његову жељу, да људску природу измени, преобрази помоћу свога Божанства[2]. Својим преображењем Господ је преобразио састав наше природе, озаривши га својим божанским телом, и дао му првобитно достојање бесмртности[3]. На дан Спаситељевог Преображења сва је људска природа божански заблистала божанским преображењем, јер преображавајући се Христос спасава све[4]. Својим божанским преображењем наш Творац је извукао из трулежи боголико биће људско, које се у старини грехом предало трулежи, и обожио је разум људски; преображава се Христос, спасавајући све[5]. Огњем Божанства Господ Христос преобразио је нашу људску природу и обасјао је првобитном бесмртношћу[6].

Светли дан Христовог Преображења јесте дан просвећења и обожења људске природе. Тог дана је Богочовек Христос својом свемоћном и свеспасоносном силом захватио поцрнелу од греха природу људску, и просветивши је обоготворио[7]. Зрачећи и блистајући ослепљујућом светлошћу свога преславног Божанства, Господ Христос је на Тавору свет просветио[8]. Својим страшним преображењем Господ Христос је објавио превечну тајну која је била сакривена[9], и људске су очи виделе невиђено: тело земно блиста божанским сјајем, тело смртно зрачи славом Божанства.

То је отуда што је Логос постао тело, и тело Логос. Слава телу није долазила споља него изнутра из надбожанског Божанства (ὑπερῶν θεότητος) Бога Логоса са телом ипостасно сједињеног на неизразив начин. Како се меша оно што се не може мешати, и остаје несливено? Како се може степи у једно (εις εν) оно што је несједињиво (τά ασύμβατα)? То је последица ипостасног сједињења. Због јединства ипостаси и међусобног несливеног прожимања (και της έν άλλήλοις άσυγχϋτου περιχωρη'σεως) својства Божанске природе τω τρόπω της άντιδόσεως [= *начином размене*] постају човечанска, а својства човечанске природе постају божанска[10].

На гори Тавору Господ се преобразио обасјавши сву васељену својом светлошћу, да избави свет од престапа[11]. Спаситељево преображење је „бездан неприступне светлости (φωτός απροσίτου άβυσσος)“, светлости која се неограничено излила на Тавору[12], и залила сву твар, а на првом месту род људски. Јер, по речима светог Атанасија Антиохиског, блистање Спаситељевих хаљина означава промену наших тела (των ημετέρων σωμάτων την ύπαλλαγήν). Јер смо ми постали хаљина Спаситељу, када се Он обукао у наше тело[13].

Између Спаситељевог крштења и распећа стоји преображење, којим је Он објављен за Господа и Старог и Новог Завета[14], и поново посведочен за

Сина Божјег. Тако је на домаку голготског крста посведочено Божанство Господа Исуса, а тиме и спасење света, јер само Бог може спасти свет од греха, зла и смрти. Сав Спаситељев живот на земљи, укључујући и свето преображење, преставаља један недељиви подвиг спасења рода људског, једну нераздељиву органску целину. У центру свега стоји Пресвета Тројица, која и обавља спасение на божански начин. Пре свога крсног страдања Господ је извршио све што је било неопходно у домостроју спасења, и на Тавору је показао на тајанствен начин обличје Тројице (μυστικώς της Τριάδος τον τύπον ύποδείκνυσι)[15].

Бог Логос је постао човек, да би објаснио зашто је човека створио логосним и боголиким. На дан свога чудесног преображења Господ је на божански савршен начин преобразио своју човечанску природу и показао је у њеној боголикој лепоти и узвишености. Тиме је открио човеково божанско величанство и логосни карактер његовог бића, и показао да је смисао човековог бића: испунити са божанском светлошћу и живети зрачећи њоме. Оваплоћењем Господ је примио у себе човечанску суштину, а преобразившу се на Тавору Он је показао првобитну лепоту лика[16].

Што је Богочовеково у исто време је опште људско, јер као Богочовек, Господ Христос обухвата сав род људски. Зато и његово преображење има свеопшти значај. Васељенско осећање Цркве је препуно тога: преобразивши се на Тавору, Спаситеље је учинио да природа људска,

поцрнела од греха, поново заблиста, претворивши је у светлост и славу свога Божанства[17].

Својим преображењем Господ је открио од памтивека сакривену тајну и показао трајну и вечиту славу природе људске[18]. Због ипостасног јединства тела са Богом Логосом тело се савршено обогатило славом невидљивог Божанства, јер је једна и иста слава Логоса и тела. Ова слава била је невидљиво присутна у Спаситељевом видљивом телу, а приликом преображења показала се ученицима. Спаситељ се није преобразио додајући нешто себи што није имао. Јер је једно Сунце правде, један Христос у два нераздељиво сједињеним природама[19].

Нека огромна божанска сила прожмала је на чудесан начин људску природу у тренутку Спаситељевог преображења. Остарела и поцрнела у гресима људска природа ушла је у тајанствени процес прображења и обожења, пошто ју је сву захватила таворска светлост Христовог Божанства: Обукавши се у васцелог Адама, Христос је, поцрнелу издавна природу људску, просветио преобразивши је, и обожио је преображењем свога тела[20]. Својим чудесним оваплоћењем и славним преображењем Господ је обожио људску природу (ὁθέωσας τὸ ἀνθρώπινον)[21]. Својим преображењем Господ је изменио (μετεστοιχείωσε) људску природу, којој су некад биле упућене речи: Земља си, и у земљу ћеш се вратити (1 Мојс. 3, 19). На дан Спасовог Преображења ми славимо обожење људске природе (τὴν τῆς φύσεως θέωσιν), њену промену на боље, њено природно уздигнуће у узлазак у натприродно. То је Спаситељ учинио својим Божанством[22].

На неизразив начин показавши на Тавору неприступну светлост, Господ Христос је орадистио твар и обожио људе (τὴν κτίσιν φαιδρῶσαν, τοὺς ἀνθρώπους ἐθέωσεν)[23]. Преобразивши божанском променом своје обличје на Тавору, Господ је просветио сву природу људску, јер се сав обукао у Адама, тј. у човеку, у људску природу[24]. Свом божанском чудесношћу својом преображење Спасово улази у неизразиви домострој спасења (τὴν ἀπόρρητον οἰκονομίαν = неизречено смотрење), којим је Господ спасао свет који гине у греху[25]. Показујући у своме преображењу своје Божанство, Господ нас је ослободио смртних окова[26].

Својим преображењем Господ благи је преобразио образ Божји у човеку, те је он заблисао у своме првобитном, божанском сјају и лепоти. Јер је смисао и циљ Богочовековог преображења: вратити човека и све што је човечје на образ Божји као на суштину човековог бића; скинути греховни талог са боголике душе човекове; васпоставити боголикост природе човекове у њеној заносној безгрешној лепоти и сав живот човеков потчинити боголикој суштини и сили као богоданом начелу којим се најпоузданије осигурава вечност. Обновљен Спаситељевим преображењем, лик Божји у човеку засијао је као сунце, а тело као светлост. У својој прасуштини боголика душа човекова је далеки одблесак светлости

божанске, светлости која је у пуном сјају заблистала на Тавору кроз пресвето тело Богочовека Христа. Преображењем својим Господ је показао да је смисао и вредност и непролазна божанска красота тела, вештаства, материје: испунити се божанском светлошћу, зрачити њоме, живети њоме, јер је светлост синоним живота и бесмртности[27], као што је тама синоним смрти и пролазности.

Унакажен и нагрђен грехом лик Божји у човеку Спаситељ обасипа божанском светлошћу при свом преображењу и васпоставља његову красоту и доброту[28]. При стварању човека од земље, вели свети Дамаскин, Господ га је почаствовао својим сопственим ликом и подобием, учинио га житељем Едема и другом Анђела. Али пошто смо подобие божанског лика помрачили и замутили блатом страсти (τη των παθών ἰλῆϊ), жалостиви Господ пружио је нама други начин општења с нама, далеко сигурнији и чудеснији од првог.

Остајући у величанствености свога Божанства, Он узима удела у ономе што је рђаво [*тј. лошија*] (μεταλαμβάνει του χείρονος), тј. у људској природи, обоготворава у себи људску природу (έν αὐτω θεουργων το άνθρωπινον), сједињује се Оригинал са ликом (τη εικόνι το αρχέτυπον μίγνυται) и у њему показује на Преображење своју сопствену лепоту (και το οίκειον κάλλος έν ταῦτη παραδείκνυσι σήμερον). И сија лице његово као сунце, јер се по ипостаси изједначује са невештастvenом светлошћу (φωτι γαρ άύλω ταυτίζεται καθ ύπόστασιν), и из њега блиста сунце правде[29].

По неизмерном човекољубљу свом Бог Творац, узевши на себе обличје слуге, спасава при преображењу свом ово обличје од древне помрачености, заблиставши лицем и пројавивши светлост Божанства у телу свом[30]. Будући светлост света, Господ је на чудесан начин увек присутан у свету својом светлошћу, али је на Тавору показао у изобуљу ту своју светлост, којом спасава свет од греха[31]. Желећи да природу људску измени од рђаве [= *лошије*] у добру, од несвете у свету, од помрачене у светлу, Господ Христос је узишао на Тавор, и показао ученицима своје Божанство којим и спасава људску природу[32]. Спаситељево Преображење је извор непресушне преображајне силе која преображава сву твар и сва бића, због чега и кличемо чудесном Спаситељу: Преображава се твар очигледно Твојим преображењем, Христе[33].

НАПОМЕНЕ:

- [1] Oratio in Transfiguratio Domini, 2; P. gr. t. 65, col. 768 B.
- [2] 5 август, Предпразднство Преображенія Господа нашего Исуca Христа, на вечерни, на стиховне стихиры: Естество еже во Адаме, Христось изменить хотяй (φύσιν την έν 'Αδάμ, Χριστός' άμείψαι θέλων), на гору ныне восходить Таворскую, да обнажить таинникомъ Божество (παραγυμνώσων τοις μύστοις την Θεότητα).
- [3] тамо, на утрени, седалень:... смешение наше преобрази, Спасе, божественною твоею плотію сооблиставъ тому, и отдаждь первейшее достояніе нетленія, яко милосердъ, да ты вси славословимъ единаго Бога нашего.
- [4] тамо, Канонъ предпразднства, песнь 6, кондакъ: Божественнымъ днесьпреображеніемъ человеческое естество проаявляетъ божественно, въ веселіи зовуще: преобразуется Христось, спасаяй вся (έν τη" θεία μεταμορφώσει ή βροτείαάπασα φύσιν προλάμπει Οεϊκώς, έν ευφροσύνη κραυγάζουσα, μεταμορφοῦταιΧριστός σώζων απαντάς).
- [5] тамо, икосъ: Преображеніемъ божественнымъ, зракъ нашъ, иже древле тленіемъ растленный, во адовыхъ сокровищдхъ праотца Адама, днесь Зиждитель изъ тли возведе, обожаетъ нашъ разумъ; преобразуется Христось, спасаяйвсѣхъ.
- [6] тамо, на утрени, на стиховне стихиры:... Христа славословимъ, нашеогнемъ Божества преобразивша естество, и якоже прежде нетленіемъ облиставша (Χριστόν δοξολογοῦμεν τον την ημών, τω πυρι της Θεότητος, άναμορφωσαντα φύσιν, και ώς το πριν, άφθαρσίαν άπαστράψαντα).
- [7] 6 август, Святое Преображеніе Господа Бога и Спаса нашего Исуca Христа, на малей вечерни, на стиховне стихиры: Днесь Христось на горе Таворстей Адамово пременивъ очерневшее естество, просветивъ богосодела (σήμερον ό Χριστός έν δρει Θαβωρίω την τοῦ 'Αδάμ άμείψας άμαυρωθεῖσανφύσιν, λαμπρῶνας έβεοῦργησε).
- [8] тамо: ... Христось же со славою облиставъ на горе, міръ просветилъ есть (τον κόσμον κατεφώτισε).
- [9] тамо, на велицей вечерни, на Господи возвахъ, стихиры:... превечное бо сокровенное таинство на последокъ явлено

сотвори страшное твое преобразование (προ αίωνων γαρ κεκαλυμμένον μύστηριον, ἐπ' ἑσχατων ἐφάνερωσεν ἡφρικτή σου μεταμόρφωσις), Петру и Иоанну и Якову.

[10] Св. Јован Дамаскин, Homil. in Transfigurationem Domini, 2; P. gr. t. 96, col. 548 CD, 549 A.

[11] 6 август, Святое Преображение Господа Бога и Спаса нашего Иисуса Христа, на велицей вечерни, на литии стихиры: Иже светомъ твоимъ всю вселенную освятить, на горе висоце преобразился еси, Блаже, показавъ ученикомъ твоимъ силу твою, яко мiръ избавлявши отъ преступленiя (δτι κόσμονλυτροῦσαι ἐκ παραβάσεως).

[12] Св. Ј. Дамаскин, Homil. in Transfigur. Domini, 2; P. gr. t. 96, col. 545 B.

[13] Sermo in Transfigur. Domini nostri Jesu Christi, 4; P. gr. t. 89, col. 1368 C

[14] Св. Јован Дамаскин, Homil. in Transfigur. Domini, 2; P. gr. t. 96, col. 548 A.

[15] 6 август, Святое Преображение Господа Бога и Спаса нашего Иисуса Христа, на велицей вечерни, на литии стихиры: Иже прежде солнца светъ Христовъ, телесне на земли жительствуя, и прежде креста вся, яже страшнаго смотрения, совершивъ боголепно, днесъ на Таворстель горе тайно Троицы образъ показуя.

[16] тамо, на стиховне стихиры: ... днесъ на горе Таворстей преобразен предъ ученики, показа началообразную доброту зрака (ἔδειξε το ἀρχέτυπον κάλλος της εικόνας) въ себе воспримъ человеческое существо (ἐν ἑαυτῶ την ἀνθρωπίνην ἀναλαβοῦσαν οὐσίαν)

[17] тамо:... на сiю (тj. Тавор) бо возшедь гору, Спасе, со ученики твоими, очернившее Адамово естество (την ἀμαυρωθεῖσαν ἐν Ἀδάμ φύσιν), преооражея, облистати паки сотворилъ еси, претворивъ е въ твоего Божества славу и свѣтлость (μεταμορφωθείς ἀπαστρέψαι πάλιν πεποίηκας, μεταστοιχειώσας αὐτήν, εἰς την σὴν της Θεότητος, δόξαν τε και λαμπρότητα)

[18] Св. Јован Дамаскин. Homil. in Tranfigur. Domini, 17; P. gr. t. 96, col. 572 B.

- [19] ib. 12.13; P. gr. t. 96, col. 564 C. 565 B. Ср. св. Григорије Палама, Homil. XXIV, In vererabilem Domini et Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi Transfigurationem, P. g r. t. 151, col. 432 C: της Θεότητος ή δόξα... κοινή και του ὄσματος ένΘαβώρ έδεικνυτο, δια το ένιαϊον της υποστάσεως) — Ср. ib. col. 433 AB.
- [20] 7 август, на утрени, Канонъ, песнь 3: Во всего Адама облекся, Христе, очернившее изменивъ просветилъ еси древле естество, и изменениемъ зрака твоего богосоделалъ еси (την άμαυρωθεϊσαν άμείψας έλάμπρυνας, πάλαι φύσιν, και αλλοιώσει της μορφής σου έθεούργησας).
- [21] 5 август, Предпразднство Преображенія Господа нашего Исуса Христа, на утрени, на стиховну стихиры.
- [22] Св. Андрей Критски, Oratio in Domini nostri transfigurationem; P. gr. t.97, col. 933 A.
- [23] Св. Козма Јерусалимски, Hymni in transfigurationem Domini nostri JesuChristi; P. gr. t. 98, col 496 C
- [24] 7 август, на утрени, на стиховне стихиры: Возспвъ паче ума, отъ Девы пресвятыя, Слове Божіи, во Адама весь облекся, иже прежде омрачившееся естество все просветилъ еси (την πριν άμαυρωβεϊσαν φυσιν πάσαν έλάμπρυνας) божественымъ зрака твоего изменениемъ, преображся на горе Таворстей, Владыко (θεία της μορφής σου αλλοιώσει, μεταμορρωθεις).
- [25] тамо, на Господи воззвахъ стихиры пряздника:... имже спаслъ еси мiръ, грехомъ погибающей (δι' ης έσωσας κόσμον, αμαρτία άπολλύμενον).
- [26] 8 август, на Господи воззвахъ, стихиры праздника: Днесъ показалъ еси твое Боженство, Господи, ...избавляя насъ отъ смертныхъ ныне оузъ (ό λυτρωσαμενος ημάς, και του θανάτου νϋν της χειρώσεως).
- [27] Ср. Јн. 1, 4.
- [28] 9 август, на Господи воззвахъ, стихиры праздника: ... безобразіе бо человека, всехъ Владыка ныне преобразующійся, просвещаетъ ясно зарею светлости неизреченныя, паче зари солнца сіяніе испущающа светло.

[29] Св. Ј. Дамаскин, Homil. in Transfigur. Domini, 4; P. gr. t. 96, col. 552 С

[30] 9 август, на Господи возвахъ, стихирѣ праздника.

[31] тамо, И ныне: Иже светомъ твоимъ всю вселенную освятивъ, на горе висоце преобразилъ еси, Блаже, показавъ ученикомъ твоимъ силу твою, яко мѣръ избавляеши отъ преступленія.

[32] 11 август, на вечерни, на стиховне стихирѣ: Естество, еже во Адаме, Христосъ изменить хотя, на Гору ныне восходитъ Таворскую обнажая ученикомъ Божество.

[33] 9 август, на вечерни, на стиховне стихирѣ: Преображается тварь ясно Твоимъ преображеніемъ, Христе.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ II

ОДЕЉАК ТРЕЋИ
Богочовеково дело - Сотериологија

4. Тајна Спаситељевог страдања, крсне смрти и тајна спасења

а) Неопходност Богочовековог спасоносног страдања

Сва су осећања и сва стања Богочовека Христа божански бескрајна, мада и човечански реална. И бескрајност им је богочовечанска, и реалност им је богочовечанска, зато неизмерно премашају све што је људско. Али Богочовеково страдање претставља за ум људски изузетно загонетну и потресну тајну, јер суу њему присутне све Богочовекове бескрајности, тужно реалне и дирљиво спасоносне за сву твар. Све што је Богочовеково

чудесно је и спасоносно, је је Он: Спаситељ = Исус сав присутан у сваком свом осећању, у сваком свом стању, у сваком свом делу, у свакој својој речи. То нарочито важи за његово страдање, јер је оно комплекс најсложенијих и најдубљих богочовечанских осећања, у којима је Спаситељ присутан васцелом пуноћом своје Богочовечанске личности. Али, иако човечански стварно, Богочовеково страдање је божански недокуљиво за људску мисао. Аналитички разум људски није у стању да до краја проникне у унутрашњу архитектуру Богочовековог страдања и потпуно схвати аксиологичност његову, јер се оно својом тајанственом суштином отискује у такве богочовечанске бескрајности, у које ум људски не може завирити.

Страдање Спаситељево, стварно простом али недољивом еванђелском стварношћу, самим тим се појављује као богочовечанска потреба и богочовечанска неопходност у домостроју спасења света. Људска логика може протестовати против тога, али је богочовечанска логика Спаситељева сва у томе. Господ Христос ништа тако одлучно не заступа и не наглашава као потребу и неопходност свога страдања. Када су његови божански ученици, по Божјем откривењу, открили у Њему Сина Божјег, Он их тек онда уводи у велику мистерију страдања које Му претстоји. Отада, вели свети Еванђелист, поче Исус казивати ученицима својим да Њему треба (δεῖ) ићи у Јерусалим, и много пострадавати (καὶ πολλά παθεῖν) од старешина и од главара свештеничких и од књижевника, и да ће га убити, и трећи дан да ће устати^[1].

Са колико је одлучности Спаситељ говорио о потреби и неопходности свога страдања за спасење света, види се нарочито из речи којом еванђелист Марко пропраћа ову Спасову изјаву: И говораше о том не устручавајући се (παρρησία)^[2]. Али ма како одлучно и јасно Спаситељ говорио о потреби свог страдања, ум људски не може да схвати, нити да се помири са страдањем свеправедног, свеблагог и безгрешног Сина Божјег. И врховни Апостол се саблазнио о ту превелику тајну. Еванђелист пише: И узевши га Петар поче га одвраћати говорећи: Боже сачувај! то неће бити од тебе^[3]. Тада се десило нешто што је најочигледније показало да људска логика, у својој човечанској ограничености, не може разумети потребу и неопходност Богочовековог страдања у делу спасења света. Еванђелист наставља: А Исус обрнувши се рече Петру: иди од мене, Сатано; ти си ми саблазан; јер не мислиш што је Божје него што је људско^[4].

Овакав Спаситељев одговор је најречитија апологија потребе Богочовековог страдања ради спасења рода људског. То се нарочито показује у томе што Господ благи назива Сатаном ученика кога је мало пре тога назвао блаженим што се удостојио да му Отац небески открије тајну Личности Богочовекове^[5]. Сатанска је мисао: желети и штети да Богочовек спасе свет без страдања. Нема убитачније саблазни за људски ум од мисли:

непотребно је и бесмислено је да безгрешни Господ Христос страда. Сатанско је дело одвраћати Богочовека од страдања, јер се тиме одвраћа од крста и васкрсења, а у њима је центар спасења. Да Спаситељ није страдао, и да није умро, најмучнији проблем људског живота: страдање и смрт, остао би нерешен, и тиме највећа мука неолакшана, и највеће зло неуништено. Људско сазнање није у стању да до краја оправда постојање страдања и смрти у овом свету. Посреди је тужна и страшна стварност којој људска мисао не може пронаћи потпуни смисао. Њихов смисао открива се тек када страдање и смрт постану Божји, када Богочовек прође кроз њих.

Спасење света од греха, зла и смрти толико је сложен и огроман подвиг, да једино Бог може знати шта све треба да уђе у њега. Да су страдање и смрт Богочовека неопходни саставни део његовог подвига спасења света, и да је то тако по неиспитаним разлозима човекољубивог промишљања Божјег о свету, показује Спасова одлучна реч апостола Петру: не мислиш што је Божје (τά του θεού) него што је људско (τα των ανθρωπων)[6]. Божје је, припада промислу Божјем: да Богочовек страда и умре за спасење света; људско је, ђаволско је: избацити страдање и смрт из Богочовековог подвига спасења света, и гледати на њих као на нешто што Спаситељу треба избећи. „Када је врховни апостол, вели свети Златоуст, и то пре но што је све јасно схватао, назван Сатаном зато што се постидео крста, какво ће извињење наћи они који после такве очигледности одричу овај домострој спасења (την οικονομίαν)? Јер када такав прекор добија онај који је назван блаженим и који је исповедно Христово Божанство, онда помисли, чему ће се подвргнути они који и сада одбацују тајну крста (του σταυρού το μυστηριον)! Господ Христос није рекао: Сатана говори кроз твоја уста, него: иди од мене, Сатано! Јер је противник баш то желео, да Христос не страда (το μη παύεῖν τον Χριστόν). Ради тога је Он тако силно изобличио Петра, јер је знао да су се Петар и остали највише бојали тога, и нису могли мирно слушати о томе. Из тог разлога Господ обелодањује и тајне мисли његове говорећи: не мислиш што је Божје него људско (Μτ. 16, 23). Петар, изводећи закључак о овој ствари по људском и земаљском расуђивању (άνθρωπίνω λογισμω και γη'ίνω το πράγμα εξετάζων), мисли да је страдање за Христа стидно и недолично. Христос пак, проничући у његове мисли, говори: за мене страдање није недолично (άπροεπες), него ти тако расуђујеш по чулном разуму; а ако би ти, ослободивши се чулног разума, саслушао моје речи по Богу, онда би схватио да ми то веома доликује. Ти сматраш да је недостојно мене страдати; а ја ти кажем, да је мисао: да ја не страдам, од ђавола (ότι το μη παθεῖν με της του διαβόλου γνώμης εστίν)[7].

Поводом овога блажени Теофилакт вели: „Пошто су ученици исповедили да је Он истинити Христос, Господ им је тада открио и тајну крста (το τοῦ σταυρού μυστήριον), али не потпуно, јер они нису разумели његове речи, нити су схватили шта значи васкрснути, већ су мислили да је

боље да Он не страда. Стога се Петар и почиње противити говорећи, да је узалудно предавати себе на смрт када може и не страдати. Али Господ, показујући да ће његово страдање бити на спасение (ἐπι σωτηρία), и да једино Сатана не жели да Он пострада и спасе људе, назива Петра Сатаном због његових мисли, својствених Сатани, зато што он није желео да Христос пострада, него Му је противречио... Петар је, по речима Господа, мислио што је људско (τα τῶν ἀνθρώπων), јер је мислио што је ниско и телесно, желео је да Господ остане у миру, да не предаје себе на распеће и да се не подвргава напасти за спасење света"[8].

Богочовек је изабрао крену смрт као неопходну и неминовну (ὡς ἀναγκαῖος καὶ ἀπαραίτητος) у домостроју спасења рода људског[9]. Тајна овога је у неиспитаним дубинама вечне мудрости Божје. Крсно страдање Богочовека постало је, по човекољубивом промислу Божјем, средство којим Богочовек дарује људима живот вечни. То Спаситељ истиче говорећи: Као што Мојсеј подиже змију у пустињи, тако треба (δεῖ) Син човечји да се подигне, да ни један који га верује не логине, него да има живот вечни[10].

Страдање Богочовека бива по неиспитаној мудрости воље Божје и по спасоносном промислу Божјем[11]. То је чаша коју Отац небески даје своме Божанском Сину Богочовеку Христу: Чашу коју ми даде Отац зар да је не пијем?[12]. Оваплоћени Божји Син предаје себе добровољно и слободно овом спасоносном страдању. Он сам полаже душу своју: Нико је не узима од мене, него је сам од себе полажем. Власт имам положити је (ἐξουσίαν ἔχω Φεῖναι αὐτήν) и власт имам узети је опет (καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν)[13]. „Христос никада не би пострадао без своје воље (ἄκων). Стога, потчињавајући се смрти једино по својој вољи, Он има и веће право: узети душу опет. Ову заповест: умрети за свет, примио је, вели, од Оца. Ја, вели Он, нисам противник Богу, и то у толикој мери, да ми је саму ову смрт прописао као заповест. Пошто је Спаситељ претходно изрекао о себи високе ствари: власт имам узети душу своју (тима показује да је Господар смрти и Начелник живота), Он опет додаје смирену ствар: ову сам заповест примио од Оца мога. На тај начин Он ванредно сједињује једно са другим, да Га ми не бисмо сматрали мањим од Оца и слугом Очеви и противником Богу, него једне моћи и једне воље са Њим"[14].

Говорећи да је заповест: да умре за свет, примио од Оца, Господ Исус изражава не што друго него да је Оцу по вољи оно што Он чини, да не би, када Га убију, мислили да су Га убили зато што Га је Отац напустио[15]. Ову своју драговољну смрт Спаситељ назива заповешћу још и зато да би показао од колике је она важности по спасење света. Ако у овоме има неке неопходности, онда је то неопходност Божанске љубави, која је симболички изражавана кроз старозаветне Пророке и богонадахнуте веснике воље Божије. Сав Стари Завет пророкује, прасликује и казује, а Нови Завет

објављује, обелодањује и показује: да је смрт Месије потребна и неопходна у делу спасења рода људског. Толико потребна и неопходна, да Спаситељ назива безумнима своје ученике који то не верују и не схватају: О безумии и спорога срца за веровање свега што говораше пророци! Није ли требало да Христос то претрпи (οὐχι ταύτα ἔδει παθεῖν τον Χριστό ν) и да уђе у славу своју?[16]

У тренутку свог преображења на Тавору, када најочигледније показује своје Божанство и божанску славу, Господ Христос и тада говори са Мојсејем и Илијом о своме спасоносном страдању у Јерусалиму које му је требало свршити[17]. Тиме Господ непобитно сведочи да је тајна страдања ради спасења људи нераздвојна од тајне његове Богочовечанске личности. Ма с које стране приступили овој тајни она је опкољена понорном тајанственошћу. Богочовечанско „треба“ (δει) страдати Христу, толико је у тајанствености својој бескрајно и понорно, да се никаквим разумом људским не може схватити, нити икаквом мером људском измерити. По среди је тајна која се уздиже изнад свих врхова људске мисли и тоне у неистражљиве дубине Божјег свемудрог промисла. Једно из Еванђеља знамо: страдање Богочовека неопходно је за спасење рода људског. То је тако што премудри Творац најбоље зна шта је потребно роду људском, оболелом од греха и смрти, за његово исцељење и оздрављење. Идући на страдање за спасење света, Богочовек Христос сав свој земаљски живот своди на ту сврху: „за то (δια τούτο) дођох на час овај“[18].

Сви путеви Спаситељевог богочовечанског живота на земљи воде у Јерусалим на крсно страдање. Многозначајну важност тога Спаситељ нарочито истиче ученицима својим после свог преображења, пошто им је показао своју божанску славу. Он жели да на томе усредсреди сву њихову пажњу[19], и насамо их уводи у ту тајну: Ево идемо у Јерусалим, и Син човечји биће предан главарима свештеничким и књижевницима; и осудиће га на смрт; и предаће га незнабошцима да му се ругају и да га бију и разапну; и трећи дан устаће[20].

Неки свештени трепет спопада ученике гледајући кротког Спаситеља како одлучно хита у Јерусалим: А кад иђаху путем у Јерусалим, Исус иђаше пред њима, а они се чуђаху, и за њим иђаху са страхом. И узевши опет дванаестиорицу поче им казивати шта ће бити од њега: Ево идемо у Јерусалим, и Син човечији предаће се... и осудиће га на смрт; и наругаће му се, и биће га, и поплуваће га, и убиће га, и трећи дан устапе[21]. Али све ово, када се процењује логиком непрепорођеног човека, изгледа неразумљиво, неприхватљиво и непотребно. Стога свети Еванђелист и вели за ученике Спасове: И они ништа од тога не разумеше (ουδέν τούτων συνήκαν), и беседа ова беше од њих сакривена (κεκρυμμένον), и не разумеше што им се каза (και οἱκ ἐγίνωσκον τα λεγόμενα)[22].

Шта више, тајна Богочовековог страдања скрива се у предкозмичким мислима Божјим. Она почиње пре постања света, тајећи се у дубинама премудрости и љубави Божје, дубинама, неодступним за људску мисао. По неисказаним одредбама Тројичног Божанства спасење света имало се обавити страдањем и смрћу Богочовека Христа, због чега се о Њему говори као о безазленом и пречистом Јагњету, „преодређеном још пре постања света" (προεγνωσμένου μεν προ καταβολής κόσμου)[23], па чак и „закланом од постања света" (έσφαγμένου από καταβολής κόσμου)[24].

Спасоносно страдање Господа Христа почиње од његовог рођења на овај свет и протеже се од његове смрти на крсту између два разбојника. Свемоћни и безгрешни Богочовек родио се у пештери[25]; зар то није страдање? Живот Богомладенца Исуса је у самом почетку у опасности од свирепог Ирода, који хоће да Га погуби[26]. Оваплоћени Бог муче се и ради као обичан занатлија дрводеља[27]; зар у томе нема страдања? Он, чудесни Господар небеса, и небеса над небесима, живи на земљи као пуки сиромашак[28], и потуца се по свету као бескућник који нема где главе заклонити[29]. Он трпи глад и бива кушан[30]. Он страда од глади[31], од жеђи[32], од умора[33]. Њега, Бога у телу, вређају безмерно, говорећи да Он помоћу кнеза ђаволскога изгони ђаволе[34]; Њега називају Велзевулом[35], изелицом и пијаницом[36]; тврде да је у Њему ђаво[37], да је полудео[38]. Он, једини Безгрешни, поднео је страховите увреде од грешника и срамоте[39]. Његов је живот стално у опасности од Јевреја[40]; Њега, оваплоћено човекољубље, свет мрзи и гони[41]. Он пати због неверја Јевреја и њиховог духовног слепила[42], и плаче због тога[43]. Он оплакује смрт Лазара[44]. Његова предсмртна страдања су дирљива и потресна[45]. Као кротко и безазлено Јагње Он носи на себи грехе света и страда[46]. Он се осећа тужно остављен од Бога у својим страдањима[47]. Он много пати што Га ученик издаје и продаје[48].

Зар је мало страдања Богочовеку када људи, ослепљени богомржњом, излазе на Њега као на хајдука, наоружани ножевима и кољем[49], и везују Га?[50] Колико је мука поднело нежно срце жалостивог Господа, када се Њега трикратно и одлучно одрекао врховни Апостол, који Му се упорно клео да Га се никада неће одрећи?[51] Зар се божанско срце Господа Исуса није кидало од бола, када су Га напустили ученици и разбегли се куд који[52]? Много је страдања пустошило [потресало] Спаситељеву душу, када су свештенички главари и старешине сву савест своју истрошили и погазили, да би нашли лажне сведоке, који су сведочили лажно против Њега?[53]

Зар је мало страдања осетио кротки и незлобиви Богочовек, када су га шибали и били[54], када су Му трнов венац на главу метнули[55], када су Му се ругали и потсмевали[56], када су Га пљували и тукли по глави[57], када су Га изнемогла приморали да носи тешки крст[58], када су Га

прикивали за крст[59], када су Га разапели између два разбојника[60], када су Му жедноме давали оцат помешан са жучи[61], када су Га распета исмевали и хулили на Њ архијереји, књижевници, старешине народне и војници[62], када је у самртничком крику испустио душу?[63]

Сав Спаситељев живот на земљи претставља један непрекидни подвиг страдања за спасење света. Није могао не страдати непрекидно и не патити Богочовек, који је сваког тренутка имао пред својим свевидећима очима све грехе, све пороке, све злочине свих својим савременика, као и свих људи свих времена. Нема сумње, истинито је тужно предање, да се Господ Христос никада смејао није, а често су Га виђали где плаче. Често се дешавало, вели свети Златоуст за Спаситеља, да су Га виђали где плаче, али нико никада није Га видео да се смеје или бар осмехује (γελωντα δε ουδαμου, ἀλλ' ουδέ μειδιώτα ήρεμα). Стога ниједан од Еванђелиста и не помиње то.[64]

Сва страдања незлобивог Господа Исуса достижу свој страшни, али и спасоносни, врхунац у његовој крсној смрти. То је разлог што Он свим бићем хита томе као извршењу спасења света: за то дођох на час овај[65], дођох на страдање у овај свет ради спасења света: „ја дођох на час овај, да бих примио смрт за све"[66].

Све што сачињава богочовечански живот Господа Христа на земљи у исто време сачињава и његов домострој спасења света. Али у крсној смрти Спаситељевој врхуни његова неизмерна љубав према човеку и његово страдање ради човека; стога се крст издваја као врхунац Богочовековог подвига спасења света. Крена смрт Богочовека је у исто време: и искупљење света, и спасење света, и победа над грехом, смрћу и ђаволом. Крст је синтеза свега тога: и искушњен»а, и спасења, и победе. То су само три аспекта једног истог подвига, богочовечански целосног и недељивог. Јер је немогуће делити на делове једно, недељиво дело спасења, извршено једним, недељивим Спаситељем. У том делу је све бескрајно важно, али је врхунац свега крсна смрт Спаситељева. То и сам Господ наглашава када вели: за то дођох на час овај[67].

Ако ме ко упита, изјављује богомудри Златоуст, шта је необично учинио Христос, онда ћу ја оставити небо, земљу, море, васкрсење многих мртваца, и остала чудеса што је творио, па ћу указати једино на крст, који је славнији од свега осталог[68]. Свако дело и чудо Христово је превелико, и божанствено, и чудесно, али је часни крст његов чудеснији од свега (πάντων ἐστί Φαυμαστότερον)[69].

Све што улази у подвиг спасења и искупљења рода људског, Господ Христос је учинио као један недељиви Богочовек, Спаситељ и Искупитељ. То важи и у погледу његове крсне смрти. Стога она и има тако бескрајни сотериолошки значај. О томе значају говори сам Господ Христос, а за Њим

и са Њим његови свети Апостоли, свети Оци и васцело саборно осећање и саборно сазнање једне, свете, васељенске и апостолске Цркве Православие. Крсна смрт Богочовека Христа претставља најчуднију и најграндиознију тајну у свима световима, уколико људско осећање може осећати те светове, и уколико људска мисао може мислити о тим световима. Коренећи се својом невидљивом суштином у неиспитаним, предвечним, предвременским дубинама промисла Божјег, тајна крсне смрти Спаситељеве спушта се у наш тродимензиони, временскопросторни свет и залива га својом трепетном божанском тајанственошћу. Људско осећање може захватити од ње нешто, и људско сазнање схватити од ње маломало, а остало тоне и ишчезава у понорне дубине Божјег свезнања и Божјег речитог ћутања.

Кроз сва своја богочовечанска страдања Господ Христос води људску природу спасењу од греха, зла и смрти. Као претставник целога човечанства, јер је био истинити Бог и човек истинити Богочовек, Он се у свима својим борбама и мукама борио и мучио за спасење васцелог рода људског. У ствари, Он је у суштини одстрадао сва страдања људска и препатио све муке људске. Ту максималност страдања Он је најјаче искусно у Гетсиманији и на Голготи. И до Гетсиманије, али нарочито у Гетсиманији, човекољубиви Господ је преживео све муке људске природе, које су нагрнуле биле на њу због греха; одстрадао је сва страдања, којима је страдала људска природа од Адама до последњег његовог потомка; одболовао је све људске болове као своје, одтуговао све људске туге као своје, доживео све људске невоље као своје; и у то исто време имао пред својим свевидећим очима све милијарде људских бића која се због греха муче у грчевима смрти, болести и порока. Зато је вапијао и тужио: жалосна је душа моја до смрти[70].

У свом бескрајном човекољубљу свемилостиви Господ је преживео за нас и место нас све муке и туге које су пустошиле природу људску од њеног пада у грех и смрт. Преживљујући то за све људе и уместо свих људи Он је плакао и тужио над гресима свега света и молио се до крвавог зноја[71]. Све то Он није чинио ради себе[72], већ ради људског рода, чије је грехе, страдања и смрт драговољно узео на себе. Све патње, све смрти, све казне, што су грехом биле навучене на род људски, жалостиви Богочовек је узео на себе, са свима ужасним последицама које су се у природи људској биле расцветале кроз безбројне муке, болести и туге. Безмерна грешност људска и сви њени страшни пратиоци: болести, невоље, туге, смрти, привремене муке, вечне муке, ломили су жалостиво срце Исусово, и као горка чаша носили се пред очима његовим, истичући страховиту одговорност рода људског пред Богом. У Њему, истинском Богочовеку, плакала је и ридала људска природа пред призором свега што је учинила падом у грех и смрт. Место свих нас и за све нас она се ужасавала свих својих грехова и падова.

А свет то као да се сабрало у једну чашу горчине: Оче мој! ако је могуће, нека ме мимоиђе чаша ова![\[73\]](#)

То значи: људска природа је тек у Господу Христу дошла до потпуне свести о ужасности и паклености греха и смрти. Дотле, она је била у неком греховном заносу, у неком бунилу, у неком полусну, у неком пијанству од зла и страсти. Да би је разбудио, отрезнио и спасао од греха и смрти, човекољубиви Господ је као истинити човек, као ималац истинске човечанске природе драговољно прошао кроз сва страдања и смрт, очишћујући и освећујући људску природу од греха и смрти. При томе је Он дејствовао као истинити Бог: на догледу крсне смрти Он није малаксао нити се уплашио, него је, преживљавајући васколику трагику рода људског, драговољно страдао и ишао у смрт, да би својим богочовечанским страдањем и смрћу спасао род људски. Отуда: Али опет не како ја хоћу него како ти![\[74\]](#)

Осећајући све муке огреховљеног и осмрћеног живота људског, Господ Исус је једини од рода људског био потпуно свестан нашег безмерног пада и безизлазног очајања, зато се за све нас и место свих нас са сузама и великим јауком молио Оцу небеском и побожношћу својом измолио у Њега спасење људима од греха и смрти. То Апостол изражава говорећи: Он у дане тела свога с великим јауком и са сузама принесе молитве и мољења онеме који га је могао спасти од смрти, и би услишен за побожност (καὶ εἰσακουσθεῖς ἀπὸ τῆς εὐλάβειας)[\[75\]](#). Господ Исус би услишен на тај начин што Му је као истинском Богочовеку, као истинском претставнику васцелог рода људског, било дато да својим богочовечанским страдањем и смрћу за људе и место људи, спасе род људски до греха и вечне смрти. По тумачењу светог Златоуста, Апостол вели „услишен би за побожност“, да би показао да је то било пре дело Христове заслуге него благодати Божије (το κατόρθωμα δὲ μᾶλλον ἢ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ)[\[76\]](#).

Пренети људску природу из вечне смрти у вечни живот могао је само Бог, а учинити њеним вечни живот могао је само човек: отуда само Богочовек може бити и јесте наш Спаситеље Својим богочовечанским страдањем Господ је осветио људска страдања, засладио их и орадоштио, те су она постала радост за Христоносце[\[77\]](#). Зато се за Господа Исуса вели да је пострадао не само за нас, него и место нас. Његово страдање има спасоносни и животворни значај по све човечанство, зато што је богочовечанско, и Он кроза њ преводи природу људску из ропства у слободу, из смрти у живот. Од роба постати Слободан, вели свети Василије Велики, назвати се син Божји, и од смрти прећи у живот не може се ни помоћу кога другог (παρ' οὐδενός ἑτέρου δύναται) осим помоћу Онога који је по природи свој Богу и слободан од робовског стања.

Јер како ће учинити својим Богу онај који је туђ Богу (πώς γὰρ οἰκειώσει Θεῷ ὁ ἀλλότριος)? Како ће ослободити онај који је саму јарму ропства?[78]

Као Богочовек Спаситељ је у потпуности одстрадао све муке духа људског, који је кроз грехе и страсти одлутао од Бога, оставио Бога, а самим тим био остављен од Бога. Врхунац те човекове остављености од Бога Спаситељ је осетио као човек, и излечио као Богочовек, својим самртним криком: Боже мој, Боже мој, зашто си ме оставио?[79] Страдати, плакати, вапити, својствено је људској природи а не Божанској, вели свети Атанасије Велики. У бестелесном Логосу не би било онога што је својствено телу, да Он није узео на себе трудежно и смртно тело; јер смртна бејаше света Марија, од које бејаше тело. И зато што је Он био у страдајућем, и плачућем, и патећем телу, било је неопходно (ανάγκη) приписивати Му заједно са телом и оно што је својствено телу (ἀπερ̄ ἐστιν ἴδια τῆς σαρκός). Тако дакле, и када је Он плакао и узрујавао се, плакао је и узрујавао се не Логос као Логос, него је то било својствено телу; и када се молио да Га мимоиђе чаша, није то било Божанство које се плашило, него је та слабост била својствена човечанству. И речи: зашто си ме оставио Еванђелисти приписују Њему, ма да Он као Логос није нимало страдао, јер је Логос нестрадалан (ἀπαθής). Али, пошто је Господ постао човек, то се све ово збива са Њим и све ово Он говори као човек, да би, олакшавши ова страдања тела, ослободио од њих тело (ἐλευθέραν αὐτῶν ταῦτην κατασκευάσῃ). Нопри размишљању о Спаситељевим речима: Ако је могуће, нека ме мимоиђе чаша ова (Мт. 26, 39), треба обратити пажњу на то, да је Он који ово говори, укорио Петра за такву ствар рекавши: Ти не мислиш што је Божје него људско (Мт. 16, 23). Он је молио да Га мимоиђе оно што је сам желео, и ради чега је и дошао. Али као што је Њему било својствено желети ово, јер је ради тога и дошао, тако је и телу било својствено плашити се, због чега је Он, као човек, и изговорио ове речи. И опет, Он је и једно и друго изговорио, да покаже, да је Он Бог сам желео ово, али је, поставит човек, имао плашљиво тело, због кога је своју вољу помешао са људском слабошћу (δι' ἣν συνεκέρασε τὸ εαυτοῦ θέλημα τῆ ἀνθρωπινῆ ἀσθένεια), да би, уништивши и ову слабост, понова учинио човека неустрашивим пред смрћу... И блажени Апостоли, после Њега, због ових речи толико презиру смрт, да не обраћају пажњу на судије, него изјављују: Већма се треба покоравати Богу него људима (Д. А. 5, 29). А други свети Мученици били су тако неустрашиви, да пре треба сматрати да они прелазе у живот него да подносе смрт. То доказује да се није Божанство плашило, него да је Спаситељ уништио наш страх (τὴν ἡμῶν δειλίαν ἣν ἀφαιρούμενος). Јер као што је смрћу сатро смрт, тако је и тобожњим страхом уништио наш страх, и учинио да се људи више не боје смрти[80].

Речи: Боже мој, Боже мој, зашто си ме оставио? Спаситељ изговара од стране човечанства, од лица човечанства (ἐκ προσώπου τῆς ἀνθρωπότητος)

и, да би учинио крај проклетству и окренуо лице Очево према нама, Он моли Оца да погледа на нас, пошто је узео на себе оно што је наше (τά ἡμῶν εἰς εαυτὸν μετατιθεῖς), јер смо због Адамовог престапа били одбачени и остављени, а сада смо примљени и спасени... Лице човечанства у Христу (το τῆς ἀνθρωπότητος πρόσωπον ἐν Χριστῷ) моли за ослобођење од својих падова и сагрешења[81].

Пошто је Спаситељ узео на себе грехе наше и тугује за нас (Ис. 53, 4), то се сасвим природно и моли за избављење од искушења, али се моли од лица човечанске природе (ἐκ προσώπου τῆς ἀνθρώπου φύσεως)[82].

Оваплоћени Бог Логос претрпео је све не ради себе него ради нас, да бисмо ми, обукавши се страдањем његовим у нестрадалност и нетрулежност (τοῖς ἐκείνου παθημασι ἀπάφειαν καὶ ἀφθαρσίαν ἐνδυσάμενοι), боравили у вечном животу[83].

Спаситељеве паћеничке речи: Боже мој, Боже мој, зашто си ме оставио? по тумачењу светог Григорија Богослова, не значе да Га је оставио или Отац или његово Божанство, него да Он у својој Личности претставља нас (ἐν ἑαυτῷ τυποῖ το ἡμέτερον). Јер ми смо раније били остављени и презрени, а сада смо примљени и спасени страдањима Нестрадалнога (νὺν προσειλημμένοι καὶ σεσωσμένοι τοῖς του ἀπαθοῦς πάφεσιν). Исти смисао имају и речи: од онога што пострада научи се послушности (Јевр. 5, 8), као и речи које говоре о Спасовим сузама, јауку, молитви, побожности (Јевр. 5, 7). Јер сам Он као Логос нити је био послушан нити непослушан, али као „обличје слуге“ (Флб. 2, 7) Он се спушта до саслугу и слугу, узима на себе туђе обличје, носећи у себи васцелог човека и све човечије, да би у себи уништио оно што је лоше у човеку, као ватра восак или као сунце земљину пару, и да би човек, кроз сједињење са Њим, узео удела у ономе што је Њему својствено. Због тога Он својим примером подиже цену послушности, и доживљује је у страдању, јер није било довољно само расположење, као што није довољно ни нама ако га не пропраћамо делима, јер је дело доказ расположен[84].

Шта Господ Христос хоће, говорећи: Боже мој, Боже мој, зашто си ме оставио? пита свети Кирил Александриски и одговара: Када праотац Адам погази дату му заповест и занемари божански закон, људска природа би некако остављена од Бога (ἐγκαταλέλειπται πως ἡ ἀνθρώπου φύσις παρὰ του Θεού), и постаде због тога проклета и смрти подложна. А пошто јединородни Логос Божји дође да васпостави у нетрулежност оно што је пало, и прими се семена Авраамова и изједначи се са браћом (Јевр. 2, 16. 17), требало је да заједно са оним древним проклетством и навученом трулежношћу обустави остављеност од Бога, у којој је из давнине боравила људска природа. Будући дакле као један од остављених, пошто и сам слично нама узео удела у телу и крви (Јевр. 2, 14), Он и говори: „Зашто си ме

оставио?" чиме очигледно уклони остављеност која нас је била снашла, и тако умилостви Оца према себи, призивајући на себе милост која је била потребна нама. Јер нам Христос постаде извор и давалац свакога добра. Стога, мада се и каже за Њега да је Он као човек примао понешто од Оца, Он је то чинио ради наше природе (τούτο τη ημετέρα προῦξένησε φύσει), пошто је сам као Бог пун и не оскудева ни у чему[85].

Страдајући као човек, Богочовек је, у начелу, по сили нераздељивог ипостасног јединства двеју природа, обновио сву природу људску. Кроз Христову страдања ми смо обновљени (ἀνεπλάσθημεν), вели свети Григорије Богослов. Не велим: један је обновљен а други не, већ сви смо обновљени, сви ми који смо учествовали у самом Адаму, и били преварени од змије, и умртвљени грехом, и спасени небеским Адамом, и дрветом срама (тј. крстом) враћени дрвету живота од кога смо били отпали[86]. Једном речју: Христос спасава својим страдањима (τοῖς πάθεσιν)[87], јер је страдањима својим обожио (ἐθέλωσεν) човека, сјединивши људско обличје са небесним (ἀνδρομέην μορφὴν οὐρανίη κεράσας)[88]. Због тога Нови Завет, новозаветни закон свети Григорије назива тајном страдања (τοῦ πάθους μυστήριον)[89].

Нека чудесна спасоносна сила излива се на сав људски род у страдањима безгрешног Богочовека. Ту се врши неизразиво тајанство спасења човека, пропалог и изнемоглог у гресима. Логос Божји, вели свети Иполит, будући бестелесан, узео је на себе свето тело (την ἀγίαν σάρκα) од свете Деве, као женик одећу, изаткавши је себи за време крсних страдања, да би, сјединивши наше смртно тело са својом силом и помешавши трулежно с нетрулежним, слабо са силним, могао спасти пропалог човека[90]. Ми нисмо могли, изјављује Тертулијан, друкчије победити смрт него Христовим страдањем; и нисмо могли друкчије васпоставити у себи живот него Христовим васкрсењем[91]. Осећајући снажно свеспасоносниост Спаситељевих богочовечанских страдања, свети Златоуст благовести: Христос је страдањима победно смрт (διὰ πάθους τον θάνατον κατηγωνίσατο)[92].

Својом богочовечанском Личношћу Господ Христос обухвата све што је људско осим греха. Отуда и страдања његова имају свечовечански значај и силу. Све што се са Њим дешава, одражава се на сву људску природу уопште. Поставши човек узимањем обличја слуге, вели свети Григорије Ниски, свевишњи Логос усваја страдања слуге (οἰκειούται τὰ τοῦ δούλου πάθη). И као што у нас бива, због везе која постоји међу деловима тела, да, ако се нешто деси са крајем нокта, онда цело тело осећа бол заједно са страдајућим делом, пошто саосећање прожима цело тело, тако и Господ, сјединивши се са нашом природом, усваја наша страдања (οἰκειούται τὰ ημετέρα πάθη), по речима пророка Исаије: Он немоћи наше узне и болести понесе (Мт. 8, 17), и би подвргнут ранама за нас, да бисмо се раном његовом

ми исцелили (Ис. 53, 4. 5). Ране није поднело његово Божанство, већ човек који се путем сједињења сјединио са Божанством, јер човекова природа може бити доступна ранама. А ово се дешава, да би се зло уништило на онај исти начин на који је и дошло. Пошто је смрт ушла у свет непослушношћу првога човека, то се она изгони послушношћу другога човека. Тога ради Господ бива послушан до саме смрти (Флб. 2, 8), да би послушношћу исцелио грех непослушности, и да би васкрсењем из мртвих уништио смрт која је ушла у свет кроз непослушност, јер васкрсење човека из смрти (ἐκ θανάτου) јесте уништење смрти[93].

Бог нас је створио за нетрулежност (ἐπ' ἀφθαρσίαν), а када смо преступили његову спасоносну заповест, Он нас је осудио на трулежност смрти (φθορά θανάτου), да зло не би било бесмртно; али као многомилостив, сишавши к слугама својим, и поставши сличай нама, Он нас својим страдањем избави од трулежности (της φθοράς διὰ τοῦ Ἰδίου πάθους ἐλυτρώσατο); из светог и непорочног ребра свог изведе нам извор опроштаја: воду за наш препород и умивање од греха и трулежности, а крв као пиће које даје вечни живот[94].

Свако Спаситељево страдање је непресушни извор богочовечанске силе која спасава. И као што иза сваког људског страдања стоји по грех, тако иза сваког Богочовековог страдања стоји по лек. Адам је био осуђен због греха, вели свети Кирил Јерусалимски, и Бог је изрекао осуду: нека је проклета земља у делима твојим; трње и коров ће ти рађати (1 Мојс. 3, 17. 18). Господ Христос ради тога прима трње, да би скинуо сву осуду (ἵνα λύσῃ τὴν καταδίκην); и ради тога би погребен у земљу, да би проклета земља, место проклетства, примила благослов[95]. Људи су кроз грех претворили своју природу у три, вели свети Григорије Ниски; Господ Христос је достројем своје спасоносне смрти начинио себи венац, страдањем својим претворивши три у част и славу (εἰς τιμὴν καὶ δόξαν μεταστοιχειώσας διὰ τοῦ πάθους τὴν ἀκανθάν)[96]. Нема сумње, изјављује свети Кирил Александрички, да је сав свет спасен (ὅτι σέσωσται πᾶς ὁ κόσμος), пошто је за њега умро Емануил[97], јер смрт његова освећује све и сва (αγιάζει τὰ σύμπαντα)[98].

Истина о свеспасоносности Христовог страдања сачињава суштину молитвеног осећања и благодатног сазнања васељенске Цркве. Господ је дошао у свет: да пострада за грехе наше, да би нас ослободио од робовања непријатељу рода људског ђаволу (ἵνα ἡμᾶς ἐλευθέρωσῃ ἐκ τῆς δουλείας τοῦ ἐχθροῦ)[99]. Господ Христос се добровољно родио у телу, и све је патње поднео у њему, да би спасао свет[100]. Подношењем страдања Господ на тајанствен начин излива у све људе силу нестрадалности[101]. Човекољубиви Господ као Јагње иде на клање, и прима ране, и ударце, и пљување, и бива осуђен на срамну смрт; и све то Он безгрешни добровољно прима, да би свима подарио васкрсење из мртвих[102].

Јевреји су осудили на смрт Господа живот свих; на крст су приковали Њега они који су његовом силом прешли Црвено море; жуч су Му нудили они који су из камена мед јели; али Христос Бог је све драговољно поднео, да би нас ослободио од робовања ђаволу[103]. Претрпевши све, безгрешни Господ је спасао све[104]. Кроз своја богочовечанска страдања Спаситељ нас ослобађа од страдања, од горчине, од бесмислености страдања, и узноси у своје божанске висине[105].

Човечанска природа Господа Христа, занавек ипостасно сједињена са његовим Божанством, спасла је све нас од трулежи својим страдањем и погребом[106]. Спаситељ је својим божанским патњама ослободио човека од трулежних патњи[107]. Својим страдањима Спаситељ нам је подарио нестрадалност, ослободивши нас горчине и трулежности страдања које воде у вечну смрт[108].

У страдању Богочовека имамо чудан призор: Цар вечности страдањем својим извршује домострој спасења[109].

Страдањем својим Господ Христос ослобађа све људе страдања и трулежности[110]. Животворна сила зрачи из Христових страдања, и бесмртним животом оживљава људе, осмрћене гресима[111]. Бог Логос, поставши човек, страда као смртан, и својим страдањем облачи смртна бића у красоту нетрулежности[112].

Страдањем тела свог Господ Христос је постао сила немоћнима, васкрсење палима и нетрулежност умрлима[113]. Страдањем својим Господ је израдио спасење васељени[114]. Прикован за крст Господ је приковао прародитељски грех, бијен даровао је слободу свима људима; страдањем његовим избавили смо се од безброј страсти[115]. Пострадавши својим телом, безгрешни Господ је на тајанствени начин божански оживео смртне људе, оживео их бесмртним животом[116].

Људе, рањене грехом, и затроване смрћу, и задављење ужасним страдањима, Господ је спасао страдањима часног тела свог[117]. Болове наше човекољубиви Господ је зауставио својим божанским боловима, и привео нас животу, животу у коме бол није бесмислени кошмар, бесциљна мора, већ спасоносни лек[118]. Оваплотивши се у васцелог човека, Господ је својим крсним страдањем подарио спасење васцелом човеку[119].

Господ Христос је својим пречистим страдањима ослободио од трулежности целог палог човека, кога је узео на себе, сјединивши се са њим целим у утроби свете Деве, али само не узевши удела у његовом греху[120]. Господ је, као лекар оболелих и осмрћених, исцелио својим крсним страдањем природу људску, оболелу од греха и осмрћену смрћу[121]. Зато Му Црква радосно кличе: Страдањем твојим, Христе, ослободисмо се страдања[122]. А отпуст на Велики Петак, у коме су богонадахнуто сажета

сва безбројна осећања Цркве о спасоносниости Христових страдања, јасно наглашава да је све то Господ поднео „наш ради човековъ и нашего ради спасенія“.

НАПОМЕНЕ:

- [1] Мт. 16, 21; ср. Мк. 8, 31; Лк. 9, 22; 17, 25; 13, 33; 24, 7; Мк. 9, 12.
- [2] Мк. 8, 32.
- [3] Мт. 16, 22; ср. Мк. 8, 32.
- [4] Мт. 16, 23; ср. Мк. 8, 33.
- [5] Мт. 16, 16-17.
- [6] Мт. 16, 22.
- [7] In Matth. Homil. 54, 4; P. gr. t. 58, col. 536-537.
- [8] Enarratio in evang. Marci, cap. 8, vers. 31-33; P. gr. t. 123, col. 576 AB.
- [9] Филотеј [Цариградски], In exaltat. crucis, 5; P. gr. t. 154, col. 724 B.
- [10] Јн. 3, 14-15; ср. 8, 28; 12, 32-33.
- [11] Д. А. 2, 23; 4, 2628; ср. 4 Мојс. 21, 8. 9 = Јн. 3, 14; 12, 32-33; 1 Петр. 1,20; Апок. 13, 8.
- [12] Јн. 18, 11.
- [13] Јн. 10, 18; ср. Ис. 53, 12; Мт. 20, 28; 26, 53; Гал. 1, 4; 2, 20; Еф. 5, 2; Флб.2. 8; 1 Тм. 2, 6; Јевр. 9, 14.
- [14] Блаж. Теофилакт. Enarrat. in evangel. Joanis, cap. 10, ver. 1721; P. gr. t.124, col. 76 CD. — Ср. св. Златоуст: In memoriam Martyrum, 1; P. gr. t. 52, col.827: Рекавши:Ја сам пастир добри, који душу својуполаже за овце (Јн. 10, 11),Спаситељ је обелоданио своје

човекољубље и објавио своју моћ. Пострадати за овце, ствар је човекољубља; а чињеница, да је Он сам, по својој вољи, положио душу своју, јесте доказ његове моћи. Он се не покорава насиљу него обавља домострој спасења (οὐ γὰρ βίαν υφίσταται, ἀλλ' οἰκονομίαν ἐργάζεται). Мада Апостол и каже, да је Отац предао Сина за нас (Рм. 8, 32), али он претставља страдање Сина као неизнуђено, показујући да се воља Сина налазила у сагласности са вољом Оца. Син предаје себе не потчињавајући се неопходности (οὐκανάγκη δουλεύων) него сарађујући намери Оца. Једна је ствар: робовски служити, а друга: божански сарађивати (ἄλλο γὰρ ὑπουργήσαι δουλοπρεπῶς, ἕτερον δὲ συνεργήσαι Φείκώς).

[15] Св. Златоуст, In Joan. Homil. 60, 2; P. gr. t. 59, col. 331.

[16] Лк. 24, 25-26; ср. 22, 37; Д. А. 17, 3; 26, 23.

[17] Лк. 9, 31.

[18] Јн. 12, 27.

[19] Мт. 17, 22-23.

[20] Мт. 20, 17-19; ср. Мк. 9, 31.

[21] Мк. 10, 32-34; ср. Лк. 18, 31-33.

[22] Лк. 18, 34.

[23] 1 Петр. 1, 19.

[24] Апок. 13, 8.

[25] Лк. 2, 7.

[26] Мт. 2, 13-14.

[27] Мк. 6, 3.

[28] Лк. 8, 23; ср. 2 Кор. 8, 9.

[29] Мт. 8, 20; Лк. 9, 58; 21, 37.

[30] Мт. 4, 1-11; Мк. 1, 13; Лк. 4, 23; Јевр. 2, 18; 4, 15.

[31] Мт. 21, 18; Мк. 11, 12.

[32] Јн. 4, 7; 19, 28.

[33] Јн. 4, 6.

[34] Мт. 9, 34; ср. 12, 24; Мк. 3, 22; Лк. 11, 15.

[35] Мт. 10, 25.

[36] Мт. 11, 19; Лк. 7, 34.

[37] Јн. 8, 48; 7, 20; 10, 20.

[38] Јн. 10, 20.

[39] Јевр. 12, 3; Лк. 23, 11.

[40] Лк. 4, 28-30; 13, 31; 20, 19-20; Јн. 7, 1. 9; 11, 33, 39; 10, 31-33. 39; 11,5354.

[41] Јн. 15, 18-20.

[42] Мт. 23, 37.

[43] Лк. 19, 41-44.

[44] Јн. 11,33.35.

[45] Мт. 26, 37-45; Мк. 14, 32-41; Лк. 23, 39-46; Јевр. 5, 7.

[46] 1 Петр. 2, 21-24. Јевр. 5, 7; Ис. 53, 6. 8.

[47] Мт. 27, 46; Мк. 15, 34.

[48] Мт. 26, 21. 46-50; Мк. 14, 18-21, 42-45; Лк. 22, 21-22. 47-48; Јн. 13, 21;18, 15.

[49] Мт. 26, 47. 55; Мк. 14, 43-49; Лк. 22, 47-54.

[50] Јн. 18, 3-12.

[51] Мт. 26, 69-75. 33-35; Мк. 14, 29-31. 66-72; Лк. 22, 34. 55-62; Јн. 13, 33;18, 25-27.

- [52] Мт. 26, 56; Мк. 14, 50; Јн. 16, 32.
- [53] Мт. 26, 59-62; Мк. 14, 55-60; Лк. 23, 10.
- [54] Мт. 27, 26; Мк. 15, 15; Лк. 23, 22.
- [55] Мт. 27, 29; Мк. 15, 17; Јн. 19, 2.
- [56] Мт. 27, 29; Мк. 15, 18; Лк. 22, 63-65.
- [57] Мт. 27, 30; Мк. 15, 19; Лк. 22, 64; Јн. 19, 3; 18, 22.
- [58] Мт. 27, 32; Мк. 15, 21; Лк. 23, 26.
- [59] Мт. 27, 35; Мк. 15, 24; Лк. 13, 33; Јн. 19, 18.
- [60] Мт. 27, 38; Мк. 15, 27-28; Лк. 23, 33; Јн. 19, 18.
- [61] Мт. 27, 34-48; Мк. 15, 23-36; Лк. 23, 36; Јн. 19, 28-30
- [62] Мт. 27, 39-43; Мк. 15, 29-32; Лк. 23, 35-39.
- [63] Мт. 27, 50; Мк. 15, 37; Лк. 23, 46; Јн. 19, 30.
- [64] In Matth. Homil. 6, 6; P. gr. t. 57, col. 69.
- [65] Јн. 12, 27.
- [66] Блаж. Теофилакт. Enarrat. in evangel. Joann., cap. 12, vers. 27; P. gr. t. 124, col. 128 D:... ἵνα τὸν ὑπερ πάντων ἀναδέξωμαι θάνατον.
- [67] Јн. 12, 27.
- [68] Толкованія на прор. Исаію, гл. 28, ст. 16; Твор. Св. Ј. Златоуста, т. VI, кн. 1, стр. 169 (С. Петербургъ, 1900).
- [69] Св. Дамаскин, De fide, IV, 11; P. gr. t. 94, col. 1128 D.
- [70] Мт. 26, 38, [71] Лк. 22, 44.
- [72] Лк. 23, 27-38.
- [73] Мт. 26, 39.
- [74] Мт. 26, 39.

[75] Јевр. 5, 7.

[76] In Hebr. Homil. 8, 2; P. gr. t. 63, col. 70.

[77] Ср. Д. А. 5, 40-41; 1 Кор. 4, 12; Јевр. 12, 5-13.

[78] De Spir. Sancto, cap. 13, 29; P. gr. t. 32, col. 117 D.

[79] Мк. 15, 34; Мт. 27, 46.

[80] Contra arian, Orat. III, 56. 57; P. gr. t. 26, col. 440 BC. 441 A. BC, 444 A; ср. ib. 58.

[81] Св. Атанас. Велики, Expositio in Psalm. 21, 2; P. gr. t. 27, col. 132 B.

[82] Он, Exposit. in Psalm. 68, 2; P. gr. t. 27, col. 305 BC.

[83] Он, Epist. ad Maxim. philos. 4; P. gr. t. 26, col. 1089 B. Sr. On, Expositio in Psalm. 68, 15, 16. 17. 18; P. gr. t. 27, col. 309 A. B. C D.: Спаси мя отъ брениа, да не углебну (Пс. 68, 16), — тако је вапио Господ Христос, молећи се за човечанство; стога и говори: измолче гортань мой (Пс. 68, 4). Реч „измолче“ означава усрдност молитве. Да не потопить мене буря водная, ниже да пожреть мене глубина (Пс. 68, 16). Пошто је изречена одлука и страшно проклетство да, ако нам и анђео објави Еванђеље друкчије или нас научи нечем другом а не чему нас је Павле учио, проклет да буде! (Гал. 1, 8), може ли онда ико превазићи Павла или, боље рећи, Христа који у њему говори? Стога Христос сам приписује себи такву молитву (εις εαυτόν την τοιαύτην εὐχὴν αναφέρει), и сѣм сведочи за себе, када Апостол у посланици Јеврејима каже да у дане тела свога, тј.узлазећи на крст, Он с великим јауком и са сузама принесе молитве и мољења онеме који га може спасти од смрти, тј. Оцу, и би услишен за побожност; мада и Син Божји беше, али од онога што пострада научи се послушности (Јевр. 5, 78). Овде нам је Павле или, боље рећи, Христос који у њему говори, открио оно што су Еванђелисти прећутали и пропустили, рекавши да је са великим јауком и сузама обављена ова молитва: Оче, нека ме мимоиђе чаша ова (Мт. 26, 39). Не привидно, не са намером да обмане Сатану, и не усвајајући вољу света, него од свог сопственог лица (ἐξ οικείου προσώπου) добровољно, из разлога домостроја спасења (οικονομικώς), иако је стварно Син Божји, моли се Христос са јауком, са сузама, у зноју и крвавим капљама, крепљен од анђела и као храбрен и тешен од њега. И будући у борењу, вели Еванђелист, мољаше се усрдније (Лк. 22, 44); шта више, два пута и три пута приношаше

молитву Оцу. А пошто Павле, боље рећи, сам Христос који говори у Павлу, приписује овакву молитву Христу, може ли онда неко извртати оно што је сам Христос посведочио сам за себе? Не отврати лица твоего отъ отрока твоего (Пс. 68, 18). Пошто се Бог и Отац због Адамовог престапа окренуо од људске природе, то Христос моли Бога да своје лицеокренепрема њој.

- [84] Orat. 30, 5, 6; P. gr. t. 36, col. 109 ABC.
- [85] Ad regin. de recta fide, Orat. 11, 18; P. gr. t. 76, col. 1357 AB.
- [86] Orat. 33, 9; P. gr. t. 36, col. 226 BC.
- [87] Он, Orat. 37, 7; P. gr. t. 36, col. 289 C.
- [88] Он, Poemata historica, De seipso, On silentium jejunii; P. gr. t. 37, col.1313 A.
- [89] Poemata moralia, Definitiones minus exactae; P. gr. t. 37, col. 959 A.
- [90] De Christo et Antichristo, 4.
- [91] De baptismo, 11: Nec mors nostra dissolvi posset nisi Domini passione, nec vita restitui sine resurrectione ipsius.
- [92] In 2 Tim. 4, 2; P. gr. t. 92, col. 620.
- [93] Adversus Apollinar. (Antirrheticus), 21; P. gr. t. 45, col. 1165 AB.
- [94] Св. Дамаскин, De fid. IV, 9; P. gr. t. 94, col. 1120 BC 1121 A.
- [95] Catech. XIII, 18; P. gr. t. 33, col. 793 C.
- [96] De perfecta christiani forma; P. gr. t. 46, col. 280 BC.
- [97] De recta fide od regin.; P. gr. t. 76, col. 1297 B.
- [98] Филотеј [Цариградски], In exaltat. crucis, 4; P. gr. t. 154, col. 724 A.
- [99] Во святыи и великій четвертокъ на утрени, на стиховне стихиры.
- [100] Во святыи и великій четвертокъ, повечеріе малое, Тринпеснець, песнь9, Богородичень.
- [101] Во святыи и великій четвертокъ на утрени, Канонъ, пуснь 4: ...всумъ сущимъ изъ Адама, источившему безстрастіе (ἀπάθειαν).

[102] тамо, на хвалитехе стихиры, Слава и ныне: Егоже проповеда агнца Исаіа, грядеть на заколеніе (ἐπί σφαγὴν ἐκοῦσιον), и плещи даеть на раны, ланиты на заушенія, лица же не отврати отъ срамоты заплеваній, смертію же безобразною осуждается (βανάτω δε ἀσχήμονι καταδικάζετε). Вся безгрешный волею приємлетъ, да всемъ даруетъ изъ мертвыхъ воскресеніе (πάντα ὁ ἀναμάρτητος εκουσίως καταδέχεται, ἵνα πάσι δωρησῆται τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν).

[103] Последованіе святыхъ и спасительныхъ страстей Господа нашего Иисуса Христа, часть 3, тропарь: Господи, осудиша тя Юдее на смерть, жизнь всехъ; иже чермное море жезломъ прошедши, на кресте ты пригвоздиша; иже отъ камене медь ссавшии, желчь тебе принесоша; но волею претерпелъ еси, да насъ свободиши отъ работы вражія, Христе Боже (ἀλλ' ἐκὼν ὑπέμεινας, ἵνα ἡμᾶς ἐλευθέρωσῆς τῆς δουλείας τοῦ ἐχθροῦ).

[104] тамо, Трипеснецъ, песнь 9: вся претерпевъ, всехъ спаслъ еси (πάντα ὑπομείνας, ἅπαντος ἐσωσας).

[105] тамо, Всякое дыханіе, стихире самогласны: Кійждо удъ святая твоя плоти, безчеле насъ ради претерпи: терте — глава, лице — оплеванія, ... пострадавый за ны, и отъ страстей свободивый насъ (ὁ παθὼν ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ παθὼν ἐλευθερώσας ἡμᾶς), снизшедый къ намъ человеколюбіемъ, и вознесый насъ, всесильне Спасе, помилуй насъ.

[106] Во святую и великую Субботу, Стапя первая, 3: Величаемъ тя, Иисусе царю, и чтемъ погребеніе и страданія твоя, имиже спаслъ еси насъ отъ истленія (δι' ὧν ἐσωσας ἡμᾶς ἐκ τῆς φθοράς).

[107] тамо, 49: Поклоняюся страсти (προσκυνῶ τὸ πάθος), воспеваю погребеніе, величаю твою державу, Человеколюбче, имиже свободихся страстей тлетворныхъ (δι' ὧν λέλυμα παθῶν φθοροποιῶν).

[108] тамо, Стаття вторая, 73: ... твоими страданьми имамы безстрастіе, избавльшися тленія (τοὺς σοῖς γὰρ παθημασὶν ἐχομεν τὴν ἀπάθειαν ρυσθέντες τῆς φθοράς).

[109] Во святую и великую Субботу, на хвалитехъ стихиры: Что зримое виденіе (τί τὸ ὁρώμενον θέαμα)? ... Царь вековъ, иже страсті совершивъ смотреніе (τὴν δια πάθους τελέσας οἰκονομίαν).

[110] Въ среду утра, Канонъ честному и животоворящему кресту, песнь 3(Гласъ 1; Октоихъ):... страстию страстей и тли всехъ (δια πάθους παθών καιφθοράς πάντας ἀπαλλάξαντος).

[111] Въ пятокъ утра, судалны крестны (Гласъ 1, Октоихъ):...славаГосподи живоноснымъ твоимъ страстемъ, имиже насъ спаслъ еси.

[112] Во святую и великую Недулю Пасхи, на утрени, Канонъ, песнь 7, ирмосъ:... бивъ челоуць (γενόμενος άνθρωπος), страждеть яко смертенъ, и страстно смертное въ нетленія облачить благолепие (πάσχει ὡς θνητός, και διαπάθους τον θνητόν, αφθαρσίας ενδύει εύπρέπειαν).

[113] Неделя, на утрени, Канонъ крестовоскресень, песнь 1 (Гласъ 2, Октоихъ): Сила немощныхъ, воскресение падшихъ, и нетление умершихъ былъ еси Христе, плоти твоя страстию (δύναμις ἀσθενοῦσιν, ἀνάστασις πεσοῦσι, και αφθαρσία τοις τεθνεῶσι γέγονας Χριστέ, της σαρκός τω πάθει σου).

[114] тамо, Канонъ воскресень, песнь 4... страстию твоею Христе, вселенней соделалъ еси спасение (δια του πάθους σου τή οἰκουμένη είργάσω σωτηρίαν Χριστέ).

[115] Въ пятокъ утра, Канонъ честному и животворящему кресту, песнь 7(Гласъ 2, Октоихъ): Гвоздьми пригвоздилъ еси, Христе, грехъ праотца (τηνάμαρτίи του προπάτορος), тростю же биемъ, написалъ еси свободу всемъ человекомъ. Слава страданию твоему, имже избавихомся тии страстей (δόξα τοιςπαθήμασι τοις σοις, δι' ὧν μυρίων παθών έρρῶσθημεν).

[116] Въ неделю, на Литургии Блаженны (Гласъ 3, Октоихъ): теломъ же твоимъ безгрешне Владыко пострадавъ (έν δε τω σώματι σου ἀναμαρτήτωςδέσποτα παθών), смертныя оживилъ еси (τους θνητούς έζώωσας) зовущыя:помяни и нас во царствію твоемъ.

[117] Въ среду утра, Канонъ честному и животоворящему кресту, песнь 1(Гласъ 3, Октоихъ): Многоболезненныя страсти уставилъ еси, Слове, страстьми честныя плоти твоя (πολυώδυνα πάθη έπαυσας Λόγε, τοις πάθεισιτης τιμίας σαρκός σου), и человеки спаслъ еси, ихже уязви древле сопротивборец (ό αντίπαλος).

[118] тамо, песнь 7: Болузными твоими уставилъ еси наша болезни Человѣколюбче (πόνοις σου έπαυσας ημών τους πάχους Φιλάνθρωπε), и ныне къ жизни неболезненной

привелъ еси (και νουν ζωήν προς άπονον) иже твоимъ честнымъ страстемъ покланяющыся благочестно, Боже всехъ.

[119] Въ неделю утра, Канонъ воскресень, пѣснь 9 (Гласъ 4, Октоихъ): Всего мя воспріялъ еси весь въ совокупленіи неслитно (όλον με άνείληψας όλος, ένσυνάφεια άσυγχϋτφ), всему ми дая Боже мой, спасете страстію твоею (δλω μοιδιδούς ό Θεός μου, την σωτηρίαν δια τού πάθους σου), юже на кресте претерпелъ еси телесне (σωματικούς), благоутробія ради многаго (δι' εύσπλαγχνίαν πολλήν).

[120] Въ неделю утра, Канонъ воскресень, пѣснь 9 (Гласъ 5, Октоихъ): Падшаго человека воспріялъ еси Владыко Христе, изъ ложеснь девическихъ всему совокуплься (δλος συναφθείς), греху же ни единому причащя (μόνος αμαρτίας δε μη μετάσχων), всего отъ истленія ты свободыль еси пречистыми твоими страстми (όλον έκ φθοράς συ ήλευθέρωσας τοις άχράντοις σου παθημασι).

[121] Въ пятокъ утра, Канонъ честному и животворящему кресту, пѣснь 6(Гласъ 7, Октоихъ): Недуговавшее человеческое естество, явлься за милосердіе милости, Врачу недугующихъ, исцелилъ еси крестомъ и страстію твоею(νοσησασαν των ανθρωπων την φύσιν, επέφαναs δια σπλάγχνα ελέους, Ίατρétων νοσούντων, και ίάσω τω σταυρω και τω πάθει σου).

[122] Въ субботу на велицей вечерни, стихиры на стиховне (Гласъ 1, Октоихъ): Страстію твоею, Христе, отъ страстей свободихомся (τω πάθει σου, Χριστέ, παθών ήλευθερώθημεν).

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ II

ОДЕЉАК ТРЕЋИ
Богочовеково дело - Сотериологија

4. Тајна Спаситељевог страдања, крсне смрти и тајна спасења

б) Искуљење Богочовеком

Нови Завет је сав у свештеној и неизреченој тајни крста Христовог. Све новозаветне истине и сва новозаветна добра корене су у тајни Богочовековог крста и црпу из ње своју спасоносну и животворну силу, али и своју божанску тајанственост. Једно је очигледно: свеспасоносна сила крста Христовог пружа се за човеком у свима његовим понорима, и страстима, и пороцима, и гресима, обухвата га целог, спасава, искупљује, очишћује и освећује.

Чудесни Спаситељ је на Тајној вечери најпотпуније открио тајну своје крсне смрти, и свој Нови Завет свео, готово, на њу. Јер Нови Завет је завет у крви Богочовека Христа, која се пролива ради отпуштања грехова, а то значи: ради спасења од смрти, зла и ђавола. Тајанствено спасоносни смисао и животворну силу своје смрти човекољубиви Спаситељ открива говорећи: Ово је тело моје које се за вас даје; и : Ово је крв моја Новог Завета која се пролива за многе ради отпуштања грехова[1]. Тајну крста Господ је занавек сјединио са светом тајном Причешћа. Ова тајна је основ свих добара, вели свети Златоуст, јер њоме Господ и спасава и поучава[2]. На Тајној вечери Господ је извршио спасоносне тајне[3], које се односе на сав род људски. По блаженом Теофилакту, Спаситељеве речи: „које се за вас даје и пролива“ не значе да се тело његово даје и крв пролива само за Апостоле него за сав род људски (*υπερ της ανθρωπινής φύσεως*), засву људску природу уопште (*υπερ της ημετέρας φύσεως των ανθρωπων*)[4].

Своју жртву за род људски сам Спаситељ назива искупљењем, откупом (*λυτρον*): Син човечји није дошао да му служе, него да служи и да душу своју да у откуп за многе (*δοῦναι την ψυχήν αὐτοῦ λυτρον αντι πολλων*)[5]. По тумачењу светог Златоуста ове Спасове речи, значе, да се Господ није зауставио само на служењу другима, него је и душу своју дао у откуп, и то за непријатеље, допустивши да буде распет на крсту[6]. А по тумачењу блаженог Теофилакта, речи: „за многе“, значе: за све, јер сви јесу многи (*οι γαρ πάντες, πολλοί*)[7].

Целокупним својим богочовечанским животом на земљи, а нарочито својом добровољном крсном смрћу, Господ Исус је показао да је Он заиста безгрешно Јагне Божје које узима грех света (*ὁ αἴρων την ἁμαρτίαν του κόσμου*)[8], и то сав грех у свој његовој физичкој и метафизичкој стварности и пуноћи[9].

Као безгрешни Богочовек, Господ Христос је узео на себе сав грех света, и није се заразно њиме, јер у Божанству нема места греху, нити у човечанској природи која је ипостасно сједињена са Божанском. Очигледно је, вели блажени Теофилакт, да онај који је толико чист те узима на себе грех света и уништава грех, није могао имати греха[10]. Христос се назива Јагње Божје или што Га је Бог предао на смрт за нас (*υπέρ ἡμῶν*), или што је смрт његову примио за наше спасење (*ἐπί σωτηρία ἡμῶν*). Као што ми обично говоримо: ова је жртва тога и тога, уместо да кажемо: ову жртву је принео тај и тај; тако се и Господ назива Јагње Божје што Га је Бог и Отац из љубави према нама предао на заклање за нас[11]. Јагњад, коју су у Старом Завету клали, нису потпуно (*παντελώς*) уништавала грех, али ово Јагње узима на себе грех целог света, то јест уништава, изглађује (*αφανίζει, ἐκ μέσου ποιεί*)[12].

Пошто је узео на себе сав грех света у његовој безмерној погубности и страшилности[13], и принео Себе као безазлено и напорочно Јагње на жртву за људе, Господ Христос је испунио сву правду Божју која је с правом и сасвим природно због греха била осудила човека на смрт. По природи својој, правда Божија не трпи грех који укључује смрт; од боголике природе човекове она захтева живот свет, безгрешан. Својим богочовечанским домостројем спасења Спаситељ је потпуно задовољио правду Божију, и као нови Адам, као претставник новог човечанства, стекао право, које је као Бог увек имао, да људима отпусти грехе, да их освећује крвљу својом и уводи у живот вечни.

Безгрешан у свуколикој реалности своје Богочовечанске личности Господ Христос, по неизменљивим божанским законима, није могао умрети, јер је смрт последица греха, плата за грех[14]. Он, нови ради нас Адам и Бог, постао је, по речима светог Григорија Богослова, страдајућим у борби са грехом[15]. Иако по природи своје божанске безгрешности бесмртан и надсмртан, човекољубиви Господ је добровољно примио смрт за људе које је због греха и свеопште огреховљености пустошила смрт, и својом искупитељском жртвом постао Искупитељ и Спаситељ рода људског од греха и смрти.

Као Пастир добри положивши душу своју за овце, Господ Христос искупљује и спасава људе од греха и смрти, осигуравајући им живот вечни у изобиљу[16]. Искупитељски карактер своје добровољне смрти Спаситељ наглашава објашњавајући смисао свете Евхаристије: Ја сам хлеб живи који сиђе с неба; који једе од овога хлеба живеће вавек; и хлеб који ћу ја дати тело је моје, које ћу дати за живот света (*υπέρ της τοῦ κόσμου ζωής*)[17]. Ана Тајној вечери, као потврђујући ове своје речи, Господ говори о светом хлебу Евхаристије: Ово је тело моје које се даје за вас (*το υπέρ υμῶν δίδόμενον*)[18].

Једини је Господ Исус, вели свети Атанасије Велики, и умро, за безакоња људска вођен на смрт (Ис. 53, 8) и, када је био мртав, остао

слободан, јер није имао греха који би Га учинио подложним смрти, због чега је и рекао: Власт имам положите душу своју и власт имам узети је опет (Јн. 10, 18)[\[19\]](#). Живот не може умрети, но шта више сам оживљава мртве. Дакле, по Божанству од Оца Господ је извор живота, а умро је и васкрснут је из мртвих Човек који је од Деве Марије, који се и моли за нас, и ради кога нас је примило на себе Божанство Логоса... А Господњи човек није умро против своје воље нити од болести (ὁ δε Κυριακός άνθρωπος ουκ άκων, ουδε άσθενήσας άπέθανεν), него је по својој вољи отишао у смрт којом је извршио домострој спасења (αλλ' άφ' έαυτοϋ ηλθεν έπι την τοϋ θανάτου οίκονομίαν), поткрепљаван Богом Логосом који се био уселио у њега и који је рекао: Нико не узима душу моју од мене, већ је сам од себе полажем. Власт имам положити је и власт имам узети је опет (Јн. 10, 18). Божанство Сина, дакле, и полаже и узима душу човека, кога је Син узео на себе, јер је Он примио целог човека, да би и оживео целог човека, а с њим и мртве. Син, као свемогућ и Саздаатељ свесвега, припрема себи у Деви храм тело, и чини га својим као оруђе (ιδιοποιείται τούτο ώσπερ όργανον), усељујући се у њега и пружајући кроз њега знање о себи. Ради тога Он узима на себе тело, које може умрети, да би оно, поставши телом Бога Логоса, било довољно смрти место свих (άντι πάντων ίκανόν γένηται τω βανάτω), и остало нетрулежно због обитавајућег у Њему Логоса[\[20\]](#).

Смрт Господа Христа није била као смрт наше природе, јер његово тело није било подложно закону греха, да би понело смртну казну због греха, него је Он био мучен за грехе других... Он није умро за своје грехе, већ за грехе других; умро је смртном природом, али не живом[\[21\]](#).

Адам је згрешио и умро; Христос није згрешио и такође је умро. Ово је необично и чудно: Адам је згрешио и умро, а Христос није згрешио и такође је умро. Откуда то и зашто? Зато, да би се онај који је згрешио и умро могао помоћу онога који није згрешио и умро ослободити од окова смрти (δια του μη άμαρτόντος καν αποθανόντος δυνηθή των θανάτου δεσμών έλευθερωθήναι). Тако често бива и са новчаним дужницима: ако је неко дужан некоме новчано и не може да врати, остаје због тога у рукама повериоца; а неко други, иако није дужник, али имајући могућности да плати, плаћа и ослобађа дужника. Тако се десило и са Адамом и Христом. Адам је постао дужник, подложен смрти, и био је у рукама ђавола, Христос није био дужник и није био у рукама ђавола, али је дошао и платно смрћу за онога што је био у ђаволовим рукама, да би човека ослободио од окова смрти[\[22\]](#).

Христос једном умре (Рм. 6, 10); из тога не треба изводити закључак да је Он смртан. Напротив, због тога баш Он и остаје бесмртан, јер смрт његова постаде смрт смрти (θανάτου γαρ θάνατος ό θάνατος αύτοϋ γέγονε), и пошто Он умре, стога и не умире. То и значе Спаситељеве речи: смрћу умре греху (Рм. 6, 10). Шта значи: греху? То јест, сам по себи Он не беше

подложен смрти, него умре за грех наш (δια την ἁμαρτίαν την ἡμετέραν). Јер Он ради тога и умре, да уништи грех, да му пресече жила и одузме сву силу[23].

Једна иста и недељива личност је и Спаситељ и Искупитељ, стога Господ Христос једини и спасава и откупљује. Каква је разлика између спасења и избављења? пита свети Василије Велики, и одговара: та, што је спасење, у ствари, нужно немоћнима (οἱ ἀσθενοῦντες), а избављење онима што су у ропству (τοῦ ρυσθῆναι δε οἱ ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ κατεχόμενοι). Стога, ко има у себи немоћ, али налази у себи и веру, њега властита вера упућује спасењу, јер је речено: вера твоја спасе те (Лк. 7, 50); и још: нека ти буде како си веровао (Мт. 8, 13). А коме је нужно избављење, он очекује да други за њега положи потребну накнаду (τιμὴν). Стога онај коме прети смрт, знајући да је један Спаситељ и један Искупитељ (εἰς ὁ σῶζων, εἰς ὁ λυτροῦμενος), говори: у Тебе се уздам, спаси ме од немоћи, и избави ме из ропства[24].

Тајна искупљења рода људског опкољена је са свих страна бескрајностима божанске љубави: безгрешни Богочовек, иако по природи бесмртан, добровољно умире, да би својом богочовечанском смрћу искупио људе од смрти. Разуме се, посреди је страшна антиномија вере, а у њој бескрајна тајна чијој се спасоносној стварности приступа дивљењем вере:

О чуда! како Живот свега и свачега окуси смрт?[25]

Божанска истина о искупитељском значају и сили Спаситељеве смрти саставни је део старозаветног и новозаветног Откривења. Еванђелски јасно благовести о томе богонадахнути пророк Исаија. По њему, Месија безгрешни Страдалник својим невиним страдањем и добровољном смрћу за нас јавља се као откупна жртва којом се ми исцељујемо од греха и смрти: Он грехе наше носи и немоћи наше узме на себе[26]; Он би рањен за грехе наше и мучен за безакоња наша; кар беше на њему нашега мира ради; раном његовом ми се исцелисмо[27]. Сви ми као овце залутасмо; сваки од нас крену својим путем; и Господ га предаде ради грехова наших[28]. Мучен би и злостављан; као јагње вођен би на заклање[29]; грехе многих он понесе, и за безакоња људска би предан на смрт[30].

Искупитељска смрт Спаситељева је не само пророкована, већ и пресликована у Старом Завету, јер су старозаветне жртве њене праслике. Крајња сврха свих старозаветних жртава била је: очишћење људи од греха, помирење с Богом[31]. Греси су се преносили на жртвене животиње, а тиме и кривице људске и одговорности[32]. Али старозаветне жртве и њихова дејства били су праслике и сенка Христове жртве, којом је Он једном за свагда искупио људе од греха и смрти[33].

Испуњени Духом Светим и вођени Њиме кроз све тајне Откривења, свети Апостоли, једнодушно осећају, знају и исповедају: да је Господ Христос својом крсном смрћу извршио искупљење и спасење рода људског.

Врховни Апостол има козмичку визију о безмерној вредности богочовечанске крви Христове, којом нас је Господ искупио од таштег и грехољубивог живота и испунио бесконачним вредностима божанским, над којима смо дужни брижљиво и видовито стражити. Стога он поручује: Проводите време свога живљења са страхом, знајући да нисте пропадљивим сребром или златом искушњени из свога наслеђеног од предака сујетног живљења, него скупоценом крвљу Христа као безазлена и пречиста јагњета (τιμίω αίματι ὡς αμνού άμωμου και ασπίλου Χριστού), који је још пре постања света био одређен, а јавио се у последње време вас ради[34].

Јасна је мисао, или боље, богомисао Апостолова: живот људски без Богочовека Христа и његових вечних, божанских вредности, налазећи се под влашћу греха, пун је ништавне таштине и очајне пропадљивости и комарачке пролазности. Такав је живот свих људи, свих отаца и праотаца, почев од Адама и Еве. Таштина и пропадљивост су неизбежно наслеђе, које неминовно прелази од предака потомцима. Али од те горке греховне таштине и очајне смртне пролазности безгрешни Господ је искупио род људски својом крсном смрћу, као божанским богатством, и зацарио вечни живот у овом свету. Крв Христова добровољно проливена за људе има пред Богом бескрајну вредност зато што је то крв Богочовека. И само као таква она искупљује род људски од греха и смрти, и преводи га у бесмртност и живот вечни.

Тумачећи ове Апостолове речи, свети Кирил Александриски вели: Ми смо искупљени тиме што Христос даде за нас своје сопствено тело. Али, ако је Он само обичан човек, како онда крв његова има вредности колико живот свих људи (πὼς άντάξιον της απάντων ζωής το αίμα αύτοῦ)? Ако је пак Он био Бог у телу, који више вреди него сви људи (ο πάντων άξιώτερος), онда је сасвим природно да искупљење целог света његовог крвљу буде стварно[35].

Што је Тросунчани Господ у своме свемудром промишљању о палом роду људском изабрао крену смрт свога божанског Сина као средство искупљења, тајна је то велика, тајна посве Божија, покривена божанским ћутањем у предвечним тајанствима света. Крена смрт Богочовекова, са својом бесконачном искупитељском силом и божанском свевредношћу, окружена је вечним и бескрајним тајнама Троједног Божанства, које не може до краја сагледати никакво создано биће, па било то инсект, човек или херувим.

Пламени Апостол сав гори у том осећању и сазнању: Господ Христос пострада за нас (επαθεν υπέρ ημών)[36], приноси место нас и за нас свевредносу жртву Богу, чиме помири човека са Богом и спасе га од власти греха и смрти. Он је то могао учинити зато што је безгрешан[37]. Имун за грех и смрт по Божанској природи својој, Господ Христос је из безмерног човекољубља понизив себе до крсне смрти[38], и добровољно примивши смрт за нас и место нас сатро нашу смрт и наш грех и увео нас у живот вечни.

Као апсолутно свет и апсолутно безгрешан, Богочовек је био слободан од казне за грех. Али пошто је оваплоћењем човечанска природа неразлучно и на сву вечност примљена у Ипостас Бога Логоса, и пошто Божанство није напуштало човечанску природу у Господу Христу ни за време његових страдања и смрти, то за људе није страдао само човек него очовечени Син Божји, Богочовек Исус Христос, нови Адам, родоначелник новог човечанства. То је оно што је смрт Господа Христа учинило свевредносном, свеспасоносном, свеискупитељском, те је она могла заменити, и стварно је заменила смрт свих људи, и спасла их, и искупила их од вечне смрти у царству зла.

Првоапостол благовести: Безгрешни Господ Христос грехе наше сам изнесе на телу свом на дрво (тј. на крст), да за грехе умремо и за правду живимо; његовом се раном исцелисте[39]. По старозаветном учењу: носити грехе своје значи носити казну за грехе своје[40]. Исто тако: носити грехе другог значи носити казну за грехе другог[41]. У контексту са овим, речи апостола Петра о Господу Христу значе: Христос је узео на себе казну за грехе наше[42]. Казна човека и човечанства за грех било је проклетство и смрт: Христос је узео на себе то проклетство[43] и умро за све. Тајанственим дејством богочовечанске силе Христове извршено је на овакав начин искупљење рода људског. Изневши грехе наше на телу свом на крст, Господ Христос је тиме принео жртву за грехе свега света. Богочовечанском жртвом својом Господ је ослободио одговорности за грех и казне све који верују у његову искупитељску жртву. Подневши „на телу свом“, тј. на човечанској природи својој казну за грехе људске, Господ је тиме свуколикој природи људској отворио пут кроз божанску правду у живот вечни.

„Раном се његовом ви исцелисте“ значи: смрћу се његовом ви исцелисте од греха и смрти, јер његова смрт, као искупљење и исцељење, има свечовечански значај и силу. То свети Апостол врло снажно наглашава говорећи: Христос једанпут пострада за грехе (ἀπαξ περί αμαρτιών έπαθε), праведник за неправеднике, да нас приведе Богу[44]. Тумачећи ове Апостолове речи свети Кирил Александриски вели: Многи су од светих Пророка били убијени, али се ни за једнога од њих не каже нити да је умро за грешнике, нити да нас је својом смрћу привео Богу, нити да је проповедао духовима у тамници. А Христос је све то учинио; и ми смо

Њиме иу Њему искупљени (και δι' αὐτοῦ τε και ἐν αὐτῷ λελυτρώμεῖα), и његово је страдање донело спасење свету. Он дакле не умре за нас, као човек сличан нама, него као Бог у телу који даде своје тело у откуп за живот свих (τῆς ἀπάντων ζωῆς ἀντάλλαγμα τοῦ ἰδίου σώμα διδοῦς)[45].

Једини безгрешни Праведник пострадао је за неправеднике и место неправедника, и тиме поднео казну, која је по праведном суду Божјем висила због греха над целим родом људским. Смрћу безгрешног Праведника, коју је Он добровољно претрпео место неправедника, род људски је ослобођен одговорности за грех, ослобођен и самог греха, те једине препреке између њега и Бога, тог јединог непријатељства његовог према Богу, и приведен Богу.

Христољубљени ученик, који је чудесну тајну Личности Богочовекове осећао нежније и присније него ико од људи и својом облагодатеном душом проникао у најдубљи тајник богочовечанског домостроја спасења, објављује воанергески јасно и силно, да је смисао и циљ Спаситељевог живота и смрти на земљи: да Он, једини Безгрешни, узме грехе наше. Знате, пише он хришћанима, да се Он јави да грехе наше узме (ἵνα τὰς ἀμαρτίας ἄρῃ), и греха у њему нема[46]. А узети грехе наше значи: ослободити нас греха примивши на себе одговорност и казну за грехе. То је пак могао учинити, и учинио је, једини Безгрешни[47], пошто у Њему нема греха. А учинио је то, положивши душу своју за нас и место нас: Он за нас душу своју положи (υπερ ἡμῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔφηκε)[48]. И његова неизмерно скупочена душа, са свима својим бескрајним божанским истинама и стваралачким искупитељским силама, очишћава нас, спасава од свакога греха без изузетка[49] и искупљује нас од смрти. Пресвета крв Богочовека Христа има тајанствену искупитељску силу, због чега се у Апокалипсису двадесет и четири старешине обраћају Господу Исусу, који стоји напред престола као Јагње заклано, речима: Заклао си се и искупио си нас Богу крвљу својом (ἡγόρασας τὸ θεὸν ἡμᾶς ἐν τῷ αἵματι σου)[50].

Ако је чудесни Спаситељ и једно људско биће удостојио да му до крајњих могућности открије искупитељски значај своје крсне смрти, онда је то биће апостол Павле. Све тајне Еванђеља, па и тајну Спасове смрти апостол Павле је дознао непосредно од вазнесеног Господа Исуса. И то путем многобројних откривења. Зато он одлучно тврди: Мени се откривењем каза тајна[51], васцела тајна Богочовека Христа и његовог искупитељског подвига. Отуда Еванђеље које он проповеда није по човеку (κατὰ ἄνθρωπον), није га научно од људи него непосредним окривењем Господа Христа (δι' ἀποκαλύψεως Ἰησοῦ Χριστοῦ)[52]. Стога све што чини, све што говори, све што пише, чини, говори и пише по откривењу Господа Исуса. А целокупно Еванђеље Господа Христа он своди на крст Христов, на распетог Христа[53]. Он ништа не зна осим Христа Исуса, и тога распета[54]. А сводећи Христово Еванђеље на његову свеспасоносну

искупитељску смрт, он вели: Предадох вам што и примих: да Христос умре за грехе наше (ὅτι Χριστός ἀπέθανεν υπέρ των αμαρτιών ημών), по Писму[55]. Ову истину Апостол је примио откривењем од самог Господа Исуса; у њој нема ничег људског. Тиме Апостол показује да „међу догматима нема ниједног људског" (οὐδέν ἀνθρώπινον)[56]. Апостол као да вели: „Нисам ја измислио проповед, нити сам пошао за људским расуђивањима (οὐδέ ἀνθρώπινους ἠκολούθησα λογισμοῖς), него сам од Господа Христа примио учење о овоме. Шта си дакле примио? Да Христос умре за грехе наше, по Писму. То су претсказали Пророци, и Исаија гласно објављује: Он рањен би за грехе наше и мучен за безакоња наша (Ис. 53, 5)"[57].

Велики Апостол народа благовести: Господ Исус Христос даде себе за грехе наше, да нас избави од садашњег света злога[58]. По тумачењу светог Златоуста ово значи: Ми смо, вели Апостол, били огрезли у безбројним залима, и заслужили смо били најљућу казну. Закон нас пак не само није избављао, него нас је још и осудио, и нашу грешност учинио врло очигледном, и није био у стању да нас ослободи и утиша гнев Божји; а Син Божји ову немогућност учини могућом (το αδύνατον τούτο δυνατόν ἐποίησε): и грехе наше разреши, и нас непријатеље уврсти у пријатеље, и подари нам безбројна друга добра[59].

Предајући себе за наше грехе, Господ је чудотворном силом своје љубави избавив људску вољу од злих наклоности, од злих дела, од покварености, јер под злим светом, о коме Апостол говори, треба, по речима светог Златоуста, разумети рђава дела, искварену вољу (την προαίρεσιν την διεφθαρμένην)[60]. Господ Христос нас је ослободио када смо се већ налазили под осудом на смрт; ослободио нас је онда када смо се ми већ налазили у очекивању извршења ове пресуде и када смо сви ми већ били мртви, ако не стварно, а оно по пресуди (εἰ καὶ μὴ τὴ πείρα ἄλλα τὴ ἀποφάσει). И пошто нас је Закон већ био оптужио и Бог осудио на смрт, дошао је Христос и, предавши себе на смрт, све нас избавио од смрти (πάντας ημάς ἐξήρπασε του θανάτου). А да се то није десило, ништа не би могло спречити свеопшту погибао, као што је било за време потопа. Једино нам је долазак Христов, зауставивши гнев Божји, дао могућности да живимо вером[61].

Када је људска природа већ била залудела (ἐμάνη), вели свети Исидор Пелусиот, и тиранија грехова постала несносна, настало је време извршења пресуде, којом је род људски осуђен на коначну погибао, јер су се сви начини лечења показали безуспешни, те ни Закон ни пророчке речи нису могли да уклоне заразу која се све више ширила, тада је Бог у откуп (λύτρον) дао јединородног Сина, да би сви добили силу и благодат... И за све би принесена једна жртва која својом вредношћу превазилази све и сва. И тада је престао гнев, наступило измирење, непријатељство се претворило

у пријатељство, место осуђујуће пресуде дат је натприродни дар усиновљења, стекли су се безбројни дарови који украшују Цркву, да би се уједно показала и правда Божија и изобиље доброте Божије[62].

Господ Христос је предао себе на смрт за све људе скупа и за сваког човека посебно[63]. Сав богочовечански живот Спаситељев у телу и његова смрт имају за циљ: да Он искупи оне који су под Законом, да примимо посинаштво[64]. О овоме свети Златоуст вели: Овде Апостол истиче два узрока и два главна дела оваплоћења: избављење од зала и даривање добара (κακῶν ἀπαλλαγὴν καὶ ἀγαθῶν χορηγίαν), што нико други осим Господа Христа није могао учинити. Каква су то била добра? Ослобођење од проклетства Закона и усиновљења[65].

Циљ оваплоћења Бога састоји се у спасењу рода људског од трулежности, смртности, која се грехом задарила у људској природи и постала закон; но нарочити подвиг у земаљском животу оваплоћеног Бога, којим се κατ' ἐξοχήν искупљује род људски од трулежности, јесте крсна жртва Богочовекова. Логос Божји узима наше тело од пречисте, непорочне и Пресвете Деве, вели свети Атанасије Велики, претвара га у свој храм, и усваја га као орган (ὡσπερ ὄργανον), у коме обитава и којим се да познати. И то своје тело, пошто смо сви ми били подложни смртној трулежности, Он место свих људи предавши смрти, принесе Оцу (ἀντί πάντων αὐτό ἑαυτῷ παραδίδούς, προσήγε τῷ Πατρὶ). И Он то чини из човекољубља, да би, с једне стране, пошто су сви људи умирали, учинио крај закону о трулежности људи, учинио крај тиме што се власт његова испунила на телу Господњем, те он нема више места у људима; а с друге стране, да би људе, утонуле у трулежност, понова вратио у нетрулежност и превео из смрти у живот, уништавајући у њима смрт као сламу огњем усвајањем себи тела и благодаћу васкрсења. Логос је знао да се трулежност у људи није могла друкчије уништити осим, свакако, смрћу (εἰ μὴ διὰ τοῦ πάντως ἀποθανεῖν); Логосу пак, као бесмртном и Очевом Сину, било је немогуће умрети. Ради тога Он узима на себе тело које може умрети, да би оно, као тело Логоса, било довољно смрти место, свих људи (ἀντί πάντων ἰκανόν γενῆται τῷ θανάτῳ), и да би због живећег у њему Логоса остало нетрулежно, те да би најзад у свих људи била прекраћена трулежност благодаћу васкрсења. Отуда тело, које је Он узео на себе, приносећи на смрт као жртву, слободну од сваке мрље, Он је тим одговарјућим приносом одмах (ευθύς) уништио смрт у свима људима. Јер Логос Божји, који је изнад свих људи, приносећи свој храм, своје телесно оруђе као откупну цену за све (ἀντίψυχον υπέρ πάντων), смрћу својом је потпуно исплатио дуг. И тако је нетрулежни Син Божји, боравећи са људима помоћу сличног тела, разуме се, обукао све људе у нетрулежност обећањем васкрсења. И сама трулежност у смрти нема више власти над људима због Логоса који се уселио у њих помоћу једног тела[66].

Главни узрок Спаситељевог доласка у телу био је: исплатити дуг који је лежао на свима, јер су сви дужни били умрети. И пошто је Спаситељ својим делима доказао своје Божанство, Он напослетку приноси и жртву за све (υπερ πάντων), место свих (άντι πάντων) предајући на смрт тело своје, да би све ослободио одговорности за стари преступ, и да би, показавши у свом нетрудежном телу почетак свеопштег васкрсења, доказао да је Он изнад смрти... Тело дакле, пошто имађаше заједничку са свима телима суштину (јер беше тело човечанско), ма да се на врло необичан начин образовало из једине Деве, ипак се, будући смртно, подвргло смрти по закону сличних тела; али због силаска Логоса на њега, оно не подлежи трулежи која је својствена телесној природи, него због обитавајућег Логоса Божјег у њему остаде ван трулежи. И на чудан начин у једном и истом догодише се две ствари: и смрт свију доврши се у телу Господњем (ο πάντων θάνατος εν τω Κυριακω σώματι έπληροϋτο), и би уништена и смрт и трулеж због обитавајућег у њему Логоса. Смрт је била потребна, и требало је да смрт буде за све (και θάνατον υπερ πάντων έδει γενέσθαι), да би се исплатио дуг свију. Стога Логос, пошто није могао умрети (јер је бесмртан), узео на себе тело које може умрети, да би га, као своје сопствено, принео место свих (άντι πάντων), и да би, као онај који је пострадао за све (υπερ πάντων), због обитавања свог у телу, сатро онога који има државу смрти, то јест ђавола, и избавио оне који, бојећи се смрти, целога живота беху робови (Јевр. 2, 14-15).[67]

Ма да је тело умрло ради искупљења свих (δια το υπερ πάντων λϋτρον), али оно није видело труљења; и васкрсло је потпуно цело, јер није било тело неког другог, већ самог Живота... Треба имати на уму, да Спаситељ није дошао да учини крај својој смрти, већ смрти свих људи; стога Он својом сопственом смрћу (јер будући Живот Он није имао смрти) не скину са себе тело (тј. Он није сам нанео смрт своме телу), него је примио смрт од људи, да би и саму смрт, која се коснула његовог тела, потпуно уништио (τέλεον εξαφάνιση)[68].

Син Божји дође у свет, не да суди свету, него да искупи све (Ινα πάντας λυτρώσηται) и да собом спасе свет (Јн. 3, 17). Јер пре Њега свет је, као крив, био суђен Законом; а сада Логос прими на себе осуду, и пострадавши телом за све, подари свима спасење (και τφ σώματι παθών υπερ πάντων σωτηρίαν τοις πάσιν έχαρίσατο). И имајући то у виду, Јован је узвикнуо: Закон би дат преко Мојсеја, а благодат и истина постаде кроз Исуса Христа (Јн. 1, 17)[69].

Бесмртни Бог не дође да спасе себе, већ умртвљене; и не пострада за себе, већ за нас (υπερ ημών); Он зато и прими на себе нашу ништавност и наше убоштво, да би нам даровао своје богатство. Јер његово страдање је наше избављење од страдања; смрт његова је наша бесмртност; сузе његове су наша радост; погреб његов наше васкрсење; ране његове наше исцељење, јер се раном његовом исцелисмо (Ис. 53, 5); кар његов мир наш, јер кар

беше на Њему нашега мира ради (Ис. 53, 5), тј. нашега мира ради Он подноси кар; срамота његова наша слава, због чега ради нас Он иште славе говорећи: Прослави ти мене, Оче, у тебе, славом коју имадох у тебе пре него што свет постаде (Јн. 17, 5)... И када говори на крсту: Оче, у руке твоје предајем дух свој (Лк. 23, 46), Он кроз себе предаје Оцу све људе, Њиме оживљаване[70].

Господ слугу постаде смртни син свога сопственог слуге, тј. Адама, да би синови Адамови, будући смртни, постали синови Божји. Стога Син Божји претрпљује смрт ради свог телесног оца, да би синови човечји узели удела у Божјем животу ради Оца свога по духу... Он, истинити и по природи Син Божји, носи у себи све нас (τους πάντας ημάς), да бисмо сви ми носили у себи јединога Бога[71].

На невиђеним парадоксима почива спасење рода људског, извршено Господом Исусом. По среди су необичне антиномије, које једино вера може усвојити и облагодатаћена логика помирити. Богочовека продају за најнижу цену за тридесет сребрника, вели свети Григорије Богослов, али Он искупљује свет, и то високом ценом својом сопственом крвљу. Њега воде као овцу на заклање, али је Он Логос, објављен гласом вапијућег у пустињи. Он би мучен и рањен, али Он исцељује сваку бољет и сваку немоћ. Њега подижу на дрво и прикивају, али Он нас васпоставља дрветом живота, спасава разбојника с Њим распетог, помрачава сву видљиву твар. Он предаје душу, али има власт узети је опет; завеса се раздире, мртви устају. Он умире, али оживотворава, и смрћу смрт разорава (καταλύει τὸ θάνατον τὸν Φάνατον). Бива погребен, али васкрсава[72].

Чудо спасења, извршено чудесним Богочовеком, није ни прво ни последње у драми људског живота. Оно је само једно од многих, врло природно својом натприродношћу у необичној, па ипак целисходној, драми човековог постојања у овом свету. Поред свих заплета и ужаса ипак се осећа да ову богочовечанску драму људског живота од почетка до краја режира тајанствени промисао Божји. Ми смо створени да би смо благовали, расуђује богомудри Богослов, и благовали смо чим смо били створени. Нама је био поверен рај, да бисмо се наслађивали; нама је била дата заповест, да бисмо, одржавши је, заслужили славу, дата нам је била не зато што Бог није знао будућност, него зато што је поставио закон слободе. Ми смо били преварени, пошто су нам завидели; пали смо, јер смо преступили закон; постили смо, пошто нисмо држали пост него били овладани дрветом познања. Стара и савремена нам беше ова заповест, која је била нашој души као неки васпитач и обуздавач у наслади; ми смо јој с правом потчињени, да бисмо, држећи је, повратили оно што смо изгубили не држећи је. Нама је био потребан оваплоћени и умртвљени Бог, да бисмо оживели (ἐδεήθημεν θεοῦ σαρκομένου και νεκρούμενου, 'ἵνα ζήσωμεν). С Њим смо умрли, да бисмо се очистили; с Њим смо васкрсли, јер смо с Њим

умрли; с Њим смо се прославили, јер смо с Њим васкрсли. Много је у то време било чудеса: Бог распет, сунце се помрачује, и опет распламћује, завеса се раздире, крв и вода излазе из ребра, земља се тресе, камење се распада због Камена, мртви устају... Али ни једно од ових чудеса не може се упоредити са чудом човековог спасења; неколике капље крви обнављају васцели свет (θανίδες α'ίματος ὀλίγαί κόσμον ὅλον ἀναπλάττουσαι).[\[73\]](#)

Господ је дошао у овај свет, да би људску природу излечио од страшне болести греха и смрти, јер је не само грех бољет него и смрт. Стога је Он и делао у свету као Спаситељ и Искупитељ, и његов богочовечански домострој спасења преставаља једину божанску медицину у овом свету која на овом острву смрти исцељује од сваког греха и од сваке смрти. Оваплоћени Бог у овом свету, по мисли светог Богослова, има за циљ: да окрили душу, да отргне свет од зла и преда га Богу, да сачува лик Божји у човеку ако је читав, да га подржи ако је у опасности, да га обнови ако је повређен, да Христа усели Духом у срца људска; кратко речено: да учини богом (Θεόν ποιῆσαι) и учесником вишњег блаженства човека који припада вишњим чиновима... Ради тога се Бог сјединио са телом преко душе, и све се сјединило у једно за све и за једнога праоца: душа за душу која се оглушила о заповест Божју, тело за тело које се покорило души и било заједно осуђено; Христос који је изнад греха и виши од греха за Адама који је био под грехом. Стога је старо замењено новим; страдањем би опозван страдалник (δια πάθους ὁ παθῶν ἀνεκλήθη); и за сваки наш дуг би појединачно узвраћено Оним који је изнад нас; и настаде нова тајна (καὶ γέγονε καινόν μύστη ριον): Божји човекољубиви домострој спасења о палом кроз непослушност човеку. Ради тога је рођење и Дева, ради тога јасле и Витлејем... Ради тога Исус прима крштење; ради тога пости, бива кушан и побеђује победиоца. Ради тога се изгоне демони, исцељују болести... Ради тога бива: дрво за дрво, и руке за руку; руке, јуначки испружене, за руку, неузддржљиво испружену; руке клинцима приковане, за руку својевољну; руке које сабирају у једно све крајеве света, за руку која је истерала Адама. Стога бива подизање на крст насупрот паду, жуч насупрот једењу забрањеног плода, трнов венац насупрот ђаволовој владавини, смрт насупрот смрти, тама за светлост, погреб насупрот повраћању у земљу, васкрсење за васкрсење. Све је ово било нарочито старање Божје о нама и лечење немоћи наше, које је старог Адама враћало онамо одакле је био пао и приводило дрвету живота, од кога нас је удаљиво плод са дрвета познања, пробан у невреме и непаметно[\[74\]](#).

Кроз непослушност људска се природа први пут упознала са злом и отиснула у све безбројне грехе; кроз послушност Богу она се враћа свима вечним божанским истинама и бесмртним добрима. Господ се оваплотио, да би својим богочовечанским животом и страдањем повратио човека Богу, воспоставио боголикост у њему у првобитној пуноћи, повео га путем послушности Богу, тј. путем живота по Богу и у Богу, и тиме га излечио од

непослушности према Богу, као основном узроку и извору свих грехова, страдања и смрти. Када Бог Логос постаде тело, вели свети Иринеј, Он истински показа лик (την εἰκόνα) свој, поставши сам оно што беше лик његов (тј. човек, саздан по лику његовом), и темељно васпостави подобије (την ὁμοίωσιν), чинећи човека саподобним невидљивом Оцу (συνεξομοιώσας τον άνθρωπον τω ἀοράτῳ Πατρί) помоћу видљивог Логоса (per visibile Verbum). Али Господ није само тиме открио Оца и Себе него и помоћу самог страдања свог. Јер Он, уништавајући ону непослушност човекову која се догодила у почетку крај дрвета, „постаде послушан до смрти, и то смрти крсне" (Флб. 2, 8); и тако, непослушност која се десила крај дрвета, исцељујући послушност на дрвету крста. Јер ми не бејасмо дужници другоме до Ономе, чију смо заповест преступили у почетку[75].

Својим оваплоћењем Господ нас је повратио у пријатељство (in amicitiam), поставши посредник између Бога и људи, умилоствивљавајући Бога за нас (propitians quidem pro nobis Patrem), коме смо били сагрешили, и својим послушношћу покривајући нашу непослушност и дајући нам општење са нашим Творцем и покорност. Стога нас је Он научио да и у молитви говоримо: И опрости нам дугове наше (Мт. 6, 12), пошто је Он Отац наш, чији дужници постадосмо, преступивши његову заповест [76]. Окусивши од забрањеног плода, наши прародитељи су истовремено са тим примили у себе смрт, јер су окусили у непослушности, а непослушност према Богу доноси смрт. Због тога су они од тог тренутка били предати смрти, поставши дужници смрти (debitores mortis effecti). Васпостављајући у себи васцелог човека, Господ Христос је поновио и смрт његову. Кроз своје страдање Господ му је подарио обновљење, тј. ослобођење од смрти[77].

Крсна смрт Господа Христа, поднесена из човекољубља и по вољи Тросунчаног Божанства[78], има свечовечански значај и распростире своје искупитељско дејство на све људе зато што је то смрт Богочовека, потпуног Бога и потпуног човека, који својом човечанском природом стоји у онтолошком сродству са свима људима. Отуда богонадахнути Апостол благовести: Један је посредник Бога и људи, човек Исус Христос, Он даде себе у откуп за све (ὁ δούς εαυτόν ἀντίλυτρον υπέρ πάντων)[79]. Из неизмерне љубави према роду људском Господ Христос је грех људски учинио својим, понео га у својој безгрешној Богочовечанској личности, и као вечни Бог и безгрешни човек потпуно га савладао за све људе и место свих људи. Као Богочовек Он је, по речима светога Кипријана, и грехе наше носио и све нас носио (nos omnes portabat)[80].

Искупитељски подвиг Богочовека по природи своје богочовечности има свечовечански значај: распростире своју силу на свуколику природу људску, диференцирану у безброј људских личности. Човек је психофизичко биће; као потпуни човек такво биће је био и Христос Богочовек. Својим богочовечанским искупитељским подвигом Богочовек је

обухватио и психу и физис људског бића, јер су његова спасоносна страдања подједнако и недељиво прожимала и душу његову и тело. Његова гетсиманска самртничка мука од греха и због греха људског, који је узео на себе, природно се пројавила као телесна смрт на Голготи. Духовно одстрадавање људског греха од стране Богочовека завршило се својом природном последицом: телесном смрћу на крсту, пошто је Он као потпун човек психофизичко биће. Својом богочовечанском смрћу Господ Христос је окусио смрт свих смрти којима умиру људи, и као истински, богочовечански, претставник рода људског смрћу својом сатро сву смрт.

Тумачећи Апостолове речи: Христос даде себе у откуп за све[81], свети Кирил Александриски вели: Нема сумње, Христова смрт је спасоносна за цео свет (σωτήριος τῷ κόσμῳ παντί). Да Христос није Бог, како би Он сам био довољан за откуп свих (πῶς ἂν ἀρκέσειεν εἰς τὸ γενέσθαι πάντων ἀντίλυτρον αὐτός τε καὶ μόνος)? Али Он сам б'и довољан умревши за све, јер је и изнад свих (ὅτι καὶ ὑπὲρ πάντας ἐστί). Бог је дакле Онај који је смрћу свога тела удаљио смрт од света[82]. Само зато што је Христос Бог Логос, његова крв нас очишћава од свакога греха. Само зато што није под тиранијом греха, Он је могао осудити грех и спасти род људски од тираније греха[83].

Поводом истих Апостолових речи свети Златоуст вели: На који начин Христос даде себе у откуп за све, када Он би предат Оцем? Значи, то је било дело његове доброте. Шта значи: откуп? Требало је да их казни, али Он то не учини; требало је да буду уништени, али Он за њих даде Сина свог. То је доста да привуче све и да покаже љубав Христову. Заиста су огромна и неисказана добротина која нам је Бог указао. Он принесе себе на жртву за непријатеље своје (κατέθυσεν εαυτόν ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν), заоне који га мрзе и за оне који се одвраћају од Њега. Оно што други не би учинио ни за пријатеље своје, ни за децу своју, ни за браћу, Господ је учинио за слуге, и то Господ који по природи није био онакав какве су слуге него Бог, учинио је за људе, и то за људе ништавне. Јер да су они заслуживали неки обзир, да су Му били по вољи, ово не би било тако достојно дивљења. Међутим, ово тиме поражава сваки ум, што је Он умро за тако незахвална и неразборита створења. Оно што људи не чине за своје саплеменике, то је Бог учинио за нас[84].

Када су се сви налазили под влашћу смрти, пише блажени Теодорит, Христос није био у њеној власти и као Бог, јер је имао бесмртну природу, и као човек, јер није учинио грех који проузрокује смрт. Али је Он сам предао себе на смрт као неку откупну цену и све ослободио од робовања смрти (οἶον τι λύτρον εαυτόν δέδωκε, καὶ τῆς ἐκείνου δουλείας ἀπαντὰς ἠλευθέρωσε)[85].

Господ Христос је сишао да буде рођен у овом свету и распет не што је то било Њему потребно, већ је то учинио за род људски који од Адама

потпаде под смрт и обману змије[86]. Нас, погружене у најцрње грехе које смо учинили, Христос откупи (ἐλυτρώσατο) својим распећем на дрвету[87].

Смрт Господа Христа има козмички значај зато што је Он и Искупитељ и Творац, те као Творац зна тајну својих саздања, њихове невоље и потребе, и има моћи да их проникне својим животворним силама. И нико други до Творац није могао бити Искупитељ пале твари, по речи Апостола: У њему имамо искупљење крвљу његовом, и отпуштење грехова. Јер кроз њега би саздано све што је на небу и на земљи, што се види и што се не види, били Престоли, или Господства, или Поглаварства, или Власти; све се кроза Њ иза Њ сазда. И он је пре свега, и све је у њему[88]. Само је Творац, као Искупитеље, имао моћи да узме на себе грехе свега света и да сав свет очисти од греха и смрти. Стога је његова жртва заиста козмичка, заиста свечовечанска. Жртва би принесена за сву природу (υπερ πάσης της φύσεως), вели свети Златоуст, и беше довољна за спасење свију (καὶ ἁπὴν πάντας ἢν σώσαι), али су се њеним добротворством користили само они који су поверовали[89]. Као једини Искупитељ, преблаг Господ је дао у откуп своју спасоносну крв, искупио нас заробљене, убио крстом тиранина, и привео нас Оцу небеском[90]. Господ, као човекољубиви животодавац, искупио је својим крстом васељену (την οἰκουμένην)[91].

Да би искупио људе, Спаситељ је, по речима светог Оца Православља, морао имати потпуну човечанску природу, тј. и душу и тело. Као откупну цену Он је дао тело за тело (σῶμα ἀντι σώματος), и душу за душу (καὶ ψυχὴν ἀντι ψυχῆς), и потпуно биће за целог човека. Ово се огледа и у домостроју крста. Проливањем крви своје Господ је показао стварност тела свог; а тиме што је повикао и, преклонивши главу, предао дух, показао је да је у телу његовом била душа, за коју је и рекао: полажем је за овце (Јн. 10, 15). Осим тога, да Христос није имао и душу и тело, како би наступила смрт? Како би Христос дао откупну цену за целог човека? Или, како би држава смрти била потпуно разорена, да није душу, која је свесно згрешила, Христос учинио у себи безгрешном? Смрт је царовала над душом, која је свесно згрешила. Тако је казано: душа која згреши умреће (Језек. 18, 20); за њу је Христос положио своју сопствену душу, давши је у откуп (λύτρον ἀντιτιδοῦς)[92].

Свако дело Христово сачињава похвалу васељенске Цркве, али крст сачињава похвалу над похвалама (καύχημα δε των καυχημάτων). Крст је ослободио све поробљене грехом, и искупио сав род људски (καὶ κόσμον ὅλον ἀνθρώπων ἐλυτρώσατο). Не треба се чудити што је сав свет искушњен, јер Онај што умре за њега није био прост човек, већ јединородни Син Божји. Грех једног човека, Адама, био је у стању да нанесе смрт свету. А када се сагрешењем једнога (Рм. 5, 17) смрт зацарила у свету, како да се толико пре правдом једнога не зацари живот? И када су због једења са дрвета истерани тада били из раја, неће ли сада лакше помоћу дрвета Исусовог

(тј. крста) ући у рај они који верују? Када је првоздани од земље нанео васељенску смрт (οἰκουµενικόν θάνατον), не може ли онда Онај који га је саздао од земље донети вечни живот, будући сам Живот? Стога се не треба стидети крста Спасовог, него се треба хвалити њиме. Јер је реч крстова Јеврејима саблазан, незнабошцима безумље, а нама спасење (1 Кор. 1, 18. 23). Јер Онај што умре за нас не беше прост човек него Син Божји, Бог очовечени[93]. Дакле, Исус је истински пострадао за све људе, јер крст није привид, нити је искупљење привид (δόκησις)[94]. Господ Христос је по својој вољи ишао на страдање, радујући се подвигу, веселећи се људском спасењу. Он се није стидео крста, јер је спасавао васељену. Јер Он који је страдао не беше ништавни човек, него Бог очовечени (Θεός ἐνανθρωπήσας)[95].

Ми исповедамо, изјављује свети ревнитељ божанских истина, да се васцели Логос сјединио са васцелим човеком. И кроз то двоје (тј. Бога и човека, односно Богочовека) бй дивно извршена тајна домостроја спасења (της οἰκονοµίας το µυστήριον). Својим телом Он се користио као органом за дела тела и за природне немоћи (προς τα σαρκός ἔργα τε και ἀρρωστήµατα φυσικά) и за све што не подлежи прекору; душом пак својом Он се користио као органом за човечанска и непорочна душевна стања (προς τά ἀνθρωπινά τε και ἀνυπαίτια πάθη). Јер се каже за Њега да је бивао гладан, да се замарао од дугог путовања, да је осећао бојазан и страх, тугу и муку, и да је поднео крсну смрт. Јер Њега нико није приморавао да душу своју положи за нас, да би овладао и мртвима и живима. Своје тело Он је поднео за тело свих (σάρκα µεν την Ἰδίαν της ἀπάντων σαρκός ἀνταποτιννύς), дар који заиста вреди колико сви људи (δώρον αληθώς ἀντάξιον), а душу своју Он је дао у откуп за душе свих (ψυχὴν δέ ψυχῆς ἀντίλυτρον της ἀπάντων ποιούµενος), ма да је понова оживео будући као Бог живот по природи[96].

Требало је да за све умре Онај који вреди колико и живот свих људи (της ἀπάντων ζωῆς ἀντάξιον), да би овладао и мртвима и живима... Требало је дакле да оваплоћени Логос преда смрти своје властито тело у откуп за живот свих (της ἀπάντων ζωῆς ἀντίλυτρον), да би и људска природа могла следовати животу Логосовом[97]. Господ Христос нас је искупио својом крвљу, и свој живот учинио откупом за живот свих[98].

За све је умро Господ Христос који вреди колико сви (ο πάντων ἀντάξιος), и своју сопствену душу учинио нашим откупом[99]. Шта више, Богочовек је, умревши за нас, дао себе у откуп за живот свих[100].

Господ је постао Богочовек ради спасења рода људског, вели свети Григорије Палама. Јер да није постао човек, Он не би могао пострадаати. Он, који ништа није дуговао смрти, поднесе смрт, да би нас, дужнике смрти, искупио од робовања ђаволу и смрти, смрти како духовној тако и телесној, тј. смрти привременој и вечној. За нас, који смо криви због греха, Он

безгрешни даде своју невину крв, ослободи нас кривице (ἐλυτρώσατο τῆς εὐθύνης ἡμᾶς), опростивши нам грехе и подаривши на крсту рукописаније, избави нас од ђаволове тираније[101].

Добровольно предајући себе на смрт за род људски, Господ Христос је неизмерном божанском вредношћу своје Богочовечанске личности учинио своју смрт откупом нашим од свеопште смрти. У свету човечанском и у сфери људског живота ништа није скупоценије од чудесне Личности Богочовека Христа. То је вредност изнад свих вредности; и свака истинска вредност у људском животу добија свој значај од ње, само од ње. Стога је богомудри Апостол у праву када пише хришћанима: Купљени сте скупо (ἡγοράσθητε τιμῆς)[102].

О свевредностима Богочовекове Личности богонадахнуто рауђује свети Василије Велики, тумачећи седми и осми стих четрдесет и осмог псалма: Они који се уздају усили своју (οἱ πεποιθότες ἐπὶ τῇ δυνάμει αὐτῶν), и хвале се великим богатством својим; брат не може избавити, да ли ће избавите човек? неће дати Богу откуп за себе (Пс. 48, 7 8). Пророк се обраћа земнороднима и богатима. Једнима се обраћа обарајући њихово мишљење о сил и њиховој, а другима обарајући њихову гордост због обиља имања њиховог. Земнородни се уздају у силу своју, уздају се у телесну снагу и мисле да људска природа има довољно силе за извршење онога што жели; а онима што се уздају у несигурно богатство потребан је откуп (λύτρων χρεία), да би били изведени на слободу, коју су изгубили пошто су побеђени насиљем ђавола, јер ђаво, узевши их у ропство, неће их ослободити своје тираније док не зажели да их замени неким скупоценим откупом (τινὶ λύτρῳ ἀξιολογῶ). Стога оно што се предлаже као откуп не треба да буде истог рода (ομογενές) са поробљенима, него да у великој мери превазилази њихову вредност, да би ђаво добровољно (ἐκῶν) ослободио заробљенике ропства. Отуда их брат не може искупити. Јер никакав човек није у стању да убеди ђавола, да пусти испод своје власти онога коде му је једанпут допао шака. Човек ни за властите грехе своје не може дати Богу жртву умилостивљења. А како ће бити у стању да то учини за другога? И шта је то што би он могао стећи у овом свету толико драгоцену, да би послужило као довољан откуп за душу по природи драгоцену (ὡς αὐταρκεῖς ἔχειν τῆς ψυχῆς ἀντάλλαγμα τῆς φῶσει τιμίας), јер је она саздана по лику Творца свога? И какав труд у овом свету може доставити души људској довољну попутнину за прелаз у онај свет? Стога ове псаламске речи треба разумети овако: макар неко сматрао себе веома силним у овом животу, и имао огромна имања, псалам саветује да одбаци гордо мишљење о себи, да се понизи под силну руку Божију (1 Петр. 5, 6), и да се не узда у своју силу, нити да се хвали великим богатством. Али могуће је и узвисити се мало мишљу, те под онима који се уздају у силу своју и хвале се великим богатством разумети душе силе, јер и сама душа нема довољно сила за своје спасење (ὡς οὐκ αὐτοτελοῦς οὐσης οὐδ' αὐτῆς

προς σωτηρίαν). Макар неко био и савршен у људским силама, али, немајући у себи мудрости Божије, ништа не вреди. Макар неко накупио мноштво теорија из световне мудрости и стекао извесно богатство знања, али нека чује пуну истину: свака душа људска упрегла се је у тешки јарам ропства непријатељу, свима заједничком, и изгубивши слободу, дату јој Творцем, одведена је грехом у ропство. Но свакоме заробљенику потребан је откуп за ослобођење. Брат не може откупити (λυτρώσασθαι) свога брата, нити сам човек себе, јер онај који собом откупљује другога треба много више да вреди од онога који је ухваћен и већ робује. Али човек уопште нема такву силу пред Богом, да би Га могао умилостивити за грешника, јер је и сам крив греху (ἐπεὶ καὶ αὐτὸς αμαρτίας υπόδικος). Јер сви сагрешише, и лишени су славе Божије, и оправдани су за бадава благодаћу његовом, откупом који је у Христу Исусу (Рм. 3, 23-24).

Отуда, неће дати Богу откуп за себе οὐ δώσει οὖν τῷ θεῷ ἐξίλασμα αὐτοῦ (ст. 8) и откупну цену за душу своју καὶ τὴν τιμὴν τῆς λυτρώσεως τῆς ψυχῆς αὐτοῦ (ст. 9). Дакле, немој тражити брата за своје искупљење, него онога који тебе превазилази природом, не простога човека, него Богочовека Исуса Христа, који једини може дати Богу откуп за све нас (δὲ καὶ μόνος δύναται δοῦναι ἐξίλασμα τῷ Θεῷ ὑπὲρ πάντων ἡμῶν), јер Њега постави Бог као умилостивљење вером у крви Његовој (Рм. 3, 25). Мојсеј је био брат Израиљцима, па их није могао искупити. Како ће онда искупити обичан човек? Пророк најпре говори потврдно: брат не може избавити, затим са нагласком додаје упитно: да ли ће избавити човек? Мојсеј није ослободио народ од греха, него је само умолио Бога да не кажњава за грех. Он ни за себе није могао дати откуп (ἐξίλασμα) када је пао у грех, и после толиких и тако великих чудеса и знамења, која је видео, изговорио је речи сумње: Чујте одметници! еда ли ћемо вам из ове стене извести воду? Стога и Господ за ову реч рече Мојсеју и Арону: Зато што ми не веровасте и не прослависте ме пред синовима Израиљевим, нећете одвести збор овај у земљу коју сам им дао (4 Мојс. 20, 19. 12). Стога, неће дати Богу откуп за себе (ст. 8). Јер шта може човек наћи толико драгоцено, да би дао у откуп за душу своју? Али се нашло нешто што вреди колико сви људи скупа (ἀλλ' εὐρέθη ἐν ομοῦ πάντων ἀνθρώπων ἀντάξιον), што је и дато као откупна цена за душу нашу (ὁ ἐδόθη εἰς τιμὴν λυτρώσεως τῆς ψυχῆς ἡμῶν): то је света и скупочена крв Господа нашег Исуса Христа, коју је Он пролио за све нас, због чега смо ми и купљени скупо (1 Кор. 6, 20).

Дакле, брат не може избавити; да ли ће избавити човек? Ако нас човек не може искупити, онда Онај који нас је искупио није човек (ὁ λυτρωσάμενος ἡμᾶς οὐκ ἄνθρωπος). Стога, ако је Господ наш поживео с нама у подобију тела греха, немој Га због тога сматрати простим човеком, не признајући у Њему силу Божанства. Он није имао потребе да даје Богу откуп за себе, нити да искупљује своју душу, јер Он греха не учини, нити се обмана нађе у устима његовим (1 Петр. 2, 22). Тако, дакле, нико не може

искупити себе док не дође Онај који повраћа народ из ропства (Пс. 13, 8), не сребром, не даровима, као што је написано код Исаије (52, 3), него крвљу својом. Он нас, који Му нисмо браћа, него смо Му постали непријатељи кроз грехе своје, Он који није прост човек већ Бог, пошто нам је подарио слободу, назива браћом својом (Јевр. 2, 12). Стога Онај који нас је искупио, ако своју мисао управимо на његову природу, није нам брат и није човек. Ако пак узмемо у обзир његов благодатни силазак к нама, онда нас и браћом назива, и силази к човечанству Онај који неће дати Богу откуп за себе, него ће дати откуп за сав свет, јер Њему није потребно очишћење, него је Он сам очишћење (ἀλλ' αὐτός ἐστὶν ἱλαστήριον)[103].

Грех и све што је од њега и води њему сачињава безакоње, јер иступа и војује противу светости истине Божје као закона живота Божјег; а безгрешни Господ: даде себе за нас, да нас искупи од свакога безакоња (ὡς λύτρωσται ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀνομίας)[104], тј. од свакога греха, јер је грех безакоње[105]. Умирући за нас, Господ Христос је у свуколику природу људску ставио квасац новог живота, живота по Богу и у Богу. За спасење рода људског био је неопходан и богочовечански живот Господа Исуса и његова богочовечанска смрт, да би собом обухватио сав живот људски до смрти и после смрти, те тако овладао и живима и мртвима[106]. Христос је умро, вели свети Кирил Александриски, да би овладао и мртвима и живима, и да бисмо живели Богу живоме и истинитоме. Али да би умро, Логосу је било неопходно да се претходно сједини са телом, тј. оваплоти. И умревши у телу, Он је овладао и живима и мртвима[107].

Једне је природе, једног Божанства, једне воље и једног човекољубља Отац са Сином. Син предаје себе на смрт за људе и по својој вољи и по вољи Оца свог небеског[108]. У том бескрајном човекољубљу Тросунчани Господ дарује роду људском сва небеска блага, све божанске истине, све божанске вредности; и ништа није изоставио што нам је требало дати кроз богочовечански живот и богочовечанску смрт Христа Спаситеља. Отуда Апостол с правом пита: Бог, који сина свога предаде за све нас, како да нам с њим све не дарује?[109] Својим богочовечанским животом, а нарочито својом богочовечанском смрћу, Господ Христос је постао за род људски искупљење (ἀπολύτρωσις)[110], тј. избављење од свих зала (ἀπάντων τῶν κακῶν)[111]. Господ Исус је, по речима светог Златоуста, платно далеко више но што смо ми били дужни, и то толико више колико је море бескрајно у поређењу са малом капљом. Стога, видећи такво богатство добара, не треба сумњати и питати, како је она искра смрти и греха угашена (ὥς ὁ σπινθήρ ἐκεῖνος τοῦ θανάτου καὶ ἀμαρτίας ἐλύθη), када се на њу излило толико море благодатних дарова[112].

У Христу Исусу имамо избављење крвљу његовом (τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ), отпуштање грехова, по богатству благодати његове[113]. Смрт Господа Христа, вели блажени Теодорит, учинила нас је

достојнима љубави Божје. Јер смо ми смрћу његовом, скинувши са себе греховне прљавштине и ослободивши се робовања ђаволу, повратили црте божанског лика свога (τους της εικόνας της θείας ανέλαβομεν χαρακτήρας)[114]. Род људски, заробљен грехољубивим тиранином, Господ Христос је искупио својом божанском крвљу и обоживши обновио[115].

Божанска крв Господа Исуса очистила је људску природу од греховне прљавштине, спрала са ње муљ порока, и она је заблистала у својој првобитној богозрачној красоти. Овде није само то чудно, каже свети Златоуст, што Бог Отац предаде Сина свог, већ и то што љубљени Син би заклан. Превелико изобиље љубави: Љубљеног предаде за ненависне. Погледај, колико нас цени! А када Он предаде Љубљеног још док Га ненавидесмо и бесмо непријатељи његови, шта Он онда неће учинити за нас када се помиримо са Њим благодаћу?... У ствари, ништа није тако велико као проливање крви Божје за нас, јер је важније и од усиновљења и од других дарова то што Бог Сина свог не поштеде. Нема сумње, отпуштање грехова је велика ствар, али оно постаје још веће када се извршује крвљу Господњом (δια του αίματος του Δεσποτικού). Ада је то много веће од свега, Апостол нарочито наглашава говорећи: по богатству благодати његове (Еф. 1, 7)... Не може се речју описати шта је све урађено за нас. Нама је даровано богатство, богатство преизобилно, богатство не људско него божанско, те је апсолутно немогуће исказати га[116].

Дошао је сам Син Божји и крсном смрћу извршио наше искупљење. Покренут својом вољом, а не неопходношћу, Он је извршио тајну пресветог крста, који је Он побоо усред васељене, муњезрачно и божанствено знамење борбе, дато верницима као оруђе победе против непријатеља[117].

Бог је свету подарио слободу помоћу крви нашега Искупитеља, вели свети Атанасије Велики. Исто тако Он је ад предао поразу кроз смрт нашега Искупитеља. Он је отворио небеска врата, указујући слободан пут онима који узлазе тамо кроз нашега Искупитеља[118]. Смрт Искупитеља нашег показала се као дан (dies salutis apparuit)[119]. Радост искупљења непрестано се излива од крста Христовог[120], јер је спасење рода људског извршено крвљу Господа Христа[121].

У бескрајној мистерији божански човекољубивих односа Спасових према роду људском сладчајши Господ Исус се јавља као миомирна жртва Богу за нас. У чудесном царству тајанстава Божијих ова жртва кроткога Исуса означена је као искупљење рода људског од греха, зла и смрти. Апостол благовести хришћанима: Живите у љубави, као што је и Христос љубио нас и предаде себе за нас: принос и жртву Богу на слатки мирис (παρέδωκεν εαυτόν υπέρ ημών προσφοράν και βυσίαν τω Θεω εις οσμήν в εύωδίας)[122]. Син Божји постао је човек ради нас, вели свети Атанасије

Велики, да би предао себе за нас на жртву Оцу и искупио нас својом жртвом и приносом (Еф. 5, 2). Он је сав род људски ослободио смрти и извео из ада (atque ex inferis eripuit)[123].

Спасова драговољна жртва је слаткомирисна Богу, пријатна Богу, јер „једини Човекољубац“, приносећи себе, безгрешног Богочовека, на жртву за људе и место људи, чудотворном силом своје жртве тајанствено спасава род људски од греха, смрти и ђавола. Смрад људских грехова, који се гнездио у свему људском, и ширио из свега људског, погаснут је слаткомирисном жртвом безгрешног Господа, који својом савршеном божанском светошћу и праведношћу преставаља једини „цветь благовонія“ [124] у смрдљивој јами људског земаљског живота. Од сваког мира, по речи светога лесника, мириснији (ευωδέστερος) је Христос, који је за нас понизио себе, да би уништио смрад којим је човека испунило мртвило греха [125].

Због спасоносног и искупитељског значаја и силе жртве Христове велики Апостол назива Господа Христа Пасхом: Пасха наша закла се за нас, Христос (το πάσχα ημών υπέρ ημών ἐτύθη Χριστός) [126]. Као што је старозаветна пасхална жртва, пасхално јагње, спасло првенце од смрти, тако и Господ Христос, Јагње Божије, јесте Пасха која спасава људе од вечне смрти и робовања ђаволу. Тумачећи ове Апостолове речи свети Златоуст вели: На крсту је принесена жртва; а где је жртва ту је отпуштење грехова (ἐκεῖ ἀμαρτημάτων ἀνάίρεσις), ту празник и радост. Пасха наша закла се за нас, Христос. Где? На високом крсту. Нов и диван жртвеник, јер је жртва дивна и необична. Сам Он је и жртва и свештеник; жртва по телу, а свештеник под духу; сам Он је принео и био принесен [127]. Он је тај који је од старине био приношен на жртву, као јагње, и у јагњету био прасликован, а најзад је принео себе на жртву за нас, јер Пасха наша закла се за нас, Христос (1 Кор. 5, 7) [128].

Божански необична тајна је по среди: безгрешни Богочовек Христос је и жртва и првосвештеник, и „приносѧй и приносимѧй, приѧмляй и раздаѧемѧй“ [129], те стога има бесконачну важност искупљујући на такав начин род људски од греха, зла и смрти. У богочовечанском домостроју спасења Господ Христос је и жртва и првосвештеник, јер будући човеком Он је постао и првосвештеник. Ово његово првосвештенство (Јевр. 9, 4), по речима светог Григорија Богослова, односи се на његову човечанску природу, природу која је подложна страдању, а не на природу божанску, која је неизменљива и изнад страдања (καὶ τοῦ πάσχειν ὑψηλότεραν). То се односи на човечанску природу Господа Христа, као и сва она места у Светоме Писму у којима се Сину Божјем приписују: усавршавање (Јевр. 5, 9), узвишење (Д. А. 2, 33), послушност (Јевр. 5, 8), принос (Еф. 5, 2), молитва Ономе који Га може спасти од смрти (Јевр. 6, 7), страдање, крвави зној (Лк. 22, 44), молитва, и томе слично [130].

У чуду своје Богочовечанске личности Спаситељ је носио сва чудеса неба и земље. У Њему је све људско дошло до своје чудесне и чудотворне пуноће, и нашло да је у Божанској природи, и ипостасној заједници са њом смисао свега људског. Чудо спасења је у тој ипостасној тајни Богочовека Христа. У томе је и чудо Спаситеља као жртве и као Првосвештеника. Христос је био смртан, али Бог (ἦν βροτός, ἀλλά θεός), благовести богоносни Богослов; род Давидов, али Адамов Творац; телоносац, али и бестелесан; по мајци Девѝ описљив (περίγραφος), али неизмерљив (αμέτροτος). Јасле су Га обухватиле, али звезда је водила к Њему мудраце, и дароносни су дошли и савили пред Њим колена. Као човек Он је био у борењу, али као непобедив Он је у трикратном кушању победно кушача. Он је узимао храну, али је хранио хиљаде, и воду у вино претворио. Он се крстио, али је грехе очистио; и Дух Га је громогласно објавио за Сина Беспочетнога. Као смртан, Он се предавао сну, и као Бог умиривао море. Замарао се на путу, али је изнемоглима давао снаге. Он се молио; али ко је примао усрдне молитве оних који пропадају? Он је био Жртва, али и Архијереј; Жрец, али и Бог; принео је крв на дар Богу, али је очистио сав свет (αἴμα' ἀνέθηκε θεῷ, κόσμον δ' ἐκάθηρεν ἅπαντα); подигнут је на крст, али је приковао на крст грех. Он је спуштен међу мртваце, али је пробуђен из мртвих, а раније је сам васкрсао мртве. Ако је једно показивало убогост смртнога, друго је показивало богатство Бестелеснога. У сваком случају, видећи у Њему оно што је својствено смртнима, не треба омаловажавати Божанство. Оно је учинило славним и земљани лик, који је из љубави према човеку образовао нетрулежни Син[131].

Сам по себи Христос је Пастир, вели свети Златоуст, а ради човека је постао Јагње. Исаија пише: јако овча на заколете ведесе (Ис. 53, 7; Д. А. 8, 32); а Спаситељ говори: Ја сам пастир добри (Јн. 10, 11). Каква је разлика између Јагњета и Пастира; у каквом је смислу Он Јагње, а у каквом Пастир? Јасно је, разуме се, да се Он јавља као Јагње због страдања у подвигу домостроја спасења (διὰ τὸ πάθος τῆς οἰκονομίας), а као Пастир због изобилног човекољубља. Као Бог, Он се не стиди да себе назива Пастирем. Нама је требало да знамо самога Бога и Цара. Али пошто ми, обдарени разумом људи, нисмо познали Бога, Он жели да ми, макар као неразумне овце, познамо свога Пастира. Да је Спаситељ, долазећи у свет, затекао човека разумним, Он би му се сигурно јавио као Бог (ἀναγκάσιος ὡς Θεός ἐπεφάνετο). Али, пошто га није затекао као човека него као овцу заблуделу, Он стога и скрива своје царско достојанство и предлаже пастирско старање. Дакле, Господ се јавља као Јагње из разлога домостроја спасења (διὰ τὴν οἰκονομίαν), а као Бог због своје славе. Он полаже душу своју за овце (Јн. 10, 11), не потчињавајући се неопходности, него сам узимајући на себе ово дело. Све што се десило у време старозаветног богопоштовања своди се, на крају крајева, на Спаситеља, па било то пророштво, или свештенство, или царство, или храм, или жртвени олтар,

или завеса, или ковчег, или чистилиште, или мана, или палица, или што друго: све се то односи на Њега (πάντα εις αὐτόν τὴν ἀναφορὰν ἔχει).

Бог је издавна допустио јудејским синовима да Му служе помоћу жртава (τὴν τῶν θυσιῶν λειτουργίαν) не зато што се Он задовољавао жртвама, него зато што је желео да Јудејце одврати од незнабожачког сујеверја. Пошто разум Јудејаца још није био у стању да се бави духовном делатношћу, него је био заробљен незнабожачким навикама и тежио жртвеницима и жртвама, то Бог, узевши идолске празнике, мења их сходно духу побожности, и на тај начин трпи оно што не жели (ἀνέχεται ὧν μὴ βουλήται). И као што добри отац, пошто угледа сина где се бави несташлуцима, одводи га са трга кући, и код куће му допушта да чини што му је воља, и на тај начин га држи у границама пристojности одузимајући његовим забавама бестидност, тако исто и Бог, желећи да помоћу таквих празничних скупова поправи Јудејце, дозволио им је да приносе жртве, даје им жртвени олтар, неређује им да приносе на жртву и овце, и јарце, и волове, и да чине све што им је причињавало радост. Али Бог у томе није уживао.

А да се ово десило из разлога домостроја спасења (οικονομικῶς), види се из тога што Бог, који је преко Мојсеја допустио вршење жртвоприношења и наредио да буду различне врсте жртава, кроз уста Пророка одузима свако значење ономе што се дешавало само по његовом снисхођењу (τά κατὰ συγχώρησιν γινόμενα), показујући да им је као деци допустио то у својству „млека“, али им није дао у виду „чврсте хране“ [132]. Он говори кроз уста Давида: Слушај, народе мој, што ћу ти казати, Израиљу, што ћу ти јавити: Ја сам Бог, Бог твој. Нећу те за жртве твоје карати; твоје жртве паљенице свагда су преда мном. Нећу примити из дома твог телце, ни јариће из торова твојих (Пс. 49, 79). А да ко не би помислио да Бог не прима стога што се гнуша тих жртава, Господ објашњава суштину ствари: она је у томе што Бог нема потреба за таква жртвоприношења, а не у томе што се она уопште врше, и додаје: Зар ја једем месо волујско и крв јарећу пијем? Принеси Богу хвалу на жртву, и изврши Вишњему завете своје (Пс. 40, 1314). Овим Бог показује да не гнушајући се жртава, одбацује их, али зато што Јудејце дозива бољој и духовној жртви. Дакле, Бог је од самога почетка допустио вршење жртвоприношења, не што су Му се допале, него са циљем да оне који су тако почели скрене на страну побожности. Чинећи уступак прохтеву Јудејаца Он је, као мудар и велики, самим допуштењем жртвоприношења припремао обличје будућих ствари, да би се жртва, иако по себи бескорисна, показала корисна као такво обличје (διὰ τὴν εἰκόνα χρήσιμος εὐρέθη).

Жртве нису биле пријатне Богу, јер се нису вршиле по његовој вољи него по његовом снисхођењу. Вршеним жртвоприношењем Он је давао

значај праслике будућег домостроја спасења Христовог (της μελλούσης οικονομίας τοῦ Χριστοῦ), да би та жртвоприношења, иако сама по себи недостојна приманка, постала пријатна због праслике коју претстављају. Кроз сва жртвоприношења Он приказује лик Христов (εἰκόνα Χριστοῦ) и изображава будуће догађаје. Приноси ли се на жртву овца, она је праслика Спаситеља; приноси ли се во, он је праслика Господа; приноси ли се теле, или јуница, или што дурго, као голуб, грлица, све се то односило на Спаситеље. Због тога је постојао и храм, да би био праслика Господњег храма. Због тога и овца, и свештеник, и завеса. Апостол Павле не допушта да се ишта замишља без везе са Христом, већ све доводи у везу са Христом (ἀλλά πάντα εἰς Χριστόν ἀναλαμβάνοντα). Јер он желећи да Јеврејима објасни разлику међу тајнама: шта је означавала трпеза, шта жртвени олтар, шта завеса, шта храм, шта свештеник све уопште доводи у везу са Христом и показује да је скинија сав овај живот. Но прва је скинија обличје Старога Завета, а Светиња над светињама је обличје Новог Завета (Јевр. гл. 8 и 9).

Храм је уопште био један, али се делио на делове: на Светилиште и на Светињу над светињама. Храм је био праслика Господњег тела; стога и каже Господ: развалите овај храм, и за три дана ћу га подигнути (Јн. 2, 19). Као што је, дакле, у старозаветном храму једно било видљиво за све, а друго само за првосвештеника, тако исто и у Спаситељевом домостроју спасења Божанство, и сила Божанства, иако сакривени, делали су јавно.

Храм је у средњи имао завесу, која је одвајала Светилиште од Светиње над светињама. Она је била праслика тела Господњег. Као што је завеса одвајала оно што је доступно спољашњем посматрању од унутрашњих тајни, тако је и тело Господње било завеса Божанства, која није допуштала смртним очима да непосредно гледају лик Бесмртнога. Ево шта каже Павле: Имајући дакле, браћо, пут нови и живи, који нам је обновио завесом, то јест телом својим, да приступамо (Јевр. 10, 19. 20. 22). Треба обратити пажњу: Господ је и тело своје назвао храмом, и завесу прасликом тела. Даље, иза завесе је улазио првосвештеник само једанпут у току године. Павле и нато указује као на праслику Спаситеља (εἰς τύπον τοῦ Σωτήρος): Христос не уђе у рукотворену светињу, која је праслика праве, него у само небо, да се покаже сад пред лицем Божјим занас (Јевр. 9, 24).

Приносила се на жртву овца, и она је била праслика Спаситеље (ἡ εἰκὼν τοῦ Σωτήρος): јако овча на заколите ведеса (Ис. 53, 7). Приносило се на жртву теле, во, и остало, при чему је првосвештеник узимао прстом ломало крви од животинка приношених на жртву, улазио у Светињу над светињама и седам пута кропио према чистицишту (3 Мојс. 16, 15). И само чистициште било је праслика Спаситеља (τύπος τοῦ Σωτήρος), исто тако и крв којом је првосвештеник кропио. Крвљу се кропило, чистициште ју је примало, и збивало се очишћење. Шта је то чистициште? Ево шта о томе говори Павле: Јер сви сагрешише, и лишени су славе Божије, и оправдавају

се за бадава благодаћу његовом, крвљу његовом, откупом који је у Христу Исусу; Њега постави Бог за очишћење вером у крви његовој (Рм. 3, 2325). И крв је његова, и чистилиште је његово. Све је ово речено зато што је Спаситељ Бог, јединородни Син Божји постао све ради нас, а не ради Себе. У свему овоме треба видети домострој спасења (την οἰκονομίαν), извршен ради рода људског[133].

Првосвештеничку службу јединородни Син Божји могао је извршити само као човек, стога се морао оваплотити.

Апостол вели: Зато беше дужан да у свему буде као браћа, да буде милостив и веран првосвештеник пред Богом, да очисти грехе народне[134]. Он се родио, пише свети Златоуст, васпитао, растао, претрпео све што је требало (επαύε πάντα ἀπερ ἐχρήν), и најзад умро, ето то значе Апостолове речи: да у свему буде као браћа. Он се оваплотио, јер је зажелио да буде наш првосвештеник пред Оцем. Он је примио наше тело једино из човекољубља, да би нас помиловао. То је једини узрок оваквог његовог домостроја спасења. Он је видео да смо ми оборени на земљу, пропадамо и патимо под насиљем смрти, и Он се смиловао. Апостол вели: да буде веран и милостив првосвештеник, да очисти грехе људске (Јевр. 2, 17). Шта значи: веран? Истинит, силањ, јер је само Син веран првосвештеник, који може избавити од грехова оне чији је Он првосвештеник. Он је зато постао човек, да би принео жртву која нас може очистити[135].

У посланици Јеврејима, вели свети Григорије Ниски, апостол Павле каже да Бог постави Исуса за посланика и првосвештеника, који је веран ономе који га створи (Јевр. 3, 1. 2). Назвавши овде првосвештеником Онога који је крвљу својом свештенички принео умилостивљење за грехе наше, речју *створи* Апостол означава не прво постојање Јединороднога (тј. не његово постојање пре оваплоћења), него желећи да претстави благодат, која се обично спомиње при постављању свештеника, он каже: *створи*. Јер Исус, по речи Захарије, велики Првосвештеник (Захар. 3, 1), приневши на жртву за грех свега света своје јагње, то јест своје тело (τον ἰδίον ἄμνον, τουτ' ἐστὶ το ἰδίον σώμα), који ради деце, која имају телои крв, и сам узе присног удела у томе (Јевр. 2, 14) (не уколико Он беше у почетку, будући Логос и Бог, и у обличју Божјем, и раван Богу, него уколико понизи себе узевши обличје слуге, и принесе принос и жртву за нас), овај Исус постаде Свештеник по чину Мелхиседекову за многе потоње нараштаје[136].

Божанска је тајна: поглавар нашега спасења тражи изгубљену овцу (Лк. 15, 4). А изгубљена овца јесмо ми људи, који смо кроз грех одлутали од разумне стотине оваца. И узима на раме своје целу овцу, јер није само један део овце пао у заблуду него цела овца, зато је целу и враћа. Он не носи само кожу, а оно што је под кожом оставља, како то хоће Аполинарије. Ову овцу

која се налази на рамену Пастира, то јест у Божанству Господа, Он чини једно са собом узимајући је на себе, желећи кроз то да тражи и спасе изгубљено. А када нађе оно што је тражио, Он узео на себе нађено, јер се овца није крстала својим, једном већ заблуделим ногама, него ју је носило Божанство. Стога је оно што је видљиво на Њему овца, то јест човек. А траг његов, као што је писано, не познаваше се (Пс. 76, 20). Јер Онај што носи на себи овцу, не показа у своме човечанском животу никаквог трага од греха или заблуде, него онакветраговекакве је било достојно да Бог остави у току живота Он је оставио, као: учења, исцељења, васкрсења мртвих, и друга чудеса. Узевши дакле на себе ову овцу, Пастир постаде једно са њом (ὁ ποιμήν ἐν πρὸς ἐκεῖνο ἐγένετο); стога и са стадима говори гласом овце. Јер на који би начин људска немоћ могла сместити израз Божјег гласа? Али Он на човечански начин (ἀνθρωπικῶς) и, ако би се могло рећи, на овчији начин (προβατικῶς) разговара с нама: Овце моје слушају глас мој (Јн. 10, 3. 16). Дакле, Пастир који узео на себе овцу и говори нам кроз њу, јесте и овца и Пастир; овца оним што је узето, а Пастир оним који је узео.

Пошто је доброе Пастиру ваљало душу своју положите за овце, да би смрћу својом разорио смрт, то Поглавар нашег спасења постаје и једно и друго, и свештеник и јагње у ономе што је способно да узме удела у страдању, обавивши смрт (ἐνεργήσας τὸν θάνατον). Јер пошто смрт није ништа друго до растанак душе и тела, то Онај који је сјединио са собом и једно и друго, тј. и душу и тело, не одваја се ни од једног ни од другог, него доделивши себе и телу и души, душом отвара разбојнику рај, а телом зауставља дејство трулежности (διὰ δὲ τοῦ σώματος ἴτησε τῆς φθορᾶς τὴν ἐνέργειαν); у томе се и састоји разорење смрти, да се трулежност учини недејствена уништењем ње у животворном телу. Јер оно што се збива у души и телу постаје добротинство и дар нашој природи уопште [\[137\]](#).

На неизрецив начин свештенодејствовања (κατὰ τὸν ἀρρητὸν τῆς ἱερουργίας τρόπον), и од људи невиђен, Господ Христос приноси Себе самог у принос и жртву за нас, будући у исто време и свештеник и јагње Божје које узима грех света. Богу је, дакле, принео жртву велики Првосвештеник, који је на неисказан и невиђен начин свештенодејствовао Себе самог као јагње за свеопшти грех (τοῦ τοῦ εαυτοῦ ἀμνὸν ὑπὲρ τῆς κοινῆς ἀμαρτίας ἀρρήτως τε καὶ ἀοράτως ἱερουργήσαντος) [\[138\]](#).

Господ наш, не човек већ Бог, свети Логос Божји, Син Божји, рођен беспочетно и ван времена, који је вечно са Оцем, а који је ради нас постао човек од Марије, али не од семена мужевљева, свештенствује пред Оцем (τὴν δὲ ἱερωσύνην τῷ Πατρὶ προσφέρει), примивши човечански састав, да би постао за нас свештеник по чину Мелхиседековом, то јест по таквоме чину који нема прејемства. Јер Он непрестано приноси за нас даре, а најпре је принео себе на крсту, да би уништио сваку жртву Старога Завета, и у исто време свештенодејствује свесавршену живу жртву за васцели свет (τὴν

έντελεστέραν ζώσαν υπέρ πάντος κόσμου ίερουργήσας), сам жртва, сам жртованање, сам свештеник, сам жртвеник, сам Бог, сам човек, сам цар, сам првосвештеник, сам овца, сам јагње, свима је постао све ради нас, да би у свему постао живот нама, и тврђаву свога свештенства учинио непоколебљивом занавек, не раздајући свештенство по телесном пореклу и прејемству, него дајући да се оно сачува у Светом Духу по оправдању (κατά το δικαίωμα)[139].

Логос Божји оваплотио се, вели свети Кирил Александриски, да постане милостив и веран првосвештеник пред Богом (Јевр. 2, 17). И Христос постаде милостив првосвештеник према нама, јер нас немоћне ослободи старих кривица и даде оправдање вером, док је слово Закона осуђивало грешнике и налагало тешке казне на нарушиоце Божје заповести: Ко преступи закон Мојсијев, без милости умире пред два или три сведока (5 Мојс. 19, 15; 17, 6; Јевр. 10, 28). Христос дакле постаде милостив првосвештеник, јер учини да надање не важи строгост Закона. Треба нагласити да Он не постаде првосвештеник да осуди грешнике него да искупи њихове грехе (είς το ίλάσκεσθαι δε ταις άμαρτίαις αυτών). Он, Син Божји, принесе Богу и Оцу себе, као непорочну жртву, да би телом својим био од помоћи онима који се злопате и искушавају. Јер је једним приносом савршио вавек оне који бивају освећени (Јевр. 10, 14). Он дакле постаде првосвештеник по човечанској природи (γέγονε άρχιερεύς κατά το άνθρώπινον), ма да као Бог прима жртве од свих. Он сам по сили Божанства свог опрашта грехе[140]. Господ Христос се назива још и веран првосвештеник (Јевр. 2, 17), јер може вавек спасавати оне који кроз Њега долазе Богу[141].

Суштину Божанства не треба сматрати првосвештеником, него јединородни Син Божји, који је по природи Бог, поставши човек, назива се првосвештеник. Из разлога домостроја спасења (οικονομικώς), Он се због свога човечанства назива првосвештеником, јер нас вером приноси на жртву миомирну, а себе је ради нас принео Оцу као најмиомирнију жртву (εαυτόν τε υπέρ ημών ώς εύοσμώτατον υΰμα προσκεκόμικε τω Πατρί)[142].

Постоји дубок разлог што се за Логоса, који је од Бога Оца, каже да је принео себе на жртву Оцу, јер Онто није учинио као Свештеник без тела него пошто је постао човек[143]. Оваплотивши се, Господ Христос је постао за људе милостив првосвештеник пред Богом, јер у чему пострада и искушаван би, може помоћи и онима који се искушавају (Јевр. 2, 18). Дакле, првосвештеник који је пострадао јесте милостив; оно што је пострадао јесте тело, а не Бог који је оживотвораво пострадаваше тело[144].

Иако је Логос Очев постао Првосвештеник ради нас, ипак је остао Бог; и Он је себе, као човека, принео на жртву[145].

Пошто је постао човек, Логос Божји је назван првосвештеник; и Он је принео жртву Богу не као већем, него установљујући и себи и Оцу исповедање вере наше. Када би Логос био без тела, било би оправдано да неко рекне да је недостојно Бога да приноси жртву, али пошто је постао човек, Он и приноси жртву за човечанство, мада као Бог седи заједно изнад свих твари са Богом Оцем. Апостол Павле и каже: Имамо таквога првосвештеника који седе с десне стране престола Величине на небесима (Јевр. 8, 1). Знајући дакле да Он, Бог, постаде човек, а јесте један исти Син, ми Му и приписујемо све као једноме (*αὐτῷ πάντα προσημούμεν ὡς ἐνί*)[\[146\]](#).

Због своје безгрешности новозаветни Првосвештеник дубоко се разликује од старозаветног првосвештеника. Старозаветни првосвештеник, који се узимао од људи, био је дужан да приноси даре и жртве не само за грехе народне него и за своје, јер је и сам био под грехом[\[147\]](#). Као безгрешан, новозаветни Првосвештеник је принео Себе на жртву за грехе људске, но не и за своје, јер их није имао. Не од људи већ од Бога Господ Христос би наречен првосвештеник по чину Мелхиседекову[\[148\]](#). Због чега је речено: по чину Мелхиседекову, пита свети Златоуст, и одговара: због тајне коју је прасликовао Мелхиседек, када је поднео Аврааму хлеб и вино, и због тога што ово свештенство не зависи од Закона, и због тога што оно нема ни краја ни почетна. Оно што је Мелхиседек имао као сенку, то је у Исусу постало стварност (*τούτο ἐν τῇ ἀληθείᾳ γέγονεν ἐτῆ τοῦ Ἰησοῦ*). И као што су имена *Исус* и *Христос* постојала и раније, тако је и ово. Мелхиседек се описује као онај који нема ни почетна данима својим ни краја животу, не што их стварно он не би имао, него што је неизвесно његово порекло. А Исус Христос нема ни почетак данима ни крај животу, не у оном смислу у ком Мелхиседек, него у том што Он уопште нема ни временски почетак ни крај. Онамо је сенка, а овде стварност. Као што, слушајући у Старом Завету име *Исус*, човек не разуме правог Исуса, него то име сматра само за праслику (*τον τύπον*) и више ништа не тражи, тако и слушајући о Мелхиседеку беспочетном и бескрајном, не треба тражити у њему истину, него се задовољити самим називом, а истину научити у Христу (*την δε ἀλήθειαν ἐπι τοῦ Χριστοῦ καταμάνβανε*)[\[149\]](#).

Господ Христос је постао првосвештеник по сили вечнога живота, и као вечити Син Божји остаје вавек, има вечно свештенство (*ἀπαράβατον ἔχει τὴν ἱερωσύνην*)[\[150\]](#). Христос је, по речима светог Кирила Јерусалимског, Првосвештеник који има вечно свештенство (Јевр. 7, 24), који није у времену почео своје свештенство, нити има другог прејемника у своме првосвештенству (*οὔτε διάδοχον ἕτερον ἔχων τῆς αρχιερατείας*). Он није примио првосвештенство по телесном прејемству, нити је помазан јелејем, припремљеним од људи, него је превечно помазан од Она[\[151\]](#).

Христос није путем напредовања (ἐκ προκοπής) међу људима ступио у свештенство, него вечито има достојанство свештенства од Оца[152]. Он се назива двојако: Исус и Христос; Исус, јер спасава, Христос, јер свештенодејствује[153]. Он се не назива Христом што је у рукама људским помазан, него што је од Оца вечно помазан на првосвештенство ради људи (εις την υπέρ ανθρωπων αρχιερωσυνην χροσθείς)[154].

По својој Богочовечанској личности безгрешни Првосвештеник је свет, безазлен, чист, одвојен од грешника, виши од небеса; њему није потребно, као старозаветним првосвештеницима, најпре за своје грехе приносити жртве, а потом за народне, јер Он ово учини једном, кад Себе принесе[155]; тиме Он постаде узрок вечног спасења (αἴτιος σωτηρίας αἰωνίου), зато може вавек спасавати[156]. Тумачећи ове Апостолове речи, свети Златоуст вели: Апостол овде говори о превасходству духовне жртве, Христове жртве. Када Апостол говори да је Христос свештеник, не треба из тога закључивати да Он свештенодејствује стално: Он је једном извршио свештенодејство, и затим сео с десне стране Оца. Да се не би мислило да Господ Христос стоји горе и свештенодејствује, Апостол показује да је то било дело домостроја спасења. Као што је Он био слуга, тако је био и свештеник и свештенослужитељ, јер свештенослужитељу је својствено стојати а не седети. Овде Апостол изражава величину жртве, која је сама, будући принесена једном, имала онолико силе колико нису имале све друге жртве скупа[157].

Логос Божји, Син Божји онда стаде имати браћу, богословствује свети Атанасије Велики, када се обуче у тело подобно нашем, које приносећи сам у лицу свом, би назван првосвештеником (ἀρχιερεὺς ὀνομάσθη), и постаде милостив и веран (Јевр. 2, 17); милостив, јер нас је помиловао приневши себе за нас, а веран, не стога што је као ми постао заједничар вере и поверовао у некога, него стога што смо ми дужни веровати свему што Он говори и чини, и што приноси жртву верну, која остаје и не престаје. Јер жртве, које су по Закону биле приношене, нису имале у себи нешто верно, него су биле пролазне и изискивале поновно очишћење; а жртва, једном принесена Спаситељем, све је извршила (τετελείωκε το πᾶν), и остала верна завек. Арон је имао прејемнике, и уопште старозаветно свештенство мењало је са временом и са смрћу пређашње свештенике; Господ пак, имајући непролазно (Јевр. 7, 24) и непрејемствено (ἀδιάδεκτον) првосвештенство, постаде веран првосвештеник (Јевр. 2, 17), остајући вавек, и поставши веран по обећању, јер услишава оне који долазе к Њему ине обмањује их[158].

Све старозаветне жртве, које су непрекидно приношене за грехе, а нису биле у стању ни уклонити ни уништити грехе, Господ Христос укида и замењује својом драговољном богочовечанском жртвом, и приневши једну жртву за грехе (μίαν υπέρ αμαρτιῶν προσενέγκας θυσίαν) седи свагда

с десне стране Богу[159]. Христос је био и Свештеник и Цар, вели свети Атанасије Велики: Свештеник, јер је Себе принео на жртву за нас, а Цар јер царује над грехом и смрћу[160].

Старозаветне приносе и жртве за грехе Бог није хтео, јер нису могли уништити грехе; то је могло учинити, и учинило је Христово творење воље Божје, јер је сва воља Божја остварена савршено и потпуно у апсолутно светом и безгрешном животу Господа Исуса, који је по природи једне воље са Богом Оцем[161]. Воља пак Очева, вели свети Кирил Александриски, у односу према роду људском била је: да Христос часним крстом изврши искупљење и васпостављење свих и свега (διὰ τοῦ τιμίου σταυροῦ λύτρωσις καὶ ἀνακεφαλαίωσις τῶς ὅλων)[162].

У овом једном бескрајном човекољубивом богочовечанском приносу, који творећи сву вољу Божију уништава грех, налази се сва чудотворна сила спасења, која се вавек излива на оне који се освећују и освећењем спасавају[163]. Господ није нарушавао, већ испуњавао Закон, вели свети Иринеј, умилоствивљавајући Бога према људима (propitians pro hominibus Deus), и очишћавајући губаве, исцељујући болесне, исам умирући, да би се човек, који је био прогнан, ослободио осуде и вратио у своје наслеђе[164].

На свемилостивој жртви Богочовека заснован је Нови Завет; а где је отпуштење грехова, онде нема више жртве за грех (οὐκέτι προσφορά περὶ ἁμαρτίας)[165]. Поводом ових Апостолових речи свети Златоуст вели: Бог је пустио грехе када је дао Нови Завет; а овај Завет је Он дао ради жртве Христове. Када је пак Он пустио грехе ради те једне жртве, онда није потребна друга жртва[166].

Само оваплоћење Бога Логоса јесте жртва по себи, која достиже своју пуноћу у богочовечанској смрти. Циљ је боговаплоћења уништење греха: Господ се једанпут, на свршетку времена, јавио са телом, да својом жртвом уништи грех; и Он је једанпут принео себе, да узме грехе многих (εἰς τὸ πολλῶν ἀνενεγκεῖν ἁμαρτίας)[167]. Тумачећи ове речи Апостола, свети Златоуст каже: Господ Христос је једанпут умро за све људе. Шта, зар ми више не умиремо пређашњом смрћу? Умиремо, али не остајемо у њој (ἀποθνησκομεν μεν, ἀλλ' οὐ μένομεν ἐν αὐτῷ); а то не значи умирати. Тиранија смрти и истинска смрт је када умрли већ нема могућности да се врати у живот; онда ово није смрт већ спавање (οὐ θάνατος τοῦτο ἐστίν, ἀλλὰ κοίμησις). Смрт је могла задржати у својој власти све; Христос је стога и умро, да би нас ослободио. Тако се и Христос једанпут принесе (Јевр. 9, 28). Киме се принесе? Очигледно сам собом. Тиме апостол показује у Христу не само свештеника него и принос и жртву. Затим додаје и узрок због кога се принесе: Онсе једанпут принесе, да узме грехе многих (ст. 28). Зашто је Апостол рекао: многих, а не: свих? Зато што нису сви поверовали. Он је умро за све, да би спасао све, уколико зависи од Њега.

Његова смрт је била моћна да спасе све од погибљи, али није Он узео грехе свих, јер сами нису хтели (δια το μη θελήσαι αὐτοῦς)[168].

Свето Писмо јасно показује, вели свети Атанасије Велики, зашто је требало да се Бог Логос очовечи, говорећи: Јер доликоваше Њему за кога је све и кроз кога је све да, доводећи многе синове у славу, страдањем доврши поглавара њиховог спасења (Јевр. 2, 10). А ове речи значе, да је људе, запале у трулежност, у смртност, имао да избави од трулежи не ко други до Бог Логос, који их је и створио у почетку. Да је пак сам Логос узео на себе тело, да би га принео на жртву за слична тела (περί των ομοίων σωμάτων), показују речи Светога Писма: Како пак деца имају удела у телу и крви, тако и Он узме удела у томе, да смрћу сатре онога који има државу смрти, то јест ђавола, и да избави оне који, бојећи се смрти, целога живота беху робови (Јевр. 2, 14 15). Јер Логос, приношењем на жртву свога сопственог тела, учини крај закону који је био против нас, и обнови у нама начело живота, давши нам наду на васкрсење. Пошто је кроз човека смрт завладала људима, због тога је оваплоћењем Бога Логоса извршено уништење смрти и васкрсење живота, по речи христоносног Апостола: Јер пошто кроз човека дође смрт, кроз човека дође и васкрсење мртвих. Јер као што у Адаму сви умиру, тако ће и у Христу сви оживети (1 Кор. 15, 21 22). Јер већ сад не умиремо као осуђени, него као они који имају устати очекујемо опште васкрсење свију, које ће у своје време обавити Бог[169].

Пошто је Адам, вели свети Василије Велики, по неопходности у нама предаван од једног другог путем наслеђа (τη ακολουθία της διαδοχής) до краја, због тога сви у Адаму умиремо (1 Кор. 15, 22), и царова смрт до испуњења Закона и до доласка Христовог... Ми који смо оживотворени у Христу, не умиремо више у Адаму[170]. Као што је у Адаму смрт постала силна, тако је онемоћала у смрти Христовој (οὕτως ἀσυνήση εν τω θανάτω Χριστού)[171].

Христос дође као првосвештеник будућих добара, и кроз своју крв једном за свагда уђе у светилиште, и нађе вечно искупљење (αἰώνιαν λύτρωσιν εὐράμενος)[172]. Ово је дело Христово, по речима светога Златоуста, једно од најдивнијих и најнеочекиванијих: да Он једним улажењем нађе вечно спасење[173]. Скупоцена и јединствена по важности крв Богочовека Христа јесте крв вечнога завета (αἷμα διαρκῆς αἰωνίου)[174], новог завета, који је духован, основан Богом, у коме Бог опрашта људима грехе и безакоња, испуњујући собом срца и мисли људске[175]. Зато се крвљу Богочовека Христа, тим путем новим и живим, улази у светилиште спасења и вечнога живота[176]. Крвљу Христовом нам је дарован, по речи светог Златоуста, улаз у небо и приступ духовним тајнама. Апостол назива овај пут новим и живим, изражавајући тиме пуноћу наде. Новим га назива, јер се труди да покаже да ми имамо све што је највише, пошто су сада отворена врата небеска, што није било чак ни при Аврааму. Живим га

назива, јер је први пут био пут смрти, низводио је у ад, а овај је увек жив[177].

Проливањем своје неизмерно скупоцене богочовечанске крви за спасење рода људског Господ Христос је основао Нови Завет. Јер по свемудром промислу Божјем: где је завет, ваља да буде и смрт онога који чини завет[178]. Својом крсном смрћу Богочовек је посредник новог завета, да кроз његову смрт, која бй за откуп од престапа у првоме завету (εις ἀπολύτρωσιν των επί τη πρώτη διαθήκη παραβάσεων), обећање вечног наследства приме звани[179]. Шта је посредник? пита свети Златоуст, и одговара: Посредник (μεσίτης) није господар ствари за коју посредује, него је ствар на једној страни, а посредник на другој. На пример, при склапању брака бива посредник, али он није женик, него само помаже ономе који ступа у брак. Тако и овде. Син је постао посредник између Оца и нас. Отац није хтео да нам остави наследство; Он се гневио на нас и био незадовољан с нама као са отступницима од Њега; Син је постао посредник између нас и Њега и умолио Га је. И ево како је Он постао посредник: Он је примио на себе кривицу и оправдање, саопштио нам је Очево вољу и притом се подвргао смрти. Ми смо били увредили Бога и морали смо умрети, али је Он умро за нас и учинио нас достојнима завета (ἀπέθανεν υπέρ ημών, και έποίησεν ημάς άξιους της διαθήκης). На тај начин завет је постао чврст, пошто је закључен не са недостојнима. У почетку је Бог закључио с нама завет, као отац са децом; али када смо ми постали недостојни, онда је требало да буде не завет већ казна (οὐκέτι διαθήκης, αλλά τιμωρίας έδει). Нашто се онда, вели Апостол, хвалиш Законом? Он нас је довео до таквог греховног стања, да се ми никада не бисмо спасли. Да Господ наш није умро за нас, Закон нам ни најмање не би помогао, јер је био немоћан[180].

Као вечни Првосвештеник Господ Христос свагда живи, да би се могао молити за нас (Јевр. 7, 25). Ово је и врло тајанствено и врло човекољубиво, вели свети Григорије Богослов. Јер молити се (έντυγχάνειν) значи овде молити се за нас у својству посредника, као што се и о Духу каже да се Он моли за нас ὑπερεντυγχάνει (Рм. 8, 26). Јер је један Бог и један посредник Бога и људи, човек Исус Христос (1 Тм. 2, 5). Јер се Он и сада, као човек (јер је са телом које узео на себе), моли за моје спасење, док ме силом свога очовечења не учини богом (έως αν έμε ποιήση θεόν τη δυνάμει της ενανθρωπήσεως).

Тако и заступника имамо Исуса (1 Јн. 2, 1), не у том смислу да се Он понижава за нас пред Оцем и ропски Му припада (нека је далеко од нас таква, заиста ропска и недостојна Духа помисао! јер нити је својствено Оцу да то тражи, ни Сину да то подноси; а и неправедно је мислити тако о Богу), него у том, да нас Он, пострадавши за нас као човек, упућује тиме на трпљење као Логос и Саветник[181].

Господ Исус, да би крвљу својом осветио људе, изван града пострада[182]. Зашто, пита свети Златоуст, Господ Христос не би принесен на жртву у храму, него изван града и зицина градских? Да би се испунило пророштво, да ће бити убројен међу злочинце (Ис. 63, 12). И не у храму још стога, да Јудејци не би прикрили жртву, и људи не би помислили да се она приноси само за јеврејски народ. Зато изван града и зицина, да бисмо знали, да је жртва свеопшта (καθολική ή θυσία), да је принос за сву земљу (υπέρ της γης άπάσης ή προσφορά); да бисмо знали, да је очишћење свеопште, не посебно као код Јудејаца[183].

Скупоцена крв Богочовека Христа јесте крв завета, којом се обавља освећење и спасење рода људског, стога, ко је за погану уздржи, заслужује најстрашније муке[184]. Ради спасења свију Господ Исус окуси смрт за све, прими страдања за све, и на тај начин постаде поглавар спасења (αρχηγός της σωτηρίας)[185]. Кроз ипостасно сједињење човечанске и божанске природе у Господу Христу крв његове човечанске природе постала је и назива се крвљу Бога, Богочовека. Зато Он том пресветом и пречистом крвљу стече Цркву, која је дом спасења, радионица спасења: Господ Бог стече Цркву крвљу својом (δια τοῦ αίματος τοῦ Ιδίου)[186].

Основна и вечна еванђелска вредност, која вреди више него сав видљиви свет, јесте боголика душа човека. У ризници козмичких вредности нема ниједне која се може упоредити са бескрајном божанском вредношћу душе људске. Изгуби ли кроз грехе и страсти душу своју, човек не може у свету временскопросторних вредности пронаћи ниједну тако скупоцену, којом би могао откупити душу своју. О томе божански Спаситељ речито и јасно говори: Каква је корист човеку ако сав свет добије а души својој науди? или какав ће откуп дати човек за душу своју (τί δώσει άνθρωπος αντάλλαγμα της ψυχής αυτού)[187]?

Кроз грехе човек је много наудио боголикој души својој, и делимично је погубио и изгубио. Нико и ништа од створених бића и ствари не може је искупити и спасти, нико и ништа у свима сазданим световима. Једина сила, а тиме и једина вредност, којом се може искупити огреховљена, изгубљена душа јесте безгрешна душа Богочовека Христа. Она више вреди, бескрајно више него сва саздана бића скупа. У њеној безгрешној свечистоти и божанској свевредности с једне стране, и у њеном природном генетичком сродству са душом људском с друге стране, и лежи њена свесилна искупитељска и спаситељска сила и моћ. Зато је безгрешни Господ и објавио, да је Он дошао: да душу своју да у откуп за многе (δούναи την ψυχήν αυτού λυτρον άντι πολλών)[188].

Човекољубиви Спаситељ је то учинио богочовечанским подвигом свога земаљског живота, нарочито својом крсном смрћу и васкрсењем. Добровољно дајући душу своју за спасење људи, Господ је богочовечанском безгрешношћу и свевредношћу њеном, а тиме

бескрајном, свепобедном силом њеном откупио душу људску, продану греху и смрти[189], одробио род људски, заробљен грехом, смрћу и ђаволом. То не значи да је свеправедни Господ учинио насиље над ђаволом. Напротив, у томе Спаситељевом подвигу има толико свеправедне, свемудре, свељубавне логике богочовечанске, да је она очигледна за сва бића у свима световима, па и за самог злоумног ђавола.

Својом безгрешношћу, но и човечанском природношћу, душа Богочовека Христа је најзаконитији и најистинитији преставник рода људског, а својом добровољном, бескрајно човекољубивом жртвеношћу, она је свеправедно и свемудро искупила род људски од робовања греху и смрти. И пред свеправедним Богом жртва Христова је довољна за искупљење рода људског; али и пред неправедним ђаволом она има то исто значење. Хтео - не хтео, ђаво осећа и увиђа сву оправданост и неодољивост Спаситељеве човекољубиве жртве искупљења. И његова логика, ма колико и ма како била искварена и посувраћена злом, мора видети и признати у Спаситељевој жртви свепобедну искупитељску силу. И када неки од светих Отаца претстављају искупљење рода људског као откуп од ђавола, они то чине, не што уче да је Господ Христос душу своју дао ђаволу на жртву, да би откупио род људски, него да би показали логичку неодољивост и богочовечанску оправданост и свемоћ искупитељског подвига Христовог и за самог ђавола. Они то претстављају антропоморфистички, да би бескрајну тајну искупљења учинили донекле приступачном за људско схватање. Шта више, неки од њих (као свети Макарије Велики) иду тако далеко у том антропоморфистичком реализму, да у диалогској форми драматично претстављају Спаситељев подвиг искупљења. Разуме се, по среди је бескрајна, несхватљива тајна, што се осећа и код Отаца који антропоморфистички претстављају Спаситељев подвиг искупљења. Њихова богочежњива мисао, испитујући ову пресвету тајну, трепетно и побожно предаје себе несхватљивој божанској провиденцијалности, тако обидно заступљеној у богочовечанском подвигу искупљења.

Тако, свети Иринеј пише: Господ наш Исус Христос борио се и победио, јер је Он био човек који се борио за оце, и послушношћу прекратив непослушност; јер је Он свезао јакога (*fortem*, тј. ђавола) и одвезао слабе и даровао спасење своме саздању разоравајући грех. Јер је Он свесвети и милосрдни Господ и који љуби род људски. Он је, дакле, сјединио човека са Богом. Јер да човек није победно непријатеља људског, онда непријатељ не би био побеђен на праведан начин (*οὐκ ἂν δικάως ἐνίκηθη ὁ ἐχθρός*). И опет, да Бог није даровао спасење, оно не би било сигурно... Требало је да Онај који је преузео на себе да убије грех и искупи човека крива смрти (*occidere peccatum et mortis reum redimere hominem*), сам постане оно што је био човек, који је грехом био одведен у ропство и

над којим је царовала смрт, да би грех био сатрвен човеком и човек отишао од смрти[190].

Непријатељ рода људског, ђаво, не би био побеђен на праведан начин (*juste*), да Онај који га је победно није био човек од жене. Јер је Он у почетку преко жене овладао човеком, и поставио себе за непријатеља човеку. Због тога и Господ исповеда себе за Сина човечијег, васпостављајући у себи оног првобитног човека, од кога је била саздана жена, да бисмо, као што је кроз побеђеног човека род наш сишао у смрт, тако опет кроз човека победника ми узишли у живот, и као што је кроз човека смрт однела победу над нама, тако опет кроз човека ми однели победу над смрћу[191].

За време кушања у пустињи Господ Христос је, по светом Иринеју, коначно отерао од себе Сатану, као законито побеђенога (*quasi legitime victum*); и некадањи Адамов преступ заповести Божје уништен је помоћу заповести Закона, коју је сачувао Син човечји, не преступивши заповест Божју... Пали анђеоло побеђен је од Сина човечијег који је сачувао заповест Божју. Јер као што је он у почетку наговорио човека да прекрши заповест Творца, због чега га је и имао у својој власти, а његова се власт састоји у преступу и отступништву (*potestas autem ejus est transgressio et apostasia*), којима је свезао човека, то је, с друге стране, Сатана имао бити побеђен кроз човека и бити свезан оним истим оковима којима је он био свезао човека, да би се човек, ослободивши се, вратио своме Господу, остављајући оне окове, којима је био свезан, то јест преступ (*transgressionem*). Јер везивање Сатане било је ослобођење човека, јер: не може неко ући у кућу јакога и покућство његово отети, ако најпре не свеже јакога (Мт. 12, 29). Стога Господ изобличава Сатану за противљење Богу, који је све створио, и побеђује га помоћу заповести, а заповест је Божја Закон. Као човек, Господ Христос је показао да је Сатана бегунац и преступник Закона и отступник од Бога, а затим, као Логос, Он га је чврсто свезао као свога бегунца, и отео његово покућство, то јест људе, над којима је он владао и којима се неправедно (*injuste*) користио. И праведно (*juste*) је заробљен онај који је неправедно (*injuste*) био заробио човека; а пређе заробљени човек истргнут је испод власти власника по милосрђу Бога Оца, који се сажалио на своје створење и подарио му спасење, васпоставивши (*redintegrans*) га кроз Логоса, то јест кроз Христа, да би човек опитом (*experimento*) сазнао, да није Он од себе самог, већ по дару Божјем добио нетрулежност[192].

У подвигу искупљења и спасења рода људског од стране Господа Исуса има толико свесавршене мудрости, правде и милости Божје, да је он неодољиво убедљив, природан и логичан не само за анђеле и људе, него и за ђаволе. Оваквим својим подвигом Господ Христос нити се удвара ђаволу, нити га наговара, нити моли, већ му својом свеправедном и свемудром богочовечанском жртвом показује, да је човек заиста искупљен од греха и смрти, заиста спасен вечним спасењем. Такав смисао имају следеће речи

светог Иринеја: Господ Христос, моћни Логос и истински човек, искупљујући нас мудро (rationaler) крвљу својом, даде себе сама у откуп за оне који су били одведени у ропство. И пошто је отпадништво (apostasia = ђаво) неправедно (injuste) овладало нама, и нас, који смо природно достојање свемогућег Бога, противприродно отуђило од Њега и учинило нас својим сопственим ученицима, то је Логос Божји, моћан у свему и не оскудевајући у својој правди, праведно (juste) устао против самог отпадништва и искупио од њега своје достојање не силом, као што је отпадништво овладало нама, незаситно отимајући оно што није његово, него путем убеђења (sed secundum suadelam), као што приличи Богу који путем убеђивања, путем разлога а не путем насиља добија оно што жели, те да ни правда не буде нарушена, нити да пропадне старо саздање Божије. Господ нас је, дакле, искупио крвљу својом и дао је душу своју за душе наше и тело своје за тела наша (δόντος τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων ψυχῶν, καὶ τὴν σάρκα τὴν αὐτοῦ ἀντὶ τῶν ἡμετέρων σαρκῶν) и излио Духа Очева за сједињење и општење Бога са човеком, Бога предајући људима кроз Духа, човека пак с друге стране привлачећи Богу кроз своје оваплоћење, и несумњиво и истински дарујући нам својим доласком нетрулежност кроз општење са Богом[193].

Безгрешно тело Господа Исуса, принесено на жртву за род људски, има свепобедну искупитељску силу. Као истинит човек, и тиме истинити претставник рода људског, Господ својом безгрешном богочовечанском жртвом откушљује човека од греха и смрти, пошто Га ни грех ни смрт нису могли победити. На то указује свети Макарије Велики, драматично описујући Спаситељев подвиг искупљења. Тело које је примио од Деве Марије, вели свети Макарије, Господ је подигао на крст и приковао на њему, и мртво тело победило је и убило живу змију. По среди је велико чудо. Ново и безгрешно тело (σῶμα καὶνόν καὶ ἀναμάρτητον) није се појавило у свету до Господњег доласка, јер је, пошто је први Адам преступно заповест, царовала смрт над свим потомцима његовим. Мртво тело, дакле, победило је живу змију. Иово је чудо Јеврејима саблазан, а Грцима безумље. Но шта каже Апостол? Ми проповедамо Исуса Христа, и њега распета; Јеврејима дакле саблазан а Грцима безумље, нама пак који се спасавамо, Христа, Божију силу и Божију премудрост (1 Кор. 1, 23. 24). Јер је у мртвом телу живот; ту је искупљење (ἡ ἀπολύτρωσις), ту светлост, ту Господ долази смрти, разговара са њом и наређује да пусти душе из ада и смрти, и да Му их врати. И где, збуњена тиме, смрт одлази својим слугама, скупља све силе, и владар зла доноси рукописанија (τὰ χειρόγραφα), и говори: „Ево, ови су се покорили речи мојој! ево како су нам се клањали људи!" Али Бог, праведни судија, иовде показује правду своју и вели му: „Теби се покорно Адам, и ти си овладао свим срцем његовим; покорило се теби човечанство. Али тело моје шта ради овде? Оно је безгрешно (ἀναμάρτητόν ἐστιν). Тело првога Адама постало је теби дужник, и ти с правом (δικαίως) држиш његово рукописаније; за мене пак сви сведоче да

нисам грешно; не дугујем ти ништа (ου χρεωστῶ σοι οὐδέν). Сви сведоче за мене да сам Син Божји. Глас који је с висине неба дошао на земљу, посведочио је: Ово је Син мој љубљени, њега послушајте (Мт. 17, 5); Јован сведочи: Гле, јагње Божје које узима грех света (Јн. 1, 29); Свето

Писмо сведочи: Он греха не учини, нити се обмана нађе у њега (1 Петр. 2, 27), и: иде владар овога света, и у мени не налази ништа (Јн. 14, 30). И ти, Сатано, сам сведочиш за мене, говорећи: знам те ко си, Син Божји (Мк. 1, 24; 3, 11); и још: шта је теби до нас, Исусе Назарећанине; дошао си пре времена да нас мучиш (Мт. 8, 29). Ја имам три сведока: један који с небеских висина шаље глас, други са земље, трећи ти сам. Откупљујем дакле тело које ти је продао први Адам (εξαγοράζω οὖν το σώμα το προθέν σοι δια του πρώτου Αδάμ), уништавам твоја рукописанија, јер сам ја исплатио Адамов дуг тиме што сам распет и што сам сишао у ад; и неређујем теби, аде, тамо и смрти, ослободите закључане душе Адама (тј. рода људског)". И тако дакле зле силе дрхтећи ослобађају закључаног Адама (тј. род људски)[194].

Трудећи се да велику тајну искупљења учини што приступачнијом уму људском, свети Григорије Ниски се у великом степену служи антропоморфистичким изразима. Он замишља род људски као ђаволовог заробљеника, а Бога као ослободиоца. По себи, и у своме домостроју спасења, Бог је не само моћан него и праведан, добар и мудар, и има све оно што разум сматра за најбоље. Божји домострој спасења човека избилује свим свесавршеним својствима Божјим[195].

Човек се, обманут проналазачем порока, добровољно (εκουσίως) подвргнуо пороку и потчинио себе непријатељу живота. Као добар, Бог се испуњује милосрђем према паломе човеку, и као премудар, Он зна начин како да врати човека; дело пак премудрости у исто време је и дело правде. Дејствујући кроз своја божанска својства, Бог није употребио никакво насиље против ђавола који је био овладао родом људским, те је на тај начин ђаволу одузет сваки повод за негодовање или жалбу против насиља од стране Бога[196]. Бог није силом ослободио човека, него га је откупио. Пошто смо ми добровољно били продали себе, то је наш ослободитељ имао да пронађе праведни, а не насилни начин ослобођења (τον δίκαιον τρόπον της ανακλήσεως). А тај начин јесте: дати за заробљеника откуп (λύτρον) какав жели власник. Болујући од властољубља као основног порока, зли дух је врло пажљиво посматрао чудеса Господа Христа, и видећи у Њему такву необичну силу, он је увидео да је то нешто веће од онога чиме он располаже и што држи у ропству. Стога он жели да Христос буде откуп (λύτρον) за оне које држи под стражом смрти. Али њему је било немогуће погледати у непокривени лик Божји, ако најпре не угледа на њему неки део онога тела које је већ грехом био покорно себи. Стога је Божанство прикрило себе телом, да се зли дух, гледајући на познато и сродно њему, не би уплашио приближења превелике силе, и да би, опазивши како сила све јаче и јаче просијава кроз чудеса, сматрао све то

више жељеним него страшним. У овоме се доброта сједињује са правдом, а и премудрост није одвојена од њих. Пронаћи: да Божанска сила постане доступна помоћу телесног покривала, и да домостроју спасења нашег не смета страх од узвишене појаве, без сумње је доказ и доброте, и премудрости, и правде. Јер желети спасти сведочанство је доброте; учинити пак себе откупном ценом за овладаног другим показује праведност; а смишљеношћу учинити за непријатеље недоступно доступним јесте доказ највише мудрости[197].

Да би нечисти дух, који је тражио откуп за нас, добио исти, Божанство се сакрило под завесом наше природе, и враг је, као халпљива риба, са мамцем тела прогутао удицу Божанства (το άγκιστρον της Θεότητος); и на тај начин, када је живот уведен у смрт и када се у тами појавила светлост, светлошћу и животом би уништено оно што је супротно светлости и животу. Јер је немогуће да тама остане у присуству светлости и да смрт постоји када живот дејствује (ουτε Φάνατον είναι ζωής ενεργούσης)[198].

Резимирајући своје мишљење о овоме, богомудри Отац вели: Тако, дакле, доказано је да се доброта, премудрост, праведност, моћ, недоступност трулежи, све открива у појму домостроја спасења нашег. Доброта се изражава у жељи да се спасе онај који је пропао. Премудрост и праведност обелодањене су у начину нашег спасења (έν τω τρόπῳ της σωτηρίας ημών). А моћ се огледа у томе што Он узме на себе обличје човека, обличје наше понижене природе, и даде смрти наду да она може овладати Њиме, као и осталим људима. Али, будући у њеној власти, Он учини оно што је својствено Њему по Божанској природи: својствено је светлости уништење таме, а животу разорење смрти[199].

Као допуњујући светог Григорија Ниског свети Дамаскин вели: Господ наш Исус Христос, будући безгрешан, јер греха не учини Онај који узима грех света (1 Петр. 2, 24; Јн. 1, 29), нити се обмана нађе у устима његовим (Ис. 53, 9), није подлежао смрти, јер је смрт ушла у свет кроз грех (Рм. 5, 12). Дакле, Он умире, примајући смрт за нас, и себе приноси Оцу на жртву за нас. Јер ми смо сагрешили Оцу, и требало је да Он прими откуп за нас (και αυτόν έδει το υπέρ ημων λυτρον δέξασθαι), да бисмо се на тај начин ослободили осуде. Боже сачувај, да је крв Господа била принесена тиранину. Смрт дакле приступа и, прогутавши тело Господње мамац, натаче се на удицу Божанства и, окусивши безгрешно и животворно тело, разори себе и отпусти све које је била прогутала. Јер као што се уношењем светлости уништава тама, тако се и налетом живота уклања трулежност (ή φθορά), и за све настаје живот, а за погубитеља погибао[200].

Тајанственост Спаситељеве крене смрти не исцрпљује се до краја никаквим појмовима људским, нити поређењима антропоморфистичким. И појам откупа носи на себи печат људске релативности. И у овом случају важи Апостолова богомудра реч: ми нешто знамо[201], а већи део

покривеј је безданим ћутањем божанским. Крена смрт Спасова је победа над смрћу и оцем смрти Сатаном. Као жртва, она је по богочовечанском домостроју спасења неопходност у спасењу природе људске, у освећењу крви људске и живота људског. Као израз бескрајног човекољубља Богочовековог она је пријатна Богу Оцу, али, у строгом смислу речи, она није немилосрдни очев захтев Сину јединородном. Својом бескрајном вредношћу, и значајем, и силом, и човекољубљем, и жртвеношћу, и логичношћу, крсна смрт Спасова је спасење рода људског од греха, смрти и ђавола, спасење које је очигледно и потпуно и за Бога, и за људе, и за анђеле, и за ђаволе. И када неки Оци фигуративно говоре о откупу који је Господ Христос дао ђаволу, не подразумева се да је Он себе дао ђаволу место људи већ да је и за самог ђавола постало јасно и очигледно, да је спасење рода људског извршено крсном смрћу Богочовековом. О томе богонадахнуто говори свети Богослов: Ко ме је и ради чега је проливена за нас крв, велика и преславна крв Бога, Првосвештеника и Жртве? Ми смо били у власти ђавола, продани под грех, сластољубљем смо били зарадили порочност. Ако се пак откуп (το λύτρον) не даје некоме другоме него власнику, ја питам: коме је и због каквог разлога принесен такав откуп? Ако ђаволу, о, како је то увредљиво (φεύ της ύβρεως)! Разбојник добија откуп, добија не само од Бога, него самога Бога; за своју тиранију узима тако безмерну плату... Ако ли Оцу, онда, на првом месту, на који начин? Ми нисмо у Њега били у ропству. А на другом месту, због чега је крв Јединороднога пријатна Оцу, који није ни Исаака, приношеног оцем, примио, него је заменио жртву, давши овна место разумне жртве? Није ли из овога очигледно да Отац прима жртву, не зато што је захтевао или имао потребу, него због домостроја спасења (οὐκ αἰτήσας, οὐδέ δεηθείς, ἀλλὰ δια τὴν οἰκονομίαν), и зато што је човеку било потребно да се освети човечанском природом Бога (το χρῆναι ἀγιασθῆναι τῷ ἀνθρώπινῳ τοῦ θεοῦ τον ἀνθρώπον), да би нас Он сам избавио, савладавши тиранина силом, и уздигао нас себи кроз Сина који посредује и све устројава у част Оца, коме је Он у свему покоран. Таква су дела Христова, а остало нека буде поштовано ћутањем (καὶ τὰ πλείω σιγή σεβέσῳ)[202].

Главно је: човекољубиви Господ Христос добровољно је принео себе на жртву, јер је огреховљеном и осмрћеном човеку било потребно да се освети човечанском природом оваплоћеног Бога. При томе су се десила велика и тајанствена збивања: добровољно проливена крв Богочовека Христа на тајанствено-благодатни начин је осветила крв човека и човечанства, оскрнављену грехом, оживотворила је новим животом, и осмрћеној природи људској отворила пут нови и живи[203], који одводи Богу и уводи у живот бескрајни и вечни. А иза овога простире се безобално и бездано море Христових богочовечанских тајни, у које продире само вера, док ум смирено и спокојно понавља за светим Богословом: „а остало нека буде поштовано ћутањем“.

НАПОМЕНЕ:

- [1] Лк. 22, 20; Мт. 26, 28; ср. Мк. 14, 21; 1 Кор. 11, 25; Јевр. 9, 22.
- [2] In Math. Homil. 82, 2; P. gr. t. 58, col. 739.
- [3] Въ святуу и велику среду, повечерје малое, Триеснець, песнь 4: Горница посланная пріять тя Создателя и стаинники, и тамо Пасху скончалъ еси (και αυτου το Πάσχα έπετέλεσας), и тамо соделалъ еси таинства (και αυτου είρ—γάσω τα μυστήρια).
- [4] Enarratio in evang. Lucae, cap. 22, v. 20; P. gr. t. 123, col. 1069 AB.
- [5] Мт. 20, 28; Мк. 10, 45.
- [6] In Math. Homil. 65, 4; P. gr. t. 58, col. 622.
- [7] Enarrat. in evang. Math. cap. 20, c 28; P. gr. t. 123, col. 365 B.
- [8] Јн. 1, 29.
- [9] Блаж. Теофилакт вели: Рекавши „грех" означио је све грехе — πάσας τάςαμαρτίας έδήλωσεν (Enarrat. in evang. Joan. cap. 1, v. 29; P. gr. t. 123, col. 1173 A).
- [10] Enarratio in evang. Joan. cap. 1, v. 29; P. gr. t. 123, col. 1172 C
- [11] ib.
- [12] ib. col. 1172 D, 1173 A.
- [13] У једној црквеној стихири Господ Христос се велича као онај који је узео на себе „бездну Міра прегрешенія" (Въ понедельникъ вечера, на Госп. воззв. стихира; Гласъ 1, Октоихъ).
- [14] Рм. 6, 23.
- [15] Orat. 30, 1; P. gr. t. 36, col. 104 CD.

- [16] Јн. 10, 11. 10. 15; ср. Јн. 3, 14-15.
- [17] Јн. 6, 51.
- [18] Лк. 22, 19.
- [19] Exposit. in Psalm. 87, 5; P. gr. t. 27, col. 380 BC.
- [20] Он, Sermo major de fide, 3. 4. 5; P. gr. t. 26, col. 1625 B. C D.
- [21] Св. Златоуст, Толкованія на прор. Исаію, гл. 53, 8; Творенія св. Ј. Златоуста, т. VI, кн. 1, стр. 327 (С. Петербургъ, 1900).
- [22] Он, Homil. in Pascha, 4; P. gr. t. 52, col. 770.
- [23] Св. Златоуст, In Rom. Homil. 11, 2; P. gr. t. 60, col. 485.
- [24] Homil. in Psalm. VII, v. 2; P. gr. t. 29, col. 232 BCю
- [25] Въ субботу на велицей вечерни, стихирѣ на стиховне (Гласъ 1, Октоихъ): О чудесе! како смрти вкуси всехъ жизнь ("Ω τοῦ θαύματος! πῶς θανάτου ἐγεύσατο ἢ των ἀπάντων ζωή).
- [26] Ис. 53, 4. — Св. Златоуст овако тумачи ове Пророкове речи: Христа су тукли, исмевали, мучили, али је Он узео грехе других; Он је умирао, а ослобађао је смрти друге (Толков, на прор. Исаш, гл. 53, 4; Творен, св. Ј. Златоуста, т. VI, кн. I, стр. 323; С. Петербургъ, 1900. — ср. св. Василије Велики, Regulae brev. tract Interrog. 177; P. gr. t. 31, col. 1200 C 1201 A).
- [27] Ис. 53, 5. — По св. Златоусту, овде је реч о исцељењу душа људских Христовим ранама на крсту. Крстом Спасовим извршено је ово исцељење за све људе (тамо, гл. 53, 5; стр. 324).
- [28] Ис. 53, 6. — Поводом ових Пророкових речи свети Златоуст вели: Да сене би помислило, да је све ово дошло на Господа Христа због његових грехова, Пророк каже: Господ га предаде ради грехова наших. Ради нас, вели Пророк, ане ради својих грехова Он би показан као злочинац (тамо, гл. 53, 6; стр. 324).
- [29] Ис. 53, 7. — Пророк је назвао Господа Христа јагњетом не само зато што је ћутао, већ и зато што је био жртва (св. Златоуст, тамо, гл. 53, 7; стр. 325).

- [30] Ис. 53, 12. — Спаситељ је добровољно умро, вели св. Златоуст, да би загладио грехе људске. Са Господом Христом на крсту био је прикован на кретгрех; кретом су разрешени греси (тамо, гл. 53, 12; стр. 331).
- [31] 3 Мојс. 4, 1-35; 7, 1-38; 16, 134; Језек. 45, 23.
- [32] ib.
- [33] Ср. Јевр. 10, 1-14.
- [34] 1 Петр. 1, 17-20; ср. 2 Петр. 2, 1.
- [35] De recta fide ad regin.; P. gr. t. 76, col. 1292 A.
- [36] 1 Петр. 2, 21; ср. 4, 1.
- [37] 1 Петр. 2, 22-24.
- [38] Ср. Флб. 2, 7-8.
- [39] 1 Петр. 2, 22-24.
- [40] Ср. 3. Мојс. 20, 19. 17; 24, 15; Језек. 23, 35.
- [41] 3 Мојс. 19, 17; 4 Мојс. 14, 33; Језек. 18, 19; Плач Јерем 5, 7.
- [42] О томе блаж. Августин пише: *Confitere (Christum) suscepisse poenam peccati nostri sine peccato nostro (Contro Faustum, XIV, 6, 7). Non enim ipse ulladelicta habuit, sed nostra portavit (Tract. advers. Judaeos, 6).*
- [43] Гал. 3, 13.
- [44] 1 Петр. 3, 18.
- [45] De recta fide ad regin.; P. gr. t. 76, col. 1296 CD.
- [46] 1 Јн. 3, 5.
- [47] Ср. Јн. 8, 32-36.
- [48] 1 Јн. 3, 16.
- [49] 1 Јн. 1, 7.
- [50] Апок. 5, 6. 9.

- [51] Еф. 3, 3.
- [52] Гал. 1, 11-12.
- [53] 1 Кор. 1, 23.
- [54] 1 Кор. 2, 2.
- [55] 1 Кор. 15, 3.
- [56] Св. Златоуст, In 1 Cor. Homil. 38, 2; P. gr. t. 61, col. 324.
- [57] Блаж. Теодорит, Interpret. epist. 1 ad Cor. cap. 15, v. 3; P. gr. t. 82, col.349 B.
- [58] Гал. 1,4.
- [59] In Galat. cap. 1, 4; P. gr. t. 61, col. 617.
- [60] ib. col. 618.
- [61] ib. cap. 2, 8; col. 646.
- [62] Epistolar. lib. IV, Epist. 100: Тјакону Исидору; P. gr. t. 78, col. 1165 AB.
- [63] Ср. Гал. 2, 20.
- [64] Гал. 4, 45.
- [65] In Galat. cap. 4, v. 45; P. gr. t. 61, col. 657.
- [66] De incarnat. Verbi, 89; P. gr. t. 25, col. 109 ABCD, 112 AB.
- [67] ib. 20; col. 129 D, 132 ABC.
- [68] ib. 21, 22; col. 133 C, 136 A; cp. Contra arian. Orat. I, 45; P. gr. t. 26, col.105 A.
- [69] ОН, Contra arian. Orat. I, 60; P. gr. t. 26, col. 137 C 140 A.
- [70] ОН, De incarnat. et contra arian. 5; P. gr. t. 26, col. 992 A B.
- [71] ib. 8; col. 996 B, 997 A.
- [72] Orat. 29, 20; P. gr. t. 36, col. 101 AB.
- [73] Orat. 45, 28. 29; P. gr. t. 36, col. 661 BCD, 664 A.

- [74] Orat. II, 22, 23. 24. 25; P. gr. t. 35, col. 432 B, 433 ABC, 436 A.
- [75] Contra haeres. V, 16, 2. 3.
- [76] ib. V, 17, 1.
- [77] ib. V, 23, 1. 2.
- [78] Ср. Јн. 3, 16.
- [79] 1 Тм. 2, 6.
- [80] Epist 63, 13: Nos omnes portabat Christus qui et peccata nostra portabat.
- [81] 1 Тм. 2, 6.
- [82] De recta fide ad regin.; P. gr. t. 76, col. 1296 BC; cp. ib. col. 1293 A.
- [83] Он, quod unus sit Christus; P. gr. t. 75, col. 1269 B.
- [84] In epist. 1 ad Timoth. cap. 2, Homil. 7, 3; P. gr. t. 62, col. 537-538.
- [85] Interpret. epist. 1 ad Tim. cap. 2, vers. 6; P. gr. t. 82, col. 800 B.
- [86] Св. Јустин Dialog. cum Tryph. с. 88.
- [87] ib. с. 86.
- [88] Кол. 1, 14. 16-17.
- [89] In Galat. cap. 2, 8; P. gr. t. 61, col. 647.
- [90] Въ среду утра, Канонъ честному и животворящему кресту, песнь 6 (Гласъ, 7, Октоихъ): Избавителю сый едине, цену твою вдаль еси спасительную кровь (τίμημα το σον κατεβάλου, αίμα το σωτηριον), и искупилъ еси плененныя ны, Преблагой, и твоему Родителю привелъ еси, убивъ крестомъ, Христе, мучителя (τον τυραννον).
- [91] тамо, на стиховне стихиры крестны: Владыка сый Человеколюбче жизнодавче, искупилъ еси крестомъ твоимъ вселенную (έξηγόρασας δια σταυρούσου την οίκουμένην).
- [92] Св. Атанас. Велики, Contra Apollinar. lib. I, 17. 18. 19; P. gr. t. 26, col. 1125 AC.

- [93] Св.Кирил Јерусалимски, Catech. XIII, 1. 2. 3; P. gr. t. 33, col. 772 A. B,773 A. B.
- [94] ib. 4; col. 776 B.
- [95] ib. 6; col. 780 C.
- [96] Св. Кирил Александриски, De incarnat. Unigeniti; P. gr. t. 75, col. 1213D-1216A.
- [97] ОН, In Joannis evang., lib. XI, cap. 18, 79; P. gr. t. 74, col. 585 AB.
- [98] ОН, Glaphyr. in Exod., lib. II, De tribus a Mose patratris admirandis, 5; P.gr. t. 69, col. 480 B. — Ср. ib. col. 437: Да Христос није умро за нас, ми не бисмо били спасени.
- [99] ОН, De adorat, in Spir. et verit., lib. III; P. gr. t. 68, col. 293 C
- [100] ib. lib. XV: col. 972 B.
- [101] Homil. 16; P. gr. t. 151. col. 212 ACD.
- [102] 1 Кор. 6, 20; 7, 2. 3.
- [103] Homil. in Psalm. 48, 3. 4; P. gr. t. 29, col. 437 B 441 B.
- [104] Тит. 2, 14.
- [105] 1 Јн. 3, 4.
- [106] Ср. 1 Сол. 5, 910; Рм. 14, 89.
- [107] De recta fide ad regin.; P. gr. t. 76, col. 1301 B.
- [108] Ср. Јн. 10,18; 3, 16. — Ср. св. Фотије, Του έν άγίοις πατρός ημών Φωτίου Λόγοι και Όμιλία, εκδίδοντος Σ. Αριστάρχου, том. πρωτ., стр. 133-134. (ΕνΚωνσταντινουπόλει 1901).
- [109] Рм. 8, 31-32.
- [110] 1 Кор. 1, 30.
- [111] Св. Златоуст, In 1 Cor. Homil. 5, 3; P. gr. t. 61, col. 42.
- [112] In Rom. Homil. 10, 2; P. gr. t. 60, col. 477.
- [113] Еф. 1, 7; ср. Кол. 1, 14.

- [114] *Interpet. epist. ad Ephes. cap. 1, vers. 7; P. gr. t. 82; col. 512 A.*
- [115] Въ недели на утрени, Канонъ крестовоскресень, песнь 1 (Гласъ 3, Октоихъ): Родъ человекъ порабощенъ мучителемъ грехолюбнымъ, кровію божественною Христосъ искупи (ἀΐματι θεῖῳ Χριστός ἐξηγόρασε), и обоготворивъ обновилъ естъ (καὶ Θεοποίησας ἀνεκαίνισεν).
- [116] *In Ephes. Homil. 1, 3; P. gr. t. 62, col. 14.*
- [117] Св. Златоуст, Толков, на прор. Исаію, гл. 28; Твор. св. Ј. Златоуста, т. VI, стр. 169; С. Петербурга, 1900.
- [118] *Epist. heortast, Epist. V, 3; P. gr. t. 26, col. 1380 D.*
- [119] *ib. Epist. VI, 4; col. 1385 B.*
- [120] *ib. Epist. V, 2; col. 1380 B.*
- [121] Св. Јустин, *Dialog. cum Tryph. c 111.*
- [122] Еф. 5, 2.
- [123] *Epistol. heortast, Epist. X, 10; P. gr. t. 26, col. 1402 C*
- [124] У Акатисту Исусу сладчайшему православнадуша чежньиво се моли: Исусе, цвете благовонный облагоухай мя (Икосъ 12).
- [125] Св. Григорије Богослов, *Рοemata moralia, Comparatio vitarum; P. gr. 37, col. 656 A 657 A.*
- [126] 1 Кор. 5, 7. — Ср. св. Иринеј, *Contra haeres. IV, 10, 1.*
- [127] *De cruce et latrone, Homil, II, 1; P. gr. t. 49, col. 408.*
- [128] Св. Атанасије Велики, *Epistol, heortast, Epist. X, 10; P. gr. t. 26, col. 1402 C*
- [129] Речи из молитве коју свештеник тајночита за време Херувимске песмена св. Литургији.
- [130] *Orat. 30, 16; P. gr. t. 36, col. 124 CD, 125 A.*
- [131] Св. Григорије Богослов, *Рοemata dogmatica, De Filio; P. gr. 37, col. 406 A, 407 A, 408 A.*

- [132] Ученик светог Златоуста свети Исидор Пелусиот вели: Бог је због тадашњег детињског стања људи (тј. у Старом Завету) трпео (ήνέσχετο) жртве и проливање крви (Epistol. lib. II, Epist. 176, Ђакону Исидору; P. gr. t. 78, col. 628 C.
- [133] In memoriam Martyrum, et quod Christus sit Pastor et ovis, 1. 2. 3; P. gr. t. 52, col. 827, 828, 829, 830, 831.
- [134] Јевр. 2, 17.
- [135] In Hebr. Homil. 5, 1; P. gr. t. 63, col. 47.
- [136] Contra Eunom. lib. VI; P. gr. t. 45, col. 717 B C.
- [137] Св. Григорије Ниски, Advers. Apollinar. (Antirrheticus), 16. 17; P. gr. t.45,col. 1153 A1156 A.
- [138] Он, In Christi resurrect., Orat. I; P. gr. t. 46, col. 612 C D.
- [139] Св. Епифаније Кипарски, Advers. haer. lib. II, tom. I, Haeres. 35 (55), 5;P gr. t. 41, col. 980 B C.
- [140] Ad regin. de recta fide, Orat. III, 10. 11; P. gr. t. 76, col. 1348 C D, 1349 A; ср. ib. 26; col. 1369 B.
- [141] ib. 26; col. 1369 B.
- [142] Он, Adversus Nestor. lib. III, cap. 1; P. gr. t. 76, col. 120 AD, 121 A; ср. Quod unus sit Christus, P. gr. t. 75, col. 1316 CD. — Ср. св. Златоуст: Спаситељ наш је првосвештеник не по своме Божанству, него по обличју тела (κατά τοντης σαρκός τύπον). Он горе седи са Богом на престолу ради нас и јесте првосвештеник по чину Мелхиседекову... Ради тебе Христос је првосвештеник, ради себе — Бог (δια σε άρχιερεύς, δι' εαυτόν Θεός) (Homil. in Legislatore, 5; P. gr.t. 56, col. 406).
- [143] ib. lib. III, cap. 1; col. 124 A.
- [144] ib. col. 129 C.
- [145] ib. col. 133 BC.
- [146] Он, Apologeticus pro XII capit. contra orientales. anathemat. X; P. gr. t. 76,col. 368 CD.
- [147] Јевр. 5, 13.

- [148] Јевр. 5, 10. 5. 6; 7, 17.
- [149] Exposit. in Psalm. 109, 8; P. gr. t. 55, col. 266, 267.
- [150] Јевр. 7, 16. 24.
- [151] Catech. X, 14; P. gr. t. 33, col. 680 A.
- [152] ib. XI, I; col. 692 A.
- [153] ib. X, II; col. 676 A.
- [154] ib. X, 4; col. 664 B.
- [155] Јевр. 7, 26. 27.
- [156] Јевр. 5, 9; 7, 25.
- [157] In Hebr. Homil. 13, 3; P. gr. t. 63, col. 107.
- [158] Contra arian. Otat. II, 9; P. gr. t. 26, col. 165 AB.
- [159] Јевр. 10, 11. 10. 12.
- [160] Fragm. in Matheum; P. gr. t. 27, col. 1364 A.
- [161] Ср. Јевр. 10, 7. 8. 9. 10.
- [162] Quod unus sit Christus; P. gr. t. 75, col. 1345 D.
- [163] Јевр. 10, 14.
- [164] Contra haeres. IV, 8, 2.
- [165] Јевр. 10, 16. 17. 18.
- [166] In Hebr. Homil. 18, 1; P. gr. t. 63, col. 136.
- [167] Јевр. 9, 26. 28; 10, 5.
- [168] In Hebr. Homil. 17, 2; P. gr. t. 63, col. 129. — Ср. св. Јустин: Христос је претрпео ропство докрстаза најразноврсније људе из сваког народа, стекавших својомкрвљу и тајном крста (δι' αἵματος και μυστηρίου τοῦ σταυροῦ κτησάμενος αὐτοῦς) (Dialog. cum. Tryph. c. 134).
- [169] De incarnat. Verbi, 10; P. gr. t. 25, col. 113 BC.

- [170] De Spiritu Sancto, cap. 14, 31; P. gr. t. 32, col. 124 A.
- [171] Он, In Isai, cap. 5, 1; P. gr. t. 30, col. 348 D. ⁵⁰ [172] Јевр. 9, 11. 12.
- [173] In Hebr. Homil. 15, 2; P. gr. t. 63, col. 119.
- [174] Јевр. 13, 20.
- [175] Јевр. 8, 10-13.
- [176] Јевр. 10, 19. 22.
- [177] In Hebr. Homil. 19, 1; P. gr. t. 63, col. 139.
- [178] Јевр. 9, 16.
- [179] Јевр. 9, 15. — Зато се верни следбеници Богочовека Христа називају у Откривењу: откупљени (οἱ ἡγορασμένοι) (Апок. 14, 3; ср. Ис. 51, 10, 11; 62, 12; Пс. 106, 2).
- [180] In Hebr. Homil. 16, 1; P. gr. t. 63, col. 123-124.
- [181] Orat. 30, 14; P. gr. t. 36, col. 121 C-124 A.
- [182] Јевр. 13, 12.
- [183] De cruce et latrone, Homil. 1,1; P. gr. t. 49, col. 400. — Ср. св. Кирил Алксандриски: Зато Исус, да би крвљу својом осветио људе, изван града пострада(Јевр. 13,12). Крв обичног човека не би нас могла осветити, али нас је крв Христова осветила, јер је Божја а не просто људска (Θείον οὖν ἄρα, καὶ οὐχ ἀπλώσανθρωπινον): јер Бог беше у телу, који нас очишћава својом крвљу (De gesta fide ad regin.; P. gr. t. 76, col. 1296 B).
- [184] Јевр. 10, 29.
- [185] Јевр. 2, 9. 10.
- [186] Д. А. 20, 28.
- [187] Мт. 16, 26.
- [188] Мк. 10, 45.
- [189] Рм. 7. 14; 6, 17. 20; 5, 12.
- [190] Contra haeres. III, 18, 6. 7.

- [191] *ib.* V, 21, 1.
- [192] *ib.* V, 21, 2. 3.
- [193] *ib.* V, 1,1.
- [194] *Homil.* XI, 10; *P. gr.* t. 34, col. 552 A C. Ср. Блаж, Теодорит, *De providentia*, *Orat.* X; *P. gr.* t. 83, col. 757 A 760 B.
- [195] *Orat. catech.* c. 20; *P. gr.* t. 45, col. 56 D 57.
- [196] *ib.* c. 22; col. 60 CD. — Блаж. Теодорит, *De providentia*, *Orat.* X; *P. gr.* t.83, col. 748 BC, 760 AB.
- [197] *ib.* c. 23; col. 61 AC 64 A.
- [198] *ib.* c. 24; col. 64 D — 65 A. — Исти Отац на другом месту каже: Бог је ономе који има државу смрти дао себе у откуп (λύτρον) за овладане смрћу. И пошто сви беху под стражом смрти, очигледно је да Он све откупљује овим откупом (πόντος δηλονότι έξωνείται τω λυτρω), тако да по извршењу искупљења васцелог рода људског, нико није остављен под влашћу смрти, јер је и немогуће да ико остане у смрти када смрти више нема — τοῦ θανάτου μη ὄντος (*In Psalms*, cap. 8; *P. gr.* t. 44, col. 468 CD; ср. *ib.* col. 472 C).
- [199] *ib.* c 24; col. 65 B. — Св. Герман пише: Свеопшти Господ није дошао на крст да суди свету, него да на крст прикује рукописаније (το χειρόγραφον) палих и да их ослободи старих дугова (ὀφλημάτων), давши у откуп сву своју веома скупоцену крв (*Orat.* I; *P. gr.* t. 98, col. 224 C).
- [200] *De fide*, III, 27; *P. gr.* t. 94, 1096 B-1097 A.
- [201] 1 Кор. 13, 18.
- [202] Св. Григорије Богослов, *Orat.* 45, 22; *P. gr.* t. 36, col. 653 AB. — Ср. св.Фотије, 'Ομιλία Τοῦ ἐν ἀγίους πατρὸς ημῶν Φωτίου Λόγοι και 'Ομιλία ἐκδίδοντος Σ. Ἀριστάρχου, τόμος πρῶτος, Ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1901.
- [203] Јевр. 10, 19-20.

ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ II

ОДЕЉАК ТРЕЋИ

Богочовеково дело - Сотериологија

4. Тајна Спаситељевог страдања, крсне смрти и тајна спасења

в) Богочовек скида проклетство са рода људског

У чудесном Господу Исусу, нарочито у његовој многозначајној смрти за род људски, Бог нас је благословио сваким благословом (*έν πάση ευλογία*)^[1], и ослободио људе проклетства које је било на њима, по речи Апостола: Христос нас је искупио од клетве законске, поставши за нас клетва, јер је писано: проклет је сваки који виси на дрвету^[2].

Какво је све проклетство било на роду људском до оваплоћења Господа Христа који га је изобиљем божанских благослова свога богочовечанског подвига скинуо, објашњава свети Златоуст: Адам је био подвргнут великом проклетству, а Господ Христос великом благослову. Адаму би речено: да си проклет у делима својим (1 Мојс. 3, 17; 4, 11); тако и онима што су живели после њега: проклет ко немарно ради дело Господње (Јерем. 48, 10), и још: проклет сваки који не остане на свима речима овога закона (5 Мојс. 27, 26), и још: проклет сваки онај који виси на дрвету (5 Мојс. 21, 23). Ето колико је проклетстава. Од њих нас је ослободио Христос, поставши сам клетва (Гал. 3, 13). Као што је Он понизио себе да би нас узвисио, и умро да би нас учинио бесмртнима, тако је и постао клетва да би нас испунио благословом. Шта се може сравнити са овим благословом, када се преко клетве даје благослов? Није Он сам имао потребу за благословом, него га даје човеку. Као што ја, говорећи да је Он понизио себе, не разумем неку промену у Њему него његово снисхођење из разлога домостроја спасења (*της οικονομίας συγκατάβασις*), тако и говорећи да је Он добио благослов, ја разумем не то, као да је Он имао потребу за благословом, него опет показујем његово снисхођење из разлога домостроја спасења (*πάλιν της οικονομίας δείκνυμι την συγκατάβασις*).

Тако, дакле, благослов се односи на његову човечанску природу. Васкрснувши из мртвих, Христос већ више не умире (Рм. 6, 9) и не подлежи клетви; или, боље рећи, Он и пре тога није подлежао клетви, али ју је примио на себе, да би избавио од ње човека[3].

Зашто је, по Мојсејевом закону, проклет пред Богом сваки који виси на дрвету? То објашњава Мојсеј у закону: Ко згреши тако да заслужи смрт, те буде осуђен на смрт и обесиш га на дрво, нека не преноћи тело његово на дрвету, него га исти дан погребџи, јер је проклет пред Богом ко је обешен[4]. То значи, оваква смрт била је знак крајње порочности, због чега је осуђени на такву смрт био проклет пред Богом. Није сваки који виси на дрвету, вели блажени Јероним, проклет пред Богом, него онај који је учинио грех достојан смрти, те убијен зато и обешен на дрвету. Није он проклет стога што виси на дрвету, него стога што је пао у такав грех (*in talem recatum*), да је заслужио да буде распет[5].

Господ Христос, примивши крсну смрт, иако безгрешан, примио је на себе проклетство те смрти, и својом незаслуженом смрћу уништио проклетство које је било на роду људском. Пошто је онај који виси на дрвету проклет, вели свети Златоуст, то је онај који је имао да разреши ту клетву требао бити Слободан од ње (*ὑπεϋθουν οὐκ ἔδει γενέσθαι αὐτῆς*), и примити на себе ту клетву незаслужену место оне заслужене, стога је Христос и примио на себе такву клетву, и њоме уништио ону заслужену. И као што невин човек, који се реши да умре место осуђенога на смрт, избавља овога од казне, тако и Христос учини. Пошто Христос није подлежао проклетству за преступање Закона, то је Он и примио на себе проклетство које смо ми заслужили а не Он, да би све ослободио од заслуженога, јер Он греха не учини, нити се обмана нађе у устима његовим (Ис. 53, 9). Као што, дакле, онај који је умро место оних који су имали умрети, ослобођава ове од смрти, тако и Онај који је примио на себе проклетство ослободио је од проклетства[6].

Никога не треба да збуњује то, пише блажени Јероним, што је Христос постао за нас клетва, јер Бог, који Га је учинио клетвом, учинио Га је и грехом за нас (2 Кор. 5, 21), а Спаситељ је од пуноће Божанства понизио себе узевши обличје слуге (Флб. 2, 7). Али понижење Господа нашег јесте слава наша. Он је умро да бисмо ми живели; сишао је у ад да бисмо ми узашли на небо; постао је безумље (*stultitia*) да бисмо ми постали мудрост (*sapientia*). Он је од пуноће Божанства смањџо себе (*evacuavit*), примивши обличје слуге, да би у нама обитавала пуноћа Божанства, и да бисмо од слугу постали господари. Он је распет на дрвету да би грех, који смо учинили на дрвету познања добра и зла, уништио распећем својим на дрвету. Он је касније постао клетва, постао а није рођен (*factus, non natus*), да би благослови, који су били обећани Авраму, сишли на нас[7].

Невини Господ Христос постао је за нас клетва на тај начин, што је примио на себе проклетство првороднога греха и свих грехова свега света[8], са свима страшним последицама греха: немоћима, мукама, страдањима, смрћу, које и сачињавају тужну и неминовну казну за грех. Спаситељ је, иако безгрешан, те као такав слободан од проклетства за неиспуњење Закона, поднео све муке и казне које због греха леже на људском роду, и тиме нас искупио од проклетства греха. Сви су народи били под проклетством (ὕπο κατάρα), вели свети Јустин, јер су сви били подложни гресима и пороцима. Господ Христос је примио на себе проклетство свију, за сав род људски поднео понижење и смрт, да би својом смрћу и васкрсењем победно смрт[9].

Може неко питати, вели свети Атанасије Велики, због чега је Господ Христос претрпео крст, а не што друго? Он је пострадао на такав начин, а не другачије, јер је то било корисно за нас. И за нас је најбоље што је Господ то претрпео. Јер ако је Он дошао да понесе клетву која је била на нама, како би друкчије постао клетва ако не примајући смрт која је била под клетвом? А то је крст. Јер је тако и писано: проклет је сваки који виси на дрвету (1 Мојс. 21, 23)[10].

Када Апостол говори да Христос постаде за нас клетва (Гал. 3, 13), и: Онога који не знађаше греха нас ради учини грехом (2 Кор. 5, 21), ми не замишљамо да је Он сав (ὅλον) постао клетва или грех, него да је примио на себе клетву што је била на нама, по речи Апостола: искупи нас од клетве (Гал. 3, 13), и по речи Исаије: Он грехе наше понесе (Ис. 53, 4)[11].

Зато што је узео наше немоћи на себе, Господ Христос се назива немоћним, ма да није немоћан, јер је Он сила Божја. Он је нас ради постао грех и клетва (αμαρτία τε υπέρ ημών γέγονε κατάρα), ма да сам не сагреша, него само понесе на себи наше грехе и нашу клетву[12].

Поставши човек, Логос је пренео на себе и немоћи тела, да бисмо ми, не као људи него као своји Логосу (ὡς ἴδιοι τοῦ Λόγου), постали заједничари вечнога живота. Јер ми већ не умиремо по првом рођењу у Адаму, него, пошто су наше рођење и све телесне немоћи пренесене на Логоса, ми устајемо од земље по уништењу клетве за грех кроз Онога који је у нама постао клетва нас ради[13].

Апостол Павле пише: Христос постаде за нас клетва (Гал. 3, 13). Као што се каже: постаде клетва, зато што је за нас примио на себе клетву (ἀνεδέξατο κατάρα), а не што је постао клетва, тако се каже и: Логос постаде тело (Јн. 1, 14), зато што је за нас узео на себе живо тело и постао човек, а не што се претворио у тело[14].

У старини су, вели свети Златоуст, неке злочинце спаљивали, неке каменовали, неке пак лишавали живота на друге начине, али распети и

обешени на крсту није страдао само што је подносио крсне муке, него и што је подвргаван проклетству: проклет је сваки који виси на дрвету, говори Свето Писмо (5 Мојс. 21, 23). Али овај проклети, срамни знак највећих мука, знак ужасне казне и проклете смрти, од велике силе распетог Христа постао је за све најжељенији и најмилији предмет. Царска круна не краси толико главу колико крст, јер је скупценији од васцелог света. Облик крста, некада страшан свима, сада је толико мио свима, да се свуда налази: код управљача и потчињених, код жена и људи, код девојака и удатих, код робова и слободних. Сви непрестано стављају крени знак на најплементије делове свога тела, и свакодневно носе тај знак изобразен на своме челу, као на стубу. Крст блиста на светој трпези при рукоположењу свештеника и заједно са телом Христовим на тајној вечери; свуда се може видети где се истиче: на кућама, на тржиштима, у пустињама, на путевима, у пештерама, на постељама, на златним и сребрним сасудима, на драгом камењу, на зидним сликама, на телу болесних животиња, на телу бесомучних, у рату, у миру, дању и ноћу, на свечаним скуповима и у ћелијама подвижника. Толико је свима постао мио овај дивни дар, ова неисказана благодат (ή άφατος αὔτη χάρις). Нико се већ не стиди и не плаши при помисли, да је крст знак проклете смрти. Напротив, сви га ми поштујемо као украс већи од круне и диадеме и огрлица од драгог камења.

Тако је он постао не само не страшан, него и врло жељен и мио свима, те блиста свуда: по кућама, по крововима, на књигама, у градовима, у селима, у насељеним и ненасељеним местима[15].

Објашњавајући Апостолове речи (Гал. 3, 13), блажени Теодорит вели: Невин и Слободан од сваког греха, Господ Христос је исплатио наш дуг и нас, презадужене и стога принуђене да робујемо, удостојио је слободе, искупивши нас и као откупну цену предложивши за нас своју властиту крв. Ради тога је поднео и крену смрт, јер је ова врста смрти била по Закону проклета, а проклета је била и наша природа (ή φύσις) пошто је била нарушила Закон[16].

Онога који не знађаше греха нас ради учини грехом (δι' ημάς άμαρτίαν έποίησε)[17]. Поводом ових Апостолових речи свети Златоуст вели: Да је Бог само ово учинио, и ништа друго, требало би се замислити над огромношћу само овог једног дела: Он Сина свог даде за оне који су Га увредили. А он је много још и других добрих дела учинио за нас, и сврх свега: за неправеднике је осудио на страдања Онога који никакву неправду није учинио. Али Апостол је указао на нешто далеко веће од тога. На шта дакле? На то, да је Он Онога који не знађаше греха, Онога који је сушта правда (τον άυτόδικοαοσῶνην όντα) учинио грехом, то јест допустио да буде осуђен као грешник, и да умре као проклет, јер је проклет сваки који виси на дрвету (5 Мојс. 21, 23)... Велика је ствар када и грешник умире за некога; али када праведник страда на такав начин и умире за грешнике, и

не само умире, него умире као проклет, и не само као проклет, него нам својом смрћу дарује велика добра, која ми никада очекивали нисмо (јер се вели: да ми будемо правда Божја у Њему. 2 Кор. 5, 21), онда, каква реч, какав ум може то изразити и схватити? Јер праведника, вели Апостол, Бог учини грешником (ἐποίησεν ἁμαρτωλόν), да би грешнике учинио праведницима[18].

Господ Исус, богословствује свети Богослов, постаје Јеврејима као Јеврејин, да Јевреје придобије; онима који су под Законом постаје као подзаконик, да њих искупи; слабима постаје као слаб, да слабе спасе. Он свима постаје све, да све придобије. Али Он не постаје само Јеврејин и не узима на себе недолична и унижавајућа имена него, што је најнеприкладније од свега, Он се назива самим грехом (αὐτοἁμαρτία. 2 Кор. 5, 21) и самом клетвом (αὐτοκατάρα, Гал. 3, 13). Иако Он то у ствари није, али се назива тако. Јер како може бити грех Онај који и нас ослобађа греха? И како може бити клетва Онај који инас искупљује од проклетства Закона? Али Он се назива тако да би и до тог степена показао своју смиреност, и тиме нас научио смирености која води на висину[19].

Из разлога домостроја спасења Господ Христос ради нас постаде грехом (2 Кор. 5, 21) и клетвом (Гал. 3, 13), не будући то по природи (φύσει) него постајући то из човекољубља (κατὰ φιλανθρωπίαν)[20]. Господ Христос се у свему уподобио роду људском и страдао са њим, по речи Пророка: Он грехе наше носи и болове наше узе на се (Ис. 53, 4), и: Он немоћи наше узе и болести понесе (Мт. 8, 17), пошто се обукао у тело, доступно болестима и немоћима. Још је речено: нас ради учини грехом (2 Кор. 5, 21) Њега који греха не учини него као да је учинио (οὐ πέποιηκώς, ἀλλ' ὡς πέποιηκώς), да бисмо се ми оправдали. И још је написано: постаде за нас клетва, да нас искупи од клетве (Гал. 3, 13). И назван је проклетим, пошто је благоволео да се из саучешћа (τῆ συμπάθεια) назове заједно с нама једним истим именом. У свему томе Он се уподобио људском роду, примивши на себе обличје слуге, као да је Он сам био преступник Закона, и предложивши на жртву за род људски своје сопствено Лице (το ἴδιον πρόσωπον), приволео је Оца на милост[21].

Нас је тајна научила (παρά μυστηρίου) ими верујемо, изјављује свети Григорије, да је људска природа спасена кроз сједињење са Логосом. Јер Онај који ради нас постаде грех (2 Кор. 5, 21) и клетва (Гал. 3, 13), како то вели Апостол, иузенасебе немоћи наше, по речи пророка Исаије (Ис. 53, 4), не остави при себи неизлечене грех, клетву и немоћ, него смртно би прогутано животом (2 Кор. 5, 4); распет по немоћи, жив је по сили (2 Кор. 13, 4); клетва би претворена у благослов[22].

Апостолове речи: Христос нас искупи од клетве законске поставши за нас клетва (Гал. 3, 13), не значе, вели свети ревнитељ Православља, да се

извор добара претворио у клетву, него да нас је Он собом (δι' αὐτοῦ) ослободио греха или проклетства. Исто тако, Апостолове речи: Онога који не знађаше греха нас ради учини грехом (2 Кор. 5, 21), не значе промену (τὴν τροπήν) правде (јер је Бог непроменљив и неизменљив), него узимање наших грехова на себе, по речи Еванђелиста: Гле, јагње Божје које узима грех света на себе[23].

Господ Христос је поднео страдања да би извршио наше спасење. Јер пошто су они што су робовали греху били подложни казнама за грех (τοὺς ἐπιτιμίοις ὑπεῦβνοι τῆς αμαρτίας), а Господ Христос, као слободан од греха и остваривши сву правду, прими на себе казну грешника (τὴν τῶν αμαρτωλῶν κατεδέξατο τιμωρίαν), крстом уништи древну клетву, а трновим венцем учини крај Адамовим мукама, јер је Адаму после пада било речено: Земља да је проклета у делима твојим; трње и коров ће ти рађати (1 Мојс. 3, 17 18). Кроз жуч Он узе у себе горчину и муку смртног и страдалничког живота људског; кроз оцат Он прими на себе људску промену на горе, и подари повратак на боље; скерлетном хаћином означава царство, треком немоћ и трулежност ђаволове силе; примањем шамара и подношењем наших увреда, и опомена, и удараца Он објави нашу слободу[24].

Логос Божји је постао тело не претворивши се у тело, тако се за Њега каже да је постао клетва и грех; а у самој ствари Он нити је постао клетва нити грех, него је, праведан, убројен међу безаконике (ἐν τοῖς ἀνόμοις ἐλογίσθη), да би уништио грех. Он који благосиља твар био је назван и проклетим, да би разрешио нашу клетву и ослободио казне оне који верују у Њега. Није дакле истински (κατὰ ἀλήθειαν) постао ни клетва ни грех; био је назван тако, да би уништио клетву и грех[25].

Христос нас је искупио од клетве законске поставши за нас клетва, вели свети Кирил, јер је писано: проклет је сваки који виси на дрвету; да на незнабошцима буде благослов Авраамов у Христу Исусу, да обећање Духа примимо кроз веру (Гал. 3, 1314). Смрт Христова постаде спасоносна за свет, јер Он постаде клетва, подневши смрт, и бивши обешен на дрвету, да би грех уништио, да би благослов Авраамов био на свима народима у Христу Исусу, тј. да би се оправдали народи вером, по обећању датом Аврааму, да обећање Духа примимо кроз веру. Када, дакле, смрт Христова уништи законску клетву и донесе благослов Авраамов народима, то јест благодат кроз веру, и учини нас заједничарима Светога Духа, онда значи да Христова смрт није била смрт обичног човека, него да Логос, поставши тело, пострада телом за свет (σαρκὶ πέπονῦεν ὑπὲρ τοῦ κόσμου), и његово страдање би довољно за испуњење света (καὶ γέγονεν ἰκανόν το αὐτοῦ πάθος εἰς τὴν τοῦ κόσμου λύτρωσιν)[26].

По светом Максиму Исповеднику, кроз Адамов преступ проклетство је легло на сву земљу и на сав људски род. Да би твар примила благослов Бога Оца, Син Божји постаје клетва и грех, уништавајући клетву и узимајући грех света на себе. Две су клетве биле на човеку: једна је плод људске слободне воље, тј. грех, а друга смрт, која је с правом (δικαίως) била додељена природи због добровољног греха. Бог, творац природе, у осуђеној природи добровољно узео на себе клетву, тј. смрт (εκουσίως ὑπελθὼν κατάραν, φημι δε, τον θάνατον), и живећу у човеку по вољи греха клетву уби својом властитом смрћу крстом[27].

Треба знати, пише свети песник богочовечанских истина, да постоје две врсте усвајања: једно природно и суштаствено (φυσική και ουσιώδης), а друго лично и релативно (προσωπική και σχετική). Природно и суштаствено је оно, по коме Господ из човекољубља узео на себе нашу природу и сва наша природна својства, поставши по природи и уистини човек и искусивши оно што припада нашој природи; лично пак и релативно усвајање бива, када неко из извесних обзира, на пример из саучешћа или љубави, узима на себе лице другог (το ἑτέρου υποδύεται πρόσωπον) и место њега (ἀντ' αὐτοῦ) говори ради њега (υπερ αὐτοῦ) речи које немају никакве везе са њим. На такав начин Господ усвоји себи и проклетство, и остављеност нашу од Бога, и томе слично што се не односи на природу; усвоји то, не што Он јесте такав или постаде такав, него што узео на себе наше лице (το ἡμέτερον πρόσωπον) и уброја себе међу нас. Ето, такав смисао имају речи: поставши за нас клетва (Гал. 3, 13)[28].

Пошто је Адам пао под клетву, вели свети Симеон Нови Богослов, а кроз њега и сви људи који од њега произлазе, и Божја одлука о томе никако није могла бити уништена, то Христос постаде за нас клетва тиме што би обешен на дрвету крста, да би себе принео на жртву Оцу своме и превеликом вредношћу жртве уништио Божју одлуку. Јер шта је веће и више од Бога? Као што у овој свуколикој видљивој творевини нема ничег вишег од човека, јер је све видљиво створено за човека, тако је Бог несравњено виши од свега створенога и са Њим се не може упоредити ништа, ни сва видљива ни невидљива твар. И тако је Бог, који је несравњено виши од целокупне видљиве и невидљиве творевине, примио природу човечанску, која је изнад свуколике видљиве творевине, и принео је на жртву Богу и Оцу своме. Застидевши се такве жртве, рећи ћу тако, и уваживши је, Отац није могао да је остави у рукама смрти, зато је уништио своју одлуку и васкрсао из мртвих најпре и у почетку Онога који је принео себе на жртву, у откуп и у замену за сродне Му људе, а после, у последњи дан свршетка овога света, васкрснуће и све људе. Уосталом, душе оних који верују у Исуса Христа, Сина Божија, у ову велику и страшну жртву, Бог васкрсава у садашњем животу, и као знак овога васкрсења служи благодат Светога Духа, коју Он даје души сваког хришћанина као неку другу душу[29].

Господ је ради нас постао човек и своја божанска страдања дао нам као лекове (φάρμακα) за лечење од наше немоћи. Помоћу њих ми смо се обновили и живота удостојили, и постали учесници божанских тајни и уживамо духовне дарове. По светом Апостолу, Христос нас је искупио од законске клетве поставши за нас клетва (Гал. 3, 13). Христос је постао за нас клетва, јер је дао себе за нас (υπέρ ημών), добровољно подневши срамну и презрену смрт. Он нас је искупио од клетве, јер је пролио своју божанску и свету крв, и ослободио нас осуде и трулежи ада. Христос је постао клетва, јер је претрпео смрт проклетих и злочинаца. Пошто Он греха не учини, нити се обмана нађе у устима његовим (Ис. 53, 9; 1 Петр. 2, 22), те Он преокрену клетву у благослов (μετέστρεψε την κατάραν εἰς εὐλογία), узе на себе грех света и подари нам пут спасења. Јер Господ дође да уклони клетву која беше бачена на нас; ради тога и крену смрт претрпе[30].

Молитвена душа свете Цркве богонадахнуто осећа спасоносну силу и значај часног крста као оруђа којим је клетва скинута са рода људског. Када Безгрешни предаје себе на смрт, Он тиме уништава клетву рода људског[31]. Бесконачна је симболика двају дрвета за судбу рода људског: у дрвету познања добра и зла у рају била је усредсређена тајна воље Божје у односу према сазнању рода људског, и род људски је пао крај њега; а дрво крста поново открива сву вољу и љубав Божју према роду људском; крај једног и због једног дрвета род људски пада, крај другог и због другог род се људски диже. Молитвено сазнање Цркве је снажно проникнуто том двоструком тајном, која је бескрајна и на једној и на другој страни. Христочежњива душа Цркве кротко се обраћа распетом и васкрелом Господу: Ране и муке претрпео си, Христе, исцељујући ране срца мога; а прикован на дрвету уништио си клетву која је била од дрвета (ξύλου την κατάραν ήφάνισας)[32]. Због дрвета познања добра и зла човек је изгубио вечни живот и био проклет; због дрвета крста Христовог на човека силази благослов Божји и он добија божански живот, јер Спаситељ дрветом крста исцељује клетву која је од дрвета и убија ђавола који је умртливио човека[33]. Дрво крста Спасовог јави се као спасење свету, јер Он по својој вољи би распет на њему, и избави од клетве земнородне људе[34]. Својом чесном крвљу Господ нас је искупио од клетве законске[35]. Крстом својим Господ је уништио клетву која је била од дрвета[36], и ослободио од ње род људски[37].

На Велики Петак, када се зло људско које мучи Бога такмичи са Богом који опрашта људима, молитвена мисао Цркве јеца кроз тужну речитост: Данас се збива страшна и преславна тајна: Неопипљивог хватају, везују Онога који је род људски разрешио клетве, неправедно испитују Онога који испитује унутрашњост срца и душе, у тамници затварају Онога који је бездан затворио, пред Пилатом стоји Онај пред којим дршћући стоје небеске Силе, створење руком удара Творца, на крсну смрт осуђују Онога који суди живима и мртвима, у гробу закључавају Разоритеља ада, слава

Теби, незлобиви Господе, који све милостиво подносиш, и који си спасао од клетве све људе[38]. Искупио си нас од клетве законске чесном крвљу својом и копљем прободен источио си бесмртност људима, Спаситељу наш, слава Ти[39].

НАПОМЕНЕ:

[1] Еф. 1, 3.

[2] Гал. 3, 13: Χριστός ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου, γενόμενος ἡπέρ ἡμῶν κατάρα' γέγραπται γάρ' Ἐπικατάρατος πᾶς ὁ κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου.

[3] Expositio in Psalm. 44, 4; P. gr. t. 55, col. 188-189.

[4] 5 Mojs. 21, 23.

[5] Commentar. in epist. ad Galat. lib. II, cap. 3, v. 13; P. lat. t. 26, col. 387
C

[6] In Galat. cap. 3, 34; P. gr. t. 61, col. 652-653.

[7] Commentar. in epist. ad Galat. lib. II, cap. 3, v. 13; P. lat. t. 26, col. 389
ABC.

[8] Ср. Јн. 1, 29.

[9] Dialog. cum Tryph. c 95; Apolog. I, 63.

[10] De incarnat. Verbi, 25; P. gr. t. 25, col. 137 D-140 A.

[11] Он, Contra arian. Orat. II, 47; P. gr. t. 26, col. 248 A.

[12] ib. 55; col. 265.

- [13] Он, Contra arian. Orat. III, 33; P. gr. t. 26, col. 393 C-396 A.
- [14] Он, Epist. ad Epict. 8; P. gr. t. 26, col. 1064 A.
- [15] Contra Judaeos et gentiles. quod Christus sit Deus, 9; P. gr. t. 48 col. 825-826.
- [16] De providentia, Orat. X; P. gr. t. 83, col. 756 D-757 A.
- [17] 2 Кор. 5, 21.
- [18] In epist. 2 ad Corinth. Homil. 11, 3; P. gr. t. 61, col. 478.
- [19] Св. Григорије Богослов, Orat 37, 1; P. gr. t. 36, col. 284 A.
- [20] Св. Григорије Ниски, Contra Eunom., lib. II; P. gr. t. 45, col. 528 D. — Ср. Antirrheticus, 23; P. gr. t. 45, col. 1172 A: Св. Писмо вели да је Христос постао грехом ради нас (2 Кор. 5, 21), тј. да јесјединио са собом душу човечанску која је способна за грех (την ἁμαρτικὴν του ἀνθρώπου ψυχήν προς εαυτόν ένώσαι).
- [21] Он, Adversus Arium et Sabelium, 7; P. gr. t. 45, col. 1292 AB.
- [22] Он, Adversus Apollinarem; P. gr. t. 45, col. 1276 BC.
- [23] Св. Кирил Александриски, De incarnat. Domini, 18; P. gr. t. 75, col. 1449 C.
- [24] ib. 27; col. 1465 D 1468 A.
- [25] Он, Apologeticus pro XII capit. contra orient. Anathem. I; P. gr. t. 76, col. 324 A; ср. De recta fide ad regin., P. gr. t. 76, col. 1293 BC.
- [26] Он, De recta fide ad regin.; P. gr. t. 76, col. 1293 B.
- [27] Quaest. ad Thalass.; P. gr. t. 90, col. 652 BCD; ср. Он, Liber asceticus, 10.13, P. gr. t. 90, col. 920 AB, 921 BC.
- [28] Св. Ј. Дамаскин, De fide, III, 35; P. gr. t. 94, col. 1093 AB; ср. Он, Homil. in Sabbatum sanct.; P. gr. t. 96, col. 617 BC.
- [29] Слово прво, 3; стр. 2021; Слова преп. Симеона Новаго Богослова, Выпускъ первый, Москва.
- [30] Филотеј, патријарх цариградски, In exaltat. crucis, 3; P. gr. t. 154, col. 721 BC.

- [31] Неделя третія святыхъ постовъ, Въ субботу вечера на малей вечерни стихиры: Да Адамову потребиши клятву (ἀφανίσης την κατάραν), плоть нашу приемиши кроме скверны, распинаешия и умиравши Исусе преблагій.
- [32] Въ среду утра, Канонъ честному и животворящему кресту, песнь 4 (Гласъ 1, Октоихъ).
- [33] Въ среду утра, седальны крестны (Гласъ 4, Октоихъ);... древомъ уврачеваль (ἰασάμενος), юже отъ древа клятву (την τοῦ ξύλου κατάραν), убивый лестію умертвившаго мя змія (κτείνας τον ἀπάτη με θανατώσαντα ὄφιν), и дароваль ми еси божественную жизнь.
- [34] Въ среду утра, седальны крестны (Гласъ 5, Октоихъ): Древо креста твоего Спасе нашъ, мірови явися спасеніе; на томъ бо пригвоздился еси волею, и отъ клятвы избавиль еси земнородныхъ (τῆς κατάρας ἐρῶσω τους γηγενείς).
- [35] Въ среду утра, седальны крестны (Гласъ 4, Октоихъ): Искупилъ ны еси отъ клятвы законныя честною твоею кровію (ἐξηγόρασας ημάς ἐκ τῆς κατάραστοῦ νόμου τω τιμίῳ σου αἵματι) . Ср. Акатистъ Иисусу Сладчайшему, Кондакъ 5: Боготочною кровію, якоже искупилъ насъ древле отъ законныя клятвы, Исусе.
- [36] Въ субботу, на велицей вечерни, стихиры воскресны (Гласъ 2, Октоихъ): Крестомъ твоимъ упразднилъ еси, юже отъ древа клятву (ἐν τῷ σταυρωσῶ σου κατήργησας την τοῦ ξύλου κατάραν).
- [37] Въ неделю, на хвалитехъ стихиры воскресны (Гласъ 4, Октоихъ): Крестомъ твоимъ Христе, отъ древнія клятвы (τῆς ἀρχαίας κατάρας) свободилъ еси насъ.
- [38] Во святый и великій пятокъ вечера, на Господи возвахъ, стихиры: Страшное и преславное таинство днесъ действовемо зрится (φοβερόν και παράδοξον μυστήριον, σήμερον ἐνεργούμενον καθοράται): неосязаемый удержавается; вяжется, разрешали Адама отъ клятвы (δεσμεῖται, ὁ λῶν τον 'Αδάμ τηςκατάρας); испитуйя сердца и утробы неправедно испитуется; въ темнице затворяется, иже бездну затворивый; Пилату предстоить, емуже трепетомъ предстоять небесныя силы; заушается рукою создания Создатель; на древо осуждается, судий живымъ и мертвымъ ; во гробе заключается разоритель ада; иже вся терпий милосердно и всехъ спасый отъ клятвы, незлобиве

Господи, слава тебе (ὁ πάντα φέρων συμπαῶς, και πάντα σώσας της αράς, άνεξίκακεΚϋριε, δόξα σοι).

[39] Велики Петак, Последованіе святихъ и спасительныхъ страстей Господа нашего И. Христа, Антифонъ 15, седалень: Искупилъ ны еси отъ клятвы законный честною твоею кровію, на кресте пригвоздився, и копіемъ прободся, безсмертіе источилъ еси человекомъ, Спасе нашъ, слава тебе (έξηγόρασας ημάςέκ της κατάρας τοϋ νόμου, τω τιμίω σου αίματι, τω σταυρω προσηλωθείς, και τήλόγχη κεντηθείς, την άθανασίαν έπηγασας άνθρώποις' Σωτήρ ήμων, δόξα σοι).

ΠΡΕΠΟΔΟΒΝΙ ЈУСТИН ЂЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ΠΑΡΑΒΟСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ΤΟΜ Π

ΟΔΕΛЈΑΚ ΤΡΕЃИ
Богочовеково дело - Сотериологија

4. Тајна Спаситељевог страдања, крсне смрти и тајна спасења

г) Помирење људи са Богом смрћу Богочовека

Безбројна тајанства таје се у крсној смрти Богочовека Христа. Једно од њих, свештено и чудно, јесте: помирење људи са Богом, и Бога са људима. До те чудотворне смрти род људски је биоу непријатељству са Богом, у рату са Богом, јер је грех непријатељство Богу, ратовање са Богом[1]. Узевши на себе грех света[2], и пострадавши за нас и место нас, безгрешни Господ Исус учинио је: да нам Бог у Њему и ради Њега отпусти грехе. Богодана је визија христоносног Апостола: кроз грехе ми смо били непријатељи Богу, али смо се помирили са Богом смрћу његова Сина (κατηλλάγημεν τω Θεω δια τοϋ θανάτου του υίοϋ αυτού)[3].

Ако се свет, вели свети Кирил Александријски, није могао друкче спасти до крвљу и смрћу Христовом, коју је Он примио по мудром домостроју спасења (οικονομικώς) ради опроштења грехова, онда смо ми спасени Христом. А то показује да је оваплоћење Очевог Логоса било неопходно, да би крвљу својом оправдао оне који верују у Њега, и да би их смрћу свога властитог тела помирио са Оцем[4].

Помирење људи са Богом смрћу Господа Исуса десило се на бескрајно човекољубив начин. Апостол благовести: Све је од Бога који нас помири са собом кроз Исуса Христа (τοῦ καταλαξάντος ἡμᾶς ἑαυτῷ δια Ἰησοῦ Χριστοῦ), и даде нам службу помирења (τὴν διακονίαν τῆς καταλλαγῆς), јер Бог беше у Христу који помири свет са собом, не урачунавајући им грехе њихове, и метнувши у нас реч помирења (ὅτι Θεός ἦν ἐν Χριστῷ κόσμον καταλλάσσων ἑαυτῷ, μὴ λογιζόμενος αὐτοῖς τὰ παραπτώματα αὐτῶν, καὶ θέμενος ἐν ἡμῖν τὸν λόγον τῆς καταλλαγῆς)[5]. Тумачећи ову Апостолу блавест, свети Златоуст благовести: Све је од Бога (ст. 18), ништа од нас. И отпуштење грехова, и усиновљење, и бесмртна слава од Њега су нам подарени... Све је од Бога кроз Христа и његову благодат. Зато што су нам сва добра дарована кроз Христа, Апостол је додао: који нас помири са собом кроз Христа и даде нам службу помирења (ст. 18). Бог који нас начини пријатељима својим сам је узрок и свих других добара која нам је дао као пријатељима својим. Јер нас Он не остави да останемо његови непријатељи, него нас начини пријатељима својим и обасу нас толиким дарима... Јер Бог беше у Христу који помири свет са собом, не урачунавајући им грехе њихове (ст. 19). Ето љубави која превазилази сваку реч, сваки ум. Ко беше увређен? Сам Бог. Ко први дође ради помирења? Опет Он. Но, рећи ћеш, Он је Сина свог послао, није Сам дошао. Да, послао је Сина, али нас није позвао сам Син него са Њим и кроз Њега Отац. Стога Апостол и вели: Бог беше који помири са собом свет у Христу (ст. 19), тј. кроз Христа. Овим речима Апостол објашњава оно што је пре тога рекао: који нам даде службу помирења (ст. 18), и као да вели: не мислите да смо ми (апостоли) извршиоци тога дела. Не, ми смо само слуге, а виновник свега је Бог који кроз Јединороднога помири са собом васељену (ὁ δια τοῦ Μονογενοῦς τὴν οἰκουμένην καταλλάξας). Како је помири са собом?

Чудесно је не само то што Он постаде пријатељ, него што постаде пријатељ на такав начин. На какав начин? На такав, што им отпусти грехе. Иначе, не би био и пријатељ, због чега Апостол и додаје: не урачунавајући им грехе њихове (ст. 19). И стварно, да је Он зажелио да потражи обрачун за грехе, сви бисмо пропали, јер сви бесмо мртви. Али и при толиким нашим гресима Он не само не затражи казну за нас, него се чак и помири са нама; не само да нам отпусти грехе, него нам их чак и не урачуна (οὐ μόνον ἀφήκεν, ἀλλ' οὐδε ἐλόγισατο)[6].

Дело помирења људи са Богом Господ Христос је оставио светим Апостолима као службу. Апостолство је: служба помирења[7]. Отуда Апостол и пише хришћанима: Тако смо ми послани место Христа, као да вас Бог моли кроз нас; молимо вас у име Христа: помирите се с Богом (καταλλάγητε τω Θεω)[8]. Свети Златоуст овако објашњава ове Апостолове речи: Отац је послао свог Сина да уразуми људе, и да изврши дело које Му је поверио Отац. Али пошто Он би убијен и, васкрснувши, узнесе се на небо, то ово дело повери Апостолима. Ионимоле људе место Христа, јер им је поверено његово дело. Али они то не чине само место Христа, него и место Оца. Стога је Апостол и додао: као да вас Бог моли кроз нас. Тиме Апостол каже: Бог дозива људе не само кроз Сина него и кроз нас којима је поверено дело његово. Не мислите, дакле, да вас ми молимо; сам Христос моли вас кроз нас, и чак сам Отац Христов. Шта се може сравнити са оваквим изобиљем доброте? После безбројних добротинастава незахвалнички уверђен, Он нас не само не осуди, него и Сина свог даде, да нас помири са собом. И када се они, којима Он дође, не само не помирише, него Га и убише, Он опет посла друге посланике са позивом, и кроз њих сам моли. О чему моли? Помирите се с Богом. Не рече: помирите се са собом Бога (καταλλάξατε ἑαυτοῖς τὸν Θεόν), јер није Бог који непријатељствује (ὁ ἐχθραίνων) него ви; Бог никада не бива непријатељ (θεός γὰρ οὐδέποτε ἐχθραίνει)[9].

Као савршено безгрешан, Господ Христос је оличење савршеног мира: мира и са Богом и са људима, уколико људи нису изједначили себе са грехом. Грех је уопште начело немира, нереди, бунта, непријатељства; Господ Христос је савршена безгрешност, зато је Он мир наш (αὐτός γὰρ ἐστὶν ἡ εἰρήνη ἡμῶν)[10], мир наш са Богом, и мир наш са људима, и мир наш са свима тварима, уколико људи и твари нису на страни греха. Чиме је Господ Христос мир наш? Тиме што уклања грех као посредника између човека и Бога, између човека и људи, између човека и твари; тиме што Он чини да грех престаје бити човеково средство општења са Богом, са људима и са тварима.

Приневши себе на жртву за род људски Господ Исус је телом својим (σαρκὶ αὐτοῦ) убио непријатељство, тј. грех, који је растављао човека од Бога, и човека од човека, и они су пречистом крвљу његовом близу постали један другоме[11]. И тако је Он крстом помирио човека са Богом, убивши непријатељство на њему[12]. По светом Златоусту, Господ Христос је помирио људе са Богом, јер је на крсту понео казну за људе. Апостолове речи: убивши непријатељство на њему, врло су изразите и врло тачне; ништа не може бити изразитије и тачније од њих. Смрт Христова, вели Апостол, убила је и уништила непријатељство. Речено је: телесно мудровање је непријатељство Богу (Рм. 8, 7). А телесно мудровање јесте: неузддрљивост, преједање, себичност, и сваки уопште грех (πάσα ἀμαρτία)[13].

Ако је смрт Господња, вели свети Атанасије Велики, искупљење свих (λύτρον ἔστι πάντων), и смрћу његовом се разваљује средостеніе ограда то μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ (Еф. 2, 14), ибива дозивање незнабожаца; како би нас онда Он дозвоао, да није био распет? Јер се само на крсту умире са раширеним рукама. Стога је било потребно да Господ претрпи и крст и рашири руке, да би једном руком привукао себи древни [Јеврејски] народ, а другом незнабожачке народе, те да и једне и друге сједини са собом. То је и сам Господ изрекао, када је показао каквом ће смрћу искупити све: Када будем подигнут, све ћу привући себи (Јн. 12, 32)[14].

Убивши крстом непријатељство, Господ Христос је убио грех, који је једини узрок ратовању са Богом, стога је Еванђеље Христово у ствари Еванђеље истинског мира за све људе свих времена[15]. Бог мира, вели свети Богослов, крстом је помирио са собом нас, који смо ратовали са Њим кроз грех (διὰ τῆς ἁμαρτίας πολεμοθέντας)[16]. Христов крст је символ непрекидног рата са грехом, и тиме символ вечитог мира са Богом, а и са људима уколико ови нису робови греха.

Оличавајући собом пуноћу Божанства и пуноћу човечанства, Богочовек се јавио као јединствена по савршенству синтеза Божјег и човечијег, небеског и земаљског, и тако је својом безгрешном Богочовечанском личношћу помирио два света: небески и земаљски, сјединио небо са земљом. То је нарочито у потпуности учинио када је крвљу крста свога сатро грех, и тиме уклонио једини разлог земљиног непријатељства према небу и човековог бунта против Бога. Ту козмичку визију, препуну сотериолошког значаја, истиче Апостол васељене говорећи: Би воља Очева да се у Христу усели сва пуноћа (πάν το πλήρωμα), и кроз њега да помири све са собом, умиривши крвљу крста његова кроз њега све, било на земљи или на небу (εἰρηνοποιήσας διὰ τοῦ αἵματος τοῦ σταυροῦ αὐτοῦ, δι' αὐτοῦ, εἴτε τα ἐπὶ τῆς γῆς, εἴτε τα ἐν τοῖς οὐρανοῖς)[17].

Спаситељ поднесе страдања, вели свети Кирил Јерусалимски, умиривши крвљу крста све, било на небу или на земљи. Јер кроз грех ми бејасмо непријатељи Богу, и Бог одреди смрт грешнику. Требало је, дакле, да се деси једно од двога: или да Бог, који је Истина, уништи све људе, или да у човекољубљу свом укине одредбу. Али погледај мудрост Божју: Он је сачувао и истину своје одредбе и силу човекољубља. Христос изнесе грехе на телу на дрво, да бисмо смрћу његовом умревши гресима живели правди (1 Петр. 2, 24). Не беше од мале вредности онај што умре за нас; Он не беше вештаствена овца; Он не беш само човек; Он не беше само анђеоло него очовечени Бог (Θεός ἐνανθρωπήσας). Безакоње грешника не бејаше толико велико, колико велика беше правда Онога што умре за нас; ми не бесмо толико сагрешили, колико учини правде Онај што душу своју положи за нас[18].

Не само у Старом него и у Новом Завету крв је и символ живота и сила живота. А када је по среди још крв Богочовека Христа, онда је јасна њена свеживотворна и свеспасоносна сила. Но крв људска, заражена грехом и греховношћу, била је главни расадник смрти и смртности, а самим тим главни виновник непријатељства човековог према Богуи дисхармоније између земље и неба. На супрот њој стоји крв Богочовека Христа, која због своје безгрешности постаје извор бесмртности и козмичког свејединства и свепомирења. Апостолу благовест о помирењу и сједињењу крвљу крста Христовог свега небеског и земаљског, Црква богонадахнуто изражава у своме молитвеном богословљу: Твојим крстом, Христe, постаде од Анђела и људи једно стадо и једна Црква[19].

Својим судбоносним грехопадом човек је дигао против себе сву твар, како на небу тако и на земљи: на небу, увредио је и ожалостио Анђеле, којима је сав смисао живота неотступно творити вољу Тросунчаног Господа; на земљи: узнемирио је сву твар, заразно је бакцилима зла, навукао на њу проклетство, и тиме је изазвао на рат против себе. Господ Христос пак, својом бескрајно спасоносном крсном смрћу, уклонио је грех између човека и Бога, између земаљског и небеског, помирио их и остварио савршено сједињење Божанског и човечанског, небеског и земаљског, у које сједињење улазе сви који се подвигом вере предаду Господу Христу[20].

У чудесној Личности Богочовека Исуса постигнут је идеални и савршени богочовечански монизам живота и сазнања, оностраног и ононостраног, Божјег и човечијег, небеског и земаљског. Целокупним својим животом у телу, а нарочито крсном смрћу, васкрсењем и вазнесењем јединородни Син Божји је показао човечанској природи путиз пропадљивости у непропадљивост, из пролазности у непролазност, из привремености у вечност. А са њом и у њој показао је пути свој твари, која, оболела и растужена грехом љуским, уздише и тужи под теретом и отровом зла, чекајући да људи вером Христовом постану синови Божји, који ће светошћу својом извући и њу из мрачног понора трулежности у лазур непролазности, из смртних грчева туге у неисказана кликтања радости[21].

Објашњавајући Апостолове речи из посланице Колошанима (1, 20), свети Златоуст вели: Велика је ствар помирење, а још већа помирење кроз Њега, но већа и од тога помирење крвљу његовом, и не просто крвљу него, што је још веће, крстом (δια του σταυρου). Тако овде имамо пет ствари достојних дивљења: помирио нас је са Богом, и то: собом, смрћу, крстом. Где, како је све то Он сјединио! Да се не би помислило, да је све то једно исто, и да је крст сам по себи нешто, Апостол и вели: кроз Њега. На основу чега он то сматра великим? На основу тога што је све то извршио Син Божји, не са неколико речи, него предавши себе сама за помирење (εαυτόν έκδοῦς υπέρ της καταλλαγής). Шта значе речи: све на небу? Што се тиче

речи: све на земљи, оне су јасне, јер је све на земљи било испуњено непријатељством и било раздељено на многе делове; и сваки је од нас био у неслози и сам са собом и са многима другима. Али како је Он умирио оно што је на небу? Зар је и тамо био раздор и борба? И како у молитви говоримо: да буде воља твоја и на земљи као на небу (Мт. 6, 10)? Шта да се на то каже? Земља беше окинута од неба (ἀπέσχιστο ἡ γῆ τοῦ οὐρανοῦ), Анђели беху у непријатељству са људима, видећи Господа свог вређаног (τον Δεσπότην ὀρώντες τον αὐτῶν ὑβρίζομενον). Апостол каже: да се све састави у Христу Исусу што је на небесима и на земљи (Еф. 1, 10). Како? Оно што је на небесима ево како: Он тамо премести човека, тамо одведе непријатеља, кога су мрзели. Он не само умири оно што је на земљи, него и човека одведе Анђелима, човека који беше непријатељ и противник. То је дубоки мир. Анђели се опет појављују на земљи, пошто се човек појавио на небу. Све то учини сила Божија [22].

Грех је најкобнија оптужба против рода људског, против свега што се човек зове. И нико од људи не може оправдати човека од те оптужбе, јер су сви грешни, сви оптуженици. Природно је да се пречиста и пресвета природа Божја гневи на грех, као на нешто противбожје и противприродно. Апостол, који с врха до дна провиди сву трагику бића људског, обезбоженог и осмрћеног грехом, објављује са висине својих божанских перспектива: Гнев Божји (οργή Θεοῦ) се открива с неба на сваку безбожност и неправду људи [23], тј. на сваки грех који се увек корени у безбожности, у противбожности, и у неправди као нечем онтолошки богоборачком. Једино је у безгрешној Личности Богочовека људска природа предстала Богу без греха, потпуно света и савршена. А када је безгрешни Господ из човекољубља принео себе на крсну жртву, онда је са људске природе уопште скинута оптужба и гнев Божји.

У Личности безгрешног Богочовека људска природа је први пут била оправдана пред Богом, и са ње је одвраћен гнев Божји. Зато се Спаситељ, по целокупној својој Богочовечанској личности и делатности, јавља и јесте умилоствивљење за грехе наше пред Богом, по речи светог Воанергеса: Он је умилоствивљење за грехе наше (αὐτός ἰλασμός ἐστὶ περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν), и не само наше него и свега света (περὶ ὅλου τοῦ κόσμου) [24]. Оправдање пред Богом постиже сваки човек који се подвигом вере сједини са безгрешним Господом Исусом. Ту бескрајно тајанствену и спасоносну истину објављује богоглагољиви Апостол: Христос још кад слаби бесмо (тј. заробљени грехом, јер је грех једина сила која раслабљује и ослабљује људско биће) умре у потребно време за нас безбожнике (тј. за све људе, јер је грех једина сила која одводи од Бога, обезбожује људско биће). Јер једва ће ко умрети за праведника; за доброга може бити да би се ко и усудио умрети. Али Бог показује своју љубав к нама (тј. према свима људима уопште) што Христос још кад бесмо грешници умре за нас. Много ћемо дакле пре бити кроз њега спасени од гнева (ὥθησόμεθα δι' αὐτοῦ ἀπὸ τῆς

οργής) кад смо се сад оправдали крвљу његовом (δικαιωθέντες νῦν ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ). Јер кад смо се помирили с Богом смрћу Сина његова док смо још били непријатељи, много ћемо се пре спасти његовим животом, кад смо се помирили[25].

Својим безгрешним животом, својом незаслуженом смрћу (јер смрт је последица греха, а греха у Спасу није било) Господ Христос је у себи оправдао људску природу, показавши је Богу као безгрешну, и на тај начин уклонио са ње праведни гнев и суд Божји, и пропутио пут сваком људском бићу у васкрсење. Апостол тврди: Господ Исус Христос предаде себе за грехе наше, и устаде за оправдање наше (διὰ τὴν δικαίωσιν ἡμῶν)[26]. Зашто Христос би распет? питаће неко, вели свети Златоуст. Он не би распет за свој грех, као што се јасно види из његовог васкрсења. Јер да је био грешан, како би васкрсао? А ако је васкрсао, очигледно је да није био грешан. Ако пак није био грешан, зашто би распет? За друге. А ако је распет за друге, онда је несумњиво и васкрсао. Да ти не би говорио: како се можемо оправдати када смо криви за толике грехе, Апостол указује на Онога који је избрисао све грехе (ἔδειξε τὸν πάντα ἀπαλείψαντα τὰ αμαρτήματα)[27].

Господ Христос није умро, вели свети Атанасије Велики, што је био крив (υπεύθυνος), него је пострадао за нас, и на себи је понео гнев који је био на нама због престапа (καὶ τὸν καθ' ἡμῶν θυμὸν διὰ τὴν παράβασιν ἐφ' εαυτὸν ἐβάσταζε)[28].

Но када је реч о гневу Божјем, не треба тај гнев замишљати на људски, на сувише људски начин, јер, по учењу светих Отаца, гнев у Богу није страшно расположење. Гнев у Богу није гнев, вели свети Златоуст, и није страст (οὐ πάθος ἐστίν), него дејство којим кажњава (τὸ τιμωρητικόν)[29]. Ми говоримо о гневу Божјем, вели Ориген, али притом не тврдимо да је то у Њему страст (οὐ πάθος), већ да је то нешто чему се прибегава као средству да би се помоћу строга мера довели у ред они грешници који су учинили многе и тешке грехе. Јер оно што се назива Божји гнев (οργή) и љутина (θύμος) јесте васпитно средство. Да је овакво гледиште у сагласности са Светим Писмом, очигледно је из онога што је речено у шестом псалму: Господе, немој ме покарати у јарости својој, нити ме наказати у гневу свом (Пс. 6, 1), а и код Јеремије: Карај ме, Господе, али с мером, не у гневу свом, да ме не би затро (Јерем. 10, 24)... Још нешто: да гнев није страст у Богу него да га сваки навлачи на себе својим гресима, јасно је из речи апостола Павла: Или не мариш за богатство његове доброте и кротости и трпљења, не знајући да те доброта Божија на покајање води? Али својим тврдоглавством и непокајаним срцем сабираш себи гнев за дан гнева у који ће се показати праведни суд Бога (Рм. 2, 45). Како би неко сабирао себи гнев за дан гнева, када би се гнев схватио као страст? или, како страст гнева може бити васпитно средство (πὼς δὲ οργὴς πάθος παιδεῦειν δύναται)? Осим тога,

Свето Писмо, које нас учи да се уопште не гневимо, и које у тридесет шестом псалму каже: Престани са гневом, и остави јарост (Пс. 36, 8), и које нам устима Павловим наређује да одбацимо све ово: гнев, љутину, пакост, хуљење, ружне речи (Кол. 3, 8), зар то Свето Писмо да приписује Богу ону страст, од које тражи да смо ми слободни? Јасно је, дакле, да се изрази који су употребљени с обзиром на гнев Божји имају разумети фигуративно, као и они који говоре о његовом „спавању“, из кога, као будећи Га, Пророк вели: Устани, зашто спаваш, Господе? (Пс. 43, 24; ср. Пс. 77, 65). Ако дакле „спавање“ мора значити нешто друго а не оно што најближе значење речи означава, зашто да се онда и „гнев“ не схвати на сличан начин?[\[30\]](#).

Разуме се, вели свети Златоуст, да речи које се употребљавају о Богу, као: Бог ревнује, Бог се гневи, Бог се каје, Бог мрзи, немају буквално значење. То су речи људске, али имају смисао који доликује Богу (τά ρήματα ταύτα ανθρώπινα, ἀλλά τά νοήματα θεοπρεπή). Ревнује ли Бог? Ревнујем за вас Божјом ревношћу (2 Кор. 11, 2). Гневи ли се Бог? Господе, немој ме покарати у јарости својој (Пс. 6, 1). Не спава ли Бог? Устани, зашто спаваш, Господе (Пс. 43, 23). Каје ли се Бог? Кајем се што сам створио човека (1 Мојс. 6, 7). Мрзи ли Бог? Празнике ваше и младине ваше мрзи душа моја (Ис. 1, 14). Но при овоме не треба обраћати пажњу на простоту израза него пронаћи њихов богодолични смисао (θεοπρεπή τά νοήματα). Бог ревнује, јер љуби. Бог се гневи не страшћу него одмаздом и казном (οὐ πάθει, ἀλλά τιμωρία καὶ κολάσει). Бог спава, али не сном него дуготрпељивошћу. Нема сумње, многе је изразе Бог позајмио од нас, и ми од Њега, да би ово послужило нашој части[\[31\]](#).

Пошто је човек предао себе у ропство ђаволу, вели свети Григорије Палама, то је доживео на себи гнев Божји, а гнев Божји јесте праведно напуштање човека од стране Бога (ὄργη δὲ ἐστὶ θεία ἐγκατάλειψις δικαία τοῦ Ἀγαθοῦ)[\[32\]](#).

Напомене:

[\[1\]](#) ср. Рм. 8, 7; Јак. 4, 4.

[\[2\]](#) Јн. 1, 29.

- [3] Рм. 5, 10.
- [4] De recta fide ad reginas; P. gr. t. 76, col. 1292 BC.
- [5] 2 Кор. 5, 18-19.
- [6] In 2 Corinth. Homil. 11. 2; P. gr. t. 61, col. 475, 476, 477.
- [7] 2 Кор. 5, 18.
- [8] 2 Кор. 5, 20.
- [9] In 2 Corinth. Homil. 11, 3; P. gr. t. 61, col. 477, 478.
- [10] Еф. 2, 14.
- [11] Еф. 2, 14. 13.
- [12] Еф. 2, 16.
- [13] In Ephes. Homil. 5, 3. 4; P. gr. t. 62, col. 40, 41.
- [14] De incarnat. Verbi, 25; P. gr. t. 25, col. 140 A.
- [15] Ср. Еф. 2, 17.
- [16] Св. Григорије Богослов. Orat. 12, 7; P. gr. t. 35, col. 840 D.
- [17] Кол. 1, 19-20.
- [18] Catech. XIII, 33; P. gr. t. 33, col. 812 C 813 A.
- [19] Въ среду утра, на стиховне стихирѣ крестны (Гласъ 1, Октоихъ):
Твоимъ крестомъ Христе, едино стадо бысть ангеловъ и
человековъ (δια τοῦ σταυροῦ σου Χρίστε, μία ποιμνὴ γέγονεν,
'Αγγέλων καὶ ἀνθρώπων), и единая Церковь (καὶ μία ἐκκλησία).
- [20] Кол. 1, 21-23.
- [21] Ср. Рм. 8, 19-22.
- [22] In Coloss. Homil. 3, 3; P. gr. t. 62, col. 321.
- [23] Рм. 1, 18; ср. 2, 8.
- [24] 1 Јн. 2, 2; ср. 4, 10.
- [25] Рм. 5, 6-10.

[26] Рм, 4, 25.

[27] In Rom. Homil. 9, 1; P. gr. t. 60, col. 467.

[28] Epist. ad Marcellinum in interpret. Psalm. 7; P. gr. t. 27, col. 17 A.

[29] Exposit. in Psalm. 109, 8; P. gr. t. 55, col. 277.

[30] Contra Cels. lib. IV, cap. 72; P. gr. t. 11, col 1144 A. B. C D, 1145 A.

[31] Homil. de capto Eutropio, 7; P. gr. t. 52, col. 402, 403.

[32] Homil. XVI; P. gr. t. 151, col. 204 C

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ II

ОДЕЉАК ТРЕЋИ
Богочовеково дело - Сотериологија

4. Тајна Спаситељевог страдања, крсне смрти и тајна спасења

д) Оправдање, очишћење и освећење људске природе крвљу Богочовека

Грех је најстрашнија оптужба којом је човек оптужио себе. Она је утолико страшнија што се протеже на све људе без изузетка, јер су сви људи грешни, стога сви и оптуженици. Њихова свеопшта мука граничи беспомоћношћу, јер нема човека који може оправдати боголику природу људску због њеног самовољног пада у грех. Ту је могућ само један излаз: скинути грех са рода људског, а самим тим и оптужбу. То не може учинити ниједан човек, због свеопште грешности људске; то може учинити, и учинио је, само безгрешни човек Богочовек Христос, својим беспримерно безгрешним животом и својом беспримерно

човекољубивом жртвом. Отуда богомудри Апостол благовести: Оправдали смо се крвљу његовом[1].

Грехом је човек не само оптужио себе, него у исто време и осудио себе на смрт. Стога је оправдање рода људског било могуће једино ослобођењем човека од смрти. А то је могао учинити, и учинио је, само оваплоћени бесмртни Бог, који је, као Живот по природи, својим богочовечанским животом, смрћу и васкрсењем, победио смрт и ослободио род људски од тираније смрти и смртности. И тиме постао, и заувек остао, оправдање човека и васцелог рода људског.

Спаситељева богочовечанска праведност има свечовечански и козмички карактер, на супрот свечовечанском и козмичком карактеру људске грехове неправедности. Као што на тајанствени начин у греховности Адама учествује сва природа људска, тако исто она сва учествује и у праведности Богочовека Христа. Док је учешћем у Адамовој греховности она осуђена, дотле је учешћем у праведности Господа Христа она оправдана. Стога богоносни Апостол објављује истински благу вест за сав род људски, када каже: Као што кроз грех једнога дође осуђење (κατάκριμα) на све људе, тако и правдом једнога дође на све људе оправдање живота[2].

Тумачећи ове Апостолове речи, блажени Теодорит пише: Гледајући на Адама, вели Апостол, немојте сумњати у оно што сам рекао (тј. да Бог спасава све у једном Господу Исусу Христу). Јер ако је тачно, и стварно је тачно, да је сав род људски, када је Адам преступно заповест, примио на себе осуду на смрт, онда је очигледно да правда Спаситељева устројава живот свима људима (εὐδηλον ὡς ἢ του Σωτήρος δικαιοσύνη πᾶσιν ἀνθρώποις πραγματούεται τὴν ζωὴν)[3].

Оправдање живота људског, природе људске, бића људског, које објективно дато у Богочовечанској личности безгрешног Господа Исуса, постаје животворна сила у сваком човеку који свим бићем поверује у распетог и васкрслог Господа, јер је основна истина Богочовековог подвига: да је очишћење грехова и оправдање човека дато у крви Богочовека Христа, у правди његовој[4]. Требало је, вели свети Василије Велики, да Господ окуси смрт за све и, поставши очишћење света (ἰλαστήριον του κόσμου), да све људе оправда крвљу својом (πάντας δικαιῶσαι ἐν τῷ αὐτοῦ ἀίματι)[5]. А молитвена мисао Цркве благовести: У старо доба Адам бй осуђен дрветом, а сада се оправда дрветом крста, и отвори му се улазак у рај и наслађивање у њему[6]. Својом богочовечанском крвљу Господ је обновио нашу природу, иструлелу од греха[7].

Чудесно је и по стопут необјашњиво логиком људском и неизразиво језиком људским спасоносно дејство Спаситељеве крсне смрти. Сила ове смрти прошла је до најтајанственијих дубина људске природе и проникла у њене најсакривеније тајнике. Нема ничег у природи људској што се овом

силом не може исцелити, очистити, спасти. Богочовечанска крв Спаситељева уништава све грехе, од највећег до најмањег, очишћава људску природу у свима њеним дубинама и висинама, и тајанствено је обнавља исцељујући је од греха и зла, по речи Апостола: Крв Исуса Христа очишћава нас од свакога греха (το αίμα 'Ιησού Χριστού καθαρίζει ημάς από πάσης αμαρτίας)[8]. Зашто? Зато, вели свети Кирил Александриски, што је токрв Божја, а не просто људска, јер Бог бејаше у телу, очишћујући нас својом властитом крвљу (τω ίδίω αίματι καθαρίζων ημάς)[9]. А по речима светог Иринеја: Бог очисти незнабошце крвљу Сина свога[10].

Да би свуколику природу људску очистио од греха, Господ Христос се и оваплотио, и постао потпуни човек, и живео као човек, и пострадао на крсту[11]. Добровољно и човекољубиво је пострадао Он, да би крвљу својом осветио људе[12], јер је крв његова крв Бога[13]. Отуда у ње и освећујућа сила, која се распростире на сва људска бића. Стога Апостол благовести, да Бог Господа Исуса постави за очишћење вером у крви његовој[14].

Ради чега је, пита свети Златоуст, Господ Христос распет изван града на високом месту, а не под неким кровом? И то није без разлога, него ради тога, да би очистио природу ваздуха (ίνα τοῦ αέρος καθαρή την φύσιν). Стога на високом месту, не под стрејом крова, него, уместо крова, под сводом неба, да би се очистило свеколико небо (ό ουρανός άπας) у време када је ово Јагње заклано на висини. Очистило се дакле небо, очистила се и земља. Крв је капала из ребра његовог на земљу и очистила сву њену прљавштину. То је разлог што жртва није принесена под кровом. А зашто није принесена у самом храму јудејском? Зато, да Јудејци не би ову жртву учинили својом својином, и да не би ко помислио, да је она принесена само за јеврејски народ. А принесена је изван града, изван градских зидина, да би људи знали, да је жртва васељенска (καθολική), да је принесена за сву земљу, и да је она опште очишћење свуколике наше природе (κοινός της φύσεως ημών άπάσης ёστιν ό καθαρισμός). Јудејцима је био Бог наредио да приносе жртве на једном месту, да се моле на једном месту, јер је тада сва земља била нечиста од дима, смрада, крви идолске и осталих нечистота незнабожачких. Али када је дошао Христос и пострадао изван града, Он је очистио сву земљу, и свако место учинио згодним за молитву... Најзад је сва земља постала храм[15].

Смртнима је, вели свети Григорије Богослов, Господ Христос подарио двоструко очишћење: једно вечнога Духа, и њиме је очистио у човеку пређашње зло, рођено телом (σαρκογενή), а друго наше крви (јер нашом називам ону крв коју је пролио Христос Бог мој), искупљење прародитељских немоћи и избављење света[16].

Христос је примио на себе сву моју душу и све моје удове, вели исти свети Отац, примио је онога Адама, првобитно слободног, који се још није обукао у грех, нити познао змију, нити окусио плод и смрт, а који је хранио

душу једноставним, небеским мислима, и био светли тајник Бога и Божјег (μύστης τε Θεοῦ θείων τε φαεινός). Ради овог обновљења дошао је Бог у природу људску, да би, савладавши и победивши убицу смрћу, за једење плода примивши жуч, за неуздржљивост руку клинце, за дрво крст, за земљу уздизање на крст, повратио Адама животу и слави. И распростревши свето тело сходно странама света, Он је са свих страна сабрао род људски, сјединио у једнога човека, и закључао у крилу великог Божанства, крвљу Јагњећом очистивши све нечистоте (μολῦσματα πάντα καθήρας) и уклонивши прљавштину, која је смртнима премила пут од земље небу... Он је својим страдањима подигао човека одавде, и поставио га у други живот, у живот слободан место греховног (εις βίον άλλον εθηκας ελεύθερον άντι какоју)[17].

Христово оваплоћење је друго стварање мене човека (Χρίστου δε ένανθρώπησις, άλλη μου πλάσις), вели богонадахнуто песник еванђелских истина, јер је Бог пострадао телесно мојим страдањем[18], и потпуно узвратио за све моје дугове... Крст је победни знак, а дрвени потсећа на дрво у рају. Клинци то је прикивање мога греха. А пробање жучи стоји насупрот Адамовом пробању плода. Мртвост Исусова је истребљење мртвости у мени[19].

У молитвеном сазнању васељенске Цркве нарочито је наглашена освећујућа и очишћујућа сила Спасове крсне смрти. У старини се тајно приносило на жртву јагње, а незлобиви Спаситељ, принесен јавно на жртву, очистио је сву твар (πάσαν κτίσιν)[20]. Крст је очистиоште за све верне[21]. Крвљу, која се излила из Спасових ребара, осветила се твар[22]. Сва се земља осветила крвљу и водом, изливеним из ребара Богочовекових[23]. Крст Господњи је извор из кога извире освећење за све људе у свету[24].

Пречиста крв Господа нашег Исуса Христа јесте крв вечнога завета[25], и стога јој нико не може ни одузети ни умањити ону богочовечанску чудесну и чудотворну силу, која очишћује, освећује и спасава сву твар. Господ Христос нас љуби, и посведочи то тиме што нас уми од грехова наших крвљу својом[26]. Очишћујуће дејство крви Спаситељеве простире се до најневидљивијих дубина савести људске, која је такође помрачена и изопачена грехом[27]. Јер и савест наша, у своме греховном стању, није сигурно мерило добра и зла, а још мање је човеков спаситељ од зла. Због тога свеспасоносне силе божанске крви Спаситељеве, велики Апостол благовести, да најстрашније муке заслужује онај који Сина Божјег погази, и крв завета за погану уздржи[28].

Напомене:

- [1] Рм. 5, 9.
- [2] Рм. 5, 18.
- [3] Interpret epist. ad Rom, cap. 5, v. 18; P. gr. t. 82, col. 101 D.
- [4] Рм. 3, 24-26.
- [5] Epist. 260, 9, Optimo episcopo; P. gr. t. 32, col. 968 A.
- [6] Въ пятокъ утра, Канонъ честному и животв. кресту, пѣснь 6 (Гласъ 7,Октоихъ): Древоиъ древле Адамъ осудися, древоиъ же ныне крестными оправдися (ξύλω δε νυν του σταυρου δικαιοῦται), вхожденіе приѣмъ въ рай и сладости восприятіе.
- [7] Молитва 1 (св. Василија Великог), Послѣдованіе ко святому причащенію:... своею кровію обновивый растлившее грѣхомъ естество наше (τωοικείω σου αίματι ἀναπλάσας την φθαρεῖσαν ὑπό της αμαρτίας φύσιν ημών).
- [8] 1 Јн. 1, 7.
- [9] De recta fide ad reginas; P. gr. t. 76, col. 1296 B.
- [10] Contra haeres. III, 12, 7: ἐκαθάρισε τα ἔθνη δια τοῦ αίματος τοῦ Παιδόςαυτού.
- [11] Јевр. 2, 17-18.
- [12] Јевр. 13, 12; ср. Тит. 2, 14.
- [13] Д. А. 20, 28.
- [14] Рм. 3, 25.
- [15] De cruce et latrone, Homil. II, 1; P. gr. t. 49, col. 408-409.

- [16] Poemata dogmatica, De Testamentis et adventu Christi; P. gr. t. 37, col.462-463.
- [17] Он, Poemata moralia, In laudem virginitatis; P. gr. t. 37, col. 534, 535, 536.
- [18] На другом месту исти Отац вели: Бог је умро за нас — ύπεο ήμωγ (Orat.33, 14; P. gr. t. 36, col. 232 C). [19] Он, Poemata moralia, Definitiones minus exactae; P. gr. t. 37, col. 959, 960.
- [20] Во святую и великую субботу, Статія первая, 40: Тайно (έν κρύπτω) убо древле жрется агнецъ; ты же яву жрешь бже, незлобже, всю тварь очистилъ еси Спасе (πάσαν κτίσιν άνεκαθήρας Σωτηρ).
- [21] Во вторникъ вечера, на Господи возвахъ, стихиры крестны (Гласъ 1,Октоихъ):... верныхъ всехъ очистилище.
- [22] Среда, на утрени, Канонъ честному и животвор. кресту, песнь 8 (Гласъ2, Октоихъ): Кровію изъ твоихъ ребръ нетленныхъ искапавшею Долготерпеливе, тварь освятися (ή κτίσινς ήγίασται).
- [23] Въ среду утра, Канонъ честному и животворящему кресту, песнь 9 (Гласъ 8, Октоихъ): Вся же земля освятится кровію и водою отъ ребръ твоихъ изліянною.
- [24] Неделя третія святыхъ постовъ, Въ неделю на утрени, Канонъ воскресень, песнь 6: ... освященія бо источаетъ источникъ всемъ сущимъ въ міре (άγιότητος αναβλύζει γαρ πηγήν πάσι τοις έν τω κόσμω).
- [25] Јевр. 13, 20.
- [26] Апок. 1, 5.
- [27] Ср. Јевр. 9, 14.
- [28] Јевр. 10, 29

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ОДЕЉАК ТРЕЋИ

Богочовеково дело - Сотериологија

4. Тајна Спаситељевог страдања, крсне смрти и тајна спасења

ђ) Богочовекова победа над грехом, смрћу и ђаволом

Греси су производ ђавола. Безгрешни Богочовек је победно не само грехе, него и самог творца грехова ђавола. Да то није учинио, његова победа над грехом не би била ни потпуна ни стварна, јер би био као онај који реку пресушује на средини тока или на увору, а не на самом извору. Сав богочовечански домострој спасења има за циљ: победу над ђаволом, као над врховним творцем и самобитним оцем греха и зла. Стога богомудри Апостол благовести: Пошто деца имају тело и крв, тако и Он узе удела у томе, да смрћу сатре онога који има државу смрти, то јест ђавола (ἵνα δια τοῦ θανάτου κατάργησῃ τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τούτ' ἐστὶ τὸν διάβολον)[1]. Овим речима, вели свети Златоуст, Апостол показује узрок Спаситељевог оваплоћења. Овде он изражава ту чудесну ствар, да је ђаво побеђен оним чиме је сам побеђивао, и да је Христос њега сатро оним оружјем којим је он био силан противу васељене (тј. смрћу), што показује велику силу Победиочеву[2].

Ђаво је силан и страشان тиме, што има силу смрти, моћ смрти, што господари и располаже смрћу. А сила смрти јесу греси. Сваки грех је једна мала смрт; а сви греси скупа сачињавају другу смрт, смрт бесмртну и вечну. У последњој, праосновној клици својој, сваки је грех од ђавола. Господ се и јавио у овоме свету као човек, да сатре ђавола, његову силу грехе, а кроз њих и саму смрт. Христољубљени апостол благовести: Који твори грех од ђавола је (ἐκ τοῦ διαβόλου ἐστίν), јер ђаво греши од почетка. Зато се и јави Син Божји, да разори дела ђавола (ἵνα λύσῃ τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου)[3], тј. грехе, а са њима, и за њима, смрт и пакао, јер су они неминовни пратиоци греха[4]. Дела ђавола су, по речи светог Симеона Новог Богослова, сваки грех: завист, лаж, лукавство, мржња, непријатељство, злопамћење, клевета, гнев, јарост, гордост, сујета, немилосрђе, среброљубље, свађа, задиркивање, потсмевање, клетве, богозаборав, нечовечност и свако друго зло.[5]

Смрт је не само природна последица греха, него и природна казна за грех, јер се храни грешницима. Уневши у себе безгрешног Господа Исуса,

смрт је унела у себе убицу свога, и убила себе, умрвила себе Безгрешним. И страшан страх нападе на њу од тела човека, Богочовека. И човек Богочовеком постаде страшан за њу, а она за човека слабић и играчка. Господ је постао човек, вели блажени Теофилакт, али човек слободан од отрова греха, који је дошао у подобију тела греха, то јест у подобију тела, које подлежи греху, али Он сам није тело греха (ουχί σαρξ αμαρτίας υπάρχων). Адам је с правом (δικαίως) умро, јер је згрешио. Господ је умро не по правди (αδίκως απέθανεν), јер није згрешио. До Господњега распећа смрт је с правом (δικαίως) господарила над људима. А пошто се Господ показао безгрешан, шта је онда ђаво могао наћи у Њему што заслужује смрт? Како је пак Господ био неправедно умртвљен, то је победно онога који је Њега умртвио, и на тај начин ослободио Адама од смрти, која му је с правом била нанесена као ономе који је згрешио. И иначе две су ствари владале над родом људским: уживање и мука (ηδονή και λύπη). Господ је прошао и кроз једно и кроз друго, и показао се непобедив. Испрва Му је кушач приступио на гори предлажући Му уживање (Мт. 4, 3. 6. 9); али, увидевши да Га тиме не може победити, он је прибегло великом лукавству, навео је на Њега муку, да би бар помоћу ње овладао Њиме, и ради тога је дигао против Њега све: одрицање ученика, исмевање од стране војника, хуљење пролазника, смрт од Јудејаца, али је и у томе нашао да је Он непобедив. Јер мука на крсту није могла изазвати у Господу мржњу према распињачима, него је Он продужио да их љуби и да се моли за њих, говорећи: Оче, опрости им, јер не знају шта чине (Лк. 23, 34). Ето, како је Он победно оним чиме је, на изглед, био побеђен. На тај начин крст је постао и његово узвишење и његова слава[6].

Пошто непријатељ рода људског, богословствује свети Атанасије, павши с неба, блуди по овдашњем доњем ваздуху, и владајући ту над другим демонима, сличним њему по непокорности, помоћу њих изазива сањарења у онима који се обмањују, и труди се да заустави оне што се пењу, о чему и Апостол говори: по владару ваздушних сила, по духу који сад ради у синовима противљења (Еф. 2, 2), то Господ дође да сруши ђавола, и да очисти ваздух, и да нам отвори пут за узлажење на небо, као што рече Апостол: завесом, то јест телом својим (Јевр. 10, 20). А ово је требало да се обави смрћу (τούτο δε έδει γενέσθαι δια του θανάτου). Каквом би се пак другом смрћу то обавило, ако не оном која се изврши у ваздуху, то јест на крсту? Јер у ваздуху умире само онај који на крсту сконча. Стога је и појмљиво што је Господ претрпео крст. Јер подигнут на крст, Он је очистио ваздух од сваке демонске варке. И као што Он за све (υπερ πάντων) принесе тело своје на смрт, тако нам телом својим отвори свима пут за узлажење на небо[7].

Спаситељева смрт на крсту за нас била је и долична и целисходна; и узрок томе показао се у свему оправдан, и постоје оправдани разлози што се спасење свију требало извршити не друкче него крстом. Јер и на крсту

Господ не остави себе не објављена, него сврх свега учини те и твар посведочи присуство свога Саздатеља. А тело своје не остави дуго у таком стању, него, пошто показа да је оно умрло од додира са смрћу, одмах га трећег дана васкрсе, носећи са собом и знаке победе над смрћу у телу свом, а то су: нетрулежност и нестрадалност (την ἀφθαρσίαν και ἀπάθειαν). И свима би показано, да тело није било умрло по немоћи природе обитавајућег Логоса, него да се у њему силом Логоса уништи смрт (ἐπι τῶν θάνατον ἐξαφανισθῆναι ἐν αὐτῶ τη δυνάμει του Σωτήρος)[8].

Да је смрт уништена, и да је крст постао победа над њом, и да она нема више силе, него да је стварно мртва (εἶναι νεκρόν αὐτόν ἀληθώς), не мали је знаци јасан доказ тога то што је сви ученици Христови ниподаштавају, сви ударају на њу и не плаше је се, већ је крсним знаком и вером у Христа потиру као мртву. У старо време, пре божанског доласка Спаситељевог, смрт је била страшна и самим Светитељима, и сви су оплакивали умрле као пропале. А сада, пошто је Спаситељ васкрсао тело, смрт више није страшна, него је сви који верују у Христа потиру као ништа (ὡς οὐδέν αὐτόν ὄντα πατοῦσι), и више воле да умру него да се одрекну вере у Христа. Јер они сигурно знају да они који умиру не пропадају већ живе, и кроз васкрсење ће постати нетрулежни (ἀφθαρτοί). Једино је лукави ђаво, који нам се у старо доба горко наругао смрћу, остао истински мртав (ἐμεινε ἀληθώς νεκρός), пошто су уништене смртне муке. И ево доказа за то: пре но што поверују у Христа, људи сматрају смрт страшном и плаше је се; а чим приступе Христовој вери и Христовом учењу, они толико презиру смрт, да с радосћу насрћу на њу и постају сведоци васкрсења, које је Спаситељ извршио ради уништења смрти. Чак и дечица хитају да умру. И не само људи, него и жене се уче, како да се боре са смрћу. Она је тако немоћна постала, да је и жене, које је она раније држала у обмани, исмевају као мртву и уништену. Пошто је Спаситељем на крсту смрт побеђена и осрамоћена, и пошто су јој свезане и руке и ноге, то сви који ходе у Христу потиру смрт, и постајући мученици за Христа они јој се ругају и са потсмехом јој говоре: смрти, где ти је победа? пакле, где ти је жалац?[9]

Једино оваплотивши се, вели мудри тајник Божје благодати, Спаситељ је могао дати себе за нас. Јер како би иначе дао себе за нас, да није носио на себи тело? Приневши тело, Он даде себе за нас, да, примивши у њему смрт, сатре онога који има државу смрти, ђавола (Јевр. 2, 14). Стога ми свагда благодаримо Исусу Христу и не одбацујемо благодат коју нам је дао. Јер Спаситељев долазак у телу постаде искупљење од смрти и спасење целокупне твари (θανάτου λύτρον και κτίσεως πάσης σωτηρία)[10]. Као што нас је Господ крвљу свог тела искупио, тако и мишљу своје душе (τη νοήσει τῆς ψυχῆς αὐτοῦ) одржава за нас победу, говорећи: Ја победих свет (Јн. 16, 33)[11].

Господ је страдао зато, да човеку, који је у Њему страдао, припреми нестрадалност. Он је сишао да би нас уздигао. Он је подвргао себе рођењу на земљи да бисмо ми заволели Њега нествореног. Он је понизио себе до трулежи да би се трулежно могло обући у бесмртност. Он је ради нас постао немоћан да бисмо ми устали у сили. Он се спустио до смрти да би нама подарио бесмртност и мртвима дао живот. Кратко речено: Он је постао човек да бисмо ми, који смо постали смртни људи, оживели, и да смрт не би више господарила над нама (*neque mors nobis dominetur*), јер смрт више неће господарити над нама (Рм. 6, 9), гласи апостолска реч[12].

Творац васељене, Бог Логос, видећи да је Адам, обманут ђаволом, преступно заповест свога Саздатеља и пао под клетву и господарство смрти, саздавши себи од Деве Марије пречисто тело, које би могло сместити у себи и сву пуноћу Божанства телесно (*σωματικώς*) и људска страдања (*καὶ τὰ πάθη τὰ ἀνθρώπινα*), добровољно предаде то тело за цео свет, да би смрћу свог тела умртвио ђавола који је господарио над смрћу[13]. Узрок оваплоћењу Бога Логоса је овај: да осуди владавину Сатане над нама (*το κρῖναι τὴν καθ' ἡμῶν πλεονεξίαν τοῦ Σατανά*). Стога је Христос, идући на распеће, рекао: Сад је суд овоме свету: сад ће владар овога света бити истеран напоље (Јн. 12, 31)[14].

Тајанственом божанском силом Спаситељеве крсне смрти обесиљен је, онемоћан је, умртвљен је грех као динамична сила ђавола и стваралачка сила смрти. Сам Спаситељ и Господар свесвега, вели свети Григорије Богослов, Саздатељ и Управитељ света, Син и Логос великог Оца, Помиритељ, Првосвештеник и Сапрестолник Оцу, не само узе на себе обличје слуге, него и узишавши на крст узнесе са собом грех људски, да би га убио (*τὴν ἀμαρτίαν τεθνηξομένην*)[15]. Бог, дошавши кроз чисту Матер, несамоштосесам није оскрнавио у утроби, него је и њу очистио. Тако и умревши, Он је разорио државу смрти, при чему сам не само није ништа претрпео од смрти, него је и њу уништио (*οὐτ' αὐτός θανάτω τι παθών, Λόγε, καὶ τὸν ὀλέσσας*)[16].

Наводећи Апостолове речи (Јевр. 2, 14), свети Амвросије вели: Ко је дакле Онај што жели да ми будемо заједничари (*participes*) у његовом телу и крви? Несумњиво Син Божји. Како Он постаде наш заједничар ако не телом; или каквом смрћу раскину Он ланце смрти ако не телесном? Јер је Христово подношење смрти постало смрт смрти (*mortis enim mors facta est susceptio mortis in Christo*)[17].

На чудесан божански начин божанска сила Спаситељева у његовом доживљавању крсне смрти распростире своје свеспасоносно дејство на сву природу људску. Господ Христос је раширио руке на крсту, вели свети Кирил Јерусалимски, да би обухватио крајеве васељене... Раширио је човечанске руке, Онај који је духовним рукама учврстио небо; приковане су клинцима руке, да би, када је прикивано било на дрвету његово

човечанство, које је носило на себи грехе људске, и када је оно умрло, заједно са њим умро и грех (συναποθάνη μεν ή αμαρτία), а ми васкрсли у правди[18]. Спаситељ је на крсту рекао: сврши се (Јн. 19, 30). Јер се испуни тајна (πεπλήρωται γαρ το μυστήριον), испуни се написано: уништише се греси (ἐλύθησαν αί άμαρτίαи)[19].

Ради чега је, пита свети Василије, крстом извршен Христов домострој спасења? Ради тога да се са четири стране света саберу спасавани. Јер се крст дели на четири дела тако да је сваки његов део окренут једној од четири стране света. А претпостављена је крсна смрт да би све четири стране света биле приведенe спасењу деловима крста[20].

Све што је ушло у богочовечански живот Господа Исуса није само символ, већ и сила његове победе над грехом, смрћу и ђаволом. Чиме је победио ђаво, вели свети Златоуст, тиме га је савладао Христос. Узевши његово оружје, Христос га је њиме и победно. А ево како: девојка, дрво и смрт били су знаци нашег пораза; девојка је била Ева, пошто тада још не беше познала мужа; дрво је било дрво у рају; смрт је била казна Адамова. Но гле, опет девојка, дрво и смрт; ови знаци пораза постали су знаци победе. Место Еве Марија; место дрвета познања добра и зла дрво крста; место смрти Адамове смрт Христова. Оно чиме је побеђивао ђаво, тиме и сам бива побеђен. Кроз дрво ђаво је упропастио Адама; кроз крст Христос је савладао ђавола. Оно дрво је бацило у ад, а ово дрво је извукло и оне који су отишли тамо... Кроз смрт ми смо постали бесмртни (ἀπό θανάτου γεγόναμεν αθάνατοι). Таква су дела крста. И како се све то лако за нас свршило. Ми нисмо крвљу оквасили оружје, нисмо стојали у борбеним реду, нисмо задобијали ране и нисмо видели борбу, али смо добили победу. Подвиг припада Господу, а венац нама... Ето шта је крст учинио за нас. Крст је победни знак над демонима, сабља против греха, мач којим је Христос пробо змију[21].

Крст Христов је мач и дрво, на коме је Христос, заклан од богоубица Јевреја, разорио дела ђаволова, приковавши на дрвету грехе наше. Због тога се крст и употребљава при богослужењима као неки мач и царски бич који побеђује и одбија сваки демонски налет и сатански напад[22]. Крст је спасење наших душа. Крст је спасао васељену (την οίκουμένην έσωσε), прогнао заблуду, повратио истину, начинио земљу небом, направио људе анђелима. Захваљујући њему, демони више нису страшни већ презрени, и смрт није смрт већ сан и бдење[23]. Нека се нико не боји смрти, јер нас ослободи Спаситељева смрт; угаси је Онај кога је она држала (έσβεσεν αυτόν ύπ' αύτοῦ κατεχόμενος)[24].

Бог Логос, узевши на себе тело које може умрети и учинивши га својим, добровољно пострада у њему, својом смрћу уништи смрт и трулежност учини недејственом (ἀπρακτον), јер сам беше нетрулежност и живот[25]. Бог Логос очовечио се, и поднео понижење и страдање, да би

својом смрћу и васкрсењем победно смрт[26]. Бог нас је ослободио од зла у коме смо били, и потпуно је разорио поглаварства и власти кроз онога који је пострадао по вољи његовој[27].

Спаситељево страдање је очишћење света (κόσμου καθάρσιον); смрт његова је извор бесмртности који точи живот. Она је сунђер који је збрисао грех света[28]. Христос је пострадао да бисмо ми живели вечито[29]. Крстом Христовим се сва твар (ὄλη ἡ κτίσις) обукла у слободу[30]. Христос је страдањем постао страдање страдањима, и смрћу смрт смрти (καὶ θάνατος διὰ τοῦ θανάτου θανείν)[31].

Богочовечанска истина: да је Господ Исус својим страдањем и креном смрћу победно грех, смрт и ђавола, изражена је богонадахнуто молитвеним осећањем Цркве у богослужбеном православном богословљу. Господ иде у Јерусалим, благовести света мисао Цркве, да силом Божанства умртви смрт[32]. Својим смиренним, богочовечанским животом и човекољубивим страдањем Господ је превео људску природу из трулежности у нетрулежност (ἐκ φθοράς εἰς ἀφθαρσίαν)[33]. Уочи свога божанског страдања, васкрсавајући Лазара, Спаситеље је разорио горко царство смрти (τοῦ θανάτου πικρὸν βασίλειον)[34]. Предосетивши Лазара где долази из мртвих смрт се умртви (θάνατος τέθνηκε)[35].

Од Лазаревог васкрсења настаје глад за смрт, којој су главна храна тела људска и душе људске. Јер је Лазарево васкрсење символ и предзнак свеопштег васкрсења, када ће смрт издахнути од глади. То је разлог што се од Лазаревог васкрсења почиње бојати м1родержица всеядица смертъ (ο κοσμοκράτωρ πανφάγος θάνατος), која је дотле држала у ропству род људски[36]. Дозвавши из мртвих Лазара, Господ је гласом својим свезао смрт, разрушио адово царство, запленио ад[37]. Стога ад болно вапије смрти: Тешко мени заиста, ево Назарећанин потресе доњи свет, прободу утробу моју, и зовнувши бездахног мртваца подиже га[38]. Дозвавши Лазара из мртвих, бесмртни Господ је силом својом разорио мраколико адово царство (σκοτεινόμορφον"Αδου βασίλειον)[39], сатро сву силу смрти (τοῦ θανάτου πᾶσαν τὴν δύναμιν), и својом божанском силом пољуљао темеље ада[40].

При Лазаревом васкрсењу божанска сила Спаситељевог гласа развалила је адска врата свепождируће смрти (адова врата всеядный смрти του πανφάγου θανάτου)[41]. Васкрсавајући Лазара из мртвих, Господ је пре своје смрти потресао државу смрти[42], да својом смрћу коначно разруши ад[43].

Својом спасоносном смрћу Господ је претворио смрт у сан којим тело заспи, да се заувек пробуди при свеопштем васкрсењу мртвих. Заспавши на крсту, објављује свето сазнање васељенске Цркве, Господ је претворио смрт у сан.[44] Када Спаситељ би распет, збачена би тиранија и смрвљена

би сила вражија (ή δύναμις του εχθρού)[45]. Будући Живот, Господ Христос је својом смрћу сатро смрт, и даровао живот свету[46]. Христос = Живот, окусивши смрт, ослободи смртне од смрти (ἐκ θανάτου τους βροτούς ήλευθέρωσε), и сада свима дарује живот[47]. Адама, који је у давнини био умртвљен завишћу ђавола, Спаситељ, који се јавио у телу као нови Адам, умртвљењем својим повраћа у живот[48]. Ширећи на крсту своје руке, Христос животодавац је разорио државу вражију (το κράτος του εχθρού)[49]. Смрт смрћу умртвљује Бог наш божанском силом својом[50]. Оваплоћењем узевши на себе све људско, осим греха, Господ је благоволео да буде распет на крсту, да претрпи смрт као човек, да би као Бог избавио од смрти све људско[51].

Емануил прикова на крст наше грехе, и дајући живот умртви смрт васкрснувши Адама[52]. Христос Спаситељ наш прикова на крст грехе наше[53]. Када Спаситељ би прикован на крст, тада се умртви сила вражија (τότε ένεκρώβη το κράτος του έχθρου), и ад би заробљен његовом силом[54]. Подигнут на крст, Спаситељ је поднео умртвљење (νέκρωσιν), и тиме умртвио нашега умртвитеља (τον νεκρωτην ήμων)[55]. Својим крстом Христос Спас разори државу смрти и уништи обману ђаволову[56]. Владар овога света, коме се продадосмо не послушавши заповест Господњу, би осуђен крстом Спасовим, јер нападе на Спаситеља као на смртнога човека, али паде под ударом Спасове силе и показа се немоћан[57].

Појава безгрешног Господа прогони грех из царства бића у царство фиктивног бића, у царство зла, јер је зло, у поређењу са Добром које је једино истинско биће, у ствари небиће. Стога молитвена мисао апостолске Цркве благовести: Када Свецар Христос би распет по својој вољи, грех који је царовао би прогнан; а Адам, који је у старо доба био протеран из раја, поврати се опет у њега[58]. Својим крстом Господ је уништио лукаву змију, а оживео све нас, преступом умрвљене[59]. Када Човекољубац би подигнут на крст, свепорочни ђаво би сав (όλος) оборен, сав рањен, и налази се у чудном паду; Адам пак разрешава се клетве, и спасава се онај који је раније осуђен[60]. По својој вољи Исус је био подигнут на крст, и разорио је сву ђаволову злу делатност (πάσαν διαβόλου κακοπραγίαν), а људе који су развраћени умом пали у пропаст подигао је[61].

Човека палог кроз преступ, Господ Христос, који је васкрсење свију, подигао је када је био подигнут на крст, и оборио је непријатеља који је био оборио човека, и показао га потпуно умртвљена и неделатна[62]. Распет на Голготи, Безгрешни је смрвио главу ђаволу и спасао све људе[63].

Крстом Спасовим разорена је држава смрти (θανάτου κράτος), и уништена ђаволова обмана[64]. Господ је смрћу згазио смрт, постао првенац мртвих, избавио нас из утробе ада и подарио свету велику милост[65]. Ризничар живота, Христос, као смртан желећи смрт, окуси је; а као бесмртан по природи оживљавао је мртве[66]. Крстом Сина Божијег

срушен је ад, и умртвљена смрт, и ми умртвљени устадосмо и удостојисмо се живота, и примисмо рај[67]. Мртав је ад, јер Христос, висећи на крсту, потеже на њега оружје, и овај лежи мртав[68]. Добровољно је Господ телом узишао на крст, да ослободи од робовања ђаволу оне што је створио[69]. Крстом, тим дрветом живота, уништивши онога што има државу смрти, оживео је нас умртвљене грехом[70].

Безгрешност је отров за смрт, јер као што грехом умире живот, тако безгрешношћу умире смрт. Стога свето осећање Цркве говори: Окусивши безгрешно животворно тело Господа Исуса, смрт се с правом (επαξίως) умртви[71]. Смрћу својом Богочовек је сатро ђавола који је тиранисао нашу природу[72]. Спаситељ је подигнут на крст, и пали род људски је устао; копљем је био прободен у ребра, и лукави ђаво је задобио смртну рану[73]. Крстом својим Господ је посрамио поглаварства и власти таме, и вратио људе у првобитно блаженство (εις την αρχαίαν μακαριότητα)[74]. Узишавши на крст, Господ је поколебао свеколико мноштво демона и уништио пагубну државу тиранина, и спасао човечанство[75]. Спаситељ је добровољно поднео страдање којим се убија страдање (παθοκτόνον), и убио онога који нас је у старо доба убио у рају[76].

Претрпевши крст, Господ је смрћу погубио смрт[77]. Силом својом Господ је уништио онога који има државу смрти, обновио нас крстом својим, дарујући нам живот и бесмртност[78]. Смрт је као слушкиња са страхом приступила Господу живота, и Он нам је смрћу својом подарио бескрајни живот и васкрсење (άτελεῦτητον ζωήν και την ανάστασιν)[79]. Разорена смрћу, јадна смрт лежи без даха, јер не подносећи додир живота умртвљује се јаки, тј. ђаво (της ζωής γαρ μη φέρων την ένθεον προσβολήν, νεκροῦται ό Ισχυρός), и дарује се свима васкрсење[80]. Умртви се смрт и уништи се трулежност, не које беше осуђен род људски, када оне насрнуше на безгрешног Господа, јер је Он живот који избавља од трулежности[81].

Када се на земљи диже крст Христов, тада престаде тиранија пакла (πέπαυται αδου τυραννίς) и уништи се његово царство[82]. Када је Спаситељ био драговољно прикован на крсту, Он је својом силом потпуно уништио жалац гордога ђавола[83]. Крст Христов је чудо за свете Анђеле, а велика рана за ђавола и његове бесове[84]. Дирљива је стихира: Господе, Ти си нам крст свој дао за оружје против ђавола, и он дршће и тресе се не подносећи посматрање силе његове, јер крст мртве васкрсава и смрт уништи. Стога се клањамо твоме погребењу и васкрсењу[85].

Када тело Логоса би свезано, човечанство се ослободи нераскидљивих окова, и тиранији би свезан као птица (ώς στρουθίου) и исмејан од свих верника[86]. Доставши мртав (νεκρός γενόμενος), Спаситељ оживе све умртвљене људе, и умртви змију која је грех увела у свет[87]. Крстом Христовим ми се избависмо плачне туге и смртних окова, и бисмо

приведени вечитом весељу[88]. Крстом је Спаситељ сатро пукове демона и спасао човечанство[89]. Спасовим крстом сви смо привучени Богу, и смрт би сатрвена до краја[90].

Својом свепобедном крсном смрћу Богочовек је истовремено сатро и грехе и творце греха, нечисте духове. У своме бескрајном човекољубљу Он нам је, по речи Апостола, поклонио све грехе (*χαρισάμενος ἡμῖν πάντα τα παραπτώματα*) [91], тј. опростио све грехе. Али се није на томе зауставио, него је и све наше обавезе према ђаволу, које смо му дали грешећи, уништио. То Апостол драматично претставља у метафоричној слици, називајући наше дуговање ђаволу рукописаше (то *χειρόγραφον*), којим смо ми написмено постали дужници ђаволу кроз грехе. Ту нашу писмену обавезу ђаволу, то наше рукописаније Господ је приковао на крст, и уништио га, и уједно с тим победио поглаварства и власти греха и зла, тј. ђаволе. Апостол богомудри благовести: Господ Христос, рукописаније које беше против нас избрисао је учењем (*ἐξάλειψας το καΦ' ἡμῶν χειρόγραφον τοις δόγμασιν*), и уништио га је, приковавши га на крст; и разоружавши поглаварства и власти показа их слободно, победивши их на њему[92].

Ове Апостолове речи свети Златоуст овако објашњава: Апостол каже: Христос нам је поклонио све грехе (ст. 13). Које грехе? Оне што су произвеле смрт. И шта? Да ли им допусти да остану? Не, него их уништи; не само поклони, него уништи (*οὐκ ἐχάραξε μόνον, ἀλλ' ἐξήλειψεν*), да се никада не појаве. Учењем, вели Апостол. Каквим учењем? Вером. Дакле, довољна је вера. И шта затим? Отпуштању грехова Апостол опет додаје уништење грехова. И то, вели, уништио је; није га сачувао, него исцепао, приковавши га на крст; и разоружавши поглаварства и власти показа их слободно, победивши их на њему. Ето, колико је Он бриге уложио око уништења рукописанија. Пошто смо сви били под грехом и казном, Он нас је, претрпевши казну, ослободио и греха и казне. А казну је претрпео на крсту. На крст је и рукописаније приковао, а затим га, као онај који власт има, исцепао. Какво рукописаније? Апостол говори или о оном рукописанију што га Израиљци дадоше Мојсеју говорећи: све речи, које изрече Господ, чинићемо и слушаћемо (2 Мојс. 24, 3); или ако не говори о том, онда о оном, да смо дужни покоравати се Богу; или ако не и о том, онда о оном рукописанију које држаше ђаво, а које начини (*ἐποίησε*) Бог, рекавши Адаму: у који дан окусиш с њега, умрећеш (1 Мојс. 2, 17). Ово дакле рукописаније имађаше у рукама ђаво. И ово рукописаније Христос не даде нама, него га сам исцепа (*εσχισεν*), што је својствено ономе који с радошћу опрашта. А у речима: разоружавши поглаварства и силе (ст. 15), Апостол говори о ђаволским силама: или што беху обучене у човечанску природу, или што их Христос држаше као ручицу мача и, поставши човек, разголити их[93]. То и значе речи: показа их (ст. 15). И добро је речено: показа их, јер се ђаво никада није тако дрско понашао. Јер када се надаше да овлада Христом, он изгуби и оне које имађаше; у време када тело

Христово беше приковано на крсту, мртви васкрсаваху. Том приликом ђаво претрпе пораз, задобивши смртни ударац од мртвог тела (ὕπὸ σώματος νεκροῦ). Као што борац, који сматра да је убио свога противника, сам добија од њега смртни ударац, тако и Господ Христос показа да умрети спокојно значи посрамити ђавола. Када би могао, ђаво би све учинио да увери људе како Христос није умро. Али пошто је за доказ васкрсења служило све потоње време, а за доказ смрти није било другог времена осим овог, то је Христос и умро јавно (δημοσίᾳ), на очиглед свима, а није васкрсао јавно, знајући да ће потоње време посведочити истину васкрсења.

Достојно је дивљења то што наочиглед целог света змија би убијена на крсту. И шта све није учинио ђаво да Христос не умре! Ево шта говори Пилат: узмите га ви и распните, јер ја не налазим на њему кривице (Јн. 19, 6). И Јудејци Му говораху: ако си Син Божји, сиђи с крста (Мт. 27, 40). Али пошто Он већ беше задобио смртни ударац, и не сиђе са крста, то је био предат гробу. Он је могао одмах васкрснути, али то није учинио, да би се уверили у његову смрт. Чак и војници Му не пребише колена (Јн. 19, 33), као другима, да би било очевидно да је Он умро. Познати су и они што погребоше тело његово. Ради тога и сами Јудејци, заједно с војницима, запечаћују камен. Ту су се нарочито сви старали, да смрт његова не буде сакривена. А сведоци су непријатељи, Јудејци. Ево шта они говоре Пилату: ова варалица каза још за живота: после три дана устаћу. Нареди дакле војницима да чувају гроб (Мт. 27, 63-64). То би учињено. Они још и запечатише гроб. Треба чути, како они и касније говоре то Апостолима: хоћете да баците на нас крв овога човека (Д. А. 5, 28). Он није допустио да крст његов буде посрамљен. Он на крсту чини све (πάντα ποιεῖ), показујући да је смрћу извршио велико дело. Смрт погоди Христа, али је Христос, погођен њоме, затим уништи. Мртвим телом уништен је онај који изгледа да је бесмртан (νεκρὸν σώματι κατελύετο ὁ δοκῶν ἀθάνατος εἶναι). Ито је видела васељена[94].

У молитвеном богословљу светом ревношћу је ограђена богочовечанска истина: да је Господ Христос на крсту уништио рукописаније грехова наших. Господ је, благовести свето богословље, на крсту подерао наше рукописаније[95]. Послат од Оца на спасење рода људског, Господ Исус је чесним крстом својим исцепао рукописаније наших грехова и њиме победно поглаварства и власти таме[96]. Спаситељ наш ја избрисао рукописаније што је било против нас приковавши га на крст, и уништио државу смрти[97]. Захваћена жалостивом молитвом за всехъ и вся, православна се душа моли сладчајшем Господу: Христе Боже, који си у шести дан и час приковао на крст, дрски Адамов грех, учињен у рају, подери рукописаније и наших грехова, и спаси нас[98].

Зато што је Господ креном смрћу победно грех, смрт и ђавола, крст је постао символ једине истинске победе и заувек остао средство које

свепобедном силом богочовечанске благодати савлађује и побеђује све грехе, све смрти, све ђаволе. Скупоцена и свевредносна крв Богочовека Христа, проливена на крсту за спасење рода људског, постала је следбеницима Христовим непобедиво оружје у свима борбама са гресима и нечистим силама. Када духоносни Апостол љубави и апокалипсиса посматра драму рода људског са зенита апокалиптичких висина, он види да људи у њој побеђују Сатану једино крвљу Христовом[99]. Побеђујући крстом Сатану, хришћани побеђују јединог измислиатеља и главнога творца свакога зла и безакоња. Недосежна величина и несхватљива спасоносна Богочовековог подвига и састоји се у томе, што је Он својом крсном жртвом дао природи људској богочовечанске благодатне силе, којом се људи избављају од свакога безакоња, по речи светог Апостола: Велики Бог и Спаситељ наш Исус Христос даде себе за нас (εδωκεν εαυτόν υπέρ ημών), да нас избави од свакога безакоња (ίνα λυτρώσηται ημάς από πάσης ανομίας)[100].

Неисказане божанске силе уризничене су у светом крету Спаситељевом, зато је он и средство спасења, и символ спасења, и знак спасења. Сав је Господ Христос у њему и свесиле његове. Где је он, ту је и Богочовек; мимо њега и без њега нема спасења човеку од греха, смрти и ђавола. Нама се незнабошци громко смеју, пише свети Атанасије Велики, указујући на крст Христов. Али њих треба жалити због њихове неосетљивости, јер клеветајући крст, они не виде силу крста која је испунила сву васељену, не виде да су кретом откривена свима дела богопознања. Јер када би они својим умом искрено загледали у Божанство Христово, не би се толико потсмевали, него би напротив, познали овог Спаситеља света, познали би да је крст његов постао не пропаст него лечење твари (μη βλάβην άλλα θεραπείαν της κτίσεως). Ако је са појавом крста уништено свако идолопоклонство, и крсним се знаком прогони свака демонска опсена; ако се јединоме Христу клањају, и кроз Њега се познаје Отац; ако се противници посрамљују, и Христос из дана у дан обраћа себи душе противника, онда смо у праву рећи незнабошцима: како је могуће ово дело сматрати за људско (άνθρώπινον), а не радије признати да је Онај који је узишао на крст Логос Божји и Спаситељ света?[101]. Спасење је свету Син од Оца; спасење је свету крст од Сина[102].

На стварности крста Христовог зида се стварност наше вере, спасења нашег. Богомудро о томе расуђује свети Кирил Јерусалимски: Ако неко говори да је крст привид (δτι δόκησις ό σταυρός), бежи од њега. Ненавиди оне што говоре да је Господ био распет привидно (κατά φαντασίαν). Јер ако је Он привидно био распет, а спасење је од крста (έκ σταυρού δε ή σωτηρία), онда је и спасење привид (φαντασία). Ако је крст привид, привид је и васкрсење. А ако Христос не уста, још смо у гресима својим (1 Кор. 15, 17). Ако је крст привид, привид је и вазнесење; а ако је вазнесење привид, онда је привид и други долазак, и све је најзад без сигурне подлоге. Нека ти дакле

крст буде први непоколебљиви темељ, и на њему зидај све остало учење вере[103]).

Тајна крста се не може ухватити ни у речи, ни у симболе, ни у поређења. Свеспасоносној сили крста приступа се вером; и она се усваја само вером. Када, напустивши веру, вели свети философ, претпостављамо њој силу речи, и веродостојност Духа уништимо својим питањима, и затим наша реч устукне пред величином предмета, шта онда бива? Немоћ речи нам онда изгледа као немоћ саме тајне (το ασθενές του λόγου, τοῦ μυστηρίου φαίνεται); ина тај начин се виспреност речи претвара у понижавање крста, као што о томе расуђује Павле (1 Кор. 1, 17). Јер је вера допуна нашега учења (ή γαρ πίστις, τοῦ καθ' ημάς λόγου πλήρωσις)[104].

Безбројне мисли изазива у људском сазнању крст, вели свети мислилац, али све те мисли, на које нас наводи крст, кроз који је извршена тајна страдања (το περί το πάθος μυστήριον), може ли ико лако објаснити речју? Зар није било безброј начина који воде смрти, помоћу којих би се могао извршити домострој нашег спасења смрћу? Али од свих облика смрти Господ је по својој власти изабрао и одредио себи крсну смрт. А да је то било неопходно потребно због неког неисказаног разлога (το άναγκάιον κατά τίνα λόγον άπόρρητον γενέσθαι όφείλον), Он је објавио говорећи: Сину човечијем треба (δει) много пострадаати, и окривљену бити, и распету бити, и у трећи дан васкрснути (Мк. 8, 31). А смисао ове речи *треба* (δει) јесте: да се страдање требало извршити не друкче него крстом. Какав је узрок томе? Једино велики Павле, научен неисказаним речима, које је он, посвећен у тајне раја, чуо тамо, може разјаснити тајну крста, што он делимично (έν μέρει) и чини у посланици Ефесцима говорећи: да бисте могли са свима светима разумети шта је ширина и дужина и дубина и висина, и познати претежнију од знања љубав Христову, да се испуните сваком пуноћом Божијом (Еф. 3, 18 19). Није узалуд божанско око Апостолово духовно видело овде облик крста, него је он овим јасно показао да ће сваки, одбацивши са очију крљушт незнања, јасно угледати саму истину. Јер је он знао да облик крста, престављајући четири краја сједињена у средини, означава на све простирућу се силу и промишљање Онога који се на њему јавио; и стога свакоме крају крста даје посебни назив: дужином назива онај крај што иде од средине наниже, висином онај што иде навише, а ширином и дужином оне крајеве што се протежу десно и лево од средине. Тиме Апостол јасно показује, да нема ништа у постојећем што се не држи божанском природом (ουδέν των όντων εστιν, δ μη τή θεία διακρατεϊται φύσει): и небеско, и подземно, и сва бића до крај постојећега... Стога Спаситељ и говори да Сину Човечијем ваља не просто умрети, него распету бити, да би крст за проницљивије био богослов (θεολόγος ό σταυρός), објављујући својим обликом свемоћну власт Онога који се јавио на њему и који је све у свему (πάντα έν πάσιν)[105].

У анђелски осетљивој и видовитој души богочежњивог Златоуста, крст Христов изазива неисказано дивљење због чудотворне и делотворне силе која је свагда у њему, и свагда чудотвори и делотвори из њега. Крст је изгладио грех, благовести златоусти песник еванђелских радости, постао очишћење васељене (καθάριστον της οικουμένης), помирење дуготрајног непријатељства, отворио је врата небеска, људе немиле Богу учинио пријатељима, уздигао нашу природу на небо, посадио је с десне стране Престола, подарио нам и друга безбројна добра (μυρία ἕτερα παρέσχεν ἡμῖν ἀγαθά)[106].

Крст је постао извор великог благослова, одбрана од сваке опасности, смртоносно одбијање ђавола, узда демонима, страх противничким силама. Он је сатро смрт, развалио гвоздена врата ада, покидао његове окове, разорио тврђаву ђавола, пресекао окове греха (της αμαρτίας τα νεύρα ἐξέκοψεν), избавио сву васељену од осуде, исцелио рану, нанесену природи нашој. Крст је земљу начинио рајем и мајком многочадном[107].

Крст, који је раније био символ осуде и казне, од Христа је посао знак спасења. У самој ствари, он је за нас постао узрок безбројних добара (μυρίων ἡμῖν ἀγαθῶν αἴτιος γέγονεν): он нас је ослободио заблуде, он је обасјао оне што седе у мраку, он је помирио са Богом нас који смо били у непријатељству, он је удаљене начинио пријатељима, он је зближио оне који су били далеко једни од других. Захваљујући крсту ми више не лутамо по пустињама, јер смо дознали прави пут; не обитавамо више изван царства, јер смо пронашли врата; не бојимо се распањених страла ђаволових, јер смо угледали извор. Благодаревши крсту, ми не дршћемо пред тиранином, јер се налазимо поред цара[108].

Крст је символ небеског царства. Христос га није оставио на земљи, него га је подигао са собом и узнео на небо. Откуда се то види? Отуда што Он има доћи са њим при другом и славном доласку свом (Мт. 24, 30)[109]. Крст је глава нашег спасења (σταυρός το κεφάλαιον της σωτηρίας της ημετέρας); крст је узрок безбројних добара. Помоћу њега смо ми, који смо раније били одбачени и ништавни, примљени сада у ред синова; помоћу њега ми већ не остајемо у заблуди, него смо познали истину (την ἀλήθειαν ἐπέγνωμεν); помоћу њега смо ми, који смо се раније клањали дрвећу и камењу, познали сада Саздатеља свих; помоћу њега смо ми, који смо били робови греха, уведени у слободу праведности; помоћу њега је, најзад, земља постала небо. Он нас је ослободио заблуде; она нас је привео истини; он је извео измирење између Бога и људи; он нас је, извукавши нас из дубине порока, извео на сами врх добродетељи; он је истребио демонску заблуду; он је уништио опсену. Помоћу њега је већ нестало дима, смрада и проливања крви бесловесних животиња, него су свуда заведене духовне службе, песме и молитве; помоћу њега су демони натерани у бекство; помоћу њега је ђаво прогнан; помоћу њега се људска природа стала

такмичити са анђелским животом; помоћу њега се девичанство одомаћило на земљи, јер је људска природа, откако је дошао Онај што се родио од Деве, распознала овај пут ка добродетељи. Он је обасјао нас који смо седели у тами; он је ородио нас који смо били туђи једни другима; он је начинио грађанима неба нас који смо били луталице; он је постао за нас основа мира[110].

Крст је уништио непријатељство Божје према људима, извршио помирење, учинио земљу небом, помешао људе с анђелима (τους ανθρώπους τοις ἀγγέλοις ἀνέμιξε), разорио тврђаву смрти, срушио моћ ђаволову, сатро силу греха, избавио земљу од заблуде, испретурао њихове жртвенике, истребио смрад жртава, засадио добротел, основао Цркву... Крст је подерао наше рукописаније, учинио непотребном тамницу смрти. Крст је знак Божанске љубави (Јн. 3, 16). Крст је неразорива стена, несавладљиво оружје, ослонац богатима, богатство сиромасима, заштита увређенима, оружје нападнутима, смрт страстима, темељ добродетељима, знак чудесан и необичан...Крст је отворио рај, увео у њега разбојника, и привео у небеско царство људски род који је био на ивици пропасти и чак недостојан земље[111]. Крст Христов је засладио свет, који је био прожет горчином демонском[112]. Када је уз нас крст онда демони већ нису страшни и нису опасни, и смрт није смрт него сан (οὐδέ ὁ θάνατος θάνατος, ἀλλ' ὕπνος). Крстом је оборено и згажено све што нам је непријатељско[113].

Све што се односи на нас, вели исти свети подвижник, обавља се помоћу крста. Је ли потребно добити препород, јавља се крст; је ли потребно бити отхрањен оном тајанственом храном, или бити рукоположен за неки црквени чин, или учинити ма шта друго, свуда иступа символ наше победе. Стога га с великим задовољством сликамо и по кућама, и на зидовима, и на вратима, и на челу, и у души. Он је знак нашег спасења и свеопште слободе и доказ милосрђа Господа нашег[114]. Спасоносно дрво крста уништило је све страхоте (τα δεινά) што је било увело дрво познања добра и зла[115]. Оно је дрво увело смрт, јер је за преступом следила смрт, а ово је подарило бесмртност (τοῦτο τὴν ἀθανασίαν ἔχαρίσατο). Оно нас је протерало из раја; ово нас је одвело на небо. Оно је за један преступ подвргло Адама онаквој казни; ово нас је ослободило од безбројних греховних тешкоћа и дало нам смелост пред Господом нашим[116]. Као што се преко дрвета јавио преступ, тако се преко дрвета јавило и спасење (διὰ τοῦ ξύλου ἡ σωτηρία)[117].

Да не би ко рекао, вели свети Златоуст, како се могу спасти они који верују у Распетог, када је и Он сам био подвргнут смрти, еванђелист Јован нас потсећа на древну историју (Јн. 3, 14). Када су се Јевреји спасавали од смрти погледом на бакарно изображење змије, у толико већу благодет могу добити они који верују у Распетог. Распеће се десило не због немоћи

Распетота (οὐ γὰρ δια τὴν ἀσθένειαν τοῦ σταυρουμένου) и не што су Јевреји однели победу над Њим, него што је Бог заволео свет. Ево разлога због кога се његов одухотворени храм подвргао распећу: да ни један који верује у њега не погине, него да има живот вечни (Јн. 3, 16). Видиш ли узрок крста и сапсење које је од њега произашло? Видиш ли сродност између праобраза и истине? Тамо су се Јевреји спасавали само од привремене смрти; овде се верници спасавају од вечне смрти. Тамо обешена змија исцељује од уједа змија; овде распети Исус исцељује од уједа духовне змије. Тамо добија исцељење онај који гледа телесним очима; овде се ослобађа свих грехова онај који гледа душевним очима. Тамо је обешена змија која претставља обличје змије; овде је тело Господа, образовано Духом (ὑπό Πνεύματος κατασκευασθέν). Тамо је змија уједала, змија и лечила; тако и овде: смрт је погубила, смрт и спасла (θάνατος ἀπώλεσε, καὶ θάνατος ἐσωσεν). Но змија која је погубљивала, имала је отров, а која је спасавала није имала отрова; то исто је и овде: смрт која је погубила, имала је грех, као змија отров, а смрт Господа била је слободна од свакога греха, као бакарна змија од отрова. Речено је: Он греха не учини, нити се обмана нађе у устима његовим (1 Петр. 2, 22)[\[118\]](#).

Свеспасоносну и свепобедну силу крста Христова снажно описује ненадмашни весник светле туге хришћанске свети Јефрем Сирин. Сваки празник, вели он, и свако дело Господа нашег Исуса Христа јесте спасење и похвала нама вернима. Али крст је похвала над похвалама; али празник над празницима јесте када се: Пасха наша закла за нас, Христос (1 Кор. 5, 7), или боље рећи, када устаде из мртвих Јагње Божје које узима грех света (Јн. 1, 29)[\[119\]](#).

Треба изобразити животворни крст и на вратима, и на челу, и на прсима, и на устима, и на сваком уду свом, и наоружати се овим непобедивим хришћанским оружјем, победителем смрти, надом верних, светлошћу земље, овим оружјем што отвара рај, обара јереси, овом тврђавом вере, великим чуварем и спасоносном похвалом православних. Ово оружје треба да носе хришћани свуда и у свако време дању и ноћу, сваког часа и сваког тренутка. Без њега немој радити ништа. Ако спаваш, устајеш од спавања, радиш, једеш, пијеш, налазиш се на путу, путујеш по мору, прелазиш реку, украшавај све удове своје животворним крстом, и на тебе неће наићи зло, и рана се неће приближити твоме телу. Вражје силе, видећи крст, отступају са трепетом. Крст је осветио васељену; он је развејао таму и повратио светлост; он је искоренио заблуду; он је сабрао народе од истока и запада, севера и југа, и сјединио их љубављу у једну Цркву, у једну веру, у једно крштење... Крстом је Спаситељ распорио свепрождирућу утробу ада, и запушио лукава уста ђаволу[\[120\]](#).

Када је угледала распетог Спаситеља, смрт су спопали трепет и ужас, и она је ослободила све над којима је господарила, почевши од Адама.

Наоружани крстом, блажени Апостоли су покорили сву силу вражију, у своје мреже уловили све народе и сабрали их на поклоњење крсту. Обучени у крст, као у оклоп, мученици и војници Христови су у прах претворили све замисли мучитеља и проповедали смело. Узевши крст и носећи га на себи, они који се ради Христа одричу свега у свету, с великом се радошћу удаљују у пустиње и горе, у пештере и провалије... Колико је добара Бог даровао крстом роду људском![\[121\]](#)

Крст је васкрсење мртвих. Крст је узданица хришћанима. Крст је палица хромима. Крст је утеха беднима. Крст је узда за богате, обарање гордих. Крст је застава победе над демонима, васпитач младићима. Крст је трг за трговце, нада очајницима, крма морепловцима. Крст је пристаниште бродоломницима, заштита онима који су опкољени од непријатеља. Крст је отац беднима, саветник праведнима. Крст је утеха тужнима, чувар деци, слава људима, венац старима. Крст је светлост онима што седе у тами. Крст је величанство царевима, философија варварима. Крст је слобода робовима, мудрост неукима. Крст је проповед Пророка, сапутник Апостола, похвала Мученика. Крст је чедност девојкама, радост свешеницима. Крст је темељ Цркве, тврђава васељене. Крст је разорење идолских храмова, саблазан Јеврејима. Крст је сила немоћнима, лекар болнима. Крст је очишћење губавима, опорављење ослабљенима. Крст је хлеб гладнима, извор жеднима[\[122\]](#). Христос је сав био на крсту, и у исто време сав боравио у свему[\[123\]](#).

Све натприродне тајне и божанске силе Богочовекове сабране су у крсту, и чудом благодати дејствују у роду људском. Бисер своје мудрости свети Дамаскин расипа око чудесне тајне животворног крста Христовог, откривајући нам његову незаменљиву вредност и силу за род људски. Реч крстова је лудост онима који гину, благовести свети Дамаскин кроз речи светог Апостола, а нама који се спасавамо сила Божија (1 Кор. 1, 18). Јер духовни човек све разгледа, а телесни не прима што је од Духа (1 Кор. 2, 15. 14). Реч крстова је лудост за оне који је не примају с вером и не размишљају с вером о доброти и свемоћи Божјој, него божанске предмете испитују помоћу људских и природних појмова (άνθρωπίνοις και φυσικοίς λογισμοίς εξερευνοοῦσι τὰ θεία). Међутим, све што је Божје изнад природе је, и изнад речи, и изнад разума. Јер ако неко стане размишљати, на који начин и ради чега је Бог све извео из небића у биће, и зажели да то схвати помоћу природних појмова (και φυσικοίς λογισμοίς φθάσαι ἐβουλήθη), неће схватити. Јер је такво знање телесно и демонско (δαίμονιώδης). А ако неко, руководећи се вером, стане размишљати о доброти, свемоћи, истини, мудрости и праведности Божјој, њему ће све бити разумљиво и складно, и пут прав. Јер је немогуће спасти се без вере. На вери се заснива све: и људско и духовно. Јер без вере нити земљоделац оре, нити трговац поверава душу своју малом дрвету на бурној пучини морској, нити ишта у животу бива без вере. Вером дознајемо да је све силом Божјом приведено из небића у биће;

вером обављамо сва дела, и божанска и човечанска. А вера је примање нечег без сувишне радозналости.

Нема сумње, свако Христово дело и чудотворство је веома велико, божанствено и чудесно, али је чудесније од света часни крст његов. Јер ничим другим до једино крстом Господа нашега Исуса Христа би уништена смрт, разрешен прародитељски грех, оплењен ад, даровано васкрсење, дата нам сила за презирање ствари овога света па и саме смрти, устројен повратак првобитном блаженству, отворена врата раја, наша природа стављена с десне стране Богу, и ми постадосмо деца Божја и наследници. Све је то извршено крстом (δια σταυρού γαρ πάντα κατέρθωται). Који се год крτισмо у Христа Исуса, вели Апостол, у смрт се његову крτισмо (Рм. 6, 3). А који се год у Христа крτισмо, у Христа се обукосмо (Гал. 3, 27). Христос је Божија сила и Божија премудрост (1 Кор. 1, 24). На тај начин Христова смрт, или крст, обуче нас у ипостасну Божју премудрост и силу (ὁ θάνατος του Χριστού, ἴτοι ὁ σταυρός, την ένυπόστατον του Θεού σοφίαν και δύναμιν ημάς περιέλαβε). Асила Божја јесте реч крстова, или зато што нам се њиме откри моћ Божија, тј. победа над смрћу, или зато што се, као што се четири краја крста држе и сједињују његовим центром, силом Божјом држе висина и дубина, дужина и ширина, тј. сва видљива и невидљива твар.

Крстом се ми верни разликујемо и распознајемо од неверних. Крст је штит и оружје и победни знак над ђаволом. Он је спасење душе и тела, одвраћач свих зала, виновник свих добара, уништење греха, расад васкрсења, дрво вечнога живота (ξύλον ζωής αιωνίου)[124].

Ми смо се стварно освештали (όντως ήγιάσμευα) откако Бог Логос постаде тело, уподобивши се нама у свему осим греха, и несливено се сједини са нашом природом, и неизменљиво обожи тело кроз несливено сапрожимање тог самог Божанства и тог самог тела. И ми смо се стварно ослободили (όντως ήλευФερώμεθα) откако Син Божји и Бог, будући нестрадалан Божанством, пострада телом, исплати наш дуг, давши за нас врсни и чудесни откуп, јер је крв Сина умилостивљујућа пред Оцем и чесна[125].

Распеће Богочовека, иако немогуће по законима огреховљене логике људске, ипак је спасоносна стварност, у коју прониче вером облагодаћени ум светих подвижника православних. Христос је примио распеће, расућује свети Теодор Студит, да би натерао у бекство ваздушне демоне; висео је на дрвету, да би људе исцелио од греха који је у старо доба настао у људима преко дрвета (δια ξύλου)... крв и вода су потекли из ребра Христова, да би уништили наше рукописаније греха (Кол. 2, 14), и да бисмо се ми очистили његовом крвљу и добили рај[126]. Ако, дакле, неко од неверних рекне: зашто је распет Христос? одговори му: да би распео ђавола (ίνα σταύρωση τον διάβολον)... А ако неверни упита: ради чега је Христос пио оцат и жуч?

одговори му: да бисмо избацили смртносни отров ђаволски, јер је та жуч постала мојим слаткишем (γλυκασμα), и тај оцат мојим леком[127]. Истекла крв Господња дала је крсту такву непобедиву силу (δύναμιν ἀμαχωτάτην), да се њоме савлађују демони и просвећује свет[128].

Због свега тога свети подвижник има пламено осећање о козмичкој неопходности крста за сву твар, словесну и бесловесну. На неки божански тајанствен начин (а крст је сав изаткан од божанске тајанствености) спасоносна сила крста прониче сва бића, од краја до краја свега постојећег. И богоблажени философ крста благовести: Мени изгледа да чак и бића која немају душе осећају у себи радост, наиме земља, која је, слично мајци, преизвела ово дрво (тј. крст) као плод из своје утробе, сва дрвета шумска јер су удостојена истог имена са дрветом креним (πάντα τα ξύλα τοῦ δρυμοῦ ὡς οἰωνυμία τιμώμενα), сунце које непрестано сија, светли месец, блиставе звезде и, најзад, само огромно и покретно небо, јер се од крених страдања Исуса Христа догодила свеобухватна промена на боље (ἐπεὶπερ πάσα ἢ δια τοῦ σταυρικοῦ πάθους προς το κρείττον ἀμειψις)... Отуда се и Црква јавља сада као рај који у својој средини има дрво живота[129].

Ако је ико анђелски дубоко загледао у бескрајну тајну Богочовекове крсне смрти, и у њој много, врло много сагледао, онда је то, нема сумње, трећи од тројице светих Богослова: Симеон Нови Богослов. Из дубине својих благодатних созерцања и тајновидстава он благовести: Јединородни Син Божји се оваплотио, да би сачувао закон Божји и заповести његове, и да би ступио у борбу и победно ђавола. И једно и друго извршило се у Њему само собом. Јер ако Христос јесте онај сами Бог, који је дао заповести и Закон, како је онда могуће било да он не сачува онај Закон и оне заповести које је сам дао? И ако је Он Бог, као што у ствари и јесте, како је онда било могуће да Он буде опсењен и обманут икаквим лукавством ђаволовим? Истина, ђаво као слеп и неразуман, повео је борбу против Њега; али је то било потребно, да се изврши нека велика и страшна тајна, наиме: да безгрешни Христос пострада, и кроз то добије опроштај Адам (тј. род људски) који је згрешио. Ради тога је и место дрвета познања био крст, место приступања ногама којима су прародитељи ишли забрањеном дрвету и место пружања њихових руку које су они пружили да би узабрали род са дрвета биле су приковане на крст непорочне ноге и руке Христове, место окушења рода било је окушење жучи и оцта, и место смрти Адамове смрт Христова. Шта је затим било? Христос је лежао у гробу три дана ради тајне Пресвете Тројице, да би показао да, иако се оваплотио и пострадао Он Син, ипак је тај домострој спасења дело Пресвете Тројице.

У чему се састоји тај домострој спасења? Једно Лице Свете Тројице, наиме: Син и Логос Божји, пошто се оваплотио, принео је себе телом на жртву Божанству Оца и самога Сина и Духа Светога, да би први преступ Адамов био благонаклоно опроштен ради овог великог и страшног дела,

тј. ради ове жртве Христове, и да би се силом његовом вршило друго ново рођење и поновно стварање човека у светом крштењу, у коме се ми и очишћујемо водом која је сједињена са Духом Светим. Од тог доба људи се крштавају у води, погружавају се у њу три пута у спомен тродневног погребена Господњег, и пошто у њој умру за сав овај зли свет, они се при трећем вађењу из воде јављају већ живи, као васкрсли из мртвих. тј., душе њихове оживљују и опет примају благодат Светога Духа, као што ју је Адам имао до престапа. Затим се крштени помазују светим миром, и помоћу њега се помазују Исусом Христом, и миришу натприродно. Поставши на тај начин достојни да буду заједничари Богу, они једу тело његово и пију крв његову, и помоћу освећеног хлеба и вина постају сутелесни и сукрвни Богу који се оваплотио и принео Себе на жртву. После тога већ је немогуће да над њима влада грех, и да их тираните, јер су они богови по благодати...

Пошто је на тај начин крст постао као неки жртвеник ове страшне жртве, јер је на крсту умро Син Божји због пада људи, то се с пуним правом крст поштује и слави, и изображава као знак општег спасења свих људи, да би се они који се клањају дрвету крста ослободили од проклетства Адамовог и добили благослов и благодат Божју за чињење сваке добродетели. За хришћане је крст величина, слава и сила: јер је сва сила наша у сили распетог Христа, сва грешност наша умртвљује се смрћу Христовом на крсту, и сва узвеличаност наша и сва слава наша су у смирености Бога који је толико понизио себе, да је чак изволео умрети међу злочинцима и разбојницима. Стога хришћани, верујући у Христа, осењују себе креним знаком не просто, не олако, не немарно, него са свуголиком пажњом, са страхом, трепетом и крајњом богобојаљивошћу. Јер облик крста показује помирење и дружбу у какву је човек ступио са Богом. Стога се и демони боје крста, и не могу да виде крсни знак, него одмах беже од њега, знајући да је крст знак дружбе људи са Богом[130].

Када чујеш, вели исти христочежњиви Богослов, да је Бог, који је саздао небо и земљу, море и све остало, видљиво и невидљиво, и самога човека, постао човек, немој мислити да је то учињено ради нечег другог, већ једино ради тога да би самоме Богу било могуће да на неки начин прими смрт преко људске природе; и после тога немој тражити ништа више осим да сазнаш разлог због кога је Он примио смрт. Слушај, дакле. Крститељ Господњи Јован каже: Гле, Јагње Божје које узима грех света (Јн. 1, 29). А пророк Исаија много година раније назвао Га је Јагњетом које воде на заклање, и то за грехе наше (Ис. 53, 7). Познај дакле из тога, да је оваплоћени Бог примио смрт ради греха, и то зато, да би његовом благодаћу могли више не грешити они који вером примају Христа као Господа који је ради њиховог избављења од греха заклан, умро и васкрсао[131].

У крсту Господњем, по речима светог Григорија Паламе, показан је сав домострој спасења (πάσαν την οίκονομίαν), извршен за време боравка Господњег у телу, и сва тајна тога домостроја садржи сеу њему (και το κατ' αυτήν άπαν εμπειριέχων μυστήριον)[132].

Молитвена мисао Православие Цркве, вођена Духом Светим, види у страдању и крсној смрти Господа Исуса: силу спасења и само спасење, силу обесмрћења и саму бесмртност, силу живота и сам живот. Живот оваплоћеног Бога на земљи има за циљ: да спасе свет крстом, и погребенем, и васкрсењем својим[133]. Страдањем својим безгрешни Господ је осудио нашу осуду (ημών το κατάκριμα κατακρίνων τω πάθει σου)[134]. Крст Господа Исуса јесте живот и васкрсење људима[135].

Силом распетог Богочовека крст је добио свечовечански и козмички значај, због чега света мисао Цркве вели: Спасење је Господ извршио посред земље; раширио руке своје на крсту, сабирајући све народе[136]. Испружен на крсту, Господ је сабрао људе; а прободен у ребра Он точи свима животворно отпуштење грехова[137]. Богочовек је смрћу изменио смртно, погребом трулежно (δια ταφής το φβαρτόν μεταβάλλεις). На божански начин Он је обесмртнио човечанску природу, те његово тело не виде труљење, нити душа његова остаде у аду[138]. Неизреченом силом Спаситељевог прослави се крст његов, јер се слабост његова показа свима јача од сваке силе[139].

Подигнут на крст, безгрешни Господ је приковао на крст грехе људске[140], и пале подигао[141]. Нестрадални Бог Логос, нестрадалан Божанством, пострада телом[142], и на дрвету крста притупи жалац греха[143]. Христос је дрво живота (το ξύλον της ζωής), од кога једући човек не умире[144].

У крсној смрти Спасовој сила обожења протеже се на сву природу људску путем човечанске природе Христове која је у ипостасном јединству са његовом Божанском природом. Иако је обожење људске природе дело целокупног богочовечанског живота Спаситељевог на земљи, ипак је његова крена смрт необично важна у том погледу. Свето богословље Цркве благовести: Христос Бог, прикован на крст као човек, обожио је људску природу, умртно твораца зла ђавола, и ослободио нас клетве поставши за нас клетва[145]. Свемилостиви Господ прикован на крст обожио је биће наше, иструдело од греха[146]. Крст је узрок обожењу свих (вина всех обоженія = της πάντων θεώσεως αίτιον)[147]. Крстом се људи обожише[148].

Господ, који је изнад сваке части, благоволео је да буде осрамоћен, претрпевши срамну смрт на крсту, али је тиме род људски пожнео бесмртност (δι' ου άθανασίαν έτρούγησε γένος άνφρώπινον) и примио првобитни живот[149]. Уздигнут на крст, Спаситељ је уздигао људе из

дубине зала (ἐκ βάθους κακῶν)[150]. Распет, безгрешни Господ је узео грехе свију[151].

У молитвеном богословљу дрво крста се увек противставља дрвету познања добра и зла. При томе се дрво крста претставља као дрво живота. Као што је непријатељ рода људског заробио род људски дрветом познања, тако је Господ заробио непријатеља нашег дрветом крста и страдањем својим[152]. Дрво крста Господ Исус је показао као дрво живота[153]. Људска природа је кроз грехе и страсти хрлила у смрт и трулеж, Господ Христос је животворном смрћу својом зауставио стремление смертног и тлю[154]. Бог Творац, бивши умртвљен, све је оживео и обновио[155]. Горко једење од дрвета у Едему постаде штетно: уведе смрт; Христос нам, бивши умртвљен на дрвету, свима источи живот (ἀπασι ζωὴν ἐπήγαγεν)[156].

Сва видљива природа помрачена је и унакажена грехом. Као мрачна и ругобна сила грех је помрачио и оружњао богоздану твар. Господ Христос је, прикован на крст, изменио красоту твари[157]. Распећем Бога Логоса свет би помилован, твар се просвети (ἡ κτίσις ἐφωτίσθη), народи обретоше спасење[158].

Не могући због милосрђа свог гледати човека мучена смрћу, Господ је дошао, и поставши човек, спасао је човека крвљу својом[159]. Бесмртни Господ, подигнут на крст, и окусивши смрт, подарио је свима људима бесмртност (τὴν ἀβανασίαν πάσι τοῖς ἀνθρώποις ἔδωκέν αὐτοῖς)[160]. Прикован на крст, и копљем прободен, Спаситељ је неточно бесмртност људима[161]. Бог Логос је поднео ране и срамну смрт, обесмрћујући суштину људи, умртвљену страстима[162].

Крстом својим Господ је отворио рај и увео у њега разбојника који је познао царство његово и богатство божанског милосрђа његовог[163]. У старо време ђаво је дрветом затворио рај, а дрво крста отвара га свима који хоће да се постом и сузама очисте[164]. Живоносни крст је диван рај Цркве, дрво нетрулежности, које нам је пружио наслађивање вечном славом[165]. Уздигнут на крст, Спаситељ је са собом подигао сву природу људску[166]. Богочовечанском силом својом крст је: чувар света, спасење грешника, велико очистилиште[167]. Дрво непослушности произведе смрт свету, а дрво крета живот и нетрулежност[168]. Добровољно претрпевши крсну смрт, Спаситељ је крстом васкрсао првозданог човека и спасао од смрти душе наше (βί ου ἀναστήσας τον πρωτόπλαστον, εσωσεν ἐκ θανάτου τὰς ψυχὰς ἡμῶν)[169].

Крст Христов, иако је по суштини дрво, оно је обучено у божанску силу, и јављајући се свету као видљиво, оно на духовая начин чудотвори наше спасење[170]. Голгота постаде рај чим на њој би пободен крст и распет Спаситељ[171]. Спаситељ и Искупитељ наш, распевши се драговољно, како је знао и како је хтео (ὡς οἶδε και ὡς ἠυδόκησεν), прикова на крст грехе

људске, избављајући од опсене род људски и удостојавајући га небеског царства[172]. Претрпевши распеће по својој вољи, и ослободивши људе трулежности, Спаситељ нас је просветио силом крста (ἐφώτισας ημᾶς τῆ δυνάμει τοῦ σταυροῦ)[173]. Дрво крста Христовог јави секао спасење свету (τοῦ κόσμου ἀνεδείχθη σωτηριον)[174]. Распињан на крст, Исус гаси пламен греха[175]. Висећи добровољно на крсту, Спаситељ је извршио потпуно избављење душа људских (ψυχῶν τὴν παντελή ἀπολύτρωσιν)[176].

Крст је постао средство спасења јер је на њему распет Богочовек, који га је занавек испунио чудотворном силом која увек спасава оне који му са вером приступају: Христос крстом као Бог спасава род људски[177]. Стога је крст: непобедива победа побожности, врата рајска, подупирач вернима, тврђава Цркве; њиме би разорена и уништена трулежност, и сатрвена сила смрти, и ми уздигнути од земље небу; он је непобедиво оружје (δπλον ἀκαταμάχητον), противник демона, слава Мученика, украс Светитеља, пристаниште спасења[178]. Својом чудотворном божанском силом Господ Христос је осветио свој крст, и зато њиме бивају исцељења оних који болују од грехова[179]. У Едему је био први рај, Црква је постала други рај, јер има у себи крст Господњи као дрво живота, од чијег се додира људи пречишћују бесмртношћу[180]. Христос, цар славе, добровољно распростре на крсту руке своје, и поврати људе у прво блаженство, и даде палом Адаму потпуно избављење (ἡ τελεία λύτρωσις)[181]. Имајући у себи спасоносну силу Спасову, крст зрачи сунчаном зором спасења (ἡλιακὴν αἰγλὴν σωτηρίας πέμπουσα)[182].

Сва еванђелска добра крстом постају својина рода људског. Отуда је крст: наставник слепима, лекар болеснима, васкрсење свима умрлима. Њиме би уништено проклетство, њиме процвета нетрулежност, њиме се земни људи обожише (καὶ βροτοὶ ἐφεώθημεν), и ђаво би коначно срушен (καὶ διάβολος παντελῶς καταβέβληται)[183]. Крстом постаде вечна правда, јер онај који је дрветом преварио праоца Адама, би уловљен крстом; и оборен, необичним падом паде тиранији Божјег саздања; крвљу Божјом смива се отров змијин (ὁ Ἰός τοῦ δφεωσ ἀποπλύνεται), и проклетство осуде би уништено праведним судом праведника, јер је дрветом требало дрво исцелити (ξύλον γὰρ ἔδει το ξύλον ἰάσασθαι), и страдањем Нестрадалнога на дрвету ослободити осуђеног од страдања. Такав је Христов мудри домострој спасења, којим је спасао све (δι' ἧς ἔσωσας πάντας), као добар и човекољубац[184]. Крст је чувар целе васељене; крст је красота Цркве; крст је тврђава верних; крст је слава Анђела и рана демона[185]. Дрво у рају смрт произведе, а крст живот породи, имајући на себи прикована безгрешног Господа (ἀναμάρτητον ἔχον προσηλωμένον τον Κύριον). Од њега сви народи узимају нетрулежност, јер је њиме Господ уништио смрт, и нас ослободио[186]. Због свега тога, крст треба целивати са радошћу и са страхом: са страхом, због грехова наших, јер смо недостојни; са радошћу пак, због спасења које даје свету Христос Бог који је распет на њему[187].

Због свих безбројних дарова и сила, које је Господ Исус својом креном смрћу даровао роду људском, богомудри Апостол целокупно Еванђеље спасења своди на учење о крсту, на реч о крсту, и назива га: реч крета (ὁ λόγος τοῦ σταυροῦ слово крестное, реч крстова)[\[188\]](#). Крст је и сила спасења и символ спасења. Он је синоним силе Божје, јер је Господ Христос сила Божија (Θεοῦ δύναμις)[\[189\]](#). Христови следбеници се спасавају силом крста Христова[\[190\]](#). Али надумном и натприродном чудотворношћу својом спасење крстом је за необлагодаћени ум људски несхватљиво и неприродно, па чак и смешно. Крст је оруђе срамне, злочиначке смрти; њиме се пропада, гине, како онда може бити спасење и сила Божија? Премудра је реч великог Апостола: Реч крста је лудост онима који пропадају (τοὶς μὲν ἀπολλυμένοις μωρία ἐστὶ), а нама који се спасавамо сила Божија (τοῖς δὲ σωζομένοις ἡμῖν δύναμις Θεοῦ ἐστὶ)[\[191\]](#).

За непрепорођени, необлагодаћени, небогочовечени разум људски распети Бог је лудост, бесмислица, будалаштина. Људи оваквога разума стварају најфантастичније теорије о немогућности и бесмислености спасења крстом распетог Назарећанина. Они непрестано круже у камери опскури свога помраченог разума, и испредају црне паучине подругљивих идеја о Исусу распетом. У њих се све мисли, сва резоновања, сва маштања свде на упорно тврђење: немогуће је, лудост је, будалаштина је веровати у спасење крстом. Најсмелији претставник овог типа људи, који на догледу распетог Спаситеља гину у зачараном кругу свога егоцентричног антрополатриског разума, јесте Ниче, који је душу свих крстобораца изразио покличем: „Први и последњи хришћанин умро је на крсту!" Али чињеница је ту, стварност је ту: безбројни људи спасавају се вером у распетог Богочовека. Сила Христовог крста препорођавала је и препорођавала милионе и милионе Богочовекових следбеника. Откуда та сила, ако Он није заиста умро, ако није заиста васкрсао, ако се није заиста узнео на небо, и откуда као вечито жив спасава оне који Му прибегавају вером и молитвом?

У праву је, у божанском праву христомудри Златоуст када Апостолове речи: Реч крста је лудост онима који пропадају (1 Кор. 1, 18), овако објашњава: Пошто је у незнабожаца крст подвргаван исмевању, они су стога, вероватно, учење о крсту сматрали противним њиховој мудрости и супротним њиховом учењу. Зато их Павле саветује: не сматрајте крст за нешто необично и бесмислено; природа ове ствари је таква да они који пропадају не могу схватити силу крста, пошто су изгубили разум и залудели. Стога они и исмевају и мрзе спасоносне лекове. Шта говори, човече? Христос ради тебе постаде слуга, узевши обличје слуге, и би распет, и васкрсе; и требало би да се због тога побожно клањаш Васкрсломе, и да се дивиш његовом човекољубљу, пошто Он за тебе, свога непријатеља и увредиоца, учини све оно што није учинио ни отац, ни пријатељ, ни син. Требало би, дакле, да Му се због тога дивиш, а ти називаш будалаштином

(μωρίαν) дело, испуњено толиком мудрошћу. Али то није ни чудо, јер је онима који пропадају својствено не знати оно што води спасењу.

Не треба се узнемиравати, јер нема ничег необичног и неочекиваног у томе што безумници исмевају велике ствари. Такве људе немогуће је убедити човечанском мудрошћу; а станеш ли их убеђивати на такав начин, постићи ћеш супротне резултате, јер за оно што превазилази разум потребна је једино вера (τά γὰρ υπερβαίνοντα λογισμὸν πίστεως δείται μόνης). И заиста, ако ми узажелимо да путем логичких разлагања објаснимо нехришћанима како Бог постаде човек, и како уђе у утробу Деве, а не будемо ово сматрали предметом вере, они ће се још већма смејати. Они који желе да ово постигну путем логичких расуђивања и јесу они који пропадају. Ишта ја говорим о Богу? Јер ако тако будемо поступали и у погледу сазданих бића (τῶν κτισμάτων), и тада ћемо изазвати велики смех. Нека човек, који жели да све сазна путем логичких расуђивања (πάντα βουλόμενος λογισμοῖς μανῦανείν), затражи од тебе да му објасниш, на пример, како ми видимо светлост. А ти се постарај да му то објасниш путем логичког расуђивања. Али нећеш успети у томе. Јер ако рекнеш да је довољно отворити очи да бисмо видели, тиме не би објаснио начин (τὸν τρόπον) на који видимо, него би само констатовао чињеницу (τὸ γινόμενον). Он би ти одвратио: зашто ми не видимо ушима и не чујемо очима? зашто не чујемо носом и не миришемо ушима? Ако се дакле он, не добивши објашњење на своје питање, буде смејао, зар утолико више да ми не будемо исмејани? Ова чула имају свој извор у једном истом мозгу, и међу собом су врло близу, зашто онда не могу произвести једно и исто дејство? Но ми не можемо објаснити ни узрок (τὴν οὐτίαν), ни начин (τὸν τρόπον) неисказаног и сложеног дејства; а покушамо ли објаснити, бићемо исмејани. Стога је боље препустити то сили и безграничној мудрости Божјој, и заћутати.

Тако исто, ако зажелимо да и Божанске ствари (τά τοῦ Θεοῦ) објаснимо помоћу спољашње мудрости (τῆ ἐξωθεν σοφία), изазваћемо велики смех, не због недостатака који би били својствени Божанским стварима, него због мудрости људске. Јер никаква реч не може изразити велике ствари. Обрати пажњу, ако ја речем: Христос би распет, ненабожац ће одвратити: како се то може помирити са разумом? Он не избави себе када су Га распињали и мучили на крсту, како онда после тога Он васкрсе и избави друге? Јер ако је то Он могао учинити, требало је да учини пре смрти (то су Јудејци и говорили); а не избавивши себе, како је могао избавити друге? То се, рећи ће, не може помирити са разумом. И стварно неисказаном силом својом крст је изнад разума (υπέρ λόγον). Подвргнути се мукама, и показати се изнад мука, и везан победити, дело је безграничне силе... Исус Христос, умревши и разоривши смрт, показао се славнији него да није умро. Стога немој говорити: зашто Он није избавио себе на крсту? Била Му је воља да се са смрћу ухвати у коштац. Он није сишао са крста не

зато што није могао, већ зато што није хтео. Јер када Га ни сила смрти није могла задржати, како би Га могли задржати клинци крсни?[192]

Спасење природе људске од греха, смрти и ђавола, није дело људске силе, ни људске мудрости, ни људске логике, већ крсне смрти Богочовекове. А то није само изнад, него и насупрот разуму људског, насупрот мудрости људске. Једном речју, за разум људски то је лудост, будалаштина, безумље. Ма каквом мером својом и ма каквим средством својим „чисти разум“ приступао спасоносној тајни Христовог крста, са намером да је објасни логички, хоминистички, рационалистички, неће никада успети, јер је тајна Христовог крста увек заувек надразумна и противразумна. Да се, бар донекле, продре у ту бескрајну тајну, потребан је разум облагодаћен и препороћен и освећен подвигом живе вере у Господа Христа. Спасавајући род људски крстом, Господ Исус је одбацио и мудрост мудрих и разумних, јер су и мудрост њихова и разум њихов били и јесу, заувек јесу, неспособни да спасу човека од греха, смрти и ђавола. Зато богоносни Апостол објављује: Писано је: Уништићу мудрост мудрих (ἀπολω την σοφίαν των σοφών), и разум разумних одбацићу (και την συνεσιν των συνετών αθητήσω)[193]. Где је мудри? где књижевник? где препирач овога света? Не претвори ли Бог мудрост овога света у лудост? Јер пошто у мудрости Божјој свет не позна Бога мудрошћу (ουκ εγνω ό κόσμος δια της σοφίας τον Θεόν), Богу би угодно да лудошћу проповеди спасе оне који верују (εύδόκησεν ό Θεός δια της μωρίας του κηρύγματος σώσαι τους πιστεύοντας)[194].

Златоуста философ богочовечанске мудрости благовести: Пошто је рекао: писано је: уништићу мудрост мудрих, Апостол додаје доказ о томе из саме стварности, и вели: Где је мудри? где књижевник? При томе има у виду и незнабошце и Јевреје. У самој ствари, ко од философа, ко од вештих у силогизмима, ко од познавалаца јеврејства, подари спасење и сазнаде истину? Нико, него све то учинише рибари. Пошто је доказао ову ствар, и покудио њихову таштину, и рекао: не претвори ли Бог мудрост овога света у лудост? Апостол наводи и узрок због кога је то тако било. Јер пошто у мудрости Божјој, вели, свет не позна Бога мудрошћу, то се појави крст. Шта значи: у мудрости Божјој? Значи: у мудрости која се показала кроз дела Божја (δια των έργων), помоћу којих је Он хтео да Га људи познаду (δι' ων ηθέλησε γνωρισθήναι). Јер је Он ради тога васељену овако уредио, да би се људи, на основу видљивих ствари, дивили Творцу. Огромно је небо и необухватљива је земља: диви се, дакле, Творцу њиховом. И то огромно небо Он је не само створио, него и лако створио; и ову необухватљиву земљу Он је саздао као ништа. Зато је о небу речено: Небеса су дело руку твојих (Пс. 101, 26), а о земљи: саздаде земљу као ништа (Ис. 40, 23). Пошто дакле свет није хтео да помоћу ове мудрости позна Бога, Бог је тобожњом лудошћу проповеди (δια της δοκοϋσης μωρίας τοϋ κηρύγματος) научио

људе, не путем логичких закључака, него путем вере (οὐ δια λογισμῶν, ἀλλὰ δια τῆς πίστεως).

Где је мудрост Божја, ту није потребна мудрост људска. Јер рећи да је онај који је створио тако диван и толико велики свет Бог, који има неку безграничну и неисказану силу, значило је судити по људској мудрости и познати Бога помоћу створења. Међутим сада нису потребни логички закључци, већ једино вера (νῦν δε οὐκέτι λογισμῶν, ἀλλὰ πίστεως δεῖ μόνης). Да би човек поверовао и убедио се, да је Распети и Погребени васкрсао и седи горе, није потребна мудрост нити логички закључци, већ вера (σοφίας οὐ δεῖται οὔδε λογισμῶν, ἀλλὰ πίστεως). Апостоли нису ишли са мудрошћу него са вером, и били су мудрији и виши од мудраца мудрих спољашњом мудрошћу (τῶν ἐξω σοφῶν σοφώτεροι καὶ υψηλότεροι); и то утолико већма, уколико је примање Божанских ствари вером веће од бављења логичким закључцима, јер ово превазилази људски разум (τούτο γὰρ ἀνθρωπίνην υπερβαίνει διάνοιαν).

На који начин Он уништи мудрост? Објавивши нам Себе преко Павла и сличних њему, показа нам да је мудрост људска бескорисна (ἀνόνητον). За примање еванђелске проповеди нити мудрост ишта користи мудроме, нити неученост ишта шкоди неукоме. Шта више, треба рећи нешто необично: неученост може примити еванђелску проповед много брже и много лакше него мудрост. Чобанин и земљоделац, не заносећи се логичким расуђивањем и предајући себе Господу, брже ће примити проповед еванђелску. Тако дакле Бог уништи мудрост мудрих. Јер пошто је она пре саму себе срушила, то је и постала затим потпуно некорисна. Јер када је требало да покаже своју вредност и позна Господа из дела његових, она није хтела. Зато сада, макар и хтела да сарађује на томе, не може, јер сада није тако стање ствари; овај пут богопознања је много бољи од ње. Сада је потребна проста вера. Њу треба свуда искати и претпостављати је спољашњој мудрости (τὴν ἐξωθεν προτιμᾶν σοφίας).

Апостол вели: Бог претвори мудрост у лудост. Шта то значи? Значи, да је Бог показао да је она луда за примање вере. Пошто су људи мислили о њој високо, то ју је Он брзо изобличио. Најзад, каква је то мудрост, када није у стању да пронађе основно добро (το κεφάλαιον τῶν ἀγαθῶν)? Бог учини да се она обелодани као луда, пошто је она претходно саму себе изобличила. Јер када она није ништа открила онда када је могуће било чинити проналаске путем логичких закључака (λογισμοίς), како је могуће очекивати од ње икакав успех сада, када се ради о већим стварима, када је потребно једино вера, а не софистичка вештина (δτε πίστεως χρεῖα μόνης, καὶ οὔχι δεινότητος)?

Тако дакле Бог показа да је она луда. И Богу бу угодно да лудошћу проповеди спасе, али не лудошћу стварном, већ привидном (τῆς

δοκοῦσης). Овде је нарочито важно то, што је Бог ову мудрост надвладао не увођењем неке друге мудрости која је виша од ње, него привидном лудошћу (την δοκοῦσαν μωρίαν). Он није одбацио Платона помоћу неког другог мудријег философа, него помоћу неученог рибара, те је тако и пораз и победа сјајнија[195].

Спасење распетим Христом саблазан је и безумље за људски разум: саблазан за јеврејску мисао која и у чудесима Божјим захтева чулну рационалност; безумље за грчку, и уопште хуманистичку философску мисао, која све појаве у феноменалном свету прима само утолико, уколико се оне могу сместити у уску чауру евклидовског ума људског. И у једном и у другом случају антиномија је не само парадоксална него и убитачна за разум људски. Ту је могућ само један излаз: у пркос протестима скептичког и радозналост разума простосрдечног вером примити распетога Богочовека као јединог и јединственог Спаситеља, свемоћног и свечудотворног. Ако учини човек такав подвиг, његово се целокупно биће испуни осећањем и сазнањем да је распети Христос: Божија сила и Божија премудрост. О томе богомудри Апостол богонадахнуто благовести: Јевреји знаке ишту, Грци мудрости траже, а ми проповедамо Христа распета: Јеврејима дакле саблазан (σκάνδαλον) а Грцима безумље (μωρίαν); онима пак који су познавани, и Јеврејима и Грцима, Христа: Божију силу и Божију премудрост (Θεοῦ δυνάμιν καὶ Θεοῦ σοφίαν)[196].

Велика је мудрост у овим речима, изјављује свети Златоуст. Апостол хоће да покаже како је Бог помоћу супротности (διὰ τῶν ἐναντίων) победно, и како проповед није људско дело. Његове речи значе ово: када ми говоримо Јеврејима: верујте, они одвраћају: васкрсните мртве, исцелите бесомучне, покажите нам знаке. А шта ми на то одговарамо? Одговарамо, да Онај кога ми проповедамо би распет и умре. А ово не само не може привући оне који се противе (τοὺς μὴ βουλομένους); него може одбити и оне који се не противе (τοὺς βουλομένους) па ипак не одбија, него привлачи, задржава и осваја. Са своје пак стране Грци траже од нас красноречивост и софистичку довитљивост, а ми и њима проповедамо крст. Јеврејима то изгледа слабост, а Грцима безумље. Када им, међутим, ми не само предлажемо оно што они не траже, него чак и супротно томе, јер крст, ако се разумом људским цени (κατὰ λογισμόν ἐξεταζόμενον), не само не претставља знак (σημεῖον), него претставља собом уништење знака; не само није доказ силе, него је напротив доказ слабости; и не само није израз мудрости него је доказ безумља; када дакле они који траже знаке и мудрости не само не добијају оно што траже, него још чују од нас супротно ономе што желе, па се ипак помоћу тих супротности убеђују, зар то није дело неисказане силе Проповеданог?

Апостоли су побеђивали не само не знацима, него стварима које су изгледале супротне знацима. Онако како је и Христос поступио са слепим

од рођења. Јер желећи да га исцели, Он уклони слепило помоћу ствари која увећава слепило: кал метну му на очи (Јн. 9, 15). Као што је слепога исцелио калом, тако је и васељену привукао себи крстом, тј. оним што је увећавало, а не уклањало саблазан. Тако је и при стварању света урадио, уређујући супротно супротним: море је песком оградио, обуздавши силно слабим... Тако је и васељену привукао крстом. Доказ је, дакле, велике силе: убеђивати помоћу супротнога. Крст је, изгледа, предмет саблазни, па ипак он не само саблажњава него и привлачи. Све то имајући на уму и дивећи се, Павле говори: Лудост је Божја мудрија од људи, и слабост је Божја јача од људи (1 Кор. 1, 25). Говорећи о лудости и слабости крста, Апостол не сматра да је он заиста такав него да такав изгледа (οὐ το δν, ἀλλὰ το δοκούν); говорећи тако он се ставља на гледиште противника. Јер што философи нису могли учинити путем силогизама (διὰ τῶν συλλογισμῶν), то је учинило привидна лудост, тј. крст.

Крст је кроз неуке људе убедио и обратно целу васељену, убедио не у стварима мало важним, већ у учењу о Богу, истинској побожности, еванђелском животу и будућем суду; он је начинио философима све, замлоделце, неуке. Ето како је лудост Божја мудрија од људи, и слабост јача. Чиме јача? Тиме што се раширила по свој васељени, покорила све својој власти и, када је безброј непријатеља наваљивало да униште име Распетого, дешавало се супротно: ово се име славilo и расло све више и више, а они су гинули и пропадали: живи, ратујући против Мртвог, нису Му могли учинити ништа. Отуда, ако ме Грк (тј. ма који нехришћанин) назове лудим, показаће тиме да је он сам потпуно луд, пошто се ја, сматран од њега за лудог, показујем мудрији од мудраца; ако ме пак назове слабим, показаће себе слабијим. Јер оно што су благодаћу Божјом учинили цариници и рибари, то философи, и ретори, и владари, и свауопште васељена, при безбројним напорима, ни замислити нису могли. Шта то крст није учинио? Он је дао учење о бесмртности душе, о васкрсењу тела о презирању земаљских блага, о чежњи за будућим благом; он је људе начинио анђелима; њиме су сви и свуда постали философи и способни за сваку добродетељ [\[197\]](#).

Зато што је чудесни Спаситељ сву своју спасоносну и животворну силу усредсредити у крсту, и сву Личност своју унео у њега, крст је постао: знак Сина Човечијег [\[198\]](#), знак његов и на земљи и на небу, знак по коме Га познају и распознају сва земаљска и небеска бића. Пошто је Господ Христос, са свима својим бескрајним божанским моћима, и истинама, и тајнама, сав у крсту свом, то је његов часни крст постао и заувек остао свепобедни победник у свима световима, свепобедни спаситељ од свих грехова, од свих смрти, од свих ђавола. У крсту је „неизречено смотрење“, неисказани домострој спасења, зато је тајна крста недокучљива: непостижимо распетије таинство (το ἀκατάληπτον το της σταυρώσεως μυστήριον) [\[199\]](#).

Због недокучљиве, но и свеспасоносне, тајанствености часнога крста, сва богослужења Страсне седмице, нарочито она на Велики Четвртак и Петак, испуњена су молитвеним дивљењем и дирљивом захвалношћу распетом Богочовеку. И дивљење и захвалност захваћени су усхићењем, које сваку молитву завршава ридајним: непостижиме Господи! Да, ваистину је непостижно уму, ваистину несхватљиво: да Богочовек страдањем и крстом спасава свет, и смрћу сатира грех, смрт и ђавола. Да, непостижно и несхватљиво, али истинито и стварно: истинито најубедљивијом истинитошћу, и стварно најнеуклонљивијом стварношћу, јер је богочовечанска реалност и истинитост бескрајно шира од ума људског и логике људске. По среди је неизмерна тајна спасења рода људског Трисветим Божанством. Крст је саставни део те пресвете тајне спасења. Она се корени у Тросунчаном Богу, пружа се кроз оваплоћеног Логоса и размрежује у човеку, у твари, у свима бићима. Све то тоне у слатку тајну Богочовекове Личности. У њој је заиста непостижан и Бог и човек.

Напомене:

- [1] Јевр. 2, 14.
- [2] In Hebr. Homil. 4, 4; P. gr. t. 63, col. 41.
- [3] Јн. 3, 8.
- [4] Ср. Апок. 6, 8.
- [5] Слово десятое, 4; Въ переводе епископа Теофана, Выпускъ первый, стр. 80; Москва, 1882
- [6] Enarratio in evang. Joan., cap. 3, v. 14.15; P. gr. 1.123, col. 1209 BCD, 1212 A.
- [7] De incarnat. Verbi. 25; P. gr. t. 25, col. 140 BC.
- [8] Он, ib. 26; col. 140 D, 141 AC.
- [9] ib. 27; col. 141 C. 144 AB: ср. Ориген, Contra Cels. lib. VII, c. 17.
- [10] Он, Epist. ad Adelpium episc, 6; P. gr. t. 26, col. 1080 BC.

- [11] ОН, Contra Apollinar. lib. I, 16; P. gr. t. 26, col. 1121 C.
- [12] ОН, Epistolae heortast, Epist. X, 8; P. gr. t. 26, col. 1401 CD.
- [13] ОН, Sermo major de fide, 13; P. gr. t. 27, col. 324 B.
- [14] ОН, Expositio in Psalm. 71, 2; P. gr. t. 27, col. 324 B.
- [15] Orat. IV, 78; P. gr. t. 35, col. 604 B.
- [16] ОН, Poemata quae spectant ad alios, Ad Nemesium; P. gr. t. 37, col. 1569 A.
- [17] De fide, lib. III, cap. 11, 84; P. lat. t. 16. col. 631 B.
- [18] Catech. XIII, 28; P. gr. t. 33, col. 805 B.
- [19] ib. 32; col. 812 A.
- [20] Comment. in Isai. cap, 11, v. 12; P. gr. t. 30, col. 557 B.
- [21] De coemeterio et de cruce, 2; P. gr. t. 99, col. 396.
- [22] ОН, De adorat. preiosae crucis, 2; P. gr. t. 52, col. 838.
- [23] ib. 3; col. 838.
- [24] ОН, In sancatam Pascha sermo; P. gr. t. 59, col. 723.
- [25] Св. Кирил Алекс, Ad regin. de recta fide, Orat. II, 8; P. gr. t. 76, col. 1345 AB.
- [26] Св. Јустин, Apolog. I, 63.
- [27] ОН, Dialog. cum Tryph. 41.
- [28] Св. Прокло, Oratio in Parasceven, 4; P. gr. t. 65, col. 785 CD.
- [29] Св. Александар Александриски, Sermo de anima et corpore, 5; P. gr. t. 18, col. 595.
- [30] Св. Методије Патарски, Homil. I, De cruce Domini; P. gr. t. 18, col. 400 C
- [31] ib. Homil. II; col. 401 BC.

- [32] Въ недѣлю вечера, на Господи възвахъ, стихира (Посни триодъ, 6 недѣля поста):... силою Божества умертвити смерть (δυνάμει Θεότητος νεκρώσαι τον θάνατον).
- [33] Въ четвертокъ Ваи, на утрени, Канонъ, песнь 8.
- [34] Въ четвертокъ Ваи вечера, на Господи възв., стихира.
- [35] тамо.
- [36] Въ пятокъ Ваи, на утрени, седалень.
- [37] Въ пятокъ Ваи, на вечерни, на Господи възвах., стихира.
- [38] Въ пятокъ Ваи, на повечерш великомъ, Канонъ, пѣснь 3: ...се Назорянинъ дольняя подвиза (τά κάτω συνέσεισε), и утробу мою посекая, бездыханна мертва возгласивъ воздвиже.
- [39] Въ субботу Ваи, на полунощнице, Канонъ, песнь 1.
- [40] тамо, песнь 4.
- [41] тамо, песнь 5.
- [42] Въ субботу Ваи, на хвалитехъ стихиры.
- [43] тамо, Егзапостиларій.
- [44] Въ пятокъ Ваи, на утрени, Канонъ, песнь 5.
- [45] Въ святой и велики Пятокъ, Чась 1, тропарь.
- [46] Велика субота, Статія первая, 7.
- [47] тамо, 32.
- [48] тамо, 33.
- [49] тамо, Статія вторая, тропарь.
- [50] тамо, Статія третія, 150: Смерть смертію ты умертвляеши, Боже мой, божественною силою твоею (θάνατον θανάτω, συ θανατοῖς, Θεέ μου, θεία σουδυναστεία).

- [51] Въ неделю четвертую по Пасце, на утрени, седалень. Вся челоическая воспріимъ (πάντα ἀνθρώπινα καταδεξάμενος), вся наша присвоивъ, на кресте прогвоздитися благоволилъ еси, Творче мой, и смерть пріимъ претерпити яко человекъ, да челоическое отъ смерти избавиши яко Богъ (ἵνα το ἀνθρώπινον ἐκ θανάτου λύτρωσης ὡς Θεός).
- [52] Въ субботу на велицей вечерни, на Господи воззвахъ, стихиры (Гласъ 1, Октоихъ).
- [53] тамо.
- [54] Неделя, на утрени, на хвалитехъ стихиры воскресны (Гласъ 1, Октоихъ).
- [55] Въ среду утра, Канонъ честному и животворящему кресту, песнь 6 (Гласъ 1, Октоихъ).
- [56] Въ субботу, на велицей вечерни, на Господи воззвахъ, стихиры воскресны (Гласъ 2, Октоихъ).
- [57] Неделя, на утрени, Канонъ воскресены песнь 1 (Гласъ 2, Октоихъ): мірскіи князь, Блаже, емуже написахомся, заповеди твоя не послушавши, крестомъ твоимъ осудися (τῷ σταυρῷ σου κέκριται); приразися бо ти яко смертну, отпаде же власти твоя державою, и немощный обличися.
- [58] Среда, на утрени, Канонъ честному и животвор. кресту, песнь 6 (Гласъ 2, Октоихъ).
- [59] тамо, песнь 7.
- [60] Въ четвертокъ вечера, на Госп. воззвахъ, стихиры крестны (Гласъ 2, Октоихъ): Весь (όλος) низложенъ бысть на землю, весь уязвися, и лежитъ падениемъ чуднымъ (ἐξάίσιον) зміи вселукавый (όφис ὁ πανπόνηρος), вознесену бывшу ти на древо, Челоиколюбче; Адам же отъ клятвы разрешается, и спасаемъ бываетъ иже прежде осужденный.
- [61] Въ пятокъ утра, Канонъ честному и животв. кресту, песнь 3 (Гласъ 2, Октоихъ): Вознеслся еси на древо волею Исусе, и все дгаволе злодеяніе сверитьеси (κατέρρηξας); падшыя же челоики въ пагубу умомъ разврощенымъ (γνώμης στρεβλότητι), вознесль еси Многомилостиве.

- [62] тамо, песнь 7: Падша мя преступлетемъ воздвигль еси, на крестъ воздвиженъ иже всехъ воскресеніе, Слове; и низвергль еси свергшаго борителя, всего бездельна мертва показаль еси (και πτώσας τον πτώσαντα πολέμιον, δλονάνενέργητον, νεκρόν υποδεικνύεις).
- [63] тамо, на Литургии, Блаженны: Распятъ бывъ, Безгрешне, на лобнемъ, сокрушилъ еси главу лукаваго, и вся человеки спасль еси.
- [64] Въ субботу на велице вечерни, на Господи возвахъ, стихиры воскресим (Гласъ 3, Октоихъ): Твоимъ крестомъ, Христе Спасе, смерти держава разрушися (θανάτου κράτος λέλυται), и діаволя прелестя упразднися (και διάβολου ή πλάνη κατήργηται).
- [65] тамо, тропарь воскресень: ... попра смертію смерть (έπάτησε τω βανάτωτον θάνατον), первенець мертвыхъ бысть (πρωτότοκος τών νεκρών έγένετο), изъ чрева адова избави насъ, и подаде мірови велию милость.
- [66] Въ неделю на утрени, Канонъ крестовоскресень, песнь 1 (Гласъ 3, Октоихъ): Яко убо смертенъ, смерти хотяй, иже животу сокровищникъ, Христось вкуси (ώς μεν θνητός, θανάτου βέλων, ό της ζωής ταμιούχος, Χριστός έγεύσατο); а яко безсмертенъ сый естествомъ, мертвый оживотворилъ есть (ώς τον δεαθάνατος φύσει, τους νεκρούς έζωοποίησεν).
- [67] Въ неделю третію по Пасце, на утрени, седальны, Слава и ныне Богородичень (Трюдь цветная): Крестомъ бо Сына твоего низложися адъ (κατεβλήθη ό άδης), и смерть умертвися, и умерщвленши востахомъ и животасподобихомся, рай воспріяхомъ древнее наслаждеше (τον παράδεισον έλάβομεντην άρχαіαν απόλαυσιν).
- [68] тамо, на утрени, Канонъ, песнь 6: Мертвъ есть адъ, держайте земнороднии, Христось бо на древе висяй, верже оружие нанъ, и лежитъ мертвъ.
- [69] Въ пятюкъ третія седмицы по Пасце, на утрени, седалень (Триюдь цветная):... волею бо благоволилъ еси плотію взыти на крестъ, да избавишия же создалъ еси отъ работы вражія (ίνα ρύση ους έπλασας, έκ τής δουλείας τουεχθρού).

- [70] тамо, на хвалитехъ стихиры:... упразднивъ державу имущаго смерти (δι' αὐτοῦ καταργήσας τὸν το κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου), оживотворилъ еси ны умерщвленныя грехомъ.
- [71] Въ неделю утра, Канонъ воскресень, песнь 4 (Гласъ 4, Октоихъ): Безгрешнаго смерть вкусивши животворящаго тела твоего, достойно Владыко умертвися (ἀναμαρτήτου ὁ θάνατος γεγευμένος ζωοποιού τε σώματος τοῦ σου ἐπαξίως, Δέσποτα νε νέκρωται).
- [72] тамо, на хвалитехъ стихиры воскресны.
- [73] Въ среду утра, Канонъ честному и животворящему кресту, песнь 7(Гласъ 4, Октоихъ).
- [74] тамо, на стиховне стихиры крестны.
- [75] Въ среду, на Литургии Блаженны (Гласъ 5, Октоихъ). — Ср. Распеншуся тебе Христе, погибе мучительство, поправа бысть сила вражя (σταυρωθέντος σου Χριστέ, ἀνηρέθη ἡ τυραννίς, ἐπάτηθη ἡ δύναμις τοῦ ἐχθροῦ) (Въ среду втория седмицы по Пасце, на утрени, седелень крестный. Трюдь цветная).
- [76] Въ пятою, утра, Канонъ честному и животворящему кресту, песнь 1(Гласъ 5, Октоихъ).
- [77] Въ субботу, на велицей вечерни, на Господи возвахъ, стихиры воскресни (Гласъ 6, Октоихъ).
- [78] тамо.
- [79] Въ неделю утра, Канонъ воскресень, песнь 1 (Гласъ 6, Октоихъ).
- [80] тамо, песнь 3.
- [81] тамо, Канон Пресвятей Богородица, песнь 6.
- [82] тамо, песнь 8.
- [83] Въ пятокъ, утра, на Литургии Блаженны (Гласъ 6, Октоихъ).
- [84] Въ вторникъ вечера, на Господи возвахъ, стихиры крестны (Гласъ 7,Октоихъ).

- [85] Въ неделю утра, на хвалитехъ стихиры (Гласъ 8, Октоихъ): Господи ,оружіе на діавола крестъ твой далъ еси намъ (Κῦρνε, δπλον κατὰ τοῦ διαβόλου, τον σταυρόν σου ἡμῖν δέδωκας); трепещеть бо и трясется, не терпя взирати на силу его (φρίττει γαρ και τρέμει, μη φέρων καΦοράν αὐτοῦ την δύναμιν): яко мертвыя возстановляетъ, и смерть упрядни (ὅτι νεκρούς ἀνιστά, και θάνατονκατήργησε). Сего ради покланяемъ погребенію твоему и востанію.
- [86] Въ среду утра, Канонъ честному и животворящему кресту, песнь 6(Гласъ 8, Октоихъ).
- [87] Въ пятокъ утра, Канонъ честному и животвор. кресту, песнь 4 (Гласъ8, Октоихъ).
- [88] Въ субботу на велицей вечерни, стихиры честнаго креста; Неделя третія святыхъ постовъ.
- [89] Въ неделю на утрени, Канонъ воскресень, песнь 5; Неделя трепя святыхъ постовъ.
- [90] На хвалитехъ стихиры; 14 септемврии, Всемирное воздвиженіе честнагои животв. креста:... вси къ Богу привлекохомъ (δι' ου προς Θεόν πάντες ἐλκύσθημεν), и пожерта бысть до конца смерть (και κατεπόθη εις τέλος θάνατος).
- [91] Кол. 2, 13.
- [92] Кол. 2, 13.
- [93] Ср. блаж. Теодорит: Пошто су демони владали над нама помоћу телесних страсти (δια τών τοῦ σώματος παθών), а Христос је, обукавши се у тело, постао победитель греха, то је Он срушио владавину вражјих сила (κατέλυσε τών εναντίων την δυναστείαν) и свима људима показао њихову очигледну немоћ, властитим својим телом подаривши нам свима победу над њима — δια τοῦ οικείου σώματος πάσιν ἡμιν την κατ' αυτών χαρισάμενος νίκην (Interpretatio epist. ad Coloss. cap. 2, с. 15; P. gr. t. 82, col. 612 C).
- [94] In Coloss. 6, 2. 3; P. gr. t. 62, col. 340, 341.
- [95] Велики Петак, Последованіе святыхъ и спасительныхъ страстей Господа нашего Исуса Христа, Блаженны, Радуйтесь

и...: Рукописаше наше на кресте растерзалъ еси, Господи (το χειρόγραφον ἡμῶν, ἐν τῷ σταυρῷ διέρρηξαςΚύριε).

[96] Въ святыи и великии пятокъ, Чась 6, молитва св. Васілія Великаго: Боже и Господи силь,... Господа нашего Исуса Христа низпославый на спасеніе рода нашего, и честнымъ его крестомъ рукописаніе грехъ нашихъ растерзавый,и победивый темъ начала и власти тмы (και θριαμβεῦσας ἐν αὐτῷ τὰς ἀρχὰςκαι ἐξουσίας του σκότους).

[97] Въ субботу на велицей вечерни, стихиры воскресны (Гласъ 2, Октоихъ): Христось Спасъ нашъ, еже на ны рукописаніе пригвоздивъ на кресте заглади (το κατ' ἡμῶν χειρόγραφον προσηλώσας, τῷ σταυρῷ ἐξήλειψε), и смертную державу упраздни (και του θανάτου το κράτος κατήργησε).

[98] Чась шестый, тропарь: Иже въ шестый день же и чась, на кресте пригвождей, въ рай дерзновенный Адамовъ грехъ, и согрещеній нашихъ рукописаніе раздери Христе Боже, и спаси насъ.

[99] Апок. 12,9. 11.

[100] Тит. 2, 13. 14.

[101] Contra gent, 1; P. gr. t. 25, col. 4 B — 5 A.

[102] Он, Expositio in Psalm. 19, 6; P. gr. t. 27, col. 125 D: σωτήριος του Πατρόςἐν κόσμῳ ὁ Υἱός' σωτηριον τοῦ Υἱοῦ ἐν κόσμῳ ὁ σταυρός'.

[103] Catech. XIII, 37. 38; P. gr. t. 33, col. 816 C-817 A.

[104] Св. Григорије Богослов, Orat. 29, 21; P. gr. t. 36, col. 104 A.

[105] Св. Григорије Ниски, In Christi resurrect. Orat. I; P. gr.t. 46, col. 621 D,624 A, 625 B.

[106] Св. Златоуст, Adversus Judaeos. Orat. III, 4; P. gr. t. 48, col. 867.

[107] Он, Contra Judaeos et gentiles, quod Christus sit Deus, 10; P. gr. t. 48,col. 827.

[108] Он, De cruce et latrone, Homil, I, 1: P. gr. t. 49, col. 399.

[109] ib. 4; col 403.

- [110] ΟΗ, De cruce et latrone, Homil. II, 1; P. gr. t. 49, col. 407.
- [111] ΟΗ, In illud. Pater, si possibile est, 2; P. gr. t. 51, col. 35.
- [112] ΟΗ, De adoratione praetios. crucis, 3; P. gr. t. 52, col. 839:... του σταυρούτοῦ Χριστοῦ τοῦ γλυκάναντος ἐκ τῆς πικρίας τῶν δαιμόνων τον κόσμον.
- [113] ΟΗ, In Math. Homil. 54, 5; P. gr. t. 58, col. 538.
- [114] ΟΗ, De confessione praetios. crucis, 1; P. gr. t. 52, col. 841; cp. In. Math. Homil. 54, 4; In Philip. Homil. 13, 1.
- [115] ΟΗ, In Genes. Sermo VII, 3; P. gr. t. 54, col. 612.
- [116] ΟΗ, In Genes. Homil. 16, 6; P. gr. t. 53, col. 134.
- [117] ΟΗ, In venerab. crucem sermo; P. gr. t. 50, col. 820.
- [118] ΟΗ, In Joan. Homil. 27, 2; P. gr. t. 59, col. 158, 159.
- [119] Слово 40, стр. 37; Творенія иже во святыхъ отца нашего Ефрема Сирина, часть третія, — Москва 1849.
- [120] ΟΗ, Слово 38, стр. 910.
- [121] ΟΗ, Слово 40, стр. 41.
- [122] тамо.
- [123] ΟΗ, Песнопенія на Рождество Христово, 3; стр. 327; Творенія... часть шестая.
- [124] De fide, IV, 11; P. gr. t. 94, col. 1128 BCD, 1129 ABC. На другом мѣстѣ свети Дамаскин пише: Τρόπαιον γὰρ Χριστοῦ ὁ σταυρός' ἀπαξ μὲν πάγεις, αἰεὶ δέδαίμονας τρεπόμενος. Που γὰρ εἶδωλα, καὶ ζώων ματαίων οἱ φόνοι; πού δέ ναοί, καὶ τῆς δυσσεβείας πυρ; Ἐσβέσθη πάντα δι' ἐν ἅγιον αἶμα, καὶ πέπτωκεν. Καὶ ἐστισταυρός πολυδύναμος δῦναμις, βέλος ἀόρατον, φάρμακον ἀῦλον, πληγήλυσίπωνος, ἐπονείδιστος δόξα' ὥστε κἀν μυρία ἕτερα λέγω περὶ Χριστοῦ, κἀνμυρία θαύματα διηγούμενος καταπλήττω τον ἀκροατήν, οὐχ οὕτως ἐπ' ἐκείνοις, ὡς ἐπὶ σταυροῦ σεμνύνομαι. Οἷόν τι λέγω' Ἐκ Παρθένου προήλθεν Ἰησοῦς' μέγατο θαῦμα γάμον ὑπερβῆναι, καὶ φύσιν καινοτόμησαν ἀλλ' εἰμὴ σταυρός ἦν, οὐκἀν ἐσώθη τοῖς ἔργοις

ή πρώτη τοῦ παραδείσου παρθένος. Νυνι δέ ἐν τῷ σταυροῦ καιρῷ πρώτη σώζεται γυνή, το παλαιόν κακόν νέοις χαρίσμασι θεραπεύουσα. Ἄνεστη νεκρός ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, ἀλλά πάλιν ἀπέθανεν ἐγώ δέ διασταυροῦ ἀναστάς, οὐκέτι δύναμις πρὸς θάνατον πεσεῖν (Homil. in sanctam Parasceven et in Crucem, 1; P. gr. t. 96, col. 589 A. B.).

[125] Οη, De imaginibus, Orat. I, 21; P. gr. t. 94, col. 1253 AB.

[126] Oratio IV, 5, In sanctam Pascha; P. gr. t. 99, col. 716 BC.

[127] ib. 6; col. 717 A.

[128] Οη, Oratio II, In adorationem crucis; P. gr. t. 99, col. 693 A.

[129] ib. col. 693 B.

[130] Слово I, 3. 4; стр. 19, 20, 21, 22; Слова преподобнаго Симеона Новаго Богослова, въ переводе на русскій съ новогреческаго епископа Теофана, Выпускъ первый, — Москва 1882.

[131] Οη, Слово 28, 2; стр. 225-226.

[132] Homil. XI, Εἰς τον τίμιον και ζωοποιόν Σταυρόν; P. gr. t. 151, col. 144 B.

[133] Въ неделю Ваи, Молитва на благословение Ваи: ... да спасеть мiръ крестомъ, и погребениемъ, и воскресениемъ своимъ.

[134] Во святой и великой Понедельникъ на утрени, седалень.

[135] Велики Петак, Последование святыхъ и спасительныхъ страстей Господа нашего Исуса Христа, Антифонъ 15.

[136] Въ святой и великой Пятокъ, Чась 6, тропарь: Спасение соделалъ еси посреди земли (σωτηρίαν εἰργάσω ἐν μέσῳ τῆς γῆς); на кресте пречистей руце твои простерлъ еси (ἐξέτεινας), собирая вся языки (ἐπισυνάγων πάντα τα ἔθνη), зовущы: Господи, слава тебе.

[137] Велика Суббота, Статія первая, 44: Распростерть на древе, собралъеси человеки; въ ребра же прободень, животочное всемъ оставление источаеши Исусе (τὴν ζωορροτον πάσιν ἀφεσιν πηγάζεις Ἰησοῦ).

[138] Въ святую и великую Субботу, на утрени, Канонъ, песнь 5.

- [139] Неделю, Канонъ воскресный, песнь 9 (Гласъ 1, Октоихъ):...
немошно ебо Твое паче силы всемъ явися.
- [140] Въ пятокъ утра, седальны крестны (Гласъ 5, Октоихъ).
- [141] Въ среду утра, Канонъ честному и животвор. кресту, песнь 7,
Богородичень (Гласъ 1, Октоихъ).
- [142] Въ неделю утра, Канонъ Пресвятей Богородици, песнь 8 (Гласъ
3, Октоихъ).
- [143] тамо, Канонъ крестовоскресень, песнь 7.
- [144] Неделю, на Литургии Блаженны (Гласъ 7, Октоихъ).
- [145] Во вторникъ вечера, на Господи воззвахъ, стихиры крестны
(Гласъ 1,Октоихъ): На кресте пригвождаемъ, Христе Боже, яко
человеческое естество обожилъ еси (σταυρω προσηλοῦμενος
Χριστε ο θεός ως άνθρωπος, ανθρώπωνφυσιν έθέωσας), и
началозлобнаго умертвилъ еси змія (και τον
αρχεκακον,Φανατώσας δφιν), насъ свободилъ еси клятвы, яже
отъ древа, яко благоутробень, бывъ клятва.
- [146] Въ пятокъ утра, седалень (Гласъ 1,
Октоихъ):Накрестепригвоздился еси, Щедре,
обожилъ еси истлевшее наше существо.
- [147] 13 септември, на утрени, Канонъ предпразднства, песнь 1.
- [148] Всемирное воздвижеше честнаго и животвор. Креста, на
вечерни, на стиховне стихиры:... и земнии обожихомся (και
βροτοι έθεώθημεν).
- [149] Во вторникъ вечера, на Господи воззвахъ, стихиры крестны
(Гласъ 1,Октоихъ).
- [150] Въ среду утра, на Литургии Блаженны (Гласъ 1, Октоихъ).
- [151] Въ пятокъ утра, на Литургии Блаженны (Гласъ 1, Октоихъ):
Распенся Безгрешне, грехи всехъ взялъ еси Христе (σταυρωθεις
ο αναμαρτητος, τάσαμαρτίας πάντων ήρας Χριστέ).
- [152] Въ среду утра, седалень (Гласъ 2, Октоихъ).
- [153] тамо, на стиховна, стихиры крестны.

- [154] Въ субботу утра, на стиховне стихиры покойны (Гласъ 2, Октоихъ).
- [155] Неделя, на утрени, Канонъ крестовоскресень, песнь 1 (Гласъ 2, Октоихъ).
- [156] Въ пятокъ утра, Канонъ честному и животворящему Кресту, песнь 1(Гласъ 8, Октоихъ).
- [157] Въ субботу на велицей вечерни, на стиховне стихиры воскресны (Гласъ 2, Октоихъ): На кресте явлься Христе пригвождаемъ, измениль еси доброту созданиа (ήλλοίωσας κάλλος κτισμάτων).
- [158] Въ четвертокъ вечера, на Господи воззвахъ стихиры воскресны (Гласъ 3,Октоихъ).
- [159] Неделя, на утрени, Канонъ воскресень, песнь 7 (Гласъ 2, Октоихъ).
- [160] Среда, на утрени, Канонъ честному и животвор. Кресту, песнь 1 (Гласъ2 Октоихъ).
- [161] Въ среду утра, седалны крестны (Гласъ 4, Октоихъ):... бессмертіе источиль еси человекомъ (την άβανασίαν έπηγασας άνθρώποις).
- [162] Въ пятокъ утра, Канонъ честному и животвор. Кресту, песнь 4 (Гласъ4, Октоихъ): Язвы претерпелъ еси Слове Божій, и поносную смерть, обезсмертствуя существо земныхъ умерщвленное страстьми (άθανατίζων τηνούσίαν των βροτών, θανατωθείϊσαν πάθεσι).
- [163] Среда, на утрени, Канонъ честному и животвор. Кресту, песнь 3 (Гласъ2, Октоихъ).
- [164] Неделя третія святыхъ постовъ, Въ субботу вечера на малей вечерни,стихиры: Заключаетъ Едемъ древомъ древле зміи, древо же креста отверзаетъсей всемъ хотящимъ постомъ и слезами очиститися.
- [165] тамо, Въ субботу на велицей вечерни, стихиры честнаго Креста: Радуйся, живоносный кресте, Церкви красный раю (της 'Εκκλησίας ό ωραίοςπαράδεισος), древо нетленія, прозябшее намъ вечныя славы наслаждение (τοξύλον της αφθαρσίας, το έξανβήσαν ήμιν αιωνίου δόξης την απόλαυσιν).

- [166] Среда, на Литургии Блаженны (Гласъ 2, Октоихъ): На кресте вознесшуся ти Спасе, совознесль еси все человеческое естество (συνανῴψωσαςάπασαν φύσιν των ανθρωπων).
- [167] Во вторникъ вечера, на стиховне стихиры крестны (Гласъ 3, Октоихъ).
- [168] тамо: Древо преслушанія міру смерть праязбе (ξύλον παρακοής τωκόσμω θάνατον έβλάστησε), древо же креста животь и нетленіе (το δε ξύλοντου σταυρού, ζώην και άφθαρсіαν).
- [169] Въ субботу на велицей вечерни, на стиховнеЪ стихиры, Слава и ныне Богородичень (Гласъ 4, Октоихъ).
- [170] Во вторникъ вечера, на стиховне стихиры (Гласъ 5, Октоихъ): Крестъ твой Христе, аще и древо видимо есть существомъ, но божественною одеяноестъ силою (ει και ξυλον όράται τη" ουσία, άλλα θείαν περιβέβληταιδυναστεία), и чувственна мірови являемъ, умно наше чудотворить спасеніе (και αισθητώς τω κόσμω φαινόμενος, νοηтώς την ημών θαυματοурγεί σωτηρία), емуже кланяющеся славимъ тя Спасе.
- [171] Въ среду утра, седальны крестны (Гласъ 5, Октоихъ).
- [172] тамо.
- [173] тамо.
- [174] тамо.
- [175] тамо, Канонъ кресту, песнь 3: Увядаеши гръховный пламень, распиняемъ Исусе на древе за благость (μαραίνεις τής αμαρτίας φλόγα σταυρούμενος Ἰησοῦ έν ξυλφ δι' αγαθότητα).
- [176] тамо, песнь 4.
- [177] Въ среду утра, седальны (Гласъ 8, Октоихъ).
- [178] Недели третія святыхъ постовъ, Въ субботу на велицей вечерни, стихиры честнаго Креста.
- [179] тамо, Въ неделю, на утрени, седалень: Крестъ твой Господи, освятися(ήγίασται), въ немъ бо бывають исцеленія болящихъ

во гресехъ (έν αύτω γαργίνονται Ἰάματα τοις άσθενοῦσιν έν άμαρτίαις).

[180] тамо, Канонъ воскресень, песнь 5: Рай другій познася Церковь, якоже прежде древо имущая живоносное, крестъ твой, Господи, изъ негоже прикосновеніемъ безсмертію причастихомся (παράδεισος άλλος εγνώσθη ή 'Εκκλησία ώςπριν, ξύλον έχουσα ζωηφόρον, τον σταυρόν σου Κυριε' έξ ου δια προσψάυσεως,αθανασίας μετέχομεν).

[181] тамо, на утрени, самогласны.

[182] Въ понедельникъ четвертія седмицы св. поста, на утрени, Трипеснецъ,песнь 1.

[183] 13 септемврии, на вечерни, на стиховне стихирь.

[184] 14 септемврии, Всемирное воздвижеше честнаго и животворящаго Креста, на велицеи вечерни, на Господи воззвах, Слава и нынь.

[185] тамо, на утрени, светиленъ: Крестъ хранитель всея вселенныя (ό φύλαξπάσης της οικουμένης), крестъ красота Церкви (ή ώραιότης της Εκκλησίας)...крестъ верныхъ утверждение, крестъ Ангеловъ слава и демоновъ язва (και τώνδαιμόνων το τραύμα).

[186] тамо, Стихирь самогласны честнаго Креста.

[187] тамо, Слава и ныне:... радостію же, спасенія ради, еже подаютъ Міру натомъ прогвоздивыйся Христось Богъ (χαρά δέ δια την σωτηρίαv, ηv παρέχει τωκόσμω, ό έν αύτω προσπαγεις Χριστός ό Κυριος). — А молитва којом се благосиља напрсни крст као да сумира његова чудотворна десјтва и силе: Господи Исусе Христе Боже, нашъ, на древе крестнемъ волею спасенія нашего ради пригвоздился восхотевый, и пречестною своею кровш сіе освятити изволивый и крестомъ своимъ отъ работы вражія міръ искупивый, и древнее рукописаше врага нашего дјавола крестомъ растерзавый, и родъ человеческіи отъ мучительства его тьмъ свободивый, тебе смиренно молимъ: призри милостивно на знаменіе сіе крестное, и низпусти божественное твое благословеніе и благодать... (Молитва коју свештеник чита на: Благословеніе креста къ ношешно на персахъ. Дополнительный Требникъ, Кіевъ 1912).

[188] 1 Кор. 1, 18.

[189] 1 Кор. 1, 24.

[190] 1 Кор. 1, 18.

[191] тамо.

[192] In 1 Cor. Homil. 4, 1; P. gr. t. 61, col. 30, 31.

[193] Ис. 29, 14.

[194] 1 Кор. 1, 19-21.

[195] In 1 Cor. Homil. 4, 2; P. gr. t. 61, col. 32, 33.

[196] 1 Кор. 1, 22-24; ср. Гал. 5, 11.

[197] In 1 Cor. Homil. 4, 3; P. gr. t. 61, 33, 34, 35.

[198] Мт. 24, 30.

[199] Въ неделю четвертую по Пасце на утрени, седалень. — Ср. св. Дамаскин, Homil. in Sabbatum sanctum, 1; P. gr. t. 96, col. 601 VCD.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ II

ОДЕЉАК ТРЕЋИ
Богочовеково дело - Сотериологија

5. Тајна Спаситељевог силаска у ад и тајна спасења

Да Господ Христос својим богочовечанским домостројем спасења није обухватио сва бића људска у садашњости, будућности и прошлости, Он не би био Спаситељ људског рода, нити би имао права да се тако назива.

Самом природом своје Богочовечанске личности Он се јавља као Спаситељ васцелог човечанства, васцеле човечанске природе, која се као неизменљиво човечанска јавља у свима људским бићима, од првог човека на земљи па до последњег. Да се Господ Христос јавио као Спаситељ само за своје савременике и њихове потомке, а многобројне људе који су живели и умрли пре његове појаве на земљи оставио у тами и сени смртној, изван своје божанске светлости, истине, живота, љубави и човекољубља, зар би Он био Бог светлости, Бог истине, Бог живота, Бог љубави, Бог човекољубља? Безброј људских бића било је у овоме свету до Спаситељевог доласка, мучило се у гресима, грчило у страстима, умирало у мукама, паштило у квргама времена и простора, отимајући се ка бесмртном и бескрајном; зар жалостиви Господ Исус није и њихов Бог и Творац? зар да не буде и њихов Спаситељ и Искупитељ?

Нема сумње, сладчајши Господ Исус је исто толико њихов Бог и Творац, њихов Спаситељ и Искупитељ, колико је Бог и Творац, Спаситељ и Искупитељ својих савременика и њихових потомака. По природи своје неизменљиве Божанске Личности благи Господ Исус није могао имати мање саучешћа и љубави и човекољубља према њима него према својим савременицима и њиховим потомцима. Јер је Исус Христос јуче и данас онај исти и вавек^[1]. А и природа људска је, у основи својој, увек иста и свуда иста: од Адама па до последњег човека на земљи. Истинита је светоотачка реч и сваког примања достојна: Христос је дошао не само ради оних који су у време ћесара Тиверија поверовали у Њега, и Отац је промишљао не само ради оних који сада живе, него за све људе уопште (*sed propter omnes omnino homines*), који су се од почетка бојали Бога и љубили Га, и праведно и побожно се односили према ближњима, и желели видети Христа и слушати глас његов^[2].

Због тога је Спаситељев силазак у ад, место у коме су боравиле душе свих људи који су живели и помрли до његовог доласка у овај свет, био и природан, и неопходан, и логичан. Нема сумње да је Спаситељев силазак у ад, и његова тамошња проповед, као саставни део његовог богочовечанског домостроја спасења рода људског, обавијен тајанственошћу, и самом природом својом тоне у надумну и божански чудесну свеопшту тајну спасења, објављену и извршену пречудним Господом Исусом. О томе нам Свето Писмо, објашњено Светим Предањем, говори онолико колико је потребно за наше религиозно сазнање, а што је главно за наше спасење.

Богооткривено учење о Спаситељевом силаску у ад најпотпуније изражава врховни Апостол говорећи: Христос једанпут за грехе наше пострада, праведник за неправеднике, да нас приведе Богу, умртвљен бивши телом, но оживевши духом, којим сишавши проповеда духовима у тамници (*έν ω και τοις έν φυλακή πνευμασι πορευθεις εκήρυξεν*), који некад не послушаше, кад Божије трпљење чекаше у време Нојево, кад се

градио ковчег, у коме се мало, то јест осам душа спасоше помоћу воде[3]. И допуњујући ову благовест, исти Апостол мало даље вели: Ради тога се и мртвима проповеди еванђеље (εις τούτο γαρ και νεκροίς εὐηγγελίσθη), да приме суд по човеку телом, а да живе по Богу духом[4]. А христоносни Павле, наводећи речи Псалмопевца: Изишавши на висину запленио си плен, и даде даре људима (Пс. 67, 19), додаје као објашњење: А „изишавши“ шта је осим да и сиђе у најдоња места земље (εις τα κατώτερα μέρη τής γης)? Који сиђе то је онај који и изиђе више свих небеса, да испуни све[5]. А христољубљеном ученику сам Спаситељ објављује у потресној апокалиптичкој визији: Ја имам кључеве од ада и смрти[6].

У овом богооткривеном апостолском учењу истичу се две ствари: 1) време и начин Спаситељевог силаска у ад, и 2) Спаситељева проповед у аду, и последице његовог силаска у ади тамошње проповеди његове.

1. Како у животу своме тако и у смрти својој Господ Христос се јавља као истински човек. Његова се смрт, као и смрт сваког човека уопште, састојала у растављању душе од тела. Само са једном значајном разликом: и у смрти Христовој душа његова, иако растављена од тела, остала је ипостасно сједињена са његовим Божанством; исто тако и тело његово, иако растављено од душе, остало је ипостасно сједињено са његовим Божанством. Јер, по речима светог Атанасија Великог, нити је Божанство напустило тело у гробу, нити се одвојило од душе у аду (μήτε της φυχής έν τω αδη χωριζόμενης)[7]. А молитвено богословље благовести: У гробу телесно, а у аду с душом као Бог, у рају пак с разбојником, и на престолу био си Христос, са Оцем и Духом Светим, неописани[8].

Апостолове речи: Христос, умртвљен бивши телом, но оживевши духом, којим сишавши проповеда и духовима у тамници[9], показују: да је Господ сишао у ад за време своје тродневне смрти („умртвљен бивши телом“), и то сишао својим човечанским духом, односно душом („но оживевши духом“). Овде је за дух речено: „оживевши“, не у том смислу да је душа умрла, јер душа не умире за време одвајања од тела, него као антитеза речима и факту: „умртвљен бивши телом“. Значи: Господ је душом сишао у ад, док је телом био мртав. Да је тако, потврђује и месијански псалом, на који се апостол Петар позива у својој првој апостолској проповеди на дан свете Педесетнице, наводећи Месијине речи: Нећеш оставити душе моје у аду (οὐκ εγκαταλείψεις την ψυχη'ν μου εις αδου), нити ћеш дати да Светац твој види труљење[10]. То показује да је Господ Христос сишао у ад својом човечанском душом, и то сишао док је тело његово лежало у гробу мртво.

Вођено Духом Светим, Свето Предање нам потврђује ово и овакво учење Светога Писма. Тако свети Иринеј пише: Господ је сачувао закон мртвих (legem mortuorum servavit), да би био прворођени из мртвих, и

провео је до трећег дана у најдоњим местима земље, а затим је, оставши у телу, узишао Оцу[11]. Борећи се против аполинариста који су порицали постојање човечанске душе у Господу Христу, свети Атанасије Велики нарочито истиче чињеницу: да је Христос истинити Бог и истинити човек, потпуни Бог и потпуни човек, човек са човечанском душом и човечанским телом, што је и у својој смрти показао. Свети Отац вели: Тело Христово је стигло само до гроба, а душа је сишла у ад (μέχρι αδου διάβασα). Пошто су ова места удаљена великим растојањем, гроб је примио у себе телесни долазак, и у њему је било тело, а ад је примио бестелесну душу[12]. Господ је постао истинити човек, и примио на себе оно што је хтео, то јест рођење од жене, узрастање, године, умор, глад, жеђ, сан, тугу, смрт, васкрсење. Стога, где је трулило тело човечје, ту Исус полаже своје тело; и где је душа људска држана била смрћу, тамо Христос показује своју човечанску душу (την ἀνθρωπίνην ψυχήν ἰδίαν), да би, и као човек не могући бити држан од смрти, и као Бог разорио државу смрти; да би тамо где је посејана трулеж никла нетрулежност; и да би онде где је ратовала смрт, Он бесмртни показао бесмртност, појавивши се у обличју душе човечанске (ἐν μορφῇ ψυχῆς ἀνθρωπινῆς)... Јер ад не би могао поднети долазак непокривеног Божанства[13].

Премда је Христос и умро као човек, расуђује богомудри Дамаскин, и његова се света душа раздвојила од пречистог тела, ипак је његово Божанство остало нераздвојено и од душе и од тела (ἡ Θεότης ἀχώριστος ἀμφοτέρων διέμεινε), те се тако једна Ипостас није раздвојила у две ипостаси, јер су и тело и душа од самога почетка смрти имали постојање у Ипостаси Логоса. И мада су се за време смрти душа и тело раздвојили једно од другог, ипак се сваки од њих сачувао, имајући једну Ипостас Логоса. И стога је једна Ипостас Логоса била уједно и Ипостас Логоса, и Ипостас душе, и Ипостас тела, јер никада ни душа ни тело нису имали посебну ипостас мимо Ипостас Логоса. А Ипостас Логоса је увек једна, и никада две. Слетствено, Ипостас Христова је увек једна (μία αἰεί). Јер ма да се душа раставила од тела по месту (τοπικῶς), ипак је ипостасно била сједињена са њим кроз Логоса (ἀλλ' ὑποστατικῶς δια τοῦ Λόγου ἦνωτο)[14].

Господ Христос се као Бог слави на небу са Оцем и Духом, и као човек лежи телом (σωματικῶς) у гробу, и душом (ψυχικῶς) борави у дубинама ада, и разбојника уводи у рај, налазећи се свуда својим неописаним Божанством. Јер иако се је света душа одвојила од животворног и пречистог тела, ипак је Божанство Логоса, после ипостасног нераздељивог сједињења двеју природа у утроби свете Деве и Богородице Марије, остало нераздељиво и са душом и са телом. И тако је једна Ипостас Христова остала и у самој смрти, пошто је Ипостас Бога Логоса у исто време Ипостас и душе и тела; она је и после смрти остала њиховом Ипостаси[15].

2. Свој силазак у ад Спаситељ је пропратио својом проповеђу Еванђеља, оног истог Еванђеља које је проповедао на земљи. Јер исто Еванђеље важи за сва људска бића у обадва света: и у овом свету земаљског живота, и у свету смрти аду. Исто Еванђеље и исто спасење. Богонадахнути Апостол јасно вели да Господ Христос: проповеда (ἐκήρυξεν) духовима у тамници[16]. Шта проповеда? Еванђеље: и мртвима се проповеда Еванђеље (καὶ νεκροῖς εὐαγγελίσθη)[17]. Какво Еванђеље? Нема сумње, Еванђеље спасења, целокупно Спасово Еванђеље спасења: о избављењу рода људског од греха, смрти и ђавола Богочовековим подвигом искупљења и спасења. По премудрој речи светог Исидора Пелусиота: Господ је сишао чак и до ада, да би, бивши свуда, свуда спасавао све (πάντοῦ ἐν τα πάντα ἀνασώζονται)[18].

Своје Еванђеље спасења Господ је проповедао душама људским у царству смрти са истим циљем са којим га је проповедао и на земљи: да га усвоје вером и њиме се спасу. Он је, по речима Оригена, душом без тела проповедао душама без тела[19]. Само се Спаситељева душа разликовала од осталих људских душа у аду тиме што је била ипостасно сједињена са Божанством Логоса, и блистала Њиме чудесно и чудотворно. Сам начин општења Спаситељеве душе са душама људским у аду, разуме се, нама је непознат и недоступан. Вероватно да су душе, ослобођене тела и његовог посредништва, способне за далеко бржа осећања, и сазнања, и расположена, него ли за живот на земљи у телу. Три дана Спаситељеве проповеди у аду, мало је времена? Да, али треба имати у виду, да је овде реч о бестелесним душама, које су под утицајем Спаситељеве чудесне проповеди могле доживети ко зна колика узбуђења и ко зна какве промене. Још кад се томе дода, да су душе у аду биле припремане од стране светог Јована Претече за Спасов долазак у ад, онда је ово разумљивије. Јер је, по видовитој вери Цркве, свети Јован Крститељ био Спаситељев Претеча и сведок не само на земљи него и у аду, због чега се у његовом тропару вели: „проповедао си и онима у аду Еванђеље о Богу који се јавио у телу, који узима грех света и дарује нам велику милост”[20].

Човекољубиви Господ је у аду проповедао Еванђеље свима људским душама, не изузимајући ни оне најгоре, јер свети Апостол наглашава да је Спас проповедао и душама оних који су, због порочности, пострадали од потопа[21]. Нема сумње да су душе у аду могле одговорити на Спаситељеву проповед или усвајајући је или одбацујући је, јер бесмртне људске душе и у царству смрти јесу тиме људске што располажу људским осећањем, људским сазнањем, људском слободном вољом. И то осећањем, сазнањем и слободном вољом, који носеу себи искуство, траг и печат земаљског живота, што је, вероватно, и имало утицаја на њихово опредељивање за Христову проповед или против ње. Још нешто: да људске душе у аду нису имале способности за самоопредељење, зар би им Спаситељ проповедао Еванђеље, које се насилно не намеће, нити механички стиче, већ

добровољно усваја? У таквом случају проповед би његова била и неумесна и излишна. Несумњиво је, да су у Господу Христу познали Спаситеља и Искупитеља, и усвојили Га као таквог, најпре избрани синови Израиља, који су Га још за живота на земљи побожно очекивали и богонадахнуто претсказивали.

Но најбоље је да нас кроз тајне Спаситељевог силаска у ад и његове тамошње проповеди Еванђеља проведу богомудри Оци и Учитељи Цркве. Њиховим светим душама откривено је оно што је сакривено од нас због наше грешности.

Господ је, по речима Климента Александриског, силазио у ад не ради чега другог до ради проповеди Еванђеља (εὐηγγελίσθαι)[22]. Господ је сишао у подземне крајеве, пише свети Иринеј, и боравио тамо проповедајући и тамошњима Еванђеље о своме долаксу (evengelizantem et illis adventum suum) и објављујући отпуштење грехова онима који верују у Њега[23].

Обожена душа (ψυχή τεθεωμένη) Христова силази у ад, благовести свети Дамаскин, да би, као што је онима што живе на земљи заблистало Сунце правде, тако и онима који седе под земљом у тами и сени смртној засијала светлост (Ис. 9, 2); да би, као што је онима што се налазе на земљи Господ благовестио мир, заробљенима ослобођење, и слепима прозрење (Лк. 4, 18), и за оне који су поверовали постао узрок вечнога спасења, а за оне који нису поверовали изобличитељ неверја, тако исто благовестио и онима који се налазе у аду: да се поклони Њему свако колено оних који су на небу, на земљи и под земљом (Флб. 2, 10). Ослободивши на тај начин оне који су од памтивека били свезани, Он се опет вратио из средине мртвих, пропутивши нам пут у васкрсење[24].

Својим силаском у ад Господ је сатро смрт, свезао ђавола и учинио га немоћним у свима световима. Ми смо стварно постали нетрулежни (ὄντως ἡφθαρτίσμεθα), изјављује свети Дамаскин, откако је Господ Христос, сишавши у ад, објавио од памтивека свезаним душама: сужњима ослобођење, слепима прозрење и, свезавши јакога (тј. Сатану), васкрсао изобиљем силе, учинивши нетрулежним тело наше које је био примио на себе[25].

Свој искупитељски подвиг човекољубиви Господ је проширио и на загробни свет, на душе људске у царству смрти. Бог је подарио свету слободу помоћу крви нашега Искупитеља, вели свети Атанасије Велики; исто тако Он је смрћу нашега Искупитеља смрвио ад[26]. Божанство Искупитеља нашег се ни у аду није одвојило од душе његове. Отуда је душом Бога разорена држава смрти и извршено васкрсење из ада, и проповедано Еванђеље душама (καὶ τὰς ψυχὰς εὐηγγελίζατο); телом пак Христовим уништена је трулежност и објављена из гроба нетрулежност (ἡ

αφθαρσία). Тако, дакле, нити се је човек одвојио од Бога, нити је Бог напустио човека; а умртвљење и одвајање духа није било уклањање Бога од тела него раздвајање душе од тела, јер је тамо била изображена наша смрт. А ако се Бог одвојио од тела, и на тај начин постало умртвљење, како је онда тело, одвојено од нетрулежног Бога, показало у себи нетрулежност? Како је у том случају и Логос извршио силазак у ад? или, како је показао васкрсење из ада? Зар је сам васкрсао место наше душе (αντί ημετέρως Ψυχής да би на себи претставио слику нашег васкрсења? И зар се тако нешто може помислити о Богу?[\[27\]](#)

На крсту се десила смрт Спаситељева, то јест одвајање (ή απόχωρησις) душе од тела. Тако је умрло тело, али је Бог Логос непроменљиво био у телу, у души, и у себи самом... У оном телу, које је у Њему било слично нашем, Он изобрази нашу смрт, да би у њему припремио за нас и васкрсење, повративши из ада душу и из гроба тело; да би појавом душе у смрти разорио смрт, а погребом тела у гробу уништио труљење тела у гробу, показавши из ада и из гроба бесмртност и нетрулежност, у телу као што је наше пропутивши нам пут и ослободивши нас, држане у ропству. Ово је и било чудесно, у овоме се и састојала благодат[\[28\]](#).

У једној својој беседи на Велики Петак, свети Златоуст вели: Данас је Господ обишао сва места у аду (τά ἐν ᾧ δου πάντα); данас Он разби врата бакарна и полуге гвоздене сломи (Ис. 45, 2). Каква тачност у изразима! Није речено: отвори бакарна врата, већ: разби бакарна врата, да би тамница постала неупотребљива; и није полуге скинуо, него их сломио, да би стража постала немоћна. Где нема ни врата, ни полуга, тамо је немогуће задржати никога, макар неко и ушао. Када је, дакле, Христос разбио, ко ће бити у стању да поправи? Што Бог разори, ко ће то затим успоставити?....

Желећи показати да је смрти дошао крај, Христос је разбио врата бакарна. Пророк их није назвао бакарнима што су та врата била од бакра, већ да би показао суровост и неумољивост смрти. А да би се убедио да бакар и гвожђе означавају овде само суровост и неумољивост, чуј шта Он говори једноме бесрамнику: врат ти гвоздена жила, и чело ти је од бакра (Ис. 48, 4). Он ово није рекао што је овај имао гвоздену жилу, или бакарно чело, већ што је имао изглед упоран, бесраман и суров. Хоћеш ли да знаш како је смрт била упорна, неумољива и тврда као дијамант? У току тако дугог времена нико је није приволео да пусти неког од оних што су у њеној власти, док је Господ анђела, сишавши, није приморао на то. Он је најпре свезао јакога, а затим запленио његово покућство, стога Пророк и додаје: ризнице мрачне, невидљиве (Ис. 45, 3). Ма да су ови изрази подједнаки, смисао им је двојак; јер има места мрачних, но често могу постати видна, чим се унесе свећњак и светлост; а ово место ада било је најмрачније и најмучније, и недоступно природи светлости, зато је он и назвао та места мрачнима, невидљивима. И стварно, она су била мрачна, док тамо није

сишло Сунце правде, осветлило их и ад начинило небом (καὶ τὸν ἄδην ἐποίησεν οὐρανόν).

Он назива ад мрачним ризницама; и с правом, јер се тамо чувало велико богатство. Сву природу људску, која сачињава богатство Божије, био је запленио ђаво који је преварио првога човека и предао природу људску у окове смрти. А да је сва природа људска била богатство за Бога, изражава Павле говорећи: Бог свију, богат за све који га призивају (Рм. 10, 12). Као што цар, ухвативши разбојничког поглавицу, који је нападао на град, пљачкао свуда и скривао богатство у пећини, везује овог разбојника и предаје на мучење, а његово благо преноси у своје царске ризнице, тако је поступио и Христос: Он је смрћу својом свезао разбојничког поглавицу и тамничког стражара ђавола и смрт, а целокупно њихово богатство, тј. род људски пренео у царске ризнице (εἰς τὰ ταμεῖα τὰ βασιλικά). То и Павле изражава говорећи: избави нас од власти таме и премести у царство Сина љубави своје (Кол. 1,13). И чудно је што се јавио сам Цар. Међутим, ниједан цар никада не би изволео учинити то сам лично, него они обично ослобађају сужње преко својих слугу. Но овде није тако, него је сам Цар дошао сужњима, и није их се постидео, јер се Он не стиди онога што је створио , разбио је врата, сломио полуге, јавио се аду, обезоружао сву стражу његову и, заробивши тамничког стражара, вратио се тако нама. Тиранији је доведен заробљен, јаки је свезан, сама смрт, бацивши оружје, голорука је припала к ногама Цара[29].

Син Божји постаде човек и умре, богословствује свети Богослов, давши себе у откуп за васцелу природу људску. Његова смрт била је неопходна жртва и за побожне који су помрли пре његовог доласка у телу. Јер после Адамова престапа нико ни од праведних није могао бити спасен, пошто су сви људи били подложни греху праоца Адама, трулежности и смрти, и пламени мач није никога пропуштао у рај, из кога је био истеран Адам, јер свете обитељи раја примају само душе непорочне и чисте од свакога греха, као што каже Апостол да трулежност не наслеђује нетрулежност (1 Кор. 15, 50). Стога је било неопходно, да нетрулежни Син Божји посредством свог трулежног тела буде дат на жртву, да праведнике оне искупи од трулежности. Јер они сами собом нису могли поново доћи у нетрулежност, из које је испао Адам; али ово је било дело великог Христовог домостроја спасења, извршеног са судом и правдом[30].

По богомудрој философији светог Григорија Паламе, Спаситељева жртва је била потребна не само за његове савременике и њихове потомке, већ и за све људе који су постојали пре њих у овоме свету, а чије су душе биле у аду. Стога је било потребно да Спаситељ проповеда Еванђеље и онима у аду (ἔδει τοίνυν καὶ τοῖς ἐν ἄδου κηρυχθῆναι τὸ Εὐαγγέλιον), да објави свој велики домострој спасења (καὶ φανερωθῆναι τὴν μεγάλην ταῦτην οἰκονομίαν), и да најзад онима који су били заробљеници демона да

слободу, освећење и обећање будућих блага. Било је, дакле, потребно да Христос по сваку цену сиђе у ад. И све то Он је учинио по правди, јер ништа Бог не чини без ње[31].

Силазак Богочовека Христа у царство смрти, у ад, значи уништење смрти, победу над адом и ђаволом, и власт над њима. То показују речи апостола Павла, да је Господ Христос запленио плен[32], и речи светог Воанергеса, да Господ Христос има кључеве од ада и смрти[33]. То значи да је

Господ разорио царство ада и ослободио заробљенике ада. Док Свето Писмо јасно показује да је Господ крстом својим победио смрт, ад и ђавола, дотле нам не казује јасно да ли је Господ ослободио ада све душе људске, или само старозаветне праведнике који су с вером очекивали Месију Искупитеља, или поред њих још и ионе који су поверовали у Христа као Бога и Спаситеља због његове тродневне проповеди Еванђеља у аду. Но ту нејасност уклања, донекле, Свето Предање кроз учење светих Отаца, а нарочито молитвено богословље васељенске Цркве Христове.

Светозарни весник богочовечанских тајни благовести у својој знаменитој Ускршњој речи: Заплени ад Христос сишавши у ад; загорча га када овај окуси тело његово. И ово предвиђајући Исаија повика: ад се загорча (ὁ ἄδης ἐπικράνθη) сретнувши те доле (Ис. 19, 9). Загорча се, јер опусте; загорча се, јер би исмејан; прими тело Христово, и Бога се додирну; прими земљу, и срете небо; прими оно што виђаше, и паде у оно што не виђаше (ἐλαβεν πρὸς ἑβλεπε, καὶ πέπτωκεν οὐὲν οὐκ ἑβλεπε). Где ти је, смрти, жалац? где ти је, аде, победа? Васкрсе Христос, и ти си се сурвао; васкрсе Христос, и падоше демони... васкрсе Христос, и ни једног мртваца у гробу нема. Јер уставши из мртвих, Христос постаде првина преминулих (ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων)[34].

Препаде се смрт, вели свети Кирил Јерусалимски, угледавши неког Новог где је сишао у ад, а није свезан везама ада. Зашто се, чувари ада, препадосте угледавши Њега? Какав вас то необичан страх спопаде? Смрт побеже (εφυγεν ὁ θάνατος) и бекство њено обелодани кукавичлук њен. Притрчаше свети Пророци, и Мојсеј, законодавац, и Исаија, и Крститељ Јован који је сведочећи говорио: Јеси ли ти онај што ће доћи, или другога да чекамо? (Мт. 11, 3). Искупљени бише сви праведници које беше прогутала смрт; јер проповедани Цар требао је бити Искупитељ добрих проповедника. Тада сваки од праведника говораше: смрти, где ти је жалац? аде, где ти је победа? јер нас искупи Победотворац (ἐλυτρώσατο γὰρ ἡμᾶς ὁ νικοποιός)[35]. Господ Христос је ишчупао жалац смрти, благовести свети Богослов, срушио мрачне затворе сетнога ада, подарио слободу душама[36]. Господ смрћу разорава смрт; силази у ад, и изводи душе из њега (ἀνάγει ψυχάς)[37].

Богомудри философ, свети Григорије Ниски, говори о Спаситељевом тродневном боравку у аду, називајући ад, који је обиталиште ђавола, срцем земље, а самог ђавола великим у злу умом (*ὁ μέγας ἐν κακία νοῦς*). По њему, Господ силази у срце земље, жилиште великог у злу ума, да би учинио лудим савет његов (*ὥστε τὴν βουλήν αὐτοῦ μωρᾶναι*), по речи Пророка (Ис. 19, 11), и да би ухватио мудрог у лукавству његовом и против њега самог окренуо његове лукаве потхвате (Јов. 5, 12. 13)... Господ Христос, истинита Премудрост, силази у ово срце земље, да би у њему уништио велики у злу ум (*ἵνα εξαφάνισθῃ ἐξ αὐτῆς τὸν μέγαν ἐν κακία νοῦν*) и обасјао таму, да би смртно било прогутано животом и зло се обратило у ништавило, пошто последњи непријатељ, смрт, буде уништен (1 Кор. 15, 26). И свемоћној Премудрости, Господу Христу, било је довољно три дана боравка у срцу земље, да велики у злу ум полуди (*καταμωρᾶναι*), и да свемоћна Премудрост за оно кратко време учини онолика и онаква добра. Желиш ли да сазнаш изванредну моћ силе која је за кратко време учинила тако много? Изброј све нараштаје људске, почињући од прве појаве зла у свету па све до његовог уништења; колико се људи у сваком нараштају, и колико хиљада њих може набројати! Немогуће је обухватити бројем мноштво оних, у којима се путем наслеђа распростирало зло. Рђаво богатство порока, раздељујући се свакоме од њих, кроз сваког се увећавало, и на тај начин је плодородно зло непрекидно прелазило у следеће нараштаје, разливајући се по мноштву људи до бескрајности (*πρὸς ἀπειρον*), док није, дошавши до свога врхунца, овладало свуколиком природом људском, као што је Пророк за све уопште рекао: сви залуташе, сви се покварише (Пс. 13, 3), те није било ничега што није било оруђе зла (*δὲ μὴ κακίας ὄργανον ἦν*). И тако, уништивши за три дана толико мноштво зла, које се гомилало од постанка света до домостроја спасења, извршеног смрћу Господњом, зар је тиме мали доказ дат теби о изванредној моћи силе? Није ли ово чудо веће од свих чуда о којима се говори у Светом Писму? То, што је Господ без икакве муке уништио толико зло, највећи је доказ изванредности његове силе... Сам долазак Светлости и просто и несхватљиво бављење Живота међу онима што седе у таму и сени смртној, произвели су потпуни нестанак и уништење таме и смрти[38].

Господ није сишао у ад телом, већ духом (*spiritu*), вели свети Александар Александриски. Очигледно, Он је делао свуда: док је телом васкрсавао мртве, дотле је духом ослобађао душе (*spritiru animas liberabat*). Јер распетим телом нашег Господа гробови су отворени, ад откључан, мртвима живот повраћен, душама у свету греси отпуштени, јер је Господ ад победно (*inferos vicerat*), смрт смрвио, непријатеља посрамио; стога су и душе изашле из ада (*ideoque animae ex inferos prodierunt*), и мртви се појавили на земљи[39].

Смрт је захватила Господа Христа као мртвог, вели свети послушник светог Златоуста у својој беседи на Велики Петак, али је Он као Бог силан и

моћан опленио ад (έσκῶλευσε τον αδην)... Данас је ад, не знајући прогутао отров. Данас је смрт примила вечно живог Мртваца (τον άει ζωντα νεκρον). Данас су уништени окови које змија искова у рају. Данас се ослободише исконски робови... Данас се светлост појави у тами, и испразни сву ризницу смрти[40]. Спаситељев силазак у ад постао је мост ка оживљењу од памтивека умрлима[41].

Сада се открива тајна, одувек сакривена, благовести свети песник у својој беседи на Велику Суботу. Сада се завршава главна ствар у божанском домостроју спасења (νῦν το της θείας οικονομίας κεφάλαιον έκπεραίνεται). Сада се ставља круна на оваплоћење Бога Логоса. Сада се открива понор божанске љубави... Сада је ад постао небо (νῦν ουρανός ό άδης γεγένηται), и светлошћу се испуњује доњи свет (τα καταχθόνια), и прогони се мрак који је раније прогонио, и даје се вид слепима. Јер онима који седе у тами и сенци смрти засија Исток с висине... А нама се светлост роди из мрака, и живот произиђе из гроба, и васкрсење извире из ада (καὺ έξ άδου πηγάζει άνάστασις), и радост, и весеље, и раздраганост[42].

По светом Фотију, из сваког дела Спаситеља нашег избија величина и изливају се благодети на род људски, а нарочито из његовог страдања и погребења, јер страдање и погребење сачињавају свршетак домостроја спасења (πέρας δε της οικονομίας)... Сва су Спасова чуда слатка, али ниједно није тако слатко као његово страдање које процветава нестрадалношћу (άπάθειαν), и смрт која процветава красотом бесмртности. Ништа није тако слатко као оплењени ад (Апок. 20, 13), и умртвљена смрт (1 Кор. 15, 26), и отворени гробови (Мт. 27, 32), и власт над свима које Господ стиче својим подвизима... Гроб Христов је: испражњење гробова, разорење ада, умртвљење смрти (τάφων κένωσις και άδου καθαίρεσις και θανάτου νέκρωσις) и преславно скровиште нашег васкрсења... Чудо се велико десило, у јаслима витлејемским, али много веће чудо од овога пружа нам Христов гроб, јер онамо почиње тајна Христовог домостроја спасења, а овде се завршава (ενταύθα δε το πέρας τελεσιουργεΐται) и остварује се циљ Божијег доласка ради нашег савршенства и препорода, обасјавајући све светлошћу васкрсења[43].

Силазак Господа у ад, проповед његова у аду, дејство тог силаска и те проповеди, добијају свој богонадахнути израз, објашњење и расветљење у Светом Предању Цркве апостолске, Предању које се очувало и чува у молитвеном богословљу православном. На основу тог богословља, прожетог свештеном силом молитве, стиче се утисак да је ад место боравка свих људских душа које су се пре доласка Христовог у свет разлучиле од тела путем телесне смрти. Закон неопходности смрти као последица свеопште људске греховности, владао је над свима људским бићима: од Адама до Христа[44]. Владао је због прародитељског греха и свеопште греховности људске природе. И највећи праведници морали су умрети, јер

су и они били под тим законом свеопште грешности и смртности. Та страшна сила смрти простирала се и над станем душа умрлих људи, које су боравиле у аду. Али, иако је ад био заједничко обиталиште душа умрлих људи, сигурно је да се у том обиталишту разликовало субјективно самоосећање и стање праведника од грешника. По свему судећи, ад о коме је реч, не може се изједначити са адом као местом вечног мучења, плача и шкрвута зуба, о коме Спаситељ говори када мисли на вечну судбу људи после Страшног суда.

Ад у који је Господ сишао, у коме су боравили и праведници, у који је пре Господа сишао био и сам свети Претеча, означава царство смрти, жилиште у коме се осећала она туга, немоћ, бол и жалост, који су били овладали људском природом због греха и кроз грех. Јер до Господа Христа људи су били робови смрти; појава Богочовека ослобођава људску природу тог ропства и уништава свемоћ и свевласт смрти у сфери људске природе и њеног живота, израженог кроз тело и душу. Подложна закону смртности, људска природа је по неопходности боравила у царству смрти, што опет значи да је она била посредно у власти ђавола као творца греха и смрти. И силазак свемоћног Спаситеља у такав ад, његов боравак у њему и проповед јављају се као разорење ада, смрти и ђавола.

Али оно што нарочито пада у очи у молитвеном богословљу Цркве и светих Отаца јесте тврђење: да је Господ Христос ослободио ада све људске душе, пошто је разорио државу смрти и победно ђавола. Наглашавајући то као објективну стварност и очигледну последицу Спасовог боравка у аду, Црква не објашњава какви су били субјективни мотиви и стања грешних душа, које су са праведницима ослобођене ада. Ако у овој ствари има места богобојажљивим претпоставкама, онда би се могло рећи: ослобођење и грешних душа из ада последица је Спасове божанске проповеди у аду, која је својом свеспасоношћу и победношћу над ђаволом и смрћу била очигледна за све душе, и оне су се определиле за Господа Христа и поверовале у Њега као Спаситеља. Али, нема сумње, овде је посредни велика божанска тајна, коју треба проћи побожним ћутањем и задржати се мислима на оним стварима које је човекољубиви Господ благоволео открити људском сазнању.

Своја трепетна христочежњива осећања Црква молитвено плете у венац око бескрајног чуда Спаситељевог искупитељског подвига и неодољиво осећа, и сазнаје и исповеда: да Спасова искупитељска смрт има спасоносну силу и значај и за душе људске у аду: О великог чуда! Створитељ света предаје се у руке безаконика, и Човекољубац се ставља на крст, да ослободи сужње у аду[45]. Када Господ узиђе на крст, страх и трепет спопаде сву твар, и Он забрани земљи да прогута оне што су Га распињали, него нареди аду да испусти сужње, на обновљење људи[46]. Надбожанска

сила Исусова Божанства на божански начин засија у људима, јер телом окусивши крену смрт за све, Он разруши тврђаву ада[47].

Богочовек је једина и јединствена благовест за сва људска бића у свима световима. Сишавши у ад, Господ је душама у аду саопштио истински благу вест, говорећи: сада победих, не бојте се, ја сам васкрсење, ја ћу вас извести одавде, разваливши врата смрти[48]. Да благи Господ није сишао у ад као Искупитељ, ад би не само царовао него и вечито владао над родом људским, али сишавши у ад, Господ је свима душама проповедио истинско избављење, поставши прворођени из мртвих[49]. Као искупитељ свих Господ Христос је за све положен у гроб, а ад који исмева све што је Божје, видевши Га препаде се, полуге се скрхаше, врата се сломише, гробови се отворише, и све душе људске у аду радосно повикаше к Њему: слава снисходљивости твојој, Човекољупче[50]! Када је добровољно закључао себе телесно у гробу, Господ Христос, који је природом Божанства неописив и безграничан, закључао је ризнице смрти, и испразнио сва царства адова[51].

На чудесан и тајанствен начин Господ Исус је својом смрћу, погребеном и силаском у ад разорио силу смрти, и ослободио ада све душе и сав род људски, који се у црквеним молитвама често назива Адамом, пошто Адам оглављује, оличава и садржи у себи сву судбину рода људског. Сав је анђелски свет био зачуђен, гледајући Спаситеља убројена међу мртве, где разори силу смрти, и подиже са собом Адама, и ослободи све из ада[52]. Када Господ Христос, Живот бесмртни, сиђе к смрти, тада ад би умртвљен блистањем његова Божанства, и Он васкрсе мртве из преисподње[53]. Као неумирући Живот, боравећи на чудесан начин телом у гробу а душом у аду, Господ Исус разори царство смрти и изведе мртве из ада[54]. Пред том тајном стоје запањене Небеске силе, и не могу да се начуде његовом неизреченом и тајанственом погребу[55]. Онај који земљу држи на длану, налазећи се умртвљен телом под земљом, избавља мртве од робовања аду[56].

Један је и недељив богочовечански подвиг Господа Христа, и спаситељском силом својом простира се и на сав загробни свет. То сведочи света мисао Цркве: Када Господ Христос би распет, враг би свезан, смрт би умртвљена, а душе које су у аду биле држане, ослободише се уза[57]. Као једини моћан и силан Христос оплени ад, и све осмрћене подиже са собом, уништивши силом крста страх од осуде[58]. Ова мисао је надахнуто изражена у крстопоклоној стихири: Три крста победе Пилат на Голготи, два разбојничка и један Животодавчев. Када га виде ад, он рече онима доле: о слуге моје, и силе моје, ко, побовши клинац у срце моје, дрвеним ме копљем изненада прободете? и трзам се, боли ме све унутра, срце ми је рањено, осећања моја збуњују дух мој, и приморан сам да отпустим Адама

и његове потомке, који су ми дрветом предати, јер их дрво опет уводи у рај[59].

Јутарње богослужење Велике Суботе погружено је у тајну Спаситељевог боравка у аду, и снажно наглашава чудотворно дејство његовог силаска у ад човечанском душом и лежања у гробу човечанским телом. Као свећњак светлости сада се тело Божије (ή σαρξ του Θεού) скрива под земљу као под сасуд и изгони таму која се налази у аду[60]. Свепрождирући ад, примивши у утробу своју Камеи живота, поврати све мртве које је од памтивека прогутао[61]. Павши у земљу као пшенично зрно, Спаситељ је израстао у многоплодни клас, васкрснувши људе који су од Адама[62]. Подигнут на крст, Спаситељ је са собом подигао и људе који живе на земљи; а бивши под земљом, Он је васкрсао оне који су лежали под њом[63]. Драговољно сишавши под земљу као мртав, Спаситељ је извео испод земље ка небу оне што су били оданде пали[64]. Иако је на изглед био мртав, ипак, будући жив као Бог, Господ Исус је оживео умртвљене људе, умртвивши нашег умртвитеља[65]. Драговољно сишавши под земљу, Спаситељ је оживео умртвљене људе, и узнео их у слави Очевој[66].

Силазак Спаситељев у ад сачињава саставни део домостроја спасења рода људског, замишљеног и изведеног Светом Тројицом. Стога се у њему не огледа само воља Божјег Сина него и воља Бога Оца. Послушавши свога Оца, Господ Исус је сишао чак до свирепог ада и васкрсао род људски[67]. Спаситељ је сном смрти заспао у гробу и пробудио род људски од тешког сна греховног[68]. Погребен, Господ Христос разорава адова царства, а смрћу умртвљује смрт и ослобођава људе трулежности[69]. Животворна сила Христова залази и у најнеприступачнија места у аду: Христос, Божија Премудрост која излива потоке живота, залазећи у гроб оживотворава оне који се налазе у најнеприступачнијим местима ада[70]. Христос, светлосац правде, зашао је под земљу, и мртве је као из сна пробудио, одагнавши сву таму што је била у аду[71]. Уплаши се Адам кад Бог иђаше по рају, али кад Бог сиђе у ад, обрадова се он који је пре пао, а сада се диже[72]. Препале се ад гледајући Спаса Животодавца где му одизима богатство (тј. душе људске) и васкрсава мртве од памтивека[73]. Спаситељ је на кратко време заспао сном смрти, и оживео је умрле; и васкрснувши, васкрсао је оне што су спавали од памтивека[74]. Погребом својим Господ је све избавио од смрти[75]. Животодавац Христос разорио је ад божанском силом својом[76].

Анђелском сетом и анђелском радошћу заливано је чудо Богочовекове смрти и погребња, из којих ниче разорење ада и сверадно ослобођење душа људских из ада. Господ Бог наш, коме се мртвом певају надгробне песме, погребом својим отвара улазе живота, и смрћу својом умртвљује смрт и ад[77]. Господ је сишао у најдоње дубине земље, да би све испунио славом својом; од Њега се није сакрило оно што улази у састав

човекова бића још од Адама; погребен, човекољубиви Спас је обновио иструлелог човека[78].

По закону који важи за умрле, Живот свих полаже се у гроб, и гроб показа извором васкрсења, на спасење људи[79]. Силаском Живота у ад оплењен је наш непријатељ ад; то је разлог да се радује сва твар и да се веселе сви земнородни[80]. Данас гроб држи у себи Онога који сву твар држи на свом длану; спава Живот, и ад дршће, и род људски ослобађа се окова[81]. Живот наш лежи у гробу, да би оживео оне што у гробовима леже[82]. Христос који држи у јединству сва бића, благоволео је да Га гроб држи у себи, да би човечанство избавио из понора ада и, васкрснувши као бесмртни Бог, оживео људе[83].

Сишавши у ад, Богочовек није могао бити савладан адом и подвргнут законима његовог постојања, већ је као Бог разорио царство ада, сломио његову силу и ослободио тамошње заробљенике. Христос Бог је сишао у ад, остао Бог и у аду, и скинуо окове са заробљеника тамошњих[84]. Ужас, страх, узбуђење и немоћ ада драматично су претстављени у великосуботним стихирима. Тако се тамо вели: Данас ад стењући вапије: боље би ми било да нисам примио у себе Рођенога од Марије, јер дошавши мени, Он разори моју државу, развали врата гвоздена, и душе које сам израније држао, Он, Бог, васкрсе[85]. Данас ад стењући вапије: сруши се моја власт; примих мртваца као једнога од умрлих, али никако нисам у стању да га задржим, него губим са њим оне над којима сам царовао; ја имађах мртваце од памтивека, али их овај, ево, све васкрсе[86]. Данас ад стењући вапије: срушена је моја држава, Пастир би распет, и васкрсе род људски; лишен сам оних над којима сам царовао, и повратих све оне што бејах прогутао; Распети испразни гробове, изнеможе држава смрти[87].

Чудо нашег спасења почива на парадоксима. То се осећа у свему што је Христово, што је еванђелско, што је православно. Нарочито у православном богослужењу, у коме се о свима тајнама Христовим мисли вером и молитвом. Тако о свему што је Христово; тако и о његовом погребу, и о његовом силаску у ад. Погребом својим Господ је умртвио државу смрти[88]. Добровољно претрпевши страдање за смртне, Животодавац Христос сиђе у ад као моћан, и тамо као од силнога звера ослободи оне што су очекивали његов долазак, и подари им место ада рај да у њему живе[89]. Када бесмртни Живот сиђе к смрти, Он тада умртви ад блеском Божанства; а када и мртве васкрсе из преисподње, тада све Силе небеске клицаху: Животодавче Христе, Боже наш, слава Теби![90] Погребена је смрт, мртвац развали врата ада; а када би разорен свепождирући ад, човеку бише подарена сва натприродна блага[91]. Смрћу једнога ад постаде пуст и беспомоћан, јер онога који велико богатство држаше, један за све нас Христос испразни[92]. Својом смрћу Бог разори државу смрти, и васкрсе са собом мртваце од памтивека, и свима пружа живот и васкрсење[93].

Плашљиви ад, примивши у себе јаког Божанством, даваоца нетрулежности, поврати душе праведних[94]. Својим тродневним погребњем Христос као Бог, оживотворивши оне што су били умртвљени у аду, васкрсе са собом, и као добар подари свима вернима нетрулежност[95]. Обожена Спаситељева душа, опленивши ризнице ада, васкрсе са собом душе од памтивека, а живоносно тело његово источи свима нетрулежност[96]. Спаситељ је сишао у ад, и разваливши врата као свемоћан, васкрсао је са собом умрле као Творац, размрсао је жалац смрти, и Адам би избављен од проклетства[97]. Свестваралачким Христовим силаском у ад, исмејани ад поврати све који беху од старине преваром умртвљени[98]. И у ад сишавши, Христос није оставио небеса, него је са собом подигао род људски, који је лежао на гнојишту[99]. Распет, Спаситељ се појавио у аду, говорећи онима у аду: уђите опету рај[100].

... А из свих божанских благих вести бруји богочовечанска мудрост Цркве: Распятаго же за ны при Понтисте Пилате, и страдавша и погребена.

Напомене:

- [1] Јевр. 13, 8.
- [2] Св. Иринеј, *Contra haeres.* IV, 22, 2.
- [3] 1 Петр. 3, 18-20.
- [4] 1 Петр. 4, 6.
- [5] Еф. 4, 8-10.
- [6] Апок. 1, 18.
- [7] *Contra Apollinar.* lib. II, 14; P. gr. t. 26, col. 1156 C.
- [8] Речина Проскомидији и светој Литургији.
- [9] Петр. 3, 18-19.
- [10] Д. А. 2, 27 = Пс. 15, 10.

- [11] Contra haeres. V, 31, 2.
- [12] Contra Apollinar. lib. I, 13; P. gr. t. 26, col. 1117 A.
- [13] ib. 17; col. 1124 BC, 1125 A.
- [14] De fide, III, P. gr. t. 94, col. 1097 AB.
- [15] ΟΗ, Sermo in Sabbatum sanctum, 29; P. gr. t. 96, col. 632 AB. Ср. ib.31,col. 633 B: Οὐ ζη μετὰ θάνατον, ὁ της ζωῆς το\ς ζώσι, και τοις ούσι του εἶναι αίτιος; Ἐν νεκροις μεν ην, αλλά ζών, ὡς ελεύθερος.
- [16] 1 Петр. 3, 19.
- [17] 1 Петр. 4, 6.
- [18] Epistolar. lib. I, Epist. 139, Теону; P. gr. t. 78, col. 276 A.
- [19] Contra Cels. II, 43; P. gr. 1.11, col. 865 A: γυμηή σώματος γενόμενος ψυχή,τάϊς γυμνανς σωμάτων ὠμίλει ψυχαῖς.
- [20] ... благовестилъ еси и сущимъ во аду, Бога явльшагося плотию, вземлющаго грехъ міра и подающаго намъ велию милость.
- [21] 1 Петр. 3, 20.
- [22] Stromat. lib. VI, cap. 6; P. gr. t. 9, col. 268 A.
- [23] Contra haeres. IV, 27, 2.
- [24] De fide, III, 29; P. gr. t. 94, col. 1101 A.
- [25] De imaginib. Orat. I, 21; P. gr. t. 94, col. 1253 B.
- [26] Epistol. heortast, Epist. V, 3; P. gr. t. 26, col. 1380 D.
- [27] ΟΗ, Contra Apollinar. Orat. II, 14. 15; P. gr. t. 26, col. 1156 C, 1157 A.
- [28] ib. 17; col. 1161 BC
- [29] De coemeterio et cruce, 2; P. gr. t. 49, col. 394, 395, 396.
- [30] Св. Симеон Нови Богослов, Слово 37, 5; стр. 285286; Слова преподоб.Симеона Новаго Богослова въ перевода на рускій

съ новогреческога епископа Теофана, Выпускъ первый, Москва 1882.

- [31] Homil. XVI; P. gr. t. 151, col. 204 D, 205 A.
- [32] Εφ. 4, 8.
- [33] Αποκ, 1, 18.
- [34] Св. Златоуст, In sanctum Pascha sermo; P. gr. t. 59, col. 723, 724.
- [35] Catech. XIV, 19; P. gr. t. 33, col. 848 C 849 A.
- [36] Св. Григорије Богослов, Hymnus ad Christum post silentium; P. gr. t. 37, col. 1328 A: Σήμερον ἐκ νεκῶν Χριστὸς μέγας, οἷσιν ἐμιχθὴ' Ἐγρετο, και θανάτου κέντρον ἀπεσκέδασε, και ζοφερούς πυλεώνας ἀμειδήτου αἶδαο Ῥήξατο, και ψυχαῖς δωκεν ἐλευθερίην.
- [37] Οη, Orat. 29, 20; P. gr. t. 36, col. 101 B.
- [38] In Christi resurrect., Orat. I; P. gr. t. 46; col. 605 C. D, 608 B. C. D, 609 A. B. C.
- [39] Sermo de anima et corpore 6; P. gr. t. 18, col. 599 D — 602 A.
- [40] Св. Дамаскин, Sermo in Sabbatum sanctum, 2, 22. 27; P. gr. t. 96, col. 602C 604 A, 621 A, 628 C
- [41] Св. Прокло, Oratio in Parasceven, 3; P. gr. t. 65, col. 784 AB.
- [42] ib. 4; col. 785 C: ὡ κάθοδος ἐν ἄδου, των ἐν αἰῶνος νεκρωβέντων γέφυρα προς ἀναβίωσιν.
- [43] Ὁμιλία 83, 1. 7; стр. 442, 443, 444, 465, 464; Τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμων Φωτίου Λόγοι και Ομιλίαι, εκδίδοντος Σ. Ἀριστάρχου, Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1901.
- [44] Рм. 5, 12-18.
- [45] Велики Петак, Последованіе святыхъ и спасительныхъ Страстей Господа нашего Исуca Христа, стихиры самогласны (после једанаестог Еванђеља): ... велие чудо, яко Создатель міра, въ руки беззаконныхъ предается, и надрево возвышается Челолеколюбець, да яже во аде юзники свободить (ίνατους ἐν ἄδη δεσμωτας ἐλευθέρωση).

- [46] тамо, Слава...: Господи, восходящу ти на крестъ, страхъ и трепеть нападе на тварь, и земли убо възбранялъ еси поглотити распинянощихъ тя, аду же повелевалъ еси испустити юзники, на обновленіе човековъ (τφ δε ἀδηπέτρεπες ἀναπέμπειν τοὺς δέσμιους, εἰς ἀναγέννησιν βροτῶν).
- [47] Въ неделю утра, Канонъ воскресень, песнь 8 (Гласъ 8, Октоихъ): Исусова Божества пребожественная сила, въ насъ боголепно возаяла естъ (της Ἰησοῦ Θεότητος, ἡ ὑπέρθεος δῦναμις, ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς, θεοπρεπῶς ἐξέλαμψε); плотию бо вкушь за всехъ смерть крестную, разруши адову крепость (σαρκιγαρ γευσάμενος, υπέρ παντός θανάτου σταυρού, ἔλυσε του αδου την ἰσχῦν).
- [48] Въ понедельникъ Светлыя седмицы вечера, на Господи возвахъ стихиры: Суцимъ во аде спедъ Христось благовести (εὐηγγελίσατο), дерзайте (θαρσεῖται), глаголя: ныне победихъ, азъ есмь воскресете, азъ вы возведу, разрушивъ смертная врата.
- [49] Во святую и великую Субботу, на утрени, Канонъ песнь 6: Царствуетъ адъ, но не вечнуетъ надъ родомъ человеческимъ (βασιλεύει, ἀλλ' οὐκ αἰωνίζει, ἀδης τοῦ γένους των βροτῶν); ты бо положен во гробе, Державне, живонаначальною дланда, смерти ключи развергль еси (συ γαρ τεθείς ἐν τάφῳ, Κραταιέ, ζωαρχική" παλάμη, τα του θανάτου κλείθρα διεσπάραξας), и проповедалъ еси отъ века тамо спящимъ, избавленіе неложное бывъ, Спасе, мертвымъ первенець (και ἐκήρυσας τοῖς ἀπ' αἰῶνος ἐκεῖ καθεῦδουσι λύτρωσιν ἀψευδή, Σώτεργεγονῶς νεκρῶν πρωτότοκος).
- [50] Во святой и велики Пятокъ вечера, на стиховне стихиры: Егда во гробе нове за всехъ положился еси, Избавителю всехъ (ὁ λυτρωτής τοῦ παντός), адъ всесмехливый видевь ты ужасеся (ἀδης ὁ παγγέλαστος, Ἰδῶν σε ἐπτηξεν), вереисокрушишася (οἱ μοχλοὶ συνετρίβησαν), сломишася врата (ἐθλάσθησαν πύλαι), гроби отверзошася, мертвию восташи, тогда Адамъ благодарственно радуяся вопіяше тебе: слава снисхожденію твоему, человеколюбче.— Ср. Во святую и великую Неделю Пасхи, на утрени, Канонъ, песнь 6, ирмосъ: Снизшелъ еси въ преисподняя земли (ἐν τοῖς κατωτάτοις τῆς γῆς) и сокрушил еси вереи въчныя (και συνέτριψας μοχλοὺς αἰωνίους), содержащыя связанный Христе (κάτοχους πεπεδημένους) [ослободио јеси]...

- [51] тамо: Егда во гробъ плотски хотя заключился еси (σαρκικως, θέλωνσυνεκλείσθης), иже естествомъ Божества пребывали неописанный и неопределенный (αδιόριστος), смерти заключилъ еси сокровища, и адова всяистоцилъ еси, Христе, царствія (τά θανάτου ἀπέκλεισας ταμεία και "Αδουάπαντα ἐκένωσας, Χριστέ βασιλεία).
- [52] Во святую и великую Субботу; на утрени: Ангельской соборъ удивися, зря тебе въ мртвихъ вменишася, смертную же, Спасе, крепость разоривша, и съсобою Адама воздвигша, и отъ ада вся свободяща (του θανάτου δε Σωτήρ, τηνίσχύν κατελόντα, και συν έαυτω τον 'Αδάμ έγείροντα, και έξ αδου πάντας έλευθερώσαντα).
- [53] Во святую и великую Субботу, на утрени, на Богъ Господь, Слава...: Егда снизшелъ еси къ смерти, Животе бесмертный, тогда адъ умертвилъ еси блистаніемъ Божества (τότε τον αδην ένέκρωσας τή αστραπή της Θεότητος); Егда же и умершыя отъ преисподнихъ воскресилъ еси (δτε δε και τους τεθνεωτας έκτων καταχθόνιων άνέστησας), вся силы небесны взываху: жизнодавче Христе Боже нашъ, слава тебе.
- [54] Велика Суббота, на утрени, Статія первая, 2: Животе, како умираеши? Како и во гробе обитавши? смерти же царство разрушавши, и отъ ада мртвыя возставляеши?
- [55] тамо, 12: Недоумеваеъ и естество умное (άπορει και φϋσικ νοερά), и множество безплотное, Христе, таинства несказаннаго, и неизреченнаго твоего погребенія (το μυστηριον τής άφράστου και άρρητου σου ταφής).
- [56] тамо, 17: Землю содержай дланію, умерщвленъ плотію подъ землею ныне содержится (σαρκικως υπό της γης νυν συνέχεται), мртвыя избавляя адова содержанія (τους νεκρούς λύτρων τής αδου συνοχής).
- [57] Въ среду утра, седальны (Гласъ 7, Октоихъ): Распеншуся ти, Владыко Христе, врагъ связанъ бысть, и смерть умертвися; души, яже во аде въ преисподнихъ содержимыя, отъ узъ разрешахуся.
- [58] Во вторникъ вторыя седмицы по Пасце, на утрени, седалень (Триодъ цветная): Адъ плени Христось, яко единъ крепокъ и силенъ (ώς μόνοσκραταιός και δυνατός), и истлеевшыя вся совоздвиже (και φθαρέντας συνήγειρεπάντας), осужденія

страхъ разрушивъ крестомъ (τον τής κατακρίσεως
λύσαςφόβον δυνάμει σταυρού).

[59] Неделя третія святыхъ постовъ, Въ неделю, на утрени, Канонъ воскресень, икосъ: Три креста водрузи на Голготе Пилать, два разбойниковъ и единъ Жизнодавца, егоже виде адъ, и рече сущимъ доле: о слуги мои, и силы моя, кто водрузивъ гвозде въ сердце мое (τίς ὁ ἐμπήξας ἦλον τή καρδίᾳ μου), деревяннымъ мя котемъ внезапно прободе? и растерзаюся, внутренними моими болю, утробою уязвляюся изригати Адама, и сущия отъ Адама, древомъ данныя ми (αναγκάζομαι ἐξερεύξασθαι τον 'Αδάμ, και τους ἐξ 'Αδάμ, ξύλω δοθέντος μοι), древо бо сїа вводитъ паки въ рай (ξύλον γάρ τοῦτους εισάγει πάλιν εἰστον παράδεισον).

[60] Велика Суббота, на утрени, Статія первая, 19: Якоже света светилникъ, ныне плоть Божїа (ή σαρξ του Θεου) подъ землю яко подъ спудъ крыется, и отгоняетъ сущую во аде тму (και διώκει τον ἐν αδη σκοτασμόν).

[61] тамо, 23: Живота камень во чреве гнемъ адъ всея дець (ἀδης ὁ παμφάγος), изблева отъ века яже поглоти мертвыя (ἐξήμεσεν ἐξ αἰώνος οὓς κατέπιενεκρούς).

[62] тамо, 29: Якоже пшеничное зерно, зашедъ во недра земная, многоперстный воздалъ еси клась (τον πολῦχουν ἀποδέδωκας ἀσταχυν) возставивъ человеки, яже отъ Адама (ἀναστήσας τους βροτούς τους ἐξ Αδάμ).

[63] тамо, 37: Вознесся еси на древе, и живущыя человеки совозносиши; подъ землею же бывъ, лежащыя человеки совозносиши (ὑπό την γήν δέ γενόμενος, τους κείμενους δ' ὑπ' αὐτήν ἐξανιστάς).

[64] тамо, 46: Под землею хотеніемъ низшедъ яко мертвъ, возводиши отъ земли къ небеснымъ, отуду падшыя, Исусе (ἐπανάγεις ἀπό γης, προς ουράνιο, τους εκείθεν πεπτωκότας, Ἰησοῦ).

[65] тамо, 48: Аще и мертвъ видень былъ еси, но живъ яко Богъ, умерщвленныя человеки оживилъ еси, моего умертвивъ умертвителя (τον ἐμόνάπονεκρώσας νεκρωτήν).

- [66] тамо, 53: Волею (εκουσίως) снизшелъ еси, Спасе, подъ землю умерщвленныя человеки оживилъ еси, и возвелъ еси во славе Отчей.
- [67] тамо, 59: Послушавъ, Слове, Отца твоего, даже до ада лютаго сошелъ еси, и воскресилъ еси родъ человеческіи.
- [68] тамо, 75: Уснуль еси, Христе, естествоживотнымъ сномъ во гробе (τον φυσίζων ὕπνον ἐν τάφῳ), и отъ тяжкаго сна греховнаго воздвигль еси родъ человеческіи. (και βαρέως ὕπνου ἐξήγειρας, του τῆς αμαρτίας, το τῶν ἀνθρώπων γένος).
- [69] тамо, 83: Адова убо погребет. царствія, Христе, сокрушавши смертже смерть умерщвлявши, и тленія свобождаеши земнородныя (σίδου μενταφεῖς, τα βασιλεία Χρίστε συντριβεις θάνατον θανάτῳ δε θανατοῖς, και φθοράς λυτροῦσαι τοὺς γηγενεῖς).
- [70] тамо, 84: Токи жизни проливающая Божія Премудрость, во гробъ заходящи, животворить сущыя въ незаходимыхъ адовыхъ местахъ (τάφον ὑπεισδύσα ζωοποιεῖ, τοὺς ἐν τοῖς ἀδύτοις ἀδου μυχοῖς).
- [71] тамо, 86: Зашель еси подъ землю свѣтоносець правды, и мертвыя якоже отъ сна воздвигль еси, отгнавъ всякую тму сущую во аде (ἐκδιώξας ἀπαν τοέν τῷ ἀδῇ σκότος).
- [72] тамо, 88: Убояся Адамъ, Богу ходящу въ рай; радуется же, ко аду сошедшу, падый прежде, и ныне воздвигаемъ (πεπτωκῶς το πρώην, και νυνέγηγερμένος).
- [73] тамо, 97: Ужасеся адъ, Спасе, зря тя Жизнодавца, богатство онаго упрядняюща (σκυλεύοντα) и яже отъ века мертвыя возставляюща (και τοὺς ἀπ' αἰῶνος νεκρούς ἐξανιστώτα).
- [74] тамо, 110: Уснуль еси мало, и оживилъ еси умершныя, и воскресъ, воскресилъ еси спящыя отъ века, Блаже.
- [75] тамо, 131: Песньми твое, Христе, ныне распятіе и погребеніе, вси върніи празднуемъ, избавльшеся смерти погребеніемъ твоимъ (οἱ θανάτου λυτρωθέντες οἱ ταφή).

- [76] тамо, Статія третія, 145: Жизнодавче Спасе, слава державе твоей, адъ разоршей (Ζωοδότα Σώτερ, δόξα σου τω κράτει, τον αδην καθελόντι).
- [77] Во святую и великую Субботу, на утрени, Канонъ, песнь 1: Господи Боже мой, исходное пеніе, и надгробную тебе песнь воспою, погребеніемъ твоимъ жизни моя входы отверзшему, и смертію смерть и адъ умертвившему(θανάτω θάνατον και άδην θανατώσαντι).
- [78] тамо: Да твоя славы вся исполниши, спшель еси въ нижняя земли; отъ тебе бо не скрыся составъ мой иже во Адаме, и погребень, истлевша мя обновлявши, человеколюбие (άπο γαρ σου ουκ έκρϋβη ή ύπόστασις μου ή έν'Αδάμ, και ταφεις φθαρόντα με, καινοποιεις).
- [79] тамо, песнь 7: Закономъ умершихъ еже во гробе положеніе всехъ приемять Жизнь (ή των δλων δέχεται ζωή), и сего источника показываетъ востанія, во спасеніе насъ (και τούτον πηγή, δείκνυσιν έγέρσεως, εις σωτηριάνήμων).
- [80] тамо, песнь 9: Да радуется тварь, да веселятся земнородніи, вратъ бо пленися адъ (ό γαρ εχθρός έσκϋλευται).
- [81] тамо, на хвалитехъ стихиры: Днесъ содержитъ гробе содержащаго дланію тварь, ... спить Животь, и адъ трепещеть, и Адамъ отъ узъ разрешается(και 'Αδάμ των δεσμών απολύεται).
- [82] тамо.
- [83] тамо, тропарь пророчества: Содержай концы, гробомъ содержатися изволилъ еси, Христе, да отъ адова поглощенія избавиши человечество (ίνα της του άδου καταπτακτεως λυτροίσης, ζωίωσης ημάς, ως αθάνατος).
- [84] Опело, тропарь, Слава...: Ты еси Богъ, сошедый во адъ, и узы окованныхъ разрешивый...
- [85] Во святую и великую Субботу вечера, на Господи воззвахъ, стихиры: Днесъ адъ стена вошетъ: уне мне бяше (συνέφερε μοι), аще быхъ отъ Маріи рождшагося не пріяль; пришедъ бо на мя, державу мою разруши (το κράτος μου έλυσε), врата медная соскруши, души, яже содержахъ прежде, Богъ сый воскреси (ψυχάς ας κατειχον τοπριν, Θεός ών άνέστησε).

[86] тамо: Днесъ адъ стена вошетъ: разрушися моя власть (κατελύθη μου ἡἐξουσία); прїяхъ мертваго яко единого отъ умершихъ; сего бо держати отнюдьне могу (τούτον δέ κατέχειν ὅλως οὐκ ἰσχύσω), но погубляю съ нимъ, имиже царствовахъ (ἀλλ' ἀπολω μετά τούτου, ὧν ἐβασίλευον); азъ имехъ мертвецы отъ века, но сей се всехъ воздвизаетъ (οὗτος Ἰδοῦ πάντας ἐγείρει).

[87] тамо: Днесъ адъ стена вопїеть: пожерта моя бысть держава, (κατεπόθημου το κράτος), Пастырь распятся, и Адама воскреси; имиже царствовахъ, лишихся, и яже пожрохъ возможїи, всехъ изблевахъ (καὶ οὐς κατέπιον ἰσχύσας, πάντας ἐξημεσα); истоци гробы распныйся, изнемогаеть смертная держава(ἐκένωσε τους τάφους ὁ σταυρωθείς; οὐκ ἰσχύει του θανάτου). Слава, Господи, кресту твоему, и воскресенію твоему.

[88] Въ субботу на велицей вечерни, стихиры воскресны (Гласъ 2, Октоихъ): ...погребеніемъ твоимъ умертвилъ еси смерти державу.

[89] тамо: Животодавче Христе, волею страсть претерпевый смертных ради, во адъ же снишедь яко силенъ, тамо твоего пришествїа ожидающыя, исхитивъ яко отъ зверя крепкаго, рай вместо ада жити дароваль еси (παράδεισον ἀνθ' ἄδου οἰκέϊν δεδωρησαι).

[90] тамо, тропарь воскресень: Егда снызшелъ еси къ смерти, Животе безмертный, тогда адъ умертвилъ еси блистаніемъ Божества (τότε τοναδην 'ενέκρωσας ττ\ αστραπή της Θεότητος); егда же и умршыя отъ преисподнихъ воскресилъ еси (δτε δέ και τεθνεώτας ἐκ τών καταχθόνιων ἀνέστησας), вся Силы небесныя взываху: жизнодавче Христе Боже нашъ, слава Тебе.

[91] Неделя, на утрени, Канонъ крестовоскресень, песнь 4 (Гласъ 2, Октоихъ): Побеждена бысть смерть, мертвъ пленяеть адова врата (νεκρός σκυλεύειάδου τās πυλας); всеядцу бо разоршуся, яже паче естества вся ми дарововшася (τοῦ παμφάγου γαρ ραγέντος μοι, τα υπέρ φύσιν πάντα δεδώρηται).

[92] тамо, песнь 6: Пусть адъ и испровержень бысть смертію единого (ἐρημος αδης και ἀπορος δια θανάτου γέγονεν ενός); еже бо многое богатство сокровиществова, единъ о всехъ

насъ Христось истошилъ естъ (δν πολύν γαρπλοῦτον
έθησαῦρισεν, εις υπέρ πάντων ημών, ό Χριστός έκένωσεν).

[93] тамо, песнь 9: Иже своею смертію, смерти державу силою
упразднившему Богу (τον τω Ίδίω θανάτω, τοῦ θανάτου το
κράτος, δυνάμει καταργησανταθεόν), вси верши
поклонимся, яко иже отъ вика мертвыя
совоскреси (δτι τουςαπ αιώνος νεκρούς
συνεξανέστησε), и всемъ подаеть животъ и воскресеніе
(καιπάσι παρέχει..).

[94] Въ неделю на утрени, Канонъ крестовоскресень, песнь 7
(Гласъ 3,

Октоихъ): Крепкаго Божествомъ приємъ адъ страшливый, нетленія
подателя, души праведныхъ вошющыя изблева (ίσχυρόν θεότητι,
δεδεγμένος άδης όδειλαιος, τον αφθαρσίας πάροχον, ψυχάς δικαίων
βοώσας ήμεσε): благословенъ еси Господи, Боже отецъ нашихъ. [95]
Въ неделю, на Литургии, Блаженны (Гласъ 3, Октоихъ): Тридневнымъ
твоимъ погребеніемъ, иже во аде умерщвленный яко Богъ
оживотворивый, совоздвигль еси (τους έν τώ άδη νεκρωβέντας ώς
Θεός, ζωοποιήσας συνήγειρας), и нетленіе всемъ яко благъ источилъ
еси намъ, верою зовущымъ всегда: помяни насъ во царствію
твоемъ.

[96] Въ неделю утра, Канонъ крестовоскресень, песнь 4 (Гласъ 4,
Октоихъ): Обожена твоя Спасе душа, адова сокровища пленивши,
яже отъ века совоскреси души (ή τεθεωμένη σου Σώτερ ψυχή, αδου
θησαυρούς προνομεύσασα, τας άπ' αιώνος, συνανέστησε ψυχάς);
живоносное же тело всемъ нетленіе источи (το ζωφόρον σώμα δε,
πάσιν άφθαρσίαν έπήγασε).

[97] Въ недѣлю утра, Кондакъ (Гласъ 5, Октоихъ): Ко аду Спасе мой
сошелъ еси, и врата сокрушивый яко всесиленъ, умершихъ яко
Создатель совоскресилъ еси, и смерти жало сокрушилъ еси (καϊ
θανάτου το κέντρονσυνέτριψας), и Адамъ отъ клятвы избавленъ
бысть (της κατάρας έρρῶσω), человеколюбче.

[98] тамо, Канонъ воскресень, песнь 8: Твоимъ вседетельнымъ
схожденіемъ адъ, Христе, поруганный изблева вся, яже древле
лестда умерщвленные (σου τοῦ παντουργοῦ τη καταβάσει αδης,
Χριστέ, καταγέλαστος, γεγονώσήμεσε πάντας τους πάλαι, τῆ πλάνη
νεκρωθέντας), тебе превозносящыя во всявики (σε ύπερψοῦντας εις
πάντας τους αιώνας). [99] Въ неделю утра, Канонъ воскресень, песнь
8 (Гласъ 6, Октоихъ): Небеснаго круга не оставилъ еси, и во адъ
сошедъ, всего совоздвигль еси лежащаго на гноищи, Христе,

человека (και εις άδην φοιτήσας, όλον συνήγειραςκείμενον, Χριστέ, έν σαπρία τον άνθρωπον).

[100] Недеља третја свјатихъ постоваъ, Въ недељу на утрени, Канонъ воскресень, Кондакъ: ...предсталъ бо еси, Спасе мой, вотя сущимъ во аде: внидите паки въ рай (έπέστης δέ Σωτηρ μου βοών τοις έν άδη; είσάγεσθε πάλιν εις τονπαράδεισον).

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ II

ОДЕЉАК ТРЕЋИ
Богочовеково дело - Сотериологија

6. Тајна Спаситељевог васкрсења и тајна спасења

Једна, недељива и бескрајна тајна путује кроз чудесну Личност Богочовека Христа. Она се ниједним богочовечанским делом, или догађајем, или мишљу, или речју, не исцрпљује потпуно, него је увек сва, са свима својим бескрајностима, присутна у свему што је Христово. Зато је све потопљено у неку божанску тајанственост којој нема мере, и која се не може ни изблиза обухватити ничим што је људско: ни осећањем, ни сазнањем, ни речју, ни природом. Ма колико и ма како ухваћена у мисао људску, или у осећање, или у реч, тајна Богочовека је увек бескрајна за њих. Та бескрајна тајна сачињава и срж Спаситељевог васкрсења. Из понорних дубина божанске Личности Богочовекове струји та животворна тајна, пројављујући се спасоносном силом не само у његовом страдању и крсној смрти него и у васкрсењу.

И страдање, и смрт, и васкрсење потребни су и неопходни у богочовечанском достроју спасења рода људског, неопходни по закону безмерне љубави Божанске, којом живи све што је Христово. Једна иста неопходност таји се и у страдању, и у смрти, и у васкрсењу Христовом. Зато Господ Христос одлучно наглашава јединство овога тројства: страдања,

смрти и васкрсења, тврдећи изрично да Њему *треба* (δεῖ) пострадали, убијену бити и трећи дан устати[1]. Да би потребу овога донекле учинио схватљивом за ученике своје, Спаситељ им у своме богочовечанском свезнању одређено претскажује и тврди: предаће се Син човечији у руке људске, и убиће га, и трећи дан устаће[2]. Но не само то, него им Он, видећи јасно будућност као садашњост, говори о појединостима тих догађаја: Ево идемо у Јерусалим, и Син човечији биће предан првосвештеницима и књижевницима; и осудиће га на смрт; и предаће га незнабошцима да му се ругају, да га шибају и разапну; и трећи дан устаће[3]. А на Тајној вечери, као тешећи ученике који никако не могу да схвате зашто ће се све то збити са њиховим омиљеним Учитељем, Господ им јасно објављује: По васкрсењу свом ја идем пред вама у Галилеју[4].

Васкрсење Господа Исуса, које је најпре било логичка неопходност његове Богочовечанске личности, постало је у потребном тренутку историска стварност. И то неминовна историска стварност. Јер по сили своје Богочовечанске личности Господ Исус није могао не васкрснути. Иако стварно мртав својим телом, Спаситељ се показао јачи од смрти, јер је тело његово било тело Бога Логоса, ипостасно сједињено с Њим и у гробу, те га смрт није могла задржати у своме царству као свој плен. Христос је васкрсао, јер смрти није било могуће да га држи у својој власти (καθότι οὐκ ἦν δυνατόν κρατεῖσθαι αὐτόν ὑπ' αὐτοῦ, τέ. του θανάτου)[5]. А што Га је држала три дана, држала Га је по допуштењу самог Господа Христа.

Речи: није било могуће (οὐκ ἦν δυνατόν), показују, вели свети Златоуст, да је Христос сам и допустио смрти да Га задржи, и да се сама смрт, држећи Га, страшно мучила и ужасно страдала (καὶ αὐτός ὥδινε κατέχων αὐτόν ὁ θάνατος, καὶ τὰ δεινὰ ἐπασχεῖν). Уједно с тим овде је изражена мисао, да је Он тако васкрсао, да већ више неће умрети[6].

Пошто је Богочовек Христос по самој природи свога Божанства васкрсење и живот[7], Он није могао не васкрснути своје мртво тело, које је самом смрћу својом разорило смрт. Васкрсење Господа Христа било је сасвим природно за његову Богочовечанску личност, јер су и човечанска душа његова, и човечанско тело његово, били ипостасно сједињени са Божанском Ипостаси његовом, а то значи: са вечним Животом, и са свим оним што је божанско и бескрајно. Зато је Он за душу своју говорио: Власт имам положити је и власт имам узети је опет[8]; а за тело своје: Развалите га, и за три дана ћу га подигнути[9].

Нема догађаја, не само у Еванђељу већ и у историји рода људског, који је тако силно, тако неодољиво, тако непоречно посведочен као васкрсење Христово. Јер је Хришћанство, у својој целокупној историској стварности, историској моћи и свемоћи, засновано на факту Христовог васкрсења, а то значи: на вечито живој Личности Богочовека Христа. Сва многовековна, и непрекидно чудотворна, историја Хришћанства сведочи о томе. Јер ако

има догађаја, на који се могу свести сви догађаји из живота Господа Христа, и Апостола, и уопште свеколиког Хришћанства, онда је тај догађај васкрсење Христово. Исто тако, ако има истине, на коју се могу свести све истине еванђелске, онда је та истина васкрсење Христово. И још: ако има стварности, на коју се могу свести све новозаветне стварности, онда је та стварност васкрсење Христово. И најзад, ако има еванђелског чуда, на које се могу свести сва новозаветна чуда, онда је то чудо васкрсење Христово. Јер тек у светлости васкрсења Христовог постаје чаробно јасан и лик Христов и дело његово. Тек у васкрсењу Христовом добијају своје потпуно објашњење сва чуда Христова, све истине његове, све речи његове, сви догађаји еванђелски. Јер Богочовекове истине су истините истинитошћу његовог васкрсења, и чудеса његова су стварна стварношћу његовог васкрсења.

Без васкрсења све је сабласт, све је привиђење: и Христос, и сва дела његова, и целокупно учење његово. Зато је сам Спаситељ још за живота на земљи указивао на своје васкрсење као на догађај који ће објаснити и Личност његову и дело његово. Тако, после свог Преображења Господ наређује ученицима својим говорећи: Ником не казујте шта сте видели док Син човечији из мртвих не устане [\[10\]](#), јер тек у светлости васкрсења постаје јасан и догађај Преображења и свеколики живот Богочовеков и учење [\[11\]](#). Зашто? Зато што је тек васкрсењем својим из мртвих Господ Христос непоречно и свеубедљиво посведочен за Сина Божјег [\[12\]](#). До васкрсења свог Господ је учио о вечном животу, али је васкрсењем показао да је Он заиста живот вечни. До васкрсења свог Он је учио о васкрсењу мртвих, али је васкрсењем показао да је Он заиста васкрсење мртвих. До васкрсења свог Он је учио да вера у Њега преводи из смрти у живот, али је васкрсењем својим показао да је победно смрт, и тиме осигурао осмрћеним људима прелазак из смрти у бесмртност. Једном речју: целокупно учење Господа Христа добија потврду и образложење у његовом васкрсењу.

Но без васкрсења Богочовека не би се могло објаснити ни апостолство Апостола, ни мучеништво Мученика, ни исповедништво Исповедника, ни светитељство Светитеља, ни подвижништво Подвижника, ни чудотворство Чудотвораца, ни вера верујућих, ни љубав љубећих, ни нада надајућих се, ни пост испосника, ни молитва молитвеника, ни кротост кротких, ни жалостивост жалостивих, нити икоји хришћански подвиг уопште. Да Господ Исус није васкрсао, и као такав ученике своје испунио свеживотном силом и чудотворном мудрошћу, ко би њих, плашљивце и бегунце, скупио и дао им смелости, силе и мудрости, да онако неустрашиво, силно и мудро проповедају и исповедају васкрслог Господа, и онако радосно иду на смрт за Њега? А да васкрсли Спаситељ није њих испунио божанском силом и мудрошћу, како би они запалили свет неугасивим пожаром новозаветне вере, они људи прости, некњижевни, неуки, сиромашни? Да вера хришћанска није вера васкрслог, и стога вечно живог и животворног

Господа Христа, ко би Мученике одушевио за подвиг мучеништва, и Исповеднике за подвиг исповедништва, и Светитеље за подвиг светитељства, и Подвижнике за подвиг подвижништва, и Бесребрнике за подвиг бесребрништва, и Испоснике за подвиг испосништва, и ма ког хришћанина за ма који еванђелски подвиг? Једном речју: да није васкрсења Христовог, Хришћанства не би ни било; Христос би био први и последњи хришћанин, који је издахнуо и умро на крсту, а са Њим издахнуло и умрло и дело његово и учење његово. Стога је васкрсење Христово алфа и омега Хришћанства у свуколикој његовој богочовечанској висини, дубини и ширини.

Васкрсење Господа Христа имало је, и вавек ће имати, такву свепобедну силу и значај само зато што је оно најочигледнији историски факт, најопипљивија историска стварност. Факт, најубедљивије посведочен у самом почетку, и од тада па све до сада посведочаван безброј пута на безброј начина. Ученици Спасови, који су били очевици његових дела до његове крсне смрти, били су очевици и делатности његове после васкрсења његовог. Отуда су они и први сведоци, јер им Господ Христос: и по страдању свом показа себе жива многим истинитим знацима (ἐν πολλαῖς τεκμηρίοις), јављајући им се четрдесет дана, и говорећи им о царству Божјем[13]. Нека од ових јављања описали су ови сами свети очевици Спасови, као јављање: Марији Магдалини[14], Мирносицама[15], Симону Петру[16], двојици ученика на путу за Емаус[17], свима Апостолима без Томе[18], свима Апостолима са Томом[19], неколицини Апостола на мору Тиверијадском[20], Апостолима у Галилеји[21], стотинама браће[22], апостолу Јакову[23], свима Апостолима у дан Вазнесења[24]. Испитавши марљиво, вели свети Златоуст, ми налазимо да се Спаситељ после васкрсења јавио једанаест пута својим светим Апостолима и затим се узнео Оцу. Пошто је имао једанаест ученика, после отпадништва Јуде који је своје место и достојанство (ἀξίαν) изгубио због злог издајства, то се и јавља Апостолима једанаест пута[25].

Истинитост, стварност васкрсења Христовог је најкритичније проверена од стране самих очевидаца, ученика Христових. Они нису олако поверовали у васкрсење; напротив, проверили су га немилосрдним критицизмом. Може се смело тврдити: Апостолисусе насумњали у васкрсење Христово не само за себе, него и за све људе свих времена, за сву природу људску уопште. Од саме прве вести о Спасовом васкрсењу, коју су чули од Марије Магдалине која је прва видела васкрслог Господа, Апостоли се односе с критичким неверјем: Чувши да је жив и да га је она видела они не вероваше[26]. Томе првом неверју додаје се друго: васкрсли Господ јавља се двојици ученика на путу за Емаус, и они отишавши јавише ученицима; и ни њима не вероваше[27]. Тада васкрсли Господ, да би своје неверие ученике уверио у своје васкрсење, пружа најопипљивији, најочигледнији и најнесумњивији психофизички доказ о себи васкрсом: показује им руке

своје и ноге, и једе пред њима. Свети Еванђелист то овако описује: Сам Исус стаде међу њих, и рече им: Мир вам. А они се уплатите и поплашени будући, мишљаху да виде духа. И рече им: што се плашите? и зашто се јавља сумња у срцима вашим? Видите руке моје и ноге моје: ја сам главом; опипајте ме и видите, јер дух нема тела и костију као што видите да ја имам. И кад то рече, показа им руке и ноге (ἐπέδειξεν αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας). А како они још не вероваху од радости и чуђаху се, речи им: имате ли овде што за јело? А они му дадоше комад печене рибе и меда у саћу. И узевши поједе пред њима (καὶ λαβὼν ἐνώπιον αὐτῶν ἐφαγεν)[28].

Пречисто тело Господње није јело после васкрсења, вели свети Григорије Палама, што му храна била потребна, него да ученике увери у своје васкрсење, и да им и сада покаже оно исто тело које је и пре крсне смрти јело са њима. Он није појео ову храну на начин на који то чини природа смртних тела, него по божанској сили, и могло би се рећи, као што огањ једе восак (ὡς τὸ πῦρ ἀναλίσκει τὸν κηρόν), само са том разликом што је огњу, да би постојао, потребно кресиво, а бесмртним телима није потребна храна да би постојала. Господ је појео комад печене рибе и мало меда у саћу, и ово двоје сачињава симболе његове тајне (σύμβολα καὶ ταῦτα τοῦ κατ' αὐτὸν μυστηρίου). Јер наша природа има у себи, попут рибе, као неку животну и страсну влагу, а Логос Божји, сјединивши је са собом ипостасно, и очистивши је божанским и неприступачним огњем свога Божанства учини је сличном Богу и као огњену (ὁμόθειον αὐτὴν καὶ οἶον διάπυρον ἀπετέλεσεν). Но не само природу коју узео на себе ради нас, него и свакога који се удостоји општења са Њим, Господ обожује (θεοποιεῖ) дајући му огањ који дође да баци на земљу[29].

Врхунац апостолског немислосрдног критицизма у проверавању стварности и истинитости васкрсења Христовог преставља случај апостола Томе. Када остали Апостоли, којима се васкрели Господ јавио, саопштавају Томи: видесмо Господа, он им скептички одвраћа: док не видим на рукама његовим ране од клинаца, и не метнем прста свога у ране од клинаца, ине метнем руке своје у ребра његова, нећу веровати[30]. И жељу овако упорног неверја васкрсли Господ задовољава. Еванђелист прича: После осам дана опет беху ученици његову унутра, и Тома с њима. Дође Исус кад врата беху затворена, стаде на сред и рече: мир вам. Затим рече Томи: пружи прет свој овамо и види руке моје; и пружи руку своју и метни у ребра моја, и не буди неверан него веран. Уверен на тако очигледан и несумњив начин у стварност васкрслог Господа, Тома са вером узвикује: Господ мој и Бог мој![31]

Васкрсење Господа Христа је темељ на коме свети Ученици његови зидају сву веру своју и проповед своју. Сва њихова дела, у ствари, ничу из тог једног Христовог дела, и своде се на то једно дело. Јер, по речима светог Златоуста, Дела Апостолска садрже у себи, управо, доказ о васкрсењу,

пошто је ономе који је поверовао у васкрсење било већ лако примити и све остало[32]. Посведочити и доказати васкрсење Христово за Апостоле значи: посведочити и доказати да је Исус Христос Бог и Господ, Искупитељ и Спаситељ. Речима које говоре, и чудесима која творе у име васкрслог Исуса, они непрестано тврде, показују и доказују, да то кроз њих говори и дела васкрсли Господ својом животворном и чудотворном силом. Сав свој апостолски позив они своде на сведочанство о васкрсењу Господа Христа; апостол бити значи: сведочити васкрсење Христово[33].

Али истинитост васкрсења Христовог посведочавају невољно и непријатељи Христови тиме што потплаћују стражаре да протуре вест како су ученици украли тело Христово док су они спавали[34]. И сам највећи међу највећим непријатељима васкрслог Господа Христа, Савле, сведочи о томе. Јер се зилотског срца Савловог није могло коснути ништа Христово: ни учење које је Савле слушао од ученика Христових, ни чудеса која су они чинили у име Христово. Само је виђење васкрслог Господа Исуса могло највећег непријатеља Христовог претворити у највећег апостола[35]. И на том виђењу, као и на осталим виђењима у којима је непосредно и лично примао откривења од васкрслог Господа, Павле је изградио сву своју еванђелску проповед. Она није друго до проповед од васкрслог Исуса о васкрслом Исусу, увек живом и животворном, увек чудесном и чудотворном[36].

Васкрсење Христово је козмички догађај, видљив и очигледан и за небеске Силе, зато се и Анђели јављају као сведоци васкрсења Христовог[37].

Васкрсењем Господа Христа из мртвих завршен је и довршен Богочовечански подвиг искупљења и спасења рода људског. Јер је њиме Спаситељ коначно победно смрт, ту најстрашнију и најпроклету последицу греха, а са њом и за њом и само царство смрти ад, и његовог цара ђавола. Ако Христос не уста, објављује христовосни Апостол, још сте у гресима својим (ἐτι ἐστέ ἐν ταῖς ἁμαρτίαις υμῶν)[38]. Јер ако Христос није васкрсао, вели златоусти благовесник Христових тајни, значи: није ни умро. А ако није умро, онда ни грех није уништен, јер је смрт његова уништење греха: Гле, Јагње Божије, вели се у Светом Писму, које узима грех света на себе (Јн. 1, 29). На који начин узима? Смрћу. Јер је Он и назван Јагњетом зато што је био заклан. Ако пак није васкрсао, онда није био ни заклан; а ако није био заклан, онда ни грех није уништен; ако није пак грех уништен, онда сте још у греху... Још нешто: ако Христос није васкрсао, онда смрт остаје бесмртна (ὁ θάνατος ἀθάνατος μένει). Јер ако је Он сам задржан смрћу у њеној власти и није раскинуо њене окове, како је онда Он ослободио смрти све друге?[39] Васкрсењем својим безгрешни Господ Исус показује и потврђује, да је човекољубива крсна жртва његова за грехе света примљена, и тиме природи људској отворен пут у вечни живот.

Тек је у Богочовековом васкрсењу природа људска добила свој прави, божански смисао и значај, јер је из ње уклоњена тама греха и ругоба смртности, и она се показала у својој првобитној безгрешној красоти и бесмртној светлости. Отуда је васкрсење Христово у ствари једино оправдање и осмишљење живота људског на земљи: теку њему људско биће јасно осећа, сазнаје и види да је оно створено у овом и оваквом свету ради бесмртног и вечног живота у светости, љубави и правди. Са тог разлога богоносни Апостол и благовести: Христос предаде себе за грехе наше, и устаде за оправдание наше (ήγέρθη δια την δικαίωσιν ημών)[40].

Својим васкрсењем из мртвих Господ Исус је показао, да његово искупљење и спасење рода људског има за циљ: вечити живот људи у вечном блаженству. И да је у томе сва вера хришћанска. Јер само као вечито жив Господ Исус и може бити вечити Спаситељ људи од почетна до краја векова. Једном за свагда Господ је васкрсењем својим победио смрт: и пошто уста из мртвих, Он више не умире (οὐκέτι αποθνήσκει); смрт више не влада њиме (θάνατος αυτού οὐκέτι κυριεύει)[41]. Васкрсењем својим Господ је осигурао вечно искупљење и спасење људи од греха и смрти, јер као васкрсли Богочовек: Он свагда живи седећи с десне стране Богу, и моли се за нас, те зато и може вавек спасавати оне који кроза њ долазе Богу[42]. Стога Господ Исус и објављује у Откривењу: Бејаш мртав, и ево сам жив за увек[43]. Као такав, Он својим следбеницима осигурава светост у овом свету, и живот вечни у вечном блаженству у оном свету.

Због својих чудесних преимућстава васкрсење Господа Христа је дијамантски темељ на коме се зида Хришћанство. Без њега руши се сав богочовечански домострој спасења, сав богочовечански морал, целокупно Хришћанство. Јер Еванђеље о Исусу у ствари је Еванђеље о васкрсењу[44]. Богочовек Исус је сав у свом васкрсењу, зато је у његовом васкрсењу целокупно Еванђеље његово, са свима небеским истинама, и стварностима и добродетељима. Одбацавање Христовог васкрсења равно је одбацавању самога Христа. Без вере у васкрсење Христово немогућа је вера у Христа као Спаситеља. И још: немогућа је права вера у Христа. Једном речју: немогуће је Хришћанство; немогуће је бити хришћанин. Зато богомудри Апостол одлучно и јасно изјављује: Ако Христос не уста, онда је узалуд проповед наша, узалуд и вера наша (ει δε Χριστός ουκ έγέρται, κενόν άρα το κήρυγμα ημών, κενή και ή πίστις υμών)[45]. Све је изгубљено, све је пропало, ако Христос није васкрсао, вели свети Златоуст објашњавајући ове Апостолове речи. Видиш ли колика је тајна домостроја спасења (είδες όσον τής οικονομίας το μυστήριον)? Ако Христос, умревши, није био у стању да васкрсне, онда ни грех није уништен, ни смрт побеђена, ни проклетство уклоњено[46]. Стога је у праву свети Поликарп када вели: Који год не признаје сведочанство Крста, од ђавола је (εκ του διαβόλου εστίν); и који год каже да нема ни васкрсења ни Суда, првенац је Сатане (ουτος πρωτόκοκος έστι του Σατανά)[47].

Све ово показује да је васкрсење Господа Христа било и природно и неопходно како за његову Богочовечанску личност, тако и за његово богочовечанско дело: за све истине и стварности еванђелске, за отпуштење грехова, за оправдање, за победу над смрћу, за искупљење, за спасење, за веру, за наду, за живот, за све што Христа чини Христом и Хришћанство Хришћанством. А ова свенеопходност васкрсења у богочовечанском домостроју спасења, наглашавана Господом Христом пре његове смрти, коначно је наглашена и завршно објашњена после његовог васкрсења, када је ученицима својим рекао: Тако је писано, и тако је требало (καὶ οὕτως ἔδει) да Христос пострада и да устане из мртвих трећи дан, и да се у име његово проповеда покајање и отпуштење грехова међу свима народима[48].

Али ову свенеопходност Христове смрти и васкрсења у богочовечанском домостроју спасења човечански ум Апостола није могао схватити све док им сам Спаситељ, по васкрсењу свом, није просветлио ум својом богочовечанском светлошћу и оспособио га својом богочовечанском силом. О томе се у светом Еванђељу каже: Тада им отвори ум да разумеју писма (τότε δὴνοιξεν αὐτῶν τοὺς νοῦν, τοῦ συνίεναι τὰς γραφάς)[49], писма о спасоносниости његове смрти и његовог васкрсења[50]. Просветљен и уведен самим васкрслим Господом у свете тајне богочовечанског домостроја спасења, апостол Павле неуморно показује и доказује људима да је требало (ἔδει) да Христос пострада и васкрсне из мртвих[51]. Неопходност смрти и васкрсења у богочовечанском домостроју спасења увиђа и богопросветљени ум светих Анђела[52]. Али ову неопходност не осећа, не сазнаје, не увиђа једино срце и ум непрепорођеног, необлагодаћеног човека, човека чијег се ума није коснула сила васкрслог Богочовека, човека чији је ум чулношћу заробљен и помрачен. За такве људе: распети и васкрсли Богочовек је саблазан и безумље[53], а само васкрсење је смешна ствар[54], која их често и љути[55].

Васкрсење Господа Исуса, иако је потпуно лични акт Богочовека, ипак има свечовечански и свекозмички значај и силу, јер је Богочовек, као други Адам, родоначелник новог човечанства, и све што се тиче његове човечанске природе истовремено се тиче и васцелог рода људског, чији је Он претставник. У ствари, и оваплоћење Господа Христа, и његова смрт, и његово васкрсење, били су потребни ради спасења рода људског кроз победу над смрћу као над последицом греха. Богочовек Христос васкрсава, да би васкрсењем своје човечанске природе пропутио пут у васкрсење целокупној природи људској. У васкрсењу нашег Спаситеља, вели блажени Теодорит, ми имамо залог нашег васкрсења. Он је први разорио државу смрти, а за Њим, као за почетком, несумњиво ће следовати и сва људска природа (τῆ ἀπαρχῇ δὲ πάντως ἀκολουθήσει τὸ φύραμα)[56]. Господ је васкрсао своје тело и у природи људској посејао (κατέσπειρεν) наду на васкрсење, давши свима као залог тога васкрсења васкрсење свога властитог

тела[57]. Господ је дошао и узео на себе обличје слуге не да би васкрсао само своје тело, него да би свима људима израдио васкрсење[58].

Према праоцу Адаму, кроз кога је помоћу греха ушла смрт у људску природу, стоји Богочовек Христос, кроз кога улази у људску природу залог васкрсења, квасац васкрсења. По богооткривеној речи Апостола: Христос уста из мртвих, и би првина умрлих (απαρχή των κεκοιμημένων). Јер пошто је кроз човека смрт, кроз човека је и васкрсење мртвих. Јер као што у Адаму сви умиру, тако ће и у Христу сви оживети (ὡσπερ γαρ ἐν τῷ Ἀδάμ πάντες ἀποθνήσκουσιν, οὕτω και ἐν τῷ Χριστῷ πάντες ζωοποιηθήσονται)[59]. Као што је у смрти Адамовој положен почетак и залог смртности свега рода људског, тако је у васкрсењу Господа Христа положен почетак и залог васкрсењу свих. Обратите пажњу, упозорава блажени Теодорит, на основ рода људског, и ви ћете видети да су за прородитељем следовали потомци, и сви су постали смртни, јер је он примио смртност (ἐπειδήπερ ἐκεῖνος ἐδέξατο τὴν θνητότητα). Тако ће и сва природа људска следовати за Господом Христом и узети удела у васкрсењу (οὕτως ἀπασα τῶν ἀνθρώπων ἢ φύσις ἀκολουθήσει τῷ Δεσπότῃ Χριστῷ, και κοινωθήσει τῆς ἀναστάσεως), јер је и Он првенац из мртвих (Кол. 1, 18), као што је и Адам првенац. А Апостол није овде узалуд назвао Христа човеком, иако је знао да је Он Бог, него је то учинио да би, показавши саприродност (ὁμοφυές), потврдио учење о васкрсењу[60]. Бог Логос је, благовести Отац православља, приневши на жртву своје тело, учинио крај човекоубиственом закону смрти, и обновио нам почетак живота (αρχὴν ζωῆς ἡμῖν ἐκαίνισεν), давши нам наду на васкрсење. Јер пошто је кроз човека смрт загосподарила над људима, то је опет оваплоћењем Бога Логоса настало уништење смрти и васкрсење живота[61].

Васкрсењем својим Господ Христос је постао првенац из мртвих (πρωτότοκος ἐκ των νεκρῶν)[62] за све људе. Он је првенац из мртвих, јер је, по речима блаженог Теодорита, први васкрсао из мртвих, први раскинуо окове смрти, и изашао из њене утробе као новорођени. А Апостолова реч указује и на васкрсење свих нас (τὴν πάντων ἡνῶν ἀνάστασιν). Да буде Он у свему први (Кол. 1, 18)[63]. Господ Христос је исплатио за нас сав дуг, избрисао рукописаније које је било против нас и приковао га на крст, посрамио нечисте духове смело их изобличивши собом, тј. показавши им своје безгрешно тело и душу и изобличивши њихову неправедну осуду Њега; и учинивши то Он је оживео са собом сву природу људску (συνεζωποίησε πᾶσαν των ἀνθρώπων τὴν φύσιν)... Разоривши смрт и извршивши наше спасење (και τὴν ἡμετέραν πραγματευσάμενος σωτηρίαν), Он се узнео на небо[64].

Пошто је Господ Исус раскинуо окове смрти, вели блажени Теофилакт, то се с правом назива и првенац из мртвих. Он је васкрсао пре свих и, као првина (ὡς ἀπαρχή), подарио људима нетрулежност. Мада су и

пре Њега други васкрсавали, али су опет умирали; но Господ је васкрсао савршеним васкрсењем (αυτός δε τήν τελείαν ανάστασιν ανέστη)... А пошто је васкрсло једно тело, то се сва природа удостојила васкрсења (πάσα ή φύσις τής αναστάσεως ήξίωται)[65]. Зато што је пропутио људској природи пут из смрти у живот, у коме се више не умире, и дао благодатне силе за тај живот, васкрсли Господ је и назван првенац из мртвих, и тиме означен као родоначелник за којим ће сви следовати[66].

Васкрснувши из мртвих, Господ Исус је васкрсење из мртвих учинио обавезним за све људе: и добре и зле. По свемоћном дејству Богочовековог васкрсења и његове силе, сва се људска природа налази у власти те силе, као исцељена њоме од смртности. И човек, као биће које заједничари у свеопштој људској природи, мора васкрснути у последњи дан. Тада ће сви, по речи свеистинитог Спаситеља, сви који су у гробовима чути глас Сина Божија, и изиће ће који су чинили добро у васкрсење живота, а који су чинило зло у васкрсење суда[67]. Значи: васкрсење је обавезно за све, али вечно блаженство у рају или вечно мучење у паклу зависиће од тога да ли је човек своју вољу утврдио у добру или у злу, да ли је своју личност изградио Богом или ђаволом[68].

Но очигледно је да и после васкрсења Христовог постоји смрт у овоме свету. Како то објаснити? Да, смрт постоји, али је благодаћу Богочовековог васкрсења престала бити за људску природу проклетство, ужас и страх, већ је постала као привремен и пролазан сан[69]. Ми и сада умиремо, пише свети Атанасије Велики, али не више као осуђени (ώς κατακρινόμενοι), него као они који имају устати очекујемо опште васкрсење свију, које ће у своје време показати Бог који га је извршио и даровао[70]. Сада ми не умиремо смрћу, као у старо доба, по претњи закона, јер је таква осуда престала, него, пошто је благодаћу васкрсења (έν τή τής αναστάσεως χάριτι) трулежност заустављена и уништена, ми због смртности тела умиремо само на извесно време, које је Бог даровао свакоме, да бисмо могли достићи боље васкрсење. Слично семену баченом у земљу, распадајући се ми не пропадамо, него ћемо као посејани васкрснути, пошто је смрт уништена по благодати Спаситеља (καταργηθέντος του θανάτου κατά τήν του Σωτήρος χάριτι)[71]. Ми и сада умиремо пређашњом смрћу, изјављује свети Златоуст, али не остајемо у њој. А то не значи умирати. Власт смрти и истинска смрт је кад онај који је умро нема више могућности да се врати у живот; ако ће пак он после смрти оживети, и притом бољим животом, онда то није смрт већ спавање[72].

Бескрајна сотериолошка важност Спаситељевог васкрсења у богочовечанском домостроју спасења надахнуто је изражена у богоблагодатним мислима светих Отаца и учитеља Цркве, о чему се можемо уверити и при летимичном осврту на њихово учењу.

Многозначајно је у овом погледу богомудро учење Оца Православља, светог Атанасија Великог. По њему, смрт је трулежношћу, распадљивошћу (τή φθορά) царовала над људима. Пошто је Бог Логос једини био у стању да трулежну природу људску врати у нетрулежност, то Он узима за себе тело човечије и постаје човек. А пошто смо сви били подложни трулежности смрти, Он за све предавши тело своје на смрт, приноси га Оцу. И то Он чини из човекољубља, да би, с једне стране, учинио крај закону о трулежности људи тиме што се власт овога закона испунила на телу Господњем, а с друге стране, повратио људе из трулежности у нетрулежност и оживотворио их од смрти, благодаћу васкрсења уништавајући у њима смрт као сламу огњем (τή της αναστάσεως χάριτι τον θάνατον άπ' αυτών ώς καλάμην άπό πυρός έξαφανίζων)[73].

Логос је знао да се трулежност (ή φθορά) људска није могла друкчије зауставити осим истинском смрћу; а Логосу, као бесмртном и Сину Очевог, било је немогуће умрети. Ради тога Он и узима на себе тело које може умрети, да би оно, као тело свевишњег Логоса, било довољно смрти за све, и да би због Логоса у њему остало нетрулежно, и да би, најзад, у свима била заустављена трулежност благодаћу васкрсења (καυ λοιπόν άπό πάντων ή φθορά παύσηται τη της αναστάσεως χάριτι)[74].

Обновити човекову боголикоост (то кат' εικόνα) нису могли људи, пошто су сами саздани по обличју Божијем. Нису могли ни Анђели, јер ни они нису ликови (εικόνες). То је могао учинити једино сам Логос Божји, Лик Очев. А то се друкчије није могло учинити осим уништењем смрти и трулежности. Стога је било потребно да Логос узме на себе смртно тело, да би у њему могао уништити смрт, и опет обновити боголикоост у људима... Смртно учинити бесмртним није нико могао осим сами Живот, Господ наш Исус Христос. Стога Он приноси своје тело на жртву за све, показавши у нетрулежном телу свом првину васкрсења свију (άπαρχήν της των όλων αναστάσεως)[75].

Спаситељ је дошао да учини крај, и то не крај својој смрти него смрти свих људи; стога је скинуо са себе тело не својом сопственом смрћу (јер будући Животом Он није имао смрти), него је смрт примио од људи, да би њу, која се коснула његовог тела, потпуно уништио. Јер је главни циљ Господа Христа био: васкрсење тела које је Он имао извршити. Јер је знак победе над смрћу био: показати свима васкрсење, и уверити све да је Он уништио трулежност и даровао телима нетрулежност. И свима као залог (ώσπερ ένέχυρον) ове нетрулежности и као знак будућег васкрсења свију Он је тело своје сачувао нетрулежним (άφθαρτον)... Васкрсењу је имала претходити смрт, јер без претходне смрти не би било ни васкрсења... Тело своје Господ није дуго оставио у смрти, него га је, показавши га сам мртвим од везе смрти са њим, одмах и васкрсао у трећи дан, доносећи са собом и знак победе над смрћу: нетрулежност и нестрадал ноет тела... И за све

постаде очигледно, да је тело било умрло не од немоћи природе обитавајућег Логоса, него ради уништења смрти у њему силом Спаситељевом[76].

До доласка Господа Христа смрт је била моћна, и због тога страшна. А после доласка његовог, смрт се ниподаштава (*καταφρονείται*), јер је очигледно да је она побеђена и уништена распетим Христом. Пошто се смрт ниподаштава и потиरे од Спасове спасоносне појаве у телу и крсне смрти, очигледно је да исти Спас, који се јавио у телу и уништио смрт, и сада свакодневно триумфује над њом у својим ученицима. Јер када видимо да људи, слаби по природи, насрћу на смрт, не плаше се њене разорности, него је срдечно дозивају, не стрепе од мука, него ићи за Христа у смрт претпостављају овдашњом животу; или када посматрамо како људи, жене и мала деца, због вере у Христа, хрле и хитају у смрт, ко би био тако малоуман, или тако маловеран, и толико заслепљен умом, да не схвати и не расуди, да Христос, за кога људи подносе муке, сам пружа и даје победу над смрћу, чинећи да она изнемогне у свакоме који верује у Њега и носи на себи крсни знак? Пошто се дакле они који верују у Христа потсмевају смрти и ниподаштавају је, то нека нико не сумња, да је Христос уништио смрт, и разорио и прекинуо њену трулежност[77].

Крст Господњи је знак победе над смрћу. А да је Христос, општи Спаситељ свих и истинити живот свих, већ извршио бесмртно васкрсење тела (*αθανάτου αναστάσεως του σώματος*), потпуно је очевидно за свакога коме је здраво око ума. Јер када је смрт уништена, и сви је Христовом помоћи потиру, онда ју је у толико пре Он сам потро и уништио својим сопственим телом. А пошто је он умртно смрт, шта је требало да се деси? Зар не то да тело васкрсне и тиме објави победу над смрћу? Јер да тело Господње није васкрсло, на који би се начин показало да је смрт уништена?[78]

Да је Господ Исус заиста васкрсао и да као вечито жив непрестано дејствује, свети Атанасије доказује Спаситељевим непрекидним утицајем на морални препород људи међу свима народима. Јер само жива Личност може дејствовати и имати утицај на људе, а не мртац. Пошто Спаситељ тако дејствује на људе, и свакодневно свуда невидљиво убеђује премноге људе да приступају вериу Њега и покуравају се учењу његовом, зар после тога може ико сумњати да је васкрсење Христово стварно било, и да је Христос жив, или боље, да је Он сам Живот? Зар је својствено мртвацу душе људске приводити у такву тронутост, да се они одричу отачких закона и клањају се Христовом учењу? Или, ако Христос не дејствује (јер то је својствено мртвоме), онда на који начин Он зауставља дејствовање у оних који делају и живе, те прељубочинац више не чини прељубе, човекоубица више на убија, неправедник више не обмањује, и безбожник постаје побожан? Ако Христос није васкрсао него је мртав, како онда Он изгони,

прогони и обара лажне богове које неверници сматрају за живе, и демоне које обожавају? Јер где се само помиње име Христово и вера његова, ту ишчезава свако идолопоклонство, и изобличава се свака демонска обмана. Ниједан демон не подноси ни име Христово, него чим га чује, одмах се даје у бекство. А то није дело мртвога него живога, и то живога Бога...

Спаситељ свакодневно врши толика дела: привлачи људе побожности, одушевљава за добродетељни живот, поучава бесмртности, испуњује срца љубављу према небеским истинама, открива им знање о Оцу, удахњује силу против смрти, показује себе свакоме, уништава идолопоклоничку безбожност, зар назвати мртвим Христа који све то чини? Несвојствено је мртвоме тако делати. А Христос, Син Божји, будући жив и делатан (*ζων και ενεργής ων*), свакодневно дела, и обавља спасење свих; смрт пак свакодневно се показује изнемогла, а идоли и демони мртви, због чега нико не може сумњати у васкрсење тела Христовог...

Тело Христово није могло не умрети (*μη ἀποθανεῖν μεν γαρ οὐκ ἠδύνατο*), будући смртно, и за све приношено на смрт, ради чега га је Спаситељ и спремио био себи. Али оно није могло и остати мртво, јер је постало храмом Живота. Стога, иако је умрло као смртно, ипак је оживело због обитавајућег Живота у њему, а за доказ васкрсења служе дела^[79]. Дела свакодневно сведоче да је Спаситељ васкрсао тело своје и да је истинити Син Божји, који је уништио смрт и свима даровао нетрулежност обећањем васкрсења, васкрснувши своје тело као првину тога васкрсења (*ἀπαρχήν ταύτης*), и у крсном знаку показавши знак победе над смрћу и њеном разорношћу^[80].

Васкрсење Богочовековог тела је природна последица Логосовог оваплоћења. Тело Бога Логоса морало је васкрснути, јер је било тело Живота, тело ипостасно сједињено са Божанством Логоса. Спасење пак палог човека од смртности, од распаљивости тела и душе, помоћу богочовечанског домостроја спасења, и јесте главни циљ Логосовог оваплоћења. Свети мудрац, Атанасије Велики, богомудро то наглашава. Спасење је било нужно палом човеку који је пропадао у искварености, у трулежности. При томе треба имати на уму, да трулежност која је обузела човека није била изван тела (*ἢ γενομένη φθορά οὐκ ἔξωθεν ἦν τοῦ σώματος*), него је прирасла уз тело, те је било потребно место трулежности привити телу живот, да би, као што је смрт произашла у телу, тако и живот произашао у њему. Да је смрт била изван тела, требало би да и живот буде изван тела; али пошто се смрт везала за тело и, као постојећи заједно са њим, овладала њиме; то је било неопходно да се и живот привије телу (*συμπλακῆναι τῷ σώματι*), да би оно, обукавши се у живот, збацило са себе трулежност. Иначе, да је Логос био изван тела, а не у самом телу, смрт би у том случају сасвим природно била побеђена Њиме (јер смрт није у стању да се противи Животу), али би ипак у телу остала трулежност која се била

привила уз њега. Стога се Спаситељ с правом обукао у тело, да тело, привијено уз живот, не остане више у смрти као смртно, него да, као обучено у бесмртност, васкрснувши остане надаље бесмртно (*ὡς ἐνδυσάμενον τὴν ἀθάνασίαν, λοιπὸν ἀναστάν ἀθάνατον διαμείνῃ*). Јер, обукавши се једном у трулежност, оно не би васкрело да се није обукло у живот. И још: пошто се смрт није могла јавити сама по себи (*καθ' εαυτόν*) него само у телу, то се Логос ради тога обукао у тело, да би сатро смрт нашавши је у телу. Јер уопште, како би Господ показао да је Он Живот, ако не оживљењем онога што је смртно?[\[81\]](#)

Тело Бога Логоса примило је смрт по природи, а Логос је по својој вољи и своме властитом хтењу предао своје тело на смрт, да би и пострадао природно (*φυσικῶς*) за нас, и васкрсао божански (*θεϊκῶς*) за нас. Тако, целокупно дело Спаситељевог рођења и смрти има за циљ наше обновљење[\[82\]](#). Као што смо смрћу Христовом сви ми умрли у Христу, тако смо у самом Христу и подигнути из мртвих[\[83\]](#). Као што је смрт Христова била искупљење грехова људских и уништење смрти, тако и васкрсење његово и вазнесење имају важности за људе[\[84\]](#).

Речено је: Син Божји за то дође да раскопа дела ђавола (1 Јн. 3, 8). А каква је ђаволова дела раскопао Син Божји? Пошто је природу, коју је Бог створио безгрешном, ђаво навео на преступ заповести Божје и на проналазак греха смрти, то је Бог Логос васпоставио у себи ову природу, недоступну ђаволовом завођењу и проналажењу греха. Због тога је Господ и рекао: иде владар овога света, и у мени не налази ништа (Јн. 14, 30). А када владар овога света није нашао у Христу ниједно своје дело, онда у толико више Христос није владару овога света препустио ниједно од својих саздања. Или, када је Христос показао потпуно обновљење, ђаво није нашао у Њему ништа, да би извршено било потпуно спасење целог човека, разумне душе и тела, и да би васкрсење било потпуно (*ἵνα τελεία ἢ καὶ ἀνάστασις*)[\[85\]](#).

Страдање, смрт и васкрсење оваплоћеног Бога Логоса извршили су се у телу и души Бога (*σαρκός δε Θεοῦ καὶ ψυχῆς*)[\[86\]](#). Када је умрло тело одвојивши се од душе, Бог Логос је неизменљиво био и у телу, и у души, и у себи самом. У оном телу, које је у Њему било слично нашем, Он је изобразио нашу смрт, да би у њему припремио за нас и васкрсење, повративши из ада душу и из гроба тело; да би појавом душе у смрти разорио смрт, а погребом тела у гробу уништио труљење тела у гробу, показавши из ада и из гроба бесмртност и нетрулежност (*τὴν ἀθάνασίαν καὶ τὴν ἀφθαρσίαν*), у телу као што је наше пропутивши нам пут, и ослободивши нас, заробљене. То је и било чудесно; у томе се и састојала благодат[\[87\]](#), Спаситељ је васкрсењем извојевао победу над смрћу, тј. срушио ђавола, анас је васкрсао са собом, раскинувши окове смрти и подаривши нам место клетве благослов, место жалости радост, место туге

ускршње славље[88]. Својим васкрсењем Спаситељ је људској природи пропутио пут у нетрулежност (ὁδοποιήσας τὴ ἀνθρώπων φύσει τὴν εἰς ἀφθαρσίαν ὁδόν)[89].

Са много благодатне видовитости проникао је у тајну васкрсења Христовог богочежњиви философ Духа Светога, свети Григорије Ниски, и много непролазних истина изрекао о бескрајном значају Спасовог васкрсења у богочовечанском домостроју спасења рода људског. По њему, главни циљ Спасовог доласка у свет био је: људску природу повратити из смрти у бесмртност кроз Христову смрт и васкрсење. Вечноживи Господ, вели богомудри Отац, подвргава себе телесном рођењу, не што Му је нужен живот, него повраћајући нас од смрти у живот. Пошто је, дакле, требало свуколику нашу природу вратити из смрти, то се Он, као пружајући руку паломе и ради тога надневши се над нашим лешом, толико приближио смрти, да се коснуо мртвила, и својим властитим телом дао природи почетак васкрсења (καὶ ἀρχὴν δοῦναι τὴν φύσιν τῆς ἀναστάσεως τῷ ἰδίῳ σώματι), силом својом васкрснувши уједно васцелог човека (ὅλον συναναστήσας τὸν ἄνθρωπον δυνάμει). Пошто је тело, које је Бог узео на себе и које васкрсењем би подигнуто заједно са Божанством, било од нашег вештаства а не од нечег другог, то, као што у нашем телу рад једнога од чулних органа изазива саосећање у целој телу које је сједињено са овим чланом, тако, пошто је свуколика природа као једно живо биће, васкрсење једнога дела прелази на целину (ἢ τοῦ μέρους ἀνάστασις ἐπὶ τὸ πᾶν διεξέρχεται), услед повезаности и сједињености природе преносећи се од дела на целину (κατὰ τὸ συνεχές τε καὶ ἡνωμένον τῆς φύσεως, ἐκ τοῦ μέρους ἐπὶ τὸ ὅλον συνδιδόμενην).[90]

Као што је почетак смрти (ἢ ἀρχὴ τοῦ θανάτου), догодивши се у једноме човеку, прешао на сву природу људску, тако се исто и почетак васкрсења кроз Једнога распростире на цело човечанство (κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἢ ἀρχὴ τῆς ἀναστάσεως δι' ἐνός ἐπὶ πᾶσαν διατείνει τὴν ἀνθρωπότητα). Јер када се у човечанском саставу, који је Господ Христос узео на себе, после смрти душа поново вратило у тело, тада, као од некога почетка, сједињење онога што је било раздвојено на исти начин прелази на целокупну природу људску (εἰς πᾶσαν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν διαβαίνει). Иово је тајна Божјег старања о човеку и васкрсењу из мртвих[91].

У личности Богочовека Христа ваља разликовати шта је смртно и умире, шта се обнавља, и шта је оно што себе понижује. Божанство понижује себе, да би Га човечанска природа могла примити; а човечанска природа се обнавља, постајући божанствена кроз сједињење са Божанством. Јер као што се ваздух, притиснут нечим тешким и затворен у дубини воде, не задржава у води, него стреми ономе што му је сродно, причемусечестоса њим подиже и вода, опкољавајући ваздух танком павлаком, тако је и истинити Живот, обучен у тело, када се после

страдања враћао себи самом, подигао са собом својом божанском бесмртношћу и тело које га је обавијало (και ή περί αυτήν σαρκ̄ συνεπήρηθη υπό της θεϊκής αθανασίας), уздигнувши га из трулежности у нетрулежност... На тај начин Господ је унео ту малу првину наше природе (τήν βραχείᾱν έκείνην της φύσεως ημών άπαρχήν) у бескрајност Божанске силе, те што је сам био тиме је начинио и њу, тј. обличје слуге начинио је Господом, човека од Марије начинио је Христом, распетог по немоћи начинио је животом и силом, и све што се побожно созерцава у Богу Логосу, Бог Логос је учинио својим човечанској природи коју је био узео на себе. Тако је трулежна природа кроз сједињење са Божанством постала учесник Божје силе, слично томе, могло би се рећи, као што капља оцта, помешана са морем, од те мешавине постаје море[92].

Пошто смрт није ништа друго него раздвајање душе и тела, то се Бог Логос, сјединивши са собом и душу и тело, не раздваја ни од душе ни од тела, већ уделивши себе и телу и души, Он помоћу душе отвара разбојнику рај, а помоћу тела зауставља дејство трулежи (δια δε του σώματος ιστησι της φθοράς την ένέργειαν). У томе се и састоји разрушење смрти: учинити трулежност недејственом, уништивши је у животворној природи (το άνενέργητον γενέσθαι την φθοράν, έν τω ζωοποιω φύσει άφανισθειίσαν). Јер оно што се збива са Христовом душом и телом, постаје благодат и дар за сву нашу природу уопште; и тако помоћу васкрсења сједињује све што је разједињено Онај који је и у једном и у другом, тј. и у души и у телу[93].

Односно васкрсења Господа Христа немогуће је мислити да се Он, као Лазар или неко други од оживљених, враћа у живот туђом силом; напротив, Јединородни Бог сам васкрсава сједињеног са Њим човека, најпре одвојивши душу од тела, затим опет сјединивши обоје, и на тај начин се извршује спасење свуколике природе наше (και ούτως ή κοινή γίνεται σωτηρία της φύσεως), због чега се Он и назива вођ живота (Д. А. 3, 15). Јер је Јединородни Бог, који је за нас умро и васкрсао, помирио свет са собом, и све нас који смо постали заједничари његови по телу и крви откупио као неке ратне заробљенике помоћу сродне нам крви (δια του συγγενούς ημών αίματος), на што указује апостолска реч која каже: имамо искупљење крвљу његовом, и отпуштање грехова телом (Еф. 1, 7)[94].

Свевишњи, сјединивши се са нашом униженом природом, са обличјем слуге усваја немоћи слуге (οίκειοῦται τά τοῦ δούλου πάθη). И као што у нас, због присне међусобне повезаности удова, бива да, ако се нешто деси са врхом нокта, цело тело саосећа бол, пошто саосећање прониче цело тело, тако и Онај који се сјединио са нашом природом усваја наше немоћи, као што каже Исаија: Он немоћи наше узе и болести понесе (Ис. 53, 4. 5), подвргава себе ранама за нас, да бисмо се раном његовом ми исцелили (Ис. 53, 4. 5). Није Божанство било рањено, него човек сједињени са Божанством, путем сједињења, чија природа може да прима ране. А све

се то збива ради тога, да се зло разори на исти начин на који је и дошло. Јер пошто је смрт ушла у свет кроз непослушност првога човека, тога ради се изгони послушношћу другога човека (Рм. 5, 12-19). Стога Господ бива послушан до саме смрти (Флб. 2, 8), да послушањем исцели грех непослушања, а васкрсењем из мртвих уништи смрт која је ушла у свет са непослушањем, јер васкрсење човека из смрти јесте уништење смрти (αφανισμός γάρ ἐστὶ θανάτου ἢ ἐκ θανάτου τοῦ ἀνθρώπου ἀνάστασις)[95].

Мада Божанство у Господу Христу није умрло, ипак је васкрсло: није умрло, јер оно што није сложено не умире; а васкрсло је, јер је Оно, налазећи се у ономе што је било умрло, учинило да заједно са Њим устане оно што је по закону људске природе било пало, тако да је Оно, боравећи и у једном и у другом делу (тј. у души и у телу) који имају своја посебна својства, телом излечило природу тела а душом природу душа (τὴν τῶν σωμάτων φύσιν δια τοῦ σώματος, τὴν δὲ τῶν ψυχῶν δια τῆς ψυχῆς ἐξιάσαστο); и опет, сјединивши собом оно што је било раздвојено, Оно и само васкрсава у ономе што би подигнуто. И као што ће се трека, која је расечена на двоје (ништа не смета, тајну домостроја спасења, извршену васкрсењем, појаснити поређењем, узетим из света вештаственог), ако неко стане врхове обеју половина сједињавати на једном крају, по неопходности, у исто време потпуно сјединити и цела расечена трека, јер ће се припијањем и спајањем на једном крају уједно извршити спајање и на другом; тако и у Христу, васкрсењем извршено сједињење душе са телом, доводи у јединство сву у целокупности природу људску (πάσαν κατὰ το συνεχές τὴν ἀνθρώπινην φύσιν), која је смрћу раздвојена на двоје: на душу и тело, надом на васкрсење успостављајући везу између раздвојених делова. То и значе речи Павлове: Христос уста из мртвих, првина умрлих; и као што у Адаму сви умиремо, тако ћемо у Христу сви оживети (1 Кор. 15, 20-22). Јер по примеру трске, на оном крају који је од Адама, наша природа би расечена грехом (ἢ φύσις ἡμῶν δια τῆς αμαρτίας ἐσχίσθη), пошто се смрћу душа раздвојила од тела; а на другом крају који је од Христа, наша се природа опет враћа у своје првобитно стање (πάλιν ἡ φύσις ἐαυτὴν ἀναλαμβάνει), пошто се расцеп, који се био десио у нашој природи, потпуно спојио васкрсењем човека у Христу[96].

Говорећи на Ускрс о значају Христова васкрсења, свети Григорије Ниски вели: О овом светлом празнику виси сав Закон и Пророци, и свака богонадахнута реч и закон садрже се у благодати васкрсења (ἐν ταύτῃ ἀνακεφαλαιοῦται τῇ χάριτι). Јер је овде и крај зала и почетак добара. На пример: царова смрт од Адама (Рм. 5, 14), узевши почетак трулежне силе; но њена се зла владавина продужи тја до Мојсеја, и Закон није нимало ослабио злу моћ смрти. Дође царство Живота, и разори се царство смрти; и појави се друго рођење, други живот, други начин живота, промена саме природе наше[97]... Сей дењ, егоже сотвори Господь (Пс. 116, 24), јер у овај дан Господ ствара ново небо и нову земљу[98]... Благодат Христова

васкрсења уништи смртне муке; она породи првенца из мртвих; она развали гвоздена врата смрти; она скрши жељезне катанце ада. Сада се отвара тамница смрти; сада се сужњима објављује ослобођење; сада се слепима даје вид; сада Исток с висине посећује оне што седе у тами и сенци смрти[99]...

Ни у време Христовог страдања у Њему се, из разлога домостроја спасења, Бог није одвајао ни од душе ни од тела, с којима се једном сјединио. Ма да је Божанство драговољно раставило душу од тела, ипак је показало да борави и у једном и у другом. Јер је телом, које није примило у себе трулежност смрти, сатрло онога који има државу смрти (Јевр. 2, 14), а душом је разбојнику отворило улаз у рај. И ово двоје извршује се једновремено, пошто Божанство чини добро и у телу и у души: нетрулежношћу тела уништава смрт, а душом, која хита своје властитом завичају, враћа људе у рај. Пошто је, дакле, састав човечји двострук, а природа Божанства проста и једноставна, то се и у време одвајања тела од душе оно што је недељиво не раздваја заједно са сложеним него, напротив, остаје исто. Јер се јединством Божанске природе, која се подједнако налази и у души и у телу, раздвојени делови поново сједињују. Тако, дакле, смрт настаје од раздвајања сједињеног, а васкрсење од сједињења раздвојеног[100].

Господ Христос није страдао по неопходности, нити је био принуђен да сиђе с неба, нити је мимо очекивања нашао васкрсење као неочекивано добротинство, него је знао крај свима стварима, и тако учинио почетак, силом свога Божанства знајући унапред све што Му претстоји. И пре но што је сишао с неба, Он је видео и метеж народа, и упорство Израиља, и Пилата како суди, и Кајафу како раздире своју хаљину, и бунтовни народ разгневлен, и Јуду који Га издаје, и Петра који Га брани; знао је притом да ће се ускоро после тога васкрсењем преобразити у славу нетрулежности. И видећи јасно сву будућност, Он није одложио даровање благодати човеку, нити одгодио домострој спасења (οὐδέ ὑπερέθετο τὴν οἰκονομίαν), него је као они, који видећи слабога где га бујица носи, из саучешћа према њему, не оклевају да се баце у бујицу, и ако знају да ће се испрљати и да ће их камење изударати; тако је и човекољубиви Спаситељ наш примио на себе оно што је увредљиво и презрено, да би спасао човека који је пропадао у обмани; сишао је у наш живот, пошто је предвиђао и свој славни узлазак; допустио је себи да умре по човечанству, пошто је унапред знао о васкрсењу. Јер се Он није, као један од обичних људи, смело бацио у опасност, поверавајући исход потхвата неизвесној будућности, него је као Бог уредио овај потхват, упућујући га одређеном и познатом Му циљу[101].

Оваплотивши се од свете Деве, Господ Христос је искупио од смрти нас, продане под грех (Рм. 7, 6. 14), пошто је у откуп наших душа дао своју скупоцену крв, коју је пролио претрпевши крст, и самим собом

пропутивши нам пут у васкрсење из мртвих (ὁδοποιήσας ἡμῖν δι' εαυτοῦ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν)[102].

У самој ствари, спасење човека састоји се у ослобођењу човека од смрти. Стога свети Иринеј вели: Спасење човека јесте разорење смрти. Када Господ оживотворава човека, то јест Адама, онда је и смрт разорена[103]. Завршивши васкрсењем свој богочовечански живот на земљи, Господ Христос је уздигао са собом Оцу и човека, показавши у себи првину васкрсења човека (primitias resurrectionis hominis), да би, као што је глава васкрсла из мртвих, тако и остало тело свеколиког човечанства, које се налази у животу, после навршеног времена његове осуде, одређене за непослушност, васкрсло[104]. Господ Христос се оваплотио, поднео понижење и страдање, да би својом смрћу и васкрсењем победио смрт... У себи самом Он нам је дао васкрсење из мртвих и затим живот вечни[105].

Крст Христов добија своје објашњење и силу у васкрсењу Христовом. Без васкрсења Христовог крст Христов би заувек остао знак срамоте и немоћи. Стога је свети Кирил Јерусалимски у праву када вели: Исповедам крст, пошто знам за васкрсење (ὁμολογῶ τὸν σταυρὸν, ἐπειδὴ οἶδα τὴν ἀνάστασιν). Јер да је Исус остао распет, ја Га можда не бих исповедао; можда бих ућутао заједно са мојим Учитељем. Али пошто је за крстом следило васкрсење, то се не стидим да говорим о њему[106].

У песничкој души светог Григорија Богослова, обогумудреној молитвом и постом, васкрсење Господа Исуса изазива херувимска усхићења, нарочито на Ускрс, и он радосно кличе: Данас је спасење свету, свету видљивом и свету невидљивом! Христос из мртвих, васкрсавајте и ви са Њим! Христос из мртвих, Христос у слави својој, узлећите! Христос из гроба, ослобођавајте се окова греха; отварају се врата ада, уништава се смрт (θάνατος καταλύεται), одбацује се стари Адам и остварује нови... Ускрс! То је празник над празницима (εορτῶν εορτή) и свечаност над свечаностима (καὶ πανήγυρις πανηγύρεων). Он толико превазилази све празнике, не само људске и земаљске, него чак и Христове, који се врше за Христа, колико сунце превазилази звезде[107].

Спаситељ је умро по својој вољи, положивши у гроб своје тело не на дуго, да би, уставши из мртвих, васкрсао умрле, и привукао их себи као што магнеткамен привлачи чврсто гвожђе (ελκὼν οἷα μάγνησσα λίθος τὸν ὄνεντα σίδηρον). Јер је Христос, примивши на себе тело, рођење, обличје човечје, поругу, гроб, славу, васкрсење, примио васцелог човека, са свима човечанским својствима[108].

Херувимски видовита и осетљива душа свега и златоустог учитеља васељене живи истином Христовог васкрсења. Бескрајна је истина, бескрајна и сила Христовог васкрсења; оне се могу до краја осетити и схватити само вером и животом по вери. У васкрсењу Христовом је, вели

свети Златоуст, показан неки нови тип васкрсења, јер су многи мртви васкрсавали и пре Христа, али тако као Он није васкрсао ниједан. Сви други васкрснути опет су се враћали у земљу и, ослободивши се господарства смрти на извесно време, они су јој се понова потчињавали; но тело се Господње по васкрсењу није вратило у земљу, већ се узнело на небеса, разорило сву власт ђаволову, васкрсло са собом сву васељену (*μεῦ' εαυτοῦ τὴν οἰκουμένην συνανέστησεν ἀπασαν*), и сада седи на царском престолу. Престављајући све то и објашњавајући, да никакав ум неће моћи схватити толика и тако велика чудеса, већ их једино вера може познати и јасно претставити, апостол Павле је рекао да се сила васкрсења Христовог схвата вером (Флб. 3, 9-10). Када разум не може да схвати и просто васкрсење (пошто је оно изнад људске природе и поретка ствари), онда какав разум може схватити васкрсење које се толико разликује од других васкрсења? Никакав, него је нама потребна једино вера, којом би се могли уверити, да је умрло тело васкрсло, и прешло у живот бесмртни, безгранични и бескрајни. То апостол Павле изражава и на другом месту, говорећи: Христос уста из мртвих, више не умире, смрт више не господари над њим (Рм. 6. 9). По среди је двоструко чудо: васкрснути, и то васкрснути на такав начин. Стога је апостол Павле и рекао да се сила васкрсења Христовог схвата вером [\[109\]](#).

Речима: не беше могуће да га смрт држи (Д. А. 2, 24), Апостол показује да васкрсење Христово није било онакво као и васкрсење осталих људи [\[110\]](#). Из речи Апостола: да душа његова не бй остављена у аду, нити тело његово виде труљење (Д. А. 2, 21), види се, да васкрсење Христово није било слично васкрсењу осталих људи. Смрт Га је држала, и у исто време није учинила оно што јој је својствено чинити [\[111\]](#).

Заиста најјачи доказ васкрсења Христовог је то што је умртвљени Христос показао после смрти такву силу, да је живе људе убеђивао да презиру и отапбину, и кућу, и пријатеље, и рођаке, и сами живот ради исповедања Њега, и да задовољствима овога света претпоставе шибане, опасности и смрт. Таква су дела (*τα κατορθώματα*) својствена не мртвацу и не ономе који је остао у гробу, него васкрсломе и живоме [\[112\]](#).

Зашто се Господ по свом васкрсењу није јавио свима него само Апостолима? Зато што би Он изгледао привиђење (*φάντασμα*) народу који није знао неисказану тајну. Када и сами ученици с почетка нису веровали, већ су падали у забуну и имали потребу да рукама опипају и заједнички обедују, онда шта би требало очекивати од народа? Отуда се васкрсење и показује на неодољив начин помоћу чудеса, да би оно било несумњиво не само за ондашње људе, него и за све будуће нараштаје. Оно што се у ондашњих људи дешавало од тога што су гледали чудеса, требало се у свих потоњих дешавати од вере. Стога ми позајмљујемо из овога доказ и против неверника. У самој ствари, ако Господ није васкрсао већ остао мртав, онда

на који су начин Апостоли чинили чудеса његовим именом? Или они нису чинили чудеса? У таком случају, на који је начин поникао хришћански род? Ово већ, разуме се, неверници неће одбацити, и неће оспоравати оно што виде, те стога, када говоре да чудеса није било, они тим још више срамоте себе саме. У ствари, то би било највеће чудо, када би без чудеса сва васељена прибегла Христу, уловљена од дванаест сиромашних и неуких људи. Рибари нису победили обиљем богатства, ни мудрошћу речи, ни нечим томе сличним, да би људи морали признати да је у њима била божанска сила (θεϊὸν εἶναι ἐν αὐτοῖς δυνάμιν), пошто је немогуће да би човечанска сила икада могла толико учинити. Стога је и сам Христос после свог васкрсења остао на земљи четрдесет дана, јављајући се у току толиког времена, да Га ученици не би сматрали за привиђење (φάντασμα)[113].

Ти ниси телесним очима видео васкрслог Господа, вели свети Златоуст, али Њега васкрслог видиш очима вере. Ти ниси телесним очима видео самог Васкрслог, али ћеш Га видети помоћу апостолских чудеса. Појава чудеса одводи те созерцању вером (χειραγωγεῖ σε πρὸς τὴν τῆς πίστεως θεωρίαν). И то, што су се именом његовим чинила чудеса, био је бољи и јаснији доказ његовог васкрсења него јављање самог Васкрслог. Хоћеш ли да дознаш како то потврђује истину васкрсења боље него да се Он сам јавио пред очима свих људи? Слушајте пажљиво, јер многи питају о томе и говоре: зашто се Господ, васкрснувши, није одмах јавио Јудејцима? Ово је питање излишно и узалудно. Да је било наде за обраћање Јудејаца вери, онда Господ не би пропустио да се по васкрсењу јави свима. А да није било наде да их Он, јавивши им се по васкрсењу, обрати вери, види се то из случаја са Лазарем. Васкрснувши овог четвородневног мртваца, који је заударао и почео се распадати, и наредивши да он, обавијен платном, изиђе на очиглед свима, Спас их не само није обратио вери, него је и мржњу изазвао, јер су они, скупивши се, хтели чак да Га убију за то. Када дакле они нису поверовали онда када је Спаситељ васкрсао другога, зар се не би опет разбеснили против Њега, да им се Он, васкрснувши себе, јавио? И ма да они не би могли имати никаквог успеха, ипак би своју безбожност показали тиме што би Га напали.

Стога, желећи их избавити од излишног беса (μανίας περιττής), васкрсли Господ је сакрио себе, јер би их учинио заслужнима још веће казне да им се јавио после крсних страдања. Штедећи их, Он је и сакрио себе од њихових очију, а показао јављањем чудеса, јер они чују речи Петрове: у име Исуса Христа устани и ходи (Д. А. 3, 6). Ово је значило не мање него видети самог Васкрслог. А да је ово заиста највећи доказ васкрсења, и да лакше привођа вери него сама појава Васкрслога, и да је појава чудеса, чињених у име његово, могла боље убедити разум људски него гледање самог Васкрслог, види се из следећег: Христос је васкрсао и јавио се ученицима, али и међу њима се нашао неко који није поверовао, Тома звани Дидим, и њему је било потребно да метне прете своје у ране од

клинаца и да опипа ребра његова (Јн. 20, 24 25). Када дакле ученик, који је провео са Њим три године, који је учествовао у трпези Господњој, који је видео највећа знамења и чудеса, који је слушао беседе Господње, видевши Га васкрслог, није поверовао пре но што је осмотрио ране од клинаца и рану од копља, онда како би могла поверовати васељена да је видела васкрслог Господа?... И не само с ове, но и с друге стране ми ћемо показати да су чудеса убеђивала боље него виђење Васкрслога. Народ, чувши Петра који је рекао хромоме: у име Исуса Христа устани и ходи, поверовао је у Христа: њих три хиљаде на борју, а затим њих пет хиљада на броју; а ученик, угледавши Васкрслог, није поверовао... Угледавши Васкрслог, и властити ученик његов није поверовао, а угледавши чудеса, и непријатељи су поверовали[114].

Апостолска чудеса и знамења била су највећи доказ васкрсења Христова. Стога и сам Спаситељ вели: Заиста, заиста вам кажем: ко верује у мене, дела која ја творим, и он ће творити, и већа ће од ових творити (Јн. 14, 12). Пошто је крст, који је претходио, саблажњавао врло многе, то су после тога и била потребна велика знамења. Да је умрли Христос остао у смрти и у гробу, и да није васкрсао, и да није узишао на небеса, онда не само не би извршена била велика знамења после крста, него би морала изгубити силу и она што су раније учињена... Христос је раније чинио чудеса, васкрсавао мртве, чистио губаве, изгонио ђаволе; затим је био распет и, како говоре безакони Јудејци, није васкрсао из мртвих. Шта ћемо им рећи на то? Ево шта: ако Он није васкрсао, како су онда после тога чињена велика знамења? Нико од живих, умревши, није после смрти чинио велика знамења, а овде су после тога била чудеса велика и по начину извршења и по својим својствима. Била су велика по својствима, јер никада сенка Христова није васкрсавала мртве, а сенке Апостола чиниле су многе такве ствари. Била су знамења велика и по начину извршења, јер је раније Он сам заповешћу чинио чудеса, а после крста служитељи његови, призивајући славно и свето име његово, чинили су велика и узвишена дела, у којима се јаче и славније пројавила сила његова. У самој ствари, далеко је значајније када је други чинио чудеса призивајући име његово, него када је Он сам чинио то исто својом заповешћу... Да Христос, умревши, није васкрсао, онда би и знамења морала престати; но она не само нису престала, него су се и после тога дешавала још значајнија и још славнија. Да Христос није васкрсао, онда други не би могли именом његовим чинити онаква чудеса, јер је једна и иста сила чинила чудеса и пре крста и после крста, само је пре крста то чинила кроз самога Христа, а после кроз његове ученике. А да би доказ васкрсења био јаснији и славнији, после крста су била чудеса превелика и преузвишена[115].

Каква је ревност, пита свети Златоуст, побуђивала Апостоле да стоје за мртваца? Какву су награду очекивали? какву почаст? Они су побегли и од Њега живог, чим је био ухваћен; а после смрти зар би могли бити онако

смело за Њега, да Он није васкрсао? Како то схватити? Да они нису хтели и нису могли измислити васкрсење које се није десило, види се из следећег. Много пута је њима Спаситељ говорио о васкрсењу, чак је и непрестано понављао да ће, као што су и сами непријатељи рекли, устати после три дана (Мт. 27, 63). Стога, да Он није васкрсао, они би, као обманути и гоњени од целог народа, протеривани из кућа и градова, очигледно морали одустати од Њега; и они, као обманути Њиме и због Њега подвргнути страшним невољама, не би зажелели да шире такав глас о Њему. А да они нису могли измислити васкрсење, да се оно није стварно десило, о томе не треба ни говорити. У ствари, на што су се они при томе могли надати? Да ли на силу своје речи? Али, они су били врло неуки људи. Да ли на богатство? Али, они нису имали чак ни штапа, ни обуће. Да ли на знатност порекла? Али, они су били сиромашни, и рођени од сиромашних. Да ли на знаменитост завичаја? Али, они су долазили из незнатних села. Да ли на своју многобројност? Али, њих није било више од једанаест, и то расејани. Да ли на обећања Учитељева? Али на каква? Да Он није васкрсао, онда и остала обећања његова не би за њих била веродостојана. И како би они могли укротити народни бес? Када врховни од њих није поднео речи жене слушкиње, а сви се остали, видевши Га везана, разбегли, како би онда они помислили да иду у све крајеве земље, и да тамо усађују измишљену проповед о васкрсењу? Када један од њих није се одржао од претње жене, а други и од самог погледа на узе, како су се онда могли одржати пред царевима, владарима и народима, где су мачеви, ужарени казани, пећи, безбројне врсте свакодневне смрти, да нису били окрепљени силом и помоћи Васкрслога? Учињена су била многобројна велика чудеса, и Јудејци се нису постидели ни једнога од њих, већ су распели Онога који их је учинио; а простим речима ученика о васкрсењу зар би могли поверовати? Не, не! Све је то учинила сила Васкрслога (ή τοῦ ἀναστάντος ἰσχύς ταῦτα εἰργάσατο)[116].

У једног беседи на Ускрс свети Златоуст благовести: Ево, настао је у нас многожељени и спасоносни празник, дан васкрсења Господа нашег Исуса Христа, основ мира, начело помирења, прекраћење непријатељских делатности, разорење смрти, пораз ђавола. Данас су се људи помешали са Анђелима (ἀνθρώποι τοῖς ἀγγέλοις ἀνεμίγησαν); и обучени у тело заједно са бестелесним Силама сада узносе славословља. Данас је оборена власт ђавола, данас су раскинути окови смрти, уништена победа ада. Данас је на своме месту да се понови пророчка реч: где ти је, смрти, жалац? Где ти је, аде, победа? (1 Кор. 15, 55; Ос. 13, 14). Данас је Господ наш Христос развалио врата гвоздена (Ис. 45, 2) и уништио само лице смрти (καί αὐτό τοῦ θανάτου το πρόσωπον ἠφάνισεν). Шта ја говорим: лице? Та само име њено Он је променио, јер се она више не назива смрт, него спавање и сан. Пре доласка Христовог и крсног домостроја спасења (της τοῦ ὀταυροῦ οἰκονομίας) само име смрти било је страшно. Тако је први човек за велику казну чуо следећу одлуку: у који дан окусите, смрћу ћете умрети (1 Мојс. 3,

17). И блажени Јов назвао ју је тим истим именом, рекавши: смрт је покој човеку (Јов. 3, 23). И пророк Давид је рекао: смрт је грешника љута (Пс. 33, 22). И није се само смрћу називало одвајање душе од тела него и адом (ἀδης). Чуј шта говори праотац Јаков: свалићете ме стара с тугом у ад (1 Мојс. 42, 38); такође и Пророк: развалио је ад чељусти своје (Пс. 85, 13). И у многим местима Старога Завета наће ћеш да се селидба из овога света назива смрћу и адом. А када је Христос Бог наш принесен био на жртву и извршио васкрсење, онда је човекољубиви Господ уклонио ове називе и увео у наш живот нови дивни поредак: селидба из овога света већ се не назива смрћу него упокојењем и сном. Откуда се то види? Из речи самога Христа који каже: Лазар, наш пријатељ, заспа, него идем да га пробудим (Јн. 11, 11). Као што је за нас лако пробудити и подићи заспалог, тако је за општег Господа свих нас лако васкрснути[117].

Смрт која је раније имала страшно лице (φοβερόν το πρόσωπον), сада је, после васкрсења Христова, постала презрена[118]. То је светли победни знак васкрсења. Њиме су нам дата безбројна блага, њиме је развејана демонска опсена, њиме се потсмевамо смрти, њиме презиремо садашњи живот, њиме се одушевљавамо надом на будућа блага, њиме ми, обучени у тело, можемо бити нимало ниже од бића бестелесних, ако зажелимо. Данас је одржана сјајна победа; данас је Господ наш, уздигнувши заставу победе над смрћу и оборивши власт ђаволову, васкрсењем подарио нама пут у спасење (την δια της αναστάσεως όδόν εις σωτηρίαν έχαρίσατο)[119]... Сада је Христос одвео природу људску у пређашње достојанство, ослободивши је од власти ђавола[120].

Васкрсење Христово доказ је Богочовекове безгрешности и има свечовечански значај. Због чега је Христос распет? Не због свог властитог греха, одговара свети Златоуст, као што се то види из његовог васкрсења. Да је био грешан, како би васкрсао? А ако је васкрсао, очигледно је да није био грешан. А ако није био грешан, како онда би распет? Ради других. А ако је ради других, онда је несумњиво васкрсао (εἰ δε δι' έτεροуs, πάντωs ανέστη)... Он је и умро и васкрсао ради тога, да нас учини праведнима (ίνα δικαίους έργάσηται)[121]. Ако је тело наше уд Христов (μέλος τοῦ Χριστού), а Христос је васкрсао, онда ће, нема сумње, и тело следовати за главом (και το σώμα πάντωs έψεται τη κεφαλή)[122].

Због свога безмерног значаја и свеспасоносне силе васкрсење Христово се може с правом назвати рођендан целокупне људске природе (της ανθρωπινής φύσεως άπάσης γενέθλιον), јер смо њиме ми, изгубљени, нашли себе, ми, мртви, оживели, ми, непријатељи помирили се с Богом[123].

Да васкрсење Богочовека Христа има бескрајни значај за сав род људски, ретко ко тако снажно осећа, сазнаје и исповеда као свети ревнитељ

еванђелских истина, Кирил Александриски. Посматрајући род људски са богочовечанског зенита, он га васцелог види, с једне стране у Адаму, а с друге у Господу Христу. По њему, Адам је један корен људске природе, а Христос други корен. У своме првом корену, Адаму, људска се природа разболела трулежношћу (την φθοράν). Због непослушности према своме творцу и законодавцу Богу, она се одмахшла под проклетствима смрћу, и царова смрт од Адама до Мојсеја (Рм. 5, 14), распростирући на све своје семе и род осуду која беше на њој: јер поникавши као из трулог корена, ми кукавци остадосмо трулежни (φθαῖτοι) и замкама смрти стегнути. Но Творац, промишљајући о нашем добру, зајеле да људску природу, обузету трулежношћу, врати у њено првобитно стање, те нам произведе као други корен, који смрт не могаше држати, једнога Господа Исуса Христа, који је Бог Логос из његове суштине, а постао човек као ми, рођен од жене. Бог Логос је постао истинити човек да би, душу своју положивши за нас и тело своје предавши на смрт за нас из разлога домостроја спасења (οικονομικώς), показао нас васкрсењем из мртвих победиоцима над трулежношћу и јачима од окова смрти[124].

Ма да се каже да је оваплоћени Бог Логос пострадао, ми знамо да је Он као Бог нестрадалан, а говоримо да је својим властитим телом претрпео смрт οικονομικώς, да би, сатрвши смрт и васкрснувши пошто је он живот и животворан, поврати у нетрулежност тело које је смрт тирански држала у својој власти. Тако и у нас досеже сила овога подвига, распростирући се на сав род људски (οὕτω τε και εις ημάς ή τοῦ κατορθώματος διατρέχει δῦναμις, εις άπαν έκτεινομένη το γένος)[125]. Прво у Господу Христу ми се јављамо као победиоци над трулежношћу и смрћу, јер је Он оживео из мртвих имајући све нас у себи (άνεβίω γαρ έκ νεκρών, πάντας έχων εν έαυτω)[126].

Бог Логос је својим светим телом окусио смрт, да би, победивши смрт и сатрвши трулежност, сила васкрсења прешла на свеколики род људски (ή της αναστάσεως δῦναμις εις άπαν ёρχηται το άνθρώπινον γένος). Јер је истина да, као што у Адаму сви умиру, тако и у Христу сви оживљују[127]. Доброчинство Спаситеља нашег протеже се на сву природу људску (έπι γαρ πάσαν την φύσιν των ανθρώπων ή του Σωτήρος ημών ευεργεσία χωρεί), јер као што смо заједничарили у проклетству праоца Адама, и сви били под смрћу као он, тако и победу Спаситеља Христа присвајамо себи (οίκειοῦμεβα), и заједничаримо у слави његовој, и узимамо удела у царству његовом... Победа Спаситеља нашег је у ствари наша победа, јер је и пропаст нашег праоца била свеопшта пропаст наша... Бог Логос је ради свуколике природе наше узео на себе првину нашу (την ήμετέραν άπαρχήν), да би, увевши је усве добордетељи, изазвао противника на борбу, а ову показао непобедивим јунаком; и да би ову као јунака крунисао, а пораз противников објавио, и све људе наоружао храброшћу према противнику[128].

Господ Христос се прославио васкрсењем, зато се и не стидимо говорити, да је Логос Божји пострадао и умро телом (σαρκί), јер је завршетак крунисан славом каква доликује Богу[129].

Оживевши најпре тело своје, и смрћу свога сопственог тела уништивши државу смрти, Господ Христос је постао људској природи пут у васкрсење (οδός γεγρονε τη ανθρωπεια φϋσει προς αναστασιν), и дао јој силе да буде јача од трулежности[130]. Оживевши из мртвих, Господ Христос је посао људској природи пут у живот, због чега се и назива: првенац из мртвих (Кол. 1, 18), и: првина умрлих (1 Кор. 15, 20)[131].

У својој беседи на Ускрс свети Епифаније посипа срца људска бисером еванђелским: Христос отвори врата ада, и мртви устадоше као од сна. Васкрсе Христос васкрсење палих, и васкрсе са собом род људски (και τον 'Αδάμ συνήγειρεν). Васкрсе Христос васкрсење свих, и Ева се ослободи проклетства. Васкрсе Христос васкрсење, и онога који беше унакажен украси и орадости... Васкрсе Христос, и радост подари свој твари; васкрсе, и тамница се ада испразни; васкрсе, и трулежност природе претвори у нетрулежност; васкрсе, и поврати Адама у првобитно достојанство бесмртности (εις τον αρχαιον αξιωμα της αθανασίας)[132]... Нама је Ускрс од свих празника најпразничнији. То је празник целог света, обновљење и спасење у исто време. Овај је празник врхунац и тврђава. То је дан који благослови Бог и освети, јер у њему отпочину од свих дела својих, завршивши спасење и оних на земљи и оних у доњем свету (τελειώσας την σωτηρίαν των επιγείων όμοϋ και καταχθωνίων)[133].

Христос је васкрсао из мртвих, вели свети Теодор Студит, и сав свет ликује. Својом животворном смрћу Христос је уништио смрт, и сви се у аду ослободише окова (και πάντες οι έν αδη των δεσμών απελευήσαν); Христос је отворио рај и учинио га доступним свима (πάσιν)[134]. Васкрсење Христово је циљ Господњег промисла о нама[135].

Сав домострој спасења рода људског, извршен смрћу и васкрсењем Богочовека Христа, преставља собом, по речима светог Симеона Новог Богослова, неко велико и поражавајуће промишљање Божје: душа васкрсава у овоме животу, а тело умире, и одредба Божја: земља си, и у земљу ћеш отићи, не укида се; но при свеопштем васкрсењу васкрснуће и тело, и примиће нетрулежност. Смрт није уклоњена и није оставлена неделатном у овоме животу, већ је само сатрвена и бива исмевана, јер када би она сада била уклоњена, онда људи не би више умирали[136].

Син Божји и Бог, поставши човек ради успостављења природе људске, није благоволео одмах укинути прву одредбу о казни, тј. нуждавање у свему и смрт, који су због преступања заповести наложени на Адама и род наш; јер и оно: да у зноју лица свога једемо хлеб свој, и оно: земља си, и у земљу ћеш отићи, остају, и увек ће остати у роду нашем до завршетка света. А

шта је урадио, и ради, Господ наш Исус Христос? То да оне који верују у домострој спасења, извршен његовим очовечењем, Он чини заједничарима своје силе, као Бог сила, и своје премудрости, као Бог премудрости, и кроз то, не укидајући стварно прву одредбу, укида је тиме, што јој одузима силу, одушевљавајући верујуће да добродушно подносе сваковрсне невоље и муке, сам први подневши их до срамне смрти на крсту, и поставши за нас у томе образац и пример. Услед тога видимо да Апостоли и сви прави хришћани, добијајући силу од благодати Христове, с радошћу подносе све муке и напасти, и приносе Богу достојне плодове са великим трпљењем. Због тога ни Мученици нису молили Христа да их избави од мука и мучења, нити су Подвижници искали да их ослободи од трудова и напора подвижништва, него су и једни и други молили да им само подари трпљење, и са тим трпљењем они су се подвизавали подвигом мученишта и подвижништва, да би у будућем животу примили награду за свој труд^[137].

Ма с које стране приступили васкрсењу Господа Исуса, оно је бескрајно у својој тајанствености и безмерно у својој важности. Но ако је та тајанственост игде ухваћена у осећања, и та важност игде изражена речима, онда је то, нема сумње, у молитвеном богословљу Цркве Православие. Тек се ту може у пуној мери назрети, и осетити, и схватити, шта све васкрсење Господа Христа значи у делу спасења рода људског, каква се безбројна добра божанска скривају у њему, какве се спасоносне истине богочовечанске садрже у њему, и какве се чудотворне силе таје у њему. Вођено непогрешивом христочезњивомшћу, молитвено осећање Цркве прониче у најтајанственије дубине божанског васкрсења Спасовог, увек праћено молитвеном мишљу Цркве, која са страхом Божјим, вером и љубављу залази у пребогате ризнице богочовечанског васкрсења. Другим речима: светом, апостолском, саборном осећању и сазнању Цркве приступачно је и откривено у бескрајној тајни васкрсења Христовог оно што је неприступачно и сакривено за необлагодаћено и неомолитвљено осећање и сазнање непрепорођеног човека.

Ако игде, онда несумњиво у молитвеном богословљу Цркве, осећање људско неодољиво осећа, и мисао људска свеубедљиво сазнаје: да је Господ Христос васкрсењем својим заиста умртно грех, заиста победио смрт, заиста сатро ђавола, заиста разорио државу смрти, заиста срушио ад, заиста обновио, заиста осветио, заиста просветио, заиста обесмртио људску природу, заиста спасао свет, заиста дао живот вечни људима, заиста нам даровао опроштај грехова и велику милост, заиста сав свет испунио радошћу, и заиста подарио роду људском све што Бог љубави и неисказаног човекољубља може подарити. То постаје очигледно и при делимичном осврту на молитвено и свето богословље Цркве, изражено нарочито у ускршњим и недељним богослужењима.

Христочежњива душа Цркве, која свагда и свуда молитвом општи са чудесним Господом Исусом, трепетно осећа да је васкрсли Господ својим необичним васкрсењем победио за нас људе смрт и ад. Господ васкрсе, умртвивши смрт[138]. На Ускрс: ми празнујемо умртвљење смрти, разрушење ада, почетак другог, вечног живота[139]. Христос васкрсе, и ад би заробљен[140]. Данас Господ зароби ад, васкрсе сужње који су од памтивека држани у љутом ропству[141]. Претрпевши крст, и уништивши смрт, Господ је васкрсао из мртвих[142]. Васкрсењем својим, коме је претходио крст, Господ Христос избриса наше дуговање греху, и уништи државу смрти[143]. Васкрсење је циљ крене смрти. Човекољубиви Господ крстом уништи смрт, да би људима показао своје васкрсење из мртвих[144]. Чесним крстом својим Господ је ђавола посрамио, и васкрсењем својим жалац греха отупио, и нас од смрти спасао[145]. Претрпевши смрт, Спаситељ је смрћу погубио смрт[146]. Силом крста свога, погребом и васкрсењем Господ је уништио смрт и подигао мртве[147]. Победивши крстом творца зла ђавола, Господ је васкрсењем својим размрсао жаоку смрти[148]. Устаде Животодавац и Господ сатрвши ад и смрт[149]. Блистајући из гроба, јави нам се неприступачна Светлост дивни Господ Христос; ад би заробљен, Сатана ишчезе[150].

Господ, који је телом окусио смрт, васкрсењем својим је прекинуо горчину смрти, и људе окрепио против смрти[151]. Као једини свемоћан, Господ је крст претрпео, смрт уништио, и васкрсао из мртвих[152]. Васкрсењем животворног и свемоћног Спаситеља озарише се сви крајеви васељене, и сви се избависмо од робовања ђаволу (работы вражія вси избавихомся = της δουλείας του εχθρού πάντες ἐλυτρώθημεν)[153]. Својом смрћу Господ постаде васкрсење мртвима, и смрт изгуби силу сукобивши се са Вечним Животом оваплоћеним Богом, који влада над свим и свачим[154].

Божанским васкрсењем својим милостиви Спаситељ је поништио осуду за грехе и покидао окове смрти[155]. После три дана Господ Христос је васкрсао из гроба, и силом својом развалио врата смрти, и ад умртвио, и жаоку смрти размрсао (τον κέντρον του θανάτου συντρίψαντα), и Адама са Евом ослободио[156]. Спаситељ је телом примио смрт осигуравајући нам бесмртност, и у гроб се уселио да нас ослободи ада, васкрснвши нас са собом, јер је пострадао као човек, али је васкрсао као Бог[157]. Васкрсењем својим Господ нас је ослободио од нераскидљивих окова ада (ἐκ των του άδου άλικων δεσμών), и као Бог даровао свету живот вечни и велику милост[158].

За молитвено осећање и свето саборно сазнање Цркве васкрсење Господа Христа, иако личан богочовечански акт, има бескрајни сотериолошки значај по свуколику природу људску, обухватајући је сву на божански тајанствен начин.

Васкрсењем својим Христос Бог нас преведе од смрти у живот, и од земље на небо[159]. Спаситељ наш, жива и нежртвена жртва, као Бог сам себе драговољно приведе Оцу, и васкрснувши из гроба васкрсе са собом сав род људски[160]. Ма да је и у гроб сишао бесмртни Христос Бог, али је разорио силу ада, и васкрсао као победник, дајући палима васкрсење[161]. Васкрснувши трећег дана из гроба, Господ је подигао и мртве[162]. Цар и Господ, заспавши телом као мртав, васкрсао је трећег, подигавши из трулежи род људски и уништивши смрт[163]. Васкрсењем својим Господ је ад опленио и човека васкрсао[164]. Христос Бог је развалио гвоздена врата, покидао окове, и васкрсао је пали род људски[165].

Када вођ нашег спасења, Христос, васкрсе из мртвих, свет би спасен од опсене, пали род људски устаде, ђаво би сатрвен[166]. Имајући у себи победу над адом, Христос је узишао на крст, да васкрсне са собом оне што седе у тами смрти, Он који је међу мртвима слободан, точећи живот из своје светлости, свемоћни Спаситељ[167].

Васкрснувши из гроба трећег дана, Господ је са собом васкрсао и свет[168]. Свемоћни Спаситељ дарује мир људима васкрснувши из гроба и са собом подигавши свет из ада[169]. Васкрснувши трећег дана, Спаситељ је са собом подигао род људски из трулежности[170]. Спаситељ, Живот наш, распет, отворио је људима рај, и са собом подигао мртве, и васкрсао је, и силом својом опленио смрт, и заиста сјединио небеско са земаљским[171]. Васкрсао је Господ, и васкрсењем његовим ђаво би заробљен, Адам и Ева избавише се окова трулежи[172]. Христос васкрсе као што доликује Богу, подигавши са собом мртве као свемоћан[173], а то значи: подигавши са собом сав род људски[174].

Кроз чудо Богочовекова васкрсења људску природу је прожелла нека тајанствена сила обожења. О томе сведочи видовита душа васељенске Цркве: Син Девин, васкрсењем својим разоривши сву државу смрти, као Бог силни подиже нас и обожи[175]. Добровољно подигнут на крст, Спаситељ је допустио да као мртав буде сахрањен у гробу, и оживевши све скупа мртве у аду, васкрсао је божанском силом[176]. Разоривши својом смрћу државу смрти, Христос је својим славним васкрсењем подарио живот људима, и подигао са собом род људски[177].

Васкрсењем Христовим смрт би умртвљена, ад би оплењен, и они у оковима ослободише се[178]. Васкрснувши, Господ је са собом васкрснуо сву твар[179]. Уништивши моћ смрти, животворни Спаситељ је својим васкрсењем подарио бесмртност свима мртвима[180].

Богочовек Христос прикова на крст грехе наше, и дајући живот умртви смрт, васкрснувши род људски као човекољубац[181]. Безгрешни Спаситељ примио је крст и смрт, да би свету даровао васкрсење као човекољубац[182]. Христос Спас наш прикова на крст грехе наше, и

умртвивши смрт дарова нам живот васкрснувши сав пали род људски[183]. Човекољубље, које је по неподражљивости својој својствено само Богу љубави, показао је Господ Христос тиме што је, васкрснувши из мртвих, васкрсао са собом све од памтивека умрле[184].

Свемоћни Господ нас је силом својом извео из ада, убивши прождрљивца (всеядца = то παμφάγων) ђавола и разоривши његову силу, јер је Живот, и Светлост, и Васкрсење[185]. Христос је као Бог васкрсао из гроба у слави, и са собом је васкрсао и свет, и смрт је ишчезла[186]. Ад стење и смрт рида, а свет се весели, и сви се радују, јер је Христос подарио васкрсење свима[187]. Васкрсењем Спасовим из мртвих би умртвљена гадна смрт наша, јер јавивши се онима у аду, Христос им подари васкрсење[188]. Христос је васкрсао као Бог, са собом подигавши себи род људски[189]. После тродневног боравка у гробу васкрснувши телесни храм свој, Христос Бог је васкрсао са Адамом и оне што су од Адама[190].

Господ Христос је од праха створио човека по лику свом; и сваљенога опет у прах смрти због греха, Господ га је, сишавши у ад, васкрсао са собом[191]. Господ је крстом својим сатро смрт, да као једини човекољубац покаже људима своје васкрсење из мртвих[192]. Спаситељ је претрпео смрт, да род људски избави од смрти; и васкрснувши из мртвих, са собом је васкрсао и оне који суу Њему познали Бога, и просветио је свет[193]. Христос Живот својим смртним телом приопштио се смрти ради страдања ништих и уздаха убогих својих, и уништивши уништитеља, све је васкрсао са собом[194]. Када Христос васкрсе из гроба, смрт поврати све мртваце које беше прогутала, а трулежно царство ада би разорено[195].

Ваистину васкрсе Христос, дајући живот и васкрсење онима у аду[196]. Христос Бог, Спаситељ наш, васкрсао је из гроба као бесмртан, силом својом подигао је са собом свет и разорио државу смрти[197]. Смрт би погубљена смрћу, јер васкрсе Онај што умре, дарујући човеку нетрулежност[198]. Као животоносац, као заиста лепши од раја, показа се гроб Христов, извор нашега васкрсења[199]. До Христовог васкрсења ад је држао у себи душе свих умрлих људи као огромно богатство, али васкрснувши из мртвих, Господ је испразнио пређашње многољудне ризнице ада[200]. Сишавши човеку у ад, Господ је свима пропутио пут у васкрсење, и изишавши опет отуда, узео је на своје раме човека и привео га Оцу[201].

Рукописаније наше на крсту би копљем поцепано, и убројен међу мртве, Господ је свезао тамошњег тиранина, васкрсењем својим избавивши све од окова ада[202]. Бог Логос, незалазна Светлост, на крају векова је као у огледалу засијао свету телом, и чак до ада сишао, и тамошњу таму растерао, и свима народима показао светлост васкрсења[203]. Спаситељ је телом (σαρκί) примио смрт, дарујући нам бесмртност; а уселивши се у гроб

ослободио нас је, васкрснувши нас са собом као Бог[204]. Необично је Спасово распеће, необичан и силазак у ад, јер опленивши ад, и древне сужње славно васкрснувши са собом као Бог, отворио је рај и удостојио их њега[205].

Сабеспочетни Оцу и Духу Логосу, родивши се од Деве на спасење наше, благоволео је телом узаћи на крст, и смрт поднети, и славним васкрсењем својим васкрснути умрле[206]. Васкрснувши, Спаситељ као Бог подиже са собом мртве из гробова, разоривши државу смрти и моћ ђавола, и изливши светлост на оне у аду[207]. Смрћу својом Господ је срушио силу смрти, и са собом подигао умрле од памтивека[208]. Спаситељ је трећега дана васкрсао из гроба, подигавши са собом нашег праоца[209], као носиоца и родитеља васцеле природе људске.

По својој вољи Спаситељ је сишао у ад, и заробио га као Бог и Логос; васкрсао је трећега дана, васкрснувши са собом род људски из окова и трулежности ада[210]. Спаситељ света васкрсао је из гроба, и заједно са телом својим подигао са собом људе[211]. Сишавши у ад, Богочовек је опленио смрт, и васкрснувши после три дана, Он је са собом васкрсао нас[212]. Својим живоносним васкрсењем Христос Бог је васкрсао иструлелог човека (истлевша човека = φθαρέντα τον άνθρωπον)[213]. Милостиви Спаситељ приковао је на крст грехе наше, и својом смрћу умртвио је смрт, и васкрсењем својим подигао из мртвих умрле[214]. Недокучљиви Господ, Творац неба и земље, пострадавши крстом подарио је човеку нестрадалност, а примивши погреб, и васкрснувши у слави, руком свемоћном васкрснуо је са собом род људски[215]. Васкрснувши из гроба, Господ је са собом васкрсао све мртве што су били у аду[216].

Христос Бог наш добровољно је примио распеће ради свеопштег васкрсења рода људског[217]. Васкрсе Христос и Бог наш, подигавши природу људску из дубине ада[218]. Натприродно заспавши природним сном, свемоћни Господ је и живот подигао из сна и трулежи[219]. По својој вољи Логос се јавио у гробу мртав, али живи и, као што је претсказао, васкрсењем својим Он васкрсава људе[220].

Неисказано скупоцена благодат, коју је чудесни Господ Исус својим васкрсењем даровао роду људском, показује се нарочито у томе што је кроз њу подарио природи људској опроштај грехова, нетрулежност, бесмртност и живот вечни. А све то људи нису ничим заслужили. Стога све те божанске дарове васкрсења Христова, света и саборна душа Цркве осепа и сазнаје као искључиво дело велике милости Божје што она у своме молитвеном богословљу многократно и надахнуто исповеда, називајући све дарове једном речју: велика милост. Сам ускршњи тропар језгровито изражава, да је дело Христова васкрсења: уништење смрти и даровање живота онима у гробовима: Христосъ воскресе изъ мертвыхъ, смертію смерть поправъ, и

суцимъ во гробъхъ животъ даровавъ (και τοις εν τοις μνήμασιν ζώην χαρισάμενος). Васкрснувши из гроба, као што је претсказао, Господ Исус нам даде живот вечни и велику милост[221]. Стога је гроб Христов: извор нетрулежности (источникъ нетленія, αφθαρσίας)[222]. Христос, Сунце правде, васкрсењем својим излио је живот на све[223]. Господ је развалио врата ада, и својом смрћу разорио царство смрти, а род људски је ослободио трулежи подаривши свету живот, и нетрулежност, и велику милост[224].

Спасовим васкрсењем ослободисмо се нераскидљивих окова адских, и сви примисмо нетрулежност и живот[225].

Узишавши на крст, Господ је уништио наше прародитељско проклетство, и сишавши у ад ослободио је све сужње од памтивека, дарујући нетрулежност роду људском, због тога и слаavimo његово животворно и спасоносно васкрсење[226]. Васкрснувши из мртвих, Спаситељ је као једини свемоћан подарио бесмртност роду људском[227]. Сва милост и љубав Господа Христа према роду људском изражене су његовим васкрсењем из мртвих: човекољубиви Спаситељ је благоволео помиловати нас васкрсењем[228]. Васкрсењем својим Господ је подарио отпуштење грехова[229]. Господ је васкрсао и даровао нетрулежност душама нашим[230]. Но не само то, него васкрснувши зато што је Бог, Христос подари живот васељени[231]. Ускрс је спасоносан, Ускрс нас преводи у живот бесмртни[232]. На Ускрс када Христос као Сунце правде заблиста из мртвих, све нас нетрулежношћу обасја[233].

Христос Бог наш устаде из мртвих као свемоћан, дарујући свима нама нетрулежност и живот, просвећење и велику милост[234]. Када Христос васкрсе, трулежност пропаде, нетрулежност процвета[235]. Васкрсе Вођ нашег спасења, разоривши смрт, а дарујући свету живот вечни и велику милост[236]. Уопште, у ускршњим и васкрсним богослужењима бруји радосни рефрен: воскресе Христосъ Богъ, даруйя Мiрови велию милость.

Умртвивши смрт, васкрсењем својим Господ свима смртнима подари живот који траје увек[237]. На Ускрс бише разорени смрт и ад, а род људски обуче нетрулежност[238]. Разваливши силом својом врата смрти, Господ је открио путеве живота и отворио капију бесмртности[239]. Силом својом разоривши моћ смрти, Спаситељ је показао људима стазу живота[240]. Својом смрћу Господ Христос избави од трулежи целокупно човечанство[241]. Страдањем својим Господ нас је ослободио страдања, и васкрсењем својим избавио нас од трулежи[242]. Разорена смрћу кукавна смрт лежи без даха, јер не будући у стању да поднесе додир божанског живота она, јака, постаје мртва, и васкрсење се дарује свима[243].

Васкрсе Господ, дајући свету велику милост[244]. Трећег дана васкрсе Спаситељ, дајући свету живот[245]. Васкрсе Исус из гроба, као што

прорече, даде нам живот вечни и велику милост.[\[246\]](#) Васкрсе Господ који је и међу мртвима слободан, и даје свету велику милост[\[247\]](#). Преблагословена је Богородица Дева, јер из ње Оваплоћени зароби ад, поврати Адама, уништи проклетство, ослободи Еву, умртви смрт, и ми оживесмо[\[248\]](#). Васкрсењем својом милостиви Господ је нашу смртност обукао у бесмртност, и победа заиста прождре смрт[\[249\]](#). Христос је био распет и погребен, као што је хтео, сатро је смрт, и васкрсао је као Бог и Господ, дарујући свету вечни живот и велику милост[\[250\]](#).

Својим погребом и васкрсењем човекољубиви Господ је избавио свет од трулежи[\[251\]](#). Господње рођење од Оца беспочетно је и вечно; његово оваплоћење од Деве неизрециво је и необјашњиво; и његов силазак у ад страшан је ђаволу и анђелима његовим, јер сатрвши смрт, Он је васкрсао трећег дана, дарујући људима нетрулежност и велику милост[\[252\]](#). Спаситељ је по својој вољи васкрсао трећег дана као Бог, дарујући нам бескраен живот и велику милост[\[253\]](#). Уништена би смрт, васкрсе Христос Бог, дарујући свету велику милост[\[254\]](#). Сатрвши моћ смрти, Спаситељ је васкрсењем својим подарио нетрулежност свима умрлима[\[255\]](#). Добровољном и животворном смрћу својом Христос као Бог развали врата адска, отвори нам древни рај и, васкрснувши из мртвих, избави од трулежи живот наш[\[256\]](#).

Боготворитељ људске природе, Господ Христос, васкрсењем својим отвори нам стазу живота[\[257\]](#). Христос Бог је крстом својим разорио смрт, и васкрсењем својим подарио свету велику милост[\[258\]](#). Васкрсењем својим из мртвих Господ Исус је ослободио адамски род тираније ада, и као Бог даровао свету вечни живот и велику милост[\[259\]](#). Славним васкрсењем својим Господ нам је као, у правом смислу, једини милосрдан, подарио вечни живот и очишћење грехова[\[260\]](#). Милосрдни Господ, живот и васкрсење наше, сишао је са висина, примио тродневни боравак у гробу, да нас ослободи страдања[\[261\]](#). Васкрснувши из гроба, као из сна, милостиви Господ је све избавио од трулежи[\[262\]](#). Нестрадални Божанством пострадао је крстом; примио је тродневни погреб, да нас ослободи робовања ђаволу и, обесмртивши нас, да нас оживотвори васкрсењем својим[\[263\]](#). Васкрснувши из гроба, Господ дарује нетрулежност свима вернима[\[264\]](#). Пад Адамов би човекоубиствен, али не богоубиствен; иако пострада земљана суштина Спаситељевог тела, ипак његово Божанство остаде нестрадално; а васкрсењем својим Он је трулежно претворио у нетрулежно, и показао извор нетрулежног живота[\[265\]](#).

Начело бесмртности, нетрулежности, вечног живота, које је васкрсењем Господа Исуса ушло у људску природу, пројављује се као обновљење људске природе, у принципу, што апостолска Црква Христова свим бићем својим осећа и надахнутом речитошћу истиче у својој молитвеном богословљу. Васкрсењем својим свемоћни Господ је обновио

иструлелу природу људску, и показао нам узлаз на небо[266]. Својим крстом и васкрсењем Господ нас је учинио место старих новима, и место трулежних нетрулежнима, и заповедно нам да достојно ходимо у новом животу[267]. Христос из мртвих устаде, првина умрлих, и иструлелу природу рода нашег у себи самом обнови[268]. Нестрадални Господ ради нас постаде страдалним човеком, и распевши се добровољно на крсту, Он нас васкрсе са собом; стога и прослављамо са крстом страдање и васкрсење, јер нас је помоћу њих поново саздао, помоћу њих и спасао[269]. Положен у новоме гробу, Господ Христос је обновио природу људску васкрснувши из мртвих на божански начин[270]. Логос није имао ни красоте ни изгледа када је страдао, али васкрснувши, Он је заблистао и украсио људе божанским сјајем[271].

Васкрснувши из мртвих, Господ Христос је чудесно пројавио и показао своју божанску светлост, којом је кроз васкрсење своје залио сву природу људску и сву твар. А то значи: просветлио и просветио; јер божанска светлост и јесте сила која просветљује, и тиме просвећује. Бити испуњен божанском светлошћу, светлошћу васкрсења Христова, светлошћу васкрслог Христа, и значи: бити просветљен и просвећен. А истинско је просветљење и просвећење: испунити се васкрсном светлошћу Господа Исуса, и њоме осветлити све своје мисли, све своје жеље, сва своја осећања, сва своја дела, сав свој живот. То пак порађа у човеку пламено осећање и неугасиво сазнање: да је он бесмртна личност, која још у овом свету времена и простора живи вечним животом, који је изаткан од вечних божанских истина и вредности.

Такво је основно осећање Цркве у њеном молитвеном богословљу, осећање које се силом своје животности искристалисало у равносилно сазнање, којим бесмртна богочовечанска душа Цркве апостолске живи. На Ускрс су се сви светови испунили светлошћу: Сада се све испуни светлошћу: и небо и земља, и преисподња; стога сва твар треба да празнује Христово васкрсење, којим се учврсти[272]. На Ускрс: вечита светлост из гроба заблиста свима помоћу тела (*σωματικως*) [273]. Крстом својим Господ је уништио стародревно проклетство; погребом својим умртвио је државу смрти, а васкрсењем просветио је род људски[274]. Васкрсењем Спасовим све се просветило, и рај се опет отворио[275]. Светлошћу свога васкрсења Господ је све просветио[276].

Тек у васкрсењу Христовом људи су јасно познали да је Он, Бог Логос, вид свуколикој природи људској, и око телу овога света, и општи Саздатељ и Створитељ очију[277]. Васкрсењем Христовим бише осветљени и просветљени сви крајеви васељене[278]. Васкрснувши из гроба, Спаситељ је открио светлост Свете Тројице[279]. Када Господ васкрсе из мртвих, Он просвети све и сва, јер нас ослободи тираније ада, и васкрсењем својим подари нам живот и велику милост[280].

Васкрсење Господа Христа, тиме што је победа над смрћу, адоми ђаволом, што је васкрсење свуколике природе људске, што природи људској дарује опроштај грехова, живот вечни и велику милост, што је обновљење људске природе, што је светлост и просвећење рода људског, оно је кроза све то и у свему томе спасење рода људског од греха, као јединог творца смрти у природи људској, и трулежности, и помрачења, и свих осталих недаћа и зала. Богочовечанска душа васељенске Цркве свим бићем осећа и свим срцем исповеда, да је васкрсење Господа Христа спасење рода људског. Стога на Ускрс она свима и свему објављује: Данас је спасење свету, јер васкрсе Христос као свемоћан[281]. Ускрс, Пасха Христова је извор бескрајне силе која спасава, зато се назива: Пасха Божја спасоносна[282]. Пасха нетрулежности је спасење света[283]. Спасоносно страдање Христово је природни претеча спасоносног васкрсења Христовог[284].

Христов богочовечански домострој спасења сачињавају као једна недељива целина: Спасово оваплоћење, крсно страдање и васкрсење. Господ Христос се родио од Деве, и остао нераздвојан са Оцем; пострадао је као човек, и добровољно претрпео крст; васкрсао је из гроба као из палате изашавши, да спасе свет[285]. Господ је васкрсао из мртвих, дарујући спасење роду људском[286]. Логос Бога Оца, који се драговољно оваплотио од свете Деве, претрпео је смртно распеће, васкрсењем својим спасао је одискони умртвљеног човека[287]. Потребно је да сви народи познаду силу страшне тајне која се налази у богочовечанском домостроју спасења: јер Христос, Спаситељ наш, беспочетни Логос, би распет за нас, и драговољно погребен, и васкрсе из мртвих, да спасе све и сва[288]. Васкрсењем својим Господ је ослободио адамски род тираније ада, и као Бог даровао свету живот вечни и велику милост[289]. Васкрснувши из гроба, Господ је као милостив и човекољубив ослободио свет од робовања туђинцу, тј. греху и ђаволу и смрти[290]. Ад би испражњен свеспасоносним васкрсењем (тј πανσωτικῆ ἀναστάσει) ради нас умрлога Цара[291].

Оваплоћени Бог Логос претрпе крст, предаде себе погребу, као што је сам хтео, и васкрснувши из мртвих спасе заблуделог човека[292]. Васкрснувши из гроба, Господ је раскинуо окове ада, уништио осуду на смрт, и избавио из замке ђавола све и сва[293]. Смрћу Господњом би прогутана смрт, и васкрсењем Господњим би спасен свет[294]. Господ је као човекољубац примио крст и смрт за род људски, развалио врата ада, и васкрсао из мртвих, спасавајући душе наше[295]. Васкрсењем својим Спаситељ наш као свемоћан избавио нас је од ада, трулежи и смрти[296].

Васкрсење Христово је једина истинска радост на овом тужном острву смрти што се земља зове. Јер нема веће, нема истинскије радости за ојађено биће људско од победе над смрћу. Кроз многобројне божанске дарове, које нам је Господ Исус подарио својим васкрсењем, Он је у природу људску излио бесмртну небеску радост. Ту радост усхићено осећа света душа

Цркве и полетно је изражава у своме молитвеном богословљу. Вечна радост залила је свет васкрсењем Христовим[297]. Треба се клањати светом васкрсењу Христовом, јер крстом дође радост целоме свету[298]. Ускрс је разлог за вечиту радост, јер нам отвара врата раја, и освећује све верне[299]. Христос, Спаситељ света, васкрсе из мртвих, и све и сва испуни миомиром[300]. Крстом својим Господ нас је ослободио древног проклетства, и смрћу својом уништио је ђавола који је тиранисао природу нашу, а васкрсењем својим испунио је радошћу све и сва[301].

На Ускрс Господ је сатро смрт васкрснувши, и свету подарио радост[302]. Данас грану пролеће душама, јер Христос Бог као сунце засија из гроба трећег дана, и одагна мрачну зиму греха нашег[303]. Васкрсењем својим Господ је даровао људима божански мир, који је увек извор истинске радости[304]. Васкрсење Господа испуни радошћу све и сва[305]. Васкрсе Господ, дарујући нам радост као једини милосрдан[306].

Својим погребом Спаситељ је испразнио ад, и својим васкрсењем испунио је радошћу све и сва[307].

Због изузетних и невиђених божанских дарова, којима је природу људску обдарио кроз своје васкрсење Једини човекољубац, Ускрс је постао изузетни дан међу свима данима, и ускршња ноћ изузетна ноћ међу свима ноћима. Ако има дана који је непосредно створио сам свемоћни и безгрешни Господ, онда је тај дан несумњиво дан васкрсења Христовог: Ускрс. Такво је перманентно и осећање, и сазнање, и исповедање Цркве Христове, која о томе усхићено говори у своме молитвеном богословљу. Ускрс је: дан који Господ створи, радујмо се и веселимо се због њега[308]. Ускршња ноћ је ваистину свештена, и свепразнична, и спасоносна, и светозарна ноћ светлостнога дана[309]. Ускрс, овај одабрани и свети дан, једини је цар и Господ седмица; он је празник над празницима, и славље над слављима[310]. Светлоносни дан Васкрсења Христова је цар времена и дана[311]. Он је први међу свима данима, и главни, и светлоносни[312]. Он је цар и господар, празник над празницима, дан који заиста створи Господ[313].

Због својих чудесних богочовечанских својстава и преимућстава васкрсење Христово претставља највеће чудо, које је Адама исцелило[314]. Појмљиво је да се због такве природе своје, васкрсење Спасово не може до краја ни умом схватити, ни речима исказати. Оно је увек било, и сада је, и заувек остаје: таинство непостижимо и неизречено[315].

... А туге свих тужних у царству смрти, и чежње свих старозаветних богочежњиваца, и радости свих новозаветних христовидаца, и усхићења свих хришћана са страхом Божјим, вером и љубављу слушају гром небеске истине који се из срца једне, свете, саборне и апостолске Цркве разлеже по

овом суморном острву смрти, непрекидно објављујући најрадоснију богочовечанску истину: „И воскресшаго въ третій день по писані^{емъ}”...

НАПОМЕНЕ:

- [1] Мт. 16, 21; Мк. 8, 31; Лк. 9, 22.
- [2] Мт. 17, 22-23; ср. Мк. 9, 31; Лк. 18, 32-33.
- [3] Мт. 20, 18-19; ср. Мк. 10, 13-34.
- [4] Мт. 26, 32; Мк. 14, 28.
- [5] Д. А. 2, 24.
- [6] In. Acta Apostolorum. Homil VI, 1; P. gr. t. 60, col. 57.
- [7] Јн. 11,25.
- [8] Јн. 10, 18.
- [9] Јн. 2, 19.
- [10] Мт. 17, 9; ср. Мк. 9, 9.
- [11] ср. Јн. 2, 19-22.
- [12] Рм, 1, 4.
- [13] Д. А. 1, 3; ср. 13, 31.
- [14] Мк. 16, 9; Јн, 20, 14-18.
- [15] Мт. 28, 1. 59.

- [16] Лк. 24, 34; 1 Кор. 15, 5.
- [17] Лк. 24, 13-31; Мк. 16, 12.
- [18] Јн. 20, 19-24.
- [19] Јн. 20, 26-29.
- [20] Јн. 21, 1-22.
- [21] Мт. 28, 16-20.
- [22] 1 Кор. 15, 6.
- [23] 1 Кор. 15, 7.
- [24] Мк. 16, 19; Лк. 24, 36-52; Д. А. 1, 38.
- [25] In Ascensionem Domini nostri J. Christi et in princip. Act, 10; P. gr. t. 52, col. 782.
- [26] Мк. 16, 11.
- [27] Мк. 16, 12-13.
- [28] Лк. 24, 36-43.
- [29] Homil. XXI, In Ascensionem Domini Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi; P. gr. t. 151, col. 280 C 281 A.
- [30] Јн. 20, 25.
- [31] Јн. 20, 26-28.
- [32] In Acta Apost., Homil. 1, 2; P. gr. t. 60, col. 16.
- [33] Д. А. 1, 22; 2, 32; 3, 15; 4, 10. 33; 5, 30. 32; 10, 39-41; 13, 31; 17, 3; 25, 19; 26, 23; 1 Кор. 15, 15; 2 Тм. 2, 8.
- [34] Мт. 28, 11-15.
- [35] Д. А. 9, 1-22.
- [36] Д. А. 17, 3. 18; 23, 6; 26, 23; Флб. 3, 10-11; 1 Кор. 15, 4-57.
- [37] Мт. 28, 27; Мк. 16, 57; Лк. 24, 47. 23.

- [38] 1 Кор. 15, 17.
- [39] Св. Златоуст, In 1 ad Corinth., Homil. 39, 2; P. gr. t. 61, col. 335.
- [40] Рм. 4, 25.
- [41] Рм. 6, 9.
- [42] Евр. 7, 25; Рм. 8, 34; 1 Петр. 3, 22; Евр. 10, 12.
- [43] Апок. 1, 18.
- [44] Д. А. 17, 18; 23, 6; 24, 21; 1 Петр. 3, 21.
- [45] 1 Кор. 15, 14. 17.
- [46] In 1 ad Corinth., Homil. 29, 2; P. gr. t. 61, col. 334.
- [47] Epist. ad Philipp. c 7.
- [48] Лк. 24, 46-47.
- [49] Лк. 24, 45.
- [50] Лк. 24, 46-47.
- [51] Д. А. 17, 3; ср. 1 Кор. 15, 1-58.
- [52] Лк. 24, 7.
- [53] 1 Кор. 1, 23.
- [54] Д. А. 17, 32.
- [55] Д. А. 4, 2.
- [56] Interpretatio epist. 1 ad Corinth. cap. 15, v. 19, 20; P. gr. t. 82, col. 353 C.
- [57] Он, De providentia, Orat. X; P. gr. t. 83, col. 760 C
- [58] ib. col. 761 A.
- [59] 1 Кор. 15, 21-22.
- [60] Interpretatio epist. i ad Corinth. cap. 15, v. 22; P. gr. t. 82, col. 353 C D.

- [61] Св. Атанасије Велики, De incarn. Verbi, 10; P. gr. t. 25, col. 113 B.
- [62] Кол. 1, 18.
- [63] Interpretatio epist. ad Coloss. cap. 1, v. 18; P. gr. t. 82, col. 600 D, 601 A.
- [64] Он, De providentia, Orat. X; P. gr. t. 83, col. 761 B.C.
- [65] Expositio in epist. ad Coloss. cap. 1, v. 18; P. gr. t. 123, col. 1224 B. C
- [66] Ср. Рм. 8, 11; 1 Кор. 6, 14; 15, 12-23; Јн. 5, 28; Ј. А. 24, 15; Апок. 20,12-13; 1 Петр. 1, 3.
- [67] Јн. 5, 28-29.
- [68] Мт. 25, 14-30; 25, 31-46; 5, 29-30.
- [69] Ср. Јн. 11, 11; Лк. 8, 52; Мт. 9, 24; Мк. 5, 39.
- [70] De incarn. Verbi, 10; P. gr. t. 25, col. 113 C.
- [71] ib. 21;col. 132 C
- [72] In Hebr. Homil. 17, 2; P. gr. t. 63, col. 129.
- [73] De incarn. Verbi, 8. 7; P. gr. t. 25, col. 409 A. B. C D.
- [74] ib. 9;col. 112 A.
- [75] ib. 13, col. 120 B; ib. 20, col. 129 D, 132 A.
- [76] ib. 22. 23. 26; col. 136 A. B. C. 141 A. C.
- [77] ib. 29; col. 145 BCD, 148 A.
- [78] ib. 30; col. 148 AB.
- [79] ib. 30. 31; col. 148 B. C. D, 149 A. B. C. D.
- [80] ib. 32; col. 152 C.
- [81] ib. 44; col. 173 C, 176 AB.
- [82] Он, Contra Apollinar. lib. I, 6; P. gr. t. 26, col. 1104 B.
- [83] Он, Contra arian. Orat. I, 41; P. gr. t. 26, col. 97 A.
- [84] ib. 45; col. 105 A.

- [85] ОН, Contra Apollinar. lib. I, 15; P. gr. t. 26, col. 1120 CD, 1121 A.
- [86] ib. lib. II, 16; col. 1160 A.
- [87] ib. 17; col. 1161 BC.
- [88] ОН, Epist. heortast, Epist. 2, 7; P. gr. t. 26, col. 1371 A.
- [89] ОН, Expositio in Psalm. 21, argumnetum; P. gr. t. 27, col. 132 A.
- [90] Orat. catechte. cap. 32; P. gr. t. 45, col. 80 BC.
- [91] ib. cap. 16; col. 52 CD.
- [92] ОН, Contra Eunom. lib. V; P. gr. t. 45, col. 705 D, 703 A. B. C
- [93] ОН, Adversus Apollinar. Antirrhetic, 17; P. gr. t. 45, col. 1153 D, 1156 A.
- [94] ib. col. 1156 CD.
- [95] ib. 21; col. 1165 AB.
- [96] ib. 55, col. 1257 CD, 1260 AB.
- [97] ОН, In Christi resurrect. Orat. I; P. gr. t. 46, col. 694 C
- [98] ib. col. 605 A.
- [99] ib. col. 605 C.
- [100] ib. col. 617 AB.
- [101] ОН, In Christi resurrect. Orat. III; P. gr. t. 46, col. 656 BCD.
- [102] ОН, Contra Eunom. lib. II; P. gr. t. 45, col. 473 D, 476 A.
- [103] Contra haeres. III, 23, 7.
- [104] ib. III, 19, 3.
- [105] Св. Јустин, Apolog. I, 63; De resurrect. 1.
- [106] Catech. XIII, 4; P. gr. t. 33, col. 776 B 777 A.
- [107] Orat. 45, 1. 2; P. gr. t. 36, col. 624 A. B. C

- [108] Он, *Poemata quae spectant ad alios, Ad Nemesium*; P. gr. t. 37, col. 1566.
- [109] *De incomprehensibili Dei natura, Sermo II, 6*; P. gr. t. 48, col. 716-717.
- [110] Он, *In Acta Apost. Homil. 6, 1*; P. gr. t. 60, col. 57.
- [111] *ib. Homil 6, 2*; col. 58.
- [112] Он, *In s. Ignatium Martyrem laudatio, 4*; P. gr. t. 50, col. 593.
- [113] Он, *In Acta Apostol. Homil. 1, 4*; P. gr. t. 60, col. 19.
- [114] *Cur in Pentec. Acta, etc. in princip. Actoram, 6*; P. gr. t. 51, col. 105, 106.
- [115] *ib. 7*; col. 107-108.
- [116] *In Math. Homil. 89, 1*; P. gr. t. 58, col. 782783. Свети ученик светог Златоуста, Исидор Пелусиот пише: Ако Христос није васкрсао, онда како су Апостоли именом његовим чинили онаква чудеса (τοιαύτα σημεία)? Зашто да не буду веродостојни сведоци, који су у безброј опасности и смрти потврдили истину васкрсења, запечативши своје сведочанство не мастилом, већ својом сопственом крвљу? (*Epistolar. lib. II, Epist. 212, Презвитеру Теогносту*: P. gr. t. 78, col. 653 A).
- [117] *In sanctam Pascham Homil. 1*; P. gr. t. 52, col. 765, 766.
- [118] Када су се Апостоли својимличним опитом уверили у васкрсење Господа Христа, они су, по речима светог Игњатија Богоносца, стали презирати смрт и обрели се изнад смрти — *ἠύρέθησαν δὲ ὑπὲρ θάνατον* (*Epist. ad Smyrn. c. 3*).
- [119] *ib. 2*; col. 767.
- [120] *ib. 3*; col. 768.
- [121] Он, *In epist. ad Rom. Homil. 9, 1*; P. gr. t. 60, col. 407.
- [122] Он, *In epist. 1 ad Corinth. Homil. 17, 2*; P. gr. t. 61, col. 141.
- [123] Он, *De eleemosyna, 3*; P. gr. t. 51, col. 265.
- [124] *Adversus Nestor., lib. V*; P. gr. t. 76, col. 209 A. B. C.

[125] *ib. lib. V, cap. 1; col. 212 D 213 A; cp. ib. lib. V, cap. 5, col. 237 BCD.*

[126] *ib. lib. V, cap. 1; col. 216 B.*

[127] *Он, Quod unus sit Christus; P. gr. t. 75, col. 1337 D — 1340 A.*

[128] *Он, De incarnat. Domini, 11. 12; P. gr. t. 75, col. 1436 B. C D., 1437 A. B.*

[129] *Он, De recta fide ad regin.; P. gr. t. 76, col. 1297 B.*

[130] *Он, Ad reginas de recta fide, Orat. II, 28; P. gr. t. 76, col. 1372 B. C.*
Посветом Дамаскину, васкрснувши из мртвих, Господ Христос нам је пропутио пут у васкрсење — ὁδοποιησας ἡμῖν τὴν ἀνάστασιν. (De fide, III, 29; P. gr. t. 94, col. 1101 A.

[131] *ib. 54; col. 1412 C*

[132] *In sanctam Christi resurrect, Homil. III; P. gr. t. 43, col. 465 A. B.*

[133] *ib. col. 468 A — У једној другој беседи на Ускрс св. Епифаније вели: Nunc mortuorum luctus exsulavit, et resurrectionis lumen affulsit, in quo summa Dei in nos demonstratur charitas. Nam mortem quam debebat homo, eam moriens destruxit Christus, redemptionis pretium dans pro anima, ac corpus pro corpus, totumque hominem pro homine, pro morte mortem... Dominus: non modo sua nos manuformans in Adam, sed etiam in sua nos passione regenerans per spiritum (Orat. in sancta Christi resurrect; P. gr. t. 43, col. 505 C).*

[134] *Oratio catech. in sanctum Pascha, 1; P. gr. t. 99, col. 709 B.*

[135] *Св. Нил, Orat. in Pascha; P. gr. t. 79, col. 1493 D: Ἀνάστασις, τῆς τοῦ Κυρίου προνοίας το κεφάλαιον.*

[136] *Слово четвертое, 3, стр. 42; Слова преподобнаго Симеона Новаго Богослова, въ перевода на русскій съ новогреческаго епископа Теофана, Выпускъ первый, Москва 1882.*

[137] *тамо, Слово седмое, 3; стр. 64-65.*

[138] *Во святую и великую неделю Пасхи, на утрени, ипакрой: воста Господь, умертвивый смерть (θανατώσειс τον θάνατον).*

[139] *тамо, Канонъ, песнь 7: Смерти празднуемъ умерщвление, а дово разрушение, инаго житія вечнаго начало (θανάτου ἐορτάζομεν*

νέκρωσιν, αδου τηνκαθαίρεσιν, άλλης βιοτής, της αιωνίου άπαρχήν).

[140] тамо, припгвъ 9 песни: Христось воскресе, и адъ плънися.

[141] тамо: Днесъ Владыка плени ада, воздвигнувый юзники, яже отъ викаимяше люте одержимы.

[142] тамо: на хвалитехъ стихиры.

[143] Во святую и великую недѣлю Пасхи вечера, на Господи воззв. стихиры: Христось Спасъ нашъ еже на ны рукописаніе пригвоздивъ на крестъ заглади, и смертную державу упраздни (και του θανάτου το κράτος κατήργησε):поклоняемся его тридневному воскресение.

[144] Въ понедельникъ Светлыя седмицы на утрени, на хвалитехъ стихиры: Господи, ... крестомъ крестъ упразднилъ еси, да покажеши людемъ, еже изъ мертвыхъ твое воскресение (Ινα δείξης τοις λαοις την έκ νεκρών σου άνάστασιν), яко единъ человеколюбець.

[145] Въ среду Светлыя седмицы вечера, на Господи воззвахъ, стихиры воскресны: Честнымъ твоимъ крестомъ Христе, Діавола посрамилъ еси, и воскресеніемъ твоимъ жало греховное притупилъ еси (και δια της αναστάσεως σου τοκέντρον της αμαρτίας ήμβλυνας), и спаслъ еси ны отъ вратъ смертныхъ. — Ср.Въ субботу на велицей вечерни, на Господи воззв. стихиры воскресны (Гласъ5, Октоихъ).

[146] Въ четвертокъ, вечера Светлыя седмицы, на Господи воззв. Стихиры воскресны.

[147] Въ субботу Светлыя седмицы, на утрени, на хвалитехъ стихиры воскресны.

[148] Въ неделю третія по Пасце, на утрени, Канонъ, пуснь 5: Ти злоначальнаго змія оружіемъ креста твоего низложилъ, твоимъ восташемъ сокрушилъ еси жало смерти Исусе.

[149] Въ четвертокъ третія седмицы по Пасце, на утрени, седалень:... воста Жизнодавецъ и Господь, поправъ адъ и смерть (πατησας τον άδην και τον θάνατον).

[150] тамо, на стиховне стихиры: Явися светъ неприступный намъ, сияя отъ гроба красный Христось Господь; адъ пленися, Сатана исчезе (ὄφθη φωσάπρόσιτον ἡμῖν, λάμπων ἀπό τάφου ωραῖος Χριστός ὁ Κύριος, ἀδης ἠχμαλωτισταί, Σατάν ἠφάνισται).

[151] Въ неделю четвертую по Пасце на утрени, седалень: Плотію смерти вкусивый Господи, горестъ смерти пресеколь еси востаніемъ твоимъ (το πικρόντου θανάτου ἐξετέμεσ τῆ ἐγέρσει σου), и человека на ню укрепивый (καὶ τὸν ἄνθρωπον κατ' αὐτοῦ ἐνισχύσας). — Ср. Въ неделю на утрени, седальны воскресны (Гласъ 3, Октоихъ).

[152] Неделю, на утрени, на хвалитехъ стихиры воскресны (Гласъ 1, Октоихъ).

[153] Въ субботу на велицѣй вечерни, на Господи возвахъ, стихиры воскресны (Гласъ 4, Октоихъ).

[154] Въ неделю утра, Канонъ крестовоскресень, песнь 1 (Гласъ 4, Октоихъ): Мертвыхъ востаніе умерщвлениемъ былъ еси (νεκρῶν ἐξανάστασις διὰ νεκρώσεως γέγονας); крепость бо отятся умерщвлетя, бравшися съ жизнью вечною, иже всеми владычествующу воплощенному Богу (Ἰσχύς γὰρ ἀφήρηται τῆς θανατώσεως, ὁμιλήσασα ζωῆ τῆ αἰωνίῳ, τῷ πάντων δεσπόζοντα, σεσαρκωμένῳ Θεῷ).

[155] тамо, Канонъ воскресень, песнь 5: Ты взялъ ми еси, Христе, прегрешенія осужденіе; ты разрушилъ еси болезни смертныя, Щедре, божественнымъ воскресениемъ твоимъ (οὐ ἔλυσας τὰς ὁδῦνας τοῦ θανάτου Οἰκτίρμον, τῆ θεία ἀνάστασει σου).

[156] тамо, Кондакъ.

[157] тамо, на хвалитехъ стихиры восточны: Смерть пріялъ еси плотію (σαρκί) намъ безсмертіе ходатайствуя Спасе (πραγματευσάμενος Σωτήρ), и во гробе вселился еси, да насъ отъ ада свободиши, воскресивъ съ собою, пострада яко человекъ, но воскресль яко Богъ (παθὼν μὲν ὡς ἄνθρωπος, ἀλλ' ἀναστάς ὡς Θεός).

[158] Въ неделю утра, на хвалитехъ стихиры восточны (Гласъ 8, Октоихъ).

[159] Во святую и великую неделю Пасхи, на утрени Канонъ, песнь 1, ирмосъ: Воскресенія день, просветимся людіе, ...отъ смерти бо къ жизни, и отъ земли къ небеси, Христось Богъ насъ преведе

(έκ γαρ θανάτου προς ζώην, και έκγης προς οὐρανόν, Χριστός ό Θεός, ημάς διεβίβασεν).

[160] тамо, песнь 6: Спасе мой, живое же и нежертвенное закление, и яко Богъ самъ себе волею приведъ Отцу, совоскресилъ еси всероднаго Адама, воскресъ отъ гроба (ώς Θεός σεαυτόν εκουσίως προσαγαγών τω Πατρι, συνανέστησας παγγενή τον 'Αδάμ, άναστάς έκ του τάφου).

[161] тамо, Кондакъ: Аще и во гробе снизшелъ еси, Безсмертне, но адову разрушилъ еси силу, и воскресилъ еси яко победитель, Христе Боже, ...падшымъ подаяй воскресение (ό τοις πεσοῦσι παρέχων άνάστασιν).

[162] тамо, припевъ 9 песни: Ангелъ вопіяше Благодатней, ... твой Сынъ воскресе тридневень отъ гроба, и мертвыя воздвигнувый... — Ср. тамо: Христось воскресе, смерть поправый, и мертвыя воздвигнувый.

[163] тамо, Екзапостиларій: Плотію уснувь яко мертвь, царю и Господи, тридневень воскресилъ еси, Адама воздвигъ отъ тли, и упразднилъ смерть (Αδάμ έγείρας έκ φθοράς, και καταργησας θάνατον).

[164] тамо, на хвалитехъ стихиры: Ада пленивый, и человека воскресивый, воскресениемъ твоимъ Христе (ό τον άδην σκυλεύσας, καϊ τον άνθρωπον άναστησας, τή άναστάσει σου Χριστέ).

[165] Во вторникъ Светлыя седмицы вечера, на Господи воззв. стихиры: Врата медная стерль еси, и верей сокрушилъ еси, Христе Боже, и родъ человеческїи падшїй воскресилъ еси (και γένος άνθρωπον πεπτωκόс άνέστησας).

[166] Въ среду Светлыя седмицы вечера, на Господи воззвахъ, стихиры воскресни: Начальника спасения нашего (τον άρχηγόν τής σωτηρίας ημών) Христа славословимъ, тому бо изъ мертвыхъ воскресшу, мїръ отъ прелести спасень бысть (κόσμος έκ πλάνης σέσωσται), ... Адамъ падый воста (Αδάμ πεσών άνίσταται), діаволь упразднися.

[167] Въ четвертокъ вечера Светлыя седмицы, на Господы воззвахъ стихиры воскресны: Победу имеяй, Христе, юже на ада (κατά τοῦ άδου), на крестъ восшелъ еси, да во тьме смерти сидящия воскресиши съ собою (συναναστήσης σεαυτω), иже въ

мертвыхъ свободъ (ὁ ἐν νεκροῖς ἐλεύθερος) источаяй животь отъ своего света (ὁ πηγάζων ζωὴν ἐξ οὐκείου φωτός), всесилие Спасе.

[168] Неделя Антипасхи, Въ субботу вечера, на малей вечерни,настиховне стихиры: пойте... воскреспаго изъ гроба, и мѣръ совоздвигшаго (καὶ κόσμονσυνεγείραντα).

[169] Во вторник вторья седмицы по Пасце, на утрени, на стиховне стихиры: Подаеши, о Избавителю (ὦ Λυτρωτά), мѣръ людемъ твоимъ воскресъ изъ гроба, и мѣръ совоздвигнувый отъ ада, всесильне (καὶ κόσμον συνεγείρας ἐξάδου, Παντοδύναμε).

[170] Въ четвертокъ вторья седмицы по Пасце, на утрени, седалень:... воскресль еси тридневенъ, Спасе, совоздвигъ Адама от тленія (συνήγειρας Ἀδάμἐκ τῆς φθοράς).

[171] Въ пятокъ вторья седмицы по Пасце, на утрени, на стиховне стихиры праздника: Распенся, рай человекомъ отверзль еси, и мертвыя совоздвигль еси Животе нашъ, и воскресль еси, и смерть пленивъ силою твоею, и совокупивъ небеснымъ воистинну земная (καὶ συνήψας οὐρανοῦ; ἀληθῶς τα επίγεια).

[172] Въ неделю третія по Пасце, на утрени, Канонъ, песнь 3.

[173] тамо, песнь 7:... воскресе боголепно, совозставивъ насъ яко всесильнъ(συνεγείρας ἡμᾶς ὡς παντοδύναμος). — Ср. тамо, песнь 5: Христось бо воскресе, и совоздвиже мертвыя.

[174] тамо, песнь 6: ... и воздвиже съ собою Адама, воскресъ отъ гроба.

[175] тамо, песнь 8: Всю низложивъ смерти державу (δλον καΟελών τοῦθανάτου το κράτος) Сынъ твой Дево, своимъ воскресениемъ, яко Богъ крепкій совознесе насъ и обожи (ὡς θεός κραταιός, συνανῶψωσεν ἡμᾶς καὶ ἐτ)έωσε).

[176] Въ неделю четвертую по Пасце, на утрени, Канонъ, песнь 6: Вознесійся волею на древо, положился еси яко мертвъ во гробе, и сущыя во адъ мертвыя вся вкупе ожививъ Христе, воскресилъ еси божественою силою.

[177] Въ среду четвертая седмицы по Пасце, на вечерни, на Господи возвахъ стихиры: Предразоривый державу смерти, Христе, смертію твоею, жизнь подалъ еси человекомъ, въ славномъ востанію твоємъ, совоздвигнувый родъ человеческій

(συνεξεγείρας γένος ανθρώπων) снисхождениѣмъ твоимъ (τηκαταβάσει σου).

[178] Въ неделю пятую по Пасце на утрени, Канонъ, песнь 5: Смерть умертвися, адъ плънися, сущіе во узахъ свободишася Христовымъ воскресениѣмъ.

[179] тамо, песнь 6: ... воскресь, совоскресиль еси, Спасе, всю тварь.

[180] тамо, на хвалитехъ стихиры: ... смерти упрзднивый крепость, мертвымъ всемъ безсмертіе подалъ еси, воскресениѣмъ твоимъ, Спасе жизнедавче.

[181] Въ субботу на велицѣй вечерни, на Господи возвахъ, стихиры воскресны (Гласъ 1, Октоихъ): ... се бо Еммануиль грехи наша на кресте пригвозди, и животъ даяй, смерть умертви, Адама воскресивый, яко человеколюбець (τον Άδαμ άναστήσας, ώς φιλάνθρωπος).

[182] тамо:... крестъ и смерть пріялъ еси Безгръшне, да мірови даруеши воскресеніе, яко человеколюбець.

[183] тамо, на стиховне стихиры: ... Христось бо Спась нашъ на кресте пригвозди грехи наша, и смерть умертвивъ животъ намъ дарова, падшаго Адама всероднаго воскресивши (πεπτωκότα τον 'Αδάμ παγγενή" άναστήσας), яко человеколюбець.

[184] Неделя, на утрени, седальны воскресны (Гласъ 1, Октоихъ): ... ты совоздвигль еси отъ века умершья (συ συνήγειρας τους άπ' αιώνος θανέντας),яко человеколюбець.

[185] тамо, Канонъ воскресный, песнь 6: Возвелъ ны еси изъ ада, Господи, кита убивъ всеядца (το κήτος χειρωσάμενος το παμφάγον), Всесильне, твоею державою (τω σώ κράτει) низложивъ того силу, ты бо животъ, и светъ еси, и воскресеніе.

[186] тамо, кондакъ: воскресль еси яко Богъ изъ гроба во славе, и міръ совоскресиль еси (καν κόσμον συνανέστησας) ...и смерть изчезе (και θάνατοςήφάνισται).

[187] тамо, икосъ: ... адъ стенеть, и смерть рыдаетъ, міръ же веселится, и вси съ нимъ радуются, ты бо подалъ еси, Христе, всемъ воскресеніе (άδης στενάζει,και θάνατος οδύρεται, και κόσμος άγάλλεται, και πάντες συγχαίρουσι, σύ γαρπαρέσχες πάσι Χριστέ την άνάστασιν).

- [188] тамо, Канон крестовоскресный, песнь 9: Умертвися мерзская наша смерть изъ мертвыхъ воскресениемъ, ты бо явився сущимъ во адъ, Христе, животъ даровалъ еси (νεπέκρωται ό άμειδής ημών θάνατος έκ νεκρών άνάστασει,σύ γαρ επιφανείς, τους έν αδη Χρίστε έδωρήσω).
- [189] Неделя, на Литургии Блаженны (Гласъ 1, Октоихъ):... воскресль еси яко Богъ, совоздвигнувый себѣ Адама (συνεγειρας έαυτώ τον Αδάμ).
- [190] тамо: ...Храмъ твой тѣлесный тридневнымъ воскресивый погребениемъ, со Адамомъ, и иже отъ Адама (συν τω 'Αδάμ τους έξ Αδάμ) воскресиль еси, Христе Боже.
- [191] Неделя, на утрени, Канонъ воскресень, песнь 3 (Гласъ 2, Октоихъ): Отъ персти (έκ χοός) по образу мя рукою твоею создалъ еси; и сокрушенна паки въ персти смертнѣй за грѣхъ, Христе, сошедъ во адъ, совоскресиль еси (καισυντριβέντα πάλιν δε εις χουν θανάτου δι' άμαρτίαν, Χριστέ, συγκαταβάς ειςάδην συνανέστησας).
- [192] тамо, на хвалитехъ стихиры воскресны: Господи, ... крестомъ смерть упразднилъ еси, да покажешаи людемъ, еже изъ мертвыхъ твое воскресение, яко единъ чловѣколюбець.
- [193] Въ субботу на велицей вечерни, на стиховна стихиры воскресны (Гласъ 3, Октоихъ): Да родъ нашъ отъ смерти, Христе, избавиши, смерть претерпѣль еси; и тридневень изъ мертвыхъ воскресый, съ собою воскресиль еси, иже тя Бога познавшихъ (τους σε Θεόν επιγνόντας), и мѣръ просветиль еси.
- [194] Въ недѣлю на утрени, Канонъ воскресень, пѣснь 4 (Гласъ 3, Октоихъ):Теломъ смертнымъ, Животе, смерти причастился еси страсти ради нищихъ, и воздыхаша убогихъ твоихъ, и растливъ тлеющаго, препрославленне, всѣхъ совоскресиль еси (και φθειρας τον φθειραντα δεδοξάμενε, πάντας συνανέστησας).
- [195] тамо, Канонъ крестовоскресень, пѣснь 4: Мертвыя убо, ихже пожре смерть, отдаде (ούς κατέπιεν ό θάνατος άπέδωκε); разорися же и адово тлетворное царство (κατελύθη δε και το του άδου φθοροποιόν βασίλειον), воскресшу ти изъ гроба.
- [196] Въ недѣлю утра, седальны воскресны (Гласъ 4, Октоихъ): ...воистинну воскресе Христось, сущимъ во адъ подая животъ и воскресение (τοις έν άδη παρέχων ζωήν και άνάστασιν).

[197] тамо: Воскресль еси яко безсмертный отъ гроба, Спасе, совоздвигль еси міръ твой силою твоею Христе Боже (συνηγειρας τον κόσμον σου τη άναστάσει τή σή), сокрушилъ еси въ крѣпости смерти державу.

[198] тамо, Канонъ крестовоскресень, песнь 6: Погибе смертт смерть, умерый бо воскресе (ό γαρ θανών άνέστη), нетленіе мне даруя.

[199] тамо, Канонъ воскресень, песнь 7: Яко живоносець, яко рая краснейшій воистинну ... показася... Христе, гробъ твой, источникъ нашего воскресенія (ό τάφος σου, ή πηγή τής ημών αναστάσεως).

[200] тамо, Канонъ крестовоскресень, песнь 7: ... воскресый изъ мертвыхъ, иадово истощивый прежде многочеловечное богатство, Владыко (και άδου κενώσας πριν τον πολυάνθρωπον πλοῦτον).

[201] тамо, песнь 8: Спешдый ко ине до ада, и всемъ путесотворивый воскресеніе (πάσιν όδοποιήσας την άνάστασιν), паки возшелъ еси, возьми мя на рамутовею, и Отцу привелъ еси.

[202] Неделя, на Литургии Блаженны (Гласъ 4, Октоихъ): Рукописаше нашена кресте котемъ раздраль еси, и вменився въ мертвыхъ (και λογισθείς εν τοις νεκροις), тамошняго мучителя связаль еси (τον εκείσε τυραννον έδησας), избавивый всехъ отъ узъ адовыхъ воскресеніемъ твоимъ (ρυσάμενος άπαντος έκτών δεσμών του άδου τή άναστάσει σου), имже просветихомся.

[203] Въ субботу на велицей вечерни, на Господи воззвахъ, стихиры восточны (Гласъ 5, Октоихъ): Вечернее поклоненіе приносимъ тебе невечернему Свѣту, на конецъ вековъ яко въ зерцала плотпо возсіявшему мірови (ώς ένέσόπτρω δια σαρκός λάμπαντι τω κόσμω), и даже до ада низшедшему, и тамосущую тьму разрушившему, и светъ воскресетя языкомъ показавшему (και τοφως τής αναστάσεως τοις έθνεσι δείξαντι).

[204] тамо, на стиховне стихиры воскресны:... плотію (σαρκι) же смерть воспріяль еси безсмертіе намъ даруя; вселивъ же ся во гробъ насъ свободилъ еси, совоскресивъ съ собою славно яко Богъ.

[205] тамо: Странно твое распятіе, и еже во адъ сошествіе, челолюбчесть (ύπαρχοι); пленивъ бо его, и древніи юзники совоскресивъ съ собою славно яко Богъ, рай отверзь,

воспріяти сего сподобилъ еси (τον παράδεισον άνοιξας, άπολαβεΐν τούτου ήξίωσας).

[206] тамо, тропарь: Собезначальное Слово Отцу и Духови, отъ Девы рождшееся на спасеніе наше,... благоволи плотію (σαρκι) взыти на крестъ, и смерть претерпѣти, и воскресити умершья славнымъ воскресеніемъ своимъ (καιέγειραι τους τεθνεώτας έν τή ένδοξω άναστάσει αύτου).

[207] Въ неделю утра, седальны воскресны (Гласъ 5, Октоихъ): Крестъ Господень похвалимъ, погребеніе святое песньми почтимъ, и воскресеніе его препрославимъ: яко совозмоу мертвыя (δτι συνήγειρε νεκρούς) отъ гробъ яко Богъ, пленивъ смерти державу, и крепость діаволу, и сущимъ во аде светъ возсія (ανέτειλε).

[208] Неделя, на Литургіи Блаженны (Гласъ 5, Октоихъ): Смертію твоею, Христе, смертную разрушилъ силу (την δύναμιν), и совозмоу еси иже отъ века умершья, ты поющья истиннаго Бога и Спаса нашего.

[209] Въ неделю утра, на хвалитехъ стихиры воскресны (Гласъ 6, Октоихъ): Трдневень воскресль еси, Христе, отъ гроба,... совозмоу прароца нашего (συνεγειρας τον προπάτορα ημών).

[210] Въ субботу на велицеи вечерни, на Господи воззв. стихиры восточны (Гласъ 7, Октоихъ): Сошелъ еси во адъ, Христе, якоже восхотель еси, испровергль еси яко Богъ и Владыка; и воскресль еси трдневень, совозмоу Адама отъ адовыхъ узъ и тленія (συναναστήσας τον 'Αδάμ έκ των του άδου δεσμών και της φθοράς).

[211] тамо, на стиховне стихиры: Воскресль еси изъ гроба, Спасе міра, и совозмоу еси человеки съ плотію твоею (και συνήγειρας τους ανθρώπους συντη σαρκί σου).

[212] тамо: Во адъ сошедъ, Христе, смерть пленилъ еси (θάνατονέσκυλευσας), и трдневень воскресль, насъ совозмоу еси, славящихъ твое всеильное востаніе.

[213] Въ неделю на утрени, седальны воскресны (Гласъ 7, Октоихъ).

[214] тамо на Литургіи Блаженны: Пригвоздилъ еси на кресте, Щедре, грехи наша Христе, и твоею смертію смерть умертвилъ

еси (ένέκρωσας), воздвигнувый умершья изъ мертвыхъ, темже (όθεν) покланяемъ твоему святому воскресешю.

[215] Въ субботу на велицей вечерни, на стиховне стихиры (Гласъ 8, Октоихъ): О Владыко всехъ непостижимо (ακατάληπτε), Творче небесе и земли, крестомъ пострадавый, мне бестрастїе источилъ еси (δια σταυρού παθών, έμιάπαθειαν έπήγασας); погребение же приемъ, и воскресъ во славе совоскресилъ еси Адама (συνανέστησαν τον Αδάμ) рукою всесильною.

[216] Въ неделю утра, Канонъ крестовоскресень, песнь 4 (Гласъ 8, Октоихъ): Воскресъ отъ гроба, вся совоскресилъ еси сущья во аде мертвыя (πάντασυνανέστησας τους έν <χη νεκρούς).

[217] Неделя третїя святыхъ постовъ, Въ субботу на велицей вечерни, на Господи воззв. стихиры, Слава:... Христе Боже нашъ, вольное распятїе во общее воскресенїе рода человеческого воспрїмый (ό την έκούσιον σταυρωσιν ειςκοινήν έξανάστασιν τοϋ γένους των ανθρώπων καταδεξάμενος).

[218] тамо, на утрени, Канонъ воскресень.песнь 8:..., воскресе Христось и Богъ нашъ, возставивый естество человековъ отъ адовыхъ сокровищъ (άναστήας φύσιν βροτών αδου κευθμωνων).

[219] Во святую и великую Субботу, на утрени, Канонъ песнь 5:..уснувъ паче естества сномъ естественнымъ, и жизнь воздвигнувъ отъ сна и тленїя, яко всесилень (άφυπνώσας ύπερφυώς, ύπνον φυσίζωον, και ζωήν έγείρας έξ ύπνουκαι της φθοράς ως Παντοδύναμος).

[220] тамо, Статїя первая, 72: Волею явился еси, Слове, во гробе мертвъ, но живещи, и человеки, якоже предрекль еси, воскресенїемъ твоимъ, Спасе мой, и воздвигавши (άναστάσει σου Σωτηρ μου έγερεις).

[221] Во святую и великую неделю Пасхи, на утрени (после: Воскресенїе Христово видевше...): Воскресъ Исусъ отъ гроба, якоже прорече, даде намъ животъ вечный и велїю милость.

[222] тамо, Канонъ, песнь 3, ирмосъ.

[223] тамо, песнь 3, ирмось:... Христа узримъ правды Солнце, всемъ жизньвозсіяюща (Χριστόν ὀψώμεβα, δικαιοσύνης "Ἡλιον, πάσι ζωὴν ανατέλλοντα).

[224] Во вторникъ Светлыя седмицы вечера, на Господи возвахъ стихиры: Врата адова сокрушилъ еси, Господи, и твоею смертію смертное царство разрушилъ еси, родъ же чловѣческіи отъ тлѣнія (ἐκ φθοράς) свободилъ еси, животыи нетленіе міру даровавъ, и велію милость.

[225] тамо:... избавихомся адовыхъ нерушимыхъ узъ (ἐλυτρώβημεν των τουαδου ἀλυτων δεσμών), и нетленіе и жизнь вси воспріяхомъ.

[226] тамо, на стиховне, стихиры воскресны: Господи, возшедь на крестъ, прадедную нашу клятву потребилъ еси (την προγονικήν ημών κατάραν ἐξήλειψας), и сошедь во адъ яже отъ века узники свободилъ еси, нетленіе даруя чловеческому роду; сего ради поюще славимъ животворящее и спасительное твое востаніе (την ζωοποιόν και σωτήριόν σου ἐγερσιν).

[227] Въ среду Светлыя седмицы, на утрени, на хвалитехъ стихиры воскресны:... воскресъ же изъ мертвихъ, безсмертіе подалъ еси чловеческому роду, яко единъ всеиленъ (ἀναστάς δε ἐκ νεκρών, ἀθανασίαν παρέσχες τω γένειτων ἀνθρώπων, ὡς ὁ μόνος παντοδύναμος).

[228] Въ пятокъ Светлыя седмицы вечера, на Господи возвахъ, стихиры: Христе, ... благоволилъ еси помиловати насъ воскресеніемъ (ἠυδόκησας τοῦ ἐλεῆσαι ημάς δια της ἀναστάσεως).

[229] тамо: Радуйся Сюне святыи, мати Церквей, жилище: ты бо приялъ еси первый оставленіе греховъ воскресеніемъ (σύ γαρ ἐδέξω πρώτη ἀφεσιν αμαρτιών δια της ἀνατάσεως).

[230] Въ субботу Светлыя седмицы на утрени, на хвалитехъ стихиры воскресны: Господи, ... воскреслъ еси, и подалъ еси нетленіе душамъ нашимъ (και παρέσχες ἀφθαρσίαν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν).

[231] тамо:... воскресе Богъ сый (ων), и вселенней жизнь дарова.

[232] Въ среду вторыя седмицы по Пасце, на вечерни, на Господи воззв. стихиры: ... пасха спасительная, пасха къ безсмертной

жизни преводящая насъ (πάσχα σωτήριόν, πάσχα προς άθανάτον ζωήν μετάγον ημάς).

[233] Въ четвертокъ вторыя седмицы по Пасце, на вечерни, на Господи воззв. стихиры: ... въ настоящи пасхи день, ... вонъже Христось яко правды Солнце отъ мертвыхъ возаявъ, всехъ насъ нетленіемъ уясни (πάντας ημάσαφθαρσία κατεφάιδρυνεν).

[234] Въ субботу вторыя седмицы по Пасцъ, на велицъй вечерни, на Господи воззв. стихиры:... воста Христось Богъ нашъ изъ мертвыхъ яко всесилень, подайя всъмъ намъ нетленіе и жизнь, просвъщеніе, и велію милость (παρέχων πάσιν ήμιν άφθαρσίαν και ζωήν, φωτισμόν και μέγα έλεος).

[235] Въ пятокъ вторыя седмицы по Пасцъ, на утрени, на стиховнь стихиры праздника: Тльніе испровержеся, нетленіе проценте (αφθαρσία έξήνηθησεν),... воскресе бо Христось, плънися смерть.

[236] Въ субботу вторыя седмицы по Пасцъ, на велицъй вечерни, на Госп.воззвахъ стихиры: ... воскресе начальникъ спасетя (ό 'Αρχηγός τής σωτηρίας)нашего, плънивыи смерть, мірови же даруйя животь вьчный и велгю милость.

[237] Въ неделю третія по Пасцъ, Канонъ, песнь 7: Умертвивъ Сынъ твой смерть, Всенепорочная, днесъ, всъмъ смертнымъ пребывающіи животь во вьки вьковъ дарова (πάσι τοις θνητοίς, την διαμένουσαν ζωήν, εις αιώνας αιώνωνδεδωρηται).

[238] Въ неделю четвертую по Пасцъ, на утрени, съдалень:... днесъ бо смерти адъ плънися, родъ же чловъческій въ нетленіе облечеса (γένος δε ανθρώπινον άθφαρσίαν ένδέδυται).

[239] Въ среду четверт седмицы по Пасцъ, на утрени, Канонъ, песнь 4: Растерзавъ смерти врата силою твоею, пути жизни сказалъ еси (οδούς ζωής εγνώρισας), безсмертса же двери отверзлъ еси (τής αθανασίας πύλας δε διήνοιξας), вьрою зовущимъ: слава силъ твоей, Господи.

[240] тамо, песнь 7: крпостію, Спасе, смертнюю разоръ силу, стезю жизни показалъ еси чловъкомъ (τείβον τής ζωής εγνώρισας τοις θνητοίς).

- [241] Въ неделю пятую по Пасцѣ, на утрени, съдалень Самаряныни: Христось... избави изъ истлѣнїя все человечество своею смертію (ἐρρουσατο φθοράς ἅπαν το ἀνθρώπινον τῷ ἰδίῳ θανάτῳ).
- [242] Въ субботу на велицей вечерни, на стиховне стихиры (Гласъ 1, Октоихъ): Страстію твоею, Христе, отъ страстей свободихомся, и воскресеніемъ твоимъ изъ истлѣнїя избавихомся (καὶ τῆ ἀναστάσει σου ἐκ φθοράς ἐλυτρωθημεν).
- [243] Въ неделю седмую по Пасце, на утрени, Канонъ воскресень, песнь 3: Смертію смерть разорившися, лежитъ окаянная бездыханна: живота бо нетерпящи божественнаго приложенїя, мертва бываетъ крепкая, и даруется всемъ воскресеніе.
- [244] Въ субботу на велицей вечерни, на стиховне стихиры (Гласъ 1, Октоихъ):... воскресе Господь, подая мшрови велію милость (παρέχων τῷ κόσμῳ τομέγα ἔλεος).
- [245] тамо, тропарь воскресный:... воскресль еси тридневный, Спасе, даруяй мірови жизнь (ἀνέστης τριήμερος Σωτήρ, δοροῦμενος τῷ κόσμῳ τὴν ζωὴν).
- [246] Неделя, на утрени, стихира после Еванђеља (Гласъ 1, Октоихъ): Воскресъ Исусъ отъ гроба, якоже прорече, даде намъ животъ вечный и велію милость (ἔδωκεν ἡμῖν τὴν αἰώνον ζωὴν καὶ μέγα ἔλεος).
- [247] тамо, на хвалитехъ стихиры воскресны:... воскресе иже въ мертвыхъ свободь, и подаетъ мірови велію милость (ἀνέστη ὁ ἐν νεκροῖς ἐλεύθερος, καὶ παρέχει τῷ κόσμῳ το μέγα ἔλεος).
- [248] тамо, И ныне...: Преблагословенна еси Богородице Дево, воплощимбося изъ тебе адъ пленися, Адамъ возвася, клятва потребися, Ева свободися, смерть умертвися (ὁ θάνατος τεθανάτωται), и мы ожихомъ.
- [249] Неделя, на утрени, Канонъ воскресень, песнь 8 (Гласъ 2, Октоихъ): Тымое смертное одьяль еси, Щедре, въ безсмеріе востаніемъ твоимъ (συ μου τοθνητόν ἐνέδυσας, Οἰκτίρμον, ἀθανασίαν τῆ ἐγέρσει σου),... пожерта бысть воистинну смерть победою (κατεπόθη ὄντως εἰς νῆκος ὁ θάνατος).
- [250] тамо, на хвалитехъ стихиры воскресны: Распятъ и погребень былъ еси Христе, якоже изволь еси (ὡς ἠβουλήθης),

испровергль еси яко Богъ и Владыка, даруяй мірови жизнь вечную и велию милость.

[251] Неделя на Литургіи Блаженны (Гласъ 2, Октоихъ): Покланяемся твоему, Владыко, погребенію и востанію, имиже отъ тлѣнія избавилъ еси міръ, человеколюбче (δι' ὧν ἐκ φθοράς ἐλυτρώσω τον κόσμον).

[252] Въ субботу на велицей вечерни, на Господи воззвахъ стихиры воскресны (Гласъ 4, Октоихъ): Господи, еже отъ Отца твое рождение бездетно естыи прысносушно; еже отъ Девы воплощение, неизреченно человекомъ и несказанно; и еже во адъ соществіе, страшно діаволу и ангеломъ его; смерть бо поправъ, тридневенъ воскресилъ еси, нетленіе подавая человекомъ (θάνατον γαρπατησας, τριήμερος ἀνέστης ἀφθαρσίαν παρέχων ἀνθρώποις), и велию милость.

[253] тамо, на стиховну стихиры воскресны: ...самовластно (αὐτεξουσίως) воскресль еси тридневно яко Богъ, даруяй намъ безконечный животъ (δωροῦμενος ἡμῖν ἀτελεύτητον ζωήν), и велию милость.

[254] тамо, тропарь:... испровержеся смерть, воскресе Христось Богъ, даруяй мірови велию милость (ἐγέρθη Χριστός ὁ Θεός, δωροῦμενος τῷ κόσμῳ το μέγαλέος).

[255] Въ неделю утра, на хвалитехъ стихиры восточны (Гласъ 4, Октоихъ): ... смертію упразднивый крепость, умершымъ всемъ нетленіе подаль еси воскресеніемъ твоимъ, Спасе (τοῦ θανάτου καταργησας την ἰσχύν, τοις τεθνεώσι πᾶσιν ἀφθαρσίαν παρέσχες τῆ ἀναστάσει σου Σωτηρ).

[256] Въ неделю утра, по Непорочныхъ ипакой (Гласъ 6, Октоихъ): Вольноюи животворящею твоею смертію Христе, врата адова сокрушивъ яко Богъ (συντρίψας ὡς Θεός), отверзль еси намъ древній рай, и воскресъ изъ мертвыхъ, избавилъ еси отъ тленія животъ нашъ.

[257] тамо, Канонъ воскресень, песнь 4: Не ктому змій мне ложное обоженіе подлагаетъ, Христось бо богоделатель человеческого естества, ныне невозбранно стезю живота мне отверзе.

[258] Въ субботу на велицей вечерни, тропарь (Гласъ 7, Октоихъ).

[259] Въ субботу на велицей вечерни, на Госп. възвахъ стихиры воскресны(Гласъ 8, Октоихъ): Еже изъ мертвыхъ твое воскресеніе славословимъ, Христе, имже свободилъ еси адамскіи родъ отъ адова мучительства (δι' ης ήλευθέρωσαςάδαμιαίον γένος έκ της τοῦ άδου τυραννίδος), и даровалъ еси мгрови яко Богъжизнь вечную и велию милость.

[260] тамо, на стиховнъ стихиры:... Слава твоему тридневному востанію, имже (δι' ης) даровалъ еси намъ вечную жизнь и очищеніе греховъ (και Ίλασμόναμαρτιών), яко единъ благоутробенъ.

[261] тамо, тропарь воскресень: Съ высоты снизшелъ еси, Благоутробне, погребеніе пріялъ еси тридневное, да насъ свободиши страстей (ίνα ημάς ελευθέρωσης των παθών), животе и воскресеніе наше, Господи, слава тебе.

[262] Въ неделю утра, Канонъ крестовоскresень, песнь 7 (Гласъ 8, Октоихъ): Воскресъ отъ гроба, якоже отъ сна, Щедре, всехъ избавилъ еси отъ тли (πόντος έρρουσω φθοράς).

[263] тамо, на хвалитехъ стихиры восточны: Пострадалъ еси крестомъ (έπαθες δια σταυρού), безстрастный Божествомъ; погребете пріялъ еси тридневное, да насъ свободиши отъ работы вражія (έκ της δουλείας τοῦ εχθρού), и обезсмертивъ оживотвориши насъ, Христе Боже, воскресеніемъ твоимъ (και άθανατίσας, ζωοποίησης ημάς, Χριστέ ό Θεός, δια της αναστάσεως σου).

[264] тамо, на Литургии Блаженны: Днесъ Христось воскресъ отъ гроба, всемъ вернымъ подая нетленіе (πάσι τοις πιστοις παρέχων άφθαρσίαν).

[265] Во святую и великую Субботу, на утрени, Канонъ, песнь 6: Человекоубійственно, но не богоубійственно бысть прегрешеніе Адамово (βροτοκτόνον,αλλ' ού θεοκτόνον, έφυ το πταίσμα του Αδάμ); аще бо и пострада твоя плоти перстное существо (της σαρκός ή χο'ική ουσία), но Божество безстрастно пребысть; тленное же твое на нетленіе предложилъ еси, и нетленія жизни показалъ еси источникъ воскресеніемъ (το φθαρτόν δε σου προς άφθαρσίαν μετεστοιχειώσας, και άφθартου ζωής, έδειξας πηγήν έξ αναστάσεως).

[266] Во вторникъ Светлыя седмицы вечера, на Госп. возвахъ стихиры: Животворящему твоему кресту непрестано кланяющеса Христе Боже, тридневное воскресение твое славимъ, темъ бо обновилъ еси истлевшее человеческое естество, Всесилие (δι' αὐτῆς γὰρ ἀνεκαίνησας καθαρθεῖσαντων ἀνθρώπων φύσιν, Παντοδύναμε), и иже на небеса восходъ обновилъ еси (καὶ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνοδὸν καθυπέδειξας ἡμῖν).

[267] Неделя Антипасхи, на утрени, Канонъ, песнь 3: Новыя вместо ветхихъ, вместо же тленныхъ нетленные (καινοὺς ἀντὶ παλαιῶν, ἀντὶ φθαρτῶν δεάφθαρτους), крестомъ твоимъ Христе совершивъ насъ (δια σταυροῦ σου Χριστέτελέσας ἡμᾶς), во обновленіи жизни жителствовати достойно повелелъ еси (ἐν καινότητι ζωῆς πολιτεύεσθαι, ἀξί ὡς προσέταξας).

[268] Въ неделю четвертую по Пасце, на утрени, едалень: Христось отъ мертвыхъ воста, начатокъ усопшихъ (ἢ ἀπαρχή τῶν κεκοιμημένων), ... истлевшее естество рода нашего въ себе самомъ обнови (τὴν καταφθαρεῖσαν φύσιν τοῦ γένους ἡμῶν ἐν ἑαυτῷ ἀνεκαίνισεν).

[269] Неделя, на Литургии Блаженны (Гласъ 4, Октоихъ): Насъ ради иже бестрастенъ страстный бысть человекъ (δι' ἡμᾶς ὁ ἀπαθής, παθητός ἐγένετο ἄνθρωπος), и волею (ἐκουσίως) на кресте пригвождейся, насъ совоскресивъ; тѣмже (διό) и славимъ со крестомъ страсть и воскресение, имиже возсоздахомся (δι' ὧν ἀνεπλάστημεν), имижеиспаемяся (δι' ὧν καὶ σωζόμεθα).

[270] Во святую и великую Субботу, на утрени, Стапя первая, 24: Во гробе нове положилъ еси, Христе, и естество человеческое обновилъ еси, воскресъ боголепно изъ мертвыхъ (καὶ τὴν φύσιν τῶν βροτῶν ἀνεκαίνισας, ἀναστάς θεοπρεπῶς ἐκ τῶν νεκρῶν).

[271] тамо, Статія вторая, 105: Доброты, Слове, прежде не имель еси, нижевида, егда страдалъ еси (κάλλος Λόγε πρὶν, οὐδέ εἶδος ἐν τῷ πάσχειν ἔσχες); новоскресъ провозсіалъ еси, удобривъ человеки божественными зарями (ἀλλ' ἔξαναστάς ὑπερέλαμψας, καλλωπίσας τοὺς βροτούς θείαις ἀυγαῖς).

[272] Во святую и великую неделю Пасхи, на утрени, Канонъ, песнь 3: Ныне вся исполнишася света (νῦν πάντα πεπλήρωται φῶτός), небо же и земля и преисподняя (τά καταχθόνια); да празднуеть

υβο вся тварь востаніе Христово, въ немже утверждается (τάν
εγερσιν Χριστού, έν η έστερέωται).

[273] тамо, песнь 7:...вънейжебездетныйсветъизъгробаплотскивсемъ
возсія (έν η άχρονον φως έκ τάφου σωματικώς πάσιν
έπέλαμψεν).

[274] Во святую и великую неделю Пасхи вечера, на Госп. возвахъ
стихиры: Крестомъ твоимъ упразднилъ еси, юже отъ древа
клятву; погребеніемъ твоимъ умертвилъ еси смерти державу
(έν τη τάφη σου ένέκρωσας του θανάτου το κράτος); востаніемъ
же твоимъ просветилъ еси (έφώτισας) родъ человеческіи.

[275] Въ понедельникъ Светлыя седмицы вечера, на Госп. возвахъ
стихиры: Просветишася всяческая воскресеніемъ твоимъ
Господи, и рай паки отверзеса (πεφώτισται τα σύμπαντα τη
άναστάσει σου Κύριε, και ό παράδεισος πάλινήνεώκται).

[276] тамо, на стиховне стихиры воскресны: Христе, ... светомъ твоего
воскресетя просветивый всяческая (τη φωτι της της
άναστάσεως φαιδρύνας τασύμπαντα).

[277] Въ неделю шестую по Пасце, на вечерни, на Госп. возвахъ
стихиры: Светъ всему естеству человеческому, и око телу міра
сего, сый Боже и Слове, и очесемъ обще Создатель и Зиждитель
познаваемъ (όμμα ολομελείας βροτών,και οφθαλμός του
κόσμου τούτου σώματος, υπάρχων Θεέ και Λόγε, και
τωνόμάτων κοινός δημιουργός και πλάστης γνωριζόμενος).

[278] Неделя, на утрени, на хвалитехъ стихиры воскресны (Гласъ 2,
Октоихъ): ... просветишася всего міра концы (πεφώτισται πάντα
του κόσμου τα πέρατα).

[279] Въ неделю утра, Канонъ воскресень, песнь 3 (Гласъ 3,
Октоихъ):... воскресъ отъ гроба, Троицесюй открылъ еси светъ
(άναστάς έκ τάφου, το της Τριάδος άπεκάλυψας φέγγος).

[280] Въ субботу на велицей вечерни, на стиховне стихиры (Гласъ 7,
Октоихъ): Воскресшему изъ мертвыъ, и просветившему вся
(φώτισαντα τα πάντα),пріидите поклонимся; отъ адова бо
мучительства насъ свободилъ еси (έκ της τοϋ άδου γαρ
τυραννίδος ημάς ήλευθέρωσε), своимъ тридневнымъ
воскресеніемъ животъ намъ даровавый и велиюю милость.

[281] Во святую и великую неделю Пасхи, на утрени, Канонъ, песнь 4, ирмосъ:... днесъ спасеніе міру, яко воскресе Христосъ, яко всесиленъ (σήμερονσωτηρία τω κόσμω, διτι ανέστη Χριστός ὡς παντοδύναμος). — Ср.: Днесъ спасеніе міру бысть (σήμερον σωτηρία τω κόσμω γέγονεν), поемъ воскресшему изъ гроба, и начальнику (ἀρχηγῶ) жизни нашея; разрушивъ бо смертію смерть, победу даде намъ и велда милость (Неделя, тропарь воскресень; Гласъ 1, Октоихъ). Ср.: Се воскресе Христосъ, мирноносицамъ женамъ ангель рече: ... радуйтесе, днесъ спасете міру, мучительство врага смертію разрушися (σήμερονσωτηρία τω κόσμω, ἢ τυραννις τοῦ ἐχθροῦ θανάτῳ λέλυται) (Неделя третія святыхъ постовъ, на утрени, Канонъ воскресень, пуснь 4).

[282] тамо, песнь 5: ... спразднуемъ ... Пасху Божию спасительную (το Πάσχα θεοῦ το σωτήριον).

[283] тамо, Екзапостиларій: ... Пасха нетленія, міра спасеніе (πάσχα της ἀφβαρίας, τοῦ κόσμου σωτήριον).

[284] тамо, на хвалитехъ стихиры:ПоемътвоюХристеспасительнуюстрасть (το σωτήριον πάθος), и славимъ твое воскресеніе.

[285] тамо: Боголепное твое снисхождение славяще, поем тя Христе: родился еси отъ Девы, и неразлученъ былъ еси отъ Отца; пострадалъ еси яко человекъ, и волею претерпелъ еси крестъ; воскресль еси отъ гроба яко отъ чертога произшедъ, да спасеши міръ, Господи, слава тебе.

[286] Во вторникъ Светлыя седмицы, на утрени, на хвалитехъ стихиры: ...воскресль бо еси изъ мертвыхъ, спасеніе роду человеческому даруй (ἀνέστης γάρ ἐκ των νεκρῶν, σωτηρίαν τω γένει τῶν ἀνθρώπων δωροῦμενος).

[287] Въ пятокъ Светлыя седмицы вечера, на Госп. возвахъ, стихиры воскресны: Еже огъ Бога Отца Слово, ...тоезде (ὁ αὐτός) огъ Неискусобрачныя воплощесе волею, распятіе смертное (σταῦρωσιν θανάτου) претерпи, и древле умерщвленнаго человека спасе своимъ воскресеніемъ (καὶ τον πάλαι νεκρωθέντα ἄνθρωπον ἔσωσε δια της εαυτοῦ ἀναστάσεως).

[288] Въ неделю на утрени, на хвалитехъ стихиры воскресныи (Гласъ 3, Октоихъ): Δεῦτε πάντα τα ἔθνη, γνῶτε του φρικτοῦ μυστηρίου την δύναμιν Χριστός γάρ ὁ Σωτήρ ημών, ὁ ἐν ἀρχῇ Λόγος,

ἔσταυρώθη δι' ἡμᾶς, καὶ ἐκὼν ἐτάφη, καὶ ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, τοῦ σῶσαι τὰ σύμπαντα).

[289] Въ пятокъ Светлыя седмицы вечера, на Господи воззвахъ, стихиры воскресны.

[290] Въ субботу Светлыя седмицы на утрени, на хвалитехъ стихиры воскресны.

[291] Во вторникъ третія седмицы по Пасце, на вечерни, на Господи воззвахъ, стихиры воскресны: ...пленень бысть адъ всеспасительнымъ воскресеніемъ насъ ради умершаго Царя (ἐσκῦλευται ἀδης τῆ πανσωστικῆ ἀναστάσειτοῦ υπέρ ημῶν θανέντος ἀνακτος).

[292] Въ субботу на велицей вечерни, на Господи воззвахъ стихиры воскресны (Гласъ 2, Октоихъ): ...крестъ претерпевъ, погребенію предадеса, яко (ὡς) самъ восхоти, и воскресъ изъ мертвыхъ, спасе мя заблуждающаго человека (καὶ ἀναστάς ἐκ νεκρῶν, ἔσωσε με τὸν πλανώμενον ἄνθρωπον).

[293] Неделя, на утрени, по Славословіи тропарь (Гласъ 2, Октоихъ): Воскресъ изъ гроба, и узы растерзалъ еси ада, разрушилъ еси осужденіе смерти Господи, вся отъ сетей врага избавивый.

[294] Неделя на Литургии Блаженны (Гласъ 2, Октоихъ): Смертію твоєю, Господи, пожерта бысть смерть (τῷ θανάτῳ σου Κύριε, κατεπόθη ὁ θάνατος), и воскресеніемъ твоимъ, Спасе, міръ спаслъ еси (καὶ τῆ ἀναστάσει σου Σωτὲρ, τὸνκόσμον διέσωσας).

[295] Въ субботу на велицей вечерни, на стиховне стихиры воскресны (Гласъ 5, Октоихъ): ... крестъ и смерть пріялъ еси за родъ нашъ, яко человеколюбець Господь, испровергий адова врата, тридневно воскреслъ еси, спасая души наша (τριήμερος ἀνέστης, σώζων τὰς ψυχὰς ἡμῶν).

[296] Въ неделю утра, Канонъ крестовоскресень, песнь 3 (Гласъ 6, Октоихъ): Слава твоему востанію, Спасе нашъ, яко насъ отъ ада, тленія, и смерти избавить еси, яко всеиленъ (ὅτι ἡμᾶς ἐξ ἄδου, φθορᾶς καὶ τοῦ θανάτου ἐρρυσώως παντοδύναμος).

[297] Во святую и великую неделю Пасхи, на утрени, Канонъ, песнь 1: ...Христось бо воста, веселіе вечное (Χριστός γὰρ ἐγήγερται, εὐφροσύνη αἰώνιος).

[298] тамо:... прїидите вси верніи, поклонимся святому Христову воскресенію: се бо прїиде крестомъ радость всему міру (Воскресеніе Христово видеvше...).

[299] тамо, стихиры Пасхи:... Пасха двери райсюя намъ отверзающая; Пасха всехъ освящющая верныхъ.

[300] Въ понедельникъ Светлыя седмицы на утрени, на хвалитехъ стихиры:... Христось воскресе изъ мертвыхъ, Спась міра, и исполни всяческая благоуханія (ἐπλήρωσε τα σύμπαντα εὐωδίας).

[301] Въ среду Светлыя седмицы на утрени, на хвалитехъ стихиры воскресны: Крестомъ твоимъ, Христе, древнія клятвы свободиль еси насъ, и смертію твоею естество наше мучащаго діавола упразднилъ еси (καὶ ἐν Φανάτῳ σου, τὸν φύσιν ἡμῶν τυραννήσαντα, διάβολον κατήργησας), востаніемъ же твоимъ радости вся исполнилъ еси (χαράς τα πάντα ἐπλήρωσας).

[302] Въ четвертокъ вечера Светлыя седмицы, на Господи воззв. стихиры: Днесъ Христось смерть поправъ (θάνατον πατήσας), якоже рече воскресе, и радование (τὴν ἀγαλλίασιν) міру дарова.

[303] Неделя Антипасхи, на утрени, Канонъ, песнь 1: Днесъ весна душамъ, зане Христось отъ гроба якоже солнце возоявъ тридневный, мрачную бурю отгна греха нашего (τὸν ζοφερόν χειμῶνα ἀπήλασε τῆς αμαρτίας ἡμῶν).

[304] тамо: Вакрснувши Господь предсталъ другомъ (тј. ученицима своимъ), миръ даруй, всякъ умъ преимуць (τὸν πάντα νοῦν ὑπερέχουσαν).

[305] Въ неделю на утрени, на хвалитехъ стихиры воскресны (Гласъ 3, Окотихъ): χαράς τα πάντα πεπλήρωται, τῆς ἀναστάσεως τῆν πεῖραν εἰληφότα

[306] Въ субботу на велицей вечерни, на стиховне стихиры (Гласъ 4, Октоихъ): ...воскресе Господь, подай намъ радость (παρέχων ἡμῖν ἀγαλλίασιν), якоединъ благоутробень (ὡς μόνος εὐσπλαγχνος). [307] Въ неделю утра, Канонъ крестовоскресень, песнь 5 (Гласъ 5, Октоихъ): Пленилъ еси адъ (ἐσκύλευσας τὸν ἄδην), Спасе мой, твоимъ погребеніемъ, и твоимъ воскресеніемъ радости вся исполнилъ еси (χαράς τα πάντα ἐπλήρωσας).

[308] Во святую и великую неделю Пасхи, на утрени, стих пред тропарем: Сей день егоже сотвори Господь, возрадуемся и возвеселимся вонь.

[309] тамо, Канонь, песнь 7: Яко воистинну священная, и всепразднственная (πανέορτος) ая спасительная ношь, и светозарная (αὐτή ἡ σωτήριος νοξ και φωταυγής) свѣтоноснаго дне, востанія сущи првозвестница (τῆς ἐγέρσεως οὐσα προάγγελος).

[310] тамо, песнь 8, ирмось: Сей нареченный и святой день, единъ субботъ царь и Господь, праздникоу праздникъ, и торжество есть торжество (αὐτή ἡ κλητή και αγία ἡμέρα, ἡ μία των σαββάτων, ἡ βασιλις και κυρία, εορτών εορτή, και πανήγυρις εστί πανηγύρεων).

[311] Неделя Антипасхи, на утрени, Канонь, песнь 1: Светлоноси дан Ускрса је: царица время (ἡ βασιλις των ωρών), и дней (ημερών).

[312] тамо, песнь 7: Яко первый есть дней, и господственный светоносный сий (ὡς πρώτη υπάρχει ημερών και κυρία, ἡ λαμπροφόρος αὐτή).

[313] Въ четвертую, вторья седмицы вечера, на Господи воззв. стихиры: η βασιλις και κυρία, των εορτών εορτή, ἡ νῦν ἐστιν ἡμέρα, ἣν ἐποίησεν ὄντως ὁ Κύριος.

[314] Въ пятокъ вторья седмицы по Пасце, на утрени, седалень: ... величайшее чудо Адама исцелевшее, и намъ веровавшимъ негиблемое блаженство исходаившее (τον ἀνώλεθρόν μακαρισμον προξενήσας).

[315] Въ неделю четвертую по Пасце, на утрени, седалень: Непостижимое распятія, и несказанное востанія, богословствуемъ вернии таинство неизреченное (το ἀκατάληπτον το της σταυρώσεως, και ἀνερμήνευτον το της ἐγέρσεως, Οεολογοῦμεν οι 7αστοί απόρρητον μυστηριον): днесъ бо смерть и адъ пленися (έσκύλευται), родъ же человеческии въ нетленіе облечеса; темже благодаряще вопіемъ ти: слава, Христе, востанію твоему.

ОДЕЉАК ТРЕЋИ

Богочовеково дело - Сотериологија

7. Тајна Спаситељевог вазнесења и тајна спасења

Свој земаљски живот Спаситељ је завршио својим вазнесењем. Све богочовечанске силе његовог живота, сва чудесна дела његова и сва необична еванђелска збивања стекли су се у завршни догађај земаљског живота Богочовековог: у вазнесење на небо. Сва многострука делатност оваплоћеног Бога водила је томе. Природно је што се Спаситељев богочовечански подвиг спасења рода људског завршио вазнесењем на небо природе људске, коју је Господ својим оваплоћењем примио у ипостасно јединство са собом и заувек је учинио саставним делом своје Богочовечанске личности. Нико се не попе на небо осим онога који сиђе с неба, Син човечји који је на небу[1].

Све богочовечанске тајне чудесне Личности Христове завршно су се слиле у тајну његовог славног вазнесења на небо. Тако се тајна спасења сва обрела у тајни Спаситељевог вазнесења. Јер се тек у Спасовом вазнесењу на небо открила у потпуности мисао Божја о природи људској: природа људска је саздана са циљем да вечно живи изнад свих небеса с десне стране Бога Оца у ипостасном јединству са вечним Сином Божјим[2]. Тако је тек у Спаситељевом вазнесењу на небо потпуно откривен и завршно остварен вечни божански смисао природе људске. Вазнесењем природе људске на небо Господ Христос је најочигледније посведочио своје безмерно човекољубље и показао да је сав његов богочовечански домострој спасења рода људског имао за циљ: омогућити и остварити вечно спасење природе људске са Богом, која је због тога и била саздана боголиком.

Вазнесење Господа Христа на небо природни је завршетак његовог богочовечанског живота на земљи. Као у свему Богочовековом, тако и у вазнесењу његовом пламти божанска тајанственост. Иако реално у најочигледнијем смислу, вазнесење Спасово је препуно тајанствености, јер се у њему састају у завршној земаљској реалности све богочовечанске тајне Личности Христове. Стога оно код очевидаца, светих Апостола, изазива и чуђење и радост; чуђење, јер Спаситељ *са телом иде на небо*[3], радост, јер их благосиља и оставља обећање о ниспослању Духа Светога[4].

Спасово вазнесење на небо свети очевици описују просто и непосредно: У четрдесети дан по свом вазнесењу Господ Исус изведе своје ученике на Маслинску гору, последњи пут им објави да ће примити силу кад сиђе на њих Дух Свети, и подигнувши руке своје благослови их. И кад их благосиљаше, отступи од њих, и узношаше се на небо (ἀνεφέρετο εἰς τὸν οὐρανόν). И кад гледаху за њим где иде на небо, где, два човека стадоше пред њима у белим хаљинама, који и рекоше: људи Галилејци, што стојите и гледате на небо? Овај Исус који се од вас узнесе на небо (ὁ ἀναληφθεὶς ἀπ' ὑμῶν εἰς τὸν οὐρανόν), тако ће доћи као што видесте да иде на небо (οὕτως ἐλεύσεται ὑμῶν ἐν τῷ αἵματι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ οὐρανοῦ). И они се вратише у Јерусалим с великом радошћу[5].

На небо се узнео онај исти васкрсли Исус, који је на најубедљивији начин показао и доказао реалност свога васкрслог тела. Прослављено победом над смрћу, то се тело и узноси на небо, да кроз ипостасно јединство са Сином Божијим живи вечито уечној слави Тросунчаног Божанства. То је слава којом нико никада ни од Анђела ни од људи не би могао прославити тело човечје и човека уопште. Јер вазнесењем својим Господ Христос није само ушао „у само небо (εἰς αὐτόν τὸν οὐρανόν), да се јави пред лицем Божјим за нас"[6], него је „прошао небеса"[7], узишао „више свих небеса" (ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν)[8], „и сео с десне стране Бога" (καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ)[9].

Човечанска природа Господа Христа, ипостасно сједињена са његовим Божанством, вазнесењем Спасовим на небо, и седањем с десне стране Бога Оца, ушла је у славу и власт, у вечиту славу и вечиту власт Тројичног Божанства. Ову славу и ову власт Господ Христос је увек имао по своме Божанству, али ју је по своме човечанству добио у потпуности пошто је извршио богочовечански подвиг искупљења и спасења света. Господ је и то објавио ученицима при свом вазнесењу, рекавши: Даде ми се свака власт на небу и на земљи[10]. Тако су то схватили и богомудри Апостоли Спасови. Узневши се на небо, Господ Христос седи с десне стране Бога (ὅς ἐστὶν ἐκ δεξιᾶ τοῦ Θεοῦ), и Њему су покорни Анђели, Власти и Силе[11]. Бог Отац, васкрснувши Христа из мртвих, посади Га себи с десне стране на небесима, над свима Поглаварствима, и Властима, и Силама, и Господствима, и над сваким именом што се може назвати не само на овоме свету него и на ономе што ће доћи, и све покори под ноге његове[12]. Пострадалог и васкрслог Исуса Бог узвиси, и дарова Му име које је веће од свакога имена[13].

Говорећи, вели свети Дамаскин, да Христос на телесан начин (σωματικῶς) седи с десне стране Бога и Оца, ми не схватамо десну страну Оца у просторном смислу (τοπικῆν). Јер како Безгранични може имати десну страну ограничену местом? Десна и лева страна припадају ономе што је ограничено. А под десном страном Оца ми разумемо славу и част Божанства (τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν τῆς Θεότητος), у којој Син Божји, као

Бог и једносуштан са Оцем, који се у последње време оваплотио, борави и на телесан начин (και σωματικώς κάθηται), пошто и тело његово учествује у слави. Јер Њему са његовим телом целокупна твар одаје једно поклоњење[14].

Ова богочовечанска истина надахнуто је изражена у вероисповедању које епископ чита при хиротонији: По васкрсењу из мртвих узнесе се на небо, и седи с десне стране Оца; велим с десне стране Оца, не у смислу места или ограничена (οὐ τοπικῆν ἢ περιγραφικήν = не мѢстно или описатељно), него велим да десна страна Бога означава беспочетну и превечну славу (ἀλλὰ λέγω δεξιάν τοῦ Θεοῦ εἶναι τὴν ἀναρχον και προαιώνιον δόξαν), коју је Син, имајући је пре очовечења, имао и по очовечењу. Јер се његовом светом телу са његовим Божанством клањамо достојним поклоњењем, не што је Света Тројица порасла, не било тога! јер Тројица остаде Тројицом, него што по сједињењу са Јединородним његово свето тело остаде нераздвојно, и још остаје са Њим и вавек (και ἐτι μετ' αὐτοῦ μενοῦσης και εις τον αιωνα); јер ће са њим доћи да суди живима и мртвима, праведнима и грешнима.

Тако, дакле, седење с десне стране Бога Оца означава Спаситељево продужење спасења света заступништвом, посредовањем његовим пред Богом Оцем за род људски. Као посредник Новог Завета Он може увек спасти оне који кроза Њ долазе Богу, пошто свагда живи, да се може молити за њих[15]. Сила овога посредништва је у безмерном човекољубљу које је Спас показао својом богочовечанском жртвом за род људски. То што Спаситељ носи тело, вели блажени Теофилакт, и није га скинуо са себе, то само и јесте заступништво и посредовање пред Оцем (αὐτό τοῦτο πρεσβεία ἐστι καν ἐντευξις προς τον Πατέρα). Јер гледајући тело, Отац се сећа оне љубави према људима, ради које је Син његов примио тело, те је склон на саучешће и милост[16].

Пошто је вазнесењем завршио свој искупитељски подвиг, Спаситељ је могао послати ученицима Духа Светога, и тако испунити дато обећање: Ако ја не одем, Утешитељ неће доћи к вама; а ако одем, послаћу га к вама[17]. И још: Идем да вам спремим место. И кад отидем и спремим вам место, опет ћу доћи, и узети вас ка себи, да и ви будете где сам ја[18]. На дан свете Педесетнице апостол Петар објављује: Десницом Божјом уздигнут, и примивши од Оца обећање Светога Духа, Исус изли ово што ви сад видите и чујете[19].

Обећање које је Спаситељ у тренутку свог вазнесења дао својим ученицима, а кроз њих Цркви: И ево ја сам с вама у све дане до свршетка света[20], могао је испунити, испунио је, и непрекидно испуњује тиме што као Богочовек вечно живи налазећи се с десне стране Бога Оца и молећи се за нас[21]. Јер је као Богочовек Он глава телу Цркве, којој сва сила и моћ и свемоћ долазе од Њега, Богочовека[22]. По речи светог Григорија Паламе:

Удаљивши се од својих ученика телом ($\tau\omega\ \sigma\acute{o}\mu\alpha\tau\iota$), Спаситељ је увек остао са њима Божанством ($\tau\acute{\eta}\ \theta\epsilon\acute{o}\acute{o}\tau\eta\tau\iota$)[\[23\]](#).

Само као глава телу Цркве Господ Исус је спаситељ телу Цркве[\[24\]](#). Вазнесени Богочовек, који са наднебесних висина невидљиво оживљава богочовечанско тело Цркве, увек је непосредно и лично „узрок вечнога спасења“[\[25\]](#) за свако људско биће које се добровољно одазове вером на његову богочовечанску љубав[\[26\]](#). Тако ће човекољубиви Господ дејствовати као Спаситељ све до Страшнога суда. А када обави завршни суд над светом, и када све непријатеље своје коначно и потпуно покори под ноге своје: грех, смрт и Сатану, тада ће се и сам Син покорити Богу Оцу који Му све покори. Другим речима: предаће царство Богу и Оцу, тј. завршиће се царовање Христа као Спаситеља[\[27\]](#). И тада ће настати царство Пресвете Тројице, које је уједно и царство Богочовека Христа, вечног и Јединородног Сина Божјег. И оствариће се непорлазном стварношћу богодана визија великог боговидца Јована Богослова: Царство света постаде царством Господа нашега и Христа његовог, и цароваће вавек века[\[28\]](#).

I. Вазнесењем својим на небо Господ Христос је завршио свој богочовечански подвиг на земљи. Све што је Богочовек имао да учини на земљи, учинио је. Свемудри промисао Божји огледао се у васцелом богочовечанском домостроју спасена, па и у Христовом вазнесењу. Божанскији и славнији завршетак није могао бити дат, него што је вазнесење природе људске на небо и постављање с десне стране Богу Оцу. Славан је и преславан почетак Спаситељевог богочовечанског подвига на земљи: оваплоћење, али је не мање славан и преславан и његов завршетак: вазнесење. Учинивши оваплоћењем човечанску природу саставним делом своје Божанске Личности, Господ Христос ју је пронео кроз сав свој богочовечански живот на земљи, да је најзад завршно и савршено узвиси и прослави својим вазнесењем.

У вазнесењу Господа Исуса нашло је свој богочовечански завршетак све што улази у чудесни домострој спасења рода људског: и освећење, и искупљење, и преображење, и васкрсење, и прослављење, и обожење. Зато је у богочовечанском животу и сазнању васељенске Цркве вазнесење Спасово догађај од неизмерне спасоносне силе и значаја, догађај који непрекидно врши свој спасоносни посао у срцима верних. Спасоносна и животворна сила вазнесења Христовог непрестано струји кроз све што је у богочовечанском телу Цркве, оживотворавајући и освећујући сутелеснике Христове. То осећање је саборно осећање Цркве, које нарочито живо долази до израза у светих Отаца и молитвеном животу Цркве.

Говорећи на празник Спаситељевог Вазнесења, свети Теодор Студит вели: Данас је Вазнесење, и овај је празник крај и завршетак домостроја спасења (*oecomeniae finis et extremum*) Господа нашег Исуса Христа. Јер, извршивши све, Он се, по вољи Оца, узнео у слави (1 Тм. 3, 16) и нас

васкрсао са собом и посадио на небу (Еф. 2, 6) кроз своје свето тело (per sanctam suam carnem)[29].

Запаљен огњем богооткривене истине о вазнесењу Господнем, свети Златоуст на празник Вазнесења благовести: Какав је данас празник? Значајан и велики, превазилази ум људски (και των ανθρωπων υπερβαίνουσα τον νουν) и достојан милосрднога Бога који га је устројио. Данас се извршило измирење Бога са родом људским; данас је престало многовековно непријатељство и завршио се дуготрајни рат; данас је настао неки чудесан мир, који раније није ни очекиван[30]. Данас је размрскана жаока смрти (νύν το κέντρον του θανάτου διελύθη); данас је уништена победа ада; данас је укинута непријатељство; данас је оборена влада смрти; данас је сатрвено непријатељство; данас је обустављен дуготрајни рат... Заједнички свима Господ, помиливши свога Оца са родом људским узнео се[31]. И када се Он узнео на небо, све су Му се Силе поклониле, и Он је сео с десне стране Оца, извршивши на тај начин целокупни домострој спасења (πληρώσας πάσαν οίκοномиάν), будући једносуштан са Оцем[32].

У својој беседи на Вазнесење Господње свети Епифаније вели: Глава је украс тела, а украс празника је данашњи празник. Ми прослављамо Христово вазнесење са телом као празник који показује завршетак Господњих празника (των Δεσποτικών έορτων πλήρωμα)[33]. По светом Епифанију, чудесан је и страшан празник Христовог рођења по телу. Друга је празник Богојављење, у који је Христос објављен за Јагње Божије које узима на себе грех света. Трећи празник је Ускрс, којим се паломе Адаму дарује живот вечни. Ускрс се показао славнији од претходних празника, јер је на Ускрс Онај, који је смрћу смрт умртно, подарио мртвима бесмртни живот. Али и овај празник није садржао пуноћу радости (της χαράς την πληρότητα), пошто је Васкрсли још боравио на земљи... А данас, на дан Вазнесења, све и сва се испунило радошћу (πάντα δια πάντων ευφροσύνης πεπλήρωται)[34]. Данас ђаво оплакује свој пораз, гледајући тело наше где улази на небо. Данас је вазнесењем Исуса Христа грех развејан као дим. Данас ђаво цвили, говорећи: Шта да радим, кукавац? Сви, које сам као брзокрили соко био похватао, одузимају ми се, и са свих страна сам оборен. Обману ме син Маријин. Нисам знао да се у људском телу скрива Бог[35].

Света богослужбена осећања Цркве видовито сагледају и надахнуто изражавају силу вазнесења Спасовог као завршне тајне у домостроју нашег спасења. Извршивши тајну домостроја спасења (της οκονομίας πληρώσας το μυστήριον), Господ је извео своје ученике на гору Маслинску, и узнео се на небо[36]. Као добар испунивши од памтивека сакривену тајну, Господ је са ученицима својим дошао на гору Маслинску, и узнео се[37]. Извршивши божански домострој спасења ради нас, и сјединивши земаљско са небеским, Христос Бог наш узнео се у слави, никако се не одвајајући него боравећи неотступно и говорећи онима који Га љубе: ја сам са вама, и нико

не може на вас[38]. Испунивши вољу Оца, и сјединивши доње са горњим (ένώσας τὰ άνω τοις κάτω), преблагИ Господ се узноси у слави[39].

Богочовечански домострој спасења рода људског од греха и смрти претставља собом божански мудру и складну целину, која почиње оваплоћењем Јединородног Сина Божјег, а завршава се његовим вазнесењем на небо: Пошто кроз човека уђе грех у свет, и кроз грех смрт, благоизволе Јединородни Син Божји, који је у наручју Бога и Оца, родивши се од свете Богородице и приснодеве Марије, осудити грех у телу свом, да се они, који у Адаму умиру, оживотворе у Христу; и поживевши у овом свету, и давши заповести спасења, и одвојивши нас од идолске обмане, Јединородни Син Божји нас приведе познању истинитог Бога и Оца; и очистивши водом, и осветивши Духом Светим, даде себе у откуп смрти (έδωκεν εαυτόν αντάλλαγμα τω Φανάτω), која је нас, продане под грех, држала; и сишавши крстом у ад, да собом испуни све (τά πάντα), разреши смртне муке; и васкрснувши трећег дана и пропутивши сваком телу пут у васкрсење из мртвих, постаде првина умрлих, првенац из мртвих, да буде сам све предњачећи у свему (Ινα ή αυτός τά πάντα έν πάσι πρωτεύων); и узневши се на небеса, седе с десне стране Очева величанства на висини; Он ће и доћи да свакоме да по делима његовим[40].

И. Сваки акт Богочовека Христа има општечовечански значај и смисао, а кроз то и свекозмички. Јер је Он у својој човечанској природи на тајанствен начин захватио сав род људски, учинио га својим, пренео на њега своје животворне богочовечанске силе и вредности. Тако и вазнесење његово на небо, иако јесте и остаје дубоко и свестрано индивидуални акт Богочовека, ипак има свечовечански и свекозмички значај и силу. Личност Господа Христа, у свима својим богочовечанским подвизима, па и у вазнесењу, увек јесте и заувек остаје: Личност Другог Лица Свете Тројице.

У својој богочовечанској реалности вазнесење Господа Христа на небо јесте, у начелу, вазнесење свеопште људске природе. Њиме је људској природи пропућен пут у вазнесење, и тиме осигуран вечни живот. А пошто је Тросунчани Господ још при стварању света учинио судбину твари зависном од човека, то и вазнесење људске природе има сотериолошки значај и силу за сву твар. Јер се Спаситељева искупитељска и спасоносна сила простире и на сву твар, и то преко синова Божјих, то јест преко оних који су благодаћу Христовом усинили себе Богу[41]. Вазнесена човечанска природа Господа Исуса јесте првина људске природе уопште; као таква, она је вођ за сву људску природу у вазнесењу и символ људског вазнесења.

То осећање је увек присутно саборној души и саборном срцу свете Цркве Богочовекове, и као еванђелско предање снажно изражено у светоотачким списима и црквеним богослужењима. Празник Вазнесења Спасовог сав је прожет силом тог саборног и светог осећања Цркве. О чудотворности те силе празника Вазнесења говори свети Златоуст: Данас

смо ми, који смо се показали недостојни земље, узнесени на небо (σήμερον εις ουρανούς ἀνήχθημεν). Ми, недостојни земаљске владавине, узвисили смо се до вишњег царства, узишли смо више неба, заузели смо царски престо. И она иста природа, од које су Херувими чували рај, сада седи изнад Херувима (αὐτὴ ἐπάνω των Χερουβιμ κάθηται σήμερον)[42].

Пошто је показао како нас је Господ Исус искупио и помирио са Богом, златоусти благовесник наставља: И основ свих тих добара јесте данашњи дан, када је Христос, узевши првину природе наше, узнео је Господу (ἀνήγαγε τῷ Δεσπότῃ). Као што бива са плодним њивима, када неко, узевши мало класја, начини мали сноп и принесе га Богу, те тиме привуче благослов на све њиве, тако је поступио и Христос: телом својим, као првином, Он је привукао благослов на сав род људски (δι' ἐκείνης τῆς μίας σαρκός και τῆς ἀπαρχῆς το γένος το ἡμέτερον εὐλογηφῆναι ἐποίησεν). Али зашто Он није узнео сву природу нашу? Зато што не би била првина, када би је принео сву, него привина бива онда, када неко приневши мало, кроз то мало привлачи благослов на целину. Али, рећи ће се, за првину требало би принети првозданог човека, пошто се првином назива оно што прво никне и узрасте. Не, то није првина, када ми приносимо први плод, незрео и нејак, него када приносимо зрео. Пошто је онај плод био под грехом, то и није био принесен, иако је био први; а овај је плод слободан од греха, и зато је принесен, ма да се јавио после, јер тои јесте првина (τούτο γὰρ ἀπαρχή)[43]...

Дакле, Христос је принео Оцу првину наше природе, и Отац је показао толико дивљење према овоме дару, како због вредности Онога који је принео тако и због чистоте принесенога, да га је примио својим властитим рукама, и ставио поред себе, рекавши: Седи мени с десне стране (Пс. 109, 1). Какој природи је Бог рекао: Седи мени с десне стране? Оној којој је било речено: земља си, и у земљу ћеш отићи (1 Мојс. 3, 19). Зар није било довољно за њу да превазиђе небеса? Зар није било довољно да стане упоредо са Анђелима? Зар таква почаст не би била неисказана? Али, људска природа је превазишла Анђеле, мимоишла Арханђеле, превазишла Херувиме, узидгла се изнад Серафима, прошла поред Поглаварстава, и није се зауставила док није стигла до престола Господњег. Видиш ли ово пространство између неба и земље? Или боље: видиш ли какво је растојање од ада до земље, па од земље до неба, затим од неба до неба горњег, и од овога до Анђела, до Арханђела, до вишњих Сила, до самог престола царског? Изнад свег тог растојања и те висине Спаситељ је узнео нашу природу (τούτο δλον το διάστημα και το ὕψος τὴν φύσιν τὴν ἡμετέραν ἀνήγαγε). Погледај, како се ниско налазио човек, и како је високо узнесен! Немогуће је било сићи ниже од онога куда је сишао човек, нити се узнети више онога куда га је узнео Христос. Изражавајући то, Павле говори: Који сиће то је Онај који и узиће (Еф. 4, 10). Куда Он сиће? У најдоња

места земље εις τα κατώτερα μέρη της γης (Еф. 4, 9), а узиће више свих небеса και άνέβη υπεράνω πάντων τών ουρανών (Еф. 4, 10)[44].

Пошто је указао на то како се Анђели на небу радују за једнога грешника који се каје, свети Златоуст пита: Кала се Анђели радују видећи једнога грешника где се каје, како онда да они не осећају највеће задовољство гледајући данас свуголику природу нашу узнесену на небо кроз њену првину (δια της απαρχής σήμερον όρώντες την φύσιν άπασαν είσενηνευμένην εις ούρανόν)[45].

У вазнесеном телу Господа Христа ми имамо залог спасења. Спаситељ дође на земљу, благовести свети Златоуст, и долазећи донесе Духа Светога, а узлазећи на небо узнесе тело свето, да би свету дао залог спасења: силу Духа Светога. Као други залог спасења за овај свет хришћанин треба да сматра свето тело Христово. Говорећи тако ја имам у виду и тебе, и свако лице хришћанско. Ја сам хришћанин, и ја сам Божји. На основу чега? На основу тога што имам Духа Светога који је с неба сишао. Хоћеш ли други доказ? Ја сам добио с неба Духа Божија, ја имам сигурни залог спасења. Какав залог? Горе: тело његово, доле: Духа његовог у нама (άνω το σώμα αυτού, κάτω το Πνεύμα αυτού προς ημάς)... Небо је добило свето тело, земља је примила Светога Духа. Дошао је Христос и донео Светога Духа, узишао је и узнео наше тело. И где, лик Адамов, погребен у гробу, јавља се већ не међу Анђелима, него изнад Анђела седи са Оцем, да би и нас посадио са собом[46]... Имајмо, дакле, залог нашег живота на небу, куда смо узнесени са Христом (συνανελήφημεν τω Χριστώ)[47].

Данас је наша првина (1 Кор. 15, 23) узнесена на небо, вели свети Златоуст у једној својој беседи на Спасовдан, и Онај који је примио на себе тело наше добио је Очев престо, да би помирио слуге са Богом, уништио древно непријатељство и још даровао људима који живе на земљи мир вишњих Сила. Данас су у нас заједничке награде за победу над ђаволом, заједничка уздарја за борбу, заједничке плате за подвиге, заједнички венци, заједничка слава... На какву је висину одједном Бог уздигао род људски који је био пао под онако велико проклетство! И на какав смо начин ми, који смо се показали недостојни земље, данас узнесени на небо (σήμερον εις τον ούρανόν άνηχθημεν), и наша природа, која је пре сматрана недостојном чак и раја, заузела је на небу прво место; природи, која је била играчка демона, данас се клањају Анђели и вишње Силе (σήμερον υπό αγγέλων και των άνω δυνάμεων προσκυνείται)[48].

Вазнесење је, по речима светог Теодора Студита, празник над празницима и тајна огромна и надумна, јер се природа наша уздиже изнад неба (siquidem trans coelos attollitur natura nostra)... И сада је природа наша на небесима, и њој се клања сва твар видљива и невидљива[49]. У вазнесењу Спасовом, вели свети Амвросије, није био узнесен само један човек, него је

цео свет узишао на небо у лицу Искупитеља свих (поп *unus homo, sed totus in omnium mundus intrabat*)[\[50\]](#).

Спаситељево вазнесење са телом природна је и логична последица његовог васкрсења телом. Његово тело је васкрсло за вечни живот у вечности Тројичног Божанства, који је и наступио у својој божанској пуноћи са Спаситељевим вазнесењем на небо. Ускрс је, по речима светог Григорија Паламе, прелаз (*διάβασις*) наше природе у Христу из смрти у живот, из трулежности у нетрулежност. А вазнесење Спасово је прелаз (*διάβασις*) природе наше у Христу од земље на небо над небесима и на тамошњи престо свеопштег Господара[\[51\]](#).

Молитвена мисао Цркве, погружавајући се свештено и трепетно у божанствене тајанствености светог вазнесења Спасовог, открива нам његову неизречену силу и значај за спасење човека и твари. У вазнесењу Господа Исуса тело је човечје, а са њим и у њему и сва твар, сва материја, постигло крајњи, божански циљ и назначење. Богочовечански монизам људског живота први пут је у потпуности остварен вазнесењем Спасовим на небо. Дотле је монизам људског живота био немогућ, јер га је кобна и мрачна раселина смрти Непала и раздвајала. Вазнесењем Спасовим је потпуно излечена у људској природи страшна ракрана смрти, и тело се човечије осетило и нашло заувек изнад смрти, обесмрћено богочовечанским силом свемилоственог Победитеља смрти, Господа Исуса.

Узишавши са славом на небо, вели молитвена мисао Цркве, Спаситељ је узнео суштину људи (*την των ανθρωπων ουσίαν*), и славом је украсио[\[52\]](#). Сам по себи, грех је болест за људску природу и осуда људске природе на проклетство и смрт; својим оваплоћењем, васкрсењем и вазнесењем Господ је помиловао несрећну природу људску[\[53\]](#). Васкрсе Христос Бог наш, и узнесе се онамо откуда је и сишао к нама човекољубиво, помиливши оно што је одавно било растављено, то јест човека и Бога, земљу и небо[\[54\]](#). Вазнесењем својим Господ је уклонио последњу преграду између земље и неба, пропутио пут телу у вечни живот и вечну славу Тросунчаног Божанства.

На Спасовдан се Господ са горе Маслинске узнео у слави, и палу природу нашу, милостиво узневши, посадио поред Оца[\[55\]](#). Природу људску, која се била спустила у најцрњи мрак земљин, Христос Бог је обновио собом (*καινοποιησας σεαυτω*), и узнео је данас више свих Поглаварстава и Власти; јер узљубивши је, Он је посадио поред себе, а помиловавши је, Он је сјединио са собом; сјединивши је пак са собом, Он је пострадао са њом (*ως ενώσας συνέπαυες*); а пострадавши ма да нестрадалан, Он је њу прославио собом[\[56\]](#).

Христос Бог наш, који својим Божанством испуњује све и сва (*ό τα σύμπαντα πλήρων τη θεότητι*), узнесе се у слави, и седе с десне стране

Она[57]. Узиће Бог, да узнесе пали лик Адамов[58]. Превечни и беспочетни Бог, ону природу људску коју узео на себе, обоготворивши на тајанствен начин (θεοποίησας μυστικώς), данас узнесе на небо[59]. Христос, који је сишао с неба на земљу, и лежао доле у царству ада, васкрсао је са собом Адамову природу, и вазнесењем својим узневши је на небо, учинио је саседицељем на престолу Оца свог (συγκάθεδρον ἀπειργάσω)[60]. Пошто је својим страдањем и својим васкрсењем Господ обновио свет, састарели од многих грехова, Он се, ношен облаком, узнео на небеса[61].

Животодавац Христос узишао је к Оцу, и узнео род наш (καὶ ἀνῆψωσας ἡμῶν το γένος) по неисказаном човекољубљу свом и милосрђу[62]. Силаском својим на земљу Господ Христос је оборио непријатеља, ђавола, а својим узласком Он је узнео човека (ἀνῆψωσαντα τον ἀνθρώπον)[63]. На надуман и посве несхватљив начин би уздигнута изнад Анђела природа наша, која је давно давно пала, и би посађена на божански престо[64]. Чудо је то ново преново: људска природа, сједињена са Богом Логосом сведржитељем, узиће на небеса[65]. Људска природа је прешла бескрајно дуг пут: од најнижег пада до највише славе, од ђавола до Бога, од смрти до бесмртности. Милостиви Спаситељ се узнео своме Родитељу, и узнео је нашу природу која је доле лежала[66]. Вазнесење је јасни и свесветли дан Господњег божанског узласка на небо, дан који осветљава све и сва[67].

Све што је Христово, од највидљивијег до најневидљивијег у његовом богочовечанском подвигу, проходи једна мисао, један циљ, један жеља: спасење рода људског од греха, смрти и ђавола кроз сједињење са безгрешним и бесмртним Богом. По неисказаној доброту Исус се оваплотио, и Он бесмртни добровољно је поднео крст и смрт, и трећег дана је васкрсао из мртвих, а у четрдесети дан узнео се онамо откуда је био сишао, помиливши оно што је на земљи, и све људе привевши Родитељу[68]. Својим вазнесењем Спаситељ је ставио вечну круну обожења на своју човечанску природу и почаствовао је седењем с десне стране Оца[69].

... И богоглагољива уста једине, свете, саборне и апостлске Цркве прогласе еванђелску блавест која својом бескрајном тајанственошћу поражава, а својом неизмерном радошћу усхићава и Анђеле на небу и људе на земљи: „И возшедшаго на небеса, и седяща одесную Отца“...

НАПОМЕНЕ:

- [1] Јн. 3,13; ср. Еф. 4,10
- [2] Ср. Еф. 2, 6; Кол. 3, 13.
- [3] Д. А. 1, 10.
- [4] Лк. 24, 51. 49. 52.
- [5] Лк. 24, 50-52; Д. А. 1, 8-12.
- [6] Јевр. 9, 24.
- [7] Јевр. 4, 14.
- [8] Еф. 4, 10.
- [9] Мк. 16, 19; ср. Д. А. 7, 55.
- [10] Мт. 28, 18.
- [11] 1 Петр. 3, 22.
- [12] Еф. 1, 20-22.
- [13] Флб. 2, 89.
- [14] De fide, IV, 2; P. gr. t. 94, col. 1104 BC; ср. св. Василије Велики, De Spiritu Sancto, cap. 6.
- [15] Јевр. 9, 15; 12, 24; 7, 25.
- [16] Expositio in epist. ad Rom., cap. 8, vers. 33. 34; P. gr. t. 124. col. 456 B.
- [17] Јн. 16, 7; ср. 14, 16.
- [18] Јн. 14, 23.
- [19] Д. А. 2, 33.
- [20] Мт. 28, 20.
- [21] Рм. 8, 34.
- [22] Еф. 1, 22; Кол. 1, 18.

[23] Homil. 22, In Ascension. Domini et Salvat. nostri J. Christi; P. gr. 1.151, col. 296 C

[24] Еф. 5, 23.

[25] Евр. 5, 9. [26] Евр. 5, 9. [27] 1 Кор. 15, 24-28

[28] Апок. 11, 15.

[29] Sermones catechetici, Sermo VIII; P. gr. t. 99, col. 518 B.

[30] In Ascensionem Domini nostri Jesu Christi, 2; P. gr. t. 50, col. 444. [31]

In Ascensionem Domini nostri Jesu Christi, Sermo II; P. gr. t. 52, col.

795. [32] Sermo in sanctam Assumptionem Salvatoris nostri; P. gr. t.

64, col.

48.

[33] Homil. in Assumption. Christi; P. gr. t. 43, col. 477 C D.

[34] ib. col. 480 A. B. C D.

[35] ib. col, 481 C

[36] Вознесение Господа Бога и Спаса нашего Иисуса Христа, на велицеи вечерни, на Господи возвахъ: Господи, смотрения совершивъ таинство (τηςοικονομίας πληρώσας το μυστηριον), поимъ твоя ученики на Гору Елеонскую, вознесся еси (ανελάμβανες).

[37] тамо, на литии, Слава и ныне: Господи, таинство еже отъ вековъ сокровенное и отъ родовъ, исполнивъ яко блягъ (το μυστηριον, το από τών αιώνωνκεκρῦμενον, και από γενεών, πληρώσας ως αγαῦός), пришелъ еси со ученики твоими на Гору Елеонскую.

[38] тамо, на утрени, кондакъ: Еже о насъ исполнивъ смотрение (την ὑπερημών πληρώσας οίκονομίαν), и яже на земли соединивъ небеснымъ (και τά ἐπιγης ένώσας τοις ουρανίοις), вознесся еси во славе Христе Боже нашъ, никакоже отлучаяся, но пребывая неотступный, и вопия любящимъ тя: азъ есмь съ вами, и никтоже на вы.

[39] Въ пятокъ Вознесеюя вечера, на стиховнь стихиры: Исполнивий, Блаже, Отеческое благоволение (Πατρός την ευδοκίαν),

соединивъ же горняя съ долними, вознесся еси во славе къ первейшимъ (προς το πρότερον).

[40] Литургија светог Василија Великог, Молитва свештеникова за време: Святъ, святъ, святъ...: Понеже бо человекомъ грехъ вниде, и грехомъ смерть, благоволи единородный твой Сынъ, сый въ недрахъ тебе Бога и Отца, бывъ (γενόμενος) отъ жены, святя Богородицы и приснодевы Маріи, бывъ подъ закономъ, осудити грехъ во плоти своей (κατακρίναι την ἁμαρτίαν ἐν τη σαρκι αὐτοῦ), да во Адаме умирающе, оживотворятся въ самомъ Христа твоємъ; и поживъ въ міре семь, давъ повеленія спасительная (δοῦς προστάγματα σωτηρίας), оставивъ насъ прелести идольсюя, приведе въ познаніе тебе истиннаго Бога и Отца, стяжавъ насъ себе люди избранныя, царское священіе, языкъ святъ; и очистивъ водою, и освятивъ Духомъ Святымъ, даде себе измену смерти, въ нейже держими бехомъ, продани подъ грехомъ; и сошедъ крестомъ во адъ (καὶ κατελβὼν δια τοῦ Σταυροῦ εἰς τὸν ἀδην), да исполнить собою вся, разреши болезни смертныя; и воскресъ въ трети день, и путь сотворивый всякой плоти къ воскресенію изъ мертвыхъ (καὶ ὀδοποιήσας πάσῃ σαρκι, την ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν), зане не бяше мощно держиму быти тленіемъ начальнику жизни, бывъ начатокъ умершихъ, перворождень изъ мертвыхъ, да будетъ самъ вся во всехъ первенствуяй; и возшедъ на небеса, седе одесную Величества твоего на высокихъ, иже и првдетъ воздати комуждо по деломъ его.

[41] Ср. Рм. 8, 1923. 14-18.

[42] In Ascensionem Domini nostri Jesu Christi, 2; P. gr. t. 50, col. 445.

[43] ib. 2; col. 445-446.

[44] ib. 3; col. 446-447.

[45] ib. 4; col. 448. [46] In Ascensionem Domini nostri Jesu Christi et in princ. Act. 16; P. gr. t. 52; col. 789.

[47] ib. col. 790.

[48] In Ascensionem, Sermo II; P. gr. t. 52, col. 793.

[49] Sermones catechetici, Sermo VII; P. gr. t. 99, col. 517 A. B.

[50] De fide, lib. IV, cap. 1, 7; P. lat. t. 16, col. 644 A.

[51] Homil. XXI, In Ascensionem Domini Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi; P. gr. t. 151, col. 176 A. B.

[52] Въ среду шестія седмицы по Пасце, на утрени, седалень: ... на небеса со славою возшелъ еси, и возвелъ еси человеческое существо (και ανήγαγεστην των ανθρώπων ουσίαν), и славою удобрилъ еси (και δόξη κατεκάλλυνας).

[53] тамо, Канонъ предпразднству Вознесения, песнь 4: Прежде грехомъ осужденное естество наше Всецарю, твоимъ пріятиемъ помиловася, песнословящее твое со страхомъ востаніе и божественное вознесение (ή πριν τήαμαρτία κατάκριτος φύσις ημών, Παμβασιλεϋ, τή σή προσλη΄ψει ήλέηται, υμνολογούσα σου φόβω την εγερισιν κα\ . θείαν άνάληψιν).

[54] тамо, песнь 8: ...воскресе Христось Богъ нашъ, и възде, отонудуже сниде къ намъ человеколюбно, умиротворивый древле разстоящаяся (είρηνοποίησας τά πάλαι διεστώτα).

[55] Вознесение Господа Бога и Спаса нашего И. Христа, на велицей вечерни, на Госп. возвахъ Слава и нине: ...днесь отъ Горы Елеонскія вознеелся еси во славе, и падшее естество наше милостивно вознесъ, Отцу спосадила еси (και την πεσοϋσαν φύσιν ημων συμπαθως άνυψώσας, τω Πατρϊ συνεκάθισας).

[56] тамо, на литіи стихиры: Низшедшее естество Адамово, въ долейшыя страни земли, Боже новосотворивый собою, превыше всякаго начала и властивозвелъ еси днесъ (υπεράνω πάσης αρχής και εξουσίας ανήγαγες σήμερον); якобо возлюбивъ спосадила еси (ώς αγαπήσας γ«ρ, συνεκαθίσας), якоже помиловавъ соединилъ еси себе (ώς συμπαθήσας δε, ήνωσας σαυτω); яко соединивый спострадалъ еси; яко безстрастенъ пострадавъ и прославилъ еси (ώς απαθήσπαθών δέ, συνεδόξασας).

[57] тамо, на стиховне стихиры: Вознеслся еси ... Христе Боже нашъ, ... исель еси одесную Отца, всяческая исполняли Божествомъ.

[58] тамо, Слава и нине: Възде Богъ (άνέβη ό Θεός) въ воскликновеши,...еже вознести падшии образъ Адамовъ(тог) ανύψωσαν την πεσοϋσαν εικόνα τουΑδάμ).

[59] тамо, на утрени, седалень: Превъчный Богъ и безначальный, еже воспріятъ естество человеческое (ην περ' άνείληφε, (ρύσιν ανθρώπειον), обоготворивъ тайно, днесъ вознесе.

[60] тамо: Сошедый съ небесе на земная (εις τα επίγεια), и долу лежащии во адове стражи (και την κάτω κειμένην εν τή του "Αδου φρουρά), со воскресивый яко Богъ Адамовъ зракъ (συναναστήσας ως Θεός Αδαμιαίαν μορφήν), вознесениемъ твоимъ Христе на небеса возведъ, престолу Отческому твоему соседителя соделалъ еси, яко милостивъ и человеколюбець.

[61] тамо, Канонъ, песнь 1: Состаревшийся, Господи, миръ многими грехми (γηράσαντα Κύριε, κόσμον πολλοίς αμαρτήμασι), обновивъ страстию твоею и востаниемъ твоимъ, возшелъ еси носимъ; облакомъ къ пренебеснымъ (προς ταεπουράνια).

[62] тамо, песнь 3: Возшелъ еси жизнедавче Христе ко Отцу, и вознеслъ еси родъ нашъ человеколюбче, неизреченнымъ благоутробиемъ твоимъ.

[63] тамо, песнь 8: Своимъ снизождешемъ низложившаго супостата (τοντη" αυτού καταβάσει, καθελόντα τον αντίπαλον), и своимъ возшествиемъ вознесшаго человеки (και τή αυτού αναβάσει άνυψώσαντα τον άνθρωπον).

[64] тамо: Взятся превыше Ангель естество наше, древле отпадшее (ήρθηυπεράνω των 'Αγγέλων ή φύσις ημών ή πάλαι έκπτωσις), и на престола посаждено бысть божественна, паче смысла (και θρόνω ενίδρυται θείω υ̅περ̅ ένοιαν).

[65] Въ пятокъ Вознесенья на утрени, на стиховне стихиры праздника: Чудо новолепное (θαύμα καινοπρεπές), человеческое бо естество на небеса възде, соединившееся Слову Богу Вседержителю (ή ένωθεισα Λόγω, Θεω τψ παντοκράτορι).

[66] Въ пятокъ Вознесения вечера, на стиховне стихиры: Вознеслся еси къ твоему Родителю, щедре,... и вознеслъ еси долу лежащее естество (και ύψωσαστην κάτω κειμένη ν φύσιν).

[67] Въ пятокъ Вознесения на утрени, на стиховне стихиры праздника: Возсия ясный и всесветлый день (πάμφωτος ημέρα) Владыки божественнаго на небеса восхождения (ανόδου), просвещающии всяческая (λαμπρύνουσα τάσύμπαντα).

[68] Въ вторникъ седмыя седмицы вечера, на Господи возвахъ стихиры: Воплотился еси за неизреченную Иисусе благость, и крестыи смертью Безсмертневолею (έθελουσίως) претерпелъ еси и паки тридневенъ воскресъ изъ

мертвыхъ, по днехъ чотыредесятыхъ вознесся еси, отонудуже первое сошелъ еси, умиривъ земная, и всехъ приведъ Родителю (είρηνεύσας τά επίγεια και πάντα προσαγαγών τω Γεννήτορι)

[69] Последованіе ко святому Причащенію, Молитва
З: Преславнымъ твоимъ вознесеніемъ, плотское обоживый воспріятіе, и сіе деснымъ Отца седеніемъ почтый (ο τή ένδόξω σου άναλήψει τής σαρκός θεώσας το πρόσλημμα και τούτο τη δεξιά τιμήσας καθέδρα του Πατρός).

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ II

ОДЕЉАК ТРЕЋИ
Богочовеково дело - Сотериологија

8. Тајна Спаситељевог учења и тајна спасења

Све тајне Богочовека Христа, у суштини својој, своде се на тајну његове Богочовечанске личности. То важи и за тајну његовог учења. Узвишеност, божанственост, непогрешивост, чудесност и чудотворност његовог учења долазе од његове узвишене, божанствене, безгрешне, чудесне и чудотворне Личности. Спаситељ је Богочовек; у томе је сва његова тајна, па и тајна његовог учења. Господ Христос је Спаситељ тиме што је Богочовек, и његово учење је спасоносно тиме што је богочовечанско. Целокупним својим богочовечанским животом Господ се показује као Спаситељ, и јесте Спаситељ. Отуда је и учење његово у свему и по свему учење о спасењу. Спаситељ и учи спасењу и остварује спасење. Његово учење и није ништа друго до његова чудесна Личност преведена у речи, у колико је могуће Непреводивог превести и Неизразивог изразити.

У основи својој, тајна Спаситељевих речи је у Речи, у Богу Речи, у Богу Логосу. А то значи: у Тросунчаном Господу. Велика је, и бескрајна, и

чудесна тајна речи. Толико велика, толико бескрајна, толико чудесна, да се и само Друго Лице Пресвете Тројице, Господ Христос, назива и јесте: Логос = Реч.

Бог је Реч[1]. Све речи које долазе од те вечне и свесавршене Речи пуне су Бога, пуне Божанске истине, Божанске правде, Божанске вечности. Ко њих слуша, Бога слуша, јер су оне по свему непосредне речи Божје.

Бог Реч постаде тело[2], постаде човек, и мутави и муцави човек проговори речи вечне Божанске истине и вечне Божанске правде. Очовечењем Бога Логоса људска природа је уистини постала логосна, речита, разумна. А то значи вечне Божанске вредности постале су својина људске природе. Оно што је Бог Реч вечито био, јесте и биће, то постаде човек. Стога се у речима оваплоћене, очовечене Речи садржи све Божанско што је Бог имао и требао да каже роду људском. Људима, као телесним бићима, оваплоћени Бог Логос је помоћу тела казао сву истину Божју, сву правду Божју, сву љубав Божју, и открио им Божји план о свету, Божје намере са светом, Божје старање о свету, [Божји домострој].

Бог Реч казао је људима Бога помоћу речи, у колико речи људске могу обухватити Необухватљивог и сместити Несместивог. Све што треба спасењу овога света, и људима у свету, Спаситељ је казао у своме учењу. На сва питања Он је у њему дао одговор. Нема питања које може мучити душу људску, а да на њега није дат посредни или непосредни одговор у Богочовековом учењу. Људи не могу измислити више питања но што има одговора у Спаситељевом учењу. Не нађе ли човек у Богочовековом учењу одговор на неко своје питање, значи: поставио је бесмислено питање, на које Бог мудрости не одговара[3].

У Спаситељевим речима има сока бесмртности, који каппокап капље у душу човекову, и оживљава је из смрти у живот, из пролазности у непролазност. То Спаситељ објављује говорећи: Заиста, заиста вам кажем: ко моју реч слуша и верује ономе који ме је послао, има живот вечни,... прешао је из смрти у живот (μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν)[4]. То значи: слушањем, изучавањем речи Божје, човек се учи бесмртности и вечности; а верује ли у реч Божју пуном вером већ је научно шта је живот вечни, већ је прешао из смрти у бесмртност. Зато Спаситељ одлучно тврди: Заиста, заиста вам кажем: ко одржи реч моју, неће видети смрти до века[5].

Свака је реч Христова пуна Господа Христа, пуна Бога, пуна божанске свесиле, зато, када уђе у душу човекову, она је очишћава од сваке нечистоте. Из сваке речи Једино Безгрешног излази сила која очишћава од свакога греха. Зато је Спаситељ на Тајној вечери говорио ученицима својим, неотступним слушаочима речи његове: Ви сте већ очишћени речју коју вам говорих[6].

Богочовечанско учење, објављено новозаветним Откривењем, Господ Христос и његови свети Апостоли називају: речју Божјом (ὁ λόγος του Κυρίου), речју Господњом (ὁ λόγος τοῦ Κυρίου)[7].

Свака реч Божја пуна је истине Божје, истине свете и вечне, која, када уђе у душу, уноси у њу божанску светлост и освећује је на сву вечност. Стога се Спаситељ молитвено обраћа Оцу свом небеском за ученике своје: Оче, освети их истином својом, реч је твоја истина (ὁ λόγος ὁ σὸς ἀλήθεια ἐστὶ)[8], то јест: „учини их светима дајући им Духа Светога и праве догмате (αγίους ποιήσον δια τῆς τοῦ Πνεύματος δόσεως καὶ τῶν ὀρθῶν δογμάτων).

Јер исповедање правих догмата о Богу освећује душу. А да Спаситељ говори о догматима види се из онога што је додао: реч је твоја истина, то јест, у њој нема ничег лажног, него све што је речено треба да се на сваки начин испуни; исто тако у њој нема ничег фигуративног (οὐδὲν τυπικόν), ничег телесног (οὐδὲν σωματικόν). Тако и Павле говори о Цркви, да је њу Христос осветио речју ἐν ρήματι (Еф. 5, 26). Значи, и реч Божја очишћује"[9].

Ако човек не прима реч Христову као реч Божју, као реч Истине, иза његовог непримања стоји лаж и отац лажи, у коме нема истине и који није од истине[10]. Ако човек разгрне ма коју Спаситељеву реч, у свакој ће наћи много натприродног и благодатног. И то је оно што онатприрођује и облагодаћује душу човекову када је реч Христова посети. Зато свети Апостол сав Богочовеков домострој спасења рода људског назива речју благодати Божје[11], речју истине (ὁ λόγος τῆς ἀληθείας)[12], речју живота[13]. Као жива, благодатна сила, реч Божја дејствује у човеку чудотворно и животворно, ако је човек слуша са вером и прима са вером[14]. О тој сили говори свети философ Јустин када каже: поуке Христове биле су кратке и језгровите, јер Он није био софист, него је реч његова била Божја сила (δύναμις Θεοῦ ὁ λόγος αὐτοῦ ἦν)[15]. На ту чудесну силу Спаситељевих речи мисли свети богослов, Симеон Нови, када вели за њих да су боготвореће[16].

Све је опогањено грехом, али се све очишћује речју Божјом и молитвом, све: свако створење од човека до црва[17]. Истином коју носи у себи, силом коју има у себи, реч Божја је оштрија од свакога мача, и пролази тја до растављења и душе и духа, зглавака и мождине, и суди жељама и мислима срца[18]. Нема кутка у човековој души до кога она не досегне, нити има тајног места или тајног греха до кога она не допре. Она целога човека прониче, прожима, вивисекцира. Ништа није сакривено пред њом иза њу.

Зато што свака реч Спасова има у себи од вечне Речи Божје, Логоса, она и има силу да духовно рађа и препорађа људе. И рађајући се од ње, човек се рађа од Истине. Отуда свети апостол Јаков пише хришћанима да их Бог Отац породи речју истине[19], а свети Петар им вели да су прерођени речју

живога Бога, која остаје вавек[20]. Све пак то значи: човек се рађа од Бога[21].

Све речи, које је Бог говорио људима, долазе од вечне Речи Божје, Логоса, Јединородног Сина Божјег. Све оне истичу из те једне и јединствене Речи, и враћају се у Њу, јер је Она та која оживљава на живот вечни и истину вечну. Зато Апостол љубави и Логоса све своди на ту чудесну Реч, и назива је Речју живота, речју Божјом, вечним животом[22]. Живећи том пресветом Речју живота, човек оживљава себе из смрти у живот. Испуњајући себе вечним животом те чудотворне Речи, човек постаје победитељ смрти и учесник у природи Божјој[23].

Све Спаситељеве речи сачињавају семе Божанске истине[24]. Оваплоћени Бог сеје то семе по души људској; и оно пада и на каменита и на трновита места душе, а и на добру земљу срца нашег, и доноси род. И када човек угледа род, који је на земљишту душе његове сазрео из посејане речи Божје, и окуси га, он од радости и усхићења похита да и каменита и трновита места душе своје раскрчи, почисти, пооре и засеје Семеном речи Божје.

Пошто Богочовекове речи садрже сву истину Божју и сву мудрост Божју, то став човеков према њима показује какав је човек: mudar или луд. И то mudar или луд у очима самога Господа Исуса. Јер је Он божански безгрешно и мудро разврстао све људе у две врете: у врсту мудрих и у врсту лудих. Мудри су они који слушају речи његове и извршују их, а луди су они који слушају речи његове, ане извршују их[25].

У свакој Спаситељевој речи има неке чудотворне силе и моћи. То човек осети, чим душу своју отвори према Господу Христу. Његова реч исцељује и од телесних и до духовних болести. „Реци реч, и оздравиће слуга мој“, преклиње капернаумски капетан. Спаситељ рече и „оздрави слуга његов у тај час“[26]. Како некад, тако и сад, Господ непрестано изговара своје чудотворне речи, и оне чудотворе по душама људским: исцељују и од душевних и до телесних болести. Јер је у чудесном и човекољубивом Еванђељу забележено и ово: И доведоше к Исусу бесомучних много, и изгна духове речју, и све болеснике исцели[27]. Речју чини чудеса и сад као некад, јер је Господ Исус јуче и данас онај исти и вавек[28].

Зато што у свакој еванђелској речи има много Бога, Страшним судом судиће се онима који не слушају речи Божје, и биће им теже на дан Суда него Содому и Гомору[29]. Од свакога ће се на дан Страшнога суда тражити да да рачуна, шта је урадио са речима Божјим, да ли их је слушао и испуњавао или их је одбацивао и оповргавао, да ли им се радовао или их се стидео. Ако их се стидео у роду овом прељуботворном и грешном, и Господ ће се постидети њега када дође у слави Оца свога са Анђелима својим[30].

Причом о Сејачу и семену сам Спаситељ објашњава природу и начин успевања речи Божјих удуши човековој. Под Семеном Господ разуме реч Божју[31]. Свака реч Божја јесте семе, које има у себи животне силе да проклија, никне, класа и сазри. Само се са њим треба опходити као са природним Семеном у коме има натприродне животне силе и истине. Спаситељ је у причи показао и шта човек треба да учини са своје стране, да би божанско семе донело рода. Показао је шта човек треба да учини са њивом душе своје, да би на њој успело семе Божје истине и Божјег живота. Треба да уклони из ње трње и камење, тј. бриге овога света и сласти овога живота[32], да је очисти од сваке нечистоте, да поднебље душе своје учини подесним за растење семена Божјег; једном речју: да буде мудар и вичан економ душе своје. Кратко речено: у причи о Сејачу и семену Господ је открио сав однос речи Божјих према човеку, и показао зашто у једних људи то семе успева, а у других не.

Када се говори о вредности и сили речи Божјих, ту не може бити преувеличавања. У свакој Спаситељевој речи има више вечности и непролазности него што их има у небу и земљи, и у целокупној њиховој историји. Зато је Он и рекао: Небо и земља проћи ће, али речи моје неће проћи[33]. То значи: у Спаситељевим речима је Бог и све Божје, зато не могу проћи. Усвоји ли их човек, он постаје непролазнији од неба и земље, јер је у њима сила која обесмрћује човека и чини га вечним. Но и то је мало. Већи дар је пред нама, и већа радост. Изучавањем и испуњавањем речи Спасових човек се удостојава части веће од анђелске и арханђелске: постаје брат Христов, и сестра, и мати. То је Он свеистинити објавио када је рекао: Мати моја и браћа моја они су који слушају реч Божју и извршују је[34]. Од слушања и вршења речи Божје по души се неосетно разлива неко неисказано блаженство, које не личи ни на шта земаљско. О томе је Спаситељ говорио када је рекао: Блажени су који слушају реч Божју и држе је[35].

Пошто је Господ Христос оваплоћени Бог Логос, то је и његово учење учење Бога: о Богу као Светој Тројици[36], о свету[37], о Анђелима[38], о ђаволима[39], о човеку, о добру, о злу, о правди, о истини, о љубави, о животу, о смрти, о страдању, о васкрсењу, о вазнесењу, о Страшном суду, о вечном блаженству, о вечним мукама, о рају, о паклу, и о свему што сачињава богочовечански домострој спасења. О свему томе Господ Христос даје Божје учење, јер је оваплоћени Бог Логос. И још: његово је учење учење васцеле Свете Тројице. На то указује Спаситељ говорећи: Моје учење није моје него Онога који ме посла[40]; Дух Свети од мојега ће узети и јавити вам[41].

Све што говори Спаситељ говори као оваплоћени Бог, као Богочовек, зато је Он једини у роду људском имао право да своје учење и своје дело назове Еванђељем, Благовешћу[42]. Он је уистини једини Учитељ благих

вести у овом горком свету, јер је богочовечанским подвигом својим уклонио не само најужаснију горчину живота људског: смрт, него и извор горчине: грех, побеђујући истовремено и самог оца греха: ђавола. Као такав Он је једини од свих људи имао право да себе назове јединим Учитељем рода људског[43]. Сви пак остали, ученици су према Њему. И учитељи утолико уколико објављују истине свога ненадмашног Учитеља. Још нешто: Исус Христос је неподражљиви и јединствени Учитељ зато што је у исто време Господ и Бог[44], те учи као Бог. Отуда се ниједан од људских учитеља не може упоредити са Богочовеком као Учитељем. Пошто је Он Бог и Господ, то је и његово Еванђеље Еванђеље Божје (εὐαγγέλιον Θεοῦ)[45], Еванђеље Сина Божјег[46], Еванђеље вечно[47], реч Истине[48], сама Истина[49].

Богочовеково учење је пуно истине Божје, пуно мудрости Божје, пуно силе Божје, зато је Богочовек „учио као Онај који власт има" (ὡς ἐξουσίαν ἔχων)[50], зато је његова беседа била силна[51], зато су се сви дивили и говорили: откуда овоме премудрост ова и моћи?[52] Својом божанском мудрошћу и чудотворном силом реч Спаситељева се јавља као потпуно ново учење, небивало у роду људском. Зато савременици Спаситељеви, слушајући Га где учи и гледајући како речју чини чудеса, питају један другога говорећи: Шта је ово? и какво је ово учење ново, да са влашћу и духовима нечистим заповеда, и слушају га?[53] Каква је ово реч, те са влашћу и силом (ἐν ἐξουσία καὶ δυνάμει) заповеда духовима нечистим, и излазе?[54]

Спаситељеве речи, као речи оваплоћене Речи Божје, чине чудеса, каква род људски видео није. Довољно је да Богочовек изрекне реч, па да се деси чудо исцељења, чудо очишћења, чудо васкрсења. Примера је много. Човеку, који је тешко боловао тридесет и осам година, Спаситељ рече: Устани, узми одар свој и ходи, и одмах оздрави човек (καὶ εὐθέως ἐγένετο υἱὸς ὁ ἄνθρωπος), и узевши одар свој хођаше[55]. Глувонемоме рече: Ефата, то јест: отвори се, и одмах (εὐθέως) му се отворише уши, и раздреши се свеза језика његова, и говореше лепо[56]. Губавцу рече: Очисти се, и тек што му то рече, одмах отиде губа с њега, и очисти се (εὐθέως ἀπήλθεν ἀπ' αὐτοῦ ἡ λέπρα, καὶ ἐκαθαρίσθη)[57]. Јерихонском слепцу рече: Прогледај! И одмах прогледа (καὶ παραχρῆμα ἀνέβλεψε), и пође за њим славећи Бога[58]. Сухорукоме рече: Пружи руку! И он учини тако, и рука поста здрава[59].

Колико је Божанске силе у речима оваплоћене Речи Божје показује се нарочито у васкрсавању мртвих речју. Мртву Јаирову кћер Спаситељ зовну говорећи: Девојко, устани! и поврати се дух њен, и одмах уста (καὶ ἀνέστη παραχρῆμα)[60]. Мртвом сину наинске удовице Господ рече: Младићу, теби говорим, устани! И мртавац седе и стаде говорити, и даде га матери његовој[61]. Четвородневном мртавацу Лазару Спаситељ рече: Лазаре,

изићи напоље! И изиђе мртац, по ногама и по рукама обавит повојима, а лице његово беше увијено у убрус[62].

Због свега тога, чудесни Учитељ је био у праву када је за своје учење говорио: Речи које сам вам рекао, дух су и живот су[63], јер су речи Бога Речи. Пратећи свога Божанског Учитеља, свети Апостоли су стекли непоколебљиво убеђење да су речи његове речи пуне вечнога живота, и то су колективно изразили рекавши Му: Ти имаш речи вечнога живота (ῥήματα ζωής αἰωνίου ἔχεις)[64].

Спаситељево учење је у ствари учење Свете Тројице. И Спаситељеве речи су речи Свете Тројице. Стога Спаситељ и вели: Речи које вам ја говорим, не говорим од себе, него Отац који борави у мени Он твори дела[65]. Ко хоће да твори вољу Очево, познаће је ли ово учење од Бога или ја сам од себе говорим[66]. И за учење богочовечанско важи Спасова реч: Ја и Отац једно смо[67]. Зато се у својој Гетсиманској молитви Господ Христос обраћа Богу Оцу, имајући у виду своје следбенике: Речи које си ми дао дадох им[68]; ја им дадох реч твоју[69]. А ученицима својим Спас говори на Тајној вечери: Утешитељ Дух Свети, кога ће Отац послати у име моје, Он ће вас научити свему и напоменуће вам све што вам рекох[70]; Он ће вас упутити на сваку истину, јер неће од себе говорити, него ће говорити што чује. Он ће ме прославити, јер ће од мога узети, и јавиће вам[71].

Оваплотивши се, Бог Логос је тајне неба и истине неба сneo на земљу, и Он је једини Учитељ међу људима који зна и казује тајне царства небескога[72], и како оне успевају и расту на земљи. Својим чудотворним делањем и божанским учешем Богочовек је показао ненадмашност своје Личности и свога учења, те је стога и имао право што је објавио људима да је њима његова Личност и његово учење „једино на потребу“[73]. Свесавршеност Господа Исуса као Богочовека и Учитеља толико је привлачна и чаробна, да Он привлачи многе л>уде, и они остављају све, само да би постали његови ученици[74].

Богочовеково учење има једно име: Еванђеље = Благовест. Благовест о Богу, Благовест о човеку, Благовест о свету, Благовест о животу, Благовест о вечној истини, Благовест о вечној правди, Благовест о вечном добру, Благовест о васкрсењу, Благовест о вечном животу, Благовест о свему Божјем што је потребно човеку за живот у овом и оном свету. У ствари, Богочовекова Благовест је учење како се уништава једина горчина: смрт, и отац њен: грех, и праотац њен: ђаво. На супрот ђаволовој горковести стоји Богочовекова благовест. А ђаволова је горковест: грех, смрт, зло, неправда, лаж, завист, пакост, среброљубље, блуд, и сваки порок који се размножава путем греха. Када се Богочовекова Благовест оствари у човеку, онда је човек спасен: победно је грех, смрт, и ђавола, и постао биће богоподобно, богочовечанско.

Основна тајна Спаситељевог учења јесте Богочовештво, иу њему истина Богочовечанска и сила Богочовечанска. И у срцу те тајне скрива се тајна: како се Богочовечанском истином и Богочовечанском силом ствара од човека биће богоподобно, биће богочовечанско; другим речима: како се човек обогочовечује. То је Спаситељ јасно изразио, када је људима поставио као циљ божанско савршенство, рекавши: Будите савршени као што је савршен Отац ваш небески[75], Бог. А то је Господ изразио био још раније, у самом почетку људске историје, створивши човека боголиким и поставивши му као циљ уподобљавање Богу[76]. То је Спаситељ нарочито нагласио, када је бранио ипостасно јединство своје човечанске природе са Божанском у себи, позивајући се на реч Божју која људима вели: богови сте[77]. А христовосни Апостол благовести, да нам је Богочовек Христос даровао све божанске силе, да бисмо помоћу њих могли постати: учесници у Божјој природи и (θείας κοινωνοί φύσεως)[78]. Другим речима: циљ је Спаситељевог учења: обожење човека. А у томе и спасење, јер се оно састоји у обожењу. Човек се спасава греха, зла и смрти, испуњујући себе богочовечанском светошћу, добротом и бесмртношћу, то јест: обогочовечујући, обожујући себе.

Бог се оваплотио, да би човека научно и дао му силе: да Бога оваплоти у себи. Бог се очовечио, да би се човек обожио. Бог је постао човек, да би научно човека, како може постати савршен као Бог. А то човек постиже, ако себе испуни Господом Христом који је свесавршена светлост, свесавршена бесмртност, свесавршени Бог. Јер испунивши себе Спаситељевом светошћу, бесмртношћу и Божанством, човек потпуно потисне из себе грех, смрт и ђавола. А то значи: спасе себе обожењем, обогочовечењем, охристоличењем. Јер је крајњи циљ Богочовековог подвига и учења: охристоличити човека[79].

Грехом и грехољубљем човек је обезличио себе, јер је обезбоголичио, обезбожио себе. А суштина личности је у боголикости. Богочовек је дошао да собом и својим учењем човека обогочовечи, обоголичи, охристоличи. Све што је чинио и учио, има један циљ: охристоличење човека, богосавршенство човека. Отуда се спасење и састоји у преживљавању и доживљавању Христа као свога живота, као суштине свога бића, попут Апостоловог: Ја више не живим, него у мени живи Христос[80]. Крштење и остале свете тајне и свети подвизи усађују и оваплоћују Господа Христа у човеку. У самој ствари, процес човековог спасења није друго до процес човековог саоваплоћења Господу Исусу[81], процес доживљавања његовог богочовечанског живота као свог.

Као што целокупни животни подвиг Богочовека Христа има спасоносни значај за све људе, тако има и његово Богочовечанско учење: Нема ту Јеврејина ни Грка, нема роба ни слободњака, нема мушкога рода ни женскога[82], него све и у свему Христос[83]. Као што је Господ Христос

својом Богочовечанском личношћу и животом обухватио све светове, тако је и учењем својим Богочовечанским обухватио човека у свима световима. Јер је његово учење спасоносна блавест за човека и на земљи, и на небу, и у аду. Богочовековим учењем обухваћена је сва људска природа у свима својим манифестацијама. Као истинити Бог, Господ Христос је ималац и учитељ свих божанских истина; као истинити човек, Он је својим учењем божанске истине своје учинио приступачнима за све људе свих времена, свих боја, свих сталежа, свих узраста.

И Богочовечанска личност Спаситељева и Богочовечанско учење његово дати су људима ради њиховог спасења, то јест ради њиховог ослобођења од греха, смрти и ђавола путем обожења, охристоличења, отројичења. Јер не треба заборавити, да је Спаситељева крајња жеља: да се људи, саоваплоћавајући се Богочовеку и живећи Њиме као лозе на чокоту, отројиче, постану међу собом једно као што су једно три света Лица Трисветог Божанства[84]. Другим речима, Спаситељева је крајња жеља: да Бог буде све у свему[85].

У Богочовеку је дат идеално савршен и савршено идеалан човек као пример и углед за све људе свих времена, свих боја, свих сталежа, свих узраста. Оно што је у Њему дато као живот и као стварност, дато је са циљем да постане наш живот и наша стварност. Својим оваплоћењем, крштењем, преображењем, страдањем, васкрсењем, вазнесењем, Богочовек је дао људима и силу и учење, како се човек рађа од Бога, преображава Богом, васкрсава Богом, узноси Богом. Ништа Богочовек није учио што није имао у себи као свој живот и своју стварност. Зато је Он не само најидеалнији негои најреалнији Учитељ у свету човечанском. Свуда и у свему Богочовековом остварено је најидеалније савршенство и постигнута најидеалнија равнотежа Божјег и човечјег: ничим неумањено савршенство, ничим непоремећена равнотежа: ни грехом, ни злом, ни неумесном жељом. Ту је све у свему: савршени Бог и савршени човек, јединствени Богочовек.

Само је Богочовек савршени Учитељ савршеног учења. Своје савршено учење Он је посведочио, потврдио и објаснио својим савршеним животом. Нико се у томе не може упоредити са Њим. Он је у свему ненадмашан и неупоредљив. Ванредно о томе расуђује мудри Лактанције: Човек не може бити савршен учитељ, јер његово учење не може бити изнутра из њега и његово властито (*propria*). Јер дух, затворен у земне органе и спутан распаљивим телом, не може сам нити схватити нити примити истину, ако не буде научен њој од другог извора. Па и кад би имао ову моћ у највећем степену, ипак би био неспособан да стекне највишу добродетељ и и да се одупре свима пороцима. Али учитељ с неба, коме његова божанска природа даје знање и његова бесмртност даје добродетељ (*virtutem immortalitas tribuit*), мора и у своме учењу, као и у свему другом, бити

савршен и потпун (*perfectus et consummatus*). Али се ово не може никако десити док он не буде узео на себе смртно тело. А због чега се то не може десити очигледно је. Јер ако он буде дошао људима као Бог, и да не помињемо како смртне очи не могу гледати и издржати славу његовог величанства у његовој властитој личности, сигурно је да Бог не би био у стању научити људе добродетељи [=врлини], јер, пошто је без тела, Он неће упражњавати оно чему учи, и стога његово учење неће бити савршено (*ac per doctrina ejus perfecta non erit*).

С друге стране, ако је највећа добродетељ трпељиво подносити муке за правду и дужност; ако је добродетељ не бојати се смрти, и наметнуту поднети је храбро, онда из тога следи да савршени учитељ (*doctor perfectus*) треба овоме и да учи путем заповести и да то потврђује делом (*et docere ista praecipiendo, et confirmare faciendo*). Јер онај који даје правила за живот треба да уклони сваки изговор, да би могао наметнути људима послушност не стегом него осећањем стида, и да би им притом могао оставити слободу, како би могла бити додељена награда онима који слушају (јер је у њиховој власти било не послушати, само да су хтели), и казна онима који не слушају (јер је у њиховој власти било послушати, само да су хтели). Како би, дакле, могао бити уклоњен изговор, ако учитељ не буде упражњавао оно чему учи, и ако не би предњачио и пружао руку ономе који жели даму следује? Али, како може неко упражњавати оно чему учи, ако није сличай ономе кога учи (*si non sit similis ei quem docet*)? Јер ако он није подложен никаквој невољи, човек би могао рећи учитељу: Моја је жеља да не грешим, али сам надвладан; јер ја сам обучен у трошно и слабо тело: оно завиди, оно се гневи, оно се боји страдања и смрти. И тако мене воде против моје воље; и ја грешим не што је то моја жеља већ што сам приморан. Ја сам увиђам како грешим, али ме на то приморава неопходност коју ми намеће моја трошност и којој нисам у стању да се одупрем.

Шта ће на ово одговорити тај учитељ правде? Како ће он то оповргнути и убедити човека који трошност свога тела наводи као изговор за своје грешке, ако он сам није обучен у тело, те да би тако показао да је и тело способно за добродетељ? Јер упорност може бити оповргнута једино примером.

Јер ствари којима учиш не могу имати важности ако их ти прво не упражњаваш; јер људска природа је склона погрешкама, и жели да грешити не само из нехата него и из разумних разлога (*cum ratione peccare*).

Потребно је да наставник и учитељ добродетељи што више личи на човека, да би могао, надвлађујући грех, учинити човека да човек може надвладати грех. Али, ако је он бесмртан, он не може ни на који начин пружити пример човеку. Јер ће устати неко који је упоран у својој мишљењу, па ће рећи: Ти збиља не грешити, јер си Слободан од овог тела;

ти не завидит, јер бесмртноме не треба ништа, али мени су потребив многе ствари за одржање овог живота. Ти се не бојиш смрти, јер она не може имати власти над тобом. Ти презиреш страдање, јер те насиље не може тлачити. Али ја, самртник, бојим се и једног и другог, јер ми причињавају најстрашније муке, које слабост тела не може да поднесе.

Стога учитељ врлине треба да уклони од људи овај изговор, да нико не би могао своје грехе приписивати неопходности (*necessitati potius adscribat*) већ својој сопственој вољи. Учитељ треба да буде тако савршен, да му никакав приговор не може бити упућен од стране онога кога он учи. Тако, деси ли се да овај рекне учитељу: Ти предлагеш оно што је немогуће, учитељ му може одговорити: Погледај, ја сам то чиним. Ја такође носим исто такво тело, па ипак грех не влада мноме. Тешко је за мене да презирем богатство, а другаче нисам у стању да живим у овом телу. Погледај, ја исто тако имам тело, па ипак сузбијам сваку жељу. Ја нисам у стању да подносим страдање или смрт за правду, јер сам трошан. Погледај, страдање и смрт имају власти и нада мноме; и ја савлађујем баш њих којих се ти бојиш, да бих те учинио победиоцем над страдањем и смрћу. Ја предњачим теби у овим стварима за које ти кажеш да ти је немогуће да их подносиш; ако ниси у стању да следујеш мени када ти дајем упутства, следуј ми када ти предњачим.

На тај начин уклоњено је свако извињење, и људи морају признати да је човек неправедан због свог сопственог грешења, пошто не следује учитељу врлине који је у исто време и вођ. Очигледно је да је много савршенији учитељ који је смртан, јер је у стању да буде вођ ономе који је смртан, него онај који је бесмртан, јер није у стању да учи трпељивом подношењу онај који није подложен немоћима. Али у овоме, разуме се, ја не идем тако далеко да бих човека претпоставио Богу, него да бих показао да човек не може бити савршен учитељ ако он није и Бог, да би небеским ауторитетом (*auctoritate coelesti*) наметнуо људима неопходност послушности. Исто тако ни Бог не може бити савршен учитељ ако није обучен у смртно тело, да би, потврђујући своје учење делима, обавезао друге на неминовну послушност (*coeteros parendi necessitate constringat*).

Из овога јасно излази да онај који је вођ живота и учитељ праведности мора имати тело и да његово учење може бити потпуно и савршено само ако има корен и темељ и стоји чврсто и утврђено међу људима; и да он сам мора претрпети немоћи тела, и показати у себи врлину којој он учи, да би је могао у исто време проповедати и речју и делом. Исто тако он мора бити подложен смрти и страдањима, пошто дужности врлине имају посла са подношењем страдања и смрти.

То је разлог што је превишњи Бог, када је послао свога Посланика да смртнике научи правилима своје правде, хтео да Он буде обучен у смртно тело, да буде мучен и осуђен на смрт. Пошто на земљи не беше правде, Бог

посла Учитеља, као неки живи закон (*vivam legem*), да би својом речју и примером ширио по земљи истиниту и свету побожност. Али, да би било извесно да је Њега послао Бог, било је потребно да се Он не роди као што се човек рађа од смртног оца и смртне мајке. А да би се показало да је Он с неба, иако у обличју човека, Он би рођен без учешћа оца. Јер је Он имао духовног Оца, Бога. И као што Бог бејаше Отац његовог духа без матере, тако Дева беше мајка његовог тела без оца. Он, дакле, беше и Бог и човек (*fuit igitur et Deus et homo*), стављен између Бога и човека. Он беше Посредник, да би човека могао водити Богу, то јест бесмртности: јер да је био само Бог, Он не би био у стању да човеку да пример добротe; а да је био само човек, Он не би био у стању да људе привуче правди^[86].

Оно што је Богочовек својим животом чинио, то је својим учењем саопштавао и објашњавао. У свему томе влада савршена хармонија и савршено јединство: једно недељиво дело, једна недељива органска целина. У Богочовековом животу нема ниједног сувишног дела, сувишног поступка, сувишног доживљаја, нити у његовом учењу има иједне сувишне речи: све је савршено: и живот и учење. Господ није учио људе ничему што сам није остварио. Отуда, све што је Богочовеково, човечански је остварљиво и реално. Бог је сав реалан у човеку, и човек у Богу; стога је Богочовек: савршена реалност Бога и човека. Своје учење о спасењу човека препорођајем, преображењем, страдањем, васкрсењем, вазнесењем, Спаситељ је осветлио, објаснио и омогућио божанском силом свога оваплоћења, свога крштења, свога преображења, свога страдања, свога васкрсења, свога вазнесења. Целокупно Богочовеково учење осветљено је, објашњено је, протумачено је Богочовековим животом.

Богочовеков живот и учење у ствари су две стране једне исте Личности, једне исте стварности, једног истог циља. Они се међусобно допуњују и објашњују. Они се нипошто не могу делити ако се не жели њихово унакажење и обесцењење. Јер је Богочовеково учење необјашњиво и утопистичко без Њега, оваплоћеног Бога. Циљ Богочовековог подвига и учења: обожење, обогочовечење, охристоличење човека, бесмислен је и утопистичан без оваплоћеног, очовеченог Бога. Очовечење Бога је неопходни предуслов за обожење човека. Богочовек је неминовни услов за обогочовечење човека. Без оваплоћеног Бога Богочовечанско учење би било фантастична и бесмислена утопија.

Богочовек учи својим животом, својим рођењем, својим крштењем, својим преображењем, својим страдањем, својом крсном смрћу, својим васкрсењем, својим силаском у ад, својим вазнесењем и својим учењем. Све то сачињава једно недељиво Богочовечанско учење. И својим Богочовечанским животом и својим Богочовечанским учењем Богочовек проповеда једно и исто Еванђеље спасења. Он учи не само оним што говори, него и оним што твори, што доживљује, што поседује. Свим својим

Он учи једно и исто: спасење човека од греха, смрти и ђавола путем освећења, обожења, охристоличења, обогочовечења човека помоћу Богочовека. Да је циљ спасења нешто друго, а не обогочовечење човека, онда Бог не би постао Богочовек, него би спасао човека од греха, смрти и ђавола на неки други начин, а не као Богочовек.

Господ Христос је као Спаситељ објавио учење спасења. Али његово учење, одвојено од његове Божанске личности, не спасава. Спасава божанска сила Личности Спаситељеве: благодат, којом се остварује Спаситељево учење. Када апостол Петар исцељује хромога од рођења говорећи му: У име Исуса Христа Назарећанина устани и ходи, и овај одмах устаје[87], чудо се дешава силом Христовом, не магијом речи. Сва чудеса, чињена речима у име Господа Христа, збивала су се и збивају се силом вечно живог Богочовека. Све то објашњава смела и јасна реч христовног Апостола: Све могу у Христу који ми моћи даје (πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με Χριστῷ)[88]. И још то ванредно илуструје Спаситељева прича о Сејачу и семену: семе је реч Божја[89], оно остаје бесплодно ако не падне на добру земљу; а падне ли на добру земљу, тј. у чисто срце[90], оно много рода роди[91].

Богочовеково учење је спасоносно само као саставни део Богочовекове Личности, тј. Личности Исуса = Спаситељ. Истине Христовог учења су спасоносне тиме што је сам Христос као Богочовечанска личност Истина[92]. Морал еванђелски је неостварљив, а то значи: неспасоносан, без Господа Христа, без његове спасоносне Богочовечанске силе, коју човек стиче вером у вечно живог Богочовека који вавек спасава оне који Му долазе[93].

Богочовечанска сила Спаситељевих речи спасава, јер су то речи оваплоћеног Бога Логоса. Спасава од греха, јер је спасење спасење од греха[94], а то значи: од силе која усмрћује, умртвљује, убија. Зато спасење и извршује Онај који је Живот[95], јер као такав Он даје живот, оживотворава, и тиме ослобађа човека од умртвитеља: греха. Јер спасти се значи: оживети из греховног мртвила, и ући у живот нови, у живот вечни, у живот богочовечни.

Речи Спаситељеве „дух су и живот су“[96] само у Њему и само са Њим, тј. силом његове Богочовечанске личности. Одвојене од његове животворне Личности, оне немају тајанствену спасоносну силу, нити могу саме од себе обавити спасење човеково. Јер је спасење подвиг веома широк и веома сложен: у њега улази сав Богочовек Христос са целокупном драмом свога Богочовечанског живота. Стога је његовој Богочовечанској личности Богом дато име: Исус = Спаситељ[97], а на његовим делима или његовим речима. Еванђелско учење добија спасоносне силе од Господа Христа као Спаситељ, као Богочовека распетог, васкрслог, вазнесеног. Речи његове спасавају тиме што су речи Бога. Ако Он није Бог, онда речи његове нису друго до пуне

варке и чаролиске опсене. На пример: његове речи о бесмртности човечије душе, о вечном животу, о васкрсењу мртвих истините су, ако је Он заиста васкрсао и ако заиста вечито живи као Богочовек, да би и људима могао давати бесмртност, васкрсење и живот вечни. То исто важи и за све остале делове његовог учења. Дедном речју: његово учење је животворно и спасоносно само ако је Он Бог, Богочовек. Без тога, човек се отискује у бесплодну протестантску идолатрију речи Светога Писма и постаје жртва утопистичких теорија.

Оно што је Богочовек носио у себи као Богочовечанску стварност и као Богочовечански живот, то је и објавио као Богочовечанску науку, која се даје људима ради остварења богочовечанског живота у овом свету. Све што је благи Господ рекао и изрекао, улази у Богочовечански домострој спасења, сачињава Еванђеље спасења. У целокупном Спаситељевом учењу, од прве до последне речи, таји се једна иста тајна: Благовест спасења, Еванђеље спасења. Свака Спаситељева реч има спасоносни значај за сву природу људску, за свако биће људско. Ниједна Спаситељева реч није без значаја по спасење света. У његовом учењу је све важно, све најважније. Ништа се ту не може ни додати ни одузети, а да се не оштети Богочовечански домострој спасења, јер све сачињава једну спасоносну целину: Богочовечанско учење о спасењу човека од греха, зла и ђавола усвајањем Богочовека за живот и циљ живота. Зато целокупно Спаситељево учење свети Оци називају „заповестима спасења“. Тако, свети Учитељ васељене, Василије Велики, вели у својој Литургији која је апостолског порекла: И поживевши у овоме свету, и давши заповести спасења (*δοὺς προτάγματα σωτηρίας*), и одвојивши нас од идолске обмане, Јединородни Син Божји приведе нас познању истинитог Бога и Оца[98]. Све заповести спасења дате су зато што су неопходне (*ἀναγκαία*) за постигнуће циља спасења (*προς τον της σωτηρίας σκοπόν*), иначе не би биле прописане[99].

Спаситељево учење о спасењу човека од греха, смрти и ђавола, укључује дуг процес човековог подвизавања у еванђелским добродетељима. У ствари, то је један процес, али има две стране: негативну и позитивну; у негативној се води борба са грехом као са силом која осмрћује и ођавољује, а у позитивној се човек испуњује Богочовековом благодаћу која га освећује, просвећује, окрепљује, оживљује, обожује, обогочовечује и чини да он расте растом Божјим[100] у човека савршена, у меру раста пуноће Христове[101]. Другим речима: подвиг спасења није друго до подвиг човековог благодатног обожења, обогочовечења доживљавањем Богочовека Христа и његовог учења као садржине свега свог живота. А то налаже човеку добровољно практиковање богочовечанских врлина, о којима безгрешни Господ непогрешиво учи. Те су врлине: вера, покајање, љубав, молитва, пост, кротост, смиреност, милосрђе итд. Ове богочовечанске врлине су сазидне, стваралачке силе новозаветне личности. Кратак преглед

Спаситељевог учења о њима показале њихову спасоносност у Богочовечанском домостроју спасења.

Много тајне спасења има у Спаситељевом учењу о покајању. Гледајући човека и сав род људски огрезле у греху и смрти, Спаситељ препоручује покајање ради ослобођења од греха и смрти усвајањем небеског царства, то јест Њега, Господа Христа, јер је Он у Богочовечанској личности својој царство небеско на земљи. Стога Он и саветује свима и свакоме без изузетака: Покајте се, јер се приближи царство небеско[102]. Он, Бог Логос се ради тога оваплотио, ради тога постао човек, да би све људе дозвоао покајању, препороду у нови живот, јер су сви људи грешници[103]. Подвиг покајања треба да је праћен плачем због грешности своје, јер сузе очишћавају душу од греховне прљавштине. У том трудном подвигу је и блаженство своје врсте, блаженство које долази од богоданог осећања: да је у свемилостивом Господу Хрису опроштај грехова[104].

Ради спасења себе од греха, смрти и ђавола човек у подвигу покајања драговољно подвргава себе болним операцијама, по заповести Господа Свеисцелитеља: Ако те рука твоја или нога твоја саблажњава, отсеци је и баци од себе: боље ти је ући у живот хрому или кљасту, него с две руке или с две ноге да те баце у огањ вечни. И ако те око твоје саблажњава, извади га и баци од себе: боље ти је с једним оком у живот ући, него с два ока да те баце у пакао огњени[105]. Дајући ову заповест, вели свети Златоуст, Господ Христос не говори о удовима тела, јер Он нигде не осуђује тело (της σαρκός), него свуда окривљује покварену вољу (της γνώμης της πονηράς)[106]. Јер је основни извор сваког греха у души човековој, а тело је само оруђе. Иза похотљивог погледа стоји похотљива страст, којом је заражен један део душе. Да се зараза не би проширила на целу душу, Спаситељ препоручује да човек ишчупа из себе похотљиву страст са зараженим делом душе. Сваки грех је најпре грех душе, а затим и тела. Ако је неки грех постао човеку мио као око или рука, неопходно је да га човек отсече и баци од себе заједно са оним делом душе у коме се грех угнездио, иначе ће грех упропастити целу душу, целу личност човекову, и одвести је у царство греха и зла: пакао. Јер грех по природи својој вуче човека оцу своме: ђаволу, и царству његовоме: паклу.

Неминовни завршетак греха јесте смрт и погибао. То се понекад очитује врло снажно и јасно, као што показује пример оних на које је пала Силоамска кула и побила их, и пример Галилејаца побијених од Пилата. Указујући на те примере, Спаситељ објављује: Кажем вам, ако се не покајете, сви ћете тако изгинути[107]. Јер је грех узрок и телесне и духовне смрти. Један је лек од смрти: покајање, јер је покајање лек од греха који проузрокује смрт. Покајање је неопходно сваком човеку, јер су сви људи под грехом и у греху. Не осећа ли то човек, значи: олако схвата душу своју. Али таквоме човеку, и њему сличнима, упућен је овај тужни и озбиљни прекор

Спаситељев: Тешко вама који се смејете сад, јер ћете туговати и плакати (ὅτι πενθήσετε καὶ κλαῦσετε)[108].

Покајањем се душа враћа из духовне смрти и оживљује из мртвих, зато чудесни Господ за покајаног блудног сина вели: Мртав беше, и оживе[109]. Изгубљен у гресима, човек једино покајањем долази себи, проналази правог себе у боголикој суштини своје душе и враћа се Богу. Зато је Господ за покајаног блудног сина рекао још и ово: Изгубљен беше и нађе се[110]. Покајање грешника је толико важно и за небо, и за само Тројично Божанство, да радост неисказана потреса небеса и небеске Силе када се један грешник каје на земљи[111]. Стога се проповед Бога и Спаситеља нашег Исуса Христа своди на проповедање покајања у име његово и отпуштење грехова свима народима[112].

У Спаситељевом учењу о спасењу вера је што и квасац у хлебу. И то вера еванђелска, вера богочовечанска која обухвата целог човека у васцелој његовој личности и делатности и предаје га Богочовеку. Као небивала, и јединствена, и непоновљива Личност, Богочовек је раскошном тајном свога бића изнад свих људских схватања, појмова и сазнања, стога је Он у ствари предмет вере. Човек Му може приступите, познати Га, следовати Му једино вером, и то вером бескрајном и безрезервном. Зато свесавршени Господ, на првом месту, захтева од људи веру у њега као Богочовека, и Сина Божјег, и Бога[113]. Најважније дело човеково у овоме свету јесте: веровати у Богочовека Христа[114]. Вера у Богочовека испуњује човека богочовечанском силом и оспособљује на дела богочовечанска, дела христовска, и већа од ових[115]. Вера у Богочовека даје људима силу и моћ да се роде од Бога и постану синови Божји[116].

Тајна човековог спасења од греха, смрти и ђавола сва је у вери човековој у свемоћ Спаситеља Христа. Човеку који свесрдно верује у Исуса Христа као Бога и Спаситеља, чудесни Спаситељ на тајанствени начин даје неисказане моћи, моћи која и немогуће чини могућим, тј. чини могућим за верујућег оно што је немогуће за неверујућег. Зато је Спаситељ јасан и одлучан у речи својој : Заиста вам кажем: ако имате вере колико зрно горушично, ништа вам неће бити немогуће (οὐδὲν ἀδυνατήσει ὑμῖν)[117]. Заиста вам кажем: ако имате вере и не сумњате, све што узистете у молитви верујући, добићете[118]. Све је могуће ономе који верује (πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύοντι)[119].

Вера у Еванђеље је услов спасења[120]. Који узверује у Еванђеље, спашће се[121]. У мери човекове вере је мера његове моћи и силе, зато је свемоћни Спаситељ у много прилика говорио појединим људима: Како си веровао нека ти буде![122] вера твоја поможе ти[123]; по вери вашој нека вам буде![124] иди, вера твоја поможе ти[125]. Понекад вера човечија својом безграничном силом изједначује вољу верујућег са вољом Спаситеља, због чега Он и вели Хананејки: О жено, велика је вера твоја, нека ти буде како

хоћеш![\[126\]](#) Ојађеном Јаиру, чију веру у Спаситељево моћ поколеба вест да је болесна кћи његова већ умрла, благи Господ говори као утеху: Само веруј, и оживеће[\[127\]](#). Ученицима, поплашеним од буре на мору, Спаситељ, пошто утиша буру, говори с прекором: Зашто сте страшљиви, маловерни?[\[128\]](#) А Петру, који на Спасов позив иде по мору, али због сумње поче тонуту, Спас вели: Маловерии, зашто се посумња?[\[129\]](#) Вера у Богочовека испуњује човека неустрашивом богочовечанском силом; неверје претвара човека у кукавицу и сумњалицу. Страх у опасности знак је маловерја, а сувише велики страх знак је неверја. У том погледу многозначајне су Спаситељеве речи, упућене поплашеним ученицима: Зашто сте тако страшљиви? Како немате вере![\[130\]](#)

Ако је тајна Спаситељевог учења о спасењу игде присутна сва без остатка, онда је то у његовом учењу о љубави. Он учи о љубави као спасоносном подвигу којим је изграђен целокупни богочовечански домострој спасења, јер је Он сам свесавршена љубав: Бог је љубав (ὁ Θεός ἀγάπη ἐστίν)[\[131\]](#). Из те свебожанске љубави Он је и дошао у овај свет ради спасења света[\[132\]](#), ради спасења окорелих грешника[\[133\]](#). И када Спаситељ учи о љубави, Он учи као оваплоћена, оличена божанска љубав, као Бог коме би друго име могло бити: Љубав. Пошто је његово учење о љубави, учење оваплоћеног Бога љубави, то је љубав којој Он учи изузетна и јединствена. У том погледу, као и у сваком, Он је потпуно нова појава и потпуно нова Личност у историји света. Зато Он с правом своју љубав назива новом, и заповест о тој љубави новом заповешћу.

Откривајући својим ученицима на Тајној вечери тајну своје љубави и свог учења о љубави, Спаситељ им говори: Нову вам заповест дајем: да љубите један другога као што вас ја љубих (καθώς ἠγάπησα υμᾶς), да се и ви љубите међу собом[\[134\]](#). А новина је Спаситељеве љубави у томе што је богочовечанска, што је Он Бог љубави, и као такав има љубеће силе за све и сва. На првом месту за непријатеље своје. У овој новој заповести о новој љубави главно је: да следбеници Христови љубе један другога љубављу богочовечанском: *као што вас ја љубих*.

Љубав богочовечанска изобилује свим савршенствима Тројичног Божанства, које је Љубав. Она се испољава у држању Богочовекових заповести: Ако ме љубите, држаћете заповести моје[\[135\]](#). Пошто је сам Богочовек Љубав, то држање његових заповести испуњује човека божанском Љубављу, којом и у којој живи Тросунчано Божанство. Јер у душу, испуњену богочовечанском љубављу, усељује се и обитава Божанска Тројица, по свеистинитој речи Господа Исуса: Ко има заповести моје и држи их, он је онај који ме љуби; а ко мене љуби, њега ће љубити Отац мој, и ја ћу га љубити и јавићу му се. Ко љуби мене, држаће реч моју, и Отац мој љубиће њега, и доћи ћемо к њему и настанићемо се у њега (καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα, καὶ μὴν παρ' αὐτῷ ποιησόμεν)[\[136\]](#).

А као сводећи све своје божанске заповести на једну заповест, Спаситељ вели: Ово је моја заповест: да љубите један другога као што вас ја љубих (*ὡς ἀγαπάτε ἀλλήλους, καθὼς ἠγάπησα υμᾶς*)[\[137\]](#). Отуда Спаситељ, и када људима одговара на питање, која је заповест највећа, објављује: Љуби Господа Бога свог свим срцем својим, и свом душом својом, и свим умом својим, и свом снагом својом. Ово је прва и највећа заповест. А друга је као и ова: Љуби ближњег свог као себе самог. О овим двама заповестима виси сав закон и пророци[\[138\]](#), тј. целокупно Откривење Тројичног Божанства. Осим тога, богочовечанска љубав претвара човека у биће бесмртно и испуњује га вечним животом, јер га испуњује Богом[\[139\]](#).

Знак да је неко поново рођен од Бога, препорођен, јесте љубав његова према Богочовеку Христу као Богу и Спаситељу[\[140\]](#). Сав рад у царству Христовом, у царству Божијем, заснива се на љубави према Богу и ближњему. То је најглавније осећање, и регулатор, и норма[\[141\]](#). У мери љубави је мера светости и чистоте. Греси се опраштају човеку према мери његове љубави, јер љубав уклања и сагорева грех: Опраштају јој се греси многи, јер је велику љубав имала; а коме се мало опрашта, малу љубав има[\[142\]](#).

У својој божанској бескрајности и свесавршеној пуноћи богочовечанска љубав је дата у Личности Господа Исуса. Својим учењем о богочовечанској љубави као средству спасења Господ Христос не тражи од човека ништа више него што је Он сам показао и учинио љубављу својом. Ко има љубави Христове, он са њом има и силе богочовечанске да твори дела Христова. Зато што је Господ Исус безмерно љубио непријатеље своје, молио се Богу за оне који Га гоне, чинио добро онима који Му зло чине, имао је права да следбеницима својим пропише заповести о таквој љубави: Љубите непријатеље своје, благосиљајте оне који вас куну, чините добро онима који вас мрзе и молите се Богу за оне који вас гоне[\[143\]](#)... Свуда и у свему Богочовек и његова богочовечанска љубав: *као што вас ја љубих*.

Спаситељево богочовечанско учење о спасењу било би беспасоносно, када не би обухватало молитву као животворну богочовечанску силу. Као Богу, Господу Христу није било потребно да се моли, али као истинском човеку, као истинском претставнику васцелог рода људског, Њему је молитва била неопходна. Јер је молитва најприроднији и најцелисходнији начин општења људске природе са Богом, па макар она била оличена у најправеднијем или у најгрешнијем човеку. Молитва је орган помоћу кога човек храни себе божанским истинама као храном.

Молитвени однос човечијег бића према Богу је најприроднији и најнормалнији однос. Богочовечанска молитва захвата целога човека, и претставља најлогичнији однос човека као боголиког бића према Богу као Творцу и Оцу. Нигде се богочежњивост човечије личности не изражава тако снажно и интегрално као у молитви. Стога је молитва првостепени

еванђелски подвиг, коме човека учи сам Дух Свети, Дух Истине. Новозаветна је молитва заиста нешто ново у овоме свету, ново тиме што се прави богомољци моле Духом и Истином[144]. У тако важном и сложеном подвигу као што је новозаветна молитва човеку је учитељ сам Дух Свети, Дух Истине[145]. То су живо осећали Спаситељеви ученици, и стога Му се обратили молбом: Господе, научи нас молити се Богу. И Он им је као брзац новозаветне молитве дао молитву Господину: Оче наш, ...[146]

Претстављајући род људски, и притом као сведоци Бог имајући визију свих грехова свију људи свих времена, Господ Исус је готово увек погружен у молитву за род људски. Много пута је у светом Еванђељу речено: Исус се попе на гору сам, да се моли Богу[147]; ујутру отиде насамом, и мољаше се Богу[148]; отиде на гору да се помоли Богу[149]; одлажаше у пустињу и мољаше се Богу[150]; отиде на гору да се помогли Богу, и проведе сву ноћ на молитви[151]; мољаше се Богу насамом[152]. Молитва је толико важна и толико неопходна Богочовеку, да се Он безгрешни моли при своме крштењу на Јордану, и небо се отвара над њим, и збива се превелико чудо: јављање свету Тројичног Божанства, Богојављење[153]. Али и Спасово чудесно преображење, у коме он показује себе као Бога, збива се онда „када се мољаше“[154]. Када пак одлази на свој искупитељски, жртвени подвиг, Господ се сав претвара у молитву, у Гетсиманску молитву: многократно пада на лице своје молећи се; од напрегнуте молитве, у којој страдалнички учествује сав, Њега облива крвави зној који капље на земљу[155]. Може се рећи: Богочовек је молитвом спасао род људски од проклетства, греха и смрти. Стога се Он моли за све који се имају спасти[156].

Без молитве је немогуће спасење. То је основно новозаветно начело, дато од самог Спаситеља. Оно се нарочито огледа у Спаситељевом јасном учењу о томе „како се треба свагда молити Богу (πάντοτε προσεύχεσθε), и не сустати (καὶ μὴ ἐκκακεῖν)“[157]. Без молитве је немогуће очистити себе од греха и зла, а то значи: немогуће је спасти себе од греха и зла. За Христовог следбеника богочовечанска молитва је једина сила која очишћује биће људско од сваке прљавштине, од сваке нечистоте, од сваког греха, од сваког ђавола, јер је свеистинити Господ објавио блавест: да се род нечистих духова, као правих твораца свих нечистота духовних и телесних, изгони само молитвом и постом (τούτο δε το γένος ουκ εκπορεύεται, εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστεία)[158].

Богочовечанска молитва је природни израз богочовечанске вере, због чега Господ и блавести: Све што узистете у молитви верујући, добићете[159]; што год заистете од Оца у име моје, оно ћу вам учинити[160]. Ако се два истинска Богочовекова следбеника сложе на земљи у чему било, за што се узмоле, даће им Отац небески[161]. Стога Спаситељ препоручује свима непрекидну и неотступну молитву: Иштите,

и даће вам се; тражите, и наћи ћете; куцајте, и отвориће вам се. Јер сваки који иште, прима; и који куца, отвара му се[162]. Молитва је богочовечанско оружје којим се човек брани од напасти и искушења[163]. Она регулише хришћанинов однос не само према пријатељима него и према непријатељима, стога човекољубиви Спаситељ наређује: Молите се Богу за оне који вас гоне[164].

Молитва је еванђелска када је у њој човек присутан свим бићем својим, свом душом својом, свом мишљу својом, свом снагом својом, а бесмислена је када се састоји од речи, макар и многих речи, у којима нема ни душе ни срца[165]. Молитва је спасоносна ако је испуњена не само љубављу према Богу, него и љубављу према људима, што се изражава опраштањем: Када стојите на молитви, праштајте ако што имате на кога[166]. Храм је дом молитве; све што није молитва, и што није од молитве, претвара храм Божји у пећину разбојничку[167]. Сваки хришћанин је храм Божји[168], а то значи: сваки хришћанин је дом молитве. Није ли молитвен, хришћанин је себе претворио у пећину разбојничких страсти, које сатиру у њему све што је Божје.

Новозаветна молитва се не може замислити без новозаветног поста. По Спаситељевом учењу, пост је неопходан богочовечански подвиг у спасењу човека од греха, смрти и ђавола. Пост је исто толико неопходан колико и молитва. У самој ствари, пост и молитва су близанци који се заједно рађају, заједно развијају, заједно напредују, али и када опадају заједно опадају, и када умиру заједно умиру. Пост и молитва сачињавају једно недељиво богочовечанско еванђеље. Стога је безгрешни Спаситељ, када је хтео људима да пропише и да лек против свих болести, нечистота, зала, грехова и нечистих духова, објавио своје чудесно еванђеље о посту и молитви, рекавши: Овај се род изгони само молитвом и постом[169], то јест: род свих нечистих духова, свих грехова, свих страсти, свих порока, свих нечистота, изгони се само молитвом и постом. Разуме се, новозаветном молитвом и новозаветним постом.

Новозаветни пост је нов тиме што има у себи богочовечанске силе које очишћују душу од грехова, од страсти, од нечистота. Јер је новозаветни пост: уздржавање тела од мрсних јела, а душе од грехова. У новозаветном посту учествује сва душа и све тело, те заједно посте и од јела и од греха. Да је новозаветни пост нов и по садржини и по начину, показује Спаситељ говорећи: Вино ново не лева се у мехове старе; иначе мехови се продру и вино се пролије, и мехови пропадну. Него се вино ново лева у мехове нове, и обоје се сачува[170]. А то значи: пост је спасоносан када истовремено и из душе и из тела изгони старе грехе и страсти, те на тај начин сачува и душуителозабогочовечанскиживотиуовомиуономсвету Ако није такав, пост је фарисејство које упропашћује душу човекову онеспособљавајући је

за живот у Богу[171]. Како треба истински постити, и дуго постити, показао је сам Спаситељ својим четрдесетодневним постом у пустињи[172].

Зато што је био образац савршене смирености, Господ Христос је у својем Еванђељу спасења објавио учење о смирености као спасоносној сил и богочовечанској. Људски дух није у стању ни замислити какав је и колики је подвиг самосмирења, самопонижења извршио Јединородни Син Божји и Бог, оваплотивши се, поставши човек, и подвргнувши себе крсној смрти[173]. Целокупни Спаситељев живот на земљи претставља и јесте невиђено смирење. Зар није невиђено смирење, када се Он, свемоћни Богочовек, ради нас подвргава људским немоћима[174], искушењима[175]; када сиротује[176]; када постаје слуга људима[177]; када ученицима ноге пере[178]; када допушта да Га вређају[179] пљују[180], бију[181] и убију?[182] Као оваплоћено смирење и олично свесмирење Спаситељ с правом вели за себе да је „смирен срцем“[183]. И сав живот Спаситељев на земљи прошао је у свесавршеној смирености, о којој су Пророни пророковали а коју су његови савременици гледали[184].

Пошто је пресветом Личношћу својом и безгрешним животом својим савршени образац и пример богочовечанског смирења, Спаситељ захтева и од својих следбеника такво смирење, јер је оно извор силе која спасава људе од метежа греха и уводи у одмор светости: Узмите јарам мој на себе и научите се од мене, јер сам ја кротак и смирен срцем, и наћи ћете одмор душама својим[185]. Ви ме зовете учитељем и Господом, говори Спаситељ ученицима својим, и право велите: јер јесам. Кад дакле ја, Господ и учитељ, опрах вама ноге, и ви сте дужни један другоме прати ноге. Јер вам ја дадох пример да и ви тако чините као што ја учиних вама[186].

Еванђелска смиреност је богочовечанска сила која човека чини не само великим, већ и највећим у царству небеском. Када ученици постављају питање Господу: Ко је највећи у царству небеском? Он дозива дете, поставља га међу њих, и говори им: Заиста, заиста вам кажем, ако се не повратите и не будете као деца, нећете ући у царство небеско. Који се понизи као дете ово, тај је највећи у царству небеском; јер који је најмањи међу вама, он је велики[187].

Ненадмашна величина новозаветног човека састоји се у смиреном служењу другима: Највећи између вас да вам буде слуга. Који се подиже, понизиће се, а који се понижује, подигнуће се (ὅστις ταπεινώσει εαυτόν, ύψωθήσεται)[188]. Када се ученици Спасови, још растргани слабостима људским, препиру међу собом ко је највећи, Спас им објављује блавест: Који хоће да буде први, нека буде најзадњи од свију и слуга свима, (εσται πάντων έσχατος, και πάντων διάκονος)[189]. Јер који је најмањи међу свима вама, тај је велики[190].

Богочовек је донео нов начин владања над људима: владати над људима смирено им служећи. Смирено служење људима и сачињава новозаветни, богочовечански метод управљања над људима. Када браћа Воанергес, пуни бескрајне љубави према Спаситељу, изјављују пламену жељу да стално буду са њим у царству његовом, један с десне а други с леве стране, тада смирени Цар над царевима дозива своје ученике и даје им одлучну заповест о смирености као методу њиховог живота и рада: Знате да кнезови народни господаре над њима и великаши управљају њима. Али међу вама да не буде тако; него који хоће да буде велики међу вама, нека вам буде слуга (ἔστω υμῶν διάκονος), и који хоће да буде први међу вама, нека вам буде слуга, као што ни Син човечји није дошао да му служе, него да служи и да душу своју да у откуп за многе[191].

Смиреност испуњује човека осећањем грешности. А када се удружи са молитвом, она спасава од греха и ђавола. То Спаситељ показује својом причом о Царинику и фарисеју. Гордошћу је фарисеј удаљио себе од спасења, а цариник је молитвеном смиреношћу оправдао себе за грехе своје пред Богом, тј. спасао себе. Зато Господ и вели: Кажем вам да овај отиде оправдан кући својој, а не онај. Јер сваки који се сам подиже, понизиће се; а који се сам понижује, подигнуће се[192].

Смиреност оспособљава душу за примање божанских истина и за живљење у њима. Своје богочовечанско учење Господ Исус је, по вољи Оца свог небеског, открио смиренима, због чега Он и одаје молитвену захвалност своме Оцу[193]. Као што је гордост почетак свих зала, тако је смиреност почетак свих добара. Премудри Спаситељ је поставио смиреност као темељ на коме се зида новозаветна зграда спасења и блаженства, јер блаженом смиреношћу човек стиче царство небеско још овде на земљи[194].

Богочовечанска кротост је непресушни извор спасења, јер је она унедрена у чудесном и чудотворном срцу Спасовом. Свемоћни Господ Исус кротак је животворном кротошћу. Када гледа у своје жалостиво срце, Он у њему види кротост као царицу свих својих осећања и мисли. Стога и објављује да је једино у његовом кротком срцу спасење душама људским, и у спасењу одмор блажени и бесконачни[195]. Спаситељева је кротост безмерна као и њена спасилачка сила, стога, гледајући Њега кротког и благог, Највећи између рођених од жена, говори за Њега: Гле, Јагње Божје које узима грех света на себе[196]. Иако Цар над Анђелима, Арханђелима и свима видљивим и невидљивим световима, Господ Исус живи и дела у свету као неизмерно кротак[197]. Величина, вредност и спасоносност Спаситељеве кротости је толика, да апостол Павле, учећи хришћане смирености и кротости, чини то молећи их „кротости ради и тишине Христове"[198]. Безмерна кротост свемоћног Спаситеља нарочито се

пројавила у његовом кротком подношењу увреда, клевета, страдања, мука, па и саме крсне смрти[199].

Зато што је сам неисказано кротак, Спаситељ и учи о кростости као средству спасења. Када ученике своје шаље на проповед спасења, Он им наређује да међу људима, подивљалим од грехова и страсти, буду кротки као јагањци: Идите, ето ја вас шаљем као јагањце међу вукове[200]. А када синови Громова моле кротког Спаситеља да им допусти да рекну да сиђе огањ с неба и истреби житеље самарјанског села које Га није хтело примити, Он им с прекором одговара: Не знате каквога сте духа. Јер Син човечији није дошао да погуби душе људске, него да их спасе[201]. Пламеном пак ученику свом, који хоће да заштити кротког Учитеља ударајући ножем његове непријатеље, кротки Господ наређује: Врати нож свој на место његово: јер сви који се маше за нож, од ножа ће изгинути[202].

Богочовечанска кротост у души Христовог следбеника јесте за њега непресушни извор блаженства у свима стањима и околностима. Она је у ствари богочовечанска сила којом ће личности кротких људи преживети све смрти и постати владари на новој земљи, земљи очишћеној од греха и зла опљем Страшнога суда. Стога је кротки Господ објавио спасоносну заповест: Блажени кротки, јер ће наследити земљу[203]. Богочовечанска кротост одводи човека у рај, као што неразуман гнев чини човека одговорним паклу огњеном[204].

У самој ствари, савршена чистота је својствена безгрешности, тј. савршеној светости, какву је имао једино Господ Исус, као Једини Безгрешан. Нема сумње, као што је грех извор сваке нечистоте, тако је и светост извор чистоте. Стога безгрешни Спаситељ учи о чистоти као сили која спасава. Што светији човек, то и чистији; најсветији су и најчистији, јер света распложења потискују грехе из душе, док их сасвим не потисну, и тако очисте душу од сваке нечистоте. Само чиста душа, а чиста је она душа која је испуњена богочовечанском светошћу, има очишћено око боголике суштине своје, и њиме види Бога у његовим божанским савршенствима. У том боговиђењу је и њено неисказано блаженство. О томе Свечисти говори издајући спасоносну заповест: Блажени чисти срцем, јер ће Бога видети[205]. Богочовечанска светост је со која живот Христових следбеника одржава у еванђелској чистоти, и не допушта да се грех врати у њу. Отуда су они земље[206].

Богочовек учи, да је сваки грех нечистота, и као такав, сваки упрља душу, нарочито грех који се путем навике претворио у страст. Лек од тога је један: еванђелска бестрасност. Она се стиче дугом борбом са гресима, док се душа потпуно не очисти, не обестрасти. Испуњена гресима, душа упрља не само себе него и тело које носи. Јер она претвара тело у оруђе својих грешних расположења. Из похотљивог ока гледа похотљива страст душе. Да би се око ослободило похотљивости, треба ишчупати из душе

похотљиву страст. Не учини ли човек то, страст може захватити сву душу и све тело, и вргнути човека у вечну погибао. О томе Спаситељ говори када учи: Сваки који погледа на жену са жељом, већ је учинио прељубу у срцу свом. И ако те око твоје десно саблажњава, ископај га и баци од себе; јер ти је боље да погине један од удова твојих него ли све тело твоје да буде бачено у пакао[207]. Што важи за око, важи за сваки део тела који душа употребљава као оруђе за своје грехе и страсти[208].

Грех је једина сила која прља, погани, загађује човека. Греховност човекова се простире и на сву твар око човека, те тиме погани и њу, богоздану и невину. Али при томе процесу огреховљена твар није крива него човек, кроз кога је грех ушао у свет, и помоћу кога се и распростире на сву твар у свету[209]. Отуда се богочовечански метод очишћења твари од греха састоји у изгнању греха из човека, и главних твораца греха: нечистих духова. Када се човек изнутра очисти, онда је у правом смислу чист. А ту чистоту има само свети човек. Значи: човек се очишћује светошћу, а кроз човека и твар[210]. Нема права другога да учи чистоти онај који није светошћу очистио себе од греха. Еванђелски је метод: најпре очистити себе, па онда другога учити чистоти. Јер ако неочишћен човек својим прљавим рукама буде чистио нечистог, он ће га само још више упрљати. Стога је истинито и спасоносно Спаситељево правило: треба најпре себе очистити од греха, па онда другога[211].

Из бескрајног свог милосрђа Бог Логос се оваплотио ради спасења људи од греха[212], а Бог Отац који је из љубави послао Сина свог у овај свет назива се Оцем милости[213]. Јер истинска, непролазна милост долази од Њега. У самој ствари, тек са оваплоћењем Бога Логоса свет је познао право и савршено милосрђе Божје. Душа Богочовековог подвига искупљења и спасења рода људског јесте бескрајно милосрђе Божје. Отуда је Богочовек у свом спасоносном Еванђељу објавио, да је милосрђе неопходно средство у богочовечанском домостроју спасења. Оно сачињава једну од главних Спаситељевих заповести спасења. Јер је спасење човека, на првом месту, дело милосрђа Божјег, те је и човек, који се спасава, дужан да према другима буде божански милосрдан[214]. Јасна је и неумитно одлучна Спаситељева заповест: Будите милостиви као што је милостив Отац ваш (γίνεσθε οὖν οἰκτίρμονες, καθὼς καὶ ὁ πατήρ ὑμῶν οἰκτίρμων ἐστί)[215].

Сва многобројна исцељења од духовних и физичких болести Спаситељ је учинио из милосрђа. И то са спасоносним циљем: да то богочовечанско милосрђе људи претворе у своју врлину, у свој живот. Милосрђем или немилосрђем човек у овом свету одређује своју вечну судбину у оном свету. На дан Страшнога суда свемилосрдни и свеправедни Господ одредиће милосрдним људима живот вечни а немилосрдним муку вечну[216].

Као што је спасење света зависило од милосрђа Божјег, тј. од његовог човекољубивог оваплоћења и богочовечанског подвига спасења, тако и спасење сваког човека посебно зависи од његовог милосрђа према другим људима. Стога је Спаситељ заповест о милосрђу поставио као неопходну заповест спасења: Блажени милостиви, јер ће бити помиловани[217]. У самом подвигу милосрђа врши се богочовечанска тајна: душа милосрдног човека испуњује се блаженством од стране невидљивог Бога, који милосрђе награђује највећим даром својим: вечним блаженством. У суштини својој новозаветно милосрђе је најунутрашњији и најневидљивији подвиг душе, у коме душа, испуњена милосрдним Спаситељем, пројављује богочовечанско милосрђе према људима и према твари. То је разлог што Спаситељ назива овај подвиг тајном милостињом, коју Отац небески дарује, руководи и награђује[218].

По божанском учекњу Господа Исуса живот вечни се стиче богочовечанским милосрђем, милосрђем према свима и свему, што је дирљиво изражено у причи о Милостивом Самарјанину[219]. А потресна прича о Богаташу и Лазару јасно показује да немилосрђе одводи у пакао[220]. Истинско новозаветно милосрђе огледа се у некористољубивој милостињи и љубави. Оно има толико вредности у очима Божјим, да се достојно може наградити једино о васкрсењу праведних, када ће се праведницима доделити вечно блаженство у вечном животу[221]. Највећу вредност у очима Бога и Спаситеља нашег Господа Исуса има милосрђе из чистог човекољубља, без икакве примесе користољубља и хвалисавости. То је милосрдни Спаситељ објавио, када је удовичину милостињу од две лепте прогласио за највећи дар, јер је она дала све што је имала, сву храну своју, а други су давали од сувишка свога[222]. Но свемилоствиви Спаситељ је целокупно Еванђеље спасења свео на богочовечанско милосрђе, када је изрекао свештену и свебожанску заповест: Много је блаженије давати него узимати (*μακάριόν ἐστι μάλλον δίδοναι ἢ λαμβάνειν*) [223].

Шта је Богочовеков подвиг спасења рода људског ако не подвиг опраштања грехова људима? Зато што је безгрешан, и бескрајно човекољубив, Господ Христос има и власт и право опраштати грехе[224]. У опраштању грехова милостиви Спаситељ је био неуморан[225]. Он чак и са крста опрашта онима који су Га распели и распета исмевали[226]. Такво опраштање грехова другима Спаситељ благи захтева од својих следбеника: Ако опраштате људима грехе њихове, опростиће и вама Отац ваш небески. Ако пак не опраштате људима грехе њихове, ни Отац ваш неће опростити вама грехе ваше[227]. Опраштајте, и опростиће вам се; јер каквом мером мерите, онаком ће вам се вратити[228]. Молитва онда има спасоносне вредности када је испуњена опраштањем грехова: Када стојите на молитви, праштајте ако што имате на кога, да и Отац ваш који је на небесима опрости вама грехе ваше[229]. Опраштање грехова човеку бива сразмерно његовом христољубљу; највећем христољубљу највише се опрашта. Ко

много љуби Господа Христа, много му се прашта; а коме се мало опрашта, мало љуби[230].

Опчињена грехом, људска је природа склона греху. Али ако се каје, треба јој опраштати грехе: онолико пута опраштати, колико се пута каје. Таква је заповест спасења, прописана свемилостивим Спаситељем: Ако ти сагреси брат твој, покарај га; па ако се покаје, опрости му. И ако ти седам пута на дан сагреси, и седам пута на дан дође к теби и рече: кајем се: опрости му[231]. На питање свога ученика: Господе, колико пута ако ми сагреси брат мој да му опростим? до седам пута? Спаситељ одговара: Не велим ти до седам пута, него до седам пута седамдесет[232]. Овим Спаситељ није одредио број, вели свети Златоуст, него безбројност (то ἀπειρον). Он није одредио број колико смо пута дужни опраштати ближњему, него је показао да је то наша непрекидна и свагдашња дужност[233]. У овом погледу, човек је дужан да се угледа на милосрђе Оца небеског. То Спаситељ показује причом о Немилостивом слуги, коме Бог опрашта безброј великих грехова, а он неће да опрости брату своје неколико ситних грехова. Због тога, премудра правда Божја која увек прати милосрђе Божје, изриче свој свеправедни суд над немилостивим слугом[234]. У богочовечанској педагогици исправљања грешника путем милосрдног опраштања грехова последњи и завршни суд припада Цркви, као обиталишту Свете Тројице: Кажу Цркви; а ако и Цркву не послуша, нека ти буде као незнабожац и цариник[235].

Бог мира[236] Господ Христос се оваплотио, и својим богочовечанским подвигом спасења постао „мир наш,, са Богом и људима[237], и Господ мира[238], јер је уклонио грех који претставља и јесте једино непријатељство човеково према Богу и људима[239]. Као такав, Спаситељ је у своје учењу о спасењу објавио мир и миротворство за неопходну врлину у човековом подвигу спасења од греха и зла. Али самим тим што је мир Христов, мир богочовечански, он се разликује од сваког мира који људи стварају. Богочовечански мир је по природи својој свеобухватљив: обухвата човеков однос према Богу, људима и целокупној твари, и стиче се светошћу. У томе је његова изузетност и јединственост. То је разлог што кротки Спаситељ на Тајној вечери оставља ученицима мир свој као нешто божански важно и спасоносно, и веома различито од световног, људског, хоминистичког мира: Мир вам остављам, мир свој дајем вам; не дајем вам као што свет даје. Нека се не плаши срце ваше и нака се не боји![240].

До богочовечанског мира Христовог човек долази после дуге борбе са гресима у себи и у свету око себе, борбе коју он води у име Христа и силом Христовом. У ствари, то је борба за Христа, за зацарење Христа у души, којим се и изгоне греси из душе, јер само у Господу Христу биће људско налази истински мир и прави одмор од греха и зла[241]. Зато је Спаситељ јасно указао на ту борбу човекову са гресима која претходи зацарењу

богочовечанског мира у души његовој, објављујући: Ја сам дошао да бацитим огањ на земљу; и како би ми се хтело да се већ запалио! Мислите ли да сам дошао да дам мир на земљу? Не, кажем вам, него раздор. Јер ће отсад петоро у једној кући бити раздељени: троје против двоје и двоје против троје, отац против сина и син против оца, матери против кћери и кћи против матери, свекрва против снахе своје и снаха против свекрве. И непријатељи човеку биће домаћи његови. Који љуби оца или матер већма него мене, није мене достојан. И који не узме крст свој и не иде за мном, није мене достојан[242].

Када људи у истрајној борби са гресима успеју да благодаћу Христовом зацаре мир у души својој, они постају истински миротворци, и истински су блажени, јер су постали синови Божји. Нема већег и вечнијег блаженства за биће људско него да постане син Божји, јер тиме постаје учесник у богатству свог небеског Оца, и његовом божанству нема краја ни у овом ни у оном свету. Ту је блавест Господ објавио када је дао своју спасоносну заповест о миротворству: Блажени миротворци, јер ће се синови Божји назвати[243].

Живећи у овом свету Спаситељ је објавио богочовечанску истину: Бог је једино богатство човеково; човек пак који створења или ствари прогласи за богатство, и њих тече као благо, а не богати се Богом, пропада вечном пропашћу[244]. Пошто је човек по природи боголико биће, он не може да живи стварима и од ствари, већ Богом и од Бога[245]. Својим богочовечанским животом на земљи Спаситељ је показао и доказао да је богочовечанско сиромаштво у стварима сила која спасава од греха и смрти. Сиромашћу имањем, Господ је упозоравао оне који су хтели да иду за Њим: Лисице имају јаме и птице небеске гнезда, и Син човечји нема где главе заклонити[246]. Еванђеље спасења чудесни Господ на првом месту објављује сиромашћу[247]. Шаљући своје ученике на проповед Еванђеља, Он им даје заповест о сиромашћу: Не носите злата, ни сребра, ни торбе на пут, ни две хаљине, ни штапа[248]. А свима својим следбеницима Он препоручује еванђелско сиромаштво, које се свим бићем ослања на свеблаготворног Промислитеља, Бога сведржитеља: Не брините се душом својом шта ћете јести, ни телом у што ћете се обући. Душа је претежнија од јела, и тело од одећа. Погледајте гавране како не сеју, ни жању, који немају подрума ни житнице, и Бог их храни; а колико сте ви претежнији од птица? Погледајте љиљане како расту: не труде се, нити преу, али ја вам кажем да се ни Соломон у својој слави својој не обуче као један од њих. А кад траву по пољу, која данас јесте а сутра се у пећ баца, Бог тако одева, а камоли вас, маловерици![249]

Бог даје људима имање у овом свету, да би га претворили у вечно благо, у непропадљиво богатство. А то ће учинити, ако га употребе на милостињу. У том погледу заповест је Спаситељева јасна и одлучна: Продајте што

имате и дајите милостињу; начините себи торбе које неће оветшати, ризницу на небесима која се никад неће испразнити, где се лупеж не прикучује нити мољац једе[250]. А за оне који се уздају у богатство овога света, а не претварају га у средство спасења богатећи се помоћу милостиње Богом, свеплаги Спаситељ има горку реч: Тешко вама богати, јер сте већ примили утеху своју. Тешко вама сити сад, јер ћете гладовати[251].

Добровољним страдањем Господ Исус је искупио свет, а учењем својим о потреби страдања ради еванђелских истина Он је страдање за правду учинио неопходним средством за спасење људи од греха и зла. Својим невиним страдањем безгрешни Спаситељ је постао идеални образац страдања за божанску правду у овом свету који у злу лежи. Али се његова божанска сила нарочито показала у томе што је Он страдање за Еванђеље претворив за страдалнике у блаженство. Од страдања за Њега божанствени Спаситељ је начинио извор непресушног блаженства. У томе је чудесна новина богочовечанског домостроја спасења, у томе и свепобедна сила, јер су хришћани побеђивали и побеђују страдањем за Христа, а не мучењем других у име Христа. У свету пуном неправде и сластољубља Богочовечански Праведник и његови следбеници морају бити гоњени. Али је непобедна сила гоњених Христа ради у том што су они блажени у страдању и смрти за Господа Исуса, јер кроз њих они хитају своје сладчајшем Господу, радујући се вечном животу са Њим на небесима. Такво је обећање свеплагог Господа: Блажени прогнани правде ради, јер је њихово царство небеско[252]. И то прогнани не раде неке пролазне, релативне и хоминистичке правде и правдице људске, већ ради вечне, савршене и божанске правде, оличене у Богочовеку Христу који је правда Божија оваплоћена и очовечена[253], и стога извор свеспасоносне правде за род људски[254]. Да је тако, показује сам Спаситељ, јер одмах после заповести о блаженству прогнаних правде ради, Он објављује да је страдање за божанску правду у ствари страдање за Њега, који је оличење вечне правде Божје: Блажени сте када вас узасрамоте и успрогоне и реку на вас свакојакe рђаве речи лажући, мене ради. Радујте се и веселите се, јер је велика награда ваша на небесима[255].

Носиоци богочовечанске правде, која спасава страдањем за њу, биће извођени пред Цареве и властеле, биће предавани на муке, биће бијени и убијани, сви ће мрзети на њих, а они ће се од свега тога бранити блаженим страдањем до краја, по речи преблагог Господа Исуса: Који претрпи до краја, спашће се[256]. Не бојећи се оних који убијају тело, а душе не могу убити, следбеници Спасови неустрашиво ће исповедати еванђелску правду и трпљењем својим спасавати душе своје[257]. У своје подвигу страдања за божанску правду христоносци не могу превазићи највећег Страдалца за ту правду: самог Господа правде Исуса Христа, по свеистинитој речи његовој: Није слуга већи од господара свог. Ако су мене гонили, и вас ће гонити[258]. Шта више, опчињени заводничком логиком

зла и саблажњивом сладошћу греха, поборници неправде убијаће христоносце са убеђењем да Богу службу чине, о чему је свезнајући Спаситељ унапред говорио својим следбеницима: Доћи ће време када ће сваки који вас убије мислити да Богу службу чини[259]. Али, христоносци ће и у том случају радосно страдати за незаменљивог Господа Исуса, имајући у себи пламено осећање истинитости његових речи: Ко призна мене пред људима, признаћу и ја њега пред Оцем својим који је на небесима[260].

Да човек изради осећање, сазнање, убеђење о потреби неустрашивог и блаженог страдања за Богочовека Христа и његову правду, неопходно је да најпре невидљиво пострада у себи, у најунутрашњијем бићу свом. А то бива када се човек ради Господа Христа еванђелским подвигом вере одрекне самољубивог егоизма, идолатриског антропоцентризма и чулног рационализма; када ради Господа Христа „изгуби душу своју”, распне себе свету, узме крст свој, одрече се не само света него и себе, и свим бићем својим бесповратно пође за сладчајшим Господом Исусом[261]. Другим речима: да би се човек оспособио за страдалца и исповедника Богочовекове истине и правде, нужно је да најпре подвигом самоодречне вере свега себе преда Господу Христу, посеје себе, зрно личности своје у животворним дубинама божанског бића његовог, „умре” у Њему, и благодаћу његовом оплоди себе богочовечанском плодношћу, јер све то захтева спасоносна реч Спаситељева: Заиста, заиста вам кажем: ако зрно пшенично паднувши у земљу не умре, онда једно остане; ако ли умре, много рода роди. Који љуби душу своју изгубиће је, а ко мрзи душу своју на овом свету, сачуваће је за живот вечни[262]. Само за таквога човека еванђелски јарам Христов постаје благ, и еванђелско бремене Христово постаје лако[263]. Не препороди ли пак човек себе Господом Христом, а хоће да исповеда еванђелску истину и правду, изазваће потсмехе као онај који почне зидати и не може да доврши, јер претходно није прорачунао да за такав подвиг треба имати много богочовечанске благодатне силе[264].

Господ Христос, оваплоћени Бог Логос, јавио се као савршени и безгрешни Учитељ једино истинитог богопознања и богопоштовања. Он је објавио савршено учење о једином истинитом Богу: Светој Тројици[265]. Ненадмашно преимућство Богочовековог учења о Богу и богопоштовању састоји се у томе што је Он учио о истинитом Богу показујући у своме човечанском лику пуноћу Божанства телесно: јер у Њему живи сва пуноћа Божанства телесно (*ὅτι ἐν αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς Θεότητος σωματικῶς*) [266]. Учећи о Богу као оваплоћени Бог Логос, Он је објавио савршено учење о Богу, као никад нико од људи[267]. Вечна новина Богочовековог учења о Истини састоји се у томе што је објавио и показао да је Истина Богочовечанска Личност, Личност а не појам, или теорија, или схема: Ја сам Истина[268]. Пошто је Господ Христос оваплоћени Бог Логос,

то Он с правом учи и захтева да сви поштују Њега као што поштују Бога Оца[269], јер који види Њега, види и Оца[270].

Истинско богопоштовање изражава се истинским служењем Богу, богослужењем. Личношћу својом и учењем Господ Исус је објавио једино истинитог Бога, зато захтева да се служи само истинитоме и вечитоме Богу[271]. Отуда је основни грех света: неверје у Богочовека. То је оно због чега чак и Утешитељ, Дух Свети кара. Да, Утешитељ кара![272] После појаве Богочовека Христа у овоме свету, и његовог учења о Богу истинитоме, људи не могу имати изговор за своје неверје у Бога, и за грехе који из тога проистичу[273]. Пошто је доласком Богочовека показано и доказано свету и Божанство Светога Духа, то се хула на Светога Духа неће опростити људима ни на овоме свету ни на ономе[274].

Човеково биће саздано је као једна недељива личност; стога човек не може делити себе на верујућег и неверујућег, јер он служи или Богу или небогу, трећега нема, нити може бити[275]. Свако царство које се раздели, пропада[276]. Ова Спаситељева реч на првом месту важи за човека, јер је он по суштини недељиво биће. Човек је или са Господом Христом, или против Њега; трећега не може бити[277]. Ниједан није приправан за царство Божје, који метне руку на плуг па се обзире натраг[278]. Истинско, еванђелско богопоштовање и богослужење обухвата целог човека без остатка. Човек еванђелске вере је свим бићем својим предат Богу. А лажно је богопоштовање и богослужење: приближавати се Богу устима, а срцем бити далеко од Њега[279]; говорити Спаситељу: Господе, Господе! а не творити његову божанску вољу[280].

У истинитом богопознању и богопоштовању је и истинита мудрост, богомудрост. Пошто је Господ Христос оваплоћени Бог Логос, и као такав „мудрост Божја“[281], то је Он и једини мудар[282]. Отуда Он може дати, и увек даје, својим следбеницима мудрост којој се нико не може противити, нити је оборити[283]. Тајне царства Божјег свемудри Господ открива својим верним следбеницима[284], који у простоти и чистота срца верују у Њега као Бога и Спаситеља[285]. Богочовеково учење је по свему божанско, тајанствено и савршено, отуда га саопштава или сам Господ Христос[286], или Бог Отац[287], или Дух Свети, Дух Истине који упућује у сваку божанску истину[288]. Човек пак постаје еванђелски мудар, када богочовечанско учење Спаситељево не само слуша, него и извршује[289]. Остане ли изван богочовечанског учења и делатности, човек залуди у својим мислима и осећањима, и што је најстрашније постаје луд у очима Божјим[290].

Просвећење човека Богочовеком врло је значајан догмат у Спаситељевом учењу о спасењу. Право и истинско просвећење састоји се у просветљењу човека Богочовеком, у испуњењу човека светлошћу Богочовека. У самој ствари, просвећење и није друго до просветљење

Богом. Грех је нагомилао у души човековој страшан мрак; њега може потиснути из човека само безгрешни Господ Исус својом божанском светлошћу. А Господ Исус је на првом месту Светлост зато што је Бог[291]. Као истинити Бог Логос, Господ Христос је „истинита Светлост“ (το φως το ἀληθινόν)[292]. И та истинита Светлост постаде тело[293], постаде човек, те тако велика Светлост засија људима који немоћни чаме у тами греха и сенци смрти[294]. Зато чудесни Спаситељ објављује спасоносну блавест: Ја, Светлост дођох на свет, да ни један који у мене верује не остане у тами[295]. А то значи: верујући у Богочовека, човек испуњује себе његовом божанском Светлошћу, просветљује себе Богочовеком, и тиме изгони из себе грех и таму греха. Вери у ту чудотворну Светлост Господ Исус дозива све људе: Верујте у Светлост, да будете синови Светлости[296]. Богочовекова вечна и незалазна Светлост просветљује, освећује, просвећује, спасава човека, извлачећи га из таме греха и смрти.

Грехом и због греха сав је овај свет утонуо у таму. Отуда човек у њему не види куда иде, не види шта је у ствари овај свет, какав му је смисао, назначение и циљ. Једино је доласком Господа Исуса божанска Светлост залила овај свет, обасјала га и објаснила његов смисао, његово назначење, његов циљ. Стога Господ објављује: Ја сам Светлост света (εγώ ειμι το φως τοῦ κόσμου); ко иде за мном неће ходити по тами, него ће имати Светлост живота (το φως τῆς ζωῆς)[297].

У Светлости је Живот, и то Живот непролазни и вечни. Светлост и Живот су синоними. Живети у ствари значи: светлети божанском Светлошћу[298]. А оваплоћени и очовечени Бог Логос је у исто време и Светлост и Живот. Њиме Светлост светли и Живот живи. И још: Њиме Светлост живи и Живот светли. Та истинита Светлост је учитељ човеку од саме његове појаве на овај свет[299]. Прави христоносци су у исти мах и светлоносци. Они су светлост света[300], јер у себи носе Господа Исуса. Они су божански просвећени, јер су богочовечански просветљени. А зли људи су увек тамољупци, јер уживају у слатима тамотворца греха. Зато и не воле Господа Исуса који је Светлост, и тиме мука за њих и мучење. То је Спаситељ објавио говорећи: Светлост дође на свет, и људима већма омиле тама него Светлост, јер дела њихова беху зла. Јер сваки који зло чини, мрзи на Светлост и не иде к Светлости, да не изобличе дела његова[301].

Бог Логос је постао човек да људима објави: да се њихово спасење од греха и смрти састоји у бескрајном божанском усавршавању до потпуне богоподобности. Саздан боголик, човек је обдарен богочезњивошћу која, вођена Богочовеком, може достићи до савршене богоподобности. Неизменљив је спасоносни догмат Спаситељевог учења: Будите савршени као што је савршен Отац ваш небески[302]. То људи постижу, рађајући се од Бога, постајући деца Божја и стичући својства Оца свог небеског. Јер све Спаситељеве заповести спасења имају за циљ: да људи постану синови Оца

свог небеског[303]. А они то постају, ако се свим срцем, свим бићем роде од Бога, испуњујући вољу Божју[304], ако свако своје осећање претворе у богоосећање, и сваку своју мисао у богомисао. Другим речима: човек постаје син Божји, ако постане брат Христу, Јединородном Сину Божјем. А братом се Христовим постаје вршењем воље Оца небеског[305].

Човек бескрајно напредује у божанском усавршавању ако све мисли, сва осећања, све жеље и сва дела води и руководи Господом Христом. На тај начин он сабира себе у Христу, сабира за живот вечни кроз богоподобно усавршавање; у противном, он расипа личност своју у пролазности, смртности, привидности[306]. Човек је саздан Богом Логосом, и његово биће у суштини својој има логосни карактер, да би он природом својом чезнуо за Богом[307]. Ако је човек свестан те логосности свога бића, он се непрестано пружа за Богом, непрестано иште оно што је Божје[308]. у том подвигу учи га и подржава чудесни Господ Исус, јер се царство небеско стиче великим трудом[309]. Господ Христос је и дошао у овај свет да засити човекову урођену глад за Богом и праводом Божјом. Он, правда Божија, објавио је благовест и заповест: Блажени гладни и жедни правде, јер ће се наситити[310]. То је једина глад у овом свету глади и смрти која човека чини блаженим, а тако исто и једина блажена жеђ.

Божанско савршенство човек постиже једино ако се храни Богом и Господом Христом, јер само хранећи се Богом, човек постаје богоподобан, и живи божанским животом још овде на земљи. Спаситељ јасно и непосредно учи о томе: Који једе мене, живеће мноме (ὁ τρώγων με, κάκῆτινος ζήσεται δι' ἐμέ)[311]. Који једе тело моје и пије крв моју, обитава у мени и ја у њему[312]. Процес човекова спасења путем обожења зависи од тога колико човек храни себе Богом и Господом Христом. Само накалемивши личност своју на Богочовеку, човек може узрастати у божанском савршенству, и чинити богочовечанска дела. Јер једино живећи Господом Христом и у Господу Христу, човек добија божанске животворне силе којом савлађује све што је грешно и смртно. Само органско јединство човекова живота са Богочовековим оживљава човека вечним животом и оспособљава за божанске мисли, осећања и дела. То је незаменљиви Господ изразио својим божанским речима: Ја сам чокот, а ви лозе. Као што лоза не може родити рода сама од себе, ако не остане на чокоту, тако и ви, ако не останете у мени. Ко остане у мени и ја у њему, он ће родити много рода, јер без мене не можете чинити ништа (ὅτι χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν)[313].

Ово човек успешно постиже својом безмерном љубављу према Господу Христу. Јер љубав омоћује човека да се укорени у Господу Исусу, и да Њиме и из Њега твори заповести његове, те тако учини човека достојним да се у Њему настани Тросунчано Божанство[314]. Обитавање Тројичног Божанства у човеку отројичује човека испуњујући га божанским

савршенствима, уколико је људска природа способна да их прима и да живи у њима и по њима. Том отројичењу Господ Христос и води своје следбенике кроз охристоличење. Јер је то последњи и завршни циљ његовог богочовечанског подвига на земљи: Оче свети, сачувај их у име своје, оне које си ми дао, да буду једно као ми (Ἰνα ὡσιν εν, καθῶς ημεῖς). Али не молим само за њих, него и за оне који на њихову реч буду веровали у мене, да сви једно буду (ἰνα πάντες εν ὡσί), као ти, Оче, у мени и ја у теби, да и они у нама једно буду (ἰνα και αὐτοί εν ἡμίν εν ὡσιν). Ја у њима и ти у мени, да буду сасвим у једно (ἰνα ὡσί τετελειωμένοι εις εν)[315].

Поред свих својих безбројних манифестација живот је у ствари један, недељиво један, јер потиче од једног животодавца: Бога Логоса[316]. Отуда живот у сржи својој има логосни карактер. Живот живи силом логосности коју у себи носи. Онде где нестане те логосности, нестаје правога живота; ту неминовно настаје смрт духовна или физичка, или и једна и друга. Зато се и вели у божанском Еванђељу да је живот у Логосу[317], као нешто што је условљено и ограђено Логосом. Према томе, тајна живота је у тајни Бога Логоса. А када се Бог Логос оваплотио и постао човек, Он је у својој Богочовечанској личности, у свом богочовечанском животу и у свом богочовечанском учењу открио, објавио и подарио живот вечни. Стога је Спаситељ објавио чудесну благовест: Ја сам Живот: (ἐγώ ειμι ἡ ζωή)[318]. Смисао и циљ његовог доласка у свет и целокупног богочовечанског домостроја спасења јесте да људима да живот вечни и да их научи како се стиче живот вечни: Ја дођох да имају живот у изобиљу[319]. А живот у изобиљу и није друго до живот вечни. Зато свој богочовечански подвиг спасења света Спаситељ квалификује као давање вечнога живота људима по заповести Бога Оца[320]. Циљ је Спаситељевог подвига спасења: да свему да живот вечни[321].

Све што је богочовеково испуњено је вечношћу. Не само његова Богочовечанска личност, већ и свака реч његова. Стога вера у Њега, и у оно што је његово, испуњује човека вечним животом: Заиста, заиста вам кажем: који верује у мене има живот вечан (ο πιστευων εις εμε, έχει ζων αιωνιον)[322]; и то има још у овом свету. Сваки који верује у Сина, има живот вечни[323]. Бог Логос је и дошао у овај свет: да ниједан који верује у њега не погине, него да има живот вечни[324]. Спасово учење у ствари је учење о вечном животу, стога Он и благовести: Заиста, заиста вам кажем: ко моју реч слуша и верује Ономе који ме је послао, има живот вечни, и не долази на суд, него је прешао из смрти у живот[325]. У самој ствари, Богочовек нуди људима живот вечни, којим се савлађује смрт и смртност[326]. Самим тим што је Живот, Спаситељ је и васкрсење, те који верује у Њега ако и умре живеће[327]. Својим следбеницима Он даје живот вечни, и они неће никад изгинути, и нико их неће отети из руке његове[328].

Поставши човек, Бог Логос је најочигледније показао да је Он живот вечни. А подвигом свога богочовечанског живота и учења Он је тај вечни живот учинио приступачним за људе. Стога свети Воанергес благовести: Што беше од почетка, што чусмо, што видесмо очима својим, што размотрисмо и руке наше опипаше, о Речи живота. И живот се јави, и видесмо, и сведочимо, и јављамо вам живот вечни, који беше у Оца и јави се нама[329]. Али не само то, него је оваплоћени Бог Логос постао хлеб тога живота, да који од њега једе не умре[330]. А хлеб који Он даје јесте тело његово, и пиће које Он даје јесте крв његова; хранећи се њима, човек испуњује себе Богом, тј. вечним животом: Ја сам хлеб живи који сиђе с неба; који једе од овога хлеба, живеће вавек; и хлеб који ћу ја дати јесте тело моје, које ћу дати за живот света. Заиста, заиста вам кажем: ако не једете тела Сина човечијега и не пијетекрви његове, немате живота у себи. Који једе тело моје и пије крв моју, има живот вечни (έχει ζωήν οάώνιον). Који једе тело моје и пије крв моју, обитава у мени и ја у њему[331].

Вечни живот, који је дат у Личности Господа Исуса, неминовно се пројигцира и као његово учење. Отуда: испуњавање његових заповести даје живот вечни. На питање богатог младића: Учитељу благи, шта ми треба чинити да добијем живот вечни? Спаситељ одговара: Ако желиш ући у живот, држи заповести[332]. Спасити се у ствари значи стећи живот вечни[333], јер спасење бива ослобођењем од греха као једине силе која усмрћује. А смрт се потискује и уништава животом. А у једној другој прилици Спаситељ на исто питање одговара, да се живот вечни добија држањем заповести Божјих, које се све синтезирају у двама заповестима о љубави према Богу и ближњему, и стављајући као пример милостивог Самарјанина[334]. Зато што се живот вечни задобија вршењем заповести, Господ Исус и назива тај пут уским путем[335]. И свима благовести: Заиста, заиста вам кажем: који држи реч моју, неће видети смрти никада[336].

Као што је богочовечански домострој спасења рода људског дело и дар Тројичног Божанства, тако је и вечни живот дар Трисветог Господа. Јер и живот вечни Господ Христос даје као Друго Лице Свете Тројице, као Лице једносушно са Богом Оцем и Богом Духом Светим. У томе учествују и Бог Отац и Бог Дух Свети[337].

Тајна Спаситељевог учења у срцу свом носи учење о Истини, али не о некој пролазној и релативној истини, већ о Истини вечној и свршеној, вечној и савршеној као сам Бог. Да би свет научно тој вечној Истини, Бог Логос који и јесте та Истина, оваплотио се и постао човек. Он је једини у роду људском учио људе вечној Истини показујући собом и у себи ту Истину. Он је први и једини показао да интегрална Истина није појам, ни силогизам, ни човек, ни икоје створење, већ Личност, Богочовечанска личност. Зато је Он с правом објавио: Ја сам Истина (εγώ ειμι η αλήθεια)[338]. До Богочовека Христа Истине као да није било у свету; било

је ње у одломцима, у разломцима, у одблесцима, у симболима, али се у свој својој пуноћи и вечности она јавила тек у Личности Богочовека Исуса. Зато се у светом Еванђељу с правом каже: Благодат и истина постаде од Исуса Христа[339].

Проповедајући вечну Истину, Господ Христос је у ствари своју Богочовечанску личност преводио у речи, у заповести, у учење. Зато је говорио: Казах вам истину коју чух од Бога[340]. Циљ Спаситељевог доласка у свет јесте: да сведочи истину[341]. Ко богочовечанску истину чини, иде к Светлости и дела своја твори Богом и у Богу[342]. Пошто је једносушна са светлошћу, богочовечанска истина освећује собом људе[343]. Свака Спаситељева реч јесте истина[344], пуна божанске светости и силе, зато у коју душу уђе, изгони из ње грех, и са грехом лаж и робовање злу. Јер је познање, стицање и поседовање богочовечанске истине једини пут у слободу од греха и робовања греху. Из тог разлога свеистинити Господ Исус изјављује: Познаћете истину, и истина ће вас ослободити[345]. Чега? Греха. Јер сваки који грех чини, роб је греху. Ако вас Син ослободи, заиста ћете бити слободни[346]. Права слобода човекова састоји се у слободи од греха, од робовања греху, а то значи: од смрти, од робовања смрти; ово пак још значи: од ђавола, од робовања ђаволу, у коме нема нимало истине већ је сав од лажи и у лажи[347].

Јављајући се као вечна божанска Истина, оваплоћени Бог Логос објављује учење, по коме је таква иста Истина и Бог Дух Свети и Бог Отац. Другим речима: истина је Тросунчано Божанство. У том смислу Спаситељ и назива Духа Светог Духом Истине, који ће следбенике његове упутити на сваку истину[348].

Својим васкрсењем из мртвих Господ Христос је показао да је Он победитељ смрти, а својим учењем Он је проповедао васкрсење мртвих. Тако је учење његово о васкрсењу само пројекција његовог васкрсења. Он је васкрсао, јер је увек био васкрсење, увек био живот. Стога је и блавест објавио: Ја сам васкрсење и живот; који верује у мене, ако и умре живеће[349]. Ову блавест је Спаситељ посведочио васкрснувши речју Лазара из мртвих[350], сина Наинске удовице[351], Јаирову кћер[352] и друге мртаце[353]. На овим чињеницама се и заснива истинитост исила Спаситељевог учења о васкрсењу. То Му и даје право да може говорити о себи: Као што Отац подиже мртве и оживљује, тако и Син које хоће оживљује[354]. Заиста, заиста вам кажем: иде час, и већ је настао, када ће мртви чути глас Сина Божјег, и чувши оживети. Јер као што Отац има живот у себи, тако и Сину даде да има живот у себи. Не чудите се овоме, јер иде час у који ће сви који су у гробовима чути глас Сина Божјег, и изићи ће који су чинили добро у васкрсење живота, а који су чинили зло у васкрсење суда[355]. Јер је васкрсење мртвих воља Бога Оца коју Син добровољно извршује[356]. Као свезнајући Бог, Господ Исус у своме

богочовечанском учењу о васкрсењу и вечном животу говори и о природи живота по васкрсењу: О васкрсењу нити ће се женити ни удавати, него су као анђели Божји[357].

Пошто је сам васкрсење, и живот, и победитељ смрти, Спаситељ је својим учењем објаснио тајну телесне смрти човекове: телесна смрт је сан којим тело привремено заспи, да се на дан Страшнога суда опет пробуди за живоит вечни. Са тог разлога Спаситељ и назива смрт сном, спавањем[358]. Својом пак причом о Богаташу и Лазару Господ је најочигледније показао бесмртност душе људске и њен живот после телесне смрти[359].

Учење о царству Божјем заузима централно место у Спаситељевом учењу о спасењу света. Као прву новозаветну благовест Спаситељ објављује истину: да са Њим и у Њему долази људима царство Божје[360]. Када Духом Светим чини необична божанска дела, Спаситељ указује на то као на доказ да је људима дошло царство небеско[361]. Тиме Спаситељ показује да Он, и Дух Свети, и Бог Отац јесу царство небеско, царство Божје, или боље: све оно што Они дарују свету у богочовечанском домостроју спасења. Зато је Спаситељева мисија у проповедању Еванђеља царства (то εὐαγγέλιον της βασιλείας)[362]. Ученицима својим Господ наређује да проповедају царство небеско пропраћајући своју проповед божанским делима: исцељивањем болесних, чишћењем губавих, васкрсавањем мртвих, изгоњењем ђавола[363]. У ствари, проповед Еванђеља је проповед о царству Божјем. Стога Господ и објављује: Царство се Божје проповеда еванђељем[364]. Као свој богочовечански позив Спаситељ истиче: Треба ми проповедати еванђеље о царству Божјем, јер сам на то послан[365]. Проповед еванђеља није друго до јављање царства Божјег[366]. Спаситељева је реч: Проповедаће се ово еванђеље царства по свему свету за сведочанство свима народима[367]. Не само до своје крсне смрти, него и после свог васкрсења Спаситељ у току четрдесет дана говори ученицима о царству Божјем[368].

Пошто је Спаситељево Еванђеље Еванђеље о царству Божјем, о царству Тројичног Божанства, то Спаситељ и поставља тражење царства Божјег за циљ. човековог живота на земљи: Иштите најпре царства Божјег и правде његове[369]. А све остало што је човеку потребно, даје се уз царство Божје као неки додатак[370].

Драматична је судбина царства небеског на земљи. Благодарећи човековом нехату, у њу се умешао својим злом ђаво, који се неуморно и лукаво труди да на њиви душа људских онемогући успех небеских истина. И донекле успева, али је крај јасан: на дан Суда праведници ће као сунце засјати у царству Оца свог небеског, а грешници ће бити бачени у пећ огњену, где је плач и шкргут зуба[371]. У ствари, земља је подножје неба, и људи су саздани на њој да у њима успева небеско биље: небеске истине. Да

натприродно успева у природном, небеско у земаљском, Божје у људима. Небеско царство је као зрно горушично, и оно, натприродно по својој природи, успева у човеку, ако је земљиште душе чисто и обрађено[372].

Таква је тајна Спаситељевог учења о спасењу: да небеске и натприродне истине, растући у људској природи, онебесе и онаприроде људску природу. Царство је небеско као квасац истине Божје у тесту природе људске, са једним циљем: да све тесто ускисне Богом и Божјим[373]. Има неке тајанствене генетичке везе између истина небеског царства и човека. Засејане у човеку, ове истине ничу и расту да човек не зна, јер земљиште боголике душе људске даје сокове семену, и оно најпре донесе траву, потом клас, па онда испуни пшеницу у класу[374].

По својој бескрајној божанској природи царство Божије препуно је божанске тајанствености и духовности, те је његов процес напредовања у људској природи невидљив за људско око. Оно на невидљив начин успева у човеку, успева на обрађеном тлу боголике душе која је такође невидљива. Божанска невидљивост у боголикој невидљивости; невидљиви Бог у боголикој души човековој. Зато сам Цар царства Божјег на питање фарисеја, кад ће доћи царство Божје, одгов.ара: Царство Божје неће доћи да се види; нити ће се казати: ево га овде! или: онде је! Јер где, царство Божје је унутра у вама (ἰδοὺ γὰρ, ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐντὸς υμῶν ἐστίν)[375]. Једно је сигурно: у царство Божје се улази само поновним рођењем од воде и Духа[376].

Богочовек Христос не би био једини Учитељ спасења света када не би имао вечне вредности; и не би био једини Учитељ спасења када те вредности не би својим учењем давао људима, да се помоћу њих спасавају трулежне пролазности и лажних вредности. У свету људских видљивих стварности оваплоћени Бог Логос, Господ наш Исус Христос, у ствари је једина вечна вредност. Једина вечна вредност: јер је чудесним подвигом свога богочовечанског живота и учења уништио смрт и грех, и победно самог творца зла, ђавола. Тиме је Он показао да је Он највећа вредност у свима световима, у којима се људска мисао креће. Стога је Он у праву што је објавио да је за људе „једино потребно“ Његово богочовечанско учење и његова богочовечанска Личност[377].

Када се људима открије безмерна величина Личности Богочовекове, његовог подвига и његовог учења, људи тек онда увиде да је уствари то највећа и једина вредност. А све остало у свету људских стварности има утолико вредности, уколико има везе са Њим, једином вредношћу. Личност Богочовека Христа у овом свету и јесте оно благо сакривено у пољу људског живота које када човек пронађе, продаје све што има и купује то благо[378]. Још је чудесна Личност Богочовека Христа оно скупочено зрно бисера које када човек пронађе, продаје све што има и купује га[379]. Пошто је Господ Исус сву Личност своју и сва богатства своја унео у царство

Божје, то оно и претставља и јесте највиша вредност и највеће богатство, које када задобије, човек задобија све вредности скупа[380].

Својим божанским учењем Господ Христос дозива људе вечним вредностима, које имају силе и моћи да човека обесмрте, онебесе, обоже, учине вечним[381], и оспособе за разликовање вечних од пролазних вредности[382]. Прича о Талантима показује јасно како се неговањем вечних вредности од стране људи у овом свету стиче вечно блажанство у оном свету, а ниподаштавањем вечних вредности у овом свету стичу вечне муке у оном свету[383].

Свака Спаситељева реч вечна је вредност, јер долази од вечнога Бога Логоса. Стога све што је Спаситељ учио претставља ризницу вечних вредности. О души човековој Он је учио као о бескрајно великој вредности, већој од васцелог вештаственог света, јер она поседује печат боголикости, христоликости[384]. Али, душа људска се обесцени, обезвредности када помрачи, повреди и унакази своју боголикост. Зато је њен природни позив: да сва уђе у царство вечних вредности Богочовекових, и тако обнови и оживотвори себе за вечни живот.

Богочовек Христос је вредност изнад свих вредности, и једина истинска вредност, јер је за човека учинио више, несравњено више него што би могао учинити отац, или мајка, или браћа, или сестре, или деца, или жена, или сав род људски, или сва створења у свима сазданим световима. То је оно што Господу Исусу даје неоспорно право да од човека захтева да Њега, Богочовека и Спаситеља, претпостави свима и свему: и оцу, и мајци, и сестрама, и браћи, и деци, и жени, па и самој души својој. Јер од тога зависи човеково спасење. А у овом свету греха и смрти спасење је најглавнија ствар за човека. Човекољубиви Спаситељ благовести: Који љуби оца или матер већма него мене, није мене достојан; и који љуби сина или кћер већма него мене, није мене достојан. Ако ко дође к мени а не мрзи на свога оца, и на матер, и на жену, и на децу, и на браћу, и на сестре, па и на саму душу своју, не може бити мој ученик[385].

Спаситељево учење о спасењу било би потпуно и небожанско, да Он није у своме богочовечанском учењу открио људском сазнању крај и завршетак драматичне историје рода људског на земљи, у којој Он обавља спасење људи. Божански јасно и мудро Он је то учинио својим учењем о Страшном суду. Сва бића људска и све твари хитају своме историском крају:

Страшном суду. Хтели или не, сви се људи морају на дан Суда јавити пред Судију свеправедног. Страшни суд ће обавити Син човечји, Господ Христос[386], а не Бог Отац, и не Бог Дух Свети, да им бунтовни човек не би пребацио како они немају права да суде људима, јер нису живели као људи међу људима у условима мучног живота на земљи.

Долазак Судије, Сина човечијег бића „као муња“, и то са свима светим Анђелима[387]. Анђели ће разлучити зле од праведних[388]. Свеправедни Судија судиће свима на основу објављеног Еванђеља богочовечанског. Како се ко односио према Еванђељу спасења, тако ће му се и судити. Праведници ће наследити блаженство вечно, а грешници муку вечну[389]. Свима окорелим грешницима, који су добровољно и тврдоглаво изједначили себе са злом, биће представљено да вечито живе онде где воле и у средини онога што воле, а то је у царству зла, где и јесу вечне муке, тама најкрајња, плач и шкргут зуба[390], вечни огањ, где црв не умире, и огањ се не гаси[391].

Земаљска историја рода људског завршиће се Еванђељем и правдом еванђелском: грехољубивим грешницима даће се да вечито живе са својим милим идеалом: злом; а богољубивим праведницима даће се да вечито живе у светлости своје једине љубави: сладчајшег Господа Исуса.

Овим кратким прегледом Спаситељевог учења о спасењу није ни изблиза обухваћено његово учење, јер је свака Спасова реч спасоносна. Све што је рекао, рекао је ради спасења света. Свака реч његова зрачи тајанственом силом спасења. Његово учење о спасењу обухвата, у ствари, целокупно Откривење Старога и Новога Завета. Са тог разлога се у Светом Писму Богочовеково учење назива речју спасења[392]. Еванђељем спасења[393], силом Божјом на спасење свакоме који верује[394]. Са тог разлога свети Кирил Јерусалимски вели за Свето Писмо да је оно наше спасење (ημών ή σωτηρία)[395].

НАПОМЕНЕ:

[1] Јн. 1, 1.

[2] Јн. 1, 14.

[3] Ср. Мт. 21, 23-27; Лк. 12, 13-15.

[4] Јн. 5, 24; ср. 7, 37-39.

[5] Јн. 8, 51. [6] Јн. 15, 3.

- [7] Јн. 17, 14; Д. А. 6, 2. 4; 13, 46; 16, 32; 19, 20; 2 Кор. 2, 17; Кол. 1, 15; 2Сол. 3, 1.
- [8] Јн. 17, 17.
- [9] Св. Ј. Златоуст, In Joan. Homil. 82, 1; P. gr. t. 59, col. 443.
- [10] Ср. Јн. 8, 44; 18, 37.
- [11] Д. А. 20, 32.
- [12] Еф. 1, 13.
- [13] Флб. 2, 16.
- [14] 1 Сол. 2, 13.
- [15] Аролог. I, 14; P. gr. t. 6, col. 349 A.
- [16] Последованіе ко св. Причащенію, Молитва св. Симеона Новаго Богослова, 6; ... боготворящихъ твоихъ словесъ (των θεοποιών σου λόγων).
- [17] Ср. 1 Тм. 4, 6.
- [18] Јевр. 4, 12.
- [19] Јак. 1, 18.
- [20] 1 Петр. 1, 23.
- [21] Јн. 1, 13.
- [22] 1 Јн. 1, 12; Апок. 19. 13.
- [23] 2 Петр. 1, 4.
- [24] Ср. Лк. 8. 11.
- [25] Мт. 7, 24-27.
- [26] Мт. 8, 8. 13.
- [27] Мт. 8, 16.
- [28] Јевр. 13, 8.
- [29] Мт. 10, 14-15.

- [30] Мк. 8, 38.
- [31] Лк. 8, 11.
- [32] Мт. 13, 22; Лк. 8, 14.
- [33] Мт. 14, 35.
- [34] Лк. 8, 21.
- [35] Лк. 11 28.
- [36] Види: Догматика, кн.. I, стр. 125-181 (139-200).
- [37] тамо, стр. 213-226 (237-251).
- [38] тамо, стр. 227-239 (292-266).
- [39] тамо, стр. 239-248 (266-276).
- [40] Јн. 7, 16.
- [41] Јн. 16, 14.
- [42] Лк. 4, 18-19.
- [43] Мт. 23, 8-10; Лк. 6, 40.
- [44] Јн. 12, 13.
- [45] Рм. 1, 1.
- [46] Мк. 1, 1.
- [47] 1 Петр. 1, 25; Апок. 14, 6.
- [48] 2 Кор. 6, 7; Кол. 1, 5; Гал. 2, 5.
- [49] Гал. 3, 1; 1 Тм. 2, 4.
- [50] Мт. 7, 29; Мк. 1, 22.
- [51] Лк. 4, 32.
- [52] Мт. 13, 54; Мк. 6, 2.
- [53] Мк. 1, 27; ср. 11, 18.
- [54] Лк. 4, 36.

- [55] Јн. 5, 89.
- [56] Мк. 7, 34-35.
- [57] Мк. 1, 41-42; ср. Лк. 5, 13.
- [58] Лк. 18, 42-43.
- [59] Лк. 6, 8. 10.
- [60] Лк. 8, 54-55.
- [61] Лк. 7, 14-15.
- [62] Јн. 11,43-44.
- [63] Јн. 6, 63.
- [64] Јн. 6, 68.
- [65] Јн. 14, 10.
- [66] Јн. 7, 17.
- [67] Јн. 10, 30.
- [68] Јн. 17, 8.
- [69] Јн. 17, 14.
- [70] Јн. 14, 26.
- [71] Јн. 16, 13. 14; ср. Лк. 12, 12.
- [72] Мт. 13, 11.
- [73] Лк. 10, 39. 42.
- [74] Мт. 4, 20. 22; 9, 9; Мк. 1, 18. 20; 2, 14; Лк. 5, 11; 5, 28. [75] Мт. 5, 48.
- [76] Види: Догматика, књ. I, стр. 253-260 (281-288).
- [77] Јн. 10, 30-38.
- [78] 2 Петр. 1, 34.
- [79] Рм. 8, 29.
- [80] Гал. 2, 20.

- [81] Ср. Еф. 3, 6.
- [82] Гал. 3, 28.
- [83] Кол. 3, 11.
- [84] Јн. 15, 1-10; 17, 21-26.
- [85] 1 Кор. 15, 28.
- [86] Divin. instit. lib. IV, cap. 24, 25; P. lat. t. 6, col. 521 A 524 B.
- [87] Д. А. 3, 67.
- [88] Флб. 4, 13.
- [89] Лк. 8, 11.
- [90] Лк. 8, 15.
- [91] Ср. Јн. 15, 18.
- [92] Јн. 14, 6.
- [93] Ср. Јевр. 7, 24-25.
- [94] Мт. 1, 21.
- [95] Јн. 14,6; 11,25.
- [96] Јн. 6, 63.
- [97] Мт. 1, 21.
- [98] Литургија св. Василија Великог, Молитва свештеникова за време
Свять,святъ, святъ...: И поживъ въ мѣрь семь, давъ повеленія
спасительная, оставивънась прелести идольскія, приведе
въ познаніе тебе истиннаго Бога и Отца.
- [99] Св. Василије Велики, *Regulae fusius tractatae, Prooemium, 2*; P. gr.
t. 31,col. 893 B.
- [100] Кол. 2, 19.
- [101] Еф. 4, 13.
- [102] Мт. 4, 17; Мк. 1, 15.

- [103] Мт. 9, 13; Мк. 2, 17; Лк. 5, 32.
- [104] Мт. 5, 4.
- [105] Мт. 18, 8-9; Мк. 9, 43. 45. 47.
- [106] In Math. Homil. 17, 3; P. gr. t. 57, col. 258.
- [107] Лк. 13, 15.
- [108] Лк. 6, 25.
- [109] Лк. 15, 32.
- [110] Лк. 15, 32.
- [111] Лк. 15, 7. 10. 20. 23. 24. 25. 32.
- [112] Лк. 24, 47.
- [113] Јн. 14. 1. 10-13; 9, 35-37; 5, 23-24; 6, 40; 3, 15-16.
- [114] Јн. 6, 29.
- [115] Јн. 14, 12.
- [116] Јн. 1, 12-13.
- [117] Мт. 17, 20; ср. Мк. 11, 23; Лк. 17, 6.
- [118] Мт. 21, 21; Мк. 11,24.
- [119] Мк. 9, 23.
- [120] Мк. 1, 15.
- [121] Мк. 16, 16.
- [122] Мт. 8, 13.
- [123] Мт. 9, 22; Мк. 5, 34. 36; Лк. 8, 41-50; 17, 19.
- [124] Мт. 9, 29.
- [125] Мк. 10, 52.
- [126] Мт. 15, 28; Мк. 7, 24-30.
- [127] Лк. 8, 50.

- [128] Мт. 8, 26; Лк. 8, 25.
- [129] Мт. 14, 31.
- [130] Мк. 4, 40
- [131] 1 Јн. 4, 16; ср. 4, 8.
- [132] Јн. 3, 16.
- [133] Рм. 5, 89.
- [134] Јн. 13, 34.
- [135] Јн. 14, 15.
- [136] Јн. 14, 21. 23.
- [137] Јн. 15, 12; ср. 15, 17.
- [138] Мт. 22, 37-40; Мк. 12, 30-31.
- [139] Лк. 10, 25-28.
- [140] Јн. 8, 42.
- [141] Ср. Мт. 20, 1-16.
- [142] Лк. 7, 47.
- [143] Мт. 5, 45; Лк. 6, 27. 28. 35.
- [144] Ср. Јн. 4, 23.
- [145] Ср. Рм. 8, 26-27.
- [146] Лк. 11, 14; Мт. 6, 5-13.
- [147] Мт. 14, 23.
- [148] Мк. 1, 35. [149] Мк. 6, 46.
- [150] Лк. 5, 16.
- [151] Лк. 6, 12.
- [152] Лк. 9, 18.
- [153] Лк. 3, 21- 22.

[154] Лк. 9, 29.

[155] Лк. 22, 41-44; Мт. 26, 39-44; Мк. 14, 35. 38. 39.

[156] Ср. Јн. 17, 9.

[157] Лк. 18, 17.

[158] Мт. 17, 21; Мк. 9, 29.

[159] Мт. 21, 22.

[160] Јн. 14. 13. 14; 15, 16. 23.

[161] Мт. 18, 19.

[162] Лк. 11, 9-10; Мт. 7, 78.

[163] Лк. 22, 46.

[164] Мт. 5, 44.

[165] Мт. 6, 7.

[166] Мк. 11, 25; ср. Мт. 5, 23-24.

[167] Мт. 21, 13; Мк. 11, 17; Лк. 19, 46.

[168] 1 Кор. 3, 16.

[169] Мт. 17, 21; Мк. 9, 29.

[170] Мт. 9, 17; Мк. 2, 22; Лк. 5, 5. 37-38.

[171] Ср. Мт. 6, 16-18.

[172] Мт. 4, 2; Лк. 4, 2.

[173] Ср. Флб. 2, 58.

[174] Мт. 4, 2; 21, 18; Мк. 11, 12; Лк. 4, 2; Јн. 4, 6. 7; 11, 35; Јевр. 5, 7.

[175] Мт. 4, 1; Мк. 1, 13; Лк. 4, 2; Јевр. 2, 18; 4, 15.

[176] Мт. 8, 20; Лк. 8, 3; 9, 58; 2 Кор. 8, 9.

[177] Мт. 20, 28; Мк. 10, 45; Лк. 22, 27; Флб. 2, 7.

[178] Јн. 13, 4-14.

- [179] Мт. 9, 34; Мк. 15, 18-20; Лк. 23, 35; Јн. 7, 12; 8, 48. 50; 10, 20.
- [180] Мт. 26, 67; Мк. 15, 19.
- [181] Мт. 26, 27; Мк. 15, 19; Лк. 22, 63.
- [182] Мт. 27, 35. 50; Мк. 15, 25. 37; Лк. 23, 33. 46.
- [183] Мт. 11, 29.
- [184] Ис. 42, 34; Мт. 12, 19-20.
- [185] Мт. 11,29.
- [186] Јн. 13, 13-15.
- [187] Мт. 18, 14; Лк. 9, 47-48; Мк. 10, 15.
- [188] Мт. 23, 11-12.
- [189] Мк. 9, 34-35.
- [190] Лк. 9, 48.
- [191] Мт. 20, 25-28; Мк. 10, 42-45; Лк. 22, 25-27.
- [192] Лк. 18, 14.
- [193] Мт. 11,25.
- [194] Мт. 5, 3; Лк. 6, 20.
- [195] Ср. Мт. 11, 29.
- [196] Јн. 1, 29. 36.
- [197] Ср. Мт. 21, 5.
- [198] 2 Кор. 10, 1.
- [199] Мт. 26, 67; 27, 26-44; Мк. 14, 65; 15, 15-20. 30-32; Лк. 22, 63-65; 23,36-39.
- [200] Лк. 10, 3; Мт. 10, 16.
- [201] Мк. 9, 52-56.
- [202] Мт. 26, 52.
- [203] Мт. 5, 5.

- [204] Мт. 5, 22.
- [205] Мт. 5, 8.
- [206] Мт. 5, 13.
- [207] Мт. 5, 28-29.
- [208] Мт. 5, 30.
- [209] Ср. Мт. 15, 11-20; Мк. 7, 14-23; Рм. 8, 19-22.
- [210] Ср. Лк. 11, 39; 8, 2.
- [211] Ср. Мт. 7, 15; Лк. 6, 37. 41-42.
- [212] Лк. 1, 77-78.
- [213] 2 Кор. 1, 3.
- [214] Мт. 18, 33. 35.
- [215] Лк. 6, 36.
- [216] Ср. Мт. 25, 34-46.
- [217] Мт. 5, 7.
- [218] Ср. Мт. 6, 14.
- [219] Лк. 10, 25-37.
- [220] Лк. 16, 19-31.
- [221] Лк. 14, 12-13; Мт. 25, 46.
- [222] Мк. 12, 41-44; Лк. 21, 14.
- [223] Д. А. 20, 35.
- [224] Мт. 9, 67; Мк. 2, 10; Лк. 5, 24.
- [225] Мт. 9, 2; Мк. 2, 5; Лк. 5, 20; 7, 48.
- [226] Лк. 23, 34.
- [227] Мт. 6, 14-15.
- [228] Лк. 6, 37-38.

- [229] Мк. 11,25-26.
- [230] Лк. 7, 47-50.
- [231] Лк. 17, 34.
- [232] Мт. 18, 21-22.
- [233] In Math. Homil. 61, 1; P. gr. t. 58, col. 589.
- [234] Мт. 18, 23-35.
- [235] Мт. 18, 17.
- [236] 1 Кор. 14, 33; 2 Кор. 13, 11.
- [237] Еф. 2, 14-19.
- [238] Сол. 3, 16.
- [239] Рм. 5, 1. 8-10; 8, 4-10.
- [240] Јн. 14, 27; ср. 16, 33.
- [241] Јн. 16, 33; Мт. 11,29.
- [242] Лк. 12, 49. 51, 53; Мт. 10, 36-38.
- [243] Мт. 5, 9.
- [244] Ср. Лк. 12, 16-21.
- [245] Ср. Лк. 12, 15.
- [246] Мт. 8, 20; Лк. 9, 58.
- [247] Лк. 7, 22; 4, 18.
- [248] Мт. 10, 9. 10; ср. Мк. 6, 89; Лк. 9, 3; 10, 4.
- [249] Лк. 12, 22-24. 27-28; Мт. 6, 25-31.
- [250] Лк. 12, 33; ср. Мт. 6, 19-20.
- [251] Лк. 6, 24-25.
- [252] Мт. 5, 10.
- [253] 1 Кор. 1, 30.

[254] 2 Кор. 5, 19-21; Рм. 5, 18. 21; 3, 21-26.

[255] Мт. 5, 11-12; ср. Лк. 6, 22-23.

[256] Мт. 10, 18. 22. 24. 25. 26; 24, 9. 13; Мк. 13, 9-13; Лк. 21, 12-13. 17.

[257] Лк. 21, 19; 12, 5; Мт. 10,28.

[258] Јн. 15, 20.

[259] Јн. 16, 2.

[260] Мт. 10, 32; ср. Лк. 12, 8.

[261] Мт. 10, 38-39; 16, 24-26; Мк. 8, 34-35; Лк. 9, 24-26; 14, 27.

[262] Јн. 12, 24-25.

[263] Мт. 11, 30.

[264] Ср. Лк. 14, 26-30. 31.

[265] Види: Догматика, књ. I, стр. 72-83; 125-181 (80-93; 138-200).

[266] Кол. 2, 9.

[267] Јн. 1, 18.

[268] Јн. 14, 6.

[269] Јн. 5, 23.

[270] Јн. 12, 45; 14, 9.

[271] Мт. 4, 10; Лк. 4, 8.

[272] Јн. 15, 8.

[273] Јн. 15, 22.

[274] Мт. 12, 31-32; Мк. 3, 29; Лк. 12, 10.

[275] Мт. 6, 24. 32; Лк. 16, 13.

[276] Мт. 12, 25; Мк. 3, 24; Лк. 11, 17.

[277] Мт. 12, 30.

[278] Лк. 9, 62.

[279] Мт. 15, 69; Мк. 7, 67.

[280] Мт. 7, 21-23.

[281] 1 Кор. 1, 24.

[282] 1 Тм. 1, 17; Јуд. 25.

[283] Лк. 21, 14-15.

[284] Мк. 4, 11; Лк. 8, 10.

[285] Лк. 10, 21; Мт. 11,25.

[286] Ср. Мт. 11, 27; Лк. 10,22.

[287] Мт. 16, 17.

[288] Јн.14, 26; 15, 13; ср. 1 Кор. 2, 10-16.

[289] Мт. 7, 24-25.

[290] Мт. 7, 26-28.

[291] Јн. 1, 4.

[292] Јн. 1, 4. 9.

[293] Јн. 1, 14.

[294] Мт. 4, 16.

[295] Јн. 12, 46.

[296] Јн. 12, 36.

[297] Јн. 8, 12; ср. 9, 5.

[298] Ср. Јн. 1, 4.

[299] Јн. 1,9.

[300] Мт. 5, 14.

[301] Јн. 3, 19-20.

[302] Мт. 5, 48.

[303] Мт. 5, 43-45.

- [304] Ср. Јн. 1, 12-13.
- [305] Мт. 12, 49; Мк. 3, 35; Лк. 8, 21.
- [306] Ср. Лк. 11,23.
- [307] Јн. 1, 3. 9.
- [308] Ср. Мт. 7, 7-11; Лк. 11,9-11.
- [309] Ср. Мт. 11, 12.
- [310] Мт. 5, 6; ср. Лк. 6, 21.
- [311] Јн. 6, 57.
- [312] Јн. 5, 56.
- [313] Јн. 15, 45.
- [314] Ср. Јн. 16, 23.
- [315] Јн. 17, 11. 10.21.22.23.
- [316] Јн. 1, 4.
- [317] Јн. 1, 4.
- [318] Јн. 11,25; 14,6.
- [319] Јн. 10, 10.
- [320] Јн. 12, 50.
- [321] Јн. 17, 2.
- [322] Јн. 6, 47.
- [323] Јн. 6, 40.
- [324] Јн. 3, 15. 16. 36.
- [325] Јн. 5, 24.
- [326] Јн. 5, 40.
- [327] Јн. 11,25.
- [328] Јн. 10, 28.

[329] 1 Јн. 1, 1 2; ср. 5, 11; 2, 17. 25; 5, 20.

[330] Јн. 6, 48. 50.

[331] Јн. 6, 51. 53. 54. 55. 56.

[332] Мт. 19, 16. Мк. 17; 10, 17. 19; Лк. 18, 18. 20.

[333] Мт. 19, 25.

[334] Лк. 10, 25-37.

[335] Мт. 7, 14.

[336] Јн. 8, 51.

[337] Ср. Јн. 4, 14; 17, 3; 7, 38. 39

[338] Јн. 14, 6.

[339] Јн. 1, 17.

[340] Јн. 8, 40. 45.

[341] Јн. 18, 37.

[342] Ср. Јн. 3,21.

[343] Јн. 17, 17. 19.

[344] Јн. 8, 45.

[345] Јн. 8, 32.

[346] Јн. 8, 34. 36.

[347] Ср. Јн. 8, 38. 44.

[348] Јн. 14, 17; 15, 13.

[349] Јн. 11,25.

[350] Јн. 11,43-44.

[351] Лк. 7, 11-15.

[352] Мт. 9, 18-25; Мк. 5, 22-42; Лк. 8, 41-55.

[353] Мт. 11, 5; Лк. 7, 22.

[354] Јн. 5, 21.

[355] Јн. 5, 25. 26. 28. 29.

[356] Ср. Јн. 6, 39.

[357] Мт. 22, 30; Мк. 12, 24-27; Лк. 20, 35-36.

[358] Мт. 9, 24; Мк. 5, 39; Лк. 8, 52; Јн. 11, 11.

[359] Лк. 16, 19-31.

[360] Мт. 4, 17; ср. 3, 2; Лк. 10,9. 11.

[361] Мт. 12, 28; Лк. 11,20.

[362] Мт. 4, 23; Мк. 1, 14; Лк. 8, 1.

[363] Мт. 10, 78; Лк. 9, 2.

[364] Лк. 16, 16.

[365] Лк. 4, 43.

[366] Лк. 9, 60.

[367] Лк. 9, 60.

[368] Д. А. 1, 3.

[369] Мт. 6, 33; Лк. 12, 31.

[370] Мт. 6, 33; Лк. 12, 31.

[371] Мт. 13, 24-30. 36-43.

[372] Мт. 13, 31-32; Мк. 4, 31-32; Лк. 13, 19.

[373] Мт. 13, 33; Лк. 13, 21.

[374] Мк. 4, 26-29.

[375] Лк. 17, 20-21.

[376] Јн. 3, 3. 5.

[377] Лк. 10, 39-42.

[378] Мт. 13, 44.

[379] Мт. 13, 45-46.

[380] Ср. Мт. 6, 33.

[381] Ср. Мт. 6, 19-21; Лк. 12, 33-34.

[382] Лк. 16, 15; Мт. 8, 22; Лк. 9, 60.

[383] Мт. 25, 14-30; ср. Лк. 19, 12-27.

[384] Мт. 16, 26; Мк. 8, 36-37; Лк. 9, 35.

[385] Мт. 10, 37; Лк. 14, 26.

[386] Јн, 5, 27.

[387] Мт. 24, 27-31; Мк. 13, 25-27; Лк. 17, 24.

[388] Мт. 13, 49-50.

[389] Мт. 25, 31-46; 11, 22, 24; Мк. 6, 11; Лк. 10, 12, 14.

[390] Мк. 8, 12; 13, 41-42; 22, 13; Лк. 13, 28.

[391] Лк. 9, 43, 44.

[392] Д. А. 13, 26.

[393] Еф. 1, 13.

[394] Рм. 1, 16; 1 Кор. 1, 18; 1 Сол. 1, 5.

[395] Catech. XII, 16; P. gr. t. 33, col. 744 A.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ II

ОДЕЉАК ТРЕЋИ
Богочовеково дело - Сотериологија

9. Тајна Спаситељевог делања и тајна спасења

У целокупном земаљском животу свом Господ Христос је делао као Спаситељ. Од колевке до вазнесења Он је и живео као Спаситељ, и делао као Спаситељ, и учио као Спаситељ. Његово делање и његово учење јесу близанци: живе једним истим животом, делају једном истом силом. Као што речима дела. Спаситељ исто тако и делима говори. Дела његова и речи његове два су аспекта једне исте богочовечанске стварности: Еванђеља спасења. И својим речима и својим делима Спаситељ подједнако силно благовести Еванђеље спасења. Јер су и речи његове богочовечанске и дела његова богочовечанска природни израз, природна еманиција његове Богочовечанске личности. Све што је његово слива се у велико богочовечанско дело спасења света. Јер у васцелом свом делању и учењу Спаситељ има један циљ: спасење света. Све што је Господ и Спаситељ наш Исус Христос творио и учио, вели свети Атанасије Велики, творио је и учио ради нашег спасења[1].

Као што је Личност Господа Исуса једна и недељива, тако је и делатност његова једно, недељиво, целостно, интегрално дело спасења. Као што је природно да сунце изражава себе светлошћу, зрацима, тако је природно да Богочовек Христос изражава *себе* чудесима, божанским делима. Јер његова чудеса су природна, нормална дела његова. Природно је и нормално за његову Богочовечанску личност да себе пројављује чудесима као обичним делима. Отуда Спаситељ своја чудеса најрадије назива делима[2].

Чудотворити је природно и нормално стање Богочовеково. Или боље: чудотворити је за Богочовека исто што и живети, исто што и нормално делати. Божанска сила његове Божанске Личности оваплоћењем је постала природна у сфери људског живота: натприродно је ушло у оквире човечанске природе, па се кроз њу и из ње пројављује као нешто природно. За људе који су грехом и због греха отупели своје природно и нормално осећање за натприродно и помрачили своје природно и нормално сазнање за схватање натприродног, чудеса Христова често изгледају не само натприродна него и неприродна, па чак и противприродна. У ствари, својим чудесима Господ Христос враћа природу људску у оно стање у коме је она била до грехопада, и у коме је било природно да Бог својом натприродном силом води човека кроз сваколика тајанства и збивања у овом свету времена и простора. Божанском силом својих чудеса Господ Исус динамизира, омоћује, ојачава људску природу за чињење дела Божјих. Јер је Тросунчани Господ био саздао човека: да његов живот буде непрекидно драговољно остваривање воље Божје у свету вештаственом. А то значи: да се сав његов живот крепе и бива у Богу, Богом, и од Бога[3].

Сва се Спаситељева дела стичу у једно основно богочовечанско дело: спасење света вером у Богочовеков подвиг[4]. Све исходи из његове Богочовечанске личности и све се на Њу своди. Дела су зраци спасења из Сунца спасења. Спаситељ је тиме Спаситељ што сва дела која чини јесу дела спасења, и све речи које говори јесу речи спасења. У ствари, дела Спаситељева су остварене речи Спаситељеве, а речи Спаситељеве су дела Спаситељева у потенцији, у зрну, у клици. Свака Спасова реч је чудо мудрости Божје и силе Божје, а тиме и чудо спасења. Исто тако: свако Спасово дело је чудо мудрости Божје и силе Божје, а тиме и чудо спасења. Јер је Он и пред Богом и пред људима био силан у речи и делу (*δυνατός ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ*) [5]. Из Њега је излазила сила и исцељивала све (*δύναμις παρ' αὐτοῦ ἐξήρχετο καὶ ἴατο πάντας*) [6].

Спаситељ је стварао спасење и учио спасењу својом целокупном Богочовечанском личношћу, и свим што је од Ње и у Њој: и доживљајима, и догађајима, и речима, и чудесима, и ћутањем, и молитвом, и постом, и смиреношћу, и кротошћу, и љубављу, и милосрђем, и свим осталим, јер је увек и у свему био: сав Истина, сав Реч, сав Живот, сав Светлост, сав Сила, једном речју: сав Спаситељ, и по свему Спаситељ. Његово делање је делање Бога љубави, Бога правде, Бога милости, Бога мудрости, Бога свемоћи. У сваком свом делу, као и у целокупној својој делатности, Он се показује као Бог савршене доброте, савршеног милосрђа, савршеног човекољубља. Кратко речено: као Бог спасења. Ни једно се његово дело не може одвојити од његове Божанске личности. У сваком свом делу Он је сав недељиво и неразлучно присутан. Његова се Личност није никада, ни у једном тренутку његовог земаљског живота, разделила, већ је Он сав присутан у свему свом: у свакој речи, у сваком поступку, у сваком делу. У противном, Он би био царство које пропада, јер се разделило по себи [7]. По свему и у свему Господ Христос је сав Спаситељ = *Исус*, стога је и у делању свом Исус, коме је једини циљ: спасти људе од греха [8]. По роду се дрво познаје; по спасоносном делању познаје се Спаситељ, по богочовечанским делима Богочовек.

Своје богочовечанско мерило и проверу: По роду се дрво познаје [9]. Спаситељ најпре примењује на себе. Ученицима Јовановим који су Му од Јована дошли са питањем: јеси ли ти онај што треба да дође или другога да чекамо? Он указује на своја богочовечанска дела и вели: Идите и кажите Јовану што чујете и видите: слепи прогледају, хроми ходе, губави се чисте, глуви чују, мртви устају и сиромашнима се проповеда еванђеље [10].

Јасно је из дела Исусових да је Он Месија, Спаситељ, Богочовек. Сва његова дела указују на његово Божанство и показују да је Он Бог, иако у људском телу. Тек од појаве Господа Христа у свету људи јасно знају како Бог дела, како ради, како дејствује у овоме свету. Сам Спаситељ објашњава природу својих дела: она су божанска, јер долазе од Јединородног Сина

Божијег који је једносуштан са Богом Оцем. Господ Исус објављује тајну својих спасоносних дела: Отац који обитава у мени, Он твори дела (αὐτός ποιεῖ τὰ ἔργα)[\[11\]](#). У својој делатности на спасењу света Син се не одваја од Оца: Отац мој досада дела, и ја делама[\[12\]](#). Истоветност у природи и начину њихове делатности очигледна је: Што Отац чини оно и Син чини онако (ἀ γὰρ αὐ ἐκεῖνος ποιῆ, ταῦτα καὶ ὁ υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ)[\[13\]](#). Једном истом божанском силом дејствују и Отац и Син у спасењу света: Као што Отац подиже мртве и оживљује, тако и Син које хоће оживљује[\[14\]](#). Без Спаситељеве једносушности са Богом Оцем не може се ни на који начин објаснити чудотворна сила богочовечанског домостроја спасења, због чега Спаситељ одлучно изјављује: Ја не могу ништа чинити сам од себе[\[15\]](#); Онај који ме посла са мном је. Не остави Отац мене сама, јер ја свагда чиним што је њему угодно[\[16\]](#).

Да је Богочовек послат у свет ради спасења света, сведоче његова божанска дела спасења. Стога Он изјављује: Дела (τὰ ἔργα) која ја чиним, сведоче да ме Отац посла[\[17\]](#). Очигледно је за непристрасног човека да се дела Христова корене у Богу Оцу, и сведоче о божанствености своје природе, а самим тим и о Божанству Исуса Христа: Дела која творим у име Оца свога она сведоче за мене[\[18\]](#). Јасно је да се дела Христова могу објаснити једино тиме што је Он Бог. Иначе, она су необјашњива, иако очигледна и за најљуће непријатеље његове. Стога Спаситељ и говори својим непријатељима: Ако не творим дела Оца свога, не верујте ме. Ако пак творим, ако мени и не верујете, делима верујте (τοὺς ἔργοις πιστεύσατε), да познајете и верујете да је Отац у мени и ја у њему[\[19\]](#).

Божанска и спасоносна сила Спаситељевих дела је тако и толико очигледна, да људи немају, нити могу имати изговора за своје неверовање у Христа као Бога и Спаситеља: Да нисам учинио међу њима дела која нико други не учини, не би греха имали (εἰ τὰ ἔργα μὴ ἐποίησα ἐν αὐτοῖς, ἀ οὐδεὶς ἄλλος πέποιθεκεν, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον); а сад и видеше, и омрзнуше на мене и на Оца мога[\[20\]](#). Нема Спаситељевог дела које није божански добро, које није божански спасоносно, зато Господ и пита оне који хоће да Га каменују: Многа вам добра дела показах од Оца; за које од њих хоћете да ме каменујете[\[21\]](#).

Спаситељева дела су не само далеко већа и славнија од пророчких, него су толико божанска и толико спасоносна, да су они који их одбацују и не признају Исуса за Бога и Спаситеља гори од Содомљана и Гомораца и на дан Страшнога суда биће страшније осуђени од Содома и Гомора. О томе свети Еванђелист благовести: Тада поче Исус викати на градове у којима се догодила већина његових чудеса, што се нису покајали: Тешко теби, Хоразине! Тешко теби, Витсаидо! Јер да су у Тиру и Сидону била чудеса која су била у вама, давно би се у врећи и пепелу покајали. Али вам кажем: Тиру и Сидону биће лакше у дан суда него вама. И ти, Капернауме,

који си се до небеса подигао до ада ћеш пропасти! Јер да су у Содому била чудеса која су била у теби, остао би до данашњега дана. Али вам кажем: земљи Содомској биће лакше у дан суда него теби[22].

Сва се многобројна дела Спаситељева стапају у једно дело: дело спасења. Стога Спаситељ указује на то дело у својој Гетсиманској молитви Оцу небеском: Сврших дело које си ми дао да свршим (το ἔργον ἐτελείωσα δὲ δέωκάς μοι Ἰνα ποιήσω)[23]. Ово дело, и сва она која га сачињавају, јасно показује да је Христос Син Божји и Бог, који својом божанском силом чини чудотворна дела спасења, дела којима исцељује од болести, отпушта грехе, васкрсава мртве, уклања немоћи, изгони ђаволе; једном речју: спасава човека од греха, смрти и ђавола.

Исцељујући људе од сваке болести и сваке немоћи, Господ Исус враћа природу људску у њено првобитно, рајско, нормално стање: здравље, безболесност, тј. ослобађа је од горке последице греха: болести. У своме рајском, догреховном стању људска природа није знала за болести. Њих неће бити ни у вечном блаженству: идѢже нѣсть болѢзнь, ни печаль, ни въздыхаше. Врло је значајно да и безгрешни Господ Исус није никада боловао за време свога живота на земљи. Спаситељева чудеса имала су за циљ да покажу, да се спасење људске природе састоји у њеном ослобођењу од греха и његових пагубних последица: болести, мука, смрти.

Своју спасоносну проповед Еванђеља Спаситељ је пропраћао спасоносним делима. Он је ишао из места у место: проповедајући еванђеље царства и исцељујући сваку болект и сваку немоћ међу људима (θεραπεύων πάσαν νόσον και πάσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῶ)[24]. Радећи тако, Спаситељ показује да Он као Једини Безгрешни има власти над свима последицама греха, а и над самим грехом. Као Безгрешни делајући безгрешно, Господ уклања све последице греха. Нема болести од које Он није исцељивао[25]. А то показује да нема греха од кога Он не би могао спасти.

Благи Спаситељ је исцељивао својом божанском силом која не трпи грех ни последице греха. Стога у Еванђељу спасења пише: И сав народ тражаше да га се дотакне, јер из њега излажаше сила и исцељиваше их све (ὅτι δυνάμις παρ' αὐτοῦ ἐξήρχετο, και ἴατο πάντας)[26]. Шта више, и саме Спаситељеве хаљине зрачиле су чудотворном силом спасења, јер је у светом Еванђељу написано и ово: И мољаху га да се само дотакну скута од хаљине његове. И сви који се дотакосе, оздравише[27].

Од најстрашније болести, губе, Спаситељ је исцељивао силом своје спасоносне речи. Човеку који је „сав у губи" Он каже: Очисти се! И одмах губа спаде с њега[28]. Исто тако, чудотворном силом своје богочовечанске речи Господ истовремено исцељује десет губаваца[29]. То све показује да

Спаситељ изгони грех из људске природе у његовим најстрашнијим и најужаснијим последицама.

Божанска сила Спаситељеве чудотворне делатности показивала се снажно у исцељивању слепих. Господ је повраћао вид слепима додиром[30], и речју[31]. Шта више, Он је давао вид и слепима од рођења[32]. То је знак да је Господ, спасавајући људе од греха, сасецао грех у његовом најневидљивијем и најдубљем корену.

Страшна сила греха покатакд везује биће људско немошћу и беснилом. Од њих ослобађа и спасава само Једини Безгрешни. У Светој Књизи забележено је ово: И пошто изгна ђавола, проговори неми[33]. Божанско је учење, да је грех узрок не само физичких болести људских[34], него и духовних: духовног слепила, духовне глувоће, духовне неосетљивости за божанске ствари[35]. Од свега тога Спаситељ спасава својом божанском силом. Он речју дарује глувонемоме и слух и говор[36].

Иако саздан Богом да господари над природом, човек је грехопадном подвргао себе недаћама, немоћима и ропствима. У шта све није ушао грех и чиме већ није загосподарио у човеку! Заиста је човек постао оруђе греха[37]. Али иза свих и испод свих грехова човек је на дну своје душе остао боголико биће, далеко претежније од других земаљских бића. То Спаситеље показује исцељујући човеку суху руку *силом* своје божанске речи[38]. И још: исцељујући човека који је био и бесомучан и нем и слеп[39].

Кроз сва своја спасоносна чудеса Господ је проводио један циљ: спасење душе од греха. То је био главни циљ коме се ишло кроз телесна исцељења. Своја духовна чудеса, тј. исцељења душе од греха, Спаситељ је посведочавао физичким чудесима, јер су духовна невидљива, а физичка видљива. Најбољи пример тога имамо у исцељењу узетога, кога су пријатељи спустили кроз кров пред Спаситеља. Господ је учинио двоструко чудо, а једно спасење: чудо исцељења душе од греха: Не бој се, синко, опраштају ти се греси твоји; и чудо исцељења тела од узетости: Устани, узми одар свој и иди дома[40]. Првим чудом Спаситељ показује да као Бог има власт и право отпуштати грехе, а другим: да има власт над болестима које нису друго до последица греха. Болести су послушне Спаситељу као слуге господару и као војници старейшин. То показује пример исцељења слуге капернаумског капетана[41].

Исцељење жене од течења крви доказ је божанске свемоћи Спаситељеве чудотворне силе. Жена је дванаест година боловала од течења крви, велику муку поднела од многих лекара, потрошила све што је имала, и ништа јој нису помогли, него још горе начинили. Но чим се дотаче хаљина Спаситељевих, „одмах пресахну извор крви њезине, и осети у телу да оздрави од болести"[42].

Чудесима својим Спасител. спасава људе не само од греха и од последица греха, него и од самих твораца греха, од ђавола. Јер Он и над њима показује своју безмерну силу изгонећи их из људи. Он их изгони речју[43], и на тај начин спасава људе од најразличнијих болести које ђаволи стварају у природи људској, као што је беснило[44] и друге болести[45]. Значајно је да су нечисти духови свесни своје апсолутне немоћи пред свемоћним Господом Исусом. Еванђелист благовести: И дуси нечисти, кад га виђаху, припадаху к њему и викаху: ти си Син Божји![46] дошао си да нас погубити[47].

Оваквим својим држањем према Спаситељу ђаволи невољно показују, да изгонећи их из људи, Господ има један циљ: спасење људи од њих. Јер се уклањањем нечистих духова из људске природе зацарује у њој царство Божје. На то указује сам Спаситељ говорећи: Ја духом Божјим изгоним ђаволе, значи: к вама је дошло царство Божје[48]. Имати власт над нечистим духовима, одлика је свемоћног Спаситеља и спасења које Он извршује, јер се спасење проповеда еванђељем, изгнањем духова, исцељивањем од болести[49]. Како у учењу, тако и у чудесима Спаситељевим, главно је: ослободити човека од греха, смрти и ђавола, тј. спасти га. Изгнањем нечистих духова из човека људска се природа враћа у своје рајско, боголико стање. Отуда Богочовеково очишћење човека од творца греха и зла јесте спасење човека. Очишћен од нечистих духова, човек остаје сам са Богом, Бог и човек; и живи Богом и у Богу.

Када чудесни Спаситељ васкрсава мртве: Јаирову кћер[50], сина Наинске удовице,[51] Лазара[52], и многе друге[53], Он на тај начин спасава човека од греха, јер га спасава од најстрашније казне за грех: смрти. Кроз васкрсавање мртвих, као и кроз остала своја чудеса, Господ спасава човека, изгубљеног у гресима, болестима и смрти.

Свеопшта хармонија, која је до грехопада владала у свету, нарушена је и поремећена грехом. Због греха и грехом стихије су заратиле са човеком, а и међу собом. Међу подивљале од греха стихије Господ Исус улази као миротворац.

Својим чудесима Он делимично васпоставља поремећену хармонију у свету, да је коначно васпостави на дан Страшнога суда, када буде потпуно уклоњено грех и смрт из вештасвене природе и показао ново небо и нову земљу[54]. А томе ће претходити богочовечанска вера многих синова Божијих, који ће силом свога христоликог живота, преображајно утицати на сву твар, која због греха уздише и тужи са људима који су носиоци греха и нереда у природи[55].

Као безгрешни Господ Спаситељ има власт над стихијама природе. На тајанствен начин природа распознаје у Њему свога Творца и Господара,

слуша Га и служи Му. Он речју утишава буру на мору: слушају Га ветрови и море[56]. Он иде по мору као по суку[57]. Он неосетно претвара воду у вино[58]. Он чудесно умножава пет хлебова и две рибе, и њима нахрањује пет хиљада људи, осим жена и деце, и при томе преостаје дванаест котарица пуних[59]. И још: Он исто тако чудесно умножава седам хлебова и мало рибица, и њима нахрањује четири хиљаде људи, осим жена и деце, и при томе преостаје седам пуних котарица[60]. На његову реч бесплодна смоква, „одмах усахну“[61]. Сва ова чудеса показују како Спаситељ божанском силом својом господари над природом као над послушном слушкињом својом.

Нема сумње, посредни и непосредни циљ свих Спаситељевих чудеса јесте: спасење човека од греха, смрти и ђавола. Ово спасење обавља спасоносна богочовечанска сила која свемоћно дејствује из Личности Богочовека; и још: стално и свемоћно дела и чудотвори у његовом Богочовечанском телу: Цркви. Спасење човека и света претставља, и јесте, бескрајно чудо Богочовековог непрекидног делања у свету, чудо које је Спаситељ почео за живота свога на земљи и врши га непрестано у своме Богочовечанском телу, Цркви. Јасно је: Богочовек чудотвори спасење својом богочовечанском силом. Извор те силе је његово вечно Божанство. А човек, човечанство и видљива природа јесу поприште на коме дејствује та чудотворна сила.

Чудесима својим Спаситељ је показао да је људска природа: њива за натприродно, земљиште за семе божанских истина. Небески Сејач, Господ Исус сеје по пољу природе људске семе натприродних божанских истина, истина вечних и небеских. И преко спасених, обогочовечених људи небо осваја земљу, натприродно постаје природним. Засејано у природу људску, небеско горушично зрно Божје истине узраста у велико дрво, ако га човек буде хранио соковима свога боголиког бића и христочежњиве делатности.

Спасоносна чудеса Господа Исуса била су толико очигледна, толико реална, толико несумњива, да их нико од очевидаца и савременика није порицао. Само су их неки зловни књижевници и фарисеји приписивали дејству нечистих сила[62]. Али бесмисленост овога обелодањује сам Спаситељ доказавши да Он Духом Божјим изгони ђаволе[63]. Народ, очевидац Спаситељевих чудеса, говорио је: Никада се тако што није видело у Израиљу[64]. Свети Еванђелист пише: Сав народ радоваше се за сва његова славна дела[65]. Слепорођени, кога је Спаситељ исцелио, а који није Господа Исуса ни познавао, говори фарисејима: Откако је света, није се чуло да ко отвори очи слепоме од рођења[66].

Главари свештенички и фарисеји били су у очајању због Спаситељевих чудеса. Еванђелист бележи: Главари свештенички и фарисеји сабраше скупштину, и говораху: Шта ћемо чинити? Овај човек чини многа чудеса[67]. И најзад, они се беспомоћно јадају један другоме:

Видите да ништа не помаже? ето, цео свет иде за њим[68]. Треба имати у виду да је ово сведочанство о стварности Спаситељевих чудеса, сведочанство његових заклетих непријатеља.

Очевици и сведоци свих Спаситељевих чудеса, свети Апостоли, говоре о њима у својим списима просто, непосредно, историчарски. И после свега што је записано у Еванђељима и Посланицима и Делима Апостолским од многобројних Спаситељевих чудеса, свети Јован Еванђелист вели: И многа друга чудеса учини Исус пред ученицима својим, која нису написана у овој књизи[69]. Своје пак Еванђеље свети Воанергес завршава речима: А има и много друго што учини Исус, које кад би се редом пописало, ни у сами свет, мислим, не би могле стати написане књиге[70]. Ове Воанергесове речи постају јасније, када им се дода сведочанство Дела Апостолских: Ученицима и по страдању свом Исус показа себе жива многим истинитим знацима, јављајући им се четрдесет дана и говорећи им о царству Божјем[71].

Сила Спаситељевог делања није мање чудотворна од чудотворце силе његовог учења. И у једном и у другом подједнако се садржи животворна тајна спасења, коју чудесно и човекољубиво обавља незаменљиви Господ и Спаситељ наш Исус Христос.

* * *

Из напред изложеног учења Светога Откривења очигледно је да сав богочовечански живот, свеколико богочовечанско учење и целокупно богочовечанско делање Господа нашег Исуса Христа сачињавају један недељиви богочовечански домострој спасења. Гледан изнутра или споља, овај је домострој у целини и у појединостима изграђен од безбројних божанских тајанствености, које и чине да је овај домострој спасења у ствари „домострој тајне“ (ή οικονομία του μυστηρίου)[72]. Овај је домострој тајне сав у Тросунчаном Божанству[73], али га оваплоћени Бог Логос откри не само свима људима на земљи него и свима Анђелима на небу[74].

У историској Личности и земаљској делатности Богочовека Христа откривена је тајна над тајнама. Богочовечанска личност и богочовечанска делатност Господа Исуса морају непристрасну људску мисао и неискварено људско осећање одвести неминовном закључку и неодољивом убеђењу: заиста је Богочовек Христос једини Спаситељ и једино спасење света. И при томе увек царује светло осећање и слатко расположење: у Богочовековом домостроју спасења све је тајна, али света и слатка тајна. Ту ништа није „по човеку“[75], већ све по Богочовеку који је за богочежњиво

биће људско једини Спаситељ и једина радост у свима световима,
видљивим и невидљивим.

Напомене:

[1] Epist. ad episc. Aegypti et Libiae, 1; P. gr. t. 25, col. 537 A.

[2] Јн. 5, 36; 10, 25. 32. 37. 38; 14, 1011; 15, 24; 17, 4.

[3] Ср. Д. А. 17, 28.

[4] Ср. Јн. 6, 28-29.

[5] Лк. 24, 19.

[6] Лк. 6, 19.

[7] Ср. Мт. 12, 25.

[8] Ср. Мт. 1, 21.

[9] Мт. 12, 33; ср. 7, 16-20; Лк. 6, 43-44.

[10] Мт. 11, 36; Лк. 7, 19-22.

[11] Јн. 14, 10.

[12] Јн. 5, 17.

[13] Јн. 5, 19.

[14] Јн. 5, 21.

[15] Јн. 5, 30.

[16] Јн. 8, 29.

[17] Јн. 5, 36.

[18] [Јн.](#) 10, 25.

[19] [Јн.](#) 10, 37-38; [сп.](#) [Јн.](#) 14, 10-11.

[20] [Јн.](#) 15, 24.

[21] [Јн.](#) 10, 32; [сп.](#) [Мк.](#) 7, 37; [Лк.](#) 13, 17; 24, 19.

[22] [Мт.](#) 11, 20-24; [сп.](#) 10, 12-15.

[23] [Јн.](#) 17, 4.

[24] [Мт.](#) 4, 23; 9, 35; [сп.](#) [Мт.](#) 4, 24.

[25] [Мт.](#) 8, 16; 12, 15; 14, 14. 35-36; [Мк.](#) 6, 56; [Мт.](#) 15, 30. 31; 19, 2; 21, 14; [Лк.](#) 4, 40; 6, 18; 7, 21; [Јн.](#) 4, 46-50; 5, 59; 6, 2; [Мт.](#) 8, 14-15; [Мк.](#) 1, 29-31; [Лк.](#) 4, 38-39.

[26] [Лк.](#) 6, 19.

[27] [Мт.](#) 14, 36; [сп.](#) [Мк.](#) 6, 56.

[28] [Мт.](#) 8, 24; [Мк.](#) 1, 40-42; [Лк.](#) 5, 12-14.

[29] [Лк.](#) 17, 12-19.

[30] [Мт.](#) 9, 27-30; 20, 30-34; [Мк.](#) 8, 22-26.

[31] [Мк.](#) 10, 46-52; [Лк.](#) 18, 35-43.

[32] [Јн.](#) 9, 17.

[33] [Мт.](#) 9, 32-33; [сп.](#) [Лк.](#) 11, 14.

[34] [Лк.](#) 13, 16; [Јн.](#) 5, 14; [Мт.](#) 9, 2.

[35] [Мт.](#) 13, 15; [сп.](#) [Мк.](#) 6, 52.

[36] [Лк.](#) 7, 32-35.

[37] [Ср.](#) [Рм.](#) 6, 20; 5, 12. 14.

[38] [Мт.](#) 12, 10-13; [Мк.](#) 3, 15; [Лк.](#) 6, 6-10.

[39] [Мт.](#) 12, 22.

[40] Мт. 9, 27; Мк. 2, 1-12; Лк. 5, 8-26.

[41] Мт. 8, 58. 13; Лк. 7, 2-10.

[42] Мк. 5, 25-30; Мт. 9, 20-22; Лк. 8, 43-48.

[43] Мт. 8, 16.

[44] Мт. 17, 14-21; Мк. 9, 14-29; Лк. 9, 38-42; Мт. 8, 28-34; 15, 22-28. Мк. 7,24-30; Мк. 5, 1—15; Лк. 8, 26-36.

[45] Лк. 8, 2; 13, 10-13.

[46] Мк. 3, 11; Лк. 4, 41.

[47] Мк. 1, 23-26; Лк. 4, 31-35; ср. Мт. 8, 29.

[48] Мт. 12, 28; ср. Лк. 11,20.

[49] Мк. 6, 7. 13; 3, 15; Мт. 10, 1. 8; Лк. 9, 16; 10, 9. 17, 19.

[50] Мт. 9, 18-25; Мк. 5, 22-43; Лк. 8, 41-56.

[51] Лк. 7, 11-15.

[52] Јн. 11,41-44.

[53] Мт. 11, 36; Лк. 7, 19-22.

[54] Ср. 2 Петр. 3, 13.

[55] Ср. Рм. 8, 14-22.

[56] Мт. 8, 24-27; Мк. 4, 37-41; Лк. 8, 23-25.

[57] Мт. 14, 24-33; Мк. 6, 47-51; Јн. 6, 16-21.

[58] Јн. 2, 1-11.

[59] Мт. 14, 15-21; Мк. 6, 35-44; Лк. 9, 12-17; Јн. 6, 9-14.

[60] Мт. 15, 32-38; Мк. 8, 19.

[61] Мт. 21, 19; Мк. 11, 13-14. 20-21.

[62] Ср. Мт. 12, 24; Мк. 3, 22; Лк. 11, 15; Мт. 9, 34.

[63] Мт. 12, 28-35; Мк. 3, 23-30; Лк. 11, 18-20.

[64] Мт. 9, 33.

[65] Лк. 13, 17.

[66] Јн. 9, 32.

[67] Јн. 11,47.

[68] Јн. 12, 19.

[69] Јн. 20, 30.

[70] Јн. 21, 25. [71] Д. А. 1, 3.

[72] Еф. 3, 9.

[73] Еф. 3, 9.

[74] Еф. 3, 10.

[75] Ср. Гал. 1, 11; Кол. 2, 8.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

**ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој**

Једино ново под сунцем

Највише што је Бог могао дати човеку, дао је поставши човек, и занавек оставши као Богочовек у свима световима, видљивим и невидљивим. Мајушно човеково биће сместило васцелог Бога, несместивог и одасвуд безграничног. То чини да је Богочовек Христос најзагонетније биће у свима човечаноким световима. Свети Дамаокин је у праву и на земљи и на небу, и у времену и у вечности, када тврди да је Богочовек Христос „једино ново под сунцем”^[1]. Додао бих: и увек ново, ново које никада не стари ни у времену ни у вечности. Но у Богочовеку и са Богочовеком и сам човек је постао биће — ново под сунцем, биће божански важно, божански скупоцено, божански вечно, божански сложено.

НАПОМЕНЕ:

^[1] De Fide, III, 1. Migne, P. gr. t. 94, col. 984.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ

Црква, Светајна Христова - Блавест о Цркви и животу у Њој

Богочовек = Црква

Тајна Бога ујединила се неодвојиво са тајном човека, и постала двоједна тајна, светајна свих светова. И тако постала Црква: Богочовек = Црква. Друга Ипостас Пресвете Тројице, Ипостас Бога Логоса поставши човек, и

тима Богочовек, остала је у нашем земаљском свету, и у свима световима, као Богочовек — Црква. Очовечењем Бога Логоса, човек је као посебно боголико биће, узвеличан Божанским величанством, јер му је Друга Ипостас Пресвете Тројице постала Глава, вечна Глава Богочовечанског тела Цркве. Бог Отац Духом Светим даде Господа Христа — Богочовека „за главу Цркви, над свима, која је тело Његово, пуноћа Онога који све испуњава у свему“[\[1\]](#).

НАПОМЕНЕ:

[\[1\]](#) Еф. 1, 17—23.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

**ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој**

Глава Цркве

Са Богочовеком Господом Христом, као са Главом својом, Црква је постала најсавршеније и највредносније и најважније биће у свима световима. Све Богочовеково постало је њено: све божанске силе Његове постале су Њене, и све васкрсне, и све преображајне, и све обожујуће, исве обогочовечујуће, и све охристовљујуће, и све отројичујуће, и све охристочујуће силе Његове постале су занавек ^{Њене.}

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ

ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ

Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Вечна Ипостас Цркве

А што је важније и од најважнијег, и чудесније од најчудеснијег, и потресније од најпотреснијег јесте то што је сама Ипостас Бога Лотоса из неизмерног човекољубља Свог постала Вечна Ипостас Цркве. Нема богатства Божјег, нема славе Божје, нема добра Божјег, а да чудесним Богочовеком није постало заувек наше, заувек људско.

Сву неизмерну величину моћи Своје и богатство човекољубља Своји свемоћ силе Своје Бог нарочито показа васкрсењем Христа из мртвих, вазнесењем Његовим на небо изнад Херувима и Серафима и свих наднебесних Бестелесних Сила, оснивањем Цркве као тела Његовог, тела коме је Он, Васкрсли и Вазнесени и Вечноживи Богочовек, глава. То безгранично чудо, то уистини најбожанскије свечудо Бог „учини у Христу када Га васкрсе из мртвих и посади себи с десне стране на небесима изнад свих Поглаварстава и Власти и Сила и Господстава и свакога имена што се може назвати, не само на овоме свету него и на ономе; и све покори под ноге Његове, и Њега даде за главу Цркви над свим — *ὑπὲρ πάντα*, која је тело Његово, пуноћа Онога који све испуњава у свему — *τό πλήρῖμα τοῦ τὰ πάντα ἐν πασί πληρούμενον*)"[\[1\]](#).

[1] Еф. 1, 20—23

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Блавест о Цркви и животу у Њој

Црква - Богочовечанско Тело

Тако је у васкрсом и вазнесеном Богочовеку остварен предвечни план Трисветог Божанства: „да се све сједини под главом Христом — ἀνακεφαλακοαόνοα τὰ πάντα βч τὰ) Χριστψ, што је на небесима и што је на земљи”, [1] остварен у Богочовечанском телу Цркве. Црквом, Богочовечанским телом Својим, Господ је сјединио у један вечноживи организам сва анђелска бића, људе и све богоздане твари. Тако је Црква — „пуноћа Онога који све испуњава у свему”, [2] тојест Христа Богочовека, који као Бог „испуњава све у свему”, а као човек и Вечни Архијереј даје нама људима да живимо том пуноћом у Цркви помоћу светих тајни и светих врлина. То је ваистину плурома свега божанскога, свега вечнога, свега боголикога, свега богозданог.

НАПОМЕНЕ:

[1] Еф. 1, 10.

[2] Еф. 1, 23.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Црква - плирома свега божанскога и свега човечанскога

Јер је Црква плирома Божанске Истине, Божанске Правде, Божанске Љубави, Божанског Живота, Божанске Вечности; плирома свих божанских савршенстава и још плирома свих човечанских савршенстава, јер је Господ Христос Богочовек: двоједна плирома Божјег и људског. То је богочовечанско плиромско свејединство, обесмрћено и овековечено тиме што му је глава сам Вечни Богочовек, Друга Ипостас Пресвете Тројице. Плирома Богочовечанског тела Цркве живи бесмртним и животворним логосним силама оваплоћеног Бога Логоса. То осећају сви истински чланови Цркве, а најпотпуније од свих светитељи и анђели. Та плирома Богочовечанских савршенстава Христових и јесте наследство светих^[1], и нада нашег хришћанског звања.^[2]

НАПОМЕНЕ:

^[1] Еф. 1, 18.

^[2] Еф. 1, 18.

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ

Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Црква - свециљ и свесмисао

Црква је не само циљ и смисао свих бића и твари: од Анђела до атома, него је и њихов једини свециљ и једини свесмисао. У њој нас је Бог заиста „благословио сваким благословом духовним“^[1]; у њој дао сва средства за наш свети и непорочни живот пред Богом^[2]; у њој нас усињује кроз Сина Свог Јединородног^[3]; у њој нам открио вечну тајну воље Своје^[4]; у њој сјединио време са вечношћу^[5]; у њој омогућио ухристовљење и охристовљење свих бића и твари, њихово удуховљење и одуховљење, и њихово утројичење и отројичење^[6]. Због свега тога Црква сачињава највећу и најсветију тајну Божију у свима световима.

НАПОМЕНЕ:

^[1] Еф. 1, 3

^[2] Еф. 1, 4. ^[3] Еф. 1, 5—8 ^[4] Еф. 1, 9.

^[5] Еф. 1, 10

^[6] Еф. 1, 13—18.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ

Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Црква - светајна Божија

Упоредјена са осталим тајнама Божјим, она представља Светајну. У њој је свака Божја тајна — благовест и блаженство; у њој свака од њих — рај. Јер је свака од њих препуна Сладчајшега. А Сладчајши? Њиме је рај — рај, и блаженство — блаженство; Њиме је Бог — Бог, и човек — човек; Њиме је Истина — Истина; и Правда — Правда; Њиме је Љубав — Љубав, и Доброта — Доброта; Њиме је живот — Живот, и вечност — Вечност.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ

ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ

Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Светајна човека

Поставши човек, и основавши Цркву на Себи и Собом и у Себи, Господ Христос је као Богочовек неизмерно узвеличао човека. Он је Својим Богочовечанским подвизима не само спасао човека од греха, смрти и ђавола, него га и узнео изнад свих бића и твари. Бог Логос није постао ни Богоанђео ни Богохерувим ни Богосерафим већ Богочовек. Тиме је уздигао човека изнад свих Анђела и Арханђела, изнад свих надљудских бића. Притом, Господ му Црквом покори под ноге све и сва: *πάντα υπέταξεν υπό τους πόδας αυτού.*^[1] Црквом и у Цркви, као Богочовечанском телу, човек расте у наданђелске, у надхерувимске висине. Тако је пут његовог узлажења, његовог усавршавања дужи од

анђелског, од херувимског, од серафимског. Овде је посреди тајна над тајнама. Нека умукне сваки језик, јер говори неисказана и ненасита љубав Божија, неисказано и ненасито човекољубље уистини Јединог

Човекољупца — Господа Исуса. Овде настај у „виђења и откривења Господња”,^[2] која се не могу изразити никаквим језиком, не само људским негои анђелским. Све је ту изнад ума, изнад речи, изнад природе, изнад створенога. Ако је до тајне, ту је светајна човека у светајни Богочовека, Који је Црква, и усто тело Цркве и глава Цркве. И у свему томе и кроза све то: човек уцрквљени, и оцрквљени, човек ухристовљени и охристовљени, човек убогочовечени и обогочовечени, човек утројичени и отројичени, човек — сутелесник Богочовечанског тела Христовог = Цркве, најсветије и најмилије тајне Божије, тајне над^{тајнама:} свесвете светајне.

НАПОМЕНЕ:

^[1] Еф. 1, 22.

^[2] 2 Кор. 12, 1.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

**ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој**

Црква - Богочовек продужен кроз све векове

Црква — то је Богочовек Христос продужен кроз све векове и кроза сву вечност. Али са човеком и за човеком и сва богоздана твар: све што је на небу и на земљи било саздано Богом Логосом; све то улази у Цркву, као тело њено, коме је глава Господ Христос; али глава је глава телу, и тело је тело глави: нераздвојиво једно од другог, пуноћа једног са другим: „пуноћа Онога који све испуњава у свему“.[1] Постајући светим крштењем члан Цркве, сваки хришћанин поставе саставни, органски део „пуноће Онога који све испуњава у свему“, и сам се испуњује том пуноћом Божјом[2]: и на тај начин постиже свесавршену пуноћу свога човечанског бића, своје човечанске личности. По мери своје вере и свога благодатног живота у Цркви, сваки хришћанин постиже ту пуноћу кроз свете тајне и свете врлине. То важи за све хришћане свих времена. Сви испуњени пуноћом Онога који испуњава све у свему: све у нама људима, свеу анђелима, све у звездама, све у птицама, све у биљкама, све у минералима, све у свима богозданим тварима. И на тај начин ми људи орођени, божански орођени са свима богозданим бићима и тварима. Јер где је Његово Божанство, тамо је и Његово човечанство; тамо сви верни свих времена и свих бића: анђели и људи. На тај начин ми се људи испуњујемо „сваком пуноћом Божјом“[3]: богочовечанска пуноћа = Црква: Богочовек — глава њена, она — тело Његово, а ми увек у свему живљењу свому потпуној зависности од Њега, као ^{тело од главе.}

НАПОМЕНЕ:

[1] Еф. 1, 23.

[2] Еф. 3, 19.

[3] Кол. 2, 9

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Богочовечанска пуноћа = Црква

Из Њега, бесмртне Главе Цркве, кроз цело тело Цркве струје животворне благодатне силе, и оживљују нас бесмртношћу и вечношћу. Сва богочовечанска чула Цркве су од Њега иу Њему и Њиме. Све свете тајне и свете врлине у Цркви, којима се очишћујемо, препорођујемо, преображавамо, освећујемо, охристовљујемо, обогочовечујемо, обожујемо, отројичујемо, спасавамо, бивају од Оца кроз Сина у Духу Светом, и то благодарећи Ипостасном јединству Бога Логоса са нашом човечанском природом у чудесној Личности Богочовека Господа Исуса.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Свети Златоуст - човек изнад Вишњих Сила

Видиш ли, пита свети Златоуст, шта је Бог учинио? Васкрсао је Христа, — зар је то мало? Али, погледај даље: посадио Га је с десне стране Себи. Каква реч то може изразити? Онога који је од земље, онога који је безгласнији од риба, онога који је био играчка демона, — одједном је подигао на висину.

Заиста је неизмерна величина моћи Његове. Обрати пажњу куда га је подигао. Поставио га је на небесима изнад сваке створене природе, изнад сваког Поглаварства и Власти. Стога је заиста потребан Дух, потребан просвећен ум, да бисмо Га познали; заиста је потребно откривење. Замисли, колико је растојање између човечанске и божанске природе! Међутим Он је човечанску природу од њене ништавности уздигао у достојанство Божанске. За ово је потребно прећи не један, не два, не три степена. Зато је и апостол не просто рекао: горе — $\alpha\omega$, него: изнад — $\upsilon\pi\epsilon\rho\acute{\alpha}\nu\omega$. А изнад Вишњих Сила је једино Бог. И на такву висину Он је уздигао човека, од најнижег унижења на највиши степен Власти, иза које не постоји неко више Достојанство. Све то апостол говори о Васкрслеме из мртвих, што и јесте достојно удивљења; но ни у ком случају он то не говори о Богу Логосу. Јер што су комарци према људима, то је сва творевина према Богу. И шта ја говорим: комарци? Та када су сви људи пред Богом као капља и као прашина (Ис. 40, 15), онда Невидљиве Силе можеш сматрати као комарце. Дакле, апостол не говори о Богу Логосу, него о Ономе који је од нас — $\pi\epsilon\rho\acute{\iota}\ \tau\omicron\upsilon\ \epsilon\acute{\xi}\ \eta\mu\omega\nu$. То у ствари јесте велико и чудесно, што Га је уздигао из земаљске преисподње. Када су сви народи пред Богом као капља, онда један човек колики ли је делић капље! Међутим Бог Њега уздиже изнад свега не само у овоме свету него и на ономе, и све покори под ноге Његове ... О, заиста дивна и запањујућа дела! Тиме што Бог Логос постаде човек, човеку сва саздана сила постаде робиња. Но можда постоји неко који је изнад Њега, који иако нема подчињене, ипак поседује веће достојанство? Овде се ни то не може претпоставити, јер апостол тврди: све покори под ноге Његове. И то покори не просто, него покори до потпуне подчињености, тако да веће подчињености не може бити. Зато је апостол и рекао: „под ноге Његове, и Њега даде за главу Цркви над свим“ [1]. Гле, и Цркву колико је узвисио!

Као неком дизалицом подигавши је, Он је уздигао на велику висину, и посадио је на истом престоу: јер где је глава, тамо је и тело; нема никаквог прекида између главе и тела, јер када би се веза између главе и тела прекинула, онда не би било ни тела ни главе. Апостол вели: над свим — $\acute{\upsilon}\pi\epsilon\rho\ \pi\acute{\alpha}\nu\tau\alpha$. Шта значи над свим? Значи, или да је Христос изнад свега видљивог и умом замисливог, или да је од свих добротинастава, учињених нам Њиме, највеће то што је Бог Сина Свог учинио главом Цркве, не оставивши притом никог вишег: ни анђела, ни арханђела, нити иког другог. Бог нас је почаствовао не само тим преимућством што је човека Христа узвео горе, него још и тиме што је припремио да сав род људски уопште греде за Њим, држи се Њега, следује Њему. „Која је тело Његово“ [2]. Да ти, чувши реч „главу“, не би ту реч схватио само у смислу власти него и у буквалном смислу, и да Христа не би сматрао само као начелника него Га гледао као стварну главу тела, апостол додаје: „пуноћа Онога који све испуњава у свему“ [3]. Шта то значи?

НАПОМЕНЕ:

[1] Еф. 1, 22.

[2] Еф. 1, 23.

[3] тамо.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Црква - пуноћа Христа

Значи ово: Црква је пуноћа Христа. Јер пуноћа главе је тело, и пуноћа тела је глава. Видиш, апостол не пропушта никакво поређење, само да би изразио Божију славу. Он каже: „пуноћа“, тојест као што се глава допуњује телом, јер се тело саставља из свих делова, и сваки је део неопходан. Видиш, апостол показује да су Христу као глави потребни сви делови уопште, јер када многи од нас не би били — један рука, други нога, трећи неки од осталих делова, онда тело Његово не би било потпуно. Дакле, тело Његово саставља се из свих чланова. То значи: тада се испуњује глава, тада тело постаје потпуно, када смо сви ми чврсто сједињени и повезани.

Видиш ли „богатство славе наследства“? [1] благовести даље Златоусти благовесник. Видиш ли „неизмерну величину моћи на онима који верују“? [2] Видиш ли „наду звања“? [3] Имајмо страхопоштовање према нашој Глави; помислимо какве смо Главе тело, којој је све покорено [4].

Имајући то у виду, ми треба да будемо бољи од Анђела и већи од Арханђела, пошто смо удостојени веће части него они. Јер као што апостол каже у посланици Јеврејима: Бог прими природу не од Анђела, него од семена Аврамова (Јевр. 2, 16). Не природу Поглаварства, ни Власти, ни Господства, нити икоје друге Силе, него нашу природу Он узео на Себе и посадио је горе. И шта ја говорим: посади? Учини је Својом одећом; и не само то, него и све покори под ноге Његове ... С трепетом ценимо блискост и сродство наше с Богом; бојмо се да се ко не одсече од свога тела, да ко не отпадне, да се ко не покаже недостојан. Када би нам неко ставио на главу цароку круну, златан венац, — реците, шта све не бисмо учинили да се покажемо достојни тог мртвог камења? А овде нашу главу покрива не царска круна, него је сам Христос постао наша Глава, што је несравњено веће; — међутим ми томе не придајемо никакву важност. Та Анђели, Арханђели и све Небеске Силе с побожним страхопоштовањем чествују нашу Главу, а ми, тело Њено, зар је нећемо с молитвеним страхопоштовањем чествовати? И каква нам после тога остаје нада на спасење? Размишљај о царском престолу том, размишљај о превеликој части тој. То треба да нас плаши више него пакао. Јер када и неби било пакла, то за нас који смо удостојени толике части, а потом се показали недостојни ње и зли, лишење ове части требало би да буде највећа казна, неисказана мука. Замисли, близу кога заседа твоја Глава? с десне стране Кога се налази? Она заседа изнад сваког Поглаварства и Власти и Силе; а тело Њено и демони газе? Но, не било тога! Када би било тако, онда већ не би било ни тела. Но пошто је реч о телу Господњем, онда се сетимо и оног Тела које је било распето, приковано, на жртву принесено. Ако си тело Христово, онда носи крст, јер га је и Он носио; подноси пљување, подноси шамаре, подноси клинце. Такво је било Његово тело, иако је било безгрешно. И пошто говоримо о телу Његовом, то причешћујући се њиме и пијући крв Његову, имајмо на уму да се у тајни Причешћа ми причешћујемо Телом које се ништа — μηδέν — не разликује од онога Тела које седи горе, коме се Анђели поклањају, које се налази близу Непропадљиве Силе, — то Тело управо ми и једемо. О, колико нам је путева откривено ка спасењу! Господ Христос нас је учинио Својим телом, дао нам је Своје тело, — и све то нас не одвраћа од зла. О, помрачења! О, дубоког бездана! О, неосетљивости! — Заповеђено нам је: Мислити о ономе што је горе, где Христос седи с десне стране Бога [5]. Међутим, једни се брину о богатству, други пропадају у страстима [6].

Ради чега је Богочовек Господ Христос, Друго Лице Свете Тројице, у Цркви све и сва: и Глава телу Цркве, и Црква тело Његово? Ради тога да сви чланови Цркве: „у свему растемо у ономе који је глава: Христос, док достигнемо сви у човека савршена, умерурастависине Христове — εις μετρον ηλικίας τον πληρωματος του Χριστου“ [7].

НАПОМЕНЕ:

[1] Еф. 1, 18.

[2] Еф. 1, 19.

[3] Еф. 1, 18.

[4] Еф. 1, 22.

[5] Кол. 3, 2. 1.

[6] In Ephes. Homil. III, 2. 3; Migne, P. gr. t. 62, col. 25. 26. 27.

[7] Еф. 4, 15. 13.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

**ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој**

Црква - Богочовечанска радионица

То значи: Црква је Богочовечанска радионица, у којој се људи помоћу светих тајни и светих врлина обогочовечују, охристовљују, обожују, преображавају у богољуде по благодати, у христосе по благодати, у

богове по благодати. Ту све бива Богочовеком, у Богочовеку, по Богочовеку: све — у категорији Богочовечјег и Боговечног. Богочовечанском Личношћу Својом Он обухвата, прожима, проходи све светове у којима се крећу и живе људска бића: силази у најдоња места земље, у сам пакао, у царство смрти; узлази изнад свих небеса, да Собом испуни све — *ἵνα πληρωῖν τὰ πάντα* [1].

НАПОМЕНЕ:

[1] Еф. 4, 8—10; ср. Рм. 10, 6—7.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Богочовек - расте!

Све у Цркви ради вођено и руковођено Главом Цркве - Господом Христом. И тако расте Богочовеково тело. Богочовек — расте! И то се чудо непрекидно збива ради нас људи и ради нашега спасења и охристовљења. Расте тело Христово - Црква. Расте сваким човеком који постане члан Цркве: саставни део Богочовечанског тела Христовог. То рашћење свачије личности људске у Цркви бива од Главе Цркве — Господа Христа. Од Њега преко Његових светих, христовосних сарадника. Свечовекољубиви Господ је дао: и апостоле, и пророке, и еванђелисте, и пастире, и учитеље — „на усавршавање светих и сазидање тела Христова” [1]. И из Господа Христа, као из Главе Цркве: све тело Цркве расте, складно састављано и

склапано оним што сваки зглавак помаже, радећи према мери свакога уда[2].

У чему је нада нашег хришћанског звања? — У сједињењу нашем са Господом Христом, а преко Њега са онима што су у Њему, у Богочовечанском телу Његовом, Цркви. А тело је Његово „једно тело”, [3] тело оваплоћеног Бога Логоса; и дух је у том телу — „један дух” [4]. Дух Свети. То је Богочовечанско јединство, савршеније и потпуније од сваке врете јединства. У земаљском свету не постоји стварније и обухватније и бесмртније јединство: јединство човека са Богом и људима и свима тварима. А средства да се у то јединство уђе приступачна су свима и свакоме: свете тајне и свете врлине.

НАПОМЕНЕ:

[1] Еф. 4, 11. 12.

[2] Еф. 4, 16.

[3] Еф. 4, 4.

[4] Еф. 4, 4.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

**ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој**

Прва Света Тајна и прва Света Врлина

Прва света тајна јесте свето крштење, а прва света врлина јесте вера. „Једна вера“^[1], и нема друге осим ње; и „један Господ“,^[2] и нема другог осим Њега;^[3] и „једно крштење“, и нема другог осим њега. Тек у органском јединству са Богочовечанским телом Цркве, тек као „сутелесник“ тог чудесног организма, човек долази до потпуног осећања и сазнања и убеђења: да је заиста само „један Господ“ — Пресвета Тројица; само „једна вера“ — вера у Пресвету Тројицу^[4]; само „једно крштење“ — крштење у име Пресвете Тројице^[5]; и само „један Бог и Отац свију, који је над свима, и кроза све, и у свима нама“^[6]. „Један је над свима Отац, који је кроза све Логосом који је из Њега, и у свима Духом Светим“^[7]. — То осећати, и тиме живети, значи: владати се достојно хришћанскога звања^[8]. Речју, то значи: бити хришћанин.

Једино у Богочовеку Христу човек је „једно тело, један дух“. Тек у Њему човек је осазнао себе као једно тело, јер не разбијено грехом, као један дух, јер не разбијен злом. Откуда то? Отуда што је тело Богочовека Христа прво безгрешно тело људско; зато једно и зато бесмртно. А оно, у тајанственој богочовечности својој, постало је једно тело Цркве. И ми, само као чланови Цркве Христове, благодаћу Духа Светога доживљујемо то јединство тела безгрешног, Богочовечанског, као своје јединство, због љубави Спасове према нама и вере наше према Њему.

НАПОМЕНЕ:

^[1] Еф. 4, 5.

^[2] Ср. 1 Кор. 8, 16; 12, 5; Јуд. 3.

^[3] Еф. 4, 5.

^[4] Еф. 3, 6; 4, 13; 4, 5; Јуд. 3.

^[5] Мат. 28, 19.

^[6] Еф. 4, 6; ср. 1 Кор. 8, 6; 12, 6; Рм. 11, 36.

[7] Св. Ј. Дамаскин, In Ephes. c. 4, v. 5—6; P. gr. t. 95, col. 840 D.

[8] Еф. 4, 1; ср. Рм. 12, 2; Кол. 3, 8—17; 1 Сол. 2, 7

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ

Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Човеково боголико јединство

Тек у Господу Христу Богочовеку човек се први пут осетио потпуно један по бићу, троједан. И у том боголиком тројединству нашао и јединство свога бића, и бесмртност боголику, и вечни живот: зато је вечни живот — у познању Троједног Бога[1]. Уподобити се Троједном Господу, испунити се „сваком пуноћом Божјом“[2], постати савршен као Бог,[3] — то је наш позив, у томе нада звања нашег: „звања светог“,[4] „звања небеског“,[5] „звања Божјег“.[6] Тек у Цркви Христовој ми осећамо живо и бесмртно да смо „и позвани у једној нади звања свога“.[7] Једно звање за све људе; и једна нада за све људе. То се звање живи, доживљује Црквом и у Цркви: „са свима светима“ кроз свете тајне и свете врлине[8]. И ми се онда и осећамо „једно тело један дух“ — „са свима светима“: „Тако смо ми многи једно тело у Христу“[9]; „јер једним Духом ми се сви крτισмо у једно тело; и сви се једним Духом напојисмо. Јер тело није један уд него многи. Многи су уди а једно тело. Ви сте тело Христово, и уди међу собом“[10]. Нада, вођена вером и л.убављу еванђелском, носи нас ка остварењу и постигнућу нашег звања, нашег циља, нашег позива: богосавршенства. А то се обавља једино у границама Богочовечанског тела Христовог помоћу богочовечанских сила Његових, којима и живе сви сутелесници тог светог и једног тела, у коме је један дух — Дух Свети, као ујединитељ свих душа свих хришћана у једну душу — саборну душу, и свих срца у једно срце — саборно срце, и свих духова у један дух — саборни дух Цркве. То је уствари уједињење, и јединство тела и јединство духа, кроз благодатно утројичеље и отројичење,

у коме све бива од Оца кроз Сина у Духу Светом. Јер је „један Бог који чини све у свему“[\[11\]](#).

Тако смо ми многи једно тело у Христу, тек у Христу[\[12\]](#). Кроз свете тајне и свето живљење у светим врлинама ми се учлањујемо у то једно тело у Христу; и међу нама нема размака, удаљености, сви смо уживљени међу собом и повезани једним животом, као што су уди тела човекова повезани међу собом. Мисао твоја, док је „у Христу“, сачињава „једно тело“ са мислима свих светих чланова Цркве; и ти заиста мислиш „са свима светима“, мисао ти је благодатно органски сједињена са њиховим мислима. Тако и твоје осећање док је „у Христу“; тако и твоја воља, док је „у Христу“; тако и твој живот док је „у Христу“. У нашем телу „уди многи — једно су тело“[\[13\]](#), тако и Христос. Јер једним Духом ми се сви крстисмо у једно тело[\[14\]](#). У Своме Богочовечанском телу, од кога је и у коме је Црква, Господ Христос је крстом ујединио све људе.[\[15\]](#) У раскошју вечнога и свебожанскога у том Богочовечанском телу „дарови су различни, али је Дух један“:[\[16\]](#) Дух који дела кроз све свете дарове и обитава у свима члановима Цркве уједињујући их у један духи једно тело:

„Једним Духом ми се сви крстисмо у једно тело“^{тело}.[\[17\]](#).

НАПОМЕНЕ:

[\[1\]](#) Ср. Јн. 17, 3.

[\[2\]](#) Кол. 2, 9—10; Еф. 3, 19 [\[3\]](#) Мт. 5, 48.

[\[4\]](#) 1 Тм. 1, 9.

[\[5\]](#) Јевр. 3, 1.

[\[6\]](#) Флб. 3, 14; Еф. 3, 18; Рм. 11, 29.

[\[7\]](#) Еф. 4, 4.

[\[8\]](#) Еф. 3, 18—19.

[\[9\]](#) Рм. 12, 5.

[\[10\]](#) 1 Кор. 12, 13. 14. 20. 27.

[11] 1 Кор. 12, 6; ср. Рм. 11, 36.

[12] Рм. 12, 5

[13] 1 Кор. 12, 12.

[14] 1 Кор. 12, 13

[15]. Еф. 2, 16

[16] 1 Кор. 12, 4

[17] 1 Кор. 12, 13

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ

Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Једно Тело

Шта је то „једно тело“? пита Златоусти богомудрац; и одговара: Верни са свих крајева васељене, који сада живе који су живели, и који ће живети.

Такође и они који су до доласка Христова угодили Богу, сачињавају једно тело. Зашто? Зато што су и они познали Христа. Откуда се то види? Речено је: Аврам, отац ваш, био је рад да види дан мој; и виде, и обрадова се[1]; и још: Када бисте веровали Мојсију, веровали бисте и мени, јер он писа за мене и пророци[2]. Стварно, они не би писали о ономе о коме не би знали шта да кажу; но зато што су га знали, они су га и поштовали. Са тог разлога и они сачињавају једно тело. Тело се не одваја од духа, иначе оно не би било тело. Поред тога, за ствари које се међу собом сједињују и имају

велику везу, ми обично говоримо: једно су тело. Тако исто и ми у сједињењу сачињавамо једно тело под једном главом. Но иако је једна глава и једно тело, тело се ипак састоји од разних удова, важних и неважних. Међутим, ни најважнији међу њима не устаје против оног најнезнатнијег, нити: овај завиди ономе. И ма да сви удови не отправљају исте послове, него сваки по природи своје неопходности, ипак су баш зато сви они достојни истог уважења — πάντα ομότца. Разуме се, међу њима једни су најглавнији а други најнезнатнији: на пример, глава је најглавнија у целом телу, у њој су сва осећања и господар душе — ум, те без главе нико не може живети, апоодсеченуногумноги још дуго живе.

НАПОМЕНЕ:

[\[1\]](#) Јн. 8, 56

[\[2\]](#) Јн. 5, 46.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

**ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Блавест о Цркви и животу у Њој**

Глава - најглавније у Телу Цркве

Тако дакле, глава је важнија од осталих дедова тела не само својим местом у телу него и својом делатношћу и значајем. Но зашто ја ово говорим? И у Цркви има таквих који, достигавши висину, као глава, посматрају небеско, као очи у глави, удаљени су од земље и немају ништа заједничко с њом. Други пак заузимају место ногу, газе по земљи, свакако здравих ногу. Јер ногама се уписује у кривицу не што газе по земљи, него што трче на зло[1]. Стога нека ни очи не презиру ноге, ни ноге нека не завиде очима. У противном, свако од њих губи своју красоту и омета своје сопствено деловање. И сасвим природно, јер ко ближњему плете замку, самим тим плете је прво себи самом. Тако, ако ноге не усхтедну носити главу када ваља прећи с једног места на друго, оне ће онда том својом непокорношћу и лењошћу нашкодити и себи. Исто тако, ако глава не усхтедне старати се о ногама, она ће тиме најпре нашкодити себи. Но глава и ноге, разуме се, не устају једно против другог, јер је тако устројена њихова природа. Речима: „једно тело“ свети Апостол захтева да ми састрадавамо у радостима један другоме; све је то он изразио заједно. И онда сасвим умесно додао: „и један дух“, показујући тиме дапри једном телу буде у нас један дух, пошто може бити једно тело, али не један дух, као, на пример, када је неко пријатељ јеретицима. Или овим речима апостол хоће да нас побуди на слогу, као да вели: пошто сте примили једнога Духа и пили са једнога извора, то међу вама нека не буде раздора. Или, можда, овде под речју дух“ апостол подразумева добро расположење. Затим апостол додаје: „као што сте позвани у једној нади звања свога“. Тојест: Бог нас је позвао на једно исто; ништа више није дао једноме него другоме; свима је даровао бесмртност, свима живот вечни, свима непролазну славу, свима братство, свима наследство; свима је постао заједничка глава — κοινή κεφαλή, све је саваскрсао, све је сапосадио с десне стране Бога Оца[2].

Апостол нас учи, вели блажени Августин, да постоји „једно тело“. Но то тело живи, зар не? Да, живи. Од чега? Од једнога Духа. Што је наша душа нашим телима, то је Дух члановима Христовим, — Телу Христовом — Цркви[3]. Са појавом Господа Христа у нашем земаљском свету и кроз Његов Богочовечански домострој спасења све Божанско постало је човечанско, земаљско, наше, и то наше „тело“, наша најнепосреднија стварност. „Логос постаде тело“ = човек[4], и тиме нама људима дарова највећи и најскупоценији дар, који само Бог љубави може даровати.

НАПОМЕНЕ:

[1] Ср. Ис. 59, 7.

[2] тамо, Homil. X; col. 75. 76; Homil. XI, 1; col. 79. 80.

[3] Serm. 268.

[4] Јн. 1, 14.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ

Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Христов сведар свету - Црква

Шта је „дар Христов“? [1] Све што је Господ Христос као Богочовек донео свету и урадио за свет. А донео је „пуноћу Божанства“, да би људи, као у дару Његовом, учествовали у њој, живели њоме, испунили себе „сваком пуноћом Божанства“ [2]. И још је дао као дар људима Духа Светога, да би помоћу Његових благодатних сила уселили у себе пуноћу Божанства. А све то сачињава главни дар Богочовека Христа свету, дар — сведар: Цркву. У њој су сви дарови Тројичног Божанства. Сва се та „благодат даје свакоме од нас по мери дара Христова“ [3]. Али од нас зависи, од наше вере, љубави, смиреноумља, и осталих еванђелских подвига, колико ћемо се користити тим даром, колико га усвојити, и уколико њиме живети. По безмерном човекољубљу Свом, Господ Христос је свима и свакоме оставив свега Себе, све дарове Своје, све светиње Своје, сву Цркву Своју. Уколико се човек уцркви и оцркви, ухристови и охристови, утолико и имауделау Његовом дару. А главни дар који Он даје јесте живот вечни. Апостол и благовести: „Дар Божји је живот вечни у Христу Исусу Господу нашем“ [4]

У Богочовечанском телу Цркве дата је сва благодат Тројичног Божанства, благодат која спасава од греха, смрти и ђавола, препорађајући нас, преображавајући нас, освећујући нас, обожујући нас, охристовљујући нас, отројичући нас. Али свакоме од нас даје се та благодат „по мери дара Христова“. А Господ Христос одмерава благодат свакоме по труду његовом^[5]: по труду у вери, у љубави, у милосрђу, у молитви, у посту, у бдењу, у кротости, у покајању, у смерности, у трпљењу, и у осталим светим врлинама и светим тајнама еванђелским. Предвиђајући Својим божанским свезнањем како ће се који од нас користити благодаћу Његовом, дарима Његовим, Господ Христос тако и раздељује дарове Своје: „свакоме према његовој моћи“: једноме даје пет таланта, другоме два, трећему један^[6]. Међутим, од нашег личног труда и умножавања божанских дарова Христових зависи наше место у животворном Богочовечанском телу Христовом — Цркви, која се протеже од земље до уврх изнад свих небеса над небесима. Уколико човек више живи пуноћом Христове благодати, утолико је и више дарова Христових у њему, и утолико се више разливају по њему, као по сутелеснику Христовом, богочовечанске силе Цркве Христове, тела Христовог, силе које нас очишћују од свакога греха, освећују, обожују, обогочовечују. При томе сваки од нас живи у свима и ради свих; зато се и радује даровима своје браће, нарочито када су већа од његових. „Дар Христов“ људима: Црква, живот вечни, јесте дело Христовог целокупног богочовечанског подвига на земљи, од рођења па до вазнесења. Узневши се са телом на небо, човекољубиви Господ је завршио спасење људи од греха, смрти и ђавола: „запленио плен“, тојест запленио за Себе, за живот вечни, људе, који су кроз грех и смрт били беспомоћни плен ђавола, били у ропству ђавола. И тако „даде људима даре“^[7].

Кога је Господ Христос запленио? пита светоотачка мисао. Очигледно нас, красан и користан плен. Јер победивши у духовном рату ђавола, узео је нас заробљенике, не да нас подјарми, него да нас ослободи од горког тирјанства ђавољег. „И даде даре“: јер примивши веру, узвраћа благодаћу^[8].

Разуме се, то је могао учинити само Богочовек, а никако човек, ма који човек, макар био и највећи и најсветији. Јер Богочовек, као Бог појавио се свуда где је год било људских бића, људских душа, да их избави од греха и од робовања ђаволу. У томе Га нико није могао спречити. Тако, иако телом мртав на крсту и у гробу, Он је као Бог душом Својом људском „сишао у најдоња места земље“, ^[9] тојест у царство смрти, да из тога ропства ослободи душе људске, те тужне боголике робиње ђавола. Икуменије вели: „Најдоња места земље сачињавају смрт и пакао. Господ Христос силази у оваплоћење као Бог а узлази на небо као човек. И силази у пакао као човек, а васкрсава као Бог“^[10].

Исто тако, као Бог Он је, васкрснувши тело Своје из мртвих, имао и љубави и моћи да тело људско узнесе „изнад свих небеса“[\[11\]](#), изнад свих Анђела и Арханђела, и тако узвиси човека и прослави као ниједно биће у свима световима. Он један исти Богочовек, ради људи сиђе у најдоњи свет, и „узиђе изнад свих небеса“, са једним свеспасоносним циљем: „да све испуни“ Собом — ἵνα πληρώσῃ τὸ πάντα, да све састави у Себи што је на небу и што је на земљи[\[12\]](#). И тако оствари вечни план Тросунчаног Господа о роду људском. Блажени Јероним благовести: „Ми не можемо знати како је крв Исуса Христа била благотворна и за Анђеле и за оне у паклу; али да је она била благотворна и за једне и за друге, то не можемо не знати. Сишао је Он до пакла, и узишао на небеса, да испуни оне који су били тамо, у оној мериу којој су они били способни примити Га. Из овога треба извести закључак, да је пре Христова силаска и узласка све било пусто и имало потребу да се испуни Њиме“.

Ради остварења Црквом вечног плана Тројичног Божанства о роду људском, Господ Христос је дао Цркви и апостоле, и пророке, и еванђелисте, и пастире, и учитеље[\[13\]](#). Он је њих „дао“ Цркви, а њима дао све потребне божанске силе, помоћу којих они јесу што јесу. Посреди су разни дарови, али је један Господ који их даје. Апостол је тиме апостол што живи, мисли и дела благодаћу апостолства коју је добио од Господа Христа; пророк је тиме пророк што живи, мисли и дела благодаћу коју је добио од Господа Христа; тако и еванђелист, и пастир, и учитељ, то јесу тиме што први од њих живи, мисли и дела благодаћу евангелиста, а други — благодаћу пастрства, а трећи — благодаћу учитељства, коју су добили од Господа Христа[\[14\]](#).

Зашто је све њих Господ дао? „За дело службе, на сазидање тела Христова“ — εἰς οἰκοδομὴν τοῦ βδοματος τοῦ Χριστοῦ)[\[15\]](#). У чему се састоји дело службе? — У сазидању тела Христова, Цркве. У томе светом послу Господ је за вође и руковође поставио изузетно свете људе. А хришћани? Сви су хришћани позвани да освете себе помоћу светих благодатних сила које им се дају кроз свете тајне и свете врлине. А усавршавање хришћана састоји се у освећивању себе; потпуно пак савршенство састоји се у потпуном освећењу себе, у потпуној светости. Сви су хришћани свети по позиву и по залогу Духа Светога који добијају у самом почетку кроз свету тајну миропомазања, која је саставни део почетне свете тајне: крштења. Како се врши „сазидање тела Христова“? Увећавањем чланова Цркве: сваки хришћанин се крштењем узидава у тело Христово, Цркву, постаје њен сутелесник, и тако се тело Цркве увећава, расте. Богонадахнути апостол вели да су хришћани „живо камење“ које се узидава у кућу духовну — Цркву[\[16\]](#). Још постоји други начин сазидања тела Христова: он се састоји у духовном узрастању, усавршавању чланова Цркве, сутелесника у телу Цркве. На сазидању тела Цркве ради сваки члан Цркве подвизавајући сема којим еванђелским подвигом. Јер се сваки подвиг узидава, уграђује у

Цркву, и тако тело њено расте. Расте нашом молитвом, нашом вером, нашом љубављу, нашом смиреношћу, нашом кротошћу, нашом милостивошћу, расте свим оним што је у нама еванђелско, христочежњиво, христољубиво. Ми духовно растемо Црквом, а тиме и сама она расте. Зато: „све да бива на сазидање — πάντα πρὸς οἰκοδομίην[17], на сазидање Цркве Христове, јер смо сви позвани да се сазидавамо за стан Божји у Духу[18]. Хришћани, шта су? „Божја грађевина — οἰκοδομή"[19]. Сваким својим благодатним даром, сваком својом врлином, сваким својим подвигом, сваким својим покајничким подвигом, хришћанин „Цркву изграђује" — οἰκοδομεῖ[20]. Сви ми растемо ка небу Црквом, и сваки од нас расте кроз све, и сви кроз свакога. Зато је свима и свакоме од нас упућена ова благовест и заповест: „да расте тело на сазидање самога себеу љубави"[21]. А сазидна, а градилачка сила су свете тајне и свете врлине, на првом месту љубав: „љубав — οἰκοδομεῖ = сазидава, изграђује, назидав" [22].

Шта је циљ сазидавања тела Христовога, и нашег духовног узрастања у њему? Да „сви достигнемо": прво — „у јединство вереи познања Сина Божјега", друго — „у човека савршена", и треће — „у меру раста висине Христове"[23].

1. До јединства вереи познања Христа долази се само у заједници „са свима светима", [24] само саборним животом „са свима светима", под врховним руководством светих Апостола, Пророка, Евангелиста, Пастира и Учитеља. А њих најсветије води и руководи Дух Свети, од Педесетнице па надаље кроза све векове до Страшнога суда. А Дух Свети и јесте онај „један Дух" у телу Цркве[25]. У Њему је и од Њега је и „јединство вереи познања Сина Божјега", Господа нашег Исуса Христа. Сва истина вере у Христа и знања о Христу налази се у Духу Истине, који нас и уводи у сву ту Истину, једну и јединствену[26]. Он наше осећање Христа сједињује са саборним срцем Цркве, и наше сазнање Христа са саборним сазнањем Цркве. Тело Цркве је једно, и има „једно срце", и „једну душу"[27]. У то једно срце — саборно срце Цркве, у ту једну душу — саборну душу Цркве ми улазимо, и са њима се сједињујемо благодатним дејством Духа Светога, смиравајући у свој пред светим саборним умом Цркве, дух свој пред Светим Духом Цркве. И тако стичемо у себи непролазно осећање и сазнање да смо једне исте вере у Господа Христа са свима светим апостолима, пророцима и праведницима. Исте вере у Господа и истог познања о Господу.

Вера у Господа Христа и знање о Господу Христу представљају суштинско, неразориво јединство. То двоје је једно у Цркви. И као једно даје се Духом Светим за смирене подвиге, а најпре за смиреноумље. „Јединство вере, то је не разликовати се у погледу догмата. Исто тако и јединство познања Сина Божјега значи: не разликовати се у схватању о Њему"[28]. „Јединство вере значи: када ми сви будемо имали једну веру. Јер тои јесте јединство вере када смо сви једно, када сви подједнако схватамо тај савез. И

дотле ти се ваља трудити, ако си добио дар да друге назидаваш — οἰκοδομῆς. А када сви ми подједнако верујемо, тои јесте јединство вере"[\[29\]](#). „Јединство вере значи: да сви имамо једну веру, не разликујући се по догматима, нити имајући међусобне раздоре у животу. Истинско је јединство вере и познања Сина Божјег: када православнујемо у догматима — εν τοῖς δόγμα, αὐτοῖς ὀρθοδοξωμεν — и живимо у љубави. Јер Христос је љубав"[\[30\]](#).

2. Достићи „у човека савршена". Но шта је савршен човек, ико је савршен човек? Док се Богочовек Христос није појавио на земљи, људи нису знали ни шта је савршен човек, ни ко је савршен човек. Дух људски није био у стању да исконструише лик савршеног човека ни као замисао, ни као идеал, а камоли као стварност. Отуда толико лутања за идеалним човеком и код најистакнутијих мислилаца рода људског, као што су: Платон, Сократ, Буда, Конфучије, Лаоце, Шекспир и други, дохришћански, ванхришћански и нехришћански тражитељи идеалног, савршеног човека. Тек од појаве Богочовека међу људима, људи су сазнали шта је савршен човек, и ко је савршен човек, јер су га видели у стварности, у својој средини. Иза људско сазнање нема сумње више: Исус Христос је савршени човек. Ако је до истине, она је сва у Њему, толико свау Њему, даван Њега и нема истине, јер је сам Он — Истина; ако је до правде, она је такође свау Њему, и то толико сва у Њему, даван Њега и нема правде, јер је сам Он — Правда. И све што је најбоље, најузвишеније, најбожанскије, најсавршеније, — све је то остварено у Њему. Нема правога добра које би човек зажелио, а да га на нађе у Њему. Исто тако нема греха који би христоробац замислио, а да га може наћи у Њему. Сав је Он без греха, и сав пун свих савршенстава. Према свему: савршен човек, идеалан човек.

Питање је, како се може достићи „у човека савршена"? Но јединственост Јединственога и састоји се управо у томе, што је Он свима пружио могућност дана јединствен начин не само дођу у додир са „савршеним човеком", него и да постану сутелесници Његови, заједничари тела Његова, „од меса Његова и од костију Његових"[\[31\]](#).

Како? — Само заједно „са свима светима", кроз свете подвиге еванђелске, кроз саборни и свети живот Цркве. Јер Црква и није друго него „савршени човек" на своме путу кроза све веконе ка коначном остварењу плана Божјег о свету. Тако је и најмањем међу нама, и најпрезренијем, и најубогијем, дата могућност да заједно са свима помоћу еванђелских врлина достигне „у човека савршена". — Речено је: „док сви достигнемо у човека савршена". Значи, то се не даје гордом усамљенику већ смиреном саборнику; даје се заједницу „са свима светима". Живећи "са свима светима" у Богочовечанском телу „савршеног човека" — Христа, сваки хришћанин, по мери својих врлинских подвига, постиже и сам то савршенство, постаје и сам савршен човек. Тако, у Цркви постаје за свакога приступачан и остварљив онај божански циљ и идеал: „Будите савршени као што је

савршен Отац ваш небески" — Бог.^[32] Свети апостол нарочито истиче да је циљ Цркве: „да покажемо свакога човека савршена у Христу Исусу“^[33]. Богочовек је себе, „савршена човека“, из ненаситог и безграничног човекољубља преобразио у Цркву, да би све који постану чланови њени, преобразио у савршене људе. Један је циљ целокупног Богочовечанског домостроја спасења: „да буде савршен човек Божји, за свако добро дело приправљен“^[34].

3. Достићи „у меру раста висине Христове — εἰς μέτρον ἠλικίας τοῦ πληματῶτος τοῦ Χριστοῦ (= у меру раста пуноће Христове)". Шта то значи? Шта је то што сачињава висину Христову, пуноћу Христову? Чиме је Онто испуњен? — Божанским савршенствима. Јер „у Њему живи сва пуноћа Божанства телесно“^[35], живи у гранцима тела људског. Тиме Спас и показује да је тело људско способно да смести у себе пуноћу Божанства, и да је то у ствари циљ људскога бића. Стога, достићи „у меру раста висине Христове" значи: узрости и урости у сва Његова божанска савршенства, духовно се са њима благодаћу сјединити, себе по њима разлити, у њима живети. Или: Христа, пуноћу Божанства што је у Њему доживљавати као свој живот, као своју душу, као своју свевредност, као своју вечност, као свој свециљ и свесмисао. Доживљавати Га као јединог правог Бога и као јединог правог човека; као савршеног Бога и као савршеног човека, у коме је све људско доведено до врхунца свога човечанског савршенства. Доживљавати Га као савршену божанску Истину, и као савршену божанску Правду, и као савршену божанску Љубав, и као савршену божанску Мудрост, и као савршен божански Живот, вечни Живот. Речју: доживљавати Га као Богочовека, као свесмисао свих богозданих светова.

Све пак ово, могуће је једино у заједници „са свима светима". Јер је речено: „док достигнемо сви у меру раста висине Христове", — не само ја, не само ти, не само ми, него сви, само вођени и предвођени светим Апостолима и Пророцима и Еванђелистима и Пастирима и Учитељима. Само Светитељи знају пут, знају сва света средства, и дају их богочежњивцима да порасту „у меру раста висине Христове". А висина Христова, а пуноћа Христова није друго до Његово свето Богочовечанско тело — Црква. Отуда: достићи у меру раста висине Христове може само прави члан Цркве. Јер Црква и јесте „пуноћа Христова", „пуноћа Онога који све испуњава у свему“^[36]. Бити члан Цркве значи: бити стално, „са свима светима", а преко њих са чудесним и чудотворним Господом Христом. А са Њим — човек је сав бесконачан, сав свет, сав вечан, сав љубав, сав истина, сав правда, сав молитва. Све његово — једног је срца, једне душе „са свима светима": саборан му је ум, саборна душа, саборно срце, саборна истина, саборан живот. — Тако: Црквом и само у Цркви људи постижу свој циљ и свециљ, смисао и свесмисао људскога бића у свима световима.

Када би Истина била ма шта друго а не Богочовек Христос, она би била мала, недовољна, пролазна, смртна. Таква би она била, када би била: појам, или идеја, или теорија, или схема, или разум, или наука, или философија, или култура, или човек, или човечанство, или свет, или светови, или ма шта, или све то заједно скупа. Али, Истина је Личност, и то Личност Богочовека Христа; зато је и савршена и непролазна и вечна. Јер су у Господу Исусу Истина и Живот једносушни: Истина вечна и Живот вечни[37]. Који верује у Господа Христа, стално расте Његовом Истином у њене божанске бескрајности: расте свим бићем својим, свим умом, свим срцем, свом душом. Притом он непрекидно и живи Христовом Истином, зато што она сачињава сам живот у Христу. У Христу се живи „истинујући = ἀληθεύοντες“, [38] јер је живот у Христу истиновање, стално борављење свим бићем у Истини Христовој, у Истини Вечној. То истиновање хришћаниново рађа се из његове љубави према Господу Христу; у њој он и расте, и развија се непрекидно, и вечито траје, и никад не престаје, јер „љубав никад не престаје“. [39] Љубав према Господу Исусу побуђује човека на живот у његовој Истини, и одржава га стално у њој. Она и чини те хришћанин стално расте у Христу, расте у све Његове висине, ширине, дубине. [40] Али, никад сам, већ увек „са свима светима“, увек у Цркви и са Црквом, јер се друкчије не може расти „у ономе који је глава“ Цркве, Христос. И кад истинујемо, ми истинујемо увек заједно „са свима светима“, и кад љубимо — љубимо „са свима светима“, јер у Цркви је све саборно, све бива „са свима светима“, зато што сви сачињавају једно духовно тело, у коме сви саборно живе једним животом, једним духом, једном истином. Само „истинујући у љубави“ са свима светима ми можемо „у свему да растемо у ономе који је глава: Христос“. [41] Бескрајне силе које су неопходне за та узрастања свих хришћана у Богочовечанском телу Цркве, Црква добија непосредно, од своје главе, Господа Христа. Јер само Он, Бог и Господ, има те безбројне бескрајне силе, и свемудро располаже њима.

Наш је хришћански позив, наше је хришћанско звање — „да у свему растемо у Ономе који је глава, Христос“: јер се људско биће једино на тај начин правилно развија и греде путем свог назначења божанског, одређеног му од Тројичног Божанства у предвечном савету, пре постања света[42]. Једино „у свему“ нашем растући у Христу, ми то наше „све“ водимо у његову чаробну вечност кроз богочовечност. А то наше „све“, шта је? То је васцело наше биће: и душа и ум и савест и воља и тело, и све што њих сачињава у свима њиховим тајанствима и тајанственостима. Душа моја, душа твоја — једино растући у Христу кроз свете тајне и свете врлине, налазе се на путу свог богоподобног усавршавања, и постижу безгранично божанско савршенство. Доживљујући Божанску Истину Христову као живот живота свог и биће бића свог, душа и расте Христом у све Његове Богочовечанске стварности и савршенства. Савест твоја, ако не расте сва у Христу, брзо закржља и увене. А расте ли у Њему кроз свете еванђелске подвиге, она се сва разрасте у Богочовечанска савршенства, и све Христово

постаје занавек њено. А воља моја и твоја, аум твој и мој? Ван Христа, без Христа — умиру кроз безброј смрти у свима слабостима и заблудама и демонизмима и сатанизмима. Но хоћеш ли да им осигураш божанску моћ и савршенство и бесмртност и вечност, онда — васцелим умом својим расти у Христу живећи Божанском Истином Његовом, и васцелом вољом својом расти у Христу вршећи Божанске заповести Његове. И што више будеш растао у Христу душом својом, умом својим, вољом својом, савешћу својом, све ћеш бити гладнији и жеднији већих и највећих савршенстава богочовечанских, и радосно ћеш заборављати „оно што је остраг“, што си постигао, и хрлићеш „за оним што је напред“, и трчаћеш „к дару Божјега звања у Христу Исусу“^[43], да би достигао „у човека савршена, умеру раста висине Христове“^[44]. А та мера је — богочовечанско безмерје. Главно је да ништа твоје не остане ван Христа. Остане ли, знај остало је у смрти, у безброј смрти; остало је у царству сатанизма = царству свих заблуда и неистина и зала; а то и није друго до царство бескрајних мука, самомука, очајања, лудовања, безизлазних тешкоћа, отровних самоћа, са^{моубилачких} ужаса.

НАПОМЕНЕ:

[1] Еф. 4, 8.

[2] Еф. 3, 19; 4, 8—10; 1. 23; Кол. 2, 10 [3] Еф. 4, 7.

[4] Рм. 6, 28.

[5] 1 Кор. 3, 8 [6] Ср. М т. 25, 15 [7] Еф. 4, 8.

[8] Икуменије, Comment. in Ephes. ad loc; P. gr. t. 118, col. 1217. А. В.

[9] Еф 4, 9.

[10] тамо, ad Loc.; col. 1217 С [11] Еф. 4, 10.

[12] Еф. 1, 10.

- [13] Еф. 4, 11.
- [14] Ср. 1 Кор. 12, 28. 4. 5. 6. 11. Еф. 2, 20.
- [15] Еф. 4, 12.
- [16] 1 Петр. 2, 5.
- [17] 1 Кор. 14, 16.
- [18] Еф. 2, 22.
- [19] 1 Кор. 3, 9.
- [20] Ср. 1. Кор. 14, 4. 5. 12. 26.
- [21] Еф. 4, 16.
- [22] 1 Кор. 8, 1.
- [23] Еф. 4, 13.
- [24] Еф. 3, 17—19.
- [25] Ср. Еф. 4, 4.
- [26] Ср. Јн. 16, 13; 15, 26; 14, 26.
- [27] Д. А. 4, 32.
- [28] Икуменије, тамо, ad loc.; col. 1220 С.
- [29] Св. Златоуст, тамо, Homil. XI, 3; col. 83.
- [30] Блаж. Теофилакт, Expos. in Ephes., ad loc; P. gr. t. 124, col. 1088 А.
- [31] Еф. 5, 30
- [32] Мт. 5, 48.
- [33] Кол. 1, 28
- [34] 1 Тм. 3, 17 [35] Кол. 2, 9.

- [36] Еф. 1, 26.
- [37] Ср. Јн. 14, 6; 4, 17.
- [38] Еф. 4, 15.
- [39] 1 Кор. 13, 8.
- [40] Ср. Еф. 3, 18.
- [41] Еф. 4, 15.
- [42] Ср. Еф. I. 4—13.
- [43] Флб. 3, 13—14 [44] Еф. 4, 13.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Блавест о Цркви и животу у Њој

Човек - благодатни Богочовек

Нема сумње, на свима путевима ван Христа човек неизоставно дегенерише кроз грехе, кроз страсти, кроз заблуде, кроз неистине, кроз самообмане у — подчовека, у полчовека, у нечовека. Ван Богочовека човек се постепено смањује, опада, док не спадне на човечуљка, на патуљка, којим се силе зла играју као беспомоћном играчком.

Очигледна је истина: ван Богочовека човек се језиво обешчовечује, да најзад заврши као рашчовек. Да, човек у Богочовеку, у Цркви Његовој расте у благодатног богочовека кроз живљење „са свима светима“; а ван Богочовека, он неминовно дегенерише у добровољног или невољног ђавочовека. Јер у висину човек може расти и развијати се до Бога, а у низину може пасти и падати до ђавола. Ради тога је Богочовек и дошао

међу нас људе: да нам у себи покаже савршеног човека, и да нам у исто време да сва света средства и све божанске силе, помоћу којих сваки од нас може изградити себе у човека савршена. А све то дато је у Цркви — Богочовечанском телу, увек живом и животворном, коме је глава сам Богочовек Господ Христос: који својим богочовечанским силама и оживљује све чланове Цркве помоћу светих тајни и светих врлина Духа Светога.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Богочовечански Организам

По свему, организам Цркве је најсложенији организам за који дух људски зна. Зашто? Зато што је то јединствен богочовечански организам, у коме све божанске и човечанске силе сачињавају једно свехармонично тело. Само је свемудри и свемоћни Богочовек, Господ Христос, могао све то саставити и сложити у једно тело, Своје тело, коме је Он — глава, вечна глава. Сав живот у том чудесном и чудотворном телу води и руководи Он, чудесни и чудотворни Бог и човек. Сваки делић овога тела живи целим телом, али и цело тело живи у сваком свом делићу. Сви живе кроз свакога и у свакоме, али и сваки живи кроза све и у свима. Сваки делић расте заједничким растом тела, али и цело тело расте растом сваког делића. Свете многобројне делиће тела, све те органе, све те удове, сва та чула, све те ћелијице сједињује у једно вечноживо богочовечанско тело сам Господ Христос, усклађујући делатност свакога делића са целокупним саборним животом тела. А сваки делић ради „по мери“ својих сила. Силу пак сваког члана Цркве сачињавају еванђелске врлине. Еванђелска делатност сваког члана Цркве, иако потпуно посебна и лична, увек је свестрано саборна, заједничка, општа. Јер се утапа у свеопшту делатност целога тела. И док својом еванђелском делатношћу човек преображава себе растући у Христу, дотле Господ Христос ту његову

делатност претвара у општу, саборну енергију, и тако „чини да тело расте на сазидање самога себе у љубави“[\[1\]](#). У ствари, делатност сваког члана Цркве је увек личносаборна, личноколективна. И када изгледа да ради само за себе (на пример, усамљеничко подвизавање пустињака), члан Цркве увек ради за целину. Такво је устројство богочовечанског организма Цркве, који увек води и руководи сам Господ Христос.

Живећи у Цркви као живи делић њен, хришћанин уствари живи Главом Цркве, самим Господом Христом: „из кога све тело помоћу зглавака и свеза држано и састављано, расте растом Божијим — αὔξει τὴν αὔξησιν τοῦ Θεοῦ“[\[2\]](#)..

НАПОМЕНЕ:

[\[1\]](#) Еф. 4, 16.

[\[2\]](#) Кол. 2, 19.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

**ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој**

Човек у Цркви - "расте растом Божијим"

Да, да, да; ето благовести над благовестима за људско биће: човек у Цркви, Христом и у Христу, „расте растом Божјим“: расте до у пуног Бога, док се сав не испуни сваком пуноћом Божјом. Том рашћењу нема мере, нема краја; ако има краја, онда му је крај у — безбројним божанским бескрајностима. Члан си Цркве? То значи: душа твоја — „расте растом Божјим“; савест твоја — „расте растом Божјим“; ум твој — „расте растом Божјим“; воља твоја — „расте растом Божјим“; васцело биће твоје — „расте растом Божјим“. Свети Анђели, гле, Пресвета Богомајка порасла је изнад њих, надрасла их је Богом и Господом Христом; и човек у вазнесеном Богочовеку надрастао је све анђелске светове.

Ето тајне над тајнама, свете тајне над свима светим тајнама: човек у Богочовеку достигао надхерувимске божанске висине и савршенства и блаженства и вечности! А све то бива Црквом и у Цркви, том најчудеснијем и најчудотворнијем бићу у свима Божјим световима. У њој је сав живот — вечни живот: човек је саздан да расте у њему растом Божјим. У њој је — сва истина, вечна Истина: човек је саздан да расте у њој растом Божјим. У њој — сва правда, вечна Правда; у њој — сва љубав, вечна Љубав: човек је саздан да расте у њима растом Божјим. У њој — сав Бог, вечни Бог: човек је саздан да расте у њему растом Божјим. Зато рашћење Црква пружа човеку сва средства, све силе: и човек све може у Христу Исусу који му моћи даје. Може својом свесрдном и безграничном вером: јер је све могуће ономе који верује^[1]. Доказ? Безброј светитеља који су прошли сав пут тог богочовечанског узрастања у човека савршена; безброј истинских хришћана у свима времени ма: сваки од њих живи пример и узор и подстрек и радост.

НАПОМЕНЕ:

^[1] Мк. 9, 23; ср. Мт. 21, 21—22.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Охристовљење човека

Но у живом телу Цркве много је премного постепености у светости, у освећивању себе, у охристовљењу себе, у обогочовечењу себе. Сваки од нас постелено охристовљује себе у Цркви, која је сва у Господу Христу и сва од Њега: Он је тај који је непрестано изграђује и узраста, свакога од нас узидавајући у живо тело Цркве, по мери наше вере и љубави, наше ревности у светом живљењу по Еванђељу. Ниједан подвиг твој и мој не пропада у Цркви, ни онај најмањи: све то сам Господ Христос узидава и усклађује у живом телу Цркве, јер сав живот Цркве као целине и живот сваког члана Цркве посебно — сам Господ води и руководи, те тако ништа не бива без Њега, али исто тако и без нашег труда и личног подвизавања и напора. У саборном животу Цркве измешани су животи Анђела и људи, покајника и грешника, праведника и неправедника, преминулих и на земљи живећих, при чему они праведнији и светији помажу мање праведнима и мање светима да расту растом Божјим у све већу праведност и светост. Кроз све чланове струје богочовечанске свете силе Христове, и кроз оне најмање и најнезпатније, по мери њиховог благодатног уживљавања у организам Цркве помоћу подвига вере, љубави, молитве, поста и осталих врлина.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Личност и друштво

Тако, сви ми заједно растемо „у цркву свету у Господу“^[1]: благодатнооргански повезани међу собом једном вером, једним светим тајнама и светим врлинама, једним Господом, једном Истином, једним Еванђељем. Исви учествујемо у једном богочовечанском животу Цркве, сваки из свог места у том телу које му је Господ Глава Цркве одредио, јер тело Цркве расте из Њега и Њиме „складно састављано и склапано“. При томе Господ свакоме одређује место које му одговара по његовим духовним особинама и хришћанским својствима, нарочито по његовој светој еванђелској љубави коју сваки добровољно гаји у себи и ради њоме. У том саборном животу Цркве сваки сазидава себе помоћу свих, и то у љубави, исви помоћу свакога, због чега су и једноме апостолу потребне молитве незнатних чланова Цркве.

Сваки нови члан Цркве значи прираст у телу Цркве и пораст тела Цркве. Јер сваки „по одговарајућој делатности“ својој постаје сутелесник у телу Цркве. А сам Господ му додељује припадајуће место у телу Цркве, чинећи га саставним делом њеним. Заиста, само у богочовечанском организму Цркве сви раде за свакога и сваки ради за све, сви живе за свакога и сваки живи за све. Заиста, само је у Цркви на савршен начин решен и проблем личности и проблем друштва; и само у Цркви остварена и савршена личност и савршено друштво. У ствари, ван Цркве нема ни праве личности ни правог друштва.

Над овом светом тајном раскошно расина небеско бисерје своје божанске мудрости и речитости свети Златоуст. Пошто је навео 15. и 16. стих 4. главе Ефесцима, он вели: Те речи светог апостола значе ово: Као што дух, спуштајући се из главина мозга, не просто даје осетљивост — $\tau\acute{o}\ \alpha\iota\acute{o}\theta\eta\tau\acute{\iota}\chi\acute{o}\nu$ — свима удима, помоћу нерава, него свакоме у потребној сразмери: ономе који је способан примити више — више и даје, а мање способноме — мање (јер дух је корен живота); тако и Христос. Пошто су наше душе исто тако зависне од Њега, као удови од духа, то Његово промишљање и раздавање дарова, сразмерно способности свакога члана, врши узрастање свакога од њих. А шта значе речи: „оним што сваки зглавак помаже?“ Значе: оним што сваки зглавак осећа. Јер овај дух који се од главе распоређује свима члановима, додирујући свакога од њих дејствује у њима. Може се и овако рећи: тело примајући ово дејство духа, сразмерно способности сваког свог уда, тако и расте. Или овако рећи: удови, добијајући сваки своју меру духа, тако расту. Или још се може и овако рећи: дух, изливајући се из главе и додирујући све удове и распоређујући сепо њима, колико сваки од њих може примити у себе, тако расте. — Но због чега је свети апостол додао речи: „у љубави“? Због тога што се тај дух друкчије не може дати. Јер као што, ако се деси да се рука одвоји од тела,

дух који потиче из мозга тражећи руку на њеном месту и не налазећи је тамо, не откида се од тела и не прелази на одвојену руку, већ ако је не нађе на њеном месту, он јој ине даје себе; тако исто бива и овде, ако нисмо међу собом повезани љубављу. Љубав сазидава, сједињује, зближава и везује нас међу собом. Стога ако хоћемо да добијемо Духа од Главе, будимо међусобно повезани. Постоје две врсте одвајања од тела Цркве: једна — када хладнимо у љубави, а друга — када се усуђујемо учинити нешто недостојно према телу Цркве. И у једном и у другом случају ми одвајамо себе од целине — τοῦ πληρώματος (= од пуноће). Макар учинили безбројна добра, ми ћемо бити осуђени не мање од оних који су мучили тело Господа Христа, ако будемо комадали целост Цркве — Τό πλήρωμα τó ἐκκλησιαστικόν[2].

Блажени Теофилакт пише: Свети апостол је рекао о телу Цркве: „складно састављано и склапано“, да би показао да су чланови тога тела не просто поређани један поред другог, него сједињени међу собом и сваки заузима своје сопствено место. Наше је дакле да се сложимо и сједињујемо љубављу, а Христа, Главе наше, јесте данам ниспошље Духа. Речи пак: „оним што сваки зглавак помаже“ показују да се Дух, даван од Главе, протеже на све. Тело дакле расте и сазидава сетимештосе помоћу Духа протеже на све чланове и што Он дејствује у њима, или што им даје силу да дејствују[3].

НАПОМЕНЕ:

[1] Еф. 2, 21.

[2] Тамо, Homil. XI, 3. 4; col. 84. 85.

[3] тамо, ad loc.; col. 1089 С.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ

Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Сутелесници Христови

Свети апостол благовести истину: Ми смо уди тела Христова, од мяса његова и од костију његових[1]. Зато живот у нама и међу нама треба да буде као и у телу његовом: да се сав креће, збива и бива у божанској Истини, и Правди, и Љубави, и Доброти, и свему богочовечанском, еванђелском. Сваки посебно и сви скупа, увек смо удови тела Његова. И као такви, ми смо саставни делови тела његова, истине његове, живота његова, вечности његове, богочовечности његове. Да смо хришћани, ми можемо показати и доказати само на један начин: својим благодатнодуховним органским јединством са Господом Христом. Кроз свете Црквене тајне ми заиста постајемо — "уди тела његова, од мяса његова, и од костију његових"; а утврђујемо се у томе светим врлинама и благодатним подвизима. Шта су хришћани? — „сутелесници" Христови;[2] сви сачињавају чудесни богочовечански организам његов: кроз који, у коме, и ради кога живи Он, превечни Бог Логос. Око, уво, рука, нога, прст, сваки делић тела, свака ћелија тела живи и нормално ради само док је свим бићем својим укопана у тело, у сав организам његов, у све животне силе његове.

НАПОМЕНЕ:

[1] Еф. 5, 30

[2] Еф 3, 6.

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ

Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Нема хришћанства ван Цркве

Тако је и сваком хришћанину, за његов хришћански живот, потребна сва Црква, сав Господ Христос у њој, сви светитељи њени, све свете силе њене, сва света средства њена. Зато нема хришћанства ван Цркве, ван Богочовечанског тела Христовог. Са тог разлога Господ Христос и изјављује да је Он у сваком хришћанину: ко њих прима, Њега прима; ко њих гони, Њега гони; ко њих храни, одева, обилази, — Њега храни, Њега одева, Њега обилази[1].

Наводећи апостолове речи: „јер смо уди тела његова, од меса његова, иод костију његових", свети Златуст благовести: На који начин? Он је постао од наше грађе — *ἀπο της ημετέρας γευομεν ύλης*, као што је и Ева постала тело од Адамова тела. Свакако, апостол с правом спомиње кости и тело, јер је то најглавније у нама: тело и кости. Једно је као темељ, а друго је као грађевина. То је, уосталом очевидно. А на који начин? Као што је тамо, вели апостол, толика блискост, тако и овде. Шта значи: „од меса његова"? Значи: истински од Њега. Ана који смо то начин ми уди тела Христова? На тај што смо се родили по Њему — *κατ' αὐτόν*. А како „од тела"? То знате ви који имате удела у тајнама: помоћу тога ми се одмах преображавамо, пресаздајемо — *ἀναπλαττόμεθα*. Као што се Он родио од Духа Светога, тако се и ми рађамо у крштењу; постајемо тело Његово. А ако ми то не постајемо, како онда сагласити са тим речи: „од меса његова иод костију његових"? Притом обрати пажњу: Адам је створен, Христос је рођен; из ребра Адамова изађе распадљивост, из ребра Христова истече живот; у рају изниче смрт, на крсту она би уништена. Као што је дакле Син Божји — наше природе = *της ημετέρας φύεως*, тако смо ми Његове суштине = *ὄντως ήμεϊς της ουοίας αὐτοῦ*; и као што Он има пас у себи, тако и ми имамо Њега у нама[2].

Речи светога апостола: „јер смо уди тела његова, од меса његова иод костију његових", блажени Теодорит овако објашњава: Као што је Ева

саздана из Адама, тако смо и ми из Господа Христа — ёк тоУ Δεόπότο У Хрютої. Са Њим се погребавамо и са Њим васкрсавамо у крштењу; једемо тело Његово и пијемо крв Његову[3]. Свети Дамаскин благовести: Ми постајемо уди Христови животом у Духу Светом[4].

Црква и Христос? — Посреди је „велика тајна"[5], највећа у свима нашим световима. Роду људском недостаје и ума и речи да макар приближно изрази ту пресвету и превелику тајну. Христос је у исто време Бог Логос и човек, Бог Логос и Црква, Бог Логос са телом на небу и у телу свом, Цркви, на земљи. Зар то није, „велика тајна"? Чланови Цркве сачињавају један организам, једно тело, па ипак сваки остаје потпуно посебна личност са свима својим боголиким и богочовечанским бескрајностима. Зарто није „велика тајна"? У Цркви је све саборно, па ипак све лично; сваки живи у свима, и сви у свакоме, па ипак је свачији живот његов властити живот, и свачија личност његова властита личност. Зар то није велика тајна? У Цркви живе толики грешници, па ипак је она сва „света и беспрекорна", без икакве мане и мрље.[6] Зар то није „велика тајна"? И тако редом, од најмањег до највећег, у Цркви је све „велика тајна", јер је у свему присутан сав чудесни Господ Христос са свима својим безбројним богочовечанским тајнама. Зато Црква представља највеће чудо за све створене светове, чудо коме се и Анђели на небу диве. У њену јединствену блавест желе и Анђели завирити, јер сеи њима „кроз Цркву открива многоразлична премудрост Божија".[7]

Богочовек Христос је у Цркви својој сјединио „све што је на небу и што је па земљи";[8] све тајне неба и земље слиле су се у једну тајну, и тако се добила „велика тајна", светајна; Црква. Та „велика тајна" богочовечанском благодаћу прониче све чланове Цркве, сав њихов живот, све њихове односе. Зато је у Цркви све — чудо, све — тајна, „паче смисла" = изнад разума. Ту ништа није просто, ништа једноставно, ништа споредно, ништа малозначајно, јер је све богочовечанско, све небоземно, све благодатно, све органски повезано у један богочовечански организам, у једну свеобухватну богочовечанску „велику тајну" — светајну = Цркву Православну.

НАПОМЕНЕ:

[1] Ср. Мт. 10, 40; 25, 35—40; Лк. 10, 16, Д. А. 9, 4; 1 Кор. 8, 12.

[2] In Ephes., c. 5, v. 30; P. gr. t. 62; col. 139. [3] Inter. in

Ephes. c 5, v. 30; P. gr. t. 82, col. 548 C [4] 1nEphes. c. 5, v. 30;

P. gr. t. 95, col. 852.

[5] Еф. 5, 32

[6] Еф. 5, 27.

[7] Еф. 3, 10; 1 Петр. 1, 12.

[8] Еф. 1, 10.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ

Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Логосна свецелисходност твари

Црква, и у њој сав богочовечански домострој спасења = обожења, има један циљ: дасве ологоси, да све освети, да све учлани у богочовечанско те ло Цркве, и на тај начин врати логосном свејединству и логосној свецелисходности. Другим речима: да све.уцркви и оцркви, ухристови и охристови, убогочовечи и обогочовечи. Да то људи с успехом постижу, Спаситељ је дао и све потребне божанске силе, којима Он као оваплоћени Бог Логос располаже: „јер у Њему живи сва пуноћа Божанства телесно“ [1]. Зато је стожерна и руководна благовест и заповест: у Цркви живети — „достојно Бога“, оваплоћеног Бога, и расти „растом Божјим“ — у човека савршена у Христу Исусу [2]. Јер је циљ нашег заједничког, саборног живљења у Цркви: „да покажемо свакога човека савршена у Христу Исусу“ [3].

НАПОМЕНЕ:

[1] Кол. 2, 9.

[2] Кол. 1, 10; 2, 19; 1, 28.

[3] Кол. 1, 28.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ Црква, Светајна Христова - Блавест о Цркви и животу у Њој

Савршен човек

Савршен човек! је лито могуће? Да, али само у савреном Богочовеку, и од савреног Богочовека: једино се у Њему и Њиме човек преображава у савреног човека. Ван Њега и без Њега, човек увек заувек остаје недвршен и несавршен, остаје кукавно полубиће или наказно кабиће.

Једино са Њим иу Њему човек се причешћује Свебића, и улази у царство Вечне Божанске Истине, Вечне Божанске Љубави, Вечне Божанске Радости, где нема ни туге, ни смрти, ни уздисања. Човеково биће само Христом прелази из смрти у живот, из времена у вечност; узлеће са земље на небо, тражећи „оно што је горе где Христос седи с десне стране Бога“^[1]. Живећи Господом Христом, човек постаје небоземно биће, и учи се живети „достојно Бога“^[2], Бога и Господа Исуса Христа. Јер је Он ради тога постао

човек живео у телу, и јесте живети „достојно Бога“. У таквостојан Бога. Живети онаквим животом каквим је Он као човек живео у телу, и јесте живети „достојно Бога“. У таквоме животу људи раде једно: непрестано творе вољу Божју. Стога су „плодни у сваком добром делу“ и расту „у познању Бога“^[3].

НАПОМЕНЕ:

^[1] Кол. 3, 1.

^[2] Кол. 1, 10.

^[3] Кол. 1, 10.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

**ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благвест о Цркви и животу у Њој**

Еванђелска гносеологија

Знање о Богу добија се животом у Богу. Из побожности — познање. Каква и колика побожност — такво и толико богопознање. У томе је сва еванђелска гносеологија. Само живот достојан Бога даје и достојно знање о Богу. Само људи, лозом бића свог накалемљени на богочовечанском чокоту Христовом, рађају „многи род“^[1], „плодни су у сваком добром

делу", и расту „у познању Бога.”[2] Живот ван Христа — недостојан је човека. Јер је Богочовек — једини прави човек. Ван Њега — све је смрт и ради за смрт. Како онда то може бити достојно човека, створеног за бесмртност и живот вечни у Тросунчаном Богу и Господу? Човековог боголиког бића достојно је само оно што је божанско, бесмртно, вечно. Зато је само христолик, само боголик, живот достојан Бога.

За такав христолики живот човеку даје божанске снаге сам Господ Христос. А даје их свакоме који се учлани, ућелијичи у Његово вечно Богочовечанско тело. Учлани ли се, онда све божанске силе Његове струје кроз њега, и он стане живети новим животом, животом достојним Бога. Учлањени у Богочовечанско тело Христово, хришћани живе „јачајући сваком снагом” Његовом „ по сили славе Његове”[3]. Они Њиме расту из силе у силу, из моћи у моћ. Зато нема изговора, и нико нема права рећи: не могу да живим „достојно Бога”. Јер све што за тај живот треба, Бог изобилно даје свакоме који утекне „од телесних жеља овога света” и ревноје у еванђелским врлинама[4]. У ствари, Господ Христос живи у хришћанима, понавља свој живот у њима, доживљује га у свакоме од њих, уколико то сваки посебно жели и хоће. У већој или мањој мери за сваког хришћанина важи Апостолова света реч: „Ја више не живим, него живи у мени Христос”[5]. У христоликом животу, у животу достојном Бога састоји се истинско, непролазно, бесмртно достојанство човека. У томе је и његова свевредност, његово — божанско величанство.

НАПОМЕНЕ:

[1] Јн. 15, 5.

[2] Кол. 1, 10.

[3] Кол. 1, 11.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ

Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Човек - божанско величанство

Човек живи „достојно Бога“, и заиста представља божанско величанство на земљи, ако су му мисли достојне Бога, ако су му осећања достојна Бога, ако су му дела достојна Бога. Али у тај славни непрекидни еванђелски подвиг човек мора са своје стране непрестано улагати „свако трпљење и дуго подношење с радошћу“^[1]. „Трпљење — с радошћу“? Да, јер је радосно трпљење најчудеснији анђеоски хранитељ па еванђелском путу спасења. А што наређује, човекољубиви Спаситељ свима хришћанима наређује: „Трпљењем својим спасавајте душе своје“^[2]. А за такво трпљење Он им и даје те јачају „сваком снагом“ божанском, и на тај начин обелодањују силу славе Његове божанске.

На целом еванђелском путу спасења хришћани живо осећају да без непрестане помоћи Божје они не могу ништа урадити на своме спасењу. Многобрижни и човекољубиви Отац наш небески је тај „који нас оспособи за удео у наследству светих у светлости“^[3]. Уопште свете силе за свети живот дају се Тројичним Божанством: од Оца кроз Сина у Духу Светом. За саборни живот „са свима светима“^[4] даје се „удео у наследству светих у светлости“. Бог који је светлост почива у Светима кроз њихову светост^[5]. Наследство светих је непропадљиво^[6], јер је са свих страна ограђено неприступачном светлошћу божанском, којој ништа смртно ни рушилачко приступити не може.

Грех је погасио све светлости у нашем свету, и тама је попала све наше очи, и овладала нашим светом. Упорним грехољубљем људским власт таме је постала врховна власт у човечанском свету, и грехом и смрћу владала свемоћно над родом људским. Од немоћи и очајања људи су „седели“ у тами смрти потпуно беспомоћни^[7]. Тек доласком Бога Логоса међу нас синнула је права светлост у нашој тами греха и смрти. Права светлост, коју никаква тама обузети не може^[8]. Он — „светлост света“, Он — „светлост живота“ светлошћу царује и влада и у свету и у животу. Где је Он, ту је већ светлост и власт светлости. Пославши Њега у свет. Бог Отац нас „избави од власти таме и премести у царство Сина љубави своје“^[9], у царство светлости. Једино идући за Господом Христом, људи не ходи по тами него имају „светлост живота“^[10]. Прелаз из власти таме у царство светлости врши се вером у Христа^[11]. „Ја светлост дођох на свет, да ни један који

верује у мене не остане у тами"[\[12\]](#). У Господу Христу људи постају „синовн светлости", и сама светлост; и живе као синови светлости.[\[13\]](#)

Влашћу таме свети апостол је назвао власт ђавола[\[14\]](#). Речи: „избави нас од власти таме"[\[15\]](#) значе: избави нас од заблуде, од власти ђавола, од тираније ђавола. Апостол није рекао просто: Од таме, него — од власти таме, пошто ђаво има над нама велику власт и господари. Тешко је бити и просто под ђаволом, а под ђаволом са влашћу још теже. Бог показа Своје човекољубље не само у томе што нас ослободи од таме. Нема сумње, велика је ствар ослободити од таме; али увести у Царство, још је већа. Где, како је разноврстан дар! Он ослободи нас који смо лежали на дну понора; и не само ослободи, него нас и у Царство преведе. И то — „у царство Сина љубави своје"[\[16\]](#). Свети апостол каже не просто: у царство небеско, него придаје речи велику важност назвавши царство небеско царством Сина, јер нема похвале веће од ове, као што на другом месту каже: ако трпимо, с Њим ћемо и царовати[\[17\]](#). Нас удостоји, вели, онога чега и Сина, и то љубљенога: непријатеље помрачене одједном премести тамо где је Син, у исту са Њим славу[\[18\]](#).

Спаситељ је избавио људе „од власти таме" и преместио их у царство светлости и на тај начин што нас је Својим богочовечанским подвигом спасао од греха и смрти. Грехом ми смо били продали себе у ропство смрти. Својом безгрешном смрћу Он нас је откупио из тога ропства. Јер Он није могао ни постати ни остати роб смрти, зато што је био безгрешан. Као безгрешан Он није морао умрети, али је Он из безграничног човекољубља добровољно примио на Себе смрт, и сишао у царство смрти, где душе људске робују смрти због греха. Тако је смрт, и све душе људске у њеном царству, први пут угледала безгрешног човека, — драгоценост какву никада имала није. Али није била у стању да Га задржи у своме царству, јер у Њему није било греха да би се могла ухватити за грех, те и Њега заробити као и остале људе. Напротив, Својим присуством у царству смрти Он је разорио царство смрти и греха Својом безгрешном, и зато свемоћиом, човечанском природом. И то учинио за људе и место људи. Јер као нови Адам, као нови родоначелник рода људског, као нови ималац свеопште природе људске, Он је свепобедну силу Своју пренео на људе и избавио их „од власти таме", од власти греха, од власти смрти, од робовања смрти. Откуп је извршен тиме што је Он себе, Своју безгрешну богочовечанску свевредност дао смрти, и тако избавио род људски од робовања смрти. Смрт се била полакомила за тако драгоцену биће, али њу је то сатрло и царство њено разорило. После тако беспримерног откупа, смрт није могла, нити имала права, да природу људску и даље задржи у својој власти. Она је откупљена на најочигледнији и најубедљивији начин. Јер ко је икада дао толико за откуп ма каквог робља? А човекољубиви Господ дао је Себе, безгрешног Богочовека, пролио Своју скупочену божанску крв, чија свака кап вреди више него сви светови скупа. Стога

једино у Њему „имамо отпуштење грехова“, јер само Он „има власт отпуштати грехе“^[19].

НАПОМЕНЕ:

[1] Кол. 1, 11

[2] Лк. 21, 19

[3] Кол. 1, 12

[4] Еф. 3, 18; Кол. 2, 19.

[5] 1 Јн. 1, 5.

[6] 1 Петр. 1, 4.

[7] Ср. Мт. 4, 16; 1 Јн. 2, 8. 9. 11 [8] Ср. Јн. 1, 5. 9.

[9] Кол. 1, 13.

[10] Јн. 8, 12.

[11] Ср. Д. А. 26, 18; 1 Петр. 2, 9.

[12] Јн. 12, 46.

[13] Ср. Еф. 5, 8; 1 Сол. 5, 5; Мт. 5, 14.

[14] Блаж. Теодорит, *ad loc.*

[15] Кол. 1, 13.

[16] Кол. 1, 13.

[17] 2 Тим. 2, 12.

[18] Св. Златоуст, тамо, *Homil. II, 3; col. 312–313.*

[19] Кол. 1, 14; Мт. 9, 6; ср. Јн. 20, 22.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Крв Самога Бога

Господ Христос је „лик Бога невидљивога“ [1]. Ето зашто је крв Његова тако драгоценa и свевредносна, јер је крв самога Бога. Бога који је постао човек, и дао човеку све Своје Божанство, све Своје божанске вредности и силе, сјединивши их нераздељиво и занавек са људском природом. У Њему ми видимо „лик Бога невидљивога“: лик самога Бога. Уколико вид људски може видети Бога. А угледати Њега као Бога и безгрешног човека у своме царству, то је за саму смрт била — смрт. Отуда њена немоћ да у своме царству таме задржи Бога и душе људске ради којих је Он дошао. А када је Он сишао у њено царство, и она угледала у Њему Бога и безгрешног човека, — она се сва препала, сва од силе Његове умрла, и тако није могла да у своме царству задржи ни Њега ни душе људске ради којих је дошао. [2]

НАПОМЕНЕ:

[1] Кол. 1, 15.

[2] Ср. Д. А. 2, 24.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Време и Вечни

У Цркви човек се сједињује, по први пут у историји свога постојања, са Вечним, са Богом Логосом, а преко човека и сва твар. Тако се време сједињује са Вечношћу, временско са Вечним, твар са Творцем. При томе постаје јасна свеистинита благовест: Творац — Бог Логос је „рођен пре сваке твари” [1]: Свака твар има свој почетак у времену и са временом, а Господ Христос нема временског почетка. Он је рођен од Бога пре свих времена; беспочетно рођен у вечности, Он је и сам вечан као и Бог Отац који Га је родио. Отац је вечити Отац, јер је Син вечити Син. Није било тренутка у вечности да је Отац био без Сина. Да је било таквога тренутка, и да је Син касније по Божанству од Оца, онда не би било Свете Тројице: Бога Оца, Бога Сина и Бога Духа Светога. То значи: не би било истинитог Бога и Господа. Речено је: „рођен пре сваке твари”, да Господа Христа, који је свемоћни Творац, не би мешали са створењима. Свемоћни Творац? Да — : „јер кроз Њега би саздано све што је на небу и што је на земљи, што се види и што се не види, били Престоли или Господства или Поглаварства или Власти: све се кроза Њ иза Њ сазда” [2]. Овакву творачку свемоћ ко може имати осим Бога? Ми људи још нисмо ни изблиза успели да сазнамо шта је све створено на самој земљи, а камоли у целој васиони, или тек у невидљивом свету! Каква ли бића, и силе и славе! „Све што је на небу”, — а од свега свети апостол спомиње само нешто—нешто: Анђелске Престоле, Господства, Поглаварства и Власти. А остало је са дивљењем и побожношћу прећутано. Људски ум није у стању да замисли, а камоли да

схвати Божју творевину од врха до дна. Из ове апостолове благовести јасно је оно што је за нас најглавније: ништа није ушлоу постојање мимо мудрост и вољу Божју: савршену мудрост и свемоћну вољу^у.

НАПОМЕНЕ:

[\[1\]](#) Кол. 1, 15.

[\[2\]](#) Кол. 1, 16

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

**ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој**

Све створено - логосно

По своме пореклу све је од Бога Логоса, све је у суштини логосно. А по циљу? И по циљу је све логосно, јер се све не само кроз Њега него и „за Њега сазда“. Такав је наш пут: почињемо од Беспочетног и завршавамо Бескрајним. И наш почетак и наш завршетак су у Богу Логосу. Не само наш, него и целокупне творевине. Било би нелогично и неприродно да логосној творевини буде циљ нешто друго а не Бог Логос. Божанске

логосне силе су у ствари једине стваралачке силе у свету. Ово рођење потомака из предака, плодова из семења; ово незадржљиво одживљавање живота у безброј бића; ово чудесно одвијање свега што постоји у безброј облика, — све то бива по тајанственом деловању тих логосних стваралачких сила, стављених у суштину свих твари при стварању.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ

Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Логосна целисходност света и грех

Логосна целисходност света и живота поремећена је грехом. Откуда грех у свету створепом безгрешним Богом Логосом? Од злоупотребе стваралачких логосних сила. Логосна сила која се слободном вољом злоупотреби тако да не иде своје циљу: Богу Логосу, не ради за Њега већ против Њега, и јесте грех. И још: то је сила која је за свој циљ прогласила или себе или коју другу твар. У томе је сав ђаво, у томе човек уколико грехом иде за њим. Бог Логос није мој циљ, већ ја сам: сав у себи, и сав за себе. Таква је логика свакога греха, и оног највећег и оног најмањег. Отуда је грех једина алогосност, једина алогичност у свету. Бог Логос је зато и постао човек, а на Себи Богочовеку основао Цркву, да би човека ослободио те убитачне алогичности, спасавајућм га од греха, смрти и ђавола. И тако успоставио логосну целисходност у нашем човечанском свету. Логосна једноциљност везује најмању бубицу са најогромнијим сунцем у васиони, човека са Анђелом и атомом. Једноциљност, једнопореклост, једнопосталост. Јер смо сви од Њега — Бога Логоса; сви и све и сва осим греха и зла. А зла нема изван греха. Слободна воља, створена боголиком да би била богочежњива, окренула се од Бога, кренула на супротну страну од Бога, и ради против Бога. Ево у томе је суштина свакога зла: и ђаволског и човековог. У томе је и смрт, јер је прекинута веза са Богом Логосом, од кога је и живот и постојање [\[1\]](#).

НАПОМЕНЕ:

[\[1\]](#) Јн. 1, 3. 4.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

**ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој**

Логосно свејединство

Но Богочовек Господ Христос, иако је сав у човеку и сав у Цркви, ипак је сав опкољен исав испуњен Својим безбројним божанским логосним бескрајностима. Отуда и, благовест: „И Он јс пре свега, и све је у Њему“[\[1\]](#) И још: Он је — „Почетак“[\[2\]](#). Или боље: Он је почетак сваком почетку, а сам је Беспочетни почетак. Зато је Он и пре свега створенога. Од Њега се ништа почетније замислити не може. Почетак, прапочетак свакој твари је у Њему иод Њега. „И све је у Њему“: све што живи, живи Његовим животворним силама; све што постоји, постоји Његовим бићетворним силама. Све је опкољено Њиме. Али и све је кроз Њега. Ван Њега је само небиће. То логосно свејединство свега постојећег тешко је осетити човеку, поштому је душа разбијена грехом. Бог Логос и постаје човек, да би човека ослободио греха, и тако га оспособио да то свејединство осети и доживи. Ради тога и оснива Цркву у телу Свом Богочовечанском. И људи, учлањени у Његово Богочовечанско тело, осећају и доживљују логосно свејединство твари по

мери своје светости, своје охристовљености, своје обогочовечености. Најсветији, то најснажније осећају инајсвесније доживљују.

НАПОМЕНЕ:

[\[1\]](#) Кол. 1, 17.

[\[2\]](#) Јн. 8, 25.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

**ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој**

Логосна свециљност

Тек у оваплоћењу Бога Логоса и установљењу Цркве као тела Његовог нама је откривена тајна свих твари, свих бића, свих светова, тајна и циљ; паи тајна самог Троједног Божанства. То је — Црква. И у њој — логосно свејединство и логосна свециљност. Свејединство најпре Бога и човека, а затим и свих твари, свега што постоји на небу и на земљи. И Он Богочовек, Друго Лице Пре свете Тројице, јесте „глава телу Цркве“[\[1\]](#), и као Глава држи тело Цркве у органском свејединству. Све животворне и стваралачке силе долазе од Њега и разливају се по целом богочовечанском организму Цркве. Као Глава телу Цркве Он све у њему

води, све руководи. И тако све што је у Цркви доживљује своју логосну божанску тајну и свој логосни божански циљ, јер „све се за Њ^сазда“.

НАПОМЕНЕ:

[\[1\]](#) Кол. 1, 18.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

**ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој**

Грех - противлогосна сила

Грех – противлогосна сила Без Њега као Главе свеколике творевине: овај свет, и сви светови; сва васиона, и све васионе, нису друго до безглава алогосна чудовишта. Зато, све што не улази, и неће да уђе у Његово Богочовечанско тело, неминовно пропада и гине у греху и небићу. А тамо луди у бесмислености и бесциљности света. Јер као алогосна и противлогосна сила, грех потискује из човека све што је логосно у њему, а кроз њега — и из света око њега. На тај начин грех обесмишљаје и човека, и свет око човека. И грехољубив човек неизоставно доживљује себе и свет око себе као неоправдиву бесмислицу и бесциљну комедију, или као безумну трагедију и наметнуту тиранију.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ

ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ **Црква, Светајна Христова - Блавест о Цркви и животу у Њој**

Ологосење човека

Ологосење човека Спасење од тога је у ологосењу човека. А то је могуће само у Цркви, под Христом као Главом. Учланивши се у богочовечански организам Цркве, човек се постепено ологосује живећи у њему његовим. логосним силама. То ологосење развија у њему осећање и сазнање свејединства светова, бића, твари, и њихове свециљности, свецелисходности, свелогичности.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ **ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ **Црква, Светајна Христова - Блавест о Цркви и животу у Њој**

"Првенац из мртвих"

Том човековом логосном осећању свејединства увек је присутно осећање његове личне каои свеопште бесмртности. Отуда код људи у Цркви онако живо осећање јединства са покојницима као са стварно живим и бесмртним бићима. А у сред свих њих, и испред свих њих, и кроза све њих — Он: „првенац из мртвих“^[1]. Да, „првенац“, јер је Он прво биће

људско на земљиним шару које је васкрсло да више никад не умре него да вечно живи. „И пре Њега су други васкрсавали, али су опет умирали; а Он је васкрсао савршеним васкрсењем“.[2] „Првенац“ и „почетак“ праве бесмртности, за којим иду сви прави бесмртници земље: хришћани. У Њему, Једином Бесмртном и Свеживом, сви су наши покојници живи и бесмртни. Нема мртвих, — то је најживље осећање и најбудније сазнање у чланова Цркве. Сви су међусобно повезани логосном бесмртношћу; сви су „синови васкрсења“.[3] Стога: „да буде Он у свему први“,[4] Он — оваплоћени Бог Логос, Господ наш Исус Христос, савршени човек, свесавршени Богочовек. „У свему први“: у свету, у животу, у души, у срцу, у савести, у мислима, у намерама: свуда, у свему и свачему први. Јер се „све кроза Њ иза Њ сазда“. Није ли Он први у нашој души, она се руши; није ли Он први у нашој савести, руши се наша савест; није ли Он први у нашем свету, руши се наш свет и тоне у хаос, у страдања, у смрт. Све трагедије свих светова су отуда што нека бића: ђаволи и људи, неће да „Он буде у свему први“, него Га одбацују ина Његово место стављају или себе, или неку другу твар, или неку своју творевину. Зато су наши светови и потонули у хаос; зато се све у њима руши, ломи, распада и пропада. Нигде реда, нигде циља, јер нема Њега, према коме се једино и могу разврстати сва бића и све твари, и свако наћи своје право место у свету и радити свој прави посао.

НАПОМЕНЕ:

[1] Кол. 1, 18.

[2] Блаж. Теофилакт, ad loc.

[3] Лк. 20, 36.

[4] Кол. 1, 18.

ТОМ III

ЕКЛЕСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Све саздано као Црква

У ствари, све је саздано као Црква: сва васиона, сви светови и сва бића у њима. Све твари и нису друго до овештаствене мисли и силе Бога Логоса. Отуда Он и творац свега и циљ свега. Оваплотивши се, Он је допунио, довршио стварање: стога Црква — тело Његово, а Он — вечна Глава тог вечног тела. Све у Цркви Њиме стоји, Њиме постоји. Црква је пуноћа Његова; Он је пуноћа Цркве. Отуда и многозначајна благовест светог апостола: „би воља Очева дау Њему обитава сва пуноћа”[\[1\]](#). „Сва пуноћа”:

Живота, Истине, Љубави, Правде, Мудрости, Вечности, и свега божанскога што се може замислити; и „сва пуноћа” свега створенога, јер све што је створено — „све је уЊему”[\[2\]](#). .

НАПОМЕНЕ:

[\[1\]](#) Кол. 1, 19.

[\[2\]](#) Кол. 1, 17.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Богочовек - свепуноћа

Богочовек - свепуноћа. И та свепуноћа стално оби тава у Његовом Богочовечанском телу, Цркви, јер је Он сав у њој, и она - сва у Њему. Ту свепуноћу осећа као нешто своје сваки члан Цркве, и ништа му друго није ни потребно, јер имајући Господа Христа, он има све и сва што му је потребно за вечни живот у свима световима. Ова богочовечанска свепуноћа нема ничег заједничког са извесним философским теоријама о свепуноћи, јер су све оне у апстракцијама и мртвим схемама. Богочовечанска свепуноћа је жива, опитна, доживљајна богочовечанска небоземна стварност. Њу може сваки доживети учлањујући се као жива ћелија у богочовечански организам Цркве. Но чудесни Богочовек Господ Христос већи је и од саме ове свепуноће, јер је речено: „у Њему обитава сва пуноћа“, а Он је око ње као већи и бескрајнији од Ње.. Без Њега, васиона се претвара у огромну пуну и празну лешину; а у њој људи - све сами лешеви, празни изнутра и празни споља, лешеви у великој лешини.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Црква - оваплоћени Бог Логос

Црква је оваплоћени Бог Логос. Зашто? - Да би собом воспоставила првобитну логосност свету. У томе учествује Бог Отац Својим благовољењем, Бог Дух Свети Својим садејством, а оваплоћени Бог Логос, Спаситељ, васцелим Својим бићем и

свуколиком Својом богочовечанском делатношћу. Све са једиим циљем: да род људски, а преко њега и сву твар, спасе од греха, смрти и ђавола. У бескрајном човекољубљу Свом Бог Отац прима добровољни самопожртвовани Богочовечански подвиг возљубљеног Сина Свог: „да кроза Њ помири све са собом, створивши мир крвљу крста његова, кроза Њ све, било на земљи или на небу .

Ето ради чега је Бог Логос постао човек: да уништи грех, тај једини узрок немира у свету и непријатељства према Богу, и да тако крвљу крста Свог створи мир између Бога и свега што је на земљи и на небу. А да људима не би на силу наметнуо Себе, Спаситеља, и да би их човекољубљем Својим орасположио за спасење од греха, Он Својом добровољном крсном жртвом уништава највећег непријатеља рода људског: смрт. Добровољном смрћу Својом уништава смрт нашу. У томе се и састоји Његова човекољубива жртва за нас. Као свемоћни Бог, Он је могао спасти људе од греха и на други неки начин. Али, сваки други начин био би израз више Његове свемоћи божанске неголи човекољубља божанског. А Њему је главно да се људи из љубави слободно определе за своје спасење од греха.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Богочовек у царству смрти

Он добровољно узима на Себе оно што је најстрашније и најубитачније за људе у свету: смрт, и све муке у вези са њом. Па усто још и пајсрамнију смрт: смрт па крсту. И кроз смрт Своју силази у царство смрти истим путем као и сви људи. Силази, да и тамо објави спасење од смрти, јер је у царству смрти неупоредљиво више људских бића него на земљи. Ушао је у царство смрти као и сваки човек; али пошто је Његово Божанство било нераздељиво сједињено са Његовом човечанском природом, — у оном случају са душом (мада се ни од тела Свога није одвајао) —, то се Он и појавио тамо и као Бог и као човек, као Богочовек. То је оно што је разнело

смрт, изнутра је разорило. „Смертију смрт поправ = смрћу разрушивши смрт“, Богочовек је васкрсао из мртвих ослободио од смрти род људски. Кроз Своје васкрсење Он је као Богочовек повезао људе са бесмртним животом: дао им нови живот, и ново богочовечанско осећање вечнога живота, свеживота у Њему. И [још](#), осечање свејединства у Њему: и неба и земље, и Бога и човека ... и овог и оног живота, и живих и умрлих. Зато је Спаситељева крсна смрт толико важна и толико неопходна у домостроју спасења света. Јер без Његове смрти, не би било ни Његовог васкрсења, те тако не би било ни спасења од смрти, ни победе над смрћу. Поред тога, не би било ни вазнесења тела на небо, — тог завршног свеславног циља богочовечанског подвига спасења. А то опет све значи: човек би остао роб смрти; бесмртност не би била воспостављена, и са њом — логосно свејединство твари; грех би и надаље остао јачи од људи, а помоћу њега и смрт и ђаво. Мукама л.удским не би било краја ни у једном свету.

Наводећи апостолу благовест: „... кроза Њ да помири све са Собом, сатворивши мир крвљу крста Његова, кроза Њ све, било на земљи или на небу“, Свети Златоуст благовести: Велика је ствар помирење, још већа — помирење кроз Христа Господа, а и од ове већа — помирење крвљу Његовом, и не просто крвљу, него, што је још веће, крстом. Тако, овде имамо пет чудесних ствари: помирио нас је са Богом, и то Собом, смрћу, крвљу, крстом. О, како је Он све то спојио! А да ти не би иомислио да је све то једно исто и да је крст сам по себи нешто, апостол вели: „кроза Њ“. [\[1\]](#)

На основу чега он то сматра важним? На основу тога што је Син Божји то извршио не на тај начин што је изговорио неколико речи, него што је Себе сама дао ради помирења, и тиме све урадио. А шта значи: „све на небу“? Јер речи: „све на земљи“ — разумљиве су, пошто је на земљи све било испуљено непријатељством и силно разједињено; сваки је од нас био у завади са самим собом и са многима. Но како је помирио „све што је на небу“? Еда ли је и тамо било раздора и неслоге? И како ми говоримо у молитви: „да буде воља Твоја ина земљи као на небу“? Шта рећи на то? Земља се била одвојила од неба, анђели су непријатељевали против људи видећи Господа свог врећаним од њих. Иово непријатељство Господ је пресекао. Како? Переместивши човека на небо, Он је не само помирио „све што је на земљи“, него је човека узвео к анђелима, човека који је био непријатељ и противник. Ето, то је — дубоки мир! Анђели су се опет стали јављати на земљи, пошто се и човек јавио на небу. Бог је анђеле свео међу људе, а људе узвео међу анђеле. Најпре је анђеле свео к нама, а затим је човека узвео к њима; земља је постала небо, пошто је небо имало примити земнике. Сада небо није заграђено од нас непроходном преградом; и сваки верник има свога анђела. Откуда се то види? Из речи Спасових: Гледајте да не презрете једнога од ових малих; јер анђели њихови једнако гледају лице Оца мога небескога (Мт. 18, 10) [\[2\]](#).

У телу Бога Логоса, Цркви, све се човеково исцељује од свега греховног, и смртног, и ђавољег: исцељује се ум, и разум, и савест, и срце, и воља; речју: исцељује се васцело биће човечије. Искупитељска, и васкрситељска, и преобразитељска, и вазнеситељска жртва Спаситељева обухвата васцелог човека, и сва људска бића. Богочовечански подвиг помирења људи са Богом, преко Цркве се распростро и на незнабошце, некад отуђене од истинитог Бога и непријатеље Богу. Отуђене, чиме? Гресима, живљењем „у злим делима“^[3].

НАПОМЕНЕ:

^[1] Блаж. Теофилакт вели: Свети апостол није рекао: "крста" (ст. 20), и стао, него је додао: „Његова“, да ти не би помислио да крст могу нешто сам по себи. Јер није спасао просто крст, већ Његов крст.

(тамо, сар. 1, vers. 20; col. 1225 В).

^[2] Св. Златоуст, тамо, Номил. III, 3.4; col. 321. 322.

^[3] Кол. 1, 21.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Зло - "разума"

По природи својој зло је туђе Богу, и зато отуђује од Бога. И грехољубиве људе претвара у непријатеље Богу. Јер грех је тиме грех, и зло је тиме зло, што је непријатељ Богу и свему Божјем. Али је најстрашније када људи постану непријатељи Божји „разумом“, тојест када свесно живе у злу, раде за зло, оправдавају зло. Њихово је зло разумско, „рационално“, засновано на разлозима разума, логике. Да, оно је логичко и логично. То се дешава са људским разумом када грех кроз грехољубље прожме цело биће човеково: и душу, и срце, и разум, и вољу, и толико се сједини с њима да учествује у целокупној њиховој делатности као њихова унутрашња, природњена стваралачка сила. Онда грешне мисли, грешне жеље, грешна осећања постају „природни“, логички оправдани, разумски оправдани. „Грех је нека логичка сила Сатане“, по ванредно дубокој и многозначајној мисли светог Макарија Великог.^[1] Уживи ли се у човека, грех се постепено слије са његовим разумом, са његовом логиком, и онда свако зло постаје за човека и логично, и природно, и неопходно. А Бог и божанско добро постају нелогични, неприродни и непотребни. Штавише, огреховљена логика, огреховљени разум тврде: „нема Бога“, и наводе „логичке доказе“, „доказе разума“ у прилог тога.

„Отуђени разумом“ од Бога и свега Божјег, људи постају непријатељи Богу са логичких разлога, „разумом“, и своје безбожништво оправдавају „логичким“ и „рационалним“ разлозима. А то безбожништво се неминовно изражава „у злим делима“. Јер безбожништво и злорађење увек иду заједно. Живећи логиком греха, људи сматрају да су зла дела нешто логично и неопходно и природно у нашем човечанском свету. Зло се толико сродило с разумом, да је постало његов *modus vivendi*, а тиме и *modus cognoscendi*. За људе који су "разумом у злим делима", и тако „отуђени од живота Божјег“^[2], злосе јавља као рационална неопходност живота и мишљења. У томе је суштина незнабоштва и безбоштва; у томе њихова апологња зла; у томе њихова какодикеја — оправдање зла.

И од таквог свеубитачног зла ослобађа чудесни Господ Христос Својом човекољубивом смрћу и васкрсењем. И тиме божански осмишљава и биће људско и живот људски. И показује да је божански разум, божанска логосност, божанска логика у ствари једина логика, једини смисао и Људскога бића и људскога живота, и свега што постоји.

Стога свети апостол благовести члановима Цркве: „сад вас помири у телу меса његова смрћу“:^[3] помири вас са Богом, са божанским добром, са божаиским разумом, да бисте престали бити љубитељи злаи непријатељи Бога. Сада и себе и свет видите у логосној светлости и свециљности. Сада осећате и увиђате да је оваплоћени Бог Логос заиста једини Разум, једини

Логос, једина Логика живота и света. У Њему је права логосност и разумност људског разума; у Њему — права логосност и логичност људске логике. Тек у Њему и Њиме људски разум долази себи, своје правоме бићу, своје правоме смислу, своје правоме животу: светом животу. Омогућити људима свети живот, дати им силе да га остваре — циљ је Спаситељевог богочовечанског подвига спасења света. Омогућити спасење света. Човекољубиви Господ добровољно узима па Себе крсну смрт: „да вас свете и непорочне и беспрекорне изведе преда се“[\[4\]](#). А силе за то све су у Његовом Богочовечанском телу — Цркви. Узидате ли се у то свето тело, у вас ће се постепено осветити и савест и разум и душа. А из тих освећених извора природно теку свете мисли, света осећања, свете жеље, и претварају се у света дела. Тако се у светом и саборном животу Цркве ваше свето живљење непрестано развија и расте из силе у силу. А све то чини човекољубиви Господ — „да вас свете и непорочне и беспрекорне изведе преда се“.

Господ нас, благовести Свети Златоуст, не само ослободи грехова него и постави у ред прослављених. Он толикопретрпенесамоданасослободизаланегоиданасизведеупрвобитно достојанство, као када би неко осуђеника не само ослободио казне него га и узвео у почасно звање. И Он нас уврсти у ред ништа не сагрешивших, — или боље, у ред не само не сагрешивших него и извршивших највеће подвиге; и још више од тога: дарова нам светост пред Њим. А реч „беспрекоран“ изражава више него „непорочан“, јер се реч беспрекоран примењује на нас када ми својим делима не изазивамо ни осуду ни прекор.[\[5\]](#)

Све је то могуће, благовести свети апостол, једино под овим условом: „ако само останете у вери утемељени и чврсти, и непокретни од наде еванђеља које чувате, које је проповедано свој твари под небом“[\[6\]](#). Другим речима: ако сте свом душом, свим срцем, свим животом, свим бићем у Еванђељу. Шта је темељ вашег бића? Ако је Еванђеље, онда сте дом душе своје саградили на неразоривом темељу; онда сте и „чврсти“; и никаква вас зла сила неће моћи ни оборити ни сатрти. Онда вас кроз све буре и искушења и олује зла води неустрашиви путовођа — еванђелска нада. Главно је: будите „непокретни од наде еванђеља“; нека вас ништа не одвоји од ње.

НАПОМЕНЕ:

[1] Homil. XXIV, 2; P. gr. t. 34, col. 664 D [2]

Еф. 4, 18.

[3] Кол. 1, 22.

[4] Кол. 1, 22.

[5] тамо, Homil. IV, 1; col. 325-326.

[6] Кол. 1, 23

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Утемељеност у Вери

Речено је: „ако само останете“. Значи: од вас зависи све: и утемељеност у вери, и чврстина, и нада еванђелска. Шта је то утемељеност у вери? Утемељеност вашег ума у вери, вашег срца, ваше савести, ваше воље, вашег целокупног бића. И још је утемељеност у вери — све заснивати на вери: сав свој живот, и све своје односе: према људима и анђелима, према биљкама и животињама, према небу и земљи, према свету и световима, према истини и правди, према смрти и животу, према добру и злу, према бесмртности и вечности, према Богу и ђаволу; једном речју: према свему и свачему. Јер: „што год није од вере — грех је“ [1]. „Ако само останете — непокретни од наде еванђеља“ у свима невољама и страдањима и ранама и тамницама за Христа, увек „гледајући на Оснивача и Завршитеља вере Исуса“ [2], увек хитајући „к мети“, „к награди вишњега звања Божјега у Христу Исусу“ [3]. „Ако само останете у вери утемељени и чврсти“ — у свима њеним истинама и светињама и светим тајнама, и светим врлинама, и светим силама, оне ће вас осветити

и вас „свете и непорочне и беспрекорне" пред Христа извести,и још у такве благовести и радости, какве око људско никада не виде, нити срце наслути[4].

НАПОМЕНЕ:

[1] Рм. 14, 23 [2]

Јевр. 12, 2

[3] Флб. 3, 14

[4] Ср. 1 Кор. 2, 9

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

**ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Блавест о Цркви и животу у Њој**

Еванђеље - свакој твари

Свеобухватном богочовечанском благовешћу Цркве Еванђеље је „проповедано свакој твари"[1]. Да, проповедано камењу, и оно је повикало од бола када је угледало свога чудесног Благовесника где у мукама издише на крсту[2]; проповедано мору, и оно је Бога Еванђеља познавало, и пред Њим се смиривало, и узбуђено Га на таласима као на крилима носило; проповедано зверињу, и оно се пред Господом Еванђеља

припитомљавало; заједно са Њим у пустињи живело и кротко Му служило, те је у Божјој Књизи и ова благовест објављена: „и бејаше са зверињем”^[3]; проповедано свакој твари која је благога и свемилога Господа Исуса видела, чула, осетила: а виделе су Га, а чуле су Га, а осетиле су Га и птице, и лептири, и бубице, и цвеће, и ветрови, и кише, и биље, и животиње, и ваздух, и светлост, и облаци, и сунце, и звезде, — све Га је на земљи видело, све осетило, све се к Њему отворило, све се к Њему устремило, све к Њему саосећало, све и сва Њему хитало, јер сеиз Њега непрестано лила чудесна благовесна сила и кроз све твари нежно разливала. Тако, непрестано тако док је на земљи боравио у телу Свом светом; а кад је са Ње одлазио, Он је ту благу силу, оваплоћену у Богочовечанском телу Цркве, предао Својим светим Ученицима и наредно им да проповед Еванђеља свој твари продуже Црквом кроза све векове: „Идите по свему свету и проповедајте Еванђеље свој твари — ”^[4].

НАПОМЕНЕ:

^[1] Кол. 1, 23

^[2] Мт. 27, 51.

^[3] Мк. 1, 13.

^[4] Мк. 16, 15; Мт. 28, 19—20.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Христолика страдања чланова Цркве

Свеблагвест Цркве Христове обухвата и христолика страдања чланова Цркве као „сутелесника“^[1] Богочовечанског тела Христовог. Јер они у том пресветом Телу преживљавају страдања Спасова као саставни део свога подвига спасења. И то неопходни саставни део. Доказ? Што је сам Господ и Бог дао такво многозначајно место Својој крсној смрти и Крсту у богочовечанском домостроју спасења света. Страдање за Христа, састрадавање хришћана Христу, — ето спасења. Сваки спасавани дужан је доживети страдање Христово као своје: сараспети се Христу, изједначити се са Њим у страдању и смрти, еда би се на тај начин изједначио са Њим и у васкрсењу^[2]. Што ревноснији хришћанин, то дубље и свестраније доживљује спасоносно страдање као своје. Никад му није доста страдања за Христа. „С Христом се разапех“, тврди свети апостол^[3]. А Колошанима пише: „Сад се радујем у своме страдању за вас“^[4].

Спасоносно страдање се мора одстрадати. И ако је много страдао за Господа Христа, христочезњиви апостол „допуњује“ — „недостатак невоља Христових у телу свом“. На који начин? Страдајући за Колошане који су „тело његово“, тојест тело Христово = Црква^[5]. А у Цркви се непрестано доживљава цео живот Спаситељев, од почетка до краја. Сваки спасавани га неизоставно доживљава, јер се у томе и састоји спасење.

Подвиг христодоживљавања врхуни у доживљавању Његових спасоносних страдања. Ревносни хришћанин их стално „допуњује“ у телу свом; њихова спасоносна сила је непрестано потребна свакоме хришћанину на целом путу спасења. Отуда христоносни Павле никада сит страдања за Христа. По угледу на Спаситеља, он радосно страда и за друге, и место других, еда би својим страдањима што више допринео њиховом спасењу, тојест њиховом животу у Спаситељу. Јер спасење и није друго него непрекидно живљење у Спаситељу, за Спаситеља, ради Спаситеља. Попут светог апостола, а по самој природи подвига спасења, исви светитељи Божји су ненасити у страдањима за Христа. На неки начин они стално осећају како су мало страдали за Христа, и труде се непрестано да допуне „недостатак невоља Христових у телу свом“. Радећи то, они то увек раде као чланови Цркве, те тако страдања њихова увек бивају „за тело Христово које је Црква“. И радују се сваком еванђелском страдању као изузетној милости Божјој и благовести Божјој. Истина, „радост спасења“ врхуни у радости васкрсења, али пролази кроз радост страдања^[6].

НАПОМЕНЕ:

[1] Еф. 3, 6.

[2] ср. Рм. 6, 5; Флб. 3, 10—11.

[3] Гал. 2, 19.

[4] Кол. 1, 24.

[5] Кол. 1, 22—24.

[6] Псал. 50, 14 (51, 12).

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Страдање за Тело Цркве

Наводећи речи светог апостола: „допуњујем недостатак невоља Христових у телу свом“, Свети Златоуст богонадахнуто благовести: Изгледа апостол је рекао нешто велико; али не из хвалисавости, — не! него из силне љубави према Христу; јер он жели да та страдања приписује не њему већ Христу. А тако се изразио желећи да своје слушаоце привуче Христу. И као да им

говори: што ја страдам, ради Њега страдам; зато немојте благодарити мени већ Њему: јер то Он страда у мени. Тако, апостол се не стиди да и ова страдања приписује Христу: јер Христос не само умре за нас, него је и после смрти готов страдати ради нас. Свети апостол се свим силама труди да покаже да Христос и сада властитим телом Својим излаже Себе опасности ради Цркве. И хоће да каже Колошанима ово: не ми приводимо вас к Њему, већ вас Он приводи к Себи, мада ми то радимо, јер смо ми узели на себе не своје дело него Његово. А да апостол стварно чини то за Христа, чуј шта он сам о томе каже: „за тело Његово“, желећи тиме рећи: ја угађам не вама већ Христу, јер трпим место Њега оно што би требало да Он трпи. Обрати пажњу како се апостол силно изражава, икако огромну љубав показује! Као што је писао Коринћанима: Све је од Бога који помири нас са Собом кроз Исуса Христа, и даде нам службу помирења; тако смо ми послани место Христа, као да Бог говори кроз нас[1], тако и овде, да би Колошане што више привукао Христу, апостол говори то исто: ради Њега страдам. Тојест, мада је Онај који вам је дужан и отишао кроз вазнесење на небо, ја ево исплаћујем за Њега. Ради тога апостол и вели о себи: „допуњујем недостатак“, да би показао да, по његовом мишљењу, Христос још није све претрпео. Ради вас, вели, Он и после смрти страда — ако у томе што недостаје. То исто он на други начин каже и у Посланици Римљанима: који се и моли за нас[2], показујући тиме да се Он није задовољио само смрћу, него и после тога чини за нас бескрајно много. И тако он говори, не превазнесећи себе, него желећи да покаже да се Христос још и сада брине за њих. А да би доказао да је то веродостојно, он својим речима додаје и ово: „за тело Његово“. Тојест, да је стварно тако и да ту нема ничег невероватног, види се из тога што све то бива ради тела Његова — Цркве[3].

Богумудрости апостолске нема ван Цркве. Шта је апостол? Слуга Цркве. А апостолство? Служење Цркви. Тако је „по домостроју Божјем“ — κατά την οἰκονομίαν τοῦ Θεοῦ[4]. Такав је богочовечански домострој спасења света: ἡοικονομία. Јер спасење је служење Цркви. А служење се састоји у слушању Цркве.

НАПОМЕНЕ:

[1] 2 Кор. 5, 18. 20.

[2] Рм. 8, 34.

[3] тамо, Homil, IV, 2; col. 326. 327.

[4] Кол. 1, 25

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Црква - светајна, свесветиња, свеблаговест

Јер суу њој све свете силе спасења, чији је непресушни божански извор сам Господ спасења: Богочовек Исус Христос. Због тога је Црква изузетно, и најизузетније биће у свима световима. Она је на божански чудесан и тајанствен начин — Богочовек Христос у свој пуноћи свих богочовечанских својстава и савршенстава. Зато је она — тајна над тајнама, светиња над светињама, благовест над благовестима: светајна, свесветиља, свеблаговест. Она сачињава: „тајну која је била сакривена од векова и нараштаја, а сад се јави светима његовим"[1]. Сакривена Богом због таме греха и смрти наше; а сад? — објављена Господом Христом „светима његовим". Она, свесвета тајна објављена је „светима". „Светиње — светима". Увек тако. Не баца се бисер пред свиње. Свиње су страсти које не разликују светиње од помија. Заљубљени у грехе и смртоносне сласти, људи, сви људи свих нараштаја и свих векова, тамом зла скривали су од себе једину спасоносну светињу, благовест, тајну: Бога Логоса. И опет, сама се та пресвета тајна скривала од несветих бића. „А сад се јави" — оваплоћењем Бога Логоса, Његовим животом, страдањем, смрћу, васкрсењем, вазнесењем, силаском Светог Духа, — јави се као Црква, и остаде у свету као Црква. А Црква: божански циљ и смисао свих светова, свих бића, а најпре људи; божанско светиште; божанска „Светиња над

светињама" која освећујући спасава од свега несветог: греха, зла и ђавола; божанско обиталиште Пресвете Тројице у коме се живи од Оца кроз Сина у Духу Светом, живи: и крштава, и преображава, и освећује, и спасава, и васкрсава, и вазнесава, и охристовљује, и обожује, и обогочовечује, и отројичује. Заиста, пресвета тајна, светајна; заиста, пресвета светиња, свесветиња; заиста, пресвета благовест, свеблаговест.

Такво је богатство ове најсветије светајне Божије: Цркве. Ништа од ње богатије, ништа славније ни на небу ни на земљи. То осећају ониу којих је развијено осећање за свето, за божанско, за вечно, за богочовечно. Најпре и највише светитељи. Исви хришћани, сваки по мери своје светости. Јер сусви хришћанн — свети по позиву и назначењу.

Светим душама Господ казује свету тајну своју. Зато су они тако неустрашиви проповедници и исповедници ове свете тајне. Црква — једино „богатство славе" у овом свету срама и смрада од греха, смрти, ђавола. У томе богатству славе је једина права и бесмртна слава људскога бића, јер га спасава, од онога што срамоти и убија човека: од греха, смрти, и ђавола. Зато је за људе, засве људе Црква — „нада славе", једина права нада једине праве славе. То богатство славе човек осети када се вером учлани у богочовечанско тело Цркве, и Христос усели у њега кроз свете тајне и свете врлине; због чега свети апостол и вели: „богатство славе" „богатство тајне" — „Христос у вама". Са Христом у себи, људи се обогате непропадљивим богатством: Богом и божанским савршенствима[2]. То богатство је непропадљиво; њега не могу ни мољци нагрести, ни рђа покварити, ни лупежи покрасти[3]. Оно се чува у души помоћу еванђелских врлина и живљења у њима, живљења које се једино у Цркви може водити помоћу њених благодатних сила. А оне обилно и непрекидно струје и кроз најмању ћелијицу њеног богочовечанског организма. Слава је, слава човекова бити у њој — макар најмања ћелијица.

Тумачећи апостолове богонадахнуте речи: „Какво је богатство славе тајне ове међу незнабошцима"[4], херувимски благовесник земаљски. Свети Златоуст вели: Људе, неосетљивије од камења, одједном узвести у достојанство анђела, и то једноставно помоћу голих речи и саме вере, без икаквог труда, — стварно је то слава и богатство тајне; слично томе као када би неко гладног и шугавог пса, гадног и одвратног, који забачен издише и није вишеу стању да се миче, изненада претворио у човека и поставио га на царски престо. Обрати пажњу: незнабошци су се клањали камењу и земљи, били заробљеници и сужњи ђавола, и где, одједном нагазише на главу његову, и стадоше господарити над њим и бичевати га; слуге и робови демона постадоше телом Господара Анђела и Арханђела; они који чак ни знали нису да постоји Бог, одједном постадоше сапрестолници Божји. Хоћеш ли да видиш безбројне ступњеве које они прескочише? Требало је да они сазнаду: прво, да камење нису богови; друго, да не само они нису

богови, него да ни земља, ни животиње, ни растиње, ни човек, ни небо, ни оно што је више неба, такође није Бог; треће, да ни камење, ни животиње, ни биљке, ни стихије, ни оно што је горе — ни оно што је доле — ни човека, ни демоне, ни анђеле, ни арханђеле, нити икоју другу од тих вишњих сила — природа људска не треба да обожава. Као црпући из неке дубине, њима је ваљало познати: да Господар свега и јесте Бог; да само Њега треба обожавати; да чудесно устројство живота јесте благо; да садашња смрт није смрт; да садашњи живот није живот; да ће тело устати, постати нетрулежно, узићи на небо, удостојити се бесмртности, настанити се са арханђелима. Човека, који је стајао тако ниско, пошто је све те ступеве прескочио, Господ Христос посади на небесима на престо; човека који је био нижи од камења, Он постави изнад Анђела и Арханђела и Престола и Господстава. Заиста је свети апостол дивно рекао: Какво је богатство славе тајне ^{ове!} [5]

НАПОМЕНЕ:

[1] Кол. 1, 26

[2] Ср. Лк. 12, 21; Рм. 10, 12; 2 Кор. 8, 9; 1 Кор. 1, 5; 2 Кор. 6, 10; Рм. 11, 33.

[3] Ср. Мт. 6, 19, 20; Лк. 12, 33.

[4] Кол. 1, 27.

[5] тамо, Homil. V, 1; col. 331. 332.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ

Црква, Светајна Христова - Блавест о Цркви и животу у Њој

Савршен човек

Зато што Господ Христос сачињава такво богатство за људе, свети апостоли Га неуморно проповедају свима „учећи свакога човека свакој мудрости“.

Са циљем? — „да свакога човека покажемо савршена у Христу Исусу.“^[1] Јер једино у Христу Богочовеку људско биће може доћи до свога потпуног савршенства, зато што у нашем земаљском свету једини Он има и раздаје људима све божанске силе потребне за то. Нема изузетка: сваки човек може постати савршен у Христу Исусу, само ако хоће. Јер вера је дата свима; Црква је увек отворена за све. Свима су доступне свете тајне и свете врлине, и у њима свете божанске силе, помоћу којих се човек израђује у човека савршена. Образац савршеног човека је сам Богочовек, Господ Христос. Ко се учлани у Његово Богочовечанско тело, налази се у божанској радионици у којој се постепено прерађује, постепено „расте растом Божјим“ — „у човека савршена, у меру раста висине Христове“^[2]. Сваки човек је саздан, и послан у овај свет, као биће коме је одређен и отворен пут божанског усавршавања, да би себе развио у човека савршена. У томе га омета сваки грех, свако зло, а помаже свака еванђелска врлина, свако еванђелско добро. Зато му је на том путу потребна „свака мудрост“, еда би га мудро руководила и видовито водила божанском савршенству. То је врло сложен процес и подвиг: у њему учествује сав човек и све еванђелске врлине. Не постаје се савршеним човеком ни одједанпут, ни лако. Савршенство се стиче постепеним усавршавањем. То није механичка радња, ни наметљиви дар. Нити је то дар који се готов даје. Не, ту се дају благодатне силе за усавршавање по мери ревности, а човек се усавршава сједињујући дароване силе са својим природним силама: душом, срцем, разумом, савешћу, вољом.

НАПОМЕНЕ:

[1] Кол. 1, 28.

[2] Кол. 2, 19; Еф. 4, 13.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ

Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Сарадња Благодати и слободне воље

Сарадњом благодати Божје и слободне воље човекове постепено се остварује то усавршавање, док се најзад не достигне „у човека савршена“. Имајући у виду све то, свети апостол и вели: „Око тога се и трудим, борећи сепо Његовој моћи која у мени силно ради“.[1] Старам се не просто и како било, него се трудим и борим са великом ревношћу, са великом будношћу“,[2] употребљавајући сваковрсне подвиге,[3] ратујући са непријатељима видљивим и невидљивим[4]. Но, помаган благодаћу Божјом, ја радо узимам на себе сваки труд, сваку муку, да бих учењем проповеди еванђелске учинио све људе савршенима[5].

Такав је богочовечански закон богочовечанске сарадње у Богочовечанском телу Цркве. Свети апостол се свим бићем својим труди, и моћ Христова у њему силно ради. Тако се обавља, једино тако подвиг еванђелског богочовечанског усавршавања човека. Човеково је да се труди, а Христово је да даје силе. То увек бива у правој сразмери. Да не би: или човек постао аутомат, или Бог — непотребан. Човек би постао аутомат, када би благодатне силе Христове без учешћа његове воље и труда обављале његово усавршавање, његово спасење, његово охристовљење, његово обогочовечење; а Бог би постао непотребан, када би човек хтео да без учешћа благодатних сила Христових само својим трудом постигне савршенство, постигне спасење. Али, пошто је усавршавање, спасење — богочовечански подвиг, то је потребно и једно и друго: богочовечанска равнотежа у богочовечанској сарадњи. Овај богочовечански подвиг усавршавања себе јесте непрекидна борба, борба са гресима, са страстима,

са нечистим дусима. У тој борби хришћанин увек односи победу, ако се бори помоћу сила које му Господ Христос даје. А бори се сам, уносећи сву душу и сву вољу. Он даје борца — себе, а оружје добија од Господа Христа. У тој борби труди се и мучи његова душа, његова савест, његово тело, његова воља, — и према труду добија моћ од Господа која у њему „силно ради“.

НАПОМЕНЕ:

[1] Кол. 1, 29.

[2] Свети Златоуст тамо; [Homil.](#) V, 2; col. 333.

[3] Блаж. Теофилакт, тамо, сар. 1, vcrs. 29; col. 1233.

[4] Икуменије, тамо, сар. 1. vers. 29; P. gr. t. 119; col. 28 С.

[5] Блаж. Теодорит, тамо, сар. 1, vcrs. 29; col. 605 А.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

**ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Блавест о Цркви и животу у Њој**

Борба за спасење душе

Нема борбе важније и страшније од борбе за спасење душе. Борба је то непрекидна и силна. Борба, са ким? Са свима најстрашнијим непријатељима људским: саблазнима, гресима, страстима, смртима, ђаволима. Сви они без предаха крволочно војују против хришћана и њиховог спасења. Стога су хришћани стално под оружјем ина бојном пољу; боре се без застоја и примирја. Ту су ране, ту вапаји. Тусе посрће, пада, па чак и пропада. А главно је једно: не сустати; трпљењем се изнад свега наоружати, и — победа је сигурна. Нарочито, када су нама хришћанима „срца — сједињена у љубави“.[1] Тада ми хришћани сачињавамо свепобедну војску хришћанску у свима борбама са грехом, смрћу и ђаволом. Тада се сваки бори за све и сви за свакога, сваки заједно „са свима светима“[2]. Зато од њих безобзирце бежи сваки грех, свака смрт, сваки ђаво. Или на очиглед свију издише у самртним мукама побеђена смрт, побеђени грех, побеђени ђаво.

НАПОМЕНЕ:

[1] Кол. 2, 2. [2]

Еф. 3, 18.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

**ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој**

Познање Тајне Божије

Само „срца — сједињена у љубави“ долазе „до свега богатства потпуног уверења разума, до познања тајне Бога и Оца и Христа“:[\[1\]](#) Цркве. Али срце, љубављу сједињено „са свима светима“, са срцем свију њих, са саборним и светим срцем Цркве, стиче потпуно уверење у свеистинитост и свевредност Христа и Његове светајне: Цркве. То и сачињава врхунско савршенство људскога разума у овом свету, његово „свезнање“. Јер, охристовљен и оцрковљен, он зна непосредно и опитно све што му ваља знати за његов вечни живот и у овом и у оном свету. А какво се знање неохристовљеног, неосвећеног разума људског може упоредити са тим? И није ли свако такво знање у ствари маскирано незнање, или знање које неминовно дегенерише, назадује у незнање? Очигледна је чињеница људског. живота: све док је човек „разумом“ непријатељ Христу Богу, он живи „у злим делима“[\[2\]](#), и распада се, трули у глиставим мислима и гмизавачким идејама. Такав разум богомудри апостол с правом назива „иструлелим разумом“.[\[3\]](#)

НАПОМЕНЕ:

[\[1\]](#) Кол. 2, 2.

[\[2\]](#) Кол. 1, 21.

[\[3\]](#) Тм. 6, 5; 2 Тм. 3, 8.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Богочовечански разум Цркве

Само богочовечанском разуму Цркве, људски разум се толико очисти, преобрази, освети, усаврши, да постиже врхунско савршенство. Тада, једино тада он разуме и себе, и свет око себе, и Бога, и Његову творевину, и Богочовека, и Његову пресвету тајну — Цркву; и доживљује логосно свејединство твари, логосну свециљност, логосну свецелисходност. Тада разум долази „до потпуног уверења“ да је у Цркви: „Све благо мудрости и знања сакривено“^[1]. У Цркви која је ту, у нашем човечанском свету, и помоћу које је наш свет органски сједињен са небеским светом. Јер својим богочовечанским организмом она обухвата све светове. Нема вечне мудрости и бесмртног знања, а да нису у њој. Само, све је то „сакривено“ од огреховљеног, неосвећеног, неохристовљеног разума људског. А откривено? — разуму освећеном, охристовљеном; разуму учлањеном у свети саборни разум Цркве.

НАПОМЕНЕ:

^[1] Кол. 2, 3.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

У Цркви: „све ризнице мудрости и знања“

У Цркви: „све ризнице мудрости и знања“: о Богу, о свету, о животу, о вечности, о свима Божјим световима. Јер све што је Божје, Црквом постаје човечје. Само опосредовано Богочовеком, све што је божанско постаје човечанско. И то у Његовом Богочовечанском телу — Цркви. „Све ризнице“, — а ко зна колико их је! сигурно таман толико да ће кроз сву вечност хранити мудрошћу и знањем све христочежњиве и свете душе.

Једино Црква поседује и казује главну тајну и главну истину свих светова. Све што је ван ње, ма како изгледало привлачно и слатко, обмана је. Ако је до мудрости, — она је сва у Цркви; ако је до знања, такође. Ма како заводљиво привлачне биле речи мудрости људске или знања људског, ако немају на себи печат богочовечански, нису од Истине и не казују Истину. „Ако ко долази к вама и ове науке не доноси, не примајте га“^[1]. „ У Христу су све ризнице мудрости и знања сакривене, јер је Он сама мудрост и само знање — *αὐτοβοφία γὰρ ἐστὶ καὶ αὐτόγνωσις*. Једини Христос зна све. А сваки други, ма како дивно говорио, ако не говори о Христу, он уствари говори све саме бесмислице и измишљотине“.^[2]

Љубав саборности у Цркви сједињује, богочовечански сједињује међу собом чланове Цркве. И они сви, и сваки од њих, живе саборним животом Цркве. А та света љубав саборности зависи од њихове вере у Христа и живота у Христу. Ако је вера њихова чврста и живот њихов уређен и сређен Христом, они онда животом својим у Христу на земљи осигуравају себи живот вечни на небу. И доживљавају истинитост ове истине: само када људи живе у Христу и ради Христа, њихов живот на земљи добија свој непролазни божански смисао и своју непролазну божанску вредност. Зато богомудри апостол и благовести хришћанима: „Како дакле примисте Христа Исуса Господа, онако живите у Ње^{му}“.^[3]

[1] 2 Јн. 10.

[2] Блаж. Теофилакт, тамо, сар. 2, vers. 3 и 4; со1. 1236 [3]

Кол. 2, 6. 5

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

**ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој**

Живот у Христу Господу

Не мењајте ништа у Господу Христу, нити Му што додајите: онакав какав је, Он је и божански и човечански свесавршен. Ми вам апостоли таквог Господа Христа Богочовека проповедасмо и дадосмо; ви Га таквог „примисте“. „Такоживитеу Њему“, — у Њему Богочовеку, не у себи, човеку и по човеку, или у ма чем другом. Све што од ваше душе, од вашег бића, од вашег живота није „у Њему“ Богочовеку, знајте — у смрти је, у трулежи је, у греху је, узлу је, У паклу је. А живот „у Њему“ — сав је у божанској бесмртности: у бесмртној божанској Истини, у бесмртној божанској Љубави, у бесмртној божанској Правди, и у осталим бесмртним божанским својствима и савршенствима. Господ и Бог Христос постао је човек, Богочовек, да бисмо ми људи живели у Њему као у земаљском Богочовеку, а не да бисмо Га издалека посматрали, дивили Му се, и философиралио Њему.

„Живите у Њему“, — то је заповест над заповестима. И то живите: не прилагођавајући Њега себи него себе Њему, не преиначавајући Њега према себи него себе према Њему, не пресаздајући Њега по лику свом него пресаздајући себе по лику Његовом. Само охоли јеретици и неразумни душегубци пресаздавају, преиначавају, мењају Богочовека Христа према својим жељама и схватањима. Отуда толики „лажни христоси“ у свету, и толики лажни хришћани. А прави Господ Христос, у свој пуноћи Своје еванђелске богочовечанске стварности, сав је у Своме Богочовечанском телу

— Цркви, како у доба светих Апостола, тако и данас, тако и довека. Богочовечански живот Његов — продужен је у богочовечанском телу Цркве кроза све векове, и кроза сву вечност. Живећи у Цркви, ми живимо „у Њему“ онако како то христовни апостол и наређује. Ау најпунијој мери тако живе Светитељи. Отуда и њихова чудотворна светост: живећи свим бићем у Господу Христу, они се Њиме освећују, охристовљују, обогочовечују, обожују, освемоћују, како некада у апостолској и поапостолској давнини, тако и касније, и јуче, и данас, тако увек „до свршетка света“. Они — Богочовечански лик Христов чувају у Његовој свеживотворности, свеистинитости и свечудотворности.

Како људи могу живети у чудесном Богочовеку Господу Исусу? Ако су „укорењени и назидани у Њему“^[1]. А укорелењени суу Њему, акосу корењем свога бића потпуно у Њему, уврежени у Његовом

Богочовечанском бићу, те све животне силе, потребне за живот, црпу из Њега. Укорелењено у Њему свесветом, корење нашег бића се освећује, постаје свето. Онда се и сав живот наш освећује, постаје свет. Света душа рађа свете мисли, света осећања, света расположења, и чини света дела.

НАПОМЕНЕ:

^[1] Кол. 2, 7.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ

Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Вера - свеврлина

По речи светог апостола: „Ако је корен свет, онда су и гране“[\[1\]](#). У Господу пак Христу ми се укоренењујемо светим тајнама и светим врлинама, а најпре светом вером, као почетном врлином, и свеврлином[\[2\]](#). Када је све корење нашег бића у Христу, онда је и сав живот наш од Христа.

„Назидани у Њему“: Он — тело Цркве, у које се ми узидавамо и назидавачмо подвизима светих тајни и светих врлина; назидавачмо као живи делови, живе ћелијице, живи удови. Он је темељ нашег бића, и стога темељ нашег спасења, на коме се помоћу врлина назидавачмо, и тако постижемо спасење кроз обогочовечење, кроз охристовљење[\[3\]](#). Или: Он је зграда спасења, „кућа духовна“, а ми „живо камење“ које се узидава у њу и назидавачмо на Њему[\[4\]](#). Тако, узидани у Њега и назидани на Њему, ми живимо Њиме, иу Њему иод Њега.

НАПОМЕНЕ:

[\[1\]](#) Рм. 11, 16.

[\[2\]](#) Кол. 2, 7

[\[3\]](#) Ср.1Кор. 3, 10—11.

[\[4\]](#) Ср. 1 Петр. 2, 5—6

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Вера - душа сваке врлине

„Утврђени у вери“, вери у? — Богочовека Христа^[1]. А то постајемо када своје срце, свој ум, своју савест, своје биће испунимо духом вере, те све што из њих ниче, ниче из вере и расте вером. Вера нас у познаје са свима светим тајнама и светим врлинама еванђелским, и уводи у њих; а ове нас опет утврђују у вери, ако живимо у њима. Свака света тајна је тајна вере, и свака света врлина — врлина вере. Вера је душа сваке од њих, а оне су тело њено, остварење њено. Без њих, вера би била мртва; без вере, њих не би било. Речено је: „вера кроз љубав дела“,^[2] Но она исто тако ради и кроз молитву, и кроз пост, и кроз остале еванђелске врлине. Као што душа ради кроз сва чула и кроз све делове тела, тако и вера ради кроз све свете врлине и свете тајне, као кроз своје тело, јер све оне сачињавају једно духовно тело у коме вера ради као душа.

НАПОМЕНЕ:

^[1] Кол. 2, 7

^[2] Гал. 5, 6.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ

Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Философија по Богочовеку

Вера Цркве Христове има своју посебну философију, богочове чанску философију. Стога свети апостол упозорава хришћане следећом благовешћу и заповешћу: „Чувајте се да вас ко не зароби философијом и празном преваром, по казивању људском, по стихијама света, а не по Христу"^[1]. У нашем човечанском свету постоје у ствари само две философије: философија по човеку и философија по Богочовеку. То су два схватања света, два гледишта на свет. У једној је све и сва — човек, у другој — Богочовек.

Философија по Богочовеку није друго до Еванђеље Богочовеково. А шта сачињава Његово Еванђеље? Он сам, и све Његово: Његов живот, Његово учење, Његова смрт, Његово васкрсење, Његово вазнесење, Његова Црква. Све се из Њега изводи, и све на Њега своди. Он Еванђеље чини Еванђељем. Јер је Он његово живо оличење и савршено остварење. Све што сачињава благовест за људско биће, у Њему је потпуно оваплоћено и човечански остварено. Најмучнија питања људскога духа Он је решио божански савршено и човечански стварно, и тако сваку нашу муку претворио у благовест. Највећу муку рода људског, смрт, Он је васкрсењем Својим претворио у благовест, јер нам је свима пропутио пут у бесмртност и живот вечни, и тако решио најмучнији проблем бића људског, проблем живота и смрти. Мучни проблем добра и зла Он је решио Својим Богочовечанским животом: све што је учинио представља једино истинско бесмртно и вечно добро у човечанском свету; а зло је све што није од Њега, и што је против Њега. Нерешиво питање људског сазнања: „шта је истина"? Он је решио конкретно и реално: показао је и доказао да је у Њему оваплоћена и оличена сва божанска Истина. Стога и постао непогрешиво мерило Истине. Текод Њега и Њиме ми људи јасно знамо шта је истина а шта лаж у нашем човечанском свету. А проблем Бога и човека? Једини Он је решио савршено и завршно: у Себи Богочовеку показао је јединог истинитог Бога и јединог истинитог човека, те знамо шта је прави Бог и шта је прави човек. И тако сва питања редом налазе своје логосно и благовесно решење у оваплоћеном Богу Логосу.

НАПОМЕНЕ:

[\[1\]](#) Кол. 2, 8.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

**ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој**

Богочовек - мерило свега

Стога је основно начело философије "по Христу" ово: Богочовек - мерило свих бића и ствари. Богочовек увек жив и увек присутан у човечанском свету, и - свима приступачан. Јер је не само Своју богочовечанску философију него и Себе сама оставио у нашем земаљском свету као Богочовечанско тело, као Богочовечански живот: Цркву. Цркву, којој је Он, Друга Ипостас Пресвете Тројице, Глава. Опитна је истина: богочовечанска философија је сва у богочовечанском животу. Ко живи тим животом, он и има ту философију.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Блавест о Цркви и животу у Њој

Категорички императив богочовечанске гносеологије

Категорички је императив богочовечанске гносеологије: доживи, да би познао. Отуда је сваки хришћанин по самом позиву свом философ. Јер живећи у богочовечанском телу Цркве, сваки по мери своје вере и ревности у врлинама доживљује и живот и смрт, и добро и истину, и љубав и правду, и Бога и човека, на начин на који их је оваплоћени Бог и Господ доживљавао.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Блавест о Цркви и животу у Њој

Светитељи - философи

Зато што све то у највећој мери доживљују, Светитељи и јесу прави, истински философи. Они знају тајну Бога и човека, истине и добра, живота и смрти. По учењу Цркве, они су „философи Духа Светога“^[1], „свети философи“. Јер се светим животом стиче философија „по Христу“, и постаје философ Духа Светога.

НАПОМЕНЕ:

[1] По мишљењу Св. Макарија Великог, ваистину философа Духа Светога.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Философија "по човеку"

Насупрот богочовечанској философији „по Христу” стоји човечанска философија „по човеку”. Она обухвата све философије којима је човек — мерило истине. Све проблеме живота и сазнања оне решавају човеком и по човеку. Стога су све оне „хуманистичке”, или боље: хоминистичке. Њихово је основно начело: човек је мерило свих бића и ствари — μέτρον πάντων ἄνθρωπος. И то човек овакав какав је у својој конкретној психофизичкој датости: са свима недостацима, манама, гресима, страстима, злим силама. Очигледно је да су грех и зло стваралачке силе у човеку, које учествују у целокупном животу његовом. Учествују иу његовим мислима, и у његовим осећањима, иу његовим расуђивањима. Отуда начело : „човек је мерило свега”, мора значити и: грех је мерило свега; зло је мерило свега. А посредно значи и: ђаво је мерило свега. Јер за свете, видовитије људе очигледна је истина да је човек — „радионица ђавола”[1], пошто је радионица греха и зла. А грех и зло су увек ђаволово дело, ђаволов посао. У свакоме греху и у свакоме злу увек има по мало ђаволове логике, ђаволове душе. Зато је сва философија „по човеку”, у крајњој линији својој, — „празна превара”, голо „казивање људско”[2]. Збиља, која је то философија „по човеку” решила проблем људског живота? Ниједна, јер није решила проблем смрти. А проблем смрти се задовољавајуће може решити једино васкрсењем. — Која је то хоминистичка философија решила проблем истине? Ниједна, јер се проблем истине може решити ако се истина покаже као жива и бесмртна стварност у нашем човечанском свету. — И опет: која је то хуманистичка философија решила проблем Бога и човека? Ниједна, јер нам није могла показати ни истинитог Бога ни истинитог човека.

Неке хоминистичке философије решавају проблеме „по стихијама света“. То су оне што поједине стихије света проглашују за суштину света, или за почетну свестваралачку силу света, или за праузрок света. Као: ватру, воду, ваздух, етар, материју, атом, електрон, фотон. Али све то не решава постављене проблеме него ослужњава, остављајући насу безотворној тамници људског сазнања иу загушљивом челичном јајету људског греха, зла и смрти. И човек, ако се искрено и мученички удубљује у главне проблеме живота и сазнања, мора се сложити са највећим богочовечанским философом Оветога Духа, светим апостолом Павлом, и рећи: све су те философије „по човеку“ приче људске, „казивања људска“, бајке људске, сањарења људска, мудријашења; кроз све њих зуји и бруји — „празна превара“. Заробе ли човека, он је заиста врло несрећан са свима њима.

Не човек него Богочовек је решење свих људских проблема и оваплоћење свих људских благовести. Благовести које почињу у овоме свету, да се потпуно расцветају и вечно трају у ономе свету. Бог Логос је, поставши човек, све људско претворио у вечиту блавест. Каква неисказана блавест — бити човек, откако је Бог Логос гюстао човек! Имати душу људску — каква блавест, откако је душа људска постала душом Богочовека Христа! Каква чудесна блавест — живети живот људски, откако је оваплоћени Бог Логос живео њиме! Све Јнудско у Њему је заиста Бог „благословио сваким благословом“[\[3\]](#), и све је то процветало божанском бесмртношћу. „Јер у Њему живи сва пунота Божанства телесно:[\[4\]](#) сва пуноћа Божанске Истине, сва пуноћа Божанске Правде, сва пуноћа Божанског Живота, сва пуноћа Божанске Вечности, свих Божанских савршенстава; речју: сва пуноћа Друге Ипостаси Пресвете Тројице. И то живи — „телесно = $\sigma\omega\mu\alpha\tau\iota\kappa\acute{\omega}\varsigma$ “: у границама тела људског, стварно, видљиво, опипљиво, „што чуемо, што видесмо очима својим, што размотрисмо и руке наше опипаше“[\[5\]](#). Да: Безгранични у ограниченом, Вечни у временском, Бог у човеку. „Иако се оваплоти сав —, Бог Логос је и са Оцем сав; телом ограничен, Божанством неограничен“[\[6\]](#). Шта је то Божанско, што би људи могли пожелети, а да им није дато у Господу Христу, и то дато „телесно“, опипљиво, преношљиво? Шта је то Вечно, што би желели видети, а да га у Господу Христу не виде оваплоћено, остварено, „на телесан начин = $\beta\acute{\omega}\mu\alpha\tau\iota\kappa\alpha\varsigma$ “? Са Њим и у Њему ми заиста и имамо и видимо Божанско, Безгранично и Вечно у свима њиховим савршенствима. И тако опитно, на основу личног искуства знамо. Јер у Богочовеку Христу нема ничег апстрактног: сав Бог у Њему је телесно присутан у нашем свету, телесно дат и познат. Стога је богочовечанска философија, философија „по Христу“, једина у ствари реалистична, и емпирична, и експериментална, и прагматична, и доживљајна. Христом је све Божанско и Вечно постало човечански стварно, емпирично, опитно, доступно, доживљајно. Свата пуноћа Божанства живи „телесно“ у — телу Христовом: Цркви. И хришћани, живећи у Цркви, живе у пуноћи божанског живота, и све што

је Христово доживљују као своје. Његовом богочовечанском пуноћом иснуњују себе.^[7] Зато свети апостол и вели хришћанима:

„И ви сте испуњени у Њему“^[8]. „О, какве речи! ви имате ништа мање него Он сам, јер сте и ви испуњени Божанством Његовим. Јер пошто је природа наша сједињена са Богом то смо и ми у Њему постали заједничари Божанске природе — *θείας ἐκοινωνήσομεν φύσεως*“^[9].

НАПОМЕНЕ:

^[1] Молитвено правило пред свето Причешће, Молитва четврта.

^[2] Кол. 2, 8.

^[3] Еф. 1, 3.

^[4] Кол. 2, 9

^[5] 1 Јн. 1, 1

^[6] Икуменије, тамо, сар. 2, vers. 9; col. 32 D.

^[7] Ср. Јн. 1, 16; 2 Петр. 1, 3—9.

^[8] Кол. 2, 10.

^[9] Блаж. Теофилакт, тамо, сар. 2, vers. 10; col. 1240 D.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Хришћани - испуњени Божанством Христом

Господ Христос је — „сва пуноћа Божанства“; а ви хришћани — висте Његови, зато сте и ви испуњени том пуноћом. Човек више није леш, изнутра празан и у празном свету. Сав је испуњен Богом. А његова боголика душа, са својим бескрајностима, и може се испунити једино Богом, пуноћом Божанства. Сви видљиви светови да се у њу сместе, не могу је испунити. Тако су божански огромне и њена дубина, и њена висина, и њена ширина. Зато душа људска стварно само у Господу Христу налази свој прави мир, божански мир, и покој и радост. Јер у Њему налази божанску пуноћу свога боголиког бића, иу њој своју бесмртност, своју вечност, своје божанско савршенство, своје потпуно остварење.

Како се човек испуњује „пуноћом Божанства“ — Христом Господом? Једино живећи Њиме иу Њему. Агде је Он? У Своме Богочовечанском телу, Цркви. Само као чланови Цркве људи се постепено испуњују Господом Христом, док не постану „испуњени у Њему“, јер Црква, зато што је „тело Његово“, и јесте „пуноћа“ Њега „који све испуњава у свему“^[1].

НАПОМЕНЕ:

^[1] Еф.1, 23.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ

Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Благодатни богољуди

Тако, једино у Цркви људи доживљују свепуноћу Божанства као нешто људско, наше, и то — неутуђиво наше, и постају благодатни богољуди. И извршују еванђелску заповест светог апостола: „да се испуните сваком пуноћом Божјом“[\[1\]](#). У ствари, нема разлике између Христа и Цркве; Он је све и сва у Њој: она — тело Његово, Он глава њена. Ипо бескрајном човекољубљу Свом, поставши човек, Он је учинио да све то припада нама људима. Несумњиво припада, чим се еванђелским подвизима узидamo у свето тело Његово и станемо живети у Њему помоћу светих богочовечанских тајни и сила. Онда „сву пуноћу Божанства“ доживљујемо најстварније, телесно као нешто наше[\[2\]](#). И свим бићем осећамо и сазнајемо да је Господ Христос за нас људе заиста све и сва у свима световима. А остало, све остало — „трице“. И онда се све жеље наше сливају у једну свеобухватну павловску жељу: о, само да Христа добијемо, да се у њему нађемо и вечно у Њему останемо[\[3\]](#).

Једино у Цркви човек је потпун човек: све има што му је потребно за вечни живот у свима световима. Сав се охристовљује, сав се обогочовечује, сав облагодаћује, сав обесмрћује. Ван Цркве, човек је само схема човека, само сенка човек, и привиђење, и сновиђење, и робот. И осећа се празан и пуст. И стварно, у срцу његовом и нема срца, јер нема Бога; у души његовој и нема душе, јер нема Бога; у савести његовој и нема савести, јер нема Бога. Савест! какви језиви понори, све док се не испуни Богом. Душа! каква бескрајна пустиња, све док се не испуни Богом. Човек! каква лепшина, све док се не испуни Богом и Спаситељем нашим Господом Исусом.

Хришћани су бесмртници у овоме свету, зато и мисли њихове и бриге њихове треба да су о бесмртном, о божанском, о непролазном. И све у свету да мере том мером бесмртног и божанског. Само ће на тај начин пронаћи праву вредност и прави смисао свему земаљском, временском, пролазном. И умеће разликовати и двојити сенке од стварности, временско од вечног, пролазно од непролазног. И држати се непролазних стварности и вредности, и на њима себе градити, живот свој изграђивати. Тако гледати и на Стари Завет: двојити у њему сенке од стварности. У ствари, цео Стари Завет је био као сенка Бога Логоса. Сав свет је ишао пред Њим као нека огромна сенка што иде пред својим телом. Сва старозаветна религија је

религија сенке за којом наступа њено тело: оваплоћени Бог Логос, Богочовечанско тело Његово — Црква. И заиста је тако: сав видљиви свет није друго до сенка која најављује и објављује што идеза њом: оваплоћење Бога Логоса. Тек Његовим оваплоћењем, и Црквом која је тело Његово, открива се права стварност створених светова: њихова садржина, њихов смисао, Њихов циљ. У Богочовечанском телу Цркве, не само видљиви негои невидљиви светови добијају своје „тело“, своју најтрајнију и најлогоснију стварност. И све оно што је у старом, дохришћанском свету, било најузвишеније: вера изабраног народа, њени врхови праведности и светости: пророци и патријарси, — све су то биле сенке оне једине стварности, која се тек имала јавити, и јавила се оваплоћењем Бога Логоса: телом Његовим, Црквом. Сав Декалог, сви закони, сви прописи, сва богослужења, водили су овој јединственој стварности — Цркви, били „παῖδα γωγός εἰς Χριστόν“^[4], вођ ка Христу, васпитач, путовођ који је све водио Богочовеку Христу, као Свебићу, као Свесмислу, као Свециљу свих светова.^[5]

Богочовек Христос у свету: сва Истина божанска у свету, сав Бог у свету, „сва пуноћа Божанства“ као тело у свету, βωματικώς. Нема више колебања, сумње, двоумљења: имамо и знамо истинитог Бога и Господа у нашем човечанском свету; а са Њим имамо и знамо све што нам треба у свима нашим животима и у свима световима.

НАПОМЕНЕ:

[1] Еф. 3, 19.

[2] Ср. Флб. 3, 8—14.

[3] Објашњавајући апостолове (речи: „И ви сте испуњени у Њему“, Свети Дамаскин вели: „Пошто постадосте Његово тело и удови, и Њега имате за главу, зато сте и испуњени Духом Светим“. — тамо, сар. 2, vers. 10; Р. gr. t. 95, col. 893 В. — А Св. Златоуст благовести: „Ви ништа немате мање него Он; као што у Њему обитава божанство, тако и у вама“. тамо, Homil. VI, 2; col. 339.

[4] Гал. 3, 24

[5] Кол. 2, 16—17.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Блавест о Цркви и животу у Њој

Идолопоклонство

Изаберу ли себи ма ког другог или ма шта друго за божанство, људи падају у идолопоклонство које убија све душе и потапа сва сазнања у мрак, чији је и врх и дно сам пакао. И обожавање Анђела је идолопоклонство, јер, иако су најсветији после Бога, ипак ни у ком случају не могу заменити истинитог Бога и Господа Исуса Христа. И сваки труд и подвиг, свако понижење и испаштање, које служитељи лажних богова узимају на себе, нису друго до средства којима они свесно или несвесно варају себе и своје присталице. У идолопоклонство падају обично сви људи којима је њихов чулни разум, њихов „ум тела“ путовођу у животу. То је и природно, јер чулни разум све и сва мери својим кратким аршином. А зар се тим разумом може измерити Неизмериви? А Он је ето ту, поред њега — у телу свом богочовечанском, Цркви. А робови чулног разума гину и убијају себе својим сопственим обманама, „узалуд надимајући се умом тела свог“^[1]. Међутим, сваки човек може познати истину, и порастати у све њене бескрајности, ако се свим бићем узиде у богочовечанско тело Цркве и свагда држи Главе њене, Богочовека Христа. Јер „држећи се Главе, од које све тело помоћу зглавака и свеза држано и састављано, расте растом Божјим“^[2], расту тим растом и сви они који сачињавају то тело. Захваћени тим рашћењем, сви чланови Цркве, сваки по мери своје ревности, расту „у човека савршена, у меру раста висине Христове“^[3]. Кроз све те тајанствене и свете развоје све планове Цркве води сама Глава Цркве, Господ Христос. Главно је држати се Главе. Јер без Ње нема живота ни телу као целини ни њима, саставним деловима тела. При том

рашћењу све што је у човеку „расте растом Божјим“, а најпре његов ум, који се постепено благодаћу сједињује са умом Христовим, те прави хришћани имају „ум Христов“^[4]. Само тако ум људски долази до Свеистине, доживљава је као суштину свога бића и постиже своје божанско и вечно назначење.

А како се можемо држати Главе — Христа? Живећи њеним светим мислима, светим осећањима, светим силама, светим благовестима; испуњујући њену свету вољу, изражену у светом Еванђељу; руководећи се њоме у целокупном животу. Другим речима: ми се држимо Главе, када смо свим бићем утелу њеном и потпуно живимо његовим животом. Тако, једино тако је сваки од нас свим умом својим у Христу — Истини, и не може га заробити никаква „философија по казивању људском, по стихијама света“, јер одмах увиди да је свака од њих ништа друго до „празна превара“^[5]. А у Цркви, а у Христу Богочовеку сва се Истина оваплотила, учовечила и очовечила, постала човек.

НАПОМЕНЕ:

^[1] Кол. 2, 18.

^[2] Кол. 2, 19 ^[3] Еф. 4, 13.

^[4] 1 Кор. 2, 16.

^[5] Кол. 2, 8.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ЕКЛЕСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ

Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Истина = човек

Истина = човек. Ето ко је Христос и шта је Христос. А када се сва Истина могла оваплотити, и оваплотила се у човека, значи: човек је саздан да буде тело Истине, оваплоћење Истине. Главна благовест Богочовекова је ово: бити човек није друго него бити оваплоћење Истине, оваплоћење Бога. Зато је Бог и постао човек, и остао заувек Богочовек.

„Христос је, као Творац и Уредитељ, глава и Анђела и људи. Од Христа је сво тело Цркве. Рекавши „тело“, свети апостол спомиње и оно што је својствено телу. Сво тело Цркве, вели он, преко свеза и саставака снабдевано од Христасваком благодаћу, расте растом по Богу. А какво је то рашћење по Богу? Рашћење не телом, него живљењем по Богу — τῆ πολιτεία καὶ α θεόν"[1]. „Господ Христос је глава целе Цркве; а Црква је тело Његово. Тако, из Њега цело тело Цркве има и само своје биће — то εἶναι, и своје добробиће — το εὖ εἶναι. Ко отпадне од Њега, одмах пропада. Јер као што се осећајни дух из мозга предаје целој телу преко нерава, и од главе је сваки осећај и сваки покрет, — тако се и цело тело Цркве снабдева од Христа, тојест прима живот и духовно рашћење. А када оно има то? Када је сједињено са Њим. Јер у таквом случају Дух Свети снабдева тело рашћењем. Јер ако тело није везано и сједињено са главом и са самим собом, онда не бива ни снабдевања Духом, ни рашћења Богом, тојест најбољег живљења по Богу".[2]

Живот у Христу = живот у Цркви је живот у васцелој Истини. Онда се не живи ни светом, ни ради света; не служи свету, ни стихијама света. Човек је сав у Христу, и зато сав умро „стихијама света": не гледа у њима ни извор живота, ни извор истине, ни извор сазнања. Свакој твари он зна вредност и место; никада ниједну не боготвори, иако се односи према свима као према логосним творевинама. Човек је у свету да Богом Логосом влада светом, стихијама света. А он то може ако је испуњен животворним и божанским силама Бога Логоса. А њима се испуњује ако живи у светом телу Бога Логоса, Цркви. Ван Цркве, људи робују стихијама света, не владају над њима. Они појединим стихијама виде своју судбину, или водитеље своје судбине, приписују им творачке, стваралачке и промислитељске силе: поштују твар, не поштују Творца; служе творевини, одбацују Створитеља[3]. „Не дохвати се, не окуси, не дотакни!" Све су то прописи помоћу којих се робује стихијама света као нечем моћнијем, умнијем,

божанскијем од људи. У ствари, „све је то на погибао ономе који чини“: јер се показује као стварипоклоник, као идолопоклоник, који служи твари а не Творцу. Када је Бог Логос оваплоћени у нашем свету, онда је ту и сва мудрост божанска, и сва сила, и сва моћ. Колико пак човек мора бити и слеп, и глув, и безуман, и мртав, па да и даље живи „по заповестима и наукама људским“. Ашта јеу њима? Зар не оно што је само „на погибао ономе који чини“[\[4\]](#).

Идолослужење је служити стихијама света, или заповестима и наукама људским као врховним божанским вредностима, које људи стављају на место јединог истинитог Бога и Господа Исуса Христа. Много је самољубља и грехољубиве самовоље проглашавати за божанство оно што никако ни по чему то није. Тако су људи поизмишљали и створили многе лажне богове, све по слици и прилици својој. И на томе засновали своје лажне вере и самовољне побожности. А када се у име тих самовољних побожности удари и у привидно богоугодне подвиге, испаштања, испосништва, и то је све „на погибао ономе који чини“ то. Заиста су све заповести и науке људске „само по изгледу мудрост“, а изнутра — пустош и смрт. Јер немају ни божанску истину, ни божанску моћ, да би нас спасле од зла, од греха од смрти. А каква нам је корист од њих, када нас не спасавају од онога што сачињава највећу муку, највећи ужас, па и сам пакао за људско биће? Све је то, у крајњој линији, идолопоклонство, а никако и никада богопоклонство: обожавање твари место Творца, служење тварима а не Творцу. Нема сумње, у томе је главно лудило чулнога разума људског [\[5\]](#).

НАПОМЕНЕ:

[\[1\]](#) Икуменије, тамо, cap. 2, vers. 19: col. 40 В.

[\[2\]](#) Блаж. Теофилакт, тамо, cap. 2, vers. 19; col. 1249 А В.

[\[3\]](#) Ср. Рм. 1, 21—25.

[\[4\]](#) Кол. 2, 21. 22.

[\[5\]](#) Кол. 2, 23.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Шта Бог хоће са овим светом? Са човеком?

Шта Бог хоће са овим светом? Какав је циљ Божји у њему? Шта Бог хоће са родом људским? Са човеком? Зашто је Бог створио овакав свет и оваквог човека у њему? То не зна, и не може знати никаква људска мудрост, никакав људски разум. То може знати, и стварно зна једино Христовом благодаћу облагодатена мудрост, и Христовом благодаћу облагодатени разум. „Богатство благодати“^[1] Своје Тросунчани Господ је излио на нас „објавивши нам тајну воље Своје“^[2] у личности Господа Христа и Његовом богочовечанском подвигу спасења: тајну воље Своје о нашем земаљском свету, и о свима световима, о човеку, и о свима људским бићима. Нема сумње, тајна свих светова је у тајни воље Божје. Данам је није објавио, ми људи никада не би сазнали и открили ту тајну, а самим тим ни тајну наше људске воље: ради чега нам је воља дата, и чему треба да служи, и како да се управља. По предвечном благовољењу Свом Бог нам је открио ту тајну коју је имао у Себи о свету и световима, и о човеку у њима. А то благовољење васцелим бићем својим извире из безграничне љубави Божје, којом Боги одређује од вечности сав Свој однос према роду људском.^[3]

До доласка Господа Христа у наш земаљски свет, род људски био је пуки сиромашак, јер није знао „тајну воље Божје“, није знао шта Бог хоће са нама људима, са анђелима, са звездама, са животињама, са биљкама, са васионама. А све то сазнао је са појавом Богочовека Христа на земљи. У чему је „тајна воље Божје“? У томе: „да се под главом Христом сједини све што је на небесима и на земљи“^[4]

НАПОМЕНЕ:

[1] Еф. 1, 7.

[2] Еф. 1, 9. [3] Еф. 1, 5—9

[4] Еф. 1, 10.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Блавест о Цркви и животу у Њој

Христос = Црква: свејединство

А Христос је глава, чега? Цркве. Значи: Он као глава Цркве уједињује у телу Цркве све и сва. Христос — свејединство, Христос — свејединитељ: у Њему, Богочовеку = Цркви, сједињује се Бог и човек, небо и земља, анђели и људи, бића и твари, атоми и васионе, све што је на небу и што је на земљи, све осим греха, смрти и ђавола. Богочовек је свето ујединио основавши и у Себи и на Себи Цркву, која је тело Његово и Он глава њена, те је тако она пуноћа Њега, Богочовека, који све испуњава у свему [1].

НАПОМЕНЕ:

[1] Еф. 1, 22—23.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Логосно свејединство

Своје првобитно јединство са Богом Логосом, Творцем својим, род људски је нарушио грехом: грехом је одвојио себе од Њега, одбацио себе од Њега, и кренуо ванбожјим, ванлогосним и ванлогичким путевима, који кроз безброј смрти воде у царство смрти, царство чистога демонизма, ђаволизма, сатанизма. Јер сваки грех је својим главним животним нервом невидљиво везан за срце, за свезло срце свезлог Сатане. Уневши у себе грех, ту разорну богобежну силу, човек је одбегао од Бога, одвојио себе од Бога, и са собом повукао у смрт и поноре сатанизма и сву твар, која је по речи Божјој подвласна њему. Тиме је он сву твар увукао у ропство пропадљивости, у тешке патње и муке, због чега и „сва твар уздише и тужи с нама“ људима у квргама греха и смрти[1]. Ослободити род људски, а преко њега и сву твар, од робовања греху и смрти, није могао нико од људи, нико од створених бића и твари, већ само Бог Логос — Творац: као Једини Безгрешан и Једини Бесмртан. И тако васпоставити јединство твари са Творцем, јединство рода људског са Богом Логосом, Богом Логиком, и повратити бићу људском божански смисао и божанску вредност постојања и живота. То је чудесни Господ Христос учинио својим оваплоћењем, и

васцелим Својим богочовечанским домостројем спасења, нарочито Својом свескупоценом крвљу: уништио грех и смрт, и тако Собом ујединио све било на земљи или на небу, и све повратио дивном логосном свејединству. Јер је Он крајњи и свеобухватни смисао свих твари и бића, и свега створенога: „јер кроз Њега би саздано све што је на небу и што је на земљи, што се види и што се не види, били Престоли или Господства или Поглаварства или Власти: све се кроза Њ иза Њ сазда. И Он је пре свега, и све је у Њему. И Он је глава телу Цркве, који је почетак, првенац из мртвих, да буде Он у свему први: јер би воља Очева дау Њему обитава сва пуноћа — и кроза Њ да помири све са Собом, умиривши крвљу крста Његова, кроза Њ све, било на земљи или на небу”[\[2\]](#).

НАПОМЕНЕ:

[\[1\]](#) Ср. Рм. 8, 20. 22.

[\[2\]](#) Кол. 1, 16—20.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

**ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој**

Црква - начињена од Анђела и људи

У Цркви, Богочовечанском телу Свом, Господ Христос извршује уједињење свих бића и твари, свега логоснога што је у њима, излучујући грех и смрт из свих бића и твари, васпостављајући јединство између твари и Творца, а преко тога и јединство између сваке твари са осталим тварима. Тако је Црквом остварено јединство анђела и људи: сви су они чланови Његовог Богочовечанског тела, коме је Он глава, те смо сви ми, и анђели и људи, под једном истом Божанском главом — Господом Христом. То је надахнуто изражено у Канону Бестелесним Силама: Тебе непрестано величамо, Христе, који си на неисказан начин начинио једну Цркву од анђела и људи и сјединио небеско са земаљским [1]. Једна Црква: иу њој један исти Господ и за анђеле иза људе, једна иста Божанска Истина, једна иста Божанска Правда, једна иста Божанска Љубав, један исти Божански Живот, једна иста Божанска Вечност, једно исто Божанско Царство. Зато су свети анђели, та наша небеска, света и безгрешна браћа, у радосном човекољубљу постали добровољне слуге спасењу ^{нашем} [2].

НАПОМЕНЕ:

[1] Служба 8. новембра, Песма 9.

[2] Ср. Јевр. 1, 14.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

**ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Блавест о Цркви и животу у Њој**

Свејединство свих твари

У Цркви се остварује и јединство између људи и осталих твари: јер људи, постајући кроз освећење и обогочовећење синови Божји, постепено ослобађају и твар око себе од робовања греху и смрти, и приводе је безгрешну Једином Безгрешном^[1]. Најсавршенији чланови Цркве Светитељи, најјаче осећају то свејединство свих твари у Христу: анђели на земљи, они и живе анђелским животом: једно су са светим анђелима истином, правдом, Еванђељем, молитвом, љубављу; а једно су са осталим тварима — тугом, уздисањем неисказаним; заједно са њима кроз Духа Светог осећају како се твар исцељује Црквом од греха, постаје безгрешна и мила и благовесна. Све сачињава један Богочовечански организам, а они — осећалиште свега тога, и све осећају као део себе.

До оваплоћења Бога Логоса, вели Свети Златоуст, небеско и земаљско били су одвојени једно од другог и нису имали једну главу. Али оваплоћењем Господа Христа Бог постави једну главу за све, за анђеле и људе, тојест даде једно врховно начело и анђелима и људима: једнима Христа по телу, а другима — Бога Логоса. Као када би неко рекао за кућу да је у њој нешто труло а нешто јако, па би обновио кућу, тојест, учврстио је појачавши јој темељ; тако и овде све је подвео под једну главу. Тада је једино и могуће сједињење, тада ће једино и бити савршен савез, када све, имајући неку неопходну свезу горе, буде подведено под једну главу.^[2]

НАПОМЕНЕ:

[1] Ср. Рм. 8, 19—21.

[2] In Ephes. Homil. I, 4; P. gr. t. 62, col. 16.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Логос времена

„Тајну воље Своје“: „да се под главом Христом сједини све што је на небесима и на земљи“^[1] Тросунчани Господ је објавио, и остварио, оваплоћењем Господа Христа и оснивањем Цркве у Њему ина Њему, и то онда када се по промислу Божјем испунила „пуноћа времена“. А пуноћа времена је настала када је грех у роду људском био достигао све врхунце свог разарачког и смртоносног деловања и претио да род људски потпуно ођаволи и осатани, сатирући у њему све што је божанско и богочезњиво^[2]. Тајна времена је у тајни воље Божје: време је имало да се освети оваплоћењем Бога Логоса и Његовим Богочовечанским домостројем спасења, јер је и време саздано кроз Бога Логоса и ради Бога Логоса^[3]: једино у Богу Логосу је логос, смисао, логика, и вредност времена, и сва његова економија. Бог Логос води економију времена; и све што претходи оваплоћењу Бога Логоса, Његовом силаску унаше земаљско време, устремљено је „на економију, на уредбу пуноће времена“.^[4] У ствари, врховну власт над временом и временима, над роком и роковима има Господ Сведржитељ, Господ Свеосмислитељ. Он води и време и времена, рок и рокове, путевима Свог божанског промисла, а људима је од те превелике тајне познато само нешто, и то онолико колико им је неопходно ради њиховог спасења^[5].

НАПОМЕНЕ:

^[1] Еф. I, 9. 10.

^[2] Ср. Гал. 4. 4—5; Рм. 3, 9—19.

[3] Ср. Кол. 1, 16; Јн. 1, 3.

[4] Еф. I, 10.

[5] Еф. 1, 10; Гал. 4, 4.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Црква - лек за сваки грех

Живећи пуноћом Свога Божанства у телу Свом — Цркви, Господ Христос непрестано оживљује људе умртвљене гресима, подиже их из гроба греховности, васкрсава их из мртвих, и посађује на небесима. То је непрекидни богочовечански подвиг Јединог Човекољупца, Господа Христа, којим Он спасава све верне, дајући им у Цркви лек за сваки грех. Јер грех је богопротивна сила, умртвљује човека за све што је Божије; умртвљује га за живот у Богу; умртвљује му ум, те не познаје Бога, заборавља Бога; умртвљује му срце, те не осећа Бога; умртвљује му савест, те не исправља себе Богом; умртвљује му вољу, те неће Бога. Својим преступима и гресима људи навуку у себе толике смрти, да запета постају духовни мртваци и кроз грехе сами себе непрестано сахрањују у безброј гробова, потапају у безброј смрти. Јер грех тиме је грех што одваја човека од Бога који је извор живота, и испуњује га оним што је смртно. И када грех сазри у човеку и човек га учини, где, у њему се родила смрт: кроз један грех — једна смрт, а кроз многе грехе — многе смрти. Непоречна је истина вечног Еванђеља Божјег: грех учињен рађа смрт^[1]. Ма колико човек не хтео, но плата за грех — увек је смрт, само смрт.^[2] Остајући у гресима и не кајући се, човек добровољно остаје у многим смртима, и оне му упорно и немилосрдно умртвљују и душу и срце и ум и савест и вољу за све што је Божје: за Истину Божју и Правду и Љубав и Живот. У ствари,

греси само то и раде: обезбожују човека, осмрћују гаи усмрћују. Кога тоод људи греси нису свалили у безброј духовних смрти? Ко то од људи није умро по много пута у гресима? Нема ту изузетка, сви су људи под гресима, под њиховим страшним ударцима. У самој ствари, грех је неисказано страшнији и од саме смрти зато што он једини производи смрт, рађа смрт.

НАПОМЕНЕ:

[1] Јак. 1, 15.

[2] Ср. Рм. 6, 23

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

**ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Блавест о Цркви и животу у Њој**

Грех - сав ђаво

Жеља је свих људи: уништити смрт. А то значи, треба најпре уништити грех. Но то никаква човечанска сила учинити не може већ само божанска; и не само божанска сила, већ сав Бог, зато што је сваки грех — ђаволска сила, и још: сав ђаво. Загледај грех са ма које стране, и са свих страна, и у њему ћеш наћи једино — ђавола, ђавола, ђавола, и ништа друго. Зато што је грех тако силан — силан ђаволом, у наш земаљски свет и сишао је сав Бог, „сва пуноћа Божанства“ [1], да нас ослободи греха, и кроз грех смрти, а кроз грех и смрт — ђавола. Да зато, само зато је Господ Христос и

сишао међу нас, и као Црква остао сав међу нама: да нас мртваце у гресима оживи и васкрсне из свих наших смрти. И Он је то учинио, и непрекидно из века у век чини са свима који Му вером приступају: јер је сав у Цркви Својој, телу Свом, Он — глава љена. Он — пуноћа која све испуњава у свему[2]: све у свима вернима: све у њиховој души, у њиховом срцу, у њиховом животу[3]. А кад је у њима Он — сав Бог, како онда могу остати у њима греси, и преко њих — сав ђаво?

НАПОМЕНЕ:

[1] Кол. 2, 9. [2]

Еф. 1, 23.

[3] Еф. 2, 1. 5—6.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

"бог овога света" - ђаво

Греси имају свога бога; то је ђаво. Он је и главни творац њихов; а људи чинећи грехе — сарадници су ђаволу, и слуге, и робље. Греси имају царство, свој свет; то је пакао. А овај наш земаљски свет је такође њихов, али њихов кроз наше добровољно живљење у гресима; и утолико њихов,

уколико семи људи драговољно потчињавамо гресима. Ћаво је и ушао грехом у наш земаљски свет кроз човека, и почео да осваја овај свет гресима; и потпуно га освојио гресима кроз људе; и помоћу грехова овладао људима и загосподарио над њима смрћу; и начео људе својим беспомоћним робљем, и постао — "бог овога света"[\[1\]](#). Са тог разлога и сам Господ Исус назива ѓавола — кнезом, владаром овога света.[\[2\]](#) Зато овај свет — „лежи у злу"[\[3\]](#), и назива се — зли век[\[4\]](#). И то све тако до доласка Господа Христа у наш свет, до Његовог оваплоћења и чудесног богочовечанског домостроја спасења. А спасење сеи састоји у Спасовој победи над ѓаволом, инад његовом свесилом — смрћу. До Господа Христа, и без Њега иван Њега, људи живе у гресима и смртима, ходе кроз грехе и смрти као кроз своје дане и ноћи, или боље: као кроз своје безбројне ноћи у царству овога света. А овај свет, у коме ѓаво богује кроз грехе, има свој начин живота, свој ток, свој пут, свој ход; грех је успео да постане начин живота, *modus vivendi* у овоме свету; толико се он одомаћио у свету, толико оприродио, толико са њим сродио, тако дубоко прожео природу овога света, тако се у њу уживео и са њом саживео, и то тако одавно, од памтивека, да он не представља нешто тренутно или краткотрајно, већ нешто дуготрајно, дуговечно, читав *αιών*, па и читаву временску вечност овога света. У ствари он то и јесте: јер овај свет види у греху свој живот, своју бесмртност, своју вечност. Отуда богомудра благовест светог апостола: ходити „по веку овога света"[\[5\]](#) и значи: живети уобичајеним и устаљеним грехољубљем; сматрати да је грех нешто природно, нешто логично, нешто неопходно у овоме свету, па чак и савечно свету. У ствари, живећи грехом човек умртвљује себе за све што је узвишено, свето, божанско, бесмртно, вечно, и најзад постаје духовни мртвац.

Али, „ходити по веку овога света" значи још нешто одређеније: ходити „по кнезу власти у ваздуху",[\[6\]](#) по — ѓаволу. Грех људски није нешто самоникло у човечанском свету: он свим бићем својим исходи из ѓавола; иувек је васцелим бићем везан за ѓавола, и зависи од ѓавола. Грех је чист проналазак ѓавола; људи сусе касније придружили ѓаволу, почели да користе његов проналазак, постали добровољни сарадници његови. И сваким својим грехом људи стварно сарађују са ѓаволом, знали то или не. Зато што је од бића које је несравњено јаче и силније него човек, грехи представља силу далеко јачу и силнију од човека. То је разлог што људи никако нису у стању да својим сопственим силама ослободе, спасу себе од греха и зла. Јер ѓаво је владар у ваздушним поднебесним пространствима[\[7\]](#); његово царство је далеко веће и пространије од земље; земља је само острво у његовом огромном царству. Чиме ѓаво влада у својем царству? Грехом. Чиме у ваздуху? Опет грехом, само грехом који је оличен у палим анђелима — ѓаволима. Јер ѓаволи нису друго до бивши анђели, који свим бићем живе у греху и ради греха. И зато ма где били, они служе

греху и владају грехом. „Ђаво не влада ваздухом, него нечистим злим дусима”^[8].

По чему ми људи на земљи знамо то? По своме властитом искуству са грехом. Шта је наш људски грех у суштини? Оно што и ђаволов: противљење Богу. Зато свети апостол и вели: „по кнезу,... по духу који сад ради у синовима противљења”^[9].

НАПОМЕНЕ:

[1] 2 Кор. 4, 4.

[2] Јн 12, 31; 14, 30.

[3] 1 Јн. 5, 19.

[4] Гал. 1, 4.

[5] Еф. 2, 2.

[6] Еф. 2, 2.

[7] Ср. Еф. 6, 12; Откр. 12, 9. [8] Икуменије, Comment. in Ephes.,

cap. 2, vers. 2; P. gr. it. 118, col.

1158 D.

[9] Еф. 2, 2.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Грех - богопротивљење, богоборство

Кнез ваздушних пространстава, ђаво — дух ради и у нашем човечанском свету свој посао: изазива људе против Бога, подстиче их на богоборство. То он чини преко разних грехова; а сваки грех је у ствари противљење Богу, борба са Богом: богопротивљење, богоборство. И ђаво је помоћу грехољубља толико овладао људима, да их је просто усинио себи, те су они постали синови противљења. „Синови противљења" — рођена деца свога оца, ђавола, првог и главног противника Божјег.^[1] Његов је стални посао: противити се Богу, Његовим заповестима, Његовој Истини, Његовој Правди, Његовом Еванђељу, Његовој власти, Његовом постојању; борити се против Бога и свега Божјег; не хтети Бога ни по коју цену. Грех је увек и свуда једно исто: богоборство, богопротивљење. „Сад ради": да, ђаво и „сад ради", и то прикривено, тајно кроз синове противљења: он, дух, невидљиво ради у душама, у савестима, у срцима, у вољама, у мислима, у телима синова противљења. Јер не воли да отворено иступи и показује своје одвратно и гадно лице. Врло лукав, он вешто скрива себе, маскирајући себетако да баш неки од његових „синова противљења" тврде да ђаво не постоји, да ђавола уопште нема. А ђаво управо тои хоће да људи сматрају да он не постоји, јер се онда неће ни бранити од онога који не постоји, нити се борити против онога који не постоји. Тактика, стратегија — ђаволски генијална, зар не?

А Црква Спасова? Насупрот свему томе изводи „синове васкрсења"^[2], те богочовечанске непобедиве победнике над грехом, смрћу и ђаволом, победнике над свима гресима, над свима смртима, над свима ђаволима. Са Црквом Христовом у овом свету све се мења: „синови противљења" по неизмерном човекољубљу Спасовом постају синови васкрсења. А са тим, и кроз то постају њихова својина: бесмртност и Живот Вечни, и Правда Вечна, и Љубав Вечна, и сва богочовечанска богатства свемилостивог Спаса.

НАПОМЕНЕ:

[1] Ср. Јн. 8. 44.

[2] Лк. 20, 36.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Греховне сласти

Искуство, свеопште искуство рода људског сведочи: свису људи „синови противљења“, јер сви живе у гресима и преступима. Тросунчани апостол убраја и себе у њих, и изјављује: у преступима „и ми сви живесмо негда по жељама тела свога, чинећи вољу тела и помисли, и бејасмо по природи деца гњева, као и остали“^[1]. — А ми људи живимо у гресима и преступима? Када живимо „по жељама тела свога“. А шта су жеље тела? Сласти греховне. Мада саздано Богом безгрешно и свето, тело је својим добровољним и упорним сластољубљем греховним претворило сласти греховне у нешто своје, у вољу своју, у хтење своје, у живот свој, у логику своју. У разум свој, у радост своју, у циљ свој, у смисао своју. Греховне сласти, а преко њих греси, постали су у нама воља наша, воља и тела нашег, воља и разума нашег, што христовосни апостол и тврди говорећи: да ми живимо У гресима и преступима „творећи воље тела и помисли — *τα νίεληματα της οαρκός και των διανοιών*“. „Творећи вољу тела, ми грешимо телесно; а творећи вољу разума, ми грешимо духовно — *ψυχικώς*“.^[2] Као нека жива сила, грех се разлива по целом бићу људском: по души, по разуму, по срцу, по вољи, по телу, и учествује у свему што човек мисли, осећа, хоће, жели, ради. Хтео или не, грехрљубив човек: кад мисли — у многоме грехом мисли; кад осећа — у многоме грехом осећа; кад хоће — у многоме грехом хоће; кад ради — у многоме грехом ради^[3]. Грех се толико

сродио са људском природом, толико постао за њу природан, иако није њене суштине, да су сви људи — „по природи деца гњева“.[4] „Деца гњева“: стално се гњеве на све што није грех или греховна сласт; стално се гњеве на све што је Божје. То су у ствари рођена браћа „синова противљења“: сви се они и гњеве на Бога и све што је Божје, и противе Богу и свему Божјем. Деца греха су „деца гњева“. Јер једино на шта се Бог гњеви у људима јесте грех[5]. А гњев Божји на грех, преноси се и на људе када они упорно изједначују себе са грехом и добровољно остају деца греха — „деца гњева“[6], „синови противљења“[7]. Живећи у гресима, ми у ствари мртвујемо далеко од Бога, у своме малом земаљском паклу, али који има све одлике и ознаке вечног пакла, и у коме је кроз све наше сласти и страсти врховни, мада невидљиви, владар и господар — ђаво и црни анђели његови.

„Али Бог који је богат у милости, због превелике љубави своје коју има к нама, и нас, који бејасмо мртви у гресима, оживе са Христом — благодаћу сте опасени —, и с Њим васкрсе и посади на небесима у Христу Исусу“[8]. — Само је превелика љубав Божја к нама, обићена и оличена у Богочовечанском телу Христовом, Цркви, узрок нашег оживљења из мртвих Христом, нашег вазнесења на небо Христом, нашег живљења у Христу изнад свих Херувима и Серафима. Ту нема никаквих заслуга наших; ту смо ми поплављени безобалним океаном свемилости Божје; заиста смо спасени благодаћу, која и дише, и живи, и постоји свемилошћу Свемилостивога. Мртви у гресима, ми никада не бисмо могли сами себе ни оживети, ни васкрснути, ни узнети на небо, ни живети и вечновати у надхерувимској божанској слави. Све је то дело безграничне љубави Божје према нама у Христу Исусу, дело безграничног човекољубља Божјег.

НАПОМЕНЕ:

[1] Еф. 2, 3.

[2] Икуменије, тамо, ad loc; col. 1189 В.

[3] Ср. Рм. 7, 14—20; Кол. 3, 7 [4] Еф. 2, 3.

[5] Ср. Рм. 1, 18.

[6] Ср. Рм. 2, 8—9; Кол. 3, 6.

[7] Еф. 5, 6.

[8] Еф. 2, 4—6.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Спасење = ухристовљење и охристовљење = живљење у Спаситељу = живљење у Цркви

Богоносни апостол показује: наше спасење састоји се у нашем ухристовљењу и охристовљењу, тојест у нашем васкрсењу из смрти греховне васкрслим Христом, и у сталном живљењу нашем са вазнесеним Христом и у вазнесеном Христу. Спасење није друго до живљење у Спаситељу, и живот Спаситељем. То је подвиг у коме човек сав живот Спаситељев доживљује у Духу Светом као свој кроз свете тајне и свете врлине: од духовног рођења па све до вазнесења. Ту човек стално живи у васкрсом и вазнесеном Спаситељу: јер иако смо на земљи — „живљење је наше на небесима”[1]; иако живимо међу људима, наш је „живот сакривен с Христом у Богу”[2], и ми мислимо „о ономе што је горе а не што је на земљи”[3]. Ми смо хришћани тиме хришћани што смо Христови: што смо једнаки с Христом једнаком смрћу, једнаким васкрсењем, једнаким животом[4]. — Тако, сваки хришћанин доживљује у маломе ону пуноћу богочовечанску, и оно свејединство богочовечанско, које је Господ Христос остварио у телу Свом, Цркви. И он постаје црква у маломе. Јер спасење и није друго до учрквљење и оцрквљење: тојест непрекидно живљење у богочовечанском телу Цркве кроз свете тајне и свете врлине.

Видиш ли, благовести Златоречиви благовесник Спасов, неизмерну величину моћи Христове на нама који верујемо? Нас мртве, нас синове гњева Он оживе. Видиш ли наду звања? Са Христом нас Бог васкрсе и

посади с десне стране Себи. Видиш ли славу наследства Његова? Да, рећи ћеш, очигледно је данас је Бог васкрсао са Њим; али чиме доказује апостол да нас је Бог посадио на небесима у Христу Исусу? Тиме, чиме доказује данас је Он и васкрсао са Христом: јер нико никада не би васкрсао да није васкрсла Глава; а пошто је Глава наша васкрсла, васкрснути смо и ми. Ето, на такав начин нас је Он и посадио Себи с десне стране на небесима. Када Глава седи горе, седи заједно и тело. Зато је свети апостол и додао: у Христу Исусу. Или, посматрано с друге стране: Он нас васкрсава кроз купељ крштења; али како нас после тога Он посади на небесима? Ако трпимо с Њим, вели свети апостол, с Њим ћемо и царовати[5]. Ако смо заједно умрли, заједно ћемо и оживети[6].

Све то Бог је из безграничног човекољубља учинио кроз Господа Христа: „да покаже у вековима који иду неизмерно богатство благодати своје добротом својом према нама у Христу Исусу”[7].

НАПОМЕНЕ:

[1] Флб. 3, 20.

[2] Кол. 3, 3.

[3] Кол. 3, 2.

[4] Ср. Рм. 6, 4—14.

[5] 2 Тм. 2, 12.

[6] Св. Златоуст, In Ephes. Homil. IV, 2; col. 32—33.

[7] Еф. 2, 7.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ

Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Сведоброта = Црква

Доброту Своју према људима Бог показује на безброј начина: преко васцеле васионе, од атома до сунца, и од пчела до анђела. Али ничим и никим тако као преко Господа Христа. У Њему она је добила своју дирљиву и потресну богочовечанску свепуноћу. У Њему се божанска доброта показала као безгранична сведоброта = Црква, и са свима богочовечанским савршенствима Својим Он остао сав у њој и на небу и на земљи. Тосе осећа у свему што је Његово: из свега зрачи, милује и греје та мила, та нежна, та дирљива, та самилосна Сведоброта: зрачи из Његовог чудесног рођења, из Његовог детињства, из Његовог крштења, из Његовог преображена, из Његовог страдања, из Његовог васкрсења, из Његовог вазнесења, из Његове Педесетнице; зрачи из сваког Његовог чуда, дела, речи, из васцелог Еванђеља Његовог. Због тога је умесно и питање: шта је то што у Њему није сведобро? Он, једини Оннам је даровао сва божанска добра: божанску Истину, божанску Љубав, божанску Правду, божанску Милост, божанску Мудрост, божанску Благодат, божанску Светост, божанску Бесмртност, божански Живот вечни. И сврх свега тога даровао нам Себе, Бога у Богочовечанском телу Свом — Цркви. Зар то није Сведоброта? Ко би нам од људи или од Анђела могао то подарити? Заиста — „нико није добар осим једнога Бога"^[1]: Исуса Христа, јединог истинитог Бога у свима световима. Нико — јер нико сем Христа Бога не може дати човеку оно истинско, оно право, оно непролазно, оно једино добро: живот вечни. И оно што вечни живот носи са собом и за собом: сва божанска савршенства и сва божанска блаженства. Због свега тога Христова је доброта по свему и свачему безгранична божанска Сведоброта. После појаве Богочовека у нашем земаљском свету, не може се ни с каким оправданим разлогом пребацити Богу да није показао довољно доброте према роду људском. Ако није показао довољно доброте стварајући овакво небо, или овакво сунце, или овакву земљу, или оваквог човека, или овакву васиону, Он је несумњиво показао у Христу сву божанску Сведоброту. Да је заиста тако, може се уверити свако, ако се искрено сретне са Господом Исусом. Он, једини Он представља

оправдање Бога, једина теодикеја; Он и — једино оправдање човека,
једина антроподикеја; Он и — једино оправдање света,^{једина космодикеја.}

НАПОМЕНЕ:

[1] Лк. 18, 19.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Благодат и вера

Само је безгранична божанска Сведоброta Христова имала љубави и силе да спасе свет: да духовне мртваце оживи, васкрсне и вазнесе у вечни божански живот изнад свих Светих Небесних Сила. Од почетка до краја спасење је дар Сведоброте Божје, нипочему ствар људских заслуга, или сила, или дела. Сав богочовечански домострој спасења: све божанске, богочовечанске силе које је Господ унео у њега, и сви дарови и блага које нам је даровао преко њега, и сачињавају благодат спасења. Зато се Еванђеље Спасово и назива „Еванђеље благодати Божје“ [1]. У ту чудесну благодат ми имамо приступ вером [2], не нечим другим: не знањем, не имањем, не науком, не богатством, не звањем, нити ичим другим. А веру може имати сваки човек, само ако хоће: зависи од његове добре воље [3]. Али самим тим што смо од Христа „под благодаћу“ [4], то је и сам подвиг наше слободне

вере озарен том благодаћу. Зато свети апостол благовести: „благодаћу сте спасени кроз веру; и то није од вас, дар је Божји; не од дела, да се нико не би похвалио”.^[5] Нема људског дела које би могло спасти род људски од смрти и ђавола. Па и сва дела људска, ако би имала тај циљ и стопила се у једно огромно дело, не би могла ту ништа учинити. Спасење од греха, смрти и ђавола неизмерно премашава све људске силе и дела; оно је по свему потпуно и савршено дело сведоброте, свељубави и свемоћи Христове. Акад је тако, људи немају права да се хвале никаквим својим делом, ни индивидуалним ни колективним, јер ту ништа не значе ни култура, ни цивилизација, ни наука, ни техника, ни философија, ни уметност. Да, ништа не значе, јер су комарачки немоћне и језиво беопомоћне пред страшилном стварношћу смрти. Једино људско дело, које би овде и могло имати значаја, јесте вера у Богочовека, вера у дело спасења које је Он извршио, и непрестано га врши у Цркви. То је сав наш прилог спасењу нашем од греха, смрти и ђавола. Па и за то наше дело потребно нам је много благодати Божје, да би се оно могло усавршавати. Христов богочовечански подвиг спасења је тако безгранично огроман, да је наша вера увек мала, увек премала, да га обухвати и схвати, зато се често с апостолима молимо: Господе, увећај нам веру^[6], а каткад и очајнички вапијемо: „Верујем, Господе, помози моме неверју”^[7]. На свима ступњевима наша је вера увек: „по чињењу превелике силе Божје”^[8] која неумањиво дела у Богочовечанском телу Цркве од оваплоћења Бога Логоса у нашем земаљском свету.

НАПОМЕНЕ:

^[1] Д. А. 20, 24.

^[2] Рм. 5, 2.

^[3] Ср. 1 Тм. 1, 16.

^[4] Рм. 6, 14.

^[5] Еф. 2, 8—9.

^[6] Лк. 17, 5.

[7] Мк. 9, 24.

[8] Еф. 1, 19.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ

Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Вера - "дар Божји". Вера и дела.

Да те величина добротинастава, благовести Свети Златоуст, не би погордила, погледај како те свети апостол смирава говорећи: „Благодаћу сте спасени”. Али, да не би уништио и твој удео у томе, он додаје и оно што се захтева од нас: „кроз веру”. Затим, као да те поново уништава, он каже: „и то није од вас”. И вера, вели он, није од вас: јер да Христос није дошао, јер да нас Он није позвао, како бисмо могли поверовати? Речено је: Како ће поверовати, ако не чују?[1] Тако, ни вера није нешто наше: „дар је Божји”. Вера, вели свети апостол, није довољна за спасење; али да нас не би спасавао без икаквог нашег учешћа, Бог захтева од нас веру. Рекао је да вера спасава, али не сама по себи него Богом; Бог хоће, и вера спасава. Но реци ми, како спасава вера без дела? Она сама јесте дар Божји, „да се нико не би похвалио”, него да би сваки био захвалан благодати. Значи ли онда, упитаћеш ти, да је апостол забранио оправдати се делима? Нипошто, него он само каже да дела никога не оправдавају; и то каже ради тога, да би показао благодат и човекољубље Божје. Богне одбацује оне који имају дела, него оне који би и са делима погинули он спасава благодаћу, тако да после тога нико нема права да се хвали[2].

„Благодаћу сте спасени”, благодаћу која је кроз веру. „И то није од нас”[3]. Од нас је вера, али је и њен узрок Бог. Јер да се Он није оваплотио, како бисмо могли веровати? Јер је речено: „како би веровали, ако не чују?” Зато свети апостол и назива веру делом Божјим. Ивера је још зато дар Божји што она сама по себи — καθ' εαυτήν — не може спасавати када Бог

не би хтео да кроз веру спасава. Тако дакле, наше веровање јесте дар Божји, и спасење вером такође је дар Божји.

„Не од дела, да се нико не би похвалио". Не што Бог не би хтео да спасава делима, него што се нико не може спасти делима сем кроз веру. Стога, пошто се нико не може спасти делима, нека се и не хвали.^[4]

НАПОМЕНЕ:

^[1] Ср. Рм. 10, 14.

^[2] тамо, col. 33—34.

^[3] Еф. 2, 8.

^[4] Икуменије, тамо, ad loc.; col. 1192 В С.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

**ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој**

Људи - рукотворевина Божја

Дар је Божји не само наше спасење, него и сам наш живот, и сама наша душа, и само наше тело, и постојање наше — све је тодар Божји. Зато богонадахнути апостол благовести: „Ми смо рукотворевина Божја (ποίημα = творевина, посао, дело, производ), саздани у Христу Исусу за добра дела која Бог унапред приправи да у њима ходите”[1]. — Ми смо људи заиста „рукотворина Божја”, „посао Божји”. Све — док се ђаво није грехом умешао у наш живот. Од тада ми постајемо и његов посао. Јер сваки наш грех показује да ми пропадамо и њему, да и он ради у нама свој посао, да и он кроз грех живи у нама као стваралачка и жива сила.[2] У том грехољубљу неки људи забораве своје божанско порекло, и толико се сроде с ђаволом, да постану „деца ђавола”[3], јер „који твори грех од ђавола је”[4] Но Својим Еванђељем оваплоћени Бог Логос, боравећи сави делујући у Богочовечанском телу Цркве Своје, враћа нас Богу, враћа нас сазнању да смо ми „творевина Божја”, „посао Божји”, саздања Божија. Још при стварању ми смо саздани Богом Оцем кроз Сина у Духу Светом. И дата нам је боголика, тројицелика душа, тојест: и оцелика, и христолика, и духолика. Својим пак доласком у наш земаљски свет, Својим учовечењем, Својим богочовечанским домостројем спасења, Бог Логос нас као Глава Цркве у богочовечанском телу Цркве пресаздаје, изнова саздаје. Ради чега? — „за дела добра која Бог унапред одреди да у њима ходимо”, јер нас је Бог створио за бесмртност и живот вечни[5]. А Господ Христос је и дошао у наш земаљски свет да нам за остварење тог божанског циља да сва потребна божанска средства и божанске силе: свете тајне и свете врлине. И њих ето у Цркви, свима приступачне. Двоумљења нема, од Господа Христа ми јасно знамо и право порекло људи и прави циљ њиховог постојања: порекло им је од Бога, они су „творевина Божја”; а циљ им је — живот у Христу, добра дела у Христу, јер су и „саздани у Христу Исусу за добра дела”, јер им је и „живот с Христом у Богу”[6].

НАПОМЕНЕ:

[1] Еф. 2, 10.

[2] Рм. 7, 17—20.

[3] 1 Јн. 3, 10.

[4] 1 Јн. 3, 8.

[5] Ср. 1 Кор. 5. 4—5.

[6] Кол. 3, 4

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

**ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој**

Нови човек

„Ко је у Христу, нова је твар: старо прође, где све ново постаде".^[1] Је ли човек у Христу кроз свете тајне и светеврлине, у њему се неминовно врши обнова васцелог бића његовог: све што је старо у њему пролази и нестаје, а све ново постаје и настаје: нестаје стара савест, а настаје нова; нестаје стара воља, а настаје нова; нестаје стари човек, а настаје нови. А нови човек, чиме је нов? Новим осећањима — богоосећањима; новим мислима — богомислима, новим жељама — богожељама, новим делима — богоделима, новим животом — богоживотом.

Све је то постало могуће за свакога од нас силаском Бога Логоса у наш свет, Његовим очовечењем. Својим очовечењем Оннам је омогућио обожење: од Њега очовечење, од нас обожење. Он се очовечио, да би се човек обожиио. И то је дело Његове благодати спасења, Његовог богочовечанског домостроја спасења.

НАПОМЕНЕ:

[1] 2 Кор. 5, 17

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Блавест о Цркви и животу у Њој

Обогочовечени човек

Обожен, обогочовечен човек, човек ко ји сеу богочовечанском бићу Цркве кроз свете тајне и свете врлине испунио „сваком пуноћом Божјом“; [1] ето — то је хришћанин. Да, хришћанин је охристовљени, обожени, обогочовечени човек. И ништа мање од тога. Постајући крштењем члан Цркве Христове, тог вечноживог Богочовечанског тела Христовог, хришћанин почиње дасе обожује, обогочовечује, дасе испуњује светим божанским, богочовечанским силама, и тако непрестано у току целог живота и — целе вечности своје. У њему се непрекидно ствара све ново и ново, све Христово и Христово. А што је Христово, увек је ново, јер је бесмртно и вечно. Бесмртно пак, вечно пак тиме је бесмртно и тиме вечно, што је увек ново и ново, и све новије и новије. Јер чудесни Господ Христос је не само Спаситељ и Сведржитељ и Промислитељ, него и вечни Творац, и тиме вечни Чудотворац. Зато Он и изјављује: "Ево све ново творим (= ево све и сва чиним новим)". [2]

„Ко је у Христу“, тај је хришћанин; и зато што је у Христу — „нова је твар“. Живи ли човек у Христу помоћу светих тајни и светих врлина, он је већ вечан, већ богочовечан, и тиме сав нов и увек нов, и никаква га смрт не може састарити и обузети, и он неминовно рађа „многи род“ = свете и бесмртне мисли, света и бесмртна осећања, света и бесмртна дела. Живећи у хришћанину благодаћу Својих светих тајни и светих врлина, Господ Христос и чини његову природу плодородном, те она твори дела Христова

— „дела добра“, рађа „многи род“, јер „свако дрво добро родове добре рађа“[\[3\]](#). Тада је све то сасвим природно.

НАПОМЕНЕ:

[\[1\]](#) Кол. 9, 10; Еф. 1, 23.

[\[2\]](#) Откр. 21, 5.

[\[3\]](#) Ср. Мт. 7, 17; Јн. 15, 5.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

**ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој**

Надприродно у природи

Јер благодаћу све надприродно постаје природно, све божанско постаје човечанско, све Христово постаје хришћаниново, све Богочовеково постаје човеково. У самој ствари, за боголику природу човекову божанско и није надприродно: јер јој је оно од искони урођено, одискони иманентно, одискони природно. Природа наше боголике душе саздана је у суштини од божанског, од боголиког, од надприродног. Боголиком суштином својом она је сва од онога света и сва у ономе свету. Зато су свеистинита уста Свеистинитога и изрекла о правим људима ово: Нисте од овога света[\[1\]](#). Наша природа је природна надприродним, божанским, боголиким. У

самој ствари сва природа човекова бића је надприрода: и природа тела и природа душе, јер је и једно и друго створено Богом, те је и једно и друго у ствари не наше него Божје[2]. Корење васцеле природе човекове је у оном свету. Зато човека и вуче унутрашња сила бића његова ка небу, ка оном свету, ка Богу и свему божанском. Зато је и нормално што је Господ Христос узео на Себе човечанску природу, и узнео је изнад свих небеса, и посадио с десне стране Богу, изнад Херувима и Серафима. Нема сумње, човек је позван да вером и добрим делима у Христу постане „бог по благодати“, богочовек по благодати, — и он то постаје по дару свељубави Христове у Цркви Христовој: која се протеже са земље до уврх небеса, и изнад свих небеса. А кроз њу и њоме, и ми Христови верници = Христови „сутелесници“ живимо и постојимо истовремено у оба два света: јер је живот наш сакривен с Христом у Богу[3]; јер је живљење наше на небесима, чак и док телом својим ходимо по земљи[4]. Мисмо хришћани — „народ изабрани који чезне за добрим делима“[5]. Јер нас Господ свечовекољубиви „изабра пре постања света, да будемо свети и праведни пред Њим“.[6] А то можемо бити само Њиме, који је освећење наше и правда наша[7].

Да ти, вели Свети Златоуст, чувши апостолове речи како наше спасење бива „не од дела“, не би остао немаран, погледај шта свети апостол говори даље: „Ми смо Његова рукотворевина, саздани у Христу Исусу за добра дела која Бог унапред приправи да у њима ходимо“[8]. Обрати пажњу шта апостол проповеда: он овде циља на поновно рођење τὴν ἀναγέννησιν. Стварно, наше спасење и јесте друго стварање — κτίσις ἑτέρα: из небића приведени смо у биће. Што бејасмо раније, стари човек, умресмо; а што не бејасмо раније, то постадосмо. Значи, ово дело је заиста стварање, и притом стварање драгоценије од првог; јер првим старањем ми смо призвани к животу, а овим смо оспособљени за живот у добру, „За добра дела која Бог унапред приправи да у њима ходимо“; не само да их се латимо, него да у њима ходимо: јер се од нас захтева врлина трајна и која се продужује до последњег часа нашег живота. Јер као што, кренувши у царску престоницу, никакве користи не бисмо имали ако се, пошто превалимо велики део пута, олењимо и станемо не довршивши пут, тако и „нада звања“ не доноси никакве користи нама који је поседујемо, ако не живимо достојно Онога који нас је призвао. Ми, призвани на добра дела, дужни смо бити истрајни вршећи их сва. Ми смо, нема сумње, ради тога и призвани да извршимо не само једно добро дело, него да их вршимо сва. Јер као што имамо пет чула и дужни смо се користити њима како треба, тако смо дужни упражњавати и све врлине. Ако је неко целомудрен, а немилостив; или је милостив, а грамзљив, — — свему је узалуд. Јер није довољна само једна врлина, да бисмо са слободом предстали престолу Христову, него су нам потребне многе, разне и сваковрсне врлине, или тачније: све врлине. Чуј шта Христос говори ученицима: Идите и научите све народе, учећи их да држе све што сам вам заповедио[9]. Значи: дужни смо држати све заповести[10].

НАПОМЕНЕ:

[1] Јн. 15, 19; 17, 14

[2] Ср. 1 Кор. 6, 20.

[3] Ср. Еф. 3, 6; Кол. 3, 3.

[4] Ср. Флб. 3, 20

[5] Тит. 2, 14.

[6] Еф. 1. 4. [7] 1 Кор. 1, 30 [8] Еф. 2, 10. [9] Мт. 28, 19—20

[10] тамо, col. 34.>

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Прави Бог и прави човек

Ко не признаје Господа Христа, не зна ни право порекло ни прави циљ људскога бића. Такав човек је у пуном смислу незнабожац, јер не зна ни шта је Бог ни шта је човек, ни ко је прави Бог ни ко је прави човек. Такав човек је у истини : без Бога, безбожан; али у исто време и без човека,

безчовечан. Он може признати безброј идола за богове, али су то све лажни богови, међу којима нема правога Бога; тако исто може сва створења, све животиње сматрати за претке човекове, а самог човека за најсавршенију животињу; али све то не казује нити даје правога човека. Само када човек сазна правога Бога — Господа Христа, он помоћу Њега сазна и правога човека. Само је у христовознању право човекопознање. Као што је опет самоу христовознању право богопознање. Ато је тако зато што је Господ Христос — Богочовек: прави Бог и прави човек, истинити Бог и истинити човек, савршени Бог и савршени човек. Овај свет без Христа, а и сви светови које човек замишља без Христа, нису друго до тамница очајања, људождерска чудовишта, у којима нема наде за људе, јер их чудовишта муче, тамане и уништавају [\[1\]](#).

НАПОМЕНЕ:

[\[1\]](#) Ср. Еф. 2, 11—12

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

**ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Блавест о Цркви и животу у Њој**

Богочовек - нови човек

Са Господом Христом све се мења: и Бог, и човек, и свет. Хришћани знају шта је прави Бог, шта — прави човек, шта — прави свет. И све им је то дато као најочигледнија стварност у чудесној личности Богочовека, у

Његовом светом Еванђељу, у Његовом богочовечанском телу — Цркви. Ко је у Цркви, зна то и осећа све то. А чланом Цркве може постати сваки. Безгранично човекољубив, Господ Христос је основао Цркву за све људе: и оне из обрезања, и оне из необрезања; за Јевреје и незнабошце. Тако су Црквом изједначени сви људи, уклоњена подела на изабране и неизабране, јер је Богочовек начинио Собом новог човека, у коме та подела престаје и све ново настаје. Ефесцима, некадашњим незнабошцима, који су били далеко од познања правога Бога и „одвојени од друштва Израиљева“, свети апостол пише: „Али сад у Христу Исусу, ви који сте негда били далеко, близу постадoste крвљу Христовом. Јер је Он мир наш који обоје састави у једно и развали зид који је раздвајао, укинувши телом својим непријатељство, а учењем закон заповести, да од двога начини у себи једнога новог човека, градећи мир, и да помири с Богом обоје у једном телу крстом, убивши непријатељство на њему, и дошавши благовести мир вама даљнима и онима који су близу, јер кроз њега имамо обоје приступ к Опу у једноме Духу" [\[1\]](#).

НАПОМЕНЕ:

[\[1\]](#) Еф. 1, 13—18.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

**ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Блавест о Цркви и животу у Њој**

Крв Богочовека Христа

Крв Богочовека Христа је нова стваралачка и свеуједињујућа сила. Она је најпре у личности Богочовека свесавршено измирила Божанску и човечанску природу, Бога и човека, те је тако човек, који је грехом био далеко од Бога, постао близак Богу, једно са Богом. Из неизмерне љубави проливајући Своју Божанску крв зарод људски, Господ Христос је Својом Божанском силом уништио грех, смрт и ђавола, тај троједни зид који је раздвајао род људски од Бога, те су сви људи постали блиски Богу и један другоме, и дао роду људском бесмртност и живот вечни, основавши Собом и у Себи Цркву, те смо ми хришћани „уди тела његова, од меса његова, и од костију његових“^[1]. У телу Свом, Цркви, Он све чланове органски сједињује у најприсније јединство са Собом и њих међу собом Духом Својим кроз свете тајне и свете врлине. А од тог јединства, род људски не зна ни за истинитије низа бесмртније и вечније јединство са Богом, и човека са људима, и људи са људима. Шта је ближе од крвног сродства? А кроз Богочовека Господа Христа ми ступамо у крвно сродство са Богом. Крв Његова је извор: вечног живота нашег, бесмртности наше, јер нас најприсније сједињује са Њим — истинитим Богом, у коме и јесте вечни живот^[2]. Божанска крв Господа Христа је сила која освећује, која очишћава, која преображава, која охристовљује, која обогочовечује, која обожује, која отројичује, која спасава. Зато је Нови Завет — Завет у крви Богочовека Христа. Не у речи, не у науци, не у закону, не у заповести, не у чему другом, већ у крви Божанској, Богочовечанској: која и јесте извор свих животворних и чудотворних сила, које извршују богочовечански домострој спасења. Уједињујући човека са Богочовеком, та пресвета крв нас преко Њега уједињује и са свима људима. Јер право, истинско, бесмртно јединство човека са људима бива преко Богочовека: Бог је ближи свакоме човеку но што је сам човек себи, ближи и свима људима но што су они сами себи, зато нема човеку јединства са самим собом и са људима око њега без Бога, без Богочовека, без крвног орођења с Њим. А то се крвно орођење човека са Богом, и то крвно богочовечанско орођење човека са људима, обавља у Богочовечанском телу Христовом, Цркви. Кроз њу, из Божанског срца Његовог струји Божанска крв Христова кроз сав организам, кроз све чланове Цркве, и чини сва чуда спасења од сваког греха, од сваке смрти, од сваког ђавола, испуњујући сваког сутелесника свог свим божанским животворним и боготворним силама^[3].

Крв Богочовека потпуно обновљује човека, јер је у њој божанска сила вечнога живота: она сједињује човека са Богом, како на Голготском крсту, тако и у Богочовечанском телу Цркве кроз животворну и боготворну крв свете тајне Причешћа. И још: пошто је то крв Богочовека Христа, а Црква је тело Његово, то она и јесте сјединилачка сила која све чланове Цркве сједињује у један живот, у једну душу, у једно срце. И тако уклања ранију подвојеност међу људима и разваљује зид који их је растављао. Телом Својим божанским које је принео на жртву, и којим је основао Цркву,

Једини Човекољубац укида непријатељство између људи.^[4] „Јер да Он није умро за нас, не би уништио грех који нас је раздвајао од Бога“^[5].

НАПОМЕНЕ:

[1] Еф. 5, 30.

[2] Ср. 1 Јн. 5, 20.

[3] Еф. 2, 13.

[4] Ср. Еф. 2, 14.

[5] Св. Фотије у Икуменија, тамо, ad loc; col. 1117 А.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

**ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Блавест о Цркви и животу у Њој**

Христолики човек

Науком Својом, учењем својим, Еванђељем Својим Господ је укинуо закон старозаветних заповести, јер су оне добиле у Еванђељу свој божански завршетак и божанску замену. Свим тим Богочовек је начинио у Себи

новог човека. До Њега је стари човек, роб греха и смрти, трулио у немоћи и очајању. Људска природа једино грехом стари и једино грехом умире: греси јој испијају животне силе, и она постепено стари, постепено изумире, док најзад, престарела и изнемогла, не умре. Јер — „грех рађа смрт“^[1]. Нови човек је уистини само Богочовек, и ови који су Његова духа, који су саставни делови Његовог вечноживог тела, Цркве. Овај нови, овај христоносни и христолики човек је једини бесмртни човек, вечни човек у роду људском, и он не стари, јер вечност, јер богочовечност не стари^[2]. Да, само је христолики човек — нови човек, јер је вером у Богочовека „прешао из смрти у живот“^[3].

Богочовек Христос је „мир наш“^[4]: мир наш најпре са Богом па затим са људима, Помирио нас је са Богом, уклонивши грехе наше који непрестано ратују против Бога. Помирио нас је са људима, јер нам је показао да су греси изазивачи и одржаваоци непријатељства међу људима, и открио нам нов начин општења са људима: љубав; и дао нам саму силу те божанске, миротворне љубави. Својом бескрајно човекољубивом крсном жртвом Господ Христос је сатро грех, убио силу греха, и тиме убио наше непрјатељство према Богу и према људима. И тако нас помирио и са Богом и међу собом. И показао да човек може живети и према Богу и према људима без посредништва греха. Све је то Господ учинио у телу Свом: распетом, васкрслом, и вазнесеном. Све то Он и даље чини у телу Свом — Цркви, преображавајући у њој благодаћу Својом људе из старих у нове, и дајући им божанске силе за нови живот. Бог Логос је постао тело, и сав домострој спасења света извршио телом и у телу. Тако је тело Његово постала Црква, у којој се непрекидно продужава сав домострој спасења света од греха, смрти и ђавола. Зато христомудри апостол непрестано наглашава да је Спаситељ све то учинио „телом својим“. У томе је сва новозаветна благовест, у томе и мир који она благовести свима: „и даљнима и онима који су близу“,^[5] тојест и незнабошцима који су својим незнабоштвом далеко држали себе од Месије — Спаситеља и Његовог Еванђеља спасења, и Јеврејима који су кроз свете пророке доведени близу Месије — Спаситеља и Његовог Еванђеља спасења. То је увек стварна и свежива благовест, како за очевице Господа Христа пре две хиљаде година, тако и данас, тако и вавек, и то за све људе свих времена и свих народа: јер кроз Христа Господа сви људи, и Јевреји и незнабошци, имају приступ ка Оцу у једноме Духу, пошто се само кроз Христа долази к Оцу^[6]. Својим домостројем спасења Богочовек нам је свима отворио пут и приступ Тројичном Божанству^[7].

НАПОМЕНЕ:

[1] Јак. 1, 15.

[2] Еф. 2, 15.

[3] Јн. 5, 24.

[4] Еф. 2, 14.

[5] Еф. 2, 16—17.

[6] Еф. 2, 18; Јн. 14, 6.

[7] Ср. Рм. 5, 1—2; Еф. 3, 12; 1 Петр. 3, 18.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ

Црква, Светајна Христова - Блавест о Цркви и животу у Њој

Врховни закон у Цркви

У Богочовечанском домостроју спасења све бива од Оца кроз Сина у Духу Светом. То је врховни закон у богочовечанском телу Цркве; врховни закон у животу Цркве; врховни закон у животу сваког члана Цркве. Шта је спасење? Живот у Цркви. А шта је живот у Цркви? Живот у Богочовеку А шта је живот у Богочовеку? Живот у Светој Тројици, јер је Богочовек — Друго Лице Пресвете Тројице, увек једносушно и једноживотно са беспочетним Оцем и животворним Духом.^[1] Тако је спасење, у ствари, живљење у Светој Тројици. Све у свему: спасење је благодатни подвиг

уцрквљења и оцрквљења, убогочовечења и обогочовечења, утројичења и отројичења. Све што је у Цркви богочовечно је и тројично је, и кроз Богочовека увек одводи Тројичном Божанству [2]

НАПОМЕНЕ:

[1] Ср. Јн. 14, 6—9; 6, 23. 26; 15. 24—26; 16, 7. 13—15; 17, 10—26.

[2] Ср. Еф. 1, 17—23.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Црква - небоземно биће

Учлањени преко Богочовека у свето тело Цркве, бивши незнабошци живе заједно са светима, сажитељи су светима: живе истим животом, истим божанским силама, истим светим тајнама, истим светим врлинама, истим Еванђељем, истом Љубављу, истом Истином, истом Правдом, истим Духом. То их приближава Богу, орођује са Богом, и они постају „домаћи Богу” [1], чланови свете породице Божје; небо им је кућа каои земља, јер је

Црква небоземно биће, иу њој њихова „вечна кућа” [2] Њима више ништа Божје није туђе; што је Божје, њихово је, јер су деца Божја, синови Божји; а кад су синови Божји, онда су наследници Божји а сунаследници Христови [3].

НАПОМЕНЕ:

[1] Еф. 2, 19.

[2] Ср. 2 Кор. 5, 1.

[3] Гал. 4, 7; Рм. 8, 17.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Живот у Цркви - саборан

Живот у Цркви је увек саборан, увек „са свима светима“^[1], те човек у својим еванђелским подвизима има подршке од светитеља. Ако се моли, они суделују у његовим молитвама; ако пости, они чине то исто; ако страда за веру, они Му састрадавају. У свему и по свему он је њихов сажитељ, а они — његови. Зато му нико и ништа не може наудити: ни гоњење, ни глад, ни голотиња, ни мач, ни страх, ни смрт, ни живот, ни силе, ни садашњост, ни будућност, ни друга каква твар, јер у свему томе он побеђује „са свима светима“ помоћу Господа Христа.^[2]

Црква је духовна грађевина: крајеугаони камен је Господ Христос, темељ су апостоли и пророци. Она сва расте Христом и на Христу, расте Његовим стваралачким богочовечанским силама. У њој — Господ Христос је свудаприсутан. Он је апостолство Апостола, Он — пророштво Пророка, Он — светитељство Светитеља, Он — вера верујућих, Он — љубав љубећих, Он — правда праведних, Он — кротост кротких, Он — смерност смерних, Он — све и сва у свакоме који се подвизава и спасава. Хришћани су „живо камење" које се узивава у духовну грађевину

Цркве[3], и то увек „са свима светима", а на темељу Апостола и Пророка[4]. Јер се не може постати Христов, „домаћи Богу", а да се не живи заједно са свима светима, и да се не верује, мисли и осећа заједнички, саборно, са Апостолима, Пророцима и осталим Светитељима. Да бисмо расли у све висине Христове, морамо се најпре назидати „на темељу Апостола и Пророка"[5], и њиховим животом живети, и њиховом вером веровати, и њиховом љубављу волети, и њиховом се молитвом молити. Јер ми Христа не бисмо познали без њих. Да није њих, не би било ни Цркве; јер је Црква преко њих постала Црквом, и Дух Свети преко њих постао душа Цркве и дат заувек Цркви, и Господ Христос преко њих објавио свету Себе и Своје Еванђеље. На томе темељу расте Црква Христом, Његовом божанском силом, расте као незрушиви свети храм у Господу[6].

НАПОМЕНЕ:

[1] Ср. Еф. 3, 18; 2, 19.

[2] Ср. Рм. 8, 35—39.

[3] Ср. 1 Петр. 2, 5.

[4] Ср. 1 Кор. 3, 9—17.

[5] Еф. 2, 20.

[6] Еф. 2, 21.

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ

Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Човек - обитељ Свете Тројице

Сваки који апостолском вером узиде себе у тај свети храм, постаје и сам — „стан Божји у Духу”^[1]. Да, у Духу Светом. Јер само у тако светом обиталишту обитава Трисвето Божанство. Тако, једино у Цркви човек постиже своје вечно назначење: постаје обитељ Свете Тројице^[2]. Свети апостол нарочито наглашава: „У коме се и ви зидате заједно за стан Божји у Духу”^[3]. Чиме то верни зидају себе? — Светим еванђелским подвизима вере, молитве, љубави, поста, наде, кротости, смерности, трпљења, и осталим врлинама, као и светим тајнама. Али и то зидање себе „за стан Божји” оне обављају сами, већ увек „заједно” са свима светима.

НАПОМЕНЕ:

^[1] Еф. 2, 22.

^[2] Ср. 1 Кор. 3, 16—17.

^[3] Еф. 2, 22.

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ

Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Црква - Божија Светајна

Све што је у Цркви, и све што јој припада, сачињава највећу Божију Своблаговест и највећу Божију Светајну.

А то нам је најбогомудрије открио, и посведочио, и показао најхристоноснији апостол свих светова — свети Павле. Нарочито у Посланици Ефесцима. Она је сва с неба, и спада у она изузет на „откривења и виђења Господња”^[1], којих је свети апостол Павле био. раскошно удостојаван. Благовест што је у њој, није од људи ниод анђела, нити може бити од њих, већ је сва од Господа Христа, сва од његове вечности, богочовечности, и зато сва премудра, сва свеспасоносна, сва светлоносна. Њене дубине заиста су „Божје дубине — та βάθη τοῦ Θεοῦ”^[2], такои њене висине и њене ширине. А основна је, свеобухватна је благовест ове Посланице: предвечна одлука Тројичног Божанства „да се све састави у Христу што је на небесима и што је на земљи”, тојест да се све ухристиви и охристиви; да се све састави у једно тело, тело Христово — Цркву, тојест да се све уцркви и оцркви, да се све претвори у Цркву, и тако постигне вечни божански циљ, јер је Црква „тело Христово, пуноћа Онога који све испуњава у свему”^[3]. Ова благовест — своблаговест, ова тајна — светај на каза се пресветом апостолу откривељем; он тврди: „мени се откривењем каза тајна”^[4].

Ова благовест, ова свесвета тајна Тросунчаног Господа казује сав смисао неба и земље, свих бића што су на њима и у њима, свих твари што их сачињавају. Све и сва што је на небу и на земљи, има свој божански смисао једино у Христу Господу; ван Њега ибез Њега: све и сва је и без смисла и без вредности. Ван Њега ибез Њега — први Светлоносац херувим претворио се у Сатану, а како да се човек не претвори у — ђавола, и свако друго биће у — јрук, у лелек, у муку, у страх, у ужас, у лудило, у смрт, у пакао? Одвоји ли се од Христа, човек се одваја од јединог разумног смисла свога бића, свога живота, свога постојања; и још: одваја сеод јединог разумног смисла своје душе, свога ума, своје савести, своје воље, свога тела. Без Христа, шта је човеков ум ако не — муцави лелек; шта је његова душа ако не — језиви баук; шта његова савест ако не — очајни слепац; шта његово

тело ако не — одвратни црвињак; шта његова воља ако не — беспомоћни раслабљеник; шта уопште човек аконе страшилно привиђење? Такои свако друго створење, био то херувим или комарац, губи сваки разумни смисао свога постојања, ако се бићем својим не држи Господа Христа.

НАПОМЕНЕ:

[1] 2 Кор. 12, 1—4.

[2] 1 Кор. 2, 10.

[3] Еф. 1, 5. 10. 23; ср. Кол. 1, 14—19.

[4] Еф. 3,3; ср. Гал. 1, 12.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ

Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Црква - најдрагоценија тајна вечности

Тога свега ради апостол Павле је радосни „сужањ Исуса Христа“ [1] за све људе. Да, тога свега ради: благовести ради, богатства ради, које је Господ Христос донео с неба за сав род људски. Јер сишавши с неба Он је Собом донео највећу и најдрагоценију тајну вечности и предвечности: Цркву Божју, иу њој иса њом сва вечна богатства божанска, наднебеска, надхерувимска, и

позвао у њу људе, да све то постане и буде њихово, вечито њихово у свима њиховим животима, у свима њиховим вечностима. Замислити само, чега су се људи удостојили: да Христом кроз Цркву буду узнесени изнад свих небеса, изнад свих Херувима и Серафима, Анђела и Арханђела, и посађени с десне стране Богу. И то ко? Бивши неэнабошци. Ето највећег и најпотреснијег чуда свих светова! Ето чуда не само за људе, него и за Безгрешне Умове Небеске — свете Анђеле: љубав Христова према људима уопште. Нема већег чуда од тога; а ако има свечуда, онда, — ето вечног свечуда! Гле, ми људи, некадашњи туђинци свему Божјем, постадосмо кроз Цркву домаћи Богу, своји Богу, род Богу, уђосмо у породицу Божју, бесмртну и вечну. Сада смо бесмртници и вечници, и савечници Христови, јер смо синови Божји, јер смо сунаследници Христови: и све Христово — постало је наше! — Има ли за нас људе веће благовести од ове? и зар уопште може за људе бити веће благовести од ове? Не, сигурно не! А допасти сужањства ради ове пресвете благовести, то је радост над радостима. Сужањ љубави Христове радује се оковима за Христа; радује се томе као највећем одликовању, као највећој почести. Та окови за Господа Христа, то су најскупоценије огрице наше, и гривне наше, и ћердани наши, и круне наше! Помоћу њих се купује небо. И још више, несравњено више: купују се небеса над небесима, купују сва вечна богатства која само Једини истинити Бог и Господ Исус Христос може поседовати и давати, и ево даје и мени и вама и свима, даје кроз Цркву Своју чудесну.

Савле — пламени христоробац, Савле — помамљени христуубица, несумњиво христуубица, јер је помамно жудео да уништи Христа и све што је Христово у душама свих хришћана; Савле — врховни христоронитељ; Савле — огорчени христормзител; како је такав Савле постао најодушевљенији поклоник и најнеустрашивији исповедник Христа као Јединог истинитог Бога и Господа и Спаситеља, и Његов најревностији апостол? како је дошао дотле да због Христа одбаци све, и да све и сва сем Христа сматра за штету, за трице, за љубре[2]? — Само чудом свељубави Божје, које се расцветало у безбројна чудеса благодати Божје: јер за првим чудом када му се на путу за Дамаск јавио васкрсли Господ Исус у божанском сјају, и преврнуо му сву душу, све биће, следовала су многа и многа лична и непосредна јављања васкрслог Господа, који му је лично сам откривао све тајне Своје Богочовечанске личности, све тајне свога Еванђеља, све тајне спасења, све тајне свих светова, и сврх свега све тајне Тела Свог, Цркве, и сам му лично поверио апостолство међу незнабошцима у једном одних „виђења и откривења“, рекавши му: „Иди, јер ћу те ја далеко послати међу незнабошце“[3]. А одмах после првог јављања Свог Савлу, васкрсли Господ се јавља апостолу Ананији, наређује му да крсти Савла и говори му: „Иди, јер ми је он сасуд изабрани: да изнесе име моје пред незнабошце и Цареве и синове Израилеве“[4].

Све је то дело и домострој благодати Божје. Свети апостол и назива своје проповедање Еванђеља Христова „службом благодати Божје — τὴ οἰκονομία τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ" (= економија благодати Божје),^[5] јер служи ономе што је Божје: светим и спасоносним тајнама Божјим. У Еванђељу — све је Божје, све — свето, све — свеспасоносно, све благодатно; све је од Бога, све је дар Божји, све је благодат Божја. Оно ни по чему није од човека, „није по човеку“^[6]. У њему све је од Богочовека и по Богочовеку: и светиње и силе. А свети апостол им само свим бићем служи; то му је дато од самога Бога. Зато своје апостоловање он и назива „службом благодати“, „службом тајне“^[7]: служи он светом Откривењу Богочовековом, које је сво у божанским тајнама и даровима и светињама, сво с неба, али сво за људе на земљи, пошто су и они пореклом с неба. „Служба благодати“ јесте „служба тајне“, предвечне тајне Божје, која је оваплоћењем Бога Логоса сишла у наш земаљски свет као Црква, и остала у њему као Црква, која уједињује у себи небо и земљу, анђеле и људе, Бога и човека, и тиме све тајне свих светова и бића. Отуда, служење Цркви и јесте „служба тајне“, „служба благодати“;^[8] у Цркви је све тајна и све благодат. ^[8] у Цркви је све тајна и све благодат.

НАПОМЕНЕ:

^[1] Еф. 3, 1. ^[2] Ср.

Флб. 3, 7—8 ^[3] Д.

А. 22, 21.

^[4] Д. А. 9. 15.

^[5] Еф. 3, 2.

^[6] Гал. 1, 11.

^[7] Еф. 3, 9.

^[8] Еф. 3, 2.

ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ

Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Човек - небоземно биће

Но и сам живот у Цркви свакога члана њеног јесте „служба тајне" и „служба благодати": јер сваки од нас је небоземно биће самим тим што је Црквом и у Цркви „сутелесник" Христов [\[1\]](#); и још: благодатно богочовечанско биће, које тиме постоји што непрестано доживљује себе као богочовечанску јединку, чија је пуноћа бића у пуноћи Богочовечанског тела Христовог, Цркве, и пуноћа живота такође у пуноћи Цркве: јер сваки члан Цркве живи кроз све чланове Цркве, кроз све анђеле и људе, а пре свега: кроз самог Богочовека — Господа Христа, који је у безграничном човекољубљу Свом ради нас постао Црква, и њоме нам дао све, све, све — божанске и богочовечанске дарове и силе. И хришћани, живећи у Цркви и Црквом, живе „као добри пристави (= економи) разноврсне благодати Божје" [\[2\]](#).

НАПОМЕНЕ:

[\[1\]](#) Еф. 3, 6.

[\[2\]](#) 1 Петр. 4, 10.

ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ

Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Тајна Богочовека и човека

Ма како посматрали Исуса Христа, Богочовека, Он за људско сазнање представља највећу тајну, већу него ли ма која личност у историји земље. Због те изузетности и јединствености свети апостол је назива „тајном Христовом“^[1]. Међу осталим тајнама, којих је пун наш свет, „тајна Христова“ је толико огромна да представља светајну. Она у ствари тои јесте, зато што је Христос Богочовек, те је у Њему конкретно дата и показана сва тајна Богаи сва тајна човека. У Богочовеку су оваплоћена сва божанска савршеиства: „у Њему живи сва пуноћа Божанства телесно“,^[2] тојест живиу људском бићу, у границама људског тела, живи као људска, земаљска, очигледна стварност. Због тога се у Богочовеку тајна човека разрасла у тајну Бога: мало, мајушно људско тело, а у њему сва тајна Божја — „сва пуноћа Божанства“. Тако се и добила „Христова тајна“, Христова светајна. Зато што је таква, она се не може схватити никаквим напорима људскога духа, људскога ума, људскога разума. Ту је неопходна помоћ Божја: да Он благодаћу Својом „отвори ум“ људски^[3], да га оспособи за примање те пресвете тајне, да му сам открије њене дубине и покаже њене висине, и разлије по њему свете логосне силе. Да, само се откривењем Божјим казује човеку Христова тајна. Њу није могао схватити ни човек тако силнога ума као што је свети апостол Павле. Он изјављује: „мени сепо откривењу каза тајна“.^[4]

А шта се десило са Павловим умом, са Павловим разумом? Он је сав утонуо у бескрајности ове свете тајне, слио сеса њом у дивљењу и радости, и постао њен најдаровитији весник и благовесник. То се види из његовог Еванђеља, из његових Посланица. Стога он и упућује ефеске хришћане да читају то његово Еванђеље, јер: „читајући можете разумети моје разумевање тајне Христове“.^[5] А душа те тајне — Еванђеље Христово о Цркви као предвечној и пресветој тајни Божјој, до које је превелики апостол дошао кроз раскошна и изузетна „виђења и откривења Господња“^[6]. Ради

чега? Да открије „свима шта је служба тајне од вечности сакривене у Богу“[\[7\]](#), да покаже „како је богата слава тајне ове“[\[8\]](#), да проповеда „тајну Христову“[\[9\]](#).

„Тајна Христова“ се открива духу људском само Духом Светим. То је неизменљиво еванђелско правило христопознања.[\[10\]](#) Оно важи за све Апостоле, за све Пророке, и за све људе свих времена. А пошто се тајна Христова најпре „Духом Светим откри — светим његовим апостолима и пророцима“[\[11\]](#), то се она Духом Светим преко њих открива осталим људима. Ради чега? — „да незнабошци еванђељем постану сунаследници и сугласници — σύσσωμα« — и заједничари — συμμέτοχα — обећања Божјег у Христу Исусу“[\[12\]](#). Живећи Еванђељем Христовим, људи постају синови Божји, а тиме и наследници свих божанских богатстава Христових[\[13\]](#).

НАПОМЕНЕ:

[\[1\]](#) Еф. 3, 4.

[\[2\]](#) Кол. 2, 9.

[\[3\]](#) Лк. 24, 45.

[\[4\]](#) Еф. 3, 3.

[\[5\]](#) Еф. 3, 4. [\[6\]](#) 2 Кор. 12, 14 [\[7\]](#) Еф. 3, 9.

[\[8\]](#) Кол. 1, 27.

[\[9\]](#) Кол. 4, 3.

[\[10\]](#) Ср. 1 Кор. 2, 10—12.

[\[11\]](#) Еф. 3, 5.

[\[12\]](#) Еф. 3, 6.

[\[13\]](#) Ср. Гл. 4, 7; Рм. 8, 17.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Црква - Богочовечански организам

Живећи Еванђељем Христовим, људи постају сутелесници Христови: саоваплоћују се телу Христовом, Цркви, постају живи чланови, делови, ћелијице, органи њеног богочовечанског организма, живе у њему саборно, заједно „са свима светима“^[1], хранећи се истим божанским светињама и силама. Једно тело, а безброј сутелесника: једна Црква, а безброј верника. Стога Црква није обично друштво људско, у коме су чланови повезани на извештан начин, већ богочовечански организам, живо тело, у коме су чланови један другоме сутелесници, повезани целокупним животом, свим животним силама и радњама. У њих је једно тело, једна душа, једно срце, једна савест, једна истина, једна правда, једна љубав, један живот, један рај, једна вечност. — Живећи у Цркви Еванђељем Христовим, људи постају заједничари у обећањима Божјим, која су сва остварена у Христу: „јер колико је обећања Божјих, у њему су да, у њему су амин“^[2]. Отуда, по речи светог Атанасија Великог: „Ми се спасавамо као сутелесници Бога Логоса“^[3].

Таквог божанског Еванђеља апостол Павле је постао слуга „по дару благодати Божје“^[4], непо својим људским заслугама. За тако божанску службу, човеку су потребне божанске силе, које му прсма труду непрестано даје и додаје сам Господ Еванђеља. Слуга Еванђеља Божјег може успешно обављати своју „службу благодати Божје“^[5], само уз непрекидну помоћ и сарадњу благодати Божје. Највећи трудбеник и ревнитељ Еванђеља Христова, целокупно своје служење Еванђељу приписује благодати Божјој и тврди да му је она дата „по чињењу силе Божје“^[6]. И овај равноангелни слуга Божји смерно изјављује: По благодати Божјој јесам што јесам, и благодат његова што је у мени не оста празна, него се потрудих више од свију, али не ја него благодат Божја која је са мном.^[7]

Свети апостол сматра себе најмањим међу хришћанима. Да ли он тиме подцењује себе? Не. Јер човек никада не може довољно подценити себе када упоређује себе са Христом. Но, за тако нешто није ни потребно упоређивати себе са свечистим и свесветим Господом. Доста је просто погледати себе у светлости Христовој. Осветли ли човек себе Христом, погледа ли себе Њиме, оцени ли себе Њиме, одмах ће му бити јасно што превелики апостол толико подцењује себе. И не само он, него то исто чине и сви светитељи изреда, од првог до последњег. Разуме се, Богочовек Господ Христос је норма и образац и идеал, остварени идеал савршеног човека, човека какав треба да је сваки човек уопште, сви људи уопште[8]. Зато и најчистији човек осећа се пред Њим бескрајно нечист, и најсветији — бескрајно грешан, и најбољи — бескрајно рђав, и најсавршенији — бескрајно несавршен, и највећи — бескрајно мален. Отуда, ниједног гордог међу светитељима; отуда, ни трунке гордости ни у једном светитељу; бескрајна смерност је душа сваког свети^{теља}.

НАПОМЕНЕ:

[1] Еф. 3, 18; 2, 19.

[2] 2 Кор. 1, 20.

[3] Contra anianos, III, 61; P. gr. t. 26, col. 396.

[4] Еф. 3, 7.

[5] Еф. 3, 2.

[6] Еф. 2, 7.

[7] 1 Кор. 15, 10.

[8] Кол. 1, 28; Еф. 4, 13.

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ

Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Црква: "неисказано богатство Христово"

Богатство Христово је тако „неисказано“, тако „неистражљиво“ — 'ἀνεξιχνίαστον — да је сваки човек, у поређењу са Њим, заиста пуки сиромашак. Али, наша је радост у томе, што је чудесни Господ Своје „неисказано“ богатство донео у наш земаљски свет, да бисмо се ми људи обогатили њиме. Томе нас уче, и томе служе свети апостол и његови; а испред свију и више од свију — свети апостол Павле.

Шта је тошто сачињава „неисказано богатство Христово“? [1] — „Тајна Христова“. А њу? — Богочовек. А Њега? — Црква. Богочовек доноси Собом васцелог Бога, са свима Његовим безбројним и бескрајним савршенствима, са Царством небеским, са небом, са рајем, са наднебесјем. И све то, оваплоћено у Богочовечанском телу Свом — Цркви, оставља занавек у нашем земаљском свету: Црквом је чудесни Господ саставио у Себи „оно што је на небу и што је на земљи“ [2], и тако остварио вечни божански план о целокупној творевини [3]. Зато је Црква — „неисказано богатство Христово“, неисказано, јер неистражљиво. У њој је сва тајна Божја о свима бићима и тварима у свима световима. До појаве Богочовека на земљи, она је била „сакривена у Богу“ [4]. Од Његове појаве и оснивања Цркве, Он је кроз Цркву објављује роду људском, и показује да Црква није друго до служење тој тајни. А у Цркви, тој тајни служе пре свију и више од свију свети апостол и. Њима сеи даје благодат велика да објављује ту тајну, и да откривају свима „шта је служба тајпе, од вечности сакривене у Богу“ [5].

Али, тек ту настаје оно ради чега се и сами свети Анђели небески диве Цркви на земљи. Ашта је то? То је ово: што се и њима тек Црквом објављује и обзнањује та вечна тајна Божија, сакривена од постања, та „многоразлична мудрост Божја“ [6]. Црква на земљи својим неисказаним богатством обогатила је и свете Анђеле на небу: обогатила њихов живот, обогатила њихово знање о Богу, о свету, и о циљевима Божјим у свету. Да, и Анђели Божји на небу живе Богочовечанским телом Христовим које је на

земљи, Црквом. Јер су и они — чланови Цркве Христове. Постао је то онда када је Богочовек подвигом Својим земаљским основао Цркву, и у њој саставио „све што је на небу и што је на земљи“.[7] Значи: и Анђеле. Да, и њих. И сви они са бескрајном смиреношћу и пламеном ревношћу служе пресветој тајни Цркве. Зато су сви они — „службени духови“ и служе онима који се спасавају у Цркви[8]. Истина неба и земље је ово: у Цркви живе измешани Анђели са људима: засве њих важи исто Еванђеље, исти живот, иста Истина, иста Правда, иста Љубав, исти Бог и Господ Исус Христос, и са Њим беспочетни Отац и животворни Дух — Тројица Пресвета и једносушна и нераздељива. Црква је школа у којој се Анђели уче многим истинама Божјим[9].

Све је то тако, јер сачињава „вечну одредбу“ Божју, коју је Бог Логос остварио Својим оваплоћењем и богочовечанским домостројем спасења[10]. Од почетка до краја све је у тој одредби вечно и логосно, пуно многоразличне премудрости Божје. А откако је Бог Логос постао човек, и живи и дела као Богочовек, у њој је све богочовечно. Али и приступачно за људе. Поставши човек, Бог Логос нам је као људским бићима, омогућио приступ Себи[11]. Дотле, далек људима због грехова њихових, учовечивши се Он им је постао близак, приступачан, свој, сачовек и сабрат, спасавши нас од греха, смрти и ђавола.[12] Од тада ми имамо слободу и приступ Њему „вером Његовом“[13]. Зашто »Његовом“? Зато што се под вером разуме сав Богочовечански домострој спасења света, који је од почетка до краја извршио лично Он, као Богочовек: „Оснивач и Завршитељ вере“[14]. Слободу према Њему даје нам Његово безгранично човекољубље: јер је бескрајно милостив, нарочито према грешницима; и што неко грешнији, Његово милосрђе све веће, све бескрајније, све божанскије, и сажаљење све дирљивије, све нежније, све безболније.

Зато је вера у таквог Бога и Господа заиста најрадоснији подвиг за људско биће у овоме свету. У том подвигу је главно: стећи Господа Христа, унети Га у себе, и живети Њиме. Јер је Он све и сва и за бића на земљи и за бића на небу: „сва чељад на небу“, а то су Анђели, и „сва чељад на земљи“, а то су људи, зову се по Њему; Он је глава те огромне породице. Јер откако је Цркве, тела Његовог, и Он — глава телу Цркве, то Анђели и људи сачињавају једну породицу, Његову породицу. А од тога, има ли веће части, веће радости, веће благовести?[15]

НАПОМЕНЕ:

[1] Еф. 3, 8.

[2] Еф. 1, 10.

[3] Еф. 1, 10; Кол. 1, 16-19.

[4] Еф. 3, 9.

[5] Еф. 3, 9.

[6] Еф. 3, 10.

[7] Еф. 1, 10.

[8] Ср. Јевр. 1, 14.

[9] Ср. 1 Петр. 1, 12.

[10] Ср. Еф. 3, 11

[11] Ср. Еф. 3, 12 [12] Ср. Јевр. 2, 14—18 [13] Еф. 3, 12.

[14] Јевр. 12, 3.

[15] Ср. Еф. 3, 14—15.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

У Цркви - све богочовечанско

У Цркви — све је богочовечанско: Бог је увек на првом месту, а човек увек на другом. Без божанске силе хришћани не могу живети божанским, еванђелским животом, ни напредовати у њему. За све што је богочовечанско, човеку је потребна помоћ Божја. Жели ли да ишта богочовечанско оствари, човек то може учинити само у заједници са Богом, само помаган Богом. Једино обучени „у силу с висине”, [1] у божанску силу Духа Светога, људи могу живети еванђелски на земљи. Зато је Спаситељ и објавио велику божанску истину на Тајној Вечери о Духу Светом као остваритељу и извршитељу спасења људи помоћу Еванђеља [2]. Дух Свети у богочовечанском телу Цркве даје људима благодатне силе да могу истрајно живети у Христу Његовим Еванђељем и јачати у унутрашњем човеку, христоликом и вечном. Унутрашњи, христолики човек се рађа у људима од њиховог благодатног сједињења са Господом Христом: дух њихов сједињује се благодаћу са Духом Његовим, Духом Светим; мисли Њиме, живи Њиме, обавља све своје радње Њиме [3]. И тако „расте растом Божјим” [4], јачајући сваком снагом Божјом у унутрашњем човеку [5].

Без Духа Светога дух човеков се распада и расипа кроз грехе у безброј смрти, у безброј небића и псевдобића. Јер и ту важи она свеистинита реч Спасова: Ко не сабира са мном, расипа [6]: расипа. душу, расипа савест, расипа вољу, расипа васцело биће своје. Наш унутрашњи човек, саздан боголиким, слаби, суши се, вене, изумире од свега греховног, смртног, демонског; а јача и обесмрћује се када еванђелском вером крене ка Господу Духом Светим. Тада се сабира, исцељује, и постепено благодаћу светих тајни и светих врлина јача Христом Богом: јача му душа, јача ум, Јача савест, јача воља до свепобедне божанске јачине, остварујући еванђелску блавест и заповест: „Јачајте у Господу и у сили јачине његове” [7]: јер у овоме свету, у коме ђавола има, морате бити јаки Христом Богом, ако желите да га победите. А јачајући еванђелским животом у Господу и у сили јачине Његове, „јачајући сваком снагом по сили славе Његове” [8], ви постајете јачи од сваке смрти и од свега смртног, јачи од свакога греха и од свега греховног, јачи од свакога ђавола и од свега ђаволског. Тада вас ништа греховно и демонско не може савладати и оборити у смрт иза које нема васкрсења. Јер „ко се Господа држи, један је дух с Господом” [9]. А онда, шта су налети и олује и урагани свих смрти? Ништа до лаки поветарци, од којих се душа наша не савија ни у страх, ни у јад, ни у муку, а камоли у смрт, у очајање, у пакао.

НАПОМЕНЕ:

[1] Лк. 24, 49; Д. А. 1, 8.

[2] Ср. Јн. 14, 16-17. 26; 15, 26; 16, 7—13.

[3] Ср. Еф. 3, 16.

[4] Кол. 2, 19.

[5] Ср. Кол. 1, 11.

[6] Лк. 11, 23.

[7] Еф. 6, 10.

[8] Кол. 1, 11.

[9] 1 Кор. 6, 17.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ Црква, Светајна Христова - Блавест о Цркви и животу у Њој

Божански свециљ живота

Јединствена је радост рода људског: ми људи у Цркви чудесним Христом Богом растемо ка небу; и још више и даље: изнад неба и небеса над не бесима! и надаље: изнад Херувима и Серафима - ка Тросунчаном Богу и Господу и Пресветој Богоматери. Времена, векови, вечности! сва наша времена, сви наши векови, све наше вечности - робови су свечовекољубивог Господа Исуса, светли и сверадосни робови. Из њих молитвено зрачи једна непрекидна свежеља: да се све

обожи, охристинови, обогочовечи, отројичи, оцркви; и тако постигне божански свециљ људског живота и постојања; а њиме: Божанско Сведобро, Божанска Свеистина, Свељубав, Свеправа, Свевечност, Свебогочовечност; а у њима: Вечна Божанска радост бића - Сверадост, и у Сверадости Вечна Свеблавест Тројичног Бога и Господа.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Блавест о Цркви и животу у Њој

Вера и знање

Дух Свети је због Христа и Христом дошао у свет, и постао душа у телу Цркве; и Он се само Христом и због Христа даје људима. То значи: Дух Свети само због Христа и Христом живи у људима. Где Христа Богочовека нема, ту ни Духа Светога нема; ту нема Бога, јер нема Тројичног Божанства. Како се стиче Господ Христос? — Вером, само вером. Зашто не знањем? Зато што је Он у личности Својој донео људима таква божанска савршенства, која свим и свачим бескрајно превазилазе све људске способности сазнања и схватања. Уопште, то је разлог што се са Њим увек општи вером, на свима ступњима еванђелског живота, од почетног до најсавршенијег. И када о Господу Христу знамо све што нам најсавршеније верау Њега може дати као знање о Њему, ипак Он и тада, и увек, остаје предмет вере наше због Својих безграничних божанских савршенстава, у која не могу до краја пронићи ни свети разуми Светитеља због своје људске ограничености. Ето апостола Павла. Он с једне стране блавести о хришћанима: „Ми ум Христов имамо“[\[1\]](#), а с друге: Христос се вером усељује у срца наша, и вером обитава и живи у нама[\[2\]](#). Вера, као да је неки божански ваздух човеков, у коме Господ Христос једино живети може.

НАПОМЕНЕ:

[1] 1 Кор. 2, 16.

[2] Еф 3, 17.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Вера - свепобедни подвиг

Када се Господ Христос вером усели у срца наша, онда се Њиме наш унутрашњи човек утврђује у Вечној Божјој Истини и Правди и Љубави и Животу. И Он својим богочовечанским силама храни у нама нашег унутрашњег човека: храни га Собом, бићем Својим, бесмртношћу Својом, Истином Својом, вечношћу Својом. Ина тај начин чини га божански јаким победитељем смрти у свима световима: јачим од сваке смрти и зла и ђавола. А пре тога, и без тога, људско биће је слабо, нејако, немоћно, тега љуља и заноси сваки ветар науке „по казивању човечјему“ [1], и обара га сваки поветарац смрти. Но са Црквом и чудесним Господом у њој, сваком човеку се пружа прилика да порасте до неба, до врха изнад свих небеса, да порасте у свепобедног дива који све смрти сатерује у небиће, у пакао, у смрт. И у том спасоносном подвигу свом душом вапити: „Верујем Господе, помози моме неверју“ [2]; тако вапити и јаукати на свима ступњевима вере, јер је наша вера увек мала, зато што је предмет наше вере свечудесни Господ Христос — сав истинити Бог и Господ, сав безграничан у свима својствима Својим, у свима савршенствима Својим, у свима стварностима Својим. И човекова вера је увек мала да Га обухвати целог, васцелог, да Га

има у свима безграничностима Његовим; и уколико Га више захвата, она је све гладнија Њега: јер све јаче осећа и сазнаје и види божанске бескрајности Његове. А боголика душа човекова, сва бездана боголикошћу својом и богочежњива: иако пуна вере, увек је баш због те пуноће и баш том пуноћом ненасито гладна Бога и Господа: „Царе Небесни, Утешитељу, Душе Истине, који си свуда и све нспуњаваш, Ризнице добара и Животодавче, дођи и усели се у нас, и очисти нас од сваке нечистоте и спаси, Благи, душе наше"[3]. Опет и опет: „Исусе, не одвајај се од душа наших у невољама, не удаљавај се од мисли наших у опасностима, него нас увек претекни. Приближи се нама, приближи, Свудаприсутни! као што си свагда са апостолима Твојим, тако присаједини Себе, Свемилостиви, онима који Те желе, да уједињени певамо Тебе и славословимо Свесветог Духа Т^{вог}" [4].

НАПОМЕНЕ:

[1] Кол. 2, 8.

[2] Мк. 9, 24.

[3] Молитва на почетку свете Литургије.

[4] Час трећи, молитва на: Слава... Часловац.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Саборност сваке врлине у Цркви

Са вером у Христа увек иде и љубав према Христу. Расте ли вера наша у Господа Христа, истовремено расте и љубав наша према Њему. Јер вера непрестано открива у Христу све новија и новија савршенства и богатства и красоте, због којих Га ми све више и више волимо. И као што нема граница вери нашој у Христа, тако нема граница ни љубави нашој за Њега. Само су људи велике вере „укорењени и утемељени у љубави“^[1]. Ако је у љубави Христовој укоренењен и утемељен, он вером расте у све божанске бескрајности, заиста „расте растом Божјим“^[2] „у човека савршена, у меру раста висине Христове“^[3] и постаје живи храм Пресвете Тројице^[4], јер „Христос обитава у срцима верујућих, који су утврђени и не колебају се у љубави к Њему“^[5].

У подвигу вере и љубави човек никада није сам, већ увек у друштву „са свима светима“^[6]. Јер и вера и љубав приводе Господу Христу и онима који суу Њему — светим подвижницима вере и љубави, и сједињују са Господом Христом и „са свима светима“ који су у Њему. Другим речима, вера и љубав уједињују човека са свима бићима која се налазе у Богочовечанском телу Христовом, Цркви.

НАПОМЕНЕ:

^[1] Еф. 3, 17.

^[2] Кол. 2, 19.

^[3] Еф. 4, 13.

^[4] Ср. Јн. 14, 23.

^[5] Св. Златоуст, In Ephes. Homil. VII; col. 51.

^[6] Еф. 3, 18.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

**ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој**

У Цркви: саборно живљење и сазнање

Постајући вером и љубављу сутелесник тела Христовог, човек и живи „са свима светима“, и мисли „са свима светима“, и верује "са свима светима", и воли „са свима светима“, и моли се "са свима светима". Једном речју: живи саборним животом Цркве. Од таквог благодатно-врлинског живљења „са свима светима“, човеку се чисти и јача духовни вид, те он све јасније распознаје и види неисказана богатства Господа Христа и Његових богочовечанских савршенстава, уризничених у чудесном богочовечанском домостроју спасења и оваплоћених у богочовечанском телу Цркве. Ту је и дубина божанска, и висина, и ширина, и дужина. А то значи: бескрајна је и једна и друга, и трећа, и четврта.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

**ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој**

Православна гносеологија: љубав - орган познања

Како је могуће познати Господа Христа, Богочовека, Његов неизразиви домострој спасења света? Једино „са свима светима“. У томе домостроју спасења: и ширина је божански бесконачна и безгранична, и дужина и дубина и висина. „Који сиђе у најдоња места земље, то је онај исти који узиђе изнад свих небеса да испуни све“.[1] А то је само Господ Христос Богочовек; оваплоћењем — сишао у најдоња места природе људске; погребењем — у најдоња места ада; васкрсењем и вазнесењем — узишао са људском природом више свију небеса, и узнео са Собом све свете, све верне следбенике Своје, и узноси их Црквом кроз свети живот у светим тајнама и светим врлинама. „Дубине Божје“ [2] присутне су у богочовечанском домостроју спасења Господа Христа: присутне и у његовој ширини, и у његовој дужини, и у његовој дубини и у његовој висини. А у те „дубине Божје“ уводе нас и кроз њих воде само свети духоносци [3], чији је дух сав испуњен Духом Светим, и вођен и руковођен Њиме. И ми једино у благодатно-врлинској заједници „са свима светима“ можемо то разумети, и то поступно и постепено по мери вере наше и еванђелских подвига наших. А ти свети духоносци, где су? У Богочовечанском телу Христовом, Цркви: у њеним бескрајним дубинама и ширинама и висинама и дужинама. Потпуно сједињени са Богочовеком благодатноврлинским сједињењем, они живе оним што је Његово, и имају оно што је Његово, и знају Његовим знањем, јер саборним. умом Цркве умују, и саборним срцем Цркве осећају, и саборном вољом Цркве хоће, и саборним животом Цркве живе; све њихово у ствари је најпре Његово, и увек Његово, а они увек своји себи само преко Њега и Њиме. А та бездана божанска дубина, и та бескрајна божанска висина, и та безгранична божанска ширина, и та бесконачна божанска дужина домостроја спасења и богочовечанског бића Цркве може сместити сва људска и анђелска бића у свима световима, само под условом вере у Господа Христа и љубави према Господу Христу као Спаситељу и Творцу и Судији.

НАПОМЕНЕ:

[1] Еф. 4, 9—10 [2]

1 Кор. 2, 10

[3] Ср. 1 Кор. 2, 10—16

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Богочовечанска љубав Христова

Од свега тога по души подвижника вере разлива се чудесно умилење, и он свим бићем својим радосно осећа ову богочовечанску благовест и истину: љубав Христова је претежнија од сваког знања, јер даје души таква блага, такве радости, таква блаженства, о којима никакво знање не може ни слутити, а камоли пронаћи их, поседовати их, и дати их људском бићу. Ово осећање, и у њему сазнање о свевредности љубави Христове - дар је Божји, откривење је Божје за саборно живљење у Цркви "са свима светима". Јер благодатноврлински живот у Цркви „са свима светима" уводи нас у надумно, надчовечанско, надприродно познање. Чегат? Божанске љубави Христове, изражене Његовим богочовечанским домостројем спасења, Црквом Његовом, што је исто. Стварно, који то ум људски, и разум људски, и знање људско може познати, осазнати, проићи пресвету тајну Цркве Спасове, која и није друго до сав Богочовек Христос у свима Својим божанским и човечанским савршенствима и стварностима.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Новозаветни гносеолошки принцип

Ум људски, ума каквој својој људској датости и стварности; разум људски, у ма каквој људској датости и стварности, не може много ни захватити, а камоли обухватити безграничне стварности Богочовечанског домостроја спасења, који је сав у тајанственом Богочовечанском телу Цркве Христове. Ту је све сама тајна до тајне, и свака од њих неизмерно и несагледно превазилази сваки ум и разум људски. А те свете и божанске тајне Богочовечанског домостроја спасења и Његовог богочовечанског тела Цркве, све су саткане од божанске љубави Христове, бескрајне и безграничне на свима тачкама њенога бића. Та божанска, та богочовечанска љубав је увек и у свему надумна, недокучљива и несагледна. Од ње се биће људско растапа у безброј умилења и расипа у безброј „Осана”. Та је љубав у исто време и врело истинског божанског, богочовечанског сазнања и знања. Отуда и искључиво новозаветни гносеолошки принцип: Који љуби Бога, тај зна Бога^[1]: зна Бога надумним, надразумним знањем, знањем у коме учествује сав наш унутрашњи, боголики и богочежњиви човек. А ту љубав човек добија и развија у себи до неслућених размера само живећи у Цркви „са свима светима” кроз свете тајне и свете врлине. Јер таквим благодатнобогочовечанским животом он исцељује од грехољубља и страсти душу и ум и срце, оздрављује их божанским здрављем, те они, оздрављени Христом, постају способни за истинско богопознање и за истинско знање надприродног и надумног.

НАПОМЕНЕ:

[1] 1 Јн. 4, 7—8.

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ

Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Охристовљење = обогочовечење

Заједно „са свима светима“ испуњен том божанском љубављу, човек је у ствари заједно са њима испуњен „сваком пуноћом Божијом“^[1]. Оно што је Христово — постаје његово. Христос је Богочовек, и „у њему живи сва пуноћа Божанства“^[2]; и као такав Он је Црква, те сваки члан Цркве постаје „заједничар у Божјој природи“^[3], обожује се, обогочовечује се. У њему као да се оваплоћује сав чудесни Богочовек. У ствари, свечовекољубиви Господ се и оваплоћује у сваком члану Цркве кроз Свето Причешће, Он који је сав у Богочовечанском телу Цркве. И човек љубави Христове доживљује пуноћу Цркве као нешто своје, јер је „са свима светима“ постао саставни део, сутелесник њен. А у телу, сваки делић осећа себе као цело тело. Тако и подвижник љубави: сво тело Цркве је његово, и он је сав њен; сва њена пуноћа припада њему, и он сав припада њој. На тај начин он лично и стварно доживљује „са свима светима“ остварење вечног плана и циља Божјег о свету: Господа Христа као Цркву, која је тело Његово, пуноћа Њега који све испуњава у свему^[4].

Атои јесте циљ, Богом одређени циљ свима људима, на челу са хришћанима: да се испуне сваком пуноћом Божијом^[5]. Живећи у Богочовечанском телу Цркве, ми хришћани и примамо од те пуноће Божје и испуњујемо се њоме^[6]. Јер оваплотивши се, Господ Христос је човечанску природу, коју је узео на Себе, потпуно испунио сваком пуноћом Божијом; и такав основао Цркву; и такав остао у Цркви као Богочовечанском телу Своме, коме је Он и Вечна Глава, Он — Друга Ипостас Пресвете Тројице, вечито једносушне, животворне и ^{нераздељиве.}

НАПОМЕНЕ:

[1] Еф. 3, 20. [2]

Кол. 2, 9.

[3] 2 Петр. 1, 4.

[4] Еф. 1, 23.

[5] Еф. 3, 19; Кол. 2, 10.

[6] Ср. Јн. 1, 16.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Спасење: непрекидно доживљавање Спаситеља

Да би се сваки од нас испунио том пуноћом Божанства, неопходно је да живи Господом Христом: да верује Њиме, да воли Њиме, да се моли Њиме, да мисли Њиме, да осећа Њиме, да хоће Њиме, да постоји Њиме, да човекује Њиме, да бесмртује Њиме, да вечнује Њиме. Ина тај начин спасе себе од греха, смрти и ђавола. Јер спасење и јесте непрекидно доживљавање Спаситеља, који насна тај начин и спасава од сваког греха, од сваке смрти, од сваког ђавола. Зато наше спасење и није друго до наше охристовљење Христом Спаситељем, наше обогочовећење Њиме, наше обожење Њиме, наше освећење Њиме, наше просвећење Њиме, наше преображење Њиме, наше васкрсење Њиме, наше вазнесење Њиме, наше отројичење Њиме; речју: наше оцрквењење Њиме = наше испуњење Њиме, Његовом Божанском пуноћом исвима Његовим животворним силама.

Спасење је двострук подвиг и процес: ослобођење себе од греха, смрти и ђавола, и испуњење себе Христом Богом — Спаситељем. То је истовремено двоструко збивање: улазећи у нашу душу и испуњујући је Собом кроз свете тајне и свете врлине, Спаситељ нас ослобађа греха, смрти и ђавола и уништава их силом Свога Божанства. Отуда је спасење не само отпуштање грехова, него и обожење — испуњење свога бића Христом Богом Спаситељем. Спасен је тиме спасен што живи Спаситељем Богом, који једини и има силе да уништи, и уништава у нама сваки грех, сваку смрт, сваког ђавола. И та спасеност, та спасаваност се пројављује увек као свети живот, живот у Христу Богу, живот у Духу Светом. Испуњен благодатним силама божанским кроз свете тајне и свете врлине, човек хришћанин сасвим природно живи светим животом, угледајући се увек на Бога у телу [\[1\]](#), Господа Христа, који је увек сав у Цркви, и кроз Цркву у сваком члану Цркве: увек један исти, и јуче, и данас, и вавек. [\[2\]](#) Тако је слатко и лако са Христом Спасом бити ^{човек.}

НАПОМЕНЕ:

[\[1\]](#) Ср. Еф. 5, 1; Кол. 1, 10 [\[2\]](#)

Јевр. 13, 8.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

**ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Блавест о Цркви и животу у Њој**

Живот људски: или подвиг ђавоподражавања или подвиг боговаплоћења

А до Христа Спаситеља, и без Христа Спаситеља? Једно радимо: испуњујемо себе гресима и страстима, а тиме невидљиво испуњујемо себе самим ђаволом, његовом „пуноћом“. Јер кроз грехе и страсти он невидљиво и потајно живи у нама, невидљиво и потајно учествује у нашим мислима, у нашим осећањима, у нашим жељама, у нашим расположењима, у нашим поступцима, у нашим делима, поготову у нашим гресима и падовима. Невидљиво и потајно он неправдује кроз наше неправде, страствује кроз наше страсти, лаже кроз наше лажи, похотује кроз наше похоте, пакости кроз наше пакости, мрзи кроз наше мржње, злочинује кроз наше злочине, греша кроз наше грехе. Тако смо ми људи и постали духовна „деца ђавола“^[1], и он постао духовни отац наш^[2], и зацарио се на свима престолима бића људског: и на престољу ума, и на престољу срца, и на престољу савести, и на престољу воље. Кроз грехе и страсти он се духовно сав оваплотио у бићу људском. Но пошто је сав ђаво оно у нашем земаљском, у нашем човечанском бићу, Господ Христос је зато и дошао оваплоћењем у наш свет, зато и постао човек. Поред тога, нико сем Бога, јединог истинитог Бога, није могао, и не може, победити и обезоружати ђавола и његове главне силе: грех и смрт. То је једино могао учинити, и стварно је учинио, и увек чини само Он — Господ и Бог Исус Христос. А Он је то учинио давши људском бићу „сву пуноћу Божанства“ Свога, и дајући је увек у Цркви Својој кроз свете тајне и свете врлине.

Наш живот људски је или подвиг ђавоугледања, ђавоподражавања или подвиг богооваплоћења: ја, ти, мисви подражавамо у себи ђавола помоћу грехова и страсти, помоћу нашег сластољубља и грехољубља; или оваплоћујемо у себи Бога и Господа Исуса Христа помоћу светих тајни и светих врлина. Бог је и постао човек, да истера ђавола из човека, и сам се усели у њега^[3]. Стога је еванђелска заповест и јасна, и природна, и неопходна: „да се испуните сваком пуноћом Божјом“^[4] — сваком, сваком, сваком. Зато је даноноћна дужиост хришћана овај подвиг: непрестано чистити душу и тело божанским силама светих тајни и светих врлина, а пре свега — молитвом и постом, јер се помоћу њих изгони свака врста ђаволске нечисти, а и сваки ђаво, исви ђаволи^[5]. А све то? Није друго до непрекидни свети подвиг обожења себе, обогочовечења себе, уношења у себе божанских сила, и живљења у њима и помоћу њих, а преко њих живљење у самоме Богу, јер смо чудесним Господом и Спаситељем на то и позвани: да постанемо „заједничари у Божјој природи — $\thetaείας κοινωνοί φύσεως$ “^[6]. А ми, када то постајемо „заједничари у Божјој природи“? — Када живимо Истином Христовом, јер је у њој сав Он, истинити Бог и Господ; када живимо Правдом Христовом, јер је у њој сав Он, истинити Бог и Господ; када живимо Љубављу Христовом, јер је у њој сав Он, истинити

Бог и Господ. Кроз њих и живи у нама хришћанима сва пуноћа Христова, која нам се даје за свете врлине у светим тајнама Цркве. Да, Цркве, само Цркве. И то нарочито у светој тајни Евхаристије.

То је немогуће, — може на све ово одвратити сваки који није осетио Христа и Његову силу. А за људе који су осетили Господа Христа, и искусили силу Његове вере, ово је не само могуће, него и више од тога: сасвим природно и логично. Јер кад је било могуће најогромније чудо: да Бог постане човек; сасвим је и природно и логично да све што је Његово постане наше, људско, остварљиво у условима нашег земаљског живота и збивања. Разумљив је протест: шта, зар ми људи, ми ништавни црви, ми грешници, ми смртници, да се испунимо „сваком пуноћом Божјом“? Да, баш ми такви. Јер се величина Христовог човекољубља и састоји у томе што је нама, грехољубивим пијавицама, дао силе и моћи да се испунимо „сваком пуноћом Божјом“. Доказ? — Сви свети, и сваки који живи верује у Христа заједно „са свима светима“. Јер му благодат Божја помаже у свему. Она и немогуће чини могућим. То осећа сваки који живи у Цркви, јер је у њој све благодатно, и стога све чудесно и чудотворно: што више труда улаже хришћанин све више осећа да то у њему дела благодат, непосредна вечна божанска сила Христова, која непрекидно животвори васцело тело Цркве, и чудотвори непрестано у њему, и у свакоме који је свим бићем у њему^[7].

Неисказана, несагледна и неизбројна блага, дарована нам Господом Христом у Његовом богочовечанском домостроју спасења, толико су огромна и надсхватљива и надчовечанска, да неизмерно премашају и саму нашу мисао о њима. Па не само то, него и наше молитве за њих: јер ми никаквом молитвом својом, ма како она била савршена и свеобухватна, нисмо у стању обухватити божанска неизрецива блага која нам Господ Исус дарује кроз Цркву Своју. И све притиче у наше биће кроз безбројне невидљиве капиларе у богочовечанском организму Цркве; и ми живимо надмисливом и надмолитвеном милошћу свемилостивог и свежалостивог Господа, који благодатним божанским силама Својим тајанствено „ради у нама“, изграђујући спасење наше, обожење наше, преображење наше, обогочовећење наше, оцрквењење наше, освећење наше, отројичење наше. Људска мисао никада не може до краја домислити свету тајну Цркве Христове, и у њој чудесну радионицу спасења, обожења, преображења, васкрсења, обогочовећења: јер увек несравњено више остане недомисливог него што у нашу мисао уђе као мисливо. Са тих разлога, вера је заиста једини вођ кроз све то; вера — тај надмисливи вид бића нашег уцрквењеног и оцрквењеног. И кроз ту веру „ради у нама“ надмислива благодат свечовекољубивога господара Христа, та неуморна боготворећа сила, освећујућа сила, охристовљујућа сила, обожујућа сила, отројичујућа сила, која свим бићем извире из Христа, и све нас води ка Христу и носи ка Христу кроз безбројна тајанства Духа Светота у светој Цркви Христовој,

води не само нас него и све нараштаје, иу њима све који Му хоће веровати за спасење и живот вечни[8]. Јер Христос је Духом Светим у Цркви; и Црква је Духом Светим у Христу. Христос — Глава Цркве; Дух Свети — срце Цркве.

Имајући све то у виду, свети апостол благовести: „А Ономе који може још изобилније све чинити што иштемо и мислимо, по сили која ради у нама, Њему слава у Цркви у Христу Исусу, у свима нараштајима кроза све векове. Амин"[9].

НАПОМЕНЕ:

[1] 1 Јн. 3, 9.

[2] Ср. Јн. 8, 44.

[3] Ср. 2 Кор. 6, 16—17; Јевр. 2, 14—3. 16; Јн. 14, 23.

[4] Еф. 3, 19; ср. Кол. 2, 9—10. [5] Ср. Мт. 17, 21; Мк. 9, 21; 2 Кор. 7, 1 [6]

2 Петр. 1, 4.

[7] Ср. Кол. 1, 29; Еф. 3, 7.

[8] Ср. 1 Тм. 1, 15.

[9] Еф. 3, 20—21.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ

Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Звање хришћанина: испунити се Господом Христом

Шта је звање хришћанина? — Испунити се „сваком пуноћом Божјом“^[1], обући се у Христа Господа^[2]. Савршени пример тога — свети апостол Павле. Он се заиста сав испунио „сваком пуноћом Божјом“, сав обукао у Христа Господа, сав је у Њему свим срцем, свом душом, свим бићем. Ништа његово није изван Христа; и он сав живи у Христу, и сав Христос у Њему. Стога он с правом изјављује: „Ја више не живим, него живи у мени Христос“^[3]. На њему се најбоље види шта значи: живети, владати се достојно хришћанскога звања^[4]. А хришћани су позвани да живе „достојно еванђеља Христова“^[5], „достојно Бога“ који их је позвао у Своје царство и славу^[6]. Другим речима: хришћани су позвани да живе у оваплоћеном Богу и оваплоћеним Богом, Господом нашим Исусом Христом; да живе у Цркви и Црквом, јер је она „тело Његово“ и „пуноћа“ Њега „који све испуњава у свему“^[7]. Позив је хришћана да остваре у себи вечни план Божји о човеку^[8]. И они га остварују живећи Христом и у Христу, Црквом и у Цркви.

Црква — пуноћа Богочовека Господа Христа. Како у њој живети хришћанину? Хришћанин је тиме хришћанин што је светим крштењем постао живи, органски део богочовечанеког тела Цркве, сутелесник њен, опкољен Богом са свих страна споља и изнутра, саоваплоћен Њему, Његовој Божанској пуноћи. И он живи Њиме као око телом, као око главом; и храни се крвљу тога тела и срцем његовим: срцем Бога живог и истинога, и душом Бога живог, и вољом, и духом, и свима оним што је Његово. Све своје саоваплотити Његовом: срце своје — срцу Његовом, душу своју — души Његовој, вољу — вољи, живот — животу, да би се благодатно ујединио са Њим, и тако постао један дух с Господом. Јер „ко се Господа држи један је дух с Господом“^[9]: једно срце, једна душа, једна воља, једно тело под једном главом. А све то и јесте Црква, Црква, Црква.

НАПОМЕНЕ:

[1] Еф. 3, 19; Кол. 2, 10.

[2] Гал. 3, 27; Рм. 13, 14.

[3] Гал. 2, 20.

[4] Еф. 4, 1—2.

[5] Флб. 1, 27.

[6] 1 Сол. 2, 12; ср. Кол. 1, 10.

[7] Еф. 1, 23.

[8] Еф. 1, 1—5. 10.

[9] 1 Кор. 6, 17.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ Црква, Светајна Христова - Блавест о Цркви и животу у Њој

Тајанственост тела човечијег

Устројство тела човечијег, ако је по ичему божанског порекла, онда је топо тајанствености и савршености својој. Јер при свој разноврсности и многобројности елемената који сачињавају тело, оно је ипак једна јединствена хармонична органска целина[1]. Органска, јер се сви делови

држе један другога, урастају, узглобљују се, преливају један у други. У телу се ваздух који оно удише претвара у месо и кости; и јело које оно узима — у духовне силе душе и ума. Организам тела човечијег је најчудеснија и најчудотворнија радионица: у њој мртво постаје живо: мртав хлеб, и со и вода оживљују. У телу се човечијем врши тајанствени прелаз мртвог у живо, и обавља васкрсење мртвих. Све је у телу повезано у један чудесни и чудотворни организам: око са срцем, срце са мозгом, мозак са нервима, нерви са костима; сваки делић је у свему телу, и све тело у сваком делићу. Једно недељиво самоосећање проходи васцело тело: од прве ћелијице до последње. Од тајанственог организма тела човечијег Бог Логос је оваплоћењем начинио Свој храм, Своје тело. И тело човечије постало је Божјим телом. То није ни чудо. Јер је итело људско, некада, саздано Богом Логосом од праха и божанског даха. Зато је у устројству тела све логосно и божански логично, све божански савршено и целисходно. Та божанска и света тајанственост тела постигла је своје савршенство у телу Богочовека Христа, и занавек остала света и непролазна у богочовечанском телу Цркве Христове. Господ Христос, као Црква^[2], и јесте богочовечанско тело, у коме су најпре Бог и човек сједињени у органско јединство, а затим и сви људи који верују у Христа. Учлањени у богочовечанско тело Цркве, они су органски повезани с Богом, и један с другим међу собом. То нимало није ни необично ни неприродно, јер исту појаву, само у малим сразмерама, имамо у телу човечијем: удови су, сваки за себе, посебне целине, па ипак органски, животно повезани међу собом у једну целину. При том органском сједињавању, они ипак остају, сваки за себе, посебне целине: око остаје оком, и ако његов живот и делање зависе од целог тела; тако и ухо, тако и рука, и нога, и сваки део тела. Исто је и у Христу Богочовеку: сви се сједињујемо у једно тело Цркве, но притом сваки од нас остаје посебна и целостна личност^[3]. То бива, и то се збива, Духом Светим: „јер једним Духом ми се сви крстисмо у једно тело, били Јевреји или Грци, или робови или слободни; и сви се једним Духом на^{појисмо}"^[4].

НАПОМЕНЕ:

[1] Ср. 1 Кор. 12, 12—30.

[2] Саборну светоотачку мисао да је Богочовек Христос — Црква, Свети Дамаскин, следујући Светом Златоусту, богомудро објашњава. Наводећи апостолове речи из 12. главе 12. стиха 1 Кор.: „тако и Христос”, Свети Дамаскин вели: треба рећи: тако и Црква. У ствари, апостол говори ово: тако и тело Христово, које је Црква. Јер као што тело и глава јесу један човек, тако су Црква и Христос једно — εν εἶναι — In Epist. ad 1 Corinth. cap. 12, v. 12; P. gr. t. 95, col. 668 D. — Ср. Св. Златоуст, In 1 Cor., Homil. 30, 1. 2; P. gr. l. 61, col. 250. 251.

[3] Ср. 1 Кор. 12, 12.

[4] 1 Кор. 12, 13.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Дух Свети изграђује Цркву

Божанском силом Својом Дух Свети сједињује све верне у једно тело, Цркву. Он је стројитељ и изградитељ Цркве. По богонадахнутој речи Свеог Василија Великог: „Дух Свети изграђује Цркву - οἰκοδομεῖ τὴν Εκκλησίαν” [1]. Духом Светим се уграђујемо, узиђујемо, утеловљујемо у тело Цркве; Њиме се крштавамо у једно тело, тело Цркве, постајемо „сутелесници” [2] Христови. У ствари, Духом Светим се постаје Христов, постаје хришћанин, члан Цркве. Он ухристовљује и охристовљује; Он уцрквењује и оцрквењује. Он изглађује све разлике између Јевреја, као изабраног народа, и осталих народа, незнабожаца, сједињујући их у једно тело, у један организам. Духом Светим је постало, и непрестано се изграђује, свето, богочовечанско, саборно тело Цркве, које је увек једно и недељиво. У том саборно-једном телу сваки човек, Јеврејин или Грк, роб

или слободњак, богат или убог, учен или неук, постаје нови човек: Христов човек, коме је Христос све и сва у свима световима. Све што је у људском бићу гладно божанског и вечног, напаја се у телу Цркве Духом Светим, и то напаја неожедниво и неогладниво. Једно је несумњиво: само се Духом Светим постаје Христов. Јер где је Дух Свети, ту је и Христос; и опет: где је Христос, ту је и Дух Свети. Једном речју: ту је сва Света Тројица. А од Ње је све, и у Њој је све. Доказ — света тајна крштења: њоме се човек утројичује, да би се у току живота еванђелским подвизима потпуно отројичио, тојест: живео од Оца кроз Сина у Духу Светоме. Примајући свету тајну крштења, човек се облачи у Господа Христа, а кроза Њ у Свету Тројицу. Његов живот, по крштењу, није друго, и не треба да буде друго до непрекидно доживљавање Христа и свега Христовог, доживљавање Свете Тројице и свега Тројичног.

НАПОМЕНЕ:

[1] In Isai. cap. 3; P. gr. t. 30, col. 289. D.

[2] Еф 3, 6.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

**ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Блавест о Цркви и животу у Њој**

Црква: Тело Свете Тројице

Живот у Цркви је благодатно-врлинско отројичење, које почиње од утројичења при крштењу. Тертулијан благовести главну блавест хришћанску када вели: „Где је Тројица, тојест Отац и Син и Дух Свети, тамо је Црква, која је тело Свете Тројице — *corpus Trinum*“.[1] У том светом телу наша исконска тројична боголикост добија сва божанска благодатна средства, помоћу којих се развија и усавршава до својих крајњих могућности, и тако остварује своје божанско назначење: доживљује своју божанску пуноћу, своју божанску вечност, своје божанско савршенство и блаженство. А божанско назначење свакога човека у овоме свету јесте: испунити се свом пуноћом Божанства која је у Христу Исусу телесно присутна[2].

Као што је у телу једна душа, и она држи у јединству тело, састављено од најразноразнијих елемената; тако је и у богочовечанском телу Цркве као једна душа — Дух Свети, који благодаћу Својом држи у јединству све верне који сачињавају тело Цркве. У телу Цркве се благодаћу Духа Светога све крштене душе сливају у једну душу, па ипак свака остаје при својој посебној и самосталној индивидуалности и личности. Зато се у Цркви помоћу Духа Светога свака крштена душа осећа једно „са свима светима“[3], и то осећа једно тело. Духом Светим сви сачињавамо једно тело, тело Христово. У Цркви је општење и јединство сваког члана Цркве са свима осталим члановима опосредовано Духом Светим, који је увек један, увек свет, увек божанствен. „Сви се једним Духом напојисмо“, [4] и Њиме једно постасмо: и зато смо једне душе — саборне душе, једног срца — саборног срца, једног живота — саборног живота, једне бесмртности — саборне бесмртности, једне вечности — саборне вечности, једног блаженства — саборног блаженства. Једна нам је, и у исто време саборна: и вера, и љубав, и нада, и истина, и правда, и доброта, и свака врлина. У свему томе сваки од нас суделује по мери своје еванђелске ревности. Увек: у разноврсности — јединство, у јединству — разноврсност.

Тело? — „Тело није један уд, него многи“[5]. Сваки уд је уд у телу, и уд телом. Али је и тело, тело помоћу јединства многих удова. Сви се удови подчињавају том јединству. У јединству им је и живот и биће и смисао; ван тога — смрт, рушење, распадање. Сваки се уд смирава пред целином тела као пред животворним извором. И још: сваки се уд смирава пред свим осталим удовима, и сви пред сваким, јер сваки животом својим зависи од свију њих, од заједнице са њима, од позајмљивања свега што му треба за постојање. Сваки је уд потребан свима, и сви свакоме. Откине ли се од тела ма који уд, откида се од живота, и тоне у смрт. Око, откине ли се од тела, умире. Тако и нога, и рука, и сваки орган, и сваки делић. Што важи за тело

људско, важи и за Цркву као богочовечанско тело Христово. У њој су сви чланови благодатнооргански повезани; и зависе један од другог. Нико не може рећи да му други нису потребни. Одвоји ли се од њих, одпадне ли, упада у духовну смрт. Сваки члан има своје место у телу Цркве, и зато зависи од целог тела: потребно му је цело тело, и он потребан телу. Сваки врши своју богодану дужност у Цркви, и тако употпуњује пуноћу Цркве. Што свети апостол говори о телу и удима, говори и о телу људском и о телу Христовом — Цркви. Органска повезаност и зависност је и код једног и код другог.

„Ако рече нога: Пошто нисам рука, нисам од тела; — еда ли зато није од тела?"^[6]. Иако врши други посао него рука, нога није мање од тела но што је рука. И тако сваки орган према другим органима, и свако чуло према другим чулима. И ако рече ухо: Пошто нисам око, нисам од тела; — еда ли зато није од тела? Кад би све тело било око, где би био слух? Кад би све било слух, где би било мири^{сање?}^[7].

НАПОМЕНЕ:

[1] De baptismo, cap. VI; P. lat. t. 1, cal. 1315 A.

[2] Ср. Кол. 2, 9—10; 1, 19; Еф. 1, 22—23.

[3] Еф. 3, 16—19.

[4] 1 Кор. 12, 13.

[5] 1 Кор. 12, 14.

[6] 1 Кор. 12, 15.

[7] 1 Кор. 12, 16—17.

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ

Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Црква: Тело Богочовека Христа

У устројству тела људског огледа сене мања мудрост Божја и сила него у устројству васионе. Штавише, тело људско је већа загонетка и од саме васионе. Јер је у њему више тајанственог него ли у васцелом видљивом свету. У њему су присутне божанственије силе него у материјалном универзуму. Елементи који су расејани по материјалној васиони, у телу су дошли до таквог живота који расте у бесмртност и живот вечни. Да, у телу — смртно постаје бесмртно, ирелази из смрти у бесмртност. Доказ: тело Богочовека Христа. Оно васцело прешло из смрти у бесмртност и живот вечни. У њему је тело људско постигло своје потпуно савршенство, своју бесмртност, своју вечност, своје еванђеље, своје блаженство. Прешло сав богоодређени пут тела људског: од небића до Свебића. По свему, оно је истинско тело људско, само освећено, обожено, безгрешно, без примесе ичег греховног. У њему су остали сви разнолики елементи, својствени телу људском, само сви у бескрајној богочовечанској хармонији. Јер је у њему остварена савршена хармонија тела људског са Баскрајним, са Бесмртним, са Божанским, са Вечним. Поставши тело, Бог Логос нје изменио физичко устројство тела, него га је примио онакво какво оно јесте у својој природној стварности, само без греха. То доказује да је устројство тела људског божански савршено и целисходно. Ту божанску савршеност и целисходност осетиће сваки, ако стави себи у задатак да измисли такав, или сличан, организам. Колико разноврсних елемената и тајанствених сила улазе у састав тела човечијег! И све то треба сложити, ускладити, оживети, и од разноврсног начинити тако чудесно јединство, при коме би разноврсно остало разноврсним, иако органски уједињено у једну животворну целину. Зато свети апостол благовести: „Али Бог постави све уде у телу како је хтео. А кад би сви били један уд, где би било тело? Овако је много удова, а једно тело. И не може око рећи руци: Не требаш ми; или опет глава ногама: Не требате ми. Не,негосубашониудитела који изгледају слабији, потребни. И они који

нам изгледају срамотнији на телу, те више поштујемо; инаши непристојни уди имају већу пристојност; анаши пристојни удине требају тога. Али Бог сложи тело, и мањем уду даде већу част, да не буде распре у телу, него да се уди једнако брину један за другога"[\[1\]](#).

Бог је тако мудро и целисходно сложило тело, да се најглавнији органи смирено брину за најмање, а најмањи радосно служе највећима. Око се брине за цело тело, водећи га кроз овај свет и живот. Али се и за око брину сви остали делови тела, и они најмањи и најспореднији. Шта би било од ока, да га длаке у трепавицама и длаке у већама не штите? Колико треба да је око, тај божански чудотворац, захвално тим мајушним длачицама што га криле и чувају! Шта би било од ока, кад руке не би радиле за њега и ноге ишле за њега? Тако, сви органи тела једнако се брину један за другога. Ни разноврснијих удова, ни веће хармоније! Благодарехи само премудром устројству тела од стране Бога. Све их је Господ повезао осећањем органског јединства и животне заједнице. Шта се у једноме збива, тосе осећањем свејединства преноси на све друге и на цело тело. Стога богомудри апостол благовести: „И ако страда један, уд, с њим страдају сви удови; а ако ли се један уд слави, с њим се радују сви уди"[\[2\]](#).

Један је у телу општи сензоријум: једно самоосећање и самосазнање. Ничим се јединство самоосећања тела не може разбити. У томе је биће тела, суштина тела. И радост и бол увек припадају целом телу и целој души. Убод иглом у мали прст осећа цело тело као свој бол. Тако и радост, тако и сваки доживљај осећа цела душа као нешто своје. Све што је у једном делу тела, или у једном делу душе, јединством самоосећања и самосазнања преноси се на цело тело и на целу душу. Тело је једно јединством самоосећања и самосазнања. То је оно што чини једним и живот тела, и радост, и тугу, и сваки доживљај тела. Све што је свети апостол рекао о телу, рекао је ради тела Христовог — Цркве. Да се због разновроности и многобројности чланова Цркве и дарова у Цркви не би рекло да је јединство тела Цркве неземаљско, неприродно и немогућно, свети апостол указује на оно што је најнепосредније дато сваком човеку и што је најочигледније за сваког човека: тело човечије. Сви дарови у Цркви, све службе, сви служитељи Цркве: апостоли, пророци, учитељи, чудотворци, управљачи, епископи, свештеници, мирјани, сачињавају једно тело — тело Цркве. Сви су они потребни свакоме, и сваки је потребан свима. Све њих везује у једно саборно, богочовечанско тело Дух Свети, ујединитељ и устројитељ Цркве. Сваки се члан спасава само помоћу целог тела Цркве, помоћу свих чланова Цркве, како земаљских тако и небеских. На благодатнотајанствен начин сви чланови Цркве суделују у спасењу сваког члана Цркве. Ко зна колико сваки од нас у своме подвигу спасења дугује небеским и земаљским члановима, њиховим молитвама, њиховим милостињама, њиховим постовима, њиховим сузама, њиховим тугама, њиховим врлинама! Члан си Цркве; то значи: органски си везан за свете Апостоле, и Мученике, и Исповеднике, и

Чудотворце, и за све Небеске Силе: Херувиме и Серафиме, Арханђеле и Анђеле. Не осећамо ли то: ја, ти, или ма ко други, значи — нешто се покварило у нашем сензоријуму, у нашем самоосећању и самосазнању; грехољубљем својим покидали смо оне нерве што нас везују са светим и саборним срцем Цркве, и са светим и саборним очима Цркве, те не осећамо што она осећа и не видимо што она види. А једно смо тело, ради чега? Да бисмо сви живели једним, светим и саборним животом Цркве, светом и саборном душом Цркве, светомисаборном савешћу Цркве, светим и саборним умом Цркве, светом и саборном вољом Цркве. И тако нам све било заједничко: и љубав, и правда, и вера и молитва, и пост, и истина, и туга, и радост, и бол, и спасење, и обожење, и обогочовечење, и бесмртност, и вечност, и блаженство. А кроза све то води и руководи, управља и уједињује благодат Светога Духа. Нисмо своји: свима припадамо у Цркви, а најпре благодатној души Цркве — Духу Светом. То осећање је главно и непрекидно еванђелско осећање сваког правога плана Цркве. Никоме у Цркви не припада све, већ свакоме онолико колико је Дух Свети одредио по мери вере, а по Своме свемудром Божанском промишљању о свакоме посебно и о свима скупа. Свети апостол благовести хришћанима: „Ви сте тело Христово — и, сваки за себе, уди И једне дакле постави Бог у Цркви прво апостоле, друго пророке, треће учитеље, а потом чудеса, онда дарове исцељивања, помагања, управљања, различне језике. Еда ли су сви апостоли? Еда ли су сви пророци? Еда ли су сви учитељи? Еда ли су сви чудотворци? Еда ли сви имају дарове исцељивања? Еда ли сви говоре језике? Еда ли сви тумаче?"[3].

Духовне дарове Дух Свети раздељује „свакоме посебно како хоће"[4]. Раздељује увек према моћима и ревности свакога[5]. Никоме не намеће, нити као терет товари, већ према унутрашњим стремљењима човековим. Разуме се, при благопријатним условима дарови се духовни умножавају, расту, развијају, усавршавају. Дар вере, зар се не усавршава? дар молитве, дар милосрђа, дар љубави, сви дарови редом, зар се не усавршавају трудом, зар не расту? Најочигледнији пример тога — апостол Павле, који своје обилне дарове Духа Светог умножава непрестано својим даноноћним трудом и подвизима[6]. Сваки је духовни дар као небеско божанско семе, посејано на земљишту душе људске. Оно ниче, расте и род доноси, само ако је земљиште душе чисто од трња греха и корова страсти; а пропада, ако је душа урасла у трње грехова и коров страсти, и постала пут за разна зла и неваљалства[7]. За ревност и труд Дух Свети додаје дар на дар, веће дарове мањима. Дарови су од Духа Светог, а од нас — старање, труд, врлине.

НАПОМЕНЕ:

[1] 1 Кор. 12, 18—25 [2]

1 Кор. 12, 26.

[3] 1 Кор. 12, 27—30.

[4] 1 Кор. 12, 11.

[5] Ср. Мт. 25, 15.

[6] Ср. 1 Кор. 15, 10; 9, 26—27; 2 Кор. 6, 1; Флб. 3, 12—16.

[7] Ср. Мт. 13, 3—23; Лк. 8, 5—15.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Човек између ђавола и Бога

У овоме свету, човек је увек између ђавола и Бога, другује илиса једним или са другим, живи или у једном или у другом. Са ђаволом другује и живи када ходи у гресима, и страстима; јер су греси и страсти душа ђаволова, срце ђаволово. А са Богом другује и живи када ходи по светим заповестима Господњим, поставши сутелесник Богочовечанског тела Христовог — Цркве, у којој су уризничена сва блага свих вечности Божјих. Да, у овоме свету: човек је увек или за трпезом ђавољом, или за трпезом Господа Христа, Јединог Истинитог Бога.

Свакодневно је искуство рода људског у овоме свету: људи пропадају или из непознавања или из непризнавања јединог истинитог Бога и Господа, Исуса Христа. Другим речима, пропадају од незнабоштва, од идолопоклонства. То непознавање или непризнавање Господа Христа повлачи за собом непознавање или непризнавање јединог истинитог добра у овом свету: Еванђеља Христовог. И такви људи живе „у нечистотама, у сластима, у пијанству, у гозбама, у пијењу, у богомрским идолопоклонствима“^[1]. Да, „у богомрским идолопоклонствима“, јер је идолопоклонство увек у множини. Човек који не признаје јединог истинитог Бога, хтео или не, признаје безброј других малих божанстава, лажних богова, идола. А то су: сласти и страсти, којима нема ни броја ни краја. Повуче ли човека једно од тих малих прљавих божанстава, оно га увуче и у остале сласти и страсти, и тада многи лажни и халапљиви богови раздиру и прождиру човека. И човек није у стању да се одбрани од тог чопора дивљих зала и помамљених искушења. Мања страст одводи већој, и тако редом, човек рони у све веће и веће страсти, да најзад никад више из њих не изрони. И свака страст има по безброј идола, и свака сласт: све сам идол до идола. и нигде краја идолима. идоли су као жива ватра, у њој човеку сагори и савест, и душа, и срце, и воља. Зато свети апостол љубави просто преклиње хришћане: „Дечице, чувајте се идола“^[2].

Од идола долазе сва зла, и велика и мала. А сваки јечовекидолопоклоник чим не верује у јединог Истинитог Бога, Господа Христа. Јер он свакако верује у некога или нешто, у нека бића или у неке ствари, у неке видљиве и невидљиве идоле, као што су: сунце, месец, звезде, људи, животиње, биље, идеје, култура, цивилизација, техника, мода, човечанство, раса, класа, страсти, сласти и... име им је — легион.

Свеједно: и прво, и друго, и треће, и све редом је идолопоклонство. И нема сумње, свако од њих убија оно што човека чини човеком, тојест убија све што је боголико, богочежњиво, бесмртно, божанско, вечно. Стога свети апостол саветује и наређује хришћанима: „Зато љубљена браћо моја, бежите од идолопоклонства“^[3]. Кроз сва разноврсна идолопоклонства, посредно или непосредно, људи себе ђаволима жртвују, себе ђаволима на жртву приносе. У крајњој линији, свако је идолопоклонство — ђавопоклонство, свако идолослужење — ђавослужење. Зар не клања ђаволу, зар не служи ђаволу, зар не приноси душу своју на жртву ђаволу, ко у страстима и сластима живи, ко ма чему или ма коме служи, а не једином истинитом Богу и Господу, Исусу Христу? То је тако очигледно за свакога који здраво расуђује. Стога богомудри апостол и вели бившим идолопоклонцима, Коринћанима: „Као мудрима говорим: судите ви што говорим. Чаша благослова коју благосиљамо, није ли заједница крви Христове? Хлеб који ломимо, није ли заједница тела Христовог? Јер је један хлеб, једно тело смо многи; јер сви у једноме хлебу имамо заједницу. Гледајте Израиља по телу: који једу жртве, нису ли заједничари жртвеника? Шта дакле кажем? да је идол што? или да је идолска жртва што? Него да

што не знабошци жртвују, ђаволима жртвују, а не Богу. А ја нећу да ви будете заједничари с ђаволима. Не можете пити чаше Господње и чаше ђаволске; не можете имати заједнице у трпези Господњој и у трпези ђаволској. Или да пркосимо Господу? Еда ли смо јачи од Њега?" [4].

НАПОМЕНЕ:

[1] 1 Петр. 4, 3.

[2] 1 Јн. 5, 21.

[3] 1 Кор. 10, 14.

[4] 1 Кор. 10, 15—21.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Богочовек = Црква

Хришћани су мудри мудрошћу свемудрог Господа, која је разливена кроз Његово свето Еванђеље [1]. Божанска благовест Спасова, то је мудрост хришћана. И та мудрост зна истинитог Бога и Господа, Исуса Христа. Та је мудрост сва од богомудрости, и сама богомудрост. Зато хришћани знају све што људско биће треба да зна, и што ће му бити довољно у

свима световима. А главна је истина те богомудрости ово: Бог је постао човек, и живи као човек међу људима; Себе, Богочовека, претворио је у Цркву Своју, којом спасава људе од греха, смрти и ђавола, чинећи их сутелесницима Свога Богочовечанског тела — Цркве[2], да би и они живели Његовом Богочовечанском крвљу, Његовим Богочовечанским телом, Његовим Богочовечанским животом, и тако достигли у човека савршена, у меру раста висине Христове[3].

„Чашом благослова“ = Светим Причешћем ми иостајемо причасници, заједничари Богочовечанске „крви Христове“[4]. А она, божанска и свесвета и свеживотна, уништава у нама све што је греховно, смртно, ђаволско, испуњујући нас божанским животом Богочовековим, светим силама Његовим. Има ли ишта присније од крвнога сродства? А гле, ево нашег крвног сродства са — Богом, са — Богочовеком! Ево нашег божанског живота, бесмртног, вечног, богочовечног! Но, то је само половина наше славе, нашег блаженства, наше вечности и богочовечности. Ево и друге половине: „Хлеб који ломимо, није ли заједница тела Христова?“[5]. Бог Логос је постао тело, да бисмо ми људи, ми телесна бића, постали сутелесници, заједничари тог пресветога тела, имали заједницу у том свеспасоносном телу. Телу Божјем! Телу Богочовечијем! А има ли ишта веће од тога за наше људско биће, за наше несрећно усмрћено тело? Гле, из смрти оно прелази у бесмртност! из смрада — у божански миомир! из пролазности — у вечност! из човечности — у богочовечност! Није ли то крвна заједница са јединим истинитим Богом и Господом? органска заједница, од које се не може замислити ништа сродније, ништа стварније, ништа вечније. Свето Причешће! — Та ми ни наслутити не можемо, а камоли схватити и измерити његову силу и моћ, јер нам за то недостаче и маште, и ума, и срца. Кроз њега — „заједница тела Христова“, наша заједница! Ако нисмо знали, — сигурно нисмо —, ето безгрешног тела, ето бесмртног тела, ето тела какво је требало да буде људско тело, само да није пало у грех, и кроз грех у смрт, и кроз смрт у пакао. А наше заједничарење у телу Христовом спасава нас од свега тога. Хлеб који једемо, не претвара ли се у тело наше? Свето тело Христово, којим се у Светом Причешћу причешћујемо, не уводи ли нас у живу и органску заједницу са Његовим пресветим и животворним телом? не сједињује ли нас чудесно са Њим, јединственим Богом и Спаситељем? Али, и то није све. Ево божанске, богочовечанске допуне:

“Јер је један хлеб, једно тело смо многи; јер свиу једноме хлебу имамо заједницу”[6]. Свето Причешће нас не само сједињује са Њим, Незаменљивим, него и нас међу собом. Једући Његово свето Тело, ми сви постајемо „једно тело многи“. Сједињујући сеса Њим, ми се светим сједињењем сједињујемо и међу собом. Као Богочовек, Он сједињује човека са Богом и са људима. То је свето јединство људи у Христу, богочовечанско јединство. Једино истинско и једино вечито јединство људи. Јер у

Богочовеку Христу смо не само вечито живи, него и вечито једно: ито једно као што је тело једно. Има ли приснијег јединства од тога? И још: имали вечнијег јединства од тога, када је то тело — вечно тело? Тако је у Богочовечанском телу Христовом, Цркви; ту смо „једно тело многи“. Њиме, Богочовеком: „једно тело многи“. Јер је Он најпре оваплоћењем Својим ујединио у Себи Бога и човека вечним јединством. И то све пренео на нас људе. Пренео на богочовечански начин. Јер је Цркву основао на Богочовечанском телу свом, на земаљској стварности богочовечанског живота Свог у нашем свету. Оваплотио се Свеблаг, да би нас Себи саоваплотио^[7], и тако обожио и обогочовечио, и тако нам све Своје даровао.

НАПОМЕНЕ:

[1] Ср. 1 Кор. 2, 6. 7. 10. 12.

[2] Еф. 3, 6.

[3] Ср. Еф. 4, 11—13.

[4] 1 Кор. 10, 16.

[5] тамо. [6] 1 Кор. 10, 17

[7] Еф. 3, 6.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Блавест о Цркви и животу у Њој

Обогочовење човека

Светоотачки је богомудри наук: Бог је постао човек, да бисмо ми Њиме постали „богови по благодати“. Његово очовечење, иод њега — наше обожење. Бог је постао човек остајући Богом, да би човек постао бог остајући човеком.

„Једно тело многи“, јер нико од нас не сачињава цело тело, него је сваки само делић тела, да бисмо увек осећали и знали колико зависимо један од другог: сви од свакога, и сваки од свију. И колико смо неопходни један другоме: сви свакоме, и сваки свима; и још: сваки свакоме. Наша сила, и моћ, и живот, и бесмртност, и блаженство, само су у томе јединству, које нам даје, ко? Тело Христово, тело Божије. Чудесни Господ Христос је наше истинито јело, наше истинито пиће^[1]. Јер је Он тај „један хлеб“; јер Њиме „свиу једноме хлебу имамо заједницу“. Он је и сама заједница, и сила те свете заједнице, свете саборности Цркве. Причешћујући се светим хлебом и светом крвљу Господа Христа, ми се причешћујемо Његовим светим Телом, које је увек једно, и свуда једно. „Тако смо многи једно тело у Христу, а по себи смо уди један другоме“^[2]. На тај начин смо Христом и у Христу „једно тело“ са свима светим апостолима, и пророцима, и мученицима, и исповедницима, и свима светима. А од ове заједнице „са свима светима“^[3] има ли боље, и светлије, и вечније, и милије заједнице? Бити „са свима светима“ „једно тело“, и то — „тело Христово“!^[4] А особине тога тела? Оно је Божије, и све што је Божије — његово је. Ато је најузвишеније, и најбоље, и најбесмртније, и најсавршеније што људско биће може замислити и пожелети.

Блажени Теофилакт следујући светом Златоусту, богомудро расуђује: Шта је хлебу Евхаристији? Тело Христово. А шта постају причесници? Тело Христово; не тела многа, него једно тело. Јер као што хлеб из многих зрнаца један постаје, тако и ми, будући многи, постајемо једно тело Христово. Бог нам ради тога даје тело Своје, данас сједини: и са Њим, инак међу собом. Јер пошто је првобитна природа тела нашег грехом постала трулежна, и лишена живота, Господ нам даде Своје безгрешно и живо тело, с лично нашем, да бисмо, причешћујући се њиме, помешали се са Његовим телом — προς αὐτήν ἀνακραύωμεν (= сјединили се са Његовим телом), и живели безгрешно - σωμασότητως уколико је могуће^[5].

НАПОМЕНЕ:

- [1] Ср. Јн. 6, 55—56. 48.
- [2] Рм. 12, 5; ср. 1 Кор. 12, 27.
- [3] Ср. Еф. 3, 18; 4, 11—16
- [4] 1Кор. 12, 27.
- [5] Expos. in Epist. 1 ad Cor. c 10. v. 7; P. gr. t. 124, col. 685 BC. — ср. Св. Златоуст, Homil. XXIV, 2; in Epist. I ad Cor.; P. gr. 61, col. 200.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Крвни сродници Божји = Свето Причешће

Богочовек као Црква је све и сва у свима световима за веома сложено, веома загонетно, веома тајанствено биће што се човек зове. У томе је, нема сумње, исва тајна, сва светајна Новог Завета. У томе и сва његова ничимнезаменљивост. Но ако би се све тајне Новог Завета, Завета Богочовековог, могле свести на једну тајну, онда је та тајна — света тајна Причешћа, света тајна Евхаристије. Она нам и показује и даје васцелог Господа Исуса у свом чудесном раскошју Његове Богочовечанске Личности: све силе Његове, и сву љубав Његову. Јер свето Причешће, то је само Божанско тело Његово, то — сама Божанска крв Његова, то — сав Он у неисказаној пуноћи Свога Божанства, Свога Богочовечанства. Нови

Завет је заиста на јединствен и изузетан начин нов: Завет у Божјој крви, Завет у Божјем телу. Такав је богочовечански савез Бога и човека, остварен чудесним Богочовеком: Бог сједињује са Собом људе Својим богочовечанским телом и крвљу, и тако их на најстварнији и најприснији начин орођује са Собом, Богом и Господом. И заиста, кроз свету крв Божју постали смо сродници Божји по крви, остварено је крвно сродство Бога са људима. Зато смо ми деца Божја, синови Божији, а Он — Отац наш небески^[1]. Светим телом Својим Господ и нас људе орођује међу собом светим крвним сродством, светим братством, јер смо „једно тело многи“, и то „тело Христово“, и „уди међу собом“^[2]. Тако нас свето Причешће најпре орођује и сједињује с Богом, па онда у Богу и нас међу собом. Свето Причешће је увек тело свеживог Господа Исуса: „Ово је тело моје“; и ми смо њиме и кроз њега увек Његови, свагда наново Његови. А и оних који се тим светим Телом причешћују. Тако сви сачињавамо једну свету богочовечанску заједницу. У самој ствари, у светом Причешћу је сва Црква, све њене тајне исве њене све- тиње. Јер је у светој тајни Причешћа сав Господ Исус. У њој — сав Нови Завет. Завет у свеживотној крви Божјој: „Нови Завет у мојој крви“^[3]. А крв је извор живота, свеживота. Кроз свето Причешће ми стално обнављамо свој завет са Господом Христом; стално се утврђујемо у њему; и он је за нас стварно увек нови савез, Нови Завет у Богочовеку Христу. Сав је Нови Завет у томе. То да се никад не заборави. То је оно што треба увек памтити, увек обнављати, и тако себе увек све изнова богочовечанским животом оживљавати. Зато је Спаситељ и оставио благовесну заповест: „Ово чините мени за спомен“^[4]. Јер тај „спомен“ светотајински, литургијски, евхаристијски подсећа на сав богочовечански подвиг спасења света, извршен Господом Христом. Подсећа, дајући нам самог Господа Христа у васцелој пуноћи Његовог Богочовечанства. Јер нам ништа новозаветно не даје тако целога Господа Исуса као свето Причешће. Истина, све што је новозаветно, подсећа на Њега, „спомен“ је Његов, али свето Причешће даје нам Њега васцелог: Вечног, Свеживог, и Свеживотног, увек истог и свеистог — јуче и данас и вавек^[5]. У том спомену је сав Бог са свима Својим бескрајним и вечним силама и савршенствима, сав Његов Богочовечански лик и подвиг. Свети Дамаскин богонадахнуто сведочи: „Свршавање светих тајни (на Литургији) испуњава сав духовни и надприродни домострој оваплоћења Бога Логоса“^[6]. Јер кроз свето Причешће ми доживљујемо сав Његов богочовечански подвиг спасења као свој. А пре свега Његову свеспасоносну смрт и васкрсење. Јер нас они потпуно уводе у само срце и у саму вечност богочовечанског подвига спасења. Стога свети апостол благовести: «Јер кад год једете овај хлеб и чашу ову пијете, смрт Господњу обзнањујете, док. не дође“^[7]. А доћи ће, јер је из смрти васкрсао, и са телом се узнео на небо. Са новим, чудесним, вечним свевредносним телом. Јер је у томе богочовечанском телу све: од њега је почело спасење, њиме се извршило, њиме и завршило. Са њим ће Господ и доћи по други

пут у овај свет, да нам завршно покаже сву неисказану силу и славу Богочовечанског тела Свог. Зато је на стварности богочовечанског тела Спаитељевог засновано све: и Црква, и Причешће, и спасење, и братство, и бесмртност, и живот вечни. Од тог пресветога тела зависи све, на њега се своди све. Зато је причешћивање неопходно „док Он не дође“. А после? И после ће свето Причешће бити неопходно људском бићу у вечном царству Господа славе. Зато се на светој Литургији после светог Причешћа и молимо умилно и чежњиво: „О велика и света Пасхо, Христе! О Мудрости, и Речи Божја, и Сило: дај нам да се присније причешћујемо Тобом у незалазни дан Царства Твога“.

НАПОМЕНЕ:

[1] Ср. Јн. 1, 12—13; Рм. 8, 15—16; Гл. 3, 26; 4, 5—7; 1 Јн. 3, 1—2.

[2] Ср. 1 Кор. 10, 17; 12, 27; Рм. 12, 5.

[3] Кор. 11, 25.

[4] Лк. 22, 19; 1 Кор. 11, 24. 25.

[5] Јевр. 13, 8.

[6] О пречистом Телу, 2; Р. gr. t. 95, col. 408.

[7] 1 Кор. 11, 26.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ

Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Ради чега је саздано тело?

Бескрајна је тајанственост и потенцијална светост тела човечијег: створено од Свете Тројице, ради Свете Тројице. Зато Друго Лице Пресвете Тројице, Бог Логос и узима у Своју вечну Ипостас тело човечије на сву вечност. И у њему уризничује највеће и најглавније тајне и светиње Божанске: тајну Цркве, тајну човека, тајну света. Сав пут тела Христовог показује и доказује ову благовесну чињеницу: тело наше људско саздано је ради тога да иде путем пресветога васкрслог и вазнесеног тела Христовог. Ту небеску божанску истину објављује богомудри апостол благовестећи о људском телу: „Тело је за Господа, и Господ за тело. А Бог и Господа подиже, и нас ће подићи силом својом. Не знате ли да су тела ваша уди Христови? А ко се Господа држи, један је дух с Господом. Или не знате да су тела ваша храм Светога Духа, који живи у вама, кога имате од Бога, и ви нисте своји? Јер сте купљени скупо. Прославите дакле Бога у телима својим и у душама својим, што је Божије”[\[1\]](#)

Тело ради чега је дато човеку? Дато му је да буде свети храм Божји, у коме боголика душа даноноћно служи Богу живом и истинитом. „Тело је за Господа, и Господ за тело”. Ето божанског назначења телу. И ако изгледа пролазно, јер га је грех поразио смрћу и учинио смртним, оно је било саздано Богом за бесмртност, за вечност, за божанске благовести и радости: „за Господа”. Да је тело човечије заиста саздано „за Господа”, најбоље и најубедљивије показује то што је сам Господ узео на Себе тело, „постао тело”[\[2\]](#), живео у телу, васкрсао са телом, узнео се у телу, и завек остао у телу седећи с десне стране Бога Оца, изнад свих небеса. Тако је чудесни Господ Исус, Бог у телу, објавио вечно еванђеље Божје о телу, и непобитно посведочио да је тело „за Господа”, да је божанска намена његова да буде храм Божји. И заиста, човек је створен са телом да би га богочежњивим животом постепено испунио Господом и начинио га бесмртним храмом Господњим. Оно је ту, у земаљском свету, да се васцело испуни Господом, Његовим светим божанским силама, Његовим Божанством, као што је и тело Господа Исуса било испуњено свом пуноћом Божанства. Стога је и позив хришћана да вечно еванђеље Божје о телу остваре: да тело своје испуне Господом Христом, Његовим васцелим Божанством, свом пуноћом Божанства[\[3\]](#). Хришћанин је дужан да даноноћно говори себи: тело је моје „за Господа”, и низашта друго. Оно треба да буде у свему и по свему достојно Господа: чисто од сваке прљавштине греха и страсти.

„Тело је за Господа“, — то је прва половина Спасовог вечног еванђеља о телу; а друга је: „и Господ је за тело“. У томе је целокупна богочовечанска благовест, целокупна еванђелска антропологија. Поставши тело, и оставши занавек у телу, Господ Христос је најубедљивије показао да је заиста „и Господ за тело“. Ни у ком случају тело није нешто што Господ омаловажава, ниподаштава, одбацује. Напротив, Он Собом тако освећује, обожује, обесмрћује тело, да оно постаје, и вечито остаје, саставни део Његове Богочовечанске Личности. Веће части и власти тело људско није доживело ни од кога, нити може доживети. Као што је „Господ за тело“, тако је и свето Еванђеље „за тело“, тако је и света Црква Његова „за тело“. То је разлог, божански, богочовечански разлог што и света Црква Његова није друго него Богочовечанско тело Његово. Нема сумње, Цело Еванђеље Спаситељево је у овоме: тело је за Господа, и Господ за тело. Тако знамо вечну тајну човекова бића: Господ Христос је Спаситељ целога човека, не само душе његове него и тела. Стога тело хришћаниново треба да је свети храм, у коме живи света душа у овоме свету; и у коме ће вечито живети после свеопштег васкрсења мртвих. Тела хришћана постала су светим крштењем, светим причешћем, еванђелским животом њиховим саставни делови Богочовечанског тела Христовог. Она, и нису више њихова него Његова. Све што се десило са светим телом Његовим има се десити и с њима.

Стога свети апостол благовести: „А Бог и Господа подиже, и нас ће подићи силом својом. Не знате ли да су тела ваша уди Христови?“^[4] Свемоћном силом Својом Бог ће по дићи из мртвих тела наша ради вечнога живота, као што је подигао и тело Господа Христа. Јер су тела наша — „уди Христови“, уди Богочовечанског тела Његовог, и живе Њиме, од Њега и у Њему. И све што је Његово доживљују као своје. У самој ствари, ми и нисмо своји већ Његови. Свој вечни живот ми почињемо Њиме још овде на земљи: све богочовечанске свете и животодавне силе Његове непрестано струје кроз нас као кроз саставне делове једног и недељивог Богочовечанског тела Његовог. Као „уди Христови“ ми живимо Његовим божанским животом, Његовом Божанском Истином, и Љубављу, и Правдом, и Добротом, и свима осталим божанским светињама и силама Његовим. Када су тела наша „уди Христови“, онда нам ваља бити светима као што је Он сам свет, и чистима као што је Он сам чист^[5]. Зато се и молимо на светој литургији Светог Василија за оглашене: „Начини их удима часним свете Цркве Твоје“.

Спасење је у непрекидном благодатноврлинском доживљавању Спаситеља. А ми доживљујемо Спаситеља светим тајнама и светим врлинама. Најпре светом тајном крштења. Њој предходи вера. Вера и јесте прва богочезњива сила која свега човека повуче ка Господу, приводи га Њему, приљубљује уз Њега, одвојивши га предходно од свих лажних

богова и варљивих вредности овога света. Вером се човек одлепљује од свега пролазнога, несветог, греховнога, смртнога, ђаволскога, а прилепљује се уз Господа свечистог, свесветог, безгрешног, бесмртног, вечног. И тако се држи Господа помоћу светих тајни и еванђелских подвига молитве, љубави, поста, смерности, кротости, трпљења, и осталих. Зар молитва не узноси дух човеков Господу и не приљубљује уз Њега? А љубав? Зар се помоћу ње хришћанин не приљубљује уз Господа свим срцем својим, свом душом својом, свом мишљу својом, свом снагом својом? Па надом, зар не узлеће сав к Њему, и остаје приљубљен уз Њега? Па трпљењем, зар се толико не приљуби уз Њега, ца се осећа сараспет с Њим? А свето Причешће, зар свега човека не испуни Господом, сјединивши га потпуно с Њим, те је уистини „један дух с Господом“[\[6\]](#) и једно тело? Да, све то несумњиво приводи Господу, саваплоћује Господу, сједињује с Господом. Другим речима: све нас то уцрквљује и оцрквљује, чини саставним деловима Богочовечанског тела Господњег, Цркве. Ми смо „један дух с Господом“, ако смо „уди Христови“, и као такви живимо у Богочовечанском телу Његовом, Цркви: њеним животом, њеном благодаћу, њеним Духом, њеном душом.

Грех је једина сила која одваја од Господа; толико одваја да човека са ђаволом спаја, и претвара га у духовно чедо његово[\[7\]](#). А божанско Еванђеље Спасово је опет једина сила која Господу води и приводи, и са Господом сједињује и спаја. Из свега еванђелског зрачи сила која одводи извору своје: Господу Исусу. Зато Он и објави бесмртну блавест: Речи моје дух су и живот су[\[8\]](#). Испуњујући заповести Господње, човек се испуњује духом Његовим, и заиста „постаје један дух с Господом“. И тако, он живи у Господу и Господ у њему. Бог Логос је постао човек, потпуно се и неразлучно и вечно сјединио са људском природом, да би нам показао да је то једини прави пут, једини истински циљ, једини природнонадприродан начин постојања људске природе уопште, природе разгранате у сва људска бића свих времена. Одвојиш људе од Сатане; одрећи се Сатане и свих дела његових, а поћи за Господом Христом и сјединити се с Њим, — ето то је смисао и циљ Богочовековог доласка у свет и Његовог целокупног домостроја спасења: Цркве. То се најпре доживљује у светој тајни крштења, а затим разрађује и остварује кроз цео живот помоћу осталих светих тајни и свих светих еванђелских врлина. Свака страст, сваки грех ремети то јединство с Господом. Ода ли се хришћанин страстима, већ се одвојио од Господа, и вратио Сатани помоћу дела његових. А дела Сатане, шта су? Греси. Сваки грех је дело Сатане. И сви они имају један исти циљ: одвојити човека од Господа, и вратити га Сатани. И сви греси неуморно раде на томе, како они највећи тако и они најмањи, и сви остали између њих. Такав грех који човека одваја од Господа и баца право у наручје Сатани јесте на првом месту блуд. Стога свети апостол наређује:

„Бежите од блуда! Сваки грех који човек чини, осим тела је; а који блуднички, грешни своме телу".^[9] Обично се сваки грех зачиње у души, и ако га подржавамо, развија се у њој тако, да се, или прелије у тело, или сав остане у души. На пример: гордост, самољубље, завист, злопамћење, мржња, могу потпуно остати у души и не пројавити се посредством тела. А блуд — опогани цело тело и душу. Поглавито тело, јер је по греимућству грех тела. Човек блудник „грешни своме телу". Како то? Тако што је и тело по природи својој богоздано, свето, носилац боголике душе, свети храм њен. „Грешни своме телу", јер је и „тело за Господа"^[10], не за блуд, не за грех, не за ђавола. Оно је зато човеку дато да се Господ оваплоти у њему, а не да га грех обесвећује, прља, осмрћује, ођавољује. Уносећи грех у своје тело, човек грешни своме телу, као што грешни и својој души. Сваким својим грехом он огрешни душу, огрешни и тело. Због јединства своје личности човек сваким својим грехом „грешни своме телу", грешни својој души, грешни својој савести, грешни своме уму, грешни целокупном бићу свом, васцелој природи својој. То нарочито бива кроз грех блуда. Јер ништа што је у човеку, и што сачињава човека, није за грех, па ни тело. Све је то саздано Богом и дато човеку да га чува у божанској светости и чистоти, и у савршава. Тако је тело било саздано да буде храм боголике душе, њен верни сарадник и бесмртни сапутник, да би се и једно и друго испунило Богом, и живело Њиме вечито. То нам показује и сам Господ Христос, као Бог Логос поставши тело. Његово пресвето тело, није ли савршени храм Божанства? И сав Његов богочовечански домострој спасења света своди се на то, да се сав човек, и душа његова и тело, испуне Богом, обуку у Господа Христа, постану храм Божји, у коме кроз свете тајне и свете врлине живи Трисвето Божанство: Отац, Син и Свети Дух, Тројица једносушна и нераздељива. Стога свети апостол и благовести: „Или не знате да су тела ваша храм Светога Духа који живи у вама, кога имате од Бога, и нисте своји — καὶ οὐκ ἐστέεαυτῶν"^[11]. Одлика је хришћана од нехришћана: тела су им храм Светога Духа. А Дух Свети се сјединио са њиховом душом. И постао као душа њихова. Тако, сав живот хришћана није друго до живот у Духу Светом и Духом Светим: непрекидно служење, непрекидно богослужење Духу Светом свим срцем, свом душом, свим умом, свим бићем. Дух Свети живи у њима на тај начин што учествује у целокупном животу њиховом: они Њиме осећају и себе, и Бога, и свет; они Њиме мисле и о Богу, и о свету, и о себи; све што чине Њиме чине; Њиме се моле, Њиме воле, Њиме верују, Њиме делају, Њиме се спасавају, Њиме освећују, Њиме бесмртују. Срце је њихово Њиме њихово, и душа је њихова Њиме њихова, и живот је њихов Њиме њихов. Од Њега им долази све: и живот, и бесмртност, и вечност, и све вредности, и све благовести, и све радости. Јер се целокупни подвиг спасења обавља Духом Светим. Он је који нам у Исусу открива Господа; Он је који вером усељује Господа Христа у душу нашу; Он је који нас помоћу благодатних подвига сједињује с Њим; Он је који дух наш толико сједињује с Њим да ми постајемо „један дух с Господом"; Он је који нам по своје свемудром божанском промислу раздељује и раздаје божанске дарове; Он

је који нас утврђује и усавршава у тим даравима; Он је који нас у светој тајни крштења препорађа, обнавља и освећује; Он је који нас кроз свете тајне и свете врлине ухристовљује и охристовљује; Он је који нас очишћава, освећује, спасава, обожује, обесмрћује, и на тај начин нам и душу и тело претвара у храм Божји, у обитељ Пресвете Тројице. И опет: Он је којим се у човечанском свету остварује све што је еванђелско, Христово, целокупни богочовечански домострој спасења, јер је Он душа у богочовечанском телу Цркве. Зато је Господ Христос и објавио да се хула на Светога Духа неће опростити људима ни у овом ни у оном свету.^[12] Зато је и живот Цркве, као Богочовечанског тела Христовог, почео силаском Духа Светога на њу, и продужава се из века у век Његовим боравком у њој, јер је Црква Њиме Црква. Он уводи у сваку истину спасења; Он учи спасењу; Он обавља свачије спасење. Ту све припада Њему, а кроз Њега Богу Оцу и Богу Сину. Све своје хришћани дугују Њему, стога им свети апостол и вели: „ви нисте своји”. Загледајте добро у себе: све што је у вама свето, узвишено, добро, божанско, бесмртно, вечно, еванђелско, — није ли од Њега, од Духа Светога? Ваше очишћено и освећено тело, — није ли Њиме очишћено и освећено, није ли Њиме у храм Божји претворено? И ваша очишћена и освећена душа, и ваша очишћена и освећена савест, нису ли Њиме очишћене и освећене? Па Ваше очишћено и освећено срце, па ваш очишћени и освећени ум, — нису ли Њиме очишћени и освећени? Све је то тако, зато што Дух Свети „живи у вама”.

Али при свему томе, никад не заборављати ово: све то ми хришћани имамо од Духа Светог, и самог Духа Светог, због чудесног и свечовекољубивог Спаситеља нашег, сладчајшег Господа Исуса. Јер „Њега ради и Дух Свети сиђе у свет”^[13], Њега ради Он и продужује у Цркви Његово спасоносно богочовечанско дело. Јер да Господ Христос, ваистину „Једини Човекољубац”, није дошао у наш земаљски свет и извршио свечовекољубиви подвиг спасења света, ни Дух Свети не би дошао у наш свет. Како је бескрајно драгоцен и неисказано човекољубиво све што је свемилостиви Господ Исус учинио ради нас људи и ради нашег спасења! Врхунац свега: Себе принео на жртву ради спасења света. Себе! А ко је Он? Јединородни Син Божји, сам Бог Логос, који више вреди него сви видљиви и невидљиви светови скупа, па још помножени са најбескрајније бескрајним бројем. И Он такав, уистини једина Свевредност у свима светима, спустио се у наш смрдљиви свет, постао човек, живео у нашем злосмрадном зверињаку, добровољно поднео непсказане муке за спасење света, па и саму срамну смрт на крсту, — ради чега? Само да би нас људе, нас сластољубиве и грехољубиве крпеље земаљске, спасао од греха, смрти и ђавола, и подарио нам живот вечни и блаженство вечно. Има ли ишта човекољубивије, драгоценије, вредносније од тога? По како смо скупу цену спасени! Ми људи, ми бедне грехољубиве стенпце, не располажемо са довољно ума да у потребној мери замислимо, ни са довољно срца да у потребној мери осетимо све бескрајности и вредности неисказаног подвига

Спаситељевог. Свети апостол је у божанском праву када хришћанима упућује ове речи: „Ви нисте своји. Јер сте купљени скупо. Про славите дакле Бога у телима својим и у душама својим, што је Божије[14]. Заиста смо купљени скупо. Господ благи нас је Својом божанском свеспасоносном жртвом купио за рај, за вечност, за живот божански, за блаженство божанско, за савршенства божанска. Какви треба онда да су тела и душе наше? Зар не свети храмови у којима се непрекидно слави и прославља чудесни Господ и Спаситељ наш Исус Христос? А како, Њега свеславног, можемо прослављати ми у телима и душама нашим? Само светошћу и чистотом. Јер се тиме прославља Свесвети и Свечисти. И тела наша и душе наше да буду свети и чисти, како би били достојни храм Божји, у коме се непрекидно врши богослужење једином истинитом Богу и Господу нашем Исусу Христу. Само тако испуниће своје назначење и душе наше и тела наша, јер су и једно и друго од Господа и за Господа. „Што је Божје" у нама, треба да припада Богу и да прославља Бога. Ако ико, Господ Христос је, поставши тело и узевши у себе душу људску, очигледно показао да су и тело људско и душа људска нешто „што је Божје". Зато је наша прва дужност да дамо Богу „оно што је Божје", да Му тиме служимо, да Га тиме прослављамо. Тако нам постаје јасна благовест светог апостола: „нисте своји", јер све што имамо — душу и тело — није наше: од Бога је, ради Бога је, за Бога је. Ни у ком случају, и душа и тело наше, нису ни за грех, ни за смрт, ни за ђавола, ни за пакао. Јер и грехом и смрћу и ђаволом и паклом ми срамотимо не само душе своје и тела своја, него и самог Творца и Спаситеља душа наших: Господа Исуса Христа. А прослављамо Га достојно и у телима и у душама својим када их благодатном силом Његовом и светим врлинама својим очистимо од сваког греха, смрти и ђавола, и испунимо само оним што је свето, божанско, бесмртно и вечно. И то ћемо на најсигурнији начин извршити, ако следимо богомудром светоотачком са вету: „радећи све са Богом Логосом, по Богу Логосу, ради Бога Логоса".[15]

Свети Златоуст благовести: Свети апостол нас стално подсећа да су и наша тела и наше душе Божији. А то су не само зато што их је Бог створио, него и зато што их је скупоченом крвљу Сина Свога вратио Себи када су се били удаљили од Њега. Обрати пажњу како апостол све наше приписује Христу, како нас узноси на небо. Ви сте, говори апостол, уди Христови, ви сте храм Духа Светога; не будите уди блуднице; ви срамотите не своје тело, јер то тело није ваше већ Христово. Тиме апостол указује на човекољубље Господа Христа који је тело наше учинио Својим, и тако обуставио нашу порочну власт над њим. Апостол наглашава: пошто тело ваше није ваше, ви немате права да срамотите тело другога, нарочито када оно припада Господу, или да скрнавите храм Духа Светога[16].

НАПОМЕНЕ:

- [1] 1 Кор. 6, 13—15. 17. 19—20.
- [2] Ср. Јн. 1, 14.
- [3] Ср. Кол. 2, 10; Еф. 1, 23; 2 Кор. 6, 16.
- [4] 1 Кор. 6, 14—15.
- [5] Ср. 1 Петр. 1, 15—16; 1 Јн. 3, 3; 2, 6; 1, 7.
- [6] Кор. 6, 17.
- [7] Ср. Јн. 8, 44; 1 Јн. 3, 8—10.
- [8] Јн. 6, 63.
- [9] 1 Кор. 6, 18.
- [10] 1 Кор. 6, 13. [11] 1 Кор. 6, 19. [12] Ср. Мт. 12, 32. Мк. 3, 29.
- [13] Акатист Исусу Сладчајшем; ср. Јн. 16, 7; 13—17; 15, 26; 14, 26.
- [14] 1 Кор. 6, 19—20.
- [15] Св. Максим Исповедник, *Ambig. lib.*; P. gr. t. 91, col. 1300 C.
- [16] In Epist. 1 Cor., *Nomil. XVIII*, 2; P. gr. t. 61, col. 147

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Једина Свевредност рода људског

У овом свету земаљском, у коме троструки ураган греха, смрти и ђавола, непрестано пустоши наше човечанске светове, чиме се ми, робље смрти, робље греха, робље ђавола, можемо оправдано хвалити? Једино и само: Богочовеком Господом Исусом Христом — јединственим под небом Спаситељем од тог свепуштошног урагана[1]. Да, да, да: „ми се хвалимо Христом Исусом“[2], Господом нашим, јер нам је од Њега и због Њега — све: и Дух Свети и спасење, и васкрсење и обожење, и охристовљење и обогочовечење и сви безбројни дарови које је свебогати Бог доброте и човекољубља могао да дарује роду људском. Хвалимо се Њиме, јер нас је Он не само спасао од греха, смрти и ђавола, него нам је и живот вечни подарио, и сва вечна божанска блага. Хвалимо се Њиме, јер нам је божански савршено и човечански приступачно решио сва питања живота и света, која од искони муче дух људски. Хвалимо се Њиме — „и не уздамо се у тело“[3]. Та како се уздати у тело, кад је Бог ту, поред нас, у нашем човечанском свету? Уздати се у тело које се као суви песак незадрживо осипа у море смрти! Та, ми се не уздамо ни, у дух људски, ни у сунце, ни у васиону, нити у ишта створено и саздано, пошто је с нама Он сам Бог и Творац, Спаситељ и Искупитељ: чудесни Господ наш Исус Христос.

И најсавршенија вера старога света није могла дати спасење свету од греха, смрти и ђавола. Она је само водила ка Спаситељу и спасењу[4], довела га до крштења покајања и предала га Спаситељу који спасава крштењем спасења у Духу Светом[5]. Сва праведност која се могла њоме стећи, ено је у Савлу: „по правди законској“ он је „без мане“[6]. То је највећи „добитак“ за старозаветног човека. Али кад се Савле срео са васкрслим Христом, и познао Христа, добитак се одмах изврнуо у штету. Најревностнији гонитељ Цркве Христове претворио се у најревностнијег апостола њеног чим је душом прогледао и сву истину светова угледао: Богочовека Христа, Спаситеља и Искупитеља. И тада је престао „уздати се у тело“, у човека и човечје, и сав се предао Богу и Богочовечјем. Богочовек је постао једина хвала његова: „хвалимо се Христом Исусом“[7], јер само Он даје спасење. А човек, а људи, а све што је људско, није ли плен смрти, и греха и ђавола? Каква је то памет „уздати се у тело“, у оно што те гура и сурвава у смрт, у царство зла и мука? Ништа што је „по телу“ не спасава, зато ништа људско и не заслужује да у животу људском заузме место Бога истинога. Тело без духа, мртво је. То је очигледан закон људског живота. Али исто тако, и дух људски без Духа Божјег — мртав је. То је такође очигледан закон људског бића. Јер ниједан човек не може духом својим спасти себе од смрти, греха и ђавола. Не сједини ли се са Духом Божјим у Христу, дух људски остаје занавек беспомоћни роб смрти, греха и ђавола. Отуда само Бог може спасти човека. И то Бог који се тако присно и

свеукупно сјединио са човеком, да је сав постао човек. А то је Богочовек. Зато је Он једини Спаситељ људског бића у свима световима. Најискренји и најубедљивији сведок: апостол Павле, човек „поправи законској — без мане“. Па како при свем том безнадежно беспомоћан! Не помажу ту ни дух људски, ни тело људско, ни сав род људски. Без Спаситеља Христа, та и дух људски и тело људско нису друго до два мртва крила на лешу људскога бића. То је свим бићем осетио Савле чим је познао васкрслога Христа Господа и силу Његову, и сав се обрео у Богочовечанском телу Његовом — Цркви, и неустрашиво објавио свима бићима у свима световима: Христос је све и сва, а све друго — сува штета и огромно ништа[8].

Ево потресне исповести васкрслог из свих смрти апо стола Павла: „Што ми беше добитак, то Христа ради примих за штету“[9]. Штета је чак и оно што сачињава изузетно преимућство у вери изабраног народа: сва правда и праведност законска. А када је највећа вредност дохришћанскога света, упоређена са Христом, штета, шта ли су друге вредности: религијске, философске, културне? Све оне, од прве до последње, ма колике добитке представљале за људе, постају штета, чим се упореде са једином свевредношћу свих светова: Господом Христом. Толико је Богочовек Христос изнад свих људских вредности, да заиста представља једину божанску и човечанску свевредност у свима световима. Шта су сви такозвани богови, колико их год има у пантеону људске историје, према чудесном Богочовеку? Ваистину само — штета. А хероји света, и генији света? Опет — штета. Тако и сви философи, и сви научници, и сви реформатори, и сви људи велики и мали, посебно и скупа, сви до једнога, без Христа нису друго до штета, штета, штета и за себе и за свет око себе. Јер не могу да даду човеку оно што је најважније за њега у свету: да га спасу од смрти, греха, ђавола, пакла. А својом извиканом величином многи људи, или сами хоће или им други подмећу, да заузму место јединог истинитог Бога у свима световима: Господа Христа — Богочовека. Зар то није најубитачнија штета за људе који им следују, и због њих и ради њих — или неће Христа, или Га не признају, или Га не траже, или Га гоне? Да је тако, може се сваки уверити лако: нека проба да без Христа истински реши проблем свога људског бића, да му пронађе прави, непролазни смисао; другим речима: нека проба да без Христа ослободи себе од смрти, од греха, од зла, од ђавола, и то ослободи истински и потпуно. Нема сумње, успети неће. Зато је и објашњиво и оправдано овако динамитски експлозивно и беспримерно смело тврђење светог апостола Павла, по коме је Христос све и сва, а све остало према Њему —сува штета.

НАПОМЕНЕ:

- [1] Ср. Д. А. 4, 11—12.
- [2] Флб, 3, 3; ср. Рм. 8, 32; 1 Кор. 1, 5.
- [3] Флб. 3, 3.
- [4] Ср. Гал. 3, 24.
- [5] Ср. Мт. 3, 11
- [6] Флб. 3, 6
- [7] Флб. 3, 3. [8] Ср. Флб. 3, 4—6
- [9] Флб. 3, 7.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Еванђелско учење о вредностима

Потребна је свеопшта провера, да би се утврдила истинитост еванђелског учења о вредностима. Шта је за мене, за тебе, за свако људско биће највећа вредност у свету, шта — „добитак“? То пронаћи, и упоредити са оним што Богочовек Христос Собом представља, доноси и предлаже сваком људском бићу. Учини ли то чак и непоштедно критички, али само непристрасно, човек мора доћи до павловског закључка и убеђења:

његова највећа вредност, његов „добитак“, у поређењу са Христом Господом, заиста је безвредност, заиста штета. До таквог су закључка и убеђења дошли сви прави мученици људске мисли, сви прави истраживачи непролазног смисла људском бићу, животу и свету: Светитељи Божји. А то су једини прави људи, јер су савладали у себи све грехе, све смрти, све ђаволе, испунивши себе Богом и Господом Христом, Његовим божанским светињама и светим силама. Они су најречитија потврда и најубедљивије сведочанство о истинитости павловске вере, павловске философије вредности, павловске аксиологије.

Но ево Павловог грома вере и грома Истине: „Штавише, све држим за штету према преважном познању Христа Исуса, Господа мога, ради кога све оставих и сматрам све за трице — σχύβαλα (= помије, ђубре, балега, измет), само да Христа добијем, и да се нађем у Њему"^[1]; „Све“, не само „оно што ми беше добитак“; „све“ — не само на земљи, него и на небу: сва бића, од првог до последњег, и све светове, од првог до последњег. Нема ништа ни у једноме од постојећих светова што би се могло издвојити, и рећи: ево, ово би могло да се упореди са Христом, да замени Христа, да заузме место Христово у свету, у човеку, међу људима. Према Њему — све је штета, ваистину штета. Ето, ваше добро, оно што сматрате за добро, упоредите са Христовим добром, па ако није као Његово, нема сумње штетно је и по вас, и по свет око вас. Или, ваша истина, ради које живите и умирате; упоредите је са Христовом истином, није ли пореклом од ње, не личи ли на њу, — од штете је и за вас, и за свет око вас. Или, ваша љубав, ако није од исте божанске грађе од које и Христова, убиће и вас и оне које љубите. Или, ваш живот и — Његов: није ли ваш живот у ствари постепено умирање, које вас предаје смрти коју ви нисте у стању да победите? и зар онда живот ваш није штета по вас, и бескрајна бесмислица, и мука, и пакао?

Познати Христа, истински сазнати шта је Он, и ко је Он, шта доноси човеку и роду људском, — то је знање које човек с радошћу претвара у свезнање. И у њему види све. Нарочито када га упореди са сваким другим људским знањем о ма коме и о ма чему. Искуство светих људи сведочи: право христопознање у ствари представља свезнање. Јер када човек позна Христа како треба, он сазна све што му треба, и за овај свет, и за живот у овоме свету, али и за онај свет, и за вечни живот у ономе свету. А такво познање ко још може дати људима: ко од богова, ко од људи, ко од хероја, ко од генија? Нико, нико, нико. Само познање Христа даје човеку једино истинско познање о Богу, о свету, о човеку, о животу, о смрти, о злу, о ђаволу, о греху, о истини, о правди, о љубави, о великом и малом, о главном и споредном, о вечном и привременом. Зато свети првоврховни апостол са толико усхићене љубави и пламене ревности назива Христа Господом својим. И заиста, нико није достојан да буде Господ човеку сем Богочовека. То осећа сваки ко се истински мучио проблемом човека. Не Бога, него човека. Јер га проблем човека мора одвести Богу, једином истинитом Богу и Господу: Богочовеку Христу Исусу.

НАПОМЕНЕ:

[1] Флб. 3, 8—9.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Једини смисао људског бића

Као једини истинити Бог и Господ, Богочовек Христос представља једини истинити смисао људског бића и постојања. Зато свети апостол оставља све: и своју дотадању душу, и своју дотадању савест, и своје дотадање срце, и своју дотадању истину, и своју дотадању правду. Оставља и породицу, и отаџбину, и народ, и веру, и философију, и науку. И још ово: оставља и земљу, и небо, и небеса над небесима, и све што је у њима и на њима. Јер је све то бескрајно мало, да би могло бити смисао и циљ човекова бића и живота. Све то апостол с радошћу оставља ради Господа Христа, јер је у Њему нашао нешто несравњено веће и драгоценије од свега тога. Шта? Сва савршенства и блага истинитога Бога. А она могу постати, и постају људска, зато што је сам истинити Бог постао човек и Себе Богочовека претворио у најмилије чудо Божје: Цркву. Да би људи, постајући сутелесници Богочовечанског тела Христовог — Цркве, могли у њој, помоћу светих богочовечанских тајни и светих богочовечанских врлина,

узростати себе „у човека савршена, у меру раста висине Христове", и тако постизавати божански циљ свога људског бића: спасење = обожење = охристовљење = обогочовечење = оцрквењење = отројичење^[1].

НАПОМЕНЕ:

[1] Ср Еф 3, 6; 4, 13; Кол. 2, 19; 1, 10—11.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ Црква, Светајна Христова - Блавест о Цркви и животу у Њој

Сва истина о свету

Али да би до краја изразио Христову неупоредљиву величину и свевредност, Христову беспримерну јединственост и незаменљивост, ненасито христочежњиви апостол изјављује да због Христа сматра „све за трице — σχύβαλα: за ђубре, за сплачине, за измет. Шта је ово? Нихилизам, нечувен и невиђен у историји света? Да, несумњиво нихилизам какав свет видео није. Али — свети нихилизам. Јер све што није Христово, и све што није од Христа, свети апостол сматра за трице, за ђубре, за помије, за измет. Нема више недоумице, нема двоумљења: сада знамо сву истину о свету, и о свему што улази у оквир људског сазнања, бића, осећања. Казао нам је најсмелији, најискренији, и најнамученији житељ планете. Јер се нико од њега није искреније, и страсније и неустрашивије борио против Христа и свега Христовог. Али га је светлост васкрслога и вечноживога Христа

преврнула, преобразила од врха до дна. Од страшне силе њене он је најпре ослелио, па након три дана прогледао. И сву истину свих светова у Христу угледао. У светлости те свеистине, шта су све људске религије, науке, философије, културе, цивилизације, шта ако не — трице,, ђубре, сплачине? На ђубришту, и од ђубришта, живе црви, глисте, мушице, тојест људи таквога духа. А орлови људске мисли, људске савести, ено их — сви уз Христа, са Христом, и за Христом. Генији? хероји? војсковође? научници? философи? проналазачи? зар се смрћу не претвара у ђубре сваки од њих? Гле, неки их упоређују са чудесним Богом и Господом Христом, а неки их изједначују са Њим, неки чак хоће да Га замене помоћу њих, — нису ли такви уронили савешћу у ђубре? и не живе ли душом на буњишту? и нису ли срцем у црвињаку? Човека, и све што је од човека, смрт, претвара у ђубре, у црвињак. Но човек, сваки човек, чим узаживи Христом, претвара се у биће бесмртно и вечно, у биће божански узвишено и величанствено, који живи у бесмртним световима неисказаних савршенстава Божјих: у рају. Да, растојање је утврђено: ђубриште и рај, човек и Богочовек. Без Богочовека човек је ђубре и ђубриште; са Богочовеком, он је рај и светиште, и још: бог по благодати, богочовек по благодати.

Због свега тога за човека је најважније — добити Христа^[1]. То је оно што се од човека никад узети неће; стога му је то и — „једино потребно“^[2]. Све изгубити, само Христа добити. По ту цену, и — по сваку цену. Јер Господ Христос је оно „скупочено зрно бисера“ на буњишту земаљског света, које кад нађе човек с радошћу продаје све што има, и купује га^[3]. Добије ли Христа, човек је добио све што је људском бићу потребно за савршени божански живот и у времену и у вечности, и на земљи и на небу.

Чудесна је апостолова свежеља, а преко њега и моја и твоја и свачија: „... и да се нађем у Њему“^[4]. Нађи се у Христу! Каква радост, и блаженство, и усхићење, — све саткано од божанских изненађења. Човек се налази усред чудесних божанских савршенстава, којима нема краја. На једној страни блиста божанска Истина, сва савршена и бескрајна; на другој — божанска Љубав, такође сва савршена и бескрајна; на трећој — божанока Доброта, опет сва савршена и бескрајна; и тако свуда, са свих страна блистају и пламте безбројна божанска савршенства, пуна неисказаних красота и милина, и све се то у слатким таласима непрестано разлива и прелива по души човековој, по срцу, по уму, по савести, по васцелом бићу. И тада човек свим бићем усхићено осећа и радосно увиђа: да је сав у најтајанственијем и најчудотворнијем бићу што се Црква зове, и да је све ван Христа заиста трице, заиста ђубре.

Нађе ли се у Христу Богочовеку, човек пронађе и истинитог Бога и истинитог човека, истинитог себе. Дотле, као да је био ван себе, лутао по беспућима, ломио се по урвинама, гладовао по пустињама, хранио се

сенкама, друговао с привидима. И свуда га залуђивали и стално обмањивали лажни богови, лажни учитељи, лажни мудраци, самозвани вођи. Од тога се савест распадала и душа пропадала, ум црнио и сав поцрнио. И гле, његова се савест сва обрела у Христу. Каква ли треба да буде? Сва светла, сва света, сва чиста, сва богочежњива. А душа? Она тек у Христу нађе све своје миле бесмртности, испуњене божанским савршенствима и блаженствима. И зна пут, и зна смисао и себи и свему своме. Онда се постепено све мисли њене и сва осећања освећују, охристовљују, обожују, обогочовечују, обесмрћују, овечнују. Свака мисао — христомисао; свако осећање — христоосећање. Онда Христова мисао постаје њена мисао, Христово осећање — њено осећање, Христова савест — њена савест. Све Христово постаје њено: и Истина, и Правда, и Љубав, и Живот, и Вечност. И она, христочежњива, постаје христолика. Све се њено у Христу постепено преображава, и Христу Господу саображава и усличава, док се Христос не уобличи у њој — $\acute{\alpha}\chi\rho\iota\varsigma\ \sigma\upsilon\ \mu\omicron\sigma\phi\omega\theta\eta\ \chi\rho\iota\sigma\tau\acute{o}\varsigma\ \acute{\epsilon}\nu\ \acute{\upsilon}\mu\acute{\iota}\nu$ [5]. Онда је, само онда радост и блаженство и благослов и благовест — бити човек, и то радост непролазна, блаженство непролазно, благослов непролазни, благовест непролазна.

Нађе ли се човек у Христу, налази се у једном сасвим новом свету, у Богочовечанском свету = Цркви, у коме се живи једним сасвим новим животом: животом светих тајни и светих врлина, тојест светих богочовечанских сила. Од њих је прва вера. А са њом, и за њом, све остале тајне и свете врлине: крштење, миропомазање, причешће, љубав, нада, молитва, пост, кротост, смиреност, милостивост, жалостивост, доброта, правда, покајање, исповест, и друге. У свима њима човек истовремено живи; све их упражњава; по свима њиховим путевима ходи, при чему вера увек предходи и својом богочовечанском светлошћу води. То живљење у светим тајнама и светим врлинама сачињава нову правду, нову праведност, богочовечанску и еванђелску, за коју свет ван Христа не зна, нити може знати, јер не располаже светим силама које ту правду, ту праведност изграђују. Еванђелска правда је правда „кроз веру Христову, правда која је од Бога вером“[6]. Вера овде означава све свете тајне и свете врлине, јер она уводи у све еванђелске, богочовечанске светиње и силе. Растави ли се праведност Христових праведника на основне састојке који је сачињавају, увек се пронађе да су ти састојци: молитва, љубав, нада, кротост, смиреност, смерност, пост, трпљење, милостивост, покајање, и остале свете еванђелске силе. Недостаје ли једна од њих, — нема еванђелске праведности. Свакој врлини је корен у Христу Богу, зато је и права праведност сва „од Бога“. А човек, шта даје од себе? Веру. Веру, која је тиме вера што живи са свим осталим богочовечанским светим тајнама и светим врлинама.

НАПОМЕНЕ:

[1] Флб. 3, 8.

[2] Ср. Лк. 10, 42. [3] Ср. Мт. 13, 45—46 [4]

Флб. 3, 9.

[5] Гл. 4, 19

[6] Флб. 3, 9.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Христопознање од христодоживљавања

Познати Христа, то је на првом месту познати силу васкрсења Његова и смрти Његове. Како? Доживљавајући их као своје. Јер човек постаје хришћанин доживљавајући Христа. Другог пута нема. Све што је Христово доживљавањем претворити у своје, — тако се хришћанин постаје, тако и Христос упознаје. Једино се доживљавањем Христа може истински познати Христос. Христопознање је увек од Христодоживљавања. Христову љубав познаћеш, ако је доживљујеш; Христову истину познаћеш, ако је доживљујеш; тако и Христову правду, и Христову смерност, и Христово страдање, и Христову смрт, и Христово васкрсење познаћеш, само ако их доживљујеш. То важи за све што је Христово, од најмањег до највећег. „Силу васкрсења Христова” [1] познаће човек, ако ваокрсне себе из гроба грехољубља, и буде ходио у новом животу, као онај који је још у овом свету васкрсао са Господом Христом, и живи Њиме васкрслим [2]. Он, Васкрсли и

Вечноживи и Свемоћни, даје силе људима, те на земљи живе у новом животу, животу светом и боголиком, јер су људи само „у Христу Исусу Господу нашем — мртви греху а живи Богу[3].

Спасоносну силу страдања Христових познаћемо, ако их доживљујемо, ако узимамо учешће у њима, ако имамо „заједницу — τὴν κοινωσίαν" с њима. А то је неопходно, јер су она бескрајно важна у богочовечанском домостроју спасења. Страдања Христова, шта сачињава? Сав живот Његов, од рођења до васкрсења. За Њега, безгрешно и кротко Јагње Божије, страдање је било не само: бити пљуван, бити шибан, бити бијен, бити исмеван, бити распет, бити хуљен, него и живети тридесет и три године међу подивљалим и опогањеним од греха људима. Зато, хоће ли човек да позна „заједницу његових мука"[4], и спасоносну силу њихову, треба да доживљује сав живот Његов, нарочито крсну смрт Његову, свежртвену и свеспасоносну. У њу се ваља свим бићем толико уживети, толико јој се саобразити, толико је у себи одразити, да човек постане — „налик на смрт његову"[5] и тако је осети као нешто неопходно за себе, за своју људску природу, за своје спасење. А то ће човек постићи када заједно са светим апостолом буде могао рећи: „С Христом се разапех"[6] :разапех себе свету, и свет себи; мртав сам за свет и његове греховне сласти, и свет је мртав за мене са свима својим смртоносним страстима и саблазнима; живим само оним што припада распетом Богочовеку, а ничим што припада грехоиманом свету; ради Христа „разапех се мени свег, и ја свету"[7]. Тада човек силом свепобедне смрти Христове побеђује сваку смрт у себи и у свету око себе. А тиме и сваки грех, јер су греси једина сила која производи и ствара смрт.[8] Ту страшну силу човек и побеђује једино свеспасоносном силом смрти Христове, богочовечанске и стога чудотворно свемоћне. А свеспасоносне смрти Христове и свепобедне благодатне силе њезине ми постајемо заједничари кроз прву, почетну свету тајну — тајну крштења: јер сви који се крштавамо У Христа Исуса, у смрт Његову се крштавамо; и кад смо једнаки с Њим једнаком смрћу, бићемо и васкрсењем[9].

Ради чега све то чини, христочежњиви свети апостол свесрдно исповеда: „ ... не бих ли како достигао у васкрсење мртвих"[10]. — Ето циља коме се иде кроз све еванђелске подвиге и христолике доживљаје. Тиме се завршава богочовечански пут спасења. Кроз све еванђелске доживљаје, кроз сва страдања за Христа, кроз сва умирања за Христа, хришћанин вођен вером иде с молитвеним трпљењем, јер зна да се једино тако стиже у васкрсење мртвих. Пости ли, хришћанин с молитвеним трпљењем проходи подвиг поста не би ли тим добровољним самомучењем и умирањем за Христа достигао васкрсење мртвих. Чини ли милостињу; моли ли се; смирава ли себе; страда ли за еванђелску истину; служи ли ближњима; љуби ли непријатеље; благосиља ли оне који га гоне; чини ли добро онима који га мрзе; — све те еванђелске подвиге хришћанин

проходи с молитвеним трпљењем, не би ли тим блаженим самомучењима и радосним умирањем за Христа достигао у васкрсење мртвих. Подвизи су пут, васкрсење је завршетак пута. Алисе до краја пута не може доћи ако се не пређе сав пут. Васкрсење је врх пирамиде спасења; подвизи су пирамида на којој стоји врх. Стога су подвизи неопходни да би се постигао циљ спасења. Као што је све што је под врхом пирамиде потребно врху да би био врх, тако су и васкрсењу неопходни сви еванђелски подвизи који му предходе. Извуче ли се оно на чему врх пирамиде стоји, онда и сам врх пада и престаје бити врхом.

Правда од Бога постаје наша — вером, праведност наша пред Богом постиже се — вером, заједничарење наше у спасоносним страдањима Христовим обавља се — вером, по знање и осећање васкрсења Христова и силе његове стичемо — вером. Равноапостолни Златоуст, ваистину пети Еванђелист, благовести: Добро је апостол рекао: „не имајући своју правду”, тојест не ону коју сам ја стекао знојем и трудом, него ону коју сам добио од благодати, ону „која је кроз веру Христову, правду која је од Бога вером”. — Вероватно да су Филибљани говорили, да је правда која се стиче трудом важнија; стога свети апостол и показује да је та правда према правди Божјој — трице, ђубре. Правда Божја бива д вере Божје, тојест њу даје Бог: та правда Божја је потпуно дар Божји. А дар Божји далеко превазилази маловажност добрих дела која обављамо нашим старањем. А шта је вера? У вери је познање Христа Бога; вером се стиче знање Богу — и без вере немогуће је познати Га. А на који начин? Вером треба познати силу васкрсења Његова. Јер какво нас умовање може убедити у васкрсење? Никакво, већ једино вера. А ако се васкрсење Христово по телу познаје вером, онда каквим се умовањима може схватити рођење Бога Логоса? Јер васкрсење је мање од рођења. Зашто? Зато што је примера васкрсења било много, међутим се од Дјеве нико никада родио није. Према томе, ако и оно што је мање важно од рођења по телу треба вером примити, како се онда умовањем може схватити оно што је далеко важније, бескрајно, неупоредљиво важније? То сачињава правду. Јер треба веровати да је то могло бити; а на који начин је могло бити — не може се објаснити. Од вере зависи и заједничарење у страдањима. Како? Тако, ако не бисмо веровали, ми не бисмо ни страдали; ако не бисмо веровали да ћемо, сапострадавши с Христом, и сацаровати с Њим, ми не бисмо не трпели страдања. Дакле, и Христово рођење и Христово васкрсење усваја се вером. Видиш ли да је потребна не само вера, него вера сједињена са делима. Свакако онај верује да је Христос васкрсао који смело предаје себе опасностима, који заједничари у Његовим страдањима, јер заједничари са Васкрслим, са Живим ...

НАПОМЕНЕ:

- [1] Флб. 3, 10.
- [2] Ср.Кол.3,1.
- [3] Рм. 6, 11 [4] Флб. 3, 10.
- [5] Тамо.
- [6] Гал. 2, 19.
- [7] Гал. 6, 14.
- [8] Ср. Јак. 1, 15; Рм. 6, 23.
- [9] Ср. Рм. 6. 3. 5.
- [10] Флб. 3, 11

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Блавест о Цркви и животу у Њој

Хришћани постају Христоси

Апостол вели: „да будем налик на смрт Његову“, тојест да учествујем у њој, јер као што Он пострада од људи, тако и ја. — Другом приликом апостол изјављује: Допуњујем недостатак невоља Христових у телу мом (Кол. 1,24), тојест гоњења и страдања моја сачињавају обличје Христове смрти; јер апостол није тражио користи за себе него користи за многе. Зато и гоњења, и невоље, и тескобе, не само не треба да вас збуњују него напротив да вас радују, пошто се помоћу њих

саображавамо, усличујемо смрти Господа Исуса, и на известан начин изображавамо Њега у себи, по речима светог апостола: Смрт Господа Исуса у телу носимо (2 Кор. 4, 10). Но и то бива од велике вере, пошто ми верујемо не само да је Христос васкрсао него и да по васкрсењу има велику силу: зато ми и идемо истим путем којим је Он ишао, тојест услед тога постајемо браћа Њему, постајемо Христоси — $\chi\rho\kappa\acute{\iota}\tau\omicron\iota \gamma\acute{\iota}\nu\omicron\upsilon\epsilon\theta\alpha$. О како је огромна вредност страдања! ...[\[1\]](#)

Богочовек Христос, поставши човек постао је Црква, и тиме сваком људском бићу отворио пут бескрајног богоЧовечанског усавршавања: Црквом и у Цркви постати савршен као Богочовек Христос.[\[2\]](#) То достићи, беспримерно човекољубиви Господ Христос даје нам у Цркви сва средства. Подвиг је то веома разгранат, и са сваке стране бескрајан и безграничан, богочовечански бескрајан и богочовечански безграничан. Свестан тога, хришћанин ма како и ма колико узнапредовао на томе путу ка богочовечанском савршенству, свим срцем стаје уз апостола Павла и смирено са њим исповеда: „Не као да већ достигао, или сам већ савршен”.[\[3\]](#) — Ко то говори? Апостол Павле. Човек који је подвизима еванђелским све прстигао, па ипак сматра да циљу још није стигао, још није савршен. Зато што се то не достиже док се живи на земљи. Јер сваки нови дан, то је нови мегдан: нове борбе са смрћу, са искушењима, са напастима, са духовима зла испод неба, који свим силама ометају спасење људима. Сваки нови дан, и свака нова ноћ — продужење је животног пута, и на њему свих еванђелских подвига, јер хришћанин стално живи у свима подвизима, у свима врлинама. Напусти ли један подвиг, једну врлину, у опасности је да падне, а можда и пропадне. Зато хришћанин никад не стаје, никад не застаје на путу врлина, и увек сматра себе недовршеним, несавршеним. Свети апостол Павле је изврстан пример тога, а са њим и сви Светитељи без изузетка. Иако најсавршенији хришћани, ниједан од њих није сматрао себе за завршена. Свети Златоуст, Свети Василије Велики, Свети Јован Дамаскин, Свети Симеон Нови Богослов, — несумњиво велики Светитељи, несумњиво савршени хришћани, а бичују себе као најгрешније, и осуђују себе као најгоре међу људима. Да се то види, треба прочитати не њихова дела већ само оне њихове молитве што сачињавају нашу припрему за свето Причешће. Еванђелско је, православно је правило: што светији човек, то сматра себе грешнијим; што савршенији човек — сматра себе несавршенијим.

И такав човек стоји свим бићем иза апостола Павла који изјављује: „ ... него трчим не бих ли достигао као што ме достиже Христос Исус”.[\[4\]](#) Он ме достиже на путу за Дамаск, и отвори преда мном пут, на чијем далеком, далеком крају стоји васкрсење из мртвих, потпуна победа над смрћу. И од тада ја сам стално на томе путу. И не само не идем полако, не стајем и не застајем, него трчим њиме, па ипак нисам достигао. А треба достићи Њега — Богочовека, чудесног и јединственог Бога и Господа Исуса Христа. Он

пак, Он је достигао свакога од нас, поставши човек. А ми Га можемо достићи ако у Његовом Богочовечанском телу — Цркви постанемо „као Он”,^[5] ако ходимо „као што је Он ходио”,^[6] ако постанемо — богови по благодати, богољуди по благодати. А ко то може, и сме тврдити за себе док је још у овом животу, још у овом свету? Никада ниједан прави хришћанин. Ево христовни апостол то исповеда у име свих и место свих правих хришћана: „Браћо, ја још не мислим да сам достигао; али једно чиним: заборављајући оно што је остраг, а сежући се за оним што је напред, ја трчим к мети, к награди вишњег звања Божјег у Христу Исусу”.^[7] Хришћаниново је да стално „трчи” к небеској мети кроз еванђелске подвиге, да се стално сеже, пружа за оним што је напред, што је горе, што је изнад свих небеса у Христу Исусу. И заиста, хришћанин се чежњиво пружа ка Господу Христу кроз молитву, кроз љубав, кроз пост, кроз наду, кроз милостињу, кроз трпљење, — речју: кроз све еванђелске врлине. И за то време глад његове душе за чудесним Господом бива све већа и већа. И у њему се образују тако снажна и полетна христочежњива осећања, да он стварно заборавља све еванђелско што је учинио и предаје се све већим и већим еванђелским подвизима. Па и кад изврши све што је заповеђено, он искрено сматра као да ништа није учинио. По јасној и одлучној речи Спаситељевој: Кад свршите све што вам је заповеђено, говорите: ми смо залудне слуге, јер учинисмо што смо били дужни учинити.^[8] То је једини начин да се хришћанин не разлењи, не погорди, не рекне себи: е, доста сам се трудио, доста урадио, доста учинио, време је да предахнем. Да, али за време предаха — издахнеш? Нећеш ли посрамљен изаћи пред сладчајшег Господа? Стога треба стално имати на уму и у срцу еванђелску истину: хришћанин никада није довољно савршен. И кад се моли, никад се не може довољно намолити; и кад чини милостињу, никад је не може довољно учинити; и кад воли, никад се не може довољно наволети; и кад верује, ни кад се не може довољно наверовати. Увек преостаје више што треба учинити него што је учинио. Пропаст је, духовна смрт је за хришћанина рећи себи: „савршен сам”. Јер је циљ хришћаниновог усавршавања божанско савршенство: „Будите савршени као што је савршен Отац ваш небески” — Бог.^[9] Јер је пут хришћанинов најдужи пут од свих путева који стоје пред ма којим бићем у ма коме свету: пут од земље до у врх небеса, и изнад свих небеса — „к награди вишњег звања Божјег у Христу Исусу”,^[10] који седи с десне стране Бога Оца, изнад свих анђелских Поглаварстава и Власти и Сила и Господстава.^[11] Кад је тамо наша мета, наш циљ, — каквима ли нам онда треба бити светима у свему живљењу нашем на земљи!^[12] Да се стигне тамо, треба повезати све еванђелске лествице које једине са земље досежу до тамо. А те су лествице — свете тајне и свете сванђелске врлине. Треба стално живети у њима, да бисмо могли стићи „к мети”, „к награди вишњег звања Божјег у Христу Исусу”. — Само је Господ могао и смео поставити људском бићу такву мету, зато што Он једини даје силе да се до ње стигне. „Јер Христова помоћ извршује све, — и без Његове сарадње пут се не може прећи”.^[13]

Свом душом молитвено погружен у ову благовест христовног апостола, Свети Златоуст благовести: Ништа тако не обесцењује наше врлине и не надима нас као сећање на добра која смо учинили. То порађа двојак зло: чини нас нехатнима и гордима. Стога свети Павле, знајући да је природа наша склона нехату, а пошто је претходио много похвалио Филибљане, он их сада кочи говорећи: „Браћо, ја још не мислим да сам достигао”.^[14] А ако један Павле није достигао и није потпуно сигуран у своје васкрсење, онда је то утолико теже за оне који нису извршили ни најмањи делић његових врлина. Апостол овим каже: ја још не сматрам да сам достигао потпуно савршенство; ја још нисам све извршио. Истина, свети апостол на другом месту вели: Дobar рат ратових, трку сврших, веру одржах (2 Тим. 4, 7), а овде „ја још не мислим да сам достигао”; али ко прочита ова два места разумеће зашто он тако говори: ове речи су изречене далеко раније, а оне пред смрт. „Још не мислим, вели, да сам достигао”, већ само о једном мислим: пружати се за оним што је напред. Јер то значе његове речи: „заборављајући оно што је остраг, а сежући се за оним што је напред, ја трчим к мети, к награди вишњег звања Божјег у Христу Исусу”.^[15] Погледај како је он овим речима јасно показао шта га подстиче да се сеже за оним што је напред. Нема сумње, ко сматра себе да је већ савршен и да му ништа не недостаје за пуноћу врлине, тај и престаје трчати, као онај који је достигао све; ко пак сматра да је још далеко од мете, тај никада не престаје трчати к њој. Ово смо дужни помишљати и ми, макар да смо и учинили безбројна добра. Јер када Павле после безбројних смрти, после толиких опасности, тако мисли о себи, утолико више ми треба тако да мислимо о себи. Ја нисам клонуо духом, вели апостол, и нисам запао у очајање што после толиког трчања нисам стигао мети, него још трчим, још се борим. Само једно имам пред очима: како да стварно постигнем циљ. Тако и ми треба да поступамо: да заборављамо своја добра дела и да остављамо иза себе. Тркач мисли не о томе колико је прешао, него колико му још преостаје да пређе. И ми размишљајмо не о томе колико смо добрих дела учинили, већ о томе колико нам још остаје да учинимо. Јер каква нам је корист од онога што смо учинили, ако не учинимо и оно што нам преостаје учинити? И свети апостол није рекао: не мислим, не сећам се, већ: „заборављајући”, да би нас учинио пажљивијима. Јер ми онда постајемо ревносни, када се свим срцем лаћамо онога што је преостало да се уради, када предамо забраву оно што је урађено. Још апостол каже: „сежући се”; то значи: ми се старамо да узмемо пре но што стигнемо. Јер онај се сеже, онај се пружа који се стара да претигне ноге своје које још трче, пружајући се напред осталим деловима тела и пружајући руке своје. А то долази од велике ревности и од великог одушевљења. Тако дакле треба да трчи онај који трчи, са толиким старањем, са толиким одушевљењем, а не да омлитави. Колико се пак онај који трчи разликује од онога који полеђушке лежи, толико се и ми разликујемо од светог Павла. Он је свакодневно умирао, свакодневно славу заслуживао; није било времена, није било часа, када он није појачавао своје

трчање; он је хтео не да прими већ да дохвати награду, јер се она на такав начин и прима. На небу борави Онај који даје награду, на небу се налази и награда. Погледај колико је пространство које ваља прећи: погледај колика је висина, куда ваља узлетети на крилима духа; јер се друкчије не може доспети на висину. Туда треба прећи с телом; и то је могуће: „јер је наше живљење на небесима”.^[16] Тамо је наша награда... Стегни ноге своје; научи их да корачају чврсто, јер има много клизавих места; и ако паднеш, много ћеш изгубити. Но ако и паднеш, устани! јер и у таком случају може се победити. Никада не стај ногом на клизаве предмете, и нећеш пасти; трчи по тврдим и сигурним местима, са главом к небу, са очима к небу. Гледај горе, к небу, где се награда налази: сам поглед на награду појачава одлучност, страх од пораза не допушта да се осећа замор и чини да и дугачак пут изгледа кратак. А каква је то награда? Није палмова гранчица, него шта? Царство небеско; вечни покој, слава са Христом, безбројна блага која се речима исказати не могу. Красота те награде не може се описати: то постиже само онај који ју је добио. И онај који је има добити. Она није од злата, није од драгог камења, већ је далеко драгоценија: према њој злато је — благо, драго камење — ћерпичи. Ако ти, удостојивши се ње, узиђеш на небо, велике ћеш почести уживати тамо; и Анђели ће те поштовати због ње; са великом слободом ти ћеш општити са свима.^[17]

Свеопшта је благовест и заповест: „Који смо год дакле савршени, тако да мислимо”.^[18] То значи: ми смо хришћани по своме позиву, по своме вишњем звању — савршени. Јер је наш позив, одређен нам Богом Творцем и Спаситељем нашим: да постанемо савршени као Бог.^[19] Од самог почетка, од светог крштења, ми се налазимо на том путу савршенства, путу који се завршава христоликим савршенством: „бићемо као и Он”,^[20] тојест као и сам Богочовек Господ Исус Христос. „Тако да мислимо”, тојест да мислимо као што је све ти апостол изложио: Христос је све и сва, и живот у Њему; а све остало је — трице, ђубре, штета. Не мислимо ли тако, ми нисмо свесни шта је Богочовек, шта Црква, шта хришћанство, шта нам оно даје, и шта тражи од нас. Свако смањивање, скраћивање, упрошћивање, антропоморфизирање хришћанског циља, упропашћује хришћанство, обесољује га, оземљује га, претвара у обичну људску, хуманистичку религију, хуманистичку философију, хуманистичку етику, хуманистичку науку, хуманистичко удружење, хуманистичку творевину. Међутим, једино мислећи као свети апостол Павле, м.и правилно мислимо о Христу и хришћанству. „И ако о нечему друкчије мислите, Бог ће вам и то открити”.^[21] Тојест, ако се у нечему и разликујете по схватањима, али искрено и нелицемерно, Бог ће вас упутити, и открити вам истину. Увек је потребно: своје мисли проверавати Божјим мислима. А њих ено у Господу Христу; а Господа Христа ено у Његовом Богочовечанском телу — Цркви, у којој обитава Дух Свети, „Дух Истине” који сваког ревнитеља вере упућује преко светих Апостола и светих Отаца у сваку истину која се односи на Господа Христа и наше спасење.^[22]

Тумачећи овај 15. стих свети Златоуст вели: Савршеноме је својствено — не сматрати себе савршеним. А ако ко друкчије мисли, тојест ако мисли да је извршио све врлине, таквога ће Бог уразумити, Бог ће му открити. Свети апостол је рекао: „Бог ће открити“, да би показао да такво схватање проистиче првенствено из незнања. Овојереченоне о догматима, него о савршенству живота и о томе да не треба сматрати себе савршеним; јер ко мисли за себе да је већ постигао све, тај ништа нема.[\[23\]](#)

Све до сада од апостола речено, сачињава „правило“ обавезно правило за све хришћане свих времена. Оно је увек исто, и за све исто. Духоносни апостол га прописује свима хришћанима као правило живота и као правило мишљења: „по истоме правилу да живимо, исто да мислимо”.[\[24\]](#) Само мислећи по овоме правилу, и живећи по њему, можемо достићи „у васкрсење мртвих“, „к мети“, „к награди вишњег звања Божјег у Христу Исусу“. Главно је: стално трчати к мети. Како? Кроз свете тајне и свете врлине. То је правило нашег живота на земљи. „Што достигосмо“ досад, достигосмо мислећи и живећи по овоме правилу. Да бисмо и остало достигли, треба и надаље „по истоме правилу да живимо, исто да мислимо“. Правилно мислити, правилно живети — могуће је када је све биће наше устремљено „к мети, к награди вишњег звања Божјег у Христу Исусу“. Живимо на земљи, стално гледајући у мету изнад свих небеса, и хитамо к њој кроз све своје мисли и осећања и жеље и дела. Тако, на земљи живимо небом.

Но да се не би помислило: немогуће је живети на земљи небеским животом, — свети апостол одмах наводи примере таквога живота: „Угледајте се на мене, браћо, и гледајте на оне који тако живе као што нас имате за углед”.[\[25\]](#) А ми? Та и ми смо људи, од исте грађе од које и ви; предлажемо вам оно што видите да ми сами чинимо. Ми, ваши савременици који живимо са вама на истој земљи, под истим небом, у истим приликама. По свему смо рођаци, браћа. Рекнете ли: Господ Христос је божански узвишен, неподражљиво узвишен; како можемо, ми слаби и сићушни, живети Њиме и у Њему? Да, али ја не тражим од вас да се на Њега угледате; Он је Бог и Господ; угледајте се на своју браћу, и на мене, и ми смо људи као и ви. А ми једно желимо, једно молимо: „да себе дамо вама за углед, да будете као и ми”.[\[26\]](#) Угледати се на Христа није тешко: од нас се тражи само ревносна вера, а Он сам дарежљиво даје све благодатне силе, потребне за небески живот у Њему. А за такву веру потребна је једино наша одлучност. Реците, зар се много тражи од нас? Та то је тако мало, да овако људско биће може дати од себе. А тек добија за тако мали напор, какво богатство, какву моћ! Ето ја: „све могу у Христу Исусу који ми моћи даје”;[\[27\]](#) „угледајте се на мене као и ја на Христа”.[\[28\]](#) Само ревности, што више ревности!. А ревноснима човекољубиви свемоћни Господ непрестано додаје благодатне силе, по мери њихове ревности, да могу с радошћу упражњавати еванђелске подвиге на своме

путу ка небеској мети, „ка награди вишњег звања у Христу Исусу“. Покажете ли безмерну ревност, и Духа Светог добићете без мере: „јер Бог Духа не даје на меру“.[29] И онда ћете свим бићем осетити и увидети да је хришћанство — угледање на Христа, угледање на оваплоћеног Бога, Бога у телу. И стога: „Угледајте се на Бога“:[30] живите онако како је живео Бог у телу, Бог који је постао човек. А Он је зато и постао човек, да би нас научио таквоме животу, и дао нам силе за то. Да није то циљ Његовог очовечења, Он би нас на неки други начин спасао од греха, смрти и ђавола, а не постајући човек, и заувек остајући с нама као Богочовек у Богочовечанском телу Цркве.

То угледање на Христа није спољашње, стигматистичко, уобразиљско, већ унутрашње свестрано живљење у Христу, свестрано доживљавање Христа, свестрано саображавање Христу. Једном речју: свестрано ухристовљење и охристовљење, и кроз то - свестрано охристоличење. Човек се свим бићем уживљује у Христа, саоваплоћује Христу, учлањује у тело Његово Богочовечанско, и сав живи Њиме, у Њему, од Њега. То није спољашње подражавање већ унутрашње доживљавање. То није спољашње маскирање себе Христом, већ унутрашње изграђивање себе Христом. А то све бива, и ове се то с нама збива у Богочовечанском телу Христовом - Цркви. У њој ми се благодатно врлински угледамо на Господа Христа, доживљујући Га као наш живот, - вечни живот, као нашу љубав - вечну љубав, као нашу истину - вечну истину, као нашу блавест - вечну блавест, као нашу радост - вечну радост, као наше све и сва у свима светима.

НАПОМЕНЕ:

[1] Свети Златоуст, In Philip, Homil . XI, 2; P. gr. t. 62, col. 265—266.

[2] Ср. Еф. 4, 11—15.

[3] Флб. 3, 12.

[4] Флб. 3, 12.

[5] 1 Јн. 3, 12

[6] 1 Јн. 2, 6

- [7] Флб. 3, 13—14 [8] Лк. 17, 10.
- [9] Мт. 5, 48
- [10] Флб. 3, 14.
- [11] Ср. Еф. 1, 20—21
- [12] Ср. 2 Петр. 3, 11
- [13] Блаж. Теофилакт, *Interpr. Ep. ad Philip.*, cap. 3, vcrs 14; P. gr. t. 82, col. 1188 A.
- [14] Флб. 3. 13.
- [15] Флб. 3, 13—14.
- [16] Флб. 3, 20.
- [17] Свети Златоуст, тамо, *Homil. XII*, 1. 2; col 269, 270. 271. 272.
- [18] Флб. 3, 15.
- [19] Ср. Мт. 5, 48; Еф. 4, 13—15.
- [20] 1 Јн. 3, 2.
- [21] Флб. 3, 15.
- [22] Ср. Јн. 16, 13—16; 14, 16.
- [23] тамо, *Homil. XII*, 2; col. 272—273.
- [24] Флб. 3, 16.
- [25] Флб. 3, 17.
- [26] 2 Сол. 3, 9
- [27] Флб. 4, 13
- [28] 1 Кор. 4, 16.
- [29] Јн. 3, 34
- [30] Еф. 5, 1.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Крст - стожер свега еванђелског

Насупрот животу у Христу стоји живот без Христа и ван Христа. Њиме живе противници Христа, „непријатељи крста Христова“.^[1] Зар их има; зар их може бити? Та крст Христов је спасење свету од смрти, од греха, од ђавола, од пакла. Крст — „сила Божија“ и слава Божија, стога и сила људска и слава људска. Крст Христов је стожер новог живота, вечног живота на земљи: стожер Апостолства, стожер Мучеништва, стожер Исповедништва, стожер Подвижништва, стожер Светитељства; речју: стожер свега еванђелског: и вере, и наде, и љубави, и молитве, и поста, и кротости, и трпљења, и смирености, и бестрашћа, и обожења, и обогочовечења. Да, „сила Божија“ којом људи савлађују све смрти, све грехе, сва зла. И бити против крста? То је заиста достојно плача. Зато свети апостол плачући говори о непријатељима крста Христова.^[2] А непријатељи крста Христова су непријатељи најпре себи, па другима, јер убијају себе не једном смрћу већ стотинама, и сурвавају себе не у један пакао већ у хиљаде. Очигледно, они су непријатељи своје бесмртности, свога раја, свога спасења, свога божанског назначења. А тиме — непријатељи и спасења ближњих, и бесмртности ближњих, јер их могу саблазнити, и са пута спасења скренути, и у понор смрти духовне гурнути.

Свесно или несвесно, непријатељи крста Христова су учесници ђавола. Јер је он главни непријатељ крста Христова; он и наводи људе на то непријатељство. И кроз то их поробљује себи. И тако их држи у ропству смрти и греха и зла. Он, „човекоубица од искони“,^[3] кроз непријатеље крста Христова врши свој исконски посао: гресима убија човека за човеком. Само не може хришћане који се крстом Христовим бране од њега, побеђују га у свима борбама, и тако спасавају себе од свакога греха, од свакога зла, од свакога искушења.

Антиохијски Златоусти еванђелист благовести: Ништа није тако неприлично и туђе хришћанину као тражити себи одмор и починак;

ништа није туђе тако његовом позиву и војевању као бити силно привезан за овај живот. Твој Господ би распет, а ти тражиш одмора? Твој Господ би прикован, а ти се предајеш задовољствима? Је ли то дело племенитог војника? Стога свети Павле и вели: „Многи ходе, за које вам много пута говорих, а сад и плачући говорим: непријатељи крста Христова". — Свети апостол говори ово, јер је било људи који су се лицемерно држали хришћанства, а живели су у доколици и задовољствима, што је противно крсту. Јер крст сачињава припадност душе која је ступила у борбу, готова је на смрт, и никакав одмор не тражи себи; а они живе управо супротно томе. Стога, премда себе називају хришћанима, ипак су непријатељи крста: јер када би волели крст, они би се трудили да живе животом Распетога. Не би ли распет Господ твој? Ако се на исти начин не можеш распети, ти га подражавај на други начин: распињи себе, не да би уништио себе (не дао Бог! јер то је безбожно), него по речи Павла: разапсе мени свет, и ја свету.^[4] Ако волиш Господа свог, онда умри Његовом смрћу: познај како је огромна сила крста, колика је добра он учинио, колико чини, и какво је он осигурање живота. Крстом се извршује све и сва: крштење — крстом, рукоположење — крстом; и уопште ма где били: на путу, или код куће, или на ком другом месту, крст је велико благо, спасоносно оружје, несавладљив штит против ђавола. Тако дакле, када ратујеш против ђавола, ти већ носиш крст, не просто чинећи крсни знак, него претрпљујући крсна страдања. Христос обично страдања назива крстом, као кад каже: Који не узме крст свој и за мном иде^[5] Мт. 10, 24), тојест који није готов на смрт. А људи ниски, који воле живот и тело, непријатељи су крста; та и сваки који воли уживања и земаљско спокојство — непријатељ је крста.^[6]

Шта очекује непријатеље крста? Њима је „крај — погибао".^[7] Јер одбацујући крст Христов, они одбацују једино оружје којим могу победити грех, смрт и ђавола, и тако спасти душу своју од погибије у греху и вечној смрти.

Ђаво убија људе грехом. Јер је грех смрт душе. Све смрти, колико их има, улазе у људе кроз грех. Непријатељи крста Христова у ствари су пријатељи своје погибије, јер свим силама раде за своју пропаст. Безумље? Да, јер је то најбезумније самоубиство. Свако је самоубиство безумно; ово је најбезумније. Непријатељство крсту, то је већ самоубиство, коме по безумљу нема равна.

НАПОМЕНЕ:

[1] Флб. 3, 18.

[2] тамо.

[3] Јн. 8, 44.

[4] Гл. 6, 14.

[5] Мт. 10, 24.

[6] Свети Златоуст, тамо, Homil, XIII, 1; col. 275—277.

[7] Флб. 3, 19.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Трбух - Бог

Човек је онакав какав му је Бог. И непријатељи крста Христова имају свог Бога. Бог им је — трбух!^[1] Ни одвратнијег божанства, ни безумнијег идолопоклонства. „Трбух — Бог“. То значи: сласти и страсти и поган — проглашени за божанство. Није ли то последње и завршно изопачење људског бића? последње дно на које човек може пасти? најсвирепије лудило које може природу људску споести? Јер ништа поганије од тога људи нису могли изабрати за Бога. Та мање је лудило обожавати камен, дрво, птицу, мачку, и ма коју животињу, неголи свој трбух. Све на трбух сводити: и душу, и савест, и мисао, и осећање; трбухом мислити, трбухом умовати, трбухом човековати, ради трбуха живети, у трбуху гледати све, трбух прогласити за Бога, — е има ли што луђе од тога? Трбух — Бог! Заиста за плакање и ридање ...

Непријатељима крста Христова је „слава у сраму њихову“.^[2] У трбуху видети Бога, — зар то није највећа срамота за боголику природу људску? Слава је човека спасти се Христом од греха, од његовог смрада, од његових

прљавштина, и стећи бесмртност и живот Вечни. А непријатељи крста Христова непријатељи су те праве славе човекове, а пријатељи његовог срама: греха и свих зала. Јер у њима уживају, њих славе. Слава им је у сраму том злосмрадном. Грех је срам за људску природу; и смрт је срам; и ђаво је срам. Одбацујући крст, људи одбацују једино средство којим се срам скида са природе људске, и човек обасипа божанском славом, и живи у тој слави. Срам сматрају за славу, — толико је изопачена и посувраћена логика, и душа, и ум, и срце у непријатеља крста Христова. Све што је неприродно и ненормално, за њих је постало и природно и нормално. Но све њихове изопачености и ненормалности извиру из њихове основне ненормалности: из тога што трбух сматрају за Бога. Живећи у сластољубљу и грехољубљу њихово биће у току времена проври срамотама, и ми имамо пред собом људе „који се пене својим срамотама“.[3] И хвале се њима: виде у сраму — славу, у греху — сјај, у паклу — рај.

НАПОМЕНЕ:

[1] тамо.

[2] Флб. 3, 19.

[3] Јуд. 13.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Земаљски мислити

Непријатељи крста Христова „земаљски мисле" (који земаљски мисле; који на земаљске ствари мисле)",^[1] јер су боголики ум свој оземљили, претворили у иловачу, у роба иловаче. Душа им је земљосана, те сва заудара на земљу.

Мисли им се вуку по земљи као глисте, бескрилне и немоћне да се дигну над земљом. Отуда и земаљски свет они и сматрају за све и сва. Разгрните ма коју мисао њихову, или осећање, заударају на земљу. А мисао, пореклом с неба, и дата је човеку да га везује са небом, са оним светом, са Богом, са вечним. Но где, они је смањили, опатуљили, огмизавили, те пузи по земљи и храни се земаљским. Зато их и не интересује ништа небеско, ништа бесмртно, ништа божанско. Нити они то признају. По свему супротност хришћанима. Јер је у хришћана основно правило: мислити о ономе што је горе, на небу, где Христос седи с десне стране Бога; и живети небеским животом у Христу.^[2] Каква мисао, такав живот. Мисли ли земаљско, човек и живи земаљским и ради земаљског; мисли ли небеско, човек и живи небеским и ради небеског. Који земаљско мисле, мрзе крст Христов, јер он вуче човека у горње светове, божанске и вечне и светле.

Ништа не може јаче побудити на стид, вели свети Златоуст, и бити прекорније од речи: „којима је Бог трбух, и слава у сраму њихову" (Флб. 3, 19). А који су такви? Они који „земаљски мисле", који говоре: саградићемо куће. Где? На земљи. Купићемо њиве, — опет на земљи. Задобићемо власт. Опет на земљи. Стећи ћемо славу, — опет на земљи. Обогаћићемо се, — свакако на земљи. — Ето, то су они којима је Бог трбух! Они који ништа духовно не мисле, него су заузети само бригадама и мислима о земаљском; заиста они имају трбух за Бога, и говоре: „да једемо и пијемо, јер ћемо сутра умрети".^[3] — И после тога ти се једиш што ти је тело од земље, ма да ти то ништа не смета у погледу врлине. Међутим, реци ми, ти се смејеш и забављаш, задовољствима уповавајући душу своју у земљу, и уопште не мислећи отоме? И какав ћеш опроштај добити, сурвавши себе у такву неосетљивост, када и само тело треба учинити духовним? Јер и то је могуће, ако уважелиш. Теби је дат трбух да га храниш, а не да га прошираваш; да управљаш њиме, а не да он господари тобом; да ти служи за храњење осталих делова тела, а не да ти служиш њему, не да ти прекорачујеш границе. Ни море када се излије преко својих обала не чини толика зла, колико трбух шкоди телу и души нашој: море потапа сву земљу, а трбух сво тело. Одреди му меру — колико му је по природи доста, као што је Бог оградио море песком. И ако се он буде узрујавао, ако буде беснио, — запрети му силом што је у теби. Погледај, Бог те је обдарио разумом, да би ти Њега подражавао; а ти нећеш, него, видећи како твој препуни

трбух упропашћује и обаруштињује сву твоју природу, не смеш да му наложиш уздржљивост и да га сатераш у границе умерености.^[4]

НАПОМЕНЕ:

^[1] Флб. 3, 19.

^[2] Ср. Кол. 3, 1—4.

^[3] 1 Кор. 15, 32.

^[4] тамо, Номил. III, 2; со1. 278.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

**ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој**

Тајна хришћанског живота

Самом природом бића свог човек је позван да истовремено живи у два света: на земљи, јер му је тело од земље, и на небу, јер му је душа с неба. Поготову, то важи за човека откако је Богочовек постао Црква; јер Црква је Богочовечански организам који собом обухвата и земаљски свет, те сваки члан Цркве истовремено

живи у обадва света, и на земљи и на небу. Стога богомудри апостол и објављује благовест: „Наше је живљење на небесима, откуда и Спаситеља очекујемо Господа Исуса Христа”.^[1] — Ето тајне хришћанског живота: на земљи хришћани живе небом; ходећи по земљи, они проводе небески живот. Како? Јер живе Господом Христом. А Он Богочовек: сав је с неба, и сав од неба, и сав на небу. Оваплотивши се, Он је људима донео правила и силе небеског живота, и све то уризничео у телу Свом — Цркви. Отуда, иако на земљи, живљење хришћана је живљење на небу, по небеској Истини, по небеској Правди, по небеској Љубави: по Богу и Господу нашем Исусу Христу. Тако хришћани, живећи Црквом и у Цркви, земљу претварају у небо: на земљи небески мисле и небески живе. Они:

земаљски анђели и небески људи. Као што се и називају најсавршенији хришћани — Светитељи. По своме позиву, сви хришћани — земаљски анђели и небески људи. Јер је једно Еванђеље, једна Истина, једна Љубав, један Живот, један Бог, једна Црква и за Анђеле на небу и за људе на земљи. Држи ли еванђелске заповести, човек већ живи небеским животом на земљи, већ је унеколико земаљски анђео и небески човек.

Акада потпуно узаживи по Христовом Еванђељу, он сав постане земаљски анђео и небески човек. Наш небески живот почиње овде на земљи, да би се без краја и конца продужио на небесима, „откуда и Спаситеља очекујемо Господа Исуса Христа”.^[2] И ми знамо где је Он: телом на небу, изнад свих небеса, а Божанством у Цркви. У њој целој, јер је сва Његова, сва Божија, сва света, сва Светога Духа.

НАПОМЕНЕ:

^[1] Флб. 3, 20.

^[2] Флб. 3, 20.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ

Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Прослављење тела

И „наше понижено тело" треба да прође пут који је прошло тело Христово: од земље до уврх неба, изнад свих небеса „где Христос седи с десне стране Бога".^[1] Близанац душе, наше тело заједно са душом трчи кроз еванђелске подвиге ка небеској мети, „к награди вишњег звања Божјег у Христу Исусу".^[2] Јер Господ је сишао у наш земаљски свет да спасе и прослави целог човека, не само душу него и тело. Зато је Он и постао „тело".^[3] Победивши свет васкрсењем тела, и узневши тело изнад свих небеса да вечно седи с десне стране Бога, Господ Христос је и тело прославио вечном божанском славом. Са циљем: да тако прослави свако тело људско, које буде хтело веровати у Еванђеље и живети по Еванђељу. И када по други пут буде дошао у наш свет, доћи ће са телом славе Своје, да прослави следбенике Своје. Тада ће у бескрајном човекољубљу свом „преобразити наше понижено тело да буде једнако телу славе његове".^[4]

А наше тело је било понижено грехом и смрћу; и то је највеће понижење које нас је могло снаћи. Али, победивши грех и смрт силом Христовом, оно се удостојава славе тела Христова: вечног и блаженог живота у вечном царству Тросунчаног Божанства. И све то тело наше, тело људско, постиже као сутелесник Богочовечанског тела Христовог — Цркве.

НАПОМЕНЕ:

^[1] Флб. 3, 21; Кол. 3, 1.

^[2] Флб. 3, 14.

^[3] Јн. 1, 14.

^[4] Флб. 3, 21

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Хришћанство - непрестано доживљавање Христа

Господ Христос је сав у Цркви, а хришћанин је сав у Господу Христу — Црквом, јер једино у Цркви он доживљује васцелог Господа Христа, нарочито васкрсење Спасово, ту дијамантску круну Спасовог Богочовечанског домостроја спасења света. Зато христоносни апостол благовести и наређује хришћанима: „Ако дакле васкрснусте с Христом, тражите оно што је горе, где Христос седи с десне стране Бога”.^[1] Седи као Богочовек са човечанским телом. А где је Он, ту треба да буде и сваки хришћанин. Јер хришћанство и није друго него непрестано доживљавање Христа, доживљавање Његовог живота од почетка до краја. Хришћанин је хришћанин ако сваког часа доживљује нешто Христово, нешто еванђелско. Његов је позив: да увек живи као онај који је са Христом васкрсао из мртвих; да увек поступа као бесмртник.^[2] Бесмртник је тиме бесмртник што у овом свету смрти живи бесмртним и вечним. Он непрестано тражи оно што је бесмртно и вечно, хранећи се тиме, јер бесмртник се храни бесмртним. Сав у осећању и сазнању да је васкрсао с Христом, он и тражи „оно што је горе”. А то није нешто неодређено и нејасно већ божански одређено и јасно, као и сам Господ Христос Богочовек. Јер то „горе” је онде „где Христос седи с десне стране Бога”. А то је само Тросунчано Божанство са свима својим божанским савршенствима. Хришћанин чезне не за неком магловитом, апстрактном, трансцендентном, пустом бескрајношћу, већ за бескрајношћу испуњену Господом Христом и Његовим неисказаним богочовечанским савршенствима и благовестима. Бескрајност без Христа? Зар то није — бескрајна мука за дух људски? Пакао и није друго него бескрајност без Христа, бесмртност без Христа. Живети бесмртно без Господа, — ето шта сачињава вечне паклене муке. Ту човек стално и вечито доживљује себе само као себе, своју бесмртност и вечност испуњује само собом, — каква досада, какав пакао! А хришћанин? Све његове светове, сву његову

бесмртност и вечност испуњује чудесни Господ Христос; и у њима он стално доживљује Његове бесмртне благовести и вечне радости, — каква милина, какав рај! У овом свету он озбиљно и радосно живи као човек који је са Христом васкрсао из мртвих, устао из гроба себичности и у себезатворености, победио све смрти, и ушао у нови, широк, богочовечански живот, у коме се живи бесмртним божанским силама Васкрслога и Вечноживога.[\[3\]](#)

Је ли човек хришћанин, он ће тражити оно што вазнесени Господ има и даје својим следбеницима. А Он хоће да сви они буду где и Он.[\[4\]](#) То значи: Он хоће да ти учиниш својим оно што нам је Он као Богочовек даровао поставши Црква: да Његова љубав постане твоја; да Његова правда постане твоја; да Његова истина постане твоја; да Његово преображење постане твоје; да Његова смрт и васкрсење и вазнесење постану твоји; речју: да целокупно Његово Еванђеље и сав Његов богочовечански живот постану твоји. Јер хришћанство се састоји у охристовљењу себе помоћу непрекидног доживљавања Христа и свега Христовог: „Ја више не живим, него живи у мени Христос”.[\[5\]](#) Да, хришћанство је живљење Христом. Сваки хришћанин то доживљује, али по мери своје ревности. А не доживљује ли нимало, зар је хришћанин? Не реци: не могу, слаб сам. — А како су могли толики хришћани у толиким вековима, пре тебе, а и данас око тебе? Та и они су људи, од исте грађе од које и ми. Нама недостаје одлучност и вера. Покажемо ли то, добићемо силе за доживљавање Христа. А њих ено изобилно у Цркви Његовој за свакога од нас. Увек изобилно, како у дане светих апостола, тако и у дане Светога Саве, тако и у наше дане. Штавише, ми имамо мање изговора за наше нехришћанско живљење него наши ближи и даљни претци по вери. Јер ми имамо већи број сведока о Господу Исусу него наши претци у доба Светога Саве, а несравњено већи — него они у доба светих Апостола. Колико се нових светитеља, нових праведника јавило у Цркви од њихових дана до наших! Зар то није разлог и подстрек да одлучније и храбрије идемо за Господом Христом него наши претци? А праведност тих праведника је у томе што су непрестано доживљавали Еванђеље Христово, живели Његовим богочовечанским животом у Његовом Богочовечанском телу — Цркви, стално тражећи „оно што је горе, где Христос седи с десне стране Бога”. И постали бесмртници Христови, који и данас живе у Цркви Христовој, само снажније и пуније и јаче и утицајније него у дане својих земаљских подвига, помажући обилно све који их призивају у помоћ да би могли живети еванђелским животом.

У том циљу богомудри апостол наређује: „Мислите оономе што је горе а не на земљи”.[\[6\]](#)

НАПОМЕНЕ:

[1] Кол. 3, 1.

[2] Кол. 3, 3.

[3] Ср. Рм. 6, 13.

[4] Ср. Јн. 17, 24.

[5] Гал. 2, 20.

[6] Кол. 3, 2.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ

Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Философија "по Христу"

Ето философије „по Христу”: мислити „о ономе што је горе”, што је у Христу вазнесеном и прослављеном. Философија „по Христу” стиче се једино животом у Христу, Христом живети, Христом мислити, — то и значи бити хришћанин. Када свети апостол наређује: „Мислите о ономе што је горе”, он нам је у претходном стиху казао да то значи ово: мислите о ономе што је Христово. Јер „Христово” је циљ мисли, њен крај, њено савршенство, њен врхунац; даље се нема куд, нити може. Јер шта је савршеније и бескрајније од Њега, Бога Логоса и човека — Богочовека? У Њему су сви највиши

врхови за људску мисао; ту никаква смрт не допире; ту мисао бесмртује и богује и блаженствује. То је највиши врх до кога се људско биће попело, ношено и узнесено Јединим, ваистину Јединим Истинским Човекољупцем — Богочовеком Христом. Са дна земаљског понора до у врх небеса, и изнад свих небеса, — то је назначење, то распон, то дијапазон људске мисли. Зато хришћанинова мисао стално васкрсава из земаљског, из прашиноског, из смртног, и понире у небеско, у бесмртно, у вечно. Саживљавање Христу, састрадање, саваскрсавање, савазнесавање, речју: саоваплоћавање Христу, — то је пут и хришћаниновог живота и хришћанинове мисли. Земља, и што је на њој, то је зрно песка за нашу мисао, њена полазна тачка. А она — сва повучена васкрслим Богочовеком у Његове безбројне светове небеске. А тамо, „горе, где Христос седи с десне стране Бога“, наша мисао се сва разрачи у све божанске бескрајности и бесмртности. За њу нема провалије између овог и оног света, између земље и неба: Господ Христос их премостио, јер је Својим богочовечанским телом везао све земаљске и небеске светове. Као неком јаковљевском лествицом, по којој силазе и улазе не само Анђели него и људи. Да, Христови људи. Није узалуд човекољубиви Спаситељ рекао:

„Заиста, заиста вам
кажем: отсада ћете видети небо отворено и анђеле Божије где се пењу и силазе к
Сину Човечјему“.[1] А у Цркви су измешани Анђели са људима; и људи су
постали земаљски анђели, и непрестано узлазе ка Господу Исусу који седи
с десне стране Бога, тражећи „оно што је горе“. Свака христочежњива
мисао је као анђеолова која са земље узлеће у Христом отворена небеса, изнад
којих Он царује и влада над свима световима, и неодољиво привлачи к
Себи све што је пробуђено за своје божанско назначење. За хришћанинову
мисао нема смрти; све их он побеђује силом Васкрслога. Зато је она у ствари
једина слободна мисао, јер је бесмртна божанском бесмртношћу. Мисао
човекова је по природи логосна; није од земље; зато је небочежњива,
христочежњива. И када свети апостол захтева да мислимо „о ономе што је
горе“, он захтева оно што одговара природи људске мисли. А то је: да се
мисао заврши Христом Богом; да се преобрази у христомисао, у
богомисао; да вечито борави у Господу Христу.[2] У томе је њено природно
савршенство, у томе и њено вечно блаженство. Тек као христомисао,
људска мисао нађе себе, свој прави живот, своју божанску бесмртност, и
претставља истинску благовест. А дотле, она није друго до горковест.
Зарођена у смртно, у греховно, у земаљско, у демонско, зар она није у паклу
где горчинама нема краја? А она је Богом Логосом саздана логосна, да би
човеку била прва благовест, прво еванђеље. Анајпре благовест себи самој.
Господ Христос на.м је, као Богочовек, први и једини открио божанску тајну мисли
људске; ову тајну: мисао људска је у суштини праблаговест, праеванђеље.

НАПОМЕНЕ:

[1] Јн. 1, 51.

[2] Флб. 4, 7

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Човеково обогочовечење = охристовљење = оцрквењење

Са Христом, који је као Богочовек постао Црква, људска природа улази у благодатно — врлински подвиг обогочовечења, охристовљења, оцрквењења. Све Христово постепено постаје наше. Зато свети апостол и благовести хришћанима: „Умресте, и ваш је живот сакривен с Христом у Богу”. [1] „Умресте” смрћу Христовом у крштењу, и Његовом спасоносном смрћу победисте смрт; и опет, у крштењу васкрснусте Његовом божанском силом у живот вечни. И од тада је тајна вашег живота у Њему, и сила, и бесмртност, и вечност. Јер хришћанин је тиме хришћанин што је сав у Христу, свом тајном свога бића. Смрт нема више власт над њим, већ он има над њом, јер је сав у Једино Бесмртном и Безгрешном. „Умресте” свету, умресте смрти, умресте греху, умресте свему пролазном, трулежном, земаљском, и васкрснусте с Христом, оживесте са Њим за све што је божанско, бесмртно, вечно. Док човек не умре и не васкрсне са Христом, сав му је живот опкољен и заробљен смрћу. Крсти ли се крштењем

Христовим, он свим бићем постаје Христов, сав му је живот „сакривен с Христом у Богу”: сакривен од сваке смрти, од сваког зла, од сваког ђавола. И он још на земљи живи вечним животом.

„Живот — с Христом у Богу”. То уствари треба да буде људски живот. Ради тога су људи и створени; ради тога је Богочовек и дошао у наш свет, и примио на себе наш живот, да би га одвео његовом божанском назначењу и циљу. А његово божанско назначење је богоживот. Такав је био наш живот у рају: богоживот. Грех га је одвојио од Бога, и сјединио са? — ђаволом. Од тада је наш живот постао своје врсте ђавоживот. Богочовек је и дошао да наш живот ослободи греха, смрти, ђавола, и тако га од ђавоживота врати богоживоту. То је могао учинити једино Богочовек, јер је у себи сјединио наш живот са Богом, те је наш живот постао поново богоживот: „живот сакривен с Христом у Богу”. Поставши човек, Бог Логос је постао наш живот, и Својим животом показао шта је богоживот. Богочовек = богоживот: сав живот у Богу, од Бога, ради Бога, Богом. Богочовечански живот Христов је једани прави, нормални људски живот. Зато је и Црква богочовечанско тело са богочовечанским животом. У њој је наш живот — богоживот: „сакривен с Христом у Богу”. У њој ми људи и доживљујемо свој људски живот као богочовечански живот. Наше живљење у њој заиста је „наше живљење на небесима”.[\[2\]](#)

Бог Логос јавио се на земљи као Богочовек, као Црква, и уризничио у њој Себе, Јединствену Светињу над Светињама, а са њом и у њој сва неисказана божанска блага. И у Богочовечанском телу Цркве хришћани благодаћу Божјом доживљују живот Господа Христа од почетка до — бескрајног краја. Зато богославни апостол благовестн: „А кад се јави Христос, живот ваш, онда ћете се и ви с њиме јавити у слави”.[\[3\]](#) Од почетка до краја живот хришћана је живот у Христу. И не само у Христу, него је „Христос — живот наш”. Ето најсавршеније дефиниције живота, ето шта је живот: Христос = живот. Је ли то човек доживео, хришћанин је. Ако тако верује и осећа, хришћанин је. У томе је непролазна величина и божанско величанство људског живота. Распесте се с Христом, умресте с Христом, васкрснусте с Христом, вазнесосте се с Христом, зато ћете се „и ви с Њиме јавити у слави” када по други пут буде дошао у наш свет. Ваш је живот непрекидно доживљавање Његовог живота, од почетка до краја. У самој ствари, у нашем хришћанском животу ништа није наше већ све Христово. Све што имамо еванђелскога, божанскога, бесмртнога, вечнога, зар то није од Њега? Нема сумње, све наше је Њиме наше, и од Њега наше: и мисао је христомисао, и осећање — христоосећање, и живот — христоживот. Вечну истину објављује свети апостол када благовести хришћанима: „Нисте своји”.[\[4\]](#) Све ваше — Христово је; али је зато и све Христово — ваше: „Све је ваше, а ви сте Христови, а Христос Божји”.[\[5\]](#)

Удубљујући се у апостолову блавест херувимски ревносно, свети Златоуст благовести: Апостол хита да хришћане Колошане пренесе са

земље, да им покаже да се они налазе горе, на небу, да су већ мртви за овај свет. Ако сте мртви, онда не треба да тражите овдашње; ако сте на небу, онда не треба да тражите земаљско. Не јавља се Христос? Значи, живот ваш још није наступио, — он је у Богу, на небу горе. Шта дакле? Када ћемо живети? Када се јави Христос, живот ваш, тада тражите и славу и живот и радост . . . Обрати пажњу како их је апостол пренео на само небо. Увек се он стара да им покаже да они имају исто што и Христос. У свима посланицама својим он говори о томе, да би им показао да они помоћу вере заједничаре у свему Христовом. Због тога он говори и о глави, и о телу, и чини све да то учини јасним. Ако ћемо се дакле ми онда јавити са Христом у слави, немојмо туговати што сада не уживамо славу. Ако овај садашњи живот — није живот; ако је наш живот сакривен с Христом у Богу, онда смо дужни овај живот проводити као мртви. Стога, када нас вређају, или што друго трпимо, немојмо одговарати, јер овај живот — није наш живот; ми смо странци и дошљаци. Апостол вели: „умресте“.

Но ко је толико безуман да за мртво и погребено тело купује робове, или зида куће, или спрема скупоцене хаљине? Нико. Онда немојмо ни ми поступати тако. Ми обично само једно желимо: да не будемо голи. Зато овде на земљи иштемо само то једно. Наш први човек је погребен; не у земљи погребен него у води крштења; није га смрт победила, него је Победитељем смрти погребен, не по закону природе већ по наређењу власти јаче од природе. Њему се радују сви: и анђели, и људи, и Господ анђела. За ово погребенење није потребан ни покров, ни сандук, нити ишта слично.^[6] „Живот истинских хришћана је будући живот“.^[7] Хришћани бораве горе на небу, и живе другим животом, животом у Богу — невидљивом за телесне очи.^[8]

НАПОМЕНЕ:

^[1] Кол. 3, 3.

^[2] Флб. 3, 20.

^[3] Кол. 3, 4.

[4] 1 Кор. 6, 19.

[5] 1 Кор. 3, 22—23.

[6] тамо, Номилл, VII, 2; со1. 346. 347.

[7] Икуменије, тамо, сар. 3, vers. 3; со1. 41 В.

[8] Блаж. Теофилакт, тамо, сар. 3, vers. 3; со1. 1253 С.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

**ЕКЛЕСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Блавест о Цркви и животу у Њој**

Од старог до новог човека

Како оваплоћени Господ постаје све и сва у човеку? Да би то постигли, шта треба хришћани да чине? Ево шта, заповест је врло проста и јасна: „Умртвите уде своје који су на земљи: блуд, нечистоту, страст, злу жељу, и лакомство које је идолопоклонство“ [1] „Умртвите“ их, јер су живи, делају, раде. Они сачињавају неку врсту тела вашег, у коме ви живите, и чији органи раде по вашој вољи, по упутствима вашег грехољубивог срца, по мислима вашег огреховљеног ума. Помоћу њих ви сте срасли за земљу, за малецни свет њен, који „сав лежи у злу“ [2] Живи делови ваше душе, они као да сачињавају чула ваша: вид ваш, којим зло тражите; слух ваш, којим зло слушате. Док њих не умртвите, ви не можете ни мислити „о ономе што је горе“, ни живети „с Христом у Богу“. Умртвљење тих страсти и сачињава почетак нашег живљења у Христу. Јер најпре треба почупати коров, трње и пиревину са њиве душе наше, па засејати по њој семе еванђелских небеских врлина. Онда ћемо свим бићем расти ка небу и тражити „оно што је горе, где Христос седи с десне стране Бога“.

Најпре умртвити блуд, похотљивост, јер је то страст која страховито прикива за земаљско, за смртно, за пролазно. Како се то постиже? Творењем еванђелских врлина, на челу са молитвом и постом. Свака еванђелска врлина потискује блудне жеље и разбија блудна расположења

и похотљива запаљења, а молитва удружена са постом их потпуно умртвљује и убија. И када се потом и појављују као искушења, појављују се као премлаћена и немоћна привиђења, која сила часног крста покида као паучину.

За блудом свети апостол спомиње „нечистоту”. Нечистота долази од сваког греха и од сваке страсти. Кроз своју жаоку сваки грех точи у душу нечистоту, јер је нечистота крв свакога греха. Али, на крају крајева, нечистота сва долази од нечистих духова. Они се и називају „нечисти” зато што свако зло, и највеће и најмање, јесте по природи својој нечистога и шири нечистоту по бићу човековом чим се појави у њему. Зато што је од нечистих духова, нечистота је жива сила коју треба умртвити. Но она се умртвљује када умртвимо њене творце: грехе, а иза њих нечисте духове. То можемо постићи једино ако се наоружамо „свеоружјем Божјим”, тојест свима божанским врлинама”[3] Тако наоружанима свети апостол пише: Јаки сте, и победисте нечастивога.[4]

Затим умртвити: *страст = π α θος*. Страст је заљубљеност у ма који грех. То је грех — претворен у слатку навику. Страст је сладострашће у најширем смислу: страсна љубав према грешним насладама и сластима. Такво сладострашће, такво грехољубље обично пустоши душе оних који немају Бога у мислима и у савести, нити живе по Његовим законима.[5] Да бисмо ту немајућу умртвили, потребна нам је вера у јединог истинитог Бога и Господа — Исуса Христа, и живот по Његовим светим заповестима. Охристовљење, — ето лека од свих страсти. Стога свети апостол благовести: Који су Христови распеше тело са страстима и жељама.[6]

Обавезно за хришћане: умртвиш — „злу жељу”. Зла жеља је израз огреховљене воље. Воља, која се путем грехољубља сродила са злом, природно је што жели зло. У њој је зло постало жива, стваралачка сила, која кроз њу жели оно што је грешно и зло. Лек од тога? Грехољубље заменити христољубљем. Болести воље се лече, када нашу људску вољу повежемо са вољом Божјом, и потпуно је потчинимо вољи Божјој, те је за нас у свему врховно и руководно начело ово: „Не моја воља, него Твоја да буде”. [7] Воља Божја је сва изражена у Господу Христу и Његовом светом Еванђељу. [8] Извршујући заповести еванђелске, ми творимо вољу Божју, и тако лечимо вољу своју од њених болести: од злих жеља, и уништавамо у њој грехољубље, злољубље. А вољу Божју твори само љубав к Богу. Стога је богољубље једини лек од грехољубља и злољубља, и тиме једини обесмртитељ и овечнитељ људскога бића. „Све што је на свету, жеља тела, и жеља очију, и охолост живота, није од Оца, него је од овога света. И свет пролази, и жеља његова, а који твори вољу Божју, остаје вавек”. [9]

Лакомство је убиствена болест душе. Стога је еванђелска дужност наша: умртвити „лакомство које је идолопоклонство”. Лакомство је заљубљеност у ствари овога света која иде до обожавања. То лакомство

може бити двојако: материјално и духовно. Материјално је, када се односи на видљиве предмете овога света и творевине људске; духовно је, када се односи на идеје, мисли, страсти, грехе. Апостол назива лакомство идолопоклонством. Зашто? Зато што човек у свом лакомству, место јединог истинитог Бога и Господа, прогласи себи за смисао, за циљ, за божанство, за идол свога живота: злато, или природу, или науку, или културу, или технику, или жену, или децу, или друштво, или народ, или човечанство, или сласти, или страсти, или идеје, или хероје, или генија, или вођа, или ма кога или ма шта, свеједно. Такав човек је уистини идолопоклоник, и његов живот идолопоклонство: служење лажном богу, једном или многим свеједно. Многе су лажне богове понаизмишљали људи, зато и постоје разноврсна идолопоклонства, од најпростијих до најпрефињенијих, од најварварскијих до најкултурнијих. Од свију њих лек је један, само један: вера у јединог истинитог Бога и Господа — Исуса Христа, и живот по њој. А све је то у Богочовечанском телу Цркве.

Живећи у страстима, у сластима, у разним идолопоклонствима, људи живе у ономе што је противно Богу. Такав живот није друго до непрекидно противљење Богу. Али у том свом богопротивљењу људи су само послушни синови, кога оца? — ђавола. Јер је он први и главни противник Божји. Свим бићем својим он је супротност Богу. Ђаво, чиме је ђаво? — Грехом и злом. А људи који живе у греху и злу, неминовно се тиме усињују ђаволу, и постају синови противљења, богопротивљења. Блуд усињује човека ђаволу; и нечистота, и страсти, и зло жеље, и лакомство; уопште сваки грех, свака страст усињује човека ђаволу. Је ли неко роб ма ког греха, или ма које страсти, син је противљења, богопротивљења. А Бог, иако свељубав, иако Једини Човекољубац, не може волети грех и зло, јер су то суште супротности Његовом бићу, Његовој природи. За њих Он има само гњев: „Гњев Божји с неба на сваку безбожност и неправду”.^[10] А када се људи свесно и упорно толико сроде с неправдом да постану синови противљења, онда — „долази гњев Божји на синове противљења”, јер су изједначили себе са грехом и злом и са њиховом вечном судбином.

„Синови противљења” су, на првом месту, незнабошци и безбошци. Они се стално противе Богу истиниome служећи лажним боговима и живећи у њиховим лажима, сластима и страстима. Немајући истинитог Бога у своме сазнању, они се грехољубљем толико навикну на грех и зло, да им изгледају као нешто природно. Отреховљено сазнање види у злу и греху нешто логично и нормално.^[11] Само вера у Христа пробуди људе, те увиде какву страхоту претстављају грех и зло за људско биће. А вера у Христа је нови живот, живот у једином истинитом Богу. И у том новом животу — ново сазнање, очишћено од незнабожне и безбожне логике и мерила ствари.

Отуда свети апостол и наређује бившим незнабошцима: „А сада одбаците и ви све то: гњев, љутину, злоћу, хуљење, ружне речи из уста својих”.[\[12\]](#) Одбацити на који начин? На тај: што ћете гњев заменити кротошћу, љутину — благошћу, злоћу — добротом, хуљење — слављењем Бога, ружне речи — еванђелским благовестима. Не одбаците ли све то, ви остајете и надаље синови богопротивљења, на које „долазе гњев Божји”. Долази у овом свету у виду разних невоља и мука, а у оном — у виду пакла и вечних мука. Гњевом, љутином, злоћом, хуљењем, ружним речима људи показују да су послушна деца врховног богопротивника, ђавола. Јер тиме творе вољу његову. А чију вољу творе, онога с.у деца, онога синови. Ту спада и лаж:

„Не лажите један на другога”.[\[13\]](#) Лажете ли, ви се духовно рађате од онога који је „лажа и отац лажи”, и постајете његова духовна деца.[\[14\]](#) Лаж, свака лаж је својим бићем везана за „оца лажи”. Ђаво једно ради: стално измишља, говори, и протура лажи о Богу. То је и природно за њега, „јер нема истине у њему”, пошто нема Бога који је Истина.[\[15\]](#) Када говори лаж, ђаво своје говори,[\[16\]](#) говори оно што сачињава суштину његовога бића, оно што га у ствари чини ђаволом, оно чиме он ођавољује сва разумна и слободна бића која му служе. Зато боголика створења, људи, када лажу један на другога, у ствари не раде друго него свесно или несвесно врше ђаволов посао у свету.

Сви ти греси, те страсти, те сласти, те лажи, толико су се уживели у нехристовог човека, толико укустили, толико остварили, толико уобличили, да су образовали засебног човека: „старога човека”.[\[17\]](#) А Христов човек је — нови човек, сав „саздан по Богу у правди и у светињи истине”.[\[18\]](#) Стога свети апостол и наређује: „Свуците старога човека с делима његовим, и обуците новог, који се обнавља за познање истине, по лику Онога који га је створио”.[\[19\]](#)

— Стари човек: својим злим мислима, осећањима, жељама, расположењима, делима помрачио и унаказио све што је боголико у њему: и савест, и душу, и вољу, и ум. Све је то у страстима и гресима изнемогло, оболело, остарело. Да би се обновило и подмладило, потребно је свући старога човека који се наметнуо боголикој души, боголикој савести, боголикој вољи, боголиком уму, и обзидао их собом као телом.

НАПОМЕНЕ:

[1] Кол. 3, 5.

[2] 1 Јн. 5, 19.

[3] Ср. Еф. 6, 11—18.

[4] 1 Јн. 2, 14.

[5] Ср. Рм. 1, 21—32.

[6] Гал. 5, 24. — Богомудри Икуменије вели: Господ нас оживе од прве умртвљепости, тојест од умртвљености првородним грехом и нашим личним гресима, отпустивши нам у крштењу грехе наше; али нама је потребно и друго умртвљење: не да себе саме умртвљује, него да умртвљујемо страсти не дајући им да дејствују, да раде у нама. — Тамо, сар. 3, vers. 5; со1. 41 D.

[7] Лк. 22, 42.

[8] Ср. Еф. 1, 9. [9] 1 Јн. 2, 16—17 [10] Рм. 1, 18.

[11] Кол. 3, 7. [12]

Кол 3, 9.

[13] Кол. 3. 8. — Како је то, примећује блажени Теофилакт, тек што је свети апостол рекао: „кад живљасте у њима“, показавши тиме да онн већ више не живе у њима, а ево одједном опет каж: „одбаците све то“? Како да одбаце оно што немају? На то се може одговорити ово: речи „када живљасте у њима“ разјашњавају оно што се сада говори: јер оне указују на то да је некада, тојест пре крштења владао у вама грех, господарио целокупним животом нашим, и тиранисао вас, те је слобода од страсти за вас била немигућа; сада пак, када је крштењем умртвљен у вама грех, вама је лако одбацити страсти — као одећу, и не можете се изговарати како живите под тиранијом греха и страсти, јер сте ви умрли за њих. — Тамо, сар. 3, vers. 8; со1. 1256 B.

[14] Јн. 8, 44; 1 Јн. 8, 44; 14, 6.

[15] Јн. 8, 44; 14, 6.

[16] Јн. 8, 44.

[17] Кол. 3, 9.

[18] Еф. 4, 24.

[19] Кол. 3, 9—10.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

**ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој**

Христолики човек

Како се свлачи стари човек? Свлачи се када се одбаце зла дела која га сачињавају: гњев, љутина, злоћа, и остали греси и страсти. Одбаци ли се то, стари човек потпуно изумире, нестане га. А нови? Нови се помаља из боголике душе, савести, воље и ума, и постепено обнавља Христом Богом који га је и створио боголиким, христоликим. То обнављање је сасвим природно, јер бива на основу, одискони, боголике природе човекове. А Господ Христос, који је „лик Бога невидљивога”, [1] и јесте оригинал и вечни Лик, по коме се ми обнављамо. По Њему и Њиме ми васпостављамо боголикост наше душе. И не само васпостављамо, него је и даље развијамо ка бескрајном богочовечанском савршенству — „док не достигнемо у човека савршена, у меру раста висине Христове”. [2] Тако, то обнављање и. иије друго него наше ухристовљење и охристовљење. Јер смо ради тога и саздани и спасени: да личимо на Творца и Спаситеља нашег — Господа Христа. И стварно личимо на Њега, чим Њиме живимо. Наш је идеал сасвим природан: христоликост. Јер смо и саздани са христоликом душом. Она и носи у клици, у потенцији, сву богочовечанску христоликост. Господ Христос је постао човек, и показао на Себи савршено христоликост човека. И као Богочовек поседује све божанске силе и даје их Својим христочежњивим следбеницима, да постепено развијају своју христоликост до њеног потпуног савршенства. И зато што те охристовљујуће и охристочујуће силе даје свакоме и свима у свом Богочовечанском телу, Цркви, Он и

захтева од свих следбеника Својих божанско савршенство: „Будите савршени као што је савршен Отац ваш небоки”.^[3] То наше охристовљење, то наше охристоличење је у исто време и стицање правог богопознања. У нашем човечанском свету једино хриstopознање даје људима право и истинско богопознање. Ко у Богочовеку Христу не нађе истинитог Бога и Господа, никада га нигде пронаћи неће ни у једноме од постојећих светова; и занавек ће остати бедни роб лажних богова и лажних познања и сазнања.

Нови човек — христолики човек је човек по Богу. Он не стари већ увек цвета ка познању Бога и божанског, стално постајући све млађи и млађи али и све јачи и јачи, уколико више стиче познање и уколико се више удостојава већих ствари.^[4] Не очекујте да нови човек остари. Напротив, што више живи, он се све више приближава не старости већ младости, која је боља од раније. Јер што више стиче знање и удостојава се већих ствари, он утолико већма цвета и утолико више задобија силе, не само од младости него и од Лика ка коме се приближава. Гле, најбољи живот назива се творевина — по лику Христовом = κατ' εἰκόνα Χριστοῦ; то и значи: "по лику Онога који га створио", пошто и Христос умре не у старости, него онда када је био у цвету такве лепоте да се то ни исказати не може.^[5] Таква је особина живота у еванђелским врлинама: он са током времена бива све млађи и млађи — ἀεὶ νεώτερος; иако изгледа да телесно стари, но духовно цвета стално.^[6]

Обући се у новог човека, Богочовека, значи постати прави човек, онакав какав је изашао из руку Божјих при стварању. И још употпуњен богочовечанским силама Христовим, испуњен „сваком пуноћом Божјом”.^[7] За Њега је сваки човек боголико биће; ту „нема Грка ни Јеврејина, обрезања ни необрезања, дивљака ни Скита, роба ни слободњака, него све и у свему Христос”.^[8] Као Богочовек поставши Црква, Господ Христос је обухватио све Божје светове, и сва створења у њима, испунио Собом све и сва, и за свако створење постао „све и сва — у свему”. Уколико Га та створења својим добровољним грехољубљем не изгоне из себе и не одгоне од себе Од како је Цркве Христове у свету, све што дели људе ишчезава. И нови човек = Христов човек има стварно нови поглед на човека, на људе, на свет, има — философију „по Христу”.^[9] Он осећа да логосна сила Христова везује све људе, сва бића, све светове. И у творевини као целини, и у свакој твари посебно, он осећа Христа као стваралачку, промислитељску и сјединилачку силу. Ма куда ишао, он на Христа наиђе; ма у шта гледао, он Христа угледа. Он свим бићем осећа: Христос је живот животу, постојање постојању, светлост светлости;^[10] Он испред свега, кроза све и у свему „сва испуњава у свему” и „све је у њему”.^[11] Заиста: „све и у свему Христос”, „Христос све и сва — τα πάντα”; насупротив Њему — пусто ништа; Свебиће — небиће. Нема ли Христа у човеку — ништа је, нула је, леш је, небиће је. Нема ли Га у васиони — леш је, ништа је, небиће је васиона. Христос је Свебиће и свејединство. Он све испуњава и све спаја;

без Њега је све празно и пусто и неповезано. Извуче ли се Он из човека, из сунца, из васионе, из пчеле — све се сурвава у хаос, у небнће, у ништа, у смрт. Само Он Својим Богочовечанским телом, Црквом спаја све и сва, испуњује ове и сва у свима световима.^[12] Из Њега стално излази свеиспуњујућа и свеуједињујући божанска, благодатна сила, која све и сва испуњује и сједињује логосношћу. Учлани ли се човек у богочовечанско тело Христово, он се испуни осећањем свебића и свејединства; за њсга нема смрти више, већ свуда благовес на свепуноћа, бесмртност и вечност. У то богатство нас уводи света тајна крштења, јер се њоме учлањујемо у вечноживо тело Цркве. Ту ишчезавају све разлике, јер је Христос „све у свему“: Који се год у Христа крстите, у Христа се обукосте. Нема ту Јеврејина ни Грка, нема роба ни господара, нема мушкога рода ни женскога, јер сте ви сви једно у Христу Исусу.^[13]

НАПОМЕНЕ:

[1] Кол. 1, 15.

[2] Еф. 4, 13.

[3] Мт. 5, 48.

[4] Блаж. Теофилакт, тамо, сар. 3, верс. 10; со1. 1257 В.

[5] Свети Златоуст, тамо, Номил. VIII, 2; со1. 353.

[6] Икуменије, тамо, сар. 3, верз 10; со1. 44 С.

[7] Кол. 2, 9—10.

[8] Кол. 3, 11.

[9] Ср. Кол. 2, 8—10.

[10] Ср. Јн. 1, 34.

[11] Кол. 1, 16—17; Еф. 1, 23.

[12] Ср. Еф. 1, 20—23. 10; Кол. 1, 16—20; 3, 15.

[13] Гал. 3, 27—28.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Блавест о Цркви и животу у Њој

"Сви - један Христос"

„Христос нека буде за вас све и сва: и вредност, и род, и у свима вама Он. Јер сви ви постадоште један Христос, пошто сте тело Његово — πάντες Χριστός εις ἐγένεβθε, σάμα αήτου όντες".[1] — „Све у свему Христос", пошто смо сви једно тело, имајући Христа за главу. Стога је Христос с правом за нас све и сва: и Спаситељ, и Господ, и Бог, и Глава, и Архијереј, и Жртва.[2]

То облачење у Христа, то благодатно — врлинско охристоличење, шта значи за наш свакодневни живот? Казује нам христоносни апостол: „Обуците се као избраници Божји, свети и љубљени, у срце жалостиво, благост, смиреноумље, кротост, дуготрпељивост", [3] речју: у све еванђелске врлине. Облачећи се у њих, ви се облачите у Христа, у новог човека. — „Срце жалостиво", то је срце еванђелским врлинама прерађено, одобрено, разнежено, преображено, оомолитвљено, ољуботворено, охристовљено. Оно свачију тугу и свачију муку осећа, и саосећа, као своју; молитвеном љубављу живи у свима и у свакоме, јер: је свим бићем својим у саборном срцу Цркве. Оно непрекидно саосећа свој твари која, поробљена смрћу и пропадљивошћу, „уздише и тужи" непрестано.[4] Оно жали сваку птичицу, сваку травчицу, које се превијају и грче у мукама пропадљивости. И сврх свега жали највећег кривца, човека, сваког човека, што је роб смрти и греха, и што је сву твар потчиинио смрти и пропадљивости.[5] Та жалостивост је у највећој мери својствена Светитељима. Нико осетљивији ни саосетљивији од њих; и нико не живи кроз већи број бића од њих, и не

осећа за њих и место њих. Својом оомолитвљеном саосетљивошћу њихова је душа разливена по свима тварима. А на то су позвани сви хришћани, јер су они „изабраници Божји, свети и љубљени“. Сваки по мери својих сила и подвига. Срца жалостиво се стиче еванђелским животом: животом у еванђелским врлинама, а најпре у молитви и љубави и посту. Истина, човек просто не зна која је прва, а која друга, а која трећа међу еванђелским врлинама. Толико је свака од њих и важна и потребна. У ствари, све су оне прве, и свака је од њих прва, јер је свака безмерно неопходна сваком хришћанину.

Својим светим преображајним силама оне постепено освајају срце, омилоствљујући, ожалостивљују, чине га новим срцем, срцем новог човека, христоносног и христоликог. А без њих — срце је роб окамењене неосетљивости; пропада у себичности, саможивости, усамљености. Зато је неопходна молитва Светога Златоуста: „Господе, избави ме од окамењене неосетљивости“. Такав је распон: без Христа — окамењена неосетљивост; са Христом — еванђелска свеосетљивост. Човек окамењене неосетљивости најпре је неосетљив и несаосетљив према себи самом, према ономе што је за њега најважније: према боголикој души својој, према њеној бесмртности и вечности. А затим, неосетљив и несаосетљив и према другима, према њиховој вечној судбини. Неосетљивост се увек пројављује као саможива несаосетљивост, а еванђелска осетљивост — као човеколзубива саосетљивост. Господ Христос је из божанске саосетљивости, жалостивости постао човек и поднео толике муке за спасење рода људског. Зато се у црквеним молитвама и назива „Бог жалостивости“. Од Њега се еванђелској жалостивости и учимо, од Њега за њу и благодатне силе добијамо. Бог Отац је „Отац жалостивости.“^[6] Он такав, да бисмо и ми били такви.^[7] Прича о милостивом Самарјанину је у ствари прича о жалостивом Самарјанину (Лк. 10,).

Милоставост његова је плод жалостивог срца његовог. Увек је еванђелски нова блавест и заповест: „будите жалостиви“.^[8]

Благост је друга врлина која облачи човека у новог човека. Сва је од Христа, и сва води Христу. И увек испуњује човека христоликим расположењем према другим људима и створењима. У односу према грешним људима Господ Христос показује „богатство благи“.^[9] Хришћани су позвани да пребивају „у благи“.^[10] Превелико богатство благи Божје огледа се у Спасовом подвигу спасења рода људског.^[11] „Благост и човекољубље Спаситеља нашег Бога — спасе нас“.^[12]

Смиреноумље — анђелска врлина међу светим врлинама. Стоганеопходно човеку у оба два света. Смиреноумље је стално смиравање ума људског пред безгрешним и савршеним умом Божјим што

је у Христу Исусу Господу нашем. Њиме ум свој водити и руководити: о свему и свачему смерно умовати; и уму се Богочовековом добровољно и радосно свагда покоравати. Човеку је при стварању дат од Бога боголики ум, да би увек био богочежњив и боголетан, и у уму Божјем свесавршеном налазио свој циљ, свој живот, своје савршенство, своју бесмртност, свој свеживотворни оригинал и идеал. Заповест је Вечног Еванђеља: „Будите смиреноумни”.[\[13\]](#) Смиреноумље нас облачи у новог човека, у нов ум, и човек умује све по Христу, „по лику Онога који га је створио”. Она је главна особина хришћанске светости, главна сила философије „по Христу”. Смиреноумни увек Христом умује, Христом мисли о свему. А стари човек је сав у гордоумљу: свој ум диже изнад свега, и изнад самог Бога. Но у томе је сав ђаво и они који су с њим. Зато је увек добро и увек неопходно молити се и дању и ноћу вапајном великопосном светојефремском молитвом: „Господе, дух здравоумља, смиреноумља, трпљења и љубави, даруј мени служи твоме”. Буде ли човек философију свога живота зидао на дијамантском темељу смиреноумља, биће мудар попут Светог Златоуста, чија су богоречита уста изрекла ову божанску мудрост: „Смиреноумље је темељ наше, хришћанске философије”.[\[14\]](#)

На подивљалој од грсха земљи кротост је врлина, чије је савршено богочовечанско оличење међу људима сам Господ Христос, јер је „кротак срцем”.[\[15\]](#) Обући се у христолику кротост, то је обући се у ивог човека. Нема сумње, кротост је најочигледнија одлика правих хришћана, светитеља и праведника. Нијели она главно, и свепобедно, оружје светих Мученика, и светих Исповедника, и светих Подвижника, и свих Светих, од првог до последњег? Њоме је новозаветни човек увек нов. То је стога тако, што је чудесни живот Господа Христа на земљи беспримерна кротост, од почетка до краја. Кротост — при божанској свемоћи. А свети Апостоли? иако су располагали божански свемоћном чудотворном силом, увек су кротошћу одговарали на грубости и казне својих гонитеља и мучитеља. Зато они и наређују хришћанима: да сваку кротост показују према свима људима.[\[16\]](#) Шта је темељ свих еванђелских врлина? Очитледно дуготрпељивост. Нема еванђелске врлине коју човек може стећи ,ако се није наоружао дуготрпељивошћу. Јер свака од њих представља дуготрајан и мучан подвиг. Ко њу има, осигуран му је успех у новом, христоликом животу, и постепено ће се обући у новог човека. Дуготрпељивост је одлика Бога човекољубца — Господа Христа и Његових следбеника.[\[17\]](#) Без дуготрпељивости нема спасења: „дуготрпељивост Господа нашега држите за спасење”.[\[18\]](#)

Кроз милионе својих чланова Црква сведочи: христолик човек је сав изаткан од светих врлина. То хришћани доказују и показују: „сносећи један другога, и опраштајући један другога ако ко има тужбу на кога, као што је и Христос опростио” њима, тако и они.[\[19\]](#) Нема сумње, хришћана је дужност над дужностима да у свему буду „као што је и Христос”. Они се не

смеју руководити никим и ничим мањим од Богочовека и Спаситеља, Господа нашег Исуса Христа. Нарочито у праштању. Како и колико праштати, апостолско је питање.[\[20\]](#) А ево и светог апостолског одговора: Опраштајте један другоме „као што је Христос опростио вама“.[\[21\]](#) Размислити само: колико је Господ Христос унапред опростио свакоме од нас, решивши се да дође као Богочовек на земљу и спасе род људски на онако беспримерно самопожртвован и човекољубив начин. Спасивши нас од греха, Он нам је и опростио све грехе. И данас, како се спасавамо од свакога греха ако не Његовим човекољубивим праштањем?[\[22\]](#) Јер Он једини има власт опраштати грехе, пошто Он једини има силу отпуштати и разрешавати грехе.[\[23\]](#) И Он то свемилоствиво чини кроз свете тајне и свете врлине.[\[24\]](#) Свака врлина води савршенству, а љубав га у потпуности даје, јер као „свежа савршенства савлађује све што није од Бога. Грехољубиви и слаби, ми смо увек под гресима, зато нам је непрестано и потребно Његово опраштање грехова. То је разлог да и ми непрестано опраштамо један другоме, чак ако ко има и тужбу на кога. Огорчен, ти подижеш тужбу на брата свога због тога и тога. Но замисли, какву би тужбу сваког дана, и сваког часа, могао дизати на тебе свезнајући Господ, када нам не би свемилоствиво и свежалостиво опраштао грехе! „Опраштајте, и опростиће вам се“.[\[25\]](#) „Будите један другоме благи, милостиви, праштајући један другоме, као што је и Бог у Христу опростио вама“.[\[26\]](#) Тиме ћете показати да сте свукли старога и обукли новог човека.

НАПОМЕНЕ:

[\[1\]](#) Свети Златоуст, тамо, Номі1. VIII, 2; со1. 353.

[\[2\]](#) Икуменије, тамо, сар. 3, vers 11; со1. 44 D.

[\[3\]](#) Кол. 3, 12.

[\[4\]](#) Ср. Рм. 8, 20.

[\[5\]](#) тамо.

[\[6\]](#) 1 Кор. 1, 3.

[\[7\]](#) Ср. Мт. 18, 27. 33. 35.

[8] 1 Πετρ. 3, 8.

[9] Ρμ. 2, 4.

[10] Ρμ. 11, 22.

[11] Εφ. 2, 7.

[12] Τιτ. 3, 4.

[13] Πετρ. 3, 8.

[14] „Θεμέλιος Αστ ι της καθ' ήμας φιλοσοφίας η ταπεινοφροσυνη“.

Свети Златоуст, Ρ. gr. t. 51, 312 [15] Μτ. 11, 29.

[16] Τιτ. 3, 2.

[17] Ρμ. 2, 4; Јак. 5, 11; Εφ. 4, 1—2; 2 Κορ. 6, 6.

[18] 2 Πετρ. 3, 15.

[19] Κολ. 3, 13.

[20] Μτ. 18, 21.

[21] Κολ. 3, 13.

[22] Ср. Εφ. 1, 7; Κολ. 1, 44.

[23] Μт. 9, 6.

[24] Ср. Јн. 20, 22—23; Μт. 18, 18.

[25] Лк. 6, 37.

[26] Εφ. 4, 32.

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ

Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Најглавнија охристоличујућа врлина

Но најглавнија охристовљујућа и охристоличујућа врлина, која је? — љубав. Зато свети апостол наређује хришћанима: „Сврх свега тога обуците се у љубав, која је свеза савршенства”.^[1] Љубав је главна одећа новог, христоликог човека. Обући се у њу, то је обући се у свеврлину. Јер она све врлине везује, спаја, сједињује у једно тело. Тако, моћи свих осталих врлина постају њене моћи; а и она сама постаје саставни део сваке врлине. Она — „свеза савршенства” — проналази и повезује све што је савршено у свима бићима. По себи, она је не само божанска сила, него је и само биће Божанско: „Бог је љубав”.^[2] Сва од Бога љубав сједињује човека најпре са Богом, извором свих савршенстава. А затим и са свим оним што је савршено у људима и у осталим бићима и тварима. Обучен у њу, човек је обучен у најмоћнију божанску силу, која, одстрањује, побеђује, саставља” све што је савршено у осталим врлинама она повезује у једно савршенство које вечно траје, пошто „љубав никад не престаје”.^[3] „Све што би ти назвао добром, ако у њему одсуствује љубав.. нема никакве вредности, брзо нестаје”.^[4] „Свеза савршенства”, љубав по самој природи својој тражи и проналази и везује оно што је савршено у свима бићима и тварима. А то је? Оно што је божанско, логосно у њима. Отуда хришћанин светом, богочовечанском љубављу доживљује свет као логосно свејединство; а род људски још и као боголико свејединство. Она је та света божанска сила која, као богочовечанска тварност у Богочовечанском телу Цркве Христове, даје моћи човеку те свим бићем осећа да је Христос „све у свему”, и да у Њему Богочовеку — Цркви: „нема Грка ни Јеврејина, обрезања ни необрезања, дивљака ни Скита, роба ни слободњака”. Нема сумње, она је та која све спаја у једно тело: Цркву. Спаја и Анђеле и људе, и све што је савршено у свима тварима, од прве до последње, од највеће до најмање. Свестваралачка и свејединилачка логосна, богочовечанска сила, љубав нас у Цркви сједињује са свима савршенствима њеним, а најпре „са свима светима”.^[5] И све што је логосно, богочовечанско, свето, ми доживљујемо као бесмртно и вечно свејединство „у једном телу” — телу Цркве.^[6] Еванђелском љубављу ми и осећамо Цркву као једно тело, тело Богочовечанско, коме је Друга Ипостас Пресвете Троице — Богочовек Господ Исус: Глава, и све и сва. Она је та која чини „да мир Божји влада у срцима” нашим.^[7] Јер она осећа и зна да је над сваким грехом, смрћу и злом њена победа осигурана Богом који је љубав. Бог љубави и влада у срцима људским богољубљем и човекољубљем. Само том богочовечанском љубављу усељује се у срце људско „мир Божји који

превазилази сваки ум" и чува и срца људска и мисли људске „у Господу Исусу“.[8] „Призивајући нас миру, Христос нас начини једним телом, поставши сам глава томе телу. Јер ради чега смо ми једно тело, ако не ради тога, да бисмо као удови један другогачували мир међу собом и не раздвајали се?“.[9]

Свете врлине су у новом, христоликом човеку, као небоземне пчеле, које у саћу душе човекове слажу мед бесмртне, вечне мудрости.[10] Мудрошћу свети апостол назива врлине, вели богомудри Златоуст. И с правом, јер и смиреноумље, и милостиња, и све слично томе јесте мудрост; као што све супротно томе јесте лудост, безумље — *ἀνοια*, јер од безумља долази грубост. Отуда се често сваки грех назива безумљем: „Рече безуман у срцу свом: нема Бога“.[11] „Усмрдјеше се и загнојише ране моје од безумља мога“.[12] Та мудрост разлива по васцелом бићу човековом неисказану сладост, која оомолитвљује сву душу, те она радосно хита из молитве у молитву. А молитвено расположење према сладчајшем Господу пројављује се као еванђелско поступање са људима. „Реч Христова“, семе небеске, божанске истине богато се множи у срцу људском, ако је срце оомолитвљено, ако је стално устремљено к Богу богочежњивим расположењем. Јер је молитвеност најбоље поднебље за то небеско семе. Оно богато процвета божанском мудрошћу, и божанском љубављу, и божанском милостивошћу. Непрестаном молитвеношћу срце се људско претвара у храм, у коме стално бораве божанске свете силе и савршенства, а у њима и сам Господ. А такво срце, и такав живот у срцу, најбоље је васпитно средство наше за сву браћу око нас. И најмудрији учитељ свему божанском. И најмудрији светилник за све еванђелско, бесмртно, вечно. Молитвом се срце људско богато облагодати. А благодат, као божанска сила, увек је богочежњива; и све мисли, и сва осећања вуче к Богу. И сва се душа устремљује к Богу кроз псалме, и славословља, и песме духовне, јер све то потстиче на живот у Богу, и на стално усавршавање и пружање ка Господу и свему божанском, светом, непролазном.[13]

Непрекидна молитвеност се стиче саборном молитвеношћу Цркве. Живот у Цркви је на првом месту учествовање свим бићем у саборној молитвености заједно „са свима светима“. Онда се сви међусобни, односи лако еванђелски уређују тим молитвеним расположењем. Човек сталног молитвеног расположења увек се еванђелски односи према браћи, људима, тварима. Људи молитвеног расположења радосно један другогачаветују и уче свему што је божанско, бесмртно, еванђелско. Сваки је свакоме мили учитељ и саветник, јер се сваки смирава пред сваким, сматрајући себе нижим од другогачи поучавајући се његовим еванђелским врлинама.

У Цркви све је у Господу и ради Господа. Зато свети апостол наређује: „Све што год чините речју или делом, све чините у име Господа Исуса,

захваљујући Богу и Оцу кроз Њега".^[14] — Ето еванђелског правила за свакодневни живот. Све да буде обухваћено Господом Христом. Све да буде ради Њега, од Њега, кроз Њега. Ма шта човеково, није ли „у име Господа Исуса", онда је неминовно у име смрти, греха, зла и ђавола. Јер изван Њега је само то: грех, смрт и ђаво. Несумњиво само то; само то, и онда када човек ради у име неког генија, или хероја, или вођа; или у име науке, цивилизације, културе; или у име ма чега људског, пролазног, тварног. Јер све то, на крају свих крајева, води у грех од кога без Христа нема избављења, у смрт из које без Христа нема васкрсења, у ђавола од кога без Христа нема спасења. — „Све што год чините речју или делом", јер свака реч и свако дело има одлучујућу важност по целокупни живот наш и у овом и у оном свету. У ствари, ништа људско није ни безначајно ни мало значајно: све има своју бесмртност. Ни по чему ми људи нисмо смртни. Добро наше је бесмртно, али и зло; врлина је наша бесмртна, али и грех. И сама смрт наша је бесмртна. Јер је бесмртан носилац нашег зла и греха: душа.

Ако човек све што чини, чини „у име Господа Исуса", душа му се постепено испуњује божанском радошћу од тога, јер јасно осећа да све то у њему чини у ствари благодат Божја, која му се за напор и труд даје све више и више. Онда и најтежи подвизи еванђелски постају лаки, те христочежњиви делатник еванђелски, подвижник еванђелски све с радошћу чини „у име Господа Исуса, захваљујући Богу и Оцу кроз Њега". Јер га све то кроз Господа Исуса духовно сједињује са Тросунчаним Богом, са Његовом бесмртношћу и вечношћу.

Наводећи ове апостолове речи, свети Златоуст благовести: Ако тако будемо радили, онда се ништа прљаво, ништа нечисто неће наћи онде где се призива Христос. Једеш ли, пијеш ли, жениш ли се, крећеш ли на пут, — све чини у име Божје, тојест призивајући Бога у помоћ. Прихватај се посла, помоливши се пре свега Богу. Хоћеш ли да нешто кажеш? ти се прво помоли Богу. Једеш ли? благодари Богу, решен да то чиниш и после. Спаваш ли? благодари Богу, решен да то чиниш и после. Идеш на трг? чини то исто. Нека не буде ничег светског, ничег житејског: све чини у име Господње, и све ћеш свршавати с успехом. Што год започнеш именом Божјим, све ће испасти благополучно. Ако име Божје изгони демоне, отклања болести, онда утолико пре олакшаће извршење послова. Чуј како Авраам у име Бога посла слугу, Давид у име Божје умртви Голијата. Дивно је и велико име Његово! Тим именом је обраћена васељена, срушена тиранија, згажен ђаво, отворена небеса. Но шта ја говорим? Тим именом ми смо препорођени. И ако се њега држимо, блистаћемо. Оно рађа, ствара и Мученике и Исповеднике.^[15]

НАПОМЕНЕ:

- [1] Кол. 3, 14.
- [2] 1 Јн. 4, 16.
- [3] 1 Кор. 13, 8.
- [4] Свети Златоуст, тамо, Номил. VIII, 2; col. 354.
- [5] Ср. Еф. 3, 17—19.
- [6] Кол. 3, 15.
- [7] тамо.
- [8] Флб. 4, 7.
- [9] Блаж. Теофилакт, тамо, сар. 3, vers 15; col. 1261 В.
- [10] Кол. 3, 16.
- [11] Пс. 13, 1.
- [12] Пс. 37, 6. — Свети Златоуст, тамо, Номил. IX, 1; col. 361.
- [13] Ср. Кол. 3, 16.
- [14] Кол. 3, 17.
- [15] тамо, Номил. IX, 2; col. 364.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Тело Бога Логоса = Црква

Бог Логос постаде тело: [1] постаде човек = постаде Богочовек = постаде Црква. И тиме показа и објави свима бићима у свима световима свеспасоносно блавест: Бог Логос је све и сва и за тело, и за човека, и за Богочовека, и за Цркву. Он је сва Истина и сав смисао: и тела, и човека, и Богочовска, и Цркве. И још; Он сво Добро — Вечно Добро, сва Правда — Вечна Правда, сав Живот — Вечни Живот, сав Пут — Вечни Пут, сва Светлост — Вечна Светлост, сва Истина — Вечна Истина: и тела, и човека, и Богочовека, и Цркве. И кроза све то, и у свему томе Он је — Алфа и Омега, Почетак и Свршетак, Први и Последњи: [2] и тела, и човека, и Богочовека, и Цркве. Он: Вечни Бог Логос,

Друга Ипостас Пресвете Тројице, постаје и тело и човек и Богочовек и Црква, да би Собом и у Себи ологосио, обожио, спасао, охристиовио, обогочовечио, отројичио, и тело, и човека, и Богочовека, и Цркву. Без Њега — Богочовека: и тело и човек и Црква су сенка и сан, привид и утвара, смрт и пакао, и свака страхота која се мишљу људском замислити може. У наш земаљски свет и човечански живот једино су Богочовеком ушли и Вечна Божанска Истина, и Вечна Божанска Правда, и Вечна Божанска Љубав, и Вечно Божанско Добро, и Вечни Божански Живот, речју: сав Бог, сва пуноћа Божанства са свима Божанским савршенствима. [3] И све то оваплоћено и свесавршено олично у чудесној Личности Богочовека Господа Христа, и нама људима дато као најнепосреднија земаљска стварност у Богочовечанском телу Христовом: Цркви. Цркви, која је по бићу свом тело Његово, а Он — Вечна Глава њена. Стога је свеистинита блавест христољубљеног Еванђелиста: „Благодат и Истина постаде од Исуса Христа”. [4] До Њега, као да их није било у нашем земаљском свету. Међутим, са појавом Богочовека на земљи, све је то међу нама људима присутно својом Богочовечанском свепуноћом у Богочовечанском телу Цркве, и ми као сутелесници тог тела живимо том свепуноћом у већој или мањој мери, сразмерно нашој ревности у вери и осталим светим врлинама еванђелским.

Тело Богочовека Господа Христа, које је Он примио од Пресвете Богородице и Духа Светога, и тело Његово у светој Евхаристији, као и тело Његово — Црква, све је то, на крају свих крајева, једно тело, јединствено и свеспасоносно. Јер Господ Христос је исти и јуче и данас и вавек. [5] Бог Логос је, као Друго Лице Пресвете Тројице, вечито и неизменљиво и неумањиво исти. Он се оваплотио, постао Богочовек, да би постао Црква, и у њој извршио, и непрекидно вршио, подвиг спасења света и људи у свету од греха, смрти и ђавола. Како? Собом, помоћу светих богочовечанских тајни и светих богочовечанских врлина, охристовљујући, обогочовечујући, отројичујући спасавање. И заиста, у Богочовечанском телу Цркве Христове непрекидно раде све Богочовечанске силе оваплоћеног Бога Логоса и спасавају све чланове Цркве по мери њихове вере и осталих светих врлина њихових.

Тело оваплоћеног Бога Логоса и јесте темељ Цркве, и у њему све божанске вредности и стварности.

НАПОМЕНЕ:

[1] Јн. 1, 14.

[2] Откр. 1, 8. 10. 17; 21, 6.

[3] Ср. Јн. 1, 14. 16—17; Кол. 2, 9; 1, 19; Еф. 1, 23; 3, 19.

[4] Јн. 1, 17.

[5] Јевр. 13, 8.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

**ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој**

Сва благовест Богочовека и Његове Цркве

Бог постаје човек, да би човек помоћу Богочовека постао Бог. То је сва благовест Богочовека и Његове Цркве. Тек са оваплоћењем Бога Логоса Бог и Божје постају свестрано приступачни нама људима; постају наша судбина, главна категорија нашег људског живота, мишљења, делања. Зато што је тело Бога Логоса, Црква је Црква благодаћу и Истином, и свим оним што је Богочовеково. У њој: благодат и

Истина су једносушне; оне су близанци, бесмртни, вечни, свесавршени. Од безмерног богатства Богочовековог у Цркви ми добијамо све што нам треба за спасење, за освећење, за обесмрћење, за обожење, за обогочовечење. Бог и све Божје у Цркви је органско и реално као тело. Сва пуноћа Божанства живи у Цркви $\zeta\omega\mu\alpha\tau\iota\kappa\acute{o}\varsigma$ = на телесан начин.^[1] И зато из ње струје све животворне силе божанске и пролазе кроз капиларе наших еванђелских врлина, очишћујући нас од свакога греха, од сваке смрти, од сваког ђавола, и обогочовечујући нас сваком врлином Спасовом. Као сутелесници Богочовечанског тела Цркве Христове ми примамо од Божанске пуноће Спасове све што нам треба за вечни живот у обадва света: примамо благодат на благодат и сву Божанску Истину са свима њеним непролазним богатствима.^[2]

Нама људима тело је дато као најнепосреднија вештаствена стварност. Зато је Бог Логос и постао тело, да бисмо ми људи могли проверавати Њега и све Његово из најнепосредније људске стварности и близине. Богочовек по себи, и по свима Својим богочовечанским својствима, и јесте у земаљском свету биће, од стране људи свестрано и немилосрдно проверено из најближе људске стварности. Он је, по сведочанству светих апостола: Оно што беше из почетка, што чусмо, што видесмо очима својим, што размотрисмо и руке наше опипаше.^[3]

НАПОМЕНЕ:

^[1] Кол. 2, 9.

^[2] Јн. 1, 16—17.

^[3] 1 Јн. 1, 1.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Живот вечни - у Цркви

У чаробној личности Богочовека Христа нама је дат живот вечни, и ми Њиме и преко Њега учествујемо, заједничаримо у том вечном животу: а, он је сав у Цркви, телу Његовом, и Он као Глава тога тела води и руководи све свете силе Богочовечанског тела Свог.^[1]

За биће људско, за род људски — оваплоћени, очовечени Бог Логос, Богочовек Господ Христос је све и сва у свима световима. Јер је Он Личношћу Својом не само Вечна Истина него и Живот Вечни: Он — „истинити Бог и живот вечни”.^[2] Као истинити Бог Он и има и даје људима Вечни Живот Црквом и у Цркви, која је Богочовечанско тело Његово и Он сав у Њој на сву вечност. Стога Спаситељ и објављује ову благовест: „Ја сам васкрсење и живот; који верује мене има живот вечни, прешао је из смрти у живот”^[3] Бог Логос је ради тога и постао Богочовек, и постао Црква: „да свему да живот вечни”.^[4]

НАПОМЕНЕ:

^[1] Ср. 1 Јн. 1, 2—3; 5, 11. 12. 20; 2, 25; 3, 15.

^[2] 1 Јн. 5. 20.

^[3] Јн. 11, 25; 6, 47; 5, 24.

^[4] Јн. 17, 2.

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ

Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Логос и Логика живота

У својој суштини, и у свима својим божанским бескрајностима, „живот“ је од Бога Логоса и у Богу Логосу.^[1] Логосност и логика живота су свим бићем од Бога Логоса. Пре оваплоћења Бога Логоса живот је на земљи грехом и због греха био постао алогосан и алогичан, бесмислен и бесциљан, смртан и страшила. Јер грех је сила која све делогосира, лишава божанске логике и логичности, божанског смисла и осмишљености. У ствари, грех

је једини обесмислитељ и осмртитељ живота. Међутим, оно што је за људску мисао, — била она грчка, римска, индијска или која друга, — било и остало идеал или идеја, апстракција и оностраност, сан и маштарија, оваплоћењем Бога Логоса постало је живот, наш земаљски живот, савршено стваран по свима законима наших земаљских стварности. Стога, по Логос и по Логику живота не треба ићи у онај свет, јер су Логика и Логос живота ту, на земљи. међу нама: у Богочовечанском телу Христовом — Цркви. Ми у њој имамо Логос живота, зато знамо логику живота, циљ живота, смисао живота.

До оваплоћења Бога Логоса као да није било живота на земљи. У колико га је било, то је био сурогат живота, наличје живота, фалсификат живота; просто напросто: псевдоживот. Јер, какав је то живот, у коме има смрти, и који се завршава смрћу? У ствари, то је постепено умирање, непрекидна агонија. Само онај живот је достојан назива живота који не умире, који се 'не завршава смрћу, већ савлађује смрт и васкрсењем прави мост у бесмртност и живот вечни. У самој ствари, једино је Вечни Живот прави живот. А он се први пут јавио у нашем чавечанском свету са оваплоћеним Богом Логосом: Богочовеком Христом, и сав остао са Њим у Богочовечанском телу Његовом — Цркви. Зато свети Богослов благовести: „И живот се јави, и видесмо, и сведочимо, и јављамо вам живот вечни, који беше у Оца и јави се нама“.^[2]

Откуда у светог Богослова овако смело сведочанство? Из личног, и свеапостолског искуства: јер је сам окусио вечни живот, ступио у заједницу

са њим, и узаживео њиме преко Господа Исуса. Живети као „сутелесник.“ у Богочовечанском телу Господа Исуса, имати заједницу са Њим, и јесте налазити се у вечном животу и имати живот вечни. Тај живот је у ствари заједница са Тројичним Божанством. Утројичити се, и отројичити се преко Богочовека, и није друго него живети вечним животом, од Оца кроз Сина у Духу Светом. При томе човек у себи самом осећа и види вечни живот, и стално се налази у заједници вечних бића људских. Јер хришћани се тиме одликују од осталих људи што имају живот вечни, и живе њиме још овде на земљи: сваки хришћанин — бесмртник међу бесмртницима. Стога они и јављају живот вечни. У том погледу све је код њих засновано на личном искуству, на личном општењу са Вечним, са Богочовечним. Стога очевидац свети и христоносни благовести: „Што видесмо и чусмо то јављамо вама да и ви с нама имате заједницу; а наша је заједница са Оцем и са Сином његовим Исусом Христом“.[3]

Живот хришћана је живот у Божанској Тројици: заједница, општење са Њим, са Њеним животворним, стваралачким, вечним силама и светињама. Општење са Вечним и даје људима живот вечни. То није неко спољашње посматрање већ унутрашње доживљавање Свете Тројице. То је уистини $\kappa\omicron\iota\nu\upsilon\nu\alpha$ = заједничарење човека са Богом, саваплоћавање Богу.[4] Све је ту лично, опитно, животно, ново, богочовечно и тиме човечно. Ради тога се сав Бог Логос оваплотио — постао тело, учовечио — постао човек, и добио се Богочовек, и као Богочовек сав остао у Цркви, која је тело Његово а Он — Глава њена. Црквом је Он сав с нама и међу нама и у нама; а са Њим и сав Живот Вечни, и сва Истина Вечна, и сва Љубав Вечна, и сва Светлост Вечна, и сва савршенства Његова вечна, да бисмо преко Њега имали заједницу са свима божанским вечним савршенствима. Свети Богослов је јасан: живот хришћана у Цркви Богочовековој сав је у Светој Тројици: од Оца кроз Сина у Духу Светом; то је заједница са Светом Тројицом.

НАПОМЕНЕ:

[1] Јн. 1, 3. 4.

[2] 1 Јн. 1, 2. [3] 1 Јн. 1, 1.

[4] Ср. 2 Петр. 1, 4; Еф. 3, 6.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Истина - Богочовек

Господ Христос је сав у Цркви, сав — свим бићем Својим Логосним и Богочовечанским; сав — свом Истином Својом, свим Животом Својим, свом правдом Својом, свом Љубављу Својом; речју: свом пуноћом Божанства Свога и свом пуноћом човечанства Свога. Тек од Њега, Богочовека, ми људи на земљи, а и Анђели на небу, знамо да је Он — Истина. Благовест је свеистинита: „Истина постаде од Исуса Христа”.^[1] Значи: Истина је Богочовек Господ Исус Христос; Истина је Друга Ипостас Пресвете Тројице; Истина је Личност Богочовека Христа. У нашем земаљском свету Истина није ништа мање него васцела Личност Богочовека Христа. Она није ни појам, ни мишљење, ни логичка сила, ни човек, ни анђео, ни човечанство, нити ишта људско, нити ишта створено, нити сви видљиви и невидљиви светови, већ нешто несравњено и неизмерљиво више од свега тога: Истинна, Вечна и Свесавршена Истина у нашем земаљском свету, а преко њега и у свима видљивим и невидљивим световима, јесте Друго Лице

Пресвете Тројице, сама васцела Личност Богочовека, Господа Исуса Христа. Стога Господ Исус и објављује о Себи роду људском ову светотројичну благовест: „Ја сам Истина”.^[2] А пошто је Он Истина, онда је и тело Његово, Црква, Истина, којој је Он Глава. Да, Глава Истине. Отуда чудесна и радосна благовест светог апостола: Црква Бога живог је „стуб и тврђава Истине”.^[3] Стога Цркву и њену Истину не могу разорити, уништити, обесилити, убити никакве лажи ни самог првотворца и оца лажи — ђавола, ни све зле силе свих лажи земаљскога и пакленог света. Она је Богочовеком Христом свесавршена, свемоћна, свепобедна, свебесмртна, свебожанска. Таква, она и ослобађа свако људско биће од греха, смрти и ђавола, те троједне лажи, и осигурава и даје бесмртност и живот вечни сваком хришћанину посебно и свима хришћанима скупа. И она то чини освећујући, охристовљујући, обогочовечујући људска бића помоћу светих тајни и светих врлина. Отуда и свеспасоносна благовест из божанских уста Спасових: „И познаћете истину, и истина ће вас ослободити”^[4] и греха и смрти и ђавола, оистинити вас, и подарити вам сва блаженства неба.

НАПОМЕНЕ:

[1] Јн. 1. 17.

[2] Јн. 14, 6; ср. Еф. 4, 21.

[3] 1 Тим. 3, 15.

[4] Јн. 8, 32.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ

Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Мерило свих мерила

Са свих тих разлога оваплоћење Бога, Бог у телу, Богочовек Господ Христос — Истина је свих новозаветних истина; са Њим стоји или пада сва Црква, сав Богочовечански домострој спасења. То је душа свих спасења. То је душа свих новозаветних и црквених дела, подвига, врлина, збивања; благовест над свима благовестима; тачније: Свеблаговест. Још више: та чињеница, та Свеблаговест је мерило свих мерила. Њиме се, као најсигурнијом мером, мери све и сва у Цркви, у хришћанству. Другим речима: ко не признаје оваплоћење Бога, Богочовека Исуса Христа, није члан Цркве, није хришћанин. Шта више: то је антихрист.

Ово непогрешиво мерило благовест је светог христољубљеног боговидца и тајновидца Јована Богослова: Љубљени, не верујте свакоме духу, него проверавајте духове јесу ли од Бога; јер многи лажни духови изиђоше на свет. По овоме познајте духа Божјега, и духа заблуде: Сваки дух који признаје, исповеда — да је Исус Христос у телу дошао, од Бога је; и сваки дух који не признаје да је Исус Христос у телу дошао, није од Бога; и то је дух антихриста, за кога чувате да ће доћи, и сад је већ на свету.^[1]

У ствари, сви духови који настањују наш земаљски свет, или свраћају у њега, деле се на две врсте: на оне од Бога и оне од ђавола. Од Бога су они који признају и исповедају да је Исус — оваплоћени Бог Логос, Господ и Спаситељ; а од ђавола су они који то не признају.

НАПОМЕНЕ:

^[1] 1 Јн. 4, 1—3; ср. 1 Јн. 2, 22; 1 Кор. 12, 3.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Философија антихриста

Ђаволова је философија сва у овоме: не признати Његово присуство у свету; не признати Његово оваплоћење, очовечење у свету; тврдити и проповедати: нема Бога ни у свету, ни у човеку; нема Бога ни у Богочовеку; бесмислица је веровати

да се Бог оваплотио у човека, и да може живети у човеку; човек је сав без Бога, биће у коме нема Бога, нити ишта Божје, ишта божанско, бесмртно, вечно; човек је сав пролазан, сав смртан; по свему он припада животињском свету, и готово се ни по чему не разликује од животиња, зато је и природно да живи као животиње, које су ?у једини законити претци и прапретци а и природна сабраћа. Таква је у ствари философија Антихриста, који по сваку цену хоће да замени Христа, да заузме Његово место у свету и у човеку. Безброј је Антихристових претеча и исповедника и верника у човечанском свету кроз векове. "Сваки дух": а дух може бити личност, или учење, или идеја, или мисао, или човек. И свако учење, свака личност, свака идеја, свака мисао, сваки човек који не признаје да је Исус - Бог и Спаситељ, оваплоћени Бог и Богочовек, - води порекло од Антихриста, Антихристов је. ? таквих је личности, и учења, и идеја било од саме појаве Господа Христа у свету, зато свети тајновидац и вели за Антихриста: "и сад је већ у свету". Сваки човек, свака идеја у свету која одриче Богочовека Христа и Његову Цркву, од Антихриста је. Сваке антихришћанске идеологије творац је Антихрист, посредно или непосредно. У ствари, све се идеологије могу свести на две врсте: оне за Христа и оне за Антихриста. На крају свих крајева, човек је у овом свету да реши један проблем: да ли је за Христа или против Христа. И сваки човек, хтео или не, само то и ради: решава тај проблем, тај свој свепроблем. И сваки је од нас или христољубац, или христоробац, - трећега нема. Да, или хриstopоклоник или ђавопоклоник, - трећега нема.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Саборност и свеодговорност

Одлика је сваког хришћанина: осећање саборности, осећање личне свеодговорности. Он зна: када пада, он са собом и друге обара; када се диже, он са собом и друге подиже. Његов живот није само његов, већ уткан у живот остале браће по вери, јер сви сачињавамо једно тсло, Цркву. А у Цркви нам је све заједничко: и Бог, и светиње, и душа, и савест, и срце. На молитвеноблагодатни начин, сваки је у свима и сви у свакоме. Како онда

себично и саможиво гледати само „на своје“?^[1] Еванђелски је: бринути се и за друге као за себе; гледати на своје као на њихово, и на њихово као на своје.^[2] Ко зна колико дугујеш светитељима Божјим, и њиховим молитвама, и саму душу своју, и саму веру своју, и само спасење своје! Ао имању и да не говоримо. Оно је сасвим Божје: теби је као позајмица дато од Бога; позајмљено теби, да би и ти, не од свога, већ од позајмљенога позајмљивао другима. У ствари, сви ми живимо искључиво на имању Божјем. Шта имаш, а да ниси примио?^[3] Бог ти је дао и душу, и срце, и тело, и мисао, и осећање. Све је то Божје имање. Дано ти је да га обрађујеш. Тако и поступај са њим. Тако гледај и на браћу своју око себе. И њима је Бог поверио своје имање; неке више, неке мање. Води рачуна о Божјем имању, па било поверено теби или ближњима твојим. Води рачуна о њиховој души, као о својој, и о њиховом спасењу, као о свом: „Не гледајте сваки на своје, него сваки и на оно што је других“.^[4] Видиш, богоносни апостол наређује: „сваки“, - нема изузетка. Не поступаш ли тако, одговараћеш Богу за расипање, или за ниподаштавање, или за уништавање имовине Божје. „Када сваки, остављајући своје, стара се о добру другога, и у њих бива: ја о твоме, а ти о моме; онда то већ није живот људски него анђелски“.^[5] „Када ја гледам оно што је добро за тебе, а ти оно што је добро за мене, онда ту нема места ни славољубљу, ни свађи, нити икаквом злу уопште; то је просто живот анђелски и божански“.^[6]

Мисао у човеку? Главни незнанко у нашем људском бићу. Анама се Еванђељем поставља као главни циљ мисли, као њен свециљ: мислити „оно што је у Христу Исусу“.^[7] Значи: крајња мета и највиши домет људске мисли јесте мисао Христова, а људског осећања — осећање Христово

НАПОМЕНЕ:

^[1] Флб. 2, 4.

^[2] Флб. 2, 21; 1 Кор. 10, 24; Мг. 7, 12; Лк. 6, 31.

^[3] 1 Кор. 4, 6—7.

^[4] Флб. 2, 4.

[5] Икуменије, Comment. in Epist. ad Philip. cap. 2, v. 4; P. gr. l. 118 col. 1277 D — 1280 A.

[6] Блаж. Теофилакт, Expos. in Epist. ad Philip. cap. 2, v. 4; P. gr. t. 124, col. 1160 C.

[7] Флб. 2, 5; ср. Кол. 3, 1—2.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ

Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Богомисао и богоосећање

Тек са Христом ми смо људи дознали шта је то савршена мисао људска, и шта — савршено осећање људско. То је: Христова мисао и Христово осећање. Тек у Христу Богочовеку људска мисао је дошла до своје божанске бесмртности и вечности, и постала богомисао; тако и људско осећање, и постало богоосећање. Богочовек, и у Њему богомисао, и у Њему богоосећање. Богочовекова мисао, то је божански бесмртна и божански вечна мисао људска; Богочовеково осећање, то је божански бесмртно и божански вечно осећање људско. Свака људска мисао, ако се не преобрази у Христову мисао, у богомисао, сасуши се, иструли; а од трулих мисли уцрвља се душа у човеку. Тако и од трулих осећања. А сва су наша осећања трула и црвљива, ако их нисмо преобразили у Христова осећања, у богоосећања.

Мислити „оно што је у Христу Исусу“. А шта је то? Све што Он има и садржи у Себи као Бог Логос: сва божанска својства и савршенства; и све што Он има и садржи у Себи као човек: све Његове човечанске особине, мисли, осећања, подвизи, доживљаји, дела; сав Његов живот од рођења па до вазнесења, и од вазнесења па све до Страшнога суда, и од Страшнога суда па кроз сву божанску вечност, бесконачну, безграничну, немерљиву. Мислити о томе, о свему томе, то је наша прва хришћанска дужност,

даноноћна дужност. Радимо ли тако, онда смо бескрајни и бесмртни кроз сваку мисао, кроз свако осећање; христовски, богочовечански, бескрајни и бесмртни. Онда — нема смрти више ни за нашу мисао, ни за наше осећање. Јер свака наша мисао, и свако наше осећање, силом Васкрслога Господа савлађује све смрти и све смртно. У ствари, живот нас хришћана у овоме свету није друго до непрекидно подражавање Господа Христа кроз доживљавање у Богочовечанском телу Цркве Његове свега Његовог, а на првом месту Његове свепобедне васкрсне силе, чијом благодаћу побеђујемо све смрти и све смртно у нама и у свету око нас.

Не мисли ли човек о људима „оно што је у Христу Исусу“ о њима, тојест оно што Он мисли о њима, зар је хришћанин, зар брат, зар човек? Не жели ли им, не осећа ли за њих оно што и Господ Христос, још није хришћанин, још је подчовек. Што је у Христу за сваког човека, то треба да буде и у нама. Онда смо хришћани, и браћа, и људи. Мислити о свету? Не мисли ли човек христовску мисао о свету, залутао је у безизлазне лавиринте; никад неће пронаћи прави смисао о свету. Мисли ли о човеку, о пчели, о птици, о цвету, — исто тако. Јер и најмањи цвет је толико тајанствен, да се у лавиринту његове тајанствености може неповратно изгубити свака људска мисао, ако је не води Бог Логос. Мисли ли човек о животу, о смрти, о добру, о злу, о истини, о заблуди, о правди, о неправди, — ако се мисао његова о свему томе не извије у христомисао, мора се претворити у бесмислено и трагично мучеништво. Ао друштву, о породици, о нацији, о човечанству, не мисли ли Христом, никад им неће пронаћи прави смисао, нити правилно решити иједан њихов проблем.

Мислити освему Христом, — ето главне заповести за сваког хришћанина, ето нашег хришћанског категоричког императива, ето наше хришћанске гносеологије. Но Христом се може мислити, ако се има „ум Христов“. Свети апостол тврди за хришћане: „Ми ум Христов имамо“.^[1] Како смо га стекли? Живећи у Богочовечанском телу Његовом — Цркви, коме је Он глава. Живљење у Цркви, помоћу светих тајни и светих врлина, сједињује цело наше биће са бићем Цркве, сједињује и наш ум са богочовечанским, саборним умом Цркве, и оспособљава нас да умујемо по Христу, да мислимо, „оно што је у Христу Исусу“. Мислећи пак Христовим умом, саборним умом Цркве, хришћани и могу „једно мислити“, једно осећати, „једну љубав имати“, и бити једне душе и једнога срца, „једнодушни и једномислени“.^[2]

НАПОМЕНЕ:

[1] 1 Кор. 2, 16.

[2] Флб. 2, 3; 3, 16; 4, 2. Рм. 15, 5; 1 Кор. 1, 10.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ Црква, Светајна Христова - Благовест о Цркви и животу у Њој

Богочовечење и човекообожење

Бог и Господ Христос спустио се до човека, па чак и сам постао човек, да би људи могли мислити „оно што је у Христу Исусу“, и живети „достојно Бога“.[1] Бог је постао човек, да би човека учинио Богом, како то најрадије говоре свети Оци. Или: Бог се очовечио, да би човека обожио. Поставши човек, Господ Христос је и надаље остао Богом, јер то казују речи духоносног апостола: „будући у обличју Бога“.[2] Бити „у обличју Бога“ и значи: бити Бог. Такво је богомудро тумачење светих Отаца. Иако Бог, поставши човек, Господ Христос „није сматрао отмицом да се изједначи с Богом“,[3] али је живео смерно као нико. „Бог Логос је по природи Бог. Будући у обличју Бога, Он се није отимао да се изједначи с Богом, јер је по природи имао ту једнакост“.[4] Живећи на земљи у неисказаној смерности, очовечени Бог Логос је показао да је смерност пут новог живота, живота којим живи оваплоћени Бог и сви Његови прави следбеници. Смерност је „оно што је у Христу Исусу“ најочигледније.

Поставши човек, Бог Логос је нема сумње бескрајно „понизио Себе — εαυτὸν ἐκένωσεν (= испразнио себе)“, те је просто невероватно како је и надаље могао стално и неизменљиво остати Богом живећи у мајушном и ништавном бићу људском. Јер, по самој природи својој, човек је неупоређљиво мање и ниже биће од Бога. Осим тога, човек је природу своју

грехом и смрћу толико срозао, толико опоганио, да је само бескрајно човекољубље могло побудити Бога да постане човек. То је смирење и понижење коме нема слична, акамоли равна. „Да Бог постане човек, — то је велико, неисказано и неизразиво смирење, понижење”.^[5] Веће понижење Бог није могао изабрати за Себе. Али без тога ни Своје беспримерно човекољубље показати. Зато свети апостол, да би изразио ово чудо беспримерног смирења и човекољубља, употребљава изузетан и необично снажан израз: *εαυτόν έκένωσε* = испразни себе. Као да је Бог Логос, поставши човек, испразнио себе од свега божанског. И заиста, када би Бог могао пасти, тојест престати бити Бог, онда би за Њега био највећи пад — постати човек. Али, Бог Логос постаје човек не престајући бити Богом, и живи као човек остајући увек неизменљивим Богом. Он „који је обличје Бога невидљивога”^[6] узима на себе обличје човека видљивога, да би Собом подигао човека до Бога. А то значи: да би га спасао од греха, смрти и ђавола. Он, вечни Бог, улази као стварни човек у наш свет греха, смрти и ђавола, и живи у њему као истински човек, и најочигледније показује како се у свету греха може живети без греха, и у свету смрти — победити смрт и сатрти ђаво. Тако Он постаје и Спаситељ и спасење, Он — истинити Бог и истинити човек, Он — Богочовек. И у Њему Црква са свима својим богочовечанским тајанственостима и светињама. Очигледна је и опитна истина: спасење је у Спаситељу; човек се спасава од греха, смрти и ђавола, живећи Богом и Спаситељем нашим Исусом Христом у Богочовечанском телу Цркве Његове. А у овом свечудесном и свеспасоносном телу живи се помоћу светих тајни и светих врлина. Спасење се никоме не намеће насилно. Спаситељ га предлаже и даје. Он је постао „као и други људи”,^[7] и у свему био истински човек, само да би људима на приступачан, човечански начин дао Црквом сва средства и силе спасења, дао као брат браћи по телу и крви.^[8] И заиста, Он је толико био стваран човек, обичан човек, толико „као и други људи”,^[9] да су се Његови савременици, гледајући Његова божанска дела и силе, у чуду питали: „Откуда овоме то? И каква му је премудрост дана? И чудеса таква чине се његовим рукама? Није ли ово дрводеља, син Маријин, а брат Јаковљев и Јосијин и Јудин и Симонов?”^[10] „Поставши као и други људи”,^[11] Бог Логос је чинио божанска дела и пројављивао божанску свемудрост зато што није престао бити Бог. „Поставши као и други људи” у свему осим греха, Он је све послове људске обављао без учешћа греха, ове мисли људске мислио без учешћа греха, сва осећања људска осећао без учешћа греха; речју: сав живог људски проживео без учешћа греха.

И Себе тако узвишеног, тако савршеног, тако безгрешног, понизио „поставши послушан до смрти, и то смрти на крсту”.^[12] Зато, да би као стварни човек у име свих људи, и за све људе, и место свих људи победио смрт, и спасао их од смрти. Својим мртвим телом Бесмртни се спустио у смрт, у амбисни понор смрти, да би отуда као свемоћни безгрешни човек, Богочовек, избавио род људски из ропства смрти.^[13] Заиста је неизмерно

понижење за безгрешног Богочовека спустити се у смрдљиви понор смрти, где се распало и трули толико људских бића, где је смрад од грехова неиздржљив, где је свирепа власт и смрад злосмрадних духова нечистих неподношљив. „Послушан до саме смрти”, — послушан коме, чему? Божанској љубави, и намери о спасењу света крсном смрћу Сина Божјег. „Послушан” Својој безграничној љубави за човека, Својој жалостивости, Својој свемилостивости. Смрт је понижење за боголиког човека, а камоли за безгрешног Богочовека. Човек је из грехољубља понизио себе до смрти, и поробио себе смрти. Грехољубив до краја, човек није могао избавити себе од смрти, јер је својим властитим гресима, као нераскидљивим оковима, сам себе држао у ропству смрти. А греси су сила смрти. Безгрешни Богочовек је стварно умро као човек, али Га смрт није могла задржати у своме ропству, пошто у Њему није било греха, - те једине силе помоћу које смрт држи у своме ропству људска бића. Тако је безгрешни Богочовек Својом смрћу уништио смрт. Ушавши у њу добровољно, Он ју је изнутра разорио Својом богочовечанском безгрешношћу и свеправедношћу, и тако спасао род људски од ње. Свеправедан и свесвет, безгрешни Богочовек је осветио и само најсрамније оруђе смрти — крст, и пренео на њега чудотворну спасилачку силу Своје Богочовечанске личности. Отуда је и крст не само знак спасења него и сама сила спасења, сама - „сила Божија”.[\[14\]](#)

Себе свеправедног и свесветога, Себе безгрешног Богочовека добровољно понизити до смрти, и то срамне смрти на крсту, заиста је смерност којој нема равне ни у једноме од постојећих светова. Зато је у Цркви, тој Богочовечанској радионици спасења и охристовљења, смерност и постала неопходна еванђелска врлина и света сила спасења, коју само Бог даје људима за њихово безгранично смиравање себе пред безгрешним и свесмерним Господом Исусом. Спасоносном смиренумљу и свемоћној смерности хришћани се уче од самога Господа Исуса.[\[15\]](#)

НАПОМЕНЕ:

[\[1\]](#) Кол. 1, 10.

[\[2\]](#) Флб. 2, 6.

[3] Флб. 2, 6. [4] Блаж Теодорит, *Interpr. Ep. ad Philip.*, cap. 2, v. 6;

P. gr. t. 82, col.

572 C.

[5] Свети Златоуст, *In Philip. Homil. VII, 2*; P. gr. t. 62, col. 231.

[6] Кол. 1, 15.

[7] Флб. 2, 7.

[8] Ср. Јевр. 2, 14–18.

[9] Флб. 2, 7.

[10] Мт. 6, 2–3; ср. Мт. 13, 55.

[11] Флб. 2, 7.

[12] Флб. 2, 8.

[13] Ср. Јевр. 2, 14–15.

[14] 1 Кор. 1, 18.

[15] Ср. Мт. 11, 29; Лк. 22, 27; Јн. 13, 5. 13–15.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Блавест о Цркви и животу у Њој

Охристовљење

Због тако јединственог и безгранично спасоносног подвига, Бог је силно узвисио Христа, узвисио Га као човека, јер је Христос као Бог Логос; у свему раван Богу Оцу, па и у бижанској узвишености. Узвишујући Га као човека, Бог је показао за какву је божанску узвишеност и славу саздана људска природа. Тако је откривен сав пут људске природе: од понора смрти до уврх небеса, од ђавола до Бога.^[1] Јер док је у гресима и у ропству смрти, људска природа седи с десне стране ђавола; а са Христом и у Христу она се узвисила изнад Херувима и Серафима, и седи с десне стране Бога. Тај пут од понора смрти до уврх небеса прошао је први сам Господ Христос Богочовек, и пропутио га Црквом и у Цркви за све људе. И оставио нам у Цркви и углед и силе да за Њим идемо. Да, и углед и силе. Јер само Он даје благодатне силе за тако страшан и велнчанствен подвиг. Ослањајући се на бескрајно човекољубље Спасово, свети апостол нам и наређује да мислимо „оно што је у Христу Исусу“, и да тражимо „оно што је горе где Христос седи с десне стране Бога“.^[2]

Богочовек Господ Христос као Црква представља најчудеснију и највеличанственију величину изнад свих замисливих величина. Зато му Бог Отац и „дарова име које је веће од свакога имена“,^[3] толико веће да — „нема другога имена под небом данога људима којим би се ми могли спасти“.^[4] Богочовек Христос је толико јединствено и изузетно биће у свима световима да — „нема ни у једноме другоме спасења“.^[5] У самој ствари, Богочовек је једина права величина међу свима бићима у свима световима, једино биће које заслужује да Му се „поклони свако колена оних који су на небу и на земљи и под земљом“.^[6] А људима је дато да Га прате у тој Његовој слави, ако Га прате у Његовом подвигу, тојест ако као сутелесници Богочовечанског тела Цркве Његове спасавају Њиме себе од греха, смрти и ђавола. Да им олакша сам подвиг спасења, Он им у Цркви даје све божанске силе које су им потребне да би постали „учесници у Божјој природи“, а тиме и учесници у неизреченој слави Божјој.^[7] „Оних који су на небу“ — то су Анђели и душе праведника; „оних који су на земљи“, — то су људска бића у земаљском свету; „оних који су под земљом“, то су душе грешника у доњим световима. Свима се даје могућност да се поклоне Господу Исусу као Спаситељу рода људског.

После свега што је учинио за род људски, мора сваки нормалан човек признати, да је Исус Христос заиста Бог и Господ, заиста Спаситељ и Црква. Јер шта је то што Он као Господ и Спаситељ није учинио, а требало је да учини? које нам је добро могао дати, а није нам дао? коју истину могао објавити, а није објавио? Све што је ради спасења нашег требао да буде, био је; све што је требао да доживи, доживео је; све што је требао да учини, учинио је; све што је требао да нам дарује, даровао нам је; — и тако свим и свачим најочигледније показао и најубедљивије доказао: да је Он заиста једини Бог и Господ света, и једини Спаситељ и спасење света. Аважније и од свега најважнијег јесте то: што иам је Себе таква васцелог оставио у Богочовечанском телу Свом — Цркви, Он — вечна Глава њена.

НАПОМЕНЕ:

[1] Ср. Мт. 11, 29; Лк. 22, 27; Јн. 13, 5. 13—15.

[2] Флб. 2, 5; Кол. 3, 1.

[3] Флб. 2, 9.

[4] Д. А. 4, 12.

[5] Д. А. 4, 11.

[6] Флб. 2, 10.

[7] Ср. 2 Петр. 1, 3—9.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ Црква, Светајна Христова - Својства Цркве

Својства Цркве

Својства Цркве су безбројна, јер су њена својства, у ствари, својства Богочовека Господа Христа, а преко Њега и својства Тројичног Божанства. Но свети и богомудри Оци Другог Васељенског Сабора, вођени и руковођени Духом Светим, свели су их у деветом члану Символа Вере на четири: Верујем у једну, свету, саборну и апостолску Цркву. - Ова својства Црква: јединство, светост, саборност

и апостолност, истичу из саме природе Цркве, и њеног циља. Она јасно и тачно одређују карактер Православне Цркве Христове, којим се она као Богочовечанска установа и заједница одликује од сваке људске и установе и заједнице.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Својства Цркве

1. Јединство и јединственост Цркве

Као што је Личност Богочовека Христа једна и јединствена, тако је и Црква, Њиме и у Њему и на Њему основана, једна и јединствена. Јединство Цркве неминовно следи из јединства Личности Богочовека Христа. Органски један и јединствен Богочовечански организам у свима световима, Црква се, по свима небоземним законима, не може делити. Свако дељење значило би њену смрт. Сва у Богочовеку, она је најпре и по свему Богочовечански организам, па онда Богочовечанска организација. У њој је све богочовечанско: и живот, и вера, и љубав и крштење, и евхарисгија, и свака њена света тајна, и свака њена света врлина; и сво њено учење, и сав њен живот. и сва њена бесмртност, и сва њена вечност, и све њено устројство. Да, да, да: у њој је све богочовечански једно и недељиво: и охристовљење, и освећење, и обожење, и преображење и отројичење, и спасење. У њој је све органски и благодатно повезано у једно Богочовечанско тело, под једном Главом - Богочовеком Господом Христом. Сви њени чланови, иако као личности увек целостни, слободни и неприкосновени, но сједињавани једном благодаћу Светога Духа кроз свете тајне и свете врлине у органско јединство, сачињавају једно тело и исповедају једну веру, која их сједињује међусобно и са Господом Исусом.

Христоносни Апостоли богонадахнуто благовесте јединство и јединственост Цркве, заснивајући их на јединству и јединствености њеног оснивача — Богочовека Господа Христа и Његове Богочовечанске Личности: „јер темеља другога нико не може поставити осим онога који је постављен, који је Исус Христос”.^[1]

Свете тајне и свете врлине, својом христочезњивом и христољубивом силом сједињују са Господом Христом све чланове Цркве свих народа и свих времена, те су „сви једно у Христу Исусу”.^[2] То јединство верних

почиње са почетном тајном: светим крштењем, продужује се и јача кроз остале свете тајне, врхуни у светој Евхаристији, која остварује најсавршеније јединство верних са Господом. Христом као и међусобно јединство самих верних.^[3] Једна по васцелом Богочовечанском бићу свом, Црква је у исто време множинска по личностима. Слика и прилика Пресвете Тројице: јединство у Тројству, Тројство у јединству. И то благодарећи томе што је Друго Лице Свете Тројице — Бог Логос постао човек, и тако Собом уподобио Цркву Светој Тројици. У ствари, Црква Господа Христа је благодатно — врлинска слика и прилика Пресвете Тројице на земљи, сва препуна благодатних божанских сила отројичења и обогочовечења. У Цркви се остварује Просвештеничка молитва Спасова: „Да сви једно буду, као ти, Оче, што си у мени и ја у теби; да и они у нама једно буду; да буду једно као ми што смо једно. Ја у њима и ти у мени, да буду сасвим уједно”.^[4] Такво је Богочовечански јединство вере, такво и Богочовечанско јединство Цркве; онтологија вере, онтологија Цркве. По свему и у свему зависне једна од друге; по свему и у свему и једна и друга сва од Богочовека, у Богочовеку, по Богочовеку.

Јединство и јединственост Богочовечанске вере, — то је основ и темељ целокупне Цркве Христове. А у тој вери све и сва је Богочовек Господ Исусу Христос, који је Собом као Црквом заувек сјединио небо са земљом, анђеле с људима, и што је важније од свега најважнијег: Бога са људима. Историјски је очигледно и несумњиво: у Богочовечанској вери се садрже све богочовечанске свете тајне и свете врлине, које обављају наше охристовљење, наше обогочовечење, наше обожење, наше отројичење, и кроза све то — наше спасење. Из вере. као из првоврлине, роје се све свете врлине и све свете тајне. Оне нас преко чудесног Богочовека, оваплоћеног Бога Логоса, и сједињују са Трисветим Божанством. То је за нас људе најсавршеније и најпотпуније јединство, свејединство.

Свети Максим Исповедник благовести богочовечанску истину: У Цркви, по промислу Божјем, сви људи постају као једна природа и као једна воља, Духом Светим сједињавани са Богом и међу собом.^[5] Ова истина је сва присутна, сва жива, сва очигледна, сва животворна и бесмртна у богослужењу Православне Цркве, у њеном благодатноврлинском животу богочовечанском. Нама људима Богочовечанска вера Христова даје све и сва што је нашем људском бићу потребно за вечни живот у свима Божјим световима.

Без ње - људско биће је биће ужас над ужасима, проклетство над проклетствима. Том вером ми стојимо и вечно постојимо у Цркви Спасовој. Она је сва од Цркве и сва у Цркви. Једна и јединствена од врха до дна, та вера је „једанпут дана светима”^[6] Богочовеком Господом Христом кроз Његов Богочовечански домострој спасења: Цркву Православну.

Божанску истину благовести Свети Јован Касијан говорећи: „Нема сумње, ван Цркве је онај који не држи веру Цркве”.^[7]

Попут светих Апостола, свети Оци и Учитељи Цркве херувимски богомудро и серафимски ревносно исповедају јединство и јединственост Цркве Православне. Стога је појмљива пламена ревност светих Отаца Цркве при сваком одвајању и отпадању од Цркве, и њихов строги однос према јересима и расколима. У томе погледу од изузетне су богочовечанске важности свети Васељенски и свети Помесни Сабори. При њиховом христомудром духу и ставу, Црква јенесамоједнаного и једина. Као што у Господа Христа не може бити неколико тела, тако у Њега не може бити ни неколико Цркава. По Богочовечанском бићу своје, Црква је једна и једина, као што је Богочовек Христос — један и једини. Отуда је раздељење, деоба Цркве ствар онтолошки, суштински немогућа. Раздељења Цркве никада није било, нити га може бити, а бивала су и биваће отпадања од Цркве, као што добровољно бесплодне лозе отпадају сасушене са вечноживог Богочовечанског Чокота — Господа Исуса Христа.^[8]

Од једне једине нераздељиве Цркве Христове у разна времена одвајали су се и отпадали јеретици и расколници, и тиме престајали бити чланови Цркве и сутелесници Богочовечанског тела њеног. Тако су најпре отпали гностици, па аријанци, па духоборци, па монофизити, па иконоборци, па римокатолици, па протестанти, па унијати, па... редом сви остали припадници јеретичкорасколничког легиона.

НАПОМЕНЕ:

^[1] 1 Кор. 3, 11.

^[2] Гал. 3, 28; ср. Кол. 3, 11. 15.

^[3] 1 Кор. 10, 16—17; 12, 12.

^[4] Јн. 17, 21. 22. 23.

^[5] Quaest. ad Thalas.; P. gr. t. 90, col. 272 CD.

^[6] Јуд. 3.

^[7] De incarn. Domini, Contra Nestor., lib. III, c. 14.

[8] Ср. Јн. 15, 1—6.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Својства Цркве

2. Светост Цркве

Својим Богочовечанским бићем Црква је несумљиво јединствена организација у земаљском свету. У таквој природи њеној је и сва светост њена. У ствари, она је Богочовечанска радионица освећења људи, а преко њих и осталих твари. Она је света као Богочовечанско тело Христово, коме је сам Господ Христос бесмртна Глава, а Дух Свети — као бесмртна душа. Зато је у њој све свето: и учење њено, и благодат њена, и тајне њене, и врлине њене, и све силе њене, и сва средства њена, уризничени у њој за освећење људи и твари. Из беспримерног човекољубља оваплоћењем поставши Црква, Бог и Господ Исус Христос је осветио Цркву Својим страдањем, и васкрсењем, и вазнесењем, и учењем, и чудотворењем, и молитвом, и постом, и тајнама, и врлинама; речју: целокупним Својим Богочовечанским животом. Зато је и изречена богонадахнута блавест: „Христос заволе Цркву, и себе предаде за њу, да је освети очистивши је купањем воденим и речју, да је метне преда се славну Цркву, која нема мрље; ни бора, или такога чега, него да буде света и без мане”.^[1]

Но еванђелска је стварност у току историје: Црква је пуна и препуна грешника. Да ли њихово присуство у Цркви умањава, нарушава, уништава њену светост? Нипошто и ни на који начин. Јер су неумањиво и неизменљиво свети: Господ Исус — Глава њена, и Дух Свети — срце њено, и божанско учење њено, и тајне њене, и врлине њене. Црква трпи грешнике, крили их, поучава, еда би их пробудила и побудила на покајање, и на духовно оздрављење и преображење; и они не сметају Цркви да буде света. Само грешници нераскајани, упорни у злу и богоборачкој зловољи, одсецају се од Цркве или видљивим дејством црквене богочовечанске

власти или невидљивим дејством суда Божјег, те се и на тај начин светост Цркве очувава. „Извадите злога између себе”.^[2]

Свети Оци су и у својим списима и на Саборима апостолски ревносно и богомудро исповедали светост Цркве као њено битно и неизменљиво својство. Оци пак Другог Васељенског Сабора су то догматски дефинисали у деветом члану Символа Вере. А остали Васељенски Сабори су то потврдили печатом сагласности.^[2]

Свети Оци су и у својим списима и на Саборима апостолски ревносно и богомудро исповедали светост Цркве као њено битно и неизменљиво својство. Оци пак Другог Васељенског Сабора су то догматски дефинисали у деветом члану Символа Вере. А остали Васељенски Сабори су то потврдили печатом сагласности.

НАПОМЕНЕ:

^[1] Еф. 5, 25—27.

^[2] 1 Кор. 5, 13.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

**ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Својства Цркве**

3. Саборност Цркве

(католичност Цркве)

Само Богочовечанско биће Цркве по себи је свеобухватно, васељенско, католичанско, целостно, саборно: богочовечански васељенско, богочовечански католичанско, богочовечански целостно, богочовечански саборно. Богочовек Господ Исус Христос је Собом и у Себи на најсавршенији и најпотпунији начин сабрао, оцелостио, окатоличио, сјединио Бога и човека, а преко човека све светове и сву твар. Судбина твари је суштински повезана са човеком.^[1] Својим Богочовечанским организмом Црква обухвата: „све што је на небу и што је на земљи, све што се види и што се не види, били Престоли или Господства или Поглаварства или Власти”.^[2] Све је у Богочовеку, и Он је Глава телу Цркве.^[3] У Богочовечанском организму Цркве сваки верник живи пуноћом своје личности као жива боголика, тројицелика ћелијица. Закон богочовечанске саборности обухвата све, и дела кроза све. Притом, увек се одржава богочовечанска равнотежа између Божјег и човечјег. Ми људи у Цркви, као сутелесници тела њеног, доживљујемо сву пуноћу свога бића, у свима богочовечанским размерама, просторностима. И још: у Цркви Богочовечанској човек доживљује своје биће као њено свебиће; доживљује себе не само као свечовека већ и као светвар, свестворење. Речју: доживљује себе као благодатног богочовека.

Богочовечанска саборност Цркве у ствари је непрекидно благодатноврлинско охристовљење човека: све се сабира у Христу Богочовеку, и све доживљује Њиме као своје, као један недељиви богочовечански организам. Јер живот у Цркви је богочовечанско осаборњење, благодатноврлински подвиг обогочовечења, охристовљења, обожења, отројичења, освећења, преображења, спасења, обесмрћења, овечења, оцрквењења. Богочовечанско саборовање, богочовечанска саборност у Цркви, одржава се и спроводи вечноживом Личношћу Богочовека Христа, који на најсавршенији начин сједињује Бога и човека и сву твар коју свескупочена крв Богочовека Спаса омива од греха, зла и смрти.^[4] Богочовечанска Личност Господа Христа и јесте душа саборности Цркве. Богочовек и одржава увек богочовечанску равнотежу између Божјег и човечјег у саборном животу Цркве. Црква је сва пуна и препуна Господа Христа, јер је она — „пуноћа Онога који све попуњава у свему”.^[5] Зато је она васељенска у свакој личности што је у њој, и у свакој ћелији својој. Та васељеност, та саборност, та целостност, громовито бруји нарочито кроз свете Апостоле, кроз свете Оце, кроз свете Васељенске и Помесне Саборе. По свему, организам Цркве је најсложенији организам за који људски дух зна. Зашто? Зато што је то јединствен богочовечански организам, у коме све божанске тајне, све божанске и човечанске силе сачињавају једно тело. Само је свемудри и свемоћни Богочовек, Господ Христос, могао све то саставити и склопити у једно тело, Своје тело, коме је Он — глава, вечна глава. Сав живот у том чудесном и чудотворном телу води и руководи Он, чудесни и чудотворни Бог и човек. Сваки делић овога тела живи целим телом, али и цело тело живи у сваком свом делићу. Сви живе кроз свакога и у свакоме, али и сваки живи кроза све и у свима. Сваки делић расте заједничким растом тела, али и цело тело расте растом сваког делића. Све те

многобројне делиће тела, све те органе, све те удове, сва та чула, све те ћелијице, сједињује у једно вечноживо богочовечанско тело сам Господ Христос, усклађујући делатност свакога делића са целокупним саборним животом тела. А сваки делић ради „по мери“ својих сила. Силу пак свакога члана Цркве сачињавају еванђелске врлине. Еванђелска делатност свакога члана Цркве, иако посебна и лична, увек је свестрано саборна, заједничка, општа. Јер се утапа у свеопшту делатност целог тела. И док својом еванђелском делатношћу човек преображава себе растући у Христу, дотле Господ Христос ту његову делатност претвара у општу, саборну, богочовечанску енергију, и тако „чини да тело расте на сазидање самога себе у љубави“.[6] У ствари, делатност свакога члана је увек лично — саборна, лично — колективна. И када изгледа да ради само за себе (на пример, подвизавање пустињака), члан Цркве увек ради за целину. Такво је устројство богочовечанског организма Цркве, који увек води и руководи сам Господ Христос — Глава Цркве.

У саборном животу Цркве измешани су животи анђела и људи, покајника и грешника, праведника и неправедника, преминулих и на земљи живећих, при чему они праведнији и светији помажу мање праведнима и мање светима да расту растом Божјим у све већу праведност и светост. Кроз све чланове струје богочовечанске свете силе Христове, и кроз оне најмање и најнезнатније, по мери њиховог благодатног уживљавања у организам Цркве помоћу подвига вере, љубави, молитве, поста, покајања, и осталих светих врлина. Тако сви ми заједно растемо, „у цркву свету у Господу“:[7] благодатно-органски повезани међу собом једном вером, једним светим тајнама и светим врлинама, једним Господом, једном Истином, једним Еванђељем. И сви учествујемо у једном богочовечанском животу Цркве, сваки из свог места у том телу, којему је Господ — Глава Цркве одредио, јер тело Цркве расте из Њега и Њиме „складно састављано и склапано“.[8] При томе, Господ свакоме одређује место које му одговара по његовим духовним особинама и хришћанским својствима, нарочито по његовој светој еванђелској љубави коју сваки добровољно гаји у себи и ради њоме.[9] У том саборном животу Цркве сваки сазидава, изграђује себе помоћу свих, и то у љубави, и сви помоћу свакога, због чега су и једноме апостола потребне молитве незнатних чланова Цркве.

Чланови Цркве, потпуно сједињени са Богочовеком благодатноврлинским сједињењем, живе оним што је Његово, и имају оно што је Његово, и знају Његовим знањем, јер саборним умом Цркве умују, и саборним срцем Цркве осећају, и саборном вољом Цркве хоће, и саборним животом Цркве живе; све њихово је у ствари најпре Његово, и увек Његово, а они увек своји себи само преко Њега и Њиме.

Сви верни у Цркви смо једно тело; ради чега? Да бисмо живели једним, светим и саборним животом Цркве, светом и саборним вером

Цркве, светом и саборном душом Цркве, светом и саборном савешћу Цркве, светим и саборним умом Цркве, светом и саборном вољом Цркве. И тако нам све бива саборно и заједничко: и вера, и љубав, и правда, и молитва, и пост, и истина, и туга, и радост, и бол, и спасење, и обожење, и обогочовечење, и бесмртност, и вечност, и блаженство. А кроза све то води и руководи, управља и уједињује благодат Светога Духа. Нисмо своји; свима припадамо у Цркви, а најпре души Цркве — Духу Светоме.^[10] То осећање је главно и непрекидно еванђелско осећање свакога правога члана Цркве. Никоме у Цркви не припада све, већ свакоме онолико колико је Дух Свети одредио према његовом месту у богочовечанском телу Цркве и по мери вере његове богочовечанске.

Сваки нови члан Цркве значи прираст у телу Цркве и пораст тела Цркве. Јер сваки по одговарајућој делатности својој постаје сутелесник у телу Цркве. А сам Господ му додељује припадајуће место у телу Цркве, чинећи га саставним делом њеним. Заиста, само у богочовечанском организму Цркве сви раде за свакога и сваки ради за све. Заиста, само је у светој богочовечанској саборности Цркве Христове на савршен начин решен и проблем личности и проблем друштва; и само у Цркви остварена и савршена личност и савршено друштво. У ствари, ван Цркве нема ни праве личности ни правога друштва. Свети Дамаскин благовести: Христос, Глава наша, даје нам Себе — μεταδίδωσίν τ'ἑμὴν εαυτόν, и тиме нас сједињује са Собом и једног са другим; услед тога ми имамо међусобну слогу, усклађеност, иако сваки добија помоћ Духа онолико колико је способен да смести.^[11]

Као Богочовеково тело, Црква је просторно и временски неограничена. У њој су увек присутне све богочовечанске бескрајности и безграничности Спасове. Због тога је она саборна, васељенска, свецелостна, католичанска (καθ'ὅλον), како у доба светих Апостола, тако и у свако поапостолско доба, тако и данас, и сутра, и вавек и кроза сву Богочовечанску вечност. Богочовечанска својим бићем, Црква је намењена свима народима, свима људима, свих времена.^[12] Штавише, она је намењена и „свакоме створењу — πάσῃ, τῇ κτίσει“^[13] јер је у њој, једино у њој божански смисао свакога створења, сваке твари. Сврх свега тога, у Цркви Христовој боголика бића људска, уцрквењена и оцрквењена, осећају се, и јесу, богочовечански свевредностна, бесмртна, вечна, те у њој: „нема Грка ни Јеврејина, обрезања ни необрезања, дивљака ни Скита, роба ни слободњака, него све и у свему Христос“.^[14] Сведочанство је безбројних историских чињеница ова истина: једино и само у Богочовеку Господу Исусу Христу као Цркви сви су људи једно.^[15] И само такви они богочовечанским силама побеђују и грех и смрт и ђавола. У ствари, кроз њих човекољубиви Господ Христос сам гради и изграђује Цркву своју, те је стога не могу надвладати ни све силе пакла.^[16] Јер ту се, на крају свих крајева, води борба између Бога и ђавола, а људи су ратници или у војсци

Христа Спаса, или у војсци свезлог ђавола. Историја сведочи: никакви зли људи, па и сами најкрволочнији ђавоносни, нису могли надвладати Цркву; и она је увек преко својих христоносаца односила победу над свима црквоборцима.

Проблем саборности је у хришћанству централни проблем. У хришћанству је све центар; ту нема периферије. Ма шта додирнуо — додирујеш срце Христово. У Господу Христу нема ничега споредног, све је главно и све је централно. Нема у светом Еванђељу, нема у светој Литургији ни једне речи, која за истински православног хришћанина може постати излишна или досадна, макар је свакосекундно понављао. Тако је и са речју „саборност“. Она се налази у Символу Вере, који се непрестано понавља, но који и поред свег понављања остаје тајанствен и несхватљив, јер свака његова реч садржи апсолутну, и зато несхватљиву, и зато надумну Истину.

Да би се стварност саборности, идеја саборности могла разумети, треба поћи од центра свих — од Свете Тројице. Света Тројица и јесте идеал и савршенство саборности. Тројство у јединству, Јединство у Тројству. У Њој је савршено остварен идеал саборности, као што је саборно остварен идеал савршенства. У првих осам чланова Символа Вере говори се о Светој Тројици, а у деветом о светој Цркви, јер је Црква образ и подобје Свете Тројице на земљи. Црква је земаљски аспект Свете Тројице. У њу се слива све што се односи на Свету Тројицу. Зато је у њој све — тројично, све — свето, све саборно. Али не треба заборавити да је њена саборност ограђена чудном благодатном тројицом: јединством, светошћу, и апостолством, јер је речено: „У једну, свету, саборну, и апостолску Цркву“. Праве, православне, истинске, светотројичне, богочовечанске саборности нема без богочовечанског јединства, без богочовечанске светости, без богочовечанског апостолства. Саборност, ако није света и апостолска, није православна, није еванђелска.

Врло често појам саборности се римокатолицизира, географизира. Но по православном схватању, саборност није топографски, географски појам већ унутрашњи, супстанцијални, психолошки. Истинска саборност је идеално остварена у Светој Тројици. Ко истински, ко еванђелски исповеда Свету Тројицу, тај је истински саборан, апостолски саборан, светитељски саборан.

Овакво схватање саборности оправдава сама реч „саборна“ која на грчком гласи: καθολική Она је сложена из речи καθ и ολον, а не из речи καθυ и ολα јер ова друга значи посвеместна, има географски карактер, а она прва: свецелостна, основана на целости исповедања вере, на неокрњености исповедања вере, на светом и апостолском јединству вере. Да, да, да; та реч значи: свеобухватна, свесаборна, свесабирна, католичанска.

НАПОМЕНЕ:

- [1] Ср. Рм. 8, 19—24.
- [2] Кол. 1, 16.
- [3] Кол. 1, 17—18.
- [4] Ср. Кол. 1, 19—22.
- [5] Еф. 1, 23.
- [6] Еф. 4, 16.
- [7] Еф. 2, 21
- [8] Еф. 4, 16.
- [9] Ср. Еф. 4, 15—16.
- [10] При томе никада не заборављати да Богочовек Господ Христос увек има своју личну, човечанску душу.
- [11] In Ephes. cap. 4, vers 11—16; P. gr. t. 95, col. 844 A.
- [12] Ср. Мт. 28, 18—20.
- [13] Мк. 16, 15.
- [14] Кол. 3, 11.
- [15] Ср. Гал. 3, 28.
- [16] Ср. Мт. 16, 18.

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ Црква, Светајна Христова - Својства Цркве

Саборност Цркве

Прагматика и методика свечовечанске саборности

Богочовечанска сила Цркве Христове, увек стваралачка и делатна, и увек свепобедна и непогрешива, убедљиво је посведочена васцелом историјом Цркве Православне. Ево ње: „Нађе за добро Дух Свети и ми”.^[1] У томе је сва богочовечанска прагматика и богочовечанска методика првог Светог Апостолског Сабора, и свих за њим Светих Васељенских Сабора и Светих Помесних Сабора; прагматика и методика богочовечанске саборности Свете Цркве Православне, бесмртно Апостолске, и Једне, и Једине. Нема сумње, у томе је и сва саборска, саборна, католичанска, васељенска гносеологија Цркве Православне. У њој је све Богочовечанско: Бог Дух Свети, па људи за Њим, са Њим, у Њему; Бог увек на првом месту, човек увек на другом месту; све у категорији Богочовечанске Личности и делатности Спасове. Бог Дух Свети и јесте саборна, католичанска, васељенска, богочовечанска сила Цркве, јер је душа у телу Цркве.

У суштини, саборност и није друго до богочовечност, јер очовечени Бог Логос — Богочовек Господ Исус Христос и јесте тај који у Себи сједињује, сабира, осаборује, овасељенскује све твари са Собом — Творцем, и све твари међу собом. У то осаборњење се улази, и живи њиме по слободној вољи, преко светих тајни и светих врлина. Утој богочовечанској саборности нема удела онај који то неће по својој слободно вољи. Такав је, и такви су: Сатана и сви ђаволи с њим;^[2] и међу људима сви окорели, свесно упорни и злоћно непокајани грешници, богоборци, безбожници, неверници, покварењаци, јеретици.

НАПОМЕНЕ:

[1] Д. А. 15, 28.

[2] Св. Максим богоумује: Ни демони нису по природи рђави — φύσει κακοί; злоупотребом природних сила постали су рђави (De carit., cent. III, 5; P. gr. t. 90; col. 1020 A)

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ Црква, Светајна Христова - Својства Цркве

Саборност Цркве

Тројична саборност

Самим тим што је „сутелесник“ у телу Цркве, сваки хришћанин је ималац Богочовечанске, Светотројичне саборности. Да, он је слика и прилика те саборности. У томе се и састоји сво божанско величанство човекова бића, сва дубина и висина и ширина човекове боголикости, и човекове богочовечности. Све у њему, на крају свих крајева, бива и јесте: од Оца кроз Сина у Духу Светом. А то није друго до непрекидни подвиг отројичења, и подвиг обогочовечења. Са једним циљем: постати „обитељ Свете Тројице“. А то су постали, и постају, свети подвижници, које Црква радосно велича и слави у својим молитвама. Разуме се, сваки хришћанин постаје „обитељ Свете Тројице“ по мери свога ревновања и труда у светим тајнама и светим врлинама.

О Тројичној саборности Цркве богонадахнуто говори и Никеоцариградски Символ Вере. Првих осам чланова благовесте тајну Свете Тројице и богочовечанску веру у Њу. Девети члан благовести тајну Богочовекове Цркве, и веру у њу. Тако се сва Света Тројица настањује у Цркви и живи у њој, те у њој све бива: од Оца кроз Сина у Духу Светом. О томе богоречито сведоче многобројни Тројични возгласи, којима се обично завршавају све молитве Цркве и сав богослужбени живот њен; на првом месту света Литургија; то богочовечанско срце њено. У Цркви Пресвета Тројица непрестано сва дела, сва свештенодејствује. По свеистинитој речи Спасовој: „Отац мој до сада дела и ја делама“:[\[1\]](#) дела кроз Сина у Духу Светом. Таква је природа, и неизменљива категорија богочовечанске вере. Црква је пуна и препуна Господа Христа, Богочовека. А због Њега и преко Његовог Богочовечанског домостроја спасења пуна и Свете Тројице. Да, пуна Свете Тројице, јер пуна Бога Сина, због Сина пуна и Духа Светога, и кроз то пуна Бога Оца. Богонадахнута је реч Учитеља Цркве Оригена: „Црква је пуна Свете Тројице“.[\[2\]](#)

У Богочовечности Цркве је њена Тројична саборност, и у томе њена посебна вечност; вечност њене Вечне Истине, њене Вечне Правде, њене Вечне Љубави, њеног Вечног Живота. Изузетна вечна новина Новог Завета је то што је Црква — Богочовек Господ Христос, вечно тело Његово, и Он вечна глава њена. У њој непрестано дела Свесамостална Друга Личност Пресвете Тројице; и то дела „тројично“, саборно са остала Два Свесавршена и Свесамостална Лица Пресвете Тројице. У Богочовечански саборном телу Цркве, у коме постоје милиони и милиони личности као сутелесника Спасових, свака личност поседује своју боголику свеслободу, и кроз свете тајне и свете врлине живи богочовечанском љубављу у слободној богочовечанској хармонији и слози са безбројним члановима Цркве, напајана животворним силама Тројичне саборности, која је сва присутна у Цркви кроз Богочовека Господа Христа. У томе је и сва новина, и изузетност, и савршенство богочовечанског друштва Христовог. У томе и света тајна свих богочовечанских личности у Цркви скупа, као и сваке личности посебно. Ту се сав живот живује и збива кроз свете тајне и свете врлине: од Оца кроз Сина у Духу Светом. Да, доживљује се и остварује отројичење свих верних кроз обогочовечење, кроз охристовљење. Јер се све човечије само преко и због Богочовека отројичује. Таква је вечна категорија Цркве, њенога бића, и њенога живота, и њене богочовечанске бесмртности, и њене богочовечанске вечности.

У Богочовечанском телу Цркве: сви смо ми срцем у једном срцу — саборном срцу Цркве; умом у једном уму — саборном уму Цркве; сви смо ми душом у једној души — саборној души Цркве; сви смо ми животом у једном животу — саборном животу Цркве. Откуда то? Отуда што смо сви у једном телу Цркве, у једном Христу, у једном Богочовеку, који је и вечна Глава тог свечудесног тела. Сви чланови Цркве, у свима световима,

повезани су том светом и свеобухватном и животворном богочовечанском саборношћу. Кроз свете тајне и свете врлине сваки од нас живи у свима и сви у свакоме. Иначе не би било — једно тело, и то под једном Главом. Наша мисао, ако је саборна, ако је „са свима светима“, онда је Христова;^[3] тако и осећање, и хтење; тако и сав наш живот у Цркви. Сви смо ми у Цркви благодатно-органички повезани кроз свете тајне и свете врлине. У томе увек стваралачки учествује наша слободна христочезњива воља. Отуда у нас православних она силна неодољива, чежња ка тој светој богочовечанској саборности и животу у њој. Отуда у нас на свакодневним богослужењима тако честа молитва, и молитвени вапај: „Спомињући Пресвету, пречисту, преблагословену, славну Владичицу нашу Богородицу и Приснодјеву Марију са свима Светима, сами себе и један другог и сав живот свој Христу Богу предајмо“. — То значи: све биће своје, све што је у нама боголико, богосаздано, богочезњиво, и сав живот свој предати Христу Богу. Зато што у Њему Богочовеку Васкрслом и Вазнесеном — и јесте једина Вечна Радост боголиког бића човековог, једина Вечна Истина, и Правда, и Блаженство, и Рај, и свако савршенство. То нам сведочи сва Историја Исуса Назарећанина, као и сва историја рода људског. Нема сумње, Богочовек Исус Христос је и најсавршенији Бог и најсавршенији човек. То нам нарочито посведочавају безбројни следбеници његове свете богочовечанске вере, првенствено следбеници свети и христолики. Јер само је у светости права, истинска, бесмртна слобода, богочовечанска слобода човекове личности, и у њој божанска свевредност човекова бића. Свети пут богочовечанске вере јесте: „Са свима светима“ саборно мислити, саборно осећати, саборно живети, саборно веровати, саборно се молити, саборно врлиновати, саборно бесмртovati, и тако узростати „у човека савршена, у меру раста висине Христове“,^[4] висине којој нема краја ни у времену ни у вечности. Што црквенији човек, то он све светије и све саборније осећа шта бива у Богочовечанском телу Цркве и у њеној Божанској Глави. Јер свака света тајна и свака света врлина, понајпре молитва, сједињује, осаборњује човека најпре са „Богом врлине“ — Господом Христом Богочовеком. А кроза Њ са Пресветом Богородицом и „са свима светима“, и са сваком ћелијом богочовечанског тела Цркве. Ово молитвено саборовање, ова молитвена саборност непрекидно траје кроз васцели богочовечански живот Цркве. У ствари, суштина Православља најверније и најречитије казује себе кроз то молитвено саборовање. Молитвени живот Цркве стално кружи кроз „Сабор“ светих Арханђела и Анђела, кроз „Сабор“ Светог Претече, кроз „Сабор“ светих Апостола, кроз „Сабор“ светих Отаца, кроз „Сабор“ свих Светих, кроз „Сабор“ свих православних.

НАПОМЕНЕ:

[1] Јн. 5, 17.

[2] Р. gr. t. 12, col. 1264.

[3] Еф. 3, 17—19.

[4] Еф. 3, 17—19; 4, 13.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ Црква, Светајна Христова - Својства Цркве

Саборност Цркве

Црква - једина свестварност свих светова

Према телу оваплоћеног Бога Логоса, према телу Богочовека Христа — Цркви, све су људске и земаљске стварности — сенка. Богочовек, као Бог у телу, као тело Божије, као човек, и јесте једина бесмртна и вечна, јер једина богочовечна стварност. Тачније: свестварност. И то постао победом над смрћу, грехом и ђаволом; постао целокупним Својим Богочовечанским домостројем спасења. Тек Богочовеком Христом и Његовим животом, смрћу, васкрсењем, вазнесењем = Црквом, једини истинити Бог је постао у човечанским световима очигледна стварност — свестварност; и Света Тројица постала очигледна стварност — свестварност; и Вечни Живот постао очигледна стварност — свестварност; и Вечна Љубав постала очигледна стварност — свестварност; и Вечна Истина постала очигледна стварност — свестварност. Речју: све Божје, „сва пуноћа

Божанства", Богочовеком Христом постало је на телесан, вештаствен, опипљив, очигледан начин стварност — свестварност у свима човечанским световима.^[1] Пре Богочовека Христа, пре историског Исуса, пре Цркве Његове, све су такозване стварности биле сенка - σκία . Са Њим, све се мења: тело Христово = Црква постаје свеобухватна историска свестварност. То нам громогласи Апостола благовест: „све је било сенка од онога што је имало да дође, а то је тело Христово".^[2] Тело пак Христово је Црква. Значи: Богочовек = Црква је најочигледније и најопипљивије остварење свега Божјег: „у њему живи сва пуноћа Божанства на телесан начин — σωματικῶς";^[3] живи као тело = као човек. Од тог тела, од те стварности биће људско, род људски не може замислити ништа стварније, ни истинитије, ни бесмртније. Тако је у телу Цркве Христове остварен идеал свега најузвишенијег у роду људском. Очигледна је историска стварност: од Богочовека Господа Христа ништа се у човечанским световима савршеније и боље и милије и лепше и човекољубивије не може замислити а камоли остварити.

У Богочовеку Христу и Богочовеком Христом човечанске стварности су се прошириле у богочовечанске бескрајности и непролазности.

УХристу: сав Бог Логос, остајући Богом, постаје тело — Боготело, постаје човек — Богочовек. И тиме, и кроз то, и у томе: и сва Истина, и сва Правда, и сва Лепота, и сва Љубав, и свако савршенство; речју: „Сва пуноћа Божанства". Нема сумње, у томе је и бесмртност и вечност Цркве, и свих чланова њених; у томе је и сва њена свепобедност и непобедивост, те јој ни врата паклена, ни сав пакао са свима злим дусима, не могу наудити, а камоли уништити је. Богочовеком Христом, Његовом Богочовечношћу нама је људима сва Божанска Вечност постала приступачна и наша.^[4] Без Њега ми смо били слепи за њу и кукавно робље свих смрти. Њиме смо прогледали и све вечности угледали: и вечност живота, и вечност истине, и вечност правде, и вечност човека. И не само угледали, него их кроз Њега, ваистину Јединог Човекољубца, и добили: све, све, све.

НАПОМЕНЕ:

^[1] Кол. 2, 17.

^[2] Кол. 2, 9—10; Еф. 1, 17—23; 3, 17—19; 1 Јн. 1, 1—3; 5, 20; 4, 9; 2

Петр. 1, 16—18 [3]

Кол. 2, 9.

[4] 1 Јн. 5, 29. 11; 1, 2,

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Својства Цркве

Саборност Цркве

Човек - црква у маломе

Човек је створен као Црква у маломе, зато је он саборно биће, веома сложено и загонетно и тајанствено. Речју: човек је јединствено психофизичко биће; у исто време: и једно и множинско. Као личност, он је боголико један, боголико слободан, боголико целостан, боголико самосталан. Тело пак његово састављено је из безброј вештаствених елемената; само у мозгу његовом има преко 12 милијарди ћелијица; но самосвест му је ипак једна, „ја" му је ипак једно. А душа његова? Боголика, христолика, духолика = тројицелика. И тиме истовремено и лична и саборна, са безброј стваралачких сила, и мисли, и осећања, и жеља. Али, иако тако неисказано сложен, човек се осећа један као биће, као личност.

Богочовек је Црква у великоме, у свима бескрајним размерама, пространствима, величинама. Бог постаје човек, и тиме увећава, проширује до божанских размера људско биће, човека. Богочовечанска саборност Цркве је једина и објаснила саборност бића човекова. Тек у Цркви = Богочовеку, човек је по први пут свестрано осазнан, објашњен, казан у свој његовој божанској тројицеликој саборности и јединству. Крозсутелесништво у Богочовечанском телу Цркве, човекова тројична саборност добија своје савршенство, а и његова једна и јединствена

личност достиже: „у човека савршена, у меру раста висине, пуноће Христове — $\tau\omicron\nu\pi\lambda\eta\rho\acute{\alpha}\mu\alpha\tau\omicron\varsigma\ \tau\omicron\nu\ \chi\rho\iota\acute{o}\tau\alpha\nu$.[1] Стога се човек Богочовечанске вере, сутелесник Христов у телу Цркве, осећа бесмртан и вечан у свима психофизичким ћелијама свога бића. Да, бесмртан и вечан, јер је богочовечан. У Цркви нема мртвих: јер је Богочовечанско тело Цркве Христове под главом Васкрслог Господа Христа. „Богу су сви живи”. [2] „Христос зато и умре и васкрсе и оживе да овлада и мртвима и живима”. [3] У Богочовеку Господу Христу = Цркви: све се реинтегрира, оvasцељује, васпоставља, враћа свом логосном јединству, саваплоћује свему Божјем, јер свако људско биће својом богочовечанском вером постаје „сутелесник” Христов, [4] саучесник свих васкрсних сила Васкрслога Господа. Свечовекољубиви Господ је Својим богочовечанским васкрсењем подарио роду људском богочовечанску бесмртност и живот вечни. Уствари, нема смрти више: сваки је бесмртан богочовечанском бесмртношћу, и има живот вечни.

НАПОМЕНЕ:

[1] Еф. 4, 13

[2] Лк. 20, 38 [3] Рм. 14, 9.

[4] Еф. 3, 6..

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Својства Цркве

Саборност Цркве

Саборност времена у Цркви

У Цркви Христовој и време је саборно: апостолско доба је сво, живо и делатно, и у наше време. И сва доба, од апостолског до данашњег, жива су и делатна као Свето Предање Цркве; својим бесмртностима она живе и делају кроз нас, све до Страшнога Суда. Досадашња прошлост Цркве је сва у нашој садашњици. У Цркви се свако доба, свако време, учлањује, уживљује у вечност кроз богочовечност која претставља суштину васцеле Цркве и свега црквеног. Ми смо заиста потомци свих доба и свих чланова што су постојали до нас. Од свију њих има понешто у нама. То су оне ђелије бесмртности, које се на своме путу у вечност стално оваплоћују у све садашњице, носећи у себи све прошлости. Свака садашњост је бесмртност свих прошлости. Шта је Христова Црква временски? Сва прошлост увек присутна, кроз садашњост путује у будућност, која се завршава вечношћу. ? у вечности су сва времена Цркве саборна, католичанска и просторно и временски, целостна. И још: Црква је богочовечанска радионица у којој се време прерађује у бесмртност и слива у вечност. У ствари, у Цркви постоји само садашњост - вечна садашњост.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ Црква, Светајна Христова - Својства Цркве

Саборност Цркве

Светоотачка богочовечанска саборност

Богочовечанска саборност Цркве сва извире из Богочовечанске Личности Господа Христа. Ипостасно сједињење у Господу Христу двеју природа,

Божанске и човечанске, у ствари је „сабор" *σύνοδος* двеју природа. То је, по светим Оцима, темељ богочовечанске саборности; то њена вечна категорија, и сва суштина, и сва природа, и сва делатност, и сва гносеологија, и сва савршеност. Ту благовест Богом је достојен објавити Свети Максим Исповедник: „Ипостасно сједињење је, по светим Оцима, сабор двеју природа у једној ипостаси.[\[1\]](#)

То значи: сама саборност, и мерило саборности, јесте сам Богочовек Господ Исусу Христос, Друга Ипостас Свете Тројице. То нам благовесте и то нам сведоче и свети Апостоли, и свети Оци, и Свети Васељенски Сабори; благо весте и сведоче: Богочовек је Црква; Богочовек је све и сва у Цркви; Њиме она постоји и стоји; Њиме живи и бесмртује; Њиме спасава и обожује; Њиме обогочовечује и охристовљује; Њиме освећује и отројичује. Њиме је Црква — Истина, Вечна Истина; Њиме је и Правда — Вечна Правда; Њиме и Живот — Вечни Живот; Њиме и Љубав — Вечна Љубав. Због свега тога Црква је Њиме, као својом Главом, и непогрешива. Анајречитији орган њене непогрешивости јесу Свети Васељенски Сабори, који делују по богоданом апостолском правилу богочовечанске саборности: „Нађе за добро Дух Свети и ми".[\[2\]](#)

НАПОМЕНЕ:

[\[1\]](#) Epist. 5; P. gr. t. 91, col. 484 A.

[\[2\]](#) Д. А. 15, 28.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ

Црква, Светајна Христова - Својства Цркве

Саборност Цркве

Васељенски Сабори

Самосвест Цркве Христове у основи је увек саборна, јер увек богочовечанска. Богочовек Господ Христос је и суштина и јемство једности и јединствености црквене самосвести, јер је Он јединствена Глава Цркве. Све је у Цркви саборно: и ум, и срце, и савест, и воља, и живот, и молитва, и свака света тајна и свака света врлина. Ту благовест богонадахнуто изражава свети апостол Павле, говорећи: „Ми ум Христов имамо”.^[1] Та свестрана саборност има свој божанствени језик са Светим Васељенским Саборима. То је најсавршенија осматрачница саборне свести и самосвести Цркве; сврх свега: њене саборне богочовечанске савести и савесности. Бог „у светима обитава”; и у њима обожена, обогочовечена самосвест и савест Цркве. Црква као оваплоћени Бог Логос, и тиме оваплоћена Истина, самим тим је врховно мерило Истине, и врховни суд Истине^[2]; и самим тим језик Истине. А Васељенски Сабори, по свему и у свему Богочовечни, и јесу тај богоречити језик и уста Истине. Васцелим бићем својим од Богочовека и Његовог Духа Истине,^[3] они знају, они имају, они казују сву Богочовечанску, Светотројичну Истину Цркве. Светотројична Истина казује себе кроз саборске свете Оце, те христоносце свете и те христоворнике свете.

Све до сада речено о Цркви као Богочовеку и сачињава богочовечанску веру еванђелску, веру којом је Црква и бесмртна и свепобедна. Та еванђелска, та богочовечанска вера и јесте вера светих Апостола, светих Отаца, Светих Васељенских и Светих Помесних Сабора. Њоме Црква и јесте Црква, јесте и Богочовек, оваплоћена Друга Ипостас Свете Тројице. Том богочовечанском вером, која је Богочовеком Господом Христом „једанпут дана светима”,^[4] Црква и јесте саборна, католичанска, васељенска. То исповеднички свеубедљиво благовести Свети Максим Исповедник: „Православно и спасоносно исповедање вере сачињава католичанску (= саборну, васељенску) Цркву — καθολικὴν ἐκκλησίαν.”^[5] Ту апостолску истину неустрашиво и свемудро сведочи апостолски ученик, свети Игњатије Богоносац, благовестећи богооткривену апостолску истину о Цркви: „Где је Христос Исус, тамо је и католичанска Црква — ἡ καθολικὴ ἐκκλησία”,^[6] Свети Климент Римски апостолски громогласи: „Црква је објављена у телу Христовом”.^[7] „Тринаести апостол”, Свети Атанасије Велики благовести: Црква је одраз и слика Христова — τύπος καὶ εἰκὼν.^[8]

Та богочовечанска вера у ствари је прва и једина права вера: Бог постаде Богочовек, постаде Црква, и тиме: спасење, освећење, обогочовечење, преображење, охристовљење, отројичење рода људског. Управо, о тој богочовечанској вери, као свесавршеној и свеспасоносној и јединој правој вери говори васцело Еванђеље христовносног и христомудрог апостола Павла, нарочито Посланица Галатима (3, 22—29) и Посланица Јеврејима. Ту веру Свети Игњатије Богоносац назива: „непроменљива вера“ — *ακίνητος πίστις*.^[9] Тој вери се нема ништа ни додати ни одузети; она је савршена у сваком погледу. Те богочовечанске вере и јесу богонадахнути сведоци и исповедници и чувари — Свети Васељенски Сабори.

Свети Оци Трећег Васељенског Сабора изјављују: Овај свети Сабор учинио је својим претседником и својом главом самога Христа. Општом сагласношћу свих Светих Отаца Сабор је осудио Несторијево учење и посведочио чистоту и преимућство еванђелског и апостолског Предања.^[10] Исти Оци благовесте: Каква је запремина оваплоћеног Бога Логоса? Црква. А шта је Он сам? Глава тела Цркве.^[11] Црква је неимар, јер руководи схватањима наше вере.^[12] Свети Оци Четвртог Васељенског Сабора благовесте: Црква је тело верних.^[13] Сви који су Христови повезују се у једно Христово тело.^[14] Христос је глава, а ми смо, према томе, удови, и треба да сачињавамо једно тело због нашег једномислија и једноверја.^[15]

Свети Оци Шестог Васељенског Сабора изјављују: Ми смо удови међу собом, и сачињавамо једно тело Христово једномисленошћу својом према Господу Христу и један према другоме, и вером.^[16] Исти Оци веле о светом Символу вере: У Никеји на великом и знаменитом Сабору Света Тројица је сама издиктирала Символ вере и осудила Аријево злоумље.^[17]

Исповедати и чувати неокрњеном апостолско — светоотачку веру и јесте брига над бригама свих Светих Васељенских Сабора. Тако је најглавнија брига светих Отаца Шестог Васељенског Сабора ово: сачувати у целости и неповређености апостолско и еванђелско правило вере.^[18] Свети Оци Петог Васељенског Сабора прописују: следовати у свему што су претходни Васељенски Сабори урадили за заштиту вере.^[19] Јер једна је и иста вера коју су исповедали Четири Сабора, а и Пети с њима.^[20] Свети Оци Петог Васељенског Сабора изјављују: „Ми у свему следујемо светим Оцима и Учитељима свете Цркве Божије, тојест Атанасију, Иларију, Василију, Григорију Богослову и Григорију Ниском, Амвросију, Проклу, Лаву, и примамо све што су они написали и објаснили о правој вери и на осуду јеретика. Ми смо свагда држали и држимо веру, од почетка предану Богом и Спаситељем нашим Исусом Христом светим Апостолима, и од њих проповедану целога свету и објашњену од стране светих Отаца, и то нарочито оних који су учествовали на Четири Васељенска Сабора, којима ми у свему и потпуно следујемо. Дакле, ми објављујемо да смо држали и држимо све што су горе поменута Четири Васељенска Сабора решили и

прописали, јер су они, иако држани у разна времена, ипак сачували и обнародовали једно и исто исповедање вере. Ради слоге у црквама, неопходно је држати се потпуно Светих Четири Сабора, и неприкосновеним чувати оно што су они прописали.^[21] А свети Оци су то прописали под руководством Светога Духа који је говорио из њих.^[22]

Догмати су вечне богочовечанске светиње. Њих ум људски нити може свеобухватно схватити нити измислити. „Светиње светима!“ Догмати се могу само донекле схватити, и то умом Христовим, умом охристовљеним. Свети Оци Седмог Васељенског Сабора громогласе: Догмати су дело не царева већ архијереја, пошто ми имамо ум Христов.^[23] Председник Седмог Васељенског Сабора, свети Тарасије патријарх, изјављује на Сабору: Што се тиче догмата то, погрешити у малом или у великом, свеједно је; јер се и у једном и у другом случају нарушава закон Божји.^[24] Међу Светим Оцима нема никаквих несугласица; напротив, сви они, имајући као једну душу, проповедају једно и исто, и уче једном и истом.^[25] Све што је у црквама Божјим установљено у славу и у част Бога, све је то свето и треба да се поштује.^[26] Свети Оци наши су стражари Васељенске Цркве; они непрестано страже над мисленим бедемима њеним; они су прогнали све војске непријатеља и мачем духа уништили древне јереси и заблуде. Свети Седми Васељенски Сабор изјављује: „Нека нас исправе учења богоглагољивих Отаца. Црпући из њих, ми смо се напили истине; следујући њима, ми смо прогнали лаж; научени од њих, ми с љубављу примамо чесне иконе. Оци проповедају, а ми остајемо послушна чеда и хвалимо се пред лицем матере Предањем Васељенске Цркве. Верујући у једнога Бога, у Тројици слављенога, ми с љубављу примамо чесне иконе, а они који то не примају нека буду под анатемом; и нека буду далеко изгнани из Цркве. Ми следујемо древном законодавству Васељенске Цркве. Ми држимо заповести Отаца. Ми анатемишемо како оне који ишта додају учењу Васељенске Цркве, тако и оне који ишта одузимају од тога учења. У свему држећи се учења богоносних Отаца наших, ми проповедамо то учење једним устима и једним срцем, ништа не додајући и ништа не одузимајући од онога што нам је предано; напротив, ми се утврђујемо у њему и окрепљујемо њиме. Ми исповедамо и учимо онако како су прописали и утврдили Свети и Васељенски Шест Сабора.^[27]

Пошто је Седми Васељенски Сабор донео потребне одлуке, и сваки учесник ставио свој потпис, рекавши: „прописао и потписао“, Свети Сабор проглашава: „Сви ми тако верујемо; сви тако мислимо; сви смо ми у томе сагласни, и ставили смо своје подписе. То је вера апостолска; то је вера православна; та је вера утврдила васељену“.^[28]

У Посланици, коју о своме раду на Сабору, свети Оци Седмог Васељенског Сабора упућују јерејима и клирицима Цариградским, вели се: Ми смо последовали Предању Васељенске = (Католичанске = Саборне) Цркве, и ништа нисмо ни одузели ни додали, и с љубављу примамо све

што је испочетка примила писмено и усмено света Васељенска Црква, па у томе и живописане иконе. Оно пак што су одбацивали божанствени Оци, то одбацујемо и ми, и сматрамо то за непријатељско Цркви. Истинити и најправилнији суд Цркве састоји се у овоме: не допустити у Цркви новачења, а исто тако и не одбацивати ништа. И тако, следујући Отачким законима, и добивши благодат од једнога Духа, ми смо све што се односи на Цркву сачували непромењено и без одузимања, као што су нам предали Светих Шест Васељенских Сабора; и што су они оставили у Цркви достојно поштовања, све то ми примамо без икаквог колебања. Оне пак који ишта додају учењу Католичанске (= Васељенске = Саборне) Цркве, или ишта одузимају од њега, ми анатемишемо. Пошто је то тако, и пошто смо ми то потврдили, ми се радошћу и љубављу примамо божанствена правила, и потпуно и непоколебљиво држимо установљење тих правила, изложених од стране труба Духа Светога — свеславних Апостола, и Шест Светих Васељенских Сабора, као и Помесних Сабора који су се састајали ради доношења таквих заповести, и најзад од стране светих Отаца наших. Сви су они били просвећени једним и истим Духом, и озаконили оно што је корисно. И кога они предају анатеми, те и ми анатемишемо, а кога свргнућу, те и ми одлучујемо; кога пак они подвргавају епитимији, те и ми исто тако подвргавамо.[\[29\]](#)

НАПОМЕНЕ:

[\[1\]](#) 1 Кор. 2, 16.

[\[2\]](#) Ср. Мт. 18, 17.

[\[3\]](#) Јн. 15, 26; 16, 13.

[\[4\]](#) Јуд. 3.

[\[5\]](#) P. gr. t. 90, col. 93 D.

[\[6\]](#) Посланица Смирњанима, 8.

[\[7\]](#) Посл. II Коринћанима, 14.

[\[8\]](#) Contra arianos, II, 80; P. gr. t. 26, col. 316 B.

[\[9\]](#) Посл. Смирњанима, 1

[10] стр. 281, Дјејанија Вселенских Соборов, том. VII; Казањ,, 1909.

[11] тамо, стр. 208.

[12] тамо, стр. 521.

[13] тамо, стр. 531; том IV; Казан., 1865.

[14] тамо, стр. 514.

[15] тамо, стр. 295; том VII; Казањ 1909.

[16] тамо, стр. 232; том VI; Казањ, 1908.

[17] тамо, стр. 233.

[18] тамо, стр. 54.

[19] тамо, стр. 18; том V; Казањ 1914.

[20] тамо, стр. 19.

[21] тамо, стр. 20. 21. 23. 24.

[22] тамо, стр. 151.

[23] тамо, стр. 22; том VII; Казањ 1909.

[24] тамо, стр. 52.

[25] тамо, стр. 55.

[26] тамо, стр. 68.

[27] тамо, стр. 169. 170; ср. тамо, стр. 205.

[28] тамо, стр. 293.

[29] тамо, стр. 299. 300. 301. 302. 303.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ Црква, Светајна Христова - Својства Цркве

Саборност Цркве

Васељенски Сабори о јересима

Васељенски Сабори су, нема сумње, савест Цркве Христове. Они најсавршеније и имају и знају и виде и исповедају Истину Христову. И бране је. Пошто је Богочовек Господ Христос оваплоћење Истине = Свеистине, то је за њих свако одступање од ње и иступање против ње, у ствари, одступање од Христа и иступање против Христа. А такво је сво делање Антихриста и његових претеча. Свети Оци, те најсветије и иајвидовитије очи Цркве, скроз наскроз виде и тврде да су јеретици — „претече Антихриста”.^[1] Као што ће долазак и делатност Антихриста бити сва — „по чињењу Сатанину”,^[2] тако је увек делатност сваке јереси — по чињењу ђаволову. Богоносни Оци Првог Васељенског Сабора тврде да јеретици — „понесени ђаволом који дела у њима”, и раде свој безумни и душегубни посао.^[3] Светоотачко је сведочанство: у свакој јереси, и иза сваке јереси, таји се и скрива ђаво.^[4] Зато су свети Оци Саборски тако непомирљиви противници сваке јереси. Зато их тако једнодушно и једногласно анатемишу.^[5]

Пошто су сви присутни Оци Шестог Васељенског Сабора подписали Саборске одлуке — „Свети Сабор ускликну: Сви тако верујемо; једна је вера; сви тако мислимо; сви смо подписали сложено и саосећајно. Ово је вера Апостола; ово је вера Отаца, ово вера Православна. Несторију, Евтихију, Диоскору анатема! Аполинарију и Севиру анатема! Једномишљеницима њиховим анатема! Теодору Фаранскоме анатема! Сергију и Хонорију анатема! Пиру и Павлу анатема! Киру и Петру анатема! Макарију, Стефану и Полихронију анатема! Свима уопште јеретицима анатема!”.^[6]

Свети Васељенски Сабор у Халкидону донео је ову одлуку: Не дозволити никоме да изговара, или пише и саставља другу веру осим одређене од светих Отаца, сабраних Духом Светим. Ако се дрзне или саставити другу веру или произнети, то такви, ако је то епископ или клирици, нека буду одлучени: епископ од епископства, клирици од клира,

а световњаци нека се подвргну анатеми.^[7] Суд Цркве је свагда сматрао да заслужује одлучење онај који или што одузме од вере или што дода вери. Јер вера, потпуно и јасно нам предана од Апостола, не допушта ни додавање ни одузимање.^[8]

Јерес је душегубна сила која човека потапа у све смрти, јер га одваја од Цркве Христове, у којој се једино и налази бесмртност и живот вечни за људско биће. Свети Оци Седмог Васељенског Сабора благовесте: „Очигледно је: јерес одваја од Цркве свакога човека”.^[9] Јеретици обично узимају понека места из богонадахнутог Светог Писма, и својим безбожним расуђивањима унакажују оно што је правилно изречено Духом Светим. На то указује апостол Петар говорећи: „које ненаучени и неутврђени изврћу” по својој жељи;^[10] јер јеретикама је својствено извртати, по својој жељи, смисао истинитих и божанских догмата.^[11]

Они хоће да нас хришћане заплаше као децу својим софизмима.^[12] Они болују од несхватања црквених предања, и подчинивши се тој смртоносној болести, покварили су ум свој.^[13] Одпадање од истине јесте ослепљење ума и разума.^[14] Спасове речи: „врата паклена”,^[15] по тумачењу светих Отаца Петог Васељенског Сабора означавају: „смртоносна уста јеретика”.^[16]

НАПОМЕНЕ:

^[1] Стр. 38. Дјејан. Вселенских Соборов; том I; Казањ 1859.

^[2] Сол. 2, 9.

^[3] тамо, стр. 40.

^[4] тамо, стр. 44.

^[5] тамо, стр. 544; том VI; стр. 219; Казањ 1908.

^[6] тамо, стр. 230; том VI; Казањ. 1908.

^[7] тамо, стр. 763; том I; Казањ, 1859.

^[8] тамо, стр. 384.

[9] стр. 47; том VII; Казањ 1909.

[10] 2 Петр. 3, 16.

[11] тамо, стр. 240.

[12] тамо, стр. 241.

[13] тамо, стр. 267.

[14] тамо, стр. 272.

[15] Мт. 16, 18.

[16] стр. 211; том V; Казањ 1914.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

**ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Својства Цркве**

Саборност Цркве

Свети канони и богочовечанска вера

Свети канони су свети чувари светих догмата; свети чувари богочовечанских светиња богочовечанске вере православне. У Богочовечанском бићу и животу Цркве они су неопходни и обавезни. То посведочавају и потврђују сви Свети Васељенски Сабори ,сви Свети Помесни Сабори, и уопште свети Оци. Прво правило Светог Четвртог Васељенског Сабора гласи: „Установљујемо, да морају важити правила, која су од светих Отаца до сада на сваком сабору изложена била”.^[1] Тако се једино може сачувати истинита и неповређена вера богочовечанска, православна. Свети Оци Светог Шестог Васељенског Сабора, у првом правилу, наређују: да се има чувати чиста од сваког новачења и

неповређена вера; да се ништа не додаје и не одузима.^[2] У другом правилу исти свети Оци прописују: „Печатом засведочавамо и сва остала света правила, која су изложена од светих и блажених Отаца наших.^[3] „И нико не сме горе споменута правила мењати или укидати, или осим изложених правила имати друга, која су под лажним насловима измишљена од неких који су хтели да тргују истином“.^[4] Свети Оци у 21. правилу Гангрског Сабора веле: „Ми желимо да буде очувано у Цркви све што јој је Светим Писмом и Апостолским

Предањем предано“.^[5] У својој Првој Канонској Посланици Светом Амфилохију Иконијском, Правило 1., Свети Василије Велики веле: Они који су одступили од Цркве, нису више имали на себи благодати Духа Светога, јер је предавање исте код њих престало услед тога што се прекинуло прејемство, наследност.^[6]

Свети Оци у првом Правилу Светог Другог Васељенског Сабора наређују: „Мора бити предана анатели свака јерес“.^[7] Правило 33. Лаодикијског Сабора прописује: „С јеретицима, или расколницима, не треба се заједно молити“.^[8]

Правило 45. светих Апостола заповеда: „Епископ, или презвитер, или ђакон, који се са јеретицима само и молио буде, нека се одлучи“.^[9] Правило 10.: „Који се заједно са одлученима, ма било и у кући, буде молио, нека се одлучи“.^[10] Правило 46. светих Апостола гласи: „Заповедамо да се свргне епископ, или презвитер, који призна крштење или жртву (= Евхаристију) јеретика“.^[11] Свети Василије Велики у Првој Канонској Посланици Светом Амфилофију Иконијском, Правило прво веле: „Древни су установили, да се крштење јеретика има сасвим одбацити; оно расколника, пошто припадну Цркви, признавати“.^[12]

Саборност Цркве? — Сва зависи од богочовечанске апостолности, од богочовечанске светости, од богочовечанског јединства. И још: од богочовечанске вере наше, од богочовечанске љубави наше, од богочовечанског живљења нашег, од богочовечанске молитвености наше, од богочовечанске врлинскости наше, од богочовечанске охристовљености наше. Речју: саборност Цркве сва зависи од Богочовека Господа Христа: „све и у свему Христос“ (Кол. 3, 11); „сви једно у Христу Исусу“ (Гал. 3, 28). „Јер кроз њега би саздано све што је на небу и што је на земљи, што се види и што се не види. Све се кроза њ и за њ сазда. И Он је пре свега, и све је у њему. И Он је глава телу Цркве, да буде он у свему први“ (Кол. 1, 16— 18). „Црква је тело његово, пуноћа онога који све испуњава у свему“ (Еф. 1, 23).

У Цркви Христовој, која је тело Христово, све има своје богочовечанско место; све је усклађено, све богочовечански уграђено и учлањено. Господ Христос — глава Цркве држи у богочовечанској саборности све светове видљиве и невидљиве. У самој ствари: Богочовек Господ Христос и јесте сва дубина, сва висина, сва ширина саборности. Он је све у нама, и све у свему нашем: све у вери, све у љубави, све у свакој врлини нашој, све у свакој светој

тајни нашој. Кроза Њ, и Њиме свака врлина наша постаје богочовечански саборна, богочовечански апостолска и светоотачка.

Господом Христом ми смо небоземна бића, и док смо на земљи — „наше живљење је на небесима" (Флб. 3, 20).

Све наше Господ Христос осаборњује својом богочовечанском силом. У Цркви, телу Христовом, ми увек живимо саборно — „са свима светима" (Еф. 3, 18); сваки наш молитвени уздах благодаћу Христовом претвара се у саборни уздах; свака наша врлина преображава се у саборну, богочовечанску врлину; све наше у богочовечанском, саборном телу Цркве претвара се у апостолско-светоотачко живљење; све се помоћу животворних сила богочовечанских ухристовљује и охристовљује, обогочовечује и обожује. У Цркви, сваки хришћанин постаје богочовечански саборно биће; постаје своје врсте благодатни свечовек, богочовечански свечовек. Једном речју: постаје благодатни богочовек. У богочовечанском телу Христовом — Цркви сва се творевина доживљује у свима њеним логосним, богочовечанским размерама. И у свом том саборном подвигу обогочовечења доживљује се блавест — свеблавест еванђелска: Богочовек Господ Христос: „Алфа и Омега, Почетак и Свршетак, Први и Последњи, Сведржитељ" (Откр. 1, 8. 10. 17; 21, 6).

Таквим Богочовеком — „Сведржитељем" — у Цркви и кроз Цркву остварује се богочовечанска саборност Цркве: и то остварује светопредањским, апостолско — светоотачким силама. А сврх свега: најчудеснијом и најсавршенијом Личношћу ове планете: Богочовеком Христом Исусом. Отуда и спасоносни савет светог Благовесника: „Зато и ми, гледајући око себе толику гомилу сведока, да одбацимо свако бreme и грех који је за нас прионуо, и с трпљењем да трчимо у битку која нам је одређена, гледајући на Оснивача и Извршитеља вере Исуса, који место одређене себи радости претрпе крст, не марећи за срамоту, и седе с десне стране престола Божјега" (Јевр. 12, 1—2). — И тако оствари богочовечанску саборност свих богочовечанских блавести и свих богочовечанских стварности у телу свом — Цркви својој.

Богочовек и јесте та свемоћна и свесавршена осаборњујућа сила која савршено осаборњује сву твар и Творца телом својим — Црквом. Но исто тако Он осаборњује све светове, видљиве и невидљиве. У ствари, најсавршенија саборност у нашем човечанском свету остварена је у Богочовеку Христу, у богочовечанском телу његовом — Цркви.

А душа те саборности је свето Предање, апостолско и светоотачко. Сва је твар заступљена у Богочовеку Христу. Отуда је сва тајна твари у Богочовеку Христу, али и сва тајна Бога. Нема сумње, човек је човек Богочовеком, али и Бог је Бог Богочовеком. Тако је у Богочовеку једина права антроподикеја; но исто тако и једина права теодикеја. УЊему, једино

у Њему је и савршени Бог и савршени човек. Ван Њега, Богочовека, нема ни истинског Бога ни истинског човека.

НАПОМЕНЕ:

[1] Стр. 57; Никодим Милаш: Правила Свете Православне Цркве.

[2] тамо, стр. 57

[3] тамо, стр. 69. [4] тамо, стр. 70.

[5] тамо, стр. 129.

[6] тамо, стр. 269.

[7] тамо, стр. 48.

[8] тамо, стр. 142.

[9] тамо, стр. 32

[10] тамо, стр. 26

[11] тамо, стр. 32

[12] тамо, стр. 268.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

Црква, Светајна Христова - Својства Цркве

4. Апостолност Цркве

Свети Апостоли су први богољуди по благодати. Васцелим животом својим сваки од њих, попут апостола Павла, говори о себи: „Ја више не живим, у мени живи Христос“.[1] Сваки од њих је поновљени Христос; или боље: продужени Христос. Све је у њима Богочовечанско, јер је све од светих врлина: вере, љубави, наде, молитве, поста, и осталих. А то значи: све што је човечије у њима живи Богочовечијим, мислећи Богочовеком, осећајући Богочовеком, делајући Богочовеком, хотећи Богочовеком. За њих је историјски Богочовек, Господ Исус Христос, и врховна свевредност и врховно свемерило. Све је у њима од Богочовека, ради Богочовека и у Богочовеку. И то увек тако, и свуда тако. То им је бесмртност и у земаљском времену и у земаљском простору. Тиме су још на земљи везани за сву богочовечанску вечност Христову.

Ова богочовечанска апостолност је сва у потпуности продужена у земаљским наследницима христовних апостола: у светим Оцима. Међу њима, у суштини, нема никакве разлике: у њима подједнако живи и дела и бесмртује и вечнује један и исти Богочовек Исус Христос: који је јуче и данас онај исти и вавек.[2] Кроз свете Оце продужују се свети Апостоли са свима својим богочовечанским богатствима, богочовечанским световима, богочовечанским светињама, богочовечанским тајнама, богочовечанским врлинама. Свети Оци у ствари непрестано апостолују, и као посебне обогочовечене личности, и као епископи помесних Цркава, и као чланови Светих Васељенских Сабора и Светих Помесних Сабора. За све њих је једна Истина, једна Свеистина: Богочовек Господ Исус Христос. Гле, Свети Васељенски Сабори, од првог до последњег, само једну свевредност исповедају, бране, верују, блавесте и свебудно чувају: Богочовека Господа Исуса Христа.

Главно Предање, Свепредање Православне Цркве и јесте: живи Богочовек Христос, сав у Богочовечанском телу Цркве, коме је Он бесмртна, вечна Глава. То је не само блавест већ и свеблавест светих Апостола и светих Отаца. Они ништа не знају осим Христа распета, Христа васкрсла, Христа вазнесена. Сви они васцелим животом и учењем својим једнодушно и једногласно сведоче: Богочовек Христос је сав у Цркви Својој, као у телу Свом. Сваки од светих Отаца може с правом рећи са Светим Максимом Исповедником: „Ја ни у ком случају ништа своје не говорим, него говорим оно што сам од Отаца научио, ништа не мењајући у њиховом учењу“.[3] А из бесмртне блавести Светог Јована Дамаскина бруји саборна исповест

свих светих богопрослављених Отаца: Све што нам је предано — πάντα та παραδίδόμενα ἡμῖν — кроз Закон и Пророке и Апостоле и Еванђелисте ми примамо и знамо и веома ценимо, и преко тога ништа више не тражимо. .. Будимо тиме потпуно задовољни, и останимо у томе, не помичући вечне међе (Прич. Солом. 22, 28), нити нарушавајући божанско Предање.[\[4\]](#) — И онда дирљив светоотачки позив Светог Дамаскина, упућен свима православним хришћанима: Зато, браћо, стојмо на камену вере и у Предању Цркве, не помичући границе које поставише свети Оци наши, нити дајући места онима који хоће да уводе новотарије и да руше грађевину свете Божије васељенске и алосталске Цркве. Јер ако се свакоме пусти на вољу, мало по мало разориће се цело тело Цркве.[\[5\]](#)

Свето Предање је сво од Богочовека, сво од светих Апостола, сво од светих Отаца, сво од Цркве, у Цркви, Црквом, сво Црква. Свети Оци нису друго до само „чувари апостолских предања“. Сви они, као и свети Апостоли, јесу само „сведоци“ једне и једине Истине = Свеистине: Богочовека Христа. Њу они неућутно исповедају и проповедају, они — „свезлатна уста Бога Логоса“.[\[6\]](#)

Богочовек Господ Христос је један и јединствен и недељив. Исто тако је и Црква једна и јединствена и недељива, јер је она оваплоћење Богочовека Христа, продужено кроза све векове и кроза сву вечност. Таква по својој природи, таква и у својој земаљској историји, Црква се не може делити. Од ње се само може отпасти. Та једносност и јединственост Цркве је богочовечанског карактера од почетка па кроза све векове и кроза сву вечност. Бесмртна мисао Светог Григорија Богослова, распевана Богом, благовести ову богочовечанску истину: Један је Христос, једна је глава Цркве.[\[7\]](#)

Апостолско прејемство, апостолско наслеђе је од врха до дна богочовечанске природе. Шта то свети Апостоли предају својим наследницима као наслеђе? — Самог Богочовека Господа Христа, са свима непролазним богатствима Његове чудесне Богочовечанске Личности, Христа — Главу Цркве, једину Главу њену. Не предаје ли то, апостолска наследност престаје бити апостолска, и ту у ствари више и нема апостолског предања, нема апостолске јерархије, нема апостолске Цркве.

Свето Предање, то је Еванђеље Господа Христа, и сам Господ Христос, кога сила Духа Светога преноси у сваку верујућу душу, у читаву Цркву. Све што је Христово, силом Духа Светога постаје наше, људско; и то у телу Цркве. Дух Свети — градитељ Цркве, сваког верника, као ћелијицу, уграђује у тело Цркве, чини га „сутелесником“ Богочовека.[\[8\]](#) У ствари: Дух Свети благодаћу светих тајни и светих врлина обогочовечује сваког верника. Јер, шта је живот у Цркви? Ништа друго до благодатно обогочовечење сваког верника кроз његове личне еванђелске врлине; његово ухристовљење и охристовљење кроз уцрквењење и оцрквењење. Сав

живот хришћанина је непрекидни христоцентрични Духовдан: Дух Свети кроз свете тајне и свете врлине предаје Христа Спаса свакоме вернику, чини Га живим предањем, живим животом нашим: „Христос — живот наш”.^[9] Тиме и све што је Христово постаје наше, на сву вечност наше: и Његова Истина, и Његова Правда, и Његова Љубав, и Његов Живот, и сва Његова Божанска Ипостас.

Свето Предање? — Сам Господ Исус Христос Богочовек са свима богатствима Своје Божанске Ипостаси, а преко Њега и ради Њега — васцела Света Тројица. То најпотпуније дато и изражено у Светој Евхаристији, у којој се ради нас и ради спасења нашег обавља и обнавља васцели Спасов богочовечански домострој спасења. Ту сав Богочовек са свима чудесима и чудотворним даровима Својим; ту, и уопште у молитвеном, богослужбеном животу Цркве. Кроз све то непрестано бруји Спасова свечовекољубива благовест: „И, ево, ја сам с вама у све дане до свршетка века”^[10] — сав у апостолству, и кроз апостолство са свима вернима до свршетка света. То и јесте васцело Свето Предање апостолске Цркве Православне: живот у Христу = живот у Светој Тројици: охристовљење и отројичење.^[11]

Изузетно многозначајно је ово: у Православној Цркви Христовој, Свето Предање, увек живо и животворно, сачињавају: Свето Писмо, Света Литургија, сва света богослужења, све свете тајне, све свете врлине, сва Вечна Истина, сва Вечна Правда, сва Вечна Љубав, сав Вечни Живот, сав Богочовек Господ Христос, сва Света Тројица, сав богочовечански живот Цркве у свој својој богочовечанској пуноћи, са Пресветом Богородицом и свима Светима.

Личност Богочовека Господа Христа, преображена у Цркву, потопљена у молитвено, богослужбено безобално море благодати, и сва у Евхаристији, и сва у Цркви, — ето, то је Свето Предање. Ову истину благовесте и исповедају свети Апостоли, свети Оци и Свети Васељенски Сабори. Молитвом и побожношћу се чува Свето Предање од сваког демонизма и ђавољег хуманизма, и у њему сав Господ Христос, који и јесте вечно Предање Цркве. „Велика је тајна побожности: Бог се јави у телу”:^[12] јави се као човек, као Богочовек, као Црква, и својим свечовекољубивим подвигом спасења и обогочовечења човека, узвелича и узнесе људско биће изнад Пресветих Херувима и Свесветих Серафима. Сама апостолност Цркве је свим бићем својим од самог Господа Христа. Јер: Господ Христос је апостол и архијереј вере наше.^[13] Он је апостол (= посланик) Бога Оца, апостол Свете Тројице: Он = Спаситељ, са целокупним богочовечанским домостројем спасења. Апостол и Првосвештеник који Собом свештенодејствује и извршује сву богослужбу спасења нашег, обогочовечења нашег, охристовљења нашег, отројичења нашег... Он, првоврховни Апостол, и чини апостолима све потоње апостоле; и Он — Архијереј, Вечни Архијереј, чини архијерејима све потоње архијереје у

Цркви Својој. Он Собом и испуњује и надахњује све апостоле; Он Првоапостол и јесте апостол у њима, апостолује из њих и кроз њих, и чини их апостолима „звања небескога“.[14] Он у неизмерном човекољубљу Свом кроз Богочовечански подвиг изједначује Себе са њима. Зато им и говори и сведочи ову благовест и истину: „ко вас прима, мене прима“.[15] У ствари, сва апостолност је од Свеапостола — Господа Христа Богочовека. И овде: све се изводи и све своди на Богочовека Господа Христа. Отуда у Цркви и богочовечанска светост, и богочовечанско јединство, и богочовечанска саборност, и богочовечанска апостолност.

Богочовек = Спаситељ, Богочовек = спасење и јесте сва садржина целокупне апостолности: и живота апостолског, и учења апостолског, и бесмртности апостолске, и свемоћи апостолске и чудотворства апостолског, и вечности апостолске, и богочовечности апостолске. У самој ствари апостолност и није друго до Спасова богочовечност са свима њеним свепобедним силама. Такви, свети Апостоли су темељ Цркве — „где је камен од угла сам Исус Христос“, на коме и расте сва Црква богочовечанским растом својим.[16] И још: свети Апостоли су, по благовести христољубљеног боговидца и тајновидца: дванаест темеља Цркве Спасове — „и на њима имена дванаест апостола Јагњетових“.[17] Отуда истина вечна: уколико је Бог већи од Анђела, утолико је богочовечанско апостолство веће од Анђела.[18] У земаљском свету Апостоли су важнији и убедљивији сведоци Истине Христове, Цркве Христове неголи Анђели.[19]

По свему, апостолство је богочовечански дар од Бога, примање од Бога свих богочовечанских сила и моћи васцелог богочовечанског домостроја спасења, васцеле благодати спасења.[20] Апостоли = посланици, чији? Божији, Богочовекови. Они — послани са целокупним домостројем богочовечанског домостроја спасења, са васцелом Црквом: свима њеним светим тајнама и светим врлинама, у којима је и са којима је сав Спаситељ, сав Господ спасења — Богочовек Исус Христос. Само је она Црква апостолска, која има апостолско наслеђе, најпре: апостолску јерархију, која је верна васцелом апостолском предању.[21] Од Богочовекових апостола — епископи Духом Светим; епископи: да пасу Цркву Господа и Бога коју стече крвљу Својом.[22] У богочовечанском — апостолском Предању: богочовечанско учење и богочовечанско управљање Црквом. У самој ствари, у Цркви је све и сва од Богочовека Господа Христа: јер је она оваплоћени Бог Логос; и она је Њиме Истина, Њиме — „стуб и тврђава Истине“.[23] И у њој је усмена и писана Библија, и све свете богочовечанске тајне свих светова.

Сва непобедивост и сва свепобедност светих Апостола је од Господа Христа; сва чудотворност и свемоћ им је такође од Њега.[24] Он им даје — „власт над свима ђаволима“ и да исцељују „сваку болест и сваку немоћ по

људима".[25] Превелики апостол благовести: преко Господа Христа — „примисмо благодат и апостолство, да покоримо све незнабошце вери имена његова".[26] Апостолство светих Апостола увек је — „апостолство у Господу".[27] Један и исти Господ Христос ради у свима апостолима и кроза све апостоле.[28]

Дванаесторицу Својих ученика Господ „назива апостолима": јер све је у њима од Њега.[29] Отуда живот у Цркви није друго него: пребивати „једнако у науци апостолској".[30] Бесмртна је блавест и истина: „Бог постави у Цркви прво апостоле, Друго пророке, треће учитеље".[31] Свети Апостоли непрестано наглашавају да су они: „позвани на апостолство, и послани",[32] да су они: „апостоли Исуса Христа".[33] Чудесна је и чудотворна сила Господа Христа: Он ништавност људску претвара у свемоћно богочовечанско апостолство.[34] На чудесан начин; позван у апостолство од самог Господа Христа, свети апостол Павле објављује блавест: „Павле апостол, ни од људи, ни кроз човека, него кроз Исуса Христа".[35] За све свете апостоле важи ова истина: „Тајна Христова откри се Духом Светим његовим светим апостолима", а преко њих — свима наследницима и следбеницима светих Апостола.[36]

Васцеле богочовечанске апостолности наследници су свети Оци. Све апостолске светиње су душа њихове душе, живот њиховог живота, бесмртност њихове бесмртности, вечност њихове вечности, блавест њиховог апостолског Богочовечанског Еванђеља. А кроза све то и у свему томе сав Богочовек Господ Исус Христос, са свима богатствима Свога бића; Он — Спаситељ, Он — Васкрситељ, Он — Рај, Он — Истина, Он — Правда, Он — Љубав, Он — Добро, Он — Васкрсење, Он — Црква, Он — Оснивач и Завршитељ богочовечанске вере, Он — све и сва за људско биће у свима световима. Он — исти у светим Апостолима, исти и у светим Оцима; речју: увек исти у Богочовечанском телу Свом — Цркви; Он — Богочовек Господ Исус Христос: „јуче и данас онај исти и вавек".[37]

Свети Максим Исповедник благовести: Ко свете Апостоле прима, Христа прима, Бога прима; ко њих одбацује, самога Христа одбацује. Насупрот светим Апостолима су лажни апостоли = јеретици; ко њих прима, ђавола прима.[38] Свети Иринеј сведочи: Ко није сагласан са светим Апостолима, тај одбацује самога Господа Христа, одбацује и Оца, и сам је себе осудио, противећи се свом сопственом спасењу; а то и чине сви јеретици.[39] Предање светих Апостола чува се у Црквама помоћу прејемства, наследности епископа. Епископи су наследници Апостола. Путем такве наследности дошли су до нас од Апостола Црквено Предање и проповед истине. И то је најпотпунији доказ, да се једна и иста животворна вера сачувала у Цркви од Апостола до сада и предата нам у истинском обличју.[40] Апостоли и њихови ученици учили су онако како проповеда Црква, и учећи тако били су савршени.[41] Истинско знање — υνώοις ἀληθης — јесте учење Апостола, и првобитно устројство Цркве у

васцелом свету, и обележје тела Христова — *character corporis Christi*, које се састоји у наследности епископа, којима су Апостоли предали Цркву која је свуда; и она је у свој пуноћи дошла до нас са верно очуваним Светим Писмом.^[42] Свети Иринеј још учи: Сви који су ван Цркве — ван Истине су: *έκτος της 'Εκκλησίας' εκτός της Αληθείας.*^[43] Учење Апостола, древни организам Цркве је у целој свету; нарочита ознака тела Христова (= Цркве) јесте наследност епископа.^[44] Небеска је, апостолска је, херувимска је мисао Светог Иринеја: Црква је устројена саобразно лику Сина Божија.^[45] Свепобедни јунак православне вере, Свети Атанасије Велики благовести: Ми имамо веру од Спаситеља преко светих Апостола.^[46] Обратимо пажњу на само првобитно Предање, на учење и веру васељенске Цркве, — веру коју нам је дао Господ, а Апостоли проповедали, и Оци сачували. Јер на њој је основана Црква, и ко отпадне од ње, тај не може ни бити нити се чак називати хришћанин^[47] Од те вере васељенска Црква ништа не одузима. Таква је вера Цркве, такав је темељ Цркве, постављен Господом.^[48]

Свети философ, Григорије Ниски, вели: Доказ Нашег учења о вери јесте Предање Отаца које је дошло до нас као наслеђе. Оно нам је саопштено од Апостола преко потоњих светих.^[49] Исти свети Григорије саветује: Сетите се светих Отаца, којих смо се, по благодати Божјој, удостојили бити наследници. Не прекорачујте границе које поставише Оци наши, и не претпостављајте томе каснија учења, него доведите себе у склад са древним правилом вере.^[50]

Нема сумње, свети Апостоли су најсавршенији христоносци: они Христом живе, Христом мисле, Христом осећају, Христом говоре, Христом делају, Христом врлинују, Христом благовесте, Христом бесмртују. Њима је Господ Христос ближи од њих самих: они су своји, вечно своји себи — Њиме. Равноапостолни христоносац, Свети Златоуст небројено пута понавља: „Павле је имао у себи Христа“, „кроз Павла говори Христос“, „Павле је имао у себи говорећег Христа“.^[51] То се у већој или мањој мери односи и на остале свете Апостоле. И с правом, јер свети апостол Павле тврди за себе: „Ја више не живим, него у мени живи Христос“.^[52] Са Господом Христом — сва је Христова Истина у Њему, и у сваком апостоли светом.^[53] Бог је постао човек, да би човек, сваки човек живео Њиме.^[54] Свети Златоуст благовести: „Говори не Павле него Христос који покреће његову душу. То је само глас Павла, а мисао и учење — Христа“.^[55] Говорећи о Првом Васељенском Сабору, Свети Златоуст вели: Када се Христос налази међу двојицом или тројицом, сабраним у име Његово,^[56] утолико пре Он се налазио, све решавао и одлучивао тамо где је било више од три стотине Отаца.^[57] Свети Златоуст благовести: Када кажем Павле, ја разумем Христа, јер Он управља душом Павловом.^[58] Павле апостол је: сасуд изабрани, храм Божји, уста Христова, фрула Духа Светога, учитељ васељене.^[59]

О светом апостоу Павлу Златоусти равноапостол вели: Божанствени апостол свагда говори божанственим и небеским језиком, и са великом умешношћу казује еванђелску реч, изричући правила вере не од свога разума него по царској власти својој. Овај велики учитељ, по природи својој беше човек а по вољи — служитељ Божји, због чега он и говори као небеским језиком, и као да збори из самих небеса.[\[60\]](#)

Права богочовечанска вера има на себи печат апостолства. По богомудром Златоусту Светом, са правом вером иде и правилно разумевање истине.[\[61\]](#) Он наглашава да, говорећи о светом апостоу Павлу, он у исто време говори и о апостоу Петру, и о апостоу Јакову, и о апостоу Јовану, и о васцелом сабору светих Апостола Јер, као што су на једној харфи разне струне а хармонија једна, тако и у сабору Апостола, иако су разна лица, учење је ипак једно, пошто је био један уметник: Дух Свети:[\[62\]](#) Црквама Божјим управљају не људи, него сам Бог свуда управља црквама.[\[63\]](#)

Кроз свете Апостоле, и свете Оце, благодат Светога Духа учи: епископ цркве дужан је бринути се не само о цркви која му је поверена Духом Светим, него и о васцелој Цркви по васељени.[\[64\]](#) Свети Златоуст благовести: свети Апостоли су власт највећа, власт најдуховнија, власт највиша. Од свих духовних власти већа је власт апостолска. Притом, апостолство је не само почетак осталих власти, него и темељ и корен. Као глава у телу, тако и апостолство је почетак и корен дарова. Сва целокупност дарова усредсређује се у апостолству, као у глави. Апостоли су старешине, рукоположене од Бога; њима свима заједно поверена је васељена. Ако би се апостолство прекинуло, онда би се све пореметило и срушило.[\[65\]](#) Имајући у себи Господа Христа, тог јединог Победитеља смрти и Васкрситеља: свети Апостоли су имали власти над смрћу и над животом.[\[66\]](#) Следећи апостоу Павлу, ми ћемо неминовно следити Христу, пошто је и он писао све следећи не сам себе већ следећи Христу.[\[67\]](#) Докази истинитог апостолства су: непрекидни подвизи, неисказана страдања за Господа Христа, брига за све цркве.[\[68\]](#) Свети Апостоли су стубови Цркве, који подупиру и носе свод вере; они су и штитови, и очи на телу Цркве, и извори добара, и ризнице, и пристаништа. Уосталом, ма како их назвали, никада се не може достојно изразити њихова величина, њихова вредност.[\[69\]](#) Као што је глави неопходно да је у вези са телом, тако и Цркви — са свештеником. То је апостолски закон и заповест Господња.[\[70\]](#)

Говорећи о апостолству апостола Павла, свети Златоуст благовести: Онај који назива себе апостолом — говори, предаје не своје учење већ наложено му од Онога који га је послао. Вредност је апостола (= посланика) у овоме: не додавати ништа од себе самог. Стога је и Господ Христос говорио: Не зовите никога учитељем на земљи, јер је у вас један учитељ — Христос.[\[71\]](#) Порекло свих наших догмата је с неба, од небеског Господара,

мада их људи саопштавају.[\[72\]](#) Свети Златоуст вели: Ја знам учитеља догмата Цркве — Павла. Када спомињем Павла, тада указујем на Христа, јер Он сам говори у Павлу.[\[73\]](#)

За све свете Апостоле важи изјава светог апостола Павла: „Себе не проповедамо, исто Христа Исуса Господа”.[\[74\]](#) Свети Златоуст вели о светом Јовану Богослову: Сам Бог кроз њега благовести роду људском. Еванђеље које је он написао није његова творевина већ дело божанске силе, која је делала у души његовој. Он благовести из саме дубине Духа. Он има у себи самог Господа говорећег. Очигледно је, у његовом учењу нема ничега људског. Његови су догмати јаснији од сунчевих зракова, и зато су доступни свима људима. Догмати који су дошли до нас кроз његову божанствену душу, божанствени су и небески.[\[75\]](#)

Свети Златоуст јавља и ову еванђелску истину: Апостолима је ниспослана велика и обилна благодат Светога Духа; и они су својим врлинама усвојили себи тај дар.[\[76\]](#) То јест: они су облагодатили своје врлине, и оврлинили своју благодат. То се двоје сапрожима; увек зависи једно од другог; и увек јача једно помоћу другог. По вечној истини, израженој превеликим апостолом Павлом, о бесмртној вредности и важности и благодати и врлине.[\[77\]](#) Узалуд је благодат без врлине, али и врлина без благодати.[\[78\]](#) Стога су Апостоли, наглашава Свети Златоуст, најпре животом јављали Еванђеље Спасово, па онда речима.[\[79\]](#) По самом животу светих Апостола, по моћи њиховој, по чудесима њиховим, и по свему њиховом — земља је већ постала небо. И њима су се људи дивили као Анђелима, јер ни најмање нису обраћали пажњу ни на потсмехе, ни на претње, ни на опасности.[\[80\]](#) Ми смо послани, изјављује апостол Павле, не да измишљамо теорије него да предамо оно што смо чули, ништа не додајући од себе.[\[81\]](#) Свети Златоуст благовести: У гласу апостола Павла присуствовао је сам Христос, и свуда је путовао с њим. Ја бих желео, чежњиво изјављује Свети Златоуст, да видим прах тих уста, помоћу којих је Господ Христос изговорио велике и неисказане тајне; да видим и прах срца Павлова, које са сигурношћу можемо назвати срцем васељене, извором безбројних блага. Штавише, то срце је било изнад небеса, пространије од васељене, светлије од сунца, ватреније од огња, тврђе од дијаманта. Да, срце Павлово било је Христово срце, таблица Духа Светога, књига благодати.[\[82\]](#)

Свети Златоуст благовести: свети Апостоли ништа нису говорили од себе већ што су примили од Бога; то су и предали васељени. Тако и ми сада предлажемо не своје већ што смо примили од њих; то и објављујемо свима.[\[83\]](#) Због чега врата паклена нису надвладала Цркву? Због тога што Христос свагда борави с нама. Нема сумње, када Он не би био с нама. Црква не би однела победу.[\[84\]](#) Пошто је сав Господ Христос у Цркви, то она и побеђује свагда Њиме, те јој нико и ништа не може наудити. Све нам је у

Цркви од Господа Христа: и ум и срце и живот. Свети Златоуст благовести: „Ми ум Христов имамо”,^[85] то јест имамо ум духовни, божански, који нема у себи ничег људског. Срце Павлово било је ваистину срце Христово, обиталиште Духа Светога и књига благодати.^[86] Апостолска вера је сва богочовечанска; исто тако и „јединство вере”.^[87] Свети Златоуст благовести: Јединство вере значи: када сви имамо веру са светим Апостолима, када смо сви једно; када сви верујемо подједнако.^[88] Апостолска је, светоотачка је вера: веровати по Предању свете Васељенске Цркве. Без тога се не може бити хришћанин. Свети Дамаскии објављује богочовечанску небоземну истину говорећи: Ко не верује по Предању Васељенске (= Католичанске = Саборне) Цркве — неверник је^[89].

Што је од светих Апостола, од Господа је. Ко се усуђује, пита Свети Исповедник Теодор Студит, одузети или додати што апостолском Предању? Пут Еванђелски, пут Апостолски јесте царски пут. То је и пут Светих. Идући стопама њиховим, ми ћемо стићи у живот вечни у Христу Исусу Господу нашем. Апостолско учење примили смо од светих Отаца наших. То учење смо дужни чувати читаво и неповређено Духом Светим који живи у нама. Живот наш је по Предању Светих.^[90] Боговођени Исповедник благовести: Ми се утврђујемо на Апостолском учењу, а исто тако и на учењу светих Отаца наших, јер и они, сагласно са Апостолима говоре једно исто.^[91] Световне власти не могу бити судије у стварима божанских догмата. Светим Апостолима припада, надањивана Духом Светим, власт у стварима божанских догмата, њихових одредаба и недоумица поводом њих. Исто тако то припада и њиховим наследницима — светим Оцима. Говорећи уопште, сви Светитељи потврђују то.^[92]

Херувимски светло и дубоко доживљујући богочовечанске истине Апостолске вере православне, Свети Симеон Нови Богослов благовести: Сваки, који истрајно упражњава врлине и добра дела, спада у ред Апостола.^[93] Нема сумње, апостолска благодат је у већој или мањој мери животворно присутна у сваком члану Православне Цркве, сразмерно његовом живљењу у богочовечанским врлинама и светим тајнама. Апостолска вера је срце апостолске благодати. Ради ње се све добија од Јединог Човекољубца, а најпре Истина, и учење Истине о Истини. Свети Исидор Пелусиот, говорећи о Првом Васељенском Сабору, вели: Треба се држати учења Светог Сабора у Никеји, ништа не додајући и не одузимајући, јер је он, надахнут Богом дао истинско учење.^[94]

[1] Гал. 2, 20.

- [2] Јевр. 13, 8.
- [3] Epist. XV; P. gr. t. 91, ool. 544 D: *έμόν μέν οίδέν έρω παντελώς, δ δε πεφά τών πατέρων έδιδάχθην, φημί ...*
- [4] De fide. I, 1; P. gr. t. 94, col. 792 A.
- [5] De imagin., Orat. III, 41; P. gr. t. 94, ool. 1365 CD.
- [6] Недеља 7. по Ускрсу, Светих Отаца Првог Васељенског Сабора, на јутрењу, Слава на Хвалитех, Светих Отаца.
- [7] Orat. XXXVII, 8; P. gr. t. 36, col. 292.
- [8] Еф. 3, 6.
- [9] Кол. 3, 4.
- [10] Мт. 28, 20.
- [11] Ср. Мт. 28, 19—20.
- [12] 1 Тим. 3, 16.
- [13] Јевр. 3, 1
- [14] Јевр. 3, 1.
- [15] Лк. 10, 1; Мт. 10, 40.
- [16] Еф. 2, 20—21; Кол. 2, 19.
- [17] Откр. 21, 1—14.
- [18] Ср. Гал. 1, 8.
- [19] Ср. Гал. 1, 6—9.
- [20] Ср. Д. А. 1, 25.
- [21] Ср. 2 Тм. 1, 6. 12—14; 1 Тм. 4, 12—14; 6, 20; 2 Сол. 2, 15.
- [22] Д. А. 20, 28.
- [23] Јн. 14, 6; 1, 17; 1 Тм. 3, 15; Еф. 4, 21.
- [24] Мт. 10, 1—42.
- [25] Лк. 9, 1; Мт. 4, 23.
- [26] Рм. 1, 5.

- [27] 1 Кор. 9, 2.
- [28] Ср. Гал. 2, 8.
- [29] Лк. 16, 13.
- [30] Д. А. 2, 42.
- [31] 1 Кор. 12, 28.
- [32] Рм. 1, 1; 1 Кор. 1, 1.
- [33] 2 Кор. 1, 1; 1 Петр. 1, 1; 2 Петр. 1, 1.
- [34] Ср. 2 Кор. 12, 9—10; Флб. 4, 13; 1 Тим. 1, 12; Кол. 1, 29.
- [35] Гал. 1, 1.
- [36] Ср. Еф. 3, 5—10.
- [37] Евр. 13, 8.
- [38] Acta, 9. 10.; P. gr. t. 90, col. 144 C — 145 A.
- [39] Contra haer. III, 1. P. gr. t. 7, col. 845 B — 846 A.
- [40] тамо, III, 2. 3; col. 847 A; 851 B.
- [41] тамо, III, 13; 906 C.
- [42] тамо, IV, 8., col. 1077 B.
- [43] Contre les heresies. Hv. IV, 33, 7; Sources Chretiennes; Paris 1969.
- [44] тамо, liv. IV, 33, 9.
- [45] тамо, IV, 38, 1.
- [46] Epist. ad episc. Aegypti et Lib., 20; P. gr. t. 25, col. 585 B.
- [47] Epist. I ad Serap., 28, P. gr. t. 26, 593 C — 596 A.
- [48] тамо; col. 596 AB.
- [49] Contra Eunom., lib. IV; P. gr. t. 45, col. 653 B.
- [50] Epist. III; P. gr. t. 46, col. 1024 C.
- [51] Ср. 2 Кор. 13, 3. Ср. Беседе Св. Златоуста о Ап. Павлу.
- [52] Гал. 2, 20.

- [53] 2 Кор. 11, 10.
- [54] Ср. 1 Јн. 4, 9.
- [55] Contra Ioudeos II, 1; P. gr. t. 48, col. 858.
- [56] Мт. 18, 20.
- [57] тамо, III, 3; col. 865.
- [58] тамо, III, 4; col. 866.
- [59] Он, In Lazar. VI, 9; P. gr. t. 48, col. 1041, [60] De Paenit. VII, 1; P. gr. t. 49, col. 232.
- [61] De Pentacoste, II, 2; P. gr. I. 50, col. 466.
- [62] In S. Ignatium, 2; P. gr. 1. 50, col. 588.
- [63] тамо, 4; col. 592.
- [64] Св. Златоуст, In S. Eustatium, 3; P. gr. 1. 50, col. 602.
- [65] De utilit. lection, 3. 4; P. gr. t. 51, col. 91. 92. 93.
- [66] тамо, 5; col. 95.
- [67] Он, In mulier aligata est. 1; P. gr. l. 51, col. 217.
- [68] Он, In Habentes cumdom spiritue, 6; P. gr. t. 51, col. 295.
- [69] Он, In Faciem eiresiiti, 2; P. gr. t. 51, col. 373.
- [70] Он, De recipiendo Scvoriano, 1; P. gr. t. 52, col. 423. 425.
- [71] Мт. 23, 8.
- [72] Толкование на прор. Исаију, глава I, 1; С. — Петербург, 1900,
- [73] In guia potestate, 6; P. gr. t. 56, col. 423 [74] 2 Кор. 4, 5.
- [75] In Joaem., Homil. I, 1. 2. 3; P. gr. t. 59, col. 29. 30. 30.
- [76] тамо, Homil. XIII, 3; col. 142.
- [77] Ср. 1 Кор. 15, 10.

- [78] Ср. 2 Кор. 6, 1; 11, 23.
- [79] In Acta Apost., Homil. I, 3; P. gr. t. 60, col. 18.
- [80] тамо, Homil, XII, 3; col. 103.
- [81] Св. Златоуст, In Epist. ad Romi., Homil. I, 3; P. gr. t. 60, col. 398.
- [82] тамо, Homil. XXXII, 3; col. 679. 680.
- [83] In Epist. ad Corinth, Homil. VI, 2; P. gr. t. 61, col. 54.
- [84] тамо, [Homil.](#) VI, 4; col. 52.
- [85] 1 Кор. 2, 6.
- [86] тамо, Homil. VII, 6; col. 62.
- [87] Ср. Еф. 4, 11—13.
- [88] In Epist. ad Ephes. Homil. XI, 3; P. gr. t. 62, col. 83 [89] De fide, IV, 10; P. gr. t. 94, col. 1128 A.
- [90] Sermon. catechetici, Sermo 47; P. gr. t. 99, col. 173. 174; Scrm. 51. col. 187.
- [91] тамо, Sermo 97; col. 335.
- [92] тамо, Sermo 127; col. 442. 444
- [93] Λόγοι, λοу. 88; издање: Дионисија Загореа, Ενπω 1886.
- [94] Стр. 3, Писмо 2; Творен. част 3; Москва, 1860.

4. Апостолност Цркве

Свети Апостоли су први богољуди по благодати. Васцелим животом својим сваки од њих, попут апостола Павла, говори о себи: „Ја више не живим, у мени живи Христос”.^[1] Сваки од њих је поновљени Христос; или боље: продужени Христос. Све је у њима Богочовечанско, јер је све од светих врлина: вере, љубави, наде, молитве, поста, и осталих. А то значи: све што је човечије у њима живи Богочовечијим, мислећи Богочовеком, осећајући

Богочовеком, делајући Богочовеком, хотећи Богочовеком. За њих је историјски Богочовек, Господ Исус Христос, и врховна свевредност и врховно свемерило. Све је у њима од Богочовека, ради Богочовека и у Богочовеку. И то увек тако, и свуда тако. То им је бесмртност и у земаљском времену и у земаљском простору. Тиме су још на земљи везани за сву богочовечанску вечност Христову.

Ова богочовечанска апостолност је сва у потпуности продужена у земаљским наследницима христоносних апостола: у светим Оцима. Међу њима, у суштини, нема никакве разлике: у њима подједнако живи и дела и бесмртује и вечнује један и исти Богочовек Исус Христос: који је јуче и данас онај исти и вавек.^[2] Кроз свете Оце продужују се свети Апостоли са свима својим богочовечанским богатствима, богочовечанским световима, богочовечанским светињама, богочовечанским тајнама, богочовечанским врлинама. Свети Оци у ствари непрестано апостолују, и као посебне обогочовечене личности, и као епископи помесних Цркава, и као чланови Светих Васељенских Сабора и Светих Помесних Сабора. За све њих је једна Истина, једна Свеистина: Богочовек Господ Исус Христос. Гле, Свети Васељенски Сабори, од првог до последњег, само једну свевредност исповедају, бране, верују, благовесте и свебудно чувају: Богочовека Господа Исуса Христа.

Главно Предање, Свепредање Православне Цркве и јесте: живи Богочовек Христос, сав у Богочовечанском телу Цркве, коме је Он бесмртна, вечна Глава. То је не само блавест већ и свеблавест светих Апостола и светих Отаца. Они ништа не знају осим Христа распета, Христа васкрсла, Христа вазнесена. Сви они васцелим животом и учењем својим једнодушно и једногласно сведоче: Богочовек Христос је сав у Цркви Својој, као у телу Свом. Сваки од светих Отаца може с правом рећи са Светим Максимом Исповедником: „Ја ни у ком случају ништа своје не говорим, него говорим оно што сам од Отаца научио, ништа не мењајући у њиховом учењу”.^[3] А из бесмртне блавести Светог Јована Дамаскина бруји саборна исповест свих светих богопрослављених Отаца: Све што нам је предано — πάντα та παράδιδόμ, ενα ήμῖν — кроз Закон и Пророке и Апостоле и Еванђелисте ми примамо и знамо и веома ценимо, и преко тога ништа више не тражимо . .. Будимо тиме потпуно задовољни, и останимо у томе, не помичући вечне међе (Прич. Солом. 22, 28), нити нарушавајући божанско Предање.^[4] — И онда дирљив светоотачки позив Светог Дамаскина, упућен свима православним хришћанима: Зато, браћо, стојмо на камену вере и у Предању Цркве, не помичући границе које поставише свети Оци наши, нити дајући места онима који хоће да уведу новотарије и да руше грађевину свете Божије васељенске и алостолске Цркве. Јер ако се свакоме пусти на вољу, мало по мало разориће се цело тело Цркве.^[5]

Свето Предање је сво од Богочовека, сво од светих Апостола, сво од светих Отаца, сво од Цркве, у Цркви, Црквом, сво Црква. Свети Оци нису друго до само „чувари апостолских предања". Сви они, као и свети Апостоли, јесу само „сведоци" једне и једине Истине = Свеистине: Богочовека Христа. Њу они неућутно исповедају и проповедају, они — „свезлатна уста Бога Логоса".[\[6\]](#)

Богочовек Господ Христос је један и јединствен и недељив. Исто тако је и Црква једна и јединствена и недељива, јер је она оваплоћење Богочовека Христа, продужено кроза све векове и кроза сву вечност. Таква по својој природи, таква и у својој земаљској историји, Црква се не може делити. Од ње се само може отпасти. Та једносност и јединственост Цркве је богочовечанског карактера од почетка па кроза све векове и кроза сву вечност. Бесмртна мисао Светог Григорија Богослова, распевана Богом, благовести ову богочовечанску истину: Један је Христос, једна је глава Цркве.[\[7\]](#)

Апостолско прејемство, апостолско наслеђе је од врха до дна богочовечанске природе. Шта то свети Апостоли предају својим наследницима као наслеђе? — Самог Богочовека Господа Христа, са свима непролазним богатствима Његове чудесне Богочовечанске Личности, Христа — Главу Цркве, једину Главу њену. Не предаје ли то, апостолска наследност престаје бити апостолска, и ту у ствари више и нема апостолског предања, нема апостолске јерархије, нема апостолске Цркве.

Свето Предање, то је Еванђеље Господа Христа, и сам Господ Христос, кога сила Духа Светога преноси у сваку верујућу душу, у читаву Цркву. Све што је Христово, силом Духа Светога постаје наше, људско; и то у телу Цркве. Дух Свети — градитељ Цркве, сваког верника, као ћелијицу, уграђује у тело Цркве, чини га „сутелесником" Богочовека.[\[8\]](#) У ствари: Дух Свети благодаћу светих тајни и светих врлина обогочовечује сваког верника. Јер, шта је живот у Цркви? Ништа друго до благодатно обогочовечење сваког верника кроз његове личне еванђелске врлине; његово ухристовљење и охристовљење кроз уцрквењење и оцрквењење. Сав живот хришћанина је непрекидни христоцентрични Духовдан: Дух Свети кроз свете тајне и свете врлине предаје Христа Спаса свакоме вернику, чини Га живим предањем, живим животом нашим: „Христос — живот наш".[\[9\]](#) Тиме и све што је Христово постаје наше, на сву вечност наше: и Његова Истина, и Његова Правда, и Његова Љубав, и Његов Живот, и сва Његова Божанска Ипостас.

Свето Предање? — Сам Господ Исус Христос Богочовек са свима богатствима Своје Божанске Ипостаси, а преко Њега и ради Њега — васцела Света Тројица. То најпотпуније дато и изражено у Светој Евхаристији, у којој се ради нас и ради спасења нашег обавља и обнавља

васцели Спасов богочовечански домострој спасења. Ту сав Богочовек са свима чудесима и чудотворним даровима Својим; ту, и уопште у молитвеном, богослужбеном животу Цркве. Кроз све то непрестано бруји Спасова свечовекољубива благовест: „И, ево, ја сам с вама у све дане до свршетка века”^[10] — сав у апостолству, и кроз апостолство са свима вернима до свршетка света. То и јесте васцело Свето Предање апостолске Цркве Православне: живот у Христу = живот у Светој Тројици: охристовљење и отројичење.^[11]

Изузетно многозначајно је ово: у Православној Цркви Христовој, Свето Предање, увек живо и животворно, сачињавају: Свето Писмо, Света Литургија, сва света богослужења, све свете тајне, све свете врлине, сва Вечна Истина, сва Вечна Правда, сва Вечна Љубав, сав Вечни Живот, сав Богочовек Господ Христос, сва Света Тројица, сав богочовечански живот Цркве у свој својој богочовечанској пуноћи, са Пресветом Богородицом и свима Светима.

Личност Богочовека Господа Христа, преображена у Цркву, потоцљена у молитвено, богослужбено безобално море благодати, и сва у Евхаристији, и сва у Цркви, — ето, то је Свето Предање. Ову истину благовесте и исповедају свети Апостоли, свети Оци и Свети Васељенски Сабори. Молитвом и побожношћу се чува Свето Предање од сваког демонизма и ђавољег хуманизма, и у њему сав Господ Христос, који и јесте вечно Предање Цркве. „Велика је тајна побожности: Бог се јави у телу”:^[12] јави се као човек, као Богочовек, као Црква, и својим свечовекољубивим подвигом спасења и обогочовечења човека, узвелича и узнесе људско биће изнад Пресветих Херувима и Свесветих Серафима. Сама апостолност Цркве је свим бићем својим од самог Господа Христа. Јер: Господ Христос је апостол и архијереј вере наше.^[13] Он је апостол (= посланик) Бога Оца, апостол Свете Тројице: Он = Спаситељ, са целокупним богочовечанским домостројем спасења. Апостол и Првосвештеник који Собом свештенодејствује и извршује сву богослужбу спасења нашег, обогочовечења нашег, охристовљења нашег, отројичења нашег... Он, првоврховни Апостол, и чини апостолима све потоње апостоле; и Он — Архијереј, Вечни Архијереј, чини ахријерејима све потоње архијереје у Цркви Својој. Он Собом и испуњује и надахњује све апостоле; Он Првоапостол и јесте апостол у њима, апостолује из њих и кроз њих, и чини их апостолима „звања небескога”.^[14] Он у неизмерном човекољубљу Свом кроз Богочовечански подвиг изједначује Себе са њима. Зато им и говори и сведочи ову благовест и истину: „ко вас прима, мене прима”.^[15] У ствари, сва апостолност је од Свеапостола — Господа Христа Богочовека. И овде: све се изводи и све своди на Богочовека Господа Христа. Отуда у Цркви и богочовечанска светост, и богочовечанско јединство, и богочовечанска саборност, и богочовечанска апостолност.

Богочовек = Спаситељ, Богочовек = спасење и јесте сва садржина целокупне апостолности: и живота апостолског, и учења апостолског, и бесмртности апостолске, и свемоћи апостолске и чудотворства апостолског, и вечности апостолске, и богочовечности апостолске. У самој ствари апостолност и није друго до Спасова богочовечност са свима њеним свепобедним силама. Такви, свети Апостоли су темељ Цркве — „где је камен од угла сам Исус Христос“, на коме и расте сва Црква богочовечанским растом својим.[\[16\]](#) И још: свети Апостоли су, по благовести христољубљеног боговидца и тајновидца: дванаест темеља Цркве Спасове — „и на њима имена дванаест апостола Јаѓетових.[\[17\]](#) Отуда истина вечна: уколико је Бог већи од Анђела, утолико је богочовечанско апостолство веће од Анђела.[\[18\]](#) У земаљском свету Апостоли су важнији и убедљивији сведоци Истине Христове, Цркве Христове неголи Анђели.[\[19\]](#)

По свему, апостолство је богочовечански дар од Бога, примање од Бога свих богочовечанских сила и моћи васцелог богочовечанског домостроја спасења, васцеле благодати спасења.[\[20\]](#) Апостоли = посланици, чији? Божији, Богочовекови. Они — послани са целокупним домостројем богочовечанског домостроја спасења, са васцелом Црквом: свима њеним светим тајнама и светим врлинама, у којима је и са којима је сав Спаситељ, сав Господ спасења — Богочовек Исус Христос. Само је она Црква апостолска, која има апостолско наслеђе, најпре: апостолску јерархију, која је верна васцелом апостолском предању.[\[21\]](#) Од Богочовекових апостола — епископи Духом Светим; епископи: да пасу Цркву Господа и Бога коју стече крвљу Својом.[\[22\]](#) У богочовечаноком — апостолском Предању: богочовечанско учење и богочовечанско управљање Црквом. У самој ствари, у Цркви је све и сва од Богочовека Господа Христа: јер је она оваплоћени Бог Логос; и она је Њиме Истина, Њиме — „стуб и тврђава Истине“. [\[23\]](#) И у њој је усмена и писана Библија, и све свете богочовечанске тајне свих светова.

Сва непобедивост и сва свепобедност светих Апостола је од Господа Христа; сва чудотворност и свемоћ им је такође од Њега.[\[24\]](#) Он им даје — „власт над свима ђаволима“ и да исцељују „сваку болест и сваку немоћ по људима“. [\[25\]](#) Превелики апостол благовести: преко Господа Христа — „примисмо благодат и апостолство, да покоримо све незнабошце вери имена његова“. [\[26\]](#) Апостолство светих Апостола увек је — „апостолство у Господу“. [\[27\]](#) Један и исти Господ Христос ради у свима апостолима и кроза све апостоле.[\[28\]](#)

Дванаесторицу Својих ученика Господ „назива апостолима“: јер све је у њима од Њега.[\[29\]](#) Отуда живот у Цркви није друго него: пребивати „једнако у науци апостолској“. [\[30\]](#) Бесмртна је блавест и истина: „Бог постави у Цркви прво апостоле, Друго пророке, треће учитеље“. [\[31\]](#) Свети

Апостоли непрестано наглашавају да су они: „позвани на апостолство, и послани”,^[32] да су они: „апостоли Исуса Христа”.^[33] Чудесна је и чудотворна сила Господа Христа: Он ништавност људску претвара у свемоћно богочовечанско апостолство.^[34] На чудесан начин; позван у апостолство од самог Господа Христа, свети апостол Павле објављује благовест: „Павле апостол, ни од људи, ни кроз човека, него кроз Исуса Христа”.^[35] За све свете апостоле важи ова истина: „Тајна Христова откри се Духом Светим његовим светим апостолима”, а преко њих — свима наследницима и следбеницима светих Апостола.^[36]

Васцеле богочовечанске апостолности наследници су свети Оци. Све апостолске светиње су душа њихове душе, живот њиховог живота, бесмртност њихове бесмртности, вечност њихове вечности, благовест њиховог апостолског Богочовечанског Еванђеља. А кроза све то и у свему томе сав Богочовек Господ Исус Христос, са свима богатствима Свога бића; Он — Спаситељ, Он — Васкрситељ, Он — Рај, Он — Истина, Он — Правда, Он — Љубав, Он — Добро, Он — Васкрсење, Он — Црква, Он — Оснивач и Завршитељ богочовечанске вере, Он — све и сва за људско биће у свима световима. Он — исти у светим Апостолима, исти и у светим Оцима; речју: увек исти у Богочовечанском телу Свом — Цркви; Он — Богочовек Господ Исус Христос: „јуче и данас онај исти и вавек”.^[37]

Свети Максим Исповедник благовести: Ко свете Апостоле прима, Христа прима, Бога прима; ко њих одбацује, самога Христа одбацује. Насупрот светим Апостолима су лажни апостоли = јеретици; ко њих прима, ђавола прима.^[38] Свети Иринеј сведочи: Ко није сагласан са светим Апостолима, тај одбацује самога Господа Христа, одбацује и Оца, и сам је себе осудио, противећи се свом сопственом спасењу; а то и чине сви јеретици.^[39] Предање светих Апостола чува се у Црквама помоћу прејемства, наследности епископа. Епископи су наследници Апостола. Путем такве наследности дошли су до нас од Апостола Црквено Предање и проповед истине. И то је најпотпунији доказ, да се једна и иста животворна вера сачувала у Цркви од Апостола до сада и предата нам у истинском обличју.^[40] Апостоли и њихови ученици учили су онако како проповеда Црква, и учећи тако били су савршени.^[41] Истинско знање — *υνώοις ἀληθης* — јесте учење Апостола, и првобитно устројство Цркве у васцелом свету, и обележје тела Христова — *character corporis Christi*, које се састоји у наследности епископа, којима су Апостоли предали Цркву која је свуда; и она је у свој пуноћи дошла до нас са верно очуваним Светим Писмом.^[42] Свети Иринеј још учи: Сви који су ван Цркве — ван Истине су: *ἐκτός της Ἐκκλησίας ἐκτός της Αληθείας*.^[43] Учење Апостола, древни организам Цркве је у целоме свету; нарочита ознака тела Христова (= Цркве) јесте наследност епископа.^[44] Небеска је, апостолска је, херувимска је мисао Светог Иринеја: Црква је устројена саобразно лику Сина Божија.^[45] Свепобедни јунак православне вере, Свети Атанасије Велики

благовести: Ми имамо веру од Спаситеља преко светих Апостола.[\[46\]](#) Обратимо пажњу на само првобитно Предање, на учење и веру васељенске Цркве, — веру коју нам је дао Господ, а Апостоли проповедали, и Оци сачували. Јер на њој је основана Црква, и ко отпадне од ње, тај не може ни бити нити се чак називати хришћанин[\[47\]](#) Од те вере васељенска Црква ништа не одузима. Таква је вера Цркве, такав је темељ Цркве, постављен Господом.[\[48\]](#)

Свети философ, Григорије Ниски, вели: Доказ Нашег учења о вери јесте Предање Отаца које је дошло до нас као наслеђе. Оно нам је саопштено од Апостола преко потоњих светих.[\[49\]](#) Исти свети Григорије саветује: Сетите се светих Отаца, којих смо се, по благодати Божјој, удостојили бити наследници. Не прекорачујте границе које поставише Оци наши, и не претпостављајте томе каснија учења, него доведите себе у склад са древним правилом вере.[\[50\]](#)

Нема сумње, свети Апостоли су најсавршенији христоносци: они Христом живе, Христом мисле, Христом осећају, Христом говоре, Христом делају, Христом врлинују, Христом благовесте, Христом бесмртују. Њима је Господ Христос ближи од њих самих: они су своји, вечно своји себи — Њиме. Равноапостолни христоносац, Свети Златоуст небројено пута понавља: „Павле је имао у себи Христа“, „кроз Павла говори Христос“, „Павле је имао у себи говорећег Христа“.[\[51\]](#) То се у већој или мањој мери односи и на остале свете Апостоле. И с правом, јер свети апостол Павле тврди за себе: „Ја више не живим, него у мени живи Христос“.[\[52\]](#) Са Господом Христом — сва је Христова Истна у Њему, и у сваком апостоу светом.[\[53\]](#) Бог је постао човек, да би човек, сваки човек живео Њиме.[\[54\]](#) Свети Златоуст благовести: „Говори не Павле него Христос који покреће његову душу. То је само глас Павла, а мисао и учење — Христа“.[\[55\]](#) Говорећи о Првом Васељенском Сабору, Свети Златоуст вели: Када се Христос налази међу двојцом или тројцом, сабраним у име Његово,[\[56\]](#) утолико пре Он се налазио, све решавао и одлучивао тамо где је било више од три стотине Отаца.[\[57\]](#) Свети Златоуст благовести: Када кажем Павле, ја разумем Христа, јер Он управља душом Павловом.[\[58\]](#) Павле апостол је: сасуд изабрани, храм Божји, уста Христова, фрула Духа Светога, учитељ васељене.[\[59\]](#)

О светом апостоу Павлу Златоусти равноапостол вели: Божанствени апостол свагда говори божанственим и небеским језиком, и са великом умешношћу казује еванђелску реч, изричући правила вере не од свога разума него по царској власти својој. Овај велики учитељ, по природи својој беше човек а по вољи — служитељ Божји, због чега он и говори као небеским језиком, и као да збори из самих небеса.[\[60\]](#)

Права богочовечанска вера има на себи печат апостолства. По богомудром Златоусту Светом, са правом вером иде и правилно

разумевање истине.[61] Он наглашава да, говорећи о светом апостолу Павлу, он у исто време говори и о апостолу Петру, и о апостолу Јакову, и о апостолу Јовану, и о васцелом сабору светих Апостола Јер, као што су на једној харфи разне струне а хармонија једна, тако и у сабору Апостола, иако су разна лица, учење је ипак једно, пошто је био један уметник: Дух Свети:[62] Црквама Божјим управљају не људи, него сам Бог свуда управља црквама.[63]

Кроз свете Апостоле, и свете Оце, благодат Светога Духа учи: епископ цркве дужан је бринути се не само о цркви која му је поверена Духом Светим, него и о васцелој Цркви по васељени.[64] Свети Златоуст благовести: свети Апостоли су власт највећа, власт најдуховнија, власт највиша. Од свих духовних власти већа је власт апостолска. Притом, апостолство је не само почетак осталих власти, него и темељ и корен. Као глава у телу, тако и апостолство је почетак и корен дарова. Сва целокупност дарова усредсређује се у апостолству, као у глави. Апостоли су старешине, рукоположене од Бога; њима свима заједно поверена је васељена. Ако би се апостолство прекинуло, онда би се све пореметило и срушило.[65] Имајући у себи Господа Христа, тог јединог Победитеља смрти и Васкрситеља: свети Апостоли су имали власти над смрћу и над животом.[66] Следећи апостолу Павлу, ми ћемо неминовно следити Христу, пошто је и он писао све следећи не сам себе већ следећи Христу.[67] Докази истинитог апостолства су: непрекидни подвизи, неисказана страдања за Господа Христа, брига за све цркве.[68] Свети Апостоли су стубови Цркве, који подупиру и носе свод вере; они су и штитови, и очи на телу Цркве, и извори добара, и ризнице, и пристаништа. Уосталом, ма како их назвали, никада се не може достојно изразити њихова величина, њихова вредност.[69] Као што је глави неопходно да је у вези са телом, тако и Цркви — са свештеником. То је апостолски закон и заповест Господња.[70]

Говорећи о апостолству апостола Павла, свети Златоуст благовести: Онај који назива себе апостолом — говори, предаје не своје учење већ наложено му од Онога који га је послао. Вредност је апостола (= посланика) у овоме: не додавати ништа од себе самог. Стога је и Господ Христос говорио: Не зовите никога учитељем на земљи, јер је у вас један учитељ — Христос.[71] Порекло свих наших догмата је с неба, од небеског Господара, мада их људи саопштавају.[72] Свети Златоуст вели: Ја знам учитеља догмата Цркве — Павла. Када спомињем Павла, тада указујем на Христа, јер Он сам говори у Павлу.[73]

За све свете Апостоле важи изјава светог апостола Павла: „Себе не проповедамо, исто Христа Исуса Господа“.[74] Свети Златоуст вели о светом Јовану Богослову: Сам Бог кроз њега благовести роду људском. Еванђеље које је он написао није његова творевина већ дело божанске силе,

која је делала у души његовој. Он благовести из саме дубине Духа. Он има у себи самог Господа говорећег. Очигледно је, у његовом учењу нема ничега људског. Његови су догмати јаснији од сунчевих зракова, и зато су доступни свима људима. Догмати који су дошли до нас кроз његову божанствену душу, божанствени су и небески.[\[75\]](#)

Свети Златоуст јавља и ову еванђелску истину: Апостолима је испослана велика и обилна благодат Светога Духа; и они су својим врлинама усвојили себи тај дар.[\[76\]](#) То јест: они су облагодатили своје врлине, и оврлинили своју благодат. То се двоје сапрожима; увек зависи једно од другог; и увек јача једно помоћу другог. По вечној истини, израженој превеликим апостолом Павлом, о бесмртној вредности и важности и благодати и врлине.[\[77\]](#) Узалуд је благодат без врлине, али и врлина без благодати.[\[78\]](#) Стога су Апостоли, наглашава Свети Златоуст, најпре животом јављали Еванђеље Спасово, па онда речима.[\[79\]](#) По самом животу светих Апостола, по моћи њиховој, по чудесима њиховим, и по свему њиховом — земља је већ постала небо. И њима су се људи дивили као Анђелима, јер ни најмање нису обраћали пажњу ни на потсмехе, ни на претње, ни на опасности.[\[80\]](#) Ми смо послани, изјављује апостол Павле, не да измишљамо теорије него да предамо оно што смо чули, ништа не додајући од себе.[\[81\]](#) Свети Златоуст благовести: У гласу апостола Павла присуствовао је сам Христос, и свуда је путовао с њим. Ја бих желео, чежњиво изјављује Свети Златоуст, да видим прах тих уста, помоћу којих је Господ Христос изговорио велике и неисказане тајне; да видим и прах срца Павлова, које са сигурношћу можемо назвати срцем васељене, извором безбројних блага. Штавише, то срце је било изнад небеса, пространије од васељене, светлије од сунца, ватреније од огња, тврђе од дијаманта. Да, срце Павлово било је Христово срце, таблица Духа Светога, књига благодати.[\[82\]](#)

Свети Златоуст благовести: свети Апостоли ништа нису говорили од себе већ што су примили од Бога; то су и предали васељени. Тако и ми сада предлажемо не своје већ што смо примили од њих; то и објављујемо свима.[\[83\]](#) Због чега врата паклена нису надвладала Цркву? Због тога што Христос свагда борави с нама. Нема сумње, када Он не би био с нама. Црква не би однела победу.[\[84\]](#) Пошто је сав Господ Христос у Цркви, то она и побеђује свагда Њиме, те јој нико и ништа не може наудити. Све нам је у Цркви од Господа Христа: и ум и срце и живот. Свети Златоуст благовести: „Ми ум Христов имамо”,[\[85\]](#) то јест имамо ум духовни, божански, који нема у себи ничег људског. Срце Павлово било је ваистину срце Христово, обиталиште Духа Светога и књига благодати.[\[86\]](#) Апостолска вера је сва богочовечанска; исто тако и „јединство вере”.[\[87\]](#) Свети Златоуст благовести: Јединство вере значи: када сви имамо веру са светим Апостолима, када смо сви једно; када сви верујемо подједнако.[\[88\]](#)

Апостолска је, светоотачка је вера: веровати по Предању свете Васељенске Цркве. Без тога се не може бити хришћанин. Свети Дамаскии објављује богочовечанску небоземну истину говорећи: Ко не верује по Предању Васељенске (= Католичанске = Саборне) Цркве — неверник је[89].

Што је од светих Апостола, од Господа је. Ко се усуђује, пита Свети Исповедник Теодор Студит, одузети или додати што апостолском Предању? Пут Еванђелски, пут Апостолски јесте царски пут. То је и пут Светих. Идући стопама њиховим, ми ћемо стићи у живот вечни у Христу Исусу Господу нашем. Апостолско учење примили смо од светих Отаца наших. То учење смо дужни чувати читаво и неповређено Духом Светим који живи у нама. Живот наш је по Предању Светих.[90] Боговођени Исповедник благовести: Ми се утврђујемо на Апостолском учењу, а исто тако и на учењу светих Отаца наших, јер и они, сагласно са Апостолима говоре једно исто.[91] Световне власти не могу бити судије у стварима божанских догмата. Светим Апостолима припада, надањивана Духом Светим, власт у стварима божанских догмата, њихових одредаба и недоумица поводом њих. Исто тако то припада и њиховим наследницима — светим Оцима. Говорећи уопште, сви Светитељи потврђују то.[92]

Херувимски светло и дубоко доживљујући богочовечанске истине Апостолске вере православне, Свети Симеон Нови Богослов благовести: Сваки, који истрајно упражњава врлине и добра дела, спада у ред Апостола.[93] Нема сумње, апостолска благодат је у већој или мањој мери животворно присутна у сваком члану Православне Цркве, сразмерно његовом живљењу у богочовечанским врлинама и светим тајнама. Апостолска вера је срце апостолске благодати. Ради ње се све добија од Јединог Човекољубца, а најпре Истина, и учење Истине о Истини. Свети Исидор Пелусиот, говорећи оПрвом Васељенском Сабору, вели: Треба се држати учења Светог Сабора у Никеји, ништа не додајући и не одузимајући, јер је он, надањут Богом дао истинско учење.[94]

НАПОМЕНЕ:

[1] Гал. 2, 20.

[2] Јевр. 13, 8.

- [3] Epist. XV; P. gr. t. 91, col. 544 D: ἐμόν μὲν οἶδέν ἐρω παντελώς, δὲ περὰ τῶν πατέρων ἐδιδάχθην, φημί ..
- [4] De fide. I, 1; P. gr. t. 94, col. 792 A.
- [5] De imagin., Orat. III, 41; P. gr. t. 94, col. 1365 CD.
- [6] Недеља 7. по Ускрсу, Светих Отаца Првог Васељенског Сабора, на јутрењу, Слава на Хвалитех, Светих Отаца.
- [7] Orat. XXXVII, 8; P. gr. t. 36, col. 292.
- [8] Еф. 3, 6.
- [9] Кол. 3, 4.
- [10] Мт. 28, 20.
- [11] Ср. Мт. 28, 19—20.
- [12] 1 Тим. 3, 16.
- [13] Јевр. 3, 1
- [14] Јевр. 3, 1.
- [15] Лк. 10, 1; Мт. 10, 40.
- [16] Еф. 2, 20—21; Кол. 2, 19.
- [17] Откр. 21, 1—14.
- [18] Ср. Гал. 1, 8.
- [19] Ср. Гал. 1, 6—9.
- [20] Ср. Д. А. 1, 25.
- [21] Ср. 2 Тм. 1, 6. 12—14; 1 Тм. 4, 12—14; 6, 20; 2 Сол. 2, 15.
- [22] Д. А. 20, 28.
- [23] Јн. 14, 6; 1, 17; 1 Тм. 3, 15; Еф. 4, 21.
- [24] Мт. 10, 1—42.

- [25] Лк. 9, 1; Мт. 4, 23.
- [26] Рм. 1, 5.
- [27] 1 Кор. 9, 2.
- [28] Ср. Гал. 2, 8.
- [29] Лк. 16, 13.
- [30] Д. А. 2, 42.
- [31] 1 Кор. 12, 28.
- [32] Рм. 1, 1; 1 Кор. 1, 1.
- [33] 2 Кор. 1, 1; 1 Петр. 1, 1; 2 Петр. 1, 1.
- [34] Ср. 2 Кор. 12, 9–10; Флб. 4, 13; 1 Тим. 1, 12; Кол. 1, 29.
- [35] Гал. 1, 1.
- [36] Ср. Еф. 3, 5–10.
- [37] Јевр. 13, 8.
- [38] Acta, 9. 10.; P. gr. t. 90, ool. 144 C – 145 A.
- [39] Contra haer. III, 1. P. gr. t. 7, col. 845 B – 846 A.
- [40] тамо, III, 2. 3; col. 847 A; 851 B.
- [41] тамо, III, 13; 906 C.
- [42] тамо, IV, 8., col. 1077 B.
- [43] Contre les heresies. Hv. IV, 33, 7; Sources Chretiennes; Paris 1969.
- [44] тамо, liv. IV, 33, 9.
- [45] тамо, IV, 38, 1.
- [46] Epist. ad episc. Aegypti et Lib., 20; P. gr. t. 25, col. 585 B.
- [47] Epist. I ad Serap., 28, P. gr. t. 26, 593 C – 596 A.

- [48] тамо; col. 596 AB.
- [49] Contra Eunom., lib. IV; P. gr. t. 45, col. 653 B.
- [50] Epist. III; P. gr. t. 46, col. 1024 C.
- [51] Ср. 2 Кор. 13, 3. Ср. Беседе Св. Златоуста о Ап. Павлу.
- [52] Гал. 2, 20.
- [53] 2 Кор. 11, 10.
- [54] Ср. 1 Јн. 4, 9.
- [55] Contra Ioudeos II, 1; P. gr. t. 48, col. 858.
- [56] Мт. 18, 20.
- [57] тамо, III, 3; col. 865. [58] тамо, III, 4; col. 866.
- [59] On, In Lazar. VI, 9; P. gr. t. 48, col. 1041, [60]
De Paenit. VII, 1; P. gr. t. 49, col. 232.
- [61] De Pentacoste, II, 2; P. gr. I. 50, col. 466.
- [62] In S. Ignatium, 2; P. gr. I. 50, col. 588.
- [63] тамо, 4; col. 592.
- [64] Св. Златоуст, In S. Eustatium, 3; P. gr. I. 50, col. 602.
- [65] De utilit. lection, 3. 4; P. gr. t. 51, col. 91. 92. 93.
- [66] тамо, 5; col. 95.
- [67] Он, In mulier aligata est. 1; P. gr. I. 51, col. 217.
- [68] Он, In Habentes cumdom spiritue, 6; P. gr. t. 51, col. 295.
- [69] Он, In Faciem eiresiiti, 2; P. gr. t. 51, col. 373.
- [70] Он, De recipiendo Scvoriano, 1; P. gr. t. 52, col. 423. 425.
- [71] Мт. 23, 8.

- [72] Толкование на прор. Исаију, глава I, 1; С. — Петербург, 1900,
- [73] In guia potestate, 6; P. gr. t. 56, col. 423 [74] 2 Кор. 4, 5.
- [75] In Joанem., Homil. I, 1. 2. 3; P. gr. t. 59, col. 29. 30. 30.
- [76] тамо, Homil. XIII, 3; col. 142.
- [77] Ср. 1 Кор. 15, 10.
- [78] Ср. 2 Кор. 6, 1; 11, 23.
- [79] In Acta Apost., Homil. I, 3; P. gr. t. 60, col. 18.
- [80] тамо, Homil. XII, 3; col. 103.
- [81] Св. Златоуст, In Epist. ad Rom., Homil. I, 3; P. gr. t. 60, col. 398.
- [82] тамо, Homil. XXXII, 3; col. 679. 680.
- [83] In Epist. ad Corinth, Homil. VI, 2; P. gr. t. 61, col. 54.
- [84] тамо, [Homil.](#) VI, 4; col. 52.
- [85] 1 Кор. 2, 6.
- [86] тамо, Homil. VII, 6; col. 62.
- [87] Ср. Еф. 4, 11—13.
- [88] In Epist. ad Ephes. Homil. XI, 3; P. gr. t. 62, col. 83 [89] De fide, IV, 10;
P. gr. t. 94, col. 1128 A. [90] Sermon. catechetici, Sermo 47; P. gr. t. 99,
col. 173. 174; Serm. 51.
col. 187.
- [91] тамо, Sermo 97; col. 335.
- [92] тамо, Sermo 127; col. 442. 444
- [93] ?????, ????. 88; издање: Дионисија Загореа, Ενπω 1886.
- [94] Стр. 3, Писмо 2; Творен. част 3; Москва, 1860.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Својства Цркве

Апостолност Цркве

Васељенски Сабор

Апостолност је саборна богочовечанска светиња Цркве Христове; сва је свуда у свему што сачињава богочовечанско тело Цркве, и свима својим богочовечанским силама присутна у васцелом животу небоземног бића Цркве. Без ње — Црква се Христова ни замислити не може. У богочовечанском телу Цркве и јединство Цркве је апостолско, и светост апостолска, и саборност апостолска. Четири својства Цркве су једносушна међу собом; свако је у свима, и сви у свакоме. То нам сведочи свим бићем својим и са.ма природа богочовечанске вере Христове, нарочито кроз Свете Васељенске Саборе.

Свети Оци Трећег Васељенског Сабора, по прочитању Символа Вере, доносе овакву одлуку: Не дозволити никоме да исповеда, или пише и саставља другу веру осим прописане од светих Отаца, сабраних Духом Светим у Никеји; а ко се дрзне или састављати нову веру, или исповедати, или предлагати; такви, ако су епископи и клирици, да буду одлучени — епископ од епископства, клирици од клира, а мирјани да буду подвргнути анатемаи.^[1] Истина није сакривена, веле исти свети Оци, ни за кога од оних који су навикли расуђивати православно.^[2] Сви који имају непокварен ум старају се следити мишљења светих Отаца, јер су и сами Оци, напуњујући ум свој апостолским и еванђелским Предањем, постали светила свету.^[3] Држећи се у свему црквеног поретка. Свети Васељенски Сабор (Трећи) свргнуо је Несторија.^[4] Свети Оци Трећег Васељенског Сабора изјављују: У свему следимо мишљења светих Отаца, да не бисмо скренули с пута ни у ономе што је најмање. Ми ни у ком случају не можемо трпети да ико потреса веру или Символ Вере. И нипошто не дозвољавамо ни себи, нити

икоме другоме, да промени макар једну реч у Символу, или измени само један слог, сећајући се речи: Не помичи вечне међе, које су поставили Оци твоји.^[5] Јер су говорили не они него сам Дух Бога и Оца.^[6] Отступити од правилности светих догмата није ништа друго него очигледно — заспати на смрт.^[7] Од такве правилности отступамо када не следујемо Богонадахнутим Писмима и светим Апостолима, а заносимо се или предрасудама, или усрђем и наклоиошћу према онима који држе неправу веру, и тиме ослабљујемо силу нашега ума и наносимо, пре свега, штету својим душама. Стога је потребно своју веру довести у склад са вером светих Отаца Никејских, тих следбеника светих Апостола. Јер, на њиховом Сабору је заседао сам Господ Христос, који је рекао: Где су два или три сабрани у име моје, онде сам и ја међу њима.^[8] Нема сумње, Господ Христос је председавао на овом Светом Васељенском Сабору. Јер на њему је постављен чврст и неразорив темељ светог и беспрекорног исповедања вере, темељ који се распростро на сву васељену. Ту веру, изложену и опредељену на Никејском Сабору, свето су сачували потоњи свети Оци и пастири и светила Цркве и опитни стројитељи тајни.^[9]

Свето апостолско Предање у васцелости својој увек је присутно у свакој садашњици Цркве Христове кроз све векове. У ствари, Црква и мисли, и живи, и бесмртује Предањем. Сведоци су тога свети Оци. Мисли светих Отаца су увек на богочовечанском путу светог апостолског Предања, на којем су тако чести извори живе воде, извори вечнога живота.^[10] Свети Оци Четвртог Васељенског Сабора изјављују: „Ми расуђујемо по Предању Отаца”.^[11] Образлажући своје одлуке о догматима вере, исти Оци благовесте: Ми смо то поцрпли из Светога Писма и из Предања светих Отаца, апсолутно ништа не додајући вери, изложеној од стране светих Отаца у Никеји . . . По свима црквама држи се вера сагласна са Божанским Писмом и Предањима светих Отаца.^[12] Ми верујемо по изложеном исповедању светих Отаца. Оне пак који не верују учењу светих Отаца ми анатемишемо и сматрамо за туђе светој Цркви. Дакле, сваки који се не слаже са учењима светих Отаца, сам себе отуђује од сваког свештеног општења и присуства Христова.^[13] Ми желимо да учење о предметима вере буде правилно, и свака сумња уклоњена једномислијем, једнослављем и сагласним исповедањем и учењем свих светих Отаца. Ми држимо православну веру, предану нам од стране триста осамнаест Отаца и сто педесет Отаца, као и од осталих светих и славних Отаца, и по њој верујемо. Оци су нас научили и писаним словима изложили; више од тога ми не можемо говорити.^[14] На изложење вере Првог Васељенског Сабора и Другог Васељенског Сабора Оци Трећег Васељенског Сабора ускликнуше: „То је вера православна! њоме сви верујемо; та је вера истинита; та је вера вечна; у њој смо се крстили, у њој се крштавамо. Тако сви верујемо.”^[15] Оци Четвртог Васељенског Сабора изјављују: Овај Сабор има апостолску власт.^[16]

Свети Оци Петог Васељенског Сабора благовесте: „Ми исповедамо пред свима, да ми држимо и проповедамо ону веру која је спочетка дарована великим Богом и Спаситељем нашим Исусом Христом светим Апостолима, и од њих била проповедана у целој свету, коју су исповедали и објаснили и предали светим црквама свети Оци, и првенствено Оци који су се сабирали на Четири Света Сабора; њима ми следујемо потпуно и у свему, и примамо их. Притом ми обзнањујемо, да смо држали и држимо све што су прописала Четири Света Сабора односно праве вере и што су, на основу канона прописали односно црквене пракције”.[\[17\]](#) Четири Света Васељенска Сабора и свети Оци су сачували и објавили једно и исто исповедање вере.[\[18\]](#) „Стога се у светој католичанској (= саборној = васељенској) апостолској Цркви мора чувати и проповедати то право исповедање вере. Ако пак ко удаљи себе од њега, расуђујући супротно њему, такав човек, удаљујући себе самог од праве вере и ступајући у општење са јеретицима, справом бива осуђен и анатемисан од свете Цркве Божје”.[\[19\]](#) Стојећи свим својим христољубивим бићем за Богочовечанску Истину Цркве, свети Оци Петог Васељенског Сабора посведочавају и печатом сагласности запечаћују и ово Предање Цркве: „Треба анатемисати јеретике и после смрти”.[\[20\]](#) Зашто? Да не би отров њихових јеретичких заблуда тровао душе људске и лишавео их Царства Небеског. Чистота вере апостолске, то је свелек за све људе. Оци Петог Васељенског Сабора благовесте: „Вера, потпуно и јасно предата нам од Апостола, не допушта ни додавање ни умањавање”.[\[21\]](#)

Апостолност је срце богочовечанске вере Христове. Ту нам блавест громогласе, попут претходних Пет Васељенских Сабора, и свети Оци Шестог Васељенског Сабора. Они изјављују: Наш свети и васељенски Сабор, одбацивши заблуде безбожја од пређашњих времена до сада, и непоколебљиво идући правим путем светих и славних Отаца, у свему се побожно придружује гласу Пет Светих и Васељенских Сабора, — обновио је без икаквих новотарија одлуке побожности и одбацио самоизмишљене догмате безбожја. И Символ, изложен Првим и Другим Сабором, који су радопримили и потврдили и остали Свети Сабори ради уништења сваке душегубне јереси, богонадахнуто је запечатио и наш Свети и Васељенски Сабор.[\[22\]](#) — Пошто су прочитане и потписане одлуке од Отаца присутних на Шестом Васељенском Сабору, свети Оци су ускликнули: „Сви тако верујемо; једна је вера; сви тако мислимо. Сви верујемо православно. То је вера Апостола; то је вера Отаца; то је вера православних”.[\[23\]](#)

Апостолност је савест Цркве Христове, богочовечанске вере њене. Богоносни Оци Седмог Васељенског Сабора благовесте: „Догмати су — дело не цара него архијереја, пошто ми имамо ум Христов”.[\[24\]](#) „Нека не буде раскола и раздељења у једној светој католичанској и апостолској Цркви, које је глава сам Христос, истинити Бог наш”.[\[25\]](#) „Јерес одваја од Цркве свакога човека”.[\[26\]](#) Претседник Седмог Васељенског Сабора, Свети

Тарасије изјављује на Сабору: „Ми налазимо да Оци ни у чему не противрече један другоме; напротив, сви они, имајући као једну душу, једно и исто проповедају, једноме и истоме уче“.[\[27\]](#)

Богочовечанска саборност је битна одлика апостолске вере. То сведоче сви Свети Васељенски Сабори. Оци Седмог Васељенског Сабора изјављују: „Примамо, потврђујемо и од душе поздрављамо шест Светих и Васељенских Сабора, који су се сабирали у разним местима и у разна времена, под вођством Духа Светога, против сваке јереси. Њих громогласно проповедају и православне цркве, које се налазе по целој васељени, и оснивају се на њиховом правилном и богонадахнутом учењу када примају оне које они примају, и када одбацују оне које они одбацују“.[\[28\]](#) „Свети Оци наши су стражари Саборне (= Католичанске = Васељенске) Цркве, и они будно страже над мисленим бедемима њеним... Нека нас исправе учења богоречитих Отаца. Црпући из њих, ми смо се напојили истином; следујући њима, ми смо прогнали лаж, научени од њих, ми с љубављу примамо чесне иконе. Оци проповедају, а ми остајемо послушна чеда и хвалимо се Предањем Саборне (= Католичакске = Васељенске) Цркве. Ми следујемо древном законодавству Саборне Цркве. Ми држимо заповести Отаца. Ми анатемишемо како оне који ишта додају, тако и оне који ишта одузимају учењу Васељенске Цркве ... У свему држећи се учења богоносних Отаца наших, ми то учење проповедамо једним устима и једним срцем, ништа не додајући и ништа не одузимајући ономе што нам је предано. Ми исповедамо и учимо онако како су одредили и утврдили Шест Васељенских Сабора.“[\[29\]](#)

Свети Оци Седмог Васељенског Сабора благовесте: Када су се појављивале јереси, пуне жучи и горчине против Цркве, онда су се, по надахнућу Божјем, ради оповргнућа њих сабирали Шест Васељенских Сабора, и Оци Сабора потврђивали и васпостављали сво записано и усмено Предање, предано Васељенској (= Католичанској = Саборној) Цркви од самих првих времена.[\[30\]](#) Оно што се чува у Васељенској Цркви по Предању, не допушта ни додавање ни одузимање; а ко ишта додаје или одузима, томе прети највећа казна, јер је речено: „Проклет који помиче међе Отаца“.[\[31\]](#) У одлукама својим Оци Седмог Васељенског Сабора веле: Ми неприкосновено чувамо сва црквена Предања, потврђена писмено или усмено. Ми гредемо царским путем, и следимо божанском учењу светих Отаца наших и Предању Васељенске (= Саборне = Католичанске) Цркве, јер знамо да у њој обитава Дух Свети.[\[32\]](#) У Васељенској Цркви Еванђеље наследно прелази од једнога Оца другоме.[\[33\]](#)

Пошто су сви присутни Оци потписали одлуке Седмог Васељенског Сабора, Свети Сабор је ускликнуо: „Сви ми тако верујемо; сви ми тако мислимо; сви смо ми у томе сагласни и потписали смо се. То је вера

апостолска; то је вера православна; та је вера утврдила васељену. Који другачије поступају — нека су анатема! Који друкчије мисле — нека буду истерани из Васељенске Цркве! Ми чувамо одлуке Отаца. Оне који ишта додају учењу Васељенске Цркве, или одузимају од њега, ми предајемо анатема! Свима јеретицима анатема! Ко ниподапштава какво било црквено Предање, било оно записано или усмено, томе анатема! Ми смо међу собом удови једнога тела, а глава наша је Христос Бог. Када смо се састали овде, руководећи се пресветлим учењем Отаца, ми смо се чврсто зауставили на једној мисли, дошли до једног убеђења, не заборављајући Мојсијеву песму која каже: питај оца твога и он ће ти казати, старце твоје и рећи ће ти.^[34] Дакле, ми следујемо Предању Васељенске (= Католичанске = Саборне) Цркве и ништа нисмо ни одузели ни додали, већ по упутству апостола држимо Предања која смо добили, и допуштамо и с љубављу примамо све што је испочетка примила усмено или писмено Света Васељенска (= Католичанска = Саборна) Црква. Она пак што су одбацивали божанствени Оци наши, то одбацујемо и ми, и сматрамо то непријатељским Цркви. Прави и најправилнији суд Цркве састоји се у томе, да се у Цркви не допусте новотарије, а исто тако и да се ништа не одбацује. Дакле, следећи Отачким законима и добивши благодат од јединога Духа, ми смо све што се тиче Цркве сачували непроменљиво и без одузимања, као што су нам предали Светих Шест Васељенских Сабора; и све што су они оставили Цркви као достојно поштовања, све то ми примамо без икаквог колебања.^[35]

НАПОМЕНЕ:

[1] Стр. 765; Дјејан. Вселенск. Соборов.; том I; Казањ. 1859.

[2] тамо, стр. 92, том. вториј; Казањ, 1861.

[3] Флб. 2, 15. — Тамо, стр. 83.

[4] тамо, стр. 298.

[5] Приче Солом. 22, 28. [6] Мт. 10, 20. — Тамо, стр. 379 [7] Псал. 12, 4.

- [8] Мт. 18, 20 [9] тамо,
стр. 450. 451.
- [10] Ср. Јн. 4, 14.
- [11] Стр. 46; Дјејан. Вселенских Саборов, том III; Казањ 1863.
- [12] тамо, стр. 221. 222.
- [13] тамо, стр. 246. 247.
- [14] тамо, стр. 509. 510.
- [15] тамо, стр. 513.
- [16] тамо, стр. 564.
- [17] стр. 33; Дјејан. Вселенских Соборов, том V; Казањ 1914.
- [18] тамо, стр. 24.
- [19] тамо, стр. 33—34.
- [20] тамо, стр. 126.
- [21] тамо, стр. 155.
- [22] стр. 219; Дјејан. Вселенских Соборов, том VI; Казањ 1908 [23]
тамо, стр. 230.
- [24] 2 Кор. 2, 14—16. — Дјејанија, том VII; Казањ 1909, стр. 22.
- [25] тамо, стр. 29.
- [26] тамо, стр. 47.
- [27] тамо, стр. 55.
- [28] тамо, стр. 102.
- [29] тамо, стр. 169. 170.
- [30] тамо, стр. 213.

[31] 5 Мојс. 27, 17. — Тамо, стр. 262.

[32] тамо, стр. 284.

[33] тамо, стр. 285.

[34] 5 Мојс. 32, 7.

[35] тамо, стр. 293. 294. 298. 299. 300.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Својства Цркве

Апостолност Цркве

Канони

Све је у Цркви апостолски саборно, богочовечански саборно. Саборност је у богочовечанској апостолности, и апостолност је у богочовечанској саборности. „Правила светих Апостола“ наређују: Двапут у години нека бива сабор епископа, и нека међу собом испитују догмате побожности и разрешују црквене спорове.[1] Правило 1. Четвртог Васељенског Сабора гласи: Установљујемо, да морају важити правила, која су од светих Отаца до сада на свакоме сабору изложена била.[2] Правило 19. тог истог Сабора гласи: Наређује свети Сабор, сходно правилима светих Отаца, да се у свакој епархији епископи двапут у години скупљају,... и да се доведу у ред сви послови који се истакну.[3] Правило 1. Седмог Васељенског Сабора гласи: Ми радосно примамо и у свој целини и као непомично потврђујемо оно што установљују она божанствена правила, која су издана од светих труба Духа, велеславних Апостола, затим од Шест светих Сабора Васељенских, и . . . од светих Отаца наших. Јер сви они, просвећени једним и истим Духом, установише што је корисно било. И које они анатеми предају, исте анатемишемо и ми; а које свргнућу, исте и ми свргавамо.[4] Правилу 21. Светог Гангрског Сабора свети Оци благовесте: И да једном речју све кажемо: ми желимо да буде очувано у Цркви све што јој је Светим Писмом и

Апостолским Предањем предано.^[5]

Апостолска је бесмртна истина еванђелска: само се добрим средствима може остварити истинско добро. Правило 90. Светог Василија Великог гласи: „Који чини зло под изговором добра, двоструке је осуде достојан: и зато што чини оно што није добро, и што се служи добром као помоћником у извођењу зла”.^[6] У свом Правилу 91. исти богомудри Отац вели: „Догмати и проповеди, који су у Цркви сачувани, једне ми имамо из записане науке, а друге смо примили тајно из поверенога нам Апостолског Предања; нити ће ово ико хтети порицати, који је и најмање вичан црквеним пословима”.^[7]

Очигледно је: свети канони су свети догмати вере, примењени у практичном животу хришћана. Притом, они су свети будитељи и подстрекачи чланова Цркве на остваривање у свакодневном животу светих догмата, тих сунцезрачних истина небеских, присутних у земаљском свету преко Богочовечанског тела Цркве Христове.

НАПОМЕНЕ:

^[1] 1. Правило 37; Никодим Милаш: Правила Православне Цркве, стр. 30; ср. Правило 8. Шестог Васељенског Сабора, стр. 73.

^[2] тамо, стр. 57.

^[3] тамо, стр. 62.

^[4] тамо, стр. 104, 105.

^[5] тамо, стр. 129.

^[6] тамо, стр. 300.

^[7] тамо, стр. 301; ср. истога Оца правило 92.; тамо, стр. 303,

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ

Црква, Светајна Христова - Молитвено Богословље о Цркви

Молитвено Богословље о Цркви

Црква најречитије и најизразитије казује себе кроз свој молитвени живот. Молитва је њен став и њен језик према Тројичном Божанству, које нам је у највећој могућој мери казало себе кроз оваплоћеног Бога Логоса. А боголиком, и стога богочезњивом бићу, човеку ништа природније и потребније него да стално буде у метанијском молитвеном чезнућу за Богом, да се добровољно претвори у молитвену стрелу бесмртне христочежњивости. Зато и најлетимичније загледање у безобални океан црквене молитвености испуњује човеково биће бесмртним миомиром небеским, тим животворним ваздухом светих Херувима и Серафима. И казује нам, колико треба људској природи, тајну Цркве. А тајна Цркве, одасвуд бездана и безгранична, јер је оваплоћење Друге Личности Пресвете Тројице, никада не може сва ући у људске појмове, у људске речи, у људске изразе. У ствари, све је то муцање о Божанској Светајни. Једино вера унутар нас, верасасвимасветимтајнамаисветим врлинама — мала у души нашој чудесну тајну и лик Богочовековог тела, Цркве.

Због богочовечански бескрајне тајанствености бића Цркве, светоапостолско и светоотачко учење о Цркви је увек метанијски смиреноумио и молитвено. И у еклисиологији, и у христологији, и у сотириологији, и у свему што се тиче Богочовека Господа Христа и Његовог Богочовечанског тела — Цркве, бесмртно важи, за све и сва жива богомудра истина и блавест Светог Златоуста: „Смиреноумље је темељ наше философије”,^[1] философије богочовечанске, апостолске, светоотачке, православне. Дода ли се томе богонадахнута блавест Светог Максима Исповедника: „Без смиреноумља истина је слепа”,^[2] — добија се потпуна православна гносеологија. Притом, молитвено богословље нам открива ову бесмртну свеистину: света Евхаристија је свепуноћа Цркве; она је врх изнад свих врхова, пуноћа изнад сваке пуноће. Она је живи, свесавршени Богочовек Господ Христос, сав присутан Својом Богочовечанском свепуноћом у Цркви кроза све векове. Њоме и у њој се доживљује васцели

живот Богочовека Христа на земљи и на небу. У њој: Он је све и сва; Он је тај: „Који приноси и који се приноси, који прима и који се раздаје“;^[3] Он — и Спаситељ, и Крститељ, и Жртва, и Победитељ смрти, и Васкрситељ, и Вазнеситељ, и Бог и Човек ~ Богочовек; Он и Црква кроза све векове и кроза сву вечност. Он: „савршени Бог“ и „савршеии Човек“, савршени Богочовек; Он — Свеистина, Он — Свељубав, Он — Све правда, Он — Свемудрост, Он — Сведобро, Он — Сверадост, Он — Божанство, Он — Свежртва, Он — Свеархијереј, Он — све и сва за људско биће у свима световима. Он такав, увек такав у св. Евхаристији; увек такав за сваког причасника, и у сваком причаснику. И кроз то: Он — наше освећење, наше преображење, наше спасење, наше охристовљење, наше обожење, наше обогочовечење, наше отројичење, наше све, све, све. И то се доживљује у Богочовечанском телу Цркве кроз причешћивање светим Евхаристичним телом и крвљу Спасовом. Доживљује и постиже. Као тело Христово — Евхаристија је Црква, и Црква је Евхаристија: јер њоме и у њој ми смо у саборном свејединству са свима светима, а најпре са Пресветом Богомајком која нам је родила тело Господа и Спаса нашег Исуса Христа, и тиме родила Цркву.

Сва остала богослужења у Цркви Спасовој су припрема за свету Евхаристију, путеви који воде свециљу људског живота: евхаристичном сједињењу са Спасом Господом Христом. И уопште, сва молитвеност Цркве служи томе. то је главно осећање сваког истинског члана Цркве. Нема сумње, у Цркви се првенствено живи молитвом; молитва је и њено срце, и њен језик, и њен живот, њен — богоживот.

НАПОМЕНЕ:

^[1] Homil. In Iud., Sive per occasion, 2; P. gr. t. 51, col. 312.

^[2] Alia capita, 45; P. gr. t. 90, col. 1412 A.

^[3] Молитва за време Херувимске песме.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Молитвено Богословље о Цркви

Молитвено Богословље о Цркви

Богородица - Црква

Молитвена мисао Цркве бесмртним бисерјем обасипа Пресвету Богородицу што нам је родила Бога, дала Му тело Његово. Тако нам је и Спаситељ и спасење дато Пресветом Богородицом. Зато се ни Богочовек Господ Христос, ни Црква, ни спасење што је у њима, не могу имати без Пресвете Богородице. У ствари, сав се богочовечански домострој обавља помоћу Пресвете Богородице. Јер Црква је њоме Црква; и спасење је њоме спасење. На то указују све молитве Њој и све стихире о Њој

Молитвена мисао Цркве благовести: Када се Господ уселио у Свету Дјеву, она је постала Црква освећена Богу.[\[1\]](#) Цркву чувају молитве Пресвете Богородице, када ми Њу православно славимо.[\[2\]](#) Пошто је Богородица обиталиште Бога Логоса и Цркве, она је и наше очистиште од грехова.[\[3\]](#) Богородица је уистини Мати Творца; она и Ковчег Завета; она и ваистину света трпеза; она и очистиште наше; она и Црква Божија одухотворена; она и свезлатни светњак.[\[4\]](#) Пресвета Богородица је једина радост роду људском; она измољује мир црквама Спасовим.[\[5\]](#)

Ево једног дирљивог молитвеног вапаја Пресветој Богородици: Дјево Мати, ми знамо тебе — Цркву Божију;штујући те, ми се усрдно молимо теби: слугама твојим, Богородице, не затвори двери милости твоје.[\[6\]](#) Пресвета Богородица је „свесветла Црква Божија”.[\[7\]](#) Богу си се показала Црква освећена, Дјево, када се у тебе надумно усели Он; Њега моли да очисти прљавштину грехова наших, да бисмо постали храмови и обиталишта Духу.[\[8\]](#) Богородица је: Црква и свето обиталиште Бога Логоса.[\[9\]](#) Дјево Мати, знајући те као Цркву Божију, ми се усрдно молимо теби: не затвори слугама твојим, Богородице, врата милости твоје.[\[10\]](#) Уселивши се у тебе Бог, Дјево свебеспрекорна, Он те показа као освећену Цркву.[\[11\]](#) Родивши без семена Христа, Богородитељка је: обавила потресни домострој спасења.[\[12\]](#)

Пресвета Богородица је: велика ризница целе васељене; у њој се изврши спасење света— σωτήρια 'εν ώτη διεπράχθη — и отпуштење древних сагрешења.[\[13\]](#) Родивши Богочовека који је Црква, Пресвета

Богородица се јавила сјединитељком раздвојених: Бога и човека, неба и земље, Творца и твари, јер њоме људи заиста постадоше сажитељи Анђела на небесима, и сведоче, чиновни свих Светих, сада с њима певајући њен Пород у вечним песмама.[\[14\]](#)

НАПОМЕНЕ:

[\[1\]](#) У среду, на повечерју, Канон Пресв. Богородице, песма 4; Гл. 1, Осмогласник.

[\[2\]](#) У понедељак, на повечерју, Канон Пресв. Богород., Песма 4; Глас 2, Осмогласник.

[\[3\]](#) У среду, јутро, Канон Пресв. Богород., песма 3; Глас 2, Осмогласник.

[\[4\]](#) У понедељак, јутро, Канон умилни Господу нашем Исусу Христу и светим Мученицима Његовим, песма 6; Глас 3, Осмогласник.

[\[5\]](#) У суботу, на повечерју, Канон Пресв. Богород., песма 1; Гл. 5, Осмогласник.

[\[6\]](#) У суботу, на повечерју, Канои Пресв. Богород., песма 4; Гл. 5. Осмогласник.

[\[7\]](#) У среду, јутро, Канон Пресв. Богород., песма 8; Глас 7, Осмогл.

[\[8\]](#) У среду, на повечерју, Канон Пресв. Богород., песма 4; Глас I, Осмогласник.

[\[9\]](#) У среду, јутро, Канои Пресв. Богород., песма 3, Глас 2, Осмогл.

[\[10\]](#) У суботу, .на повечерју, Канои Пресв. Богород., песма 4; Глас 5, Осмогласник.

[11] У уторак, на повечерју, Канон Пресв. Богород., песма 4; Глас 5, Осмогласник.

[12] У понедељак, јутро, Канон светим Мученицима, песма 7; Гл. 7, Осмогласник.

[13] У недељу, јутро, на јутрењу, сједални васкрсни, Слава; Глас 8, Осмогласник.

[14] У Недељу Свих Светих, на јутрењу, Канон, песма 9; Пентикостар.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ
Црква, Светајна Христова - Молитвено Богословље о Цркви

Молитвено Богословље о Цркви

Крст - Црква

Животворни Крст Христов, увек препун свих богочовечанских сила, и јесте неуништива кичма Богочовечанског тела Христовог — Цркве. Ако је ишта оличење васцелог Богочовека Господа Христа, онда је то Часни Крст Његов. Зато ђаво може узети на себе свако обличје, али никада обличје крста. Молитвено богословље Цркве је изузетно раскошно и речито у величању Крста и његове спасоносне чудотворности.

Молитвена мисао Цркве благовести: Крстом Христовим постаде од Анђела и људи једна Црква; томе се радује небо и земља.[1] Крст је црквотворна сила Спасова, сила сјединилачка, сила осаборњујућа. „Крстом Христовим постаде једно стадо од Анђела и људи, и у једном сабору весели се небо и земља, кличући: Господе, слава Теби!".[2] „Раширивши руке на крсту, Господ Христос је сабрао све народе, и тако

објавио Цркву небоземну".^[3] „Ваистину божанствени крст Господњи сија у Цркви као звезда на небу, опаљујући бесе а просвећујући верне".^[4] „Раширивши руке Своје на крсту, Господ је сабрао све народе и објавио једну Цркву".^[5] Крст је чувар целе васељенске, крст је красота Цркве, крст је помор ђавола.^[6] „Крст је утврђење Цркве Христове", те њу не могу уништити ни људи ни ђаволи.^[7]

Молитвена, света мисао Цркве објављује радосну истину: Крст је „дивни рај Цркве".^[8] А сама Црква је — други рај: има у себи дрво живота — крст Господњи, од додира са којим ми постајемо заједничари бесмртности.^[9] Раширивши на крсту руке, Господ је сабрао све народе, и показао једну Цркву оних на земљи и оних на небу.^[10] „Некада у Едему, у рају ниче између дрвета дрво знања; а Црква Твоја, Христе, исцвела крст Твој који точи живот свему свету".^[11] „Крстом Христовим постаде једно стадо од Анђела и људи, и једна Црква. — Небо и земља весели се".^[12] „Водом боготворном и крвљу Твојом, Боже Логосе, Црква се весело украшује као Невеста".^[13]

НАПОМЕНЕ:

- ^[1] У петак друге седмице по Ускрсу, на јутрењу на хвалит. стихире, крсне; Пентикостар.
- ^[2] У среду, јутро, на стиховње стихире крсне; Глас 1, Осмога.
- ^[3] У недељу, јутро, Канон васкрсан, песма 8; Глас 4, Осмогл.
- ^[4] У уторник, вече, на Госп. возв., стихире крсне; Глас 2, Осмогл.
- ^[5] У недељу, јутро, Канон васкрсан, песма 8; Глас 4, Осмогл.
- ^[6] Егзапостилар у среду и петак.
- ^[7] У петак, јутро, сједален; Глас 6, Осмогласник.
- ^[8] Недеља Трећа св. Вел. Поста, субота вече, на Госп. возвах, стихире; Посни Триод.
- ^[9] тамо, на јутрењу, Канон Триода, песма 5.

[10] У недељу, јутро, Канон васкрсан, песма 6; Глас 4, Осмогл.

[11] У среду, јутро, на стиховње стихире крсне; Глас 8, Осмогл. [12]

У петак друге седмице по Ускрсу, на јутрењу, на хвалит.

стихире; Пентикостар.

[13] На малом вечерњу, на стиховње стих.; Крстовдан.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ Црква, Светајна Христова - Молитвено Богословље о Цркви

Молитвено Богословље о Цркви

Анђели - Црква

Својим Богочовечанским телом — Црквом, Господ Христос је на најсавршенији начин сјединио Анђеле са људима, Анђеле свео на земљу, људе уздигао на небо, и они су у истини постали међу собом бесмртна браћа.

И што је најважније: постали једно тело, богочовечанско тело Цркве. И света мисао Цркве молитвом благовести ову истину: „Ми непрестано величамо Тебе, Христе, који си на неисказан начин сјединио небеско са земаљским, и начинио једну Цркву од Анђела. и људи”. [1] Саздана Господом Христом, Црква је сва христочекњива, христоцентрична: Господ је свесавршено украсио Умни свет и благоизволео да се Њему уподобљује чесна Црква”. [2] „Помоћу Архангелских војски Господ чува Цркву Своју, која Га слави православним гласовима што људе избавља од смртности”. [3] „Господ Христос неизрециво украшава светлошћу Анђеле, а они утврђују Цркву Његову”. [4]

Црква је непобедива, не само зато што је она оваплоћени Бог Логос, већ и зато што је и Анђели бесмртни и богоносни чувају и бране. Молитвена мисао Цркве, обраћајући се светим Анђелима, благовести: „Украшавани разноврсним даровима, Архистратизи, ви заузимањем својим чувајте чврсто Цркве Христове”.^[5] „Велика је сила Анђела Господњих, јер они, бестелесни, проходе свет, чувајући Цркве силом која је од Бога, и моле се за васељену”.^[6] Исти је Господ Бог и Анђела и људи, исто Еванђеље, иста Истина, иста Правда, исте врлине. Преко светих врлина људи се уподобљавају светим Анђелима, својој небеској браћи и сабраћи. Зато се молитвено и метанијски обраћамо чудесном Спаситељу: „Цркву Твоју покажи сада Христе, као подражатељку Сабора Бестелесних преко врлина ограђујући Анђелима стадо Твоје”.^[7]

НАПОМЕНЕ:

- ^[1] Служба општа св. Анђела, Канон, песма 9; Општи Минеј.
- ^[2] У понед., јутро, Канон св. Анђелима, песма 6; Глас 3, Осмогл
- ^[3] У понедељ., јутро, Канон св. Анђелима, песма 5, Богородичан; I ц. 4, Осмогласник.
- ^[4] У понедељ., јутро, Канон св. Анђелима, песма 3; Глас 5, Осмогл
- ^[5] У понедељ., јутро, Канон св. Анђелима, песма 3; Глас 8, Осмогл. ^[6] У недељу, вече, на Госп. возв., стихире св. Анђелима; Глас 3, Осмогласник.
- ^[7] У понедељ., јутро, Канон св. Анђел., песма 9; Глас 8, Осмогл.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ

Црква, Светајна Христова - Молитвено Богословље о Цркви

Молитвено Богословље о Цркви

Апостоли - Црква

Свети христоносни Апостоли су и темељ Цркве, и градитељи Цркве, и благовесници Цркве, и савест Цркве. Сва делатност њихова, по свему и у свему богочовечанска, сва је од Господа Христа, или боље: сва од Оца кроз Сина у Духу Светом. Ту богочовечанску апостолност Цркве света молитвена мисао Цркве на безброј начина казује и исповеда. Христочежњива савест Цркве благовести: „Божанствени Апостоли су се заједно узидали у темељ Цркве као драго камење, озаравају васељену богопознањем, и предстоје Светој Тројици молећи се за душе наше”.^[1] „Апостоли Христови су уметношћу Духа Светога саградили сву Цркву”.^[2] „Господ је светим Апостолима утврдио Цркву Своју”.^[3] „На очигледан начин боравећи после Васкрсења Свог у току четрдесет дана са мудрим и чесним Апостолима, Господ им је поверио божански домострој спасења, којим спасава свет”.^[4] „Небеска Црква првородних непрестано се блиста душама светих Апостола”.^[5] „Господ је молитвама светих Апостола оградио стадо Своје, Цркву Своју, чувајући то стадо неповређеним од искушења вражијих”.^[6]

Свети Апостоли, саздавши сву Цркву неимарством Светога Духа, у њој благосиљају Христа кроза све векове.^[7] Свети Апостоли: предивни стубови Цркве, држе Цркву догматима вере.^[8] Вишња Црква првородних непрестано се весели духовима светих Апостола.^[9] Апостоли су: неразориви темељи Цркве и стубови непоколебљиви.^[10] Као очевидци и сведоци Бога Логоса оваплоћеног, ученици пребогати, као непресушиве реке рајске разделивши се, напајате Цркве божанственим водама.^[11] Сведрагоцени празник светих Апостола наста Цркви Христовој, који нам свима измољује спасење.^[12]

Молитвена мисао Цркве објављује и ову свету истину: Божанствено Еванђеље Св. Јоваиа Богослова је богонаписано, јер језик његов постаде перо Свесветог Духа.^[13] И још допуна тој истини: Св. Јован Богослов је највидовитије око Цркве.^[14]

НАПОМЕНЕ:

- [1] У среду вече, на Госп. возв., стихире; Глас 8, Осмогласник. [2] У четвртак 5. седмице Вел. Поста, на јутрењу, трипјеснец, песма 8.
- [3] У четвртак 3. седмице по Ускрсу, на јутрењу, сједален.
- [4] У понед. 5. седмице по Ускрсу, трипјеснец, песма 8, Слава. [5] У четвртак, јутро, Канон св. Апостолима, песма 9; Глас 7, Осмогласник.
- [6] У среду вече, на Госп. возв., стихире; Глас 8, Осмогл.
- [7] Велики Канон св. Андрије Критског, други трипјеснец.
- [8] У четвртак, јутро, Канон св. Апост., песма 8; Глас 8, Осмогл. [9] У четвртак, јутро, Канон св. Апост., песма 9; Глас 7, Осмогл.
- [10] У четвртак, јутро, Канон св. Апост., песма 8; Глас 8, Осмогл.
- [11] Вече, на Госп. возв., стихире; Служба општа Апостолима Општи Минеј.
- [12] тамо, на јутрењу, по 50 псалму стихира. [13] Престављење Св. Апост. и Еванђел. Јована Богослова, 26 септ.
- на јутрењу, Канон Апост., песма 3; Минеј Празнични.
- [14] тамо, на хвалит. стихире.

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ

Црква, Светајна Христова - Молитвено Богословље о Цркви

Свети Мученици - Црква

Свети Мученици су свепобедни сведоци Цркве васкрслога Господа Христа, увек јачи од сваког људског и демонског пакла, који људи или демони могу у свом црквоборачком бесу натуткати против Цркве Васкрслога. Света молитвена мисао Цркве казује нам њихову христочежњиву душу: Божанствени сабор Мученика је темељ Цркве — они делом испунише Спасове речи; јер они затворише врата паклена, разјапљена против Цркве, и својим мучеништвом родише пуноћу Цркве.[\[1\]](#) Свеславни Страдалци Спасови су свештена и одабрана војска, слична светим Анђелима; у њих је рај, усред кога је дрво живота — Господ Христос; они су поданици богокрасне Цркве.[\[2\]](#) Свети Свештеномученици и Пастири, украсивши себе красотами првобитног добротинства, постадоше истинске звезде и онебесише Цркву Христову, разноврсно је украсивши.[\[3\]](#) Мученици ... сада ваистину просвећују на небу свету Цркву првородних.[\[4\]](#) Свети Мученици су непоколебљиви стубови Цркве.[\[5\]](#) Чесна Црква увек блиста светлим подвизима Мученика.[\[6\]](#)

Страдања светих Мученика су апостолски моћне и убедљиве благовести које небеском радошћу заробљују срца људска и приводе их Једином Истинитом Богу и Господу — Исусу Христу. Молитвена мисао Цркве богомудрује: Распаљени Христовом љубављу, свети Мученици угасише пожар безбожја росом својих подвига, и јавише се као многосветли светилници Цркве, који вером одгоне таму недуга и мука од наших душа.[\[7\]](#) Свети Мученици, поставши мучеништвом синови слободног Јерусалима Небеског, просвећују Цркву првородних, прослављајући Христа вавек.[\[8\]](#) Свети Мученици су тврђаве Цркве, главни стубови побожности.[\[9\]](#) Свети Мученици: и сада просвећују свету Цркву првородних.[\[10\]](#) Страдалци Мученици су непоколебљиве куле Цркве.[\[11\]](#) Свети Мученици су красота Цркве.[\[12\]](#) Свети Мученици; и сада Цркву првородних просветљују веселећи се.[\[13\]](#) Свети Мученици као светила осветљују небо Цркве.[\[14\]](#) Свети Мученици су, благовести света мисао Цркве, истините вере пресјајни украси Цркве.[\[15\]](#) Мученици, божанствени војници Христови, као превелике звезде обасјавају увек чесно небо Цркве, и озаравају верне.[\[16\]](#) свештеномученици као многосветле звезде, мислено гранувши на своду Цркве, просвећују сву твар, разгонећи таму подвигом светлости и сијањем чудеса.[\[17\]](#) Свети Мученици, јавивши се као јарке звезде, ви обасјавате небо Цркве различним даровима и разноврсним лепотама — у правди, здравоумљу, јунаштву, памети.[\[18\]](#)

НАПОМЕНЕ:

- [1] Недеља Свих Светих, у суботу вече, на Госп. возв., Слава.
- [2] У петак, јутро, Канон часном и животворном Крсту, песма 9, Мученичан; Глас 3, Осмогласник.
- [3] Недеља Свих Светих, на јутрењу, Канон Свима Светима, песма 3; Пентикостар.
- [4] У понедељак, јутро, Канон умилини Господу нашем Исусу Христу и Његовим светим Мученицима, песма 9; Глас 2, Осмогл.
- [5] У среду, јутро, Канон часном Крсту, песма 9, Мученичан; Глас 2, Осмогл.
- [6] У суботу, јутро, Канон светим Мученицима, песма 1; Глас 4, Осмогласник.
- [7] У суботу, блажени; Глас 4, Осмогл.
- [8] У среду, јутро, Канон Крсту, песма 8, Мученичан; Глас 5, Осмогласник.
- [9] У петак, јутро, Канон Крсту, песма 3; Глас 1, Осмогл.
- [10] У среду, јутро, Канон Крсту, песма 1; Глас 2, Осмогл.
- [11] У среду, јутро, Канон, Крсту, песма 9; Глас 2, Осмогл.
- [12] У суботу, јутро, на хвалит. стихире; Глас 2, Осмогл.
- [13] У понедељак, јутро, Канон покајни, песма 9; Глас 4, Осмогл.
- [14] У суботу, јутро, Канон преминулима, песма 4; Глас 4, Осмогл.
- [15] У понедељак, јутро, Канон покајни, песма 3; Глас 8, Осмогл.

[16] Служба општа Мученицима, на јутрењу, сједален; Општи Минеј.

[17] Служба општа свештеномученицима, вечерње, на стихов. стихире; Општи Минеј.

[18] Недеља Свих Светих, на јутрењу, Канон, песма 8; Пентикостар.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЕКЛИСИОЛОГИЈА - УЧЕЊЕ О ЦРКВИ Црква, Светајна Христова - Молитвено Богословље о Цркви

Сви Свети - Црква

Синаксар Свих Светих казује нам ову еванђелску благовест: у Недељу Свих Светих празнују се сви Свети, јер је било потребно Свеце, који се празнују посебно сваки дан, сабрати у један дан, да се покаже да су се сви они подвизавали у једном Христу, и да су сви хитали једним истим поприштем врлине. И тако сви они, слуге једнога Бога бише достојно овенчани, и саставише Цркву; они и нас потстичу на исти подвиг, да сваки свим срцем, по мери својих сила, хита тим истим путем. Треба знати, данас ми празнујемо све Свете, које благодаћу освети Дух Свети. И то празнујемо: превелике и освећене Умове, девет, чинова Анђелских; Праоце и Патријархе; Пророке и свете Апостоле, Мученике и Свештеноначалнике, Свештеномученике и Преподобномученике, Преподобнике и Праведнике, и све саборе светих Жена, и све друге Светитеље чија имена не знамо. А пре свих, и у свима, и са свима — светију од свих Светих, Пресвету, и од самих Небеских Чинова несравњено бољу, Госпођу нашу Владичицу, Богородицу Марију, Увекдјеву.[1]

Светитељи су живе, ходеће свете врлине. Помоћу њих они стичу Духа Светога, стичу Бога Сина, стичу Бога Оца. Речју: отројичују се, обогочовечују се, расту „у човека савршена, у меру раста висине Христове" (Еф. 4, 13). Света, молитвена мисао Цркве благовести: Светитељи су као јарке звезде, које украшавају небо Цркве — разним даровима и разним красотима, у правди, у здравоумљу, у храбрости, у разуму.[2] Господ прослави на земљи Светитеље, јер они у телу примише ране и муке; њима украшени и божанским лепотама обдарени они су као неувењливи цетови, као истинске звезде Цркве— као добровољне жртве.[3]

Божанствени Светитељи, управљајући Црквом Христовом као лађом, сачуваше је непотопљивом усред страшних валова злих.[\[4\]](#)

Сваки је светитељ пун благодатно-врлинских, богочовечанских сила, помоћу којих оврлињује, освећује, обогочовечује, оцрквењује сваког верника по мери његове вере и ревности. Молитвена мисао Цркве нас учи: Претеча није био трска коју љуљају супротни ветрови већ наше бо жанско утврђење и непоколебљиво Цркве окрепљење; и он је молитвама својим чува непоколебљивом, угушујући свако искушење.[\[5\]](#) Само „са свима Светима“ ми јачамо у светим врлинама и обесмрћујемо себе богочовечанским православљем. Зато нас све молитвена ревност Цркве призива:

Нека нам свима заигра срце од радости придруживши се Светим Саборима Отаца, преко којих видесмо светлост Православља. Јер они су светионици који упућују све како да нађу истину.[\[6\]](#) Сабравши сву науку душе и расудивши заједно са Божанским Духом, чесни Оци богописано — θεοοράφως — написаше небески и свети Символ вере; у њему они, богославни и пребогати, ваистину и богомудри, следећи очигледно учењу светих Апостола, уче да је сабеспочетни Логос на најочигледнији начин свеистинито — једносуштан са Родитељем.[\[7\]](#) Примивши свеколико умно сијање Светога Духа, надприродно добрословље, свети Оци кратко и веома мудро, богонадахнуто — Οεοπνεῦότας — изразише, као Христови проповедници, блажени представници еванђелских догмата и побожних предања, очигледно примивши се неба откривење о томе, и просветивши се изложише веру Богом дану.[\[8\]](#) Сабравши сву пастирску уметност — ποιμανηκὴν ἐπιατήμην (= науку, знање, искуство), и потстакнути најоправданијим гњевом, свети Оци осветнички одагнаше тешке и пагубне вукове од црквеног народа — као неизлечиво болесне. То учинише божанствени пастири као најверније слуге Христове и најсвештенији повереници божанствене проповеди.[\[9\]](#) Сабор светих Отаца, који се стекао са свих крајева света, јасно предаде Цркви тајну богословља — и ми, славећи их величамо у вери, говорећи: О, божанска војско, богоречити оклопници ратника Господњих, пресјајне звезде Умнога неба — τοῦ νοητοῦ ὀτερεαῖατος (= духовнога неба, свода, тврђаве), необориви стубови тајанственог Сиона, миомирисни цветови рајски, свезлатна уста Бога Логоса — славо Никеје, украсе васељене, усрдно се молите за нас.[\[10\]](#)

Свети Оци на Никејском Сабору: „безумног Арија из Католичанске (= саборне, васељенске) Цркве саборно — изгнаше“.[\[11\]](#) Вера православља је увек апостолско-светоотачка. Зато се Православна Црква са захвалношћу моли Господу Христу: Свепрослављен си, Христе Боже наш, светила на земљи Оце наше као темељ си поставио, — и преко њих нас истинској вери научио, Многомилосрдни, слава Теби.[\[12\]](#) Блажени Оци, ви се заиста на земљи јависте свету као свесветли светионици истине Христове.[\[13\]](#) Чујмо

Божију Цркву која узвишеном проповећу гласно призива: Ко је жедан нека дође к мени и пије из чаше коју држим. чаше мудрости; ово пиће истине — речју захватих, воду ... исповедања, коју пијући садашњи Израилъ види Бога који громко објављује: Видите, видите ... ја сам Бог први и ја сам последњи, и осим мене нема Бога; који се одавде причешћује наситиће се и хвалиће велику тајну побожности.[\[14\]](#) Свети Оци, ви постадосте познати чувари апостолских предања.[\[15\]](#)

Молитвена мисао Цркве благовести: Са Седам Свештених Сабора светих Отаца објаснио си, Христе, чесну Цркву, као светлошћу седам светионика одагнавши далеко таму обмане.[\[16\]](#) Пророк Исаија рече: Седам духова отпочинуше на Христу; а Христос са Оцем и Божанственим Духом отпочину на Седам Сабора.[\[17\]](#) Повинујући се закону Твоме Сабори блажених Отаца, просветивши се разноврсним врлинама, наследише обитељи небеске, Владико, радујући се.[\[18\]](#) Седам кула тврђава сагради Премудрост Божија — са Седам Сабора светих Отаца чува Господ Цркву Своју од сваковрсних јереси.[\[19\]](#)

Божанско је, неприкосновено је, неизменљиво је свето правило Цркве: Не треба ништа ни додавати, ни одузимати Светом Предању православне вере наше. А који тако нешто учине, с правом се предају проклетству.[\[20\]](#) Нека нам свима срца, присаједињена Светим Саборима Отаца, заиграју од радости, јер преко њих видесмо светлост Православља. Они су светионици који нас воде проналажењу правога учења.[\[21\]](#) Измоливши очишћење душама, постарајмо се побожно проводити живот, да постанемо заједничари светих Отаца, у којима је богатство православног учења.[\[22\]](#) Цар Константин: Просвећен лучама Духа Светога, објаснио је Цркву Христову, одасвуд сабравши саборе верних.[\[23\]](#)

Све у свему: Црквом = Богочовеком је казана сва тајна Бога и сва тајна човека, казана кроз Богочовека. И кроз то сва тајна свих Божјих светова. Речју: казана сва тајна Богочовека — Светајна. Јер у Њему, у Његовом Богочовечанском телу = Цркви, казана је Светајна свих светова: од Пресвете Тројице па до најмање бубице. И сви путеви њихови, и све истине њихове. И све то богонадахнуто и богомудро изражено за сва времена и за сву вечност у деветом члану светог Символа Вере: Верујем „у једну, свету, саборну и апостолску Цркву". — И у том чудесном Богочовечанском бићу што се Црква зове, казана је сва истина и највеће и најмање тајне: од Свете Тројице до мајужне, али логосне и свете љубичице, и сваке најмање тварчице и бубице.

НАПОМЕНЕ:

- [1] Синаксар у Недељу Свих Светих.
- [2] У Недељу Свих Светих, на јутрењу, Канон Свима Светима, песма 8.
- [3] тамо, на хвалите стихире Свима Светима.
- [4] У суботу, јутро, Канон Светитељима, песма 7; Глас 3, Осмогл.
- [5] У уторак, јутро, Канон Св. Јовану Претечи, песма 9; Гл. 5, Осмогласник. [6] Служба општа светих Отаца, на Саборима, Канон Оцима, песма 9; Минеј Општи.
- [7] Недеља седма по Ускрсу, на хвалит, стихире Отаца; Пентикостар.
- [8] тамо.
- [9] тамо.
- [10] тамо.
- [11] Недеља 7. по Ускрсу, светих 318 богоносних Отаца, на литији, Слава, Оцима.
- [12] тамо, на јутрењу, Слава, тропар Отаца.
- [13] тамо, сједален Оцима.
- [14] Недеља 7. по Ускрсу, на јутрењу, Икос; Пентикостар.
- [15] Вече, на литији стихира; Служба општа св. Отаца, на Саборима; Општи Минеј.
- [16] тамо, на јутрењу, Канон, песма 3.
- [17] тамо, песма 4.

[18] У Недељу Свих Светих, на јутрењу, песма 3; Пентикостар. [19] Служба општа Св. Отаца, па Саборима, на јутрењу, Канон, песма 6; Општи Минеј.

[20] тамо, песма 9.

[21] тамо.

[22] тамо.

[23] Служба царевима: Константину и Јелени, вечерње, на литији, стихира.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА
Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви

Учење о Светом Духу у Цркви

Шта је Богочовек Христос: шта је Бог у Њему а шта човек? како се познаје Бог у Богочовеку а како човек? Шта је нама људима Бог даровао у Богочовеку и са Богочовеком? Све нам то казује Дух Свети — „Дух Истине“: казујенам сву Истину о Њему — о Богу у Њему и о човеку, и шта нам је све даровано Њиме. А то? — Неизмерно превазилази све што су очи људске икада виделе, уши људске икада чуле, срце људско икада наслутило.[1]

Својим животом у телу на земљи, Богочовек је основао Богочовечанско тело Своје — Цркву, и тиме припремио земаљски свет за долазак и живљење и делатност Духа Светог у телу Цркве као душе тог тела. На дан Свете Педесетнице Дух Свети је сишао с неба у Богочовечанско тело Цркве, и занавек остао у њему као свеживотворна душа његова.[2] То видљиво Богочовечанско тело Цркве сачињавају свети Апостоли својом светом

вером у Богочовека Господа Исуса као Спаситеља света, као савршеног Бога и савршеног човека. И силазак, и сва делатност Духа Светог у Богочовечанском телу Цркве бива због Богочовека и ради Богочовека.^[3] „Њега ради Дух Свети уђе у свет”.^[4] Све у Богочовечанском домостроју спасења условљено је Богочовечанском Личношћу Господа Христа; и све бива, и све се збива у категорији Богочовечности. Тако и делатност Светога Духа. Сва делатност Његова у свету неодвојива је од богочовечанског подвига спасења света Господом Христом. Педесетница је свим бесмртним дарима Тројичног Божанства, и самог Духа Светог, ограничена на Цркву светих Апостола = на свету апостолску веру = на свето апостолско Предање = на свету апостолску јерархију — на све што је Апостолско = што је Богочовечанско.

НАПОМЕНЕ:

^[1] Ср. Јн. 15, 26; 16, 13; 1 Кор. 2, 4—16; Еф. 3,5.

^[2] Д. А. 2, 1—47.

^[3] Ср. Јн. 16, 7—13; 15, 26; 14, 26.

^[4] Молитва на крају Акатиста Исусу Сладчајшем.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

**ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА
Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви**

Све бива Духом Светим

Духовдан, који је почео на дан Свете Педесетнице, непрекидно траје у Цркви са неисказаном пуноћом свих божанских дарова и животворних сила.^[1] Све у Цркви бива Духом Светим: и оно најситније, и оно најкрупније. Када свештеник пред кађење благосиља кадионицу, он моли Господа Христа да „ниспошље благодат Пресветога Духа". Када се неисказано чудо Божје — Света Педесетница, при хиротонији епископа, понавља и даје сва пуноћа благодати, тиме се најочигледније сведочи да сав живот Црве бива у Духу Светом. Нема сумње, Господ Христос је Духом Светим у Цркви; и Црква је Духом Светим у Господу Христу. Господ Христос — глава и тело Цркве; Дух Свети — душа Цркве.^[2] Од самог почетка Богочовечанског домостроја спасења Дух Свети је узидео Себе у темељ Цркве = у темељ тела Христовог, извршивши оваплоћење, „отеловљење Логоса у Светој Дјеви^[3].

У ствари, свака света тајна и свака света врлина јесте мали Духовдан: Дух Свети преко њих силази на нас, у нас. И то силази суштствено = οὐκὼδώς,^[4] тојест истински и стварно свим Својим божанским, суштинским енергијама; Он — „богатство Божанства", Он — „благодати пучина",^[5] Он — „благодат и живот сваке твари".^[6]

НАПОМЕНЕ:

^[1] Ср. Д. А. 10, 44—48; 11, 15—16; 15, 8—9; 19, 6.

^[2] Ср. 1 Кор. 12, 1—28. — При томе увек имати па уму новозаветну истину; Богочовек Господ Исус као савршени човек има Своју личну човечанску душу.

^[3] Осмогласник: Глас 1, В нед. утра, на полуноћници, Канон Пресветој Тројици, песма 1.

^[4] Пентикостар, в вторник, на утрени, на стиховн. стихири.

^[5] Еф. 5, 25—27.

[6] тамо, В вторник Пјатдесјат. недјели, Трипеснец, песма 9; в пјаток Трипеснец, песма 8.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

**ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА
Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви**

Христопознање - Духом Светим

Вечна је благовест новозаветна: Господ Христос Духом Светим борави у нама и ми у Њему. То нам сведочи само присуство Духа Светога у нама. Ми Духом Светим живимо у Господу Христу, и Он у нама. И то знамо — „по Духу кога нам је дао”. [1] Наш људски дух се Духом Светим оспособљује за право и правилно христопознање. Шта је у Богу, и у Богочовеку, ми знамо по Духу „који нам је дат”. [2]

За познање Богочовека Христа, једног од Свете Божанске Тројице, неопходна нам је помоћ остале Свете Двојице: Бога Оца и Бога Духа Светога. [3] Дух Свети је „Дух мудрости”; [4] добије ли Га, човек се испуни мудрошћу божанском. Дух Свети је и „Дух откривења”. [5] Божанском мудрошћу Он у срцу верујућег открива и казује тајну Исуса Богочовека, те тако духоносац долази до истинског христопознања. Никакав дух људски није у стању никаквим напорима својим да позна тајну Христову у њеном божанском и спасоносном савршенству и потпуности. То духу људском открива једино и само Дух Свети, због чега се и назива „Духом откривења”. [6] Са тих разлога духозарни апостол и благовести: Нико не може Исуса назвати Господом осим Духом Светим. [7] Дух Свети као „Дух Истине” и као „Дух откривења” уводи у сваку истину Христове Богочовечанске Личности и Његовог Богочовечанског домостроја спасења и учи нас свему Христовом. [8] То је разлог што се и целокупно Еванђеље Христово, са свима својим богочовечанским стварностима, назива Откривење. То је разлог због којег у Цркви свако црквено чинодејство,

радња, служба, тајна, дело, бива призивањем, епиклезом силе и благодати Светога Духа.

Једном речју: сав живот Цркве, у свима својим безбројним богочовечанским стварностима и пројавама, води се и руководи Духом Светим, који је увек Дух Богочовека Исуса Христа.^[9] Зато је и речено у Светом Еванђељу: Ко нема Духа Христова, он није Његов.^[10] Херувимски погружен у богочовечанску тајну Цркве као у најмилију светајну Божију, Свети Василије Велики објављује свеистиниту благовест: Дух Свети изграђује Цркву Божију — *Τό Πνεύμα το "Αγιον ἀρχιτεκτονεῖ Ἐκκλησίαν Θεοῦ.*^[11]

Светом Педесетницом је употпуњено Боговаплоћење: при првом силаску Дух Свети извршује у Светој Дјеви оваплоћење Бога Логоса, и Бог Логос постаје и занавек остаје у Свом телу као Богочовек; при другом доласку Свом, на Педесетницу, Дух Свети силази на Богочовеково тело, и занавек остаје у том телу, које је Црква. Посреди је један недељиви домострој спасења. Дух Свети силази на васцело тело Цркве, и сав је присутан у целокупном богочовечанском бићу и животу Цркве. Као што у човековом телу ништа не бива без душе што је у њему, тако и у телу Цркве ништа не бива без Духа Светога који је душа Цркве. Тако кроза све векове и кроза сву вечност.

НАПОМЕНЕ:

[1] 1 Јн. 3, 24.

[2] Ср. 1 Јн. 4, 13; 1 Кор. 2, 4—16.

[3] Ср. Мт. 11,27; 1 Кор. 2, 12.

[4] Еф. 1, 17.

[5] Еф. 1, 17.

[6] Еф. 1, 17; 3, 6; 1 Кор. 2, 10,

[7] 1 Кор. 12, 3.

[8] Јн. 16, 13; 14, 26; 1 Кор. 2, 6—16.

[9] Гал. 4, 6.

[10] Рм. 8, 9.

[11] In Isai. cap. 3; P. gr. t. 30, col. 289 D.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

**ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА
Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви**

Црква - непрекидни Духовдан

У ствари, Црква је непрекидни Духовдан. Дух Свети је стално у њој као бесмртна животворна сила. И Он непрекидно силази на хришћане: силази кроз сваку свету тајну и кроз сваку свету врлину; силази кроз свако богослужење, кроз свако „Господе, помилуј“, кроз сваки христочежњиви уздах.

Духовдан је рођендан Цркве, и тиме рођендан сваког хришћанина. Ко је хришћанин? Онај који има Духа Христовог. „Ко нема Духа Христовог — није Његов“.[1] Христос се даје Духом Светим, и познаје. А пошто је Богочовек Христос Црква, то хришћанства и нема ван Цркве и без Цркве; дакле, ни ван Духа Светога, ни без Духа Светога. Тајна над тајнама — тајна Пресвете Тројице — сва је у Цркви. У њој, све је од Оца кроз Сина у Духу Светом; Царство Оца и Сина и Светога Духа; царовање Оца Сином у Духу Светом. На Спасовдан је божански свесавршено откривена сва тајна, и сав смисао, и сав циљ човечијег тела: Богочовеком живети с десне стране Тројичног Божанства. На Свету Педесетницу пак откривена је сва тајна, и сав смисао, и сав циљ човечијег духа: осветити се, усавршити се, довршити се, обогочовечити се, стећи ум Христов. „Ми ум Христов имамо“.[2] Бесмртна је благовест Свете Педесетнице: у Богочовечанском телу Цркве дух човечији се преображава у богодух, ум убогоум, душа у богодушу, савест у богосавест, воља у боговољу. Без Духа Светог ум човеков је болест, смрт, пакао;

тако и душа, и савест, и воља. Једном речју: ако човек не усаврши и не доврши себе Богом — Духом Светим, он сав постаје пакао.

НАПОМЕНЕ:

[1] Рм. 8, 9.

[2] 1 Кор. 2, 16.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

**ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА
Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви**

Завршни празник

У Духовданском богослужењу Света Педесетница се назива „завршни празник“. Зашто? Зато што је Светом Педесетницом завршено Откривење: завршен Богочовечански домострој спасења, завршена Истина Вечна, Правда Вечна, Живот Вечни. И показана богочовечанска свеблаговест: Света Тројица је све и сва; јер преображење, охристовљење, обогочовечење, обожење, отројичење бива од Оца кроз Сина у Духу Светом. А почело се? Божићем: јаслима, детенцетом које бежи у Египат. Сав пут прећен: од Витлејема до Вазнесења, до Духовдана. Мали Исус дао нам сву Свету Тројицу; и њоме све и сва. По неисказаном човекољубљу Свом дао нам је Себе као Цркву, као

Богочовечанско тело Своје, и њиме и у њему сву Свету Тројицу. Отуда иза осам чланова Символа Вере, у којима је казана божанска истина о Господу Христу и о Светој Тројици, девети члан Символа Вере благовести нам бесмртну истину о Цркви.

„Завршни празник"? Да, јер објаснио све празнике, све доживљаје из Спасовог живота: Божић, Богојављење, Благовести, Преображење, Страдање, Васкрсење, Вазнесење. Ради чега све то? Ради основања Цркве, и ради спасења света у њој кроз охристовљење, обогочовечње, одуховљење, обожење, отројичење.

Богочовек Господ Христос Собом као Црквом отворио нам је Пут кроз Истину вечну у Живот вечни: Живот у Светој Тројици. А живот у Светој Тројици није друго до благодатноврлински подвиг отројичења: помоћу светих тајни и светих врлина живи се Богочовеком Господом Христом, и њиме у Оцу и Духу Светом, и кроз то са свима члановима богочовечанског тела Цркве. По речи Спасовој: ја у Оцу своме, и ви у мени, и ја у вама.^[1] При томе богочовечанска љубав је главна стваралачка сила отројичења. Она усељује у чланове Цркве најпре Господа Христа;^[2] а ради Њега и са Њим Бога Оца и Бога Духа Светог,^[3] те сав живот бива од Оца кроз Сина у Духу Светом.

Са подвигом отројичења истовремено се одвија подвиг охристовљења и подвиг одуховљења. Овим троједним подвигом човек се освеврлињује, твори заповести Спасове. А заповести Његове и јесу врлине: вера, нада, молитва, пост, смиреност, благост, доброта.^[4] У томе главни наш Учитељ јесте Дух Свети; Он нас, због Господа Христа и ради Господа Христа, учи „свему" шта је Црква, и Бог у њој, човек у њој. Јер у Цркви све се своди на Богочовека; у њој све је од Њега, од Његовог беспримерног човекољубља. у њој Он је Алфа и Омега.

НАПОМЕНЕ:

^[1] Јн.14, 20.

^[2] Јн.14, 21.

[3] Јн.14, 23.

[4] Јн.14, 23; 1 Јн. 5, 23—4.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА
Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви

Благодат

Својим богочовечанским животом и радом на земљи Господ Христос је извршио спасење рода људског од греха, смрти и ђавола. Али, да би човек постао учесник у том спасењу, мора се сјединити са самим Спаситељем. Духовно пак сједињење човеково са Спаситељем захтева од човека борбу са свим оним што га удаљује од Спаситеља. А човека удаљује од безгрешног Спаситеља: грех, смрт и ђаво. Зато, да би се приближио безгрешном Спаситељу и сјединио с Њим, човек мора победити у себи све што је грешно, смртно и ђаволско. Но ову победу човек не може извојевати само својим човечанским силама без помоћи Божје. Помоћ Божја, коју човеку, због његове вере у Богочовека, даје Бог Дух Свети у облику божанске силе, назива се благодат. Човека који свесрдно верује у Господа Христа као у јединог истинитог Бога и Спаситеља испуњује Дух Свети својом благодаћу и оспособљује за победу над сваким грехом, смрћу и ђаволом.

Овакву делатност Духа Светога у спасењу човека и света Спаситељ је претказао и обећао својим следбеницима на Тајној вечери. Он је тада објавио: да ће Дух Свети учити и научити Његове следбенике свему што је спасоносно; [1] да ће боравити у свима њима, [2] и да ће сведочити о Господу Христу као једином Спаситељу рода људског. [3] Још је васкрсли Спаситељ пред своје вазнесење на небо нагласио својим следбеницима да им нема спасења док се не испуне силом Светога Духа. [4]

Своје обећање да ће својим следбеницима послати Духа Светога, Спаситељ је испунио. На дан Свете Педесетнице Он је ученицима својим, Цркви својој, послао Духа Светога са свима богочовечанским даровима. И од тада Дух Свети увекобитава у Цркви, и својом благодатном

силом освећује и спасава све истинске чланове Цркве. Јер, по речима Светог Иринеја, где је Црква, онде је и Дух Свети и где је Дух Свети, онде је Црква и свака благодат; а Дух је истина.^[5] Апостол Павле благовести богочовечанску истину када вели: Бог Духа Светога изли на нас обилно кроз Исуса Христа Спаситеља, да благодаћу Његовом постанемо наследници вечнога живота.^[6]

Благодаћу Светога Духа, који свагда борави у Цркви, Црква освећује и спасава свакога верника. Освећује га и спасава кроз све што је њено: кроз сваку молитву, обред, богослужење, а нарочито кроз свете тајне. Зато што освећење човека, првенствено, припада Духу Светом, Дух Свети се назива Осветитељем. Разуме се, у освећењу човека учествује и Бог Отац и Бог Син, јер све у Цркви бива од Оца кроз Сина и Духу Светом. Свети Атанасије Велики о томе пише: „Благодат, давана Светом Тројицом, даје се од Оца кроз Сина у Духу Светом”.^[7]

Све што је Христово има богочовечански карактер. Отуда и Црква, основана Богочовеком, има богочовечанску свеукупност и богочовечански карактер. Зато што је од Богочовека, Црква је пре свега богочовечанска заједница: заједница Бога и људи. У њој је Бог увек на првом месту а човек на другом: Бог води, човек је вођен; Бог спасава, човек се спасава; Бог освећује, човек се освећује; Бог просвећује, човек се просвећује; Бог ради, човек сарађује. Један исти живот који долази од Бога, у Цркви се даје свима верницима: тако и истина, и правда, и љубав, и доброта, и све божанске силе: долазе од Бога, и Богом се дају у Цркви свима. То је тако, јер је Црква, по богонадахнутим речима светог апостола Павла, тело Христово.^[8] А то значи: Црква је богочовечански организам; њега обићује, и оживљује, и држи у постојању сам Богочовек Господ Христос. То је Он објавио када је себе назвао чокотом а своје следбенике лозама.^[9] Као што лоза не може рода родити сама од себе ако не буде на чокоту, тако и следбеници Христови ако не буду у Њему. Јер без Њега не могу чинити ништа истински добро, праведно, свето, божанско, бесмртно, вечно.^[10]

НАПОМЕНЕ:

^[1] Јн. 14. 26

^[2] Јн. 14, 17

[3] Јн. 15, 26; 16, 13

[4] Лк. 24, 49; ср. Д. А. 1, 8.

[5] Contra haer. III, 21, 1; P. gr. t. VII, col. 966.

[6] Тит. 3, 5—7.

[7] Epist. ad Serap. I, 30; P. gr. t. 26, col. 600 С.

[8] Еф. 1, 23; Кол. 1, 24.

[9] Јн. 15, 5.

[10] Јн. 15, 1—8.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА
Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви

Богочовечанске врлине

То показује да је живот Цркве органска заједница Бога и човека, Божјег и човечјег. Само накалемљен свим бићем на Богочовеку (а накалемљује се човек вером, љубављу, молитвом и осталим еванђелским врлинама), човек добија животворне силе од Богочовека, и тако оспособљује себе за еванђелска и божанска дела, мисли, осећања, жеље. Богочовечанске врлине: вера, љубав, нада и остале, Духом Светим сједињују следбенике Христове са самим Господом Христом, и са самим Тројичним Божанством; сједињују и спријатељују и освемоћују.[1] Христолика љубав, и остале христолике врлине, оствариване у овом грехољубивом свету, изазивају грехољупце против христоносаца, те их грехољупци гоне и муче и убијају. Зато човекољубиви Господ даје следбеницима својим „Утешитеља“, Духа Светог, да их теши у њиховим мукама и страдањима за Христа.[2] Страдања могу да саблазне, и неко може помислити: Христос је слаб, немоћан, немилосрдан; нас муче, убијају, а Он?[3] Зато свებрижни Спаситељ вели својим следбеницима на Тајној вечери: боље је за вас ако ја идем; јер ако ја не идем, Утешитељ неће доћи к вама; ако ли идем, послаћу га к вама.[4]

Дух Свети је сав Христов по Божанству, не зато што од њега исходи, (јер Дух Свети исходи само од Оца по Божанству), него што Му је једносуштан. Христос је Истина, а Дух Свети је Дух Истине; када дође — „упутићевасна сваку истину“ о мени „јер ће од мога узети и јавити вам“.[5] Тројично Божанство најпотпуније нам казује своју тајну кроз оваплоћеног Бога Логоса, кроз Богочовечанско тело Цркве.[6] Зато је и јављање, и делатност и црковање Светога Духа увек у категорији Богочовечјег: увек Богочовеком, ради Богочовека, у Богочовеку. Радост, једина истинска, једина вечна радост за људско биће у свима световима и јесте чудесни Господ Христос — Бог Логос који је постао човек, постао Црква, и у њој нам дао Вечну Истину, Вечну Правду, Вечну Љубав, Вечно Добро, Вечну Радост, и кроза све подарио нам охристовљење, обогочовечење, одуховљење, отројичење, обожење, оцрквењење, спасење.[7]

Господ Христос је постао Црква, да свему што се у цркви да живот вечни Духом Светим, и кроза Њ васцелом Светом Тројицом. Јер живот вечни и јесте познање Свете Тројице, поседовање Свете Тројице, живљење у Светој Тројици.[8] Црквом = Богочовеком све Божје постало је човечије, и све човечије Божје. Ту благовест објављује Господ Исус кроз своје речи упућене Оцу Небеском: Моје све је твоје, и твоје моје.[9] На тај начин, све што је људско освећује се у Богочовечанском телу Цркве Божје, постаје свето "примајући Духа Светога"[10] који је сав у Цркви Богочовека ради.

Сав у Цркви као душа Богочовечанског тела Цркве, Дух Свети непрекидно дела у њој: сведочи о Господу Христу као Спаситељу и спасењу,[11] упућује на сваку истину,[12] учи свему што је Христово[13] суштински уједињује све чланове Цркве у богочовечанско јединство,[14] говори из светих апостола и истинских верника,[15] чини сва чудеса,[16] извршује свете тајне и свете врлине. Доказ? Васцело Еванђеље Господа Христа = васцели Нови Завет и васцело апостолско православно Предање.

НАПОМЕНЕ:

[1] Јн. 15, 14—16.

[2] Јн. 15, 26; 14, 16, 26.

- [3] Јн. 16, 1—2.
- [4] Јн. 16, 7.
- [5] Јн. 16, 13. 14.
- [6] 1 Тм. 3, 15—16; Еф. 4, 21; Мт. 11, 27.
- [7] Јн. 15, 11; 16, 22; 17. 13.
- [8] Јн. 17, 1—7.
- [9] Јн. 17, 10.
- [10] Св. Златоуст, In Ioannem, Homil. 82, 1; P. gr. t. 59, col. 413.
- [11] Јн. 15, 26.
- [12] Јн. 16, 13—14.
- [13] Јн. 14, 26; 16, 13.
- [14] Јн. 17, 11. 21. 22—23.
- [15] Мт. 10, 20; Мк. 13, 11; Лк. 12, 12.
- [16] Мт. 12, 28—32; Мк. 3, 29; Лк. 12, 10.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА
Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви

Богочовечанско правило

Ако Дух Свети има свој земаљски животопис, своју земаљску историју, онда су то „Дела Апостолска“. Јер Дела Апостолска и јесу прва историја Цркве, осниване, оствариване, вођене и руковођене Духом Светим. У њима је показано како се дух људски уживљава, и саживљава, и сарађује са Духом Светим, и како Духом Светим кроз свете тајне и свете врлине расте у све богочовечанске висине. При томе основно богочовечанско правило живота јесте: „Нађе за добро Дух Свети и ми“.^[1] Ми људи увек на другом месту, а Бог на првом. То је свеобавезно мерило свега Богочовековог, а првенствено Богочовечанског тела Његовог — Цркве: Бог па човек. Увек тако, никада обрнуто. Никада: ја па Бог. Јер то је гесло сваког демона и сваког лакомисленог хуманизма.

НАПОМЕНЕ:

^[1] Д. А. 15, 28.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

**ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА
Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви**

Крштење Цркве

„Дела Апостолска“ су по свему дела богочовечанска: дела, која у човеку и из човека твори Господ Христос Духом Светим. Ту је све и божански узвишено и

човечански стварно. На Духовдан је извршено крштење Цркве Духом Светим: у име Оца и Сина и Светога Духа. И тако је у Цркви отворен пут отројичења сваком људском бићу, и у њој све бива од Оца кроз Сина у Духу Светом. Пут отројичења је у ствари пут обожења, пут обогочовечења. Остварује се блавест богоносног апостола Петра: нама су у Цркви дароване све божанствене сила, потребне за живот вечни и побожност, и помоћу њих имамо удела у Божјој природи.[\[1\]](#)

НАПОМЕНЕ:

[\[1\]](#) 2 Петр. 1, 3. 4.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА
Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви

Доживљавање догмата

Дела Апостолска" показују и доказују ову еванђелску истину: Живот Цркве је живот у Духу Светом и Духом Светим: живот у свима еванђелским догматима, а понајпре у догмату васкрсења Христовог. Хришћанин је хришћанин доживљујући догмат васкрсења од врха до дна; и то благодаћу Духа Светог и ревновањем у врлинама. Еванђелски живот, апостолски живот, хришћански живот није друго до доживљавање и преживљавање светих догмата, светих истина еванђелских. Приручник таквог живота и јесу „Дела Апостолска". На наше очи врши се у Цркви Духом Светим преображај, богочовечански преображај људских бића. Најпре апостола. По сведочанству Светог Златоуста, апостоли су, примивши на дан Свете Педесетнице Светога Духа, постали сасвим други људи: „у њима се зацарила свака савршена врлина".[\[1\]](#)

На Духовдан „апостоли се напунише Духа Светога“^[2] занавек, за сву вечност, и постадоше непресушни извор благодати Светога Духа за Цркву кроза све векове и кроза сву вечност.^[3] Отуда је искључиво — 'εξαίρετον — апостолима припадало право: преносити, давати Духа Светога другима — Πνεύμα διδύναμι ἐτέροις.^[4] На Духовдан Црква се напунила свих божанских „сила с висине“,^[5] сила: да чини најразноврснија чудеса, да побеђује разноврсне грехе, да убија сваковрсне смрти, да обезоружава ђаволе, да чини све што је људима на спасење, на освећење, на преображење, на охристовљење, на обогочовечење, на обожење, на отројичење. А да ће апостоли Црквом бити благовесници Христовог Еванђеља сведочи то што им се показаше раздељени језици као огњени над сваким од њих.^[6] Речено је „као огњени“, да се не би помислило да је Дух нешто вештаствено.^[7] Благодат дата Цркви на Педесетницу једна је и иста и на Педесетницу и данас.^[8] У ствари, Црква је непрекидна Педесетница, непрекидни Духовдан.^[9] Све божанствене силе непрекидно делају Духом Светим у Богочовечанском телу Цркве, и остварују у простору и времену нови, богочовечански живот на земљи. Да, заиста Духом Светим све постаје могуће ономе који верује у васкрслог Господа Христа. Сво је небо на земљи Црквом, и сва земља на небу — Црквом. Ваистину „с нама Бог“ = Емануил: то Црква, јер то Богочовек Господ Христос: то Духом Светим кроз свете тајне и свете врлине.

НАПОМЕНЕ:

^[1] Омил. на Дела Апостолска, Homil. I, 1; P. gr. 1. 60, col. 15.

^[2] Д. А. 2. 4; 8, 18; 9, 17; 10, 44. 47; il, 15; 19, 5.

^[3] тамо, Homil, 4, 2; col. 45.

^[4] тамо, Homil. 18, 3; col. 144.

^[5] Лк. 24, 49; Д. А. 1, 8.

^[6] Д. А. 1, 3.

[7] тамо, Homil. 4, 1; col. 43.

[8] тамо, Homil. 1, 6; col. 22.

[9] Д. А. 10, 44—48; 11, 15—16; 15, 8—9; 19, 6.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА
Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви

Закон Духа

Два закона владају човековим бићем: закон греха и закон Светога Духа. Грех, ушавши у човека, одомаћио се путем слободне воље човекове у природи људској, нарочито у земљаном делу њеном — телу. Грех је лакше заробио земљано тело неголи боголику душу човекову. Кроз наследну повређеност човечје природе у њој се одомаћио закон греха,^[1] и двострука смрт, духовна и телесна, овладала људском природом.

Неисказаним човекољубљем Свога очовечења Господ Христос је увео Духа Светог у богочовечанско тело Цркве, те нас је закон Духа, који дела од Оца кроз Сина у Духу Светом, ослободио од закона греха.^[2] И одвија се непрекидни процес, подвиг отројичења људских бића у телу Цркве кроз њихово обогочовечење, охристовљење, обожење Духом Светим путем светих тајни и светих врлина. Свети Златоусти еванђелист благовести: Ко има у себи Духа Светога, има у себи самога Христа. Немогуће је да се Христос не налази онде где је присутан Дух Свети. Где се налази једно од Лица Пресвете Тројице, тамо присуствује сва Света Тројица: јер Она је сама у Себи нераздељива и најприсније сједињена.^[3]

Закон Духа је сам Свети Дух, благовести Свети Златоуст. Јер као што је апостол назвао грех законом греха, тако и Светога Духа назива законом Духа. Закон Духа ослободио нас је закона греха и смрти. Благодат Духа, умртвивши грех, учинила је лаком борбу са грехом. Све бива, све се збива

од Оца кроз Сина у Духу Светом.[4] Благодат Светога Духа, кроз веру у Христа, даровала нам је двоструку слободу: укинула је тиранску владавину греха и свргнула тиранију смрти.[5] Они који су потпуно потчинили себе Духу Светоме, они и мисле и чине све што је духовно.[6]

НАПОМЕНЕ:

[1] Рм, 7, 23.

[2] Рм. 8, 14.

[3] In Rom. Homil. 13, 8; P. gr. t. 60, col. 519.

[4] тамо, Homil. 13, 4; col. 513.

[5] Блаж. Теодорит, Тумачење Посл. Римљ. сар. 8, vers 2; P. gr. T. 82, col. 128 С [6] Блаж. Теофилакт, Тумач. Посл. Римљ. сар. 8, vers 5; P. gr. t. 24.

col. 437 д

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА
Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви

Спасење Духом Светим

Црква — тело Христово, и у њој сав Богочовечански домострој спасења, сав Богочовек Господ Христос, обавља спасење људи и света Духом Светим који је сишао на њу и занавек остао у њој као душа њена. Она Духом Светим освећује све чланове своје, и тиме их спасава од греха, од смрти, од ђавола обогочовечујући их, отројичујући их. И тако сведочећи, шта? — Да је Црква = Богочовек Христос: једини Спаситељ човека, људи, света; Спаситељ који Духом Светим кроз свете тајне и свете врлине продужује и свестрано обавља спасење и охристовљење рода људског. Завршивши богочовечански домострој спасења света Својим васкрсењем и вазнесењем, и тиме саградивши Цркву на Себи и у Себи, чудесни Спаситељ је све то „силно посведочио“ и довршио пославши јој Духа Свог Светог. И тако „Духом светости“ Бог Отац је силно посведочио Господа Исуса Христа „за Сина Божјега“.^[1] У ствари, Дух Свети кроз Цркву и у Цркви непрестано ради једно: свим Својим животворним и чудотворним силама сведочи о Господу Христу, и Његовој свестраној победи над грехом, смрћу и ђаволом, и осигурава свима члановима Цркве и даје Вечну Истину, Вечну Правду, Вечну Љубав, Вечни Живот. Еванђелски је света и бесмртна истина, исказана Светим Златоустом: Господ Христос је разорио државу смрти, Духом Светим даровао освећење, спасење.^[2] По васкрсењу и вазнесењу Христовом на небо, по силаску Свесветог Духа, и после разноврсних чудеса, учињених призивањем свечесног имена Христовог, сви су верници познали да Христос јесте Бог и Јединородни Син Божји.^[3]

Животворни Дух Свети умртвљује у члановима Цркве Христове све што је смртно, греховно, зло, демонско, ђавочежњиво, ђавоцентрично. И они „ходе по Духу“:^[4] Дух Свети прожима васцело биће њихово, све боголике стварности и бескрајности њихове, и сав свакодневни живот њихов. „Дух живота у Христу Исусу“ — у телу Цркве Његове — ослобађа нас од греха и смрти, од закона греха и смрти, и они више немају власти над нама.^[5]

НАПОМЕНЕ:

^[1] Рм. 1, 4—7.

^[2] In Rom. Homil. 1, 2; P. gr. t. 60, col. 398. ^[3] Блаж. Теодорит: Тумач. Посл. Римљ., cap. 1. vers 4; P. gr. t. 82 col. 52 B.

^[4] Рм. 8, 1.

[5] Рм. 8, 2.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА
Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви

Охристовљење Духом Светим

У богочовечанском телу Цркве човек се Духом Светим охристовљује, Духом Светим живи Христом и у Христу. Само Духом Светим. „Ко нема Духа Христова, он није Његов”. [1] Ми по томе дознајемо да у Христу обитавамо, и Он у нама, што нам је дао од Духа Свога. [2] А то показујемо својим безгрешним животом. Јер ако је Христос у нама, онда је тело мртво за грех а Дух жив за правду. [3] Све што је Христово, Богочовеково, у телу Цркве постаје Духом Светим наше: и Вечни Живот, и Вечна Истина. и Вечна Правда, и Вечна Љубав, и сав Живот Спасов, и сво Еванђеље Његово, и Крштење, и Васкрсење, и Вазнесење, и небо, и земља, и сав род људски. Када смо са Христом у Цркви, у телу Његовом богочовечанском, онда је све Његово — наше, на сву вечност наше. [4]

Свети Златоуст благовести: Без Светога Духа ми не можемо припадати Христу, како треба, имати Њега у нама. А ако имамо Духа Светога, онда припадамо Христу, имамо у себи самога Христа, такмичимо се с анђелима, имамо сва блага. То и значи — умртвити тело, тојест живети вечним животом, још овде на земљи имати залог васкрсења и лако ићи стазом врлине... Живот Духом Светим не покорав се смрти, погубљује и истребљује смрт, и чува бесмртним оне што је добио... Који живи Духом, он је изнад свих страсти, опасности и невоља. [5]

НАПОМЕНЕ:

[1] Рм. 8, 9

[2] 1 Јн. 4, 13.

[3] Рм. 8, 10

[4] Рм. 8, 11—13.

[5] тамо, Номил. 13, 8. 9; col. 519. 520.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви

Усиновљење Духом Светим

Неизрециво човекољубље Господа Христа врхуни у томе што је Цркви Својој дао Духа Светога који је у исто време „Дух усиновљења.” [1] Он нас кроз Јединородног Сина Божјег, Господа нашег Исуса Христа, усиновљује Богу Оцу, и ми постајемо „деца Божија”, [2] синови Божји; и постајући синови Божји ми постајемо „наследници Божји”. [3] И самим тим постајемо „сунаследници Христови”. [4] А то значи: сва божанска, и сва богочовечанска богатства Спасова постају наша: и Вечни Живот, и Вечна Истина, и Вечна Правда, и Вечна Љубав, и Вечна Радост, и Вечно Блаженство, и све оно што ум људски замислити не може ни срце наслутити. [5] Велика је драгоценост — бити створ Божји; али несравњено већа, инесумњивонајвећа — бити син Божји. Тројични Господ је не само наш Творац већ и нешто неисказано узвишеније: наш Отац.

НАПОМЕНЕ:

[1] Рм. 8, 15.

[2] Рм. 8, 16.

[3] Рм. 8, 17. [4] Рм. 8, 17.

[5] ср. 1 Кор. 2, 9.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви

Црква = Царство Божије

Црква је, пре свега и свиме, Царство Божије: јер у њој све јесте, све бива и све се збива од Оца кроз Сина у Духу Светом.[1] У томе је њен беспочетни почетак и незавршени завршетак. Она: царство Цара и Бога Господа Христа, а преко Њега, у Њему и Њиме царство Бога Оца и Бога Духа Светога — царство Свете Тројице.

Но пошто се ово царство у нашем човечанском свету остварује у Богочовечанском телу Господа Христа Духом Светим по благовољењу Бога Оца, то је оно: „правда и мир и радост у Духу Светом“.[2] Правда: јер сва савршенства Божија остварују се у њој на човечански начин; мир: јер је Богочовечанским подвигом Својим Господ Христос уклонио грех којим је род људски ратовао са безгрешним Богом; радост: јер је у Цркви Господом Христом и Духом Светим даровано роду људском спасење од греха, од смрти, од пакла, од ђавола, и тиме осигурано охристовљење, обогочовење, одуховљење, отројичење, обожење. Јер чему нас то радује Дух Свети, нас — робље смрти, нас — сужње пакла, чему? Богочовечанском домостроју спасења, који Дух Свети остварује кроз Цркву у роду људском подвигом слободне вере човекове у Богочовека, јединог имена под небом којим се људи могу спасти.[3] Тај вечити мир између човека и Бога плод је

делатности Светога Духа помоћу светих тајни и светих врлина у душама верника Христових у Цркви.[\[4\]](#)

На питање: Шта уводи у Царство Божије? Свети Златоуст одговара: Правда, мир, радост, врлински живот — *ὁ ενάρετος βίος* — у Духу Светом.[\[5\]](#) Блажени Теофилакт вели: у Царство Божије уводи правда, тојест врлина уопште, беспрекоран живот.[\[6\]](#)

НАПОМЕНЕ:

[\[1\]](#) Мт. 28, 18—20.

[\[2\]](#) Рм. 14, 17.

[\[3\]](#) Ср. Д. А. 4, 12; Флб. 2, 8.

[\[4\]](#) Гал. 5, 22; Еф. 5, 9.

[\[5\]](#) тамо, Бес. 26, 1; col. 638.

[\[6\]](#) Тумач. Посл. Римљ., сар. 14, в. 17; Р. gr. t. 124, col. 529 С.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА
Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви

Црква Христова је „сведочанство Божје“, сведочанство Богочовека о Богу, о човеку и о свему што се тиче човекова бића и његова живота у свима световима, временским и вечним.^[1] То „сведочанство Божије“ јавља себе надчовечанском силом: божанским делима, божанским чудесима, божанским речима. Целокупни Богочовечански домострој спасења света свети апостол позива сведочанством Божјим. Јер је у њему све од Бога Оца кроз Сина у Духу Светом.^[2]

Духоносци, — ето ко су сведоци Богочовека Господа Христа. Сила њиховог сведочанства је од Бога Духа Светога. Без Њега, њихово сведочанство би било штура људска реч и сушичава људска мудрост, немоћне и беспомоћне да човека спасу од најмањег греха, а камоли од свих грехова, од свих смрти, од свих ђавола. У Еванђељу спасења све је од Спаситеља, Богочовека Христа. И сам Дух Свети је ради Њега, и од Њега сишао у свет да у Богочовечанском телу Цркве продужи Његово Богочовечанско дело спасења света од греха, смрти и ђавола. Отуда је проповед Еванђеља „не у надговорљивим речима људске мудрости, него у показивању Духа и силе — 'εν 'αποδείξει Πνεύματος; και δνάμεως".^[3] Апостолски је, богочовечански је метод проповедања Еванђеља: показивање, пројављивање Духа Светога и божанске силе. А у чему се пројављује Дух Свети? У светом животу, у светим мислима, у светим осећањима, у светим делима, у светим чудесима, у светој души, у светом срцу, у светом уму, у светој савести, у светом телу. Од светог корења — свет је и плод. Од Духа Светога у бићу човековом — свети су плодови Духа: „љубав, радост, мир, трпљење, доброта, милост, вера, кротост, уздржање, праведност, истина".^[4] А кроз њих се по бићу човековом разлива божанска сила, која оспособљује човека да све Христово постепено претвара у своје: његов живот — у свој живот, његову истину — у своју истину, његову правду — у своју правду, његову љубав — у своју љубав; једном речју: његово Еванђеље — у своје Еванђеље. Свети апостол изражава опште хришћанско искуство када вели: „Еванђеље наше“ је „у сили и у Духу Светом".^[5] Свети Дух и света сила, света божанска енергија су нераздвојни. Сам Спаситељ силазак Светога Духа назива облачењем „у силу с висине".^[6] И заиста, тек кад су се обукли у ту силу с висине, свети Апостоли су постали свемудри и свемоћни сведоци и проповедници Еванђеља Христова. Како тада, тако свагда: хришћанство је живот у Духу Светом, стога и непрекидно пројављивање Духа Светога и његове божанске силе и енергије. У томе је спасење, и освећење, и обожење, и охристовљење, јер Свети Дух својом божанском силом савлађује сваки грех, и сваку смрт, и сваког ђавола, испуњујући човека Богочовеком, „сваком пуноћом Божијом".^[7] Зато су светитељи најубедљивији сведоци и најсавршенији проповедници Еванђеља Христова: свети духоносци, они непрестано пројављују силе Духа Светога кроз свој свети живот, и света дела, и свете Речи. Свето Еванђеље

Божије се најуспешније проповеда светим животом. У томе је сила еванђелске проповеди, „не у надговорљивим речима мудрости људске" или у „логичким доказима" философије људске. А философија људска, првенствено грчка, од Талеса до Сократа и Платона, стојика и Плотина, Аристотела и Канта, сва је „у надговорљивим речима мудрости људске", сва — „по казивању људском, по стихијама света".^[8] Зато и оставља људе и њихову мисао у безизлазној тами и у сенци смрти. Зато и не претставља за људе истинску Благовест, истинско Еванђеље, које решава основне проблеме човека и света. Абез тога човек остаје бесмртни самомучитељ и самомученик у своме демонском човекоцентричном солипсизму, усамљеништву.

НАПОМЕНЕ:

- [1] 1 Кор. 2, 1; ср. 1, 6.
- [2] Јн. 15,26—27; 17, 2—3.
- [3] 1 Кор. 2, 4; ср. 4, 20; 1 Сол. 1, 5.
- [4] Гал. 5, 22; Еф. 5, 9.
- [5] 1 Сол. 1. 5.
- [6] Лк. 24, 49.
- [7] Еф. 3, 19; ср. Кол. 2, 9—10. [8] Кол. 2, 9.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА
Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви

Хришћанска философија

Хришћанска философија живота и света, и свих бића и твари, сва је у Духу Светом и у сили Божјој, јер сва у Богочовеку Господу Христу. Она се стиче вером. „А вера је: примати оно што се ни на који начин и никаквим расуђивањима постићи не може”.^[1] — По својој садржини, вера хришћанска је несравњено шира и дубља од сваке људске мудрости и од сваког људског знања. А по сили и по моћи, божански је силнија и моћнија од сваке људске моћи и силе, јер је сва „у сили Божјој”. Њоме људи постају божански силни и моћни: „Све је могуће ономе који верује”,^[2] — „Богом смо јаки”.^[3] Бог је зато и постао човек, да као Богочовек подари човеку све божанске силе и моћи, потребне му за живот у обадва света.^[4] Ту нам истину благовести христоносни апостол када изјављује: „Све могу у Исусу Христу, који ми моћ даје”.^[5] Стога нема греха, нема смрти, нема зла, који могу савладати Христовог човека, и он у свему томе побеђује силом Божјом.^[6] Та свепобедна сила Божја тако је очигледна у светих Апостола и осталих Божјих Светитеља. Очигледна и у свих правих хришћана, по мери вере њихове. Само као свемоћно Богочовечанско тело Христово, препуно Духа Светога, Црква је могла у току две хиљаде година одолети толиким гоњењима, патњама, мукама, и доћи до нас, да и нас свепобедно спасава од греха, смрти и ђавола, освећујући нас, охристовљујући нас, отројичујући нас.

И не само то, него је вера наша и у мудрости Божијој, којом нас она испуњује кроз свете еванђелске подвиге. Та „мудрост је у савршенима”.^[7] Она се вером и усељује у душу и расте у души. Што већа вера, већа и мудрост божанска од ње у души. У савршених вером она је присутна сва. Стога су људи савршене вере, људи светог живота по вери, уистини божански мудраци. То су, како их Свети Макарије Велики назива: „Философи Светога Духа”. Божанска мудрост која је у њима, чини их таквим философима. Шта сачињава њихову философију? — Доживљено Еванђеље. Јер свето Еванђеље и јесте философија Светога Духа. Живећи по светом Еванђељу помоћу светих тајни и светих врлина, човек се постепено испуњује божанском мудрошћу. А кад потпуно узаживи по њему, постаје философ Светога Духа.

Разлика између мудрости овога света и мудрости Божје, у чему је? У овоме: мудрост овога света је људска, пролазна, смртна; у овом свету она и настаје, и престаје, и нестаје; а мудрост Божја је сва од Бога, непролазна, бесмртна, вечна; њоме живи сам Бог и сви свети Анђели Божји^[8]. До учовечења Бога Логоса ова је мудрост била „сакривена у тајни” Тросунчаног Божанства; учовечењем пак Бога Логоса она силази у наш земаљски свет, и открива себе светима. Стога свети апостол благовести: „Ми говоримо не мудрост овога света,... него говоримо мудрост Божју у тајни сакривену, —

коју Бог пре сваког времена одреди за славу нашу"[\[9\]](#). — Господ Христос и јесте та „мудрост Божја" и „слава наша"[\[10\]](#). У Тројичном Божанству Он је пре овога света, „пре сваког времена" одређен као вечни смисао бића људског, и слава његова. И заиста, Он је том славом прославио човека када се учовечио, постао човек, узео на Себе тело Цркве. Сву пуноћу Божанства свога Он је унео у човека[\[11\]](#), и тако неисказано прославио човека. Као Богочовек, као Црква, Он је увео човека у сав живот божански, у сву бесмртност божанску, у сву вечност божанску, у сву славу божанску: јер оно, Он као Човек седи с десне стране Бога Оца, тојест уечној божанској слави. А пре тога, Он је биће човеково провео кроз своје божанско крштење, кроз своје божанско преображење, кроз своје божанско распеће, кроз своје божанско васкрсење, кроз своје божанско вазнесење. Тако, све што је Божје Богочовек Господ Христос је учинио човечјим, јер је очовечењем све што је човечје, осим греха, учинио Божјим.

Богочовек је превечни смисао и слава човека и рода људског. Човек је и саздан са богочовечанским клицама и могућностима. Оне су у боголикости бића његовог. А главна одлика боголикости је богочежњивост: чежња да све своје усаврши и заврши Богом: и душу, и тело, и срце, и живот, и савест, и вољу, и ум. Отуда појава Бога Логоса као Богочовека одговара вечним чежњама бића људског. Пресвету и превелику тајну Богочовекову открио је Дух Свети најпре светим апостолима и пророцима, јер су највише чезнули за Њим и веровали у Њега[\[12\]](#). А за њима открива је свима христочежњивим душама које се вером учлањују у Богочовечанско тело Христово — Цркву[\[13\]](#). Тајна пак чудесне Личности Христове, са свима њеним богочовечанским бескрајностима, сва је у Цркви: „многоразлична Мудрост Божја", која је била „сакривена у тајни" Тројичног Божанства, обзнани се кроз Цркву не само људима на земљи него и светим Анђелима на небу[\[14\]](#). Отуда њу могу знати само они који су у Цркви, никако не они који су споља, погружени у пролазности овога света[\[15\]](#); а по Икуменију то су: философи, ритори, званичници[\[16\]](#).

Чудесни човекољубиви Господ не намеће себе никоме; Он тајну своју и мудрост своју открива и казује љубитељима светог и светима. То су људи вере. Вера је знак да је човек омрзнуо грех и прљавштину, и заволео светост и чистоту, оличене у Свесветом и Свечистом: Богу и Господу Исусу Христу. Стога свети апостол и објављује ову благо вест: „Што око не виде, и ухо не чу, и у срце човеку не дође, оно — уготови Бог онима који га љубе".[\[17\]](#) Да, „онима који га љубе", не онима који га мрзе, или одричу, или хуле, јер Он нити себе нити ишта своје намеће онима који га неће. А чим човек вером покаже љубав према Богу, Бог му открива и дарује оно што је Божје, од најмањег до највећег, од највидљивијег до најневидљивијег: Господа и Спаситеља нашег Исуса Христа, „у коме живи сва пуноћа Божанства телесно"[\[18\]](#).

Да, Богочовек Христос, и све што је Он собом донео нашем човечанском свету, и јесте оно „што око не виде, и ухо не чу, и у срце човеку не дође“. До Христа, око људско не виде ни Бога у телу, ни дела Бога у телу. Не виде: ни вечну божанску Истину у људском телу, ни вечну божанску Правду, ни вечну божанску љубав, ни остала вечна божанска Савршенства. Не виде сву ту „мудрост Божју у тајни сакривену“. Зато је божанствени Спаситељ говорио својим светим ученицима: „Благо очима које виде што ви видите. Јер вам кажем заиста да су многи пророци и праведници желели видети што ви видите, и не видеше; и чути што ви чујете, и не чуше“[\[19\]](#).

Потврђујући ову Спасову благовест, свети христоносац и христовидац апостол Павле, из срца богочовечанског живота Цркве сведочи: „Нама је Бог открио Духом својим; јер Дух све испитује, и дубине Божије.“[\[20\]](#) За веру у Христа и христољубље Бог даје Духа Свог Светог, који христољубиву душу уводи у сву истину о Богочовеку Христу, и открива јој све „дубине Божије“ које су у Њему. Дух Свети отвара вид човеку те види „што око не виде“, и слух — те чује „што ухо не чу“, и срце — те осећа и сазнаје „што у срце човеку не дође“. На дан свете Педесетнице Дух Свети је открио светим Апостолима сву Христову тајну, и од тада су они ишли за Њега у све смрти, у све опасности, у све муке. Оставши заувек у Цркви, Дух Свети и надаље открива Христову тајну свакој христољубивој души[\[21\]](#). Он је главни апостол Христов: Свеапостол. Он даје богољубивим душама најсавршеније знање о Господу Христу, за какво је само способно људско биће. Зато духоносни благовесник пише хришћанима: „Имате помазање од Светога, и знате све — οἴβατε πάντα“[\[22\]](#); знате све што човек може знати о Богу, о свету, о човеку, о животу, о вечности. Само духоносни знају Богочовекову тајну. То су, на првом месту, Светитељи. Нема сумње, сваки хришћанин кроз свете тајне постаје духопримац и духоносац. Само, Светитељи задржавају у себи Духа Светог светим еванђелским врлинама, светим еванђелским животом. Зато што имају у себи Духа Светога који им открива „дубине Божије“ које су у Господу Исусу, свети Оци и јесу једини прави и веродостојни богомудри тумачи Светога Писма, а пре свега саме Личности Богочовека Господа Христа.

НАПОМЕНЕ:

[\[1\]](#) Св. Златоуст, Бес. на Посл. 1 Кор., Бес. 6, 3; Р. gr. t. 61, cal. 52.

[2] Мк. 2, 9.

[3] Пс. 60, 12.

[4] Петр. 1, 3—4.

[5] Флб. 4, 13; ср. 2, 13; Кол. 1, 29.

[6] Ср. Рм. 8, 31—39.

[7] 1 Кор. 2, 6. — Св. Златоуст вели да свети апостол назива савршенима вернике (тамо, Бес. 6, 1; col. 55). А мудрошћу назива и Христа, и крст, и Еванђеље (тамо, Бес. 7, 3; col. 57). Блаж. Теофилакт благовести: Свети апостол назива мудрошћу: проповед о Христу, и спасење крстом. Јер највећа је мудрост — уништити смрт смрћу. Верне пак назива савршенима; јер савршени су они који се не привезују ни за шта, и узлећу ка небу (Тумач. 1 Кор. сар. 2, v. 8; P. gr. t 124. col. 588 C). [8] Ср. Јак. 3, 15. 17.

[9] 1 Кор. 2, 6. 7.

[10] 1 Кор. 1. 24. 30. — Икуменије вели: Апостол назива мудрошћу проповед о Христу и спасење крстом онога што је под небом (Тумач. 1 Кор., Сар. 2, vers 6—8; P. gr. t. 118, col. 660 D).

[11] Кол. 2, 9.

[12] Ср. Еф. 3, 5; Јн. 6, 63—69.

[13] Ср. Еф. 3, 6.

[14] Ср. Еф. 3, 9—10.

[15] 1 Кор. 2, 8.

[16] Тумач. 1 Кор., сар. 2, v. 6—8; P. gr. t. 124, col. 661 A.

[17] 1 Кор. 2, 9.

[18] Икуменије вели: „онима који га љубе". Ко су ти? Они који љубе Христа и спасење извршено његовим очовечењем (Тумач. 1 Кор. сар. 2. v. 9; P. gr. t. 118, col. 664 A).

[19] Лк. 10, 23; Мт. 13, 17. — Блаж. Теофилакт: Шта је Бог уготовио очима који Га љубе? Познање Христа, и спасење оваплоћењем. Ко су они који љубе Бога? Верници (тамо, сар. 2, v. 9; Р. сr t. 124, col 589 CD).

[20] 1 Кор. 2, 10.

[21] ср. Јн. 14, 16-17. 26; 16, 13; Еф. 1, 17; Д. А. 4, 31; 10, 47; 11, 15.

[22] 1 Јн. 2, 20.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА
Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви

Хришћанска гносеологија

С Богочовечанским правом богомудри христозналац благовести: „Ко од људи зна шта је у човеку — осим духа човекова који је у њему? Тако и у Богу шта је — нико не зна осим Духа Божјег“^[1]. Човек је затворен свет, затворен универзум. Таквим га чине његово самоосећање и самосазнање. Без његове дозволе не може у њих продрети нико сем свезнајућег и свудаприсутног Господа. То је његова искључива и неутуђива својина. У ствари, то је и једино његово. Он себе сазнаје и зна помоћу самоосећања и самосазнања. Али, шта су у суштини самоосећање и самосазнање, то ни он сам не зна. Њихова је тајна сакривена у Богу Логосу. Као и васцела тајна човекова бића. Једино је оваплоћени, очовечени Бог Логос, Богочовек Христос, открио не само тајну Бога него и тајну човека. Отуда се Богочовеком најбоље и најсавршеније по знаје човек. Је ли човек вером Богочовеков, знаће о себи све бесмртно и вечно што треба да зна и у овом и у оном свету. Када човек живи Богочовеком, његово се знање и о Богу и о човеку усавршава богочовечанским савршенством. Дух човеков је извор свега човековог самосазнања и знања, свега самоосећања и осећања. Он једини зна „шта је у човеку и од њега зависи да ли ће то обелоданити. Тако и у Богу нико не зна шта је осим Духа Божјег. Он једини зна шта је и

у Богочовеку Христу. Човек пак само личним освећењем, одуховљењем, улази у те тајне Духа. Присаједињујући се светим животом Духу Светом, човек по мери свог освећења добија и знање о ономе „шта је у Богу“, као и знање о ономе „шта је у човеку“. Отуда само свети духоносци знају Бога и шта је у Богу, знају човека и шта је у човеку.

У Богочовечанском телу Цркве верницима су Духом Светим даровани сви богочовечански светови и сва богатства њихова. Свети апостол благовести: Ми примисмо, не духа овога света, него Духа који је из Бога, да знамо шта нам је даровано од Бога[2] — Ето тајне хришћанског богопознања, христопознања. Дух Свети даје силе духу нашем да може сазнати „шта нам је даровано од Бога“. Божје се познаје Божјим. Бог се познаје Богом, — то је апостолско и светоотачко правило у хришћанској теорији познања, гносеологији. Уколико више човек има у себи Духа Божјег, утолико више зна Бога и оно што је Божје. Само духоносци знају потпуно шта нам је у Христу Богочовеку даровано од Бога: каква богатства, каква савршенства, какве светиње. Као што су свети Апостоли тек Духом Светим сазнали то потпуно и јасно, тако и сваки хришћанин. То је закон који важи за сва људска бића. Отуда су духоносни Оци најбољи христозналци, и духонадахнути тумачи светог Еванђеља, јер га тумаче Духом Светим који им открива и „дубине Божије“[3].

Шта је то „дух овога света“? То је овакво схватање света: овај свет је све и сва; на њему се живи, на њему и умире; на њему се постаје, на њему и нестаје; осим овога света, не постоји други свет; осим човека, не постоји Бог; што је у овом свету, то је све, а изнад њега и око њега — ништа, ништа, ништа; човек је свим бићем изникло и израстао из овога света, у њега се сав поново враћа, рашчиња и распада. Отуда „дух овога света“ не може знати Христа Бога, ни шта нам је у Њему даровано од Бога. „Дух овога света“ је у самозваним владарима овога света који не познају и не признају Богочовека и Спаситеља у Христу Исусу Господу нашем. Он је и у материјалистима, и у рационалистима, и у хуманистима, и у папистима, и у свима који хоће да Христа Богочовека сведу на човека, и да хришћанство објасне као људску философију, људску науку, људску појаву, људску творевину. „Дух овога света“ је, вели Икуменије, људска мудрост и образовање[4]. — И додаје: примисмо Духа који је из Бога, да знамо шта нам је даровано од Бога: све што сачињава Христов домострој спасења — τὸ κατ' οἰκονομίαν γεγρονότα τοῦ Χριστοῦ.[5]

Безбројне еванђелске богочовечанске чињенице неоспориво сведоче да је хришћанство — хришћанство Богочовеком, и да се у њему и ништа не може објаснити човеком већ једино и само Богочовеком и Светим Духом Његовим. Само када се дух човеков обогочовечи, сједини са Духом Светим, може познати Богочовека и све дарове које је Он донео роду људском. Првоврховни апостол Павле је сав у тој благовести: да се очува

Богочовечански дух Еванђеља, да се не упропасти свођењем на човека, на мудрост људску, на разум људски, на знање људско. Пошто је у њему све од Богочовека у Духу Светом, он и објављује: „То — ѿ и говоримо, не речима наученим од људске мудрости, него наученим од Духа Светога, духовне ствари духовно радећи – πνευματικοῖς πνευματικὰ συκρίνοντες“.[6] Еванђеље има своје еванђелске методе, Божје — своје Божје путеве, Божанско — своја Божанска средства. Оно што нам је даровано од Бога, — Богочовек Христос и његово Еванђеље, — не може се проповедати „речима људске мудрости“, речима које измишља и учи људска мудрост. То се проповеда само речима које учи Дух Свети: духовно се ради на духован начин, богочовечанско на богочовечански. Дух Све даје не само садржину него и њене облике.

НАПОМЕНЕ:

[1] 1 Кор. 2, 11, [2]

1 Кор. 2, 12.

[3] Тумачећи апостолове речи: „да знамо шта нам је даровано од Бога“, Блаж. Теофилакт вели: „Дух Свети је светлост, и ми примисмо светлост, да бисмо, осветљени и просветљени њоме, видели оно што је досад било покривено. А то је, шта? Оно што сачињава Христов домострој спасења — τὰ κατὰ τῆν οἰκονομίαν τοῦ Χριστοῦ: како умре за нас, како нас начини синовима Божјим, како нас у Себи узнесе и посади с десне стране Оца. Но они који немају Духа Светог, не знају то (Тумачење 1 Кор., cap. 2, vers 12; P. gr. t. 124, col. 593 B).

[4] Тумач. 1 Кор. cap. 2, Vers. 12; P. gr. t. 118, col. 664 D.

[5] Тамо.

[6] 1 Кор. 2, 13.

ТОМ III

ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви

Богочовечански метод познања

Истина Божја има свој божански језик, свој божански израз. Зато су и списи новозаветни написани по надахнућу Светога Духа: написали су их људи „научени од Светога Духа” [1]. У проповеди Еванђеља дословно се испуњује Спаситељево обећање светим ученицима: „Дух Свети научиће вас свему”, „Дух Истине упутиће вас на сваку истину”, Дух свети „говориће из вас” [2]. То је метод апостолски, метод богочовечански, занавек сачуван у светој Цркви Православној кроз свете духоносне Оце. Увек „духовне ствари духовно радећи”, Светитељи и проповедају Еванђеље „речима наученим од Духа Светога”. На тај начин Црква и остаје у Богочовековој непогрешивости и свеистинитости. Дух Свети оистињује оне у којима обитава; а обитава у душама духоносаца кроз свете тајне и свете врлине. Кроз молитву, кроз пост, кроз љубав, кроз кротост и остале еванђелске врлине Он силази у душу, и остаје са њима у њој. Њега људи стичу „духовне ствари духовно радећи”, божанске ствари божански радећи, богочовечанске ствари богочовечански радећи [3].

Васцелу тајну човека зна једино Богочовек. И Он, у свом богочовечанском телу Цркве, као глава Цркве, разврстава људе у две врсте: у људе телесне и људе духовне. И телесни човек и духовни човек су неизмерно сложена бића: у њима присуствују, и у њима учествују, сви видљиви и невидљиви светови Божији.

Препун Пресветог Духа Божјег, свети апостол благовести: „Телесни човек — неприма што је од Духа Божјег, јер му се чини лудост, — и не може да разуме, јер се духовно разгледа”. [4] Ко је „телесни човек”? То је човек који упорно остаје при својој човечанској природи; који неће да јој дода божанску природу, да је Богом обогати, прошири, обесмрти, обожи, усаврши, доврши. То је човек који остаје само при своме духу људском, и неће да му дода Духа Божјег, Духа Светога, којим се једино дух људски може препородити, обновити, преобразити, осветити, и тако спасти свог

солипсистичког пакла^[5]. Другим речима: телесни човек је хуманистички човек, који хоће „чистог човека“, без примесе ичега Божјег, божанског, бесмртног, вечног. То је човек „веран земљи“, сав је укопан у земаљско, попут Ничеовог надчовека и Русовљевог, Толстојевог, натуралистичког „природног човека“. То је човек који тврди: тело сам, и само тело; или: чуло сам, и само чуло: разум сам, и само разум; или: воља сам, и само воља, рад сам, и само рад. Једном речју, то је човек без Бога, безбожан, незнабожан. Такав човек, разуме се, „не прима оно што је од Духа Божјег“; за њега је све то — глупост, будалаштина, лудорија, лудост — μωρία. Зато он не прима Господа Христа, његово Еванђеље, и све што Он собом доноси и открива. Не прима ни Богочовечанско тело његово — Цркву, у којој Господ човекољубиви продужује себе у земаљском свету кроз све векове. Све је то за телесног човека μωρία, и од свега тога он ништа „не може да разуме“. Јер Богочовека и Богочовечје мери човеком и човечјим. А Богочовек и Богочовечје је несравњено шире, дубље и бескрајније од свега човечјег: и од разума, и од духа, и од срца, и од моћи, и од природе; утолико шире, дубље и бескрајније, уколико је Бог шири, дубљи и бескрајнији од човека.

Природно је да Богочовечје, због самог присуства Богочовековог Црквом у нашем земаљском свету, има своје богочовечанско мерило и свој богочовечански орган за схватање и разумевање. А то је? — дух људски, само препорођен, преображен, охристовљен, обогочовечен Духом Богочовека Христа. Слично се познаје сличним: човечје човечјим, Богочовечје Богочовечјим, духовно Духом Светим. „Оно што нам је даровано од Бога“ можемо разумети само када примимо „Духа који је из Бога“^[6], јер се све то „духовно разгледа“, на духован начин испитује, процењује и оцењује. Никако друкче. Не на неки рационалистички, сензуалистички, дијалектички начин. Ту је све — Дух Свети. Дух Свети у духу људском. Када се разум људски помоћу светих тајни и светих врлина сједини са светим и саборним богочовечанским разумом Цркве, онда се оспособљује за разумевање Богочовека Христа и свега његовог. Обогочовечење, охристовљење разума људског је једини пут у разумевање свега Христовог. Господ Христос се може познати само живљењем унутра у Њему, у Богочовечанском телу његовом — Цркви. За све споља Он увек остаје непроницљива тајна. За њих — све бива „у причама“. Њима није дано да знају тајне Царства небеског, јер су споља, ван њега, неће да уђу у њега. А онима који су вером у Христа ушли у њега, откривају се тајне и даје разумевање свега Христовога^[7].

Класичан пример „телесног човека“ јесте лењи слуга из приче о талантима. Он неће ништа Божје, ни у себи ни у свету око себе: оно што је божанско, боголико у њему, он скрива и од себе сама, „закопава“ у земљу, у бласто тела свог, умртвљује, да не живи, да се не осећа. И сав живот свој он проводи без Бога и Божјег, ван Бога и Божјег. Такав и одлази он из овога света у онај. Са критиком и бунтом против Бога и свега Божјег. — Лењи и

бунтовни слуга је прототип свих безбожника, материјалиста, позитивиста, хуманиста, човекопоклоника, стварипоклоника, идолопоклоника. То су људи ψυχικοί; они „Духа Светога немају“^[8] остали су при голом духу људском, зато су и земљани, зато и заударјају на земаљско.

Насупрот телесном човеку стоји духовни човек: ὁ πνευματικός. То је човек који је примио Духа Божјег, Духа Светог^[9]; преобразио себе Њиме, те Њиме и мисли, и осећа, и све испитује и разгледа. Он је духоносац и духоношен. Он Духом Светим испитује и „дубине Божије“ које су у Христу Богочовеку^[10], и зна шта је „ширина и дубина и висина“ Христа и свега Христовог^[11]. Он Духом Светим стиче оно што око људско не виде, и ухо не чу, и у срце људско не дође: обогаћује се Христом „у свему“, „у свакој мудрости и разуму“, „у сваком знању и у свакој речи“^[12]. Сав Духом Светим саоваплоћен Господу Христу, учлањен у Богочовчанско тело Његово, погружен у тајну Његову, он и сам постаје тајна за оне споља, за телесне људе, и они га не разумеју, као ни Господа његовог, јер не могу да проникну у тајну његовог бића и живота. Зато христоносни апостол и вели: духовни испитује све а њега самога нико не испитује“. Јасно је: Духом Светим се постаје духовни човек. Дух Свети пак стиче се светим тајнама, а задржава у души светим врлинама. Јер свети живот је живљење у светим еванђелским врлинама: вери, љубави, нади, молитви посту, правди, кротости, трпљењу, смиренумљу, истини, и осталима. Дух Свети сједињује духовног човека са Господом Христом, и он постаје један дух с Господом, а тело његово постаје храм у коме живи Дух Свети. По богомудрој речи духоносног апостола: „Ко се Господу присајединио, један је дух с њим. Или не знате да је тело ваше храм Светога Духа који живи у вама, кога имате од Бога, и нисте своји?“^[13]

Природно је богочовечанском природношћу. ко је један дух с Господом, он је и једног ума с Њим, једне мисли, једне душе, једног живота. Све то чини у нама Свети Дух: што је Христово преображава у наше, дарове Христове претвара у наше^[14]. Он је свестваралачка сила у богочовечанском телу Цркве, и благодаћу својом нашу мисао сједињује са светом и саборном мишљу Цркве, наше срце — са светим и саборним срцем Цркве, наш ум — са светим и саборним умом Цркве. На тај начин Дух Свети изграђује у нама свеобухватно осећање и вечно убеђење да је Господ Христос заиста једини истинити Бог и Господ, заиста једини истинити Спаситељ и Искупитељ рода људског, заиста једини истинити живот наш у обадва света^[15]. Духом Светим сазнајемо шта је у Христу Богу: τὸ τοῦ Θεοῦ; Њиме васцелог Господа Христа и примамо и имамо. Све наше људско Он постепено освећује, охристовљује, обогочовечује; и све Христово преображава у наше, и самога Христа. Тако, Духом Светим ми постајемо Христови, и Он наш: оваплоћењем од Духа Светог и Деве Свете, наше тело је постало његовим телом, наша душа — његовом душом, наше срце — његовим срцем, наш ум — његовим умом, наш живот — његовим животом; да би у Цркви Духом

Светим његова душа постала нашом душом, његово срце — нашим срцем, његова воља — нашом вољом, његов живот — нашим животом, његов ум — нашим умом. Свети апостол и завршава своју благовест о духовном човеку речима: „Јер ко позна ум Господњи — да га поучи? А ми ум Христов имамо“.[16] Јер смо у телу његовом Богочовечанском, коме је Он глава, а ум његов — саборни, свети, богочовечански ум Цркве. И тим умом умујемо; он је наше непогрешиво мерило. Али увек само утолико уколико смо Христови, уколико живимо у његовом Богочовечанском телу и хранимо се његовим светим силама и божанским светињама. Чиме то доказујемо? Тиме што су наше мисли — христомисли, наша осећања — христоосећања, наш живот — христоживот.[17]

Тросунчани Господ је по неисказаном човекољубљу свом створио човека да буде храм Божји, храм Свете Тројице. У томе је сав богочовечански домострој спасења Господа Христа и сав смисао Цркве његове у свету. Стога свებрижни апостол благовести хришћанима: „Не знате ли да сте храм Божји, и да Дух Божји живи у вама?“.[18] У томе је божанско назначење људског бића: да га Бог испуњава, да буде његова садржина, да живи у њему као у своме храму, као у своме телу. То назначење је људско биће у потпуности постигло у Богочовеку Христу: у њему је човек сав испуњен Богом, и човек је заиста храм Божји у коме „живи сва пуноћа Божанства телесно“.[19] То је Господ Христос. А хришћани су тиме хришћани што су као и Он: и они су храм Божји у коме живи Дух Божји, Дух Свети. Како се живи у храму Божјем? Богослужењем, молитвом. То је најприроднији однос човека према Творцу, Спаситељу и Промислитељу, од кога, у коме, и кроз кога је све.[20] У храму се живи молитвом. А молитва увек за собом води све еванђелске врлине, и живи кроз њих: живи кроз веру и љубав, наду и трпљење, кротост и смерност, милостивост и жалостивост, бдење и пост, и кроз све остале врлине колико их има. Јер се свака врлина молитвом усавршава, и само помоћу ње одржава, и постиже своје савршенство. У суштини својој: и љубав је од молитве, и нада, и пост, и кротост, и жалостивост, и свака врлина која хришћанина чини хришћанином. Пошто је хришћанин „храм Божји“, у коме „живи Дух Божји“, то његов живот није друго до стално богослужење. Свака мисао хришћанинова, свако осећање, свако дело његово учествује у богослужењу које он непрекидно врши на престолу срца свог. „Храм Божји“ је пун Анђела Божјих, Светитеља Божјих, светих икона њихових. Зар се међу њима може друкчије живети а не свето, еванђелски, молитвено? Хришћанин је „храм Божји“, ако је душа његова живи иконостас: Светитељ до Светитеља, Угодник до Угодника, Праведник до Праведника. А мисли Његове, а осећања његава, а дела његова — безбројна кандила која неугасиво горе пред њим. А његове еванђелске врлине — златне кадионице, из којих се стално разлива миомир његових измирнски мирисних еванђелских расположења.

„Храм Божји“ је дотле храм док је „дом молитве“, док се у њему врши служба Богу, богослужење. Чим тога нема, он се претвара у „пећину хајдучку“.^[21] Онда у њему хајдукују зле мисли, ружна осећања, рђава дела, разни греси, душегубне страсти. И они харају и убијају све што је божанско и свето у човеку. И најзад се сав човек претвара у „пећину хајдучку“. Разрушен је „храм Божји“, уништен иконостас, полупана кандила, разбијене кадионице. А где, човек је био саздан Богом управо као храм Божји: боголикадушасмештена у телу, да би сав живот човеков био богочежњиво молитвено служење Богу. И још настањен у рају, у свету који је сам био величанствени храм Божји. Али, чим је човек пригрлио грех, и унео га у себе и у свет око себе, прекинуло се дивно богослужење и почело ђавослужење. И човек, тај чудесни „храм Божји“ претворио се у „пећину хајдучку“. Тако и свет око човека. И ђаво је почео да хара и хајдукује по њима кроз грехе, страсти и смрти. Но човекољубиви Господ постао је човек, да би преобразио човека и поново га начинио храмом Божјим. И заиста, човек се у Богочовеку показао као савршени и свесвети храм Божји. Тело Богочовеково било је уистини храм Божји,^[22] у коме живи Бог, и у коме се стално служи Богу. И ми смо људи тек у Богочовеку Христу први пут јасно видели шта је у ствари прави човек, човек као „храм Божји“, и прави живот човеков, живот као непрекидно богослужење. Стога и Црква Христова није друго него Богочовечанско тело његово, живи храм Божји, у коме све што је човечје живи тиме што непрестано служи Богу. А Дух Божји, Дух Свети живи као душа у богочовечанском телу Цркве од дана Свете Педесетнице. Од тада сваки човек може благодаћу Божјом постати „храм Божји“, ако постане члан богочовечанског тела Цркве Христове.^[23] Постање ли, онда у њему живи Дух Свети. А са Духом Светим — Отац и Син: Тројица Света и нераздељива. Тако хришћанин постаје храм Пресвете Тројице, у коме стално врши богослужење Тросунчаном Богу и Господу. То почиње од Светог крштења: Дух Свети се усељује у крштенога, и живи у њему заједно са Оцем и Сином. Стога је живот правог хришћанина непрекидно богослужење: служење Духом Светим јединоме Богу у Тројици. Духоносни апостол и пише хришћанима: „Не знате ли да су тела ваша храм Духа Светога који је у вама, кога имате од Бога? Ви сте храм Бога живог (1 Кор. 6, 19; 2 Кор. 6, 16).“^[24]

„Ако ко квари храм Божји, поквариће њега Бог: јер је храм Божји свет, а то сте ви“.^[25] — Хришћанин квари храм бића свог, ако у њега уноси нешто несвето и нечисто. А такав је сваки грех, свака страст, сваки порок. Квари свој храм хришћанин, ако не служи Богу свим срцем својим, свом душом својом, свом мишљу својом, свим телом својим; ако живот његов није стално богослужење. „Квари храм Божји“ човек који хришћанина саблажњава, наводи на грех, на нееванђелске поступке, мисли, жеље. Живот у гресима квари храм Божји, и човека претвара у храм ђаво љи. Јер је сваки грех служење ђаволу, ђавослужење. Зато кваритељима храма Божјег прети казна од самога Бога. За сваког таквог кваритеља свети

апостол вели: „поквариће њега Бог“, тојест допустиће Бог да га греси покваре, одвуку у пропаст, у трулеж, у духовну смрт. Јер је неопростив грех, јер је хула на Духа Светога, свесно кварити и разоравати човека, храм Божји у коме живи Дух Свети. У овоме свету хришћани су живи храмови Божји, и свети, свети Духом Светим који борави у њима: „јер је храм Божји свет“, а то су хришћани. Светост, свети живот, ето чиме су хришћани „храм Божји“; ето због чега у њима борави и живи Бог. Хришћани све дотле остају „храм Божји“, док у себи гаје свете мисли, света осећања, света расположења; док живе светим животом. Напусте ли то, њихов се „храм Божји“ постепено кваре, место добра заузима зло, место врлине — порок, место Бога — ђаво. И храм Божји постаје храм ђавољи, у коме се врши служење ђаволу, ђавослужење. Богочовечанска је истина: гресима се увек служи само ђаволу, као што се светошћу увек служи Богу. Живећи свесно и драговољно у гресима човек кваре себе, упропашћује себе заувек, и одводи себе у вечно царство онога коме кроз грехе служи — у пакао.

Мисли ли другачије, човек вара себе. Основна је људска обмана: сматрати да је човек саздан ради нечега другог, а не ради тога да буде храм Божји у коме живи Дух Божји. Таква мудрост у суштини је лудост, јер одводи човека у пропаст, у погибао, одстрањујући га од назначења и циља који му је свемудрим и свемоћним Богом одређен. Све што људи у овоме свету сматрају за мудрост, а није од Богочовека и не води Богочовеку, лудост је. Људи који живе „по човеку“, сматрају и Богочовека и његово свето Еванђеље за будалаштину, за глупост. По њиховом схватању, луд је сваки који верује у Христа, у његово Еванђеље. Али та баш вера, која човека чини лудим у очима света и човекопоклоника, и јесте права мудрост, мудрост божанска, бесмртна и вечна, која једина и чини човека божански мудрим, мудрим и пред Богом и пред Анђелима. Ту се просто може поставити правило: Буди луд, да би био mudar! Стога христомудри апостол и благовести: Нека нико не вара себе: ако ко међу вама мисли да је mudar на овоме свету, нека буде луд, да би био mudar.^[26] Логика људска јс толико изопачена грехом, том логиком Сатане, да је за њу лудо и глупо оно што је у ствари једино мудро: Богочовек и све његово, — а мудро: све оно што је супротно Богочовеку и његовом Еванђељу. У хришћана се све враћа своме божанском поретку: логика се исцељује, враћа логосности; и тако се стиче здраво и сигурно мерило добра и зла, истине и лажи, Бога и ђавола. Ни сам Сатана их преварити не може: „јер знамо шта он мисли“.^[27]

Оваплоћење Бога Логоса од Свете Дјеве извршено је Духом Светим. Тако је Бог Логос постао човек, постао Богочовек, постао Црква. И тако на сву вечност сјединио са човеком, и човек са, и преко Њега, Светом Тројицом.^[28] Саоваплоћење, саутелесничење човека Господу Христу у Богочовечанском телу Цркве врши се опет Духом Светим. То је најсавршеније сједињење човека и Бога које такође бива Духом Светим кроз свете тајне и свете врлине. Отуда блавест духоносног апостола: Ко се

прилепио уз Господа — један је дух с Господом.^[29] А како се човек прилепљује уз Господа? Светим тајнама и светим врлинама. Најпре светом тајном крштења. Њој претходи вера. Вера и јесте прва богочежњива сила која свега човека повуче ка Господу, приводи га Њему, приљубљује уз Њега, одвојивши га претходно од свих лажних богова и варљивих вредности овога света. Вером се човек одлепљује од свега пролазнога, несветога, греховнога, смртнога, ђаволскога, и прилепљује уз Господа свечистог, свесветог, безгрешног, бесмртног, вечног. И то прилепљује помоћу светих тајни и еванђелских подвига молитве, љубави, поста, наде, смерности, кротости, трпљења, и осталих. Зар молитва не узноси дух човека ка Госпо ду и не приљубљује уз Њега? А љубав? Зар се помоћу ње хришћанин не приљубљује уз Господа свим срцем својим, свом душом својом, свом мишљу својом, свом снагом својом? Па надом, зар не узлеће сав к Њему, и остаје приљубљен уз Њега? Па трпљењем, зар се толико не приљуби уз Њега, да се осећа сараспетим с Њим? А свето Причешће, зар свега човека не приљуби уз Њега, сјединивши га потпуно с Њим, те је уистини „један дух с Господом“? Да, све то несумњиво приводи Господу, приљубљује уз Господа, саваплоћује Господу, сједињује с Господом. Другим речима: све нас то учрквењује и оцрквењује, чини саставним деловима Богочовечанског тела Господњег, Цркве. Ми смо „један дух с Господом“, ако смо „уди Христови“, и као такви живимо у Богочовечанском телу његовом, Цркви: њеним животом, њеном благодаћу, њеним Духом, њеномдушом, њеним свеобухватним бићем, њеном богочовечношћу.

Грех је једина сила која одваја од Господа; толико одваја да човека са ђаволом спаја, и претвара га у духовно чедо његово.^[30] А божанско Еванђеље Спасово је опет једина сила која Господу води и приводи, и са Господом сједињује и спаја. Из свега еванђелског зрачи сила која одводи извору своје: Господу Исусу. Зато Он и објави бесмртну блавест: Речи моје дух су и живот су.^[31] Испуњујући еванђелске заповести Господње, човек се испуњује духом његовим, и заиста постаје „један дух с Господом“. И тако, он живи у Господу и Господ у њему. Бог Логос је постао човек, потпуно се и неразлучно и вечно сјединио са људском природом, да би нам показао да је то једини прави пут, једини истински циљ, једини природан начин постојања људске природе уопште, природе разгранате у сва људска бића свих времена. Одвојити се од Сатане; одрећи се Сатане и свих дела његових, и поћи за Господом Христом, и сјединити се с Њим, и имати у себи Светога Духа и Његову светост — ето то је смисао и циљ Богочовековог доласка у свет и његовог целокупног домостроја спасења: Цркве.^[32] То се најпре доживљује у светој тајни крштења, а затим разрађује и остварује кроз цео живот помоћу осталих светих тајни и свих светих еванђелских врлина. Свака страст, сваки грех ремети то јединство с Господом. Ода ли се хришћаним страстима, већ се одвојио од Господа, и вратио Сатани помоћу дела његових. А дела Сатане, шта су? Греси. Сваки грех је дело Сатане. И сви греси имају један исти циљ: одвојити човека од

Господа, и вратити га Сатани. И сви греси неуморно раде на томе, како они највећи тако и они најмањи, и сви остали између њих. Такав грех који човека одваја од Господа и баца право у наручје Сатани јесте на првом месту блуд.

Стога боговођени апостол наређује: Бежите од блуда! Сваки грех који човек чини, осим тела је; а који блуднички, грешни своме телу.^[33] — Обично се сваки грех зачиње у души, и ако га подржавамо, развија се у њој тако, да се, или прелије у тело, или сав остане у души. На пример: гордост, самољубље, завист, злопамћење, мржња, могу потпуно остати у души и не пројавити се посредством тела. А блуд — опогани цело тело и душу. Поглавито тело, јер је он по преимућству грех тела. Блудник човек „грешни своме телу”. Како то? Тако што је и тело по природи својој богоздано, свето, носилац боголике душе, свети храм њен. „Грешни своме телу”, јер је и „тело за Господа”,^[34] не за блуд, не за грех, не за зло. Оно је зато човеку дато, да се Господ оваплоти у њему, и живи у њему; а не да га грех обесвећује, прља, усмрћује, ођавољује. Уносећи грех у своје тело, човек грешни своме телу, као што грешни и својој души. Сваким својим грехом он огрешни душу, огрешни и тело. Због јединства своје личности човек сваким својим грехом „грешни своме телу”, грешни својој души, грешни својој савести, грешни своме уму, грешни целокупном бићу свом, васцелој природи својој. То нарочито бива кроз грех блуда. Јер ништа што је у човеку, и што сачињава човека, није за грех, па ни тело. Све је то саздано Богом и дато човеку да га чува у божанској светости и чистоти, и усавршава. Тако је тело било саздано да буде храм боголике душе, њен верни сарадник и бесмртни сапутник, да би се и једно и друго испунило Богом, и живело Њиме вечито. То нам показује и сам Господ Христос, као Бог Логос поставши тело, — његово пресвето тело, није ли савршени храм Божанства? И сав његов богочовечански домострој спасења света своди се на то, да се сав човек, и душа његова и тело, испуне Богом — обоже; обуку у Господа Христа — охристове, обогочовече; постану храм Божји — отројиче; храм, у коме кроз свете тајне и свете врлине живи Трисвето Божанство: Отац, Син и Свети Дух, Тројица једносушна и нераздељива.

Ту истииу јавља богонадахнути апостол када вели хришћанима: Или не знате да су тела ваша храм Светога Духа који живи у вама, кога имате од Бога, и нисте своји.^[35] Одлика је хришћана од нехришћана: тела су им храм Светога Духа. А Дух Свети се благодаћу сјединио са њиховом душом. И постао као душа душе њихове. Тако, сав живот хришћана није друго до живот у Духу Светом и Духом Светим: непрекидно служење, непрекидно богослужење Духу Светом свим срцем, свом душом, свим умом, свим бићем. Дух Свети живи у нама на тај начин што учествује у целокупном животу њиховом: они Њиме осећају и себе, и Бога, и свет; они Њиме мисле и о Богу, и о свету, и о себи; све што чине Њиме чине: Њиме се моле, Њиме воле, Њиме верују, Њиме делају, Њиме се спасавају, Њиме освећују, Њиме

бесмртују. Срце је њихово Њиме њихово, и душа је њихова Њиме њихова. и живот је њихов Њиме њихов. Од Њега им долази све: и живот, и бесмртност, и вечност, и све вредности, и све благовести, и све радости. Јер се целокупни подвиг спасења обавља Духом Светим. Он је који нам у Исусу открива Господа; Он је који вером усељује Господа Христа у душу нашу; Он је који нас помоћу благодатних подвига сједињује с Њиме, Он је који дух наш толико сједињује с Њим да ми постајемо „један дух с Господом“;[\[36\]](#) Он је који нам по своме свемудром божанском промислу разделяје и даје божанске дарове; Он је који нас утврђује и усавршава у тим даровима; Он је који нас у светој тајни крштења препорађа, обнавља и освећује; Он је који нас кроз све свете тајне и свете врлине ухристовљује и охристовљује; Он је који нас очишћава, освећује, спасава, обожује, обесмрћује, и на тај начин и душу нам и тело претвара у храм Божји, у обитељ Пресвете Тројице. И опет: Он је којим се у човечанском свету остварује све што је еванђелско, Христово, целокупни богочовечански домострој спасења, јер је Он као душа у богочовечанском телу Цркве. Зато је Господ Христос и објавио да се хула на Светога Духа неће опростити људима ни у овом ни у оном свету.[\[37\]](#) Зато је и живот Цркве, као Богочовечанског тела Христовог, почео силаском Духа Светог на њу, и продужава се из века у век Његовим боравком у њој, јер је Црква Њиме Црква. Он уводи у сваку истину спасења; Он учи спасењу; Он обавља свачије спасење. Ту све припада Њему, а кроз Њега Богу Оцу, У Богу Сину. Све своје хришћани другују Њему, стога им свети апостол и вели: „нисте своји“. Загледајте добро у себе: све што је у вама свето, узвишено, добро, божанско, бесмртно, вечно, еванђелско, — није ли од Њега, од Духа Светог? Ваше очишћено и освећено тело, — није ли Њиме очишћено и освећено, није ли Њиме у храм Божји претворено? И ваша очишћена и освећена душа, и ваша очишћена и освећена савест, — нису ли Њиме очишћене и освећене? Па ваше очишћено и освећено срце, па ваш очишћени и освећени ум, — нису ли Њиме очишћени и освећени? Све је то тако, зато што Дух Свети „живи у вама“.[\[38\]](#)

Но при свему томе никада не заборављати: све то хришћани имају од Духа Светог, и самог Духа Светог, због чудесног Спаситеља нашег, Господа Исуса Христа. Јер „Њега ради и Дух Свети сиђе у свет“ (Акатист Исусу Сладчајшем), Њега ради и продужује у Цркви његово спасоносно богочовечанско дело. Јер да Господ Христос није дошао у наш свет и извршио свечовекољубиви подвиг спасења света, ни Дух Свети не би дошао у наш свет. Нема сумње: све што је „Једини Човекољубац“ — Господ Исус учинио ради нас људи и ради нашега спасења толико је бескрајно драгоцено и безгранично човекољубиво, да се никаквим мерама људским не може измерити и никаквим размерама људским обухватити. Врхунац свега: себе дао на жртву за спасење света. Себе! А ко је Он? Јединородни Син Божји, сам Бог Логос, који више вреди него сви видљиви и невидљиви светови скупа, па још помножени са најбескрајније бескрајним бројем. И Он такав, ваистину једина Свевредност у свима световима, спустио се у наш

смрдљиви свет, постао човек, живео у нашем злосмрадном зверињаку, добровољно поднео неисказане муке за спасење света, па и саму срамну смрт на крсту, — ради чега? Само да људе, те сластољубиве и грехољубиве крпеље земаљске, спасе од греха, смрти и ђавола, и подарио нам живот вечни и блаженство вечно. Има ли ишта човекољубивије, драгоценије, вредносније од тога? По како смо скупу цену плаћени! Ми људи не располажемо са довољно ума да у потребној мери замислимо, ни са довољно срца да у потребној мери осетимо све бескрајности и предности неисказаног подвига Спаситељевог.

Свети христоносни апостол је у божанском праву када хришћанима упућује ове речи: „Купљени сте скупо. Прославите дакле Бога у телима својим и у душама својим, што је Божје”.^[39] Заиста смо купљени скупо. Господ благи нас је својом божанском жртвом купио за рај, за вечност, за живот божански, за блаженство божанско, за савршенства богочовечанска. Какви онда треба да су тела наша и душе наше? Зар не свети храмови у којима се непрекидно слави и прославља чудесни Господ и Спаситељ наш Исус Христос? А како, Њега свеславног можемо прослављати ми у телима и душама нашим? Само светошћу и чистотом. Јер се само тиме прославља Свесвети и Свечисти. И тела и душе треба да су свети и чисти, како би били достојни храм Божји, у коме се непрекидно врши богослужење једином истинитом Богу и Господу Исусу Христу. Само тако испуниће своје божанско назичење и душе наше и тела наша, јер су и једно и друго од Господа и за Господа. „Што је Божје” треба да припада Богу, да служи Богу, да прославља Бога. Ако ико, Господ Христос је, поставши тело и узевши у себе душу људску, очигледно показао да је и тело људско и душа људска нешто „што је Божје”. Зато је наша прва дужност: дати Богу „оно што је Божје”, служити Му тиме, прослављати Га тиме. Тако нам постаје јасна благовест светог апостола: „нисте своји”, јер све што имамо — душу и тело — није наше: од Бога је, ради Бога је, за Бога је. Ни у ком случају, и душа и тело наше, нису за грех, ни за смрт, ни за ђавола, ни за пакао. Јер и грехом и смрћу и ђаволом и паклом срамотимо не само душе своје и тела своја, него и самог Творца и Спаситеља душа и тела наших: Господа нашег Исуса Христа. А прослављамо Га достојно и у телима и у душама својим када их благодатном силом његовом очистимо од свакога греха, смрти и ђавола, и испунимо само оним што је свето, бесмртно, вечно, богочовечно.

Свети Златоуст благовести: Све је у нас Господње: и тело, и душа, и дух. И све то апостол назива Божјим^[40] не само зато што их је Бог створио, већ и зато што, када су они постали туђи Њему, Он их је поново учинио својима скупоценошћу крви Сина свога. Све наше апостол приписује Христу, узводи нас на небо. Он вели: ви сте удови Христа, ви сте храм Духа; срамотећи тело, ви срамотите не своје тело, јер ово тело није ваше већ Христово. Господ Христос је из човекољубља тело наше учинио Својим, и Уједно уклонио нашу злу власт над њим. А када тело ваше није ваше, онда

ви немате право скрнавити тело другогa, нарочито када оно припада Господу, или скрнавити храм Духа.[\[41\]](#)

Оваплоћени Бог Логос дао је хришћанству тело, а Дух Свети му је дао благодат Своју као душу. Црква је тело Христово, коме је Дух Свети дао благодат Своју као душу. Оваплоћени Господ отелеснио је све божанско што се могло отелеснити: „У Њему живи сва пуноћа Божанства телесно.[\[42\]](#) Све духовно и небеско Он је овештаствио, материјализовао. Тело је начинио храмом Божанства. И забрујала је светом ваистину нова благовест: „Тело је за Господа, и Господ за тело“:[\[43\]](#) материја је за Господа, вештаство је за Господа, јер је и оно од Господа и ради Господа: „све се кроза Њ и за Њ сазда“.[\[44\]](#) Али као што је тело људско непотпуно и необјашњиво без душе, тако је и тело Цркве непотпуно и необјашњиво без Духа Светога. Дух Свети је Дух Истине, и стога уводи у сваку истину оваплоћеног Бога Логоса и Богочовечанског тела његовог — Цркве. Он открива и обелодањује Бога у Исусу. Све што знамо о Исусу као Богу и Господу, као Спасу и Промислитељу — њиме знамо.[\[45\]](#) Зато су и све новозаветне књиге писане Духом Светим, од духоносних светих људи.[\[46\]](#) Пошто се узнео на небо, Господ Христос је послао у наш свет Духа Светог, и оставио Га у телу Цркве као душу Цркве, као разум и савест и живот Цркве. Он је главни сведок о Исусу, оваплоћеном Богу и Господу;[\[47\]](#) Он — главни устројитељ и спроводитељ и редитељ и остваритељ међу људима Спаситељевог богочовечанског подвига спасења. Уствари, Црква је

Њиме Црква: Она Њиме и живи и дела; Њиме стоји и постоји. Њиме — „всјака душа живитесја = свака душа живује“; Њиме — „чистотоју возвишаецја = чистотом се узвишује“; Њиме — „светљејетсја тројическим јединством свјашченотајње = сија се тројичним јединством свештенотајанствено“. Дух Свети утројичује и отројичује сваког члана Цркве: спасава, ологосује, освећује, обожује, обогочовечује. Једино Њиме сваки остварује своје божанско назначење у богочовечанском телу Цркве. На свима ступњима спасења, од почетка до краја, Он води и руководи сваког, додељујући свакоме члану Цркве потребну меру благодати. Отуда су сви хришћани и духоносци и духоношени. Не може се бити хришћанин без Духа Христовог, без Духа Светог. По бићу овом, хришћанин је од Духа Светог и у Духу Светом. Од Духа Светог почиње прво осећање и прво познање Христа као Бога и Спаситеља.

НАПОМЕНЕ:

[1] 2 Петр. 1, 21.

[2] Јн. 14, 26; 16, 13; Мт. 10, 20.

[3] Тумачећи ову апостолову благовест, Блаж. Теофилакт вели: Ми смо утолико мудрији од јелинских мудраца уколико су они научени од људи; а оно што ми говоримо, „говоримо научени од Св. Духа (тамо, сар. 2, vers 13; col. 593 С). Нама нису потребни силогизми и логички докази Јелина (тамо, сар. 2, vers 13, col. 596 А). [4] 1 Кор. 2, 14.

[5] Св. Златоуст благовести: Телесни човек је онај који све подвргава хладним умовањима — τὸν λουα'μοῖς τοῖς ψυχροῖς, и сматра да му није потребна вишња помоћ; а то је безумље. Бог нам је даровао разум, да њиме сазнајемо и примамо што је од Бога, а не да разум сматра себе довољним себи. Ето, и очи су дивне и користе, али ако би зажелеле да виде без светлости, онда им ни лепота ни властита снага не би биле од икакве користи, већ им нанеле штету. Тако и душа, ако уважели да види без Духа Светога, сама себи постаје сметња. Обрати пажњу: душа је свагда немоћна и недовољна сама себи — οὐκάρκεῖἑαυτῆ (Бес. на Посл. 1 Кор.; Бес. 7, 4. 5; Р. gr. t. 61, col. 60). — Блаж. Теодорит вели: Свети апостол назива телесним човеком онога коме је довољан само његов разум, не допушта учење Духа Светога, и не може да га позна (Тумач. 1 Посл. Кор. сар. 2, Vers 14; Р. gr. t. 82; col. 245А). Икуменије благовести: Телесни човек све полаже на свој ум, и ништа не прима вером, нити сматра да му је потребна помоћ с неба. Пошто умом својим не може да схвати учење Св. Духа, он сав Спаситељев домострој спасења сматра за будалаштину. — Телесан је човек који живи по телу, и ум му још није обасјан, просветљен, просвећен Духом, него има једино урођену људску памет — μόνην τὴν ἐμφυτον ἀνθρωπίνην συνεσιν, коју Творац умеће у сваку људску душу (Тумач. 1 Кор. сар. 2, Vers. 14; Р. gr. t. 118, col. 685 В).

[6] 1 Кор. 2, 14.

[7] Ср. Мт. 13, 10—16.

[8] Јуд. 19.

[9] Блаж. Теофилакт вели: Духован је човек онај који је у душу своју унео сјај Светога Духа, и ум му је Духом обасјан, просветљен, просвећен. (тамо, сар. 2, vers. 15; Р. gr. t. 124, col. 596).

[10] 1 Кор. 2, 4—16.

[11] Ср. Еф. 3, 17–19.

[12] Еф. 1, 8; 1 Кор. 1, 5.

[13] 1 Кор. 6, 17. 19; ср. Гал. 4, 6.

[14] Ср. 1 Кор. 12, 3–11.

[15] Ср. 1 Кор. 12, 3; Д. А. 4, 11–12; Кол. 3, 3–4.

[16] По Светом Златоусту, апостолова благовест: „Ми ум Христов имамо" (1 К. 2. 16), значи: ми знамо оно што је у уму Христовом, и шта Он хоће, и шта нам је открио. Но пошто је апостол претходно рекао да нам је то Дух Свети открио, то, да не би ко одбацио Сина, додаје да нам је то и Христос открио. Говорећи тако, апостол не вели тиме да ми знамо све што зна Христос, него да све што знамо није људско, и стога подложно сумњи, већ је знање ума Христовог и духовно. Ум, који ми у том погледу имамо, јесте Христов; тојест знање, које ми имамо о предметима вере, јесте знање духовно, те стога стварно нико о нама судити не може, пошто телесни човек не може знати божанске ствари" (тамо, Бес, 7 5. 6.; col. 61. 62). [17] Блаж. Теофилакт вели: Сви ми ум Христов имамо; то јест све што знамо, Христос нам је открио; и ум који имамо о божанским стварима, од Христа имамо; тојест, знање које имамо о духовним стварима вере, од Христа имамо (тамо, сар. 2, vers 16· Р gr t 124 col. 597 В). [18] 1 Кор. 3, 16 [19] Кол. 2, 9.

[20] Ср. 1 Кор. 8, 6; Д. А. 17, 28; Кол. 1, 16–17.

[21] Ср. Мт. 21, 13; Мк. 11, 17; Лк. 19, 46.

[22] Јн. 2, 21

[23] Ср. Еф. 2, 19–22; 3, 5–6.

[24] Блаж. Теодорит вели: св. апостол назива храмовима Божјим људе у којима обитава благодат Светога Духа (Тумач. 1 Кор. сар. 3, vers 16; Р. gr. t. 82, col. 252 В). А блаж. Теофилакт вели: храмови су Божји они који су чиста живота (тамо, сар. 3, vers 17; Р. gr. t. 124, col. 605 В).

[25] 1 Кор. 3, 17. [26]

1 Кор. 3, 18.

[27] 2 Кор. 2, 11.

[28] Јн. 17, 21—23.

[29] 1 Кор. 6, 17.

[30] Ср. Јн. 8, 44; 1 Јн. 3, 8—12; Мт. 13, 38—39.

[31] Јн. 6, 63.

[32] Блажени Теофилакт благовести: Сједињење са Господом Христом снабдева нас освећењем Духа Светога (тамо, сар. 6, vers 17; Р gr. t. 124 С).

[33] 1 Кор. 6, 18.

[34] 1 Кор. 6, 13.

[35] 1 Кор. 6, 19.

[36] 1 Кор. 6, 17.

[37] Мт. 12, 32; Мк. 3, 29.

[38] 1 Кор. 6, 19.

[39] 1 Кор. 6, 20.

[40] 1 Кор. 6, 20.

[41] На 1 Кор. Бес. 18, 3; Р. gr. t. 61, col. 147.

[42] Кол. 2, 9.

[43] 1 Кор. 6, 13.

[44] Кол. 1, 16.

[45] Ср. 1 Кор. 2, 6—16.

[46] Ср. 2 Петр. 1, 11—12; 2 Петр. 1, 21; 2 Тм. 3, 16.

[47] Ср. Јн. 15, 26.

ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви

Охристовљење - Духом Светим

Нема сумње, као што је у души човековој прво христоосећање и прво христовознање од Духа Светог, тако и сва потоња христоосећања и христовознања извиру из Њега, и усавршавају се Њиме. Све што је Богочовек Христос донео роду људском постаје наше, људско, само помоћу Духа Светог, који као градитељ Цркве благодаћу својом устројава спасење сваког члана Цркве посебно. Мимо Духа Светог, и без Духа Светог, ништа Христово не може постати наше, људско. Као што се у Светој Дјевини оваплотио од Духа Светог, тако се Господ Христос духовно оваплоћује у нама помоћу Духа Светог, помоћу његових светих, благодатних, стваралачких, обогочовечујућих дарова. Другим речима: човек се једино Духом Светим охристовљује и охристовљује, тојест спасава, освећује, обожује, удуховљује, одуховљује, утројичује и отројичује. У хришћанству су сви духовни дарови, од Духа Светога. Њиме се постаје духован, јер примајући Њега хришћани постају духоносци, и ове духовно доживљују као живот свога живота, и душу своје душе, и савест своје савести.^[1] Хришћанин је онај који има Христа у себи. А Христа усељује и настањује у души човечјој само Дух Свети. Хришћанин је у ствари христовносац. А то постаје и остаје само Духом Светим. Зато је Спаситељ сав свој домострој спасења света засновао на Духу Светом.^[2]

Целокупна тајна Христа и хришћанства је у Духу Светом. Што је Христово, остварује се у нашем човечанском свету једино помоћу Духа Светог. Свако Христово дело, и чудо, и мисао, својој стварношћу, и оствареношћу, и остварљивошћу сведочи о Духу Светом и његовој свестваралачкој божанској делатности у земаљском свету. Божанско само Духом Светим постаје човечанско. Небеско само Духом Светим земаљско. Када је Бог Логос ушао у наш свет, ушао је оваплотивши се од Духа Светог; када је објавио своје Божанство, објавио Га је Духом Светим;^[3] када је открио тајну своје чудотворне делатности и божанске свемоћи, указао је на Духа Светог;^[4] када је основао Цркву, основао ју је Духом Светим, и Њега оставио у телу Цркве као устројитеља спасења људи кроза све векове.^[5] Најочигледнија је еванђелска стварност: Дух Свети је све и сва у Цркви. Зато је Спаситељ јасно и одлучно објавио блавест: да се хула на Духа Светога

неће опростити ни у овом ни у оном свету.^[6] Имајући све то у виду, духоносни апостол и пише Кориинћанима: „Што се пак тиче духовних дарова, браћо, нећу вам затајити. Знате да кад бејасте незнабошци иђасте к немим идолима, како вас вођаху. Зато вам дајем на знање да нико ко Духом Божјим говори неће рећи: проклет био Исус! и нико не може Исуса Господом иазвати осим Духом Светим”.^[7]

Све стварности еванђелске су од Духа Светог; Дух Свети изграђује све духовно. Иако невидљив по бићу, Дух Свети је видљив у делима својим. Ето: Дела Апостолска су сва од Духа Светог. Хришћанство се одликује од незнабоштва: Духом Светим, његовом непрекидном делатношћу у Цркви која се пројављује кроз све духовно. Незнабоштво је отсуство Духа Светог у духу људском. Присутан у човеку, Дух Свети производи оно што је духовно. А то проширује и продубљује у души и богоосећање и богопознање и богопоштовање. Духом Светим човек све јаче и јаче доживљује истинитог Бога и Господа Исуса Христа као свој живот и као бесмртну богочовечанску силу свога људског бића. Заиста, само духоносац зна Бога; ко нема Духа Светог, незнабожац је. А незнабожац носи у себи мртву душу, и служи мртвим: „немим идолима”, јер без Духа Светог душа људска је мртва за све што је божанско, бесмртно, вечно, свевредносно. Незнабоштво? — Неизмеран пад душе људске. Уместо да служи свеживом и свеистинитом Богу и Господу, човек служи немим киповима, мртвим стварима као божанствима. Но то није ни чудо, јер без Духа Светог у себи дух људски је у ствари изван себе, и непрестано лута по пустињама небића и ломи се по гудурама ништавила. А долази к себи тек, када се крсти Духом Светим, када се роди и препороди Њиме, јер онда пређе из смрти у живот. Крштење, — ето моста из небића у биће, из смрти у бесмртност, од небога к Богу од незнабоштва хришћанству.

Када човек духовно прогледа? Када у Исусу Бога угледа, осети, види, позна. А то постиже када се освети Духом Светим, и стане свето живети, свето мислити, свето осећати, свето делати. Онда га и живот, и мисао, и осећање воде Христу, и откривају у њему Бога и Господа. Јер „нико не може Исуса Господом назвати осим Духом Светим”.^[8] Дух Свети „испитује све”, и „дубине Божије”, које су у Исусу Богочовеку.^[9] Да није Духа Светога, ми не бисмо знали да је Исус — Син Божји и Бог, и да нам је донео толике дарове и божанска савршенства, какве око људско не виде, и ухо не чу, и у срце човеково не дођоше.^[10] Само светима открива се Духом Светим пресвета тајна Богочовека Исуса.^[11] У свему што се тиче Господа Исуса, увек важи она тајанствена благовест и божанско обећање о Духу Светом: „Он ће вас научити свему”.^[12] Сам дух човеков не може се снаћи пред безграничном тајном Исусовом, јер она премаша све што је човечије, уколико Богочовек премаша човека. Једино када се помоћу светих тајни и светих врлина ороди и сроди са Духом Светим, дух човечији сазнаје тајну Исусову.

Дух човеков према Духу Светом, то је твар према Творцу. Твар — ограничена и несавршена, Творац — безграничан и свесавршен. Као творевина, дух човечји мора бити ограничен; Дух Свети је безграничан по свему, јер је Бог. Сви дарови његови су безгранични, бескрајни, вечни. Но у Њему, они су при свој разноликости једно: у мноштву јединство, у јединству мноштво. У људима пак, ти су дарови различни. Дух Свети сједињује различне дарове у једно божанско јединство, и тиме сједињује и имаоце тих дарова у такво јединство. Кроз своје различне дарове Он сједињује разне духове људске у једно саборно, свето, црквено јединство. Да, дарови су Духа Светога, различни, али су сви у једноме телу — Цркви, од једнога Духа.^[13] Сви служе једноме циљу, и сви извиру из једнога извора. Зато се духовни људи — οὐ πνευματικοί — осећају органски сједињени међу собом. Дух Свети, као благодатна душа Цркве, сједињује све чланове Цркве у једно срце, у једну вољу, у један живот, у једно биће. Преко Духа Светог, и у Духу Светом, се осећају уједињени међу собом вечним благодатним јединством, иако су бескрајно издиференцирани као посебне личности. Света саборност јединства и јединство свете саборности од Духа су Светог.

„И службе су различне, али је Господ исти“.^[14] Све службе у Цркви сливају се у једну службу: богослужбу, богослужење. У телу Цркве, иза најразличнијих служби, стоји исти Господ, те све службе истом циљу. Све службе у Цркви уједињује сам Господ Исус, који је и дошао да служи. Чему? Спасењу света. Све многобројне службе његове стапају се у једну службу: спасење света. Томе је Спаситељ служио кроз целокупни живот свој на земљи: кроз сва дела, мисли, осећања, речи, страдања. Све службе спасењу у Спаситељу су једно. У Цркви, оне су расподељене, али им је и основ и циљ исти. Сви службеници у Цркви, ма колико их било, у ствари служе једном циљу, и врше једну службу: спасење света. Господ Исус је и јуче и данас и вавек исти,^[15] зато су и службе у Богочовечанском телу његовом, Цркви, при свој разноликости исте.

НАПОМЕНЕ:

[1] Ср. 1 Кор. 2, 12—15.

[2] Ср. Јн. 14, 12—17, 26.

[3] Ср. Јн. 1, 32—34.

[4] Ср. Мт. 12, 28.

[5] Ср. Д. А. 2, 1—12; 8, 15—17; 10, 4447; 11, 15; 19, 6; 15, 28; Јн. 20, 22—23.

[6] Мт. 12, 21—32; Лк. 12, 10

[7] 1 Кор. 12, 1—2. [8] 1 Кор. 12, 3.

[9] Ср. 1 Кор. 2, 10

[10] Ср. 1 Кор. 2, 9—12

[11] Ср. Еф. 3, 3—5

[12] Јн. 14, 26. [13] Ср. 1 Кор. 12, 4 [14] 1 Кор. 12, 5.

[15] Ср. Јевр. 13, 8.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА
Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви

Боголикост

„И делатности су различне, али је Бог исти који чини све у свима —ὁ ενεργῶν τὰ πάντα ἐν πάσιν".[1] Без Бога се ништа Божје не може ни учинити, ни добити. Што је у нама људима божанско, боголико, то смо добили од Бога при стварању. У Богочовеку пак Христу људска природа је добила целога Бога, цело Божанство. Са циљем: да се испунимо свом пуноћом Божјом.[2] А како то бива? Помоћу боголикости која је у нама ми усвајамо Богочовека Христа и све што је богочовечанско и божанско. Бог у Христу привлачи к себи оно што је боголико у нама. Ми људи смо боголикошћу људи. У њој су богочезњиве силе нашег људског бића. које

нас сједињују са Богом у Христу, и помоћу којих се усавршавамо у свему божанском, богочовечанском, хришћанском. На свима ступњима свога спасења, свога обогочовечења, човек зависи од боголикости, од богостремљења што је у њему, и од Бога што је у Богочовеку. Стога „Бог чини све у свима“. Без Бога се ништа божанско не може у човеку ни зачети, ни развити, ни усавршити. На свете и тајанствене начине Бог је Онај који чини све у свему. То нимало не умањује нашу личност и нашу личну слободу. Јер су нам и личност и слобода од Бога. У нашој боголикости је срж наше личности и срж наше слободе. Отуда присуство Бога у нама помаже, развија, усавршава и нашу личност и нашу слободу. Што више Бога у човеку, то је личност његова јача, савршенија, бесмртнија; а слобода — већа, безграничнија, светија. Јер Бог позајмљује човеку своје стваралачке божанске силе, које изграђују човека ка свему Божјем, Вечном и Богочовечном. У нама, осим греха, све је од Бога: и душа, и тело, и све особине и душе и тела.^[3] Зато је свему нашем Бог потребнији од свега другог, па и од нас самих. Очигледна је истина: у Богу живимо, и мичемо се и јесмо.^[4] И наше самоосећање, и наше самосазнање, воде порекло од Бога. Само оно што је греховно у нама, није од Бога, него од ђавола и од нас самих. И сама воља наша, сва је у боголикости душе наше, и стога сва од Бога. Тако и наша способност делања. Отуда је свети апостол у праву када благовести: Бог је који чини у вама и да хоћете и да чините што је њему угодно.^[5]

Безгранична је тајна и наше слободе и наше личности, јер је безграничан Бог који нам је дао и личност и слободу.

И у њима — живот и сазнање. Зато су нам и живот и сазнање безгранично тајанствени. Тајна највећа и за нас саме. Јер шта је за мене, човека, тајанственије и загонетније од мога сазнања, од мога самоосећања, од мога ја, од моје душе, од мога тела? Заиста, на тајанствен, па ипак благовестан, начин Бог је све и сва у нама, због чега свети апостол и тврди да је Бог то „који чини све у свима“. Нарочито, када људи творе вољу Божју, када чине оно што је божанско, бесмртно и вечно. Бог не учествује једино у греху људском, у злу људским. А када је реч о даровима Христовим, о даровима Духа Светога, онда несумњиво „Бог чини све у свима“. Он све дарове које добијамо води кроз наше биће од самог зачетка па све до најпотпунијег божанског завршетка. И то води тако, да не само нимало не омета, не спутава, не умањава, не уништава нашу слободу, него је окриљује, увећава, усавршава, обезграничава, обогочовечује, охристовљује. И човек заиста „расте растом Божјим“^[6] ка свему што је Божје, Савршено, Вечно, Богочовечно. Нема сумње, човек је највише свој кад је највише Божји. Без Бога он не може учинити ништа Божје. По слободи својој, човек увек чини без Бога, и против Бога, само једно: грех. А чинећи грех, човек је најмање свој, јер га грех одваја од онога што сачињава суштину његовог бића — од боголикости, од христоликости, од тројицеликости. И он постаје туђинац

и себи и Богу, јер кроз грех робује туђој вољи — ђавољој. Грехољубив човек постепено заборавља себе, правога себе: заборавља божанско порекло свога бића, свога живота, свога сазнања, свога постојања, и проглашује себе за неко друго биће: небожанско, земаљско, животињско, ђаволско. Тако покида све везе са Богом, Творцем и Сведржитељем. И не зна ни себе, ни Бога. Грех га сурвава у други свет, супротан Божјем, свет таме, зла, богоборства. У том свету, човек је сав туђ и себи и Богу.

НАПОМЕНЕ:

[1] 1 Кор. 12, 6.

[2] Еф. 3, 19; Ср. 1, Кол. 2, 9—10.

[3] Ср. Јн. 1, 34; Кол. 1, 16.

[4] Д. А. 17, 28; Ср. 1 Кор. 8, 6.

[5] Флб. 2, 13.

[6] Кол. 2, 19.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

**ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА
Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви**

"Једино потребно"

Шта је корисно за човека? Само оно што му је потребно у обадва света. Јер му је једино то од вечне користи. Све остало је штетно по човека. Од вечне користи је човеку само оно што је божанско и бесмртно, вечно и богочовечно. Св. Златоуст благовести: Нама је корисно оно што је врлинско — τὸ τῆς ἀρετῆς; а све остало је потпуно некорисно. Оно што је корисно по нас, то је врлина, и живот у врлинама.^[1] У ствари, ми тек од Христа знамо шта је потребно, „једино потребно“, за људско биће у обадва света. Шта је то? — Богочовек Христос и његово свето Еванђеље. Јер је то оно што нам ни смрт ни ђаво не могу узети ни у овом ни у оном свету.^[2] На овој помраченој звезди Богочовек Христос је једино непогрешиво мерило потребно и корисно за људе. Потребно је, корисно је само оно што је богочовечанско, еванђелско.

Јер само то даје човеку вечну блавест, вечну радост, вечни живот, вечно блаженство. Све што није од Христа Бога — штетно је по човека. А то је? Грех, смрт, зло, пакао. У ствари: грех. Јер је у греху и смрт и зло и пакао. У већој или у мањој мери то троје је увек од греха и увек у греху. У сваком греху увек има и смрти и зла и пакла. Никада ништа греховно није корисно по човека, већ увек штетно и убитачно. Постоји ли регистар корисног и потребног? Постоји: Еванђеље Христово. То је једина препоручљива утилитаристичка философија у овом свету. Јер је у Еванђељу само оно што служи на вечну корист човеку у обадва света. Ко не признаје свето Еванђеље, не ради ништа што је истински корисно по њега самог, и по људе уопште. Човек се неће огрешити о себе и ближњег, јер неће нашкодити ни себи ни ближњем, једино ако живи по Еванђељу. У Еванђељу је све свето и све божанско, стога и све корисно по човека. Јер само оно што је свето, уистину је и корисно за човека. Свето је увек од Светога. Првенствено, од Духа Светога. Стога свети апостол објављује блавест: „У свакоме се пројављује Дух на корист“.^[3] Све што је од Светога Духа, то и јесте корисно за људе и у овом и у оном свету. Јер све што је од Њега, везује човека са вечним животом, и вечним Еванђељем које важи за све светове. Ако је до мудрости, Дух Свети даје мудрост човеку која му је од вечне користи у обадва света; ако је до истине, Дух Свети даје истину човеку која му је од вечне користи у обадва света; ако је до знања — исто тако; ако је до вере, до љубави, до молитве, до чудотворства, до пророштва, до праведности, до ма чега еванђелског — све то даје Дух Свети, и зато је све то од вечне користи човеку у обадва света. „Једноме се даје Духом реч мудрости“,^[4] зато што је Дух Свети — Дух мудрости. Ко Њега има, божански је мудар. Пример: Свети Архиђакон Стефан: пун Духа Светога и мудрости, зато „не могаху противстати мудрости и Духу којим говораше“.^[5] Богомудри апостол назива Духа Светог Духом мудрости и откривења, јер казује и открива највећу тајну свих светова: Богочовека Христа и Цркву његову.^[6] У Цркви, као Богочовечанском телу Христовом, „сакривене су све ризнице

мудрости и знања".[\[7\]](#) И кроз Цркву се обзнањује „многоразлична мудрост Божја" не само људима на земљи него и светим Анђелима на небу.[\[8\]](#) Једино та мудрост зна смисао неба и земље, живота и света. Разливена као логосна сила у свету, та се мудрост у свој пуноћи својој јавила у лицу Богочовека Христа, те је Он „мудрост од Бога" и „мудрост Божја".[\[9\]](#) Ту мудрост Божју, која зна Бога и дубине Божије, даје Дух Свети, Дух мудрости. И ми примисмо тог Духа „који је од Бога, да знамо шта нам је даровано од Бога" у Христу Исусу, даровано и у овом видљивом и у оном невидљивом свету.[\[10\]](#) И знање, истинско знање је дар Светога Духа; оно се и даје „по истоме Духу".[\[11\]](#) Уопште, дух људски је духолики одражај Духа Светога. Осим греха, све је у духу људском од Духа Светога. И сама свест. Зато је дух људски на свима ступњима свога богочежњивог усавршавања и развића устремљен Духу Светом, као идеалном савршенству духовног и светог. По суштини својој знање је од Духа Светог. Зато се Њиме и даје, од зачетка до завршетка. Али се даје за светост и ради светости. Најсветији људи су најиспуњенији Духом Светим, зато и поседују истинско, божанско, вечно знање. Помоћу светог живота дух се људски сједињује са Духом Светим, који му и даје „реч знања",[\[12\]](#) и само знање. Право знање се стиче и увећава светошћу, светим врлинама. Оно се зачиње од њих, и расте помоћу њих у неслућене божанске бескрајности. Без светих врлина, знање је некорисно. „Ако имам сва знања", а немам свете врлине — „ништа сам".[\[13\]](#) Свето, духовно знање има свој божански укус; или, како свети апостол каже, божански мирис. „Мирис знања" је у Христу Исусу, јер је у њему знање добило своју божанску вредност и драж и опојност.[\[14\]](#) Отуда су у Богочовечанском телу његовом, Цркви, „све ризнице знања сакривене".[\[15\]](#) И оне се отварају и дају за свети живот у Цркви. Живећи у Цркви, људи живе у Господу Христу, и обогаћују се „у свакој речи и у сваком знању".[\[16\]](#)

И вера је дар Светога Духа, зато се и даје Духом Светим.[\[17\]](#) Зашто је и вера дар? Зато што обухвата Богочовека Христа и његово вечно Еванђеље. А они се не могу ни познати, ни усвојити без непосредног благодатног дејства Духа Светога. Зашто? Зато што је у њима све божанско, и наднебесно, и вечно, и богочовечно, и свето, и безгранично. Њима води, и у њих уводи само Дух Свети, који је „Дух Истине", и стога нам казује сву истину о Господу Христу и његовом вечном Еванђељу.[\[18\]](#) Вера је „плод Духа Светога".[\[19\]](#) Зато се Христос вером усељује у срца људска.[\[20\]](#) Зачетник и свршитељ вере је сам Господ Христос.[\[21\]](#) Стога је еванђелско и непогрешиво мерило свега ово: „Што год није од вере — грех је".[\[22\]](#) А посведочена је истина и ова благовест: „Вера је наша победа која победи свет".[\[23\]](#)

„Дар исцељивања" од свих болести, и духовних и телесних, дар је Духа Светога. Болести, и духовне и телесне, последица су греха. Ушавши у природу људску, грех ју је разболео сву, разболео и душу и тело. Болести

духовне, кад се угнезде, изазивају смрт душе; а телесне су изазвале смрт тела. Учовечивши се, Господ Христос је исцелио људску природу од обостраних болести, и од двоструке смрти. Ко се Њему саоваплоти, исцељује се од свих болести и од свих смрти. То саоваплоћавање бива Духом Светим. Разливајући Своје благодатне силе по бићу људском, Дух Свети исцељује од ових болести духовних и телесних. „Дар исцељивања“ је саставни део Еванђеља спасења. У самој ствари, у томе се и састоји спасење. Зато Спаситељ, шаљући своје апостоле на прву проповед Еванђеља, даје им овај дар: да исцељују од сваке болести и сваке немоћи.[\[24\]](#) Даје им оно што сам има у изобиљу, и заједно са Оцем и Духом Светим чини ради спасења света. Исцељење, то је оздрављење душе од грехољубља, од сластољубља. Шта је здравље душе? — Отсуство греха, а присуство у души божанског, бесмртног, вечног: живљење боголикошћу и ради боголикости. А болест душе, шта је? — Присуство греха, страсти, свега злог, свега ђаволског. Исцељује се душа безгрешењем, освећењем, обогочовечењем. Здрава душа живи Богом, и ради Богу. Болесна душа живи грехом, у сластима и ради сласти. Што важи за здравље и болест душе, важи и за здравље и болести тела. Јер је и тело људско саздано за бесмртност и живот вечни. И оно је од Господа и ради Господа, јер је и оно саздано Богом Логосом и за Бога Логоса.[\[25\]](#)

Чудотворство је дар Духа Светога.[\[26\]](#) Шта је чудотворство? То је творење воље Божје у царству нужности, неопходности, творење помоћу свемудрих и свемоћних сила божанских. Помоћу њих владати Богом у свету човечанском и вештаственом. Грех нас је толико удаљио и отуђио од Бога, да нам је непосредна делатност Бога и божанских сила у нашем свету постала нешто необично, и туђе, и надприродно, па чак и неприродно. У самој ствари, срж саме видљиве природе је надприродна; надприродност је душа природног, душа природе. Шта је норма и норматив природног? Богочовек Христос. Што год је Он био и чинио, то је у ствари природно, иако је све то у суштини надприродно. Природно је надприродно, и надприродно је природно за безгрешног. А човек је и био саздан таквим. До грехопада, до Адама није било чудо: непрестано општити с Богом, господарити природом и њеним законима, владати земљом и створовима и стварима што су на њој. Али, када је грех ушао у његово биће, и помрачио га, и одвојио од Бога, и далеко одгурнуо од човека све што је божанско, онда је постепено Бог почео да бива човеку туђ и необичан, надприродан и неприродан, док најзад непосредна делатност Божја у нашем свету није постала за наше помрачено, огреховљено, ођавољено сазнање — чудо. Еванђелским чудотворством ми се враћамо правој природности природе, њеној богозданој суштини. Чинити чуда, за Богочовека Христа је сасвим природно. За нас — надприродно; а за невернике — неприродно. Зато и одбацују чудеса. Мисле у умују „опогањеним умом“,[\[27\]](#) и по законима огреховљене логике. Зато и не схватају тајну природе и природног. Само људи који имају „ум Христов“[\[28\]](#) схватају правилно и природу и

надприроду, и разумеју сву чудотворну делатност Христову као природну и логичну. То еванђелско чудотворство је дар Христов роду људском, дар Христов преко Духа Христовог, Духа Светог. Њиме се наш земаљски свет изједначује са небеским светом, где у потпуности влада воља Божија: „Да буде воља твоја и на земљи као што је на небу”. — То царство је царство праве слободе, јер је царство благодати, царство Духа Светога. „А где је Дух — онде је слобода”:[29] не окупи неопходности. Слобода: за све што је Божије и Божанско. Зато је за светитеље Божје, који су помоћу еванђелских подвига испунили себе Духом Светим, чинити чуда — сасвим природно. У ствари, то и јесте једино природно: живети и делати Богом непрестано. А то и јесте непрекидно чудотворство. Христов човек тако и живи у овом свету: сав је у Богу, сав живи Богом и по Богу. Стога му је све Божанско — природно и неопходно. А неприродно му је све што је противбожанско, нееванђелско, греховно, ђаволско. Када се дух људски „сараствори” са Духом Светим, он тек онда правилно схвати и природу, и делатност Божју у природи. И тек онда он осећа и увиђа да је Бог не само Творац природе, него и Сведржитељ и Промислитељ, који непрестано дела у природи и васцелом свету. По речи свеистинитог Бога и Спаситеља нашег, Господа Христа: „Отац мој досада дела —, и ја делама.”[30]

Пророштво је дар Духа Светога.[31] Шта је пророштво? Божанско предзнање, предвиђање, претсказање о стварима и догађајима будућности. По свемудром промислу Божјем овај се дар даје светим људима. Свети живот оспособи душу и сазнање за сагледање Божанске делатности у садашњости и будућности. Тако, пророштво „не бива по своме казивању”, тојест по људској памети и речи, нити по људској вољи, „него научени од Светога Духа говорише свети Божји људи”. [32] Чисто, свето срце види Бога, и све што је Божије у световима, у садашњости и будућности. Иако је дар Духа Светога, пророштво се даје за светост, за свети живот у вери; зато и бива „по мери вере”. [33]

„Разликовање духова” је дар Духа Светога.[34] Шта је то? То је способност којом човек распознаје и у великоме и у маломе оно што је од Бога и оно што је од ђавола, и све што је између тога. Другим речима, то је разликовање добра и зла у свему, у свакоме, у свачему, и у свету као целини. Само при том дару човек са сигурношћу и до танчина зна и распознаје и добро и зло. А овај дар се даје за велике подвиге, за истрајно живљење у еванђелским врлинама.[35] Овај дар је веома потребан, јер се у нашем човечанском свету ђаво тако вешто прикрива и маскира, да га је тешко, а каткад и немогуће распознати. Нарочито кад се претвара у анђела светла.[36] Отуда се и зло, вешто издаје за добро. Тајна зла је необично загонетна и врло лукава.[37] Зато је дар за разликовање духова неопходан у Цркви. Без њега се Црква не би могла снаћи међу толиким вештим богоборцима, лажним учитељима и лукавим јеретицима који кидишу на њу.

„Различни језици" је дар Духа Светога,^[38] први дар његов Цркви на дан Свете Педесетнице. Тим даром је најпре Дух Свети објавио и посведочио своје присуство у Цркви. Различни језици су настали на земљи од вавилонског богоборства. Дух Свети је ујединитељ и објаснитељ тих језика: Он објављује једно Еванђење спасења на разним језицима, и тако све људе и народе уједињује у Господу Христу и његовом Еванђељу. То нам молитвена мисао Цркве богомудро сведочи кроз кондак Свете Педесетнице. Дар различних језика показује сву безграничну љубав Тросунчаног Господа према свима људима свих народа, како нико не би остао у тами незнања, небогопознања, незнабоштва.

„Тумачење језика" је такође дар Светога Духа.^[39] Уопште, тајна говора и језика је божанског порекла. Зато се без Бога не може достојно објаснити. То и чини Бог Дух Свети, дајући силе и моћи за тумачење језика. На сваком језику Дух Свети објашњава Господа Христа: његово Еванђеље спасења, еда нико не би остао ван те силе која спасава од греха, смрти и ђавола. Духовски „огњени језици" су једино логично објашњење свих језика што у свету постоје. На свакоме од њих говори Бог „величија" своја. Ниједан језик није одбачен, није презрен, није недостојан да буде језик којим Бог говори.

„Све ово чини један и исти Дух, раздељујући свакоме посебно како хоће".^[40] Сви су духовни дарови од Духа Светога. Ма како их посматрали сви су они из истога извора. Сваки од њих, узет посебно, премаша људске силе, и указује на Божанство Духа Светога као на свој извор. Иако различни, они сачињавају дивну богочовечанску целину и хармонију. Раздељујући их, Дух Свети их раздељује по својој свемудрој промислитељској вољи. Ту је све божански мудро, и праведно, и целисходно.

НАПОМЕНЕ:

[1] 1 Cor. Homil. XXIX, 6; P. gr. t. 61, col. 248. 249.

[2] Ср. Лк. 10, 42; 12, 33—34; Мт. 6, 19—21.

[3] 1 Кор. 12, 7.

[4] 1 Кор. 12, 8.

- [5] Д. А. 6, 3. 10.
- [6] Ср. Еф. 1, 17—23.
- [7] Кол. 2, 3.
- [8] Ср. Еф. 3, 10.
- [9] Ср. 1 Кор. 1, 30. 24.
- [10] Ср. 1 Кор. 2, 6. 10. 12.
- [11] 1 Кор. 12, 8
- [12] 1 Кор. 12, 8.
- [13] 1 Кор. 13, 2.
- [14] 2 Кор. 2, 14.
- [15] Кол. 2, 3.
- [16] Кор. 1, 5; Ср. Еф. 1, 8.
- [17] Кор. 12, 9.
- [18] Ср. Јн. 16, 13—14.
- [19] Гал. 5, 22.
- [20] Еф. 3, 17.
- [21] Јевр. 12, 2.
- [22] Рм 14, 23.
- [23] 1 Јн. 5, 4.
- [24] Мт. 10, 1.
- [25] Ср. Кол. 1, 16; Јн. 1, 3—4; 1 Кор. 6, 13—17.
- [26] 1 Кор. 12, 10.
- [27] Тит. 1, 15. [28] 1 Кор. 2, 16

[29] 2 Кор. 3, 17 [30]

Јн. 5, 17.

[31] 1 Кор. 12, 10.

[32] 2 Петр. 2, 20. 21.

[33] Рм. 12, 6.

[34] 1 Кор. 12, 10.

[35] Ср. Јевр. 5, 14.

[36] Ср. 2 Кор. 11, 14.

[37] Ср. 2 Сол. 2, 7. 9.

[38] 1 Кор. 12, 10.

[39] 1 Кор. 12, 10.

[40] 1 Кор. 12, 11.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

**ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА
Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви**

Боголикост слободе

Боголика слобода човекова бића је такође дар Светога Духа. И она расте Духом Божјим, вођена њиме кроз свете тајне и свете врлине. Ту богочовечанску истину благовести хистомудри апостол: „Господ је Дух: а где је Дух Господњи, онде

је слобода. Ми пак сви, откривеним лицем гледајући славу Господњу, преображавамо се у то исто обличје — τὴν αἰτήν εἰκόνα μεταμορφούμεθα (= преображавамо се у тај исти лик, у ту исту икону) из славе у славу, као од Господњега Духа".[1] Но „покривало на срцу” човековом стоји, засењује све што је Божије, и скрива Бога од човека. И оно се скида са срца када човек поверује у оваплоћеног Бога и Господа Христа и обрати се Њему. А шта је „покривало на срцу”? — То је мали, скучен, тескобан, загушљив свет; свет уског и тесног човековог Ја; свет себичности, усебезатворености. Ту се човек гуши у себи самом, без отвора ка вечном, ка безграничном, ка бесконачном, ка Божанском. А када поверује у Господа Христа, тада се диже покривало са срца, и он улази у нови свет, свет божански, безгранични, бескрајни — истином, љубављу, правдом, животом, и свим савршенствима. А кроза све то — свет бесконачнога богочовечанском слободом. Јер тек ту настаје слобода за наше људско срце, за наш људски ум, за наше људско биће: и наше мисли имају пред собом божанску безграничност и бесконачност и вечност, тако и наше осећање, и наша душа, и наша савест, и наша слобода. Ту нема оних тамница греха и страсти, које држе човека, и ум његов, и срце, и савест у — тами, у ропству смрти, пролазности, коначности, загушљивости. А овде? Овде је она једина истинска, једина права слобода: слобода од греха. Јер је само слобода од греха — истинска слобода. А то је слобода коју само Једини Безгрешни, Господ Христос, даје,[2] и у њој одржава и наше биће, наш ум, наше срце, наш живот. Он, и Дух његов Свети који обавља у нама дело спасења. Отуда новозаветна, искључиво новозаветна благовест: „Где је Дух Господњи, онде је слобода”,[3] једина истинска слобода. А све друге, такозване, слободе нису друго до разна обличја ропства. Грех, и све што је од греха, и јесте једино стварно ропство за човека; а Христос, и све што је од Христа, и јесте једина стварна слобода за човека. Стога свети Апостол саветује хришћанима: „Стојте у слободи којом нас Христос ослободи, и не дајте се опет у јарам ропства ухватити”.[4] Кроз Еванђеље ми људи смо „на слободу позвани”.[5] Само да та слобода наша „не буде на жељу телесну”.[6] „Робови греха”[7] — никада не могу бити истински слободни, нити знају шта је права слобода.

Наша слобода је у бесконачном богоуподобљавању, христуподобљавању. Пред нама је вечито као идеал и узор Лик Господа Христа: „преображавамо се у тај исти лик, у то исто обличје, у ту исту икону”.[8] Јер је наш крајњи, завршни циљ: уобличити у себи обличје Христово — саобразити се, сауобличити се Христу, охристоличити се, постати христолик.[9] Још пре стварања света, у својој предвечности Бог људе унапред „одреди да буду једнаки обличју Сина његова — οὐμίμορφος τῆς εἰκόνας τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ (= да буду саобразни лику Сина његова)”.[10] Ради тога им је дато Еванђеље. А пре свега: ради тога је сам Бог Логос, „који је обличје Бога невидљивога — οὐκ ἐστὶν εἰκὼν τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου (= који је лик Бога невидљивога)”,[11] постао видљиви човек.

Да бисмо се саобразили Њему, уподобили, усличили Њему: охристоличили. Како то бива? на који се то начин „преображавамо у тај исти лик“? — Помоћу светих тајни и светих врлина. Свака од њих слика у нама живи лик Христов на темељу оне праисконске христоликости људске природе. У тој првобитној прахристоликости наше природе и таји се Христово праеванђеље. Поставши човек, Господ Христос је објавио то наше праеванђеље у његовој потпуности и савршенству, и тако се добило Христово Еванђеље — „Вечно Еванђеље“.^[12] Циљ је човековог постојања да своје праеванђеље преобрази у Христово Еванђеље, и тако му да потребну божанску пуноћу, савршенство и вечност. То наше преображавање је дуг и непрекидан подвиг, јер су у Богочовеку Христу сва божанска савршенства која нам ваља достићи. Јер ми смо позвани да растемо „у човека савршена, у меру раста висине Христове“.^[13] И на том путу ми се стално „преображавамо из славе у славу, као од Господњег Духа“.^[14] Јер нас Господњи Дух, Дух Свети и води и уводи у сва савршенства Христова. њиме, само Њиме људи постају христолики, и постижу божански циљ свога постојања у свима световима.

Међу свима бићима за које људска мисао зна, човек је, после Бога, најсложеније и најзагонетније и најтајанственије биће: саткано од небеског и земаљског, од духовног и вештаственог, од пролазног и непролазног, од смртног и бесмртног, од временског и вечног. А центар свих центара у човековом бићу јесте боголикост његове душе. Притом обучене у трошно, земљано тело. Са богопостављеним циљем човеку: васцелог себе преобразити у бесмртно богочовечанско биће, развијајући своје силе и моћи од боголикости до богочовечности, поставши саставни благодатнооргански део Богочовечанског тела Христовог — Цркве. И тако узрастати „у човека савршена, у меру раста висине Христове“.^[15] Све то у Богочовечанском телу Цркве води и руководи Дух Свети, остварујући Богочовеком план Тросунчаног Божанства о човеку. Христорачни апостол благовести:

„Знамо: када се наша земаљска кућа тела сруши, имамо зграду од Бога, кућу нерукотворену, вечну на небесима“.^[16] Ми хришћани јасно знамо: живећи у телу, ми живимо у земаљској, земљаној, глиненој кући, која се смрћу руши: али из ње срушене, ми преко моста вере, разапетог између земље и неба над провалијом смрти, прелазимо душом у нашу бесмртну кућу, кућу нерукотворену, вечну на небесима. Јер за живота на земљи, ми градимо своју вечну кућу на небесима, своје вечно обиталиште. Овде живимо, а тамо зидамо; овде ходимо, а тамо све време проводимо. Како, на који начин? Господ нам је казао у Беседи на гори: помоћу сваке сванђелске врлине, којом живимо на земљи, ми зидамо своју вечну кућу на небесима; делајући у нама овде, свете врлине граде наше вечно обиталиште на небу, преносе сва наша блага, све наше драгоцености тамо, где ни молац ни рђа не кваре, и где лупежи не поткопавају и не краду.^[17] Наш је позив

на земљи: живећи у пролазном — тећи непролазно, у смртном — бесмртно, у временском — вечно, у земаљском — небеско. Све што је у нама од Христа, од Еванђеља, од еванђелских врлина — вечно је, и узива се у нашу вечну кућу на небесима. Док смо на земљи, ми зидамо себи у небеском царству вечно боравиште, вечни стан. Који стално живе на земљи Христом Богом, његовим светињама, његовим светим тајнама и светим врлинама, они и изграђују себи у небеском свету своје вечне куће. То су на првом месту Светитељи. Они нас и могу примити „у вечне куће“ своје кад осиромашимо.[\[18\]](#) Из тих вечних кућа наших никаква нас зла сила не може истерати, нити нам те вечне куће разорити, јер тамо не досеже ништа зло, ништа сатанско, ништа смртно, ништа рушилачко. По свеистинитој речи саме Истине: „Продајте што имате и дајте милостињу; начините себи торбе које неће овештати, ризницу неисцрпну, на небесима, где се лупеж не прикучује нити мољац једе”.[\[19\]](#)

Наше тело, то је наш шатор, наша черга. И ми смо на земљи у пролазном стану, чергари земље, незадржљиви пролазници. Дошли боголиком душом с неба, ми пролазимо кроз тело, и одлазимо на небо, у вечни завичај свој. Зато, и кад живимо у шатору тела свога ми „гледамо на оно што се не види, то јест вечно”,[\[20\]](#) и вечноме стремимо, вечноме служимо, невидљивом хрлимо, небеском кроз земаљско, невидљивом кроз видљиво, божанском кроз човечанско, бесмртном кроз смртно. Иако смо телом од земље, ми живимо боголиком бесмртном душом „у земљаним кућама”.[\[21\]](#) Али, ове земљане куће тела наших неизмерно су важне по нас људе: јер од њих почињемо да постојимо, да сазнајемо себе као људе, да се учимо живети, да се навикавамо битисати у кућама, прво земаљским и земљаним, па онда небеским и небесним.

То осећање и то сазнање чини да се ми хришћани не бојимо смрти, ни оних који нам убијају тело а душу нам не могу убити.[\[22\]](#) Али се бојимо онога који нас може лишити наше вечне куће на небесима. А то је, ко? — Грех. Јер он лишава човека свега небеског и у души и у телу, а тиме и на земљи и на небу. Он нам парализује и уништава осећање и сазнање нашег небеског порекла и наше небеске завичајности. Он нам помрачава душу, те она не види себе, не зна од чега је, одакле је, ради чега је; поготову не види своје небеско обиталиште. Грехољубив човек обично мисли да је сав од земље, од тела, сав пролазан, сав смртан. Његова је омиљена мисао, слепа мисао: нема бесмртности, нема Бога; нема раја, нема ни пакла; постоји само тело, само материја, само овај свет и овај живот. У ствари, посредно и непосредно грех хоће од човека једно: да верује да не постоји ни Бог ни бесмртност. Чим то наметне човеку, онда за таквог човека и грех престаје бити грешан, па чак постаје и природна ствар, а каткад и природна неопходност. А Господ Христос је и сишао с неба, и јавио се као небоки човек на земљи,[\[23\]](#) да би нама људима показао да смо и ми с неба. И пошто је живео на земљи, Он се опет узнео на небо са телом, да би нам показао да

је то и паш пут, пут људи. Ми људи смо и саздани христолике душе, да бисмо били свесни да је Христов пут — наш пут, Христов живот — наш живот, Христово васкрсење — наше васкрсење, Христово вазнесење — наше вазнесење, Христова вечност — наша вечност, Христово царство небеско — наше царство. Зато је чудесни Спаситељ јасно и одлучно објавио блавест, рекавши за своје следбенике: „Од света нису, као ни ја што нисам од света”.^[24] — Ето нашег родослова, нашег порекла; исто као и Христово. Он Бог — ми боголики; Он Христос — ми христолики; Он Богочовек ради нас: да би нас потпуно охристиовио, охристоличио, обогочовечио, обожио. Зато се Он, уистини Једини Човекољубац, и моли за своје следбенике Оцу небеском: „Оче, хоћу да и они које си ми дао буду са мном где сам ја; да виде славу моју коју си ми дао”.^[25] Отуда је и крајњи циљ следбеника Христових — њихово јединство у Христу Богу, и вечни живот у Тројичном Божанству: „Да сви једно буду, као ти, Оче, што си у мени и ја у теби; да и они у нама једно буду. Да буду једно као ми што смо једно. Ја у њима и ти у мени, да буду сасвим у једно”.^[26] — Ето и вечне куће наше и вечног живота нашег: живети у Светој Тројици. Каква чаробна вечност, какво неисказано блаженство, каква опојна красота те нерукотворене куће наше на небесима! Али то постаје наше под једним условом: ако ми за живота на земљи помоћу светих еванђелских тајни и светих еванђелских врлина постанемо обитељ Свете Тројице.^[27] Зато се о светитељима, који су у најпунијој мери испунили свете заповести Христове, обично говори у црквеним молитвама да су постали обитељ Свете Тројице.

Ми људи, земнородна бића, разапети смо између два света, између неба и земље: земљано тело вуче к земљи, небеска душа вуче к небу. Та распетост је нарочито страшна, откако је грех свестрано огреховио тело и све телесно, и приковао за земљу; и откако смрт царује у свету човечанском. То хришћани снажно осећају. Искушеља са свих страна, и споља и изнутра: споља, од света и демона, изнутра — од наших сласти и страсти, злих навика и грешних успомена; нечистих помисли и грехољубивих жеља. И души небеској и небочезњивој тешко је и тескобно у малом и грехопотлаченом телу, и она се кроз уздахе отима ка горњем, небеском свету, ка царству Христовом, ка својој вечној кући, кући од Бога, нерукотвореној на небесима. Зато је христочезњиви апостол пун уздицајне блавести: „Стога у овоме (телу) уздишемо, желећи обући се у свој небески стан”.^[28] Уздишемо у овом земљаном стану нашем — телу, у овом глиненом шатору. А уздишемо и у овом земаљском свету, који је такође сав глинен, земљан, тесан, тескобан.

Тело је тешко души, нарочито тешко када је испуњено оловом греха и тучем смрти. А смрт царује у нама кроз грехе и грехољубље. Али, ма како ми волели грех, боголика и небочезњива суштина душе ипак осећа тежину од њега, уздише и тужи, само да се што пре ослободи њега. Видовити за све грехе своје, као и за грехе света и твари, хришћани — како

се осећају у овом свету? Тужно и уздицају, јер се све патње и сви болови света сливају у њихове осетљиве и саосетљиве душе, и они уздишу уздасима свих твари и бића, кажњених болестима и смрћу због људског греха. Зато свети апостол, облагодаћени свесаосетљивац, и изјављује у име свих хришћана: „Ми сами у себи уздишемо, чекајући избављења телу свом”.^[29] Својим грехопадом људи су увукли овај свет у такве муке, у такав пакао, да се у нама хришћанима: „сам Дух Свети моли за нас уздицањем неисказаним”.^[30] У таквом свету, природно, хришћани уздишу: „желећи се обући у свој небески стан”, који је од Бога, и од наших уздаха и молитава, постова и милостиња, љубави и трпљења, и осталих еванђелских расположења. Тај небески стан је прави завичај небочезњиве душе људске, која је сва пореклом с неба. Све што је у хришћанину Христово, вуче га ка Господу Христу на небесима; све што је небеско, вуче га ка небу; све што је божанско, вуче га ка Богу. Кроз све то он непрестано уздише за вечним обиталиштем својим, за вечном кућом својом, нерукотвореном, од Бога, на небесима. И тело његово је уздисалиште, у коме душа његова стално уздише за оним, Христовим, небесним светом, где је њена права, вечна отаџбина.

Без тог небеског стана хришћанин се осећа го, необучен у своје вечне хаљине, које никаква смрт ни грех не може подерати, ни овештати, ни састарити. Тело, у коме је обучена душа његова на земљи, раздерано је као завеса од мољаца грехова и црва страсти. И осећа хришћанин да то није одећа достојна душе небеске и богочезњиве. У ствари, то су рите, у које је обучена небеска царица. Зар да јој не буде мука од тих рита? Њој приличи само боготкана хаљина, саткана од Бога преко нашег труда помоћу небесних врлина еванђелских. У ту одећу ми се хришћани облачимо својим еванђелским подвизима. Душа, обуче ли себе у непрекидну молитву, где, обукла се у свој небески стан: није гола, да би је искушења и страсти и демони сатирани, зостављали, рушили. Исто тако, обуче ли себе у еванђелску љубав, кротост, трпљење, смерност, пост, доброту, милостивост, свим тим она облачи себе у блиставе и бесмртне и вечне хаљине небеске, нераскидљиве и неподериве и нестариве, јер су од материје коју ни мољци ни црви не могу нагрести, ни лупежи украсти. Једино обучен у свој небески стан, човек се не осећа на земљи го, тојест не стиди се што је човек: савладао је своје страсти и грехе, и душу и тело потчинио еванђелским законима живота, те зна куда иде, ради чега живи, и због чега се подвизава. Зато свети апостол и вели: „Само да се обучени, не голи нађемо”.^[31] Не обуче ли душу своју у небески стан, зар се хришћанин, и човек уопште, не осећа го, односно, зар се његова душа, та царица небеска, не осећа нага, изложена напастима свих смрдљивих страсти, грехова и смрти? Не обучемо ли себе, и тело и душу и савест у небеске врлине еванђелске, у њихове свете божанске силе, онда и тело наше и душа наша и савест наша лако постају плен нечистих мисли, прљавих осећања, убитачних искушења, уопштесвихвидљивихневидљивихнепријатеља рода

људског. Без еванђелских врлина, ми смо без штита и оклопа, без „свеоружја Божјег“, и свака нас стрела зла и искушења може устрелити, ранити, па и убити.^[32] А човек? Човек је сав, и телом и душом, саздан за бесмртност и живог вечни.^[33] И Господ Христос је дошао да спасе целог човека, и душу и тело његово, зато је и узео на себе не само душу човечију него и тело: да обојима да бесмртност и живот вечни. Као Спаситељ целога човека, Он спасава и душу и тело од смрти и греха, зато је и васкрсао телом, и узнео се са телом; и тако осигурао спасење и бесмртност и телу и души људској. Отуда је наш хришћански циљ: да и тело и душу обучемо у Христову бесмртност. То све бива када постанемо чланови тела Христовог, Цркве. Онда се облачимо у Христа крштењем, светим Причешћем, и осталим светим тајнама и светим врлинама: облачимо тело на тело и душу на душу, смртно у бесмртно. Стога свети апостол благовести:

„Јер будући у овоме телу, уздишемо оптерећени; јер нећемо да се свучемо, него да се преобучемо (= него да земаљско обучемо у небеско), да живот прогута смртно“.^[34] Када то у нама „живот прогута смртно“? — Када се у Христа крстимо, када се Господом Христом причешћујемо. Тада све што је у нама смртно облачи се у бесмртно: тело се облачи у своју бесмртност, и душа се облачи, и савест се облачи. Ми се у ствари онда преоблачимо: свлачимо са себе све греховно, смртно, пролазно, и облачимо одећу непролазности и нетрулежности, одећу бесмртности и вечности. Када је она на нама, ми никада нећемо бити голи, тојест никада се наше људско неће лишити божанског, наше земаљско — небеског. Јер човек без Бога, човечја природа без Божје природе, то и јесте голотиња. При таквој голотињи, ми смо незаштићени и изложени свакој порузи и сраму: непријатељске силе нас могу лако и осрамотити, и ранити, и везати, и поробити, и сатрти.

Наш је позив „да на земаљско обучемо небеско“, тојест све наше људско, човечанско обучемо у Христово, у богочовечанско, у божанско. А то чинимо помоћу светих еванђелских тајни и врлина: свака од њих облачи и душу и савест и тело наше у понешто божанско, бесмртно, небеско, вечно. Тако: еванђелска смиреност, усели ли се у човекову душу кроз његов лични напор, постепено потискује из душе гордост, такав грех који усмрћује у души многа осећања; и потискујући гордост, она потискује смрт и смртно, и облачи душу у смирена еванђелска осећања: преоблачи је у небеску одећу, у небески стан. И она се не осећа ни гола, ни оптерећена. Тако исто бива када се у душу људску уселе и остале еванђелске врлине: покајање, молитве, пост, љубав, милосрђе, и друге. Помоћу њих ми на земаљско облачимо небеско, постепено обесмрћујемо себе, охристовљујемо себе, обогочовечујемо себе. Јер, шта је хришћанство? То је живљење у Богочовечанском телу Христовом — Цркви, савлађивање свих смрти у себи, и постепено обесмрћивање свега себе: и душе и савести и тела. То је увек троструки подвиг и тространа борба: борба са смртима, са гресима, са

ђаволима. И увек трострука победа: над смрћу, над грехом, над ђаволом. Зато се Спаситељев спасоносни подвиг и састојао у томе: у победи над грехом, смрћу и ђаволом. Ма шта хришћанин радио, он се у ствари непрестано хрве са ова три своја непријатеља. И нема вишег, ни другог, циља за њега осим овога: да победи грех, смрт и ђавола. Ту је циљ хришћанства, јер то циљ човечанства, пошто је човек створен за безгрешност, за бесмртност, за

Бога. Аостварење тога циља могуће је само победом над грехом, смрћу и ђаволом. Ту истоциљност и једноциљност хришћанства и човечанства богомудри апостол и наглашава. Јер хришћанство својим Богочовечанством и јесте једина права човечност, право човечанство: оно даје људима богочовечанске свепобедне силе да остваре оно ради чега је човечанство и створено. Стога Свети апостол и благовести:

НАПОМЕНЕ:

[1] 2 Кор. 3, 17—18.

[2] Јн. 8, 32—36.

[3] 2 Кор. 3, 17.

[4] Гал. 5, 1.

[5] Гал. 5, 13.

[6] Гал. 5, 13. [7] Рм. 6, 20.

[8] 2 Кор. 3, 18.

[9] Ср. Гал. 4, 19.

[10] Рм. 8, 29.

[11] Кол. 1, 15.

[12] Откр. 14, 6.

- [13] Еф. 4, 13.
- [14] 2 Кор. 3, 18.
- [15] Еф. 4, 13.
- [16] 2 Кор. 5, 1.
- [17] Ср. Мт. 6, 19—20.
- [18] Ср. Лк. 16, 9. 4 [19] Лк. 12, 39.
- [20] 2 Кор. 4, 18.
- [21] Јова 4, 19.
- [22] Мт. 10, 28.
- [23] Ср. I Кор. 15, 47—49.
- [24] Јн. 17, 17. 14.
- [25] Јн. 17, 24.
- [26] Јн. 17, 21. 22. 23.
- [27] Ср. Гл. 3, 27; 2, 20; Јн. 14, 23. 20. 21. 17.
- [28] 2 Кор. 5, 2.
- [29] Рм. 8, 23.
- [30] Рм. 8, 26.
- [31] 2 Кор. 5, 3.
- [32] Ср. Еф. 6, 11—18.
- [33] Ср. Прем. Сол. 2, 23.
- [34] 2 Кор. 5, 4.

ТОМ III

ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви

"Залог Духа"

„А онај који нас за ово исто створи, Бог је, који нам и даде залог Духа — τον άρρα/ίσηνα του Πνεύματος".[1] Бог нас створи за безгрешност, за бесмртност, за живот вечни у Богу. Да је тако, показује и сам Спаситељ, Господ Христос, који дође да нас спасе од греха, смрти и ђавола, који нас и лишавају безгрешности, бесмртности и Бога. И да нам да своје богочовечанске силе да то остваримо, и тако постигнемо циљ ради кога нас Бог и створи. Да је тако, доказ је то што нам Бог „даде залог Духа". Како, где? — У светим тајнама и светим врлинама:[2] залог безгрешног, бесмртног, божанског, богочовечанског живота, којим се непрестано савлађује све што је грешно и смртно, и осигурава безгрешност и бесмртност. Спасење је ту да нам објасни ради чега смо створени. Тек у светлости богочовечанског домостроја спасења ми јасно сазнајемо зашто смо створени. Спасење у ствари није друго него остварење циља стварања. Спасење, то је друго стварање, поновно стварање, воспостављање[3] безгрешног и бесмртног Адама, Адама допадног, рајског, боголиког. Тек у светлости Богочовековог подвига спасења света, ми видимо прави циљ и смисао овета. Стварање света објашњено нам је спасењем света.

Створени од Бога боголики, ми смо још онда добили „залог Духа", залог Тројичног Божанства. Да смо тим залогом живели, не бисмо у грех пали, и тиме залог обесценили и оништавили. Својим доласком Спаситељ доводи Духа Светог у наш пали свет, и кроз свете тајне и свете врлине даје нам „залог Духа". А у најпунијој мери Он нам кроз свету Тајну крштења и миропомазања даје „залог Духа у срца наша".[4] Јер дух људски не може да живи, да напредује, да божански бесмртује, док га благодат Духа Светог не прожме, не обасја, не просвети, не препороди, не освети, не обожи, не одухови. Но, то је само „Залог", који треба разрадити, у промет ставити, и у наше све и сва претворити. Не даје нам се одмах, да нам Дух Свети не би био наметнут. Него најпре „залог Духа", да бисмо, окусивши како је благ

Господ, сами Га од своје воље и љубави тражили, и душу Му Еванђелским подвизима отворили и чистотом Га својом привукли. По мери наше ревности нама се и дају духовни дарови, да бисмо се постепено навикавали на оно што је од Духа Светога, постепено се тиме хранили, и у природу и у живот свој претварали.

Док човек не добије „залог Духа“, он и не зна ради чега је у њему дух његов, зашто му је дат. Онда су природна питања: к чему дух човечји? зашто је саздан? чиме живи? чему стреми? чиме се храни? Све то човек не зна док не добије „залог Духа“ Светог у срце своје. Чим Га добије, онда му све то постаје јасно. И овда дух није „мука духу“, ни свет, јер све добија своје божанско озарење и осмишљење у Духу Светом. И када се Дух Свети шири кроз дух наш, Он шири кроз нашу природу све што је свето и бесмртно, а потискује све греховно и смртно. И Њиме се у ствари ми облачимо у бесмртност, јер једино Њиме савлађујемо у себи све што је смртно и грехољубиво. И Дух Свети који је у нама, гаранција је нашег спасења, освећења, обожења, а тиме гаранција и „наследства“ Божанског вечног царства и блаженства и живота.^[5] Без Духа Светога дух човечји се спаруши, опатуљи, закржља, увене, и није способан низашта велико, узвишено, бесмртно, вечно, божанско. Он се сав окрпељи, и сав зарије у овај свет, у временско и пролазно; и кроз све то стално умире и изумире, али да никад не умре, јер је саздан бесмртним. Бити без Духа Светога, то и јесте смрт за дух човечји. То је духовна смрт. Без Духа Светога живот духа човечјег је стално умирање, без моћи да се умре, стално самоубијање, без моћи да се икада изврши потпуно самоубиство. Његово је стварно самоубиство када истера из себе Духа Светога, Духа Божјег, када остане само при својој природи, човечански наг, откинут од свега Божјег, затворен у себе, сатански сам и усамљен. То је онај сатански солипсизам, у коме човек прогласи себе за свој је· дини идол, за свој самоидол. А у томе се и састоји пакао, и вечне муке духа људског.

Нема сумње, хришћани су тиме хришћани што осећају и знају ову богочовечанску истину: Дух Свети, Дух Божји је и творац, и отац, и живот, и бесмртност, и рај, и блаженство духа нашег, духа људског. И живе том истином. Зато се не плаше духа људског, ни његових питања, ни његових захтева, ни његових претњи. Знају, и тако поступају, дух људски потапају у Дух Свети, и Њиме га оплођују, узрастају, усавршавају, освећују, обесконачују, обожују. И стога иду из радости у радост. И сав њихов живот постаје и јесте „радост у Духу Светом“:^[6] радост што смо Христови, што смо Божји, што смо бесмртни, што смо позвани у царство Божје, што смо наследници Божји, што смо сунаследници Христови, што смо деца Божја; радост што је чудесни Човекољубац Исус Христос — наш Бог и Господ, Спаситељ и Судија; радост, радост, радост што имамо Њега и у себи и око себе и над собом, свуда, свуда, свуда Он — вездје сиј и всја исполњај (= који је свуда и све испуњава) . . . То све има у виду свети апостол када благовести:

„Зато смо добре воље увек, знајући да смо налазећисе у телу, далеко од Господа“.[7] Ма каква нас зла сналазила, и нападала, ми смо „добре воље увек“, јер знамо да је Господ невидљиво с нама. Али и то знамо: док смо у телу, ми смо ипак далеко од Њега који седи с десне стране Бога Оца на небесима. Но радост је наша у томе што имамо „залог Духа“, који у духу нашем увек ствара христочежњива расположења. И Дух Свети нас кроз све муке и невоље води остварењу циља због кога смо створени; води, док нас не доведе циљу над циљевима, нашој крајњој жељи — сладчајшем Господу Исусу. Иза свих ноћи и поноћи, тмина и урвина, које стоје између нас док смо у телу и Господа

Исуса који је на небесима, ми знамо да смо далеко од Господа, али смо „увек добре воље“ зато што знамо и свим срцем осећамо да се иза свега тога ипак налази Он — крајња мета свих наших стремљења.[8] Да, док смо у телу, ми знамо да путујемо ка Господу који нас чека иза свих видљивих светова и васиона, да нас уведе у своје невидљиве светове и васионе, који су ко зна како чудесни и грандиозни и неизбројни!

НАПОМЕНЕ:

[1] 2 Кор. 5, 5.

[2] Блажени Теофилакт благовести: Давши нам крштењем Духа Светог, Бог нам је дао залог бесмртности. Тиме нам је осветио и Душу и тело, и обоје учинио божанскијима — Οσιότερα, ослободивши нас греха, од кога је смрт. А пошто нам је дао Духа Светог, очигледно нас је ослободио греха. Ослободивши нас пак греха, уништио је трулежност — τήν φθοράν (смртност), јер од греха је трулежност, смртност. Тако дакле, Дух Свети је залог будуће бесмртности — Другим речима: Онај који нам је сада делимично дао Духа Светог, несумњиво ће нам дати васцелог — τόολον. А Даће нам васцелог Духа Светог, обесмртивши нам и душу и тело (Јн, 2 Сол. сар. 5, vers 5; Р. gr. t. 124, col. 849 А. В.).

[3] = апокатастасис: Д. А. 3, 18—21.

[4] 2 Кор. I, 22.

[5] Ср. Еф. 1, 14.

[6] Рм. 11, 17.

[7] 2 Кор. 5, 6.

[8] 2 Кор. 5, 6.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА
Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви

Тајна Цркве

У чему је тајна Цркве Христове, и њених чланова тих истинских слугу Божјих? — „У Духу Светом”. [1] Ето васцеле тајне слугу Божјих: они служе Богу „у Духу Светом”. То је очигледно на првим и најсавршенијим слугама Божјим: светим Апостолима. Јер тек кад је сишао на њих, и остао у њима, Дух Свети, кога им је Господ Христос послао од Оца, они су постали, и заувек остали „слуге Божје”. Како они, тако и свети Пророци пре њих, и сви свети Мученици и Исповедници и Праведници после њих. Јер служба Богу, служба је „у Духу Светом” и Духом Светим. Нема сумње, духоносци су сви Светитељи уопште, духоносци и сви хришћани у већој и мањој мери: они говоре Духом Светим; [2] они се рађају у хришћане Духом Светим; [3] они се моле Богу Духом Светим; [4] они бораве у Духу Светом и Дух Свети борави у њима; [5] они се Духом Светим упућују у сваку истину; [6] они постају слуге Божје изливањем Духа Светог на њих; [7] они делају Духом Светим; [8] они ходе по Духу Светом; [9] они „мисле духовно по Духу Светом”; [10] они су „у Духу” и „Дух Божји живи” у њима; [11] они имају „новину Духа; [12] они чудотворе Духом Светим; [13] они љубе Духом Светим; [14] они веру своју посведочавају Духом Светим; [15] они Духом Светим добивају откривење тајни Божјих; [16] они Духом Светим знају Бога и Божје дарове; [17] они су храм Божји у коме живи Дух Божји; [18] они све духовне дарове добијају од Духа Светог; [19] они се Духом Светим преображавају у обличје Господње; [20] они примају Духа Светог кроз

веру;[\[21\]](#) они се запечаћују Духом Светим;[\[22\]](#) они се испуњују Духом Светим;[\[23\]](#) они своје спасење изграђују Духом Светим;[\[24\]](#) они се оправдавају и освећују Духом Светим;[\[25\]](#) они душе своје очишћују Духом Светим;[\[26\]](#) они Духа Светог имају за мерило истине и лажи.[\[27\]](#) Речју: у Богочовечанском телу Цркве Христове сва пуноћа богочовечанског живота одвија се и бива у Духу Светом и Духом Светим, и то кроз свете тајне и свете врлине. Увек по правилу богооткривењске истине: од Бога Оца кроз Бога Сина у Богу Духу Светом.

НАПОМЕНЕ:

[\[1\]](#) Кор. 6, 4—10.

[\[2\]](#) Мт. 10, 20; Лк. 12, 12.

[\[3\]](#) Јн. 3, 5.

[\[4\]](#) Јн. 4, 24; Рм. 8, 26. Еф. 6, 18.

[\[5\]](#) Јн. 14, 17; 1 Јн. 3, 24; 4, 13.

[\[6\]](#) Јн. 16, 13.

[\[7\]](#) Д. А. 2, 4. 17. 18; 10, 44—45.

[\[8\]](#) Д. А. 8, 29. 39; 10, 19; 11, 12; 16, 7; 20, 22. 23; 21, 4.

[\[9\]](#) Рм. 8, 4.

[\[10\]](#) Рм. 8, 5.

[\[11\]](#) Рм. 8, 9.

[\[12\]](#) Рм. 8, 23.

[\[13\]](#) Рм. 15, 19.

[14] Рм. 5, 5; Кл. 1, 18.

[15] 1 Кор. 2, 4.

[16] 1 Кор. 2, 10; Еф. 3, 5.

[17] 1 Кор. 2, 12.

[18] 1 Кор. 3, 16; 6, 19.

[19] 1 Кор. 12, 4. 7—11. 13.

[20] 2 Кор. 3, 8.

[21] Гл. 3, 14.

[22] Еф. 1, 13.

[23] Еф. 5, 18.

[24] 2 Сол. 2, 13.

[25] 1 Кор. 6, 11.

[26] 1 Петр. 1, 22.

[27] 1 Јн. 4, 2.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

**ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА
Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви**

Отројичење

Због свега тога богоносни апостол завршава своје Еванђеље бурним Коринћанима својом молитвеном, литургијском жељом: „Благодат Господа нашега Исуса Христа и љубав Бога и Оца и заједница Светога Духа са свима вама. Амин”^[1] Јер у Пресветом Тројичном Божанству је све и сва за људско биће у свима световима, почевши са земаљским светом. Све бива и јесте и креће се: од Оца кроз Сина у Духу Светом, све сем греха и зла. Зато је друго Свето Лице Пресвете Тројице и сишло у наш земаљски свет и постало човек, да нас по благовољењу Оца и сарадњом Светога Духа отројичи, пошто смо кроз грех и зло главну одлику своје човечанске природе, боголику тројичност, пореметили, помрачили, унаказили, покварили. Чудесни Господ Христос, враћа нас тој првобитној светој тројичности наше природе: Њиме и кроз Њега дате су нам у Цркви све божанствене силе Пресвете Тројице, помоћу којих се сваки хришћанин отројичује, по мери своје вере и својих подвига. У сваком хришћанину делају својим божанским силама: и Бог Отац, и Бог Син, и Бог Дух Свети. Другим речима: Света Тројица дела у Цркви благодаћу Богочовека Христа. А шта је „благодат Господа нашега Исуса Христа”? То је све оно што је Господ Христос донео свету поставши човек. А то је? — Сав Бог са свима божанским силама које изграђују спасење човеку, побеђујући све грехе, све смрти, све ђаволе, и отројичујући биће људско на сву вечност, која почиње још овде на земљи. Та „благодат Господа нашега Исуса Христа, и љубав Бога и Оца, и заједница Светога Духа” увек делају у Богочовечанском телу Цркве, преображавајући сваког хришћанина, који се подвизава смиреном вером, у биће свето, бесмртно, боголико, тројицелико.

Бити прави хришћанин значи: непрестано живети Светом Тројицом — од Оца кроз Сина у Духу Светом; и душа и савест и ум хришћанинов стално се крећу и делају од Оца кроз Сина у Духу Светом, те се тако васпоставља тројична боголикост, и из хришћанина увек зрачи тројична светлост, коју никаква тама обузети не може. А то све значи: сијати, светлети, зрачити тројичном светлошћу. Да, хришћанин обавезно сија и зрачи тројичном светлошћу. То је по преимућству дејство Духа Светога, који се даје хришћанима за њихову веру у Господа Исуса, Богочовека. Сва истина неба очовеку сабрана је и богонадахнуто изражена оним чудесним речима светог јутрењског антифона: Свјатим Духом вејака душа живитсја и чистотоју возвишајетсја, свјетљејетсја тројическим јединством свјашченотајње (= Светим Духом свака душа живује и чистотом се узвишује, светли се тројичним јединством свештенотајанствено). Да, свака душа светли се тројичним јединством свештенотајанствено. Ту је све свештено, свето и тајанствено. Благодатним подвизима Духа Светога душа човекова постепено оживљује, васкрсава из свих духовних смрти, које нису друго до греси, и чистотом се узвишује све више и више из греховне разбијености и несабраности ка Пресветом Јединству Божанске Тројице, да би вечито живела и блаженствовала у Њој и Њоме, обнављајући своје тројично јединство и боголикост. Обнови ли хришћанин душу своју непрекидним благодатним живљењем помоћу светих тајни и светих врлина од Оца кроз Сина у Духу Светом, душа се заиста и у овом и у оном свету светли боголиким тројичним јединством, и тако постиже савршену пуноћу свога боголиког бића и одговарајућу

пуноћу блаженства у вечном царству јединог истинитог Бога и Господа у свима видљивим и невидљивим световима: Оца и Сина и Светога Духа.

НАПОМЕНЕ:

[\[1\]](#) 2 Кор. 13, 13.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

**ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА
Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви**

Богочовечанска вера

Откако је Господ Христос извршио Свој богочовечански домострој спасења, главни посао Сатане и његових анђела јесте: одвраћати људе од вере у Христа распета. Зашто? Зато што распети Господ вером у Њега дарује човеку, сваком човеку, све Своје божанске силе, помоћу којих човек побеђује сваки грех, сваку смрт, сваког ђавола. Има ли веру у распетог Господа, човек има све што је потребно људском бићу за свети, божански живот у свима световима и у свима вечностима, почевши од нашег земаљског света и од наше земаљске вечности. Да, од наше земаљске вечности, јер време нам је дато на земљи да њиме стекнемо живот вечни. И од нашег живота у времену и простору на земљи, зависи сва наша вечност на небу. У ствари, време је важно као и вечност, пошто је оно увод у вечност. Наш је позив: да

време живота свога на земљи претворимо у вечност кроз — богочовечност. А то можемо учинити само вером у Богочовека Христа, јединог истинитог Бога и Господа и Спаситеља. Та богочовечанска всра даје нам сва богатства неба и све божанске дарове и силе. И то даје? Духом Светим, који ради човекољубивог крсног подвига Христовог сиђе у свет, и занавек остаде на земљи као душа у Богочовечанском телу Христовом — Цркви. И људи познају и примају Духа Свстог кроз веру у Господу Исусу.[\[1\]](#)

Вером у Христа добија се Дух Свети.[\[2\]](#) А Духом Светим Добија се све што је Христово: и Вечна Истина, и Вечна Правда, и Вечна Љубав, и Вечни Живот, и Вечна Радост, и Вечно Блаженство, и Вечно Царство Пресвете Тројице. Све божанске силе, сви божански дарови дају се једино Духом Светим.[\[3\]](#) У Цркви „све чини“ — Дух Свети, кроз све свете тајне, кроз све свете врлине, кроз сва света чудеса.[\[4\]](#) Он благодаћу Својом извршује спасење у нашим душама, испуњујући наше васцело биће Спаситељем; и Спаситељ, који је Духом Светим у нама, спасава нас од свакога греха, од сваке смрти, од свакога ђавола. Духом Светим бива и наше очишћење, и наше освећење, и наше охристовљење, и наше обожење, и наше обогочовечење, и наше отројичење: све и сва што нас приводи Христу, што нам даје Христа, што држи у нама Христа, што нас чини Христовима и у овом свету и на сву вечност. Зато је за хришћане најважније: Духом Светим се непрекидно испуњавати помоћу светих тајни и светих врлина, јер се само тако може бити Христов и у овом и у оном животу.

Зашто се сав богочовечански домострој спасења Христовог назива вером,[\[5\]](#) а не знањем, а не законом? Зато што је Господ и Бог Исус Христос поставши човек, поставши Црква, донео људима таква божанска блага и таква богочовечанска савршенства, каква огреховљени ум људски и савест и срце ни замислити нису могли, а камоли знати их и добити их својим моћима. Победити смрт и дати човеку бесмртност и живот вечни, који је то ум људски могао сматрати за могуће и нормално и логично? Ниједан. Вера у то — вера је у немогуће. А то баш и јесте оно што је Богочовек Господ Христос учинио за род људски: једини Он учинио је оно што је по свима законима људске огреховљене логике, логике „затворене“ под грех,[\[6\]](#) „продане под грех“, [\[7\]](#) апсолутно немогуће. Учинивши немогуће могућим, Он је људима дао веру, веру која обухвата све Његове богочовечанске подвиге на земљи: победу над грехом, победу над смрћу, победу над ђаволом; и све Његове богочовечанске дарове: Вечни Живот, Вечну Истину, Вечну Правду, Вечну Љубав, и све остало што је потребно за човеково бескрајно усавршавање у Богу и ка Богу, за човеково обожење, за човеково обогочовечење, за постигнуће онога јединог достојног циља људског постојања у овом и у свима световима: Будите савршени као што је савршен Отац ваш Небески — Бог.[\[8\]](#) Имајући све то у виду, Спаситељ је и рекао запрепашћеним, поводом тога, ученицима Својим: Људима је ово

немогуће, а Богу је све могуће.[\[9\]](#) Суштина и новина новозаветне богочовечанске благовести и састоји се у томе, што Бог, поставши човек, чини у нашем човечанском свету могућим и остварљивим све што је божанско.[\[10\]](#) Људска немоћ и Божја свемоћ, ето то је дилема; и то је вера у Христа. Богочовек личношћу Својом уклања ту дилему, ту антиномију, и као Бог чини да у човечанском свету немогуће постане могућим, и даје људима ту силу, да и они то исто чине.[\[11\]](#) Отуда Свети апостол Павле и објављује реч и стварност коју нико од људи није могао без Христа Богочовека ни стећи ни изрећи: „Све могу у Христу Исусу који ми моћи даје”.[\[12\]](#)

Старозаветни Закон, и све што је у њему, само је „сенка” онога што је остварио Господ Христос поставши човек, сишавши у наш земаљски свет и доневши Собом све стварности неба.[\[13\]](#) А те су стварности? Божанске стварности. Јер доневши Себе, Бога на земљу, Он је донео и свесавршену Свестварност: свестварност Вечне Истине, Вечне Правде, Вечне Љубави, Вечног Добра, Вечног Живота. И све то оваплотио у тело људско, у тело Своје, и учинио човечански реалним и опипљивим за свако људско биће. И основао на Себи и Собом — Цркву, тело Христово, у коме је сва пуноћа Божанства[\[14\]](#); и Њега Бог Отац даде за главу телу Цркве.[\[15\]](#) На тај начин „тело Христово” је постало сместилиште и обиталиште свих небеских, божанских стварности. А када је тело тих стварности ту, на земљи, онда „сенка” њихова није ни потребна; нисмо више под Законом; Закон се са радосном смиреношћу уклања, пошто је извршио своју дужност. Закон нас је довео Христу, а Христос нас вером Својом уводи у све божанске дарове и савршенства.[\[16\]](#) Вера у Христа даје сваком људском бићу свештотомује потребно за побожанвечни живот у овом и у оном свету.[\[17\]](#) Јер у Христу се спасава, оправдава сваки каји верује у Њега.[\[18\]](#) Пошто дође вера Христова, и у њој и са њом сав истинити Бог и Господ са свима Својим божанским савршенствима; пошто је Спаситељ, Богочовек Христос већ ту, са нама, заувек међу нама у Цркви Својој, онда нам није више потребан водитељ ка Христу — Закон Мојсијев. Од сада смо непосредно под Богом Господом Христом, под вером Његовом, нисмо више под водитељем, под Законом Мојсијевим. Бог Спаситељ и Месија није више обећање, већ наша земаљска стварност; Он није само на небу, већ је сав и на земљи у Богочовечанском телу Свом — Цркви.

Бог није више далеки, небески Господар и Законодавац, већ наш земаљски сажитељ, Бог оваплоћени, међу нама људима и сам човек — Богочовек, и мили, блиски, жалостиви Отац. Вером Христовом ми постајемо синови Божји, а до ње и без ње ми смо људи само створења Божја. Јер нас вера Христова рађа духовно као синове Божје. Изузетна милост и човекољубље Божје, показани према роду људском, састоје се управо у томе што нам у Христу Бог даје силу и моћ да постанемо синови Божји рађајући се од Бога.[\[19\]](#) Који год верује да је Исус заиста Месија, заиста Спаситељ, тај је од Бога рођен.[\[20\]](#)

НАПОМЕНЕ:

[1] Гал. 3, 2—14.

[2] Гал. 3, 2. 14.

[3] Ср. 1 Кор. 12, 3. 4; Гал. 3, 5.

[4] Ср. 1 Кор. 12, 11.

[5] Ср. Рм. 3, 21—31; Гал. 3, 7—25; Еф. 1, 3—14; 3, 2—21; 4, 5 и др.

[6] Ср. Гал. 3, 23.

[7] Рм. 7, 14.

[8] Мт. 5, 48; ср. Лк. 6, 36; Еф. 4, 13.

[9] Мт. 19. 26.

[10] Ср. Лк. 1, 37; 18, 27.

[11] Ср. Јн. 14. 12.

[12] Флб. 4, 13.

[13] Ср. Кол. 2, 17.

[14] Кол. 2, 9; Еф. 1, 23.

[15] Еф. 1, 22.

[16] Гал. 3, 25.

[17] Ср. 2 Петр. 1, 2—4.

[18] Ср. Д. А. 13, 39.

[19] Ср. Јн. 1, 12—13.

[20] Ср. 1 Јн. 5, 1.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА
Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви

Богочовечанско усиновљење

Врхунац је Божјег човекољубља то што нам је дао да Христом постанемо деца Божја, и да се назовемо деца Божја.[1] А родити се од Бога, постати син Божји, шта значи? Значи: живети животом Божјим у свету, живети Господом Христом, живети Духом Светим, живети Свегом Тројицом — од Оца кроз Сина у Духу Светом; живети Вечном Божанском Истином и Правдом и Љубављу и Животом, свим оним шти је Божје и божанско и савршено и вечно и богочовечно; сав бити вођен Духом Божјим, „јер синови су Божји они које води Дух Божји“;[2] јер Дух Божји и јесте тај који нас усињује Богу;[3] Он сведочи нашем духу да смо деца Божја.[4] „А кад смо деца, и наследници смо: наследници дакле Божји, а сунаследници Христови“.[5]

Све нам то даје вере у Господа Христа.[6] Зато нема веће и богатије и моћније и бесмртније силе у нашем човечанском свету. Јер шта је веће и моћније и силније и богатије за човека него постати брат Богочовеку Христу и сунаследник, и на тај начин све Његово учинити својим занавек, за сву вечност?

Тој вери и даје се Дух Свети, те се Њиме живи сав живот у Богочовечанском телу Христовом — Цркви, и збива наше охристовљење, наше обогочовечење: „јер који се год у Христа крстите, у Христа се обукосте,[7] у једнога Христа обукосте. И на тај начин „сви једно у Христу Исусу“ постадосте.[8]

Васцели богочовечански подвиг Господа Христа има један циљ: „да примимо посинаштво“.[\[9\]](#) А са посинаштвом Богу, ми као синови Божји, примамо од Бога као од Оца свога све дарове, сва богатства, сва блага Божја. Па и несравњено више од тога: примамо највише што се може примити у свима световима, и што се може замислити и пожелети: примамо саму Пресвету Тројицу. Јер кроз Христа постајемо потпуно њени, и Она потпуно наша. Ми — деца Њена, ми — синови Њени. Сва душа наша отворена је за сва божанска савршенства, за све божанске тајне, за све божанске свете силе, за сву Божанску Свету Тројицу. Више нисмо затворени под грех, под смрт, под проклетство, да не бисмо могли примити Тросунчаног Бога и Господа у себе, у срце своје. Очишћено вером у Господа Христа, наше срце постаје храм Духа Светога; загрејани љубављу према Господу Христу и Небеском Оцу, ми отварамо синовска срца своја к Богу да се Њиме испуне. Стога богоносни и богоношени апостол благовести свима хришћанима, као синовима Божјим: „Пошто сте синови, посла Бог Духа Сина свога у срца ваша, који виче: „Ава! Оче!“.[\[10\]](#) — Ради Сина даје се Дух Свети свима који вером у Сина кроз крштење постају синови Божји. Својим очовечењем Господ Христос је сву природу људску, која је код свих људи у основи иста, У начелу обожио, тојест као Нови Адам Својом Богочовечанском личношћу повео нашу људску природу путем обожења, путем отројичења, и тиме осветио, и тиме оспособио да постане прималиште и обиталиште Светога Духа. А Дух Свети, уселивши се у срца наша вером и љубављу и крштењем, и осталим светим тајнама и светим врлинама, разлива по целом бићу нашем осећање, сазнање и убеђење да смо синови Божји, и све се то слива у клик нашега духа, испуњеног Духом Светим: Ава! Оче!

Све наше претставе о Богу, све наше мисли о Богу, сва наша осећања Бога, стапају се у радосно, мило, усхићено осећање — свеосећање, мисао — свемисао: да је Бог — наш Отац, а ми деца Његова, синови Његови. Иза свега и сврх свега остаје једно, свеобухватно осећање и сазнање: Бог је твој Отац, а ти Његов син. Дух Свети који ради Сина Божјег, Господа Христа, обитава у нама, у нашим срцима, излива у срца наша божанску љубав и све остале свете врлине и свете силе.[\[11\]](#)

НАПОМЕНЕ:

[\[1\]](#) Ср. 1 Јн. 3, 1—2.

[2] Рм. 8, 14.

[3] Рм. 8, 15.

[4] Рм. 8, 16.

[5] Рм. 8, 17.

[6] Гал. 4, 26.

[7] Гал. 3, 27.

[8] Гал. 3, 28.

[9] Гал. 4, 4—5.

[10] Гал. 4, 6; ср. Рм. 8, 9.

[11] Ср. Рм. 5, 5.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

**ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА
Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви**

Наследник Божји

Хришћани Духом Светим — духовно мисле; [1] Духом Светим и осећају, и воле, и делају, и живе. Јер, дух човечји, шта је, без Духа Божјег? Привиђење, утвара, уплахирени слепи миш, плен демона, игралиште страшила. А са Духом Божјим, Духом Светим, Духом Сина Божјег Јединородног, Господа нашег Исуса Христа, дух човечји шта је? Радост над радостима, усхићење над усхићењима, савршенство над савршенствима: јер га Дух Свети води из савршенства у савршенство, водећи га из једне свете тајне у другу, из једне свете врлине у другу, док га потпуно не обожи, не обогочовечи, не отројичи, не испуни светим и светим

богомислима, богоосећањима, богоблаговестима, богорасположењима, која се непрекидно преображавају из силе у силу, из савршенства у савршенство, и тако кроз овај земаљски живот, а после њега и кроз онај у свима божанским вечностима свију Божјих светова.

Све је то истина над истинама, која се завршава новом богочовечанском истином. И ту овом: поставши син Божји, ти „више ниси роб, него си као син Божји и наследник Божји кроз Исуса Христа”.^[2] Наследник Божји! - има ли ишта веће, и више, и узвишеније, и вредносније, и драгоценије од тога за човека, некадањег беспомоћног роба греха, смрти и ђавола? Шта је то што би људи могли пожелети као нешто боље и узвишеније и драгоценије од онога што им Господ Христос даје очовечивши се и вером пруживши им васцелог Бога, са свима божанским савршенствима и богочовечанским богатствима? Са Богочовеком Христом човек постаје наследник свега Божјег. Еда ли постоји шта веће од тога, и шта славније, богатије, бесмртније, вечније? Ко нам то други може дати? Нико, јер нико није то што Господ Христос, те нико и нема оно што Он има и што Он даје. Нема сумње, то је једини Бог у свима световима који из неисказаног човекољубља као Једини прави Човекољубац даје човеку, роду људском све Своје: сву пуноћу Свог Божанског бића.^[3] Без Христа, и до Христа, човек је био неодробљиви роб не само стихија овога света, него још и горе, још и најгоре: неодробљиви роб страсти, неодробљиви роб грехова, неодробљиви роб зала, неодробљиви роб смрти, неодробљиви роб ђавола, а тиме и самога пакла.

Човек без Христа? Ропство је његово неисказано и свеужасно, са свих страна је неодробљиво заробљен. Јер, ко је од људи могао, и може, ослободити човека тога ропства: ко од мудраца, ко од учењака, ко од војсковођа, ко од царева, ко од тирана? Нико, нико, нико! Па не само то, него и сви људи скупа, сав род људски, од Адама тја до последњег човека на земљи, када би се решио да биће људско ослободи од смрти, да ли би могао? Сигурно да не би, јер је очигледна за све земљина неумитна и језива стварност: смрт је јача, неизмерно јача од свих људи свих времена и раса. Но на супрот томе стоји ова свеочигледна богочовечанска стварност: у роду људском један је јачи од смрти, само један — Богочовек, Господ Исус Христос. А са Њим, и у Њему, и кроз Њега сви они каји верују у Њега, и вером у Њега постају наследници свих Његових богочовечанских моћи и сила, па и Његове богочовечанске моћи над смрћу: победе над смрћу, над грехом, над ђаволом, над паклом. Можемо сви ми, и са нама сви хришћани, потрошити душе своје да бисмо мишљу прозрели и сагледали и обухватили она богочовечанска богатства и блага која Господ Христос даје људима, и има их за њих, и у овом и у оном свету, па ипак нећемо моћи ни издалека наслутити њихов сјај и неизмерност и сладост и радост.^[4] Какво величанство постаје човек са Христом! божанско величанство! божански престолонаследник! Гле, Господ Христос — истинити човек, са истинитим човечанским телом, вазнесен на небо, седи вечито с десне

стране Богу Оцу на престолу свебожанске славе! АОн је савазнео, и непрестано савазноси са Собом и држи крај Себе све оне који верују у Њега: „изабрани род, свети народ, народ добитка, народ Божји“.[5]

НАПОМЕНЕ:

[1] Ср. Рм. 8, 5.

[2] Гал. 4., 7

[3] Ср. Кол. 2, 9—10; Еф. 3, 19.

[4] Ср. 1 Кор. 2, 9.

[5] 1 Петр. 2, 9. 10; Еф. 2, 1—10.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

**ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА
Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви**

Живљење по Духу

Нема сумње, Духом Светим се: и Христов постаје и заувек Његов остаје. Отуда благовест и заповест христовног апостола: Духом ходите, и нећете извршивати

жеље тела.^[1] Сви путеви Духа Светога воде кроз истину вечну у живот вечни, кроз правду вечну у живот вечни, кроз љубав вечну у живот вечни; а све жеље тела свима путевима својим воде у смрт вечну, поробљујући нас гресима, сластима и страстима. Хришћани су хришћани Духом Светим; Њега примају у светом крштењу; Њиме се запечаћују;^[2] Њиме су Христови;^[3] Њиме ходе, јер који су Христови „не ходе по телу него по Духу“;^[4] хришћани не живе по телу него по Духу;^[5] „Јер тело жели против Духа, а Дух против тела: ово се противи једно другоме“.^[6]

Шта, зар Дух Свети, као Треће Лице Пресвете Тројице, није и сам Творац тела човечијег, да се оно противи Њему? Ако је у човеку само душа од Бога, Духа Светог, тело онда од кога је чим је противно Духу Светом, не од ђавола ли? Но, то је бесмислица. Овде је реч не о телу које сачињава вештаствену страну човечијег бића, него о рђавим помислима, рђавим жељама, рђавим мислима, рђавим осећањима, помоћу којих се служи злу и ђаволу. Јер, шта је противно Духу Светом у човеку? Не тело, које је створено Богом као добро и безгрешно, које је створено од Господа и „за Господа“,^[7] него је противно оно што је несвето, нечисто, грешно, смртно, ђавоље. То је оно што се у човеку противи Духу Светом, а не тело само по себи, као вештаствена природа.

У ствари, шта је тело? Тело је само орган душе; без душе оно је неактивно: нити осећа, нити мисли, нити дела; мртво је. Душа је та која телесним оком гледа и види; душа је та која телесним ухом слуша и чује; душа је та која тело креће и телом дела, ради, хоће, мисли, осећа. Душа сачињава духовну страну човечијег бића, а тело — вештаствену. И једно и друго је од Бога, који их је створио као једну целину, која се назива човек. Само у души је извор човекова живота; тело је оруђе живота. У души је извор и свега богочежњивог у човеку, али и свега грехољубивог. И то у њеној слободи: она бира између добра и зла, између врлине и порока, између Бога и ђавола. Она је та која је најпре кроз Евине очи пристала на грех, заволела забрањени плод, и тек онда употребила руке тела да га откину и уста да окушају. Такав је уопште пут греха: из душе кроз тело у дело. Тако првог греха људског, тако сваког греха уопште. Хтење, жеља припада души, воља, њена слобода, која се може и корисно употребити и злоупотребити. Зло које душа жели, и јесте оно што се противи Богу и свему Божјом, Духу Светом и свему светом. Зла воља је извор свега противљења човековог Духу Светом, као носиоцу свеколиких добара Божјих. Дух Свети је носилац, давалац и надахнитељ сваке врлине, свега светог, свега божанског, свега доброг; зато је грех, и сваки порок, и свако зло против Духа Светог. У природи је зла да се противи добру, као што је у природи добра да се противи злу. Када човек хоће да чини зло, онда против њега устаје божанско добро које је у њему; а када хоће да чини добро, онда против њега устаје зло које је у његовој грехољубивој вољи. Човеково је да бира: или добро које је од Бога Духа Светог, и зато увек божанско, чаробно, свепобедно; или зло које је од ђавола, и зато увек

ружно, гадно и човекоубиствено, и свагда немоћније од Божјег добра. Ако човек душу своју добровољно потчини Духу Светом кроз свете врлине, постаће непобедив, и никакво му зло неће моћи наудити. А када човек душу своју потчини грехољубљу, онда греси и пороци толико порасту у њему, толико се сложе, сроде, сједине у једну органску целину, да просто образују читаво тело, недељиво и једно; и то тело „жели против Духа“, и то тело „противи се“ свему што је од Духа Светога. Иза тог тела греха и порока увек се скрива творац греха и порока — ђаво. Разгрнемо ли ма који грех и испитамо ли га до краја, на дну његовог бића увек ћемо наћи ђавола као главну стваралачку силу његову. Али исто тако, разгрнемо ли ма које добро, увек ћемо у срцу његовом пронаћи неку божанску силу као главну стваралачку моћ његову.

У Цркви Дух Свети води и уводи у таква божанска тајанства, у такве божанске бескрајности, истине, благовести, у таква божанска богатства, да је према њима сав старозаветни закон сенка, танана и сувишна, па чак и непотребна, пошто је Сунце правде, Христос, изашло небам нашег човечанског света и живота. За спасење нама је неопходан Спаситељ Христос, у коме је све и сва; Њега Дух Свети усељује и настањује у срцима нашим. помоћу светих тајни и светих врлина,[\[8\]](#) и хришћани: нису под Законом него под благодаћу;[\[9\]](#) њих води Дух Божји,[\[10\]](#) јер ко нема Духа Христова — није Христов, није хришћанин. Отуда блавест: Ако вас Дух Свети води, нисте под Законом.[\[11\]](#)

Живећи светим тајнама и светим врлинама еванђелским, хришћани испуњују законе Светога Духа, законе божанскога живота, анђеклосга живота, који неизмерно превазилазе све што је у Закону старозаветном. Испуњујући еванђелску заповест о негневљењу, хришћанима није потребно понављати старозаветну заповест: „не убиј!“, јер ко се не гневи, у корену ономогућује све оно што би могло потстаћи и повући ка убиству.[\[12\]](#) Ко испуњује еванђелску заповест Духа Светог о целомудрију, није потребно упозоравати га на старозаветну заповест: „не чини прељубе!“, јер целомудрије је свето и бестоасно расположење душе и срца, од кога је далеко само дело прељубе.[\[13\]](#)

Тако дакле, ако нас Дух Свети води, бићемо далеко од телесних жеља, и увек ћемо своју христовску слободу употребити за живљење по Духу а не за живљење по телу. Живљење пак по телу, то је творење телесних дела. А „дела телесна — τα έργα τῆς σαρκός“ (= дела тела) — позната су; то су: прељубочинство, блуд, нечистота, бесрамност, идолопоклонство, чарања, непријатељства, свађе, пакости, срдње, пркоси, распре, подвојености, јереси, зависти, убиства, преједања, и томе слично”.[\[14\]](#) А сва та „дела телесна“, у ствари су дела наше зле, наше грехољубиве, наше грехочезњиве воље, не дела саме природе тела. Зато је и лако ослободити их се; јер ми грешимо зато што хоћемо, а не зато што морамо. Јер кад бисмо грешили

зато што морамо, не бисмо били одговорни, и никакав нас суд не би осудио, а најмање Божји. Исто тако, када бисмо творили свете врлине зато што морамо, зато што нам то сама природа намеће као неопходно, онда не би смо заслуживали никакве награде. Међутим, у нашој је власти: да вољу своју преобразимо благодаћу Светога Духа, благодаћу која је увек неизмерно јача од свакога греха и зла; само је потребно вољу своју вером и љубављу продати благодати Христовој, да је она преобрази и преради из грехољубиве у христољубиву, из грехочежњиве у доброчежњиву, из рђаве у добру, из несвете у свету.

Сва побројана „дела телесна“ повезана су међу собом у једну органску целину самом суштином зла, која је иста у свима њима, јер је сва од самог творца зла — ђавола. Сва та дела силом саме природе своје вуку човека у своје бесмртно царство зла — царство ђавола, пакао. Зато они који чине та дела, неће наследити царства Божјега.^[15] Јер сама природа зла и ђавола, која је сва у злоупотреби слободне воље, неће вечна добра и вечна блага царства Божјега: као што ђаво неће Бога, тако ни зло неће добра Божјега.

Насупрот делима телесним стоје дела духовна. Дела Духа Светога су супротна делима тела. Када се Дух Свети благодаћу светих тајни усели у срца наша, онда Он облагодатеним духом нашим и вољом нашом рађа родове духовне, оплођује људску природу нашу божанским добром, светошћу, истином. А шта је род Духа, плод Духа? Род Духа је љубав, радост, мир, дуготрпљење, благодат, доброта, вера, кротост, уздржање, и све остале свете врлине еванђелске.^[16] Да, свете врлине су од Духа Светога који живи у нама кроз свете тајне крштења, причешћа, покајања и др. А Дух Свети живи у нама када Му добровољно предајемо и душу своју и савест и вољу и ум и све своје кроз добровољне подвиге своје: подвиге вере, молитве, поста, кротости, смерности, љубави, трпљења . . . И када ми испуњујемо себе Духом Светим и благодаћу Његовом, и светим врлинама својим рађамо духовне, бесмртне плодове, нама онда није потребно никакво руководство старозаветног Закона.^[17] Рађајући вечне родове Духа, ми показујемо да је Дух Свети животворна и делотворна сила нашега духа, који у Духу Светом има и своју вечну истину, и своју вечну правду, и своју вечну љубав, и свој вечни живот, и своје вечно царство, и све своје вечне вредности и силе. Нашта ће му онда прописи старозаветног Закона? Они му нису потребни да по њима живи, ни да по њима буде суђен и цењен.

Дух човеков уопште далеко је од своје пуноће и свога савршенства, и неспособан је да их постигне и оствари, док се не сједини са Духом Божјим, Духом Светим. Тек кад се почне испуњавати Њиме кроз свете тајне и свете врлине, он полази путем свог природног и богоназначеног усавршавања; и иде тим путем постепено, по мери свога труда у светом еванђелском животу „по Духу“. Постепено испуњујући себе Духом Светим, дух човечји постепено постиже пуноћу свога бића, јер се богати непропадљивим богатствима Духа Светога. Увек се осећајући сиромашан духом,^[18] хришћанин се стално

туди кроз свете подвиге да себе обогати Духом Светим, јединим богатим и ваистину свебогатим Духом.

НАПОМЕНЕ:

[1] Гал. 5, 16.

[2] Ср. Еф. 1, 13.

[3] Рм. 8, 9—10.

[4] Рм. 8, 1.

[5] Рм. 8, 4.

[6] Гл. 5, 17.

[7] 1 Кор. 6, 13.

[8] Ср. Еф. 3, 16.

[9] Рм. 6, 14.

[10] Рм. 8, 14. 9. 10.

[11] Гл. 5, 18.

[12] Ср. Мт. 5, 21—22.

[13] Ср. Мт. 5, 27—32.

[14] Гл. 5, 19—21.

[15] Гл. 5, 21

[16] Гл. 5, 22—23.

[17] Гл. 5, 23.

[18] Ср. Мт. 5. 3.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА
Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви

Врлинско самораспињање

У самој ствари, хришћанин стално приноси дух свој на жртву Духу Светом, стално врши саможртвени подвиг кроз свете врлине вере, љубави, поста, молитве, уздржања, кротости, благи, доброту, радости; а Утешитељ Благ узвраћа му то стоструко и хиљадоструко, јер му за те његове несавршене подвиге и врлине даје свете, божанске, вечне врлине: божанску љубав, божанску благод, божанску доброту, божанску радост, божански мир. Јер савршена вера, савршена љубав, савршена молитва, савршени пост, савршена смерност, и свака савршена света врлина јесте дар Духа Светога,[1] род, плод Духа Светога. Божански плод и род на земаљској њиви духа човекова.

Знајући све то?, Христови људи непрестано жртвују себе за дарове Светога Духа, непрестано распињу тело са страстима и жељама. Јер страсти и жеље телесне и јесу у нама злоје силе које нас вуку у свако зло, и поробљују нас сваком греху, свакој смрти, сваком ђаволу. Прави хришћанин је стално на крсту, од крштења па кроз цео живот. Јер распиње себе сваком греху и злу, умртвљује себе за грех и зло. Како? Помоћу светих врлина: помоћу вере распиње себе, умртвљујући телесно умовање и борећи се против лажних богова, који хоће да му отму јединог истинитог Бога и Господа - Исуса Христа; помоћу љубави распиње себе и умртвљује за сваку телесну, нечисту жељу и љубав и пристрасност; помоћу молитве распиње себе свему што га прикива за земљу и не да му да се вине у небеске светове, где вечне радости живе; помоћу поста распиње себе и умртвљује за свако сластољубље и телољубље; помоћу смирености распиње и умртвљује себе за сваку гордост, охолост, надувеност; помоћу уздржања распиње, умртвљује ум свој - за рђаве и нечисте помисли, срце своје - за рђаве жеље, вољу своју - за рђава хтења и дела, очи своје - за нечисто и недолично гледање, уши своје - за слушање клевета, лажи, празних разговора, тело своје за страсти, жудње и уживање у јелу. И тако редом,

помоћу сваке свете врлине, он распиње и умртвљује себе за сваки грех, за свако зло, за сваку страст. Истина је нашег спасења у овој бесмртној благовести: "Који су Христови, распеше тело са страстима и жељама".[2]

Ову истину преживљавају хришћани, ако живе Духом Светим помоћу светих тајни и светих врлина. Тада у духу и телу њиховом нема места ни за грех, ни за зло, ни за ђавола, ни за смрт. Да, ако Духом Светим живимо, нема смрти у нама; све је у нама живо за сваку Божју истину и правду и добро. Но ми можемо Духом Светим живети, ако Духом Светим и ходимо. ? ходимо Њиме, ако свете заповести Његове држимо, ако свете врлине Његове творимо, ако нам све бива по светој вери, по светој љубави, по светој кротости, по светој смерности, по светом посту, по светом уздржању, по светом трпљењу, по светом покајању, и по свакој светој врлини уопште. Ми кроз овај свет ходимо Духом Светим, ако ходимо Његовим светим тајнама и светим врлинама.[3] Тада ум наш мисли - њиме, срце наше осећа - Њиме, савест наша суди - Њиме, воља наша хоће - њиме, чула наша делају - Њиме; једном речју: сав живот и духа и тела нашег бива - Њиме. У самој ствари ми хришћани нисмо своји већ Божји. ? постајемо себи своји - једино Духом Светим. Јер Он нас помоћу светих тајни и светих врлина враћа нама самима, дајући нашем боголиком бићу божанску праведност, божанску светост, божанску бесмртност, божанску вечност. И тек тада дух наш осећа да је заиста свој, вечито свој, божански свој, свето свој, радосно свој. Не треба се варати: ми не припадамо себи, све док припадамо греху. Припадамо ли њему - припадамо туђинцу; а преко њега - још свирепијем туђинцу: смрти; а преко смрти - најсвирепијем туђинцу бића људског: ђаволу, свемоћном цару и господару у царству греха и смрти - паклу.

НАПОМЕНЕ:

1. Ср. 1 Кор. 12, 1-13.
2. Гал. 5, 24.
3. Ср. Гал. 5, 25.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА
Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви

"Еванђеље спасења"

Господ Христос је не само Истина него и Реч: Он је и Реч Истине којом Истина казује Себе, и Истина Речи којом Реч јесте Бог. А то и сачињава његово свето и животворно Еванђеље. Зато се оно и може чути и сазнати од Њега и у Њему. Да, само од Њега и у Њему. Јер од Спаситеља је „Еванђеље спасења“, кроз благовест спасења. Нема друге стварне и истинске благовести за род људски него спасти га од греха, смрти и ђавола. Стога се једино Христово учење и Христово дело и називају „Еванђеље спасења“.^[1] Самим тим што је Спаситељ наш: савршени Бог и савршени човек, Њега не може ни једно људско биће умом потпуно схватити и обухватити. Сваки човек је само боголико биће, те стога и не може у своје ограничено сазнање сместити Богочовека и потпуно га рационално осазнати и схватити. Зато је вера у Богочовека једини правилан став човека према Богочовеку. Кроз веру у Богочовека расте и човеково знање о Богочовеку, расте до неслућених размера. Јер за веру у Њега Богочовек даје човеку „Духа Истине“, који и уводи човека у сваку истину о Исусу Богочовеку и Спаситељу.^[2] Сав живот таквога човека вере је у Духу Светом; све његово: и ум, и душа, и срце, и мисли, и осећања, и воља, носе на себи печат Духа Светога. То је сила која га чува од свега несветог, и знак по коме се он распознаје. Духоносци, хришћани су увек духолики и духоношени. Свети апостол стога и вели: у Христу „запечатисте се Свстим Духом обећања“.^[3] Обећања? Датог Богом преко светог пророка Јоиља,^[4] и самим Господом Христом.^[5]

Печатом се потврђује истинитост онога на чему печат стоји; у овом случају — истинитост вере у Христа и свега што она садржи и обећава. Јер присуство Духа Светога у души верујућег, печат Његов па бићу овога, и јесте „залог наследства нашега — ἀρραβὼν τῆς κληρονομίας ἡμῶν“,^[6] залог, да ћемо потпуно успоседовати оно што нам Спаситељ Својим Еванђељем спасења нуди и обећава. Дух Свети нам враћа сва она блаженства која смо изгубили грехом и због греха. Она сачињавају наше у Христу наследство, тековину. Залог Духа и даје нам се „за откуп тековине“.^[7] Како драгоцен залог! — Сам Дух Свети, кога нам Господ Христос даје од Оца. Сва Пресвета Тројица ради на нашем спасењу. То сваки осећа који је вером у чудесног Господа Христа пошао путем спасења. Свети апостол благовести: „Бог нас утврди у Христу, и помаза нас, и запечати, и даде нам залог Духа у срца наша“.^[8] А залог Духа Светога у нама разраста се у све дарове Духа Светога, у све свете врлине.^[9]

Зашто нам Господ није одмах дао све, све, него нам најпре даје само залог? пита Свети Златоуст. И одговара: Зато што ми са своје стране нисмо испунили све. Ми смо поверовали; то је само почетак, и Он је дао залог. А када веру покажемо у делима, онда ће нам уручити све — то *πάv*. Залог Духа „јесте део оне части која нам је од Бога обећана”.^[10] А пуноћа свих обећања тако је неизмерно огромна и неизразиво чаробна и сладосна, да свети апостол вели за њу да је то оно што око људско никада видело није, нити уво људско чуло, нити срце људско наслутило.^[11]

Имајући у себи залог Светога Духа, хришћани доживљавају неисказану радост од тог свејединства у Христу: осећају сву славу Његову, славу Богочовека и Спаситеља, који Црквом уједињује све и сва са Тросунчаним Божанством. Они се с неисказаном радошћу осећају једно са анђелима, и са васцелом Божјом творевином; и са птицама, и са биљкама, и са животињама, и са звездама, и са васионама, и са свима уопште тварима, јер „пуноћа Онога који све испуњава у свему”^[12] испуњује им и душу и срце и ум: васцео Он у њима, васцели они у Њему. Али исто тако они се са истог разлога осећају једно са сваком птичицом која тугује у гнезду свом или издише у болу свом; са сваким цветићем који невинно и невољно вене и пропада пропадљивошћу коју је грех људски навео на њега и на сву твар; они се осећају једно са сваким страдалником, са сваким патником; они тугују због сваког грешника; моле се за сваког злочинца, и уздишу и вапију и ридају њега ради, и себе ради, јер се једно осећају са свима и са сваким: све што је људско њих тишти, захвата, носи и боли. Али их у исто време „залог Духа” уздиже изнад свих људских болова и мука и теши утехом неисказаном: Утешитељ Благ и води их кроз муке људске и грехе људске и падове људске, да би се они што више, што вапајније, што уздисајније молили за њих, за људе, за све људе.

Духом Светим усавршавани у васцелом бићу свом, они осећају и саосећају како звезде уздишу и туже због грехова наших, како камење јеца и распада се због злочина наших, како цвеће и биље плаче и сузе рони због зала наших, како птице и животиње и сва створења Божја наричу над грехољубивим родом људским, како „сва твар уздише и тужи”^[13] због бола и јада и патњи што су људи разлили по њој увевши у овај свет грех, смрт и ђавола. Али при свему томе они опште са небеским световима, са свим оним што је на небу: јер су у чудесном Господу Христу, том свечудесном свеосветилишту: у Коме је са нама људима састављено све што је на небесима; и они, сједињени са Њим, Њиме осећају, и сагледају, и доживљују живот свих бића што су на небу, свих твари небеских, њихова херувимска и серафимска славословља Једином Човекољупцу — Тросунчаном Богу и Господу, и радују се радошћу неисказаном. Из Цркве, која је у исто време сва на земљи и сва на небу, они осећају и саосећају као своје све што је на небу и све што је на земљи, јер им је Господом Христом све то постало своје, наше људско: наслеђе наше, имање наше, тековина

наша, благо наше, царство наше. Благодаћу Богочовека биће им је проширено до свебића, и они Духом Светим, чудотворним силама Његовим стално осећају себе једно са свима људима и са свима тварима: са свима тугама и мукама и патњама људским на земљи, и са свима радостима и усхићењима и блаженствима анђелским на небу. Они — христوليки свеосетљивци и свесаосетљивци: срце им је — свесрце; осећа све радости свих бића као своје, и све туге као своје, и све смрти као своје, и све грехе као своје, и све муке као своје; душа им је — сведуша: проходи сва бића и све твари, и у сваком се бићу и у свакој твари осећа своја, и из свију њих се моли за све и сва; око им је — свеоко, савест — свесавест, ум — свеум, живот — свеживот: јер им све то даје, и све то у њима ствара највећи чудотворац свих светова — Црква Христова: она благодаћу Духа Светога и љубављу Господа Христа њихов ум преображава у саборни ум Цркве, њихову душу у саборну душу Цркве, њихово око у саборно око Цркве; и они, обесконачњени свима богочовечанским бесконачностима Цркве Спасове живесаборним свеживотом Цркве, мисле саборним свеумом Цркве, осећају саборним свесрцем, бесмртују и вечнују саборном сведушом Цркве. А кроза све то и у свему томе они у ствари и живе и осећају и гледају и умују и делају благодаћу Тросунчаног Бога и Господа: од Оца кроз Сина у Духу Светом.

Откуда све то? Отуда што је чудесни и чудотворни Човекољубац Господ Христос саставио у Себи све што је њихово: саставио благодаћу срца њихова са свима што је на небесима и са свим што је на земљи; а пре тога, саставио их са Собом свеблагим, свемилостивим, свезнајућим свеосећајућим, свесаосећајућим Богом и Господом: обукао их у Себе кроз свето крштење и они се обукли у Њега, испунио их Собом, сваком пуноћом Божанства кроз свето Причешће и остале свете тајне и свете врлине, и они неуморно расту „растом Божјим“[\[14\]](#) у све богочовечанске бескрајности и безграничности Његове. Отуда, никада краја њиховом усавршавању: што је остраг заборављају, а што је напред сежу се за њим: јер им ваља достићи „у човека савршена, у меру раста висине Христове“, [\[15\]](#) пуноће Христове, увек имајући пред свима очима своје душе и пред свима чулима свога бића крајњи циљ свих подвига хришћанских: Будите савршени као што је савршен Отац ваш небески — Бог. [\[16\]](#) Усавршавању њиховом неће бити краја, благовести Свети Симеон Нови Богослов, јер престанак у узрастању учинио би крај Бесконачноме. Они који иду за Бесконачним, нема краја њиховом идењу. Реци ми, како они могу достићи крај Бескрајнога? То је немогуће, и сасвим неостварљиво. Таква мисао не може ни на ум пасти светима, ни овде на земљи док су у телу, ни тамо кад се преставе у Богу. Јер они, покривајући се светлошћу Божанске славе, озаравани њоме и сијајући њоме, и наслађујући се њоме, са потпуном и савршеном убеђеношћу насигурно знају да ће њихово усавршавање бити бесконачно и напредовање у слави вечно. [\[17\]](#)

НАПОМЕНЕ:

[1] Ср. Еф. 1, 13.

[2] Ср. Јн. 16, 13; 14, 26.

[3] Еф. 1, 13.

[4] Јоил 2, 28; Д. А. 2, 16–21.

[5] Лк. 24–49; Д. А. 1, 4.

[6] Еф. 1, 14.

[7] Еф. 1, 14.

[8] 2 Кор. 1, 22.

[9] Ср. 1 Кор. 12, 4–11.

[10] Св. Иринеј, *Contra haeres.* V, 8; P. gr. t. VII.

[11] Ср. 1 Кор. 2, 9.

[12] Еф. 1, 23.

[13] Рм. 8, 22.

[14] Кол. 2, 19.

[15] Еф. 4, 13.

[16] Мт. 5, 48; ср. Кол. 2, 9, 10; Еф. 3, 19.

[17] Божествен. Гимни, Гимн XVII, стр. 122; превод с грчког: Сергиев Посад, 1917.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА
Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви

Истинско христовознање

Сва неисказана богатства што су у Господу Христу, ми људи можемо познати и добити само Духом Божјим, Духом Светим: када дух наш људски испунимо Њиме, обасјамо Њиме, просветимо Њиме, водимо Њиме, руководимо Њиме.^[1] И само примивши Духа Светога који је од Бога, ми можемо знати шта нам је у Христу даровано од Бога.^[2]

Зато се духоносни апостол и моли за ефеске хришћане, а преко њих и за све нас: „Да Бог Господа нашега Исуса Христа, Отац славе, даде вама Духа мудрости и откривења да га познате”.^[3] — Свети апостол вели: „Бог Господа нашега Исуса Христа”. Зар Господ Христос није Бог, већ има над Собом Бога? Нема сумње, Он је Бог, у свему раван Богу Оцу по Божанству. Али Он — Бог постао је човек, и Њему као човеку Бог Отац је Бог. За познање Њега, једног од Свете Божанске Тројице, потребна нам је помоћ остале Свете Двојице: Бога Оца и Бога Духа Светога. Бог Дух Свети је Дух мудрости; добије ли Га, човек се испуни мудрошћу божанском. Дух Свети је још и Дух откривења. Божанском мудрошћу он у срцу верујућег открива и казује тајну Исуса Богочовека, те тако духоносац долази до истинског Христовознања. Да, само духаносац је христовозналац. „Дух Свети сведочи нашем духу” о свему Христовом и „помаже нам у нашим слабостима”, те изграђујемо истинско и савршено знање о Спаситељу и спасењу.^[4] Никакав дух људски није у стању никаквим напорима својим да позна тајну Христову у њеном божанском и спасоносном савршенству и потпуности. То духу људском открива једино и само Дух Свети, због чега се и назива „Дух откривења”.^[5] Са тих разлога духозарни апостол и благовести: „Нико не може Исуса назвати Господом осим Духом Светим”.^[6] Дух Свети као „Дух откривења” уводи у сваку истину Христове богочовечанске Истине и Његовог богочовечанског подвига спасења, и Он нас учи свему Христовом.^[7] То је разлог што се и целокупно Еванђеље Христово, сав Нови Завет назива Откривењем.

Разуме се, при томе дух људски није аутомат, није мртво оруђе којим Дух Свети рукује и дела, већ живи и добровољни сарадник Духу Светом. Под утицајем Духа Светог он се сав претвори у делатност, јер помоћу светих врлина претвара благодатне силе Духа Светога у своје: уноси их у све састојке бића свог, разлња их свуда по себи, и оне учествују у свима његовим мислима, и осећањима, и хтењима, и делима, и речима. Једном речју: у васцелом животу његовом. При томе, благодаћу Светога Духа човек чисти од греха, обнавља, освећује, преображава, усавршава све органе свога духа, органе сазнања и осећања: срце, ум, душу. вољу, те они могу, неометани тамом греха и неукочени парализом страсти, и сагледати сва божанска богатства која нам човекољубиви Господ Христос нуди и даје. Ту нам тајну открива многобрижни апостол молећи у Бога за хришћане чисто срце, срце очишћено, освећено и просвећено благодаћу Духа Светога: „и бистре очи срца вашег = *περωπομένους οφθαλμούς της καρδιάς ύμων* (= просветљене, просвећене очи срца вашег), да бисте могли видети каква је нада звања његова, и какво богатство славе наследства његова у светима, и каква неизмерна величина моћи његове на нама који верујемо по чињењу превелике силе његове”.[\[8\]](#)

„Очи срца“? — То је вера. Јер вера постаје вид душе наше, вид који види „Невидљивог“ и „невидљиво“:[\[9\]](#) види невидљивог Бога у видљивом човеку Исусу, види Његове безбројне „невидљиве“ благодатне силе, које Црквом изграђују спасење људи, света, твари: спасење и моје, и твоје, и свих грешника, и свих праведника. Зато ми, и кроз овај земаљски свет и кроз све светове уопште „вером ходимо, а не гледањем“, [\[10\]](#) вером, која је вид наше душе облагодатне и освећене и преображене. У нас хришћанска вера — то је једно бесмртно и свевидеће око душе наше облагодатне, а љубав — друго, а молитва — треће, а нада — четврто, а пост — пето, а смерност — шесто, а кротост — седмо, а трпљење — осмо, а свето Причешће — девето, а свето покајање — десето, и тако редом: све свете тајне и све свете врлине — безброј очију наших, и то очију — свевидећих, боговидећих, небовидећих, истиновидећих. И ове свете очи наше виде — „каква је нада звања“ Христова, нада наша: усиновљење Богу кроз Господа Христа и наслеђе Царства небеског, живот вечни у блаженству вечном Тросунчаног Бога и Господа. И још ове свете очи наше виде — „каково је богатство славе наследства Христова“, наследства нашег у Христу: божански живот вечни и слава вечна кроз све саме Истине Вечне, Правде Вечне, Љубави Вечне, Радости Вечне, Блаженства Вечног. И још наше свете очи виде — „каква је неизмерна величина моћи Христове на нама који верујемо по чињењу превелике силе Његове“: Сила Његова божанска вером нашом побеђује све грехе у нама, све смрти, све паклове, и дарује нам спасење, освећење, облагодатнење, обожење, охристовљење, отројичење, рај, рај, сверај ...

Од нас је вера, од Господа је сила вере. Кроз свете тајне и свете врлине вера наша расте из силе у силу, из бесмртности у бесмртност, из раја у рај,

из радости у радост, из истине у истину, из правде у правду, из добра у добро, из мудрости у мудрост, расте ка свима богатствима Царства Христова, гледајући их бистрим очима срца. На том путу вере безбројне су препреке, и страдања, и невоље, и муке. Али што веће муке Христа ради, то већи прилив божанске силе у срца верујућег. Тако се једино и могу објаснити трпљење и радост светих Мученика и Исповедника вере у страшним мукама и страдањима за Христа. Тако се једино могу објаснити и разумети: сви надчовечански подвизи еванђелски светих апостола, и сви претешки подвизи светих пустињака, и све добровољне и невољне муке и патње и страдања свих правих хришћана, свих христочежњивих трудбеника, свих добровољних самомученика, свих неуморних благовесника, свих покајаних грешника, свих покајаних разбојника, покајаних блудника, покајаних среброљубаца, покајаних сладострасника, покајаних горделиваца, покајаних самољубаца, покајаних саможиваца, покајаних тврдица, покајаних убица, покајаних лупежа, покајаних развратника, покајаних пијаница, покајаних очајника.

Све то показује да вера наша, вера свију нас, и највећих и најмањих, и најученијих и најпростијих, и царева и просјака, и мудраца и чобана, бива „по чињењу превелике силе" Божје, по дејству и деловању те силе у душама нашим, у савестима нашим, у световима нашим. Она чини те се у нама све земљотресно испретура, али и свемудро неимарски изгради у нове светове, божанске и вечне. И ми још овде на земљи почињемо да живимо вечним животом, земља се под нашим ногама претвара у непролазно небо, и где стане вера наша, ту је већ Господ наш, и у Њему рај наш, радост наша, вечност наша. Да, да: вера је наша — „у сили Божјој", „у показивању Духа и силе".[\[11\]](#)

НАПОМЕНЕ:

[\[1\]](#) Еф. 1, 17—23. [\[2\]](#)

Ср. 1 Кор. 2, 10-12 [\[3\]](#)

Еф. 1, 17.

[\[4\]](#) Рм. 8, 16—26.

[\[5\]](#) Еф. 1, 17.

[6] 1 Кор. 12, 3.

[7] Ср. Јн. 16, 13; 14, 26.

[8] Еф. 1, 18—19.

[9] 2 Кор. 4, 18.

[10] 2 Кор. 5, 7.

[11] 1 Кор. 2, 5. 4.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА
Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви

Јединство хришћана

Јединство хришћана ствара и даје Дух Свети: све душе њихове Он благодаћу сједињује у једну душу, сва срца — у једно срце.[1] Да би се одржали у том спасоносном јединству, хришћанима су потребни лични напори, лични подвизи: старање о животу у светим тајнама и светим врлинама. Јер хришћанин откида себе од тог јединства у Духу Светом када живи несвето, порочно, грехољубиво. Само оно што сједињује са Духом Светим одржава хришћане и у међусобном јединству. А то су врлине Духа: љубав, радост, мир, трпљење, доброта, милост, вера, кротост, уздржање.[2] Старањем за њих одржава се „јединство Духа у свези мира“.[3] То значи: јединство зависи од нашег труда, од нашег напора. А најпре од наше еванђелске љубави.[4] Јер је еванђелска љубав сјединилачка сила, која прво сједињује човека са Богом, па затим и са људима који су у Богу. У њој је и „свеза мира“,[5] миром повезује све људе у Богу. А тај мир је „мир Божји“, и његова је стваралачка сила божанска љубав. Божанска пак љубав јесте „свеза савршенства“[6] која сједињује све што је савршено у хришћанима,

сједињујући их на тај начин у једну душу, у једно тело — тело Цркве.^[7] Та божанска љубав Духа Светога, и остале врлине у њој, и јесте оно што држи и одржава јединство Цркве, тела Цркве, духа Цркве, живота Цркве.^[8]

Хришћанину ваља бити херувимски видовитим, да би сагледао себе и своју сабраћу у свима гресима, у свима смртима, у свима пакловима, и онда их с љубављу спашавао Христом, најпре себе из свакога греха, из сваке смрти, из сваког пакла. А то може? Ако дух свој држи у јединству са Духом Христовим, Духом Светим. Помоћу? Светих тајни и светих врлина. Тада се дух његов ослобађа грехова и њихових окова, смрти и њених окова, и мир божански проходи васцело биће његово: мир који превазилази сваки ум.^[9] Зато, старати се држати јединство духа свог свезом мира, које Господ даје за свети живот у светим врлинама кроз свете тајне. Шта је то што уједињује дух човеков у човеку? Тројично боголико јединство, усавршено благодаћу светих тајни и светих врлина у Цркви Христовој. Без тога: дух је човеков разбијен гресима, растрган и скидан смртима, расејан и развејан ђаволима. Једино, ако дух човеков Духом Светим живује и очишћава себе, он тајанствено светли и блиста тројичним јединством — свјетлејетсја тројическим јединством свјашченотајње. Само је ту, само у томе — свето и божанско и блажено јединство духа човекова. А изван Свете Тројице — Божанске Јединице, човек је сав расут, разбијен, разатомљен, измолекулен, дезинтегриран, и никако да се сабере; а у сваком делићу његове грехом разбијене и разједињене душе — по безброј мука. Онда је човек увек и само — легион. Такав човек, како му је име? Авај — легион. А ми знамо, из Божје књиге знамо: само крај ногу Исусових човек се може исцелити од легиона што је у њему, од легионизираниости своје душе што је у њему од греха и зла. Јер грех и зло носе у природи својој силу која разбија, разједињује, ситни, дробни душу у безброј разломака и одломака, а сваки од њих боли, боли, боли. И болу човековом име — легион.

Свети Златоуст благовести: Шта је јединство духа? Као што у телу душа све обухвата и држи у јединству оно што постоји у разним деловима тела, тако и овде. Но душа је дата још и зато, да уједини људе разне по пореклу и по на чину живота. Јер старац и младић, сиромаш и богат, дете и момак, муж и жена, и свако биће обдарено душом сачињава извесно јединство; и ово јединство је веће него јединство тела. Духовно сродство је веће од телесног; духовно јединство је савршеније. Као што огањ, павши на сува дрва, све их претвори у једну ватру, а када падне на влажна нити их запали нити сједини, тако бива и овде: хладноћа душевна не доприноси сједињењу, неготоплотадушевनावећином свакога привлачи к себи. Отуда се рађа и топлота љубави. Апостол хоће да нас све уједини везама љубави. Он хоће да ми будемо повезани међу собом не само миром, не само љубављу, него да у свима буде једна душа. На тај начин ми се сједињујемо и међу собом и са Богом. Ово јединство не може нарушити ни растојање, ни небо,

ни земља, ни смрт, нити ишта друго; оно је боље и јаче од свега. Проистичући из јединства душе, оно може у једно исто време обухватити многе.[\[10\]](#)

Света мисао блаженог Теофилакта овако богомудрује: Као што је у телу дух тај који све везује и уједињује, иако су удови различни; тако и у верујућима Дух Свети је тај који уједињује све, иако се ми разликујемо један од другог и пореклом и наравима и занимањима, и овим Светим Духом ми постајемо једно тело. Стога да се трудимо чувати ово јединство путем међусобног мира. Ако не будемо имали свезу љубави и међусобни мир, изгубићемо јединство које нам је даровао Дух Свети. Тада ће се с нама десити што и са руком или ногом, ако би се одвојила од осталог тела и прекинула везе са другим удовима, — и ми онда нећемо бити држани једним Духом. Треба нам дакле много старања и труда, да бисмо имали мир који нас међусобно везује.[\[11\]](#) Као што је у нашим телима дух наш тај који ради у свима удовима и везује све, тако нам је дат и Дух Свети који нас уједињује и чини једним телом.[\[12\]](#) Бесмртна је апостолска благовест: Једно тело, један дух, један Господ, једна вера, једно крштење, један Бог и Отац свију, који је над свима, и кроза све, и у свима нама.[\[13\]](#) Све ради, све сарађује, све води отројичењу кроз светотајинско и световрлинско обогочовечење и одуховљење.

Драгоцен је по наше спасење благовест и заповест христоносног апостола: „Не ожалашћавајте Светога Духа Божјега, којим сте запечаћени за дан избављења — (= искупљења, откупа)".[\[14\]](#) — Чиме људи ожалашћавају Светог Духа Божјег? Чинећи оно што је нечисто, несвето, рђаво, демонско. Речју: својим гресима = својим злом. Хришћани су у светој тајни крштења „запечаћени" Духом Светим. „Запечаћени" Духом Светим, да ништа од духа несветог не би улазило у њих. Печат Светога Духа је на њиховој души, на њиховом срцу, на њиховим чулима, као знак спасења и искупљења. Тај печат треба да стоји на души свакога хришћанина све до Страшног суда, до тог дана коначног искупљења. А дотле — чувати га, ограђивати га божанским силама светих врлина, да га греси и страсти не би разломиле, или окрњили, или покварили.[\[15\]](#)

Свети апостол проширује своју благовест заповешћу: „Свака горчина и гњев и љутина и вика и хула, нека је далеко од вас, са сваком злоћом".[\[16\]](#) — Ето, свети апостол нам наброја грехе помоћу којих хришћани ожалашћују Светог Духа Божјег. Сваки од њих је рушилачка сила, и изазива у души неред, лом, хаос, читаво лудило. Јер шта је гњев, шта љутина, ако не привремено лудило душе? А остану ли у души као трајна расположења, постану ли страст душе, онда је то стални бес душе, стално лудило срца. Сва ова побројана зла и јесу преварљиве жеље у којима се распада стари човек.[\[17\]](#) Њима нема места у хришћаниној души, ако се он искрено држи Цркве, — њенога духа, њене љубави, њенога живота.

„Нека је далеко од вас“ — свака злоћа, јер злоћа и јесте тиме злоћа што ратује са Богом Духом Светим, том свепуноћом сваког божанског добра. А ништа жалосније и луђе од човека који ратује са Богом. Зато свако људско зло, које је увек посредно и непосредно пород злоће, ожалошћује Духа Светога. Свако пак људско добро радује Га. Живот правих хришћана и није друго до „правда и мир и радост у Духу Светом“.[\[18\]](#)

Свеспасоносна је еванђелска заповест: „Испуњавајте се Духом“.[\[19\]](#) Како? Рађајући плодове Духа: љубав, радост, мир, трпљење, доброту, милост, веру, кротост, уздржање.[\[20\]](#) Упражњавајући врлине Духа, човек се испуњује Духом, Богом. Први дар Духа, „залог Духа“ даје се светом тајном крштења и миропомазања. Јер крштење није друго него рођење Духом Светим.[\[21\]](#) Ко се роди Духом, он затим треба и да расте Духом, тојест да се све више испуњује Духом. Томе испуњавању себе Духом, томе подвигу одуховљења себе нема мере, јер „Бог Духа не даје на меру“.[\[22\]](#) Живећи тако, хришћанин постаје храм Божји, у коме живи Дух Божји. Свети апостол пише хришћанима: „Ви сте храм Божји, и Дух Божји живи у вама“.[\[23\]](#) Хришћанство и није друго него живот у Духу Светом. По учењу светих Отаца, задобијање Духа Светога помоћу светих тајни и светих врлина и јесте циљ хришћанског живота. Где се налази, и где задобија Дух Свети? У Цркви, једино у Цркви. Доказ? — Света Педесетница: сав Дух Свети, са свима светим даровима, сишао на Цркву, и занавек остао у њој као душа њена — душа у Богочовечанском телу њеном. Тада се испунила Спаситељева реч: реке воде живе потекле су животом и бићем људским.[\[24\]](#) Отуда се само у Цркви човек и може испуњавати Духом Светим, и живети Њиме: бити у Духу, и Дух у њему. Човекољубиви Спас благовести Својим светим ученицима: „Дух Свети у вама обитава — μένει — и у вама ће бити“.[\[25\]](#) Пуноћом Свога Божанства Дух Свети живи у Цркви; отуда у њој сви дарови Духа.[\[26\]](#) И сав чудесни и чудотворни живот Цркве креће се, бива и јесте у Духу Светом. Ту „све чини — πάντα ενεουεῖ“. Дух Свети по Својој свемудрој божанској власти и вољи.[\[27\]](#)

Златоусти Духоносац благовести: Апостол вели: „Испуњавајте се Духом“. Је ли то у нашој власти? Да, у нашој. Јер када лаж, када љутина, када блуд, када нечистоту, када грамжљивост отерамо из своје душе; када постанемо благи, жалостиви, душебрижљиви; када не буде у нас лакрдијања; када себе начинимо достојнима, — шта ће онда спречити Духа Светога да нам приступи и долази? И Он ће нам не просто приступити, него ће испунити срце наше. А када унутра у нама буде таква светлост, онда нам никаква врлина неће бити тешка, него лака и природна.[\[28\]](#)

НАПОМЕНЕ:

[1] Ср. Д. А. 4, 32.

[2] Гал. 5, 22.

[3] Еф. 4, 3.

[4] Еф. 4, 2.

[5] Еф. 4, 3.

[6] Кол. 3, 14.

[7] Ср. Кол. 3, 14—15.

[8] Ср. Еф. 4, 15—16.

[9] Флб. 4, 7.

[10] In Ephes. hom.il. IX, 3; P. gr. t. 62; col. 72—73.

[11] In Ephes. Cap. 4, v. 3; P. gr. t. 124, ool. 1080 D—1081 A.

[12] Икуменије, Comment. In Ephes, ad loc.; P. gr. t. 118, col. 1213.

[13] Еф. 4, 4. 5—6.

[14] Еф. 4, 30.

[15] Ср. Ис. 63, 10; 1 Сол. 5, 19; Рм. 8, 23.

[16] Еф. 4, 31.

[17] Ср. Еф. 4, 22.

[18] Рм. 14, 17; ср. Кол. 3, 8; Тит. 3, 2—3; 1 Петр. 2, 1.

[19] Еф. 5, 18.

[20] Гал. 5, 22—23.

[21] Јн. 3, 5.

[22] Јн. 3, 34.

[23] 1 Кор. 3, 16; ср. Рм. 8, 9.

[24] Ср. Јн. 7, 38—39.

[25] Јн, 14, 17.

[26] Ср. 1 Кор. 12, 3—13.

[27] 1 Кор. 12, 11.

[28] Св. Златоуст, тамо, 2; col. 129.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

**ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА
Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви**

Удуховљење и одуховљење

Пошто је живот хришћана у ствари живот у Духу Светом, јер „ко нема Духа Христова, тај није Његов”, [1] то сав живот хришћанинов треба да проходи у Духочежњивом расположењу. Зато је живот хришћана непрекидни подвиг удуховљења и одуховљења помоћу светих божанских врлина, које преводи и у свако савршенство одводи молитва. Хришћани се и испуњују Духом Светим живећи и васпитавајући себе и један другог молитвом: „говорећи међу собом у псалмима и славопојима и песмама духовним, певајући и припевајући у срцима својим Господу”. [2] Непрекидно молитвено расположење најбољи је знак да човек живи у Духу Светом. Такав човек за све и сва има разумевања; исвазбивања; а себи и усвету окосебе он пропраћа молитвом Јер он свим бићем осећа и зна да се сви конци свих збивања и налазе у рукама свемоћног и свемилостивог Господа. И зато хришћани и захваљују Господу „свагда за све”: [3] захваљују Му што је створио овако чудесан свет; што је створио човека боголиким

и дао му способности и средства за богоподобно самоусавршавање; захваљују Му „свагда“ што имају Анђеле и Арханђеле за своју свету браћу, што имају Свету Тројицу за Бога; захваљују Му „свагда“ што је овај видљиви свет као храм, и људи у њему као свештенослужитељи;[4] захваљују Му „свагда“ што је род људски спасао Господом Христом од греха, смрти и ђавола; захваљују Му „свагда“ нарочито и силно за тако незаменљивог и свеблагог и свемилог

Спаситеља као што је Господ Христос, за Његов чудесни домострој спасења, за Цркву, за Духа Светог који Црквом и у Цркви извршује непрекидно спасење света, људи, остварује богочовечански домострој спасења кроз векове и векове, и то остварује преко светих тајни и светих врлина, необично лаких и приступачних за све људе свих времена; и тако нигде краја њиховом захваљивању — „свагда за све“, „свагда за све“, „свагда за све“. Но изнад свега ми хришћани не престајемо свим бићем захваљивати Богу и Оцу што нам је дао тако свесавршеног, тако свеидеалног, тако свечудесног Спаситеља — Господа и Богочовека Христа, каквог земаљски свет ни замислити није могао. Све што је род људски могао замислити као најидеалнијег и најсавршенијег Бога и Спаситеља, све нам је то дато у лику Господа Христа, и то несравњено савршеније, љупкије и милије. Гледаш Га, и никад да Га се нагледаш! заиста — „што око људско не виде“, то нам је Бог дао у чудесном Господу Христу.[5] Слушаш Га, и никад да Га се наслушаш! заиста — „што ухо људско не чу“, то нам је Бог Отац подарио у сладчајшем Господу Исусу.[6] Осећаш Га, волиш Га, и никад да Га се довољно наосећаш и наволиш! заиста — „што у срце човеку не дође“, то нам је Бог Отац даровао у свемилоствивом и свежалостивом Господу Исусу.[7] Но хришћани су нарочито тиме хришћани што захваљују „свагда“ и за сваку муку, и за сваку невољу и за сваку беду, јер гле, њих је баш чудотворни Спас наш и начинио средствима нашег спасења, нашег очишћења, нашег освећења, нашег обожења, нашег охристовљења. А њих је тако много у овоме свету, и зато је свакоме од нас тако лако спасти се помоћу њих. Јер када је Једини Човекољубац крст Свој дао нама као свесилу, благословио као врховно средство освећења и свепобедно оруђе спасења, онда нам је — добро дошла свака мука, свака невоља јер, нам је крстом Спасовим и лака и мила и спасоносна.[8] Хришћанима је добро дошла и свака смрт, коју они доживљују Господа Христа ради, правде Његове ради, Еванђеља Његовог ради, Цркве Његове ради, спасења свога ради, спасења браће своје ради. Притом „захваљујући свагда“ Господу свечудесном што је Богочовечанском смрћу Својом највећег непријатеља нашег — смрт претворио у нашег највећег пријатеља: јер нас смрћу — спасава од смрти!

Раскликтана чудесном благовешћу Спасовом, христочежњива душа светог Златоуста благовести: Свети апостол вели: „захваљујући свагда за све“.[9] Шта — зар треба захваљивати за све што се деси? Да, да! макар то била болест, макар то било сиромаштво. Захваљуј, макар и не схватио разлог нечега; у томе се баш и састоји захвалност. Ништа велико, ништа особито, ако захваљујеш када си у добру, када си здрав, када си напредан и срећан. Но од тебе се тражи да захваљујеш када си у невољама и жалостима. Немој говорити ништа сем речи: Хвала Ти, Господе! Но шта ја говорим о невољама које бивају овде на земљи! За сам пакао треба захваљивати Богу, за казне у паклу, за муке у паклу. Јер ако будемо

пажљиво размишљали, — несумњиво ће нам много користити и ова ствар: страх од мука у паклу зауздаће срце наше... Да, када нас постижу болести, несреће, беде, онда баш и треба силно захваљивати Богу. И то захваљивати не речима, не језиком, него поступцима, делима, мислима и срцем. Од све душе треба Му захвалити. Јер нас он љуби већма него наши родитељи; и љубав Божја се толико разликује од љубави наших родитеља, колико добро од зла.^[10]

НАПОМЕНЕ:

[1] Рм. 8, 9.

[2] Еф. 5, 19.

[3] Еф. 5, 20.

[4] Ср. Кол. 1, 16—20.

[5] Ср. 1 Кор. 2, 9.

[6] Ср. 1 Кор. 2, 9.

[7] Ср. 1 Кор. 2, 9.

[8] Ср. Д. А. 5, 41; 2 Кор. 6,10; 12, 10; Кол. 1, 24; Јевр. 10, 34; Јн. 16, 38.

[9] Еф. 5, 20.

[10] тамо; col. 129. 130.

ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА

Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви

Свеоружје Божје

Против хришћана ђаволи ратују сваковрсним гресима, страстима, пороцима. Но Црква наоружава хришћане свеоружјем Божјим, и они њиме увек односе победу над сваким ђаволом и над свима ђаволима, само ако то свеоружје ревносно и мудро употребљавају. У томе им је главни војсковођа и врховна сила Дух Свети. Отуда и света ратна заповест хришћанима: „Узмите и мач Духа, који је реч Божја”.^[1] — Реч Божја, ето мача којим Дух Свети војује, а са Њим и за Њим сви духоносци, сви хришћани. У нашем духовном рату и мач нам је духован. А шта ће нам мач духовни? Да њиме посечемо сваку неистину, сваку лаж, свако искушење, сваки грех, сваку страст, свако зло, сваког духа зла. „Реч је твоја истина”,^[2] вели Спас Сво ме небеском Оцу. Зато је свака реч Божја — мач духовни, који силом божанске истине сатире сваку лаж. Таква је свака реч Спаситељева. Јер Он за Своје речи вели: „Речи које вам говорим дух су и живот су”.^[3] Њих никаква смрт не може умртвити, нити икаква сила зла уништити. „Реч Божја је жива, и јака, и оштрија од свакога мача оштра с обе стране, и пролази тја до растављања душе и духа, и зглавака и мозга, и суди мислима и помислима срца”.^[4] То значи: реч Божја својом силом одваја, разлучује од душе, од духа, од срца, од мисли, од помисли свако зло, па и оно најтананије и најнеприметније, и уништава га до краја, потпуно, неповратно. А христољубљени тајновидац, свети Воанергес, види Господа Христа на небеском божанском престољу — „из уста његових излажаше мач оштар с обе стране”.^[5] Тим мачем Господ ће посећи и самог Антихриста, јер свети апостол благовести да ће Антихриста „Господ убити дахом уста својих”.^[6]

Једнога духа са светим апостолом Павлом, свети Златоуст благовести: Нама је потребно узети не само штит и шлем него и мач Духа, да бисмо се не само осигурали од стрела, пуштених на нас ђаволом, него да и самог ђавола погубимо. Јер душа, поседујући свој мач, и притом још заклоњена од распаљених стрела, маже са великом смелошћу стати против непријатеља, овим мачем расећи његов оклоп, убити змаја и одсећи му главу. И сам апостол Павле тим мачем разори и заплени ђаволове намере. — „Који је реч Божја”. Речју Божјом апостол овде назива заповест или учење, које Исус Христос завешта апостолима и које они проповедаху

свуда. чинећи у име Његово чудеса. Тако и ми да у свему држимо заповести Божје; јер вршењем заповести ми ћемо срушити и умртвити ђавола — ту лукаву змију.[\[7\]](#)

Мачем Духа апостол назива делатност Духа — τὴν τοῦ Πνεύματος Ἡνεμευείαν, а делатношћу Духа назива реч Божју. И то значи да Свесвети Дух извршује наше спасење као речју. Јер духовни човек грди ђавола, и овај бежи од њега.[\[8\]](#)

Свеоружје Божје хришћанин ће богомудро употребити, и однети победу над свима духовима зла, само ако се буде непрестано молио Богу и стражио: сваком молитвом и мољењем Богу се у свако доба молећи у Духу, и ради тога стражећи са сваком истрајношћу и молитвом за све свете.[\[9\]](#) У духовном рату борбени и победнички дух се одржава — непрестаном молитвом, непрестаним призивањем Божје помоћи. Јер се тај рат од почетка до краја води Богом. Молитва држи у будном стању све врлине душе; не да им да малакшу, да клону, да задремају. Она је и стражар, и будитељ, и чувар сваке врлине. Она их води и руководи у рату са свима гресима, пороцима, искушењима. Свети Оци уче да је молитва — хоровађа у хору врлина. Она их разврстава, распоређује, усклађује; она и управља. Има ли непрекидну молитву у срцу, хришћанин никад неће у борби са гресима и искушењима пасти, никад пропасти. А за то је потребно: бити одлучан и приморавати себе на молитву. Јер ономе који приморава себе па молитву, Бог и даје молитву. Даје све дотле док се молитва не претвори у непрекидну молитву. А непрекидна молитва наша, то је једино божанско еванђелско јемство да ћемо непрекидно побеђивати у нашем ратовању са духовима зла и греха. Молитва хришћанинова увек се грана и у молитве „за све свете“, тојест за све хришћане, јер су и они у непрекидном рату са духовима зла испод неба. А као такви, они су иаши саборци и савезници. Је ли човек хришћанин, сваки је ђаво стално у рату са њим; сваки изводи сву силу своју против њега: демон гњева — гњев, демон блуда — блуд, демон гордости — гордост, демон пакости — пакост, демон зависти — завист, демон очаја — очајање; и тако редом, име им је легион, а њиховим саблазнима и страстима — ни броја се не зна.

Но ма колико их било, увек је наше „свеоружје Божје“ јаче од њих, способно да их разјури и победи на свима бојиштима у свима биткама. Нарочито када нас у том ратовању воде и предводе челници светих благодатних врлина: молитва и пост. Пред њима се не може одржати ни један зли дух; од њиховог огња они се дају у безобзирно бекство. Ма колико се духови зла окомили на хришћанина из спољњег света, или чак продрли у њега, и укопали се, и ушанчили се у његовој души, и настанили се, и претворили срце његово у дом свој, ипак нема места страху: треба само извести против њих молитву и пост, а у резерви држати љубав, милосрђе, кротост, смиреност, веру, истину, правду, трпљење, — и ступити у борбу,

и ратовати истрајно и неустрашиво, и са безмерном надом, па ће несумњиво победити све духове зла, и оне у себи и оне око себе. Јер су уста Свеистинитога и Свепобеднога изрекла ову благовест: „Овај се род изгони само молитвом и постом“:[\[10\]](#) тојест род свих нечистих духова, и оних најгорих и оних најопаснијих.[\[11\]](#) Молитва и пост су божански свелек од свакога зла, од свакога ђавола. Молећи се и постећи се, хришћанин постаје непобедиви победник: непобедив не само од људи, него и од саме смрти, и од грехова, и од ђавола. Јер и греси и ђаволи сачињавају један „род“. А свемилостиви Господ је зато дошао у наш свет, поставши Богочовек, да нам да победу над њима, и лек од њих. Да, лек од греха, лек од смрти, лек од ђавола.

Та свепобедна молитва је увек „у Духу Светом“:[\[12\]](#) Он јој даје силе да траје, да непрестано траје и гори и пламти у нашем срцу. У питању је све наше: сва вечност наша, јер ђаволи то и раде што нам гресима и страстима краду вечност, и рај, и небо, и царство небеско, па и самог нам Бога и Господа краду. Стога се треба свагда молити Богу, и не дати да дотужи.[\[13\]](#) Разуме се, молитва извире из наше вере у Господа свепобедног, који је због тога са благовешћу о молитви и посту изрекао и благовест о вери објавивши: „Све што узидете у молитви верујући, добићете“.[\[14\]](#) Христовом човеку, све што му се догађа, служи на спасење. Нико се сам не спасава. Сваки се спасава помоћу ближњих, — то је учење светих Отаца. Спасење се никада не даје човеку без помоћи ближњих. То је прва половина благовести спасења. Али, то није све, и није довољно. То је одавде, са земље, помоћ људска. Потребна је још помоћ одозго, с неба, помоћ Духа Светога, помоћ Тројичног Божанства.[\[15\]](#) Јер душа људска је тако огромна и толико важна, да у њеном спасењу учествује и небо и земља, и људи и Анђели. и сва Пресвета Тројица.

Ради Богочовека Господа Христа и у оквиру Богочовечанског домостроја спасења људи се спасавају у Богочовечанском телу Христове Цркве служећи Трисветом Богу Духом Светим.[\[16\]](#) А Духом Светим служи се Богу када се свето и беспрекорно живи у светим заповестима Божјим, и тако очисти и душа и срце од свакога греха и зла. Пример тога: свети Апостоли, и сви прави хришћани од њих па до данашњег дана. Сав живот њихов бива у Духу Светом, од почетка до краја. Јер без Светога Духа човек не може ни познати ни признати Христа за Бога и Спаситеља, а камоли живети у Њему као Богу и Спаситељу.[\[17\]](#)

Но Дух Свети спасава Спаситељем Христом Исусом и Његовим Богочовечанским домостројем спасења = Црквом. Стога се ми „и хвалимо Христом Исусом“:[\[18\]](#) јер нам је од Њега и због Њега — све: и Дух Свети и спасење, и сви дарови које је свебогати Бог доброте и човекољубља могао да дарује роду људском.[\[19\]](#) Хвалимо се Њиме, јер нас је не само спасао од греха, смрти и ђавола, него нам је и живот вечни подарио, и сва вечна божанска блага. Хвалимо се Њиме, јер нам је божански савршено и човечански приступачно решио сва питања живота и света, која одискони муче дух људски.

НАПОМЕНЕ:

-
- [1] Еф. 6, 17.
- [2] Јн. 17, 17.
- [3] Јн. 6, 63.
- [4] Јевр. 4, 12.
- [5] Откр. 1, 16; ср. 2, 12.
- [6] 2 Сол. 2, 8.
- [7] тамо, 3; col. 171 — 172.
- [8] Блажени Теодорит, тамо, *ad loc*; col. 556 А. В.
- [9] Еф. 6, 18.
- [10] Мт. 17, 21.
- [11] Мт, 17, 15—17.
- [12] Еф. 6, 18.
- [13] Лк. 18, 1.
- [14] Мт. 21, 22; ср. Мк. 11, 24 [15] Флб. 1, 19.
- [16] Флб. 3, 1
- [17] Ср. 1 Кор. 12, 3—11; Рм. 8, 9; Јн. 16, 13.
- [18] Флб. 3, 3.

[19] Рм. 8, 32.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА
Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви

Љубав Духа Светога

У Богочовечанском телу Христовом — Црква, па стога и у хришћана, све је богочовечанско, ништа чисто човечанско, јер је све човечанско нераздељиво сједињено са Божанским. То нарочито важи за љубав хришћанску. Она је од Духа Светог, и сва у Духу Светом, и то због Господа Христа и ради Господа Христа. Ми дајемо срце, а љубав нам даје Дух Свети. „Љубав Божја" се излива „у срца наша Духом Светим који је дат нама", [1] дат кроз свете тајне и свете врлине. Зато је љубав хришћанска јединствена по свему у нашем човечанском свету: сва је света, сва бестрасна, сва бесмртна, сва богочовечанска. [2] Будући таква — „она је изнад сваке друге љубави; као нека царица влада над својима; њу ништа земаљско не рађа: нинавика, ни добротинство, ни природа, ни време, већ она силази одозго, с неба. И што те чуди, ако јој за постојање није потребно добротинство, и што она и у злопаћењима не пропада? Љубав духовна се ничим не затире, јер је такав њен састав. Ни време, ни дуг живот, ни злопаћење, ни непријатности, ни гњев, ни увреда, нити ишта друго продире у ту љубав, нити је шта може уништити". [3]

НАПОМЕНЕ:

[1] Рм. 5, 5.

[2] Ср. Кол. 1, 8; Рм. 15, 30.

[3] Св. Златоуст, In Coloss., Homil. I, 3; P. gr. t, 62, col. 303.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

**ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА
Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви**

Еванђеље - Сам Господ Христос

Еванђеље Христово као књига не би могло извршити спасење света, те се стога не би ни могло ни смело називати Еванђељем = Благовешћу. Оно је блавест само Богочовеком Христом, Спаситељем света, јер само Спаситељ спасава својом Богочовечанском Личношћу и Својом божанском силом. И оно је Блавест само уколико свака реч његова садржи у себи од Спасове Богочовечанске спасилачке силе. Али, никаква реч људска не може сместити и изразити Богочовека Господа Христа са Његовим безбројним божанским савршенствима и бескрајностима. Зато је сву истину о томе казао први свети Богослов — Еванђелист Јован, када је своје чудесно и по богонадахнутости ненадмашно Еванђеље о Господу Христу завршио речима: А има и много друго што учини Исус, што када би се редом написало, ни у сами свет, мислим, не би могле стати написане књиге.[1]

Шта је Еванђеље Христово? — Сам Богочовек Христос са васцелим богочовечанским подвигом спасења. Проповедало речима, оно спасава само када су те речи испуњене и праћене богочовечанском силом Христовом која и извршује спасење у онима који верују. А када су те речи лишене те богочовечанске силе онда оне не спасавају. Зато Еванђеље није у надговорљивим речима мудрости људске, него у јављању силе Божије.[2]

Па и то није све, јер је за спасење духа људског од свега греховног, од свега смртног, од свега ђавољег, неопходан Дух Свети: да се сав сједини са духом човечијим. Јер само Свесвети Дух светошћу Својом освећује човека, потискујући из њега све што је несвето, нечисто, прљаво, рђаво, грешно, зло, демонско, и освећујући сву душу његову, сво срце, сву савест, сву вољу, све тело. Ништа човечије није туђе Духу Светом сем греха. Јер је човек и саздан духоликим, да би био обиталиште Духа Светог. И он то постаје вером у Господа Христа, због које му Спас и даје Духа Свог Светог, са свима Његовим свесветим и свеосвећујућим силама, које и спасавају од сваког греха и од свега греховног. Својим Еванђељем чудесни Господ то и жели: да нам због вере наше да и божанске силе Духа Светог, које и изграђују у нама ново биће, подобно Господу Христу и Духу Светом својом чистотом, светошћу и праведношћу. Као што смо грехом постали туђи Богу, тако спасењем постајемо своји Њему. Као што нам је због греховности наше све Божје постало туђе, а и ми, Богу, тако нам је кроз очовечење Господа Христа све Божје постало наше: и Вечна Истина, и Вечна Правда, и Вечна Љубав, и Вечни живот, и Вечно блаженство. Зато и Еванђеље, које је у свему и по свему Богочовеково, постаје наше кроз Његово човекољубље и кроз наше христољубље. Отуда свети христоносни апостол Павле и благовести Солуњанима: „Еванђеље наше не би квама само у речи, него и у сили и у Духу Светом”.^[3] **НАПОМЕНЕ:**

^[1] Јн, 21, 25.

^[2] Ср. 1 Кор. 2, 4—5.

^[3] 1 Сол. 1, 5; ср. 1 Кор. 2, 4; 2 Сол. 1, 11; 2 Тим. 1, 7; Јевр. 6, 4—5.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА
Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви

Савршени образац човека

Богочовек је савршени образац човека у коме је савршено остварено божанско добро на човечански начин, и тиме људима дат савршени образац светог човека, узор савршене светости. И Он нас свим бићем Својим, и свом науком Својом, и свим животом Својим, и крстом Својим, и васкрсењем Својим, и вазнесењем Својим позива тој светости. И хришћани, ако су заиста Христови, дужни су живети по Христу, и бити свети у свему живљењу; јер је свима заповеђено од Бога: „Будите свети, јер сам ја свет”.^[1] За свети живот нама се дарују божанска блага, каква око људско не виде, и ухо не чу, и срце не наслути.^[2] И више од тога: нама се дарује свесладчајши Господ Исус — Једини истинити Бог, и са Њиме све што Он као Бог има, а што ми људи не можемо ни наслутити, а камоли замислити. Доказ томе — васцело Еванђеље Његово и Црква Његова.

Који то одбацује, не одбацује човека него Бога: јер је Он као Једини истинити Бог и .могао то дати људима. Само Он — Богочовек; а никада човек, никакав човек, па ма ко он био, и ма где, и ма кад. Сведоци су тога — Солунски хришћани, јер је Он и њима „дао Светог Духа Свог”^[3] кроз свето крштење најпре, а затим Га стално даје кроз остале свете тајне и свете врлине.^[4]

НАПОМЕНЕ:

^[1] Ср. 1 Петр. 1, 15—16.

^[2] Ср. 1 Кор. 2, 9.

^[3] 1 Сол. 4, 8.

^[4] Ср. 1 Сол. 4, 2. 3. 7. 8.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА

Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви

"Духа не гасите"

Хришћанин се постаје, и хришћанин се остаје, када се дух човеков испуни Духом Светим кроз свету тајну крштења, па потом и надаље допуњује себе Духом Светим кроз остале свете тајне и свете врлине. Ту све зависи од човекове ревности. Дух Свети се усељује у душу човекову кроз свете дарове: они су као огањ, који се запаљује вером, а распаљује и одржава неугасив кроз остале свете врлине и свете тајне. Када се света божанска љубав Духом Светим излије у срце човеку,^[1] она се разгорева и распламћује помоћу молитве, смирености, кротости, и осталих светих врлина; помоћу светог Причешћа, свете исповести, и осталих светих тајни. Такође се и вера разгорева помоћу светих тајни и светих врлина; и смиреност, и кротост, и молитва, и трпљење, и свака еванђелска врлина уопште. Све су оне као огањ, свети огањ: горе у души, загревају је, обасјавају је, просветљују је, просвећују је. Жижак душе непрестано гори, ако му се стално долива уље светих врлина еванђелских и светих тајни. Без тог уља жижак се гаси, као у лудих девојака,^[2] и душа луди у тами греха и непокајања.

Када се у души хришћаниновој погасе огњеви дарова Духа Светога, човек остане при своме обезбоженом духу који луди у свом беспомоћном самољубљу и саможивости и самодовољности. Као што се тело човеково одржава у животу уносећи у себе храну из спољњег вештаственог света, тако се и дух човеков одржава у животу узимајући у себе храну из спољњег духовног света, најпре — храну Духа Светога. А та храна јесу дарови Светога Духа: Вечна Божанска Истина, Вечна Божанска Правда, Љубав, Мудрост, Добро, Вечни Живот. Кроз све то дух човеков се разгорева у неугасиви огањ Вечне Истине и Правде и Мудрости и Вечнога Живота. А када дух човеков љубављу својом према лажи, неправди, греху, злу, потисне и протера из себе Вечну Истину Божју и Правду и Мудрост и Добро, онда лаж и неправда и грех и зло погасе у њему све светиљке, навуку безбројне духовне смрти, које испуне дух његов неизбројним тминама и помрачинама

Све што је у човеку од Светога Духа, гаси се нечистим животом: гаси самољубљем, гаси себичношћу, гаси мржњом, пакошћу, злбом, похотом, среброљубљем, гордошћу, лењошћу, и сваким другим грехом. Лењошћу и грехољубивим животом гасећи у себи веру, и љубав, и правду, и истину, и доброту, и смиреност, и молитву, ми у ствари гасимо дарове Духа Светога, а тиме самог Духа Светог. Отуда Еванђелска заповест: „Духа не гасите”,^[3] — јер гасећи Њега, ви гасите једину истиниту Светлост свога духа, једину

истиниту Правду, и Истину, и Љубав, и Мудрост, и Вечни Живот. И онда? — Онда тело човеково постаје лудница за обезбожени и обездуховљени дух његов: и дух себе гризе и једе, и уподобљава се ђаволу, који у својој потпуној откинутости од Бога, и у себезатворености, и самодовољности, проводи страшни живот свој, који није други до пакао, вечити пакао. Јер, шта је пакао? Пакао је свесно и добровољно живљење без Бога и против Бога, без Истине Божје и против Истине Божје, без Правде Божје и против Правде Божје, без Мудрости Божје и против Мудрости Божје, без Љубави Божје и против Љубави Божје. А шта је рај за дух човеков? Рај је: испунити себе Духом Светим, испунити себе васцелим Богом и Господом Исусом Христом, и живети стално, бесмртно и вечито — васцелом Божанском Истином, васцелом Божанском Правдом, васцелом Божанском Љубављу, васцелом Божанском Мудрошћу, васцелом Божанском Пуноћом.^[4] Само тако, и једино тако дух људски достиже своје божанско савршенство, које и није друго до непрекидно и бесконачно и вечито живљење у свима богочовечанским савршенствима, живљење љубављу и благодаћу Јединог Човекољупца у свима световима — Господа нашег Исуса Христа, који свим блаженствима испуњује сваку христољубиву душу, живећи у њој свима Својим чудесним савршенствима кроза све бесконачне векове векова.

НАПОМЕНЕ:

^[1] ср. Рм. 5, 5.

^[2] Ср. Мт. 25, 3—12.

^[3] 1 Сол. 5, 19.

^[4] Ср. Кол. 2, 9—10; 1, 19; Еф. 1, 23; 3, 19; 2, 22; Јн. 14, 23.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА

Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви

Спасење - освећење Духом

Тросунчани Бог љубави подарио нам је спасење у Спаситељу, Богочовеку Исусу Христу. А како оно постаје наше, моје, твоје? — „Светошћу Духа и вером истине — (= кроз освећење Духом, у светости Духа и у вери истине).^[1] Освећење нам се даје благодаћу Ду ха Светога кроз свете тајне и свете врлине; а ми у то уносимо подвиг вере, у коме се клично садрже сви остали еванђелски подвизи спасења. Грехом је извршено обесвећење људске природе, грехом који је пореклом сав од духа несветог, од духа зла — ђавола. Духом Светим се врши освећење људске природе, јер Дух Свети благодаћу Својом изгони и уништава грех у човеку. Васцелим Својим Еванђељем спасења Господ нас позива у светост.^[2] Јавивши се као Спаситељ рода људског, Господ Христос нам је постао „од Бога освећење”.^[3] Видећи какву славу Господ Христос нуди људској природи, ми треба да уде своје дајемо за слуге правди на посвећење, као што смо их раније давали за робове нечистоти и безакоњу.^[4]

У богочовечанском подвигу спасења: освећење је од Духа Светога, а вера од нас. И то: „вера истине”, истине која је сва од Вечне Истине = Богочовека Христа. У њој нема ничег пролазног, људског, лажног, измишљеног. У њој је све богочовечанска стварност: оно што је у њој човечанско, увек је осигурано божанским, и осуштињено, и овечњено, и освећено, и обесмрћено. Та „вера Истине” је животни подвиг: том вером се уистињује и оистињује ум наш, и срце наше, и савест наша, и тело наше, и васцело биће наше. Христос = Истина — Свеистина једини даје роду људском веру Истине: тако од Њега једино и знамо за јединог истинитог Бога, и распознајемо све лажне и самозване богове. Све што није од те вере — лаж је, грех је, смрт је.^[5] Разуме се, вером се човек хришћанин освећује; и освећујући се, његова вера расте све више и више. То је двоједан подвиг: у вери је освећење, у освећењу је вера. Једно другим расте и живи и креће се и бива. Увек је ту посредни сарадња благодати Божје и слободе наше: слобода наша се освећује благодаћу, благодаћу и обожује, благодаћу и обесконачује, благодаћу и овечнује; али исто тако: благодат постаје наша — слободном вером нашом, која је на свима ступњевима и благодатна и слободна: благодатно — слободна, слободно — благодатна. Нашом слободном вером у Истину ми се облагодатљујемо, освећујемо; а благодат,

облагодаћењем природе ума нашег и срца и воље и савести, увећава веру нашу до свих њених богочовечанских бескрајности.

„Вера Истине” је од Господа Истине, и од „Духа Истине”. Она је једносушна са „љубављу Истине”.^[6] Шта је Еванђеље Господа Христа? Позив на спасење од ђавола Богом, од греха Јединим Безгрешним, од смрти Једним Бесмртним. Свака реч Еванђеља Спасова је позив на узбуну, на побуну, на устанак против греша што је у нама, против смрти што је у нама, против ђавола што се скрива у нама кроз грехе наше. Ако је човек грехољубљем заспао на смрт, Еванђеље га буди покајањем, запаљује му душу огњем вере, који пламтећи жуди да сагори у њему све смртно, све греховно, све ђаволе. То је онај огањ који је Спаситељ дошао да запали на земљи;^[7] и запалио га Духом Светим на дан Свете Педесетнице, и ето га вечито гори у Цркви Христовој, и запаљује свако срце, сваку душу, сваку савест, чим приђу Цркви као дому спасења. Нема смрти, нема греха, нема страсти, из којих човека не може пробудити и васкрснути Еванђеље Спасово, јер је оно сила Божја на спасење свакоме који жели себи спасење од греха, смрти и ђавола.^[8] Еванђеље Спасово и јесте позив који Господ Бог упућује лично свакоме човеку, којим нас позива на спасење Богочовеком, Његовом светом Црквом, светим тајнама и светим врлинама, које су у Цркви дате Духом Светим, и дају се непрестано свакоме, свакоме, свакоме, који себи жели спасење.^[9]

У чему је слава човека? У спасењу од греха, јер је грех срам и стид човека; у спасењу од смрти, јер је смрт — срам и стид босмртне и боголике душе човекове; у спасењу од ђавола, јер је ђаво — стид и срам пред Богом и боголиком природом човековом. Спаситељ спасава човека од греха — светошћу Своје Божанске Истине, Своје Божанске Правде, Своје Божанске Љубави, Свога Божанског Живота, зато је слава човека, вечна слава човека, у Вечној Божанској Истини Христовој, у Вечној Божанској Правди Христовој, у Вечној Божанској Љубави Христовој, у Вечном Божанском Животу Христовом. Једном речју: слава човека је Богочовек Господ Христос, и све што Он има и даје човеку. Слава је човека у спасењу Богочовеком: јер му то спасење даје све оно што је Спасово, даје му и самог Спаситеља испуњујући га Њиме, те хришћанин живи Њиме и ради Њега и у Њему; зато је сав у вечној слави, која за хришћанина почиње још овде на земљи.^[10]

Вера приводи човека Христу, зато је почетак славе човекове у његовој вери; од вере се рађа молитва, од молитве љубав, од љубави смиреност, од смирености кротост, од кротости пост, од поста трпљење, од трпљења умилење, од умилења жалостивост, зато је у свима овим светим подвизима слава човекова. Она кроз њих расте и грана се у своје богочовечанске бесконачности. Спасавајући себе богочовечанским подвизима спасења, човек са спасењем добија у Христу и вечну славу,^[11] јер добија са Њим

Вечни Живот, Вечну Истину, Вечну Љубав, Вечну Радост, Вечно Блаженство, Вечно Царство Пресвете Тројице. А у томе се и састоји божанско величанство човека и божанска слава Господа Христа, коју Он обећава свима следбеницима Својим, који задобијају спасење кроз освећење Духом Светим помоћу светих тајни и светих врлина, те се на тај начин духовно-благодатно сједињују са Својим Спаситељем, Господом Христом, и тако сједињени са Њим, биће вечито онде где и Он, учествујући у Његовој слави.[\[12\]](#)

Због свега тога, свети апостол наређује Солунским хришћанима: „стојте чврсто и држите предања — *τας παραδόσεις* — којима се научисте или речју или посланицом нашом”.[\[13\]](#) — Шта су „предања наша”? Све оно што нам је Господ Христос сам и преко Духа Свог Светог заповедио да држимо, и да по томе живимо; све оно што је оставио у Цркви Својој, у којој стално обитава Он са Духом Својим Светим.[\[14\]](#) „Предања наша”, то је сав благодатни живот наш у Христу Богу и Духу Светом, живот нас хришћана који је почео у Цркви Христовој преко апостола силаском Духа Светога. Сав тај живот наш, није од нас већ од Господа Исуса благодаћу Светога Духа. Или тачније: сав тај живот наш је од Оца кроз Сина у Духу Светом. Зато је он сав изаткан од светости и бесмртности и вечности. А настао је свом пуноћом својом у Цркви Спасовој, која је тело оваплоћеног Бога и Господа Христа, силаском Светога Духа, који кроз све Своје божанске свете дарове и силе, свете тајне и свете врлине, борави и живи вечито у Цркви Христовој. Тако, „предања наша”, то је нови благодатни живот у Духу Светом: живот у Вечној Истини Божјој, у Вечној Правди Божјој, у Вечној Љубави Божјој, у Вечном Животу Божјем. Ту човек ништа не ствара, нити може стварати Вечну Истину, Вечну Правду, Вечну Љубав, Вечни Живот, већ све то може усвајати, примати, у своје претварати. А све се то у Господу Христу и у Цркви Његовој даје њему благодаћу Духа Светога, даје и предаје. Ту се од човека тражи једно: да та предања прими и по њима живи. А прима их, како? Вером која га уводи у Цркву, и помоћу светих тајни и светих врлина води кроз нови благодатни живот у Духу Светом.

Све што је светим апостолима предато од Господа Христа и Духа Светога и јесте предање, свето Предање: ту спада свеколико Спасово учење, и све животворне силе за остварење тог учења у животу људском. Све то и свети апостоли предају или речју својом или посланицама својим. Нешто је записано, а више усмено; но све то заједно сачињава Божанско Откривење: Еванђеље Господа Христа, Еванђеље спасења предато Цркви Христом Господом у Духу Светом. Зато оно и јесте предање Божје у свој опширности својој. Записано Еванђеље допуњује се неписаним Еванђељем Цркве; њиме се и тумачи дејством благодати Духа Светога који обитава у њој. У ствари, то је у Цркви све једна целина, једно живо духовно тело: записано и усмено предање. Зато, постоји ли Предање Цркве — „више ништа не тражи”:[\[15\]](#) јеру њему јесу свештоје потребно за спасење људи иза њиховог живота овом и у оном свету.

НАПОМЕНЕ:

[1] 2 Сол. 2, 13 [2]

1 Сол. 4, 3.

[3] 1 Кор. 1, 30.

[4] Рм. 6, 19.

[5] Ср. Рм. 14, 23.

[6] 2 Сол. 2, 10.

[7] Ср. Лк. 12, 4.

[8] Ср. Рм. 1, 16; 1 Кор. 1, 18.

[9] Ср. 2 Сол. 2, 14.

[10] Ср. 2 Сол. 2, 14.

[11] Ср. 2 Тм. 2, 10.

[12] Ср. Јн. 17, 17–24.

[13] 2 Сол. 2, 15.

[14] Ср. Мт. 28, 19–20.

[15] Св. Златоуст: In 2 Thess., ad locum; P. gr. t. 62, col. 488.

ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА

Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви

Најсавршенија христодикеја

Светом Педесетницом, силаском Духа Светога у Богочовечанско тело Цркве, и остајањем заувек у њему, омогућена је, остварена је, дата је најсавршенија христодикеја. Тиме је по прв пут у историји рода људског дата и најсавршенија теодикеја, и најсавршенија антроподикеја, и у њима најсавршенија космодикеја. Све је то од почетка до краја у Богочовечанском домостроју спасења: и савршени Бог и савршени човек = Богочовек Господ Исус Христос. А у Богочовеку и сама радионица спасења: Црква, тело Христово, тело свеблагодатно, свеживотворно, свемоћно, бесмртно, боговечно.

У Богочовеку = Цркви су све тајне свих светова: и тајна Бога, и тајна човека, и тајна целокупне творевине. Човек оправдан Богом, Бог оправдан човеком. И један и други оправдани Духом Светим: објашњени, облаговешћени; и Бог и човек изузетне благовести. А свеблавест — Богочовек — Црква: и у Њему и кроз Њега и ради Њега, дат нама, Дух Свети.[\[1\]](#) Савршени човек, прави човек је Богочовек Христос. Стога је у Њему једина логична и стварна антроподикеја: јер у Њему је остварен и дат савршени човек, човек без греха, сав — Вечна Правда, сав — Вечна Љубав, сав — Вечни Живот.[\[2\]](#) И тог савршеног човека ми, сутелесници Христови,[\[3\]](#) доживљујемо као себе у Богочовечанском телу Цркве, растући Њиме кроз свете тајне и свете врлине.[\[4\]](#) А све то бива у Духу Светом и Духом Светим, којим Црква живи и дела.[\[5\]](#)

Све то и јесте блавест духоносног и христоносног апостола: „Велика је тајна побожности: Бог се јави у телу, оправда се у духу.[\[6\]](#) Сав Богочавечански домострој спасења има своју христодикеју у Духу Светом, у васцелој Његовој божанској делатности у Цркви. Духом Светим оправдан је целокупни Богочовечански домострој спасења, дат и остварен и оствариван Богочовеком Христом.

Света Педесетница: у њој сва блавест о Цркви. Духом Светим рађа се Црква = тело Христово на дан Свете Педесетнице, као што се тело Христово Цркве рађа на Божић од Духа Светог и Свете Дјеве Марије. Посреди је двоједна блавест о Цркви као телу Христовом. Духом Светим силно је посведочено, и непрестано се посведочује, васкрсење Христово, а

са њим и за њим и све Богочовеково пре Васкрсења и по Васкрсењу: сав Христос, сва Црква Његова.^[7] Духом Светим Богочовек казује Себе васцелог, изграђује Богочовечанско тело Цркве Своје, и води кроза њ крвоток богочовечанских сила Својих. Живљењем Својим у Богочовечанском телу Цркве, Дух Свети посведочава божански свеистинито и свеубедљиво: да је Богочовек Својим Богочовечанским домостројем спасења оправдао Бога пред човеком и оправдао човека пред Богом.

Шта је највећа вредност — Свевредност; шта најдрагоценије благо — Своблаго у нашем земаљском свету и у свима световима у којима се креће људска мисао и људско биће? Несумњиво Богочовек Господ Христос = Његово Богочовечанско тело: Црква. И у њој: све богочовечанске истине, све богочовечанске светиње, сви Богочовечански дарови, Богочовечанско Еванђеље, богочовечанска вера, богочовечанска љубав, све богочовечанске свете тајне, све богочовечанске свете врлине, свети богочовечански живот, света богочовечанска бесмртност, света богочовечанска вечност, света богочовечанска богочовечност. И кроза све то и у свему томе: Тросунчани Бог и Господ = Пресвета Тројица: Отац, Син и Дух Свети. То стећи, то имати, то сачувати, тиме живети, тиме бесмртовати, тиме вечновати — и сачињава многоструки подвиг човекова спасења, охристовљења, обогочовечења, обожења, отројичења.

Отуда благовест и заповест светог апостола Павла светом апостољу Тимотеју, и преко њега свима хришћанима: „Добри аманет — поверено благо = предање, сачувај Духом Светим који живи у нама“.^[8]

Шта је аманет, предано благо, предање, врховна Свевредност? Пре свега и изнад свега: сам Господ Христос — Богочовек и Спаситељ. И са Њим, и у Њему, и од Њега васцело Еванђеље Његово, препуно Вечне Истине, Вечне Правде, Вечне Љубави, Вечног Живота, и свих богочовечанских вредности и богочовечанских вечних стварности. Једном речју: предање, врховна свевредност јесте Црква: Богочовечанско тело Христово, и Он — глава њена.

Аманет? = спасење људи, и богочовечанска средства спасења и обожења: благодат светих тајни и светих врлина, на челу са светом вером и светим крштењем.^[9] А спасење, а обожење? Победа над смрћу и сваким грехом и сваким ђаволом, и бесмртно живљење васкрслим Господом у Богочовечанском телу Цркве Његове. Богочовечански аманет је бесмртан и вечан: прати сваког хришћанина у целокупном постојању његовом: од земаљског живота у времену, па кроз сву вечност.^[10]

Духом Светим, који је Дух Богочовека Христа,^[11] чува се све што је Богочовеково, а најпре сам Богочовек, који је Црква. А Дух Свети постаје

наш, сједињује се са нашим духом преко светих тајни и светих врлина и васкрсава нас из свих смрти када ревнујемо у христочежњивом живљењу.

Свети Златоуст благовести: Шта је предање? Вера, проповед. И свети апостол чини све да би се то предање, то свескупочено благо сачувало у целости, неизмењено и не упропашћено...[\[12\]](#) „Добри аманет сачувај”. Како? „Духом Светим који живи у нама”. Људска душа и људска моћ нису у стању да сами по себи сачувају таква блага каква су нам поверена. Зашто? Зато што је око нас много разбојника, густа помрачина, ђаво стоји и плете замке, и ми не знамо у који ће час, у које време он напасти на нас. Како можемо ми сачувати та блага? Духом Светим, тојест ако будемо имали у себи Духа Светога. А Он ће бити присутан у нама, ако ми не одбацимо благодат Његову. Он је тврђава наша, Он — прибежиште. Ако Он живи у нама и сам нас чува, нашто онда поуке? На то, да Га задржавамо у себи, да Га чувамо, и не одгонимо од себе рђавим делима.[\[13\]](#)

Блажени Теофилакт богомудрује: „сачувај аманет Духом Светим” значи: сачувај оно што ти је заповеђено односно вере, и односно живота по вери. Како сачувати? Не људском силом, него Духом Светим који обитава у нама кроз крштење. Ако ми држимо Њега у себи и не одгонимо Га својим нехатом и рђавошћу, то ће Он сачувати у нама све што имамо од Бога. Дакле: постарај се сачувати Духа Светога, и Он ће сачувати у теби оно што ти је предано, у аманет остављено.[\[14\]](#)

Грех је безумље душе, лудило душе; он својим саблажњивим жељама и заводљивим сластима залуди човека, и он хита из порока у порок, грешећи и небу и земљи, и себи и ближњима, и на тај начин убијајући и себе и ближње.[\[15\]](#) А човек је створен боголиким, да би боголиком мудрошћу живео божански мудро и разумно. Но грех? Сваки грех је по природи ђаволик, и на сваком греху ђаво потајно одсликава себе, те тако сваки грех увек носи лик ђавола у себи. И грехољубив човек неминовно постаје убитачно ђаволик. А сваки грех, обезумљујући боголики ум човеков, чини те човек и живи ђавољим животом, срљајући из греха у грех.

У греховном безумљусвом човекизмисља себимногобројнебогове и постаје незнабожни многобожац, проглашавајући за богове: људе, животиње, стихије, демоне, страсти, сласти, идеје, науку, културу, цивилизацију . . .

Чим је у питању душа људска — пред нама се пружа безобални океан језиве и божанствене бесконачности. А кад је у питању грех, ту се мајушпо људско сазнање претвара у грч од несагледности и његове тајне и силе. Душа људска, самим својим постојањем, стално се прелива преко свих граница нашег видљивог света, и тоне у онострани бескрајности. Но исто тако и грех. И једно и друго као да нису од овога света већ од онога. И стварно тако и јесте: душа је од Бога, грех од ђавола. Када се душа преда Богу, и живи по његовим законима, онда се живог њен постепено претвара

у рај. А када се душа пода греху, њен се живот постепено претвара у пакао. То нам речито показују христоносни светитељи и непокајани грешници.

Грех је једина неприродност у природи и човека и космоса. Туђинац, странац, улез, злочинац, мучитељ, убица, — ето, то је грех у свакоме од нас. Али, по разорности својој, грех је у суштини ђаво. По ненадмашној дефиницији ненадмашног благовесника, Светог Јована Златоуста: „Грех је ђаво". Ето, у томе је сва тајна греха, и сва сила греха, и сав ужас греха, и сав пакао греха. Нема ђавола без греха, ни греха без ђавола. И у најмањем греху крије се ђаво. Свакако мали, али ипак ђаво. А ђаво не зна за милост према човеку. Када грех сазри, рађа смрт. Ето коначне страшилности греха: смрт. Искуство рода људског потврђује: грех и смрт су личне ђаволове силе. Помоћу њих ђаво држи грехољубиве људе у свом одвратном загрљају. Докле? Док се не покају.

У нашем земаљском свету огромна је „тајна безакоња", тајна греха, тајна зла. Насупрот тајни добра, које усидрено у савести човека, увек је својим животним нервом везано за извор свакога добра — Бога. И то Бога и Господа Исуса Христа. Њиме се храни, одржава себе у животу и у својој бесмртности. Као Бог свакога добра Он је и дошао у наш земаљски свет да нам да лек за сваки грех, за свако зло, јер нема зла изван греха. Као Једини Човекољубац Он нам је дао не само лек већ свелек, који непогрешиво исцељује сваки грех у људској природи. А тај свелек јесте покајање. Одбаци ли човек тај једини лек, једини свелек, људско се биће неминовно отискује у демонизам, у сатанизам, у само бесмртно царство зла: пакао.

Кроз грех човек се свађа са Богом, ратује са Њиме, непријатељује. Као главна ђавоља сила, грех не подноси ни Бога, нити ишта Божије. Зато, настани ли се у души човековој, он постепено убија у њој свако добро: најпре веру, па молитву, па љубав, па пост, па милостивост. Грехољубљем својим човек постепено врши самоубиство. Нема страшнијег убице од греха. Он је у ствари човеков свеубица. Зато је главна брига пробуђеног човека: убити грех У себи, и преко њега и самог ђавола, који нас и убија грехом. Но како убити грех, како убити ђавола? То може учинити само Богочовек. Господ Христос, који је ради тога и постао човек. И Он то чини нашом вером у Њега, нашом љубављу за Њега, нашим покајањем пред Њим, нашом молитвом к Њему. Животни пут човеков, још на земљи, протеже се од пакла до раја, од ђавола до Бога. У томе је човекова бесмртност и вечност. Непокајани грех још овде на земљи постаје за човека неподпошљива мука: пакао, и његов безброј. Гњев — један пакао, гордост — други, завист — трећи, среброљубље, похота, злоба — пакао, пакао, пакао. Јер у сваком греху таји се по ђаво, и у њему по пакао. То увек бива када човековом душом овлада грех, ма који грех. Спасење душе од тих паклених мука је једно, само једно: вером и покајањем својим увести у душу своју чудесног и свемилостивог Господа Христа, који и разлије по души

вечни рајски мир и бесмртну радост. Тако човек једино и нађе себе правог, себе боголиког, себе бесмртног, себе вечног.

Само Еванђеље Богочовека Христа зна у потпуности тајну греха, природу греха, и све што он крије у себи. Еванђелски Блудни син је савршени пример покајаног грешника. Кроз његову слободну вољу у његовом животу учествује и земља и небо, и ђаво и Бог, и рај и пакао. Грех постепено осиромашује човека од свега Божијег што је у њему; парализује у њему све што је божанско и богочежњиво, док га најзад не баци у смрдљиви загрљај ђаволу. И он тада чува свиње свога газде — ђавола. А свиње су страсти, увек гладне и ненасите. И такав живот није ништа друго до лудило, вансебност, распамећеност. Јер у потресној причи Господ рече за Блуднога сина: „А кад дође к себи". Како? Покајањем. Да, човек грехом лудује. Сваки грех, па и онај најмањи, увек је лудило душе, вансебност душе. Покајањем човек се опамећује, долази к себи. И дошавши к себи, одмах вапије ка Богу, трчи к Њему, виче ка небу: „Оче, сагреших небу и теби". А Отац небески? Увек безмерно човекољубив, угледавши сина гледе покајничких хита к Њему — сажали се, потрча, загрли га и целива. И нареди небеским слугама својим, светим Анђелима: Изнесите најлепшу хаљину и обуците га, и подајте му прстен на руку и обућу на ноге. И доведите теле угојено и закољите, да једемо и да се веселимо. Јер овај мој син беше мртав, и оживе; и изгубљен беше и нађе се. И стадоше се веселити.^[16] Тако бива са сваким, и ради сваког, покајаног грешника: гозба на небу свечовекољубивог Господа Бога и свих светих Анђела с Њим. Покајање одводи покајаног грешника у загрљај Богу, и вечно царство љубави нашег Небеског Оца. Непокајани пак грех раћа у души човековој пакао, да га затим сурва у вечни ђаволов пакао.

И све то тако до Христа Спаса. Сагледајући све то, бо гомудри апостол као да чини исповест у име рода људског незнабожног и многобожног и изјављује: „И ми бесмо негда безумни — ἀνόητοι — и непокорни, и преварени, служећи различним жељама и сластима, живећи у злоћи и зависти, мрски будући и мрзећи један на другога".^[17]

Са Господом и Богом Спаситељем нашим све се мења: по бескрајном човскољубљу Свом и неизмерној милости Својој Он нас спасе бањом препорода путем обновљења Духом Светим, кога обилно изли на нас кроз Исуса Христа, Спаситеља нашег, да би, оправдани благодаћу Његовом, постали наследници живота вечног.^[18]

Богочовечански домострој спасења спасава нас благодаћу светих тајни и светих врлина, почев од свете тајне крштења, па кроз остале свете тајне, и почев од свете првоврлине — вере, па кроз остале свете врлине. Тако се врши васцели препород човекова бића, и потпуно обновљење људске личности. Дух Свети је срце сваке свете тајне и сваке свете врлине. Њиме се кроз Цркву у роду људском и остварује Богочовечански домострој спасења. А Он се богато изли на Цркву, на Богочовечанско тело Христово, ради и

због Спаситеља нашег Господа Исуса Христа. Дух Свети, и Његово свеобухватно перихорисно (περιχωρησις) учешће у спасењу сваког члана Цркве, опосредовани су Господом Исусом Христом, Спаситељем нашим, и Његовим Богочовечанским домостројем спасења.[\[19\]](#) Без тога — нема нам Духа Светога; без тога нема нам ни Свете Тројице, јер је учешће Свете Тројице у Богочовечанском домостроју спасења = у Цркви, опосредовано оваплоћеним Богом Логосом. Нема сумње, спасење наше бива: од Оца кроз Сина у Духу Светом, — и то бива Спаситељем нашим Господом Христом, због Њега и ради Њега. Зато је Он — Свечовекољубиви — једино име и једино биће под небом којим се ми људи спасавамо од људождерске тројице: греха, смрти и ђавола, и стичемо живот Вечни кроз Истину Вечну која је Богочовек Господ Исус Христос.[\[20\]](#) Свеистинита је светоотачка блавест: Господ Христос нам је посредник и виновник свих добара.[\[21\]](#)

Свети Златоуст блавести: Авај, ми смо тако дубоко били огрезли у злу, да нисмо били у стању очистити себе, већ нам је био потребан препород, тојест истински ново биће. Као што разваљени дом нико не подупире, већ га руши до темеља, и онда изнова зида и саграђује, тако је поступио и Спаситељ: није нас делимично исправио, него нас изнова пресаздао. То значе речи: „путем обновљења Духом Светим“. Он нас је потпуно начинио новима. На који начин? Духом Светим.[\[22\]](#)

Богочовеком Господом Христом дат је роду људском најсавршенији и најчовекољубивији домострој спасења и обожења: Црква. Све човеково спасава се и обожује се, охристовљује се, обогочовечује се, отројичује се, усавршује се до „у човека савршена, у меру раста висине Христове“,[\[23\]](#) кроз благодатно — врлинско сједињење човека са Богом. У том Богочовечанском домостроју спасења = обожења учествује Богочовеком и због Богочовека сва Света Тројица. Учествује и дејствује кроз све божанствене силе, које су потребне људима за њихову побожност и вечни живот у оба два света.[\[24\]](#) То Богочовек Господ Христос нарочито чини „раздељивањем Духа Светога по својој вољи“.[\[25\]](#) Нема сумње, за нас земнородне најглавније биће у свима нашим световима јесте Богочовек Господ Христос; и преко Њега Света Тројица, која Црквом остварује сав Богочовечански домострој спасења. При томе, Црква нам се Њиме и ради њега даје на сву вечност.

Блажени Теодорит блавести: У Новом Завету чинио је чудеса не само Господ него су их чинили и божанствени ученици Његови, и наследници њихови. Нови Завет блиста и духовним даровима. Јер у Старом Завету једино су пророци имали духовне дарове, а сада се сви верници удостојавају ове благодати. То и значе речи: „раздељивањем Духа Светога по својој вољи“.[\[26\]](#)

У Цркви кроз свете тајне и свете врлине ми постајемо не само „сутелесници“ Богочовека Господа Христа него и заједничари Духа Светога,[\[27\]](#) и тиме „заједничари Божје природе — θείας κοινωνοί φύσει“ (учесници у Божјој природи): обожујемо се, обогочовечујемо се, одуховљујемо се, отројичујемо се. Јер, на крају свих крајева, у нашем Богочовечанском подвигу спасења све и сва припада Светој Тројици кроз Богочовека Христа у Духу Светом.

Због свега тога: велике муке заслужује непокајани грешник који упорним грехољубљем својим тако чудесног Спаситеља погази и Духа благодати наружи.[\[28\]](#) Упорно пак непокајано грехољубље у ствари је ђавољубље. Јер живећи у гресима, и љубећи грехе и сласти греховне, човек је у загрљају првобитног проналазача греха и зла — ђавола. А његово је царство — царство греха, царство зла, царство ужаса — пакао, који почиње на земљи упорним и непокајаним грехољубљем човековим, и продужује се кроз сву ђавољу вечност. А ђавоља вечност је у добровољном непрекидном богоборству и противљењу свему Божјем у световима видљивим и невидљивим.

Једна иста Истина важи и за Анђеле на небу и за лзуде на земљи, једна иста Правда, једна иста Љубав, једно исто Добро, један исти Бог и Господ, једно исто Еванђеље. То је небоземни закон. Ми га на земљи имамо од Богочовека Господа Христа и од Духа Светога; имамо и знамо. Од Господа Христа имамо, а од Духа Светога знамо. Нарочито: од Духа Светог у потпуности знамо, и силом Његовом извршујемо. То нам сведочи света Педесетница. Она објављује и остварује благовест: Духом Светим проповеда се Еванђеље.[\[29\]](#) И Дух Свети даје нам силе да на земљи живимо небом, небеском Истином, и да са Анђелима будемо небоземна браћа у Богочовечанском телу Цркве Христове. Такво на.м сродство даје Богочовек Господ Христос: изједначује Анђеле с људима. У Цркви смо ми људи удостојени неисказане славе: „тајанствено представљамо херувиме“, а херувими — небеске људе.[\[30\]](#)

Живећи небеском божанском Истином, ми чистимо душе своје од сваке нечистоте и прљавштине. Анечистота и прљавштина су у нашим гресима и страстима. Само потпуно предавање Богочовечанској Истини — Господу Христу Који је Истина, и Духу Светом који је Дух Истине, и послушношћу њој, душе се наше очишћују и освећују.[\[31\]](#) Свети Никодим Светогорац благовести: Хришћани, који предају себе у послушност Истини Еванђеља, треба да чувају себе чисте и неоскврњене од свих нечистих дела, и речи, и помисли уз помоћ Светога Духа.[\[32\]](#)

НАПОМЕНЕ:

- [1] Ср. 1 Тм. 3, 15—16.
- [2] Ср. Еф. 4, 12—13.
- [3] Еф. 3, 6.
- [4] Ср. Еф. 4, 13—16.
- [5] Ср. 1 Кор. 12, 3—28.
- [6] 1 Тм. 3, 16.
- [7] Ср. Рм. 1, 4.
- [8] 2 Тм. 1. 14.
- [9] Ср. 2 Тм. 1, 9.
- [10] Ср. 2 Тм. 1, 12.
- [11] Ср. Гл. 4, 6; Рм. 8, 9.
- [12] In 2 Timoth. homil. II, 2; P. gr. t. 62, col. 609.
- [13] тамо, homil. III, 1; col. 613.
- [14] In Epist. 2 Timoth., cap. 1, vers 14; P. gr. t. 125, col. 97 BC.
- [15] Ср. Тит. 3, 3.
- [16] Лк. 15, 11—24.
- [17] Тит. 3, 3.
- [18] Ср. Тит. 3, 4—7.
- [19] Ср. Јн. 16, 7. 13—14. Тит. 3, 6.
- [20] Д. А. 4, 11—12; Флб. 2, 9; Лк. 2, 30—32; Тит. 3, 3—7.
- [21] Блаж. Теофилакт, Exp. in Tit. cap. 3, vrs 5; P. gr. 1.125, col. 168 A.

- [22] тамо, Homil. V, 3; P. gr. t. 62, 692.
- [23] Ср. Еф. 4, 13.
- [24] Ср. 2 Петр. 1, 3.
- [25] Јевр. 2, 34; ср. 1 Кор. 12, 7.
- [26] Interp. Epist. ad Hebr.; c. 2, v. 4; P. gr. t. 82, 689 С.
- [27] Јевр. 6, 4—5; Еф. 3, 6.
- [28] Јевр. 10, 29.
- [29] 1 Петр. 1, 12.
- [30] ср. 1 Кор. 15, 47—49; 2 Кор. 3, 18.
- [31] 1 Петр. 1, 22.
- [32] Тумачење на седам Саборних посланица (на грчком), стр. 89, Атина 1806.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА
Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви

Подвиг отројичења

Свака света врлина је небеско око душе, којим човек гледа и види Истину свих светова, види — „оно што се не види“, „оно што је вечно“.[1] Јер Истина и јесте Богочовек: невидљиви Бог у видљивом човеку, који чини Себе видљивим кроз богочовечанска дела, речи, живот, врлине, чудеса. „Бог је

љубав". [2] Као богочовечанска врлина, љубав низводи у душу Бога, те: Бог обитава у човеку, и човек у Богу. [3] Тако и кроз сваку свету врлину. Господ обитава у човеку, и човек у Господу. Јер је Господ благодатном силом Својом присутан у свакој еванђелској врлини, у свакој еванђелској заповести. При томе се увек одржава еванђелско начело богочовечанске сарадње: Богочовек сарађује човеку, а човек остаје самостална слободна личност, иако је свим бићем у Господу Христу, иако „обитава у Њему". Тако исто и Господ обитава у човеку, не губећи ништа од пуноће Своје Богочовечанске Личности. Но то живљење човека у Христу Богу и Христа Бога у човеку, [4] та богочовечанска симбиоза бива Духом Светим и у Духу Светом. Јер Дух Свети даје човеку благодатне силе за тај богочовечански живот. Господ Христос је Духом Светим присутан у човеку кроз свете тајне и свете врлине. Стога свети Богослов благовести: По томе познајемо да Господ обитава у нама и ми у Њему, по Духу кога нам је дао. [5] А то значи: хришћанин никад није сам; он је увек обиталиште и радионица Трисветога Божанства. У томе је Богочовечански дострој спасења. Држање еванђелских заповести, еванђелских врлина утројичује човека, јер га ухристовљује и удуховљује. Нема сумње, сав хришћанинов живот јесте непрекидан недељиви подвиг охристовљења, одуховљења, обожења; једном речју: отројичења.

Свети Никодим Светогорац благовести: Божанство обитава у нама Духом Светим, тојест благодат Божанства и енергија ($\epsilon\nu\acute{\epsilon}\rho\upsilon\epsilon\iota\alpha$ = сила, дејство, делатност), сједињена вечито са Божанством, тојест са божанском природом, и никада се не одвајајући од ње. Божанством пак назива се од стране светих Отаца не само божанска природа него и нестворена енергија — $\acute{\alpha}\kappa\tau\iota\kappa\iota\omicron\tau\omicron\varsigma \epsilon\nu\acute{\epsilon}\rho\upsilon\epsilon\iota\alpha$ — и благодат божанске природе, која обожује и чини синовима Божјим оне који је примају. [6]

У нашем земаљском свету људи живе, у главном, на два начина: живе или по човеку или по Богочовеку, тојест или по телесним, греховним жељама, или по Христу. Свети Никодим Светогорац богомудрује: Ко живи по човеку, тај нема Духа Христовог. Онај пак који нема Духа Христовог, тојест који не живи по Христу тај није Христов, као што вели свети апостол: А ако ко нема Духа Христовог, он није Његов. [7]

НАПОМЕНЕ:

[1] Ср. 2 Кор. 4, 18 [2]

1 Јн. 4, 16.

[3] Ср. 1 Јн. 3, 24; 4, 12—13.

[4] Ср. 1 Јн. 4, 9.

[5] 1 Јн. 3, 24; 4, 13; ср. 1 Кор. 2, 12.

[6] тамо, стр. 260.

[7] Рм. 8, 9. — Тамо, стр. 262—263.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

**ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА
Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви**

Непогрешиво мерило свега

Сва историја рода људског сведочи: у свима човечанским световима Богочовек Господ Христос је једино непогрешиво мерило свега Божјег и човечјег. А преко Њега и због Њега и сва Свега Тројица. Богочовек је провера свих људских бића и свих духовних бића. Ко то признаје, прима, верује, од Бога је; а ко то не признаје, не прима, не верује, од ђавола је, од Антихриста је. [1] Тек од Богочовека Господа Христа ми људи знамо шта је Бог и ко је Бог, и шта је човек и ко је човек. Ту нам тајну открива и казује Богочовек Господ Христос Духом Својим Светим.

У ствари, од силаска Духа Светога на дан свете Педесетнице и Његове непрекидне животворне и црквотворне делатности у Богочовечанском телу Цркве кроза сво време и кроза сву вечност, људима је најочигледније показан Дух Божји, шта је и какав је. И на тај начин дата им могућност и мерило за правилно сналажење у свету духовног. Од свете Педесетнице ми

знамо шта је Дух Божји. Знајући то, ми у исто време знамо и шта није Дух Божји: све што није као Он, што не личи на Њега већ има супротне особине, тај дух није од Бога. Јер Дух Божји, Дух Свети сав је у сведочењу да је Исус — Син Божји, Бог и Господ, Спаситељ света. Сва Његова спасоносна делатност у свету своди се на свеистинито сведочанство: Исус је Богочовек. Дух Свети то најубедљивије сведочи свима Својим пројавама, делима, чудесима, знамењима, благодатним силама. И то у Цркви преко духоносних људи. Нарочито преко светости њиховог живота.

Наш земаљски свет је обиталиште духова, разноврсних и многих. За хришћанско сазнање он је просто пребивалиште, кушалиште духова. И врло је тешко снаћи се. Јер разликовање духова у исто време је и дар Светога Духа и подвиг човеков. То је читава посебна наука. Дух Свети даје човеку дар — „да разликује духове“.[2] И то даје за веру и остале свете врлине, које сачињавају један недељив еванђелски подвиг. Тај подвиг је истовремено и дело благодати Божје и дело слободног труда човековог. Он дуго траје и постепено се усавршава. И само савршени подвижници имају дар за разликовање духова, за јасно знање и сагледање добра и зла у њиховој суштини и бескрајно сложеним пројавама. Зато духоносни апостол благовести: Савршених је тврда храна, који имају осећања — чула, чувства другим вежбањем обучена — $\upsilon\epsilon\upsilon\eta\mu\nu\alpha\acute{o}\mu\kappa\nu\alpha$ (= извежбана) за разликовање добра и зла.[3]

То значи: способност за разликовање добра и зла, добрих и злих духова стиче се духовним вежбањем, духовном „гимнастиком“, духовним подвигом. То је, пре свега, благодатно-врлинска пракса; њоме се постиже благодатна богочовечанска мудрост која једина и уме да се правилно снађе у човечанском свету духова, и да тачно разликује духове јесу ли од Бога или нису. Зато свети Богослов са много љубави и бриге саветује хришћанима: Љубљени, не верујте свакоме духу него кушајте духове — $\delta\omicron\kappa\iota\acute{\alpha}\zeta\epsilon\tau\epsilon\ \tau\acute{\alpha}\ \pi\nu\epsilon\acute{\upsilon}\rho\iota\mu\alpha\tau\alpha$ (= пробајте духове) јесу ли од Бога, јер многи лажни пророци изиђоше на свет.[4] — Благодатно-врлинским подвизима извежбана чула, и она унутрашња и она спољашња, могу са сигурношћу одредити је ли неки дух од Бога или није. $\tau\acute{\alpha}\ \alpha\iota\sigma\theta\eta\tau\acute{\eta}\rho\iota\alpha$ се вежбају помоћу свих благодатних еванђелских врлина, као што су: молитва, пост, смиреност, љубав и остале свете врлине. Неизвежбана, необлагодаћена, неоврлињена чула лако заведу и саблазне и упропасте лажни пророци и учитељи.

У ствари, сви се духови свODE на две врсте: на оне од Бога и оне од ђавола. Од Бога су они који верују, признају, исповедају да је Исус — оваплоћени Бог Логос, Господ и Спаситељ; а од ђавола су они који то не верују, не признају, не исповедају. Ђаволова философија је сва у овоме: не признати Бога у свету; не признавати Његово присуство у свету; не признавати Његово оваплоћење у свету; тврдити и проповедати: Нема

Бога ни у свету ни у човеку; нема Бога ни у Богочовеку; бесмислица је веровати да се Бог оваплотио у човека, и да може живети у њему; човек је биће у коме нема ни Бога, нити ишта Божјег, бесмртног, вечног; човек је сав пролазан, сав смртан; по свему он припада животињском свету, и скоро се ни по чему не разликује од животиња. Зато је и природно да живи као животиње, које су му једини законити претци и прапретци и природна сабраћа.

Таква је у ствари и философија Антихриста, који по сваку цену хоће да замени Христа, да заузме Његово место у свету и у човеку. Свети Богослов јасно исказује ту истину. По овоме познајете Духа Божјег: сваки дух који признаје да је Исус Христос у телу дошао, од Бога је. А сваки дух који не признаје да је Исус Христос у телу дошао, није од Бога: и овај је Антихристов. за кога чувате да ће доћи, и сад је већ на свету.^[5] — „Сваки дух”: дух може бити личност, или учење, или идеја, или мисао. Свако учење, свака личност, свака идеја, свака мисао, свака философија, свака култура, свака наука, која не признаје да је Исус — Бог и Спаситељ, оваплоћени Бог, Богочовек, води порекло од Антихриста, антихристовска је. А таквих је и личности, и учења, и идеја било од саме појаве Христове у свету. Зато свети Тајновидац н вели за Антихриста: „и сада је у свету”. Исто тако, сваки човек, свака идеја у свету која одриче Цркву Христову — тело Христово, од Антихриста је. Сваке антихришћанске идеологије творац је Антихрист, посредно или непосредно. У ствари, све се идеологије могу свести на две врсте: оне за Христа и оне за Антихриста. И човек је у овом свету да реши један проблем = свепроблем: да ли је за Христа или против Христа? И сваки човек, хтео или не, само тај проблем и решава. На крају свих крајева: он је или христољубац или христоробац; или хриstopоклоник или христорухитељ. Ова је истина нарочито јасна када човек погледа и себе сагледа са ивице гроба.

Тек од Богочовека и Богочовеком истински знамо шта је Бог шта човек; шта је свет шта надсвет; шта је истина шта лаж; шта је добро шта зло; шта је врлина шта грех; шта је живот шта смрт; шта је рај шта пакао; шта Бог шта ђаво. И то све знамо препорођујући се, освећујући се, охристовљујући се у Цркви Богочовековој Духом Светим кроз свете тајне и свете врлине. Благовест је христољубљеног Благовесника: „Сваки који је рођен од Бога побеђује свет; и вера је наша победа која победи свет. Ко је који свет побеђује осим онога који верује да је Исус — Син Божји?”^[6] — Свет као роб греха, смрти и ђавола, као „држава ђавола”, као „држава смрти”,^[7] и јесте нешто противбожје, нешто што стално ратује против Бога. Нема сумње, савез греха, смрти и ђавола је страшна сила. јача од свега људског: јача од сваког човека посебно, и од свих људи укупно. У нашем човечанском свету само се Богочовек Христос показао јачи од овог трајног савеза, јер је само Он разорио „државу смрти”, сатро ђавола, уништио грех. Ту свепобедну богочовечанску силу Он и даје свакоме који верује у Њега као Бога и

Спаситеља, те побеђује „државу смрти“, греха и ђавола: свет. Тако је у ствари само хришћанин је дини прави победник у свету. Јер побеђује највећег непријатеља рода људског, троглавог непријатеља: грех, смрт и ђавола. Без Господа Исуса и Његових следбеника овај свет би био и заувек остао — „држава смрти“, у којој влада најљудождерскија диктатура греха, смрти и ђавола. А овај свет то и јесте за све који ме верују у Христа, као јединог истинитог Бога и јединог истинитог Спаситеља рода људског. Свеистинита је блавест христољубљеног Благовесника: "Ово је Исус Христос што дође водом и крвљу и Духом, не само водом него водом и крвљу; и Дух је који сведочи, јер Дух је истина".^[8] Да, иако човек, Господ Исус посведочује водом, крвљу и Духом да је Син Божји. Уједно човек и Син Божји. Он је ујединио у Себи најглавније на небу са најглавнијим на земљи: Духа Истине са водом и крвљу. И тако је постао Спаситељ: небеским је осветио земаљско, Божјим — људско; и на тај начин спасао род људски од греха, смрти и ђавола. Вода је најраспрострањенија стихија у свету; осветивши њу, Спас је осветио најглавнију стихију тела људског; показавши њу непокварљивом, кад се освети Духом Светим у име Његово, показао је тиме да то важи и за тело људско. Крв је символ живота, и сама сила живота; сматра се да је у крви и сама душа. Поставши човек, то јест крв и тело, Спас је осветио ту главну стихију живота, учинио је крвљу Божјом, крвљу Господњом, нарочито у светој тајни Евхаристије, и тако показао да је и тело „за Господа“,^[9] за бесмртност за живот вечни. А када се узнео са Својим светим васкрслим телом на небо да вечито буде с десне стране Оца славе, Он је то коначно посведочио и остварио. Све је то Господ Христос учинио Духом Својим, Духом Светим, Духом Истине. Њиме Он то непрестано посведочава у животу Цркве, јер је Дух Свети — душа Цркве.

Истина је над истинама: Дух Свети је носилац главног сведочанства о Исусу као Сину Божјем и Спаситељем, јер Он непрестано, кроза све векове, спасава у Цркви све који верују у Господа Христа. Он, Дух Истине, открива нам, посведочава нам сву истину о Исусу — Богочовеку и Спаситељу. Да је Дух Свети — Дух Истине, и сама Истина, и сам Бог и Господ животворни, показује Својом осветитељском силом: освећује мртву стихију воде и чини је некварљивом; и у светој Евхаристији претвара вино у крв Господа Христа. А камоли да неће, или не може, осветити човека — живу душу, боголико створење.

О Исусу = Истини сведочи сама Истина: Дух Свети. Јер су и Друго и Треће Лице Пресвете Тројице подједнако Истина, једна и иста вечна Истина, оличена у два вечна Лица Божанска. Та истина и чини истинитима сва сведочанства сведока Исусових на земљи, јер се она сва и састоје „у показивању Духа и силе — *ἐν ἀποδείξει Πνεύματος καὶ δυνάμεως* (= у обелодањивању Духа и силе)".^[10] Стога духоносни апостоли изјављују: Ми смо његови (тј. Исусови) сведоци и Дух Свети кога Бог даде онима који се Њему покорављају.^[11] „Сам Дух сведочи нашем духу".^[12]

У Богочовечанском домостроју спасења све се своди на Пресвету Тројицу: Ода, Сина и Светога Духа. Богомудри апостол благовести: „Троје је што сведочи на небу: Отац, Логос и Свети Дух: и ови тројица су једно”.^[13] — Ето васцеле истине о Тројичном Божанству, иако разумски недокучиве, али емпириски дате. Божанска стварност је безгранично и дубља и шира и виша од свих људских способности мишљења, сазнања и осећања. То је и природно, кад је и сама вештаствена стварност овог земаљског, материјалног света несхватљиво шира и дубља и пространија од људског сазнања. Сам живот, иако најнепосреднија стварност коју ми жива људска бића доживљујемо, много је и шири и дубљи и виши од људске логике и разума, мада је то наша најнепосреднија и најстварнија стварност. Од огромног, свестварног океана живота тек нешто — нешто залази у људске сићушне капиларе сазнања. А сам океан се прелива и разлива кроз ко зна какве бескрајности и бесконачности. Ово у највећој мери важи за живот и божанске стварности Пресветог Тројичног Божанства. О томе знамо колико нам је конкретно, емпириски дано. А дано нам је врло много оваплоћењем Бога Логоса и непрекидним живљењем Духа Светога у Богочовечанском телу

Цркве. ДанонамјеодТросунчаногБожанствасвештотреба о Њему да знамо, и од Њега да имамо, како бисмо своје људско биће спасли греха, смрти и ђавола, и кроз свете тајне и свете врлине одвели га богочовечанском савршенству: охристовљењу, одуховљењу, обожењу; једном речју: отрајичењу. Да је Бог Троличносно, триипостасно Биће, то је стварност коју људи непрестано доживљавају у Цркви, јер непрестано живе од Оца кроз Сина у Духу Светом. Та је истина свестрано у Богочовеку откривена, а у Цркви потпуно остварена. О томе сведочи сав благодатни, али увек стварни живот Цркве. И то сведочи материјалним, опипљивим, очигледним чињеницама, које су земаљски стварне и логички неоспориве. Оњима благовести свети Благовесник: „И троје је што сведочи на земљи: дух и вода и крв; и троје је у једно”.^[14] То је троје постало савршено једно најпре у Богочовеку: Бог, вечни Дух, постао је човек, сјединио се са телом и крвљу; и показао да је прави човек, савршен човек само у потпуном сједињењу са Богом. То је Господ Христос не само за Себе био, него ради васцелог рода људског: претворивши Себе у Цркву, Он је дао свима људима све потребне силе помоћу којих могу, ако хоће, да себе постепено преображавају у савршена људска бића живећи Богочовеком и у Богочовеку, нарочито у светој тајни Причешћа. Јер свето Причешће и није друго до света тајна у којој се Бог очигледно и стварно оваплоћује у човека. На тај начин човек добија најстварније и најубедљивије сведочаство: да је човек — прави човек једино кроз сједињење са Богом, кроз живљење у Богу, кроз стално оваплоћавање у себи светих, божанских, благодатних сила Божјих.

НАПОМЕНЕ:

[1] Ср. 1 Јн. 4, 1—3.

[2] 1 Кор. 12, 10.

[3] Јевр. 5, 14.

[4] 1 Јн. 4, 1

[5] 1 Јн. 4, 2—3.

[6] 1 Јн. 5, 4—5.

[7] Јевр. 2, 14.

[8] 1 Јн. 5, 6.

[9] 1 Кор. 6, 13

[10] 1 Кор. 2, 4.

[11] Д. А. 5, 32.

[12] Рм. 8, 16.

[13] 1 Јн. 5, 7.

[14] 1 Јн. 5, 8.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА

Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви

Молитва - уметност христочежњиве душе

У Богочовечанском домостроју спасења све се обавља и збива Духом Светим: свака света тајна и свака врлина: сав Богочовечански живот у Богочовечанском телу Цркве. На првом месту молитва. Она је најдрагоценији подвиг и најмилија уметност христочежњиве душе. Као богочовечански уметник она мала у души живе иконе свих светих врлина еванђелских. Нема сумње, све свете врлине живе, расту, усавршавају се, бесмртују, вечнују молитвом. Зато је њој, за њено богочовечанско узрастање, увек потребан Дух Свети, Његове благодатне силе. А оне се њој дају за веру.

Вера и молитва су једносушне врлине и нераздвојне: први знак богочовечанске вере јесте богочовечанска молитва.^[1] Вера живи молитвом; молитва је бесмртно чедо вере. Човек се у Цркви изграђује богочовечанском вером у христоликог човека; вера молитвом порађа у човеку све богочовечанске силе спасења: свете врлине, од прве до последње. И христочежњив човек помоћу њих изграђује себе у биће вечно, биће богочовечно. А свете врлине су све у светим тајнама, и рађају се од њих: од вере и крштења рађају се свете тајне и свете врлине. А кроза све њих, и у свима њима: главни архитект, главни неимар нашег спасења = нашег обогочовечења = нашег отројичења јесте Утешитељ, Благи — Дух Свети.

У благодатно-врлинском подвигу изграђивања себе помоћу светих тајни и светих врлина јесте главни подвиг молитва. Њој нас учи сам Дух Свети; по речима светог апостола: Дух Свети помаже нам у нашим слабостима: јер не знамо за што ћемо се молити као што треба, него сам Дух моли се за нас уздисањем неисказаним.^[2] А Дух Свети обитава у нама и учи нас свему Богочовечанском и спасоносном, ако се подвизавамо у светим врлинама. Но Духа Светог немају они који живе „по својим жељама и безбожностима“; Духа Светог губе они који не живе у светим тајнама и светим врлинама, који опадају од вере богочовечанске.^[3] Отуда свима хришћанима блавест и заповест светог апостола: А ви, љубљени, изграђујте себе својом свесветом вером, молећи се Богу Духом Светим.^[4]

Изграђујући себе светим тајнама и светим врлинама, хришћанин гради у души својој бесмртни иконостас: свака света тајна — икона; свака света врлина — икона. А кроза све њих, и у свима њима — наша бесмртност, наша богочовечност, наша христоблажена вечност. У њима пак и над њима Утешитељ Благи који по души нашој разлива непролазне радости над радостима и блаженства над блаженствима чудеснога Царства Тројичног Божанства. И наша

свесрдна молитва усхићено муца: „Господе, научи нас заповестима Твојим, јер не знамо како треба да се молимо ако нас Ти не упутиш Духом Твојим Светим”.^[5]

НАПОМЕНЕ:

^[1] Ср. Д. А. 9, 11.

^[2] Рм. 8, 26.

^[3] Ср. Јуд. 18—19.

^[4] Јуд. 20.

^[5] Свeтилничне молитве, на јутрењу· Молитва 7.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

**ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА
Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви**

Стицање Духа Светога врлиновањем

Дух Свети се даје онима који Га ишту богочовечанском вером, молитвом, љубављу, смиренošћу, сваком богочовечанском врлином уопште. Сва историја Цркве сведочи: врлиновањем се стиче Дух Свети. Свака богочовечанска врлина

богати душу човекову Духом Светим. Отуда стицање Духа Светога помоћу светих врлина је читава наука, животворно разрађена од светих Отаца, нарочито од Светог Серафима Саровског. Са врлинама увек иду, или испред њих или иза њих или упоредо с њима, и све свете тајне. Иштемо ли Духа Светог светим тајнама и светим врлинама, Он нам се у изобиљу и даје.^[1] Ту нема ни мере ни границе; логосне, богочовечанске бескрајности бићаљудског тако неисказано велике, да их скоро никада не можемо испунити благодаћу Духа Светога. Стога их стално треба искати. Отуда и блавест чудесног Благовесника: Бог не даје Духа на меру.^[2] А Његова мера је безмерје. Јер душа људска, дух људски је увек гладан Духа Светога. У човечанском свету савршена пуноћа Духа Светога и Његове благодати је Богочовек Господ Христос, Његово Богочовечанско тело — Црква, и у њој свете тајне и свете врлине.^[3] Отуда: из бића духопримца и духоносца теку реке воде живе, то јест благодат Духа Светога и сви Његови безбројни дарови, потребни бићу људском за вечни живот у оба два света. Разуме се: Дух Свети се прима вером у Богочовека и ради вере у Богочовека = вером у Цркву и ради вере у Цркву.^[4]

Сав врло сложени подвиг удуховљења и одуговљења, утројичења и отројичења даје се Богочовечанским домостројем спасења, извршеним Богочовечанском Личношћу и животом Господа Исуса на земљи, то јест Њиме као Црквом. Ту блавест, ту Свеблавест објављује васкрсли Господ пре Свог вазнесења својим ученицима и наследницима, говорећи: Даде ми се свака власт на небу и на земљи. Идите дакле и научите све народе крстећи их у име Оца и Сина и Светога Духа. Учећи их да држе све што сам вам заповедио. И, ево, ја сам с вама усве дане, до свршетка века. Амин.^[5]

НАПОМЕНЕ:

^[1] Ср. Лк. 11, 13.

^[2] Јн. 3, 34.

^[3] ср. 1 Јн. 1, 16; Еф. 1, 6—8.

^[4] Јн. 7, 38—39.

[5] Мт. 28, 18—20.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА
Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви

Крштење - отројичење

Богочовек Господ Христос Собом, као Црквом, обухвата у једно тело, Богочовечанско тело, и небо и земљу; обухвата и све народе, спасавајући их Својим Еванђељем: првом светом тајном — крштењем и осталим светим тајнама, и првом светом врлином — вером и осталим светим врлинама. А да се апостоли не би уплашили од тако огромног подвига, Он им објављује ову радосну блавест: „И, ево, ја сам с вама у све дане до свршетка века". Свети Златоуст вели: Васкрсли Господ наређује својим ученицима да проповедају по целом свету Његово учење, које им је скраћено уручио са заповешћу о крштењу. Али пошто им је заповедио огромно дело, Он им је, храбрећи срце њихово, рекао: „Ево, ја сам с вама у све дане до свршетка века". То је знак силе Његове и снисходљивости Његове. Он им објављује да ће бити не само са њима већ и са свима онима који после њих буду веровали. Апостоли нису могли остати „до свршетка", него Господ ово говори свима верницима као једном телу. Не говорите ми, вели Он, о сметњама и тешкоћама: с вама сам ја, који све чиним лаким. [1]

Својом заповешћу о светој тајни крштења у име Оца и Сина и Светога Духа, човекољубиви Спас показује да је сва Света Тројица у Цркви, живи у њој, дела у њој: отројичује све њене чланове = спасава их, охристовљује их, одуховљује их. Крштење = отројичење, обогочовечење, обожење = спасење. Све силе Пресвете Тројице дају се крштењем: да се помоћу светих тајни и светих врлина добровољно разрађују и доживљују кроза све векове и кроза сву вечност. [2]

Богочовек се крштава у Јордану, и тиме Црква се крштава, и њој се даје сва богочовечанска сила свете тајне крштења. [3] Богочовек = Црква:

крштава Духом Светим и огњем — и тако спасава, јер у Његовом Духу и огњу спаљује све грехе, све смрти, све ђаволе.[\[4\]](#)

У Богочовечанском телу Цркве Христове: све је богочовечанско и све тројично, све увек од Оца кроз Сина у Духу Светом. Тако и велика тајна, света тајна опроштења грехова. Она је сва од Господа Христа и Светог Духа Његовог, којег Он и даје ради спасења света. Пре Педесетнице Господ даје својим ученицима тај залог: залог Духа Светога — отпуштати грехе. Грех је извор свакога зла у свету човечанском, зато њега опрашта и отпушта Дух Свети — сва Света Тројица. А остале дарове Господ Христос такође даје својим ученицима и Цркви на дан Свете Педесетнице, непосредно шаљући Духа Светога васцелог. И против ове страшне, смртоносне и ођавољујуће силе греха Господ Христос даје самог Духа Светог — Бога, који је и једино јачи од овога свезла, и има силе да га спали, сажеже, уништи, обезбићи. И тиме пропути пут спасењу од греха, од зла, од смрти, од ђавола, и обожењу, и охристовљењу, и отројичењу. Зато васкрсли Спас, јављајући се по Васкрсењу ученицима својим, дуну на њих, и рече им: Примите Духа Светога. Којима опростите грехе, опростиће им се; и којима задржите, задржаће се.[\[5\]](#) Свети Златоуст благовести: Овом приликом апостоли су примили извесну духовну власт и благодат, само не — васкрсавати мртве и чинити чудеса, него отпуштати грехе, пошто су дарови Духа различити. Стога је Господ Христос и додао: „којима отпустите, отпустиће им се". А касније, након четрдесет дана, они су добили силу чудотворства. Зато им Господ и говори: „Примиће силу када сиђе Дух Свети на вас; и бићете ми сведоци у Јерусалиму и по свој Јудеји и Самарији, и тја до краја земље".[\[6\]](#) А они су постали сведоци помоћу чудеса. Ваистину је неисказана благодат Духа и разноврсни су дарови Његови. Дарове пак Духа даје Господ Христос, да би ти знао да је у Оца и Сина и Светога Духа један дар и једна власт. У самој ствари, оно што, наизглед, припада Оцу, то исто показује се да припада и Сину и Светоме Духу. Речено је: нико не долази к Сину, ако га не привуче Отац.[\[7\]](#) Но то исто, очигледно припада и Сину: Ја сам, говори Господ Христос, пут: нико неће доћи к ^{Оцу до кроза ме.}[\[8\]](#) Али, то исто се приписује и Духу: Нико не може Исуса назвати Господом осим Духом Светим.[\[9\]](#) Управо тако и за апостоле се показује да су даровани Цркви или од Оца, или од Сина, или од Духа Светога. И раздљивање дарова, као што видимо, приписује се и Оцу, и Сину, и Светоме Духу.[\[10\]](#)

НАПОМЕНЕ:

- [1] In Matth. homil. 90, 2; P. gr. t. 58, col. 789.
- [2] Ср. Јн. 3, 3—5.
- [3] Ср. Мт. 3, 13—17.
- [4] Мт. 3, 11—12; Мк. 1, 8; Лк. 3, 21—22; Јн. 1, 33—34.
- [5] Јн. 20, 22—23.
- [6] Д. А. 1, 8.
- [7] Јн. 6, 44. 65.
- [8] Јн. 14, 6.
- [9] 1 Кор. 12, 3.
- [10] In 1 Cor., homil. XXIX, 1; P. gr. t. 61; col. 239.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви

Силазак Св. Духа

Први животопис Духа Светога у роду људском дат је у Делима Апостолским. Дат у Богочовечанском телу Цркве Христове. Почиње у пуноћи својој на дан Свете Педесетнице; почиње, и од тада непрекидно траје, и трајаће кроз сва времена и кроз сву вечност. Сав богочовечански живот Цркве, у свима његовим небоземним сразмерама, води и руководи Дух Свети. У Еванђељу Господа Христа све се своди на? — „Обећање Очево”.^[1] А „обећање” је? — Силазак Духа Светога на Цркву, на Богочовечанско тело Христово: и сва Његова свечудесна делатност, почев од светог крштења па кроз све свете тајне и свете врлине:

крштења = обожења, охристовљења, обогочовечења, отројичења, спасења.[2] У крштењу Духом Светим човеку се као бесмртном боголиком бићу даје све потребно за вечни живот у земаљском и небеском свету: даје му се и вечни програм вечнога живота и све силе, потребне човеку за његово бескрајно богочовечанско усавршавање у времену и у вечности.[3] Дух Свети и јесте та свемоћна, свеубедљива, свеусавршавајућа и свепобедна сила Богочовека Христа, која сишавши у тело Цркве као душа, оживотворава богочовечанском вечношћу васцело тело Цркве.[4] Свети Златоуст благовести: Еванђеље нам казује шта је Господ Христос урадио и рекао, а Дела Апостолска — шта је Дух Свети рекао и урадио.[5]

Спаситељево Еванђеље спасења Дух Свети остварује у свакоме члану Цркве кроз свете тајне и свете врлине. Делатност Духа Светог у телу Цркве је природни продужетак Богочовекове делатности. Јер, по речима Блаженог Теофилакта, Дух Свети, као једноприродан са Господом Христом, и дела и саприсуствује у телу Цркве.[6] Зато је делање Духа Светог разнолико и многострано.[7] Духом Светим научисмо се савршеном богопознању, ради тога и би силазак Светога Духа.[8] Дух Свети „напуни сву кућу”,[9] по светим Оцима то значи: Дух Свети испуни васцело тело Цркве, би дат васцелом телу Цркве.[10]

Силазак Светога Духа „као дување силнога ветра” и у виду огњених језика[11] показује да је Дух Свети неухватљив и необухватљив: испуњује васцело биће човеково, и у исто време је сав у свему и сав изван свега. Њега нико не може ни распети, ни убити. Свети Златоуст благовести: Речи: „као дување силнога ветра” показују: да ништа неће бити у стању противити се апостолима, него да ће они развејати као прах своје противнике.[12]

у

Богочовечанском телу Цркве Дух Свети врши помоћу светих тајни и светих врлина у сваком члану Цркве охристовљење, одуховљење, обогочовечење, обожење, отројичење = спасење по мери личне ревности;[13] врши, и свакога води у сразмерно усавршавање, из силе у силу, из врлине у врлину: да достигне „у човек савршена, у меру раста висине Христове”. [14] Свети Златоуст сведочи: Силаском Светога Духа апостоли су се изменили и уздигли се изнад свега телеснога, јер где се јавља Дух Свети, тамо се и бласто претвара у злато.[15] Опет Св. Златоуст сведочи: Силаском Светога Духа на апостоле — апостоли су одједном постали други људи, стали су презирати богатство, постали су неосетљиви за славу, недоступни ни гњеву, ни пожуди, и обрели се изнад свега; стекли су велику једномисленост, и међу њима никада више није било, као што је то бивало раније, ни зависти, ни препирке око првенства, већ напротив, у њима се зацарила свака савршена врлина.[16]

То што се на дан Свете Педесетнице десило са апостолима, дешава се, у већој или мањој мери, са свима члановима Цркве. Они се преображавају из силе у силу, из благодати у благодат, из врлине у врлину, јер је: „благодат и о Педесетници и сада — једна и иста”.[\[17\]](#)

Апостоли су, силаском Светога Духа на њих, постали први благодатни богољуди и потпуно схватили шта је Исус Христос, и стали Га неустрашиво проповедати целоме свету: као јединог Спаситеља рода људског под небом, као јединог Искупитеља, као јединог Победитеља смрти, као јединог Васкрситеља, као јединог Вазнеситеља, као јединог Обожитеља, као јединог Обогочовечитеља, као јединог Отројичитеља, као Јединог, ваистину Јединог Човекољупца. Њихова је бесмртна, и сведоказана, и свепоказана блавест и стварност: нема ни у једноме другоме, осим у Господу Исусу, спасења. Јер нема другога имена под небом данога људима којим би се ми могли спасти.[\[18\]](#) Све божанско, сво богочовечанско, све надприродно — са васкрслим Господом Христом постаје природно: и то — Црквом, Духом Светим, Тројицом Пресветом. Сво је небо на земљи — Црквом, и сва је земља на небу — Црквом. Сав је Бог на земљи — Црквом, и сав је човек на небу — Црквом. Бесмртна је истина за све светове: Црква је Емануил = с нама Бог, с нама Богочовек.[\[19\]](#) Нова, Богочовечанска стварност Црквом је на земљи. Немогуће Црквом постаје могуће кроз чудесног Господа Исуса Христа Богочовека и Његовог Духа Светог „Све је могуће ономе који верује”. У тој Богочовечанској истини, у тој Богочовечанској стварности је највећи и најсавршенији преврат и преображење рода људског на овој ођавољеној звезди Божјој. Нови живот, нове силе: Бог на земљи међу људима и са људима; Бог у човеку и у људима. То и јесте Богочовек Господ Христос, а то и Црква Његова Духом Светим. У Цркви: све Божије постаје човечије — Богочовеком, и Његовим богочовечанским светим тајнама и богочовечанским светим врлинама, које Он засађује и негује, води и руководи, и узраста Духом Својим Светим. Да, да да: све вечне истине извиру из једне Свеистине; и опет: свевечнеистинеувиру у једну Свеистину. А та Свеистина јесте Пресвета Тројица: Бог Отац, Бог Син, Бог Дух Свети.

Пуни Духа Светога, апостоли чине неисказана чудеса вером у Богочовека Господа Исуса: владају смрћу, васкрсавају мртве, непрекидно чудотворе, и сама Петрова сенка и Павлови убршчићи исцељују болеснике.[\[20\]](#) Таквим чудотворним силама они васкрсавају из мртвих све душе које они приводе вери у васкрслог Господа Исуса. Сви они воде небоземни богочовечански живот: у свему њиховом Бог је увек на првом месту, а човек на другом, увек на другом. И за служење око трпеза они постављају „људе пуне Духа Светога”.[\[21\]](#) На Сабору у Јерусалиму објављено је, прописано је богочовечанско начело, богочовечанско мерило саборности Цркве: „Нађе за добро Дух Свети и ми”.[\[22\]](#) Дух Свети и саборњује срца свих верних у једно срце — саборно срце Цркве, и у једну душу — саборну душу Цркве.[\[23\]](#) Дух Свети и владике поставља у Цркви Христовој да пасу Цркву Божију коју Господ Христос стече крвљу

Својом.^[24] Нема сумње, у Делима Апостолским је очигледна ова божанска истина: свуда и у свему у Богочовечанском телу Цркве Христове влада богочовечански поредак, вођен и руковођен Духом Светим, Духом Богочовека Господа Исуса. А то значи: све у Цркви бива од Оца кроз Сина у Духу Светом.

НАПОМЕНЕ:

[1] Д. А. 1, 4.

[2] Ср. Д. А. 1, 5; Јн. 14, 16. 26.; 15, 26; 16, 7.

[3] Ср. Д. А. 1, 8; Лк. 24, 49; 2 Петр. 1, 3.

[4] Ср. Д. А. 1, 4. 5. 8. 22; 2, 22; 3, 15; 4, 33. 41. 42; 13, 31; 22, 15; 26, 16.

[5] In Acta Apost., homil. 1, 5; col. 1.

[6] Expos. in Acta Apost. cap. 1, vers. 2; P. gr. t. 125, col. 504 C.

[7] тамо, cap. 1, vers 3, 4; col. 508 D — 509 A — C.

[8] тамо, cap. 2, vers 1—4; col. 529 A — B.

[9] Д. А. 2, 2.

[10] тамо, col. 532 B.

[11] Д. А. 2, 2—4.

[12] тамо, homil. 4, 2; P. gr. t. 60, col. 45.

[13] Св. Златоуст вели: Апостол Павле добио је велику благодат Духа за ревност и велико усрђе (тамо, homil. XX, 1; P. gr. t. 60, col. 157).

[14] Еф. 4, 13.

[15] тамо, [homil.](#) IV, 3; со). 46.

[16] тамо, [homil.](#) I, 1; col. 15.

[17] тамо, [homil.](#) I, 6; col. 22

[18] Д. А. 4, 7—12.

[19] Мт. 1, 23.

[20] Д. А. 9, 37-41; 5, 32—33; 5, 15—16; 19, 12.

[21] Д. А. 6, 3. [22] Д. А. 15, 28 [23] Д. А. 4, 32.

[24] Д. А. 20, 28.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА
Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви

Св. Оци - Духоносци

Благовест светих Отаца о Духу Светом у телу Цркве? Дух Свети преводи Еванђеље Спасово у свакодневни живот сваког члана Цркве по мери његове вере; оживотворава свете врлина еванђелске помоћу светих тајни; остварује богочовечански живот у душама верника. Једино Духом Светим сав Богочовек је оваплотљив у телу Цркве, и у свакој ћелији његовој. Он је тај који врши ухристовљење и охристовљење сваког члана Цркве, а тиме и отројичење и обожење; речју: васцело богочовечанско спасење, и у њему богочовечанско преображење, богочовечанско васкрсење, богочовечанско вазнесење = вечно у Христу живљење.

Свети Оци су Духоносци, и тиме Хркстоносци, и тиме Богоносци: сво апостолско богочовечанско Предање они поседују, чувају, продужују, предају. А оно? Сам Богочовек Господ Христос, и сва богочовечански живот Његов, оствариван у сваком члану Цркве Духом Светим преко светих тајни и светих врлина. У томе православност, богочовечанска православност Свете Цркве Православне; у томе „православље светих Апостола“, у томе „православље Свете Тројице“.[\[1\]](#)

То све и јесте једна иста Благовест, једно исто Еванђеље, једна иста Истина, једна иста Правда, један исти Бог и Господ = све исто са Апостолима и од Апостола, исто Предање од врха до дна: исти Богочовек Господ Христос, исти живот у свима богочовечанским бескрајностима, иста љубав, иста вера, иста нада, исте свете тајне, исте свете врлине, иста Света Тројица: и вечни живот од Ње,и у Њој.

Све Богочовеково Духом Светим постало је апостолски; све апостолско Духом Светим постало је светоотачко; све свеотачко Духом Светим постало је Црквино; и све Црквино Духом Светим, Духом Светим кроз свете тајне и свете врлине, постаје наше, моје, твоје, сваког члана Цркве — по мери наше вере и ревности у вери.

У Цркви је вечна благовест и вечна стварност: „Исус Христос је исти јуче и данас и заувек“.[\[2\]](#) И у Њему и Њиме вечито исте све богочовечанске благодати Његове, сва Богочовечанска блага Његова, све богочовечанске стварности Његове, какве: око људско не виде, и ухо људско не чу, и срце људско не наслути.[\[3\]](#)

Отуда је и у свих светих Отаца: исти Богочовек — Господ Исус, иста богочовечанска Истина, иста Правда, иста Љубав, иста вера, исти Дух Свети, иста Света Тројица, иста Благовест, само доживљавани на свој лични начин. И све то органски сједињено у Богочовечанском телу Цркве Христове, сједињено и сједињавано Духом Светим: у једно срце — саборно срце Цркве, и у једну душу — саборну душу Цркве.[\[4\]](#) Отуда: свети Апостоли, свети Оци — сваки је у свима, и сви у свакоме, и то Духом Светим. Њихово Свето Предање је богочовечански једно и богочовечански недељиво; и Дух Свети кроз све и кроз свакога благовести исту Истину Спасову. Свакиодњихприводи свима и сви свакоме. И то Духом Светим, који је богочовечанска обогочовечујућа и саборљујућа сила. Молитвено општење са Светима сведочи и показује да Дух Свети живи и дела и ради једном и истом свеобухватном Истином — Богочовечанском Истином, једним и истим свеобухватним Животом — Богочовечанским Животом. Чудесни Спас: увек исти и увек један са свима Својим Богочовечанским стварностима, бесконачностима, бесмртностима. То сведоче сви Светитељи Божји, од првог до последњег.

То богонадахнуто сведочи неустрашиви исповедник Богочовекове Свеистине, Свети свештенотученик Иринеј Лионски.

НАПОМЕНЕ:

[1] У служби Св. Јовану Богослову (26 септ., Вечерње, на Госп. возв., Слава), велича се Свети Богослов, јер нам је показао „Православље Свете Тројице“. У служби пак Св. равноапостолним Конст. и Јелени, велича се њихово „Православље светих Апостола“.

[2] Јевр. 13, 8.

[3] 1 Кр. 2, 9.

[4] Ср. Д. А. 4, 32.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

**ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА
Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви**

Св. Иринеј Лионски

Он благовести из срца Цркве: Сви који се боје Бога и верују долазак Сина Божија, и кроз веру настају у срцима својим Духа Божија, такви се с правом називају чисти, духовни, и живе за Бога, јер имају Духа Очева који човека очишћује и уздиже у живот Божји. [1] Без Духа Божија ми се не можемо спасти. Зато нас Апостол саветује: вером и чистим животом држати у себи Духа Божија, да не бисмо, лишивши себе Светога Духа, изгубили Царство Небеско. [2] Човек вером уводи у себе и прима Духа Светога, и доживљује изливање Духа Светога

на себе.^[3] Човек се спасава општећи са Светим Духом.^[4] Човека вере Дух Свети обухвата изнутра и споља, свагда борави у њему и никада не оставља.^[5] Изнад свега је Бог Отац, и Он је глава Христу; кроза све је Логос Христос, и Он је глава Цркви, а у свима нама је Дух Свети, и Он је „вода жива“, коју Господ доставља онима који правилно верују у Њега и љубе Га, и знају да је: „Један Бог и Отац свију, који је над свима, и кроза све, и у свима нама“.^[6]

Спасење наше је у нашој вери, вели Св. Иринеј. Примивши је од Цркве, ми је чувамо, и она свагда Духом Светим, као скупочено благо у прекрасном сасуду, очувава своју свежину, и чини свежим сами сасуд (тј. човека) у коме се држи. Тај дар Божји поверен је Цркви; Духом Светим се оживотворујемо; ми Духом Светим општимо са Христом;^[7] Дух Свети је залог бесмртности, и лествица за узлажење к Богу. Јер у Цркви Бог је поставио апостоле, пророке, учитеље и сва остала средства делања Светога Духа,^[8] кога немају они који нису сагласни са Црквом, него лишавају себе живота рђавим учењем и рђавим живљењем. Јер где је Црква, тамо је и Дух Божји; и где је Дух Божји, тамо је и Црква (Ubi enim Ecclesia, ibi et Spiritus Dei; et ubi Spiritus Dei, ibi et Ecclesia) и свака благодат, а Дух је истина.^[9] У Цркви Божјој Дух Свети је тај који прожима све.^[10] Савршени су они у којима борави Дух Свети, и који чувају беспрекорнима и душе и тела своја, држећи веру у Бога и праведно се понашају према ближњем.^[11]

НАПОМЕНЕ:

^[1] Contra haeres liv. V, cap. 9, 2; P. gr. t. VII col. 1144.

^[2] тамо, cap. V, cap. 9, 3; col. 1145.

^[3] тамо, cap. 10, 2; col. 1148.

^[4] тамо, cap. 11, 1; col. 1150.

^[5] тамо, cap. 12, 2; col. 1153.

^[6] тамо, cap. 18, 2; col. 1173.

^[7] lib. III, cap. 24, 1; col. 960.

^[8] 1 Кор. 12, 28.

[9] тамо, lib. III, cap. 24, 1; col. 960.

[10] тамо, lib. IV, cap. 36, 7; col. 1098.

[11] тамо, lib. V, cap. 6, 1; col. 1038.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА
Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви

Св. Атанасије Велики

Нема сумње, Богочовек Господ Христос је Алфа и Омега, Почетак и Свршетак у васцелом Богочовечанском домостроју спасења света. Па и сам Силазак Светога Духа на Богочовечанско тело Цркве условљен је оваплоћењем Бога Логоса. Због Богочовека, и ради Богочовека, Дух Свети силази у Богочовечанско тело Цркве, да би чланови Цркве могли Њиме остваривати, и остварити, спасење кроз обожење. То је Богочовечански услов силаска Светога Духа и Његове целокупне делатности у телу Цркве, увек сабесмртан Цркви и савечан. Ту истину сведочи нам богоносни и богоношени „Отац Православља“, Св. Атанасије Велики, ваистину „Тринаести Апостол“ Цркве Христове, ваистину раван Апостолима у овоме као и у свему осталоме. Он богонадахнуто благовести:

„Логос постаде тело”, [1] да би и тело било принесено за све, и ми, поставши заједничари Духа Његова, могли бити обожени, што ми не бисмо постигли на други начин да се Он није обукао у наше тварно тело. Јер на тај начин ми смо се већ стали називати људима Божјим и људима у Христу. Али као што ми, примивши Духа, не губимо своју сопствену суштину; тако и Господ, ради нас поставши човек и поневши на Себи тело, остаде и надаље Бог; јер Он не умањи Себе облачењем у тело, већ напротив Он и тело обожи и учини бесмртним. [2]

Где је Господ Христос, ту је неминовно и Дух Свети. А Господ Христос је свагда сав у телу Свом — Цркви. Стога је у Њој и сам Дух Свети. А Његова је главна делатност и блавест: сведочити у свима световима о Богочовеку Господу Христу и о Његовом домостроју спасења. Сведочанства су Његова

богочовечански истинита и стварна, и увек у категорији Богочовечности. Свети Атанасије сведочи апостолски непогрешиво: Када се Господ, као човек, крсти у Јордану, ми се у Њему и Њиме омивамо; и када Он прима Духа, ми кроз Њега постајемо духопримци.^[3] Логос је давалац Духа Светога; а на Јордану освећује се тело Његово, пошто је Он постао човек. Освећење, извршено над Господом као над човеком, извршило се Њиме над свима људима. Логос даје Духа Светога достојнима.^[4] Нема сумње, Бог Логос је у Старом Завету, до Свог очовечења, давао светима Духа Светога; а поставши човек освећује све Духом Светим, и говори ученицима: Примите Духа Светога.^[5] Он и даје и прима Духа Светога: даје као Бог Логос, прима као човек.^[6]

За нас људе све тајне и све благовести живота и света, Бога и човека, оличене су и дате и објашњене у небоземној Светајни — чудесном Богочовеку Господу Исусу. Па и тајна Духа Светога.^[7] Свети Атанасије благовести: Киме и преко кога треба да се даје Дух Свети, ако не преко Сина, по што је Он Дух Сина? Зар би ми моглн икада примити Духа, да Логос није постао човек? Због Сина и Сином ми нисмо у телу него у Духу; јер Дух Божији живи у нама.^[8] Бића створена освећују се Духом преко заједничарења са Сином.^[9] Кроз охристовљење бива и одуховљење; све су врлине и све свете тајне органски повезане и једносушне.

Апостолска је блавест: Духом Светим ми обитавамо у Богу и Бог у нама.^[10] Да, по даној нам благодати Духа ми обитавамо у Богу и Бог у нама. И пошто Дух који обитава у нама јесте Божији, то и ми, имајући у себи Духа, с правом се сматра да обитавамо у Богу и да Бог обитава у нама. Међутим, без Духа Светог ми смо туђи Богу и далеко од Њега. Кроз општење пак са Духом Светим, ми се сједињујемо са Божанством. Стога, бити нам у Оцу није наше него налазећег се и обитавајућег у нама Духа Светог док Га чувамо у нама исповедањем вере. А од Духа Светог отпада се због порока.^[11] Они који погрешно — — (рђаво, неправилно) расуђују о Духу Светом, не расуђују правилно *καλώς* — (здроаво, како треба) ни о Сину. А када би правилно — (православно, истинито) расуђивали о Логосу, онда бисте здраво — расуђивали и о Духу, који од Оца исходи, и својствен је Сину, и од Сина се даје ученицима и свима који верују у Њега. Погрешно учећи о Духу Светом, јеретици немају здраву веру ни у Оца. Јер који се противе Духу Светом, одричу и Сина;^[12] а који год одриче Сина ни Оца нема (1 Јн. 2, 23).^[13]

На крају свих крајева, у Богочовечанском домостроју спасења све се своди на подвиг отројичења, јер се све збива од Оца кроз Сина у Духу Светом. То је основна мисао — богомисао Светог Атанасија Великог: Духом Светим Отац кроз Сина приводи све савршенству и обновљењу.^[14] Апостолска је вера: света и блажена Тројица је нераздељива, и јесте једна Сама са Собом. Када се спомене Отац, Њему су сапостојећи Његов Логос

(= Син), и у Сину Дух. И ако се спомене Син, онда у Сину је Отац, и Дух није ван Логоса. Јер једна се благодат испуњује од Оца кроз Сина у Духу Светом. И једно Божанство: „Један Бог који је над свима, и кроза све, и у свима”.[\[15\]](#)

Свети Атанасије благовести: Када се просвећујемо Духом, тада нас Христос просвећује Њиме. Јер је речено: Беше светлост истинита која обасјава свакога човека који долази на свет.[\[16\]](#) Једно је освећење: оно бива од Оца кроз Сина у Духу Светом.[\[17\]](#) Ми се постепено охристовљујемо — „док обличје Христово не постане у нама”.[\[18\]](#) Кроз свете тајне и свете врлине ми постајемо „заједничари Божје природе”.[\[19\]](#) У ствари, сва твар постаје заједничар Бога Логоса у Духу Светом. И ради Духа Светога сви се ми називамо заједничари Божији — $\mu\kappa\tau\omicron\chi\omicron\iota\ \tau\omicron\upsilon\ \text{Ο}\epsilon\omicron\upsilon$.[\[20\]](#) Господ Христос, Син Божји сједињује нас са Оцем Духом Светим који је у Њему.[\[21\]](#) Они у којима обитава Дух Свети постижу обожење Духом Светим. И Дух Свети нас чини боговима — $\text{Ο}\epsilon\omicron\tau\omicron\iota\epsilon\iota$. Отац све твари и обнавља Логосом у Духу Светом. Логос у Духу Светом удостојава славе твар, обожујући је и усиновљујући приводи је Оцу.[\[22\]](#)

Нема сумње, по апостолској благовести Светог Атанасија Великог, сав богочовечански живот чланова Цркве није ништа друго до троједан подвиг: охристовљења, обожења, отројичења кроз свете тајне и свете врлине, увек препуне Пресветом Тројицом, увек вођене и руковођене Оцем кроз Сина у Духу Светом. Својим отројиченим умом Свети Атанасије благовести: Света Тројица увек је слична Себи, нераздељива по природи, и једна је Њена делатност. Јер Отац све твори Логосом у Духу Светом. Тако се очувава јединство Свете Тројице. Тако се проповеда у Цркви: један Бог који је над свима, и кроза све, и у свима,[\[23\]](#) — над свима, као Отац, почетак и извор; кроза све — Логосом; а у свима — у Духу Светом. Блажени Павле, учећи о јединству Свете Тројице, пише

Коринћанима α духовним даровима, и све их возглављује — — Богом Оцем, говорећи: Дарови су различни, али је Дух један. И различне су службе, али је један Господ. И различне су силе, али је један Бог који чини све у свему.[\[24\]](#) Јер оно што Дух Свакоме додељује, то се даје од Оца Логосом, јер све што припада Оцу припада и Сину. Стога и оно што Син даје у Духу јесте дар Оца. И када је у нама Дух, тада је у нама Логос који даје Духа, а у Логосу и Отац. На тај начин се испуњује реч: доћи ћемо ја и Отац, и у њега. ћемо се настанити.[\[25\]](#) Давана од Свете Тројице благодат и дар даје се од Оца кроз Сина у Духу Светом, јер као што благодат, дарована Сином јесте од Оца, тако давањем дарована бива у Духу Светом. На тај начин, и тиме, показује се једна делатност Свете Тројице. Јер ништа не долази у биће и не збива се друкчије него само кроз Сина у Духу Светом. Када у некоме обитава Дух Свети, то показује да је у њему и Логос који даје Духа Светога. Тако, када је на Свету Дјеву Марију сишао Логос, тада је сишао и Дух Свети, и Логос је у Духу Светом образовао и начинио Себи тело, желећи сјединити

са Собом и принети Оцу твар и примирити са Собом све што је на небу и што је на земљи.[\[26\]](#)

Отац твори све Логосом у Духу; јер где је Логос, тамо је и Дух. И оно што Логос твори — има силу бића од Духа кроз Логос. Јер Дух није изван Логоса, него, обитавајући у Логосу, преко Њега обитава у Богу, те се тако дарови дају у Светој Тројици. Бог је тај који чини све у свима.[\[27\]](#) Јер сам Отац дела и даје све кроз Логоса у Духу.[\[28\]](#)

НАПОМЕНЕ:

[\[1\]](#) Јн. 1, 14.

[\[2\]](#) Посланица о одлукама Никејског Сабора, 14; P. gr. t. 25. col. 440 CD.

[\[3\]](#) Contra arian., Orat. I, 47; P. gr. t. 26, col. 109 A.

[\[4\]](#) тамо, col. 109 C.

[\[5\]](#) Јн. 20, 22.

[\[6\]](#) тамо, I, 48; col. 112 C.

[\[7\]](#) 1 Тм. 3, 16.

[\[8\]](#) Рм. 8, 9.

[\[9\]](#) Contra arian., Orat. III, 1; P. gr. t. 26. col. 324 C.

[\[10\]](#) 1 Јн. 4, 13.

[\[11\]](#) тамо. III, 24. 25; col. 372 A. B; col. 376 C.

[\[12\]](#) Д. А. 7, 51. [\[13\]](#) Св. Атанасије Велики, Ad Serap. Epist. I, 2; P. gr. t. 26, col. 533. P.

gr. t. 26, col. 533 B.

[14] тамо, I, 9; col. 553 B.

[15] Еф. 4, 6. — Тамо 1, 14; col. 565 A. B.

[16] Јн 1, 9.

[17] тамо I, 19. 20; col. 573 B; col. 577 C.

[18] Гал. 4, 19.

[19] 2 Петр. 1, 4.

[20] 1 Кор. 3, 16. 17.

[21] 1 Јн. 4, 13

[22] тамо. I. 23. 24. 25; col. 585 B; 588 A; 589 B.

[23] Еф. 4, 6.

[24] 1 Кор. 12, 4—6.

[25] Јн. 14, 23.

[26] тамо, I, 28. 29. 31; col. 596 A; 600 A. B. C; 601 A; 604 A.

[27] 1 Кор. 12, 4—6.

[28] тамо, III, 5; col. 632 B; 633 A.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

**ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА
Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви**

Св. Василије Велики

Духоносац богочовечанских сразмера, Свети Василије Велики, богонадахнуто нам описује обитавање и свеспасоносну делатност Светога Духа у тајанственом телу Цркве. Он благовести: Дух Свети обитава у свима, но нарочито обелодањује силу своју у онима који су чисти од страсти, али не у онима у којих је боголикоост душе помрачена греховним нечистотама.[\[1\]](#) Дух Свети је наш стражар. Када душа доноси рода достојног вечних житница, Дух борави с њом, чува је и одбија замке нечастивога. Али када она производи отровне родове, тада је Дух напушта и њу сатиру греховне помисли и скотске жеље.[\[2\]](#) Ко ступа у борбу са искушењима, њему је, ради озарења Духом, неопходно подвижништво, упражњавање светих врлина.[\[3\]](#) Обитавање Духа јесте обитавање Христа.[\[4\]](#) Причешћујући се Духом Светим, твар се обнавља, пошто је, лишена Духа, остарила.[\[5\]](#) Дух Свети свагда коначно завршава све што проиходи од Бога Оца кроз Сина.[\[6\]](#) Све што говори Отац, говори кроз Сина у Духу Светом.[\[7\]](#) Дух Свети је даровао Себе свему мноштву Небеских Сила, и свему мноштву праведника. Све живи васцелом силом Његовом. И сваки од Светаца кроз Њега је бог; јер је речено њима од Бога: Рекох: богови сте и синови Вишњегга сви.[\[8\]](#) Бог Свеце назива боговима (Пс. 49, 1; 83, 8).[\[9\]](#)

Овог Духа Светог изобилно је излио па нас Бог кроз Исуса Христа. Овај Божји Дух обилато обитава у разумној души, ако не жели да по нехату одступи од саме себе. А душа, која се приближава к Њему и на неки начин сједини себе са Њим чује: Ко се Господа држи, један је Дух с Господом (1 Кор. 6, 17).[\[10\]](#) Дух Свети је неприступан по природи, и лако сместив по доброту; иако све испуњава Својом силом. ипак се даје само достојнима, и то не свима подједнако, него Своју силу раздељује свакоме по мери његове вере. Дух Свети је једноставан по суштини, многоврстан у силама; сав присуствује у свакоме, и сав је свуда. Кроз Духа Светог бива узлажење срца, руководство немоћних, усавршавање напредујућих. Дух обасипајући светлошћу очишћене од сваке прљавштине, кроз општење са Собом чини их духовнима. И као што блистава и прозрачна тела, када на њих падне зрак светлости, сама постају светозарна, и из себе иззрачују нови зрак, тако духоносне душе, озарене Духом Светим, саме постају духовне, и изливају благодат на друге. Отуда — предзнање будућности, разумевање тајни, постигнуће сакривенога, раздавање дарова, небеско живљење, молитвено славословљење са Анђелима, бескрајно весеље, живљење у Богу, и крајњи циљ свих жеља: обожење.[\[11\]](#)

Свети Василије благовести: Сав Богочовечански домострој спасења, извршен великим Богом и Спаситељем нашим Исусом Христом, препун је Духа Светога. Дух Свети је саприсутан и саделатан свему Спаситељевом. Исто тако, управљање Црквом очигледно се и несумњиво води Духом Светим. Јер је речено: Бог постави у Цркви прво Апостоле, друго Пророке, треће Учитеље, а потом Чудотворце, онда дарове исцељивања, помагања,

управљања, различне језике.[\[12\]](#) Јер овај поредак установљен је са раздељивањем дарова Духа Светога. Силе Небеске утврдиле су се Духом Светим. Јер од Духа Светог даровано је Силама и општење са Богом, и несклоност ка греху, и живљење у блаженству. Долазак Христов — и Дух претходи. Бог у телу — и Дух је неодвојив. Све силе, дарови, исцељења — од Духа Светога. Демони се изгоне Духом. И све тако редом у Богочовечанском домостроју спасења.[\[13\]](#) Уопште, нема дара који би без Светога Духа сишао к твари, јер смо од Господа и Спаса нашег научени у Еванђељу да ни једну једину реч у заштиту вере Христове није могуће изрећи без суделовања Духа Светога (Мт. 10, 20).[\[14\]](#)

По апостолској благовести Светог Василија Великог духовним се назива ко живи не по телу него је руковођен Духом Божјим и назива се сином Божјим, и постаје налик на лик Сина Божјег. И као што је сила вида у здравом оку, тако је и делање Духа Светог у очишћеној души. Ни иако Дух Свети свагда обитава у достојнима, ипак Он дела само у случају потребе, или у пророштвима, или у исцељењима, или у другим делатностима сила. Дух Свети је ваистину место светаца, и светац је властито место Духа, и обиталиште и храм. Ми добијамо помоћ од Духа Светог по мери наше чистоте од греха.[\[15\]](#)

Нама се даје живот од Бога кроз Христа у Духу Светом. Бог живи у нама кроз Духа. Усавршене у врлини називамо боговима; та се усавршеност постиже кроз Духа Светог. Обитавање Духа Светог јесте обитавање Христа.[\[16\]](#) Врховно начело свете саборности црквене дато је на сву вечност кроз Богочовечност од Првог Светог Сабора Апостолског. Равноапостолни Свети Василије Велики благовести: Апостоли говоре: „Нађе за добро Дух Свети и ми”.[\[17\]](#) Они то говоре не стављајући себе у исти ред са влашћу Апостола, него подчињавајући себе Духу, као Њиме тада научени. То они изражавају изјављујући да је у њих једно знање, једна мисао, једна власт са Духом. Тако и речи: „нађе за добро Дух” јесте дато од Господа озакоњење Цркви, проглашен службено од Апостола закон.[\[18\]](#)

О очигледној и чудотворној свудаприсутности и сведелатности Светога Духа, Свети Василије богонадахнуто сведочи: Дух Свети испуњује Анђеле, испуњује Арханђеле, освећује Силе, оживљава све и сва. Он, раздељиван свакој твари, бива приман од сваке твари по њеној мери, не смањује се од мноштва удеоначара. Дух Свети свима даје Своју благодат, но Сам остаје неумањив и недељив. Он све просвећује на познање Бога, надахњује пророке, умудрује законодавце, посвећује свештенике, окрепљује царе, усавршава праведнике, украшава поштене, додељује дар исцељивања, оживљава мртве, ослобађа сужње, усињује туђинце. То Он чини кроз рођење одозго. Ако узме цариника верујућег, Он га начини Еванђелистом.[\[19\]](#) Ако буде у рибару, Он га учини Богословом. Ако нађе кајућег се гонитеља, Он га начини Апостолом незнабожаца,

проповедником вере, сасудом изабраним.^[20] Њиме слаби постају јаки, сиромаси се обогаћују. Њиме неуки људи постају мудрији од мудраца. Павле је слаб, али присуством Духа Светога „чалме и убрушчићи знојави од тела његова" исцељиваху од болести.^[21] И сам Петар беше одевен славим телом, али, благодаћу Духа која је обитавала у њему, сенка тела његова исцељиваше болеснике осењиване њоме.^[22] Сиромаси беху Петар и Јован, јер не имађаху сребра и злата, него даваху здравље које је драгоценије од многога злата.^[23] Јован није знао световну мудрост, али је јављао благовести у које не може проницати никаква мудрост. Дух Свети и на небу обитава, и земљу испуњава; свуда присуствује, и ничим се не обухвата. Сав у свакоме обитава, и сав је са Богом.^[24]

Чудотворни духоносац Свети Василије благовести: Дух Свети се даје свакоме по мери вере његове.^[25] Док не станемо држати све заповести Господње, немојмо очекивати да ћемо се удостојити Духа Светога.^[26] Син и Дух Свети су извор светиње; од Духа Светога освећује се свака разумна твар, по мери њене врлине.^[27] Освећује, оживљује, просвећује, теши, и све слично производи подједнако Отац и Син и Дух Свети. И нико нека не приписује власт освећења искључиво делатности Духа Светога. У достојнима бива подједнако од Оца и Сина и Светога Духа све: свака благодат и сила, путовање, живот, утеха, обесмрћење, ослобођење, и свако друго добро које силази на нас.^[28]

НАПОМЕНЕ:

[1] Тумач. на прор. Исаију, Предговор, стр. 6; Творении Св. Василия Вел., част втора; Москва, 1853.

[2] тамо стр. 31—32; ср. стр

[3] тамо стр. 56. 35

[4] Он, Против Евномија, књ. V, стр. 191; Творен. част трет.

[5] тамо стр. 192.

[6] тамо стр. 193.

[7] тамо стр. 224.

- [8] Пс. 81, 6.
- [9] тамо стр. 227. 228.
- [10] тамо стр. 229. 230.
- [11] О Светоме Духу — Светом Амфилохију, глава 9; Творения част трет. стр. 265 266. 267; Москва, 1853.
- [12] 1 Кор. 12, 28.
- [13] тамо, гл. 16, стр. 291. 292; гл. 19. стр. 306.
- [14] тамо, гл. 24. стр. 318.
- [15] тамо, гл. 26, стр. 325. 326. 328. 329.
- [16] Рм. 8, 9. 10.
- [17] Д. А. 15, 28.
- [18] Св. Василије Вел., Против Евномија, гл. 3, стр. 138. 139. 191; гл. 5, стр. 203. 204 [19] Мт. 9, 9,
- [20] Д. А. 9, 15. [21]
- Д. А. 19, 12 [22] Д.
- А. 5, 15.
- [23] Д. А. 3, 6—8.
- [24] De fide. 3; col. 469 B. C. D; col. 472 A.; P. gr. t. 31.
- [25] Правила опширно изложена, питање 7, 2; P. gr. t. 31, col. 932 A.
- [26] Ср. Јн. 14. 15—17. — Правила кратко изложеиа, питање 204; P. gr. t. 31, col. 1218 B.
- [27] Св. Василије, Писма; 8 Писмо Кесаријским монасима; 18; Творении Св. Вас. В., част, шест; Москва, 1847.
- [28] Писмо 181; Евстатију; стр. 22—23; Творен. част. сед. стр. 22—23.

ТОМ III

ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви

Св. Григорије Богослов

Богоумни Свети Григорије Богослов, сав у Богу, казује нам света тајанства Божија. Благовестећи вечну истину Богочовечанског домостроја спасења, он вели: Дух Свети, иако је један, ипак дарови нису једнаки, јер нису једнаки примаоци Духа. Дарови се дају по мери вере — *κατά την ἀναλογίαν της πίστεως*.^[1] Говорећи на празник Педесетнице, Свети Богослов благовести: Ми празнујемо силазак Светога Духа — коначно остварење обећања, испуњење наде, тајанство огромно и узвишено. Завршавају се телесна дела Христова, или боље рећи дела Његова која се односе на Његов боравак у телу на земљи, а настају дела Светога Духа.^[2] Дух Свети делао је најпре у Анђелским и Небеским Силама, — у њима који су први после Бога и око Бога: јер њихово савршенство и сјај, и ненагињање или непокретност ка злу, нису ни од кога другог до од Светога Духа. Затим је Дух Свети делао у Оцима и Пророцима, од којих су неки преко виђења видели и познали Бога, а други и предсказали будућност, уколико је то Дух Свети насликавао у уму њиховом, те су они оно што се имало догодити у будућности гледали као да се већ збива на њихове очи. Јер таква је сила Духа Светога. После тога, Дух Свети је делао у Христовим ученицима. И то трократно, у колико су они били у стању примити, и у три различита времена: до прослављења Христова страдањем, по прослављењу Васкрсењем, и по Вознесењу на небо; такође и по извршењу домостроја спасења давањем њима Духа Светога удахнућем,^[3] и најзад данашњим разделявањем огњених језика, које и празнујемо. Но прво је било нејасно, друго је јасније, а данашње савршеније: јер је Дух Свети присутан не само делањем — као раније, већ суштаствено присуствује, и такорећи саборави и заједно живи.

Јер као што је Син разговарао с нама посредством тела тако је и Духу Светоме доликовало да се јави у телесном облику и када је Христос узишао у славу Своју, тада је Дух Свети сишао к нама.^[4] Дух Свети јавља се у виду језика по сродству са Речју = Логосом; у виду огњених језика. Јер Бог је наш огањ који спаљује^[5] безбожје.^[6] Дух Свети се излива, по речи пророка, на свако тело, тојест на сваког верника. Дух Свети вечно саборави са достојнима, и сада — у временском животу, и после — са онима који су се

удостојили небеских блага, ако потпуно сачувамо Њега у себи својим добрим живљењем, а не будемо Га удаљавали од себе у оној мери у којој грешимо.^[7]

НАПОМЕНЕ:

^[1] Orat. 32, 11; P. gr. t. 36, col, 188 AB ^[2]

col. 436 AB.

^[3] Јн. 20, 22.

^[4] Orat. 41, 11; P. gr. t. 36, col. 444 A—C.

^[5] Јевр. 12, 29.

^[6] тамо, col. 445 A.

^[7] тамо, col. 445 D; 448 A..

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

**ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА
Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви**

Св. Григорије Ниски

Духозарни Свети Григорије Ниски, у светим дубинама својих богочовечанских мисли о Духу Светом у телу Цркве Христове благовести: Благодат Спаситеља нашег дарује познање истине као спасоносни лек душама; и светлост истине води к Богу и спасењу. Ко побожну веру учини својим руковођом, треба да се ода врлинама. У коме је побожна вера и беспрекоран живот, у њему је присутна и сила Христова; а у коме је присутна сила Христова, од њега бежи зло. Крштењем се стиче велика благодат. Свима пак који искрено примају благодат, Дух Свети, по мери вере свакога од њих, јесте помоћник и сажитељ, помажући души у делима вере. Сваки је дужан да помоћу врлина расте „у човека савршена, у меру раста висине Христове”.^[1] При томе, напредак и красота душе, који се дају благодаћу Светога Духа по мери старања нашег о томе, зависе од наше воље; јер докле се протежу подвизи побожне вере, дотле се протеже и величина душе. И вечни живот и неисказану радост на небесима даје благодат Светога Духа. Дух Свети даје смелости за испуњење заповести Божјих. Души, која жели да постане невеста Христова, неопходно је да се уподобљава красоти Христовој по могућности. Она мора изагнати из себе сваки грех и сав потајни рој порока.^[2]

Свети Григорије благовести: Оно што нас спасава јесте Сила, коју верујемо под именом Оца и Сина и Светога Духа. Савршена храна за нашу природу јесте Дух Свети, у коме је живот. На дан Свете Педесетнице дарована је неисказана благодат. Поново је дао Себе људима Дух Свети, који се био удаљио од наше природе, пошто је човек грехољубљем својим постао „тело”.^[3] И када „хуком с неба” бише прогнане из ваздуха и развејане духовне силе злоће и сви погани демони, тада се силаском Светога Духа у виду огња испунише божанске силе сви у „горници”^[4] — сва ондашња Црква. Раздавање дарова Духа Светога бива по мери вере: мало — онима који су мале вере; много — онима који имају велику просторност вере.^[5] Дух Свети је давалац свих добара и, пре свега самог живота. Он је свуда постојећи, и свакоме присутан — *ἐκάστω παρόν*, и испуњује земљу, и на небу борави, разлива се по Вишњим Силама, све испуњује по заслуги свакога, и Сам остаје пун; Он је са свима достојнима, и не одваја се од Свете Тројице. Све што год је лепо, и све што год је добро од Оца кроз Јединородног — збива се у Духу Светом који обавља све у свима.^[6]

НАПОМЕНЕ:

^[1] Еф. 4, 13.

^[2] De instit. christ.; P. gr. t. 46, col. 288 A. B.; col. 289 A. B. C. D.

^[3] 1 Мојс. 6, 3. ^[4] Д. А. 1, 13; 2, 14. — Orat. De Spiritali Sancto; P. gr. t. 46, col. 697. A. B. C.

[5] Он, De vita S. Marinae; P. gr. t. 46, col. 1000 AB. P. gr. t. 46. col. 1000 AB. [6] Он, Sermo de Spiritu Sancto adver. pneumat. Maced., 22. 23; P. gr. t. 45, col. 1328 D; 1329 B.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА
Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви

Св. Кирил Јерусалимски

Омолитвљеним умом својим сав урођен у „дубине Божје“, [1] свети Кирил Јерусалимски казује нам спасоносне истине Богочовечанског домостроја спасења. У делу спасења свакога од нас учествује Тројични Господ неизмерним човекољубљем Својим и сам човек трудом својим. Св. Кирил благовести: Општење Светога Духа дарује се по мери вере свакога. Ако се мало трудиш, мало ћеш добити; а ако се трудиш много, онда је и награда велика. [2] На свету Педесетницу Спаситељ је Духом Светим и огњем крстио Апостоле. [3] Ако човек има нелицемерну веру, онда и на њега силази Дух Свети. [4] Дух Свети је највећа сила, биће Божанско и непостижно. Јер Он је биће живо, умно и освећује све што је од Бога кроз Христа створено. Он просвећује душе праведних; Он је и у Пророцима, Он и у Апостолима, у Новом Завету. [5] Ваистину је Свети и благи Дух неоцењиво драгоцен. У Њему ми имамо великог од Бога Заштитника и Заступника, великога Цркве Учитеља, великога Покровитеља. Зато се крштени не боје злих духова, ни самог ђавола. Јер Он, обилазећи свуда, иште достојне, да им подели дарове Своје. [6]

Свети Кирил благовести: Силом Светога Духа Мученици обављају мученички подвиг. Јер немогуће је обавити мученички подвиг за Христа, ако га човек не обавља уз помоћ Светога Духа. Јер када нико не може Исуса назвати Господом осим Духом Светим, [7] ко онда може дати живот свој за Исуса без помоћи Духа

Светога.[8] Све дарује Отац кроз Сина заједно са Светим Духом.[9] Дух Свети не раздељује се већ само благодат која се кроз Њега шаље.[10] На Педесетницу Апостоли су се обукли „у силу с висине”[11] и крстили се савршено Духом Светим. При крштењу: вода омива спољашњост, а Дух Свети крштава све што је унутра у души. Апостоли су се крстили свим бићем, обукли се душом и телом у Божанствену и спасоносну одећу. Примили су они огањ не који опаљује него спасоносан; огањ који трње грехова спаљује а душу просвећује. Овај огањ примају сви који се крштавају.[12]

НАПОМЕНЕ:

[1] 1 Кор. 2, 10.

[2] Cathech. I, 5.

[3] Д. А. 2, 34. — Тамо, III, 6.

[4] тамо, III, 10.

[5] тамо, XVI, 3.

[6] тамо, XVI, 19.

[7] 1 Кор. 12, 3.

[8] тамо, XVI, 21.

[9] тамо, XVI, 24.

[10] тамо, XVII, 12.

[11] Лк. 24, 49; ср. Д. А. 1, 8.

[12] тамо, XVII, 14.

ТОМ III

ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви

Св. Јефрем Сирин

Милозвучна харфа Духа Светога Свети Јефрем Сирин са бесмртном радошћу сведочи о свеживотној делатности Духа Светога у Богочовечанском телу Цркве Христове. Он сваком хришћанину благовести: Свом снагом ревнуј у врлинама, да би се у тебе уселио Дух Свети.^[1] У смиреноумљу човековом обитава Дух Свети.^[2] Неопростив је грех — грех противу Светога Духа. А то је грех сваког јеретика, зато што су јеретици хулили, и хуле Духа Светога. Њима нема опроштаја „ни у овоме свету ни у ономе”,^[3] јер су се успротивили самоме Богу, од кога је спасење ... Сваки непокајани грех јесте грех к смрти.^[4] Један је циљ побожности: по вери и великој ревности за све врлине удостојити се испуњења Духом Светим, и стећи савршено ослобођење од страсти. тојест очишћење срца, које се у душама верних и побожних врши освећујућим Духом.^[5] У чистом срцу Дух Свети постаје свештеником. Срце твоје — свети жртвеник. У теби свештенодејствује Дух Свети. Не дај приступ смрдљивом греху, да се од тебе не би удаљио Дух Свети. Нека се не настањује у теби грех, јер грех удаљује од тебе Духа Светога.^[6] Ниједан грешник није остављен од свемилостивог Господа. Свети Јефрем Сирин благовести: Дух Свети чека пред вратима срца човекова, да би ушао, настанио се у њему и осветио га. Пази, Он обилази сва врата тражећи себи улаз.^[7]

НАПОМЕНЕ:

^[1] Творении Св. Ефрема Сирина, част. первая, стр. 383; Москва, 1848.

- [2] тамо, част. трет. стр. 197.
- [3] Мт. 12, 32.
- [4] тамо, част четврт. стр. 86. 87.
- [5] тамо, част пјатаја, стр. 59.
- [6] тамо, част пјатаја, стр. 421. 422.
- [7] тамо, част шестаја, стр. 331.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА
Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви

Св. Макарије Велики

Сав у Духу Светом: сав Духом Светим освећена ума, и срца, и душе, и савести, и воље, Свети Макарије Велики као ретко ко од светих Учитеља Цркве осећа благодатну сведелатност Духа Светог у Богочовечанском телу Цркве, и казује нам о томе многе благовести, бесмртне и вечне, пуне богочовечанске силе и тајанствености. Тако, Свети Макарије богомудрује: Душа, удостојена Духа Светог и Његове светлости, постаје сва — светлост, сва — лице, сва — око; сва је препуна духовних очију, и нема у њој ништа помрачено, јер је сишла на њу, и обитава у њој, неисказана красота славе Светлости = Христа. Душа, потпуно обасјана неисказаном красотом славе светлости од лица Христова и у савршеној заједници са Духом Светим, постаје сва — око, сва — светлост, сва — лице, сва — слава, сва — дух.^[1] Као што се месо без соли уцрвља и усмрди, тако и свака душа, неосољена Светим Духом, том небеском сољу, трули и испуњује се великим смрадом рђавих помисли. Стога се лице Божије одвраћа од страшнога смрада таштих помисли таме и живећих у таквој души страсти; у њу се крадом увлаче зли и страшни црви, тојест зли дуси и мрачне силе, хране се њоме, гнезде се у њој, гамижу по њој, једу је и обешчашћују. Али, чим душа прибегне Богу,

поверује и измоли себи со живота — благог и човекољубивог Духа, тада сишавша со небеска потамани страшне црве, уништи штетно злосмрадије, и очишћује душу дејством силе своје. И када права со учини душу здравом и неповредљивом, она поново стане служити Небеском Господу.^[2] Бог створивши тело, одредио му је да све потребно за живот позајмљује из спољњег света, и тело не може живети без онога што изван њега постоји, тојест без хране, без пића, без одеће. Ако се пак тело ограничи само на оно што се налази у његовој природи, не позајмљујући ништа из спољњег света, онда се оно распада и пропада. Тако и душа, створена по лику Божјем, да би живела, узима духовну храну, и духовно пиће, и небеску одећу, не из своје властите природе него од Божанства Његова, од властитог Духа Његовог, од сопствене светлости Његове, што и сачињава истински живот душе. у томе се и састоји небески живот душе. Тешко телу када се оно ограничава на своју природу, јер оно тада и умире. Тешко и души ако се ограничи на своју природу, и узда само у своја дела, немајући заједницу, општење са Божјим Духом, јер умире, не удостојивши се вечног живота Божанског.^[3] Духозарни Свети Макарије казује нам ову бесмртну истину: Ми хришћани „имамо нерукотворену кућу на небесима”.^[4] А та кућа је сила Духа Светога која обитава у нама. Стога је сваки дужан подвизавати се и старати се да ту кућу стекне вршењем свих врлина, и да верује да се та кућа стиче овде на земљи. Јер се вером и ревношћу у врлинама постаје заједничар Светога Духа.^[5] Душе које имају пламену и ненаситу љубав према Господу, удостојавају се избављења од страсти, и у пуноћи благодати примају озарење и заједницу Светога Духа и неисказаног тајанственог општења. Душа истински богољубива и христољубива живи у врлинама, чезне да се удостоји заједнице са Господом Христом у светињи Духа, чврсто верује да ће Духом Светим примити потпуно избављење од греха и таме страсти, поставши још овде на земљи чисто обиталиште Светога Духа; и тако достићи савршену меру бестрашћа — τῆς ἀπαθείας.^[6]

Свети Макарије благовести: Божји људи — хришћани треба да припреме себе за борбу и подвиг. Они су дужни подносити невоље, и спољашње и унутрашње борбе, да би, примајући ударце, побеђивали трпљењем. Такав је пут хришћанства. Где је Дух Свети, тамо — као сенка следују гоњење и борба. Тако, Пророци, мада је у њима делао Дух Свети, свагда су били гоњени. Тако и Господ, који је пут и истина и живот, био је гоњен од Својих сународника. Његов народ — Израиљци, и гонили су Га и распели Га. Слично се десило и са Апостолима, јер са Крстом Спасовим дошао је Дух Утешитељ, и преселио се у хришћане: нико од Јевреја није био гоњен, једини су хришћани били мученици. Но томе се не треба чудити; истини је неизбежно да буде гоњена.^[7] Душа, која је лишена Духа Светога и живи у страшној сиромаштини греха, пре приопштености Духу Светом, не може, макар и желела, стварно родити род правде. Сваки треба да приморава себе на молитву Господу, да га удостоји пронаћи и добити

небеску ризницу — Духа Светога, еда би без муке и лако вршио све заповести Господње, које раније није могао испуњавати ни при највећем напрезању. Међутим душа, која је искањем Духа Светога, вером и великим трпљењем обрела Господа, — ту истинску ризницу небеску, рађа плодове Духа Светога без муке, и све заповести испуњује Духом Светим чисто, савршено и беспрекорно.[\[8\]](#)

Свети Макарије богогласи: Они који су се удостојили постати чеда Божија и родити се одозго од Духа Светога, имају у себи Христа који их просвећује. Њих на разноврсне и различите начине води Дух Свети и благодат невидљиво дела у срцу њиховом. Понекад они плачу и тугују због васцелог рода људског, и молећи се за све људе проливају сузе и ридају обузети духовном љубављу према роду људском. Понекад их Дух Свети распаљује таквом радосћу и љубављу, да би они, када би било могуће сместили сваког човека у срцу свом, не разликујући злог од доброг. Понекад они у смиреноумљу духа толико понижавају себе пред сваким човеком, да сматрају себе за најпоследње и најмање од свију. Када душа усходи ка савршенству Духа Светога, потпуно очистивши себе од свих страсти, она се тако сједињује с Духом Светим да постаје једно с Њим. Тада она сва постаје светлост, сва — око, сва — дух, сва — радост, сва — блаженство, сва — љубав, сва — милосрђе, сва — благодат и доброта. Такви људи, сапрожимани Духом Светим, уподобљавају се Христу, пуни су врлина, и свагда и у свему сијају у њима плодови Духа Светога.[\[9\]](#)

Свети Макарије благовести из свог богатог Богочовечанског Еванђеља: Ко хоће да приступи Господу, да се удостоји вечног живота, да се испуни Светога Духа, да рађа плодове Светога Духа, да беспрекорно испуњује заповести Христове, он је дужан, због живећег у њему греха, примом равати себе на свако добро дело, на испуњавање свих заповести Господњих. Тада Господ, видећи такву његову ревност, милостиво га ослобађа од живећег у њему греха, испуњујући га Духом Светога. И тада он, без приморавања и тешкоће твори све заповести Господње, или боље рећи: сам Господ твори у њему заповести Своје, и он чисто рађа плодове Духа Светога.[\[10\]](#) Стога, ко хоће истински угађати Богу, примити од Њега небеску благодат Светога Духа, узрастати и усавршавати се у Духу Светом, дужан је приморавати себе на испуњавање свих заповести Божјих и покоравати срце чак и против воље његове. Када на тај начин испунимо све заповести Господње Духом Божјим који једини зна вољу Господњу; и када Дух усаврши нас у Себи, и савршен буде у нама, очишћенима од сваке прљавштине и греховне нечистоте, — тада ће Дух Свети душе наше, слично прекрасним невестама, привести Христу чисте и беспрекорне; и ми ћемо блаженствовати у Богу, и Царству Његовом; и Бог ће радооно живети у нама.[\[11\]](#)

О Богочовечанском домостроју спасења, и о улози Светог Духа у њему, Свети Макарије благовести: Господ наш Исус Христос извршио је сав домострој спасења. И сав труд, и сва ревност Његова имали су један циљ:

родити из Себе, из Своје природе чеда Духа Светога. Сви Анђели и Свете Силе радују се души рођеној од Духа Светога. Тело људско је подобије — ομοίωμα (сличност, прилика), а душа је лик Духа — εἰκὼν τοῦ Πνεύματος (слика, лик, икона Духа). И као што је тело без душе мртво и не може ништа радити, тако без небеске душе, без Духа Божјег, и душа је мртва за Царство, и без Духа Светог не може чинити оно што је Божје. Као што је у овом свету душа живот телу, тако и у вечном и небеском свету живот души је Дух Божји. Стога, ко се стара да поверује и приђе Господу, њему је потребно молити се, да би још овде примио Духа Божјег, јер је Он живот душе. И долазак Господа Христа ради тога је био: да још овде на земљи да души живот — Духа Светога.[\[12\]](#)

Боговођени ум Светог Макарија Великог овако расуђује: Као што птица не може летети ако има једно крило, тако и човечија природа, ако би остала сама по себи и у себи, и неприопштила се природи небеској, она не би могла чинити ништа добро. Јер и сама душа названа је храмом и обиталиштем Божјим, и невестом Царском. Бог је показао према човеку изузетну љубав: сишао је са светих небеса, узео на себе човекову разумну природу, и земљано тело присајединио Божанском Духу Свом, да би иловачни човек примио у себе небеску душу. И када душа човекова буде у заједници с Духом Светим, и небеска душа уђе у душу његову, онда је такав човек савршен у Богу и наследник, и син.[\[13\]](#)

Духоносни Свети Макарије Велики казује и ову небоземну блавест: Господ наш Исус Христос ради тога је и дошао, да измени, преобрази, и обнови људску природу, и да душу, због грехопада подчињену страстима, пресазда — , сјединивши је са Својим сопственим Божанственим Духом. Он је дошао да верујуће у Њега начини новим умом, новом душом, новим очима, новим језиком духовним; једном речју: да их начини новим људима, или новим меховима, помазавши их светлошћу Свога познања, да би улио у њих вино ново, тојест Духа Свога. Јер Он каже да вино ваља левати у мехове нове.[\[14\]](#) Као што је враг, грехом подчинивши себи човека, испунио човека пагубним страстима, улио у њега вино сваког безакоња и рђавих учења; тако је и Господ, избавивши човека од врага, начинио човека новим, и помазавши га Духом Светим, улио у њега вино живота, ново учење Светога Духа. Јер милостиви и моћни Господ може душу, опустошену и подивљалу од греха, претворити у Своју благод, кротост и мир — Светим и благим Духом обећања.[\[15\]](#)

Свети Макарије блавести: Све је могуће Богу, као што сведочи доживљај разбојников: у трен ока он се вером изменио и у рај уведен био. Господ је дошао ради тога, да душе наше измени, пресазда, и начини их заједничарима Божје природе,[\[16\]](#) и да у душу нашу стави душу небеску, тојест Божанственога Духа, који нас води ка свакој врлини, да бисмо могли живети вечним животом. Стога смо дужни свим срцем веровати

неисказаним обећањима Његовим. Тре ба нам завоleti Господа, и на све могуће начине напредовати у свима врлинама, и неуморно и непрестано молити, да потпуно и савршено примимо обећање Духа Његова, да оживе душе наше док смо још у телу. Јер ако душа још у овом свету не прими у себе светињу Духа за велику веру и за молитве, и не постане заједничар Божје природе, сједињујући се с благодаћу, уз помоћ које може беспрекорно и чисто испунити сваку заповест, — онда је она неприпремна за Царство небеско.[\[17\]](#)

По понорној тајанствености својој, осећање у човековом бићу такмичи се са најзагонетнијим тајнама у световима Божјим. Руководити њиме теже је него руководити безбројним васионама које тутње око наше мајушне планете. Мученички осећајући то, Свети Макарије благовести: Дух Свети подупире хришћане, подржавајући и руководећи душу у осећању.[\[18\]](#) Нема сумње, међу бићима душа човекова је најзагонетније биће после Бога. Отуда богомудри Светитељ благовести: Ни мудри својом мудрошћу, ни паметни својом памећу нису могли докучити финоћу душе — λεπτότητα, или рећи о души шта је она; једино се помоћу Духа Светог открива и стиче појам и тачно знање о души.[\[19\]](#)

Циљ је побожности: чистота душе и усељење у њу Духа Светога помоћу упражњавања врлина. Усрдна молитва богати нас многим, и самог Духа Светог усељује у душу.[\[20\]](#) Када човек достигне у савршенство Духа, сасвим очистивши себе од свих страсти, и потпуно се сјединивши са Духом Утешитељем, тада се душа удостојава постати Дух, те је сва — светлост, сва — радост, сва — љубав, сва — милосрђе, сва — благод, сва — доброта. Људи, савршено сједињени са Духом Божјим, уподобљавају се Христу, имајући у себи непроменљиве врлине Духа. Дух Свети их је начинио унутрашње беспрекорнима и чистима, и у њима свагда и у свему сијају плодави Духа.[\[21\]](#)

Свети Макарије благовести: Једино је Духу Светом позната сва воља Божија. Речено је: Шта је у Богу нико не зна осим Духа Божјег.[\[22\]](#) На дан Свете Педесетнице, када је Утешитељ сишао, и сила благога Духа уселила се у душе Апостола, с њих је скинут покривач греха, страсти се онеспособиле за делатност, и у њих су се отвориле очи срца. Тада су они, испунивши се премудрости, Духом Светим учињени савршени, и научени испуњавати вољу Божију.[\[23\]](#) Од Христова доласка отворила су се врата благодати истински верујућима, и њима се даје Божија сила и делатност Духа — ενέργεια Πνεύματος. Христос, та прва и природна доброта, ниспослао је божанственим ученицима дар Духа; и од тога времена та Божја сила, закриљујући све верне и обитавајући у душама њиховим, стала их је исцељивати од грехов· них страсти, избављати од таме и обамрлости, јер до овог времена душе су биле изранављене, закључане у тамницу и поседнуте духовним мраком. Разуме се, и сада се налази у тами душа која

се још није удостојила да у њој обитава Господ и да је сила благога Духа закриљује стварно — ενεργητικώς (= делатно, доживљајно, активно), свом силом и сигурношћу. у онима пак које је благодат Божанскога Духа посетила, уселивши се у саме дубине ума њихова, Господ као да постаје душа. Јер божанствени Апостол каже: Ко се Господа држи један је дух с Господом.[\[24\]](#) Каква доброта! Какво благоволење природи људској толико пороцима униженој! Но воља човека освећеног Духом сједињује се са вољом Божјом. Јер душа тада заиста постаје као душа Господа, зато што се сва драговољно и свим бићем предаје сили благога Духа, да би она царовала уњој, и душа више не ходила по својој вољи. Јер је речено: Ко ће нас раставити од љубави Божије?;[\[25\]](#) тојест, ко ће раставити душу сједињену са Духом Светим.[\[26\]](#)

НАПОМЕНЕ:

[\[1\]](#) Homil. I, 2; P. gr. t. 34, col. 452 A. B.

[\[2\]](#) тамо, I, 5; col. 452 B.

[\[3\]](#) тамо, I, 10. 11; col. 460 C. D. 461 A. B.

[\[4\]](#) 2 Кор. 5, 1.

[\[5\]](#) тамо, homil. V, 6. 7; col. 542 C. D.

[\[6\]](#) тамо, homil. X, 4. 5; col. 541 D.

[\[7\]](#) тамо, homil. XV, 11; col. 584 A. B;

[\[8\]](#) тамо, homil, XVIII, 2. 3; col. 636 C. D.

[\[9\]](#) тамо, homil. XVIII, 7. 8. 10. col. 640 A. B. C; col. 641 A [\[10\]](#) тамо, homil. XIX, 1. 2; col. 641 D; 644 A. B. C.

[\[11\]](#) тамо, homil. XIX, 7. 9; col. 648 B; 649 A. B.

- [12] тамо, homil. XXX, 2. 3. 5. 6; col. 721 C; col 724 A. D., col. 725 A
- [13] тамо, homil. XXXII, 6; col. 737 B. C.
- [14] Мат. 9, 17.
- [15] тамо, homil. XLIV, 1. 2. col. 780 A. B.
- [16] 2 Петр. 1, 4.
- [17] тамо, homil. XLIV, 9; col 785 A. B.
- [18] тамо, homil. LXVII, 11; col. 804 A [19] тамо, homil. XLIX, 4; col. 816 B.
- [20] Он, Epist. II; P. gr. t. 34, col. 433 A. B.
- [21] Он, De charitate, 7; P. gr. t. 34, col. 913 C. D.
- [22] 1 Кор. 2, 10.
- [23] тамо, De charit. 11; col. 917 B. C.
- [24] 1 Кор. 6, 17.
- [25] Рм. 8, 35.
- [26] Он, De libert. mentis 11. 12; P. gr. t. 34, col. 944 B. C. D.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА
Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви

Св. Златоуст

Сав у Духу Светом, Свети Златоуст је један од најбогонадахнутијих и најбогоречитијих сведока свудаприсутности и сведелатности Духа Светога у васцелом Богочовечанском телу Цркве. Павловски осетљив за све што је Христово, он снажно осећа присуство и делатност Духа Светога и у најтананијем трепету и дрхтају тела Христовога = Цркве Христове. И ми са Њим осећамо да је Дух Свети заиста као душа Цркве свудаприсутан у свему црквеном: у свему најмањем и у свему највећем. Кроз Светог Златоуста се и осећа и сазнаје и види и доживљује истина: да је Црква Христова заиста Благовест над благовестима и Потреба над потребама за људско биће у свима световима. У њој, једино у њој је и спасење и охристовљење и обогочовечење и отројичење и обожење људскога бића; и то увек и само у Тројичном Божанству: од Оца кроз Сина у Духу Светом. То важи како за срце Цркве тако и за најмању ћелију у Богочовечанском телу Цркве.

Свети Златоуст сведочи о Еванђељу у Цркви: Ми говоримо не своје већ оно што нам нашаптава благодат Духа Светога. А благодат Духа никада не бива мала и оскудна већ велика, чудесна и достојна милосрђа Дародавчева.^[1] Еванђелисти говоре од Духа Светога; а који говори од Духа Светога, не говори ништа узалуд и без разлога.^[2] Да није дарова Светога Духа, не би било ни светог крштења, ни опроштаја грехова, ни оправдања, ни освећења, ни усиновљења; не бисмо били причасници светих тајни, јер без благодати Светога Духа не би могло бити свете Тајне тела и крви Спасове; не бисмо имали ни свештенике, јер без силаска Светога Духа не може бити рукоположења.^[3]

На дан свете Педесетнице Свети Златоуст благовести: Данас је Дух Свети сишао на нашу природу; Господ је узнео наше тело, и низвео Духа Светога. Домострој спасења о нама разделили су међу собом Отац, Син и Свети Дух. Још није прошло десетак дана како се узнео Господ Христос, и већ нам је Он ниспослао духовне дарове, дарове измирења. Да нико не би сумњао и двоумио да је Христос по Вазнесењу измирио са нама Оца и умилостивио Га, и да би показао да је стварно измирио Оца са нашом природом, Он нам је одмах послао дарове измирења. Тако, када се непријатељи измире, они размењују дарове између себе. Ето, ми смо послали веру — и отуда добили дарове; послали смо послушност — и добили оправдање.^[4]

Свети Златоуст благовести: Господ нас је крстом Својим измирио са Оцем. А зашто Дух Свети није био дарован пре распећа? Зато што је васељена била у гресима, у злоћи, у непријатељству и срамоти, пошто још није било принесено на жртву Јагње, које је узело на Себе грехе света. Дакле: док Господ Христос још није био распет, дотле није било ни измирења; а док није било измирења, дотле, по правди, није био ниспослан ни Дух. Нема сумње, ниспослање Духа је знак измирења. А где је сада Дух Свети? у оно време Дух Свети је показивао Себе кроз знамења и чудеса: мртви су

васкрсавали, губави се очишћавали ... А сада, чиме ћемо доказати да је Дух Свети с нама? Несумњиво, Дух Свети јс с нама и у нама. Ето, Он нас спасава бањом спасења и обновљења.[\[5\]](#) Он нас очишћује, освећује, просвећује, ослобађа од свих порока.[\[6\]](#) Да није Духа Светога, не бисмо могли Исуса назвати Господом.[\[7\]](#) Да није Духа Светога, онда у Цркви не би било премудрости и разума.[\[8\]](#) Када не би било Светога Духа, онда у Цркви не би било пастира и учитеља, јер се и они постављају Духом Светим.[\[9\]](#) Преко епископа и свештеника благодат Духа Оветога извршује тајанствену жртву — Свету Евхаристију. Мада присуствује човек, али преко њега дела Бог. На светом престолу не збива се ништа људско. Када не би присуствовао Дух, онда не би постојала Црква. Но пошто Црква постоји, онда очигледно присуствује Дух.[\[10\]](#)

Нема сумње, Дух Свети је у телу Цркве остваритељ богочовечанског спасења сваког људског бића које то узажели. Он је несумњиво Спаситељ наш. Без Њега нема спасења. Свети Златауст о светом празнику Педесетнице благовести: Данас су нам од човекољубивог Бога ниспослани велики и људском речју неизразиви дарови. Данас смо најзад стигли на сам врх добара, ушли у саму престоницу свих празника, пришли самом плоду обећања Господњег. Господ Христос, који се узнео на небо и седи на царском престолу с десне стране Оца, данас нам дарује силазак Светога Духа, и преко Њега шаље нам с неба безбројна блага. Несумњиво, све што се односи на наше спасење, уређено је Духом Светим. Њиме се ми ослобађамо ропства, призивамо у слободу, уводимо у усиновљење, наново изграђујемо, скидамо са себе тешко и смрдљиво бреме грехова; Духом Светим ми видимо поворке свештеника, имамо пукове учитеља; од тог су извора и дарови Откривења и дарови исцељења; и свим осталим, што обично украшава њу, Црква се снабдева отуда. Преко Духа Светога ми смо добили отпуштење грехова; преко Њега смо омили сваку нечистоту; по Његавом дару, ми који смо притекли к благодати, постали смо од људи анђели, не изменивши своју природу, него што је далеко дивније, остајући при својој људској природи, ми водимо живот анђелски. Таква је сила Духа Светога.[\[11\]](#)

Свет Богочовечанске вере је Тросунчано Божанство и човек. Човека деле од Пресвете Тројице безбројне бесконачности. Да би овладали њима вери је потребан Дух Свети. Свети Златоуст благовести: Вери је потребна помоћ и присуство Духа Светога, да би она остала непоколебљива. А помоћ Духа обично се даје за чист живот и добро владање. Стога, ако желимо имати тврду веру, дужни смо водити чист живот, који и орасположује Духа Светога да обитава у нама и да подржава силу вере. Немогуће је, заиста немогуће, да се онај који води нечист живот не колеба и у вери.[\[12\]](#)

Свети Златоуст херувимски благовести: Достојна је дивљења ова ствар. Спаситељ дође на земљу и, долазећи, донесе Духа Светога, а улазећи на небо, узнесе тело свето, да би дао свету залог спасења, силу Духа Светога. А као други залог спасења света хришћанин је дужан сматрати свето тело Христово. Говорећи тако ја имам у виду и тебе, и свако лице хришћанско. Ја сам хришћанин и Божји. На каквом основу? Ја имам Духа Светога који је с неба сишао. Хоћеш ли други доказ? Ја сам добио с неба Духа Божијег, ја имам сигуран залог спасења. Какав залог? Горе — тело Његово, доле — Духа Светога у нама. Ти сумњаш да смо ми Божији. Бог и људи сјединили су се у један род. По оваплоћењу Господа Христа — преко Његовог тела — сва Црква постала је род Христу: и Павле је рођак Христу, и Петар, и сваки верник, сви ми, сваки побожни. Стога и вели свети апостол Павле: Ми смо род Божји.[\[13\]](#) И на другом месту Он вели: Ми смо тело Христово и уди међу собом; ми смо уди тела његова.[\[14\]](#) Другим речима, по телу, које је Христос примио, ми смо сродници Његови. Тако дакле, имамо залог Његов — на небу тело Његово, од нас позајмљено, и на земљи — Духа Светога каји обитава с нама. Небо добило свето тело, и земља примила Светога Духа. Дошао Христос — и донео Светога Духа, узишао — и узнео наше тело.[\[15\]](#)

Једно је Еванђеље Пресвете Тројице. Отуда свако Лице Њено на свој ипостасни начин благовести Свето Еванђеље. О томе Златоусти светитељ говори: Као што је Спаситељ, дошавши на земљу, постао допуна Закона и Пророка, тако је и Свети Дух допуна Еванђеља. Христос, дошавши, допунио је Собом оно што је било речено Оцем у Закону и устима Пророка. Стога апостол Павле вели: Христос је свршетак закона.[\[16\]](#) Свети Дух, дошавши, допунио је оно што је еванђелско. Што је у Закону, то допуњује Христос; а што је у учењу Христовом, то допуњује Свети Дух, не зато што је Отац несавршен, него као што се јавио Христос потврђујући оно што је Очево, тако се јавио и Свети Дух потврђујући оно што је Синовље.[\[17\]](#)

Свети Златоуст благовести: На телу и у телу оваплоћеног Бога Господа Христа почива васцела благодат Светога Духа, а у људима само делић, само капља те благодати. О Педесетници пак сва је васељена добила од Светога Духа дар. Дар је почео од Палестине, и раширио се на Египат, Финикију, Сирију... на све земље. По свакој земљи коју озарава сунце ширила се та благодат, та капља, тај делић Духа Светога, и испунио богопознањем сву васељену. Том благодаћу чињена су знамења, разрешавани су греси свима. Та капља, та свепуноћа благодати Духа Светога довољна је на ову васељену, на све векове. И притом она се не смањује и не истрошује, него све испуњава благодатним богатством, а сама ни најмање не осиромашује.[\[18\]](#)

У васцелом Богочовечанском домостроју спасења, и у личном спасењу сваког члана Цркве, неминовно учествује божанском делатношћу Својом

сам Дух Свети кроз свете тајне и свете врлине. Златоусти богомудрац благовести: Господ Христос за нас, у духу и телу Свом, прима Духа премудрости и разума, знања и побожности, показујући нам у Себи самом пример да су нама нужни такви дарови Духа Божија. Као Господ Он се не нуждава овог примања Духа, него се Дух јавља у Њему, да би се добротинства Његова открила нама. Он се оваплотио и учовечио не по некој нужди Својој него једино за то да људе начини синовима Божјим. Исто тако Он је примио Духа Светог не од неке невоље него једино за то да Духа Светог изобилно дарује онима којима је нужан.[\[19\]](#) Било је неопходно да се Дух Свети јави над оваплоћеним Богом,[\[20\]](#) да би се благодат Духа утврдила у нама преко тела Христовог.[\[21\]](#) Господ прима моје тело, да бих ја сместио Њега — Бога Логоса; и Он, примивши моје тело, даје ми Светога Духа, да би, и дајући и примајући, подарио мени ризницу живота. Он прима моје тело, да би ме ооветио; даје ми Светога Духа, да би ме спасао.[\[22\]](#)

Човек располаже силом која низводи у душу. Бога — Духа Светог. Та сила је вера. Међу врлинама, она је — свеврлина. Из ње се роје све врлине, и живе њоме, и бесмртјују њоме. Свети Златоуст благовести: Верник је не онај који верује свему него који верује Богу. Остави испитивање и прими веру. Вера просвећује све, вера освећује све, вера чини човека достојним Духа Светог. Вера је пуна свете силе. Где је вера, тамо је и сила; а где је неверје, тамо је и немоћ. Вера — почетак добара; вера — извор добара.[\[23\]](#)

у Богочовечанском домостроју спасења свеспасоносна сила Духа Светог, звана благодат, има разне називе. Свети Златоуст благовести: Благодат Светог Духа у Св. Писму назива се некад огњем, некад водом. И то показује да такви називи изражавају не Његово биће већ само Његово дејство, делатност, енергију, јер се Дух Свети, као биће невидљиво и једнородно, не састоји из разних суштина. Назива се Дух Свети огњем — за означавање топлоте благодати, коју Он изазива, и истребљења грехова; а водом — да се изрази чистота и обновљење које Он даје душама које Га примају.[\[24\]](#)

Дух Свети се даје за делотворну христочежњивост и посведочену христољубивоост. Свети Златоуст благовести: Апостоли су најпре оставили све што су имали. Стога они о Педесетници добијају Светога Духа, када су већ обелоданили своју врлину. Са силаском Светог Духа на њих, Апостоли су се изменили и уздигли изнад свега телеснога; јер где се јавља Дух Свети, тамо се и бласто претвара у злато.[\[25\]](#)

Саборност у Цркви је закон, прописан Духом Светим и оствариван Њиме. Доказ? Први Апостолски Сабор у Јерусалиму. У његовој се одлуци вели: „нађе за добро Дух Свети и ми”.[\[26\]](#) Свети Златоуст благовести: Вели

се: „Дух Свети и ми“, да не би помислили да је то учење људско. Не, то је закон Духа Светога.[\[27\]](#)

Изузетну љубав Своју према нама Бог је показао давши нам Духа Светога. Свети Златоуст благовести: Бог нам је даровао највеће благо, даровао не небо, не земљу, не море, већ оно што је драгоценије од свега тога, — Он је људе учинио анђелима, синовима Божјим, браћом Христовом. А које је то благо? Дух Свети. Притом, сила љубави Божије открива се нарочито у томе што нам је Бог то благо даровао не полако и не мало по мало, него нам је одједном излио сав извор блага, и то пре наших подвига.[\[28\]](#) Нада је узрок свих блага. Она се даје од Духа Светога. Али се она даје Њиме, ако и ми учинимо нешто са своје стране. А то нешто јесте вера.[\[29\]](#) Надом и вером ми ћемо и Духа Светог привући. И када Он дође, сачуваће сва блата. Као што се живот наш подржава храном, а храна ствара живот, тако, ако имамо добра дела, имаћемо и Духа Светога; а ако имамо Духа Светога, имаћемо и добра дела. „И обратно: ако немамо добрих дела, Дух Свети одлеће од нас; а ако се лишимо Духа Светога, онда ћемо бити хромии и за добра дела.“[\[30\]](#) Потребна је не само вера него и духовни живот, да бисмо могли задржати у себи Духа Светога, данога нам једном. За нас Дух Свети је све и сва — Πνεύμα πάντα παρ' ημίν. Господ Христос чини силом Духа Светога знаке и чудеса преко светих апостола. Једном речју: све што апостоли благовесте, чине, чудотворе, све то врши Христос, све то врши Дух Свети.[\[31\]](#)

Нема сумње, прворазредна је истина Светог Откривења: Дух Свети је главна стваралачка и ујединилачка сила у Богочовечанском телу Цркве Христове. Свети Златоуст богонадахнуто благовести: Као што тело и глава сачињавају једнога човека, тако и Црква и Христос јесу једно. Као што наше тело јесте нешто једно, тако и Црква и Христос јесу једно. Као што наше тело јесте нешто једно, мада се састоји из многих удова, тако и у Цркви сви ми сачињавамо нешто једно, иако се она састоји из многих чланова, но они многи јесу једно тело. На којим начин? Духом Светим. Јер једним Духом ми се сви крстисмо у једно тело, били Јевреји, или незнабошци, или робови, слободни.[\[32\]](#) То значи: један Дух саставио је од нас једно тело и препородио нас, јер није једним Духом крштен један а другим други. Јер није само Дух који нас је крстио један, него и оно у што нас је крстио, тојест ради чега нас је крстио јесте једно, пошто смо се ми крстили не ради тога да сачињавамо разна тела, већ да бисмо сви ми потпуно сачињавали једно тело међу собом, тојест крстили смо се да бисмо сви ми били једно тело. И ти си тело као ја, и ја сам тело као ти, и сви ми имамо једну и исту Главу — Господа Христа, и родили смо се истоветним крштењем, стога и сачињавамо једно и исто тело. Са тог разлога сви се ми и напојисмо једним и истим Духом, удостојисмо се једне и исте благодати.[\[33\]](#) Нови Завет нам је не само даровао живот, него нам је подарио и Духа Светога који даје

живот, што је важније и од самог живота. у ствари, Нови Завет је „служба Духа Светога — ἡ διακονία τοῦ Πνεύματος (= служење Духа Светога).[\[34\]](#)

Богочовечански домострој спасења даје нам се од Свете Тројице: сав је од Ње, и сав у Њој. Господ Христос га је извршио на земљи. Дух Свети га остварује у свакоме вернику посебно, и у свима верницима саборно; и то у Богочовечанском телу Христовом — Цркви, по мери свачије христочежњиве ревности у богочовечанском живљењу, живљењу у Христу и Христом. Свети Златоуст благовести: Богомудри апостол Павле назива Духа Светога залогом нашега спасења.[\[35\]](#) Залог се даје као јемство да ће све исплатити. Господ Христос нам је купио спасење, и засада дан нам је само залог. А зашто није дао све одмах? Зато што ми са своје стране нисмо испунили све. Ми смо поверовали, — то је само почетак, и Он нам је даровао залог. А када веру покажемо у делима, тада ће нам Он дати све. Бог нам је даровао Свога Сина — залог мира и измирења, и из Њега Светога Духа. Не потврђујемо ли веру делима, ми самим тим, искључујемо себе из речи обећања. Када бисмо се присајединили Духу Светом, како треба, онда бисмо и небо видели и своје будуће спасење тамо.[\[36\]](#)

Према безграничном и свебогатом Духу Божјем наш људски дух је пуки сиромашак. То је изузетно очигледно када је у питању познање Бога, Његових тајни. Ту је нашем убогом духу људском увек потребна помоћ Светога Духа. Богомудри духоносац Свети Златоуст благовести: Тајне Божије могу схватити само они који су се присајединили Светоме Духу и удостојили се велике благодати. Дух Свети открива све и разјашњава саме тајне Божије. Знање тајни Божијих припада једино Духу Светом, који „испитује дубине Божије”.[\[37\]](#) И ни анђео, ни арханђео, нити икаква створена сила неће нам дати тај дар. То је плод Откривења, и ту су излишна сва умовања. И ми, ако бисмо познали Бога како треба; ако бисмо Га познали од Онога од кога Га треба познавати — од самога Духа Светога, онда ми не бисмо више ни у шта сумњали.[\[38\]](#)

Све што је у Цркви од Свете Тројице, све је то Свето Предање, бесмртно и вечно, и све је то ради спасења нашег, ради обогочовечења нашег, ради отројичења нашег. И то бесцен благо чува се свебудним чуварем и остваритељем спасења нашег — Светим Духом Христовим. И само Светим Духом Спасовим сам свеблаг Господ Христос постаје наш, у свима световима бесмртно и вечито наш. По светом Златоусту, све се то чува Светим Духом „који живи у нама”.[\[39\]](#) Људска душа и људска сила нису у стању саме по себи сачувати таква блага поверена нам. Зашто? Зато што је око нас много разбојника, дубока тама, ђаво вреба и сплеткари, и ми не знамо у који ће час у које време он напасти на нас. Како их можемо сачувати? Духом Светим, тојест ако будемо имали у себи Духа. А Он ће бити с нама, ако не одбацимо благодати Његове. Он је наш бедем, Он —

наша ограда, Он — наше уточиште. Но да бисмо Га задржали у себи, не треба да Га одгонимо од себе рђавим делима.[\[40\]](#)

У личности Господа Христа све људско дошло је до свога божанског, до свога богочовечанско савршенства. И сва творевина Божја кренула је еванђелским путем ка богочовечанском савршенству кроз богочовечанска средства. Свети Златоуст благовести: Према Старом Завету у дан Педесетнице био је дат Закон, према новој благодати — била је дата посета Светога Духа; у овај дан Мојсије је примио таблице Закона; — у овај дан хор Апостола је примио силазак Светога Духа. На Синају Бог је био видљив као огањ; када се Дух Свети јавио Апостолима, — јавио се у виду огња, раздвојеног на огњене језике. Дух Свети не дели се по Својој природи већ раздвојује Своја дејства, Своје енергије, Своје силе, Своје дарове. Не дели се Дух Свети, него Он дели дарове, као што сведочи свети Апостол.[\[41\]](#) Дух Свети јавља се у виду огњених језика. Зашто језика? Зато што су Апостоли имали испунити сву васељену проповеђу у којој је имао делати Дух Свети. Зашто огњени? Зато што је трње незнабожја било по свој васељени, и Спаситељ шаље огњене језике који сагоревају трње незнабожја.[\[42\]](#) Вазнесење Господа на небо служи као залог силаска Светога Духа. Онима који су примили Исуса требало је да приме и силазак Светога Духа, да би учење богопознања ишло по најсавршенијем путу. Примивши људску природу и својствено људима обличје, Господ Исус је припремио људе за примање Светога Духа.[\[43\]](#) И Дух Свети је сишао, када се наша природа узнела на небо, или боље рећи — на царски престо.[\[44\]](#) Даровање Светога Духа било је највеће од свих чудеса, и сва остала су ради тога једино и била устројена.[\[45\]](#)

НАПОМЕНЕ:

[\[1\]](#) О статуама, Беседа I, 7; P. gr. t. 49, col. 17.

[\[2\]](#) О издајству Јуде, II, 2; P. gr. t. 49, col. 422.

[\[3\]](#) О васкрсењу мртвих, 8; P. gr. t. 50, col. 430. [\[4\]](#) На св.

Педесетницу, Беседа I, 2; P. gr. t. 50, col. 456

[\[5\]](#) Тит. 3, 3—5.

[\[6\]](#) 1 Кор. 6, 9—11.

[\[7\]](#) 1 Кор. 12, 3.

- [8] 1 Кор. 12, 8.
- [9] Д. А. 20, 28.
- [10] тамо, Беседа I, 3. 4; col. 456. 547. 458. 459.
- [11] тамо, Беседа II, 1; col. 463. 464. 465.
- [12] Беседа на речи Апостола: „Имајући онај исти дух вере", 9; Р. gr. t. 51, col. 280.
- [13] Д. А. 17, 29
- [14] 1 Кор. 12, 27; Еф. 5, 30
- [15] Беседа на Вознесење, 16; Р. gr. t. 52, col. 789.
- [16] Ср. Рм. 10, 4.
- [17] Беседа о Св. Духу, 10; Р. gr. t. 52, col. 825.
- [18] Беседа на Псалме, Бес. 44, 2. 3; Р. gr. t. 55, col. 186.
- [19] Толкованје на Пророка Исаију, гл. XI, 2; том шестој, књ.перваја, С. — Петербург, 1900.
- [20] Ср. Јн. 31—34.
- [21] тамо, гл. LXI; стр. 364.
- [22] Св. Златоуст, Реч на дан Рођења Христовога; Р. gr. t. 56 col. 389. Р. gr. t. 56, col. 421.
- [23] Он, Беседа на речи: Каквом влашћу то чиниш? (Мт. 21, 23);
- [24] Беседе на Еванђеље Св. Јована Богослова, Беседа 32, 1; Р. gr. t. 59, col. 183.
- [25] Беседе на Дела Апостолска, Беседа IV, 2, 3; Р. gr. t. 60, col. 44. 46.
- [26] Д. А. 15, 28.
- [27] тамо, Беседа XXXIII, 3; col. 342.
- [28] Беседе на Послан. Римљанима, Беседа IX, 3; Р. gr. t. 60. col. 470.

- [29] Ср. Рм. 15, 13.
- [30] тамо, Беседа XXVIII, 2; col. 651.
- [31] тамо, Беседа XXIX, 2; col. 655. 656.
- [32] 1 Кор. 12, 13.
- [33] Беседе на 1 Кор., Беседа XXX, 1. 2; Р. gr. t. 61, col. 250. 252.
- [34] Беседе на 2 Кор., Беседа VII, 2; Р. gr. t. 61, col. 443.
- [35] Еф. 1, 14.
- [36] Беседа на Ефесц., II, 2; Р. gr. t. 62, col. 18. 19.
- [37] 1 Кор. 2, 10.
- [38] Беседа III, 1; col. 24.
- [39] 2 Тм. 1, 14.
- [40] Беседа на 2 Тим., III, 1; col. 613.
- [41] 1 Кор. 12, 11.
- [42] Беседа на Св. Педесетницу; Р. gr. t. 64, 933. 934. 935.
- [43] Беседа на Св. Педесетницу; Р. gr. t. 64, col. 417.
- [44] Беседа на Ев. Мат., I, 1; Р. gr. t. 57, col. 15.
- [45] тамо, Беседа XI, 6; col. 199.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА
Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви

Св. Исидор Пелусиот

Као свети сутелесници Богочовечанског тела Цркве Христове, свети Оци ум Христов имају.^[1] Они и мисле умом Христовим; зато су им и мисли свете, и пуне богочовечанске истине и бесмртности и вредности. Таква је и следећа мисао Светога Исидора Пелусиота: Својим рђавим делима ми одгонимо од себе Духа Светога кога смо примили.^[2] Смрћу бесмртне душе назива се одлазак Духа Светога од ње. Као што је тело живо када је душа у њему, тако је и душа жива када је у њој Дух Божји. И као што по растанку са душом тело остаје мртво, тако и по одласку Духа Светог душа губи блажени живот, не претварајући се у ништа него продужујући живети животом који је гори од сваке смрти.^[3]

НАПОМЕНЕ:

^[1] Ср. 1 Кор. 2, 16.

^[2] Творения Св. Исидора Пелусиота част перва, стр. 151, Писмо, 250 Епископу Евсевију; Москва, 1859.

^[3] тамо, част втора стр. 278—279, Писмо Свјетлејшему Доротеју.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА
Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви

Св. Максим Исповедник

Свети Максим Исповедник богонадахнуто осећа сву свету саборну делатност Духа Светога у телу Цркве. И прати је свесношћу сваког члана Цркве. И објашњава богочовечански о смишљену сарадњу слободних људских бића у Цркви, тој благодатној радионици спасења и обожења људи. Свети Максим благовести: Као човек. Христос је глава Цркве, а као Бог, имајући по природи Духа Светога, дарује Цркви силе Духа Светога — τὰς ἐνεργείας τοῦ Πνεύματος (= дарове, енергије, делатности). Бог Логос, поставши човек, извршује васцело спасење; кроз оно што је људско Он нам дарује оно што је Његово по природи, због чега је и постао човек.[\[1\]](#) Божанске дарове Духа Светога сваки добија по мери своје вере.[\[2\]](#) Свакоме се по мери његове вере даје пројава Светога Духа. Човек сразмерно својој вери прима силу Светога Духа — τοῦ Πνεύματος τὴν ἐνβροειαν. Величина те силе одговара вршењу заповести Господњих. Исто тако и љубав се даје сразмерно вери — κατὰ τὴν ἀναλογιαντὴς πίστεως. Исто тако сваки дар Духа Светога даје се због држања заповести.[\[3\]](#) Сваки од нас по мери своје вере испољава силу Светога Духа. Божанска добра се деле по мери свачије вере. Благодат се свакоме даје по мери његове вере.[\[4\]](#) Очишћење својих душа, које достојни обављају помоћу врлина, бива Духом Светим. Кроз то дарује се достојнима обожење.[\[5\]](#) За ревносно подвизавање у врлинама Дух Свети даје очишћење ума од страсти.[\[6\]](#) Дух Свети тка хитон врлина.[\[7\]](#) Речи у **Оче нашу**: „да дође Царство Твоје“ значе: да дође Дух Свети.[\[8\]](#) Хула на Светога Духа јесте неверје и безбожност; а то је оно што се не опрашта ни у овом ни у оном свету.[\[9\]](#) Слепу веру има онај који не извршује заповести Господње.[\[10\]](#)

НАПОМЕНЕ:

[\[1\]](#) Quaest. ad Thal., Quaest. 63; P. gr. t. 90, col. 672 B. C.

[\[2\]](#) тамо, Quaest. 28, col. 365 B. C.

[\[3\]](#) Он, Capit. Centur. I, 96; P. gr. t. 90, col. 1220 B. C.

[\[4\]](#) тамо, Cent. III, 34. 35; col. 1373 C. D.

- [5] тамо, Cent. IV, 79; col. 1340 A.
- [6] тамо, Cent. V, 17; col. 1356 A.
- [7] Он, Epist. 29; P. gr. t. 91, col. 621 A.
- [8] Он, Тумачење Молитве Господње; P. gr. t. 90, col. 885 B.
- [9] Он, Quaest. et Dubia, 26; P. gr. t. 90, col. 808 A.
- [10] Он, Centur. III, 45; P. gr. t. 90, col. 1280 A.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА
Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви

Св. Симеон Нови Богослов

Ако је ико богочовечански Духоносац, у најпунијем смислу речи, онда је то Свети Симеон Нови Богослов. Он апостолски богомудро зна путеве душе људске ка тами и светлости, ка смрти и бесмртности, ка рају и паклу, ка добру и злу, ка Богу и ђаволу. Њему је, као ретко коме откривена тајна времена и вечности, тајна човека и анђела, тајна душе и тела, тајна Бога и ђавола. А кроза све то откривена еванђелска светајна Тросунчаног Божанства, и Његова сведелатност у Богочовечанском телу Цркве која се збива у времену и вечности благовољењем Бога Оца кроз Богочовека Сина у Богу Духу Светом Утешитељу. Свети Симеон Нови Богослов благовести: Као што тело умире када се душа одвоји од тела, тако и душа умире када се Дух Свети одвоји од душе. Жаока смрти је грех, јер су смрт и трулежност пород греха. Душа је кроз грех умрла за вечни живот, одвојивши се од Духа Светог и од Царства Његовог. За душом пошло је и тело путем смрти. Но као што се у мртвом телу легу црви, тако се у души, лишеној божанске благодати, легу као црви: завист, злоћа, лаж, мржња, непријатељство, злопамтљивост, неправда, клевета, пљев, јарост, освета, гордост, сујета, немилостивост, похота, славољубље, бесрамност, и свако друго зло. И док човек не постане

заједничар Господа Христа кроз свето крштење и причешће и не прими благодат Светога Духа, не може ни помислити, ни учинити ишта достојно Царства Божјег; не може испунити ни једну заповест Христову. Јер Бог ради тога постаде човек, да у Њега, као у Бога, сиђе Бог Дух Свети, и да борави у Њему, да би се затим Божанство сјединило са сваким човеком. То и јесте васкрсење душе у овом животу. Јер кроз причешће, усвајање и заједничарење са Богочовеком Исусом, душа оживљује и прима првобитну своју нетрулежност силом и благодаћу Светога Духа, Кога примамо општећи са Господом Исусом. Као што тело када је живо пројављује силе, дејствовања душе, тако и душа, када је жива, пројављује силе, дејствовања, енергије Светога Духа, тојест: доброту, веру, кротост, уздржање и остале врлине.[\[1\]](#)

Када се душа разболи, вели Свети Симеон, њу лечи само један лек, не многи. А тај лек је? — Дух Свети, благодат Господа нашег Исуса Христа. Сваки хришћанин треба да се свом снагом труди: да путем покајања, милостиње и сваке друге врлине задобије не шта друго него благодат Пресветога Духа, помоћу којег ће водити живот по Христу. Јер нема другог начина, и другог средства и метода да хришћанин живи по Христу, сем да претходно прими силу с висине, тојест благодат Исуса Христа.[\[2\]](#) Без Светога Духа нико не може ни грех избегавати, ни заповести Божје испуњавати, нити одбијати власт и силу коју демони имају над нама.[\[3\]](#)

Испуњујући себе силама Духа Светога помоћу светих тајни и светих врлина, човек очишћује себе од сваке прљавштине греха и страсти, обожује све стваралачке силе у себи, и води себе из савршенства у савршенство. Сав у Духу Светом, Свети Симеон Нови Богослов благовести: Ко љуби Бога и држи заповести Његове, облачи се у силазећу с висине силу Светога Духа, који се не јавља на чулно приметан начин, у виду огња, и не долази са великом хуком и олујним дувањем (ово се збило само са Апостолима — због неверујућих), него се види умно — $\nu\epsilon\omicron\rho\omega\varsigma$. као умна светлост, и долази са сваком тихошћу и радошћу. Ова светлост је одсјај Прве, Вечне Светлости, и одсјај вечног блаженства. Чим ова светлост засија у души, одмах ишчезава свака нечиста помисао, и свака телесна немоћ добија своје исцељење. Тада се очишћују очи срца, тојест ум и разум — и виде Бога, као што је написано у Еванђељу о блаженствима. Тада душа види као у огледалу чак и најмање своје погрешке, и улази у највеће смирење; а размишљајући о величини оне Славе, испуњује се сваком радошћу и добродушношћу, и дивећи се неочекивано виђеном чуду том, лије обилне сузе. Тако се најзад измењује цео човек, и зна Бога, сам бивши претходно познан од Бога.[\[4\]](#)

По Светом Симеону Новом Богослову: циљ целокупног Богочовечанског домостроја спасења, извршеног на земљи Господом Христом јесте — да приме Духа Светога у душе своје они који верују у Христа као Бога и човека, једнога Христа у двома природама, Божанској и

човечанској, нераздељивих и несливених; и да овај Дух Свети буде као душа у души верујућих, и да се они стога називају хришћани. И још: да се они на неки начин Духом Светим претопљују, пресаздају, обнављају и освећују по уму — по савести — и по свима чулима.[\[5\]](#)

Свети Симеон открива зеницу светих тајни: Лик Оца (εἰκὼν τοῦ Πατρὸς) јесте Син;[\[6\]](#) лик Сина јесте Дух Свети (εἰκὼν τοῦ ἰοῦ εἶναι το Πνεῦμα το Ἁγίου), Који виде Сина — виде Оца; и Који виде Духа Светога — виде Сина. Свети апостол вели: Господ је Дух.[\[7\]](#) Дух виче: Ава, Оче![\[8\]](#) не зато што је Дух Син, — далеко била од нас таква хула! — него зато што се Син Божји види и созерцава Духом Светим; и нити се Син икада открива икоме без Духа, нити Дух без Сина, него заједно са Духом открива се Син.[\[9\]](#) Тајне Божије откривају се само Духом Светим. И то онима који су очистили ум свој најузвишенијом философијом и подвижништвом, и имају осећања душе истински извежбана.[\[10\]](#) Тајне Божије се откривају помоћу умног созерцања — διὰ τῆς νοεράς θεωρίας, које се обавља дејством Божанскога Духа, у онима, којима је дано и свагда се даје сазнавати их божанском благодаћу. Знање ових тајни јесте имовина оних људи, чији се ум свакодневно просвећује Духом Светим због чистоте њихових душа; људи, којима је Духом Светим дана реч знања и реч мудрости; људи, који чувају савест и страх Божји помоћу љубави, мира, доброте, милосрђа, уздржања и вере. Да, таквим људима припада познање Божјих тајни.[\[11\]](#)

Нема сумње, у небеско Еванђеље спада следећа благовест Светог Симеона Новог Богослова; Бог говори: Блажени чисти срцем, јер ће Бога видети.[\[12\]](#) А срце чине чистим не једна, не две, не десет врлина, него све заједно, сливши се, тако рећи, у једну врлину, која је достигла последње степенe савршенства. Но, и у том случају врлине нису у стању учинити срце чистим без дејства и присуства Духа Светога — Χωρίς τὴν ἐνέργειαν καὶ παρορσίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. (= без делања и помоћи Духа Светога). Јер ковач, ма како вешто умео руковати алатом, ништа не може урадити без помоћи огња; тако и човек, макар учинио све са своје стране за очишћење срца, користећи ради тог циља врлине као алат, без помоћи огња Духа Светога, сав рад његов остаје бесплодан и некористан, пошто сам његов рад нема снаге да очисти душу од нечистоте и прљавштине.[\[13\]](#)

НАПОМЕНЕ:

- [1] Логос IV. 1. 2. Препод. оца нашег Симеона Новог Богослова, Дела (на грчком), издање Дионисија Загореа, у Сиросу 1886.
- [2] Логос XIII, 1.
- [3] Логос XVIII, 1.
- [4] Логос. XIX, 2.
- [5] Логос, XXXVIII, 2
- [6] Ср. Јевр. 1, 3
- [7] 2 Кор. 3, 17
- [8] Рм. 8, 17. 26
- [9] Логос, LI, 1
- [10] Ср. Јевр. 5, 14 [11] Логос, LXXX, 1.
- [12] Мт. 5, 8.
- [13] тамо, κεφάλαια πρακτικά ка? ?????????, 82; стр. 538.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА
Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви

Св. Григорије Палама

Вечно здравље и богочовечанско савршенство даје се души Духом Светим за држање заповести Господњих. Из срца те истине благовести Свети Григорије Палама: Господ Христос је једини лекар душа људских; љубављу према Њему и

држањем заповести Његових постиже се здравље душе и савршенство. Спасоносно савршенство у области познања и учења састоји се у сагласном мишљењу са Пророцима, Апостолима и са свима уопште светим Оцима, преко којих говори Дух Свети о Богу и Његовим тварима. Ствари пак које је Дух Свети изоставио и други су их открили, некорисне су за спасење душе.[\[1\]](#)

Свети Палама, објашњавајући како се Дух Свети излио на Апостоле, позива се на Светог Василија Великог и на Светог Златоуста, и вели: Василије Велики каже да што је Син излио на нас јесте нестворено — *ἀκτιστον*. А Св. Златоуст, слично Св. Василију Великому, вели да се излио не Бог него благодат.[\[2\]](#)

А пре Светог Златоуста пророк Јоил, или боље Бог преко пророка говори, и не каже: „излићу Духа свога“, него: „излићу од — *ἀπὸ* — Духа Свога. Значи: Дух Свети се не дели у ситне делове; овде је реч о благодати и енергији (= дејству, сили) — *χάρις τε καὶ ἐνέργεια* —, која је и енергија суштине Духа — *τῆς οὐσίας τοῦ Πνεύματος*. Дух кога Бог излива на нас није створен. Благодат је дакле нестворена — *ἀκτιστος ἢ χάρις*; и то је оно што Син даје и шаље и дарује ученицима, а не самога Духа. И овај дар, ова енергија, ова сила је не само нестворена, него и неодвојива — *αχώριστος* — од Пресветога Духа.[\[3\]](#)

у Беседи на Духовдан Свети Григорије Палама благовести: На дан Свете Педесетнице Дух Свети сиђе с неба и испуни кућу у којој сеђаху Апостоли, и начини је духовном крстионицом; обећање се Господње испуни: Апостоли се крстише Духом Светим; хуком с неба Апостоли постадоше синови громава; јавивши се у виду огњених језика, Дух Свети показује да је то сасвим природно Логосу = Речи Божјој, јер речи није ништа сродније од језика. „И седе по један на свакога од њих, и напунише се сви Духа Светога“: јер Дух Свети, раздељујући се према својим разним силама и енергијама — *δυνάμεις τε καὶ ἐννεργείας* (= дејствима, делатностима), кроз сваку своју енергију сав је присутан и дејствује — *ὅλον παρόεστι καὶ ενεργεῖ* дељен недељиво — *ἀμερίοίταις μερισύμενον*, и сав савцит заједничарен олоσχερώς μετεχύμενον, слично сунчаном зраку.[\[4\]](#)

Размишљајући тако о тајни Светог Духа, откривеног и дариваног Цркви на дан Педесетнице, Свети Григорије благовести да су његови дарови, који прожимају и изграђују целокупни живот Цркве, неизбројни и неизмериви. Својим богонадахнутим прозрењем о откривеној тајни Светога Духа, светитељ Солунски као да украшава круном дрво светоотачке мисли, изводећи из ње мудре закључке о присутности у Цркви животворне силе Духа Светога, али и о истовременој скривености и неприступности његове суштине, заједничке Оцу и Сину. Пошто, по његовом учењу, творевина по својој природи не може сместити у себе и додирнути суштину Тројичног Бога, то јој се дарује и излива на њу оно што је њој

доступно и у њу сместиво: сила и енергија животворне Тројице. То даривање увек бива Духом Светим и у Духу Светом. Свети Дух, који је „вечна радост Оца и Сина“, постаје и радост ових светова кроз то своје даривање и откривање да је он треће лице Свете Тројице. Апостоли, дакле, постају на дан Педесетнице заједничари не ипостаси или непричасне природе Светога Духа, него само онога за што је пријемчива и способна њихова тварна природа: нестворене силе и вечне енергије Духа Светога. И тако се одиграло, и стално се одиграва у Цркви и свету, мило чудо Божје: нераздељиви Бог се раздељује у виду огњених језика, сједињујући неразоривим јединством раздељена бића и твари и све небоземне светове. И из тога настаје Црква, тело Богочовека, обиталиште Пресвете Тројице.

Нераздељиви Дух Свети, богословствује даље Свети Григорије, дели се у Цркви свакоме по мери његовог узраста, и сваком створењу према његовом достојанству. Но ипак, он је у сваком свом „делу“, у свакој сили и енергији својој — цео присутан, Он један и исти Дух Оца и Сина, и у њему и кроз њега цела Света Тројица. Тако, вечан је и нестворен Дух Свети по природи својој, вечна је и нестворена и та сила његова и благодат која се нераздељиво дели и дарује светима. Отуда, с правом каже Светитељ, онај који ту светотројичну силу и енергију назива творевином, унижава и пориче Духа Светога.^[5] Када размишљамо, додаје он, осопственом достојанству Духа, онда га сазерцавамо са Оцем и Сином; када се пак сетимо дејствујуће благодати и њеног присуства у онима који су се удостојили њеног заједничарења, онда кажемо да је Дух у нама, изливан на нас а не стваран, нама даван а не у нама креиран, дариван нам као нестворена сила а не као створење.^[6]

НАПОМЕНЕ:

[1] Triade, II, 1,42; Jean Mayendorf, *Defence des saints hesychates*; Louvain 1959.

[2] тамо, Triade, III, 8. Св. Василије, *Contra Evnom.* 5. P. gr. t. 29, 772 D. Св. Златоуст, *Ad Tit. homil. VI.* P. gr. t. 62, 696..

[3] тамо, Triade III, 8.

[4] Беседа на Педесетницу, Р. gr. t. 151, col. 312 ВС. 313 АВ. [5] Свети Григорије Палама, Сабрана дела (на грчком), том III, Солун 1970, стр. 315.

[6] исто, том I, стр. 645—6.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА
Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви

Св. Серафим Саровски

Овај делимичан и летимичан преглед учења светих Отаца о Духу Светом у животу Богочовечанског тела Цркве Христове, завршићемо беспримерно драгоценим сведочанством о томе савременог светог Оца Цркве — Светог Серафима Саровског (+1833). Њега чудесна блавест о Духу Светом потврђује у наше доба васцело учење претходних светих Отаца о томе. Велики светитељ експериментално показује и доказује да је циљ хришћанског живота: стицање Духа Светог, и живот у Њему и Њиме у времену и у вечности. Ту бесмртну богочовечанску блавест саопштио нам је Николај Александрович Мотовилов, човек веома образован, и притом човек велике духовности.^[1] Мотовилова је од ране младости мучило питање, шта је циљ хришћанског живота. Одговори које је он добијао од својих професора на универзитету, а и од других духовних и мисаоних људи, нису га задовољавали. После свог чудесног исцељења старцем Серафимом од неизлечивих болести својих, Мотовилов је постао врло чест посетилац манастира Светог Серафима.^[2]

После свог чудесног исцељења, за време своје посете светоме старцу крајем новембра 1831 године, Мотовилов је молитвама Светог Серафима био удостојен дивотне богочовечанске блавести: доживео је преко Светог Серафима јављење Духа Светога у неизрецивом божанском раскошју, и то доживео човечански стварно и земаљски очигледно и опитљиво.

У својим Забелешкама о томе Мотовилов овако описује тај богочовечански доживљај свој:

Био је четвртак; дан облачан. Падао је крупан и густ снег. Баћушка отац Серафим постави ме да седнем поред њега на једно дебело стабло, у његовој пустињици, на домаку реке Саровке. „Господ ми је открио, рече ми велики старац, да сте ви у детињству свом свесрдно желели да сазнате у чему се састоји циљ хришћанског живота, и о томе питали велике духовне особе”.

Морам рећи, — вели поводом овога Мотовилов —, мене је од дванаесте године стално мучила та мисао, и ја сам се стварно обраћао многим духовним лицима са тим питањем. Али ме одговори њихови нису задовољавали. Старац то није знао.

„Но нико, — продужи отац Серафим —, није вам јасно казао то. Говорили су вам: иди у цркву, моли се Богу, држи заповести Господње, чини добро, — ето, то је циљ хришћанског живота. Међутим, такви одговори нису могли да Вас задовоље. И ево ја, убоги Серафим, објаснићу вам сада у чему се стварно састоји тај циљ. Молитва, пост, бдење и сви остали хришћански подвизи, ма колико добри сами по себи, нису циљ хришћанског живота; они су неопходна средства за постигнуће циља. Прави циљ хришћанског живота састоји се у стицању Духа Светога. Морате знати да нам плодове Светога Духа доноси само оно добро дело које се чини ради Христа. Међутим, све што се чини не ради Христа, макар и добро, не припрема нам награду у будућем животу, нити нам даје благодати Божје у овом животу. Зато је Господ Исус Христос и рекао: Који са мношвом не сабира, просипа.^[3] Према томе, у стицању Духа Божјега и састоји се прави циљ нашег живота хришћанског, а молитва, бдење, пост, милостиња и друге ради Христа упражњаване врлине само су средства за стицање Духа Божјега”.

У ком смислу ви говорите да треба стећи Духа Светога, запитах оца Серафима; ја то добро не разумем.

„Стећи значи зарадити, — рече ми он. — Ви сигурно знате шта значи стећи новац. То исто важи и за Светога Духа. Циљ земаљског живота за обичног човека је да заради новац, или да стекне почаст, одликовања, награде. Свети Дух је такође капитал, но само благодатни и вечни капитал. Врлине, чињене ради Христа, достављају нам благодат Светога Духа, без Кога и спасења никоме нема нити га може бити. Свака врлина, чињена ради Христа, даје благодат Светога Духа. Но највише ту благодат даје молитва, јер је она оруђе којим увек располажемо. Може се догодити, да бисте хтели отићи до цркве, али цркве нема у близини, или је служба свршена. Или имате жељу да уделите просјаку, али просјака нема, или немате шта да му дате. Или вам се хоће да очувате невиност своју, али немате снаге за то. Или сте пожелели да се Христа ради подвизавате у некој

другој врлини, али немате прилике и одлучности да то урадите. Међутим молитва, за њу увек имамо могућности; она је доступна како богатоме тако и убогом, како ученоме тако и простоме, јакоме као и слабоме, здравоме као и болесном, праведном као и грешном. Сила молитве је огромна и, више него све друго, она даје Духа Светога, и њу је свакоме најлакше обављати".

— Оче, ви сво време само о молитви говорите, а како се држати према другим врлинама, које се чине Христа ради за стицање благодати Духа Светога?

„Стичите благодат Духа Светога и свима осталим Христа ради врлинама; упражњавајте оне врлине које вам до носе велики добитак. На пример: више благодати Божје даје вам молитва и бдење, онда — бдите и молите се; много вам Духа Светога даје пост, — постите се; више вам даје милостиња, — чините милостињу. И тако расуђујте о свакој, Христа ради чињеној врлини".

Оче, рекох ја, Ви све време говорите о стицању благодати као о циљу хришћанског живота; али како и где могу ја видети благодат? Добра су дела видљива; а зар Дух Свети може бити видљив? Како могу ја знати да ли је Дух Свети са мном или није?

„Благодат Светога Духа, која нам је дата приликом крштења, сија у нашем срцу упркос нашим гресима и тами која нас окружује. Она се појављује у неисказаној светлости онима преко којих Господ најављује своју присутност. Апостоли су опипљиво осетили присутност Духа Божјега, нарочито када је Господ после Васкрсења Свог дунуо на њих и рекао им: „примите Духа Светога", и на дан Свете Педесетнице када је у виду огњених језика сишао на свакога од њих, и ушао у њих, и испунио их силом огњелике Божанствене благодати. И ту баш исту огњедуховену благодат Духа Светога ми сви примамо при светом крштењу, када нам света Црква даје: „печат дара Духа Светога".

Ја упитих оца Серафима: Како бих ја лично могао сазнати да се налазим у благодати Духа Светога? — Тада отац Серафим обави руку око мене и рече ми: „Пријатељу, ми смо сада обојица у Духу Божјем, ти и ја. А зашто не гледаш у мене?" — Ја одговорих: Оче, не могу да гледам, јер из очију ваших севају муње. Лице ваше постало је светлије од сунца, и мене очи боле. — Отац Серафим рече: „Не плашите се ваше Богољубље, јер сте и ви сада постали светли као и ја. И ви сте сада испуњени Духом Светим, иначе било би вам немогуће да ме видите таквим".

И нагнувши се према мени, отац Серафим ми благо шапну на уво: „Благодарите Господа Бога за неисказану милост Његову према вама. Ви сте приметили да се ја чак ни прекрстио нисам, већ сам се само у срцу

помолио Господу Богу: „Господе, удостој га да јасно и телесним очима види овај силазак Духа Твога, којег Ти удостојаваш слуге Твоје, када благоволиш јављати се у светлости величанствене славе Твоје". И ето, пријателзу, Господ је испунио смирену молбу убогог Серафима .. . Што ме, пријатељу, не гледате у очи? Не бојте се ничега, Господ је с нама!"

После ових речи ја погледах у лице његово, и сав претрнух. Замислите: у средини сунца, при његовом најсјајнијем блистању подневног лучезарја видите лице човека који са вама разговара. Видите покрете његових усана, израз његових очију, чујете његов глас, осећате да једна његова рука лежи на вашем рамену, али не видите ни ту руку ни то лице, не видите ни самог себе, већ једино заслепљујућу светлост која се распростире свуда око вас, и која својим сјајем обасјава снежни покривач, којим је покривен пропланак, као и снежне пахуљице које падају попут белог праха.

„Шта осећате сада?" упита ме отац Серафим.

Ја одговорих: Осећам такву тишину и мир у души, да никаквим речима изразити не могу.

„Ваше Богољубље, — рече отац Серафим —, то је онај мир, за који је Господ рекао ученицима Својим: Мир вам остављам, мир свој дајем вам: не дајем вам га као што свет даје, да се не плаши срце ваше и да се не боји.^[4] То је тај мир који ви сада у себи осећате: мир Божји који превазилази сваки ум.^[5]

„Шта још осећате?" упита ме отац Серафим.

Необичну пријатност, — одговорих ја. Старац продужи: „Та свештена пријатност испуњује сада васцело биће наше, и разлива се по свима жилама нашим као неизрецива сладост. Од те сладости срца наша као да се топе, и ми смо обојица испуњени таквим блаженством, које се никаквим језиком изразити не може ... А шта још осећате?" продужи питати отац Серафим.

Неисказану радост у васцелом срцу мом, — одговорих ја. Отац Серафим настави: „Када Дух Свети долази к човеку, и осењује га пуноћом Свога надахнућа, тада се душа човекова преиспуњује неизрецивом радошћу, јер Дух Свети испуњује радошћу све чега се год дотакне. То је она радост коју нико не може узети од следбеника Христових.^[6] Међутим, ма како била утешна радост ова коју ви сада осећате у срцу свом, ипак је она ништавна упоређена са оном, за коју је Господ устима Свога светог апостола рекао, да ту радост: ни око не виде, ни ухо не чу, ни срце човеково не наслути, што уготови Бог онима који га љубе.^[7] Нама су дати само наговештаји ове радости. Али, шта казати о правој радости, припремљеној нам на небесима? ... Шта још осећате, Ваше Богољубље?"

Необичну топлоту, — одговорих ја.

„Како, пријатељу, топлоту? — узврати старац. Та ми у шуми седимо ; сада је зима, и свуда је снег око нас, и на нас је нападао за читавих пет сантиметара, и ево још пада .. . Каква онда може бити то топлота коју ви осећате?! — Као када бих се купао у топлој води у купатилу, одговорих ја. — А мирис осећате ли? упита он мене. — Да, осећам такође мирис какав на земљи не постоји. — На то отац Серафим смешећи се рече: Знам, знам, ја вас хотимично питам. Сушта је истина, Ваше Богољубље, да се никакав мирис на земљи не може сравнити са овим мирисом. Овај миомирис који осећате јесте миомир Светога Духа Божјег. Обратите пажњу, Ви рекосте да је око нас топло као у купатилу, но погледајте, снег се не топи ни на Вама, ни на мени, ни над нама. Значи, ова топлота није у ваздуху већ у нама самима. Загрејани њоме, пустињаци се нису бојали зиме, јер су били одевени благодатном хаћином, изатканом им од Светога Духа. И та им је благодатна хаћина замењивала одело. Тако се остварују речи Спасове: Царство је Божије унутра у вама.^[8] Под Царством Божјим Господ подразумева благодат Духа Светога. И то Царство Божије се сада и налази унутра у нама, а благодат Духа Светога нас и од споља обасјава и загрева, преиспуњујући различним миомирисима ваздух око нас, наслађује наша чувства наднебеским блаженством, напајајући срца наша радосћу неисказаном. Стање у коме смо сада доказ је за то. Ето шта значи бити испуњен Духом Светим, бити у пуноћи Духа Светога”.

Ја упитах, — вели Мотовилов —, да ли ћу се сећати ове милости која нас је данас посетила? — „Верујем, одговори свети старац, да ће вам Господ помоћи да сачувате ово у свом срцу, јер то није дато само ради вас једнога већ преко вас целоме свету. Идите с миром, и нека Господ и Његова Пресвета Мајка буду с вама”.

Када сам напустио светог старца, — завршава Мотовилов —, виђење није престајало; старац је био у истом положају који је имао у почетку разговора, и неисказана светлост коју сам својим очима видео, продужавала је да га и даље обасјава”.^[9]

Овим богочовечанским доживљајем Светог Серафима и Мотовилова показана је, доказана је, посведочена је најочигледније, најстварније, најземаљскије, најчовечанскије, најубедљивије богочовечанска блавест светог Апостола, блавест која све еванђелске, све апостолске, све светоотачке, све свето предањске блавести о Духу Светом у богочовечанском животу Цркве Христове сабира у једну Свеблавест која гласи: Вера наша је у показивању Духа Светога и силе — *ἐν ἀποδείξει Πνεύματος καὶ δυνάμεως*.^[10]

НАПОМЕНЕ:

[1] О овом догађају и богочовечанском доживљају Мотовилов је оставио Забелешке. Оне се чувају у архиви Дивјејевског манастира, основаног Светим Серафимом. Те Забелешке је са дозволом и благо словом игуманије Марије објавио писац С. А. Нилус јула месеца 1903 године у „Московским Вједомостима“.

[2] Николај Александрович Мотовилов, великопоседник, чиновник Вишег суда, допутовао је у Саров септембра 1831 године као безнадежно тежак болесник, и на молитве Светог Серафима био чудесно исцељен у својим Белешкама о томе, које се чувају у архиви Дивјејевског манастира, Мотовилов овако пише о овоме исцељењу:

„Велики старац Серафим исцели ме од тешких и невероватних, великих реуматичних и других болести; цело тело ми је било ослабљено, ноге одузете, згрчене, колена отечена; притом тело у многобројним ранама, од којих сам неизлечиво патио више од три године. То исцељење се збило на следећи начин. Наредио сам да мене, тешког болесника, одвезу са мог Лукојановског имања у Нижегородској губернији к баћушки оцу Серафиму. 5. септембра 1831 ја сам био доведен у Саровску пустињу 7. септембра и 8. — на дан Рождества Божије Матере — био сам удостојен имати два разговора са баћушком оцем Серафимом: први дре ручка, и други после ручка у манастирској келији његовој; али исцељење још нисам добио. А сутрадан, 9. септембра, мене су однели к њему у његову оближњу пустињицу, близу његовог извора. Тада су ме четири човека носила ,на својим рукама, а пети ми је придржавао главу; и тако ме принели к старцу, који се налазио у разговору с народом, који је са свих страна долазио к њему. Тада и мене сместише поред великог и веома дебелог бора, на ливадици. На моју молбу да ми помогне и исцели ме, старац рече: „Па ја нисам доктор; за лечење од разних болести треба ићи докторима“. Ја му онда подробно испричах о мојим патњама, и да сам испробао све начине лечења, али нисам нашао лека болестима мојим. Једино што ме може спасти и исцелити од болести мојих јесте благодат Божја. Али пошто сам грешан и немам смелости да сам молим Господа Бога, то молим његове свете молитве, да би ме Господ исцелио. Старац ме онда

упита: „А верујете ли Ви у Господа Исуса Христа да је Он Богочовек, и у Пречисту Божију Матер Његову да је Она Приснодјева (Увек дјева)?" Ја одговорих: Верујем. — „А верујеш ли, продужи он питати ме, да Господ, као што је пређе исцељивао за трен ока и једном речју Својом или додиром Својим све болести по људима, тако и сада може лако и за трен ока исцељивати болеснике једном речју Својом, и да је молитвено заузимање Божије Матере пред Њим за нас свемоћно, и да на ово Њено молитвено заузимање за нас Господ Исус Христос може и сада за трен ока и једном речју потпуно исцелити Вас?" — Ја одговорих да свему томе истински верујем свом душом својом и свим срцем својим; а да нисам веровао, ја не бих наредио да ме доведу к вама. — „Ако варујете, закључи он, ви сте већ здрави!" — Како здрав, упитах ја, када ме моји људи и Ви држите на рукама! — „Не! рече он мени, ви сте васцелим телом својим већ потпуно здрави!" — И он нареди мојим људима, који су ме држали на својим рукама, да одступе од мене, а сам ме ухвати за рамена, подиже ме са земље, постави ме на моје ноге и рече ми: „Чврсто стојте, сигурније се ослоните ногама на земљу; не плашите се; Ви сте сада потпуно здрави". И затим, радосно гледајући у мене, додаде: „Ето, видите ли како ви сада добро стојите". — Ја одговорих: Хтео не хтео ја добро стојим, јер ме ви добро и чврсто држите. — А он, одвојивши руке своје од мене, рече: „Ето сад вас и ја више не држим; ви и без мене чврсто стојите. Хајде, ходајте смело, пријатељу мој; Господ Вас је исцелио, ступајте и крећите се смело с места". — Онда ме једном руком својом узе за руку, а другу ми стави на леђа, и подгуркујући ме поведе мепотравиипонеравнојземљиоко великог бора, говорећи: „Гле, Ваше Богољубље, како се ви добро крећете!" — Ја одговорих: да, зато што ме Ви добро водите! — „Не, рече он мени, уклонивши руку своју с мене; сам Господ благоизволео је да Вас потпуно исцели, и сама Мати Божја умолила Га је на то. Ви ћете сада и без мене кренути, и свагда ћете добро ходати; крените, дакле"... И стаде ме гуркати, да бих ја ходао. — „Та тако ћу пасти и повредити се" ... приметих ја. — „Не, одврати он мени, нећеш се повредити него ћеш чврсто корачати". — И када ја осетих у себи неку вишњу силу која ме осени, ја се мало ослободих и чврсто кренух, а свети старац ме одједном заустави и рече: „Доста је за сада". И упита ме: „Ну — јестелисе сада уверили да сте се стварно исцелили у свему, и то потпуно? Господ је узео безакоња ваша и очистио грехе ваше. Видите ли какво је чудо Господ учинио с вама сада? Варујте онда; верујте свагда несумњиво у Њега, Христа Спаситеља нашег, и чврсто се уздајте у милосрђе Његово према вама; свим срцем заволите Њега и приљубите се Њему свом душом својом, и непоколебљиво се свагда надајте у Њега, и благодарите Царицу Небеску за Њену велику милост према Вама. Но пошто вас је трогодишње страдање Ваше веома изнурило, то ви сада немојте нагло много ходати, него

постепено: мало по мало привикавајте се на хођење и чувајте здравље своје као драгоцени дар Божји" ... И пошто је још доста поразговарао са мном, свети старац ме отпусти потпуно здравог. А моји људи, који су ме дотле носили, вратише се из пустиње у манастир благодарећи Бога што ме Господ на њихове очи исцели. А ја се у кочијама вратих у манастир сам, не придржаван ни од кога. И многи богомољци, који беху присутни мом чудесном исцељењу, беху се пре мене вратили у манастир, казујући свима о великом чуду овом" („Житие старца Серафима Саровскои Обители стр. 170—173; Москва, 1901. Види и наша Житија Светих за Јануар, изд. Ман. Келије код Ваљева, Београд 1972, стр. 105—6 [3] Лк. 11, 23.

[4] Јн. 14, 27.

[5] Флб. 4, 7.

[6] Ср. Јн. 22. 24; 17, 13.

[7] 1 Кор. 2, 9.

[8] Лк. 17, 21.

[9] В. Н. Иљин Преподобнии Серафим Саровски, стр. 111—151; третие издание; New York, 1971. год. — Види и Житија Светих за Јануар, изд. Ман. Телије код Ваљева, Београд 1972, стр. 106—108.

[10] 1 Кор. 2, 4.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА
Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви

Пневматологија молитвеног богословља

Васцело молитвено богословље Цркве је у ствари благовест Светога Духа о Богочовеку Господу Исусу Христу и о Његовом Богочовечанском домостроју спасења — о Цркви. У Цркви је ради Богочовека Господа Христа све од Духа, као што је то „све“ и од Бога Оца ради Богочовека Господа Христа и Духа Светога. Једном речју, у Цркви све бива: од Оца кроз Сина у Духу Светом. То најбоље показује молитвено богословље Цркве, у свима својим блавестима, од најмањих до највећих. Очигледна је новозаветна стварност: Црква је продужена Света Педесетница кроза све векове и кроза сву вечност.

Дух Свети је у Деви Светој саздао тело Бога Логоса, и тиме ставио Себе у темељ Цркве, у тело Цркве, у тело Богочовека Господа Христа.^[1] У „Цркви се Светим Духом точи свака премудрост; отуда благодат Апостолима, страдалнички венци Мученицима и видилаштва Пророцима.^[2] Светим Духом даје се сваки добри дар; у Њему све живи и креће се.^[3] Светим Духом сагледава се свака светиња, премудрост, јер Он обићује, осуштињује сваку твар οὐσίαι πάσαν γάρ κτίσιν = осушћује бо сваку твар.^[4] Светим Духом бива свако богатство славе; од Њега је благодат и живот свакој твари.^[5] Светим Духом свака душа живи — = живитсја, и чистотом се узвишује, сија Тројичним јединством свештенотајанствено — свјетљејетсја Троическим јединством свјашченотајње.^[6] Светоме Духу припада животоузрочна вредност; од Њега се свако створење оживотворава, одушетворава, као у Оцу, а уједно и Логосу.^[7] Светим Духом држи се све, видљиво и невидљиво.^[8]

Као што у телу човековом ништа не бива без душе његове тако и у телу Цркве ништа не бива без животворне душе њене — Духа Светога. Молитвена мисао Цркве богомудро благовести: Светим Духом — богатство богопознања, созерцања и премудрости, јер све светоотачке догмате, сва светоотачка учења Логос открива Духом Светим = всја бо в сем отеческаја вељенија Слово откривае.^[9] Бог Логос је перихорисисом сав у Духу Светом и у Оцу; Отац је сав у Сину и у Духу Светом; Дух Свети је сав у Оцу и у Богу Логосу; зато нас молитвена богонадахнута мисао Цркве позива: Богословећи рецимо Светоме Духу: Ти си Бог, живот, љубав, светлост, ум, Ти благост, Ти царујеш вавек.^[10] Дух Свети, као Дух Сина — Господа Христа,^[11] свима и свему у Цркви је свеопасносни узрок — спаситељнаја вина — πανόωτηκή αίτια.^[12] у Цркви се Духом Светим расте „у човека савршена, у меру раста висине Христове“: Духом Светим — обожење свима, благовољење, разум, мир, благослов, отројичење, јер је Он равноделатан са Оцем и Логосом.^[13]

Свети Дух је срце сваког бића. Ту истину неуморно благовести молитвена мисао Цркве: Светим Духом све и сва има своје биће: јер је Бог пре свега, Господство свега, Светлост Неприступна, Живот свесвега.^[14] Светога Духа моћ је над свима: Њему се клањају Вишње Војске са сваким

дахом доњих (= со всјаким диханијем долњим).[15] Светим Духом лију се потоци благодати, који налајају сваку твар ка оживљењу (= ко оживљенију).[16]

Дух Свети даје се вернима ради васкрслога Господа Христа и Његовог неизмерног човекољубља, показаног у васцелом богочовечанском домостроју спасења. Доказ томе је сав живот Цркве кроз векове. Молитвена благовест објављује богочовечанску истину: Господ Христос, васкрснувши Својом властитом силом, даде свима вернима сијање Духа, који одозго тајанствено осењује.[17] Светим Духом свака се твар обнавља (тојест очишћује од греха, обезгрешује), опет хрлећи на првобитно — εἰς τό πρῶτον.[18] Светоме Духу припада животодавство и част — живоначалие и част; јер Он, све што је створено, као Бог силом Својом чува у Оцу Сином.[19] Све и сва има живот од Духа Светога.[20] Све знање, савршено и непогрешиво знање о Богу, даје нам се у Цркви Господом Христом преко Духа Светога: Светим Духом богословље, Јединица Трисвета.[21]

НАПОМЕНЕ:

- [1] В недјељу утра Полуношчница (Глас 1, Октоих): ... Дух Свјатиј иже в Дјевје создавшиј воплощчение— τον Λογον κτισαν την σαρκωσιν.
- [2] В недјељу на утрени, Антифон 3, Слава (Глас 2, Октоих).
- [3] В недјељу на утрени, Антифон 1, Слава (Глас 3, Октоих).
- [4] В недјељу на утрени, Антифон 2, Слава (Глас 3, Октоих).
- [5] тамо, Антифон 3, Слава.
- [6] В недјељу утра, Антифон 1, Слава (Глас 4, Октоих).
- [7] Недјеља, на утрени, Антифон 3, Слава (Глас 5, Октоих).
- [8] тамо, Антиф. 1, Слава.

- [9] В недјељу утра, Антифон 3, Слава (Глас 4, Октоих).
- [10] Недјеља, на утрени, Антифон 2, Слава (Глас 5, Октоих).
- [11] Гал. 4, 6.
- [12] Недјеља, на утрени, Антифон 1, Слава (Глас 5, Октоих).
- [13] тамо, Антифон 2, Слава.
- [14] Недјеља, на утрени, Антифон 2, Слава (Глас 7, Октоих).
- [15] В недјељу, на утрени, Антифон 3, Слава (Глас 6, Октоих).
- [16] В недјељу утра, Антифон 2, Слава (Глас 4, Октоих).
- [17] В недјељу, на утрени, Канон воскресен, пјесн 3, (Глас 5,Октоих).
- [18] Недјеља, на утрени, Антифон 2, Слава (Глас 1, Октоих).
- [19] В недјељу на утрени, Антифон 2, Слава (Глас 2, Октоих).
- [20] В недјељу утра, Антифон 1, Слава (Глас 8, Октоих).
- [21] тамо, Антифон 3, Слава.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - НЕПРЕКИДНА ПЕДЕСЕТНИЦА
Пневматологија - Учење о Светом Духу у Цркви

Пентикостар

Извршивши Богочовечански домострој спасења, Господ Христос обећава Својим ученицима послати им силу Духа Светога, којом ће они и сви њихови следбеници кроз векове усвајати то спасење. Молитвена мисао Цркве благовести: Диван васкрснувши из гроба, украшен славом Божанства, јавио си се Господе, Апостолима Твојим обећавајући послати им силу Светога Духа — τὴν τοῦ Πνεύματος ἐνέργειαν (моћ, делатност, дејство, делотворност, деловање).^[1] Нови, богочовечански живот спасења, обавља се Духом Светим. Сведоци тога су прво свети Апостоли, а за њима сви остали верници. Молитвена мисао Цркве благовести нам бесмртну истину о томе: Научивши се од Христа новом и чистом живљењу, изузетно се сви марљиво потрудимо, да то живљење до краја сачувамо, еда бисмо уживали долазак Светога Духа.^[2] Духом Светим, Христе, просветио си збор Апостола; и преко њих омиј, Боже, греховну прљавштину нашу, и помилуј нас.^[3] Ти сам, као Бог севши с десне стране Величанства, послао си нам Духа Светога да води и спасава душе наше.^[4] Господ се узнео: и сео с десне стране Оца, испуњујући Божанством све и сва, и послао ученицима Духа Светога, који просвећује, и утврђује, и освећује душе наше.^[5] О, светозарна чеда Цркве, примите откупно очишћење грехова, огањлијућу росу Духа: јер сада од Сиона изиђе закон, језико-огњелика благодат Духа.^[6]

У светим Апостолима, у светим богоносним Оцима, и у васцелом светом Предању је једна иста Истина, једна иста Света Тројица, један исти Богочовек Господ Исус Христос, једно исто Еванђеље, једна иста Црква, једно исто охристовљење, једно исто обогочовечење, једно исто отројичење, једно исто обожење, једно исто спасење. Молитвена мисао Цркве громогласи: Богоносни Оци су трубе Духа Светога.^[7] Они су верни чувари Апостолских Предања — ἀπὸ τολικῶν παραδόσεων.^[8] Педесетницу празнујемо, и Духа Светога долазак, ... и испуњење наде. О, колика тајна! како велика и драгоценна! Стога Ти кличемо: Творитељу свега Господе, слава Теби!^[9] Све даје Дух Свети: точи пророштва, производи свештенике, неуке учи мудрости, рибаре преображава у богослове, саставља сву законску установу Цркве.^[10] Видесмо Светлост Истиниту, примисмо Духа небескога, нађосмо веру истиниту, нераздељивој Тројици клањамо се, јер нас је Она спасла.^[11] у Пророцима си нам објавио пут спасења, и у Апостолима нам засија благодат Духа Твог, Спасе наш.^[12] Певамо Пресветога Духа који просвећује и освећује душе наше.^[13] Свети бесмртни Утешитељни Дух од Оца исходи и у Сину обитава.^[14]

Тек са Црквом и у Цркви Дух Свети казује Себе свету. Казује Себе као божански савршено Треће Лице Пресвете Тројице. Црква Њиме спасава своје верне, Њиме их охристовљује, Њиме обогочовечује, Њиме освећује, Њиме просвећује, Њиме отројичује, Њиме обожује. Молитвена мудрост Цркве благовести: Царе Небесни, Утешитељу, Душе Истине, који си свуда и све испуњујеш, Ризнице добара и Даваоче живота, дођи и настани се у нама, и очисти нас од сваке нечистоте, и спаси, Добри, душе наше.^[15] —

Благословен је Христос Бог, који Апостоле показа као премудре ловце, ниспославши им Духа Светога, и преко њих улови васељену.[\[16\]](#) И тиме се испуни Спасово пророштво:[\[17\]](#) човекољубиви Спас учини Апостоле ловцима људи, који спасавају људе из мора смрти = из мора греха = из мора ђаволизма.

Педесетница = Духовдан = Духови: рођендан Цркве. Јер Устројитељ нашега спасења = нашега обожења, чудесни Господ Христос: шаље Духа Светог у Богочовечанско тело Цркве, да Он охристовљује и охристовљује у телу Цркве све верне, свекојиверују у Богочовека Христа — јединог Спаситеља људи у свима световима. И охристовљујући — спасава, обогочовечује, отројичује вернике, дарујући им сва непролазна Божанска блага и богатства: каква око људско не виде, и ухо не чу, и срце људско не наслути.[\[18\]](#) — Таквим благовестима кипти сво молитвено богословље Духовдана и, уопште, свеколико богословље молитвено. Тако, духовданско молитвено богословље радосно благовести: Верни, празнујемо попразнични и завршни празник, то је Педесетница: испуњење обећања и рока; јер у овај празник сиђе на земљу Утешитељев огањ у виду језика, и просвети ученике, и показа их као неботајнике — *καὶ τοῦτοὺς οὐρανοτύπτασαν ἐδείξε*. Светлост Утешитељева дође и просвети свет.[\[19\]](#) Извор Духа, сишавши на земљу, раздељујући се мислено — *νοητάς* — на огњене реке, орошаше апостоле просвећујући; и постаде им облак који лије огањ, просвећујући њих и даждећи пламен, преко њих ми примисмо благодат, и огњем и водом. Дође светлост Утешитеља, и просвети свет.[\[20\]](#) Оно што су у старини унапред објављивали Закон и Пророци — испуни се: јер се данас свима вернима изли благодат Божанскога Духа.[\[21\]](#) Божанскога Духа сишавши сила — уразумљује верне познањем Свете Тројице, у којој се утврдисмо.[\[22\]](#) Као добротвор, Христос дела на надприродан начин, дајући сву благодат Духа.[\[23\]](#) Од Духа Свога Господ је богато излио на свако тело, као што је рекао, и све и сва се испуни познања Господњега.[\[24\]](#) Дух Свети — светлост, и живот, и живи извор умни, Дух премудрости, Дух разума — : добар, прави, умни — *νοερόν*, владајући, очишћује сагрешења, Бог и боготворећ (*Θεός καὶ θεοποιούν*): Он говори, дела, раздељује дарове; Њиме бише овенчани сви Пророци, и божанствени Апостоли и Мученици; као огањ се раздељује дајући дарове.[\[25\]](#)

Изузетно су богонадахнуте и препуне Богочовечанских благовести Духовске коленопреклоне молитве које се читају на вечерњу Свете Педесетнице. у њима се обраћамо Богу Оцу: „Многомилостиви Човекољупче, услиши нас кад год Те призивамо, нарочито пак у овај дан Педесетнице, у који, по вазнесењу Господа нашега Исуса Христа на небо и седању с десне стране Тебе Бога и Оца, посла Духа Светога на Своје свете ученике и Апостоле, који и стаде на свакога од њих, и напунише се сви неисцрпиве благодати Његове, и говораху на другим језицима велика дела Твоја; и прорицаху”. — И надаље се богоречито наглашава делатност

Светога Духа, и сво непрекидно деловање Свете Тројице, које вазда бива: од Оца кроз Сина у Духу Светом. Разуме се, ипостасна својства су различита, и сходно њима ипостасни карактер учешћа сваког Лица у једној и јединственој природној делатности: сав Син у Оцу и Духу, сав Дух Свети у Оцу и Сину, сав Отаду Сину и Духу.

И ми се коленопреклоно молимо Једином Човекољупцу — Богочовеку Господу Христу са изузетном благодарношћу: Господе Христе Боже наш, Ти си дао људима мир Твој и дар Пресветога Духа, и, будући с нама у животу, још увек дајеш вернима у неотуђиво наслеђе. Ти си ову благодат на најочигледнији начин послао данас Твојим ученицима и Апостолима, и њихова уста огњеним језицима обогатио, од њих сав род људски, богопознање на свом језику слухом уха примивши, светлошћу се Духа просветисмо, и прелести као таме ослободисмо, и разделявањем видљивих и огњених језика и надприродним дејством научисмо вери у Тебе, и бисмо озарени да славимо као Бога Тебе са Оцем и Светим Духом у једноме Божанству и сили и власти.

На чудесни празник Педесетницу: Утешитељни Дух изли се на свако тело — јер почевши од сабора Апостола, од њих заједничарењем распростре вернима благодат, и посведочава свој моћни наилазак, у огњеном виду раздајући ученицима језике на песмопој и славу Божију. Стога ми, просвећивани у срцима умно — $\nu\epsilon\omicron\tau\omega\varsigma$ (мислено, умно), утврдивши се у вери Духом Светим, молимо се да се спасу душе наше.[\[26\]](#) Сада се Апостоли облаче у силу Христову с висине: јер их обнавља Утешитељ, у њима обнављајући се тајанственом обновљеношћу знања.[\[27\]](#) Дух Свети освећује и очишћује разум људски, отуда молитва Њему: Утешитељу, као добар очистивши нечистоту мога разума, покажи га испуњена твоје светости.[\[28\]](#) Дођи к нама, Душе Свети, чинећи нас причасницима (= заједничарима, учесницима) Твоје светости, и незалазне светлости, и божанског живота, и најмирисавијег раздавања. Јер Ти си река Божанства, из Оца Сином производећи.[\[29\]](#)

Синаксар у понедеоник Светога Духа човекољубиво расипа бисерје небеске Истине, благовестећи: у овај дан Педесетнице Свесвети Дух суштаствено сиђе — суштествено наиде — у виду огњених језика на свете Апостоле, седавши посебно на свакога од њих у горници у којој борављаху . . . И у виду огњених језика Дух Свети јави се на свакоме од њих посебно, не само на Дванаесторици већ и на Седамдесеторици. И говораху дотле непознатим им језицима, тојест сваки од Апостола говораше народима на свима језицима . . . Пошто се Дух Свети изли на свако тело, свет се испуни свима даровима. И Њиме сви народи бише приведени богопознању, и би прогнан сваки недуг и сваки помор. Јер од Христа ученицима би троструко дат Дух Свети: пре страдања — не сасвим очигледно: по Васкрсењу — дувањем јасније;[\[30\]](#) а сада ниспосла Њега суштаствено — суштествено;

штавише сам Савршени сиђе, просвећујући и освећујући их, и преко њих опет крајеве васељене приводећи, доласком Светога Духа.

Ум људски, помрачен греховношћу, просветљује се и просвећује се божанском светлошћу. Духовођена молитвена мисао Цркве благовести: Богоизворним божанским сјајем просветивши ум, ученици Бога Логоса примише Духа Светога суштаствено — οὐσιωδῶς.[31] Одозго сипавши к нама Утешитељу, као негда Апостолима, освети и спаси оне који Тебе Бога проповедају.[32] Данас сиђе Пресветог Духа Твог сила — ἡ ἐνέργουиέ (= дејствие, дејство, енергија, делатност, делање, делотворност), Господе, на Апостоле Твоје, и богопознањем учинивши их премудрима, гле, испуни их блаженим учењем Твојим. Стога слаavimo твој спасоносни домострој спасења, свемоћни Исусе, Спаситељу душа наших.[33] Сила Божанственога Утешитеља изненада с неба учини све Апостоле свемудрима и богословима — всемудри и боголовци показа.[34] Богатство Божанства, непролазно и необухватно, Дух Свети раздаје очигледно Апостолима у огњеним језицима.[35] Дух Свети од Оца исходи, а ради Сина се богато даје твари.[36] Истинског обећања рок се испуни: светлоносна благодат Педесетнице дође.[37] Недокучљив је Дух Свесвети, превазилази сваки ум и разум.[38] Дух Свети је благодати пучина, и богатство неисказано.[39]

Врхунац свудаприсутности и сведелатности Духа Светога у телу Цркве јесте: претварање на светој Литургији Духом Светим евхаристијских дарова у тело и крв Господа Христа. На тај начин Дух Свети нам осигурава и дарује васцелог Господа Христа, и са Њим све дарове које нам Он као Богочовек, као Црква, доноси и раздаје. Нама се кроз Свето Причешће најсигурније и најстварније осигурава спасење = охристовљење = обогочовечење = обожење = отројичење, по мери наше вере и ревности у светим тајнама и светим врлинама. Увек је свежива и свеважећа светоотачка истина богочовечанска: „Дух Свети изграђује Цркву“.[40] Он уцрквењује и оцрквењује верне помоћу светих тајни и светих врлина. Другим речима: Он — освећује, Он — облагодаћује, Он — охристовљује, Он — обогочовечује, Он — отројичује, Он — спасава. Без Њега не бива ништа у Цркви Спасовој: Он је свуда, и у свему, и кроза све. Јер где је Господ Христос, онде је и Дух Свети. Ау Богочовечанском телу Цркве је сав Господ Христос, и са Њим и због Њега и сав Дух Свети, са Својом несагледивом, неописивом и необухватљивом Ипостаси као Треће Лице Пресвете Тројице.

НАПОМЕНЕ:

[1] Среда 4. нед. по Пасцје на утрени Канон, пјесн 8 {Пентикостар).

[2] тамо, пјесн 9.

[3] Среда 5. нед. по Пасцје, вечер. на стнховње.

[4] Среда 6. нед. по Пасцје, на Литији стихири.

[5] тамо.

[6] Четвртак 6. нед. по Пасце, Канон, пјесн 5 (Пентикостар).

[7] Нед. 7. по Пасцје, на велицјеј вечерни, на Госп. воззв. стихири.

[8] тамо, на Литији, Слава, Отцем. [9] Недјеља свјатаја

Пентикостии, на велицјеј вечер., на Госп.

воззвах, стихири.

[10] тамо.

[11] тамо.

[12] тамо.

[13] тамо.

[14] тамо, Слава.

[15] тамо, на Литији стихири.

[16] тамо, тропар [17] Мт. 4, 19.

[18] 1 Кор. 2, 9.

[19] Нед. Педесетнице, на утрени, сједален.

[20] тамо.

- [21] тамо, Канон, пјесн 1.
- [22] тамо, пјесн 3.
- [23] тамо, пјесн 4.
- [24] тамо, пјесн 6.
- [25] тамо, на хвалитех, стихири.
- [26] В недјељу вечера св. Пјатдесјатници, на стиховње стихири.
- [27] тамо.
- [28] тамо, На повечерии Канон Свјатому Духу, пјесан 1.
- [29] тамо, пјесн 6.
- [30] Јн. 20, 21 – 22.
- [31] Во вторник св. Пјатдесјат., на утрени, на стиховње стихири. [32] тамо.
- [33] тамо, во вторник всчера, на стиховње стихири.
- [34] тамо, среда, на утрени, па стиховње стихири. [35] Во вторник Пјатдесјатнија недјељи, трипјеснец, пјесн 9 [36] тамо.
- [37] В четвер. Пјатдесјатнија недјељи, трипјеснец, пјесн 4 [38] тамо.
- [39] В пјаток Пјатдесјатнија недјељи, трипјеснец, пјесн 8.
- [40] Св. Василије Велики: In Isai, cap. III; P. gr. t. 30, col. 202 A.B.

ЦРКВА - БОГОЧОВЕЧАНСКО ПРЕДАЊЕ

Црква на свом Богочовечанском путу

Црква на свом Богочовечанском путу

Богочовек је Црква; Црква је Богочовек. То је једина свеистина - када је реч о Цркви у нашим човечанским световима. По свему и у свему Богочовек је врховна свевредност и врховно свемерило човека и рода људског у свима небоземним световима. Јер једино Он као Богочовечанска Личност, која је уједно и Црква, божански и човечански савршено решава све вековечне проблеме човекова духа, и свемилостиво води и премудро руководи човека својим богочовечанским путем у чаробне небеске светове, и проводи га кроз његове неисказане божанске милине. При свему томе човек осећа себе као свету и милу тајну Божију, којој се и Анђели Божији радују и диве. И још: раздрагано славослове чудесног Господа Исуса Богочовека што иловачно створење, какав је човек, преображава у дивно богочовечанско биће.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ

ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - БОГОЧОВЕЧАНСКО ПРЕДАЊЕ

Црква на свом Богочовечанском путу

Вера Истине

Таква је вера Православна о Богочовеку Господу Христу и Његовој Цркви, јер таква вера Апостолска, јер таква вера Светоотачка, јер таква вера Светопредањска. То је вера Истине, вера Свеистине: обухвата васцелу

Богочовечанску Истину = Богочовека Господа Христа и све што је Његово. Зато се и назива „вера истине“.[1] Нема еванђелске истине да није у њој. у њој је сва истина о Богу, сва о човеку, сва о Богочовеку, сва о Цркви, сва о богочовечанском домостроју спасења, сва о богочовечанском животу, сва о свету, сва о времену, сва о вечности. у православној богочовечанској вери све је од чудесног Богочовека Господа Христа. Он је: „Оснивач и Завршитељ вере“.[2] Зато се у Светом Еванђељу она и назива: „Вера Исуса Христа“.[3] Она је сва: „вера — Њиме: η πίστις βι αὐτοῦ“.[4]

Богочовечанска вера има и зна Цркву као оваплоћеног Бога, као Богочовека; и Богочовека има и зна као Цркву. Због својих безбројних бесмртних драгоцености Црква је предмет вере, а не предмет површинског знања: рационалистичког, схоластичког, сензуалистичког, мистичког, дијалектичког, позитивистичког, и уопште хуманистичкохуманистичког. у богочовечанској вери Христовој ништа није „по човеку“,[5] већ све по Богочовеку. Једино таквом вером Црква је Црква. Ту истину богонадахнуто благовести Свети Максим Исповедник: „Васељенска (καθολική = католичанска, саборна) Црква је православно и спасоносно исповедање вере“.[6] Ову истину небеском светлошћу залива Свети Дамаскин: „Онај који верује не по Предању Васељенске (της καθολικής = католичанске) Цркве ... неверник је“.[7]

Сав на богочовечанском путу Цркве Васељенске Свети Иринеј изјављује: Сва Црква у целој свету има једну и исту веру. Примивши ту веру и њено учење, иако расејана по целој свету, ревносно их чува, као да обитава у једној дому; подједнако верује, као да има једну душу и једно срце; и све то сагласно проповеда, учи и предаје, као да има једна уста. у свету постоје разни језици, али је сила Предања једна и иста. Јер, пошто је вера једна и иста, то ни онај који много каже о њој, не додаје јој ништа, и онај који мало каже о њој, не умањује је тиме.[8] Црква широм целога света, имајући чврст почетак од Апостола, остаје при једном и истом учењу.[9] Апостоли и њихови ученици учили су онако како проповеда Црква, и постали су савршени — perfecti.[10] Који су ван Цркве, ван истине су — εκτός της αληθείας.[11]

Нико није донео човеку и земљи оно што је донео Господ Христос: донео је и дао човеку Себе, Бога Истинитог, и сва блага која има у Себи оваплотио у Цркви. Свети Иринеј пита: Шта је ново донео Господ доласком Својим? и одговара: Донео је све саму новину — omnem novitatem — тиме што је донео Себе сама. Јер од светих Пророка је и било претсказано баш то, да ће доћи Ново, које ће обновити и оживотворити човека. И Господ, доневши људима Себе самога, даровао им је добра — bona — у која Анђели желе завирити. Доласком Својим Господ је испунио сва обећања, и још их испуњује у Цркви.[12] А Црква у целости чува „небеску веру“ и истину,

предате јој од Господа Христа преко светих Апостола.[\[13\]](#) И то Црква — „велико и славно тело Христово”.[\[14\]](#)

Бог Логос је свом Својом Божанском Истином постао тело, постао човек. Тако се човек по први пут обрео сједињен са васцелом Истином Божјом. А претварањем тела Свог у тело Цркве Господ Христос је отворио пут спасења сваком бићу људском путем вере у Њега. Ту истину исповеднички благовести „Тринаести Апостол” Цркве Православне — Свети Атанасије Велики, говорећи: Ми се спасавамо као сутелесници — тела Христова, Цркве. Јер у том телу Господ постаје наш вођ у Небеско царство и ка Оцу Своме изјављујући: Ја сам пут[\[15\]](#) и врата, и кроз Мене треба сви да улазе (Јн. 10, 9).[\[16\]](#)

НАПОМЕНЕ:

[\[1\]](#) 2 Сол. 2, 12.

[\[2\]](#) Јевр. 12, 2.

[\[3\]](#) Д. А. 3, 22; ср. 3, 26; Гал. 2, 16; 3, 22. 26; Јак. 2, 1.

[\[4\]](#) Д. А. 3, 16.

[\[5\]](#) Ср. Гал. 1, 11—12; ср. 1 Кор. 3, 21; 2 Кор. 10, 17; Кол. 2, 8—10.

[\[6\]](#) Ἡ ὀρθή καί σωτήριος τῆς πίστεως: ὁμολογία.— P. gr. t. 90 c. 93 D.

[\[7\]](#) De fide, X; P. gr. t. 94, 1128 A.

[\[8\]](#) Contra haers., I, 10, 3; I, 10, 2; P. gr. t. 7, col. 560 A; col. 552A—553A.

[\[9\]](#) тамо, III, 12, 7; col. 901 C.

[\[10\]](#) тамо, III, 12, 13; col. 906 C.

[\[11\]](#) тамо, IV, 33, 7; col. 1076 B.

[\[12\]](#) тамо, IV, 34, 1. 2; col. 1083 C. 1084 A. B.

[13] тамо, V, Praelat.col. 1119 A. 1120 A.

[14] тамо, IV, 33, 7; col. 1076 A—B.

[15] Јн. 14, 6.

[16] Contra arian., II, 61; P. gr. t. 26, col. 277 B.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

**ЦРКВА - БОГОЧОВЕЧАНСКО ПРЕДАЊЕ
Црква на свом Богочовечанском путу**

Црква Свете Тројице. Једна и недељива вера

Црква као тело Христово, првенствено је Црква оваплоћеног Бога Логоса. Али, самим тим она је и Црква Свете Тројице, пошто је Бог Логос вечито и неизменљиво Један од Свете Тројице, увек једносуштан са Богом Оцем и Богом Духом Светим, и увек свесавршена, вечна Друга Ипостас Пресвете Тројице. На крају свих крајева, сва делатност Бога Логоса као Цркве своди се на Свету Тројицу: све и сва у Цркви бива, и збива се, од Оца кроз Сина у Духу Светом. То је једногласно сведочанство светих Апостола и светих Отаца. Ту истину богонадахнуто благовести "Отац Православља", свети Атанасије Велики:

Сврх свега, ми смо дужни држати првобитно Предање, учење и веру Васељенске Цркве, веру какву нам је предао Господ, проповедали Апостоли, сачували Оци. Јер на тој вери је основана Црква — ἡ Εκκλησία, τεθεμελιώται, и ко отпадне од ње, тај не може бити и звати се хришћанин. Дакле, постоји Света и савршена Тројица, која се познаје у Оцу и Сину и Светоме Духу. Она је увек равна Себи, недељива по природи, и једно је њено дејство — ἡ ἐνέργεια. Јер Отац ради све Логосом у Духу Светом. И тако се одржава јединство Свете Тројице; и тако се проповеда у Цркви: „Један Бог, који је над свима, и кроза све, и у свима“:^[1] „над свима“ као Отац, почетак и извор, „кроза све“ Логосом, а „у свима“ у Духу Светом. И

Васељенска Црква ништа не одузима овоме учењу. А да је таква вера Цркве, ево доказа: шаљући Апостоле, Господ управо то поставља као темељ Цркви — Οεμέλιον τή Εκκλησία, јер им наређује: Идите и научите све народе крстећи их у име Оца и Сина и Светога Духа.^[2] Апостоли су тако и поступили; и таква је њихова проповед у свој Цркви под небом. Ова преда на нам вера у Свету Тројицу јесте једна и недељива. Као што је недељиво јединство Свете Тројице, тако је и вера у Њу једна и недељива. Благодат и дарови који нам се у Цркви дарују од Свете Тројице, дарују нам се од Оца кроз Сина у Духу Светом. Јер ништа не бива, и ништа се не збива, другачије него од Оца кроз Сина у Духу Светом. у ствари, учење Светих своди се на учење о Светој нераздељивој Тројици. И то је једна и једина вера Васељенске Цркве. — А ја сам, додаје Свети Атанасије, изложио ово сагласно са преданом нам од Отаца Апостолском вером, ништа не измисливши са своје стране, него чему сам се научио то сам и ставио на хартију.^[3] Таква је вера Васељенске Цркве. Господ ју је основао и укоренио у Светој Тројици.^[4]

По светом осећању и светом сазнању светих Отаца Црква је, као тело Бога Логоса, за род људски све и сва у свима световима. Отуда изјава Светог Василија Великог: Преда мном је један циљ: Све и сва устремљивати на сазидање Цркве.^[5] Човеков ум, обесвећен и састарен грехом, освећује се и подмлађује се у Цркви Духом Светим, и то у свакоме који је члан тела Цркве Христове.^[6] И сваки члан Цркве испуњује се богочовечанским силама, јер ма шта замислио умом, ма куда кренуо духом, налази да је све испуњено Богом, налази да је свуда распрострајта Ипостас Сина, Ипостас Бога Логоса.^[7] И у богочовечанском телу Цркве Своје свеблагости Господ свакоме додељује место према његовој заслуги.^[8] Херувимски задубљен у бездану тајну Цркве Спасове, учитељ васељене, Свети Василије Велики благовести: Речено је Цркви Божијој: „Ви сте тело Христово, и уди међу собом^[9]. Зашто? Зато што у Цркви држи и сједињује сваки члан у једнодушности са другима једна и ваистину јединствена Глава Цркве — Господ Христос. Ако пак међу члановима Цркве нема једнодушности, нема мира, не царује кротост у духу, него влада подвојеност, неслога и завист, онда би била велика дрскост такве чланове називати Христовима и рећи да су они под Христовом управом. у таквом случају може се смело тврдити да ту господари и царује телесно мудричење. Јер, по речи Апостола, када су међу вама зависти и свађе и неслоге, нисте ли телесни, и не живите ли по човеку?^[10] Нема сумње, телесно мудричење је непријатељство Богу.^[11] Стога је сасвим неопходно да васцела Црква Божија ревносно чува јединство духа у свези мира, да би се испунило речено у књизи Дела Апостолских: а у народа који верова беше једно срце и једна душа.^[12] Ато значи: нека се нико не држи своје воље, него нека сви заједнички у једноме Духу Светом иштемо вољу Господа Исуса Христа који је рекао: Сиђох с неба не да творим вољу своју, него вољу Оца који ме посла.^[13] Јасно је из тога, да је за целокупну Цркву

Божију неопходна једнодушност по вољи Христовој у Духу Светом. Када се тога будемо држали у нашем духовном друштву, онда смо уистини „тело Христово, и уди међу собом”,^[14] и међу нама је дивна слога и спокојно духовно уједињење међу собом.^[15]

У Богочовечакском телу Цркве свима нам је вера једна, живот један, срце једно, душа једна, те стога сваки живи у свима и кроза све, али и сви живе у свакоме и кроза сваког. Ту свету тајну саборности богочовечанског живота у Цркви Христовој дубоко осећа Свети Василије, и води нас кроз њу са побожним страхом: Господ наш Исус Христос благоволео је сву Цркву Божију назвати телом Својим, и све нас, сваког посебно, начинити члановима међусобним, и свима нам даровао да будемо са свима у савезу, слично члановима сагласним међу собом. Стога смо ми, иако по месту живљења удаљени један од другог, послали овог савеза блиски један другоме. Јер као што глава не може рећи ногама: не требате ми, тако и ви нећете нас одбацити, него ћете показати састрадалну љубав према нама којисмоу невољама истрадамо што се држимо Отачких предања.^[16]

НАПОМЕНЕ:

[1] Еф. 4, 6.

[2] Мт. 28, 19.

[3] Ad Serap. I, 28. 30. 32. 33; P. gr. t. 26, col. 593, 596, 597, 605.

[4] Ad Serap. III, 6; P. gr. t. 26, col. 633 C.

[5] На Шестод. Бес. 7, стр. 116; Твор. Св. Василија Вел., I; 1900 год.

[6] Он, На Псалм. Бес. 9; тамо, стр. 216.

[7] Он, Беседа на речи: „у почетку беше Логос”; част 6; стр. 271; 1846 г.

[8] Он, Тумач, на Пророка Исаију, гл. 13; Част 2; стр. 368; — Москва 1853.

[9] 1 Кор. 12, 27.

[10] 1 Кор. 3, 3.

[11] Рм. 8, 7.

[12] Д. А. 4, 8.

[13] Јн. 6, 38.

[14] 1 Кор. 12, 27.

[15] Он, О подвижништву, стр. 12. 13; — Москва 1858. — тамо, Подвижнички Устали, стр. 462.

[16] Он, Писма, Писмо 235 (243); Част 7, стр. 189. — Москва 1848.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

ЦРКВА - БОГОЧОВЕЧАНСКО ПРЕДАЊЕ

Црква на свом Богочовечанском путу

Човек - Божанско величанство

У Цркви, једино у Цркви, човек је вистину Божанско величанство. Јер се удостојио, чега? Да му чудесни, и сведивни, и свемоћни, исвемилостиви Боги Господ Исус Христос буде вечна Глава и управља њиме кроз сав живот на земљи и кроз сву вечност на небу. Та мисао блиста у души Светог Григорија Богослова, и он благовести: Као што у телу једно старешинује и као председава, а друго стоји под старешинством и управом; тако и у Цркви Бог је установио како је за кога корисније: да једни буду паства и подчињени, а други, према својим врлинама и близости к Богу, да буду Пастири и Учитељи на сазидање Цркве. Пастири и Учитељи имају се односити према пастви као душа према телу и ум према души, и да сједињени Духом Светим сачињавају једно тело, савршено и истински достојно самога Христа — Главе наше.^[1]

Свети Григорије, Богослов Истине, казује нам истину о поретку у Цркви: Од самог Господа Христа поредак је у Цркви овакав: једни су паства,

а други су пастири; једни управљају, а друга су под управом; неко сачињава као главу, неко — ноге, неко руке, неко очи, неко — неки други од делова тела — ради устројства и користи целине. И у телу делови нису одвојени један од другог, него цело тело је једно, сложено из разних делова; и у свих делова није један начин делања, иако су сви подједнако потребни један другоме ради сложеног и узајамног делања. Тако, око не ходи него указује пут; нога не гледа него корача и преноси с једнога места на друго; језик не прима звуке, јер је то посао слуха; уво не говори, јер је то посао језика; нос осећа мирисе; рука је орган који даје и прима; а ум је вођ свега: од њега је способност осећања, и к њему се враћа свако осећање. То исто је и у нас — у заједничком телу Христовом, Цркви. Јер сви смо једно тело у Христу, а по себи смо уди Христу и један другоме.^[2] Један старешинује и председава, а други се води и управља; оба делају не подједнако, него оба постају једно у једном Христу, састављани и слагани истим Духом Светим. Иако је Дух један, дарови нису подједнаки, јер нису подједнаки примаоци дарова.^[3] Дарови су различни, раздељују се по мери вере. — Овај се поредак има поштовати и држати. Нека један буде слух, други — језик, неко — рука или што друго; нека један учи, друга нека се учи; нека неко ради својим рукама, да би могао дати потребитоме и невољноме.^[4]

Свака помесна Црква има свог посебног Анђела Чуvara, као што о томе сведочи свети тајновидац Јован Богослов (ср. Откр. 2, 1.8. 12. 19; 3, 1. 7. 14),^[5] Природно да тело Бога Логоса — Цркву, напада свако зло, сваки грех, сваки ђаво. Њу брани сам Господ Христос, и ту преко Својих небеских и земаљских верника: Анђела и људи. — Неустрашиви борац и бранитељ Цркве, Св. Григорије Богослов изјављује: Не бојим се ја никаквих напада на Цркву, макар претили огњем, мачем, зверињем, урвинама, провалијама, и свим другим најстрашнијим мучитељским оружјима и казнама.

За све то ја имам један лек, један пут у победу: смрт за Христа.^[6] Ништа страшније него бојати се ма чега више неголи Бога, и из тог страха постати издајица вере и истине.^[7]

НАПОМЕНЕ:

^[1]Orat. Apulog. P. gr. t. 35, col. 409 B.

[2] Рм. 12, 5.

[3] 1 Кор. 12, 8—12. 28.

[4] Orat. XXXII, 11. 12; P. gr. t. 36, col 185 D — 188 B.

[5] Он, Orat. XLII, 9, P. gr. t. 36, col. 469 A.

[6] Он, Orat. II, 87; P. gr. t. 35, col. 492 A.

[7] Он, Orat. VI, 20; P. gr. 1. 35, col. 748 B.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - БОГОЧОВЕЧАНСКО ПРЕДАЊЕ

Црква на свом Богочовечанском путу

Стубови Цркве

У Цркви Христовој све је велико, и све највеће, зато што је у њој сав Богочовек Господ Христос, и зато што је она сам Богочовек Христос. Та мисао као бесмртна муња проходи и обасјава све наше људске тмине и помрачине. Том муњом Истине осветљује и просветљује нас философ Духа Светога — Свети Григорије Ниски: Не ретко Црква се од стране св. апостола Павла назива Христом. А служигеље ове Божанске тајне св. Апостол назива стубовима Цркве. Тако се једним и истим именима називају Апостолн, Учитељи и Пророци. Јер нису стубови Цркве само Петар, Јован и Јаков; и не само Јован Крститељ „беше светило које гораше и светљаше“; [1] него и сви који послужеше утврђивању Цркве, и делима својим постадоше светила, називају се и стубовима и светилима. „Ви сте светлост света“, [2] говори Господ Апостолима. А божанствени Апостол и другима наређује да буду стубови, говорећи: „будите тврди, не дајте се помакнути“. [3] Исто тако, Апостол је и Тимотеја начинио прекрасним стубом и тврђавом истине Цркве (1 Тм. 3, 15). [4]

Нема сумње, у нашем земаљском свету тело човечије је најчудеснија радионица и лабораторија Божја. Зато је Бог Логос и постао тело. Зато је тело Бога Логоса и постало Црква. И у њој уризничена сва непролазна богатства неба. И још више, несрављено више од тога: сва богатства Јединог Истинитог Бога. Над том светом тајном молитвено бди и богонадахнуто збори Свети Григорије Ниски: Сва Црква је „једно тело" Христово, и у једном телу уди су многи, али сви уди немају један посао.^[5] Напротив, Бог је саздао у телу Цркве једнога оком, другога увом, некога руком, некога ногом, те се у општем саставу тела Цркве могу наћи уста, зуби, језик, груди, трбух . . . Очи су у телу најглавнија чула. Њима припада највећа похвала: јер оне примају у себе светлост; помоћу њих распознајемо пријатеље и непријатеље, разликујемо своје и туђе; оне су нам наставници и учитељи у сваком пословању; оне су нам природни путеводитељи у непогрешивом гредењу. Исто тако, прва похвала у телу Цркве припада оним члановима који у њему заузимају место очију. То су у Старом Завету Пророци: у Новом — Светитељи. Но такође, по сили божанског значаја место очију у телу Цркве заузимају епископи. у правом смислу они се називају очима Цркве, ако непрестано гледају на Сунце правде, никада не кварећи вид мрачним делима. Посао је очију — распознавати пријатељско и непријатељско, те свим срцем и свом душом и свом снагом љубити истинског пријатеља, и потпуно мрзети врага живота. Као наставник и учитељ, епископ учи свему потребном и корисном, и руководи нас у нашем путовању ка Богу и узвишеном животу, и тако обавља посао чистог и здравог ока. Примивши власт у Цркви, епископ има успеха у духовном животу, ако се бави духовним стварима. Атакав живот се изграђује благодаћу Светога Духа. Стога овим очима Цркве — епископима припада највећа похвала, ако је њихов живот у складу са благодаћу Светога Духа.^[6]

НАПОМЕНЕ:

^[1] Јн. 5, 35.

^[2] Мт. 5, 14.

^[3] 1 Кор. 15, 58.

^[4] De Vita Moysis, P. gr. t. 44, col. 385.

[5] Рм. 12, 4. 5.

[6] Он, In Cantic, Homil. VII; P. gr. t. 44, col. 917. 920

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

**ЦРКВА - БОГОЧОВЕЧАНСКО ПРЕДАЊЕ
Црква на свом Богочовечанском путу**

Лице Цркве

У свима световима Божјим нема веће тајне од Цркве Христове. Ни за боговидне и богозрачне умове светих Анђела на небу и у наднебесју нема веће, и тајанственије, и бесконачније, и несхватљивије тајне, од пресвете Богочовечанске тајне Цркве Христове. Она као тело Његово преставља и за њих највећу тајну у свима световима. То је оно чему се они непрестано диве, и никада довољно надиве. О томе богославни мудрац, свети Григорије Ниски, благовести: Описујући велики домострој спасења, извршен оваплоћењем Бога Логоса, божанствени Апостол каже да је не само род људски био научен Божанским тајнама Богооваплоћења, него је и Поглаварствима и Властима Небеским постала позната многоразлична премудрост Божија, објављена Христовим домостројем спасења међу људима.[1] И стварно, Црквом се казује Наднебеским Силама многоразлична премудрост Божија која чини велика чудеса кроз супротности: живот произлази од смрти, правда од греха, благослов од проклетства, слава од срамоте, сила од немоћи. у временима, која су претходила томе, Надсветске Силе знале су једну просту, једнолику премудрост Божију, која чини чудеса сагласно природи. И никакве разноликости није било у ономе што су оне гледале: природа Божја јесте сила која са влашћу свршује сваку твар, сваким покретом воље приводећи у постојање природу бића, и Својом добротом твори све „веома добро”. [2] Многоразличној пак премудрости, исплетеној од супротности, сада су Небеске Силе јасно научене Црквом; научене су:

како Бог постаје тело, како се живот меша са смрћу, како Бог Логос Својом раном исцељује нашу рану, како немоћ крста побеђује силу вражију, како се Невидљиво јавља у телу и како откупљује заробљенике, Он Сам — купац, и Сам служи телом за откуп, јер је Себе Сама дао за нас као откупну цену смрти. Он Себе и смрти предаје, али не оставља живот; Он и роб постаје, али и Цар остаје. Јер све то, и остало слично томе, дела су многоразличне премудрости; и небески пријатељи Женикови дознали су све то од Цркве. И они су помоћу Невесте (= Цркве) угледали лепоту Женика, и удивили се ономе што је за бића невидљиво и непојмљиво. Јер Онај Кога „нико никада видео није”, [3] „нити може видети”, [4] учини Цркву телом Својим, и умножавањем спасаваних изграђује је у љубави „док достигнумо сви у човека савршена, у меру раста висине Христове”. [5] Стога, ако Црква јесте тело Христово, а Христос глава телу, и Својим посебним цртама Он образује лице Цркве, онда пријатељи Женикови, помоћу једног видећи другог, приљубљују се Њему срцем, јер у Цркви јасније виде Невидљивог. Као што људи који нису у стању гледати у само сунце, гледају његов лик у води; тако и ови, гледајући у лице Цркве као у чисто огледало, виде Сунце правде и схватају Га по ономе што виде. [6]

Сва Црква стоји и постоји на Богочовеку Господу Христу: од Њега је све, у Њему је све, кроз Њега је све. У самој Богочовечанској Личности Његовој, богослови Свети Григорије Ниски, једно је нестворено а друго створено: нестворен је Бог Логос, створено је тело каје је Он постао ради нас људи. Оно што је нестворено у Господу Христу јесте предвечно и вечно, и за створена бића потпуно несхватљиво и неизразиво; а створено тело Његово може донекле ући у наше знање. Тело Своје, Цркву, Господ храни светим тајнама. А вернике, чланове тела Свог Цркве, распоређује у телу Свом складно: једне као очи, друге као уста, као руке и као остале састојке. То чини те се чланови не сукобљавају са целином тела. У Цркви је Господ дао Апостоле, Пророке, Еванђелисте, учитеље и пастире ради сазидања тела Христова, да би помоћу њих узрасли у Христу који је глава Цркве. [7] Стога, ко у Цркву гледа, тај у самога Христа гледа, Који умножавањем спасаваних сазидава и узрастава Себе Самога. У састав Цркве улази и сва творевина; у њој се прави ново небо, [8] припрема се нова земља, изграђује се нови, боголики човек. Тај нови свет који се саздаје у Цркви дело је Господа Христа. Свим тим сва Црква начињена је телом Женика; и све то сачињава лепоту тела Цркве. [9] Свети Григорије Ниски још благовести: Господ Христос је васцелом телу Цркве подарио учење о сакривеним и непрозирним тајнама. Тело Цркве дужно је делати и истином и делотворном силом. Јер ни созерцање истине само по себи не усавршава душу, нити делотворна философија довољно користи ако њеном делотворношћу не управља истинска побожност. Стога, ко је Богом постављен у телу Цркве уместо очију, ваља му се омити водом од сваке порочне нечистоте. Свака врлина је извор такве очиститељне воде. Колико врлина — толико таквих извора. На пример: здравоумље (целомудрије) је

извор очиститељне воде; други такав извор је смиреноумље (ταπεινοφροσύνη), истина, правда, храброст, жељење добра, удаљавања од зла. Воде ових врлина очишћују очи од сваке страсне нечистоте.[\[10\]](#)

НАПОМЕНЕ:

[\[1\]](#) Еф. 3, 10-12 [\[2\]](#)

1 Мојс. 1, 31.

[\[3\]](#) Јн. 4, 42.

[\[4\]](#) Тм. 6, 16.

[\[5\]](#) Еф. 4, 13.

[\[6\]](#) тамо, homil. VIII; col. 948-949.

[\[7\]](#) Еф. 4, 11. 15. 16.

[\[8\]](#) Ис. 65, 17.

[\[9\]](#) тамо, homil. XIII; col. 1045. 1048. 1052.

[\[10\]](#) тамо, homil, XIII; col. 1056. 1057. 1060.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

Црква на свом Богочовечанском путу

Однос Главе Цркве према телу Цркве

Благодарећи Глави Цркве — Господу Христу —, све њене светиње, све њене божанске и човечанске особине преносе се путем перихорисиса и на тело њено због ипостасног сједињења двеју природа у Личности Богочовека Господа Христа, освећујући га, охристовљујући га, обо гочовечујући га. О томе Свети Григорије Ниски богомудрује: Ко зна да је Христос „глава Цркве”,^[1] нека најпре размисли о томе да је свака глава једне природе и једне суштине — са потчињеним јој телом, и да као неко сродство сједињује оделите чланове у једну целину, производећи саосећање и слогу целине са деловима.

Уколико се пак нешто налази изван тела, онда је свакако туђе и глави. Овом благовешћу Свето Писмо нас учи, да оно чиме је по природи Глава, то треба да буду и посебни чланови, да би били сродници Глави. А ми смо чланови који сачињавамо тело Христово. Ако неко узме члана Христовог и начини га чланом блуднице,^[2] он ће необузданом страшћу похотљивости, као мачем, одвојити тог члана од Главе. Тако и остале страсти, као мачеви, одсецају чланове од тела коме припадају, и сви се они одвајају од Главе = Христа. Тако дакле, да би тело остало цело по својој природи, неопходно је да и оделити чланови буду сједињени са Главом, пошто су у суштини исто што и Глава.

Ако Главу сматрамо бесмртном, онда се на сваки начин и чланови имају сматрати бесмртнима.

Тако и друге појмове које приписујемо Глави: мир, освећење, истину, и томе слично, дужни смо приписивати и члановима. Јер се све то преко Сина јавља у члановима, пошто Апостол сведочи да они имају природну везу са Главом, говорећи: Он је Глава: из Њега све тело складно састављано и склапано оним што сваки зглавак помаже, радећи према мери свакога члана, и чини да тело расте на сазидање самога себе у љубави.^[3] Чланови су дужни да следују путевођству Главе.^[4] **НАПОМЕНЕ:**

^[1] Еф. 5, 23.

^[2] 1 Кор. 6, 15.

^[3] Еф. 4, 15,16

^[4] De perfectione, P. gr. T. 46, col. 272, 273

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - БОГОЧОВЕЧАНСКО ПРЕДАЊЕ

Црква на свом Богочовечанском путу

Црква - рај

У човечанским световима насупрот паклу стоји Црква Христова, која богочовечанским силама својим разара грех, разара, смрт, разара пакао, разара и самог ђавола стварајући рај. А све то она чини дајући собом људима Господа Христа, Јединог Човекољубца, који и јесте једини рај за људско биће у свима световима. И не само рај, него је Он и Творац раја, и сам Бог са свима Својим савршенствима и свима Својим блаженствима. И Он у Богочовечанском телу Свом, Цркви, помоћу светих тајни и светих врлина обавља спасење, охристовљење, обогочовечење, обожење верних.

Омолитвљена душа Светог Јефрема Сирина осећа то свим бићем и благовести: Црква је духовни рај, у њој је дрво живота — свети жртвеник измирења, која точи живот вернима који су заволили живот.^[1] Јер Господ је основао на земљи свету Цркву по лику Небескога Царства.^[2] Несхватљиво је али истинито ово: Господ Христос као Глава Цркве чини чланове Цркве саобразнима савршенству Своме.^[3] Господ васељене је усред смртника оснивао Небеско Царство, и у смртницима показао наликост небеских Анђела. Наликост Анђела носе на себи свети у Цркви, и као небески грађани служе Богу усред земнородних. И у неуморној борби савлађују они телесне пожуде, и тело своје, по вољи Господа свог, израђују у сасуд светиње. И постају они обитељ Бога, и Он обитава у њима.^[4]

[1] О покајанију 1; стр. 345, Твор. Св. Ефрема Сирина, част V; Москва, 1850.

[2] тамо, О покајанију 62; стр. 383.

[3] тамо, Надгробнија пјеснопјен. 69; стр. 163, част VI; Москва, 1851.

[4] тамо, Надгроб. пјесноп. 14; стр. 35—56, част VI.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - БОГОЧОВЕЧАНСКО ПРЕДАЊЕ

Црква на свом Богочовечанском путу

Богочовечанска речитост о Цркви

На најраскошнији еванђелски начин Свети Златоуст доживљује чудесно Богочовечанско биће Цркве. Сунце богочовечанске речитости блиста из свега што он благовести о Цркви Христовој, о њеној пресветој тајни. Сав саоваплоћен Господу Христу помоћу светих тајни и свстих врлина, он најживотворније и најсвестраније доживљује све богочовечанске светиње Цркве Његове, све њене богочовечанске бескрајности и безданости и стварности и савршенства и чудотворности. У томе је он најревностији и најбогодонахнутији ученик Светог Апостола Павла. Тог ненадмашно највећег у роду људском Црквовидца и Црквозналца.[1] Нема сумње, својим богомудрим учењем о Цркви Свети Златоуст је учитељ и Анђела, и Арханђела, и Херувима, и Серафима, и свих Небеских Поглаварстава и Власти.[2] Сву свевредност, и свемудрост, и свеспасоносниост Цркве он ваистину богочовечански свестрано осећа и благовести; Он — свезлатна уста Христова, Он — богоречити језик Бога Речи.

Савршену богочовечанску истину о Цркви благовести Свети Златоуст говорећи: Оваплоћењем Својим Господ Христос је „узео на Себе тело

Цркве[3]. Узео, и занавек Божанском Личношћу Својом сјединио Цркву са васцелим Божанством. Тако је Црква постала Богочовек Христос, и све Његово постало је Њено: и Мудрост, и Сила, и Бесмртност, и Вечност, и Истина, и Љубав, и Доброта, и Правда. Зато Цркви ништа Божанско није туђе, а и ништа човечанско, осим греха. Кроз свете тајне и свете врлине у Богочовечанском бићу Цркве све Спасово, по неизмерном Човекољубљу Његовом, постаје наше, људско, човечанско. И сваки човек, по мери своје ревности у светим тајнама и светим врлинама, постепено расте „у човека савршена, у меру раста висине Христове”.[\[4\]](#)

у Цркви је Богочовек све и сва; у њој све је од Њега, у Њему, и ради Њега. И тим самим и за човека и ради човека. Јер Црква поседује све и сва што је човеку потребно за вечни живот и на земљи и на небу. У њој сваки може наћи све што треба његовом боголиком бићу у свима Божјим световима. Свети Златоуст објављује бесмртну блавест и истину када вели: Нема ништа моћније од Цркве. Када ратујеш са човеком, ти или побеђујеш или биваш побеђен. А када ратујеш са Црквом, немогуће ти је победити, јер је Бог моћнији од свих. Црква је моћнија од неба: „небо и земља проћи ће, али речи моје неће проћи”.[\[5\]](#) Које речи? — „Сазидаћу Цркву своју, и врата паклена неће је надвладати.”[\[6\]](#) Но, ако не верујеш речима, веруј делима. Колико је било тирана, који су хтели да униште Цркву. Колико мучилишта, колико мучитеља, колико средстава за мучење! И нису је уништили. Сви су они умукли, сви заборављени. А где је Црква? Она блиста јаче од сунца. Дела црквогонитеља су ишчезла, а дела Цркве су бесмртна. „Небо и земља проћи ће, али речи моје неће проћи”. И сасвим је тако: јер Богу је Црква милија од неба. Јер Он није тело неба узео на Себе, већ је узео тело Цркве. Небо је ради Цркве, а није Црква ради неба... Никаква сила не може победити Цркву. Црква је Божија, а Бог је моћнији од свега. Црква је виша од земље; она превазилази и само небо. Својим блеском Црква је превазишла блесак сунца.[\[7\]](#)

Зато што је Црква — Богочовек Христос, на њу напада свако зло и сва зла, сваки ђаво и сви ђаволи. И збива се пророштво Спасово: „Ако мене изгнаше. и вас ће гонити”.[\[8\]](#) Али, у свима борбама са Црквом, исход је увек један исти: победа Цркве над свима црквоборцима, у свако време, на свима бојиштима. Све тако — до Страшнога Суда. Јер је Црква — смрт греху, свакоме греху; смрт смрти, свакој смрти; смрт ђаволу, свакоме ђаволу. Историја сведочи истинитост Спасове истине: „У свету ћете имати невоље; али не бојте се, јер ја победих свет”.[\[9\]](#) Та победа, та свепобеда Цркве јесте сва од Господа Христа, а од нас људи: вера. Свети Воанергес богогласи: „Вера је наша победа која победи свет”.[\[10\]](#) И то вера у Богочовска Христа, који је кроз ту веру у нама, и побеђује свет.[\[11\]](#) Побеђује кроз нас, а пре свега кроз свете Апостоле и Мученике и Праведнике и све хришћане. Свети Златоуст наводи Спасову блавест: „На овоме камену сазидаћу Цркву Своју, и врата паклена неће је надвладати”.[\[12\]](#) И вели: ма како разгледао

ову реч, истинитост је њена очигледна као сунце. Није чудесно само то што је Господ Христос основао Цркву Своју у целој васељени, већ и то што ју је учинио непобедном; и то непобедивом и онда када непријатељи нападају на њу са свих страна. Речи: „Врата паклена неће је надвладати“, означавају опасности које сурвавају у пакао. Ове су речи сјајно оправдане делима. у овим речима је непобедива сила која извршује све. Само су три речи: „сазидаћу Цркву Своју“, али је у њима огромно дело: напунити сву васељену црквама, обратити толика племена, убедити народе, уништити предачке обичаје, искоренити, укоренењу навику, свргнути владавину сладострашћа и развејати силу безбожја као прах; жртвенике, идолишта, идоле и њихове службе, непристојне светковине и нечиста жртвоприношења растерати као дим; и подигнути цркве и олтаре истинитоме Богу свуда, широм целе земље. Ваистину огромно дело, ваистину доказ силе Божанске: отргнути васељену од порочних навика; одбацити оно што је из давних времена било примљено од отаца. дедова, прадедова и прастарих предака, од философа и учењака, и примити друге нове обичаје, нове подвиге. Господ Христос је изгонио раскош, заводио пост; изгонио грамзивост, заводио сиромаштвољубље; изгонио неумереност, заводио здравоумље; изгонио гњев, заводио кротост; изгонио завист, заводио дружељубље; одвраћао од пута широког и изводио па пут тесан, мучан и тежак. И Он је узео не неке друге људе, изван земље, и без споменутих навика, него је те исте људе, искварене у овом свету и заглибљене у благу неваљалства, узео и наредио им да иду путем тесним и мучним, тегобним и напорним и убедио их. И колико њих убедио? Не једног, не десет, не двадесет, не сто, него све што живе под сунцем. И убедио их преко кога? Преко дванаест људи неуких, простих, незнатних, сиромашних, који нису знали језике, који нису имали отаџбине, ни богатства, ни светске моћи, ни славе, ни знамените претке, ни силу речи, ни уметност красноречивости, ни преимућства учености; него су били прости рибари, занатлије. И преко њих је Господ устројио Своју Цркву, раширену с краја до краја васељене! Притом, њих су гонили са свих страна. Гонили их: цареви, владари, простаци, слободњаци, робови, народи, градови. И гонили не само њих, него и оне који су примили њихово учење. Био је општи рат, и против ученика и против учитеља, пошто је то учење изгледало противно и царским наредбама, и отачким обичајима и навикама. Па ипак они су такм проповеђу устројили Цркву. Како и на који начин? Сином Онога који им је то наредио; Он сам био им је руководитељ; Сам је Он све тешко чинио лаким. Да Божанска сила није сарађивала, ово дело не би имало ни свога почетка. И како би се оно могло извести? Али Онај који рече: нека буде небо! — и би тако; Који рече: нека постане земља, — и она стварно постаде; Који нареди: нека сине сунце! — и појави се светило; Који је све створио речју Својом, Тај је и установио Цркву; и Његова реч: „сазидаћу Цркву Своју“, — извршила је све то. Такве су речи Божје, оне чине дела, дивна и чудесна. Некада је Он рекао: нека пусти земља из себе траву, биље,^[13] — и одједном све постаде врт; послушавши

наредбу, земља се покри луговима и безбројним биљкама. Тако и сада Он рече: „сазидаћу Цркву Своју“, — и то се зби са великом лакоћом.[\[14\]](#)

Црква је тело — богочовечанско тело; у том телу је једно срце — богочовечанско срце, једна душа — богочовечанска душа, једна савест — богочовечанска савест, једна вера — богочовечанска вера, једна љубав — богочовечанска љубав, један живот — богочовечански живот. Ради чега? — Да би сваки саосећао свима, и сви свакоме; да би сваки живео у свима, и сви у свакоме. Нема човеку ближег сродства од оног у Цркви: „једно срце и једна душа“.[\[15\]](#) У Цркви је саборно све: и живот, и бесмртност, и вечност, и богочовечност. И сваки члан Цркве учествује у том саборном богочовечанском животу Цркве, по мери своје добре воље, оплемењене и освећене светим тајнама и светим врлинама. О томе Свети Златоуст благовести: Црква је тело; оно има очи, има и главу. Када пету убоде трн, око се спушта доле, јер је члан тела, и не говори: ја заседам на висини и не марим за нижи члан; напротив, око се спушта, не напуштајући своју висину. Јер, шта је ниже од пете, или висинскије од ока? — Ипак се та неједнакост исправља састрадалношћу, и све се уједињује љубављу. Тако поступајити: ако си окретан и вредан, али имаш брата који не може да те сустопице прати, онда нека се твоје уко савије к пети и покаже сажаљење према члану који рамље, да он не би због спорости и твоје брзине остао без помоћи. Ти си богат?

Радујем се и усхићен сам; но твој брат је сиромах; нека не остане небогаћен твојим богатством.[\[16\]](#)

У Цркви Христовој сви смо ми међусобно повезани једним богочовечанским животом као саставни делови једнога тела, богочовечанског тела Цркве: свститељи са грешницима, праведници са неправедницима, покајници са непокајницима, служећи једни другима. Свети Златоуст благовести: Мученици су страдали, а ми се радујемо; они су се подвизавали, а ми се веселимо; њихов је венац и слава општа, или боље: слава целе Цркве. Јер Мученици су наши органски делови и чланови. Крунише се глава — и цело се тело Цркве радује. Ми смо ноге, а Мученици су глава; но глава не може рећи ногама: не требате нам.[\[17\]](#) Прослављени су чланови, али их сјај славе њихове не отуђује од везе са осталим деловима тела: чланови су нарочито онда славни када се не одвраћају од везе са нама; тако и око, иако је светлије од свега осталог тела, очувава у најпунијој мери своју славу када се не одваја од осталог тела. Но, што ја говорим о Мученицима? Та сам се Господ није постидео да буде наша Глава; утолико пре Мученици се не стиде да буду наши чланови. наши органски делови, јер је у њих укорењена љубав, а љубав обично сједињује и повезује оно што је раздвојено, и не води много рачуна о заслугама. И као што Мученици састрадавају нама у гресима нашим, тако се и ми радујемо с њима њиховим

подвизима. То нам и свети Апостол наређује, говорећи: Радујте се с радоснима и плачите с плачнима.[\[18\]](#)

Богочовечанске тајне Личности Спасове у исто време су и тајне Цркве Његове. Нарочито тајна смрти Спасове. Пети Еванђелист, Свети Златоуст благовести: Када је Христос био узнесен на крст, прикован и умро, тада: један од војника прободе му ребра копљем, и изиђе крв и вода,[\[19\]](#) и из те крви и воде постаде сва Црква. Сам Господ сведочи о томе када говори: Ако се ко не роди водом и Духом, не може ући у Царство Божје.[\[20\]](#) Крв Он назива духом. Ми се рађамо водом крштења, а хранимо се крвљу. Стога смо ми, по речи светог Апостола: уди тела његова, од меса Његова, и од костију Његових.[\[21\]](#) И као што је у време сна Адамова била саздана жена, тако се и у време смрти Христове образовала Црква из ребра Његова.[\[22\]](#)

Свети Златоуст богонадахнуто благовести: Црквом ја називам не само место него и нарави, не зидове цркве него законе Цркве. Када иштеш уточишта у Цркви, ти га не ишти у зидинама него у расположењу душе, јер Црква — није зид и кров, већ — вера и живот. Не напуштај Цркве. Напустиш ли је, Црква није крива већ твоја малодушност. Ништа нема равнога Цркви. Не говори ми о зидовима и оружју; са временом зидови овештају, а Црква никада не стари; зидине разрушују варвари, а Цркву не побеђују ни ђаволи. Ове речи нису хвалисавост; о томе сведоче дела. Колико је било оних који су нападали Цркву, па су сами изгинули! А Црква се уздигла изнад небеса. Таква је величина Цркве: када нападају на њу, она побеђује; када јој раде о глави, она надвлађује; добија ране — и не изнемогава; усред бесних валова — не тоне; у најсиловитој бури — не трпи бродолом; у борби је непобедива, у битци непоразива.[\[23\]](#)

Не удаљуј се од Цркве, саветује Златоусти исповедник, јер ништа није јаче од Цркве. Твоја нада је Црква, твоје спасење — Црква, твоје уточиште — Црква. Она је виша од неба, огромнија од земље. Она никада не стари већ увек цвета.[\[24\]](#) Човече, нема ништа моћније од Цркве. Обустави рат твој против ње, да не би разрушио своје моћи; не пренеси рат у небо.[\[25\]](#)

Колико је непријатеља устајало против Цркве, вели Свети Златоуст, па ипак она никада није била побеђена. Колико властодржаца! Колико војсковођа! Колико царева! Устајали су против ње учењаци, устајали силници, и то од самог почетка њеног, и нису је искоренили. Сви су они предани заборава, а Црква се уздигла изнад неба. Иако се налази на земљи, Црква живи на небу. Откуда се то види? Од самих дела. Рат је вођен против једанаест ученика; сва је васељена ратовала против њих; но победили су они против којих се ратовало; овце су победиле вукове. А то је учинио Христос Господ, да би нам показао да се то збива не на природан начин већ на надприродан. Црква је утврђена чвршће од неба. Лакше је сунцу угасити се неголи Цркви бити уништена. То објављује Онај који ју је основао: Небо и

земља проћи ће, али речи моје неће проћи.[\[26\]](#) И Он је то не само рекао него и испунио. А зашто је Он основао Цркву тврђом од неба? Зато што је Црква скупоценија од неба. Ради чега је небо? Ради Цркве, а не Црква ради неба. Небо је ради човека, а не човек ради неба. То се види и из тога што је Господ сам учинио: примио је на Себе не небеско тело већ човечије.[\[27\]](#)

Црква као Богочовечански организам, и стога као Богочовечанска организација, представља, и јесте најсавршеније људско друштво у небоземном свету. Све наше, осим греха, Господ Христос је учинио Својим, и све Његово, по неизмерном човекољубљу Свом, Он је учинио нашим, у Богочовечанском телу Свом — Цркви. Свети Златоуст благо вести: Ми смо једно тело, и удови и органски делови један другоме.[\[28\]](#) Нека нико не иште своје; а иштући своје, нека сваки има у виду ближње; што је наше, то је и њихово. Не будимо раздвојени међу собом. Нека нико не говори: тај и тај ми није пријатељ, није рођак, није сусед; ја немам ничег заједничког с њим. Но иако ти он није ни рођак, ни пријатељ, ипак је он човек, једне природе с тобом, имате једнога Господа; он је сароб, сажитељ твој, пошто живи у једном свету с тобом. А ако је он још и једне вере с тобом, онда је он и члан твој, део бића твог. Које то пријатељство може произвести такво уједињење као сродство по вери? Ми смо дужни показивати не такву близост, имати међу собом не такво општење, као што показују и имају пријатељи с пријатељима већ као органски делови један са другим. Узвишеније од тога пријатељство и дружбу нико никада наћи неће. Ти исто тако не можеш говорити: откуда мени блискост и веза с тим и тим, као што не можеш рећи то о своме брату, јер би то било смешно. Јер је речено: „Сви се ми крстисмо у једно тело”.[\[29\]](#) Због чега: „у једно тело”? Због тога, да се не бисмо раздељивали, већ да бисмо међусобном слогом и пријатељством чували везу целога тела. Зато, немојмо презирати један другог, да не бисмо пренебрегли саме себе, јер је речено: Нико не омрзну кад на своје тело, него га храни и греје.[\[30\]](#) Ради тога нам је Бог дао један дом — овај свет; расподелио је све подједнако: запалио је једно сунце за све; распростро је један кров — небо; поставио једну трпезу — земљу; дао је и другу трпезу, далеко важнију од ове, но такође једну; учесници светих тајни знају о чему говорим; даровао је свима један духовни начин рођења; у свих нас је једна отацбина на небесима: сви се причешћујемо из једне исте чаше. Бог нити је богаташу дао нешто веће и драгоцене, нити сиромашу нешто мање и безвредне, него их је све подједнако призвао, и свима како телесна тако и духовна блага подједнако предао. Али, откуда толико неједнакости у животу? Од грамжљивости и надувености богаташа. Но, браћо, нека тако више не буде, Пошто је у нас заједничко оно што је најнеопходније, и што нас сједињује у једно, онда се немојмо делити због земаљских и ништавних ствари, мислим; због богатства, сиромаштва, порекла, непријатељства, пријатељства. Све је то сенка, и ништавније од сенке, за оне који се уједињују везама наузвишеније љубави. Будемо ли чували те везе нераскидљивима, онда никакав зао дух неће моћи продрети у нас, да би разрушио такво

јединство. Стога, нека у свима нама буде то јединство благодаћу и човекољубљем Господа нашег Исуса Христа.[\[31\]](#)

То богочовечанско јединство међу собом ми постижемо у Богочовечанском телу Христовом — Цркви. Зато, благовести Свети Златоуст, да бисмо, не само љубављу него самом стварношћу, постали удови, живи органски делови тела Христова, треба нам причешћивати се тим телом. А то бива преко хране (тојест преко светог Причешћа) коју нам је Господ Христос даровао, да би изразио своју велику љубав према нама. Ради тога је Он сјединио Себе са нама и растворио тело Своје у нама, да бисмо ми образовали нешто једно, као тело, сједињено са главом. И то је знак силне љубави. Господ Христос је, да би нас увео у присно пријатељство са Собом и показао Своју љубав к нама, дао онима који желе не само да виде Њега, него и да Га опипају, и једу, и зубима се дотичу тела Његова, и сједињују се с Њим, и засићују Њиме сваку жељу. А од ове трпезе треба да одлазимо као лавови, дишући огњем, страшни за ђавола, стално мислећи о нашој Глави и о оној љубави какву је Он показао према нама. Родитељи често дају своју децу на одгој другима; а ја, вели Спаситељ, не радим тако, него вас храним Својим телом, предлажем вам Себе сама, желећи да сви будете племенити, и дајући вам наде на будућност. Онај који је даровао себе вама овде, утолико ће пре то исто учинити вама и тамо. Ја сам узажелео постати ваш брат; ја сам вас ради узео на Себе тело и крв; и то тело и крв, преко којих сам се ородио с вама, ја вам опет дајем. Та крв вам даје изглед цвећни и царски; рађа красоту неисказану; не допушта племенитости душе да увене, непрестано је напајајући и хранећи. Наша крв се образује од хране, и не постаје одједанпут крвљу, него постепено то постаје; а ова крв одмах храни душу и предаје јој неку велику силу. Ова крв, када се достојно прима, уклања и далеко одгони од нас демоне, а дозива нам анђеле и Господара анђела. Демони беже оданде где виде крв Господњу, а анђели се стичу туда. Та крв, проливена на крсту, омила је сву васељену. Та крв је спасење душа наших. Њоме се душа омива; њоме се украшује: њоме се запаљује. Она чини наш ум светлијим од огња. Она чини нашу душу чистијом од злата. Та се крв пролила и учинила небо доступним за нас.

Ваистину су страшне тајне Цркве; ваистину је страшан жртвеник. Из раја је текао извор, из кога су се изливале вештаствене реке; а из ове трпезе истиче извор, који производи духовне реке. Крај овог извора су посађене не врбе неродне, већ дрвета која досежу до самога неба и доносе увек род зрео и неувенљив. Ако кога мучи жега, нека прибегне овом извору и расхлади себе, јер овај извор освежује све што је опаљено огњеним стрелама ђавола. Овај извор је с неба, и отуда се он напаја. Он има многе потоке. које изводи Утешитељ, а при томе посредник бива Син, стварајући у нама расположење. Овај извор је извор светлости, и излива зраке истине. К њему се слежу и Небеске Силе, да посматрају красоту његових потока, јер оне

јасније виде и силу предложених дарова и њихово неприступно блистање. Када би могуће било ставити своју руку или језик у растопљено злато, они би се тог часа позлатили. Сасвим тако исто, и још много веће дејство производи и света тајна Причешћа. Силније од огња буја и јури ова река, али не спаљује већ само очишћује све чега се косне. Та крв је драгоценост васељене; њоме је Христос купио Цркву; њоме ју је сву украсио. Христос нас је и купио крвљу, и украсио крвљу. Они који се причешћују том крвљу стоје заједно са Анђелима, Арханђелима и Небеским Силама, обучени у царску одећу Христову и наоружани духовним оружјем. Но тиме ја још нисам рекао ништа велико; они бивају обучени у самога Цара.^[32] И још: у свакој Цркви и у свакој души свуда се налази сав Христос, и нигде не постоји само делић Његов. у свакој души је један и исти Христос.^[33]

На Крсту се збила највећа тајна: „одмах изиђе крв и вода”.^[34] Ови су извори потекли не без важности и не случајно, већ зато што је из једнога и из другог образована Црква. То знају они који су посвећени у тајну: водом се они препорађају, а крвљу и телом се хране. у ствари, одавде добијају свој почетак свете тајне. И стога, када приступаш страшној Чаши, приступај тако као да пијеш из самог ребра. Еванђелист објављује благовест: Онај који то виде, посведочи. и сведочанство је његово истинито,^[35] тојест: ја нисам чуо од других, него сам сам био присутан томе и видео, и сведочанство је његово истинито.^[36]

У Богочовечанском телу Цркве сваки се члан осаборњује, умножава себе, обогочовечује себе, живи у свима и кроза све, никада није сам већ увек „са свима светима”,^[37] са свима члановима Цркве, постепено испуњујући себе „сваком пуноћом Божијом”,^[38] освеврлинујући себе кроз свете тајне, и непрестано јачајући у Господу и у сили јачине Његове.^[39] Свети Златоуст благовести: Ништа се не може упоредити са једномишљеношћу и слогом; при томе и један човек постаје раван многим. На пример: ако два или десет њих буду једнодушни, онда један већ није један него сваки од њих бива десет пута већи, и ти ћеш у десеторици наћи једнога, и у једном — десеторицу. Ако они имају непријатеља, онда непријатељ напада не једнога, и бива побеђен као да је напао десеторицу, јер доживљује пораз не од једнога већ од десеторице. Ако је један осиромашео, он ипак није сиромаш, јер има иметак у десеторици. И он не гледа само својим очима већ и очима осталих; не хода само својим ногама већ и ногама осталих; не ради само својим рукама већ и рукама осталих. Он има и десет душа, пошто се брине не само сам о себи већ се и други брину о њему. Када би њих било и сто, — опет бива то исто, моћ ће се још увећати.

То све ради еванђелска љубав; она једнога чини непобедивим и многобројним. При њој и један може бити у многим местима: један и исти човек и у Персији и у Риму. Што не може да учини природа, то може љубав. Једним делом ће он бити овде, а другим тамо; или тачније: он је сав

овде, и сав — тамо.Акопак он има хиљаду пријатеља или две хиљаде; помисли колико пута ће се онда увећати његова сила. Видиш ли какво повећање производи љубав? У самој ствари, необично је то што љубав од једнога прави хиљаду! Љубав је боља од власти и сваког богатства; она је скупоценија од здравља и од саме светлости; она је — основ добродушности.[\[40\]](#) Ми смо један другоме не само браћа него и живи чланови, удови, једно тело. Ако ми ценимо име брат, утолико више треба да ценимо име — живи члан, органски члан.[\[41\]](#)

Спасења нема ван Спаситеља, а Христа Спаситеља нема ван Богочовечанског тела Његовог — Цркве. Зато нема спасења ван Цркве. Ненадмашни Златоусти благовестник благовести: Спасење је у Христу; Христос је у дому Божјем — Цркви, која је по свој васељени. Многбројне цркве, које се налазе по градовима и разним земљама, сачињавају само једну Цркву: у њима је свуда један Христос, савршен и недељив. Апостол Павле вели да сви ми и сачињавамо једно у Христу што је „један Господ и једна вера”.[\[42\]](#)У Христу, у жртви Његовој, ми имамо спасење. И све што је било пре Његовог доласка сачињавало је припрему за Његов долазак, и ствар спасења васцелог човечанства постављена је била тако, као да се пред очима свих сво време обављала жртва Христова, приношена за све. Но као што нам је познато, то спасење припада једино и само Цркви, и нико не може ван Цркве бити заједничар Христу, нити се спасти. Знајући то, ми знамо да се спасење свега света обавља у Христу, и за безбожне јереси нема никакве наде, пошто немају заједнице са Христом, него узалуд прикривају себе спасоносним именима, називима, еда би завеле оне који више обраћају пажњу на назив и спољашњост него на истину. Стога, нека нико не мисли да се ико може спасти без Христа. А оне који у наше време преиначавају и изврћу истину, оне који се ките сујетном и лажном сличношћу Цркви, сличношћу туђом Христу и истини, њих нека нико не назива хришћанима и не општи са њима.[\[43\]](#)

Пошто смо у Цркви сви једно тело, под једном Богочовечанском Главом, то смо сви одговорни за свакога, и сваки за све. Живо осећајући то, Свети Златоуст благовести: Ми сачињавамо једну Цркву, складно састављене удове, органске делове једне Главе; сви смо ми једно тело; ако један члан буде занемарен, онда се сво тело занемарује. Тако, непристојним понашањем једнога нарушава се побожна уредност свих. у цркви сви ми стојимо заједно са анђелима. С њима певамо, с њима хвале узносимо. А ти стојиш непобожно. Па се и смејеш? Није ли чудновато што удар муње не пада не само на такве него и на нас? Стварно. то је достојно удара муње.[\[44\]](#)

Збот своје Богочовечанске особености Црква је увек једна и јединствена, саборна, васељенска и недељива. Све Богочовечанске силе њене: свете Богочовечанске силе њене: свете тајне и свете врлине, и јесу увек уједињујуће и саборњујуће силе њене, које увек неуморно и животворно

делују у њеном небоземном телу под свемудром Главом сладчајшег Господа. Сав уцрквењен и оцрквењен, Свети Златоуст благовести из самог Богочовечанског срца Цркве: Црква се назива Божјом зато што у њој треба да буде јединство, јер ако је Божја, онда је сједињена и једна, не само у Коринту, него и у целој васељени. Име Цркве је не име раздељења него сједињења и слоге . Црква треба да буде свуда једна, и ако се налази у разним местима. Место раздељује, но Господ их сједињује, као заједнички свима. Због различитости места Цркве не губе слогу, јер их један Господ сједињује.^[45] Христос је темељ. Зидајмо на том темељу и држимо се на њему, као лоза на чокоту, и не одвајајмо се од Христа, јер одвојимо ли се од Њега, одмах ћемо пропасти. Лоза упија у себе сок, јер је сједињена са чокотом; и зграда стоји, јер је на темељу, а оно што се откине пропада, јер се ни на чему не држи. Стога, држимо се Христа не просто већ приљубљујући се уз Њега; одвојимо ли се од Њега, пропаћемо. Приљубљујмо се уз Њега делима. Многим упоређењима Господ нам препоручује сједињење с Њим. Ето: Он је глава, ми тело; између главе и тела може ли бити какво растојања? Он је темељ ми зграда; Он је чокот, ми лозе; Он је женик, ми невеста; Он је пастир, ми овце; Он је пут, ми пугници; ми смо храм, Он обитавалац; Он је првенац, ми браћа; Он је наследник, ми сунаследници; Он је живот, ми живи; Он је васкрсење, ми васкрсавамо Њиме; Он је светлост, ми просветљавани Њиме. Све то означава сједињење, и не допушта никакво одвајање, чак ни најмање, пошто онај који се одвоји малчице, тај ће се потом одвојити и много. Тако тело, нанесе ли му се мачем макар и мала рана, квари се; зграда, напукне ли макар мало, сруши се; и грана, одломивши се од корена макар мало, није низашта. На тај начин, то мало већ и није мало, него је скоро све. Стога, када ми погрешимо у нечему мало, или се разлењимо мало, одмах обратимо пажњу на то мало; а не обратимо ли пажњу, то мало ће убрзо постати велико. Не обраћамо ли пажњу на своје мале грехе, ми ћемо упасти у велике. Грех је бездна, која одвлачи у^{дубине и угушује.}^[46]

НАПОМЕНЕ:

[1] Најубедљивији сведок тога у новије време јесте јеромонах Др Атанасије Јевтић са својом светоотачки надахнутом студијом: Еклесиологија апостола Павла по Св. Златоусту (на грчком); Атина 1967.

- [2] ср. Еф. 3, 8—10. 15; 1 Петр. 1, 12.
- [3] Беседа пред прогонство, 2; Р. гр. т. 52, col. 429.
- [4] Еф. 4, 13
- [5] Мт. 24, 35.
- [6] Мт. 16, 18.
- [7] Беседа по повратку из прогонства: Р. гр. т. 52, col. 433.
- [8] Јн. 15, 20.
- [9] Јн. 16, 33.
- [10] 1 Јн. 5, 4.
- [11] Ср. 1 Јн. 5, 5; 4, 2—4 [12] Мт. 16, 18.
- [13] 1 Мојс. 1, 11.
- [14] Против Јевреја и незнабожаца, 12. 13; Р. гр. т. 48, col. 829. 830, 831; ср. Против Јевреја, V, 2; Р. гр. т. 48; col. 885—6.
- [15] Ср. Д. А. 4, 32.
- [16] О Лазару, VI, 4; Р. гр. т. 48, col. 1032
- [17] 1 Кор. 12, 21.
- [18] Рим. 12, 15. О свештеномуч. Роману, Похвална реч, I, 1; Р. гр. т. 50, col. 605. 606. 607.
- [19] Јн. 19, 34.
- [20] Јн. 3, 5.
- [21] Еф. 5, 30.
- [22] Похвала Максиму, 3; Р. гр. т. 51, col. 229.
- [23] О Евтропију, II, 1; Р. гр. т. 52, col. 397.
- [24] тамо, II, 6; col. 402.

- [25] Пред одаслање у прогонство, 1; Р. гр. т. 52, col. 429.
- [26] Мт. 24, 35. [27] Беседа на речи пророка Исаије, IV; стр. 407; Творенија Св. Ј. Златоуста, том VI, книга прваја; С. Петербург, 1900.
- [28] Рим. 12, 5.
- [29] 1 Кор. 12, 13.
- [30] Еф. 5, 29. [31] Беседе на Јованово Еванђеље, Беседа XV, 3; Р. гр. т. 59, col. 101.
102.
- [32] тамо, Беседа 46, 3. 4; Р. гр. т. 59, col. 260. 261. 262.
- [33] На Св. Пасху, V, 2; Р. гр. т. 59, col. 734.
- [34] Јн. 19, 34.
- [35] Јн. 19, 35.
- [36] Бес. на Ев. Јов. 85, 3; Р. гр. т. 59, col. 463.
- [37] Еф. 3, 18.
- [38] Еф. 2, 19.
- [39] Еф. 6, 10.
- [40] тамо, Беседа 78, 4; Р. гр. т. 59, col. 425.
- [41] тамо, Беседа 79, 4; Р. гр. т. 59, col. 430.
- [42] Еф. 4, 5.
- [43] На Св. Пасху, I; Р. гр. т. 59, col. 724. 725.
- [44] Беседе на Дела Апостолска, Беседа 24, 4; Р. гр. т. 60, col. 190.
- [45] Беседе на 1 Кор., Беседа I, 1; Р. гр. т. 61, col. 13.
- [46] тамо, Беседа VIII, 4; col. 72. 73.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - БОГОЧОВЕЧАНСКО ПРЕДАЊЕ

Црква на свом Богочовечанском путу

Моје и твоје

Једино у Богочовечанском организму Цркве човек сазнаје сву тајну свога бића, и сву тајну своје сабраће — људи, и сву тајну свега што човек има, и сву тајну свих твари, и сву тајну Богочовека Христа, Његовог места у земаљском свету, и у свима световима. И тајна Бога и тајна човека доживљују се у Цркви на најсавршенији и најживотворнији начин; а кроз то и тајна свеколике творевине. Свети Златоуст, молитвено сав погружен у те свете тајне, благовести: Све смо добили од Христа; од Њега имамо и само биће, и живот, и дисање, и светлост, и ваздух и земљу. Ако би нас Он лишио ма чега од тога, ми бисмо пропали и иструлели, пошто смо дошљаци и странци. Изрази: моје и твоје — само су празне речи, а у ствари није тако. На пример: ако ти назовеш кућу својом, — то је празна реч, не одговара стварности, пошто Творцу припада и ваздух, и земља, и материјал, и ти сам који си сазидао кућу, и све остало. Ако је кућа у твојој поседу, — но и то није тачно, не само због смрти која ти претстоји већ и пре смрти — због пролазности ствари. Свесни тога, будимо мудри и стекнимо две важне одлике: будимо благодарни и када добијамо и када губимо, и немојмо робовати стварима пролазним и које не припадају нама. Лишава ли нас Бог имовине, Он узима Своје; лишава ли те части, славе, тела, душе, или сина, Он узима не твога сина већ Свога слугу, јер га ти ниси створио већ Он. И када ми сами нисмо своји, како онда остало може бити наше? у ствари, све је Божје. Душа твоја — није твоја; како је онда имовина — твоја? И како ти оно што није твоје траћиш на оно што не треба? Зар не знаш да ћемо ми бити осуђени што рђаво употребљавамо оно што нам је дано? Што није наше већ Господње треба да употребљавамо на сличне нама слуге. Зато је и богаташ био осуђен што није тако поступао, и они који нису нахранили Господа. Немој говорити: ја трошим своје и уживам своје. Али то није твоје већ туђе. Бог жели да оно што је уручено теби за браћу, постане твоје; туђе постаје твојим када га ти употребиш на друге; а када неумерено употребљаваш за себе, онда твоје постаје туђим. Све твоје јесте заједничко — за тебе и за твог ближњег, као што је заједничко — сунце, и ваздух, и земља, и све остало.^[1] У нас је све — Божје: и тело, и душа, и дух.

Божје, не само зато што их је Бог створио, већ и зато што их је Бог, када су постали туђи Њему, поново вратио Себи скупоценом крвљу Сина Свога. Господ Христос је тело наше учинио Својим, и ми немамо право да срамотимо тело другог, нарочито када оно припада Господу.^[2] Тело је наше члан, органски део Христов, а Христос је васкрсао; значи: тело ће наше несумњиво следовати за Главом. Ти си се сјединио са Христом, — какав је крај томе? Велики и диван: будуће васкрсење, славно и неописиво.^[3] Ако смо ми „тело Христово и уди међу собом”,^[4] а Он наша Глава, онда Он не може бити Глава оних који не сачињавају тело Његово и нису постали органски делови Његови.^[5] Ми сачињавамо само тело Христово. у Евхаристији шта је хлеб? Тело Христово. Шта постају причасници? Постају тело Христово, не многа тела него једно тело. Као што хлеб, састојећи се из много зрнеља постаје један, и зрна, иако су у њему, не виде се, и разлика се њихова не примећује због њиховог сједињења, тако се и ми сједињујемо један са другим и са Христом. Ми се хранимо не један једним а друга другим, већ сви једним и истим хлебом.^[6]

Свети Златоуст апостолски богонадахнуто благовести: Црква је тело Христово. Као што тело и глава сачињавају једнога човека, тако су Црква и Христос једно. Као што је наше тело нешто једно — *εντι* мада се састоји из многих састојака, тако и у Цркви сви ми сачињавамо нешто једно — *εν τι*. Јер иако се Црква састоји из многих чланова, но сви су они једно тело. То је дело Духа Светога. Блавест је еванђелска: Јер једним Духом ми се сви крτισмо у једно тело, било Јевреји, или незнабошци, или робови, или слободни.^[7] То значи: један Дух начинио је од нас једно тело и препородио нас; јер није крштен једним Духом један, а другим други. И није само Дух који нас је крстио један, већ је једно и оно у шта нас је Он крстио, тојест ради чега нас је крстио. Јер ми смо се крстили не да постанемо разна тела, него да бисмо сви ми на најсавршенији начин сачињавали једно тело међу собом; тојест: крстили смо се ради тога, да бисмо сви били једно тело. Рекавши: ми се сви крτισмо у једно тело^[8] свети Апостол је укључио и себе сама. И он као да вели: и ја, апостол немам никаквог преимућства у том погледу; и ти си тело онако као ја, и ја онако као ти, и сви ми имамо једну исту Главу и родили смо се подједнаким крштењем, стога и сачињавамо једно и исто тело. Но не само Јевреје већ и незнабошце, који су били тако далеко од нас, Бог је увео у састав једног истог тела.^[9] Тело човечије је најчудеснија лабораторија за коју зна људска свест; а то још више важи за Богочовечанско тело Цркве Христове. у том Богочовечанском телу је све божански узвишено и тајанствено, али и човечански приступачно и стварно. Кроз те загонетне тајне богомудро ходи и проходи христочезњива душа превеликог Златоуста са неугасивим херувимским буктињама божанске светлости. Христомудри Апостол благовести хришћанима: „Ви сте тело Христово, и уди међу собом”.^[10] Тело човечије по природи је онакво какво је, а наша усавршавања у телу Цркве зависе од наше слободне воље. И ми смо по слободној вољи својој дужни бити сложни онако како су

то састојци тела људског сложни међу собом по природи. И ако у телу нашем не треба да буде неслоге, онда далеко више не треба да је буде у телу Христовом, нарочито стога што је благодат јача од природе. Пошто смо „уди међу собом“, то смо ми не само тело него и органски делови међу собом. Сви ми сачињавамо нешто једно — εν τι, по примеру тела, и то једно састоји се из многога и налази се у многоме, а много се садржи у њему и добија могућност да буде много. Апостол је рекао: „тело“; али пошто сво тело сачињава не Коринтска Црква него васељенска, он је и додао: „Међу собом“; тојест: ваша Црква је део Цркве васељенске, тело које сачињавају све Цркве, стога сте дужни бити у миру не само један са другим, већ и са целом васељенском Црквом, ако сте истински удови, органски делови целога тела.[\[11\]](#)

у Богочовечанском саборном животу Цркве сви чланови Цркве учествују кроз свете тајне и свете врлине. у томе је и богочовечанска сила њихова. Свети Златоуст благовести: Велика је сила Цркве, нарочито молитвеног сабора Цркве. Гле, молитва Цркве ослободила је апостола Петра окова и тамнице. Свештенослужитељи и народ, сви се подједнако удостојавамо светих тајни. Свима се предлаже једно Тело и једна Чаша. И у молитвама суделује народ. При самом вршењу светих Тајни свештеник се моли за народ, а народ се моли за свештеника, јер речи: „и са духом твојим“ означавају управо то. И шта је необично, ако се заједно са свештеником моли и народ, када он узноси свештене песме заједно са самим Херувимима и Небеским силама. То сведочи: сви смо ми једно тело, и разликујемо се један од другог колико се један органски део разликује од другог. И још ово: не треба све преносити на свештеника, него смо дужни и сами бринути се за сву Цркву као за заједничко нам свима тело — κοινού σώματος. Ато ће нас учврстити, и побудити на веће ревновање у врлинама ... У Цркви нема ни надувености претпостављених, ни робовске покорности потчињених; у њој постоји власт духовна, која сматра за своју највећу добит: трудити се и бринути о верницима, а не — тражити велике почести. у Цркви треба живети као у једном дому; као они који сачињавају једно тело: сви су дужни бити расположени један према другоме. уколико је и крштење једно, и трпеза једна, и извор један, и биће једно, и Отац један.[\[12\]](#)

Богочовеком Господом Христом Црква је увек нова, и зато је у њој све ново; и зато је сваки члан њен — нови човек, богочовечански човек, јер живи Вечном Истином, која је вечношћу својом увек млада; јер живи Вечним Добром, Вечном Љубављу, и осталим вечним врлинама божанским, које су вечношћу својом увек младе, и стога увек нове. „Нови човек“ је сав од Христове Истине, од Христове Правде, од Христових богочовечанских врлина.[\[13\]](#) Помоћу њих он је сав урастао у Христа, у Његово Богочовечанско тело, ухристовио се и охристовио се; и помоћу њих живи и у себи и са људима око себе. Јер у телу Истине Христове — Цркви, ми смо „уди један другоме“.[\[14\]](#) Сачињавајући једно тело, ми и живимо једним

духом, једним срцем, једном истином, једним животом. Све нам је саборно и заједничко: и бол и радост, и туга и жалост, и вера и љубав, и молитва и нада. Сваки живи у свима и ради свих; али и сви у свакоме и ради свакога. Припадајући Цркви, сваки припада свима и сви свакоме, јер смо сви једно тело, једна душа, једно срце. Зато је сваки дужан пазити на себе и на сваку своју мисао и реч и дело, и сав живот свој водити и руководити саборним духом Цркве и саборном савешћу Цркве.[\[15\]](#)

Света и боговођена мисао Светог Златоуста овако о томе расуђује: Казавши Ефесцима укратко шта је стари човек, свети Апостол га затим описује подробно. И шта каже? „Зато одбаците сваку лаж“. Какву лаж? Не подразумева ли он ту идоле? Не. Јер мада су и идоли лаж, но овде није реч о њима, пошто Ефесци нису имали никакве везе са идолима. Он им говори о лажи једног према другом, тојест о лукавству и обманама: „говорите истину сваки са својим ближњим“,[\[16\]](#) — и наводи потресни разлог за то: „јер смо уди један другоме“.[\[17\]](#) Стога нека нико не обмањује ближњег свог. Ништа, заиста ништа толико не ствара непријатељство као лаж и обмана! Обрати пажњу како их свети Апостол свуда постиђује указујући им на узајамну верност удова у телу. Око, вели он, не обмањује ноге, нити нога око. Ако око угледа змију или зверу, да ли ће обманути ногу? Неће ли је одмах обавестити о томе, да би она, дознавши то од њега, ступала опрезно? Исто тако, када ни око ни нога немају средства да распознаду смртоносни отров, већ све буде зависило од чула мириса, зар ће оно слагати уста? Нипошто. А зашто? Зато што би оно у таквом случају погубило и себе. Напротив, како се чулу мириса буде показало, тако ће и саопштити. А језик, зар ће обманути стомак? Не избацује ли он оно што му је одвратно, и не гута ли оно што му је пријатно? Ето каква је узајамна размена услуга међу удовима тела. Притом обрати пажњу како се верно и свесрдно обавља та узајамна предострожност. Тако и ми, немојмо лагати ако смо удови једнога тела. То ће бити доказ нашег пријатељства, а супротно томе — непријатељства.[\[18\]](#) У Цркви свак дугује Господу Христу = Глави Цркве не само живот већ и саму везу са њом. Сва Црква, док има Главу, расте, и то „расте растом Божјим“.[\[19\]](#) И то није проналазак људског разума већ дело Бога.[\[20\]](#) Ако је брат твој стекао себи добар углед или речитошћу својом, или мудрим понашањем, или поступцима својим, ти узми удела у том његовом добром угледу, покажи да је он органски део твога бића. И реци: он је органски део бића мог, углед његов преноси се и на цело тело Цркве. Но допустиш ли себи завист према брату, ти идеш против Цркве, устајеш против Бога, јер са добрим угледом брата твога повезана је корист саме Цркве, и ти ниподаштавајући његов углед у ствари разараш и Цркву; и тако радећи на штету тела Христова, ти вршиш сатанско дело.[\[21\]](#)

Нема сумње, Црква је стуб и тврђава Истине[\[22\]](#) но исто тако, благовести Свети Златоуст: Истина је стуб и тврђава Цркве. И ми

исповедамо: „Велика је тајна побожности: Бог се јави у телу, оправда се у духу”.[\[23\]](#) Тојест: домострој нашега спасења — ἡ οὐκονομία η ὑπερ ἡμῶν. — Црква је стуб васељене. Размишљај о тајни, и захватиће те језа: тајна побожности је велика и неопорецива, није подложна истраживању — οὐ ἰητογμένως, јер је изнад сваке сумње. Благовест је: оваплоћени Бог „показа се анђелима”.[\[24\]](#) То значи: и анђели заједно с нама угледаше Сина Божјег, а пре тога Га не беху видели. Ваистину — велика тајна. Достојно је пажње: домострој нашега спасења Апостол свуда назива тајном. И с правом, јер она није била позната свима људима; или тачније рећи: чак ни анђелима није била откривена. Да није тако, зар би се рекло да је она откривена анђелима преко Цркве?[\[25\]](#) И заиста је она велика, јер Бог постаде човек и човек Бог; јави се човек безгрешни, човек се узнесе, би проповедан у свету; и с нама Га видеше анђели. Следствено, то је тајна. Стога, немојмо откривати тајну, немојмо трубити о њој свуда; живимо достојно — ἀξίως; — ове тајне.[\[26\]](#)

У телу Цркве, благовести Свети Златоуст, ми смо органски делови један другога; спасење ближњег тиче се не само њега него целог тела; и несрећа ближњег не ограничава се само на њега него се муком својом протеже на цело тело.

Ако смо грађевина Божја,[\[27\]](#) онда, када штета снађе један део, оштећује се и сва грађевина; а када је он чврст, онда се може држати и све остало. Тако и у Цркви. Показао си презрење према брату? Тиме си себе сама оштетио. Како? Тако, јер је твој органски део претрпео не малу штету. Јер када се онај који не удељује ближњему од свога иметка баца у пакао, онда се утолико више подвргава казни онај који види ближњег у великој опасности и не пружа му по моћ. Самољубив човек у ствари и не љуби себе; ко је пак братољубив, тај и љуби себе далеко више.[\[28\]](#) Црква не зна за разлику између господара и роба; она разликује и једног и другог по врлинама и пороцима: у Христу Исусу нема роба ни господара, већ су сви једно.[\[29\]](#) И тиме изнад греха и смрти, и јачи од греха и смрти.

Вером у Јединог Истинитог Бога — Господа Христа ми постајемо „заједничари Христу — κοινωνοί”.[\[30\]](#) Сва је саткана од бесмртне истине Златоустовска мисао: Вером смо постали заједничари Христу; ми и Он постали смо једно; Он — Глава, а ми тело Његово, сунаследници и сутелесници; ми — једно тело с Њим, од меса Његова и од костију Његових. Вером ми постојимо, и рођени смо, и постали смо, тако рећи, једно биће са Њим.[\[31\]](#) Јер Господ Христос, који нас је толико заволео, удостојио нас је таквих блага, да нас је учинио Својим телом. Помислите само, чега смо се удостојили: ми и Христос смо једно. Ми смо „зајдничари Христу”, јер имамо удела у ономе што припада Христу.[\[32\]](#) И ми сада идемо оним путем којим је Господ Христос прошао,[\[33\]](#) тојест доживљујемо све што је Спаситељево као своје спасење.

Црква је небоземно биће због своје богочовечанске стварности: у њој Бог постаје човек и човек Бог, небо постаје земља и земља небо. Доживљујући то, Свети Златоуст благовести: Црква је небеска, и није друго до небо.^[34] У светој Евхаристији Богочовекова крв се меша са самим бићем душе наше, чинећи је крепком и чистом и доводећи је до неописиве красоте. Наша су свештенодејства небеска и на небесима, иако се извршују на земљи. Тако и анђели бивају на земљи, али се називају небеским; и херувими су се јављали на земљи, али су небески. И — „наше живљење је на небесима”,^[35] иако ми живимо овде, на земљи. Ми амо небески; то омо достојанство добили. Бојмо се остати на земљи. Но и сада ко хоће, може не бити на земљи. Јер бити или не бити на земљи зависи од наше воље и начина живота. На пример, о Богу говоре да обитава на небу. То говоре не зато што је Он ограничен неким местом, и не зато што је земља лишена Његовог присуства, већ због блискости анђелима. Стога, ако смо и ми блиски Богу, онда смо и ми на небу. Но, шта је мени до неба када ја созерцавам Господара неба, када сам постајем небо. „К њему ћемо доћи, говори Господ, и у њему ћемо се настанити”.^[36] Стога, начинимо душу своју небом. Небо има сунце; и ми имамо Сунце правде. Рекох: могуће је начинити себе небом. Томе додајем: могуће је начинити себе бољим од неба. На који начин? Ако будемо имали Господара неба. Небо је свуда чисто и светло и не мења се ни у време буре ни у време ноћи; тако и ми не треба да се подвргавамо томе ни у време невоља ни у време искушења ђавољих, него да останемо чисти и светли. Небо је високо и далеко од земље; будимо и ми такви: одрешимо се од земље и узнесимо се на ту висину. А како се можемо одрешити од земље? Ако будемо размишљали о небеском. Будимо небо; узиђимо на небеску висину. А на ту висину се најлакше улази помоћу врлина. Треба само хтети, па ћемо све постигнути. Ту се не може рећи: не могу. То би значило окривљавати Творца: јер ако нас је Он створио немоћнима, а захтева да творимо врлине, онда кривица пада на Њега. Рећи ћеш: зашто онда многи не могу? Зато што не желе. А због чега не желе? Због лењости; а ако зајеле, разуме се, моћи ће. Јер нама сарађује и помаже Бог; наше је само да се одлучимо, само да приступимо делу, само да уложимо труд, само да имамо душевно расположење, — и све ће се успети.^[37]

На чему је сазидаана Црква Христова? На Личности Богочовека Христа: сва у њој, сва на њој, сва ради ње. Само као таква, она је божански и човечански свеистинита, божански и човечански свеправедна, божански и човечански свебезгрешна, божански и човечански свеобухватна, божански и човечански свемоћна, божански и човечански свепобедна. То је Богочовекова блавест о Цркви. То и Његов одговор на питање: Ко је Син Човечији? Ко? — Он је: Син Бога живог, Исус Христос = Богочовек, Богочовек = Црква. На тој Истини, и на вери у ту Истину, основана је и сазидаана Црква: „и врата паклена неће је надвладати — οὐ κτιόχουσούσιν αὐτης.”^[38] Само као таква, Црква Христова је јача од свих богопротивних

сила у свима световима и у свима временима. И од самих „врата паклених“, која чувају најстрашнији и најбогоборнији демони. И они такви, не могу је надвладати ни сами, ни преко својих неизбројних црквоборних сарадника кроз векове и векове. То

намнајубедљивијесведочинајречитијиисповедникиблаговестникистинеСп асове о Цркви, и саме Цркве, Свети Златоуст. Наводећи Спаситељеве речи: "на овоме камену сазидаћу Цркву своју, и врата паклена неће је надвладати",[\[39\]](#) Свети Златоуст благовести: Ето стене, ето ограде, ето утврђења, ето пристаништа и прибежишта! Неразбивљивост ове стене види се из следећег. Господ Христос није рекао да стену (= Цркву) само напади људи неће надвладати него и саме злоћудности пакла — „врата паклена". Није Господ рекао: неће нападати на њу, него: „неће је надвладати", — нападаће, али је неће победити. А шта значе речи: „врата паклена"? Да би нам то било јасно, упоредимо „врата паклена" са вратима града. Вратима града, капијом града се назива улазак у град; према томе и „врата паклена" означавају опасност која води у пакао. Тако је смисао ових Спаситељевих речи овај: макар јуришале и напале такве опасности које су у стању да нас одвуку у сами пакао, Црква ће остати непоколебљива. Господ је могао не допустити да се Црква подвргава опасностима. А зашто је допустио? Зато што је далеко важније допустити искушења, па учинити да она не нанесу никакво зло, него ли не допустити их. А Господ је допустио сва искушења, да би Цркву учинио искуснијом, јер „невоља трпљење гради, а трпљење искуство".[\[40\]](#) Да би пак очигледније показао Своју силу, Он Цркву отима од самих врата смрти. Ради тога је Он и допустио да бива бура, али није допустио да лађа потоне. Допустивши да Црква броди по васељени као лађа по мору, Господ није уништио олује и буре него је Цркву избављао усред њих, није утишао море него је обезбедио лађу; и то онда када су на све стране устајали народи као помамни валови, и зли дуси нападали на Цркву као силовити ветрови, и одасвуд урлала бура — Господ је снабдевао Цркву великом тишином; и што је ваистину чудесно, бура не само што није потопила лађу него је лађа укротила буру; непрестана гоњења не само нису потопила Цркву него су се сама сломила о Цркву. Како? на који начин? због чега? — Због самих речи изговорених Господом: „врата паклена неће је надвладати". Незнабошци су се силно патили да обезсиле ове речи и одузму им моћ, али нису успели. Зашто? Зато што су то — речи Божје. Какве све злоумишљаје и грозоте нису чинили незнабошци против ових речи Божјих! Наваљивале су војске, употребљавана сваковрсна оружја, наоружавали се цареви, бунили се народи, устајали градови, љутиле се судије, измишљале се свакојаке смртне казне, није пропуштена ниједна врста мучења; и огањ, и гвожђе, и зуби зверова, и бацање са стена, и потоппљење, и пучина, и дрвље, и камење, и крст, и пећ, и остало што се замислити може као средство мучења. Употребљавано је неизразиво мноштво претњи, безбројна обећања почаста, да би помоћу првих заплашили, а помоћу других ослабили и саблазнили. Није пропуштена ниједна врста преваре и насиља. Очеви су

издавали децу, и нарушавали су се закони природе. Но темељи Цркве нису се ни тада поколебали; иако се рат водио од стране најближих, ипак се није коснуо темеља Цркве, благодарећи речима Господњим: „врата паклена неће је надвладати". Бог је речју Сво јом утврдио небеса и речју основао земљу на водама,[\[41\]](#) уредивши тако, да се вештаство тврдо и тешко држи на лаком и житком; и море, незадрживо у јарости и бурама, Он је речју оградио са свих страна слабим зидом — песком. Зашто се онда чудити што је Онај који је речју утврдио небо, основао земљу и поставио границу мору, том истом речју оградио Цркву, која је драгоценија и од неба, и од земље, и од мора.[\[42\]](#)

Богочовечански је истинита и бесмртна благовест Светог Златоуста: Црква не престаје трпети нападе и побеђивати, подвргавати се сплеткама и надвлађивати. Што је више нападају, она се све више множи; валови се разбијају, а камен стоји непокретно. Велика је корист од искушења. Као што киша, падајући на земљу, пробуђује семење; тако и искушења, улазећи у душу, побуђују усрђе. По речи Божјој — Црква је непоколебива: „врата паклена неће је надвладати.[\[43\]](#) Ко напада на њу, тај убија самога себе, а Црква се показује свемоћна; ко напада на њу, тај разара своје властите силе, а наш ратни плен чини најсјајнијим. Славан је био Јов и раније, али је после страдања постао још славнији; није тако он био славан када је имао тело здраво, као што је постао славан када је био окићен гнојем рана. Никада се не треба бојати искушења, ако је душа припремљена за њих. Невоља не шкоди већ „гради трпљење".[\[44\]](#) Као што огањ не кварит злато, тако и невоља не шкоди врлини. Шта чини огањ са златом? Очишћава га. Шта производи невоља у ономе који је подноси? Трпљење. Она га узвишује, одгони лењост, усредсређује душу, чини ум обазривијим. Непријатељи су подигли гоњење да би разјурили овце, а десило се супротно: оно је довело пастира. Не треба се никада бојати искушења. Ти си — камен? Онда се не бој валова, пошто ћу на ово ме камену, рекао је Господ, сазидати Цркву Своју, и врата паклена неће је надвладати.[\[45\]](#) Бивају ратови некада споља некада унутра; но ништа неће потопити ову лађу.[\[46\]](#)

Црква је циљ и смисао сваке твари и целокупне творевине. Свети Златоуст благовести: Бог је постао човек и примио тело, да би васељену начинио Црквом. Богу је веома мила Црква, ограђивана вером. Ради Цркве утврђено је небо, различено море, распрострањен ваздух, основана земља, засађен рај, дат закон, слати пророци, вршена чудеса, растављало се и сједињавало море, падала с неба мана и изненада постављана трпеза. Ради Цркве су се јављали пророци, ради ње и апостоли. И нашто много говорити о томе? Ради Цркве је Јединородни Син Божји постао човек, као што о томе говори апостол Павле: Бог „не поштеде Сина Свога".[\[47\]](#) Бог не поштеде Сина Свог, да би поштедио Цркву. Ради ње Он је пролио крв Сина Свог. Та крв орошава Цркву, стога саднице њене не могу увенути и не губе своје лишће. Благодат Светога Духа обрађује Цркву, стога је она неразрушава.

Но није чудо што је она неразрушава, него је чудо што је она неразрушава иако мноштво непријатеља напада на њу. Од искони силно је мноштво непријатеља који нападају на њу. Ко то гаји наду да ће надвладати Цркву? Јасно је да то није у стању учинити нико. Господ Христос је објавио: „врата паклена неће је надвладати“.[48] Лакше је уништити небо и погубити земљу него ли учинити да настрада Црква. Сам Господ Христос каже: небо и земља проћи ће, али речи моје неће проћи.[49] И природно, јер је реч Божија моћнија од самога неба. Гле, небо је дело — речи. Бог рече: нека постане небо, — и Његова реч постаде дело. Живот природе је потекао и ништа јој није сметало, пошто је Господ природе Бог, који је могао и да је створи такву, и да је створену измени. Бог који је утврдио небеса, створио је природу. Али Бог Логос није ради небеса примио тело, да би људи схватили, да је Црква — драгоценија и од неба, и он анђела, и од сваке твари. Стога: „небо и земља проћи ће, али речи моје неће проћи“. Које речи? Ове: „Ти си Петар, и на овоме камену сазидаћу цркву своју“.[50] Није Господ рекао: на Петру, јер је Он саздао Цркву Своју не на човеку, него на вери. Каквој вери? — „Ти си Христос, Син Бога живог“.[51] Цркву је Господ назвао стеном; њу заплускују валови, али се она не колеба. Црква доживљује искушења, али је она не побеђују. Шта, дакле, значи: „на камену“? Значи: исповедање вере састоји се у речима. То исповедање не могу да надвладају ни демони. Отоме сведоче Мученици, који нису изгубили своју веру, иако су им ребра стругали ножевима. О, невиђених и чудесних дела! Тело се руши, па ипак се вера не умртвљује. Усред најсвирепијих непријатељских напада Црква побеђује. Она ће и надаље побеђивати, и никада неће бити побеђена.[52]

НАПОМЕНЕ:

[1] тамо, Беседа X, 3; col. 85. 86.

[2] тамо, Беседа 18, 2; col. 147.

[3] тамо, Беседа 12, 2; col. 144.

[4] 1 Кор. 12, 27.

[5] тамо, Беседа 26, 2; col. 214.

- [6] тамо, Беседа 24, 2; col. 200.
- [7] 1 Кор. 12, 13.
- [8] 1 Кор. 12, 13.
- [9] тамо, Беседа 30, 1. 2; col. 250. 251.
- [10] 1 Кор. 12, 27.
- [11] тамо, Беседа 32, 1; col. 263. 264.
- [12] тамо, Беседе на 2 Кор., Беседа 18, 3; P. gr. t. 61, col. 527. 528.
- [13] Ср. Еф. 22—24; Кол. 3, 9—12.
- [14] Еф. 4, 25.
- [15] Ср. Еф. 4, 22—25; Рим. 12, 5; 1 Кор. 12, 27.
- [16] Еф. 4, 25
- [17] Еф. 4, 25
- [18] Беседе на Ефесцима, Беседа XIV, 1; P. gr. t. 62, col. 99. 100.
- [19] Кол. 2, 19.
- [20] Беседе на Колошанима, Беседа УП, 1; P. gr. t. 62, col. 344.
- [21] тамо, Беседа XI, 3. 4.; col. 378. 379. 380.
- [22] 1 Тим. 3, 15.
- [23] 1 Тим. 3, 16.
- [24] 1 Тим. 3, 16.
- [25] Ср. Еф. 3, 10. 15; Кол. 3. 16; 1 Петр. 1, 12.
- [26] Беседе на 1 Тим., Беседа XI, 1; P. gr. t. 62, col. 554. 555.
- [27] Ср. 1 Кор. 3, 9; Еф. 2, 21.

[28] Беседе на 2 Тим., Беседа VII, 1; P. gr. t. 62, col. 637. [29] Гал. 3, 28.

— Тумачење Послан. Филимону, Беседа I, 1; P. gr. t.62,col. 705.

[30] Јевр. 3, 14; ср. 2 Петр. 1, 4. [31] Св. Златоуст, Тумач.

Посланице Јеврејима, Беседа VI, 2; P. gr. t.63. col. 56.

[32] тамо,Беседа VI, 3; col. 58.

[33] тамо,Беседа VII, 2; col. 63.

[34] тамо,Беседа XIV, 2; col. 112.

[35] Флб. 3, 20.

[36] Јн. 14, 23.

[37] тамо,Беседа XVI, 2. 3. 4; col. 125. 126. 127.

[38] Мт. 16, 18.

[39] Мт. 16, 18.

[40] Рим. 5, 3. 4.

[41] Пс. 37, 6; 103, 5.

[42] О надпису Дела Апостолских, Беседа, 1; P. gr. t. 51, col. 77. 78. 79.

[43] Мт. 16, 18.

[44] Рим. 5, 3.

[45] Мт. 16, 18.

[46] О жени Хананејки, Беседа, 1; P. gr. t. 52, col. 449. 450.

[47] Рим. 8, 32.

[48] Мт. 16, 18.

[49] Мт. 24, 35

[50] Мт. 16, 18.

[51] Мт. 16, 16.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - БОГОЧОВЕЧАНСКО ПРЕДАЊЕ

Црква на свом Богочовечанском путу

Рат против Цркве

Сва ратовања против Цркве Христове увек су се завршавала, и завршавају се, поразом гонитеља. Свети Златоуст благовести: Гонећи Цркву, гонитељи су увек доживљавали пораз од гоњених страдалника, који су на сва гоњења одговарали трпљењем и страдањем. У томе се и састоји чудесни начин њене победе, могућ не за људе већ једино за Бога. у Цркви је достојно дивљења не само то што је она побеђивала, него и то што је на такав начин побеђивала. Гоњена, вијана, кидана на безброј начина, она се не само није смањивала него је расла; и само трпљење њено побеђивало је оне који су јој причињавали страдања. Такво је држање дијаманта према гвожђу: самим тим што дијамант добија ударе, он уништава силу онога који га удара.[1]

Црква је лађа на земљином безобалном мору смрти; она прима људе, преображава их у бесмртнике, и искрцава на плаве небеске обале чудесног Царства Небеског. Свети Златоуст благовести: наша лађа — Црква — начињена је не од дасака него од божанских светих Писама; њу не руководе звезде с висине него Сунце управља њеним пловљењем; и ми седимо крај крме очекујући не дување ветра већ тихо лахорење Духа Светога.[2] Нојев ковчег је праслика Цркве: ковчег је — Црква, Ноје — Христос, голуб — Дух Свети, маслинова гранчица — човекољубље Божије. Као што је Нојев ковчег спасао сва створења што су била у њему, тако и Црква спасава све заблуделе. Но ковчег је само спасавао, а Црква чини нешто више. На пример: ковчег је примио у себе бесловесна створења, и спасао их као бесловесне; Црква прима неразумне људе, и не само их спасава него их и преображава; ковчег је примио гаврана, и испустио гаврана; Црква прима гаврана, а испушта га као голуба; прима вука, а испушта га као овцу. Када у Цркву уђе човек грабљив, користољубив, и

послушно прими божанско учење, онда он мења начин мишљења, мења дух свој, и од вука постаје овца.^[3]

У Цркви Христовој: апостоли су апостоли Богочовеком Господом Христом: Он је за њих све и сва, Он у њима све и сва; све што осећају, мисле, раде, све је од Њега и ради Њега. Откуда то? Отуда што је васкрсли Богочовек Господ Христос сав у њима, сав са свима Својим Богочовечанским силама и моћима, какве земаљски свет не виде пре њих. Свети Златоуст благовести: Откуда у светих Апостола такво богатство и власт и сила? Све је то дала њима она Спаситељева реч коју је Господ рекао њима шаљући их на проповед: „Ево ја сам с вама“.^[4] Он сам иде испред њих и уклања препреке; сам поравњује све и тешко чини лаким.

Апре тога све је дисало ратом, свуда кршеви и провалије, и нигде да се стави нога ни да се предахне; Сва су пристаништа била затворена, сви домови закључани, уши свих запушене; но чим су Апостоли изашли на проповед и почели благовестити, они су разрушили све препреке непријатеља, и слушаоци су предавали њима душе своје, и због тога подвргли себе безбројним опасностима.^[5]

НАПОМЕНЕ:

^[1] На пророка Исаију, Глава 2, 2; стр. 26. 27; Творенија Св. Ј. Златоуста, том VI, книга 1.; С. Петербург, 1900.

^[2] Против аномејаца, Реч VII, 1; Р. gr. t. 48, col. 757.

^[3] О Лазару, Реч VI, 7; Р. gr. t. 48, col. 1037. 1038; ср. Беседа о свештеномученику Фоки, 2; Р. gr. t. 50, col. 702. 703.

^[4] Мт. 28, 20.

^[5] Беседе на Псалме, Беседа на Псалам 46, 3; Р. gr. t. 55, col. 213

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ

ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ЦРКВА - БОГОЧОВЕЧАНСКО ПРЕДАЊЕ

Црква на свом Богочовечанском путу

Мрзети грех - волети грешника

Основна је еванђелска благовест и јединствена у земаљском свету новина, којом је Нови Завет и на земљи и на небу бесмртно нов: Не убијати грешника због греха; осуђивати грех а волети грешника спасавајући га од греха. Као боголико биће човек је увек несравњено већи од сваког свог греха, па и оног највећег. Пример и доказ? Спаситељев суд о жени грешници, ухваћеној у прељуби: „ни ја те не осуђујем, иди, и одсада више не греши”.^[1] Поред свих својих грехова, ти си ипак у суштини боголико биће; иди, и одсада више не греши: јер у боголикој души човековој увек има божанске и богочежњиве силе која покајањем може убити сваки грех и осигурати човеку бесмртност и живот вечни. Свети Златоуст благовести: Јеретичка учења, несагласна са вером Цркве Христове, треба анатемисати и бежбожне догмате изобличавати, али људе неопходно је на сваки начин штедети и молити се за њихово спасење.^[2] Сила Истине не треба никакве помоћи; и, макар је хиљаде њих гасили, она неће ишчезнути, него ће управо преко њих самих, који се старају да јој науде, промолити се још блиставија и узвишенија, подсмевајући се њиховом безумљу и узалудном труду. Хришћанима није допуштено обарати заблуду приморавањем и насиљем, него убеђивањем, речју и кротошћу обављати спасење људи.^[3] Бог допушта да се Његова истинита и апостолска вера подвргава многим нападима, а јересима и идолопоклонству допушта да уживају спокојство. Због чега? Због тога, да би ти познао њихову слабост, када они, и неузнемиравани, пропадају сами од себе; и да би се ти уверио у силу вере која подноси нападе, и множи се преко самих противника.^[4]

Наш рат против јеретика, вели Свети Златоуст, и није рат који живе претвара у мртве, већ који мртве изводи у живот. Ја гоним не вештаственим оружјем већ речју; гоним не јеретика већ јерес; мрзим не човека већ заблуду, и хоћу да привучем себи заблуделог; ја водим рат не са створењем, јер је створење — дело Божије, него хоћу да исправим ум који је покварен ђаволом. Као што лекар, лечећи болесника, ратује не против тела већ уклања повреду тела, — тако и ја када се борим са јеретицима, борим се не са самим људима већ хоћу да истребим заблуду и очистим трулеж. Ја сам научен да трпим гоњење а не да гоним, да будем прогањан а не да

прогањам. Тако је и Господ Христос побеђивао, не распињући него распет, не задајући ударце него примајући ударце.^[5]

О општењу са јеретицима Свети Златоуст вели православним хришћанима: Често сам вам пута говорио о безбожним јеретицима, и сада вас преклињем: немојте са њима имати општење ни у чему: ни у храни, ни у пићу; не заводите са њима ни познанство, ни пријатељство, ни љубав. Ако пак неко чини тако нешто, онда он отуђује себе од васељенске Цркве.^[6] Спасење је у Христу. Но то спасење припада једино Цркви, и нико не може ван Цркве и вере бити заједничар Христу, нити се спасти. Свесни тога, ми знамо да безбожне јереси немају никакве наде на спасење, јер немају ни најмањег општења са Христом.^[7]

Животне силе у телу Цркве добијају се од Главе Цркве — Господа Христа. Од Њега је и наравствено учење, од Њега и догматско учење; од Њега и сва животворна сила њихова. Свети Златоуст благовести: Наравствено учење представља собом као тело, а сједињено с њим познавање догмата заузима место побожно уређене душе. И као што су органи тела, када су одвојени од душе, бескорисни, тако је и красота наравствености мртва, ако је не оживотворава сила догмата. Каква је корист од чедног начина живљења, када чедност не зна добро Судију чедности? Каква је добит од милостиње, када Судија милостиње негодује као одбаченик. Сва тековина врлине остаје бескорисна, ако у корену своје нема праве догмате. Плодови врлина треба да проишходе из корена, а нерви се размрежују из главе. Држећи се те главе, и сачињавајући с њом органе добрих дела, ми и сачињавамо сво тело побожности, обухватајући главу тела — Христа, јер је Он, — каже се, — глава телу Цркве.^[8] Ту главу нису се удостојили имати јеретици.^[9]

НАПОМЕНЕ:

^[1] Јн. 8, 11.

^[2] О анатеми, 4; Р. gr. t. 4S, col. 757.

^[3] О Светом Вавили, 2. 3; Р. gr. t. 50, col. 537.

^[4] Похвала Светом Евстатију, 3; Р. gr. t. 50, col. 603.

^[5] Беседа о Светом свештеномученику Фоки, 2, Р. gr. t. 50, col. 701.

[6] Реч о лажним пророцима и о јеретицима, 9; Р. gr. t. 59, col. 563.

[7] Реч на Пасху, I; Р. gr. t. 59, col. 725.

[8] Кол. 1, 18.

[9] Против јеретика; Р. gr. t. 60, col. 745.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - БОГОЧОВЕЧАНСКО ПРЕДАЊЕ
Црква на свом Богочовечанском путу

Црквена гносеологија

Откако је Богочовек Господ Христос у земаљском свету као Црква, Он је за род људски постао, и занавек остао, непогрешиво мерило живота, истине, добра, вере, љубави, бесмртности, вечности, знања, савести, човека, Бога, душе, тела, земље, неба; речју свега видљивог и невидљивог. Новозаветна богочовечанска гносеологија, и тиме црквена гносеологија је сва у Њему и сва од Њега. Насупрот њој стоји незнабожачко-хуманистичка гносеологија: „човек је мера свих ствари". Стоји човек према Богочовеку. Човек, сав беспомоћан у свима својим тамама и помрчинама, без икаквог излаза из њих, све — док не поверује у васкрслог Богочовека и уђе у Његове чаробне светове, какве око људско не виде, и уво људско не чу, и срце људско не наслути. [1] Свети Златоуст благовести: Ми смо научени веровати, не испитивати; верујући се просвећујемо; не подајући се радозналости, примамо крштење. Код јеретика крштење није — просвећење; они примају крштење телом, а душом се не просвећују. Безумље је јеретика: они умртвљују веру и уводе испитивање, и тиме умртвљују богословље, а у нас царује живи Господ Христос и ми Му се клањамо како треба. Јеретици се држе аристотелизма, претпостављају Платона Еванђељу. Одбацили су проповед вере, и увели неверујуће испитивање. Заиста је умрла истина у безбожних јеретика, и завладало аристотеловско учење. [2]

На питање: треба ли мрзети непријатеље и незнабошце? Свети Златоуст одговара: разуме се, треба мрзети, али не њих него њихово учење; мрзети не

човека него порочну делатност и покварену вољу. Човек је — дело Божије, а заблуда — дело ђавола. Међутим, ако треба мрзети непријатеље Божије, онда треба мрзети не само безбожнике него и грешнике; а у таком случају ми ћемо бити гори и од зверова, гнушајући се свих и надимајући се гордошћу, као фарисеј.^[3]

НАПОМЕНЕ:

^[1] Ср. 1 Кор. 2, 9. ^[2] На речи: „у почетку беше Логос" (Јн. 1, 4), 2;

Р. gr. t. 63, col. 547.

548.

^[3] О љубави; Р. gr. t. 62, col. 578.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - БОГОЧОВЕЧАНСКО ПРЕДАЊЕ
Црква на свом Богочовечанском путу

Богочовечанско јединство Цркве. Епископство једно и нераздељиво

Органско, бесмртно, небоземно јединство Цркве као Богочовечанског тела, богочовечанског организма, богочовечанске организације налази се у самој Личности Богочовека Господа Исуса Христа. То јединство је сво присутно у богочовечанској апостолности светих апостола и њихових наследника —

епископа; сво присутно и у богочовечанској светости свегих апостола и њихових наследника — епископа; сво присутно и у богочовечанској саборности светих апостола и њихових наследника — епископа. Таква је Богочовечанска Црква Христова од почетка до данас; таква ће бити кроз сву историју земље и неба: једна, света, саборна и апостолска; Она = бесмртни и вечни Богочовек Господ Христос кроза све божанске вечности. Ту истину свом душом осећа и свим срцем зна и богомудро казује свети Кипријан Картагенски:

Ко се не држи јединства Цркве, нема ни веру Цркве. Ко се противи и поступа насупротив Цркви, не налази се у Цркви. Расуђујући отоме, божански апостол Павле казује тајну тог јединства говорећи: једно тело, један дух, један Господ, једна вера, једно крштење, један Бог.^[1] Овог јединства ваља да се држимо сви и да га бранимо, нарочито епископи, који првенствују у Цркви, да би показали да је и само епископство једно и нераздељиво. Епископство је једно, и сваки епископ целостно учествује у њему. Исто тако и Црква је једна, иако се умножава и шири прираштајем. Гле, и сунце има многе зраке, али је светлост једна; много је грана на дрвету, али је стабло једно чврсто се држећи на корену. Одвој сунчев зрак од његовог извора, — јединство неће допустити да постоји одвојена светлост; одломи грану од дрвета, — одломљена грана изгубиће способност да расте. Тако и Црква, озарена светлошћу Господњом, распростире зраке своје по целој свету; али светлост, разливајући се свуда, једна је, и јединство тела остало је нераздељиво. По свој земљи Црква шири гране своје, обременене родовима; обилни потоци њени теку по огромном пространству: но при свему томе глава остаје једна, један извор, једна мати, богата духовном чељади. Од ње се ми рађамо, њеним се млеком хранимо, њеним се духом напајамо. Она нас чува за Бога, припрема за Царство небеско своју чељад. Сваки који се одваја од Цркве, постаје туђ њених обећања; који напусти Цркву Христову, лишава се награда припремљених Христом: он је за њу туђ, непотребан, непријатељ њен.

НАПОМЕНЕ:

^[1] Еф. 4, 4—6.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - БОГОЧОВЕЧАНСКО ПРЕДАЊЕ

Црква на свом Богочовечанском путу

Ван Цркве - нема спасења

Не може Бога имати за Оца онај коме Црква није мајка (Habere non potest Deum Patrem qui Ecclesiam non habet matrem). Ко је ван Цркве не може се спасти, као што се нико није спасао ко је био ван Нојевог ковчега. Господ говори за поуку нама: Који није са мном против мене је; и који не сабира са мном, просипа.[\[1\]](#) Који сабира на другом месту а не у Цркви, расипа Цркву Христову. Тај није на путу спасења.[\[2\]](#)

Апостолска је и светоотачка вера, апостолска је и светоотачка догма, апостолска је и светоотачка истина богочовечанска: ван Цркве нема спасења, јер ван Цркве нема Христа, нема Спаситеља, у коме је и васцело спасење. Блажени Теодорит Кирски благовести: Нама се спасење предаје Црквом; а ко је ван Цркве, тај неће добити живот вечни.[\[3\]](#) Цркву Божију сналазе искушења од стране људи и демона, зато се промишља о њој. Сем тога, сва Црква Божија састоји се не само од савршених чланова него се у њој налазе и они који живе немарно и воле лењствовање, као и они који воле распусан живот. И пошто је тело Цркве једно, оно обухвата и једне и друге.[\[4\]](#) Грешници су болесни чланови у телу Цркве; а такве чланове старамо се лечити на доличан начин.[\[5\]](#) Лице Цркве у правом смислу јесте сам Господ Христос, јер је Он глава телу Цркве.[\[6\]](#) На целој земљи Црква је једна. Но и она се дели по градовима, насељима и селима. Као што сваки град има у себи много засебних домова, али се ипак назива један град: тако је и безброј цркава на острвима и копну; али све заједно, сједињаване држањем истинитих догмата, сачињавају једну Цркву.[\[7\]](#) У Цркви постоји овај „савршени устав побожности: они који верују у Бога, дужни су и живети по Богу”.[\[8\]](#) Цркве по свој земљи и на мору, називају се телом Господа Христа и од Њега примају изворе освећења.[\[9\]](#) О Педесетници на свештене Апостоле је ниспослана животворна роса Свесветога Духа, од које сви верници примају вечно спасење.[\[10\]](#) Хришћани су се удостојили називати се телом Господа Христа, те су стога органски делови један другоме, и дужни су састрадавати један другоме: плакати с плачним и радовати се с радоснима.[\[11\]](#) Благодат учењства, дарована светим Апостолима, није престала са њима него је прешла и просветила њихове наследнике, те тако и до данашњега дана у црквама Божјим тече извор Свесветога Духа и раздељује људима богодане дарове.[\[12\]](#) Верници су једно тело, и сваки од нас испуњује дужност органског дела.[\[13\]](#) Пошто сачињавамо једно тело Господа Христа ми треба да смо једномислени.[\[14\]](#) Наодвојене и одлучене од тела Цркве, напада ђаво пошто су лишени

благодати.[15] У По сланици Коринћанима[16] свети Апостол назива Христом заједничко тело Цркве, зато што је глава овога тела Господ Христос. Са тог разлога Апостол наређује размотрити тело и познати да је оно, иако сложено из разних делова, ипак једно тело, и назива се једно; и помоћу тога дознати да и Црква, мада се назива телом Господа Христа, ипак има многе и разне чланове, од којих су једни важнији од других, већи по части од других, али су сви неопходни и корисни.[17] Све верујуће свети Апостол назива једним човеком, јер је у свих једна глава — Господ Христос, а тело сачињавају еви који су се удостојили спасења.[18] Као што глава свима деловима тела доставља осећајну силу, јер је мозак извор осећајне силе, тако и Господ Христос, сачињавајући главу, раздељује духовне дарове, састављајући делове тела у једну складну целину.[19] Тело Цркве садржи у себи све, и мужеве и жене, и очеве и децу, и старешине и потчињене.[20] У телу Цркве Христос је глава наша по човечјости. А глава је једносушна са телом. Тако је и Он једне суштине с нама као човек.[21] Свети Апостол у преносном смислу назива Господа Христа главом, а састав Цркве — телом. Јер као што у човечјем телу мозак главе јесте корен дамара, и тело преко дамара добија осећаје, тако тело Цркве прима од Господа Христа и изворе учења и стихије спасења.[22]

Ретко је ко тако свестрано и свеобухватно доживео Богочовечаиску истину Цркве и Богочовечанску истину оЦркви, и тако је херувимски неустрашиво и богомудро исповедао као Свети Максим Исповедник. Све дубине боголиког бића човековог он је пророчки и апостолски видовито сагледао и испитао у богочовечанским дубинама Богочовечанског бића Цркве. Исто тако он је кроз Богочовечанско биће Цркве открио тајанствену логосност и логичност свих видљивих и невидљивих светова Божјих. И тако се јавио као изузетни сведок и премудри исповедник ове основне истине новозаветне: „тајна Христова" је тајна Цркве Христове, и у њој сва тајна човека и свих видљивих и невидљивих светова Божјих, јер су све тајне свих бића и свих твари дане и разјашњене Богочовеком Христом у Његовом Богочовечанском телу - Цркви.

НАПОМЕНЕ:

[1] Мт. 12, 30.

[2] О јединству Цркве, 6.

- [3] Тумачење Књиге Исуса Навина, 2; стр. 273; Твор. Блаж. Теодорита Кир. част I; Москва, 1855.
- [4] тамо, Објашњење Псалма 39, 12. 13; стр. 227. 228; Твор., част II
- [5] тамо, Тумачење 2 Солуњ. 3, 14; стр. 554; Твор. част VII.
- [6] тамо, Објашњење Псалма 44, 13; стр. 255; Твор. част II.
- [7] тамо, Објашњ. Псалма 47, 4; стр. 268; част II.
- [8] тамо, Објашњ. Псалма 127; стр. 361; част III.
- [9] тамо, Објашњ. Псалма 131, 18; стр. 375; част III.
- [10] тамо, Објашњ. Псалма 133, 3; стр. 377; част III.
- [11] Рм. 12, 15. — Тумачење пророка Данила, 8; стр. 164; част IV.
- [12] Тумачење на дванаест Пророка, Предг.; стр. 244; част IV.
- [13] Тумачење Посланице Римљанима, 12, 4; стр. 134; част VII.
- [14] Тумачење 1 Кор. 1, 2; стр. 171; част VII.
- [15] тамо, 5, 4; стр. 199 [16] 1 Кор. 12, 12.
- [17] тамо, 12, 12; стр. 257.
- [18] Тумачење Посланице Ефесцима, 2,15—16; стр. 427—428; част VII.
- [19] тамо, 4, 16; стр. 438.
- [20] тамо, 6, 5; стр. 449.
- [21] Тумачење Послан. Колошанима, 1, 18; стр. 492; част VII
- [22] тамо, 2. 19; стр. 503—504.

ЦРКВА - БОГОЧОВЕЧАНСКО ПРЕДАЊЕ

Црква на свом Богочовечанском путу

Васељенска Црква - правилно исповедање Вере

У Цркви је оваплоћени Син Божји, Богочовек Христос све и сва. Стога Свети Максим благовести: Господ назива васељенском, саборном, католичанском Црквом — правилно и спасоносно исповедање вере у Богочовека.^[1] На тој вери Господ је сазидао, и непрекидно зида Цркву Своју.

„Истински жива вера, вера делатна и делотворна је она, по којој се Логос Божји показује у творцима врлина, оваплоћаван кроз заповести, помоћу којих Он као Логос узводи делотворце ка Оцу, у коме је Он по природи".^[2] Бог Логос, као Богочовек, судиће свој твари, пошто је Творац твари, и као такав, творац сваког закона, установе и поретка у видљивим тварима, чији је Он почетак, средина и крај, као Логос Творац.^[3]

НАПОМЕНЕ:

^[1] Мт. 16, 15—18. — Живот Св. Максима Исповедника, 24; ... καθολικὴν Ἐκκλησίαν, τὴν ὀρθὴν καὶ σωτήριον τῆς πίστεως ὁμολογίαν εἶναι; P. gr. t. 90, col. 93 D.

^[2] Св. Максим Исповедник, Питања Таласију, Питање 25; P. gr. t. 90, col. 336 D.

^[3] тамо, Питање 19; P. gr. t. 90, col. 308 B.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ЦРКВА - БОГОЧОВЕЧАНСКО ПРЕДАЊЕ

Црква на свом Богочовечанском путу

Тајна Христова - Црква

Реч Светога Писма, вели Св. Максим, назива тајну Христову Христом. То јасно сведочи велики Апостол говорећи: Тајна која је била сакривена од векова и нараштаја, сада се објави,^[1] тојест Апостол поистовећује тајну по Христу са Христом. Ова пак тајна очигледно јесте неизрециво и незамисливо сједињење по ипостаси Божанства и човечанства у Богочовеку Христу. Ово сједињење доводи човечанску природу у потпуно поистовећење са Божанском по начелу Ипостаси, и од обадвога чини једну сложену Ипостас — τήν ὑπόστασιν σύνθετον, не наносећи никакво уопште ума њене при њиховој по природи суштинској разлици. На тај начин, и Ипостас им је постала једна и природна разлика је остала неповређена, те се при тој разлици и после сједињења очувава неумањена природна величина сједињених природа. Јер тамо, где при сједињењу није дошло ни до какве промене или поремећаја у сједињеним природама, остао је целостан суштински принцип — λόγος — сваке од сједињених природа. Код ствари пак, код којих суштински принцип остаје целостан после сједињења, њихове природе остају потпуно неповређене, пошто ниједна од њих није ни на који начин при сједињењу одбацила своја својства. Творцу пак свега доликовало је, кад је постао природно по домостроју спасења оно што није био, да сачува непроменљивим и Себе што беше по природи и оно што постаде природно по домо строју спасења. Свакако је немогуће да у Богу постоји промена, пошто се у Њему уопште не да замислити никакав покрет, по коме у бићима која се крећу долази до промене.

То је та велика и сакривена тајна. То је тај блажени циљ, ради кога је све постало. То је божански циљ, који је предзамисљен пре стварања бића, који циљ дефинишемо овако: предзамисљени циљ, ради којег је све а он ни ради чега.^[2] У тај циљ гледајући, Бог је произвео суштине бића. То је несумњиво врхунац самог промишљања и онога о чему Бог промишља, врхунац по коме ће бити возглављење — ἀνακεφαλαίωσις — у Богу створења која је Он створио. То је тајна која садржи у себи све векове и објављује надбескрајни — υπεράπειρον — Велики Савет Божји, који неограничено и бескрајно постоји пре векова. Овог Савета постаде Весник сам по суштини Логос Божји, поставши човек и објавивши најунутрашњију дубину Очевог добре, и у Себи показавши циљ — τό τέλος — ради којег су

очигледно створења добила почетак постојања. Јер ради Христа, тојест ради тајне Христове, сви векови, и оно што је у тим вековима, добили су у Христу почетак бића и крајњи циљ. Јер је замишљено пре векова сједињење ограничења и неограничености, мере и безмерја, краја и бескраја, Творца и твари, стајања и кретања, које сједињење настаде у Христу, јављеном у последња времена, и оно даде собом испуњење предзнања Божјег, да би се тако зауставила бића по природи покретна око Бога који је по суштини непокретан, и на тај начин потпуно престала бића од покрета према себи и другима, и опитно добила истинско познање Онога у којем су се удостојила стати, које познање је непроменљиво и исто и даје бићима наслађивање Оним кога су познали.[\[3\]](#)

Ова тајна Христова, тајна Цркве, би предзнана пре свих векова Оцем и Сином и Духом Светим: Оцем по благовољењу, Сином по личном остварењу, Духом по сарадњи. Јер је једно знање Оца и Сина и Светога Духа, пошто је и једна суштина и сила. Јер оваплоћење Сина није било непознато Оцу или Духу Светоме, пошто у васцелом Сину, који кроз оваплоћење лично остварује тајну нашег спасења, беше васцео по суштини Отац, не оваплоћаван већ благоволећи Синовљем оваплоћењу, и у васцелом Сину васцео по. суштини Дух Свети беше, не оваплоћаван него сарађујући Сину у неизрецивом ради нас оваплоћењу.

О овоме, дакле, назвали ми то Христом или тајном Христовом, има по природи предзнање једино Света Тројица: Отац, Син и Дух Свети. Притом нека се нико не чуди како Христос, будући један од Свете Тројице, бива предзнан од Ње. Треба знати: Христос је предзнан не као Бог него као човек, тојест предзнано је Његово по домостроју спасења оваплоћење ради човека. Јер о Њему, који свагда јесте и који је надузрочно и надразумно из свагда постојећег Оца, никада не бива предзнање. Јер предзнање бива о ономе што има узрок за почетак свога бића. Дакле: Христос је предзнан не оним што беше по природи за Себе него оним што је по домостроју спасења постао ради нас.

Заиста је требало да Онај који је по природи Творац суштине бића, буде и лични остваритељ — *αυτονομος* — благодатног обожења посталих бића, да би се Давалац бића показао и као Дародавац вечног добробића.[\[4\]](#)

НАПОМЕНЕ:

- [1] Кол. 1, 26.
- [2] Ον ἐνεκεν πάντα, αὐτός δε οὐδενός ἐνεκα = ради Богочовека је све, а не Он ради ичега.
- [3] тамо, Питање 60; P. gr. t. 90, col. 620 C — 621 C
- [4] тамо, Питање 60; P. gr. t. 90, col. 624 B—D

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - БОГОЧОВЕЧАНСКО ПРЕДАЊЕ Црква на свом Богочовечанском путу

Господ Христос даје Цркви енергије = дарове Св. Духа

Бог Логос као Глава васцелог тела Цркве дарује Цркви енергије Духа Светога, тојест дарове Духа. Јер се вели у Светом Писму: На њему ће почивати Дух Господњи, дух мудрости и разума, дух савета и силе, дух знања и побожности; испуниће га дуг страха Божјег.[1] Имајући у виду човечанску природу Господа Христа, Он је глава Цркве. Дакле, Он Цркви даде енергије, силе Духа Светога као Бог, Он који Духа Светога има по природи. Јер ради мене — човека, Бог Логос постаде човек, и ради мене остварује васцело спасење, узвративши ми преко мога оно што је Његово по природи. Ради мене Он и човек постаде, и као примајући ради мене дарове Светога Духа Он у ствари пројављује Своје сопствене, и у безмерном човекољубљу Свом сматра Својом благодат која је мени намењена. Он приписује мени силу Својих добара коју Он има по природи, мени ради којег се вели да Он сада добија Духа који Му је по природи својствен беспочетно и надразумно. Јер Дух Свети, као што природно по суштини — φύσει κατ' οὐσίαν — је Бога Оца, тако је и Сина природно по суштини, пошто од Оца суштински — кроз Сина рођеног, неизрециво исходи — , и светиљци, тојест Цркви као светиљке дарује сопствене енергије. Јер попут светиљке која разгони таму,

свака енергија Духа Светога изгони из Цркве и развејава многоструко настајање греха. Тако: мудрост као дар Духа Светога уништава безумље, разум прогони неразумност, савет искорењује нерасудљивост, моћ изгони немоћ, знање развејава незнање, побожност затире незнабожност и лукавство њених дејстава, а страх разара окорелу охолост. Јер су светлост не само заповести Духа него и његова дејства.[\[2\]](#)

Пут Богочовека Христа јесте пут који свако људско биће треба да прође. Јер идући за Господом Христом кроз свете тајне и свете врлине човек постиже богопрописани циљ људскоме бићу: обогочовечење = охристовљење = обожење. Свети Максим благовести: Ако је Бог Логос, Син Бога Оца зато постао човек да људе начини боговима и синовима Божјим, верујмо да ће се то са нама десити тамо где је сада сам Христос као Глава васцелог тела Цркве и где је постао ради нас претеча ка Оцу телом Својим човечанским. Јер на сабору богова, тојест спасаваних, стајаће Бог у средини, раздајући блага тамошњег блаженства, не будући просторно удаљен од достојних.[\[3\]](#)

Називамо се тело Христово, вели Свети Максим, по ономе: Ми смо тело Христово, и уди међу собом,[\[4\]](#) не на тај начин што постајемо Његово тело губљењем нашег тела, нити пак Господ Христос по Ипостаси прелази у нас, или се постепено сецка, него по подобију — καθ' ομοιότητα — тела Господњег одбацивањем трулежности греха. Јер као што Христос по природи и телом и душом, по којима се сматра човеком, беше безгрешан, тако и ми који смо поверовали у Њега и кроз Духа се обукли у Њега, можемо бити по слободној вољи без греха у Њему — κατά προαίρεσιν ἐν αὐτῷ χωρὶς αμαρτίας εἶναι δύνάμεθα.[\[5\]](#)

По Светом Максиму, епископ треба да тајну архијерејства украшава хитоном врлина, изатканом Духом Светим, хитоном који никада не могу раздрати демони који нас распињу мноштвом искушења. Епископ треба да се стара да расејану децу Божију сабере у једно, јер је то својство божанске добротe, и да као глава чесног тела свете Цркве Божије удове складно слаже међусобно неимарством Духа Светога — διὰ τῆς ἀρχιτεκτονίας τοῦ Πνεύματος, и да као проповедник божанских поука громким гласом сазива оне близу и оне далеко, и да их себи привезује неразрешивом везом љубави Духа.[\[6\]](#)

Објашњавајући на који је начин Света Црква слика и обличје Божје, Свети Максим благовести: Света Црква је обличје и слика Божја — τύπος καὶ εἰκὼν Θεοῦ, пошто по подражавању и обличју има са Богом једно исто дејство — τὴν αὐτὴν ἐνέργειαν. Јер као што Бог, који је све безграничном силом саздао и привео у биће, држи и сабира и обухвата то све, и промислитељски тесно повезује и међусобно и са Собом, тојест и духовне и вештаствене твари, и одржава око Себе, као узрока и почетка и краја, све

што је по природи међусобно раздвојено, и чини да стреми једно другоме по једној сили односа њиховог према Њему као свом почетку, по којој сили бива вођено све и сва у истоветност неразорног и несливеног покрета и постојања, те се на тај начин ниједно од бића не противи и не одваја од другог по некој претходној природној разлици или покрету. Тако сва бића бивају међусобно несливено сједињена по једном и истом неразоривом односу и одржавању од стране њиховог јединог почетка и узрока — Бога. А тај Божји однос према бићима прекида и прекрива све и свакојаке посебне односе, који се опажају у природи сваког од тих бића, али не као да их тај однос разара и уништава и чини да и не постоје, него побеђујући их и превазилазећи их, као целина делове, или још показујући се над том целином као њен узрок. А по том узроку та целина и ти делови целине показују се и постоје имајући изнад себе узрок свој који их надсијава, те као што сунце надмаша и природу и силу звезда, тако и њихов Узрок препокрива постајање њих као Њиме проузроковане. Чињеница је: из целине делови и из Узрока проузроковане ствари имају у главном и биће и познају се, и њихово својство престаје када, захваћени повратком ка своме узроку, бивају њиме потпуно оквалификовани по једној истој сили односа према њему. Будући све у свему Бог, који је безмерним мерама изнад свега, јединствено — μονωτάτος — ће бити виђен од стране чистих умом, када ум созерцајно — θεωρητικάως — сабравши логосе бића достигне до самог Бога, као узрока почетка и краја стварања и постања свега и безмерне дубине која обухвата све и сва.

На исти начин и Света Божја Црква ради са нама оно исто што и Бог са бићима попут слике у односу на свој оригинал. Пошто се у Цркви налазе многи и скоро бројем безбројни људи, и жене, и деца, који су међусобно раздвојени родом и врстом, народношћу и језицима, живљењима и узрастима, схватањима и занимањима, наравима и обичајима, занатима и знањима, положајима и судбинама, карактерима и навикама, и који су због свега тога међу собом веома различити, а од Цркве препорађани и пресаздавани Духом, она свима њима подједнако даје и дарује божански лик — θεϊκὴν μορφήν — и назив: да од Христа јесу и називају се. Исто тако Црква им даје један и исти прост и недељив и нераздвојан однос по вери, који многе и безбројне разлике које сваки од њих има чак и не допушта да се примети да постоје, благодарећи саборном односу и окупљању свих ка њој и у њој. По том односу према њој, нико од њих ни по чему није сам одељен од заједничког тела, јер су сви међусобно спојени и сједињени по једној истој простој и нераздељивој благодати и сили вере. Јер се каже: У свих бејаше једно срце и једна душа.^[7] На тај начин из многих удова једно тело и постоји и види се, и ваистину је достојно самога Христа, истинске главе наше. Отоме говори божанствени Апостол: У Христу Исусу нема ни мушкога рода ни женскога, ни Јеврејина ни Грка, ни обрезања ни необрезања, ни дивљака ни Скита, ни роба ни слободњака, него све и у свему Христос.^[8] Он по једној истој простој и бескрајно мудрој сили доброте све Собом обухвата, као што центар садржи радијусе који излазе из њега по једном истом, простом и

јединственом узроку и сили. Христос као такав не допушта да се почетци бића удаље заједно са крајевима, обухватајући кружно њихова простирања и приводећи к Себи све разноликости бића која је Он саздао, да не би нипошто била међусобно туђа и непријатељски раоположена створења и саздања једнога Бога; тојест, да не би, немајући чиме да покажу међусобну љубав, мир и истоветност, довела себе до опасности да им и само биће падне у небиће одвојивши се од Бога.^[9]

НАПОМЕНЕ:

^[1] Ис. 11, 2—3.

^[2] тамо, Питање 63; Р. гр. т. 90, col. 672 В. С. D ^[3] О богословљу и оваплоћењу Сина Божјег, Centur II; 25; Р. гр. т. 90, col. 1136 ВС.

^[4] 1 Кор. 12, 27.

^[5] тамо, Centur. II, 84; Р. гр. т. 90, col. 1164 ВС.

^[6] Epist. 28; Р. гр. т. 91, col. 621 А.

^[7] Д. А. 4, 32.

^[8] Гал. 3, 28; Кол. 3, 11.

^[9] Мистагогија, I; Р. гр. т. 91, col. 664 D — 668 В.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ЦРКВА - БОГОЧОВЕЧАНСКО ПРЕДАЊЕ

Црква на свом Богочовечанском путу

Црква - обличје и слика света

Света Божја Црква је обличје и слика — τύπος και εἰκὼν — васцелог света који постоји од видљивих и невидљивих суштина, јер се на њу може применити исто сједињење и разликовање. Као што је Црква по грађевини један дом, она по форми и облику овог положаја и својства показује и разлику, делећи се на место које припада једино свештеницима и осталим црквеним служитељима, које место називамо светилиште, и на место приступачно свима верним људима, које место називамо храмом. Но при свему томе Црква је по бићу ипак једна, не делећи се заједно са својим деловима, који су различити међусобно, него она и те своје делове њиховим односом према њој као једној целини ослобађа и саме те разлике по називу, и показује их као истоветне међу собом. Она показује да свако од ово двоје, тојест и светилиште и храм, може бити оно друго: храм може бити, по сили, светилиште, посвећиван својим односом ка крајњем циљу мистагогије (тј. литургије); и обратно: светилиште може бити храм по дејству, имајући храм за почетак своје мистагогије. Тако Црква кроз обоје једна иста остаје. На исти начин и васцели свет бића који је од Бога постао, делећи се на свет духовни који сачињавају духовне и бестелесне суштине, и на овај вештаствени и телесни свет, који је савршено мудро састављен од многих врста и природа, јесте на неки начин друга нерукотворена Црква.

Тако се кроз рукотворени храм постепено обелодањује свет, имајући за светилиште горњи свет, који је додељен Вишњим Силама, а за храм — доњи свет који је дат вештаственим живим бићима. Но при свем том свет је један, не раздељујући се заједно са својим деловима. Напротив, он обухвата и природну разлику тих својих делова кроз њихов однос према себи једноме као нераздељивој целини. Те своје делове, тојест духовни и материјални свет, овај целосни свет показује да су узајамно несливено истоветни сваки са собом и са оним другим, и да сваки од њих васцело наскроз прожима онај други део, и да оба та дела сачињавају један целостан свет као делови Његови, а и он њих као целина своје делове једнообразно и свецело испуњава. Јер сав духовни свет мистички се показује онима који могу да виде да је утиснут симболичким облицима у васцелом материјалном свету. И с друге стране, сав материјални свет, показује се сазнајно по уму, да простирући се логосима својим улази у васцели духовни свет. Јер у оном, тојест у духовном свету, овај свет присутан је преко својих логоса — λόγους —; а онај у овоме — отисцима, одразима. А дело им

је једно: као точак у точку, у визији чудесног видиоца узвишених ствари, пророка Језекиља, што се односи на оба два света. А то исто говори и божанствени Апостол када каже: Јер што се на њему не може видети, од постања света могло се познати и видети на створењима.[\[1\]](#)

Света Црква Божја је слика — εἰκών — и самог видљивог света, узетог посебно, његов символ: божанско светилиште јој је небо, а красота храма је земља. Исто тако, и свет је Црква: небо личи на светилиште, а красота земље на храм.[\[2\]](#)

НАПОМЕНЕ:

[\[1\]](#) Гал. 3, 28; Кол. 3, 11

[\[2\]](#) Мистагогија, I; P. gr. t. 91, col. 664 D — 668 B

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

ЦРКВА - БОГОЧОВЕЧАНСКО ПРЕДАЊЕ Црква на свом Богочовечанском путу

Црква је слика и прилика човека

Света Црква Божја симболички изображава човека, и она од њега бива изображавана као човек. Стога Црква Божја је човек: светилиште јој је душа, божански жртвеник јој је ум, а храм — тело. На тај начин Црква је слика и прилика човека сазданог по слици и прилици Божјој — τοῦ κατ' εἰκόνα Θεοῦ καί

ὁμοίωσιν; кроз храм као кроз тело она излаже моралну философију; кроз светилиште, као кроз душу, духовно тумачи природно созерцање; кроз божански жртвеник, као кроз ум, ступа у мистичку теологију. И обратно: човек је мистичка Црква, врлински обасјавајући кроз тело као кроз храм делатни део душе вршењем заповести, по етичкој философији; кроз душу пак као кроз светилиште приносећи Богу преко ума чулне логосе — τοῦς κατ' αἰσθησίν λόγους — чисто у душу обрзане од материје, по физичком созерцању; а умом, као преко жртвеника, призивајући, кроз некакво своје говорљиво и многоречиво ћутање, сакривено, многохваљено, невидљиво, непознато, громогласно ћутање Божанства, и тако, по мистичкој теологији, сједињујући се с Њим уколико је то могуће човеку, и постајући онакав какав приличи да је онај који се удостојио посете Божје и који је обасјан Његовим свесветлим обасјањима.^[1]

НАПОМЕНЕ:

^[1] тамо, Мистаг. IV. P. gr. t. 91, col. 672 A—C,

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

ЦРКВА - БОГОЧОВЕЧАНСКО ПРЕДАЊЕ

Црква на свом Богочовечанском путу

Црква Божија - слика и обличје душе

Сва Црква Божја је слика и обличје душе, замишљене саме по себи. Света Црква није само слика целог човека, постојећег спојеношћу душе и тела, него је и слика (εἰκόνα= икона) са ме душе, посматране умом посебно.

Пошто је душа уопште састављена од умне и животне силе, од којих се умна сила самостално по својој вољи креће, а животна сила остаје као што јесте по природи — ванвољна — ἀπροαιρέτως. И опет: умна сила има созерцатељни и делатни део: созерцатељни део назива се умом, а делатни — логос = разум. Умну силу покреће ум, а о животној промишља логос = разум. Ум јесте и назива се мудрошћу, када на сваки начин очувава непромењеним своја кретања ка Богу; а такође логос = разум јесте и назива се разумношћу, када целомудрено животну силу, којом он управља и о којој промишља, покаже непристрасном, присајединивши је уму делатностима, и тако је покаже да и она као и ум носи на себи једну исту и истоветну ознаку Божију кроз врлину — δι αρετής.

Ова пак ознака Божја природно се разделяје и на ум и на разум, те се тако душа још више показује да је претходно сачињена од ума и разума, тојест да је умна и разумна.[\[1\]](#)

НАПОМЕНЕ:

[\[1\]](#) тамо, Мистаг. V. P. gr. t. 91, col. 672 C — 673 A.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

ЦРКВА - БОГОЧОВЕЧАНСКО ПРЕДАЊЕ

Црква на свом Богочовечанском путу

Све тајне свих светова у Богочовеку

Све тајне човекова бића, и свих видљивих и невидљивих бића што су у њему и око њега, у времену и у вечности, казују себе човеку једино кроз учовеченог Бога Логоса — Богочовека Господа Исуса Христа. Казују и показују да су оне и временско и вечно блаженство за биће људско једино доживљаване човеком у Богочовечанском телу Цркве Христове кроз свете тајне и свете врлине богочовечанске. Свети Максим богомудро благовести: Ми смо удови и тело и пуноћа Христа Бога — $\pi\lambda\eta\rho\omega\mu\alpha$ τοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ — који све испуњава у свему, возглављивани по, пре свих векова скривеном циљу у Богу и Оцу, кроз Сина Његовог и Господа Исуса Христа Бога нашега. Јер тајна, сакривена од векова и нараштаја, сада се јави кроз истинско и савршено очовечење Сина и Бога, који је по Ипостаси присајединио Себи нераздељиво и несливено нашу природу, и нас Себи приљубио кроз наше и од нас узето Своје свето, умно и логосно и одухотворено — $\epsilon\psi\chi\omega\mu\acute{\epsilon}\nu\eta\varsigma$ (= душеносно, душеимано) тело, као кроз првину, и удостојио нас да једно и исто будемо с Њим по Његовом човечанству. Јер смо на то предодређени пре векова да будемо удови тела Његова, и Он нас саусклађује Себи и повезује са Собом у Духу попут душе с телом, и води нас у меру духовног узраста Његове пуноће. Тиме Он показа да смо ми ради тога саздани, као и предвечни свеблаги циљ Божји о нама. При томе овај циљ није претрпео никакво преиначење у себи, а испуњен је међутим увођењем једног другог новијег начина. Јер је требало, с једне стране, да Бог који нас је створио Себи сличнима (поседовањем у себи тачних обележја Његове доброте кроз заједничарење). и који нас је пре векова назначио да у Њему будемо и дао нам средство које нас води том свеблаженом циљу кроз добру употребу природних сила, а пошто је, с друге стране, човек добровољно одбацио ово средство злоупотребом природних сила, те да он не би био далеко отуђен од Бога, требало је уместо овога средства применити друго средство, чудесније и богоприличније, и то утолико уколико је надприродно више од природног. То јесте тајна најтајанственијег доласка Божјег к људима, као што сви верујемо. Јер божанствени Апостол вели: да је први Завет био без мане, не би се другоме тражило места.^[1] Нема сумње, свима је јасно да је тајна, која се у Христу збила на крају века сигуран и очигледан доказ и испуњење онога што је у почетку века промашено у прародитељу.^[2]

НАПОМЕНЕ:

[1] Јевр. 8, 7.

[2] О тешким местима — Περί διαφ.ἀπορίων; Р. gr. t. 91,col. 1097А—D.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - БОГОЧОВЕЧАНСКО ПРЕДАЊЕ
Црква на свом Богочовечанском путу

Људи - богови по Христу и Христом

Објашњавајући речи Светог Григорија Богослова из његове проповеди на Богојављење: „Закони природе се новотворе; требало је испунити горњи, небески свет" — вели: Ако је Христос у односу на Бога Оца као човек првина наше природе и у неку руку квасац васцелог теста, а у односу на Бога Оца, имајући у виду Његову човечанску природу, Он као Логос никада није одступио од сталног борављења у Оцу, немојмо онда да не верујемо да ће се испунити оно што је Он молио од Оца, да ћемо ми бити тамо где је Он — првина нашег рода. Јер као што је Он постао доле, на земљи, непроменљиво ради нас човек по нама изузев једино греха и разрешио надприродно законе природе, тако ћемо и ми, по истом току ствари, бити горе, на небу, ради Њега и богови по Њему — θεοί κατ' αὐτόν — тајном благодати, не мењајући ништа од своје природе. Тако се ето испуњује горњи, небески свет, по речима мудрог учитеља, Светог Григорија Богослова, пошто се удови тела скупе по достојанству ка Глави.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - БОГОЧОВЕЧАНСКО ПРЕДАЊЕ

Црква на свом Богочовечанском путу

Архитектоника Светог Духа и врлина

Сваки уд ће складно добити кроз архитектонику Духа одговарајуће му место по близини Богу врлином, и испуњавајући тело Онога који све испуњава у свему, тело које све испуњава и од ових се испуњава.

Тако дакле, као што смо рекли, горњи, небески свет ће се у сваком испунити, по речи Светог Григорије Богослова, и то: било по духовном препороду оних који се по Христу рађају; било по испуњењу у Христу и кроз Христа мистичких бројева из Еванђеља: о божанственој стотини разумних оваца, о мистичкој десетини духовних драхми, и очесној двојници синова; било пак по окупљању удова тела ка сопственој Глави и теста ка својој Првини. Овај горњи, небески ће се, по светом учитељу, на сваки начин испунити, и већ је испуњен у Христу; а у онима који су по Христу испуниће се касније, када постану учесници васкрсења Његовог они који су већ постали учесници подобија смрти Његове кроз истоветна страдања.^[1]

НАПОМЕНЕ:

^[1] О тешким местима; Р. gr. t. 91, col. 1280 С—1281 В.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - БОГОЧОВЕЧАНСКО ПРЕДАЊЕ

Црква на свом Богочовечанском путу

Изграђивање себе по Христу

Сви почетци сваког живота по Христу, и њихово развијање до свих богочовечанских савршенстава, одвијају се у свеживотворном телу Цркве Христове. И то кроз свете тајне и свете врлине. Свети Максим благовести:

Немојмо се одвраћати од Свете Цркве Божије, која садржи у себи толике тајне нашег спасења, које се врше по светом поретку божанских симбола, и преко којих она свакога од нас, који се особито добро подвизава, разборито себе изграђује по Христу, и дани нам кроз свето крштење у Духу Светом дар усиновљења обелодањује да је по Христу доживљаван. Стога свом снагом и ревношћу треба да се покажемо достојни божанских дарова, угађајући притом Богу кроз добра дела. Тако живећи моћи ћемо стићи до краја божанских обећања са добром надом, испунити вољу Његову коју смо познали, и у овакој мудрости и разумности духовној плодотворити и узрастати у познању Господњем; сваком силом окрепљавани по моћи славе Његове, на свако изграђивање и дуготрпељивост са радошћу, благодарећи Оцу који нас је удостојио удела у наслеђу светих у светлости.^[1]

НАПОМЕНЕ:

^[1] Мистаг. XXIV; Р. gr. t. 91, col. 712 А — 712 В. D.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

Црква на свом Богочовечанском путу

Доживљавање Христа врлинама

Кроз света богочовечанска тајанства Цркве и кроз свете еванђелске врлине ми Духом Светим учествујемо, по мери своје ревности, у васцелом животу Спаситеља Христа који је сав у Цркви Својој. Свети Максим благовести: Ако се Логос Божји распео за нас по немоћи а васкрсао по сили Божјој, очигледно је да Он духовно ради нас свагда то и чини и доживљује, пошто је свима постао све, да спасе све. Стога је божанствени Апостол добро рекао Коринћанима који беху слаби, да ништа не зна међу њима осим Исуса Христа, и Њега распета.^[1] Ефесцима пак, као савршенима, пише: Бог нас саваскрсе и сапосади на небесима у Христу Исусу.^[2] Према томе, распиње се Христос онима који су још почетници у делима побожности, прикивајући на крст њихова страсна дејства божанским страхом. Васкрсава пак и улази на небо онима који су свукли са себе васцелог старог човека који се распада у демонским страстима, и обукли свецело новог који се изграђује Духом Светим по слици Божјој; и још онима који су се уздигли ка Оцу благодати што је у њима, уздигли: изнад сваког Поглаварства и Власти и Силе и Господства и сваког имена што се може назвати било у овом свету, било у будућем.^[3] Јер све што је после Бога: и ствари и имена и Достојанства биће испод онога који буде благодаћу у Богу.^[4]

Наш живот у Богочовечанском телу Цркве Христове, због Ипостасног јединства наше човечанске природе са Божанском природом у Њему, одсликава на себи, према мери наше благодатно-врлинске охристовљености, све богочовечанске одлике Његове; а исто тако, по неизмерном човекољубљу Свом, сладчајши Господ одсликава на Себи и наше људске слабости и недостатке. И тако нас исцељује од њих. Свети Максим благовести: Уколико сам ја несавршен и непокоран, не слушајући Бога кроз вршење заповести и не постајући савршен умом по знању, утолико се Христос ради мене по мени сматра несавршен и непокоран, јер Га ја умањујем и скраћујем, не растући заједно с Њим по духу, пошто сам тело Његово и уди понаособ.^[5]

НАПОМЕНЕ:

[1] 1 Кор. 2, 2

[2] Еф. 2, 6

[3] Еф. 1, 21. [4] О богословљу и оваплоћењу Сина Божјег, Centur. II, 27; P. gr. t. 90, col. 1137 AB.

[5] 1 Кор. 12, 27. — Тамо, Centur. II, 30; P. gr. t. 90, col. 1137 — 1140 A.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - БОГОЧОВЕЧАНСКО ПРЕДАЊЕ
Црква на свом Богочовечанском путу

Сваки члан Цркве - потенцијални богочовек

У Богочовечанском бићу Цркве све извире из Богочовека и увире у Богочовека. То важи за сваког члана Цркве, од најсветијег до најгрешнијег. Што светији човек, осећа и сазнаје то све више и више, све дубље и дубље, све свестраније и потпуније. Уживљавање у Богочовечански живот Цркве, и доживљавање њених богочовечанских светиња и истина, зависи од нашег добровољног учешћа у светим богочовечанским тајнама и светим богочовечанским врлинама. При томе све бива и све се збива богочовечански саборно, увек под вођством и руководством Богочовечанске Главе Цркве — Господа Исуса Христа Богочовека. Стога је сваки члан Цркве увек потенцијални богочовек, благодатно-врлински богочовек, позван да у саборном телу Цркве саборно „са свима светима" расте „у човека савршена, у меру раста висине Христове". [1] Свети Теодор Студит благовести: Ми сачињавамо тело Христово, и уди смо међу собом. [2] И још: Спаситељ је чокот, а ми лозе. Очигледно, лозе припадају чокоту и живе њиме. [3] Вазнесењем Својим на небо Господ Христос је нашу убогу и ништавну природу људску узвео на царски престо, и њој се клањају све Небеске Силе. Помишљајући на то, имајмо страха и побожно поштујмо величину дара, и водимо живот достојан Главе наше, као удови Христови,

као сутелесници и саучесници и сунаследници Његови: „у чистоти, у знању, у дуготрпељивости, у доброти, у Духу Светом, у љубави истинитој”.^[4] У сваком послушању и смиреноумљу, у свакој ревности и стражењу, ништа не радећи против заповести. Стога, ко оскврнављује тело већ није орган Христов, злопамтило није орган Христов, ко је подложен ма којој страсти није орган Христов, и зато је недостојан Светог Причешћа. Тога ради, освештајмо себе и очистимо себе, да бисмо се достојно називали органима, удима Христовим.^[5]

Свети Теодор Студит апостолски благовести: Многи смо једно тело, а по себи смо уди један другоме:^[6] један заузима место ока, други — ува, онај — носа, овај — језика; неко — руке, а неко — ноге. Но ако удови не буду обављали што им је својствено већ буду то оспоравали један другоме, те око хоће да — чује, уво да — мирише, нос да — говори, језик да — пипа, рука да — ходи; зар онда неће пропасти и разрушити се васцело тело? Пошто је то тако, онда нека сваки врши своју службу, и какав је дар примио од Бога, нека њиме и служи на општу корист, имајући у мислима то, да све што нама припада, налази се у руци Божјој.^[7]

У телу Цркве, вели Свети Теодор Студит, ми смо дужни слушати један другога, помагати један другоме, да бисмо сачували између себе однос удова. Јер ако око не буде водило руку, сама рука неће подржавати другу, нога неће служити целоме телу за кретање, него ће сваки уд чинити што му се хоће; због тога и он сам неће остати здрав, и својом пропашћу повући ће и друге удове у распадање и слом. Стога онај који се мучи више од других, ко зебе, ко кисне на киши, пече се на сунцу, итд., нека се и радује више. А ко ништа не ради, нека плаче и нека се кида, јер виси на телу као неспособни уд, и као сулуд и нерадан, те заслужује једно: да буде одсечен.^[8]

Еванђелску истину казује Свети Теодор говорећи: Ко у Цркви заузима место главе, нека се брине о целом телу, Они који обављају дужност уста, нека буду света уста; нека говоре што хоће Бог, а не лакомислено и неумесно. Који раде, то су руке моје.^[9] Радите, руке моје, и не престајте напрезати се на дужности својој, јер ће вас рука Господња подржавати и у духовним и у телесним трудовима вашим. Зато што ви својим радом задовољавате потребе васцелог тела, не допуштајте себи устајати против других својих удова. Ви надзорници, ви сте очи моје; стога будно мотрите и упозоравајте на опасност оне који падају, да бисте се сами показали достојни божанског надзора. Ја имам и ноге. Ноге моје, стојте на правом путу заповести Господњих. То су они који јуначки и храбро носе бремена остале братије.^[10] Ако они остану такви, биће пренесени у вечни покој. Сви до једнога, радите све благообразно, угледајући се на најбоље међу вама. Сви улазите у положај један другога, и указујте узајамну помоћ. Чеда моја, по божанској речи, ви сте тело Христово и уди међу собом.^[11] И ја

тако верујем, зато што је глава наша — Христос. Апошто је Он — наша глава, кога вам се онда бојати?^[12] **НАПОМЕНЕ:**

[1] Еф. 3, 18; 4, 13.

[2] Ср. 1 Кор. 12, 27.

[3] Стр. 176, Творенија догматическија; Твор. Теодора Студита, том првиј; С. — Петербург, 1907.

[4] 2 Кор. 6, 6—7.

[5] Он, стр. 246, Малое оглашение, Оглаш. 8; Творении, том. први [6] Рм. 12, 5.

[7] тамо, стр. 439, Малое оглашен., Оглаш. 225; Твор. том перв.

[8] стр. 462, Великое оглаш., Оглашение 3; Твор. том првиј. [9] Ово Св. Теодор говори као игуман знаменитог у Цариграду Студитског манастира. По њему, сва братија сачињавају, попут Цркве, једно тело. То је мисао и Светог Василија Великог.

[10] Ср. Гал. 6, 2.

[11] 1 Кор. 12, 27.

[12] Пс. 26, 1. — Тамо, стр. 468. 469, Велик. оглаш., Оглаш. 5; Твор., том првиј.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

ЦРКВА - БОГОЧОВЕЧАНСКО ПРЕДАЊЕ
Црква на свом Богочовечанском путу

Манастир - Црква у маломе

Потресно је објашњење Св. Теодора Студита манастира и братије као једнога тела, тела мале Цркве, по угледу на тело Васељенске Цркве. Он благовести: Чеда моја и Оци, немојмо тежити да стекнемо на земљи удобан и безболан живот. Напротив, радујте се онда када страдате; ликујте када се трудите; трпите оскудицу, тегобе и немање разних потребних ствари: новца, смештаја, хране, вина, обуће, одеће итд. Јер у томе се састоји наше мучеништво, и на тај начин се прославља онај који се подвизава у послушању као свакодневни страдалник. Вршећи послушања искрено, ви живите славно, по анђелски, имајући ослонац на руку Господњу и подршку Светога Духа и помоћ од стране светих ангела и свих богоблажених мученика и преподобника. Уједињени међу собом чврстом љубављу, помажите један другоме. Очигледно је, сваки од вас улази у положај другог, као да раздељује себе и слива се са својим ближњим: сељак се сједињује у једну душу, у једно срце и у једно тело са грађанином, јаки са слабим, ревносни са мање усрдним, онај што послује дома са оним што ради у пољу; и ја, ваш бедни и грешни отац, делим себе међу свима и допуњујем себе помоћу свих вас.^[1] Чеда моја, ја као да се разливам и раздељујем свакоме од вас понаособ, и састрадавам свакоме од вас у његовом телесном и, нарочито, у духовном труду.

Један је Бог у свих нас, један и ја, ништавни, у вас отац; и ви сте, са своје стране, у свему стекли међу собом једно срце, — постаните такође за мене једно цело и истинско тело самога Христа, истинитог Бога нашег.^[2] Ви сте сви као једно моје око, једно моје срце и једно тело. Но с друге стране, ви удови, ви органи, превазилазите у мене један другог, или се показујете угледнији један од другог, као што ми видимо у телу. Стојмо свакодневно у својим послушањима. Имајући то у виду, подчињавајте се сви мени, да буде у свих нас једна душа, чак и једно срце, као и једна воља, да би у нас био савршен поредак у свему.^[3] Речју: имајући Господа Христа за своју главу, будите сви у Њему једна душа, једно срце и једна воља.^[4] У самој ствари, ми сви сачињавамо једну душу, једну вољу.^[5]

Моје тело, вели Свети Теодор Студит, сачињава онај који је оокретан и вредан у своме послушању; моја сила, јунаштво и крепост је онај који је силан, смирен и богобојажљив; он је душа моја, и срце, и расудак.^[6] Апостолска је заповест: бринути један о другоме као о органским деловима једнога тела.^[7] Сви ми имамо сва преимућства, уколико сачињавамо једно тело.^[8] Ми смо сви — једна целина; ви у мени и ја у вама; ваши и моји успеси су узајамни.^[9] Будите у мени и ја у вама; а сви заједно, не гледајући на растојање које нас дели, — у Христу Исусу, Господу нашем.^[10] Сво тело ваше нека буде свето тело и удови његови — удови Христови.^[11] Нека у нас не буде личних прохтева и посебних жеља, јер је све то рђаво, него нека буде општа, уједињујућа сва нас једна воља и исто тако једна жеља, пројављиване као у једном и једним телом. Јер у томе се и састоји суштина општежића, цркве, и једино на такав начин ми можемо показати да је глава у нас —

Христос.[\[12\]](#)

Црква је једно тело, благовести овај Свети Исповедник, иако има много душа, много срдаца, много умова. Но при свему томе, то је тело једномислено и једнодушно, не ради неког злог дела већ ради испуњења воље Божије и служења Светој Тројици. То тело не може разорити и убити не само неки необичан човек него ни световна власт — велможе и цареви, па чак ни сам старешина демона. Наш узвишени начин живота је исто тако славан као и велика чудеса. Но, осим тога, ако ми узажелимо водити строг живот, то ће се и у нас јавити дивна дела. Зар се у нас, на пример, не изгоне демони? То бива скоро сваки дан; и то не само у ретким случајевима. То бива када сваки од нас почиње чудотворити и изгонити из себе час демона блуда, час демона мрзовоље, час демона гњева, час демона злопамћења, час демона клевете, час демона роптања, или других страсти. Тада демони плачу, дрече и ужасно кукају. Као што видите, и ви, ако хоћете, можете тако исто бити чудотворци.[\[13\]](#)

У огромном Богочовечанском организму Цркве сваки има своје место, своје достојанство, своју вредност. Свети Теодор Студит благовести: Свакоме треба признавати његово достојанство, пошто смо сви удови једнога тела, иако разум захтева не подједнако поштовање за све делове. Јер друкчије се цени око, које је, слично светиљки, постављено на врху тела, а друкчије — рука, као извршилац посебног посла, још друкчије — нога, као ослонац на коме лежи тежина свих делова тела. Уво чује, нос мирише, грло оцењује укус хране; и уопште, сваки посебни орган, вршећи овој сопствени посао, уноси свој удео у општу корист. И ти се органи не распадају међу собом, него сложено узајамно дејствују како је свакоме одредио Бог. То се исто може видети и посматрати и на нама: јер ми смо тело Христово и Његови органи, који се усклађују и уједињују међу собом заједничарењем Светога Духа.[\[14\]](#)

Свети Теодор Студит још благовести: Ми сви, сачињавајући једно тело, својом делатношћу указујемо љубав један другоме, и услуге једнога лица другоме прелазе на све, као што се то може видети на органима тела. Уста, зато што производе звук, говоре и наређују, нису због тога против ногу што ове заузимају у трупу тела најниже место и обављају посао хођења. Исто тако и око, зато што види и смештено је на врху тела, не горди се над рукама што оне служе само за работу; и уопште, виши органи не горде се над нижим органима, него дају један другоме оно што сваки заслужује и како треба, — и сво тело при томе остаје једна целина, готово на сваки потребан рад. Потпуно исто тако и ми смо дужни замишљати у односу на нас, и Цркву Божију. У њој не треба да буде никаквог деловања из личних рачуна и по самовољи: гле, уво и нос нису сами по својој вољи заузели своје место, исто што су тако саздани Богом Саздатељем. И као што је слава главе у исто време и слава очију, и слава руку је такође и слава ногу;

и уопште, сваки орган има своју славу са другим; тако и у братству — у свих је подједнака част и слава, и сада, и у будућем веку. Стога, ако сам ја — рука, нисам због тога лишен учешћа у слави ока; исто тако, ако сам ја — нога, нисам због тога искључен из части, одређеној устима. Јер, ја сам у — свему, и имам удела узаједничкој части и сраму. Томе уче Свети Оци наши.[\[15\]](#)

НАПОМЕНЕ:

- [\[1\]](#) стр. 485, Велик. оглаш., Оглаш. 11; Твор. том пер
- [\[2\]](#) стр. 487, Велик. оглаш., Оглаш. 12; Твор. том пер.
- [\[3\]](#) стр. 490. 492, Велик. оглаш., Оглаш. 12. 13. 14; Твор. том. пер.
- [\[4\]](#) стр. 516, Велик. оглаш., Оглаш. 24; Твор. том пер.
- [\[5\]](#) стр. 590, Велик. оглаш., Оглаш. 55; Твор. том пер.
- [\[6\]](#) стр. 614, Велик. оглаш., Оглаш. 63; Твор. том пер.
- [\[7\]](#) стр. 603, Велик. оглаш., Оглаш. 59; Твор. том пер.
- [\[8\]](#) стр. 608, Велик. оглаш., Оглаш. 60; Твор. том пер.
- [\[9\]](#) стр. 689, Велик. оглаш., част втораја, Оглаш. 1; Твор. том пер.
- [\[10\]](#) стр. 810, Велик. оглаш., част вт., Оглаш. 64; Твор. том пер.
- [\[11\]](#) стр. 814, Велик. оглаш., част вт., Оглаш. 65; Твор. том пер
- [\[12\]](#) стр. 827, Велик. оглаш., част вт., Оглаш. 18; Твор. том пер.
- [\[13\]](#) стр. 505, Велик. оглаш., част вт., Оглаш. 18; Твор. том пер.
- [\[14\]](#) стр. 883, Велик. оглаш., част вт., Оглаш. 93; Твор. том пер.
- [\[15\]](#) стр. 951, Велик. оглаш., част вт., Оглаш. 117; Твор. том пер.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - БОГОЧОВЕЧАНСКО ПРЕДАЊЕ

Црква на свом Богочовечанском путу

Сви смо ми тело Христово. Црква је - Свеистина

Сви смо ми тело Христово, изјављује још овај богославни Исповедник Православља, и призивамо једнога Оца, благог Бога нашег, те смо тако сви браћа међу собом и сутелесници, и саучесници, и сунаследници.[\[1\]](#)

Истински хришћанин није друго до подобије и печат Христа; и треба да буде у тако блиском односу с Њим, у каквом је сваки телесни орган са главом и лоза са чокотом.[\[2\]](#) Као што је један Господ, једна вера, један Бог, тако је, разуме се, и једна Црква.[\[3\]](#)

Црква зна Истину = Свеистину; Црква има Истину = Свеистину; Црква је Истина = Свеистина. Зато је она врховно и непогрешиво мерило свега: и неба и земље, и анђела и људи, и правде и неправде, и истине и лажи, и добра и зла, и Бога и ђавола. Ништа пуније и савршеније од ње, јер је сва пуна Бога Логоса, а кроза Њ Светом Тројицом. Она — оваплоћење Бога Логоса, и Он Глава њена, а она тело Његово. Стога је Црква врховни и непогрешиви судија у нашем земаљском свету, и у свима световима у којима се креће људско биће. То је блавест и богочовечанска истина објављена Главом Цркве, свеплагим и свеистинитим Господом Христом: „кажи Цркви“, њен суд је непогрешива богочовечанска пресуда у свима људским односима према Богу и свима осталим бићима и тварима.[\[4\]](#) Ко не слуша Цркве, незнабожац је и цариник, тојест окорели непокајани грешник. Јер ван Цркве, ван њеног Богочовечанског бића су: незнабошци и непокајани грешници.

Васцелим бићем својим и историјом својом Црква најочигледније посведочава ову небоземну блавест: Богочовек је Истина = Црква је Истина, стога је Истина увек иста, за све светове иста, за сва бића иста, и за анђеле и за људе иста. Црквом као Богочовеком Истина је Истина, и добро — Добро, и правда

— Правда, и Бог — Бог, и бесмртност — Бесмртност, и вечност — Вечност, и рај
— Рај, и човек — Човек. зато је у Цркви Истина увек органски свецела и недељива.

НАПОМЕНЕ:

[1] стр. 480, Писма разним лицима, Писмо 115; Твор. том втор [2]

стр. 437, Писма, Писмо 121; Твор. том втор.

[3] стр. 765, Писма, Писмо 192; Твор. том втор.

[4] Мт. 18, 17.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - БОГОЧОВЕЧАНСКО ПРЕДАЊЕ

Црква на свом Богочовечанском путу

На рачун Цркве - никаква уступања и одступања: ακρίβεια

На рачун Цркве, и њених богочовечанских светиња и истина, не могу се правити никакви компромиси, никаква уступања и одступања. Апостолска, светоотачка верност свему њеном, то је врховно правило у нашем односу према Цркви и свему њеном: верност = ἀκρίβεια = тачност = васцелост. Никакви се греси не смеју благосиљати, никакве ствари чинити које би ма чим нарушавале Истину — Свеистину Цркве, Богочовечанско биће Цркве. У Цркви је све богочовечанско: и биће, и живот, и средства, и циљ, и бесмртност, и

вечност. Ту нема места никаквој „економији“, чисто људској, хуманистичкој, хоминистичкој, јер би то било одступање од богочовечанске Истине Цркве: од њене богочовечанске апостолности, од њене богочовечанске светости, од њеног богочовечанског јединства, од њене богочовечанске саборности.

Ту свету богочовечанску истину и стварност апостолски богомудро исповеда свети Теодор Студит. Он изјављује: Ми православни одбацујемо сваку јерес и примамо све признате Васељенске и Помесне саборе, као и прописана од њих канонска правила. Јер није потпуно, већ упола православан, онај који сматра да држи праву веру а не руководи се божанственим правилима.^[1] Постоје божанствени закони и правила, који руководе сваког побожног човека; њима се не сме ништа ни додати ни одузети.^[2]

НАПОМЕНЕ:

^[1] стр. 248—249, Писма, Писмо 25; Твор. том втор

^[2] стр. 252, Писма, Писмо 27; Твор. том вториј.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

**ЦРКВА - БОГОЧОВЕЧАНСКО ПРЕДАЊЕ
Црква на свом Богочовечанском путу**

"Економија"

Бранећи своју исповедничку борбу, Св. Теодор Студит пише: Ми нисмо отпадници од Цркве Божије. Иако смо одговорни за многе друге грехе, ми ипак сачињавамо једно тело с њом, и отхрањени смо божанским догматима, и старамо се држати њена правила и прописе.^[1] Ми смо православни у свему; одбацујемо сваку јерес и примамо сваки признати сабор васељенски и помесни, а тако исто чврсто држимо и прописана од њих свештена и канонска правила. Јер не држи сасвим тачно реч истине онај који сматра да држи праву веру а не руководи се божанским правилима. Осим тога ми примамо и закониту, повремено употребљавану од стране светих, економију.^[2] Цар је склопио незаконити, прељубочински брак. Они који се не покоравају Господу назвали су то нарушење закона и Еванђеља спасоносном за Цркву Божију економијом.^[3] Одобрвати незаконит брак царев, и ту прељубу правдати економијом, није друго до — изопачење истине називати економијом.^[4] Претпостављати вољу царева вољи Божијој, то је нарушити Стари и Нови Завет. Тиме се спроводи антихристовско разрушење свега, и стога оно што је у њих Сатана назвао економијом с правом се може назвати претечом Антихриста.^[5] Нема разлике између божанских правила и Еванђеља Христова; они су једно исто. Стога Св. Василије Велики, и њему равни светитељи, примали су ова правила као апостолска, и следовали им, ни најмање их не мењајући, него их допуњујући према потреби.^[6] Анарушиоци тих божанских правила сматрају нарушење њихово — светом економијом.^[7] Није допуштено ни нашој Помесној цркви, ни другој, да ишта ради супротно прописаним законима и правилима.^[8]

НАПОМЕНЕ:

^[1] стр. 254, Писма, Писмо 28; Твор. том втор. ^[2]

стр. 259, Писма, Писмо 30; Твор. том втор.

^[3] стр. 268, Писма, Писмо 34; Твор. том втор.

^[4] стр. 339, Писма, Част втор., Писмо 10; Твор. том втор.

^[5] стр. 269—270, Писма, Писмо 34; Твор. том втор.

^[6] стр. 276, Писма, Писмо 36; Твор. том втор.

^[7] стр. 274, Писма, Писмо 36; Твор. том втор.

^[8] стр. 247, Писма, Писмо 24; Твор. том втор.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - БОГОЧОВЕЧАНСКО ПРЕДАЊЕ

Црква на свом Богочовечанском путу

Црква = тројица православних

Свети Теодор богомудро сматра и исповеда: Црква је у Истини, и у живљењу том Истином, и у проповедању и у исповедању те Истине. Стога и тврди: Црква Божија се може састојати и из тројице православних.[\[1\]](#)

Херувимски огњене богочовечанске вере, Свети Теодор је у свему остао веран до смрти њеној Богочовечанској Истини: „и никада ни у чему није одступао од строге верности њој, од ακρίβεια.[\[2\]](#)

Сав предан Господу Христу, он се никада није повијао према временским приликама, нити је уступао властима овога света ни у најмањим стварима.[\[3\]](#) Неустрашиви Исповедник говори цару прељубочинцу: „Царе, ти треба да се покајеш за учињени грех и да не остављаш зло без лека".[\[4\]](#) Цару иконоборцу он апостолски неустрашиво збори: Царе, како си се усудио узнемиравати и потресати Цркву Божију која борави у миру? . . . Црквени послови припадају свештеницима и учитељима, а цару припада управљање спољашњим, грађанским пословима.[\[5\]](#)

НАПОМЕНЕ:

[\[1\]](#) стр. 284, Писма, Писмо 39; Твор. том втор.

[2] стр. 26, Живот и подвизи Преп. Теодора; Творен. том перв.

[3] тамо.

[4] тамо, стр. 29.

[5] тамо, стр. 35. 39.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - БОГОЧОВЕЧАНСКО ПРЕДАЊЕ

Црква на свом Богочовечанском путу

Молите се за јеретике

Црква је оваплоћење и оличење Свеистине = Бога Логоса. То је њена основна благовест = Своблаговест. „Еванђеље — није по човеку“ [1] већ по Богочовеку. То исповедати кроз свете тајне и свете врлине, тиме и ради тога живети бесмртно и вечно, и јесте права вера, вера апостолска, вера светоотачка, вера богочовечанска, вера православна. Све што ту богочовечанску веру квари, искривљује, унакажује, уништава јесте јерес. Сав у тој вери, Свети Теодор Студит исповеднички изјављује: Ми, утврђујући се на апостолском учењу, а такође и на учењу светих Отаца наших, — јер и они, сложено са Апостолима, говоре то исто —, уздржавајмо се од општења са јеретичима и заведеним од њих издајницима, и држимо се тачног исповедања вере, у коме стојимо, и хвалимо се надањем славе Божије, [2] извршујући правила и сва друга усавршавања, да будемо: савршени и цели без икакве мане, [3] и мир Божји, који превазилази сваки ум, да сачува срца наша у Христу Исусу Господу нашем. [4] Сваки православни у свему, делатношћу својом, ако не речју, анатемисе сваког јеретика. [5] Храм, оскврнављен од јеретика, није свети храм Божији, него обичан дом, како вели Свети Василије Велики, пошто је налазећи се у њему анђео, присутан свакој цркви, одступио од њега. Стога и жртва, која се врши у њему, не прима се од Бога. [6] Господ Христос забрањује ратове, крвопролића, и убиства; зато ни јеретике не треба убијати. И не само није дозвољено убијати јеретике, него нам чак није допуштено желети им зла. Напротив, треба се молити за њих, као што је то сам Господ показао у време крсног страдања Свог рекавши Оцу Своме: Опрости им грехе, јер не знају шта раде. [7] Црква се не свети мачем. [8] Да, Цркви Божјој није својствено светити се за себе бичевањима, прогонствима и тамницама. Црквени закон никоме не прети ни

ножем, ни мачем, ни бичем.[\[9\]](#) Хлеб јеретички није тело Христово.[\[10\]](#) За хришћане је неопходно зближити се љубављу, нарочито када се тело Христово (тј. Црква) сече од ђавола мачем јереси.[\[11\]](#)

НАПОМЕНЕ:

[\[1\]](#) Гал. 1, 11.

[\[2\]](#) Рм. 5, 2.

[\[3\]](#) Јак. 1, 4.

[\[4\]](#) Флб. 4, 7. — стр. 390, Малое оглаш., Оглашен. 97; Твор. том перв.

[\[5\]](#) стр. 306, Писма, Писмо 49; Твор. том втор.

[\[6\]](#) стр. 440 — 1, Писма, Писмо 80; Твор. том втор.

[\[7\]](#) Лк. 23, 34. — стр. 533. 534, Писма, Писмо 253; Твор. том втор.

[\[8\]](#) стр. 535, Писма, Писмо 255; Твор. том втор.

[\[9\]](#) стр. 650, Писма, Част втор., Писмо 23; Твор. том втор.

[\[10\]](#) стр. 596, Писма, Писмо 298; Твор. том втор.

[\[11\]](#) стр. 791, Писма, Част втор., Писмо 240; Твор. том втор.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - БОГОЧОВЕЧАНСКО ПРЕДАЊЕ

Црква на свом Богочовечанском путу

Вера - светајна и свеврлина

Као Богочовек, Господ Христос је први и једини у роду људском показао и доказао шта је прави и савршени човек. И божански мудро и човечански стварно занавек решио проблем човека. Са Њим и Њиме једино ми људи и знамо шта је човек у свима својим световима и просторима. И све то знамо и све то имамо у Богочовеку као Цркви. УЦркви Он нам је дао Себе — васцелог Бога, и у Себи све силе и сва средства помоћу којих сваки човек може прерадити себе из бића смртног у биће бесмртно, из бића грешног у биће безгрешно, из бића ђавољубивог у биће христољубиво, из бића ђаволиког у биће боголико. Те силе и та средства су за све људе иста и свима људима приступачна; то су: свете тајне и свете врлине. На челу свију њих налази се вера, та богочовечанска светајна, та богочовечанска свеврлина. Из ње се роје, и њоме живе, бесмртују и вечнују свесвете богочовечанске тајне еванђелске и све свете богочовечанске врлине еванђелске. То је свети наук и опит еванђелски, свети наук и опит апостолски, свети наук и опит светоотачки, свети наук и опит православни. То је васцело Предање Богочовечанско: и оно писано и оно усмено.

На томе стоји и кроз то постоји и сва Црква Христова: и у њој сав Богочовек

Господ Исус Христос: „исти јуче и данас и вавек”.^[1] Он — са васцелом Богочовечанском Личношћу Својом и свима безбројним сутелесницима Својим.^[2]

НАПОМЕНЕ:

^[1] Јевр. 13, 8.

^[2] Еф. 3, 6.

ТОМ III

ЦРКВА - БОГОЧОВЕЧАНСКО ПРЕДАЊЕ

Црква на свом Богочовечанском путу

Човековом усавршавању- нема краја

Да, посреди је тајна над тајнама, светајна; и у њој светајна најзагонетнијег после Бога бића у свима Божјим световима: човека. И кроза све то благовест сверадосна и свеблажена: човековом усавршавању у Бого човечанском телу Цркве Христове нема краја. Јер бескрајност Божија нема краја. Отуда: човековом благодатно — врлинском охристовљењу, обожењу, обогачовечењу, отројичењу нема краја. То је најрадоснија и најблаженија благовест о бићу човековом у свима временима и у свима световима, у свима бесмртностима и у свима вечностима. Ту благовест громогласе својим учењем свети Оци, нарочито Свети Симеон Нови Богослов. Он благовести:

Што је болест у телу, то је грех у души. Када тело оболи, болесник се не брине ни о чему другом: ни о богатству, ни о слави, ни о задовољствима, већ му је једина брига како повратити здравље телу. Тако и када душа оболи од греха, треба сву бригу усредсредити не на што друго: ни на богатство, ни на славу, ни на задовољство, већ једино на излечење душе од њене болести — греха, и тиме јој повратити здравље. А да то човек постигне, потребна му је надприродна и надсуштствена сила. А та сила јесте Господ наш Исус Христос — Богочовек, који је, да би излечио слично сличним, благоволео примити на себе здраву човечанску природу. И када се човек вером приљуби Христу, тада се Христос сједињује са њим и Својим Божанством и Својом здравом човечанском природом, и кроз такво сједињење васпоставља у њему првобитно истинско здравље. Јер целокупно Божанско Писмо, и Старог и Новог Завета, руководи оболелу природу људску ка Исусу Христу, који је једини лекар душа и тела наших. Ко не постане заједничар Његове божанске благодати, тај остаје и неизлечен; а ко заједничари у Његовој благодати, душа му се излечује од болести. Бог је зато постао човек, да би преко Њега душа могла примити здравље своје. Према томе, у кога душа није здрава, тај још није постао прави хришћанин. Душа пак постаје здрава божанском силом и светлошћу благодати, која се Христом дарује нама преко наше вере.[\[1\]](#)

Хришћани су они, вели Св. Симеон Нови Богослов, који у самоме Христу живе, и крећу се, и јесу.^[2] Сви се Светитељи сједињују са Христом, постају једно са Њим. На који начин? Сви Светитељи су уистини органски делови, удови, чланова Христа Бога, и као такви спојени са Њим, и сједињени са телом Његовим, те им је Христос Глава, а Светитељи — органски делови Његови, и сви они скупа сачињавају једно тело Христово, такорећи једнога човека. Једни од њих врше дужност руку, радећи непрекидно и творећи пресвету вољу Христову кроз преображавање недостојних у достојне и привођење њих опет Господу Христу. Други од њих заузимају место рамена у телу Христовом, и носе бремена један другог; или на раменима доносе Христу изгубљену овцу, и тако испуњују закон Христов. Неки од њих претстављају груди: они за гладне и жедне правде Божије лију из себе најбистрију воду речи премудрости и знања, тј. уче их речи Божјој, и дају им мислени хлеб — τὸν ἄρτον τὸν νοητόν, који свети Анђели једу, наиме: истинско богословље, као премили љубимци Христови. Понеки пак од њих јесу на месту срца: они с љубављу пригрљују све људе, примају у душу своју дух спасења, и служе као чуварница неисказаних и надумних Тајни Христових. Други пак претстављају кости и ноге: они показују јунаштво и трпљење у искушењима, као Јов, непоколебљиво стоје у добру, и не малаксавају ни у каквим тешкоћама. Ето, на такав начин се складно саставља тело Цркве Христове из Светитеља Његових од памтивека, и бива здраво и целостно, да би сви синови Божји били једно. У телу Цркве сваки добија место које му Господ Христос додељује према његовој заслуги.^[3]

Кроз причешће Пречистим Тајнама Господ нас чини једно са самим Собом, благовести Св. Симеон Нови Богослов. Ово сједињење са Господом бива богодолично, као што доликује Богу при сједињењу са Црквом. А то је и несхватљиво и неизрециво. И опет: Црква се сједињује са љубљеним јој Богом, и јесте тесно спојена са Њим, као што је тесно спојено тело са својом главом. И као што тело не може ни у ком случају живети без главе, тако исто и Црква, скуп верних, тојест синова Божјих, не може да буде здраво и васцело тело Божје без главе своје — Христа Бога нашег, нити може да живи истинитим и вечним животом ако се свакодневно не храни од Њега насušним хлебом — Светим Причешћем, кроз који хлеб примају од Господа Христа истинити живот сви који Га љубе и расту у човека савршена, у меру раста висине Његове.^[4]

Ради чега је васцели Богочовечански домострој спасења — ὅλη ἡ ἐνσαρκος οἰκονομία? Св. Симеон Нови Богослов одговара: Ради тога да нас Богочовек Господ Христос начини заједничарима и наследницима Свога Божанства и Свога Царства, и то помоћу вере у Њега и држањем заповести Његових.^[5]

НАПОМЕНЕ:

- [1] Λόγοι, λογ. 6, 3, стр. 52. 54; Издање Дионисија Загореоса, ἐν Συροφ, 1886,
- [2] тамо, λογ. 22, 3; стр. 124.
- [3] тамо, λόγος 45, 6; стр. 215. 216. 217.
- [4] тамо, стр. 218.
- [5] тамо, λόγος 52, 2; стр. 265.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - БОГОЧОВЕЧАНСКО ПРЕДАЊЕ

Црква на свом Богочовечанском путу

Сваки човек - потенцијални Христос. Сваки верник - сав Христос

Христоликом природом бића свог, сваки је човек потенцијални Христос, и то благодатно-врлински Христос. У томе је бесмртно божанско величанство сваког човека. Бог Логос је зато и сишао у овај свет и постао Богочовек, постао Црква, да би сав био у сваком човеку помоћу светих тајни и светих врлина. Св. Симеон Нови Богослов апостолски благовести: Ми смо хришћани дужни гледати на све хришћане као на једног, и сматрати да је у свакоме од њих Христос, и имати такву љубав к њему да смо готови положити за њега живот свој. Стога не треба уопште говорити или

мислити да је неко рђав, него гледати на ове као на добре. Приметиш ли да некога узнемиравају страсти, ти мрзи, не брата него страсти које га узнемиравају. А када видиш човека кога раздире похота и рђава навика, сажали се што више на њега, да не би и ти сам био искушан слично њему, пошто си биће подложно променама.[\[1\]](#)

Спасење је у Спаситељу: у Богочовеку Господу Христу — у Богочовечанском телу Његовом = у Цркви. У ствари, спасење није друго до оцрквењење. Спасти се и није друго до: постати сутелесник Богочовечанског тела Христовог = Цркве. То је једини пут спасења бићу људском у земаљском свету, и у свету који иде. Зато је немогуће спасење непокајаним грешницима, који кроз веру и покајање не оцрквене себе у овоме свету. Без тога онај свет им не може донети спасење. Свети Симеон Нови Богослов благовести:

Бог постаде човек, уједини се с људима, узео удела у човечанству, даде Себе свима који верују у Њега и показују веру из дела заједничарењем у Божанству Његовом — Θεότητος αὐτοῦ της μετουσίᾳς. Према томе, спашће се само они који узимају удела у Његовом Божанству, као што Он, Творац свеколике твари, узео удела у нашој природи. Апостол Павле сведочи да је Црква Христова — тело Господње и Божје без мане и недостатка, и без икакве мрље, какви треба да буду верни; а глава је тела Христос[\[2\]](#)... Господ Христос се зато и назива Спаситељ што даје спасење овима са којима се сједини. Спасење пак јесте избављење од свих зала и вечно обретење у Спаситељу свих блага. То спасење дарује место смрти живот, место таме светлост, место робовања страстима и срамним делима — савршену слободу. Дарује све то свима који су се сјединили са Христом — Спаситељем свих. И они тада стичу сваку неодољиву радост, свако весеље и свако радовање.[\[3\]](#)

За Светог Симеона Новог Богослова благодатно — органско охристовљење, обогочовечење је најнепосреднија и најочигледнија стварност и најличнији доживљај. Хришћани помоћу светих тајни и светих врлина доживљавају Господа Христа у свима Његовим богочовечанским стварностима и размерама. Хришћани постају по благодати оно што је Богочовек Христос по природи. Сваки хришћанин, по мери творења светих врлина, доживљује апостолско-еванђелску истину: „Ја више не живим, него живи у мени Христос“.[\[4\]](#) Свети Симеон Нови Богослов благовести:

Ми постајемо органски делови Христа — μέλη Χριστοῦ, а Христос — органски делови наши: μέλη ἡμῶν. И рука мене свекукавног Христос, и нога Христос; а ја кукавац — и рука Христова и нога Христова. Покрећем руку, и рука је моја сав Христос — Χριστός ὅλος, јер Божанствено Божанство је недељиво; покрећем ногу, и гле, она блиста као и Он. Не реци да ја

богохулствујем, него прими ову стварност, и поклони се Христу који те чини таквим. Јер и ти, ако усхтеднеш, постаћеш органски део Његов — μέλος αὐτοῦ. И на тај начин, сви органски делови свакога од нас постаће органски делови Христови, и Христос — органски делови наши; и све неприличне делове Он ће начинити приличнима, украшавајући их лепотом и славом Свога Божанства; и ми, живећи заједно са Богом, постаћемо богови, не примећујући уопште неприличност у телу нашем, него васцелим телом нашим поставши слични Христу, сваки део тела нашег биће васцели Христос — ὅλος Χριστός. Јер постајући многи делови, Он остаје један и недељив; а сваки део посебно јесте сам васцели Христос . . . Он, ваистину васцели Бог, постаде васцели човек; Он један, нераздељив, ваистину савршен човек. но и Он исти јесте Бог, сав у свима деловима

Тако је било и сада у последња времена бива. Ето, Свети Симеон Побожни, Студит,[\[5\]](#) имађаше васцелог Христа, и сам сав беше Христос, и све своје органске делове и делове сваког другог посебно и свих скупа, он свагда посматраше као Христа, и остајаше чврст, неповредив и бестрастан; и пошто сам беше васцели Христос, то он гледаше као Христа ове крштене и у васцелог Христа обучене.[\[6\]](#)

Спасење се састоји у органском благодатно-врлинском сједињењу човековом са Спаситељем, Богочовеком Господом Христом. А преко Њега са васцелом Светом Тројицом. Тиме пак дарује се човеку све најбоље и најсавршеније што постоји у свима световима Божјим, а најпре у самом Тросунчаном Божанству. Свети Симеон Нови Богослов благовести:

Господ се неизменљиво и неисказано оваплотио и произашао од Свете Дјеве ради спасења свих нас. А спасење се наше састоји у овоме: Јавила се Велика Светлост, на земљу је сишло Царство Небеско; или боље рећи: дошао је Цар свих, јер је пожелео усличити се нама, да бисмо ми, ујединивши се с Њим као са Светлошћу, јавили се као друге светлости, сличне Првој Светлости, и поставши заједничари Царства Небеског, били заједничари славе Његове и уједно наследници вечних блага, која нико никада видео није. А та блага, уверен сам, верујем, и говорим јесу: Отац, Син и Дух Свети — Тројица Света. То је извор блага; то живот свега постојећег; то утеха и спокојство; то одећа и слава; то радост неизразива и спасење свих који су постали заједничари Његовог сјаја и осећају да имају општење с Њим. Не ма сумње, Он се зато и назива Спаситељ што даје спасење свима са којима се сједини. Спасење пак јесте избављење од свих зала и вечни проналазак у Њему свих блага; оно нам место смрти дарује живот, место таме светлост, место робовања страстима и срамним делима савршену слободу; и то дарује свима који су се сјединили са Христом — Спаситељем свих, који стичу тада сваку неодољиву радост, свако весеље и свако радовање.[\[7\]](#)

У Богочовечанском телу Цркве Свети Симеон Нови Богослов доживљује себе као богочовечанско биће кроз богочовечанске свете тајне и богочовечанске свете врлине. Све човечанско прожето је божанским; све човечанско налази своје савршенство у божанском. А збивањем свега тога увек је у категорији богочовечанског, стога увек надумно и надизразиво. Ту човеку преостаје једино муцање. И кроз такво свето муцање Свети Симеон благовести:

О, како је неизмерно милосрђе Твоје, Спаситељу! Како си Ти удостојио мене да postanем члан Твој, органски део Твој — мене нечистог, пропалог и блудног? и

како си обукао мене у пресвету одећу која блиста блеском бесмртности и претвара у светлост све моје органе? Јер пречисто и Божанствено тело Твоје сво блиста огњем Божанства Твога, растворивши се у Њему и неизрециво помешавши се с Њим. И тако, Ти си и мени даровао њега, Боже мој, јер ово трулежно обиталиште моје, тело моје, сјединио си са пречистим телом Твојим, и крв моја помешала се с крвљу Твојом; знам да сам се ја сјединио и са Божанством Твојим, и постао тело Твоје свечисто, члан Твој свеблестав, члан ваистину свет, члан светао, прозрачан и светозаран. Ја видим красоту Твоју, видим блистање као у огледалу, видим светлост благодати Твоје, и дивим се неисказаној светлости, и запрепашћен сам видећи себе од каквог сам постао овакав.^[8] Који Тебе има, Господе, ваистину има у Теби све и сва.^[9] Сав Богочовечански домострој спасења има за циљ: начинити човека Богом.^[10]

НАПОМЕНЕ:

[1] тамо, Κεφάλαια прак. ?????????, 61; стр. 535.

[2] Еф, 5, 27.

[3] Еф, 5, 27.

[4] Гал. 2, 20.

[5] Духовни отац Св. Симеона Новог Богослова.

[6] Химне, Химна 15, стр. 288. 290. 294; Sources Chretien., 156; Paris 1969.

[7] Химне, Химна 14, стр. 24; μέρος II.

[8] Химне, Химна 18; стр. 123—124; Сергиевъ Посад, 1917 [9] тамо, Химна 45; стр. 210.

[10] тамо, Химна 59; стр. 266.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - БОГОЧОВЕЧАНСКО ПРЕДАЊЕ

Црква на свом Богочовечанском путу

Свето Причешће нас обоготворава

Новозаветни савез Бога са људима остварен је на овај начин: Бог Логос узео је на Себе тело и подарио Божанство.[1] И то само свечисто тело које је Он примио од Пречисте Марије Богородице, и у коме се од Ње родио, Он нам даје у Светој тајни Евхаристије, и једући га ми имамо унутра у себи, сразмерно достојности свакога од нас причасника васцелог оваплоћеног Бога — ὅλον τόν σαρκοθέντα Θεόν — и Господа нашег Исуса Христа. По речи Његовој: Који једе моје тело и пије моју крв, борави у мени и ја у њему.[2] Усељујући се у нас, Он се на неисказан начин сједињује са нашим бићем и природом, и обоготворава нас — μας θεοποιεῖ —, пошто ми постајемо сутелесници Његови, и јесмо тело од тела Његова и кости од костију Његових.[3]

Највише што је Бог могао даровати свету, даровао је: Себе — Богочовека, Себе — Цркву, Себе — Спаситеља, Себе — Обожитеља, Себе — Васкрситеља, Себе — Вечно Добро, Себе — Вечну Истину, Себе — Вечну Љубав, Себе — Вечну Правду, Себе — Вечни Живот. Све бесмртне животворне силе лију се непрекидно из Њега, и дају нам Њега васцелог. Дају нам Га у свему и кроза све што припада Цркви. И у најмањем делићу Богочовечанског тела Цркве, где — васцели Господ Христос са свима Својим безбројним и бескрајним Божанским истинама. И најмањи проблем Цркве решава се увек, посредно и непосредно, васцелим Богочовечанским Господом Христом. Јер и сама Црква, и само Свето

Откривење, и само Свето Писмо, и само Свето Предање није друго до — Богочовек Христос, који у Себи носи сва решења свих људских проблема у свима световима, решења — Богом и у Богу, очовеченим Богом и у очовеченом Богу. Увек — решења Цркве, у свему и по свему Богочовечанске, Главе њене чудесне и свечудотворне: свесладчајшег Господа Исуса Христа, Богочовека, коме се с правом клањају сва бића у свима световима небеским, земаљским и преисподњим.^[4] Свети Симеон Нови Богослов, сав у том Богочовечанском осећању и сазнању Цркве, благовести Вечну Истину Цркве Христове говорећи:

Господ наш и Бог, желећи научити нас да се Богу треба приближавати помоћу неког посредника и јемца, сам нам је показао пример и образац тиме што је сам постао први посредник и заступник људске природе, и принео то у Себи Оцу Своме и Богу. Затим је за слуге овога посредништва и заступништва поставио Своје свете Апостоле који су и привођили Господу Христу све поверовавше у Њега. Апостоли су опет из средине ових избирали најдостојније и њих рукополагали за наследнике себи, да буду служитељи тог посредништва. Ови су опет избирали и рукополагали друге, а ови оне који су им следовали. И на тај начин ово се чува до сада путем наслеђа — *ката διαδοχήν*. И Бог неће да ми преступамо и газимо такву Његову заповест и предање, већ жели да живимо по закону и предању које нам је Он прописао. Стога Господ говори: Нико не може доћи к мени ако га не привуче Отац који ме посла;^[5] и опет: Нико неће доћи к Оцу до кроза ме.^[6] Исто тако, нико не долази к вери у свету и једносушну Тројицу, ако не буде неким учитељем научен догматима вере; такође, нико не бива крштен, и нико се не причешћује Божанским Тајнама сам без свештеника. А ко се не крсти и не причешћује Пречистим Тајнама, тај, по речи Господњој, неће добити живот вечни.^[7] Тако дакле, без светог крштења и без причешћивања Божанским Тајнама ниједан се хришћанин не може удостојити вечнога живота. Ове пак тајне предају се нама не преко светих Апостола и не преко светих Отаца што су били после Апостола, него се предају преко освећених лица која постоје и живе међу нама. Стога је очигледно да ми не можемо и не треба да се туђимо њиховог посредништва у делу нашега спасења. Оно што су Оци који су живели у ранија времена предавали верницима, то исто предају и нама наши духовни оци: свети Оци су крстили водом и Духом, то исто чине и ови оци сада; они су предавали тело и крв Христову, то исто предају нама и ови. Оно што су Апостоли у своје време чинили за верне и чему су их учили, то исто чине и за нас сада оци наши духовни — архијереји и јереји: учећи нас потпуно свему ономе чему су и свети Апостоли учили. И пошто се они у овом погледу ничим не разликују од Апостола, то су они несумњиво синови Апостола и Апостоли за нас. И они који њих не примају, и речи њихове не слушају, нека чују шта таквим лицима говори Господ наш Исус Христос: Заиста вам кажем: лакше ће бити земљи Содомској и Гоморској у дан Страшнога суда неголи вама.^[8] Господ је рекао Својим Апостолима:

Који вас прима, мене прима;^[9]ко вас слуша, мене слуша; и ко се вас одриче, мене се одриче; а ко се мене одриче, одриче се Онога који је мене послао.^[10] Ове се Спасове речи односе и на сличне њима, наследнике њихове, и на оне који сада живе, и на оне, сличне њима, који ће живети касније. Разуме се, они који њих не примају и не слушају их, него их одбацују — не примају и не слушају самога Христа Господа него Га одбацују. Одбацујући Њега, они одбацују Бога Оца који Га је послао. Црква Божја, каква је била у древна времена, таква је и сада. И као што је онда Бог одредио за њу најпре Апостоле, друго Пророке, треће Учитеље, и остале набројане светим Павлом,^[11] тако и сада они бораве у лицу наследника својих, старешина црквених, да би сваки примао неке као Апостоле, неке као Пророке, неке као Учитеље.^[12]

НАПОМЕНЕ:

[1] ?όγος 45, 9; стр. 221.

[2] Јн. 6, 56.

[3] тамо, λόγος 45, 9; стр. 222.

[4] Ср. Флб. 2, 10.

[5] Јн. 6, 44.

[6] Јн. 14, 6.

[7] Мк. 16, 16; Јн. 6, 53.

[8] Мт. 10, 15; 11, 22.

[9] Мт. 10, 40.

[10] Лк. 10, 16.

[11] Еф. 4, 11; 1 Кор. 12, 28.

[12] тамо, λό??? 11; стр. 77. 78.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - БОГОЧОВЕЧАНСКО ПРЕДАЊЕ

Црква на свом Богочовечанском путу

Човек - бог по благодати. Бескрајно усавршавање човека кроза сву вечност
Човек је саздан од Бога боголиким бићем. Са једним божанским циљем: да се у васцелом животу свом уподобљава Богу, живећи Богом, мислећи Богом, хотећи Богом, радећи Богом. А то значи: да се непрекидно и бескрајно усавршава Богом.

Зато је Бог и Господ постао човек, и јавио се и остао Црквом у свету као Богочовек. Са циљем? Да обожи човека, да га начини богом по благодати, богочовеком по благодати. Како? Учинивши човека сутелесником Својим у Своме Богочовечанском телу — Цркви: и на тај начин испуњујући га свим Својим богочовечанским силама, оживљујући га, обесмрћујући га, обогочовечујући га, дајући му васцелог Себе кроз свете тајне и свете врлине. И тиме оспособљујући човека: да у Богочовечанском телу Цркве непрекидно расте растом Божјим „у човека савршена, у меру раста висине Христове”.^[1]И то непрекидно рашћење, то христолико усавршавање почиње на земљи, али се продужује у оном свету бескрајно, кроз сву вечност која није друго до Христова Богочовечност. Да, богочовечанско усавршавање човека Христом Богом нема краја. Бог је сав бескрајан на свима тачкама Свога бића. И човек је боголикошћу својом бескрајан у христоликом усавршавању свом. У Христу Богу човек се увек, и у овом и у оном свету, у васцелом бићу свом осећа боголико бескрајним. Нема сумње, у Богочовеку Христу, у Богочовечанском телу Цркве Христове човек увек доживљује све нова и нова блаженства, све нове и нове благовести, јер доживљује Бога и Господа Христа, чије су божанске бескрајности неизмерно бескрајније од наших боголиких бескрајности. И зато никада и нигде краја Божјим бескрајностима, па стога никада и нигде краја човековом христоликом усавршавању. То је животно искуство и опитна блавест свих светитеља Божјих. Нарочито Светог Симеона Новог Богослова. њиме је свеубедљиво посведочена еванђелска истина: човековом

усавршавању Христом Богом нема краја у вечности. Он богомудро благовести:

О чудеснога дела! о дивног дара доброте! — људи бивају у обличју Бога, и у њима се уобличује Онај каји је за све несместив: Бог по природи неизменљив и непроменљив, који благоволи обитавати у свима достојнима, да би сваки имао унутра у себи Цара свега, и само Царство, и све што се односи на Царство, и блистао јаче од светлости видљивога сунца, као што је заблистао васкрсли Бог наш. И стојећи пред Оним који их је тако прославио, они ће боравити у дивљењу од преизобилне славе и непрекидног узрастања у њима Божанске светлости. Јер напредовању вавек неће бити краја — οὐδε γὰρ τέλος εἶται προκοπῆς εἰς αἰῶνας, пошто ће заустављање у узрастању учинити крај Бескрајноме, потпуно Несхватљивог учинити схватљивим, и Несместивог свима учинити предметом засићености. Но пуноћа и слава светлости Његове биће бездан усавршавања и почетак без краја Као што светитељи, имајући Бога унутар себе уобличена, стоје пред самим Њим који блиста неприступном светлошћу; тако у њих крај означава почетак славе, или јасније: у крају они ће имати почетак и у почетку крај. Савршено Пуни нема потребе за допуном, и они који иду за Бескрајним не достижу краја — τό τέλος μή φθάνειν. Јер ако човек пређе ово видљиво небо и земљу и све што је на земљи, може ли пронаћи место где би нашао крај вештаственом свету или бар умом обухватити невештаствени свет? Но све је то бескраји бездан, са свих страна подједнако бескрајан; и све је то испуњено Божанственим Божанством. Према томе, они који постају заједничари Његови и у Њему обитавају, како могу Њега васцелог обухватити, да би се чак заситили Њиме? Или, како они могу достићи крај Бескрајнога? — То је немогуће и потпуно неоствариво. Таква мисао апсолутно не може ни на ум пасти светима, било онима што су на земљи у телу или онима што су се преселили ка Господу. Јер поплављени светлошћу Божанске славе, сијајући и блистајући, и наслађујући се њоме, они са потпуном и савршеном убеђеношћу ваистину знају, да ће усавршавање њихово бити бескрајно и напредовање њихово у слави вечно — ἀτέλεστος ἡ τούτων τελειότης καὶ ἡ τῆς δόξης προκοπή αἰένου. Но настаје питање: где ће стајати они што су отпали од Бога и далеко се налазе од Онога који се налази свуда? — Нема сумње, и они ће се налазити унутар „свега“, али свакако изван Божанске светлости и ван Бога. Јер као што слепци, иако са свих страна обасјавани сунцем, уствари су изван светлости, пошто су од ње удаљени чувством и видом, — тако и божанска светлост Свете Тројице јесте у „свему“, али грешници, закључани у тами, и усред светлости не виде светлост и уопште немају божанског познања и чувства; и они, паљени и осуђивани својом савешћу, имаће неисказано мучење и неизразиву тугу вавек.^[2]

Будући узрок свему, вели Свети Симеон Нови Богослов, Господ је свуда у свему, и сав испуњује ове по суштини и по природи; исто тако и по Ипостаси Бог је свуда, као живот и давалац живота. Нема сумње, Он је и усред свега и изван свега; нема сумње, пошто је Сам светлост, куда би се Он сакрио испуњавајући све? А ако Га ти не видиш, по томе познај да си ти слеп и усред светлости сав испуњен тамом. Јер Он бива видљив за достојне, а види се не потпуно, него се види невидљиво, као један зрак сунца; зрак видљив, Сунце невидљиво.[\[3\]](#)

Живот у Цркви је увек живот у Богочовеку Христу, живот у Богочовечанском телу Његовом, телу коме је Он Глава. Све Његово постаје наше кроз овете тајне и свете врлине, јер се саоваплоћујемо Њему, постајемо Његови „сутелесници“[\[4\]](#) Тиме учествујемо у Његовом оваплоћењу, у пресветој и превеликој тајни Његовог Богооваплоћења. А оваплоћење Бога је најважнији догађај за људска бића у свима световима и у свима временима, као и у свима бесмртностима и у свима вечностима. Саоваплоћавањем оваплоћеном Богу ми стичемо богочовечанске светиње и силе: богочовечански живот и богочовечанско богопознање. По Светом Григорију Палами, нема другог средства да се позна свеистинити Бог него: накалемити себе новим рођењем — крштењем на Телу оваплоћеног Бога Логоса, Уствари, свети су „они који су рођени од Бога Логосом по благодати у Духу и који чувају боголикост и сличност Богу, чувају помоћу боготворећих сила што су у телу Цркве“.[\[5\]](#) То нарочито бива кроз свету Евхаристију. Призивајући светом Причешћу своју паству, свети Архиепископ Солунски подсећа их да су они дужни бити са Христом не само Један Дух него исто тако и једно Тело. Притом их упозорава да су они „тело од тела Његова и кост од костију Његових“, и да је такво сједињење које нам Господ Христос нуди преко

Евхаристијског Хлеба. Узевши на Себе наше тело и нашу крв Он се изједначио с нама. Он нас је везао за Себе и прилагодио Себи постајући једно тело с нама, кроз причешће Евхаристијском Крвљу. Ходите, вели Господ Христос, једите Тело моје, пијте Крв моју, да бисте не само били слика Божија, него да бисте постали богови и цареви, вечити и небески, облачећи се у мене, Цара и Бога.[\[6\]](#)

По светом Григорију Палами: Црква је заједница стварна и видљива. Крштење нас обавезује не само да видимо Христа у нама самима, него исто тако и у нашој браћи. Носећи Христа у себи, сваки хришћанин носи у себи сву своју браћу: када се чини добро једном хришћанину, чини се Христу и васцелој Цркви; јер ко ће раздвојити оне који су једно, — сагласно молитви Спаситељевој,[\[7\]](#) сједињени са Богом јединим помоћу Логоса јединог у Духу једином. Црква = заједница је чувар откривене Истине: Бог жели да ми који смо рођени од Њега благодаћу останемо нераздвојно с Њим и једни са другима. Сваки од нас који се називамо хришћани јесте члан целе Цркве, нека казује оно што је стварност и што је истина, иначе он није друго до варалица и непријатељ, и није члан Цркве.[\[8\]](#)

НАПОМЕНЕ:

-
- [1] Еф. 4, 13; Кол. 2, 19; ср. Мт. 5, 48.
- [2] тамо, λόγος 27, стр. 40. 41; μέρος II, ср. тамо, λόγ. 41, стр. 63.
- [3] тамо, λόγος 41, стр. 62; μέρος II.
- [4] Еф. 3, 6.
- [5] Јован Мајендорф. *Introd, a l'etude de Greg. Palamas*, стр. 244; Editions du Seuil, Paris 1959.
- [6] тамо стр. 247—248.
- [7] Јн. 17, 21.
- [8] тамо, стр. 249. 250.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - БОГОЧОВЕЧАНСКО ПРЕДАЊЕ
Црква на свом Богочовечанском путу

Непогрешивост Цркве. Антитројица: грех, смрт и ђаво

Свети Григорије Палама апостолски благовести: Грех нас несумњиво одваја од Цркве, и једино нас покајање измирује са њом; и грех против истине је тежак свима. Па и сами епископи, овлашћени учитељи истине, не изузимају се од овог правила: ако остану верни Предању и раде у сагласности са васцелом Црквом, ако остају у својим епархијама, тада су они у истини. Но одвоје ли се од учитељства, они губе не само своје учитељство него и само својство хришћанина, и њихове анатеме немају никакву вредност. Не само епископи, него и читаве помесне Цркве могу се одвојити од истине, тако се Црква латинска није још вратила Православљу. Црква, стуб и тврђава истине, није мање непоколебљива и чврста, ослањајући се темељно на оне који држе истину. И заиста они који припадају Цркви Христовој јесу сви у истини, а они који су једном засвагда напустили истину, самим тим су напустили Цркву. Чудо непогрешивости Цркве остварује се у телу васцеле Цркве. То значи: непогрешивост Цркве остаје коначно искључиво привилегија Христа, право Христа, Главе Цркве, који дајући људима дарове Духа — нарочито апостолско учитељство — којег се сви могу показати недостојни, продужује да живи и да се пројављује у Његовом Телу као целини. Црква, Тело Христово обухвата подједнако анђеле и праведнике свих времена.^[1]

Ми у земаљском свету знамо, од Богочовека знамо: Истина је Богочовек; Истина је оваплоћени Бог Логос; Истина је тело Богочовека Христа = Црква. Ту блавест објавио је сам Свеистинити Бог и Господ Христос, и показао је Собом остварену у земаљском свету, који се давио у безобалном мору лаж: „Ја сам Истина”.^[2] И то Истина која је једини Пут у Живот Вечни, а и сам Живот Вечни са свима божанским светињама и красотама, какве око људско не виде, и ухо не чу, и срце човеково не наслути.^[3] Све што је Богочовеково, са свих страна је бескрајно и безгранично. И Богочовек — Истина ослобађа људско биће од свих убиствених ограничења. А то су: грех, смрт и ђаво. Они се свим силама труде да човекове боголике бескрајности и богочежњиве безграничности ограниче, раслабе, опатуље, заробе, паралишу, униште, сведу на небиће, и тако човека потопе у свој страшилни богоборачки пакао, у коме нема краја ни мукама, ни ужасима, ни страхотама, ни злоћама. Ослобођење од тога? Једино Господ Христос, и Богочовечанска слобода што је у Њему. Зато је Он, једини у свима човечанским световима, објавио блавест: „И познаћете Истину, и Истина ће вас ослободити”.^[4] Чега? — греха, смрти и ђавола.

И заиста, свемилостиви Господ Христос је ослободио род људски свеужасне тројице, антитројице: греха, смрти и ђавола. И непрекидно ослобађа свакога човека који то хоће. Отуда у светог Апостола блавест и заповест: „Стојте у слободи којом нас Христос ослободи, и не дајте се опет у јарам ропства ухватити”.^[5] А то је могуће свакоме који верује. По обећању Свемилостивога и Свеистинитога: „Све је могуће ономе који верује”.^[6]

НАПОМЕНЕ:

[1] тамо, стр. 250. 251.

[2] Јн. 14, 6.

[3] Јн. 14, 6; 1 Кор. 2, 9–12.

[4] Јн. 8, 32.

[5] Гал. 5, 1.

[6] Мк. 9, 23.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

**ЦРКВА - БОГОЧОВЕЧАНСКО ПРЕДАЊЕ
Црква на свом Богочовечанском путу**

У стварима вере - нема компромиса!

У Богочовеку Господу Христу Истина и Живот су једносушни. Живљењем у Истини и живљење Истином даје нам тачно богопознање = христовознање = црквопознање. Ко се саоваплоти Богочовеку = Цркви, тај има Истину и зна Истину, јер живи њоме и њеним богочовечанским силама. А то саоваплоћавање бива вером и осталим светим врлинама,

које су увек од вере и увек безизлазно у вери, и њеним бескрајностима. „Јер вером ходимо а не видом”.^[1] Са људске стране, једино еванђелска, богочовечанска вера усељује Господа Христа у срца наша, и нас у Њега.^[2] И онда сваки од нас, по мери вере своје, доживљује свету еванђелску истину: „Ја више не живим, него живи у мени Христос”.^[3] Све богочовечанске бескрајности боголиког бића људског живе Богочовеком = Црквом, и обухватају васцелог Богочовека Господа Христа, те је Он за нас хришћане све и сва у свима световима и у свима вечностима. Зато је од свега у човеку најважнија вера у Богочовека, јер она и јесте богочовечанска сила која обогочовечује све у човеку: и ум, и срце, и вољу, и савест, па и само тело припремајући га за васкрсење из мртвих и за живот вечни у Христовој Вечности = Богочовечности. Отуда и благовест у светом Еванђељу Богочовековом: „Све што није од вере грех је”.^[4]

Са свих тих богочовечанских разлога, у стварима вере нема компромиса. То је основни догмат апостолско — светоотачке православне христологије = сотериологије — еклисиологије = алитиологије. Нема никакве гносеолошке, ни никакве онтолошке везе између Истине и лажи. Знамо, од оваплоћеног Бога знамо: Истина је Бог. А лаж? Лаж је ђаво.

Следећи свим срцем, свом душом, свим умом, свом снагом светим Апостолима и светим Оцима и светим Васељенским саборима, богоносни Отац наш Свети Марко Ефески, Исповедник, не допушта никакав компромис у стварима вере, никакво одступање и уступање. Када су на Флорентинском сабору православне присталице Уније с латинима викали к њему, апостолски богомудром и одлучном противнику Уније: „Нађи нам излаз, икономију”, он је одговарао: „Ствари вере не допуштају икономију. То је исто као и рећи: одруби себи главу, па иди куда хоћеш. — Између истине и лажи нема ничег средњег. Оно што се односи на Цркву (τὰ ἐκκλησιαστικά) никада се не решава путем компромиса. Нека нико не господари у нашој вери: ни цар, ни архијереј, ни псевдо-Сабор, нити ико други, него сам једини Бог, који нам је предао њу и Сам и преко Својих Ученика”.^[5]

Свети Марко благовести: Сви Учитељи Цркве, сви Сабори и сво Божанско Свето Писмо саветују нам да бежимо од оних који неправославно мисле и одступају од општења с нама. Канон Другог Антиохијског сабора наређује: „Који општи са одлученима од општења, Нека и сам буде одлучен од општења”. Св. Василије Велики вели: Ако неки уображавају да исповедају здраву веру, но притом опште са неправославнима, ако и после савета не престану тако поступати, онда треба и њих саме не само сматрати за одлучене, него их ни браћом не називати.^[6]

Свети Исповедник Ефески пише: „Ми у свему следујемо свештеним Учитељима и древним Апостолским предањима”. А патријарху

Цариградском, који такође учествује на Флорентиском сабору, Свети Марко пише: треба да се боримо Не плашећи се ничега и не стидећи се ничега: ни спољних непријатеља, нити међу нама православнима налазећих се псевдохришћана, нити непријатгља Духа; и да са великом смелошћу исповедамо до послдњег даха драгоцени залог светих Отаца: Исповедање Вере, познато нам из детињства, и са којим ћемо, на крају, и отићи одавде, односећи ако ништа друго онда — Православље, Православну Веру, која ни у чему нема ни најмањег недостатка.[\[7\]](#)

Свети Исповедник Марко благовести: Молим, да сачувамо истиниту и од Отаца предану нам Веру нашу као добар залог, ништа не додајући и ништа не одузимајући; јер до сада ми смо имали Веру без икаквих недостатака, и не осећамо потребу за Сабором или Актом Уније, да бисмо се научили чему новијем, ми који смо синови и ученици Васељенских сабора и Отаца који су заблистали на њима и после њих. Хвала наша је Вера наша, добро наслеђе Отаца наших. Са њом ми се надамо предстати Богу и добити опроштај грехова; а без ње не знам каква ће нас праведност ослободити вечних мука. Онај пак који ради на томе да ми одбацимо нашу Веру и заведемо другу, новију веру, макар он био и Анђео с неба, проклет да буде,[\[8\]](#) и нека нестане и сваки спомен о њему и пред Богом и пред људима. Нека нико не господари у вери нашој: ни цар, ни архијереј, ни псевдо-Сабор, нити ико други већ само — једини Бог, који нам је предао њу и Сам и преко Својих Ученика.[\[9\]](#)

Што је Свети Атанасије Велики — „Тринаести Апостол“, „Отац Православља“ за Православну Цркву у четвртном веку, то је Свети Марко Ефески Исповедник за њу у петнаестом веку. И као што је у Светом Атанасију била сва истина Православља, а не у многобројним аријанствујућим и полуаријанствујућим епископима, тако је и у Светом Марку Ефеском била сва истина Православља а не у осталим латинствујућим учесницима псевдо-Сабора Флорентиског. Богомудри и неустрашиви Исповедник Ефески и на самртном часу оставља пред сведоцима исповедничко завештање: да му ни Цариградски патријарх нити ико од његових присталица, који је потписао и примио Унију са латинима у Флоренцији, не долази на погреб нити учествује у погребним богослужењима. Он изјављује: Ја говорим и сведочим пред многима овде присутним и угледним људима: ја нипошто нећу и не примам општење с Патријархом и онима што су с њим ни у овом мом животу, ни после смрти, пошто не примам ни Унију са латинима, ни латинске догмате, које је примио он и његови једномишљеници. Ја сам потпуно уверен да што даље стојим од њега и сличних њему, утолико бивам ближе Богу и свима Светима; и уколико одвајам себе од њих, утолико сам сједињенији са Истином и са Светим Оцима, Богословима Цркве. Исто тако сам убеђен да њихове присталице далеко стоје од Истине и блажених Учитеља Цркве. Стога и говорим: као што сам у току целог живота свог био одвојен од њих, тако и у време одласка свог, па и после моје смрти, ја се одричем општења и уједињења с њима и проклињући заповедам: да се нико од њих не приближи ни моме погребу ни моме гробу.[\[10\]](#)

НАПОМЕНЕ:

[1] 2 Кор. 5, 7.

[2] ср. Еф. 3, 17. 12; Јевр. 4, 16.

[3] Гал. 2, 20.

[4] Рм. 14, 23.

[5] Архим. Амвросиј, Свјатиј Марко Ефескиј и Флорентијскаја Унија, стр. 226. 227. 340. — Holy Trinity Monastery, Jordanville, N. Y. 1963. г.

[6] тамо, стр. 282.

[7] тамо, стр. 347. 352. 353.

[8] Ср. Гал. 1, 9 [9] тамо, стр. 354.

[10] тамо, стр. 369.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - БЛАГОДАТНА ЗАЈЕДНИЦА

Све божанствене стварности, оваплоћене у Богочовеку Христу, непрекидно лију из себе неизбројне и неизмериве божанствене силе, енергије, неопходне људскоме бићу за спасење, за обожење, за охристовљење, за уцрковљење, за одуховљење, за отројичење, за обогочовечење, и називају се једном речју: Благодат = χάρις. Све те божанске силе свестрано су богочовечанских својстава и карактера. И тиме свим бићем у богочовечанском телу Цркве, од њега и кроз њега. У Цркви је све Богочовечанско, јер све Богочовеково. Нема ничег у Цркви што је ван категорије Богочовечјег и Богочовечанског. Наше спасење = наше обогочовечење није ништа друго до наше непрекидно облагодаћење. У Цркви и Црквом благодат је безобални океан божанских, богочовечанских обогочовечујућих, охристовљујућих, отројичујућих сила, енергија, које непрекидно делају и делују у Богочовечанском организму. Богочовеком Христом, који је Црква, нама су дароване све Божанске силе које су потребне људима за живот и побожност у обадва света.[\[1\]](#)

Према Богочовеку, и као Личности и као Цркви, стоји човек са својом боголиком природом. Створен Боголиким, човек поседује боголику слободу. Та слобода је огромних неизмеривих размера. По својој слободној вољи човек може чак и Бога одбацити и ђавола пригрлити. И још: човек може постати и „Бог по благодати“, али и ђаво по слободном хтењу. Нормално и богомудро употребљена, слободна воља приводи човека Богу и сједињује са Богом; злоупотребљена, она приводи човека ђаволу и сједињује са ђаволом. Историја рода људског је речити сведок тога. Бог је зато и постао човек да као Богочовек, у Богочовечанској Личности Својој, покаже човеку и научи човека како може богомудро руководити својом слободном вољом, и из себе благодаћу изградити благодатног, христоликог човека, и до потпуности усавршити боголикоост овога бића. А да би за постигнуће тога циља дао потребне божанске силе човеку, Он је на Себи, Богочовеку, основао Цркву, са њеним светим тајнама и светим врлинама. Постајући „сутелесник“ Богочовечанског тела, Цркве,[\[2\]](#) помоћу светих тајни и светих врлина, човек и постиже Богом му постављени циљ: постаје „Бог по благодати“. Сва се спасоносна мудрост и богомудрост човека хришћанина састоји у томе, да он сву своју слободну вољу добровољно потчињава божанској вољи Господа Христа, по угледу на самог Господа Христа, који је у Својој Богочовечанској Личности Своју човечанску вољу добровољно потчињавао Својој Божанској вољи. Тај богочовечански однос: између воље Божанске и човечанске важи као најсавршенији закон и најнеопходније правило у Богочовечанском телу Христовом — Цркви: своју човечанску вољу добровољно потчињавати Божанској вољи Господа Христа. и тако помоћу благодати светих тајни и светих врлина осигурати себи спасење, обожење, обогочовечење и живот у Царству љубави Христове.

У Богочовечанском телу Цркве дата је сва благодат Тројичног Божанства, благодат која спасава од греха, смрти и ђавола, препорођујући нас, преображавајући нас, освећујући нас, охристовљујући нас, обожујући нас, отројичујући нас. Али свакоме од нас даје се та благодат „по мери дара Христова”.^[3] А Господ Христос одмерава благодат свакоме по труду његовом:^[4] по труду у вери, у љубави, у милосрђу, у молитви, у посту, у бдењу, у кротости, у покајању, у смерности, у трпљењу, и у осталим светим врлинама и светим тајнама еванђелским. Предвиђајући Својим божанским свезнањем како ће се који од нас користити благодаћу Његовом, дарима Његовим, Господ Христос тако и раздељује дарове Своје: „свакоме према његовој моћи”.^[5] Међутим, од нашег личног труда и умножавања божанских дарова Христових зависи наше место у животворном Богочовечанском телу Христовом — Цркви, која се као једно и недељиво небоземно Богочовечанско биће протеже од земље до уврх изнад свих небеса над небесима. Уколико човек више живи пуноћом Христове благодати, утолико је и више дарова у њему, и утолико се више разливају по њему, као по сутелеснику Христовом, богочовечанске силе Цркве Христове, тела Христова, силе које нас очишћују од свакога греха, освећују, обожују, обогочовечују. При томе сваки од нас живи у свима и ради свих, јер смо једно тело сви. Зато се и радује сваки даравима своје браће, нарочито када су већи од његових.

Сва благодат Тројичног Божанства, са свима богатствима својим, сишла је у наш земаљски свет Богочовеком Господом Христом. И то у таком изобиљу, да је свети Еванђелист објавио свестварну блавест: благодат постаде од Исуса Христа.^[6] Као да до Њега није било благодати у нашем земаљском свету. Оваплоћењем Господа Христа сва се Света Тројица отворила према земаљском свету, јавила себе, дала себе роду људском. То су, по светим Оцима, божански „изласци” — *πρόοδοι*, божанске енергије, које се дају свету и људима. Речју: све и сва Тројичног Божанства дато, и казано, и објављено, и оваплоћено у телу Христовом — Цркви. Зато је у њој све и сва од Свете Тројице и о Светој Тројици. Зато је у њој: и Спаситељ и спасење, и Богочовек и обогочовечење, и Света Тројица и отројичење. Све у свему: Бог постаје човек, и човек постаје Бог по благодати. То су ова Еванђеља Свете Тројице за род људски; то сва Блавест и Свеблавест Цркве.

Бог Логос, поставши тело, и тиме поставши човек, усели се у нас, пун благодати и истине; и од пуноће његове ми сви, као чланови тела његовог — Цркве, примисмо благодат на благодат.^[7] Сав Господ Христос је благодат. Отуда је и Еванђеље његово — „Еванђеље благодати Божје”.^[8] И живећи у Христу који је благодат, ми се у свему богочовечанском обогаћујемо кроза Њ.^[9] Подвиг спасења у ствари је подвиг облагодаћења.^[10] Све и сва Господ Христос нам дарује благодаћу; а за све то ми дајемо од себе веру: „благодатју сте спасени кроз веру”.^[11]

Богочовечанским телом Цркве Господ Христос је „Бог сваке благодати“.[12] Наше је: трудити се, подвизавати се у врлинама; Спасово је: давати нам благодат спасења и обожења; јер врлинама ми упијамо у себе животворне и боготворне силе благодати; без тога благодат је узалуд у нама.[13] Очигледна је еванђелска блавест и заповест: труд умножава благодат, благодат умножава труд.[14] Богочовечанску стварност еванђелске благодати опитно сведоче и радосно блавесте како свети Апостоли тако и свети Оци. Свети Атанасије Велики блавесте: Једна се благодат лије од Оца кроз Сина у Духу Светом.[15] Давана у светај Тројици, благодат се даје од Оца кроз Сина у Духу Светом.[16] Благодат дарована нам Спаситељем, јавила се и дарована нам је са доласком Спаситеља.[17] Једна и иста благодат даје се од Оца у Сину ... Отац дарује благодат кроз Сина.[18] Благодат је једна: даје се од Оца у Сину.[19]

Облагодаћени ум Овезог Макарија Великог блавести: Благодат постепено делује и овлађује душом, испитујући вољу човекову. И ако је душа сагласна са благодаћу, благодат продире у најдубље дубине њене, док најзад потпуно не овлада њоме.[20] Нема сумње, главна одлика човекова бића јесте човекова слободна воља, њена неприкосновеност. Ни сам ђаво не може приморати човека на зло; он му може само предлагати разна зла. Исто тако Бог не приморава на добро боголику слободну вољу човекову. Човек располаже огромном слободном вољом, и он слободно бира између Бога и ђавола, између добра и зла, између живота и смрти. Св. Макарије Велики учи: Људи, код којих се благодат Божја усели у саме дубине ума, Господ постане као њихова душа — Јер, по речима светог Апостола: Ко се приљуби уз Господа, пастане један дух с Господом.[21] Тада душа ваистину постаје као душа Господа — *ὡς ψυχή τοῦ Κυρίου*, јер добровољно и свим хтењем својим она се предаје сили Светога Духа, да би царовала у њој; и већ не ходи по својој вољи.[22] Ко је пришао Господу Христу, дужан је у почетку на силу — *προς σίαν* — приводити себе добру, макар се и не хтело његовом срцу. Јер свеистинити Господ каже: Царство се небеско с напором узима — *δι᾿ ἰσχύος*, и подвижници га задобијају.[23] Стога макар нам се и не хтело, треба приморавати себе на врлину: приморавати себе на љубав, ако љубави немамо; приморавати себе на кротост, ако нам кротост недостаје; приморавати себе на састрадалност и човекољубље; уопште, приморавати себе на сваку врлину. И када Бог то види, даће нам то, и испуниће нас свима плодовима Духа. И тада се све врлине претварају за човека као у природу —, јер Господ долази и обитава у њему, и Сам извршује у њему Своје заповести.[24]

Сав у бескрајностима и тајнама богочовечанске благодати, живећи њима и у њима, Свети Јефрем Сиријин говори о томе са свештеним страхом и трепетом. Свим бићем он осећа и зна: да је наше спасење и обожење од Спасове свеспасавајуће благодати и њених светотројичних сила. Бесмртним сведочанствима он сведочи да је у богочовечанској благодати

наше отројичење: Од Оца кроз Сина у Духу Светом. Та благодат нам се даје не на силу, већ се она даје нашој слободној и неизнуђеној вери у чудесног Господа Христа, ваистину јединог истинитог Бога у свима световима. Свети Јефрем благовести: По мери вере и благодат обитава у души.[\[25\]](#) Благодат често посећује срца наша, и ако је срце чисто она улази у њега и обитава у њему; но ако је срце нечисто одмах одступа од њега. Међутим, милостивост благодати побуђује њу да опет и опет силази к нама и посећује нас грешне, јер смо сви ми променљиви по својој слободној вољи но не по природи.[\[26\]](#) Бог захтева од нас једино потпуну одлучност, па нам Сам даје силе, и дарује победу.[\[27\]](#) Ти само жели спасти се, и Господ одмах притиче у помоћ.[\[28\]](#) Благодат никада не одбацује ни једнога човека који жели спасења.[\[29\]](#) Спасење бива Божјом благодаћу по мери вере и љубави.[\[30\]](#) У човеку су два закона: закон греха који вуче на своју страну, и закон благодати који вуче ка небеском.[\[31\]](#)

Херувимски видовито пратећи човека на свима путевима Богочовечанске вере Христове, Свети Златоуст богомудро и богоречито казује вечне истине о благодати и човеку и свеспасоносном облагодаћењу васцелог бића човековог. Свети Златоуст благовести: Бог никада не води к Себи силом и приморавањем; не, Он хоће да се сви спасу, но никога не приморава . . . Бог је готов спасти човека, не принудно, не против воље, већ по његовој доброј вољи и расположењу.[\[32\]](#) Благодат Светога Духа, чим угледа у човеку пламену жељу и разбуђени ум, излива даре своје изобилно.[\[33\]](#) Такав је Господ наш: чим угледа да душа силно и усрдно чезне за духовним стварима, Он јој даје благодат и богате даре Своје.[\[34\]](#) Благодат Божја је готова, и иште ко би је примио свесрдно.[\[35\]](#) Наше је, — усрдно чинити оно што зависи од нас, а благодат је готова, и иште ко би је примио у изобиљу.[\[36\]](#) Благодат Духа шаље се у изобиљу тамо где је здравоумље, честитост и друге врлине.[\[37\]](#) Ако желимо добити помоћ с неба, онда упражњавајмо врлине. На тај начин ми ћемо привући благодат Светога Духа, и овај живот провести без јада и наследити вечна блага.[\[38\]](#) Где је молитва и благодарност, тамо долази благодат Св. Духа; одатле се прогоне демони, и све вражије силе одступају и дају се у бегство.³⁸

У свету богочовечанске вере две огромне силе стоје једна према другој: благодат Божија и слобода човекова. Сједињене вером, оне дају светог човека; разједињене и посвађане, оне омогућују пад човека до рашчовека. Свети Златоуст благовести: Благодат долази само онима који желе и брину се да је стакну.[\[39\]](#) Богу припада — даровати благодат, а човеку — показати веру.[\[40\]](#) Ми постајемо свети не само уздржавањем од греха, него и стицањем виших савршевстава.[\[41\]](#) Нама је даровано не само отпуштење грехова, него и оправдање, и освећење, и усиновљење, и благодат Духа лучезарна и преизобилна.[\[42\]](#) Огањ, који смо добили по благодати Духа, ако зажелимо, можемо појачати; ако не зажелимо, одмах ћемо га

угасити.[\[43\]](#) Привуцимо себи, кроз вршење заповести Божјих, необориву помоћ Духу — и ми ћемо бити ни по чему мањи од анђела.[\[44\]](#) Човек добија благодат сразмерно вери својој.[\[45\]](#) Благодат и на Педесетницу и сада једна је и иста.[\[46\]](#) Благодат, иако је уистини благодат (Χαρις = милост, дар), ипак спасава оне који желе, а не оне који не желе и одвраћају се од ње, устају на њу и противе јој се.[\[47\]](#) Велика благодат Духа често одлеће од човека када он пада у тешке грехе.[\[48\]](#) Благодат нас не спасава ако водимо нечист живот.[\[49\]](#)

Благодат је и по бићу и по пројавама сва светотројична, иако нам је у највећој пуноћи дата преко Сина Божјег, Господа Исуса Христа Богочовека. Та бесмртна истина и јесте једна од главних благовести чудесног благовесника Св. Јована Златоуста. Он благовести: Све што припада Светој Тројици неразделиво је — *αδιαίρετα*. И где је заједница духа, тамо је и заједница Сина; и где је благодат Сина, тамо је благодат Оца и Светога Духа.[\[50\]](#) Благодат се свакоме даје према вери.[\[51\]](#) Нечист живот гаси благодат Светога Духа.[\[52\]](#) Као што огањ захтева дрва, тако и благодат захтева нашу ревност, да би се она разбуктала.[\[53\]](#) Благодат Господња подвизава се заједно с тобом и сарађује теби; али и ти са великом усрдношћу и ревношћу врши своје дело.[\[54\]](#) А како можемо привући себи благодат? Чинећи оно што је Богу угодно, у свему покорављујући се Њему.[\[55\]](#) Све је од Бога, али не на начин да се нарушава наша слобода. Све ту зависи и од нас и од Њега; треба прво да ми изаберемо оно што је добро; а када ми изаберемо, онда нам и Он указује Своју сарадњу. Наше је дело: унапред изабрати и узажелети; а дело је Божије: извршити и довршити.[\[56\]](#) Када благодат бива с нама? Бива с нама када је не вређамо, не занемарујемо; када је задржавамо у себи добрим делима; када нас руководи Дух Свети.[\[57\]](#)

Свети Симеон Нови Богослов, пун искуства о свеспасоносној делатности Богочовечанске благодати у телу Цркве Христове, и у сваком члану њеном, објављује бесмртне благовести о томе. Он благовести: Циљ васцелог Богочовечанског домостроја спасења, ради кога се Син Божји, Бог Логос оваплотио и постао човек јесте: да они, који верују у Њега као Богочовека, приме у душе своје благодат Светога Духа као душу — и да се на тај начин препороде, пресаздаду и обнове, освећујући се благодаћу Светога Духа у уму, у савести, и у свима осећањима.[\[58\]](#) Један је лек за све бољке људске душе: Дух Свети, благодат Господа нашег Исуса Христа. Сваки хришћанин треба да се подвизава покајањем, милостињом и сваком другом врлином, да стекне благодат Светога Духа, и да помоћу ње живи истинским животом по Христу.[\[59\]](#) Божанска светлост и јесте свеоружје Божје, помоћу којег се хришћанин може одржати у рату против лукавстава ђавољих, и сатрти сву силу ђавољу.[\[60\]](#) Пре сваке друге врлине благодат Божја долази преко вере. Јер вера је темељ сваке врлине. Са благодаћу долази и свака врлина, и остаје у срцу, и дела ... Благодат долази од Бога за

веру, и на њој се као на темељу зидају добра дела, и благодат им даје сву вредност. Јер дела која бивају без благодати Свесветога Духа Бог ни у шта не сматра. Добро које се не чини на добар начин - καλως није добро – ουκ εστι καλον. И немогуће је без благодати Христове учинити добро на добар начин. Да је то било могуће, Бог не би дошао на земљу и постао човек, и на тај начин даровао људима таку благодат, помоћу које се једино свако добро може учинити на добар начин – να γενη καλως καθε εργον καλον.[61]

Свестрано облагодатњени Свети Симеон Нови Богослов благовести: Ко љуби Бога и држи заповести Божије, облачи се у силазећу с висине силу Духа Светога, која се не јавља вештаствено, већ као умна светлост — εν ειδει φωτος νοητου. И чим ова светлост засија у духу, одмах ишчезава свака нечиста помисао, и свака страст душевна. Тада се очишћују очи срца: ум и разум — ο νοус και η βιανοια - и виде Бога, као што је написано у Еванђељу о блаженствима. Тада душа, као у огледалу, види чак и најмања сагрешења своја и погружава се у највеће смирење. Тако се човек постепено измењује потпуно, и зна Бога, претходно сам бивши познат од Бога. Ова благодат Светога Духа чини човека пријатељем Божјим и Богом, уколико је то могуће за човека.[62] Ко верује у Христа како треба, има живот вечни. А живот вечни јесте благодат Господа нашег Исуса Христа. Као што се живот вечни, тојест божанска благодат познаје по вери, тако се и вера познаје по вечноме животу.[63] Без благодати Светога Духа никоме није могуће не грешити, никоме није могуће приступати вршењу светих заповести Христових, и испуњавати их, и свргнути са себе власт и насиље, које су над нама задобили демони.[64] Благодат Божја је безгранична — απειρος, увек се преизобилно излива, и нигде јој краја. У ономе који се подвизава, она се умножава; а у лењога она се смањује. Потраје ли лењост, она таквога сасвим напусти.[65]

Из своје пребогате ризнице Св. Симеон износи и ово богочовечанско бисерје: Заповести Христове су као лековито биље. Када благодат Свесветога Духа дође у човека, она искорењује и уништава страсти једну за другом, док не ослободи сву душу од њих. На тај начин благодат обнавља човека и по души и по телу. И човек, напредујући у врлинама, расте, „у меру раста висине Христове“.[66] И уколико више успева у вршењу заповести Божјих, он се утолико више очишћује, просветљује, просвећује, и удостојава видети откривења великих тајни. Просвећиван Духом Светим, такав човек стиче нове очи, и нове уши, и на све гледа духовно. Такав човек види Бога, уколико је то могуће за људску природу, и уколико је то благоугодно Богу.[67] Благодат Светога Духа чини човека пријатељем Божјим и Богом по благодати — Οεον κατὰ χαριν.[68] Ми говоримо не оно што не знамо него оно што знамо, и то сведочимо. Светлост већ светли у тами, и у ноћи, и у дану, и у срцима нашим, и у уму нашем и обасјава нас, говори, дела, живи, оживотворава, и чини светлошћу оне који се њоме просветљују. Бог је светлост, и они који су Га примили, примили су Га као

светлост. Јер светлост славе Његове иде испред лица Његова, и без светлости Њему је немогуће јавити Себе. Они који нису видели светлост Његову, нису видели ни Њега, јер је Бог светлост; и они који нису примили светлост Његаву, нису још примили благодат, јер који примају благодат, примају светлост Божију и Бога. Као што рече сама Светлост — Господ Христос: уселићу се у њих, и живећу у њима (2 Кор. 6, 16).[\[69\]](#)

Благодат је обожујућа, боготворећа сила Тројичног Божанства; њоме се остварује крајњи циљ, свециљ Богочовечанског домостроја спасења: обожење, обогочовечење, охристовљење, отројичење; њоме човек постаје Бог по благодати.

Сав зрачећи том истином, Свети Симеон Ниви Богослов благовести: У истинским слугама Својим Бог обитава у душама њиховим помоћу енергија (= сила, делотворности, делатно сти) и обасјања Пресветога Духа . .. Очигледно је: као што је у Оцу, Сину и Светоме Духу један Бог, без сливања трију Лица и без раздељивања једне суштине и природе, тако и човек постаје и душом и телом по благодати Бог у Богу — ката $\chi\acute{\alpha}\rho\iota\nu$ Λεός ἐν Θεφ, без сливања и раздељивања, те се ни тело не претвара у душу, ни душа измењује у тело; притом се ни Бог не слива са душом, нити душа претвара у Божанство, него Бог остаје као што јесте Бог, и душа такође остаје као што јесте природа њена, и тело како је саздано — прах. И сам Бог који је дивно спојио ово двоје: душу и тело, сједињује се са ово двоје без сливања, — и ја човек по стајем по слици и прилици Божјој ... Отац, Син и Дух Свети — један Бог, коме ми служимо и поклањамо се. Бог, душа и тело — човек, створен по слици и прилици Божјој, и који се удостојио постати Бог по благодати ... Човек постаје Бог по благодати што се њему дарује Дух Свети.[\[70\]](#) Уколико се очишћује срце, утолико оно прима божанску благодат; и опет, уколико оно прима благодат утолико се и очишћује. И када се то обави, тада човек сав постане Бог по благодати. Благодат пак чува се у души држањем заповести Господњих.[\[71\]](#)

Ову нестворену и вечну благодат Божју бранио је целим својим животом и делом, заједно са свима Оцима Цркве пре и после њега, и богомудри Григорије Палама, с правом опевани као „проповедник благодати“. Следујући Оцима пре њега Солунски светитељ благовести: Створена енергија најављује и открива створену природу, а нестворена је својство и откривење нестворене природе. Јер, каже он: „оно што је природно, треба да буде сагласно са природом“.[\[72\]](#) Човек упознаје Бога преко Божје творевине, преко створене природе као Божјег дара, као што упознаје уметника преко његовог дела, али се лично сусреће са Богом кроз заједничарење у Његовом нествореном дару, тј. кроз задобијање вечне светотројичне благодати. Та нестворена благодат је светлост Свете Тројице, која обасјава душе људске и настањује се у њима; она је Христос који „стоји

на дверима и куца"; то је Дух Сина Божјег који виче у срцима нашим: Ава, Оче!^[73] Вечна благодат Божја је истоветна са славом Преображења и светлошћу која је обасјала Апостоле на Гори Тавору, она је сила Духа Божјега која се у виду огњених језика излила на Апостоле на дан Педесетнице.

Шта нам је, пита Светитељ, даровао Бог и шта је излио на нас кроз Сина свог Јединородног? — Суштину или благодатну енергију Светога Духа? И одговара: Свакако боготворну благодат, као што и Златоусти богослов Јован каже да се на Апостоле „излио не Бог (по суштини) него благодат. Преко ње се и нестворена природа Духа Светога упознаје и показује као апсолутно необјављива сама по себи".^[74] И док човек постаје нестворен не по својој природи, него по нествореној благодати коју прима и која обожује његову природу, што значи да му је нествореност дар, дотле је та благодат коју добија — суштинска енергија вечнога Бога, и као таква нестворена и вечна. Примајући њу у себе, о чуда неизрецивог! — пролазни и трудежни човек, и сам постаје благодатно нестворен; тако тај дар „чини оне који по природи имају почетак — беспочетним но благодати и бескрајним".^[75] Човек, по природи прах и пепео, стицањем благодати задобија достојанство Бога, остајући човек: заиста постаје Бог, иако не по суштини већ по благодати. Тиме се и граница усавршавања човековог по природи органиченог бића помера у безграничје; ограничени човек се помоћу вечне благодати продужује у Божју бесконачност.^[76]

Богомудри Григорије, да би, с једне стране, одбранио људско достојанство и обрадовао човека његовом „једином надом", тј. могућношћу задобијања вечне силе Божје, а с друге стране, да би сачувао неприступном непојамну светињу суштине и бића Божјег, богодолично разликује суштину Тројичног Божанства од светотројичне енергије, разнолико дариване и доступне створеним бићима. Молитвено погружен у дубине божанског Откровења, он у њему сусреће две на изглед противуречне тврдње: По једној, „Бога нико није видео никада",^[77] а по другој — „блажеи су чисти срцем, јер ће Бога видети".^[78] На основу искуства и опита Пророка, Апостола и свих светих Боговидаца, а и сам озарен благодатном светлошћу Духа Светога, Свети Григорије благовести да су обе тврдње истините: једна се односи на неприступну суштину Божју а друга на благодатну силу и енергију Божју. Надимена и безимена и неизрецива суштина Божја, то остаје једном за свагда у односу на сва створена бића; оно што је доступно створењима, то је њој својствена вечна енергија, која се излива на ове постојеће, дарујући биће ономе што бићује, и живот ономе што је живо, и разум разумнима и мудрост мудрима. Свудаприступни, по суштини неприступни Бог, постаје доступан достојнима на тајанствен начин, благодатно им се дарујући и у њима се настањујући!^[79] Зато је и дошао Господ Христос на земљу да оне који се тога удостоје, учини заједничарима свога Божанства и своје божанске

благодати. Ако би та благодат била творевина, онда би и само Божанство из кога се она излива било тварно, онда би и човек био немоћан да се сједини са Богом и да дође са Њим у општење.[\[80\]](#) Онда би узалудна била и вера наша и нада наша, а ми вечито робље оковано неразрешивим оковима трулежности и распаљивости.

Овај дивни боговидац и тајновидац даље благовести: преко те вечне благодати своје Бог се настањује у нама по обећању, јавља нам се и открива; она, а не непричасна суштина Божја, наслеђе је праведника. Та природна енергија Божја и благодат исто је што и обећано Царство Божје: иако није сама природа Божја, она природно припада Богу у Тројици, и нераздељиво од Њега, вечно се око Њега созерцава, даривана у времену за наслеђе вернима.[\[81\]](#) Боготворна благодат је неодељива енергија триипостасног Божанства које је дарује; она је нека неизрецива свеза и натприродно сједињење с Богом оних који су се удостојили да постану један Дух са Њим. Она се дарује души, а преко душе и телу: благодатна светлост прво просветљује ум, а преко њега постаје божанственије и тело присаједињено души.[\[82\]](#) Тако цео човек постаје заједничар божанског дара и просветљења. Јер као што је божанство оваплоћеног Логоса Божјег заједничко и души и телу Христовом, обоживши тело посредством душе, тако се и благодат Божја дарује целом човеку, предавана преко душе телу.[\[83\]](#)

И молитвена мисао Цркве препуна је бесмртних истина о благодати, о њеној животворности, спасоносности, боготворности. Молитвена мисао Цркве на безброј начина свеубедљиво сведочи: свете тајне су тајне — благодаћу; свете врлине су врлине — благодаћу; свети Апостоли су Апостоли — благодаћу; свети Оци су Оци — благодаћу; свети Пророци су Пророци — благодаћу; свети Мученици су Мученици — благодаћу; свети Исповедници су Исповедници — благодаћу; свети Испосници су Испосници — благодаћу; уопште: сваки хришћанин је хришћанин — благодаћу. Нема сумње: ове у Богочовечанском телу Цркве бива благодаћу; све се у њој стиче благодаћу: и освећење, и преображење, и охристовљење, и обогочовечење, и отројичење. Једном речју: њоме се стиче спасење = обожење; њоме хришћанин постиже свој врховни циљ, свој свециљ: постаје „Бог по благодати“. А то значи: благодаћу се постиже циљ Богочовечанског домостроја спасења, извршеног и извршаваног чудесним Господом и Богом Исусом Христом. И то најпотпуније и најсавршеније: Светом Евхаристијом, Светим Причешћем, светим благодатно-врлинским живљењем у Господу Христу.[\[84\]](#)

НАПОМЕНЕ:

- [1] Ср. 2 Петр. 1, 3—4; 1 Кор. 1, 24; 2, 4—5.
- [2] Еф. 3, 6.
- [3] Еф. 4, 7.
- [4] 1 Кор. 3, 8. 15, 10; 2 Кор. 6, 1; 11, 23.
- [5] Мт. 25, 15.
- [6] Јн. 1, 17.
- [7] Јн. 1, 14—16.
- [8] Д. А. 20, 24.
- [9] Ср. 1 Кор. 1, 4—5; 8, 9; 2 Кор. 13, 13.
- [10] Ср. Еф. 1, 6; 2, 5.
- [11] Еф. 2, 8.
- [12] Петр. 5, 10.
- [13] Ср. 1 Кор. 6, 1—10; Јевр. 20, 29.
- [14] Ср. 1 Кор. 15, 10; 2 Кор. 11, 23—30.
- [15] Ad Serap. I. 14; P. gr. t. 26, col. 565 B.
- [16] тамо, I, 30, col. 600 C.
- [17] Contra arian. II, 75; P. gr. t. 26, col. 305 B.
- [18] Contra arian. III, 11; col. 345 A.
- [19] Contra arian. II. 42; P. gr. t. 26, col. 236 B.
- [20] Homil. XLI. 2; P. gr. t. 34, col. 768 D. — 769 A.
- [21] 1 Кор. 6, 17.

- [22] De libert. mentis, 12; P. gr. t. 34, col. C. D.
- [23] Мт. 11, 12.
- [24] тамо, 18. 19; col. 249 C. 252 B; ср. Homil. XIX, 3—9; P. gr. t. 34, col. 645 C — 649 B.
- [25] стр. 172. В подраженије Притчам; Творенија Св. Јефрема Сирина; Москва, 1848.
- [26] тамо, Слово умилитељноје, 1; стр .279.
- [27] тамо, Увјешчаније К Богочестију, стр. 193; част II; Москва, 1849.
- [28] тамо, Поученије 10, стр. 206; част втор.
- [29] тамо, О жење грјешниције, стр. 111; част III; Москва, 1849.
- [30] тамо, Настављеније монахам; стр. 29; част V; Москва, 1850.
- [31] тамо, Слово душеполезноје, стр. 95.
- [32] De ferend reprehension, 6; P. gr. t. 51, 144.
- [33] Homil. Genes. III, 1; P. gr. t. 53, col. 33.
- [34] тамо, Homil. IV, 1; col. 39.
- [35] тамо, Homil. IX, 1; col. 76.
- [36] тамо, Homil. XVI, 1; col. 126.
- [37] тамо, Homil. XLIV, 6;) P. gr.t. 54, col. 413.
- [38] тамо, Homil. LXVIII, 5; col. 579.
- [39] Homil. in Joan., Homil. X, 2; P. gr. t. 61, col. 76
- [40] тамо, Homil. X, 3; col. 76.
- [41] тамо, Homil. XIV, 2; col. 93.
- [42] тамо, Homil. XIV, 2; col. 94.
- [43] тамо, Homil. L, 3; col. 282.
- [44] тамо, Homil. LXXVI, 5; col. 409.

- [45] Св. Златоуст, Беседа о слепом; P. gr. t. 59, col. 757.
- [46] Св. Златоуст, In Acta Apostol. Homil. I, 6; P. gr. t. 60, col. 22.
- [47]
579 Св. Златоуст, In Epist. ad Rom., Homil. XVIII, 5; P. gr. t. 60, col.
- [48] Св. Златоуст, In Epist. I ad Cor. Homil. XVI. 3; P. gr. t. 61, col. 359.
- [49] Св. Златоуст, In Epist. II ad Cor. Homil. XII 1; P. gr. t. 61 col. 482.
- [50] тамо, Homil. XXX, 2; col. 608.
- [51] Св. Златоуст, Беседа о презвитеру; P. gr. t. 61, col. 783.
- [52] Св. Златоуст, In Epist. 2 ad Thessal. Homil. XI, 1; P. gr. t. 62, col. 461.
- [53] Св. Златоуст, In Epist. 2 ad Timoth., Homil. I, 2; P. gr. t. 62. col. 603.
- [54] тамо, Homil. IV, 1; col. 619.
- [55] тамо, Homil. X, 3; col. 660.
- [56] Св. Златоуст, In Epist ad Hebr., Homil. XII, 3; P. gr. t. 63, col. 99
- [57] тамо, Homil. XXXIV, 2; col. 234, 235.
- [58] Св. Симеон Нови Богослов, Λόγος 8, 3; стр. 60. Издање Дионисија Загореоса, ἐν Σύρω 1886.
- [59] тамо, Λόγος 13, 1; стр. 84.
- [60] тамо, Λόγος 14, 5; стр. 89.
- [61] тамо, Λόγος 18, 2; стр. 105.
- [62] тамо, Λόγος 19, 2; стр. 108 [63] тамо, Λόγος 23; стр. 129.
- [64] тамо, Λόγος 30; стр. 151.
- [65] тамо, Λόγος 51; стр. 258.
- [66] Еф. 4, 13.
- [67] тамо, Логос 65; стр. 339. 340. 341,

- [68] тамо, Логос 72; стр. 386.
- [69] тамо, Логос 79, 2; стр. 431.
- [70] тамо, Логос 83, 4; стр. 465. 466.
- [71] Св. Симеон Нови Богослов, Κεφάλαια 94; тамо, стр. 540
- [72] Свети Григорије Палама, Сабрана дела, том 2, изд. П. Христу, Солун, 1966 г. стр. 115.
- [73] Исто, О обожујућем општењу, 19, стр. 153—154. Ср. Јн. 14, 23; Откр. 3, 20, Гал. 4, 6.
- [74] Св. Григорије Палама, Сабрана дела, том I, Солун 1962, Треће писмо Акиндину, 16, стр. 308.
- [75] Исто, 16—17, стр. 308—308. Ср. исто, Списак погрешних закључака филозофа Варлама, 8, стр. 686.
- [76] Исто. Ср. Преп. Максим Исповедник. Р. gr. t. 91, 1144 С.
- [77] Јн. 1, 18; 1 Јн. 4, 11; 1 Тим. 6, 16.
- [78] Мт., 5, 6.
- [79] Св. Григорије Палама, исто, О Божјим енергијама, 49. стр. 134.
- [80] Исто, Разговор православног с варламитом, 9. стр. 171.
- [81] Исто, О Божанским енергијама, 28, стр. 116.
- [82] Исто, писмо Арсенију, 1, стр. 316. Ср. том I, О свештеним тиховатељима. 1, 3, 33, стр. 444.
- [83] Исто, том, I, О свештеним тиховатељима, 2, 2, 12, стр. 518.
- [84] Кол. 3, 1-4; Флб. 3, 20; 4, 7; 1 Сол. 5, 9—10; Рм. 14, 7—9.

ЦРКВА - БЛАГОДАТНА ЗАЈЕДНИЦА

Свете Тајне

Све тајне Божије су свете. Све што је постало, постало је свесветим Богом Логосом. А све од Бога Логоса је логосно и свето. Без Бога Логоса ништа није постало што је постало.[1] У свима световима Божјим све је свето осим греха; а грех је злоупотребљена слобода код створених бића. Пример: ђаво и човек. Слобода се злоупотреби када се употреби против Бога. Грех учињен рађа смрт. Ђаво има две главне силе: грех и смрт. Помоћу њих он осваја људе, и влада над њима. Царство греха и смрти и јесте пакао за боголико биће какав је човек.

Творац свега, Бог Логос постаје човек, да човека ослободи греха и смрти, и тиме га ослободи ђавола и пакла. Бог Логос то извршује као Богочовек целокупним Својим богочовечанским подвигом на земљи: од оваплоћења до вазнесења. Свим тим Он оснива Цркву Собом и на Себи, у којој Он обавља спасење људи помоћу светих тајни и светих врлина Духа Светога. Он, Богочовек Господ Исус Христос, Он = Црква, и јесте Пресвета Светајна, у којој и од које су све свете тајне, почевши од свете тајне крштења.[2]

Све је у Цркви, света тајна, све: од најмањег до највећег, јер је све потоцљено у неизрециву светост безгрешног Богочовека, Гаспода Христа. Као Црква, Богочовек обухвата све светове, јер су сви светови Његова творевина: јер се све кроза њ и за њ сазда.[3] Он је и Творац свих створења, свих твари: „Он је глава телу Цркве“;[4] и још: Црква је „тело Његово, пуноћа Онога који све испуњава у свему“.[5] Због тога је у Њему свеобухватном: и спасење, и обожење, и обогочовечење, и охристовљење, и све најсавршеније што је потребно људском бићу у свима световима и у свима животима. Томе служе свете тајне Цркве Његове, и све свете врлине. А на првом месту: света тајна крштења, света тајна миропомазања, света тајна Евхаристије, света тајна покајања, света тајна свештенства, света тајна брака, и света тајна јелеосвећења.

Свете тајне су свештенорадње, кроз које се верницима на видљив начин даје невидљива благодат Божија. Пошто је човек психофизичко биће: видљиво по телу, невидљиво по души, то и свака света тајна има две стране: видљиву и невидљиву. Видљиву страну сачињавају: свештеникова радња, речи, молитва и материја која се употребљује, а невидљиву: благодат Божија. Свете тајне се налазе у Цркви, и оне су неопходне за чланове Цркве. То је Црква изразила у десетом члану Символа вере који

гласи: Исповедам једно крштење за опроштај грехова. — Иако се у овом члану спомиње само тајна крштења, ипак се ту подразумевају и остале тајне. У Символу вере се помиње само света тајна крштења зато што се њоме улази у Цркву и постаје члан Цркве која чува и обавља остале свете тајне. Када се човек крсти, он тиме стиче право на све остале свете тајне. Но постоји још један разлог због кога је у Символу вере, споменуто само крштење. Тај је разлог у томе што је у прва времена хришћанства постојала сумња да ли треба поново крштавати оне који су привремено отпали од вере у неку јерес, па се поново врате правој вери. Црква је решила да их не треба поново крштавати, и то истакла у Символу вере речима: Исповедам једно крштење.

Светим крштењем се облачимо у Господа Христа, а светим Причешћем примамо васцелог Господа Христа — ради нашег спасења кроз обожење, кроз охристовљење, кроз обогочовечење. Јер свеблаги Господ се и јавио у нашем земаљском свету као Богочовек, и остао Црквом у њему као Богочовек. И у Њему таквом „обитава сва пуноћа Божанства телесно”,^[6] са једним циљем: да се сви испунимо том пуноћом Божанства:^[7] да се сви обожимо, обогочовечимо, охристовимо, отројичимо: да сви постанемо „Богови по благодати”, Богољуди по благодати.

Богочовек је „велика тајна побожности”,^[8] велика тајна вере богочовечанске, а у Богочовеку је сва тајна Цркве. Једна иста свебожанствена Ипостасна тајна Другог Лица Пресвете Тројице проходи и прожима све тајне Цркве; и све што је у њој, и од ње. Свака света тајна и извире и увире у свету тајну Цркве: у свету тајну Боговаплоћења, Богочовека, Богочовечности. У самој ствари, свака света тајна је васцела у Цркви, но исто тако је и сва Црква у свакој светој тајни.

Све је у Цркви света тајна. Свака свештенорадња је света тајна. И она мала, и она најмања? — Да. Свака је од њих огромна као и сама тајна Цркве. Јер и најмања од њих у Богочовечанском организму Цркве је у органској животној вези са васцелом тајнам Цркве — самим Богочовеком Господом Христом. Само један пример: Чин малог освећења воде. Мали чин, а какво огромно свето чудо, огромно као и сама Црква. То мило чудо, нектварљивост освећне воде, већ две хиљаде година проходи милионе и милионе православних хришћана, очишћује их, освећује их, оздрављује их, обесмрћује их, и не престаје, и неће престати док траје земље и неба. А света водица је само једна од многобројних светих тајни које непрекидно чудотворе у Православној Цркви Христовој. Но и свака света врлина у души православног хришћанина јесте света тајна. Јер свака је од њих у органској, генетичкој вези са светом тајном крштења, а кроз њу и са васцелом богочовечанском тајном Цркве. Тако: вера је света врлина, и самим тим света тајна, којом православни хришћанин живи непрестано. А света вера

силом светости своје рађа у његовој души и остале свете врлине: молитву, љубав, наду, пост, милостивост, смиреност, кротост ... И свака од њих је опет света тајна. Све се оне једна другом хране, и живе, и бесмртују, и вечнују. И све што је од њих — свето је. Зато нема броја светим тајнама у Цркви Христовој, у тој свеобухватној небоземној светој светајни Христовој. Уњој и свако „Господе помилуј“ јесте света тајна, и свака покајничка суза, и сваки молитвени уздах, и сваки ридажни вапај.

НАПОМЕНЕ:

[1] Јн. 1, 3; Кол. 1, 16; Јевр. 2, 10.

[2] Ср. 1 Тм. 3, 16; Еф. 5, 32.

[3] Кол. 1, 16—20.

[4] Кол. 1, 18.

[5] Еф. 1, 23.

[6] Кол. 2, 9.

[7] Кол. 2, 10.

[8] 1 Тим. 3, 16.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

ЦРКВА - БЛАГОДАТНА ЗАЈЕДНИЦА

Свете Тајне

Света Тајна Крштења

Крштење је света тајна охристовљења, обогочовења, и кроз то отројичења: крштавани се васцелим бићем својим облачи у Господа Христа, доживљујући Његову смрт и васкрсење: сав се предаје Господу Христу. и прима васцелог Господа Христа, постаје сутелесник Христов, уцкрвењује се и оцкрвењује се, и све Богочовеково Црквом постаје његово.^[1] Боголико биће човеково у светом крштењу добија сав бесмртни програм свога живота: живети у Господу Христу и вечно доживљавати себе као христолико биће, и непрекидно испуњавати себе божанским силама Богочовековим. Од тренутка крштења почиње хришћанинов живот у Цркви, живот уцрковљења и оцрковљења, живот благодатно добровољног охристовљења себе помоћу светих тајни и светих врлина. Сав потоњи живот хришћанинов је умножавање таланата, добијених у светом крштењу. Крштењем се постаје живи храм Пресвете Тројице; сав живот се одвија од Оца кроз Сина у Духу Светом. У хришћанину раде све благодатно-врлинске силе, које охристовљују, отројичују, оцкрвењују његово биће, те човек, тај богоздани потенцијални богочовек постаје кроз Богочовека у Цркви благодатни богочовек. Све и у свему Христос, то је циљ и програм хришћанинова живота и у времену и у вечности.^[2]

Крштење је света тајна у којој се човек кроз троструко погружење у воду у име Оца и Сина и Светога Духа очишћава од свих грехова, умире за грех и грешни живот и поново рађа у духовни, свети живот ради охристовљења и отројичења. Крштењем се људско биће осутелесничује Богочовечанском телу Цркве и постаје хришћанин.^[3] По речи Спаситељевој: Ако се ко не роди водом и Духом, не може ући у Царство Божије.^[4] У светој води крштења човек се очишћује од свега грешног и препорађа Духом Светим. Ако је дете, очишћује се од прародитељског греха; ако је пак одрастао, очишћује се и од личних грехова.

Тајну крштења установио је сам Спаситељ када је по васкрсењу Свом дао апостолима заповест: Идите и научите све народе, крстећи их у име Оца и Сина и Светога Духа.^[5] Он је примером Својим осветио крштење, примивши га од Јована. Тајна крштења се може извршити над сваким који има веру а каје се за своје грехе. То се види из речи самога Спаситеља и светог апостола Петра. Спаситељ вели: Који узверује и крсти се, спашће се,^[6] а апостол Петар: Покајте се, и да се крстите сваки од вас у име Исуса

Христа за опроштење грехова: и примићете дар Светога Духа.^[7] Зато одрастао исповеда при крштењу своју веру читањем Символа вере. А када се крштавају деца која нису у стању да исповеде своју веру, онда то уместо њих, и за њих чини кум читајући Символ вере. Зато кум и прима на себе обавезу да своје кумче, када одрасте, научи истинама вере и побожном животу.

У обреду тајне крштења најважнија је радња троструко погружавање у воду онога који се крштава, при чему свештеник изговара речи: Крштава се слуга Божји (каже се име које је кум наменио) у име Оца — амин, и Сина — амин, и Светога Духа — амин. Ово погружавање означава сахрањивање старог и васкрсавање новог човека, јер претставља Спаситељеву смрт и васкрсење.^[8]

Крштење се не понавља, јер је оно духовно рођење; и као што се човек једанпут рађа, тако се једанпут и крсти. Зато је и речено у Символу вере: Исповедам једно крштење.

Право да врше свету тајну крштења имају епископи и свештеници, као наследници светих Апостола. У крајњој нужди крштење могу обавити ђакони па и лаици. Утаквом случају, крштавани се трипут погружава у воду, при чему се изговарају речи: Крштава се слуга Божји (име) у име Оца — амин, и Сина — амин, и Светога Духа — амин. Ако овако крштена личност остане у животу, свештеник допуни крштење вршећи цео обред крштења сем троструког погружавања.

НАПОМЕНЕ:

[1] Гал. 3, 27; 4, 19; Рм. 6, 3—23; 13, 14; 8, 29; Кол. 3, 10—11

[2] Кол. 3, 11.

[3] Еф. 3, 6.

[4] Јн. 3, 5.

[5] Мт. 28, 19.

[6] Мк. 16, 16.

[7] Д. А. 2, 38.

[8] ср. Рм. 6, 3—23.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - БЛАГОДАТНА ЗАЈЕДНИЦА

Свете Тајне

Света Тајна Миропомазања

Миропомазање, иако се даје ради Богочовечанског подвига Јединог Човекољубца — Господа Христа, оно је по преимућству тајна Светога Духа. У ствари, света тајна крштења и света тајна миропомазања су двоједна тајна. Учлањен светим крштењем у Богочовека Христа, у тело Његово — Цркву, хришћанин у светој тајни миропомазања прима „печат дара Духа Светога“, тојест божанско освећење и помазање и укрепљење благодаћу Духа Светога. Јер у светом крштењу, по речима богомудрог Кавасиле, хришћанин добија своје ново биће и уопште постојање по Христу — то εἶναι καὶ δῶς ὑποότῆναι,^[1] а у светом миропомазању њему се дарују све охристовљујуће благодатне силе и дарови и енергије Светога Духа за нови живот у Христу, живот богочовечански. У светом (миропомазању човечја личност бива помазана Духом Светим по обличју и подобију Божанског Помазаника — Богочовека Христа. У овој светој тајни продужује се Света Педесетница, која у Цркви Христовој никад не престаје.

Миропомазање је света тајна у којој се кроз помазивање светим миром извесних делова тела у име Светога Духа дају крштеноме нарочити дарови Светога Духа, који га крепе, просветљују и усавршавају у духовном животу. Ови дарови Светога Духа испуњују сву душу, просветљују је и

оспособљавају за правилно разумевање главних истина вере и за живљење у њима. О томе Свети апостол Јован вели хришћанима: Ви имате помазање од Светога и знате све. Не писах вам као да не знате истине, него што је знате, и знате да ниједна лаж није од истине.^[2]

У светој тајни миропомазања хришћанин се испуњује силом Светога Духа и запечаћује у новом духовном животу. Зато апостол Павле и вели: Бог нас утврди у Христу, и помаза нас, и запечати, и даде залог Духа у срца наша.^[3] Отуда смо ми: запечаћени Светим Духом.^[4] На то указују речи које се изговарају при вршењу тајне миропомазања: „Печат дара Духа Светога”.

У овој светој тајни помазује се: чело — ради освећења и просветљења ума; прса — ради освећења и просветљења чула; руке и ноге — ради освећења и просветљења целокупне делатности и владања хришћаниновог.

Помазање се врши светим миром. То је густа течност, састављена из чистог јелеја, вина и многих миришљавих састојака, и освећена од епископа. Право освећења мира припада само епископима, а право вршења свете тајне миропомазања припада епископима и свештеницима.

НАПОМЕНЕ:

^[1] De vita in Christo, lib. I; Migne, P. gr. t. 150, col. 504 A.

^[2] 1 Јн. 2, 19—20.

^[3] 2 Кор. 1, 21—22.

^[4] Еф. 1, 13.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ЦРКВА - БЛАГОДАТНА ЗАЈЕДНИЦА

Свете Тајне

Света Тајна Евхаристије - Литургија

Свети програм и свети подвиг свете тајне крштења остварује се најсавршеније у светој тајни Евхаристије: потпуно охристовљење, обогочовечење. Ту се благодатно доживљује сав Богочовечански домострој спасења: од оваплоћења до Вознесења, као живот живота нашег и као душа душе наше. Света Литургија је, по богомудрој речи Светог Теодора Студита: понављање целокупног Богочовечанског домостроја спасења.[\[1\]](#) То се нарочито наглашава на крају Литургије Светог Василија Великог, где се вели: Испуни се и изврши се, Христе Боже наш, тајна Твога домостроја спасења.[\[2\]](#) Срж је свете Евхаристије, светоотачки речено: „Бог постаје човек, да би човек постао бог“. И смерни причасник пред свето Причешће исповеда: „Божанско тело и обожује ме и храни; обожује дух, а ум храни на необичан начин“. Посреди је страшна, изузетно превелика тајна; причасник сав трепти од ужаса, и говори себи, и сваком причаснику: „Гледајући боготворећу крв, човече, нека те спопадне ужас“. И причасник доживљује јединствену благовест свих човечанских светова: испуњује се сваком пуноћом Божјом.[\[3\]](#)

Света Литургија је врхунац богочовечанског реализма. Од оваплоћења Бога Логоса Богочовек Господ Христос је постао најочигледнија и најбесмртнија и највечнија стварност свих светова. Поготову наших човечанских светова. С нама Христос: „с нама Бог = Емануил“, вечито „с нама Бог“.[\[4\]](#) Томе најубедљивији сведок Црква, Богочовечанско тело Христово. Црква — тело Христово; Евхаристија — тело Христово. Суштинска истоветност: Црква у Евхаристији, Евхаристија у Цркви. Где нема Богочовека — нема Цркве; а где нема Цркве — нема Евхаристије. Све ван тога је — јерес, нецрква, антицрква, псевдоцрква. Као тело Христово, Црква је саборно јединство, али исто тако и јединство саборности. То важи и за Евхаристију као тело Христово: једно смо тело многи, јер је један хлеб; јер сви у једноме хлебу имамо заједницу.[\[5\]](#) Да, једно смо тело многи, и то под једном главом: Богочовеком Христом. Зато је и у Евхаристији и у Цркви Богочовек Христос све и сва: „И Он је пре свега, и све је у Њему“.[\[6\]](#)

Јединствена је благовест роду људском: Причешће је света тајна у којој хришћанин, под обликом хлеба и вина, прима само тело и крв Господа

Христа, сједињује се с Њим, добија опроштај грехова и залог вечнога живота.

Ову свету тајну установио је сам Спаситељ на Тајној вечери. Узео је хлеб, благословио га, преломио и дао својим ученицима, рекавши: Узмите, једите — ово је тело моје, које се за вас ломи. Затим је узео чашу, захвалио Богу, и дао им говорећи: Пијте из ње сви, јер је ово крв моја новог завета, која се пролива за многе ради отпуштења грехова.^[7] Ово чините у мој спомен.^[8]

Ова света тајна, због своје неизмерне важности, сачињава суштину најглавнијег хришћанског богослужења, свете Литургије. На њој се принесени хлеб и вино призивом (епиклезом) и дејством Светога Духа освећују и претварају у тело и крв Господа Христа.

Светој тајни причешћа може приступити сваки члан Цркве Христове Православне, сваки православни хришћанин: од одојчета до старца. Јер се у њој људско биће сједитњује са самим Спаситељем. Сједињен с Њим, човек живи Њиме и Његовим вечним животом. По речи самога Спаситеља: Који једе моје тело и пије моју крв, има живот вечни. Који једе мене, живеће мноме.^[9] Имајући у виду свето Причешће, Спаситељ назива себе: хлебом Божјим који силази с неба и даје живот свету,^[10] хлебом живота од кога се никад не гладни,^[11] хлебом небеским који причаснику даје бесмртност и живот вечни.^[12]

Пошто у светој тајни Причешћа причасник прима само пресвето Тело и саму пречасну Крв Господа Христа, неопходно је потребно да се причасник припреми за ову свету тајну. Припрема се врши постом и молитвом, јер пост и молитва очишћују душу од сваког греха и нечистоте. При томе је човек дужан да испитује себе и да савест своју очисти од грехова покајањем. Само тако припремљен, човек се може достојно причестити. Приступи ли светом Причешћу неприпремљен, човек навлачи иа себе страховиту осуду. О томе говори свети апостол Павле: Човек да испитује себе, па онда од хлеба да једе и из чаше да пије; јер који недостојно једе и пије — суд себи једе и пије, не разликујући тела Господњега.^[13]

Божанска крв Господа Христа је богочовечанска сила која освећује, која очишћава, која преображава, која охристовљује, која оцрквењује, која обогочовечује, која отројичује, која спасава. Зато је Нови Завет — Завет у крви Богочовека Христа. И тај се Завет Евхаристички продужује у Богочовечанском телу Цркве, сједињујући Богочовечанском крвљу нас људе са Богом и међу собом. Јер уједињујући човека са Богочовеком, та пресвета крв нас преко Њега уједињује и са овима људима. Очигледна је историјска чињеница: право, истинско, бесмртно јединство човека са људима бива преко Богочовека: Бог је ближи свакоме човеку но што је сам човек себи, ближи и свима људима по што су они сами себи. Зато нема

човеку јединства са самим собом и са људима око њега без Бога, без Богочовека, без крвног орођења и сједињења с Њим. Ато се крвно орођење и сједињење човека са људима, обавља у Богочовечанском телу Христовом — Цркви. И то стварно и доживљајно: у светој Евхаристији, светом Причешћу тела и крви Христове.

Крв Богочовека сједињује човека са Богом, како на Голготском крсту, тако и у Богочовечанском телу Цркве кроз животворну и боготворну крв свете тајне Причешћа на светој Литургији. И још пошто је то крв Богочовека Христа, а Црква је тело Његово, то она и јесте сјединилачка сила која све чланове Цркве сједињује у једно тело, у један живот, у једну душу, у једно срце, у једну богочовечанску заједницу, и једно богочовечанско друштво — κοινωνία. „Чашу благослова коју благосиљамо, није ли заједница — κοινωνία — крви Христове? Хлеб који ломимо, није ли заједница — κοινωνία — тела Христовог? Јер је један хлеб, једно смо тело многи; јер сви у једноме хлебу имамо заједницу.[\[14\]](#) — Ове богочовечанске речи христовног апостола казују нам саму тајну Цркве, њену евхаристијску тајну и евхаристијску природу. Света Евхаристија, свето Причешће нас не само сједињује са њим, Незаменљивим, него и нас међу собом. Једући његово свето Тело, ми сви постајемо „једно тело многи“. Сједињујући се са њим, ми се светим јединством сједињујемо и одећу собом. То је свето јединство људи у Христу, богочовечанско јединство. Једино истинско и једино вечито јединство људи. Јер у Богочовеку Господу Христу ми смо не само вечито живи, него и вечито једно: и то једно као што је тело једно. Савршени израз те богочовечанске стварности и јесте света Евхаристија, света Литургија, свето Причешће. А чудотворни, и увек исторични Богочовек је најпре оваплоћењем својим ујединио у Себи Бога и човека вечним јединством. И то све пренео, и непрекидно преноси, на нас људе. Пренео, и преноси, на богочовечански начин. Јер је Цркву основао на Богочовечанском телу свом, на земаљској стварности богочовечанског живота и присуства свог у нашем свету. Оваплотио се Свеблаг, да би нас Себи саоваплотио,[\[15\]](#) и тако обожио, охристовио, обогочовечио, и тако нам све своје даровао. А Он то чини првенствено светим Причешћем у светој Евхаристији Цркве. „Једно смо тело многи“, јер нико од нас не сачињава цело тело, него је сваки само делић тела, да бисмо увек осећали и знали колико зависимо један од другог: сви од свакога, и сваки од свију. И колико смо неопходни један другоме: сви свакоме и сваки свима; и још: сваки свакоме. Наша сила, и моћ, и живот, и бесмртност, и блаженство, и вечност, само су у томе јединству које нам даје тело Христово, тело Божије. Чудесни Господ Христос је наше истинито јело, наше истинито пиће.[\[16\]](#) Он је тај „један хлеб“ којим се хранимо, и Њиме „сви у једноме хлебу имамо заједницу“. Он је и сама заједница, и сила те свете заједнице, свете саборности Цркве. Причешћујући се светим хлебом и светом крвљу Господа Христа, ми се причешћујемо његовим светим Телом, које је увек

једно, и свуда једно. „Тако смо многи једно тело у Христу, а по себи смо уди један другоме“.[\[17\]](#)

То је благовест светог Апостола. Њу богомудро продужује пяти Еванђелист — Свети Златоуст: Назвавши свето Причешће „заједницом тела Христова“, Апостол је хтео рећи још блискије, па је зато додао: „Јер је један хлеб, једно смо тело многи“. Та шта ја говорим: „заједница“? Ми смо само то тело. Јер шта је хлеб? Тело Христово. А шта постају они који се причешћују? Тело Христово; не многа тела, него једно тело. Као што хлеб, начињен од многих зрна постаје један, те се зрнење не види због њиховог сједињења, тако се и ми сједињујемо и са Христом и међу собом.[\[18\]](#)

О тој богочовечанској стварности богомудри Кавасила благовести: Црква показује себе у светим тајнама (тела и крви Христове), не као у симболима, него као удови у срцу, и као гране у корену дрвета, и, по речи Господњој, као лозе у чокоту.[\[19\]](#) Јер овде није само општост — κοινώνια — имена или аналогија по сличности, него истоветност — ταυτότης. Јер су све тајне — тело и крв Христова, а то и јесте истинита храна и пиће Цркви Христовој; и она, причешћујући се Њима, не претвара их у људско тело, као што бива са људском храном, него се она сама (тојест Црква) претвара у то тело и крв Христову ... И ако би неко могао да види Цркву по томе колико се она сјединила с њим причешћујући се његовим телом, он не би ништа друго видео него само Господње тело. Са тог разлога и пише Павле: Ви сте тело Христово, и уди међу собом.[\[20\]](#) Ако је Христос један, вели Свети Григорије Богослов, онда је једна глава Цркве, и једно тело.[\[21\]](#) На тај начин ми смо Христом и у Христу „једно тело и међу собом удови“ са свима светим апостолима, и пророцима, и мученицима, и исповедницима, и свима светима. А од ове у Христу заједнице „са свима светима“[\[22\]](#) нема за људско биће, ништа светлије, ништа блаженије, ништа вечније, ништа милије у свима световима познатим и замисливим. Радост је над радостима: бити „са свима светима“ — „једно тело“, и то — „тело Христово“.

Ако би се све тајне Новог Завета, Завета Богочовековог, и све тајне Цркве Христове, Цркве Богочовекове, могле свести на једну тајну, онда је та тајна — света тајна Причешћа, света тајна Евхаристије. Она нам и показује и даје васцелог Господа Христа у овом чудесном раскошју Његове Богочовечанске Личности и Његовог Богочовечанског тела, које је Црква. Јер свето Причешће, света Евхаристија, то је само Божанско тело Његово, то сама Божанска крв Његова, то — сав Он са Црквом Његовом у неисказаној пуноћи свога Божанства и свога Човечанства — свога Богочовечанства. Нови Завет је заиста на јединствен и изузетан начин нов: Завет у Божјој крви, Завет у Божјем телу. И такав Богочовечански савез Бога и човека остварен је на сву вечност чудесним Богочовеком и Господом Христом и Његовом Богочовечанском Црквом.

НАПОМЕНЕ:

[1] По светом Теодору Студиту: Света Евхаристија је — „центар целокупног домостроја спасења“. Стр. 126, Творенија преп. Теодора Студита, том 1; С. Петербург, 1907.

[2] На посреднији начин то је изражено и на крају Литургије Св. Ј Златоуста.

[3] Еф. 3, 19; Ср. Кол. 2, 10.

[4] Мт. 1, 23.

[5] 1 Кор. 1, 17.

[6] Кол. 1, 17; Ср. Откр. 1, 8. 10. 17; 21, 6.

[7] Мт. 26, 26—28.

[8] Лк. 22, 19; ср. 1 Кор. 11, 24—25.

[9] Јн. 6, 55. 54. 57 [10] Јн. 6, 33.

[11] Јн. 6, 35.

[12] Јн. 6, 50-51.

[13] 1 Кор. 11, 28—29.

[14] 1 Кор. 10, 16—17.

[15] Еф. 3, 6.

[16] ср. Јн. 6, 55—56. 48.

[17] Рм. 12, 5; ср. 1 Кор. 12, 27.

[18] In Epist. 1 ad Corint. Homil. 24, 2; P. gr. t. 61, col. 200.

[19] Јн. 15, 1—5.

[20] Тумачење Литургије, сар. 38; Р. гр. т. 150, col. 452 С — 453 А.

[21] Orat. 37, 8; Р. гр. т. 36, col. 292 В.

[22] Ср. Еф. 3, 18; 4, 11—16.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - БЛАГОДАТНА ЗАЈЕДНИЦА

Свете Тајне

Света Тајна Покајања

Света тајна покајања је свемоћни васкрситељ и свемоћни победитељ: васкрсава душу из смрти побеђујући грехе који и производе смрт душе одвајајући је од Бога. Покајање је лек за сваки грех; а тиме и лек од сваке духовне смрти. Нема греха којег се не може ослободити човек покајањем и покајничком исповешћу. Покајање ослобађа и од највећег, и од најсвеобухватнијег греха, па и од самог свегреха: блудни син. И сви покајници: и они највећи, и они најмањи.

Својом светом силом покајање руши пакао у човековој души и преводи је у рај. Сведок: покајани на крсту разбојник. Богочовечанском силом Господа Христа света тајна покајања осигурава покајнику победу над свима гресима, и над свима смртима, и над свима ђаволима: руши пакао, узноси у небо, Царство небеско. Нема сумње, човек је свемоћни гооподар себе и свега свога: јер од њега самог зависни његов рај и његов пакао, и његова смрт и његово васкрсење.

Покајање је света тајна у којој хришћанин исповеда своје грехе пред свештеником, и преко њега добија невидљиви опроштај грехова од самога

Господа Христа, од саме Цркве, јер је сваки грех — грех против Бога, против Цркве, против људи.

Ову свету тајну установио је сам Спаситељ ради опроштаја грехова, учињених после крштења. Установио ју је после свог васкрсења, када је рекао својим ученицима: Примите Духа Светога! Којима отпустите грехе, отпустиће им се; и којима задржите, задржаће се.^[1] Власт отпуштати грехе има само Бог.^[2] Ту власт Спаситељ је дао својим ученицима дајући им Духа Светога. А ту власт Он им је био обећао пре свога васкрсења када им је рекао: Што год свежете на земљи, биће свезано на небу, и што год разрешите на земљи, биће разрешено на небу.^[3]

Да би стварно добио опроштај грехова кроз ову свету тајну, хришћанин је дужан да се искрено и скрушено каје за грехе своје, да их смирено исповеди свештенику, да има одлучну намеру да се поправи и да буде уверен у безмерно милосрђе Спаситељево. Пост и молитва су одлична средства еванђелска која помажу и утврђују човека у покајничком расположењу. Притом ваља имати на уму светоотачку благовест и заповест: „Самоосуда је почетак спасења“.

Покајничко се расположење нарочито изражава у искреном исповедању својих грехова свештенику, у мржњи према гресима, у одрицању од њих и у чињењу еванђелских дела. Исповедање грехова својих свештенику неопходно је, да би свештеник знао какве грехе има да опрости и какве лекове има да препоручи за излечење од њих. Ако је покајник учинио неке тешке грехе, онда се на њега налаже епитимија. Епитимија је грчка речи значи: лек, подвиг. Епитимија се налаже, да би грешник искоренио свој тешки грех и исправио свој живот. Отуда врста овог духовног лека зависи од врсте греха. На пример, ако човек пати од среброљубља, на њега се налаже чињење милостиње; ако је учинио неки тежак грех, одлучује се од светог Причешћа на извесно време, итд.

НАПОМЕНЕ:

^[1] Јн. 20, 22—23.

^[2] Мк. 2, 7. 10.

^[3] Мт. 18, 18.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - БЛАГОДАТНА ЗАЈЕДНИЦА

Свете Тајне

Света тајна Свештенства

Свештенство је света тајна у којој Дух Свети кроз молитву и полагање руку од стране епископа за време свете Литургије даје правилно изабраноме лицу благодат за вршење светих тајни и руковођење стада Христовог у вери и побожности.

О таквој природи тајне свештенства сведочи свети апостол Павле када пастирима цркве Ефеске каже: Пазите на себе и на све стадо, у коме вас Духом Светим постави владикама, да пасете Цркву Господа и Бога коју стече крвљу својом.^[1] И још: Тако да нас држе људи као слуге Христове и вршитеље тајни Божјих.^[2] Постоје три главна степена свештенства: епископски, презвитерски и ђаконски. Епископски чин је најглавнији, јер епископ има пуноћу благодати свештенства Он не само има право да врши све свете тајне, и да освећује свето миро, него има власт да путем рукоположења даје и другима благодат за вршење светих тајни. Епископ је у својој области (епархији) врховни учитељ вере и врховни старешина над свима хришћанима.

Презвитерски или свештенички чин је нижи од епископскога и у потпуној зависности од овог. Свештеник добија од епископа право и власт да врши свете тајне и да духовно руководи паству. Свештеник не може вршити ни тајну свештенства, ни освећење мира, ни освећење антимиона.

Ђаконски чин је најнижи. Ђакон је само помоћник епископу и свештенику при вршењу светих тајни и богослужења.

Овласти епископа говори свети апостол: Зато те оставих на Криту, да довршиш што је недовршено и да поставиш свештенике по свима градовима.^[3] И још: Руку брзо не мећи ни на кога.^[4] Дела Апостолска сведоче да су свети апостоли сами изабрали и рукоположили првих седам ђакона и презвитера у свакој цркви (Д. А. 6, 1—7; 14, 23).^[5]

НАПОМЕНЕ:

^[1] Д. А. 20, 28.

^[2] 1 Кор. 4, 1

^[3] Тит. 1, 5

^[4] 1 Тм. 5, 22.

^[5] О светој тајни свештенства видети још ниже у поглављу о црквеној јерархији.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

ЦРКВА - БЛАГОДАТНА ЗАЈЕДНИЦА

Свете Тајне

Света Тајна Брака

Брак је света тајна у којој се од стране свештенослужитеља благосиља добровољна брачна веза двоје супруга и даје благодат Божја која освећује њихов брачни живот ради узајамне помоћи у њиховом еванђелском животу и ради законитог рађања и хришћанског васпитања деце.

Брак има за циљ да помоћу благодати Божје учини да живот супружника у својој духовности, чистоти и узвишености личи на однос Спаситеља према Цркви. Отој светој тајанствености брака говори свети апостол Павле: Оставиће човек оца свог и матер, и прилепиће се жени својој; и биће двоје једно тело. Тајна је ово велика, и ја говорим за Христа и за Цркву.^[1]

НАПОМЕНЕ:

^[1] Еф. 5, 31—22

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

ЦРКВА - БЛАГОДАТНА ЗАЈЕДНИЦА

Свете Тајне

Света Тајна Јелеосвећења

Јелеосвећење или свештање масла јесте света тајна у којој се хришћанину, помазивањем извесних делова тела освећеним јелејем, невидљиво даје благодат Божја, која исцељује душевне немоћи — грехе, а понекад и телесне болести.

Ова света тајна води порекло од самог Спаситеља, јер су Његови ученици, по Његовој заповести, „мазали уљем многе болеснике и исцељивали их”.^[1] Црква је употребљавала ову свету тајну од најранијих времена. То се види из речи светог апостола Јакова који каже: Болује ли ко међу вама, нека дозове старешине црквене, те нека читају молитву над њим, и нека га помажу уљем у име Господње. И молитва вере помоћи ће болеснику, и подигнуће га Господ, и ако је грехе учинио, опростиће му се.^[2]

У овој светој тајни читају се седам Апостола и седам Еванђеља; после сваког Еванђеља свештеници помазују болеснике јелејем који је помешан са вином, и то помазују чело, ноздрве, образе, уста, прса, и руке на обе стране, при чему се изговара молитва.

Ову свету тајну врше седам свештеника, у недостатку три, а у случају нужде и један.

*

Нема сумње, у Цркви је све света тајна: и водоосвећење, и монашење, и освећење храма, и икона, и освећење дома, и освећење бунара, и освећење сваке ствари, и уопште сав живот и благодатна делатност Цркве.

НАПОМЕНЕ:

^[1] Мк. 6, 13.

^[2] Јак. 5, 14—15.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

ЦРКВА - БЛАГОДАТНА ЗАЈЕДНИЦА

Свете Врлине

До оваплоћења Бога Логоса, до Богочовека Господа Христа у нашем земаљском свету врлине су биле нестварни привиди, неостварљиве замисли, безживотне идеје. Такве су оне у свима нехришћанским религијама, у свима небогочовечанским философијама, етикама, социологијама, културама, цивилизацијама. Богочовек Господ Христос је прво оличење свих врлина, и њихово савршено остварење на земљи. Врлине и Господ Христос су једно. Ту истину благовести Свети Максим Исповедник: „Сам Господ наш Исус Христос јесте суштина свих врлина”.^[1] У нашем земаљском свету тек је Господ Христос дао тело врлинама, као и Цркви. Но пошто је Господ Христос сав у Цркви, она — тело Његово, а Он — глава њена, то и све врлине Његове живе у Цркви. И чланови Цркве, живећи у Њој, живе у тим светим врлинама, и по мери ревности своје постижу своје спасење, охристовљење, обожење, обогочовечење.

У Цркви се кроз свете тајне и свете врлине Богочовек Христос усељује у нас, живи у нама. Светим крштењем човек се ухристовљује; а затим се целог живота свог охристовљује, обогочовечује кроз остале свете тајне и свете врлине. Свака је света врлина врло разгранат подвиг. На челу светих врлина стоји вера. Из ње се роје све свете врлине: молитва, љубав, покајање, смиреност, пост, кротост, милостивост, и друге. Ту истину и благовести свети Апостол говорећи хришћанима: „употребите све старање и покажите у вери својој врлину”;^[2] — или боље: свеврлину = Господа Христа, јер сте дужни животом својим по вери објављивати све врлине — τὰς ἀρετὰς — Господа Христа.^[3] Свака врлина је неопходна човеку за спасење. Да би постигао спасење, човеку је неопходно да се подвизава и подвигом вере, и подвигом љубави, и подвигом молитве, и подвигом поста, и подвигом сваке свете врлине еванђелске. Без вере нема спасења, јер: „без вере није могуће угодити Богу”.^[4] Али исто тако нема спасења ни без љубави, ни без молитве, ни без поста, ни без милостивости, ни без осталих светих врлина. То је тако очигледно из Спасовог Светог Еванђеља, објављеног Њиме лично и преко Његових светих Благовесника: Апостола и Отаца. Зато богомудри подвижник право славни Никита Ститат, ученик Св. Симеона Новог Богослова, у свом „Исповедању вере” благовести: Верујем и у неопходност чистог и врлинског живота, који је заједно са правом вером неопходан за спасење.^[5]

"Бог је свесавршена врлина. – η παντελης αρετη[6]. То је апостолско — светоотачко учење и свето Предање Цркве Христове. „Божја природа је извор сваке врлине”.[7] „Циљ је врлинског живота — уподобљење Богу: ή προς τό θεіον όμοіωσις”.[8] „У врлине је једна граница савршенства — немати никаквих граница”.[9]

Са свих тих разлога, без светих врлина нема човеку спасења, обожења, охристовљења, раја, Царства небеског. Свете тајне су, нема сумње, свете догме вере наше, спасења нашег. Без светог крштења нема спасења. То је непроменљива догма спасења у Богочовечанској Цркви Спасовој. Али и без вере, и без љубави, нема спасења. Зато су и вера и љубав такође неизменљиве догме спасења. Свака света тај на је догма; и свака света еванђелска врлина је догма. И свете тајне и свете врлине сачињавају један недељив органски подвиг спасења, богочовечански подвиг спасења.

Заповести Господње у Еванђељу нису ништа друго до етичке догме. На пример: свако блаженство у Беседи на Гори јесте догма. Без првог блаженства нема спасења, јер без смирења — нема спасења. Исто тако: без молитве, без поста, без љубави — нема спасења. Све су то еванђелске етичке догме, увек неопходне, увек неизменљиве, увек обавезне за све. Свака света врлина и јесте догма; и то света догма хришћанског живота. А пре свега — „вера која кроз љубав дела”.[10] Све врлине = све заповести еванђелске израстају, извиру, исцветавају из вере. Богочовечанска је истина: све етичке догме неопходне су за спасење, за обожење, за обогочовечење. Оне и јесу благодатне, животворне божанске силе, којима се човек спасава обожујући се помоћу њих. Оне јачају и постају свемоћне помоћу светих тајни: покајања, исповести, причешћа...

Еванђелске врлине су свете богочовечанске силе, које извиру из Богачовека Христа, и поседују богочовечанску моћ. Као такве, оне су у исто време боготвореће силе, обожујуће силе: човека хришћанина преображавају, обогочовечују, обожују, освемоћују. И он радосно доживљује исти нитост чудесне и чудотворне благовести христомоћног Апостола: „Све могу у Христу Исусу који ми моћи даје”.[11]

У томе је основна разлика између еванђелских богочовечанских врлина и свих ванхришћанских врлина, па било оне философске, религијске, научне, културне, цивилизацијске, политичке. У свакој еванђелској богочовечанској врлини увек упоредо дела и Бог и човек. Богочовечански синергизам, богочовечанска сарадња је основни закон сваке еванђелске врлине. По бесмртној благовести светог Апостола: Ми смо Богу сарадници — Θεού έσμεν συνεργοι.[12]

Боголика слобода човекова бића осигурава човеку боголику сарадњу са Богом. Свака је богочовечанска врлина благодатно — добровољни

подвиг човеков. При томе, богочовечанску равнотежу у врлинским подвизима човековим одржава сам Господ Христос као глава Цркве и свих чланова њених, те Божје не иде на рачун човечјег, нити човечије на рачун Божјег.

У подвигу спасења човека Бог казује себе помоћу спасавајућих сила кроз свете тајне; и човек у подвигу свога спасења казује себе кроз свете врлине. Међу светим врлинама вера је прва и по пореклу и по броју. Из ње се роје све друге врлине: љубав, молитва, нада, пост, смиреност, кротост, милостивост, покајање, и остале. У свему томе њима помажу и сарађују свете божанске силе светих тајни. У подвигу спасења свете тајне и свете врлине сачињавају једну богочовечанску целину. Сарадња благодати Божије и боголике слободе човекове у спасењу човека одвија се по законима Богочовечанске Личности Христове, који владају и у Богочовечанском телу Христовом — Цркви, и обавезно важе за сваког члана Цркве. И благодат Божја и боголика слобода човекова увек су равнотежно делатне. Јер Бог никога на силу не спасава. Ако човек неће врлину: веру, и остале свете врлине, — нема му спасења, мртав је, леш је. Исто тако: ако неће свете тајне, — нема му спасења, мртав је за Бога, леш је. „Вера није свију”.[\[13\]](#)

Молитвена мисао Цркве неућутно благовести: Бог је — „Бог милости”, „Бог доброте”, „Бог човекољубља”. Једном речју: Бог је — Бог сваке врлине. Такав Бог у нашој земаљској, човечанској, историјској стварности јесте једино Богочовек Христос. Он је оличење свих светих врлина, и узор, и образац. Као љубав, Он је савршена љубав; као доброта, Он је савршена доброта; као човекољубље, Он је савршено човекољубље. Речју: Он је богочовечанско савршенство сваке врлине. Може се свеубеђено тврдити: Богочовек је свеврлина. Зато је свети животни задатак сваког хришћанина: освеврлинити се, охристовити се, обогочовечити се, отројичити се. Да, отројичити се; јер где је Син, тамо је и Отац, тамо и Дух Свети: васцело нераздељиво Триипостасно Божанство.

У Богочовеку Христу свака је врлина божански савршена, и то на човечански начин савршена, и зато човеку приступачна и остварљива. Човек, створен боголиким, тојест христоликим, у самој природи те своје христоликости има христолике клице светих божанских врлина. И Господ Христос, Бог, поставши човек, показује нам у Себи и Сво ме животу све те врлине у њиховој богочовечанској пуноћи и савршенству. И сваки човек, вођен и руковођен Богочовеком Христом, може те врлине у својој христоликој природи развити до савршенства. Да човек није створен боголиким, божанске врлине биле би за његову природу неприродне, противприродне, наметнуте, механичке. Овако, божанске врлине су за боголику природу човекову природне и остварљиве, и потпуно својствене и своје људскоме бићу. Бог, поставши човек, показао је као Богочовек у

нашој земаљској стварности на човечански очигледан и убедљив начин ову истину: Богочовек је врлина = Богочовек је свеврлина; у Њему, само у Њему и Њиме човек, као боголико биће, може својим добровољним трудом, уз сарадњу благодати светих тајни, постићи сваку врлину и живети свеврлином. У богочовечанском телу Христовом, Цркви, све што је Христово постаје наше, па и сва Његова врлина, и сама свеврлина. У томе је сав Богочовечански морал, сва Богочовечанска етика еванђелска, наравственост еванђелска.

Сведоци, бесмртни сведоци тога су сви Светитељи Божји, од првог до последњег. Сваки од њих је оличење светих врлина на свој посебни начин. Богочовечанско учење о светим врлинама сво је присутно у њима, присутно и као учење и као живот. То посведочава и етимичан поглед на раскошно богатство благовестинеких од њих о томе.

Свети Иринеј благовести: Човек је створен од Бога слободним, те има слободу и власт добровољно испуњавати вољу Божију, а не под морањем од Бога. Јер у Бога нема насиља; Њему је свагда својствена блага воља... Човек има власти не покоравати се Богу и не чинити добро, али му то причињава штету и зло.[\[14\]](#)

Свети Атанасије Велики благовести: За правилно разумевање Светог Писма потребан је врлински живот, чиста душа и христолика врлина — τῆς κατὰ Χριστόν ἀρετῆς, да би ум био у стању достићи оно што жели... Јер без чистог ума, и без подражавања живота светих, нико не може разумети учење светих.[\[15\]](#) Врлина није изван нас већ у нама. Врлини је потребна само наша воља; јер врлина је у нама, и од нас се образује. Она се образује у души, у којој разумне силе делају сагласно са њеном природом. А то постиже душа када живи онако како је створена; а она је створена добром и веома праведном εὐθῆς — (правом). А души бити правом, праведном значи — да разумна сила њена живи по онаквој природи њеној каквом је она створена. Када пак душа скрене и живи у раскорак са њеном природом, тада се то назива порок душе, зло душе — κακία ψυχῆς. Тако дакле, врлина није тешка ствар. Ако останемо онакви какви смо створени, онда смо врлински људи.[\[16\]](#) Душа стиче смирење када се храни врлинама које јој приличе. А врлине и пороци сачињавају исхрану душе... Душа се храни или врлином или грехом.[\[17\]](#) Удаљење од врлине открива приступ у душу духу нечистоме.[\[18\]](#)

Господ Христос је свесавршено оличење свих светих врлина. Имајући ту истину у виду, Свети Атанасије Велики благовести: Ми се облачимо у Христа када волимо врлину, противимо се пороку, предајемо се уздржљивости, претпостављамо правду неправди, ценимо умереност, утврђујемо се у добрим намерама, збрињавамо сиротињу...[\[19\]](#) људи свети и истински предани врлини умртвљују уде своје што су на земљи: блуд,

нечистоту, страст, злу жељу, и лакомство^[20] и живе у чистоти и светости. А живот у Христу и јесте прави живот.^[21] Хришћани се не само на земљи хране телом и крвљу Господа Христа, него ћемо се и на небу хранити таквом храном, јер Господ је исхрана виших духова и Анђела. Он је и извор блаженства, свих небеских Сила. Он је све за све, и свакога милује по своме човекољубљу.^[22] Човек који живи у Христу, кад се бори са противницима противставља јарости кротост, безочности смиреност, пороку врлину, и тако односи коначну победу, говорећи: све могу у Христу Исусу који ми моћи даје (Флб. 4, 13).^[23] Непрекидно упражњавање врлине неопходно је ради тога, да праведник ни у чему не би имао недостатке него био готов на свако добро дело.^[24]

У погледу врлина не може се замислити ни њихово савршеније оличење од Господа Христа, ни савршеније учење од Његовог о њима. Свети Атанасије Велики благовести: Немогуће је наћи савршеније учење о врлинама од онога које је оличено у самом Господу Христу. И трпљење, и човекољубље, и благод, и храброст, и милосрђе, и правду — све ћеш наћи у Господу. И онај који разматра човечанско живљење Господа Христа не може наћи никаквог недостатка у Његовим врлинама. Знајући то, свети апостол Павле је рекао: Угледајте се на мене, као и ја на Христа (1 Кор. 11, 1).^[25] Најслађи плод побожности јесте упражњавање врлина.^[26]

Благодат светих тајни и благодат светих врлина једносушне су. Оне се извијају једна из друге, расте једна кроз другу, усавршавају се једна другом. Охристовљење, обожење, отрајичење је плод њихове богочовечанске делатности и сарадње. И све тако — док обличје Христово не постане у нама, и не достигнемо „у човека савршена, у меру раста висине Христове”.^[27] Сав у том молитвено-подвижничком искуству, свети Јефрем Сирињ благовести: Човек је дужан призвати благодат, да би она обитавала у њему. А при благодати, човек ће успети у свакој врлини.^[28] Почетак пак сваке врлине јесте вера.^[29] По мери вере и обитава благодат у души.^[30] Немогуће је спасти се друкчије него подражавањем у свему Господу.^[31] При упражњавању врлине — не падати у чамотињу од трудова, јер без трудова не може се познати врлина.^[32] Једино савршену одлучност Бог захтева од нас, и Сам нам даје снаге и дарује победу.^[33] Но знај и то: у којој се мери будеш подвизавао и трпео радећи Господу, у такој ће се и очишћавати ум твој и помисли твоје. Жели само спасти се, јер Господ љуби оне који упорно желе добити спасење и помаже им.^[34] По мери приморавања себе на дело Господње — тело постаје моћно, и душа се просветљује.^[35]

Као што киша чини те расте усева, тако богослужење учвршћује душу у врлинама.^[36]

Христолике врлине су наши најоданији и најмоћнији пријатељи и чувари и у овом и у оном свету. Свети Јефрем Сирин благовести: Нико нам неће помоћи у дан Судни: ни пријатељ, ни сродник, једино покајање принесено овде на земљи и помоћне му врлине: истинска љубав, смиреноумље, послушност, уздржљивост. Наше врлине поћи ће с нама из овог живота; оне ће противстати вражјим силама које хоће да овладају нама у време нашег исхода из овог живота; оне ће нас привести Спаситељу Христу да се поклонимо Њему и славимо Њега заједно са Оцем и Светим Духом.[\[37\]](#) Хоћеш ли да будеш у борби и да се обретеши савршен? Буди свагда обучен у врлину као у одећу. Обукао си се у врлину? Онда се свим силама непрестано труди да је не свучеш.[\[38\]](#) Све су врлине повезане међу собом, и држе се једна друге. Као неки духовни ланац, све оне једна од друге зависе: љубав од радости, радост од кротости, кротост од смирености, смиреност од услужности, услужност од наде, нада од вере, вера од послушности, послушност од простоте. Но главно у сваком добром ревновању и врхунац добрих дела јесте непрестано борављење у молитви, помоћу које можемо свакодневно измољавати од Бога и стицати и остале врлине.[\[39\]](#) Но ако молитву нашу не буду красили: смиреноумље, љубав, простота и доброта, онда нам таква молитва неће донети никакве користи, јер таква молитва је маска молитве.[\[40\]](#)

Свето предањска је бесмртна истина: светим врлинама се стиче Дух Свети, и тиме сва блаженства за христочезњиво људско биће. Свети Јефрем благовести: Један је циљ побожности за све: удостојити се испуњења Духом Светим по вери и великој ревности за све врлине, и стећи потпуно ослобођење од страсти, тојест очишћење срца, остваривано освећујућим Духом у душама верних и побожних.[\[41\]](#) Делатношћу Духа Светога и светошћу врлина могу бити развејане нечисте страсти и искушења злобе.[\[42\]](#)

Судбина нашег људског бића и у овом и у оном свету зависи од наших врлина и од наших порока. Свети Јефрем благовести: У час изласка нашег из овог живота, при разлучењу душе од тела, збива се велика тајна. Души приступају добри Анђели и мноштво небеске војске. Исто тако приступају и све супротне силе и кнезови таме. И једни и други хоће да узму душу и да јој одреде место. Стога, ако је душа овде, на земљи, стекла добре особине, водила честит живот и била врлинска, онда се и у дан изласка њеног, врлине, које је стекла овде, претварају у добре Анђеле, окружују је, и не допуштају да је се дотакне никаква супротна сила. И свети Анђели с радошћу и весељем узимају душу и односе је Христу, Господу и Цару славе. И најзад душа бива одведена у место блаженства, у неисказану радост, у вечну светлост, где нема жалости, ни уздисања, ни суза, ни брига, но где је бесмртни живот и вечно весеље у небеском царству, у коме су сви остали који су угодили Богу. Међутим, ако је душа у овоме свету живела срамно, предајући се срамним страстима и одајући се телесним уживањима и

таштини овога света, онда се у дан њенога изласка из овог живота те сласти и уживања претварају у зле демоне, опкољавају је бедну, и не допуштају да јој се Анђели Божји приближе. И онда је заједно са супротним силама и кнезовима таме узимају бедну и уплакану, и одводе у места тамна, мрачна и кукавна, где се чувају сви грешници за дан Суда и вечнога мучења, куда је стрмоглављен ђаво са анђелима својим.

Са тог разлога, наставља Свети Јефрем, ваља нам сву бригу и старање употребити на стицање врлина које нас имају пратити по изласку из овог живота и посредовати за нас у час невоље. А које су то врлине што се претварају у Анђеле и противе се демонима, тојест нашим страстима? То су — љубав, смиреноумље, великодушност, уздржљивост, трпљење, разборитост, покорност, молитвено тиховање, храброст, правичност, здравоумље, скрушеност и томе слично. Ове врлине заузеће се за нас у онај час, и нико им неће моћи противстати. Страсти пак које се претварају у демоне јесу ове: мржња, гордост, суровост, мрзовоља, празнословље, напраситост, свадљивост, уображеност, завист, гордост, сујета, злопамћење, лењост, немарност, раздражљивост, гнев, нехат, лукавство, похотљивост, расејаност, размаженост, стомакоугаћање, поквареност, и сврх свега среброљубље. Просто речено: свако сатанско дело. Ето те страсти, у дан изласка нашег, претварајући се у демоне, узеће душе.[\[43\]](#)

Један је циљ свих светих врлина: охристовити човеково биће у васцелој његовој психофизичкој стварности, и тако га потпуно охристоличити. Свети Јефрем благовести: Хришћанство је подражавање Христа по мери сила. Стога смо дужни подвизавати се, сваки по мери сила, да не бисмо остали духовно бесплодни. Останемо ли бесплодни, нас ће постићи вечно мучење. Као што је у нашој вољи грешити, уколико Бог допушта то нашој слободи; тако је и у нашој вољи чинити правду, уколико нам Бог помаже у тој нашој намери. Стога дајмо хтење, дајмо своју добру вољу, и добићемо све; дајмо ревност, и добићемо силу.[\[44\]](#) Сам назив врлина — ἀρετή — долази од глагола = избирати. То значи: врлина је добровољна, и ми чинимо добро по сопственом избору и слободној вољи, а не против воље и принудно.[\[45\]](#) Без врлина: вере, наде, и љубави — нема спасења.[\[46\]](#)

Ако се грешник не буде молио, благодат га исцелити неће. Иди путем покајања, да би те срело човекољубље Божје.[\[47\]](#) Врата благодати отварају се свакоме који куца на њих.[\[48\]](#) Наша зла воља узрок је свих невоља.[\[49\]](#)

Помоћу светих врлина искоренити у себи грехе и засадити вечна богочовечанска добра, и преко њих ући у Истину Вечну, у Правду Вечну, у Љубав Вечну, у Доброту Вечну, у Живот Вечни, и у све Божанско кроз Богочовечанско, и јесте задатак задан сваком човеку од Бога Творца и Спаситеља. У свима тим даноноћним борбама херувимски будно прати човека изузетни филозоф Духа Светог, Свети Макарије Велики. Ваистину

Велики у свима истинама и искуствима и мислима о човеку и његовом вечном назначењу. Учествују и Бог и Сатана, а бојно поље — слободна човекова воља. Свети Макарије Велики крвљу подвижничких опита својих благовести:

Сатана и душа људска равномоћни су међу собом и имају подједнаку силу: Сатана — наговарати душу и удварањем придобијати је за своју вољу, а душа опет — противречити му и ниучему га не послушати; јер обе силе могу само потстицати а не приморавати на зло и добро. Таквој слободној вољи даје се Божја помоћ, а она може борећи се добити оружје с неба, и њиме искоренити и победити грех, јер душа се може противити греху, али не може без Бога победити или искоренити зло.[\[50\]](#) Бог даје благодат не без разлога већ за веру и добровољно ревновање у врлинама.[\[51\]](#) У томе воља људска је битни услов. Ако нема воље, сам Бог ништа не чини, мада и може по слободи Својој. Јасно је: Бог захтева од нас једино вољу.[\[52\]](#) И онда Дух Свети води нас свакој врлини, да бисмо могли живети вечним животом. При томе, наше је да се на све могуће начине старамо успевати у свима врлинама.[\[53\]](#)

Заиста је, вели Свети Макарије, душа људска велико и чудесно дело Божије. При стварању њеном Бог ју је створио таквом да у њену природу није ставио порок; напротив, створио ју је по образу врлина Духа — *κατά τήν εικόνα των ἀρετων του Πνεύματος*. Он је ставио у њу законе врлина — *νόμοις ἀρετων*: разборитост, знање, мудрост, веру, љубав и остале врлине, по образу Духа — *κατά τήν εικόνα του Πνεύματος*. Још је Бог ставио у душу разум, помисли, вољу, руководећи ум; зацарио је у њој и друге велике тананости; учинио ју је необично покретном и брзолетом, неуморном; даровао јој је способност за трен ока долетети и одлетети, и мишљу служити Њему када хоће Дух.[\[54\]](#)

Треба стално боравити у молитви, благовести Свети Макарије, јер је молитва хоровађа у хору врлина. Преко ње измољујемо од Бога и остале врлине. Ко је стално у молитви, он је у заједници са Богом и сједињује се с Њим тајанственом светошћу и неком духовном делатношћу и неисказаним расположењем срца. Јер још овде, примивши Духа за путовођу и саборца, запаљује се он љубављу према Господу и гори жељом, не налазећи ситости у молитви већ непрестано се распаљујући љубављу ка благоме Господу и напајајући душу ревношћу.[\[55\]](#) Усредна молитва обогаћује нас многим, и самог Духа Светог усељује у душе наше. Притом сам Господ даје онима који ишту силу да се моле како треба, по реченоме: Господ даје молитву ономе који се моли.[\[56\]](#) Плодови искрене молитве су: простота, љубав, смиреноумље, постојанство, благост и све томе слично. Ако пак ових плодова нема, онда је узалудан труд.[\[57\]](#) Све су врлине међусобно повезане и држе се једна другом. Оне претстављају Један овештени духовни ланац, и зависе једна од друге; молитва од љубави, љубав

од радости, радост од кротости, кротост од смирености, смиреност од служења, служење од наде, нада од вере, вера од послушности, послушност од простоте. Глава пак сваке врлине и врхунац добрих дела јесте стално борављење у молитви: преко ње измољујући од Бога можемо свакодневно стицати и остале врлине.[\[58\]](#)

После Бога човек је највећа тајна у свима, нама људима, познатим световима и безбројним створењима. И једна и друга тајна најсавршеније су објашњене чудесним Богочовеком Господом Христом. На првом месту: тајанствени однос између Бога и човека у времену и вечности. Посебно, тајанствени однос између човекове боголике слободе и Божјег свебића. Свети Макарије благовести: Вражија сила само подстиче, а не приморава; тако и благодат Божија подстиче нашу слободу. Благодат нимало не окива човекову вољу принудном силом, и не чини човека неизменљивим у добру, па хтео он то или не. Напротив, и присутна у човеку Божија сила даје место слободи, да би се обелоданила воља човекова, уважава ли он или не уважава душу, слаже ли се или не слаже с благодаћу. Човек треба стално да приморава себе на свако добро, на вршење свих заповести Господњих, макар се то и не хтело срцу због греха што је у њему. На пример: приморавати себе на смиреност пред свима људима; принудно обучавати себе милостивости, снисходљивости, човекољубљу, доброти, сталном пребивању у молитвама, и у свако време просити са вером да Господ дође, настани се у њему, усаврши га и укрепи у свима заповестима својим, да би душа његова постала обиталиште Господа Христа. Видећи то човеково примораване себе на сваку врлину. Господ ће се смиловати, избавити га од врагова његових и од живећег у њему греха, испуњујући га Духом Светим. При таквом подвизавању, врлине се претварају у човеку као у његову природу. Најзад Господ долази и обитава у њему, и сам твори у њему заповести Своје без труда, испуњујући га духовним плодовима.[\[59\]](#)

По благодати и Божанскоме дару Духа Светога сваки од нас стиче спасење; вером пак и љубављу, при напору слободне воље, сваки може достићи савршену меру врлине, да би, колико по благодати толико и по правди, наследио живот вечни. Тако се, сарадњом благодати Божје и слободе човекове, стиже у савршену меру слободе и чистоте. Јер, ако Господ не сагради дом, узалуд се муче који га граде; ако Господ не чува град, узалуд не спава чувар (Пс. 126, 1).[\[60\]](#)

Врлине су плодови Духа Светога; живећи у њима, ми живимо у Духу Светом.[\[61\]](#) На томе путу, по Св. Макарију, душа се постепено очишћује од страсти. И када се човек потпуно очисти од страсти, он постиже савршенство помоћу благодати сјединивши се душом са Утешитељем, Духом Светим; и тада се све у њој претвара у — светлост, све у — радост, све у — спокојство, све у — весеље, све у — љубав, ове у — милосрђе, све у —

благост, све у — доброту, и душа се сва погружава у благодатне силе Духа Светога, слично камену одасвуд обузетом водама у морској дубини.

Сјединивши се на тај начин са Божјим Духом, човек се уподобљава — самоме Христу, имајући у себи непроменљиве врлине Духа и њихове плодове.^[62] И стиче опитно и опипљиво познање небеских тајни Св. Духа.^[63] Благодат не чини вољу човекову непроменљивом и не везује је за себе силом, него боравећи у човеку, она даје место и слободи, да би се видело да ли је његова воља наклоњена врлини или пророку.^[64] Нема сумње, треба на силу приморавати себе на сваку врлину. И када то види Господ, Он ће је испунити свима плодовима Духа, и у нама ће обитавати васцела благородна врлина. И тада ће се све врлине претворити као у нашу природу.^[65] У сваком добром подвигу главно је — усрдно пребивање у молитви. њоме, измољујући од Господа, можемо свакодневно стицати и остале врлине.^[66] По великом човекољубљу и милосрђу Свом Господ неће никога оставити без награде за добро дело, него свакога од малих врлина узводи ка већима, и за чашу студене воде неће лишити награде. Само нека се рађено ради по Богу а не ради славе.^[67]

Личност, сва изграђена од светих врлина, Свети Златоуст, најречитије нам говори из срца светих врлина, и казује нам њихову небоземну богочовечанску тајну. Нема сумње, та тајна свим бићем свајим извире из свете тајне богооваплоћења. Тек од оваплоћења Бога Логоса, од Богочовека Господа Христа, свете божанске врлине постају оваплотљиве у нашем временском богочовечанском животу и у нашој богочовечаиској вечности. И све то у нама бива, и све се то у нама збива кроз наше живљење у светом Богочовечанском телу Цркве Христове. Свети Златоуст благовести:

Потребно је само једно: благородна и добра ревност. Када тога има, онда ништа не смета достигнути савршенство у врлини.^[68] љубав је глава, корен, извор и мајка свих добара. Ученици Господа Христа познају се не по чудесима већ по љубави.^[69] Када постоји љубав, онда онај који је је стекао њу нема недостатка ни у ком делу еванђелске философије живота, већ поседује сву, свесавршену и потпуну врлину.^[70] Почетак и крај сваке врлине јесте љубав.^[71] Ми смо дужни јасно знати ово: нема зла осим једино у греху, и нема добра осим једино у врлини и угађању Богу у свему.^[72] Наду спасења треба полагати најпре на човекољубље Божје, па онда на своја добра дела.^[73] Немогуће је човеку бити безгрешан. Нема праведника без греха; нема ни грешника без некога добра.^[74]

Свети Златоуст саветује: Оградимо себе са свих страна врлином, учинимо удове тела нашег оруђем правде; научимо и очи, и уста, и руке, и ноге, и срце, и језик, и сво тело да служе врлини. Радећи тако, ми ћемо полако — лако стићи на сам врх врлине^[75] Господ Христос заповеда не нешто ново или нешто што превазилази нашу природу., него оно што је одискони ставио у нашу савест. Знање о врлини Бог је ставио у нашу

природу, а привођење у дело и извршење препустио је нашој слободи.[\[76\]](#) Врлина чини човека анђелом, и душу као на крилима узноси ка небу. Таква је сила врлине.[\[77\]](#) Једина сметња ка врлини јесте порочност душе и ослабљевост ума, и ништа друго осим тога.[\[78\]](#) Молитва и служење Богу јесте знак сваке праведности. Без молитве савршено је немогуће навикнути се на врлину. Човек не може упражњавати врлину, не приступајући и не метанишући пред њеним Вођом и Даваоцем.[\[79\]](#) Божанствена молитва је заиста небеско свеоружје, и једино она може успешно чувати оне који су се предали Богу. Молитва је најважније од добара; она је и основ и корен плодотворног живота.[\[80\]](#) Молитва је узрок сваке врлине и правичности. Душу неојачану молитвама ђаво лако поробљује себи, и без муке задржава сваком врстом греха.[\[81\]](#)

Господ Христос је дошао да људе научи свакој врлини, благовести Св. Златоуст.[\[82\]](#) Смиреноумље је темељ наше философије,[\[83\]](#) темељ целокупног нашег еванђелског живота. Достојанство човека састоји се у испуњавању учења еванђелског и у врлинском животу.[\[84\]](#) Врлине душе и сачињавају достојанство човека.[\[85\]](#) Не подносећи врлине трију праведних Младића, огањ се из пећи устремио на Халдејце око пећи и спалио.[\[86\]](#) Ништа се не може упоредити са врлином.

Она ће нас и у будућем животу избавити од пакла и отворити нам пут у царство небеско. И у овом животу она нас чини јачима не само од људи него и од самих демона и непријатеља нашег спасења, тојест ђавола.[\[87\]](#) Наду спасења треба полагати у вршење врлина. Притом се не превазносити добрим делима него знати да је највећа од свих врлина смиреност.[\[88\]](#) Као што врлина служи средством спасења за оне који се у њој подвизавају, тако и порок бива узроком погибљи.[\[89\]](#) Сила врлине је таква да она и усред гоњења постиже велику славу. Стварно, ништа јаче, ништа моћније од врлине, не зато што она сама по себи има такву силу, већ зато што онај који је стекне користи се и вишњом помоћи. А са таквом помоћи, и са таквом подршком он је моћнији од свих; он је непобедив; он је неуловљив не само за клевете људске него и за смицалице демонске.[\[90\]](#)

Боголика природа људска у самој боголикости својој има врлине и њихове боголичне особине. Свети Златоуст благовести: Сваки од нас има у самој природи урођено знање о врлини; и ко не жели нехатом својим погубити благородство природе своје, никада се неће лишити њега.[\[91\]](#) Праведним човеком ми називамо онога који има сву врлину.[\[92\]](#) Порок, макар имао на својој страни сву васељену, слабији је од свега; а врлина, макар остала осамљена, јача је од свега — имајући на својој страни Бога.[\[93\]](#) Све људско је ништавније од сенке; у нас људи ништа није наша сопственост осим врлине, а све друго је слично лишћу. Ма куда пошли, ми врлину носимо са собом, а остало не. У ствари, врлина је једино имање наше, а све остало туђе.[\[94\]](#) За спасење је нужна не само благост, него и вера, а са вером

и врлина.[\[95\]](#) Крајња граница врлине и достигнуће самог врхунца савршенства састоји се у уподобљењу Богу, уколико је то могуће за нас.[\[96\]](#)

Због боголикости своје људска природа је, свесно и несвесно, увек богочежњива, увек ненасита у добру, зато и чезне за божанском бескрајношћу врлина. О томе Свети Златоуст благовести: Једино врлина нема никаквог краја.[\[97\]](#) И рече Бог: Да створимо човека по обличју своје.[\[98\]](#) То значи: Бог хоће да ми будемо подражаваоци Њему у врлини. Шта значи: по обличју? Значи: Бог је свет; ако смо ми свети, онда смо ми — по обличју Божјем, по образу Божјем. Бог је праведан; ако ми поступамо по правди, онда смо ми — образ Божји. Ако смо ми човекољубиви, милостиви, онда смо ми — образ Божји. „Будите милостиви, вели Спаситељ, као што је ваш Отац милостив”.[\[99\]](#) Јасно је: речи „по образу нашем” односе се на врлине.[\[100\]](#) Свето Писмо назива праведником човека који има све врлине; а праведношћу — укупност врлина.[\[101\]](#) Спас благовести: Све што хоћете да чине вама људи, чините и ви њима; јер је то закон и пророци.[\[102\]](#) Из овога се јасно види да нам је врлина природна и ми сви сами по себи знамо шта нам ваља чинити, те се стога никада не можемо извињавати незнањем.[\[103\]](#) Подвизима и благодаћу сви су апостоли постали савршени у свима врлинама.[\[104\]](#) Наду спасења, после благодати Божје, треба полагати не на што друго, већ само на сопствена савршенства. Нама је нужна вера и чист живот. Само нас то може спасти.[\[105\]](#)

Без богочовечанске сарадње слободне воље човекове са благодаћу Божјом нема човеку ни преображења, ни охристовљења, ни обожења, ни отројичења. Охристовљени ум Светог Златоуста благовести: Бог никада не чини људе добрима путем насиља и принуде; и Он изабира призване не насилно већ привољевањем. Очигледно је: у нашој вољи је и спасење и погибао.[\[106\]](#) Нама је само једно потребно: врлина душе. Она ће бити у стању спасти нас и избавити од вечнога огња. Она нас води у царство небеско.[\[107\]](#) Душа, обузета многим страстима, постаје мртва за врлине.[\[108\]](#) Свети апостол Павле призива исцељењу од страсти кроз охристовљење: Угледајте се на мене, као и ја на Христа.[\[109\]](#) Господ Христос је ради тога и примио тело једнако с нашим, да би нас преко њега научио врлини.[\[110\]](#) Господ Христос је дошао не само ради тога да јави Себе, него и ради тога да нас научи неисказаној врлини.[\[111\]](#) Бог је створио човека по слици и прилици Својој; дао му је Свој лик: не телесни изглед већ особито достојанство; способност мислити и помоћу својих врлина уподобити се Створитељу. И тако се јавио човек као слика и прилика Божја; при томе прилика, подобије Божје са могућношћу да се развија до бесконачности.[\[112\]](#)

Свете врлине, свесавршено оличене у Господу Христу, самим тим су свим бићем својим од Пресвете Тројице, особито од Духа Светога. Свети

Златоуст благовести: Апостоли, бојажљиви и немудри, силаском Светога Духа одједном су постали други људи, у њима се зацарила васцела врлина, и нарочито стала сијати љубав.[\[113\]](#) Таква је врлина: добивши почетак она иде напред и нигде се не зауставља.[\[114\]](#)

Савршена је врлина: не давати људима повода за грех, и старати се бити беспрекоран пред Богом.[\[115\]](#) Бог је створио човека снабдевши га силама да избира врлину и да избегава зло.[\[116\]](#) Ко живи за Бога постиже сваку врлину, јер има за помоћника самог Господа Христа.[\[117\]](#) Почетак и крај врлине јесте љубав; она је и корен и неопходни услов, и врхунац врлине.[\[118\]](#) Бог је и створио човека са слободном вољом, да он не би кривио Бога како га је окувао неопходношћу.[\[119\]](#)

Треба знати: зла воља јесте корен зала.[\[120\]](#) За нас је важно он што је врлинско; а без тога све остало је бескорисно.[\[121\]](#) Свака врлина има такву силу — да ствара другу врлину, и сама се изграђује од ње, подржава другу и сама бива подржавана од ње.[\[122\]](#) Благодат нас не спасава при нечистом животу.[\[123\]](#) Никакво зло не може никада бити узрок добра.[\[124\]](#) У ствари, нема ни једнога греха који би проистицао из неопходности; сви греси зависе од искварене воље.[\[125\]](#) Речи св. Апостола: „да се испуните сваком пуноћом Божијом”,[\[126\]](#) по Светом Златоусту значе: да се испуните таквим врлинама каквима је испуњен Бог,[\[127\]](#) Смиреноумље је темељ сваке врлине.[\[128\]](#)

У спасењу и обожењу све је од Спаситеља Господа Христа, и то кроз Цркву и у Цркви. Све Његово постаје наше, али само под једним условом: да добровољно и по слободној вољи својој изаберемо првоврлину и свеврлину: веру у чудесног Господа Христа, нашег Јединог Васкрситеља, нашег Јединог Вазноситеља, нашег Јединог Обожитеља, нашег Јединог Сиаситеља, ваистину Јединог у свима световима у којима се људско биће креће и постоји. Имајући све то у виду, богомудри познавалац људског бића Свети Златоуст благовести: Врлина је од љубави, а љубав од врлине. Јер ко љуби има сва својства врлине. На то указује Господ када вели: кад се умноже безакоња, охладнеће љубав многих.[\[129\]](#) А да је врлина од љубави, о томе говори свети Апостол: који љуби другога закон испуни.[\[130\]](#) Да би се добило Царство небеско, није доста ослободити се од греха, него је нужно много се упражњавати и у врлинама. Од порочних дела нужно је уздржавати се, да би се ослободили пакла; а да би наследили Царство небеско, неопходно је стећи врлину.[\[131\]](#)

Врлина садржи у себи две стране: уклањање од зла и чињење добра.[\[132\]](#) Једино је врлина у стању да нас прати у онај свет; једино врлина прелази у будући живот.[\[133\]](#) У поређењу са врлином сво богатство васељене је ништавније од блата, мање од сламчице. Врлина је руководитељка по путу који води небу, велика и дивна школа, безопасно

пристаниште.[\[134\]](#) Свети Златоуст саветује: Почнимо упражњавати се у врлинама док има времена, и то с разделом: једног месеца савладајмо у себи наклоност ка оговарању, дрскост, неправичан гнев; другог месеца — поучимо себе трпљењу; трећег месеца — навикнимо себе на неку нову врлину. После тога — чинимо милостињу. Затим: прелазимо од врлине ка врлини. Довољно је само хтети, па ће се све постићи.[\[135\]](#) Пuteви врлине су многи, приводе к једноме путу, о коме је речено: Ја сам пут.[\[136\]](#)

Свете мисли су род на дрвету душе људске који се храни светим врлинама. Срце христоликог живота су христолике врлине које охристовљују душу људску чинећи је божански лепом и бесмртном. Богомисли су природни израз обитавајућег у човеку кроз свете тајне и свете врлине Богочовека Господа Христа. Свети сведок тога је Свети Григорије Богослов. Он благовести: Благодородство душе је у њеној боголикости, у њеном образу Божјем, а уподобљење Првообразу — ή προς τό αρχέτυπον έξομοίωσις — бива врлином.[\[137\]](#) Немогуће је достићи мудрост не живећи мудро.[\[138\]](#) Такав мудрац је Свети Атанасије Велики. У похвалу њему Свети Григорије вели: Хвалећи Атанасија ја хвалим врлину; јер једно је и исто — рећи Атанасије и хвалити врлину, зато што је он имао у себи све врлине скупа. Хвалећи пак врлину, ја ћу хвалити самога Бога, од кога у људима јесте врлина.[\[139\]](#) Зближење с Богом и савршенство постиже се помоћу врлина.[\[140\]](#) Свети Василије Велики био је за све закон врлине.[\[141\]](#) Врлина није само дар великога Бога којим је Он по частовао свој образ у човеку, него је нужен и човеков труд.[\[142\]](#) Врлина — то једино и сачињава живот.[\[143\]](#) Ништа одвратније од порока; а врлина је једино савршенство.[\[144\]](#) Награда је врлине — постати бог, обасјати се најчистијом светлошћу, постојећом у Тројичној Јединици, од које сада имамо једва неколико зракова. Зато к томе греди, у томе напредуј, окриљуј се мишљу, хватај се за живот вечни. Ни на чему не заустављај своје наде, док не достигнеш жуђени и блажени врх.[\[145\]](#)

Тајна светих врлина може се сазнати једино искуством. Такво искуство имају свети Апостоли и свети Оци, и сви њихови свето предањски следбеници. Тог светог искуства је пун и препун Свети Григорије Ниски. Његова христочежњива душа сва је изаткана од светих врлина. Из таквог искуства он благовести истину о оветим врлинама. По њему: врлина расте вером и добром савешћу.[\[146\]](#) Господ Христос је свесавршена врлина — ή παντελής αρετή.[\[147\]](#) У Молитви Господњој „Оче наш“, „да буде воља Твоја“, реч „воља“ обухвата собом све уопште врлине.[\[148\]](#) Крај врлинског живота јесте блаженство.[\[149\]](#) Човеково блаженство јесте уподобљење Божанству — ή προς το θεϊόν όμοίωσις.[\[150\]](#) Крај врлинског живота јесте уподобљење Божанству.[\[151\]](#) Врлине су грађа од које се у душама нашим зида храм Божји.[\[152\]](#) Створивши човека по образу Свome, Бог је ставио у нашу природу семе ових добара, те добро не улази у нас споља већ је у нашој вољи; и ми узимамо из наше природе као из ризнице свако добро.

Стога Спаситељ и вели: Царство је Божије унутра у вама.[\[153\]](#) Сваки грех смрди, а врлина је Христов миомирис.[\[154\]](#)

Истинска врлина, добро без трунке зла, јесте само Бог Логос, — врлина која је, по речима пророка Авакума покрила небеса.[\[155\]](#) Врлина је миро, јер је она удаљена од злосмрадија греха.[\[156\]](#)

Савршена боголикост човекове природе дата је у Бого човеку Господу Христу. Све човечије у Богочовеку бесмртно је и вечно кроз Богочовечност. Сви проблеми човека нашли су своје савршено решење у Богочовеку. Сваки човек то може осетити и сазнати ако упражњава богочовечанске врлине. Свети Григорије Ниски благовести: Где нема места зло, тамо нема никакве границе добру.[\[157\]](#) Душа, узрастајући у добру, не зауставља се у узрастању.[\[158\]](#) Врлина не зна над собом властелина, добровољна је и слободна од сваке неопходности.[\[159\]](#) Нема врлине изван Божанства.[\[160\]](#) Бог је истинска врлина.[\[161\]](#) Божја природа је извор сваке врлине.[\[162\]](#) Чистота и слобода од сваке страсти и од свакога зла називају се врлинама. Због заједничарења са Христом хришћани су и добили назив: хришћани.[\[163\]](#) Хришћанство је подражавање Божанске природе,[\[164\]](#) хришћанство је подражавање Бога. Господ Христос је зато и рекао: Будите савршени као што је савршен Отац ваш небески.[\[165\]](#) Ове речи Спасове значе: не изравњивати човечанску природу са Божанском природом него добрим делима подражавати, уколико је могуће, Бога у животу. Пита се: која су то наша добра дела подобна делима Божјим? То су: удаљавати се од свакога зла, уколико је могуће, делом речју и помишљу, старајући се бити чистим од скрнављења себе њима. У томе се састоји истинско подражавање божанског и својственог небескоме Богу савршенства.[\[166\]](#) Својства правог хришћанина су сва она која налазимо у Христу; она од њих која су доступна за нас, ми подражавамо; а она чије подражавање није доступно нашој природи, ми поштујемо и клањамо им се.[\[167\]](#) Господ Христос је „обличје Бога невидљивога“;[\[168\]](#) из човекољубља Свог Он је постао човек, узео обличје слуге, да би Собом поново обукао тебе у красоту Прволика, коју си имао у почетку. На тај начин, сваки је живописац свога живота; слободна воља је уметник дела живота, а врлине су боје за израду обличја.[\[169\]](#) Истинско савршенство састоји се у овоме: никада се не заустављати у узрастању ка бољем и не ограничавати усавршавање никаквим границама.[\[170\]](#) Немогуће је рећи која је врлина најсавршенија, јер оне подједнако зависе једна од друге, и једна помоћу друге воде висини савршенства. Тако, простота одводи послушности, послушност вери, вера наде, нада правди, правда смирености, смиреност кротости, кротост радости, радост љубави, љубав молитви. Но више свега ваља нам ревновати у молитви, јер је она хороваћа у хору врлина. Прилежност у молитви уводи нас у сједињење са Богом.[\[171\]](#) Врлине су нераздвојне међу собом, и немогуће је стећи тачан појам о ма којој врлини не додирнувши и остале. Тако, у коме се рађа једна врлина, за њом неминовно следе и остале.[\[172\]](#)

Нека нико не лечи зло злом.[\[173\]](#) Човјек је створен боголиким и блаженим, јер је достојан слободне воље. А слобода воље и јесте подобје Богу, сличност Богу, једначење с Богом.[\[174\]](#) Свете врлине су златне неуништиве лествице од земље до неба. Побеђујући у души човековој свако зло, оне осигуравају блаженство и срцу, и уму, и савести, и васцелом бићу човековом. Нема зла изван греха. Свеколико искуство рода људског сведочи: сваки грех је мали пакао; свака врлина је мали рај. Свете врлине упражњавати, — ето бесмртног раја за бесмртно биће људско. Јер живљење у богочовечанским врлинама јесте живљење у Господу Христу, доживљавање Његовог небоземног живота, по увек свеистинитој благовести Светог Бванђеља: „наше је живљење на небесима”.[\[175\]](#) Рајска Лествица светих врлина протеже се од земље до небеског раја. Узлажење људског бића у рај помоћу светих врлина богонадахнуто описује Свети Јован Лествичник у својој светој књизи: „Рајска Лествица”.

Свети Лествичник благовести: Свете врлине личе на Јаковљеву лествицу, а грешне страсти на окове. Јер свете врлине, повезане једна с другом, узносе до неба онога који жели да доспе на небо, а страсти, потискујући једна другу, све заједно вуку у пропаст.[\[176\]](#) Страшћу називамо порок који се током дужег времена страсно угнездио у души, и који је кроз навик у постао као њено природно својство, тако да душа већ сама, хотимично, хрли к њему.[\[177\]](#) Све што је видљиво, осветљено је сунцем. Све што се чини по духовном разуму, утврђује смиреност. Нема светлости — све је у мраку! Нема смиреноумља — све наше увене! .. Смиреност је једина врлина коју демони не могу подражавати.[\[178\]](#) Ако је гордост неке анђеле претворила у демоне, без сумње и смиреност може од демона начинити анђеле.[\[179\]](#) Све страсти уклања смиреноумље. Они који су стекли ту врлину, победили су све страсти.[\[180\]](#) У човеку нема зла или страсти по природи. Бог није творац страсти. Насупрот томе, Бог је нашој природи даровао многе врлине, од којих су нарочито јасне: милосрђе — јер и паганци имају самилости; љубав — јер и животиње често засузе када их раздвајају; вера — јер њу сами од себе рађамо; нада — зато што ми и узајмљујемо, и тргујемо, и сејемо — надајући се да ћемо се обогатити ... Врлине уопште нису далеко од наше природе. Зато, нека се застиде они који се позивају на своју тобожњу неспособност да чине добро.[\[181\]](#) Врлина има безграничну границу — ἀπέραντον τό πέρας.[\[182\]](#) По својој каквоћи молитва је сапостојање и сједињење човека са Богом. Молитва је грудобран који штити од сваке муке. Молитва је — бесконачни подвиг, извор врлина, узрочник благодатних дарова, невидљиво напредовање, храна за душу, озарење ума, секира за очајање, потврда наде, ослобођење од туге, смањивање гнева, огледало духовног напретка, показатељ духовних мера, откривач духовног стања... Молитва је света царица врлина.[\[183\]](#) Ако без прекида дозиваш у помоћ Бога кад год ти се непријатељи твоји приближе, буди спокојан, нећеш се много намучити: они ће сами од себе сместа одступити од тебе. Јер нечисти дуси не желе да виде како путем молитве

добијаш победнички венац за борбу с њима. Уз то, они ће морати да побегну и зато што их молитва пече као огањ. Буди увек храбар, и сам ће те Бог учити како да се молиш. Немогуће је путем речи научити се гледању, јер вид је природан дар. Тако се ни лепота молитве не може схватити само на основу онога што нам други говоре о њој. Јер она у себи самој има учитеља — Бога који учи човека знању^[184] и даје молитву ономе који се моли — εὐχὴν τῷ εὐχομένῳ, и који благосиља године праведника.^[185]

Дијамантски стуб, саграђен од светих врлина, — то је неизмерно христочезњиви подвижник Свети Исак Сирин. Сав свет за њега је мајушно зрно песка, а Господ Христос једина свевредност људског бића у свима видљивим и невидљивим световима, у световима вештаственим и духовним. Јер Он — Богочовек једини има и даје човеку Вечну Истину, Вечну Правду, Вечну Љубав, Вечни Живот, Вечну Радост. А тиме човек побеђује у себи све грехе, све страсти, све смрти, и осигурава себи најдрагоценију бесмртност и вечност кроз благодатно—врлинску богочовечност. Из те своје еванђелске вечности Свети Исак благовести:

Страсти делају у свакоме који носи на себи тело, хтео то он или не хтео. Страсти се побеђују врлинама. Божанско просветлење ума, чистота ума стиче се живљењем у врлинама. Врлине су здравље душе, јер су природне души; а страсти су болест душе, јер су неприродне души.^[186] Удостоји ли се човек непрестано се молити, значи: узишао је на висину свих врлина, и већ постао обиталиште Светога Духа.^[187]

Добро је да човек приморава себе на све што је корисно за њега.^[188] Сви смо ми грешници, те ни једна врлина није виша од покајања, јер дело покајања никада не може бити завршено. Покајање доликује свима грешницима и праведницима који желе добити спасење. И нема граница усавршавању јер је савршенство и најсавршенијих беокрајно. То је разлог што се покајање до саме смрти не ограничава ни временом ни делима.^[189] Једино се врлинама могу победити страсти.^[190] Свака врлина је мајка друге врлине.^[191]

Вера у јединог истинитог Бога — Господа Исуса Христа Богочовека, и јесте свеврлина свих правих хришћана, првенствено свих светих Исповедника. У тој врлини су клицно све остале врлине. Стога је она међу свима светим врлинама — свеврлина. Таква, она води и руководи хришћанина кроз све подвиге свих светих врлина. То се веома силно осећа у животу и учењу Светог Максима Исповедника. Он благовести: Код људи вера је почетак добара; ништа није испред ње, ништа равно њој.^[192] Господ нам је подарио начин спасења, и дао нам вечну силу да постанемо деца Божија;^[193] у нашој вољи је спасење наше. Дајмо васцело биће своје Господу, да Њега васцелог добијемо. Постанимо Богови ради Њега; јер Он, по природи Бог и Господ, ради тога постаде човек.^[194] Бог је узрок

врлина.[\[195\]](#) Врлина је вечна; време није старије од ње; Бог је једини њен Творац.[\[196\]](#) Никада није било када није било врлине и доброте и светости и бесмртности... Сваког живота и бесмртности и светости и врлине створитељ јесте Бог.[\[197\]](#) Као што је грех властито дело непослушности, тако је врлина властито дело послушности.[\[198\]](#) У Христу, који је Бог и Логос Очев, обитава сва пуноћа Божанства телесно; у нама пак обитава пуноћа Божанства по благодати, — *τό πλήρωμα της Θεότητος κατά χάριν*, када гомиламо у себи врлине и мудрост.[\[199\]](#) Господ преко врлина обитава у човеку — *ενδημεῖ διὸ των αρετών*; но не обитава у ономе који не упражњава врлине.[\[200\]](#) Истинско је и Богу пријатно богослужење: брижљиво ревновање душе у врлинама.[\[201\]](#) Без врлине нико не може постићи спасење.[\[202\]](#) Човек не може служити Богу, не очистивши душу врлинама.[\[203\]](#)

Хранећи своје биће светим врлинама, човек долази и до правилног богопознања и до правилног човекопознања. Гносеолошки значај светих врлина неизмеран је. Свети Максим благовести: Упражњавањем врлина стиче се разумевање божанских догмата.[\[204\]](#) Помоћу врлина стиче се уподобљење Богу и истинско знање, и то боготворењом благодаћу — *της Οεοποιοῦ χάριτος*.[\[205\]](#) Сви свеци су помоћу светих врлина сјајно и славно украсили себе лепотом божанске доброте.[\[206\]](#) Ми смо створени да постанемо заједничари Божје природе, и учесници Божје вечности, и тако се обожењем по благодати покажемо слични Богу — *κατά την ἐκ χάριτος θέασιον*.[\[207\]](#) Циљ свих мука око врлине јесте: заувек и вечно бити са Богом.[\[208\]](#) Ко има врлину — има све; зло пак — нема ни себе.[\[209\]](#) Вера је мајка и круна и савршенство врлина.[\[210\]](#) Бог није узрок зала у паклу већ ми сами. Јер почетак и корен греха је од нас: наша слободна воља.[\[211\]](#) Без врлине и богопознања нико не може никада ни на који начин добити спасење.[\[212\]](#) Када се у души налазе врлине, вели ученик Светог Максима, преподобни Ава Таласије, душа обрађује добре мисли.[\[213\]](#) Врлине су узроци добрих мисли.[\[214\]](#) Као што душа оживљава тело, тако и врлина оживљава душу.[\[215\]](#)

Богочовечанске врлине еванђелске препуне су васкрсне силе богочовечанске: васкрсавају нас из свих смрти, спасавају од свих грехова, и узносе у рајске радости и милине, у небеске анђелске миомирисне висине. Живећи у њима, човек још на земљи постаје свети сабрат анђелима и бесмртни брат свима Светитељима. И његовој радости нема краја ни на земљи ни на небу. Јер у Богочовечанском телу Христовом све Богочовеково постаје наше, на сву вечност наше. Сав у светим врлинама, Свети Теодор Студит Исповедник благовести:

Ваистину је Христов мирис онај који врлину учини својом. О томе сведочи свети Апостол: ми смо Христов мирис Богу.[\[216\]](#) И Адам, до преступања заповести Божје, био је мирис Богу, дишући врлинама.[\[217\]](#) Врлински човек мирише на Бога.[\[218\]](#) Свака је врлина велика; и стећи је —

ствар је превелике жеље.[\[219\]](#) По природи својој врлина је нешто свагда покретно, и никада не застаје у кретању напред већ оне који је упражњавају стално води ка бољему.[\[220\]](#) У животу треба бити храбар, свакодневно трезнећи себе од греха, стражећи, устремљујући своје жеље једино к Богу, бавећи се созерцањем Њега, проливајући сузе и скрушавајући себе, просвећујући себе молитвама и мољењима, и тиме привлачећи благодат Светога Духа. Јер ништа тако не радује Бога као душа чиста од страсти; и никаква башта, покривена мноштвом цвећа, не може тако мирисати као што мирише душа врлинама. Ако се пак деси да некад задремамо, треба се што пре пробудити. Ако се деси и седам пута на дан сагрешити, то се треба и седам пута покајати, — и бићемо примљени. И ако седамдесет седам пута на дан то доживимо, и онда нам се ваља толико пута покајати, — и нећемо бити лишени наде на помиловање, по обећању Божјем.[\[221\]](#) Ка врху врлине може се пети само постепено.[\[222\]](#) На гору врлина ми узлазимо просвећујући се, освећујући се и обожујући се.[\[223\]](#) И добро постаје не добро, ако се на доличан начин не казује и не чини; — добро постаје и остаје добро када и начин његовог остварења, и време, и исказивање одговарају њему.[\[224\]](#)

Сваки грех бежи од Христа Бога који је у Христовим следбеницима. Свака врлина вером се усељује у њих; очишћује их, обрађује их, преображава их, освећује их, оврлињује их, охристовљује их, јер је свака врлина — врлина Христом и у Христу. Кроз сваку врлину Господ Христос живи у души хришћаниновој, и постепено човек постаје сав Христов, живи Њиме и ради Њега, бесмртује и вечнује Њиме. И тако постиже богочовечански циљ свога боголиког бића. Свети Теодор Студит благовести: Где је вера — тамо је и љубав која привлачи Духа Светог и која се привлачи Духом Светим.[\[225\]](#) Врлина је од Бога, и божанствена, а порок од Сатане и Сатана. Они који су изабрали врлину јесу богови и Божји, а који су изабрали порок јесу беси и припадају Сатани.[\[226\]](#) Наше се спасење састоји у овоме: правилно веровати у Свету Тројицу и творити свете заповести Божје. Апостол вели: У Христу Исусу нити што помаже обрезање нити необрезање, него вера која кроз љубав дела.[\[227\]](#) Овде се појам о вери односи на учење о православљу, а појам о љубави — на учење о добром делању.[\[228\]](#) Нема сумње, ко свом душом љуби Бога, тај излази из себе, у љубљеном живећи и крећући се и постојећи.[\[229\]](#) Свет је сновиђење, а врлина траје вечно. Хитајмо к њој, да би се Бог прославио у нама и ми се спасли.[\[230\]](#) Ко иде путем врлине, не застаје.[\[231\]](#)

Нема сумње, раскошни иконостас светих врлина у души својој има богоносни отац наш Свети Јован Дамаскин. Иконостас — иконописан светим живљењем његовим у богочовечанским врлинама, предвођеним христоликом молитвом. А усред иконостаса богокрасна икона Свеврлине — Господа Христа Сведржитеља. Сав у Цркви Својој, Господ Христос нам даје силе и моћи да попут светих Отаца и ми иконопишемо у души својој

иконе светих врлина нашим светим живљењем у њима. Очигледна је многовековна света истина: у Цркви је све од Богочовека Господа Исуса, све од Њега, све у Њему, ради нашег охристовљења, обогочовечења, обожења, отројичења. Свети Дамаскин апостолски богомудро благовести:

Бог створи човека „по образу своме и по подобију”. „По образу” означава разум и слободну вољу; а „по подобију” означава уподобљење Богу помоћу врлине — τὴν τῆς ἀρετῆς ὁμοίωσιν, уколико је то могуће за човека. Дакле: Бог је створио човека украшеним сваком врлином ... Створио га је по природи безгрешним, и по вољи слободним. Али не у смислу да је био неспособан за грех већ да је чињење греха условљено не његовом природом него слободном вољом. Јер врлина није нешто што се врши приморавањем.[\[232\]](#) Треба знати: врлина је дата нашој природи од Бога, и Он сам је почетак и узрок сваког добра, и без Његове сарадње и помоћи нама је немогуће пожелети или учинити ишта добро. Међутим, у нашој је власти: или боравити у врлини и ићи за Богом који нас призива к њој, или напустити врлину и обрести се у греху и ићи за ђаволом који нас без присиљавања призива томе. Јер порок није ништа друго него удаљење од добра, као што и тама није ништа друго него удаљење од светлости. Тако дакле, остајући у ономе што је сагласно са природом, ми боравимо у врлини; а уклањајући се од онога што је сагласно са природом, тојест од врлине, ми идемо к ономе што је противно природи и бивамо у греху.[\[233\]](#) У Светом Писму ми налазимо позивање ка свакој врлини и одвраћање од свакога зла.[\[234\]](#) Зло није нека суштина и није својство суштине него нешто случајно, тојест зло је добровољно одступање од онога што је сагласно са природом у оно што је противприродно; а то и јесте грех. Откуда дакле грех? Он је проналазак слободне воље ђаволове. Следствено; ђаво је зао? Разуме се, уколико је створен, он није зао него добар, јер га је Творац створио Анђелом светлим и веома блиставим, и разумним и слободним. И он се добровољно удаљио од сагласне с природом врлине, и обрео се у тами зла, удаливши се од Бога, који је једини савршено добар и животворац, и Саздатељ светлости; јер свако добро добија своју доброту од Њега, и уколико се добровољно удаљује од Њега — обреће се у злу. Бог све што ствара, без изузетка ствара добрим. Но сваки по својој солственој слободнај вољи постаје или прекрасан или зао.[\[235\]](#) На радост рода људског: Пресвета Богородица је постала обиталиште сваке врлине.[\[236\]](#)

Несумњиво „земаљски анђеол” и „небески човек” Свети Симеон Нови Богослов својом обогочовеченом личношћу казује нам сву тајну човекова бића: како човек помоћу светих богочовечанских тајни и светих богочовечанских врлина постаје „сутелесник и сродник по крви оваплотившем се Богу”,[\[237\]](#) како расте и порасте „у човека саврше на, у меру раста висине Христове”,[\[238\]](#) како расте и порасте до Бога, како од човека постаје „бог по благодати”, богочовек по благодати. Из свог свеспасоносног благодатно-врлинског искуства Свети Симеон благовести:

Крстом се добија благослов и благодат Божја за вршење сваке врлине. Крст је за хришћане похвала, слава и сила.[\[239\]](#) Бог је препун свих блага и савршенстава. И Њему није ништа потребно од нас осим нашег спасења. А спасење наше бива, ако се под дејством силе Божије измени ум наш, те постане обожен — *ένθεος*, тојест бестрасан и свет. А обожен постаје онај ум који има у себи Бога. А такав постаје само онај ум који се сједињује са Богом помоћу вере и познаје Га кроз вршење Његових заповести, тојест светих врлина.[\[240\]](#) Када душа оболи грехом, само један лек има за њу. То је Дух Свети, благодат Господа нашег Исуса Христа. Сваки такав хришћанин треба да се подвизава покајањем, милостињом и сваком другом врлином, да би добио Светога Духа, и тако живео животом у Христу.[\[241\]](#) Сваки врлински хришћанин, скрушен и смирен, верује да благодат Пресветога Духа живи у њему и твори све врлине.[\[242\]](#) Пре сваке друге врлине, преко вере долази благодат Божија, као темељ сваке врлине, и остаје у срцу и дела. Треба нам знати: благодат долази од Бога за нашу веру у Христу, долази пре свих добрих дела; и на вери, као на тврдом темељу зидају се добра дела, која једино помоћу благодати и постају савршена. Дела пак која бивају без благодати Пресветога Духа Бог ништа не сматра, као да их уопште није ни било. Добро није добро када не бива на добар начин — *καλώς*. А добро је немогуће учинити на добар начин без благодати Христове. Да је то било могуће, Бог не би дошао на земљу и постао човек, и на тај начин даровао људима благодат помоћу које једино овако добро може бити учињено на добар начин — *καλώς*. И благо човеку који је сазнао да помоћу благодати Христове свако добро може бити учињено на добар начин — *καλώς*; тешко пак ономе који није сазнао то; узалуд је таквоме вера Христова.[\[243\]](#) Спасење људи се састоји у удаљењу од свакога греха. А то удаљење бива кроз творење врлина и вршење заповести Господњих.[\[244\]](#) Нека нико не мисли и не говори, саветује Свети Симеон, да ми мемамо у себи ђавола када чинимо зло. По мери зла које чини, човек има у себи и демона, или малог, или великог, или многе. Насупрот томе, духовни човек, по мери врлине своје, има и благодат Божију, или велику или малу, или је препун благодати Христове. Врлине чине човека Богом по благодати.[\[245\]](#) Хришћанин треба да постане христолик помоћу врлина Светога Духа.[\[246\]](#) Боголик се постаје вршењем заповести Божјих.[\[247\]](#) У заповестима Божјим је живот вечни и врлине. Јер од заповести Божјих постају врлине, а из врлина истичу тајне, сакривене у речима Светога Писма. У врлинама се успева када се држе заповести; и опет: заповести се држе када се ревнује у врлинама.[\[248\]](#) Благодат Божја је безгранична — *άπειρος*, и свагда преизобилна, и никада не осиромашује.[\[249\]](#) Плод вршења заповести Божјих јесте скрушено умилење; а оно доноси родове врлина, тојест твори све врлине.[\[250\]](#) Свето и блажено умилење је господарица и творитељка свих врлина.[\[251\]](#) Пост је лекар наших душа. Без поста нико никада не може успевати у некој другој врлини; јер пост је почетак и темељ сваког духовног делања.[\[252\]](#) Царство Божије јесте благодат Светога Духа, а она се добија подвизима. Јер без трудова, зноја и

паћеничких подвига у врлинама никоме се не даје овај небески дар.[\[253\]](#) Господ је одредио да врлине следују једна за другом у своме реду, и постепено. То је Господ изложио у Своме учењу о блаженствима. Прва је врлина блажена смиреност, и остале за њом. Упражњавањем врлина душа се сједињује са Богом, и Бог је сву претвара у божанску светлост и у Бога кроз сједињење са Собом и благодаћу Својом. И једино идући овим указаним путем врлина, човек стиче ово богодолично стање. То је пут који је Господ Христос одредио за улазак у Царство небеско.[\[254\]](#) Притом, трпљење је темељ свих врлина. Нема сумње, помоћу свих врлина ми растемо у Христу: „у човека савршена, у меру раста висине Христове”.[\[255\]](#) Свако добро дело, које бива по заповести Божјој, зове се врлина.[\[256\]](#) Говори Бог: Блажени чисти срцем, јер ће Бога видети.[\[257\]](#) Срце пак чине чистим не једна, не две, не десет врлина, него све заједно, сливши се, тако рећи у једну врлинскост, која достиже последње степене савршенства. Но и у таком случају врлине — саме не могу учинити срце чистим без дејства (χιορίς την ένέρουειαν) и помоћи Духа Светога. Јер као што ковач, ма како умео вешто радити алаткама, не може ништа урадити без помоћи огња, тако и човек, макар са своје стране учинио све за очишћење срца, користећи за тај циљ врлине као алат, но без силаска огња Духа Светога, све што он ради остаје без дејства и некорисно је за постигнуће циља, пошто сам његов рад нема моћи очистити нечистоту и прљавштину душе.[\[258\]](#) Примање пак огња Духа Светога иде трагом очишћења срца; и опет: очишћење срца иде трагом примања огња; тојест, у колико се очишћује срце, у толико прима божанске благодати; и опет: у колико оно прима благодати, у толико се и очишћује. А када се то уради онда човек постаје потпуно сав Бог по благодати — *όλας δι' όλον Θεός κατά χάριν*.[\[259\]](#) Све је остављено људима, њиховој власти и слободној вољи, — изабрати смрт или живот. Јер нико никада није постао добар не хотећи; нити неверник постао верник не хотећи. Тако, нико није постао зао по природи, него по слободној вољи и намери сваки може постати, ако жели, како зао тако и добар; ако пак не жели, то неће ни бити. Нико у свету није упражњавао врлине не хотећи; нико се не спасава не хотећи.[\[260\]](#)

Тек у Богочовеку Господу Христу човек пронађе и истинитог Бога и истинитог себе. Дотле, као да је био ван себе, лутао по беспућима, ломио се по урвинама, гладовао по пустињама, хранио се сенкама, друговао с привидима. И свуда га залуђивали и стално обмањивали лажни богови, лажни учитељи, лажни мудраци, самозвани вођи. Од тога се савест распадала и душа пропадала, ум црнио, и сав поцрнио. Но вером у Христа, том светом првоврлином, савест се обрела у Христу. Каква ли треба да буде? Сва светла, сва света, сва богочежњива. А душа? Она тек у Њему нађе све своје миле бесмртности, испуњене божанским савршенствима и блаженствима. И зна пут и зна смисао и себи и свему своме. Онда се постепено све мисли њене и сва осећања освећују, охристовљују, обојују, обесмрћују, овечнују. Свака мисао — христолика, свако осећање —

христоосећање. Онда Христова мисао постаје њена савест. Све Христово постаје њено: и Истина, и Правда, и Љубав, и Живот, и Вечност. И она, христочежњива, постаје христолика. Све се њено у Христу постепено преображава, и Христу Господу саображава и усличава, док се Христос не уобличи у њој.[\[261\]](#) Онда је, само онда радост и блаженство и благослов и благовест — бити човек, и то радост непролазна, блаженство непролазно, благослов непролазни, благовест непролазна.

Обрете ли се човек у Христу, обрео се у једном сасвим новом свету, у коме се живи једним саовим новим животом: животом светих тајни и светих врлина, тојест светих богочовечанских сила. Од њих је прва — вера. А са њом, и за њом, све остале свете тајне и свете врлине: крштење, миропомазање, причешће, љубав, нада, молитва, пост, кротост, милостивост, жалостивост, смиреност, доброта, правда, истина, покајање, исповест, и друге. У свима њима човек истовремено живи; све их упражњава; посвињањиховим путевима ходи, при чему вера увек претходи и својом божанском светлошћу води. То живљење у светим тајнама и светим врлинама сачињава нову правду, нову праведност, богочовечанску и еванђелску, за коју свет ван Христа не зна, нити може знати, јер не располаже светим силама које ту правду, ту праведност изграђују. Еванђелска правда је правда „кроз веру Христову, правда која је од Бога вером“.[\[262\]](#) Вера овде означава све свете тајне и свете врлине, јер она уводи у све еванђелске, богочовечанске светиње и силе. Растави ли се праведност Христових праведника на основне састојке који је сачињавају, увек се пронађе да су ти састојци: молитва, љубав, нада, кротост, смиреност, пост, трпљење, милостивост, и остале свете еванђелске силе. Недостаје ли једна од њих, — нема еванђелске праведности. Свакој врлини је корен у Христу Богу, зато је и права праведност сва „од Бога“. А човек, шта даје од себе? Веру, која је тиме вера што живи свим осталим богочовечанским светим тајнама и светим врлинама.

Познати Христа, то је на првом месту познати силу васкрсења Његова и смрти Његове.[\[263\]](#) Како? Доживљујући их као своје. Јер човек постаје хришћанин доживљавајући Христа. Другог пута нема. Све што је Христово доживљавањем претворити у своје, — тако се хришћанин постаје, тако се и Христос упознаје. Једино се доживљавањем Христа може истински познати Христос. Христовознање је увек од христороживљавања. Христову љубав познаћемо, ако је доживљујемо; Христову истину познаћемо, ако је доживљујемо; тако и Христову правду, и Христову смиреност, и Христово страдање, и Христову смрт, и Христово васкрсење познаћемо, само ако их доживљујемо. То важи за све што је Христово, од најманег до највећег. „Силу васкрсења његова“[\[264\]](#) познаћеш, ако васкрснеш себе из гроба грехољубља, и будеш ходио у новом животу, као онај који је још у овом свету васкрсао са Христом, и живи Њиме васкрслим.[\[265\]](#) Он, Васкрсли и Вечноживи и Свемоћни, даје силе људима, те на земљи живе у новом

животу, животу светом и боголиком, јер су људи само „у Христу Исусу Господу нашем — мртви греху а живи Богу”.[\[266\]](#)

Молитвено богословље Цркве описује богочовечанске заповести и богочовечанске врлине као градилачке силе Спасове које изграђују Цркву у њевој богочовечанској свеобухватности, и у њој: наше освећење, наше преображење, наше спасење, наше охристовљење, наше обогочовечење, наше обожење, наше отројичење. И најлетимичније загледање у молитвени живот Цркве то нам показује и сведочи.

Хришћанин се моли Спасу: мене нага у врлинама, Спасе, украси ризом врлина.[\[267\]](#) Мене осиротелог гресима обогати, Христе, врлинама.[\[268\]](#) Сва украшена врлинама Пресвета Дјева родила је Бога Логоса, који врлинама Својим покрива небеса.[\[269\]](#) Ако Господ не сазида дом врлина, узалуд се трудимо.[\[270\]](#) Претеча је сваку врлину испунио, сваки грех од срца омрзнуо, и стазу покајања људима показао.[\[271\]](#) Срамним делима постадох пећина разбојничка, но Ти ме, Човекољупче, врлинама претвори у храм Твој.[\[272\]](#) Авај мени, душо моја свестрасна, похитај, покај се, рађајући плодове врлина.[\[273\]](#) Мудри, украсивши жишке своје јелејем врлина, улазе радосно у Царство небеско.[\[274\]](#) Свештени јерарси, ред божанствених пророка, хорони преподобних, и скуп светих жена, прославише се угодивши Богу врлинским делима.[\[275\]](#) Јерарси Христови, и збор преподобних, пророка и свих праведника скуп, блистајући красотами врлина, стигоше у небеска насеља.[\[276\]](#)

Многа су обиталишта у Тебе, Спасе, додељивана по заслуги, по мери врлина — *κατά το μέτρον της ἀρέτης*.[\[277\]](#) Господ Христос је живот светих Анђела на небу украсио божанским врлинама.[\[278\]](#) Молитвама Светога Претече врлине ничу у душама.[\[279\]](#) Пречиста, мене стравично осиромашеног, Ти обогати потпуно божанским врлинама, да спасавањем певам Тебе.[\[280\]](#) Свети Никола је престо свој украсио врлинама, и постао украс светитеља.[\[281\]](#) Света мученица Агрипина је миомирисна ружа која мирисима врлина умиришује верне и благодаћу одгони злосмрадије страсти. Она је украс Мученика, тврђава Цркве, пучина чудеса.[\[282\]](#) Свети Златоуст је „ризница врлина”.[\[283\]](#) Страх Божји рађа обилне плодове врлина.[\[284\]](#) Анђеоло који мирносицама објављује Васкрсење Спасово — „блиста врлинама”.[\[285\]](#) Врлине што су у Светом Великомученику Димитрију јесу „боготворне врлине”, врлине које нас обожују.[\[286\]](#) Свети пророк Илија: Колесничар Илија колесницом врлина ношаше се изнад свега земаљског, као кад узиђе на небо.[\[287\]](#) Света Мученица Харитина облагодатила је душу своју богоданим врлинама и просветила се мучеништвом својим.[\[288\]](#) Свети краљ Милутин врлинама је просветио душу и ум.[\[289\]](#) У манастиру Раваници, код Ћуприје, Свети Максим Исповедник саветује нам са своје фреске: „Упражњавајмо, браћо, врлине, па ћемо унутра у себи наћи Христа”. — Чудесна Свеврлина у роду људском

Богочовек Господ Христос: врлином Својом покрива Анђеле и испуњује сву земљу.[\[290\]](#) У оваплоћеном Богу Господу Христу видимо Божију неисказану красоту врлина.[\[291\]](#)

И још неколико мирисавих капљица из огромног миомирисног мора молитвеног богословља о врлинама. Пресвета Дјева је: храм Свевишњег, украшен разним врлинама и обасјан. — Светим Апостолима, добротворима рода људског завапимо: молимо се, обогатите врлинским делима и нас сада осиротеле. — Сабори блажених просветише се разноврсним врлинама. — Врлина Твоја, Човекољупче, закриљује Анђеле и испуњује сва пространства земље. — Очигледно, прошавши сваку врлину, Апостоли покидаше разноврсне замке демонске злоће. — У Општаку, у општој служби једном светитељу, вели се: Просвети се живљење твоје врлинским светлостима, верне си просветио, и растурио си таму обмане. — Преподобни су „опште познато правило врлине“. У Општем минеју пева се Преподобнима: Као Илија на колесницама, оче, ти си врлинама својим узишао на небо, Духом олакшаван. — Преподобни оче, од младости ревносно обучивши се врлинама, био си орган Светога Духа. — У служби Преподобнима вели се: Пресветлим блистањем озаривши своје душе, ви врлинама украсисте земљу, имајући Христа у срцима својим. — У Служби Преподобној вели се: Стекавши позлаћена крила врлине, узлетела си на небеску висину, блажена, као чиста голубица. — У општој служби Преподобномученици пева се: С десне стране Спаса стала си, дјево, страдалнице и мученице, обучена у врлине непобедива, украшена јелејем чистоте. — У служби општој Христа ради Јуродивих вели се: Свима врлинама украсио си себе, блажени; стога те и очекује неисказана радост и Царство небеско. — Човече Божји, ти си лествицом врлина узишао у небески Јерусалим, и тамо си угледао жућеног Христа. — У подвижника врлина усељује се Дух Свети. Сваки преподобни је „правило врлине општепознато“. Преподобни се од младости приближавају Богу помоћу врлина. — Светом Великомученику Димитрију се молимо: Вршењем врлина покажи ме миомиром

Христовим, ум мој облагодати. Богородица је „красота врлина“. — Светог Василија Великог величамо: Сабрао си врлине свих светих, оче наш Василије. — Светом Николају се молимо: Узишавши на небо превисоких врлина, показао си се чудотворац, славни. — Пресветој, Пречистој, Препоблагославној, Преславној Богородици, која нам је Свеврлину = Господа Христа родила, и сама Свеврлина постала, ми молитвену благодарност уносимо: Украшена красотом врлина, Богомати чиста, зачала си истинитог Бога, који нас је просветио божанскимврлинама. — Свети Онуфрије Велики је: „познато правило врлина“, и њиме се сваки може научити свакој врлини. — Свети престо, на коме свештенодејствује Архиепископ Српски Сава Други, назива се у хвалитним стихирама „жертвеник врлина“. — У тропару Светом Јевтимију Великом певамо: постом и уздржањем постигао си „савршенство врлина“. У Житију Преп.

Серапиона Синодита читамо: „Он имађаше у себи све врлине и беше савршен — τέλειος". У Житију Богоносног Максима Паликолибе вели се: стекао је „божанствено смирење", које је почетак и корен свих врлина".

— Своме ученику Светом Макарију Александријском Св. Антоније Велики каже: „Ти ћеш после мене бити наследникмојих врлина". Значи: врлине су духовно наслеђе, светопредање. — Спремајући се за свето Причешће ми се молимо: Нека ми свето Причешће буде „на пораст врлине и савршенства".

Нема сумње, свете врлине су срце свих „Житија Светих". Јер Светитељи су тиме свети што су Христоносци, што живе Господом Христом. Отуда су они и обрасци, најсавршенији обрасци и свих светих врлина. Они, по речима Светог Апостола Петра: објављују врлине Онога који нас дозва к чудноме виделу своје.[\[292\]](#) Јер: Светитељи су свети у свему живљењу свом, и то по Свецу који их је позвао, тојест по Господу Христу.[\[293\]](#) Доживљујући Господа Христа помоћу светих тајни и светих врлина, они сами постају обрасци светости, обрасци врлина.

Тако, ако је до ма које врлине, ено их све оличене у Оветитељима. Ако је до савршене смирености, ено је у Светом Павлу Препростом; ако је до послушности, ено је у блаженом Акакију и преподобном Доситеју; ако је до љубави, ено је у светом апостоу љубави: Јовану Богослову; ако је до вере, ено је у светом апостоу Павлу; ако је до наде, ено је у светом многотрадалном свештеномученику Клименту Анкирском; ако је до кротости, колико образаца међу светитељима! ако је до трпљења, сваки свети Мученик је образац трпљења; ако је до милостивости, ено Светог Јована Милостивог, Светог Филарета Милостивог, Светог Павлина Милостивог, и свих светих Бесребреника; ако је уопште до ма које свете еванђелске врлине, ено их оличених у безброј Светитеља.

Нема сумње, сваки је Светитељ образац свих врлина. Само је код неких Светитеља извесна врлина нарочито обрађена и изражена. Главно је: не може се бити светитељ немајући све врлине: „Јер који сав закон одржи а сагреша у једноме, крив је за све".[\[294\]](#) Сваки Светитељ на свој начин доживљује и преживљује све врлине, зато што су људи, као посебне личности, различити, и сваки на овој лични начин доживљује и Бога и живот и свет. Сваки је Светитељ на свој лични начин свет, али је сваки свет Христом и у Христу, тојест Црквом и у Цркви. Отуда: у Цркви сви обрасци врлина, јер су њоме сви они свети. Сваки је Светитељ огледало свих врлина, јер су свакоме оне све присутне, нека у већој нека у мањој мери. Али, главно је: ниједна не одсуствује ни у једном Светитељу. Зато се само у Цркви, само „са свима светима" може бити свет.[\[295\]](#) Отуда: Црква представља и јесте најраскошнији живи иконостас свих светих богочовечанских врлина, доживљаваних на безброј начина.

Еванђелска је бесмртна благовест свемудрог и свепобедног благовесника — Светог апостола Павла: „Браћо моја, јачајте у Господу и у сили јачине његове. Обуците се у свеоружје Божје, да бисте се могли одржати против лукавства ђавола: — јер наш рат није с крвљу и телом, него с поглаварствима, с властима, с управитељима таме овога света, с духовима зла испод неба. Тога ради узмите свеоружје Божје, да бисте се могли бранити у зли дан и, свршивши све, одржати се. Стојте, дакле, опасавши бедра своја истином, и обукавши се у оклоп правде, и обувши ноге у приправност еванђеља мира; сврх свега узмите штит вере, о који ћете моћи погасити све распаљене стреле нечастивога; и кацигу спасења узмите, и мач Духа који је реч Божја; сваком молитвом и мољењем Богу се у свако доба молећи у Духу, и ради тога стражећи са сваком истрајношћу и молитвом за све свете”.[\[296\]](#)

Срце ове благовести јесте: свете врлине су „свеоружје Божје”; једино наоружан њиме, хришћанин побеђује све грехе, све страсти, све смрти. И тиме сва поглаварства, све власти, све управитеље таме овога света, све духовне зла испод неба. Богочовек Господ Христос је оличење свих светих врлина. И човек, живећи у њима, јача у Господу, јача у сили јачине Његове. И Господом побеђује сва зла која Јуришају на њега. Сетимо се свемоћи апостола Павла; откуда му она? Од Господа Христа. Он изјављује: Све могу у Христу Исусу који ми моћи даје”.[\[297\]](#) Хришћанинова је дужност над дужностима: обући се у Господа Христа.[\[298\]](#) А ми се облачимо у Господа Христа најпре светим крштењем.[\[299\]](#) Облачећи се у Њега, ми се облачимо у све свете тајне и све свете врлине. Нема сумње, главно је за нас, и најглавније у свима нашим световима и животима: „да се обучени, не голи нађемо”,[\[300\]](#) — обучени у Господа Христа. Јер, нисмо ли обучени у Господа, ми смо свим бићем голи, ненаоружани пред гресима, пред страстима, пред ђаволима, и они нам могу покрасти, заробити, умртвити ове што је наше: и душу, и савест, и ум, и тело. Несумњиво, сваки делић нашег голог и незаштићеног бића јесте мета за њихово паклено оружје,

Наша је даноноћна дужност: да смо увек помоћу све тих тајни и светих врлина обучени у Господа Христа. Зашто? — Да бисмо се могли одржати против лукавства ђаволових.[\[301\]](#) Јер против свега Христовог у нама и око нас, ђаво ратује највише и најрадије лукавствима својим. То је његово свеоружје и сва његова стратегија. Јер како би ратовао са Истином Христовом, и дизао људе против ње, ако не лукавством, обманом, преваром? А он има безброј лукавих, наркотичних, залуђујућих средстава, помоћу којих успављује савест човеку, залуђује ум, вољу, душу, срце, те људи извршују његову вољу, па чак при томе често сматрају да су великани у своме христорборству. Ђаво је тиме ђаво што неће Бога ни по коју цену. У нашем земаљском свету њему је једини циљ: да што више људи отуђи од Бога, дигне против Бога, огорчи против Бога, избежуми против Бога. Ради тога он употребљава сва лукавства која његов ђаволски ум може да измисли

и његова обезбожена уобразиља да скује. Само, та лукавства су увек врло вешто и заводнички маскирана: он их облачи и пресвлади у разне философије и религије и уметности и науке и идеје и сласти и страсти и грехе и тобож-врлине и тобож-истине и тобож-правде и тобож-бесмртности и тобож-вечности и тобож-човечности. Једно је од његових омиљених лукавстава: свести све на хлеб, на питање хлеба; друго — свести све на власт, на царства овога света, проглашујући себе господарем овога света; треће — помоћу лажних чудеса заводити људе.^[302] А то није ништа друго до ратовање против Бога и Божјег плана и смисла и логике и природе овога света и човека у свету: све Божје изврнути, извитоперити, обезлогосити, обезвреднити = ођаволити. Лукавство је ђавоље: начинити од људи слепе кртице које рију земљу, да не би гледале ка небу. Лукавство је ђавоље: човек је пролазно биће, смртно и ништавно, нашто му небо, бесмртност, Бог? Лукавство је ђавоље: у овом свету је толико зла и смрти и страхаота, да изнад сваког света не може постојати Бог. Лукавство је ђавоље: човек је велики, ако је независан, од неба, од Бога, од сваке надземаљске силе или бића. Лукавство је ђавоље: човек може овај свет уредити сам, без мешања неких виших, небеских сила, и то уредити савршено; зато је основна потреба: ослободити човека и род људски од сваке вере у Бога, и од сваког наслона на неки виши, небески свет. Лукавство је ђавоље: сва питања у човечанском свету треба решавати човеком, по човеку, на чисто човечаноки начин, да би се осигурала правилност и правичност свакога решења. Лукавство је ђавоље: човек је врховни законодавац; човек је мера свих бића и ствари; човек је једино самосвесно биће, врхунац еволуције, најсавршенији домет развоја. Лукавство је ђавоље: човек је бог, и не треба му других богова осим њега: човек је себи све и сва. Лукавство је ђавоље: уживање је једини природни смисао човекова живота на земљи; зато бити човек значи — што више уживати. Лукавство је ђавоље: човек је извор и истине и правде и добра и љубави и лепоте и свести и савести и знања и мудрости и стваралаштва. Лукавство је ђавоље: нема ђавола, нема Бога. А кад њих нема, онда ђаво несметано ради невидљиво у душама људским и у световима људским, и људи се не бране; јер зашто би се бранили од онога који не постоји? Лукавство је ђавоље: l'art pour l'art = уметност ради уметности, философија ради философије, наука ради науке, човек ради човека, а не ради Онога и у славу Онога који све саздаде и ради кога се све саздаде. Лукавство је ђавоље: твар стављати на место Творца, и претпостављати је Творцу; више поштовати твар него Творца. Тоу ствари и јесте идолопоклонство. А свако идолопоклонство у сржи својој није друго до ђавопоклонство. Лукавство је ђавоље: измишљати лажне богове, лажне христосе, лажне месије, лажне пророке, лажне учитеље, лажне спасиоце, лажна еванђеља, лажне идеје, лажне науке, лажне силе, лажне моћи, лажне уметности, лажне лепоте, лажне теорије, лажне вере, лажне хероје, лажне светове, лажне рајеве, лажне светлости, лажне просвете, лажне културе, лажне цивилизације, — и све то вешто, а каткад и генијално маскирати истинитошћу; у ствари, унутар свега тога он — главна стваралачка сила, он

који је сав — тама, сав лаж, сав — пакао, сав — антибог. Лукавство је ђавоље: сам се Сатана претвара у анђела светла; [303] увек са једним циљем: да што више душа саблазни, придобије, заведе, погуби. У самој ствари сваки грех је лукавство: обећава рај а даје пакао, обећава живот а даје смрт, обећава Бога а даје ђавола. У том је први грех првих људи, у томе сваки грех свих људи свих времена. Попут првог греха у рају, сваки грех је у суштини својој обмана, лаж, превара, само маскирана маском истинитости. Како сваки грех, тако и свака страст је лукавство, и лаж, и обмана: нуди сласт, а у ствари даје отров. Но, неоспорива је истина: у свима тим лукавствима, и кроза све њих, и у свима њима је увек. он, само он — свелукави ђаво. Зато је свети апостол и рекао: да бисте се могли одржати против лукавстава ђавола — *προς τῆς μεθοδίας του διαβόλου*, [304] а не против лукавства ђавола.

„Наш рат“ је са свима силама зла, на чијем челу стоји сам Сатана. Против нас су мобилисани сви духови зла, од највећег до најмањег. „Наш рат није с крвљу и телом“, [305] то јест с људима, јер ми знамо да људи нису ни првоузрочници ни првотворци греха и зла, већ нечисти духови — ђаволи. Они су измислили и грех и зло, и помоћу њих сузбијају Божје добро. Сузбијају га у нама. Зато је наш рат чисто духовни рат: ми ратујемо са самим творцима греха и зла, не са људима, који су, у ствари, лакомислени подражаваоци и преносиоци њиховог греха и зла. Сва тама у овом нашем земаљском свету дошла је, и непрестано надлази од њих — духова зла. Они су и поглавари, и владари, и управитељи „таме овога света“. [306] А људи су по својој слободној вољи њихово добровољно, послушно робље. Сила духова зла је огромна: рат за своје зло, а против Божјег добра, они су почели још на небу, и водили га са свима небеским Анђелима. [307] И побеђени на небу, они су свој рат пренели на земљу, и ту свим силама ратују против добра Божјег, нарочито против сведобра Божјег, оличеног у Господу Христу, и присутног у Христовим следбеницима, хришћанима. [308]

Ето ко је наш противник и непријатељ: сви духови зла са неба. И ми хришћани како бисмо се одржали у тој борби да нисмо наоружани свеоружјем Божјим, и да нисмо јаки и непобедиви Христом Богом, који је у нама, и међу нама, ту, у Цркви, са свима Својим божанским силама? „Јер иако живимо у телу, не боримо се по телу. Јер оружје нашег војевања није телесно, него силно Богом на рушење тврђава: да рушимо помисли, и сваку висину која се подиже на познање Божје, и робимо сваки разум на послушност Христу“. [309] Но у свему томе побеђујемо Господом Христом, по свеистинитој благовести свепобедног апостола: Насигурно знам да ни смрт, ни живот, ни анђели, ни поглаварства, ни силе, ни садашњост, ни будућност, ни висина, ни дубина, ни друга каква твар може нас раздвојити од љубави Божје, која је у Христу Исусу Господу нашем. У свему овоме ми побеђујемо Господом Христом који нас љуби. [310]

Само пред живим Богом и Господом Исусом Христом, Сатана и сви анђели његови су немоћни и беспомоћни.[\[311\]](#) Наш је даноноћни подвиг и стражење: не давати места ђаволу.[\[312\]](#) А ми дајемо места ђаволу када дајемо места греху, јер кроз грех ђаво се и увлачи у нашу душу. Ако пак из нехата и нерађења над собом или из грехољубља дајемо места многим гресима и страстима, они ће постепено на престо срца нашег зацарити Сатану.[\[313\]](#) Једино од Бога који живи у нама кроз свете тајне и свете врлине бежи ђаво. Зато се стално морамо борити против све војске ђаволове, тојест против свих грехова и страсти, и он ће побећи од нас, од нашег свеоружја Божјег. Увек је, и дању и ноћу, свакоме хришћанину неопходно држати и извршивати еванђелску заповест: „Покорите се Богу, а противите се ђаволу, и побећи ће од вас”.[\[314\]](#) А уз њу, још и ове божанске заповести: „Будите трезни и стражите, јер супарник ваш, ђаво, као лав ричући ходи и тражи кога да прождере. Браните се од њега чврстом вером”:[\[315\]](#) вером која предводи све свете тајне и свете врлине, која васцелог Господа усељују у душу нашу и облачи нас у свеоружје Божје.[\[316\]](#)

Само наоружан свеоружјем Божјим, човек постаје довољно јак, те се може „одржати против лукавава ђавола”. Ако се хоће победа над ђаволом, мора се свеоружјем Божјим иступити против свеоружја ђавољег. Свеоружје ђавола, то су — сви греси, све страсти, све саблазни, сва искушења, сва зла, све смрти. А свеоружје Божје? То су — сва добра Христова, сва савршенства Његова, сва богатства Његова, све светиње, све божанске силе, све свете тајне, све свете врлине, сва благодат. Речју: Црква Христова. Јер само њој силе ада не могу одолети, само њу не могу надвладати.[\[317\]](#) Ма колико зла ђаво извео против Христовог човека, он му увек може противставити несравњено више Христовог добра. А Христово је добро веће и јаче од ђавољег зла, колико је Бог већи и јачи од ђавола.

Наш рат није са људима, него са злом у њима, са гресима у њима, са лажима у њима, са неправдама у њима, са управитељима зла у њима и таме у њима, са духовима зла. Не са телом и крвљу људском: јер, уколико су од Бога, људи су свети и благословени и чисти, а уколико добровољно по својој слободној вољи постају оруђе и обиталиште греха и зла и поглавара и управитеља таме, они су утолико огреховљени, оскврњени, ођавољени; па су у тој мери и за осуду. Али се покајањем и вером могу очистити, осветити, преобразити, спасти. Главни непријатељ наш јесте ђаво, и у људима око нас, и у души нашој, и у телу нашем, и у крви нашој. Наше је ратовање, „са духовима зла испод неба”, па били они у телу и крви наших ближњих, наших земнородних саљуди, или у нашем сопственом телу и крви. Ми ратујемо против главног творца зла Сатане, који је у исто време бог греха, смрти и свакога зла, и свакога ђавола. Људи из нехата, или из сластољубља, или из самољубља дају себе за оруђе неправде и зла: дају себе за оружје неправде, и неправда употребљава њих као оружје неправде, и неправда употребљава њих као оружје против Бога и Господа Христа, који је и дошао

у наш свет да нас спасе греха, смрти и ђавола.[\[318\]](#) Духови зла испод неба воде рат против нашег вечног живота, који ми добијамо вером у Господа Христа, оваплоћеног Бога и Господа, и намећу нам смрт кроз грехољубље, сластољубље и самољубље; а Господ Христос вером Својом нуди нам живот вечни: наше је да себе дамо за слуге правди кроз веру у Господа Христа, и онда смо осигурали себи живот вечни; јер је плата за грех — смрт, а дар Божји је живот вечни у Христу Исусу Господу нашем.[\[319\]](#)

Ко су „поглавари таме овог света“? ко — „власти овога света“? ко — „управитељи таме овога света“? — Нико други до „духови зла испод неба“. Свака тама у нашем земаљском, човечанском свету пореклом је од њих; и сва уопште тама је од њих. Само се она кроз нас људе прелама на безброј начина. А преко ње се и шири власт Сатане у роду људском. Зато се вера у Господу Христу и састоји у обраћању од таме к светлости, и од власти Сатанине к Богу.[\[320\]](#) По самој суштини и природи својој грех је тама: Господ избавивши нас од греха — „избави нас од власти таме“.[\[321\]](#) Својим богочовечанским домостројем спасења Господ Христос нас „дозва из таме к чудној светлости својој“.[\[322\]](#) Кроз грехове духови зла луче своју таму у душе људске, и човек творећи грехе — „у таме је и у таме ходи, и не зна куда иде, јер му тама заслепи очи“.[\[323\]](#) Помоћу грехова и страсти духови зла владају над људима у овоме свету, који је творевина Божја, али нису управитељи самога света, који је сав од Бога сем греха и зла што је у њему.

Упорним грехољубљем човек и сам постаје тама. Тада? Излаз из отровне таме је само један: поверовати у Христа Господа, који је једина и „истинита светлост“ у нашем човечанском свету, и једина „светлост света“, и једина „светлост живота“. Јер тада вера у Христа значи земљотрес, и буру, и олују, и прелом и пролаз из таме у светлост. И не само то, него кроз свете тајне и свете врлине сва се Христова светлост усељује у нас, разлива по васцелом бићу нашем, и животворном силом својом постаје не само наша, него нас и саме претвара у светлост, те и ми постајемо светлост. По речи, свеистинитог Еванђеља Божјег, упућеној некадашњим незнабошцима, а сада хришћанима: „бејасте негда тама, а сада сте светлост у Господу“.[\[324\]](#)

Зато што имамо такве противнике и што водимо тако страшан рат, треба узети „све оружје Божје, да бисмо се .могли „бранити у зли дан и, свршивши све, одржати се“.[\[325\]](#) А зли дан је за нас сваки дан, јер „сав свет у злу лежи“,[\[326\]](#) и сваки дан нападају на нас духови зла. Као и материја, вре ме је творевина Божја, зато је оно по себи добро и богочезњиво, и уводи у вечност. Али време постаје зло када се у њега унесе грех. Тако су наши прародитељи у рају, сагрешивши, грехом својим увели зло у време; то и ми чинимо грешећи: од грехова наших дани наши постају зли. Све што се унесе у време, а није од Бога, и јесте зло; и тако време постаје зло. Ушавши у време кроз оваплоћење, Бог Логос је осветио време, и Својим животом на земљи показао како дани и ноћи постају свети и добри. Како

постају? Када се испуни Богом и Божјим. А то и јесте био сав живот Спасов на земљи. То био и то занавек остао кроз Цркву која је тело Христово. Црква и јесте Божја радионица, у којој се дани наши из злих претварају у добре, из несветих у свете. Освећујући себе у Цркви помоћу светих тајни и светих врлина, ми изгонимо грехе и зло из дана својих, а испуњујемо их Христовим добром и истином и правдом и вечношћу. На тај начин откупљујемо време, које су нам заробила разна наша зла, и преображавамо га у вечност: у вечни живот свој. Вршећи еванђелске заповести, ми дане своје испуњујемо божанским силама, које прогоне из нас све што је греховно, зло, демонско, и претварамо их у бројанице вечности. Отуда нам и заповест Еванђеља Спасова: „Откупљујте време”.[\[327\]](#) Зло које чинимо и чини да су дани наши зли; но када чинимо добро, онда ми дане своје претварамо у добре; и они постају као неки лаки, крилати чунови који нас бујицом времена хитро носе у Христову вечност. Много је зла у свету, јер је много духова зла у свету и око света; али је несравњено више Христовог божанског добра у свету, и у Цркви Христовој; само се треба ослободити зла, одробити себе; а то можемо учинити једино и само, ако вером и осталим светим врлинама усвојимо Христово добро, ако њиме испунимо све биће своје, непрестано се борећи против зла у себи и у свету око себе.

Узети треба „све оружје Божје”, а не нешто од њега, ово или оно. Јер ко узме веру, а не узме са њом и љубав и наду и молитву и пост и остале свете врлине и силе, неће се моћи одржати у борби са духовима зла, и изгубиће рат. Све врлине треба узети, у све обући се, све их упражњавати, јер то и значи: обући се у свеоружје Божје. И још је речено: „свршивши све”. То значи: свршивши све наоружање и обуку. Само се тако можемо одржати у судбоносној борби за душу, за бесмртност, за живот вечни. Иначе, силовити и моћни духови зла лако ће нас и потући, и заробити, и уништити. Не треба заборављати ни ово: духови зла су стари, искусни ратници, вешти и лукави; ратовали су са светим Анђелима још на небу, и са толиким људима на земљи, људима разноврсним: и светим и грешним, и рђавим и добрим, и ученим и неученим, и богатим и сиромашним, и моћним и немоћним. Знају они како се треба борити са човеком, да би га победили. Зато је „свеоружје Божје” — сам Господ Христос свемоћни и свепобедни, и наша одбрана од њих и наша победа над њима. Јер се једини Он у нашем човечанском свету показао јачи од Сатане и свих осталих духова зла.

У нашем рату са духовима зла све зависи од нас: од нашег наоружања, од наше извежбаности у врлинама, од наше храбрости и одлучности. Од чега почети при наоружању? Од Истине. Њоме се треба најпре наоружати: „Стојте опасавши бедра своја Истином”.[\[328\]](#) Јер ако бедра нашега духа нису заштићена, непријатељ ће нам лако задати смртоносни ударац у слабине. А Истина, шта је Истина? Сам Господ Христос, који је изрекао нечувену и непознату до Њега блавест: „Ја сам Истина”.[\[329\]](#) Он је тај којим треба опасати најосетљивије органе наше душе, нашег срца, нашег

духа. Опасани Њиме, ми ћемо све легије духова зла одбити силом Његовом, разбити их Истином Његовом, и одбранити душу од сваке обмане, саблазни и лажи.

Друго наше оружје јесте Правда: „Стојте .., обукавши се у оклоп Правде”.^[330] А облачимо се у оклоп Правде, ка да сву душу испунимо Правдом, и живимо њоме и ради ње. Правда, а шта је Правда? Опет Господ Христос. Јер је у Богом даној Књизи речено за Њега: Он је „Правда Божја”.^[331] Обуче ли се човек у Њега, обукао се у оклоп Правде. А ми се сви у Њега облачимо крштењем.^[332] Овом нас благовешћу свети апостол позива да свакодневно живимо Христом, Његовом Правдом; да Правду која нам је дата крштењем, својим трудом претворимо у нашу личну праведност. Претворимо ли Христову Правду у своју праведност; живимо ли њоме непрестано, ми постајемо непобедиви, и лако одбијамо све свирепе нападе духова неправде. А шта је неправда? Све што је од духова зла, и све што није од Христа Бога. Јер „неправде у Њему нема”.^[333] А „свака је неправда грех.”^[334]

Треће оружје наше јесте Еванђеље мира: „обувши ноге у приправност Еванђеља мира.”^[335] Нашем рату са духовима зла неопходно је Еванђеље мира. Зато што нас је Својим Светим Еванђељем помирио с Богом опростивши нам грехе, Господ Христос нас је научио правом миру. Прави мир је живот у правди и светости Истине. То је прави мир ваш и са Богом и са људима. А свет и праведан живот проходи у сталном ратавању са гресима. Зато је наш рат — рат са духовима зла испод неба. Није доста опасати бедра Истином и обући се у оклоп Правде; потребно је и обући ноге у приправност Еванђеља мира. А то значи: бити спреман да све еванђелске подвиге, и неуморно ићи свима еванђелским путевима; свом душом својом, свим срцем својим стајати у Еванђељу Спасовом; чврсто стајати у њему, да нас никаква сила зла Не може поколебати, а камоли оборити. Савест, душу, вољу, тело, ум, све то спремити за сваки еванђелски подвиг у рату са духовима зла. А то сепостиже очишћењем и освећењем савести и душе и воље и тела и ума: очишћењем од свакога греха и зла, и освећењем кроз свете тајне и свете врлине. Само тако опремљени ми можемо однети победу у нашем рату са управитељима таме и духовима зла. По богомудром савету божанског Еванђеља: „даодбацимосвакигрехкојије за нас прионуо, и с трпљењем да трчимо у битку која нам је одређена, гледајући на Оснивача и Свршитеља Вере, Исуса, који место одређене себи радости претрпе крст, Не марећи за срамоту, и седе с десне стране престола Божјег”.^[336] Еванђеље је сила Божја на спасење свакоме који верује.^[337] Обуче ли се у Еванђеље, човек се обукао у силу Божју, која је свемрачнесилесвих духова зла не могу учинити ништа. Христољубива душа благовести: Еванђеље је названо „Еванђеље мира”, јер оно ствара мир са Богом а рат са демонима.^[338]

Свеистинита је благовест над блавестима: „Сврх свега узмите штит вере, о који ћете моћи погасити све распаљене стреле нечастивога”.[\[339\]](#) — Ето најнеопходнијег оружја, оружја над оружјима. Ако је Истина Христова оружје, онда је то вера која нам казује ту Истину и даје силу њену; ако је Правда Христова оружје, и Еванђеље — оружје, и молитва — оружје, и пост — оружје, и све што је Христово — оружје, онда нам све то даје, и свим тим наоружава вера. Вера је штит којим хришћанин са сигурношћу брани, и увек одбрани и Истину Христову у себи, и Правду Христову, и Еванђеље Христово; и тако увек одбрани од свих зала и душу своју. О штит вере се погасе и полеме „све стреле нечастивога”, ма како биле распаљене огњем искушења, греха, зла, демонизма. Вера је оружје којим се човек може одбрани од свакога искушења, од свакога греха, од свакога зла. Вера је оружје којим хришћанин постаје свемоћан у рату са духовима зла испод неба. Пред вером немоћан је, слаб је, нејак је и сам врховни дух зла и уништења — Сатана. Вера? Каква моћ! каква сила! какво јунаштво! каква јачина! Њоме човек заиста потпуно ојача у Господу, „у сили јачине његове”, те сва сила и самога Сатане за њега не претставља ништа. Отуда кликтање светог орла богословља: „Вера је — наша победа”;[\[340\]](#) њоме побеђујемо свет, и све саблазни света, па и самог Сатану;[\[341\]](#) Њоме су младићи јаки и савлађују нечастивога.[\[342\]](#) Њоме, јер је у њој не само хришћанинова моћ, већ и његова божанска свемоћ. По речима самог Свемоћног: „Све је могуће ономе који верује”.[\[343\]](#) Вера је свемоћ, не ученост, не богатство, не слава, не ни све силе овога света. Заиста, како је лако са Христом, а како тешко без Њега!

Херувимски витез свете вере, апостол Павле благовести: „Сврх свега узмите штит вере, о који ћете моћи погасити све распаљене стреле нечастивога”.[\[344\]](#) А пети Еванђелист, Свети Златоуст, богонадахнуто проширује ту апостолову блавест блавестећи: Апостол говори овде о вери, не о знању. И с правом он назива веру штитом. Као што штит заклања цело тело, тако и вера: јер све узмиче пред њом. И ништа није у стању да расече тај штит. Чуј шта Христос говори ученицима Својим: Ако имате веру колико зрно горушично, рећи ћете гори овој: прећи одавде тамо, и прећи ће.[\[345\]](#) А како ми можемо стећи такву веру? Ако будемо то извршивали: гасили стреле нечастивога. А стрелама нечастивога апостол назива искушења и непристојне жеље. Апостол је притом врло умесно додао: „распаљене”, јер је таква природа страсти. Но ако вера заповеда демонима, утолико лакше заповеда страстима душе . . . Вера је штит, а штит први прима ударце од непријатеља, и чува оружје неоштећеним. Ако дакле вера буде права и живот врлински, онда ће и оружје остати нетакнуто. Вера је штит који заклања оне који верују не испитујући. А кад се неко стане упуштати у мудровања и почне о свему умовати и судити на свој начин, за таквога вера не сачињава штит; напротив, онда нам она смета. Вера нека буде таква: да покрива и заклања све. Стога, нека не буде кратка, да ноге или неки други део тела не би остали голи. Да, штит вере мора бити

сразмеран величини. „Распаљене“: јер многе мисли, многе сумње, многа нерешива питања запаљују душу, али истинска вера све успокоји. Много шта нашаптава ђаво, запаљујући нашу душу и бацајући је у разне сумње, као кад неки говоре: Постоје ли васкрсење? Постоји ли Суд? Постоји ли награда? — Но ако имаш штит вере, угасићеш њиме стреле ђаволове. Појави ли се у теби нека непристојна жеља, запалио се унутар тебе огањ рђавих помисли? Противстави му веру у будућа блага, и он се више неће појавити, штавише — биће уништен. „Све стреле“ а не — ове ће угасити, а оне неће . . . Ако ратују на нас помисли, изведимо против њих веру; ако нам досађују непристојне жеље, призовимо у помоћ веру; ако се налазимо у мукама и тешкоћама, искајмо утеху у вери. Вера је оно чиме се чувају сва оружја; немамо ли њу, и оружја брзо пропадају. „Сврх света узмите штит вере“. Шта значи — „сврх свега“? Значи: и сврх истине, и сврх правде, и сврх Еванђеља мира. Другим речима — свему је томе нужна вера.[\[346\]](#)

Шта је „кацига спасења“, шлем спасења?[\[347\]](#) Сам Господ Христос. Јер је Он и Спаситељ и спасење: Он даје спасење; но исто тако Он га чува и брани. Узевши у руке Богомладенца, Спаситеља, праведни Симеон захваљујући Господу вели: „Видеше очи моје спасење твоје“.[\[348\]](#) У Спаситељу је спасење, и све силе и сва средства спасења. Спасење је спасење од греха, смрти и ђавола. Оно се стиче Христом, само Христом; али исто тако и брани Христом, само Христом. Има ли Христа, човек има спасење и шлем спасења, јер ће га Он увек чувати од свакога греха, од свакога зла, од свакога ђавола. Свети апостол вели: „узмите кацигу спасења“, узмите је сами, јер се спасење ником не намеће силом. Оно се предложи: „узмите“.

Свети апостол саветује: „узмите мач Духа“, који је реч Духа.[\[349\]](#) — Реч Божја, ето мача којим Дух Свети војује, а са Њим и за Њим и сви духоносци, сви хришћани. У нашем духовном рату и мач нам је духован. Шта њиме радити? Сећи сваку неистину, сваку лаж, свако искушење, сваки грех, свако зло, сваког духа зла. Такав мач духовни јесте свака реч Спаситељева. Јер Он за Своје речи вели: Речи моје дух су и живот су.[\[350\]](#) Њих никаква смрт не може умртвити, нити икаква сила зла уништити. „Реч Божја жива је, и јака, и оштрија од свакога мача оштра с обе стране, и пролази тја до растављања душе и духа, и зглавака и мозга, и суди мислима и помислима срца“.[\[351\]](#) То значи: реч Божја својом силом одваја, разлучује од душе, од духа, од срца, од мисли, од помисли свако зло, па и оно најтананије и најнеприметније, и уништава га до краја, потпуно, неповратно. А христољубљени тајновидац, свети Воанергес, види Господа Христа на небеском божанском престолу и — „и из уста његових излажаше мач оштар с обе стране“.[\[352\]](#) Тим мачем Господ ће посећи самог Антихриста, јер свети апостол благовести да ће Антихриста „Господ убити дахом уста својих“.[\[353\]](#)

Свеоружје Божје хришћанин ће богомудро употребити, и однети победу над свима духовима зла, само ако се буде непрестано молио Господу и стражио: „сваком молитвом и мољењем Богу се у свако доба молећи у Духу, и ради тога стражећи са сваком истрајношћу и молитвом за све свете”.[\[354\]](#) У духовном рату борбени и победнички дух се одржава — непрестаном молитвом, непрестаним призивањем Божје помоћи. Јер се тај рат од почетка до краја води Богом. Молитва држи у будном стању све врлине душе; не да им да малакшу, да клону, да задремају. Она је и стражар, и будитељ, и чувар сваке врлине. Она их и води и руководи у рату са свима гресима, пороцима, искушењима. Свети Оци уче да је молитва — хороваћа у хору врлина. Она их разврстава, распоређује, усклађује; она и управља. Има ли непрекидну молитву у срцу, хришћанин никад неће у борби са гресима и искушењима пасти, никад пропасти. А за то је потребно: бити одлучан и приморавати себе на молитву. Јер ономе који приморавана себе на молитву, Бог и даје молитву. Даје све дотле док се молитва не претвори у непрекидну молитву. А непрекидна молитва наша, то је једино божанско еванђелско јемство да ћемо непрекидно побеђивати у нашем ратовању са духовима зла и греха. Молитва хришћанинова увек се грана и у молитве „за све свете”, тојест за све хришћане, јер су и они у непрекидном рату са духовима зла испод неба. А као такви, они су наши саборци и савезници. Јеси ли хришћанин, знај: сваки је ђаво стално у рату са тобом. Сваки изводи ову силу своју против тебе: демон гњева — гњев, демон блуда — блуд, демон гордости — гордост, демон пакости — пакост, демон зависти — завист, демон очајања — очајање, и тако редом, име им је легион, а њиховим саблазнима и страстима — ни броја се не зна.

Но ма колико их било, увек је наше „свеоружје Божје” јаче од њих, способно да их разјури и победи на свима бојиштима у свима биткама. Нарочито када нас у том ратовању воде и предводе челници светих богочовечанских врлина: молитва и пост. Пред њима се не може одржати ни један зли дух; од њиховог богозрачног огња они се дају у безобзирно бекство. Ма колико се духови зла окомили на тебе из спољног света, или чак продрли у тебе, и укопали се, и ушанчили се у твојој души, и настанили се, и претворили срце твоје у дом свој, ипак се не бој! само изведи против њих молитву и пост, а у резерви држи љубав, милостивост, кротост, смерност, веру, истину, правду, трпљење, и ступи у борбу, и ратуј истрајно и неустрашиво, и са безмерном надом, па ћеш несумњиво победити све духове зла и оне у теби и оне око тебе; и још ћеш их потпуно истерати из себе и далеко прогнати од себе. У то непоколебљиво и чврсто веруј, јер су уста Свеистинитога и Свепобеднога изрекла ову блавест: "Овај се род изгони само молитвом и постом":[\[355\]](#) тојест род свих нечестивих духова, и оних најгорих и најопакијих.[\[356\]](#) Ето божанског свелека од свакога зла, од свакога ђавола. Молећи се и постећи се, хришћанин постаје непобедиви победник: непобедив не само од људи, него и од саме смрти, и од грехова, и од ђавола. Јер и греси и смрти и ђаволи сачињавају један „род”. А

свемилосрдни Господ је зато и дошао у наш свет, да нам да победу над њима, и лек од њих. Да, лек од греха, лек од смрти, лек од ђавола.

Та молитва је увек „у Духу“: Он јој даје силе да траје, да непрестано траје и гори и пламти у нашем срцу. У питању је све наше: сва вечност наша, јер ђаволи то и раде што нам гресима и страстима краду вечност, и рај и небо, и царство небеско, па и самог нам Бога и Господа краду. Стога се „треба свагда молити Богу, и не дати да дотужи“.[\[357\]](#) Разуме се, молитва извире из наше вере у Господа свеблагот, који је због тога са благовешћу о молитви и посту сјединио блавест о вери, објавивши: „Све што узистете у молитви верујући, добићете“.[\[358\]](#)

Еванђеље Спасово увек гледа човека из његове вечности, из његове небеске постојбине, гледа га у свима његовим мукама и подвизима и борбама за спасење душе и за осигурање вечнога живота и неба и раја, зато апостолска труба непрестано труби ову бојну лозинку, овај ратни поклич: „У молитви будите једнако“![\[359\]](#) А када се у тим страшним окршајима и ужасним биткама, где се толика крв душе пролива, малакше или посрне или падне или рана задобије, макар и смртоносна, хришћанин и онда надом ратује послушну животворну блавест „вечнога Еванђеља“: „Господ је близу. Не брините се ни за што, него у свему молитвом и мољењем нека се јављају Богу искања вапа“.[\[360\]](#)

Као у сваком рату, тако и у овом духовном рату, веома је важно, и увек важно — стражити. Стражити: да непријатељ не нападне изненада, или навали великим снагама на слабије стране наше душе, или изведе безброј лукавстава у бој против нас. Онда: стражити! постаје наше бојно правило, али стално правило. У овом нашем поднебесном свету ми смо увек са свих страна опкољени легијама нечистих духова, зато и стално ходи кроз нас и између нас Спасова заповест: „Пазите, стражите и молит се Богу да не паднете у напаст“.[\[361\]](#) Духовођени ратници, духоносци и христоносци — то су наше војсковође, то наши свепобедни победници у свима ратовима за душу људску. А они громогласе ову блавест: „Стражите! стојте у вери! мушки се држите, утврђујте се!“. А првоврховни архистратиг хришћански, свети апостол Петар свезаповедно блавести: „Будите трезни и стражите, јер супарник ваш ђаво, као лав ричући хода и тражи кога да прождере. Браните се од њега чврстом вером“.[\[362\]](#) На земљи сте, на војни сте, где се непрекидно води на живот и смрт борба за душу, зато — „у молитви будите једнако, и стражите у њој“.[\[363\]](#)

Све у свему: очигледна је богочовечанска истина: врлине се хране светим тајнама; тајне се хране светим врлинама. То је основни животни закон у телу Цркве Христове. Вера претходи и све врлине за собом води. По Светом Максиму Иоповеднику, том богонадахнутом аретологу Цркве Христове: Вера је темељ наде и љубави и осталих светих врлина. Оне су од ње, и после ње, и она им даје сигурну истинитост — *βεβαίως το αληθές*.^[364] Првоврлина, вера претходи и све врлине за собом води. Она је све и сва у свима Христовим световима и благовестима. Њоме познајемо јединог истинитог Бога и Господа; Њоме Га стичемо, њоме Га верујемо, њоме Га љубимо, њоме живимо у Њему, њоме врлинујемо, бесмртујемо у Њему, њоме вечнујемо у Њему, њоме блаженствујемо у Њему, њоме узрастамо у Њему — у човека савршена, у меру раста висине Његове.^[365] Та богочовечанска, та „праведна вера је једанпут дана светима”.^[366] У тој вери је сва богочовечанска, еванђелска, православна гносеологија. Свети Максим апостолски богомудро благовести: Вера је недоказиво знање — *ἀναπόδεικτος γνῶσις*. А пошто је она недоказиво знање, то је она однос који превазилази природу; помоћу ње се на непознат начин — *ἀγνώστως*, али не доказив начин — *οὐκ ἀποδεικτικός*, —, сједињујемо са Богом надразумним сједињењем.^[367]

Отуда апостолски категорички императив православне гносеологије: „Све што није од вере — грех је”.^[368]

НАПОМЕНЕ:

[1] (Ambig. lib.; P. gr. t. 91, col. 1981 D). — Блажени Теофилакт благовести: Христос је као Бог самоврлина — *αὐτοαοετή* (= свеврлина, сушта врлина) (In Matth. c. 9, vers. 14; P. gr. t. 123, col. 229 A).

[2] 2 Петр. 1, 5.

[3] 1 Петр. 2, 9.

[4] Јевр. 11, 6.

[5] Προέκθεσις ὁμολογίας καὶ πίστεως; Opuscules et lettres, — Sources Chret., № 81, стр. 460.

- [6] Св. Григорије Ниски, *De vita Moysis*; P. gr. t. 44, col. 301 A
- [7] Он, *De anima et resurrectione*; P. gr. t. 46, col. 104 A.
- [8] Он, *De beatitud.*; P. gr. t. 44, col. 1200 C.
- [9] Он, *De vita Moysis*; P. gr. t. 44, col. 300 D.
- [10] Гал. 5, 6.
- [11] Флб. 4, 13.
- [12] 1 Кор. 3, 9.
- [13] 2 Сол. 3, 2.
- [14] *Contra haer.*, cap. XXXVI, 1. 4.
- [15] *De Incarn. Verbi*, 57; P. gr. t. 25, col. 196.
- [16] Он, *Vita St. Anton.* 20; P. gr. t. 26, col. 872 C — 873 B.
- [17] Он, *Epist. heort.* I, 5; P. gr. t. 26; col. 1364 A. B.
- [18] Он, *Epist. heort.* III, 3; col. 1373 B.
- [19] Он, *Epist. heort.* IV, 3; col. 1378 B.
- [20] Кол. 3, 5.
- [21] Он, *Epist. heort.* VII, 3; col. 1391 B.
- [22] Он, *Epist. heort.* VII, 8; col. 1395 A [23] Он, *Epist. heort.* X, 8; col. 1401 C.
- [24] Он, *Epist. heort.* XI, 7; col. 1408 B.
- [25] Он, *Посланије к Маркеллину*, 13; стр. 14—5. Творенија. Св. Троицкаја Лавра, 1903.
- [26] Он, *Толкованије на Псалми*, 66; тамо, стр. 217.
- [27] Еф. 4, 13.
- [28] стр. 99; Творенија Св. Јефрема Сирина, част перваја; Москва, 1848.

- [29] тамо, стр. 177.
- [30] тамо, стр. 172.
- [31] тамо, стр. 202.
- [32] тамо, стр. 174; част втораја.
- [33] тамо, стр. 193.
- [34] тамо, стр. 206.
- [35] тамо, стр. 225.
- [36] тамо, стр. 255.
- [37] тамо, стр. 164; част третја.
- [38] тамо, стр. 34; част четвртаја.
- [39] тамо, стр. 57. 58; част пјатаја.
- [40] тамо, стр. 62.
- [41] тамо, стр. 59
- [42] тамо, стр. 66. [43] тамо, стр. 77—79 [44] тамо, стр. 90. 91.
- [45] тамо, стр. 128.
- [46] тамо, стр. 173.
- [47] тамо, стр. 185.
- [48] тамо, стр. 190.
- [49] тамо, стр. 395.
- [50] Homil. XXVII, 22; P. gr. t. 34, col. A. B.
- [51] Homil. XXIX, 1. 2. 3; col. 716 A — 717 B.
- [52] Homil. XXXVII, 10; col. 757 A. B.
- [53] Homil. XLIV, 9; col. 785 A.

- [54] Homil. XLVI, 5. 6; col. 796 C.
- [55] Он, Посланије, стр. 451; Москва, 1852.
- [56] Јов. 22, 2.
- [57] тамо, стр. 453. 454. 455.
- [58] Он, De custod. cordis, 8; col. 825 D.
- [59] тамо, 12. 13. 14; col. 833 C,, 840 B. C.
- [60] Он, De perfect. in Spir. 1; col. 841 C.
- [61] Ср. Гал. 5, 22—25.
- [62] Он, De Charit. 7; col. 931 C.
- [63] тамо, 17; col. 921.
- [64] Он, De libert. ment. 3; col. 937 B.
- [65] тамо, 18; col. 949 C, 952 B.
- [66] Он, Homil. XL, 2; col. 764 B.
- [67] Он, De orat. 8; col. 860 A.
- [68] Adv. oppugnat. vitae monast. III, 13; P. gr. t. 47, col. 371.
- [69] Јн. 13, 35.
- [70] Он, De incompr., Contra anom. I, 1; P. gr. t. 48, col. 702.
- [71] тамо, X, 7; col. 759.
- [72] Он, In Calendas, 2; P. gr. t. 48, col. 955.
- [73] Он, In Lazar. IV, 1; P. gr. t. 48, col. 1007.
- [74] Он, In Lazar VI, 9; P. gr. t. 48, col. 1041.
- [75] Он, De stat. IV, 6; P. gr. t. 49, col. 67. 68.
- [76] тамо, XIII, 3; col. 140.
- [77] Он, De paeniten. II, 5; P. gr. t. 49, col. 291.

- [78] ОН, De laud. Paul. Apost. V, 1; P. gr. t. 50, col. 497.
- [79] ОН, De orat. I; P. gr. t. 50, col. 777.
- [80] тамо; col. 778.
- [81] тамо, II; col. 780.
- [82] In illud „Pater si possibile", 4; P. gr. t. 51, col. 38.
- [83] In illud „Sive per occasionem", 2; P. gr. t. 52, col. 463.
- [84] Quod nemo leadatur. 3; P. gr. t. 52, col. 463.
- [85] тамо, 5; col. 465.
- [86] Epistolas, 112; P. gr. t. 52, col. 682.
- [87] Homil. in Genes. VIII, 6; P. gr. t. 53, col. 75.
- [88] тамо, Homil. XXI, 4; col. 179.
- [89] тамо, Homil. XLII, 3; P. gr. t. 54, col. 388.
- [90] тамо, Homil, LXI, 4; col. 531.
- [91] тамо, Homil. LXVI, 3; col. 571.
- [92] Homil. in Psal. IV; P. gr. t. 55, col. 53.
- [93] тамо, Psal. 7; col. 82.
- [94] тамо, Psal. 9; col. 128.
- [95] тамо, Psal. 44; col. 199.
- [96] тамо, Psal. 135; col. 398.
- [97] Св. Златоуст. De continent; P. gr. t. 56, col. 292.
- [98] 1 Мојс. 1, 26.
- [99] Лк. 6, 36.
- [100] Он, Oration. in mundi creat., Orat. V, 4; P. gr. t. 56, col. 475.
- [101] ОН, Homil. in Matth., IV, 3; P. gr. t. 57, col. 43.

- [102] Мт. 7, 12.
- [103] тамо, Homil. XXIII, 5; col. 314.
- [104] тамо, Homil. LXXV, 4; col. 622.
- [105] Он, Homil. in Joan. XXI, 3; P. gr. t. 59, col. 131.
- [106] тамо, Homil. XLVII, 4; col. 268.
- [107] тамо, Hom. XLIX, 3; col. 273.
- [108] тамо, Homil. IV, 2; col. 304.
- [109] 1 Кор. 11, 1.
- [110] тамо, Homil. LXX, 1; col. 381.
- [111] тамо, Homil. LXXX, 1; col. 433.
- [112] Он, De incamat. 1; P. gr. t. 59, col. 690.
- [113] Он, Homil. in Acta Apostol. I, 1; P. gr. t. 60, col. 15.
- [114] тамо, Homil. VIII, 2; col. 72.
- [115] тамо, Hornil. L, 3; col. 347.
- [116] Он, Homil. in Epist. ad Rom. V, 5; P. gr. t. 60, col. 429.
- [117] тамо, Homil. XI, 2; col. 486.
- [118] тамо, Homil. XXIII, 3; col. 619.
- [119] Он. Homil. in Epist. 1 ad Corinth. XIV. 3; P. gr. t. 61, col. 117.
- [120] тамо, Homil. XVIII, 4; col. 144.
- [121] тамо, Homil. XXIX, 6; col. 248.
- [122] Он, Homil. in 2 Epist. ad Corinth. II, 7; P. gr. t. 61, col. 401.
- [123] тамо, Homil. XII, 1; col. 482.
- [124] Он, Homil. in Epist. an Galat. I, 4; P. gr. t. 61, col. 618.
- [125] Он, Homil. in Epist. Ephes. II, 3; P. gr. t. 62, col. 20.

- [126] Еф. 3, 18—19.
- [127] тамо, Homil. VII; col. 52.
- [128] тамо, Homil. IX, 2; col. 71.
- [129] Мт, 24, 12.
- [130] Рм. 13, 8. — Тамо, Homil. IX, 4; col. 74.
- [131] тамо, Homil. XVI, 1; col. 111.
- [132] Он, Homil. in 1 Thess. V, 1; P. gr. t. 62, col. 423.
- [133] Он, Hom. in 1 Timoth. XI, 3; P. gr. t. 62, col. 556.
- [134] Он, In Epist. ad Hebr. XXIII, 3; P. gr. t. 63, col. 137.
- [135] тамо, Homil. XXIV, 3; col. 171.
- [136] Јн. 14, 6. — Он, In Salom. Proverbia, cop. 4; P. gr. t. 64, col. 668.
- [137] Orat, VIII, 6. in laud Gorgon.; P. gr. t. 35, col. 796 B.
- [138] Orat. IV, Contra Julian. I; P. gr. t. 35, col. 652 A.
- [139] Orat. XXI, In laud. Magni Athanas.; P. gr. t. 35, col. 1081 A.
- [140] Orat. XXX, 20; Theologika IV; P. gr. t. 36, col. 128 C.
- [141] Orat. XLIII, 2; In laud. Basil. Magni; P. gr. t. 36, col. 496 C.
- [142] Он, О врлини; стр. 209; Творенија Св. Григор. Богослова, част четвертаја Москва, 1889.
- [143] тамо, Мисли, стр. 297.
- [144] тамо, Писмо Немесију; стр. 222; част пјатаја.
- [145] тамо, Писмо Евдоксију ритору, стр. 201; част шестаја.
- [146] Он, De vita Moysis; P. gr. t. 44, col. 392 B.
- [147] тамо, col. 405.
- [148] Он, De Orat. Dominica, IV —; P. gr. t. 44, col. 1165.

- [149] ОН, In Psalm., cap. 1; P. gr. t. 44, col. 433 A
- [150] тамо, cap. I; col. 433 C.
- [151] ОН, De Beatitud. Orat. I; P. gr. t. 44, col. 1200 C.
- [152] ОН, In Ecclesiast, Homil. VI; P. gr. t. 44, col. 708 A.
- [153] Лк. 17, 21. — ОН, De Beatitud, Orat. V; P. gr. t. 44, col. 1253 D.
- [154] ОН, In Ecclesiast, Homil. VIII; P. gr. t. 44, col. 757 D.
- [155] АВАКУМ 3, 3. — ОН, In Beatitud. Orat. IV, 4; P. gr. t. 44, col.1247 D.
- [156] ОН, In Cantica Cantic. IV, 4; P. gr. t. 44, col. 848 C.
- [157] тамо, Homil. V; col. 873 D.
- [158] тамо; col 876 A.
- [159] тамо; col. 877 A.
- [160] тамо, Homil. IX; col. 972 C.
- [161] ОН, Orat. cathech. magna, cap. 15; P. gr. t. 45, col. 49 A.
- [162] ОН, De anima et resurrect; P. gr. t. 46, col. 104 A.
- [163] ОН, De profess. christiana; P. gr. t. 46; col. 241 D, 244 A.
- [164] тамо, col. 244 C.
- [165] Мт. 5, 48. — Тамо, col. 245 B. C.
- [166] тамо; col. 245 D.
- [167] ОН, De perfectione; P. gr. t. 46, col. 256 C.
- [168] тамо; col. 272 A. B.
- [169] Кол. 1, 15.
- [170] тамо, col. 285 CD.
- [171] ОН, De propos. secund Deum; P. gr. t. 46, col. 301 CD.
- [172] ОН, De virginit., cap. XV; P. gr. t. 46, col. 384 A.

- [173] On, De pauber amand; P. gr. t. 46, col. 485 C.
- [174] Он, De mortuis; P. gr. t. 46, col. 524 A.
- [175] Флб. 3, 20; ср. Кол. 3, 3.
- [176] Scala paradisi, Grad. 9; P. gr. t. 88, col. 840 D.
- [177] тамо, grad. 15; col. 897 A.
- [178] тамо, grad. 25; col. 993 A.
- [179] тамо; col. 1001 B.
- [180] тамо, grad. 26; col. 1024 B.
- [181] тамо; col. 1028 A.
- [182] тамо; col. 1068 A.
- [183] тамо, grad. 28; col. 1129 A. B.
- [184] Пс. 93, 10.
- [185] 1 Цар. 2, 9. — Тамо; col. 1140 B. C.
- [186] Слово 4; стр. 30, 31; Творенија Авви Исака Сирина; Сергијев Посад, 1893.
- [187] Слово 21; стр. 110.
- [188] тамо, Слово 70; стр. 355.
- [189] тамо, Слово 71; стр. 360.
- [190] тамо, Слово 72; стр. 362.
- [191] тамо; стр. 363.
- [192] Quest ad Thalass.; P. gr. t. 90, col. 488 B.
- [193] Јн. 1, 12.
- [194] Он, Liber Asceticus, 42. 43; P. gr. t. 90, col. 953 B.
- [195] Он, De charit., Centur. IV; P. gr. t. 90, col. 1073 D.

- [196] Он, Capit. theol. et oecon., Centur I, 48; P. gr. t. 90, col. 1101 A.
- [197] тамо, col. 1101 B.
- [198] тамо, Centur. II, 7; col. 1128 B.
- [199] тамо, Centur. II, 21; col. 1133.
- [200] тамо, Centur. II, 58; col. 1149 B.
- [201] Он, Capit, Quinquies centur., Centur I, 50; col. 1197 B.
- [202] тамо, Centur. V, 62; col. 1373 C.
- [203] Он, Quest. ad Thalass.; P. gr. t. 90, col. 257 B.
- [204] Он, Opusc. theolog. et polemica; P. gr. t. 91, col. 12 A.
- [205] Он, Epist.; 91, col. 280 A.
- [206] Он, Mystagogia, cap. 20; P. gr. t. 91, col. 696 D.
- [207] Он, Epist.; P. gr. t. 91; col. 609 C.
- [208] тамо, col. 629 B.
- [209] Он, Loci communes; P. gr. t. 91, col. 728 C.
- [210] тамо; col. 952 A.
- [211] тамо; col. 964 A.
- [212] Он, Ambig., liber; P. gr. t. 91, col. 1065.
- [213] Ава Таласије, Centur. III, 76; P. gr. t. 91, col. 1456 A.
- [214] тамо, col. 1456 B.
- [215] тамо, Centur. IV, 25; col. 1461 A.
- [216] 2 Кор. 2, 15—16.
- [217] Малоје оглашеније, Оглаш. 6, стр. 249; Творенија Св. Теодора Студита, том првиј. С. Петербург, 1907.
- [218] тамо, Оглаш. 42, стр. 306.
- [219] тамо, Оглаш. 46, стр. 111

- [220] тамо, Оглаш. 108, стр. 408.
- [221] тамо, Оглаш. 111, стр. 414.
- [222] Он, Великоје оглашеније, 20, стр. 715; том вториј.
- [223] тамо. Вел. Оглаш. 23, стр. 720.
- [224] тамо, Вел. Оглаш. 120, стр. 959.
- [225] Он, Писма, Писмо 104, стр. 467.
- [226] тамо.
- [227] Гал. 5, 6.
- [228] тамо, Писмо 156, стр. 535.
- [229] тамо, Писмо 177, стр. 570.
- [230] тамо, Писмо 245, стр. 792.
- [231] тамо, Писмо 275, стр. 806.
- [232] De fide, lib. II, 12; P. gr. t. 94; col. 920 B, 924 A.
- [233] тамо, lib. II, 30; col. 972 A — 976 A.
- [234] тамо, lib. IV, 17; col. 1174 B.
- [235] тамо, lib. IV, 20; col. 1196 B.C.D.
- [236] тамо, lib. IV, 14; col. 1160 A.
- [237] Свети Симеон Нови Богослов, Λογος, 1, 4; стр. 31; изд. Д. Загореоса, Сирос 1886.
- [238] Еф. 4, 13.
- [239] тамо, стр. 31.
- [240] тамо, Λογος 3, стр. 37
- [241] тамо, Λογος, 13, 1; стр. 84.
- [242] тамо, Λογος, 14, 6; стр. 90.

- [243] ταμο, Λογος, 18, 2; στρ. 105.
- [244] ταμο, Λογος, 21, 1; στρ. 115.
- [245] ταμο, Λογος, 22, 4, 5; στρ. 125.
- [246] ταμο, Λογος, 29, 4; στρ. 146.
- [247] ταμο, Λογος, 30, 4; στρ. 153.
- [248] ταμο, Λογος, 40; στρ. 246 .
- [249] ταμο, Λογος, 51; στρ. 258.
- [250] ταμο, Λογος, 75, 4; στρ. 407.
- [251] ταμο, στρ. 408.
- [252] ταμο, Λογος, 76; στρ. 413, 414.
- [253] ταμο, Λογος, 81, 3; στρ. 447.
- [254] ταμο, Λογος, 82, 3; στρ. 453.
- [255] Εφ. 4, 13. — Ταμο, Λογος 82, 8; στρ. 462 .
- [256] ταμο, Λογος, 88; στρ. 504.
- [257] Μτ. 5, 8.
- [258] Он, Κεφαλ 82; στρ. 538.
- [259] ταμο, Κεφαλ, 94; στρ. 540.
- [260] Он, Χимне, Χимна 26; στρ. 38; Μέρος δεύτερον.
- [261] Γал. 4, 19.
- [262] Флб. 3, 9.
- [263] Флб. 3, 8—11.
- [264] Флб. 3, 10.
- [265] ср. Флб. 3. 10; Кол. 3. 1.

- [266] Рм. 6, 11.
- [267] В вторник утра, Канон Претечи, пјесн 8; Глас 1, Осмогласник.
- [268] тамо, В понедељник вечера, стихире на Господ. возвах.
- [269] В среду, на Повечер., Канон Пресв. Богород., пјесн 7; Глас 1, Осмогласник.
- [270] В недељу утра Антифон 1; Глас 3, Осмогл.
- [271] В вторник утра, Канон Претечи, пјесн 3; Глас 4, Осмогл.
- [272] тамо.
- [273] В четврток утра, Канон апостолима, пјесн 5; Глас 3, Осмогл.
- [274] В вторник утра, Канон Г. Христу, 9; Глас 4, Осмогл.
- [275] В суботу утра, Блажени; Глас 4, Осмогл.
- [276] тамо.
- [277] В суботу утра, Канон усопших, пјесн 4; Глас 8, Осмогл.
- [278] В понедељ. утра, Канон Бесплотним Ангелом, пјесн 8; Глас 2, Осмогласник.
- [279] Во вторник утра, Канон Св. Претечи, пјесн 3; Глас 2, Осмогл.
- [280] тамо, пјес. 8.
- [281] В четврток утра, Канон Св. Николи, пјесн 4; Глас 2. Осмогл.
- [282] 23 јуни, Св. Муч. Агрипина, стихира на Госп. воззв.; Минеј.
- [283] 13 нов., на Госп. воззв. стихире.
- [284] 26 септ., Св. Јован Богослов, 2 Канон, пјесн. 6.
- [285] Ексапостилар, глас 4; Осмогл.
- [286] 26 нов., Св. Вмч. Димитрије, Канон на утрени.
- [287] Велики Канон Св. Андреја Критског, песма 8.

- [288] 5 окт. Св. Муч. Харитина, на утрени. сједален.
- [289] 30 Окт. Св. краљ. Милутин, на Госп. воззв. стихире; Србљак.
- [290] 8 Новем. Св. Арх. Михаил, Канон, песма 4.
- [291] Ирмос 5 песме, Глас 1; Осмогласник.
- [292] 1 Петр. 2, 9. [293] 1 Петр. 1, 15 [294] Јак. 2, 10.
- [295] Еф. 3, 18
- [296] Еф. 6, 10—18.
- [297] Флб. 4, 13.
- [298] Рм. 13, 14.
- [299] Гал. 3, 27.
- [300] 2 Кор. 5, 3.
- [301] Еф. 6, 11.
- [302] Ср. Мт. 4, 1—11.
- [303] 2 Кор. 11, 24
- [304] Еф. 6, 11
- [305] Еф. 6, 12.
- [306] Еф. 6, 12.
- [307] Откр. 12, 7. [308] Откр. 12, 8. 9. 12 [309] 2 Кор. 10, 3—5.
- [310] Рм. 8, 38—39. 37.
- [311] Ср. Мт. 8, 29—32; Мк. 5, 12—13; 1, 27; Лк. 4, 36.
- [312] Ср. Еф. 3, 27.
- [313] Откр. 2, 13.
- [314] Јак. 4, 7.
- [315] 1 Петр. 5, 8—9.

- [316] Ср. Еф. 3, 17.
- [317] Мт. 16, 18.
- [318] Ср. Рм. 6, 13. 19.
- [319] Ср. Рм. 6, 21—23.
- [320] Ср. Д. А. 26, 18.
- [321] Кол. 1, 13.
- [322] 1 Петр. 2, 9.
- [323] 1 Јн. 2, 11.
- [324] Еф. 5, 8.
- [325] Еф. 6, 13.
- [326] 1 Јн. 5, 19.
- [327] Еф. 5, 16.
- [328] Еф. 6, 14.
- [329] Јн. 14, 6.
- [330] Еф. 6, 14.
- [331] Рм. 1, 17; 1 Кор. 1, 30,
- [332] Гал. 3, 27 [333] Јн. 7, 18.
- [334] 1 Јн. 5, 17.
- [335] Еф. 6, 15.
- [336] Јевр. 12, 1—2.
- [337] Рм. 1, 16.
- [338] Икуменије, Comment. in Ephes. ad loc.; P. gr. t. 118, col. 1188 D,
- [339] Еф. 6, 16.

- [340] 1 Јн. 5, 4.
- [341] 1 Јн. 2, 16—17; 5, 4; Мт. 10, 1. 8.
- [342] 1 Јн. 2, 13. 14.
- [343] Мк. 9, 23.
- [344] Еф. 6, 16.
- [345] Мт. 17, 20.
- [346] In Ephes. Homil. XXIV, 1. 2; col. 169. 170. 171.
- [347] Еф. 6, 17.
- [348] Лк. 2, 30.
- [349] Еф. 6, 17.
- [350] Јн. 6, 63.
- [351] Јевр. 4, 12.
- [352] Откр. 1, 16; ср. 2, 12.
- [353] 2 Сол. 2, 8.
- [354] Еф. 6, 18.
- [355] Мт. 17, 21.
- [356] Мт. 17, 15—17.
- [357] Лк. 18, 1.
- [358] Мт. 21, 22.
- [359] Рм. 12, 12.
- [360] Флб. 4, 6.
- [361] Мт. 26, 41.
- [362] 1 Петр. 5, 8—9.

[363] Кол. 4, 2.

[364] Capit. centenorum, Centur. I; P. gr. t. 90, col. 1189 A.

[365] Еф. 4, 13.

[366] Јуд. 3.

[367] тамо, Centur. II, col. 1225 B.

[368] Рм. 14, 25.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - БЛАГОДАТНА ЗАЈЕДНИЦА

Јерархија

У суштини, и у свима својим богочовечанским вредно стима и димензијама, јерархија је од „Вечног Архијереја“, Богочовека Господа Христа, Другог Лица Пресвете Тројице. Зато је Богочовечност и суштина и мерило Јерархије, Јерархичности. Она је од Њега, и Он у њој.^[1] Зато Он и поистовећује Себе с њом, благовестећи светим Апостолима: „Ко вас слуша мене слуша; и ко се вас одриче мене се одриче ... И ево ја сам с вама у све дане до свршетка света“.^[2] Отуда: где је Богочовек Господ Христос — Вечни Архијереј, тамо је и јерархија и вечно свештенство.^[3] Црква као Богочовек Христос и јесте једини истински поседник и чувар вечног, богочовечанског свештенства и јерархије која богочовечанском светошћу својом непрестано излива и разлива кроз свете тајне све божанствене силе, потребне људскоме бићу за побожност = за богочовечански живот и у овом и у оном свету, за обожење, за обогочовечење.^[4] Природно и логично, све се то збива, и бива, као у Богочовечанском телу, организму, у коме непрекидно владају богочовечански закони Богачовечанске Главе — Господа Исуса Христа. Отуда у светом апостолско-светоотачком Предању царује истина: „Епископ је у Цркви, и Црква у епископу“.^[5] И још: „Где је Христос, онде је и католичанска, саборна, васељенска, Црква“.^[6] Свети Игњатије Богоносац, апостолски ученик, наређује хришћанима: „Сви поштујте ђаконе, као заповест Исуса Христа; епископа као Исуса Христа, Сина Бога Оца; а презвитере као скуп Божји, као сабор апостола.

Без њих нема Цркве".^[7] И као организам, и као организација, Црква је по свему јединствено биће у нашем земаљском свету. Као организам, она је Богочовечански организам, сам Господ Исус Христос, продужен кроза све векове и кроза све вечности. И као организација, она је такође Богочовечанска организација: клира и лаика и осталих уз њих земаљских особина. У свему томе, и при свему томе, Богочовек и Богочовечност је увек и врховна свевредност и врховно свемерило. И као организацији, Богочовек је Цркви свагда једина Глава. А где Њега, Богочовека, замењују човеком, макар по стопут непогрешивим, ту се одсеца глава Богочовеку и — нестаје Цркве. Нестаје богочовечанске, апостолске јерархије, и самим тим нестаје и апостолског прејемства, апостолске наследности.

У васцелости својој свето Предање Цркве Православне јесте сам Богочовек Господ Христос. И шта је то што би људи могли дати и додати светом Предању = Свесавршеном Богочовеку Христу? Према свебогатом Богочовеку сви људи свих времена на овој звезди Божјој и сваки човек посебно, нису друго до пуки просјаци. Пуки просјаци који су себе кроз грех потпуно осиромашили смрћу која им одузима све божанско, све небеско, све бесмртно, све вечно. А свебогати и свемилоствиви Господ Христос за апостолску веру у Њега дарује свакоме човеку сва вечна и непропадљива богатства божанска: Вечну Истину, Вечну Правду, Вечну Љубав, Вечни Живот, и све остало што само Бог љубави — једини прави Човекољубац може дати једноме човеку. Зато за људско биће у свима световима постоји само једна истинска блавест и само једна бесмртна радост: Богочовек Господ Христос Исус. У Њему је сва тајна и Бога и човека. Велика је и слатка тајна наше вере, наше побожности: Бог се јави у телу, у човеку. То је прва половина вечне Свеистине. А друга је: човек се јави у Богу.^[8] Са свих тих разлога чудесни Господ Христос Богочовек и јесте „једино на потребу“ бићу људском и роду људском у свима световима видљивим и невидљивим.^[9]

Као видљива богочовечанска заједница Црква се састоји из клира и пастве. Они чине једну целину — тело Христо во. Спаситељ је установио јерархију и предао јој богочовечанску власт: да свештенодејствује, учи и управља. Јерархија продужава дело Спаситеља и светих Апостола. Пошто је човек подложен смрти, те стога не може бити постојана глава Цркве, то Господ Христос, као глава Цркве, управља Црквом преко светих Отаца.

Црквена јерархија води порекло од самога Господа Христа и од Светога Духа који је сишао на Апостоле. И отада се црквена јерархија непрестано продужава у Православној Цркви кроз рукоположење у светој тајни свештенства.^[10] Спаситељ је сам изабрао Апостоле и дао им право и власт да проповедају Еванђеље, свештенодејствују и управљају. Њима је, по васкрсењу Свом, рекао: Као што Отац посла мене, и ја шаљем вас. И кад ово рече, дуну и рече им: Примите Духа Светога! Којима опростите грехе, опростиће им се; којима задржите, задржаће се.^[11] Њима, Својим изабраницима, Он је дао неограничену, божанску власт, рекавши им: Што

год свежете на земљи, биће свезано на небу, и што год раздрешите на земљи, биће раздрешено на небу.[\[12\]](#)Пошто је обећао Апостолима да ће бити с њима „у све дане до свршетка”,[\[13\]](#) Спаситељ је тиме објавио да ће се служба Апостола продужити и после њих, путем наслеђа, све до свршетка света.

Опуномоћени од самог Спаситеља да јерархијску власт преносе на своје наследнике путем рукоположења, Апостоли су постављали своје наследнике — епископе, да врше њихову службу. При таме су им давали нарочиту благодат кроз рукоположење,[\[14\]](#) објављујући да их у Цркви поставља за епископе сам Дух Свети.[\[15\]](#) Ови наследници светих Апостола предавали су своја права и дужности својим наследницима, а ови опет својим, и тако се, кроз непрекидно наслеђе, апостолско рукоположење непрекидно продужава до данас, и продужаваће се до свршетка века. Да би се очувала пуноћа и чистота ове богодане власти и права, Апостоли су давали својим наследницима најподробнија упутства о томе „како треба живети у дому Божјем — Цркви Бога живог, која је „стуб и тврђава истине”.[\[16\]](#)

Учење Светог Откривења јасно показује да се циљ Цркве постиже помоћу јерархије. То значи да је јерархија неопходна у Цркви и да без ње не може бити Цркве, јер без ње не би могла Црква обављати своју спасоносну службу. Стога је еванђелска дужност пастве да се повињава јерархији. Апостолски ученик, Свети Игњатије Богоносац, пише хришћанима: „Старајте се да се повињавате епископу, презвитерима и ђаконима, јер ко се њима повињава, повињава се Христу, који их је установио; а ко им се противи, противи се Христу Исусу”.[\[17\]](#)

Црквом невидљиво управља сам Спаситељ, као глава Цркве, и Дух Свети. Апостоли нису глава Цркве, већ слуге Христове и служитељи Цркве. Црквом Христовом на земљи видљиво управља црквена јерархија. Највећу и највишу власт у Цркви претстављају Васељенски сабори. Одлуке Васељенских сабора су обавезне за све хришћане свих времена. У управљању помесним црквама старешине црквене се имају у свему држати учења и правила светих Апостола, одредаба Светих Васељенских сабора, и прописа светих Отаца.

НАПОМЕНЕ:

- [1] Еф. 4, 11—13.
- [2] Лк. 10, 16; Мт. 28, 20.
- [3] Јевр. 7, 21—27.
- [4] Ср. 2 Петр. 1, 2—4. [5] Св. Кипријан: „Episcopus est in Ecclesia, et Ecclesia in episcopo”. Epist. 66 (al. 69).
- [6] Св. Игњатије Богоносац: "Οπου αν ή Ιησοϋς Χριστός, ίκει ήκαθολική Έκκλησία. — Послан. Смирњанима, VIII, 2.
- [7] Посланица Тралијан., III.
- [8] Ср. 1 Тим. 3, 16.
- [9] Ср. Лк. 10, 42.
- [10] Еф. 4, 11—12; Д. А. 20, 28; 1 Петр. 5,2—3; 2Тм.4,2,5; Тит.1,5.
- [11] Ср.Јн 20, 21—23
- [12] Мт. 18, 18
- [13] Мт. 28, 20.
- [14] Д. А. 14, 23.
- [15] Д. А. 20, 28; ср. 1 Петр. 5, 2—3; 2 Тм. 4, 2. 5; Тит. 1. 5.
- [16] 1 Тм. 3. 15.
- [17] Ad Philad. с. 52.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА - БЛАГОДАТНА ЗАЈЕДНИЦА

Богослужења и Празници

Сав живот Цркве јесте непрекидни служење Богу, непрекидно богослужење, и зато је сваки дан у Цркви празник. Очигледна је чињеница: у Цркви се свакога дана служи Богу и празнује један или више Светитеља. Отуда је живот у Цркви непрекидно богослужење, непрекидно живљење „са свима светима”.^[1] Данашњи Светитељи нас предају сутрашњима, а сутрашњи прекосутрашњима, и тако редом: круг године нема краја. Празнујући Празнике и Светитеље. ми молитвено и стварно доживљујемо њихову благодат и њихове свете врлине, по мери вере наше. Јер Светитељи нису друго до оличење и оваплоћење светих врлина еванђелских, тих бесмртних догми вере наше, спасења нашег.

Вечне истине светих врлина претварају се у живот наш најпре и највише молитвом, богослужењем. Молитва је најбоља клима за успевање сваке врлине еванђелске. „Речи моје дух су и живот су”.^[2] Богослужење низводи благодат у нашу слободу, те благодат Божја и наша слобода удружене претварају у живот догматске и етичке истине еванђелске. Црква као „тело Христово” сва учествује у Христу кроз Евхаристично тело које је врхунска богочовечанска „Светиња над светињама” у нашем земаљском свету и у свима човечанским световима. Све у светом телу Цркве суделује, сарађује увек „са свима светима”, и ми преко Пресвете Богородице и свих светих предајемо себе и један другог и сав живот свој Христу Богу. Све је ту небоземно, богочовечно: све то уједињује Бога са човеком, небо са земљом, вечност са временом; све земно живи небом, све временско храни се вечним, сав човек живи Богом. Тако се одвија непрекидан благодатно-врлински богочовечански подвиг спасења, обожења, обогочовечења, отројичења. Јер Црква је небо на земљи, Бог у човеку и човек у Богу.

Сведоци тога? Сви Светитељи Цркве Христове, од првог до последњег. Свете богослужбене књиге то нам најречитије показују и непобитно доказују: сваки Светитељ је саткан од светих врлина; сваки је градио и изградио себе помоћу светих врлина; сваки је прерадио и преобразио себе светим врлинама. То важи и за свете Апостоле, и за свете Мученике, и за свете Исповеднике, и за свете Пророке, и за свете Преподобнике, и за свете Безсребренике, и за све Светитеље уопште. У свакоме од њих присутне су, и сведелатне су свете врлине, на челу са вером. у ствари, свака света врлина је добровољни подвиг наше боголике слободне воље. И наша лична сарадња Спаситељу у нашем спасењу и састоји се првенствено у нашим светим врлинама. Све врлине сачињавају једну органску целину, један организам; и то богочовечански организам. Оне расту једна из друге, и живе једна у другој, и јачају једна у другој, и бесмртују једна у другој. Свака је врлина, у неку руку, свеврлина. Тако, вера је свеврлина: јер да би била жива, она мора хранити себе љубављу, надом, молитвом, постом,

милостивошћу, покајањем, и осталим светим врлинама. Тако исто: и молитва, и љубав, и нада, и пост, и све друге врлине, — све се једна другом хране, и оживотворавају, и усавршавају, и бесмртују.

Сви Светитељи Божји: свештени јерарси, божанствени пророци, хорови преподобних, свете жене, и остали — прославише се угодивши Богу врлинским делима — *εναρετης προαξεις*.^[3] Јерарси Христови, и збор преподобних, пророка и свих праведника скупа, блистајући красотами врлина стигоше у небеска насеља.^[4]

У Цркви Православној Богочовек је Алфа и Омега, Почетак и Свршетак, Први и Последњи.^[5] у њој владају Богочовечански закони. Све што је човек, у њој се нормира и управља Богом; све што је човечије и човечанско, нормира се и управља Божјим и Божанским. у њој човек је увек у молитвеном ставу према Богу. Као Богочовечански организам Црква је дом молитве. И као храм она је дом молитве.

Сваки члан Цркве је боголика ћелијица у Богочовечанском телу Цркве. Спасење је у ствари непрекидно преживљавање целокупног молитвеног живота Цркве. То је подвиг уцрковљења и оцрковљења. Сваки члан Цркве живи целокупним Богочовечанским животом Цркве, по мери своје вере и њених светих тајни и светих врлина. Сваки је верник Црква у маломе.

Сав богочовечански живот Цркве и све богочовечанске истине Цркве казују себе најсавршеније и најверније у богослужењима. Збива се молитвено доживљавање свега богочовечанског, и на тај начин ваја молитвено богословље. У васцелости својој богослужбени живот Цркве је најверније Предање Цркве, живо и бесмртно Свето Предање. И у њему сав чудесни Богочовек Господ Исус Христос, и са Њиме и Њиме и за Њим свети Апостоли, свети Оци, и сви Светитељи, од првог до последњег.

Православно богослужење је живи живот Цркве, у ко ме учествује сваки члан Цркве кроз доживљавање свега Богочовечанског, свега апостолског, свега светоотачког. Речју: свега православног. у том доживљавању сва је богочовечанска прошлост Цркве увек присутна као данашња стварност и савремена садашњост. у Цркви: сва је прошлост садашњост, и сва садашњост прошлост. у самој ствари: у Цркви и постоји једино — безобална садашњост. Ове је ту бесмртно и свето, све апостолски саборно и богочовечански католично, васељенско, саборно. Сваки припада свима, и сви свакоме, по благодатној сили свете богочовечанске љубави, која сва извире из богочовечанске вере, и бесмртује кроз остале свете богочовечанске врлине; на првом месту молитве.

Ово богослужбено, молитвено Предање Цркве чува нам са побожним страхом и трепетом највећу драгоценост свих човечанских светова —

Богочовека Христа Господа и све што је Његово. Тако чуван, Он у васцелој пуноћи Своје Богочовечанске Личности и јесте вечноживо свесавршено Свето Предање Цркве. И у Њему и са Њим: сво Његово Еванђеље спасења и обожења, и све Његове истине спасења и обогочовечења. у свима богослужењима стално се врши света богочовечанска тајна богочовечанског домостроја спасења. Нарочито у светој Литургији. у завршним молитвама свете Литургије Светог Василија Великог вели се: „испуни се и изврши се ...“ тајна домостроја спасења

Наше живо молитвено учешће у томе и сачињава наше спасење, наше охристовљење, наше обожење, наше свестрано обогочовечење кроз Цркву; речју: наше свестрано оцрковљење. Добровољни благодатноврлински подвиг охристовљења, обогочавечења, увек је само подвиг оцрковљење.

У самој ствари, спасење човеково се састоји у човековом богочовечански саборном живљењу „са свима светима“^[6] у Богочовечанском телу Цркве. То живљење је непрекидно, и свакодневно. Јер сваког дана празнује се по један или више Светитеља, који раде и сарађују на нашем спасењу. Наше молитвено општење са Светима осигурава нам спасење. Зато је неопходно празновање свих празника, од првог до последњег: празника Господњих, Богородичних, Анђелских, Апостолских, Мученичких и осталих. Исто тако сва дневна и ноћна богослужења, од првог до последњег, изграђују наше спасење. А кроз све то и у свему томе: сав Богочовек Христос као Црква, као Глава Цркве, и тело Његово са свима светим и непролазним истинама, и васцели богочовечански живот у свима бескрајностима.

У неизмерно тајанствени Богочовечански организам Цркве ураста се највише молитвом, и увек живи у њему молитвом. Молитвеним учешћем у богослужењима сваки од нас обавља свој подвиг охристовљења, преображења, обожења, отројичења. И то никад сам већ увек „са свима светима“. То живљење је увек свестрано лично и свестрано саборно. У друштву Светих живи се највећма молитвом, и општи молитвом. Зато је молитва најнеопходнија света врлина за сваког хришћанина. Молитва је хороваћа у хору врлина. Она свакој врлини одређује место и даје свога духа И даха. Њоме свака врлина расте, и развија се, и држи своје место међу осталим светим врлинама, богочовечански усклађујући рад светих врлина у подвигу спасења.

Православно богослужење, то је Свето Еванђеље и Свето Предање преведено у молитве, препевано у чудесне и животворне стихире, тропаре, кондаке, каноне, стихове, песме, уздахе, вапаје, сузе. Сва Богочовечанска Истина, Богочовечанска Правда, и Љубав, и Мудрост, и Живот, и Бесмртност, и Вечност пружа нам се као молитва, као свето Причешће, као свете заповести, као свете тајне, као свете врлине. Где год се коснеш, додирнеш живо Свето Предање: његов крвоток, његове нерве, његове кости,

његово срце, његове очи, савет, ум, разум. И када се душа молитвено разлива по тим богочовечанским истинама и по том богочовечанском животу, све врлине расту „растом Божјим“.^[7] И сва душа расте ка благодатном богочовеку — правом хришћанину.

Преживљавањем богослужбеног живота Цркве изграђује се хришћанска личност: богочовек по благодати, човек савршен — „у меру раста висине Христове“.^[8] То најсигурнији пут, и најспасоноснији подвиг. Збива се непрекидно благодатно-богочовечанско узрастање кроз оваку молитву, и прозбу, и сузу, и вапај, и крик, и ридање, и исповест. При таме сви Свети су нам вођи и учитељи. Они — „очи Цркве Христове“^[9] — воде нас и руководе ка богочовечанском циљу нашег људског бића.

У православног хришћанина: свака се мисао извије у молитву, и заврши молитвом. Тако и свако осећање. у ствари, молитвени став према себи, и свету око себе, а пре свега и изнад свега — према Господу и Богу нашем Исусу Христу. При томе све се обогочовечује, све завршава Богом: мисао се преображава у богомисао, јер је то божански и бесмртни смисао мисли; осећање израста у богоосећање, јер је то божански и бесмртни смисао осећања; савест се извија у богосавест, и ум — у богоум, и воља — у боговољу, јер је то божански и бесмртни смисао њихов; речју: човек се израђује у богочовека, јер је то божански и бесмртни смисао човека.

Опет и опет: у Богочовечанском телу Цркве сваки члан тог тела, као жива боголика ћелијица његова, живи васцелим богочовечанским животом Цркве, по мери вере и осталих подвига у врлинама. Сваки дан, сваки тренутак „са свима светима“. Многобројне врсте и силе богочовечанског живљења стално су присутне и непрекидно делатне кроз свакодневне разне светитеље: Апостоле, Мученике, Исповеднике, Испоснике, Безсребрнике, Преподобнике. Све у свему Христос: кроз дневне Светитеље. Он кроз њих, као Глава Цркве, влада и управља у Богочовечанском свету Цркве.

Сваки свети догмат наше богочовечанске вере има свој празник: Боговаплоћење — Божић, Васкрсење — Ускрс, вера — празновање светих Мученика; и све остале свете врлине — разне Светитеље. Истине светих догмата доживљују се од сваког верника у „телу Христовом“ — Цркви. Свака догматска истина доживљује се као живот, као вечни живот, као органски део Вечне Ипостаси Богочовечевој: „Ја сам Истина и Живот“.^[10] Света богослужења и нису друго до доживљавање и преживљавање светих вечних истина догматских. Догмат о Богочовештву Господа Исуса? Снажно се доживљује о светим Празницима Господњим: Божићу, Богојављењу, Преображењу, Ускрсу, и осталима. Та вечна истина непрестано се доживљује од врха до дна и о осталим Празницима, великим и малим, у току целе календарске године, и тако постаје наш свакодневни, наш

свакосекундни живот. Отуда и сверадосна бесмртна благовест: „Наше је живљење на небесима, сакривено с Христом у Богу”.^[11]

Благодат светих Празника и светих богослужења и јесте безгранична божанска сила која у души хришћанина распаљује свете врлине у неугасив пожар. И душа се сва неизмерно охристочежњује, обогочежњује, те нигде границе њеном охристовљењу, и кроз то њеном обогочовечењу, и опет кроз то њеном отројичењу, њеном обожењу. Ревносно, и мученички, и радосно обавља се подвиг богочовечанске свеврлине: охристовљења, оваплоћења у души Господа Христа, живљења у Господу Христу и Господом Христом. И кроз то обавља се и друга богочовечанска свеврлина: отројичење = обожење. у души хришћанина све бива, и све се збива: од Оца кроз Сина у Духу Светом. Тако, једино тако постиже свој врховни, свој Богом постављени циљ боголико, тројицелико биће човеково: сједињење са Тројичним Богом у Христу Исусу Господу нашем помоћу светих тајни и светих врлина.

Ради постигнућа тога циља и дато нам је Богослужење над богослужењима, Светиња над светињама — света Литургија, свето Причешће живим Богом и Господом Христом и кроза Њ Тросунчаним Божанством. у Богочовечанским небоземним стварностима света Литургија је врх изнад свих врхова, богатство изнад свих богатстава, циљ и свециљ свих Празника, свих богослужења, ових светих тајни, свих светих врлина: свесавршено охристовљење, свесветло отројичење. Ау томе, и кроза све то — уцрковљење и оцрковљење, сав чудесни и чудотворни Господ Христос, и у Њему и Њиме: сва Богочовечанска творевина Његова, свето Тело Његово — Црква Православна... Да, да, да! Она је све и сва у свима Богом Логосом створеним световима ...

НАПОМЕНЕ:

[1] Еф. 3. 18.

[2] Јн. 6, 6,

[3] В субботу, на литургији, Блажени. (Глас 4, Октоих).

[4] Субота јутро, Канон, Песма 6. (Глас 6, Октоих),

[5] Откр. 1, 8. 10. 17; 21, 6, [6] Еф. 3, 18.

[7] Кол. 2, 19.

[8] Еф. 4, 13.

[9] Тропар светих Мученика Сергија и Вакха; Минеј, 7 октобар. — Светог свештеномученика Јевсевија Црква назива „црквено око" (на Госп. возвах стихире; Минеј, 22, јуни). — Св. Еванђелист Јован Богослов је „најдрагоценије око Цркве" (на јутрењу, стихире хвалитне; Минеј, 8 мај). — Св. пророк Осија је „најбоговидовитије око Цркве" (на јутрењу, Канон пророку, песма 4). — Свети Григорије Богослов у Похвалној речи Св. Атанасију Великом вели за њега да је он „најсветије око васељене". (Беседа 21. Р. gr. t. 35, 1081).

[10] Јн. 14, 6.

[11] Флб. 3, 20; Кол. 3, 3.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА СВИХ СВЕТИХ

Пресвета Богородица у Цркви

Грехом, смрћу и ђаволом људи су се отпалили од Бога и одродили. Но Бог и Господ Христос из безмерног човекољубља постаје човек, и занавек остаје међу људима као Богочовек, као Црква. А Црква својим Богочовечанским домостројем спасава људе од греха, смрти и ђавола. Новозаветна је свеблагост: Црква је тело Христово. И Пресвета Богородица, родивши нам Богочовека Господа Христа, у ствари је родила Цркву, јер је дала тело Цркви. Тако је Богородица у исто време Црквородица; Богомати је у исто време Црквомати. Зато света молитвена мисао Цркве исповеда и проповеда ову

истину, ову свеистину: Богородица је „свесветла Црква Божија“^[1]. Васцели Богочовечански домострој спасења обавља се Њоме и Њеним Божанским Сином. Богомудри Оци цркве благовесте о Њој: Ваистину свету Марију ми с правом називамо Богородицом, јер ово име садржи сву тајну домостроја спасења — ἀπὸν τὸ μωτῆριον τῆς οἰκονομίας^[2]. За молитвено и свеистинито осећање Православне Цркве Господ Христос и Његова чудесна Богомајка су два нераздвојна бића. у православном сазнању новозаветне вере спасоносни искупитељски подвиг Господа нашег Исуса Христа нераздвојан је од Пресвете, Пречисте, Преблагословене, Преславне Владатељке наше Богородице и Приснодјеве Марије.

Пресвета Богородица је мајка Бога, и отуда мајка свега божанског, свега светог, свега небеског, свега вечног, свега богочовечног, свега најбољег, свега најлепшег. Од свега доброг, Она је најбоља; од свега светог, Она је најсветија; од свега чистог, Она је најчистија; од свега дивног, Она је најдивнија; од свега врлинског, Она је најврлинскија. Ако ико, Она је у роду људском, после Господа Христа, најсавршенија богочовечанска Свеврлина. Нема сумње, Она је најсавршенији образац свега најбољег. Јер, кад је кроз Њу Бог ушао у свет, у човека, како да кроз Њу не уђе у човека све што је Божје, све што је небеско, све што је бесмртно, све што је вечно; све што је еванђелско, све што је анђелско, све што је блажено, све што је рајско? Због тога је Пресвета Богомајчица пречаснија од Херувима и неупоредиво славнија од Серафима. Због тога је Она и — Владарка Анђела (= Владичица Ангелов).^[3]

Неоспорно, Пресвета Богомајка је највећа и најбогатија Дародавка рода људског. Дала нам је, родила нам је Бога као човека, као Богочовека. И са Њим: Вечну Истину, Вечну Правду, Вечну Љубав, Вечно Добро, Вечни Живот. И тиме дала све што вечито треба људском бићу у свим световима: спасење, охристовљење, обогочовечење, обожење, отројичење = све свете тајне и све свете врлине. А кроза све то и у свему томе: најмилије чудо свих Божјих светова — чудесног и свечудесног Бога и Господа, Исуса Христа Богочовека. Због свега тога свеистинита је богонадахнута блавест светог Оца нашег Григорија. Паламе: „Никонедолази к Богу сем преко Пресвете Богородице и од Ње рођеног Посредника, и ни један од дарова Божјих не даје се ни анђелима ни људима сем преко Ње... Дјева Мати је неупоредиво већа од свих и од свега: заједничари Божији постају преко Ње — δι αὐτῆς — заједничари; Њу после Бога славе они који Бога славе. Она је основа Пророка, глава Апостола, храброст Мученика, темељ Учитеља, слава земаљског, радост небеског, украс сваке твари. Она је почетак и извор и корен неисказаних добара. Она је врхунац и савршенство свега светог — παντὸς αἰῶνος κορυφή καὶ τελείωσις^[4]. Преко Богомајке „светитељи примају сву њихову светост“^[5].

Боговођена мисао Светог Златоуста, величајући Пресвету Богородицу, благовести: Међу људима се не може наћи нико такав као што је Богородица Марија. Она је Мати спасења, јер је родила Спаситеља.

Богомудри Исповедник богочовечанске истине о Пресветој Богородици, Свети Кирил Александријски, вели да је Она — „света Црква”.^[6] „Свети Кирил спаја личност Пресвете Богородице са појмом Цркве — Црква се не може ни замислити ни постојати без Свесвете Мајке Спаса Христа. Пресвета Богородица је Црква и Црква је Пресвета Богородица. Када се рекне „Богородица”, тиме се обухвата сва идеја Цркве, јер се именом Богородица у личности Приснодјеве Марије изражава сва божанска тајна Личности Исуса Христа”^[7] Да, да, да: без Пресвете Богородице нема Богочовека = нема Спаситеља = нема Цркве = нема спасења = нема обогочовечења — нема отројичења. И сав се свет претвара у најбесмисленији ужас, а човек — у најстраховитији пакао, пакао, пакао.

Пресвета Богородица је Мајка Бога, Мајка Богочовека, и тиме Мајка Цркве, јер је Мајка тела Богочовекова. А тело Богочовеково је црква. По бесмртној благовести Св. Кирила Александријског: Пресветом Богородицом су „утврђене цркве по целој васељени”.^[8] И уз то још долази и ова истина: Богородицом се остварује спасење, јер је Она: „радионица нашег спасења.”^[9] Нема сумње, Пресвета Богородица је оно што и Њен Божански Син, јер нам је Благодат родила, и сама „Благодатна” постала.^[10]

Она је прво Еванђеље Господа Христа оваплоћено у нашем земаљском свету, Еванђеље свесавршено, времевечно, богочовечно. Јер Богочовека Христа родила, и заувек Богородица остала. Богочовека Христа, то „вечно Еванђеље.”^[11] Еванђеље за све што се човек зове. Отуда Она, свечудесна: и јесте Црква Христова = тело Христово: увек сва у Богочовеку, и Он — увек сав у Њој, Богородици. Све Богочовеково припада прво, првенствено и непосредно Њој, и преко Ње васцелој природи људској, човечанској: јер Она дала човечанску природу Богочовеку Господу Христу; и преко Ње човечанство је Богочовеково. Све наше, човечанско и људско, иде ка Господу Богочовеку преко Ње. Она: свебезгранична Посредница; и стога Заступница и Спаситељница: сво Еванђеље, сва Црква, и све силе њихове. Њоме се извршује спасење и обожење сваког члана у Богочовечанском телу Цркве. Стога и молитвени клик ж. Њој: „Радуј се, испуњење Творчевог домостроја спасења!”^[12] Нема сумње, Богородицом смо добили „свесавршено спасење.”^[13] Ваистину, Она нам постаде Посредница свих добара. у Њој Бог постаде човек, и човек Бог — ἐν ἑαυτῇ ὁ Θεὸς ὁ ἀνθρώπου τὴν ἀνθρώπου καὶ Θεὸς ὁ ἀνθρώπου.^[14] Небеско име Пресвете Богородице јесте „Благодатна”. Њега је од Трисветог Божанства донео Свети Архистратиг Небеских Сила Гаврил. То је Њено Еванђелско име. У њему је свачовекољубива милост Пресвете Тројице према роду људском. То је

небеско Еванђеље Њено, Еванђеље вечног смирења њеног пред оваплоћујућим се Богом Логосом.[\[15\]](#) О Благовестима у Њу се усели: „сва пуноћа Божанства телесно—благовољењем Оца и садејством Свесветога Духа.”[\[16\]](#) Уселивши се у Њу, Бог Логос као милосрдан „све људе обожи — *ἀπαντας βροτούς θεώσει*”.[\[17\]](#) Рађајући Богочовека, то најчудесније чудо земљино и свих светова, Пресвета Богородица постаје заиста једина Блавест свих људских бића у свима световима, јер постаје „Мати Живота”,[\[18\]](#) Мати Вечнога Живота, и тако уништава смрт, уништава грех, уништава ђавола. А до Ње, и без Ње, и око Ње све сама смрт, смрт, смрт = грех, грех, грех = ђаво, ђаво, ђаво = пакао, пакао, пакао. А са Њом и Кроз Њу у човечанске светове је ушао Бог, са свим Својим божанским даровима: Вечном Истином, Вечном Правдом, Вечним Животом, Вечним Добром, Вечним Блаженством и осталим божанским добрима и блавестима. На Блавести Свети Дамаскин блавести: Данашњи дан је извор наших празника, и почетак нашег спасења. Данас је почетак и обновљење људске природе. Данас је извршено уништење првородног греха. Данас је освећена наша природа усељењем у њу Творца.[\[19\]](#) Кроз све радости Светих Блавести бруји бесмртна свеблавест: „Бог постаје човек, да човека учини Богом”.[\[20\]](#) А кроз њу брује све еванђелске блавести: охристовљење, обогочовечење, отројичење, обожење човека.

Све Христово, све Богочовеково почиње са пресветом Богородицом, и обавља се до краја Њоме у телу Цркве Христове, телу које је Богомати дала Господу Христу, и којим све што је Богочовеково живи у човечанским и свима световима Божјим. Сва тајна васцеле Блавести јесте Богочовек. Ваистину, Он је једина Свеблавест свима бићима у свим световима: а са Њим и због Њега, и Пресвета Богоро дица је Свеблавест, јер нам је родила Њега — Свеблавестника. Богочовечански домострој спасења остварује се у Богочовечанском телу Цркве Христове — каква блавест! свето крштење — каква блавест! свето Причешће — каква блавест! света исповест — каква блавест! света љубав — каква блавест! света молитва — каква блавест! свака света тајна — каква блавест! свака света врлина — каква блавест! Еванђеље Спасово — каква блавест! Сам Господ Христос Богочовек — каква Свеблавест! Пресвета Богородица која нам је Њега родила — каква Свеблавест! Света Црква Божија — каква Свеблавест! јер се њоме освећујемо, охристовљујемо, обогочовечујемо, отројичујемо, обожујемо, доживљујући као своје оно што око људско не виде, и ухо не чу, и срце не наслути.[\[21\]](#)

Није назван „Блавести” ни Божић, ни Ускрс, ни Богојављење, ни Преображење, већ Блавеститење. Зашто? Казује нам црквена песма: „Вечна тајна открива се данас: Бог постаје човек, да човека учини Богом.”[\[22\]](#) Блавест: оваплоћење Бога, — то прва половина; а друга: обожење човека помоћу Богочовека. Тиме је најкраће изражен смисао света, земље и неба, човека и човечанства. у томе је целокупно Еванђеље Богочовеково:

очовечење Бога и обожење човека. Да ли је оправдана и посведочена ова Благовест? Јесте. Јер Богочовек све то извршио, остварио: Он Сам постао човек; а људи се обожују постајући саставни делови Његовог тела — Цркве. То значи: живећи у Цркви, човек постепено, помоћу светих тајни и светих врлина, потискује из себе све што је грешно, смртно, пролазно, а уноси оно што је свето, бесмртно, божанско. У ствари, постепено се обожује; постаје учесник у Божјој природи помоћу врлина.^[23] По богоносним Оцима: људи постају „Богови по благодати“, док је Господ Христос једини — Бог по природи.

После Господа Христа — Свеблаговести, прва Благовест, прва свеблаговест? Пресвета Богородица. Јер Она у потпуности остварила Еванђеље Христово: и зато једина безгрешна у роду људскоме после Једино Безгрешног. Иако рођена са првородним грехом, Она је била слободна од сваког личног греха својим врлинским животом и слободном вољом. А то постала својом надхерувимском чистотом, светошћу, безгрешношћу. Зато Она после Бога — најбожанственије, најчистије, најсветије, најмилостивије, најсавршеније биће. Отуда Благовести њен свепразник. Њоме Бог, поставши човек, пренео је у наш земаљски свет сва божанска савршенства, све божанске истине, све божанске стварности, те је Она несравњено узвишенија од Херувима и славнија од Серафима. А Црква? Она и Свеблаговест, и све благовести скупа. Јер — Црква тело Христово, а Христос — глава Цркве. Значи: Сам Он Свеблаговест у Цркви; а са Њим, и у Њему, и због Њега у Цркви и — Пресвета Богородица.

У човечански свет греха, смрти и ђавола, Пресвета Богородица је увела Бога ради спасења нашег; увела Бога у васељену на обожење наше. То је мисао, света молитвена мисао Цркве која се радосно понавља у богослужењу Рођења Богородице.^[24] Судбина света је у рукама двеју жена: Еве и Свете Дјеве. Жена је пронашла и грех, и смрт, и ђавола; и увела их у свет. Најкобнији проналазач: она пронашла и болести, кроз грех, и трулеж. И још? пакао. Јер грех је страхотна сила која уводи у пакао. Али, жена је и спасла свет од греха, смрти и ђавола. Која? Света Дјева, родивши Бога Спаситеља света. Она: Бога родила, Бога у свет увела, и занавек оставила као Цркву. И Црквом се спасава свет од греха, смрти и ђавола. И преображава у рај. Зато је рођење Пресвете Богородице — „радост целе васељене“.^[25] Као Мати Бога, Пресвета Богородица је самим тим и Мати радости: „данас се рађа Мати радости“.^[26] Богородице ради: „ми се обожисмо и од смрти бисмо избављени“.^[27] Пресвета Богородица је „радост свих светова“.^[28] Она је „општа радост Анђела и људи“.^[29] Данас се на земљи роди Божије небо.^[30] Богородица се рађа: „и свет се с Њом обнавља“.^[31] Богородица је „спасење свих“.^[32]

Богородица је „језгро догмата Христових“,^[33] оличење, и живот, и бесмртност свих еванђелских истина Христових. Зато рођење Пресвете

Богородице објави радост цело ме свету: јер из Ње сину Сунце Правде — Христос Бог наш, и разрушивши проклетство даде благослов, и уништивши смрт — дарова нам живот вечни.[\[34\]](#)

Ради чега је Бог створио овај свет? Да буде храм Божји. А живот у њему? — да буде богослужење. А људи у Њему? — да буду Богослужитељи. Но људи су овај свет претворили у идолиште, у ђаволиште. Чиме? Грехом. Јер грехом се служи ђаволу, не Богу. Тако је живот људски од богослужења постао ђавослужење, а људи: од богослужитеља — ђавослужитељи. Господ Христос је дошао у овај свет, ради чега? — Да га освети, и од ђаволишта претвори у храм Божји: да људе преобрази од ђавослужитеља у богослужитеље, и њихов живот од ђавослужења у богослужење. А то човекољубиви Господ Христос чини Црквом: јер је њоме сав свет постао храм Божји, а живот по светом Еванђељу — сав богослужење. Најсавршенији пример тога? Пресвета Богородица: живела и васпитавала се у храму, у цркви; и сав живот њен — непрекидно богослужење; даноноћно служење Богу: вером, молитвом, постом, љубављу, кротошћу, смиреносћу, трпљењем, милосрђем и осталим светим врлинама.

Пресвета Богородица — једино свесавршено људско биће после Богочовека Господа Христа. Јер? најпотпуније оваплотила Бога у себи. А оваплотити Бога у себи, то и јесте смисао људског бића; ради тога је човек и створен боголиким. Створена по слици Божјој, душа је живи лик Божји у човеку, жива икона Божја, живи иконостас Божји у човеку. у ствари, човек је створен као живи, ходећи храм Божји, у коме боголика душа треба непрекидно да служи Богу. Међутим, човек је храм бића свог грехом претворио у ђавообиталиште, јер се кроз грехе ђаво увукао у њега, настанио у њему, сео на престо срца његовог. Тако се светилиште претворило у идолиште, то јест у ђаволиште. Обожавајући грехе и страсти као идоле, човек је храм душе своје претворио у идолослужилиште, и безумно унаказио иконостас бића свог. Бог Логос постао човек: ушао у човека, оваплотио се, учовечио се, да Бога зацари на престолу срца људског, да човека поново начини живим, ходећи храмом Божјим.

Такав први, најраскошнији и најсавршенији храм постала Пресвета Богородица. Како? Оваплотивши, па онда родивши Богочовека. Сав Бог живео у Њој и родио се од Ње која је „храм Бога Логоса" (= Бога Речи). А тај „свети храм Бога Речи", тај живи храм настао тиме што Она одрасла, живела и васпитала се у храму Јерусалимском од своје треће до дванаесте године. Храм: њена кућа, и школа и небо и земља и васиона, и сва њена вечност. Живећи и васпитавајући се у храму Божјем, Она сама постала живи храм Божји: очистила, осветила, припремила Себи да роди Бога — Спаситеља света. И родила. у томе њена божанска савршеност и јединственост и недостижност. Она родила Богочовека, да би Он нас начинио храмовима Божјим. Како? чиме? Целокупним Својим

Богочовечанским домостројем спасења = Еванђељем = Црквом. Живећи у Богочовечанском телу Цркве људи постају храм Божји. Зато свети Апостол и благовести хришћанима: Ви сте храм Бога живог; тела ваша су храм Светога Духа који живи у вама, којег имате од Бога. Не знате ли да сте ви храм Божји, и Дух Божји живи у вама?^[35] Одлика храма = одлика цркве: непрекидно богослужење, непрекидно служење Богу. То је хришћанин, сваки прави хришћанин; на првом месту најсавршенији хришћанин свих светова — Пресвета Богородица. Да, да, да: непрекидно служити Богу светим мислима, светим осећањима, светим жељама, светим расположењима, светим делима, светим животом. Богослужење = васпитање. Пресвета Дјева дошла у храм: „воспитатисја во Свјатаја свјатих“ (= васпитати се у Светињи над светима), воспитатисја божественноју благодатију“ (= васпитати се божанском благодаћу).

Време и простор су категорије, саставни делови Цркве као Богочовечанског тела Христовог, али то су исто и вечност и надвременост. Кроз Богочовека и Богочовеком и једно и друго се освећује, обнавља, јер Црква је „сместилиште Бога“.^[36] Као милосрдан и Једини, ваистину Једини Човекољубац, Господ Христос је Пресветом Богородицом „извршио Свој неисказани и страшни домострој спасења“.^[37] Зато молитвена мисао Цркве кличе Пресветој Богородици, као Оној којом је извршен Богочовечански домострој спасења: „Ти си, Богомати, једина обновила природу и време.“^[38] И опет: „Тобом се обнавља и природа и време.“^[39]

Пресвета Богомајка, први и најсавршенији хришћанин, прешла је сав Спаситељев богочовечански пут спасења, пут охристовљења, од оваплоћења до Васкрсења и Вознесења. Сав њен живот на земљи био је богоживот. Она је прва, и то на најсавршенији и најпотпунији начин, доживела Спаситеља као спасење, као охристовљење, као обожење, као отројичење. Јер спасење није ништа друго него доживљавање Спаситеља помоћу светих тајни и светих врлина. Светопредањска богочовечанска истина Цркве о Пресветој Богородици укратко је ово: као Адамов потомак, рођена са првородним грехом, Она је била подложна закону смрти, али је као безгрешна и Пресвета Богомајка васкрснута Њеним Божанским васкрслим Сином и узнесена у слави изнад Херувима и Серафима и посађена на престо изнад Светих Небеских Сила.

у Светом Предању смрт Богомајке назива се Успеније. То значи: уснуће, заснуће, починак, спаване смрт; од глагола κοιμάω заспати, успавати, умирити, спавати, почивати, умрети. Смрт тела као уснуће тела, као сан тела, као заспалост тела, то је блавест и стварност, коју је једино Богочовек Христос донео свету.^[40] Уснуће Пресвете Богородице још се назива „божанско пресељење, премештај — θεία μετάστασις“, „живоносна смрт.“^[41] Пресвето тело Њено узноси се ка Јединородном и љубљеном

Сину Њеном и Богу.[\[42\]](#) Свештено Успеније Пресвете Богородице не називамо смрћу већ пресељењем ка Господу.[\[43\]](#) Умрло тело Пресвете Богомајке предаје се гробу, а после три дана се узноси на небо.[\[44\]](#) Свети Дамаскин благовести: Пресвето тело Богоматере полаже се у преславни гроб; и из њега после три дана васкрсава и узноси се на небо.[\[45\]](#) Мати Божија је узвишенија од Анђелских Сила; Она је „радионица спасења нашег”.[\[46\]](#) Господ Христос је Богородицом извршио Богочовечански домострој спасења.[\[47\]](#) Стога: ништа милије од Мајке Божије.[\[48\]](#)

По особитом промислу Божјем један од Апостола, Свети Тома, не би присутан на преславном погребњу тела Пречисте Богородице, него тек трећег дана стиже у Гетсиманију. Свети апостол Тома силно жаљаше и туговаше што се не удостоји, као остали свети Апостоли, последњег благослова и целива Пречисте Богоматере; исто тако он много плакаше и зато што једини он не виде божанску славу дивних тајана и дела Божјих, јављених у време Успенија и свечаног погребња Богоматере. Свети Апостоли, сажаливши се на Њега, решише да отворе гроб, да би Свети Тома видео макар мртво тело Преблагословене Богородице, поклонιο му се и целивао га, и тиме олакшао своју тугу и ублажио своју жалост. Но када свети Апостоли одвалише камен и отворише гроб, њих спопаде ужас: јер видеше гроб празан, у њему не беше тела Богоматерина већ само погребне ствари, из којих излазаше диван миомирис. Свети Апостоли стајаху зачуђени, и беху у недоумици шта то значи. И целивавши са сузама и побожношћу часну плаштаницу што беше остала у гробу, они се заједно молише Господу да им открије шта је са пречистим телом Пресвете Богородице.

Предвече свети Апостоли седоше да се мало поткрепе храном. А у њих беше за време трпезе овакав обичај: они остављаху једно место празно, и стављаху на њега парче хлеба у Христову част, и као Његов део. А по завршетку трпезе, узносећи благодарност, они узимаху споменуто парче хлеба, звано Господњи део, подизаху га увис славећи велико име Пресвете Тројице, и завршаваху молитвом, говорећи: „Господе Исусе Христе, помажи нам"! И онда јеђаху то парче као Господњи благослов. Тако поступаху свети Апостоли не само када биваху заједно, него и сваки када је бивао сам. А сада у Гетсиманији за време трпезе они ни о чему не мишљаху и не разговараху него једино о томе, како се не нађе у гробу пречисто тело Богоматере. И гле, када по завршетку трпезе свети Апостоли устадоше и стадоше по обичају подизати увис парче хлеба остављено у част Господа и славити Пресвету Тројицу, они изненада чуше ангелско појање. Подигавши очи, они угледаше на ваздуху Пречисту Матер Божију живу, окружену мноштвом Анђела. Она сијаше неисказаном славом и рече им: „Радујте се, јер сам с вама у све дане". А свети Апостоли, испунивши се радости, уместо уобичајеног „Господе Исусе Христе, помажи нам", ускликнуше: „Пресвета Богородице, помажи нам!"

Од тога времена свети Апостоли се сами уверише, и сву Цркву уверише у то, да Пречиста Матер Божија би у трећи дан после погребња васкрснута од Сина и Бога свог, и са телом узета у небо.

Светоопредањска молитвена мисао Цркве усхићено кружи око свете истине о васкрсењу погребеног тела Пресвете Богоматере и о њеном вазнесењу на небо и о седењу њеном на престољу неисказане славе Божије. Тако се најпре и најпотпуније и најсавршеније продужује Богочовечански живот Господа и Спаса нашег Исуса Христа у безгрешној и Пресветој Богоматери, па онда и у сваком хришћанину по мери његове вере, и његовог охристовљења светим тајнама и светим врлинама у Богочовечанском телу Цркве.

Богоомолитвљени ум Цркве благовести: Погребено тело Пресвете Богородице, Син Њен и Спас.душа наших Исус узвисивши узведе на небеса.[\[49\]](#) Свети Апостоли сабравши се, с радошћу ношаху у врт Гетсимански часно тело благословене Богородице.[\[50\]](#) За осећање и сазнање Цркве васкрснуто тело Пресвете Богородице узлази на небо; оно је „небошественое тело“.[\[51\]](#) Чудесна Богомајка, умревши, са Сином васкрсава и вечнује.[\[52\]](#) Гроб и умрлост не задржаше Богородицу, недремљиву у молитвама.[\[53\]](#) Као Син, указујући Матери поштовање, Господ Христос сачува у гробу тело Њено нетрулежним, и сапрослави божанским пресељењем.[\[54\]](#)Предавши свету душу своју у руке Сина свог и Бога, Пресвета Богомати ни тело своје не остави у гробу, јер после смрти пређе к Животу.[\[55\]](#) Чесно тело Свебеспрекорне Богомајке пресели се из смрти у рај.[\[56\]](#) Умревши, Пресвета Богомати са Сином васкрсава из мртвих и вечнује.[\[57\]](#) Свечудесна Богородица, то земно небо, настањује се у небеском и непролазном насељу.[\[58\]](#) Часно тело Пресвете Богомајке пресели се из гроба у рај.[\[59\]](#)

Богомисаони песник, Свети Јефрем Сиријан, у молитвеној распеваности своје христочежњиве душе, казује нам дивне истине, вечне истине о Пресветој Богомајци. Он осећа како се у Њој тајанствено преображава време у вечност кроз богочовечност; и како се земља преображава у небо; и, што је најважније, како се у Њој човек преображава у „Бога по благодати“. Он богонадахнуто благовести:

Пресвета Владарко Богородице, само си Ти једина постала обитељ свеколике благодати Свесветога Духа.. . Владичице Богородице, Ти си једина превисоко уздигнута изнад целе земље; и ми Те, Богоневесто, са вером благосиљамо, са љубављу величамо, са страхом Ти се клањамо, јер си Ти почаст над почастима, висина над висинама. . . Пред Рођеним од Тебе Ти имаш велику слободу, какву нико други нема. Ти све можеш као Мати Божија, и ништа немо гуће нема за Тебе, само ако Ти узажелиш... Потстакни мисао моју на покајање и руководи ме на путу спасења.

Ступивши на њега, нека Тебе имам за сапутницу, да бих се уз Твоју помоћ спасао... Нема ми друге наде, нема ми другог прибежишта осим Тебе, једина утехо моја, радости душе моје, избављење од туге, откупљење из ропства, обожење смртних, препороде палих, обновљење душе моје и тела, лучезарни светиониче помрачене душе моје, прекиде ридања мојих, промено судбине моје. у Тебе је сва нада: не лишавај нас Твога посредовања, него помагај и закриљуј нас! Молбе Твоје пријатне су Сину Твоме, јер Онај који је благоволео узети на себе обличје слуге, изобилује милошћу Својом према Теби која си Му послужила родивши Га на неисказан начин. Он се радује посредовањима Твојим, и сматрајући славу Твоју за своју сопствену, Он им радо излази у сусрет... Налазим се у неописивој тешкоћи; неизбежна опасност прети ми одасвуд; мисао и реч пресушују. Моћна Мајко Свемогућег и живог Бога, пружи руку помоћи мени лишеном помоћи, и подигни душу моју рекавши јој: „Ја сам твоје спасење“! . . . Дјево Владатељко, Богородице, родивши Творца и Владатеља свега видљивог и невидљивог, једног из Тројице, Бога и човека, Ти си постала Обиталиште Божанства, сместиште светиње и благодати, у коме је благовољењем Бога Оца и садејством Светога Духа телесно обитавала пуноћа Божанства; Ти имаш преимућство пред сваким створењем; Ти си слава и утеха и весеље Анђела, царски венац Апостола и Пророка, надприродно јунаштво Мученика, част и слава Преподобника, поборници у подвизима и податељка победа, непогрешива путеводитељка, наставница молитвеног тиховања, врата откривења и духовних тајни, извор светлости, двери вечнога живота, непресушна река милосрђа, неисцрпно море дарова и чудеса... Свесвета Владатељко Богомајко, преко Тебе познасмо ми Сина Божја, преко Тебе се јави усред нас Господ Сила, и достојисмо се светог Тела и Крви Његове... Пресвета Владичице Богородице, Ти си благодатна Богородитељка, богоблагодатна Богомајка, сместиште Божанства; огњелики престо Јединородног Сина бесмртног и невидљивог Оца; Свобеспрекорна, Свепречиста, Свехвална, Свеплажена, Свеприкосновена, Свечасна, Свеуважена,

Своблагословена, Свежељена Дјева душом, умом и телом; трон Цара који седи на херувимима; небеска врата, кроз која ми узлазимо на небо; Богоневеста преко које нам дође помирење са Богом; несхватљиво чудо, необјашњива вест, обелодањење сакривене тајне Божије, неодољиво посредништво, моћна заштита, живоносни извор, неисцрпно море божанских дарова; висина која надвишује Небеске Силе; дубина тајних мисли недоступна испитивању; после Тројице општа свих Владатељка; после Утешитеља општа свих Утешитељка; после Посредника општа Посредница за сав свет; колесница мисленог Сунца — истините светлости која обасјава свакога човека који долази на свет;[\[60\]](#) носитељка Онога који речју Својом носи све; одећа Онога који се облачи у светлост као у хаљину; мост васељене који нас изводи ка надсветном небу; неупоредиво виша и славнија од херувима и серафима; украс анђела, спасење људи; Мајка и слушкиња Незалазне Звезде; бездан необјашњивог човекољубља Божјег;

чврст ослонац праве вере; истинска лоза виноградна која је родила Плод живота; муња која обасјава душе; сигурност оних што бораве на висини; препород палих, подстрек лењих, крепост оних који бде, једномислије Цркве, мир васељене, чврстина Подвижника, радост Мученика. . . Ти си испунила свет добротинама. Ти отиреш сваку сузу са лица земље. Ти си обрадовала небеске и спасла земне. Ти си умиливила Творца, приклонила анђеле, узвисила човечанство. Ти си помирила горње и доње. Ти си све промевила на боље, све преобразила у најсавршеније. у Теби ми имамо нелажни признак нашег васкрсења; надамо се Тобом достићи у Царство небеско. Ти си нам открила прелаз у рај; Ти си нам олакшала улаз на небо; Ти си нас учинила својима Сину и Богу Твом. Преко Тебе је, Пречиста, од Адама до свршетка века била, јесте и биће слава и част Апостола, Пророка Мученика, Праведника и због Тебе се, Благодатна радује сва твар, Тебе ради благосиљајући Једнога у Тројици Бога кроза све векове.[\[61\]](#)

Молитвено и смиреноумно урођен у превелику тајну оваплоћеног Бога, Свети Теодор Студит Исповедник, богоречито нам казује истине о Пресветој Богомајци, која је остварењем те тајне у земаљском свету постала најсветије, најузвишеније, најсавршеније, највеће и најважније после Бога биће у свим видљивим и невидљивим световима. Веран свима истинама богочовечанске вере, он богонадахнуто сведочи о погребену, о васкрсењу, и пресељењу на небо Пресвете Богородице и о Њеној свеспасоносној непосредној делатности у богочовечанском телу Цркве Христове. Веран еванђелским истинама он богомудро благовести у својој „Похвалној речи на празник Успенија Пресвете Богородице“:

Обучени у одећу врлина, празнујмо празник погребенја и пресељења на небо Пресвете Богородице. Данас земно небо, обучено у одећу бесмртности, узноси се ка бољем, вечном обиталишту. Сада Богородица, склопивши своје телесне очи, доноси нам велика и блистава, никада незалазећа светила: бдење и молитвено посредовање за свет пред лицем Божјим. Сада, поставши бесмртна, Она подиже руке своје ка Господу за сву васељену. Узлетевши горе, чиста Голубица не престаје штитити нас доле. Отишавши телом, Она је с нама духом; узведена на небо, она одгони демоне, јер је молитвена заступница пред Богом. у старини смрт се зацари преко праматере Еве, дотакавши се блажене Кћери њезине, она је умртвљена, пошто је побеђена оним од чега је добила силу. Света Дјева је уснула; велим „уснула“ а не „умрла“, јер пренесена на небо, Она није престала штитити род људски. Каквим ћемо речима исказати Твоју тајну? Умсе колеба, језик је слаб, јер је тајна славна, висока и превазилази сваки ум. Она нема ништа слично себи, да бисмо је могли објаснити ма чим нашим. Све Твоје је изнад нас. Ти си изменила природу неисказаним рођењем Твојим: је ли ко икад чуо да би Дјева бесемено зачала? О, чуда! Мајка која рађа у исто време је чедна Дјева, зато што је Онај који се од Ње

рађа — Бог. Сама та чињеница разликује се од свега другог. Ти с правом имаш у животворном уснућу — бесмртност душе и тела. . . Је ли ико икада знао за такво пресељење каквог се удостојила Мати Господа? И то је сасвим правично: јер ко је изнад Оне која је изнад свих? Запрепашћење обузима дух мој када размишља о величини исхода Твог — о, Дјево! Диви се ум мој расуђујући о чудесном уснућу Твом; језик се мој завезује када говори о тајанству Васкрсењу Твог. И стварно, ко ће достојно испричати сва чудеса Твоја? Какав ће високи ум исказати, какав красноречиви језик описати вредности и дела Твоја, изложити и приказати тајанства, славе, празнике, хвале? Сваки језик малаксава и обамира да то учини. Јер Ти превазилазиш, несравњиво превишаваш величином Својом сваки највиши део неба, сијањем светлости — светлост сунца, заслугама — величанственост Анђела, и све Бестелесне Умне Силе.[\[62\]](#)

Молитвено — благодатно погружен у тајне Богочовечанског домостроја спасења Цркве Христове, Свети Симеон Нови Богослов открива нам тајну делатности Пресвете Богородице и Њену незаменљивост у спасењу рода људског. Он благовести:

Бог Отац начини свадбу Сину Своме. На који начин? Он посла с небеске висине једног од слугу Својих, Архангела Гаврила, да рекне Дјеви: Радуј се! — Архангел је одмах сишао на земљу и постао служитељ тајне говорећи Дјеви: Радуј се, благодатна, Господ је с Тобом! — И са овом речју уђе у утробу Дјеве сав ипостасни, једносушни и савечни Бог Логос (= Бог Реч), и преко силаска и садејства једносушног Му Духа прими тело од свете и чисте крви Њене, поставши савршен човек са телом и душом. Какво неисказано сједињење! Какав тајанствени брак Божји! Тако би остварен савез Бога са људима: Он прими тело и подари Божанство. Сам надсуштаствени и надприродни Бог сједини се несливено с трулежном и бедном природом и бићем нашим људским. Заче дакле Дјева, и чудесно роди у двама природама, Божанству и човечанству, једног Сина, савршеног Бога и савршеног човека, Господа нашег Исуса Христа. Но руковођени речима Светог Еванђеља можемо при овоме рећи нешто што тајанствено — бива са свима синовима светлости. Дакле, исто такав брак бива и са сваким верним сином дана: Бог се и с нама сједињује пречистим и пресветим браком и производи у нама неку тајну — $\mu\upsilon\sigma\tau\acute{\eta}\rho\iota\omicron\nu$, — већу од сваке људске силе. А шта је то што Бог производи у нама? Ево шта. Као што се Син Божји и Бог, ушавши у утробу Пресвете Дјеве, и примивши од Ње човечанску природу, и поставши човек, роди од Ње као савршен човек и савршен Бог, притом Он један и исти и Бог и човек несливено. Тако и ми људи, чим поверујемо у Сина Божјег и Сина Приснодјеве и Богородице Марије, и верујући примамо са вером у срца своја реч о томе и то исповедамо устима, и при томе се од све душе кајемо за све пређашње грехе своје, одмах онај Бог Логос Очев улази и у нас, као и у утробу Приснодјеве: ми примамо Њега, и Он бива у нама као семе. Слушајући о овој страшној тајни, ужасавај се, али прими реч о томе са вером и убеђењем. Тако и ми

зачињемо Њега, не телесно, као што Га је зачала Дјева и Богородица Марија, него духовно — па ипак суштаствено И ми имамо у душама својим Оног истог кога је зачала и Пресвета Дјева. Ми се у Сина Божјег облачимо благодаћу Светога Духа, кога имамо у срцима својим. И ми када верујемо од све душе и кајемо се свескрушено, зачињемо у срцима својим Бога Логоса, као Дјева, имајући и ми душе наше девственима и чистима. И као што огањ Божанства није опекао Пресвету Дјеву, јер је била свебеспрекорна — ὑπεράμωμος, — тако и нас не опаљује тај огањ када имамо срца чиста и беспрекорна, него се он у нама претвара у небеску росу, у извор воде живе, у поток живота вечнога. А да ми примамо непокривени огањ Божанства, о томе говори сам Господ: Ја дођох да бацим огањ на земљу.^[63] А тај огањ јесте једносушни по Божанству Дух Свети, са којим заједно улази у нас и созерцава се и Син са Оцем. Но пошто се Син Божји и Бог већ оваплотио једном, и на неисказан и надуман начин родио од Ње телесно, и Њему је немогуће да се поново оваплоти, то шта Он ради? Он то само беспрекорно тело, које је примио од Пречисте Марије Богородице, и у коме се родио од Ње, даје у светој тајни Причешћа, и једући Га ми имамо унутра у нама, ако се достојно причешћујемо, васцелог оваплоћеног Бога и Господа Исуса Христа, Сина Божјег и Сина Дјеве, свебеспрекорне Марије, који седи с десне стране Бога и Оца, а по властитој речи Његовој: Који једе моје тело и пије моју крв обитава у мени и ја у њему.^[64] И обитавајући у нама, Он не произлази од нас, нити се рађа телесно од нас, нити је у нама као дете у утроби, као што је био у Пресветој Богородици. Он је бестелесно у телу, и сједињује се на неописив начин са нашим бићем и природом, и нас обоготворује — θεοποίησις, пошто ми постајемо сутелесници Његови, тело од тела Његовог и кост од костију Његових.

Свети Богослов наставља: у самој ствари Мајка Господа Христа јесте Пресвета Богородица, јер је Њега родила оваплоћеног на неисказан начин. А светитељи сви зачињу и имају Њега у душама својим по благодати — κατὰ χάριν. Од Свебеспрекорне Матере Своје Господ је позајмио пречисто тело, а Њој подарио Божанство у замену за тело које Му је Она дала. А од Светитеља Он не позајмљује тело, него им даје Своје властито обожено тело. Од Богородице неизрециво се родио Син Божји; а од Њега су се родили, и рађају се, сви Свети. Пошто се Господ Христос први родио у Светоме Духу од Пресвете Богородице, а од Њега сви Свети, то Мати Божија јесте Мати свих Светих, Госпођа, Царица и Владарка, а сви Свети су слуге, слуге Матере Божије. Разуме се, и Светитељи су Њени синови, јер се причешћују пречистим телом Сина Њеног. Ово је сушта истина, јер тело Господње јесте тело Богородице. И када се ми причешћујемо овог тела Господњег, обоженог, ми исповедамо и верујемо да се причешћујемо живота вечнога. Тако су Светитељи сродници Богородице са три разлога: прво, они имају од исте земље тело, и од истог удахнућа Бо жијег душу; друго, Светитељи се причешћују телом, које је Христос примио од Ње; треће, сваки Светитељ освећењем и благодаћу Духа Светога, који силази на

њих, прима и има у Себи Бога свесвега, као што је Пресвета Богородица примила и имала у Себи самој. Јер иако Га је Она родила телесно, нема сумње да је Она имала Њега и духовно у Себи; има Га и сада и сватда неодвојивог од Ње — ἀχωρίοτον.^[65]

Равноапостолни владика Жички Николај (+1956), златоустовски речито, казује нам, попут светих песника Православне Цркве, бесмртне истине о најдрагоценијем чуду рода људског после Господа Христа — Пресветој Богомајци, у својој богонадахнутој песми:

„ЦАРИЦА ТИШИНЕ“

Тихо и претихо Ти земљом хођаше,
Нечујно у свету живот провођаше
Дишући молитвом и ноћу и дању
Сањајући вечност у сну и спавању,
Тиша и од росе што свануће влажи,
Од сунчаних зрака ход Ти беше блажи,
Мирнија од летње плаветне висине, Богата
царице, царице тишине!

Улепшај ми душу ведром Ти тишином,
Покажи ми небо с Твојим царем Сином!

Нема такве буре које се Ти бојиш,
К'о звездани простор над бурама стојиш,
Раскош звезда скрива земна олујина
Открива је светлост и ведра тишина.
И тишина Твоја раскош неба јавља,
Тишина Те, Дево, види и прославља.
Ти нечујно расте к'о планинска трава,

Безгласна, безшумна, к'о висина плава,
Безгласна, безшумна, к'о морска дубина, —
Царице тишине, младост без година.

О, ко други може родит Божјег Сина
Осим таква здрава, царствена тишина?
О, ко други може мени мира дати
Сем Тебе, царице, реко благодати?
Бура се не бојиш, посред бура ходиш,
Кадифеном руком бродоломне водиш.
Греха се не бојиш, у кал греха сходиш,
Тихо као вечност бесне страсти крстиш.
Царице тишине, посети нас журно
И тишином Твојом стишај срце бурно![\[66\]](#)

Пресвета Богородица — најмилије чудо свих светова, и самога Бога: најсветија, најдивнија, најраскошнија, најчудеснија светотајна Божија. Она нам дала Оно што је „једино потребно“ свима људским бићима и свима створењима у свима световима:[\[67\]](#) дала нам Богочовека Господа Христа, Јединог Истинског Бога и Јединог Истинског човека. Са Њим Она нам је дала Цркву која је тело Његово, јер је Она дала тело Господу. Отуда Он — сав у Њој, сав од Ње по човечанству; и увек тако, и у Цркви Његовој увек тако. Са Црквом, телом Његовим, Она нам је дала: и спасење, и обожење, и Живот Вечни, и Истину Вечну, и Еванђеље Вечно, и охристовљење, и обогочовечење, и отројичење. Јер ми телом Цркве, које Господ Христос има од Ње, узлазимо Оцу кроз Духа Светога. Да, сав Богочовечански домострој спасења доживљује се у Богочовечанском телу Цркве Христове.

У самој ствари, спасење и није друго до подвиг уцрковљења и оцрковљења кроз свете тајне и свете врлине: од Оца кроз Сина у Духу Светом. у Богомајци је свака врлина савршена врлина, јер је Бога родила, одкога је и у коме је свака врлина у своме савршенству. Тако је и у Пресветој свака врлина у своме савршенству, по први пут Њоме у роду људском. По први пут после Христа, и то ради Христа, због Христа и

Христом. Ваистину, у Цркви ништа не бива без благодати Пресвете Богомајке, јер је Она родила тело Цркве. И пресвета тајна над тајнама — Свето Причешће доживљује се Пресветом Богомајком. Стога молитвена мисао Цркве упућује Пресветој Богомајци ове захвалне речи: „Тебе ради Господ сила би с нама, и Тобом познасмо Сина Божијег и удостојисмо све светог Тела Његовог и Пречисте Крви Његове.”^[68] А христољубива душа Светог Јефрема Сирина овој благовести додаје свој христочежњиви клик: „Прими од нас смиренних слугу Твојих даре који једино Теби доликују, Свесвета Владатељко Богомајко, која си изабрана из свих нараштаја и која си се показала узвишенија од свих земаљских и небеских створења. Преко тебе познасмо ми Сина Божја; преко Тебе се јави усред нас Господ сила, и удостојисмо се светог Тела и Крви Његове.”^[69]

Очигледна је истина и стварност: Пресвета Богомајка нам је омогућила спасење, јер је Спаситеља родила; Она нам је омогућила обожење, јер је Бога родила; Она нам је омогућила отројичење, јер је родила Једног од Свете Тројице. Тако је преко Пресвете Богомајке по први пут ушла „велика радост” у горки земаљски свет смрти, греха и ђавола.^[70] Не само ушла већ Црквом завек остала у свима човечанским световима, да вечном радошћу орадошћује свако људско биће за веру његову у Њеног чудесног човекољубивог Сина, Господа Исуса Христа. Отуда је не само Пресвета Богомајчица већ и сама икона Њена, по благовести Светог Серафима Саровског: „Радост свих радости”. Свеколико искуство рода људског неодољиво сведочи: у човечанским световима нема истинске радости без Пресвете Богомајке. Ваистину, Она је једина истинска и једина бесмртна радост за људска бића измучена грехом, смрћу и ђаволом. Да, — Она: „Радост свих радости”.

Нема сумње, Пресветом Богомајком се у свима нама, и у свакоме од нас, остварује богочовечански домострој спасења. Њоме нам Спас постаје наш, вечито наш; и све Његово постаје наше, на сву вечност наше. А у томе је за људско биће блаженство над блаженствима и радост над радостима. у томе и рај, и охристовљење, и освећење, и преображење, и васкрсење, и вазнесење, и спасење, и обогочовечење, и отројичење, и оцрковљење. Зато се православни хришћани свесрдно моле Пресветој Богомајци овом свеобухватном молитвом:

О, Пресвета Богородице, Дјево Господарице, узвишенија од Анђела и Арханђела, и драгоценија од целокупне творевине, велико удивљење Анђела; узвишена проповеди Пророка; свеславна похвало Апостола; дивни украсе Светитеља; чврста тврђаво Мученика; спасоносна наставо монаха; несустајуће уздржање постника; чистото и славо девственика; тихо весеље матера; мудрости и васпитање деце; хранитељко удовица и сирочади; одећо нагих; здравље болесних; ослобођење заробљених; тишино морепловаца; тихо пристаниште буром витланих; неуморна

наставнице заблуделих; удобни прелазе путника; благи одморе трудбеника; брза заштитнице оних у опасностима; заклоне и уточиште тлачених; надо надајућих се; помоћнице оскудних; непотрошиво богатство убогих; свагдашња утехо уцвелењених; љубавно смирење ненавиђених; спасење и орођење с Богом грешника; силно утврђење свих православних; непобедива заштито и потпоро, — Тобом нам, Владарко, Невидљиви постаде видљив; и Теби Госпођо, молбу приносимо ми грешне слуге Твоје. О, свемилостива и свечудна Царице умне светлости, Ти си нам родила Цара — Христа Бога нашег, Животодавца свих; Тебе што је небеско слави, и што је земаљско хвали. Уме анђелски; звездо светозарна; најсветија међу светима; царице царица; владарко свих твари; Дјевице боголика; невесто чиста; палато Пресветог Духа; огњени престоле Цара невидљивога; кивоте небески; носиљко Речи Божије; колеснице пламенолика; почивалиште живога Бога; неизрециви саставе тела Христова; гнездо орла небескога; грлице богогласна; голубице кротка, тиха и незлобива; мајко чедољубива; бездно милости која растура облак гњева Божјег; дубино неизмерива; тајно неизразива; чудо несазнајно; нерукотворна Цркво јединога Цара свих векова: каде миомирисни; скерлете скупочени; порфирио боготкана; рају душевни; шибљико живоносног дрвета; цете прекрасни који си нам исцветао небеску радост; грозде спасења нашег; чашо Цара небеског у којој се измења од Духа Светога вино неисцрпне благодати; посредници Закона; почетку истините вере Христове; стубе непоколебљиви; поморе јеретика; мачу јарости Божије на богопротивнике; страху ђаволима; по бедо у биткама; истинска чуварко свих хришћана, и сигурно спасење целога света! О, свемилостива Госпођо, Владарко Богородице, услиши нас који Ти се молимо, и покажи милост своју на људима Твојим; моли Сина свог да се избавимо од сваког зла; и обитељ нашу, и сваку обитељ, и град и земљу верних, и људе који побожно прибегавају и призивају свето име Твоје, — сачувај од сваке напасти, погибије, глади, земљотреса, поплаве, пожара, покоља, најезда туђинаца, и међусобног рата, од сваке болести и од сваке беде, да ни болести, ни претње, ни помор, нити какав гњев Божји не тамане слуге Твоје, него нас чувај и спасавај милошћу својом, Госпођо, која се молиш за нас; и подај нам увек погодно време за напредовање усева. Помогни, подигни и помилуј, свемилостива Господарице, оне што су у разним опасностима и невољама. Опомени се слугу Твојих, и не презри сузе и уздахе наше; и обнови нас благодаћу милости своје, да бисмо се нашавши у Теби помоћницу, с благодарношћу тешили. Сажали се, Госпођо пречиста, на немоћне људе своје, надо наша: расејане сабери, заблуделе на прави пут изведи, отпале од благочестиве отачке вере опет поврати, старост подржи, младеж научи, децу васпитај; и прослави оне који Тебе славе; нарочито пак Цркву Сина Твог чувај и брани у све дане. О, милостива и свемилостива Царице неба и земље, Богородице Приснодјево, помилуј све православне хришћане, чувајући их под окриљем милости своје; и заштити их чесном ризом својом, и моли Христа Бога нашег који се из Тебе оваплотио без семена, да нас наоружа небеском силом против туђинаца и сународника наших који устају на нас и на веру нашу православну. Спаси и помилуј, Госпођо, пресветог патријарха нашег, Свети Синод, и преосвећене митрополите, архиепископе и епископе православне, свештенике и ђаконе, и сав

клир црквени, и све православне људе, који се клањају и моле пред чесном иконом Твојом; погледај на све нас погледом милостиве помоћи Твоје; подигни нас из дубине греховне, и просвети очи срца да гледају на спасење; милостива нам буди овде; и на Страшном суду моли за нас Сина Твог; оне слуге Твоје што су се у побожности преставили из овог живота, уврсти у вечном животу са Анђелима и Арханђелима и са свима Светима да стану са десне стране Сина Твог и Бога; и молитвом својом удостој све православне хришћане да са Христом живе и да се у небеским насељима наслађују радости анђелске. Јер си Ти, Госпођо, слава небеских и нада земаљских бића. Ти си наша нада, и заштитница свих који Ти прибегавају и ишту Твоју свету помоћ; Ти си наша усрдна молитвеница пред Сином Твојим и Богом нашим; Твоја материнска молитва може много да утиче на Њега; и по Твојем заступништву усуђујемо се приступати престољу благодати пресветих и животворних Тајни Његових, иако смо недостојни. Стога, гледајући на икони свечасни лик Твој и како на рукама својим држиш Сведржитеља, ми се грешни радујемо, и са умиљењем припадамо, и с љубављу је целивамо, очекујући, Госпођо, да помоћу Твојих светих богопријатних молитава достигнемо бесконачни живот, и непостиђени станемо на дан Суда с десне стране Сина Твог и Бога нашег, славећи Га заједно са беспочетним Оцем и Пресветим и благим и животворним и једносушним Духом кроза све векове, амин. [\[71\]](#)[\[72\]](#)

НАПОМЕНЕ:

[\[1\]](#) В среду утра, Канон Пресв. Богородици, песн 8 (глас 7. Октоих).

[\[2\]](#) Св. Ј. Дамаскин, *De fide*, III, 12; P. igr. t. 94, col. 1029 C.

[\[3\]](#) Недеља II Часног поста, на јутрењу, светилен; Посни Триод.

[\[4\]](#) *Nomil.* 37; P. gr. t. 151, col. 472 CD. 473 A.

[\[5\]](#) тамо; col. 461.A.

[\[6\]](#) Беседа о Светој Богородици; P. gr. t. 77, col. 996.

[\[7\]](#) Еп. Дионисије Козански, код Др. Атанасија Јевтић, *Н Θεοτόκου*, стр. 270, Атина, 1970.

[\[8\]](#) Беседа Против Несторија; Дјејан. Вселен. Соборов, том I, 638, Казањ, 1889.

[9] Св. Јован Дамаскин, Беседа трећа на Успење, 5. Ср. Θεοτόκος стр. 220.

[10] Ср. Јн. 1, 17; Лк. 1, 28.

[11] Откр. 14, 6.

[12] Тропар Ваведења; 21. новембар.

[13] Богојављење, припев втораго Канона.

[14] Св. Дамаскин код Јером. Атанасије, Θεοτόκος. стр. 188.

[15] Лк. 1, 26—38.

[16] Вечер, стихире самогласне; Благовјешчение Пресв. Богородице.

[17] Канон Архангела, песма 3; Сабор Арханг. Гаврила, 26 март.

[18] Вечер, на Госп. воззвах, Слава.

[19] Беседа на Благовести; Р. gr. t. 96, col. 643 D. 644 C.

[20] На хвалите стихире; Благовјешч. Пресв. Богородице.

[21] 1 Кор. 2, 9.

[22] На хвалитех стихире; Благовјешченије, 25 март.

[23] Ср. 2 Петр. 1, 3—9.

[24] Вечер. на Госп. воззв. стихире; Рождество Богородице, 8 септ.

[25] На утрени, на стиховн. стихири; Предпразднство Рожд. Богородице, 7. септембар

[26] На мал. вечерни, на стихов. стих.; Рождество Пресв. Богор., 8. септембра..

[27] На велицјеј вечерни, на Литији стих.; тамо.

[28] тамо.

[29] На утрени. светилен.; Предпразднство Рождества Богородице; 7. септембар.

- [30] тамо, на утрени, по полијеп. сједален.
- [31] тамо, на велиц. вечерни, на стихов. стихир.
- [32] тамо, на утрени, Канон, песн. 3.
- [33] Акатист Благовештенски.
- [34] Тропар Рождества Пресв. Богородице.
- [35] 2 Кор. 6, 16; 1 Кор. 6, 19; 1 Кор. 3, 16.
- [36] на утрени, Канон, песн. 7; Благовјешчение.
- [37] Вечер, на Госп, воззв. стихир.; Положеније чест. Пресв. Богородици, 2 јули, Минеј.
- [38] тамо, на утрени, светилен.
- [39] тамо, тропар.
- [40] Ср. Јн. 11, 11-44; Мт. 9, 24.
- [41] Јером. Атанасије, Θεοτόκος. стр. 54.
- [42] тамо, стр. 56, 57.
- [43] тамо, стр. 132.
- [44] тамо, стр. 180.
- [45] тамо.
- [46] тамо, стр. 220.
- [47] тамо, стр. 222.
- [48] тамо, стр. 206.
- [49] На стиховн. стихир. Успенија; август 16, Минеј.
- [50] тамо, на утрени седален.
- [51] тамо, Канон празника Богородице, песн. 1.
- [52] тамо.

- [53] тамо, Кондак праздника Богородице.
- [54] тамо, Канон, пјесн 6.
- [55] тамо, седален.
- [56] на утрени, седален; 17 август, Минеј.
- [57] тамо, Канон празника, пјесн 1; 18 август, Минеј.
- [58] тамо, пјесн 4.
- [59] на утрени, седален; 19 август.
- [60] Јн. 1, 9.
- [61] Молитве Пресветој Богородици, стр.; 5. 8. 12. 14. 26. 49—50. 51—52; превео Архим. Јустин; Београд, 1975.
- [62] P. gr. t. 99; col. 720. 721. 724. 725.
- [63] Лк. 12, 49.
- [64] Јн. 6, 56.
- [65] Λόγος 45, 9; стр. 221, 222, 223.; Издање, 1886.
- [66] Духовна лира, стр. 490—492; Крагујевац, 1938.
- [67] ср. Лк. 10, 42.
- [68] Друга молитва у Благовештенском Акатисту Пресветој Богородици.
- [69] Молитве Пресветој Богородици, стр. 47—48; превео Архим. Јустин; Београд, 1975.
- [70] Лк. 2, 10—11.
- [71] Прва молитва у Благовештенском Акатисту Пресветој Богородици.
- [72] Ово поглавље о Пресветој Богородици сачињава органску целину са поглављем „О Пресветој Богородици, Приснодјеву

Марији Богородици" у другој књизи ове Догматике, стр. 233—256 (Београд 1935).

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА СВИХ СВЕТИХ

Светитељи Божији

Самом природом Цркве одређен је однос међу члановима Цркве, па били они на земљи или у загробном свету. Пошто сви чланови Цркве сачињавају једну тајанствену недељиву органску целину — Богочовечанско тело Господа Христа, коме је сам Он бесмртна Глава, пуноћа која све испуњава у свему;^[1] и пошто као таква Црква никада не умире нити подлеже смрти, то телесна смрт земаљских чланова Цркве не прекида везу која постоји између земаљских и преминулих чланова њених, већ је она увек жива и непрекидна. Чудом благодатне вере и христолике љубави сједињени и сљубљени у једно Богочовечанско тело Христово, сви небески и земаљски чланови Цркве су сутелесници Христови:^[2] њих оживљава један бесмртни живот, једна благодат Светога Духа, домаћи су Богу и сажитељи светима,^[3] и опште међу собом као делови једнога тела, као житељи једнога града Божјега — Јерусалима Небеског,^[4] који је мати свима.^[5] Но однос земаљских чланова Цркве није подједнак према свој усопшој браћи нашој по вери: друкчији је према светитељима, то јест према оним преминулим члановима Цркве који су својим благодатно-врлинским животом на земљи постигли еванђелско савршенство душе, због чега их је Бог прославио; друкчији пак према осталим несавршеним члановима.

Побожно поштовање Светитеља састоји се у молитве ом односу према њиховим христоликим личностима, у прослављању њихових богочежњивих врлина, у смиреном подражавању светог живота њиховог, и у молитвеном призивању њихове благодатне помоћи. Прослављајући свете подвижнике вере, Црква их прославља као прославитеље Бога, као богоносце, као оне у којима је Бог неисказано диван: „диван је Бог у Светима Својим”.^[6] Величајући њихове благодатне подвиге на земљи, Црква их велича као неуморне трудбенике и испунитеље Еванђеља Христова, као Христоносце, као оне у којима Христос живи и обитава.^[7] У самој ствари, указујући побожно поштовање Светитељима, ми га указујемо Богу у њима, Богу „који у Светима обитава”; указујемо га Христу у њима, Христу који живи у светим душама. Поштујући Светитеље побожно и молитвено, ми

их ни у ком случају не боготворимо, не поштујемо као богове, већ као угоднике Божје, као пријатеље Божје, као пријатеље Христове, као домаће Богу, као сажитеље Богу, као сунаследнике Христове, као посреднике и заступнике наше пред Богом. То своје побожно поштовање ми им указујемо на разне начине: празновањем њихових празника, подизањем храмова у њихово име, угледањем на њихове врлине и подвиге, молитвеним призивањем.

Божанска светост је циљ људског живота на земљи. Ради тога је Бог и постао човек, да нам као Богочовек покаже како се може постати божански свет. Помоћу чега? помоћу светих тајни и светих врлина. Ради тога је Бог и створио човека боголиким: да би за њега било природно живети у Богочовеку Господу Христу, у Богочовечанском телу Цркве, и тако постати божански свет. Та блавест бруји кроз свето Еванђеље. Свети апостол Петар, позивајући хришћане да буду свети као што је и сам Бог и Господ Христос свет, блавести: По Свецу (то јест по Господу Христу) који вас је позвао, и ви будите свети у свему живљењу. Јер је писано: будите свети, јер сам ја свет.[\[8\]](#) Сам Спаситељ наређује Својим следбеницима: Будите савршени, као што је савршен Отац ваш небески.[\[9\]](#) Сав у срцу богочовечанских блавести Спасових свети апостол Павле блавести хришћанима: Сам Бог мира нека вас потпуно освети.[\[10\]](#) Јер шта Бог хоће од вас? — Светост. Воља Божја је светост ваша.[\[11\]](#)

Светитељ је уствари једини прави човек. Господ Христос је зато и постао човек, да као Богочовек развије човека у благодатног богочовека. Богочовечанско тело Христово, Црква и јесте божанска радионица која помоћу светих тајни и светих врлина преображава људе у свете људе, у благодатне богољуде. У њој се сваки освећује по мери свога живљења у светим тајнама и светим врлинама. У томе су најревноснији Светитељи, који подвизима својим постају чудотворни христоносци, богоносци. И ми, побожно поштујући њих, и угледајући се на њих, величамо у њима јединог истинитог Бога и Господа рода људског Исуса Христа, који је једини извор божанске светости за бескрајно загонетно биће што се човек зове.

Колико је светост Светитеља драгоцен и важна у очима самога Бога, показује то што сам Бог велича и слави праведнике који су својим богоугодним животом постигли светост.[\[12\]](#) Њих божанско Откривење назива пријатељима Божјим, јер су свеврлинском вером постали блиски и домаћи Богу.[\[13\]](#) Сам Бог толико воли праведнике, толико их цени, да због њих спасава читаве безаконе градове и снисходи њиховим молитвама.[\[14\]](#) Када свесавршени и свемоћни Господ тако уважава праведнике, онда је природно што им Црква указује побожно и молитвено поштовање. Јер поштујући Светитеље, ми уствари поштујемо Онога у њима који је једини свет, и који једини има љубави и моћи да Светитеље чини светима. Следећи заповестима Божјим, побожни људи Старога Завета побожно су

поштовали праведнике не само за њихова живота за земљи,[\[15\]](#) већ и после њихове смрти. Вечна је старозаветна благовест: Праведник ће се спомињати вечно.[\[16\]](#) Под укор и осуду падали су они који нису одавали дужно поштовање праведницима и после њихове смрти.[\[17\]](#) Сећање на њих треба да је бесмртно, јер је врлина бесмртна, и њу признају и Бог и људи.[\[18\]](#)

У

Новом Завету сам Творац Богочовечанског дома строја спасења даје нову заповест о побожном поштовању Христовосних Апостола и Подвижника вере. Он говори Својим Ученицима: Ви сте пријатељи моји.. . Више вас не називам слугама, јер слуга не зна шта ради господар његов; него вас назвах пријатељима, јер вам све казах што чух од Оца свога.[\[19\]](#) Који вас прима, мене прима, а који прима мене, прима онога који је мене послао.[\[20\]](#) Ко се вас одриче, мене се одриче; а ко се мене одриче, одриче се Онога који је мене послао.[\[21\]](#)

Нема сумње, ове божанске речи Спасове траже указивање побожног поштовања Христовосцима и Богоносцима. Указивано њима, оно се указује Њему у њима, а преко Њега — Његовом Небеском Оцу. Такав смисао имају и друге Спасове речи, упућене Апостолима: Ви сте светлост света; не може се град сакрити кад на гори стоји. Нити се ужиже свећа и меће под суд него на светњак, те светли свима који су у кући. Тако да се светли светлост ваша пред људима, да виде ваша добра дела, и славе Оца вашег који је на небесима.[\[22\]](#) — Ове Спасове речи значе: Апостоли — Светитељи нису по себи светлост већ преноситељи истините Светлости — Христа, који вели за себе: Ја сам светлост света.[\[23\]](#) — Међутим, Апостоли су помоћу вере и љубави упалили душе своје том Светлошћу, и они светле њоме. Отуда се прослављањем њих, слави Господ Христос у њима, јер је Он њихова слава и светлост. Такав смисао имају и Спаситељеве речи о поштовању које људи указују пророцима и праведницима: Који прима пророка у име пророчко, награду пророчку примиће; и који прима праведнике у име праведничко, награду праведничку примиће.[\[24\]](#)

Христоумни апостол Павле, који је рекао: „јединоме Богу част и слава кроза све векове”,[\[25\]](#) поставља као правило вере: „слава, част и мир свакоме који чини добро”,[\[26\]](#) тојест свакоме верноме слуги Божјем који веру своју пројављује у богоугодним делима светих богочовечанских врлина, и тиме прославља Бога у себи и у онима око себе. Христовосни апостол не кори Галаћане већ им одобрава што су њега, проповедника Еванђеља, примили „као ангела Божја, као Христа Исуса.”[\[27\]](#) Исто тако он богонадахнуто велича, поштује и слави све свете подвижнике вере, стављајући њих изнад свега и ценећи њих више него сав свет, њих — „којих не беше достојан сав свет.”[\[28\]](#) Горећи побожним поштовањем према светим подвижницима вере, он даје јасну заповест како се хришћани имају односити према њима: Сећајте се наставника ваших који вам казиваше реч

Божју; гледајте на свршетак њихова живота, и угледајте се на веру њихову.[\[29\]](#) Свети апостол Јаков благовести: Молитва праведнога може много помоћи.[\[30\]](#)

у Богочовечанском телу Цркве сваки живи у свима и и сви у свакоме. Све им је саборно, богочовечански саборно: сви су сутелесници један другоме, под једном Главом — Господом Христом, Богочовеком.[\[31\]](#) Сваки саосећа свима, и сви свакоме, и то по мери благодатно-врлинске развијености своје душе. Светитељи саосећају неисказано шире и дубље и осетљивије него обични чланови. Они далеко саосећајније осећају муку грешника од њихове грешности него сами грешници. Зато је природна и спасоносна нада и уздање грешника у спасоносну силу молитава Божјих Светитеља. И непрекидна у Цркви Спасовој. Очигледна је чињеница: сва богослужеља у Цркви препуна су молитава, упућених Светитељима: да се моле за спасење наше, за обожење наше, за охристовљење наше, за отројичење иаше. То непобитно сведоче: и Октоих, и Минеји, са свакодневним службама разним Светитељима. Но најречитије и најубедљивије то сведочи света Литургија. Разуме се, то сведоче све молитве, и оне личне и оне саборне, даноноћно упућиване од стране Цркве светим Угодницима Божјим.

Из тог безобалног мора црквене молитвености да наведемо само једну, са Литијског вечерња, молитву: Спаси Боже људе Своје и благослови наслеђе Своје, посети свег Твој милошћу и добротом, прослави православне хришћане, и ниспошљи нам милост Своју обилату: молитвама свепречисте Владарке наше Богородице и Приснодјеве Марије; силом часног и животворног Крста; молитвеним посредовањем чесних Небеских Сила Бестелесних; часног славног пророка, претече и крститеља Јована; светих славних и свехвалних Апостола; светих Отаца наших и великих васељенских учитеља и светитеља: Василија Великог, Григорија Богослова и Јована Златоуста; светог оца нашег Николаја, архиепископа Мирликиског, Чудотворца; светих равноапостолних Кирила и Методија, учитеља словенских; светог равноапостолног великог књаза Владимира; светих Отаца наших целе Русије чудотвораца: Михаила, Пстра, Алексија, Јоне и Филија; светих српских просветитеља и учитеља: Симеона Мироточивога, светитеља Саве, Арсенија, Максима, Василија и Петра; светих славних и добропобедних Мучеиика; преподобних и богоносних Отаца наших; светих и праведних богородитеља Јоакима и Ане (и име светога чији је храм, и име светога чији је дан), и свих Светих, — молимо Те, многомилостиви Господе, услиши нас грешне који Ти се молимо, и помилуј нас.

Да, чудесна богочовечанска света саборност, увек: сви Свети; увек: на челу свих Светих Пресвета Богомајка; увек: сав живот и свака молитва у Цркви „са свима Светима”.[\[32\]](#) То сведочи и Еванђеље Спасово преведено у

живот људски: „Житија Светих“. Та саборност и држи и подржава код хришћана свете врлине, нарочито храбру врлину наду: „јер се надом спасемо“.^[33] Због грешности наше спасавамо се надом, у којој је наша молитва, наша љубав, наша милостивост, и свака наша богочовечанска врлина. Када у пас грешних малаксава у нама нада или због слабе вере наше, или због грехова наших, онда нас од дављења у мору грехољубиве немоћи наше спасава једино нада у свете молитве самилостивих и жалостивих Светитеља Божјих којих је пуна и препуна Црква Божија. Свакога дана имамо безброј помоћника наших у Светитељима Божјим које празнујемо.

При томе је потребно: да вера наша, и свака врлина наша расте њиховом вером, њиховом врлином. Спасење верних, нарочито оних грешних, у мноме се састоји у молитвеном призивању Светитеља Божјих, увек неизмерно самилостивих и бесмртно човекољубивих самилошћу и човекољубљем Јединога Човекољубца. А кроз све то, и у свему томе, наше ревносно благодатно-врлинско живљење „са свима светима“. То је нада наша, то љубав наша, то спасење наше, то охристовљење наше, то обожење наше, то отројичење наше, то све наше у свима световима Божјим. Под молитвеним условом Помињући Пресвету, Пречисту, Преблагословену, славну Владарку нашу Богородицу и Приснодјеву Марију са свима Светима, сами себе и једни друге и сав живот свој Христу Богу предајемо.

НАПОМЕНЕ:

^[1] Еф. 1, 10. 22 ^[2]

Еф. 3, 6.

^[3] Еф. 2, 19.

^[4] ср. Јевр. 12, 22—23.

^[5] Гал. 4, 26.

^[6] Пс. 67, 36.

- [7] Ср. Гал. 2, 20; Јн. 14, 23; 1 Кор. 11, 1; 4, 16.
- [8] 1 Петр. 1, 15—16; ср. 3. Мојс. 11, 45; 19, 2.
- [9] Мт. 5, 48.
- [10] 1 Сол. 5, 22.
- [11] 1 Сол. 3, 3.
- [12] Прич. Сол. 11, 20; Пс. 5, 12—13; Јов. 1, 8; 2, 3; 42, 7—8.
- [13] Ср. 2 Днев. 20, 7; Ис. 41, 8; Јак. 2, 23; Јн. 15, 15; Лк. 12, 4.
- [14] 1 Мојс. 18, 23—32; Пс. 145, 8; 6, 9—11; 138, 17; 33, 16, 18—19.
- [15] Цар. 1, 23; 2 Цар. 24, 30; 3 Цар. 18, 7; 4 Цар. 1, 13.
- [16] Пс. 111, 6; ср. Прич. Сол. 10, 7; Прем. Сир. 44, 1—50.
- [17] Прем. Сол. 2, 16. 21. 22.
- [18] Прем. Сол. 4, 1.
- [19] Јн. 15, 14—15.
- [20] Мт. 10, 40.
- [21] Лк. 10, 16.
- [22] Мт. 5, 14—16.
- [23] Јн. 8, 12; ср. 1, 9; 9, 5; 12, 35.
- [24] Мт. 10, 41.
- [25] 1 Тм. 1, 17.
- [26] Рм. 2, 10.
- [27] Гал. 4, 13—14.
- [28] Јевр. 11, 4—12, 1.
- [29] Јевр. 13, 7; ср. 1 Сол. 5, 12—13.

[30] Јак. 5, 16.

[31] Ср. Еф. 3, 6. 17—19.

[32] Еф. 3, 18.

[33] Рм. 8, 24

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

ЦРКВА СВИХ СВЕТИХ

Свете Мошти

Нема сумње, материја је најзагонетније, најтајанственије и најсложеније заступљена у људском телу. Мозак!? — Каква се све чудесна тајанства збивају између његове материје и душе! Свеколико је искуство рода људског: ничим се та тајанства не могу докучити ни осазнати. Тек нештонешто од тога доступно је људском чулноразумном испитивању. Исто тако и срце човеково — саткано све од самих небоземних тајни. Тако саткани и — свака ћелија у телу људском, и сваки молекул, и сваки атом. Све и сва је на овом тајанственом путу ка Богу, ка Богочовеку. Јер створена Богом Логосом, материја је самим тим богоцентрична.

Поред тога, Својим доласком у наш земаљски свет, и Својим целокупним Богочовечанским домостројем спасења света: Господ Христос је очигледно показао да је не само душа него и материја створена од Бога и за Бога, и да је Богочовек: и за њу све и ова као и за душу. Јер саздана Богом Логосом материја је сва својим најунутрашњијим нервом — богочезњива, христочезњива.

Очигледан доказ тога је то што је Бог Логос постао тело, постао човек.^[1] Тиме је материја узвеличана божанским величањем, и ушла у благодатно-врлински подвиг обогочовечења, охристовљења. Бог је постао тело, постао човек, да би се сав човек, све тело испунило Богом, и Његовим чудотворним силама и моћима. Са Богочовеком Господом Христом, са Његовим телом материја је сва кренула Христовим путем: путем

обогочовечења, преображења, освећења, васкрсења, вазнесења, ка надхерувимској слави и вечности. И све то бива и све се то збива кроз Богочовечанско тело Цркве, која и јесте Богочовек Христос у васцелој пуноћи Своје Богочовечанске Личности, пуноћи „која све испуњава у свему”.^[2] Тим богочовечанским живљењем својим у Цркви тело се, као материја, као вештаство, освећује Духом Светим, и тако отројичује Светом Тројицом. На тај начин материја постиже свој врховни божански смисао и циљ, своје вечно блаженство и своју богочовечанску бесмртну радост.

Светост Светитеља, светост и њихове душе и њиховог тела је од њиховог ревносног благодатноврлинског живљења у Богочовечанском телу Цркве Христове. Таква, светост обухвата целокупну личност човекову: сву душу и тело, све што улази у тајанствено устројство човекова бића. Светост Светитеља се не задржава само у души њиховој, већ се неминовно распростире и на тело њихово, те је у Светитеља свето и душа и тело. И ми, побожно поштујући Светитеље, поштујемо целокупну личност њихову, не раздељујући при томе свету душу од светог тела. Отуда је побожно поштовање светитељских моштију природан саставни део побожног поштовања и молитвеног призивања Светитеља. Све то сачињава један недељиви подвиг, као што душа и тело сачињавају једну недељиву личност светитељску. Очигледно, Светитељ за живота на земљи непрекидном и једнодушном благодатно-врлинском сарадњом душе и тела свог, постиже светост личности своје, испуњује и душу и тело благодаћу Светога Духа и тако их претвара у сасуде светих тајни и светих врлина. Стога је сасвим природно указивати побожно поштовање и једном и другом светом сасуду Божје благодати. Јер благодатна сила Христова проницс, облагодаћује све састојке човекове личности и сву личност као целину. Непрекидним еванђелским подвизима Светитељи постепено испуњују себе Духом Светим, тако да и света тела њихова, по речи светог Апостола, постају храмови Светога Духа.^[3] Уселивши Христа вером у срца своја,^[4] а Бога Оца делотворном љубављу и испуњавањем заповести,^[5] утврдивши се у Духу Светом благодатним подвизима,^[6] Светитељи се отројичују, постају обитељи Свете Тројице,^[7] храмови Бога живога,^[8] и сав им живот протиче: од Оца кроз Сина у Духу Светом. И поштујући побожно свете мошти светитељске, Црква поштује храмове Светога Духа, храмове Бога живога, у којима Бог благодаћу живи и после телесне смрти Светитеља, и по премудром благовољењу Свом чини чудеса из њих и кроз њих. И та чудеса, која бивају од светих моштију, посведочавају да је побожно поштовање њихово од стране људи угодно Богу.

Побожно поштовање светих моштију, засновано на њиховом чудотворству, води порекло из Божанског Откривења. — Још у Старом Завету Бог је благоволео да свете мошти неких Својих угодника прослави чудесима. Тако је од додира светих моштију пророка Јелисеја васкрснуо мртавац.^[9] Гроб и кости пророка, који је Јеровоаму претсказивао

разрушење idolских олтара, били су у великом поштовању код Јудејаца.[\[10\]](#) Патријарх Јосиф оставља завештање синовима Израиљевим да чувају кости његове у Египту, и при одласку однесу их у земљу обећану.[\[11\]](#)

Нови Завет је уздигао тело људско на небивалу, божанску висину, и прославио га славом какву немају Херувими и Серафими. Благовест је Новог Завета о телу: смисао и циљ тела људског јесте да заједно са душом стекне и наследи живот вечни у блаженству вечном. Господ Христос је дошао да спасе = охристинови = обожи = обогочовечи целога човека, то јест и душу и тело, и да им васкрсењем осигура победу над смрћу и живот вечни. И нико никада није тако прославио тело људско као што је то учинио Господ Христос васкрсењем Својим са телом и вазнесењем тела на небо и вечним седењем у њему с десне стране Бога Оца. На тај начин Васкрсли Господ је унео залог васкрсења у природу људског тела и — „сваком телу пропутио пут у живот вечни”.[\[12\]](#) Од тада човек зна да је тело створено за вечност кроз богочовечност, и да је божански посао његов на земљи: заједно са душом борити се за живот вечни[\[13\]](#) борити се свим благодатно-врлинским средствима, и тако облагодатити себе, испунити себе благодаћу Божјом, претворити себе у храм Духа Светога, у храм Бога живога.[\[14\]](#) Имајући увидају евовакавно заветници тела људског постигнутиоств арен у личностима Светитеља, хришћани и указују побожно поштовање телима светитељским, светим моштима њиховим — као светим храмовима Духа Светога који благодаћу Својом борави у њима. Но Свето Откривење показује да по неизмерном човекољубљу Свом Дух Свети борави благодаћу својом не само у телима Светитеља већ и у одећи њиховој. Тако, убруси светог апостола Павла исцељују болеснике и изгоне нечисте духове;[\[15\]](#) плаштом својим пророк Илија удара по води, раздваја воду Јордана и сухим коритом прелази Јордан са својим учеником Јелисејем;[\[16\]](#) то исто са истим плаштом чини сам пророк Јелисеј, по узећу Илијином на небо.[\[17\]](#) А све то има своју божанску потврду и објашњење у божанској сили која је боравила у хаљинама Спаситељевим, које су обавијале Његово пречисто божанско тело.[\[18\]](#) Штавише, по неисказаном човекољубљу Свом, Божански Господ чини да слуге Његовог Божанства чине чудеса не само телом и оделом већ и сенком тела свог, што сведочи догађај са светим апостолом Петром: његова сенка исцељује болеснике и изгони нечисте духове.[\[19\]](#)

Бесмртна благовест Светог Откривења о светим моштима и њиховом побожном поштовању посведочена је, и непрекидно се посведочава Светим Предањем од Апостолскога доба до данашњег дана. Безбројне су свете мошти светих Угодника Божјих широм православнога света. Чудеса њихова су неизбројна. Побожно поштовање њихово од стране православних хришћана је посвеместно. И то несумњиво зато што свете мошти чудотворством својим побуђују њих иа побожно поштовање њихово. Од самог почетка, у апостолско доба, хришћани су побожно

чували чесне мошти Светог Претече и светих Апостола, те су оне могле доћи до нас; а за време гоњења они су склањали и скривали по домовима својим свештене остатке тела светих Мученика. И од тада па све до данашњега дана свете мошти светих Угодника Божјих чудесима својим разливају бесмртну радост богочовечанске вере наше по срцима православних хришћана. Сведочанства о томе безбројна су; навешћемо само неколико.

Како су свечано преношене и сретане свете мошти Светитеља, днрљиво описује Свети Златоуст у својој Похвалној речи о Светом Игњатију:[\[20\]](#) Ви, житељи Антиохије, отпустили сте епископа и примили мученика; отпустили сте га с молитвама а примили с венцима; и не само ви него и сви житељи успутних градова. Замислите, шта су све сви они морали осећати при повратку светих остатака његових! каквом су се слашћу наслађивали! у каквом усхићењу били! како су се радовали! каквим су похвалама одасвуд обасипали венценосца! Као што храброг ратника, који је победио све своје противнике, и у триумфу иде са бојишта, усхићено сусрећу гледаоци, не дају му чак ни на земљу да стане, него га подижу и на рукама носе дома, обасипајући га безбројним похвалама, — тако исто су и овог Светитеља сви житељи градова, почињући од Рима, једни за другима носили на својим раменима и предали нашем граду, славећи венценосца, хвалећи победника... у то време свети Мученик је даровао благодат свима тим градовима, утврдио их у побожности; а од тога доба па све до данас он обогаћује ваш град.

Говорећи о чудотворној сили светих моштију, Свети Јефрем Сирин вели о светим Мученицима: Они и по смрти дејствују као живи, исцељују болне, изгоне ђаволе, и силом Господњом одбијају сваки зли утицај њихов. Јер је светим моштима свагда присутна чудотворна благодат Светога Духа.[\[21\]](#)

При открићу светих моштију Светога Гервасија и Протасија Свети Амвросије се обраћа слушаоцима и говори са побожним усхићењем: Ви сте дознали, и чак сами видели многе који су се ослободили демона, а још више таквих који су се само руком коснули одеће Светих, и одмах се излечили од својих болести. Обновила су се чудеса древних времена од онога доба откако се доласком Господа Исуса излила на земљу благодат преизобилна: ви својим очима видите многе где су се исцелили као неком сенком Светих. Колико се убруса предаје из руке у руку! колико хаљина, које су биле положене на свештене остатке и од самог додира постале лековите, траже верни једни од других. Сви се труде да их се макар мало дотакну, и ко их се дотакне, оздрављује.[\[22\]](#) Образлажући зашто хришћани указу ју побожно поштовање светим моштима, Свети Амвросије благовести: у телу Мученика ја поштујем ране примљене за име Христово; поштујем успомену онога који живи бесмртношћу врлина; поштујем

освећени прах исповедањем Господа; поштујем у праху семе вечности; поштујем тело које ме поучава љубити Господа и не бојати се смрти за Њега. . . Да, ја поштујем оно тело које је Христос удостојио мучеништва, и које има царовати са Христом на небу.[\[23\]](#)

Говорећи о чудотворству светих моштију, блажени Августин вели: О чему другом сведоче та чудеса ако не о вери која проповеда да је Христос васкрсао у телу и вазнео се са телом на небо? Јер и сами Мученици били су мученици = сведоци те вере. За ту веру они су положили живот свој, и добили могућност да све ово измољују од Господа за чије су име окусили смрт. Ради те вере они су претходно показали необично трпљење, да би се затим појавила таква сила њихова у свим чудесима.[\[24\]](#)

Свети

Дамаскин, сумирајући животворно учење Светога Писма и Светога Предања о побожном поштовању светих моштију, херувимски благовести из олтара своје богоносне христолике душе: Светитељи су постали по благодати — χάριτι — оно што је Господ Христос по природи — φύσει. Тојест постали су богови по благодати: чиста и жива обиталишта Божја. Јер говори Бог: Уселићу се у њих, и живећу у њима, и бићу им Бог.[\[25\]](#) Притом, Свето Писмо говори: Душе праведника су у руци Божјој, и смрт их се неће дотаћи.[\[26\]](#) Јер смрт Светаца је пре сан неголи смрт. И: Драгоцеица је пред Господом смрт светаца његових.[\[27\]](#) Према томе, шта је драгоценије него бити у руци Божјој? Јер Бог је живот и светлост, и који се налазе у руци Божјој налазе се у животу и светлости. А да Бог и преко ума — διὰ τοῦ νοῦ — обитава и у телима Светаца, сведочи свебожји Апостол: Не знате ли да су тела ваша храм живећег у вама Духа Светога?[\[28\]](#) Господ је Дух.[\[29\]](#) И још ова еванђелска истина: Ако ко поквари храм Божји, поквариће њега Бог: јер је храм Божји свет — а то сте ви![\[30\]](#) Стога, како не поштовати побожно одухотворење Божје, одухотворена телесна жилишта Божија? Јер они, будући живи, са смелошћу стоје пред Богом. Господ Христос нам је даровао мошти Светаца као спасоносне изворе који точе разноврсна добротина и изливају миро слаткомирисно. Нека нико у то не сумња! Јер када је по вољи Божјој из кршевите и тврде стене у пустињи потекла вода за жедни народ,[\[31\]](#) и из магареће чељусту — за жеднога Самсона,[\[32\]](#) зар је онда невероватно да из моштију светих Мученика изобилно тече миомирисно миро? Несумњиво тече, по свемогућству Божјем и по Божјем поштовању и уважавању Светаца. По старозаветном закону, ко се дотакао мртвога тела сматран је за нечистог седам дана.[\[33\]](#) Али Свечи нису мртви. Јер од како је Онај, који је сам Живот и Виновник живота, био убројан у мртве, ми већ не називамо мртвима оне који су уснули, преминули у нади на васкрсење и са вером у Њега, ми их не називамо мртвима. Та и како може мртво тело творити чудеса? И на који се начин кроз свете мошти изгоне демони, удаљују болести, лече болни, прогледају слепи, очишћавају

губави, прекраћују искушења и невоље, и сваки добри дар од Оца светлости^[34] силази на оне који моле са чврстом вером.^[35]

Васељенску веру Цркве о побожном поштовању светих моштију потврдили су богоносци Оци Светога Седмог Васељенског Сабора својом одлуком: Господ наш Исус Христос подарио нам је мошти Светитеља као спасоносне изворе који изливају разноврсна добротинства на немоћне. Стога они који се дрзну одбацити мошти Мученика: ако су епископи — да се свргну, а ако су монаси и световњаци — да се лише општења.^[36] — у Правилу 7 истог Васељенског Сабора вели се: Ако су који свети храмови освећени без светих моштију Мученика, наређујемо да се у њима поло же мошти уз уобичајену молитву.^[37]

Да је побожно поштовање светих моштију саставни део Богочовечанског домостроја спасења сведоче и ове чињенице: од најдубље светопредањске старине храмови су зидани на гробницама и моштима Светитеља, и света Литургија се врши једино на антиминоску у коме се налазе честице светих моштију. Поред тога, богослужбене књиге, нарочито Минеји, препуни су молитава и песама које се одиосе на побожно поштовање светих моштију. А Житија Светих изобилују сведочанствима о њиховом чудотворном делању, разливајући по срцима православних хришћана бесмртну радост вере наше православне = богочовечанске.

Све у свему: тајна светих моштију је у срцу новозаветне светајне: оваплоћења Бога.^[38] Јер васцела тајна човечијег тела објашњена је оваплоћењем, отеловљењем Бога: Богочовеком Господом Исусом Христом. Отуда блавест, свеблавест о телу: „Тело је за Господа, и Господ за тело”.^[39] А кроз тело човеково и сва твар, сва материја добила је свој божански смисао, богочовечански свесмисао.^[40] Јер човеком, освећеним у Цркви светим тајнама и светим врлинама, освећује се, охристовљује се и твар, и материја. А уз то иде и ова радост: мироточивост многих светих моштију. То мило чудо дато је светим моштима да покаже да су хришћани заиста „Христов мирис Богу”,^[41] миришу на Бога, на небо. Еванђелска је истина: грех је човеков — смрад пред Богом; и сваки грех смрди на ђавола. Кроз свете тајне и свете врлине хришћани постају „Христов мирис Богу”. Отуда се и свете мошти Светитеља мироточиве.

НАПОМЕНЕ:

- [1] Јн. 1, 14
- [2] Еф. 1, 23.
- [3] 1 Кор. 6, 19; 3, 17.
- [4] Еф. 3, 17.
- [5] Ср. 2. Кор. 13, 13; Гал. 5, 6; Јн. 14, 28.
- [6] Ср. Еф. 3, 16; 3, 3; 1 Кор. 2, 12.
- [7] Ср. Јн. 14, 23; 17, 21—23.
- [8] 2 Кор. 6, 16.
- [9] 4 Цар. 13, 21; Прем. Сир. 48, 14—15.
- [10] 4 Цар. 23, 18; ср. 3 Цар. 13, 32.
- [11] 1 Мојс. 50, 25.
- [12] Литургија Св. Василија Вел., Молитва за време: „Свјат, свјат, свјат“.
- [13] Ср. 1 Тм. 6, 12; 2 Кор. 4, 18.
- [14] Ср. 1 Кор. 3, 16—17; 6, 19; 2 Кор. 6, 16.
- [15] Д. А. 19, 12.
- [16] 4 Цар. 2, 8.
- [17] 4 Цар. 2, 14.
- [18] Ср. Мт. 9, 20—23.
- [19] Д. А. 5, 15—16.
- [20] P. gr. t. 50, col. 594.
- [21] Похв. слово Мучен. во всјем мирје пострадав., — Творенија, част II, стр. 497; Москва, 1881.

- [22] Episl. 22; P. lat. t. 16, col. 1022.
- [23] Serm. 55, n. 11; P. lat. t. 17, col. 718 и 719.
- [24] De civit. Dei XXII, 9.
- [25] 2 Кор. 6, 16; 3 Мојс. 16, 12.
- [26] Прем. Сол. 3, 1.
- [27] Пс. 119, 6.
- [28] 1 Кор. 3, 16.
- [29] 2 Кор. 3, 17.
- [30] 1 Кор. 3, 17.
- [31] 2 Мојс. 17, 6.
- [32] Суд. 15, 14—19.
- [33] 4 Мојс. 19, 11.
- [34] Јак. 1, 17.
- [35] De fide, IV 15.
- [36] Act. VII, Vinii Concil, t. V, p. 794; 1636. г.
- [37] Епископ Никодим Милаш: Правила Седмог Васељ. Сабора, књига I.
- [38] Ср. 1 Тм. 3, 16.
- [39] 1 Кор. 6, 13.
- [40] Ср. Рм. 8, 19—23.
- [41] 2 Кор. 2, 15.

ЦРКВА СВИХ СВЕТИХ

Свете Иконе

Род људски на земљи није друго до најраскошнији иконостас Божји. Овај свет, ови светови, ова васиона, ове безбројне васионе и јесу величанствени храм Божји, а људи — иконостас тога храма. Јер сваки је човек посебна икона Божја, слика Божја, обличје Божје. у тој боголикости је божанско величанство човека, свевредност човека, неуништива бесмртност човека, и ничим незаменљивост човекова бића. Отуда је божански смисао и циљ човекова бића: ту боголикиост развити и усавршити до највећег савршенства. Очигледно: човек је створен као потенцијални богочовек, да би из себе и собом усавршио човека у благодатног богочовека.

Тајна живота је божанска и света: човеку је дат живот да потпуно обоголичи себе, измала себе у савршену свету икону Божју, да постане потпуно боголик, потпуно христолик, да потпуно охристоличи себе. Зато је Бог и постао човек да нам као Богочовек, као Црква да сва средства да у њој и њоме постигнемо тај богопостављени узвишени циљ. Јер је Богочовекова блавест над блавестима и заповест над заповестима:

Будите савршени као што је савршен Отац наш небески.^[1] А то постићи, како? Помоћу светих тајни и светих врлина. Јер се помоћу њих расте „у човека савршена, у меру раста висине Христове“.^[2]

Но та боголикиост, та првездана христоликиост постала је унакажена у човеку. Чиме? — Грехом, смрћу, ђаволом. А грех, сваки грех личи на ђавола, и ођавољује човека. Светоотачка је, златоустовска је мисао: „грех је ђаво“. Да, сваки грех је ђаво: мали грех — мали ђаво, велики грех — велики ђаво. Нема сумње, ђаво је главни проналазач и творац и зачетник греха. И он се свим силама труди да ођаволичи човека, да у души његовој потисне боголикиост и измала ђаволикиост. И тако човека начини иконом ђавола, сликом ђавола. И уместо слике Божје у души се грехољубљем намала слика ђавола. И човек живи водећи себе између боголикости и ђаволикиости. Боголикиост — обоголичење; ђаволикиост — ођаволичење. Сваким. својим грехом човек ођаволичује себе; а сваком врлином и сваком светом тајном обоголичује. И тако непокајно грехољубиви људи постају — „деца ђавола“,^[3] а христољубиви — деца Божија.^[4] Ођаволичење бива

кроз грехе и страсти; обоголичење — кроз свете тајне и свете врлине: док се Христос не уобличи у нама.[\[5\]](#)

Сваки човек је иконописац, јер душу своју иконопише, богопише или ђавопише. Да, човек је или богописац или ђавописац: кроз богољубље — богописац, кроз грехољубље — ђавописац. Јер сваки грех носи на себи слику ђавола, и неминовно одсликава у души човековој своју слику, тесе тако душа претвара у ђавољи иконостас. Обоголичити васцелог човека помоћу Богочовека, — то је бесмртна мисија Цркве. И Црква непрекидно то ради, и на томе ради: да се васцели род људски усавршава у богоживљењу, у обоголичењу: да све људе преобрази у дивне иконе Божје, чисте од греха и страсти, и да ове у њима буде вечно и богочовечно. Отуда у Цркви кроз сву историју њену стална борба за молитвено и побожно поштовање светих икона. Не треба заборављати: ђаволу је главно: лишити човека боголикости, богосличности, унаказити у њему икону Божју, лик Божији, слику Божију. Насупрот томе сво Апостолско-светоотачко Предање јасно и исповеднички одлучно проповеда и исповеда: побожно поштовање светих икона. И кроз то указује васцелу тајну Богочовечанског домостроја спасења: Господ Христос је дошао у свет, постао човек — да у човеку васпостави и обнови пали лик Божји, икону Божју, образ Божји.[\[6\]](#)

Срцем свога бића побожно поштовање Светитеља Божјих извија се у молитвено поштовање њихових светих икона. Престављајући обличје светог тела Светитељског, тог свештеног сасуда благодати Божје, тог храма Духа Светога, тог храма Бога живог, свете иконе изазивају молитвено расположење у нама и појачавају поштовање према самим Светитељима. То се поштовање изражава: молитвеним созерцањем светих икона, побожним клањањем, целивањем, кађењем светих икона, и паљењем свећа пред њима. Но као што побожним поштовањем Светитеља — не боготворимо Светитеље, и побожним поштовањем светих моштију — не боготворимо мошти, тако и молитвеним поштовањем светих икона — ми не боготворимо иконе, јер поштовање указујемо не вештаству од кога су направљене, већ свештеном лику као потсетнику на прволик, на оригинал.[\[7\]](#) Другим речима, побожним поштовањем светих икона ми одајемо молитвено поштовање живим личностима Светитеља које оне изображавају, а који стварно живе на небесима као молитвеници и заступници наши пред Богом. у таквом смислу поштујемо и иконе самог Господа Христа и светих Небеских Сила Бестелесних. Мада по Божанској природи Својој неописан и неописљив, и изнад сваке људске претставе, и речи, и слике, Господ Христос је Својим оваплоћењем, Својим учовечењем благоволео описати Себе, уобличити Себе у људско обличје,[\[8\]](#) урамити Себе у тело људско, и на тај начин постати видљиво обличје, видљиви лик, видљива икона Бога невидљивог.[\[9\]](#) Црква ту блавест богонадахнуто казује у благодатним молитвама својим: „Ти, Господе, који си Божанском

природом Својом неописан, оваплотивши се у последње време, изволео си описати Себе; а примањем тела — узео си на Себе сва својства његова.[\[10\]](#) „Пресвета Богородице, неописани Логос Очев описа Себе оваплоћењем из Тебе”.[\[11\]](#)

Све то даје нам могућности и права да Господа Христа, који је видљиво обличје Бога невидљивога, изображавамо на светим иконама, клањајући им се с молитвеним умилењем и усхићењем. Јављања пак светих Анђела у људском облику дала су Цркви и разлога и права да и њих изображава на светим иконама.

Молитвено поштовање светих икона је не само у сагласности са Божанским Откривењем него и проистиче из њега као свог првобитног извора. — у Старом Завету Господ Бог наређује пророку Мојсеју да начини ковчег завета, опточи га златом, и постави у најважнијем делу старозаветног храма — у Светињи над Светињама, да би он био видљиви знак невидљивога присуства Божјег.[\[12\]](#) Уз то Господ наређује да се на заклопцу ковчега завета начине два херувима златна, и поставе на два краја заклопцу, обећавајући Мојсију да ће се састајати са њим и говорити „са заклопца између два херувима”.[\[13\]](#) И још Бог наређује да се на завеси, која одваја Светињу над Светињама од светилишта, извезу херувими, као и на свих десет других завеса које су се налазиле у скинији.[\[14\]](#)

Тако направљен ковчег, и тако украшен херувимима, сведочио је о присуству невидљивога Бога, побуђивао верне на побожно страхопоштовање пред Богом и ревносно испуњавање Његових заповести, окриљавао им душе на молитвено узлетање к Богу, на даноноћно херувимско служење Господу. То утолико пре што су Јевреји побожно поштовали свете Анђеле као блажене слуге Божије, и своје заступнике, посреднике, помоћнике.[\[15\]](#) Када је ковчег полазио на пут, Мојсије говораше: устани, Господе, и нека се разаспу непријатељи твоји, и нека беже испред тебе који мрзе на тебе. А кад се ковчег заустављао, говораше: уврати се, Господе, к мноштву тисућа Израјевих.[\[16\]](#) Када пак Израјевци, предвођени Исусом Невином, претрпеше пораз од Гајана, — „Исус раздрије хаљине своје и паде лицем на земљу пред ковчегом Господњим, и лежа до вечера, он и старешине Израјеве”, на што му се Господ јави и рече шта треба да ради, да би се одржао пред непријатељима својим.[\[17\]](#) А када се за царовање Давидова ковчег завета преношаше из дома Аведарава у град Давидов, и „Давид из све снаге играше пред Господом”, подругну му се Михала, кћи Саулова, на што јој Давид рече: „Играо сам, и играћу пред Господом; и још ћу се већма понизити, још ћу мањи себи бити”.[\[18\]](#) Подразумевајући под подножјем Божјим ковчег завета, Давид призива и друге да му се клањају: Узвишујте Господа Бога нашега, и клањајте се подножју његову, јер је свето.[\[19\]](#) — А када Соломон сагради велељепни храм Богу, он „начини два херувима у Светињи над

Светињама; десет лаката беше висок сваки; а све зидове храму унаоколо искити резаним херувимима".[\[20\]](#) И такав храм Господ Бог освети и благослови, о чему је у Светој Књизи написано: И јави се Господ Соломону, и рече му: услишио сам молбу твоју и молитву твоју, којом си ме молио: осветио сам храм овај који си сазидао да ту наместим име своје до века; и очи ће моје и срце моје бити онде вазда.[\[21\]](#) И Јевреји су се клањали Господу и храму, и указивали дужно поштовање како ликовима херувима тако и осталим свештеним припадностима храма као обличју и сенци небеских ствари.[\[22\]](#)

Побожно кађење пред светим иконама засновано је на непосредној заповести Божјој Аарону, да намести златни олтар кадиони пред ковчегом завета и да свако јутро кадом миомирисним кади ковчег завета и херувиме на њему, као и завесу пред ковчегом завета на којој су били извезени херувими.[\[23\]](#) Уједно са заповешћу о кађењу Господ је дао заповест и о паљењу свећа пред светим иконама.[\[24\]](#)

Но за неке настаје питање, да ли такви ликови херувима, и побожно поштовање које им је указивано, не противречи другој заповести Божјој у Декалогу: Не гради себи лика резана нити какве слике од онога што је горе на небу, или доле на земљи, или у води испод земље. Немој им се клањати нити им служити.[\[25\]](#) — Ни у ком случају, јер су и ликови херувима израђени по заповести Божјој, а и побожно поштовање им је указивано по заповести Божјој. Они нису престављали собом никаква божанства, нити су их Јевреји сматрали божанствима. Они су претстављали собом бића која служе једином истинитом Богу, бића која се јављају као најближе слуге Божије, као најревноснији вршиоци воље Божије. И само као таквима указивано им је побожно поштовање. А под ликовима резаним (= кумирима) у другој заповести Декалога разумели су се идоли, којима би људи хтели да потисну истинита Бога, да га замене њима, и ставе њих на место Божје.[\[26\]](#)

Нема сумње да су се ликови херувима налазили и у обновљеном храму јерусалимском, који је Господ Исус тако ревносно посећивао ради молитве, и никада ниједном речју није осудио свештене припадности његове. Напротив, Он их је са искључивом ревношћу штитио, тако штитио да је у Свом земаљском животу само два пута по дигао бич на људе, и оба пута у заштиту чистоте и светости храма као дома молитве и дома Оца Свог небеског, и то подигао на оскврниоце храма.[\[27\]](#) По угледу на овога Господа и Учитеља, Апостоли су, по силаску Светога Духа на њих, многократно одлазили у исти храм на молитву[\[28\]](#) и проповед Еванђеља,[\[29\]](#) што указује да и они нису видели ничег идолопоклоничког у ликовима херувима. Говорећи о старозаветној скинији и њеним богослужењима као обличју и сенци небеских ствари, Апостол Павле подржава мисао да новозаветни хришћански храм својим устројством мора још више личити на небеску нерукотворену скинију.[\[30\]](#)

Ово учење Светога Писма о светим иконама постаје очигледније и бесмртније и при летимичном осврту на учење Светог Предања о томе. Свето Предање сведочи: сам Господ Христос благоволео је на чудесан начин изобразити лик свој на убрусу и послати га цару едеском Авгару. О то ме Свети Дамаскин пише: Авгар је послао живописца да изради лик Господа. Но када живописац није могао то учинити због силног сјаја лица Његовог, тада је сам Господ, приневши убрус на Своје Божанско и животварно лице, изобразио на њему лик Свој, и послао га Авгару.^[31] Ово предање потврдили су као истинито свети Оци Седмог Васељенског Сабора.^[32] — Исто тако, по сведочанству Светог Предања, свети Еванђелист Лука, који је био лекар и живописац, радио је и оставио после себе иконе Преовете Богородице, које су се с побожношћу предавале у Цркви из века у век.

Иако гоњени у прво време, хришћани су ипак по тајним молитвеним домовима и катакомбама употребљавали извесна изображења, симболе, иконе, као: пастира, рибу, крст, и указивали им молитвено поштовање. Да не би на то окретали пажњу незнабожаца који су их свирепо гонили, они су избегавали да пишу о томе. Само у изузетним приликама, принуђени потребама, они су по нешто писали о томе.^[33] Тертулијан јасно сведочи да су незнабошци, потцењујући хришћане, називали их поклоницима крста (*religiosi crucis*),^[34] служитељима крста (*antistites crucis*).^[35] А то показује да су хришћани одавали побожно поштовање крсту Спаситељевом и клањали му се. Јевсевије пише да су хришћани имали при себи не само изображења светих Апостола већ и самога Господа Христа, која су они поштовали не по незнабожачки већ по хришћански.^[36]

А када је почетком четвртога века хришћанство добило слободу вероисповести, иконе су се почеле слободно и јавно умножавати, употребљавати и побожно поштовати на све стране, по храмовима и домовима. Тиме је продужена свештена пракса Цркве из најранијег доба. Јер да до Миланског едикта нису биле у употреби свете иконе, Црква их сигурно не би могла нити смела почети употребљавати тек од четвртог века. Таква новина би била немогућа када се има у виду са колико се обазривости, строгости и ревности пазило да се богооткривено учење Светога Писма и Светог Предања очува у својој апостолској чистоти и неприкосновености.

Светоотачка сведочанства о побожном поштовању светих икона многобројна су од четвртог века па надаље. Ево неколико од њих. Свети Атанасије Велики пише: Ми верни клањамо се иконама не као боговима већ само показујемо своје расположење и љубав према лицу које је изображено на икони. Стога ми често пута, када се лик на њој изглади, спаљујемо је као непотребно дрво... Ми се клањамо и целивамо децу и родитеље своје, тојест да им изразимо љубав душе своје. Тако су се и Јудејци

клањали таблицама Закона и двама златним херувимима, поштујући тиме не камен и злато већ Господа који је наредио да се то начини.^[37] — Побожно поштујући свете иконе, Свети Василије Велики вели да су оне „предане од светих Апостола и изображавају се у свима црквама”.^[38] „Поштовање лика (— иконе) прелази на прволик (= првоикону)”.^[39] Свети Григорије Богослов пише да су сводови величанственог храма у Назијанзу били покривени иконама, и да су иконе употребљаване по домовима.^[40] — Блажени Теодорит и историчар Филосторг сведоче о томе како хришћани побожно поштују свете иконе, пред којима се клањају, пале свеће и каде.^[41]— О свеопштој распрострањености на Западу икона Спаситељевих, Апостолских, Пророчких и осталих сведочи Блажени Августин.^[42] — Из шестог века имамо сведочанство Светог Анастасија Синајита који пише о чуду иконе Светог Теодора: Сарацени су је оскрнавили, и одмах их је снашла смрт.^[43]

За време иконоборства догмат о побожном поштовању светих икона запечаћен је крвљу многих светих Мученика и апостолском неустрашивошћу многих светих Исповедника. А писаном речју бранили су га нарочито Герман, патријарх цариградски, Григорије папа римски, а изнад свега Свети Јован Дамаскин. Сакупивши древно богооткривено учење Светог Писма и Светог Предања о побожном поштовању светих икона, Свети Дамаскин је написао три знамените Речи о светим иконама. у њима он богонадахнуто благовести: „Пошто нас неки укоравају што се клањамо и указујемо поштовање икони Спаситеља и Владичице наше Богородице, а и осталих Светитеља и Угодника Христових, то нека они чују да је Бог у почетку створио човека по лику Своме (— *κατ' εικόνα* = по образу, по слици). Отуда се ми, не ради тога ли, клањамо један другоме што смо створени по образу Божјему? Јер поштовање, указивано образу, прелази на првообраз. Првообраз је оно што се изображава, са чега се врши снимање. Сам је Бог први начинио икону, јер је првога човека створио по образу Божјему”.

Духоносни Оци Седмог Васељенског Сабора, потврдивши печатом сагласности богооткривено учење Светога Писма и Светога Предања о побожном поштовању светих икона, осудили су иконоборце свих времена и донели богонадахнуту одлуку: „Ми неприкосновено чувамо сва црквена предања, потврђена писмено или не писмено. Једно од њих заповеда да правимо живописана иконска изображења. Пошто је ово сагласно са историјом еванђелске проповеди, служи за потврду тога да се Бог Логос истински и не привидно оваплотио, и служи нам на корист; јер такве ствари, које узајамно објашњавају једна другу, без сумње и доказују узајамно једна другу. На том основу, ми који гредимо царским путем и следимо божанственом учењу светих Отаца наших и предашу католичанске (= васељенске, саборне) Цркве, — јер знамо да у њој обитава Дух Свети —, са сваком брижљивошћу и обазривошћу одређујемо да се

чесне иконе предлажу за поклоњење њима онако исто као и изображење чесног и животворног крста, па биле оне направљене од боја или мозаичких плочица или од неког другог вештаства, само да су направљене на доличан начин, и находиле се оне у светим црквама Божјим, на светим сасудима и одеждама, на зидовима и на дашчицама, или у домовима и поред путева; а исто тако биле то иконе Господа и Бога Спаситеља нашег Исуса Христа, или беспрекорне наше Пресвете Богородице, или чесних Ангела и свих Светих и Праведних мужава. — Уколико чешће помоћу икона они буду били предмет нашег сазерцања, утолико се више они који гледају на ове иконе потстичу на сећање о самим првообразима, стичу више љубави к њима и бивају већма побуђивани да им указују поштовање, целивање и поклоњење, али никако не оно истинско служење које, по вери нашој, доликује једино Божанској природи. Они бивају побуђени да приносе иконама тамјан у част њихову и да пале свеће пред њима, као што то чине у част изображења часнога и животворнога крста, светих Ангела и других свештених приноса, како се то, из благочестивих побуда, чинило и у старини; јер се поштовање, указивано икони (= образу, лику) односи на њену првоикону (= првообраз, прволик), и они који се клањају икони, клањају се ипостаси на њој изображенога. Таквесеучењеналази у светих Отаца наших, тојест у Предању католичанске (= васељенске, саборне) Цркве, у којој је Еванђеље наслеђем прелазило од једнога Оца другоме". [\[44\]](#)

Свака света икона је жариште и обиталиште чудотворне благодати Божје која очишћује човека, освећује, обогочовечује, охристовљује, обожује, отројичује. Света дог матска истина о побожном и молитвеном поштовању икона налази своје благодатно-опитно оправдање и сведочанство у безбројним чудесима која се одвајкада догађају у Цркви од чудотворних, и уопште светих икона широм православнога света. Нарочито од чудотворних икона Пресвете Богородице. Међу њима има и мироточивих. Као, на пример: света икона Успенија Богоматере у Малевитском манастиру у Грчкој, у средишном Пелопонезу, која и данас точи из себе миро дивног небеског мириса.

Своју веру, и догму, и благовест о побожном поштовању светих икона Црква је занавек запечатилa у пет чинова освећења и благосиљања икона. И то: 1) Чин благосиљања и освећења иконе Пресвете Тројице; 2) Чин благосиљања и освећења иконе Христове; 3) Чин благосиљања и освећења иконе Пресвете Богородице; 4) Чин благосиљања и освећења иконе Светитеља; 5) Чин благосиљања и освећења разних икона. Постоји и посебни: Чин благосиљања и освећења крста за ношење на грудима.

У Чину освећења иконе Пресвете Тројице свештеник се моли Пресветој Тројици: Ставивши ову икону са побожном намером пред Твоје величанство, ми просимо, молимо и преклињемо Твоје милосрђе: погледај милостиво на њу, и пошљи јој Свој небески благослов, и благослови је и

освети је у Своје трисвето име, да би они, који је побожно буду поштовали и пред њом се Теби смирено клањали и са вером молили, обретали милост и добијали благодат, и ослобађали се свих невоља и тешкоћа, и добијали опроштај грехова, и удостојавали се царства небеског, благодаћу и добротом и човекољубљем Тебе, једног у Тројици слављеног Бога, Оца и Сина и Светога Духа. — И три пута кропећи унакрст икону освећеном водом свештеник говори: Освећује се икона ова благодаћу Пресветога Духа кропљењем воде ове освећене, у име Оца и Сина и Светога Духа, амин.

У Чину освећења иконе Христове свештеник се моли Тросунчаном Господу: Знајући да поштовање лика прелази на прволик, ми припадамо Теби и усрдно се молимо: погледај милостиво на нас и на икону ову, и ради оваплоћења и јављења Јединородног Сина Твог, у чији спомен ову икону начинисмо, пошљи јој Твој небески благослов и благодат Пресветога Духа, и благослови је и освети, подај јој исцељујућу силу и одбојну за све ђаволске замке, и испуни је благослова и моћи оног светог нерукотворног лика, коју он изобилно доби од додира светог и пречистог лица љубљеног Сина Твог, да би и она чинила силе и чудеса на утврђење православне вере и спасење верних људи твојих, и да би сви који се буду Теби, и Јединородном Сину Твом, и пресветом и животворном Духу Твом, пред овом иконом клањали, и са вером призивали, и усрдно се молили, били услышени и милост човекољубља Твог издејствовали и благодат добили. — И још се свештеник моли: Чуј, Господе Боже мој, из светог обиталишта и са престола славе царства Твога, и милостиво пошљи свети благослов Свој на ову икону, и кроз кропљење овом освећеном водом благослови је и освети, и дај јој исцелитељну силу од сваке болести и немоћи, и одбрамбену од свих ђаволских замки, за оне који јој прибегавају, и пред њом Теби се клањају, моле и прибегавају; и да Ти њихова молба увек буде пријатна и услышена.

у Чину освећења иконе Пресвете Богородице свештеник се моли Трисветом Богу и Господу: Господе Боже наш, Ти си нашао за добро да се Твој сапречени и једно сушни Син и Логос оваплоти од Пречисте Приснодјеве Марије, и начинивши је Богородицом помоћу Његовог пречистог рођења од Ње, Ти си је учинио заштитницом, помоћницом и молитвеницом за ове верне, — погледај сада на нас који Ти се смирено молимо, и њу истински Богородицом називамо, и верујемо да она то јесте, и њу призивамо са вером на молитву Теби, и учини да наша искања и молбе молитвама њеним буду услышени, и пошљи благодат Пресветога Духа Твог на икону ову, коју слуге Твоје начинише у част и спомен њен, и благослови је и освети небеским благословом Твојим, и дај јој силу и моћ да чини чудеса, учини да буде лечитељка и извор исцељења свима који јој у болестима прибегавају и ишту помоћ од Тебе Богородице ради; и све оне који пред овом иконом буду достојно поштовали преблагословену Дјеву и Матер Господа нашега Исуса Христа, љубљеног Сина Твог, и као заштитницу рода хришћанскога буду у невољама и несрећама својим

призивали на молитву к Теби и у помоћ, удостоји да добију заштиту и брзу помоћ, и милостиво им подај опроштај грехова, и учини да искану од Тебе благодат брзо добију и обрету жељену од Твога човекољубља милост, — милосрђем родившег се од Ње телом Јединородног Сина Твог, оваплоћеног Бога и Спаситеља нашега Исуса Христа, са којим Теби приличи свака слава, част и поклоњење, са пресветим, благим и живототворним Твојим Духом, сада и увек и кроза све векове. — И још ова молитва: Чиста Дјево, онима што с љубављу поштују твоју свету икону, и сложено Те као истиниту Мајку Божију исповедају, и са вером Ти се клањају, буди чуварка и моћна заштитница, отклонећи од њих свако зло као Она која може све.

У Чину освећења иконе Светитеља свештеник се моли: Господе Боже Сведржитељу, Боже отаца наших, Ти си давно у Старом Завету наредио да се у Скинији сведочанства начине ликови херувима од дрвета, злата, и везени, и сада не одбацујеш ликове и иконе светих Угодника Твојих него их примаш, да би верне слуге Твоје, гледајући на њих, прослављали Тебе који си њих прославио, и старали се подражавати живот и дела њихова, помоћу којих се они удостојише благодати Твоје и царства, — Теби се молимо, погледај сада на икону ову, израђену у част и спомен Твога светог (*име*), и благослови је и освети, и свима који је поштују, и пред њом Теби се клањају и моле и светог (*име*) на молитву Теби призивају као слугу и пријатеља Твога, буди милостив слушалац и добар и дарежљив дародавац, избављајући их од сваке невоље и беде, и од сваке немоћи душевне и телесне, удостојавајући их Твоје жељене благодати и милосрђа, молитвама Твог светог (*име*). Јер си Ти извор освећења и давалац добара, и Теби славу узносимо, са Јединородним Твојим Сином, и с пресветим и благим и животворним Твојим Духом, сада и увек и кроза ове векове. — И још се свештеник моли: Господе Боже наш, Ти си саздао човека по лику и по прилици Својој, а пошто је непослушношћу првзданог био унакажен, Ти си, очовечењем Христа Твога који узевши обличје слуге на очи нађе се као човек, обновивши лик, привео га у Светима Твојим у првобитно достојанство, чије ми иконе побожно поштујући, Светитеље који су Твој лик и прилика чествујемо. А поштујући њих, ми поштујемо и славимо Тебе као прволик. Стога Те молимо: пошљи благодат Твоју, и кропљењем воде ове освећене благослови и освети икону ову у славу Твоју, а у част и спомен Твога Светитеља (*име*), и све који икону ову поштују, и пред њом Ти молбе своје упућују, благослови и милостиво удостој да обрету пред Тобом благодат.

У Чину освећења разних икона свештеник се моли: Господе Сведржитељу, Боже отаца наших, у Тројици Светој слављен и обожаван, Тебе нити ум може постигнути, нити реч може исказати; Тебе никада нико од људи видео није; но као што од Светога Писма научисмо, тако верујемо и тако исповедамо Тебе, Бога Оца беспочетног, и Сина Твог једносушног, и

Духа Твог сапрестолног. Ти си се у Старом Завету у јављењу Твом патријарху Авраму у виду Три Анђела, а у последње дане по оваплоћењу Јединородног Сина Божјег, Господа нашега Исуса Христа од Приснодјеве Марије, у крштењу од Јована на Јордану, у пресветлом Преображењу на Тавору, и у преславном Вазнесењу на Елеону, јавио, и обличје нам Пресвете Тројице показао; а још си нас научио да поштујемо и нерукотворни лик Господа нашега Исуса Христа, који је Он на чудесан начин изобразио на убрису и Едеском књазу Авгару послао и њиме њега и многе друге разне болеснике исцелно; исто тако иконе и ликове Твојих Светих Угодника не одбацујеш него примаш. — Ти сам и сада погледај на иконе ове које слуге Твоје начинише у част и славу Тебе једног у Тројици Светој слављеног Бога, и Јединородног Сина Твог Господа нашег Исуса Христа, и пречисте и преблагословене Матере Његове, Владарке наше Пресвете Богородице и Приснодјеве Марије и у спомен Твојих Светих (*имена*), благослови их и освети, и подај им силу исцелитељну, одбрамбену од свих ђаволских замки, и учини да сви који се пред њима буду молили, буду услишени, и милост човекољубља Твог привуку, и благодат добију. Јер си Ти освећење наше, и Теби славу уносимо, Оцу и Сину и Светоме Духу, сада и увек и кроза све векове.

У Чину освећења крста за ношење на грудима свештеник се моли: Господе Исусе Христе Боже наш, Ти си добровољно зажелио да ради спасења нашега будеш прикован на крсно дрво, и изволео да ово осветиш пречасном крвљу Својом; Ти си крстом Својим искупио свет од робовања ђаволу, и древну обвезницу непријатеља нашег ђавола крстом поцепао, и род људски од насиља његовог крстом ослободио, — Тебе смирено молимо: погледај милостиво на ово крсно знамење, и пошљи Свој божански благослов и благодат, и дај му силу и крепост, да се сваки који га буде на себи носио у спомен Твојих спасоносних страдања и Твоје животворне смрти, и ради чувања и заштите душе и тела, удостоји добити небески благослов и помоћ. И као што си жезал Аронов благословио да одбија противничка неверја и уништава враџбинска маштања, тако благослови и ово крсно знамење, и улиј у њега помоћ Твоје заштите против свих ђаволских сплетки, да свакоме који га на себи носи благодаћу Твојом буде спасоносна заштита и одбрана од свакога зла душе и тела и на умножење у њему Твојих дарова и хришћанских врлина. Јер Ти благосиљаш и освећујеш све, Христе Боже наш... И још се свештеник моли: Господе Исусе Христе, Боже наш, Ти на висинама живиш и на смирене гледаш, ми недостојне слуге Твоје приклонисмо Теби вратове срца свог и тела, и смирено Те молимо: пошљи Свој небески благослов на ово крсно знамење, и у кропљењу освећеном водом испуни га силе Твоје и крепости ради прогоњења и уништења сваке ђаволске замке, а свакоме верноме слузи Твојем који га буде носио на себи дај да буде заштита душе и тела од видљивих и невидљивих непријатеља и од свакога зла, и на умножење благодати Твоје. Јер си Ти освећење наше, Христе Боже наш, и Теби славу

уносимо са беспочетним Твојим Оцем, и пресветим и благим и животворним Твојим Духом, сада и увек и кроза све векове. — И три пута кропећи унакрст крст освећеном водом свештеник говори: Благосиља се и освећује ово крсно знамење кропљењем воде ове освећене, у име Оца и Сина и Светога Духа, амин.

*

Боголиконост човекова бића и јесте првоеванђеље, праеванђеље, бесмртно еванђеље, неуништиво еванђеље, природно еванђеље свакога човека који долази на свет.^[45] У тој боголиконости је: и човеково осећање Бога, и човекова свест о Богу, и човекова чежња за Богом, и човекова огромна слобода, и човеков вечни живот, и човеково отимање од смрти, и човеково неуморно хрљење ка свему што је вечно. У боголиконости је суштина човекова бића, суштина неуништива и бесмртна. Она и сачињава језгро човекове личности, човекове ипостаси. Она и чини њега изузетним бићем, оним чиме човек и јесте човек. Њоме је човек свестан себе као себе. И он њоме осећа себе као себе и у рају, и у паклу, и у васцелом животу свом. Отуда пакао и његова зла муче човека, муче боголику суштину његове личности. То је за њу неприродно, супротно њеној природи. Напротив, за њу боголику природно је бити у оном што је Божје, што је од Бога и у Богу. Јер да је човек по природи ђаволик, греси и њихова зла не би мучила човека: били би му природни и логични. Но пошто је човек по природи боголик, њему су природни и пожељни: рај и све неисказане христоролике красоте и дивоте у Царству Тросунчаног Божанства.

Нема сумње, боголиконост човекова бића је најсавршенија у Боточовеку Господу Христу, у Богочовечанском телу Цркве Његове. Отуда благовест над благовестима: охристоличити себе до крајњих граница свога боголиког бића растући помоћу светих тајни и светих врлина: „у човека савршена, у меру раста висине Христове”.^[46] А то бива, и то се збива живљењем у Цркви Христовој „са свима светима”.^[47] Јер живот у Цркви није друго до саборно рашћење „растом Божјим”^[48] помоћу светих тајни и светих врлина — „у човека савршена, у меру раста висине Христове”.^[49]

НАПОМЕНЕ:

[1] Мт. 5, 48; Лк. 6, 36.

[2] Еф. 4, 11—13.

[3] 1 Јн. 3, 10. 8—9.

[4] Јн. 1, 12.

[5] Гл. 4, 19; ср. Рм. 8, 29.

[6] У тропару Божићњег предпразништва вели се: Христос се рађа да васпостави пали образ Божји. — Ту исту благовест налазимо у Догматику 4. гласа.

[7] По молитвеној речи Цркве: Поштовање указивано лику прелази на прволик (Чин освећења иконе Христове). Ова благовест узета из Св. Василија Великог.

[8] Свети апостол Павле благовести: Господ Христос, иако обличје Бога — , понизи себе узевши обличје слуге поставши као и други људи, и на очи нађе се као човек (Фдб. 2, 6—7). као човек (Флб. 2, 6—7).

[9] у посланици Колошанима свети Апостол вели да је Господ Христос: εἰκί'ον τοῦ θεοῦ τοῦ αοράτο у (1, 15).

[10] Недеља прва Св. Четрдесетнице, на Госп. возвах, стихира.

[11] тамо.

[12] 2 Мојс. 25, 10. 22; 26, 33; 5 Мојс. 10, 1—5.

[13] 2 Мојс. 25, 18—22.

[14] 2 Мојс. 26, 31. 1.

[15] Ср. 1 Мојс. 3, 24; 24, 7; 28, 12; Ис. Нав. 5, 13—15; 2 Цар. 24, 16; 4 Цар. 19, 35; Јова 33, 23; Пс. 17, 11; 33, 8; 90, 11; Ис. 37, 36; Јез. 10, 2—22; Дан. 3, 54; 6, 22; 7, 10; 8, 11; 10, 13; 12, 1; Прем. Сир. 48, 24; 1 Мак. 7, 41; 2 Мак. 15, 22 [16] 4 Мојс. 10, 35—36.

[17] Ис. Нав. 7, 6—15.

- [18] 2 Цар. 6, 12. 14. 16. 21. 22.
- [19] Пс. 98, 5; 1 Дн. 28, 2.
- [20] 3 Цар. 6, 23. 29; ср. Дн. 3, 7. 10—13.
- [21] 3 Цар. 9, 23.
- [22] 2 Мојс. 33, 10; Јевр. 8, 5.
- [23] 2 Мојс. 40, 5; 30, 7—8; 40, 26—27; ср. 2 Дн. 26, 16—19; 1 Цар. 3, 14; Пс. 140, 2; Лк. 1, 9.
- [24] 2 Мојс. 30, 7—8; 27, 20; 31, 8; 39, 27; 3 Мојс. 24, 2—4; 1 Цар. 3, 3.
- [25] 2 Мојс. 20, 405
- [26] Ср. 5 Мојс. 4, 15—19.
- [27] Ср. Мт. 21. 12—13; Мк. 11, 15—17; Лк. 19, 45—46; Јн. 2, 13—17.
- [28] Д. А. 2, 46; 3, 1. 8; 21, 26.
- [29] Д. А. 5, 20; 2, 11—26.
- [30] Ср. Јевр. 8, 5; 9, 23; 12, 22; 9, 11; 10, 1.
- [31] De fide, IV, 16. — ср. Евагр. Hist. eccles. IV, 17.
- [32] Act. IV, apud Sabb., t. VII.
- [33] Ср. Минуције Феликс, Octav. с. 10.
- [34] Apolog. с. 16.
- [35] Ad nation I, 12.
- [36] Hist. eccles., lib. VII, с. 18.
- [37] Quest. ad Antioch. 39; P. gr. t. 28, col. 621.
- [38] Epist. 360, ad Julian Apostat.
- [39] Он, De Sanct Spiriti, 18.
- [40] у Св. Дамаскина, Orat. III de Imagin.
- [41] Теодорит, Hist. eccl. I, 34; Филосторг, Hist. eccles. II, 17.

[42] De consens. Evangel. I, 10; Contre Faust. XXII, 73.

[43] у Св. Дамаскина, Orat. III de Imagin.

[44] Опредјел. VII Вселен. Собора; — Дјејанија Всел. Собор., том VII, стр. 522—4; Казањ, 1873 год.

[45] Ср. Јн. 1, 9.

[46] Еф. 4, 13.

[47] Еф. 3, 18.

[48] Кол. 2, 19.

[49] Еф. 4, 13.

**ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ**

ТОМ III

ЦРКВА СВИХ СВЕТИХ

Тајна Часнога Крста

Свети Златоуст благовести: Ако ме ко упита шта је необично учинио Христос, онда ћу ја оставити небо, земљу, море, васкрсење многих мртваца, и остала чудеса што је творио, па ћу указати једино на крст, који је славнији од свега осталог^[1] А Свети Дамаскин, као допуњујући ову блавест, вели: Свако дело и чудо Христово је превелико, и божанствено, и чудесно, али је часни крст Његов чудеснији од свега.^[2]

Нови Завет је сав у свештеној и неизрецивој тајни крста Христовог. Све новозаветне истине и сва новозаветна добра корене се у тајни Богочовекова крста и црпу из ње своју спасоносну и животворну силу, али и своју божанску тајанственост. Једно је очигледно: свеспасоносна сила крста Христовог пружа се за човеком у свима његовим понорима, и страстима, и пороцима, и гресима, и слабостима, обухвата га целог, спасава, искупљује, очишћује, освећује, обогочовечује, охристовљује.

Својим богоочишћеним, и богоосвећеним, и богопросвећеним умом сав погружен у понорне дубине Богочовековог подвига спасења света, Свети Василије Велики благовести: Крстом је извршен Христов домострој спасења.^[3] А Свети Григорије Палама христомудри, сабирајући све апостолско-светоотачке благовести у једну блавест, у једну свеблавест, благовести: у крсту Господњем показан је сав домострој спасења — *πάσαν τὴν οἰκονομίαν*, извршен за време боравка Господњег на земљи, и сва тајна тога домостроја садржи се у њему.^[4] Отуда и светоотачка богомудра блавест: Крст је темељ Цркве, тврђава васељене. Крст је сила немоћнима, лекар болнима. Крст је очишћење губавима, опорављење ослабљенима. Крст је хлеб гладнима, извор жеднима. Христос је сав био на крсту, и у исто време сав боравио у свему.^[5] — Премудри философ Духа Светога, Свети Јован Дамаскин, благовести: Крст Христов нас обуче у ипостасну премудрост Божју и силу — *τὴν ἐνυπόστατον τοῦ Θεοῦ σοφίαν καὶ δύναμιν*.^[6] Ненадмашни Златоусти блавестник благовести: Шта то крст није учинио? Он је дао учење о бесмртности душе, о васкрсењу тела, о презирању земаљских блага, о чежњи за будућим благом; он је људе начинио анђелима; њиме су сви и свуда постали философи и способни за сваку врлину.^[7] Крст је основао Цркву. Крст је темељ врлинама. Крст је отворио рај.^[8]

Зато што је чудесни Спаситељ своју спасоносну животворну силу усредредио у крсту, и сву Личност своју унео у њега, крст је постао: знак Сина Човечијег,^[9] знак Његов и на земљи и на небу, знак по коме Га познају и распознају сва земаљска и небеска бића. Пошто је Господ Христос, са свима својим бескрајним божанским моћима, и истинама, и тајнама, сав у крсту свом, то је Његов часни крст постао свепобедни победник у свима световима, свепобедни спаситељ од свих грехова, од свих смрти, од свих ђавола. у крсту је „неизреченое смотрение“, неисказани домострој спасења, зато је тајна крста недокучљива: непостижимое распјатија таинство.^[10]

Због недокучљиве, но и свеспасоносне тајанствености часнога крста, сва богаслужења Страсне седмице, нарочито она на Велики Четвртак и Петак, испуњена су молитвеним дивљењем и дирљивом захвалношћу распетом Богочовеку, Спаситељу. И дивљење и захвалност захваћени су усхићењем, које сваку молитву завршава ридајним: непостижине Господи! — Да, ваистину је непостижно уму, ваистину несхватљиво: да Богочовек страдањем и крстом спасава свет, и смрћу сатире грех, смрт и ђавола. Да, непостижно и несхватљиво, али истинито и стварно: истинито најубедљивијом истинитошћу и стварно најнеуклонљивијом стварношћу, јер је богочовечанска реалност и истинитост бескрајно шира од ума људског и логике људске. По среди је неизмерна тајна спасења рода људског Трисветим Божанством. Крст је саставни део те пресвете тајне спасења. Она се корени у Тросунчаном Богу, пружа се кроз оваплоћеиог

Догоса и размрежује у човеку, у твари, у свима бићима. Све то тоне у слатку тајну Богочовекове Личности.

Све богочовечанске силе часнога крста, сва свеспасоносност крста, сва свенеопходност крста, сва чудотворност крста, сва свепобедност крста описане су апостолски богонадахнуто и светоотачки богомудро у молитвеном богословљу Цркве. у то речито убеђује најлетимичнији осврт на тај раскошни рај црквене богомудрости, рај бесмртне миомирисне богочовечности.

Часним Крстом својим Господ Христос је ђавола посрамио, и васкрсењем жаоку греха отупио, и од смрти нас спасао.^[11] Спас је крстом ад заробио, смрт уништио, свет просветио.^[12] Васкрсе Исус из гроба, као што прорече, даде нам живот вечни и велику милост.^[13] Господ је крстом својим отворио разбојнику рај.^[14] Крстом би уништена идолопоклоничка заблуда и демонска сила смрвљена.^[15] — Голгота постаде рај онога тренутка када дрво крсно би пободено, и одмах роди грозд живота — Спаса Христа.^[16] Певајмо добровољно распетог Спаса и Избавитеља нашег, јер прикова на крст грехе људске избављајући од заблуде род људски.^[17] — Драговољно претрпевши распеће, Спасе, ослободио си људе смртности и просветио нас силом крста, подаривши нам живот.^[18] — Родивши живот и Господара смрти, Свебеспрекорна, ти си зауставила јуриш смрти; моли Њега да умртви грехе наше и спасе душе наше.¹⁹

Ми се молимо распетом Господу: Крст Твој Христe, иако је као вештаствена стварност видљив, али је одевен божанском силом; притом јављајући се свету као вештаствена стварност, он мислено чудотвори наше спасење; клањајући се њему; ми Те слаavimo, Спасе.^[19] — Подигао си се на крст, и стропошта се враг; и ми пали подигосмо се, и постадосмо житељи раја, Христe, славећи силу царства Твога.^[20] — Силом крста Твога, Христe, утврди помисао моју, да бих певао и славио Твоје распеће.^[21] — Господе, крст Твој јесте живот и васкрсење људима Твојим; надајући се на њега. певамо Тебе васкрслог Бога нашег: помилуј нас.^[22] — Крст Твој, Господе, отвори рај роду људском; и избавивши се од смртности, ми певамо Тебе, распетог телом Бога нашег, помилуј нас.^[23] Ограђивани крстом ми се противимо ђаволу, не бојећи се његових замки и лајања.^[24] Крстом својим Господ је разрушио смрт, и отворио разбојнику рај.^[25] — Крстом сишавши у ад, Господ је мене саваскрсао.^[26] — Охрабрени Спасовим крстом и васкрсењем ми се смело молимо: Господе, дао си нам оружје против ђавола — крст: јер ђаво дрхти и тресе се не будући у стању гледати на силу његову; крст мртве подиже, и смрт обезоружава. Тога ради клањамо се погребу Твоме и васкрсењу.^[27] — Господе, васкрсао си, и дао си бесмртност душама нашим.^[28] — Пострадао си крстом, Нестрадални Божанством, да нас ослободиш од робовања ђаволу, и обесмртивши животвориш нас, Христe Боже васкрсењем Твојим, Човекољупче.^[29] —

Узневши се на крст, Христe Боже, спасао си род људски.^[30] Христос крстом спасава свет као Бог.^[31] Рај, затворен грехом човековим, отвори се распетим и васкрслим Господом Христом. Зато се ми са вером и надом молимо: Крстом Твојим, Спасе, отвори се рај, и осуђени човек опет уђе у њега, величајући Твоју доброту.^[32] — Крстом Твојим Христe, постаде једно стадо од Анђела и људи, и једна Црква — και μία 'Εκκλησία; небо и земља весели се; Господе, слава Теби.^[33]

Са посебном богонадахнутошћу слави се и велича крст у богослужењима о празнику **Крстовдан**, од 13. до 21. септембра. Молитвена мисао Цркве богоречито казује богочовечанске истине о крсту. Прва очигледна крстовданска истина: Крст — „непобедива победа побожности“, побеђује све демоне, сва искушења, све грехе, сва зла, све смрти. Крст — „врата раја“; „Њиме се смртност разори, и уништи сила смрти, и узнесомо се са земље на небо“. Крст је: наставник слепих, лекар немоћних, васкрсење свих умрлих; крстом процвета бесмртност. Крстом бива спасење и обожење: земни се крстом обожише; ђаво би потпуно смрвљен; крст благодаћу освећује оне који га целивају, јер је извор светиње и свима узрок обожења. Крстом се ум наш проовећује; грлећи преславни крст Гооподњи, ми се просвећујемо и страсти одгонимо. Христос крстом посред срца прободe ђавола, и адских окова ослободи све. Сунцезрачан је крст Гасподњи, целивајући га са вером, душе нам се просвећују. Крст је извор бесмрћа, избављење целoга света. у многим молитвама ми се крсту обраћамо као живом бићу, просто као некој живој личности. Тако, ми се молимо: Крсте свечасни, целивајући те уснама и срцем, ми црпимо освећење, здравље и спасење свагда.

Крстовданска молитвена мисао својом богочовечанском свеистинитошћу бруји из Цркве небом и земљом: На крсту Господ уби онога који је нас убио, оживе умртвљене, украси их, и као милосрдан удостоји их живети на небесима. Крст: похвала Верних, тврђава страдалника, спаситељ свих преподобних. Данас, на Крстовдан, крст се уздиже, и демони беже; данас се сва твар осдободи смртности: јер нам ради крста засијаше сви дарови. „Крст је сила и тврђава Цркве" И отуда наш молитвени узлет ка небу и наднебесју: „Крсте Христов, узданицо хришћана, наставниче заблуделих, пристаниште витланих буром, победо у биткама, тврђаво васељене, лекару болесних, васкрсење мртвих, помилуј нас",

„Знак Сина Човечијег" = Знак Богочовека Христа Знак Цркве Православне — Крст, на свему је Богочовечијем; и свепобедна сила његова лије се на сву твар видљиву и невидљиву, и чува је од свега смртног, од свега демонског. од свега злог, и обогаћује бесмртношћу, врлинама, богочовечношћу. И ми радосно кличемо: „Крст је чувар целе васељене; крст је красота Цркве; крст је моћ владара; крст је тврђава верника; крст је слава анђела и помор демона".

Богочовечанска је истина и стварност: Крстом би потпуно прождрта смрт. Крст је лествица којом узлазимо на небеса. Крст је савршено избављење палог Адама. Усред земље Бог је устројио спасење: крст и васкрсење. Крст је свеоружје побожности. Крст је поборник праведних и спа ситељ преподобних. Христос као Бог крстом спасава род људски. у крсту је занавек васкрсење свету. Крст Господњи јесте васкрсење свих. Крст се уздиже, и демони се разгоне; разбојник отвара врата Едема; смрт се умртвљује, и сада је она пуста. — И онда овај молитвени вапај: Умртвивши страсти тела и духа, постарајмо се уздигнути се крстом од земаљског у небеско, сараспевши се Господу Христу.

Нема сумње, крст и васкрсење сачињавају двоједну стварност, двоједну истину, двоједну силу Спасовог Богочовечанског домостроја спасења, Богочовечанског домостроја обожења. И зато светолитургиски исповедамо и благодаримо: Видевши васкрсење Христово, поклонимо се светоме Господу Исусу, јединоме Безгрешноме. Крсту Твоме клањамо се, Христе, и свето васкрсење Твоје певамо и славимо, јер си Ти Бог наш, и осим Тебе другога не знамо, име Твоје именујемо. Ходите сви верни, поклонимо се светом васкрсењу Христовом. Јер, где, кроз крст дође радост целоме свету. Увек благосиљајући Господа, певајмо васкрсење Његово; јер ради нас, претрпевши крст, смрћу смрт разруши.

Опет и опет: Крсту Твоме клањамо се, Господе, и свето васкрсење Твоје славимо.[\[34\]](#)

НАПОМЕНЕ:

[\[1\]](#) Толкован. на пророка Исаију, гл. 28, ст. 16; Творен. Св. Ј.

Златоуста, г. VI, кн. I, стр. 169. — С. Петербург, 1900 [\[2\]](#) De fide, IV, 11; P. gr. t. 94, col. 1128.

[\[3\]](#) Comment. in Isai, cap. 11, v. 12; P. gr. t. 30, col. 557 B.

[\[4\]](#) Nomil. XI, ; P gr. 1. 151,col. 144 B. [\[5\]](#) Св. Јефрем Сирин,

Пјеснопјение на Рождество Христово 3; стр.

327. — Творен. Св. Јефрема Сирина, част трет., Москва 1849.

[6] De fide, IV, 11; P. gr. t. 94, col. 1129 A.

[7] Св. Златоуст, Јн. 1 Cor. Homil. 4, 3; P. gr. t. 61, col. 35.

[8] Он, Јн Math. Homil. 54, 5; P. gr. t. 58, col. 538 [9] Мт. 24, 30; ср. Откр. 1, 7. [10] В недјељу четвртују по Пасце на утрени, сједален. — Ср. Св. Дамаскин, Homil. in Sabbatum sanctum 1; P. цг. t. 96, col. 601 BCD.

[11] Субота, на Госп. возвах стихира; Глас 5, Октоих.

[12] тамо, стихир, восточ.

[13] тамо, на јутрењу, стихир.

[14] тамо, Недеља јутро, на Хвалитех стихире; Глас 5, Октоих. [15] Уторник, на повечер., Канон Пресв. Богородици, песма 6; Гл. 5, Октоих.

[16] Среда, јутрење, сједални крста; Глас 5, Октоих.

[17] тамо.

[18] тамо.

[19] тамо, четвртак вече, на стихов. стихире; Глас 5, Октоих.

[20] тамо, Канон крсту, песма 1; Глас 5, Октоих.

[21] тамо, песма 3.

[22] Недеља, јутрење, на хвалитех стихире; Глас 6, Октоих.

[23] Уторник, вече, на стихов. стихире; Глас 6, Октоих.

[24] Среда, јутрење, на стихов. стихире крста; Глас 6, Октоих.

[25] тропар 7. гласа; Октоих.

[26] Недеља, јутрење, Канон крстоваскрсан, Песма 3; Глас 6, Октоих.

[27] тамо, на хвалитех стихире; Глас 8, Октоих.

[28] тамо.

[29] тамо.

[30] Уторак, вечерње, на стихов. стихире крста; Глас 8, Октоих.

[31] Среда, јутрење, сједални крста; Глас 8, Октоих.

[32] Петак, Јутрење, Канон крсту, песма 4; Глас 8, Октоих.

[33] Петак друге недеље по Ускрсу, јутрење, на хвалитех стихире. [34] Овопоглавље о *побожном поштовању* Часног крста читати у вези са оним што је речено о крсту и страдању Спасовом у другој књизи моје *Догматике*, стр. 367–534. Са овим додатком: крсту су посвећена и два дана у седмици: среда и петак. Поред тога: крсту су посвећени и многи канони, стихире, молитве, акатисти.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

БОГОЧОВЕК КАО СУДИЈА

Есхатологија

Загробни живот

Целокупну еванђелску благовест о човеку и о спасењу, о обогочовечењу човека, Богочовек Господ Христос заснива на истини: човек је боголико, и зато бесмртно биће, биће саздано за живот вечни. Господ Христос поступа са човеком као са бесмртним бићем кога је смрт унаказила и учинила смртним, и кога треба лечити и спасавати од смрти бесмртношћу и животом вечним. Све се у Еванђељу своди на то, како да се човеку осигура бесмртност и живот вечни. То је основна благовест Богочовека.

Може се рећи: Христово Еванђеље је Еванђеље о вечном животу човековом, животу који почиње на земљи а продужава се у другом свету. Спаситељ је и дошао у наш свет да уништи смрт и обасја живот човеков у оба два света, и у земаљском и у загробном.^[1] По Спаситељевом божанском учењу: овај живот на земљи јесте темељ на коме се зида живот вечни.^[2] Веровати у Богочовека Христа значи: непрестано се борити и мучити за живот вечни, на који је човек и позван када га је Бог створио боголиким.^[3] у самој ствари, сви хришћанинови напори, подвизи и врлине имају за циљ: помоћу њих достићи у васкрсење мртвих, осигурати себи живот вечни.^[4] Господ Христос је и дошао у овај свет: „да свему да живот вечни“.^[5]

Својим Еванђељем Господ Христос је обухватио живот човеков и у овом и у загробном свету. Еванђеље Христово је не само блага вест за човека у овом свету него и у оном. Човеков живот иза гроба природна је и логична последица његовог живота у овом свету. То је једна од главних еванђелских истина. Спаситељева благовест озагробном животу човековом казује нам шта бива са човеком када телом умре а бесмртном душом крене у онај свет, каква је њена тамошња судбина и каква њена вечност.

НАПОМЕНЕ:

^[1] Ср. 2 Тм. 1, 10.

^[2] 1 Тм. 6, 19

^[3] 1 Тм. 6, 12.

^[4] Флб. 3, 8-14

^[5] Јн.17,2

ПРЕПОДОБНИ ЛУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

БОГОЧОВЕК КАО СУДИЈА

Есхатологија

Смрт тела и бесмртност душе

Смрћу се назива тајанствено раздвајање душе од тела, привремени растанак душе и тела. При томе тело губи животворну силу и предаје се трулежи и распадању, а душа остаје да живи сама у своме бестелесном бићу. Отуда се у Светом Писму смрт назива: одласком душе из тела,[\[1\]](#) спавањем у коме тело заспи,[\[2\]](#) повратком тела у земљу и бесмртног духа Богу.[\[3\]](#)

У Откривењу је на врло јасан и очигледан начин показана и посведочена и смртност тела људског и бесмртност душе људске. Душа људска је бесмртна јер је боголика, јер је саздана по облику бесмртнога Бога.[\[4\]](#) Добивши дух од Бога, сваки је човек бесмртан душом.[\[5\]](#) Као бесмртан, дух се по смрти тела човековог враћа Богу који га је дао.[\[6\]](#)

Својом бесмртношћу душа људска је једина апсолутна вредност у свету човечанском; на њој се и зида сав богочовечански домострој божанске истине и спасења. Јер да је човек смртан душом, сав би Спаситељев подвиг био утопија и обмана, и хришћани би били најнесрећнији људи, пошто је њихов живот на земљи непрекидно страдање ради вечног живота на небу.[\[7\]](#) Ако је душа смртна, онда нема васкрсења мртвих; нема ли васкрсења мртвих, бесмислен је и Христос и вера у Њега.[\[8\]](#) Спаситељ управо на бесмртности душе људске заснива и могућност и саму стварност васкрсења мртвих, јер се душа не може убити.[\[9\]](#) Душа живи у иловачном телу да по смрти изиђе из њега и уђе у небески свет где вечност царује и влада.[\[10\]](#) Својом причом обогаташу и Лазару Спаситељ показује да је бесмртна не само праведна душа Лазарева већ исто тако и грешна душа богаташева.[\[11\]](#)

НАПОМЕНЕ:

- [1] 2 Тм. 4, 6; Флб. 1, 23; Јов. 10, 21.
- [2] Д. А. 13, 16 ; Јн. 11, 12; Лк. 8, 52; Мт. 9, 24; Мк. 5, 39.
- [3] Екл. 12, 7; ср. 1 Мојс. 2, 7; 3, 19.
- [4] 1 Мојс. 1, 26; Прем. Сол. 2, 23.
- [5] Прем. Сол. 12, 1.
- [6] Екл. 12, 7; Јн. 5, 24; 3, 16; 7, 37—39; 14, 19; 6, 40; 3, 36; 6, 54; 20, 31; 1 Тм. 6, 12; 2 Кор. 4, 18.
- [7] Ср. 1 Кор. 15, 19. 30—32; 2 Кор. 4, 16—18.
- [8] Ср. 1 Кор. 15, 13—14.
- [9] Ср. Мт. 10, 28.
- [10] 2 Кор. 5, 1.
- [11] Лк. 16, 22—31.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

БОГОЧОВЕК КАО СУДИЈА
Есхатологија

Посебни суд

Природно је да Бог који је Творац, Спаситељ и Посветитељ буде у исто време и Судија. Јер као Творац, Он нам је дао живот; као Спаситељ, Он нас је спасао од греха, смрти и ђавола; као Посветитељ, Он нам је у Цркви дао сва средства за освећење, спасење и обожење; као Судија, Он цени, суди и просуђује како смо се користили животом који нам је дао и средствима спасења која нам је у Цркви оставио.

По учењу Светог Откривења Последњи суд над светом припада Господу Христу, пошто је Он Спаситељ света. у Светом Писму се вели: Бог Отац сав суд даде Сину.^[1] Овај суд над светом Господ Христос ће обавити при Свом Другом доласку, јер ће онда доћи „да суди живима и мртвима”. И то ће бити завршни суд. Но и пре тога Господ врши претходни суд над сваким човеком чим умре и душа његова отиде из овог у онај свет. Овај суд се назива Посебни суд. На овом Посебном суду Господ одређује души удео у загробном животу све до општег васкрсења тела каје ће бити при Другом доласку Господа Христа.

На Посебном суду Господ додељује праведним душама привремено и непотпуно блаженство, а грешним душама — привремено и непотпуно мучење. При томе Бог узима у обзир целокупно морално стање душе у тренутку смрти: сву садржину душе са којом је она ушла у загробни свет. Но ту је од пресудног значаја однос човеков за живота на земљи према Тројичном Божанству, према спаситељском подвигу Господа Христа, и према Богочовечанском телу Његовом — Цркви.

Спаситељева прича о богаташу и Лазару јасно показује да по смрти одмах настаје суд над душом свакога човека, после кога ова одлази или у место блаженства и радости, или у место мучења и жалости.^[2] И једно и друго место додељују се с обзиром на земаљски живот човека.^[3]

Неизмерно христочежњиви небовидац, свети Апостол Павле, који је за живота на земљи био узнесен до трећег неба, узнесен и у сами рај, и видео тајне загробног света, одређено и јасно учи о Посебном суду: Људима је одређено једанпут умрети, а по том суд.^[4] Он на то указује још када говори о наградама које се одмах после смрти добијају за еванђелске подвиге на земљи.^[5]

Сам начин на који се обавља Посебни суд, тајанственошћу својом понире у безобални бездани океан неизбројивих небеских тајни Божјих. Ради спасења нашег нама је донекле откривена Богом и тајна Посебног суда; и то откривена преко светих Апостола и светих Отаца, јер су они својим богоугодним животом постали присни Богу, „домаћи Богу”.^[6] Својим охристовљеним умом („ми ум Христов имамо” — 1 Кор. 2, 16) они су проникли у ту небеску тајну, уколико се она може открити људској природи а да не нашкоди општем плану богочовечанског домостроја спасења. Посвемуштоониблаговесте о томе, види се јасно да душу човекову, по њеном изласку из тела, сусрећу бестелесни духови, и свети Анђели и зли дуси, и прате је на путу кроз разна судска подручја, на којима она полаже рачун о васцелом животу свом на земљи: о свима својим мислима, осећањима, жељама, речима, поступцима, делима, на основу којих се њој додељује удео у загробном животу и свету.

Много је светопредањских сведочанстава о томе. Споменућемо само нека од њих. Митарства су нека врста царинарница, на које наилазе душе умрлих људи улазећи ка престолу Небеског Судије. На митарствима стоје духови зла и траже од сваке душе царину или откуп за грехе које је починила. Та царина, тај откуп састоји се у добрим делима, супротним учињеном греху. Назив: митарства и митари (= царинарнице и цариници), позајмљен је из јеврејске историје. Код Јевреја митарима су се изазивали лица, одређена од Римљана за скупљање пореза. При том послу, митари су употребљавали сва могућа средства, само да би што више скупили дажбина. Митари су стајали код нарочитих царинарница, или трошаринских станица, и наплаћивали за преношену робу трошарину. Те трошаринске станице називале су се митнице, митарства. Овај назив хришћански писци су употребили и назвали митарствима она места у ваздуху између земље и неба, на којима зли дуси задржавају душе покојника при њиховом узлазу ка Престолу Господњем, истражују њихове грехе, старајући се да их окриве за све могуће грехе, и на тај начин низведу у ад.

Суштину учења о митарствима богомудро је изразио Свети Кирил Александријски (+444) у овоме знаменитом спису: Реч о исходу душе (Λογος περι εξόδου της ψυχης). Тамо се каже: „При разлучењу душе наше са телом, стаће пред нас, с једне стране, војска и Силе Небеске, с друге — власти таме, старешине ваздушних митарстава, изобличитељи наших дела. Угледавши их, душа ће задрхтати и устрептати; и у тој пометености и ужасу она ће тражити себи заштиту у Анђела Божјих. Но и примљена од Анђела и под њиховим окриљем пролазећи ваздушно пространство и улазећи на висину, она ће наићи на разна митарства која ће јој препречавати пут њен у Царство, заустављати и задржавати њено стремљење ка Царству. На сваком од ових тражиће се рачуна за посебне грехе ... Свака страст, сваки грех имаће своје митаре и истјазатеље. При томе ће бити присутне и божанске Силе и збор нечистих духова; и док ће божанске Силе износити врлине, дотле ће нечисти дуси изобличавати грехе њене ... И ако се душа због побожног и богоугодног живота свог покаже достојна награде, узеће је Анђели она њене устрашиво полетети к Царству . . . Ако се пак, напротив, покаже да је она проводила живот у нераду и неуздржању, онда ће она чути онај страшни глас: Нека се узме безбожник, нека не види славе Господње;^[7] тада ће је оставити Анђели Божји и узеће је страшни демони; и душа, везана нераздрешивим узама, строваљује се у тамнице пакла".

Најпотпуније светопредањско учење о митарствима налази се у „Житију преподобног Василија Новог”.^[8] Блажена Теодора, ученица и добротворка Светог Василија Новог, по светитељевом благослову, у виђењу после смрти описује врлинском ученику светитељевом Григорију своју смрт и ходање по митарствима.

Чедо Григорије, говораше она, када се мој живот приближи крају, и настаде час разлучења од тела, ја видех где око одра мог стоји мноштво ђавола. Лица им беху црна као угаљ и катрањ, очи као жеравице, а поглед тако страشان као и сам пакао огњени. И они стадоше грајати и пометњу стварати: једни рикаху као марва и зверови, други лајаху као пси, трећи завијаху као вуци, четврти гроктаху као свиње, и ови бесно гледаху у мене, пређаху ми, наваљиваху на мене шкргућући зубима, жељни да ме одмах прогутају. И спремаху хартије као очекујући долазак неког судије, и отвараху књиге у којима беху описана сва моја зла дела. Тада убога душа моја беше у великом страху и трепету. И мало ми беху самртне муке, него ми и тај грозни приказ страшних и опаких ђавола беше као друга свестрашна смрт. Одвртах очи тамо-амо, да не гледам њихова одвратна лица, нити им глас чујем, али их не могах избећи, јер их безброј њих видех свуда како се деру и вичу, и не беше никога да ми помогне. у таквој невољи, сва изнемогла, ја угледах где ми долазе два светлоносна Анђела Божја у облику дивних младића, чију је лепоту немогуће исказати. Лица им беху веома светла, очи — пуне љубави, коса на глави као снег бела са златастим преливањем, одећа им беше као муња, златним појасима беху крстолико опасани преко груди. Приближивши се моме одру, они стадоше с моје десне стране, тихо разговарајући нешто међу собом. Кад их видех, срце ми се обрадова, и ја весело гледах у њих. А они црни ђаволи, видевши их уздрхташе, и одступише подаље. И један светлоносни младић с јарошћу им довикну: О бестидни, проклети, мрачни и злобни непријатељи рода људског! зашто свагда ви први дотрчите код оних који умиру и, надајући дреку, плашите и смућујете сваку душу која се разлучује од тела? Али, немојте се много радовати, јер овде нећете наћи ништа, пошто је са овом душом Божје милосрђе, и нема вам у њој удела ни исета.

Када то Анђео рече, одмах се демони ускомешаше, надајући силну дреку и вику. И стадоше износити зла дела моја од младости учињена, и говораху: Ништа у њој немамо, је ли? А ови греси чији су? Не учини ли она те и те грехе.? — Тако вичући они очекиваху смрт. И гле, смрт наиђе ричући као лав, веома страшна по изгледу; некако је личила на човека, али није имала меса на телу, сва је била састављена од голих костију људских. А носила је разноврсна оруђа за мучење: мачеве, стреле, копља, косе, српове, остане, тестере, секире, тесле, чекиће, удице, и нека друга непозната оруђа. Угледавши то, јадна душа моја уздрхта од страха. А свети Анђели рекоше смрти: Шта оклеваш? Разреши ову душу од тела, разреши је брзо и кротко, јер нема велике терете греховне. — И она ми одмах приђе: узме мали чекић и стаде ми одсецати најпре ноге, затим руке, па онда ми другим оруђима одузе све остале делове тела. И ја не имађах руке ни ноге, и цело ми се тело умртви, те не могах више да се покренем. Затим узме теслу и одсече ми главу, те више не могах покренути главу, јер ми постаде туђа. После свега тога она направи у чаши неку течност, принесе ми је устима и натера ме да је попијем. Но тај напиток беше тако горак, да се душа моја сва устресе, и

искочи из тела као силом истргнута. И одмах је светлонооони Анђели узеше на своје руке. И осврнувши се назад ја видех тело моје где лежи мртво, неосетљиво и непомично. Као кад неко свуче своје одело и баци га, па гледа на њега, тако и ја гледах на своје тело као на одело које сам свукла. И чуђах се веома.

Док су ме свети Анђели држали, опколише нас многи ђаволи, вичући: Та душа има мноштво грехова, она мора да нам одговара! — И показиваху моје грехе. А свети Анђели стадоше тражити моја добра дела, и нађоше, колико сам благодаћу Господњом била учинила. И скупише сва добра што сам била учинила: милостињу што сам уделила убогима, или сам гладнога нахранила, или жеднога напојила, или голога оденула, или странца у дом примила и угостила, или светима послужила, или болесника посетила, или сужње у тамници обишла и помогла им; или кад сам с усрђем у цркву отишла и са умилењем и сузама се молила, или сам пажљиво слушала црквене молитве и песме, или сам донела цркви тамјан и свеће или неки други поклон, или сам јелеј сипала у кандила пред светим иконама, или сам иконе побожно целивала; или што сам постила среду и петак и све свете постове, и колико сам метанија направила и ноћна бденија одржала, и када сам од срца уздахнула к Богу, и када сам плакала због грехова својих, и када сам исповедала Богу пред духовним оцем грехе своје и искрено се за њих кајала и испаштала; или што сам добро учинила ближњем, и што се нисам наљутила на непријатеље, и што сам отрпела неку увреду и злостављање, и што нисам злопамтила, и што сам за зло добрим узвраћала, и што сам се понизила, и што сам над туђом бедом уздахнула и сажалила се, и што сам саосетила патницима, и што сам утешила плачнога, и што сам коме помогла, и што сам коме у добром делу припомогла, и што сам неког од зла одвратила, и што очи своје окренух од таштине, и што језик свој уздржах од заклетве, лажи, клевете и празнословља; и сва друга моја, чак и најмања добра дела, свети Анђели сабираху, и спремаху се да их ставе на теразије насупрот мојим злим делима. А ђаволи, видећи то, шкргутаху на мене зубима, јер су желели да ме одмах дограбе из руку анђелских и одвуку на дно пакла.

Блажена Теодора продужи казивати: у то време тамо се неочекивано појави преподобни отац наш Василије, и рече светим Анђелима: Господо моја, ова ми је душа много послужила у старости мојој. Стога се за њу молих Богу, и Он ми је подари. — Рекавши то, он извуче из својих недара црвену кесу пуну, и даде је светим Анђелима говорећи: Када будете пролазили ваздушна митарства, и зли дуси стану истјаавати ову душу, ви је откупљујте овим од њених дугова. Јер, благодаћу Божјом, ја сам богат. Својим знојем и трудом сабрао сам велико благо, и ову кесу поклањам оној души која ми је послужила. — Пошто то рече, он оде. А зли дуси, видевши то беху у недоумици, и посташе невидљиви. у том опет дође угодник Божји Василије, доневши са собом много судова пуних чистога јелеја и скупоценог мира. И отварајући један за другим он их изливаше на мене, и ја се испуних

духовног миомира, и осетих како се промених и постадох веома оветла. Тада преподобни опет рече светим Анђелима: Господо моја, када све што треба свршите овој души, онда је одведите у дом који ми је од Бога уготовљен да тамо живи. — Рекавши то, он постаде невидљив. А свети Анђели ме узеше, и иђасмо по ваздуху на Исток.

Док смо путовали са земље ка небу, среташе нас најпре ваздушни дуси првог митарства. На првом митарству се истражују греси, учињени речима људским, речима празним, бесмисленим, ружним, непромишљеним. И ми одмах застадосмо тамо. И ђаволи изнесе књиге, у којима беху записане све моје речи, које сам изговорила од младости: све што сам ма кад проговорила непотребно, и глупо, а нарочито све што сам ружно говорила, и шале из младости, и смешке, што је уобичајено код младежи. Видех тамо записане све моје луде речи, непристојне разговоре, световне безобразне песме, неумесне усклике, смејања и кикотања. И ђаволи ме оптуживаху због тога, указујући време и места и лица, када сам, где и са ким тапште разговоре водила, и речима својим гневела Бога, а нисам то уписивала себи у грехе, нити исповедила духовном оцу, нити се кајала. Видећи то, ја сам ћутала као нема, немајући шта да одго ворим злим дусима, јер су ме с правом оптуживали. Само сам се чудила у себи, како то они нису заборавили, а прошло је толико година, и ја сам све то давно заборавила, да ми ни касније на ум падало није. А они ми све то потанко излагаху као да сам данас то говорила. И ја се присећих да је све то било тако. И док сам ја постиђена ћутала, и уједно дрхтала од страха, свети Анђели који су ме водили изнесе насупрот тим (мојим гресима нешто од мојих каснијих добрих дела, недостатак допунише од дара преподобног Василија, оца мог, те ме откупише, и ми кренусмо даље.

И приближисмо се другоме митарству, митарству за лаж. На њему се истражује свака лажна реч, а нарочито кривоклетства, празна призивања имена Господња, лажна сведочења, неиспуњавање завета датих Богу, нетачно исповедање овојих грехова, и друге сличне лажне ствари. Духови овог митарства су љути и свирепи, упорни и цепидлаке.

Чим нас зауставише, одмах ме стадоше подробно испитивати. И оптужише ме за две ствари: прво, понекад сам слагала у ситницама, а то нисам уписивала себи у грех, и друго. много пута нисам од стида све тачно исповедила пред својим духовним оцем. И због тога зли дуси ликоваху, и хођаху да ме отму из руку мојих водилаца. Али свети Анђели оставише против тих мојих грехова нешто од мојих добрих дела, а остало надокнадише даром оца мог, и тако ме откупише. И ми несметано кренусмо навише.

Затим стигосмо, вели блажена Теодора, до трећег митарства, митарства за осуђивање и клевету. Кад нас тамо зауставише, ја увидех како је тежак грех осуђивати ближњега, и како је велико зло другога клеветати,

осуђивати, срамотити, грдити и исмевати, и туђем се греху потсмевати а овоје грехе не видети. Јер такве опаки иследници опако испитују као антихристе, који су на себе узели улогу Христову, и прогласили себе судијама својих ближњих, док су сами заслужили безбројне осуде. Но благодаћу Христовом, у мени мало што тамо нађоше. Јер сам се целог живота свог будно чувала да никог не осудим, нити оклеветам, нити да се коме потсмевам, нити кога да грдим. Истина, понекад слушајући друге где осуђују, или клеветају, или се коме потсмевају, ја обратих извесну пажњу или из необазривости додадох по коју безначајну реч, па се одмах тргох у себи. Али, и то ми овде од иследника би оцењено као осуђивање и клевета. Но и ту ме свети Анђели откупише даром преподобног Василија, па кренусмо навише.

И дођосмо до митарства, званог митарство за стомакоугађање. И одмах изјурише пред нас ти опаки дуси. Лица им беху страховито одвратна, јер они изражаваху собом сластољубиве чревоугоднике и грозне пијанце. И једни од њих ношаху послужавнике с јелима, други чаше и бокале са пићима. у ствари та јела и та пића беху смрдљив гној и одвратна бљувотина. И прављаху се да су пресити и пијани, и играху уз музику, и све чињаху исмевајући грешне душе које довођаху на њихово митарство. Ови духови нас опколише као пси, и зауставише. И одмах изнесоше пред мене сва моја преједања, и када тајно једох, и када преко мере и потребе једох, и кад као свиња једох без молитве и не прекрстивши се, и кад за време светих постова једох пре но што је црквеним правилом прописано, и кад што због неуздражања окусих пре обеда, и кад за трпезом преко мере једох. Исто тако они ми показаше сва моја опијања, изно сећи ми чаше и бокале из којих сам пила, и број испијених чаша, и говораху ми: толико си чаша попила у то и то време, на тој и на тој гозби, са тим и тим људима. А у друго време и на другом месту толико си чаша попила, и опила си се да ниси знала за себе, и повраћала си. А тамо и тамо пила си вина и друга пића, и много си пирировала, и уз свирку и музику играла, певала, скакала, једва су те кући одвели, толико си се била напила. Усто ми показиваху и оно што сам некад у недељне или празничне дане случајно попила пре свете Литургије. Све то и многа моја друга угађања. стомаку они ми изношаху, и истраживаху, и радоваху се, као да ме већ имају у својим рукама, жељни да ме у пакао одведу. А ја дрхтах, видећи себе тако окривљену, и немајући чиме да се браним. Но свети Анђели, узевши колико треба од дара преподобног Василија, откупише ме. А ђаволи на то повикаше, и силно се узнемирише, грајећи: Пропаде нам труд, пропаде нам нада! и бацаху по ваздуху хартије на којима беху исписани моји греси. Гледајући то, ја се радовах. И ми кренусмо одатле безбедно.

Затим стигосмо до петог митарства, митарства за лењост. На њему се истражују сви дани и часови, проведени у нераду, и задржавају готовани, који од туђег труда живе а сами неће да раде, и радници који примају плату

а не раде колико треба. Тамо се истјазавају и они који се не старају око слављења Бога, и лење се у празничне и недељне дане да иду на јутрење, и на свету Литургију, и на друга богослужења. Тамо се испитује мрзовоља и нехат, и потанко истражује свачија лењост и нестарање о души својој. И многи се одатле низводе у понор. И мене тамо много испитиваху, и не бих се могла ослободити дуга због грехова те врсте, да мој недостатак не би допуњен даром преподобног Василија. Тако откупљену, одведоше ме одатле.

И потом наиђосмо на шесто митарство, митарство за крађу. На њему нас кратко задржаше. И пошто нешто мало дадосмо, прођосмо. Јер ми не нађоше никакву крађу, осим неких врло ситних које сам у дстињству починила из незнања.

Одатле дођосмо на седмо митарство, митарство за среброљубље и тврдичлук. Но и њега брзо прођосмо. Јер ме је Господ целог живота штитио; нисам се патила око многог стицања, нити сам била среброљубива; била сам задовољна оним што ми је Господ слао; нисам била тврдица, већ сам радо давала невољнима од онога што сам имала.

Идући навише, наиђосмо на осмо митарство, митарство за камату. Ту истјазавају оне што дају новац под интерес, и оне који нечасним начином зарађују, и зеленаше, и оне који туђе присвајају. Тамошњи иследници ме врло брижљиво испиташе, и пошто ништа не нађоше, шкргутаху на ме зубима. А ми кренусмо даље, благодаревши Бога.

Онда стигосмо на девето митарство, митарство за неправду. На њему се испитују све неправедне судије, подмитљиве судије, и судије који криве ослобађају а невинне осуђују. Тамо се истражује закидање плате радницима, и лажно мерење при трговању. Уопште, тамо се истражују сваковрсне неправде које су учињене. Но ми, благодаћу Христовом, прођосмо ово митарство без муке, давши нешто мало.

Исто тако и следеће митарство, митарство за завист, прођосмо не давши ништа, јер никоме никада не позавидех. Иако се тамо истраживаше и нељубав, мржња, недружељубље, ненавист, ипак се милосрђем Христовим обретох невина у свима тим испитивањима. Истина, ђаволи бесно шкргутаху на ме зубима, али се ја не бојам. И ми продужисмо пут радујући се.

На сличан начин прођосмо и митарство за гордост, на коме надмени духови горде истјазаваху за хвалисаваст, високо мишљење о себи, охолост, величање. Тамо се брижљиво испитује и то, да ли је човек указивао дужно поштовање родитељима, оцу и мајци, и властима од Бога постављеним; и ако се огрешио о њих, колико пута и у чему. Уопште, испитују се и сва остала горда дела и таште речи. То митарство ми прођосмо, пошто врло мало одговарасмо, и ја бих слободна.

Затим стигосмо на дванаесто митарство, митарство за гњев и јарост. Тамо ваздушни иследници беху свирепи. Али од нас не добише много, и ми одосмо даље радујући се у Господу, који штити грешну душу моју молитвама преподобног оца мог светог Василија.

Потом нас сретe тринаесто митарство, митарство за злопамћење. На њему немилосрдно истјазавају оне који у срцу свом држе злобу према ближњем, и оне који враћају зло за зло. Њих одатле злобни духови са великом јарошћу одводе у тартар^[9] Но милосрђе Господње и тамо ме заштити, јер нисам била злобна ни према коме, нити сам злопамтила учињене ми пакости, него сам чак и према непријатељима својим била незлобива и волела их колико сам могла, побеђујући зло добрим. И нађе се на том митарству да ништа не дугујем. И због тога тамошњи ђаволи кукаху, јер одлажах слободна из њихових опаких руку.

И ми продужио мо даље, вели блажена Теодора, веселећи се у Господу. И ја упитих моје водиоце, свете Анђеле: Молим вас, господо моја, реците ми, откуда ове страшне ваздушне власти знају сва зла дела ових људи који живе по целом свету, као и моја, не само она јавно већ и она тајно учињена, тачно знају и изобличавају? На то ми свети Анђели одговорише: Свакоме хришћанину на светом крштењу Бог додељује анђела чувара, који невидљиво чувајући човека, упућује га на свако добро дело и дању и ноћу у све дане живота његова све до самртног часа, и записује сва добра дела његова што учини у овом животу, да би дотични човек добио од Господа милост и вечну награду у Царству небеском. Исто тако и кнез таме, желећи да сав род људски одвуче у своју погибао, одређује по једног злог духа свакоме човеку, који стално прати човека, мотри на сва његова зла дела, на која га лукавствима својим и бодри, и скупља сво зло што човек учини. Затим све те грехе човекове односи одговарајућим митарствима, где се сваки грех записује, те су тако свима ваздушним кнезовима познати сви греси свих људи по целој свету. И када се душа разлучи од тела, и хита да узиђе на небо ка Творцу свом, тада је они нечастивци спречавају, показујући записане грехе њене. И ако душа има више добрих дела него грехова, они је не могу задржати. Пронађу ли пак код ње више грехова него добрих дела, они је задржавају за време, и затварају у тамницу невиђења Бога, и муче је, уколико им сила Божја допушта да је муче све док та душа молитвама Цркве и милостињама својих ближњих не буде искупљена. Ако се пак која душа нађе толико грешна и одвратна Богу, да јој нема наде на спасење, већ је вечна погибао очекује, они је одмах низводе у бездан, где је и њима опремљено место за вечне муке, и тамо је држе до другог доласка Господњег, после кога ће се она са телом својим заједно са њима мучити у паклу огњеном.

Док ми свети Анђели ово говораху. стигосмо на четрнаесто митарство, митарство за убиства. На њему се истражују не само разбојништва, него и

свака рана, сваки ударац чим било и где било, по леђима или по глави или по врату или по лицу; све се то потанко испитује, и на теразиије ставља. Али ми, и тамо мало ставивши, прођосмо добро.

И наиђосмо на петнаесто митарство, митарство за чарања, бајања, тровања, и призивања ђавола. Духови на овом митарству беху у обличју гмизаваца, шкорпија, змија, аспида и жаба, да их је било страшно и одвратно гледати. Али и тамо, благодаћу Господа мог, на мени се ништа не нађе, и ми прођосмо одмах не давши ништа. А они духови се срђаху на мене и викаху: Доћи ћеш на место где се истражује блуд, видећемо да ли ћеш се и тамо извући!

Док смо одатле ишли навише, казује даље блажена Теодора, ја упитих свете Анђеле који ме вођаху: Господо моја, да ли сви хришћани пролазе ова митарства? И није ли могуће да човек прође овуда без истјазавања и страха који бивају на митарствима? Свети Анђели ми одговорише: Нема другог пута за душе верних што узлазе на небо; све оне пролазе овуда, али не бивају све тако истјазаване као ти, већ само сличии теби грешници, који су непотпуно исповедали своје грехе, стидећи се и скривајући пред духовним оцем своја срамна дела. А они који истински исповеде сва своја зла дела, и жале и кају се због учињених зала, њима се греси милосрђем Божјим на невидљив начин бришу. И кад таква душа долази овамо, ваздушни иследници отварају своје књиге, али ништа не налазе записано против ње, и не могу да јој учине никакву пакост, нити да је уплаше, и душа радујући се узлази к престолу благодати. И да си ти потпуно и истински исповедила све своје грехе, и добила разрешење, не би била овако страшно истјазавана на митарствима. Али теби помаже то, што си давно престала да смртно грешиш, и што си остале многе године свога живота провела у врлинама; но нарочито ти помогосе молитве преподобног оца Василија коме си свим срцем много послужила.

Тако разговарајући стигосмо до шеснаестог митарства, митарства за блуд. На њему се истражује свако блудничење, и маштање умом о блуду, и размишљање о блуду, и пристајање у мислима на блуд, и наслађивање блудним помислима, и похотљива пипања, и страсни додири. Кнез овога митарства сеђаше на свом престолу, обучен у гадну и смрдљиву одећу, пеном крвавом оквашену, којом се он горђаше као царском порфиром. И мноштво ђавола стајаху пред њим. Они кад ме угледаше да сам стигла тамо, до њих, веома се зачудише. И онда изнесоше записана блудна дела моја, и изобличаваху ме, показујући лица са којима сам грешила, и време кад сам грешила дању и ноћу, и места на којима сам који грех учинила. И ја им не могох ништа одговорити, само дрхтах од страха, и стид ме поједе. Тада свети Анђели рекоше ђаволима у одбрану моју: Оставите та давнашња блудна дела; она је остало време свога живота провела подвижнички у чистоти и уздржању. Ђаволи одговорише: Знамо и ми да је она давно престала са грехом, али се није како ваља исповедила пред

духовним оцем, нити је од њега добила прописане заповести за откајавање грехова. Зато је наша. А ви: или нам је оставите, или је откупите добрим делима. — И положише свети Анђели много од мојих дела, но много више од дара преподобног Ва силија, те се тако једва избавих љуте беде. И онда продужисмо пут.

Затим стигосмо на седамнаесто митарство, митарство за прељубу. Ту се истражују греси супружника, који нису били верни у браку и нису постељу своју брачну очували неоскврнављеном. Исто тако се ту ислеђују отмице ради блуда, и силовања. Ту грозно истјазавају и она Богу посвећена лица, која су своју чистоту заветовала Христу, па пала у блуд. На том митарству се и ја показах као велики дужник, и бејех изобличена као прељубница, и погани дуси и немилосрдни иследници већ беху готови да ме отргну из руку Анђела и сведу на дно пакла. Али се свети Анђели много препираше с њима, и изнесе на средину све моје потоње трудове и подвиге, и једва ме откупише, не толико мојим добрим делима колико даром оца мог Василија. Од његовог дара врло много узеше и на теразије положише, и тако моја безакоња надмерише. Онда ме узеше, и ми настависмо пут.

И приближисмо се осамнаестом митарству, митарству за содомију. На њему се истражују противприродни греси мушкараца и женскиња, и блуд са ђаволима, и са бесловесним животињама, и родоскрвење, и друге гадости што се тајом врше, које је стидно и споменути. Кнез овога митарства одвратнији је од свих одвратних и гадних демона, сав облепљен смрдљивим гнојем; а такве су и слуге његове. Смрад њихов беше неподношљив, наказност њихова неописива, и јарост и љутина њихова неисказана. Они нас брзо опколише. Али милошћу Господњом ништа такво у мени не нађоше, и постиђени побегоше, а ми радујући се настависмо пут. И рекоше ми свети Анђели: Видела си, Теодоро, страшна и одвратна митарства за блуд. Знај дакле, да их мало која душа прође без муке, пошто сав свет лежи у злу саблазни и поганштине, и сви су људи сластољубиви и блудољубиви, и мисао је човекова од младости његове наклоњена злу, и једва ко чува себе од блудних нечистота. Мало је оних који умртвљују своје телесне пожуде, зато мало оних који ова митарства пролазе слободно. Велика већина који доведе дођу, овде пропадају. Јер опаки иследници блудних дела дограбљују блудне душе и одвлаче у ад, мучећи их горко. И хвале се кнезови митарства за блуд, говорећи: Ми више од свих других митарстава испуњујемо пакао својом огњеном родбином! Но ти, Теодоро, благодари Бога што си већ, молитвама твога оца преподобног Василија, прошла та митарства, и одсада нећеш видети зла ни страха.

После тога, прича даље блажена Теодора, стигосмо на деветнаесто митарство за јереси. Ту се истражују неправилна учења о вери, отступања од Православног вероисповедања, маловерја, сумње у вери, хуле

на светињу, и остало томе слично. То митарство прођосмо без икаквог испотивања, и већ бесмо на домаку небеских врата. Али нас овде сретеше пакосни дуси последњег митарства, мигарства .за немилосрђе и тврдоћу срца. Ови иследици беху свирепи; кнез њихов љут, изгледао је мршав и мрзовољан, но од беса дисао је огњем немилосрђа. И ако се неко, који је извршио велике подвиге и постове и молитве и сачувао своју девственост и изнурио тели своје уздржавањем, нађе да је био немилосрдан и немилостив, њега са овог митарства одмах одвлаче доле и затварају у бездану пакла, где никад милост доживети неће. Но ми, благошћу Христовом, прођосмо и то митарство без муке, уз помоћ молитава преподобног Василија, који ми од својих добрих дела подари много за моје откупљење.

Избавивши се од горких митарстава, вели блажена Теодора, ми се затим с радошћу приближисмо самим вратима небеским. А врата небеска беху као најблиставији кристал, блистала су неисказано, и на њима стајаху сунцолики младићи. Кад видеше да ме Анђели воде, они се силно обрадоваше што сам се, штићена милосрђем Божјим избавила од ваздушних митарстава, и с љубављу нас дочекаше и унутра уведоше.

А шта тамо видех, и шта чух, о чедо Григорије! то се не да описати! Ја видех што око људско не виде, и чух што уво људско никада не чу, и што ни једноме човеку на земљи у срце не дође, — таква блага, такве красоте! И бих приведена пред престо Божји неприступне славе, око кога стоје Херувими и Серафими и безброј небеских Војника, који непрестано славе Бога неизрецивим песмама. И павши, поклоних се невидљивом и непознатом Божанству. И запеваше Небеске Силе преслатку песму, прослављајући Божје милосрђе, које греси људски не могу победити. И дође глас од Велељепне Славе, који наређиваше светим Анђелима што ме воде, да ме воде да видим све обитељи Светих, а такође и све муке грешних, па да ме затим упокоје у обитељи блаженог Василија.

И свети Анђели ме проведоше овуда, и ја видех многа прекрасна насеља и обитељи, препуних славе и благодати, које је Бог уготовио онима који Га љубе. И моји водиоци ми показиваху посебно обитељи апостолске, посебно пророчке, посебно мученичке, посебно светитељске, и посебно обитељи сваког чина Светих. А свака обитељ беше неисказане красоте, огромна по ширини и дужини, са многим пресветлим палатама нерукотворним. И свуда се по тим обитељима разлегаше глас радости и весеља духовног, и виђаху се лица ликујућих. И видећи ме, сви се радоваху моме спасењу, и грљаху ме, славећи Господа који ме избави од замки вражијих.

Пошто обиђосмо те обитељи, моји свети водиоци сведоше ме у преисподњу земље, и видех страшне неподношљиве љуте муке у паклу,

приправљене за грешнике. Показујући ми их, свети Анђели ми говораху: Погледај, Теодоро, од коликих те мука избави Господ молитвама угодника Свог Василија. — И слушах тамо јаукање, плач и горко кукање оних у мукама: једни викаху: Тешко нама! Авај, љутих мука! трећи проклињаху дан овога рођења. Но не беше никога да се смилује на њих.

Затим ме изведоше отуда и доведоше у ову обитељ преподобног оца нашег Василија, коју видиш, и упокојише ме овде, рекавши ми: Сада преподобни Василије врши помен за тебе. — И мени би јасно да сам у ово место дошла за четрдесет дана по разлучењу мом од тела.[\[10\]](#)

Све то преподобна Теодора исприча Григорију у сну у виђењу, и показа му сву красоту те обитељи и духовна богатства, и насладе, и славу, и разноврсне вртове са златолистним и многородним воћкама, и све весеље духовно што све стече блажени отац Василије многотрудним подвизима својим.

Молитвена, богослужбена мисао Цркве серафимски ревностно и видовито прати душу човекову на свима животним путевима њеним, особито при растанку њеном са телом. Ту су од посебне важности: „Молепствије Господу нашем Исусу Христу и Пресветој Богородици при разлучењу душе од тела сваког правоверног“, и „Молепствије за разлучење душе од тела када се човек дуго мучи“.

У овим Молепствијама се надахнуто и потресно описује стање душе при разлучењу њеном од тела. Ту су свети Анђели, послани Богом да узму душу; ту и многи зли дуси, са списком грехова душиних, који силно граје тражећи дрско душу преплашену. А она потресно вапије ка Спасу, ка Пресветој Богородици, ка светим Анђелима, ка Светитељима. Јадна душа цвили: Опколише ме мислени вуци урличући, и ишту да ме шчепају и растргну бесно; Ти Пречиста. зубе њихове и чељусти сломи, и спаси ме (Канон, песма 3). „Удостоји ме, Богородице, да одлазећи са земље несметано прођем поред ваздушног владара, насилника и мучитеља, који стоји на страшним путевима и изненада истражује сваку реч“ (песма 4). И јадној души потребна је сврх свега спасоносна милост Просвете Богомајке; и она вапије: „Погледај одозго на мене, Мати Божија, и милостиво ме саслушај сада, и посети ме, да бих, видевши Те, изишао из тела радујући се“ (песма 6). „Неподношљиву муку и тегобу причињава ми кидање вена и растављање целокупног телесног састава, склопљеног природним законима“ (песма 6). „Свештеним и чесним рукама светих Анђела пренеси ме, Владарко, да, покривен њиховим крилима, не бих видео одвратни, смрдљиви и мрачни лик демона“ (песма 6). И кукавна душа буди себе из свега смртнога покајним вапајем: „Душо моја, душо моја, устани, што спаваш? крај се приближује, ти треба да се страшиш; прени се дакле, да би те поштедео Христос Бог који је свуда и све испуњава“ (Кондак).

Страхоте смрти, све сливене и згуснуте у ноћ смрти, чине човека беспомоћним на самртном одру. Ту је једина помоћ Васкрсла Богомајка, која нам је Васкрсење и Васкрслог Победитеља смрти родила. Зато к Њој овај вапај: „Ноћ смрти, мрачна и без месечине, сустиже ме неспремног, и препуштајући неприпремљеног томе дугом и страшном путу, нека ми милост Твоја, Владичице, буде сапутник" (песма 7). — Тада је милосрђе Свемилоствиве Богомајчице једино уточиште и прибежиште преплашеној души грешној, и она се вапајно моли: „Нека мноштво грехова мојих не потисне Твоје обилно милосрђе, Владичице, него нека ме опколи милост Твоја и нека покрије сва безакоња моја" (песма 7). „Удостој ме, Пресвета Богородице, да избегнем пукове бестелесних варвара, и прелетим ваздушне бездане, и на небеса узиђем да бих Те вавек славио" (песма 8). „Пресвета Богородице, отерај далеко од мене светодржца — управитеља горких митарстава — када треба да скончам, да бих Те увек славио" (песма 8).

У самртним мукама душа се сва претвара у потресни вапај, и преклиње: „Смилујте се на мене, свесвети Анђели Бога Сведржителца, и избавите од свих митарстава злих, јер немам добрих дела да их противставим злим делима мојим" (Канон, песма 7). "Сав у недоумици, ја горко уздишући ридајно вапијем к теби, Чувару живота мог кукавног: види моју муку од вечних окова, и не престај молити се за мене" (песма 8). И очајни крик кукавне душе измучене: „Плачите нада мном и кукајте, дубино пакла и бездно и црве и тартаре; све муке јецајте нада мном, јер сам доведен овамо, и вама предат да се горко мучим" (песма 9).

У Осмогласнику Светог Јована Дамаскина, у Канону усопшима (субота, песма 9; Глас 2) пева се: Када се душа моја буде одвајала од тела, тада дођи к мени, Владарко, и разори умишљаје бестелесних непријатеља, и чељусти им размрсај, јер желе да ме немилосрдно униште. Учини то, Богоневесто, да бих несметано прошао у ваздуху обитавајуће кнезове таме. — И још: Дјево, у часу краја мог отми ме из руку демонских, и суда, и препирања, и страшнога испитивања, и горких митарстава, и кнеза љутога, Богомати, и вечне осуде (Глас 1).

У Канону Ангелу Хранитељу ми се молимо: Сав живот свој проведох увеликој таштини, приближих се крају, молим те, Хранитељу мој, буди ми заштитник и непобедиви поборник када будем пролазио митарства љутога светодржца (песма 9).

НАПОМЕНЕ:

- [1] Јн. 5, 22.
- [2] Лк. 16, 23—25.
- [3] Лк. 16, 25.
- [4] Јевр. 9, 27.
- [5] Флб. 1, 21—24; 2 Кор. 5, 1. 2. 6. 8.
- [6] Еф. 2, 19.
- [7] Ис. 26, 10.
- [8] Види: моја „Житија Светих за месец март“, стр. 506—520; Београд, 1973.
- [9] Тартар је неизмерна провалија, бездан пакла; у тартар никад сунце не завири нити огреје; у њему бесни свирепа, неподношљива хладноћа.
- [10] У Четрдесети дан по разлучењу душе од тела, по учењу Цркве, завршава се хођење душе по митарствима, изриче јој се временски суд, привремена пресуда, после чега се она настањује или у месту весеља, или у месту мучења, где и борави до Другог доласка Господњег на земљу и коначног Суда Божијег над људима.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

БОГОЧОВЕК КАО СУДИЈА
Есхатологија

Стање душа у загробном животу

Душе умрлих људи улазе у загробни живот са целокупном садржином својом: „Дела њихова иду за њима”.^[1] Улазе са свима мислима и осећањима, са свима врлинама и пороцима, са свима вредностима и манама, са целокупним својим моралним светом. И таквима какве јесу, какве су изишле из тела и земаљског живота, њима се и суди на Посебном суду и одређује привремено стање у загробном животу, стање од Посебног до Страшног суда.

Али као што је религиозно-морално стање душа људских различито за живота њихова на земљи, тако је оно различито и по изласку њиховом из тела и у загробном животу. Нема сумње, стање душа после смрти је слично моралном стању сваке индивидуалне душе за живота на земљи. Оно је природна последица и природно продужење живота на земљи. Јер када би смрт, или Посебни суд, потпуно мењали стање душе, губио би се континуитет личности, и у загробном животу Петар се не би осећао као Петар, или Павле као Павле.

Религиозно-морално стање душа не мења се коренито у загробном животу. Када би га Бог коренито изменио, учинио би насиље над неприкосновеношћу слободе људске душе и уништио оно што личност чини личношћу.

Али и сама душа у загробном животу, макар свим бићем својим хтела и желела да потпуно измени себе и почне нови живот који би се сасвим разликовао од њеног живота на земљи, не би могла да то учини. А не би могла зато што јој у загробном животу недостаје тело које је неопходан састојак човечје личности за њено потпуно самостално опредељење и делатност, и што јој недостају земаљски услови и средства спасења. Другим речима: у загробном животу покајање је немогућно, јер тамо дозрева оно што је почето на земљи, и у правцу у коме је почето. На то указује Свето Еванђеље када живот на земљи назива сетвом, а живот у загробном животу жетвом.^[2]

Живот душа у загробном животу, како нам казује Божанско Откривење, састоји се или у непотпуном блаженству или у непотпуном мучењу, јер ће потпуно блаженство или потпуно мучење настати тек после Страшног суда, пошто је душа без тела само душа а не потпун човек. На Посебном суду душе се деле у две врсте: душе праведне и душе грешне. Отуда су и у загробном животу могућна само два одговарајућа стања: стање блаженства и стање мучења, свако са својим многобројним нијансама; и два места: рај и пакао, опет свако са својим многим обитељима.^[3] Свето Откривење јасно и одређено учи да је у загробном животу могућа само двојака жетва: од тела — погибао, од духа — живот вечни.^[4] Но с обзиром на разне и многобројне степене моралног савршенства или порочности

душа, разни су и многобројни су и степени блаженства и степени мучења душа у загробном животу.

Продужујући у загробном свету живот свим својим бићем, душе располажу потпуном личношћу и самосвешћу; оне осећају, сазнају, схватају, расуђују, и уопште обављају све психичке радње. Очигледан пример за то имамо у Спаситељевој причи о богаташу и Лазару: богаташ види и познаје Лазара и Аврама, осећа муку у пламену, моли за помоћ, сећа се своје браће на земљи и брине за њихову судбу на земљи и у загробном животу;^[5] патријарх Аврам живи у блаженству, објашњава богаташу природу раја и пакла, оправдава постојање блаженства и мука у загробном животу, указује на средства спасења.^[6]

Свети апостол Павле, који је још за живота на земљи био узношен у све светове у којима живи људско биће, благовести: да они који се у загробном животу налазе у преисподњи — „под земљом“ (=τα катаχθόνια) могу се свесни и слободно определити за поклоњење Исусу као Богу и Господу.^[7] Свети апостол Петар говори о Спаситељевој проповеди „духовима у тамници“ (= душама умрлих); а то по казује да су они свесни и разумни, слободни и способни да проповед приме или одбаце.^[8] Христољубљени тајновидац, свети зналац небеских светова, види душе побијених за реч Божију и чује њихове речи, које изражавају њихову жељу и бојазан за оне који страдају на земљи у име Христово; а то показује да су оне свесна и лична бића.^[9] И још: он у откривењу види и оне који су пред престолом Божјим и радосно служе Богу дан и ноћ.^[10] Душе у загробном животу радују се за оне на земљи који остају верни Еванђељу до саме смрти.^[11]

Богочежњивим душама праведника, Бог као свеправедни Судија, додељује блаженство, уводи их у светле обитељи радости рајске. То нам Свето Откривење показује и посведочава на разне начине. — Упричи о богаташу и Лазару Спаситељ вели да су душу многострадалног праведног Лазара, одмах после смрти, Анђели однели у наручје Авраамово, где се она теши.^[12] Пред Своје крсно страдање Спаситељ успокојава Своје ученике: Идем да вам приправим место. И када отидем и приправим вам место, опет ћу доћи, и узећу вас к себи да и ви будете где сам ја.^[13] А благоразумном разбојнику човекољубиви Господ са крста говори: Заиста ти кажем, данас ћеш бити са миом у рају.^[14] Христочежњиви апостол Павле свом душом чезне: да се разреши од тела и да с Христом буде.^[15] А Коринћанима пише: више волим отићи од тела, и бити код Господа.^[16] Ученику „кога љубљаше Исус“ казане су и показане тајне загробног живота: видео је праведнике Божје у блеску славе пре но што је обављен последњи суд; видео је око престола Божјег двадесет и четири престола, и на њима двадесет и четири старца где седе, обучени у беле хаљине и са златним крунама на главама својим;^[17] видео је под небеским олтаром душе

побијених за реч Божју и за сведочанство које имаху;[\[18\]](#) и још: видео је народ многи, којег нико не може избројати, од свакога језика и колена и народа и племена, где стоји пред престолом и пред Јагњетом, обучен у хаљине беле.[\[19\]](#)

Блаженство праведних душа у загробном животу пролази у неиспитаним тајанственим дубинама и висинама благодати Божије. Најсвеобухватнији назив тога јесте рај. Свети апостол Павле који је још за живота на земљи био узнесен у рај и видео његове незамисливе красоте, благовести: о томе није слободно говорити човеку.[\[20\]](#) Овај блажени покој душа он сравњује са покојем који је за Бога Творца настао када је завршио стварање света.[\[21\]](#)

Блаженство праведних душа у загробном животу долази од њихове благодатно-врлинске близине и општења са Господом Исусом, по речи Његовој светим ученицима Његовим на Тајној вечери: Дођи ћу, и узећу вас к себи да и ви будете где сам ја,[\[22\]](#) и по молитви Његовој Оцу небескоме: Оче, хоћу да и они које си ми дао буду са мном где сам ја, да гледају славу моју.[\[23\]](#) Спаситељ благовести: Који год верују у Њега — дођи ће и сести за трпезу са Авраамом и Исаком и Јаковом у Царству небеском.[\[24\]](#) Анђели и праведници на небесима сачињавају једну Цркву — небески Сион, град Бога живог.[\[25\]](#) У самој ствари, блаженство праведних душа почиње још овде на земљи у њиховом христовом благодатно-врлинском охристовљењу и отројичењу, продужује се у загробном животу, и после Страшног суда достиже пуноћу „са свима светима“.

Но блаженство праведних душа у загробном животу је не само непотпуно већ и неподједнако, јер је сразмерно благодатно-врлинском развићу душа.[\[26\]](#) На то нарочито указује блавест светог апостола Павла: Сваки ће примити своју плату по своме труду.[\[27\]](#)

Место у коме бораве праведне душе у загробном животу назива се у Светом Писму: рајем,[\[28\]](#) Царством Божијим,[\[29\]](#) Царством Христовим,[\[30\]](#) Царством небеским,[\[31\]](#) наручјем Авраамовим,[\[32\]](#) домом Оца Небеског,[\[33\]](#) гором Сион, градом Бога живог, Јерусалимом небеским,[\[34\]](#) Јерусалимом вишњим,[\[35\]](#) небесима.[\[36\]](#)

Драговољно сједињене са гресима и прожете њима за живота на земљи, грешне душе их се не могу механички ослободити изласком из тела или уласком у загробни свет; поготову не после праведне пресуде Посебног суда Божјег, на коме се ниједна грешна душа не ослобађа насилно својих милих грехова, које је за живота у телу претворила у неку врсту састојка свога бића. Отуда је стање грешних душа за гробом слично бившем стању њиховом на земљи; са том разликом што оне, лишене тела, сву стваричну стварност својих грехова држе у себи, преживљавају је као нешто своје, не

могу никуда ван ње, нити имају предмет ван себе да је пренесу на њега. После Посебног суда грешне душе одмах одлазе у место туге и мучења, али је јачина осећања и сазнања те туге и тог мучења сразмерна степену њихове грешности. Осим тога, то мучење није потпуно, јер ће потпуно настати тек после Страшног суда.

Ова тужна истина је Богом откривена, не човеком измишљена. О стварности постојања места мучења, а и самих мука, говори сама Истина — Господ Христос. Храбрећи Своје ученике на неустрашивост у проповедању Еванђеља, Он им вели: Не бојте се оних који убијају тело а душе не могу убити, него се бојте онога који може и душу и тело погубити у паклу.^[37] А душу и тело убија грех, и његов творац и отац — Сатана, који и одводи грешне душе у своје мрачне обитељи. у причи о богаташу и Лазару Спаситељ показује како грешна душа богаташева одмах после смрти би бачена у ад и подвргнута мукама.^[38] Натоварени гресима, грешници не могу, по речи Спасовој, узићи на небо, нити ући у дом Оца небеског, него умиру у гресима и са гресима који их држе далеко од Бога и од неба у своме страшном, адском ропству.^[39]

Учење Светога Писма јасно изражава и очигледно посведочава стварност мучења грешних душа за гробом, но природу тог мучења покрива извесна нејасност. у главном, то се мучење састоји у удаљености грешних душа од Бога, као извора блаженства, радости и светлости. Оне осећају муку живећи живот без радости, без светлости, без блаженства. Нарочито се та мука појачава сазнањем и осећањем да је то мучење бесмртно неумртвљивом и неубивљивом бесмртношћу.^[40] Душе грешне налазе се у тамници духова,^[41] у аду – εν τφ αδη^[42] где несагориво сагоревају у огњу свог ђаволског самољубља и саможивости,^[43] свесне свих својих грехова, разједане огњеним црвима очајања и гриже савести, но гриже савести која никада не може, због одсуства психофизичких благодатно-врлинских услова, одвести спасоносном покајању, као што ни Јуду није одвела правом покајању већ самоубиству, у коме врхуни тријумф греха.^[44] Лишене тела и телесних предмета греха, грешне душе у загробном животу остају саме самците са својим гресима, голе у свом пламеном злу, у својим неугасивим страстима и похотама; оне пламте и отимају се ка телесним предметима на земљи, али одвојене од њих непрелетивом провалијом оне вечно обаиру у свом очајању, и никада не умиру, јер немају чиме да утоле своје пустињски жедне страсти, нити чиме да нахране своје адски гладне похоте. Њихово је мучење у толико веће што оне не само знају него и виде рајско блаженство,^[45] али га не осећају као део себе већ посматрају као неку далеку, недосежну стварност, због чега је њихово неуспављиво сазнање — њихов неуспављив и неумољив мучитељ. Такво њихово мучење повећава још и сазнање, да се и пакао и све муке његове могао избећи врлинским животом на земљи.^[46] Језива провалија која зјапи између њиховог осећања и рајског блаженства као бескрајни

удаљене и недосежне, но сасвим видљиве, стварности, чини њихову муку неиздржљивом.[\[47\]](#) Налазећи се у друштву злосмрадних духова зла, грешне душе трпе разне, неисказане муке, у чијем су изналажењу зли дуси врло вични.[\[48\]](#)

Као што у овом животу постоје разлике у грешности и огреховљености људи, праведно је да постоје разлике и у мучењу грешних душа за гробом. Различите по порочности и степену искварености, грешне душе у загробном животу не трпе подједнаке муке него свака сразмерно својој грешности и огреховљености. Различним ступњевима моралне покварености одговарају разни степени мука.[\[49\]](#)

Место у које одлазе грешне душе после Посебног суда, лишено светлости, мрачно, у коме се не види),⁵⁰ Светом Писму се назива: ад (αδης, од εἶδος и α = место лишено светлости, мрачно, у коме се не види),[\[50\]](#) тама најкрајња,[\[51\]](#) тамница духова,[\[52\]](#) бездна,[\[53\]](#) преисподња,[\[54\]](#) гејна (γέεννα = место мучења у аду),[\[55\]](#) вечна мука.[\[56\]](#)

Но сви ови називи, на разне начине, означавају једно исто; и то ово: грешне душе налазе се у загробном животу у месту осуде и пњева Божија, муче се, и то у извесном месту. При томе, иако се наша земаљска категорија просторности не може применити на загробни свет и живот, ипак је несумњиво да је ограниченост својство душе људске, јер је само Бог безграничан и свудаприсутан. Према томе, и место мучења грешних душа има извесних граница, које се не могу прелазити.[\[57\]](#) Свето Писмо вели да је Јуда после смрти отишао „у своје место — εἰς τὸν τόπον τοῦ ἰδίου“;[\[58\]](#) а грешни богаташ из ада моли патријарха Авраама да пошаље Лазара кући оца његова да посведочи његовој браћи, да не би и они дошли „у ово место мучења — εἰς τὸν τόπον τοῦτον τῆς βασάνου“.[\[59\]](#)

Основна је богочовечанска истина: у Цркви сви припадамо Господу Христу и преко Њега један другоме: „Јер ни један од нас не живи себи, и ни један не умире себи. Јер ако живимо, Господу живимо; ако умиремо, Господу умиремо. Ако дакле живимо, ако умиремо, Господњи смо. Јер за то Христос и умре и васкрсе и оживе да овлада и мртвима и живима“.[\[60\]](#) И ми на земљи, и наши покојници у загробном свету сачињавамо једно Богочовечанско тело Цркве, које је „пуноћа Онога који све испуњава у свему“.[\[61\]](#) И у том свеобухватном телу сваки од нас има своје место и учествује животом својим у саборном животу Цркве и живи у њему као лично биће.

Црква најречитије казује себе, своје богочовечанске истине и стварности преко молитве. Молитва је њен богонадахнути језик. У Цркви Христовој молитва је најважнија врлина. Она никад не престаје. Она је срце сваке врлине. Њоме и вера и љубав и све остале богочовечанске врлине расту и развијају се у све своје богочовечанске просторности и

бесконачности. Отуда и од самог свемилостивог Спаса и од светих богомудрих Апостола неућутна истина еванђелска: „Молите се Богу без престанка”.^[62] „Сваком молитвом и мољењем молите се Богу Духом без престанка, и уз то стражите са сваким трпљењем и молитвом за све свете (= за све хришћане)”.^[63] „у молитви будите једнако”.^[64] „Да вам не досади молитва; и стражите у њој”.^[65] „Треба се свагда молити, и не клонути”.^[66] „Стражите и молите се Богу”.^[67]

Свету тајну и свету силу молитве Православна Црква и има и зна. Отуда молитвена богочовечанска мисао Цркве многострано и христомудро описује живљење наших душа у загробном свету. И то она чини у својим заупокојеним службама, задушницама, молитвама, канонима, парастосима, поменима, светим литургијама. И летимичан поглед на то, речити је сведок тога. у овој ствари од посебне је важности реч Светог Макарија Александријског: О молитвама за покојнике. Тамо се вели:

Једном Свети Макарије Александријски упита Анђеле који су га пратили по пустињи: „Пошто је од светих Отаца предато да се у цркви врши принос Богу за преминулог у трећи, девети и четрдесети дан, каква онда од тога бива корист по душу покојника?” Анђео одговори: „Бог није допустио да ишта непотребно и некорисно бива у Његовој Цркви. Јер када у трећи дан бива у цркви принос, онда душа умрлога добија од чувајућег је Анђела олакшање у тузи коју она осећа због растанка са телом; добија зато што је за њу извршено у цркви Божјој славословље и принос, те се у њој рађа блага нада. Јер у току два дана души се дозвољава да заједно са Анђелима који се налазе поред ње хода по земљи где хоће. Отуда душа која љуби тело (= телољубива душа) лута понекад око куће у којој се растала са телом, понекад око гроба у коме је тело погребено; и тако проводи два дана као птица тражећи себи гнездо. Врлинска пак душа хода по оним местима на којима је обично творила правду. у трећи дан Онај који је васкрсао из мртвих наређује да се свака хришћанска душа, по угледу на Његово васкрсење, узнесе на небеса ради поклоњења Богу свих. Стога Црква има добар обичај вршити у трећи дан принос и молитву за душу. После поклоњења Богу, Бог наређује да се покажу души разна и пријатна наслада светих и лепота раја. Све то разгледа душа шест дана, дивећи се и прослављајући Творца свега, Бога. А посматрајући све то, она се измењује и заборавља тугу коју је имала боравећи у телу. Али, ако је крива за грехе она, при посматрању благовања светих, почиње туговати и укоравати себе, говорећи: тешко мени! колико сам се оништавила у том свету! Заневши се задовољавањем пожуда, ја сам већи део живота провела у безбрижности, и нисам послужила Богу како треба, да бих се и ја могла удостојити ове благодати и славе. Тешко мени кукавној! ... А после разгледања у току шест дана свих радости праведника, Анђели је поново узносе на поклањење Богу. Стога, добро чини Црква, вршећи у девети дан службе и принос за усопшег. После другог поклоњења, Владар свих наређује одвести душу у

пакао и показати јој сва тамошња места мучења, разна одељења пакла, и разноврсна мучења непобожних, у којима находeћи се душе грешника непрестано кукају и шкргућу зубима. По овим разним местима мука душа се носи тридесет дана дрхћући да и сама не буде осуђена на затвор у њима. У четрдесети дан душа се опет узноси на поклоњење Богу; и тада већ Судија одређује души место које одговара њој према њеним делима. Стога Црква поступа правилно чинећи у четрдесети дан помен за преминуле.[\[68\]](#)

По растанку са телом душу православног хришћанина прати Црква својим молитвама на њеном путу кроз загробни свет, молећи се Господу да јој опрости грехе и настани је у блаженству праведних. То сведочи „*Опело*“ које се врши над православним хришћанином.

Црква се моли: да Спас упокоји душу слуге Свога са душама преминулих праведника у блаженом животу; да јој опрости сваки грех вољни И невољни; да јој подари царство небеско; да је као Победитељ смрти настани у месту светлом, у месту цветном, у месту одмора; јер је Својим Богочовечанским домостројем спасења постао васкрсење, и живот, и покој уснулог слуге Свог. И Он нам као Једини Човекољубац дарује „живот нестарив и вечни“. И човек, мада носи ране грехове, слика је неизрециве славе Божије, и улазећи у небеске светове вапије: смилуј се, Господару, на своје створење, и очисти Својим милосрђем, и дај ми жељену отаџбину, чинећи ме опет житељем раја; врати ме богосличности, да се у првобитну лепоту обучем!

Окружујући покојника молитвама својим Црква се моли: упокој, Боже, слугу Твога, и смести га у рај где зборови Светитеља, Господе, и праведници сијају као звезде; упокој уснулог слугу Твог, не гледајући ни на какве грехе његове. — Благовест је „Опела“: У небеским дворима свети Мученици се једнако моле да Господ Христос удостоји вечних блага преминулога, кога је преместио са земље. — И онда уздисајна молитва Цркве: Са Светима упокој, Христе, душу слуге Твога, где нема болести ни жалости, ни уздисања, но где је живот бесконачни.

На догледу небеских светова Црква нам казује вечне богочовечанске истине о бићу људском: На земљи све је слабије од сенке, све од снова варљивије; у трен ока, и све ово смрт узима. Него, Христе, у светлости лица Твога, и у наслађењу красотом Твојом, као човекољубац упокој. — Авај мени, какву борбу има душа када се одваја од тела! авај, колико тада плаче, и нема ко да се смилује на њу. Ка Анђелима подиже очи, узалуд се моли; к људима пружајући руке, нема ко да јој помогне. Зато, мила браћо моја, сетивши се краткоће живота нашег, молимо од Христа покој престављеноме, и душама нашим велику милост. — Таштина је све људско што после смрти не остаје; не остаје богатство, нити права слава; јер кад смрт наиђе, све се то уништи. Стога завапимо Христу бесмртноме:

престављенога од нас упокој, где је обиталиште свих који се веселе. — Где је приврженост свету? Где је маштање о пролазноме? Где је злато и сребро? Где је мноштво слугу и врева? Све је прах, све пепео, све сенка. Но хајдете, завапимо Бесмртноме Цару: Господе, вечних Твојих добара удостој престављенога од нас, дајући му покој у неостаривом блаженству Твом.

— Плачем и ридам кад помислим на смрт и видим у гробовима нашу, по слици Божјој саздану, лепоту где лежи безоблнка, без славе, без изгледа. О чуда! Каква се тајна догоди с нама? Како се предадосмо трулежи? како се присајединисмо смрти? Ваистину, као што је писано, по заповести Бога који даје покој престављеноме.

Вера у распетога Бога осигурава души рај на молитвени вапај: Помени нас, Господе, када доћеш у царство своје!

— Разбојника, Христe, који Ти је на крсту завацио: „Помени мене“, Ти си покајањем учинио житељем раја; удостој и мене недостојног. — Смрт није ништа друго до пресељење са земље у загробни свет. И пратећи душу људску при том пресељењу Црква се моли: Ти који господариш душама и телима, у чијој је руци дисање наше, утеха ожалашћених, упокој у насељу праведних слугу Твога кога си преселио. — Сада се руши житејско зло славље таштине. Јер дух напусти обиталиште, блато поцрне, сасуд се разби, безгласан, неосетљив, мртав, непокретан. Помолимо се Господу да вечни покој подари овоме кога шаљемо гробу. — Шта је наш живот? Уистини цвет, и дим, и јутарња роса. Приђите дакле, и загледајмо добро у гробове: где је телесна лепота? где младост? где су очи и облик телесни? Све је као трава свенуло, све је нестало. Ходите, припаднимо Христу са сузама. — Велики је плач и ридање, велико уздисање и мука растанак душе, ад и погибао; привремени живот — пролазна сенка, варљиви сан; труд живота земаљског — неблагоприятно маштање. Побегнимо стога далеко од сваког земаљског греха, да бисмо наследили небо. — Приђите, потомци Адамови, погледајмо на земљи раопростртог како напушта сву красоту лика нашег, расточеног у гробу гнојем, црвима, прогутаног тамом, покривеног земљом. Помолимо се Христу да да вечни покој овоме кога остављамо невидљива за очи наше. — Када страшни анђели силом отржу душу од тела, она заборавља све сроднике и познанике, и брине се како ће предстати суду за све таште и бедне телесне ствари. Ходите стога преклињући Судију, помолимо се сви да Господ прости оно што он учини. — Све сласти и славе овога живота заиста су таштина и трулеж: Јер сви ишчезавамо, сви умиремо: и цареви и кнежеви, судије и силници, багати и сиромаси, и сва природа људска; јер се сада суновраћују у гробове они што беху у животу. Помолимо се да их Господ упокоји.

Свемилостива Богомајчица је највећа нада ових смртника. Црква јој се вапајно моли: Спасевај оне што се на Тебе надају, Мајко незалазног Сунца,

Богородице. Молимо Ти се, молитвама својим умоли преблагога Бога да упокоји сада престављенога где духови праведних блаженствују; покажи их, Свобеспрекорна, као наследнике божанских добара у дворима праведних, у вечни спомен. — И покојник мери себе, мери људско биће на небоземним теразијама и потресно се исповеда: Гледајући ме где лежим безгласан и бездахан, плачите нада мноме, браћо и пријатељи, сродници и познаници, јер јуче разговарах с вама, и изненада наиђе на мене страшни час смрти. Но приђите сви што ме волите и целивајте ме последњим целивом, јер нећу с вама више ходити, ни разговарати: одлазим Судији у кога нема пристрасности; пред Њим заједно стоје слуга и господар, цар и војник; богаташ и просјак. једнаки су, јер ће се сваки од својих дела или прославити или посрамити. Но молим све и преклињем, молите се непрестано Христу Богу за мене, да по гресима мојим не будем одведен у место мучења, него да ме смести где је светлост живота. — Упокој, Христе, уснулога слугу Твога молитвама Мајке Твоје, и Претече Твога, Апостола, Пророка, Јерараха, Преподобних и Праведних, и свих Светих. — Свакој души људској која креће из земаљског у загробни свет, и која има живети у том свету, потребан је васкрсли Господ и молитве свих Светих, да би она могла имати удела у блаженству праведних: Васкрсли из мртвих, Христос истинити Бог наш, молитвама Пречисте Матере Своје, светих славних и свехвалних Апостола, преподобних и богоносних Отаца наших, и свих Светих, нека душу слуге Свог који се од нас преставио, у насељима Праведних настани, у наручју Авраама упокоји, и са Праведнима уврсти, а нас помилује и спасе, као добар и човекољубив.

Богочовечанске тајанствене истине загробног живота употпуњује нам „Свештеничко опело“. Црква молитвено благовести: Ужасна је и страшна тајна за све када се душа од тела разлучује: душа онда одлази наричући, а тело се предаје земљи и затрпава. Стога ми, дознавши за последњи одлазак, похитајмо Спаситељу, вапијући са сузама; помени и нас када дођеш у царство Своје. — Умрлога са надом на васкрсење удостој, Спасе, светога стајања с десне стране Тебе са изабранима Твојим, свесрдно Ти се молимо славећи Те, Човекољупче. — Избранога слугу Твога, Човекољупче, који се преселио са земље, удостој да се светло радује у драгоценом Царству небеском, прелазећи као милосрдан преко душевних сагрешења његових. — Притом, Пресветој Богомајци смерно се молимо: Сви те по дужности с љубављу славимо, Дјево пречиста Маријо Мати Божја, јер је око молитве Твоје неуспављиво. Избави нас сада од грехова и суда смртога. — Онда потресни вапај: Што се без потребе кидаш, о човече? Један час, и све пролази. Јер у паклу нема покајања, нити тамо има попуштања. Тамо је црв неуспављиви, тамо земља сва тамна и мрачна, где ја имам бити осуђен: јер се уопште не трудих да често говорим псалам: Алилуја. — Када требамо путовође идући у неку земљу, шта ћемо радити када пођемо у земљу коју не познајемо? много ти је онда потребно путовођа, много молитава да те прате, да би јадну душу сачувао док стигне до Христа и рекне Му: Алилуја.

— Подложни телесним страстима, неће тамо никако имати одмора, јер су тамо страшни тужитељи; тамо се и књиге отварају. На коју ћеш страну онда погледати, човече? и ко ће ти тада помоћи тамо? Једино добро што си за живота чинио, и добро што си сиротама учинио, певајући: Алилуја. Ћутите, о ћутите! умукните сада пред овим што лежи, и видећете велику тајну; јер је страشان час. Умукните, да би душа његова с миром отишла; у великој се борби находи, и у великом страху моли Бога: Алилуја. — Ми горимо од узбуђења слушајући само да је тамо вечна светлост, тамо — извор живота нашег, тамо — наслада вечна, тамо — рај коме се свака душа праведна радује. Стекнимо се сви у Христу и ми, да бисмо сви завапили Богу: Алилуја.

На догледу царства Христовог у ономе свету и неисказаних красота његових непролазних, Црква кличе: О радости Праведних, коју ће примити када Судија дође! Тамо је спремљен двораци, и рај, и цело Христово царство. Учини, Христе, да се у њему слуге Твоје веселе увек са Светима. — Свесрдно се, верни, помолимо Христу, да брата, уснулога у вери и нади на васкрсење, настани у насељима Светих, јер је суд тамо ужасан, и испитивање страшно, и нико сам себи помоћи не може, сем добра дела и заједничка молитва верних, — и завапијмо: немој се, Господе, судити са слугом Твојим. — у неостаривој слави Твојој и сладости рајској настани, Благи, од нас сада престављенога, јер Ти је православљем и покајањем прибегео у вери, и учини га изабраним учесником царства Твога. — Наиће смрт као грабљивац; наиће рушитељ и сруши ме; наиће и показа ме као непостојећег; наиће, и ја који сам земља, лежим као да ме нема. Заиста смо сан, заиста смо привиђење ми људи. Но ходите, завапимо Бесмртноме Цару: Господе, престављенога од нас удостој вечних добара Твојих, упокојавајући га у нестаривом животу.

Богонадахнута је служба за покојне: „Парастос или Панихида“. у њој се сви чланови Цркве заиста осећају као чланови једног небоземног богочовечанског тела Христовог: једна им је душа, једно срце, један живот, један Господ, једна Глава: чудесни Спаситељ Богочовек Христос. Са страхом и трепетом ми се у умилењу молимо Господу живих и уснулих: за спасење душа наших; за опроштај грехова онима што се у блаженој успомени преставише; за њихов покој, тишину, блажену успомену; да се ослободе сваке патње, и туге, и уздисања, и да се настане где сија светлост лица Божија; да их стави под окриље Авраама, Исака и Јакова. — И онда, ујединивши све молитвене прозбе наше у једну саборну богоугодну молитву: измолимо милост Божију, и царство небеско, и опроштај грехова за све, сами себе, једни друге и сав живот свој Христу Богу предајмо. Јер је Он васкрсење, и живот, и покој уснулих слугу Својих. — Гледајући људско биће са богочовечанских висина, Црква открива у њему богочовечанске стварности христолике и моли се у Парастосу: Једини Творче који дубоком мудрошћу све човекољубиво уређујеш, и свима дајеш оно што је корисно,

упокој Госпoде душе слугу Твојих. — И још: Упокој, Спасе, с Праведницима слуге Твоје, и настани их у дворима Твојим, као што је писано, не гледећи као добар на сагрешења њихова вољна и невољна, и сва у знању и незнању учињена, Човекољупче! — И све то приводи нас „спасењу душа наших“ — Пресветој Богородици, и ми Јој се вапајно молимо: Тебе имамо и као тврђаву, и као пристаниште, и као драгу молитвеницу Богу кога си родила, Богородице, верних спасење. — И несравњено више дарује нам свемилостива Богомајчица, дарује нам и спасење и рај: Радуј се, Чиста, која си родила Бога телом на спасење свију, и којом род људски нађе спасење, да бисмо Тобом нашли рај, Богородице чиста, благословена.

Опет и опет прибегавамо светој саборној молитви ради спасења наше једноверне и једноземне браће, ради њиховог христољубивог блаженствовања у загробном свету: Са дусима преминулих праведника упокој, Спасе, душе слугу Твојих, чувајући их у блаженом животу који је у Тебе, Човекољупче. — у почивалишту Твоме, Госпoде, где почивају сви Твоји Светитељи, упокој и душе слугу Твојих, јер си Ти једини Човекољубац. — Ти си Бог који је сишао у ад, и ослободио окова сужње; сам и душе слугу Твојих упокој Спаситељу. — Једина чиста и беспрекорна Дјево, која си Бога безсемено родила, моли да се спасу душе слугу Твојих.[\[69\]](#)

Но међу богослужењима за покојне врх изнад свих врхова, и савршенство изнад свих савршенстава, и моћ изнад свих моћи сачињава света Литургија. Основна је богочовечанска благовест и бесмртна богочовечанска стварност: сви верни и у земаљском и у загробном свету, сачињавајући једно богочовечанско тело Цркве Христове, у њему и њиме се освећују, спасавају, охристовљују, обогочовечују, обожују, отројичују, и то сваки по мери свога благодатно — врлинског ревновања и узрастања. Јер: „Исус Христос јуче је и данас онај исти и вавек“.[\[70\]](#) Ако игде, ако икада ми живимо Господом Христом, ми то чинимо у светој Литургији и светом Литургијом. у њој ми „живимо Њиме,[\[71\]](#)и ходимо „као што је Он ходио“.[\[72\]](#) И саборно „са свима светима“,[\[73\]](#) и свима покојнима доживљујемо свету тајну Богочовечанског домостроја спасења који се светом Литургијом продужује и остварује. Она сведочи: сви се спасавамо јединим Спаситељем рода људског — Господом Христом, богочовечанским телом Његовим — Црквом. Сва је Црква, у васцелости својој присутна у светој Литургији: Пресвета Богомајка и сви Светитељи за Њом и са Њом, и сви живи и сви покојни. То сведоче: света Проскомидија, јектенија за покојне, и спомињање по освећењу Дарова свих покојних.

На светој Проскомидији се ваде честице: за Пресвету Богородицу која возглављује род људски; за Пророке, Апостоле, Јерархе, Мученике, Преподобне, Бесребриике, и све Свете; а после њих за живе и за покојне. И

пошто се освете Дарови и постану тело и крв Господа Христа, онда се опет спомињу сви чланови Цркве.

„Још Ти приносимо ову разумну службу за преминуле Праоце, Оце, Патријархе, Пророке, Апостоле, Проповеднике, Еванђелисте, Мученике, Исповеднике, Испоснике, и за сваког праведног који је у вери преминуо. Особито за пресвету, пречисту, преблагословену, славну Владарку нашу Богородицу и Увекдјеву Марију; за Светог Јована, Пророка, Претечу и Крститеља, за свете славне и свехвалне Апостоле,.. . и за све Твоје Светитеље, чијим молитвама посети нас, Боже; и помени све преминуле у нади васкрсења живота вечнога, и упокој их, Боже наш, где сија светлост лица Твога,... и све и сва”.

Посреди је најчудеснија и најчудотворнија саборност Бога и човека, богочовечанска саборност, богочовечанска свесаборност у Богу и Богом Христом Господом = Његовом Црквом; на челу рода људског и анђелског — Пресвета Богородица, а за Њом и сав род људски. Такав је наш, очигледно литургијски, домострој спасења света, извршен Јединим Човекољупцем, који је толико волео човека да је и сам постао човек, и као Богочовек — као Црква извршио богочовечански домострој спасења света, домострој — најсавршенији и једини свеобухватно и беспрекорно човекољубив. Таква је света тајна Христовог тела — Цркве, Христовог тела — Евхаристије, Богочовечанског тела — Цркве = тајна спасења = тајна обогочовечења = тајна охристовљења = тајна обожења = тајна отројичења.

Постигнут је божански и човечански циљ спасења света: Евхаристична жртва принесена је за све и сва. И за саму Пресвету Богородицу, иако је Она безгрешна. Јер Богочовек Господ Христос је једини Спаситељ света и рода људског, па и Пресвете Богородице, те најсавршеније Праведнице рода људског, савршеније и славније и од самих Херувима и Серафима. Јер нам је преко Ње безгрешне и свебеспрекорне дошао Спаситељ и спасење света, Обожитељ и обожење света, Васкрситељ и васкрсење света, и сви безбројни богочовечански дарови Јединог Човекољупца. Тако се добила једина савршена теодикеја и једина савршена антроподикеја: оправдан је Бог што је створио овакав свет, и оправдан је човек, јер је Богочовеком Христом = Његовом Црквом постигао вечни божански циљ свога бића и свога постојања.

НАПОМЕНЕ:

- [1] Откр. 14, 13.
- [2] Ср. Гал. 6, 7—8.
- [3] Ср. Јн. 14, 2.
- [4] Гал. 6, 8.
- [5] Лк. 16, 23. 24. 27—28.
- [6] Лк. 16, 23. 25—29.
- [7] Флб. 2, 10.
- [8] 1 Петр. 3, 19; 4, 6.
- [9] Откр. 6, 9—10; ср. Јн. 8, 56.
- [10] Откр. 7, 15; ср. 4, 8. 10.
- [11] Откр. 12, 11—12.
- [12] Лк. 16, 22—25.
- [13] Јн. 14, 2—3; ср. Јн. 17, 24; 22, 26.
- [14] Лк. 23, 43.
- [15] Флб. 1, 23.
- [16] 2 Кор. 5, 8.
- [17] Откр. 4, 4.
- [18] Откр. 6, 9.
- [19] Откр. 7, 9; ср. 5, 11.
- [20] 2 Кор. 12, 4.
- [21] Јевр. 4, 10.
- [22] Јн. 14, 3.
- [23] Јн. 17, 24.

[24] Мт. 8, 11.

[25] Јевр. 12, 22—23.

[26] Ср. Јн. 14, 2.

[27] 1 Кор. 3, 8.

[28] Лк. 23, 43; 2 Кор. 12, 4.

[29] Лк. 13, 28—29; Мт. 6, 33; 1 Кор. 15, 50.

[30] 2 Петр. 1, 11.

[31] Мт. 8, 11; 5, 3; 2 Тм. 4, 18.

[32] Лк. 16, 23.

[33] Јн. 14, 2.

[34] Јевр. 12, 12.

[35] Гал. 4, 26.

[36] Лк. 12, 33; Јевр. 10, 34.

[37] Мт. 10, 28.

[38] Лк. 16, 22—24.

[39] ср. Јн. 8, 21. 23. 24. 34. По учењу Старог Завета, место у које су после смрти одлазиле и у коме су боравиле како душе праведника тако и душе грешника, назива се шеол (Пс. 88, 49; Прем. Сир. 14, 18; Јова 14, 1—12; 30, 23; Ис. 14, 11). Но у шеолу је постојала разлика између стања душа праведних и душа грешних (Пс. 48, 15. 20; Ис. 14, 11; Језек. 32, 18—30; Ис. 57, 1; 66, 24; 14, 15; Прич. Сол. 15, 24. Прем. Сол. 3, 1—4; 3, 18—19; Прем. Сир. 1, 13; 21, 10—11.

[40] ср. Мт. 7, 23; 25, 12; Лк. 14, 25. 27; Мт. 8, 12; 22, 13.

[41] 1 Петр. 3, 19.

[42] Лк. 16, 23; Откр. 20, 13.

[43] ср. Мт. 25, 41; Лк. 13, 27—28.

[44] ср. Лк. 16, 24—25; Мк. 9, 43—44; Ис. 66, 24.

[45] Грешна душа богаташева из пакла види рај, и у рају Авраама и Лазара (Лк. 16, 23). Исто тако, они који су због свог упорног неверја у Христа отишли у пакао, где је плач и шкргут зуба, виде Авраама, Исака и Јакова у Царству Божјем, а себе напоље истеране (Лк. 13, 28).

[46] Ср. Лк. 16, 27—28.

[47] Ср. Лк. 16, 26.

[48] Ср. Лк. 16, 23—24; Мт. 22, 13; 5, 22—23; Лк. 12, 48.

[49] Ср. Мт. 5, 21—22; 11, 21—24; Лк. 19, 22, 27; 2 Кор. 9, 6.

[50] Лк. 16, 23; Д. А. 2, 27; Мт. 11, 23; Лк. 10, 15.

[51] Мт. 22, 13; 25, 30.

[52] 1 Петр. 3, 19.

[53] Лк. 8, 31.

[54] Флб. 2, 11.

[55] Мт. 5, 22, 29, 30; 10, 28; 18, 9; 23, 15, 33; Мк. 9, 43, 45, 47; Лк. 12, 5; Јак. 3, 6.

[56] Мт. 25, 46.

[57] Ср. Лк. 16, 26.

[58] Д. А. 1, 25.

[59] Лк. 16, 28.

[60] Рм. 14, 7—9.

[61] Еф. 1, 23.

[62] 1 Сол. 5, 17.

[63] Еф. 6, 18.

[64] Рм. 12, 12.

[65] Кол. 4, 2.

[66] Лк. 18, 1.

[67] Мт. 26, 41; Мк. 13, 13.

[68] Migne, P. gr. t. 34, col. 385—391.

[69] Молитве Цркве за покојне, за опроштај грехова њихових и за њихово блаженствовање у загробном свету, налазе се и у другим богослужењима. Тако: 1) у Осмогласнику сваки Глас има на суботном јутрењу посебан Канон за покојне. На вечерњу пак суботном има посебних стихира на стиховње посвећених покојнима. Исто тако сваки Глас има их и на суботном јутрењу у стихирама на стиховње;. — 2) Задушнице, трипут годишње: богослужења су сва заупокајена, са заупокојеном Литургијом. — 3) На Полуноћници: свакога дана (сем недеље) читају се тропари и стихире за покојне. — 4) На Литијском вечерњу ми просимо: Још се молимо ... за починак, олакшање и опроштај грехова свих православних блажене успомене до сада преминулих отаца и браће наше што овде почивају и свуда. — 5) На Духовском вечерњу у коленопреклоним молитвама ми се молимо и за оне у паклу. 6) Молитве за покојне по домовима и на гробљима.

[70] Јевр. 13, 8.

[71] 1 Јн. 4, 9.

[72] 1 Јн. 2, 6; ср. Петр. 1, 14. 16.

[73] Еф. 3, 18.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

БОГОЧОВЕК КАО СУДИЈА
Други Долазак Христов и Царство будућег века

Свршетак света и историје

Кроз све своје промене и мене сва твар хита своје завршетку. Кроз све дан и све ноћи сви људи, а са њима и за њима и сва твар, хитају последњем дану, у који ће се свршити тајна овога света и историје људске. Сви дани, као бели потоци, и све ноћи, као црни потоци, ломе се и пробијају кроз урвине и гудуре постојања носећи сва бића и сву твар ка последњем дану, у који се морају слити и завршити свој ток. Све што је живело и живи у крлетци времена, мора ући у тај последњи дан, мора се искрцати на његову обалу. Нема бића ни твари које поток времена, јурећи коритом простора, неће снети у тај последњи дан. Тим даном време ће завршити своје постојање, због чега се он у Откривењу и назива — последњи дан,[\[1\]](#) велики дан.[\[2\]](#) А пошто је то Богом одређени дан у који ће Он судити васељени,[\[3\]](#) то се он и назива — дан суда[\[4\]](#)дан гњева и откривења праведнога суда Божјег.[\[5\]](#) Но пошто је сав суд предат Сину,[\[6\]](#) и пошто се у последњи дан Син има јавити као судија у слави, то се овај дан назива још — дан Сина Човечјега,[\[7\]](#) дан Господњи,[\[8\]](#) дан Христов,[\[9\]](#) дан Господа нашега Исуса Христа,[\[10\]](#) дан суда и погибли безбожних људи.[\[11\]](#) У тај многозначајни дан Господ ће изрећи Свој последњи завршни суд о целокупној историји света и човека, о свима људима укупно и о сваком човеку посебно. И као што је Господ по завршетку стварања света извршио смотру над свим створеним бићима и тварима, и о свему изрекао Свој суд да је „веома добро“,[\[12\]](#) — тако ће Он и у последњи дан извршити смотру над свима бићима и тварима на завршетку њиховог пута кроз историју, и изрећи Свој суд о свему и свачему. Тада ће Он коначно разлучити добро од зла, и повући између њих непролазну границу; тада ће Он у свима вредностима људским изрећи Свој непогрешиви суд; тада ће Он на савршено осетљивим и тачним богочовечанским теразијама правде и љубави Своје измерити сва дела људска, све мисли људске, све жеље људске, све речи људске; тада ће се „свршити тајна Божија – то $\mu\upsilon\sigma\tau\eta\rho\iota\omicron\nu$ του Θεου“[\[13\]](#) о човеку, о твари, освету, о васељени; тада ће сви добри и све добро наследити вечно блаженство, вечни рај, а сви зли и све зло — вечно муку, вечни пакао.

НАПОМЕНЕ:

- [1] Јн. 6, 39. 40. 44; 11, 24; 12, 48.
- [2] Д. А. 2, 20; Јуд. 6.
- [3] Д. А. 17, 31.
- [4] Мт. 10, 15; 11, 22. 24; 12, 36; 2 Петр. 2, 9; 3, 7; Јн. 4, 17.
- [5] Рм. 2, 5.
- [6] Јн. 5, 22.
- [7] Лк. 17, 22. 24. 26.
- [8] 2 Петр. 3, 10; 1 Сол. 5, 2; ср. Јез. 13, 5; Ис. 2, 12; Јоиљ. 2, 31; Соф. 1, 14; Малах. 4, 1.
- [9] 2 Сол. 2, 2; Флб. 1, 10; 2, 16.
- [10] 2 Кор. 1, 14; 1 Кор. 1, 8; 5, 5.
- [11] 2 Петр. 3, 7; 2, 9.
- [12] 1 Мојс. 1, 31.
- [13] Откр. 10, 7.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

БОГОЧОВЕК КАО СУДИЈА
Други Долазак Христов и Царство будућег века

Време и знаци Другог Христовог Доласка

Као што је време почело своје постојање Христом, тако ће га и завршити Њиме:

последњи дан биће у исто време и дан другог доласка Христовог. у тај необични дан престаће да постоји време. Тада ће се збити чудна реч Светог Откривења: „Времена неће бити више”.^[1] На неки тајанствени начин време ће утонути у вечност. Али, док нам је у Светом Писму јасно откривено шта ће се све догодити у последњи дан, није нам откривен сам тренутак у који ће наступити тај дан. То је остало сакривено у неиспитаним дубинама Божанског ћутања, и сачињава недокучиву тајну Божију. Она је сакривена и од Анђела и од људи, и живи у неприступачној светлости Божјег свезнања. Нанепосредно питањем светих Апостола о томе, Спаситељ је одговорио: О дану томе и часу нико не зна, ни Анђели небески, до Отац мој сам.^[2] Ову им тајну није казао ни онда када им је у времену између Свог Васкрсења и Вазнесења откривао тајне Богочовечанског домостроја спасења, и говорио им о Царству Божјем.^[3] А када су Га питали: Господе, хоћеш ли сада успоставити царство Израљево? Он им је одговорио: Није ваше знати времена и рокове које Отац задржа у својој власти.^[4] Ни великом Апостолу народа, коме је „по откривењу казана тајна” Еванђеља Христовог, и то казана самим Господом Исусом,^[5] није откривена тајна о томе кога ће тренутка наступити последњи дан, дан другог доласка Христовог. Он пише Солунским хришћанима: За час. и времена, браћо, није потребно да вам се пише, јер сами добро знате да ће дан Господњи доћи као лупеж по ноћи.^[6]

Благовест је Светог Откривења: Господ ће по други пут доћи; а када — то не знамо. По промислитељском човекољубљу Божјем то је сакривено од нас, да бисмо даноноћно стражили над собом помоћу светих врлина очекујући Спаситељев долазак. На то указује Спасово упозорење Његовим следбеницима: Стражите, јер не знате у који ће час доћи Господ ваш;^[7] стражите, јер не знате дана ни часа у које ће Син Човечији доћи.^[8]

Таква промислитељска изненадност другог доласка Спасоваг корисна је за праве хришћане, али не за оне који су душу своју раслабили, помрачили пороцима, загадили страстима, и на тај начин постали плен „окамењене неосетљивости”.^[9] Безбрижност и окамењена неосетљивост људи пред други долазак Господа Христа биће слична безбрижности и окамењеној неосетљивости људи у време Нојево, јер, по речи Спаситељевој, као што је било у време Нојево, тако ће бити и долазак Сина Човечијег; као што пред потопом јеђаху и пијаху, жењаху се и удаваху до онога дана кад Ноје уђе у ковчег, и не осетише док не дође потоп и однесе све, — тако ће бити и долазак Сина Човечијега.^[10] Зато, будите готови, саветује Спаситељ, јер у који час не мислите доћи ће Син Човечији.^[11] Живећи тим саветом Спасовим, Апостоли га са много ревности предају хришћанима: Браћо, приближи се долазак Господњи,^[12] приближи се крај свему;^[13] последњи је час.^[14]

Но, иако нас је Господ, спасења нашег ради, оставио у неизвесности о часу Свога другог доласка, није нас оставио у неизвесности о знацима који

ће претходити Његовом другом доласку и о сигнаlima који ће навестити близину Његовог доласка. Ти су знаци: проповедање Еванђеља свима народима, свој твари; обраћање Израиља Христу; појава Антихриста; велики потреси међу људима и у природи: ратови, револуције, глади, помори, земљотреси, велики знаци на небу.

Проповед Еванђеља свима народима, и све што она буде изазвала међу њима, биће сигнал другог доласка Спаситељевог, по речи Његовој: Проповедаће се ово Еванђеље о Царству по свему свету, за сведочанство свима народима. И онда ће доћи крај.[\[15\]](#) То значи: Еванђеље ће постати познато свима народима,[\[16\]](#) али не значи да ће га сви народи и усвојити. На то указују речи: за сведочанство свима народима. А оне значе: за сведочанство свима народима о љубави Божјој према њима, о искупитељском подвигу Јединородног Сина Божјег, о Цркви и о васцелом чудесном Богочовечанском домостроју спасења у њој, и у опште о свима вечним истинама Божјим у њој. Стога нико неће имати оправдања за неверовање у Христа Бога; нико се неће моћи изговарати: нисам знао за Христа, за силу и моћ Његовог Еванђеља и за вечне истине Божје. То сведочанство свима народима о Еванђељу даће могућности да у Цркву Христову, по речи Апостола народа уђе „пуноћа народа[\[17\]](#) тојест „сви предвиђени Богом незнабошци“.[\[18\]](#) С друге пак стране, многи ће, кад сазнаду за Еванђеље, бесомучно устати против њега, и тиме показати колико су људи заљубљени у зло, колико су постали робови греха и лажи, колико су постали оруђе сатанског зла против вечног Божјег добра.[\[19\]](#) И у тој општој борби за и против Еванђеља, наступиће тренутак када ће се, по речи Апостола, сав Израиљ спасти,[\[20\]](#) и испуниће се пророштво старозаветног Еванђелиста: Доћи ће од Сиона Избавитељ и одвратиће безбожност од Јакова.[\[21\]](#) Ово обраћање Израиља Христу, по претсказању пророка Малахије, извршиће пророк Илија Тесвићанин,[\[22\]](#) који ће заједно с Енохом доћи с неба у дане Антихриста, и борити се против њега за правду Еванђеља Христава.[\[23\]](#)

Насупрот ширењу Еванђеља Христова, подвижници зла ће ширити и распростирати зло у свима могућим облицима. Да би омели успех Еванђеља, они ће мобилисати све лажи, сва зла, сва насиља, све ужасе, и натуткати их на хришћане, еда би саблазнили, ако је могуће, и изабране. Плиткоумни поклонички занатливи предрасуде у зло; у капи меда даваће отров зла; маскираће зло најпривлачнијим маскама; умножиће безакоња до ужаса; ронећи у дубине христорачких душа, помамљено зло изазиваће потресе у њима, минирати их, и оне ће експлодирати безочном хулом на све што је Христово; „ад всесмјехливиј“ — свеисмевајући ад исмејаће све што је Божје; тајна зла опчиниће многе, залудеће их; својим лажним сјајем и привременим успехом зло ће саблазнити многе.

Сво то махнито пировање зла Апостол назива тајном безакоња — то $\mu\upsilon\sigma\tau\eta\rho\iota\omicron\nu\varsigma\ \tau\eta\varsigma\ \alpha\nu\omicron\mu\iota\alpha\varsigma$ — која ради у синови ма противљења,[\[24\]](#) ради

против свега Христовог и Божјег, и чини да људи одступају од Господа Христа.[\[25\]](#) Против тајне Божје, тајне Христове, — а то је Црква —, иставља се тајна Сатане, тајна зла. Вешто маскирајући себе, зло ће у последње дане дејствовати успешно кроз лажне христосе и лажне пророке.[\[26\]](#) Описујући то време, Спаситељ говори: Многи ће доћи у име моје говорећи ја сам Христос. И многе ће преварити.[\[27\]](#) И изићи ће многи лажни пророци, и превариће многе.[\[28\]](#) А свети апостол Павле, у својој пророчкој визији, као објашњавајући ове Спаситељеве речи, вели: Дух Свети разговетно говори да ће у последња времена одступити од вере слушајући лажне духове и науке ђаволске.[\[29\]](#) Разоривши лажу чак и савест своју, они ће живети по својим жељама ругајући се свему Христовом.[\[30\]](#) Залуђени злом, они здраве науке неће слушати, него ће по својим жељама накупити учитеље који ће им ласкати, и одвратиће уши од истине, и скренуће се ка гаталицама.[\[31\]](#)

Посматрајући последња времена са своје богочовечанске небеске осматрачнице, и обиље зла у њима, апостол Павле пише Тимотеју: Знај да ће у последње дане настати времена тешка. Јер ће људи постати самољубиви, среброљубиви, хвалише, горди, хулници, непокорни родитељима, неблагодарни, неправедни, нељубавни, непримирљиви, клеветници, неуздржници, бесни, недоброљубиви, издајници, нагли, надувени, који више маре за сласти него за Бога, који имају обличје побожности, а силе су се њезине одрекли.[\[32\]](#) Зло ће се силно размножити, минираће народе и царства, и устаће народ на народ, и царство на царство; настаће глади и помори иземљотреси и страхоте и буне,[\[33\]](#) и невоља велика каква није била од постања света нити ће бити,[\[34\]](#) и због умножених безакоња охладнеће љубав многих, и многи ће се саблазнити,[\[35\]](#) мрзост опустошења биће на месту светом,[\[36\]](#) и — Син Човечији када дође, хоће ли наћи веру на земљи?[\[37\]](#)

НАПОМЕНЕ:

[\[1\]](#) Откр. 10, 6.

[\[2\]](#) Мт. 24, 36; ср. Мк. 13, 22.

[\[3\]](#) Д. А. 1, 3.

[\[4\]](#) Д. А. 1, 7. 8.

[5] Еф. 3, 3; Гал. 1, 12.

[6] 1 Сол. 5, 1—2; ср. 2 Петр. 3, 10.

[7] Мт. 24, 42; ср. 24, 44. 50; Мк. 13, 33—35; Лк. 12, 35—40; 17, 24—30.

[8] Мт. 25, 13.

[9] Молитве пре спавања; молитва седма, у којој се православни хришћанин моли: Господе, избави ме од сваког незнања, и заборавности, и малодушности, и окамењене неосетљивости.

[10] Мт. 24, 37—39.

[11] Мт. 24, 44.

[12] Јак. 5, 7. 8.

[13] 1 Петр. 4, 7.

[14] 1 Јн. 2, 18.

[15] Мт. 24, 14

[16] Мк. 13, 10.

[17] Рм. 11, 25. [18] Блаж. Теофилакт, Тумач. Посл. Римљанима, сар. 11, v. 25; P. gr. t. 123, col. 493 AB.

[19] Ср. Мт. 24, 9

[20] Рм. 11, 26.

[21] Ис. 59, 20; ср. 27, 9; Осија, 3, 5.

[22] Малах. 4, 54

[23] ср. Св. Дамаскин, De fide, IV, 26 [24] 1 Сол. 2, 7.

[25] 2 Сол. 2, 3.

[26] Мт. 24, 24.

[27] Мт. 24, 5.

[28] Мт. 24, 11.

[29] 1 Тм. 4, 1.

[30] 1 Тм. 4, 5; 2 Петр. 3, 3; Јуд. 18.

[31] 2 Тм. 4, 3—4.

[32] 2 Тм. 3, 1—5.

[33] Мт. 24, 6. 7; Лк. 21, 11; Мк. 13, 8.

[34] Мт. 24, 21.

[35] Мт. 24, 12. 10.

[36] Мт. 24, 15.

[37] Лк. 18, 8.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

БОГОЧОВЕК КАО СУДИЈА
Други Долазак Христов и Царство будућег века

Антихрист и његова делатност

Сва привидна привлачност, и огромност, и чаробност зла, са свима својим лажним чудесима, сабраће се, и оваплотити, и олицетворити у Антихристу, као противнику свеколиког добра Божјег, оличеног у Господу Христу и Његовим следбеницима. У Антихристу ће зло достићи своје крајње савршенство на земљи, и он ће бити генијално и неподраживо зло. Сва зла, растурина по свету, сакривена по гудурама људских душа и по провалијама ђаволских зловоља, он ће сабрати у себе, сјединити у себи, и јавити се као саборност зла, као васељенскост зла, као бог зла, као свезло.

Он ће у свему бити супротност Христу: Христос је оваплоћено добро и истина, он ће се трудити да буде оваплоћено зло и лаж; Христос је апсолутно добро, он ће се трудити да буде апсолутно зло; Христос је дао свету Еванђеље, он ће се трудити да да свету антиеванђеље. У њему ће бити сав ђаво, као што је у Христу сав Бог. Он ће у свему бити непомирљив противник Христов, трудећи се свим силама да свуда потисне Христа и замени Га собом. Кроз њега ће се најпотпуније и најбезочније испољити сва, вековима гомилана у људима, сатанска злоба, злоћа и мржња према Богу. Он значи завршни бунт против Бога, завршну борбу човека са Богом. Он ће показати најогорченије богоборство и христорборство, какво само људска природа, помогнута и подбавана Сатаном, може иставити против Бога и Христа у својој последњој битци са Њим. Све антихристовско, што је икада у људима тињало или тиња, или беснило и бесни, он ће сабрати у себе, апсолутизирати и иставити против Господа Христа. И пре њега је било, има их, и биће много антихриста, јер по речи Апостола љубави, антихрист је сваки који одриче да је Исус — Месија, Искупитељ,^[1] сваки који одриче оваплоћење Бога у Христу,^[2] сваки који одриче Свету Тројицу.^[3] Но сви ови антихристи, у ствари су само претече главног Антихриста, Антихриста у правом смислу речи, који се има јавити пред крај света, за последњу, решавајућу битку са Христовом Црквом.^[4] Велики тајновидац, Свети Јован Богослов, који је боље него ико од људи видео и Бога и ђавола, и рај и пакао, и тајну добра и тајну зла, издваја главног Антихриста од осталих многобројних антихриста, и овако пише: Антихрист ће доћи, и сад многи антихристи посташе.^[5] „Треба знати, вели Свети Дамаскин, да Антихрист има доћи. Мада је антихрист сваки који не исповеда да је Син Божији дошао у телу, да је савршени Бог и постао савршени човек, не престајући бити Богом; али у сопственом смислу и изузетно Антихристом се назива онај што има доћи при крају света”.^[6]

Антихрист ће бити човек од душе и тела; и као такав — најпотпуније, најсавршеније оваплоћење људско-сатанског зла. Он ће дејствовати као човек; говориће људима као свој својима; говориће им у име човека, у име човечнога, чисто човечнога, попут Ничеовог: Menschliches all zu Menschliches; говориће им у име своје, и многи ће га примити. И збиће се пророштво Спаситељево, речено о Антихристу: Ја дођох у име Оца својега и не примате ме; ако други дође у име своје, њега ћете примити.^[7] — Као човек, Антихрист ће се одликовати од других рђавих људи својом безмерном греховношћу, безграничном заљубљеношћу у зло, неисказаном мржњом и непријатељством према Христу Богу. Он ће бити оваплоћење зла, но не оваплоћење ђавола, јер се ђаво не може оваплотити у човека. „Не сам ђаво постаје човек, на начин на који је Господ постао човек — сачувај Боже! — него се рађа човек од блуда и прима на себе сву делатност Сатане. Јер Бог, знајући унапред исквареност његове будуће

слободне воље, допушта ђаволу да се настани у њему", вели Св. Дамаскин.[8]

Добровољно примивши у себе Сатану, Антихрист ће се силом своје развратне воље тако присно сјединити с њим, тако свесрдно саживети са злом и грехом, да ће сав по стати грех, и биће по преимућству „човек греха”, [9] а тиме и „син погибли”, [10] јер ће и себе и своје следбенике погубити смрћу иза које нема васкрсења. Логика зла и греха наћи ће у њему свог најумнијег апологета. Он ће умети генијално маскирати зло привидним добром, вешто премазивати отров смрти лажним медом бесмртности, уметнички прикривати ругобност греха тобожњим чудесима и знацима, магијски учинити грешне сласти саблажњиво привлачнима, да ће многе и многе преварити и душе им погубити. [11] Његово самољубље, распаљивано Сатаном, разбуктаће се у пожар такве сатанске гордости, да ће он прогласити себе за Бога, уздижући себе изнад свега што се зове Бог и издавајући себе за Бога. [12] у њему ће се „сјединити и усредоточити сва сила богоодступништва”, [13] и он ће као Бог сести у храму Божјем, показујући себе да је Бог (2 Сол. 2, 4). [14] Насупрот тајни побожности он ће иставити тајну безакоња [15] са свима њеним сатанским дубинама, [16] Саблажњивим привлачностима и привидним чарима.

Своје богоодступништво Антихрист ће нарочито пројавити у томе што ће потрти све Божанске законе, зацарити безакоње, починити хиљаде безакоња, и друге побуђивати на њих, због чега га Апостол и назива у изузетном и нарочитом смислу безакоником — *ὁ ἀνομος* (1 Сол. 2, 8). [17] Свесно, упорно и хвалисаво он ће отпасти од Господа Христа и Вечне Истине Његове, и трудиће се свом снагом да и друге одпади од Њега. Зато Апостол њега и целокупну делатност његову назива одступништом, одпадништом — *ἡ ἀποστασία*. [18] То Апостол чини с правом, јер ће у Антихристу бити оличено потпуно и завршно одступништво од Христа Бога. у њему ће сатанскољудско противљење Богу достићи своје савршенство, због чега му по преимућству припада назив: противник — *ὁ ἀντικείμενος* [19] или: Богопротивник — *ἀντιθεος* = антибог = противбог. [20]

У хуљењу на Бога он ће бити ненадмашно виртуозан и безобзирач, зато се у Откривењу вели за њега: Отвориће уста своја за хуљење на Бога, да хули име његово, и на дом његов, и на оне који живе на небу. [21]

Главна сила Антихристове христоворачке делатности биће уперена против Богочовечанског тела Његовог — једине, свете, саборне и апостолске Цркве, против Тројичног Божанства у њој. Јер борба против Цркве у ствари је борба против Свете Тројице на земљи. [22] Благовест је над благовестима: у Цркви све и сва јесте и бива од Оца кроз Сина у Светоме Духу. За све чланове Цркве врхунац је спасења и обожења отројичење. Противник Тројичног Божанства, Антихрист ће бити противник свега

Божанског, свега Богочовечанског у Цркви, трудећи се свим силама да потисне Бога и заузме место Божије у свету.[\[23\]](#) Да би задобио и изабране, овај самозвани бог употребиће све врсте лажи, лажних чудеса и знамења. у томе ће га свесрдно помагати Сатана, јер ће сва делатност његова бити по дејству Сатане са сваком – *κατ' ἐνεργειαν του Σατανα* - силом и знацима и лажним чудесима.[\[24\]](#)

Свети Кирило Јерусалимски пише: Сатана ће употребити Антихриста као своје оруђе, и сам ће лично дејствовати кроз њега. Јер, знајући да му на будућем Суду нема опроштаја, Сатана ће повести отворену борбу не кроз своје слуге, као обично, него ће сам кроз Антихриста ратовати са Христом и хришћанима помоћу сваковрсних знамења и лажних чудеса. Будући сам отац лажи, Сатана ће помоћу лажних дела обмањивати машту људи, те ће народу изгледати као да стварно види васкрснулог мртваца, док у ствари мртвац неће бити васкрснут; изгледаће народу као да види хроне где ходе и следе где прогледају, док у ствари тих исцељења неће бити.[\[25\]](#)

Своме љубимцу Антихристу Сатана ће дати: „силу своју, и престол свој, и област велику”,[\[26\]](#) и он ће делати „са сваком преваром”,[\[27\]](#) претварајући се чак у Ангела светла[\[28\]](#) да би придобио што већи број присталица. „Доћи ће свегадни, — вели Свети Јефрем Сирин —, као лупеж у таком облику, да би преварио све; доћи ће смирен, кротак, тобож мрзитељ неправде, гадиће се идола, привидно побожан, добар, љубитељ убогих, веома благолик, према свима љубазан. Но при свему томе предузеће лукаве мере да угоди свима, да би га заволели људи. Он ће обмањивати свет, док се не зацари. И при томе ће са великом влашћу чинити знамења, чудеса, застрашивања... И када многи сталежи и народи угледају такве његове врлине и силе, сви ће одједном прихватити једну мисао и с великом радошћу прогласити га за цара, говорећи један другоме: зар се може још наћи човек толико добар и праведан?”[\[29\]](#)

Понесен сатанском гордошћу и силом, Антихрист ће по Божјем допуштењу и попуштењу, заградити власт иад многим народима, и поклониће му се сви који живе на земљи, чија имена нису записана у животној књизи Јагњета.[\[30\]](#) На хришћане пак Антихрист ће подићи нечувена гоњења, и ратоваће са светима, и победиће их, и учиниће да се побију сви који му се не поклоне.[\[31\]](#) Међутим, хришћани ће се борити са Антихристом вером и трпљењем,[\[32\]](#) јер ће то бити, као што је увек било, њихово оружје, њихово свеоружје Божје.[\[33\]](#) Антихрист ће (најзад убити два велика сведока Истине Христове, два света пророка: претечу другог доласка Христовог — пророка Илију и Еноха.[\[34\]](#) Обучени у вреће, ова ће два сведока посред свих мука и ужаса, сведочити веру Христову и прорицати хиљаду и двеста шездесет дана; огањ ће излазити из уста њихових; имаће. власт да затворе небо, да ударе земљу сваком муком; и кад

сврше своје сведочанство, Антихрист ће их победити и убити.[\[35\]](#) Али ће их Бог после три дана оживети и узети на небо.[\[36\]](#) У те дане хајка на хришћане биће таква, да нико који јавно не признаје Антихриста и не носи знак његов на себи, неће моћи ништа ни купити ни продати, нити ће се користити икаквим правима.[\[37\]](#) Који се год не поклоне Антихристу и не приме жиг његов на челима својим и на руци својој, биће побијени.[\[38\]](#) А Црква Христова, гоњена и мучена, скриваће се по пустињи, рађајући у мукама верна чеда Божија.[\[39\]](#) У то време човечанство ће утонати у тајанствене поноре зла; сви облици греха и све врсте зла гмизаће по земљи пустошећи душе људске, и зло ће се утврдити као у време пред потоп. И Антихрист ће осино царовати. Али, по промислу Божјем, његово царство биће краткотрајно. Благодатни тајновидци Старог и Новог Завета веле да ће оно трајати три и по године,[\[40\]](#) или четрдесет и два месеца,[\[41\]](#) или — хиљаду двеста шездесет дана,[\[42\]](#) или — мало времена.[\[43\]](#)

За време тог страшног царовања Антихристовог, Цркву ће бранити, осим двојице споменутих сведока, још и седам Анђела Божјих, који ће чаше гњева Божјег изливати на антихристовски свет.[\[44\]](#) По неисказаном човекољубљу Свом, Бог ће благодаћу Својом задржавати и ублажавати ужасе зла за време Антихриста. Јер се под Апостоловом речју: *τό κατέχων* = оно што задржава,[\[45\]](#) подразумева благодат Божја, која задржава налет и напад Антихристовог сатанског зла на срца људска; а под речју: *ὁ κατέχων* = онај који задржава, подразумева се Бог.[\[46\]](#) Тиранија зла и сила греха биће тако велика, каква није била од постања света, нити ће бити; и када се дани не би ократили, нико не би остао, али изабраних ради скратиће се дани они.[\[47\]](#) А скратиће се на тај начин, што ће се Господ Исус јавити, и духом уста Својих убити Антихриста, и искоренити га светлошћу доласка Свог.[\[48\]](#)

У историји света најважнији су два догађаја: први долазак Господа Христа и Његов други долазак. Први је сетва, други жетва; први је показао и дао роду људском све божанске истине и силе за спасење људи од греха, смрти и ђавола, други има да објави и обелодани како се тиме користио род људски. Посреди је целокупно Спасово Еванђеље, и све што је оно изазвало, и изазива, у душама људским: сав Бог и сав човек, у свима њиховим истинама и бесконачностима. Зато нико од људи не може знати када ће род људски сазрети за Последњи суд Христов. То је тајна, света тајна ка којој хришћанин смирено греди кроз молитву и наду на човекољубивог Спаса, водећи еванђелски живот.[\[49\]](#)

Христос у свету? — Бог у свету, сав Бог са свима божанским савршенствима у телу. То је бескрајна радост за људе, али бескрајна мука за ђаволе. „Што си дошао да нас мучиш?“ — стално се чујно и нечујно отима из мрачних и смрдљивих уста свих ђавола, који су кроз грехе начинили од овог земаљског света игралиште смрти и мука и патњи, и претворили га у

предворје пакла. у отпор на божанска Христова добра у овом свету ђаволи непрестано мобилишу сва своја зла, улепшавају их, маскирају их, еда би их учинили привлачним за људе. Њихов је главни, и најглавнији, посао у земаљском свету: борити се са Христом кроз људе. Знају они, из горког искуства знају, да ни у ком случају не могу победити Господа Христа, али им је највећа радост одвраћати људе од Христа, недати им прилазити Христу, саблажњавати их о Христа, јер су свесни да тиме обарају људе у сваки пад, и у онај највећи — отпад. Отпадне ли човек од Христа, он отпадне од јединог сигурног темеља, сигурног против смрти, греха и зла, и овда га ђаво витла сваком олујом греха и страсти и искушења, и најзад одковитла у своје царство — пакао. Оно чиме се човек држи за небо, за бесмртност, за вечност, за вечну истину, за вечни живот, јесте вера у Господа Христа. Зато је сав пакао кроз сва своја зла кренуо против вере Христове. И кад успе да ма ког човека одврати од те вере, одвратио га је од Бога и отиснуо кроз своја зла у све духовне смрти, иза којих се простире бескрајно царство гнојавог и смрдљивог мрака — пакао. Отпадне ли од Христа: човек отпада од јединог истинитог Бога, и неизоставно постаје плен лажних богова; отпада од Вечне Истине и тоне у живи песак псевдоистина, назовиистина; отпада од Вечног Живота и пропада у безброј смрти; отпада од раја и сурвава се у пакао. Што већа код људи вера у Христа, то већи бес демона против те вере, и већи напади на Христове људе. И сва стратегија Сатане је у овоме: грех учинити што заводљивијим за људе путем најсавршеније козметике коју може измислити савршени у злу ум Сатане, и тако ловити људе, придобијати за отпад од Христа. Ко је савршено отпао од Христа — Бога Логоса? Сатана. У роду пак људском најсавршенији отпад од Господа Христа представљаће Антихрист. То ће бити најсавршенији у људском облику образац отпадништва од Христа Бога, од Његове Истине, од Његове Правде, од Његове Љубави, од Његове Мудрости, од Његове Богочовечности, од Његове Вечности. Но и свако отпадање од Христа има у себи нечег антихристовског, и тиме сатанског. Али, историја рода људског неће се завршити док Сатана не покаже на земљи сву силу свога зла. И показаће је најсавршеније и најпотпуније у лицу Антихриста. Са циљем: да одврати од Христа што већи број људи, и да преко њих бије последњу и завршну битку против Господа Христа. И када Антихрист буде био у земаљском свету, и извео у борбу против Христа сва зла сатанског царства; и када та зла буду по казала сву своју силу и по себи и кроз људе који их драговољно буду употребљавали; тада ће се догодити најмногобројније отпадање од вере Христове у роду људском, јер ће лажни пророци и учитељи преварити многе, и што ће се безакоња умножити, охладнеће љубав многих,^[50] тако да када Господ по други пут дође — „хоће ли наћи веру на земљи“.^[51]

Антихрист је антибог: јер будући сав против Христа, он је самим тим против јединог истинитог Бога. Поред тога, у своме христорборству и богоборству Антихрист ће бити против сваког божанства, против сваке

вере у ма какве богове. Он ће радити на томе да собом замени не само Христа, да буде место Христа (ἀντ = уместо), него да собом замени свако божанство, сваког бога, у које људи буду веровали када он буде дошао на земљу. Са свесним и планским циљем: да сам постане свима бог, свебог. То је природно за грех, за „човека греха“. Јер грех вуче свако биће ка крајњем сатанизму, ка крајњем самообоготворењу, као што је најпре одвукао Сатану. Јер, шта је Сатана? Сатана је самозвани самобог: сам себи бог. А то је начинио себе гордошћу, отпадом од Бога: самољубљем, самообожавањем. Најсавршенији пример таквог самољубља, самообожавања, самобога у роду људском биће Антихрист. Он ће се противити сваком богу, а најпре истинитоме Богу — Господу Христу, и гордо уздизати себе изнад сваког Бога, а најпре изнад истинитог Бога и Господа — Исуса Христа. И трудиће се да заседне, — и засешће, у хришћанским храмовима као Бог, и објављиваће себе као Бога — јединог и свеистинитог. у томе ће га свесрдно помагати сам Сатана: и он ће по дејству Сатане чинити велика чудеса, опсенарска и лажна, и велика дела, опсенарски велика и грандиозна. Он ће деловати веома саблажњиво и заводљиво, да би саблазнио, ако је могуће, и избране. И саблазниће многе премноге, засевши у хришћанским храмовима као Бог и имајући сву земаљску силу и власт. Антихрист — издаваће себе за јединог Христа, антибог — издаваће себе за јединог бога, антигоспод — издаваће себе за јединог господода, антиистина — издаваће себе за једину истину, антиправда — издаваће себе за једину правду, антиљубав — издаваће себе за једину љубав, антиживот — издаваће себе за једини живот, антидобро — издаваће себе за једино добро, антибесмртност — издаваће себе за једину бесмртност, античовекољубац — издаваће себе за јединог човекољупца. Због свега тога Антихрист ће у ствари бити најкрволочнији античовек: издавајући се за јединог правог и савршеног човека, он ће плански разноврсним гресима убијати човека у васцелом бићу његовом: убијати у човеку све што је боголико, и тиме убијати све што сачињава суштину човека, човечности, човечјег; убијаће у човеку све што је богочежњиво, христочежњиво, небочечњиво, и све то замењивати супротним разорним силама. Кроз све то Антихрист, тај титански античовек, трудиће се да оствари свој крајњи циљ: да човека ођаволи, ођаволичи: да му душу испуни ђаволикошћу место боголикости, ђавочечњивошћу место богочежњивости; и тако насупрот Богочовеку створи од човека ђавочовека, насупрот Христовим благодатним богољудима створи ђавољуде. Антихрист ће се и кроз науку, и кроз философију, и кроз уметност, и кроз све делатности људске трудити да покаже себе: као јединог бога, а у ствари биће лажни бог; као јединог Христа, а у ствари биће лажни христос; као једину истину, а у ствари биће лаж; као једину правду, као једини живот, као једини рај, а у ствари биће неправда и смрт и пакао; трудиће се да покаже себе: као јединог човека, а у ствари биће — нечовек, као јединог човекољупца, а у ствари биће — најкрволочнији човекоубица.

Страшна истина о Антихристу спада у најважније истине Еванђеља Спасова. О њој се мора говорити као и о Господу Христу.[\[52\]](#) Да је она прећутана у Еванђељу Спасовом, колико би онда делатност

Антихристова у роду људском била опаснија! Михришћани знамо из Еванђеља Спасова шта Бог мисли о нама људима и шта хоће са нама; али исто тако свемудри Господ нам је у Својем Еванђељу казао шта и Сатана мисли о нама људима и шта он хоће са нама;[\[53\]](#) и шта његов главни апостол — Антихрист мисли о нама и хоће са нама. Нама хришћанима ништа божанско није непознато, али исто тако и ништа сатанско, да бисмо се знали чувати и бранити од сатанских искушења и зала. Мисмо људстворени за благодатне богољуде; Господ Христос је и постао човек, и као Богочовек показао како се све што је Божје може остварити у животу људском на земљи, а избећи и уништити све што је противбожје: греховно, зло, сатанско, антихристовско. И ми знамо да смо по свему јачи од Сатане и његових црних анђела: јачи смо Христовом благодаћу, јачи Његовом светом Црквом, у којој непрекидно као у телу Свом живи и животвори Богочовек Господ Христос са свима Својим божанским силама благодатним, којима се ми непрекидно причешћујемо кроз свете тајне и свете врлине, и побеђујемо свако сатанско зло, и грех, и смрт, и пакао. Бог који јеснама кроз свете тајне и свете врлине несравњено је јачи од ђавола који је у гресима и страстима и смртима и пакловима. Зато у хришћана нема страха ни од Сатане ни од Антихриста: у свему их побеђујемо Господом Христом, који у светој Цркви Својој свемоћно дејствује у нама кроз свете тајне и свете врлине.

Шта је то што спречава, што задржава Антихриста да се јави сада, или сутра, или ма када сем „у своје време?“ — Богочовечански домострој спасења, план Божји о спасењу света.[\[54\]](#) По том плану, Антихрист се има јавити „у своје време“, на завршетку света. А дотле ће га задржати да се не јави? — Црква Христова: благодатна делатност Цркве Христове у свету, благодатна сила и власт њена: власт над нечистим дусима;[\[55\]](#) власт да изгони ђаволе из људи, из света[\[56\]](#) власт и сила да сузбија свако зло и разраста свако добро; власт да спасава људе од греха, смрти и ђавола; власт над паклом.[\[57\]](#) Еванђеље спасења и јесте сила која задржава да се Антихрист јави пре времена; и то Еванђеље треба да се претходно проповеда свима народима,[\[58\]](#) те да оно буде сведочанство овима народима о путу спасења и о једином Спаситељу света,[\[59\]](#) Спаситељу за кога сви народи представљају једно стадо, које треба добровољно, под благодатним дејством светог Еванђеља, да пође за јединим Добрим Пастиром свих људи.[\[60\]](#) Вера људи у Христа такође је сила која задржава и спречава да се јави Антихрист. Али, када се у роду људском буде нагло почела гасити вера у Господа Христа; када се већина људи у својој слободи буду драговољно опредељивала за зло, и чинили зло, и волели зло; и када их Бог, по жељама срца њиховог, буде пустио да потову у нечистоту, у

срамне сласти, у покварен ум, и они буду чинили сваку неправду, сваки грех, са свесним богоборством и злољубљем;^[61] и када кроз сва та добровољна људска зла ђаволи овладају већином људи који су се одрекли вере у јединог Спаситеља света Господа Христа; — тада ће Господ допустити да се јави и њихов врховни вођ христорборства — Антихрист, коме они хрле и јуре кроз своја добровољна зла. Боголику слободу своју људи ће у последња времена толико злоупотребљавати, да ће је готово сву трошити на зло и сатанизам, а не на веру и спасоносне еванђелске подвиге, који једини спасавају људе од греха, смрти и ђавола, — зато Спас и вели да кад буде по други пут дошао на земљу: „хоће ли наћи веру на земљи?“^[62] Због умножених безакоња, због свесног одбацивања јединог истинитог Бога и јединог истинитог Спаситеља света — Господа Христа, због христорборства и христорхулства, Дух Свети одступиће од људи, и благодат Његова, то *κατέχων*, која задржава и спречава да се јави Антихрист, повући ће се, и тако ће бити остављен широм улазак свакоме злу и ђаволу, оличеном у Антихристу.

Ово свесно и драговољно одрицање од Христа Бога, но исто тако свесно и драговољно опредељивање за зло, Бог је у свезнању и предзнању Свом предвидео у роду људском, и зато по свемудром промислу Свом и одредио баш то време за појаву Антихриста и долазак Господа Христа. Долазећи тада, Антихрист ће заиста доћи „у своје време“: људи ће му отворити своја срца кроз зле жеље, своје умове кроз зле идеје, своје воље — кроз зла хтења, своје душе — кроз зла дела, и он ће ушетати у њих са сваким сатанским злом и грехом.

Антихрист има своје безбројне претече: они су се почели јављати још у прве дане хришћанства, у лицу разноврсних христорбораца и христормрзитеља и христоргонитеља,^[63] и продужују се јављати кроз ову историју хришћанства. Шта је циљ тих Антихристових претеча? Да потисну Господа Христа, да разоре дело Његово, да униште Цркву Његову, и тиме онемогуће спасавање људи помоћу јединог Спаситеља рода људског. У ствари, они једно желе, и на једном троше душе своје: да нестане Богочовека Христа са земље. Зашто? Зато што је у Богочовеку сва тајна вере наше, побожности наше, и сва сила њена. Јер шта је „тајна вере то *μυστήριον της πίστεως* — „тајна побожности – то *της ευσεβειας μυστήριον*? Ово: „Бог се јави у телу“,^[64] тојест: Бог се јави као човек, као Богочовек, да би Собом, Богом, потиснуо из човека сваку злу силу, сваки грех, сваку смрт, сваког ђавола, и тако спасао човека од греха, смрти и ђавола, даровавши му благодаћу Живот Вечни, Истину Вечну, Правду Вечну, Љубав Вечну. у Богочовеку Христу је јављена роду људском свесвета тајна Тројичног Божанства,^[65] која је била сакривена од постања света и нараштаја, Црква, која је тело Христово.^[66] „Богата је слава тајне ове“, божански богата;^[67] у њој је „ово благо премудрости и знања сакривено“. ^[68] Зато се сав богочовечански подвиг Господа Христа назива „*ή οκνονομία του μυστηρίου*

= домострој τοῦ μυόντηρίου = домострој тајне, од постања света сакривене у Богу".^[69] „Тајна Христова“^[70] садржи у себи све свете тајне, неопходне бићу људском у свима његовим световима, и у свима његовим животима. „Тајна Христова“? Христос: једини истинити Бог, и у Њему сва тајна Истине — Свеистине; сва тајна Правде — Свеправде; сва тајна Добра — Сведобра; сва тајна Мудрасти — Свемудрости; сва тајна Живота — Свеживота; сва тајна Бога — Свебога. у тајни Христовој је сва „тајна Еванђеља“ Христова,^[71] сва тајна Еванђеља спасења, које и није друго: до обожење, охристовљење, отројичење бића људског кроз живљење у Богочовеку Спасу помоћу светих тајни и светих врлина еванђелских. Тако се у Цркви Христовој, тој свеобухватној свесветој тајни Христовој, том телу Христовом, ради, израђује, извршује спасење људи кроз свете тајне и свете врлине; и људи се у Богочовеку Христу освећују, преображују, охристовљују, и на тај начин постају „богови по благодати“, богољуди по благодати.

Насупрот томе у нашем човечанском свету ради „тајна безакоња“²² ради кроз срца људска, кроз душе људске, кроз савести људске, кроз тела људска. И то ради кроз сваку христорборну мисао, христорборно осећање, христорборну жељу, христорборно дело. Са једним јединим циљем: да омете, да онемогући спасење што већемброју људи у једином Спаситељу рода људског. Огромна „тајна безакоња“ расипа се својом псевдосветлошћу, назовисветлошћу, кроз сва људска зла, кроз сва људска безакоња, кроз све људске грехе, и маскира сваки грех ,свако злотајанственошћу, да би што више заголицала радозналостума људског. Но цела целцата тајна безакоња, сва је у Сатани. „Дубине Сатане = τὰ βάθη του Σατανά“²³ су бездане и понорне, те се у њима може лако удавити сваки ум људски, и срце људско, и савест људска, да није благодати Христове, разлирене по природи људској оваплоћењем Бога Логоса, у коме су „све дубине Божје = τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ“.²⁴ Против Христове свете „тајне вере“, „тајне побожности“ ради Сатана на безброј тајанствених начина у роду људском кроз неизбројна безакоња. А шта је безакоње? Грех, сваки грех. А шта је грех? Грех је све што није од вере:²⁵ тојест све што није од Христа, од Његовог Еванђеља, од Његове Цркве; а поготову све што је против Христа, против Еванђеља, против

Цркве. Сада јасно знамо: грех је све што је без Христа, против Христа; и у томе је суштина, вечна суштина безакоња: и врховног безаконика Сатане, и свих његових сарадника међу људима, свих христорбораца, ванхристорваца, безхристорваца, противхристорваца, а на првом месту Антихриста. Сад знамо тајну безакоња: сва је од Сатане, у Сатани, кроз Сатану, ка Сатани. Отуда је еванђелска богочовечанска истина ово: "Сваки који чини грех и безакоње чини".²⁶ Да, у Сатани је сва тајна зла, сва тајна греха, сва тајна безакоња. у свему томе људи су само ученици његови. Но од свега тога је само један лек, само један спас — Богочовек Христос, Једини Човекољубац. Јер „Христос даде себе за нас, да нас избави од сваког

безакоња.[72] На једној страни Богочовек Христос, на другој Антихрист. „Шта има правда с безакоњем? Какву заједницу има видело с тамом? Христос с Велијаром“?[73]

Својом неизмерно човекољубивом благодаћу и љубављу и милошћу Господ Христос задржава појаву Антихриста, док се не изврше Богом одређена времена и рокови; Он је *ὁ κατέχων*. [74] Зато је људима много лакше да помоћу Спасове благодати отклоне од себе свако безакоње, сваки грех, свако зло, и да не сарађују на Сатаниној „тајни безакоња“, која непрестано ради у људима који се добровољно и свесно потчињавају Сатани својим христорборством, христорневерјем, маловерјем, кривоверјем, неверјем, безбожништвом. Јер откако је сав Господ Бог Христос у свету међу људима кроз Своју свету Цркву и свето Еванђеље, људи су обично добровољни и свесни сарадници злу и ђаволу: драговољно постају „робови безакоњу“. [75] Јер сваки човек има у Цркви Спасовој најсигурнија средства да се ослободи свакога греха и сваког безакоња, само ако хоће да поверује у Господа Христа. [76] Очигледна је истина: „Сваки који чини грех — роб је греха“. [77] А од греха, од сваког греха, па и од оног највећег, може избавити и ослободити само Једини Безгрешан — Господ Христос. [78] И та истина над истинама путује кроз нараштаје рода људског, и нико неће имати изговора на дан Страшнога суда за своје робовање греху и безакоњу; зато ће тада Господ свеблаги и рећи безаконцима: „Идите од мене који чините безакоње! никада вас нисам знао“. [79] Јер безакоње, и свесно робовање безакоњу обезбожују човека, потискује из њега све божанско, боголико, небеско, анђелско, а зацарује у њему оно што је демонско, сатанско, ђаволско.

По бескрајном човекољубљу Свом, и по неиспитаним човекољубивим разлозима божанског промишљања Свог о роду људском и свету земаљском, Господ Христос благодаћу Својом зауздава и задржава да се сатанско безакоње кроз разноврсне грехе и зла не одомаћи потпуно код већине људи: дајући им и нудећи им кроз Цркву Своју сва потребна средства за спасење од греха и зла и ђавола. Сва средства, тако потребна и тако природна за биће људско, да помоћу њих може водити вечни живот још овде на земљи, а затим и горе на небу, међу Светитељима и Анђелима Божјим. [80] Јер их та света средства — а то су свете тајне и свете врлине — испуњују свим божанским силама, које их обожују, отројичују, чине „заједничарима у Божјој природи“, што за њихову боголику природу сачињава вечну радост и вечно блаженство. [81]

Бог је закон бића, закон постојања, закон живота. Хтети постојати, хтети живети без Бога, ван Бога, и јесте безакоње, а оличење тога јесте безаконик. Бог је закон човекова бића: а хтети бити човек ван Бога и без Бога, то је безакоње. то безаконик. Бог је закон човекова ума, човекове душе, човекове савести, човекове воље; а хтети имати и држати ум свој, савест

своју, душу своју, вољу своју ван Бога и без Бога, јесте безакоње које човека претвара у безаконика. у ствари, безакоње је све оно што је против Бога, без Бога, ван Бога. Безаконик је онај који то безакоње прогласи за свој закон, и живи по њему. Најсавршенији образац таквог безакоња у роду људском биће Антихрист, зато ће он по преимућству бити $\acute{o} \acute{\alpha}\nu\omicron\mu\omicron\varsigma$ = Безаконик. [82]

Целокупна делатност Антихриста и свих претеча његових у роду људском има један циљ: да све законе Божје, законе Христове прогласи за лоше, за опасне, за убитачне по људе, по род људски. Зато их треба одбацити и заменити другим законима, супротне садржине и супротног смисла: Христа заменити Антихристом, све Његове законе — Антихристовим законима. Све што је Господ Христос, Богочовек, објавио роду људском као закон светог живота, као закон истине, као закон правде, као закон љубави, као закон савести, као закон душе људске, као закон ума људског, као закон воље људске, — све ће то Антихрист ставити ван закона, и тако зацарити безакоње он, ваистину: Безаконик. Али, он то неће силом наметнути људима, него ће се јавити у земаљском свету онда, када већина људи буду својим сластољубљем и грехољубљем добровољно огрезли у безбожности, у безакоњу, у богоборству, у христорборству. Таквим људима ће и доћи и јавити се Безаконик = Антихрист: њихов идеал, њихов вођ, њихов челник — врховни војсковођа свих зала и свих грехова и свих безакоња и свих смрти и свих ђавола у свету земаљском. Антихрист ће бити савршено оличење безакоња које је измислио и остварио Сатана, само оличење у границама људске природе и у сфери рода људског. По обличју и по бићу Антихрист ће бити човек; а по вољи, по делатности, по циљевима, он ће сав бити — противчовек, нечовек, рашчовек, ђавочовек.

Антихрист ће бити најсавршенији ђавочовек у роду људском: сила ће његова бити огромна, моћ његова поразна, власт његова скоро неодољива. Кроз све своје поклонице, и следбенике, и присталице, и робове, он ће трубити једно: Не треба роду људском Богочовек Христос! Не треба роду људском Еванђеље Христово! доле небо! доле Бог! Човек је ваистину човек само када је без Бога и против Бога, када је без Христа и против Христа! Човек — самостални господар и врховни свевладар земље и неба! Човек — „чист човек“! без ичег божанског и оностраног! Све божанско је само отров, само опијум, само дрога! Човек је довољан себи! и не треба му никакав други свет сем земаљског, и никакав други живот сем земног! Човече, буди сам себи Бог, јер никаквог другог Бога и нема! На непрегледном гробљу богова, ти си у ствари једини Бог! Буди горд што си човек, јер си тиме Бог! И највећи си онда када себе сматраш Богом! Јер тиме показујеш и доказујеш да нико и ништа није веће од тебе у свету и световима! Човече, буди охол и срећан, јер си ти једини Бог у свима световима! А дотле — дижите споменике Јуди Искаротском свуда, свуда, свуда широм земље, и широм неба, и широм небеса над небесима! Споменике, споменике, споменике — Јудама Искаротским, њима! њима! само њима!

И док ђавочовек буде таквим славопојкама и заглашним слављима величао и лагао човека, јавиће се Богочовек и дахом уста Својих убити ђавочовека.^[83] Сам дах Богочовека Христа биће јачи, недостижно јачи од свих безакоња Безаконика, и од самог Безаконика. Тада ће се видети јасно и свеочигледно: да су сва Антихристова зла, сва безакоња, сва чудеса, у ствари — паучина према сили и јачини Богочовека Христа, и свакога човека који је уз Богочовека, сваког хришћанина који вером стоји уз Богочовека и у Богочовеку. Тада ће се сасвим јасно разумети откуда Светитељима Христовим она свемоћна сила за живота њихова на земљи, коју им је невидљиво даривао Богочовек. Тада ће се открити сва тајна вере Христове, и сва сила што је у њој; сва тајна љубави Христове, и сва сила што је у њој; сва тајна наде Христове, и сва сила што је у њој; сва тајна молитве, поста, трпљења, милосрђа, покајања, кротости, смирености, и осталих светих врлина еванђелских, и сва сила што је у њима; сва тајна Свете Тајне Причешћа, и сва сила што је у њој; и сва тајна свих осталих Светих Тајни у Цркви Христовој, и сва сила што је у њима.

Осионог Антихриста, тог човека = ђавочовека, Богочовек Христос ће уништити светлошћу доласка Свог.^[84] Светлост — убица! сваки зрак — по смрт, по хиљаде смрти за безакоња и Безаконика! „Светлост тиха“, „Светлост живота“ = Богочовек Христос, Господ и Бог наш, при другом доласку Свом јавиће се као огањ који спаљује, и искоренити све Антихристово: и дела, и идеје, и замисли. И испуниће се пророштва пророкована за утеху следбеницима Христовим: мачем уста Својих Господ ће војевати с Антихристом и његовим поклоницима и победити их.^[85] Јер је жива реч Божја, и јача, и оштрија од свакога мача оштра с обе стране:^[86] убија све што је противбожје, антихристовско, зло, сатанско. Ништа се не може одржати пред тим мачем; нема оклопа, нема панцира који може заштитити од њега. „Од дихања Божјег гину, и од даха ноздрва његових нестаје их“.^[87] „Духом уста својих убиће безбожника“:^[88] врховног и најсавршенијег и најогорченијег и најмоћнијег безбожника у роду људском — Антихриста, јер Господ „убија речима уста својих“.^[89]

Од светлости лица Господња растапа се као восак свако безакоње, сваки безаконик, сви безаконици:^[90] погибао вечна спопада, вечна смрт, вечито умирање у мукама богоборства и христорборства. Јер у светлости Својој присутан је сав чудесни Господ и Бог наш Исус Христос са свима својим стваралачким силама, од којих бежи и распада се све што су људи или ђаволи створили против Бога, без Бога, ван Бога.

Тако ће Антихрист завршити своју самозвану мисију у свету човечанском. Христос и Антихрист, Богочовек и ђавочовек: два супротна бића, две супротне личности, два супротна циља. Кроз сву своју делатност у свету човечанском, од Адама до Антихриста, ђаво је једно хтео, једно радио: да човека претвори у ђавочовека, људе у ђавољуде; а Једини

Човекољубац, Богочовек Исус Христос, сав је у једној жељи, свежељи: да човека претвори у благодатног богочовека, људе у благодатне богољуде. На своме: ђаво ради кроз сва зла, кроз све грехе, кроз све страсти; а Господ: ради у Цркви Својој кроз све свете тајне и свете врлине. На људима је да се добровољно опредељују за једно или за друго. Победа? Несумњиво на страни Богочовека.

И кроз најмањи свој грех човек сарађује ђаволу, јер је ђаво проналазач и творац греха у суштини; али исто тако кроз сваки грех ђаво сарађује човеку, јер је ђаво сав од греха, сав у греху, те грешити за њега је исто што и живети, и кроз све грехе он невидљиво делује.^[91] Кроз грех човек се орођује с ђаволом; отуда истина светог Еванђеља: "који чини грех — од ђавола је, јер ђаво грешити од почетка".^[92] Разуме се, ђаво нема ни власти ни силе да човеку наметне грех, него се човек по својој слободној вољи опредељује за грех, и за сва безбројна зла која грех носи у себи и води за собом. При сваком човековом греху ђаво се труди да грех учини што већим, обмањујући и опчињујући човека привидним заслађивањем греха. Сваки грех је удаљавање човека од Бога; а највећи грех, свегрех — и јесте највећа удаљеност од Бога, потпуна откинутост од Бога, као што је случај код апсолутног свегрешника — Сатане, и његових црних анђела — ђавола.

Антихрист? То ће у роду људском бити човек = свегрех; у њему ће грех достићи сва своја савршенства, сву своју власт. Свом душом својом, свим срцем својим, свим умом својим, свом снагом својом он ће сарађивати Сатани и Сатана њему. Њихове воље одушевљено ће се слити у једну вољу, и они ће свим бићем радити против Богачовека Христа. Добровољно предан и одан Сатани, Антихрист ће и живети и мислити и радити „по дејству Сатанину — κατ' ἐνέργειαν τοῦ Σατανᾶ”^[93] по чињењу Сатанину. у њему ће све бити осатањено: и душа и савест и ум и воља и тело. И када буде сматрао и тврдио да дела и ради потпуно самостално и независно као „чист човек”, као „прави човек”, Антихрист ће у ствари делати „по чињењу Сатанину”. Главна стваралачка сила у његовој души, у његовом срцу, у његовом уму, у његовој савести, у његовој вољи — биће Сатана. Васцелим бићем својим Антихрист ће бити радионица Сатане, најсавршенија радионица Сатане у роду људском. И његов ум биће радионица Сатане, и његова савест — радионица Сатане, и његово срце — радионица Сатане, и његова воља — радионица Сатане. Зато ће му и све мисли бити сатанске, и сва осећања сатанска, и сва хтења сатанска, и сва дела сатанска.

Нема сумње, Антихрист ће бити веома моћан, и његова ће делатност бити „са сваком силом — εν πάμπ δουάμει,^[94] не само људском него и сатанском, јер ће му Сатана дати „силу своју и власт своју”.^[95] А сатанска је сила огромна, тако да ће удивљавати и заводити све безверне, маловерне, неверне, све који нису окусили божанску силу Господа Христа. „Сваком силом” својом Сатана ће наоружати Антихриста, те ће он чинити „велика

чудеса", и учиниће да „и огањ силази с неба на земљу пред људима”.^[96] „По дејству Сатанину „Антихрист ће делати међу људима „сваком силом знацима и лажним чудесима”.^[97] Са једном жељом, све жељом: да људе обмане, превари, заведе, поведе за собом као истински спаситељ и месија рода људског, као једини човек који може заузети место Христово у роду људском, заменити Христа и учинити Га непотребним и сувишним и штетним и убитачним. Сва разноврсна делатност Антихриста сводиће се на то једино: да он собом замени Христа. И, тако оствари најграндиознију обману и лаж, и људе зароби том свеубитачном лажју. Јер шта је најубитачније за човека, за људе, за род људски? Одбацили Христа, тог јединог Спаситеља рода људског од греха, од смрти, од ђавола. А на томе, на тој лажи радиће Антихрист „са сваком силом” сатанском, „и знацима и лажним чудесима”. Сва ће његова чудеса у ствари бити опсена и обмана, која ће грехољубиве људе поробљавати најстрашнијој и најубитачнијој лажи: да Христос није једини истинити Бог, није једини истинити Спаситељ рода људског.

Сатана ће Антихристу ставити на располагање сав свој богоборни арсенал, све своје оружје против Бога и Господа Христа. у то „свеоружје” његово спада на првом месту превара. И Антихрист ће „по дејству Сатанину” делати на земљи „са сваком преваром”: да би, ако је могуће, преварио и изабране, тојест некојисуверомеванђелском пошлиза Христом и живе Њиме и ради Њега.^[98] Преваром је Сатана увек делао на земљи: преваром је завео наше прародитеље у рају. Дела он преваром, али ретко кад лично и непосредно и отворено, већ скоро увек преко других: у рају — преко змије; на крају историје рода људског делаће преко Антихриста; а дотле дела кроз све Антихристове претече. Свуда и у свему — превара, обмана, која има само је дан циљ: да људе одвоји од јединог истинитог Бога и Спаситеља — Господа Исуса Христа, Богочовека. Варати људе односно Бога и света Божјег, то је главни посао Сатане, а то главни посао његовог верног и највернијег слуге и сарадника: Антихриста. Зато је у ствари друго име Сатане — обмањивач, варалица. у Светом Откривењу за њега се вели да је он: *ὁ πλανῶν τὴν οἰκουμένην οὐρανῶν* = онај који vara сав васиони свет.^[99] Вара са циљем: да људе увуче у највећу неправду која је сва пуна хуле на Бога, на јединог истинитог Бога и

Господа Исуса. Од ове неправде нема веће на земљи и у роду људском. А Антихрист „по чињену Сатанину” и дела „са сваком преваром неправде”.^[100] Јер сам Сатана, та врховна неправда у свима световима, и шири своју неправду у нашем човечанском свету „сваком преваром”, нарочито ће је ширити преко врховне неправде на земљи, оличене у Антихристу.

Но сва ова саблажњива и чудотворна и страшна делатност Антихристова „по чињену Сатанину” имаће успеха једино „међу онима који гину”,^[101] гину у неверју, у безверју, у покварености, у богоборству, у

христорборству, у грехољубљу, у сластољубљу, у демонизму, у сатанизму. Гину у нееванђелоком животу, иако око себе и пред собом у току векова и векова историје људске имају безброј сведока о Христу као свеблагом и свемилоствивом Богу и Спаситељу рода људског, о спасоносниости Његовог Еванђеља, о светости Његових следбеника, о чудотворности Његовој и њиховој, о Његовом безмерном човекољубљу, свеопраштању, самилости, о чудесној праведности и светости и милостивости и жалостивости Његових светих Угодника. Гину добровољно, изабравши не Христа Господа и Спаситеља него Антихриста: „јер љубав истине не примише, да би се спасли“;[\[102\]](#)спасли греха, смрти, ђавола, Антихриста. Љубав према Истини, која је Христос, „не примише“, да би живели Истином = Христом, и ради Истине = Христа, ослободивши себе од греха, од смрти, од ђавола = од лажи, и од оца лажи,[\[103\]](#)испунивши се сваком Христовом правдом и добротом и милосрђем. Господ Христос је и Љубав и Истина:[\[104\]](#) и Он спасава људе Љубављу и Истином. А многи Га не признају, јер им већма омиле тама него светлост. А омиле им тама због грехољубља њихова, због злих жеља срца њихова.[\[105\]](#) Само људи, чији је ум разорен страстима и срце сластима, одбацују јединог истинитог Бога и Спаса Христа: зато их Бог и предаје „у покварен ум да чине што не ваља“,[\[106\]](#) и да „држе истину у неправди“:[\[107\]](#) да о Христу, јединој Истини, говоре и лаж и превару. За иоле нормалан, здрав људски ум, здраво људско срце, Господ Христос је неупоредиво потребнији и кориснији људском бићу него Антихрист. Али, многи људи стају и остају уз Антихриста а против Христа, јер сластољубиво срце и страстоносни ум људски више воле греховне сласти и заводничке страсти, да у њима вечито гину и бесмртно умиру, наслађујући том заслађеном горчином изопачене прохтеве своје огреховљене природе. Такви људи сами бацају покривало неверја преко очију ума свог, и неће да виде да је једино у Господу Христу спасење бића људског од греха, од страсти, од смрти.[\[108\]](#)

Огромна је, неизмерна је слобода човекова, када он може по вољи својој одбацити Бога. Он, створење Божје, може одбацити Бога! у томе је и божанска величина човекова и сатанска погибија његова: стане ли уз Бога, Творца свога, он је божански велики и величанствен; стане ли уз Сатану, убицу свога, он је ђаволски бедан и одвратан. Ово утолико више важи за човека после доласка на свет Богочовека. Јер у Богочовеку је на најочигледнији за чула људски начин, на најубедљивији за ум људски и за савест људску и за срце људско начин, показан и доказан једини истинити Бог и Господ, једини истинити Спаситељ рода људског. И када човек, и после Богочовека и поред Богочовека, може да одбаци Бога, заиста је његова слобода и огромна и самостална и независна. А од ње зависи сав човек, сав његов живот, и сва његова вечност. Одбацујући Господа Христа, људи немају изговора за тај основни грех — свегрех, јер се роду људском не може дати ни бољи ни савршенији Бог, пошто не постоји. Зато је Господ Христос јасно и недвосмислено и објавио то за опомену свима људима,

рекавши: Да нисам дошао и говорио им — греха не би имали; а сад изговора неће имати за грех свој. Да нисам творио међу њима дела која нико други не твори, греха не би имали; а сад и видеше, и омрзнуше на мене.[\[109\]](#)

Не примајући Господа Христа, тог јединог истинитог Бога, тог јединог истинитог Спаситеља, ту једину истиниту Истину, ту једину истиниту Правду, тај једини истинити Живот, ту једину истиниту Љубав, ту једину истиниту Радост, људи у ствари одбацују оно што их једино може спасти смрти, спасти греха, спасти свакога зла и свакога ђавола, спасти мука и овога и онога света. Шта онда остаје таквим људима? Лаж, смрт, грех, пакао — њихов добровољни избор, њихови добровољни изабраници. Због свега тога Бог ће им послати силу преваре;[\[110\]](#) и плод дејства те силе, која је увек сатанска: они ће умом и срцем веровати лажи, Антихристовој лажи о Христу. А та лаж је свелаж: јер све што он, као и све претече његове, буде говорио о Христу јесте лаж, увек пореклом од исконског оца лажи, који не може ни говорити ни творити истину, пошто је васцелим бићем отпао од Истине, испао из ње, и сав се претворио у лаж.[\[111\]](#) Одбацивши Богочовека Христа под дејством, под утицајем сатанске силе преваре, људи ће веровати Антихристу, који ће их водити само путевима што воде у погибао, у пропаст, у царство зла, у пакао. И ту Антихристову свелаж о Христу, људи који гину у самољубљу и грехољубљу сматраће као најсигурнију истину и најстварнију стварност; а њу ће Господ Христос уништити — дахом уста Својих! Толика је стварно немоћ њене моћи, њене „свемоћи“.

Када људи свесно и упорно неће јединог и истинитог Бога и не служе Му, онда их Бог „по жељи њихових срца“ предаје „у покварени ум“,[\[112\]](#) те они верују лажи, и поквареним умом својим правдају и бране ту веру своју у лаж, и живот свој у тој лажи, и стварају читаве философије лажи и апологије лажи. у свему томе Бог не чини никакво насиље над слободом њиховом, нити им намеће грех, зло, смрт, ђавола; Он их само препушта „жељама срца њихових“. у самој ствари, то је најјезивији пад бића људског: боголики ум људски, створен да верује у Вечну Истину — Бога, и да живи Њиме, верује у лаж, и живи њоме, и правда је, и апологира је, и сматра је својим вечним царством, својом истином. А та га лаж увек одводи у загрљај „оца лажи“,[\[113\]](#) из кога се никада отети не може. Једино је за ђавола лаж природна, и „када говори лаж, своје говори: да је лажа и отац лажи“. [\[114\]](#) Пад је, сатански пад бића људског, ума људског, када човек сматра лаж за истину и живи њоме, и мисли њоме, и брани је као нешто своје, као нешто природно. Од гордости — људи „залуде у мислима својим“ и „потамни неразумно срце њихово“, те они претварају „истину Божју у лаж“. [\[115\]](#) По природи својој „никаква лаж није од истине“, [\[116\]](#) већ увек од оца лажи — ђавола. Царство Христово, царство Божје, царство је Вечне Истине, и после Страшнога суда остаће ван њега, напољу — „сваки који љуби и чини лаж“.

На Суду, на Страшном суду

Христовом, шта ће доживети Антихристовалажисвелаж о Господу Христу, и њени поклоници? лаж — на Суду Вечне Истине? Природно је: биће осуђена и она, и ови они који су јој се добровољно потчинили и изједначили се с њом. А пред њима је за живота на земљи био избор: или Христова Истина или Антихристова лаж. И они су изабрали лаж, и све неправде које она са собом носи, све ђавоље неправде, насупротив Божјој, Христовој Правди. А Христова Истина? Која је то истина у историји рода људског — тако силно, тако свеубедљиво, тако свеочигледно посведочена као божанска и истинита и вечна? Која је то истина људска осветила и просветила толике људе и људе, испунила их божанским светим силама, почевши од светих апостола,[\[117\]](#) па надаље кроз све нараштаје рода људског до Страшнога суда? у роду људском нема истине, сем Христове, која се показала бесмртна — у свима смртима, вечна — у свима временима, непобедива — у свима биткама. Само се Истина Христова у историји земље показала јача од свакога греха, и ослобађала људе од свакога греха. и тиме даривала људима једину истинску и вечну слободу.[\[118\]](#) Откуда то? Отуда, што је Истина — васкрсли Богочовек Христос: у исто време и Истина и Живот, Вечна Истина и Вечни Живот.[\[119\]](#) Да, Богочовек — Један од Свете Тројице, у коме је сва Божанска Истина цела целцата; сва у Њему, сва у Оцу, сва у Духу Светом који се због Њега јавио свету и постао као душа Цркве Његове: да као Дух Истине — приводи људе Богу и Човеку Истине = Христу;[\[120\]](#) да као Дух Истине — упућује људе на сваку истину,[\[121\]](#) које се гранају из Свеистине = Христа кроз безброј следбеника Христових у светој Цркви Његовој.

А кад људи не верују таквој Истини, шта заслужују? „Да буду осуђени сви који не вероваше Истини, него волеше неправду”.[\[122\]](#) Јер између Христа и Антихриста изабраше Антихриста; између Истине и лажи изабраше лаж; јер између Правде и неправде изабраше неправду. Волети неправду, и претпостављати је Христовој Правди, Христовој Истини, — шта показује то? Показује и доказује да је човек срце своје предао и поверио лажи, неправди, неистини. То још показује да се човек сродно с ђаволом, да је усвојио његову философију света, његову философију човека, његово схватање Бога и Господа Христа. Ако је до чудеса, зар Христова нису славнија и стварнија и боготворнија од Антихристових? Ако је до моћи, до силе, зар Христова моћ није свемоћ и Христова сила није свесила када се упореде са силом и моћи Антихриста? Ако је до добра, до љубави, до правде, зар Христово добро и Христова љубав и Христова правда нису увек заувек неизмерно кориснији по људе од сваког Антихристовог назовидобра, од сваке Антихристове назовиљубави, од сваке Антихристове назовиправде? А када људи и поред свега тога верују лажи а не Истини, више воле неправду него Правду, одбацују Господа Христа а пригрљују Антихриста, онда је то доказ — да се у тих људи потпуно изопачила природа људска, ум људски, срце људско, савест људска. Изопачила, јер ођавољила. Само ођавољени ум људски може Антихриста претпоставити

Христу; само ођавољена савест може изабрати Антихриста, а одбацити Христа; само ођавољено срце може волети Антихриста, а не волети Христа; само човек, који је упорним грехољубљем и самољубљем преобразио себе удобровољног ђавочовека, може одбацити чудесног Богочовека Христа и служити одвратном Антихристу = Антибогочовеку = Античовеку.

НАПОМЕНЕ:

- [1] 1 Јн. 2, 22.
- [2] 1 Јн. 4, 2—3; 2 Јн. 7.
- [3] 1 Јн. 4, 22—23.
- [4] 2 Сол. 2, 3—12.
- [5] 1 Јн. 2, 18.
- [6] De fide, IV, 26.
- [7] Јн. 5, 43.
- [8] тамо. — Св. Златоуст вели да ће Антихрист бити „човек који ће примити сву силу Сатане". — In 2 Thess. Homil. III, 2.
- [9] 2 Сол. 2, 3.
- [10] 2 Сол. 2, 3.
- [11] 2 Сол. 2, 9—12.
- [12] 2 Сол. 2, 4.
- [13] Св. Иринеј, Contra haer. V, 25, 29.
- [14] Под храмом Божјим Св. Дамаскин разуме јеврејски храм у

Јерусалиму (De fide, IV, 26). Св. Златоуст вели: „Седеће у храму Божјем, — не само у Јерусалимском него и свуда у црквама" (ad vers.). А Блаж. Теофилакт пише: „Сешће у храму не једино у јерусалимском већ просто у црквама Божјим и у сваком храму Божјем" (ad vers).

[15] 1 Тм. 3, 16; 2 Сол. 2, 6.

[16] Откр. 2, 24.

[17] ср. Св. Златоуст, In 2 Thess. Homil. III, 7.

[18] 2 Сол. 2, 3; ср. 1 Тм. 4, 1; Јуд. 18. 19.

[19] 2 Сол. 2, 4.

[20] Св. Златоуст вели: Антихрист ће бити Богопротивник — ἀντίθεος = антибог, одбациће све богове, и наредиће да се њему клањају место Богу (тамо, ad vers.).

[21] Откр. 13, 6.

[22] Ср. 1 Јн. 2, 22—23.

[23] Ср. 2 Сол. 2, 4.

[24] 2 Сол. 2, 9.

[25] Catech. XV, 14; ср. Св. Златоуст, In 2 Thess. Homil. IV, 1.

[26] Откр. 13, 2.

[27] 2 Сол. 2, 10.

[28] 2 Кор. 11, 14. [29] Слово 38. на пришеств. Христа и Антихриста; Твор. препод. Ефрема Сирина, част II; Москва, 1881 год. — ср. Св. Иринеј, Contra haer. V, 25, 1; Св. Кирил Јерус, Catech. XV, 13; Св. Дамаскин, De fide, IV, 26.

[30] Откр. 13, 8; 2 Сол. 2, 10.

[31] Откр. 13, 7. 15. — Ср. Св. Иринеј, Cont. haer. V, 21, 1; Св. Кирил Јерус, Cateches. XV, 15.

[32] Откр. 13, 10.

[33] Еф. 6, 11—18.

[34] Откр. 11, 7; ср. Малах. 4, 5—6. — Ср. Св. Дамаскин, *De fide*, IV, 26; Св. Јефрем Сирин, Слово на пришеств. Христа и Антихриста; Тнорен. част II, стр. 386.

[35] Откр. 11, 3. 5. 6. 7.

[36] Откр. 11, 11. 12.

[37] Откр. 13, 16. 17.

[38] Откр. 20, 4.

[39] Откр. 12, 1. 2. 6.

[40] Дан. 7, 25; 12, 17; Откр. 12, 14.

[41] Откр. 11, 2; 13, 5.

[42] Откр. 13, 3; 12, 6. [43] Откр. 12, 12; 10, 3. — Ср. Св. Кирил Јерус. Catech. XV, 16; Св. Јефрем Сирин, тамо, Слово 38, стр. 388.

[44] Откр. 15, 1.

[45] 2 Сол. 2, 6.

[46] 2 Сол. 2, 7.

[47] Ср. Мт. 24, 21—22.

[48] 2 Сол. 2, 8; ср. Откр. 19, 19—21; Ис. 11, 1. 4.

[49] Ср. 2 Сол. 2, 34.

[50] Ср. Мт. 18, 8 [51] Лк. 18, 8.

[52] Ср. 2 Сол. 2, 5.

[53] Ср. 2 Кор. 2, 11; 11, 14.

[54] Ср. 2 Сол. 2, 6.

[55] Мт. 10, 1.

- [56] Мк. 3, 15.
- [57] Мт. 16, 18.
- [58] 28, 19 [59] Мт. 24, 14.
- [60] Јн. 10, 16.
- [61] Ср. Рм. 1, 24—31.
- [62] Лк. 18, 18.
- [63] Ср. 1 Јн. 2, 18.
- [64] 1 Тм. 3, 9. 16.
- [65] Кол. 2, 2.
- [66] Ср. Кол. 1, 24—26.
- [67] Ср. Кол. 1, 27.
- [68] Кол. 2, 3.
- [69] Еф. 3, 9.
- [70] Еф. 3, 4.
- [71] Ср. Еф. 6, 19.
- [72] Тит. 2, 14.
- [73] 2 Кор. 6, 14. 15.
- [74] 2 Сол. 2, 7.
- [75] Рм. 6, 19.
- [76] Ср. Јн. 8, 32.
- [77] Јн. 8, 34.
- [78] Ср. Јн. 8, 32. 36; Гал. 5, 1; 2 Кор. 3, 17. 12.
- [79] Мт. 7, 23.

- [80] Ср. 2 Петр. 1, 3.
- [81] Ср. 2 Петр. 1, 4—8.
- [82] 2 Сол. 2, 8.
- [83] Ср. 2 Сол. 2, 8.
- [84] 2 Сол. 2, 8.
- [85] Откр. 2, 16.
- [86] Евр. 4, 12.
- [87] Јов. 4, 9.
- [88] Ис. 11, 4.
- [89] Ос. 6, 5.
- [90] Ср. 2 Сол. 2, 9.
- [91] Ср. Јн. 8, 44.
- [92] 1 Јн. 3, 8.
- [93] 2 Сол. 2, 9. [94] 2 Сол. 2, 9.
- [95] Откр. 13, 2.
- [96] Откр. 13, 13.
- [97] 2 Сол. 2, 9.
- [98] 2 Сол. 2, 10.
- [99] Откр. 12, 9.
- [100] 2 Сол. 2, 10.
- [101] 2 Сол. 2, 10.
- [102] 2 Сол. 2, 10.
- [103] Ср. Јн. 8, 44, 32. 36.

[104] Ср. Јн. 4, 16. 8; 5, 20; Јн. 14, 6.

[105] Ср. Рм. 1, 22—26; Јн. 3, 19—21.

[106] Рм. 1, 28.

[107] Рм. 1, 18.

[108] Ср. Мт. 9, 12—14.

[109] Јн. 15, 22. 24.

[110] 2 Сол. 2, 11.

[111] Ср. Јн. 8, 44.

[112] Ср. Рм. 1, 18. 24. 28.

[113] Јн. 8, 44.

[114] Јн. 8, 44.

[115] Рм. 1, 25.

[116] Јн. 2, 21.

[117] Ср. Јн. 17, 17.

[118] Ср. Јн. 8, 32. 34. 36.

[119] Јн. 14, 6; 1 Јн. 5, 20.

[120] Ср. Јн. 14, 17.

[121] Јн. 16, 13.

[122] 2 Сол. 2, 12.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

БОГОЧОВЕК КАО СУДИЈА

Други Долазак Христов и Царство будућег века

Други Долазак Господа Исуса Христа

Када у личности и делатности Антихриста зло буде на врхунцу своје стравичне моћи и власти, доћи ће Господ Христос у неописивој слави и сили Свога Богочовечанског добра. То ће бити највеличанственији тренутак у историји земље: сусрет апсолутног Богочовечанског добра, оличеног у Господу Христу, са апсолутним ђавочовечанским злом, оличеним у Антихристу. Тада ће Господ Христос бити толико надмоћнији од Антихриста, да међу њима борбе ни бити неће, јер ће Господ самом појавом Својом убити Антихриста и искоренити и њега и његово зло светлошћу доласка Свог.^[1] Тиме ће се окончати дуга историјска борба Божанског добра и сатанског зла кроз тела људска на по пришту ове помрачене звезде Божије, и завршити садашњи временскопросторни поредак живота и твари. Зато се у Светом Откривењу овај дан по преимућству назива даном Господа нашега Исуса Христа,^[2] даном

Христовим,^[3] даном Господњим.^[4]

Као што је време ушло у постојање светлошћу првог дана Божјег^[5] тако ће и завршити своје постојање светлошћу последњег дана Божјег.^[6] Обучен светлошћу као ризом, Господ Исус ће доћи у таквој сили и слави, какву око људско видело није, ни ухо чуло, нити срце људско наслутило. То ће бити потпуна, свесавршена слава Тројичног Божанства, јер су пресвета уста Спаситељева изрекла да ће Он доћи „у слави Својој и Очевој и Светих Анђела”.^[7] Јер је слава Очева у исто време и Његова. Као Јединородни Син Божји, Он је у свему раван Оцу; и све што има Отац Његово је: Његова је и предвечна Божанска слава. За првог доласка Свог, смирени Господ Исус скривао је ту предвечну Божанску славу Своју завесом тела Свог многострадалног;^[8] но при другом доласку Свог, Он ће ту Божанску славу показати кроз прослављено тело Своје. Јер Он, вечни Син Божји, оваплоћењем је постао Син Чавечији, и остаће такав за навек. Зато, говорећи о другом доласку Свог, Господ Исус непрестано наглашава богочовечански карактер Личности Своје: Доћи ће Син Човечији у слави Оца свога са анђелима светим;^[9] доћи ће Син Човечији у слави својој и сви свети анђели с њим, и сешће на престо славе своје;^[10] и угледаће Сина Човечијега где иде на облацима небеским са силом и славом великом.^[11] — Поштоће придругом доласку Господ Исус открити сву неизречену силу и сјај Божанства Свог и искупитељског подвига Свог, то се овај долазак Његов и назива у Светом Писму откривењем Господа нашега Исуса Христа,^[12] откривењем славе Његове.^[13]

Непосредни сигнал другог доласка Спаситељевог биће појава крста на небу, као символа спасења нашег, као знака искупитељског подвига Спасовог: Тада ће се показати знак Сина Човечијега на небу.[\[14\]](#) Свети Златоуст благовести: Тада ће се показати знак Сина Човечијега на небу, тојест крст, који је светлији од сунца. Јер сунце се помрачује и скрива, а крст се јавља; он се не би јавио када не би био далеко светлији од сунчаних зракова. Но ради чега се јавља овај знак? Ради тога да потпуно посрами бестидност Јевреја. Јер ће Христос доћи на овај Суд, имајући највеће оправдање — крст, показујући не само ране него и срамну смрт.[\[15\]](#)

И сви ће тада распознати у крсту знак Христов, и проплакаће сва племена на земљи:[\[16\]](#) проплакаће верни од радости и усхићења што им се остварила нада; проплакаће неверни од туге и очајања што нису поверовали у спасоносност крста Господњег него су га сматрали саблазном и безумљем.[\[17\]](#) И одмах за крстом јавиће се сам Господ Исус, и сви ће угледати Сина Човечијега где иде на облацима небеским са силом и славом великом.[\[18\]](#) Угледаће оног истог историјског Исуса, оваплоћеног Бога, Богочовека, Сина Човечијега, за кога су анђели при Вазнесењу рекли: Овај Исус, који се од вас узе на небо, тако ће доћи као што видесте да иде на небо.[\[19\]](#) Тада ће богочовечанска стварност Личности Спаситељеве бити очигледна за све људе, па и за оне који су Га на земљи осудили на смрт и распели.[\[20\]](#) И сви ће земнородни увидети јасно да Бог узвиси Исуса, и дарова Му име које је веће од свакога имена, и поклониће Му се свако колено оних који су на небу и на земљи и под земљом, и сваки ће језик признати да је Господ Исус Христос на славу Бога Оца.[\[21\]](#)

Божанска слава Спаситељева ири другом доласку Његовом, не може се описати никаквим језиком, ни људским ни апђелским. Сва слава неба, и небеса над небесима, јавиће се тада на земљи. Са Њим ће доћи сви свети анђели, јер је сам Господ обећао: Доћи ће Син Човечији у слави својој и сви свети анђели с Њим.[\[22\]](#) Неотступно верне слуге Спасове, анђели ће Га пратити и при другом доласку Његовом,[\[23\]](#) који ће бити као муња, и зато видљив за све и одасвуд.[\[24\]](#) А муњу, ко може пратити, ако не анђели? Ко може служити таквоме Богу и Господу, каји долази као муња, ако не анђели? Стога свети Апостол благовести: Сам ће Господ са заповешћу, кад се заори глас арханђелов и затруби труба Божја, сићи с неба.[\[25\]](#) Господ ће првом арханђелу, Светом Архистратигу Михаилу, том чувару народа Божјег,[\[26\]](#) издати заповест о васкрсењу мртвих и Суду; он ће је објавити осталим небеским војницима, који ће је помоћу труба Божјих обзнанити свима бићима неба и земље, од краја до краја небеса.[\[27\]](#) И ови ће, живи и мртви, изаћи у сусрет Господу; и сам ће Господ у последњој труби сићи с неба.[\[28\]](#)

Ова богооткривена истина о другом доласку Господа Христа сачињава један од главних догмата богочовечанске вере Христове, који је Црква одувек уносила у своје Симболе, и његову неопходност за наше спасење

одогматила на сва времена уневши га у васељенски Никеоцариградски Символ вере, благовестећи о васкрслом и вазнесеном Господу Исусу: да ће опет доћи са славом да суди живима и мртвима, и Његовом царству неће бити краја.

Објашњавајући ову вечну истину вере православне, свети Оци су говорили: „Ми проповедамо не само један долазак Христов него и други, који ће бити далеко славнији од првог. Јер при првом Он је доказао Своје трпљење, а при другом — носиће круну Божанског Царства. При првом доласку Он је лежао у јаслима, повијен пеленама; при другом — Он ће се оденути светлошћу као одећом. При првом доласку претрпео је крст не марећи за срамоту; при другом — доћи ће у слави, праћен анђелском војском. Ми се стога не задржавамо на првом доласку само, него и други очекујемо... Доћи ће Спаситељ не да Му поново суде него да суди онима који су Га осудили. Он, који је некада ћутао када су Му судили, потсетиће законпреступнике који су при крсту показали дрскост своју, и рећи: Ви сте то чинили, ја ћутах.^[29] Онда је Спас дошао ради домостроја спасења — δι' οἰκονομίαν —, поукама учећи људе, а тада ће се они по неопходности, макар и не хтели, покорити Његовом царству.^[30]

НАПОМЕНЕ:

[1] 2 Сол. 2, 8.

[2] 2 Кор. 1, 14; 1 Кор. 1, 8; 5, 5.

[3] 2 Сол. 2, 2; Флб. 1, 10; 2, 16.

[4] 2 Петр. 3, 10. [5] Ср. 1 Мојс. 1, 3. 5 [6] Ср. 2 Сол. 2, 8.

[7] Лк. 9, 26.

[8] Ср. Јевр. 11, 20.

[9] Мт. 16, 27; ср. Зах. 14, 5.

[10] Мт. 25, 31.

[11] Мт. 24, 30.

[12] 1 Кор. 1, 7. 8. [13] 1 Петр. 4, 13. [14] Мт. 24, 30; ср. Откр. 1, 7.

[15] In Math. Homil. 76, 3. — Св. Кирил Јерусал. вели: „Истински и сопствени знак Христов јесте крст" (Catech. XV, 22).

[16] Мт. 24, 30; ср. Откр. 1, 7.

[17] Ср. 1 Кор. 1, 17. 23.

[18] Мт. 24, 30; ср. Мк. 14, 62; Мт. 26, 64; Откр. 1, 7.

[19] Д. А. 1, 11; ср. 1 Сол. 1, 10; Дан. 7, 13.

[20] Откр. 1, 7.

[21] Флб. 2, 9—11.

[22] 25, 31; ср. Мк. 8, 38; Лк. 9, 26; Мт. 16, 27; 24, 30; Јуд. 14; Ис. 66, 18.

[23] Ср. Мт. 13, 41; 24, 31; 25, 31; Мк. 8, 38; Лк. 9, 26. [24] Муња не тражи гласника, вели Св. Златоуст, не тражи проповедника, него се за трен ока појављује у целој васељени, и овима који седе дома, и онима који се налазе у унутрашњим одајама дома. Такав ће бити и долазак Христов, који ће се одједном јавити свуда због блистања славе (In Math. Homil. 76, 3).

[25] 1 Сол. 4, 16.

[26] Дан. 9, 21; 10, 5. 13. 21 [27] Мт. 24, 31.

[28] 1 Кор. 15, 52; 1 Сол. 4, 16.

[29] Пс. 49, 21.

[30] Св. Кирил Јерусал., Catech. XV, 1; ср. тамо, XV, 22.

ТОМ III

БОГОЧОВЕК КАО СУДИЈА

Други Долазак Христов и Царство будућег века

Васкрсење мртвих

Васкрсење мртвих збиће се при другом доласку Господа Христа: поновни долазак Победитеља смрти и Обновитеља живота изазваће васкрсење мртвих. О томе сведочи сам Спаситељ: Иде час у који ће сви који су у гробовима чути глас Сина Божјег, и изићи ће који су чинили добро у васкрсење живота, а који су чинили зло у васкрсење суда.^[1] Васкрсење ће се састојати у томе што ће се тела свих умрлих људи поново сјединити са својим душама и постати духовна и бесмртна. О томе свети Апостол Павле благовести: Сеје се тело телесно, а устаје тело духовно. Јер ово распаљиво треба да се обуче у нераспаљивост, и ово смртно да се обуче у бесмртност.^[2] „Васкрсење је, нема сумње, поновно сједињење душе и тела, и поновно васпостављање распаљнутог и палог живог бића”.^[3]

Васкрсење мртвих је темељ хришћанског учења о вечном животу и циљу људског бића, на коме се зида вечно постојање човечије личности. Васкрсењем Господа Христа Богочовека неопходност васкрсења мртвих је постала сасвим природна и логична. Васкрснувши из мртвих, Господ је као Богочовек, као родоначелник новог човечанства ставио у људску природу зачетак васкрсења, начело васкрсења, и на тај начин постао прворођени из мртвих,^[4] — коме ће по неопходности следовати сви. мртви у последњи дан.

Ако ичим, Нови Завет је нема сумње беспримерно нов фактом васкрсења Христовог, које је својом природом, карактером и стварношћу јединствени и небивали у историји света догађај. Васкрсења мртвих која су се десила у Старом,^[5] као и она у Новом Завету,^[6] нису савршена, јер су васкрснуте личности поново морале умрети. Само је васкрсли Господ Христос постао „првина савршеног васкрсења — *απαρχή τής τελείας ἀναστάσεως*, које више не подлеже смрти”.^[7] Искључива и јединствена новина Спаситељеве Богочовечанске личности и састоји се управо у томе што је васкрсењем из мртвих постала вечна и бесмртна као Богочовечанска Личност. Он је васкрсао победивши смрт Собом за сав род људски; Његово је васкрсење бесмртно; иза њега нема више смрти, смрт више не може овладати Њиме. Тако је Спаситељ Своје учење о васкрсењу мртвих

посведочио и потврдио Својим бесмртним, Својим вечним васкрсењем. И иза Његовог учења о васкрсењу мртвих стоји богочовечански догађај, богочовечански доживљај, богочовечанска стварност, као уосталом и иза сваке Његове божанске речи. у Његовој Богочовечанској Личности, остварен је потпуно и савршено живот вечни на земљи, и тиме је Он као Богочовек дао залог и силу за вечни живот и васкрсење сваког човека, због чега је Он једини између рођених на земљи имао право и смео рећи за Себе: Ја сам васкрсење и живот; који верује у мене ако и умре живеће.[\[8\]](#) Владајући животом и смрћу као Бог, оживотворавајући живе, васкрсавајући мртве, Господ Христос је с правом говорио: Заиста. заиста вам кажем: иде час, и већ је настао, кад ће мртви чути глас Сина Божјега, и чувши оживети. Иде час у који ће сви који су у гробовима чути глас Сина Божјега, и изићи ће који су чинили добро у васкрсење за живот, а који су чинили зло у васкрсење за суд.[\[9\]](#)

Васкрсење мртвих је у вечном плану Божјем о човеку и свету. То Спаситељ објављује благовестећи: Ова је воља Оца који ме посла, да све што ми даде ништа од тога не изгубим, него да то васкрснем у последњи дан.[\[10\]](#) Но и далеко пре последњег дана, још за живота Свог на земљи Господ васкрсава Лазара, Јаирову кћер и сина Наинске удовице, показујући тиме да Он хоће и може васкрсавати мртве.[\[11\]](#) Штавише, Спаситељ нам делимично открива тајну о начину живота васкрснутих из мртвих, благовестећи: Они који се удостоје добити онај свет и васкрсење из мртвих нити ће се женити ни удавати; јер више не могу умрети; јер су као анђели; и синови су Божији кад су синови васкрсења.[\[12\]](#)

Силом своје вечне вредности и неодољиве важности, васкрсење Господа Христа постало је темељ на коме се зида живот свих хришћана уопште, и сваког хришћанина посебно. Циљ је човекова живота на земљи стећи живот вечни победивши смрт живљењем у Богочовечанском телу Цркве васкрслога Господа кроз свете тајне и свете врлине. Васкрсење Христово, а због њега и са њим и васкрсење свих људи, јесте то што Еванђеље чини Еванђељем. Отуда, проповедати Еванђеље и није друго до проповедати васкрсење кроз победу над грехом и смрћу.[\[13\]](#) Еванђеље без васкрсења не би имало права звати се Еванђељем = Благовешћу, јер би главна горчина живота — смрт остала у души и телу човечанства, загорчавајући и онемогућавајући остварење сваког сношљивијег смисла живота и постојања. Ако Еванђеље Христово није Еванђеље васкрсења; ако вера у њега не осигурава људима васкрсење из мртвих и живот вечни, онда је оно непотребно и бескорисно, и треба га одбацити као обману. Јер ако Христос не васкрсе — узалуд вера наша, узалуд живот наш, узалуд васељена, узалуд савест, узалуд ум, узалуд разум, узалуд сви светови, узалуд све, јер је грех остао непобеђен, а са њим и највећи непријатељ човека, највећа мука човека и човечанства — смрт.[\[14\]](#) Без васкрсења Христовог као темеља морала — немогућ је новозаветни морал, немогућ нови живот у

Христу и по Христу; и не само немогућ него и бесмислен, јер ако нема васкрсења — нема бесмртности, нема вечнога живота; у том случају најприроднији је и најлогичнији морал: да једемо и пијемо, јер ћемо сутра умрети.^[15] Свеистинита је благовест Светог Дамаскина: „Ако нема васкрсења, чиме се онда разликујемо од неразумних животиња? Ако нема васкрсења, онда треба да сматрамо срећнима звери пољске, које проводе безбрижан живот. Ако нема васкрсења, онда нема ни Бога, ни промисла“.^[16]

Васкрсење Господа Христа је најочигледније и најубедљивије посведочено као историјски факт, а тиме и васкрсење мртвих уопште.^[17] Свети Апостоли, испуњени Духом Светим, сву проповед о Господу Христу заснивају на Његовом васкрсењу; то наглашавају као најважније сведочанство о Његовом Божанству и о искупитељској сили Његовог крсног подвига. Они неустрашиво проповедају васкрсење свих људи у Христу Исусу док их Јевреји бацају у тамнице „што они уче људе и јављају у Исусу васкрсење из мртвих“.^[18] Страшни Христоробац Савле, обраћен у хришћанство виђењем васкрслог Господа Исуса, сву пламену и неустрашиву проповед своју заснива на васкрсењу Христовом.^[19] Ради васкрслог Господа Христа он подноси неописане муке, пролази надчовечанске подвиге, еда би како достигао у васкрсење мртвих.^[20] Кроз све своје христочезњиве жеље он се ка томе пружа, и само у томе види смисао свуколиког живота људског. За њега је немогуће оправдање људског живота без васкрсења мртвих, као што је немогуће хришћанство без васкрсења Христовог. Једно је условљено другим. „Кад се Христос проповеда да васкрсе из мртвих, како говоре неки међу вама да нема васкрсења мртвих? Ако нема васкрсења мртвих, то ни Христос не васкрсе. А ако Христос не васкрсе, онда је узалуд — κενή (= празна, бесциљна) проповед наша, а узалуд — κενή (= празна, бесциљна) и вера ваша. А налазимо се и лажни сведоци Божји, јер сведочимо за Бога да Он васкрсе Христа, кога не васкрсе, ако мртви не устају. Јер, ако мртви не устају, ни Христос не уста. А ако Христос не уста, узалуд вера ваша“.^[21]

Неминовност васкрсења мртвих је природна и логична последица јединства природе рода људског у личности васкрслог Богочовека Христа, као што је смрт природна и логична последица јединства природе рода људског у Адаму:

„Христос уста из мртвих, и поста првина онима који уснуше. Јер пошто кроз човека би смрт, кроз човека је и васкрсење мртвих. Јер као што у Адаму сви умиру, тако ће и у Христу сви оживети“.^[22] — Васкрсењем Својим из мртвих Господ Христос је, зато што је Богочовек, постао првина васкрсења свеопште људске природе. Због чега? Треба поновити: зато што је Богочовек. Човечанска природа се први пут у Њему, Богочовеку, обрела

у потпуној заједници са Богом, са Бесмртним, са Вечним. Њиме је људска природа ушла у састав Његове

Богочовечанске Личности, постала „тело Божје“, тело Бога Логоса. И на тај начин показала прави пут људској природи ка њеном савршенству, свесавршенству, ка њеној крајњој мети. То што је дато човечанској природи у Богочовеку Христу, и то што се десило с њом у Њему, дато је и десило се ради целокупне природе људске. Зато је човечанска природа у Господу Христу првина у новом животу, првина у бесмртности, у васкрсењу. За њом треба да следи сва људска природа, разливена кроз сва људска бића, диференцирана и индивидуалисана у сваком човеку посебно, као у одвојеној личности. Људска природа у сваком људском бићу, на тајанствен начин везана је са човечанском природом Богочовека Христа, по самој природи своје човечности и људскости, зато што је Он истинити човек, и у Њему је природа човечанска — стварна, истинита, људска, свељудска. Онако исто, као што је сваки човек својом човечанском природом; везан на тајанствен и генитиван начин са родоначелником рода људског, природе људске, Адамом. То што је у Богочовеку Христу човечанска природа нераздељиво сједињена са Богом, и даје људској природи божанске васкрсне силе, које је не остављају у смрти. Та човечанска природа у Господу Христу је наша, општељудска природа; у њој има свакога од нас, по сили саме људскости наше природе. Као што смо по тој истој сили и у Адаму сви ми људи скупа, и сваки од нас посебно. То је закон под којим стоји и постоји род људски.

Богонадахнути апостол благовести свеопшту истину када каже: Као што у Адаму сви умиру, тако ће и у Христу сви оживети.[\[23\]](#) При самом стварању, првом човеку, Адаму, била је дата Логосна сила, животворна и животодавна. И сваком човеку уопште који се рађа на овај свет даје се та Логосна сила,[\[24\]](#) која је у роду људском грехољубивом под притиском смрти, обамрла, онемоћала. Господ Христос, Бог Логос оваплоћени, као Богочовек васкрсава из мртвих, и даје васкрсне силе обамрлој Логосној сили у сваком човеку да се ослободи смрт и уђе у васкрсење. То је квасац васкрсења, од кога има да ускисне целокупно тесто људске природе, од кога смо сви ми умешени. Васкрсли Богочовек не намеће нешто ново роду људском када му омогућава свеопште васкрсење из мртвих, јер је први човек, Адам, носилац и извор свуколике природе људске, саздан са Логосном силом као саставним делом њеним, као језгром њеним: а у том Логосном језгру њеном је и бесмртност њена. Васкрсењем Својим Богочовек Христос повраћа животворну и животодавну силу том обамрлом језгру бесмртности, и изводи га на пут који кроз свеопште васкрсење из мртвих води у свеопшту бесмртност. у самој Логосности својој људска природа носи своју бесмртност не само као могућност него и у сржи. Бог Логос, оваплоћен сав у човеку, даје тој бесмртности потребну пуноћу и савршенство. Васкрсење Богочовека Христа из мртвих осигурава свеопшту

бесмртност људској природи, као саздању Божјем. Зато ће у последњи дан васкрснути сви људи, и добри и зли.[\[25\]](#)

Васкрсла тела, иако ће бити духовна и бесмртна, неће изгубити своју суштину, оно што тело чини телом, јер васкрсење није стварање новог тела него оживљење и преображење старог. Својом свемоћном силом Бог ће васкрснути иструлела и распаљива тела. Јер Он, који је у почетку створио тело од земље, може то исто тело, иако се распало у земљи и претворило у земљу, опет обновити и оживети. Нешто слично дешава се и у природи; посејано зрно, пошто се распадне у земљи, проклија, класа и доноси род.[\[26\]](#)

Главна разлика између садашњих и будућих васкрснутих тела и њихових својстава састојаће се поглавито у томе, што ће васкрснута тела бити бесмртна и духовна, и што ће дејствовати на духован начин. Бесмртност ће се њихова састојати у томе, што неће моћи да умру; а духовност, што ће живети као анђели.[\[27\]](#) Истоветност и разлика садашњих тела и васкрснутих личиће на истоветност и разлику које постоје између посејаног зрна и класа; битна, генетичка истоветност остаје, али и огромна разлика настаје.[\[28\]](#) Садашњи живот је као семе будућег, вели Свети Григорије Ниски. Али оно што очекујемо, разликује се много од садашњег, разликује се толико колико се клас разликује од зрна из кога је произашао. Садашњи живот је налик на зрно; очекивани живот јавиће се у красоти класа.[\[29\]](#)

У ствари, сама суштина тела као материје, као вештаственог бића, ограђена је не мање непроницљивом тајанственошћу неголи сама суштина душе као духовног бића. Како суштина душе, тако и суштина тела, последњом тајном својом измичу људском разуму и недосежне су за људске познајне моћи. Корење њиховог бића уврежено је у свету неприступних тајни Божјих које живе изнад свих врхова људског сазнања.

Да ће васкрснута тела бити суштаствено истоветна са садашњим телима, показује и сама реч *ἀνάστασις*, што значи устајање, тојест устајање онога што је легло, пало, заспало, а не устајање нечег сасвим новог. Када би пак васкрснута тела била сасвим нова, онда васкрсење не би било устајање већ поновно стварање, и васкрснута тела не би имала ничег заједничког са умрлим телима. у том случају континуитет личности би се прекинуо, и тиме сав земаљски живот човеков у телу изгубио сваки смисао. Васкрсење се не састоји у стварању новог него у обнављању онога што је већ било. Јер, по речима Светог Григорија Ниског, васкрсење није ништа друго до воспостављање старог — *ἢ εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀποκατάστασις*[\[30\]](#) - тојест онога што је било. Сам Спаситељ је васкрсао у оном истом телу у коме је на земљи живео, страдао, распет био, прободан копљем, и сахрањен. И по васкрсењу Свом Он се нарочито стара да убеди Своје ученике да је Његово васкрсло тело оно исто тело које је пре распећа и погребња имао.[\[31\]](#) А пре васкрсења

Свог, проповедајући Еванђеље, Господ Исус јасно учи да ће у последњи дан васкрснути управо мртва тела људска у којима су људи живели на земљи као са саставним делом својих личности: Иде час у који ће сви који су у гробовима чути глас Сина Божјег, и изићи.[\[32\]](#) Апостол Павле пак у свом учењу о васкрсењу мртвих нарочито истиче да ће се ово смртно — го θνητόν — тело обући у бесмртност, и ово распаљиво — τό φθαρόν — тело обући у нераспаљивост.[\[33\]](#) А залог тога он види у васкрсењу Христа Господа: Онај који је подигао Христа из мртвих оживеће и ваша смртна тела.[\[34\]](#) Погружен у тајну васкрсења, Свети Јефрем Сирин благовести: Када наступи васкрсење мртвих земља ће претставити тело људско онаквим каквим га је примила, макар га биле растргле звери, појеле птице, разнеле рибе; неће недостајати чак ниједна длака људска.[\[35\]](#) Земном праху биће заповеђено да издвоји прах умрлих, и неће остати ниједне трунчице која се не би јавила пред Судијом. Ко је прогутан морем, кога су дивље звери прождерале, кога су птице покљувале, ко је у огњу изгорео, — за трен ока сви ће се пробудити, устати и јавити се... Они који се нису виђали овде, видеће се тамо; и мајка ће распознати свога сина, и син распознати своју мајку...[\[36\]](#) Сви ће, уставши нетрулежни,[\[37\]](#) добити тело, саобразно својим сопственим делима. Тело праведника засијаће седмоструко јаче од сунца; а тела грешника биће мрачна и испуњена злосмрадијем; и тело свакога показаће дела његова, јер сваки од нас носи дела своја у сопственом телу свом.[\[38\]](#)

Сажимајући богочовечанско учење о природи васкрснутих тела, Свети Дамаскин благовести: Васкрснуће нераспаљивим оно исто тело које се распало и иструлело. Јер Онај који га је у почетку саставио из праха земљиног, моћи ће га опет васкрснути, пошто се оно, по одлуци Творца, опет распало и вратило у земљу, из које је узето.[\[39\]](#) Сеје се тело телесно, тојест грубо и смртно, а устаје тело духовно;[\[40\]](#) тојест онакво какво је тело Господа по васкрсењу: пролази кроз затворена врата, не умара се, не нуждава хране, сна и пића... Васкрснућемо: душе ће се поново сјединити са телима која ће постати нераспаљива свукавши са себе распаљивост, и предстаћемо страшном судишту Христовом.[\[41\]](#)

Духовност васкрснутих тела биће налик на духовност васкрслог тела Спасовог, које је при свој провереној телесности својој пролазило кроз затворена врата,[\[42\]](#) јер ће Господ, по речи светог Апостола, преобразити наше понижено тело, да буде саобразно телу славе Његове.[\[43\]](#) А видовити орао богословља, гледајући са апокалиптичког зеница други долазак Господа Христа и васкрсење мртвих, благовести: Знамо да ћемо, када се јави, бити слични њему.[\[44\]](#) Јер као што носимо обличје земљаног, носићемо и обличје небеског.[\[45\]](#) Очувавши суштину своје вештаствености, васкрснута тела ће зрачити благодатном, божанском светлошћу, по речи Господа Исуса: Тада ће праведници засјати као сунце у царству Оца свога.[\[46\]](#) Та божанска светлост и слава неће бити подједнаке

у свима васкрснутим телима праведника већ сразмерно степену светости самих праведника, по речи светог Апостола: Друга је слава сунцу, а друга слава месецу, и друга слава звездама; јер се звезда од звезде разликује у слави. Тако и васкрсење мртвих.^[47]

Што се пак тиче природе и својстава васкрснутих тела грешника Свето Откривење показује да ће и она бити духовна и бесмртна. Свети Апостол сведочи: уједанпут, у трен ока затрубиће, и мртви ће устати нераспадљиви.^[48] Нема сумње да ће природа и својства васкрснутих тела грешника бити саобразна природи и карактеру вечних мука.^[49] Свети Јефрем Сирин богочовечански истинује: Сви ће добити тело саобразно делима својим. Тело праведника сијаће седмоструко јаче од сунца, а тела грешника биће мрачна и испуњена злосмрадијем; и тело свакога показиваће дела његова, јер сваки од нас носи дела своја у сопственом телу свом.^[50] О томе Свети Кирил Јерусалимски благовести: Ми ћемо васкрснути имајући сви вечна тела — *αιώνια τὸ σώματα*, али не сви слична. Ко је праведан, добиће тело небеско, да би могао достојно општити са анђелима; ко је пак грешан, добиће вечно тело које ће бити способно да подноси муке вечито горећи у огњу но никада не сагоревајући.^[51]

НАПОМЕНЕ:

^[1] Јн. 5, 28—29.

^[2] 1 Кор. 15, 44. 53.

^[3] Свети Јован Дамаскин, *De fide*, IV, 27.

^[4] 1 Кор. 15, 20—23; Кол. 1, 18.

^[5] 3 Цар. 17, 21—22; 4 Цар. 4, 32—36; 4 Цар. 13, 21.

^[6] 2 Јн. 11, 44; Мт. 9, 25; Лк. 7, 14—15; Д. А. 9, 40.

^[7] тамо.

^[8] Јн. 11, 25.

- [9] Јн. 5, 55. 28. 29.
- [10] Јн. 6, 39; ср. 6, 40. 44; 10, 28; 12, 49—50.
- [11] Ср. Јн. 5, 21.
- [12] Лк. 20, 35—36; Мт. 22, 30; Мк. 12, 25.
- [13] Ср. Д. А. 17, 18. 32; 23, 6.
- [14] Кор. 15, 14. 17. 26.
- [15] Ср. 1 Кор. 15, 30—32.
- [16] De fide, IV, 27.
- [17] Ср. 1 Кор. 15, 1—10; Д. А. 10, 41; 13, 31; Рм. 1, 4; 1 Кор. 15, 12.13. 16. 22.
- [18] Д. А. 4, 2; ср. 23, 6.
- [19] 1 Кор. 15, 14. 17; Д. А. 17, 18. 32.
- [20] Флб. 3, 7—11.
- [21] 1 Кор. 15, 12—17; ср. Рм. 8, 11; 2 Тм. 2. 18.
- [22] 1 Кор. 15, 20—22.
- [23] 1 Кор. 15, 22.
- [24] Ср. Јн. 1, 3. 4. 9.
- [25] Ср. Јн. 5, 28—29; Мт. 25, 7.
- [26] 1 Кор. 15, 36-44.
- [27] Лк. 20, 35—36.
- [28] 1 Кор. 15, 36—38. 42—44.
- [29] In fun. Pulcher.
- [30] In Ecclesiast., Homil. I.
- [31] Јн. 20, 26—27; Лк. 24, 37-43.

- [32] Јн. 5, 28; ср. Откр. 20, 13.
- [33] 1 Кор. 15, 53.
- [34] Рм. 8, 11 [35] Слово о судје и воскрес.; Творен. Ефрема Сирина, част III, стр. 227; Москва, 1882.
- [36] О страх. Бож. и послед. суд.; тамо, ч. IV, стр. 131 и 132.
- [37] Слово о воскрес. мертв.; тамо, ч. III, стр. 196.
- [38] Слово о судје и воскрес., тамо, стр. 227.
- [39] De fide, IV, 27.
- [40] 1 Кор. 15, 44.
- [41] тамо.
- [42] Јн. 20, 19. 26.
- [43] Флб. 3, 21.
- [44] 1 Јн. 3, 2; ср. Рм. 8, 29.
- [45] 1 Кор. 15, 49.
- [46] Мт. 13, 43.
- [47] 1 Кор. 15, 41—42.
- [48] 1 Кор. 15, 52: ср. Јн. 20, 26—27; 1 Кор. 15, 53.
- [49] ср. 1 Кор. 15, 37—38; Мт. 13, 27—30. 38. 40.
- [50] Слово о судје и воскрес; част III, стр. 227; Творен. Ефрема Сирина.
- [51] Catech. XVIII, 19.

ТОМ III

БОГОЧОВЕК КАО СУДИЈА

Други Долазак Христов и Царство будућег века

Преображај природе

Последњи дан за човечанство биће у исто време последњи дан и за сву природу; свршетак времена биће у исти мах свршетак простора, у оваквој категорији у каквој нам се сада јавља. Пошто је судба видљиве природе од почетка свог постојања под властним утицајем човековим, то је и њен завршетак у самом завршетку човекове историје у овом свету. Тајанствено органски везана са човеком као боголиким створом Божјим, природа је суштином свога живота зависна од човека, и увек се креће у правој сразмери према човеку. Када је човек изабрао пут греха и смрти за свој пут кроз историју, за њим је, по неодољивој унутрашњој зависности од човека, пошла и сва природа.^[1] Пад човеков био је у исто време пад природе; проклетство човеково постало је проклетством природе.^[2] И од тада човек и природа као два нераздвојна близанца, ослепљени истим мраком, осмрћени истом смрћу, натоварени истим проклетством, рука под руку иду кроз историју по понорним беспућима греха и зла; заједно се спотичу, заједно падају, заједно и дижу, непрестано стремићи ка далеком крају своје тужне историје.

Пошто ће се у последњи дан, доласком Господа Христа, упразнити грех и смрт, то ће се и сва природа ослободити робовања греху и смрти, преобразити се и заблистати својом првобитном, допадном, безгрешном и бесмртном красотом. Васкрсење мртвих биће крај смрти не само у људима него и у видљивој природи, која се подвргла смрти и распаљивости по грехољубивој вољи свога осионог господара — човека.^[3] Грех, зло, болест, смрт, све су то злосмрадни наноси човекови, којима је он премазао и унаказио безгрешно лице природе. Али ће Господ Исус светлошћу доласка Свог

Све то спрати са прекрасног лица богоздане и боготкане природе, и она ће поново заблистати у својој безгрешној доброты и неисказаној лепоти.^[4] Воспостављањем човека у првобитно стање, Господ ће воспоставити и природу у њено првобитно, безгрешно стање.^[5] Тада ће не само христочежњиви људи „древнеју добротују возобразитисја = древном лепотом обновити се”,^[6] него и сва природа, пошто ће дејством благодати Божије избацити из себе, и збацити са себе све грехе, сво зло, све последице

греха и зла, и са њима и саму смрт. Тако ће настати ново небо и нова земља где правда живи.[\[7\]](#)

Овети Кирил Јерусалимски благовести: Господ наш Исус Христос доћи ће с неба при завршетку овога света у последњи дан. Јер настаће свршетак овога света, и овај створени свет опет ће се обновити. Пошто је овај свет препун разноврсних грехова, то да не би занавек остао пун безакоња проћи се овај свет, да би се поново јавио бољим. Немојмо туговати што умиремо; и звезде ће престати постојати, па ће се опет јавити. Господ ће савити небеса, али не да их уништи већ да их поново јави у бољем виду. Као што очекујемо васкрсење умрлих људи, исто тако очекујемо и неку врсту васкрсења небеса.[\[8\]](#) Свети Амвросије вели: у Христу је васкрсао свет; у Њему је васкрсло и небо; у Њему је васкрсла и земља.[\[9\]](#) Блажени Августин пише: Овај свет проћи ће не у смислу потпуног уништења већ у смислу промене ствари; стога и Апостол говори: Пролази обличје овога света.[\[10\]](#) Уништиће се обличје света, али не природа.[\[11\]](#)

Чудесним оваплоћењем Својим Господ Христос је донео Еванђеље, донео Благу вест, не само људима већ и свој твари.[\[12\]](#) Еванђелско превирање и еванђелски крај човечанства је у исто време еванђелско превирање и еванђелски крај целокупне твари. Нови Завет нам потресно описује крај света који у злу лежи, али и његово преображење у самом том завршетку. Сам Спаситељ много говори о крају света.[\[13\]](#) Али говори о крају света као жетви; а жетва не значи уништење већ сабирање зрелог класја, вршење и вејање, при чему се одваја пшеница од кукоља.[\[14\]](#) Крај света, који Спаситељ назива и крајем века,[\[15\]](#) означава крај зла и греха и смрти у богозданој природи, крај света у сваком облику, по богонадахнутој речи свог Апостола: пролази обличје овога света,[\[16\]](#) тојест пролази обличје света у коме је помешано зло и добро, смрт и бесмртност, но не пролази богоздана суштина његова, за коју је Бог, створивши је, рекао да је веома добра.[\[17\]](#)

Крај света биће праћен страшним потресима, земљотресима, грчевима природе, јер ће се зло поамно борити да занавек остане на њој и у њој. Невоље ће нагнати са свих страна; смрт ће махнито јуришати на све живо; зло ће заиграти своју пустошну завршну игру на срцу природе, и сва ће се природа узбудити и узбунити: сунце ће помрачити, месец своју светлост изгубити, звезде с неба попадати, силе се небеске покренути, море ће се узнемирити, свака гора и острво с места својих покренути се, небо ће се измаћи као књига кад се савије, и људи ће умирати од страха и од чекања онога што иде на земљу.[\[18\]](#) — Но све ће то бити знак да су зло и смрт на издисају, да је сазрело жито земаљско, да је стигло време жетве,[\[19\]](#) и да наступа преображај природе кроз ослобођење од зла, греха и смрти доласком безгрешног и бесмртног Господа и наступањем царства Божијег у васцелој природи: Гледајте на смокву и на сва дрвета, поучава Спаситељ;

када видите да већ потерају, сами знате да је близу лето. Тако и ви кад видите да се ово збива, знајте да је близу Царство Божије.[\[20\]](#)

Погружен у тајну преображаја целокупне природе славним доласком Господа Христа, Свети апостол Петар благовести: Садашња небеса и земља чувају се за дан Суда и погубили безбожних људи . . . Доћи ће дан Господњи као лупеж ноћу, у који ће небеса с хуком проћи, стихије се од ватре распасти, а земља и дела што су на њој изгорети . . . Небеса ће се спалити и раскопати, и стихије од ватре растопити.[\[21\]](#) — Из овог васељенског пожара, у коме ће сагорети сва зла, изаћи ће ново небо и нова земља, где правда живи.[\[22\]](#) То значи: на новом небу и новој земљи неће бити неправде, ни зла, ни греха, ни болести, ни смрти, јер ће се све то огњем спалити, и богоздано биће природе, прекаљено божанским огњем, заблистаће у новој, неизразивој красоти. Да ће се ова козмичка катастрофа завршити преображењем а не уништењем света, показује још и то што свети Апостол срањује крај света са потопом. А потоп није уништио свет, већ га је само умио од прљавштине греха и зла, и обновио га.[\[23\]](#)

Осећајући трагизам света као нико од људи, јер је, узнесен у рај, видео красоту безгрешног света, Свети апостол Павле савеликим поуздањем објављује благу вест о ослобођењу твари од греха и смрти, о њеном обновљењу и преображењу дејством благодати Божје на њу кроз благодатно-врлинске синове Божије — свету и светлу браћу Христову. Свети Апостол благовести: Чекање твари чека да се јаве синови Божији, јер се твар покори таштини – τῆ ματαιότητι не по својој вољи него по вољи онога који је покори, у нади да ће се и сама твар ослободити ропства распаљивости на слободу славе деце Божије. Јер знамо да сва твар – πᾶσα ἡ κτίσις - уздише и тужи с нама до сад.[\[24\]](#) — Својим грехопадом човек је сву природу повукао за собом и предао је у ропство греху и смрти; и сва богоздана твар непрестано уздише и тужи због тога, чекајући своје ослобођење из ропства греху и смрти, које ће јој Господ Исус подарити у последњи дан, преобразивши је Богочовечанским домостројем спасења у ново небо и нову земљу, где правда живи.[\[25\]](#) — Христочежњиви тајновидац, Апостол Апокалиптичког краја света и преображења твари, Свети Јован Богослов, удостојен је био, у нарочитом Божјем откривењу, да види то будуће ново небо и нову земљу, где правда живи. И видех, објављује он, небо ново и земљу нову; јер прво небо и прва земља прођоше.[\[26\]](#)

Богочовечанска истина о преображају природе непрекидно живи у Богочовечанском телу Православне Цркве Христове, и живеће вавек. Она је увек нова, јер је вечна; а вечност не стари. Свети Иринеј благовести: Пошто су људи истински људи, то и место њиховог боравка мора бити истинско, и не претварати се у ништавило, већ напредовати у свом постојању. Јер се ни битност ни суштина твари не уништавају, пошто је

истинит и веран Онај што ју је устројио. Али, пролази обличје света, тојест оно у чему је извршен преступ, јер је човек овештао у томе. Када пак буде прошло ово обличје света, и човек се буде обновио и устао за нераспадљивост тако да већ неће моћи овештати, онда ће се јавити ново небо и нова земља, на којој ће боравити нови човек.[\[27\]](#)

Тумачећи благовест светог апостола Павла о зависности твари од човека,[\[28\]](#) Свети Златоуст наводи Апостолове речи: „да ће се и сама твар ослободити ропства распадљивости“![\[29\]](#) па вели: Шта значи то: сама? Значи: не ти само него и оно што је далеко ниже од тебе, и нема ни разума, ни чувства, и то ће с тобом учествовати у благу. Твар ће се ослободити од робовања распадљивости, и престаће бити распадљива, и постаће саобразна лепоти човекова тела. Јер као што је твар постала распадљива када је тело човеково постало распадљиво, тако ће и онда, када тело човеково буде постало нераспадљиво, твар последовати за њим и постати саобразна њему.[\[30\]](#)

Свети Епифаније благовести: При крају света сва твар ће се подвргнути своје врсте тешкој смрти. Али само зато да би умрела обновљена, и да би заједно са синовима Божјим служила вавек не распадљивости и греху већ једино правди. Небо и земља се, у време последњег пожара, неће претворити у првобитни хаос, или потпуно уништити, него ће се само обновити, услед чега ће земља наставити да буде обиталиште, али обиталиште много савршеније, и за житеље најсавршеније.[\[31\]](#)

Ово богооткривено учење о преображају природе Црква је запечатилa саборски једанаестом одлуком Петог Васељенског Сабора. Она гласи: Ако ко говори да Последњи суд значи потпуно уништење тела, и да ће крај свега бити невештаствена природа — $\acute{\alpha}\upsilon\lambda\omicron\varsigma\ \phi\acute{\upsilon}\varsigma\iota\varsigma$, и да у будућем веку неће бити ничег материјалног него сами голи ум, нека буде анатема.[\[32\]](#)

Што се тиче оних људи који се при другом доласку Господа Христа буду затекли живи на земљи, њихова ће се тела у трен ока изменити у духовна и бесмртна. О томе свети Апостол Павле, благовести: „Ево вам казујем тајну: нећемо сви уснути — $\kappa\omicron\iota\mu\eta\theta\eta\sigma\acute{\omicron}\mu\epsilon\theta\alpha$ (= умрети), али сви ћемо се изменити — $\acute{\alpha}\lambda\lambda\alpha\upsilon\theta\eta\sigma\acute{\omicron}\mu\epsilon\theta\alpha$ — у једанпут, у трен ока, при последњој труби; јер ће затрубити, и мртви ће устати нераспадљиви, и ми ћемо се изменити“.[\[33\]](#) — Овим је казана васцела тајна људског бића; свако људско биће путује кроз смрт у васкрсење мртвих. А од Господа Христа смрт је постала уснуће тела, спавање тела, и свеопште васкрсење мртвих пробудиће наша мртва тела из смрти као из сна. „Нећемо сви уснути“ тојест умрети, јер ће свеопште васкрсење мртвих затећи многе људе живе на земљи. Шта ће се онда десити са њима? Они ће се „сви изменити“, тојест тела њихова добиће особине духовног тела, какве ће имати и тела

васкрслих из мртвих. Тако ће се сви људи изједначити: сви ће добити духовна тела, пошто ће се тела телесна преобразити у тела духовна. И то преображење, та промена тела извршиће се „у једанпут, у трен ока, при последњој труби". Како? Силом васкрслог Господа Христа, јер ће Он Својом свемоћном божанском силом извести из мртвих сва тела свих умрлих и — „мртви ће устати нераспадљиви": оно што је умрло, — а то је тело —, устаће нераспадљиво. Тојест устаће нераспадљивим оно што сачињава суштину тела, оно што ће тело моје чинити мојим, и твоје твојим, и његово његовим, и свачије свачијим. Иако ће то бити „духовна тела", ипак ће то бити она иста тела која су била умрла, и сад васкрсла. Тако исто у оних који су при свеопштем васкрсењу мртвих затекну живи на земљи, остаће иста тела, само ће се из телесних променити у духовна. Све ће се то тако обавити, да ће Петар остати Петар у своме телу, и Павле — Павле такође у своме телу, и Марко — Марко опет у своме телу.

„Мртви ће устати нераспадљиви": тела ће постати нераспадљива; у њима неће бити ничег што подлежи смрти, стога нераспадљивост постаје бесмртно својство тела људског. Васкрсна сила васкрслог Богочовека прострујаће кроз сва људска тела обесмрћујом силом. Свеопште васкрсење ће се и састојати у томе да оно што је мртво не само оживи него се и обесмрти, те да никад више не умре. То ће бити најсудбоноснији доживљај људског тела, које је у овом земаљском свету, благодарећи греху, навикло на смрт као на нешто природно и логично. На Страшном суду тело ће људско ући у живот коме нема краја. Иако у овом свету распадљиво, оно ће постати нераспадљиво, и при свем том неће престати бити тело, јер ће задржати оне битне особине које га чине телом. При свеопштем васкрсењу Бог ће задржати у телу оно што тело суштински чини телом, иако ће се оно обући у нераспадљивост. „Јер ово распадљиво — треба да се обуче у нераспадљивост, и ово смртно да се обуче у бесмртност".[\[34\]](#)

Ова богочовечанска блавест доказује да ће при свеопштем васкрсењу васкрсна тела бити она која су умрла, која су због греха била смртна. То неће бити нека потпуно нова тела већ ова наша земаљска тела, само свеживотворном силом васкрслога Богочовека преображена у духовна: „распадљиво" ће се обући у „нераспадљивост", трулежно тело постаће нетрулежно. И тако ће се десити нешто небивало, нешто што ми на земљи назиремо у светим моштима светитеља. Јер светитељи још на земљи облаче „ово распадљиво", тојест тело, „у нераспадљивост". И тиме нам овде на земљи сада посведочавају основну блавест Богочовекову о телу: да је и они за нетрулежност, за бесмртност, за Господа.[\[35\]](#) у томе је тајна тела, и са њим тајна материје уопште: да се „ово смртно" — „обуче у бесмртност". То је дар васкрслог Богочовека природи људској као Првенца из мртвих, — „первенец мртвих бист",[\[36\]](#) као првог Човека који је васкрсао да затим никад више не умре.

„А када се ово распадљиво обуче у нераспадљивост, и ово се смртно обуче у бесмртност онда ће се збити реч што је написана: Победа прождре смрт. Где ти је, смрти, жалац? Где ти је, пакле, победа?"^[37] Збило се пророштво светог пророка Осије;^[38] победа је прождрла смрт. Која победа? Васкрсење Христово. То је једина победа која је победила непобедивог победиоца: смрт. Јер до васкрсења Христовог ништа се људско није могло отети смрти: свако људско биће било је под неумитним законом смрти. Сваки човек, па био победилац на свима бојним пољима: војним, научним, филозофским, религиозним, уметничким, културним, увек је напослетку бивао побеђен од непобедивог победиоца: смрти. у самој ствари, васкрсење Христово је једина стварна победа на нашој планети. Све друге људске победе, у строгом смислу речи, и не заслужују тај назив. „Всејадица смрт (свепрождрљивко смрт)" — доживела је своју смрт, свој пораз, своју пропаст: прождрла ју је сила васкрсења Христовог. Очигледно, сва историја рода људског сведочи: нема победе мимо победе над смрћу, и нема победника мимо победитеља смрти — Богочовека Христа, ваистину јединог Спаситеља кукавног рода људског.

„Где ти је, смрти, жалац?" — жалац који се заривао у свако људско биће, и изливао отров од кога није било лека. И ко се од људи могао одбранити од зоље смрти, која је својим жалцем несметано разливала отров смрти по свеколикој природи људској? Нико. А шта је жалац смрти? Грех. Чим се жалац греха зарио у душу Адама и Еве, одмах се у природу људску излио отров смрти, и намах разлио по васцелом бићу људском, те није било лека од смрти ни за људе, ни за природу људску. И све тако од Адама до Христа Богочовека. Са Господом Христом настаје у томе потпун преврат: васкрсењем Својим богочовечанским Он је „отупио жалац смрти" — грех. И смрт је постала мртва. Отуда при свеопштем васкрсењу дар васкрслог Христа целокупној природи људској биће ово: смртно се облачи у бесмртност. Оно што је за светог пророка било пророштво, за нас је постало стварност. И то основна стварност. Да, та стварност је темељ целокупне стварности хришћанске. Да, и темељ бића људског. Без победе над смрћу, без васкрсења Христовог, зар биће људско није било без темеља? Та, где смрт може бити темељ? Као темељ она је несигурнија од живог песка, несигурнија од сенке. Васкрсењем Христовим је обновљен рај на земљи и враћена бесмртност роду људском, јер је бићу људском завршно и вечно дат сам Бог у личности васкрслог Богочовека Христа, у телу Његовом свеживотворном — Цркви, која охристовљује, обогочовечује све кроз свете тајне и свете врлине. Зато свети Апостол и пита:

„Где ти је, пакле, победа?". Јер, победа пакла, шта је? — Смрт и грех. Грехом пакао побеђује људе, увлачи их у смрт, поробљава смрти. Јер где је смрт, где је грех, тамо је и пакао. Нема сумње: пакао је царство вечне смрти и вечног греха, вечног зла. То значи: царство ђавола. Пакао смрћу гута, прождире људе. Смрт, то је његова чељуст, његово ждрело. А у ту чељуст,

у то ждрело људе убацује грех. Пошто је васкрсењем Својим чудесни Господ Христос победио и смрт и грех, то је тиме и пакао обезоружан и побеђен. Свепобедни победници у нашем човечанском свету, смрт и грех, претрпели су у васкрсењу Богочовека вечни пораз, од кога се никад више не могу опоравити. Да, смрт и грех не могу никада више устати из мртвих. Њихов пораз је ваистину вечити пораз, и њихова смрт — ваистину вечита смрт.

Сверадосна је благовест богочовечанска: „Богу хвала који нам даде победу кроз Господа — διὰ τοῦ уΚροίου (= Господом) нашег Исуса Христа”.^[39] Даде нам победу над паклом, те победнички смело можемо питати: „Где ти је, пакле, победа?” Даде нам победу над смрћу, те и њу можемо неустрашиво питати: „Где ти је, смрти, жалац?” Даде нам победу над грехом, те смо у стању савладати, победити и умртвити сваки грех, и онај највећи и онај најмањи. Разуме се, само — „кроз Господа нашег Исуса Христа”. Јесмо ли са Господом Христом у Богочовечанском телу Цркве Његове, онда помоћу светих тајни и светих врлина побеђујемо и смрт, и грех, и пакао. А када нам се Господом Христом даје победа над паклом, смрћу и грехом, тим нашим најљућим и највећим непријатељима, онда нам се утолико пре даје победа и над свим што служи греху, смрти и паклу, и што води у грех, у смрт, у пакао. у свима невољама, у свима тугама, у гоњењима, у глади, у голотињи, у опасностима: „у свему томе побеђујемо Оним који нас је љубио”, тојест Господом Христом.^[40] Уистини Он нас једини стварно и љуби, јер је за нас и место нас победио непобедиве непријатеље наше: грех, смрт и ђавола. И увек нам даје божанске силе и моћи да их и ми побеђујемо.

НАПОМЕНЕ:

[1] Рм. 8, 19—23.

[2] Ср. 1 Мојс. 3, 17—18.

[3] Ср. Рм. 8, 20.

[4] Ср. 1 Мојс. 1, 31.

[5] Рм. 8, 21.

- [6] Посљедование погребенија.
- [7] Ср. 2 Петр. 3, 13; Откр. 21, 1.
- [8] Catech. XV, 3. [9] De fid. resurr. 11, 102 [10] 1 Кор. 7, 31.
- [11] De civit. Dei, XX, 14.
- [12] Ср. Мк. 16, 15; Кол. 1, 23; Рм. 8, 19. 21.
- [13] Мт. 24, 3—25. 46; 13, 40-43. 49—50; Мк. 13, 4—37; Лк. 21, 7—36.
- [14] Ср. Мт. 13, 39—42; ср. Откр. 14, 15.
- [15] Мт. 13, 39; 24, 3; 28, 20.
- [16] 1 Кор. 7, 31.
- [17] Ср. 1 Мојс. 1, 31.
- [18] Ср. Мт. 24, 29; Мк. 13, 25; Лк. 21, 25. 26; Откр. 6, 12—14.
- [19] Ср. Откр. 14, 15.
- [20] Лк. 21, 29—31; ср. Мт. 24, 32—33.
- [21] 2 Петр. 3, 7. 10. 12.
- [22] 2 Петр. 3, 13.
- [23] 2 Петр. 3, 6. 7.
- [24] Рм. 8, 19—22.
- [25] Ср. Јн. 8, 34—36.
- [26] Откр. 21, 1.
- [27] Contra haeres. V, 36, 1.
- [28] Рм. 8, 20—21.
- [29] Рм. 8, 22.
- [30] In Ep. ad Rom., Homil. 14, 5.

[31] Haeres. 64, c. 38. 39.

[32] Mansi IX 396-400.

[33] 1 Кор. 15, 51—52.

[34] 1 Кор. 15, 53.

[35] Ср. 1 Кор. 6, 12—20.

[36] тропар трећег Гласа; — Осмогласник.

[37] 1 Кор. 15, 54—55; ср. 2 Кор. 5, 4.

[38] Ос. 13, 14.

[39] 1 Кор. 15, 57.

[40] Рм. 8, 35. 36.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

БОГОЧОВЕК КАО СУДИЈА
Други Долазак Христов и Царство будућег века

Свеопшти и Последњи Суд

При Свом другом доласку Господ Христос ће, пошто васкрсне све мртве, обавити Општи и последњи суд. Овај ће суд обухватити све људе свих времена: нико га од људи неће моћи да избегне. О томе свети Апостол Павле пише: Свима нама се ваља јавити на суду Христову, да примимо сваки шта је који у телу учинио, добро или зло.^[1] — Сви људи, хтели или не, хитају кроз капију смрти ка Свеопштем суду и Вечном Судији — Христу. Зашто Он Вечни Судија? Зато што је Он у васцелом роду људском и у свима човечанским световима Једини Безгрешан, и стога Једини Непогрешан. На Суду Свом

Он неће погрешити нити се о икога огрешити, или икоме неправду нанети. Јер је свезнајући и свевидећи. Све, од најкрупнијег до најситнијег у нашем људском животу, у нашој људској души, у нашем људском свету, Њему је до најтананијих танчина познато. А

Његовајединствена свеправедност и свемилоствителност једна је да ће Његов суд о свакоме од нас бити и свеправедан и свемилоствителан, и безгрешан и непогрешан. Срећа је рода људског, и то изузетна срећа, што управо Господу Христу, Богочовеку, припада суд над нама, а не неком нижем бићу, које би самим тим што није Богочовек, морало бити погрешиво, или у сваком случају несвезнајуће и несвевидеће, у својим судовима о тако неисказано сложеном и загонетном бићу као што је човек.

Као Сведржитељ, Господ Христос држи све светове под Својом влашћу, па и свет зла: пакао и ђаволе. Зло се не може излити ван граница које му је Он поставио. у тим границама зло слободно дела; и сва се разумна бића опредељују слободно, по својој вољи, за зло и добро. Тако и људи: у телу, у првом и пробном животу свом, на земљи, опредељују се по својој вољи за добро и за зло. А Бог никога не приморава ни на добро ни на зло. Исто тако ни ђаво не може никога приморати на зло. Човеку се предлажу и добро и зло. И он бира и чини једно или друго за живота у телу. Зато ће се и Суд вршити над свима без изузетка: „да сваки прими што је у телу учинио, или добро или зло“. Наш људски живот, то је живот у свету Божјем, на имању Божјем. А и сами смо дело руку Божјих, творевина Божја: јер су нам и душа и тело од Њега. И стога је природно да Он на крају свих крајева прегледа и види, оцени и процени, и пресуди како смо живели на Његовом имању Његовом творевином, тојест душом и телом. И тако нам одреди свеправедно и свемилоствито судбину надаље кроз сву вечност. Јер ће и то Он учинити безгрешно и непогрешиво: сваки ће добити оно што заслужије и оно што највише воли. Ко се за живота на земљи опредељивао за зло, и душом и телом га чинио, томе ће Он дати да му и душа и тело иду за својим злом. Нема сумње на том Суду свезнајућег и непогрешивог Судије, неће се ничије ни добро ни зло нити увећати нити умањити, него ће сваки примити „што је у телу учинио, или добро или зло“. И то ће бити очигледно за сваког: сваки ће видети у целокупности и у појединостима и своје добро и своје зло; и ништа му се неће ни подметнути ни наметнути. И сваки ће се уверити да је Христов Суд и свеправедан и свемилоствителан, и безгрешан и непогрешан. Онда ће сваки сагледати сву тајну и добра и зла; и свакоме ће бити јасно све што је и у њему самом добро а шта зло. Сваки ће увидети да се свакоме суди по ономе „што је у телу учинио“, па „било добро или зло“. То ће бити најочигледнија стварност: све саме голе чињенице, све сама дела — духовно-телесна и телесно-духовна. Јер је у Божјој Књизи речено: „Тада ће вратити свакоме по делима његовим“.[\[2\]](#)

Зато што је такав Судија, и такав Суд, сва људска бића скупа, и свако посебно, доживеће своју најпунију правду. И са тог Суда нико неће моћи изостати и не јавити се: „јер ћемо сви изаћи на суд пред Христа”.^[3] Сви народи, и они најмногбројнији и они најмалобројнији, даће тада завршне рачуне о својој историји, јер је речено: „И сабраће се пред Њим сви народи, и разлучиће их између себе као пастир што разлучује овце од јараца”.^[4] „Зато се и старамо, изјављује свети Апостол у име свих хришћана, били у телу или изван тела, да будемо Њему угодни”.^[5] Сва вечност наша зависи од Њега, или боље: од нас, од дела наших. Он има само да их оцени завршном оценом, да да Свој завршни суд о њима.

Као свезнајући, свемилостиви и свеправедни Бог, Господ Христос ће свима и свакоме судити по божанској правди и милости. Тада ће се обелоданити не само наша дела него и све наше мисли, осећања, жеље и речи. И ми ћемо морати пред свевидећим и свеправедним Судијом дати одговор за све. И Он ће нас осудити не само за рђава дела, него и за рђаве мисли, и за нечиста осећања, и за ружне жеље, и за рђаве речи. Јер је Он рекао: Кажем вам, да ће за сваку празну реч коју рекну људи, дати одговор на дан Суда.^[6]

Последњи свеопшти суд биће суд апсолутне правде и апсолутне милости Божје, јер ће Господ свима и свакоме судити по Својој бескрајној правди и бесконачној милости, тако да нико неће моћи кривити Бога за неправду или за немилост. Свезнајући и свемоћни Господ ће учинити очигледним све што је ко урадио у телу са боголиком душом својом, са божанским талентима својим.^[7] Сва дела свих људи, како добра тако и зла, и све мисли, жеље, осећања и речи, биће потпуно обелодањени и непогрешно измерени на теразијама вечне правде и вечне милости Божје.^[8] Свемилостиви Господ Исус изнеће на видело све што је сакривено у тами, објавиће савете срдачне, откриће савест свакога човека и што је у њој, душу и што је у њој, срце и што је у њему, и изрећи ће Свој свеправедни суд о свему томе.^[9]

Пошто на Страшном суду ништа неће бити изостављено, заборављено и превиђено, то ће сваки човек посебно и сви људи скупа осетити и увидети сву праведност и сву милост Божју и према праведницима и према грешницима.^[10] И при непоречној очигледности доказа грешници се неће изговарати и правдати.^[11] При томе ништа неће бити ни преувеличано, ни умањено, већ све непристрасно утврђено и непогрешно измерено, јер Бог не гледа ко је ко.^[12] И свима ће људима, како праведницима тако и грешницима, бити сасвим очигледна савршена праведност суда Божјег; и сви ће јасно увидети, да би свеправедни Господ престао бити Бог када би другачије судио^[13].

Страхота и ужас Страшнога суда за грешнике састојаће се нарочито у томе што ће сви они у том тренутку јасно сазнати и очигледно увидети: да

се Исус Христос заиста оваплотио ради спасења свих, пострадао за све, дао свима у Цркви благодатна средства спасења — свете тајне и свете врлине, да је заиста Он једини Спаситељ људи, да је Његово Свето Еванђеље заиста једини прави смисао и циљ човекова живота на земљи, да је Његово име заиста једино име којим се људи могу спасти грозне бесмислице греха и смрти, и избећи вечне муке у вечном царству греха и зла — паклу.[\[14\]](#) Тада ће сваки, који за живота на земљи није поверовао у Христа као Бога и Спаситеља, неодољиво осетити свим својим бићем, да је тим самим још на земљи осудио себе на вечне муке.[\[15\]](#)

На Страшном суду, пошто одвоји праведнике од неправедника, Господ ће праведницима доделити вечно блаженство у Царству Божјем, а неправедницима — вечне муке у царству ђавољем. Он ће праведницима рећи: Ходите, благословени Оца мога, примите царство које вам је приправљено од постања света.[\[16\]](#) А неправедницима ће рећи: Идите од мене, проклету, у огањ вечни, приправљен ђаволу и слугама његовим.[\[17\]](#) И отићи ће ови у муку вечну, а праведници у живот вечни.[\[18\]](#)

Последњим, свеопштим судом казана је завршна блавест Еванђеља Спасовог. При свеопштем васкрсењу мртвих, пошто се обави Страшни суд, престаће стара земља и што је на њој радило, било, власти и силе имало. Сва ће се драма земљина завршити. Не само на земљи, него и на небу, укинуће се потпуно и завршно свака власт и сила смрти, греха и ђавола. Све што је противбожје и небожје, антихристовско и нехристовско, биће сатерано у своје вечно царство: пакао. Тамо ће бити сва њихова власт и сила. А свуда другде, по свима бескрајностима и безграничностима Божјих светова, биће вечно царство и власт и сила Тросунчаног Бога и Господа, Господ Христос, који као Богочовек, од оваплоћења Свог, врши сву власт и силу у нашем свету, после Страшног суда предаће то све, то царство Своје Богу и Оцу.[\[19\]](#) Предаће као човек, јер Њему као Богу припада сва власт, и сила, и слава, која и Богу Оцу и Богу Духу Светом. Смирени Богочовек предаће се Богу Оцу добровољно, не принудно: Он ће сам укинути „свако поглаварство, и сваку власт и силу“, који су по попуштењу Божјем радили у свету. Но док траје света, све до Страшног суда, над свим тим ипак царује Богочовек Христос. И Њему се као човеку „даде сав суд“ над светом.[\[20\]](#) „Јер Њему ваља царовати док не положи све непријатеље под ноге своје“.[\[21\]](#) А то ће коначно и завршно учинити на дан Страшног суда: сатрће све непријатеље Своје, положиће их све под ноге Своје. Непријатељи Његови, ко су? — Грех, смрт и ђаво. И сви добровољни и непокајани грехољупци, смртољупци. Тако ће се уништити све што је у нашем свету ратовало против Богочовека Христа. А највећи непријатељ човеков у свету, и Христов зато што је Богочовек и Спаситељ, јесте смрт. Јер је смрт главна сила која непријатељствује против Христа Бога и свега Божјег. На дан Суда: „Последњи непријатељ ће се укинути, смрт“.[\[22\]](#) Пре ње ће бити уништени сви мањи непријатељи, њени сарадници. Смрт је већ уништена

у васкрслом Богочовеку; она је уништена и у душама светих. Али на дан Суда она ће бити уништена потпуно у свету божанских бића и преображене твари, и сва сатерана у своје бедно царство — царство смрти: да тамо вечито постоји једући себе саму и да вечито умире не могући умрети. Само је Богочовек на земљи уништио смрт, не човек, не људи. И то уништеље Он ће потпуно довршити на дан Страшнога суда.

Као Богочовеку, Бог Отац је покорио Господу Христу сва бића због Његове безграничне љубави и човекољубља.

Ништа није оставио ван круга те љубави, те моћи: „јер све покори под ноге његове”.^[23] За живота Свог на земљи, и за деловања Свог у свету кроз Цркву, Богочовек је покоравао људска бића љубављу, не силом ни насиљем. у томе је битна одлика Његова од свих земаљских и адских завојевача света. И још: као Богу Логосу, Створитељу свега постојећег и живог,^[24] Христу је подложно, покорно и покорено све. То ће се у најпунитој мери показати, и постати очевидно за све и сва, тек на Страшном суду, и после њега. Да, Њему је све у створеним световима покорено. „А кад вели да је све њему покорено, јасно је да се изузима онај који му покори све”.^[25] тојест Бог Отац, и са Њим Свети Дух, јер су они равнославни и равномоћни.

„А кад му све покори, онда ће се и сам Син покорити ономе који му све покори, да буде Бог све у свему — $\acute{o} \theta\epsilon\acute{o}\varsigma \tau\acute{\alpha} \pi\acute{\alpha}\nu\tau\alpha \epsilon\nu \pi\alpha\omicron\iota\nu$ ”.^[26] Син Божји, Господ Христос, покориће се добровољно Богу Оцу као Син Човечији. А и као Син Божји, у бескрајној љубави синовској, Он се смирава пред Богом Оцем, који је опет због Своје безграничне љубави очинске у свему једнак са Сином и Светим Духом. Јер све што има Отац, припада Сину; и све што има Син припада Оцу. По Божанству све Им је заједничко и опште: ту нема ни већег ни мањег, ни првог ни другог, већ у свему потпуна једнакост, и сила, и власт. И као троједна суштина, као Пресвета Тројица, Бог ће бити „све у свему”: све у свима световима, све у свима боголиким и богочежњивим бићима. Тада ће се коначно обелоданити сва тајна свих бића, и видети да је једина и свеобухватна стварност, бескрајна и безгранична, вечна и свеблажена: „Бог — све у свему”.

Јасно је: иза свих наших земаљских тама, и помрачина, и драма, и трагедија, и грехољубља, и грехопада, стоји као завршетак свега: "Бог — све у свему". То што ће на дан Страшнога суда постати очигледно за сва бића, очигледно је и сада, у земаљском свету и животу, светим људима. Што светији човек, све јаче и неодољивије осећа свестварност ове благовести: Бог је све у свему. Људи мање светости, мање вере, то мање осећају. А рђави људи, људи грехољубиви, и људи без вере, то и не осећају. Па чак то и поричу, и одричу. Не само Бог није све у свему, него и — нема Бога. Ако је он да у свету — све у свему? Сигурно Његов противник, ђаво. И заиста, греху је ђаво све и сва, тако и упорном грехољупцу. Упорно грехољубив

човек не воли да постоји Бог, зато што Бог не воли грех, неће грех, осуђује грех. Често пута грех толико сузи и смањи умне видике човеку, да он не види у свету ни Бога ни ђавола, већ само себе: човека. То је нова врста демонизма, ђаволизма, који је човек измислио. у ствари, то је нова врста идолопоклонства; најбестиднијег идолопоклонства: човекопоклонства. Ту човек осино замењује собом и Бога и ђавола, одричући и једног и другог. Да на Страшном суду тек угледа сву, страшну по њега истину: да је за њега у ствари ђаво био све и сва, а за људе Христове и христољубиве: Бог је био и остао све и сва у свима живо тима и у свима световима.

„Бог — све у свему“: све у нашим мислима, у нашим душама, у нашим осећањима, у нашим савестима, у нашим васкрслим телима; Бог — све и сва у свима бићима и у свима световима око нас. Шта је то? Рај, блаженство, царство Божије, Богочовечанско тело Цркве Христове, неисказана радост, вечна и безгранична. Једном речју: то је оно „што око не виде, и ухо не чу, и урце човеку не дође“, а исто уготови Бог онима који Га љубе.[\[27\]](#)

НАПОМЕНЕ:

[\[1\]](#) 2 Кор. 5, 10.

[\[2\]](#) Мт. 16, 27.

[\[3\]](#) Рм. 14, 10 [\[4\]](#) Мт. 25, 32.

[\[5\]](#) 2 Кор. 5, 10.

[\[6\]](#) Мт. 12, 36.

[\[7\]](#) Мт. 25, 15—30.

[\[8\]](#) Ср. Мт. 25, 31—46; 2 Кор. 5, 10; Рм. 2, 6. 7.

[\[9\]](#) Ср. Јевр. 4, 12. 13; 1 Кор. 4, 5; Мт. 12, 36; Јуд. 15.

[\[10\]](#) Ср. Рм. 2, 5—8; Јевр. 10, 27; Откр. 2, 23.

[11] Ср. Мт. 25, 41—47. [12] Ср. Кол. 3, 25; Рм. 2, 11; Еф. 6, 9; Д. А. 10, 34; 1 Петр. 1, 17; 5 Мојс. 10, 17; Јов. 34, 19.

[13] Ср. Мт. 25, 37—39. 44—45; 1 Кор. 3, 13.

[14] Ср. 1 Сол. 1, 6—10 [15] Јн. 3, 18; 5, 24.

[16] Мт. 25, 34.

[17] Мт. 25, 41

[18] Мт. 25, 46.

[19] 1 Кор. 15, 24. [20] Јн. 5, 22. 27.

[21] 1 Кор. 15, 25

[22] 1 Кор. 15, 26.

[23] 1 Кор. 15, 27 [24] Јн. 1, 3—4.

[25] 1 Кор. 15, 27.

[26] 1 Кор. 15, 28

[27] 1 Кор. 2, 9.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

БОГОЧОВЕК КАО СУДИЈА
Други Долазак Христов и Царство будућег века

Вечни Живот

После Свеопштег суда настаће вечни живот како за праведнике тако и за грешнике. За праведнике ће се овај живот састојати у вечном блаженству, а за грешнике — у вечним мукама.

Вечно блаженство праведника ми не можемо ни приближно замислити ни осетити. Свети апостол благовести: Што око не виде, што ухо не чу, и у срце људско не дође, оно уготови Бог онима који Га љубе.^[1] А то је? — Све Божје, од најмањег до највећег, од највидљивијег до најневидљивијег: Господа и Спаситеља нашег Исуса Христа, у коме „живи сва пуноћа Божанства телесно”.^[2] Да, Богочовек Христос, и све што је Он Собом донео нашем човечанском свету, и јесте оно „што око не виде, и ухо не чу, и у срце човеку не дође”. До Христа, око људско не виде ни живот Бога у телу, ни дела Бога у телу. Не виде: ни вечну божанску Истину у људском телу, ни вечну божанску Правду, ни вечну божанску Љубав, ни остала вечна божанска Савршенства. Не виде сву ту „мудрост Божју у тајни сакривену”.^[3] Зато је божанствени Спаситељ и говорио Својим светим ученицима: „Благо очима које виде што ви видите. Јер вам кажем заиста да су многи пророци и праведници желели видети што ви видите, и не видеше; и чути што ви чујете, и не чуше”.^[4]

А свечудесну, и за нас људе свеспасоносну, тајну Богочовека Христа: „нама је Бог открио Духом својим; јер Дух све испитује, и дубине Божије”.^[5] — За веру у Христа и христољубље Бог даје Духа Свог Светог, Духа Истине, који христољубиву душу уводи у сву истину о Богочовеку Христу, и открива јој све „дубине Божије” које су у Њему. Дух Свети отвара вид човеку те види „што око не виде”, и слух — те чује „што ухо не чу”, и срце — те осећа и сазнаје „што у срце човеку не дође”. На дан Свете Педесетнице Дух Свети је открио светим Апостолима сву Христову тајну, и од тада су они као надсмртна бића ишли за Њега у све смрти, у све опасности, у све муке. Оставши заувек у Цркви, Дух Свети и надаље открива Христову тајну свакој христољубивој души.^[6] Он је главни апостол Христов: Свеапостол. Он даје богољубивим душама најсавршеније знање о Господу Христу, за какво је само способно људско биће. Зато духоносни благовесник пише хришћанима: „Имате помазање од Светога, и знате све — οἶδατε πάντα”:^[7] знате све што човек може знати о Богу, о свету, о човеку, о животу, о вечности. Само духоносни знају Богочовечанску тајну. То су, на првом месту, Светитељи. Нема сумње, сваки хришћанин кроз свете тајне и свете врлине постаје духопримац и духаносац. Само, Светитељи задржавају у себи Духа Светога светим еванђелским врлинама, светим еванђелским животом, а ми Га гресима огорчавамо, па и изгонимо из себе. Зато што имају у себи Духа Светога који им открива „дубине Божије” које су у Господу Исусу, свети Оци и јесу једини прави и веродостојни богомудри тумачи Светога Писма и Личности Богочовека Христа.

Колико нам је у Светом Откривењу казано, блаженство праведника у вечном животу долазиће од њихове близине са Богом, од општења са Њим, од живљења у Богочо вечанском телу Цркве Христове, од заједничарења у светлости и слави јединог Победитеља смрти и греха и ђавола — Господа Христа. Јер је Он — непресушни извор савршеног и вечног блаженства. О томе Спаситељ благовести: Тада ће праведници засјати као сунце у царству Оца свог.[\[8\]](#) Наш вечни живот састојаће се у томе што ћемо „свагда с Господом бити”,[\[9\]](#) живети у Њему и Њиме, и тиме се охристовити, охристоличити, постати христолики и — „бићемо као и Он”.[\[10\]](#) Пребивајући у светим тајнама и светим врлинама, ми ћемо пребивати у самом Господу, јер: „Бог је љубав, и који обитава у љубави, у Богу обитава и Бог у њему обитава”.[\[11\]](#) у вечном животу нашем савршено ће се остварити молитвена жеља човекољубивог Господа: да сви једно буду, као Ти, Оче, што си у мени и ја у Теби; да и они у нама једно буду. Ја у њима и Ти у мени; да буду сасвим у једно.[\[12\]](#) Погружени у неисказана савршенства Тројичног Божанства, праведници ће у вечном животу сијати као сунце у царству Оца небеског, и радости њихове нико неће моћи узети од њих.[\[13\]](#) Хранећи и душу и тело божанским истинама и добрима, праведници неће више ни огладнети ни ожеднети, и неће на њих пасти сунце, нити икаква врућина.[\[14\]](#) И у себи и изван себе они ће налазити изворе вечне радости, јер смрти неће бити више ни у њима ни око њих да им загорчава живот.[\[15\]](#) Њихова ће се радост нарочито увећати тиме што ће они живети на новом небу и новој земљи, где ће све блистати божанском безгрешношћу својом, и где ће сва богоздана твар радосно учествовати у блаженству и слави синова Божјих.[\[16\]](#) Телом својим безгрешним и бесмртним, они ће бити саобразни телу славе Христове;[\[17\]](#) општиће са анђелима као са светом браћом својом, јер ће приступити к Сионској гори, и ка граду Бога живог, Јерусалиму небескоме, и многим хиљадама анђела, к свечаном сабору и Цркви првенаца који су написани на небесима.[\[18\]](#) Као деца једнога Оца, они ће кроз Господа Христа у Духу Светом бити благодатна браћа међу собом, житељи једнога дома, и Бог ће бити „све у свему”.[\[19\]](#) Но ово неисказано блаженство праведника једино може дочарати пророчко виђење Христољубљеног тајновидца Јована Богослова. Са апокалиптичких висина он благовести: И видех небо ново и земљу нову; јер прво небо и прва земља прођоше.

И ја Јован видех град свети, Јерусалим нов, где силази од Бога с неба, приправљен као невеста украшена мужу своме. И чух глас велики с неба где говори: ево скиније Божје међу људима, и живеће с њима, и они ће бити народ његов, и сам Бог биће с њима Бог њихов. И Бог ће отрти сваку сузу од очију њихових, и смрти неће бити више, ни плача, ни вике, ни болести неће бити више.[\[20\]](#)

Чудесним васкрсењем Својим Господ Христос нам је даровао не само Живот Вечни, и са њим и у њему Истину Вечну, Правду Вечну, Љубав

Вечну, Доброту Вечну, Радост Вечну, него и сва добра Божја, безбројна божанском безбројношћу; него и сва блаженства Божја, безбројна божанском безбројношћу. Све то доживљавати и преживљавати у вечности благодаћу Божјом, и сачињава „велику милост“ Божју према нама људима, милост која нам се дарује и овог и оног света Јединим Човекољупцем: Господом Христом, Богочовеком = Спаситељем. Зато Црква Христова благовести ову своју истину, сву свеистину: „Васкрснувши Исус из гроба, као што прорече, даде нам живот вечни и велику милост“. Богонадахнутом црквеном песнику као да је мало било што је рекао: „даде нам живот вечни“, него још додаје: „даде нам... и велику милост“.

Овим речима он наговештава и све друге неслућене и ненаслућиване пребогате бескрајности вечног живота и свих светих блаженстава. То је и Спаситељ наговестио својим богочовечанским речима: „Ја дођох да имају живот (= вечни живот), и то у изобиљу — *καὶ περισσὸν ἔχωσιν*“.[\[21\]](#) — Многобројне су стихире и молитве у којима ми молимо да нам Господ свемилостиви подари ту „велику милост“: да све што је Божје ми доживљујемо и преживљујемо као дар Божији у вечноме животу; и то доживљујемо и преживљујемо бескрајно и вечито, вођени благодаћу Божјом кроз божански неизмерне бескрајности Божје, према којима су наше људске бескрајности сићушне и мајушне.

У томе блаженству вечног живота богочовечанског праведници ће учествовати целокупном својом личношћу, тојест и телом и душом. Јер ће и њихово преображено тело бити прослављено и способно да учествује у вечној слави Божјој.

Вечно блаженство праведника неће бити подједнако. Степен блаженства зависиће од степена праведниковог моралног савршенства. Сваки ће учествовати у том блаженству по мери свога моралног савршенства: по мери своје освећености, своје обогочовечености, своје отројичености, своје оцрквењености. Степен, јачина, пуноћа суделовања у вечноме блаженству зависиће од пуноће, јачине, степена моралног савршенства сваког праведника. Као што о томе пише свети Апостол Павле: Друга је слава сунцу, а друга слава месецу, а друга слава звездама; јер се звезда од звезде разликује у слави. Тако и васкрсење мртвих.[\[22\]](#)

Вечни живот праведника, у ствари, биће вечно служење Богу, вечно богослужење, вечна Небеска Литургија, вечно причешћивање Господом Христом, који и јесте живот вечни. По светој благовести Његовој: који једе тело моје и пије крв моју има живот вечни;[\[23\]](#) који једе моје тело и пије моју крв обитава у мени и ја у њему.[\[24\]](#) И тако кроза сву вечност: евхаристијско служење Господу Христу, евхаристијско живљење Господом Христом, евхаристијско блаженствовање у Њему. Зато се молимо овде, на светој Литургији, после светог Причешћа, Господу Христу: „Дај нам да се присније причешћујемо Тобом у незалазни дан Царства Твога“.

Ово свесвето, ово свеблажено охристовљење праведника почиње овде на земљи кроз свете тајне и свете врлине у Богочовечанском телу Цркве Христове, да се вечито продужи у вечном животу, који сав и јесте и бива: од Оца кроз Сина у Духу Светом.

Вечна судба грешника биће у свему супротна вечној судби праведника. Сваки ће од њих према своме моралном стању суделовати у вечним мукама. Вечно мучење њихово долазиће од тога што ће они вечито живети у царству зла и у друштву твораца зла: ђавола. О томе сведоче Спаситељеве речи, које ће на дан Суда бити упућене грешницима; Идите од мене, проклети, у огањ вечни, приправљен ђаволу и слугама његовим.^[25] И ови ће отићи у муку вечну.^[26] Заљубљени у зло, они ће, по свеправедном суду Божјем, такви ући и у вечни живот, и том љубављу према злу живети кроз сву вечност као што су њоме добровољно живели на земљи. Јер би Бог престао бити Богом, када би их насилно отргао од зла и греха.

Вечно мучење грешника неће бити подједнако; оно ће зависити од каквоће и степена грешникове грешности. Степен вечних мука биће за сваког грешника сразмеран степену његове моралне искварености.^[27]

НАПОМЕНЕ:

[1] 1 Кор. 2, 9.

[2] Кол. 2, 9.

[3] 1 Кор. 2, 7.

[4] Лк. 10, 23; Мт. 13, 17.

[5] 1 Кор. 2, 10.

[6] Ср. Јн. 14; 16—17. 26; 16, 13; Еф. 1, 17; Д. А. 4, 31; 10, 47; 11, 15.

[7] 1 Јн. 2, 20.

[8] Мт. 13, 43.

- [9] 1 Сол. 4, 17; ср. Јн. 14, 13.
- [10] 1 Јн. 3, 2. 3.
- [11] 1 Јн. 4, 16.
- [12] Јн. 17, 21. 23.
- [13] Ср. Мт. 13, 43; Јн. 16, 22. 24.
- [14] Откр. 7, 16; ср. Ис. 49, 10.
- [15] Откр. 21, 4.
- [16] Ср. Откр. 21, 1; 2 Кор. 12, 4; Рм. 8, 21.
- [17] Ср. Флб. 3, 21.
- [18] Јевр. 12, 22–23.
- [19] Ср. Јн. 14, 2; 1 Кор. 15, 28.
- [20] Откр. 21, 1–4 [21] Јн. 10, 10.
- [22] 1 Кор. 15, 41–42.
- [23] Јн. 6, 54.
- [24] Јн. 6, 56.
- [25] Мт. 25, 41.
- [26] Мт. 25, 46.
- [27] Ср. Мт. 16, 27; Рм. 2, 6; Лк. 12, 47–48.

ПРЕПОДОБНИ ЈУСТИН ЋЕЛИЈСКИ
ДОГМАТИКА ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ

ТОМ III

Врховна свевредност и врховно свемерило

Када се човек пробуди из иловаче тела свог на духовне стварности, онда осети да су вештаствене стварности утолико стварне уколико их његов дух сазнаје као такве. И убрзо долази до необичног сазнања: људи, као нарочита врста бића, сазнају стварности у вештастvenом свету помоћу духа који нема својства вештастvenих стварности, већ је нешто што се не може вештастvenо објективирати, нити показати као трансубјективна вештастvena стварност, нити чулима опипати. Али, иако неухватљив у облике вештастvenе стварности, дух је ипак својом невидљивом суштином мерило свих видљивих стварности у свету материје. И човек све неодољивије осећа и сазнаје да је мисао духа, иако неопипљива, невидљива, нематеријална, ипак стварнија од сваке

трансубјективне стварности у области материје. Штавише: све стварности заснивају своју реалност на мислима духа, који је по себи нематеријалан. у томе је и преимућство, и загонетност, и величина људскога духа. И пробуђен човек, вођен нематеријалним духом својим кроз тајанства материјалног, физичког света, све више увиђа да је његов дух — његова највећа и најнепосреднија и најстварнија стварност, а самим тим и његова највећа вредност. у таквом расположењу човек ускоро осети неодољиву истинитост Спаситељевих речи о души човечијој као највећој стварности и највећој вредности, стварности — стварнијој од васцелог видљивог света, и вредности — вредноснијој од свих сунчаних система: Каква је корист човеку ако сав свет добије а души својој науди? или какав ће откуп дати човек за душу своју?^[1] Другим речима: у видљивом свету нема вредности која је равна вредности душе људске, или вредности којом се душа људска може проценити и исплатити; она више вреди него сви светови скупа.

У самој ствари, цео свој видљиви живот, живот у времену и простору, човек заснива на невидљивостима, тојест на души, на њеним мислима, на њеној свести, на њеној савести. у свету видљивих стварности и збивања човек се оријентише својом мишљу; њоме све мери и процењује, њоме која је и за њега самог невидљива. Утолико је онда прирадније и логичније да се њоме оријентише и у свету духовних стварности и духовних вредности. Човек је мишљу скопчан не само са светом видљивих, вештастvenих стварности, него и са светом духовних стварности. Чак и крајњи сензуалисти у гносологији не могу то порећи. Мора се признати: човечији дух је чудотворна лабораторија, у којој се на несхватљив начин чулни утисци прерађују у надчулне мисли.

Озбиљан посматрач света, ма с које стране приступио вештастvenим или духовним стварностима, мора осетити присуство бескрајне тајанствености у свима појавама. То је данак који сваки мислилац мора платити загонетној мистерији света. Нема сумње, правилна оријентација у овом загонетном свету зависи од духа којим се човек оријентише; или тачније: од природе духа. А природу своју дух човечији казује и показује

кроз искуство које делатношћу својом ствара. Из васцелог искуства тог избија чежња духа људског за бескрајношћу у свима изразима: у знању, у животу, у постојању. Дух људски неуморно чезне за бескрајним знањем, за бескрајним животом, за бескрајним постојањем. А кроза све то он једно хоће: да савлада пролазност, коначност, ограниченост, а омогући и осигура непролазност, бесконачност, безграничност. у свима културама и цивилизацијама, на крају свих крајева, све муке духа људског сливају се у један гигантски напор: савладати смрт и смртност, а осигурати бесмртност и живот вечни, осигурати ма по коју цену.

Али, зар нас све то не подстиче на питање: откуда у духу људском та чежња и тежња за бескрајношћу у свима правцима? Шта је то што мисао људску гони из проблема у проблем, из бескрајности у бескрајност? Ако се ова чежња за бескрајношћу и може наметнути слабијем човеку, онда откуда она код најсамосталнијих мислилаца? Штавише, она је у њих разрађена у најсложенију проблематику. Све то показује и сведочи да се чежња за бескрајношћу налази у самој природи духа људског. Природа самог сазнања тежи за бескрајним знањем; природа самог осећања тежи за бескрајношћу осећања; природа самог живота тежи за бескрајним животом. Сав дух човеков: и кроз сазнање, и кроз осећање, и кроз вољу, и кроз живот хоће да је бескрајан, а то значи: хоће да је бесмртан. Глад за бескрајношћу, глад за бесмртношћу је исконска, метафизичка глад духа људског. Она је дух људски гонила ка бескрајности и бесмртности кроз многобројне религије, философије, науке, муке и подвиге. Једном речју: дух људски хоће бескрајност, хоће бесмртност по сваку цену и ма у ком облику.

Очигледно је да ову чежњу за бескрајношћу није могла наметнути човеку вештаствена природа, пошто је сама ограничена, и нема у себи те чежње. Исто је тако очигледно да је духу људском није могло наметнути ни тело човечије, пошто је и само ограничено. Као једини логичан излаз остаје поставка: људска чежња за бескрајношћу, за бесмртношћу налази се у самој суштини духа људског. Саздан по лику Божјем, човек је сав у тој чежњи. Јер боголикоост и јесте оно у бићу људском што чезне за бескрајним истинама Божјим у свима световима. Иманентна, урођена духу људском, ова боголикоост подстиче човека да се богочежњиво пружа и сеже за свима бескрајностима Божјим. Природно је за боголику душу да чезне за Богом као за својим оригиналом. Ово није априористички закључак, већ по свему апостериористички, јер свеколико искуство рода људског сведочи о тој моћној и тајанственој чежњи духа људског за бескрајношћу, за бесмртношћу, за вечним животом, било у овом или у оном свету,, Ако се ослоњемо на свеопште искуство рода људског и сведемо човека на његове основне елементе, на праелементе, сигурно ћемо наићи на ову чежњу за бесмртношћу као на најосновнији елемент, на коме почива и у коме се онтолошки, суштински састоји сав човек.

Стварајући човека по лику свом, Бог је самим тим по бићу његовом разлио чежњу за божанском бескрајношћу живота, за божанском бескрајношћу сазнања, за божанском бескрајношћу савршенства. Стога се ова неизмерно гладна чежња бића људског не може потпуно задовољити и заситити ничим до Богом. Објављујући божанско савршенство за главни циљ човековог постојања у свету: Будите савршени као што је савршен Отац ваш небески,^[2] Господ Христос је одговорио на основни захтев и потребу богаликог и богочежњивог бића човековог.

Боголикост природе људске има свој онтолошки и телеолошки смисао: антолошки, јер је у њој дата суштина бића човекова; телеолошки, јер је њоме одређен човеку као циљ живота: Бог са свима својим бескрајним савршенствима. Боголикост је суштина суштине човекова бића, на којој и по којој човек има да израђује и изграђује себе у овом свету. у самој ствари: у бићу човековом Бог је прво а човек — друго; другим речима: човек је саздан као потенцијални богочовек, као потенцијално богочовечанско биће коме је стављено у задатак да, вођено својом боголиком душом, у свему уподоби себе Богу, стварно изради себе у богочовечанско биће, достигне „у човека савршена, у меру раста висине Христове“.^[3] И тако вечито живи у свима божанским, богочовечанским, бескрајним савршенствима, у телу Христовом, које је Црква — „обличје Пресвете Тројице“.^[4] Али уместо да боголикошћу душе прожме сав свој емпириски, свакодневни живот, човек је одвојио дух свој од свега Божјег у себи, и отиснуо се кроз тајанства овога света без Бога, тојест без свога природног путовође. И наишао у овоме свету на непремостиве провалије и језиве раселине.

у суштини својој пад се човеков састоји у томе што је човек устао против боголиког устројства свога бића, напустио Бога и Божје, и свео себе на чисто вештаство, на „чистог човека“. Првом побуном против Бога, човек је донекле успео да истера Бога из себе, из свога сазнања, из своје воље, и да остане при чистој човечности, при чистом хуманизму. *Horribile dictu*, но — хуманизам је у ствари основно зло, првобит но зло човеково. у име тог првобитног хуманизма човек је протерао Бога у надчовечанску трансцендентност, и сав остао при себи и у себи. Али, при свему томе, човек није могао да потпуно обезбожи себе, да потпуно избаци из себе боголике одлике свога духа; оне су остале да се и у његовом хума низму појављују у облику чежање за бескрајним прогресом, за бескрајним знањем, за бескрајним усавршавањем, за бескрајним постојањем. Свесно и несвесно, у свима борбама које човек води у своме хуманизму, он тежи да поврати себи изгубљену боголикост. И у томе делимично успева, успева толико колико је потребно да осети и сазна, како он сам по себи, при својој чистој, обезбоженој човечности, не може никада исправити дух свој, васпоставити боголикост бића свог. Кроза све своје хуманистичке тугованке човек у ствари вапије за — Богочовеком.

Отуда је појава Богочовека Христа у овом свету била и природна, и логична, и неопходна. Јер само Богочовек у потпуности одстрањује све муке духа људског, оболелог и обезбоженог хуманизмом. Он једини утољава све глади боголиког бића људског: и глад за бескрајним животом, и глад за бескрајном правдом, и глад за бескрајном истином, и глад за бескрајним добром, и глад за свима уопште божанским бескрајностима.

Најбитнији суштински захтеви и потребе човечијег бића задовољени су једном за свагда у личности Богочовека Христа. Јер на све захтеве и потребе духа људског, који се односе на свет изнад човека, Богочовек одговара Богом на човечански начин; а на све захтеве и потребе духа људског, који се односе на свет око човека и испод човека, Он одговара човеком на божански начин. Урођене силе богочовештва у бићу људском, које су спутане тиранијом богоборачког хуманизма, Богочовек ослобађа и даје им моћи да се остваре у бесмртној пуноћи својој. Човек, вођен Богочовеком, све своје нормира Богом, и у овом загонетном свету живи Богом, те тако достиже идеално савршенство, и собом претставља најидеалнију синтезу и равнотежу Божјег и човечијег, духовног и вештаственог, оностраног и ононостраног.

Појава Богочовека Христа у свету земаљских стварности људских, ни са онтолошког, ни са психолошког, ни са историјског гледишта није изненађење за људску природу. Напротив, она је задовољила основне чежње и потребе човечијег бића: чежње и потребе за божанским савршенством и вечним животом. Богочовек не само није нешто неприродно и непотребно за човека, него је, напротив, потребнији човеку од свега другог, толико потребнији, да је сам свеистинити Бог и Господ Исус објавио да је Он, Богочовек — „једино потребан“ роду људском.^[5] Зашто? Зато што је Он најсавршеније, и најприродније, и најцелисходније, и најлогичније решио проблем Бога и човека. Како? Показавши нам реално, земаљски реално у себи Бога, који је апсолутна Истина, апсолутно Добро, апсолутна Правда, апсолутна Љубав, апсолутна Мудрост, у савршеном јединству са човеком; а са тим и кроз то показавши нам и човека у његовој безгрешности, бесмртности и савршенству. Богочовек је подједнако реално показао и Бога у његовом савршенству, и човека у његовом савршенству. Када се непристрасно разматра историја рода људског, мора се признати: нема у роду људском бољег човека од Исуса; а то значи: нема ни бољег Бога, јер је Исус само као Богочовек био и јесте најбољи човек, тојест човек без греха, без зла. Само као такав, као Једини Безгрешан, Го спод Христос је и могао неустрашиво питати своје најљуће непријатеље: „Који ме од вас кори за грех?“^[6] и нико од њих није могао указати ни на какав грех у Њему. А човек без греха је истовремено и најидеалнији и најреалнији човек, јер само као такав он је истински савршен, бесмртан и вечан.

Оваплоћењем Бога Логоса ушла је у природу људску свесавршена Мудрост Божанска, свесавршена Логика Божанска, свесавршени ум Божански. „Логос постаде тело“;^[7] то значи: све трансцендентне вредности Божанске постадоше иманентне природи људској, јер су сродне суштини човечије боголике душе. Све те вечне божанске вредности, оваплоћене у човеку, стапају се, на крају крајева, у једну неизмерну и ненадмашну свевредност: Богочовека Христа. Отуда је Богочовек прва, и највећа, и најосновнија вредност у свету човечанском. Јер ништа није човечанскије од Господа Христа, који оличава у Себи најидеалније савршенство свега истински људског, истински човечанског. И не само то, него је Он, као Богочовек, најсавршенија синтеза Божјег и човечјег, оностраног и ононостраног, природног и надприродног, физичког и метафизичког, реалног и идеалног. у Њему је, као у Богочовеку, најидеалније остварена и сачувана равнотежа између Божјег и човечјег; а уједно са тим очувана како неповредивост човечијег, људског тако и аутономија Божјег, божанског.

У Богочовечанској личности Господа Исуса постигнут је најрадикалнији, најлогичнији и најпотпунији монизам живота оностраног и ононостраног, а кроз то: монизам сазнања оностраног и ононостраног, монизам осећања човечјег и божанског. А то значи: и живот, и мисао људска, и осећање људско премостили су понор који зјапи између човека и Бога, између овог и оног света. Стога Христов човек живо осећа и монизам овога света са оним, Бога са човеком, оностраног са оностраним, природног са надприродним. Он снажно осећа и јасно сазнаје како је у њему извршен прелаз из смртног у бесмртно, из временског у вечно. То осећање вечнога живота омогућује и осигурава Христовом човеку и вечност мисли и бесмртност осећања. Но и ако је на тај начин Христов човек продужен, и проширен, и удубљен до божанских бескрајности, он ипак не губи своју човечност, своју индивидуалност, него и надаље остаје човек, само човек — савршен, обогочовечен. Једном речју: човек постаје благодатни богочовек. Очигледно: у Богочовеку Христу човек је уздигнут на највиши степен савршенства, на врх изнад свих врхова. Јер нико није прославио људску природу, људско биће као Богочовек Господ Христос. у његовој Богочовечанској личности учињена је човеку највећа правда, највећа могућа правда. Нигде ни у чему није потцењен човек на рачун Бога, нити Бог на рачун човека. Да, да, да: такав је човек, такав је Бог, једино у Цркви Христовој, која је тело Богочовека Христа, а Он глава њена и све њено: и Богочовечанска вечност, и Богочовечански живот, и Богочовечанска истина, и Богочовечанска вера, и Богочовечанска Љубав, и Богочовечанска правда, и Богочовечански рај, и Богочовечанско блаженство, — и то кроза све векове и кроза све богочовечанске вечности

...

Нема сумње, проблем добра и зла један је од најтежих и најмучнијих проблема за људско сазнање. Но и он је коначно и завршно решен тек у

личности Богочовека Христа. И то решен не вербалистички, теориски, дијалектички, него суштаствено, прагматички, богочовечански. Јер се Господ Христос у целокупном животу свом показао као оваплоћење, као очовечење бескрајног, свесавршеног и апсолутног Добра. Ни највидовитије око не би могло пронаћи у Њему ни трунке зла, јер Он „греха не учини, нити се обмана нађе у устима његовим“.[\[8\]](#) Имајући пред собом у лицу Богочовека Христа апсолутно божанско Добро у границама људског бића, људске природе, људско сазнање тек од Њега и Њиме одређено зна, и људско срце одређено осећа шта је добро а шта зло. Добро је, вечно добро — све што Христос јесте у својој богочовечанској стварности, све што је богочовечанско. Као Једини Безгрешан и свемоћан, Господ Христос је дао људској природи благодатне силе да може до савршенства успевати у божанском добру а савлађивати грех и зло до коначне победе над њима. Због тога је Богочовек Исус највиша вредност и врховна свевредност у свима световима, у којима се креће људска мисао и осећање.

Кроз сву своју историју човек се показује као нарочита врста бића тиме што неуморно тражи основну и главну истину, истину на којој стоји и ради које постоје сви светови, па и човечански. у том тражењу истине, човек је решавао проблем истине и митолошки, и философски, и теистички, и атеистички, и спиритуалистички, и материјалистички. И није га решио, јер га је решавао у категорији чистог, обезбоженог хуманизма. Тек у чудесној личности Богочовека Христа јавила се сва вечна Истина без остатка. И проблем истине решен је појавом апсолутне божанске Истине у границама људске природе. Зато је из уста Богочовека Христа изашла најсмелија изјава коју је икада људско биће дало, изјава: „Ја сам Истина“.[\[9\]](#) А то значи: Богочовек Христос је истина као личност у свој својој богочовечанској пуноћи и стварности.

Али оно што Богочовека Христа нарочито чини вредношћу изнад свих вредности јесте то што је Он први и једини потпуно решио проблем живота и смрти, решио га прагматички, реално, показавши у Богочовечанској личности својој оваплоћену, очовечену бесмртност и живот вечни. То је пак изузетно силно показао и доказао својим васкрсењем из мртвих и вазнесењем у вечни живот Божанства. И уопште, целокупни богочовечански живот Господа Христа до и после васкрсења очигледан је доказ да је Он заиста оличење бесмртности и вечнога живота, а тиме и господар над смрћу. Васкрсењем својим Он је људској природи заувек осигурао победу над смрћу, а вазнесењем својим — живот бесмртни у вечности Тросунчаног Божанства. Зато је Он једини у роду људском имао права рећи за себе: „Ја сам васкрсење и живот“.[\[10\]](#) Богочовечанском личношћу својом Он је васкрсење и живот, зато што је безгрешан. Где нема греха, нема ни смрти, јер једино грех производи смрт.

У људском сазнању тајна света такмичи се са тајном човека. Непрозирни мрак покрива сву твар, и људска мисао никако да проникне у њен основни смисао, никако да схвати зашто постоји овакав свет у оваквом облику. Тек обасјан светлошћу Богочовека Христа, свет нам отвара круницу свога бића, и у њој свој прави смисао и вредност. Зато је Спаситељ и рекао за себе: „Ја сам светлост света”.[\[11\]](#) У Богочовеку и његовој светлости човек је истински прогледао и прави смисао света сагледао. Нека божанска разумност и целисходност разливена је по свој твари. Разливена самим Господом Христом као вечним Логосом Божјим, због чега је и речено у Светом Еванђељу: „Све што постаде — кроза Њ постаде”.[\[12\]](#) Та логосност и логичност овога света, и свега што је створено, постаје очигледна тек у светлости оваплоћеног Бога Логоса. Људско сазнање, једино обасјано светлошћу оваплоћеног Бога, може сагледати божански, логосни смисао твари, и убедитисе у истинитост Апостолових речи: Све се кроз Христа и ради Христа сазда.[\[13\]](#) То значи: смисао је сваке твари посебно и свих твари укупно, да Богочовекову истину и правду остваре у себи до крајњих могућности. Небо и земља неће проћи док се на њима не испуни сав закон Бога Логоса.[\[14\]](#) У Богочовеку Христу почело је оздрављење твари, реинтеграција твари, која се разболела и охаосила присуством и дејством људског греха и зла у њој.

Пошто је Господ Христос највиша вредност као Богочовечанска личност, то је Он као таква личност у исто време и највиши критеријум, највише мерило свих правих вредности. у овом свету никакво биће, мање од Богочовека, не може бити истинско мерило вредности, када је највиша вредност — личност Богочовека. Не може бити мерило човек, јер је далеко нижа вредност од Богочовека. Тиме што је највећа вредност, Богочовек је најбољи и најсигурнији критеријум свега Божјег и човечјег и у овом и у оном свету. Историја ове планете не зна ни за бољег Бога од Христа, ни за бољег човека од Христа. Богочовек је у исто време савршено открио Бога и савршено открио човека. Стога нема Бога мимо Богочовека; нити има човека мимо Богочовека.

Шта је истина? питао је Пилат оваплоћену, оличену Истину, и хтео ушима да чује оно што није очима видео, као да није једна и иста душа и из ушију његових слушала и из очију његових гледала. у ствари, Богочовек је Истина, не као реч, не као учење, не као делатник, већ као свесавршена и вечно жива Богочовечанска личност. Једино као таква Личност Он је и мерило Истине. Зато је Богочовек рекао за себе не само: Ја сам Истина,[\[15\]](#) него и: Ја сам Пут,[\[16\]](#) пут у саму Истину, мерило саме Истине, суштина саме Истине. Мерило Истине је сама Истина; а Истина је Богочовек Христос. Стога све што није од Њега, није од Истине. Ван његове Богочовечанске личности Истина је онтолошки немогућа.

У хришћанству Истина није дискурсивни појам, нити теорија, нити учење, нити збир учења, већ жива Богочовечанска личност — историјски Исус Христос.^[17] До Христа, људи су наслућивали Истину, али је нису имали; са Христом, као оваплоћеним и очовеченим Богом Логосом, вечна Божанска Истина сва улази у овај свет. Зато је и речено у Пресветом Еванђељу: Истина постаде — ἐγένετο — кроз Исуса Христа;^[18] „постаде“ — као да је до појаве Богочовека Христа није ни било у свету.

Шта је живот, прави, истински живот, и мерило живота? — Опет личност Богочовека Христа, а не његово учење, одвојено од његове чудотворне и животворне Личности. Нико никада од људи није смео рећи: ја сам живот, — јер је сваки смртан. А Богочовек је рекао: Ја сам Живот.^[19] И с правом рекао, јер је васкрсењем победио смрт, и показао себе вечно жива вазнесењем на небо и седењем с десне стране Оца. Стога је Богочовек и Живот и мерило Живота. Све што није од Њега — смртно је. у Њему живот има своју логосност и своју логичност, јер има своју божанску вечност. Као вечни Божански Логос, Он је живот и свеживот,^[20] јер је живот — Њиме живот. Где Њега нема, ту се живот претвара у смрт, јер је Он једини који живот чини живим. Отпадање од Њега који је Живот, увек се завршава умирањем и смрћу. Стога се у Њему, као Логосу и Логици живота налази једино могуће логичко оправдање људског живота у категорији времена и простора.

Вечни живот се храни и одржава вечним добром, и вечном правдом, и вечном истином, и вечном мудрошћу, и вечном светлошћу. И када је Спаситељ објавио: Ја сам Живот, самим тим Он је о себи објавио и ово: ја сам Добро, ја сам Правда, ја сам Истина, ја сам Мудрост, ја сам Светлост. По што је Он све то у исти мах, то је Он и највише мерило свега тога. Својом свесавршеном личношћу безгрешни Богочовек претставља у роду људском једини непогрешни и непогрешиви критеријум и живота, и добра, и правде, и истине, и мудрости, и светлости. Све у свему: Богочовек је највиша и најсавршенија вредност, једина вечита вредност, а тиме и због тога највиши и најсавршенији критеријум, једини вечити критеријум истине, живота, правде, светлости, доброте и мудрости.

Целокупно своје учење и делање Господ Христос своди на своју Богочовечанску личност, и објашњава њоме. Стога и апостолска, Православна Црква Христова све у хришћанству своди на животворну личност Богочовека: и учење, и истину, и правду, и добро, и живот. Лик Богочовека Христа је њена највиша вредност и највећа драгоценост. Све остале вредности она изводи из Њега, као зраке из сунца. Не треба се варати: хришћанство је хришћанство Богочовеком; у томе је његов изузетни значај, и вредност, и сила. Господ Христос је себе сама, своју Богочовечанску личност оставио као Цркву. Стога је Црква — Црква само Богочовеком и у Богочовеку. Све што је новозаветно слива се у једну

огромну, свеобухватну истину: Богочовек је и суштина, и циљ, и смисао, и свевредност Цркве; Он је и душа њена, и срце њено, и живот њен, и бесмртност њена; Он је — сама Црква у свој пуноћи богочовечанској, јер Црква није друго до Богочовек Христос продужан у све векове: „Ево ја сам с вама у све дане до свршетка века”.^[21] Богочовек је глава телу Цркве,^[22] једина глава; као такав, Он је и спаситељ телу Цркве,^[23] једини спаситељ. Њиме, једним, јединственим и недељивим Богочовеком Црква је увек једна, јединствена и нераздељива. Јер васцело тело Цркве Он као Богочовек држи у нераздељивом јединству благодати, истине и живота. Тело Цркве расте Њиме у све бескрајности божанског живота: „расте растом Божијим” у меру раста пуноће Богочовечанске, јер се све кроза Њ и за Њ сазда.^[24] Благодатном силом својом Он кроз свете тајне и свете врлине све чланове Цркве тајанствено води обогочовечењу, јер је смисао и циљ постојања Цркве: богочовечанском вером све довести у меру раста висине Христа ве, све обогочовечити.

Због свега тога Црква је кроз све своје Апостоле, и Мученике, и Светитеље, и вернике, неустрашиво исповедала, проповедала и бранила више свега и изнад свега: Богочовештво Господа Исуса, његову чудесну и незаменљиву Личност. Милосрдно снисходљива према грешницима, Црква је увек била ревнитељски неумољива и одлучна у осуђивању и одбацивању свију оних који су ма на који начин или порицали или одбацивали или унакажавали Богочовештво Господа Христа. Бранећи пречисти и пресветли лик Богочовека Христа, Црква је увек радосно готова да пође на сва апокалиптичка мучеништва, само да Њега не изда.

Шта је суштина Православља? — Богочовек Христос. Отуда све што је православно има богочовечански карактер: и сазнање, и осећање, и воља, и мишљење, и етика, и догматика, и философија, и живот. Богочовештво је једина категорија у којој се крећу и збивају све манифестације Православља. Бог је у свему на првом месту, човек на другом; Бог води, човек је вођен; Бог ради, човек сарађује. И то не неки трансцендентни, апстрактни, деистички Бог, већ Бог најнепосредније историјске стварности, Бог који је постао човек, живео у категорији нашег, људског живота, и у свему се на земаљски очигледан начин показао апсолутно безгрешан, апсолутно свет, апсолутно добар, апсолутно mudar, апсолутно праведан, апсолутно истинит. Као савршеном Богочовеку, Њему ништа људско није непознато.^[25] Он је и постао човек, остајући Богом, да би као Бог дао људској природи божанске силе, која би људе одводила најприснијем, богочовечанском јединству са Богом. И та божанска сила његова непрекидно ради у Богочовечанском телу његовом — Цркви, сједињујући људе са Богом кроз благодатни и свети живот. Јер Црква и није друго до чудесни и чудотворни богочовечански орга низам, у коме се сарадњом благодати Божије и слободне делатности човекове обесмрћује, обогочовечује све што је човечије, све — осим греха. у богочовечанском организму Цркве сваки верник је као жива ћелија која постаје саставни

делић његов и живи његовом животворном богочовечанском силом. Јер бити члан Цркве значи: саоваплотити се Богочовеку, постати сутелесни његов,^[26] органски део богочовечанског тела његовог;^[27] једном речју: обогочовечити се у васцелој реалности своје човечанске личности. Постигне ли се то, човек је постигао богочовечански монизам живота, и има живо и бесмртно осећање, да је прешао из смрти у живот.^[28]Притом он свим бићем непрестано осећа, да је Црква, као богочовечански организам, Богочовек продужен у све векове. Као Богочовечанска личност — Господ Христос је непоновљив, али као богочовечанска сила и живот — Он се непрестано понавља у сваком хришћанину као органском делу свога Богочовечанског тела — Цркве.

Називајући Цркву телом Христовим,^[29] свети Апостол доводи у везу њено биће са тајном оваплоћења Бога Логоса, и показује да се живи и непроменљив основ видљивости Цркве налази управо у томе што: Логос постаде тело.^[30] И још показује да Црква, зато што је тело Христово, непрекидно и непосредно зависи од оваплоћеног Бога Логоса у свему што је чини Црквом. Неизмерну пуноћу богочовечанских дарова и моћи и силе и власти она добија од Њега, који све што је њено испуњује собом.^[31]

Пошто свим бићем својим и свом делатношћу својом потпуно зависи од оваплоћеног Бога, Црква се сва заснива на историјској стварности еванђелске благовести: „Логос постаде тело“, тј. постаде Богочовек. Ова истина је основна истина Цркве, темељ Цркве. Стога је Црква у свему и по свему богочовечански организам на првом месту, а затим богочовечанска организација. Сва природа Цркве у овима пројавама својим има богочовечански карактер. Из тога логички следи и њено богочовечанско делање у свету: све што је Богочовеково — оваплотити у човеку и човечанству. Мисија Цркве је у самој природи Цркве: остварити све богочовечанске вредности у свету човечанском. Оваплоћење Бога је завршно и интегрално откривење Бога оваквом бићу какво је човек. Јер, поставши човек а не неко друго биће, Бог је показао да је Богочовек: природа природе човекове, логика логике човекове, доброта доброте човекове, истина истине човекове; једном речју: суштина, смисао и циљ боголике душе човекове, а преко ње и самог тела човековог. Исповедајући Богочовека, Црква уједно са тим исповеда право, истинског, интегралног, боголиког човека. Јер изван Богочовека нема правог човека.

Како Православна Црква чува највећу драгоценост: пресвету личност Богочовека Христа? Чува је својом јединственом, светом, саборном и апостолском вером. Јединством вере Православна Црква кроз векове чува јединство и јединственост богочовечанског живота и истине; светошћу она чува јединствену светост живота и истине у свом богочовечанском телу; саборношћу она чува целосност богочовечанског живота и истине; апостолношћу она чува неприкосновеност и непрекидност историске

стварности и животворности богочовечанског тела и дела Христовог. Само „са свима светима“, по речи светог апостола Павла,^[32] може се познати чудесна тајна личности Христове; а то значи: може се истински и правилно веровати у Богочовека Христа. Једино живећи са свима светима у саборном јединству вере, човек може бити прави хришћанин, прави следбеник Богочовека Христа. у ствари, живот у Цркви је увек. саборан, увек у заједници са свима светима. Отуда истински члан Цркве живо осећа: да је једне вере са Апостолима, Мученицима и Светитељима свих векова; да су они вечно живи; и да све њих једновремено прожима једна иста богочовечанска сила, један исти богочовечански живот, једна иста богочовечанска истина. Нема саборности мимо црквености, јер само стварно живљење у Цркви ствара у човеку осећање саборности вере, истине и живота са свима члановима Цркве свих времена. „Стећисаборноустројство духанемогуће једруччене гоулажење миуживљавањем у Цркву. Сав смисао православног владања над временом и живе везе са светоотачким временом састоји се управо у нумеричкој истоветности Цркве, једне и јединствене у свом васељенском, саборном и свевременом бићу, у непрекидности јерархиске наследности, обављања Тајни, општења вере и дејствујућег у њима једног Духа и једне благодати. То је јединство Тела Христовог, јединство дома Божјег, у коме су не само некада живели, него и сада живе и обитавају сви они који су умрли у побожности и вери, и свети подвижници и Оци Цркве. И сваки сада свештеник, који врши свету Литургију, не само понавља оне исте речи које је некада узносио пред олтаром Св. Василије Велики или Св. Златоуст, него и у стварном, мада недокучивом општењу, у буквалном смислу заједно са њима саслужи Богу. На сваком богослужењу невидљиво присуствује цела Црква, као истинско „једно стадо“, заједно и једнодушно узносећи молитве и благодарности Господу Исусу Христу и Оцу његовом. То није психолошка, субјективна веза с прошлошћу, већ онтолошко јединство живота. у Цркви се зауставља време, јер ту нема смрти, и престанак постојања не раскида живу везу поколења“.^[33]

У Цркви је прошлост увек савремена; садашњост у Цркви је садашњост увек живом прошлошћу, јер Богочовек Христос, који је јуче и данас онај исти и вавек,³⁴ у своме богочовечанском телу непрекидно живи истом истином, истом светошћу, истим добром, истим животом, и сву прошлост увек чини садашњицом. Отуда су живом православном осећању и сазнању сви чланови Цркве, почевши од светих Апостола па до јуче преминулих, увек савремени, јер увек живи у Христу. И данас сваком истински православном човеку савремени су сви свети Апостоли, и Мученици, и свети Оци. Штавише, они су за њета стварнији од многих његових савременика по телу.

То осећање свејединства вере, живота и сазнања сачињава суштину православне црквености. Ово сазнање обелодањује истину: Богочовек је

непрекидна животворна сила, која се непрестано пројављује у богочовечанском животу Цркве кроз јединство, светост, саборност, апостолност вере, живота и истине. Јер шта значи бити православан? То значи: бити у непрестаном подвигу од човека ка Богочовеку; бити у непрестаном изграђивању себе светим богочовечанским тајнама и светим богочовечанским врлинама. При томе човек никада није сам: свако његово осећање, и дело, и мисао је лично — саборна, никада само лична, никада само саборна. Када православни хришћанин мисли мисао, он је мисли са страхом и молитвеним трепетом, јер зна да у томе на тајанствен начин учествује сав скуп Светитеља, сав лик свих чланова Цркве. Он никада није свој, никада не припада себи, већ свима Светима, а кроз њих — пресветом Господу Исусу. Када разматра дух свој, православни хришћанин говори себи: дух је мој ништа, ако га не испуним и не усавршим Духом Светим. у православног хришћанина ништа не бива по човеку, већ све по Богочовеку; кроз непрекидне еванђелске светотајинске и световрлинске подвиге он очишћује себе од свакога греха и од сваке страсти, и сабира себе у Богу: дух се његов сабира Духом Божјим, и душа, и воља; све се његово сабира и саборњује у Богу. И он свим бићем својим осећа, да је православна црквеност увек света и увек саборна, и да је категорија богочовечности неизменљива категорија црквености, православности.

Православни су тиме православни што непрекидно имају ово осећање богочовечанске саборности, загревајући га и чувајући га молитвом и смиренношћу. Они никада себе не проповедају, никада се не хвале човеком: никада не остају при голој човечности; никада не идолатризирају хуманизам. Свети, христовосни Апостоли дали су једном за свагда формулу богочовечанске црквености: „Нађе за добро Дух Свети и ми”.^[34] Прво Дух Свети, па онда ми; ми утолико уколико допуштамо Духу Светоме да дела кроз нас. у овој богооткривеној апостолској формули садржи се сав метод богочовечанске делатности Цркве у свету. Овај су метод прихватили Мученици и Исповедници, свети Оци и Васељенски сабори. Одступили се од њега, одступа се од Духа Светога, одступа се од светих Апостола и Мученика, од светих Отаца и Васељенских сабора, одступа се од јединства, светости, саборности и апостолности богочовечанске вере Христове; једном речју: одступа се од Господа Христа. Православна Црква је једна, света, саборна и апостолска зато што не одступа од овог свештеног метода. Она је православна тиме што непрекидно исповеда, држи и чува не само богочовечанску, апостолско — саборску, васељенску идеологију хришћанства, него и богочовечанску, апостолско — саборску, васељенску методиком хришћанства. Богочовечанска идеологија хришћанства може се очувати једино богочовечанском методиком хришћанства. Господ Исус је и Истина и Пут. Одступи ли се од богочовечанске методике, неминовно се одступа и од богочовечанске идеологије, одступа се од Богочовека Христа.

Православна Црква поседује целосну идеологију Богочовека Христа, јер неодступно стоји уз богочовечанску методичку светих Апостола и Васељенских сабора. Човек православне, апостолске, светоотачке вере осећа и зна, да су православни људи само сарадници Духу Светоме, сарадници који непрестано молитвом ослушкују шта Он вели, који непрестано творе што Он жели, који непрестано своје мисли и речи и дела проверавају Њиме. Пошто је свејединство богочовечанске Истине увек присутно саборном сазнању Православне Цркве, то свети Оци и Учитељи Цркве непрекидно учествују у богочовечанском животу Цркве благодатним дејством Духа Светога, због чега православни Патријарси у новије време изјављују у својој Посланици: „Дух Свети учи Цркву кроз свете Оце и Учитеље саборне Цркве... Црква се учи од свеживотворног Духа, али не друкчије него преко светих Отаца и Учитеља... Саборна Црква не може грешити или варати се или исказивати лаж уместо истине, јер је Дух Свети, који увек дејствује кроз Оце и Учитеље који верно служе, чува од заблуде”.[\[35\]](#)

На европском Западу хришћанство се постепено претварало у хуманизам. Дуго и напорно је Богочовек сужаван, и најзад сведен на човека: на непогрешивог човека у Риму, и не мање непогрешивог човека у Берлину. Тако је постао западни хришћанскохуманистички максимализам који од Христа узима све, и западни хришћанскохуманистички минимализам који од Христа тражи најмање, па често и ништа. И у хришћанскохуманистичком максимализму и у хришћанскохуманистичком минимализму на место Богочовека стављен је човек и као највиша вредност и као највиши критеријум. Извршена је болна и тужна корекција Богочовека, његовог дела и његовог учења. Истрајно и упорно трудио се хришћанско-хуманистички максимализам да Богочовека замени човеком, док догмату о непогрешивости човека, Богочовек није заувек замењен непогрешивим човеком. Јер овим догматом човек је одлучно и јасно проглашен не само за нешто више од човека, него и од светих Апостола, и од светих Отаца, и од светих Васељенских сабора. Оваквим одступањем од Богочовека, од Васељенске Цркве, овај максимализам је превазишао Лутера, творца хришћанско-хуманистичког минимализма. у самој ствари, први, радикални протест против једне, свете, саборне и апостолске Цркве треба тражити у западном хришћанско-хуманистичком максимализму — папизму, не у лутеранизму. У том првом протесту је и први протестантизам.

Не треба се варати: западни хришћанско-хуманистички максимализам — папизам и јесте најрадикалнији протестантизам, јер је темељ хришћанства пренео са вечног Богочовека на пролазног човека. И то прогласио за најглавнији догмат, а то значи: за најглавнију истину, за најглавнију вредност, за најглавније мерило. Протестанти су пак само прихватили овај догмат у суштини, и разрадили га до ужасних размера и

детаља. у самој ствари, протестантизам није ни шта друго до генерално примењени папизам, чије је основно начело спроведено у живот од стране сваког човека посебно. По примеру непогрешивог човека у Риму, сваки протестант је поновљени непогрешиви човек, јер претендује на личну непогрешивост у стварима вере. Може се рећи: протестантизам је вулгаризирани папизам, само лишен мистике, ауторитета и власти.

Свођењем хришћанства, са свима његовим бескрајним истинама богочовечанским, на човека, учињено је то, да је западно хришћанство претворено у хуманизам. Ово је парадоксално, али је истинито својом неодољивом и неуклоњивом историјском стварношћу. Јер је западно хришћанство, у суштини својој, најодлучнији хуманизам, пошто је човека прогласило нецогрешивим, и богочовечанску религију претворило у хуманистичку. А да је тако, показује то, што је Богочовек потиснут на небо, а на његово упражњено на земљи место постављен његов заменик, *Vicarius Christi*. Каква трагична нелогичност: свудаприсутном Богу и Господу Христу Постављати заменика! Али ова се нелогичност оваплотила у западном хришћанству.

Све ове чињенице наводе на закључак: хуманистичко хришћанство је у ствари најодлучнији протест против Богочовека и његове аксиологије и критериологије. Истина, и у овоме провејава омиљена тежња европског човека, да све сведе на човека као на основну вредност и основно мерило. А иза свега тога стоји један идол, најглавнији идол свих хуманизама: *Menschliches Allzumenschliches*. Свођењем хришћанства на хуманизам, хришћанство је, нема сумње, упрошћено, али исто тако и — упропашћено. Пошто је извршен „глајхшалтунг“ хришћанства са хуманизмом, данас се погдегде у Европи помишља да се хуманистичко хришћанство замени древним многобоштвом, древним идолопоклонством. Поклици појединаца у протестантском свету: *Zurück zum Jesus! Back to Jesus!* само су немоћни крици у мрклој ноћи хуманистичког хришћанства, које је напустило богочовечанску аксиологију и критериологију, и сада се гуши у очајању и немоћи. А из дубине векова брује горке речи сетног пророка Божјег Јеремије: Проклет човек који се узда у човека![\[36\]](#)

У широкој историјској перспективи западњачки догмат о непогрешивости човека није друго до покушај, да се умирући хуманизам оживи и обесмрти. То је последњи преображај и пресмртно прослављење хуманизма. После рационалистичке просвећености осамнаестог века и кратковидог позитивизма деветнаестог века, европском хуманизму није било остало ништа него да се распадне у својој немоћи и у својим противречностима. Али у трагичном моменту религиозни хуманизам му је притекао у помоћ, и својом догмом о непогрешивости човека, спасао европски хуманизам од немиле смрти. Но иако догматизиран, западни хришћански хуманизам није могао не задржати у себи све пагубне

противречности европског хуманизма, које су једнодушне у једној жељи: у протеривању Богочовека са земље. Јер је хуманизму главно и најглавније: да човек буде врховна вредност и врховно мерило.

Све у свему: хришћанство је хришћанство Богочовеком, његовом богачовечанском идеологијом и богочовечанском методиком. То је основна истина на рачун које се не могу правити никакви компромиси. Овом основном истином је условљена и детерминисана сва хришћанска аксиологија и критериологија. Само као Богочовек, Христос је врховна вредност и врховно мерило. Треба бити искрен и доследан до краја: ако Христос није Богочовек, онда је он најбезочнији самозванац, јер проглашује себе за Бога и Господа. Али еванђелска историјска стварност непобитно показује и доказује да је Исус Христос по свему и свачему савршени Богочовек. Стога се не може бити хришћанин без вере у Богочовека и његово Богочовечанско тело — Цркву, у којој је Он оставио сву чудесну Личност своју. Спасоносна и животворна сила Цркве Христове јесте у вечноживој и свудаприсутној личности Богочовека. Свако замењивање Богочовека ма каквим човеком, и свако одабирање из хришћанства само онога што се свиђа човековом индивидуалном укусу и разуму, претвара хришћанство у површни и беспомоћни хуманизам.

Све је старо под сунцем осим личности Богочовека Христа. Она је једино нова и вечито нова. То је оно што Нови Завет чини увек новим, и новозаветну истину увек новом и вечном. Зато што је вечито млада и нова у своме богочовечанском савршенству, личност Богочовека Христа се не може ни мењати ни замењивати. Она је увек себи равна и себи доследна. Стога је и Еванђеље увек исто, и свуда исто: исто и за људе на земљи и за Анђеле на небу. Отуда је Богочовек Христос једини логос, једини разум, једини смисао човека и свих небоземних твари. Без Њега је немогућа иоле прихватљива теодикеја у оваквом свету и оваквом човеку. Са дубоко онтолошког гледишта, Богочовек није чудо већ неопходност оваквог света и оваквог човека. Зато је у Светом Еванђељу речено да Бог Логос, поставши човек, „к својима дође”.^[37] А чиме су Му људи своји, ако не боголиком душом? Још је речено: "ми смо род његов".^[38] Не другче него боголиком душом. Још једном је речено: Бог Логос је светлост истинита која обасјава свакога човека који долази на свет.^[39] Зато кад се оваплотио и постао човек, није дошао међу туђинце него међу своје. И ми, исповедајући Богочовека, посредно исповедамо христоликог човека, божанско порекло човека, божанску узвишеност човека, а тиме и божанску вредност и неприкосновеност човечије личности. Да није тако, по чему бисмо ми то били „своји” Богу. Логосу, и „род” Божји? у ствари, борба за Богочовека је борба за човека. Не хуманисти, већ људи богочовечанске вере и живота боре се за правог човека, човека боголиког и христоликог, човека обогочовеченог и вечног, човека охристовљеног.

Изузетна важност хришћанства за род људски састоји се у његовој животворној и неизменљивој богочовечности, којом оно осмишљава човечност уопште, изводећи је из ништавности небића у светлост Свебића. Једино својом богочовечанском силом хришћанство је со земље, со која чува човека да не иструли у греху и злу. Расплине ли се у разне хуманизме, хришћанство обљутави, постане обљутавела со, која, по свеистинитој речи Спаситељевој, није ни за шта, осим да се проспе и да је људи погазе. Свака тежња и покушај да се хришћанство изједначи, „глајхшалтује" са духом времена, са пролазним покретима извесних периода историских, па чак и са политичким партијама, одузима хришћанству ону посебну вредност, која га и чини јединственом богочовечанском религијом у свету. Не саображавање Богочовека Христа духу времена, него саображавање духа времена духу Христове вечности, Христове богочовечности, — то је једина истинска мисија Цркве, Цркве апостолске и православне. Једино тако Црква ће моћи сачувати животворну и незаменљиву личност Богочовека, ту највишу вредност у свима световима, видљивим и невидљивим, и у свима временима, досадашњим и будућим.

НАПОМЕНЕ:

[1] Мт. 16, 26; ср. Мк. 8, 36—37; Лк. 9, 25.

[2] Мт. 5, 48.

[3] Еф. 4, 13.

[4] Еф. 4, 11—13; Кол. 2, 8—10; Еф. 1, 23; 3, 16—19.

[5] Лк. 10, 42.

[6] Јн. 8, 46

[7] Јн. 1, 14.

[8] I Петр. 2, 22.

[9] Јн. 14, 6.

- [10] Јн. 11, 25.
- [11] Јн. 8, 12; ср. 9, 5.
- [12] Јн. 1, 3.
- [13] Кол. 1, 16.
- [14] Ср. Мт. 5, 18.
- [15] Јн.14, 6.
- [16] Јн.14, 6.
- [17] Јн.1, 14; Еф. 4, 20—21.
- [18] Јн.1, 17.
- [19] Јн.14, 6.
- [20] ср.Јн. 1, 4; Кол. 1, 16; Јевр. 2, 10.
- [21] Мт. 28. 20.
- [22] Кол. 1, 18; ср. Еф. 1, 22; 5, 23.
- [23] Еф. 5, 23.
- [24] Кол. 2, 19; 1, 16; Еф. 4, 15—16; 4, 13.
- [25] Јн. 24—25; Јевр. 2, 14. 17—18.
- [26] Еф. 3, 6.
- [27] Еф. 5, 30; 1 Кор. 12, 12—13.
- [28] Ср. Јн. 5, 24; 3, 36; 11, 25—26.
- [29] Еф. 1, 23; 1 Кор. 12, 12—30.
- [30] Јн. 1, 14. — Г. Флоровски, Очев дом („Хришћански живот“ за1926., год. стр. 160).
- [31] Еф. 1, 23; Кол. 2, 9.

[32] Еф. 3, 18. [33] Г. Флоровски, Очево дома („Хришћански живот“ за 1925, стр.

359). ³⁴ Јевр. 13, 8.

[34] Д. А. 15, 28.

[35] Посланица Источних Патријараха из 1848. год.

[36] Јерм. 17, 5.

[37] Јн. 1, 11.

[38] Д. А. 17, 28.

[39] Јн. 1, 9